Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NOVVM
IESV CHRISTI
TESTAMENTVM

Complectens prater Vulgatam, Guidonis Fabricij è Syriaco, & Benedicti Ariæ Montani Translationes, Insuper Des. Erasmi Roterodami Authoris damnati versionem permissam.

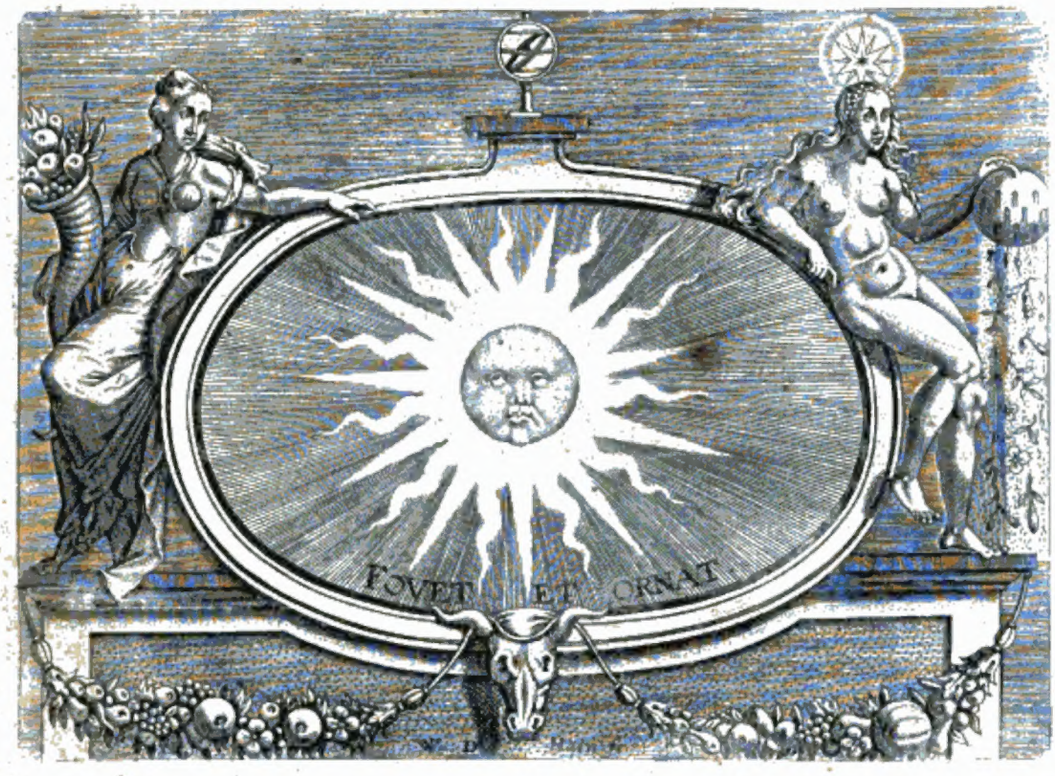

ANTVERPIÆ,
Apud Ioannem Keerbergium.
cIↃ. IↃc. XVI.
Superiorum permissu.

SOC. IESV * BIBL. SEC. COLL. ROM.
IHS

Ex Legato Illustriss: Lucini.

Digitized by Google

Digitized by Google

LAVRENTII BEYERLINCK

ARCHIPRESBYTERI ET CANONICI ECCLESIÆ CATHEDRALIS AC LIBRORVM CENSORIS In Ciuitate Antverpiensi

IN

NOVVM TESTAMENTVM

VARIARVM TRANSLATIONVM

Ad Christianum Lectorem

PRÆFATIO.

HABES *hic Lector extremam* Sacrorum Bibliorum *plurium Translationum partem, pari sedulitate ac Typorum elegantia quâ priores, adornatam.* Nouum *scilicet* IESV CHRISTI Testamentum, *hoc est, Libros omnes quibus post Filij Dei aduentum res diuinæ diuina authoritate traduntur, quosque in authoritatem vt loquitur* B. Augustinus, *siue librorum sacrorum Canonem Ecclesia mater nostra, quam certissimo testimonio* columnam & firmamentum veritatis, *Gentium Doctor definit; iam olim recepit, atque continuatâ Apostolorum, Episcoporum, Conciliorumq; concessione robonati ad nos peruenerunt. Quamuis paucos aliquot ex his, nouorum dogmatum exorti nuper Tympanotrabæ Catholico Canone proscribant quasi Apocryphos, seu nulla testificationis luce declaratos, eò quod ementitâ ipsorum deliria eorumdem authoritas refellat, & Apostolici germinis fructus quibus Ecclesiæ torcularia redundant, plenis manibus ad nos transmittant.* Quia enim *vt de illis scripsit Apostolus*; charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo illis Deus operationem erroris mittit, (*non imperando, sed vires Dæmoni relaxando, vt in mille errores, iam peruersos agere valeat:*) vt credant mendacio. *Integrum igitur ac nulla sui parte mutilum Testamentum damus: neque enim eo improbitatis deuenimus, vt cum excucullato* Luthero *de quattuor Euange-*

In Prolog. noui Teſtam.

liorum fide dubitemus, aut epiſtolam Iacobi *ſtramineam*, Apocalypſim *veritatis ambiguæ pronuntiemus, ſed vniuerſis eius libris fidem adhibemus, quod vniuerſos Eccleſiæ authoritas commendet. Atque hos iterum non vnicâ dumtaxat tranſlatione in lucem emittimus, ſed præter eam quam* Vulgatam *appellant, & alteram à* Guidone Fabricio *ex Syriaco fonte collectam, ac Latinè redditam, binas inſuper adiecimus,* Benedicti Ariæ Montani *vnam, &* Deſiderij Eraſmi *alteram. Excipio ſecundam Apoſtolorum Principis Epiſtolam, ſecundam etiam ac tertiam dilecti Chriſto Diſcipuli, atque illius Apocalypſim, & Epiſtolam Iudæ. Hæc enim Syrorum antiquæ tranſlationi deeſſe, idiomatis huius facundia excellens* Guido Fabricius *aduertit, quamuis eadem à Syris probari, & Sacrorum Librorum Catalogo adſeri affirmet, atque à Maronitis Romam non ita pridem delata, ad noſtras etiam manus deuenerint. In his ergo duplici verſione contenti fuimus,* Vulgatâ, *&* Eraſmianâ. *neque enim Typorum ordo, aut diſpoſitionis totius Operis elegantia, tertiam quæ* Ariæ Montani *eſt admittebat, quod paginæ bimembres locum tertio non relinquerent. Præter has autem quattuor verſiones nullæ aliæ nobis viſæ: ſic vt mirari ſatis nequeam, Eruditum quemdam in Præfatione quam non abſimili Operi præfixit, audentius aſſerere, plures tranſlationes in* Nouum Teſtamentum *à ſe adferri potuiſſe, puta* Sanctis Pagnini, Vatabli, *quorum tamen omnis labor circa Vetus Teſtamentum fuit; aliorumq; : verum hac ratione omiſſas, quod modicum inter ſe diſiderent, atque de rebus nihili altercarentur.*

Et hac ipſa profectò conſilij noſtri principalis eſt ratio. Nempe reſecandis Hæreſum indies exſurgentium capitib. nihil æquè duximus oportunum, quàm ſi Diuinarum Scripturarum, quæ ſunt velut litteræ è cælo ad nos delatæ, quarum teſtimonia ceu ouilis innocentiæ veſtimentum circumferunt, vt lupinam rabiem contegant, ſæculi noſtri Nouatores; myſteria, ab aliis & aliis, qui moribus & ingenio præcellentes, ætate diſpares, ordine diuerſi, loco diſiuncti, conformi ſententia & ſenſu verbis dumtaxat diſtincto proponantur, ac doctrinæ in Eccleſia Catholica (hæc enim illius velut teſſera habetur & nota) vnitas euidenti ſigillo obſignetur. Ad quod vel maximum momentum ſunt habituræ Verſiones iſtæ, atque inter eas Eraſmiana, quod virum illum velut primùm Pſeudo-reformationi vexillum ſuſtuliſſe aduerſarij glorientur, & à ſuis partibus ſtetiſſe contendant.

Alia inſuper conſilij noſtri ratio ex Verſionum quas hic concinnauimus commendatione eruitur. Siquidem Vulgata *ordine & dignitate*

prima,

prima, è Græco ſermone, quo vniuerſum Nouum Teſtamentum *ab origine, paucis illius libris exceptis, conſcriptum conſtat, in Latinum tranſlata eſt, quam perſpicacis ingenij, & linguarum peritia æternum celebrandus* Hieronymus, *ab erroribus qui temporum decurſu, & ſcriptorum imperitiâ irrepſerant, vindicauit. Ante hunc ſanè innumerabiles propè extitiſſe verſiones Latinas, locupletem teſtem habemus magnam illam Eccleſiæ facem* Auguſtinum: *qui,* vt cuique primis fidei temporibus in manus venit Græcus codex, & aliquantulum facultatis ſibimet vtriuſque linguæ habere videbatur, auſum fuiſſe *aſſerit* interpretari. *Quinimò vt verba ipſius* Hieronymi *vſurpem*, tot erant exemplaria, quot codices. *Fuiſſe nihilominus vnam præ aliis longè celebriorem, quæ etiam veteris & authenticæ Editionis nomen obtinebat, quam* Italam *Magnus* Auguſtinus *appellabat, atque aliis ob verborum tenacitatem ac ſententiarum perſpicuitatem præferebat, authores habemus* Gregorium, *& prænominatum* Hieronymum, *qui eamdem Editionem, verba eius ſunt*; Græcæ fidei reddidit, atque ita calamo temperauit, vt ijs tantum quæ ſenſum mutare videbantur correctis, reliqua manere paſſus fuerit. *eique laboris huius pro Eccleſiæ honore ac veritate ſuſcepti gratia, felicitatem apprecatur* Auguſtinus. *Fuit autem* Hieronymus, *ad quem tanquam ad oraculum ex omnibus Chriſtiani orbis partibus quæſtiones diuinæ Scripturæ mittebantur enodandæ, cum propter ſingularem doctrinam, ac linguæ non modò Latinæ & Græcæ, ſed inſuper Hebraicæ & Chaldaicæ conſummatam ac ſtabilem intelligentiam: tùm quòd peculiare ſancti Spiritus in ſcribendo patrocinium accepiſſe exiſtimaretur, vt qui in re tanti ponderis atque eſt diuinorum myſteriorum ſolida interpretatio, Eccleſiæ ſuæ nunquam ſit defuturus. Suffecerit vnicum illud* D. Auguſtini *Elogium, quo eum ſcriptorum omnium monimenta inoffenſo pede oberraſſe confitetur. vnde minus erit mirandum, è tam diuite eruditi pectoris penu, tanti etiam pretij theſaurum prodijſſe. Sed neque prætereundum,* Hieronymo *vita functo, verſionem ab eo emendatam nomen & laudem apud omnes inueniſſe. Hæc legi cepta in Eccleſiis, proponi in concionibus, adduci in Academiis, allegari in Conciliis, adhiberi in difficultatibus. Verum proch dolor! in ea nunc tempora incidimus, quibus nouæ aliquot homines ſacras litteras Patrum authoritate firmatas pro nihilo ducunt, ac nata caliginoſo cerebro ſomnia, quæ interni Spiritus quem omnes ex æquo ſibi affingunt, dictamine inſpirata comminiſcuntur, rudi populo ita obtrudunt, vt etiam apud pruden-*

Lib. de doct. Chriſt. cap. 1

Præfat. in Iſa. Iue.

In fin. lib. de viris il. Inſtribus.

tiores locum inueniant. Quaſi annis mille Chriſti Eccleſia germanam Scripturæ interpretationem neſcierit, & tum demum eam fuerit conſecuta, quando excucullati impoſtores, veratro ebrij, ſuperbiæ, ambitionis, & inceſtuoſæ libidinis Spiritu obſeſſi, Dei verbum litteris conſignatum lacerarunt, ac hoſtiliter diſſidentium inter ſe opinionum & Religionum, illud tanquam idoneam Regulam, normamque oportunam pronuntiarunt: cum tamen idonea credendi regula haberi vllo modo nequeat, quæ æquè contrariis dogmatibus accommodatur. Exhinc tota illa hæreſum & nouitiorum dogmatum colluuies in orbem irrepſit, atque eheu!

Hoc fonte deriuata clades
In Patriam, populumque fluxit.

Nimirum fit in hac libertate ſpiritus, quod apud Philoſophos, & veteres Ethnicos olim eueniſſe, poſteritati conſecratum reperimus. Siquidem Auguſtino *teſte*, Socratici *ab ipſo Socrate*, quod cuique placuit ſumpſerunt: & vbi cuique viſum eſt, ibi finem boni conſtituerunt. *De hæreticis verè ac ſolidè Tertullianus.* Idem licuit Valentinianis quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio ſuo fidem innouare. Martinus Lutherus, *qui gloriatur ſe nactum ſpiritum inſignem, contemptorem tam fraudis quam furoris Papiſtici, nempe dum impuri cupidinis ſecutus vexillum, inceſtuoſis cum ſanctimoniali ſe nuptiis polluit; interpretatus eſt Scripturas priuato ſuo Spiritu, vt libuit. Idem fecit* Zvvinglius, *fecit* Oſiander, *fecit* Rothmannus *Anabaptiſtarum Coriphæus, & ſinguli à magiſtro ſuo in eis exponendis variantes, ſingulares hæreſum opiniones, ceu monſtra prius ignota orbi, vel certè olim demerſa, pepererunt. Haud aliter* Ioannes Caluinus, *peculiari Scripturas interpretandi munere cuius ſymbolum erat liliatum ſtigma characteris inſtar ſcapulis impreſſum, donatus, veræ Religionis imaginem ementito illo interioris Spiritus fuco deturpauit. cuius veſtigia ceteri eiuſdem etiam farinæ pertinaci greſſu ſectantur, & ſuam quique imaginationem germanum Scripturæ ſenſum arbitrantur, auribus ad omnem nouitatem prurientibus. Venio ad* Editionem Syriacam, *eique authoritatem defero, licet cùm ſuperiore longè imparem: vt quæ minus certum Authorem recognoſcat, cùm illius* Marcum Euangeliſtam *quidam, cuius tamen nulli iſtius ſæculi Scriptores meminerunt: alij alium è veteribus affirment. Certè* Nouum Teſtamentum *partim Hebraico, partim è Græco fonte, Syriaco idiomate redditum aſſeruit* Moſes Barcepha *Syrus: hodieque illud ipſum,*

ib. a. c Ciit. Dei ap. 3. : lib. 8. c. 41.

n lib. e præſcript.

ib. de aradi- p. 1. 2. 307.

tam

tam hoc, quàm Hebraico chamctere concinnatum luce donauit Albertus Vidmanſtadius Ferdinandi Imp. *ſemper Auguſti Cancellarius, Viennæ in Auſtria, anno reparatæ ſalutis M. D. LV. à* Mardemo *ſacerdote Meſopotamiæ, quem hunc ob finem in Europam cum poteſtate relegarat* Ignatius Patriarcha *Antiochenus, plurimùm ſolicitatus, quæ verſio vt mox chamctere Hebræo, egregiis illis ac verè Regiis Bibliis, quæ* Chriſtophoro Plantino *Architypographo immortale nomen pepererunt; adiceretur,* Guido Fabricius *abditarum rerum abſolutâ cognitione ſtupendus adlaborauit.*

Etiam Benedicti Ariæ Montani *hiſpalenſis, longo rerum vſu compacta eruditio, Tranſlationi illius pondus addit. Quippe à* Philippo II. *Hiſpaniarum Rege Catholico, Regiorum Bibliorum correctioni deſtinatus, vt erat iudicio acri, ingenio perſpicaci, ſcrutatus ſubtili mentis acie Hebræorum, Chaldæorum, atque Græcorum fontes, Noui Teſtamenti myſteria Latino ſermone eſt interpretatus.*

Neque Deſiderij Eraſmi *patria Roterodami Tranſlationi quid quam ad ſeriam commendationem deeſt: vtinam reliqua illius opem hanc cenſuram admitterent! niſi quod is luxuriantem ingenij fœcunditatem, intra humaniorum litterarum terminos, quod Litterionibus proprium etiam hoc æuo; cohibere neglexerit, ita vt ſubinde diſſolutâ potius, quàm vrbanâ dicendi libertate rebus etiam diuinis illuſiſſe videatur. Nihilominus perpetuis eruditæ laudis honoribus extollendum eum cenſuit eloquentiſſimus Nocerinorum Antiſtes* Paulus Iouius. *Certè præſens Tranſlatio omne punctum ſemper & apud omnes tulit, ita vt nihil in ea repurgandum deprehenderit ſupremus Senatus Generalis Inquiſitionis in Regno Hiſpaniarum. quin cum reliquos primæ Claſſis Authores ab Eccleſia vetitos cenſuræ ex integro ſubijciat, hanc* Eraſmi *verſionem omnium manibus verſari permittit ſub nomine* Authoris Damnati, *iuxta Regulas generales ſuper librorum prohibitione per S. Synodi Tridentinæ interpretes conceptas, & typis nè quem laterent expreſſas. Neque aliter conſulti deſuper cenſuerunt, eximij viri M. N.* Iacobus Ianſſonius, Guilielmus Fabricius, Ioannes Paludanus, Guilielmus Marcerus, *S. Theologiæ in almâ Grudiorum Palæſtra Profeſſores; qui has Tranſlationes quas tuo & Reip. commodo direximus* Lector Chriſtiane, *admodum vtiles, atque cum cautione per Appendicem expurgandorum librorum præſcripta, typis exprimendas lucéque donandas, proprij nominis inſigni notâ declararunt. En laboris huius cauſas. ex quo ſi*

Digitized by Google

aliquis ad te fructus redundet, qui certè non exiguus, sed varius esse potest; Omnipotenti Deo bonorum omnium largitori gratiam & gloriam: nobis verò orationum tuarum apud illum subsidia aliquando impartire.

CENSVRA.

ATtentis rationibus in Præfatione per nos allegatis, & visa etiam Doctorum ibidem nominatorum censurâ, Præsens Testamentum è quattuor Translationibus congestum, magno Reipub. Christianæ bono euulgari posse ac debere iudicaui, Kal. Februarij, cIↃ. IↃC. XVI.

LAVR. BEYERLINCK.

Digitized by Google

PRÆFATIO

S. HIERONYMI IN EVANGELISTAS AD DAMASVM.

NOVVM opus me facere cogis ex veteri: vt post exemplaria Scripturarum toto orbe dispersa, quasi quidam arbiter sedeam: & quia inter se variant, quæ sint illa quæ cum Græca consentiant veritate, decernam. Pius labor, sed periculosa præsumptio, iudicare de cæteris, ipsum ab omnibus iudicandum: senis mutare linguam, & canescentem iam mundum ad initia retrahere paruulorum. Quis enim doctus pariter, vel indoctus, cum in manus volumen assumpserit, & à saliua, quam semel imbibit, viderit discrepare, quod lectitat; non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamitans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduersus quam inuidiam duplex causa me consolatur: quod & tu qui summus sacerdos es, fieri iubes: & verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim Latinis exemplaribus fides est adhibenda respondeant quibus tot enim sunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas est quærenda de pluribus: cur non ad Græcam originem reuertentes, ea quæ vel à vitiosis interpretibus malè reddita: vel à præsumptoribus imperitis emendata peruersiùs: vel à librarijs dormitantibus, aut addita sunt, aut mutata, corrigimus? Neque verò ego de veteri disputo testamento: quod à Septuaginta senioribus in Græcam linguam versum, tertio gradu ad nos vsque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter nouos, & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apostoli probauerunt. De nouo nunc loquor testamento: quod Græcum esse, non dubium est, excepto Apostolo Matthæo, qui primus in Iudæa euangelium CHRISTI Hebraicis litteris edidit. Hoc certè cum in nostro sermone discordat, & in diuersos riuulorum

tra-

tramites ducit: vno de fonte quærendum eſt. Prætermitto eos codices quos à Luciano, & Heſychio nuncupatos, paucorum hominum aſſerit peruerſa contentio: quibus vtique nec in toto veteri inſtrumento poſt Septuaginta interpres emendare quid licuit, nec in Nouo profuit emendaſſe: cum multarum gentium linguis ſcriptura ante tranſlata, doceat falſa eſſe quæ addita ſunt. Igitur hæc præſens præfatiuncula pollicetur quattuor tantum Euangelia, quorum ordo eſt iſte, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes: codicum Græcorum emendata collatione, ſed veterum, quæ ne multum à lectionis Latinæ conſuetudine diſcreparent, ita calamo temperauimus, vt his tantum quæ ſenſum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant. Canones quoque quos Euſebius Cæſarienſis epiſcopus Alexandrinus ſecutus Ammonium, in decem numeros ordinauit, ſicut in Græco habentur, expreſſimus. Quòd ſi quis de curioſis voluerit noſſe quæ in Euangelijs, vel eadem, vel vicina, vel ſola ſint, eorum diſtinctione cognoſcet. Magnus ſiquidem hic in noſtris codicibus error inoleuit, dum quod in eadem re alius Euangeliſta plus dixit, in alio quia minus putauerunt, addiderunt. Vel dum eumdem ſenſum alius aliter expreſſit, ille qui vnum è quattuor primum legerat, ad eius exemplum cæteros quoque exiſtimauerit emendandos. Vnde accidit, vt apud nos mixta ſint omnia, & in Marco plura Lucæ, atque Matthæi. Rurſumin Matthæo plura Ioannis, & Marci, & in cæteris reliquorum, quæ alijs propria ſunt, inueniantur. Cum itaque canones legeris, qui ſubiecti ſunt, confuſionis errore ſublato, & ſimilia omnium ſcies, & ſingulis ſua quæque reſtitues. In canone primo concordant quattuor, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes. In ſecũdo tres, Matthæus, Marcus, Lucas. In tertio tres, Matthæus, Lucas, Ioannes. In quarto tres, Matthæus, Marcus, Ioannes. In quinto duo, Matthæus. Lucas. In ſexto duo, Matthæus, Marcus. In ſeptimo duo, Matthæus, Ioannes. In octauo duo, Lucas, Marcus. In nono duo, Lucas, Ioannes. In decimo propria quique quæ non habentur in alijs, ediderunt. Singulis vero Euangelijs ab vno incipiens vſque ad finem librorum, diſpar numerus accreſcit. Hic nigro colore deſcriptus, ſub ſe habet alium ex minio diſcolorem numerum, qui ad decem vſque procedens, indicat prior numerus in quo ſit canone requirendus. Cum ergo aperto codice, verbi gratia, illud ſiue illud capitulum ſcire volueris cuius canonis ſit, ſtatim ex ſubiecto numero doceberis, & recurrens ad principia, in quibus canonum eſt diſtincta congeries, eodemque ſtatim canone ex titulo frontis inuento, illum quem quærebas numerum, eiuſdem Euangeliſtæ, qui & ipſe ex inſcriptione ſignatur, inuenies, atque vicino cæterorum tramitibus inſpectis, quos numeros è regione habeant, annotabis, & cum ſcieris recurres ad volumina ſingulorum, & ſine mora repertis numeris quos ante ſignaueras, reperies, & loca in quibus, vel eadem, vel vicina dixerunt. Sciendum tamen, ne quis ignarum ex ſimilitudine numerorum error inuoluat, quod ſicubi in ſubnotatione canonum diſtinctorum in canone quolibet tres

Euangeliſtæ bis, ter vel quater, aut etiam ampliùs eumdem numerum per ordinem habuerint annotatum, & quartus è contrario, diſcrepantes, quod id tres illi in eo loco ſemel dixerint, quartus toties in corpore voluminis ſui ponat, quoties diuerſi numeri in eius canone poſiti ſtant contra prædictorum numerorum continuatas ſimilitudines. Item ſi in vno quolibet eorum, aut etiam duobus idem in canone numerus bis, ter, & quater, aut eo ampliùs reperiatur in ordine collocatus, & diſpares inueniantur in cæteris: dubium non erit, quin id quod illius illorúmve canonis numerus bis terque repetitum ab his in volumine ſemel dictum eſſe oſtendit, alter alterius eorum toties vno, atque eodem ſenſu loquantur, quoties prætulerint in numerorum annotatione diſtantiam. Et hoc in omnium nouem canonum collatione ſeruabitur. Cæterum in decimo (quoniam propria ſingnlorum tantummodo continentur) non poteſt contra id comparatio eſſe quod ſolùm eſt. Opto vt in Chriſto valeas, & memineris mei Papa beatiſſime.

EIVSDEM EX CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

PAVLVS Apoſtolus, qui ante Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorum, de tribu Beniamin, & oppido Iudææ Giſchalis fuit, quo à Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob ſtudia legis miſſus Ieroſolymam, à Gamaliel viro doctiſſimo cuius Lucas meminit, eruditus eſt. Cum autem interfuiſſet neci martyris Stephani, & acceptis à pontifice templi epiſtolis, ad perſequendos eos, qui Chriſto crediderant, Damaſcum pergeret, reuelatione compulſus ad fidem, quæ in Actibus Apoſtolorum ſcribitur, in vas electionis de perſecutore tranſlatus eſt. Cumque primùm ad prædicationem eius Sergius Paulus Proconſul Cypri credidiſſet, ab eo, quod eum Chriſti fidei ſubegerat, ſortitus eſt nomen Paulus: & iuncto ſibi Barnaba, multis vrbibus peragratis, reuertenſque Ieroſolymam, à Petro, Iacoboque & Ioanne, Gentium Apoſtolus ordinatur. Et quia in Actibus Apoſtolorum pleniſſimè de eius conuerſatione ſcriptum eſt, hoc tantum dicam, quod poſt paſſionem Domini viceſimo quinto anno, id eſt ſecundo Neronis, eo tempore quo Feſtus procurator Iudææ ſucceſſit Felici, Romam vinctus mittitur, & biennium in libera manens cuſtodia, aduerſus Iudæos de aduentu Chriſti quotidie diſputauit.

Scien-

Digitized by Google

Sciendum autem in prima ſatisfactione, (necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ) Paulum, à Nerone dimiſſum, vt Euangelium Chriſti in Occidentis quoque partibus prædicaret, ſicut ipſe ſcribit in ſecunda epiſtola ad Timotheum (eo tempore quo & paſſus eſt, de vinculis dictat epiſtolam,) In prima mea ſatisfactione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt: non eis imputetur . Dominus autem mihi affuit, & confortauit me, vt per me prædicatio compleretur, & audirent omnes Gentes : & liberatus ſum de ore leonis . Manifeſtiſſimè leonem propter crudelitatem , Neronem ſignificans . Et in ſequentibus, Liberatus ſum de ore leonis . Et ſtatim, Liberauit me Dominus ab omni opere malo, & ſaluauit me in regnum ſuum cœleſte, quod ſcilicet præſens ſibi ſentiret imminere martyrium . Nam & in eadem epiſtola præmiſerat, Ego enim iam immolor , & tempus reſolutionis meæ inſtat . Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die, quo Petrus Romæ pro Chriſto capite truncatus , ſepultuſque eſt in via Oſtienſi, anno poſt paſſionem Domini trigeſimoſeptimo . Scripſit autem nouem ad ſeptem Eccleſias epiſtolas, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas , ad Galatas vnam , ad Epheſios vnam, ad Philippenſes vnam, ad Coloſſenſes vnam, ad Theſſalonicenſes duas . Præterea ad diſcipulos ſuos , Timotheo duas, Tito vnam, Philemoni vnam . Epiſtola autem quæ fertur ad Hebræos, non eius creditur , propter ſtyli ſermoniſque diſtantiam : ſed vel Barnabæ iuxta Tertullianum, vel Lucæ Euangeliſtæ iuxta quoſdam: vel Clementis Romanæ poſtea Eccleſiæ Epiſcopi, quem aiunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe, & ornaſſe ſermone: vel certè quia Paulus ſcribebat ad Hebræos, & propter inuidiam ſui apud eos nominis, titulum in principio ſalutationis amputauerat, ſcripſerat vt Hebræus Hebræis Hebraicè id eſt ſuo eloquio diſertiſſimè, vt ea quæ eloquenter ſcripta fuerant in Hebræo, eloquentiùs verterentur in Græcum, & hanc cauſam eſſe, quod cæteris Pauli epiſtolis diſcrepare videatur . Legunt quidam, & ad Laodicenſes , ſed ab omnibus exploditur.

Digitized by Google

EIVSDEM EX CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

IACOBVS, qui appellatur frater Domini, cognomento Iuſtus, vt nonnulli exiſtimant, Ioſeph, ex alia vxore; vt autem mihi videtur, Mariæ ſororis matris Domini, cuius Ioannes in libro ſuo meminit, filius, poſt paſſionem Domini, ſtatim ab Apoſtolis Ieroſolymorum Epiſcopus ordinatus, vnam tantum ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem catholicis eſt: quæ & ipſa ab alio quodam ſub nomine eius edita aſſeritur. licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem. Egeſippus vicinus Apoſtolicorum temporum, in quinto commentariorum libro de Iacobo narrans, ait, Suſcepit eccleſiam Ieroſolymæ, poſt Apoſtolos frater Domini Iacobus, cognomento Iuſtus. multi ſiquidem Iacobi vocabantur. Hic de vtero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, carnem nullam comedit, numquam attonſus eſt, nec vnctus vnguento, nec vſus balneo. huic ſoli licitum erat ingredi Sancta ſanctorum: ſiquidem veſtibus lineis non vtebatur, ſed lineis: ſoluſque ingrediebatur templum: & fixis genibus, pro populo deprecabatur, in tantum vt camelorum duritiem traxiſſe eius genua crederentur. Dicit & alia multa, quæ enumerare longum eſt. Sed & Ioſephus in vigeſimo libro Antiquitatum refert, & Clemens in ſeptimo ὑποτυπώσεων, mortuo Feſto, qui Iudæam regebat, miſſum à Nerone eſſe ſucceſſorem eius Albinum: qui cum necdum ad prouinciam peruenisſet, Ananus, inquit, pontifex adoleſcens, Anani filius, de genere ſacerdotali, accepta occaſione ἀναρχίας, concilium congregauit, & compellens publicè Iacobum, vt Chriſtum Dei filium denegaret, contradicentem lapidari iuſſit. qui cum præcipitatus de pinna templi, confractis cruribus adhuc ſemiuiuus, tendens ad cælum manus diceret, Domine ignoſce eis: quod enim faciunt, neſciunt: fullonis fuſte quo vnda veſtimenta extorqueri ſolent, in cerebro percuſſus interijt. Tradit item Ioſephus tantæ eum ſanctitatis fuiſſe, & celebritatis in populo, vt propter eius necem, creditum ſit ſubuerſam eſſe Ieroſolymam. Hic eſt de quo Paulus Apoſtolus ſcribit ad Galatas, Gal. 1.
Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini. Et Apoſtolorum ſuper hoc crebrius acta teſtantur. Euangelium quoque quod appellatur ſecundum Hebræos, & à me nuper in Græcum, Latinumque ſermonem tranſlatum eſt, quo & Origenes ſæpe vtitur, poſt reſurrectionem Saluatoris refert: Dominus autem cum dediſſet ſindonem ſeruo ſacerdotis, iuit ad Iacobum, & apparuit ei. Iurauerat enim Iacobus ſe non comeſturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum reſurgentem à mortuis. Rurſuſque poſt paululum, Afferte, ait Dominus, menſam

Digitized by Google

ſam, & panem. Statimque additur, Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & dedit Iacobo Iuſto, & dixit ei, Frater mi, comede panem tuum, quia reſurrexit Filius hominis è dormientibus. Triginta itaque annos Ieroſolymis rexit Eccleſiam, id eſt vſque ad ſeptimum Neronis annum, & iuxta templum, vbi & præcipitatus fuerat, ſepultus eſt. Titulum vſque ad obſidionem Titi, & vltimam Hadriani nouiſſimum habuit. Quidam è noſtris in Monte Oliueti eum conditum putant: ſed falſa eorum opinio eſt.

EIVSDEM EX CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

SIMON Petrus filius Ionæ, priuinciæ Galilææ, vico Bethſaida, frater Andreæ Apoſtoli, & princeps Apoſtolorum, poſt epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum, qui de circumciſione crediderant, in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudij anno ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, ibique vigintiquinque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, vſque ad vltimum annum Neronis, id eſt decimumquartum. A quo & affixus cruci, martyrio coronatus eſt, capite ad terram verſo, & in ſublime pedibus eleuatis, aſſerens ſe indignum, vt ſic crucifigeretur, vt Dominus ſuus. Scripſit duas epiſtolas, quæ catholicæ nominantur: quarum ſecunda, à pleriſque eius eſſe negatur, propter ſtyli cum priore diſſonantiam. Sed & Euangelium iuxta Marcum, qui auditor eius, & interpres fuit, huius dicitur. Libri autem è quibus vnus actorum eius inſcribitur, alius Euangelij, tertius prædicationis, quartus Apocalypſis, quintus iudicij, inter apocryphas ſcripturas reputantur. Sepultus Romæ in Vaticano iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

Digitized by Google

EIVSDEM EX CATALOGO SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

IVDAS frater Iacobi paruam quidem, quæ de ſeptem catholicis eſt, epiſtolam reliquit. Et quia de libro Enoch, qui apochryphus eſt, in ea aſſumit teſtimonium, à pleriſque reiicitur: tamen auctoritatem vetuſtate iam, & vſu meruit, & inter ſanctas ſcripturas computatur.

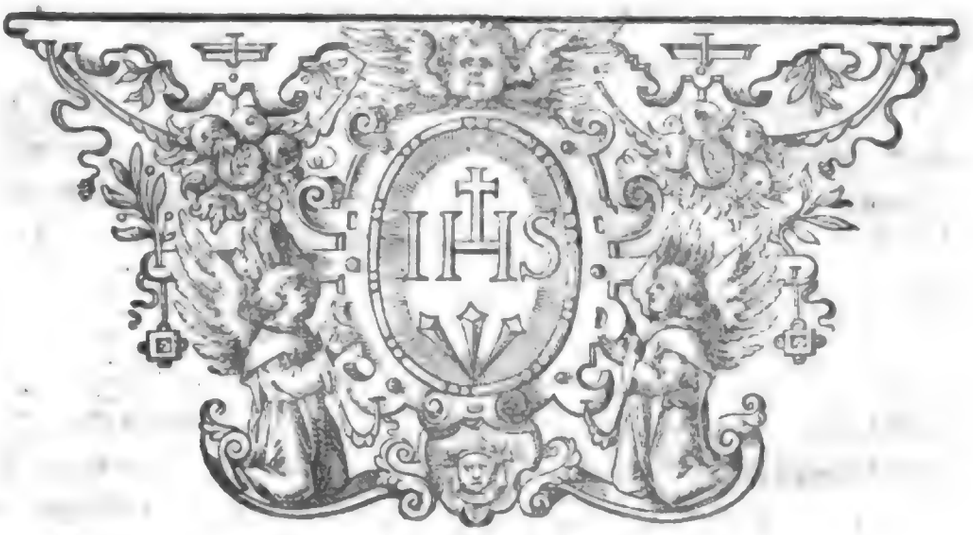

Digitized by Google

Digitized by Google

ARGVMENTVM IN EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

MATTHÆVS ex Iudæa ferè in ordine primus pontificia Euangelia in Iudæa primus scripsit, eius vocatio à Domino ex publicano refertur: ipsum in generatione Christi primum proponens, vnius carnis prima generationis in carne alterius, cuius secundum quod scripsit fuit. Et verbo enim particeps Christus. Sicque ostendendum nouimus triformiter positos primipuum à credendi fide in electionis tempus porrigens, & ex electione vique in transmigrationis dies diuigens, atque à transmigrationis die vique ad Christum dilatatus, decimam septimam Dauidis mimo ordinis generationem, vt numero satisfaciamus & tempori, & sequi elect osse tendere t, & Dei in se opus monstrans, etiam in his, quorum gens potius, Christi operatus à principio rectitudinem non negauit. Quamvis enim in rerum semper, ordo numerus, dispositio vel ratio, quod fides necessarium est, Deus Christus est, qui factus est ex muliere factus sub lege natus ex virgine, passus in carne, omnia in cruce fixit, et triumphans ea in se metipso retinget, in corpore, & patris dominicis gaudiis ista, & sui nouæ patris restitutus in his, sine principio, sine fine gaudentibus vnum secum fatet esse qua vnus est. In quo Euangelios vtile est deiderandum Deum fie prima vel media vel perfecta cognoscere, vt & vocationem Apostoli, & opus Euangelij, & libertatem Dei in carne noscentibus per naturæ legentes intelligat, sic quod in eo in quo reprehendi sunt & apprehendere apperunt, recognoscant. Nobis cum in hac studio argumenti fuit, & idem factæ rei tendere, & operantis Dei intelligendam diligenter elicisposition a quæ cumbus non taceie.

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM MATTHÆVM,

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

LIBER generationis Iesu Christi filij * Dauid, filij Abrahæ.

* Abraham genuit Isaac. * Isaac autem genuit Iacob. * Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.

* Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. * Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Aram.

Aram autem genuit Aminadab. * Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon.

Salmon autem genuit Booz de Rachab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. * Iesse autem genuit Dauid regem.

* Dauid autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Vriæ.

* Salomon autem genuit Roboam. * Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asa.

Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam.

* Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam.

Ezechias autem genuit Manassen. * Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam.

* Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres eius in transmigratione Babylonis.

Et post transmigrationem Babylonis: Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel.

Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor.

Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.

Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob.

Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est IESVS, qui vocatur Christus.

Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid, generationes quatuordecim: & a Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & a transmigratione Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim.

Christi autem generatio sic erat: * Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam convenirent, inuenta est in vtero habens, de Spiritu Sancto.

Ioseph autem vir eius cum esset iustus: & nollet eam traducere: voluit occulte dimittere eam.

Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.

Pariet autem filium: * & vocabis nomen eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum.

Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est a Domino per Prophetam dicentem:

* Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium: & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.

1 * Luc. 3. 23.
2 * Gen. 21. 3.
* Genes. 25. 26.
3 * Gen. 29. 35.
* Gen. 38. 29.
4 * 1. Par. 2. 10.
* 1. Par. 2. 11.
5 * Ruth. 4. 21.
* 1. Par. 2. 12.
6 * 1. Reg. 16. 1.
* 1. Reg. 11. 24.
7 * 1. Par. 3. 10.
* 2. Par. 9. 31.
8 * 2. Par. 21. 1.
9 * 4. Reg. 15. 32.
* 2. Par. 26. 23.
10 * 4. Reg. 21. 1.
11 * 1. Par. 3. 15.
* 2. Par. 36. 10.
13 * 1. Par. 3. 19.
15 * Luc. 1. 27.
21 * Luc. 1. 31.
* Act. 4. 12.
23 * Isa. 7. 14.

Dominica infra Octauam Nativitatis.

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM MATTHÆVM,

Transl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

LIBER generationis Iesu Messiæ, filij Dauid, filij Abrahæ.

Abraham genuit Ischak, Ischak genuit Iaakoub, Iaakob genuit Iehudo, & fratres eius.

Iehudo genuit Parez, & Zarach de Thamar. Parez genuit Chesron, Chesron genuit Oram.

Oram genuit Amminadab, Amminadab genuit Nachschon, Nachschon genuit Salmon.

Salmon genuit Booz de Rachab. Booz genuit Oubid de Ruth, Oubid genuit Iesse, Iesse genuit Dauid regem.

Dauid genuit Schelomon ex ea, quæ fuit Vriæ.

Schelomon genuit Rachabam, Rechabam genuit Abio, Abio genuit Asa.

Asa genuit Iehoschophat. Iehoschophat genuit Iouram, Iouram genuit Oziam.

Oziam genuit Iaadoni, Iaadoni genuit Achaz, Achaz genuit Chizkiam.

Chizkiah genuit Menaschie, Menaschie genuit Amoun, Amoun genuit Iosiam.

Iosiah genuit Iaacanio & fratres eius in exilio Babylonis.

Postea vero quam Babylonem Iaacanio genuit Schealtiel, Schealtiel genuit Zorobabel.

Zorobabel genuit Abiud, Abiud genuit Eschim, Eschim genuit Sadoc.

Sadoc genuit Achim, Achim genuit Eliud.

Eliud genuit Eleazar, Eleazar genuit Matan, Matan genuit Iacob.

Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est IESVS, qui vocatur Messias.

Ita sunt omnes generationes ab Abraham vsque ad Dauid generationes quatuordecim: & a Dauid vsque ad exilium Babylonicum, generationes quatuordecim: ab exilio Babylonico adusque Messiam, generationes quatuordecim.

Generatio autem Iesu Messiæ ita comparata. Quum desponsata esset Maria mater eius Iosephi, priusquam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto.

Ioseph autem maritus eius quum iustus esset, voluit eam reducere, ei cogitanti clam eam dereliquere.

Quum autem hæc illi venissent in mentem, apparuit ei Angelus Domini in somnis, dicens: Ioseph fili Dauid, ne timeas accipere Mariam coniugem tuam, quod enim generatum est in ea, Spiritu Sancto est.

Pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESCHUA, quippe qui seruabit populum suum a peccatis eorum.

Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur id quod dictum est a Domino per Prophetam.

Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Immanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus noster.

Dominica infra Octauam Nativitatis.

13 * Luc. 1. 26.

Exur-

Quum

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM MATTHÆVM,

Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

LIBER generationis Ieſu Chriſti, Filij Dauid, filij Abraham.
Abraham genuit Iſaac. Iſaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.
Iudas autem genuit Phares,& Zaram de Thamar. Phares autem genuit Eſron. Eſron autem genuit Aram.
Aram autem genuit Aminadab.Aminadab autem genuit Naaſſon. Naaſſon autem genuit Salmon.
Salmon autem genuit Booz de Rachab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Ieſſe. Ieſſe autem genuit Dauid regem.
Dauid autem rex genuit Salomonem ex Vriæ.

Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autem genuit Aſa.
Aſa autem genuit Ioſaphat. Ioſaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam.
Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezeciam.
Ezecias autem genuit Manaſſen. Manaſſes autem genuit Amon. Amon autem genuit Ioſiam.
Ioſias autem genuit Iechoniam & fratres eius, in tranſmigratione Babylonis.
Poſt autem tranſmigrationẽ Babylonis,Iechonias genuit Salathiel.Salathiel autem genuit Zorobabel.
Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim.Eliacim autem genuit Azor.
Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.
Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthan autem genuit Iacob.
Iacob autem genuit Ioſeph virum Mariæ,de qua natus eſt Ieſus,dictus Chriſtus.
Omnes itaque generationes ab Abraham vſque ad Dauid, generationes quatuordecim : & à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim: & à tranſmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum generationes quatuordecim.
At Ieſu Chriſti generatio ſic erat : Deſponſata enim matre eius Maria Ioſeph. ante conuenire ipſos,inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto.

Ioſeph autẽ vir eius,iuſtus exiſtens, & nõ volens eam exemplũ facere, voluit occultè dimittere eam.
Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini per ſomnium apparuit ei, dicens, Ioſeph fili Dauid ne timeas accipere Mariam coniugem tuam, nam in ea genitum,de Spiritu eſt ſancto.
Pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESVM: Ipſe enim ſaluabit populum ſuum à peccatis eorum.
Hoc autem totum factum eſt vt adimpleretur dictum à Domino per Prophetam,dicentem.
Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod eſt interpretatum, Nobiſcum Deus.

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM MATTHÆVM,

Tranſl.Eraſm.Roterod.

CAPVT PRIMVM.

LIBER generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham.
Abraham genuit Iſaac. Iſaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius.
Iudas autem genuit Phares, & Zaram è Thamar. Phares autem genuit Eſrom. Eſrom autem genuit Aram.
Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naaſſon. Naaſſon autem genuit Salmon.
Salmon autem genuit Booz, è Rhachab. Booz autem genuit Obed, è Ruth. Obed autem genuit Ieſſe. Ieſſe autem genuit Dauid regem.
Dauid autem rex genuit Salomonem, ex ea quæ fuerat vxor Vriæ.
Solomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abia. Abia autem genuit Aſa.
Aſa autem genuit Ioſaphat. Ioſaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Hoziam.
Hozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezeciam.
Ezecias autem genuit Manaſſe. Manaſſes autem genuit Amõn. Amon autem genuit Ioſiam.
Ioſias autem genuit Iechoniam, & fratres eius in exilio Babylonico.
Porrò poſt exilium Babylonicum, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorõbabel.
Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor.
Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud.
Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthan autem genuit Iacob.
Iacob autem genuit Ioſeph, maritum Mariæ, ex qua genitus fuit Ieſus, ille qui dicitur Chriſtus.
Vniuerſæ itaque generationes ab Abraham vſque ad Dauid, generationes quatuordecim & à Dauid vſque ad demigrationem Babylonicam generationes quatuordecim, & à demigratione Babylonica vſque ad Chriſtum generationes quatuordecim.
Ieſu verò Chriſti natiuitas ſic habet, Cum enim mater eius Maria deſponſa eſſet Ioſeph, priuſquam congreſſi fuiſſent, deprehenſa eſt grauida è ſpiritu ſancto.

Porrò Ioſeph maritus eius, quoniam erat iuſtus, & nolebat illam infamare, voluit clanculum ab ea diuertere.
Hæc autem cum is in animo verſaret, ecce angelus Domini in ſomnis viſus eſt illi dicens, Ioſeph fili Dauid, ne metuas adiungere tibi Mariam vxorem tuam. Nam quod in illa conceptum eſt, à ſpiritu ſancto profectum eſt.
Pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESVM. Is enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis ſuis.

Porrò totum hoc factum eſt, vt perficeretur id quod dictum fuerat à Domino per prophetam ita loquentem.
Ecce virgo erit prægnans, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod ſi quis interpretetur, ſonat, nobiſcum Deus.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem ſuam.

Et nõ cognoſcebat eam donec peperit filium ſuum primogenitum: & vocauit nomen eius Ieſum.

CAP. II.

a Luc.2.7 CVm ergo natus eſſet Ieſus in Bethlehem Iuda in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Ieroſolymam:

Dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? vidimus enim ſtellam eius in oriente, & venimus adorare eum.

Audiens autem Herodes rex, turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo.

Et congregans omnes principes ſacerdotum, & Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur.

At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ: Sic enim ſcriptum eſt per prophetam.

b Mic.5.2 Ioã.7.42. * Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſrael.

Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ, quæ apparuit eis.

Et mittens illos in Bethlehem, dixit. Ite, & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum.

Qui cum audiſſent regem, abierunt, & ecce ſtella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vſque dum veniens ſtaret ſupra, vbi erat puer.

Videntes autem ſtellam gauiſi ſunt gaudio magno valde.

Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum: c Pſa.71.10. * & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

Et reſponſo accepto in ſomnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam.

Qui cum receſſiſſent, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & eſto ibi vſque dum dicam tibi. Futurum eſt enim vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.

Qui conſurgens accepit puerum, & matrem eius, nocte, & receſſit in Ægyptum.

Et erat ibi vſque ad obitum Herodis: vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino per Prophetam dicentem: d Oſee 11.1. * Ex Ægypto vocaui filium meum.

Tunc Herodes videns quoniam illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius à bimatu & infra ſecundum tempus, quod exquiſierat à Magis.

Tunc adimpletum eſt quod dictum eſt per Ieremiam prophetam dicentem.

e Ier.31.15. * Vox in Rama audita eſt ploratus, & vlulatus multus. Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt.

Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph in Ægypto,

Dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Iſrael: defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri.

Qui conſurgens, accepit puerum, & matrem eius, & venit in terram Iſrael:

Audiens autem quod Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illo ire: & admonitus in ſomnis, receſſit in partes Galilææ.

Tranſl. ex Syriac.

24 *Quum igitur ſurrexiſſet Iauſeph à ſomno ſuo, egit ſicuti præceperat illi Angelus Domini, & accepit vxorem ſuam,*

25 *Neque cognouit eam donec peperit filium ſuum primogenitum, & vocauit illa nomen eius Ieſchua.*

CAP. II.

1 *QVum autem natus eſſet Ieſchua in Bethlechem quæ eſt Iihoudæa in diebus Herodis regis, aduenerunt Magi ab Oriente ad Ouriſchlem.* Aduerſe ram Natalitiorum.

2 *Et inquiunt: Vbi natus eſt ille rex Iihoudæorum? vidimus enim ſtellam eius in Oriente, venimuſq; vt adoremus eum.*

3 *Quæ quum audiſſet rex Herodes perterritus eſt, totaque Ouriſchlem cum eo.*

4 *Et congregatis omnibus principibus ſacerdotum, & ſcribis populi, percontatus eſt ab eis vbi Meſchicho naſceretur.*

5 *Illi autem dixerunt: In Bethlechem quæ eſt Iihoudæa: Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam.*

6 *Tu quoque Iihoudæa Bethlechem, nequaquam minima es inter reges Iihoudæa: ex te enim prodibit rex qui paſcet populum meum Iſroel.*

7 *Tum Herodes clàm vocauit Magos, & exquiſiuit ab eis quonam tempore ſtella eis apparuiſſet.*

8 *Eoſque dimittens Bethlechem, ait illis. Exquirite diligenter ſup r puerulo: poſtquam autẽ inueneritis eum, venite, renuntiate mihi, vt & ego proficiſcar illum adoraturus.*

9 *Illi autem his à rege auditis abiere, & ecce ſtella quam viderant in Oriente, præcedebat eos, donec venit ſtetitque ſuper locum vbi erat puer illc.*

10 *Quum autem vidiſſent ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno admodum.*

11 *Domumq; ingreſſi contemplati ſunt puerulum cum Mariam matre eius, & procidentes adorarunt eum: ſuoſq; theſauros aperuere, & obtulerunt ei oblationes, aurum, myrram, & thus.*

12 *Et viſus eſt eis in ſomnio, ne reuerterentur ad Herodem, itaque per aliam viam profecti ſunt in regionem ſuam.*

13 *Quum autem abiiſſent, apparuit Angelus Domini in ſomnio ipſi Iauſeph, & ait illi: Surge, accipe puerulum, & matrem eius, & in Ægyptum fugito, & illic eſto vſquedum dixero tibi. Futurum eſt enim vt Herodes quærat puerum vt illum perdat.* * Ad Matthæum infanticidij.

14 *Iauſeph itaque ſurgens accepit puerum, & matrem eius noctu, fugaque in Ægyptum contendit.*

15 *Et fuit illic aduſque mortem Herodis: vt adimpleretur quod dictum eſt à Domino per prophetam dicentem: Ex Ægypto vocaui filium meum.*

16 *Tum Herodes quum videret ſe à Magis illuſum eſſe, vehementer excanduit, miſitque qui interficerent omnes pueros Bethlechmitas, finitimoſque omnes à nato duos annos, & infra, ſecundum tempus quod ex Magis exquiſierat.*

17 *Tunc impletum eſt id quod dictum eſt per Irmeio prophetam, dicentem,*

18 *Vox audita eſt in Rometho fletus, & lamentum multum: Rochel plorans ſuper filios ſuos, renuitque vllam accipere conſolationem, eo quòd non ſunt.*

19 *Quum autem obiiſſet rex Herodes, viſus eſt Angelus Domini in ſomnio ipſi Iauſeph in Ægypto.* * Ad obſtetricum infanticidij.

20 *Et ait illi: Surge, aſſume puerum, & matrem eius, & proficiſcere in terram Iſroel: etenim mortui ſunt illi, qui quærebant animam pueri.*

21 *Cùm itaque ſurrexiſſet Iauſeph, aſſumpſit puerum, & matrem eius, & venit in terram Iſroel.*

22 *Quum autem audiuiſſet Archelaum in Iihoudæa regem eſſe loco Herodis patris ſui, timuit illuc proficiſci: & viſum eſt ei in ſomnio eundum eſſe in regionem Galilææ.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Excitatus autem Ioſeph è ſomno, fecit ſicut præcepit ei angelus Domini: & accepit coniugem ſuam.

Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum, & vocauit nomen eius Ieſum.

CAP. II.

AT Ieſu nato in Bethlehem Iudæ in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Orientibus acceſſerunt in Hieroſolymam.

Dicentes vbi eſt natus rex Iudæorum; vidimus enim eius ſtellam in Oriente, & venimus adorare eum.

Audiens autem Herodes rex, turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo.

Et congregans omnes principes Sacerdotum, & Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur.

At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ. ſic enim ſcriptum eſt per Prophetam.

Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in ducibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſrael.

Tunc Herodes clàm vocans Magos, perquiſiuit ab eis tempus apparentis ſtellæ.

Et mittens eos in Bethlehem, dixit, Euntes diligenter explorate de puero: Quum autem inueneritis, renunciate mihi, vt ego veniens adorem eum.

Illi autem audientes regem profecti ſunt, & ecce ſtella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, vſque dum veniens ſtaret ſuprà vbi erat puer.

Videntes autem ſtellam, gauiſi ſunt gaudium magnum valde.

Et venientes in domum, inuenerũt puerum cum Maria matre eius. Et procidentes adorauerunt eum: & aperientes theſauros ſuos, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.

Et reſponſi ſecundum ſomnium, non reflectere ad Herodem, per aliam viam receſſerunt in regionem ſuam.

Receſsis autem ipſis, ecce angelus Domini apparet per ſomnium Ioſeph, dicens: Excitatus accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum: & eſto ibi vſquedum dicam tibi. Futurus eſt enim Herodes quærere puerum ad perdendum eum.

Is autem excitatus accepit puerum & matrem eius nocte, & receſsit in Ægyptum.

Et erat ibi vſque ad obitum Herodis, vt adimpleretur dictum à Domino per Prophetam dicentem, Ex Ægypto vocaui filium meum.

Tunc Herodes videns quoniam illuſus eſſet à Magis, iratus eſt valdè: & mittens occidit omnes pueros qui in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà, ſecundum tempus quod perquiſiuit à Magis.

Tunc adimpletum eſt dictum per Ieremiam Prophetam, dicentem:

Vox in Rama audita eſt, ploratus, & vlulatus & eiulatus multus, Rachel plorans natos ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt.

Deſinente autem Herode, ecce Angelus Domini ſecundum ſomnium apparet Ioſeph in Ægypto,

Dicens: Excitatus accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Iſrael. mortui ſunt enim quærentes animam pueri.

Ille autem excitatus accepit puerum & matrem eius, & venit in terram Iſrael.

Audiẽs autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire. Reſponſus autem ſecundum ſomnium, receſsit in partes Galilææ.

Transl. Eraſm. Roterod.

Excitatus autem Ioſeph à ſomno, fecit vt iniunxerat ſibi angelus Domini, & adiunxit ſibi vxorem ſuam.

Et non cognouit eam, donec peperiſſet filium ſuum primogenitum, & appellauit nomen eius Ieſum.

CAP. II.

Cùm autem natus eſſet Ieſus in Bethlehem ciuitate Iudææ, temporibus Herodis regis, Ecce magi ab oriente acceſſerunt Hieroſolyma.

Dicentes, Vbi eſt ille, qui natus eſt rex Iudæorum? vidimus enim illius ſtellam in oriente, & acceſſimus, vt adoremus eum.

Auditis autem his Herodes rex, turbatus eſt, & tota Hieroſolymorum vrbs cum illo.

Et conuocatis omnibus pontificibus, & ſcribis populi, percontatus eſt eos, vbi Chriſtus naſceretur.

At illi dixerunt ei, In Bethlehem Iudææ. Sic enim ſcriptum eſt per prophetam.

Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es inter principes Iuda. Ex te enim mihi proditurus eſt dux, qui gubernaturus eſt populum meum Iſrael.

Tum Herodes clam accerſitis magis, accurate perquiſiuit ab illis, quo tempore ſtella apparuiſſet.

Et miſſos ire in Bethlehem, dixit, profecti illuc, accurate inquirite de puero: Vbi vero inueneritis renunciate mihi, vt & ego veniam & adorem illum.

At illi audito rege, profecti ſunt, & ecce ſtella quam viderant in oriente, præcedebat illos, donec progreſſa, ſtaret ſupra locum in quo erat puer.

Cum autem vidiſſent ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno valde.

Et ingreſſi domum, inuenerunt puerum, cum Maria matre eius, & proſtrati adorauerunt illum, & apertis theſauris ſuis, obtulerunt illi munera, aurum, & thus, & myrrham.

Et oraculo admoniti, in ſomnis, ne reuerterentur ad Herodem, per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam.

Digreſſis autem illis, ecce angelus Domini apparet in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge & aſſume puerum ac matrem illius, & fuge in Ægyptum, & eſto illic donec dixero tibi. Futurum eſt enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.

Ille vero excitatus, aſſumpſit puerum & matrem eius noctu, & receſſit in Ægyptum.

Et fuit illic vſque ad obitum Herodis, vt perficeretur quod dictum fuerat à Domino per prophetam dicentem. Ex Ægypto vocaui filium meum.

Tum Herodes vbi vidit ſibi illuſum fuiſſe à magis, indignatus eſt vehementer, ac miſſis ſatellitibus interfecit omnes pueros, qui erant Bethlehem, & in omnibus finibus Bethleemiticis, quotquot eſſent bimuli aut minores, iuxta tempus, quod exactè cognouerat ex magis.

Tunc perfectum eſt, quod dictum fuerat ab Hieremia propheta, cum ait:

Vox in Rhama audita eſt, lamentatio, ploratus, & fletus multus. Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolationem admittere, propterea quod non ſint.

Cæterum defuncto Herode, ecce angelus Domini in ſomnis apparet Ioſeph in Ægypto.

Dicens, Surge & aſſume puerum & matrem eius, & vade in terram Iſrael. Defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri.

At ille ſurgens aſſumpſit puerum & matrem illius, & venit in terram Iſrael.

Verum cum audiſſet Archelaum regnare in Iudæa, loco Herodis patris ſui, timuit illuc abire, ſed oraculo admonitus in ſomnis, receſſit in partes Galilææ.

Vulgat. Editio.

Et veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.

CAP. III.

IN diebus autem illis venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ.

Et dicens: * Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum.

Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam dicentem: * Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas eius.

Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustæ, & mel siluestre.

* Tunc exibat ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem.

Et baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua.

Videns autem multos Pharisæorum, & Sadducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira?

Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.

Et ne velitis dicere intra vos: * Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

* Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.

Cuius ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

* Tunc venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.

Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?

Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum.

Baptizatus autē Iesus, confestim ascendit de aqua. & ecce aperti sunt ei cæli: & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.

* Et ecce vox de cœlis, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

CAP. IIII.

TVnc Iesus ductus est in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo.

Et cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esurit.

Et accedens tentator dixit eis: Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.

Qui respondens dixit: Scriptum est: * Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi.

Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: * Quia angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

Ait illi Iesus: Rursum scriptum est: * Non tentabis Dominum Deum tuum.

Transl. ex Syriac.

Quò cùm peruenisset, habitauit in ciuitate quæ vocatur Nozereth, vt impleretur, id quod dictum est per prophetam: Fore vt Nazarenus vocaretur.

CAP. III.

ILlis autem ipsis diebus venit Iouchanon Baptista, & prædicauit in deserto Ithoudæa.

Et dicebat: Pœnitentiam agite: appropinquauit regnum cœlorum.

Is enim est, qui dictus est per Eschaio prophetam: Vox clamantis in deserto: Parate vias Domini: & adæquate semitas eius.

Ipse autem Iouchanon habebat vestimentum suum è pilis camelorum, zonamq; pelliceam circum lumbos suos: & cibus eius erant locustæ, & mel agreste.

Tunc exiuit ad eum Ourischlem, & tota Ithoudæa, totaque regio ambiens Iourdenon.

Et baptizabantur ab eo in Iourdenon flumine, postquam peccata sua fuerant confessi.

Quum autem videret multos è Perisæis, & Zadoukæis venientes, vt baptizarentur, ait illis: Generatio viperarum, quis vobis indicauit, vt fugeretis ab ira ventura?

Facite igitur fructus dignos pœnitentia.

Neque cogitetis, & dicatis in animabus vestris: Est nobis pater Abrohom. Etenim dico vobis, Deum posse ex lapidibus illis suscitare filios ipsi Abrohom.

Ecce autem posita est securis ad radicem arborum. Omnis igitur arbor, quæ bonos fructus non facit, excidituꝛ, & in ignem cadit.

Ego quidem baptizo vos aqua ad pœnitentiam: ille verò qui post me venit, fortior me est, cuius non sum dignus ferre calceamenta: ipse baptizaturus est vos in Spiritu sanctitatis, & igne.

Cuius ventilabrum in manu ipsius, & repurgat aream suam: & triticum cogit in horrea sua: paleamque comburit igni inextinguibili.

Tunc venit Ieschua è Galilæa in Iordenon ad Iouchanon, vt baptizaretur ab eo.

Ipse autem Iouchanon prohibebat eum, & dicebat: Ego quidem necesse habeo baptizari à te, & tu venis ad me?

At ipse mi: Ieschua respondens, ait illi: Sine nunc: sic enim decet nos, adimplere omnem rectitudinem. Et tunc omisit eum.

Quum autem baptizatus fuisset Ieschua: statim ascendit ex aqua. & aperti sunt ei cæli: & suspexit spiritum Dei descendentē sicut columbam, & venientē super ipsum

Et ecce vox è cœlis dicens: Hic est filius meus dilectissimus, in quo mihi complacui.

CAP. IIII.

TVnc Ieschua subductus est à spiritu sanctitatis in desertum vt tentaretur ab accusatore, id est diabolo.

Et ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea verò esuriit.

Et accedens tentator ille dixit eis: Si filius Dei es, dic vt illi lapides panis fiant.

At ille respondit, & ait: Scriptum est. Non tantummodo pane viuit homo, sed omni verbo quod procedit ex ore Dei.

Tunc transtulit eum accusator ille super sacrosanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi.

Et ait illi: Si filius Dei es, deorsum te dede præcipitem Scriptum est enim: Angelis suis præcipiet de te, manibus sua te sublenent, ne offendas ad lapidem pedem tuum.

At illi Ieschua: Rursus scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.

Mar. 1. 4 Luc. 3. 3.
Isa. 40. 3
Mar. 1. 5 Luc. 3. 7.
Ioan. 8. 39.
Mar. 1. 8 Luc. 3. 16. Ioa. 1. 26. Act. 13.
Mar. 1. 9 Luc. 3. 21.
Luc. 9. 35. 2. Pet. 1. 17.
Deu. 8. 3
Psa. 90. 11.
Deut. 6. 16.

Vers. Pesch. Philadelph.

Dominica antequam ieiunij, & ad oblationem cathedrae.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et veniens commigrauit in ciuitatem dictam Nazareth : vt impleretur dictum per Prophetas, Quòd Nazaræus vocabitur.

CAP. III.

IN autem diebus illis accedit Ioannes Baptiſta prædicans in deſerto Iudææ.

Et dicens : Pœnitemini : appropinquauit enim regnum cœlorum.

Hic enim eſt pronunciatus ab Eſaia Propheta, dicente : Vox clamantis in deſerto : Expedite viam Domini, rectas facite ſemitas eius.

Ipſe autem Ioannes habebat indumentum ſuum à pilis cameli, & zonam pelliceam circa lumbum ſuum: eſca autem eius erat locuſtæ,& mel ſilueſtre.

Tunc exibat ad eum Hieroſolyma, & omnis Iudæa,& omnis circum vicinia Iordanis.

Et baptizabantur in Iordane ab eo, confitentes peccata ſua.

Videns autem multos Phariſæorum, & Sadducæorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: Genimina viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à futura ira?

Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.

Et ne arbitremini dicere in vobiſipſis : Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis,quoniã poteſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare natos Abrahæ.

Iam enim & ſecuris ad radicem arborum adiacet. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum exciditur,& in ignem iacitur.

Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam, qui autem poſt me veniens, fortior me eſt: cuius non ſum idoneus calceamenta portare, ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni.

Cuius ventilabrum in manu ſua,& permundabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum,ac paleam comburet igni inextinguibili.

Tunc accedit Ieſus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, baptizari ab eo.

At Ioannes prohibebat eum, dicens : Ego vſum habeo à te baptizari,& tu venis ad me?

Reſpondens autem Ieſus, dixit ad eum, Sine interim : ſic enim decens eſt nobis implere omnem iuſtificationem. Tunc dimittit eum.

Et baptizatus Ieſus aſcendit ſtatim de aqua.Et ecce aperti ſunt ei cæli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam,& venientem ſuper eum.

Et ecce vox de cœlis, dicens : Hic eſt Filius meus dilectus, in quo complacui.

CAP. IIII.

TVnc Ieſus actus eſt in deſertum à Spiritu, tentari à diabolo.

Et ieiunans dies quadraginta, & noctes quadraginta,poſtremum eſurit.

Et accedens ei tentator,dixit : Si Filius es Dei, dic vt lapides iſti panes fiant.

Ille autem reſpondens, dixit : Scriptum eſt, Non in pane ſolo viuet homo, ſed in omni verbo exeunte per os Dei.

Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem,& ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi.

Et dixit ei : Si filius es Dei, deiice teipſum deorſum. Scriptum eſt enim, Quia angelis ſuis mandabit de te, & in manibus tollent te, ne forte impingas ad lapidem pedem tuum.

Ait illi Ieſus: Rurſum ſcriptum eſt : Non tentabis Dominum Deum tuum.

Transl. Eraſm. Roterod.

Ac profectus habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth, vt impleretur, quod dictum fuerat per prophetas, Nazaræus vocabitur.

CAP. III.

IN diebus illis, accedit Ioannes Baptiſta, prædicans in deſerto Iudæa,

Dicens q;, Pœnitentiam agite vitæ prioris in propinquo eſt enim regnum cœlorum.

Nam hic eſt ille, de quo dixit Propheta Heſaias, qui ait. Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.

Ipſe verò Ioannes habebat indumentum ſuum è pilis camelorum, & zonam pelliceam circum lumbos ſuos. Porrò cibus illius erant locuſtæ, & mel ſylueſtre.

Tunc egreſſa eſt ad illum Hieroſolyma, & tota Iudæa, totaque regio vndique finitima Iordani.

Et baptizabantur in Iordane ab illo, confitentes peccata ſua.

Cum vidiſſet autem multos ex Phariſæis & Sadducæis, venientes ad baptiſmum ſuum, dixit illis. Progenies viperarum, quis vobis ſubmonſtrauit, vt fugeretis à ventura ira?

Facite igitur fructus,qui deceant pœnitentiam.

Et ne ſitis hac mente, vt dicatis intra voſipſos patrem habemus Abraham. Dico enim vobis,quod poſſit Deus facere,vt ex lapidibus his ſilij ſurgant Abrahamo.

Iam vero & ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis igitur arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.

Ego quidem baptizo vos aqua ad pœnitentiam. At ille qui poſt me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum idoneus vt calceamenta portem.Ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igni.

Cuius ventilabrum in manu ipſius, & repurgabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum, paleam autem exuret igni inextinguibili.

Tunc accedit Ieſus à Galilæa ad Iordanem ad Ioannem,vt baptizaretur ab illo.

At Ioannes prohibebat illum dicens, Mihi opus eſt, vt abs te baptizer, & tu venis ad me?

Reſpondens autem Ieſus dixit ad illum, omitte nunc. Sic enim decet nos,vt compleamus omnem iuſtitiam.Tunc omittit illum.

Et baptizatus Ieſus, aſcendit protinus ab aqua,& ecce aperti ſunt illi cœli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem tanquam columbam,& venientem ſuper ipſum.

Et ecce vox de cœlis dicens, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt.

CAP. IIII.

TVnc Ieſus ſubductus fuit in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo.

Et cum ieiunaſſet dies quadraginta, ac noctes quadraginta, tandem eſurijt.

Et cum acceſſiſſet ad eum ille qui tentat,dixit, Si filius es Dei,iube vt lapides hi panes fiant.

At ille reſpondens, dixit : Scriptum eſt. Non ſolo pane victurus eſt homo, ſed omni verbo quod egreditur per os Dei.

Tunc aſſumit illum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi,

Dicitq; illi, Si filius es Dei, præcipita te deorſum. Nam ſcriptum eſt, Angelis ſuis mandaturus eſt de te, ac manibus tollent te, ne quando impingas in lapidem pedem tuum.

Dixit illi Ieſus, rurſum ſcriptum eſt,Non tentabis Dominum Deum tuum.

Vulgat. Editio.

Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde : & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

Et dixit ei : Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.

Tunc dicit ei Iesus : Vade Satana : Scriptum est enim : * Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

Tunc reliquit eum diabolus : & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.

Cum autem audisset Iesus quod Ioannes traditus esset, * secessit in Galilæam.

Et relicta ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephthalim.

Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam.

* Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem Galilææ gentium.

Populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam : & sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.

Exinde cœpit Iesus prædicare & dicere : Pœnitentiam agite : appropinquauit enim regnum cœlorum.

Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, * vidit duos fratres Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare, (erant enim piscatores.)

Et ait illis : Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.

At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum.

Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua : & vocauit eos.

Illi autem statim relictis retibus, & patre, secuti sunt eum.

Et circuibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni : & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

Et abiit opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos.

* Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Hierosolymis, & de Iudæa, & de trans Iordanem.

CAP. V.

Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius.

Et aperiens os suum docebat eos dicens.

Beati pauperes spiritu : quoniam ipsorum est regnum cælorum.

Beati mites : quoniam ipsi possidebunt terram.

Beati, qui lugent : quoniam ipsi consolabuntur.

Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam : quoniam ipsi saturabuntur.

Beati misericordes : quoniam ipsi misericordiam consequentur.

Beati mundo corde : quoniam ipsi Deum videbunt.

Beati pacifici : quoniam filij Dei vocabuntur.

Transl. ex Syriac.

8 *Iterum transtulit eum accusator in montem admodum sublimem : eique ostendit omnia regna mundi, & omnem eorum gloriam.*

9 *Et ait illi : Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.*

10 *Tum dixit ei Ieschua : Abi tibi inimice : Scriptum est enim : Dominum Deum tuum adorabis, illumque ipsum solummodo coles.*

11 *Tunc vmsit eum accusator : & ecce angeli accesserunt, illique ministrauere.*

12 * *Quum autem auditione accepisset Ieschua Iouchanon conjectum fuisse in carcerem, reuersus est in Galilæam.* Dominica post Epiphaniæ.

13 *Relictaque Nozerath venit, & habitauit in Capharnachum iuxta mare in finibus Zebouloun, & Naphtholi.*

14 *Vt impleretur quod dictum est per Eschaio prophetam, dicentem.*

15 *Terra Zebouloun, terra Naphtholi, via maris trans Iourdenon, Galilæa gentium.*

16 *Populus, qui sedebat in tenebris lucem magnam conspicatus est : & iis qui habitabant in regione, & vmbra mortis, lux est exorta.*

17 *Inde cœpit Ieschua prædicare, & dicere : Pœnitentiam agite : appropinquauit enim regnum cælorum.*

18 *Quumque iter faceret iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Schemeoun, qui vocatur Kipho, & Andream fratrem eius, in mare retia proijcentes, (erant enim piscatores.)*

19 *Et ait illis Ieschua : Venite post me, & faciam vos esse piscatores hominum.*

20 *Illi autem confestim retia sua dimittentes, post eum iuere.*

21 *Et quum illinc discederet, vidit duos alios fratres, Iaakoub filium Zabdai, & Iouchanon fratrem eius in naui cum Zabdai ipsorum patre, resarcientes retia sua, & vocauit eos Ieschua.*

22 *Illi autem statim reliquerunt naviculam, & patrem suum, ac sequuti sunt eum.*

23 *Et perlustrabat Ieschua vniuersam Galilæam, docebatque in synagogis eorum, & prædicabat Euangelium regni : atque sanabat omnem dolorem, omnemque languorem in populo.*

24 *Et audita est fama eius in tota Syria, & offerebantur ei omnes qui pessimè affecti erant infirmitatibus variis, quique cruciatibus constringebantur, nec non dæmoniaci, & lunatici, & paralytici, eosque sanauit.*

25 *Et sequebantur eum turbæ multæ à Galilæa ; ac Decapoli, & ab Ourischlem, & à Iehoudæa, & regionibus sitis vltra Iourdenon.*

CAP. V.

1 *Quum autem vidisset Ieschua turbas, ascendit in montem, quumque consedisset, accesserunt ad eum discipuli eius.* Apostolorum & Patrum.

2 *Et aperuit os suum eosque docuit, inquiens.*

3 *Beati pauperes spiritu : quoniam ipsorum est regnum cælorum.*

4 *Beati mites : quippe qui hæreditatis iure possessuri sunt terram.*

5 *Beati lugentes : quippe qui consolationem accepturi sunt.*

6 *Beati illi, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam : quoniam ipsi saturabuntur.*

7 *Beati misericordes : quoniam super eos futura sunt misericordiæ.*

8 *Beati illi qui mundi sunt corde : quippe qui visuri sunt Deum.*

9 *Beati pacifici : quippe qui filij Dei vocabuntur.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Iterum assumit eum diabolus in montem excelsum valdè, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

Et dicit ei. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.

Tunc dicit ei Iesus, Abi post me Satana. scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

Tunc dimittit eum diabolus, & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei.

Audiens autem Iesus quòd Ioannes traditus esset secessit in Galilæam.

Et relinquens Nazareth, veniens commigrauit in Capharnaum maritimam, in finibus Zabulon & Nephthalim.

Vt adimpleretur pronunciatum per Esaiam Prophetam dicentem.

Terra Zabulon & terra Nephthali, viam maris vltra Iordanem, Galilæa gentium.

Populus sedens in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione & vmbra mortis, lux orta est eis.

Ex tunc cœpit Iesus prædicare, & dicere pœnitemini: appropinquauit enim regnum cælorum.

Circumambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem dictum Petrum, & Andream fratrem eius, mittentes verriculum in mare: (erant enim piscatores.)

Et ait illis: Venite post me, & faciam vos piscatores hominum.

Illi autem continuo dimittentes retia, secuti sunt eum.

Et procedens indè, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui cum Zebedæo patre eorum, resarcientes retia sua: & vocauit eos.

Illi autem statim dimittentes nauiculam & patrem suum, secuti sunt eum.

Et circuibat totam Galilæam Iesus, docens in synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni: & sanans omnem morbum, & omnem infirmitatem in populo.

Et abiit auditio eius in totam Syriam. & obtulerunt ei omnes malè habentes variis morbis & torminibus comprehensos, & dæmoniacos & lunaticos, & paralyticos: & curauit eos.

Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & trans Iordanem.

CAP. V.

VIdens autem turbas, ascendit in montem: & sedente eo, aduenerunt illi discipuli eius.

Et aperiens os suum, docebat eos, dicens.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur.

Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram.

Beati esurientes & sitientes iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordia afficientur.

Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur.

Transl. Erasm. Roterod.

Rursum assumit illum diabolus in montem excelsu valde, & commonstrat ei omnia regna mun i, & gloria illorum.

Et dicit illi: Hæc omnia tibi dabo, si prostratus ador ueris me.

Tunc dicit illi Iesus. Abi satana. Scriptum est enim. D minum Deum tuum adorabis, & illum solum coles.

Tunc omittit illum diabolus. Et ecce angeli accedeba ac ministrabant ei.

Cum audisset autem Iesus, quod Ioannes traditus esse secessit in Galilæam.

Et relicta Nazareth, profectus habitauit in Cape naum, quæ est ciuitas maritima, in finibus Zabulon Nephthalim,

Vt impleretur, quod dictum fuerat per Esaiam Proph tam dicentem:

Terra Zabulon & Neptalim iuxta viam maris, vlt Iordanem, Galilæa gentium.

Populus qui sedebat in tenebris & vmbra mortis, vi lucem magnam, & qui sedebant in regione & vmb mortis, lux orta est eis.

Ex eo tempore cœpit Iesus prædicare, & dicere, Re pisceite, instat enim regnum cælorum.

Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, vi duos fratres, Simonem qui vocabatur Petrus, & Andrea fratrem eius, iacientes rete in mare (Nam erant pisc tores.)

Et dicit illis: Sequamini me, & faciam vos piscato hominum.

At illi relictis illico retibus, secuti sunt illum.

Et progressus illinc, vidit alios duos fratres, Iacobu filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cum Z bedæo patre suo, sarcientes retia sua, & vocauit eos.

At illi protinus relicta naui & patre suo, secuti su eum.

Et circumibat totam Galilæam Iesus, docens in synag gis illorum ac prædicans euangelium regni, & sanans o nem morbum, & omnem languorem in populo.

Et dimanauit fama illius in totam Syriam. Et adi xerunt ad illum omnes malè affectos, variis morbis torminibus contractos, & damoniacos, & lunaticos, paralyticos, sanauitque illos.

Et secutæ sunt eum turbæ multæ, à Galilæa ac Decap li, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Io danem sitis.

CAP. V.

CVm vidisset autem turbas, ascendit in montem, cum consedisset, accesserunt ad illum discipuli eius

Et posquàm aperuisset os suum, docebat illos, dicens.

Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnum cælorum.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipien

Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem accipient terr

Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ip saturabuntur.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consi quentur.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

Beati pacifici, quoniam ij filij Dei vocabuntur.

Vulgat. Editio.

* Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

Beati eſtis cum maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes, propter me.

Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis: ſic enim perſecuti ſunt prophetas, qui fuerunt ante vos.

Vos eſtis ſal terræ. * Quod ſal euanuerit, in quo ſalietur? ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

Vos eſtis lux mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.

* Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum vt luceat omnibus, qui in domo ſunt.

Sic luceat lux veſtra coram hominibus: vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

Nolite putare quoniam veni ſoluere legem, aut prophetas: non veni ſoluere, ſed adimplere.

* Amen quippe dico vobis, donec tranſeat cœlum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

* Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra * plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.

Audiſtis quia dictum eſt antiquis: * Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio.

Ego autem dico vobis: quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatuo reus erit gehennæ ignis.

Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te.

Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

* Eſto conſentiens aduerſario tuo cito dum es in via cum eo: ne forte tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro: & in carcerem mittaris.

Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem.

Audiſtis quia dictū eſt antiquis: * Nō mœchaberis.

Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

* Quod ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proijce abs te: expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.

Et ſi dextera manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam, & proijce abs te: expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam.

Dictum eſt autem: * Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudii.

Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari: & qui dimiſſam duxerit, adulterat.

Iterum audiſtis, quia dictum eſt antiquis: * Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua.

Ego autem dico vobis: non iurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei eſt.

Tranſl. ex Syriac.

10 *Beati illi, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.*

11 *Beati vos, quum exprobauerint vobis, veſque perſecuti fuerint & dixerint omne verbum malum, aduerſus vos propter me in mendacio.*

12 *Tunc gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis: ſic enim perſecuti ſunt prophetas, qui vos præceſſerunt.*

13 *Vos eſtis ſal terræ. Quod ſi ſal inſatuatum fuerit, quo ſalietur? ad nullum venit vſum, niſi vt proijciatur foras, & conculcetur ab hominibus.*

14 *Vos eſtis lux mundi. Impoſſibile eſt vt abſcondatur ciuitas, quæ ſuper montem ædificata eſt.*

15 *Neque lumen lucernæ admouent, vt ponant eam ſubter modium, ſed ſuper candelabrum, & luceat iis omnibus, qui ſunt in ædibus.*

16 *Ita luceat lux veſtra coram hominibus: vt videant bona opera veſtra, euchantq; laudibus patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.*

17 *Ne putetis me veniſſe vt ſoluam legem, aut prophetas: non vt ſoluam, ſed vt adimpleam.*

18 *Amin enim dico vobis ego, donec tranſierint cœli, & terra, ioud vnum, vnuſue apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.*

19 *Quiſquis igitur ſoluerit vnum ex mandatis hiſce minimis, & ita docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: quiſquis autem fecerit & docuerit: iſte magnus vocabitur in regno cœlorum.*

20 *Ego enim dico vobis, niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum, & Periſchæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.*

21 *Audiſtis dictum fuiſſe antiquis: Non occides: & quiſquis occiderit, reus erit iudicij.*

22 *Ego verò dico vobis: quicumque iraſcetur fratri ſuo temerè, reus eſt iudicij. Et quicumque dixerit fratri ſuo, raka, reus eſt conſeſſus. Et quiſquis dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.*

23 *Igitur ſi obtuleris munus tuum ſuper altare, & illic recordatus fueris fratrem tuum retinere contra te inimicitiam aliquam.*

24 *Dimitte illic oblationem tuam ſuper altare, & abi: primùm redi in gratiam cum fratre tuo: & tum veni offer oblationem tuam.*

25 *Eſto deſiderabilis cum aduerſario tuo citò dum adhuc cum illo es in via: ne forte aduerſarius tuus tradat te iudici, & iudex tradat te exactori, & incidas in domum vinctorum.*

26 *Amin enim ego dico tibi te illinc non egreſſurum donec reddideris octauum* numulum *vltimum.*

27 *Audiſtis dictum fuiſſe: Non mœchaberis.*

28 *Ego verò dico vobis: quiſquis aſpexerit mulierem vt eam concupiſcat, illicò adulteranit eam in corde ſuo.*

29 *Si autem oculus tuus dexter offendiculo tibi fuerit, erue eum, & proijce abs te: præſtat enim tibi vt pereat vnum membrum tuum, quàm totum corpus tuum cadat in gehennam.*

30 *Quòd ſi manus tua dextera offendiculo tibi fuerit, amputa, & abijce eam abs te: fatius enim tibi fuerit vt pereat vnum ex membris tuis, quàm totum corpus tuum incidat in gehennam.*

31 *Dictum eſt: Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellum repudii.*

32 *Ego verò dico vobis: Quiſquis dimiſerit vxorem ſuam præter quàm ratione fornicationis, facit eam mœchari: & qui duxerit dimiſſam, adulterium committit.*

33 *Rurſum audiſtis dictum fuiſſe antiquis: Non mentieris in iuramento tuo, ſed perſolues Domino iuramenta tua.*

34 *Ego verò dico vobis non iurabis omnino, non per cœlum, quia thronus Dei eſt.*

* 1. Pet. 3. 10. & 14. & 4. 1.
* Matt. 9. 5. Luc. 14. 34.
* Matt. 4. 5. Luc. 8. 16. & 11. 33. * 1. Pet. 2. 12.
* Luc. 16. 17.
* Iac. 2. 10.
* Luc. 11. 39.
* Exod. 20. 13.
* Matth. 10. Feria 6. ſeptimanæ præcedet Ieiunium.
* Exo. 20. 14.
* Iaſ. 18. 7. Mar. 9. 46.
* Deut. 24. 1. Matt. 19. 7. Marc. 10. 4. Luc. 16. 18. 1. Cor. 7. 10.
* Leui. 19. 12. Exo. 20. 7. Deu. 5. 11.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Beati perſequutione affecti propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.

Beati eſtis, quum maledixerint vos & perſequuti fuerint, & dixerint omne malum verbum aduerſum vos mentientes, propter me.

Gaudete,& exultate,quoniam merces veſtra multa in cœlis: ſic enim perſequuti ſunt Prophetas illos ante vos.

Vos eſtis ſal terræ; ſi autem ſal infatuárum ſit, in quo ſalietur? ad nihilum valet vltra,ſi non eiici foras,& conculcari ab hominibus.

Vos eſtis lux mundi: non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.

Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum & lucet omnibus in domo.

Sic luceat lux veſtra coram hominibus: vt videant veſtra pulchra opera, & glorificent patrem veſtrum,qui in cœlis.

Ne putetis quoniam veni diſſoluere Legem aut propheras: non veni diſſoluere,ſed adimplere.

Amen quippe dico vobis,donec præterεat cœlum & terra, iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege,donec omnia fiant.

Qui ergo ſoluerit vnum mandatorum iſtorum minimorum,& docuerit ſic homines,minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit,hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

Dico enim vobis, quod ſi non abundauerit iuſtitia veſtra plus Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.

Audiſtis quia pronunciatum eſt antiquis: Non occides:qui autem occiderit,obnoxius erit iudicio.

Ego aũt dico vobis quia omnis irafcens fratri ſuo immerito,obnoxius erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo Raca,obnoxius erit conſeſſui. Qui autem dixerit Fatue,obnoxius erit in gehennam ignis.

Si ergo offers munus tuum ad altare,& ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te.

Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade, prius reconciliare fratri tuo: & tunc veniens offer munus tuum.

Eſto beneſentiens aduerſario tuo cito dum es in via cum eo: ne forte te tradat aduerſarius iudici, & iudex te tradat miniſtro:& in cuſtodiam conijciaris.

Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem.

Audiſtis quia pronunciatum eſt antiquis: Non mœchaberis.

Ego autem dico vobis: quia omnis conſpiciens mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.

Si autem oculus tuus dexter ſcandalizat te, eruc eum, & proiice abs te: confert enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, & non totum corpus tuum coniciatur in gehennam.

Et ſi dextera tua manus ſcandalizat te, abſcinde eam, & proiice abs te: confert enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum,& non totum corpus tuum coniiciatur in gehennam.

Pronunciatum eſt autem: quod quicumque abſoluerit vxorem ſuam,det ei repudium.

Ego autem dico vobis:Quia quicumque abſoluerit vxorem ſuã, excepta ratione fornicationis, facit eam mœchari:& qui abſolutam duxerit,adulterat.

Iterum audiſtis, quia pronunciatum eſt antiquis: Nõ periurabis: reddes autẽ Domino iuramenta tua.

Ego autem dico vobis,non iurare omnino,neque in cælo,quia thronus eſt Dei.

Transl. Eraſm. Roterod.

10 *Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam illorum eſt regnum cælorum.*

11 *Beati eſtis,cum probra iecerint in vos,& inſectati fuerint & dixerint omne malum verbum aduerſus vos mentientes propter me.*

12 *Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis: ſic enim perſecuti ſunt prophetas,qui fuerunt ante vos.*

13 *Vos eſtis ſal terræ. Quod ſi ſal infatuatus fuerit, quo ſalietur? ad nihil valet vltra,niſi vt proijciatur foras,& conculcetur ab hominibus.*

14 *Vos eſtis lux mundi. Non poteſt oppidum abſcondi ſupra montem ſitum.*

15 *Neque accendunt lucernam, & ponunt illam ſubter modium, ſed ſuper candelabrum, & lucet omnibus, qui ſunt in domo.*

16 *Sic luceat lux veſtra coram hominibus: vt videant veſtra bona opera, glorificentq; patrem veſtrum, qui eſt in cœlis.*

17 *Ne exiſtimetis, quod venerim ad deſtruendam legem aut prophetas: imo non veni vt deſtruam,ſed vt complcam.*

18 *Amen quippe dico vobis,donec pratereat cœlum & terra,iota vnum,aut vnus apex non praterierit ex lege,quoad omnia facta fuerint.*

19 *Quiſquis igitur ſoluerit vnum ex mandatis hiſce minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum:quiſquis autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.*

20 *Dico enim vobis, niſi abundauerit veſtra iuſtitia, pluſquam Scribarum,& Phariſæorum,non poſſitis ingredi in regnum cœlorum.*

21 *Auditis quod dictum ſit veteribus,Non occides. Quiſquis autem occiderit,obnoxius erit iudicio.*

22 *At ego dico vobis:quod quiſquis irafcitur fratri ſuo temerè,obnoxius erit iudicio: Quicumque verò dixerit fratri ſuo,rhaca, obnoxius erit concilio. Quiſquis autem dixerit,fatue,obnoxius erit gehennæ incendio.*

23 *Itaque ſi obtuleris munus tuum ad aram, & illic recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduerſum te.*

24 *Relinque illic munus tuum coram altari, & abi, prius reconcilieris fratri tuo, & tuum venies offer munus tuum.*

25 *Habeto beneuolentiam cum aduerſario tuo citò dum es in via cum illo, ne quando te tradat aduerſarius iudici, & iudex te tradat miniſtro,& in carcerem conijciaris.*

26 *Amen dico tibi, non exibis illinc, donec perſoluaris extremum quadrantem.*

27 *Auditis quod dictum fuerit antiquis, non committes adulterium.*

28 *At ego dico vobis: quod quicumque aſpexerit vxorem alterius, ad concupiſcendum eam, iam adulterium cum ea commiſit in corde ſuo.*

29 *Quod ſi oculus tuus dexter obſtaculo tibi fuerit, erue illum, & abijce abs te. Expedit enim tibi vt pereat vnum membrorum tuorum, ac non totum corpus tuum conijciatur in gehennam.*

30 *Et ſi dextera tua manus obſiterit tibi,amputa eam,& proyce abs te. expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.*

31 *Dictum eſt autem: Quicumque repudiauerit vxorem ſuam,det illi libellum diuortij.*

32 *At ego dico vobis, Quod quiſquis repudiauerit vxorem ſuam, niſi cauſa ſtupri, efficit vt illa ſit adultera, & quicunque repudiatam duxerit, adulterium committit.*

33 *Rurſum auditis, quod dictum fuerit antiquis, non peierabis,ſed perſolues Domino ea qua iuraueris.*

34 *At ego dico vobis, ne inretis omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei eſt.*

	Vulgat. Editio.		Transl.ex Syriac.	
* Inf. 18. 35. Marc. 11. 25. Ecclí. 28. 3. 4. 5.	* Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater veſter cęleſtis delicta veſtra.	14	*Si enim remiſeritis hominibus errata ipſorum, remittet etiam vobis pater veſter, qui eſt in cœlis.*	
	Si autem non dimiſeritis hominibus: nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.	15	*Sin autem non remiſeritis hominibus, nec etiam pater veſter remiſſurus eſt vobis errata veſtra.*	
	Cum autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes: exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam.	16	* *Quum autem ieiunatis ne ſitis atrati ſicut acceptores vultus* * Hypocritæ, *deturpant enim vultus ſuos vt appareant hominibus ieiunantes: equidem ego dico vobis, receperunt mercedem ſuam.*	* Secúda feria ſeptimanæ ſecundæ Ieiunij.
	Tu autem, cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua,	17	*Tu verò quum ieiunas, ablue vultum tuum, & vnge caput tuum.*	
	Ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo, qui eſt in abſcondito: & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.	18	*Vt ne appareas hominibus tu ipſe ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcondito: & pater tuus, qui videt in abſcondito, ipſe rependet tibi.*	
	Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra: vbi ærugo, & tinea demolitur: & vbi fures effodiunt, & furantur.	19	*Ne reponatis vobis theſauros in terra: loco vbi tinea, & arugo corrumpunt: & vbi fures perfodiunt, & furantur.*	
* Lu. 12. 33. 1. Ti. 6. 19	* Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo: vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur.	20	*Sed reponite vobis theſauros in cœlis: vbi nec tinea, nec arugo corrumpunt, & vbi fures non perfodiunt, neque furantur.*	
	Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.	21	*Vbi enim eſt theſaurus veſter, illic eſt etiam cor veſtrum.*	
* Lu. 11. 34.	* Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex: totum corpus tuum lucidum erit.	22	*Lucerna corporis eſt oculus. Si oculus tuus igitur fuerit ſimplex: etiam totum corpus tuum lucidum erit.*	
	Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebroſum erit. Si ergo lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt: ipſæ tenebræ quantæ erunt?	23	*Sin autem oculus tuus fuerit malus: totum corpus tuum tenebricoſum erit. Si ergo lumen quod eſt in te, tenebræ ſunt, tenebræ tuæ quantæ futuræ ſunt?*	
1 Lu. 16. 13.	* Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ.	24	*Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire: aut enim vnum odio proſequetur, & alterum diliget: aut vnum honorabit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſeruire, & Mamonno, diuitiis.*	
* Lu. 12. 22. 1. Pet. 5. 7 Pſ. 54. 23. Phil. 4. 6. 1. Tim. 7.	* Ideo dico vobis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis: neque corpori veſtro quid induamini. Nonne anima plus eſt quam eſca: & corpus plus quam veſtimentum?	25	* *Propterea ego dico vobis, ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid eſuri ſitis, & quid bibituri; nec corpori veſtro quæ re ſitis induendi. Nonne anima plus eſt quam alimentum, & corpus* plus quàm *veſtimentum?*	* Feriâ tertia Septimanæ præcedentis Ieiunium.
	Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis?	26	*Aduertite ad volucres cæli, quæ nec ſerunt nec metunt, neque colligunt in horrea: & pater veſter qui eſt in cælis alit eas. Nonne vos eſtis eis præſtantiores?*	
	Quis autem veſtrum cogitans poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum?	27	*Quis eſt autem ex vobis qui ſollicitus poſſit addere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum?*	
	Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt: non laborant, neque nent.	28	*Ac de veſtimento quid anxij eſtis? Conſiderate lilia agri quomodo creſcant, quæ neque laborant: neque nent.*	
	Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis.	29	*Ego verò dico vobis, nec Sebelemonn quidem in tota gloria ſua ſic amictum fuiſſe vt vnum ex eis.*	
	Si autem fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei?	30	*Quòd ſi gramen agri, quod hodie extat, & cras cadit in clibanum, Deus ita veſtit: nonne vos multo magis modica fide præditi?*	
	Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?	31	*Ne igitur anxij ſitis, neuè dicatis: Quid edemus? quidnè bibemus? quonè operiemur?*	
	Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis.	32	*Hæc enim omnia gentes huius mundi quærunt ſibi: pater autem veſter qui in cœlis eſt, nouit quòd & vobis requirantur hæc omnia.*	
	Quærite ergo primum regnum Dei, & iuſtitiam eius: & hæc omnia adiicientur vobis.	33	*Sed quærite primò regnum Dei, & iuſtitiam eius: & hæc omnia adyciuntur vobis.*	
	Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi. ſufficit diei malitia ſua.	34	*Ne ſitis igitur anxij de craſtino. Nam craſtinus dies curam habebit ſui ipſius. ſufficit diei malum ſuum.*	

CAP. VII.

CAP. VII.

Luc. 6. 37. Rom. 2. 1.	NOlite iudicare, vt non iudicemini.	1	NE iudicaueritis, vt ne iudicemini.	* Feriâ tertiâ Septimanæ ſecundæ Ieiunij.
* Mar. 4. 24.	In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: * & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.	2	*Quo enim iudicio vos iudicatis, iudicabimini: & qua menſura vos metimini, menſurabitur vobis.*	
	Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides?	3	*Quid autem intueris feſtucam, quæ eſt in oculo fratris tui: trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non animaduertis?*	
	Aut quomodo dicis fratri tuo. Sine, eiiciam feſtucam de oculo tuo: & ecce trabs eſt in oculo tuo?	4	*Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine educam feſtucam de oculo tuo: & ecce trabes in oculo tuo?*	

Digitized by Google

Tranſl. B. Aria Montt.

Illum ſtatuam ſuper baſim ſuam ſtantem, & ſuum & ſuum Pater vultus videbit.

Et ſalutet eum, & dicat ei benedictum ſit tibi Domine, Deus vitæ meæ: quoniam tu feciſti me.

Et ſtatuam ſuper baſim ſuam ſtantem, & ſuum & ſuum benedictionem eius: & non dicit vitæ, quoniam tu feciſti me.

Et ſtatuæ ſtantes, vnus ſuper vnum: & ſuum & ſuum.

Et ſic vtrique benedicent ſibi, & ſuum & ſuum ſuper ſe benedictionem.

Et ſuum & ſuum ſuper ſe benedictionem.

Et ſuum & ſuum ſuper ſe benedictionem.

Et

Vulgate Editions.	Translation Syriac.
1 Nolite judicare, ut non judicemini.	1 Nolite judicare, ut non judicemini.
2 In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.	2 In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.
3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides?	3 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides?
4 aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabes est in oculo tuo?	4 aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabes est in oculo tuo?
5 Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.	5 Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.
6 Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos.	6 Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos.
7 Petite, et dabitur vobis: quærite, et invenietis: pulsate, et aperietur vobis.	7 Petite, et dabitur vobis: quærite, et invenietis: pulsate, et aperietur vobis.
8 Omnis enim qui petit, accipit: et qui quærit, invenit: et pulsanti aperietur.	8 Omnis enim qui petit, accipit: et qui quærit, invenit: et pulsanti aperietur.
9 Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?	9 Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?
10 Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?	10 Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?
11 Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?	11 Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?
12 Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis: hæc est enim lex et prophetæ.	12 Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis: hæc est enim lex et prophetæ.
13 Intrate per angustam portam: quia lata porta, et spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem: et multi sunt qui intrant per eam.	13 Intrate per angustam portam: quia lata porta, et spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem: et multi sunt qui intrant per eam.
14 Quam angusta porta, et arcta via est, quæ ducit ad vitam: et pauci sunt qui inveniunt eam!	14 Quam angusta porta, et arcta via est, quæ ducit ad vitam: et pauci sunt qui inveniunt eam!
15 Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.	15 Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.
16 A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?	16 A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?
17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.	17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.
18 Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.	18 Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.
19 Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.	19 Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur.
20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.	20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.
21 Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.	21 Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.
22 Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus?	22 Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus?
23 Et tunc confitebor illis: Quia nunquam novi vos: discedite a me, qui operamini iniquitatem.	23 Et tunc confitebor illis: Quia nunquam novi vos: discedite a me, qui operamini iniquitatem.
24 Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram.	24 Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram.
25 Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super petram.	25 Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super petram.
26 Et omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam supra arenam.	26 Et omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam supra arenam.
27 Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit: et fuit ruina ejus magna.	27 Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit: et fuit ruina ejus magna.
28 Et factum est, cum consummasset Jesus verba hæc, mirabantur turbæ super doctrina ejus.	28 Et factum est, cum consummasset Jesus verba hæc, mirabantur turbæ super doctrina ejus.
29 Erat enim docens eos quasi potestatem habens, et non sicut scribæ eorum, et pharisæi.	29 Erat enim docens eos quasi potestatem habens, et non sicut scribæ eorum, et pharisæi.

CAP. VIII.

1 Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.	1 Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.
2 Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.	2 Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

CAP. VIII.

1 Quando autem descendit de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.	1 Quando autem descendit de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.
2 Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.	2 Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

Transl. B. Ariæ Mont.

Hypocrita,eiice primùm trabem de oculo tuo: & tunc intueberis eiicere festucam de oculo fratris tui.

Ne detis sanctũ canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas in pedibus suis,& conuersi dirumpant vos.

Petite, & dabitur vobis: quærite,& inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.

Omnis enim petens accipit: & quærens inuenit: & pulsanti aperietur.

Aut quis est ex vobis homo,quem si petierit filius suus panem nunquid lapidem indet ei.

Aut & si piscem petierit,nunquid serpentem indet ei.

Si ergo vos mali existentes,nostis data bona dare filijs vestris quanto magis Pater vester qui in cælis,dabit bona petentibus se.

Omnia ergo quæcumque vultis vt faciant vobis homines,ita & vos facite illis,Sic enim est Lex & Prophetæ.

Intrate per angustam portam;quia lata porta & spatiosa via ducens ad perditionem,& multi sunt ingredientes per eam.

Quàm angusta porta & stricta via ducens ad vitam,& pauci sunt qui inuenientes eam.

Attendite vero à falsis prophetis,qui veniunt ad vos in indumentis ouium,intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

A fructibus eorum agnoscetis eos. Numquid colligunt à spinis vuam,aut de tribulis ficus.

Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: at carriosa arbor,fructus malos facit.

Non potest arbor bona, fructus malos facere, neque arbor carriosa fructus pulchros facere.

Omnis arbor non faciens fructum pulchrum, excinditur,& in ignem injcitur.

Itaque ex fructibus eorum agnoscetis eos.

Non omnis dicens mihi,Domine, Domine, intrabit in regnum cęlorum:sed faciens voluntatem Patris mei qui in cælis.

Multi dicent mihi in illa die:Domine, Domine, nonne tuo nomine prophetauimus,& tuo nomine dæmonia eiecimus, & tuo nomine efficientias multas fecimus.

Et tunc confitebor illis, Quod nunquam noui vos: abscodite à me omnes operantes iniquitatem.

Omnis ergo quicumque audit mea verba hæc, & facit ea, assimilabo illum viro prudenti, qui ædificauit domum suam ,super petram.

Et descendit pluuia,& venerunt flumina, & flauerunt venti,& procubuerunt domui illi, & non cecidit.fundata erat enim super petram.

Et omnis audiens mea verba hæc, & non faciẽs ea,assimilabitur viro stulto,qui ædificauit domum suam super arenam.

Et descendit pluuia,& venerunt flumina,& flauerunt venti.& proruerunt domui illi, & cecidit & fuit casus illius magnus.

Et factum est, quum consummasset Iesus sermones hos, stupebant turbæ super doctrina eius.

Erat enim docens eos vt auctoritatem habens, & non sicut Scribæ.

CAP. VIII.

Descendente autem eo de monte,sequutæ sunt eum turbæ multæ.

Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine,si velis,efficax es me mundare.

Transl. Erasm. Rotterod.

5 *Hypocrita,eyce prius trabem ex oculo tuo, & tum perspicies,vt eximas festucam ex oculo fratris tui.*

6 *Ne detis quod sanctum est canibus,ne proieceritis margaritas vestras ante porcos,ne quando hi conculcent eas pedibus suis, & illi versi,in vos lacerent vos.*

7 *Petite & dabitur vobis,quærite & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis.*

8 *Quisquis enim petit,accipit,& quicumque quærit inuenit, & pulsanti aperietur.*

9 *An quisquam est vestrum homo, qui si filius eius petierit panem,lapidem daturus sit illi.*

10 *Aut si piscem petierit,num serpentem porriget illi,*

11 *Si vos igitur cum sitis mali, nostis dona bona dare filijs vestris,quanto magis pater vester,qui est in cælis dabit bona,si postuletis ab ipso.*

12 *Omnia igitur quæcunque volueritis, vt faciant vobis homines,sic & vos facite illis. Hæc enim est lex & propheta.*

13 *Introite per arctam portam,quoniam lata est porta, & spaciosa via,quæ abducit in exitium,multique sunt, qui ingrediuntur per illam.*

14 *Quoniam angusta est porta, & stricta via, quæ abducit ad vitam,& pauci sunt,qui inueniunt illam.*

15 *Cauete vero vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos,in vestitu ouium,sed intrinsecus sunt lupi rapaces.*

16 *A fructibus ipsorum agnoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuam? aut de tribulo ficus.*

17 *Sic omnis arbor bona,fructus bonos facit. Putris autem arbor,fructus malos facit.*

18 *Non potest arbor bona, fructus malos facere. neque arbor putris,fructus bonos facere.*

19 *Omnis arbor,quæ non facit fructum bonum,exciditur, & in ignem conjcitur,*

20 *Igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.*

21 *Non quisquis dicit mihi Domine,Domine,introibit in regnum cælorum,sed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est.*

22 *Multi dicent mihi in illo die,Domine,Domine, nonne per nomen tuum prophetauimus,& per nomen tuum dæmonia eiecimus? & per nomen tuum multas virtutes præstitimus?*

23 *Ac tum confitebor illis,numquam noui vos. Discedite à me,qui operamini iniquitatem.*

24 *Omnis igitur qui audit ex me sermones hos, & facit eos,adsimilabo illum viro prudenti, qui ædificauit domum suam super petram.*

25 *Et descendit hymber, & venerunt flumina,& flauerunt venti,& irruerunt in domum illam, & non est prostrata. Fundata enim fuerat super petram.*

26 *Et omnis qui audit à me sermones hos,& non facit eos, adsimilabitur viro fatuo,qui ædificauit domum suam super arenam.*

27 *Et descendit hymber, & venerunt flumina,& flauerũt venti,& impegerunt in domum illam, & deiecta est, & fuit ruina illius magna.*

28 *Et factum est,vt,cum finisset Iesus sermones hos,obstupuerint turbæ super doctrina illius.*

29 *Docebat enim eos velut habens autoritatem,& non sicuti scriba.*

CAP. VIII.

1 *Cvm descendisset autem de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.*

2 *Et ecce leprosus accedens, adorauit eum dicens, Domine,si velis,potes me mundare.*

Vulgat. Editio.

Et extendens Ieſus manum, tetigit eum dicens. Volo. Mundare. Et confeſtim mundata eſt lepra eius.

Et ait illi Ieſus: Vide, nemini dixeris: ſed vade, * oſtende te ſacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyſes, in teſtimonium illis.

Cum autem introiſſet Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio, rogans eum.

Et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur.

Et ait illi Ieſus: Ego veniam, & curabo eum.

Et reſpondens Centurio, ait: * Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum: ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac hoc, & facit.

Audiens autem Ieſus miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael.

Dico autem vobis, quod multi * ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cælorum.

Filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

Et dixit Ieſus Centurioni: Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora.

Et cum veniſſet Ieſus in domum Petri, vidit ſocrum eius iacentem, & febricitantem.

Et tetigit manum eius, & dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis.

* Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & eiiciebat ſpiritus verbo: & omnes male habentes curauit.

Vt adimpleretur quod dictum eſt per * Iſaiam prophetam, dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit: & ægrotationes noſtras portauit.

Videns autem Ieſus turbas multas circum ſe, iuſſit ire trans fretum.

Et accedens vnus ſcriba, ait illi Magiſter, ſequar te, quocumque ieris.

Et dicit ei Ieſus: * Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.

Alius autem de diſcipulis eius ait illi: Domine, permitte me primũ ire & ſepelire patrem meum.

Ieſus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.

Et aſcendente eo in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius.

Et ecce motus magnus factus eſt in mari ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipſe vero dormiebat.

Et acceſſerũt ad eũ diſcipuli eius, & ſuſcitauerunt eum, dicentes: Domine, ſalua nos, perimus.

Et dicit eis Ieſus: Quid timidi eſtis, modicæ fidei. Tunc ſurgens, imperauit ventis, & mari, & facta eſt tranquillitas magna.

Porro homines mirati ſunt, dicentes: Qualis eſt hic quia venti & mare obediunt ei.

* Et cum veniſſent trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habẽtes dæmonia, de monumentis exeuntes, ſæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam illam.

Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Ieſu fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos.

Tranſl. ex Syriac.

3 *Et extendens manum ſuam Ieſchua, admouit ei, & ait: Volo ego. Mundus eſto. Et in illa ipſa hora mundata eſt lepra eius.*

4 *Et ait illi Ieſchua: Vide ne vlli dixeris: ſed abi, oſtende temetipſum ſacerdotibus, & offer oblationem ſicuti præcepit Mouſche, vt ſit eis teſtimonio.*

5 *Quum autem ingreſſus fuiſſet Ieſchua Capharnachum, acceſſit ad eum Centurio quidam, & rogauit eum.*

6 *Inquiens Domine mi, puer meus iacet domi, & paralyticus eſt, & male cruciatur.*

7 *Ait illi Ieſchua: Ego iturus ſum, & ſanabo eum.*

8 *Reſpondens illi Centurio, & ait. Domine mi, non ſum dignus, vt ingrediaris ſub tugurium meum ſed tantum dic verbum, & ſanabitur puer meus.*

9 *Nam & ego ſum homo ſub poteſtate conſtitutus, & habeo ſub manu mea milites, & dico huic: Ito, itque: & alteri, Veni, venitque: & ſeruo meo, Hoc age, & agit.*

10 *Quod quum audiſſet Ieſchua miratus eſt, & ait ſecum euntibus: Amen ego dico vobis, ne in Iſrael quidem inueni talem fidem.*

11 *Ego vero dico vobis, multi venturi ſunt ab Oriente, & ab Occidente, ſeſſurique cum Abrohom, & Iſchok, & Iakoub in regno cælorum.*

12 *Filij vero regni extrudentur in tenebras exteriores: illic erit fletus & ſtridor dentium.*

13 *Proinde ait Ieſchua Centurioni illi. Abi, vt credidiſti, ſiat tibi. Et ſanitati reſtitutus eſt puer eius in illa ipſa hora.*

14 * *Quumque veniſſet Ieſchua in ædes Schemeonn vidit ſocrum eius iacentem ac febre correptam.*

15 *Et tetigit manum eius, & reliquit eam febri, ſurrexitq; ac miniſtrauit eis.*

16 *Quum autem eſſet veſpera, obtulerunt coram eo dæmoniacos multos: & fecit exire dæmonia eorum verbo: eoſque omnes qui malè affecti erant, ſanauit.*

17 *Vt impleretur id quod dictum eſt per Eſchaio prophetam, dicentem: Ipſe accipiet dolores noſtros, & infirmitates noſtras ſuſtinebit.*

18 *Quum autem vidiſſet Ieſchua turbas multas qua circuibant ſe, iuſſit eas abire in vlteriorem ripam.*

19 *Et acceſſit quidam Scriba, & dixit ei: Præceptor mi, ibo poſt te quocumque ieris.*

20 *Ait illi Ieſchua: Vulpes habent luſtra, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi reclinet caput ſuum.*

21 *Alius autem ex diſcipulis eius, dixit ei: Domine mi, permitte mihi primùm ire ſepulcrum patrem meum.*

22 *Ieſchua verò dixit ei: Veni poſt me, & relinque mortuos ſepelientes mortuos ſuos.*

23 *Et quum Ieſchua conſcendiſſet nauem, conſcenderunt cum eo diſcipuli eius.*

24 *Et ecce commotio magna facta eſt in mari vſque adeo vt nauis operietur fluctibus, ipſe autem Ieſchua dormiebat.*

25 *Et acceſſerunt diſcipuli eius, qui excitarunt eum, & dixerunt ei: Domine noſter, libera nos, perimus.*

26 *Ait illis Ieſchua. Quid timidi eſtis modica fide præditi? Tunc ſurrexit, & comminuit ventum ac mare, & facta eſt tranquillitas magna.*

27 *Homines verò mirati ſunt, dicentes: Quis eſt iſte, cui venti & mare obediunt.*

28 *Quumque veniſſet Ieſchua ad vlteriorem ripam in regionem Godarzorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci exeuntes de domo ſepulchrorum mali admodum ita vt nemo poſſet tranſire per illam viam.*

29 *Et acclamarunt, dicentes: Quid nobis & tibi Ieſchua fili Dei? veniſti huc ante tempus cruciatum nos.*

Mar. 1. 40. Luc. 5. 12.
Luc. 7. 1.
Luc. 7. 5.
Mal. 1. 11.
Mat. 1. 30.
Iſa 53. 4. 1. Pet. 2. 24.
Luc. 9. 57.
Mat. 4. 5. Luc. 8. 22.
Mat. 8. 28. Luc. 8. 26.

* Teſtio ad Oblationem Septimanæ præcedentis Iemmã.

* Ad veſperã Dominicæ * vix legitimã.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Et extendens manum, tetigit eum Iesus, dicens: Volo. mundare. Et confestim mundata est est eius lepra.

Et ait illi Iesus: Vide, nemini dixeris: sed abi, teipsum ostende Sacerdoti. & offer munus, quod attribuit Moyses, in testimonium illis.

Introeunte autem ipso in Capharnaum, accessit ad eum Centurio, appellans eum.

Et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, vehementer discruciatus.

Et ait illi Iesus: Ego veniens curabo eum.

Et respondens Centurio, ait: Domine non sum idoneus vt meum sub tectum intres: sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

Etenim ego homo sum sub auctoritatem habens sub meipsum milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.

Audiens: aũt Iesus miratus est: & ait sequẽtibus: Amen dico vobis, neque in Israel tantam fidem inueni.

Dico autem vobis, quod multi ab oriente, & occidentibus venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum.

Filij autem regni ejcientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & fremitus dentium.

Et dixit Iesus Centurioni: Abi: & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer eius in hora illa.

Et ingressus Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem, & febricitantem.

Et tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat ei.

Vespere autem facto, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & ejiciebat spiritus verbo: & omnes male habentes sanabat.

Vt adimpleretur dictum per Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes portauit.

Videns autem Iesus multas turbas circum se, iussit abire in vlterius.

Et accedens vnus scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris.

Et dicit ei Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres cœli vmbracula: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.

Alius autem discipulorum eius ait illi: Domine, permitte mihi primũ abire & sepelire patrẽ meũ.

At Iesus ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire suos mortuos.

Et ascendente eo in nauiculam, sequuti sunt eum discipuli eius.

Et ecce motus magnus factus est in mari ita vt nauiculã operiri fluctibus, ipse vero dormiebat.

Et accedentes discipuli eius, suscitauerunt eum, dicentes: Domine, salua nos, perimus.

Et dicit eis: Quid timidi estis, exiguæ fidei? Tunc surgens, imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.

At homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic quia venti & mare obediunt ei?

Et venienti ipsi in vlterius in regionem Gergesenorum, occurrerũt ei duo dæmoniaci, de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt non valere quemquam transire per viam illam.

Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis & tibi, Iesu fili Dei? Veniti huc ante tempus torquere nos?

Transl. Erasm. Rotterod.

3 *Protensaq; manu, tetigit Iesus illum, dicens, Volo, mundus esto. ac protinus mundata fuit illius lepra.*

4 *Et dicit illi Iesus, Vide ne cui dixeris, sed abi ostende teipsum sacerdoti, & offer munus quod iussit offerri Moyses in testimonium ipsis.*

5 *Porro cum ingressus fuisset Iesus Capernaum, adijt eum centurio, obsecrans eum,*

6 *Et dicens, Domine, famulus meus decumbit domi paralyticus, ac grauiter discruciatur.*

7 *Et dicit illi Iesus, Ego cum venero medebor illi.*

8 *Et respondẽs centurio, dixit, Domine, non sum idoneus, vt tectum meum subeas: imo tantum dic verbum, & sanabitur famulus meus.*

9 *Nam & ego sum homo alterius potestati subditus; & habeo sub me milites, & dico huic, vade, & vadit, & alteri, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.*

10 *Hæc autem cum audisset Iesus, admiratus est, & ait sequentibus se, Amen ego dico vobis, ne in Israel quidem tantum fidei reperi.*

11 *Dico autem vobis, quod multi ab oriente & occidente venturi sunt, & accumbent cum Abraham & Isaac & Iacob, in regno cœlorum.*

12 *Filij vero regni ejcientur in tenebras extremas, illic erit ploratus, & stridor dentium.*

13 *Et dixit Iesus centurioni, Abi, & quemadmodum credidisti, ita fiat tibi. & sanatus est famulus eius in hora illa.*

14 *Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum illius in lecto decumbentem, & febricitantem.*

15 *Tetigitq; manum illius, & reliquit illam febris, & surrexit, ac ministrauit illis.*

16 *Cum autem appetisset vespera, adduxerunt illi dæmoniacos multos, & ejecit spiritus verbo. omnesq; male habentes sanauit.*

17 *Vt impleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, cum ait, Hic infirmitates nostras suscepit, & morbos portauit.*

18 *Cum vidisset autem Iesus turbas multas, circum sese, iussit, vt abirent in vlteriorem ripam.*

19 *Et cum adisset vnus scriba dixit ei, Præceptor, sequar te quocunque abieris.*

20 *Et dicit illi Iesus, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, at filius hominis non habet, vbi caput reclinet.*

21 *Alius aũt de numero discipulorũ suorũ dixit ei, Domine permitte mihi prius, vt abeam, & sepeliam patrẽ meũ.*

22 *At Iesus dixit illi, Sequere me, & sine vt mortui sepeliant mortuos suos.*

23 *Et cum esset ingressus nauim, secuti sunt eum discipuli sui.*

24 *Et ecce motus magnus factus est in mari, adeo vt nauis operiretur à fluctibus, ipse vero dormiebat.*

25 *Et accedentes discipuli, excitauerunt illum dicentes, Domine serua nos perimus.*

26 *Et dicit illis, Quid timidi estis exigua præditi fiducia? Tunc excitatus, increpauit ventos & mare, & facta est tranquillitas magna.*

27 *Homines vero admirabantur dicentes. Qualis est hic, quia venti quoque & mare obediunt illi.*

28 *Et cum venisset ad vlteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis egressi, erant autem sæui supra modum, adeo vt nemo posset transire per viam illam.*

29 *Et ecce vociferabantur dicentes, Quid rei nobis tecum est Iesu fili Dei? venisti huc ad cruciandum nos ante tempus?*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

* Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum paſcens.

Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare: & mortui ſunt in aquis.

Paſtores autem fugerunt: & venientes in ciuitatem, nunciauerunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.

Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Ieſu: * & viſo eo rogabant, vt tranſiret à finibus eorum.

CAP. IX.

ET aſcendens in nauiculam, transfretauit, & venit in ciuitatem ſuam.

Et ecce offerebant ei paralyticum iacentē in lecto. Et videns Ieſus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra ſe: Hic blaſphemat.

Et cum vidiſſet Ieſus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?

Quid eſt facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, & ambula?

Vt aũt ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatē in terra dimittendi peccata, tunc ait Paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuã.

Et ſurrexit, & abiit in domum ſuam.

Videtes aũt turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus.

* Et, cum tranſiret inde Ieſus, vidit hominem ſedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et ſurgens, ſecutus eſt eum.

Et factum eſt diſcumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes diſcumbebant cum Ieſu, & diſcipulis eius.

Et videntes Phariſæi, dicebant diſcipulis eius: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat Magiſter veſter.

At Ieſus audiens, ait: Non eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus.

Euntes autem, diſcite quid eſt: * Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Non enim veni vocare iuſtos, * ſed peccatores.

Tunc acceſſerunt ad eum diſcipuli Ioannis, dicentes: * Quare nos, & Phariſæi ieiunamus frequenter: diſcipuli autem tui non ieiunant.

Et ait illis Ieſus: Numquid poſſunt filij ſponſi lugere, quamdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis ſponſus: & tunc ieiunabunt.

Nemo autem immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius à veſtimento: & peior ſciſſura fit.

Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt: & ambo conſeruantur.

* Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus acceſſit, & adorabat eum, dicens. Domine, filia mea modo defuncta eſt: ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & viuet.

Et ſurgens Ieſus, ſequebatur eum, & diſcipuli eius.

* Et ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius.

Tranſl. ex Syriac.

30 *Erat autem procul ab eis grex porcorum multorum paſcens.*

31 *Ipſi vero dæmones petebant ab eo, dicentes: Si ejcis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum.*

32 *Dixit eis Ieſchua: Abite. Et ſtatim exeuntes ingreſſi ſunt porcos, & totus ille grex rectè contendit in rupem, & corruerunt in mare: ac mortui ſunt in aquis.*

33 *Illi autem qui paſtores agebant: fugientes ſeſe receperunt in vrbem, ac renunciarunt quicquid acciderat, deque ipſis dæmoniacis.*

34 *Exijt itaque tota ciuitas in occurſum Ieſchua: quumque aſpexiſſent eum, petierunt ab eo, vt ex finibus ipſorum excederet.*

CAP. IX.

1 *ET conſcendit nauem, traiecitq́; & venit in ciuitatem ſuam.*

2 *... obtulerunt ei paralyticum decumbentem in lecto. Viditq́; Ieſchua fidem eorum, & ait paralytico illi: Bono ſis animo fili mi, remittuntur tibi peccata tua.*

3 *Quidam vero è Scribis dicebant in animis ſuis: Iſte blaſphemat.*

4 *Ieſchua autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis: Quid cogitatis mala in corde veſtro?*

5 *Vtrum enim facilius eſt dicere: Remittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, & ambula?*

6 *Vt autem cognoſcatis, filium hominis habere poteſtatem in terra remittendi peccata, (dixit paralytico illi:) Surge, tolle lectum tuum, & abi domum tuam.*

7 *Surgens itaque abijt domum ſuam.*

8 *Quæ quum vidiſſent turbæ illæ timuerunt, Deumque laudibus euexere, qui dediſſet talem poteſtatē hominibus.*

9 * *Quumq́; Ieſchua prætergrederetur illinc, vidit virum ſedentem in ædibus telonariorum nomine Matthai. Et ait illi: Veni poſt me. Surgens itaque iuit poſt eum.* * Feria 5 Septimanæ Cadaueralis.

10 *Et quum accumberent domi venerunt publicani, & peccatores multi, & accubuerunt cum Ieſchua, & cum diſcipulis eius.*

11 *Quæ quum vidiſſent Periſchæi, dixerunt diſcipulis ipſius: Quare cum publicanis flagitioſisque edit Magiſter veſter.*

12 *Quod quum audiſſet Ieſchua, dixit eis: Non indigent ſani medico, ſed ij qui male affecti ſunt.*

13 *Ite, diſcite quid ſit: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. Non enim veni vt vocarem iuſtos, ſed peccatores.*

14 *Tunc acceſſerunt ad eum diſcipuli Ioachanon, & inquiunt. Quare nos, & Periſchæi multum ieiunamus, & diſcipuli tui non ieiunant.*

15 *Dixit eis Ieſchua. Numquid poſſunt filij thalami ieiunare quamdiu cum eis eſt ſponſus? Venient autem dies quum tollatur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt.*

16 *Nemo immittit fruſtum panni nouum in veſtimentum attritum vetuſtate, ne quid detrahat ſupplementum ex illo veſtimento: fiatque ſciſſura maior.*

17 *Neque inijciunt vinum recens in vtres veteres: ne rumpantur vtres, vinumque effundatur, & vtres pereat. Sed inijciunt vinum recens in nouos vtres, & ambo conſeruantur.*

18 * *Quum autem hæc loqueretur cum eis, veniens princeps quidam, appropinquauit & adorauit eum, inquiens: Filia mea nunc mortua eſt: ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & viuet.* * Cõmemoratione Defunctorum.

19 *Surgens itaque Ieſchua ac diſcipuli eius, abierunt poſt eum.*

20 *Et ecce mulier, que profluuio ſanguinis laborabat à duodecim annis, venit à tergo illius, tetigitque fimbriam veſtimenti eius.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Erat autem longè ab illis grex porcorum multorum pascens.

Verũ dæmones appellabãt eum, dicẽtes: Si eiicis nos permitte nobis abire in gregem porcorum.

Et ait illis, Abite. Illi autẽ exeuntes, abierunt in gregẽ porcorum. Et ecce irruit totus grex porcorũ per præceps in mare, & mortui sunt in aquis.

Pastores autem fugerunt, & venientes in ciuitatem, nuntiauerunt omnia, & illa quæ dæmoniacorum.

Et ecce tota ciuitas exiit in occursum Iesu. Et videntes eum, appellabant vt transiret à finibus eorum.

CAP. IX.

ET ascendens in nauiculam, traiecit & venit in propriam ciuitatem.

Et ecce offerebant ei paralyticum in lecto iacentem, & videns Iesus fidem illorum, dixit Paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

Et ecce quidam Scribarum dixerunt in seipsis: Hic blasphemat.

Et videns Iesus cogitationes eorum, dixit, Vt quia vos cogitatis mala in cordibus vestris.

Quid enim est facilius, dicere: Dimittuntur tua peccata: an dicere: Erigere, & ambula.

Vt aũt sciatis quod auctoritatem habet Filius hominis in terra remittere peccata: tunc ait paralytico: Erectus tolle tuũ lectũ, & abi in domu tuã.

Et erectus abiit in domum suam.

Videntes autẽ turbæ, timuerunt, & glorificauerunt Deum, dantem auctoritatem talẽ hominibus.

Et præteriens Iesus inde, vidit hominẽ sedentem in telonio, Matthæum dictum: & ait illi: Sequere me. & surgens secutus est eum.

Et factum est eo discumbente in domo, & ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu, & Discipulis eius.

Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester.

At Iesus audiens, ait illis: Non vsum habent valentes medico, sed malè habentes.

Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium, Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

Tunc adierunt eum discipuli Ioannis, dicentes: Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter discipuli autem tui non ieiunant.

Et ait illis Iesus, Nunquid possunt filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, quum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

Nemo autem inijciet iniectionem panni rudis in vestimentum vetus: aufert enim plenitudinem eius à vestimento, & peior scissura fit.

Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres: si autem minus, rumpuntur vtres, & vinum effluit, & vtres pereunt, sed mittunt vinum nouum in vtres nouos, & ambo conseruantur.

Hæc illo loquente eis, ecce princeps vnus veniens, adorabat eum, dicens: Quod filia mea modo defuncta est: sed veniens impone manum tuam super eam, & viuet.

Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius.

Et ecce mulier sanguiflua duodecim annis, accedens retro, tetigit fimbriam vestimenti eius.

Transl Erasm Rotterod.

Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum pascens.

Dæmones vero rogabant eum dicentes, Si eiicis nos permitte nobis, vt demigremus in gregem porcorum.

Et ait illis, Abite. Illi vero egressi abierunt in gregem porcorum. Et ecce ferebatur totus grex porcorum per præceps in mare, & perierunt in aquis.

Porrò qui pascebant, aufugerunt, & digressi in ciuitatem, renunciauerunt omnia, & quid accidisset dæmoniacis.

Et ecce tota ciuitas exiuit in occursum Iesu. Et cum vidissent illum rogabant, vt decederet è finibus ipsorum.

CAP. IX.

ET ingressus nauem, traiecit ac venit in suam ciuitatem.

Et ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decũbentem. Cumque vidisset Iesus fidem illorum dixit paralytico, Bono animo esto fili, remittuntur tibi peccata tua.

Et ecce quidam è scribis dicebant intra sese, Hic blasphemat.

Et cum vidisset Iesus cogitationes illorum, dixit, quare vos cogitatis mala in cordibus vestris.

Vtrum enim est facilius dicere, remittuntur tibi peccata, an dicere, surge & ambula.

Vt aũt sciatis, quod potestate habeat filius hominis in terra remittendi peccata, tunc dicit paralytico, Surge, tolle tuũ lectum, & abi in domum tuam.

Et ille surrexit, abiitque domum suam.

Turbæ vero quæ viderant, admiratæ sunt & glorificauerunt Deum, qui dedisset potestatem talem hominibus.

Et præteriens Iesus illinc, vidit hominem desidentem ad telonium Matthæum nomine, dicitq; ei. Sequere me. Atque is surgens secutus est eum.

Et factum est, vt Iesus accumberet in illius ædibus. Et ecce multi publicani & peccatores, qui venerant, simul accubuerunt cum Iesu, & discipulis illius.

Cumque id vidissent pharisæi, dixerunt discipulis eius, cur cum publicanis & peccatoribus sumit cibum præceptor vester.

At Iesus vbi audiuit, dixit illis, Non opus habent, hi qui validi sunt medico, sed qui male habent.

Quin potius ite & discite, quid sit illud, misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni ad vocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

Tunc adeunt eum discipuli Ioannis dicentes, Quam ob causam, nos & pharisæi ieiunamus plerumque, discipuli vero tui non ieiunant.

Et dixit illis Iesus, Num possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? venient autem dies, cum tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

Nullus immittit assumentum panni rudis in veste veteri. Aufert enim supplementum illius à vestimento, & peior ruptura fit.

Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioqui rumpuntur vtres, & vinum effunditur & vtres pereunt. Sed mittunt vinum nouum in vtres nouos, & vtraque simul seruantur.

Hæc cum illis loqueretur ecce primas quidam venit, & adorauit eum, dicens, Filia mea modo defuncta est, sed veni, & impone manum tuam super illam, ac viuet.

Et surgens Iesus secutus est eum, ac discipuli illius.

Et ecce mulier quæ sanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriam vestimenti illius.

BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Dicebat enim intra se. Si tetigero tantum vestimentum eius: salua ero.

At Iesus conuersus, videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora.

Et cum venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines & turbam tumultuantem, dicebat.

Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum.

Et cum ejecta esset turba: intrauit, & tenuit manum eius. Et surrexit puella.

Et exijt fama hæc in vniuersam terram illam.

Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri, fili Dauid.

Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere, vobis? Dicunt ei: Vtique, Domine.

Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis.

Et aperti sunt oculi eorum: & comminatus est illis Iesus, dicens: Videte nequis sciat.

Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa.

Egressis autem illis, * ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes: Nũquã apparuit sic in Israel.

Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.

* Et circuibat Iesus omnes ciuitates, & castella: docens in synagogis eorum, & prædicans euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Videns autem turbas, misertus est eis: quia erãt vexati, & jacentes sicut oues non habentes pastorem.

Tunc dicit discipulis suis: * Messis quidem multa, operarii autem pauci.

Rogate ergo Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

CAP. X.

ET conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.

Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Iacobus Alphæi, & Thaddæus.

Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum.

Hos duodecim misit Iesus: præcipiens eis, dicens: in viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.

Sed potius ite * ad oues, quæ perierũt domus Israel.

Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquauit regnum cœlorum.

Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mũdate, dæmones ejicite: gratis accepistis, gratis date.

Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris.

Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

Transl. ex Syriac.

Dicebat enim in anima sua (apud se) Si solùm tetigero vestimentum eius, sanabor ego.

Ieschua autem conuersus respexit eam, & dixit ei: Bono sis animo, filia mea, fides tua seruauit te. Et sanata est ipsa haec mulier ex illa hora.

Venitq; Ieschua in domum principis illius, ac videns tibicines turbas q; tumultum edentes, ait illis.

Recedite vos puella enim mortua non est, sed dormit. Et subsannabant eum.

Quumq; eiecisset turbas: ingressus, apprehendit eam, manu eius. Et surrexit puella.

Et exijt haec fama in vniuersam illam terram.

* *Quumque pratergrederetur illuc Ieschua, sese adiunxerant ei duo cæci, clamentes, ac dicentes: Miserere nostri, fili Dauid.* *Feria 6. hebdomadæ quintæ Iejunij.

Et quum domum venisset accesserunt ad eum cæci illi. Dixit eis Ieschua: Creditis me posse hoc agere? dicunt ei: Etiam Domine noster.

Tunc tetigit oculos eorum, & ait: Vti credidistis fiat vobis.

Et statim aperti sunt oculi eorum, & prohibuit eis Ieschua, dicens: Videte nemo resciscat.

Illi autem egressi, famam eius sparserunt in vniuersam illam terram.

Quumque exijsset Ieschua, obtulerunt ei mutum in quo erat dæmonium.

Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & mirata sunt turba, dicetes: Numqua apparuit tale quicquã in Israel.

Pertschet verò dicebant: Per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

Et perlustrabat Ieschua vrbes omnes, & vicos: & docebat in synagogis eorum, atque prædicabat Euangelium regni, & sanabat omnes languores, omnesque dolores.

Quum autem videret Ieschua turbas, misertus est earum, quòd essent fatigatæ ac dispersæ tanquam oues non habentes pastorem. * Commemoratio Apostolorum Tabomi.

Et ait discipulis suis: Messis multa, & operarii pauci.

Petite igitur à Domino messis, vt emittat operarios in messem suam.

CAP. X.

ET vocauit duodecim discipulos suos, ac dedit eis potestatem contra spiritus inquinatos, vt ejicerent eos, sanarentq; quemlibet dolorem, & infirmitatem.

Ipsorum autem duodecim Apostolorum nomina sunt hæc: Primus eorum, Schemeoun qui vocatur Kipho, & Andreas frater eius.

Iaakoub filius Zabdai, & Iouchanon frater eius, nec non Philippus, & Bar-Tholmai, & Thoumo, & Mathai publicanus, & Iaakoub filius Chalphai, & Labbi cognominatus Thaddi.

Et Schemeoun Zelotes, & Iihudo Scarionto is, qui prodidit eum.

Hos duodecim misit Ieschua: ac præcepit eis, dicens: In viam prophanorum (Gentium) ne proficiscamini, nec in vrbes Samaritanorum ingrediamini.

Ite potius ad oues, quæ perierunt ex domo Israel.

Quumque proficiscimini, prædicate ac dicite: Appropinquauit regnum cælorum.

Infirmos sanate, & leprosos mundate, mortuos suscitate, dæmoniaq; ejicite: gratis accepistis, gratis date.

Ne comparaueritis aurum nec argentum, neque as in marsupiis vestris.

Neque peram ad iter, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

Transl. B. Ariæ Mont.

Dicebat enim in ſeipſa: Si tantùm tetigero veſtimentum eius, ſeruabor. 21

At Ieſus conuerſus, & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua ſeruauit te. Et ſeruata eſt mulier ab hora illa. 22

Et veniens Ieſus in domum Principis, & videns tibicines, & turbam tumultuantem, dicit illis. 23

Recedite: non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Et deridebant eum. 24

Quum verò eiecta eſſet turba, ingreſſus apprehendit manum eius, & ſurrexit puella. 25

Et exijt fama hæc in vniuerſam terram illam. 26

Et tranſeunte inde Ieſu, ſequuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miſerere noſtri fili Dauid. 27

Venienti autem in domum, acceſſerunt ad eum cæci, Et dicit eis Ieſus, Creditis quod poſſum hoc facere? Dicunt ei: Vtique Domine. 28

Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem veſtram fiat vobis. 29

Et aperti ſunt eorum oculi: & comminatus eſt illis Ieſus, dicens: Videte ne quis ſciat. 30

Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa. 31

Illis autem egreſſis, ecce obtulerunt ei hominem mutum dæmoniacum. 32

Et eiecto dæmonio, loquutus eſt mutus: & mirati ſunt turbæ, dicêtes, nuquâ apparuit ſic in Iſrael. 33

Phariſæi autem dicebant, In principe dæmoniorum eijcit dæmones. 34

Et circumibat Ieſus ciuitates omnes & caſtella, docens in ſynagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. 35

Videns autem turbas, miſertus eſt eis, quia erant vexati, & diſperſi ſicut oues non habentes paſtorem. 36

Tunc dicit diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa, operarij autem pauci. 37

Supplicate ergo domino meſſis, vt emittat operarios in meſſem ſuam. 38

CAP. X.

ET aduocans duodecim diſcipulos ſuos, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt ejicere eos, & curare omnem languorem, & omnem infirmitatem. 1

Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus, Simon dictus Petrus, & Andreas frater eius. 2

Iacobus Zebedæi, & Ioánes frater eius Philippus & Bartholomæus: Thomas & Matthæus publicanus, Iacobus Alphæi, & Lebbæus ſuper vocatus Thaddæus. 3

Simon Cananites, & Iudas Iſcariotes, qui & tradens eum. 4

Hos duodecim legauit Ieſus, denuncians eis, dicens, In viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis. 5

Ite autem magis ad oues perditas domus Iſrael. 6

Euntes autem prædicate, dicentes, Quia appropinquauit regnum cælorum. 7

Infirmos curate: leproſos mundate, mortuos ſuſcitate, dæmones eijcite, gratis accepiſtis, gratis date. 8

Ne poſſideatis aurum, neque argentum, neque æs in zonis veſtris. 9

Non peram in viam, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim operarius alimento ſuo eſt. 10

Transl. Eraſm. Roterod.

Dixerat enim intra ſeſe. Si tantum tetigero veſtimentum illius, ero ſalua. 21

At Ieſus conuerſus, vt vidit illam dixit, Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. Et ſalua facta fuit mulier a tempore illo. 22

Et cum veniſſet Ieſus in ædes primatis, vidiſſetq; tibicines, & turbam tumultuantem, dicit illis. 23

Secedite, non enim mortua eſt adoleſcentula, ſed dormit. Et deridebant illum: 24

Cum autem fuiſſet eiecta turba, introgreſſus tenuit manum illius, & ſurrexit adoleſcentula. 25

Et emanauit rumor hic in totam terram illam. 26

Et cum diſcederet illinc Ieſus, ſecuti ſunt illum duo cæci, clamantes, ac dicentes, Miſerere noſtri fili Dauid. 27

At cum veniſſet in ædes, adierunt illum cæci, & dicit illis Ieſus, Creditis me hoc poſſe facere? Dicunt illi, Credimus Domine. 28

Tunc tetigit oculos illorum dicens, Iuxta fidem veſtram fiat vobis. 29

Et aperti ſunt illorum oculi. Et interminatus eſt illis Ieſus, dicens, Videte ne quis ſciat. 30

At illi cum abiiſſent, diuulgarunt famam illius in tota terra illa. 31

Illis autem egredientibus, ecce adduxerunt illi hominem mutum dæmoniacum. 32

Et eiecto dæmonio, locutus eſt mutus. Et admirata ſunt turbæ, dicentes. Nunquam apparuit ſic in Iſrael. 33

At phariſæi dicebant, Per principem dæmoniorum eijcit dæmonia. 34

Et circumibat Ieſus ciuitates omnes ac vicos, docens in ſynagogis illorum, & prædicans euangelium regni, & ſanans omnem morbum & omnem languorem in populo. 35

Cum vidiſſet autem turbas, affectu miſericordiæ tactus eſt erga illos, quod eſſent deſtituti, ac diſperſi velut oues, non habentes paſtorem. 36

Tunc dicit diſcipulis ſuis, Ipſa quidem meſſis copioſa, cæterum operarij pauci. 37

Rogate igitur Dominum meſſis, vt extrudat operarios in meſſem ſuam. 38

CAP. X.

ET accerſitis duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis poteſtatem aduerſus ſpiritus immundos, vt eijcerent eos, & ſanarent quemuis morbum, & quemuis languorem. 1

Porrò duodecim apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus Simon qui vocatur Petrus, Et Andreas frater eius. 2

Iacobus filius Zebedæi. Et Ioannes frater eius. Philippus, & Bartholomæus, Thomas & Matthæus qui fuerat publicanus. Iacobus filius Alphæi. Et Lebbæus, cognomento Thaddæus. 3

Simon Cananeus, & Iudas Iſcariotes, qui & prodidit illum. 4

Hos numero duodecim, emiſit Ieſus, quibus præceperat dicens, In viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini. 5

Sed ite potius ad oues perditas domus Iſrael. 6

Profecti autem prædicate dicentes. Appropinquauit regnum cælorum. 7

Infirmos ſanate, leproſos mundate, mortuos ſuſcitate, dæmonia eijcite, gratuito accepiſtis, gratuito date. 8

Ne poſſideatis aurum, neque argentum, neque æs in crumenis veſtris. 9

Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque calciamenta, neque virgam, Nam dignus eſt operarius cibo ſu

Vulgat. Editio.

* Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater veſter cęleſtis delicta veſtra.

Si autem non dimiſeritis hominibus: nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.

Cum autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes: exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam.

Tu autem, cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua,

Ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo, qui eſt in abſcondito: & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra: vbi ærugo, & tinea demolitur: & vbi fures effodiunt, & furantur.

* Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo: vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur.

Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.

* Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex: totum corpus tuum lucidum erit.

Si autem oculus tuus fuerit nequam: totum corpus tuum tenebroſum erit. Si ergo lumen quod in te eſt, tenebræ ſunt: ipſæ tenebræ quantæ erunt?

* Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ.

* Ideo dico vobis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nonne anima plus eſt quam eſca: & corpus plus quam veſtimentum?

Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis?

Quis autem veſtrum cogitans poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum?

Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt: non laborant, neque nent.

Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis.

Si autem fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei?

Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis.

Quærite ergo primum regnum Dei, & iuſtitiam eius: & hæc omnia adiicientur vobis.

Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi. ſufficit diei malitia ſua.

CAP. VII.

NOlite iudicare, vt non iudicemini.

In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: * & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.

Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides?

Aut quomodo dicis fratri tuo. Sine, eiiciam feſtucam de oculo tuo: & ecce trabs eſt in oculo tuo?

* Inf. 18. 35. Mar. 11. 25. Eccl. 28. 3-4.

* Lu. 12. 33. 1. Ti. 6. 19

* Lu. 11. 34.

z Lu. 16. 13.

* Lu. 12. 22. 1. Pet. 5. 7. Pſ. 54. 23. Phil. 4. 6. 1. Tim. 6.

Eccl. 6. 39. Rom. 2. 1.

* Mar. 4. 24.

Tranſl. ex Syriac.

Si enim remiſeritis hominibus errata ipſorum, remittet etiam vobis pater veſter, qui eſt in cœlis.

Sin autem non remiſeritis hominibus, nec etiam pater veſter remiſſurus eſt vobis errata veſtra.

* *Quum autem ieiunatis ne ſitis atrati ſicut acceptores vultus* * Hypocritæ, *deturpant enim vultus ſuos vt appareant hominibus ieiunantes: equidem ego dico vobis, receperunt mercedem ſuam.*

* Secúda feria ſeptimanæ ſecundæ Ieiunij.

Tu verò quum ieiunas, abiue vultum tuum, & vnge caput tuum.

Vt ne appareas hominibus tu ipſe ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in abſcondito: & pater tuus, qui videt in abſcondito, ipſe rependet tibi.

Ne reponas vobis theſauros in terra: loco vbi tinea, & arugo corrumpunt: & vbi fures perfodiunt, & furantur.

Sed reponite vobis theſauros in cœlis: vbi nec tinea, nec arugo corrumpunt, & vbi fures non perfodiunt, neque furantur.

Vbi enim eſt theſaurus veſter, illic eſt etiam cor veſtrum.

Lucerna corporis eſt oculus. Si oculus tuus igitur fuerit ſimplex: etiam totum corpus tuum lucidum erit.

Sin autem oculus tuus fuerit malus: totum corpus tuum tenebricoſum erit. Si ergo lumen quod eſt in te, tenebræ ſunt, tenebræ tuæ quantæ futuræ ſunt?

Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire: aut enim vnum odio proſequetur, & alterum diliget: aut vnum honorabit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſeruire, & Mamonæ, diuitiis.

* *Propterea ego dico vobis, ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid eſuri ſitis, & quid bibituri; nec corpori veſtro quæ reſitis induendi. Nonne anima plus eſt quam alimentum, & corpus* plus quàm *veſtimentum?*

* Feriâ tertia Septimanæ præcedéntis Ieiunium.

Aduertite ad volucres cæli, quæ nec ſerunt nec metunt, neque colligunt in horrea: & pater veſter qui eſt in cælis alit eas. Nonne vos eſtis eis præſtantiores?

Quis eſt autem ex vobis qui ſollicitus poſſit addere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum?

Ac de veſtimento quid anxij eſtis? Conſiderate lilia agri quomodo creſcant, quæ neque laborant: neque nent.

Ego verò dico vobis, nec Schelemoun quidem in tota gloria ſua ſic amictum fuiſſe vt vnum ex eis.

Quòd ſi gramen agri, quod hodie extat, & cras cadit in clibanum, Deus ita veſtit: nonne vos multo magis modica fide præditi?

Ne igitur anxij ſitis, neuè dicatis: Quid edemus? quidnè bibemus? quonè operiemur?

Hæc enim omnia gentes huius mundi quærunt ſibi: pater autem veſter qui in cœlis eſt, nouit quòd & vobis requiruntur hæc omnia.

Sed quærite primò regnum Dei, & iuſtitiam eius: & hæc omnia adijcientur vobis.

Ne ſitis igitur anxij de craſtino. Nam craſtinus dies curam habebit ſui ipſius. ſufficit diei malum ſuum.

CAP. VII.

NE iudicaueritis, vt ne iudicemini.

Quo enim iudicio vos iudicatis, iudicabimini: & qua menſura vos metimini, menſurabitur vobis.

* Feriâ tertia Septimanæ ſecundæ Ieiunij.

Quid autem intueris feſtucam, quæ eſt in oculo fratris tui: trabem autem quæ in oculo tuo eſt, non animaduertis?

Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine educam feſtucam de oculo tuo: & ecce trabes in oculo tuo?

Transl. B. Arie Mont.

Si autem dimiseritis hominibus peccata eorum, & dimittet vobis Pater vester cœlestis peccata vestra.

Si autem non dimiseritis hominibus peccata eorum, neque Pater vester dimittet peccata vestra.

Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, nam illi deformant facies suas, ut videantur ab hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quod habent mercedem suam.

Tu autem jejunans, ungito caput tuum, & faciem tuam lava.

Ne ostendas hominibus quod jejunes, sed Patri tuo qui est in occulto, & Pater tuus qui videt in occulto, reddet tibi palam.

Ne thesaurizetis vobis thesauros in terra, ubi tinea & rubigo demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur.

Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque tinea neque rubigo demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur.

Ubi enim est thesaurus vester, ibi est & cor vestrum.

Lucerna oculorum est lumen corporis: si ergo oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.

Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Itaque lumen quod in te est, si tenebræ sunt, quantæ erunt tenebræ!

Nemo potest duobus dominis servire, aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & Mammonæ.

Propterea dico vobis ne anxiemini, animæ vestræ quid comedatis, & quid bibatis, neque corpori vestro quid induatis. Nonne anima plus est quam esca, & corpus quam vestimentum?

Inspicite in volatilia cœli, quoniam non seminant, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis præstantiores estis illis?

Quis autem vestrum anxiando potest unum cubitum adjicere staturæ suæ?

Et circa vestimentum quid anxii estis? Considerate lilia agri quomodo augescunt: non laborant neque nent.

Dico autem vobis, quod ne Salomon quidem in omni gloria sua ornatus fuit sicut unum horum.

Si autem herbam agri hodie existentem, & cras in clibanum mittendam, Deus sic vestit: quanto magis vos, pusillanimes?

Nolite ergo anxii esse, dicendo, Quidnam manducabimus? aut, Quidnam bibemus? aut, Quidnam induemur?

Transl. Erasm. Roterod.

Si enim dimiseritis hominibus delicta eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis.

Si non dimiseritis hominibus delicta eorum, neque pater vester dimittet vobis delicta vestra.

Cum autem jejunatis, nolite esse tristes, sicut hypocritæ: exterminant enim facies suas, ut ostentent hominibus jejunium. Amen dico vobis, habent mercedem suam.

Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.

Ne ostendas hominibus jejunium tuum, sed patri tuo qui est in occulto: & pater tuus qui videt in occulto, reddet tibi.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi tinea & robigo exterminat, & ubi fures effodiunt & furantur.

Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque tinea neque robigo exterminat, & ubi fures non effodiunt nec furantur.

Ubi enim est thesaurus tuus, ibi & cor tuum erit.

Lucerna corporis tui est oculus. Si igitur oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.

Si autem oculus tuus fuerit malus, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si igitur lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt!

Nemo potest duobus dominis servire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire & Mammonæ.

Propterea dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ quid edatis, neque corpori vestro quid induatis. Nonne anima plus est quam esca, & corpus quam vestimentum?

Aspicite volatilia cœli, quoniam non seminant, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis?

Quis autem vestrum soliciti cogitando potest unum cubitum adjicere staturæ suæ?

Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt. Non laborant neque nent.

Dico autem vobis, quod ne Salomon quidem in omni gloria sua circumdatus fuit sicut unum horum.

Si autem fœnum agri hodie existens, & cras in clibanum mittendum, Deus sic vestit: quanto magis vos, pusillanimes?

Nolite igitur soliciti esse, dicendo, Quidnam manducabimus? aut, Quidnam bibemus? aut, Quidnam induemur?

CAP. VII.

NOlite judicare, ne judicemini.

In quocunque judicio judicaveritis, judicabimini: & in qua mensura mensi fueritis, mensura mensa erit vobis.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in tuo oculo non animadvertis?

Aut quomodo dicis fratri tuo, Sine ejiciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs in oculo tuo?

CAP. VII.

Nolite judicare, ne condemnemini.

Qua enim sententia judicaveritis, judicabimini: & qua mensura mensi fueritis, mensura remetietur vobis.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem vero quæ in oculo tuo est non animadvertis?

Aut quomodo dicere potes fratri tuo, Sine ejiciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs in oculo tuo?

Vulgat. Editio.	Trad. in Syriac.
4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo?	4 Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo?
5 Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo: & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.	5 Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo: & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.
6 Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.	6 Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.
7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.	7 Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.
8 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.	8 Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.
9 Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei?	9 Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei?
10 Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei?	10 Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei?
11 Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cœlo dabit bona petentibus se?	11 Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cœlo dabit bona petentibus se?
12 Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis: hæc est enim lex & prophetæ.	12 Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis: hæc est enim lex & prophetæ.
13 Intrate per angustam portam: quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem: & multi sunt qui intrant per eam.	13 Intrate per angustam portam: quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem: & multi sunt qui intrant per eam.
14 Quam angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt qui inveniunt eam!	14 Quam angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt qui inveniunt eam!
15 Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.	15 Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.
16 A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?	16 A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus?
17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.	17 Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit.
18 Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.	18 Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.
19 Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.	19 Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.
20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.	20 Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.
21 Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.	21 Non omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.
22 Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?	22 Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?
23 Et tunc confitebor illis: Quia nunquam novi vos: discedite a me, qui operamini iniquitatem.	23 Et tunc confitebor illis: Quia nunquam novi vos: discedite a me, qui operamini iniquitatem.
24 Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram.	24 Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram.
25 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram.	25 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram.
26 Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam supra arenam.	26 Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam supra arenam.
27 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit: & fuit ruina ejus magna.	27 Et descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit: & fuit ruina ejus magna.
28 Et factum est, cum consummasset Jesus verba hæc, mirabantur turbæ super doctrina ejus.	28 Et factum est, cum consummasset Jesus verba hæc, mirabantur turbæ super doctrina ejus.
29 Erat enim docens eos quasi potestatem habens, & non sicut scribæ eorum & pharisæi.	29 Erat enim docens eos quasi potestatem habens, & non sicut scribæ eorum & pharisæi.

CAP. VIII.

1 Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.	1 Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.
2 Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.	2 Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.

Transl. B. Ariæ Mont.

Hypocrita,eiice primùm trabem de oculo tuo: & tunc intueberis eiicere festucam de oculo fratris tui.

Ne detis sanctũ canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne fortè conculcent eas in pedibus suis,& conuersi dirumpant vos.

Petite, & dabitur vobis: quærite,& inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.

Omnis enim petens accipit: & quærens inuenit:& pulsanti aperietur.

Aut quis est ex vobis homo,quem si petierit filius suus panem nunquid lapidem indet ei.

Aut & si piscem petierit,nunquid serpentem indet ei.

Si ergo vos mali existentes,nostis data bona dare filijs vestris quanto magis Pater vester qui in cælis,dabit bona petentibus se.

Omnia ergo quæcumque vultis vt faciant vobis homines,ita & vos facite illis,Sic enim est Lex & Prophetæ.

Intrate per angustam portam;quia lata porta & spatiosa via ducens ad perditionem,& multi sunt ingredientes per eam.

Quàm angusta porta & stricta via ducens ad vitam,& pauci sunt qui inuenientes eam.

Attendite vero à falsis prophetis,qui veniunt ad vos in indumentis ouium,intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

A fructibus eorum agnoscetis eos. Numquid colligunt à spinis vuam,aut de tribulis ficus.

Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: at carriosa arbor,fructus malos facit.

Non potest arbor bona, fructus malos facere, neque arbor carriosa fructus pulchros facere.

Omnis arbor non faciens fructum pulchrum, excinditur,& in ignem injcitur.

Itaque ex fructibus eorum agnoscetis eos.

Non omnis dicens mihi,Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum:sed faciens voluntatem Patris mei qui in cælis.

Multi dicent mihi in illa die:Domine, Domine, nonne tuo nomine prophetauimus,& tuo nomine dæmonia eiecimus, & tuo nomine efficientias multas fecimus.

Et tunc confitebor illis, Quod nunquam noui vos: abscodite à me omnes operantes iniquitatem.

Omnis ergo quicumque audit mea verba hæc, & facit ea, assimilabo illum viro prudenti, qui ædificauit domum suam ,super petram.

Et descendit pluuia,& venerunt flumina, & flauerunt venti,& procubuerunt domui illi, & non cecidit.fundata erat enim super petram.

Et omnis audiens mea verba hæc, & non faciẽs ea,assimilabitur viro stulto,qui ædificauit domum suam super arenam.

Et descendit pluuia,& venerunt flumina,& flauerunt venti,& proruerunt domui illi, & cecidit & fuit casus illius magnus.

Et factum est, quum consummasset Iesus sermones hos, stupebant turbæ super doctrina eius.

Erat enim docens eos vt auctoritatem habens, & non sicut Scribæ.

CAP. VIII.

Descendente autem eo de monte,sequutæ sunt eum turbæ multæ.

Et ecce leprosus veniens adorabat eum, dicens: Domine,si velis,efficax es me mundare.

Transl. Erasm. Rotterod.

Hypocrita,ejce prius trabem ex oculo tuo,& tum perspicies,vt eximas festucam ex oculo fratris tui.

Ne detis quod sanctum est canibus,ne proieceritis margaritas vestras ante porcos,ne quando hi conculcent eas pedibus suis,& illi versi in vos lacerent vos.

Petite & dabitur vobis,quarite & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis.

Quisquis enim petit,accipit,& quicumque quærit inuenit,& pulsanti aperietur.

An quisquam est vestrum homo, qui si filius eius petierit panem,lapidem daturus sit illi.

Aut si piscem petierit,num serpentem porriget illi,

Si vos igitur cum sitis mali, nostis dona bona dare filijs vestris,quanto magis pater vester,qui est in cœlis dabit bona,si postuletis ab ipso.

Omnia igitur quæcunque volueritis, vt faciant vobis homines,sic & vos facite illis. Hæc enim est lex & prophetæ.

Introite per arctam portam,quoniam lata est porta,& spaciosa via,quæ abducit in exitium,multique sunt, qui ingrediuntur per illam.

Quoniam angusta est porta, & stricta via, quæ abducit ad vitam,& pauci sunt,qui inueniunt illam.

Cauete vero vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos,in vestitu ouium,sed intrinsecus sunt lupi rapaces.

A fructibus ipsorum agnoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis vuam,aut de tribulis ficus.

Sic omnis arbor bona,fructus bonos facit. Putris autem arbor,fructus malos facit.

Non potest arbor bona, fructus malos facere. neque arbor putris,fructus bonos facere.

Omnis arbor,quæ non facit fructum bonum,exciditur, & in ignem conycitur.

Igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.

Non quisquis dicit mihi Domine,Domine,introibit in regnum cœlorum,sed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est.

Multi dicent mihi in illo die,Domine,Domine, nonne per nomen tuum prophetauimus,& per nomen tuum dæmonia eiecimus? & per nomen tuum multas virtutes præstitimus?

Ac tum confitebor illis,numquam noui vos.Discedite à me,qui operamini iniquitatem.

Omnis igitur qui audit ex me sermones hos, & facit eos,adsimilabo illum viro prudenti, qui ædificauit domum suam super petram.

Et descendit hymber, & venerunt flumina,& flauerunt venti,& irruerunt in domum illam, & non est prostrata. Fundata enim fuerat super petram.

Et omnis qui audit à me sermones hos,& non facit eos, adsimilabitur viro fatuo,qui ædificauit domum suam super arenam.

Et descendit hymber, & venerunt flumina,& flauerũt venti,& impegerunt in domum illam, & deiecta est, & fuit ruina illius magna.

Et factum est,vt,cum finisset Iesus sermones hos,obstupuerint turbæ super doctrina illius.

Docebat enim eos velut habens autoritatem,& non sicuti scribæ.

CAP. VIII.

Cvm descendisset autem de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.

Et ecce leprosus accedens, adorauit eum dicens, Domine,si velis,potes me mundare.

Vulgat. Editio.

Et extendens Ieſus manum, tetigit eum dicens. Volo. Mundare. Et confeſtim mundata eſt lepra eius.

Et ait illi Ieſus: Vide, nemini dixeris: ſed vade, * oſtende te ſacerdoti. & offer munus, quod præcepit Moyſes, in teſtimonium illis.

Cum autem introiſſet Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio, rogans eum.

Et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur.

Et ait illi Ieſus: Ego veniam, & curabo eum.

Et reſpondens Centurio, ait: * Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum: ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac hoc, & facit.

Audiens autem Ieſus miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael.

Dico autem vobis, quod multi * ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cælorum.

Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

Et dixit Ieſus Centurioni: Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora.

Et cum veniſſet Ieſus in domum Petri, vidit ſocrum eius iacentem, & febricitantem.

Et tetigit manum eius, & dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis.

* Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & eijciebat ſpiritus verbo: & omnes male habentes curauit.

Vt adimpleretur quod dictum eſt per * Iſaiam prophetam, dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit: & ægrotationes noſtras portauit.

Videns autem Ieſus turbas multas circum ſe, iuſſit ire trans fretum.

Et accedens vnus ſcriba, ait illi Magiſter, ſequar te, quocumque ieris.

Et dicit ei Ieſus: * Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.

Alius autem de diſcipulis eius ait illi: Domine, permitte me primũ ire, & ſepelire patrem meum.

Ieſus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.

Et aſcendente eo in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli eius.

Et ecce motus magnus factus eſt in mari ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipſe vero dormiebat.

Et acceſſerũt ad eũ diſcipuli eius, & ſuſcitauerunt eum, dicentes: Domine, ſalua nos, perimus.

Et dicit eis Ieſus: Quid timidi eſtis, modicæ fidei. Tunc ſurgens, imperauit ventis, & mari, & facta eſt tranquillitas magna.

Porro homines mirati ſunt, dicentes: Qualis eſt hic quia venti & mare obediunt ei.

* Et cum veniſſent trans fretum in regionem Geraſenorum, occurrerunt ei duo habẽtes dæmonia, de monumentis exeuntes, fœui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam illam.

Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Ieſu fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos.

Tranſl. ex Syriac.

3 *Et extendens manum ſuam Ieſchua, admouit ei, & ait: Volo ego. Mundus eſto. Et in illa ipſa hora mundata eſt lepra eius.*

4 *Et ait illi Ieſchua: Vide ne vlli dixeris: ſed abi, oſtende temetipſum ſacerdotibus, & offer oblationem ſicuti præcepit Mouſche, vt ſis eis teſtimonio.*

5 *Quum autem ingreſſus fuiſſet Ieſchua Capharnachum, acceſſit ad eum Centurio quidam, & rogauit eum.*

6 *Inquiens Domine mi, puer meus iacet domi, & paralyticus eſt, & male cruciatur.*

7 *Ait illi Ieſchua: Ego iturus ſum, & ſanabo eum.*

8 *Reſpondens illi Centurio, & ait. Domine mi, non ſum dignus, vt ingrediaris ſub tugurium meum ſed tantum dic verbum, & ſanabitur puer meus.*

9 *Nam & ego ſum homo ſub poteſtate conſtitutus, & habeo ſub manu mea milites, & dico huic: Ito, itque: & alteri, Veni, venitque: & ſeruo meo, Hoc age, & agit.*

10 *Quod quum audiſſet Ieſchua miratus eſt, & ait ſecum euntibus: Amin ego dico vobis, ne in Iſrael quidem inueni talem fidem.*

11 *Ego vero dico vobis, multi venturi ſunt ab Oriente, & ab Occidente, ſeſſurique cum Abrohom, & Iſchok, & Iakoub in regno cælorum.*

12 *Filij vero regni extrudentur in tenebras exteriores: illic erit fletus & ſtridor dentium.*

13 *Proinde ait Ieſchua Centurioni illi. Abi, vt credidiſti, fiat tibi. Et ſanitati reſtitutus eſt puer eius in illa ipſa hora.*

14 * *Quumque veniſſet Ieſchua in ædes Schemeonis vidit ſocrum eius iacentem ac febre correptam.*

15 *Et tetigit manum eius, & reliquit eam febri, ſurrexitq; ac miniſtrauit ei.*

16 *Quum autem eſſet veſpera, obtulerunt coram eo dæmoniacos multos: & fecit exire dæmonia eorum verbo: eoſque omnes qui male affecti erant, ſanauit.*

17 *Vt impleretur id quod dictum eſt per Eſchaio prophetam, dicentem: Ipſe accipiet dolores noſtros, & infirmitates noſtras ſuſtinebit.*

18 *Quum autem vidiſſet Ieſchua turbas multas qua circumibant ſe, iuſſit eas abire in vlteriorem ripam.*

19 *Et acceſſit quidam Scriba, & dixit ei: Præceptor mi, ibo poſt te quocumque ieris.*

20 *Ait illi Ieſchua: Vulpes habent luſtra, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi reclinet caput ſuum.*

21 *Alius autem ex diſcipulis eius, dixit ei: Domine mi, permitte mihi primùm ire ſepultum patrem meum.*

22 *Ieſchua verò dixit ei: Veni poſt me, & relinque mortuos ſepelientes mortuos ſuos.*

23 *Et quum Ieſchua conſcendiſſet nauem, conſcenderunt cum eo diſcipuli eius.*

24 *Et ecce commotio magna facta eſt in mari vſque adeo vt nauis operietur fluctibus, ipſe autem Ieſchua dormiebat.*

25 *Et acceſſerunt diſcipuli eius, qui excitarunt eum, & dixerunt ei: Domine noſter, libera nos, perimus.*

26 *Ait illis Ieſchua. Quid timidi eſtis modicæ fidei? Tunc ſurrexit, & conſtituit ventum ac mare, & facta eſt tranquillitas magna.*

27 *Homines verò mirati ſunt, dicentes: Quis eſt iſte, cui venti & mare obediunt.*

28 *Quumque veniſſet Ieſchua ad vlteriorem ripam in regionem Godareorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci exeuntes de domo ſepulchrorum mali admodum ita vt nemo poſſet tranſire per illam viam.*

29 *Et acclamarunt, dicentes: Quid nobis & tibi Ieſchua fili Dei? veniſti huc ante tempus cruciatum nos.*

Mal. 1. 11

Mar. 1. 30.

Iſa. 53. 4. 1. Pet. 2. 24.

Mar. 4. 35. Luc. 8. 22

Mar. 5. 1. Luc. 8. 26.

* Lectio ad Oblationem Septimanæ præcedentis Iesunio.

* Ad veſperam Dominicæ cum ieiunio.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et extendens manum, tetigit eum Iesus, dicens: Volo. mundare. Et confestim mundata est est eius lepra.

Et ait illi Iesus: Vide, nemini dixeris: sed abi, teipsum ostende Sacerdoti. & offer munus, quod attribuit Moyses, in testimonium illis.

Introeunte autem ipso in Capharnaum, accessit ad eum Centurio, appellans eum.

Et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, vehementer discruciatus.

Et ait illi Iesus: Ego veniens curabo eum.

Et respondens Centurio, ait: Domine non sum idoneus vt meum sub tectum intres: sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

Etenim ego homo sum sub auctoritatem habens sub meipsum milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.

Audiens autem Iesus miratus est: & ait sequētibus: Amen dico vobis, neque in Israel tantam fidem inueni.

Dico autem vobis, quod multi ab oriente, & occidentibus venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cælorum.

Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & fremitus dentium.

Et dixit Iesus Centurioni: Abi: & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer eius in hora illa.

Et ingressus Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem, & febricitantem.

Et tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat ei.

Vespere autem facto, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & eijciebat spiritus verbo: & omnes male habentes sanabat.

Vt adimpleretur dictum per Isaiam prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes portauit.

Videns autem Iesus multas turbas circum se, iussit abire in vlterius.

Et accedens vnus scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocunque ieris.

Et dicit ei Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres cœli vmbracula: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.

Alius autem discipulorum eius ait illi: Domine, permitte mihi primū abire & sepelire patrē meū.

At Iesus ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire suos mortuos.

Et ascendente eo in nauiculam, sequuti sunt eum discipuli eius.

Et ecce motus magnus factus est in mari ita vt nauicula operiri sub fluctibus, ipse vero dormiebat.

Et accedentes discipuli eius, suscitauerunt eum, dicentes: Domine, salua nos, perimus.

Et dicit eis: Quid timidi estis, exiguæ fidei? Tunc surgens, imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.

At homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic quia venti & mare obediunt ei?

Et venienti ipsi in vlterius in regionem Gergesenorum, occurrerūt ei duo dæmoniaci, de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt non valere quemquam transire per viam illam.

Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis & tibi, Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?

Transl. Erasm. Rotterod.

3 *Protensaq; manu, tetigit Iesus illum, dicens, Volo, mundus esto. ac protinus mundata fuit illius lepra.*

4 *Et dicit illi Iesus, Vide ne cui dixeris, sed abi ostende teipsum sacerdoti, & offer munus quod iussit offerri Moyses in testimonium ipsis.*

5 *Porro cum ingressus fuisset Iesus Capernaum, adijt eum centurio, obsecrans eum,*

6 *Et dicens, Domine, famulus meus decumbit domi paralyticus, ac grauiter discruciatur.*

7 *Et dicit illi Iesus, Ego cum venero medebor illi.*

8 *Et respondens centurio, dixit, Domine, non sum idoneus, vt tectum meum subeas: imo tantum dic verbum, & sanabitur famulus meus.*

9 *Nam & ego sum homo alterius potestati subditus, & habeo sub me milites, & dico huic, vade, & vadit, & alteri, veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit.*

10 *Hæc autem cum audisset Iesus, admiratus est, & ait sequentibus se, Amen ego dico vobis, ne in Israel quidem tantam fidem reperi.*

11 *Dico autem vobis, quod multi ab oriente & occidente venturi sunt, & accumbent cum Abraham & Isaac & Iacob, in regno cælorum.*

12 *Filij vero regni ejcientur in tenebras extremas, illic erit ploratus, & stridor dentium.*

13 *Et dixit Iesus centurioni, Abi, & quemadmodum credidisti, ita fiat tibi. & sanatus est famulus eius in hora illa.*

14 *Et cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum illius in lecto decumbentem, & febricitantem.*

15 *Tetigitq; manum illius, & reliquit illam febris, & surrexit, ac ministrauit illis.*

16 *Cum autem appetisset vespera, adduxerunt illi dæmoniacos multos, & eiecit spiritus verbo. omnesq; male habentes sanauit.*

17 *Vt impleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, cum ait, Hic infirmitates nostras suscepit, & mortuos portauit.*

18 *Cum vidisset autem Iesus turbas multas, circum sese, iussit, vt abirent in vlteriorem ripam.*

19 *Et cum adisset vnus scriba dixit ei, Præceptor, sequar te quocunque abieris.*

20 *Et dicit illi Iesus, Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, at filius hominis non habet, vbi caput reclinet.*

21 *Alius aūt de numero discipulorū suorū dixit ei, Domine permitte mihi prius, vt abeam, & sepeliam patrē meū.*

22 *At Iesus dixit illi, Sequere me, & sine vt mortui sepeliant mortuos suos.*

23 *Et cum esset ingressus nauim, secuti sunt eum discipuli sui.*

24 *Et ecce motus magnus factus est in mari, adeo vt nauis operiretur à fluctibus, ipse vero dormiebat.*

25 *Et accedentes discipuli, excitauerunt illum dicentes, Domine serua nos perimus.*

26 *Et dicit illis, Quid timidi estis exigua præditi fiducia? Tunc excitatus, increpauit ventos & mare, & facta est tranquillitas magna.*

27 *Homines vero admirabantur dicentes. Qualis est hic, quia venti quoque & mare obediunt illi.*

28 *Et cum venisset ad vlteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis egressi, erant autem sani supra modum, adeo vt nemo posset transire per viam illam.*

29 *Et ecce vociferabantur dicentes, Quid rei nobis tecum est Iesu fili Dei? venisti huc ad cruciandum nos ante tempus?*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

* Mar.5.11. Luc.8.32 * Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens.

Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum.

Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, & ecce impetu abijt totus grex per præceps in mare: & mortui sunt in aquis.

Pastores autem fugerunt: & venientes in ciuitatem, nunciauerunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.

Mar.5.17 Luc.8.37 Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Iesu: * & viso eo rogabant, vt transiret à finibus eorum.

CAP. IX.

Mar.2.3 Luc.5.18 ET ascendens in nauiculam, transfretauit, & venit in ciuitatem suam.

Et ecce offerebant ei paralyticum iacentē in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.

Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?

Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, & ambula?

Vt aūt sciatis, quia filius hominis habet potestatē in terra dimittendi peccata, tunc ait Paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuā.

Et surrexit, & abiit in domum suam.

Vidētes aūt turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

* Mar.2.14. Luc.5.27 * Et, cum transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.

Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes discumbebant cum Iesu, & discipulis eius.

Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat Magister vester.

At Iesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.

* Osee 6.6 Isa.1.11.7. * Euntes autem, discite quid est: * Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare iustos, * sed peccatores.

* 1. Tim. 1.13. Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, dicentes: * Quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter: discipuli autem tui non ieiunant.

Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus: & tunc ieiunabunt.

Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem eius à vestimento: & peior scissura fit.

Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt: & ambo conseruantur.

* Mat.9.18. Luc.8.41 * Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum, dicens. Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet.

Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius.

* Mat.9.20 Luc.8.43 * Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius.

Transl. ex Syriac.

30 *Erat autem procul ab eis grex porcorum multorum pascens.*

31 *Ipsi vero dæmones petebant ab eo, dicentes: Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum.*

32 *Dixit eis Ieschua: Abite. Et statim exeuntes ingressi sunt porcos, & totus ille grex recte contendit in rupem, & corruerunt in mare: ac mortui sunt in aquis.*

33 *Illi autem qui pastores agebant: fugientes sese receperunt in vrbem, ac renunciarunt quicquid acciderat, deque ipsis dæmoniacis.*

34 *Exijt itaque tota ciuitas in occursum Ieschua: quumque aspexissent eum, petierunt ab eo, vt ex finibus ipsorum excederet.*

CAP. IX.

1 *ET conscendit nauem, traiecitq́; & venit in ciuitatem suam.*

2 *... obtulerunt ei paralyticum decumbentem in lecto. Vidisq́; Ieschua fidem eorum, & ait paralytico illi: Bono sis animo pls mi, remittuntur tibi peccata tua.*

3 *Quidam vero è Scribis dicebant in anima sua: Iste blasphemat.*

4 *Ieschua autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Quid cogitatis mala in corde vestro?*

5 *Vtrum enim facilius est, dicere: Remittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, & ambula?*

6 *Vt autem cognoscatis, filium hominis habere potestatem in terra remittendi peccata, (dixit paralytico illi:) Surge, tolle lectum tuum, & abi domum tuam.*

7 *Surgens itaque abijt domum suam.*

8 *Quæ quum vidissent turba illa timuerunt, Deumque laudibus euexere, qui dedisset talem potestatē hominibus.*

9 * Feria 5 Septimanæ Cadaverum. ** Quumq́; Ieschua pretergrederetur illinc, vidit virum sedentem in ædibus telonariorum nomine Mathai. Et ait illi: Veni post me. Surgens itaque iuit post eum.*

10 *Et quum accumberent domi venerunt publicani, & peccatores multi, & accubuerunt cum Ieschua, & cum discipulis eius.*

11 *Quæ quum vidissent Perischæi, dixerunt discipulis ipsius: Quare cum publicanis flagitiosisque edit Magister vester.*

12 *Quod quum audisset Ieschua, dixit eis: Non indigent sani medico, sed ij qui male affecti sunt.*

13 *Ite, discite quid sit: Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vt vocarem iustos sed peccatores.*

14 *Tunc accesserunt ad eum discipuli Ionchanon, & inquiunt. Quare nos, & Perischæi multum ieiunamus, & discipuli tui non ieiunant.*

15 *Dixit eis Ieschua. Numquid possunt filij thalami ieiunare quamdiu cum eis est sponsus? Venient autem dies quum tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.*

16 *Nemo immittit frustum panni nouum in vestimentum attritum vetustate, ne quid detrahat supplementum ex illo vestimento: fiatque scissura maior.*

17 *Neque iniciunt vinum recens in vtres veteres: ne rumpantur vtres, vinumque effundatur, & vtres pereāt. Sed iniciunt vinum recens in nouos vtres, & amboo conseruantur.*

18 * Commemoratione Defunctorum. ** Quum autem hæc loqueretur cum eis, veniens princeps quidam, appropinquauit & adorauit eum, inquiens: Filia mea nunc mortua est: sed veni, impone manum tuam super eam, & viuet.*

19 *Surgens itaque Ieschua ac discipuli eius, abierunt post eum.*

20 *Et ecce mulier, que profluvio sanguinis laborabat à duodecim annis, venit à tergo illius, tetigitque fimbriam vestimenti eius.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Erat autem longè ab illis grex porcorum multorum pascens.

Verũ dæmones appellabãt eum, dicẽtes: Si eiicis nos permitte nobis abire in gregem porcorum.

Et ait illis, Abite. Illi autẽ exeuntes, abierunt in gregẽ porcorum. Et ecce irruit totus grex porcorũ per præceps in mare & mortui sunt in aquis.

Pastores autem fugerunt, & venientes in ciuitatem, nuntiauerunt omnia, & illa quæ dæmoniacorum.

Et ecce tota ciuitas exiit in occursum Iesu. Et videntes eum, appellabant vt transiret à finibus eorum.

CAP. IX.

ET ascendens in nauiculam, traiecit & venit in propriam ciuitatem.

Et ecce offerebant ei paralyticum in lecto iacentem, & videns Iesus fidem illorum, dixit Paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

Et ecce quidam Scribarum dixerunt in seipsis: Hic blasphemat.

Et videns Iesus cogitationes eorum, dixit, Vt quia vos cogitatis mala in cordibus vestris.

Quid enim est facilius, dicere: Dimittuntur tua peccata, an dicere: Erigere, & ambula.

Vt aũt sciatis quod auctoritatem habet Filius hominis in terra remittere peccata: tunc ait paralytico: Erectus tolle tuũ lectũ, & abi in domu tuã.

Et erectus abiit in domum suam.

Videntes autẽ turbæ, timuerunt, & glorificauerunt Deum, dantem auctoritatem talẽ hominibus.

Et præteriens Iesus inde, vidit hominẽ sedentem in telonio, Matthæum dictum: & ait illi: Sequere me. & surgens secutus est eum.

Et factum est eo discumbente in domo, & ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu, & Discipulis eius.

Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester.

At Iesus audiens, ait illis: Non vsum habent valentes medico, sed malè habentes.

Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium, Non enim veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

Tunc adierunt eum discipuli Ioannis, dicentes: Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter discipuli autem tui non ieiunant.

Et ait illis Iesus, Nunquid possunt filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, quum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

Nemo autem iniiciet iniectionem panni rudis in vestimentum vetus: aufert enim plenitudinem eius à vestimento, & peior scissura fit.

Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres: si autem minus, rumpuntur vtres, & vinum effluit, & vtres pereunt, sed mittunt vinum nouum in vtres nouos, & ambo conseruantur.

Hæc illo loquente eis, ecce princeps vnus veniens, adorabat eum, dicens: Quod filia mea modo defuncta est: sed veniens impone manum tuam super eam, & viuet.

Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius.

Et ecce mulier sanguiflua duodecim annis, accedens retro, tetigit fimbriam vestimenti eius.

Transl Erasm Rotterod.

Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum pascens.

Dæmones vero rogabant eum dicentes, Si eiicis nos permitte nobis, vt demigremus in gregem porcorum.

Et ait illis, Abite. Illi vero egressi abierunt in gregem porcorum. Et ecce ferebatur totus grex porcorum per præceps in mare, & perierunt in aquis.

Porrò qui pascebant, aufugerunt, & digressi in ciuitatem, renunciauerunt omnia, & quid accidisset dæmoniacis.

Et ecce tota ciuitas exiit in occursum Iesu. Et cum vidissent illum rogabant, vt decederet è finibus ipsorum.

CAP. IX.

ET ingressus nauem, traiecit ac venit in suam ciuitatem.

Et ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decũbentem. Cumque vidisset Iesus fidem illorum dixit paralytico, Bono animo esto fili, remittuntur tibi peccata tua.

Et ecce quidam è scribis dicebant intra sese, Hic blasphemat.

Et cum vidisset Iesus cogitationes illorum, dixit, quare vos cogitatis mala in cordibus vestris.

Vtrum enim est facilius dicere, remittuntur tibi peccata, an dicere, surge & ambula.

Vt aũt sciatis, quod potestatẽ habeat filius hominis in terra remittendi peccata tũc dicit paralytico, Surge, tolle tuum lectum, & abi in domum tuam.

Et ille surrexit, abiitque domum suam.

Turbæ vero quæ viderant, admiratæ sunt & glorificauerunt Deum, qui dedisset potestatem talem hominibus.

Et præteriens Iesus illinc, vidit hominem desidentem ad telonium Matthæum nomine, dicitq; ei. Sequere me. Atque is surgens secutus est eum.

Et factum est, vt Iesus accumberet in illius ædibus. Ecce multi publicani & peccatores, qui venerant, simul accubuerunt cum Iesu, & discipulis illius.

Cumque id vidissent pharisæi, dixerunt discipulis eius, cur cum publicanis & peccatoribus sumit cibum præceptor vester.

At Iesus vbi audiuit, dixit illis, Non opus habent, hi qui validi sunt medico, sed qui male habent.

Quin potius ite & discite, quid sit illud, misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni ad vocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.

Tunc adeunt eum discipuli Ioannis dicentes, Quam ob causam, nos & pharisæi ieiunamus plerumque, discipuli vero tui non ieiunant.

Et dixit illis Iesus, Num possunt filij sponsi lugere quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

Nullus immittit assumentum panni rudis in veste veteri. Aufert enim supplementum illius à vestimento, & peior ruptura fit.

Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioqui rumpuntur vtres, & vinum effunditur & vtres pereunt. Sed mittunt vinum nouum in vtres nouos, & vtraque simul seruantur.

Hæc cum illis loqueretur ecce primas quidam venit, & adorauit eum, dicens, Filia mea modo defuncta est, sed veni, & impone manum tuam super illam, ac viuet.

Et surgens Iesus secutus est eum, ac discipuli illius.

Et ecce mulier quæ sanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriam vestimenti illius.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Dicebat enim intra ſe. Si tetigero tantum veſtimentum eius: ſalua ero.

At Ieſus conuerſus, videns eam, dixit: Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. Et ſalua facta eſt mulier ex illa hora.

Et cum veniſſet Ieſus in domum principis, & vidiſſet tibicines & turbam tumultuantem, dicebat.

Recedite: non eſt enim mortua puella, ſed dormit. Et deridebant eum.

Et cum eiecta eſſet turba: intrauit, & tenuit manum eius. Et ſurrexit puella.

Et exiit fama hæc in vniuerſam terram illam.

Et tranſeunte inde Ieſu, ſecuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miſerere noſtri, fili Dauid.

Cum autem veniſſet domum, acceſſerunt ad eum cæci. Et dicit eis Ieſus: Creditis quia hoc poſſum facere, vobis? Dicunt ei: Vtique, Domine.

Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem veſtram fiat vobis.

Et aperti ſunt oculi eorum: & comminatus eſt illis Ieſus, dicens: Videte nequis ſciat.

Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa.

Egreſſis autem illis, * ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

Et eiecto dæmonio, locutus eſt mutus, & miratæ ſunt turbæ, dicentes: Nũquã apparuit ſic in Iſrael.

Phariſæi autem dicebant: In principe dæmoniorum eiicit dæmones.

* Et circuibat Ieſus omnes ciuitates, & caſtella: docens in ſynagogis eorum, & prædicans euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Videns autem turbas, miſertus eſt eis: quia erãt vexati, & iacentes ſicut oues non habentes paſtorem.

Tunc dicit diſcipulis ſuis: * Meſſis quidem multa, operarii autem pauci.

Rogate ergo Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam.

CAP. X.

ET conuocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.

Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Iacobus Alphæi, & Thaddæus.

Simon Chananæus, & Iudas Iſcariotes, qui & tradidit eum.

Hos duodecim miſit Ieſus: præcipiens eis, dicens: in viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.

Sed potius ite * ad oues, quæ perierũt domus Iſrael

Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquauit regnum cœlorum.

Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mũdate, dæmones eijcite: gratis accepiſtis, gratis date.

Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris.

Non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim eſt operarius cibo ſuo.

Tranſl. ex Syriac.

Dicebat enim in anima ſua (apud ſe) Si ſolùm tetigero veſtimentum eius, ſanabor ego.

Ieſchua autem conuerſus reſpexit eam, & dixit ei: Bono ſis animo, filia mea, fides tua ſeruauit te. Et ſanata eſt ipſa hæc mulier ex illa hora.

Veniitq; Ieſchua in domum principis illius, ac videns tibicines turbaſq; tumultum edentes, ait illis.

Recedite vos puella enim mortua non eſt, ſed dormit. Et ſubſannabant eum.

Quumq; eiecisſet turbas: ingreſſus, apprehendit eam, manu eius. Et ſurrexit puella.

Et exiit hæc fama in vniuerſam illam terram.

* *Quumque pertransiret illuc Ieſchua, ſeſe adiunxerant ei duo cæci, clamantes, ac dicentes: Miſerere noſtri, fili Dauid.*

* *Et quum domum veniſſet: acceſſerunt ad eum cæci illi. Dixit eis Ieſchua: Creditis me poſſe hoc agere? dicunt ei: Etiam Domine noſter.*

Tunc tetigit oculos eorum, & ait: Vti credidiſtis fiat vobis.

Et ſtatim aperti ſunt oculi eorum, & prohibuit eis Ieſchua, dicens: videte nemo reſciſcat.

Illi autem egreſſi, famam eius ſparſerunt in vniuerſam illam terram.

Quumque exiiſſet Ieſchua, obtulerunt ei mutum in quo erat dæmonium.

Et eiecto dæmonio, locutus eſt mutus, & mirata ſunt turbæ, dicetes: Numquã apparuit tale quicquã in Iſroiel.

Perſchei verò dicebant: Per principem dæmoniorum eiicit dæmonia.

Et perluſtrabat Ieſchua vrbes omnes, & vicos: & docebat in ſynagogis eorum, atque prædicabat Euangelium regni, & ſanabat omnes languores, omneſque dolores.

* *Quum autem videret Ieſchua turbas, miſertus eſt earum, quòd eſſent fatigatæ ac diſperſæ tanquam oues non habentes paſtorem.*

Et ait diſcipulis ſuis: Meſſis multa, & operarii pauci.

Petite igitur à Domino meſſis, vt emittat operarios in meſſem ſuam.

CAP. X.

ET vocauit duodecim diſcipulos ſuos, ac dedit eis poteſtatem contra ſpiritus inquinatos, vt eicerent eos, ſanarentq; quemlibet dolorem, & infirmitatem.

Ipſorum autem duodecim Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus eorum, Schemeoun qui vocatur Kipho, & Andreas frater eius.

Iaakoub filius Zabdai, & Iouchanon frater eius, nec non Philippus, & Bar-Tholmai, & Thoumo, & Mathai publicanus, & Iaakoub filius Chalphai, & Labbi cognominatus Thaddi.

Et Schemeoun Zelotes, & Iihudo Scarionto is, qui prodidit eum.

Hos duodecim miſit Ieſchua: ac præcepit eis, dicens: In viam prophanorum (Gentium) ne proficiſcamini, nec in vrbes Samaritanorum ingrediamini.

Ite potius ad oues, quæ perierunt ex domo Iſroiel.

Quumque proficiſcimini, prædicate ac dicite: Appropinquauit regnum cælorum.

Infirmos ſanate, & leproſos mundate, mortuos ſuſcitate, dæmoniaq; eiicite: gratis accepiſtis, gratis date.

Ne comparaueritis aurum nec argentum, neque æs in marſupiis veſtris.

Neque peram ad iter, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim eſt operarius cibo ſuo.

Transl. B. Ariæ Mont.

Dicebat enim in ſeipſa: Si tantùm tetigero veſtimentum eius, ſeruabor.

At Ieſus conuerſus,& videns eam, dixit: Confide filia, fides tua ſeruauit te. Et ſeruata eſt mulier ab hora illa.

Et veniens Ieſus in domum Principis,& videns tibicines,& turbam tumultuantem, dicit illis.

Recedite: non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Et deridebant eum.

Quum verò eiecta eſſet turba, ingreſſus apprehendit manum eius,& ſurrexit puella.

Et exijt fama hæc in vniuerſam terram illam.

Et tranſeunte inde Ieſu, ſequuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miſerere noſtri fili Dauid.

Venienti autem in domum, acceſſerunt ad eum cæci, Et dicit eis Ieſus, Creditis quod poſſum hoc facere? Dicunt ei: Vtique Domine.

Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem veſtram fiat vobis.

Et aperti ſunt eorum oculi: & comminatus eſt illis Ieſus, dicens: Videte ne quis ſciat.

Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa.

Illis autem egreſſis, ecce obtulerunt ei hominem mutum dæmoniacum.

Et eiecto dæmonio, loquutus eſt mutus: & mirate ſunt turbæ, dicētes, nuquā apparuit ſic in Iſrael.

Phariſæi autem dicebant, In principe dæmoniorum eijcit dæmones.

Et circumibat Ieſus ciuitates omnes & caſtella, docens in ſynagogis eorum,& prædicans Euangelium regni,& curans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

Videns autem turbas, miſertus eſt eis, quia erant vexati,& diſperſi ſicut oues non habentes paſtorem.

Tunc dicit diſcipulis ſuis: Meſſis quidem multa operarij autem pauci.

Supplicate ergo domino meſſis, vt emittat operarios in meſſem ſuam.

CAP. X.

ET aduocans duodecim diſcipulos ſuos, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt ejcere eos, & curare omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus, Simon dictus Petrus, & Andreas frater eius.

Iacobus Zebedæi,& Ioānes frater eius Philippus & Bartholomæus: Thomas & Matthæus publicanus, Iacobus Alphæi,& Lebbæus ſuper vocatus Thaddæus.

Simon Cananites,& Iudas Iſcariotes, qui & tradens eum.

Hos duodecim legauit Ieſus, denuncians eis, dicens, In viam gentium ne abieritis,& in ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis.

Ite autem magis ad oues perditas domus Iſrael.

Euntes autem prædicate, dicentes, Quia appropinquauit regnum cælorum.

Infirmos curate: leproſos mundate, mortuos ſuſcitate, dęmones ejcite. gratis accepiſtis, gratis date.

Ne poſſideatis aurum, neque argentum, neque æs in zonis veſtris.

Non peram in viam, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim operarius alimento ſuo eſt.

Transl. Eraſm. Roterod.

Dixerat enim intra ſeſe. Si tantum tetigero veſtimentum illius, ero ſalua.

At Ieſus conuerſus, vt vidit illam dixit, Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. Et ſalua facta fuit mulier a tempore illo.

Et cum veniſſet Ieſus in ędes primatis, vidiſſetq; tibicines, & turbam tumultuantem, dixit illis.

Secedite, non enim mortua eſt adoleſcentula, ſed dormit. Et deridebant illum:

Cum autem fuiſſet eiecta turba, introgreſſus tenuit manum illius, & ſurrexit adoleſcentula.

Et emanauit rumor hic in totam terram illam.

Et cum diſcederet illinc Ieſus, ſecuti ſunt illum duo cæci, clamantes, ac dicentes, Miſerere noſtri fili Dauid.

At cum veniſſet in ędes, adierunt illum cæci, & dicit illis Ieſus, Creditis me hoc poſſe facere? Dicunt illi, Credimus Domine.

Tunc tetigit oculos illorum dicens, Iuxta fidem veſtram fiat vobis.

Et aperti ſunt illorum oculi. Et interminatus eſt illis Ieſus, dicens, Videte ne quis ſciat.

At illi cum abiiſſent, diuulgarunt famam illius in tota terra illa.

Illis autem egredientibus, ecce adduxerunt illi hominem mutum dæmoniacum.

Et eiecto dæmonio, locutus eſt mutus. Et admirata ſunt turbæ, dicentes, Numquam apparuit ſic in Iſrael.

At phariſæi dicebant, Per principem dæmoniorum ejcit dæmonia.

Et circumibat Ieſus ciuitates omnes ac vicos, docens in ſynagogis illorum & prædicans euangelium regni, & ſanans omnem morbum & omnem languorem in populo.

Cum vidiſſet autem turbas, affectu miſericordiæ tactus eſt erga illos, quod eſſent deſtituti, ac diſperſi velut oues, non habentes paſtorem.

Tunc dicit diſcipulis ſuis, Ipſa quidem meſſis copioſa, cæterum operarij pauci.

Rogate igitur Dominum meſſis, vt extrudat operarios in meſſem ſuam.

CAP. X.

ET accerſitis duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis poteſtatem aduerſus ſpiritus immundos, vt eos ejicerent & ſanarent quemuis morbum, & quemuis languorem.

Porrò duodecim apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus Simon qui vocatur Petrus, Et Andreas frater eius.

Iacobus filius Zebedæi. Et Ioannes frater eius. Philippus & Bartholomæus, Thomas & Matthæus qui fuerat publicanus. Iacobus filius Alphæi. Et Lebbæus, cognomento Thaddæus.

Simon Cananeus, & Iudas Iſcariotes, qui & prodidit illum.

Hos numero duodecim, emiſit Ieſus, quibus præcepit dicens, In viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini.

Sed ite potius ad oues perditas domus Iſrael.

Profecti autem prædicate dicentes. Appropinquauit regnum cœlorum.

Infirmos ſanate, leproſos mundate, mortuos ſuſcitate, dæmonia ejicite. gratuito accepiſtis, gratuito date.

Ne poſſideatis aurum, neque argentum, neque æs in crumenis veſtris.

Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. Nam dignus eſt operarius cibo ſu

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syria.
In quamcumque autem ciuitatem, aut caſtellum intraueritis, interrogate, quis in ea dignus ſit: & ibi manete donec exeatis.	11	*In quamcumque verò vrbem aut ciuitatem introieritis, petite quiſnam in ea dignus ſit: & illic eſtote vſquedum exeatis.*
Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui.	12	*Et quum ingrediemini domum, poſtulate pacem domus.*
Et ſi quidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra reuertetur ad vos.	13	*Quòd ſi domus illa digna fuerit, pax veſtra ad eam perueniet: ſi autem indigna fuerit, pax veſtra ſuper vos reuertetur.*
Et quicumque non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros: exeuntes foras de domo, vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus veſtris.	14	*Quiſquis autem non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros: quum exieritis ex domo, aut ex ciuitate illa, excutite puluerem ex pedibus veſtris.*
Amẽ dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorũ, & Gomorrhæorũ in die iudicij, quã illi ciuitati.	15	*Equidem ego dico vobis; terram Sedoum & Omorro futuram tranquilliorem in die iudicij, vrbe illa.*
* Luc.10. 3. * Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.	16	* *En ego mitto vos tanquam oues inter lupos: eſtote igitur prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columba.* * Commemoratione Martyrũ Sectarũ.
Cauete autem ab hominibus. * Tradent enim vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos.	17	*Cauete autem ab hominibus, tradent enim vos in domum iudiciorum (prætoria) & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos.*
Et ad præſides, & ad reges ducemini propter me in teſtimonium illis, & gentibus.	18	*Et coram præſidibus, ac regibus ſiſtent vos propter me, in teſtimonium tum ipſorum, tum gentium.*
Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini.	19	*Quum autem tradiderint vos, ne ſolliciti fueritis quomodo quidve loquamini: dabitur enim vobis in illa ipſa hora quid loquamini.*
Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.	20	*Non eſtis enim qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri loquitur in vobis.*
Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & inſurgent filii in parentes, & morte eos afficient.	21	*Tradet autem frater fratrem proprium ad mortem, & pater filium ſuum: & inſurgent liberi in parentes ſuos, eoſq; ad mortem adigent.*
Et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.	22	*Et eritis exoſi cunctis homini propter nomen meum: ille vero qui perſeuerauerit vſq; ad finem, ipſe ſeruabitur.*
Cum autem perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam. Amen dico vobis, non conſummabitis ciuitates Iſrael, donec veniat Filius hominis.	23	*Quum autem perſequentur vos in hac vrbe, fugite vos in aliam. Amin enim dico vobis, nequaquam abſolueritis ipſas vniuerſas ciuitates domus Iſroel, vſquedum venerit Filius hominis.*
* Luc.6. 40. cap.13. 6. & 15. 20. * Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper dominum ſuum.	24	*Non eſt diſcipulus præſtantior magiſtro ſuo, neque ſeruus domino ſuo.*
Sufficit diſcipulo, vt ſit ſicut magiſter eius: & ſeruo, ſicut Dominus eius. Si Patrem familias Beelzebub vocauerunt: quanto magis domeſticos eius.	25	*Sufficit diſcipulo vt ſit ſicut magiſter ipſius, & ſeruo ſicut dominus ſuus. Si ſemel Dominum domus vocauerunt Beelzeboub: quanto magis filios domus ipſius.*
Ne ergo timueritis eos: * Nihil enim eſt opertum, quod non reuelabitur: & occultum, quod non ſcietur.	26	*Ne igitur expaueſcatis ab eis. Nihil eſt enim opertum quod non reueletur, nihilq; abſconditum quod non cognoſcatur.*
Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis prædicate ſuper tecta.	27	*Id quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aures veſtras auditis, prædicate ſuper tecta.*
Et nolite timere eos, qui occidũt corpus, animã autem non poſſunt occidere: ſed potius timete eũ, qui poteſt & animã, & corpus perdere in gehennã.	28	*Nec expaueſcatis ab iis qui corpus interimunt, animam autem non poſſunt interimere: ſed timete potius ab eo, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam.*
* Nonne duo paſſeres aſſe væneunt: & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro.	29	*Nonne duo paſſerculi aſſario veneunt, & vnus ex eis ſine Patre veſtro non cadit ſuper terram.*
Veſtri aũt capilli capitis omnes numerati ſunt.	30	*Quinetiam pili capitis veſtri omnes numerati ſunt.*
Nolite ergo timere: multis paſſeribus meliores eſtis vos.	31	*Ne igitur timueritis: multis paſſerculis præſtantiores eſtis.*
* Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt.	32	*Quiſquis ergo confitebitur me coram hominibus, ego quoque confitebor eum coram Patre meo qui in cœlis eſt.*
Qui autẽ negauerit me corã hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt.	33	*Qui verò abnegauerit me coram hominibus, ego quoque abnegabo eum coram Patre meo qui eſt in cœlis.*
Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, ſed gladium.	34	* *Ne exiſtimetis me veniſſe vt mittam pacem in terram; non veni vt mittam pacem, ſed gladium.* * Plurio dolorum.
* Veni enim ſeparare * hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam.	35	*Veni enim vt faciam diſſidere virum aduerſus patrem ſuum, filiamque aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam.*
Et inimici hominis, domeſtici eius.	36	*Et inimicos habebit vir filios domus ipſius (domeſticos ſuos.)*
* Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus: & qui amat filium, aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.	37	*Qui amat patrem aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus: quiq; amat filium aut filiam plus quàm me, non eſt me dignus.*

Transl. B. Ariæ Mont.

In quamcumque autem ciuitatem aut caſtellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit: & ibi manete donec exeatis.

Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes: Pax domui huic.

Et ſi quidem fuerit domus digna, ingrediatur pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra ad vos conuertatur.

Et qui non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes domo vel ciuitate illa, excutite puluerem pedum veſtrorum.

Amẽ dico vobis, tolerabilius erit terrę Sodomorũ & Gomorrhæorũ in die iudicii, quam ciuitati illi.

Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.

Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conſeſſus, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos.

Et ad præſides autem & reges agemini propter me, in teſtimonium illis & gentibus.

Quum autem tradent vos, ne anxiemini quomodo, aut quid loquamini. dabitur enim vobis in illa hora quid loquemini.

Non enim vos eſtis loquentes; ſed ſpiritus Patris veſtri loquens in vobis.

Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & inſurgent nati in parentes, & morte afficient eos.

Et eritis inuiſi ab omnibus propter nomen meum. Verum permanens in finem, hic ſeruabitur.

Quum autem inſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, non finietis ciuitates Iſrael, donec veniat Filius hominis.

Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſeruus ſuper dominum ſuum.

Sufficit diſcipulo vt ſit ſicut magiſter eius, & ſeruus ſicut Dominus eius. Si patrẽ familiàs Beelzebub vocauerunt quanto magis domeſticos eius.

Ne ergo timueritis eos. Nihil enim eſt occultum, quod non reuelabitur, & abditũ, quod non ſcietur.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aurem auditis, prædicate ſuper domos.

Et ne timeatis ab occidentibus corpus: at animam non: valentium occidere: timete autẽ magis potentẽ & animam & corpus perdere in gehenna.

Nonne duo paſſeres aſſe væneunt? & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine Patre veſtro.

Veſtri aũt & capilli capitis omnes numerati ſũt.

Ne ergo timeatis: multis paſſeribus præſtatis vos.

Omnis ergo qui confitebitur in me coram hominibus, confitebor & ego in eo coram Patre meo qui in cælis.

Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo eum & ego coram Patre meo qui in cælis.

Ne arbitremini quod veni iacere pacem in terram: non veni iacere pacem, ſed gladium.

Veni enim diuidere hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam.

Et inimici hominis, domeſtici eius.

Diligens patrem aut matrem ſuper me, non eſt me dignus: & amans filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.

Transl. Eraſm. Roterod.

Sed in quamcumque ciuitatem, aut vicum ſueritis ingreſſi, exquirite quis in ea ſit dignus, atque illic manete donec exeatis.

Cum autem intrabitis domum, ſalutate illam.

Et ſiquidem fuerit domus digna, veniat pax veſtra ſuper illam. Sin minus fuerit digna, pax veſtra ad vos reuertatur.

Et quicumque non exceperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes ex edibus, aut ciuitate illa, excutite puluerem pedum veſtrorum.

Amen dico vobis, Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhorum in die iudicij, quam ciuitati illi.

Ecce ego emitto vos, velut oues in medio luporum. Eſtote igitur prudentes, veluti ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.

Cauete autem ab illis hominibus, tradent enim vos in concilia, & in conciliabulis ſuis flagris cædent vos.

Quin & ad principes ac reges ducemini, propter me, in teſtimonium ipſis ac gentibus.

At cum tradiderint vos, ne ſitis ſolliciti, quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.

Non enim vos eſtis illi loquentes, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis.

Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filij aduerſus parentes, & morte afficient eos.

Et eritis odio habiti ab omnibus, propter nomen meum. Verum qui ſuſtinuerit vſque ad finem, hic ſaluus fiet.

Cum autem perſecuti vos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliam. Amen dico vobis, Non perambulaueritis omnes ciuitates Iſraheliticas, quin iam venerit filius hominis.

Non eſt diſcipulus ſupra præceptorem, neque ſeruus ſupra dominum ſuum.

Sufficit diſcipulo vt ſit ſicut præceptor ipſius. & ſeruus ſit ſicut Dominus ipſius. Si ipſum patremfamilias vocauerunt Beelzebul, quanto magis domeſticos illius.

Ne igitur metuatis eos, Nihil enim eſt tectum, quod non ſit retegendum, & nihil occultum, quin futurum ſit vt ſciatur.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce. Et quod in aurem auditis, prædicate in tectis.

Et ne metuatis vobis ab his qui occidũt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Sed metuite magis illum, qui poteſt, & animam, & corpus perdere in gehenna.

Nonne duo paſſerculi minuto aſſe veneunt? & vnus ex illis non cadet in terram ſine patre veſtro.

Veſtri vero etiam pili capitis omnes numerati ſunt.

Ne igitur metuatis, vos pluris eſtis, quam multi paſſerculi.

Omnis igitur qui confitebitur me coram hominibus confitebor & ego illum coram patre meo, qui eſt in cælis

Porrò quiſquis negauerit me coram hominibus, negabo eum & ego coram patre meo, qui eſt in cælis.

Ne arbitremini, quod venerim ad mittendum pacem in terram. Non veni vt mitterem pacem, ſed gladium.

Nam veni vt diſſidere faciam hominem aduerſus patrem ſuum, & filium aduerſus matrem ſuam, & ſponſam aduerſus ſocrum ſuam.

Et inimici homines erunt, ij qui ſunt domeſtici ipſius.

Qui amauerit patrem, aut matrem ſupra me, non eſt me dignus, & qui amauerit filium, aut filiam ſupra me non eſt me dignus.

Vulgat. Editio.

* Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.

Qui inuenit animam ſuam, perdet illam: & qui *perdiderit animam ſuam propter me: inueniet eam.

Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit.

Qui recipit prophetã in nomine prophetę, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.

* Et quicũque potũ dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.

CAP. XI.

ET factum eſt, cum conſummaſſet Ieſus, præcipiens duodecim diſcipulis ſuis, tranſijt inde vt doceret & prædicaret in ciuitatibus eorum.

* Ioannes autem cum audiſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis.

Ait illi: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus.

Et reſpondens Ieſus ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ auditis, & vidiſtis.

* Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur.

Et beatus eſt, qui nõ fuerit ſcandalizatus in me.

* Illis autem abeuntibus, cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam.

Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.

Sed quid exiſtis videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus quam prophetam.

Hic eſt enim, de quo ſcriptum eſt: * Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

Amen dico vobis: non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptiſta: qui autem minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo.

A diebus autem Ioannis Baptiſtæ vſque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Omnes enim prophetæ, & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt.

Et ſi vultis recipere, * ipſe eſt Elias, qui venturus eſt. Qui habet aures audiendi, audiat.

Cui autem ſimilem æſtimabo generationẽ iſtã.

Similis eſt pueris ſedentibus in foro: qui clamantes coæqualibus.

Dicunt: Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus, & non planxiſtis.

Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet.

Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus. Et iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis.

Tunc cœpit exprobrare ciuitates, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes eius, quia non egiſſent pœnitentiam.

* Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida: quia, ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.

Verumtamen dico vobis Tyro, & Sidoni remiſſius erit in die iudicij, quàm vobis.

Tranſl. ex Syriac.

Et quicumque non baiulat crucem ſuam & venit poſt me, non eſt me dignus.

Qui inuenerit animam ſuam, perdet eam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.

Qui recipit vos, me recipit: & qui recipit me, eum qui me miſit, recipit.

Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipit: quiq; recipit iuſtum in nomine, iuſti, mercedem iuſti accipit.

Et quicumquę propinauerit vni ex his paruulis calicem frigidæ tantùm in nomine diſcipuli: amin ego dico vobis non perdiderit mercedem ſuam.

CAP. XI.

ET factum eſt quum finem feciſſet Ieſchua, præcipiendi duodecim diſcipulis ſuis, diſceſſit illinc vt doceret & prædicaret in vrbibus eorum.

Ad obligationem amputationis capitis Iouchanon.

Iouchanon autem in domo vinctorum (carcere) cùm audiſſet opera Meſchicho, miſit per diſcipulos ſuos.

Et dixit ei. Tunc is es, qui venturus erat, an alios expectamus.

Reſpondit Ieſchua & ait illis: Ite renunciate ipſi Iouchanon ea quæ auditis & videtis.

Cæci vident, & claudi ambulant, leproſiq; mundantur, & ſurdi audiunt, & mortui reſurgunt, & pauperibus euangelizatur.

Ac domùm felix ille qui non impegerit in me.

Quum autem abiiſſent, cœpit Ieſchua verba facere ad turbas ſuper Iouchanon: Quid exiſtis in deſertum viſuri? arundinem à vento agitatam.

Sin minus, quid viſuri exiſtis? virum veſtimentis mollibus indutum? eccę qui mollibus veſtiuntur, in aulis regum degunt.

Sin minus, quid viſuri exiſtis? prophetam? Certè dico vobis, & propheta præſtantiorem.

Ipſe enim eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui parabit viam coram te.

Verè ego dico vobis: non ſurrexit inter natos mulierum maior Iouchanon Baptiſta: minimus autem in regno cælorum maior eſt eo.

A diebus porrò Iouchanon Baptiſtæ, nunc vſque, regnum cælorum cum violentia accipitur, & violenti rapiunt illud.

Nam cuncti prophetæ, lexq; vſque ad Iouchanon vaticinati ſunt.

Et ſi vultis, recipite: quia is eſt Iliio qui venturus erat. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

* Secida Feria ſeptuagesimæ ex Ieiunij.

** Sed cuinam aſſimilabo generationem hanc.*

Similis eſt pueris: qui ſedent in platea, & clamant ad ſocios ſuos.

Et inquiunt, Cecinimus vobis, nec ſaltauiſtis; & lamentati ſumus vobis, nec planxiſtis.

Venit enim Iouchanon nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet.

Venit filius hominis edens & bibens, & aiunt, Ecce homo edax & bibax vini, amicusq; publicanorum ac flagitioſorum. Et iuſtificata eſt ſapientia à ſeruis ſuis.

Tunc cœpit Ieſchua exprobrare vrbibus illis in quibus editæ fuerant virtutes ipſius quàm plurimæ, neque pœnitentiam egerant.

Et dicebat, Væ tibi Courazin, væ tibi Bethzaiodę: quoniam ſi in Tzour aut in Tzaidon editæ fuiſſent virtutes illæ, quæ in vobis editæ fuerunt, iam olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.

Verùm ego dico vobis. Tzour & Tzaidon tranquilliores futuras in die iudicii, quàm vos.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et qui non capit crucem ſuam, & ſequitur poſt me, non eſt me dignus.

Inueniens animam ſuã perdet illam: & perdens animam ſuam propter me, inueniet eam.

Suſcipiens vos, me ſuſcipit: & qui me ſuſcipiens, ſuſcipit mittentem me.

Recipiens Prophetam in nomen Prophetæ, mercedem Prophetæ capiet: & recipiens iuſtum in nomen iuſti, mercedem iuſti capiet.

Et quicumque potauerit vnum minimorum iſtorum poculum frigidæ tantùm, in nomen diſcipuli, Amen dico vobis, non perdet mercedẽ ſuã.

CAP. XI.

ET factum eſt quum finiſſet Ieſus conſtituens duodecim diſcipulis ſuis, tranſijt indè docere & prædicare in ciuitatibus eorum.

At Ioannes audiens in carcere opera Chriſti, mittens duos diſcipulorum ſuorum.

ait illi: Tu es veniens, an alium expectamus.

Et reſpondens Ieſus, ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ auditis & videtis.

Cæci vident, & claudi circumambulant, leproſi mundantur, & ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, & pauperes euangelizantur.

Et beatus eſt qui non fuerit ſcãdalizatus in me.

His autem euntibus, cœpit Ieſus dicere turbis de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum ſpectare? arundinem à vento agitatam.

Sed quid exiſtis videre? hominem in mollibus veſtimentis circumamictum? Ecce mollia ferentes in domibus regum ſunt.

Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Vtique, dico vobis, & abundantius Propheta.

Hic enim eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

Amen dico vobis, non excitatus eſt in natis mulierum maior Ioanne Baptiſta. Verum minor in regno cælorum, maior illo eſt.

A vero diebus Ioannis Baptiſtæ vſque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

Omnes enim Prophetæ & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt.

Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias futurus venire. Habens aures audire, audiat.

Cui autem aſſimilabo generationem iſtam? Similis eſt pueris in foro ſedentibus, & acclamantibus ſocijs ſuis.

Et dicentibus, Tibia ſonuimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus vobis, & non planxiſtis.

Venit enim Ioannes neque manducans neque bibens: & dicunt, Dæmonium habet.

Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce homo edax & vinipotator, publicanorum amicus & peccatorum. & iuſtificata eſt ſapientia à filijs ipſius.

Tunc cœpit exprobrare ciuitates, in quibus factæ ſunt plurimæ efficaciates eius, quia non pœnituiſſent.

Væ tibi: Chorazin, Væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent efficacitates factæ in vobis, olim in ſacco & cinere pœnituiſſent.

Cæterum dico vobis: Tyro & Sidoni temiſſius erit in die iudicij, quàm vobis.

Transl. Eraſm. Roterod.

38 *Et qui non accipit crucem ſuam ac ſequitur me, non eſt me dignus.*

39 *Qui inuenerit animam ſuam, perditurus eſt eam, & qui perdiderit animam ſuam mea cauſa, inueniet eam.*

40 *Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui miſit me.*

41 *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.*

42 *Et quicumque ad bibendum dederit vni ex puſillis his poculum aquæ frigidæ tantum nomine diſcipuli, Amen dico vobis, non perditurus eſt mercedem ſuam.*

CAP. XI.

1 *ET factum eſt cum finem feciſſet Ieſus mandandi duodecim diſcipulis ſuis, progreſſus eſt illinc, vt doceret & prædicaret in ciuitatibus illorum.*

2 *Ioannes autem cum audiſſet in carcere facta Chriſti, miſſis duobus diſcipulis ſuis.*

3 *Dixit illi, tu es ille, qui venturus eſt, an alterum expectamus.*

4 *Et reſpondens Ieſus dixit illis. Ite & renunciate Ioanni ea quæ auditis & videtis.*

5 *Cæci viſum recipiunt, & claudi ambulant, leproſi mundantur, & ſurdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes lætum accipiunt euangelij nuncium.*

6 *Et beatus eſt quiſquis non fuerit offenſus per me.*

7 *Euntibus autem illis, cœpit Ieſus dicere turbis de Ioanne. Quid exiſtis in deſertum vt videretis? Num arundinem quæ agitatur à vento.*

8 *Age, quid exiſtis vt videretis? Num hominem mollibus veſtibus amictum? Ecce qui mollia geſtant, in domibus regum ſunt.*

9 *At quid exiſtis videre? Num prophetam? Certe dico vobis, & excellentiorem propheta.*

10 *Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt, Ecce ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparaturus eſt viam tuam ante te.*

11 *Amen dico vobis, non exortus fuit inter eos, qui naſcũtur è mulieribus maior Ioanne Baptiſta. Attamen is qui minor eſt in regno cælorum, maior illo eſt.*

12 *Porro à diebus Ioannis Baptiſtæ, vſque ad hunc diem, regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.*

13 *Nam omnes propheta, & ipſa lex, vſque ad Ioannem prophetauerunt.*

14 *Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Helias ille, qui venturus erat. Qui habet aures ad audiendum audiat.*

15 *Sed cui aſſimilabo generationem hanc? Similis eſt pueris, qui ſedent in foro, & acclamant ſodalibus ſuis.*

16 *Ac dicunt: Tibia cecinimus vobis, & non ſaltaſtis, lugubria cecinimus vobis, & non planxiſtis.*

17 *Venit enim Ioannes, nec edens nec bibens, & aiunt, Dæmonium habet.*

18 *Venit filius hominis edens ac bibens, & dicunt, En hominem comedonem, & vini potorem, publicanis amicum, ac peccatoribus. & iuſtificata eſt ſapientia à filijs ſuis.*

19 *Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus edita fuerant plurima virtutes ipſius, quod ſcelerum eas non pœnituiſſet.*

20 *Væ tibi Chorazin: Væ tibi Bethſaidan, quoniam ſi in vrbe Tyri, aut Sidonis facta fuiſſent virtutes quæ facta ſunt in vobis, olim in ſacco & cinere, pœnituiſſent.*

21 *Attamen dico vobis, Tyro & Sidoni, tolerabilius erit in die iudicij quam vobis.*

Vulgat. Editio.

Et tu Capharnaum, numquid vſque in cælum exaltaberis? vſque in infernum deſcendes, quia, ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, forte manſiſſent vſque in hanc diem.

Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die iudicii, quam tibi.

In illo tempore reſpondens Ieſus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ: quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.

Ita Pater; quoniam ſic fuit placitum ante te.

Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. * Et nemo nouit Filium, niſi Pater: neque Patrem quis nouit, niſi Filius, & cui voluerit filius reuelare.

Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.

* Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde: & inuenietis requiem animabus veſtris.

* Iugum enim meũ ſuaue eſt, & onus meũ leue.

CAP. XII.

IN illo tempore abiit Ieſus per ſata ſabbato: diſcipuli autem eius eſurientes cœperunt vellere ſpicas, & manducare.

Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet facere ſabbathis.

At ille dixit eis: Non legiſtis * quid fecerit Dauid quando eſuriit, & qui cum eo erant,

Quomodo intrauit in domũ Dei, & panes propoſitionis comedit, quos nõ licebat ei edere, neq; his qui cum eo erant, * niſi ſolis ſacerdotibus.

Aut nõ legiſtis in lege * quia ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatum violant, & ſine crimine ſunt.

Dico autem vobis, quia templo maior eſt hic.

Si autem ſciretis, quid eſt. * Miſericordiam volo, & non ſacrificium: numquam condemnaſſetis innocentes.

Dominus enim eſt filius hominis etiam ſabbati.

Et cum inde tranſiſſet, venit in ſynagogam eorum.

Et ecce homo manum habens aridam, & interrogabant eum, dicentes: Si licet ſabbatis curare? vt accuſarent eum.

Ipſe autem dixit illis: * Quis erit ex vobis homo, qui habeat ouem vnam, & ſi ceciderit hæc ſabbatis in foueam, nonne tenebit, & leuabit eam.

Quanto magis melior eſt homo oue? Itaque licet ſabbatis benefacere.

Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt ſanitati ſicut altera.

Exeuntes autem Phariſæi, conſilium faciebant aduerſus eum quomodo perderent eum.

Ieſus autem ſciens receſſit inde: & ſecuti ſunt eum multi, & curauit eos omnes.

Et præcepit eis ne manifeſtum eum facerent.

Vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam, dicentem.

* Ecce puer meus, quẽ elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ: ponam ſpiritum ſuper eum, & iudicium gentibus nunciabit.

Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius.

Arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium.

Et in nomine eius gentes ſperabunt.

Tranſl. ex Syria.

Tuq́ Capharnachum, quæ ad cœlos vſque es euecta, vſque ad inferos deprimeris: quoniam ſi in Sedom editæ fuiſſent virtutes illæ, quæ in te editæ ſunt, ſtetiſſes vſque ad hodiernum diem.

Verùm ego dico tibi, terram Sedom tranquilliorem futuram in die iudicij, quàm tu.

** In illo tempore reſpondit Ieſchua, & ait: Confiteor tibi Pater mi dominator cœli & terræ quòd abſconderis hæc à ſapientibus & prudentibus, eaq́ reuelaueris paruulis.*

* Ad veſperam Dominicæ ex Secunda poſt Epiphaniam.

Etiam pater mi: quoniam talis fuit voluntas corã te.

Omnia tradita ſunt mihi à patre meo. Et nemo nouit Filium niſi Pater: nemo quoque patrem nouit, niſi Filius, & cui voluerit filius reuelare.

Venite ad me ò vos omnes qui defeſſi eſtis, & baiulantes onera, & ego præbebo vobis requiem.

Baiulate iugum meum ſuper vos, & diſcite à me quòd mitis ſim, & humilis in corde meo: & inuenietis requiem animabus veſtris.

Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt.

CAP. XII.

IN illo tempore iter faciebat Ieſchua in Sabbatho per ſata, & diſcipuli eius eſuriebant, cœperuntque vellere ſpicas, & edere.

Periſchæi verò cùm aſpexiſſent eos, dicunt ei, Ecce diſcipuli tui id faciunt quod illicitum eſt factu in ſabbatho.

Ipſe verò dixit eis: Legiſtis ne quid fecit Dauid quum eſuryit, & ij qui cum eo erant,

Quomodo ſit ingreſſus ædem Dei, & panem menſæ Domini comedit, quem non erat ei licitum comedere, nec ijs qui cum eo erant, niſi ſacerdotibus tantùm.

Aut non legiſtis in lege, ſacerdotes in templo profanare ipſum ſabbathum, nullóq teneri crimine.

Ego verò dico vobis maiorem templo hic eſſe.

Quòd ſi nouiſſetis quid eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium: non condamnaſſetis eos quum inſontes ſint.

Dominus enim ſabbathi eſt filius hominis.

** Et diſceſſit illinc Ieſchua, venitque in ſynagogam eorum.*

* Feria prima Septuageſimæ ad tertiã Iectionẽ.

Eratque homo vnus illic, cuius manus aruerat, & interrogauerunt eum, dicentes: Licet ne in ſabbatho ſanare? vt accuſarent eum.

Ipſe verò dixit eis, Quis eſt vir ex vobis qui habeat ouem vnam, & ſi ceciderit in foueam die ſabbathi, non prehendat & erigat eam.

Quantum autem oue præſtantior eſt homo? Quare licet in ſabbatho bene agere.

Tunc dixit illi homini: Extende manum tuam. Et extendit manum ſuam, & reſtituta eſt ſicut ſocia ſua.

Et quum exiſſent Periſchæi, conſilium inierunt aduerſus eum, vt perderent eum.

Ieſchua autem ſciens, receſſit illinc, & abierunt poſt eum turbæ multæ eaſque omnes ſanitati reſtituit,

Et inhibuit eis, ne ipſum reuelarent.

Vt impleretur quod dictum eſt per Eſchaio prophetam, dicentem.

Ecce ſeruus meus in quo mihi complacui, dilectus meus in quo acquieſcit anima mea: ſpiritum meum ponam ſuper eum, & iudicium gentibus prædicabit.

Non litigabit, neque clamabit, nemo audiet vocem eius in platea.

Arundinem quaſſatam non conteret, lucernam propè extinguendam non extinguet: vſquedum proferat iudicium ad victoriam.

Et in eius nomine gentes ſperabunt.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Et tu Capharnaum: quæ vsque cælum altepositа, vsque infernum demitteris. quia si in Sodomis factæ fuissent efficacitates factæ in te, mansissent vsque hodie.

Cæterum dico vobis, quod terræ Sodomorum remissius erit in Die iudicij, quàm tibi.

In illo tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & intelligentibus, & reuelasti ea imbecillis.

Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo agnoscit Filium, nisi Pater: neq; Patrē quis agnoscit, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.

Venite ad me omnes laborantes, & onerati, & ego recreabo vos.

Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus vestris.

Nam iugum meū blandū, & onus meū leue est.

CAP. XII.

IN illo tempore abiit Iesus Sabbatis per sata: at discipuli eius esurierunt, & cœperunt vellere spicas, & manducare.

Verùm Pharisæi videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere in Sabbato.

Ille verò dixit eis. Non legistis quid fecerit Dauid quando esuriit ipse & qui cum eo.

Quomodo intrauit in domū Dei, & panes propositionis comedit, quos non licitum erat ei edere, neque his qui cum eo, nisi Sacerdotibus solis.

Aut non legistis in Lege, quia Sabbatis Sacerdotes in sacro Sabbatum violant, & inculpati sunt.

Dico autem vobis, quòd sacro maior est hic.

Si autem sciretis quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium, numquam condemnassetis inculpatos.

Dominus enim est Sabbati Filius hominis.

Et transiens indè, venit in synagogam eorum.

Et ecce homo erat manum habens aridam: & interrogabant eum, dicentes, Si licet Sabbatis curare? vt accusarent eum.

Ipse autem dixit illis, Quis erit ex vobis homo qui habebit ouem vnam: & si ceciderit hæc Sabbatis in foueam, nonne apprehendet eā & eriget?

Quanto igitur præstat homo oue? Itaque licet Sabbatis bene facere.

Tunc ait homini exficcatam habenti manum: Extende manum tuam, & extendit: & restituta est sana, sicut altera.

At Pharisæi consilium capiebant aduersus eum, exeuntes vt eum perderent.

At Iesus cognoscēs, recessit indè: & sequutæ sunt eum turbæ multæ, & curauit eos omnes.

Et increpauit eos, vt ne manifestū eū facerent.

Vt adimpleretur pronunciatum per Esaiam Prophetam, dicentem.

Ecce puer meus, quem elegi: dilectus meus, in quo delectata est anima mea. Ponam Spiritum meum super eum, & iudiciū gentibus annūciabit.

Non contendet, neque clamabit neque audiet aliquis in plateis vocem eius.

Calamum contritum non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eijciat in victoriam iudicium.

Et nomini eius gentes sperabunt.

Transl. Erasm. Roterod.

Et tu Capernaum, quæ es vsque ad cælum exaltata, vsque ad inferos detraheris, quoniam si in Sodomis editæ fuissent virtutes, quæ editæ sunt in te, mansissent vsque ad hodiernum diē.

Verumtamen dico vobis, quod Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, quam tibi.

In illo tempore respondens Iesus dixit, Gratias ago tibi pater Domine cœli & terra, quod abscondens hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelaris ea parunlis.

Certe pater, sic fuit bona voluntas apud te.

Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filium, nisi pater, neque patrem quisquam nouit, nisi filius, & cuicunque voluerit filius reuelare.

Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego refocillabo vos.

Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quod mitis sim, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris.

Iugum enim meum commodū est, & onus meū leue est.

CAP. XII.

IN illo tempore, ibat Iesus sabbatis per segetes. Discipuli vero illius esuriebant, & cœperunt vellere spicas, & comedere.

At pharisæi cum vidissent dixerunt illi, Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere in sabbato.

Ille vero dixit eis, Non legistis quid fecerit Dauid, cum esuriret ipse, & ij qui erant cum ille?

Quomodo ingressus sit in domum Dei, & panes propositionis ederit, quos ipsi non licebat edere, neque ijs qui cum illo erant, nisi sacerdotibus solis.

Aut non legistis in lege, quod sabbatis sacerdotes in templo sabbatum prophanant, & crimine vacant?

Dico autem vobis, quod templo maior est hoc in loco.

Quod si scirctis, quid sit misericordiam volo, & non sacrificium, nequaquam condemnassetis insontes.

Nam Dominus est & sabbati, filius hominis.

At progressus illinc, venit in synagogam illorum.

Et ecce homo erat, manum habens aridam, & interrogabant illum, dicentes, Licet ne sabbatis curare? vt accusarent eum.

At ille dixit eis. Quis erit ex vobis homo, qui habebit ouem vnam, & si ea inciderit sabbatis in foueam, nonne apprehendet illam & eriget?

Quanto igitur præstantior est homo ouc? Licet igitur sabbatis beneficio afficere.

Tunc dicit homini. Extende manum tuam, & is extendit, ac restituta est sanitati, sicut altera.

Porrò pharisæi egressi, cœperunt consilium aduersus eum, quomodo illum perderent.

At Iesus vbi nouisset, secessit illinc, secutæq; sunt eum turba multa, & sanauit eos omnes.

Et interminatus est illis, ne se facerent manifestum.

Vt compleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, qui ait.

Ecce filius meus, quem elegi, dilectus meus, in quo sibi bene complacuit anima mea. Ponam spiritum meum super illum, & iudicium gentibus annunciabit.

Non contendet, neque clamabit, neque audiet quisquam in plateis vocem eius.

Arundinem comminutam, non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium,

Et in nomine illius gentes sperabunt.

Vulgat. Editio.

Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus, & mutus,& curauit eum, ita vt loqueretur, & videret.

Et ſtupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic eſt filius Dauid.

* Mar.3.22. Luc.11.15 Supr.9.34 * Phariſæi autem audientes, dixerunt, Hic non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.

* Luc.11.17. Ieſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis: * Omne regnum diuiſum contra ſe, deſolabitur:& omnis ciuitas, vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit.

Et ſi ſatanas ſatanam eiicit, aduerſus ſe diuiſus eſt:quomodo ergo ſtabit regnum eius.

Et ſi ego in Beelzebub eiicio dæmones, filii veſtri in quo eijciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt.

Si autem ego in ſpiritu Dei eiicio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei.

Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domũ fortis, & vaſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortem?& tunc domum illius diripiet.

Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.

* Ma.3.28 Lu.12.10 * Ideo dico vobis: Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autem blaſphemia, non remittetur.

Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei:qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro.

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malum, & fructum eius malum:ſiquidem ex fructu arbor agnoſcitur.

Progenies viperarum, quomodo poteſtis, bona loqui, cum ſitis mali? *ex abundantia enim cordis os loquitur.

* Lu.6.45 Bonus homo de bono theſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro profert mala.

Dico autem vobis: quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii.

Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis & Phariſæis, dicentes: Magiſter, volumus à te ſignum videre.

* Iof.16.4 Lu.11.29 1 Cor.1.22. Qui reſpondens ait illis: * Generatio mala, & adultera ſignum quærit:& ſignum non dabitur ei, niſi ſignum * Ionæ Prophetæ.

* Ionæ 1.17. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus,& tribus noctibus; ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.

* Ion.3.5 * Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione illa,& condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plus quam Iona hic.

* 3.Reg. 10.1 2.Par.9.1 Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione illa,& condemnabit eam:* quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus Salomon hic.

* Luc.11.24. * Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem,& non inuenit.

Tũc dicit: Reuertar in domũ meã vnde exiui. Et veniẽs inuenit eãvacãtẽ, ſcopis mũdatã, & ornatã.

* 1.Pet.2 20. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe,& intrantes habitant ibi: * & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic peſſimæ.

Tranſl. ex Syriac.

22 * *Tunc obtulerunt ei dæmoniacum quemdam mutum & cæcum, & ſanauit eum, ita vt mutus & cæcus loqueretur & videret.* * Ad veſperam. Dominic. 2. poſt Icinatii.

23 *Et mirabantur omnes turbæ, dicentes: Nonne iſte eſt filius Dauid?*

24 *Periſchæi vero quum hæc audiſſent, aiunt, Ille non ejicit dæmonia, niſi per Beelzeboub caput dæmoniorum.*

25 *Ieſchua autem ſciens cogitationes eorum, ait illis: Omne regnum quod diuiſum fuerit aduerſus ſeipſum, vaſtabitur: & omnis domus & vrbs quæ contra ſemetipſam diuiſa fuerit, non ſtabit.*

26 *Sed ſi Satanas Satanã ejcit, contra ſemetipſum diuiſus eſt: Quomodo igitur ſtat regnum eius.*

27 *Quod ſi ego per Beelzebub ejcio dæmonia, filij veſtri per quem ejiciunt? ea Propter hoc ipſi erunt vobis iudices.*

28 *Sed ſi per ſpiritum Dei ego ejicio dæmonia, peruenit ad vos regnum Dei.*

29 * *Sed quomodo quis poteſt ingredi domum ſtrenui, & vaſa eius depredari, niſi prius ligaueris ſtrenuum illum, & tunc domum eius depredabitur?*

30 *Qui non eſt mecum, contra me eſt: qui non colligit mecum, omnino diſpergit.*

31 *Propter hoc ego dico vobis, Omnia quidem ſcelera & blaſphemia remittentur hominibus: blaſphemia vero in Spiritum, non remittetur hominibus.*

32 *Et quiſquis loquutus fuerit ſermonem aduerſus filium hominis, remittetur ei: quiſquis autem in Spiritum Sanctitatis obloquetur, non remittetur ei, nec in hoc ſæculo, nec in ſæculo futuro.*

33 *Aut facite arborem bonam, & fructus eius bonos: aut facite arborem malam, & fructus eius malos. nam à fructibus ſuis ipſa dignoſcitur arbor.*

34 *Progenies viperarum, quomodo poſſetis bene loqui, quũ malis ſitis? quadoquidem ex abundantia cordis os loquitur.*

35 *Vir bonus è theſauris bonis depromit bona: & homo malus è theſauris malis depromit mala.*

36 *Quare ego dico vobis, quodcunque verbum ocioſum loquuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die iudicii.*

37 *Nam ex ſermonibus tuis iuſtificaberis, & ex ſermonibus tuis condemnaberis.*

38 * *Tunc reſponderunt aliqui ex Scribis & Periſchæis, & dicunt ei: Doctor velimus videre ex te ſignum.* * Ad Veſperam commemoratione Deiparæ.

39 *Is autem reſpondens, ait illis, Generatio mala & adulterina ſignum poſcunt, nec ſignum dabitur ei, niſi ſignum Iaunon prophetæ.*

40 *Sicut enim fuit Iaunon in ventre piſcis tribus diebus, tribuſq; noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus trioniſq; noctibus.*

41 *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum hac generatione, & eam peragent eam, quippe qui pœnitentiam egerint prædicatione Iaunon, Et ecce qui maior eſt Iaunon hic eſt.*

42 *Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione hac, eamq; peraget eam, quippe quæ venerit ab vlteriori terra vt audiret ſapientiam ipſius Schelemoun; Et ecce qui præſtantior eſt Schelemoun, hic eſt.*

43 *Porro quum ſpiritus immundus exierit ab homine, perluſtrat loca aquis carentia, & quærit requiem, nec inuenit.*

44 *Tunc ait, Reuertar domum meam vnde exiui: Et quum venit, repperit eam vacuam, verſamq; ac præparatam.*

45 *Tunc abit ducens ſecum ſeptem ſpiritus alios ſeipſo nequiores: & ingreſſi habitant in eo: ſitq; vltima conditio hominis illius peior priore. Ita erit generationi huic ſceleratæ.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Tunc allatus eſt ei dæmoniacus, cœcus & mutus: & curauit eum, ita vt cœcum & mutum & loqui & videre.

Et ſtupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic eſt Ille Chriſtus filius Dauid.

At Phariſæi audientes, dixerunt, Hic non eijcit hic dæmones, ſi non in Beelzebub principe dæmoniorum.

Sciens autem Ieſus cogitationes eorum, dixit eis: omne regnum diuiſum contra ſe, deſolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit.

Et ſi ſatanas ſatanam eiicit, in ſeipſum diuiſus erit: quomodo ergo ſtabit regnum eius.

Et ſi ego in Beelzebub eiicio dæmones, filii veſtri in quo eijciunt? propter hoc ipſi veſtri erunt iudices.

Si autem ego in ſpiritu Dei eiicio dæmones. igitur peruenit in vos regnum Dei.

Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domũ fortis, & vaſa eius diripere, ſi non primum alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet.

Non exiſtens mecum, contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.

Propter hoc dico vobis: Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: verum Spiritus blaſphemia, non remittetur hominibus.

Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei neque in nunc ſeculo, neque in futuro.

Aut facite arborem pulchram, & fructum eius pulchrum: aut facite arborem carioſam, & fructũ eius carioſum: ex enim fructu arbor agnoſcitur.

Progenies viperarum, quomodo poteſtis, bona loqui mali exiſtentes? ex enim abundantia cordis os loquitur.

Bonus homo de bono theſauro eiicit bona: & malus homo de malo theſauro eiicit mala.

Dico autem vobis, quod omne verbum otioſum quod loquuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii.

Ex enim verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Tunc reſponderunt quidam Scribarum & Phariſæorum, dicentes: Magiſter, volumus à te ſignum videre.

Ille autem reſpondens ait illis: Generatio mala & adultera ſignum appetit: & ſignum non dabitur ei, ſi non ſignum Ionæ Prophetæ.

Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tres dies & tres noctes: ſic erit Filius hominis in corde terræ tres dies & tres noctes.

Viri Niniuitæ reſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam: quia pœnituerunt in prædicationem Ionæ: & ecce plus Iona hic.

Regina Auſtri excitabitur in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus Salomon hic.

Quum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per inaquoſa loca, quærens requiem, & non inuenit.

Tũc dicit: Reuertar in domũ meã vnde exiui. Et veniẽs inuenit vacãtẽ ſcopis purgatã, & ornatam.

Tunc vadit, & aſſumit cum ſe ſeptem alios ſpiritus nequiores ſeipſo, & intrantes habitant ibi: & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic nequam.

Transl. Eraſm. Roterod.

Tunc adductus eſt ad eum, qui dæmonio agitabatur cæcus ac mutus, & ſanauit illum, ita vt cæcus ac mutus, & loqueretur & cerneret.

Et obſtupuerunt omnes turbæ, dicebantq;, Num hic eſt ille filius Dauid.

At phariſæi cum audiſſent, dicebant, Hic non eijcit dæmonia, niſi præſidio Beelzebul principis dæmoniorum.

Ieſus autem cum ſciret cogitationes illorum, dixit illis, Omne regnum diuiſum aduerſus ſeſe deſolatur, & omnis ciuitas, aut domus diuiſa aduerſus ſeipſam, non ſtabit.

Et ſi ſatanas ſatanam eijcit, aduerſus ſeipſum diuiſus eſt. Quomodo igitur ſtabit regnum illius.

Et ſi ego præſidio Beelzebul eycio dæmonia, filij veſtri cuius præſidio eiciunt? Propterea ipſi iudicabunt de vobis.

Quod ſi ſpiritu Dei ego eiicio dæmonia, ergo peruenit ad vos regnum Dei.

Alioqui quomodo poteſt aliquis intrare domum potentis, & vaſa illius diripere, niſi prius vinxerit potentem, & & tunc domum illius diripiet.

Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt, & qui non congregat mecum, ſpargit.

Propterea dico vobis, Omne peccatum, & conuicium remittetur hominibus, at conuicium in ſpiritum, non remittetur hominibus.

Et quicunque dixerit verbum aduerſus filium hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduerſus ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in præſenti ſeculo, neque in futuro.

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem vicioſam, & fructum illius vicioſum. Nam è fructu arbor agnoſcitur.

Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali? Siquidem ex abundantia cordis os loquitur.

Bonus homo è bono theſauro cordis, expromit bona, & malus homo ex malo theſauro depromit mala.

Sed dico vobis, quod de quocunque verbo otioſi, quod locuti fuerint homines, reddituri ſunt rationem in die iudicii.

Nam ex dictis tuis iuſtificaberis, & ex dictis tuis condemnaberis.

Tunc interrogauerunt eum quidam è ſcribis ac phariſæis dicentes, Præceptor, volumus ex te ſignum videre.

At ille reſpondens dixit illis, Generatio prava & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur illi, niſi ſignum Ionæ prophetæ.

Quemadmodum enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, ac tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus.

Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio, cum generatione hac, & condemnabunt eam, quod ipſi reſipuerint ad prædicationem Ionæ. Et ecce pluſquàm Ionas eſt hoc loco.

Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam, quod venerit à finibus terræ, ad audiendam ſapientiam Solomonis. Et ecce pluſquam Solomon eſt in hoc loco.

Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, perambulat per arentia loca, quærens requiem, & non inuenit.

Tũc dicit, reuertar in domũ meã vnde exiui, & cum venerit, reperit eã vacantẽ, & ſcopis purgatã, atque ornatã.

Tunc abit, & adiungit ſibi ſeptem alios ſpiritus ſceleratiores ſe, & ingreſſus inhabitat illic, & ſunt poſtrema hominis illius, peiora primis. ſic erit & generationi huic peruerſæ.

Vulgat. Editio.

a Mar.3. 31. Luc.8.19.

* Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, & fratres ſtabant foris, quærentes loqui ei.

Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te.

At ipſe reſpondens dicenti ſibi, ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei.

Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei.

Quicũq; enim fecerit volũtatẽ Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.

CAP. XIII.

IN illo die exiens Ieſus de domo, ſedebat ſecus mare.

a Mar.4.1 Luc.8.4 * Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita vt in nauiculam aſcendens ſederet: & omnis turba ſtabat in littore.

Et locutus eſt eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit qui ſeminat ſeminare.

Et dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres cœli, & comederũt ea.

Alia autem ceciderunt in petroſa, vbi non habebant terram multam: & continuo exorta ſunt, quia non habebant altitudinem terræ.

Sole autem orto æſtuauerunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.

Alia autem ceciderunt in ſpinas: & creuerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea.

Alia autem ceciderunt in terram bonam: & dabant fructum, aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud trigeſimum.

Qui habet aures audiendi, audiat.

Et accedentes diſcipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

Qui reſpondẽs, ait illis: Quia vobis datũ eſt noſſe myſteria regni cœlorum: illis autem non eſt datũ.

a Inf.25. 29. * Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt.

a Iſa.6.9 Mar.4.12 Luc.8.10 Io.12.40 Act.28.26 Rom.11.8. Luc.8.13 Et adimpletur In eis prophetia Iſaiæ dicentis: * Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.

Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos.

Veſtri autem beati oculi quia vident, & aures veſtræ quia audiunt.

a Luc. 10 24. * Amen quippe dico vobis, quia multi prophetæ, & iuſti cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

Vos ergo audite parabolam ſeminantis.

Omnis, qui audit verbum regni, & non intelligit, venit Malus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde eius: hic eſt qui ſecus viam ſeminatus eſt.

Qui aũt ſuper petroſa ſeminatus eſt hic eſt, qui verbũ audit, & continuo cum gaudio accipit illud.

Non habet autem in ſe radicem, ſed eſt temporalis: facta autem tribulatione & perſecutione propter verbum, continuo ſcandalizatur.

Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt, qui verbũ audit, & ſolicitudo ſæculi iſtius, & fallacia diuitiarũ ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.

Qui vero in terram bonam ſeminatus eſt, hic eſt qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centeſimum, aliud autem ſexageſimum, aliud vero trigeſimum.

Tranſl. ex Syriac.

46 *Quum autem ipſe verba faceret ad turbas, venerunt mater & frater eius ſtantes foris, & quærẽtes eũ alloqui.*

47 *Dixit autem ei homo quidam: Ecce mater tua & fratres tui ſtant foris, & quærunt te alloqui.*

48 *Ipſe verò reſpondit, & ait illi qui hoc ei renunciauerat Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei.*

49 *Et protendit manum ſuam ad diſcipulos ſuos, & ait: Ecce mater mea, & ecce fratres mei.*

50 *Quiſquis enim exequitur voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, is eſt frater meus, & ſoror mea, & mater mea.*

CAP. XIII.

1 *ILlo verò die egreſſus eſt Ieſchua domo, ſeditque iuxta littus maris.* Feriaquarta Septimanæ ſecundæ Iunij.

2 *Et congregata ſunt ad eum turba multa, ita vt conſcenderit ſederitque in naui: totaq; turba ſtabat ſupra littus maris.*

3 *Et multa ad eos collocutus eſt in parabolis, dicens: Ecce exiit ſeminator ad ſeminandum.*

4 *Quumq; ſeminaret, contigit vt ſemen ceciderit iuxta viam, & venit auis & deuorauit illud.*

5 *Aliudq; cecidit ſuper petram vbi non erat multum glebæ, & eodem momento apparuit, propterea quòd non erat profunda terra.*

6 *Quum autem exortus eſſet Sol, affectum eſt calore, & quia illud non habebat radicem, exaruit.*

7 *Aliud verò cecidit inter ſpinas, & aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocarunt illud.*

8 *Aliud denique cecidit in terram bonam, & edidit fructus, aliud centenos, & aliud ſexagenos, aliud tricenos.*

9 *Qui habet aures ad audiendum, audiat.*

10 *Et acceſſerunt diſcipuli eius & dixerunt ei: Quare in parabolis colloqueris eis.*

11 *Ipſe verò reſpondit, & ait illis: Quia vobis datum eſt noſſe arcana regni cœlorum; illis verò non datum eſt.*

12 *Nam qui habet, dabitur ei, & abundabit ſibi: qui verò non habet, & id etiam quod habet, tolletur ab eo.*

13 *Propterea in parabolis colloquor eis: quippe qui videant & non videant, audiantq; & non audiant, nec intelligant.*

14 *Et completur in eis prophetia Eſchaie, dicentis: Auditu quidem audietis, nec intelligetis, & videndo videbitis, neque cognoſcetis.*

15 *Etenim nube offuſum eſt cor populi huius, & auribus ſuis grauiter audiunt, & oculos ſuos occluſerunt, nequando videant oculis, & audiant auribus, intelligantque corde, vt conuertantur & ſanem eos.*

16 *Veſtri verò felices ſunt oculi, quòd cernant: & aures veſtræ quòd audiant.*

17 *Amen enim dico vobis: Multi quidem prophetæ, & iuſti per quàm deſiderarunt videre id quod videtis, neque viderunt, & audire id quod auditis, nec audierunt.*

18 *Vos igitur audite parabolam ſeminis.*

19 *Quiſquis audit ſermonem regni, nec intelligit eum, venit Malus, & rapit verbum quod ſatum eſt in corde ipſius, illud eſt quod iuxta viam ſeminatur.*

20 *Illud verò quod ſuper petram ſatum eſt, is eſt, qui audit ſermonem, & eodem momento cũ gaudio excipit eum.*

21 *Verùm non agit radicem in ipſum, ſed temporarius eſt, quumque fuerit oppreſſio aut perſecutio propter ſermonem, ſtatim offenditur.*

22 *Illud autem quod inter ſpinas ſatum eſt, is eſt, qui ſermonem audit: ſed ſollicitudo mundi huius, & fallacia diuitiarum ſuffocant ipſum ſermonem, & infructuoſus fit.*

23 *Illud autem quod ſuper terram bonam ſatum eſt, is eſt, qui audit ſermonem meum, & intelligit, & edit fructus, profertque alius centenos, & alius ſexagenos, alius denique tricenos.*

Digitized by Google

Transl.B.Ariæ Mont.

Adhuc autem eo loquente turbis, ecce mater & fratres eius ſtabant foris, quærentes ei loqui.

Dixit autem quidam ei: Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes tibi loqui.

At ipſe: reſpondens ait dicenti ſibi, Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?

Et extendens manum ſuam in diſcipulos ſuos dixit: Ecce mater mea & fratres mei.

Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.

CAP. XIII.

IN verò die illo exiens Ieſus de domo, ſedebat ſecundum mare.

Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita vt ipſum in nauiculam aſcendentem ſedere: & omnis turba in littore ſtabat.

Et loquutus eſt eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit ſeminator ſeminare.

Et in ſeminare ipſum, hæc quidem ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres, & comederunt ea.

Alia autem ceciderunt in petroſa, vbi non habebant terram multam: & continuò exorta ſunt, propter non habere altitudinem terræ.

Sole autem orto, æſtuauerunt: & propter non habere radicem, exaruerunt.

Alia autem ceciderunt in ſpinas, & inſurrexerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea.

Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, hoc centum, hoc autem ſexaginta, hoc autem triginta.

Habens aures audire, audiat.

Et accedentes diſcipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis?

Ille autem reſpondens ait illis: Quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum: illis autem non eſt datum.

Quiſquis enim habet, dabitur ei, & abundabit, qui autem non habet, & quod habet auferetur ab eo.

Propter hoc in parabolis eis loquor, quod videntes nõ vident, & audientes nõ audiũt, neque intelligũt:

Et redimpletur eis prophetia Eſaiæ, dicens: Auditu audietis, & non intelligetis: & intuentes intuebimini, & non videbitis,

Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt: nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos.

Veſtri autem beati oculi, quia intuentur, & aures veſtræ, quia audiunt.

Amen quippe dico vobis, quia multi Prophetæ & iuſti cupierunt intueri quæ intuemini, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.

Vos ergo audite paraholam ſeminantis.

Omnis audientis verbum regni, & non intelligentis, venit malus, & rapit ſeminatum in corde eius: hic eſt qui ſecus viam ſeminatus.

Qui autẽ ſuper petroſa ſeminatus, hic eſt qui verbum audiens, & continuò cum gaudio ſumens illud:

Non habet autem radicem in ſeipſo, ſed temporalis eſt: facta autem tribulatione aut perſequutione propter verbum, ſtatim ſcandalizatur.

Qui autem in ſpinas ſeminatus, hic eſt qui verbum audiens, & anxietas ſeculi iſtius, & deceptio diuitiarum ſuffocat verbum, & infructuoſus fit.

Qui verò in terram pulchram ſeminatus, hic eſt qui verbum audiens & intelligens: quique fructum fert, & facit, hoc quidem centum, hoc autem ſexaginta, hoc verò triginta.

Transl. Eraſm. Roterod.

Cum autem adhuc loqueretur turbis, ecce mater & fratres eius ſtabant foris, quærentes ei loqui.

Dixit autem illi quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes tibi loqui.

At ille reſpondens dixit ei, qui ſibi renunciauerat, Quæ eſt mater mea, aut qui ſunt fratres mei?

Et protenſa manu ſua in diſcipulos ſuos, dixit. Ecce mater mea, & fratres mei.

Quiſquis enim fecerit voluntatem patris mei, qui eſt in cœlis, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt.

CAP. XIII.

IN die verò illo, egreſſus Ieſus è domo, ſedit iuxta mare,

Et congregatæ ſunt ad illum turbæ multæ, adeo vt ipſe nauim ingreſſus ſederet, & vniuerſa turba in littore ſtabat.

Ac dicebat illis multa per ſimilitudines, dicens: Ecce exijt qui ſeminabat ad ſeminandum.

Et cum ſeminaret, alia quidem ceciderunt iuxta viam, & venerunt volucres, ac deuorauerunt ea.

Alia verò ceciderunt in loca ſaxoſa, vbi non habebant multum terræ, & protinus exorta ſunt, propterea quod non haberent profunditatem terræ.

Cum autem exortus eſſet ſol, exuſta ſunt, & quia non habebant radicem, exaruerunt.

Alia rurſus ceciderunt in ſpinas, & inſurrexerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea.

Alia vero ceciderunt in terram bonam, & dederunt fructum, aliud quidem centuplum, aliud vero ſexagecuplum, aliud vero trigecuplum.

Qui habet aures ad audiendum, audiat.

Et adeuntes diſcipuli dixerunt illi. Quare per parabolas loqueris illis?

At ille reſpondens dixit eis: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum, illis autem non eſt datum.

Quiſquis enim habet dabitur illi, & redditur abundantior. Quiſquis autem non habet, etiam illud quod habet tolletur ab eo.

Propterea per parabolas loquor illis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt,

Et completur in illis prophetia Eſaiæ, qua dicit, Auribus audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non cernetis.

Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus graniter audierunt, & oculos ſuos occluſerunt, ne quando viderent oculis, & auribus audirent, & corde intelligerent & conuertantur, & ſanem illos.

Veſtri verò beati ſunt oculi, quia vident, & aures veſtræ quia audiunt.

Amen dico vobis, quod multi prophetæ & iuſti deſiderauerunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.

Vos igitur audite parabolam ſeminantis.

Cum quis audit ſermonem regni, & non intelligit venit ille malus, & rapit id quod ſeminatum eſt in corde illius: hic eſt qui iuxta viam ſeminatus fuit.

At qui in petroſa ſemen iactum exceperat, hic eſt, qui verbum audit, ac protinus cum gaudio accipit illud,

Verum non habet radicem in ſemetipſo, ſed temporarius eſt. Porrò cum inciderit afflictio, aut perſecutio propter ſermonem, continuò offenditur.

At qui in ſpinas ſemen exceperat, hic eſt, qui verbum audit, & cura ſeculi huius, deceptioque diuitiarum ſuffocat ſermonem, & infrugifer redditur.

Cæterum qui in terram bonam excepit ſemen, hic eſt qui ſermonem audit & intelligit, qui denique fructum quoque reddit ac facit, alius quidem centuplum, alius verò ſexagecuplum, alius verò trigecuplum.

	Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.	
* Mat. 1. 24.	* Aliam parabolam propoſuit illis, dicens: Simile factum eſt regnum cœlorum homini, qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo.	24	* *Aliam parabolam anigmaticè propoſuit eis, inquiens: Simile eſt regnum cœlorum viro ſeminantis ſemen, bonum in agro ſuo.*	* Ad oblationem Dominicæ ex sacerdotum.
	Cum aũt dormirẽt homines, venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania in medio tritici, & abijt.	25	*Et quum dormirent homines, venit hoſtis eius: & ſeminauit zizania inter triticum, & abijt.*	
	Cum autem creuiſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.	26	*Quum autem germinaſſet herba, & edidiſſet fructus, tunc apparuerunt etiam zizania.*	
	Accedentes autem ſerui patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania?	27	*Et acceſſerunt ſerui patriſfamiliæ & dixerunt ei: Domine noſter, nonne ſemen bonum ſeminaſti in agro tuo, vnde habet zizania?*	
	Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit: Serui autem dixerunt ei, ¶ Vis, imus, & colligimus ea?	28	*Ipſe autem ait illis: Homo inimicus hoc egit: Cui ſubdunt ſerui ipſius: Vis vt eamus & colligamus ea?*	
	Et ait: Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum.	29	*At ille dixit eis: Ne fortè, dum colligunt filij zizania, eradicetis cum eis etiam triticum.*	
	Sinite vtraque creſcere vſq; ad meſſem, & in tempore meſſis dicam meſſoribus: colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.	30	*Sinite creſcant vtraque ſimul vſque ad meſſem, & tempore meſſis dicam ego meſſoribus: Colligite primùm zizania, & ligate ea in faſciculos vt comburantur, tritica verò illa colligite in horrea mea.*	
* Mar. 4. 30. Luc. 13. 18.	* Aliam parabolam propoſuit eis dicens: Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminauit in agro ſuo.	31	*Aliam parabolam anigmaticè propoſuit eis dicens: Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod acceptum homo ſeminat in agro ſuo.*	
	Quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus: cum autem creuerit, maius eſt omnibus oleribus, & fit arbor: ita vt volucres cœli veniant, & habitent in ramis eius.	32	*Et hoc quidem minimum eſt omnium ſeminum: quum autem excreuerit maximum eſt omnium olerum, & fit arbor: ita vt veniat volatile cœli nidificatum in ramis eius.*	
* Luc. 13. 21.	Aliã parabolam locutus eſt eis. * Simile eſt regnum cœlorũ fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinę ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum.	33	*Aliam parabolam dixit eis: Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abdidit in tribus ſatis farina, vſque dum totum fermentetur.*	
	Hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas: & ſine parabolis non loquebatur eis:	34	*Hæc omnia locutus eſt Ieſchua in parabolis ad turbas: nec abſque parabolis colloquebatur eis.*	
* Pſa. 77. 2. Mat. 4. 35	Vt impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem: * Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.	35	*Vt adimpleretur id quod dictum eſt per prophetam dicentem: Aperiam os meum in parabolis eructabo abſcondita quæ fuerunt ante conſtitutionem mundi.*	
	Tunc, dimiſſis turbis, venit in domum: & acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, dicentes: Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri.	36	*Tunc dimiſit Ieſchua turbas, venitq; domum: & adierunt eum diſcipuli eius, & dicunt ei: Explica nobis parabolam illam zizaniorum & agri.*	
	Qui reſpondens ait illis: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt Filius hominis.	37	*Ipſe verò reſpondit & ait illis: Is qui ſeminat ſemen bonum, eſt Filius hominis,*	
	Ager autem, eſt mundus. Bonum vero ſemen, hi ſunt filij regni. Zizania autem, filij ſunt nequam.	38	*Et ager eſt mundus. Semen verò bonum ſunt filij regni. Zizaniæ verò ſunt filij illius mali.*	
	Inimicus autem, qui ſeminauit ea, eſt Diabolus.	39	*Inimicus autem qui ſeminauit ea, eſt ille Satanas: Meſſis verò eſt ipſa conſummatio mundi. Meſſores autem Angeli.*	
* Apoc. 14. 15.	* Meſſis vero, conſummatio ſæculi eſt. Meſſores autem Angeli ſunt.			
	Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: ſic erit in conſummatione ſæculi.	40	*Sicut itaque colliguntur zizania, & comburuntur igni ſic erit in conſummatione mundi huius.*	
	Mittet Filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem:	41	*Mittet Filius hominis Angelos ſuos, & colligent ex ipſius regno omnia ſcandala, omneſq; agentes iniquitatem.*	
	Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.	42	*Et proijcient eos in fornacem ignis: Illic erit fletus & ſtridor dentium.*	
* Sap. 3. 7 Dan. 12. 3.	* Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno Patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat.	43	*Tunc iuſti ſplendeſcent vt Sol in regno patris ſui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.*	
	Simile erit regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro: quem qui inuenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuerſa quæ habet, & emit agrum illum.	44	*Rurſus ſimile eſt regnum cœlorum theſauro, qui abſconditus eſt in agro, quem inuentum vir abdit, & præ gaudio abit, vendit quæcumque habet, & emit agrum illum.*	
	Iterum ſimile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas.	45	*Rurſus ſimile eſt regnum cœlorum viro negotiatori, qui quærebat margaritas optimas.*	
	Inuenta autem vna pretioſa margarita, abijt, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.	46	*Quum autem inueniſſet margaritam vnam pretioſiſſimi precij, abijt, vendidit quæcumque habebat, ac ſibi comparauit eam.*	
	Iterum ſimile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti.	47	*Rurſus ſimile eſt regnum cœlorum ſagenæ iactæ in mare, & ex omni genere cogenti.*	
	Quam cum impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.	48	*Quæ quum eſt impleta ſubducunt eam ad littora maris, & ſedentes colligunt, quæque bona ſunt proijciunt in vaſa; quæ verò mala, abijciunt foras.*	
	Sic erit in conſummatione ſæculi: exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum.	49	*Sic erit in conſummatione mundi: egredientur Angeli, & ſecernent flagitioſos à iuſtis.*	
	Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & ſtridor dentium.	50	*Et proijcient eos in fornacem ignis: illic erit fletus & ſtridor dentium.*	

Vulgat. Editio.

Aliam parabolam propoſuit illis, dicens: Aſſimilatum eſt regnum cælorum homini ſeminanti pulchrum ſemen in agro ſuo.

In verò dormire homines, venit eius inimicus, & ſeminauit zizania in medio tritici, & abijt.

Quum autem creuit herba, & fructum fecit, tunc apparuerunt & zizania.

Accedentes autem ſerui patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne pulchrum ſemen ſeminaſti in tuo agro? Vnde ergo habet zizania?

Ille verò ait illis: Inimicus homo hoc fecit. At ſerui dixerunt ei: Vis igitur abeuntes colligam⁹ ea?

Ille verò ait: Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul eis triticum.

Sinite creſcere vtraque vſque ad meſſem: & in tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendū ea: at triticū congregate in horreū meum.

Aliam parabolam propoſuit eis, dicens: Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod accipiens homo ſeminauit in agro ſuo.

Quod minus quidem eſt omnium ſeminum: quum autem creuerit, maius omnibus oleribus eſt, & fit arbor, ita vt venire volucres cœli, & vmbracula facere in ramis eius.

Aliā parabolā loquut⁹ eſt eis: Simile eſt regnū cœlorū fermēto, q̄ accipiēs mulier abſcōdit in farinæ ſatis tribus, vſquequo fermentatum eſt totum.

Hæc omnia loquutus eſt Ieſus in parabolis turbis: & ſine parabola non loquebatur eis:

Vt impleretur pronunciatum per Prophetam, dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita a conſtitutione mundi.

Tunc dimittens turbas, venit in domum Ieſus & acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, dicentes: Explica nobis parabolam zizaniorum agri.

Ille verò reſpondens ait illis: Seminans pulchrum ſemen, eſt Filius hominis.

At ager eſt mundus. Verum pulchrum ſemen hi ſunt filij regni. At zizania ſunt filij mali.

At inimicus ſeminans ea, eſt diabolus. At meſſis, conſummatio ſeculi eſt. At meſſores, angeli ſunt.

Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: ſic erit in conſummatione ſeculi.

Mittet Filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & facientes iniquitatem.

Et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & fremitus dentium.

Tunc iuſti fulgebunt ſicut Sol in regno Patris eorum. Habens aures audire, audiat.

Iterum ſimile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro: quem inueniens homo abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vniuerſa quæ habet vendit, & emit agrum illum.

Iterum ſimile eſt regnum cœlorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas:

Qui inueniens vnam pretioſam margaritam, abiens vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.

Iterum ſimile eſt regnum cœlorum ſagenæ iactæ in mare, & ex omni genere cogenti.

Quam, quum impleta eſſet, producentes ſuper littus, & ſedentes, collegerunt pulchra in receptacula, at vitioſa foras eiecerunt.

Sic erit in conſummatione ſeculi: exibunt angeli, & ſegregabunt malos de medio iuſtorum:

Et proīcient eos in caminum ignis; ibi erit fletus & fremitus dentium.

Tranſl. ex Syriac.

24 *Aliam parabolam propoſuit eis, dicens: Aſſimilatum eſt regnum cœlorum homini ſeminanti bonum ſemen in agro ſuo.*

25 *Sed dormientibus hominibus venit illius inimicus, & ſeminauit zizania inter triticum, abijtque.*

26 *Cum autem germinaſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.*

27 *Accedentes autem ſerui patrisfamilias, dixerunt illi, Domine, nonne bonum ſemen ſeminabas in tuo agro? vnde igitur habet zizania?*

28 *Ille verò dixit illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt illi, Vis igitur abeamus & colligamus ea?*

29 *At ille dixit. Non, ne dum colligitis zizania, eradicetis ſimul cum illis & triticum.*

30 *Sinite pariter creſcere vtraque vſque ad meſſem, & in tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primum zizania, & colligate in faſciculos ad comburendum ea: triticum verò congregate in horreum meum.*

31 *Aliam parabolam propoſuit eis, dicens: Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod acceptum homo ſeminauit in agro ſuo.*

32 *Quod minimum eſt omnium ſeminum. Cæterum vbi excreuerit maximum eſt inter holera, & fit arbor, adeo vt veniant volucres cœli, & nidulentur in ramis illius.*

33 *Aliam parabolam dixit illis: Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondidit in farinæ ſatis tribus, donec fermentaretur totum.*

34 *Hæc omnia locutus eſt Ieſus per parabolas ad turbas, & ſine parabola nihil locutus eſt illis.*

35 *Vt compleretur quod dictum fuerat per prophetam qui ait: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.*

36 *Tunc dimiſſis turbis, venit in domum Ieſus, & acceſſerunt ad illum diſcipuli eius, dicentes: Diſſere nobis parabolam zizaniorum agri.*

37 *At ille reſpondens, dixit illis: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis.*

38 *Ager autem eſt mundus. Porrò bonum ſemen, ij ſunt filij regni. Zizania verò ſunt, filij illius mali.*

39 *Inimicus autem qui ſeminat ea, eſt diabolus. Meſſis verò conſummatio ſeculi eſt. Meſſores autem angeli ſunt.*

40 *Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, ſic erit in conſummatione ſeculi huius.*

41 *Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatē.*

42 *Ac mittent illos in caminum ignis. Ibi erit ploratus ſtridorque dentium.*

43 *Tunc iuſti fulgebunt vt ſol in regno patris ſui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.*

44 *Rurſum, ſimile eſt regnum cœlorum theſauro abſconſo in agro, quem repertum homo abſcondit: & præ gaudio quod habet ſuper eo abit, & omnia quæcumque habet vendit, ac mercatur agrum illum.*

45 *Rurſum ſimile eſt regnum cœlorum homini negociatori, quærenti pulchras margaritas.*

46 *Qui cum inuenerit vnam pretioſam margaritam, abiens vendidit omnia quæ poſſidebat, & mercatus eſt illam.*

47 *Rurſum, ſimile eſt regnum eſt regnum cœlorum verriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti.*

48 *Quod cum impletum fuiſſet ſubduxerunt in littus & ſedentes collegerunt quæ bona ſunt in vaſa, quæ verò mala foras abiecerunt.*

49 *Sic futurum eſt in conſummatione ſeculi. Venient angeli, & ſegregabunt malos de medio iuſtorum.*

50 *Et mittent eos in caminum ignis. Illic erit ploratus & ſtridor dentium.*

Vulgat. Editio:

Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam. 51

Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. 52

Et factum est, cum cõsummasset Iesus parabolas istas, transiit inde. 53

Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum, ita vt mirarentur, & dicerent: Vnde huic sapientia hæc, & virtutes? 54

Marc. 6. Luc. 4. 22. * Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius, Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas: 55

Et sorores eius, nõne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? 56

Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua. 57

Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum. 58

CAP. XIIII.

Matt. 14. Marc. 6. Luc. 9. IN illo tẽpore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu: 1

Et ait pueris suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. 2

Matt. 4. Marc. 6. Luc. 3. * Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem vxorem fratris sui. 3

Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam. 4

Matt. 21. Et volens illum occidere, timuit populum: * quia sicut prophetam eum habebant. 5

Die autem natalis Herodis saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. 6

Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. 7

At illa præmonita à matre sua Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ. 8

Et contristatus est rex: propter iuramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant, iussit dari. 9

Misitque & decollauit Ioannem in carcere. 10

Et allatum est caput eius in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ, 11

Et accedẽtes discipuli eius, tulerũt corpus eius, & sepelierunt illud: & venientes nunciauerunt Iesu. 12

Matt. 9. Luc. 9. * Quod cum audisset Iesus, secessit inde in nauicula in locum desertum seorsum, & cũ audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus. Luc. 6. 17. 9. 11. 13

Et exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curauit languidos eorum. 14

Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam præterijt: dimitte turbas, vt eũtes in castella emant sibi escas. 15

Iesus autẽ dixit eis: Non habent necesse ire: date illis vos manducare. 16

Responderunt ei: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces. 17

Qui ait eis: Afferte mihi illos huc. 18

Et cum iussisset turbam discumbere super fœnum acceptis quinque panibus, & duobus piscibus aspiciens in cælum benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis. 19

Et manducauerũt oẽs, & saturati sunt. Et tulerũt reliquias, duodecim cophinos fragmẽtorũ plenos. 20

Transl. ex Syriac.

Ait illis Ieschua: Intelligitis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam domine noster. 51

Ait illis: Propterea omnis scriba qui edoctus est ad regnum cœlorum, similis est viro patrifamilias, qui depromit è thesauro suo noua & vetera. 52

**Et factum est quum absoluisset Ieschua parabolas istas, vt discesserit illinc:* 53 * Ad vesperam amputationis capitis Ioachanon.

Et vbi venisset in prouinciam suam, docuit eos in synagogis eorum, ita vt obstupescerent, dicerentque: Vnde huic sapientia ista & virtutes? 54

Nonne iste est filius fabri? Nonne mater eius vocatur Mariam, & fratrem eius Iaakoub & Iousi, & Schemeun & Ihoudo? 55

Et sorores eius omnes, nonne apud nos sunt? Vnde huic ipsi ista omnia? 56

Et offendebantur in eo. Ipse vero Ieschua ait illis: Non est propheta despectus, nisi in prouincia sua & domo sua, 57

Neque edidit illic virtutes multas propter incredulitatem eorum. 58

CAP. XIIII.

ILlo vero tempore audiuit Herodes Tetrarcha famam Ieschua. 1

Et dixit seruis suis: Iste est Ioachanon Baptista, ipse surrexit è domo mortuorum, propterea virtutes operantur in eo. 2

Is autem Herodes prehenderat Ioachanon vinctumq; coniecerat in carcerem propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui. 3

Dicebat enim ei Ioachanon: Non licet tibi eam habere vxorem. 4

Et volebat eum interficere, sed timebat à populo: quippe qui vt prophetam habebant eum. 5

Quũ autẽ esset domus natiuitatis Herodis (id est,) quũ agerentur natalitia Herodis) *saltauit filia Herodiadis coram assessoribus, & placuit Herodi,* 6

Propterea iure iurando spopondit ei, se daturum ei quicquid petusset. 7

Ipsa verò propterea quod edocta fuerat à matre sua, dixit: Da mihi hic in paropside caput Ioachanon Baptistæ. 8

Et ægrè tulit rex: sed propter iusiurandum & assessores, præcepit ei dari. 9

Misitque qui amputaret caput Ioachanon Baptistæ in domo vinctorum. 10

Et allatum est caput eius in paropside, & datum est puellæ, illudque obtulit matri suæ. 11

Quumq; accessissent discipuli eius sustulerunt truncũ eius, eumq; sepelierunt: ac venientes renunciarũt Ieschua. 12

Ieschua verò quum hoc audisset, discessit illinc nauicula in locum desertum ipse solus, quod quum audissent cœtus, abierunt post eum per aridam ab vrbibus. 13

Et egressus Ieschua vidit turbas multas, & misertus est earum ac sanauit infirmos earum. 14

** Quum autem esset vespera, accesserunt ad eum discipuli eius, & dixerunt ei: Locus est desertus, & tempus præterijt: dimitte cœtus hominum, vt adeant villas, emãtq; sibi cibum.* 15 * Oblatio quotidiana.

Ipse verò dixit eis: Non opus est illos abire, vos date illis ad comedendum. 16

Ipsi verò dicunt ei: Nõ habemus hic nisi quinque placentas, & duos pisces. 17

Dixit eis Ieschua: Afferte mihi ea huc. 18

Et præcepit turbis vt discumberent humi, acceptisq; illis quinque panes & duos pisces, & sustexit in cælum benedixitq; & fregit, ac dedit discipulis suis ipsi verò, discipuli apposuerunt turbis. 19

Et comederunt omnes & expleti sunt, & sustulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos. 20

man- illi

Transl. B. Ariæ Mont.

Dicit illis Iesus : Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, vtique Domine.

Is autem dixit illis, propter hoc omnis Scriba doctus in regnum cælorum, similis est homini patrifamilias, qui eicit de thesauro suo noua & vetera.

Et factum est : quũ consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde.

Et veniens in patriam suam, docebat eos in synagoga eorum, ita vt abstupefieri ipsos, & dicere: Vnde huic sapientia hæc, & efficacitates?

Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioses, & Simon, & Iudas?

Et sorores eius, nonne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic ista omnia?

Et scandalizabantur in eo. At Iesus dixit eis: non est Propheta inhonoratus si non in patria sua, & in domo sua.

Et non fecit ibi efficacias multas, propter incredulitatem illorum.

CAP. XIIII.

In illo tempore audiuit Herodes Tetrarcha famam Iesu:

Et ait pueris suis : Hic est Ioannes Baptista : ipse surrexit à mortuis, & propter hoc efficaciæ operantur in eo.

Nam Herodes apprehendens Iohannem vinxit eum, & posuit in custodia, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui,

Dicebat enim illi Ioãnes : Non licet tibi habere eam.

Et volens illum occidere timuit turbam : quia sicut Prophetam eum habebant.

Natalitiis autem agendis Herodis saltauit filia Herodiadis in medio: & placuit Herodi.

Vnde cum iuramento spopondit ei dare quæcũque postulasset.

Illa vero præinstructa à matre sua: Da mihi, inquit, hic in disco caput Ioannis Baptistæ.

Et contristatus est rex : propter vero iuramenta, & simul accumbentes, iussit dari.

Et mittens decapitauit Ioannem in custodia.

Et allatum est caput eius in disco, & datum est puellæ: & attulit matri suæ.

Et accedentes discipuli eius, tulerunt corpus, & sepelierunt illud. & venientes nunciauerunt Iesu.

Et audiens Iesus secessit inde in nauicula in desertum locum priuatim. & audientes turbæ secutæ sunt eum pedibus de ciuitatibus.

Et exiens Iesus vidit multam turbam, & visceribus affectus est erga eos, & curauit ægrotos eorum

Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes, Solitarius est locus, & hora iam præterijt: absolue turbas vt abeuntes in vicos mercentur sibi escas.

At Iesus dixit eis : Non vsum habent abire: date illis vos manducare.

Illi autem dicunt ei : Non habemus hic si non quinque panes, & duos pisces.

Ille autem ait: Afferte mihi illos huc.

Et iubens turbas discumbere super fœna, accipiens quinque panes, & duos pisces suspiciens in cælum benedixit : & frangens dedit discipulis panes: at discipuli turbis.

Et manducauerunt omnes, & saturati sunt, & tulerunt redundans fragmentorum duodecim cophinos plenos.

Transl. Eraſm. Rotterod.

Dicit illis Iesus : Intellexistis hæc omnia? Dicunt illi Etiam Domine.

At ille dixit illis : Propterea omnis Scriba doctus ad regnum cælorum similis est homini patrifamilias, qui depromit è thesauro suo noua & vetera.

Et factum est, vt cum finisset Iesus sermones hos digrederetur illinc.

Et cum venisset in patriam suam, docuit in synagoga illorum, ita vt stuperent ac dicerent : Vnde huic sapientia hæc & virtutes?

Nonne hic est ille fabri filius? Nonne mater eius vocatur Mariam, & fratres eius Iacobus & Ioses & Simon & Iudas?

Et sorores illius nonne omnes apud nos sunt? Vnde igitur huic hæc omnia?

Et offendebantur super eo. Iesus autem dixit illis : Non est propheta expers honoris, nisi in patria sua, & domo sua.

Et non edidit illic virtutes multas propter incredulitatem illorum.

CAP. XIV.

In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu.

Et dixit famulis suis : Hic est Ioannes Baptista, is surrexit à mortuis, & ideo virtutes agunt in illo.

Nam Herodes cæperat Ioannem & vinxerat, ac posuerat in carcere propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui.

Dicebat enim illi Ioannes : Non licet tibi habere eam.

Et cum vellet eum occidere, metuebat multitudinem propterea quod ilium ceu prophetam habebant.

Cum autem celebraretur natalis Herodis, saltabat filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi.

Vnde cum iureiurando pollicitus est, se daturum illi quicquid peteret.

At illa prius instructa à matre sua : Da mihi, inquit hic in patina caput Ioannis Baptistæ.

Et indoluit rex : attamen propter iusiurandum, & eos qui simul accumbebant iussit ei dari.

Et missis carnificib. amputauit caput Ioannis in carcere

Et allatum est caput eius in patina, datumq; est puellæ atque illa obtulit matri suæ.

Et accesserunt discipuli eius, & sustulerunt corpus, & sepelierunt illud : abieruntq; & renunciarunt Iesu.

Id cum audisset Iesus, secessit illinc in naui ad desertum locum seorsim. Et cum audissent turbæ, secutæ sunt illum itinere pedestri relictis vrbibus.

Et egressus Iesus vidit multã turbã: & tactus est affectu misericordiæ erga illos, sanauitq; ex illis qui male valebãt

Porrò cùm appetisset vesperæ adierunt eum discipuli ipsius, dicentes, Desertus est locus, & hora iam præterijt. Dimitte turbas, vt abeant in vicos, & emant sibi cibaria.

At Iesus dixit illis, Non est illis necesse vt abeant, date illis vos quod edant.

At illi dicunt ei, Non habemus hic nisi quinque panes & duos pisces.

Ille verò dixit, Afferte mihi illos huc.

Et iussis turbis discumbere super gramina, sumptis quinque panibus, ac duobus piscibus, sublatis in cœlũ oculis, benedixit, & cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli verò turbis.

Et comederunt omnes, & saturati sunt, & sustulerunt quod superfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos.

Vulgat. Editio.

Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus & paruulis.

Mar. 6. 1. 8.6.9. 16.17. * Et ſtatim compulit Ieſus diſcipulos aſcendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

Et dimiſſa turba, * aſcendit in montem ſolus orare. Veſpere autem facto ſolus erat ibi.

Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans ſuper mare.

Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt. Et præ timore clamauerunt.

Statimque Ieſus locutus eſt eis, dicens: Habete fiduciam: ego ſum, nolite timere.

Reſpondens autem Petrus dixit: Domine, ſi tu es, iube me ad te venire ſuper aquas.

At ipſe ait: veni. Et deſcendens Petrus de nauicula, ambulabat ſuper aquam vt veniret ad Ieſum.

Videſ vero ventum validum, timuit: & cum cæpiſſet mergi, clamauit, dicens: Domine, ſaluum me fac.

Et continuo Ieſus extendens manum, apprehendit eum; & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti?

Et cum aſcendiſſent in nauiculã, ceſſauit ventus.

Qui autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes: Vere filius Dei es.

Iac. 6. *Et cũ transfretaſſent, venerunt in terrã Geneſar.

Et cum cognouiſſent eum viri loci illius, miſerunt in vniuerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes:

Et rogabant eum vt vel fimbriã veſtimenti eius tangerent. Et quicunque tetigerũt, ſalui facti ſunt.

CAP. XV.

7.1. TVnc acceſſerũt ad eum ab Hieroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicentes.

Quare diſcipuli tui transgrediuntur traditionem ſeniorum? non enim lauant manus ſuas cum panem manducant.

Ipſe autem reſpondens ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit:

9. 12. * Honora patrem & matrem. & * Qui maledixerit patri, vel matri morte moriatur.

6.21. 21.4 Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri vel matri: Munus quodcũque eſt ex me, tibi proderit.

20.9 20.20 Et non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam. Et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.

Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Iſaias dicens:

29. 7. 6. * Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe eſt à me.

Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis: Audite, & intelligite.

Non quod intrat in os, coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

Tunc accedentes diſcipuli eius, dixerunt ei: Scis quia Phariſæi audito verbo hoc ſcandalizati ſunt.

15.2. At ille reſpondens ait: * Omnis plantatio quam non plantauit Pater meus cœleſtis, eradicabitur.

6.39 7.47 Sinite illos: * cæci ſunt, & duces cœcorũ. cæc⁹ aũt ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.

Tranſl. ex Syriac.

21 *Illi verò homines qui comederant fuere quinquies mille, exceptis mulieribus & pueris.*

22 *Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos conſcendere nauim, & præire ſibi in vlteriorem ripam, dum ipſe dimitteret turbas.*

23 *Quumque dimiſiſſet turbas, aſcendit in montem ſolus vt oraret.* * *Quum autem ingruiſſent tenebræ, ſolus erat illic.*

* Ad Veſperã feriæ primæ hebdomadis ſecundæ poſt Reſurrectionem.

24 *Cæterùm nauis iam receſſerat à terra ſtadijs multis, quum agitata eſt plurimum à fluctibus ventus enim erat ei è regione.*

25 *Quarta autẽ noctis vigilia venit ad eos Ieſchua quum ambularet ſuper aquas.*

26 *Et viderunt eum diſcipuli eius ambulantem ſuper aquas, atque conturbati ſunt, & dicebant: Eſt viſio mendax (id eſt ſpectrum:) ac præ timore ſuo clamarunt.*

27 *Ipſe verò Ieſchua eodem momento collocutus eſt eis, inquiens: Bono eſtote animo: ego ſum, ne timeatis.*

28 *Et reſpondens Kepho, dixit ei: Domine mi, ſi tu es, iube me venire ad te ſuper aquas.*

29 *Ieſchua verò dixit ei: veni. Et deſcendit Kepho è nauicula & ambulauit ſuper aquas vt audiret Ieſchua.*

30 *Sed cùm vidiſſet ventum vehementem timuit: cœpitq; demergi: & attollens vocem ſuam, dixit: Domine mi libera me.*

31 *Et in ipſius horæ puncto porrigit manum ſuam Dominus noſter, & prehendens eum, dixit ei: O exigua fide præditè, quare dubitaſti?*

Quumq; conſcendiſſent nauim, conquieuit ventus.

33 *Et venerunt ij qui in naui erant, eumq; adorantes dixerunt: Verè filius Dei es.*

34 *Et nauigarunt, venerunt q; in terram Geneſar.*

35 *Et quum agnouiſſent eum viri regionis illius, miſerunt in omnes vicos circumiacentes, & obtulerunt ei eos omnes qui malè, malè, (inquam,) affecti erant.*

36 *Et rogabant eũ vt tangerent vel fimbriam tantũ veſtimenti eius. Et ij qui tetigerunt, ſanitati ſunt reſtituti.*

CAP. XV

1 TVnc adierunt Ieſchua Periſchai, & Scribæ ab Ouriſchlem, & inquiunt:

Dominica poſt Pentecoſten.

2 *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum, nec abluunt manus ſuas quum edunt panem?*

3 *Reſpondit Ieſchua & ait illis: Quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Deus enim ait.*

4 *Honora patrem tuum & matrem tuam: &, Qui maledixerit patri ſuo aut matri ſuæ, morte moriatur.*

5 *Vos autem dicitis: Quiſquis dixerit patri aut matri: Oblatio mea eſt id quod tibi proderit ex me:*

6 *Nec honorauerit patrem ſuum aut matrem ſuam. Et abrogaſtis ſermonẽ Dei propter traditionem veſtram.*

7 *Acceptores vultus (hypocritæ) bene vaticinatus eſt ſuper vos Eſchaio propheta, inquiens.*

8 *Populus hic labiis ſuis ipſe honorat me: cor autem eorum valde elongatum eſt à me.*

9 *Et fruſtra me reuerentur, quum doceant doctrinas, quæ ſunt præcepta hominum.*

10 *Porrò conuocauit turbas, & dixit eis: Audite & intelligite.*

11 *Nihil eſt quod intret per os polluens hominem: ſed quod prodit ab ore, illud ipſum inquinat hominem.*

12 *Tunc acceſſerunt diſcipuli eius, & dicunt ei: Noſti Periſchæos qui audierunt hunc ſermonem offenſos fuiſſe.*

13 *Ipſe verò reſpondit, & ait illis: Omnis illa plantatio quã non plantauerit Pater meus qui in cœlis eſt, euelletur.*

14 *Omittite eos, cæci ſunt duces cæcorũ: ſed ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadunt.*

Re- Reſpon-

Transl. B. Ariæ Mont.

At edentes fuerunt viri fere quinque millia, præter mulieres & pueros.

Et ſtatim compulit Ieſus diſcipulos ſuos aſcendere in nauiculam, & præcedere eum in vlteriora, vſque abſolueret turbas.

Et abſoluens turbas, aſcendit in montem priuatim orare, Veſpere autem facto, ſolus erat ibi:

Verum nauicula iam medium maris erat, vexata à fluctibus: erat enim contrarius ventus.

Quarta autem vigilia noctis, abiit ad eos Ieſus circumambulans ſuper mare.

Et videntes eũ diſcipuli ſuper mare circumambulantem, turbati ſunt, dicentes. Quod phantaſma eſt & præ timore clamauerunt.

Statim autem loquutus eſt eis Ieſus, decens: Confidite: ego ſum: ne metuatis.

Reſpondens autem ei Petrus dixit: Domine, ſi tu es iube me ad te venire ſuper aquas.

Ipſe vero ait: Veni & deſcendens de nauicula Petrus ambulabat ſuper aquam venire ad Ieſum.

Intuitus vero ventum validum, timuit & incipiens demergi, clamauit dicens Domine, ſerua me.

Et continuo Ieſus extendens manum excepit eũ, & ait illi: Exiguæ fidei, ad quid dubitaſti?

Et aſcendentibus illis in nauigium, quieuit ventus.

Qui autem in nauigio venientes adorauerunt eum dicentes: Verè Dei Filius es.

Et transfretãtes venerunt in terram Gẽneſareth.

Et cognoſcentes eum viri loci illius miſerunt in vniuerſam circum viciniam illam: & attulerunt ei omnes malè habentes.

Et appellabant eum, vt vel ſolum tangerent fimbriam veſtimenti eius. Et quicumque tetigerunt, perſeruati ſunt.

CAP. XV.

Tunc accedunt Ieſu ab Hieroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicentes:

Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? non enim lauant manus ſuas, quum panem manducant.

Ipſe autem reſpondens ait illis. Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei, propter traditionem veſtram? Nam Deus mandauit dicens:

Honora patrem & matrem: &, Maledicens patri vel matri, morte finiatur.

Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quod ſi ex me iuueris.

Et non honorificabit patrem ſuum aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mãdatum Dei propter traditionem veſtram.

Hypocritæ pulchre prophetauit de vobis Eſaias dicens:

Appropinquat mihi populus hic ore ſuo, & labiis me honorat: at cor eorum longe abeſt à me.

Fruſtra autẽ colunt me docentes doctrinas, mãdata hominum.

Et aduocãs turbã, dixit eis: Audite & intelligite:

Non intrans in os communem facit hominem ſed egreſſum ex ore hoc cõmunem facit hominẽ.

Tunc accedentes diſcipuli eius, dixerunt ei: Scis quod Phariſæi audientes ſermonẽ ſcãdalizati ſũt?

Ille autem reſpondens ait: Omnis plantatio quã non plantauit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.

Sinite illos: duces ſunt cæci cæcorum. cæcus autem cæcum ſi per viam ducat, ambo in foueam incident.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

21 *Porrò qui comederant fuere viri fermè quinquies mille præter mulieres ac pueros.*

22 *Et ſtatim compulit Ieſus diſcipulos ſuos, vt conſcenderent nauim, & præcederent ſe in ripam vlteriorem, donec dimitteret turbas.*

23 *Ac dimiſſis turbis, aſcendit in montem ſolus ad orandum. Cum autem adueniſſet veſpera ſolus erat illic.*

24 *Caterum nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab vndis, nam ventus erat aduerſus.*

25 *Quarta autem noctis vigilia abiit ad illos Ieſus ambulans ſuper mare.*

26 *Et vbi vidiſſent eum diſcipuli ſuper mare ambulãtem, turbati ſunt, dicentes, Spectrum eſt, ac præ metu exclamauerunt.*

27 *Sed ſtatim locutus eſt illis Ieſus, dicens. Bono animo eſte, Ego ſum ne terreamini.*

28 *Reſpondens autem illi Petrus, dixit, Domine, ſi tu es, iubeto me ad te venire ſuper aquas.*

29 *At ille dixit, veni. Et cum deſcendiſſet è naui Petrus ambulabat ſuper aquas, vt iret ad Ieſum.*

30 *Caterum cum videret ventum validum, territus eſt, & cum cœpiſſet demergi, clamauit, dicens Domine ſerua me.*

31 *Continuo autem Ieſus extenta manu, apprehendit eum, & dixit illi. Exigua fiducia pradite, cur hæſitabas?*

32 *Et cum eſſent ingreſſi nauim, conquieuit ventus?*

33 *Porrò qui erant in naui, acceſſerunt & adorauerũt eum, dicentes, Verè Dei filius es.*

34 *Et cum traieciſſent, venerunt in terram Gennezareth.*

35 *Et cum agnouiſſent illum viri loci illius, emiſerunt nuncios in totam vndique finitimam regionem illam, & obtulerunt illi omnes malè habentes.*

36 *Et obſecrabant eum, vt tantum tangerent fimbriam veſtimenti ipſius, & quotquot tetigiſſent, ſalui facti ſunt.*

CAP. XV.

1 *Tunc accedunt ad Ieſum, qui ab Hieroſolymis venerãt ſcriba & Phariſæi dicentes,*

2 *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Non enim abluunt manus ſuas, cum edunt panem.*

3 *At ille reſpondens dixit eis, Quare & vos trangredimini præceptum Dei propter traditionẽ veſtram? Nam Deus præcepit, dicens.*

4 *Honora patrem & matrem, & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.*

5 *Vos autem dicitis, Quicunq; dixerit patri aut metri quicquid doni à me profecturum erat, id in tuum vertitur commodum.*

6 *Et non honorabit patrem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis præceptum Dei propter traditionem veſtram.*

7 *Hypocritæ rectè de vobis prædixit Eſaias, dicens,*

8 *Appropinquat mihi populus hic ore ſuo, & labijs me honorat, caterum cor eorum procul abeſt à me.*

9 *Sed fruſtrà me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum.*

10 *Et aduocatus ad ſe turbis, dixit eis, Audite & intelligite.*

11 *Non quod ingreditur in os, impurat hominem, ſed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem.*

12 *Tunc accedentes diſcipuli, dixerunt illi: Noſti Phariſæos, audito ſermone iſto offenſos fuiſſe.*

13 *At ille reſpondens ait, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœleſtis eradicabitur.*

14 *Omittite illos, duces ſunt caci cæcorum. Porrò ſi cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent.*

Vulgat. Editio.

Reſpondens autem Petrus dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam.

At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?

Non intelligitis quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur?

Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem:

De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ.

Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manib. manducare, nõ coinquinat hominẽ.

Et egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in partes Tyri, & Sidonis.

* Mat. 7. 15. * Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa clamauit, dicens ei: Miſerere mei Domine fili Dauid: filia mea male à dæmonio vexatur.

Qui non reſpondit ei verbum. Et accedentes diſcipuli eius rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos.

Ipſe autem reſpondens ait: Non ſum miſſus niſi * ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. Su 10.6 0.10.5.

At illa venit, & adorauit eum, dicens: Domine adiuua me.

Qui reſpondens ait: Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.

At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.

Tunc reſpondens Ieſus, ait illi: O mulier magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.

Et cũ tranſiſſet inde Ieſus, venit ſecus Mare Galilææ: & aſcendens in montem, ſedebat ibi.

Iſa.35.5 * Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecũ mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos.

Ita vt turbæ mirarentur videntes mutos loquẽtes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Iſrael.

ar. 8.1. * Ieſus autem, conuocatis diſcipulis ſuis, dixit: Miſereor turbæ, quia triduo iam perſeuerant mecum, & non habent quod manducent: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.

Et dicunt ei diſcipuli: Vnde ergo nobis in deſerto, panes tantos vt ſaturemus turbam tantam?

Et ait illis Ieſus: Quot habetis panes? At illi dixerunt ſeptem & paucos piſciculos.

Et præcepit turbæ, vt diſcumberent ſuper terrã.

Et accipiens ſeptem panes, & piſces & gratias agens, fregit & dedit diſcipulis ſuis, & diſcipuli dederunt populo.

Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt. Et quod ſuperfuit de fragmẽtis, tulerũt ſeptẽ ſportas plenas.

Erant autem qui manducauerũt, quattuor millia hominum extra paruulos, & mulieres.

Et dimiſſa turba, aſcendit in nauiculam: & venit in fines Megedan.

CAP. XVI.

.8.11 .33.34 ET acceſſerunt ad eum Phariſæi, & Sadducæi tẽtantes: & rogauerunt eum vt ſignum de cœlo oſtenderet eis.

At ille reſpondens, ait illis: Facto Veſpere dicitis: Serenum erit, rubicundum eſt enim cœlum.

Et mane: Hodie tempeſtas, rutilat enim triſte cœlum.

Tranſl. ex Syriac.

15 *Reſpondit autem Schemeonis Kipho, & dixit ei, Domine mi, interpretare nobis parabolam hanc.*

16 *Ipſe verò dixit eis: Adhuc & vos non intelligitis?*

17 *Noſtis, ne id quod intrat per os, in ventrem abire, & inde per expurgationem eiici foras?*

18 *Id autem quod ab ore prodit, a corde manat, illudq; inquinat ipſum hominem.*

19 *Nam a corde ipſo manant cogitationes malæ, adulteriũ, cædes, ſcortatio, furtum, teſtimonium falſum, blaſphemia.*

20 *Hæc ſunt, quæ inquinant hominem, Sed ſi homo comederit illotis manibus non inquinatur.*

21 * *Et egreſſus eſt illinc Ieſchua venitq; in fines Tzour & Tzaidon.* * Ad Veſpera, Dominicæ quartæ Iemay.

22 *Et ecce mulier Cananithes à finibus illis exit, clamans ac dicens: Miſerere ſuper me Domine mi, fili Dauid, filia mea malè vexatur à dæmonio.*

23 *Ipſe verò ne verbum quidem reſpondit. Et acceſſerunt diſcipuli eius rogantes eum & dicentes: Dimitte eam, quæ clamat poſt nos.*

24 *Ipſe verò reſpondit & ait illis: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ aberrarunt à domo Iſraël.*

25 *Illa autem veniens adorauit eum, dicens: Domine mi, adiuua me.*

26 *Dixit ei Ieſchua: Non decorum eſt accipere panem liberorum, & obijcere canibus.*

27 *Illa verò dixit. Etiam Domine mi: quinimò canes edunt de micis, quæ cadunt à menſis dominorum ſuorum, & viuunt.*

28 *Tunc dixit ei Ieſchua: O mulier, magna eſt fides tua: ſiat tibi vt vis. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.*

29 *Et diſceſſit illinc Ieſchua, venitq; iuxta trepidinẽ maris Galilææ: & conſcendit montem, ſedítque illic.*

30 *Et audierunt eum turbæ quamplurimæ, habentes ſecum claudos, & cæcos, mutoſque, ac mancos, & alios multos: atque obiecerunt eos ad pedes ipſius Ieſchua, & ſanauit eos.*

31 *Ita vt obſtupeſcerent turbæ illæ quum viderent mutos loquentes, mancos ſanitati reſtitutos, claudos ambulantes, cæcoſq; videntes: & laudibus euexere Deum Iſraël.*

32 * *Ipſe verò Ieſchua vocauit diſcipulos ſuos, & ait illis:* * Oblatio quercidiana. *Ego miſericordia commouetur erga turbam hãc, quippe quæ iam triduum expectant apud me, nihilq; habẽt quod edat: dimittere autem eos ieiunos nolo, ne fortè præ laſſitudine deficiant in via.*

33 *Dicunt diſcipuli eius: Vndenam haberemus in deſerto panem ad explendam totam turbam?*

34 *Dicit eis Ieſchua: Quot panes habetis? Dicunt ei: Septem & modicum piſcium minutorum.*

35 *Et præcepit turbis vt diſcumberent humi.*

36 *Accepitq; illos ſeptẽ panes & piſces, & laudauit (Deũ.) fregitq; ac dedit diſcipulis ſuis, diſcipuli verò dederunt turbis.*

37 *Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt, ſuſtuleruntq; reliquias fragmentorum plenas ſeptem ſportas.*

38 *Illi autem qui comederant, fuere quatuor millia virorum præter mulieres & pueros.*

39 *Quum autem dimiſſet turbas, conſcendit nauim: venitq; in fines Magedon.*

CAP. XVI.

ET acceſſerunt Periſchæi & Zadoukæi, tentantes eum ac rogantes eum vt ſignum è cœlo ipſis oſtenderet.

2 *Ipſe verò reſpondit, & ait illis: Quum fuerit veſperæ dicitis: Serenitas erit, rubet enim cœlum.*

3 *Manè verò dicitis: Hodie tempeſtas erit, rubet enim cœlum triſte.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Reſpondens autem Petrus dixit ei: Explica nobis parabolam iſtam.
At Ieſus dixit: Adhuc & vos inintelligẽtes eſtis?
Nondum conſideratis quod omne ingrediens in ventrem cedit, & in ſeceſſum eiicitur?
At exeuntia de ore, de corde prodeunt, & illa communem faciunt hominem.
De enim corde exeunt ratiocinationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes furta, falſa teſtimonia blaſphemiæ.
Hæc ſunt communem facientia hominem. Verum illotis manibus manducare, non communem facit hominem.
Et egreſſus inde Ieſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis.
Et ecce mulier quædam Chananæa à finibus illis egreſſa clamauit ei, dicens: Miſerere mei Domine fili Dauid: filia mea malè dæmonizatur.
Ille autem non reſpondit ei verbum. Et accedẽtes diſcipuli eius rogabant eum, dicentes: Abſolue eam quia clamat poſt nos.
Ipſe autem reſpondens, ait: Non legatus ſum ſi non ad oues perditas domus Iſrael.
Illa autem veniens adorabat eum, dicens: Domine, ſuccurre mihi.
Qui vero reſpondens, ait: Non eſt pulchrum ſumere panem filiorum, & iacere catellis.
Illa autem ait, vtique Domine etenim catelli edunt de micis cadentibus de menſa dominorum ſuorum.
Tunc reſpondens Ieſus, ait illis: O mulier, magna tua fides: fiat tibi ſicut vis. & ſanata eſt filia eius ab hora illa.
Et tranſiens inde Ieſus venit iuxta mare Galilææ & aſcendens in montem, ſedebat ibi.
Et adierunt eum turbæ multæ, habentes cum ſeipſis mutos, cæcos, claudos, mancos, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes Ieſu, & curauit eos.
Ita vt turbas mirari aſpiciẽtes mutos loquentes, debiles ſanos, claudos ambulantes, & cæcos aſpicientes, & glorificabant Deum Iſrael.
At Ieſus aduocans diſcipulos ſuos, ait: Viſceribus commoueor ſuper turbam: quia iam dies tres admanent mihi, & non habent quid manducent: & abſoluere eos ieiunos, non volo, nequãdo deficiant in via.
Et dicunt ei diſcipuli eius: Vnde nobis in deſerto panes tot vt ſaturare turbam tantam?
Et ait illis Ieſus: Quod panes habetis? illi autem dixerunt: Septem, & paucos piſciculos.
Et præcepit turbis recumbere ſuper terram.
Et accipiens ſeptem panes & piſces, gratias agens fregit, & dedit diſcipulis ſuis, at diſcipuli turbæ:
Et comederunt omnes, & ſaturati ſunt. Et tulerunt redundantiam fragmentorum, ſeptem ſportas plenas.
At veſcentes erant quatuor mille homines, præter mulieres & pueros.
Et abſoluens turbas aſcendit in nauigium, & venit in fines Magdala.

CAP. XVI.

Et accedẽtes Phariſæi & ſadducæi tentantes, rogauerunt eum ſignum de cælo oſtendere eis.
Is autẽ reſpondens, ait illis: Veſpere facto, dicitis: Serenitas: rubet enim cœlum.
Et manè, Hodie tempeſtas: rubet enim triſte cœlum:

Transl. Eraſm. Rotterod.

Reſpondens autem Petrus, dixit ei, Diſſere nobis parabolam iſtam.
Ieſus autem dixit: Adhuc & vos intelligentia caretis?
Nondum intelligitis quod quicquid ingreditur in os, in aluum abit, & in ſeceſſum ejicitur?
At ea quæ proficiſcuntur ex ore, ex ipſo corde egrediuntur, & illa impurum reddunt hominem.
Nam ex corde exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, ſtupra, furta, falſa teſtimonia, conuicia.
Hæc ſunt quæ impurum reddunt hominem. Cæterum illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem.
Et digreſſus illinc Ieſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis.
Et ecce mulier Cananæa, quæ à finibus illis venerat, clamabat ad illum, dicens, Miſerere mei Domine fili Dauid. Filia mea miſerè à dæmonio agitatur.
Ille vero non reſpondit ei quicquam. Et accedentes diſcipuli eius, rogabant illum, dicentes, Amitte illam, nam clamat poſt nos.
At ille reſpondens, dixit, Non ſum miſſus, niſi ad oues perditas domus Iſraelitica.
Illa verò venit & adorauit eum dicens, Domine ſuccurre mihi.
At ille reſpondens dixit, Nõ eſt honeſtum ſumere panem filiorum, & objecere catellis.
Hæc autem reſpondit, Certe Domine, Etenim catelli edũt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.
Tunc reſpondens Ieſus dixit illi. O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Et ſanata fuit filia eius ex eo tempore.
Et progreſſus illinc Ieſus, venit iuxta mare Galilææ, & conſcenſo monte, ſedebat illic.
Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, ducentes ſecum claudos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos, & abiecerunt eos ad pedes Ieſu, & ſanauit eos.
Adeo vt turbæ mirata ſint, cum viderent mutos loqui, mutilos eſſe ſanos, claudos ambulare, cæcos videre, & glorificabant Deum Iſrael.
Ieſus autem vocatis ad ſe diſcipulis ſuis dixit; Miſeret me turbæ, propterea quod iam triduum perſeuerant apud me, & non habent quod edant, & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via.
Et dicunt ei diſcipuli eius, Vnde nobis in ſolitudine panes tam multi, vt ſaturemus turbam tantam?
Et dicit illis Ieſus, Quot panes habetis? At illi dicunt, Septem & paucos piſciculos.
Et iuſſit turbas diſcumbere in terra.
Et ſumpſit ſeptem panes, ac piſces, & poſtquam gratias egiſſet, fregit, dedit q; diſcipulis ſuis. Diſcipuli verò turbæ, Comederunt q; omnes & ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt, quod ſupererat fragmentorum ſeptem ſportulas plenas.
At ij qui comederant, erant quater mille viri, præter mulieres & pueros.
Et dimiſſis turbis, conſcendit nauim, venit q; in fines Magdala.

CAP. XVI.

Et aggreſſi Phariſæi vnà cum Sadducæis tentantes rogabant eum, vt ſignum è cælo oſtenderet ſibi.
At ille reſpondens dixit eis, Cum cœperit eſſe veſpera, dicitis, ſerenitas erit, nam rubet cælum.
Et mane hodie tempeſtas, rubet enim cælum triſte.

Vulgat. Editio.

Faciē ergo cœli diudicare noſtis: ſigna autem temporum non poteſtis ſcire * Generatio mala & adultera ſignum quærit: & ſignum non dabitur ei, ✱ niſi ſignum Ionæ prophetæ. Et relictis illis, abijt.

Et cum veniſſent diſcipuli eius trās fretum, obliti ſunt panes accipere.

Qui dixit illis *: Intuemini, & cauete à fermēto Phariſæorum, & Sadducæorum.

At illi cogitabant intra ſe dicentes: Quia panes non accepimus.

Sciens autem Ieſus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?

Nondū intelligitis, neque recordamini * quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis?

Neque * ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quod ſportas ſumpſiſtis?

Quare non intelligitis quia nō de pane dixi vobis: Cauete à fermēto Phariſæorū & Sadducæorū?

Tūc intellexerūt, quia nō dixerit cauēdū à fermēto panū, ſed à doctrina Phariſæorū, & Sadducæorū.

* Venit autem Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, & interrogabat diſcipulos ſuos, dicens: Quem dicunt homines eſſe, filium hominis?

At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptiſtam, alij autē Eliam, alij vero Hieremiam, aut vnum ex Prophetis.

Dicit illis Ieſus: Vos autem quem me eſſe dicitis?

Reſpondens Simon Petrus, dixit: * Tu es Chriſtus filius Dei viui.

Reſpondens autem Ieſus dixit ei: Beatus es Simon Bar Iona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt.

* Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.

* Et tibi dabo claues regni cælorū. Et quodcūque ligaueris ſuper terrā, erit ligatum & in cælis: quodcūque ſolueris ſuper terram, erit ſolutū & in cælis.

Tunc præcepit diſcipulis ſuis, vt nemini dicerēt quia ipſe eſſet Ieſus Chriſtus.

Exinde cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire Hieroſolymam, & multa pati à Senioribus, & ſcribis & principibus Sacerdotū, & occidi, & tertia die reſurgere.

Et aſſumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Abſit à te Domine: non erit tibi hoc.

Qui conuerſus, dixit Petro *: Vade poſt me Satana ſcandalum es mihi: quia non ſapis eà quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum.

Tūc Ieſus dixit diſcipulis ſuis, *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

* Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.

Quid enim prodeſt homini ſi mundum vniuerſū lucretur, at animæ vero ſuæ detrimentū patiatur? Aut quā dabit homo cōmutationē pro anima ſua?

Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum angelis ſuis: * & tunc reddet vnicuique ſecundum opera eius.

Amen dico vobis *, ſunt quidam de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo.

CAP. XVII.

ET poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelſum ſeorſum.

Tranſl. ex Syriac.

Acceptores vultus, faciem quidem cœli noſtis ſcrutari; ſigna verò tēporis huius non noſtis diſcernere: Generatio mala & adultera ſignum quærit, nec ſignum dabitur ei, niſi ſignum Iaunon prophetæ. Et reliquit eos & abijt.

Quum autē veniſſent diſcipuli eius, in vlteriorē ipſam ripam, obliti fuerant ſumere ſecum panem.

Ipſe vero dixit eis, Videte, cauete à fermento Periſchæorum & Zadoukæorum.

Illi autem cogitabant apud ſe: Et dicebant ſe panem non ſumpſiſſe.

Ieſchua verò id ſciens, dixit eis: Quid cogitatis apud vos ô modica fide præditi, quod panem non ſumpſiſtis?

Nodum intelligitis, nec in memoriā reuocatis illos quinque panes, (hominum) quinque millia, & quot cophinos ſuſtuleritis?

Neque illos ſeptem panes, (hominum) quatuor millia, & quot ſportas ſuſtuliſtis?

Quomodo vos non intellexiſtis, me, non de pane dixiſſe vobis, ſed vt cauerētis à fermento Periſchæorum & Zadoukæorum?

Tūc intellexerunt, eū non dixiſſe, vt cauerent à fermento panis, ſed à doctrina Periſchæorum, & Zadoukæorum.

Quum autem veniſſet Ieſchua in regionem Cæſareæ Philippi, interrogauit diſcipulos ſuos, inquiens: Quid dicunt de me homines, me eſſe filium hominis? ✱ Commentatio ne Apoſtolorum 55.

Ipſi vero dixerunt: Sunt qui dicunt Iouchanon Baptiſtam, alij vero Iliio, alij denique Ermio, aut vnum ex Prophetis.

Dixit eis: Vos autem quem me dicitis eſſe?

Reſpōdit Schemeoun Kipho, & ait: Tu es Meſchicho filius Dei viui.

Reſpondit Ieſchua, & dixit ei: Felix es, Schemeoun Bere de Iaunno (fili columbæ.) ſiquidem caro & ſanguis non reuelauit tibi ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.

Quinetiam ego dico tibi: Tu es Kipho (petra.) & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meā, & porta inferorum non præualebunt ei.

Tibi dabo claues regni cælorum, & quicquid ligaueris in terra, erit ligatum in cælis. Et quod ſolueris in terra erit ſolutum in cælis.

Tūc præcepit diſcipulis ſuis, vt nemini dicerent ipſum eſſe Meſchicho.

Et ex eo tempore cœpit Ieſchua indicare diſcipulis ſuis ſe profecturum Ouriſchlem & multa paſſurum à Senioribus, & à Principibus Sacerdotum, Scribiſq;, necnon interfectum iri, atque tertio die ſurrecturum. ✱ Dominica ſecunda poſt Pentecoſten.

Et prehendens eum Kipho, cœpit eum obiurgare, inquiēs: Propitius eſto tibi Domine mi: quominus hoc tibi cōtingat.

Ipſe vero conuerſus ait Kipho: Abi retrorſum à me Satana, offendiculo es mihi, quippe qui non ſapias quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominis.

Tunc dixit Ieſchua diſcipulis ſuis: Quiſquis voluerit venire poſt me, abneget animam ſuam, & baiulet crucem ſuam, & veniat poſt me.

Quiſquis enim voluerit ſeruare animam ſuam, perdet eam: & quiſquis perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.

Quid enim lucratur homo ſi mundum vniuerſum poſſideat, & anima eius detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo permutationem animæ ſuæ?

Futurum eſt enim vt veniat filius hominis in gloria patris ſui cum Angelis ſuis ſanctis: & tunc rependet vnicuique ſecundum eius opera.

Amin ego dico vobis: ſunt quidam hic aſtantes, qui nō guſtabunt mortem donec viderint filium hominis venientem in regnum ſuum. ✱ Ad Veſperi feſtum tabernaculorū.

CAP. XVII.

ET poſt ſex dies, accepit Ieſchua Kipho & Iaakoub, & Iouchanon fratrem eius, & adduxit eos in montem excelſum ſolos.

Transl. B. Ariæ Mont.

Hypocritæ, illam quidem faciem cæli noſtis diiudicare? at ſigna temporum non poteſtis? Generatio mala & adultera ſignum inquirit: & ſignum nō dabitur ei, ſi non ſignum Ionæ Prophetæ. & relinquens eos, abiit.

Et veniētes diſcipuli eius in vlterius littus, obliti ſunt panes ſumere,

At Ieſus dixit illis: Intuemini & attendite à fermento Phariſæorum & Sadducæorum.

Illi vero ratiocinabantur in ſeipſis, dicentes. Quia panes non accepimus.

Sciens autē Ieſus, dixit illis: Quid ratiocinamini in vobisipſis, exiguæ fidei, quia panes nō ſumpſiſtis?

Nondum intelligitis neq; recordamini quinque panes quinque milliū, & quot cophinos ſumpſiſtis?

Neque ſeptem panes quatuor millium, & quot ſportas ſumpſiſtis?

Quomodo nō intelligitis quia nō de pane dixi vobis attēdere à fermēto Phariſæorū & Sadducæorū?

Tunc intellexerunt, quia non dixerit attendere à fermento panis, ſed à doctrina Phariſæorum & Sadducæorum.

Veniens autem Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, interrogabat diſcipulos ſuos, dicens: Quem me dicunt homines eſſe, filium hominis?

Illi vero dixerunt, Hi quidem Ioannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij vero Hieremiam, aut vnū Prophetarum.

Dicit illis: Vos autem quem me dicitis eſſe?

Reſpondens autem Simon Petrus, dixit: Tu es Chriſtus filius Dei viui.

Et reſpondens Ieſus dixit ei: Beatus es Simon Bar Iona quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cælis.

Et ego autem tibi dico, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo meam eccleſiam: & portæ inferi non præualebunt ei.

Et dabo tibi claues regni cælorum. Et quodcūque ligaueris ſuper terrā, erit ligatum in cælis: & quodcumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutū in cælis.

Tunc præcepit diſcipulis ſuis, vt nemini dicerēt quia ipſe eſſet Ieſus Chriſtus.

Extunc cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis, quia oporteret eum abire in Hieroſolymam, & multa pati à Senioribus, & principibus Sacerdotum, & ſcribis & occidi, & tertia die excitari.

Et aſſumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Clemens tibi Domine: non erit tibi hoc.

Is vero conuerſus, dixit Petro Vade poſt me Satana ſcandalum mihi es: quia non ſapis ea quæ Dei ſed ea quæ hominum.

Tunc Ieſus dixit diſcipulis ſuis, Si quis vult poſt me venire, abneget ſemet ipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

Qui enim voluerit animam ſuam ſeruare perdet eam: qui autem perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.

Quid enim iuuatur homo ſi mundum vniuerſum lucretur, at animam ſuam mulctetur? Aut quam dabit homo permutationem animæ ſuæ?

Futurum eſt enim Filius hominis venire in gloria Patris ſui cum angelis ſuis: & tunc reddet vnicuique ſecundum actionem eius.

Amen dico vobis, ſunt quidam hic ſtantium, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo.

CAP. XVII.

ET poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelſum priuatè.

Tranſl. Eraſm. Rotterod.

4 *Hypocritæ, faciem cœli ſcitis diiudicare, ſigna vero temporum non poteſtis? Natio prana, & adultera, ſignum requirit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ prophetæ. Et relictis illis abyt.*

5 *Et cum veniſſent diſcipuli eius, in vlteriorem ipſam ripam, per oblionem non ſumpſerant panes.*

6 *Ieſus autem dixit illis, Videte & cauete à fermento phariſæorum ac ſadducæorum.*

7 *At illi reputabant intra ſeſe, dicentes, Panes non ſumpſimus.*

8 *Quod vbi cognouit Ieſus, dixit illis, Quid cogitatis intra voſipſos, ô parum fidentes, quod panes non ſumpſeritis?*

9 *Nodū intelligitis, neq; memoriatenetis, quinq; illos panes, cū homines eſſēt quinquies mille, & quot cophinos ſuſtuleritis?*

10 *Neque ſeptem illos panes, cū homines eſſent quater mille, & quot ſportas acceperitis?*

11 *Qui fit, vt non intelligatis, me non de pane dixiſſe vobis illud, vt caueretis à fermento phariſæorū & ſadducæorū?*

12 *Tunc intellexerunt, quid non iuſſiſſet cauere à fermento panis, ſed à doctrina phariſæorum, & ſadducæorum.*

13 *Cum veniſſet autem Ieſus in partes Cæſareæ eius quæ cognominatur Philippi, interrogauit diſcipulos ſuos dicens, Quem me dicunt homines eſſe filium illum hominis?*

14 *Illi verò dicebant, Alij quidem Ioannem Baptiſtam, alij verò Heliam, alij verò Hieremiam, aut vnū de numero prophetarum.*

15 *Dicit illis, At vos quem me dicitis eſſe?*

16 *Reſpondens autem Simon Petrus, dixit, Tu es Chriſtus ille filius Dei viuentis.*

17 *Et reſpondens Ieſus dixit illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis.*

18 *At ego viciſſim tibi dico quod tu es Petrus, & ſuper hāc petram ædificabo meam eccleſiam, & porta inferorum non valebunt aduerſus illam.*

19 *Et dabo tibi claues regni cœlorum, & quicquid alligaueris in terra, erit ligatum in cœlis, & quicquid ſolueris in terra, erit ſolutum in cœlis.*

20 *Tunc edixit diſcipulis ſuis, ne cui dicerent quod ipſe eſſet Ieſus Chriſtus.*

21 *Ex eo tempore cœpit Ieſus indicare diſcipulis ſuis, quod oporteret ipſum abire Hieroſolymam, ac multa pati à ſenioribus & principibus ſacerdotum, & ſcribis, & occidi, & tertio die reſuſcitari.*

22 *Et cum abduxiſſet eum Petrus, cœpit illum increpare dicens, Propitius tibi ſis Domine, nequaquam erit tibi hoc.*

23 *At ille conuerſus dixit Petro, Abi poſt me Satana, obſtaculo es mihi, quia non ſapis ea quæ ſunt Dei, ſed ea quæ ſunt hominum.*

24 *Tunc Ieſus dixit diſcipulis ſuis, Si quis vult poſt me venire abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam ac ſequatur me.*

25 *Qui enim voluerit animam ſuam ſeruare, perdit eam. Rurſus qui perdiderit animam ſuam mea cauſa, inueniet eam.*

26 *Quid enim prodeſt homini, ſi totum mundum lucratus fuerit, anima verò ſuæ iacturam fecerit? Aut quid dabit homo cuius permutatione redimat animam ſuam.*

27 *Futurum eſt enim, vt filius hominis veniat in gloria patris ſui, cum angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique iuxta facta ipſius.*

Amen dico vobis, ſunt quidam hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec viderint filium hominis venientem in regno ſuo.

CAP. XVII.

1 *ET poſt dies ſex, aſſumit Ieſus Petrum ac Iacobum & Ioannem fratrem eius, & ſubducit illos in montem excelſum ſeorſum.*

Vulgat. Editio.

Et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix.

Et ecce apparuerunt illis Moyses, & Elias cum eo loquentes.

Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine: bonū est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnū.

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obūbrauit eos. * Et ecce vox de nube, dicēs hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui: ipsum audite.

Et audientes discipuli ceciderūt in faciem suam, & timuerunt valde.

Et accessit Iesus & tetigit eos: dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

Leuantes autem oculos suos, neminē viderunt, nisi solum Iesum.

Et descendentibus illis de monte, præcepit eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat.

Et interrogauerūt eū discipuli, dicētes: * Quid ergo Scribæ dicūt quod Eliā oporteat primū venire?

At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia.

Dico autem vobis, * quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, * sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis.

Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.

* Et cum venisset ad tùrbam, accessit ad eū homo genibus prouolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & male patitur: nam sæpe cadit in ignem, & crebrò in aquam.

Et obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.

Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula, & peruersa, quousque ero vobiscum? vsquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me.

Et increpauit illum Iesus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.

Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secreto, & dixerunt: Quare nos non potuimus eicere illum?

Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram. * Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.

Hoc autem genus non eicitur nisi per orationem, & ieiunium.

Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: * Filius hominis tradēdus est in manus hōmū.

Et occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.

Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma?

Ait: Etiam. Et cum intrasset in domum, præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis, an ab alienis?

Et ille dixit illi: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij.

Vt autē nō scādalizemus eos, vade ad mare & mitte hamū: & eū piscē, qui primus ascēderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies staterē illū sumes, da eis pro me, & te.

CAP. XVIII.

IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicētes: Quis putas maior est in regno cœlorum?

Transl. ex Syriac.

Et transformatus est Ieschua coram eis. Et splenduit facies eius vt sol: vestimenta verò ipsius facta sunt candida vt lux.

Et apparuerunt eis Mousche & Iliyo, quum loquerentur cum eo.

Respondit autem Kipho & dixit Ieschua: Domine mi, bonum est nos hic esse: & si vis, faciemus hic tria tabernacula, vnum tibi, vnumq; Mouschi, & vnum Iliyo.

Et adhuc eo loquente, ecce nubes lucida operuit eos.

Et vox facta est de nube, dicens: Hic est filius meus dilectissimus, in quo mihi complacui: ipsum audite.

Quod quum audissent discipuli, procciderunt in facies suas, & timuerunt valde.

Et accessit ad eos Ieschua, & tetigit eos: inquiens: Surgite, ne timeatis.

Sustulerunt q; oculos suos, & neminem viderunt, nisi Ieschua solum.

Quumq; descenderent de monte, præcepit eis Ieschua, eisq; dixit: Coram nemine dixeritis visionem hanc, donec surrexerit Filius hominis à mortuis.

Et interrogauerunt eum discipuli sui, & dicūt ei: Quid igitur Scribæ dicunt, quod Iliyo oporteat prius venire?

Respondit Ieschua & dixit eu: Iliyo venturus est prius, vt omnia restituat.

Ego verò dico vobis, iam venit Iliyo, neque nouerunt eum, & fecerunt in eum quicquid voluerunt. Ita & filius hominis vim passurus est ab eis.

Tunc intellexerunt discipuli eum de Iouchanon Baptista ipsis verba fecisse.

* *Quumq; venissent ad turbam, accessit ad eum homo, & procidens super genua sua, dixit ei: Domine mi, miserere mei & filij mei, quippe qui lunaticus sit & malè afficiatur: sæpissimè enim in ignem cadit, & sæpissimè in aquam.*

Eumq; obtuli discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare.

Respondit Ieschua, & ait: O vos generatio infidelis & peruersa, quousque tandem ero vobiscū? & quousque tandem tolerabo vos? Adducite eum mihi huc.

Et increpauit eum Ieschua, & exiit ab illo dæmonium, & sanitati restitutus est puer ex illa hora.

Tunc adierunt discipuli Ieschua priuatim, & dixerunt ei: Quare nos non potuimus eum sanare?

Dixit eis Ieschua: Propter incredulitatem vestram. Amin enim dico vobis, Si fuisset in vobis fides instar grani sinapis, diceretis monti huic: Decede hinc, & decederet, & nihil prænaleret vobis.

Hoc verò genus (dæmoniorum) non egreditur, nisi ieiunio & oratione.

* *Quū autē conuersarētur in Galilæa, dixit eis Ieschua: futurum est vt filius hominis tradatur in manus hominū.*

Et interficient eum, die verò tertio resurget. Et trifitia affecti sunt valdè.

Quumq; venissent in Capharnacum accesserunt ad Kipho, ij qui accipiunt binas zuzim (binas drachmas) argenti capitatim, & dixerunt ei: Magister vester nō tradit duas drachmas suas.

Dicit eis: Etiam. Et cum ingressus fuisset Kipho domum, præoccupauit eum Ieschua, & ait illi: Quid tibi videtur Schemeoun? Reges terræ à quo accipiunt tributum, aut pecuniam capitatim? à filiis suis, an ab extraneis?

Dicit ei Schemeoun: Ab extraneis. Ait illi Ieschua: Ergo liberi sunt filij.

Ne autē simus illis scandalo, abi ad mare, & injice hamum: & eius piscis, qui primus ascenderit aperi os, & inuenies staterem: ipsum accipe & offer pro me & pro te.

CAP. XVIII.

EA ipsa hora accesserunt discipuli ad Ieschua, & inquiunt: Quisnam est maximus in regno cœlorum?

Vulgat. Editio.

Et transfiguratus est ante eos: & resplenduit facies eius sicut Sol, at vestimenta eius facta sunt candida vt lux.

Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias, cum eo colloquentes.

Respondens autem Petrus, dixit Iesu: Domine, pulchrum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria vmbracula, tibi vnū, & Moysi vnum, & vnū Eliæ.

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo bene acquieui: ipsum audite.

Et audientes discipuli, ceciderunt in faciē suam, & timuerunt valde.

Et accedens Iesus tetigit eos, & ait: Surgite: & ne metuite.

Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, si non Iesum solum.

Et descendentibus illis de monte, præcepit illis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.

Et interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quod Eliam oporteat venire primum.

At Iesus respondens, ait eis: Elias quidem venit primum, & instaurabit omnia.

Dico autem vobis: quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum: sed fecerunt in eo quæcumque voluerūt. Sic & filius hōnis futurus est pati ab eis.

Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixit eis.

Et venientibus eis ad turbam accessit ad eum homo genupetens ipsum. Et dicens: Domine, miserere meo filio, quia lunaticus est & malè patitur sæpe enim cadit in ignem, & crebrò in aquam:

Et attuli eum discipulis tuis, & non potuerunt eum curare.

Respondēs autem Iesus, ait: O generatio incredula & peruersa vsque quando ero cum vobis vsque quando tolerabo vos? Ferte mihi illum huc.

Et increpauit illum Iesus & exiit ab eo dæmonium: & curatus est puer ex hora illa.

Tunc accedentes discipuli Iesu priuatim, dixerunt Propter quid nos nō potuimus eiicere illum.

At Iesus dixit illis: Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granū sinapis denunciabitis monti huic Transi hinc illuc, & trāsibit: & nihil impossibile erit vobis.

Hoc autem genus non eicitur, si nonin oratione & ieiunio,

Versantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Futurus est Filius hominis tradi in manus hominū.

Et occident eum, & tertia die excitabitur, Et cōtristati sunt vehementer.

Venientibus autē illis in Capernaum, accesserunt didrachma sumentes Petro, & dixerunt: magister vester non soluit didrachma?

Ait Etiam, Et quum intrasset in domum præuenit eum Iesus, dicens, Quid tibi videtur, Simon? reges terræ à quibus accipiunt tributa vel censum? à filiis suis, an ab alienis?

Dicit ei Petrus: Ab alienis. Dixit illi Iesus Ergo liberi sunt filij.

Vt autem non scandalizetis eos, Vadens ad mare, mitte hamum: & ascendentem primum piscem tolle: & aperiens os eius, inuenies staterem: illum sumens, eis da pro me & te.

CAP. XVIII.

ET In illa hora accesserunt discipuli Iesu dicentes: Quis nam maior est in regno cælorum?

Transl. ex Syriac.

Transformatus ſq; eſt coram illis, & ſplenduit facies eius ſicut ſol. Veſtimenta autem illius facta ſunt alba, ſicut lumen.

Et ecce conſpecti ſunt illis Moſes & Helias cum illo colloquentes.

Reſpondens autem Petrus, dixit Ieſu. Domine bonum eſt nos hic eſſe. Si vis faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, & Moſi vnum, Heliæ vnum.

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit illis. Et ecce vox è nube quæ diceret, Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt, ipſum audite.

Et cum hæc audiſſent diſcipuli, procidérunt in facies ſuam, & territi ſunt vehementer.

Et accedens Ieſus tetigit illos dixitq; Surgite & ne timeatis.

Vbi vero ſuſtuliſſent oculos ſuos neminem videbant, nisi Ieſum ſolum.

Et cum deſcenderent de monte, præcepit illis Ieſus dicens. Ne cui dixeritis viſionē, donec filius hominis à mortuis reſurgat.

Et interrogauerunt eum diſcipuli ſui, dicentes, Cur igitur ſcribæ dicunt, quod Heliam oporteat venire prius.

Ieſus autem reſpondens dixit illis, Helias quidem veniet prius, & reſtituet omnia.

Cæterū dico vobis, Heliam iam veniſſe, & non agnouerunt eum: ſed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis paſſurus eſt ab illis.

Tunc intellexerunt diſcipuli, quod de Ioanne Baptiſta dixiſſet ipſis.

Et cum veniſſent ad turbam, acceſſit ad eum homo quidam flectens genua illi, dicenſq;, Domine miſerere filio mei, quoniam lunaticus eſt, & miſere affligitur. Nam ſæpe cadit in ignem, & ſæpe in aquam.

Et obtuli eum diſcipulis tuis, nec potuerunt eū ſanare.

Reſpondens autem Ieſus dixit, O natio incredula, & diſtorta, quouſque tandem ero vobiſcum? Vſquequo patiar vos? Adducite illum huc.

Et increpauit illud Ieſus, & exijt ab eo dæmonium, & ſanatus eſt puer à tempore illo.

Tunc accedentes diſcipuli ad Ieſum ſeorſum dixerunt Quare nos non potuimus eycere illud.

Ieſus autem dixit illis, propter incredulitatem veſtram. Amen quippe dico vobis, ſi habeatis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit, neque quicquam impoſſibile erit vobis.

Sed hoc genus non egreditur, niſi per deprecationem & ieiunium.

Cùm autem verſarentur in Galilea, dixit illis Ieſus. Futurū eſt vt filius hominis tradatur in manus hominum

Et occident eum ac tertio die reſurget. & mœrore affecti ſunt vehementer.

Cum autem veniſſent in oppidum Capernaum, acceſſerunt, qui didrachma ſolent accipere ad Petrum, dixerunt q; : præceptor veſter num ſoluit didrachma?

Dicit, etiam, Et cum ingreſſus fuiſſet in domum, prævenit illum Ieſus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Rege terræ à quibus accipiunt tributa aut cenſum: à filiis ſuis, an ab alienis?

Dicit illi Petrus: Ab alienis. Ait illi Ieſus: Ergo liberi ſunt filij.

Verum ne ſimus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eum piſcem qui proderit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies ſtaterem: acceptum eum da illis pro me & te.

CAP. XVIII.

IN illo tempore acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes Quis maximus eſt in regno cælorum.

Vulgat. Editio.

Et aduocans Iesus paruulum, statuit eum in medio eorum.

Et dixit: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

Quicumque ergo humiliauerit se sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum.

Et qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit.

*Qui autem scandalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Væ mundo à scandalis, Necesse est enim vt veniant scandala: verumtamen væ homini illi, per quem scandalum venit.

* Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te: abscinde eum, & proiice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum.

Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te: bonum tibi est cum vno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, *quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei qui in cœlis est.

* Venit enim filius hominis saluare quod perierat.

Quod vobis videtur? si fuerint alicui centũ oues, & errauerit vna ex eis: nõne relinquit nonaginta nouẽ in mõtibus, & vadit quærere eã, quæ errauit?

Et si contigerit vt inueniat eam: Amen dico vobis quia gaudet super eam magis quam nonagintanouem, quæ non errauerunt.

Sic non est voluntas ante Patrem vestrum, qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis.

* Si autem peccauerit in te frater tuus vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, * vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.

Quod si non audierit eos: dic ecclesiæ: si autem ecclesiam non audierit: sit tibi sicut * ethnicus, & publicanus.

* Amen dico vobis, quęcumque alligaueritis super terram erunt ligata & in cœlo: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.

Iterum dico vobis si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo qui in cœlis est.

Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: * Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei vsque septies?

Dicit illi Iesus: Non dico tibi vsque septies: sed vsque septuagies septies.

Ideo assimulatum est regnum cœlorum homini regi qui voluit rationem ponere cum seruis suis.

Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei vnus, qui debebat ei decem millia talenta.

Cum autem non haberet, vnde redderet, iussit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios, & omnia, quæ habebat, & reddi.

Procidens autem seruus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

Transl. ex Syriac.

2 *Et vocauit Ieschua puerulum, eumque statuit inter ipsos.*

3 *Et ait: Amin ego dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut puerulus, non intrabitis in regnum cœlorum.*

4 *Quisquis ergo deprimit seipsum sicut iste puerulus, is erit maximus in regno cœlorum.*

5 *Et quisquis exceperit quasi puerulum hunc in nomine meo, is me excipit.*

6 *Quisquis autem offendiculo fuerit vni ex istis minimis, qui credunt in me, satius ei fuerit vt suspenderetur mola asinaria in collo eius, ac demergeretur in profundis maris.*

7 *Væ mundo à scandalis: Necesse est enim vt veniant scandala: væ autem homini per quem venient scandala.*

8 *Si verò manus tua aut pes tuus offendiculo tibi fuerit, amputa eum, & abijce abs te: bonum enim tibi est vt ingrediaris ad vitam quum fueris claudus, aut mancus, non autem quum habueris duas manus, duosve pedes tuas in ignem æternum.*

9 *Quòd si oculus tuus tibi fuerit offendiculo, effode eum, & abijce abs te: bonum enim tibi est vt cum vno oculo ingrediaris ad vitam, non autem quum habueris duos oculos, cadas in gehennam ignis.*

10 *Videte ne dispiciatis vnum ex istis pusillis, ego enim dico vobis, Angeli eorum in omni tempore vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.*

11 *Venit enim filius hominis vt seruet quicquid perierat.*

12 *Quid vobis videtur? si fuerint homini centum oues & errauerit vna ex eis: nonne relinquit nonagintanouem in monte, & profectus quærit eam quæ aberrat?*

13 *Quòd si inuenerit eam: Amin ego dico vobis, maiori ob eam afficietur gaudio, quàm ob nonagintanouem, quæ non aberrarunt.*

14 *Ita non est voluntas coram Patre vestro, qui in cœlis est, vt pereat vnus ex istis pusillis.*

15 *Si verò errauerit in te frater tuus, ito, argue eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum.*

16 *Sin verò non audierit, assume tecum vnum, duosve; vt in ore duorum aut trium testium constet omne verbum.*

17 *Sin verò nec eos quoque audierit: dic ecclesiæ: quòd si nec ecclesiam ipsam audierit: sit tibi tamquam publicanus & tamquam ethnicus.*

18 *Equidem ego dico vobis, quicquid ligaueritis in terra, erit legatum in cœlis; & quicquid solueritis in terra, erit solutum in cœlis.*

19 *Rursum ego dico vobis, si duo ex vobis vnanimes fuerint in terra, quicquid voluerint petere, fiet eis ab ipso Patre meo qui in cœlis est,*

20 *Vbi enim duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, illic sum inter eos.*

21 *Tunc accessit ad eum Kipho, & dixit ei: Domine mi, quoties si errauerit in me frater meus, remittam ei? vsque septies?*

22 *Ait illi Ieschua: Non dico tibi, vsque septies, sed vsque septuagesies septies.*

23 *Propterea assimilatum est regnum cœlorum viro regi, volenti recipere rationem à seruis suis.*

24 *Et quum incepissent recipere, obtulerunt ei quendam debitorem decies mille talentorum.*

25 *Quumque is non haberet vnde solueret, iussit eum dominus eius venundari, vxoremq; ac filios eius, quicquid denique habebat, vt solueret.*

26 *Et procidens seruus ille adorabat eũ, inquiens: Domini mi, longanimis esto erga me, & omnia tibi rependam.*

27 *Et misertus est dominus serui illius, ac dimisit eum, debitumq; ipsius remisit ei.*

* Feria prima quartæ Dominicæ post Pentec.

* In parasceue Sabbathi secundæ ieiunij.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et aduocans Iesus puerulum, statuit eum in medio eorum.
Et dixit, Amen dico vobis, si non conuersi fueritis & efficiamini sicut pueruli, nequaquam intrabitis in regnum cœlorum.
Quicumque ergo humiliauerit seipsum vt puerulus iste, hic est maior in regno cœlorum.
Et qui susceperit puerulum talem vnum in nomine meo, me suscipit:
Qui autem scandalizauerit vnum paruulorũ horum credentium in me, confert ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in pelago maris.
Væ mundo à scandalis. Necesse enim est venire scandala: verumtamen væ homini illi per quem scandalum venit.
Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde ea, & iace abs te: pulchrum tibi est ingredi ad vitam claudum, vel mancum, quàm duas manus vel duos pedes habentem, iaci in ignem æternum.
Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & iace abs te: pulchrum tibi est vnoculum in vitam intrare, quàm duos oculos habentem iaci in gehennam ignis.
Attendite ne despiciatis vnum paruulorum horum: dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis per omne aspiciunt faciem Patris mei qui in cœlis.
Venit enim Filius hominis saluare perditum.
Quid vobis videtur? si fuerint alicui homini centum oues, & errauerit vna ex eis, nonne relinquens nonaginta nouem in montibus, vadens quærit errantem?
Et si fiat inuenire eam, amen dico vobis, quia gaudet super eam magis, quàm super nonagintanouem non aberrantibus.
Sic non est voluntas ante Patrem vestrum qui in cœlis, vt pereat vnus paruulorum horum.
Si autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.
Si autem non audierit, assume cum te adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum testium vel trium stet omne verbum.
Si autem neglexerit eos, dic ecclesiæ: si autem & ecclesiam neglexerit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.
Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata in cœlo: & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta in cœlo.
Iterum dico vobis, quia si duo vestrum consenserint super terram de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo qui in cœlis.
Vbi enim sunt duo vel tres coacti in meo nomine, ibi sum in medio eorum.
Tunc accedens ad eum Petrus, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque septies?
Dixit illi Iesus: Non dico tibi, vsque septies, sed vsque septuagies septem.
Propter hoc assimulatũ est regnũ cœlorũ homini regi, qui voluit conferre rationem cum seruis suis.
Incipiente verò ipso conferre, oblatus est ei vnus debitor decies mille talentorum.
Non habente autem illo reddere, iussit eum dominus eius vænundari, & vxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.
Procidens autem seruus, adorabat eũ, dicens: Domine, longanimis esto erga me, & omnia tibi reddã.
Commotus visceribus autem dominus serui illius, absoluit eum, & mutuum dimisit ei.

Transl. Erasm. Roterod.

2 *Et accersitum ad se puellum Iesus, statuit in medio illorum, & dixit:*
3 *Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum.*
4 *Quisquis igitur humiliauerit semetipsum, sicut hic puellus iste, hic est ille maximus in regno cœlorum.*
5 *Et qui receperit vnum puellum talem in nomine meo me recipit.*
6 *Qui autem offenderit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris.*
7 *Væ mundo ab offendiculis. Necesse est enim vt veniant offendicula. Verumtamen væ homini, per quem offendiculum venit.*
8 *Quod si manus tua, vel pes tuus obstaculo est tibi, abscide eum, & proijce abs te. Bonum est tibi ad vitam ingredi claudum, aut mutilum, potius quam duas manus vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum.*
9 *Et si oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum est tibi, vt luscus intres in vitam, potius quam duos oculos habens mittaris in gehennam ignis.*
10 *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis: quod Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est.*
11 *Venit enim Filius hominis seruare quod perierat.*
12 *Quid vobis videtur? si fuerint alicui homini centum oues, & errauerit vna ex eis, nonne relictis nonaginta nouem in montibus, vadit & quærit eam quæ erraurat?*
13 *Et si contigerit vt inueniat eam, amen dico vobis, gaudet super ea magis quàm super nonagintanouem quæ non errauerunt.*
14 *Sic non est voluntas coram patre vestro qui in cœlis est, vt pereat vnus de pusillis istis.*
15 *Porrò si peccauerit in te frater tuus, vade & argue eum inter te & ipsum solum,*
16 *Si audierit, lucratus es fratrem tuum: sin verò te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum aut duos, vt in ore duorum aut trium testium confistat omne verbum.*
17 *Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus & publicanus.*
18 *Amen dico vobis, quæcumque alligaueritis super terram erunt ligata in cœlo, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta in cœlo.*
19 *Rursum dico vobis, quod si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est.*
20 *Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo ibi sum in medio eorum.*
21 *Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num vsq; septies?*
22 *Dicit illi Iesus: Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies.*
23 *Ideo assimulatum est regnum cœlorum homini regi, qui voluit conferre rationem cum seruis suis.*
24 *Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei vnus qui debebat ei decem millia talentorum.*
25 *Caterum cum is non esset soluendo, iussit eum dominus venundari, & vxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri solutionem.*
26 *Procidens autem seruus ille adorabat eum, dicens: Domine, esto patiens erga me, & omnia tibi reddam.*
27 *Misertus autem dominus serui illius, absolnit eum, & æs alienum remisit ei.*

Vulgata Editio.

Egreſſus autem ſeruus ille inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & tenens ſuffocabat eum, dicens: Redde quod debes.

Et procidens conſeruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.

Ille autem noluit: ſed abiit, & miſit eum in carcerem donec redderet debitum.

Videntes autem conſerui eius, quæ fiebant, contriſtati valde: & venerunt, & narrauerunt domino ſuo omnia, quæ facta fuerant.

Tunc vocauit illum dominus ſuus: & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi quoniam rogaſti me:

Nonne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?

Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuerſum debitum.

Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis ſi nō remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.

CAP. XIX.

ET factum eſt, cum conſummaſſet Ieſus ſermones iſtos, migrauit à Galilæa, & * venit in finem Iudææ, trans Iordanem,

Et ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi.

* Et acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem ſuam, quacumque ex cauſa?

Qui reſpondens, ait eis: Non legiſtis, quia * qui fecit hominem ab initio, maſculum, & feminam fecit eos? & dixit:

* Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.

Itaque iam non duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Dicunt illi: * Quid ergo Moyſes mandauit dare libellum repudij, & dimittere?

Ait illis: Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic.

* Dico autem vobis, quia quicumque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.

Dicunt ei diſcipuli eius: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore, non expedit nubere.

Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt.

Sunt enim eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. Qui poteſt capere capiat.

* Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli autem increpabant eos.

Ieſus vero ait eis: * Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium eſt enim regnum cœlorum.

Et cum impoſuiſſet eis manus, abiit inde.

* Et ecce vnus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam?

Qui dixit ei: Quid interrogas me de bono? Vnus eſt bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

Dicit illi: Quæ? Ieſus autem dixit: * Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falſum teſtimonium dices:

Honora patrem tuum, & matrem tuam, & diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Tranſl. ex Syriac.

Exiit autem ſeruus ille, & inuenit vnum ex conſeruis ſuis, qui debebat ei centum denarios: & prehenſum eum ſuffocabat, & dicebat ei: Da mihi quod mihi debes.

Et procidens conſeruus ille ad pedes eius, rogabat eum, dicens: Longanimis eſto erga me, & omnia tibi rependam.

Ille verò noluit, ſed abijt; coniecit eum in carcerem, quouſque redderet quod ſibi debebat.

Quum autem vidiſſent conſerui eorum, quod factum fuerat, a grè tulerunt admodum: & venientes renunciarunt domino ſuo, quicquid factum fuerat.

Tunc aduocauit eum dominus ipſius: & dixit ei: Serue nequam, totum illud debitum remiſeram tibi, vt qui me deprecatus fuiſſes:

Nonne oportuit & te miſericordia commoueri erga conſeruum tuum: ſicut ego commotus fueram erga te?

Proinde exarduit dominus eius, eumque tradidit tortoribus, quouſque perſolueret quicquid ipſi debebat.

Ita faciet vobis Pater meus qui in cœlis eſt, niſi remiſeritis ſuo quiſque fratri ex corde veſtro errata eius.

CAP. XIX.

ET factum eſt, quum abſoluiſſet Ieſchua hos ſermones, contulit ſe à Galilea, & venit in fines Iſhoudea, vltra Iourdenen.

Venerunntque poſt eum cœtus multi, & ſanauit eos illic.

Et audierunt eum Periſchai, ac tentabant eum, dicentes: Licet ne homini dimittere vxorem ſuam ex qualibet occaſione?

Ipſe verò reſpondit, & dixit eis: Nonne legiſtis quòd is qui fecit à principio maſculum & fœminam, fecerit eos? & dixit:

Propterea relinquet vir patrem ſuum, matremque ſuam, & adiunget ſeſe vxori ſuæ, eruntque ambo vna caro.

Itaque non ſunt duo, ſed vnum corpus. Quod ergo Deus coniunxit homo ne diſiungat.

Dicunt ei: Quare igitur Mouſche præcepit dare libellum repudij, & eam dimittere?

Ait illis: Mouſche propter duritiam cordis veſtri conceſſit vobis dimittere vxores veſtras: verum tamen à principio non ita fuit.

Dico autem vobis, quiſquis dimiſerit vxorem ſuam non adulteram, & duxerit aliam, mœchatur: quique dimiſſam duxerit, mœchatur.

Dicunt ei diſcipuli eius: Si tale eſt negotium inter virum & vxorem ſuam, præſtat non ducere vxorem.

Ipſe verò dixit eis: Non quilibet ſufficienter capit hunc ſermonem, ſed cui datum eſt.

Sunt enim eunuchi, qui ab vtero matris ſuæ ita geniti ſunt: ſunt & eunuchi, qui ab hominibus facti ſunt ſpadones: denique ſunt eunuchi: qui fecere ſeipſos eunuchos propter regnum cælorū. Qui poteſt ſufficienter capere, capiat.

Tunc obtulerunt ei paruulos, vt manum ſuam eis imponeret, & oraret. Et obiurgabant eos diſcipuli eius.

Ipſe verò Ieſchua dixit eis: Sinite puerulos venientes ad me, neque prohibeatis eos: eorum enim qui ſunt ſicut illis, eſt regnum cœlorum.

Et impoſuit eis manum ſuam, & abijt illinc.

** Et venit quidam accedens, & dixit ei: Doctor bone, quid boni faciam vt habeam vitam æternam?*

Ipſe verò dixit ei: Quid vocas me bonum? Non eſt bonus, niſi vnus Deus. Si verò vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

Dicit ei: Quænam? At ipſe Ieſchua, dixit ei: Non occides: Neque mœchaberis: Neque furaberis: Neque teſtaberis teſtimonium falſum:

Et Honora patrem tuum, matremque tuam, & diliges proximum tuum vt animam tuam (teipſum.)

Matutinis Dominicæ poſt feſt. Crucis.

* Commemoratione pœnæ Anthonij & ſociorum eius.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Egreſſus autem ſeruus ille, inuenit vnum conſeruorum ſuorum, qui debebat ei centum denarios: & apprehendens eum ſuffocabat, dicens. Redde mihi ſiquid debes.

Procidens ergo conſeruus eius ad pedes eius rogabat eum, dicens: Longanimis eſto in me, & omnia reddam tibi.

Ille autem noluit ſed abiens coniecit eum in cuſtodiam, donec redderet debitum.

Videntes autem conſerui eius facta contriſtati ſunt valde: & venientes declarauerunt Domino ſuo omnia facta.

Tunc aduocans illum Dominus ſuus, dicit illi. Serue nequam, omne debitum illud dimiſi tibi quoniam aduocaſti me.

Nonne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum.

Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadvſque redderet vniuerſum debitum ei.

Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſq; fratri ſuo de cordibus veſtris lapſus eorum.

CAP. XIX.

ET factum eſt quum cõſummaſſet Ieſus ſermones iſtos, tranſtulit ſe à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanem.

Et ſequutæ ſunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi.

Et acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes eum, & dicentes ei: Si licet homini abſoluere vxorem ſuam iuxta omnem cauſam.

Qui vero reſpondens ait eis? Non legiſtis, quia faciens ab initio, maſculum & fœminam fecit eos.

Et dixit, Propter hoc dimittet homo patrẽ & matrẽ & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in vnã carnẽ.

Itaque nõ amplius ſunt duo, ſed caro vna: Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Dicunt illi: Quid ergo Moyſes mandauit dare libellum diſceſſionis, & abſoluere eam?

Ait illis: Quod Moyſes ad duritiẽ cordis veſtri, permiſit vobis abſoluere vxores veſtras: ab initio autem non factum eſt ita.

Dico autem vobis: Quia quicunque abſoluerit vxorem ſuam, non ſuper formicatione, & duxerit aliã, mœchatur: & dimiſſam ducens mœchatur.

Dicunt ei diſcipuli eius: Si ita eſt cauſa hominis cum vxore, non confert nubere.

Ille vero dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt.

Sunt enim eunuchi, qui de vtero matris nati ſunt ſic: & ſunt eunuchi qui caſtrati ſunt ab homininibus: & ſunt eunuchi qui caſtrauerũt ſeipſos propter regnũ cælorũ. potens capere capiat.

Tunc oblati ſunt ei pueruli, vt manus imponeret eis, & oraret. At diſcipuli increpabant eos.

At Ieſus ait: Sinite pueruloſ, & ne prohibete eos venire ad me: nam talium eſt regnum cœlorum.

Et imponens eis manus abiit inde.

Et ecce vnus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam.

Ipſe vero dixit ei: Quid me dicis bonum? nemo bonus, ſi non vnus Deus. Si autem vis ingredi ad vitam, ſerua mandata.

Dicit illi, Quæ? At Ieſus dixit hoc. Non occides, Non adulterabis, Non furaberis, Non falſo teſtaberis.

Honora patrem tuum & matrem tuam: & diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Transl. Eraſm. Roterod.

Egreſſus vero ſeruus ille, inuenit vnum de conſeruis ſuis, qui debebat ſibi centum denarios, & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens: Solue quod debes.

Et procidens conſeruus eius, rogabat eum, dicens: Eſto patiens erga me, & omnia reddam tibi.

At ille nolebat, ſed abijt & coniecit eum in carcerem, dõnec redderet debitum.

Porrò cum vidiſſent conſerui eius, quæ fiebant, indoluerunt valde, & venerunt, aperuerunt́ Domino ſuo omnia quæ facta fuerant.

Tunc accerſiuit illum Dominus ſuus, & ait illi: Serue ſceleſte, totum debitum illud remiſi tibi cum obſecraſſes me.

Nonne oportuit & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus eram?

Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus quoadvſque redderet totum quod debebatur ſibi.

Sic & pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis ſuo quiſque fratri ex cordibus veſtris delicta illorum?

CAP. XIX.

ET factum eſt, cum conſummaſſet Ieſus ſermones hos, demigrauit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordanem.

Et ſecutæ ſunt eum turbæ multæ, & ſanauit eos ibi.

Et acceſſerunt ad eum Phariſæi tentantes eum, & dicentes ei: Licet ne homini diuortium facere cum vxore ſua qualibet ex cauſa.

Qui reſpondens ait eis: An non legiſtis, quod is qui fecit ab initio maſculum & fœminam fecit eos? Et dixit:

Propterea deſeret homo patrem & matrem, & adglutinabitur vxori ſuæ, & erunt duo in carnem vnam.

Itaq; iam non ſunt duo, ſed vna caro. Quod ergo Deus copulauit, homo ne ſeparet.

Dicunt illi: Cur ergo Moyſes iuſſit dare libellum repudij, & dimittere eam?

Ait illis: Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis repudiare vxores veſtras, cæterum ab initio nõ fuit ſic:

Dico autem vobis, quod quicunque repudiauerit vxorẽ ſuam, niſi ob ſtuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium. Et qui repudiatã duxerit, is adulteriũ cõmittit.

Dicunt ei diſcipuli eius: Si ad iſtum modum habet cauſa hominis cũ vxore, nõ expedit contrahere matrimoniũ.

Qui dixit illis: Non omnes capaces ſunt huius dicti, ſed quibus datum eſt.

Sunt enim eunuchi, qui de matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunuchi, qui facti ſunt ab hominibus: & ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorũ. Qui poteſt capere capiat.

Tunc oblati ſunt ei puelli, vt manus eis imponeret & oraret. Diſcipuli autem increpabant eos.

Ieſus vero ait eis: Sinite puellos, & ne prohibeatis eos ad me venire, talium eſt enim regnum cælorum.

Et cum impoſuiſſet eis manus, abijt illinc.

Et ecce vnus accedens, ait illi: Magiſter bone, quis boni faciam, vt habeam vitam æternam.

Qui dixit ei: Cur me vocas bonum? Nullus eſt bonus, niſi vnus, nempe Deus. Quod ſi vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.

Dicit illi: Quæ? Ieſus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium. Non facies furtũ Non falſum dices teſtimonium.

Honora patrem & matrem, & diliges proximum tuum vt teipſum.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deeſt?

Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, vade, vẽde quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni, ſequere me.

Cum audiſſet autem adoleſcens ad verbum abiit triſtis, erat enim habens multas poſſeſſiones.

Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amẽ dico vobis, quia diues difficile intrabit in regnum cœlorũ.

Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acus trãſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum.

Auditis autem his, diſcipuli mirabantur valde dicentes: Quis ergo poterit ſaluus eſſe?

Aſpiciens autem Ieſus, dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.

Tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?

Ieſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis, & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael.

Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.

† Inf. 20. 16. Mar. 10. 31. Luc. 13. 30. & 17.

†Multi autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.

CAP. XX.

Simile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam ſuam.

Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam.

Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro otioſos.

Et dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit dabo vobis.

Illi autem abierunt: Iterum autem exijt circa ſextam & nonam horam, & fecit ſimiliter.

Circa vndecimã vero exiit, & inuenit alios ſtãtes, & dicit illis: Quid hic ſtatis tota die otioſi?

Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit: Dicit illis: Ite & vos in vineam meam.

Cum ſero autem factum eſſet, dicit dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedẽ incipiens à nouiſſimis vſque ad primos.

Cum veniſſent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt ſingulos denarios.

Venientes autem & primi, arbitrati ſunt quod plus eſſent accepturi: acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios.

Et accipientes murmurabant aduerſus patremfamilias,

Dicentes: Hi nouiſſimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei, & æſtus.

At ille reſpondens vni eorum, dixit: Amice non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conueniſti mecum?

Tolle quod tuum eſt, & vade: volo autem & huic nouiſsimo dare ſicut & tibi.

Transl. ex Syriac.

Dicit ei ille adoleſcens: Hæc omnia oſeruaui à pueritia mea, in quo defectus ſum?

Dixit ei Ieſchua: Si vis perfectus eſſe, ito, vende poſſeſſionem tuam, & eroga pauperibus, & futurus eſt tibi theſaurus in cœlis, veniq; poſt me.

Audiens autem ille adoleſcens hunc ſermonem, abijt ægrè ferens, habebat enim poſſeſſionem multam.

Ieſchua vero ait diſcipulis ſuis: Amin ego dico vobis, difficile eſt diuiti ingredi regnum cœlorum.

Rurſus verò dico vobis: Facilius eſt camelum ingredi per foramen acus, quam diuitem ingredi regnum Dei.

Diſcipuli autem quum hæc audiſſent, obſtupuerunt vehementer, & inquiunt: Quis igitur poteſt ſeruari?

Intuitus eſt eos Ieſchua, & dixit eis: Apud homines hoc eſt impoſſibile, apud Deum verò nihil non poſſibile eſt.

* Tunc reſpondit Kipho, & dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid igitur nobis futurum eſt

* Matutinis feſto Petri Apoſtoli.

Dicit eis Ieſchua: Amin ego dico vobis: Quod vos qui veniſtis poſt me, in ſeculo nouo quũ ſedebit filius hominis ſuper thronum gloriæ ſuæ ſedebitis, & vos ſuper duodecim ſedes & iudicabitis duodecim tribus Iſraël.

Et quiſquis reliquerit domos, aut fratres, aut ſoroves, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut liberos, aut latifundia propter nomen meum, vnum in centum (centuplum) accipiet, & vitam æternam hæreditate poſſidebit.

Multi autem primi erunt nouiſſimi, & nouiſſimi primi.

CAP. XX.

Simile enim eſt regnum cœlorum viro Domino domus, qui exiit ſummo diluculo ad conducendos operarios pro vinea ſua.

Lectio Pauli Apoſtoli.

Pactus autem cum operariis denario in diem, miſit eos in vineam ſuam.

Et exijt hora tertia, videnſq; alios ſtantes in platea, & otioſos.

Dixit eis: Ite & vos in vineam, & quodcunque opportuerit dabo vobis.

Illi autem abierunt: Et egreſſus rurſum ſexta, & nona hora fecit itidem.

Et circa vndecimam horam exijt, & inuenit alios ſtantes, & otioſos, ac dixit eis: Quid ſtatis totum diem etiam otioſi?

Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit: Quibus ſubdit: Ite & vos in vineam & quodcunque opportuerit, accipietis.

Quum autem eſſet veſpera, ait Dominus vineæ præfecto domus ſuæ: Voca operarios, & da eis mercedem eorum & incipe à nouiſſimis ad primos vſque.

Quumq; veniſſent illi vndecimæ horæ, acceperunt ſinguli denarium.

Et quum veniſſent primi ſperabant ſe plus reportaturos: acceperunt autem ſinguli denarium ipſi quoque.

Et quum accepiſſent, obmurmurabant aduerſus patremfamilias.

Dicentes: Iſti nouiſſimi vnam horam operati ſunt, & adæquaſti eos nobiſcum, qui portulimus pondus diei, & æſtum.

Ipſe verò reſpondit, & ait vni ex eis: Mi ſocie, iniquus non ſum in te: nonne denario pactus es mecum?

Accipe quod tuum eſt, & abi: volo autem huic nouiſſimo dare vt & tibi.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea, quid adhuc deficio.

Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, vade, vẽde tuã ſubſtantiam, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni, ſequere me.

Audiens autem adoleſcens, verbum abiit triſtis: erat enim habens poſſeſſiones multas.

At Ieſus dixit diſcipulis ſuis: Amẽ dico vobis, quia difficile dives intrabit in regnum cœlorum.

Iterum autem dico vobis: Facilius eſt camelum per foramẽ acus trãſire, quàm diuitem in regnum Dei intrare.

Audiẽtes autem diſcipuli eius mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit ſeruari?

Aſpiciens autem Ieſus, dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud autem Deum omnia poſſibilia ſunt.

Tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?

At Ieſus dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, ſequuti me, in regeneratione quum ſederit filius hominis in throno gloriæ ſuæ, ſedebitis, & vos ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſrael.

Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut natos, aut agros propter n men meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.

*Multi autem erunt primi nouiſſimi, & nouiſſimi primi.

CAP. XX.

Simile enim eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit cum diluculo conducere operarios in vineam ſuam.

Conueniens autem cum operariis ex denario diem miſit eos in vineam ſuam.

Et egreſſus circa horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro otioſos.

Et dixit illis: Abite & vos in vineam & quod fuerit iuſtum dabo vobis.

Illi autem abierunt: Iterum exiens circa ſextam & nonam horam, fecit ſimiliter.

Circa vero vndecimã horam exiẽs, inuenit alios ſtãtes otioſos, & dicit illis: Quid hic ſtatis totã diem otioſi?

Dicunt ei: Quia nemo nos mercede conduxit: Dicit eis: Ite & vos in vineam, & quod fuerit iuſtum ſumetis?

Veſpere autem facto dicit dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedẽ, incipiens à nouiſſimis vſque ad primos.

Et venientes qui circa vndecimam horam, acceperunt ſinguli denarium.

Venientes autem primi, arbitrati ſunt quod plus eſſent accepturi: & acceperunt, & ipſi, ſinguli denarium.

Et accipientes murmurabant aduerſus patremfamilias,

Dicentes, quod hi nouiſſimi vnã horã fecerunt, & pares nobis illos feciſti, portãtibus pondus diei, & æſtus.

Ille vero reſpondens dixit vni eorum: Amice nõ facio tibi iniuriam: nonne denario conueniſti mecum?

Tolle quod tuum, & abi: volo autem huic nouiſſimo dare ſicut & tibi.

Transl. Eraſm. Rotterod.

Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc ſeruaui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deeſt?

Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me.

Cum audiſſet autem adoleſcens eum ſermonem abiit, triſtis. Erat enim habens poſſeſſiones multas.

Ieſus autem dixit diſcipulis ſuis: Amen dico vobis: dives difficile intrabit in regnum cœlorum.

Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem in regnum Dei ingredi.

Auditis autem his diſcipuli expauerunt valde, dicentes: Quis ergo poteſt ſaluus fieri?

Intuitus autem illos Ieſus, dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.

Tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: Quid ergo erit nobis?

Ieſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui ſecuti eſtis me in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim: iudicantes duodecim tribus Iſrael.

Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut ſoroves aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplũ accipiet, & vitæ æternæ ſortietur hæreditatem.

Multi autem primi erunt nouiſſimi, & nouiſſimi primi.

CAP. XX.

NAm ſimile eſt regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo ſtatim diluculo ad conducendos operarios in vineam ſuam.

Conuentione autem facta cum operariis in ſingulos dies denario, miſit eos in vineam ſuam.

Et egreſſus circiter horam tertiam, vidit alios ſtantes in foro otioſos.

Et dixit illis: Ite & vos in vineam, & quodcumque iuſtum fuerit dabo vobis.

Illi autem abierunt: Rurſum autem exiit, circiter ſextam & nonam horam, & fecit ſimiliter.

Circa vndecimam exiit, & inuenit alios ſtantes, ac dicit illis: Cur hic ſtatis totum diem otioſi?

Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit: Dicit illis: Abite & vos in vineam & quicquid fuerit iuſtum, accipietis.

Cum autem veſpera facta eſſet, dicit Dominus vineæ, procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à poſtremis vſque ad primos.

Et cum veniſſent qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt ſinguli denarium.

Venientes autem primi arbitrati ſunt, quod plus eſſent accepturi, & acceperunt ipſi quoque ſinguli denarium.

Et cum accepiſſent, murmurabant aduerſus patremfamilias.

Dicentes: Hi nouiſſimi vnam horam fecerunt in opere, & illos pares nobis feciſti, qui portauimus pondus diei, & æſtum.

At ille reſpondens vni eorum dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne denario pactus es mecum?

Tolle quod tuum eſt, & abi: volo autem huic nouiſſimo dare ſicut & tibi.

Vulgat. Editio.

Aut non licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?
* Sic erunt nouiſſimi, primi: & primi, nouiſſimi. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.
* Et aſcendens Ieſus Ieroſolymam, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecreto, & ait illis:

Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte:
Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die reſurget.

* Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo.
Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in regno tuo.
Reſpondens autem Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus.

Ait illis: calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram meam, vel ſiniſtram non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.
* Et audientes decem, indignati ſunt de duobus fratribus.
* Ieſus autem vocauit eos ad ſe, & ait: Scitis quia principes Gentium dominantur eorum: & qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos.
Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter:
Et qui voluerit inter vos primus eſſe: erit veſter ſeruus.
* Sicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis.
* Ergo egrdientibus illis ab Iericho, ſecuta eſt eum turba multa.
Et ecce duo cæci ſedentes ſecus viam audierũt, quod Ieſus tranſiret: & clamauerunt, dicentes: Domine miſerere noſtri filij Dauid.
Turba autẽ increpabat eos vt tacerent. At Illi magis clamabant, dicentes: Domine miſerere noſtri filij Dauid.
Et ſtetit Ieſus, & vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciam vobis?
Dicunt illi: Domine, vt aperiantur oculi noſtri.
Miſertus autem eorum Ieſus, tetigit oculos eorum: & confeſtim viderunt, & ſecuti ſunt eum.

CAP. XXI.

ET quum appropinquaſſent Ieroſolymis, & veniſſent Bethphage ad montem Oliueti, tunc Ieſus miſit duos diſcipulos:
Dicens eis: Ite in caſtellum, quod contra vos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullũ cum ea: ſoluite & adducite mihi:
Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia dominus his opus habet: & confeſtim dimittet eos.
Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam, dicentem:
* Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis.
Euntes autem diſcipuli, fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus.

Tranſl. ex Syriac.

Nonne mihi licet quod volo facere de ijs, quæ ad me pertinent? an oculus tuus malus eſt, quia ego bonus ſum?
Sic erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi: multi ſunt vocati, & pauci electi.
* *Aſcenſurus autem erat Ieſchua ad Ouriſchlem, & aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos inter ſe, & ipſos,* (priuatim,) *in via, & dixit eis,* * Feria prima 5. Dominicæ poſt Pentecoſten.
Ecce aſcendimus ad Ouriſchlem, & filius hominis tradendus eſt principibus Sacerdotum, & Scribarum, & addicent eum morti.
Tradentq; eum gentibus, & illudent ei, & flagellis cedent eum, ac ſuffigent eum cruci, tertia vero die reſurget.

Tunc adijt eum mater filiorum Zabdai ipſa & filij eius, & adorauit eum, & petebat ab eo aliquid.
Ipſe vero dixit ei: Quid vis? Ait ei: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus à dextera tua, & alter à ſiniſtra tua in regno tuo.
Reſpondit Ieſchua, & ait eis: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? aut baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini? Dicũt ei: Poſſumus.

Quibus ſubdit: Calicem meum bibetis: & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini: vt ſedeatis autem à dextera mea, aut à ſiniſtra mea, non meum eſt vt dem, niſi ijs, quibus paratum eſt à patre meo.
Quæ quum audiſſent decem, indignati ſunt aduerſus illos duos fratres.
Et aduocauit eos Ieſchua, & dixit eis: Scitis principes gentium Dominos earum eſſe: ac magnates earum poteſtatem exercere in eas?
Verum non ita erit inter vos: ſed qui voluerit inter vos maximus fieri, ſit vobis miniſter:
Et qui voluerit inter vos eſſe primus, ſiat vobis ſeruus,

Sicut filius hominis non venit, vt ſibi miniſtraretur, ſed vt miniſtraret, daretq; animam ſuam redemptionem pro multis.
Quumq; exiret Ieſchua ex Hierichon, veniebat poſt eum turba multa. * Adoleſcentia Septimanæ quintæ Ieiunij.
Et ecce duo cæci ſedebant iuxta viam, qui quum audiſſent Ieſchua præterire ediderunt vocem dicentes: Miſerere noſtri Domine mi fili Dauid.
Turba autem obiurgabant eos vt tacerent. Illi vero magis attollebant vocem ſuam dicentes: Domine noſter miſerere noſtri fili Dauid.
Et ſubſtitit Ieſchua, & aduocauit eos inquiens: Quid vultis faciam vobis?
Dicunt ei Domine noſter, vt aperiantur oculi noſtri.
Et miſericordia commotus eſt erga eos, tetigitq; oculos eorum: & eo momento aperti ſunt oculi eorum, & abiere poſt eum.

CAP. XXI.

ET quum appropinquaſſet Ouriſchlem, veniſſetq; Beth-Poge iuxta verticem montis Oliuarum: miſit Ieſchua duos ex diſcipulis ſuis: Ad Veſperam Dominicæ Hoſchano.
Et dixit eis. Ite in vicum iſtum qui vobis eſt è regione, & ſtatim inuenietis aſinam vinctam, & pullum cum ea ſoluite, & adducite mihi.
Et ſi quis dixerit vobis quidpiam, dicite ei, quia Domino noſtro requiruntur: & confeſtim huc dimittet eos.
Hoc autem totum factum eſt, vt impleretur id quod dictum eſt per Prophetam dicentem:
Dicite filiæ Tzchioum: Ecce rex tuus venit tibi humilis, & inſidens aſinæ, ac pullo filio aſinæ.

Profecti ſunt itaq; diſcipuli, feceruntq; ſicut præceperat eis Ieſchua.

Transl. B. Ariæ Mont.

Aut non licet mihi facere quod volo in meis? an oculus tuus malus eſt, quia ego bonus ſum?
Sic erunt nouiſſimi, primi: & primi, nouiſſimi. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.
Et aſcendens Ieſus in Hieroſolymam, aſſumpſit duodecim diſcipulos priuatim in via, & ait illis:

Ecce aſcendimus in Hieroſolymam, & Filius hominis traderur principibus Sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte:
Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die reſurget.
Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis ſuis, adorans & petens aliquid ab eo.
Ille vero dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt ſedant hi duo filij mei, vnus à dexteris tuis, & vnus à ſiniſtris in regno tuo.
Reſpondens autem Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem quem ego futurus ſum bibere? & baptiſma quo ego baptizor baptizari? Dicunt ei: Poſſumus.

Et ait illis: Quidem calicem meum bibetis, & baptiſma quo ego baptizor baptizabimini, at ſedere à dexteris meis & à ſiniſtris meis, non eſt meum dare, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.
Et audientes decem, indignati ſunt de duobus fratribus.
Verũ Ieſus aduocans eos ait: Scitis quia principes Gentium dominantur eorum, & magni poteſtatem exercent eorum.
Non ita vero erit in vobis: ſed quicumque voluerit in vobis magnus fieri, ſit veſter miniſter:
Et qui voluerit in vobis eſſe primus: ſit veſter ſeruus.
Sicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam pretium redemptionis pro multis.
Et egrdientibus illis ab Iericho, ſequuta eſt eum turba multa.
Et ecce duo cæci ſedentes ſecus viam audientes quod Ieſus præterierit, clamauerunt, dicentes: miſerere noſtri Domine filij Dauid.
At turba increpabat eos vt tacerent. Illi vero magis clamabant, dicentes: Miſerere noſtri Domine filij Dauid.
Et ſtans Ieſus, vocauit eos, & ait: Quid vultis faciam vobis?
Dicunt illi: Domine, vt aperiantur noſtri oculi.
Viſceribus commotus autem Ieſus tetigit oculos eorum. & confeſtim reſpexerunt eorum oculi: & ſequuti ſunt eum.

CAP. XXI.

ET quum appropinquaſſent in Hieroſolymam, & veniſſent in Bethphage ad montem Oliuarũ, tunc Ieſus miſit duos diſcipulos.
Dicens eis: Ite in vicum qui aduerſum vos: & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullum cũ ea, ſoluentes adducite mihi.
Et ſi quis vobis dixerit aliquid, dicite quia dominus eorum vſum habet: ſtatim autẽ dimittet eos.
Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur effatum per Prophetam, dicentem:
Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, & inſidens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis.
Euntes autem diſcipuli, & facientes ſicut præordinauit illis Ieſus.

Transl. Eraſm. Roterod.

An non licet mihi, quod volo facere in rebus meis? an oculus tuus malus eſt, quod ego bonus ſim?
Sic nouiſſimi erunt primi, & primi nouiſſimi. Multi enim ſunt vocati pauci vero electi.
Et aſcendens Ieſus Hieroſolyma aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſolos in via, & ait illis:

Ecce conſcendimus Hieroſolyma, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum ac ſcribis, & condemnabunt eum morte.
Et tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucigendum: & tertia die reſurget.
Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedai, cum filiis ſuis adorans, & petens aliquid ab eo.
At ille dixit ei: Quid vis? Ait illi, Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alter ad ſiniſtram in regno tuo.
Reſpondens autem Ieſus, dixit, Neſcitis quid petitis, poteſtis bibere poculum, quod ego bibiturus ſum, & baptiſmate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei: Poſſumus.

Et ait illis: meum quidem poculum bibetis & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini: ſedere autem ad dexteram meam & ſiniſtram meam non eſt meum dare, ſed iis continget quibus paratum eſt à patre meo.
Et cum audiſſent decem indignati ſunt de duobus fratribus.
Ieſus autem vocauit eos ad ſe, & ait, Scitis quod principes gentium dominentur illis, & qui magni ſunt poteſtatem exerceant in eos.
Non ita erit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, ſit veſter miniſter.
Et qui voluerit inter vos primus eſſe, ſit veſter ſeruus.

Sicut Filius hominis non venit vt ſibi miniſtraretur, ſed vt ipſe miniſtraret, vtq; daret animam ſuam redemptionem pro multis.
Et egredientibus illis ab Hiericho, ſecuta eſt eum turba multa.
Et ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, cum audiſſent, quod Ieſus tranſiret, clamauerunt dicentes: Domine miſerere noſtri fili Dauid.
Turba autem increpabat eos, vt tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miſerere noſtri Domine fili Dauid.

Et ſtetit Ieſus & vocauit eos, & ait, Quid vultis vt faciam vobis?
Dicunt illi: Domine, vt aperiantur oculi noſtri.
Miſertus autem eorum Ieſus, tetigit oculos eorum, & confeſtim viſum receperunt oculi illorum, & ſecuti ſunt eum.

CAP. XXI.

ET cum appropinquaſſent Hieroſolymis, & veniſſent Bethphage ad montem Oliuarum, tũc Ieſus miſit duos diſcipulos,
Dicens eis: Ite in caſtellum quod contra vos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea, ſolnite & adducite mihi.
Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite: Dominus his opus habet, & confeſtim demittet eos.
Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetam dicentem,
Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam & pullum filium ſubiugalis.
Euntes autem diſcipuli, fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus.

Vulgat. Editio.

Et adduxerunt asinam, & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.

Plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via: alij autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via:

Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: * Hosanna filio Dauid: benedictus, qui venit in nomine Domini: Hosanna in altissimis.

Et cum intrasset Ierosolymam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic?

Populi autem dicebant: Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ.

* Et intrauit Iesus in templum Dei: & eiiciebat omnes vendentes, & ementes in templo, & mensas nummulariorũ & cathedras vendentium columbas euertit:

Et dixit eis: Scriptũ est *: Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem illam fecistis speluncam latronum.

Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos.

Videntes autem principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamãtes in templo, & dicentes: Hosanna filio Dauid, indignati sunt:

Et dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique nunquam legistis: * Quia ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem?

Et relictis illis, abijt foras extra Ciuitatem in Bethaniam: ibique mansit.

Mane autem reuertens in ciuitatem, esurijt.

Et vidẽs fici arborem vnam secus viam venit ad eam: & nihil inuenit in ea, nisi folia tantum: & ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum: & aresacta est continuo ficulnea.

* Et videntes discipuli, mirati sunt, dicẽtes: Quomodo continuo aruit?

Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, nõ solum de ficulnea facietis, sed etsi monti huic dixeritis: Tollere, & iacta te in mare, fiet.

*Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis.

Et cum venisset templũ, accesserunt ad eum docentem principes Sacerdotum, & seniores populi dicentes: * In qua potestate hæc facis? & quis tibi dedit hanc potestatem?

Respondens Iesus, dixit eis: Interrogabo vos & ego vnum sermonem: quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua auctoritate hæc facio.

Baptismus Ioannis vnde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes: Si dixerimus è cœlo: dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi?

Si autem dixerimus ex hominib. timemus turbam. * omnes enim habent Ioannem sicut prophetam.

Et respondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

Quid autẽ vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios: & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie operare in vinea mea.

Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem, pœnitentia motus abijt.

Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo Domine, & non iuit.

Transl. ex Syriac.

7 *Et adduxerunt asinam, & pullũ, & imposuerunt pullo vestimenta sua, & equitauit super eum Ieschua.*

8 *Plurima autem turba sternebant pallia sua in via: alij vero cadebant ramos ex arboribus, & projciebant in via.*

9 *Cæterum turbæ illæ, quæ præcedebant eum, quæque eum sequebantur, clamabant dicentes: Ouschano filio Dauid: benedictus ille qui venit in nomine Domini: Ouschano in excelsis.*

10 *Quumq; fuisset ingressus Ourischlem, commota est vniuersa ciuitas, dicebantq;: Quis hic est?*

11 *Turbæ vero dicebant: Hic est Ieschua propheta ille ex Notzrath Galilææ.*

12 *Et introiuit Ieschua in templum Dei, eiecitq; eos omnes qui emebant & vendebant in templo, & subuertit mensas trapezitarum sedesq; eorum qui venundabant columbas.*

13 *Et ait illis: Scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur. vos autem fecistis eam speluncam latronũ.*

14 *Et adierunt eum in templo cæci & claudi, & sanauit eos.*

15 *Quum autem vidissent principes sacerdotum, & Perischæi miranda, quæ fecerat, & pueros qui clamabant in templo, & dicebant: Ouschano filio Dauid, indignati sunt.*

16 *Et dicunt ei: Audis qui dicant isti? dixit eis Ieschua, etiam nunquam legistis, Ex ore puerulorum, & infantium direxisti laudem?*

17 ** Porrò dereliquit eos, exiitq; extra ciuitatem in Beth-Anio, & pernoctauit illic.*

18 *Mane vero cum reuersus fuisset in ciuitatem, esurijt,*

19 *Vidensq; ficum vnam in via, venit ad eam, nihilq; in ea reperit nisi folia tantum: & dixit ei, Non erunt in te amplius fructus in æternum. Et statim aruit ficus illa.*

20 *Quod cum vidissent discipuli, mirati sunt dicentes: Quomodo in momento exaruit ficus?*

21 *Respondit Ieschua, & ait illis: Amin dico vobis, si fuerit in vobis fides, neque dubitaueritis, non solum hoc de ficu facietis, verumetiam si monti huic dixeritis: Tollitor & cade in mare, fiet.*

22 *Et quicquid petieritis oratione, & credideritis, accipietis.*

23 *Et quum venisset Ieschua in templum, adierunt eum principes sacerdotum, & seniores populi quum doceret, & dicunt ei: Quanam auctoritate ista facis? Et quis dedit tibi potestatem hanc?*

24 *Respondit Ieschua, & dixit eis: Interrogabo vos, & ego verbum vnum, & si dixeritis mihi, ego quoque dicam vobis, quanam potestate ista faciam.*

25 *Baptisma Iouchanõ vnde erat? è cœlo, an ex hominibus? Illi vero cogitabant in animabus suis, dicentes:*

26 *Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare fidem ei nõ adhibuistis? Sin dixerimus, ab hominibus, timemus à turbis, omnes enim vt prophetam habebant ipsum Iouchanon.*

27 *Et responderunt ei, dicentes: Nescimus. Ait illis, Ieschua, Nec ego dicam vobis quanam potestate ista faciam.*

28 *Quid autem vobis videtur? Vir quidam habebat filios duos, & accedens ad priorem dixit ei: Fili mi, abi, hodie cole vineam.*

29 *Is autem respondit, & ait: Nolo. Postea vero resipuit, & abijt.*

30 *Et accedens ad alterum, dixit ei itidem. Is vero respondit, & ait: Ego Domine mi abeo: nec abijt,*

* Pſ. 117. 25. Mar. 11. 9. Lu. 19. 38

* Iſa. 56. 7. Ier. 7. 11.

* Deu. 24. 25. Iſa. 56. 7. Ier. 7. 11.

* Pſ. 8. 3.

* Mar. 11. 13.

* Mar. 11. 20.

* Sup. 9. 2. 2. Ad. 3. 12

Sup. 14.

* Lectio feriæ 5. hebdomadis quartæ ieiunij.

Statio secunda feriæ secundæ noctis Paſchatis.

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Rotterod.
Adduxerunt aſinam, & pullum: & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & inſedit deſuper eos.	6	*Et adduxerunt aſinam & pullum, & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum ſuper illa collocarunt.*
At plurima turba ſtrauerunt ſua veſtimenta in via: alij autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via.	7	*Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Alij vero cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via.*
At turbæ præcedentes, & ſequentes clamabant, dicentes: Hoſanna filio Dauid: benedictus, veniẽs in nomine Domini: Hoſanna in altiſſimis.	8	*Porrò turbæ quæ præcedebant & quæ ſequebantur clamabant, dicentes: Hoſanna filio Dauid. Benedictus qui venit in nomine Domini, hoſanna in altiſſimis.*
Et intrante eo in Hieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas dicens: Quis eſt hic?	9	*Et cum intraſſet Hieroſolyma, commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens: Quis eſt hic?*
At turba dicebant: Hic eſt Ieſus propheta qui à Nazareth Galilææ.	10	*Turba autem dicebant: Hic eſt Ieſus ille propheta à Nazareth Galilææ.*
Et intrauit Ieſus in templum Dei: & eiiciebat omnes vendentes, & mercãtes in templo, & mẽſas nummulariorũ euertit, & cathedras vendentium columbas.	11	*Et intrauit Ieſus in templum Dei, & eiiciebat omnes vendentes & ementes in templo, menſasque nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit.*
Et dixit eis: Scriptum eſt: Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem illam feciſtis ſpeluncam latronum.	12	*Et dixit eis: Scriptum eſt, domus mea, domus deprecationis vocabitur. At vos feciſtis illam ſpeluncam latronum*
Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo, & ſanauit eos.	13	*Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo, & ſanauit eos.*
Videntes autem principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamãtes in templo, & dicentes: Hoſanna filio Dauid, indignati ſunt:	14	*Cum vidiſſent principes ſacerdotum, & ſcribæ mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicẽtes: Hoſanna filio Dauid, indignati ſunt.*
Et dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? At Ieſus dicit eis: Vtique nunquam legiſtis, Quia ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem?	15	*Et dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? Ieſus autem dicit eis: Quid ni: Nunquam legiſtis, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?*
Et relinquens ipſos abiit extra ciuitatẽ in Bethaniam, & diuerſatus eſt ibi.	16	*Et relictis illis, exijt è ciuitate in Bethaniam, & diuerſatus eſt illic.*
Mane autem reuertens in ciuitatem, eſurijt.	17	*Mane autem reuertens in ciuitatem, eſurijt.*
Et videns ficum vnam ſecus viam venit ad eam: & nihil inuenit in ea, ſi non folia tantum: & ait illi: Nunquam ex te fructus fiat in ſæculum: & arefacta eſt continuo ficulnea.	18	*Et cum vidiſſet fici arborem vnam in via, venit ad eã & nihil inuenit in ea, niſi folia tantum: Et ait illi: Ne poſthac ex te fructus naſcatur in æternum, & arefacta eſt continuo ficus.*
Et videntes diſcipuli, mirati ſunt, dicẽtes: Quomodo continuo aruit ficus?	19	*Et eo viſo diſcipuli mirati ſunt, dicentes: Quomodo continuo exaruit ficus?*
Reſpondens autem Ieſus, ait eis: Amen dico vobis, ſi habueritis fidem & non hæſitaueritis, nõ ſolum quod ficus facietis, ſed etſi monti huic dixeritis: Tollere, & iactare in mare, fiet.	20	*Reſpondens autem Ieſus, ait eis: Amen dico vobis, ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolum hoc quod accidit ficui facietis, verumetiam ſi monti huic dixeritis, tollere, & proyce te in mare, fiet.*
Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis.	21	*Et omnia quæcunque petieritis in deprecatione credentes, accipietis.*
Et venienti ipſi in templum, acceſſerunt ei docenti principes Sacerdotum, & ſeniores populi dicentes: In qua auctoritate hæc facis? & quis tibi dedit auctoritatem hanc?	22	*Et cum veniſſet in templum, acceſſerunt ad eum docentem principes ſacerdotum & ſeniores populi dicentes Qua auctoritate hæc facis? & quis tibi dedit iſtam auctoritatem?*
Reſpondens autẽ Ieſus, dixit eis: Interrogabo vos & ego ſermonẽ vnum: quem ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua auctoritate hæc facio.	23	*Reſpondens autem Ieſus, dixit eis: Interrogabo vos & ego quiddam: quod ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicam qua auctoritate hæc faciam.*
Baptiſmus Ioannis vnde erat, è cœlo, an ex hominibus? Illi autem ratiocinabantur apud ſeipſos dicentes: Si dixerimus è cœlo: dicet nobis, Quare ergo non credidiſtis illi?	24 25	*Baptiſmus Ioannis vnde erat? è cœlo an ex hominib. At illi cogitabant apud ſe dicentes: Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidiſtis illi?*
Si autem dixerimus ex hominib. timemus turbam. omnes enim habent Ioannem ſicut prophetã.	26	*Sin autem dixerimus ex hominibus, timemus turbam. omnes enim habent Ioannem vt prophetam.*
Et reſpondentes Ieſu, dixerunt: Neſcimus. Ait illis & ipſe: Nec ego dico vobis in qua auctoritate facio.	27	*Et reſpondentes Ieſu dixerunt, Neſcimus. Ait illis & ipſe. Nec ego dico vobis qua auctoritate hæc faciam.*
Quid autẽ vobis videtur? Homo quidam habebat natos duos: & accedens primo dixit: Fili vade hodie operare in vinea mea.	28	*Quid autem vobis videtur? Homo habebat duos filios, & accedens ad priorem dixit; Fili vade hodie operare in vinea mea.*
Ille autem reſpondens, ait: Nolo. Poſtea autem pœnitentia affectus abiit.	29	*Ille autem reſpondens ait: Nolo: poſtea vero pœnitẽtia motus, abiit.*
Et accedens alteri, dixit ſimiliter. Ille vero reſpondens, ait: Ego Domine, & non abiit.	30	*Accedens autem ad alterum, dixit, ſimiliter. At ille reſpondens ait: Ego Domine, & non abiit.*

Vulgat. Editio.

Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quia publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei.

Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiæ, & non credidistis ei, publicani autem, & meritrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis postea, vt crederetis ei.

Mar.12.1. Luc.20.9. Isa.5. Ier.2.21. Aliam parabolam audite: * Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregre profectus est.

Cum autem tempus fructuũ appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus eius.

Et agricolæ, apprehensis seruis eius alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidauerunt.

Iterũ misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.

Nouissime autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.

Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se: * Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.

Isa.56.5 & 57.1. Ier.12.13 Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.

Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

Aiunt illi: Malos male perdet: & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.

Dicit illis Iesus: Numquam legistis in Scripturis. * Lapidẽ, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris:

Psal.117.22. Act.4.11. Rom.9.33. 1.Pet.2.7 Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei: & dabitur genti facienti fructus eius.

Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum.

Et cũ audissent principes Sacerdotum, & Pharisæi parabolas eius, cognouerũt quod de ipsis diceret.

Et quærentes eũ tenere, timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAP. XXII.

Luc.14.16 Apoc.19.7. ET respondens Iesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebant venire.

Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei, & altilia occisa sũt, & omnia parata: venite ad nuptias.

Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam:

Reliqui vero tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos occiderunt.

Rex autem cum audisset, iratus est: & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.

Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt sed qui inuitati erant, non fuerunt digni.

Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inueneritis, vocate ad nuptias.

Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes, quos inuenerunt malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.

Transl. ex Syriac.

31 *Vter ex istis duobus executus est voluntatem patris sui? Dicunt ei: Prior ille. Ait illis Ieschua: Amen ego dico vobis, publicanos, & meretrices præcurros vobis in regnum Dei.*

32 *Venit enim ad vos Ioachanon in via rectitudinis, neque credidistis ei, publicani vero, & meretrices crediderunt ei: vos autem nequidẽ quum hæc videretis, respuistis postea, vt crederetis ei.*

33 *Audite aliam parabolam: Fuit vir quidam Dominus domus, qui plantauit vineam, & vndequaque obuallauit eam maceria, fodit q; in ea torcular, & extruxit in ea turrim, & locauit eam agricolis, ac peregrè perfectus est.*

34 *Quum autem appropinquasset tempus fructuum, misit seruos suos ad agricolas, vt ad se mitterent de fructibus vineæ suæ.*

35 *Et prehenderunt agricolæ seruos eius, & alium quidem percusserunt, alium lapidibus obruerunt, alium denique trucidarunt.*

36 *Et rursum misit seruos alios plures prioribus, & itidem fecerunt eis.*

37 *Nouissimè autem misit ad eos filium suum, quum diceret: Iam erubescent propter filium meum.*

38 *Agricolæ vero cum viderunt ipsum filium dixerunt inter se: Hic est hæres, venite trucidemus eum, & obtinebimus hæreditatem eius.*

39 *Comprehensum itaque eiecerunt eum extra vineam, & interfecerunt.*

40 *Quum venerit igitur dominus vineæ, quid facturus est agricolis istis?*

41 *Dicunt ei: Malè malè (inquam) perdet eos, vineamque elocabit alijs agricolis, illi quidem reddent ei fructus in tempore suo.*

42 *Dixit illis Ieschua: Nunquã legistis in Scriptura: Quẽ lapidem reprobauerant ædificantes, is factus est in caput anguli? Ab ipso Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?*

43 *Propterea dico vobis, ablatum iri à vobis regnum Dei: & datum iri Genti edituræ fructus.*

44 *Et quisquis ceciderit super hunc lapidem, confringetur: super quemcunque verò ille ceciderit dissipabit eum.*

45 *Et quum audissent principes Sacerdotum, & Perischai parabolas eius, cognouerunt eum de seipsis loqui.*

46 *Et quærebant eum prehendere, sed timuerunt à turba: quia tamquam Prophetam habebat eum.*

CAP. XXII.

1 ET respondit iterum Ieschua in parabolis inquiens:

Misterio præcedat nodẽ secundam passionis.

2 *Assimilatur regnum cœlorum viro regi, qui fecit connubium filio suo.*

3 *Et misit seruos suos qui conuocarent inuitatos ad connubium, nec voluerunt venire.*

4 *Et rursum misit seruos alios inquiens: Dicite inuitatis: Ecce connubiũ meum paratũ est, tauri mei, & altilia mea mactata sunt, cunctaque parata sunt: venite ad connubium.*

5 *Illi autem spreuerunt: & abiere, alius quidem in villam suam, alius verò ad mercaturam suam.*

6 *Reliqui autem comprehenderunt seruos eius, & opprobrio affecerunt, ac trucidarunt.*

7 *Quod cùm audisset rex, excanduit: missisque exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem eorum concremauit.*

8 *Tunc dixit seruis suis: Connubium paratum est, illique qui inuitati fuerant, non erant digni.*

9 *Ite ergo ad exitus viarum, & quemcumque inueneritis, vocate ad connubium.*

10 *Et egressi serui illi in vias, congregauerunt quoscumque reperierunt malos, & bonos: & impleta est domus connubij discumbentibus.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicũt ei, Primus. Dicit illis Iesus: Amen dico vobis, quod publicani & meretrices præeunt vobis in regnum Dei.

Venit enim ad vos Ioannes in via iustitiæ, & non credidistis ei: At publicani & meretrices crediderunt ei. vos autem videntes non pœnituistis postea ad credendum ei.

Aliam parabolam audite. Homo quidam erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & sepem ei circumposuit, & fodit in ea torcular. & ædificauit turrim, & locauit eã agricolis. & peregrè profectus est.

Quum autem appropinquasset tempus fructuũ, legauit seruos suos ad agricolas accipere fructus eius.

Et accipientes agricolæ seruos eius, hunc quidẽ ceciderunt, hunc vero occiderunt, illum vero lapidauerunt.

Rursum legauit alios seruos plures prioribus: & fecerunt illis similiter.

Posterius autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.

At Agricolæ videntes filium, dixerunt in seipsis: Hic est hæres: venite, occidamus eum & obtineamus hæreditatem eius.

Et sumentes eiecerunt eum extra vineam, & occiderunt.

Quum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

Aiunt illi: Malos malè perdet ipsos, & vineam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructus in tẽporibus suis.

Dicit illis Iesus: Nunquam legistis in Scripturis: lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factũ est istud: & est mirabile in oculis nostris.

Propter hoc dico vobis, quod tolletur à vobis regnum Dei & dabitur genti facienti fructus eius.

Et cadens super lapidem istum, conquassabitur: super quem vero ceciderit, comminuet eum.

Et audiẽtes principes Sacerdotũ & Pharisæi parabolas eius, cognouerunt quod de ipsis diceret.

Et quærentes eum prehendere, timuerũt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant.

CAP. XXII.

ET respondens Iesus, iterum dixit eis in parabolis, dicens:

Simile factum est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo:

Et misit seruos suos vocare vocatos ad nuptias: & nolebant venire.

Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite vocatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa, & omnia expedita, venite ad nuptias.

Illi autẽ negligẽtes abierunt, ille quidem in proprium agrum, ille vero ad mercaturam suam:

At reliqui prehendentes seruos eius, contumeliis affecerunt, & occiderunt.

Audiens autem rex ille, iratus est: & mittens exercitus suos, perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ illorum incendit.

Tunc ait seruis suis: Quidem nuptiæ expeditæ sunt: qui autem vocati, non fuerunt digni.

Ite ergo ad compita viarum, & quoscunque inueneritis, vocate ad nuptias.

Et egressi serui illi in vias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malosque & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.

Transl. Erasm. Roterod.

Vter è duobus fecit quod voluit pater? Et dicunt ei, prior. Dicit illis Iesus, Amen dico vobis, quod publicani & meretrices præcedunt vos in regnum Dei.

Venit enim ad vos Ioannes per viam iustitiæ, & non credidistis ei, publicani autem & meretrices crediderunt ei. Vos autem cum vidisseris non fuistis commoti pœnitentia postea, vt crederetis ei.

Aliam parabolam audite. Homo quidam erat paterfamilias, qui plantauit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, ac peregrè profectus est.

Cum autem tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, vt acciperent fructus ipsius.

Et agricolæ apprehensis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidauerunt.

Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter.

Nouissime autem misit ad eos filium suum, dicens: reuerebuntur filium meum.

Agricolæ autem viso filio, dixerunt intra se. Hic est hæres, venite occidamus eum, & occupemus hæreditatem eius.

Et apprehensum eum, eiecerunt ex vinea, & occiderunt.

Cum ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

Aiunt illi. Mali cum sint, malè perdet illos, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

Dicit illis Iesus, nunquam legistis in scripturis, Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. à domino factum est hoc, & est mirabile in oculis nostris?

Ideo dico vobis, auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.

Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem vero ceciderit, conteret eum.

Et cum audissent principes sacerdotum ac pharisæi parabolas eius, cognouerunt, quod de se diceret.

Et quærentes illi manus iniicere timuerũt turbas, quoniam tanquam prophetam eum habebant.

CAP. XXII.

ET respondens Iesus, iterum dixit eis per parabolas, & ait:

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.

Et emisit seruos suos, vt vocarent inuitatos ad nuptias, & nolebant venire.

Rursus emisit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata, venite ad nuptias.

Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam.

Reliqui vero tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos occiderunt.

Rex autem cum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.

Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant non fuerunt digni.

Ite ergo ad exitus viarum, & quotcunque inueneritis, vocate ad nuptias.

Et egressi serui eius in vias, congregauerunt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos, & impleta sunt nuptiæ discumbentibus.

Vulgat. Editio.

Intrauit autem rex vt videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali. 11

Et ait illi: Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit: 12

Tunc dixit rex miniſtris: * Ligatis manibus, & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium. 13

Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi. 14

* Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt vt caperent eum in ſermone. 15

Mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis dicentes: Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo: non enim reſpicis perſonam hominum: 16

Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet cenſum dare Cæſari, an non? 17

Cognita autem Ieſus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? 18

Oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium. 19

Et ait illis Ieſus: Cuius eſt imago hæc, & ſuperſcriptio? 20

Dicunt ei: Cæſaris. Tunc ait illis: * Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. 21

Et audientes mirati ſunt, & relicto eo abierunt. 22

In illo die acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionem: & interrogauerunt eum. 23

Dicentes: Magiſter, Moyſes dixit: *Si quis mortuus fuerit non habens filium, vt ducat frater eius vxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. 24

Erant autem apud nos ſeptem fratres, & primus vxore ducta, defunctus eſt: & non habẽs ſemen, reliquit vxorem ſuam fratri ſuo. 25

Similiter ſecũdus, & tertius vſque ad ſeptimum. 26

Nouiſſime autem omniũ & mulier defuncta eſt. 27

In reſurrectione ergo cuius erit de ſeptem vxor? omnes enim habuerunt eam. 28

Reſpondens autem Ieſus, ait illis: Erratis, neſciẽtes Scripturas, neque virtutem Dei. 29

In reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur: ſed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo. 30

De reſurrectione autem mortuorum non legiſtis quod dictum eſt à Deo dicente vobis: 31

Ego ſum Deus Abrahã, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium. 32

Et audiẽtes turbæ, mirabantur in doctrina eius. 33

* Phariſæi autem audientes quod ſilentium impoſuiſſet Sadducæis, conuenerunt in vnum: 34

Et interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum: 35

Magiſter quod eſt mandatum magnum in Lege? 36

Ait illi Ieſus: * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: 37

Hoc eſt maximum, & primum mandatum. 38

Secundum autem ſimile eſt huic: * Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. 39

In his duobus mandatis vniuerſa lex pendet, & prophetæ. 40

Congregatis autem Phariſæis, interrogauit eos Ieſus, 41

Dicens: Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei: Dauid. 42

Tranſl. ex Syriac.

Ingreſſus autem rex vt ſpectaret diſcumbentes, intuitus eſt illic hominem non indutum veſtimentis conuiualibus. 11

Et dixit ei: Socie mi, quomodo huc ingreſſus es, cum non habeas veſtimenta conuiualia? Ille vero obmutuit. 12

Tunc ait rex miniſtris: Ligate manus, ac pedes eius, eumq; ejicite in tenebras exteriores; illic erit fletus, & ſtridor dentium. 13

Multi ſiquidem vocati ſunt, panci vero electi. 14

* *Tunc abeuntes Periſchæi, conſilium inierunt quomodo aucuparentur eum in ſermone.* 15

Mittuntq; ad eum diſcipulos ſuos cum domeſticis Herodis, & dicunt ei: Doctor, nouimus te eſſe veracem, viamq; Dei in veritate docere, ac nullius ſuſtinere curam, nec enim es acceptor facierum hominum, (nec enim delectum perſonarum habes.) 16

Die nobis igitur, vt tibi videtur, licet dare pecuniam, capitatim Cæſari, necne? 17

Ieſchua vero cognoſcens malitiam eorum, ait: Quid me tentatis acceptores vultus (Hypocritæ.) 18

Oſtendite mihi denarium argenti capitis (cenſus.) *Illi autem obtulerunt ei denarium.* 19

Et ait illis Ieſchua: Cuius eſt imago iſta, & inſcriptio? 20

Dicunt, Cæſaris. Dixit eis: Date ergo quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei, Deo. 21

Quod cum audiſſent mirati ſunt, & reliquerunt eum, atq; abiere. 22

* *In die illo acceſſerunt Zadoukæi, & dicunt ei, nulla eſt vuiificatio mortuorum: & interrogauerunt eum,* 23

Dicentes ei: Doctor, Mouſche dixit nobis: Si quiſpiam moriatur, quum non habeat liberos, accipiat frater eius vxorem ipſius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo. 24

Fuerunt autem apud nos fratres ſeptem: primus duxit vxorem, & mortuus eſt: quumq; non habuiſſet liberos, reliquit vxorem fratri ſuo. 25

Itidem quoque ſecundus, & tertius, & vſque ad ſeptem illos. 26

Poſt omnes autem mortua eſt, & mulier. 27

In reſurrectione ergo cuiusnam ex iſtis ſeptem futura eſt vxor? omnes enim duxerunt eam. 28

Reſpondit Ieſchua, & dixit eis: Erratis, neſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei. 29

Nam in reſurrectione mortuorum, neque ducunt vxores, nec mulieres habent viros; ſed ſunt inſtar angelorum Dei in cœlis. 30

De reſurrectione vero mortuorum, non legiſtis id quod dictum eſt vobis à Deo dicente: 31

Ego ſum Deus Abrohom, Deus Iſchok, Deus Iaakoub. nec eſt Deus mortuorum, ſed viuentium. 32

Quod cum audiſſent turbæ, admirabantur ob doctrinam eius. 33

* *Periſchæi vero cum audiſſent eum impoſuiſſe ſilentium Zadoukæis, congregati ſunt ſimul.* 34

Et interrogauit eum vnus ex eis peritus Legis, cum tentaret eum, 35

Doctor, quodnam eſt præceptum maximũ in Lege? 36

Ieſchua autem dixit ei: Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua, & ex tota mente tua. 37

Iſtud eſt præceptum maximum & primum. 38

Et ſecundum ſimile eſt ei: Diliges proximum tuum ſicut animam tuam. (teipſum.) 39

Ab iſtis duobus præceptis pendent lex & Prophetæ. 40

Quum autem congregati fuiſſent Periſchæi, interrogauit eos Ieſchua, 41

Inquiẽs: Quid dicitis de Meſchicho, cuius eſt filius? Dicunt ei: Filius eſt Danidis. 42

Sup. 8. 12. & 13. 42. Inf. 25. 30

Mar. 12. 13. Lu. 20. 20

Mar. 12. 17

Exo. 3. 6

Mar. 12. 18. Lu. 20. 27

Deu. 6. 5

Le. 19. 18. Mar. 12. Lu. 10. 27

Mar. 12. 35. Lu. 20. 41

Ad Veſpera feriæ 3. Septuageſimæ Paſchatis.

Lectio Defunctorum.

Matutinis feriæ 3. Septuageſimæ Paſchatis.

Transl. B. Ariæ Mont.

Ingreſſus autem rex ſpectare diſcumbentes, vidit ibi hominem non veſtitum indumentum nuptiarum.

Et ait illi: Amice, quomodo intraſti huc, non habens veſtem nuptialem? Ille vero ore occluſus eſt.

Tunc dixit rex miniſtris: Ligantes eius manus & pedes, tollite eum & eiicite in tenebras exteriores: ibi erit fletus & fremitus dentium.

Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi.

Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium ſumpſerũt vt eum illaquearent in ſermone.

Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicentes: Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces: & non eſt cura tibi de aliquo: non enim reſpicis in faciem hominum:

Dic ergo nobis quid tibi videtur, licet dare cenſum Cæſari, an non?

Cognoſcens autem Ieſus nequitiam eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?

Oſtendite mihi numiſma cenſus. Illi vero obtulerunt ei denarium.

Et ait illis: Cuius imago hæc, & ſuperſcriptio?

Dicunt ei: Cæſaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ Dei, Deo.

Et audientes mirati ſunt, & relinquentes eum abierunt.

In illo die acceſſerunt ad eum Sadducæi, dicentes non eſſe reſurrectionem: & interrogauerunt eum.

Dicentes: Magiſter, Moyſes dixit: Si quis mortuus fuerit non habens genitos ob affinitatẽ ducet frater eiꝰ vxorẽ illius, & ſuſcitabit ſemẽ fratri ſuo.

Erant autem apud nos ſeptem fratres, & primus vxore ducta, obiit: & non habẽs ſemen, reliquit vxorem ſuam fratri ſuo.

Similiter ſecũdus, & tertius vſque ad ſeptem.

Poſtremũ autem omnium defuncta eſt, & mulier.

In ergo reſurrectione cuius ſeptem erit vxor? omnes enim habuerunt eam.

Reſpondens autem Ieſus, ait illis: Erratis, neſciẽtes Scripturas, neque efficaciam Dei.

In enim reſurrectione neque nubent, neq; dantur nuptui, ſed ſicut Angeli Dei in cœlo ſunt.

De autem reſurrectione mortuorum, non legiſtis effatum vobis à Deo dicente:

Ego ſum Deus Abrahã, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium.

Et audientes turbæ, percellebantur in doctrina eius.

At Phariſæi audientes quod occcluſit os Sadducæis coacti ſunt in idipſum.

Et interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum, & dicens:

Magiſter, quod mandatum magnum in Lege?

At Ieſus ait illi: Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota cogitatione tua.

Hoc eſt primum & magnum mandatum.

Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum, ſicut teipſum.

In his duobus mandatis vniuerſa lex & prophetæ pendent.

Coactis autem Phariſæis, interrogauit eos Ieſus,

Dicens: Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei, Dauid.

Transl. Eraſm. Rotterod.

11 *Ingreſſus autem rex, vt videret diſcumbentes, vbi vidit illic hominem non veſtitum veſte nuptiali,*

12 *Ait illi: Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit.*

13 *Tunc dixit rex miniſtris: Ligatis pedibus & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium.*

14 *Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi.*

15 *Tunc abeuntes phariſæi conſilium cœperunt, vt illaquearent eum in ſermone.*

16 *Et ad illum emittunt diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicentes: Magiſter, ſcimus, quod verax es, & viam dei in veritate doceas, neque cures quenquam, Non enim reſpicis perſonam hominum.*

17 *Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Licet cenſum dari Cæſari, an non?*

18 *Cognita autem Ieſus malicia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?*

19 *Oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi obtulerunt ei denarium.*

20 *Et ait illis: Cuius eſt imago hæc, & inſcriptio?*

21 *Dicunt ei: Cæſaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.*

22 *Et his auditis, mirati ſunt, & omiſſo eo abierunt.*

23 *In illo die acceſſerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionem, & interrogauerunt eum,*

24 *Dicentes: Magiſter, Moyſes dixit, ſi quis mortuus fuerit, non habens filium, vt ducat frater eius vxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.*

25 *Erant autem apud nos ſeptem fratres, & primus vxore ducta defunctus eſt, ac non habens ſemen, reliquit vxorem ſuam fratri ſuo,*

26 *Similiter ſecundus & tertius vſque ad ſeptimum.*

27 *Nouiſſime autem omnium defuncta eſt & mulier.*

28 *In reſurrectione ergo cuius è ſeptem illis erit vxor? Omnes enim habuerunt eam.*

29 *Reſpondens autẽ Ieſus, ait illis: Erratis, neſciẽtes ſcripturas neque virtutem dei.*

30 *In reſurrectione enim neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, ſed ſunt ſicut angeli dei in cœlo.*

31 *De reſurrectione vero mortuorum, non legiſtis quod vobis dictum eſt à Deo qui ait,*

32 *Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac & Deus Iacob: Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium.*

33 *Et cum audiſſent turbæ, ſtupuerunt de doctrina eius.*

34 *Phariſæi autem cum audiſſent, quod obturaſſet os Sadducæis, conuenerunt in vnum.*

35 *Et interrogauit eum vnus ex eis legis Doctor quiſpiam tentans eum, & dicens:*

36 *Magiſter quod eſt mandatum magnum in lege?*

37 *Ait illi Ieſus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.*

38 *Hoc eſt primum & magnum mandatum.*

39 *Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.*

40 *In his duobus mandatis, tota lex & prophetæ pendent.*

41 *Congregatis autem Phariſæis, interrogauit eos Ieſus,*

42 *Dicens: Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei, Dauid.*

Vulgat. Editio.

Ait illi: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum, dicens:
*Dixit Dñs, Domino meo: ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellũ pedum tuorũ.
Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius eſt?
Et nemo poterat ei reſpõdere verbũ: neque auſus fuit quiſquã ex illa die eum amplius interrogare.

CAP. XXIII.

TVne Ieſus locutus eſt ad turbas, & ad diſcipulos ſuos,
Dicens: Super cathedram Moyſi ſederunt * Scribæ, & Phariſæi.
Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, ſeruate, & facite: ſecundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt.
* Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem ſuo nolunt ea mouere.
Omnia vero opera ſua faciunt vt videantur ab hominibus: * dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.
Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis,
Et ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.
* Vos autem nolite vocari Rabbi: vnus eſt enim Magiſter veſter, omnes autem vos fratres eſtis.
* Et Patrem nolite vocari vobis ſuper terram: vnus eſt enim Pater veſter, qui in cælis eſt.
Nec vocemini magiſtri: quia Magiſter veſter vnus eſt, Chriſtus.
Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter.
* Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur.
Væ autem vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: quia clauditis regnum cælorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare.

Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: * quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis iudicium.

Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: quia circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum proſelytũ: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos.
Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit in auro templi, debet.
Stulti, & cæci: Quid enim maius eſt aurum, an templum, quod ſanctificat aurum?
Et quicumque iurauit in altari, nihil eſt: quicunque autem iurauerit in dono, quod eſt ſuper illud, debet.
Cæci: Quid enim maius eſt, donum, an altare, quod ſanctificat donum?
Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus, quæ ſuper illud ſunt.
Et quicumque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipſo:
Et qui iurat in cœlo iurat in throno Dei, & in eo qui ſedet ſuper eum.
* Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hyppocritæ: qui decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.

Tranſl. ex Syriac.

43 *Dicit eis: Quomodo ergo per ſpiritum vocat eum Dominum? Ait enim:*
44 *Dixit Dominus Domino meo: ſede à dextera mea, vſq; dum ponam hoſtes tuos ſubter pedes tuos.*
45 *Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius eſt?*
46 *Et nemo poterat ei reddere rationem: nemoq; auſus eſt amplius ab illo die interrogare eum.*

CAP. XXIII.

1 *TVnc Ieſchua collocutus eſt turbis, & diſcipulis ſuis,*
2 *Et dixit eis: Super cathedram Mouſche ſederunt Scribæ, & Periſchæi.*
3 *Quicquid igitur dicent vobis, vt ſeruetis, ſeruate, ac peragite: ſed iuxta opera eorum ne feceritis; dicunt enim & non faciunt.*
4 *Ligantq; onera grauia, & imponunt humeris hominum: ipſi vero ne ſuo (quidem) digito volunt ea tangere.*
5 *Et omnia opera ſua faciunt vt ſpectẽtur ab hominibus: dilatant enim phylacteria ſua, & producunt fimbrias palliorum ſuorum:*
6 *Et amant primos accubitus in cœnis, & primos conſeſſus in Synagogis.*
7 *Et ſalutationem in plateis, & vocari ab hominibus Rabbi.*
8 *Vos autem ne vocemini Rabbi, vnus eſt enim magiſter veſter, vos autem omnes fratres eſtis.*
9 *Nec patrem vocetis vobis in terra: vnus enim eſt pater veſter, qui eſt in cœlis.*
10 *Neque vocemini rectores, quoniam vnus eſt Rector veſter Meſchucho.*
11 *Qui autem maximus eſt inter vos ſiat vobis miniſter.*
12 *Quicunque enim efferet ſeipſum, deprimetur: & qui ſeipſum depreſſerit, efferetur.*
13 *Væ vobis Scribæ, & Periſchæi acceptores vultus (Hypocritæ) quippe qui exedatis domos viduarũ, ea occaſione quod producatis orationes veſtras: propterea ſubituri eſtis iudicium ſupremum.* * Ad ſententiam præcedentem ad-dite 3 ſententias poſtremas.
14 *Væ vobis Scribæ, & Periſchæi acceptores vultus (Hypocritæ) quippe qui claudatis regnum cælorũ coram hominibus. vos enim non introitis, nec eos qui introeunt ſinitis introire.*
15 *Væ vobis Scribæ, & Periſchæi acceptores vultus: quippe qui perluſtretis mare, & aridam, vt faciatis vnum proſelytum: & quum factus eſt, facitis eum filium gehennæ duplo ſuper vos.*
16 *Væ vobis duces cæci, quippe qui dicatis: Quiſquis iurat per templum, nihil eſt: quiſquis autem iurat per aurum templi, reus eſt.*
17 *Stulti, & cæci, vtrum enim maius eſt aurum, aut tẽplum, quod conſecrat ipſum aurum?*
18 *Et quiſquis iurat per altare, nihil eſt: quicunque vero iurat per oblationem quæ eſt ſuper ipſum, reus eſt.*
19 *Stolidi, & obcecati, vtrum enim maius eſt oblatio an altare, quod conſecrat oblationem?*
20 *Qui ergo iurat per altare, iurat per ipſum, ac per omnia, quæ ſuper eo ſunt.*
21 *Et qui iurat per templum, iurat per ipſum, & per eũ, qui habitat in eo.*
22 *Quiq; iurat per cœlos, iurat per thronum Dei, & per eum, qui ſedet ſuper ipſum.*
23 *Væ vobis Scribæ, & Periſchæi acceptores vultus, quippe qui decimetis mentham, & anethum, atq; cuminum; & omittatis grauiora legis, iudicium, & miſericordiam, atq; fidem: hæc autem oportet vt faciatis, & illa non omittatis.*

Digitized by Google

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Ait illis: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu Dominum eum vocat,dicens:

Dixit Dñs, Domino meo: ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellũ pedum tuorũ?

Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius eſt?

Et nemo poterat ei reſpõdere verbũ:neque auſus fuit quiſquã ex illa die interrogare eum amplius.

CAP. XXIII.

TVnc Ieſus locutus eſt turbis, & ad diſcipulis ſuis,

Dicens: Super Moyſi cathedram ſederunt Scribæ,& Phariſæi.

Omnia ergo quæcumque dixerint vobis ſeruare ſeruate,& facite: ſecundum vero opera eorum ne facite: dicunt enim,& non faciunt.

Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: at digito ipſorum non volunt mouere ea.

Omnia vero opera ſua faciunt ad ſpectari hominibns. dilatant vero philacteria ſua, & magnificant fimbrias veſtimentorum ſuorum.

Amantque primos recubitus in cœnis,& primas cathedras in ſynagogis.

Et ſalutationes in foris, & vocari ab hominibus Rabbi,Rabbi.

* Vos autem ne vocemini Rabbi: vnus enim eſt veſter doctor Chriſtus,omnes autẽ vos fratres eſtis.

Et Patrem ne vocetis veſtrum ſuper terram: vnus eſt enim Pater veſter,qui in cælis.

Nec vocemini doctores:vnus enim veſter eſt doctor, Chriſtus.

Qui vero maior veſtrum, erit veſter miniſter.

* Qui autem exaltauerit ſeipſum humiliabitur; & qui humiliauerit ſeipſum, exaltabitur.

Væ autem vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: quia comeditis domos Viduarum,& prætextu prolixa orantes: propter hoc accipietis abundantius iudicium.

Væ vobis Scribæ,& Phariſæi hypocritæ:quia clauditis regnum cælorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare.

Væ vobis Scribæ,& Phariſæi hypocritæ:quia circuitis mare,& aridam, facere vnum proſelytum: & quum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ dupliciorem vobis.

Væ vobis duces cæci, dicentes: ¡Quicumque iurauerit in templo, nihil eſt: qui autem iurauerit in auro templi,debet.

Stulti, & cæci: Quid enim maius eſt aurum, aut templum ſanctificans aurum?

Et quicumque iurauit in altari, nihil eſt: quicunque autem iurauerit in dono, quod ſuper illud, debet.

Stulti & cæci: Quid enim maius? donum, an altare, ſanctificans donum?

Ergo iurans in altari, iurat in eo, & in omnibus, quæ ſuper illud.

Et iurans in templo,iurat in illo,& in habitante illud.

Et iurans in cælo,iurat in throno Dei, & in ſedente ſuper eum.

Væ vobis Scribæ,& Phariſæi hyppocritæ:quia decimatis mentam,& anethum, & cyminum,& reliquiſtis grauiora legis,iudicium,& miſericordiam. & fidem. hæc oportuit facere, & illa non omittere.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

43 *Ait illis: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum, dicens:*

44 *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis: Donec ponam inimicos tuos ſub ſcãmum pedum tuorum.*

45 *Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius eſt?*

46 *Et nemo poterat ei reſpondere quicquam, neque auſus fuit quiſquam ex eo die eum amplius interrogare.*

CAP. XXIII.

1 *TVnc Ieſus locutus eſt ad turbas,& ad diſcipulos ſuos.*

2 *Dicens: In cathedra Moyſi ſedent ſcribæ & phariſæi:*

3 *Omnia ergo quæcunque inſſerint vos ſeruare, ſeruate, & facite: ſecundum opera vero eorum noliste facere, Dicunt enim,& non faciunt.*

4 *Colligant enim onera grania difficiliaque portatu, & imponunt in humeros hominum, caterum digito ſuo nolunt ea mouere.*

5 *Omnia vero opera ſua faciunt, in hoc vt ſpectentur ab hominib. Dilatant autem pinlacteria ſua,& magnificant fimbrias palliorum ſuorum.*

6 *Amantque primos accubitus in cœnis, & primo ſedere loco in conciliis.*

7 *Et ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi.*

8 *Vos autem nolite vocari rabbi: vnus eſt enim magiſter veſter, nempe Chriſtus: omnes autem vos fratres eſtis.*

9 *Et patrem nolite vocare vobis in terra, vnus eſt enim pater veſter qui in cælis eſt.*

10 *Nec vocemini magiſtri. vnus enim veſter eſt magiſter, nempe Chriſtus.*

11 *Qui maximus eſt veſtrum,erit miniſter veſter.*

12 *Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur:& qui ſe humiliauerit, exaltabitur.*

13 *Væ autẽ vobis Scribæ & phariſæi hyppocritæ,quia clauditis regnum cælorum ante homines: vos enim non intratis,nec aduenientes ſinitis intrare.*

14 *Væ vobis Scribæ & phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum,idque prætextu prolixæ precationis,propter hoc grauius puniemini.*

15 *Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia circumitis mare & aridam, vt faciatis vnum proſelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis quam vos eſtis.*

16 *Væ vobis duces cæci, quia dicitis: quicumque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit per aurum templi, reus eſt.*

17 *Stulti & cæci. vtrum enim maius eſt,aurum,an templum quod ſanctificat aurum?*

18 *Et quicumque iurauerit per altare, nihil eſt: quicumque autem iurauerit per donum quod eſt ſuper illud, reus eſt.*

19 *Stulti ac cæci.vtrum enim maius eſt, donum an altare quod ſanctificat donum?*

20 *Qui ergo iurauerit per altare: iurat per ipſum & per omnia quæ ſuper illud ſunt.*

21 *Et qui iurauerit per templum, iurat per illud & per eum qui habitat in ipſo.*

22 *Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thronum dei,& per eum qui ſedet ſuper illum.*

23 *Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentham & anethum & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam ac fidem. Hæc oportuit facere,& illa non omittere.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. 24

Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia mundatis quod deforis eſt calicis, & paropſidis: intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. 25

Phariſæe cæce, munda prius quod intus eſt calicis & paropſidis: vt fiat id quod deforis eſt mundum. 26

Væ vobis Scribæ & Phariſæi Hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa: intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia. 27

Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iuſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. 28

Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ qui ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum: 29

Et dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocij eorum in ſanguine Prophetarum. 30

Itaque teſtimonio eſtis vobismetipſis, quia filij eſtis eorum, qui Prophetas occiderunt. 31

Et vos implete menſuram patrum veſtrorum. 32

* Sup. 3. 7. * Serpentes, genimina viperarũ, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? 33

Ideo ecce ego mitto ad vos Prophetas & ſapientes, & ſcribas: & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem: 34

Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, * à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem * Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. 35

* Gen. 4. 8. Heb. 11. 4. * 2. Par. 24. 22. Lu. 11. 51.

Amen dico vobis venient hæc omnia ſuper generationem iſtam? 36

Hieruſalem, Hieruſalẽ quæ occidis Prophetas: & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt quoties volui cõgregare filios tuos quemadmodum gallina cõgregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? 37

Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. 38

Dico enim vobis: Non me videbitis à modo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini. 39

CAP. XXIIII.

Mar. 13. 1. Lu. 22. 5. ET egreſſus Ieſus de tẽplo, ibat, & acceſſerũt diſcipuli eius, vt oſtenderẽt ei ædificationes tẽpli. 1

Ipſe autem reſpondens Ieſus dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur. 2

* Lu. 19. 44. * Sedẽte autem eo ſuper montem Oliueti, acceſſerunt ad eum diſcipuli ſecreto dicentes, Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſeculi? 3

* Eph. 5. 6. Col. 2. 18. * Et reſpondens Ieſus dixit eis: Videte ne quis vos ſeducat: 4

Multi enim venient in nomine meo, dicentes Ego ſum Chriſtus: & multos ſeducent. 5

Auditurí enim eſtis prælia, & opiniones prælíorum. Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, ſed nondum eſt finis. 6

Conſurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt peſtilentiæ, & fames, & terræmotus per loca. 7

Tranſl. ex Syriac.

Duces cæci qui excolatis culices, & deglutitis camelos. 24

Væ vobis ſcribæ & Periſchæi acceptores vultus, (perſonati) quippe qui emundetis exteriorem partem calicis & quæ ſunt anſæ: intus autem plena ſunt rapina & iniquitate. 25

Periſchæi obcæcati, emundate primum quod eſt intra calicem & paropſide: vt & id quod extra eſt mundum fiat. 26

Væ vobis ſcribæ & Periſchæi acceptores vultus, quippe qui ſimiles ſitis ſepulchris dealbatis, quæ extra quidem videntur pulcherrima: intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, omniq; immunditia. 27

Sic & vos, extra quidem videmini hominibus tanquam iuſti, intus autem pleni eſtis iniquitate, & acceptione facierum. (hypocriſi) 28

* *Væ vobis ſcribæ & Pereſchæi acceptores vultus, quippe qui extruatis ſepulchra prophetarum, ac præparetis monumenta iuſtorum.* 29

* Miniſterium ſecundæ ſectionis vertit hebdomadis Paſtionis Dominique Stephani.

Et dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, nequaquam fuiſſemus eis ſocy in ſanguine prophetarum. 30

Itaq; teſtimonium perhibetis contra voſmetipſos, quippe qui filij ſitis eorum qui interfecerunt prophetas. 31

Vos quoque complete menſuram patrum veſtrorum. 32

Serpentes progenies viperarum quomodo effugietis à iudicio gehennæ? 33

Propterea ecce ego mitto ad vos prophetas & ſapientes, & ſcribas, & ex ijs interfecturi eſtis, & in crucem acturi, & ex ijs flagellis cæſuri eſtis in ſynagogis veſtris, & perſequemini eos à ciuitate in ciuitatem. 34

Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtorum, qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Hobel iuſti vſq; ad ſanguinem Zachario filij Barakio, quem trucidaſtis inter templum & altare. 35

Amen ego dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam. 36

Ouriſchlem, Ouriſchlem, trucidans prophetas, & lapidibus obruens eos qui ad eam mittuntur, quoties volui congregare filios tuos: ſicut congregat gallina pullos ſuos ſub alas ſuas, nec voluiſtis. 37

Ecce relinquitur vobis domus veſtra deſerta. 38

Ego enim dico vobis, Non videbitis me ab hoc tempore, vſq; dum dicatis: Benedictus ille qui venit in nomine Domini. 39

CAP. XXIV.

Ad veſperã feſto Cereri.

ET exijt Ieſchua à templo vt abiret. Et acceſſere diſcipuli eius, oſtendentes ei ædificium templi. 1

Ipſe vero dixit eis: Ecce nõne videtis hæc omnia? Amin ego dico vobis: non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur. 2

Et quum ſederet Ieſchua ſuper montem oliuarum, acceſſerunt diſcipuli eius, & aiunt inter ſe & eum: (ſeorſim) *Dic nobis, quando hæc fient, & quod erit ſignum aduentus tui, & conſummationis mundi?* 3

Reſpondit Ieſchua, & dixit eis: Cauete, ne quis vos inducat in errorem. 4

Multi ſiquidem venturi ſunt in nomine meo, dicturiq;: Ego ſum Meſchicho; multoſq; in errorem inducent. 5

Futurum eſt autem vt audiatis prælia, & rumorẽ bellorum, Videte ne turbemini: Oportet enim vt hæc omnia fiant, ſed necdum finis. 6

Inſurget enim gens cõtra gentem, & regnum cõtra regnum erunt; q; fames, & peſtilentiæ, & terræmotus in ſingulis locis. 7

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Duces cæci, excolantes culicem, ac camelum glutientes,

Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia mundatis quod deforis poculi & patinæ, intus autem plena ſunt ex rapina & iniuſtitia.

Phariſæe cæce, munda prius quod intus poculi & patinæ vt fiat & quod deforis ipſorum mundũ.

Væ vobis Scribæ & Phariſæi Hypocritæ: quia aſſimilamini ſepulchris dealbatis, quæ à foris quidẽ apparent ſpecioſa: intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum & omni immunditia.

Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iuſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.

Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ quia ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum:

Et dicitis: quod ſi fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus communicatores eorum in ſanguine Prophetarum.

Itaque teſtamini vobismetipſis, quia filij eſtis occidentium Prophetas.

Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.

Serpentes, genimina viperarũ, quomodo fugietis à iudicio gehennæ?

Propter hoc ecce ego mitto ad vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas: & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex illis flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem:

Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, effuſus ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare.

Amen dico vobis quod venient hæc omnia ſuper generationem iſtam.

Hieruſalem Hieruſalẽ occidens Prophetas & lapidans legatos ad ipſam quoties volui ſuper congregare filios tuos quemadmodum congregat gallina pullos ſuos ſub alas, & non voluiſtis?

Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.

Dico enim vobis: Non me videbitis à nunc, donec dicatis: Benedictus veniens in nomine Domini.

CAP. XXIIII.

ET egreſſus Ieſus ibat de templo, & acceſſerunt diſcipuli eius oſtendere ei ædificationes templi.

At Ieſus dixit illis. Non intuemini hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis ſuper lapidem qui non diſſoluetur. Sedẽtes autem eo ſuper montem Oliuarum acceſſerunt ad eum diſcipuli priuatim dicentes, Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum tuæ præſentiæ & cõſummationis ſeculi?

Et reſpondens Ieſus dixit eis: Videte ne quis vos ſeducat:

Multi enim venient in nomine meo, dicentes Ego ſum Chriſtus: & multos ſeducent.

Futuri eſtis autem audire bella & auditiones bellorum. Videte ne turbemini: oportet enim omnia fieri. ſed nondum eſt finis.

Excitabitur enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt fames, & peſtilentiæ, & terræmotus ſecundum loca.

Transl. Eraſm. Rotterod.

Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes.

Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia purgatis exteriorem poculi patinæq; partem: cæterum intus plena ſunt rapina & intemperantia.

Phariſæe cæce, purga prius quod eſt intra poculum & patinam, vt & exteriores horum partes puræ reddantur.

Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum, omniq; ſpurcitia.

Sic & vos, foris quidem apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis fictione & iniquitate.

Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum.

Et dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum.

Itaq; teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quod filij ſitis eorũ, qui prophetas occiderunt.

Vos quoque implete menſuram patrum veſtrorum.

Serpentes, progenies viperarum quomodo effugietis iudicium gehennæ?

Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas & ſapientes & ſcribas, & illorum aliquot occidetis crucifigetiſq;, & illorum nonnullos flagellabitis in ſynagogis veſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem.

Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel iuſti vſq; ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare.

Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam.

Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt: quoties volui congregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſtis.

Ecce relinquitur vobis domus veſtra deſerta.

Dico enim vobis, haudquaquam me videbitis poſthac, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAP. XXIV.

ET egreſſus Ieſus diſcedebat à templo: Et acceſſerunt diſcipuli eius, vt oſtenderent ei ſtructuras templi.

Ieſus autem, dixit illis: Nonne videtis hæc omnia? Amen dico vobis: non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruetur.

Sedente autem eo in monte olivarum, acceſſerunt ad eũ diſcipuli ſecretò, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt: & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſeculi?

Et reſpondens dixit eis: Videte, ne quis vos ſeducat.

Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus, multoſq; ſeducent.

Auditurì autem eſtis bella, & rumores bellorum, videte ne turbemini: Oportet enim omnia fieri, ſed nondum eſt finis.

Conſurget enim gens cõtra gentem, & regnum cõtra regnum & erunt peſtilentiæ, & fames, & terræmotus ſingulis locis.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Hæc autem omnia initia ſunt dolorum.	8	*Hæc autem omnia principium ſunt dolorum.*
* Tunc tradẽt vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus, propter nomen meum.	9	*Tunc tradent vos oppreſſioni, & interficient vos, eritiſque exoſi omnibus gentibus propter nomen meum.*
Et tunc ſcandalizabuntur multi: & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.	10	*Tunc impingent multi, & odio proſequetur alius aliũ, & alius alium prodet.*
Et multi pſeudoprophetæ ſurgent, & & ſeducent multos.	11	*Et multi pſeudoprophetæ ſurgent, multoſque inducent in errorem,*
Et quoniam abundauit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.	12	*Ac propter multitudinem iniquitatis, elangueſcet charitas multorum.*
Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.	13	*Qui autem ſuſtinuerit ad finem vſque, is ſalvus erit.*
Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio.	14	*Et prædicabitur hoc Euangeliũ regni in vniuerſo mundo in teſtimonium omnium gentium: & tunc veniet conſummatio.*
Cum ergo videritis abominationem deſolationis quæ dicta eſt * à Daniele propheta, ſtantẽ in loco ſancto, qui legit, intelligat.	15	*Quum autem videritis portentum immundum vaſtationis, quod dictum eſt per Daniil Prophetam, ſtans in loco ſancto, (is qui legit, intelligat:)*
Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes:	16	*Tunc illi qui in Iehudaa fuerint, fugiant in montem:*
Et qui in tecto, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua.	17	*Et is qui fuerit in tecto, non deſcendat vt ſumat quæ ſunt in ædibus ſuis.*
Et qui in agro, non reuertatur tollere tunicam ſuam.	18	*Et qui in agro fuerit, non reuertatur retrò vt accipiat veſtimentum ſuum.*
Væ autem prægnantibus, & nutrientib. in illis diebus.	19	*Væ autem prægnantibus, & iis quæ nutrices futuræ ſunt in illis diebus.*
Orate autem vt non fiat fuga veſtra in hieme * vel ſabbato.	20	*Orate verò ne fiat fuga veſtra hyeme, neque ſabbato.*
Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vſque modo, neque fiet.	21	*Erit enim tunc oppreſſio magna, qualis non fuit ab initio mundi, nunc vſque, nec erit.*
Et niſi breuiati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua oĩs caro: ſed propter electos breuiabũtur dies illi.	22	*Et niſi decurtati fuiſſent dies illi, non viueret omnis caro: verum propter electos decurtabuntur dies illi.*
* Tũc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic: nolite credere.	23	*Tunc ſi quiſpiam dixerit vobis: Ecce hic eſt Meſchicho, aut hic: ne credite.*
Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna magna, & prodigia: ita vt in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi.	24	*Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ: edẽtque ſigna magnifica, adeo vt inducant in errorem (ſi fieri poſſit) etiam electos.*
Ecce prædixi vobis.	25	*Ecce prædixi vobis.*
Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.	26	*Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, ne exieritis: aut ecce in cubiculo eſt, ne fidem adhibueritis.*
Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret vſque in Occidentem: ita erit & aduentus Filij hominis.	27	*Quemadmodum fulgur exit ab Oriente, & videtur in Occidentem vſque: ita futurus eſt aduentus Filij hominis,*
* Vbicumque fuerit corpus, illic cõgregabuntur & aquilæ.	28	*Vbicunque verò erit cadaver, ibi congregabũtur aquilæ.*
* Statim autẽ poſt tribulationem dierum illorũ ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur:	29	*Statim autem poſt oppreſſionem dierum illorum ſol obtenebreſcet, & luna non oſtendet ſplendorem ſuum, & ſtellæ cadent cœlis, virtutes cœlorum commouebuntur,*
Et tunc parebit ſignum Filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt Filium hominis veniẽtem in nubibus cœli cum virtute multa, & maieſtate.	30	*Tuncque apparebit ſignum Filij hominis in cœlis: & tunc plangent omnes generationes terræ: & conſpicient Filium hominis venientem ſuper nubes cœlorum cum virtute, & gloria multa.*
*Et mittet Angelos ſuos cũ tuba, & voce magna: & congregabunt electos eius à quattuor ventis, à ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum.	31	*Et mittet Angelos ſuos cum clangore magno: & congregabunt electos eius à quattuor ventis, ab extremo cœlorum vſque ad extremum eorum.*
Ab arbore autem fici diſcite parabolam: cũ iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas.	32	*A ficu autem diſcite parabolam: cum ejus quam iam rami tenereſcunt, & pullulant folia, ſcitis aduentare æſtatem.*
Ita & vos cum videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt in ianuis.	33	*Sic & vos quum videritis hæc omnia, ſcitote eam peruenisſe ad portam.*
Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc fiant.	34	*Amin ego dico vobis, nequaquam præterierit generatio iſta, vſque dum hæc omnia fiant.*
*Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea nõ præteribunt.	35	*Cœlum & terra præteribunt, at ſermones mei nequaquã præteribunt.*
De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque angeli cœlorum, niſi ſolus Pater.	36	* *De die autem illo, & de hora illa nemo nouit, ne Angeli quidem cœlorum, ſed pater tantum.*
*Sicut autem in diebus Noe, ita erit & aduentus Filij hominis.	37	*Sicut autem diebus Noach, ita futurus eſt aduẽtus Filij hominis.*
Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes,	38	*Sicut enim qui erant ante diluuium edebant & bibebant, & ducebant vxores, dabantque viros,*

vſque ad hunc

* Leclio defuncto-rum.

Digitized by Google

Tranſl. B. Ariæ Mont.		Tranſl. Eraſm. Roterod.
Omnia autem hæc initium dolorum.	8	*Hæc autem omnia initia ſunt dolorum.*
Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos: & eritis odio habiti ab omnibus gentibus, propter nomen meum.	9	*Tunc tradent vos in afflictionem, & occident vos: & eritis inuiſi cunctis gentibus propter nomen meum.*
Et tunc offendentur multi: & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.	10	*Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradent, ſeq; odio habebunt inuicem.*
Et multi pſeudoprophetæ excitabuntur, & ſeducent multos.	11	*Et multi pſeudoprophetæ ſurgent, ac ſeducent multos.*
Et propter multiplicari iniquitatem, refrigeſcet charitas multorum.	12	*Et quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.*
Qui autem permanens in finem, hic ſeruabitur.	13	*Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.*
Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſa habitata, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet finis.	14	*Et prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio.*
Quum ergo videritis abominationem deſolationis, effatam à Daniele propheta, ſtantem in loco ſancto, (legens intelligat.)	15	*Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele propheta, ſtantem in loco ſancto: qui legit, intelligat.*
Tunc qui in Iudæa, fugiant ad montes.	16	*Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes:*
Qui ſuper domum, non deſcendat tollere quæ de æde ſua:	17	*Qui in tecto, non deſcendat, vt tollat quicquam de domo ſua:*
Et qui in agro, non reuertatur retro tollere veſtem ſuam.	18	*Et qui in agro, non reuertatur vt tollat veſtes ſuas.*
Væ autem in vtero habentibus, & lactantibus in illis diebus.	19	*Væ autem prægnantibus, & lactantibus in illis diebus.*
Orate autem vt non fiat fuga veſtra hyeme, neque in Sabbato:	20	*Orate autem, vt non fiat fuga veſtra hyeme, neque ſabbato.*
Erit enim tunc tribulatio magna, qualis nō fuit ab initio mundi vſque modò, neque non fiet.	21	*Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi ad hoc vſque tempus, neque fiet.*
Et ſi nō cōtracti fuiſſent dies illi, nō fuiſſet ſeruata omnis caro: ꝓpter autē electos cōtrahentur dies illi.	22	*Et niſi decurtati fuiſſent dies illi, non fieret ſalua omnis caro: ſed propter electos decurtabuntur dies illi.*
Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic Chriſtus, aut illic: ne credatis.	23	*Tunc ſi quis vobis dixerit, ecce hic Chriſtus, aut illic, nolite credere.*
Excitabuntur enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt ſeducere, ſi poſsibile, & electos.	24	*Surgent enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, ſi fieri poſſit, etiam electi.*
Ecce prædixi vobis.	25	*Ecce, prædixi vobis.*
Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, ne exeatis: ecce in conclauibus, ne credatis.	26	*Si ergo dixerint vobis, ecce in deſerto eſt, nolite exire: ecce, in penetralibus, nolite credere.*
Sicut enim fulgur exit ab Orientibus, & apparet vſque Occidentes: ita erit & præſentia filii hominis.	27	*Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet vſque in occidentem, ita erit & aduentus filij hominis.*
Vbicumque enim fuerit cadauer, illuc congregabuntur aquilæ.	28	*Vbicunque enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ.*
Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo, & efficaciæ cælorum concutientur.	29	*Statim autem poſt afflictionem dierum illorum ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur.*
Et tunc parebit ſignum filij hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum efficacia & gloria multa.	30	*Et tunc apparebit ſignum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis, venientem in nubibus cæli, cum virtute & gloria multa.*
Et legabit angelos ſuos cum tuba & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à ſummis cælorum vſque extrema eorum.	31	*Et mittet angelos ſuos cum tuba voce magna, & congregabunt electos eius à quatuor ventis, à ſummis cælorum vſque ad terminos eorum.*
A verò ficu diſcite parabolam: quum iam ramus eius fuerit tener, & folia germinauerint, ſcitis quia prope æſtas;	32	*Ab arbore autem fici diſcite ſimilitudinem, cum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, ſcitis quod prope ſit æſtas.*
Ita & vos, quum videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt in ianuis.	33	*Ita & vos, cum videritis hæc omnia, ſcitote, quod prope ſit in foribus.*
Amen dico vobis, non præteribit generatio hæc, donec omnia iſta fiant.	34	*Amen dico vobis, non præteribit ætas hæc, donec omnia iſta fiant.*
Cælum & terra præteribunt: verùm verba mea non præteribunt.	35	*Cælum & terra præteribunt, verba autem mea non præteribunt.*
De autem die illa & hora nemo ſcit, neque angeli cælorum, niſi non Pater meus ſolus.	36	*Cæterum de die illo & hora nemo ſcit, ne angeli quidem cælorum, niſi pater meus ſolus.*
Sicut autem dies Noe, ita erit & aduentus Filij hominis.	37	*Sed ſicut erant dies Noe, ita erit & aduentus filij hominis.*
Sicut enim erant in diebus ante diluuium, comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes,	38	*Sicut enim erāt in diebus, qui præceſſerūt diluuiū, edentes & bibētes, contrahētes matrimoniū, & nuptum dātes,*

Vulgata Editio.

vſque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam:
Et non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes:ita erit & aduentus Filii hominis.
Tunc duo erunt in agro:vnus aſſumetur,& vnus relinquetur.
Duæ molentes in mola:vna aſſumetur,& vna relinquetur.
Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora Dominus veſter venturus ſit.
Illud autem ſcitote, * quoniam ſi ſciret paterfamilias qua hora fur vẽturus eſſet; vigilaret vtique, & non fineret perfodi domum ſuam.
Ideo & vos eſtote parati: quia qua neſcitis hora Filius hominis venturus eſt.
Quis,putas, eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit dominus ſuus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore?
* Beatus ille ſeruus,quem cum venerit dominus eius,inuenerit ſic facientem.
Amen dico vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.
Si autem dixerit malus ſeruus ille in corde ſuo: moram facit dominus meus venire:
Et cæperit percutere conſeruos ſuos, manducet autem,& bibat cum ebriosis:
Veniet dominus ſerui illius in die, qua non ſperat,hora,qua ignorat:
Et diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis. * Illic erit fletus,& ſtridor dentium.

CAP. XXV.

TVnc ſimile erit regnum cælorum decem virginibus: quæ accipientes lampades ſuas,exierunt obuiam ſponſo,& ſponſæ.
Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes:
Sed quinque fatuæ, acceptis lampadibus, non ſumpſerunt oleum ſecum:
Prudentes vero acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.
Moram autem faciente ſponſo, dormitauerunt omnes & dormierunt.
Media autem nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit,exite obuiam ei.
Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades ſuas.
Fatuæ autem ſapientibus dixerunt:Date nobis de oleo veſtro:quia lampades noſtræ extinguuntur.
Reſponderunt prudentes,dicentes: Ne forte non ſufficiat nobis, & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis.
Dum autem irent emere, venit ſponſus: & quæ parata erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua.
Nouiſsime vero veniunt & reliquæ virgines, dicentes:Domine,Domine,aperi nobis.
At ille reſpondens, ait: Amen dico vobis neſcio vos.
* Vigilate itaque,quia neſcitis diem,neq; horam.
* Sicut enim homo peregrè proficiſcens, vocauit ſeruos ſuos,& tradidit illis bona ſua:
Et vni dedit quinque talenta,alij autem duo,alij vero vnum, vnicuique ſecundum propriam virtutem,& profectus eſt ſtatim.
Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus eſt in eis,& lucratus eſt alia quinque.
Similiter & qui duo acceperat, lucratus eſt alia duo.

1 Thef. 4.15. Marc. 13. 35. Luc. 12. 39.
Apoc. 16.15.
Sup.13. 42. Inf.25.30

Tranſl. ex Syriac.

ad hunc vſq; diem quo ingreſſus eſt Nouach in arcam:
Neque cognouerunt donec veniſſent diluuium, & abſtuliſſet omnes:ſic futurus eſt aduentus Filij hominis.
Tunc duo erunt in villa, vnus aſſumetur, & alter relinquetur.
Duæ molentes in piſtrino, vna aſſumetur, & altera relinquetur.
Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora venturus eſt Dominus veſter.
Hoc autem ſcitote, ſi ſciret dominus domus quanam vigilia fur venturus ſit, vigilaret, nec ſineret perfodi domum ſuam.
Propterea & vos eſtote parati: nam qua hora non putatis,venturus eſt Filius hominis.
** Quis igitur eſt ſeruus fidelis, & ſapiens quem conſtituit dominus ſuus ſuper filios domus ſuæ,vt det eis cibum in tempore ſuo?*
Felix ille ſeruus;quem quum veniet dominus eius, inuenerit ita facientem.
Amin ego dico vobis, conſtituet eum ſuper omnia quæ habet.
Sin autem dixerit ſeruus ille nequam in corde ſuo, dominus meus tardat aduentum:
Cæperitq; percutere conſeruos ſuos, & comederit, ac potauerit cum temulentis:
Veniet dominus ſerui illius, quo die non expectat, & qua hora non nouit.
Et ſeparabit eum, ponetque partem eius cum acceptoribus vultus(hypocritis.)*illic erit fletus & ſtridor dentium.*

Oblatio Dominicæ Sacerdotum.

CAP. XXV.

TVnc aſſimilabitur regnum cælorum decem virginibus illis, quæ ſumpſerunt lampades ſuas, & exierunt in occurſum ſponſi & ſponſæ.
Quinque autem ex eis ſapientes erant, & quinque fatuæ.
Et illæ fatuæ ſumpſerant quidem lampades ſuas, ſed non aſſumpſerant ſecum oleum.
Hæ verò ſapientes ſumpſerant oleum in vaſis cum lampadibus ſuis.
Quum autem tardaret ſponſus, dormitarunt omnes, ſomnoque ſe dedere.
Et media nocte factus eſt clamor, Ecce, ſponſus venit, exite in occurſum eius.
Tunc ſurrexerunt omnes illæ virgines, & præparauerunt lampades ſuas.
Dixerunt autem illæ fatuæ ſapientibus, Date nobis ex oleo veſtro,ecce enim lampades noſtræ extinctæ ſunt.
Reſponderunt hæ ſapientes & dicunt: Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad eos qui venundant, & emite vobis.
Quum autem proficiſcerentur emptum, venit ſponſus: & hæ quæ paratæ erant introierunt cum eo in domum chori(ad nuptias:) *clauſaq; eſt ianua.*
Poſtremò verò venerunt, & illæ virgines aliæ, dicentes: Domine noſter, Domine noſter, aperi nobis.
Is verò reſpondit, & ait eis: Amin ego dico vobis, non noui vos.
Vigilate ergo, quia neſcitis diem illum neque horam.
** Sicut enim vir qui peregrè profectus eſt, vocauit famulos ſuos, & tradidit eis poſſeſſionem ſuam:*
Et vni quidem dedit quinque talenta, alij autem duo, alij denique vnum; vnicuique ſecundùm facultatem ipſius; & peregrè profectus eſt illico.
Profectus autem ille qui quinque talenta acceperat, negotiatus eſt ex eis, & lucratus eſt quinque alia.
Et itidem is qui duo negotiando lucratus eſt duo alia.

Statio tertiæ ante diem ſecundam ſeptuagenæ Paſchæ, & hebdomadæ ſanctæ.

Dominica Sacerdotum.

Tranſl. & Anne Merit.

Quemadmodum enim Mercator quidam
Et hodie quidam vocauit domi ſeruos ſuos, & ſi-
dixit eis ſuam ſubſtantiam.
mandauit eis ſuam ſubſtantiam.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Quemadmodum enim qui proficiſcens in peregrinum
vocauit ſeruos ſuos, & tradidit eis bona ſua.

Et vni dedit quinque talenta, alteri duo, alteri vnum,
vnicuique ſecundum propriam facultatem, & profectus
eſt.

Et vni dedit quinque talenta, alteri duo, alteri vnum,
vnicuique ſecundum ſuam quemque facultatem, & ſtatim
profectus eſt.

Abiit qui quinque talenta acceperat, & operatus eſt in
eis, & lucratus eſt alia quinque.

Abiit qui quinque talenta acceperat, & negotiatus eſt
cum illis, & fecit alia quinque talenta.

Similiter & qui duo acceperat, lucratus eſt alia duo.

Similiter qui duo acceperat, fecit & ipſe alia duo lucra.

Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, &
abſcondit pecuniam domini ſui.

Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, &
occultauit pecuniam domini ſui.

Poſt multum autem temporis venit dominus ſeruorum
illorum, & poſuit rationem cum eis.

Poſt multum autem temporis venit dominus ſeruorum
illorum, & exegit rationem cum eis.

CAP. XXV.

Tunc ſimile erit regnum cœlorum decem virgi-
nibus: quæ accipientes lampades ſuas exierunt obuiam
ſponſo & ſponſæ.

CAP. XXV.

Tunc ſimile erit regnum cœlorum decem virginibus,
quæ accipientes lampades ſuas exierunt obuiam ſponſo
& ſponſæ.

Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes.

Quinque autem ex eis erant ſtultæ, & quinque prudentes.

Quinque vero quæ fatuæ fuerunt, ſumpſerunt lampades
ſuas, & non ſumpſerunt oleum ſecum.

Quinque vero quæ ſtultæ fuerunt, ſumpſerunt lampades
ſuas, & non ſumpſerunt oleum ſecum.

Prudentes autem ſumpſerunt oleum in vaſis ſuis cum
lampadibus ſuis.

Prudentes autem ſumpſerunt oleum in vaſis ſuis cum
lampadibus ſuis.

Moram autem faciente ſponſo, dormitauerunt omnes
& dormierunt.

Moram autem faciente ſponſo, dormitauerunt omnes
& dormierunt.

Media autem nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus
venit, exite obuiam ei.

Media autem nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus
venit, exite obuiam ei.

Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt
lampades ſuas.

Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt
lampades ſuas.

Fatuæ autem ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo
veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.

Stultæ autem ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo
veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.

Respondentes autem prudentes dicentes: Ne forte non
ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite
vobis.

Respondentes autem prudentes dicentes: Ne forte non
ſufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite
vobis.

Dum autem irent emere, venit ſponſus: & quæ paratæ
erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua.

Dum autem irent emere, venit ſponſus: & quæ paratæ
erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua.

Poſtea autem veniunt & reliquæ virgines, dicentes:
Domine Domine aperi nobis.

Poſtea autem veniunt & reliquæ virgines, dicentes:
Domine Domine aperi nobis.

At ille reſpondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.

At ille reſpondens ait: Amen dico vobis, nescio vos.

Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam.

Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam.

Sicut enim homo peregre proficiſcens vocauit ſeruos
ſuos, & tradidit illis bona ſua.

Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem
duo, alii vero vnum, vnicuique ſecundum propriam
facultatem, & profectus eſt.

Et vni dedit quinque talenta, alteri duo, alteri vnum,
vnicuique ſecundum ſuam quemque facultatem, & ſtatim
profectus eſt.

Statim abiit qui quinque talenta acceperat, & operatus
eſt in eis, & lucratus eſt alia quinque.

Abiit qui quinque talenta acceperat, & negotiatus eſt
cum illis, & fecit alia quinque talenta.

Similiter qui duo lucratus eſt alia duo.

Similiter qui duo acceperat, fecit & ipſe alia duo lucra.

Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, &
occultauit pecuniam domini ſui.

Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, &
occultauit pecuniam domini ſui.

Poſt multum autem temporis venit dominus ſeruorum
illorum, & poſuit rationem cum eis.

Poſt multum autem temporis venit dominus ſeruorum
illorum, & exegit rationem cum eis.

Vulgat. Editio.

Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram,& abſcondit pecuniam domini ſui.

Poſt multũ vero temporis venit dominus ſeruorum illorum,& poſuit rationem cum eis.

Et accedens qui quinque talẽta acceperat,obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidiſti mihi,ecce alia quinque ſuperlucratus ſum.

Ait illi dominus eius.Euge ſerue bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam,intra in gaudium Domini tui.

Accelsit autẽ & qui duo talenta acceperat,& ait: Domine,duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum.

Ait illi dominus eius Euge ſerue bone,& fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam,intra in gaudium Domini tui.

Accedens autem,& qui vnum talentũ acceperat, ait:domine,ſcio quia homo durus es, metis vbi nõ ſeminaſti,& congregas vbi non ſparſiſti:

Et timens abij, & abſcondi talentum tuum in terra:ecce habes quod tuum eſt.

Reſpondens autem dominus eius,dixit ei: Serue male,& piger,ſciebas quia meto vbi non ſemino,& congrego vbi non ſparſi:

Oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis,& veniens ego recepiſſem vtique quod meum eſt cum vſura.

Tollite itaque ab eo talentum, & date ei,qui habet decem talenta.

Supra 13. Ama. 12. Luc. 8. Luc. 19. * Omni enim habẽti dabitur,& abũdabit:ei autẽ, q nõ habet,& quod videtur habere,auferetur ab eo.

Et inutilem ſeruum ejicite in tenebras exteriores:illic erit fletus & ſtridor dentium.

Cum autem venerit Filius hominis in maieſtate ſua,& omnes Angeli cum eo,tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ:

Et congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem,ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis:

Et ſtatuet oues quidem à dextris ſuis hœdos autem à ſiniſtris.

Tunc dicet rex his,qui à dextris eius erũt:Venite benedicti Patris mei,poſsidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.

Iſa. 58. Rec. 18. * Eſurini enim,& dediſtis mihi manducare:ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me:

Prou. 8. Nudus,& cooperuiſtis me:* infirmus,& viſitaſtis me:in carcere eram,& veniſtis ad me.

Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, & pauimus te: ſitientem,& dedimus tibi potum?

Quando autem te vidimus hoſpitem & collegimus te:aut nudum,& cooperuimus te?

Aut quando te vidimus infirmum:aut in carcere,& venimus ad te?

Et reſpondens rex, dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis,mihi feciſtis.

Pſ. 9. 9. Iſa. 14. 32. Tunc dicet & his, qui à ſiniſtris erunt: * Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo,& Angelis eius.

Eſurini enim, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui,& non dediſtis mihi potum:

Hoſpes eram,& non collegiſtis me:nudus, & non cooperuiſtis me: infirmus, & in carcere,& non viſitaſtis me.

Tranſl. ex Syriac.

Is autem qui acceperat vnum, profectus fodit in terram,& abſcondit argentum domini ſui.

Poſt autem multum temporis venit dominus ſeruorum illorum,& recepit ab eis rationem.

Et accęſſit is qui acceperat quinque talenta, obtulitq; quinque alia,& ait: Domine mi quinque talenta dediſti mihi, ecce quinque alia negotiando lucratus ſum ſupra ea,

Dixit ei dominus eius: Bene eſt ſerue bone, & fidelis, in modico fidelis fuiſti, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui.

Et accęſſit is qui duo talenta, & ait: Domine mi, duo talenta dediſti mihi, ecce alia duo negotiando lucratus ſum ſupra ea.

Dixit ei dominus eius: Bene eſt, ſerue bone & fidelis, in modico fidelis fuiſti ſuper multa conſtituam te: intra in gaudium Domini tui.

Accęſſit autem, & is qui acceperat vnum talentum, & ait: domine mi, noueram te eſſe virum durum, teque metere vbi non ſeminaſti, & colligere vnde non ſparſiſti.

Ac timui, & abiens abſcondi talentum tuum in terra:en habes quod tuum eſt.

Reſpondit dominus eius, & dixit ei: Serue nequam ac piger, noueras me metere vbi non ſeminaui, & colligere vnde non ſparſi.

Oportuit te committere pecuniam meam menſæ, & ego veniſſem ac repetiſſem quod meum eſt cum fœnore.

Tollite ergo ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.

(Et enim qui habet, dabitur, & adijcietur ei: is verò qui non habet, id etiam quod habet auferetur ab eo.)

Et ſeruum otioſum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, & ſtridor dentium.

* Lectio in cõmemoratione confeſſorum & infirmi, Feriisque per Cididatorũ. ** Quum venerit autem Filius hominis in gloria ſua, & omnes Angeli eius ſancti cum eo, tunc ſedebit ſuper thronum gloriæ ſuæ.*

Et congregabuntur coram eo omnes gentes, & ſeparabit eas vnam ab altera, ſicut paſtor ſeparat oues ab hœdis:

Et ſtatuet oues à dextera ſua, & hœdos à ſiniſtra ſua.

Tunc dicet rex iis qui erunt à dextera ſua: Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum quod paratum eſt vobis à conſtitutione mundi.

Eſurini enim, & dediſtis mihi quod manducarem, ac ſitiui, & propinaſtis mihi: hoſpes eram, & excepiſtis me.

Nudus eram, & operuiſti me: infirmus eram, & viſitaſtis me: in domo vinctorum eram, & venistis ad me.

Tunc dicent ei iuſti illi: Domine noſter, quando vidimus te eſurientem, & cibauimus te? aut ſitientem, & propinauimus tibi?

Et quando vidimus te hoſpitem, & excepimus te? aut nudum, & operuimus te?

Et quando vidimus te infirmum: aut in domo vinctorum, & venimus ad te?

Et reſpondens rex dicet eis: Amin ego dico vobis, quotieſcunque feciſtis vni ex iſtis fratribus meis paruulis, mihi ipſi feciſtis.

Tunc dicet & iis qui erunt à ſiniſtra ſua: Abite à me maledicti in ignem illum æternum, qui paratus eſt criminatori (diabolo) & Angelis eius.

Eſurini enim, nec dediſtis mihi quod manducarem: & ſitiui, nec propinaſtis mihi:

Et hoſpes eram, nec excepiſtis me: & nudus eram, nec operuiſtis me: & infirmus eram, & in domo vinctorum eram, neque viſitaſtis me.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Verùm vnum accipiens, abiens fodit in terra, & abſcondit pecuniam domini ſui.

Poſt verò tempus multum venit dominus ſeruorum illorum,& confert rationem cum eis.

Et accedens quinque talenta accipiens, attulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta mihi tradidiſti: ecce alia quinque talenta lucratus ſum ſuper illis.

Ait verò illi dominus eius,Bene,ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis,ſuper multa te conſtituam:ingredere in gaudium domini tui.

Accedens autem & qui duo talenta accipiens, dixit: Domine, duo talenta mihi tradidiſti: ecce alia duo talenta lucratus ſum ſuper illis.

Ait illi dominus eius: Bene,ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te cõſtituam: ingredere in gaudium domini tui.

Accedens autem & vnum talentum ſumens, ait: Domine, ſcio te quia durus es homo, metens vbi non ſeminaſti,& congregans vnde non ſparſiſti:

Et timore perculſus abiens, abſcondi talentum tuum in terra:ecce habes tuum.

Reſpondens autem dominus eius, dixit ei: Male ſerue & piger,ſciebas quia meto vbi non ſeminaui, & congrego vnde non ſparſi.

Oportuit ergo te iacere argentum meum menſariis, & veniens ego recepiſſem vtique meum cum vſura.

Tollite itaque ab eo talentum,& date habenti decem talenta.

Nam habenti omni dabitur,& augebitur: à verò nõ habente,& quod videtur habere,auferetur ab eo.

Et inutilem ſeruum eiicite in tenebras exteriores:illic erit fletus & frenitus dentium.

Quum autem venerit Filius hominis in gloria ſua, & omnis ſancti angeli cum eo,tunc ſedebit ſuper throno gloriæ ſuæ:

Et cogentur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis.

Et ſtatuet quidem oues à dextris ſuis,at hœdos à ſiniſtris.

Tunc dicet rex his qui à dextris eius: Venite benedicti Patris mei,poſsidete paratum vobis regnum à fundamento mundi.

Eſuriui enim,& dediſtis mihi manducare: ſitiui, & potaſtis me:hoſpes eram,& collegiſtis me:

Nudus, & amiciuiſtis me: ægrotaui, & viſitaſtis me:in carcere eram,& veniſtis ad me.

Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, & aluimus? vel ſitientem,& potauimus?

Quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus?aut nudum & amiciuimus?

Quando verò te vidimus infirmum, aut in carcere,& venimus ad te?

Et reſpondens rex dicet illis: Amen dico vobis, quatenus feciſtis vni horum fratrum meorum minimorum,mihi feciſtis.

Tunc dicet & his qui à ſiniſtris:Ite à me maledicti in ignem æternum, præparatum diabolo & angelis eius.

Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare: ſitiui,& non potaſtis me:

Hoſpes eram,& non collegiſtis me:nudus,& non amiciuiſtis me: infirmus, & in carcere,& non viſitaſtis me.

Transl. Eraſm. Roterod.

18 *Qui autem vnum acceperat, abiens fodit in terram, & abſcondit pecuniam domini ſui.*

19 *Poſt multum vero temporis venit dominus ſeruorum illorum,& ponit rationem cum eis.*

20 *Et accedens is qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta tradidiſti mihi,ecce altera quinque talenta lucratus ſum per ea.*

21 *Ait illi dominus eius: Euge ſerue bone & fidelis,ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium domini tui.*

22 *Accedens autem & qui duo talenta acceperat,ait:Domine, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum per ea.*

23 *Ait illi Dominus eius: Euge ſerue bone & fidelis,ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium domini tui.*

24 *Accedens autem & qui vnum talentum acceperat,ait: Domine,noueram te quod homo durus ſis, metens vbi non ſeminaſti & inde congregans vbi non ſparſiſti:*

25 *Ac territus abij, abſcondiq; talentum tuum in terra: Ecce habes quod tuum eſt.*

26 *Reſpondens autem dominus eius, dixit ei: Serue male & piger, ſciebas quod metam vbi non ſeminaui, & congregem illinc vbi non ſparſi:*

27 *Oportuit ergo te committere pecuniam meam menſariis,& veniens ego recepiſſem vtique quod meum eſt cum vſura.*

28 *Tollite itaque ab eo talentum,& date ei qui habet decem talenta.*

29 *Omni enim habenti dabitur,& abundabit. Qui vero non habet,etiam id quod habet auferetur ab eo.*

30 *Et inutilem ſeruum ejcite in tenebras exteriores: illic erit fletus & ſtridor dentium.*

31 *Cum autem venerit filius hominis in gloria ſua, & omnes ſancti angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem gloriæ ſuæ,*

32 *Et congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos, alteros ab alteris, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis:*

33 *Et ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris.*

34 *Tunc dicet rex his qui à dextris ſibi erunt: Venite benedicti patris mei,poſſidete regnum paratum vobis ab exordio mundi.*

35 *Eſurini enim,& dediſtis mihi edere. Sitini,& dediſtis mihi bibere.Hoſpes eram,& collegiſtis me.*

36 *Nudus,& operuiſtis me. Infirmus,& viſitaſtis me. In carcere eram,& veniſtis ad me.*

37 *Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Domine,quando te vidimus eſurientem,& paſcimus:aut ſitientem, & dedimus tibi potum?*

38 *Quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus te:aut nudum,& cooperuimus te:*

39 *Aut quando te vidimus infirmum aut in carcere, & venimus ad te?*

40 *Et reſpondens rex dicet illis: Amen dico vobis, quatenus feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.*

41 *Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem aternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.*

42 *Eſurini enim, & non dediſtis mihi cibum Sitini, & non dediſtis mihi potum.*

43 *Hoſpes eram,& non collegiſtis me. Nudus,& non operuiſtis me. Infirmus & in carcere eram, & non viſitaſtis me.*

Digitized by Google

Vulgata Editio.

Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi? 44

Tunc reſpondebit illis dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis. 45

* Et ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam. 46

CAP. XXVI.

ET factum eſt: cum conſummaſſet Ieſus ſermones hos omnes, dixit diſcipulis ſuis. 1

* Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & Filius hominis tradetur vt crucifigatur. 2

Tunc congregati ſunt Principes ſacerdotum & ſeniores populi in atrium Principis ſacerdotum, qui dicebatur Caiphas: 3

Et conſilium fecerunt vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent. 4

Dicebant autem: Non in die feſto, ne forte tumultus fieret in populo. 5

* Cum autem Ieſus eſſet in Bethania in domo Simonis leproſi: 6

Acceſsit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis. 7

Videntes autem diſcipuli, indignati ſunt dicentes: Vt quid perditio hæc? 8

Potuit enim iſtud venundari multo, & dari pauperib. 9

Sciens autem Ieſus, ait illis: Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me. 10

Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum: me autem non ſemper habetis. 11

Mittens enim hæc, vnguentum hoc in corpus meum: ad ſepeliendum me fecit. 12

Amen dico vobis: vbicumque prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit in memoriam eius. 13

* Tunc abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad Principes ſacerdotum: 14

Et ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. 15

Et exinde quærebat opportunitatem, vt eum traderet. 16

* Prima autem die Azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? 17

At Ieſus dixit: Ite in ciuitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit: Tempus meum propè eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis. 18

Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Ieſus, & parauerunt Paſcha. 19

* Veſpere autem factò, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis. 20

Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia vnus veſtrum me traditurus eſt. 21

Et contriſtati valde, cœperũt ſinguli dicere: Numquid ego ſum Domine? 22

At ipſe reſpondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet. 23

Filius quidem hominis vadit, *ſicut ſcriptum eſt de illo: væ autẽ homini illi, per quẽ Filius hominis tradetur: bonũ erat ei, ſi natus nõ fuiſſet homo ille. 24

Reſpondens autem Iudas, qui tradidit eum dixit: Numquid ego ſum Rabbi? Ait illi: Tu dixiſti. 25

* Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: 26

Tranſl. ex Syriac.

Tunc reſpondebunt, & illi, ac dicent: Domine noſter, quando vidimus te eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in domo vinctorum, nec miniſtrauimus tibi? 44

Tunc reſpondebit & dicet eis: Amin ego dico vobis: Quotieſcumque non feciſtis vni ex iſtis paruulis, nec mihi feciſtis. 45

Et abibunt iſti in cruciatum eternum, iuſti verò in vitam eternam. 46

CAP. XXVI.

ET factum eſt cùm abſoluiſſet Ieſchua hos omnes ſermones, vt dixerit diſcipulis ſuis. 1 — Dequinta Secretoru, & in conſecratione chriſmatis.

Scitis poſt duos dies fore Pezcho, Filiumq; hominis traditum iri vt cruci ſuffigatur. 2

Tunc congregati ſunt Principes ſacerdotum, & ſcriba, ac ſeniores populi in atrium Summi ſacerdotis qui vocabatur Kaiopho. 3

Et conſilium inierunt aduerſus Ieſchua, vt dolo comprehenderent eum, ac interficerent. 4

Dicebant autem: Non in feſto, ne fiat tumultus in populo. 5

Quumque Ieſchua eſſet in Beth-Anio, in ædibus Schemeoun leproſi 6

Acceſſerat ad eum mulier habens ſecum alabaſtrum vnguenti ſuauiſſimi magni pretij, & effuderat ſuper caput ipſius Ieſchua, cùm diſcumberet. 7

Viderunt autem diſcipuli eius, & diſplicuit eis, & inquiunt: Quorſum perditio hæc? 8

Potuit enim iſtud venundari magno, & dari egenis. 9

Ieſchua verò ſciens, dixit eis: Quid fatigatis hanc mulierem? opus bonum operata eſt erga me. 10

Nam in omni tempore egenos habebitis vobiſcum: me verò non omni tempore habebitis. 11

Id autem quod iniecit, nempe aroma iſtud ſuper corpus meum: tanquam ad ſepeliendum me fecit. 12

Equidem ego dico vobis: vbicumque prædicabitur hoc Euangelium meum in vniuerſo mundo, recitabitur, & id quod hæc fecit in memoriam ipſius. 13

Tunc abiit vnus ex duodecim, qui vocabatur Iihoudo Scarioutto ad Principes ſacerdotum, 14

Et ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego traditurus ſum eum vobis? illi autem conſtituerunt ei triginta argenteos. 15

Et ex eo tempore quarebat ſibi oportunitatem prodendi eum. 16

** Die verò prima Azymorum adierunt diſcipuli Ieſchua, & dixerunt ei: Vbi vis paremus tibi ad manducandum Pezcho?* 17 — Diequinta hebdomadis Secretorum.

Is autem dixit ei: Proficiſcimini in ciuitatem ad quempiam, & dicite ei: Magiſter noſter inquit: Tempus meum aduenit, apud te facio Pezcho cum diſcipulis meis. 18

Et diſcipuli eius egerunt ſicut præceperat eis Ieſchua, & parauerunt Pezcho. 19

Quumque eſſet veſpera, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis. 20

Et quum ederent, ait: Amin ego dico vobis, vnus ex vobis prodit me. 21

Et egrè fuit eis vehementer, cœperuntque dicere ei ſinguli ex eis: Nunquid ego ſum, Domine mi? 22

Is autem reſpondit, & ait: Ille qui intingit manum ſuam mecum in patino, me proditurus eſt. 23

Et Filius hominis abit, vt ſcriptum eſt de eo: væ autem homini illi per quem Filius hominis proditur: præſtaret homini illi ſi natus non fuiſſet. 24

Reſpondit Iihoudo proditor, & ait: Numquid ego ſum Rabbi? Dicit ei Ieſchua: Tu dixiſti. 25

Quum autem ederent, accepit Ieſchua panem, & benedixit, fregitque, ac dedit diſcipulis ſuis, & ait: 26

Acci- Acci-

Transl. B. Ariæ Mont.

Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtruimus tibi?

Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen dico vobis: quatenus non feciſtis vni horum minimorum, nec mihi feciſtis.

Et ibunt hi in ſupplicium æternum: at iuſti in vitam æternam.

CAP. XXVI.

ET factum eſt, quum conſummaſſet Ieſus omnes ſermones hos, dixit diſcipulis ſuis:

Scitis quia poſt duos dies Paſcha fit, & Filius hominis traditur ad crucifigi.

Tunc congregati ſunt principes Sacerdotum & Scribæ, & ſeniores populi in atrium principis Sacerdotum, dicti Caiphas:

Et conſultauerunt vt Ieſum dolo apprehenderent: & occiderent.

Dicebant autem: Non in feſto, vt ne tumultus fiat in populo.

At Ieſu exiſtente in Bethania, in domo Simonis leproſi,

Acceſsit ad eum mulier alabaſtrum vnguenti habens pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis.

Videntes autem diſcipuli eius, indignati ſunt, dicentes: Ad quid perditio hæc? (pauperibus.

Potuit.n. iſtud vnguentũ vænũdari multo, & dari

Sciens autem Ieſus, ait illis: Quid moleſtias exhibetis mulieri? opus enim bonum operata eſt in me.

Semper enim pauperes habetis cum vobis, me autem non ſemper habetis.

Iaciens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.

Amen dico vobis, vbicumque prædicatum fuerit euangelium hoc in toto mundo, dicetur & quod fecit hæc in memoriam eius.

Tunc vadens vnus duodecim, dictus Iudas Iſcariotes, ad principes Sacerdotum,

Ait: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Illi verò conſtituerunt ei triginta argenteos.

Et ex inde quærebat opportunitatem vt eum traderet.

At prima Azymorum acceſſerunt diſcipuli Ieſu, dicentes ei: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha?

Ille autem dixit, Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magiſter dicit: Tempus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis.

Et fecerunt diſcipuli ſicut coordinauerat illis Ieſus: & parauerunt Paſcha.

Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim.

Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, quia vnus ex vobis traditurus eſt me.

Et contriſtati valdè, cœperunt dicere ei vnuſquiſque eorum, Numquid ego ſum, Domine?

Is verò reſpondens, ait: Intingens cum me in catino manum, hic me tradet.

Quidem filius hominis vadit, ſicut ſcriptũ eſt de illo. Væ autẽ homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonũ erat ei, ſi nõ natus fuiſſet homo ille.

Reſpondens autem Iudas, qui tradens eum, dixit, Numquid ego ſum, Rabbi? Ait illi: Tu dixiſti.

Edentibus autem eis, accipiens Ieſus panem, & benedicens, fregit, & dedit diſcipulis, & ait:

Transl. Eraſm. Roterod.

Tunc reſpondebunt ei & ipſi dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi?

Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen dico vobis quatenus non feciſtis vni de minimis his, nec mihi feciſtis.

Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti vero in vitam æternam.

CAP. XXVI.

ET factum eſt cum conſummaſſet Ieſus ſermones hos, omnes, dixit diſcipulis ſuis.

Scitis quod poſt biduum paſcha fit, & filius hominis traditur vt crucifigatur.

Tunc congregati ſunt principes ſacerdotum & ſcribæ & ſeniores populi in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Caipha:

Et conſilium inierunt, vt Ieſum dolo caperent, & occiderent.

Dicebant autem: Non in die feſto, ne tumultus fiat in populo.

Cum autem Ieſus eſſet in Bethania in domo Simonis leproſi,

Acceſſit ad eum mulier, habens alabaſtrum vnguenti precioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis.

Videntes autem diſcipuli indignati ſunt, dicentes: Ad quod perditio hæc? (pauperibus.

Poterat enim iſtud vnguentũ venundari magno & dari

Eo autem cognito, Ieſus ait illis: Quid moleſti eſtis mulieri? Opus enim bonum operata eſt erga me.

Nam ſemper pauperes habetis vobiſcum, me vero non ſemper habetis.

Quod enim hoc vnguentum hoc miſit ſuper corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.

Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, hoc quoque quod hæc fecit narrabitur in memoriam ipſius.

Tunc abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad principes ſacerdotum,

Et ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam illum? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos.

Et ex eo tempore quærebat opportunitatem vt eum traderet.

Cæterum primo die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes ei: Vbi vis paremus tibi ad edendum paſcha?

At ille dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Magiſter dicit: Tempus meum prope eſt, apud te facio paſcha cum diſcipulis meis.

Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Ieſus, & parauerunt paſcha.

Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim:

Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quod vnus veſtrum me proditurus eſt.

Et mœſti redditi vehementer, cœperunt ſinguli dicere ei: Num ego ſum domine?

At ipſe reſpondens ait: Qui intinxit mecum manum in catino, hic me proditurus eſt.

Filius quidem hominis vadit, ſicut ſcriptum eſt de illo: Væ autem homini illi per quem filius hominis proditur: bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille.

Reſpondens autem Iudas qui tradidit eum, dixit: Num ego ſum rabbi? Ait illi: Tu dixiſti.

Veſcentibus autem eis, accepit Ieſus panem, & cum egiſſet gratias, fregit, deditq; diſcipulis, & ait:

Vulgat. Editio.

Accipite,& comedite:hoc eſt corpus meum.

Et accipiens calicem gratias egit : & dedit illis, dicens:Bibite ex hoc omnes.

Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorũ.

Dico autem vobis:non bibam amodo de hoc genimine vitis vſque in diem illum , cum illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei.

Et hymno dicto,exierunt in montem Oliueti.

Tunc dicit illis Ieſus : * Omnes vos ſcandalum patiemini in me, in illa nocte. Scriptum eſt enim. Percutiam paſtorem,& diſpergentur oues gregis.

Poſtquam autem reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.

Reſpondens autẽ Petrus, ait illi:Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcãdalizabor.

Ait illi Ieſus : Amen dico tibi,quia in hac nocte antequam Gallus cantet,ter me negabis.

Ait illi Petrus:* Etiam ſi oportuerit me mori tecum , non te negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt.

Tunc venit Ieſus cum illis in villam, quæ dicitur Gethſemani,& dixit diſcipulis ſuis : Sedete hic donec vadam illuc,& orem.

Et aſſumpto Petro,& duobus filijs Zebedæi,cœpit contriſtari & mæſtus eſſe.

Tunc ait illis : Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem:ſuſtinete hic,& vigilate mecum.

Et progreſſus puſillum,procidit in faciem ſuam, orans,& dicens : Pater mi,ſi poſsibile eſt,tranſeat à me calix iſte:Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.

Et vent ad diſcipulos ſuos , & inuenit eos dormientes,& dicit Petro : Sic,non potuiſtis vna hora vigilare mecum?

Vigilate , & orate vt non intretis in tentationem.Spirtus quidem promptus eſt,caro autem infirma.

Iterum ſecundo abiit,& orauit,dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum,fiat voluntas tua.

Et venit iterum,& inuenit eos dormientes:erant enim oculi eorum grauati.

Et relictis illis,iterum abijt,& orauit tertio,eundem ſermonem dicens:

Tunc venit ad diſcipulos ſuos,& dicit illis :Dormite iam & requieſcite.ecce appropinquauit hora & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

Surgite eamus : ecce appropinquauit qui me tradet.

* Adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus de duodecim venit , & cum eo turba multa cum gladiis , & fuſtibus, miſsi à Principibus ſacerdotum, & Senioribus populi.

Qui autem tradidit eum , dedit illis ſignum , dicens : Quemcumque oſculatus fuero , ipſe eſt , tenete eum.

Et confeſtim accedens ad Ieſum,dixit.: Aue Rabbi:Et oſculatus eſt eum.

Dixitque illi Ieſus : Amice,ad quid veniſti?Tunc acceſſerunt , & manus iniecerunt in Ieſum , & tenuerunt eum.

Et ecce vnus ex his,qui erant cum Ieſu,extẽdens manum,exemit gladiũ ſuum,& percutiens ſeruum Principis ſacerdotum amputauit auriculam eius.

Tunc ait illi Ieſus : Conuerte gladium tuum in locum ſuum. * Omnes enim qui acceperint gladium,gladio peribunt.

Tranſl. ex Syriac.

Accipite,comedite:hoc eſt corpus meum.

27 *Et accepit calicem,atque gratias egit : & dedit eis,dixitque:Accipite,bibite ex eo vos omnes.*

28 *Hic eſt ſanguis meus fœderis noui , qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum.*

29 *Ego dico vobis:non bibam ab hoc tempore ex hoc genimine vitis, vſque ad diem,quo bibam illud vobiſcum nouum in regno Dei.*

30 *Et dixerunt hymnodiam,exieruntque in montem Olivarum.*

31 * *Tunc ait illis Ieſchua : Vos omnes offendemini in me hac nocte.Scriptum eſt enim.Percutiam paſtorem,& diſpergentur oues gregis ipſius.*

32 *Poſtquam autem ſurrexero,præceſſurus ſum vos in Galilæam.*

33 *Reſpondit Kipho,& dixit ei : Etiam ſi omnis homo offendatur in te ego nunquam offendar in te.*

34 *Dixit ei Ieſchua : Amin ego dico tibi, hac nocte antequam cantauerit gallus,tribus vicibus abnegabis me.*

35 *Dixit ei Kipho : Si ſit mihi moriendum tecum , non abnegabo te . Et itidem etiam omnes diſcipuli dixerunt.*

36 *Tunc venit cum eis Ieſchua in locum qui vocatur Ghedſimon , & ait diſcipulis ſuis : Sedete hic vſque dum abiero oratum.*

37 *Et aſſumpſit Kipho, & duos filios Zabdai,cœpitq; commoueri,ac vehementer angi.*

38 *Et ait illis : Ægritudo meſt anime mee vſque ad mortem,expectate me hic,& vigilate mecum.*

39 *Et receſſit paululum , & procidit in faciem ſuam, preceſque fudit , & ait : Pater mi , ſi poſſibile eſt , prætereat me calix iſte : Verumtamen non vt ego velo , ſed vt tu.*

40 *Venitque ad diſcipulos ſuos , & reperit dormientes, & ait Kipho : Itane,non potuiſtis vna hora vigilare mecum?*

41 *Experiſcimini, & orate , ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt,corpus verò infirmum.*

42 *Rurſus abiens ſecundò preces fudit, & ait : Pater mi, ſi non poteſt iſte calix præterire quin bibam eum, fiat voluntas tua.*

43 *Venienſq; iterum reperit eos dormientes : oculi enim eorum grauati erant.*

44 *Et reliquit eos,& abijt, rurſus orauit tertia vice,eundemque ſermonem dixit.*

45 *Tunc venit ad diſcipulos ſuos, & dit illis:Dormite adhuc,& requieſcite:ecce appropinquat hora, & Filius hominis traditur in manus peccatorum.*

46 *Surgite,eamus:ecce appropinquat ille qui prodit me.*

47 *Et adhuc ipſo loquente , ecce Iihoudo proditor , vnus ex duodecim venit , & turba cum eo multa cum enſibus, ac fuſtibus à Principibus ſacerdotum , & Senioribus populi.*

48 *Dederat autem eis ſignum Iihoudo ille proditor , dicens : Quemcumque oſculatus fuero, hic eſt, ipſum prehendite.*

49 *Et confeſtim acceſſit ad Ieſchua , & ait : Pax Rabbi: Eumque deoſculatus eſt.*

50 *Ipſe verò Ieſchua dixit ei:Ob id veniſti ſocie mi? Tunc acceſſerunt, inieceruntq; manus ſuas in Ieſchua, & prehenderunt eum.*

51 *Et ecce vnus ex ijs , qui cum Ieſchua erant extendit manum ſuam , diſtinxitq; gladium , ac percuſſit ſeruum Summi ſacerdotis,& abſtulit auriculam eius.*

52 *Tunc dixit ei Ieſchua : Conuerte gladium in locum ſuum. Ii enim omnes, qui acceperint gladios, gladiis morientur.*

* Mar.14. 27. Ioh.16.32. Zac.13.7. Mat.16.7

* Ad eadem pertinent Concordiæ.

* Ioh.13. 38. Marc.14. 31. Luc.22. 33.

* Deut.19. 15. Ioh.18. 3.

* Gen.9.6. Apoc.13.10.

Transl. B. Ariæ Mont.

Accipite,comedite:Hoc eſt corpus meum.

Et accipiens calicem,& gratias actis,dedit illis,dicens:Bibite ex hoc omnes:

Hic enim eſt ſanguis meus qui noui teſtamenti, qui pro multis effuſus in remiſsionē peccatorum.

Dico autem vobis, quod non bibam à modo de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, quum illud bibam cum vobis nouum in regno Patris mei.

Et hymno dicto, exierunt in montem Oliuarum.

Tunc dicit illis Ieſus: Omnes vos offendemini in me in nocte iſta.Scriptum eſt enim, Percutiam paſtorem,& diſpergentur oues gregis.

Poſt autem excitari me, præcedam vos in Galilæam.

Reſpondens autem Petrus, ait illi: Si & omnes ſcãdalizati fuerint in te,ego nunquã ſcandalizabor.

Ait illi Ieſus: Amen dico tibi, quia in hac nocte, ante gallum vociferari,ter abnegabis me.

Ait illi Petrus: Etiam ſi oportuerit me cum te mori,non te negabo. Similiter verò & omnes diſcipuli dixerunt.

Tunc venit cum illis Ieſus in villam dictam Gethſemani,& dicit diſcipulis:Sedete hic,vſquequo vadens orem illic.

Et aſſumens Petrum,& duos filios Zebedæi,cœpit contriſtari & grauiſsimè angi.

Tunc ait illis:Vndique triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem.Manete hic,& vigilate cum me.

Et progreſſus puſillum, procidit in faciem ſuam, orans, & dicens: Pater mi, ſi poſsibile eſt,tranſeat à me calix iſte. verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.

Et venit ad diſcipulos,& inuenit eos dormientes: & dicit Petro: Sic non potuiſtis vna hora vigilare cum me?

Vigilate, & orate,vt non intretis in tentationem. Quidem ſpiritus promptus,verum caro infirma.

Iterum ex ſecundo abiens, orauit, dicens: Pater mi,ſi non poteſt hic calix tranſire à me,ſi non illum bibam,fiat voluntas tua.

Et veniens inuenit eos rurſus dormientes: erant enim eorum oculi grauati.

Et relinquens illos, abiens iterum, orauit ex tertio,eundem ſermonem dicens.

Tunc venit ad diſcipulos ſuos,& dicit illis: Dormite cæterũ,& requieſcite:ecce appropinquauit hora,& Filius hominis tradetur in manus peccatorũ.

Excitamini, eamus: ecce appropinquauit tradens me.

Et adhuc eo loquente, ecce Iudas vnus duodecim venit, & cum eo turba multa cum gladiis & lignis, à principibus Sacerdotum & ſenioribus populi.

At tradens eum, dedit illis ſignum, dicens: Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt: prehendite eum.

Et confeſtim accedens ad Ieſum, dixit: Gaude Rabbi.Et oſculatus eſt eum.

At Ieſus ait illi: Amice, in quo ades? Tunc accedentes iniecerunt manus in Ieſum, & prehenderunt eum.

Et ecce vnus eorum cum Ieſu, extendens manum,exemit gladium ſuum: & percutiens ſeruum principis Sacerdotum,amputauit eius auriculam.

Tunc ait illi Ieſus: Conuerte tuum gladium in locum ſuum: omnes enim accipientes gladium, in gladio morientur.

Transl. Eraſm.Roterod:

Accipite,comedite;hoc eſt corpus meum.

Et accepto poculo,gratijs actis, dedit illis,dicens: Bibite ex hoc omnes:

Hic eſt enim ſanguis meus qui eſt noui teſtamenti, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum.

Dico autem vobis, non bibam poſthac ex hoc fructu vitis vſque in diem illum,cum illud bibam vobiſcum nouum in regno patris mei.

Et cum hymnum cecinisſent,exierunt in montem eliuarum.

Tunc dicit illis Ieſus: Omnes vos offendiculum patiemini mea cauſa in nocte hac.Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem,& diſpergentur oues gregis.

Poſtquam autem reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.

Reſpõdens aũt Petrus,ait illi:Et ſi omnes offendiculũ paſſi fuerint tua cauſa,ego tamẽ nunquam offendiculũ patiar.

Ait illi Ieſus: Amen dico tibi,quod in hac nocte antequam gallus cantet,ter me negabis.

Ait illi Petrus:Etiam ſi oportuerit me mori tecum,non te negabo.Similiter & omnes diſcipuli dixerunt.

Tunc venit Ieſus cum illis in villam,qua dicitur Gethſemane,& dixit diſcipulis: Sedete hic donec vadam & orem illic.

Et aſſumpto Petro & duobus filijs Zebedai,cœpit affici dolore & mœſti udine.

Tunc ait illis Ieſus: Mœſta eſt anima mea vſque ad mortem:manete hic & vigilate mecum.

Et progreſſus puſillum,procidit in faciem ſuam, orans ac dicens: Pater mi,ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte:veruntamen non ſicut ego volo,ſed ſicut tu.

Et venit ad diſcipulos,& reperit eos dormientes,& dicit Petro,Adeo non potuiſtis vna hora vigilare mecum?

Vigilate & orate,vt ne intretis in tentationem.Spiritus quidem promptus eſt,at caro infirma.

Rurſus altera vice abijt, & orauit,dicens:Pater mi, ſi non poteſt hoc poculum tranſire à me,niſi bibam illud, fiat voluntas tua.

Et venit,& reperit eos iterum dormientes. Erant enim oculi eorum grauati.

Et relictis illis,iterum abijt,& orauit tertio, eundem ſermonem dicens.

Tunc venit ad diſcipulos ſuos,& dicit illis: Dormite iam & requieſcite,ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum.

Surgite eamus,ecce appropinquauit qui me tradit.

Adhuc eo loquente,ecce Iudas vnus de numero duodecim venit, & cum eo turba multa cũm gladijs & fuſtibus,miſſi à principibus ſacerdotum,& ſenioribus populi.

Is vero qui prodebat eum dedit illis ſignum, dicens: Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt,tenete eum.

Et confeſtim accedens ad Ieſum,dixit: Aue rabbi. Et oſculatus eſt eum.

Dixitque illi Ieſus: Amice,ad quid ades?Tunc acceſſerunt, & manus iniecerunt in Ieſum, & ceperunt eum.

Et ecce vnus ex his,qui erant cum Ieſu,extendens manum,exemit gladium ſuum,& percutiens ſeruum principis ſacerdotum,amputauit auriculam eius.

Tunc ait illi Ieſus:Conuerte gladium tuum in locum ſuum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Vulgat. Editio.

An putas,quia no poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones angelorum.

Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia ſic oportet fieri?

In illa hora dixit Ieſus turbis: Tamquã ad latronem exiſtis cum gladijs,& fuſtibus comprehendere me:quotidie apud vos ſedebam docens in templo,& non me tenuiſtis.

Hoc autem totum factum eſt,* vt adimplerentur Scripturæ prophetarum. Tunc diſcipuli omnes, * relicto eo,fugerunt.

At illi tenentes Ieſum,duxerunt ad Caiphã principem ſacerdotum,vbi ſcribæ & ſeniores conuenerant.

Petrus autem ſequebatur eum à longe, vſque in atrium Principis ſacerdotum.Et ingreſſus intro,ſedebat cum miniſtris,vt videret finem.

Principes autem ſacerdotum,& omne concilium quærebant falſum teſtimonium contra Ieſum, vt eum morti traderent:

Et nõ inuenerunt,cum multi falſi teſtes acceſsiſſent. Nouiſsime autem venerunt duo falſi teſtes,

Et dixerunt:Hic dixit:*Poſſum deſtruere templum Dei,& poſt triduum reædificare illud.

Et ſurgens Princeps ſacerdotum,ait illi: Nihil reſpondes ad ea, quæ iſti aduerſum te teſtificantur? Ieſus autem tacebat.Et Princeps ſacerdotum ait illi:Adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius Dei?

Dicit illi Ieſus:Tu dixiſti:verumtamẽ dico vobis, * amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei,& venientem in nubibus cœli.

Tunc Princeps ſacerdotũ ſcidit veſtimenta ſua, dicens:Blaſphemauit:quid adhuc egemus teſtibus? ecce nunc auditis blaſphemiam:

Quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt:Reus eſt mortis.

* Tunc expuerunt in faciem eius,& colaphis eũ ceciderunt,alij autem palmas in faciẽ eius dederũt,

Dicentes : Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit?

* Petrũs vero ſedebat foris in atrio:& acceſsit ad eum vna ancilla, dicens : Et tu cum Ieſu Galilæo eras.

At ille negauit coram omnibus, dicens : Neſcio quid dicis.

Exeunte autem illo ianuam,vidit eum alia ancilla,& ait his, qui erant ibi:Et hic erat cum Ieſu Nazareno.

Et iterum negauit cum iuramento:Quia non noui hominem.

Et poſt puſillum acceſſerunt qui ſtabant,& dixerunt Petro:Vere & tu ex illis es:nam & loquela tua manifeſtum te facit.

Tunc cœpit deteſtari,& iurare quia non nouiſſet hominem.Et continuo gallus cantauit:

Et recordatus eſt Petrus verbi Ieſu,quod dixerat: Prius quàm gallus cantet,ter me negabis. Et egreſſus foras,fleuit amare.

CAP. XXVII.

MAne autem facto, conſilium inierunt omnes principes ſacerdotum,& ſeniores populi aduerſus Ieſum,vt eum morti traderent.

Et vinctum adduxerunt eum , & tradiderunt Pontio Pilato præſidi.

Tunc videns Iudas,qui eum tradidit,quòd damnatus eſſet:pœnitentia ductus,retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum,& ſenioribus,

Tranſl.ex Syriac.

An putas me non poſſe petere a patre meo, vt nunc ſiſtat pluſquam duodecim legiones angelorum?

Quomodo igitur implerentur Scripturæ , quum ſic oporteat fieri?

In illa hora dixit Ieſchua turbis: Tamquam aduerſus ſicarium eximiſtis cum gladijs, & fuſtibus, vt comprehendatis me : quotidie apud vos in templo ſedebam, & docebam,neque comprehendiſtis me.

Hoc autem factum eſt,vt impleren ur Scripturæ prophetarum.Tunc diſcipuli omnes reliquerunt eum, & aufugerunt.

Illi autem qui prehenderunt Ieſchua,abduxerunt eum ad Kaopho ſummum ſacerdotem, vbi Scribæ & ſeniores congregati erant.

Schemeoun autem Kipho ibat poſt eum procul vſque ad atrium Summi ſacerdotis. Et ingreſſus intro ſedebat cum miniſtris,vt videret finem.

Principes autem ſacerdotum,& ſeniores,omniſque Synagoga,quærebant aduerſus Ieſchua teſtes,vt eum morti addicerent.

Nec inuenerunt,& venerunt multi teſtes falſi Poſtremò verò acceſſerunt duo,

Et inquiunt : Iſte dixit : Poſſum diſſoluere templum Dei,& triduo ædificare ipſum.

Et ſurrexit Summus ſacerdos , & ait ei : Ne verbum quide reſpondes? quid iſti teſtificantur contra te? Ieſchua verò tacebat. Et iubdens Summus ſacerdos dixit ei: Adiuro te per Deum viuum,vt dicas nobis ſi tu es Meſchicho filius Dei.

Ait illi Ieſchua.Tu dixiſti:ego dico vobis,ab hoc tempore videbitis filium hominis ſedentem à dextera potentiæ,& venientem ſuper nubes cœlorum.

Tunc Summus ſacerdos ſcidit veſtimenta ſua , & ait: En blaſphemauit: quid amplius exquiruntur nobis teſtes? ecce nunc audiſtis blaſphemiam eius.

Quid vultis ? Reſponderunt & aiunt : Reus eſt mortis.

Tunc expuerunt in faciem eius,& inſtigebant ei colaphos,alij vero percutiebant eum,

Dicentes : Vaticinare nobis Meſchicho quis te percuſſerit:

Kipho autem ſedebat extrà in atrio:& acceſſit ad eum ancilla quædam,& ait illi:Tu quoque eras cum Ieſchua Nazareno.

Is autem negauit coram omnibus,& dixit ei: Neſcio quid dicas.

Et quum exiſſet in veſtibulum,vidit eum alia mulier, & ait illis,qui illic aderant : Erat & iſte cum Ieſchua Nazareno.

Et rurſus negauit cum iureiurando : Non noui hominem illum.

Paulo poſt autem acceſſerunt ij qui adſtabant, & dixerunt Kipho: Sanè & tu ex ipſis es:nam & locutio tua tete demonſtrat.

Tunc cœpit ſeipſum deuouere,ac iurare,non noui illum hominem.Et in illa ipſa hora cantauit gallus.

Et recordatus eſt Kipho ſermonis Ieſchua,qui dixerat ei:Antequam cantet gallus tribus vicibus,abnegabis me. Et egreſſus foras fleuit amarè.

CAP. XXVII.

QVum autem eſſet diluculum, conſilium iniere aduerſus Ieſchua principes ſacerdotum , & ſeniores populi,vt eum morti addicerent. Matutinis Feria ſexta Paſchatis.

Et vinxerunt eum,eumque adduxere, ac tradiderunt Pilato præfecto.

Tunc Iehudo proditor,quum videret damnatum iri Ieſchua:pœnituit,& profectus retulit illos triginta argenteos ad principes ſacerdotum & ſeniores.

Transl. B. Ariæ Mont.

An putas quia non possum nunc aduocare Patrem meum, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones angelorum? 53

Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri? 54

In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & lignis, comprehendere me. quotidie apud vos sedebam docens in templo: & non prehendistis me. 55

Hoc autem totum factum est, vt adimplerentur Scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. 56

Illi verò tenentes Iesum, abduxerũt ad Caipham principem Sacerdotum, vbi Scribæ & seniores conuenerant. 57

At Petrus sequebatur eum à longè, vsque aulam principis Sacerdotum. & ingressus intrò, sedebat cum ministris, videre finem. 58

At principes Sacerdotum, & seniores, & consessus omnis quærebant falsum testimonium contra Iesum, vt eum morte afficerent: 59

Et nõ inuenerũt. & multis falsis testib. accedẽtib. nõ inuenerũt. Postremò aũt aduenientes duo falsi testes, 60

Dixerunt: Hic effatus est: Possum dissoluere templum Dei, & per tres dies reædificare illud. 61

Et surgens princeps Sacerdotum, ait illi: Nihil respondes? quid isti te contra testificantur? 62

At Iesus tacebat. Et respondens princeps Sacerdotum, ait illi: Adiuro te per Deum viuum, vt nobis dicas si tu es Christus filius Dei. 63

Dicit illi Iesus, Tu dixisti. verumtamen dico vobis, à modò videbitis filium hominis sedentem à dextris efficacitatis, & venientem in nubibus cæli. 64

Tunc princeps Sacerdotũ disrupit vestimenta sua, dicens, quòd blasphemauit: quid adhuc vsum habemus testium? Ecce nunc audistis blasphemiam eius. 65

Quid vobis videtur? Illi verò respondentes dixerunt, Reus mortis est. 66

Tunc inspuerunt in faciem eius, & colophizauerunt eum. alij autem percusserunt, Dicentes: 67

Prophetiza nobis Christe, quis est percutiens te? 68

At Petrus foris sedebat in atrio: & accessit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu eras cum Iesu Galilæo. 69

Ille verò negauit cõram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. 70

Exeuntem autem illum in vestibulum, vidit eum alia: & ait his qui ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno. 71

Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem. 72

Post paulùm autem accedentes stantes, dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es: etenim loquutio tua manifestum te facit. 73

Tunc cœpit deuouere & iurare, quia nõ noui hominem. & continuò gallus vociferatus est. 74

Et recordatus est Petrus verbi Iesu dicentis ei: Quòd ante gallum vociferari, ter abnegabis me. Et egressus foras, fleuit amare. 75

CAP. XXVII.

MAnè autem facto, consilium sumpserunt omnes principes Sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti traderent. 1

Et ligantes eum, abduxerunt, & tradiderunt eum Pontio Pilato præsidi. 2

Tunc videns Iudas qui tradens fuit eum, quòd damnatus esset, pœnitens, retulit triginta argenteos principibus Sacerdotum & senioribus, 3

Transl. Erasm. Roterod.

An putas quod non possum nunc rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quàm duodecim legiones angelorum? 53

Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quod sic oportet fieri. 54

In illa hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus ad comprehendendum me: quotidie apud vos sedebam docens in templo, & non me cepistis? 55

Hoc autem totum factum est vt compleruntur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. 56

At illi comprehensum Iesum duxerunt ad Caiphan principem sacerdotum, vbi scribæ & seniores conuenerant. 57

Petrus autem sequebatur eum procul vsque ad atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro sedebat cum ministris, vt videret finem. 58

Principes autem sacerdotum & seniores, & totum concilium quærebant falsum testimonium contra Iesum, vt morti eum traderent, 59

Et nõ inueniebãt etiã cum multi falsi testes accessissent, nõ inueniebant. Nouissime autem venerũt duo falsi testes, 60

Et dixerunt: Hic dixit, Possum destruere templum Dei, & in triduo ædificare illud. 61

Et surgens princeps sacerdotum, ait illi: Nihil respondes? Cur isti aduersum te testimonium dicunt? 62

Iesus autem tacebat. Et respondens princeps sacerdotum, ait illi: Adiuro te per Deum viuentem, vt dicas nobis, an tu sis Christus filius Dei. 63

Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cæli. 64

Tunc princeps sacerdotum discidit vestimenta sua, dicens: Proloquutus est blasphemiam: quid insuper egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam eius: 65

Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. 66

Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt. alij autem palmas in faciem eius dederunt 67

Dicentes: Vaticinare nobis Christe, quis est qui te percussit? 68

Petrus vero sedebat foris in atrio, & accessit ad eum vna ancillula dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. 69

At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicas. 70

Cum autem exisset in vestibulum, vidit eum altera ancilla & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno: 71

Et iterum negauit cum iureiurando: Non noui hominem. 72

Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te manifestum facit. 73

Tunc cœpit execrari & iurare, quod non nosset hominem. Et continuo gallus cantauit. 74

Et recordatus est Petrus verbi Iesu, qui dixerat ei: Prinsquam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amare. 75

CAP. XXVII.

MAne autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, vt eum morti traderent. 1

Et vinctum eum adduxerunt & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. 2

Tunc videns Iudas, qui eum prodiderat, quod damnatus esset, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum & senioribus, 3

Vulgata Editio.

Dicens: Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

* Act.1. 18. Et proiectis argenteis in templo, receſſit: * & abiens laqueo ſe ſuſpendit.

Principes autem ſacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam: quia pretium ſanguinis eſt.

Conſilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinorum.

* Act.1. 19. * Propter hoc vocatus eſt ager ille, Haceldama, hoc eſt, ager ſanguinis, vſque in hodiernum diem.

* Zac.11. 12. Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Ieremiam prophetam, dicentem: * Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiauerunt à filiis Iſrael:

Et dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus.

* Mar.15. 2. & Luc.23. 3. Ioh.18.33 Ieſus autem ſtetit ante Præſidem, * & interrogauit eum Præſes, dicens: * Tu es Rex Iudæorum? Dicit illi Ieſus: Tu dicis.

Et cum accuſaretur à principibus ſacerdotum, & ſenioribus, nihil reſpondit.

Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta aduerſum te dicunt teſtimonia?

Et non reſpondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur Præſes vehementer.

Per diem autem ſollemnem conſueuerat Præſes populo dimittere vnum vinctum, quem voluiſſent.

Habebat autem tunc vinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas.

Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Ieſum, qui dicitur Chriſtus?

Sciebat enim quod per inuidiam tradidiſſent eum.

Sedente autem illo pro tribunali, miſit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi, & iuſto illi: multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum.

* Mar.15. 11. Lu.23.18 Io.18.40. Act.3.14. * Principes autem ſacerdotum, & ſeniores perſuaſerunt populis vt peterent Barabbam, Ieſum vero perderent.

Reſpondens autem Præſes, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerũt: Barabbam.

Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Ieſu, qui dicitur Chriſtus?

Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis Præſes: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur.

Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret: accepta aqua, lauit manus coram populo, dicens: Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius: vos videritis.

Et reſpondens vniuerſus populus, dixit: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.

Tunc dimiſit illis Barabbam: Ieſum autem flagellatum tradidit eis vt crucifigeretur.

* Mar.15. 16. Io.19.2 Pſ.21.17. Tũc milites Præſidis ſuſcipientes Ieſum in prætoriũ, * congregauerunt ad eũ vniuerſam cohortem:

Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei,

Et plectentes coronam de ſpinis, poſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in dextera eius. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorum.

Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.

Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum veſtimentis eius, & duxerunt eum vt crucifigerent.

Tranſl. ex Syriac.

4 *Et ait: Peccaui, quippe qui prodiderim ſanguinem iuſtum. At illi dixerunt ei: Quid ad nos? tu nouerus.*

5 *Et proiecit illos argenteos in templum, & diſceſſit: abiitque ſtrangulauit ſeſe.*

6 *Principes vero ſacerdotum tulerunt illud argentum, & aiunt: Non licet mittere ipſum in domum oblationis, quoniam pretium ſanguinis eſt.*

7 *Et conſilium inierunt, emeruntq; ex eo agrum figuli, ad monumentum peregrinorum.*

8 *Propterea dictus eſt ager ille, ager ſanguinis, ad hunc vſque diem.*

9 *Tunc impletum eſt quod dictum fuerat per Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium illius honorandi, de quo pacti ſunt à filiis Iſroel.*

10 *Et dedi eos pro agro figuli, vti preceperat mihi Dominus.*

11 *Ipſe verò Ieſchua ſtetit coram Præfecto, & interrogauit eum Præfectus, & dixit ei: Es tu rex ille Iihoudæorum? Ait illi Ieſchua: Tu dixiſti.*

12 *Quumq; accuſarent eum principes ſacerdotum, & ſeniores, ne verbum quidem ipſe reſpondit.*

13 *Tunc dixit Pilatus: Non audis quàm multa teſtificentur contra te?*

14 *Neque reddidit ei rationem, ne verbum quidem vllum, & hac de re admirationi fuit valdè.*

15 *Porrò in omni feſto conſueuerat Præfectus dimittere vinctum vnum populo, quem ipſi voluiſſent.*

16 *Detinebatur autem ab eis vinctus fameſus, qui vocabatur Bar-Abba.*

17 *Quumque fuiſſent congregati, dixit eis Pilatus: Vtrum vultis dimittam vobis? Bar-Abba, an Ieſchua, qui vocatur Meſchicho?*

18 *Nouerat enim Pilatus quòd per inuidiam tradidiſſent eum.*

19 *Quum autem ſideret Præfectus pro tribunali ſuo, miſit ad eum vxor ipſius, qui diceret ei, Nihil tibi rei ſit cum illo iuſto, multa enim paſſa ſum in ſomnio meo hodie propter eum.*

20 *Principes autem ſacerdotum & ſeniores perſuaſerunt turbis, dimittendum illis eſſe Bar-Abba, Ieſchua verò perdendum.*

21 *Subdensq; Præfectus, ait illis: Vtrum vultis dimittam vobis è duobus illis? Ipſi verò dixerunt: Bar-Abba.*

22 *Dixit eis Pilatus: Ipſi verò Ieſchua, qui vocatur Meſchicho quid faciam?*

23 *Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis Pilatus: Etiamnerò quid mali fecit? Illi verò magis clamabant & dicebant: Crucifigatur.*

24 *Pilatus autem quum videret ſe nihil proficere, ſed magis tumultum fieri? accipiens aquam abluit manus ſuas in conſpectu turbæ, & ait: Innocuus ſum à ſanguine iſtius iuſti: vos noueritis.*

25 *Et reſpondit omnis populus, & ait: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.*

* Lxiio ad tertiã horam. 26 ** Tunc ſoluit eis Bar-Abba: at flagellis cedit Ieſchua, eumque tradidit vt crucifigeretur.*

27 *Tunc milites Præfecti duxerunt Ieſchua in prætorium, & congregarunt aduerſus eum vniuerſam cohortem.*

28 *Et exuerunt eum, ac induerunt eum chlamyde coccinea.*

29 *Et contexuerunt coronam ſpineam, & impoſuere capiti eius, & arundinem in dexteram eius: Et genuflectentes ſeſe ſuper genua ſua coram eo, illudebant ei, dicentes: Pax, rex Iihoudæorum.*

30 *Et expuerunt in faciem eius, ceperuntque arundinem, ac percutiebant eum ſuper caput ipſius.*

31 *Quumque illuſiſſent ei, exuerunt eum chlamyde, induerunt que veſtimentis ſuis, & adduxerunt eum vt crucifigeretur.*

Dicit Hoceldeme, quæ in expectatur Ager ſanguinis eſt dictio Syriaca & ſi ſimul habetur in originali propria idiomatis ea quæ hoc euangelium ſaltem transferuntur.

Transl. B. Ariæ Mont.

Dicens: Peccaui tradens ſanguinem innoxium. Illi verò dixerunt: Quid ad nos? tu videris.

Et proijciens argenteos in templo, receſſit: & abiens ſe ſtrangulauit.

At Principes Sacerdotum accipientes argenteos, dixerunt: Non licet mittere eos in corbanam: quia pretium ſanguinis eſt.

Conſilium autem ſumentes, mercati ſunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinis.

Quapropter vocatus eſt ager ille Ager ſanguinis, vſque hodie.

Tunc impletum eſt effatum per Ieremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiauerunt à filiis Iſraël.

Et dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus.

At Ieſus ſtetit ante præſidem: & interrogauit eum præſes, dicens: Tu es rex Iudæorum? At Ieſus dixit illi: Tu dicis.

Et in accuſari ipſum à principibus Sacerdotum & ſenioribus, nihil reſpondit.

Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta te contra teſtantur?

Et non reſpondit ei ad vllum verbum, ita vt mirari præſidem vehementer.

Per autem diem ſolennem conſueuerat præſes abſoluere vnum vinctum turbæ, quem voluiſſent.

Habebant autem tunc vinctum inſignem, dictum Barabbam.

Coactis ergo illis, dixit illis Pilatus: Quem vultis abſoluam vobis? Barabbam, an Ieſum dictum Chriſtum?

Sciebat enim quòd per inuidiam tradidiſſent eum.

Sedente autem illo ſuper tribunali, miſit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi & iuſto illi: multa enim paſſa ſum hodie per ſomnum propter eum.

At principes Sacerdotum & ſeniores perſuaſerunt turbis, vt peterent Barabbam, at Ieſum perderent.

Reſpondens autẽ præſes, ait illis: Quem vultis de duob. abſoluam vobis? Illi verò dixerut: Barabbam.

Dicit ergo illis Pilatus: Quid igitur faciam Ieſum dictum Chriſtum? dicunt ei omnes: Crucifigatur.

At præſes ait: Quid enim mali fecit? Illi autem abundè clamabant, dicentes: Crucifigatur.

Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret, ſumens aquam lauit manus coram turba, dicens: Innocens ſum à ſanguine iuſti huius: vos videritis.

Et reſpondens vniuerſus populus, dixit: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper natos noſtros.

Tunc abſoluit illis Barabbam: At Ieſum flagillans, tradidit vt crucifigeretur.

Tunc milites prætidis aſſumentes Ieſum in prætorium coegerunt ad eum vniuerſam cohortem.

Et exuentes eum, circumdederunt ei chlamydem coccineam:

Et plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt ſuper caput eius, & arundinem in dextera eius: & genu flectentes ante eum, illudebant ei, dicentes: Gaude rex Iudæorum.

Et inſpuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant in caput eius.

Et poſtquam illuſerunt ei, exuerunt eum chlamydem: & induerunt eum veſtimentis eius, & abduxerunt eum ad crucifigendum.

Transl. Eraſm. Roterod.

Dicens Peccaui, prodens ſanguinem innoxium. At illi dixerunt: quid ad nos? tu videris.

Et proiectis argenteis in templo, receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit.

Principes autem ſacerdotum acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium ſanguinis eſt.

Conſilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in ſepulturam peregrinorum:

Quapropter vocatus eſt ager ille, ager ſanguinis, vſq; in hodiernum diem.

Tunc impletum eſt quod dictum eſt per Hieremiam prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium æſtimati, quem æſtimatum emerunt à filiis Iſrael:

Et dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi dominus.

Ieſus autem ſtetit ante præſidem, & interrogauit eum præſes, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dicit illi Ieſus: Tu dicis:

Et cum accuſaretur à principibus ſacerdotum & ſenioribus, nihil reſpondit.

Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quàm multa aduerſum te dicun teſtimonia?

Et non reſpondit ei ad vllum verbum, ita vt miraretur præſes vehementer.

In feſto autem conſueuerat præſes turba dimittere vnum vinctum quem voluiſſent.

Habebat autem tunc vinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas.

Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Vtrum vultis dimittam vobis Barabbam an Ieſum, qui dicitur Chriſtus?

Sciebat enim quod propter inuidiam tradidiſſent eum.

Sedente autem illo pro tribunali, miſit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi cum iuſto illo, multa enim paſſa ſum hodie in ſomnis propter eum.

Principes autem ſacerdotum & ſeniores perſuaſerunt turbis, vt peterent Barabbam, Ieſum vero perderent.

Reſpondens autem præſes ait illis: Vtrum vultis vobis è duobus dimittam? At illi dixerunt, Barabbam.

Dixit illis Pilatus: Quid igitur faciam Ieſu, qui dicitur Chriſtus?

Dicunt ei omnes, Crucifigatur. Præſes autem ait: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes Crucifigatur.

Videns autem Pilatus quod nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret, accepta aqua, abluit manus coram populo, dicens: Innocens ego ſum à ſanguine huius iuſti, vos videritis.

Et reſpondens vniuerſus populus, dixit: Sanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.

Tunc dimiſit illis Barabbam, Ieſum autem flagellatum tradidit vt crucifigeretur.

Tunc milites præſidis ſuſcipientes Ieſum in prætorio, congregauerunt ad eum vniuerſam cohortem.

Et cum exuiſſent eum, circundederunt ei chlamydem coccineam.

Et coronam de ſpinis contextam impoſuerunt ſuper caput eius, & harundinem in dexteram eius, & genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudeorum.

Et cum expuiſſent in eum, acceperunt harundinem & percutiebant caput eius.

Et poſt quam illuſiſſent ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum veſtimentis ſuis, & abduxerunt eum vt crucifigerent.

Vulgata Editio.

* Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariauerunt vt tolleret crucem eius.

* Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Caluariæ locus.

Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum: & cum gustasset, noluit bibere.

Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortem mittentes: vt impleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: * Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem,

Et sedentes seruabant eum.

Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: HIC EST IESVS REX IVDÆORVM.

Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: vnus à dextris, & vnus à sinistris.

Prætereuntes autem blasphemabant eum mouentes capita sua,

Et dicentes: * Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas: salua temetipsum: si filius Dei es, descende de cruce.

Similiter & principes sacerdotum illudentes cum Scribis, & Senioribus dicebant:

Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere: * si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei:

* Confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum: dixit enim: Quia filius Dei sum.

Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, vsque ad horam nonam.

Et circa horam nonam clamauit Iesus voce magnâ, dicens: * Eli Eli lamma sabacthani? hoc est: Deus meus, Deus meus vt quid dereliquisti me?

Quidam autem illic stantes, & audientes, dicebant: Eliam vocat iste.

Et continuo currens vnus ex eis acceptam spongiam implent aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.

Ceteri vero dicebant: Sine, videamus an veniat Elias liberans eum.

Iesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

* Et ecce velum templi scissum est in duas partes à summo vsque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt,

Et monumenta aperta sunt: & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

Et exeũtes de monumẽtis post resurrectionẽ eius, venerũt in sanctam ciuitatẽ, & apparuerunt multis.

Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Iesum, viso terræmotu & his, quę fiebãt, timuerunt valde, dicentes: Vere Filius Dei erat iste.

Erant autem ibi mulieres multæ à longe, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei:

Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

*Cũ aũt sero factũ esset, venit qdã hõ dines ab Arimathea, nomine Ioseph, q & ipse discipul⁹ erat Iesu.

Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus.

Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda.

Et posuit illud in monumẽto suo nouo, quod excíderat in petra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abijt.

Transl. ex Syriac.

Et quum exissent, inuenerunt virum Kurinæum nomine Schemeonn: hunc angariarunt vt baiularet crucem eius.

Venerunt q̃ in locum qui vocatur Gogoltho, cuius interpretatio est: Cranium.

Et dederunt ei aceturn bibendum mistum cum felle, & gustauit, noluitque bibere.

Quumq̃ crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta eius sorte: vt impleretur id quod dictum est per Prophetam: Partiti sunt vestimenta mea inter se, & super vestem meam iecerunt sortem.

Et sedebant ac custodiebant eum illic.

Et imposuerunt super caput eius occasionem mortis eius in scriptura: HIC EST IESCHVA REX ILLE IIHOVDÆORVM.

* *Porrò crucifixi sunt cum eo duo latrones, vnus à dextera eius, & alter à sinistra eius.*

Illi autem qui transibant blasphemabant aduersus eum, & mouebant capita sua,

Dicentes: Destructor templi, & ædificans ipsum triduo, libera animam tuam (teiptum:) si filius Dei es, & descende de cruce.

Itidem & Principes Sacerdotum illudebant ei cum Scribis, & Senioribus, ac Perischeis, & dicebant:

Alios seruauit, seipsum non potest seruare: si rex est Israel, descendat nunc de cruce, vt videamus, & credamus in eum.

Confidit in Deo: redimat eum nunc, si vult eum: dixit enim: Filius Dei sum.

Itidem & sicarij illi, qui erant crucifixi cum eo, exprobrabant ei.

* *A sexta autem hora facta sunt tenebræ super vniuersam terram vsque ad horam nonam.*

Et circiter horam nonam exclamauit Ieschua alta voce, & ait: * *Deus, Deus, quare dereliquisti me?*

Homines autem ex iis qui abstabant illic quum audissent, dicebant: ille Iljo vocauit.

Et in ipsa hora excurrit vnus ex eis, & accepit spongiam, eamque impleuit aceto, & circumposuit arundini, & propinauit ei.

Reliqui vero dicebant: Sinite, videamus an veniat Iljo vt redimat eum.

Ipse verò Ieschua rursum exclamauit alta voce, & emisit spiritum suum.

Et statim superficies ianuæ (velum) templi scissa est in duas partes à summo vsque ad imum, terraque commota est, & petræ scissæ.

Et monumenta aperta sunt: & cadauera multa Sanctorum qui obdormierant surrexerunt.

Et exierunt ac post resurrectionem suam ingressi sunt ciuitatem sanctam, & apparuerunt multis.

Cẽturio autem, & qui cũ eo seruabant Ieschua, quum vidissent terræmotum, & ea quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, & dixerunt: Verè iste erat filius Dei.

Erant autem illic mulieres multæ prospicientes eminus, illæ venerant post Ieschua à Galilæa, & ministrauerant ei.

Quarum vna erat Mariam Magdeloitho, & Mariam mater Iaakoub & Iausi, ac mater filiorum Zabdai.

* *Quũ autem esset vespera, venit vir dines à Rometho nomine Iauseph, qui & ipse discipulus fuerat Ieschua.*

Is adijt Pilatum, petijtque corpus Ieschua. Et præcepit Pilatus vt daretur ei corpus illud.

Et accepit Iauseph corpus, & inuoluit illud linteo lini mundi.

Illudque posuit in monumento suo nouo, quod excíderat in petra: & aduoluerunt saxum ingens, ac posuerunt super ostium monumenti, & abierunt.

Mar. 15. 21. Luc. 23. 26.

Mar. 15. 21. Luc. 23. 26. Io. 19. 17.

Mar. 15. 23.

Mar. 15. 24. Luc 23. 34. Io. 19. 18.

Mar. 15. 27. Luc 23. 33.

Io. 2. 19.

Sap. 2. 18.

Psal. 21. 9.

Psal. 21. 1.

2. Par. 3. 14.

Mar. 15. 42. Luc. 23. 50. Io. 19. 38.

Golgotha est dictio Syriaca Cranium.

Ad sextam horam.

Ad nonam horam.

Hæc verba Iudæi Syrico sunt quasi dicta fuisse Christo Domino.

Ad Vesperam Sabbathi Annunciationis.

Transl. B. Ariæ Mont.

Exeuntes autem, inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariauerunt, vt tolleret crucem eius. 32

Et venientes in locum dictum Golgotha, qui est dictus Caluariæ locus. 33

Dederunt ei bibere acetum cum felle mixtum. & gustans noluit bibere. 34

Crucifigentes verò eum, diuiserunt vestimenta eius, iacientes sortem: vt impleretur effatum à Propheta: Dispertiti sunt vestimenta sibimetipsis, & super vestem meam iecerunt sortem. 35

Et sedentes seruabant eum illic. 36

Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: HIC EST IESVS REX IVDÆORVM. 37

Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, vnus à dexteris, & vnus à sinistris. 38

At prætereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua: 39

Et dicentes: Dissoluens templum, & in tribus diebus ædificans, serua teipsum. Si filius es Dei, descende de cruce. 40

Similiter verò & principes Sacerdotum illudentes cum Scribis, & senioribus, & Pharisæis, dicebãt: 41

Alios seruauit, seipsum non potest seruare. Si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credemus in eo. 42

Confidit in Deo: liberet nunc eum, si vult eum. dixit enim, Quia Dei sum filius. 43

Id verò ipsum & latrones concrucifixi ipsi exprobrabant ei. 44

A autem sexta hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram, vsque horam nonam. 45

Circa verò nonam horam clamauit Iesus voce magna, dicẽs: Eli, Eli, lamasabachthani? hoc est: Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti? 46

Quidam autem eorum illic stantium audientes, dicebant, Quòd Eliam vocat iste. 47

Et cõtinuò currens vnus ex eis, & accipiens spongiam, implensque aceti, & circumponens arundini, potabat eum. 48

Verùm cæteri dicebant: Sine, videamus an veniat Elias liberaturus eum. 49

At Iesus iterum clamans voce magna, emisit spiritum. 50

Et ecce interexpansum templi fissum est in duo, à sursum vsque deorsum: & terra mota est, & petræ fissæ sunt: 51

Et monumẽta aperta sunt, & multa corpora dormientium sanctorum excitata sunt. 52

Et exeuntes de monumentis post excitationẽ eius, venerunt in sanctã ciuitatem, & apparuerũt multis. 53

At Centurio, & qui cum eo seruantes Iesum, videntes terræmotum, & facta, timuerunt valdè, dicentes: Verè Dei filius erat iste. 54

Erant autem ibi mulieres multæ à longè spectantes, quæ sequutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei: 55

In quibus erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Iose mater, & mater filiorum Zebedæi. 56

Sero aũt facto, venit homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. 57

Hic accedens Pilato, petiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. 58

Et accipiens corpus Ioseph inuoluit illud sindone munda: 59

Et posuit illud in nouo suo monumento, quod exciderat in petra. & aduoluens lapidem magnum ostio monumenti, abiit. 60

Transl. Erasm. Roterod.

Exeuntes autem, inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem. hunc adegerunt, vt tolleret crucem eius. 32

Et venerunt in locum, qui dicitur golgotha, quod est caluariæ locus. 33

Et dederunt ei acetum bibere cum felle mixtum. & cum gustasset, noluit bibere. 34

Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt vestimenta eius, sortem mittentes. vt impleretur quod dictum est per prophetam, Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. 35

Et sedentes seruabant eum ibi. 36

Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: HIC EST IESVS REX IVDÆORVM. 37

Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones, vnus à dextris, & alter à sinistris. 38

Prætereuntes autem, conuitia iaciebant in eum, mouentes capita sua, 39

Et dicentes, Tu ille qui destruebas templum, & in triduo ædificabas, serua temetipsum. si filius Dei es, descende de cruce. 40

Similiter & principes sacerdotum, illudentes cum scribis & senioribus, dicebant, 41

Alios seruauit: seipsum non potest seruare. Si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credemus ei. 42

Confidit in Deo, liberet eum nunc si vult eum. Dixit enim, filius Dei sum. 43

Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei. 44

A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super vniuersam terram vsque ad horam nonam. 45

Et circa horam nonam clamauit Iesu voce magna, dicens, Eli, Eli, lama sabachthani? Hoc est, Deus meus, Deus meus, cur deseruisti me? 46

Quidam autem illic stantium, cum audissent, dicebant, Heliam vocat iste. 47

Et continuo currens vnus ex eis, cum acceptam spongiam implesset aceto, imposuit harundini, & dabat ei vt biberet. 48

Cæteri vero dicebant, sine, videamus, an veniat Helias liberaturus eum. 49

Iesus autem cum iterum clamasset voce magna, emisit spiritum. 50

Et ecce velum templi scissum est in duas partes, à summo vsque ad imum. & terra mota est, & petræ scissæ sunt. 51

Et monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. 52

Et egressi è monumentis post resurrectionem eius, venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. 53

Centurio, vero & qui cum eo erant, custodientes Iesum, viso terræ motu, & his quæ facta fuerant, timuerunt valde, dicentes: Verè filius Dei erat iste. 54

Erant autem ibi mulieres multæ, è longinquo spectantes, quæ secutæ fuerant Iesum à Galilæa, ministrantes ei. 55

Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Iose mater, & mater filiorum Zebedæi. 56

Cũ autem vesperа facta esset, venit homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. 57

Hic accessit ad Pilatum, ac postulauit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. 58

Et cum accepisset corpus Ioseph, inuoluit illud sindone munda, 59

Posuitq; illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra: & aduoluto saxo ingenti ad ostium monumenti, abyt. 60

Vulgata Editio.

Erat autem ibi Maria Magdalene,& altera Maria, 61
ſedentes contra ſepulchrum.

Altera autem die,quæ eſt poſt Paraſceuen,conue- 62
nerunt principes ſacerdotum, & Phariſæi ad Pila-
tum,

Dicentes:Domine,recordati ſumus,quia ſeductor 63
ille dixit adhuc viuens:Poſt tres dies reſurgam.

Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum vſque in diē ter- 64
tium: ne forte veniant diſcipuli eius, & furentur
eum,& dicant plebi: Surrexit à mortuis:& erit no-
uiſſimus error peior priore.

Ait illis Pilatus: Habetis cuſtodiam,ite, cuſtodite 65
ſicut ſcitis.

Illi autem abeuntes, munierunt ſepulchrum ſig- 66
nantes lapidem,cum cuſtodibus.

CAP. XXVIII.

Iſa.16.6 Veſpere autem ſabbati, quæ luceſcit in prima 1
Luc.24.1. ſabbati, venit Maria Magdalene, & altera Ma-
ria videre ſepulchrum.

Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus 2
enim Domini deſcendit de cœlo:& accedens reuol-
uit lapidem,& ſedebat ſuper eum:

Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur: & veſti- 3
mentum eius ſicut nix.

Præ timore autem eius exterriti ſunt cuſtodes,& 4
facti ſunt velut mortui.

Reſpõdens autem Angelus dixit mulieribus:No- 5
lite timere vos: ſcio enim,quod Ieſum,qui crucifi-
xus eſt,quæritis:

Non eſt hic: ſurrexit enim,ſicut dixit: venite, & 6
videte locum,vbi poſitus erat Dominus.

Et cito euntes,dicite diſcipulis eius, quia ſurrexit: 7
& ecce præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbi-
tis,ecce prædixi vobis.

Et exierunt cito de monumento cum timore, 8
& gaudio magno, currentes nunciare diſcipulis
eius.

Et ecce Ieſus occurrit illis, dicens:Auete. Illæ au- 9
tem acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius, & ado-
rauerunt eum.

Tunc ait illis Ieſus:Nolite timere,ite,nũciate fra- 10
tribus meis vt eant in Galilæam,ibi me videbunt.

Quæ cum abiiſſent, ecce quidam de cuſtodibus 11
venerunt in ciuitatem, & nunciauerunt Principi-
bus Sacerdotum omnia,quæ facta fuerant.

Et congregati cum Senioribus conſilio accepto, 12
pecuniam copioſam dederunt militibus,

Dicentes: Dicite quia diſcipuli eius nocte vene- 13
runt,& furati ſunt eum,nobis dormientibus.

Et ſi hoc auditum fuerit à Præſide, nos ſuadebi- 14
mus ei,& ſecuros vos faciemus.

At illi accepta pecunia, fecerũt ſicut erant edocti: 15
Et diuulgatum eſt verbum iſtud apud Iudæos,vſq;
in hodiernum diem.

Vndecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam 16
in montem,vbi conſtituerat illis Ieſus.

Et videntes eum adorauerunt:quidam autem du- 17
bitauerunt.

Et accedens Ieſus locutus eſt eis, dicens: Data eſt 18
mihi omnis poteſtas in cœlo,& in terra.

Mar.16. * Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes 19
1. eos in nomine Patris,& Filij,& Spiritus Sancti.

Docentes eos ſeruare omnia quæcumque man- 20
daui vobis:& ecce ego vobiſcum ſum omnibus die-
bus,vſque ad conſummationem ſæculi.

Tranſl.ex Syriac.

Erant autem illic Mariam Magdelitho & Mariam 61
altera,quæ ſedebant è regione ſepulchri.

* *Die verò craſtina quæ eſt poſt Paraſceuen,* 62 a Matutinis Sabbathi Annunciationis:
congregati ſunt Principes Sacerdotum, & Phariſæi ad Pi-
latum:

Et dicunt ei: Domine noſter, meminimus ſeductorem 63
illum dixiſſe dum viueret: Tertio poſt die reſurgam.

Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum vſque in tertium diem, 64
ne ſortè veniant diſcipuli eius & furentur eum noctu:
dicantque populo, De domo mortuorum ſurrexit: & ſit
error nouiſſimus peior priore.

Dixit eis Pilatus: Habetis cuſtodes: ite,cuſtodite ſicut 65
ſcitis.

Illi autem profecti cuſtodierunt ſepulchrum, & obſig- 66
naruntſaxum illud cum cuſtodibus.

CAP. XXVIII.

VEſperè autem in Sabbatho, quum exoritura eſſet 1 Ad Veſperam Dominicæ Reſurrectionis.
prima hebdomadis (Dominica,) *venit Mariam*
Magdelitho & Mariam altera,vt ſpectaret ſepulchrum.

Et ecce terræmotus magnus factus eſt: Angelus enim 2
Domini deſcendit de cœlo, & accedens reuoluit ſaxum
ab oſtio,ſedebatq; ſuper illud.

Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur,& veſtimentum 3
eius candidum ſicut nix.

Et præ timore ipſius contremuerunt ij qui cuſtodie- 4
bant,& facti ſunt inſtar mortuorum.

Reſpondit autem Angelus, & ait mulieribus, Vos ne 5
timeatis. ſcio enim Ieſchua, qui crucifixus eſt, vos quæ-
rere.

Non eſt hic: ſurrexit enim prout dixit. venite, videte 6
locum in quo poſitus fuerat Dominus noſter.

Et projecta citò dicite diſcipulis ipſius, ſurrexit è domo 7
mortuorum,& ecce præcedit vos in Galilæam: illic vide-
bitis eum:ecce dixi vobis.

Et abiere citò à ſepulchro cum timore, & gaudio 8
magno, & curſu contenderunt vt dicerent diſcipulis
ipſius.

Et ecce Ieſchua ſit eis obuiam, dixitq; eis: Pax vobis. 9
Illæ autem accedentes prehenderunt pedes eius, & ado-
rarunt eum.

Tunc dixit eis Ieſchua:Ne timeatis,ſed abeuntes dicite 10
fratribus meis,vt proficiſcantur in Galilæam,& illic vi-
debunt me.

Quum autem profectæ fuiſſent, venerunt homines ex 11
cuſtodibus illis in ciuitatem, & dixerunt Principibus
Sacerdotum quicquid factum fuerat.

Et congregati ſunt cum Senioribus, & conſilium inie- 12
runt, dederuntq; pecuniam non modicam cuſtodibus, di-
centes eis:

Dicite, diſcipuli eius venientes furati ſunt eum noctu 13
quum dormiremus.

Quod ſi auditum hoc fuerit coram Præfecto, nos per- 14
ſuadebimus ei,voſque ſollicitudine liberabimus.

Illi autem cùm accepiſſent pecuniam, egerunt ſicut 15
edocti fuerant: Et exyt ſermo iſte inter Iehoudæos vſque
in hodiernum diem.

Diſcipuli autem vndecim profecti ſunt in Galilæam in 16
montem,prout conſtituerat eis Ieſchua.

Et quum eum aſpexiſſent, adorarunt eum: ex ijs porrò 17
nonnulli dubitabant.

Et accedens Ieſchua allocutus eſt eos,& dixit eis: Da- 18
ta eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. ſicut au-
tem miſit me Pater meus,& ego mitto vos.

Ite ergo docete omnes gentes,& baptizate eos in nomine 19
Patris,& Filij,& Spiritus Sanctitatis.

Et docete eos vt ſeruent quicquid præcepi vobis: & ec- 20
ce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſum-
mationem ſæculi. Amin.

Sancti Euangelij præconij Mathai,quod prædica-
uit Hebraicè in terra Paleſtinæ finis.

PRO-

Transl. B. Ariæ Mont.

Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, 61
ſedentes contra ſepulchrum.

Verùm poſtera die, quæ eſt poſt Paraſceuen, co- 62
acti ſunt principes Sacerdotum & Phariſæi ad Pi-
latum,

Dicentes: Domine, meminimus quia ille ſeductor 63
dixit adhuc viuens: Poſt tres dies excitor.

Iube ergo muniri ſepulchrum vſque in tertium 64
diem, ne quando venientes diſcipuli eius nocte, fu-
rentur eum, & dicant plebi: Excitatus eſt à mortuis:
& erit nouiſsimus error peior priore.

Ait verò illis Pilatus: Habetis cuſtodiam: abite, 65
munite ſicut ſcitis.

Illi autem abeuntes munierunt ſepulchrum, ſi- 66
gnantes lapidem cum cuſtodia.

CAP. XXVIII.

VEſpere autem Sabbatorum lucеſcenti in vnam 1
Sabbatorum, venit Maria Magdalene, & altera
Maria, ſpectatum ſepulchrum.

Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus 2
enim Domini deſcendens de cælo, accedens reuoluit
lapidem ab oſtio, & ſedebat ſuper eum.

Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur, & veſti- 3
mentum eius candidum ſicut nix.

Præ autem timore eius concuſſi ſunt ſeruantes, 4
& facti ſunt velut mortui.

Reſpondens autem angelus, dixit mulieribus: Ne 5
metuite vos: ſcio enim quòd Ieſum crucifixum
quæritis:

Non eſt hîc. Excitatus eſt enim, ſicut dixit. venite, 6
videte locum vbi iacebat Dominus.

Et citò euntes dicite diſcipulis eius, quia ſurrexit 7
à mortuis, & ecce præit vos in Galilæam: ibi eum
videbitis. ecce dixi vobis.

Et exeuntes citò de monumento cum timore & 8
gaudio magno cucurrerunt nũciare diſcipulis eius.
Quum autem irent renunciare diſcipulis eius,

Et ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Gaudete. Illæ 9
autem accedentes, prehenderunt eius pedes, & ado-
rauerunt eum.

Tunc ait illis Ieſus: Ne timete, ite, nunciate fra- 10
tribus meis, vt abeant in Galilæam, & ibi me vi-
debunt.

Euntibus autem illis, ecce quidam cuſtodiæ ve- 11
nientes in vrbem, nunciauerunt principibus Sacer-
tum omnia facta.

Et congregati cum ſenioribus, conſiliumque ac- 12
cipientes argenteos ſufficientes dederunt militibus,

Dicentes: Dicite quia diſcipuli eius nocte venien- 13
tes, furati ſunt eum nobis dormientibus.

Et ſi auditum fuerit hoc à præſide, nos ſuadebi- 14
mus ei, & vos ſecuros faciemus.

Illi autem accipientes argenteos, fecerunt ſicut 15
erant edocti. & diuulgatum eſt verbum iſtud apud
Iudæos, vſque hodie.

At vndecim diſcipuli profecti ſunt in Galilæam, 16
in montem vbi conſtituerat illis Ieſus.

Et videntes eum adorauerunt eum: quidam au- 17
tem dubitauerunt.

Et accedens Ieſus, loquutus eſt eis, dicens: Data eſt 18
mihi omnis auctoritas in cælo, & in terra.

Euntes ergo docete omnes gentes: baptizantes 19
eos in nomen Patris, & Filij, & ſancti Spiritus:

Docentes eos ſeruare omnia quæcumque man- 20
daui vobis. Et ecce ego cum vobis ſum omnes dies,
vſque ad conſummationem ſeculi. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

Erat autem ibi Maria magdalene & altera Maria, ſedentes contra ſepulchrum.

Poſtero autem die quæ ſequitur paraſceuen, conuenerunt principes ſacerdotum & phariſæi ad Pilatum,

Dicentes: Domine, recordati ſumus, quod impoſtor ille dixit adhuc viuens: poſt tres dies reſurgo,

Iube ergo muniri ſepulchrum vſque in diem tertium, ne quando veniant diſcipuli eius, & furentur eum, dicantque plebi, ſurrexit à mortuis. Et erit nouiſſimus error peior illo priore.

Ait illis Pilatus: Habetis cuſtodiam: Ite, munite ſicut ſcitis.

Illi verò abeuntes, munierunt ſepulchrum, obſignato lapide, adhibitis cuſtodibus.

CAP. XXVIII.

VEſpera autem ſabbatorum, quæ lucеſcit in vnam ſabbatorum, venit Maria Magdalene, & altera Maria, vt viderent ſepulchrum.

Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus enim domini deſcendit de cælo: & accedens, deuoluit lapidem ab oſtio, ſedebatq; ſuper eum.

Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimentum eius candidum ſicut nix.

Præ timore autem eius concuſſi ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui.

Reſpondens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim quod Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis:

Non eſt hic, ſurrexit enim ſicut dixit. Venite, videte locum vbi poſitus erat dominus.

Et cito euntes dicite diſcipulis eius, quod ſurrexit à mortuis: & ecce præcedit vos in Galilæam, ibi eum videbitis, ecce dixi vobis.

Et digreſſa celeriter à monumento cum timore & gaudio magno, curribant vt renunciarent diſcipulis eius. Cum autem iſſent ad renunciandum diſcipulis eius,

Et ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem acceſſerunt & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum.

Tunc ait illis Ieſus: Nolite timere: Ite, renunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam, & ibi me videbunt.

Quæ cum abiſſent, ecce quidam è cuſtodibus venerunt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus ſacerdotum omnia quæ acciderant:

Et congregati cum ſenioribus, conſilio habito, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes:

Dicite quod diſcipuli eius nocte venerint, & furati ſint eum vobis dormientibus.

Et ſi hoc auditum fuerit ſub præſide, nos perſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus.

At illi acceptæ pecuniæ fecerunt ſicut erant edocti. Et diuulgatum eſt hic ſermo apud Iudæos vſque in hodiernum diem.

Vndecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem vbi conſtituerat illis Ieſus.

Et cum vidiſſent illum, adorauerunt eum: quidam autem dubitauerunt,

Et accedens Ieſus, locutus eſt eis, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.

Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti:

Docentes eos ſeruare omnia quæcunque præcepi vobis. Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi. Amen.

Digitized by Google

PROLOGVS
S. HIERONYMI
IN
EVANGELIVM
SECVNDVM
MARCVM.

MARCVS Euangeliſta Dei electus, & Petri in Baptiſmate filius, atque in diuino ſermone diſcipulus, Sacerdotium in Iſrael agens, ſecundùm carnem Leuita, ad fidem Chriſti conuerſus, Euangelium in Italia ſcripſit; oſtendens in eo; quid & generi ſuo deberet, & Chriſto. Nam initium principij in voce Propheticæ exclamationis inſtituens ordinem Leuiticæ electionis oſtendit, vt prædicans prædeſtinatum Iohannem filium Zachariæ in voce Angeli annunciantis emiſſum, non ſolùm verbum carnem factum, ſed & corpus Domini in omnia per verbum diuinæ vocis animatum, in initio Euangelicæ prædicationis oſtenderet: vt qui hæc legens ſciret cui initium carnis in Domino & Ieſu aduenientis habitaculum caro deberet agnoſcere, atque in ſe verbum vocis, quod in conſonantibus perdiderat, inueniret. Denique cùm perfecti Euangelij opus intrans, & à Baptiſmo Domini prædicare Deum inchoans, non laborauit natiuitatem carnis, quam in prioribus viderat dicere; ſed totius exprimens expoſitionem deſerti, ieiunij numerum, tentationem diaboli, congregationem beſtiarum, & miniſterium protulit Angelorum: & inſtituens nos ad intelligendum, ſingula in breui compingens, ne auctoritatem factæ rei demeret, & perficiendi operis plenitudinem non negaret. Denique amputaſſe ſibi poſt fidem pollicem dicitur vt Sacerdotio reprobus haberetur: ſed

Digitized by Google

tantum consentiens fidei prædestinata potuit electio, vt nec sic in opere verbi perderet, quod prius meruerat in genere: nam Alexandriæ Episcopus fuit, cuius per singula opus fuit scire, & Euangelij in se dicta disponere, & disciplinam Legis in se agnoscere, & diuinam in carne Domini intelligere naturam. Quæ in nos primùm requiri oportet, dehinc inquisita volumus agnosci habentes mercedem exhortationis. quoniam qui plantat & qui rigat, vnum sunt; qui autem incrementum præstat, Deus est.

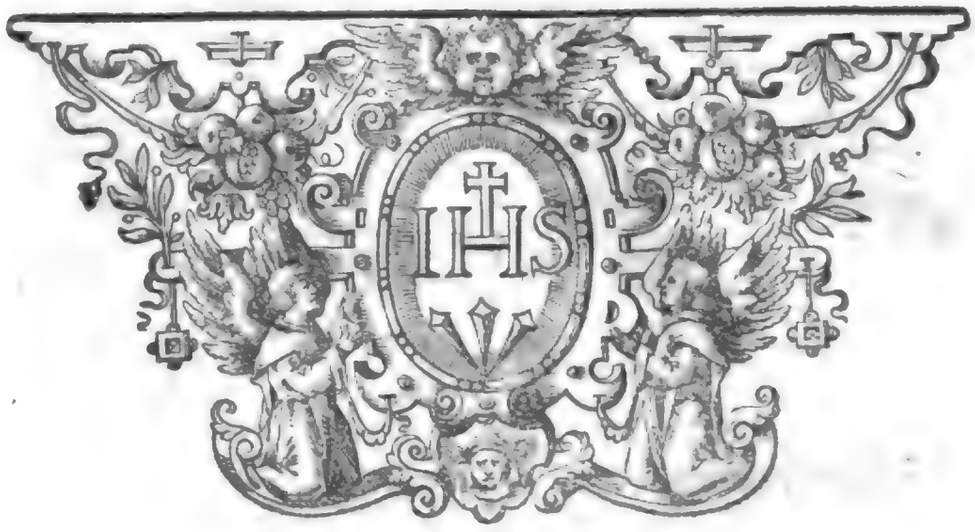

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM MARCVM.

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

INITIVM Euangelij Ieſu Chriſti, filij Dei.
Sicut ſcriptum eſt in Iſaia propheta: * Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.
Fuit Ioannes in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmũ pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum.
* Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Ieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata ſua.
* Et erat Ioannes veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius, * & locuſtas, & mel ſilueſtre edebat. Et prædicabat dicens:

Venit fortior me, poſt me: cuius non ſum dignus procumbens ſoluere corrigiam calceamentorum eius.
Ego baptizaui vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu Sancto.
Et factum eſt: in diebus illis venit Ieſus à Nazareth Galilææ: & baptizatus eſt à Ioanne in Iordane.

Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit cœlos apertos, * & Spiritum tamquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo.
Et vox facta eſt de cœlis: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui.
* Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum.
Et erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à ſatana: eratque cum beſtiis, & Angeli miniſtrabant illi.
* Poſtquam autem traditus eſt Ioannes, venit Ieſus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei.

Et dicens: Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitimini, & credite Euangelio.
* Et præteriens ſecus mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream fratrem eius, mittentes retia in mare, (erant enim piſcatores)
Et dixit eis Ieſus: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum.
Et protinus relictis retibus, ſecuti ſunt eum.
Et progreſſus inde puſillum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, & ipſos componentes retia in naui:
Et ſtatim vocauit illos. Et relicto patre ſuo Zebedæo in naui cum mercenariis, ſecuti ſunt eum.
* Et ingrediuntur Capharnaum: & ſtatim ſabbatis ingreſſus in ſynagogam, docebat eos:
* Et ſtupebant ſuper doctrina eius: erat enim docens eos, quaſi poteſtatem habẽs, & non ſicut Scribę.
* Et erat in ſynagoga eorum homo in ſpiritu immundo: & exclamauit,

Dicens:

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM MARCVM.

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *PRincipium Euangelij Ieſchua Meſchicho filij Dei.* ◦ Lectio Feſti Epiphaniæ.
2 *Sicut ſcriptum eſt in Eſchaio propheta: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui diriget viam tuam.*
3 *Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, & adæquate ſemitas eius.*
4 *Erat Iouchanon in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.*
5 *Et exibat ad eum vniuerſa regio Iehoudæa, omnesq; filij Ouiſchlem: & baptizabat eos in Iourdenon flumine, cùm eſſent confeſſi peccata ſua.*
6 *Is autem Iouchanon amiciebatur veſtimento ex pilis camelorum, & erat præcinctus lumbos corrigia pelliceæ: cibus eius erant locuſtæ, & mel agreſte. Et prædicabat ac dicebat:*
7 *Ecce venit poſt me, qui fortior me eſt: cuius non ſum dignus qui incurnatus ſoluam corrigias calceamentorum.*
8 *Ego baptizo vos aqua, ille verò baptizabit vos in Spiritu Sanctitatis.*
9 *Et factum eſt in diebus illis, vt veneret Ieſchua à Nozerath Galilææ: & baptizatus eſt in Iourdenon à Iouchanon.*
10 *Statimque vt aſcendit ex aqua, vidit findi cœlos, & Spiritum tanquam columbam, qui deſcendebat ſuper eum.*
11 *Et vox extitit de cœlis: Tu es Filius meus dilectus: in te complacui mihi.*
12 *Et confeſtim eduxit eum Spiritus in deſertum.*
13 *Fuitque illic in deſerto diebus quadraginta, dum tentaretur à Satana: & degebat cum feris, atque miniſtrabant ei Angeli.*
14 * *Poſtquam autem traditus fuit in* cuſtodiam *Iouchanon, venit Ieſchua in Galilæam, & prædicabat Euangelium regni Dei.* ◦ Ad Veſperi Dominicæ poſt Epiphaniam.
15 *Ac dicebat: Completum eſt tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitentiam agite, & credite Euangelio.*
16 *Quumq; iter faceret circa mare Galilææ, conſpexit Schemeoun, & Andream fratrem eius iacientes retia in mare. (erant enim piſcatores.)*
17 *Et dixit eis Ieſchua: Venite poſt me, & efficiam vos piſcatores hominum.*
18 *Et ſtatim reliquerunt retia ſua, ac poſt eum abiere.*
19 *Quumq; prætergreſſus fuiſſet paululum, vidit Iaakoub filium Zobdai, & Iouchanon fratrem eius, qui & ipſi in nauicula reſarciebant retia ſua:*
20 *Et vocauit eos. Statimque reliquerunt Zabdai patrem ſuum cum mercenarijs, ac poſt eum abiere.*
21 *Et quum ingreſſi fuiſſent Capharnachum: ſtatim docebat in Sabbatu in ſynagogis eorum.*
22 *Et mirabantur doctrinam eius: etenim docebat eos, vt poteſtate valens, non autem vt Scriba ipſorum.*
23 *Erat porro in Synagogis eorum homo in quo erat ſpiritus immundus: & vociferatus eſt.*

Et ait:

◦ Mat. 3. 1
◦ Mal. 3. 1
Iſa. 40. 3.
Ioã. 1. 15.
Luc. 3. 4.
◦ Mat. 3. 5
◦ Leu. 11. 22. Mat. 3. 12
◦ Luc. 3. 16. Ioã. 1. 27. Act. 1. 5. & 2. 4. & 11. 16. & 19. 4.
◦ Luc. 3. 22. Ioã. 1. 32.
◦ Mat. 4. 1 Luc. 4. 1.
◦ Matt. 4. 12. Luc. 4. 14 Ioa. 4. 43.
◦ Mat. 4. 13. Luc. 5. 2.
◦ Ma. 4. 13 Luc. 4. 31
◦ Mat. 7. 28.
◦ Lu. 4. 32

SANCTI
IESV CHRISTI
EVANGELII
SECVNDVM MARCVM,

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

1 INITIVM Euangelij Iesu Christi, Filij Dei.
2 Sicut scriptum est in Prophetis: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
3 Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.
4 Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismũ pœnitentiæ in remissionem peccatorum.
5 Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Hierosolymitæ: & baptizabantur omnes in Iordane flumine ab illo, confitentes peccata sua.
6 Erat autem Ioannes vestitus pilis camel., & zonam coriaceam circa lumbos eius: & edens locustas & mel siluestre. Et prædicabat, dicens:
7 Venit fortior me, post me, cuius non sum dignus curuatus soluere corrigiam calceamentorum eius.
8 Ego quidem baptizaui vos in aqua: ille verò baptizabit vos in Spiritu Sancto.
9 Et factum est in illis diebus, venit Iesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est à Ioanne in Iordanem.
10 Et statim ascendens de aqua, vidit scissos cælos, & Spiritum tanquam columbam descendentem, super eum.
11 Et vox facta est de cœlis: Tu es Filius meus dilectus, in quo complacui.
12 Et statim Spiritus eum eicit in desertum.
13 Et erat ille in deserto diebus quadraginta tentatus à Satana. Et erat cum feris: & Angeli ministrabant illi.
14 Post autem traditum esse Ioannem, venit Iesus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei:
15 Et dicens: Quoniam implerum est tempus, & appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, & credite in Euangelio.
16 Deambulans autem iuxta mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem eius Simonis, mittentes verriculum in mari: (erant enim piscatores)
17 Et dixit eis Iesus: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.
18 Et protinus relinquentes retia sua, secuti sunt eũ.
19 Et progressus inde pusillum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, & ipsos in nauigio componentes retia.
20 Et statim vocauit illos. Et relinquentes patrẽ suũ Zebedæũ in nauigio cũ mercenarijs, abierũt post eum.
21 Et ingrediuntur in Capharnaum. & statim Sabbatis ingressus in synagogam, docebat.
22 Et percellebantur super doctrina eius. Erat enim docẽs eos quasi auctoritatẽ habẽs, & nõ sicut Scribæ.
23 Et erat in synagoga eorum homo in spiritu immundo, & exclamauit,

SANCTI
IESV CHRISTI
EVANGELII
SECVNDVM MARCVM,

Transl. Erasm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 INITIVM Euangelij Iesu Christi filij Dei,
2 Sicut scriptum est in Prophetis: Ecce ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.
3 Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.
4 Baptizans erat Ioannes in deserto & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.
5 Et egrediebatur ad eum tota Iudæa regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane fluuio, confitentes peccata sua.
6 Erat autem Ioannes vestitus pilis camelinis, & zona pelliceа circa lumbos suos, & edebat locustas & mel siluestre, & prædicabat, dicens:
7 Venit qui fortior est me post me, cuius non sum idoneus vt prostratus soluam corrigiam calciamentorum eius.
8 Ego quidem baptizaui vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu sancto.
9 Et factum est in diebus illis, venit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Ioanne in Iordane.
10 Et statim cum ascenderet ex aqua vidit diuidi cælos, & spiritum quasi columbam descendentem super illum.
11 Et vox facta est de cœlis: Tu es ille Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est.
12 Et continuo Spiritus illum expellit in desertum.
13 Et erat ille in deserto dies quadraginta, & tentabatur a Satana, erat q; cum feris, & angeli ministrabant illi.
14 Postquam autem comprehensus esset Ioannes, venit Iesus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei,
15 Et dicens: Impletum est tempus, instat q; regnum Dei. Resipiscite, & credite Euangelio.
16 Cum ambularet autem iuxta mare Galilææ, vidit Simonem & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare, erant enim piscatores.
17 Et dixit eis Iesus: Sequimini me, & faciam vt efficiamini piscatores hominum.
18 At protinus relictis retibus secuti sunt eum.
19 Et progressus illinc pusillum, vidit Iacobum filium Zebedæi, & Iohannem fratrem eius, qui & ipsi in naui recensebantur retia.
20 Statimque vocauit illos. Et illi, relicto patre suo Zebedæo in naui cum mercenarijs secuti sunt eum.
21 Et ingrediuntur Capharnaum, & statim Sabbatis ingressus in synagogam docebat.
22 Et stupebant super doctrina eius. Erat enim docens eos tanquam autoritate præditus, & non sicut scribæ.
23 Et erat in synagoga eorum homo obnoxius spiritui immundo, & exclamauit,

Vulgat. Editio.

Dicens:quid nobis, & tibi Iesu Nazarene:venisti perdere nos?scio qui sis Sanctus Dei.

Et comminatus est ei Iesus,dicens.Obmutesce,& exi de homine.

Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exijt ab eo.

Et mirati sunt omnes, ita vt conquirerent inter se dicentes : Quidnam est hoc? quænam doctrina hæc noua? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat & obediunt ei.

Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilææ.

Mat. 8. 4. Luc. 4. 42 * Et protinus egredientes de synagoga,venerunt in domum Simonis, & Andreæ cum Iacobo, & Ioanne.

Decumbebat autem socrus Simonis febricitans: & statim dicunt ei de illa.

Et accedens eleuauit eam,apprehensa manu eius: & continuo dimisit eam febris,& ministrabat eis.

Vesperæ autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & dæmonia habentes:

Et erat omnis ciuitas congregata ad ianuam.

Et curauit multos,qui vexabantur variis languoribus,* & dæmonia multa eijciebat,& non sinebat ea loqui,quoniam sciebant eum. Luc. 4. 41

Et diluculo valde surgens, egressus abijt in desertum locum,ibique orabat.

Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.

Et cum inuenissent eum, dixerunt ei:Quia omnes quærunt te.

Et ait illis : Eamus in proximos vicos,& ciuitates,vt & ibi prædicem:ad hoc enim veni.

Et erat prædicans in synagogis eorum,& in omni Galilæa,& dæmonia eijciens.

Mat. 8. 2. Mar. 1. 40. * Et venit ad eum leprosus deprecans eum : & genuflexo dixit ei:Si vis,potes me mundare.

Iesus autem misertus eius, extendit manum suam,& tangens eum,ait illi:Volo:Mundare.

Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra : & mundatus est.

Et comminatus est ei,statimque eiecit illum:

Et dicit ei:Vide nemini dixeris; sed vade ostende te Principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua,* quæ præcepit Moyses in testimonium illis. Luc. 14. 3

At ille egressus cœpit prædicare,& diffamare sermonem,ita vt iam non posset manifeste introire in ciuitatem,sed foris in desertis locis esset, & conuenichant ad eum vndique.

CAP. II.

ET iterum intrauit Capharnaum post dies,

Mat. 9. 1. Mar. 2. 1. Et auditum est quod in domo esset, & conuenerunt multi,ita vt non caperet neque ad ianuam,& loquebatur eis verbum.

Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

Et cum non possent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum vbi erat: & patefacientes submiserunt grabatum,in quo paralyticus iacebat.

Cum autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico:Fili,dimittuntur tibi peccata tua.

Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis:

Transl. ex Syriac.

Et ait: Quid nobis & tibi Iesuua Nazarene?venisti nos perditurus?noui te,qui es Sanctus ille Dei. 24

Et obiurgauit eum Ieschua,& ait: Occlude os tuum, & egredere ex eo. 25

Et dilacerauit eum spiritus ille immundus, & exclamauit voce magna atque exijt ab eo. 26

Et obstupuerunt omnes:& alius alium interrogabat, ac dicebant : Quid hoc est,& quænam est hæc doctrina noua, vt cum imperio & ipsismet spiritibus immundis præcipiat,& pareant ei? 27

Et statim exijt fama eius in vniuersam regionem Galilææ. 28

Et egressi è Synagoga venerunt domum Schemeoun & Andreæ cum Iaakoub & Iouchanon. 29

Socrus autem Schemeoun iacebat ob febrim: & dixerunt ei de illa. 30

Accedensque prehendit eam manu, & erexit eam, & illicò dimisit eam febris:& ministrabat eis. 31

Sub vesperæ autem in occasu Solis adduxerunt ad eum illos omnes qui erant malè effecti, necnon dæmoniacos. 32

Ciuitas autem vniuersa coacta erat ad portam. 33

Et sanauit quamplurimos qui malè effecti erant morbis variis:& dæmonia multa eiecit: nec permittebat dæmonijs illis vt loquerentur:propterea quod ipsum nouerant. 34

* Matutinus Dominicæ secundæ Iunij.

* *Et antelucano admodum diculo surrexit,abijtque in locum desertum,& illic orabat.* 35

Quærebant autem eum Schemeoun, quique cum eo erant. 36

Et quum inuenissent eum, dicunt ei : Omnes homines quærunt te. 37

Ait illis:Ite in oppida & vrbes proximas, vt & illic prædicem:ad hoc enim veni, 38

Et prædicabat in cunctis Synagogis eorum,in vniuersa Galilæa & eiciebat dæmonia. 39

Et venit ad eum leprosus,& procidit ad pedes eius,& precabatur eum,eique dicebat:Si vis,potes me mundare. 40

Ipse vero Ieschua misertus est eius; & extendens manum suam tetigit eum:& ait:Volo:mundus esto. 41

Et in illa ipsa hora discessit ab eo lepra eius: ac mundus effectus est. 42

Et inhibuit ei,& eiecit eum: 43

Ac dixit ei:Vide vt nemini dicas ; sed abi, ostende teipsum Sacerdotibus, & offer oblationem pro purgatione tua,sicuti præcepit Mousche,vt sit eis testimonio. 44

Is autem quum exijsset,cœpit prædicare multa,& diuulgare sermonem, adeò vt nequiret Ieschua aperiè ingredi ciuitatem ; sed foris degebat ad eum ex omni loco. 45

CAP. II.

ET ingressus est rursum Ieschua in Capharnacum ad dies. 1

Ad oblationem Dominicæ ex tertia Iunij.

Et quum audissent eum domi esse, congregati sunt quamplurimi,ita vt non posset eos comprehendere ne vestibulum quidem ianuæ, & loquebatur eis sermonem. 2

Et venerunt ad eum,& obtulerunt ei paralyticum vt per quatuor baiularetur. 3

Quumque non possent ad eum accedere propter turbam,conscenderunt tectum:ac deiecerunt tabulatum loci in quo erat Ieschua,demiserunt ibi grabatum in quo iacebat paralyticus. 4

Quum autem vidisset Ieschua fidem eorum dixit illi paralytico:Fili mi,remittuntur tibi peccata tua. 5

Erant autem illic ex Scribis & Pharisæis qui sedebant,& cogitabant in corde suo: 6

Transl. B. Ariæ Mont.

Dicens : Ah, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? noui te qui es, sanctus Dei:

Et comminatus est ei Iesus, dicens : Obmutesce, & exi ex eo.

Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.

Et expauerunt omnes: ita vt conquirere ad ipsos, dicentes : Quid est hoc? quæ doctrina noua hæc, quia per auctoritatem & spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

Exiit autem fama eius statim in omnem regionem Galilææ.

Et protinus ex synagoga egredientes, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Iacobo & Ioanne.

At socrus Simonis decumbebat febricitans: & statim dicunt ei de illa.

Et accedēs excitauit eā, apprehendens manū eius: & dimisit eam febris continuò, & ministrabat eis.

Vespere autem facto, quum occidisset Sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmoniacos.

Et ciuitas tota coacta erat ad ianuam.

Et curauit multos malè habentes variis morbis: & dæmonia multa eiiciebat: & non sinebat loqui dęmonia, quòd nossent eum.

Et manè noctu valdè surgens egressus est, & abiit Iesus in desertum locum, ibique orabat.

Et prosequuti sunt eum Simon & qui cum illo.

Et inuenientes eum, dicunt ei : Quia omnes quærunt te.

Et ait illis : eamus in continua oppidula, vt & ibi prædicem: ad hoc enim egressus sum.

Et erat prædicans in synagogis eorum, in omnem Galilæam, & dæmonia eiiciens.

Et venit ad eū leprosus deprecans eū, & genupetēs eum, & dicens ei : Quòd si velis, potes me mundare.

At Iesus visceribus commotus, extendens manum, tetigit eum, & ait illi : Volo : mundare.

Et dicente eo, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.

Et comminatus ei, statim eiecit illum:

Et dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade, teipsum ostende Sacerdoti, & offer pro emundatione tua quæ præcepit Moyses, in testimonium illis.

Ille verò egressus cœpit prædicare multa, & diffamare sermonem, ita vt non amplius ipsum posse manifestè in ciuitatem introire, sed foris in desertis locis erat: & conuenebant ad eum vndique.

CAP. II.

ET iterum intrauit in Caphernaum per dies:

Et auditum est quòd in domum esset : Et confestim coacti sunt multi, vt non amplius capere neque quæ ad ianuam: & loquebatur eis verbum.

Et veniunt ad eum, paralyticum ferentes, sublatum à quatuor.

Et non valentes appropinquare ei propter turbam, detexerunt tectum vbi erat: & perfodientes submiserunt grabatum in quo paralyticus iacebat.

Videns autem Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.

Erant autem quidam Scribarum illic sedentes, & ratiocinantes in cordibus suis:

Transl. Erasm. Roterod.

Dices: Ah, Quid rei nobis tecũ est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Noui te qui sis, nempe ille sanctus Dei.

Et increpauit illum Iesus, dicens : Obmutesce, & exi ab homine.

Et cum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamasset què voce magna, exiit ab eo.

Et obstupuerunt omnes, ita vt conquirerent inter se, dicentes : Quid est hoc? Nam doctrina noua hæc? quia cum authoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

Emanauit autem fama eius statim in totam vndique regionem Galilææ finitimam.

Et protinus è synagoga egressi, venerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Iohanne.

Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & continuo dicunt ei de illa.

Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris illico, ac ministrabat eis.

Vesperi vero, cum occidisset sol afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmonijs agitabantur.

Et ciuitas tota congregata erat ad ostium,

Et sanauit multos qui ægrotabant varijs morbis, & dæmonia multa eijciebat : & non sinebat loqui dæmonia quod ipsum nossent.

Et mane multa adhuc nocte cum surrexisset, egressus est : & abyt Iesus in desertum locum, ibique orabat.

Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant:

Et cum inuenissent eum, dicunt ei : Omnes te quærunt.

Et ait illis : Eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem: in hoc enim egressus sum.

Et prædicabat in synagogis eorum, in tota Galilæa, & dæmonia ejiciebat.

Et venit ad eum leprosus, deprecans eum, eique ad genua accidens, ac dicens illi: Si vis potes me mundare,

Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei: Volo, mundus esto.

Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est.

Et comminatus ei, statim emisit illum,

Dicit q; ei : Vide ne cui quicquam dicas sed abi, teipsum ostende sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimonium illis.

At ille egressus, cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonem, ita vt iam non posset Iesus manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis erat, & veniebant ad eum vndique.

CAP. II.

ET iterum intrauit Capernaum post dies aliquot,

Et auditum est quod in domo esset, & protinus congregati sunt multi, adeo vt iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonem.

Et veniunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur:

Et cum non possent appropinquare illi præ turbæ, nudauerunt tectum eius in quibus erat, perfossoq; tecto funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat.

Cum autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, remittantur tibi peccata tua.

Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis:

Vulgat. Editio.

Quid hic ſic loquitur? blaſphemat. * Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?

Quo ſtatim cognito Ieſus ſpiritu ſuo quia ſic cogitarent intra ſe, dicit illis: Quid ita cogitatis in cordibus veſtris?

Quid eſt facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata? an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?

Vt autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, (ait paralytico.)

Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

Et ſtatim ſurrexit ille: & ſublato grabato, abiit coram omnibus; ita vt mirarentur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: Quia numquam ſic vidimus.

Et egreſſus eſt rurſus ad mare: omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos.

* Et cum præteriret, vidit Leui Alphæi ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt eum.

Et factum eſt, cum accumberet in domo illius, multi publicani, & peccatores ſimul diſcumbebant cum Ieſu, & diſcipulis eius: erant enim multi, qui & ſequebantur eum.

Et Scribæ, & Phariſæi videntes quia manducaret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant diſcipulis eius: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat, & bibit Magiſter veſter?

* Hoc audito Ieſus ait illis: Non neceſſe habent ſani medico, ſed qui male habent: non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores.

Et erant diſcipuli Ioannis, & Phariſæi ieiunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare diſcipuli Ioannis, & Phariſæorum ieiunant, tui autem diſcipuli non ieiunant?

Et ait illis Ieſus: Numquid poſſunt filij nuptiarum, quamdiu Sponſus cum illis eſt, ieiunare? Quãto tẽpore habẽt ſecũ Spõſum, nõ poſſunt ieiunare.

* Venient autem dies cum auferetur ab eis Sponſus: & tunc ieiunabunt in illis diebus.

Nemo aſſumentum panni rudis aſſuit veſtimento veteri: alioquin aufert ſupplementum nouum à veteri, & maior ſciſſura fit.

Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin dirumpet vinum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribunt: ſed vinum nouum in vtres nouos mitti debet.

* Et factum eſt iterum cum Dominus ſabbatis ambularet per ſata, & diſcipuli eius cœperunt progredi, & vellere ſpicas.

Phariſæi autem dicebant ei: Ecce, quid faciunt ſabbatis, quod non licet?

Et ait illis: * Numquam legiſtis quid fecerit Dauid, quando neceſsitatem habuit, & eſurijt ipſe, & qui cum eo erant?

Quomodo introiuit in domum Dei ſub Abiathar Principe ſacerdotum, & panes propoſitionis manducauit, quos non licebat manducare, * niſi ſacerdotibus, & dedit eis, qui cum eo erant?

Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter ſabbatum.

Itaque Dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati.

CAP. III.

ET introiuit iterum in ſynagogam: & erat ibi homo habens manum aridam.

Et obſeruabant eum, ſi ſabbatis curaret, vt accuſarent illum:

Tranſl. ex Syriac.

Quid iſte loquitur blaſphemiam? Quis poteſt remittere peccata, niſi vnus Deus?

Ieſchua autem cognouit ſpiritu ſuo quòd talia cogitarent apud ſe, & dixit eis: Quid iſtis cogitatis in corde veſtro?

Vtrum facilius eſt dicere paralytico: Remittuntur tibi peccata tua: an dicere, Surge, tolle grabatum tuum, & ambula?

Vt autem cognoſcatis, quia potens eſt Filius hominis in terra remittere peccata, dixit paralytico:

Tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & abi domum tuam.

Et ſurrexit eo ipſo momento: tuliţ grabatum ſuum, & exijt in conſpectu omnium, adeò vt mirarentur omnes, & gloreficarent Deum, dicentes: Nunquam vidimus quicquam tale.

* *Et exijt rurſum ad mare: & omnes turbæ veniebant ad eum, & docebat eos.* * Matutinalis Dominica tertiæ poſt Sharecdam cœnam.

Quumţ pertransiret, vidit Leui filium Chalphai ſedentem in domo Publicanorum: dixitque ei: Veni poſt me. Et ſurgens poſt eum abijt.

Factum eſt autem quum diſcumberet in ædibus illius, vt multi telonarij & peccatores diſcumberent cum Ieſchua, & cum diſcipulis eius: erant enim quamplurimi, & poſt eum venerant.

Scribæ verò & Periſchæi quum viderent eum manducantem cum telonarijs, ac peccatoribus, dixerunt diſcipulis ipſius: Quid eſt quod cum telonarijs, & peccatoribus manducat & bibit?

Quod quum audiſſet Ieſchua, ait illis: Non indigent ſani medico, ſed ij qui malè inquam *affecti ſunt. Non veni vocatum iuſtos, ſed peccatores.*

Diſcipuli verò Iouchanon, & Periſchæorum ieiunabant, veneruntque, ac dicunt ei: Quare diſcipuli Iouchanon & Periſchæorum ieiunant, tui verò diſcipuli, tui inquam *non ieiunant?*

Ait illis Ieſchua: Nunquid poſſunt filij thalami, quandiu Sponſus cum eis eſt, ieiunare? minimè.

Venient autem dies quum auferetur Sponſus ab eis tunc ieiunabunt in illo die.

Nemo immittit panniculum nouum, & aſſuit veſtimento veteri: ne detrahat ſupplementum illud recens ex vetere, fiatţ ſciſſura maior.

Et nemo injicit vinum nouum in vtres veteres, ne vinum diſrumpat vtres; & vtres pereant, ac muſtum effundatur: ſed injiciunt vinum nouum in vtres recentes.

* *Et factum eſt quum iter faceret Ieſchua Sabbatho per ſata, vt diſcipuli eius inter ambulandum vellerent ſpicas.* * Hebdomadæ quartæ Ieiunij.

Et dicunt ei Periſchei: Vide quid faciunt ſabbatho, id nempe *quod non licet.*

Ait illis Ieſchua: Nunquam legiſtis quid fecerit Dauid, quum egeret ac fameſceret, quique cum eo erant?

Quomodo ingreſſus ſit ædem Dei quum Abiethor eſſet Summus ſacerdos, & panem menſæ Domini comederit, quem non licet comedere, niſi ſacerdotibus; & dederit iis etiam, qui ſecum erant?

Et ſubdit eis: Sabbathum propter hominem creatum eſſe, non hominem propter ſabbathum.

Dominus eſt ergo, & Sabbathi quoque, Filius hominis.

CAP. III.

ET ingreſſus eſt iterum Ieſchua in ſynagogam: eratque illic vir quidam cuius erat aridа manus.

Obſeruabant autem eum an ſanaret illum ſabbatho, vt deferrent eum.

Transl. B. Ariæ Mont.

Quid hic ſic loquitur blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata, ſi non vnus Deus?

Et ſtatim agnoſcens Ieſus ſpiritu ſuo, quia ſic ratiocinantur in ſeipſis, dixit illis: Quid ita ratiocinamini in cordibus veſtris?

Quid eſt facilius, dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge, & tolle tuum grabatum, & deambula?

Vt autem ſciatis quia auctoritatem habet filius hominis dimittendi in terra peccata, ait paralytico:

Tibi dico, Surge, & tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.

Et ſtatim ſurrexit, & tollens grabatum, egreſſus eſt coram omnibus: ita vt obſtupeſcere omnes, & glorificare Deum, dicentes: Quia nunquam ſic vidimus.

Et egreſſus eſt rurſus ſecus mare: & omnis turba veniebat ad eum, & docebat eos.

Et prætergrediens vidit Leui Alphæi ſedentem ad telonium: & ait illi: Sequere me. Et ſurgens ſequutus eſt eum.

Et factum eſt in accumbere ipſum in domo illius, & multi publicani & peccatores ſimul diſcumbebant Ieſu, & diſcipulis eius: erant enim multi, & ſequebantur eum.

Et Scribæ & Phariſæi videntes eum edentem cum publicanis & peccatoribus, dicebant diſcipulis eius: Quid, quòd cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit?

Et audiens Ieſus, ait illis: Non vſum habent valentes medico, ſed male habentes. non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.

Et erant diſcipuli Ioannis, & illi Phariſæorum ieiunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare diſcipuli Ioannis, & illi Phariſæorum ieiunant: at tibi diſcipuli non ieiunant?

Et ait illis Ieſus: Num poſſunt filij thalami, in quo ſponſus cum illis eſt, ieiunare? Quantum tempus cum ſeipſis habent ſponſum, non poſſunt ieiunare.

Venient autem dies, quum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt in illis diebus.

Et nemo additamentum panni impoliti aſſuit in veſtimento veteri: ſi verò non, aufert ſupplementum ipſius nouum veteris, & peior ſciſſura fit.

Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: ſi verò non dirumpit vinum nouum vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt: ſed vinum nouum in vtres nouos iniiciendum.

Et factum eſt præteruadere eum in Sabbatis per ſata: & cœperunt diſcipuli eius iter facere vellentes ſpicas.

Et Phariſæi dicebant ei: Ecce quid faciunt in Sabbatis quod non licet?

Et ipſe ait illis: Nunquam legiſtis quid fecerit Dauid, quando vſum habuit, & eſuriit ipſe, & qui cum eo?

Quomodo introiuit in domum Dei ſub Abiathar principe Sacerdotum, & panes propoſitionis manducauit, quos non licet manducare ſi non Sacerdotibus, & dedit & iis cum eo exiſtentibus?

Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum eſt, non homo propter Sabbatum.

Itaque Dominus eſt filius hominis & ſabbati.

CAP. III.

ET introiuit iterum in ſynagogam: & erat ibi homo arefactam habens manum.

Et obſeruabant eum ſi Sabbatis curaret eum; vt accuſarent illum:

Transl. Eraſm. Roterod.

Quid hic ſic loquitur blaſphemias? Quis poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus?

Et protinus vbi cognouiſſet Ieſus ſpiritu ſuo, quod ſic cogitarent intra ſeſe, dicit illis: Quid iſta cogitatis in cordibus veſtris?

Vtrum eſt facilius dicere paralytico, remittuntur tibi peccata, an dicere, ſurge, & tolle grabatum tuum & ambula?

Vt autem ſciatis quod filius hominis habet poteſtatem in terra remittendi peccata, ait paralytico:

Tibi dico, ſurge, ac tolle grabatum tuum, & abi in domum tuam.

Et ſtatim ſurrexit, ſublatoq; grabato egreſſus eſt in conſpectu omnium, adeo vt ſtupeſcerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes: Nunquam ſic vidimus:

Et egreſſus eſt rurſus ad mare, omniſq; turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

Et cum praeteriret Ieſus, vidit Leui, Alphæi filium, ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Iſq; ſurgens ſecutus eſt eum.

Et factum eſt, cum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius. erant enim multi qui ſecuti fuerant eum

Et Scribæ ac Phariſæi cum vidiſſent eum capientem cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant diſcipulis eius: Quid eſt, quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit?

Hoc audito Ieſus, ait illis: Non opus habent, qui valent, medico, ſed qui male habent. Non veni ad vocandum iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.

Et diſcipuli Ioannis ac Phariſæorum ieiunabant, veniuntq;, & dicunt illi: Quare diſcipuli Ioannis & Phariſæorum ieiunant, tui autem diſcipuli non ieiunant?

Et ait illis Ieſus: Num poſſunt filij thalami nuptialis in quo cum illis ſponſus eſt, ieiunare? Quandiu habent ſecum ſponſum, non poſſunt ieiunare.

Venient autem dies, cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt in illis diebus.

Et nemo aſſumentum panni rudis aſſuit veſtimento veteri, alioquin aufert ſupplementum eius nouum à veteri, & peior ſciſſura fit.

Et nemo mittit vinum muſtum in vtres veteres, alioqui diſrumpit vinum muſtum vtres, & vinum effunditur, & vtres pereunt, ſed vinum muſtum in vtres nouos mitti debet.

Et accidit, vt tranſiret ſabbatis per ſegetes, & cœperunt diſcipuli eius inter viam vellere ſpicas,

Et Phariſæi dicebant ei: ecce cur faciunt ſabbatis, quod non licet?

Et ipſe ait illis: Nunquàm legiſtis quid fecerit Dauid, cum opus haberet, & eſuriret ipſe & qui cum eo erant?

Quomodo ingreſſus ſit in domum Dei ſub Abiathar principe ſacerdotum, & panes propoſitionis comederit, quos non licet edere niſi ſacerdotibus: & dederit etiam iis qui ſecum erant?

Et dicebat illis: Sabbatum propter hominem factum eſt, non homo propter ſabbatum.

Itaque dominus eſt filius hominis, etiam ſabbati.

CAP. III.

ET introiuit iterum in ſynagogam, & erat ibi homo arefactam habens manum:

Et obſeruabant eum, an ſabbatis ſanaturus eſſet eum, vt accuſarent illum.

Vulgat. Editio.		Tranſl. ex Syriac.
Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium.	3	*Et ait illi viro cuius erat aridа manus: Surge in medium:*
Et dicit eis: Licet ſabbatis benefacere, an maleſanimam ſaluam facere, an perdere? At illi tacebant.	4	*Dixit autem iis quoque: Litet Sabbatho facere benè, vel malè? animam ſeruare, an perdere? Ipſi verò tacebant.*
Et circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt manus illi.	5	*Et intuitus eſt eos cum indignatione, quum agrè ferret propter duritiem cordis eorum, dixitque illi homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt manus eius.*
*Matt.12. 14. * Exeuntes autem Phariſæi, ſtatim cum Herodianis conſilium faciebant aduerſus eum quomodo eum perderent.	6	*Et egreſſi ſunt Periſchæi eo ipſo momento cum domeſticis Herodis, & conſilium inierunt aduerſus eum, quomodo perderent eum.*
Ieſus autem cum diſcipulis ſuis receſſit ad mare: & multa turba à Galilæa, & Iudæa ſecuta eſt eum,	7	*Iechua verò cum diſcipulis ſuis profectus eſt ad mare: & plebs multa à Galilea cinxit eum, & à Iehoudea.*
Et ab Ieroſolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanem: & qui circa Tyrum, & Sidonē, multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum.	8	*Et ab Ouriſchlem, & ab Edoum, & à regione quæ eſt trans Iourdenon, & à Tzour, & à Tzeidon certus multi, qui audierant quæcunque fecerat, venerunt ad eum.*
Et dixit diſcipulis ſuis vt nauicula ſibi deſeruiret propter turbam, ne comprimerent eum.	9	*Et ait diſcipulis ſuis, vt proximè ad ſe adducerent nauiculam propter turbas, ne ipſum opprimerent.*
Multos enim ſanabat ita vt irruerent in eum, vt illum tangerent quotquot habebant plagas.	10	*Multos enim ſanauerat, adeo vt irruerent in eum vt ipſum tangerent.*
Et ſpiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei: & clamabant dicentes:	11	*Illique qui habebant plagas ſpirituum immundorum, quam viderent eum, procidebant: & clamabant, dicentes:*
Tu es filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifeſtarent illum.	12	*Tu es filius Dei. Et multum prohibebat eis, ne ipſum reuelarent.*
*Matt.10. 1. Luc.6.13 * Et aſcendentes in montē vocauit ad ſe quos voluit ipſe: & venerunt ad eum.	13	** Et conſcendit montem, & aduocauit quos voluit: ad eumque venerunt.* * Dominica ipſius poſt Pentecoſten.
Et fecit vt eſſent duodecim cum illo: & vt mitteret eos prædicare:	14	*Et delegit duodecim qui ſecum eſſent, & quos mitteret vt prædicarent:*
Et dedit illis poteſtatem curandi infirmitates, & eijciendi dæmonia.	15	*Haberentque poteſtatem curandi morbos, & eijciendi dæmonia.*
Et impoſuit Simoni nomen Petrus:	16	*Et nominauit Schemcoun nomine Kipho.*
Et Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi, & impoſuit eis nomina Boanerges, quod eſt, Filij tonitrui:	17	*Et Iaakoub filio Zabdai, & Iouchanon fratris ipſius Iaakoub, impoſuit eis nomen Benai-reghbeſchi, quod eſt, Filij tonitrui.*
Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Chananæum,	18	*Et Andream, & Philippum, & Bar-Thoulmai, & Matthai, & Thouma, & Iaakoub filium Chalphai, & Thaddi, & Schemeoun Zeloten:*
Et Iudam Iſcariotem, qui & tradidit illum.	19	*Et Iihoudo Scarioto, is qui ipſum prodidit.*
Et veniunt ad domum: & conuenit iterum turba, ita vt non poſſent neque panem manducare.	20	*Veneruntque in domum: & congregata ſunt turba iterum adeo vt ne poſſent quidem panem edere.*
Et cum audiſſent ſui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furorem verſus eſt.	21	*Et audierunt patrueles eius, & exierunt vt prehenderent eum: dicebant enim eum, extra mentem ſuam eſſe.*
Et Scribæ, qui ab Ieroſolymis deſcenderunt, dicebant: * Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Matt.9 1.	22	*Scribæ autem illi qui ab Ouriſchlem deſcenderant, dicebant: Beelzeboub in eo eſt, & per principem dæmoniorum eijcit dæmonia.*
Et conuocatis eis in parabolis dicebat illis: Quomodo poteſt ſatanas ſatanam eijcere?	23	*Et aduocauit eos Ieſchua, & in parabolis dixit eis: Quomodo poteſt Satanas Satanam eijcere?*
Et ſi regnum in ſe diuidatur, non poteſt regnum illud ſtare.	24	*Nam ſi regnum contra ſe diuiſum fuerit, non poterit ſtare regnum illud.*
Et ſi domus ſuper ſemetipſam diſpertiatur, non poteſt domus illa ſtare.	25	*Et ſi domus contra ſe diuiſa fuerit, non poterit domus illa ſubſiſtere.*
Et ſi ſatanas conſurrexerit in ſemetipſum, diſpertitus eſt, & non poterit ſtare, ſed finem habet.	26	*Et, ſi Satanas inſurgit in ſeipſum, & diuiſus eſt, non poteſt ſtare; ſed finem habet.*
Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus in domum diripere, niſi prius fortem alliget, & tunc domum eius diripiet.	27	*Nemo poteſt ingredi ædes ſtrenui, & diripere vaſa illius, niſi prius ſtrenuum illum vinxerit, & tunc ædes eius diripiet.*
Iac.11. c. 12. 5.50. * Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filijs hominum peccata, & blaſphemiæ, quibus blaſphemauerint:	28	*Amin dico vobis, omnia quidem peccata & blaſphemiæ quibus blaſphemauerint homines remittentur eis:*
Qui autem blaſphemauerit in Spiritum Sanctum, non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.	29	*At quiſquis blaſphemauerit in Spiritum Sanctitatis, non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit iudicij æterni.*
Quoniam dicebant, ſpiritum immundum habet.	30	*Propterea quòd dicebant, ſpiritum immundum in eo eſſe.*
31.12. 8.19. Et veniunt mater eius & fratres: & foris ſtantes miſerunt ad eum vocantes eum,	31	** Porrò venerunt mater & fratres eius ſtantes foris, miſeruntque qui vocaret eum ad ſeipſos.* *Matutinæ Commemorationis Deiparæ Mariæ.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et ait homini aresactam habenti manum : Surge in medium.

Et dicit eis : Licet Sabbatis benefacere,an malefacere?animam seruare,an perdere? Illi verò tacebant.

Et circumspiciens eos cum ira,contristatus super callo cordis eorum,dicit homini : Extende manum tuam. Et extendit:& restituta est manus illius sana vt altera.

Et exeuntes Pharisæi , statim cum Herodianis consilium faciebant aduersus eum , vt eum perderent.

Et Iesus secessit cum discipulis suis ad mare : & multa turba à Galilæa sequuta est eum,& à Iudæa,

Et ab Hierosolymis, & ab Idumæa , & trans Iordanem,& qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna,audientes quæ faciebat,venerunt ad eum.

Et dixit discipulis suis, vt nauicula adsisteret sibi, propter turbam,vt ne comprimerent eum.

Multos enim sanauerat, ita vt irruere ei,vt illum tangerent,quotquot habebant flagella.

Et spiritus immundi quum illum spectabant,accidebant ei:& clamabant,dicentes:

Quòd tu es filius Dei. Et multa comminabatur eis,vt ne manifestum illum facerent.

Et ascendit in montem , & aduocat quos voluit ipse:& venerunt ad eum.

Et fecit duodecim,vt essent cum illo:& vt mitteret eos prædicare:

Et habere auctoritatem curare infirmitates , & eiicere dæmonia.

Et imposuit Simoni nomen Petrum:

Et Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi: & imposuit eis nomina Boanerges , quod est , Filij tonitrui:

Et Andream,& Philippum,& Bartholomæum,& Matthæum , & Thomam , & Iacobum Alphæi , & Thaddæum,& Simonem Cananitem:

Et Iudam Iscariotem,qui & tradidit illum.

Et veniunt ad domum : & conuenit iterum turba , ita vt non posse ipsos neque panem manducare.

Et audientes qui ad ipsum , exierunt prehendere eum:dicebant enim,Quòd extra se esset.

Et Scribæ qui ab Hierosolymis descendentes , dicebant : Quoniam Beelzebub habet,& quia in principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

Et aduocans eos, in parabolis dicebat illis : Quomodo potest satanas satanam eiicere?

Et si regnum in seipsum diuidatur , non potest stare regnum illud.

Et si domus super semetipsam dispertiatur , non potest stare domus illa.

Et si satanas consurrexerit in semetipsum,dispertitus est,non potest stare,sed finem habet.

Nemo potest vasa fortis , ingressus in domum eius, diripere, si non prius fortem alliget : & tunc domum eius diripiet.

Amen dico vobis , Quoniam omnia dimittentur peccata filiis hominum , & blasphemiæ,quascumq; blasphemauerint:

Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum , sed obnoxius est æterni iudicij.

Quoniam dicebant : Spiritum immundum habet.

Veniunt igitur fratres & mater eius:& foris stantes,miserunt ad eum vocantes eum.

Transl. Erasm. Roterod.

Et ait homini, habenti manum aresactam : Surge in medium.

Et dicit illis : Vtrum licet sabbatis benefacere, an malefacere? animam seruare, an occidere? At illi tacebant.

Et cum circumspexisset eos cum iracundia , condolescens super cæcitate cordis eorum, dicit homini : Extende manum tuam. Et extendit : & restituta est manus illius sana,vt altera.

Egressi vero Pharisæi statim vnà cum Herodianis consilium inibant aduersus eum,vt illum perderent.

Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare : & ingens multitudo à Galilea secuta est eum , & ab Iudæa,

Et ab Hierosolymis,& ab Idumæa,& trans Iordanem, & qui circa Tyrũ habitabat ac Sidonem, hominũ multitudo magna: qui cũ audissent quæ faciebat, venerũt ad eũ.

Et iussit Iesus discipulis suis, vt nauicula sibi deseruiret propter turbam,ne ipsum premerent.

Multos enim sanauerat , ita vt irruerent in eum, quo illum tangerent,quotquot affligebantur.

Et spiritus immundi cum illum vidissent , procidebant ei,& clamabant dicentes :

Tu es filius Dei: & vehementer interminabatur eis,ne se manifestum facerent.

Et ascendit in montem,ac vocat ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.

Et fecit duodecim vt essent secum , & vt emitteret eos ad prædicandum,

Vtque haberent potestatem sanandi morbos, ejiciendiq; dæmonia.

Et imposuit Simoni nomen Petrus,

Et Iacobum filium Zebedæi,& Ioannem fratrem Iacobi , & imposuit eis nomina Boanerges , quod est, filij tonitrui:

Et Andream , & Philippum , & Bartholomæum , & Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi filium, & Thaddæum, & Simonem Cananæum

Et Iudam Iscariotem,qui & prodidit illum.

Et veniunt in domum,& conuenit iterum turba,sic vt non liceret illis vel panes edere:

Et cum audissent qui ad illum attinebant,exierunt vt manus injicerent in eum,Dicebant enim,in furorem versus est.

Et Scribæ qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant: Beelzebul habet, & per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

Et ad se vocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodo potest satanas satanam ejicere?

Et si regnum aduersus sese diuisum fuerit , non potest stare regnum illud.

Et si domus contra semetipsam diuisa fuerit , non potest stare domus illa:

Et si satanas insurrexit aduersus semetipsum ac diuisus est,non potest stare,sed finem habet.

Non potest quisquam vasa fortis , ingressus in domum illius,diripere,nisi prius fortem alligarit,& tunc domum eius diripiet.

Amen dico vobis : Omnia remittentur filijs hominum peccata & conuitia,quibuscunque conuitiati fuerint.

At qui conuitium dixerit in spiritum sanctum , non habet remissionem in æternum,sed obnoxius est æterno iudicio.

Dicebant enim,spiritum immundum habet.

Et veniunt mater eius & fratres, & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum,

Vulgat. Editio.

Et sedebat circa eum turba: & dicunt ei: Ecce mater tua, & fratres tui foris quærunt te.

Et respondens eis, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?

Et circumspiciens eos, qui in circuitu eius sedebant, ait: Hæc mater mea, & fratres mei.

Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

CAP. IIII.

Et iterum cœpit docere ad mare: & congregata est ad eum turba plurima, ita ut navem ascendens sederet in mari, et omnis turba circa mare super terram erat.

Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua:

Audite.

Ecce exiit seminans seminare.

Et factum est dum seminat, quædam cecidit secus viam, et venerunt volucres cæli, et comederunt illud.

Et aliud cecidit in petrosum, ubi non habuit terram multam, et exortum est continuo, quia non habebat altitudinem terræ.

Et cum exortus esset sol, exæstuavit: et eo quod non haberet radicem, aruit.

Et aliud cecidit in spinas, et ascenderunt spinæ, et suffocaverunt illud, et fructum non dedit.

Et aliud cecidit in terram bonam, et dabat fructum ascendentem et crescentem, et afferebat unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum.

Et dicebat eis: Qui habet aures audiendi, audiat.

Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi, qui cum duodecim erant, parabolam.

Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei: illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt:

Ut videntes videant, et non videant: et audientes audiant, et non intelligant: nequando convertantur, et dimittantur eis peccata.

Et dicit eis: Nescitis parabolam hanc, et quomodo omnes parabolas cognoscetis?

Qui seminat, verbum seminat.

Hi autem sunt, qui secus viam, ubi seminatur verbum: et cum audierint, confestim venit Satanas, et tollit verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.

Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur: qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud.

Et non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde facta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

Et alii sunt, qui in spinas seminantur: hi sunt qui verbum audiunt,

Et sollicitudines sæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt, & fructificant, unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

Si quis habet aures audiendi, audiat.

Transl. ex Syriac.

Sedebat autem circa eum [illegible] mater tua & fratres tui foris quærunt te.

Et respondit, ait eis: Quæ est mater mea, & fratres mei?

Et respiciens circa eos, qui sedebant circa eum, ait: Ecce mater mea, & fratres mei.

Etenim qui est cuicunque fuerit [illegible] frater meus, & soror mea, & mater mea.

CAP. IIII.

Rursus autem cœpit docere [illegible] congregata est ad eum turba multa, ut ascendens navem sederet in mari, et omnis turba circa mare super terram erat.

Et docebat eos parabolis multis, & dicebat illis in doctrina sua:

Audite.

Ecce exiit seminans seminare.

Et factum est dum seminat, quædam cecidit secus viam, et venerunt volucres cæli, et comederunt illud.

Et aliud cecidit in petrosum, ubi non habuit terram multam, et exortum est continuo, quia non habebat altitudinem terræ.

Et cum exortus esset sol, exæstuavit: et eo quod non haberet radicem, aruit.

Et aliud cecidit in spinas, et ascenderunt spinæ, et suffocaverunt illud, et fructum non dedit.

Et aliud cecidit in terram bonam, et dabat fructum ascendentem et crescentem, et afferebat unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum.

Et dicebat eis: Qui habet aures audiendi, audiat.

Et cum esset [illegible] interrogaverunt eum hi, qui cum duodecim erant, parabolam.

[illegible] quam cuiusvis [illegible] cum [illegible] per [illegible] [illegible] parabolas la[illegible].

[illegible] vobis datum est nosse mysterium regni [illegible] illis autem, qui foris sunt, omnia [illegible].

Ut videntes videant, et non intelligant: et audientes audiant, et non [illegible] convertantur, et remittantur eis peccata.

Et dicit eis: Nescitis parabolam hanc, et quomodo omnes parabolas cognoscetis?

Qui [illegible].

[illegible], qui [illegible], ubi seminatur verbum: et cum audierint, confestim venit Satanas, et tollit verbum, quod seminatum est in cordibus eorum.

Et hi sunt similiter, qui super petrosa seminantur: qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud.

Et non habent radicem in se, sed temporales sunt: deinde facta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur.

Et alii sunt, qui in spinas seminantur: hi sunt qui verbum audiunt,

Et sollicitudines sæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.

Et hi sunt, qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum, & suscipiunt, & fructificant, unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur?

Non est enim [illegible] quam occultum quod non revelabitur, nihilque [illegible] in occulto quin manifestetur.

Si quis habet aures ad audiendum audiat.

Et

Porro

Transl. B. Ariæ Mont.

Et ſedebat turba circa eũ:dicebãt verò ei:Ecce mater tua,& fratres tui, & ſorores tuæ foris quærũt te.
Et reſpondit eis, dicens : Quæ eſt mater mea,aut fratres mei?
Et circumſpiciens circulo circa ſe ſedentes , ait: Ecce mater mea,& fratres mei.
Qui enim fecerit voluntatem Dei , hic frater meus,& ſoror mea,& mater eſt.

CAP. IIII.

Et iterum cœpit docere iuxta mare: & coacta eſt ad eum turba multa, ita vt ipſum aſcendentem in nauigium, ſedere in mari:& omnis turba ad mare ſuper terram erat.
Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina ſua:
Audite:Ecce exiit ſeminans ſeminare:
Et factũ eſt in ſeminando,hoc quidẽ cecidit circa viam:& venerũt volucres cęli,& deuorauerũt illud.
Aliud verò cecidit ſuper petroſa , vbi non habuit terram multam:& ſtatim exortum eſt, propter non habere profunditatem terræ:
Sole autem exoriente,æſtuauit : & ob non habere radicem, exaruit.
Et aliud cecidit in ſpinas:& aſcenderunt ſpinæ,& ſuffocauerunt illud,& fructum non dedit.
Et aliud cecidit in terram pulchram:& dabat fructum aſcendentem & creſcẽtem :& afferebat vnum triginta,& vnum ſexaginta,& vnum centum.
Et dicebat:Habens aures audire,audiat.

Quum autem factus eſſet ſolus , interrogauerunt eum qui circa eum cum duodecim,parabolam.

Et dicebat eis : Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei : illis autem,foris in parabolis omnia fiũt:
* Vt aſpicientes aſpiciant, & non videant : & audientes audiant,& non intelligant : nequando conuertantur,& dimittantur eis peccata.
Et ait illis:Neſcitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoſcetis?
Seminans,verbum ſeminat:
Hi autem ſunt qui circa viam,vbi ſeminatur verbum,& quum audierint,confeſtim venit ſatanas,& aufert verbum ſeminatum in cordibus eorum.

Et hi ſunt ſimiliter in petroſa ſeminati,qui quum audierint verbum , ſtatim cum gaudio accipiunt illud:
Et non habent radicem in ſeipſis , ſed temporales ſunt : deinde orta tribulatione , aut perſequutione propter verbum,confeſtim ſcandalizantur.
Et hi ſunt qui in ſpinas ſeminati , hi ſunt qui verbum audientes,
Et curæ ſeculi huius, & deceptio diuitiarum , & circa reliqua cupiditates introeũntes ſuffocant verbum,& infructuoſus efficitur.
Et hi ſunt in terram pulchram ſeminati, qui audiunt verbum , & ſuſcipiunt , & fructum ferunt, vnum triginta , & vnum ſexaginta , & vnum centum.
Et dicebat illis : Nunquid lucerna venit , vt ſub modio ponatur, aut ſub lectó ? nónne vt ſuper candelabrum imponatur?
Non enim eſt aliquid abſconditum , quod non manifeſtetur:nec factum eſt occultum, ſed vt in palam veniat.
Si quis habet aures audire,audiat.

Transl.Eraſm.Roterod.

Et ſedebat turba circa eum dicuntq; ei:Ecce mater tua & fratres tui foris quærunt te.
Et reſpondit eis, dicens : Quæ eſt mater mea, & fratres mei?
Et cum circumſpexiſſet, in circuitu circum ſe diſcipulos ſedentes,ait:Ecce mater mea,& fratres mei.
Qui enim fecerit voluntatem dei,hic frater meus, & ſoror mea,& mater eſt.

CAP. IIII.

Et iterum cœpit docere iuxta mare,& congregata eſt ad eum turba multa,ita vt nauim ingreſſus,ſederet in mari,& tota turba iuxta mare in terra erat,

Et docebat eos per parabolas multa,& dicebat illis in doctrina ſua:
Audite : ecce exibat ſeminator ad ſeminandum:
Et accidit inter ſeminandum,aliud quidem cecidit ſecus viam,venerunt q; volucres cœli & comederunt illud.
Aliud vero cecidit ſuper petroſa,vbi non habuit terram multam , & ſtatim exortum eſt , quod non haberet altitudinem terræ:
Sole autem exorto,eſtu affectum eſt : & eo quod non haberet radicem, exaruit.
Et aliud cecidit in ſpinas , & ſuccreuerunt ſpinæ ac ſuffocauerunt illud,& fructum non dedit.
Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum emergentem atque creſcentem : & afferebat vnum triginta,& vnum ſexaginta,& vnum centum.
Ac dicebat illis: Qui habet aures ad audiendum, audiat.
Cum autem expiſſet eſſe ſolus, interrogauerunt eum hi,qui circum illum erant cum duodecim,de parabola,

Et dicebat eis : Vobis datum eſt noſſe myſterium regni dei,illis autem qui foris ſunt per parabolas omnia fiunt:
Vt videntes videant,& non cernant:& audientes audiant,& non intelligant:nequando conuertantur & remittantur eis peccata.
Et ait illis: Neſcitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoſcetis?
Seminator ille ſermonem ſeminat.
Iſti vero ſunt, quorum alij iuxta viam dicuntur vbi ſeminatur ſermo,& cum audierint,confeſtim venit ſatanas , & aufert ſermonem qui ſeminatus eſt in cordibus eorum.
Et alij ſunt ſimiliter,qui in petroſa ſemen excipiunt: qui cum audierint ſermonem , ſtatim cum gaudio accipiunt illum,
Et non habent radicem in ſe,ſed temporarij ſunt:deinde coorta afflictione aut perſecutione propter ſermonem, confeſtim offenduntur.
Et alij ſunt qui in ſpinas ſemen excipiunt,hi ſunt qui ſermonem audiunt,
Et ſolicitudines ſeculi huius ac deceptio diuitiarum, caterarumq; rerum cupiditates introeuntes,ſuffocant ſermonem,ac redditur infructifer.
Et alij ſunt qui in terram bonam ſemen exceperunt, qui audiunt ſermonem & ſuſcipiunt,& fructificant, ita vt aliud granum adferat triginta,aliud ſexaginta,aliud centum.
Et dicebat illis: Num lucerna incenditur,vt ſubter modium ponatur,aut ſubter lectum? Nonne vt ſuper candelabrum ponatur?
Non eſt enim quicquam occultum,quod non manifeſtetur:neque fuit ſecretum,ſed vt in propatulum veniat.

Si quis habet aures ad audiendum audiat.

Vulgat. Editio.

Et dicebat illis: Videte quid audiatis. * In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adijcietur vobis.

* Mat. 7. 2. Luc. 6. 38.

* Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet auferetur ab eo.

* Mat. 13. 12., & 25. 29. Luc. 8. 18 & 19. 26

Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram,

Et dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille.

Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.

Et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis.

Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?

* Mat. 13. 31.

* Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus, quæ sunt in terra:

Et cum seminatum fuerit, ascendit, & fit maius omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita vt possint sub vmbra eius aues cœli habitare.

Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire:

Sine parabola autem non loquebatur eis: seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

Et ait illis in illa die, cum sero esset factum: Transeamus contra.

* Mat. 8. 23. Luc. 8. 22.

* Et dimittentes turbam, assumunt eum ita vt erat in naui: & aliæ naues erant cum illo.

Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis.

Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus?

Et exurgens comminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessauit ventus: & facta est tranquillitas magna.

Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem?

Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis, putas, est ille, quia & ventus & mare obediunt ei?

CAP. V.

Mat. 8. 28. Luc. 8. 26

ET venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum.

Et exeunti ei de naui, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo,

Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis iam quisquam poterat eum ligare:

Quoniam sæpe compedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare.

Et semper die ac nocte in monumẽtis, & in montibus erat, clamans, & concidens se lapidibus.

Videns autem Iesum à longe, cucurrit, & adorauit eum:

Et clamans voce magna dixit: Quid mihi, & tibi, Iesu fili Dei altissimi? adiuro te per Deum, ne me torqueas.

Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homĩe,

Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.

Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.

Transl. ex Syriac.

24 * *Porrò dixit eis: Videte quid audiatis. Qua mensura metimini, remensum erit vobis & adijcietur vobis, illis* (nempe) *qui audiunt.*

* Septimana Cardinarum.

25 *Quia enim habet, dabitur ei: & qui non habet, etiam id quod habet tolletur ab eo.*

26 *Insuper dicebat: Ita est regnum Dei, vt si quis iaciat semen in terram,*

27 *Et dormiat, exurgat q; noctu & interdiu, & semen germinet & assurgat, quum ipse nesciat.*

28 *Terra enim producit fructus, & primum fit herba, & deinde spica, postremò autem frumentum perfectum in spica.*

29 *Quum autem pinguis est fructus statim immittit falcem, quoniam aduenit messis.*

30 *Item dicebat: Cuinam comparabimus regnum Dei, aut quanam collatione conferemus illud?*

31 *Velut grano sinapis illud simile est quod satum est in terra: minimum est omnium seminum quæ sunt super terram:*

32 *Quumque satum est assurgit, euadit que maximum omnium olerum, edit que ramos magnos, ita vt possit in vmbra eius volucres habitare.*

33 *In parabolis hisce similibus alloquebatur eos Ieschua per similitudines, prout poterant audire.*

34 *Nec absque parabolis colloquebatur eis: suis autem discipulis inter se & eos* (priuatim) *interpretabatur omnia.*

35 * *Porrò dixit eis in illo die sub vesperam transeamus in vlteriorem ripam.*

* Feria quinta hebdomadis quintæ Iuniæ.

36 *Et reliquerunt turbas, & acceperunt eum quum esset in naui: nauicula autem alia cum eis erant.*

37 *Et factus est turbo magnus, ventusque, & fluctus irruebant in nauim, ac propè implebatur.*

38 *Ipse autem Ieschua super ceruical dormiebat in posteriori parte nauis: & venerunt ac excitarunt eum, dicuntque ei: Magister noster, non est tibi cura quòd perimus?*

39 *Surrexit itaque & obiurgauit ventum, aitque mari: Quiesce, obmutesce tu. Et conquieuit ventus, & facta est tranquillitas magna.*

40 *Et dixit eis: Quid ita pauidi estis? & quare nulla est in vobis fides?*

41 *Et timuerunt timore magno & dicebant vnus ad alterum: Quisnam iste est, vt venti & mare obediant ei?*

CAP. V.

1 VEnit autem vltra mare in regionem Godarsorum.

Matutinis v. Feria v. Iuniij.

2 *Quumq; exiret è naui, occurrit ei de domo sepulchrorum homo habens spiritum immundum.*

3 *Et degebat in monumentis, & catenis nemo poterat eum vincire.*

4 *Propterea quòd quoties compedibus & catenis vinctus fuerat, catenas fregerat, compedesq; abruperat; ac nemo poterat eum subiugare.*

5 *Et in omni tempore noctu & interdiu in monumentis & in montibus erat, clamabatq;, & allidebat seipsum lapidibus.*

6 *Quum autem vidisset Ieschua procul, cursu contendit & adorauit eum:*

7 *Et exclamauit voce magna, & ait: Quid mihi & tibi Ieschua fili Dei altissimi? adiuro te per Deum ne me crucies.*

8 *Dicebat enim ei: Egredere ex homine spiritus immũde.*

9 *Et interrogauit eum: Quod tibi nomen est? Dixit ei: Legio est nomen nostrum, siquidem multi sumus.*

10 *Et efflagitabat ab eo multum, ne emitteret ipsum extra illam regionem.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adiicietur vobis audientibus. 24

Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, & quod habet auferetur ab eo. 25

Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram, 26

Et dormiat, & excitetur nocte & die: & semen germinet & augeatur vt nescit ille. 27

Spontanea enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. 28

Quum verò ediderit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis. 29

Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei: aut in qua parabola conferemus illud? 30

Sicut grano sinapis, quod quum seminatum fuerit in terra, minus omnibus seminibus est quæ in terra: 31

Et quum seminatum fuerit, ascendit, & fit omnibus oleribus maius: & facit ramos magnos, ita vt posse sub vmbra eius volatilia cæli nidulari. 32

Et talibus parabolis multis loquebatur eis sermonem, prout poterant audire. 33

Sine autem parabola non loquebatur eis: priuatim autem discipulis suis dissoluebat omnia. 34

Et ait illis in illa die, sero facto, Transeamus in vlterius. 35

Et dimittentes turbam, assumunt eum vt erat in nauigio: & alia verò nauigiola erant cum illo. 36

Et facta est procella venti magna: at fluctus iniiciebat in nauigium, vt ipsum iam impleri: 37

Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non curæ est tibi quia perimus? 38

Et excitatus obiurgauit ventum, & dixit mari: Sile, obmutesce. Et quieuit ventus: & facta est tranquillitas magna. 39

Et ait illis: Quid timidi estis ita? quomodo non habetis fidem? 40

Et timuerunt timorem magnum: & dicebant ad inuicem: Quisnam ille est, quia & ventus & mare obediunt ei? 41

CAP. V.

Et venerunt in vlterius maris, in regionem Gadarenorum. 1

Et exeunti ei ex nauigio, statim occurrit ei ex monumentis homo in spiritu immundo: 2

Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis nemo poterat eum ligare: 3

Propter eum sæpè compedibus & catenis ligatum esse, & disruptas esse ab eo catenas, & pedicas contritas esse, & nemo eum poterat domare. 4

Et per omnem noctem & diem in monumentis & in montibus erat clamans, & concidens seipsum lapidibus. 5

Videns autem Iesum à longe, cucurrit, & adorauit eum: 6

Et clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi, Iesu fili Dei altissimi? adiuro te Deum ne me torqueas. 7

Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab hoïe. 8

Et interrogabat eum: Quod tibi nomen? Et respõdit dicens: Legio nomen mihi: quia multi sumus. 9

Et adpellabat eum multa, vt ne se mittat extra regionem. 10

Transl. Eraſm. Roterod.

Et dicebat illis: Videte quid audiatis: Qua mensura metimini, alij metientur vobis, & adijcietur vobis qui audi. is. 24

Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo, 25

Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iaciat semen in terram, 26

Ac dormiat, atque exurgat ille nocte ac die: segetẽq; germinet, ac surgat in altum dum nescit. 27

Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. 28

Cum autem productus fuerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis. 29

Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut qua collatione conferemus illud? 30

Est sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quæ sunt in terra: 31

Et cum seminatum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus oleribus: & facit ramos magnos, ita vt possint sub vmbra eius aues cæli nidificare. 32

Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem, prout poterant audire. 33

Sine parabola vero non loquebatur eis. seorsim autem discipulis suis exponebat omnia. 34

Et ait illis in die illo cum facta esset vespera: Transeamus in vlteriorem ripam. 35

Et dimissa turba, assumunt eum ita vt erat in naui, sed & alia nauicule erant cum illo. 36

Et oritur procella venti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita vt illa iam impleretur. 37

Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens, & excitant eum, dicuntque illi: Præceptor, non est tibi cura, quod perimus? 38

Et exsitatus increpauit ventum, dixitq; mari: Tace, obmutesce. & conquieuit ventus, factaq; est tranquillitas magna, 39

Et ait illis: Quid timidi estis adeo? qui sit vt non habeatis fiduciam? 40

Et timuerunt timore magno, dicebantq; inter sese: Quisnam hic est, quia & ventus & mare obediunt ei? 41

CAP. V.

Et venerunt traiecto mari in regionem Gadarenorum. 1

Egressoq; ei de naui, statim occurrit è monumentis homo spiritui obnoxius immundo, 2

Qui domicilium habebat in monumentis, & neque catenis quisquam poterat eum ligare, 3

Propterea quod, cum sæpe compedibus & catenis vinctus fuisset, discerpta essent ab illo catenæ, & compedes essent comminutæ, neque quisquam valuisset eum domare. 4

Et semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans, & concidens seipsum lapidibus. 5

Cum vidisset autem Iesum eminus, cucurrit, & adorauit eum, 6

Et clamans voce magna dixit: Quid mihi tecum est Iesu fili Dei altissimi? adiuro te per Deum, ne me torqueas. 7

Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine. 8

Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et respondat, dicens ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus. 9

Et deprecabatur eum multum, ne se emitteret extra regionem. 10

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Erat autem ibi circa montem grex porcorũ magnus, pascens.	11	*Erat autem illic ad montem grex magnus porcorum pascens.*
Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus.	12	*Et efflagitabant ab eo illi dæmones, dicentes: Mitte nos in istos porcos, vt in eos ingrediamur.*
Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare ad duo millia, & suffocati sunt in mari.	13	*Et permisit eis. Exieruntque spiritus illi immundi, & ingressi sunt porcos: & excurrit ille grex in ruperm, & ruit in mare, circiter bis mille, & suffocati sunt aquis.*
Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nunciauerunt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt videre quid esset factum.	14	*Illi autem qui pascebant eos fugerunt, & dixerunt in ciuitate & in pagis. Et exierunt vt viderent id quod factum fuerat.*
Et veniunt ad Iesum: & vident illum, qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis: & timuerunt.	15	*Et venerunt ad Ieschua, & viderunt eum qui fuerat dæmoniacus vestitum, & verecundum, atque sedentem, eum* inquam *in quo fuerat legio: & perterriti sunt.*
Et narrauerunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei, qui dæmonium habuerat, & de porcis:	16	*Et renunciarunt eis, qui viderant, quomodo actum esset cum ipso dæmoniaco, necnon de illis porcis.*
Et rogare cœperunt eum vt discederet de finibus eorum.	17	*Et cœperunt efflagitare ab eo, vt finibus ipsorum excederet.*
Cumque ascenderet nauim, cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, vt esset cum illo.	18	*Quumq; conscendisset nauim, petebat ab eo is qui dæmoniacus fuerat, vt cum eo esset.*
Et non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit, & misertus sit tui.	19	*Nec permisit ei, sed dixit ei: Abi domum tuam ad homines tuos, & renuncia eis quid fecerit tibi Dominus, quodq; tui miserti fuerit.*
Et abijt, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Iesus: & omnes mirabantur.	20	*Abijt itaque, & cœpit prædicare in Decapoli quid fecisset sibi Ieschua: eum itaque mirabantur.*
Et cum transcendisset Iesus in naui rursum trans fretum, conuenit turba multa ad eum, & erat circa mare.	21	* *Quumq; transcendisset Ieschua naui in illam vlteriorẽ ripam, rursus congregati sunt iuxta eum cœtus plurimi dum esset iuxta littus maris.*
* Mat. 9. 18. Luc. 8. 41. * Et venit quidam de Archisynagogis nomine Iairus: & videns eum, procidit ad pedes eius:	22	*Venit autem quidam nomine Iuvoroseh ex Principibus Synagogæ: quumque vidisset eum, procidit ad pedes eius.*
Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est, veni, impone manum super eam, vt salua sit, & viuat.	23	*Et efflagitauit ab eo multùm, ac dixit ei: Filia mea malè affecta est: veni, impone ei manum tuam, & sanabitur, ac viuet.*
Et abijt cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.	24	*Et abijt Ieschua cum eo: & sese adiunxit ei turba multa, & comprimebant eum.*
Et mulier, quæ erat in profluuio sanguinis annis duodecim:	25	*Quadam autem mulier, quæ erat in profluuio sanguinis à duodecim annis:*
Et fuerat multa perpessa à compluribus medicis: & erogauerat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat:	26	*Quæ quidem multa fuerat perpessa à medicis plurimis, & expenderat quicquid habebat, nihilque adiuta fuerat, quinimò magis angebatur:*
Cum audisset de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum eius:	27	*Quum audisset de Ieschua, venit in compressione turbæ à tergo eius, & tetigit vestimentum eius.*
Dicebat enim: Quia si vel vestimentum eius tetigero, salua ero.	28	*Dicebat enim: Si vel vestimentum eius tetigero, seruabor.*
Et confestim siccatus est fons sanguinis eius: & sensit corpore quia sanata esset à plaga.	29	*Et statim exaruit fons sanguinis eius: & sensit corpore suo se sanatam esse à plaga sua.*
Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutẽ, quæ exierat de illo, conuersus ad turbam, aiebat: Quis tetigit vestimenta mea?	30	*Ieschua autem statim cognouit apud se virtutem exijsse à semetipso: & conuersus ad turbam, ait: Quis tetigit vestimenta mea?*
Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?	31	*Dixerunt ei discipuli eius: Vides turbas quæ opprimunt te: & ais Quis tetigit me?*
Et circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat.	32	*Et circumspiciebat vt videret quis hoc fecisset.*
Mulier vero timẽs & tremens, sciens quod factũ esset in se, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem.	33	*Tunc mulier illa quum timeret ac tremeret, quippe quæ nosset quid actum fuisset cum ea, veniens procidit coram eo, & dixit ei omnem veritatem.*
Ille autem dixit ei: * Filia, fides tua te saluam fecit: vade in pace, & esto sana à plaga tua. * Luc. 7. 50.	34	*Ipse verò dixit ei: Filia mea, fides tua te seruauit: abi in pace, & esto sana ex plaga tua.*
Adhuc eo loquente, veniunt ab Archisynagogo, dicentes: Quia filia tua mortua est: quid vltra vexas Magistrum?	35	*Et adhuc eo loquente, venerunt* quidam *à domo Principis Synagogæ, & inquiunt: Filia tua mortua est, quid amplius facessis negotium Doctori?*
Iesus autem audito verbo, quod dicebatur, ait archisynagogo: Noli timere: tantummodo crede.	36	*Ieschua autem audijt sermonem quem dicebant: & ait illi Principi Synagogæ: Ne timeas: tantummodo crede.*
Et non admisit quemquam se sequi nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi.	37	*Nec permisit vt quisquam iret secum, nisi Schemeoun Kipho, & Iaakoub, & Iouchanon frater Iaakoub.*
Et veniunt in domum Archisynagogi, & videt tumultum, & flentes, & eiulantes multum.	38	*Et venerunt domum illius Principis Synagogæ, vidit; tumultuantes, & flentes ac eiulantes,*

* Locis Martyrũ & Defunctorum.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Erat autem ibi ad montem grex porcorum magnus paſcens.

Et adpellabant eum omnes dæmones, dicentes: Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus.

Et conceſſit eis ſtatim Ieſus. Et exeuntes ſpiritus immundi, introierunt in porcos: & irruit grex per præcipitium in mare: erant enim vt duo millia: & ſuffocati ſunt in mari.

At paſcentes porcos fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem, & in agros. & egreſſi ſunt videre quid eſſet factum.

Et veniunt ad Ieſum, & ſpectant dæmoniacum ſedentem & veſtitum, & ſanæ mentis eum qui hàbuerat legionem: & timuerunt.

Narrauerunt autem illis videntes, quomodo factum eſſet dæmoniaco, & de porcis.

Et cœperunt aduocare eum, abire de finibus eorum.

Et aſcendente ipſo in nauigium, aduocabat illum dæmoniacus, vt eſſet cum illo.

At Ieſus non admiſit eum: ſed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi Dominus fecit, & miſertus eſt tui.

Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli quanta feciſſet ei Ieſus: & omnes mirabantur.

Et tranſeunte Ieſu in nauigio rurſum in vlterius, coacta eſt turba multa ad eum, & erat iuxta mare.

Et ecce venit vnus Archiſynagogorum nomine Iairus: & videns eum procidit ad pedes eius.

Et aduocabat eum multum, dicens: Quoniam filiola mea extreme habet, vt veniens imponas ei manus, vt ſeruetur, & viuet.

Et abiit cum illo: & ſequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

Et mulier quædam exiſtens in fluxione ſanguinis annos duodecim.

Et multa perpeſſa à multis medicis, & inſumptis quæ apud ſe omnibus, & nihil adiuta, ſed magis in deterius veniens:

Audiens de Ieſu, & veniens in turba retro tetigit veſtimentum eius.

Dicebat enim: Quia ſi vel veſtimenta eius tetigero, ſeruabor.

Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius: & ſenſit corpore, quia ſanata eſt à flagello.

Et ſtatim Ieſus cognoſcens in ſemetipſo ex ſe efficacitatem profectam, conuerſus in turba, aiebat: Quis mea tetigit veſtimenta?

Et dicebant ei diſcipuli ſui: Aſpicis turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit.

Et circumſpiciebat videre hoc fatientem.

At mulier timens & fremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, venit & procidit ei, & dixit ei omnem veritatem.

Ille autem dixit ei: Filia, fides tua ſeruauit te: vade in pace, & eſto ſana à flagello tuo.

Adhuc eo loquente, veniunt ab Archiſynagoga, dicentes. Quia filia tua mortua eſt, quid adhuc vexas magiſtrum?

At Ieſus ſtatim audiens ſermonem dictum, ait Archiſynagogo: Ne metue: ſolum crede.

Et non admiſit quenquam ſe conſequi, ſi non Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi.

Et venit in domum Archiſynagogi, & videt tumultum, flentes & eiulantes multum

Tranſl. Eraſm. Roterod.

11 *Erat autem ibi iuxta montes grex porcorum magnus paſcens,*

12 *Et deprecabantur eum omnes dæmones, dicentes: Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus.*

13 *Et permiſit eis ſtatim Ieſus. Et egreſſi ſpiritus immũdi, ingreſſi ſunt in porcos. Et ferebatur grex per præceps in mare. Erant autem fermè bis mille, & ſuffocati ſunt in mari.*

14 *Porro qui paſcebant porcos, fugerunt, & renunciauerunt in ciuitatem, & in agros. Et egreſſi ſunt ad videndum quid eſſet quod acciderat:*

15 *Et veniunt ad Ieſum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, ſedentem ac veſtitum, & ſanæ mentis, qui habuerat legionem, & timuerunt.*

16 *Et narrauerunt illis qui viderant, qualiter accidiſſet ei qui dæmonium habuerat, & de porcis.*

17 *Et rogare cœperunt eum, vt diſcederet de finibus ipſorum.*

18 *Et cum ingreſſus eſſet nauim, rogabat illum qui fuerat à dæmonio correptus, vt eſſet cum illo:*

19 *Ieſus autem non permiſit eum, ſed ait illi: Abi in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & miſertus ſit tui.*

20 *Et abijt, & cœpit prædicare in decapoli, quanta ſibi feciſſet Ieſus, & omnes mirabantur.*

21 *Et cum traiecciſſet Ieſus nauis rurſus in vlteriorem ripam, conuenit turba multa ad eum, & erat circa mare.*

22 *Et ecce venit quidam principum ſynagogæ, nomine Iairus: & cum vidiſſet eum, procidit ad pedes eius,*

23 *Et deprecabatur eum multum, dicens, Filiola mea in extremis eſt, oro vt venias & imponas illi manus, vt ſalua ſit, & viuet.*

24 *Et abijt cum illo, & ſequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.*

25 *Et mulier quædam, quæ fuerat obnoxia profluuio ſanguinis annos duodecim,*

26 *Fueratq́ multa perpeſſa à compluribus medicis, & inſumpſerat omnia ſua, neque quicquam adiumenti ſenſerat, ſed magis in deterius venerat,*

27 *Cum audiſſet de Ieſu venit in turba à tergo, & tetigit veſtimentum eius,*

28 *Dicebat enim: ſi vel veſtimenta eius tetigero, ſalua ero.*

29 *Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius: & ſenſit corpore, quod ſanata eſſet ab eo flagello.*

30 *Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem ex ſeſe prodiſſe, conuerſus in turba, aiebat: Quis tetigit veſtimenta mea?*

31 *Et dicebant ei diſcipuli ipſius: Vides turbam vndique prementem te, & dicis: quis me tetigit.*

32 *Et circumſpiciebat, vt videret eam quæ hoc fecerat.*

33 *Mulier vero timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, venit & accidit ei, dixitq́ ei omnem veritatem.*

34 *Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſeruauit, vade cum pace, & eſto ſana à flagello tuo.*

35 *Adhuc eo loquente veniunt à principe ſynagogæ, qui dicerent: Filia tua mortua eſt, quid vltra vexas magiſtrum?*

36 *Ieſus autem protinus audito ſermone qui dicebatur, ait principi ſynagogæ: ne metuas, tantummodo crede.*

37 *Et non permiſit vt quiſquam ſe ſequeretur, præter Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem Iacobi.*

38 *Et venit in domum principis ſynagogæ, videtque tumultum ac flentes & eiulantes multum,*

Vulgat. Editio.

Et ingressus, ait illis: Quid turbamini, & ploratis? puella non est mortua, sed dormit.
Et irridebant eum. Ipse vero eiectis omnibus assumit patrem, & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur vbi puella erat iacens.

Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod est interpretatum: Puella (tibi dico) surge.
Et confestim surrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim: & obstupuerunt stupore magno.
Et præcepit illis vehementer vt nemo id sciret: & dixit dari illi manducare.

CAP. VI.

Matt.13.54 Luc.4.16 Io.4.44. ET egressus inde, abijt in patriam suam: & sequebantur eum discipuli sui.
Et facto sabbato cœpit in synagoga docere: & multi audientes admirabãtur in doctrina eius, dicentes: Vnde huic hęc omnia? & quęnam sapientia, quę data est illi: & virtutes tales, quę per manus eius efficiũtur.
Io.6.42 * Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioseph & Iudæ, & Simonis? nonne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo.

Mat.13.57. Luc.4.24 Io.4.44. Et dicebat illis Iesus. * Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.
Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit:

Et mirabatur propter incredulitatem eorum, & circuibat castella in circuitu docens.
Mat.10.1. Sup.9.14 Luc.9.1 * Et vocauit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum.
Et præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum: non peram, non panem, neque in zona æs,
Act.12.8. * Sed calceatos sandalijs, & ne induerentur duabus tunicis.
Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum: illic manete donec exeatis inde.
Mat.10.14. Luc.9.5 Act.13.51 & 18. Quicumque non receperint vos, nec audierint vos * exeuntes inde, excutite puluerem de pedibus vestris in testimonium illis.

Et exeuntes prædicabant vt pœnitentiam agerent:
Iac.5.14 Et dæmonia multa eijciebant, * vngebant oleo multos ægros, & sanabant.
Mat.14.1. Luc.9.7 * Et audiuit rex Herodes, (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat: Quia Ioannes Baptista resurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo.
Alij autẽ dicebant: Quia Elias est. Alij vero dicebant: Quia propheta est, quasi vnus est prophetis.
Quo audito Herodes ait: Quem ego decollaui Ioannem, hic à mortuis resurrexit.
Luc.3.19 *Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcere propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam.
Leu.18.16. Dicebat enim Ioannes Herodi: * Non licet tibi habere vxorem fratris tui.
Herodias autem insidiabatur illi: & volebat occidere eum nec poterat.
Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum: & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

Transl. ex Syriac.

39 *Et intrait, dixitque eis, Quid perstrepitis ac fletis? puella non est mortua, sed dormit.*
40 *Et subsannabant eum. Ipse verò Ieschua eiecit omnes; accepitque patrem puellæ & matrem eius, & eos qui secum erant, & ingreditur eò vbi iacebat puella.*

41 *Et prehendit manum puellæ, ac dixit ei: Puella surge:*

42 *Et eo momẽto surrexit puella, & ambulabat. erat enim filia annorum duodecim: & mirati sunt admiratione magna.*
43 *Præcepit autem eis multùm, ne quis id resciscere: dixitque vt darent ei* quid *ad manducandum.*

CAP. VI.

1 ET egressus est illinc Ieschua, venitque in prouinciam suam, & jese adunxerunt ei discipuli eius.
Ad obla. tionem Dominic. ex festo post Epiphan. 2 Quumque esset Sabbathum, cœpit docere in Synagoga: multique qui audierunt admirati sunt, ac dicebant: Vndenam huic ista, & quanam est hæc sapientia quæ data est ei, vt virtutes tales per manus eius fiant?
3 *Nonne ipse est faber ille filius Mariam, & frater Iaakoub, & Iauji, & Ionoda, & Schemeonis? & non sorores eius hic apud nos sunt? & offendebantur in ipso.*

4 *Et ait illis Ieschua: Non est Propheta despectus, nisi in prouincia sua, & in ædibus cognatorum suorum, & in domo sua.*
5 *Et non poterat edere illic ne vnam quidem virtutem, nisi quòd ægrotis paucis imposuit manum suam, atque sanauit.*
6 *Et mirabatur ob defectum fidei eorum, & perlustrabat pagos dum doceret.*
Dominica vi. post Epiphan. 7 * *Et aduocauit duodecim suos: cœpitque mittere eos binos: ac dedit eis potestatem ejciendi spiritus immundos:*

8 *Ac præcepit eis vt nihil ferrent ad iter, nisi virgam tantùm: non peram, nec panem, nec æs in ipsorum marsupijs.*
9 *Sed vt calcearent sandalia, nec induerent duas tunicas.*

10 *Et dixit eis: In quamcumque domum introieritis, illic estote vsquedum exeatis illinc.*
11 *Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, quum egredientes illinc, excutite pulverem qui subest pedibus vestris in testimonium ipsis. Equidem dico vobis tranquilliorem fore Sedoum & Omoro in die iudicij, ciuitate illa.*
12 *Et egressi sunt ac prædicarunt vt pœnitentiam agerent* homines.
13 *Dæmoniaque multa ejiciebant: vngebantque oleo infirmos multos, & sanabant* eos.
Matthæus apostolus scribit Ioannẽ Baptistã. 14 * *Audiit autem Heroudes rex de Ieschua, (innotuerat enim ei nomen ipsius) & dicebat, Iouchanon Baptista surrexit è domo mortuorum, propterea virtutes operantur in eo.*
15 *Alii dicebant, Illo est. Et alij, Propheta est sicut vnus ex Prophetis.*
16 *Quum aũt audisset Heroudes, ait: Iouchanõ est, cuius amputaui caput, ipse surrexit è domo mortuorum.*
17 *Ipse enim Heroudes miserat prehensum Iouchanon, eique coniecerat in domum vinctorum, propter Heroudiadem vxorem Philippi fratris sui, quam duxerat.*
18 *Dicebat enim Iouchanon Heroudi, Non licet tibi ducere vxorem fratris tui.*
19 *Ipsa autem Heroudias insidiabatur ei, & volebat eum interficere, nec poterat.*
20 *Namque Heroudes timebat à Iouchanon, propterea quod sciebat eum esse virum iustum & sanctum: & observabat eum; multaq; audierat ab eo, feceratque; ac suauiter audiebat eum.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Et ingreſſus ait illis: Quid tumultuamini & ploratis? puella non mortua eſt, ſed dormit.
Et irridebant eum. Ipſe vero eiectis omnibus, aſſumit patrem puellæ, & matrem, & qui cum ſe, & ingreditur vbi erat puella iacens.

Et prehendens manũ puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod eſt interpretatũ, Puella, tibi dico, excitare.
Et confeſtim ſurrexit puella, & deambulabat. erat enim annorum duodecim. Et obſtupuerunt ſtupore magno.
Et præcepit illis multa, vt nemo ſciret id: & dixit dari illi manducare.

CAP. VI.

Et egreſſus eſt inde, & venit in patriam ſuam: & ſequuntur eum diſcipuli ſui.
Et facto ſabbato cœpit in ſynagoga docere: & multi audiẽtes percellebantur, dicentes: Vnde huic hæc? & quæ ſapiẽtia data illi, & efficacitates tales per manus eius efficiuntur?
Nonne hic eſt faber, filius Mariæ, frater vero Iacobi, & Ioſe, & Iudæ, & Simonis? Et non ſunt ſorores eius hic apud nos? Et ſcandalizabantur in illo.

Dicebat autem illis Ieſus: Quia non eſt Propheta inhonoratus, ſi non in patria ſua, & in cognatis, & in domo ſua.
Et non poterat ibi vllam efficacitatem facere, ſi non paucis infirmis imponens manus curauit.

Et mirabatur propter incredulitatem eorum: & circuibat in orbem docens.
Et advocat duodecim: & cœpit eos mittere duos duos, & dabat illis auctoritatem ſpirituum immundorum.
Et præcepit eis vt nihil tollerent ad viam, ſi non virgam tantum: non peram, non panem, neque in zona æs:
Sed calceatos ſandalijs, & ne induimini duas tunicas.
Et dicebat eis: Quocunque introieritis in domum: illic manete donec exeatis inde.
Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde, excutite puluerem infernè pedum veſtrorum, in teſtimonium illis. Amen dico vobis, tolerabilius erit Sodomis aut Gomorris in die iudicij, quã ciuitati illi.
Et exeuntes prædicabant vt pœniterent.

Et dæmonia multa eijciebant, & vngebant oleo multos ægros, & ſanabant.
Et audiuit rex Herodes (manifeſtum enim factum erat nomen eius) & dicebat: Quia Ioannes baptizans à mortuis excitatus eſt: & propter hoc operantur efficacitates in illo.
Alij dicebant: Quia Elias eſt. Alij vero dicebant: Quia Propheta eſt, quaſi vnus eſt Prophetarum.
Audiens autem Herodes ait: Quia quem ego decollaui Ioannẽ, hic eſt: ipſe excitatus eſt ex mortuis.
Ipſe enim Herodes delegans, prehendit Iohannem, & vinxit eum in cuſtodia propter Herodiadẽ vxorem Philippi fratris ſui, quia eam duxerat.
Dicebat enim Ioannes Herodi: Quod non licet tibi habere vxorem fratris tui.
At Herodias inſidiabatur illi: & volebat eum occidere, & non poterat.
Nam Herodes metuebat Ioannem, ſciens eum virum iuſtum & ſanctum: & conſeruabat eum, audiens eum, multa faciebat: & ſuauiter eum audiebat.

Transl. Eraſm. Rotterod.

Et ingreſſus ait illis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella non eſt mortua, ſed dormit.
Et irridebant eum. Ipſe vero eiectis omnibus, aſſumit patrem & matrem puellæ & eos qui cum ipſo erant, & ingreditur eò vbi puella erat iacens,

Et apprehenſa manu puellæ, ait illi: Talitha, cumi: quod eſt ſi quis interpretetur: Puella, tibi dico, ſurge.
Et confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat. erat enim annorum duodecim, & obſtupuerunt ſtupore magno.

Et præcepit illis vehementer, ne quiſquam id ſciret, & iuſſit vt daretur illi quod ederet.

CAP. VI.

Et egreſſus eſt illinc, venitq; in patriam ſuam, & ſequuntur eum diſcipuli ſui.
Cumq; adeſſet ſabbatum, cœpit in ſynagoga docere, multiq; audientes obſtupuerunt, dicentes: Vnde huic hæc? & quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi? & virtutes tales per manus eius efficiuntur?
Nonne hic eſt faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioſe, & Iuda, & Simonis? Nonne & ſorores eius hic nobiſcum ſunt? Et offendebantur per eum.

Dicebat autem illis Ieſus: Non eſt propheta contemptus niſi in patria ſua, & inter cognatos, & in familia ſua.

Et non poterat ibi virtutem vllam edere, niſi quod paucos infirmos impoſitis manibus ſanauit,

Ac mirabatur propter incredulitatem eorum, & obambulabat per vicos vndique circumiacentes, docens.
Et accerſit duodecim, cœpitq; eos emittere binos, ac dabat illis poteſtatem aduerſus ſpiritus immundos.

Et præcepit illis, ne quid tollerent in viam, niſi virgam tantum: non panem non peram, non in zona æs:

Sed calciarentur ſandalijs, & ne inducerentur binis tunicis.
Et dicebat eis: Vbicumque introieritis in domum, illic manete donec exeatis illinc.
Et quicumque non receperint vos, neque audierint vos, exeuntes illinc, excutite puluerem qui eſt ſub pedibus veſtris in teſtimonium illis. Amen dico vobis: tolerabilius erit Sodomis aut Gomorris in die iudicij, quàm ciuitati illi
Et egreſſi prædicabant, vt reſipiſcerent.

Et dæmonia multa eijciebant, & vngebant oleo multos agros, & ſanabant.
Et audiuit rex Herodes (innotuerat enim nomen eius) dicebatq;: Iohannes ille, qui baptizabat, reſurrexit à mortuis, & propterea virtutes agunt in illo.

Alij dicebant: Helias eſt, alij vero dicebant: Propheta eſt, vel tanquam vnus ex prophetis.
Cum audiſſet autem Herodes, ait: Cui ego præcidi caput, Iohannes iſte eſt, ipſe ſurrexit à mortuis.
Nam ipſe Herodes, miſſis ſatellitibus, manus iniecerat in Iohannẽ, & vinxerat eũ in carcere propter Herodiadẽ vxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam vxorem.
Dicebat enim Iohannes Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui.
Herodias autem inſidiabatur illi, volebatq; occidere eum, nec poterat.
Herodes enim metuebat Iohannem, ſciens eum virum iuſtum ac ſanctum; & obſeruabat eum: auditoq; eo multa faciebat, & libenter eum audiebat,

Vulgat. Editio.

Et cum dies opportunus accidiſſet, Herodes natalis ſui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ.

Cumq; introiſſet filia ipſius Herodiadis, & ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi, ſimulq; recumbẽtibus; rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi:

Et iurauit illi: Quia quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei.

Quæ cum exiſſet, dixit matri ſuæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptiſtæ.

Cumque introiſſet ſtatim cum feſtinatione ad regem, petiuit dicens: Volo vt protinus des mihi in diſco caput Ioannis Baptiſtæ.

Et contriſtatus eſt rex: propter iuſiurandum, & propter ſimul diſcumbentes, noluit eam contriſtare:

Sed miſſo ſpiculatore præcepit afferri caput eius in diſco. Et decollauit eum in carcere,

Et attulit caput eius in diſco: & dedit illud puellæ, & puella dedit matri ſuæ.

Quo audito, diſcipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius: & poſuerunt illud in monumento.

Et conuenientes apoſtoli ad Ieſum, renunciauerunt ei omnia, quæ egerant, & docuerant.

Mat. 14. 21. Lu. 9. 10. Et ait illis: * Venite ſeorſum, in deſertum locũ, & requieſcite puſillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi: & nec ſpatium manducandi habebant.

Et aſcendentes in nauim, abierunt in deſertum locum ſeorſum.

Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi: & pedeſtres de omnibus ciuitatibus coſcurrerunt illuc, & præuenerũt eos.

a Mat. 9. 36. & 15. 24. * Et exiens vidit turbam multam Ieſus: & miſertus eſt ſuper eos, quia erant ſicut oues non habentes paſtorem, & cœpit illos docere multa.

Et cum iam hora multa fieret, acceſſerunt diſcipuli eius, dicentes: Deſertus eſt locus hic, & iam hora præterijt:

a Lu. 9. 12 Ioan. 6. 5 * Dimitte illos vt euntes in proximas villas, & vicos emant ſibi cibos, quos manducent.

Et reſpondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus illis manducare.

Et dicit eis: Quot panes habetis? ite, & videte. Et cum cognouiſſent, dicunt: Quinque, & duos piſces:

Et præcepit illis, vt accumbere facerent omnes ſecundum contubernia ſuper viride fœnum.

Et diſcubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos.

Et acceptis quinque panibus & duobus piſcibus, intuens in cœlum, benedixit, & fregit panes, & dedit diſcipulis ſuis, vt ponerent ante eos: & duos pisces diuiſit omnibus.

Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt.

Et ſuſtulerunt reliquias, fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piſcibus.

Erant autem qui manducauerunt quinque millia virorum.

Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos aſcendere nauim, vt præcederent eum trans fretum ad Bethſaidam, dum ipſe dimitteret populum.

Et cum dimiſiſſet eos, abijt in montem orare.

Et cum ſero eſſet, erat nauis in medio mari, & ipſe ſolus in terra.

Tranſl. ex Syriac.

21 *Et factus eſt die notabili dum Heroudes in domo natiui-tatis ſuæ cænam faceret magnatibus ſuis, & chiliarchis, atque principibus Galilææ.*

22 *Et ingreſſa filia Heroudiadis ſaltauit, & placuit Heroudi, iiſq; qui accumbebant cum eo: & ait rex puellæ: Pete à me quicquid volueris & dabo tibi,*

23 *Ac iureiurando ſpopondit ei: Quodcumque petieris à me, dabo tibi, vſque ad dimidium regni mei.*

24 *Tunc exijt, dixitq; matri ſuæ: Quid petam ab eo? Dixit ei: Caput Iouchanon Baptiſtæ.*

25 *Et ſtatim ingreſſa eſt cum cupiditate ad regem, & dixit ei: Volo ego vt hac hora des mihi in diſco caput Iouchanon Baptiſtæ.*

26 *Ægrè autem admodum id tulit rex: tamen propter iuſiurandum, ac propter accumbentes, noluit ei denegare:*

27 *Sed confeſtim miſit rex carnificem, præcepitq; ei afferrt caput Iouchanon. Profectus itaque amputauit caput Iouchanon in domo vinctorum.*

28 *Et attulit in diſco: deditque puellæ, & ipſa puella dedit matri ſuæ.*

29 *Et audierunt diſcipuli eius, & venerunt ſuſtulerunt-que truncum eius, & poſuerunt in domo ſepulchri.*

30 ** Et congregati ſunt Apoſtoli ad Ieſchua, & dixerunt ei quæcumque fecerant, & quæcumque docuerant.* • Ad obſeruationem quotidianam.

31 *Et dixit eis: Venite vos, ibimus in deſertum nos ſoli, & quieſcite paululum. Erant enim plurimi qui ibant veniebantque, nec erat eis locus, ne comedendi quidem.*

32 *Et abierunt in locum deſertum nauigio ſolitarij.*

33 *Ac viderunt eos plurimi dum proficiſcerentur, & agnitis ſunt illi: & in aridam concurrerunt ex omnibus ciuitatibus coram eo illuc.*

34 *Et egreſſus Ieſchua vidit cœtus multos: & miſertus eſt eorum, quippe qui ſimiles eſſent ouibus non habentibus paſtorem, cœpitque docere eos multa.*

35 *Quumq; multum temporis præteriiſſet, adierunt eum diſcipuli eius, ac dicunt ei: Iſte locus deſertus eſt, multumq; temporis* (præterijt.)

36 *Dimitte eos vt eant in agros circumiacẽtes, vicoſque, & cõparent ſibi panes; nihil enim habẽt ad manducandũ.*

37 *Ipſe verò dixit eis: Date vos ipſis ad comedendum. Dicunt ei: Ibimus emptum ducentis denarijs panem, & dabimus eis comeſturis?*

38 *Is autem dixit eis: Ite, videte quot panes habeatis hic. Quumque vidiſſent, dicunt ei: Quinque panes, & duos pisces:*

39 *Et præcepit eis, vt facerent omnes diſcumbere per ordines ſuper gramine.*

40 *Diſcubuerunt itaque per ordines centeni & quinquageni.*

41 *Et accepit illos quinque panes & duos piſces, & ſuſpexit in cœlum, ac benedixit, fregitque panem, & dedit diſcipulis ſuis vt apponerent eis & illos duos piſces partiti ſunt omnibus.*

42 *Comederuntque omnes, & expleti ſunt.*

43 *Et ſuſtulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & ex piſcibus.*

44 *Erant autem qui comederant panem quinquies mille viri.*

45 *Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos conſcendere nauem, & traijcere ante ipſum in vlteriorem ripam ad Beth-zaido, donec ipſe dimitteret turbas.*

46 *Quumque ablegaſſet eos, profectus eſt in montem vt oraret.*

47 ** Quum autem eſſet veſpera, nauis erat in medio maris, & ipſe ſolus in terra.* • Lectio quotidiana inuenitur ſum.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et facta die opportuna, cum Herodes natalitiis ſuis cœnam faciebat principibus ſuis,& tribunis,& primis Galilææ.

Et ingreſſa filia ipſius Herodiadis,& ſaltante, & placente Herodi, & vnà recumbentibus,ait rex puellæ:Pete à me quod velis,& dabo tibi.

Et iurauit illi,Quia quicquid petieris,dabo tibi, vſque dimidium regni mei.

Illa vero egreſſa,dixit matri ſuæ: Quid peram? Illa vero ait:Caput Ioannis Baptiſtæ.

Et ingreſſa ſtatim cum ſtudio ad regem, petiuit, dicens:Volo vt mihi des ex ipſa in diſco caput Ioannis Baptiſtæ.

Et contriſtatus factus rex,propter iuramenta,& ſimul diſcumbentes,non voluit eam reijcere.

Et ſtatim legans rex ſpeculatorem iniunxit afferri caput eius. Ille autem abiens decollauit eum in carcere.

Et attulit caput eius in diſco,& dedit illud puellæ,& puella dedit illud matri ſuæ.

Et audientes diſcipuli eius venerunt,& tulerunt cadauer eius,& poſuerunt illud in monumento.

Et coguntur Apoſtoli ad Ieſum, & renuntiauerunt ei omnia, & quanta egerant, & quanta docuerant:

Et ait illis.Venite vos ipſi priuatim in deſertum locum,& requieſcite paululum. Erant enim venientes & abeuntes multi:& nec edere opportunitatem habebant

Et abierunt in deſertum locum nauigio ſeorſum.

Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt eum multi: & pedeſtres de omnibus ciuitatibus concurrerũt illuc,& præuenerũt eos,& venerunt ad eu.

Et exiens vidit Ieſus multã turbã:& viſceribus commotus eſt ſuper eos,quia erant ſicut oues non habentes paſtorem,& cœpit docere illos multa.

Et iam hora multa facta,aduenientes ei diſcipuli eius, dicunt:Quod deſertus eſt locus & iam hora multa.

Abſolue eos,vt abeũtes in per gyrũ agros & vicos, mercẽtur ſibi panes quid enim edãt non habent.

Ille vero reſpondens,ait illis: Date illis vos mãducare.Et dicunt ei: Euntes mercabimur ducentorũ denariorũ panes,& dabimus illis mãducare.

Ille autem dicit eis:Quot panes habetis?abite & videte.Et cognoſcentes,dicunt:Quinque,& duos piſces.

Et adordinauit eis recumbere omnes conuiuia ſuper viridi fœno.

Et diſcubuerunt area areæ, per centum & per quinquaginta.

Et accipiens quinque panes & duos piſces, reſpiciens in cælum,benedixit,& fregit panes,& dedit diſcipulis ſuis,vt adponerent eis:& duos piſces diuiſit omnibus.

Et manducauerunt omnes,& ſaturati ſunt.

Et ſuſtulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos,& de piſcibus.

Et erant edentes panes,quinquies mille viri.

Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos aſcendere in nauigium,& præcedere in vlterius ad Bethſaidam, donec ipſe abſoluerit turbam.

Et dimittens eos,abiit in montem orare.

Et ſero facto,erat nauigium in medio mari, & ipſe ſolus in terra.

Transl Eraſm. Rotterod.

Et cum dies opportunus accidiſſet, cum Herodes in natalitijs cœnam faceret primatibus,ac tribunis, & primoribus Galilææ,

Cumq;introiſſet filia ipſius Herodiadis ac ſaltaſſet,placuiſſetq; Herodi ac ſimul accumbentibus; ex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi.

Et iurauit illi: Quicquid à me petieris,dabo tibi vſque ad dimidium regni mei.

At illa egreſſa dixit matri ſuæ Quid petam? Illa vero dixit:Caput Ioannis baptiſtæ.

Et ingreſſa ſtatim cum feſtinatione ad regem, petiuit dicens:Volo vt protinus des mihi in lance caput Ioannis baptiſtæ.

Et dolore affectus rex,propter iuſurandum, eosq; qui ſimul accumbebant,noluit eam rejcere.

Et confeſtim rex miſſo ſpeculatore, iuſſit inferri caput eius. At ille abijt,ac decollauit eum in carcere:

Et attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ,& puella dedit illud matri ſuæ.

Quo audito, diſcipuli eius venerunt, & ſuſtulerunt cadauer eius,& ſepulturæ tradidũt illud in monumento.

Et congregantur apoſtoli ad Ieſum ac renunciauerunt ei omnia,& quæ egiſſent,quæq; docuiſſent.

Et ait illis:Venite vos ſoli ſeorſim in deſertum locum, & requieſcite paululum.Erant enim qui venirent & abirent multi,ac ne cibum quidem capere vacabat.

Et abijt in deſertum locum naugio ſeorſim.

Et viderũt eos abeuntes turbæ:& agnouerunt eũ multi,& pedeſtres ex omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc & præuenerunt eos, conuenerunteque ad illum.

Et egreſſus vidit turbam multam Ieſus, & affectus miſerico dia tactus eſt erga eos, quia erant velut oues non habentes paſtorem.Et cœpit illos docere multa.

Et cum iam multum diei præteriſſet, acceſſerunt ad illum diſcipuli eius, dicentes: Deſertus eſt locus, & iam multum temporis effluxit.

Dimitte tuos vt abeant in circumiacentes vicos ac pagos, emantque ſibi panes,nam quod edant non habent.

At ille reſpondens ait illis: Date illis vos quod edant.Et dixerunt ei:Euntes emamus ducentis denarijs panes, & demus illis,quod edant?

At ille dixit eis: Quot panes habetis?ite & videte. Et cum cognouiſſent,dixerunt: Quinque,& duos piſces,

Et præcepit illis vt accumbere facerent omnes, diſtributis conuiuijs in viridi gramine.

Et diſcubuerunt diuiſi in viridaria centeni & quinquageni.

Et cum accepiſſet quinque panes ac duos piſces, ſublatis in cœlũ oculis, benedixit, ac fregit panes,deditq; diſcipulis ſuis vt apponerent eis,& duos piſces diuiſit omnibus.

Et comederunt omnes,& ſaturati ſunt.

Et ſuſtulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos,& de piſcibus.

Erant autem qui comederant circiter quinque milia virorum.

Et ſtatim coegit diſcipulos ſuos conſcendere nauim, vt præcederent tranſmiſſo mari Bethſaidam, dum ipſe dimitteret turbam.

Et cum dimiſiſſet eos,abijt in montem ad orandum.

Et cum veſpera aduenijſſet,erat nauis in medio mari,& ipſe ſolus in terra.

Vulgat. Editio.

* Mat.14 25.

* Et videns eos laborantes in remigando,(erat enim ventus contrarius eis)& circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans ſupra mare: & volebat præterire eos.

At illi vt viderunt eum ambulantem ſupra mare,putauerunt phantaſma eſſe, & exclamauerunt.

Omnes enim viderunt eum,& conturbati ſunt. Et ſtatim locutus eſt cum eis,& dixit eis:Confidite,ego ſum,nolite timere.

Et aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit ventus.Et plus magis intra ſe ſtupebant:

Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum,

Mat.14. 34. * Et cum transfretaſſent, venerunt in terram Geneſareth & applicuerunt.

Cumque egreſſi eſſent de naui, continuo cognouerunt eum:

Et percurrentes vniuerſam regionem illam,cœperunt in grabatis eos,qui ſe male habebant, circumferre,vbi audiebant eum eſſe.

Et quocũq; introibat,in vicos,vel in villas,aut ciuitates:in plateis ponebant infirmos,& deprecabantur eum,vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent,& quotquot tangebant eum,ſalui fiebant.

CAP. VII.

ET conueniunt ad eum Phariſæi,& quidam de Scribis,venientes ab Ieroſolymis.

*Mat.15. 2. * Et cum vidiſſent quoſdam ex diſcipulis eius communibus manibus,id eſt,non lotis manducare panes,vituperauerunt:

Phariſæi enim,& omnes Iudæi,niſi crebro lauerint manus,non manducant,tenentes traditionem ſeniorum:

Et à foro niſi baptizentur,non comedunt:&alia multa ſunt,quæ tradita ſunt illis ſeruare: baptiſmata calicum,& vrceorum,& æramentorum, & lectorum:

Et interrogabant eum Phariſæi,& Scribæ: Quare diſcipuli tui non ambulant iuxta traditionem ſeniorum,ſed communibus manibus manducant panem?

Iſa.29. 13. At ille reſpondens, dixit eis, Bene prophetauit Iſaias de vobis hypocritis,ſicut ſcriptum eſt: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me.

In vanum autem me colunt, docentes doctrinas,& præcepta hominum.

Relinquentes enim mandatum Dei,tenetis traditionem hominum,baptiſmata vrceorum,& calicum,& alia ſimilia his facitis multa.

Et dicebat illis:Bene irritum facitis præceptum Dei,vt traditionem veſtram ſeruetis.

Exo.20. 12. Moyſes enim dixit: Honora patrem tuum, & matrem tuam.Et: Qui maledixerit patri, vel matri,morte moriatur.

Deu.5.16 Exo.21. 16. Leu.20.9 Pro.20.20 Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri,Corban,(quod eſt donum)quodcumque ex me,tibi profuerit:

Et vltra non dimittis eum quidquam facere patri ſuo,aut matri,

Reſcindentes verbum Dei per traditionem veſtram,quam tradidiſtis:ſimilia huiuſmodi multa facitis.

*Mat.15. 10. * Et aduocans iterum turbam,dicebat illis: Audite me omnes, & intelligite.

Tranſl.ex Syriac.

Et vidit eos vexatos dum ſulcarent mare (erat enim ventus eis contrarius:) vigilia verò quarta noctis venit ad eos Ieſchua dum ambularet ſuper aquas: volebatque eos præterire.

Illi autem viderunt eum ambulantem ſuper aquas,& reputarunt apud ſe viſionem eſſe fallacem(ſpectrum): & exclamarunt.

Omnes enim videbant eum,& timuerunt. Et ipſo momento collocutus eſt eis, & dixit eis: Bono eſtote animo, ego ſum,ne timeatis.

Et aſcendit ad eos in nauem & conquieuit ventus: & vehementer admirabantur ac obſtupeſcebant apud ſe.

Non enim intellexerant de pane illo:propterea quòd cor eorum effuſum erat nube.

Quumque traiecissent,venerunt in terram Gheneſar.

Et quum exiſſent à nani,eo momento agnouerunt eum viri regionis illius:

Et percurrerunt vniuerſam terram illam, cæperuntque adducere eos qui malè,malè(inquam)affecti erant, baiulantes eos in grabatis,quo loci audiebant eum eſſe.

Et quocumque ingrederetur in pagos, & vrbes:in plateis ponebant infirmos, eſſlagitabantque ab eo vt vel ſimbriam veſtimenti eius tangerent:& q omnes qui tangebant eum,ſanabantur.

CAP. VII.

ET congregati ſunt ad eum Periſchai; & Scribæ, qui Medio Ieiunio. *venerant ab Ieroſolymis.*

Et viderunt quoſdam ex diſcipulis eius edentes panem,illotis ipſorum manibus,& conqueſti ſunt.

Omnes enim Ithoudai & Periſchai,niſi curioſè ablnerint manus ſuas, non comedunt, propterea quòd tenent traditionem ſeniorum:

Et à platea redeuntes niſi intincti non comedunt: & multa alia ſunt ea,quæ receperunt obſeruanda:(nempe) lotiones calicum,& œnophororum,vaſorumque æreorum,atque lectorum.

Et interrogarunt eum Scribæ, & Periſchai: Quare diſcipuli tui non ambulant iuxta traditionem ſeniorum, ſed quum non ablauerint manus ſuas comedunt panem?

Ipſe verò dixit eis: Pulcrè vaticinatus eſt contra vos Eſaias propheta,ô receptores vultus,(hypocritæ) ſicut ſcriptum eſt:populus iſte honore me honorat, cor autem eorum admodum elongatum eſt à me.

Fruſtraq; venerantur me,quum docent doctrinas,quæ ſunt mandata filiorum hominum.

Quum omittatis enim mandata Dei, & tenentis traditionem hominum,lotiones calicum & œnophororum,illaq; multa his ſimilia.

Dixit eis: Bellè peruertitis mandatum Dei, vt conſtituatis traditionem veſtram.

Moſche enim dixit:Honora patrem tuum & matrem tuam.Et: Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur.

Vos autem dicitis:Si dixerit homo patri ſuo aut matri ſuæ:Donum meum eſt id quo ex me abundabit.

Nec permittitis ei vt quicquam faciat patri ſuo aut matri ſuæ.

Et abrogatis ſermonem Dei propter traditionem quam tradidiſtis:& ſimilia huiuſmodi multa facitis.

Et aduocauit Ieſchua turbam vniuerſam,ac dixit eis: Audite me vos omnes, & intelligite.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et vidit eos laborantes in remigando. (erat enim ventus contrarius eis)& circa quartam custodiam nocte venit ad eos circumambulans super mare: & volebat præterire eos.

Illi vero videntes eum circumambulantem super mare,putauerunt phantasma esse: & exclamauerunt.

Omnes enim eum viderunt,& conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis,& dixit eis: Confidite:ego sum,ne metuite.

Et ascēdit ad illos in nauigiū:&quieuit vētus. Et valde ex abudanti in seipsis stupebat & mirabātur.

Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcalitum.

Et pertranseuntes venerunt in terram Genesareth,& applicuerunt.

Et exeuntibus illis è nauigio,continuo cognoscentes eum:

Circumcurrentes omnem circum viciniam illam, cœperunt in grabatis male habentes circumferre,vbi audiebant quod illic esset.

Et quocumque introibat in vicos,vel vrbes,vel agros,in plateis ponebant infirmos,& aduocabant eum,vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent:& quotquot tangebant eum,seruabantur.

CAP. VII.

ET conueniunt ad eum Pharisæi, & quidam Scribarum venientes ab Hierosolymis.

Et videntes quosdam discipulorum eius communibus manibus,hoc est,illotis,edentes panes,incusarunt.

Nam Pharisæi & omnes Iudæi,si non pugillatim lauerint manus, non manducant, tenentes traditiones seniorum.

Et à foro,si non baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt quæ assumpserunt prehendere,lotiones poculorum & sextatiorum, & æramentorum,& lectorum.

Deinde interrogant eum Pharisæi & Scribæ: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum,sed illotis manibus manducant panem?

Ille vero respondens, dixit eis: Quod pulchrè prophetauit Esaias de vobis hypocritis,sicut scriptum est:Hic populus labiis me honorat, at cor eorum longè abest à me.

Frustra colunt me,docentes doctrinas,præcepta hominum.

Relinquentes enim mandatum De,prehenditis traditionem hominum, lotiones sextariorum & poculorum,& alia similia eiusmodi multa facitis.

Et dicebat illis: Pulchre abrogatis mandatum Dei,vt traditionem vestram seruetis.

Moyses enim dixit: Honora patrem tuum, & matrem tuam: & maledicens patri vel matri,morte finiatur:

Vos autem dicitis:Si dixerit homo patri vel matri,Corban,(quod est donum)quod ex me iuuaberis.

Et non amplius finitis eum quicquam facere patri suo,aut matri suæ.

Irritum facientes verbum Dei traditione vestra quam tradidistis:Et similia huiusmodi multa facitis.

Et aduocans omnem turbam, dicebat illis: Audite me omnes,& intelligite.

Transl. Erasm: Roterod.

Viditq; eos laborantes in remigando, erat enim ventus contrarius eis Ac circa quartam vigiliam noctis venit ad eos,ambulans super mare, & volebat præterire eos.

At illi vt viderunt eum ambulantem super mare, putauerunt spectrum esse, & exclamauerunt.

Omnes enim videbant eum & conturbati sunt: & statim locutus est cum eis,dixitq; eis: Confidite,ego sum, ne terreamini.

Et ascendit ad illos in nauim,& cōquieuit ventus, & vehementer supra modū intra seipsos stupebat,& admirabātur.

Non enim intellexerant de panibus, erat enim cor eorum obcaecatum.

Et cum trajecissent,venerunt in terram Genezareth, & applicuerunt in portum.

Cumq; egressi essent de naue,continuo agnouerunt eum,

Ac percurrentes totam vndique regionem illam, cœperunt in grabatis eos qui male habebant circumferre,cum audissent eum illic esse,

Et quocunque introisset in vicos, aut in ciuitates aut in villas,in plateis ponebat infirmos, & deprecabantur eū,vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent.Et quotquot tangebant eum,salui fiebant.

CAP. VII.

ET conueniunt ad eum pharisæi, & quidam de scribis qui venerant Hierosolymis.

Et cum vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus(id est,illotis)edere panes, incusabant.

Nam pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus,non edunt cibum,tenentes institutia maiorum.

Et à foro venientes, nisi loti fuerint ,non comedunt.Et alia multa sunt,quæ susceperunt seruanda, nempe lotiones poculorum & vrceorum & æramentorum & lectorū.

Deinde interrogant eum pharisæi & scribæ. Quare discipuli tui non ambulant iuxta ritum traditum à maioribus,sed illotis manibus edunt panem?

At ille respondens,dixit eis:Bene vaticinatus est Esaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labijs me honorat,cor autem eorum longe est à me:

In vanum autem me colunt,docentes doctrinas, præcepta hominum.

Nam amisso præcepto Dei, tenetis constitutionem hominum, ablutiones vrceorum & poculorum, aliaq; similia his facitis multa.

Et dicebat illis:Bene, rejicitis præceptum Dei, vt constitutionem vestram seruetis.

Moyses enim dixit: Honorā patrem tuum & matrem tuam:& qui maledixerit patri vel matri morte moriatur.

Vos autem dicitis:Si dixerit homo patri vel matri corban:quod est,donum quodcunque ex me, in tuum cedet commodum.

Et præterea non finitis eum quicquam facere patri suo aut matri suæ,

Et irritum facitis verbum Dei per constitutionem vestram quam tradidistis. Et similia huiusmodi multa facitis.

Et cum aduocasset ad se totam turbam, dicebat illis Audite me omnes & intelligite:

Vulgat. Editio.

Nihil eſt extra hominẽ & introiẽs in eum, quod poſſit eum coinquinare, ſed quæ de homine procedunt illa ſunt, quæ communicant hominem.

Si quis habet aures audiendi, audiat.

Et cum introiſſet in domum à turba, interrogabant eum diſcipuli eius parabolam.

Et ait illis: Sic & vos ſimprudentes eſtis? Non intelligitis, quia omne extrinſecus introiens in hominem, non poteſt eum communicare:

Quia non intrat in cor eius, ſed in ventrem vadit, & in ſeceſſum exit, purgans omnes eſcas?

Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt illa communicant hominem.

* Ab intus enim de corde hominũ malę cogitationes procedũt, adulteria, fornicationes, homicidia,

Furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blaſphemia, ſuperbia, ſtultitia.

Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.

* Et inde ſurgens abijt in fines Tyri, & Sidonis: & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, & non potuit latere.

Mulier enim ſtatim vt audiuit de eo, cuius filia habebat ſpiritum immundum, ingreſſa, & procidit ad pedes eius.

Erat enim mulier Gentilis, Syrophœniſſa genere: & rogabat eum vt dæmonium eijceret de filia eius.

Qui dixit illi: Sine prius ſaturari filios: non eſt enim bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.

At illa reſpondit, & dixit illi: Vtiq; Domine, nã & catelli comedunt ſub menſa de micis puerorũ.

Et ait illi: Propter hunc ſermonem vade, exit dæmonium à filia tua.

Et cum abiiſſet domum ſuam, & innenit puellam iacentem ſupra lectum, & dæmonium exiiſſe.

Et iterũ exiens de finibus Tyri, venit per Sidonẽ ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos.

* Et adducunt ei ſurdum, & mutum, & deprecabantur eum, vt imponat illi manum.

Et apprehendens eum de turba ſeorſum, miſit digitos ſuos in auriculas eius: & expuens, tetigit linguam eius.

Et ſuſpiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephetha, quod eſt adaperire.

Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur recte.

Et præcepit illis ne cui dicerent. Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant.

Et eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.

CAP. VIII.

IN diebus illis iterum cum turba multa eſſet, nec haberent quod manducarent conuocatis diſcipulis, ait illis:

Miſereor ſuper turbam: quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent.

Et ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt.

Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: vnde illos quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine?

Tranſl. ex Syriac.

Nihil eſt quod extra hominem ſit & intret in eum, quod poſſit eum contaminare: ſed quod exit ab eo, illud contaminat hominem.

Cui ſunt aures ad audiendum, audiat.

Quum autem ingreſſus eſſet Ieſchua domum præ turba, interrogarunt eum diſcipuli eius de hac parabola.

Dixit eis: Itane & vos deſipitis, vt non cognoſcatis, quodcunque extrinſecus ingreditur in hominem, non poſſe eum contaminare?

Quippe quod non intret in cor eius, ſed in ventrem eius, & egeratur per purgationem, purgat omnem cibum.

Quod autem egreditur ex homine, illud contaminat hominem.

Intrinſecus enim ex corde hominum exeunt cogitationes malæ, adulterium, ſcortatio, furtum, cædes,

Auaritia, iniuria, ſcelus, dolus, proteruia, oculus malus, blaſphemia, elatio, ſtultitia.

Hæc omnia ſcelera intrinſecus exeunt, & contaminãt hominem.

* *Illinc ſurrexit Ieſchua, venitq; in fines Tzour & Tzaidon: & introijt in domum quamdam, nolebatque vt quiſquam ipſum ſciret, neque potuit latere.*

Statim enim audijt mulier quædam profectionem eius, in cuius filia erat ſpiritus immundus, venitq; ac procidit ante pedes ipſius.

Illa autem mulier erat Gentilis, ex Phœnicia Syriæ: & efflagitabat ab eo vt ejceret dæmonium ex filia ſua.

Et ait illi Ieſchua: Permitte prius vt ſaturentur filij: non enim decorum eſt accipere panem filiorum, & obijcere canibus.

Ipſa verò reſpondit & dixit ei: Etiam Domine mi, ſed & canes ſub menſis comedunt micas filiorum.

Dixit ei Ieſchua, Abi: propter hunc ſermonem exijt dæmonium ex filia tua.

Abijt itaque domum ſuam, & inuenit filiam ſuam dum iaceret in lecto, & eiectum ab ea dæmonium eius fuiſſe.

Rurſus exijt Ieſchua à confinio Tzour, & Tzaidon, venitq; ad mare Galilææ ad confinium Decapolis.

Et adduxerunt ei ſurdum quemdam difficulter loquentem, & efflagitabant ab eo vt imponeret ei manum.

Eum autem abduxit à turba ſolum, & immiſit digitos ſuos in aures illius: expuitque, ac tetigit linguam eius.

Et ſuſpexit in cælum, ac ſuſpirauit, dixitque ei: Adapertior.

Atque in illa hora adapertæ ſunt eius auricula, ſolutumq; vinculum linguæ ipſius, & loquutus eſt facillime.

Et admonuit eos ne id cuiquam dicerent: Sed quanto magis ipſe interdixerat eis, tanto magis illi prædicabant.

Magisq; obſtupeſcebant, dicentes: Omnia bene facit: ſurdos facit vt audiant, & non loquentes vt loquantur:

CAP. VIII.

IN illis autem diebus, quum turba multa eſſet, nec eſſet quicquam quod ederent, aduocauit diſcipulos ſuos, & ait illis:

Miſericordia commoueor ſuper turbam hanc, quippe qui tam triduum congregati ſint (præſtolentur) apud me, nihilque habeant quod comedant.

Quod ſi dimiſero eos ad domum ſuam, quum ieiuni ſint, deficient in via: quidam enim ex eis è longinquo venerunt.

Dicunt ei diſcipuli eius: Vndenam poteſt aliquis hic in deſerto ſaturare pane illos omnes?

* Mutatio Dominicæ quartæ Ieiunij.

Ad oblationẽ quotidianã.

Transl. B. Ariæ Mont.

Nihil eſt extra hominem introiens in eum, quod poteſt eum communicare: ſed exeuntia ab eo, illa ſunt communicantia hominem.

Si quis habet aures audiendi, audiat.

Et cùm introiſſet in domum à turba, interrogabant eum diſcipuli eius de parabola:

Et ait illis: Sic & vos imprudentes eſtis? Non conſideratis quia omne extrinſecus introiens in hominem, non poteſt eum communicare:

Quia non intrat eius in cor, ſed in ventrem, & in ſeceſſum exit, purgans omnes eſcas?

Dicebat autem quod ex homine egreſſum, illud communicat hominem.

Intus enim, de corde hominum ratiocinationes malæ egrediuntur, adulteria, fornicationes, cædes,

Furta, auaritiæ, malitiæ, dolus, laſciuia, oculus malus, blaſphemia, ſuperbia, amentia.

Omnia hæc mala abintus egrediuntur, & communicant hominem.

Et indè ſurgens, abijt in confinia Tyri & Sidonis: & ingreſſus in domum neminem voluit ſcire, & non potuit latere.

Audiens enim mulier de eo, cuius habebat filiola ſpiritum immundum, intrans procidit ad pedes eius.

Erat autem mulier Græca, Syrophœniſſa genere. Et rogabat eum vt dæmonium eiceret de filia eius.

At Ieſus ait ei: Sine priùs ſaturari filios: non enim pulchrum eſt ſumere panem filiorum, & mittere catellis.

Illa verò reſpõdit, & dicit illi: Vtiq; Domine: etenim catelli ſub menſa comedũt de micis puerorũ.

Et ait illi: Propter hunc ſermonem, vade: exijt dæmonium à filia tua.

Et abiens in domum ſuam, inuenit dæmonium egreſſum, & filiam coniectam ſuper lectum.

Et iterum exiens finibus Tyri & Sidonis, venit ad mare Galilææ, per medium finium Decapoleos.

Et ferunt ei ſurdum ægreloquentem, & inuocant eum vt imponat illi manum.

Et aſſumens eum de turba priuatim, iecit digitos ſuos in auriculas eius: & expuens tetigit linguam eius.

Et ſuſpiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Epiphatha, quod eſt, Adaperire.

Et ſtatim adapertæ ſunt eius aures: & ſolutum eſt vinculum linguæ eius: & loquebatur recte.

Et præcepit illis vt nemini dicerent: Quanto autem ille eis præcipiebat, magis amplius prædicabant.

Supra & modũ percellebãtur, dicẽtes: Pulchrè omnia fecit: & ſurdos facit audire, & mutos loqui.

CAP. VIII.

IN illis diebus omnino multa turba exiſtente, & non habentibus quid comederent, aduocans Ieſus diſcipulos ſuos, dicit illis:

Viſceribus commoueor ſuper turbam: quia iam dies tres manent apud me, & non habent quid manducent.

Et ſi abſoluam eos ieiunos in domum ſuam, exoluentur in via: quidam enim eorum de longè venerunt.

Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Vnde illos poterit quis hic ſaturare panibus in ſolitudine?

Transl. Eraſm. Roterod.

Nihil eſt extra hominem introiens in eum, quod poſſit eum inquinare, ſed quæ de homine procedunt, illa ſunt quæ inquinant hominem.

Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

Et cum introiſſet in domum ſemotus à turba interrogabant eum diſcipuli eius de ſimilitudine.

Et ait illis: Adeò & vos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod omne foris introiens in hominem, non poteſt eum inquinare,

Quia non intrat in eius cor, ſed in ventrem: & in ſeceſſum exit, repurgans omnes eſcas?

Dicebat autem, quod ab homine exit, illud inquinat hominem.

Ab interioribus enim de corde hominum mala cogitationes procedunt, adulteria, ſtupra homicidia,

Furta, auaritia, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, conuitia, ſuperbia, ſtultitia.

Omnia hæc mala ab internis procedunt, & inquinant hominem.

Et inde ſurgens, abijt in confinia Tyri ac Sidonis, & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, nec potuit latere.

Mulier enim ſtatim vt audiuit de eo, cuius filiola habebat ſpiritum immundum, venit & accidit ad pedes eius.

Erat enim mulier Græca Syrophœniſſa genere, & rogabat eum, vt dæmonium ejceret de filia ſua.

Ieſus autem dixit illi: Sine prius ſaturari filios. Non eſt enim honeſtum ſumere panem filiorum, & proijcere catellis.

At illa reſpondit & dicit illi: Etiã Domine: nam catelli quoque comedunt ſub menſa de micis filiorum.

Et ait illi: Propter iſtum ſermonem vade, exijt dæmonium à filia tua.

Et cum abiſſet domum ſuam, reperit dæmonium exiſſe, & filiam iacentem ſuper lectum.

Et rurſum egreſſus de finibus Tyri ac Sidonis, venit ad mare Galilææ per medios fines decapoli.

Et adducunt ei ſurdum, impedita ejus lingua, & deprecantur eum, vt imponat illi manum.

Et cum apprehendiſſet eum de turba ſeorſim, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & ſputo emiſſo tetigit linguam eius,

Ac ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi, Epiphatha, quod eſt aperire.

Et ſtatim apertæ ſunt eius aures, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, ac loquebatur recte.

Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, eo potius amplius prædicabant.

Et ſupra modum ſtupebant, dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos facit audire, & mutos loqui.

CAP. VIII.

IN diebus illis, cum turba admodum multa eſſet, nec haberent quod manducarent, accerſitis ad ſe Ieſus diſcipulis, ait illis:

Miſericordia tangor erga turbam, quia iam triduo manent apud me, nec habent quod edant:

Et ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in via. Quidam enim ex eis è longinquo venerunt.

Et reſponderunt ei diſcipuli ſui: Vnde iſtos quis poterit hic ſatiare panibus in ſolitudine?

Vulgat. Editio.

Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem.

Et præcepit turbæ discũbere super terrã. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, & dabat discipulis suis vt apponerẽt, & apposuerũt turbæ.

Et habebant piscículos paucos: & ipsos benedixit, & iussit apponi.

Et mãducauerunt, & saturati sunt, & sustulerũt quod superauerat de fragmentis, septem sportas.

Erant autem qui manducauerant, quasi quattuor millia: & dimisit eos.

Et statim ascendens nauim eum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha,

* Et exierunt Pharisæi, & cœperunt, conquirere cum eo, quærentes ab illo signum de cœlo, tentantes eum.

Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit? Amen dico vobis, si dabitur generationi isti signum.

Et dimittens eos, ascendit iterum nauim, & abiit trans fretum.

* Et obliti sunt panes sumere: & nisi vnum panem non habebant secum in naui.

Et præcipiebat eis, dicens: Videte, & cauete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus.

Quo cognito, ait illis Iesus: Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum?

Oculos habentes non videtis? & aures habentes non auditis? * Nec recordamini,

Quando quinque panes fregi in quinque millia: quot cophinos fragmentorum plenos intulistis? Dicunt ei: Duodecim.

Quando & septem panes in quartuor millia: quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicunt ei: Septem.

Et dicebat eis: Quomodo nondum intelligitis?

Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum vt illum tangeret.

Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius impositis manibus suis, interrogauit eum si quid videret.

Et aspiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.

Deinde iterũ imposuit manus super oculos eius: & cœpit videre, & restitutus est itaut clare videret oia.

Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum introieris, nemini dixeris.

* Et egressus est Iesus, & discipuli eius in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: * Quem me dicunt esse homines?

Qui responderunt illi, dicentes: Ioannem Baptistã, alii Eliam, alii vero quasi vnum de prophetis.

Tunc dicit illis. Vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus.

Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

Et cœpit docere eos quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à senioribus, & à summis sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere.

Et palam verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus cœpit increpare eum.

Qui conuersus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me Satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

Transl. ex Syriac.

Et interrogauit eos, quot panes haberent. Dicunt ei, Septem.

Et præcepit turbis vt discumberent humi. Acceptísq; illos septem panes, & benedixit, fregitque, ac dedit discipulis suis vt apponerent, & apposuerunt turbis.

Erant & pisciculi pauci: super quos etiam benedixit; dixitq; vt & eos apponerent.

Et comederunt, & saturati sunt: caterum sustulerunt reliquias fragmentorum septem sportas.

Erant autem homines qui comederunt, circiter quater mille: & dimisit eos.

Conscenditque statim nauem cum discipulis suis, & venit in regionem Dalmenoutho.

** Et exierunt Pertschai, cœperuntque disceptare cum eo, & rogabant eum signum è cœlo, quum tentarent eum.*

Et ingemuit spiritu suo, & ait: Cur postulat signum generatio ista? Amin dico vobis, non dabitur signum generationi huic.

Et reliquit eos, conscenditq; nauem, & abierunt in illam vlteriorem ripam.

Oblitique fuerant assumere secum panem, nec nisi vnum placentam habebant secum in naui.

Et præcepit eis, dixitque: Videte, cauete à fermento Perischæorum, & à fermento Herodis.

Disceptabant itaque vnus cum alio, ac dicebant: Nempe panem non habemus.

Ieschua autem cognouit, & ait illis: Quid disseritis quod panem non habeatis? nondum cognoscitis, nec intelligitis? adhuc cor durum est vobis?

Et sunt vobis oculi, nec videtis? sunt & aures vobis, nec auditis, nec meministis,

Quum illos quinque panes fregi pro quinque millibus hominum: quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim.

Subdit eis: Et quum septem pro quatuor millibus: quot sportas fragmentorum plenas sustulistis? Dicunt: Septem.

Ait illis: Quomodo necdum intelligitis?

Venit autem Beth-zaido, & adduxerunt ei cæcum, efflagitabantque ab eo vt tangeret illum.

Et prehendit manum cæci, & eduxit eum extra pagum: expuitque in oculos eius, ac imposuit manum suam, & interrogauit eum ecquid videret.

Suspexit itaque, & ait: Video homines instar arborum ambulantium.

Rursus imposuit manum suam oculis ipsius: & restitutus est, & videbat omnia dilucide.

Et dimisit eum ad domum suam, & ait: Nec in pagum illum introieris, neque dixeris cuiquam in pago.

Prodiit autem Ieschua, & discipuli eius in vicos Cæsaræ Philippi: & interrogabat discipulos suos in via, & dicebat eis: Quem me dicunt homines esse?

Illi verò dixerunt: Iouchanon Baptistam, & alij Iliam, alij denique vnum ex Prophetis.

Dixit eis Ieschua: Vos autem quem me dicitis esse? Respondit Schemeoun Kipho, & ait illi: Tu es Meschicho filius Dei viuentis.

Et inhibuit eis, vt nemini id dicerent de se.

Cœpitq; docere eos, nempe Filium hominis multa perpessurum, & reprobatum iri à Senioribus, & Principibus sacerdotum, necnon à Scribis: interficiendum denique, ac tertio die surrecturum.

Et aperte eum sermonem loquebatur. Et prehendit eum Kipho, cœpitque eum obiurgare:

Ipse verò conuersus, & conspicatus discipulos suos, obiurgauit Schemeoun, & ait: Abi retrorsum à me Satana, quippe qui non meditetur quæ Dei sunt; sed quæ sunt hominum.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Et interrogauit eos: Quot habetis panes? Illi vero dixerunt: Septem.

Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram. Et accipiés ſeptē panes, gratias agēs, fregit: & dabat diſcipulis ſuis, vt apponerēt: & appoſuerūt turbæ.

Et habebant piſciculos paucos: & benedicens, ait apponi & ipſos.

Comederunt autem, & ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt redundantia fragmentorum ſeptem ſportas.

Erant autem comedentes quaſi quatuor millia: & abſoluit eos.

Et ſtatim aſcendens in nauigium cum diſcipulis ſuis, venit in partes Dalmanutha.

Et exierunt Phariſæi, & cœperunt conquirere eo, quærentes ab illo ſignum de cœlo, tentantes eum.

Et ingemiſcens ſpiritu ſuo, ait: Quid generatio iſta ſignum quærit? Amen dico vobis, ſi dabitur generationi illi ſignum.

Et dimittens eos, aſcendens rurſum in nauigium, abijt in vlterius.

Et obliti ſunt ſumere panes: & ſi non vnum panem non habebant cum ſe in nauigio.

Et præcipiebat eis, dicens: Videte, aſpicite à fermento Phariſæorum & fermento Herodis.

Et ratiocinabantur ad inuicem, dicentes: Quia panes non habemus.

Et cognoſcens Ieſus, ait illis: Quid cogitatis, quia panes non habetis? Nondum cognoſcitis, nec intelligitis? adhuc calloſum habetis cor veſtrum?

Oculos habentes non aſpicitis, & aures habentes non auditis? Et non recordamini,

Quando quinque panes fregi in quinquies mille, quot cophinos fragmentorum plenos ſuſtuliſtis? Dicunt ei: Duodecim.

Quando autem ſeptem in quater mille, quot ſportarum complementa fragmentorum tulistis? illi vero dixerunt: Septem.

Et dicebat eis: Quomodo non intelligitis?

Et venit in Bethſaidam: & ferunt ei cæcum, & inuocabant eum vt illum tangeret.

Et adſumens manum cæci, eduxit eum extra vicum & expuens in oculos eius, imponēs manus ei, interrogauit eum ſi quid videret.

Et ſuſpiciens, ait: Video homines velut arbores ambulantes.

Deinde iterū impoſuit manus ſuper oculos eius, & fecit ipſum videre: & reſtitutus eſt, & aſpexit perlucide omnes.

Et miſit illum in domum ſuam, dicens: Neque in vicum ingrediaris, neque dixeris cuipiam in vico.

Et egreſſus eſt Ieſus & diſcipuli eius in vicos Cæſareæ Philippi: & in via interrogabat diſcipulos ſuos, dicens eis: Quem me dicunt homines eſſe?

Illi vero reſponderunt: Ioannem Baptiſtam, & alij Eliam, alij vero vnum Prophetarum.

Et ipſe dicit illis: Vos verò quem me dicitis eſſe? Reſpondens autem Petrus, ait ei: Tu es Chriſtus.

Et comminatus eſt eis vt nemini dicerēt de eo.

Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus, & ſummis Sacerdotibus & Scribis, & occidi, & poſt tres dies reſurgere.

Et libertate verbum loquebatur. Et aſſumens eum Petrus, cœpit increpare eum.

Ille vero conuerſus, & videns diſcipulos ſuos, increpauit Petrum, dicens: Vade poſt me ſatana, quoniam non ſapis quæ Dei, ſed quæ hominum.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

5 *Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Illi vero dixerunt: Septem.*

6 *Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terram: Et acceptis ſeptem panibus, cum gratias egiſſet, fregit, dedítq; diſcipulis ſuis vt apponerent. Et appoſuerunt turbæ.*

7 *Et habebant piſciculos paucos: & cum benedixiſſet, iuſſit apponi & hos.*

8 *Comederunt autem & ſaturati ſunt, ac ſuſtulerunt quæ ſuperfuerant fragmentorum ſeptem ſportas.*

9 *Erant autem qui comederant fermè quater mille, & dimiſit illos.*

10 *Et mox ingreſſus in nauim cum diſcipulis ſuis, venit in partes Dalmanutha.*

11 *Et egreſſi ſunt phariſæi, cœperuntq; diſputare cum illo, quærentes ab eo ſignum è cœlo, tentantes eum.*

12 *Et cum ingemuiſſet ſpiritu ſuo, dicit: Cur generatio hæc ſignum quærit? Amen dico vobis, ſi dabitur generationi huic ſignum.*

13 *Et relictis illis ingreſſus rurſus nauim, abijt tranſito lacu.*

14 *Et obliti fuerant ſumere panes, nec præter vnum panem habebant ſecum in naui.*

15 *Ac præcipiebat eis dicens: Videte, cauete à fermento phariſæorum & à fermento Herodis.*

16 *Et diſputabant inter ſeſe dicentes: Panes nō habemus.*

17 *Et eo cognito Ieſus dicit illis: Quid diſputatis? quod panes non habetis? nondum animaduertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatum habetis cor veſtrum?*

18 *Oculos habentes, non cernitis: & aures habentes, non auditis? & non meminiſtis,*

19 *Cum quinque panes fregiſſem in hominum quinque millia, quot cophinos fragmentis plenos ſuſtuliſtis? Dicunt ei: duodecim.*

20 *Cum autem ſeptem in quatuor millia, quot ſportas ex reliquijs fragmentorum tuliſtis? Illi vero dixerunt: Septem.*

21 *Et dixit illis: Qui ſit vt non intelligatis?*

22 *Et venit Bethſaidam, & adducunt illi cæcum, & obſecrant eum, vt illum tangeret.*

23 *Et apprehenſa manu cæci, eduxit illum extra vicum, & cum expuiſſet in oculos illius, impoſuiſſetq; illi manus, interrogauit eum, ſi quid videret:*

24 *Et recepto viſu, dicebat: Video homines, quoniam velut arbores cerno ambulantes.*

25 *Deinde rurſum impoſuit manus ſuper oculos illius, & fecit vt viſum reciperet, & reſtitutus eſt, ac denuo videbat dilucide omnes:*

26 *Et dimiſit illum in domum ſuam, dicens: Neque in vicum ingrediaris, neque dixeris cuiquam in vico.*

27 *Et egreſſus eſt Ieſus & diſcipuli illius in vicos Cæſariæ, quæ cognominatur Philippi: & in via interrogauit diſcipulos ſuos, dicens: Quem me dicunt homines eſſe?*

28 *Illi vero reſponderunt: Iohannem baptiſtam, & alij Eliam, alij rurſus vnum de numero prophetarum.*

29 *Et ipſe dicit illis: At vos quem me dicitis eſſe? Reſpondens autem Petrus, dicit illi: Tu es ille Chriſtus.*

30 *Et interminatus eſt eis, ne cui dicerent de ſe.*

31 *Et cœpit docere eos quod oporteret filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus, ſummisq; ſacerdotibus ac ſcribis, & occidi, & poſt tres dies reſurgere.*

32 *Et aperte ſermonem loquebatur. Et apprehendit illum Petrus, cœpitq; increpare eum.*

33 *At ille conuerſus, & intuitus diſcipulos ſuos, increpauit Petrum, dicens: Abi poſt me ſatana, quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum.*

Vulgat. Editio.

Et conuocata turba cum diſcipulis ſuis, dixit eis: * Si quis vult me ſequi, deneget ſemetipſum: & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

Qui enim voluerit animam ſuam ſaluã facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam ſuam propter me, & Euangelium, ſaluam faciet eam.

Quid enim proderit homini, ſi lucretur mundum totum & detrimentum animæ ſuæ faciat?

Aut quid dabit homo commutationis pro anima ſua?

* Qui enim me confuſus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice: & filius hominis confundetur eum, cum venerit in gloria patris ſui cum Angelis ſanctis.

Et dicebat illis: * Amẽ dico vobis, quia ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem donec videant regnum Dei veniens in virtute.

CAP. IX.

ET poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem: & ducit illos in montem excelſum ſeorſum ſolos, & transfiguratus eſt coram ipſis.

Et veſtimenta eius facta ſunt ſplendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper terram candida facere.

Et apparuit illis Elias cum Moyſe: & erant loquentes cum Ieſu.

Et reſpondens Petrus, ait Ieſu: Rabbi, bonum eſt nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula, Tibi vnum & Moyſi vnum, & Eliæ vnum.

Non enim ſciebat quid diceret: erant enim timore exterriti:

Et facta eſt nubes obumbrans eos: & venit vox de nube, dicens: Hic eſt filius meus chariſſimus: audite illum.

Et ſtatim circumſpicientes, neminem amplius viderunt, niſi Ieſum tantum ſecum.

* Et deſcendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidiſſent, narrarent; niſi cum Filius hominis à mortuis reſurrexerit.

Et verbum continuerunt apud ſe: conquirentes quid eſſet: Cum à mortuis reſurrexerit.

Et interrogabãt eũ, dicẽtes: * Quid ergo dicũt Phariſæi, & Scribæ, quia Eliã oportet venire primum?

Qui reſpõdens, ait illis. Elias cũ venerit primo, reſtituet omnia: & quo modo * ſcriptum eſt in Filium hominis, vt multa patiatur & contemnatur.

Sed dico vobis quia & Elias venit (& fecerunt illi quæcumque voluerunt) * ſicut ſcriptum eſt de eo.

Et veniens ad diſcipulos ſuos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis.

Et confeſtim omnis populus videns Ieſum, ſtupefactus eſt, & expauerunt, & accurrentes ſalutabant eum.

Et interrogauit eos: Quid inter vos conqueritis?

* Et reſpoñs vnus de turba, dixit: Magiſter, attuli filium meum ad te habentem ſpiritum mutum.

Qui vbicũque eum apprehenderit, allidit illu, & ſpumat, & ſtridet dentibus, & arefcit; & dixi diſcipulis tuis vt eiicerent illum, & non potuerunt.

Qui reſpondens eis, dixit: O generatio incredula, quamdiu apud vos ero? quamdiu vos patiar? afferte illum ad me.

Et attulerunt eum. Et cum vidiſſet eum ſtatim ſpiritus conturbauit illum: & elſus in terram, volutabatur ſpumans.

Tranſl. ex Syriac.

34 *Porrò aduocauit Ieſchua turbas cum diſcipulis ſuis, & dixit eis: Quicumque voluerit venire poſt me, abneget ſemetipſum; & vaiulet crucem ſuam, & veniat poſt me.

35 Etenim quisquis voluerit ſeruare animam ſuam, perdet eam: quisquis autem perdiderit animam ſuam propter me, & propter Euangelium meum, ſeruavit eam.

36 Quid enim vtilitatis percipiet homo ſi vniuerſum orbẽ lucratus fuerit, animæ vero ſuæ detrimentu patiatur?

37 Aut quam dabit homo compenſationem animæ ſuæ?

38 Nam quemcumq; puduerit mei, meorumque ſermonum in generatione iſta ſcelerata & adultera: filium hominis etiam pudebit eius, quum venerit in gloriam Patris ſui cum Angelis ſuis ſacroſanctis.

39 Porro dicebat eis: Amin dico vobis, ſunt quidam hic adſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec viderint regnum Dei veniſſe cum virtute.

CAP. IX.

1 POſt ſex autem dies accepit Ieſchua Kipho, & Iaakobum, & Ioachanon, & jubduxit eos in montem excelſum ſolos, ac transformatus eſt ante oculos eorum.

2 Et corruſcabat veſtimentum eius, & factum eſt bene candidum vt nix, quale homines dealbare in terra non poſſunt.

3 Et apparuerunt eis Mouſche & Iljo, dum loquerentur cum Ieſchua.

4 Ac dixit ei Kipho, Rabbi, bonum eſt nobis hic eſſe: & faciemus tria tabernacula. Tibi vnum, & Mouſche vnum, & Iljo vnum.

5 Nesciebat autem quid diceret: erant enim in timore.

6 Et extitit nubes, eoſque obumbrauit: & vox edita eſt è nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.

7 Et è veſtigio cùm circunſpexiſſent diſcipuli, neminem viderunt, niſi Ieſchuam ſolum ſecum.

8 Quum vero deſcenderent e monte, præcipiebat eis, ne cui dicerent quod viderant, niſi quum ſurrexiſſet Filius hominis à mortuis.

9 Continuerunt itaque illum ſermonem apud ſe: & quærebant quid eſſet hic ſermo: Quum ſurrexiſſet e domo mortuorum.

10 Et interrogabant eum, dicentes: Quid igitur dicunt Scribæ, Iljo oportere prius venire?

11 Dixit eis: Iljo veniens eſt prius, vt reparet omnia: & ſicut ſcriptum eſt de Filio hominis, vt multa patiatur, ac reprobetur.

12 Sed dico vobis, & Iljo venit, & egerunt in eum quicquid voluere, ſicut ſcriptum eſt de eo.

13 * Quumque veniſſet ad diſcipulos ſuos, vidit cum eis turbam multam, & ſcribas diſceptantes cum eis.

14 Et ingo momento omnis turba reſpexit eũ, & obſtupuit: & accurrentes poſtulabant pacem eius, (ſalutauerunt eum.)

15 Et interrogabat Scribas: Quid diſceptatis cum eis?

16 Et reſpondit vnus ex turba, & ait: Doctor, adduxi filium meum ad te, in quo eſt ſpiritus non loquens:

17 Et vbicunque conciliauerit eum, conterit eum, diſcerpit, ac frendet dentibus ſuis, & exareſcit: & dixi diſcipulis tuis vt ejicerent eum, nec potuerunt.

18 Reſpondit Ieſchua, & dixit eis: O vos generatio incredula, quouſque tandem ero vobiſcum? quouſque tandem ſuſtinebo vos? adducite eum ad me.

19 Adduxerunt itaque ad eum: quumque vidiſſet eum ſpiritus, eo momento conturbauit eum: cecidit; in terram, & volutabatur, atque diſcerpebat.

* Lectio Martyrii.

Ad oblationem ſe ſiue Tabernaculorum.

* Dominica hebdomadis quartæ Iemaij.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et aduocans turbam cum discipulis suis, dixit eis: Quicunque vult post me sequi, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. 34

Qui enim voluerit animam suam seruare perdet eam: qui autem perdiderit animam suam causa mei & Euangelij, hic seruabit eam. 35

Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & multetur animam suam? 36

Aut quid dabit homo cõpensationẽ animæ suæ? 37

Qui enim erubuerit me, & meos sermones in generatione ista adultera & peccatrice, & filius hominis erubescet eum, cùm venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis. 38

Et dicebat illis: Amẽ dico vobis, quia sunt quidã hic stantium, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in efficacia. 39

CAP. IX.

ET post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ducit illos in montem excelsum priuatim solos: & transfiguratus est coram ipsis. 1

Et vestimenta eius facta sunt coruscantia, cãdida valde velut nix: qualia fullo super terram non potest dealbare. 2

Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant colloquentes Iesu. 3

Et respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, pulchrum est nos hic esse: & faciamus vmbracula tria, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliæ vnum. 4

Non enim sciebat quid diceret erant enim exterriti. 5

Et facta est nubes obumbrans eos, & venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus: illum audite. 6

Et statim circumspicientes, amplius neminem viderunt, si non Iesum tantum cum se. 7

Descendentibus autem illis de monte, cauit illis vt nemini narrarent quæ viderunt, si non cum filius hominis ex mortuis resurrexerit. 8

Et verbum continuerunt apud se, conquirentes, quid est, ex mortuis resurgere? 9

Et interrogabant eum, dicentes: Quid dicunt Scribæ, quia Eliam oporteat venire primùm? 10

Ille vero respõdens, ait illis: Elias quidẽ veniens primũ restituet omnia, & quomodo scriptũ est in filium hominis, vt multa patiatur, & nihil fiat. 11

Sed dico vobis, quia & Elias venit, & fecerũt illi quæcunque voluerunt, sicut scriptum est de eo. 12

Et veniens ad discipulos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas, conquirentes illis. 13

Et confestim omnis turba videns eum, expauit: & accurrentes salutabantur eum. 14

Et interrogauit Scribas: Quid conquiritis apud vosipsos? 15

Et respondens vnus de turba, dixit: Magister, attuli filiũ meũ ad te habentẽ spiritũ sine locutione: 16

Et vbicumq; eũ apprehẽderit, lacerat illũ, & spumat, & stridet dẽtes suos, & arescit: & dixi discipulis tuis vt illum ejicerent, & non valuerunt. 17

Ille autẽm respondens ei, dixit: O generatio incredula, quousque apud vos ero? quousque tolerabo vos? ferte ipsum ad me. 18

Et attulerunt eum ad ipsum. Et videns eum, statim spiritus conuulsit illum. & cadens in terram, volutabatur spumans. 19

Transl. Eraſm. Roterod.

Et cum ad ſe vocaſſet turbam vnà cum diſcipulis ſuis dixit illis. Quicunque vult ſequi me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, ac ſequatur me.

Nam quiſquis voluerit animam ſuam ſeruare, perdet eam. Quiſquis autem perdiderit animam ſuam cauſa mea & euangelij, hic ſeruabit eam.

Quid enim proſuerit homini ſi lucratus fuerit mundum totum, & animæ ſuæ iacturam fecerit?

Aut quid daturus eſt homo, quo repenſet animã ſuam?

Quicunque enim puduerit mei ac meorum ſermonũ in generatione hac adultera & peccatrice, pudebit illius & filium hominis, vbi venerit in gloria patris ſui cum angelis ſanctis.

Et dicebat illis: Amen dico vobis: Sunt quidam inter eos qui hic ſtant, qui non guſtabunt mortem, donec viderint regnum Dei veniſſe cum virtute.

CAP. IX.

AC poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum & Iacobum & Iohannem & ſubducit eos in montem excelſum ſeorſim ſolos, & transformatus fuit coram illis.

Et veſtimenta illius facta ſunt ſplendida, candida valde veluti nix, quam candida facere non poteſt fullo ſuper terram.

Et conſpectus eſt illis Helias cum Moyſe, colloquebanturq; cum Ieſu.

Et reſpondens Petrus dicit Ieſu: Rabbi, Bonum eſt nos hic eſſe, & faciamus tabernacula tria, tibi vnum, & Moyſi vnum, & Heliæ vnum.

Non enim nouerat quid loqueretur. erant enim expauefacti.

Et facta eſt nubes, quæ obumbrauit illos. Et venit vox è nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.

Et repente cum circumſpexiſſent, non amplius viderunt quemquam, ſed ſolum Ieſum eſſe ſecum.

Porrò cum deſcenderent de monte, præcepit illis ne cui dicerent ea quæ viderant, niſi cum filius hominis à mortuis reſurrexiſſet.

Ac verbum hoc tenuerunt apud ſeſe, inter ſe diſputantes, quid eſſet hoc quod dixerat, è mortuis reſurgere,

Et interrogabant illum dicentes. Quid eſt quod ſcribæ dicunt: Heliam oportere venire primũ?

Ille vero reſpondens, dixit illis: Helias quidem vbi venerit primum, reſtituet omnia: & quemadmodum ſcriptum eſt de filio hominis, vt multa patiatur, & contemnatur.

Verum dico vobis: Heliam veniſſe, & fecerunt illi quæcunque voluerunt, ſicut ſcriptum erat de illo.

Et cum veniſſet ad diſcipulos ſuos, vidit turbam multam circum illos, & ſcribas diſputantes cum eis.

Et protinus vniuerſa turba cum vidiſſet eum, obſtupuit: & accurrentes, ſalutauerunt eum.

Et interrogauit ſcribas: quid diſputatis inter vos?

Et reſpondens vnus è turba dixit. Præceptor adduxi filium meum ad te habentem ſpiritum mutum:

Et quandocunque eum corripuerit, lacerat eum: atque ille ſpumat, ac ſtridet dentibus ſuis, & arefcit. Et dixi diſcipulis tuis vt ejicerent, & non potuerunt.

At ille reſpondens ei, dicit: O natio incredula, quouſq; apud vos ero? quouſque patiar vos? Adducite illum ad me.

Et adduxerunt illum ad eum. At viſo illo, continuo ſpiritus diſcerpebat eum, & prolapſus in terrã volutabatur ſpumans.

Vulgat. Editio.

Et interrogauit patrem eius: Quantum temporis eſt,ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia:

Et frequenter eum & in ignem,& in aquas miſit vt eum perderet,ſed ſi quid potes, adiuua nos, miſertus noſtri.

Ieſus autem ait illi: Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti.

Et continuo exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat: Credo Dñe: adiuua incredulitatẽ meã.

Et cum videret Ieſus concurrentem turbam, comminatus eſt ſpiritui immundo, dicens illi: Surde,& mute ſpiritus, ego præcipio tibi: exi ab eo,& amplius ne introeas in eum.

Et exclamans,& multum diſcerpens eum, exiit ab eo,& factus eſt ſicut mortuus,ita vt multi dicerent: Quia mortuus eſt.

At Ieſus autem tenens manum, eius, eleuauit eum,& ſurrexit.

Et cum introiſſet in domum, diſcipuli eius ſecreto interrogabant eum: Quia nos non potuimus eijcere eum?

Et dixit illis: Hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione, & ieiunio.

Mat.17. *Et indè profecti,prætergrediebantur Galilæam: & nec volebat quemquam ſcire.

Lu.9.31 * Docebat autem diſcipulos ſuos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum,& occident eum, & occiſus tertia die reſurget.

At illi ignorabant verbum: & timebant interrogare eum.

Et venerunt Capharnaum. Qui cum domi eſſent,interrogabat eos: Quid in via tractabatis?

Mat.18. Mc.9.33 At illi tacebant: ſiquidem in via inter ſe diſputauerant,* Quis eorum maior eſſet.

Et reſidens vocauit duodecim,& ait illis: Si quis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, omnium miniſter.

Et accipiens puerum, ſtatuit eum in medio eorum: quem cum complexus eſſet, ait illis:

Quiſquis vnum ex huiuſmodi pueris receperit in nomine meo,me recipit: & quicumque me ſuſceperit,non me ſuſcipit,ſed eum,qui miſit me.

Lu.9.49 *Reſpondit illi Ioãnes,dicẽs: Magiſter, vidimus quemdã in nomine tuo eiicientem dæmonia, qui non ſequitur nos, & prohibuimus eum.

1.Cor. 12. Ieſus autem ait: Nolite prohibere eum. * nemo eſt enim qui faciat virtutem in nomine meo, & poſſit cito male loqui de me.

Qui enim non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt.

Mat.10. * Quiſquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo,quia Chriſti eſtis: Amen dico vobis,non perdet mercedem ſuam.

Mat.18. * Et quiſquis ſcandalizauerit vnũ ex his puſillis credẽtibus in me: bonũ eſt ei magis ſi circundaretur mola aſinaria collo eius,& in mare mitteretur.

Mat.5. Et ſi ſcandalizauerit te manus tua, abſcinde illam: bonum eſt tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem extinguibilem.

Vbi vermis eorum non moritur,& ignis non extinguitur.

Et ſi pes tuus te ſcãdalizat, amputa illũ: bonũ eſt tibi claudũ introire in vitã æternã,quã duos pedes habentẽ mitti in gehennã ignis inextinguibilis.

Tranſl. ex Syriac.

20 *Et interrogauit patrem illius: Quantum temporis eſt iam ex quo ita eſt? dixet ei: Iam à pueritia ſua.*

21 *Ac pluries abiecit eum in ignem & aquas, vt perderet eum,ſed ſi quid potes,adiuua me,& miſerere mei.*

22 *Dixit ei Ieſchua: Si tu potes credere,omnia poſſunt fieri credenti.*

23 *Et confeſtim clamans pater pueri flens, & ait: Credo ego, ſuccurre defectui fidei meæ.*

24 *Quum autem videret Ieſhua accurrentem populum, & congregatum ad ſe,obiurganit ſpiritum illum immundum,& ait illi: Spiritus ſurde,& non loquens,ego præcipio tibi exi ab eo,nec amplius ingrediaris in eum.*

25 *Et clamauit damonium illud multum, atque contudit eum & exiit: & factus eſt inſtar mortui,ita vt multi dicerent eum mortuum eſſe.*

26 *Ipſe vero Ieſchua prehendit manum eius, & erexit eũ.*

27 *Quum autem Ieſchua ingreſſus eſſet domum, interrogarunt eum diſcipuli eius priuatim: Quare nos non potuimus eycere illud?*

28 *Dixit eis: Hoc genus nullo modo eiici poteſt,niſi ieiunio & oratione.*

29 *Quumq; exiſſet illinc,tranſibant in Galilæam: nolebatq; quemquam id ſcire.*

30 *Docebat enim diſcipulos ſuos,& dicebat eis: Filius hominis tradendus eſt in manus hominum, & interiment eum; quumque interemptus fuerit, die tertio reſurget.*

31 *Illi vero neſciebant hunc ſermonem, timebantque eum interrogare.*

*Dominica quinta poſt Pentecoſten. 32 *Venerant autem in Capharnachum. Quumque domũ ingreſſi fuiſſent,interrogabat eos: Quid diſceptabatis in via inter vos?*

33 *Ipſi vero tacebant: contenderant enim in via vnus cum alio,quis eſſet maximus eorum.*

34 *Et conſedit Ieſchua, vocauitque duodecim,ac dixit eis: Qui voluerit eſſe primus,erit poſtremus omnium,& omnium miniſter.*

35 *Et accepit puerulum quemdam,eumque ſtatuit in medio: & quum recepiſſet eum ſuper brachia ſua, dixit eis:*

36 *Quiſquis excipit quaſi hunc puerulum in nomine meo me excipit: & quiſquis me excipit, non me excipit,ſed eum qui miſit me.*

37 *Dixit ei Iouchanon: Magiſter mi, vidimus hominem eijcientem damonia in nomine tuo,& prohibuimus eum, propterea quod non adhæreat nobis.*

38 *Dixit eis Ieſchua: Ne prohibeatis eum, nemo enim eſt qui edat virtutes in nomine meo,& poſſit cito male dicere de me.*

39 *Quicunque ergo non fuerit contra vos,pro vobis eſt.*

40 *Quiſquis enim propinauerit vobis calicem aquæ eo nomine quod ipſius Meſchicho ſitis: Amin dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem ſuam.*

41 *Et quiſquis offendiculo fuerit vni ex iſtis paruulis qui credunt in me: ſatius ei fuiſſet, ſi impoſita fuiſſet mola aſini collo ipſius,fuiſſetq; proiectus in mari.*

42 *Quod ſi offendiculo tibi fuerit manus tua,eam amputato: ſatius tibi fuerit mancum ingredi ad vitam, quàm quum habueris duas manus,abeas in gehennam.*

43 *Vbi vermis eorum non moritur,nec ignis eorum extinguitur.*

44 *Et ſi pes tuus offendiculo tibi fuerit, abſcinde eum: melius tibi fuerit ingredi ad vitam claudum, quàm quum habueris duos pedes cadas in gehennam.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et interrogauit patrem eius, quantum temporis eſt, vt hoc factum eſt ei? Ille vero ait: Ab infantia.

Et frequenter eum & in ignem iecit, & in aquã, vt perderet eum: ſed ſiquid potes, ſuccurre nobis viſceribus commotus ſuper nos.

At Ieſus ait illi: Illud, ſi potes credere, omnia poſſibilia credenti.

Et continuo exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat: Credo Dñe ſuccurre meę incredulitati.

Videns autem Ieſus quod concurreret turba, increpauit ſpiritum immundum, dicens illi: Spiritus ſine locutione & ſurde, ego tibi impero, exi ex eo, & ne amplius introeas in eum.

Et exclamans & multum diſcerpens eum, exĩt: & factus eſt ſicut mortuus, vt multos dicere: Quia mortuus eſt.

At Ieſus prehendens manum eius excitauit eum: & ſurrexit.

Et introeuntem eum in domum, diſcipuli eius interrogabant eum priuatim: Quia non nos potuimus eijcere eum?

Et dixit illis: Hoc genus in nullo poteſt exire, ſi non in oratione & ieiunio.

Et indè exeuntes, prætergrediebantur per Galilæam: & non voluit vt quis ſciret.

Docebat enim diſcipulos ſuos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum: & occiſus tertia die reſurget.

Illi vero ignorabant verbum, & timebant eum interrogare.

Et venit ad Capharnaum, & in domo factus, interrogabat eos: Quid in via ad voſipſos rationabamini?

Illi autem tacebant: ad inuicem enim ratiocinati erant in via, quis maior?

Et ſedens vocauit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, omnium miniſter.

Et accipiens puerum, ſtatuit eum in medio eorum: & vlnis continens eum, ait illis:

Quiſquis vnum huiuſmodi puerulorum exceperit in nomine meo, me excipit: & quicumq; me exceperit, non me excipit, ſed legantem me.

Reſpondit vero illi Ioãnes, dicẽs: Magiſter, vidimus quendã nomine tuo eiicientẽ dæmonia, qui non ſequitur nos: & prohibuimus eum, quia non ſequitur nos.

At Ieſus ait: Ne prohibete eum. Nemo enim eſt qui faciat efficaciam in nomine meo, & poſſit cito maledicere mihi.

Qui enim non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt.

Qui enim potauerit vos poculum aquæ in nomine meo, quia Chriſti eſtis: Amen dico vobis, non perdiderit mercedem ſuam.

Et quiſquis ſcãdalizauerit vnũ poſillorũ credẽtiũ in me, pulchrum eſt ei magis ſi circumponeretur lapis molaris circa collũ eius, & iaceretur in mare.

Et ſi ſcandalizauerit te manus tua, abſcinde illam: pulchrum tibi eſt mancum in vitam introire, quàm duas manus habentem abire in gehennam in ignem inextinguibilem.

Vbi vermis eorum non finitur, & ignis non extinguitur.

Et ſi pes tuus ſcãdalizat te, amputa illũ: pulchrũ eſt tibi introire in vitã claudũ, quã duos pedes habentem iaci in gehennam, in ignẽ inextinguibilẽ:

Transl. Eraſm. Roterod.

20 *Et interrogauit patrem illius, Quantum temporis eſt, quod hoc accidit ei? At ille dixit: A puero.*

21 *Et frequenter illum & in ignem abiecit, & in aquas, quo perderet eum. Age ſi quid potes, ſubueni nobis miſertus noſtri.*

22 *Ieſus autem dixit ei: Illud ſi potes credere, omnia poſſibilia credenti.*

23 *Et confeſtim exclamans pater pueri cum lachrymis dixit: Credo domine, ſuccurre incredulitati meæ.*

24 *Cum vidiſſet autem Ieſus, quod turba ſimul accurreret, increpauit ſpiritum immundum, dicens illi: Spiritus mute, & ſurde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne poſthac ingrediaris in illum.*

25 *Et cum clamaſſet ſpiritus, multumq; diſcerpſiſſet eum, exiuit: & factus eſt tanquam mortuus, adeo vt multi dicerent, mortuus eſt.*

26 *At Ieſus correpta manu illius, erexit eum, & ille ſurrexit.*

27 *Et cum eſſet ingreſſus domum, diſcipuli illius interrogabant eum ſeorſim: Cur nos non quiuimus eycere illum?*

28 *Et dixit illis: Hoc genus nulla re poteſt exire, niſi per deprecationem & ieiunium.*

29 *Et illinc digreſſi ſecerunt per Galilæam, nec volebat vt quiſquam ſciret.*

30 *Docebat enim diſcipulos ſuos, & dicebat illis: Filius hominis traditur in manus hominum, & occident eum, & occiſus, tertio die reſurget.*

31 *At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare.*

32 *Et venit Capernaum: & cum veniſſet in domum, interrogauit illos, quid in itinere inter vos diſputabatis?*

33 *At illi ſiluerunt. Nam inter ſe diſputauerunt inter viam, quis eſſet maior.*

34 *Et cum conſediſſet, accerſiuit duodecim, & dicit illis: Si quis vult primus eſſe, is erit omnium poſtremus, & omnium minister.*

35 *Atque arreptum puerum ſtatuit in medio illorum: & cum cepiſſet illum in vlnas ſuas, dixit illis:*

36 *Quiſquis vnum ex talibus pueris receperit nomine meo, me recipit: & quicumque me recipit, non me recipit, ſed eum qui miſit me.*

37 *Reſpondit autem ei Iohannes, dicens: Præceptor, vidimus quendam nomine tuo eycere dæmonia, nec ſequitur nos, & prohibuimus illum, propterea quod non ſequitur nos.*

38 *At Ieſus ait: Ne prohibeatis illum. Nullus enim eſt, qui ſi fecerit virtutem per nomen meum, poſſit cito male loqui de me.*

39 *Qui enim non eſt aduerſus nos, pro nobis eſt.*

40 *Quiſquis enim ad bibendum dederit vobis calicem aquæ nomine meo, quod ſitis Chriſti, amen dico vobis, nequaquam perditurus eſt mercedem ſuam.*

41 *Et quiſquis offenderit vnum ex pusillis, qui confidunt in me, melius foret illi, ſi circundaretur ſaxum molare circa ceruicem eius, & abyceretur in mare.*

42 *Et ſi tibi fuerit obſtaculo manus tua, amputa illam. Bonum eſt tibi, mutilum ad vitam ingredi, potius quam duas manus habentem abire in gehennam, in ignem inextinguibilem,*

43 *Vbi vermis illorũ non moritur, & ignis nõ extinguitur.*

44 *Et ſi pes tuus fuerit tibi obſtaculo, amputa illũ. Bonum eſt vt ingrediaris ad vitam claudus, potius quam duos pedes habens mittaris in gehennã, in ignẽ inextinguibilem.*

Vulgat. Editio.

* Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

Quod ſi oculus tuus ſcandalizat te, eiice eũ: bonum eſt tibi luſcum introire in regnum Dei, quã duos oculos habentem mitti in gehennam ignis:

Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.

* Omnis enim igne ſalietur, & omnis victima ſale ſalietur.

* Bonum eſt ſal: quod ſi ſal inſulſum fuerit: in quo illud condietis? Habete in vobis ſal, & pacem habete inter vos.

CAP. X.

ET inde exurgens venit in fines Iudææ vltra Iordanem: & conueniunt iterum turbæ ad eum: ſicut conſueuerat, iterum docebat illos.

Et accedentes Phariſæi interrogabant eum: Si licet viro vxorem dimittere: tentantes eum.

At ille reſpondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyſes?

Qui dixerunt: * Moyſes permiſit libellum repudii ſcribere, & dimittere.

Quibus reſpondens Ieſus, ait: Ad duritiam cordis veſtri ſcripſit vobis præceptum iſtud.

Ab initio autem creaturæ * maſculum, & feminam fecit eos Deus.

Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit ad vxorem ſuam:

Et erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.

Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Et in domo iterum diſcipuli eius de eodem interrogauerunt eum.

Et ait illis: Quicumque dimiſerit vxorem ſuã, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam.

Et ſi vxor dimiſerit virum ſuum, & alij nupſerit, mœchatur.

Et offerebant illi paruulos vt tangeret illos: diſcipuli autem comminabantur offerentibus.

Quos cũ videret Ieſus, indigne tulit, & ait illis: Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim eſt regnum Dei.

Amen dico vobis: Quiſquis non receperit regnum Dei velut paruulus, non intrabit in illud.

Et complexans eos, & imponens manus ſuper illos, benedicebat eos.

Et cum egreſſus eſſet in viam, procurrens quidã genuflexo ante eum rogabat eum: * Magiſter bone quid faciam vt vitam æternam percipiam?

Ieſus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi vnus Deus.

* Præcepta noſti: Ne adulteres, Ne occidas, Ne furereris, Ne falſum teſtimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem.

At ille reſpondens, ait illi: Magiſter, hæc omnia obſeruaui à iuuentute mea.

Ieſus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deeſt: vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me.

Qui contriſtatus in verbo, abiit mœrens: erat enim habens multas poſſeſſiones.

Et circumſpiciens Ieſus, ait diſcipulis ſuis: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt.

Tranſl. ex Syriac.

Vbi vermis eorum non moritur, nec ignis eorum extinguitur.

Denique ſi oculus tuus offendiculo tibi fuerit, eum effodito: ſatius tibi fuerit cum vno oculo ingredi ad regnum Dei, quàm quum habueris duos oculos cadas in gehennam ignis.

Vbi vermis eorum non moritur, nec ignis eorum extinguitur.

Quilibet enim igne ſalietur, & omne ſacrificium ſale ſalietur.

Bonum eſt ſal: ſed ſi ſal inſipidus fuerit, quonam ſalietur? Sit in vobis ſal, & in pace eſtote vnus cum alio.

CAP. X.

ET ſurrexit illinc, venitq; in fines Iihondæa vltra Iourdenon: & adierunt eum illuc turbæ multæ, ac docebat eos iterum, vti conſueuerat.

Acceſſerunt autem Periſchæi tentantes eum, & interrogantes, an liceret viro dimittere vxorem ſuam. Dixit eis, Quid præcepit vobis Mouſche?

Illi vero dicunt, Mouſche permiſit nobis ſcribere libellum repudii, & dimittere.

Reſpondit Ieſchua & dixit eis: Propter duritiem cordis veſtri ſcripſit vobis præceptum iſtud.

Ab initio vero maſculum & fœminam effinxit eos Deus.

Propterea relinquet vir patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ.

Et erunt duo vna caro: Nec amplius erunt duo, ſed vna caro.

Quod ergo Deus copulauit, homo ne ſeparet.

Et interrogarunt eum rurſus diſcipuli ſui domi hac de re.

Et dixit eis, Quicumque dimiſerit vxorem ſuam, & duxerit aliam, mœchatur.

Quod ſi mulier dimiſerit maritum ſuum, fueritque alterius, mœchatur.

Caterum obtulerunt ei pueros, vt tangeret eos: diſcipuli vero ipſius obiurgabant eos qui ipſos offerebant.

Ieſchua vero quum hoc vidiſſet, diſpliuit ei: & ait illis, Sinite pueros venientes ad me, ne prohibeatis eos: talium enim quales hi ſunt, eſt regnum Dei.

Amin dico vobis, Quicumque non exceperit regnum Dei ſicut puerulus, non ingredietur illud.

Quumq; tuliſſet eos ſuper brachia ſua, impoſuit eis manum ſuam, ac benedixit eis.

Quumque iter faceret, accurrens quidam procidit in genua ſua & interrogabat eum, ac dicebat, Doctor bone, quid faciam vt hæreditate poſſideam vitam æternam?

Dixit ei Ieſchua, Quid me vocas bonum? non eſt bonus, niſi vnus Deus.

Mandata noſti, Non mœchaberis Non furaberis, Non occides, nec teſtaberis teſtimonium falſum, Non inferes iniuriam: Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Ille vero reſpondit, & dixit ei, Doctor, hæc omnia obſeruaui à pueritia mea.

Ieſchua autem eum cõſpicatus, dilexit eum, & ait illi, Vnum tibi deeſt, Abi, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & futurus eſt tibi theſaurus in cœlis: & accipe crucem tuam ac poſt me veni.

Ille vero contriſtatus eſt hoc ſermone, & abiit quum eſſet vehementer anxius; habebat enim diuitias multas.

Reſpiciens autem Ieſchua diſcipulos ſuos, dixit eis: Quàm difficile eſt iis quibus ſunt diuitiæ ingredi regnum Dei.

Transl. B. Ariæ Mont.

Vbi vermis eorum non finitur, & ignis non extinguitur.

Et si oculus tuus scandalizat te, ejice eum: pulchrum tibi est vnoculum introire in regnum Dei, quam duos oculos habentem iaci in gehennam ignis.

Vbi vermis eorum non finitur, & ignis non extinguitur.

Omnis enim igne salietur: & omnis victima sale salietur.

Pulchrum sal: si verò sal insulsum fiat, in quo illud condietis? Habete in vobis sal, & pacem habete in inuicem.

CAP. X.

ET inde exurgens venit in fines Iudææ, per vltrerum Iordanis & conueniunt iterum turbæ ad eum, & sicut consueuerat iterum docebat illos.

Et accedentes Pharisæi interrogabant eum: si licet viro vxorem ablocare? tentantes eum.

Ille autem respondens, dixit eis: Quid vobis præcepit Moyses?

Illi verò dixerunt: Moyses permisit libellum abdicæ scribere, & ablocare.

Et respondens Iesus, ait eis: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum illud.

Ab autem initio creationis, masculum & feminam fecit eos Deus. Et dixit:

Quam ob rem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit ad vxorem suam.

Et erunt duo in carnem vnam. Itaque non amplius sunt duo, sed vna caro.

Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogauerunt eum.

Et ait illis: Quicunque ablocauerit vxorem suam, & duxerit aliam, adulterat in eum.

Et si vxor ablocauerit virum suum, & nupserit alii, mœchatur.

Et offerebant illi pueros, vt tangeret illos. Verum discipuli increpabant offerentes.

Videns vero Iesus, indignatus est, & ait illis: Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium est regnum Dei.

Amen dico vobis, quicunque non receperit regnum Dei velut puerulus, non intrabit in illud.

Et complexans eos imponens manus super illos benedicebat eos.

Et egrediente eo in viam, adcurrens quidam & genu flexus eum, rogabat eum, Magister bone, quid faciam vt vitam æternam hæreditem?

At Iesus dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi vnus Deus.

Præcepta nosti, Ne adulteres, ne occidas, ne furteris, ne falsò reteris, ne damnum dederis, honora patrem tuum & matrem.

Ille autem respondens, ait illi: Magister, hæc omnia obseruaui ab adolescentia mea.

At Iesus intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: Vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me tollens crucem.

Ille verò contristatus in verbo, abiit contristatus: erat enim habens facultates multas.

Et circumspiciens Iesus, ait discipulis suis: Quàm difficile opes habentes in regnum Dei introibunt.

Transl. Eraſm. Rotterod.

[illegible]

Et si oculus tuus [illegible] te, ejice eum: [illegible] quam duos oculos habentem [illegible] gehennam [illegible]

[illegible] eorum non [illegible]

Omnis enim [illegible] victima [illegible]

[illegible] si verò sal [illegible] quo illud condietis? [illegible] & pacem habete [illegible]

CAP. X.

Et cum inde [illegible] Iudæ per vltrerum Iordanis [illegible] turbæ [illegible] docebat illos.

Et accedentes [illegible] si licet viro vxorem [illegible]

At ille [illegible] vobis præcepit Moyses?

At illi dixerunt: Moyses [illegible] libellum [illegible]

At Iesus [illegible] vobis præceptum illud.

Ab autem [illegible] masculum & feminam [illegible]

[illegible] relinquet homo [illegible] matrem [illegible]

Et erunt [illegible] vna caro.

Quod ergo [illegible] non separet.

Et in domo [illegible] eius de eodem [illegible]

Et ait illis: Quicunque [illegible] vxorem suam, & duxerit aliam, adulterat [illegible]

Et si vxor [illegible] virum suum, & nupserit alii, mœchatur.

Et offerebant [illegible] vt tangeret illos. Discipuli autem [illegible]

Videns autem Iesus, indignatus est, & ait illis: Sinite [illegible] venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium est regnum Dei.

Amen dico vobis, quicunque [illegible] regnum Dei velut puerulus, non intrabit in illud.

Et complexans eos imponens manus super illos benedicebat eos.

Et egrediente eo in viam, adcurrens quidam & genu flexus eum, rogabat eum, Magister bone, quid faciam vt vitam æternam hæreditem?

At Iesus dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi vnus Deus.

Præcepta nosti, Ne adulteres, ne occidas, ne furteris, ne falsò reteris, ne damnum dederis, honora patrem tuum & matrem.

At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia [illegible] ab adolescentia mea.

At Iesus intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: Vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me tollens crucem.

At ille [illegible] in verbo, abiit contristatus: erat enim habens facultates multas.

Et cum circumspexisset Iesus, ait discipulis suis: Quàm difficiliter [illegible] introibunt!

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Discipuli autem obstupescebant in verbis eius. At Iesus respondens iterum dicit illis: Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!	24	
Facilius est, camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei.	25	
Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipsos: Et quis potest saluus fieri?	26	
Et intuens illos Iesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum: omnia enim possibilia sunt apud Deum.	27	
* Et cœpit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te.	28	
Respondens Iesus, ait: Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem aut matrem aut filios, aut agros propter me, & propter euangelium:	29	
Qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc domos, & fratres, & sorores & matres, filios, & agros, cum persecutionibus, & in sæculo futuro vitam æternam.	30	
* Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi.	31	
Erant autem in via ascendentes Ierosolymam, & præcedebat illos Iesus, & stupebant: & sequentes timebant. * Et assumens iterum duodecim, cœpit illis dicere quæ essent ei euentura.	32	
Quia ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus sacerdotum & scribis, & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus.	33	
Et illudent ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum: & tertia die resurget.	34	
* Et accedunt ad eum Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Magister, volumus vt quodcumque petierimus, facias nobis.	35	
At ille dixit eis: Quid vultis vt faciam vobis?	36	
Et dixerunt: Da nobis vt vnus ad dexteram tuam & alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.	37	
Iesus autem ait eis: Nescitis quid petatis: potestis bibere calicem quem ego bibo, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?	38	
At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis: & baptismo, quo ego baptizor, baptizabimini:	39	
Sedere autem ad dexteram meam, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est.	40	
Et audientes decem cœperunt indignari de Iacobo & Ioanne.	41	
Iesus autem vocans eos, ait illis: * Scitis quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & Principes eorum potestatem habent ipsorum.	42	
Non ita est autem in vobis, sed quicumque voluerit fieri maior, erit vester minister.	43	
Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium seruus.	44	
Nam & Filius hominis non venit vt ministraretur ei, sed vt ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.	45	
* Et veniunt Iericho. & proficiscente eo de Iericho, & discipulis eius, & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat iuxta viam mendicans.	46	
Qui cum audisset, quia Iesus Nazarenus est, cœpit clamare, & dicere: Iesu fili Dauid, miserere mei.	47	
Et comminabantur ei multi vt taceret: at ille multo magis clamabat: Fili Dauid miserere mei.	48	

Transl. B. Ariæ Mont.

At discipuli expauerunt in verbis eius, At Iesus 24
rursus respondens, ait illis: Nati, quomodo difficile est confidentes in opibus, in regnum Dei introire.

Facilius enim est camelum per foramen acus 25
transire, quàm diuitem in regnum Dei intrare.

Illi vero abundanter percellebantur dicentes ad 26
semetipsos: Et quis potest seruari?

Intuens autem illos Iesus, ait: Apud homines 27
impossibile sed non apud Deum. Omnia enim possibilia sunt apud Deum.

Cæpit autem Petrus dicere ei: Ecce nos dimisi- 28
mus omnia, & secuti sumus te.

Et respondens Iesus, ait: Amen dico vobis, ne- 29
mo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, causa mei, & causa Euangelij,

Si non accipiet centuplicia nunc in tempore 30
hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres, filios, & agros, cum persecutionibus, & in sæculo venturo vitam æternam.

Multi autem erunt primi nouissimi, & nouis- 31
simi primi.

Erant autem in via ascendentes Hierosolymam, 32
& erat præcedens eos Iesus, & mirabantur: & sequentes expauescebant. Et assumens iterum duodecim, cœpit dicere futura ipsi euenire.

Quia ecce ascēdimus in Hierosolymam: & filius 33
hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus,

Et illudent ei, & flagellabunt eum, & inspuent 34
ei: & in occident eum, & tertia die resurget.

Et accedunt ad eum Iacobus, & Ioannes filij 35
Zebedæi, dicentes: Magister, volumus vt quodcumque petierimus, facias nobis.

Ille vero dixit eis: Quid vultis facere me vobis? 36

Illi autē dixerūt ei: Da nobis vt vnus ex dextris 37
tuis, & vnus ex sinistris tuis sedeamus in gloria tua.

At Iesus ait eis: Nescitis quid petatis: potestis bi- 38
bere poculum quod ego bibo, & baptismo, quo ego baptizor, baptizari?

Illi autem dixerunt ei: Possumus. At Iesus ait 39
eis: Quidem calicem quem ego bibo, bibetis; & baptismo quo ego baptizor, baptizabimini:

At sedere ex dextris meis, & ex sinistris meis, nō 40
est meum dare, sed quibus paratum est.

Et audientes decem cœperunt indignari de Ia- 41
cobo & Ioanne.

At Iesus aduocans eos, ait illis: Scitis quia exi- 42
stimantes principari gentibus dominantur eorum, & magni eorum licentia vtuntur eorum.

Non ita autem erit in vobis: sed quicumque vo- 43
luerit fieri magnus in vobis, erit vester minister.

Et quicumque voluerit vestrum fieri primus, 44
erit omnium seruus.

Etenim filius hominis non venit ministrari, 45
sed ministrare, & dare animam suam solutionem pro multis.

Et veniunt Hericho. & proficiscente eo de He- 46
richo, & discipulis eius, & turba copiosa, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat iuxta viam mendicans.

Et audiens, quia Iesus Nazarenus est, cœpit cla- 47
mare, & dicere: Fili Dauid Iesu, miserere mei.

Et obiurgabant eum multi vt taceret. Ille autē 48
multo magis clamabat: Fili Dauid miserere mei.

Transl. Erasm. Roterod.

Discipuli vero obstupuerunt super verbis illius. At Iesus rursum respondens, dicit illis: Filij quàm difficile est eos, qui fiduciam habent in pecunijs, regnum Dei ingredi.

Facilius est camelum per foramen acus ingredi, quàm divitem in regnum Dei ingredi.

Illi verò supra modum admirati sunt, dicentes inter sese: Et quis potest esse saluus?

Intuitus autem Iesus illos, dicit: Apud homines impossibile, sed non apud Deum: nam omnia possibilia sunt apud Deum.

Et cœpit Petrus dicere illi: Ecce reliquimus omnia: & secuti sumus te.

Respondens autem Iesus dixit: Amen dico vobis: Nullus est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrē, aut matrem, aut vxorem, aut liberos, aut agros mea causa & euangelij,

Quin recipiat centupla nunc in tempore hoc, domus, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros cum persecutionibus, ac in seculo venturo vitam aternam.

Multi autem primi, erunt postremi: & postremi primi.

Erant autem in via ascendintes Hierosolymam, & præcedebat illos Iesus, erantque pauefacti, & sequentes timebant. Et assumptis Iesus rursum duodecim, cœpit illis dicere, quæ sibi euentura essent.

Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum ad mortem, & tradent illum gentibus,

Et illudent illi, & flagellabunt eum, & inspuent in illum, & occident eum, & tertia die resurget.

Et accedunt ad eum Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, dicentes: Præceptor, volumus vt quicquid petierimus, facias nobis.

Ille vero dixit eis: quid me vultis facere vobis?

Illi vero dixerunt ei: Da nobis, vt vnus tibi à dextris, & alter tibi à sinistris sedeamus in gloria tua.

Iesus autem dixit illis: Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum, quod ego bibo? & baptismate quo ego baptizor, baptizari?

At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus autem dixit illis: Poculum quidem quod ego bibo, bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini,

Caterum sedere mihi à dextris ac sinistris, non est meum dare, sed his contingit quibus paratum est.

Et cum audissent decem, cœperunt indignari de Iacobo & Iohanne.

Iesus autem cum vocasset eos ad se, dicit illis: Scitis quod qui videntur imperare gentibus, dominium exercent aduersus illas. Et qui magnates sunt inter eas, potestatem exercent in illas.

Verum non sic erit inter vos: sed quicumque voluerit ex vobis fieri magnus inter vos, erit minister vester.

Et quicunque voluerit ex vobis esse primus, erit omnium seruus.

Nam & filius hominis non venit vt sibi ministraretur, sed vt ipse ministraret, ac daret animam suam redemptionem pro multis.

Et veniunt Hiericho, cumque egrederetur ab vrbe Hiericho, ac discipuli illius & turba copiosa: filius Timæi Bartimæus cæcus sedebat iuxta viam mendicans.

Et cum audisset quod Iesus Nazarenus esset, cœpit clamare, & dicere: Fili Dauid Iesu, misere mei.

Et increpabant illum multi, vt taceret. At ille multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei.

Vulgat. Editio.

Et ſtans Ieſus præcepit, illum vocari. Et vocant cæcum dicentes ei: Animæquior eſto: ſurge, vocat te.

Qui proiecto veſtimento ſuo exiliens, venit ad eum:

Et reſpondens Ieſus dixit illi: Quid tibi vis faciam? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, vt videam.

Ieſus autem ait illi: Vade, fides tua te ſaluum fecit: Et confeſtim vidit, & ſequebatur eum in via.

CAP. XI.

Mat.21.1 Lu.19.29 ET cum appropinquarent Ieroſolymæ, & Bethaniæ ad montem oliuarum, mittit duos ex diſcipulis ſuis,

Et ait illis: Ite in caſtellum, quod contra vos eſt, & ſtatim introeuntes illuc, inuenietis pullum ligatum, ſuper quem nemo adhuc hominum ſedit: ſoluite illum, & adducite.

Et ſi quis vobis dixerit: Quid facitis? dicite quia Domino neceſſarius eſt: & continuo illum dimittet huc.

Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio: & ſoluunt eum.

Et quidam de illic ſtantibus dicebant illis: Quid facitis ſoluentes pullum?

Qui dixerunt eis ſicut præceperat illis Ieſus, & dimiſerunt eis.

Io.12.14 * Et duxerunt pullum ad Ieſum: & imponunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum.

Multi autem veſtimenta ſua ſtrauerunt in via: alij autem frondes cædebant de arboribus, & ſternebant in via.

Et qui præibant, & qui ſequebantur clamabant, dicentes: Hoſanna:

Mat.21.9. Lu.19.38 Pſ.117.25 * Benedictus, qui venit in nomine Domini: benedictum quod venit regnum patris noſtri Dauid: Hoſanna in excelſis.

Mat.21.10. * Et introiuit Ieroſolymam in templum: & circumſpectis omnibus, cum iam veſpera eſſet hora, exijt in Bethaniam cum duodecim.

Et alia die cum exirent à Bethania, eſurijt.

Mat.21.19. * Cumque vidiſſet à longe ficum habentem folia, venit ſi quid forte inueniret in ea: & cum veniſſet ad eam, nihil inuenit præter folia: non enim erat tempus ficorum.

Et reſpondens dixit: Iam non amplius in æternum ex te fructum quiſquam manducet: & audiebant diſcipuli eius.

Et veniunt Ieroſolymam. Et cum introiſſet in templum, cœpit eijcere vendentes, & ementes in templo: & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit.

Et non ſinebat, vt quiſquam transferret vas per templum:

Iſa.56.7 Ier.7.11. Et docebat, dicens eis: Nonne ſcriptum eſt: * Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.

Quo audito Principes ſacerdotum, & Scribæ quærebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quoniam vniuerſa turba admirabatur ſuper doctrina eius.

Et cū veſpera facta eſſet, egrediebatur de ciuitate.

Et cum mane tranſirent, viderunt ficum aridam factam, à radicibus.

Et recordatus Petrus, dixit ei: Rabbi, ecce ficus, cui maledixiſti, aruit.

Mat.7.7 & 21.22. Et reſpondens Ieſus ait illis: * Habete fidē Dei.

Amen

Tranſl. ex Syriac.

Subſtitit autem Ieſchua, ac præcepit eum accerſiri. Accerſunt itaque cæcum illum, & dicunt ei: Bono ſis animo: ſurge, vocat te.

Ille verò cæcus reliquit pallium ſuum, & ſurgens venit ad Ieſchua.

Dixit ei Ieſchua: Quid vis faciam tibi? Ille verò cæcus dixit ei: Domine mi, vt videam.

Ieſchua autem dixit ei: Vide, fides tua te ſeruauit: Et illicò recepit viſum, & ambulabat per viam.

CAP. XI.

QVumque appropinquaret per declive BethPophe & Beth-Anio ad montem Olivarum, miſit duos è diſcipulis ſuis, Martis Dominicæ Palmarū.

Et dixit eis: Ite in pagum illum, qui eſt vobis è regione & eo momento quo ingrediemini in eum, reperietis pullum vinctum, in quo nullus ex filijs hominum equitauit: ſoluite, eumque adducite.

Quòd ſi quiſpiam dixerit vobis: Cur facitis? dicite ei, quia Domino noſtro requiritur: & ſtatim huc mittet eum.

Profecti autem inuenere pullum vinctum iuxta portam foris in platea: quumque ſolverent.

Quidam ex ijs qui aſtabant dixerunt eis: Quid facitis, qui ſoluitis pullum?

Illi verò dixerunt eis, prout præceperat eis Ieſchua, & dimiſerunt eos.

Adduxeruntque ipſum pullum ad Ieſchua: & iniecerunt ei veſtimenta ſua, & equitauit in eo Ieſchua.

Multi verò ſternebant pallia ſua per viam: alij autem amputabant ramos ex arboribus, & ſternebant in via.

Illique qui anteibant, quique ponè (ſequebantur) clamabant, & dicebant: Houſchaano.

Benedictus ille qui venit in nomine Domini: & benedictum regnum illud veniens patris noſtri Dauid: Houſchaano in excelſis.

Et ingreſſus eſt Ieſchua in Ouriſchlem in templum: & conſpexit omnia, quum autem eſſet tempus veſpertinum, exijt in Beth-Anio cum duodecim.

Et poſtero die quum exiſſet è Beth-Anio, eſurijt.

Et conſpicatus ficum vnam è longinquo, in qua erant folia, venit ad eam, num reperiret in ea quicquam: quūque veniſſet, nihil reperit in ea niſi folia: non enim tempus erat ficuum.

Et ait illi: Poſthac, & in æternum nemo ex te fructum comedat: & audierunt diſcipuli eius.

Venerunt autem in Ouriſchlem. Et ingreſſus eſt Ieſchua in templum Dei cœpitq; eijcere eos qui emebant, & vendebant in templo, ſubuertit menſas, trapezitarum, & cathedras eorum qui vendebant columbas.

Nec permittebat, vt quiſquam transferret vas intra templum.

Docebatque ac dicebat eis: Nonne ſcriptum eſt: Domus mea, domus orationis vocabitur ab omnibus gentibus? Vos autem eam feciſtis ſpeluncam latronum.

Et audierunt Principes ſacerdotum, & ſcribæ, quærebantque quomodo perderent eum: timebant enim ab eo, propterea quod vniuerſus populus percelleretur ob doctrinam eius.

* *Quumque veſpera, exierunt extra ciuitatem.* *Septima ex ſecunda Iemaij.

Manè autem quum tranſirent, viderunt ficum illam exaruiſſe radicitus.

Et recordatus eſt Schemeoïi, & dixit ei: Domine mi, ecce ficus illa, cui imprecatus es, exaruit.

Et reſpondit Ieſchua, & ait illis: Sit in vobis fides Dei.

Amin

Transl. B. Ariæ Mont.

Et ſtans Ieſus, ait illum vocari. Et vocant cæcum, dicentes ei: Confide, excitare: vocat te.

Ille autem abiiciens pallium ſuum, reſurgens venit ad Ieſum.

Et reſpondens dicit ei Ieſus: Quid vis faciam tibi? At cæcus dixit ei: Rabboni, vt videam.

At Ieſus ait illi: Vade, fides tua ſeruauit te. & confeſtim vidit: & ſequebatur Ieſum in via.

CAP. XI.

ET cum appropinquarent Hieroſolymam, ad Bethphagæ & Bethaniam ad montem Oliuarum, mittit duos diſcipulorum ſuorum,

Et dicit illis: Abite in vicum contra vos & ſtatim introeuntes in eum, inuenietis pullum ligatum, ſuper quem nullus hominum ſedit: ſoluentes illum, adducite.

Et ſi quis vobis dixerit: Quid facitis hoc? dicite: Quia Dominus eo opus habet: & continuo illum dimittet huc.

Abierunt autem & inuenerunt pullum ligatum ad ianuam foris in biuio: & ſoluunt eum.

Et quidam illic ſtantium, dicebant illis: Quid facitis ſoluentes pullum?

Illi vero dixerunt eis ſicut præceperat Ieſus: & dimiſerunt eis.

Et duxerunt pullum ad Ieſum: & ſuperiecerunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum.

Multi autem veſtimenta ſua ſtrauerunt in viam: alij autem frondes cædebant ex arboribus, & ſternebant in via.

Et præcuntes & ſequentes clamabant, dicentes: Hoſanna, Benedictus veniens in nomine Domini.

Benedictum veniens regnum in nomine Domini, patris noſtri Dauid: Hoſanna in altiſſimis.

Et introiuit in Hieroſolymam Ieſus, in templum: & circumſpiciens omnia, veſpere iam exiſtentem hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.

Et poſtera die exeuntibus illis de Bethania, eſuriit.

Et videns ficum à longe habentem folia, venit ſi forte inueniret quid in ea. Et veniens ad eam, nihil inuenit ſi non folia, non enim erat tempus ficorum.

Et reſpondens Ieſus, dixit ei: Non amplius ex te in æternum nemo fructum manducet. Et audiebant diſcipuli eius.

Et veniunt in Hieroſolymam. & ingreſſus Ieſus in templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in templo, & menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit.

Et non ſinebat, vt quiſquam transferret vas per templum:

Et docebat, dicens eis: Nonne ſcriptum eſt: Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.

Et audierunt Scribæ, & principes Sacerdotum, & quærebant quomodo eum perderent: timebant enim eum, quia omnis turba admirabatur ſuper doctrina eius.

Et cū veſpera facta eſſet, egrediebatur de ciuitate.

Et mane adambulantes, viderunt ficum aretiſam à radicibus.

Et recordatus Petrus, dicit ei: Rabbi, ecce ficus cui maledixiſti, aruit.

Et reſpondens Ieſus ait illis: Habete fidem Dei.

Transl. Eraſm. Roterod.

Et ſtetit Ieſus, ac iuſſit illum vocari, & vocant cæcum, dicentes illi: Lenis animo eſto, ſurge, vocat te.

Ille vero abiecto pallio ſuo ſurrexit & venit ad Ieſum.

Et reſpondens dicit illi Ieſus: Quid vis faciam tibi? Cæcus autem dixit ei: Rabboni, vt videam recipiam.

Ieſus autē dixit ei: Ala, fides tua ſaluum te reddidit, & protinus recepit viſum, & ſequebatur Ieſum in via.

CAP. XI.

ET cum appropinquaſſent Hieroſolymæ ad Bethphagen & Bethaniam iuxta montem Oliuarum, emittit duos è diſcipulis ſuis.

Et dicit eis: Abite in vicum qui contra vos eſt, & ſtatim ingredientes in illum, inuenietis pullum alligatum, ſupra quem nullus hominum ſedit: ſolutite eum & adducite.

Et ſi quis vobis dixerit: Cur facitis hoc? Dicite, quod Dominus eo opus habet: & continuo illum mittet huc.

Abierunt autem, & inuenerunt pullum alligatum iuxta tanquam foris in biuio, & ſoluunt illum.

Et nonnulli eorum qui ibi erant, dicebant illis: Quid facitis ſoluentes pullum?

At illi dixerunt eis quemadmodum præceperat Ieſus, & dimiſerunt illis.

Et adduxerunt pullum ad Ieſum, & iniecerunt illi veſtimenta ſua, & ſedit ſuper illum.

Multi vero veſtimenta ſua ſternebant in viam. Alij vero frondes incidebant ex arboribus, & ſternebant in viam.

Et qui præcedebant, qui & ſequebantur, clamabant, dicentes: Hoſanna:

Benedictus qui venit in nomine Domini. Benedictum quod venit regnum in nomine Domini patris noſtri Dauid, hoſanna in altiſſimis.

Et ingreſſus eſt Hieroſolymam Dominus & in templū. Et cum circumſpexiſſet omnia, iamq; tempus eſſet veſpertinum, egreſſus eſt Bethaniam cum duodecim.

Et poſtero die cum exiſſent Bethania, eſuriit.

Cumq; conſpiciſſet arborem ſicu procul habentem folia, venit ſi forte inueniret aliquid in illa: & cum veniſſet ad illam, nihil inuenit niſi folia. Non enim erat tempus ficorum.

Et reſpondens Ieſus dixit ſicui: Ne poſt hac ex te in æternum quiſquam fructum edat. Et audiebant diſcipuli illius.

Veniunt in Hieroſolymam. Et ingreſſus Ieſus in templum, cœpit eiicere eos qui vendebant & emebant in templo, & menſas argentariorum, & ſellas venditantium columbas subuertit,

Et non permiſit vt quiſquam deportaret vas per templum:

Et docebat, dicens illis: Nonne ſcriptum eſt: Domus mea domus precationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.

Et audierunt ſcribæ primi & ſacerdotum, & quærebant quomodo illum perderent. Timebant enim eum quod tota turba admiraretur doctrinam illius.

Et cum veſpera iam eſſet, egreſſus eſt Ieſus è ciuitate.

Et mane prætereuntes, viderunt ficum exaridam radicitus.

Et recordatus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa quam execrantus es, exaruit.

Et reſpondens Ieſus dicit illis: Credite Deo.

Transl. B. Ariæ Mont.

Amen enim dico vobis,quia quicumque dixerit monti huic:Tollere,& mittere in mare:& non hęſitauerit in corde ſuo,ſed crediderit quia quæ dicit fiat,fiet ei quod dixerit.

Propter hoc dico vobis? Omnia quæcumque orantes petitis,credite quia accipitis,& erũt vobis.

Et cum ſtabitis orantes,dimittite ſiquid habetis aduerſus aliquem,vt & Pater veſter qui in cælis, dimittat vobis lapſus veſtros.

Si vero vos non dimiſeritis, nec Pater veſter qui in cælis,dimittet lapſus veſtros.

Et veniunt rurſus in Hieroſolymam:Et in templo deambulante ipſo, accedunt ad eum ſummi Sacerdotes,& Scribæ,& ſeniores.

Et dicunt ei: In qua auctoritate hæc facis? & quis tibi auctoritatem hanc dedit,vt iſta facias?

At Ieſus reſpondens, ait illis: Interrogabo vos & ego vnum verbum,& reſpondete mihi, & dicam vobis in qua auctoritate hæc faciam.

Baptiſmus Ioannis de cælo erat, an ex hominibus?Reſpondete mihi.

Et rationabantur apud ſeipſos,dicentes:Si dixerimus,de cælo,dicet.Propter quid ergo non credidiſtis ei?

Sed dicamus ex hominibus,timebant populum. Omnes enim habebant Ioannem, quia verè Propheta erat.

Et reſpondentes dicunt Ieſu:Neſcimus. Et Ieſus reſpondens,ait illis:Neque ego dico vobis in qua auctoritate hæc faciam.

CAP. XII.

ET cœpit illis in parabolis dicere:Vineam plantauit homo,& circumpoſuit ſepem, & fodit lacum,& ædificauit turrim,& elocauit eam agricolis:& peregre profectus eſt.

Et miſit ad agricolas tempore ſeruum, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ:

Illi autem ſumentes eum ceciderunt: & dimiſerunt vacuum.

Et iterum miſit ad illos alium ſeruum: & illum lapidantes,in capite vulneraverunt, & ablegauerunt inhonoratum.

Et rurſum alium miſit: & illum occiderunt, & plures alios:hos quidem cædentes, hos vero occidentes.

Adhuc ergo vnum filium habens dilectum ſuũ, miſit & illum ad eos nouiſſimum, dicens: Quia reuerebuntur filium meum.

Illi vero agricolæ dixerũt apud ſeipſos:Quod hic eſt hęres:venite occidamꝰ eũ,& noſtra erit hęreditas.

Et apprehendentes eum,occiderunt, & eiecerunt extra vineam.

Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet,& perdet colonos,& dabit vineam alios.

Nec ſcripturam hanc legiſtis Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.

A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.

Et quærebant eum prehendere,& timuerũt turbam:cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam dixerit.Et ſinentes eum abierunt.

Et mittunt ad eum quoſdam Phariſæorum & Herodianorum, vt eum captarent ſermone.

Illi autem venientes dicunt ei:Magiſter, ſcimus quia verax es, & non cura eſt tibi de nullo: non enim aſpicis in faciem hominum, ſed in veritate viam Dei doces. Licet cenſum Cæſari dare, an non? dabimus,an non demus?

Transl. Eraſm. Roterod.

Amen dico vobis,quod quicumque dixerit monti huic: Tollaris ac mittaris in mare, & non hæſitauerit in corde ſuo,ſed crediderit,fore qua dixerit, erit illi quidquid dixerit.

Propterea dico vobis,quæcunque orantes petitis,credite quod accipitis,& erunt vobis.

Et cum ſteteritis orantes,remittite ſi quid habetis aduerſus aliquem,vt & pater veſter,qui in cœlis eſt, remittat vobis delicta veſtra,

Et veniunt rurſum Hieroſolymam,& cum ambularet in templo, veniunt ad illum principes ſacerdotum & ſcribæ & ſeniores,

Et dicunt illi: Qua autoritate hæc facis, & quis tibi dedit autoritatem iſtam,vt iſta facias?

Ieſus autem reſpondens,dixit illis: Quæram à vobis,& ipſe quiddam, & reſpondete mihi, & dicam vobis qua autoritate hæc faciam.

Baptiſmus Ioannis vtrum è cœlo erat, an ex hominibus? Reſpondete mihi.

Et cogitabant apud ſe,dicentes:Si dixerimus, è cœlo, dicet:Cur igitur non credidiſtis illi?

At ſi dixiſſent,ex hominibus, timebant populum. Omnes enim habebant Ioannem, quod vere propheta fuiſſet.

Et reſpondentes, dicunt Ieſu: Neſcimus. Et Ieſus reſpondens dicit illis:Nec ego dicam vobis, qua autoritate hæc faciam.

CAP. XII.

ET cœpit illis per parabolas loqui. Vineam plantauit homo,& circundederat ſepem, & foderat lacum,& ædificauerat turrim,& elocauerat eam agricolis, & peregre profectus eſt,

Et miſit ad agricolas,cum opportunum eſſet,ſeruum vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ.

At illi arreptum illum ceciderunt, ac remiſerunt vacuum.

Et rurſum miſit ad illos alium ſeruum, & illi coniectis in eum ſaxis comminuerunt illi caput, & remiſerunt contumelijs affectum.

Et rurſum alium miſit,& illum occiderunt: multos & alios,hos quidem cædentes,illos vero occidentes.

Itaque cum vnum adhuc haberet filium ſuum dilectum,miſit etiam illum ad illos poſtremum,dicens: Reuerebuntur filium meum:

Illi vero agricolæ dicebant inter ſeſe. Hic eſt hæres venite occidamus eum,& noſtra erit hæreditas.

Et arreptum illum occiderunt,& eiecerunt è vinea.

Quid igitur facturus eſt dominus vineæ? veniet & perdet agricolas,& dabit vineam alijs:

An ne hanc quidem ſcripturam legiſtis? Lapidem quem reprobauerunt ij qui ædificabant,hic factus eſt caput anguli:

A Domino factum eſt hoc,& eſt admirabile in oculis noſtris.

Et quærebant eum comprehendere,& metuebant turbam. Sciebant enim,quod aduerſus ipſos parabolam dixiſſet. Et relicto illo abierunt,

Ac mittunt ad illum quoſdam è phariſæis & Herodianis,vt eum captarent ſermone.

Illi vero cum veniſſent, dicunt ei: Præceptor, ſcimus quod verax es,& non curas quenquam:non enim reſpicis perſonam hominum,ſed cum veritate viam Dei doces: Licet cenſum Cæſari dare,an non? demus, an non demus?

Vulgat. Editio.

Qui ſciens vertutiam illorum, ait illis: Quid me tentatis? afferte mihi denarium vt videam.

At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cuius eſt imago hæc, & inſcriptio? Dicunt ei: Cæſaris.

*Ro.13.7 Reſpondens autem Ieſus dixit illis: * Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Et mirabantur ſuper eo.

*Mat.22. 23. Luc.20. 27. * Et venerunt ad eum Sadducæi, qui dicunt reſurrectionem non eſſe: & interrogabant eum dicentes:

*Deut.25 5. Magiſter: Moyſes nobis ſcripſit, * vt ſi cuius frater mortuus fuerit, & dimiſerit vxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater eius vxorem ipſius, & reſuſcitet ſemen fratri ſuo.

Septem ergo fratres erant: & primus accepit vxorem, & mortuus eſt non relicto ſemine.

Et ſecundus accepit eam, & mortuus eſt: & nec iſte reliquit ſemen: & tertius ſimiliter.

Et acceperunt eam ſimiliter ſeptem, & non reliquerunt ſemen: nouiſſima omnium defuncta eſt, & mulier.

In reſurrectione ergo cum reſurrexerint, cuius de his erit vxor? Septem enim habuerũt eã vxorẽ.

Et reſpondens Ieſus, ait illis: nonne ideo erratis, non ſcientes ſcripturas, neque virtutem Dei?

Cum enim à mortuis reſurrexerint, neque nubent, neque nubentur; ſed ſunt ſicut Angeli in cœlis.

De mortuis autem quod reſurgant: non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum quomodo dixerit illi

*Exo.3.6 Mat.22. 32. Deus, inquiens: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob?

Non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum: Vos ergo multum erratis.

*Mat.2. 34. Et acceſsit vnus de ſcribis, qui audierat illos conquirentes: & videſs quoniam bene illis reſponderit, interrogauit eum quod eſſe primum omnium mandatum.

Ieſus autem reſpõdit ei: Quia primum omnium

*Deu.6.7 mandatum eſt: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.

Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua: Hoc eſt primum mãdatum.

*Le.19. 18. Mat.22. 39. Ro.13.9. Gal.5.14 Iac.2.8. Secundum autem ſimile eſt illi: * Diliges proximum tuum tanquam teipſum: Maius horum aliud mandatum non eſt.

Et ait illi Scriba: Bene Magiſter, in veritate dixiſti, quia vnus eſt Deus, & non eſt alius præter eum.

Et vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam ſeipſum: maius eſt omnibus holocautomatibus & ſacrificijs.

Ieſus autem videns quod ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: Non es longe à regno Dei: Et nemo iam audebat eum interrogare.

Et reſpondens Ieſus, dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt Scribæ Chriſtum filium eſſe Dauid?

*Mat.22. 42. Luc.20. 41. Pſ.109.1 Ipſe enim Dauid dicit in Spiritu ſancto: * Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

Ipſe ergo Dauid dicit eum Dominum, & vnde eſt filius eius? Et multa turba eum libẽter audiuit.

*Mat.23. Luc.11.43 & 20.46. Et dicebat eis in doctrina ſua: * Cauete à Scribis, qui volunt in ſtolis ambulare, & ſalutari in foro.

Tranſl. ex Syriac.

15 *Ipſe verò cognouit fraudem eorum, & ait illis: Quid me tentatis? adferte mihi denarium vt videam.*

16 *Et protulerunt ei. Et ait illis: Cuius eſt imago hæc, & inſcriptio? Illi autem dixerunt, Cæſaris.*

17 *Ait illis Ieſchua: Quæ ſunt Cæſaris, date Cæſari: & quæ Dei, Deo. Et admirabantur ſuper eo.*

18 *Venerunt porrò Zadoukæi ad eum, ij qui dicunt non eſſe reſurrectionem: & interrogabant eum, dicentes:* *Ad obtinendũ De functorũ.

19 *Doctor: Mouſche ſcripſit nobis, ſi mortuus fuerit frater alicuius, & reliquerit vxorem, liberos autem non reliquerit, accipiat ipſius frater vxorem eius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.*

20 *Septem erant fratres: primus duxit vxorem, & mortuus eſt, nec reliquit ſemen.*

21 *Et ſecundus accepit eam, & mortuus eſt, quum nec ipſe reliquiſſet ſemen: & tertius itidem.*

22 *Denique acceperunt eam ſeptem illi, nec reliquerunt ſemen: Poſtrema omnium mortua eſt, & ipſa mulier.*

23 *In reſurrectione ergo cuiuſnam ex eis futura eſt vxor? ſiquidem ſeptem illi duxerunt eam.*

24 *Dixit eis Ieſchua: An non propterea erratis, quòd neſciatis ſcripturas neque virtutem Dei?*

25 *Quum enim reſurrexerint à mortuis, nec ducunt vxores, nec ſunt fœmina viris, ſed ſunt inſtar Angelorum qui in cœlis ſunt.*

26 *De mortuis verò quòd reſurgant: non legiſtis in libro Mouſche, quomodo è rubo dixerit ei Deus: Ego ſum Deus Abrohom, & Deus Iſchok, & Deus Iaakoub?*

27 *Nec eſt Deus mortuorum, ſed viuentium: Vos ergo multùm erratis.*

28 *Et acceſſit vnus è ſcribis, & audiit eos diſceptantes: viditq; eum illis perbellè reddidiſſe rationem, interrogauit eum quodnam eſſet præceptum primum omnium.* *Marcellinis Dominica quarta poſt Epiphaniam.

29 *Ait illi Ieſchua: Primum omnium præceptorum eſt: Audi Iſroiel, Dominus Deus noſter, Dominus vnus eſt.*

30 *Item diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua: Iſtud eſt præceptum primum.*

31 *Et ſecundum ei ſimile: Diliges proximum tuum ſicut animam tuam: Præceptum aliud maius iſtis non eſt.*

32 *Dixit ei Scriba ille: Bene Domine mi, verumque dixiſti, ſiquidem vnus eſt Deus, nec eſt alius præter eum.*

33 *Quem ſi diligat homo ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota virtute: diligatque proximum ſuum ſicut ſeipſum: plus eſt quàm omnia holocauſta, & ſacrificia.*

34 *Ieſchua autem videns eum ſapienter reddidiſſe rationem, reſpondit, & ait illi: Non es procul à regno Dei: Et nemo auſus eſt amplius eum interrogare.*

35 *Et reſpondit Ieſchua, & ait quum doceret in templo: Quomodo dicunt Scribæ Chriſtum eſſe filium Dauid?*

36 *Quandoquidem ipſemet Dauid ait per Spiritum ſanctitatis: Dixit Dominus Domino meo ſede à dextera mea, donec ponam hoſtes tuos ſcabellum ſubter pedes tuos.*

37 *Ipſe ergo Dauid vocat eum Dominum meum, & quomodo filius eius eſt? Et omnis turba audiebat eum perſucundè.*

38 *Porrò in doctrina ſua dicebat eis: Cauete à Scribis, qui volunt cum ſtolis incedere, amantque ſalutationem in compitis.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Ille verò ſciés eorũ hypocriſim ait illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, vt videam.

Illi autem attulerunt. Et ait illis: Cuius imago hæc, & inſcriptio? Illi autem dixerunt ei: Cæſaris.

Et reſpondens Ieſus, dixit illis: Reddite quæ Cæſaris, Cæſari: & quæ Dei, Deo. Et mirabantur ſuper eo.

Et veniunt Sadducæi ad eum, qui dicunt reſurrectionem non eſſe. & interrogabant eum, dicentes:

Magiſter. Moyſes ſcripſit nobis, quod ſi cuius frater mortuus fuerit, & dimiſerit vxorem, & natos non reliquerit, vt accipiat frater eius vxorem ipſius, & reſuſcitet ſemen fratri ſuo.

Septem fratres erant: & primus accepit vxorem, & moriens non reliquit ſemen.

Et ſecundus accepit eam, & mortuus eſt: & nec iſte reliquit ſemen, & tertius ſimiliter.

Et acceperunt eam ſeptem: & non reliquerunt ſemen. Nouiſſima omnium defuncta eſt & mulier.

In ergo reſurrectione cum reſurrexerint, cuius eorum erit vxor? nam ſeptẽ habuerũt eã vxorem.

Et reſpondens Ieſus, ait illis: Non propter hoc erratis, non ſcientes ſcripturas, neq; efficaciã Dei?

Cum enim è mortuis reſurrexerint, neque nubent, neque nubuntur, ſed ſunt ſicut angeli qui in cælis.

De autem mortuis, quod excitantur, non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus, inquiens: Ego Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob?

Non eſt Deus Deus mortuorum. ſed Deus viuorum. Vos ergo multum erratis.

Et accedens vnus Scribarum, audiens illos conquerentes, videns quod pulchrè illis reſponderit, interrogauit eum, quod eſſet primum omnium mandatum.

At Ieſus reſpondit ei, quia primum omnium mandatorum: Audi Iſrael: Dominus Deus noſter, Dominus vnus eſt.

Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex tota virtute tua. Hoc primum mandatũ.

Et ſecundum ſimile hoc: Diliges proximum tuum vt teipſum. Maius horum aliud mandatum non eſt.

Et ait illi Scriba: Pulchrè Magiſter in veritate dixiſti, quia vnus eſt Deus, & non eſt alius præter eum.

Et diligere eum ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum vt ſeipſum, plus eſt omnibus holocantomatibus, & ſacrificiis.

Et Ieſus videns eum quia cordatè reſpondiſſet, dixit illi: Nõ longe es à regno Dei. Et nemo non amplius audebat eum interrogare.

Et reſpondẽs Ieſus, dicebat, docẽs in tẽplo: Quomodo dicũt Scribæ, quod Chriſtus filius eſt Dauid?

Ipſe enim Dauid dixit in Spiritu ſancto: Dicit Dominus Domino meo: Sede à Dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

Ipſe ergo Dauid dicit eum Dominum: & vnde filius eius eſt? Et multa turba audiebat eum libenter.

Et dicebat eis in doctrina ſua: Reſpicite à Scribis volentibus in ſtolis deambulare, & ſalutationes in foris:

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Ille vero ſciens illorum ſimulationem, dixit illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, vt videam.

Illi vero attulerunt. Et dicit eis: Cuius eſt imago hæc & inſcriptio? Illi vero dixerunt ei: Cæſaris.

Et reſpondens Ieſus dixit illis: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei ſunt Deo. Et admirati ſunt de eo.

Et veniunt ſadducæi ad illum, qui dicunt, non eſſe reſurrectionem: interrogauerunt́ eum, dicentes:

Præceptor, Moyſes ſcripſit nobis, ſi cuius frater moriatur, ac relinquat vxorem, & liberos non relinquat, vt accipiat frater eius vxorem illius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.

Septem fratres fuerunt, ac primus accepit vxorem, isq́ mortens non reliquit ſemen.

Et ſecundus accepit illam, ac mortuus eſt: & nec ipſe reliquit ſemen, & tertius ſimiliter.

Et acceperunt eam ſeptem, nec reliquerunt ſemen. Poſtrema vero omnium mortua eſt & vxor.

In reſurrectione igitur, cum reſurrexerint, cuius illorum erit vxor? Nam ſeptem habuerunt eam vxorem.

Et reſpondens Ieſus, dixit eis: An non propterea erratis, quod neſciatis ſcripturas, neque virtutem Dei?

Cum enim à mortuis reſurrexerint, neque contrahunt matrimonium, neque nuptum dantur, ſed ſunt velut angeli qui in cælis ſunt.

Cæterum de mortuis, quod reſuſcitantur, non legiſtis in libro Moyſi, quo modo in rubo locutus ſit illi Deus dicens: Ego ille Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob.

Non eſt Deus mortuorum, ſed Deus viuentium. Vos igitur multum erratis.

Et cum acceſſiſſet quidam è ſcribis, & audiſſet eos ſimul diſputantes, videretq́ quod bene reſpondiſſet eis, interrogauit illum: Quod eſt primum omnium præceptorum?

Ieſus autem reſpondit illi: Primum omnium præceptum eſt: Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, dominus vnus eſt.

Et diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis viribus tuis. Hoc eſt primum præceptum.

Et ſecundum ſimile hoc eſt: Diliges proximum tuum, vt te ipſum. Maius his aliud præceptum non eſt.

Et dixit illi ſcriba: Bene præceptor cum veritate dixiſti, quod vnus ſit Deus, & non ſit alius præter illum.

Quodq́ diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis viribus ac diligere proximum vt ſeipſum, plus ſit quam vniuerſa holocautomata & victimæ.

At Ieſus cum videret quod cordatè reſpondiſſet, dixit illi: Haud longe abes à regno Dei. Et nemo poſt illa audebat illum interrogare.

Et reſpondens Ieſus dicebat, docens in templo: Quomodo dicunt ſcribæ, Chriſtum eſſe filium Dauid?

Nam ipſe Dauid dixit aſſlatus ſpiritu ſancto: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris mihi. Donec poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

Ipſe ergo Dauid vocat eum Dominum, & vnde filius eius eſt? Et pleraque turba audiebat illum libenter.

Et dicebat illis in doctrina ſua: Cauete à ſcribis, qui amant ſtolati obambulare, & amant ſalutationes in foris.

Vulgat. Editio.

Et in primis cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubitus in cœnis.

Qui deuorant domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis: hi accipiẽt prolixius iudicium.

* Et ſedens Ieſus contra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium: & multi diuites iactabant multa.

Cum veniſſet autem vidua vna pauper, miſit duo minuta, quod eſt quadrans:

Et conuocans diſcipulos ſuos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerunt in gazophylacium.

Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miſerunt: hæc vero de penuria ſua omnia quæ habuit miſit totum victum ſuum.

CAP. XIII.

ET cum egrederetur de templo, ait illi vnus ex diſcipulis ſuis: Magiſter, aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.

Et reſpondens Ieſus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.

Et cum ſederet in Monte oliuarum contra templum, interrogabant eum ſeparatim Petrus, & Iacobus, & Ioannes, & Andreas:

Dic nobis, quando iſta fient? & quod ſignũ erit, quando hæc omnia incipient conſummari?

Et reſpondens Ieſus cæpit dicere illis: * Videte ne quis vos ſeducat:

Multi enim venient in nomine meo dicentes, quia ego ſum: & multos ſeducent.

Cum audieritis autem bella, & opiniones bellorum, ne timueritis: oportet enim hæc fieri: ſed nondum finis.

Exurget enim gens contra gentem, & regnum ſuper regnum, & erunt terræmotus per loca, & fames. Initium dolorum hæc.

Videte autem voſmetipſos. Tradent enim vos in concilijs, & in ſynagogis vapulabitis, & ante præſides, & reges ſtabitis propter me, in teſtimonium illis.

Et in omnes gentes primum oportet prædicari Euangelium.

* Et cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: ſed quod datũ vobis fuerit in illa hora id loquimini: non enim vos eſtis loquentes ſed Spiritus ſanctus.

Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & conſurgent filij in parentes, & morte afficient eos.

Et eritis odio omnibus propter nomen meum: Qui autem ſuſtinuerit in finem, hic ſaluus erit.

* Cum autem videritis abominationem deſolationis ſtantem, vbi non debet, qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montes:

Et qui ſuper tectum, ne deſcendat in domum, nec introeat vt tollat quid de domo ſua:

Et qui in agro erit, non reuertatur retro tollere veſtimentum ſuum.

Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus.

Orate vero vt hieme non fiant.

Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit Deus, vſque nunc, neq; fient.

Tranſl. ex Syriac.

Primoſque conſeſſus in ſynagogis, & primos accubitus in cœnis.

Illi deuorant ædes viduarum, ea occaſione quòd prorogent preces ſuas: iſti recepturi ſunt iudicium maius.

** Dumque ſederet Ieſchua è regione gazophylacij ſpectabat quomodo turba inicerent pecuniam in gazophylacium, multiq; diuites iniiciebant multum.* Matthæus fellit Cantio.

Veniens autem vidua quadam pauperrima iniecit duo minuta quod eſt octaua pars:

Et admocauit Ieſchua diſcipulos ſuos, & ait illis: Amin dico vobis, iſta vidua pauperrima pluſquam omnes homines qui contecerunt, coniecit in gazophylacium.

Cuncti ſiquidem ex eo quod ſibi ipſis redundat contecere: at iſta è penuria ſua quicquid habebat coniecit, omnem, inquam, poſſeſſionem ſuam.

CAP. XIII.

QVumque exiret Ieſchua è templo, dixit ei vnus ex diſcipulis ſuis: Magiſter, ecce vide quales lapides, & qualia ædificia.

Ieſchua autem dixit ei: Vides iſta ædificia magnifica? Non relinquetur hic lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur.

Et quum ſederet Ieſchua in Monte oliuarum è regione templi, interrogarunt eum Kipho, & Iaakoub, & Iouchanon, & Andreas ſoli:

Dic nobis, quando hæc futura ſunt, & quod eſt ſignum, quum appropinquabunt hæc omnia ad conſummationem?

Ipſe verò Ieſchua cæpit eis dicere: Videte ne quis inducat vos in errorem.

Multi ſi quidem venturi ſunt in nomine meo, dicturique, ego ſum: & multos aberrare facient.

Quum autem audieritis prælia & rumorem bellorum, ne timeatis: futurum eſt enim vt hæc fiant: ſed nondum finis.

Surget enim gens in gentem, & regnum in regnum, fientque terræmotus in ſingulis locis, & erunt fames, & tumultus. Hæc ſunt initium dolorum.

Cauete autem vobiſmetipſis. Tradent enim vos in iudicia (prætoria) & in ſynagogis eorum flagellis cademini, & coram regibus, & præfectis ſiſtemini propter me, vt ſit eis teſtimonio.

Prius autem prædicandum eſt Euangelium meum in omnibus gentibus.

Quum autem tradendos vos adducent, ne ſitis antè ſolliciti quid loquamini, neque meditemini: ſed id ipſum quod datum fuerit vobis illa ipſa hora, eloquimini: non enim eſtis loquentes ſed ſpiritus ſanctitatis.

Tradet autem frater fratrem ſuum ad mortem, & pater filium ſuum: & inſurgent filij contra patres ſuos, & enecabunt eos.

Et eritis exoſi omnibus propter nomen meum: Qui verò ſuſtinuerit vſque in finem, hic ſaluus erit.

Quum autem videritis portentum illud immundum vaſtationis quod dictum eſt per Danielem prophetam: ſtans vbi non oportet (qui legit, intelligat) tunc illi qui fuerint in Iehoudæa, fugiant in montem.

Et qui fuerit in tecto, ne deſcendat, nec ingrediatur vt auferat quicquam ex ædibus ſuis.

Et qui fuerit in agro, is ne reuertatur retro vt tollat veſtimentum ſuum.

Væ autem vterum ferentibus, & ijs quæ lactauerint per illos dies.

Orate verò ne fiat fuga veſtra hyeme.

Fiet enim in illis diebus oppreſſio, qualis non extitit à principio creationis quam creauit Deus, nunc vſque, nec erit.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et præſeſſiones in ſynagogis, & præcubitus in cœnis:
Deuorantes domos viduarum, & ſpecie longa orantes: hi accipient abundantius iudicium.

Et ſedens Ieſus contra gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in gacophylacium: & multi diuites iactabant multa.
Et veniens vna vidua pauper, iniecit minuta duo, quod eſt quadrans.
Et aduocans diſcipulos ſuos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus iniecit iniicientibus in gazophylacium.
Omnes ex redundante ſibi iniecerunt: hæc verò ex penuria ſua, omnia quæ habuit, iecit totum victum ſuum.

CAP. XIII.

ET egrediẽte illo ex templo, ait illi vnus ex diſcipulis ſuis: Magiſter aſpice quales lapides, & qualia ædificia.
Et Ieſus reſpondens, ait illi: Vides hæc magna ædificia? Non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non diſſoluatur.
Et ſedente ipſo in monte Oliuarum, contra templum, interrogabant eum priuatim Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas:
Dic nobis, quando iſta erunt, & quod ſignum quando futurum eſt hæc omnia conſummari?

At Ieſus reſpondens illis, cœpit dicere: Aſpicite ne quis vos ſeducat.
Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego ſum: & multos ſeducent.
Cùm autem audieritis bella, & auditiones bellorum, ne turbemini: oportet enim fieri: ſed nondum finis.
Excitabitur enim gens in gentem, & regnum ſuper regnum: & erunt terræmotus per loca, & erunt fames & turbæ. Initia dolorum hæc.
Aſpicite autem voſmetipſos. Tradent enim vos ad conſeſſus, & in ſynagogas cædemini, & ad duces & reges ſiſtemini cauſa mei, in teſtimonium illis.
Et in omnes gentes opertet primùm prædicari Euangelium.
Cùm autem duxerint vos tradentes, ne præanxiemini quid loquamini nec præmeditemini, ſed quod datum fuerit vobis in illa hora, id loquimini, nõ enim eſtis vos loquẽtes, ſed Spiritus ſanctus.
Tradet autem frater fratrem in mortem, & Pater natum: & inſurgent nati in parentes, & morte afficient eos.
Et eritis exoſi ab omnibus propter nomẽ meum. autem permanens in finem, hic ſaluus erit.
Cum autem videritis abominationem deſolationis, prolatam a Daniele Propheta, ſtantem vbi non oportet: (legens intelligat) tunc qui in Iudæa, fugiant in montes.
Qui autem ſuper domum, ne deſcendat in domum, nec introeat tollere quid de domo ſua:
Et qui in agrum exiſtens, non reuertatur in quæ poſt tollere veſtimentum ſuum.
Væ autem in vtero habentibus & nutrientibus in illis diebus.
Orate verò vt non fiat fuga veſtra hyeme.
Erunt enim dies illi tribulatio, qualis non facta eſt talis ab initio conditionis, quam cõdidit Deus vſque nunc & non fiet.

Transl Eraſm. Roterod.

Primaſq; ſellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis.
Qui deuorant domos viduarum, & ſub pretextu longas faciunt preces. iſti accipient grauiorem damnationem.

Et cum ſederet Ieſus ex aduerſo gazophylacij, ſpectabat quomodo turba mitteret æs in gazophylacii. Et multi diuites mittebant multa.
Et venit quædam vidua pauper, miſitq; minuta duo, quod eſt quadrans.
Vocatiſq; ad ſe diſcipulis ſuis, dicit illis, Amen dico vobis, quod vidua hæc pauper plus miſit, quam omnes qui miſerunt in gazophylacium.
Nam omnes ex eo quod ipſis ſupererat, miſerunt. At hæc è penuria ſua omnia quæcunq; habebat miſit, totam ſubſtantiam ſuam.

CAP. XIII.

ET cum exiret è templo, dicit illi quidam è diſcipulis illius: Præceptor, vide quales lapides, & quales ſubſtructiones.
Et Ieſus reſpondens, ait illi: Vides has magnas ſubſtructiones? Non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non diruatur.
Et cum ſederet in monte oliuarum è regione templi interrogabant illum ſecreto Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas.
Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum eſt, quando hæc omnia ſint conſummanda?

At Ieſus reſpondens illis, cœpit dicere: Videte, ne quis vos fallat.
Multi enim venient in nomine meo dicentes: Ego ſum Chriſtus, multoſq; decipient.
Cum autem audieritis bella & rumores bellorum, ne turbemini: oportet enim fieri, at nondum finis.
Inſurget enim gens aduerſus gentem, & regnum aduerſus regnum. Et erunt terræmotus in ſingulis locis, & erunt fames ac turbationes. Initia dolorum hæc.
Sed cauete vos vobis. Tradent enim vos in concilia & in ſynagogas, cædemini, & ſub præſidibus ac regibus ducemini propter me in teſtimonium illis.
Et apud omnes gentes oportet primo prædicari euangelium.
Cum autem duxerint vos tradentes, ne præcogitetis quid dicturi ſitis, neque meditemini, ſed quicquid datum fuerit vobis in illa hora, hoc loquamini. Non enim eſtis vos qui loquimini, ſed ſpiritus ſanctus.
Traditurus eſt autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent liberi aduerſus parentes, ac morte afficient eos.
Et eritis odio habiti ab omnibus propter nomen meum. Sed qui perſeuerauerit vſq; ad finem, hic ſaluus erit.
Porrò cum videritis abominationem deſolationis, de qua dictum eſt à Daniele propheta, ſtantem vbi non oportet, qui legerit, intelligat. Tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes.
Qui vero fuerit in tecto, ne deſcendat in domum: nec ingrediatur, vt quicquid tollat è domo ſua.
Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollendum pallium ſuum.
Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus.
Sed orate, ne fiat fuga veſtra hyeme.
Erunt enim dies illi tales afflictio, qualis non fuit à primordio rerum conditarum, quas condidit Deus, vſque ad hoc tempus, nec futura eſt.

Vulgat. Editio.

Et nisi breuiasset Dominus dies, non fuisset salua omnis caro: sed propter electos, quos elegit, breuiauit dies,

*Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis.

Exurgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa, & portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos.

Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia.

* Sed in illis diebus post tribulationē illam sol contenebrabitur, & luna nō dabit splendorē suum:

Et stellæ cœli erunt decidentes, & virtutes, quæ in cœlis sunt, mouebuntur.

Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria.

* Et tunc mittet angelos suos, & congregabit electos suos à quattuor ventis, à summo terræ vsque ad summum cœli.

A ficu autem discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit æstas:

Sic & vos cum videritis hæc fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis.

Amen dico vobis, quoniam non transibit generatio hæc, donec omnia ista fiant.

Cœlum, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.

De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater:

* Videte, vigilate, & orate: nescitis enim quando tempus sit.

Sicut homo, qui peregre profectus reliquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis, & ianitori præcepit vt vigilet.

Vigilate ergo, (nescitis enim quando dominus domus veniat, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane).

Ne, cum venerit repēte, inueniat vos dormientes.

Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

CAP. XIIII.

ERat autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant Summi sacerdotes, & Scribæ quomodo eum dolo tenerent, & occiderent.

Dicebant autem: Nō in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.

* Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier habens alabastrum vnguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro, effudit super caput eius.

Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Vt quid perditio ista vnguenti facta est?

Poterat enim vnguentum istud vænundari plus quam trecentis denarijs, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

Iesus autem dixit: Sinite eam, quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me.

Semper enim pauperes habetis vobiscū: & cum volueritis, poteritis illis benefacere: me autem non semper habetis.

Quod habuit hæc, fecit: præuenit vngere corpus meum in sepulturam.

Amen dico vobis: Vbicumque prædicatum fuerit Euangelium istud in vniuerso mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.

Transl. ex Syriac.

Et nisi dominus decurtasset dies istos, salua non esset omnis caro; sed propter electos quos elegit, decurtauit dies istos.

Tunc si quis dixerit vobis: Ecce hic est Meschicho, & ecce illic, ne credatis.

Surgent enim Pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edēt signa & miracula, & seducent, si possit fieri, etiam electos.

Vos autem cauete, ecce prædixi vobis omnia.

Porrò in illis diebus post oppressionem illam Sol obscurabitur, nec Luna dabit splendorem suum.

Et stellæ cadent è cœlo, & virtutes cœlorum commouebuntur.

Tunc que videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute magna, & cum gloria.

Et tunc mittet Angelos suos, & congregabit electos suos à quatuor ventis ab extremo terræ ad extremum vsque cœli.

A ficu autem discite parabolam. Quum eius tenerescūt rami, & germinant folia, scitis aduenire æstatem.

Ita & vos quum videritis hæc fieri, scitote propè esse ad valuas.

Amin dico vobis: Nequaquam præterierit generatio ista, vsque dum hæc omnia fiant.

Cœlum & terra præterient, nec sermones mei præteribunt.

Cæterum de die illo & illa hora nemo nouit, nec Angeli quidem cœlorum, nec ipse Filius, sed Pater.

Cauete, vigilate & orate: nescitis enim quando futurum sit hoc tempus.

Est enim tanquam vir qui peregrè profectus est, reliquitque domum suam, ac dedit potestatem seruis suis, & vnicuique opus suum, ianitori vero præcepit vt vigilans, esset.

Vigilate ergo, quippe qui nescitis quando venturus sit Dominus domus, vespere, an media nocte, an in cantu galli, an manè.

Ne quum, venerit derepentè, inueniat vos dormientes.

Quod autem vobis dico, vobis omnibus idipsum dico, estote vigilantes.

CAP. XIIII.

Lectio circumcisionis Christinæ.

DVobus autem post diebus erat Pezcho Azymorum, & quærebant Principes sacerdotum, & Scribæ quomodo dolo prehenderent eum, & eum interficerent.

Dicebant que: Non in festo, ne fiat tumultus in populo.

Et quum ipse esset in Betin-Anio in ædibus Schemeonis leprosi, dum accumberet, venit mulier habens secum alabastrum aromatis nardi pistici, quod erat pretiosum: & aperuit illud, & fudit que, super caput ipsius lectum.

Erant autem quidam ex discipulis quibus id displicebat apud se, & dixerunt: Quorsum facta est perditio huius aromatis?

Poterat enim venundari amplius quàm trecentis denarijs, & dari pauperibus. Et murmurabant in eam.

Ipse verò Ieschua dixit: Omittite eam, quid ei molesti estis? Bonum opus operata est in me.

Nam omni tempore pauperes habebitis vobiscum: & quandocumque volueritis, poteritis eis benefacere: ego verò non omni tempore ero apud vos.

Hæc quod habuit, egit & præoccupauit, & tanquam ad sepulturam aromate condit corpus meum.

Equidem dico vobis: Vbicumque prædicabitur hoc Euangelium meum in vniuerso mundo, id etiam quod ista egit, narrabitur in memoriam ipsius.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et ſi non Dominus contraxiſſet dies, non ſeruaretur omnis caro: ſed propter electos quos elegit, contraxit dies.

Et tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic Chriſtus, aut ecce illic, ne crediderit is.

Excitabuntur enim pſeudochriſti & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna & portenta ad ſeducendos, ſi poſsibile, & electos.

Vos autem aſpicite: ecce prædixi vobis omnia.

Sed in illis diebus poſt tribulationem illam ſol cõtenebrabitur, & luna nõ dabit ſplendorẽ ſuum:

Et ſtellæ cæli erunt decidentes, & efficaciæ quæ in cælis concutientur.

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum efficacia multa & gloria.

Et tunc mittet angelos ſuos, & congregabit electos ſuos à quatuor ventis, ab extremo terræ vſque extremum cæli.

A autem ficu diſcite parabolam. Cùm iam ramus eius tener fuerit, & germinet folia, cognoſcitis quia prope æſtas eſt:

Sic & vos, cùm hæc videritis facta, cognoſcite quòd propè eſt ad fores.

Amen dico vobis, quoniam non præteribit generatio hæc, vſquequo omnia iſta fiant.

Cælum & terra præteribunt, at verba mea non præteribunt.

De autem die illo & hora, nemo ſcit, neque angeli qui in cœlo, neque Filius, ſi non Pater.

Aſpicite, vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus eſt.

Sicut homo peregrè profectus relinquens domum ſuam, & dans ſeruis ſuis auctoritatem, & cuique opus ſuum, & ianitori præcepit vt vigilet.

Vigilate ergo (neſcitis enim quando dominus domus veniat: veſpere, an media nocte, an gallicantu, an manè.)

Ne veniens repentè, inueniat vos dormientes.

Quæ autem vobis dico, omnibus dico Vigilate.

CAP. XIIII.

ERat autem Paſcha, & Azyma poſt duos dies: & quærebant ſummi Sacerdotes & Scribæ quomodo eum in dolo prehendentes occiderent.

Dicebant autem: Non in feſto, ne quãdo tumultus ſit populi.

Et exiſtente eo in Bethania, in domo Simonis leproſi, accumbente eo venit mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi probati multi pretij, & confringens alabaſtrum, effudit ei iuxta caput.

Erant autem quidam indignati apud ſemetipſos, & dicentes: Ad quid perditio iſta vnguenti facta eſt?

Poterat enim iſtud vænundari ſuper trecentis denarijs, & dari pauperibus. Et fremebant ei.

At Ieſus dixit: Sinite eam: quid illi moleſtias exhibetis? pulchrum opus operata eſt in me.

Semper enim pauperes habetis cum vobis, & cum volueritis poteſtis illis benefacere: me autem non ſemper habetis.

Quod habuit hæc, fecit: præoccupauit vngere meum corpus in ſepulturam.

Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit Euangelium iſtud in totum mundum, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam eius.

Transl. Eraſm. Roterod.

Et niſi dominus abbreuiaſſet dies, haud quaquàm ſalua fuiſſet vniuerſa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies.

Ac tum, ſi quis vobis dixerit: Ecce hic Chriſtus, ecce illic, ne credatis.

Exorientur pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ & edent ſigna, ac prodigia, ad decipiendum, ſi fieri poſſit, etiam electos.

Vos autem cauete, ecce prædixi vobis omnia.

Cæterum in illis diebus poſt afflictionem illam ſol obtenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum:

Et ſtellæ cœli decident, & virtutes quæ in cœlis ſunt, concutientur.

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus, cum poteſtate multa & gloria.

Et tunc mittet angelos ſuos, & aggregabit electos ſuos à quatuor ventis, à ſummo terræ vſq; ad ſummum cœli.

A ficu vero diſcite ſimilitudinem. Cum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, ſcitis quod prope ſit æſtas.

Sic & vos cum hæc videritis fieri, ſcitote quod prope ſit in foribus.

Amen dico vobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc facta fuerint.

Cælum & terra præteribunt, ſed verba mea non præteribunt.

Cæterum de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidem qui in cœlo ſunt, nec ipſe filius, ſed ſolus pater.

Cauete, vigilate, & orate, neſcitis enim quando tempus ſit.

Sicut homo qui peregre agit relicta domo ſua, deditq; ſeruis ſuis poteſtatem, ac ſuum cuique opus, & ianitori mandauit vt vigilaret.

Vigilate igitur, neſcitis enim quando dominus domus venturus ſit, ſero, an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo:

Ne ſi venerit repente, offendat vos dormientes.

Cæterum quæ dico vobis, omnibus dico, vigilate.

CAP. XIIII.

ERat autem paſcha, & azymorum dies futuri poſt biduum. Et quærebant ſummi ſacerdotes & ſcribæ, quomodo eum per dolum comprehenſum occiderent.

Dicebant autem: non in die feſto, ne tumultus fiat populi.

Et cum eſſet Bethaniæ in domo Simonis leproſi, accumbente eo venit mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi piſticæ pretioſæ, & comminuto alabaſtro effudit illi in caput:

Erant autem quidam, qui indignarentur apud ſeſe, ac dicerent: Ad quid perditio hæc vnguenti?

Nam poterat hoc vendi pluris quã trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et infremuerunt aduerſus illam.

At Ieſus dixit: Sinite illam, cur illi moleſti eſtis? bonum opus operata eſt erga me.

Semper enim pauperes habetis vobiſcum: & quandocunq; volueritis, poteſtis illis benefacere: me vero nõ ſemper habetis.

Quod potuit, hæc fecit. præuenit, vt vngeret meum corpus ad ſepulturam.

Amen dico vobis: Vbicunq; prædicatum fuerit euangelium hoc in totum mundum, etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriam ipſius.

Vulgat. Editio.

*Mat.26. 14. * Et Iudas Iſcariotes vnus de duodecim abijt ad Summos ſacerdotes, vt proderet eum illis.

Qui audientes gauiſi ſunt: & promiſerunt ei pecuniam ſe daturos. Et quærebat quomodo illum opportune traderet.

*Mat.26. 16. Luc.22.6 * Et primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi, vt manduces Paſcha?

Et mittit duos ex diſcipulis ſuis, & dicit eis: Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, ſequimini eum:

Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magiſter dicit: Vbi eſt refectio mea, vbi Paſcha cum diſcipulis meis manducem?

Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande, ſtratum: illic parate nobis.

Et abierunt diſcipuli eius, & venerunt in ciuitatem: & inuenerunt ſicut dixerat illis, & parauerunt Paſcha.

*Mat.26. 20. Lu.22.14 Ioa.13.22 *Veſpere autem facto, venit cum duodecim.

Et diſcumbentibus eis, & manducantibus, ait Ieſus: Amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.

At illi cœperunt contriſtari, & dicere ei ſingulatim: Numquid ego?

Qui ait illis: Vnus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino,

pſal.40.10 Act.1.16. Et Filius quidē hominis vadit *ſicut ſcriptū eſt de eo: væ autē homini illi, per quē Filius hominis tradetur: bonū erat ei, ſi nō eſſet natus homo ille.

*Mat.26. 26. 1.Cor.11 24. * Et manducantibus illis, accepit Ieſus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc eſt corpus meum.

Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.

Et ait illis: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur.

Amen dico vobis, quia iam non bibam de hoc genimine vitis vſquē in diem illum, cum illud bibam nouum in regno Dei.

Et hymno dicto exierunt in Montem oliuarū.

*Ioan.16 32. *Zac.13.7 Et ait Ieſus: * Omnes ſcandalizabimini in me in nocte iſta: quia ſcriptum eſt: * Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues:

Sed poſtquam reſurrexero, præcedam vos in Galilæam.

Petrus autem ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te: ſed non ego.

Et ait illi Ieſus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priuſquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus.

At ille amplius loquebatur: Et ſi opportuerit me ſimul commori tibi, non te negabo: Similiter autem & omnes dicebant.

*Mat.26. 36. Lu.22.40 * Et veniunt in prædium, cui nomen Gethſemani. Et ait diſcipulis ſuis: Sedete hic donec orem.

Et aſſumit Petrum, & Iacobum, & Ioannem ſecum: & cæpit pauere, & tedere.

Et ait illis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem: ſuſtinete hic, & vigilate.

Et cum proceſſiſſet paululum, procidit ſuper terrā: & orabat vt ſi fieri poſſet, tranſiret ab eo hora:

Et dixit: Abba pater, omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer calicem hunc à me, ſed non quod ego volo, ſed quod tu.

Et venit, & inuenit eos dormientes. Et ait Petro: Simon, dormis? non potuiſti vna hora Vigilare?

Vigilate, & orate vt non intretis in tentationē: ſpiritus quidem promptus eſt, caro vero infirma.

Et iterum abiens orauit eundē ſermonē dicens:

Tranſl. ex Syriac.

10 *Iihoudo autem Scarioute vnus ex duodecim, abijt ad Principes ſacerdotum, vt proderet eis Ieſchua.*

11 *Illi verò quum hæc audiſſent lætati ſunt: & pollicitè ſunt argentum ei ſe daturos. Proinde quærebat ſibi opportunitatem prodendi eum.*

12 *Et primo die Azymorum, quo ſacrificant Iihoadai Pezcho, dicunt ei diſcipuli ipſius: Quò loci vis vt eamus tibi paraturi, vt comedas Pezcho?*

13 *Et miſit duos è diſcipulis ſuis, dixitque eis: Ite in ciuitatem, & ecce occurret vobis homo baiulans vas aquale, ite poſt eum.*

14 *Et quò loci ingreſſurus eſt, dicite domino domus, Magiſter noſter ait: vbi eſt domus conuiuij vbi comedam cum diſcipulis meis Pezcho?*

15 *Et ecce oſtendet vobis cœnaculum magnum ſtratum ac præparatum: illic parate nobis.*

16 *Exierunt itaque diſcipuli eius, & venerunt in ciuitatem: & repererunt prout dixerat eis, paraueruntque Pezcho.*

17 *Quumque eſſet veſpera, venit cum dodecade ſua.*

18 *Et quum accumberent, ac manducarent, dixit Ieſchua: Amin dico vobis, vnus ex vobis qui comedit mecum ipſe prodet me.*

19 *Illi verò cœperunt angi, & dicunt ei ſigillatim: Numquid ego ſum?*

20 *Ipſe verò ait illis: Vnus è duodecim qui intingit mecum in paropſide.*

21 *Et Filius hominis abijt ſicut ſcriptum eſt de eo: Væ autem homini illi per quem proditur Filius hominis: præſtaret homini illi, ſi natus non fuiſſet.*

22 *Quumq; illi manducarent, accepit Ieſchua panem: & benedixit, fregitque, ac dedit eis, & ait illis: Accipite, hoc eſt ipſum corpus meum.*

23 *Et accepit calicem, & gratias egit, benedixitq; ac dedit eis: & biberunt ex eo omnes.*

24 *Et dixit eis: Hic eſt ſanguis meus teſtamenti noui, qui pro multis effunditur.*

25 *Amin dico vobis, me amplius non bibiturum ex generatione vitis, vſque ad diem illum, quo bibam eam recenter in regno Dei.*

26 *Et laudes cantarunt, exieruntq; in Montem oliuarum.*

27 ** Et dixit eis Ieſchua: Vos omnes offendimini in me iſta nocte: ſcriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues ipſius.* * Nocte Cruciationis.

28 *Sed quum ſurrexero, præibo vobis in Galilæam.*

29 *Dixit ei Kipho: Si omnes offendantur, ego verò non itē.*

30 *Ait illi Ieſchua: Amin dico tibi hodie nocte iſta priuſquam cantauerit gallus duabus vicibus, ter negabis me.*

31 *Ille verò magis dicebat: Etiam ſi mihi moriendum ſit tecum, non negabo te Domine mi: Itidem autem vt ipſe & omnes diſcipuli dicebant.*

32 *Et venerunt in locum, qui vocatur Gadſimon, aitq; diſcipulis ſuis: Sedete hic, donec preces fudero.*

33 *Et duxit ſecum Kipho, & Iaakonb, & Iouchanon: cœpitque contriſtari & angi.*

34 *Et ait illis: Ægritudo ineſt animæ meæ vſque ad mortem: expectate me hic, & vigilate.*

35 *Et acceſſit paululum: procidit q; in terram: & orabat vt ſi fieri poſſet, tranſiret ab eo illa hora.*

36 *Et ait: Pater, Pater mi, tu potes omnia, tranſfer à me calicem iſtum: verumtamen non voluntas mea, mei, inquam, ipſius, ſed tua fiat.*

37 *Veniens autem inuenit eos dormientes. Aitq; Kipho: Schemeon dormis? non potuiſti vna hora vigilare?*

38 *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem: ſpiritus vult, & promptus eſt, ſed eſt corpus infirmum.*

39 *Et profectus iterum orauit, & eundem ſermonem dixit.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et Iudas Iscariotes, vnus duodecim abiit ad principes sacerdotum, vt proderet eum illis.

Illi vero audientes gauisi sunt, & polliciti sunt ei argentum dare. Et quærebat quomodo opportunè illum traderet.

Et primo die Azymorum, quando Pascha mactabant, dicunt ei discipuli eius. Quo vis abeuntes paremus vt manducies Pascha?

Et mittit duos discipulorum suorum, & dicit eis. Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ portans, sequimini eum.

Et quocunque introierit, dicite domus domino quia Magister dicit. Vbi est diuersorium vbi Pascha cum discipulis meis manducem?

Et ipse vobis demonstrabit cœnaculum grande stratum paratum, illic parate nobis.

Et exierunt discipuli eius, & venerunt in ciuitatem, & inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt Pascha.

Et vespere facto, venit cum duodecim.

Et discumbentibus eis & manducantibus, ait Iesus. Amen dico vobis quia vnus ex vobis tradet me manducans mecum.

Illi cœperunt contristari, & dicere ei vnus post alterum. Numquid ego? & alius. Numquid ego?

Ipse autem respondens ait illis. Vnus ex duodecim, intingens cum me in catinum.

Ille quidem filius hominis vadit, sicut scriptum est de eo. Væ autem homini illi per quem filius hominis traditur. Pulchrum erat ei, si nō natus esset homo ille.

Et manducantibus illis, sumens Iesus panem benedixit, fregit, & dedit eis, & ait. Sumite, comedite hoc est corpus meum.

Et accipiens calicem, gratias agens dedit eis & biberunt ex illo omnes.

Et ait illis. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur.

Amen dico vobis quia non amplius non bibam de genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam nouum in regno Dei.

Et hymno dicto, exierunt in montem Oliueti.

Et ait eis Iesus. Quod omnes scandalizabimini in me in nocte ista, quia scriptū est. Percutiam pastorem & dispergentur oues.

Sed post resurrexionem meam, præcedam vos in Galilæam.

At Petrus ait illi. Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego.

Et ait illi Iesus. Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam bis gallus vociferari, ter negabis me.

Ille autem ex abundanti dicebat magis. Si me oportuerit commori tibi, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

Et veniunt in locum cui nomen Gethsemani. Et ait discipulis suis. Sedete hic, donec orem.

Et assumit Petrum & Iacobum & Ioannem cum se, & cœpit expauescere & angi.

Et ait illis. Vndique anima mea vsque ad mortem. Manete hic & vigilate.

Et progressus paululum, procidit super terram, & orabat, vt si possibile esset, transiret ab eo hora.

Et dixit. Abba Pater, omnia possibilia tibi sunt, transfer calicem à me hunc, sed non quod ego volo, sed quod tu.

Et venit & inuenit eos dormientes. Et dicit Petro. Simon dormis? non potuisti vnam horam vigilare?

Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem, spiritus quidem prompt⁹ est, caro autem infirma.

Et iterum abiens oravit, eundem dicens sermonem.

Transl. Erasm. Roterod.

Et Iudas Iscariotes, vnus ex duodecim, abiit ad summos sacerdotes, vt proderet eum illis.

Illi vero cum audissent, gauisi sunt, & promiserunt se pecuniam illi daturos. Et quærebat quomodo opportune illum traderet.

Et primo die Azymorum, quo immolabant, dicunt ei discipuli eius. Quo vis abeuntes paremus, vt edas Pascha?

Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit illis. Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ portans, sequimini illum.

Et quocunque introierit, dicite patrifamilias. Magister dicit. Vbi est diuersorium meum, vbi cum discipulis meis edam Pascha?

Et ille vobis demonstrabit cœnaculum magnum, stratum, paratum, ibi parate nobis.

Et exierunt discipuli, & venerunt in ciuitatem, & inuenerunt omnia sicut dixerat illis, & parauerunt Pascha.

Et cum fieret vespera, venit cum duodecim.

Et cum accumberent, & comederent, dixit Iesus. Amen dico vobis, quia vnus ex vobis prodetur me, qui edit mecum.

Illi cœperunt contristari, ac dicere ei singulatim. Numquid ego?

Ille respondens ait illis. Vnus è duodecim qui intingit mecum manum in catinum.

Nam filius hominis quidem abit, sicut scriptum est de illo. Væ autem homini illi per quem filius hominis prodetur. Bonum illi erat, si natus non fuisset homo ille.

Et edentibus illis, cum panem accepisset, benedixit, fregit, & dedit illis, dicens. Sumite, comedite, hoc est corpus meum.

Et accepto poculo, cum gratias egisset, dedit illis, & bibebant ex eo omnes.

Et ait illis. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur.

Amen dico vobis, quia non amplius bibam de fructu vitis, vsque in diem illum, cum illud bibero nouum in regno Dei.

Et cum hymnum dixissent, exierunt in montem Oliueti.

Et ait illis Iesus. Omnes offendiculum patiemini propter me in nocte hac, quia scriptum est. Percutiam pastorem, & dispergentur oues.

Verumtamen cum resurrexero, præcedam vos in Galilæam.

Respondens autem ait illi Petrus. Etiam si omnes offendiculum patiantur propter te, ego nunquam patiar.

Et ait illi Iesus. Amen dico tibi, quod hodie in nocte hac priusquam bis gallus vocem emittat, ter abnegabis me.

At ille vehementius asseuerabat: Imo si me oportuerit commori tibi, non te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant.

Et veniunt in prædium cui nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis. Sedete hic, donec digressus orem.

Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit pauere & anxius esse.

Tum ait illis. Vehementer contristatur anima mea vsque ad mortem. Manete hic & vigilate mecum.

Et progressus paululum procidit in faciem suam, & orabat, dicens. Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

Et venit ad discipulos, & inuenit eos dormientes. Et dicit Petro. Sic non potuistis vnam horam mecum vigilare?

Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

Et iterum secundo abiens oravit, eundem dicens sermonem.

Vulgat. Editio.

Et reuersus, denuo inuenit eos dormientes, (erant enim oculi eorum grauati) & ignorabant quid responderent ei.

Et venit tertio & ait illis: Dormite iam, & requiescite: Sufficit: venit hora: ecce filius hominis tradetur in manus peccatorum.

Surgite, eamus: ecce qui me tradet, prope est.

Et, adhuc eo loquente, venit Iudas Iscariotes vnus de duodecim, & * cum eo turba multa cum gladijs, & lignis, à Summis sacerdotibus, & scribis, & senioribus.

Dederat autem traditor eius signum eis dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè.

Et cum venisset, statim accedens eum, ait: Aue Rabbi: & osculatus est eum.

At illi manus iniecerũt in eũ, & tenuerunt eũ.

Vnus autem quidam de circumstantibus educens gladium, percussit seruum summi sacerdotis: & amputauit illi auriculam.

Et respondens Iesus, ait illis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs, & lignis comprehendere me?

Quotidie eram apud vos in templo docens, & non me tenuistis. Sed vt impleantur Scripturæ.

* Tunc discipuli eius relinquentes eum, omnes fugerunt.

Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenuerunt eum.

At ille reiecta sindone, nudus profugit ab eis.

* Et adduxerunt Iesum ad Summum Sacerdotem: & conuenerunt omnes sacerdotes, & scribæ, & seniores.

Petrus autem à longe secutus est eum vsque intro in atrium Summi sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se.

* Summi vero sacerdotes, & omne concilium quærebant aduersus Iesum testimonium, vt eum morti traderent, nec inueniebant.

Multi enim testimonium falsum dicebant aduersus eum: & conuenientia testimonia non erat.

Et quidam surgentes falsum testimonium ferebant aduersus eum, dicentes:

Quoniam nos audiuimus eum dicentem: * Ego dissoluam templum hoc manu factum: & per triduum aliud non manu factum ædificabo.

Et non erat conueniens testimonium illorum.

Et exurgens Summus sacerdos in medium, interrogauit Iesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea, quæ tibi obiiciuntur ab his?

Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum Summus sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus filius Dei benedicti?

Iesus autem dixit illi: Ego sum: * & videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem cum nubibus cœli.

Summus autem sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes?

Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum esse reum mortis.

Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza: & ministri alapis eum cædebant.

* Et cum esset Petrus in atrio, deorsum, venit vna ex ancillis Summi sacerdotis.

Et cum vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras

Transl. ex Syriac.

Et cùm ille iterum venisset, inuenit eos dormientes, propterea quòd eorum oculi grauati essent: neque sciebant quid ei responderent.

Venit autem tertio, & ait illis: Dormite adhuc & requiescite: sufficit: venit hora: ecce filius hominis traditur in manus peccatorum.

Surgite, eamus: ecce qui me prodit, prope est.

Et adhuc ipso loquente, venit Iudas de Scariotis vnus ex duodecim, & cum eo multa cum turba, & lignis, à Principibus Sacerdotum, & Scribis, & Senioribus.

Tradiderat autem eis signum proditionis proditor eius, & dixerat: quemcumque osculatus fuero, ipse est, prehendite eum, atque ducite.

Et eo veniente, accessit statim, & dixit ei: Rabbi, Rabbi: & deosculatus est eum.

Illi vero iniecerunt in eum manus, & prehenderunt eum.

Vnus autem ex iis qui ad latus astabant, distrahens gladium percussit seruum Principis sacerdotum, abstulitque auriculam.

Ipse vero Iesus respondit & ait eis: Tanquam ad latronem aduersus me egressi estis cum gladiis & lignis, vt prehendatis me.

Quotidie apud vos eram docens in templo, neque prehendistis me: sed vt implerentur scripturæ.

Tunc relinquentes eum discipuli ipsius, omnes fugerunt.

Iuuenis autem ad Iesum sequebatur post eum, erat ipse amictus indumento, & prehenderunt eum.

Ille vero relicto pallio, nudus fugit.

Et adduxerunt Iesum ad Kaiapha summum sacerdotem: & congregati sunt apud eum omnes Principes sacerdotum, & Scribæ, & Seniores.

Petrus autem à longe secutus est eum vsque ad atrium summi sacerdotis, & sedebat cum ministris, prope ignem, vt videret finem ignis.

Principes autem sacerdotum & omnis eorum synagoga quærebant aduersus Iesum testimonium, vt eum morti adiudicarent, nec inueniebant.

Quum enim multi testificarentur aduersus eum: non erant æquales testimonia eorum.

Quidam autem surgentes dixerunt in eum testes falsi, & dixerunt:

Nos audiuimus eum dicentem: Ego dissolvam templum hoc manufactum, & tertio die aliud ædificabo absque manufactum.

Sed neque sic æquale erat eorum testimonium.

Tunc surrexit summus sacerdos in medium, & interrogauit Iesum, & ait: Tu verum quidem te ipsum testificatus es?

Ipse vero Iesus tacebat, & nihil ei respondit. Rursum interrogauit eum summus sacerdos, & ait: Tune es ille Messias, filius Benedicti?

Ipse vero Iesus ait: Ego sum, & videbitis Filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem super nubes cœli.

Summus autem sacerdos scidit tunicam suam, & ait: Quid amplius requirimus testes?

Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Illi pronunciarunt quòd esset reus mortis.

Et surrexerunt quidam conspuere in faciem ipsius, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Vaticinare: quique percutiebant eum super maxillas ipsius.

Petrus autem esset in atrio, venit quædam ancilla summi sacerdotis.

Videns autem Petrum calefacientem se, respiciens in eum dixit ei: Et tu cum Iesu Nazareno eras.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et reuersus inuenit eos denuò dormientes (erant enim oculi eorum grauati) & non sciebant quid ei responderent.

Et venit tertiò, & ait illis: Dormitis reliquum & requiescitis. Sufficit: venit hora: ecce traditur filius hominis in manus peccatorum.

Surgite, eamus: ecce tradēs me appropinquauit.

Et statim adhuc eo loquente, adest Iudas vnus existens duodecim, & cum eo turba multa cum gladijs & lignis, à summis Sacerdotibus & Scribis & senioribus.

Dederat autem tradens eum consignum eis, dicens: Quemcunq; osculatus fuero, ipse est: prehendite eum, & abducite tutò.

Et veniens statim accedens ad eum, ait: Gaude Rabbi: & osculatus est eum.

Illi verò injecerunt in eum manus suas, & prehenderunt eum.

Vnus autem quidam astantium exerēs gladium, percussit seruum summi Sacerdotis, & abstulit illius auriculam.

Et respondens Iesus, ait illis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs & lignis comprehendere me?

Quotidie eram apud vos in templo docens, & non prehendistis me, sed vt impleantur Scripturæ

Et relinquentes eum, omnes fugerunt.

Et vnus quidam iuuenis sequebatur eum amictus sindone super nudo: & tenent eum iuuenes.

Ille autē relinquēs sindonē, nud⁹ profugit ab eis.

Et abduxerunt Iesum ad summum Sacerdotem, & conueniunt eò omnes summi Sacerdotes, & seniores, & Scribę.

Et Petrus à longè secutus est eum vsque intrò in atrium summi Sacerdotis: & erat considens cum ministris & calefaciens se ad lumen.

At summi Sacerdotes, & omnis consessus quærebant aduersus Iesum testimonium, ad morte afficiendum eum, & non inueniebant.

Multi enim testimonium falsum dicebant aduersus eum: & paria testimonia non erant.

Et quidam surgentes, falsum testimonium ferebant aduersus eum, dicentes:

Quoniam nos audiuimus eum dicentem: Quod ego dissoluam templum hoc manufactum, & per tres dies aliud non manufactum ædificabo.

Et nec sic par erat testimonium illorum.

Et exurgens summus Sacerdos in medium, interrogauit Iesum, dicens: Non respōdes quicquam quid hi te aduersum testantur?

Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus Sacerdos interrogabat eum, & dicit ei: Tu es Christus filius benedicti?

At Iesus dixit: Ego sum: & videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis: & venientem cum nubibus cæli.

At summus Sacerdos disrumpens vestes suas, ait: Quid adhuc vsum habemus testium?

Audistis blasphemiā, quid vobis videtur? Ii autem omnes condemnauerunt eum obnoxium esse mortis.

Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem eius, & colaphizare eum, & dicere ei: Prophetiza. & ministri alapis eum impetebant.

Et existente Petro in aula inferius, venit vna ancillarum summi Sacerdotis.

Et videns Petrum calefacientem se, intuita illum, ait: Et tu cum Nazareno Iesu eras.

Transl. Erasm. Rotterod.

Et reuersus offendit illos rursum dormientes. erant enim oculi eorum grauati: neque sciebant quid illi responderent.

Et venit tertio, dicitq; illis: Dormite posthac & requiescite. Sufficit. Venit hora, ecce traditur filius hominis in manus peccatorum.

Surgite, eamus. Ecce qui prodit me, appropinquat.

Et continuo adhuc eo loquente accedit Iudas, qui erat vnus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fustibus à summis sacerdotibus & scribis & senioribus.

Dederat autem is qui prodebat eum, commune signum illis, dicens: Quemcunq; osculatus fuero, is est, comprehendite illum, & abducite caute.

Et cum venisset protinus, accedit ad illum, dicitq; ei: Rabbi, rabbi, ac deosculatus est eum.

Illi vero iniecerunt in illum manus suas, & comprehenderunt eum.

Vnus autem quispiam astantium educto gladio percussit seruum summi sacerdotis, & amputauit eius auriculam.

Et respondens Iesus dixit illis: Tanquam ad latronem existis cum gladijs ac fustibus ad comprehendendum me.

Quotidie eram apud vos in templo docens, & non comprehendistis me, sed ista fiunt, vt impleantur scripturæ.

Et relicto illo omnes fugerunt.

Et vnus quispiā adolescētul⁹ sequebatur illū circūamictꝰ sindone super nudū, & cōprehenderunt illū adolescentuli.

Ille vero relicta sindone nudus effugit ab illis.

Et abduxerunt Iesum ad summum sacerdotem. Et conueniunt cum illo omnes summi sacerdotes & seniores & scribæ

Et Petrus eminus sequebatur illum donec venisset in atrium summi sacerdotis, & erat sedens vna cum ministris, & calefiebat ad lumen.

Summi vero sacerdotes & totum concilium quærebant aduersus Iesum testimonium, vt morti traderent eum nec inueniebant.

Nam multi falsum testimonium dixerant aduersus illum, nec erant satis idonea testimonia.

Et quidam assurgebant & falsum testimonium ferebant aduersus illum dicentes:

Nos audiuimus eum dicentem: Ego diruam templum hoc quod est manibus factum, & tribus diebus aliud sine manibus factum extruam.

Et ne sic quidem satis idonea erant testimonia illorum.

Et surgens summus sacerdos in medium, interrogabat Iesum, dicens: Non respondes quicquam? Quid isti aduersum te dicunt testimonia?

At ille tacebat, neque quicquam respondebat. Rursum summus sacerdos interrogauit, & dicit illi: Tu es ille Christus, filius Benedicti?

Iesus autem dixit: Ego sum. & videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cæli.

At Summus sacerdos dilacerans vestes suas, dixit: Quid præterea habemus opus testibus?

Audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? Illi vero omnes condemnauerunt eum esse reum mortis.

Et cœperunt quidam conspuere in eum, & obuelare faciem illius, & colaphis eum cædere, & dicere illi: Diuina. Ac ministri alapas illi impingebant.

Et cum esset Petrus in atrio inferius, venit vna ancillarum summi sacerdotis,

Cumq; vidisset Petrum calefacientem se, intuita illum, dicit: Et tu cum Nazareno Iesu fuisti?

Vulgat. Editio.

At ille negauit, dicens: Neque ſcio, neque noui, quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantauit.

*Matt.26 71. * Rurſus autem cum vidiſſet illum ancilla, cæpit dicere circumſtantibus: Quia hic ex illis eſt.

*Lu. 22. 58. Ioa.18.25 At ille iterum negauit. * Et poſt puſillum rurſus qui aſtabant, dicebant Petro: Vere ex illis es: nam & Galilæus es.

Ille autem cœpit anathematizare, & iurare: Quia neſcio hominem iſtum, quem dicitis.

*Matt.26 74. Et ſtatim gallus iterum cantauit. * Et recordatus eſt Petrus verbi, quod dixerat ei Ieſus: Prius quam gallus cantet bis, ter me negabis. Et cœpit flere.

CAP. XV.

Mat.27.1 Lu.22.66 Ioa.18.28. ET confeſtim mane conſilium facientes ſummi ſacerdotes cum ſenioribus, & Scribis, & vniuerſo concilio, vinctes Ieſum duxerunt, & tradiderunt Pilato.

Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex Iudæorũ? At ille reſpondens, ait illi: Tu dicis.

*Matt.27 12. * Et accuſabant eum Sũmi ſacerdotes in multis.

Lu.23.6. Ioa.18.33 Pilatus autem rurſum interrogauit eum, dicẽs: Non reſpondes quidquam? Vide in quantis te accuſant.

Ieſus autem amplius nihil reſpondit, ita vt miraretur Pilatus.

Per diem autem feſtum ſolebat dimittere illis vnum ex vinctis quemcumque petiſſent.

Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum ſeditioſis erat vinctus, qui in ſeditione fecerat homicidium.

Et cum aſcẽdiſſet turba, cœpit rogare, ſicut ſemper faciebat illis.

Pilatus autem reſpondit eis, & dixit: Vultis dimittam vobis regem Iudæorum?

Sciebat enim quod per inuidiã tradidiſſent eum Summi ſacerdotes.

Pontifices autem concitauerunt turbam, vt magis Barabbam dimitteret eis.

*Matt.27 22. Lu.23.14 *Ioa.18.39 & 19. Pilatus autem iterum reſpondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam regi Iudæorum?

At illi iterum clamauerunt, crucifige eum.

Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

Pilatus autem volens populo ſatisfacere, dimiſit illis Barabbam, & tradidit Ieſum flagellis cæſum, vt crucifigeretur.

*Matt.27 27. Ioa.19.2. * Milites autem duxerunt eum in atrium prætorij, & conuocant totam cohortem.

Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes ſpineam coronam.

Et cœperunt ſalutare eum: Aue rex Iudæorum.

Et percutiebant caput eius arundine, & conſpuebant eum, & ponentes genua, adorabant eum.

Et Poſtquam illuſerunt ei, exuerunt illum purpura, & induerunt eum veſtimentis ſuis: & educunt illum vt crucifigerent eum.

*Matt.27 32. Luc. 23. 26. * Et angariauerunt prætereuntem quempiam Simonem Cyrenæum venientem de villa, patrem Alexandri, & Rufi, vt tolleret crucem eius.

Et perducunt illum in Golgotha locum: quod eſt interpretatum Caluariæ locus.

Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: & non accepit.

Tranſl. ex Syriac.

Ipſe vero inficiatus eſt, & ait: Ego neſcio quid tu dicas. Et exiuit extra in veſtibulum, & cantauit gallus.

Et rurſus eum conſpicata puella illa, cœpit dicere ijs qui adſtabant: Iſte quoque ex ipſis eſt.

Ipſe vero rurſum negauit. Et paulò poſt iterum ij qui adſtabant dixerunt Kipho: Verè & tu ex ipſis es: namq; Galilæus es, & ſermo tuus ſimilis eſt.

Ipſe autem cœpit ſe deuouere, & iurare: Non noui hominem iſtum, quem dicitis.

Et in illa ipſa hora gallus cantauit ſecunda vice. Et recordatus eſt Schemeoun ſermonis ipſius Ieſchua quem dixerat ei: Priuſquam cantaueris gallus duabus vicibus, ter me negabis. Cœpitq; flere.

CAP. XV.

STatim autem diluculo conſilium inierũt Principes ſacerdotum cum ſenioribus, & cum Scribis, & cum tota ſynagoga, ac vinxerunt Ieſchua, eumque abduxere, & tradiderunt Pralato præſidi. Ieãlio ad Matutinas in Paraſceue Crucifixionis.

Interrogauit autem eũ Pilatus: Tu ne es ille rex Iehoudæorum? ipſe vero reſpondit & ait ei: Tu dixiſti.

Et accuſabant eum Principes ſacerdotum in multis.

Ipſe vero Pilatus rurſus interrogauit eum, & dixit ei: Ne verbum quidem reſpondes? Vide quàm multa teſtificantur contra te.

Ipſe autem Ieſchua nullum verbum protulit, ita vt miraretur Pilatus.

Moris autem erat: vt in quocunque feſto dimitteretur eis vinctus vnus, quem ipſi poſtulaſſent.

Erat autem aliquis qui vocabatur Bar-Abba vinctus cum ſeditioſis illis, qui eadem in ſeditione fecerant.

Et vociferatus eſt populus, cœpitque poſtulare, prout conſuetum erat ipſis facere.

Ipſe verò Pilatus reſpondit, & ait: Vultis dimittam vobis regem illum Iehoudæorum?

Nouerat enim Pilatus quòd per inuidiam tradiderant eum Principes ſacerdotum.

Principes autem ſacerdotum magis concitarunt turbas, vt dimitteretur eis Bar-Abba.

At ipſe Pilatus dixit eis: Quid igitur vultis faciam illi, quem vos vocatis Regem Iehoudæorum?

Illi verò rurſus vociferati ſunt, crucifige eum.

Ipſe autem Pilatus ſubdit eis: Quid enim mali fecit? Illi verò magis clamabant; Crucifige eum.

Pilatus autem voluit facere voluntatem turbarum, & ſoluit eis Bar-Abba, tradiditque eis Ieſchua quum flagellatus eſſet vt crucifigeretur.

Caterum milites abduxerunt eum in atrium interius quod eſt prætorium, & aduocauerunt totam caternam.

Et induerunt eum purpura, & implexam impoſuerunt ei coronam ſpineam.

Cœperuntque eum ſalutare: Aue Rex Iehoudæorum.

Et percutiebant eum in caput ipſius calamo, & conſpuebant in faciem eius, ac ſummittebant genua ſua, & adorabant eum.

Quumque illuſiſſent ei, exuerunt eum purpura, & induerunt eum veſtimentis ipſius, eumque eduxerunt vt cruci ſuffigerent.

Porrò angariarunt quemdam prætereuntem Schemeoun Kourinæum (venientem ex pago, patrem Alexandri, & Ruſi) vt bajularet crucem eius. *Ad horã tertiam.

Et adduxerunt eum in locum Golgoutho, qui exponitur Cranium capitis.

Et dederunt ei bibendum vinum miſtum cum myrrha: ipſe verò non ſumpſit.

Transl. B. Ariæ Mont.

Ille autem negauit, dicens: Non noui neq; ſcio quid tu dicis: Et exiit foras in veſtibulũ, & gallus cantauit.

Et ancilla videns eum rurſum, cæpit dicere aſtantibus: Quia hic ex illis eſt.

ille autem iterum negauit. Et poſt puſillum rurſus aſtantes dicebant Petro: Vere ex illis es: Etenim Galilæus es, & locutio tua ſimilat.

Ille autem cœpit anathematizare & iurare: Quia non noui hominem iſtum, quem dicitis.

Et ex ſecundo gallus cantauit. Et recordatus eſt Petrus verbi, quod dixerat ei Ieſus: Quod ante gallum vociferari bis, negabis me ter. Et ſeparans ſe, fleuit.

CAP. XV.

ET confeſtim in mane conſiliũ facientes ſummi ſacerdotes cum ſenioribus, & Scribis, & vniuerſus conſeſſus vincientes Ieſum, abduxerunt, & tradiderunt Pilato.

Et interrogauit eum Pilatus: Tu es rex Iudæorũ? Ille autem reſpondens, ait illi: Tu dicis.

Et accuſabant eum Sũmi ſacerdotes multa. ipſe autem nihil reſpondebat.

At Pilatus rurſum interrogauit eum, dicens: Non reſpondes quidquam? Vide quanta te aduerſum teſtantur.

At Ieſus amplius nihil reſpondit, ita vt mirari Pilatum.

Iuxta vero feſtum ſoluebat illis vnum vinctum quemcumque petiſſent.

Erat autem dictus Barabbas, cum ſeditioſis vinctus, qui in ſeditione homicidium fecerant.

Et vociferata turba, cœpit poſtulare, ſicut ſemper faciebat illis.

At Pilatus reſpondit eis, dicens: Vultis abſoluam vobis regem Iudæorum?

Sciebat enim quod per inuidiã tradidiſſent eum Summi ſacerdotes.

At ſummi Sacerdotes concitauerunt turbam, vt magis Barabbam abſolueret eis.

At Pilatus reſpondens iterum ait illis: Quid ergo vultis faciam quẽ dicitis regem Iudæorum?

Illi autem iterum clamauerunt: Crucifige eum.

At Pilatus dicebat illis: Quid enim malum fecit? Illi autem abundantius clamabant: Crucifige eum.

At Pilatus volens populo ſufficiens facere, abſoluit illis Barabbam, & tradidit Ieſum flagellans, vt crucifigeretur.

At milites abduxerunt eum intra aulam, quod eſt prætorium: & conuocant totam cohortem:

Et induunt eum purpuram, & circumponunt ei plectentes ſpineam coronam.

Et cœperunt ſalutare eum & dicere: Gaude rex Iudæorum.

Et percutiebant eius caput arundine: & conſpuebant eum, & ponentes genua adorabant eum.

Et Poſtquam illuſerunt ei, exuerunt illum purpuram, & induerunt eum veſtimenta propria: & educunt illum vt crucifigerent eum.

* Et angariant prætereuntem quempiam Simonem Cyrenæum venientem ex agro, patrem Alexandri, & Ruſi vt tolleret crucem eius.

Et perducunt illum in Golgotha locum: quod eſt interpretatum, Caluariæ locus.

Et dabant ei bibere myrrhatum vinum: is vero non accepit.

Transl. Eraſm. Rotterod.

At ille negauit, dicens: Non noui, neque ſcio quid dicas. Et exiuit foras in veſtibulum, & gallus cecinit.

Et ancilla cum vidiſſet eum, rurſum cœpit dicere his qui adſtabant: Hic ex illis eſt.

At ille rurſum negabat, ac paulò poſt iterum, qui adſtabant, dicebant Petro: Vere ex illis es, nam, & Galilæus es, & loquela tua conuenit.

At ille cœpit execrari ac deierare, non noui hominem illum de quo dicitis.

Et iterum gallus cecinit. Recordatusq; eſt Petrus verbi quod dixerat illi Ieſus: Priusquam gallus cecinerit bis, abnegabis me ter, cœpitq; flere.

CAP. XV.

ET confeſtim diluculo concilio inito ſummi ſacerdotes cum ſenioribus & ſcribis ac toto conſeſſu vinctum Ieſum abduxerunt, tradiderunt q; Pilato.

Et interrogauit eum Pilatus: Tu es ille rex Iudæorum? At ille reſpondes, dixit illi: Tu dicis?

Et accuſabant eum ſummi ſacerdotes de multis.

Pilatus autem rurſus interrogauit illum, dicens: Non reſpondes quicquam? ecce quam multa aduerſus te teſtantur?

Ieſus autem deinde nihil reſpondit, adeo vt admiraretur Pilatus.

Cæterum in feſto dimittebat illis vnum vinctum, quencunque poſtulaſſent.

Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum ſeditionis autoribus fuerat vinctus, qui per ſeditionem eadem patrauerant.

Et cum acclamaſſet turba, cœpit flagitare, vt faceret quemadmodum ſemper fecerat ipſis.

Pilatus autem reſpondit eis, dicens: Vultis dimittam vobis regem illum Iudæorum?

Sciebat enim quod propter inuidiam tradidiſſent illum ſummi Sacerdotes.

Summi vero ſacerdotes concitauerunt turbam, vt potius Barrabam dimitteret ipſis.

Pilatus autem reſpondens rurſum, ait illis: Quid igitur vultis faciam ei, quem dicitis regem Iudæorum?

At illi rurſum clamauerunt: Crucifige iſtum.

Pilatus autem dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi vehementius clamauerunt: Crucifige eum.

Pilatus vero volens turbæ facere ſatis, dimiſit illis Barrabam, & tradidit Ieſum flagellatum, vt crucifigeretur.

Milites autem abduxerunt eum intrò in atrium, quod eſt prætorium, & conuocant totam cohortem.

Et induunt illum purpura, & circumponunt ei contextam ſpinis coronam.

Et cœperunt ſalutare illum: Aue rex Iudæorum.

Et verberabant illius caput arundine, & inſpuebant in illum, & poſitis genibus adorabant illum.

Et cum illuſiſſent ei, exuerunt eum purpura, & induerunt illum veſtibus propriis: & educunt eum, vt crucifigerent eum.

Et coegerunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenenſem, qui veniebat ex agro, patrem Alexandri & Ruſi, vt tolleret crucem eius.

Et ducunt illum in Golgotha locum, quod eſt, ſi interpreteris, Caluariæ locus.

Et dederunt illi bibere myrrhatum vinum, ſed ille non ſumpſit.

Vulgat. Editio.

* Matt.27 35. Lu.23. 34 Io. 19.24 * Et crucifigentes eum, diuiſerunt veſtimenta eius, mittentes ſortem ſuper eis, quis quid tolleret.

Erat autem hora tertia: & crucifixerunt eum.

Et erat titulus cauſæ eius inſcriptus: REX IVDÆORVM.

Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à dextris, & alium à ſiniſtris eius.

*Iſ.53.12 * Et impleta eſt ſcriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputatus eſt.

* Io.2.19 Et prætereuntes blaſphemabant eum, mouentes capita ſua, & dicentes: * Vah qui deſtruis templum Dei, & in tribus diebus reædificas:

Saluum fac temetipſum deſcendens de cruce.

Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant: Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere.

Chriſtus rex Iſrael deſcendat nunc de cruce, vt videamus & credamus. Et qui cum eo crucifixi erant, conuitiabantur ei.

Et facta hora ſexta, tenebræ factæ ſunt per totam terram vſq; in horam nonam.

* Pſ. 21.2 Mat. 27. 46. Et hora nona exclamauit Ieſus voce magna, dicēs: * Eloi, eloi, lamma ſabacthani? quod eſt interpretatum: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?

Et quidam de circumſtantibus audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.

Currens autem vnus, & implens ſpongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus ſi veniat Elias ad deponendum eum.

Ieſus autem emiſſa voce magna expirauit.

Et velum templi ſciſſum eſt in duo, à ſummo vſque deorſum.

Videns autem Centurio qui ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo filius Dei erat.

* Mat.27. 55. * Erant autem & mulieres de longè aſpicientes: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioſeph mater, & Salome.

* Luc.8.2 Et cum eſſet in Galilæa, ſequebantur eum, * & miniſtrabant ei, & aliæ multæ quæ ſimul cum eo aſcenderant Ieroſolymam.

*Mat. 27. 57. Lu.23. 50 Io. 19.38. * Et cum iam ſero eſſet factum (quia erat Paraſceue, quod eſt ante Sabbatum.)

Venit Ioſeph ab Arimathæa nobilis decurio, qui & ipſe erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu.

Pilatus autem mirabatur ſi iam obiiſſet. Et accerſito Centurione, interrogauit eum ſi iam mortuus eſſet.

Et cum cognouiſſet à Centurione, donauit corpus Ioſeph

Ioſeph autem mercatus ſindonem, & deponens eum inuoluit ſindone: & poſuit eum in monumento quod erat exciſum de petra, & aduoluit lapidem ad oſtium monumenti.

Maria autem Magdalene, & Maria Ioſeph aſpiciebant vbi poneretur.

CAP. XVI.

Mat. 28.1 Lu.24.1. Io.20.1. ET cum tranſiſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata vt venientes vngerent Ieſum.

Et valdè manè vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam Sole.

Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?

Tranſl. ex Syriac.

24 *Quumque cruce ſuffixiſſent eum, partiti ſunt veſtimenta eius, & iecerunt ſuper ea ſortem, quid quis acciperet.*

25 *Erat autem hora tertia: quum cruci affixerunt eum.*

26 *Eratque inſcripta occaſio mortis ipſius inſcriptione illa: HIC EST REX ILLE IHOVDÆORVM.*

27 *In ſuper crucifixerunt cum eo duos latrones: vnum à dextera eius, & alterum ab eius ſiniſtra.*

28 *Et impleta eſt ſcriptura quæ dicit: Cùm flagitioſis annumeratus eſt.*

29 * *Quin etiam ij qui præteribant blaſphemabant in eum, & motantes capita ſua dicebant: O tu qui deſſoluis templum, & ædificas illud triduo!* * Media duc.

30 *Libera teipſum, & deſcende de cruce.*

31 *Similiter autem, & Principes ſacerdotum videbant vnus cum alio, nec non Scribæ, & dicebant: Alios ſeruauit, ſeipſum non poteſt ſeruare.*

32 *Meſchicho ille rex Iſroel deſcendat nunc de cruce, vt videamus, & credamus ei. Quin etiam illi qui erant crucifixi cum eo, exprobrabant ei.*

33 * *Quumque eſſent ſex horæ, factæ ſunt tenebræ ſuper vniuerſam terram vſque ad horam nonam.* * Ad nonam horā.

34 *Et hora nona exclamauit Ieſchua alta voce, & ait: Il, Il, lemono ſchebakthoni, hoc eſt, Deus mi, Deus mi, quare dereliquiſti me?*

35 *Quidam autem qui audierunt ex ijs qui adſtabant, dicebant: Illio vocauit.*

36 *Cucurrit autem quidam, & implenit ſpongiam aceto, alligauitque calamo vt propinaret ei, & dicebant: Sinite, videamus an veniat Illio deſcenſum ei præbiturus.*

37 *Ipſe verò Ieſchua clamauit alta voce, & expirauit.*

38 *Et ſuperficies valuarum templi ſciſſa eſt in duas partes, à ſummo vſque ad imum.*

39 *Quum vidiſſet autem Centurio ille, qui adſtabat ex aduerſo eius, eum ita clamaſſe, & expiraſſe, dixit: Verè homoiſte erat filius Dei.*

40 *Erant autem mulieres procul ſpectantes: Mariā Magdeloitho, & Mariam mater Iaakoub minoris & Ioſi, & Scholoum.*

41 *Illæ quam ipſe eſſet in Galilæa, adhæſerant ei, & miniſtrauerant ei, aliæque quam plurimæ quæ aſcenderant cum eo ad Ouriſchlem.*

42 * *Et quum eſſet veſpera Paraſceue, hoc eſt, ante ſabbathum:* * Ad Veſperā Sabbathi.

43 *Venit Iauſeph ille ex Rometho honorabilis ſenator, qui & ipſe præſtolabatur regnum Dei: & confidens introiit ad Pilatum, petiitq; corpus ipſius Ieſchua.*

44 *Pilatus autem miratus eſt ſi iam mortuus eſſet. Et aduocauit Centurionem, & interrogauit eum an iam dudum mortuus eſſet.*

45 *Quumque didiciſſet, dedit corpus ipſius Iauſepho.*

46 *Emitq; Iauſeph linteum, & ipſum detractum inuoluit eo, ac depoſuit in ſepulchro quod exciſum erat in rupe, & aduoluit ſaxum ad oſtium ſepulchri.*

47 *Mariam verò Magdeloitho, & Mariam illa Ioſi mater ſpectabant vbi poneretur.*

CAP. XVI.

ET quum præteriiſſet ſabbathum, Mariam Magdeloitho, & Mariam Iaakoub, & Scholoum, emerunt aromata, vt venirent eum vnctura. * Oblatio Dominica reſurrectionis.

2 * *Diluculo verò prima ſabbathi venerunt ad domum ſepulchri quum ſol eſſet exortus.*

3 *Et dicebant apud ſe: Sed quis reuoluturus eſt nobis ſaxum ab oſtio domus ſepulchri?*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et crucifigentes eum, diuiſerunt veſtimenta eius, mittentes ſortem ſuper eis, quis quid tolleret.

Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.
Et erat inſcriptio cauſæ eius inſcripta: REX IVDAEORVM.
Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à dextris, & vnum à ſiniſtris eius.
Et impleta eſt ſcriptura dicens: Et cum iniquis reputatus eſt.
Et prætereuntes blaſphemabant eum, mouentes capita ſua, & dicentes: Vah deſtruens templum, & in tribus diebus ædificans:
Serua temetipſum, & deſcende de cruce.
Similiter & ſummi Sacerdos illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant. Alios ſeruauit, ſeipſum non poteſt ſeruare.
Chriſtus rex Iſrael deſcendat nunc de cruce, vt videamus & credamus. Et concrucifixi ei exprobrabant ei.
Facta autem hora ſexta, tenebræ factæ ſunt per totam terram vſq; in horam nonam.
Et hora nona exclamauit Ieſus voce magna, dicens Eloi, eloi lamma ſabachthani? quod eſt interpretatum: Deus meus, Deus meus, in quid me dereliquiſti?
Et quidam aſtantium audientes, dicebant: Ecce Eliam vocat.
Currens autem vnus, & implens ſpongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei, dicens: Sinite, videamus ſi veniat Elias detrahere eum.
At Ieſus emittens vocem magnam, expirauit.
Et interexpanſum templi ſciſſum eſt in duo, à ſurſum vſque deorſum.
Videns autem Centurio aſtans ex aduerſo eius, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè homo hic filius erat Dei.
Erant autem & mulieres de longè ſpectantes, in quibus erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi parui, & Ioſe mater, & Salome.
Quæ & cum eſſet in Galilæa, ſequebantur eum, & miniſtrabant ei, & aliæ multæ illæ ſimul conſcenſæ ei in Hieroſolymam.
Et iam ſero facto, (quia erat Paraſceue, quod eſt ante Sabbatum.)
Venit Ioſeph ab Arimathæa, honeſtus cõſul, qui & ipſe erat expectans regnum Dei, & auſus introiuit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu.
At Pilatus mirabatur ſi iam mortuus fuiſſet. Et aduocans Centurionem, interrogauit eum ſi dudum mortuus eſſet.
Et cognoſcens à Centurione, donauit corpus Ioſeph.
Et mercatus ſindonem, & detrahens eum, inuoluit ſindone: & poſuit eum in monumento quod erat exciſum de petra: & aduoluit lapidem ad oſtium monumenti.
At Maria Magdalene, & Maria Ioſe ſpectabant vbi poneretur.

CAP. XVI.

ET peracto Sabbato, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum.
Et valdè manè vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, exorto Sole.
Et dicebant ad ſeſe: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?

Tranſl. Eraſm. Rotterod.

Cumq; crucifixiſſent eum, partiti ſunt veſtimenta eius, mittentes ſortem ſuper illa, quis quid tolleret.

Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.
Et erat inſcriptio cauſæ illius inſcripta: REX IVDÆORVM.
Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à dextris, & alterum à ſiniſtris eius.
Et impleta eſt ſcriptura, quæ dicit: Et cum iniquis deputatus eſt.
Et qui prætereibant, conuiciabantur illi mouentes capita ſua ac dicentes: Va qui demoliris templum, & in tribus diebus extruis.
Serua teipſum, & deſcende de cruce.
Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes inter ſeſe cum ſcribis, dicebant: Alios ſeruauit, ſeipſum ſeruare non poteſt.
Chriſtus ille Rex Iſrael deſcendat nunc de cruce, vt videamus & credamus. Et qui crucifixi fuerant cum illo, probra iaciebant in eum.
Cum vero facta eſſet hora ſexta, tenebræ ortæ ſunt ſuper totam terram, vſq; ad horam nonam.
Et hora nona clamauit Ieſus voce magna, dicens: Eloi, eloi, lama ſabachtani. quod eſt, ſi quis interpretetur, Deus meus Deus meus, cur me deſeruiſti?

Et quidam aſtantium cum audiſſent, dicebant: Ecce Eliam vocat.
Accurrit autem quidam, & impleta ſpongia aceto, impoſitaq; harundini porrexit illi potum, dicens: Sinite, videamus, an venturus ſit Helias, ad deponendum eum.

Ieſus autem emiſſa voce magna, expirauit. Et velum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo vſq; ad imum.

Cum vidiſſet autem centurio, qui adſtabat ex aduerſo illi, quod ſic emiſſo clamore expiraſſet, dixit: Verè homo hic filius erat Dei.
Erant autem & mulieres è longinquo ſpectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi prrui, & Ioſe mater, & Salome.
Quæ etiam cum eſſet in Galilæa ſecutæ fuerant illum, & miniſtrauerant ei, aliæq; complures quæ ſimul aſcenderant cum eo Hieroſolymam.
Et cum iam veniſſet veſperæ, quoniam erat paraſceue, quæ præcedit ſabbatum.
Venit Ioſeph ortus ex ciuitate Arimathæa, honeſtus ſenator, qui & ipſe erat expectans regnum Dei, & ſumpta audacia, ingreſſus eſt ad Pilatũ, & petijt ab eo corpus Ieſu.
Pilatus autem admirtus eſt, ſi iam mortuus eſſet, & accerſito ad ſe centurione, interrogauit illum, an iamdudum mortuus fuiſſet.
Et recognita ex centurione, donauit corpus ipſi Ioſeph.

Et is mercatus ſindonem, depoſitum eum inuoluit ſindoni, depoſuitq; in monumento, quod erat exciſum è petra. Et aduoluit lapidem ad oſtium monumenti.

At Maria Magdalene & Maria Ioſe ſpectabant vbi poneretur.

CAP. XVI.

ET cum præteriiſſet ſabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venirent & vngerent eum.
Et ſummo diluculo diei primi ſabbatorum veniunt ad monumentum, exorto ſole.
Dicebantq; inter ſeſe: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?

Vulgat. Editio.

Et reſpicientes viderunt reuolutum lapidem: Erat quippe magnus valde.

* Mat. 28 5. Luc. 24.4 Io.20.12. * Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris, coopertum ſtola candida.& obſtupuerunt.

Qui dicit illis: Nolite expaueſcere: Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum: ſurrexit, non eſt hic. Ecce locus vbi poſuerunt eum.

* Sup. 14. 28. Sed ite, dicite diſcipulis eius,& Petro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, *ſicut dixit vobis.

At illæ exeuntes fugerunt à monumento: inuaſerat enim eas tremor & pauor: & nemini quidquam dixerunt: timebant enim.

*Io. 20. 16. Surgens autem mane * prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia.

Illa vadens nuntiauit his qui cum eo fuerant, lugentibus & flentibus.

Et illi audientes quia viueret & viſus eſſet ab ea, non crediderunt.

*Lu.24. 13. * Poſt hæc autem duobus ex his ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie euntibus in villam:

Et illi euntes nuntiauerunt cæteris: nec illis crediderunt.

Nouiſſime recumbentibus illis vndecim apparuit: & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis: quia iis, qui viderant eum reſurrexiſſe non crediderunt.

Et dixit eis: Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.

Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit: qui vero non crediderit condemnabitur.

*Act. 16. 18.& 2.4. & 10. 45. Act. 28.5. 8. Signa autẽ eos qui crediderint, hæc ſequentur: * In nomine meo dæmonia eiicient: Linguis loquentur nouis:

Serpentes tollent: Et ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit: Super ægros manus imponent, & benè habebunt.

*Luc. 24. 51. Et Dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, *aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet à dextris Dei.

Illi autem profecti, prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.

Tranſl. ex Syriac.

4 *Et reſpicientes vident deuolutum eſſe ſaxum: erat enim ingens admodum.*

5 *Ingreſſæ itaq; in domum ſepulchri conſpicantur adoleſcentem ſedentem à dextera, & indutum ſtola candida, & perculſæ ſunt.*

6 *Is autem dixit eis: Ne timeatis: Ieſchua Nazarenum quæritis illum qui fuit crucifixus: ſurrexit, non eſt hic: en locus vbi poſitus fuerat.*

7 *Sed abite dicturæ diſcipulis ipſius & Kipho: Ecce præit vobis in Galilæam: illic eum videbitis ſicut dixit vobis.*

8 *Quod quum audiſſent, currẽtes exiluerunt à ſepulchro: tenebat enim eas ſtupor & tremor, & nemini quicquam dicebant, quippe quæ expaueſcerent.*

9 *Diluculo autem prima Sabbathi reſurrexit, & apparuit primùm ipſi Mariam Magdaloutho, ex qua ſeptem dæmonia eiecerat.*

10 *Et ea profecta annunciauit ijs, qui cum eo fuerant, lugentibus ac flentibus.*

11 *Qui quum audiſſent eas dicentes ipſum viuere, & apparuiſſe ſibi, fidem eis haud quaquam adhibuere.*

12 *Poſtea apparuit duobus ex ipſis alia ſpecie, quum ambularent, & proficiſcerentur in villam:*

13 *Et illi profecti dixerunt cæteris: qui ne illis quidem crediderunt.*

14 ** Poſtremò verò apparuit ipſis duodecim quum diſcumberent, & exprobrauit exiguam eorum fidem, & duriciem cordis ipſorum: quippe quibus qui conſpexerant eum ſuſcitatum, non credidiſſent.* * Ad ch. Iſcarioten Aſcenſionis.

15 *Et ait illis: Proficiſcimini in vniuerſum mundum, & & prædicate Euangelium meum omni creaturæ.*

16 *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.*

17 *Signa autem eos qui crediderint hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eycient: & linguis nouis loquentur:*

18 *Et ſerpentes tollent: & ſi toxicum mortiferum biberint, non nocebit eis: manus ſuas imponent ægrotis, & ſanitati reſtituentur.*

19 *Porrò Ieſchua Dominus noſter poſtquam locutus eum eis fuiſſet, cœlos conſcendit, conſiditque à dextera Dei.*

20 *Illi verò exierunt ac prædicauerunt vbique, & Dominus noſter adiuuabat eos, & confirmabat ſermones eorum per ſigna quæ ipſi edebant.*

FINIS.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et reſpicientes ſpectant quod deuolutus eſſet lapis. Erat quippe magnus valde.

Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris, circumamictũ ſtolam candidam & obſtupuerunt.

Ille vero dicit illis: Ne expaueſcite: Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum: ſurrexit, non eſt hic. Ecce locus vbi poſuerunt eum.

Sed ite, dicite diſcipulis eius, & Petro, quia præcedit vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis.

Et exeuntes fugerunt à monumento: tenebat autem eas tremor & ſtupor: & nemini nihil dixerunt: timebant enim.

Reſurgens autem Ieſus mane prima Sabbati, apparuit primum Mariæ Magdalenæ, ex qua eiecerat ſeptem dæmonia.

Illa profecta nuntiauit his cum eo exiſtentibus, lugentibus & flentibus.

Et illi audientes quia viueret & viſus eſſet ab ea, non crediderunt.

Poſt autem hæc duobus ex ipſis deambulantibus apparuit in alia forma euntibus in agrum.

Et illi abeuntes nuntiauerunt reliquis: nec illis crediderunt.

Poſterius recumbẽtibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum & duritiam cordis, quia videntibus eum exſuſcitatum non crediderunt.

Et dixit eis: Euntes in mundum vniuerſum, prædicite Euangelium omni creaturæ.

Credens & baptizatus ſaluabitur: at non credens condemnabitur.

Signa autem credentibus hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia eicient: Linguis loquentur nouis:

Serpentes tollent: Et ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit: Super ægros manus imponent, & pulchrè habebunt.

Quidem igitur Dominus poſt loqui eis, aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet à dextris Dei.

Illi autem egreſſi, prædicauerunt vbique: Domino cooperante, & ſermonem confirmante per ſubſequentia ſigna. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

4 *Et cum reſpexiſſent, vident lapidem eſſe reuolutum: nam erat magnus valde.*

5 *Et ingreſſi in monumentum, viderunt adoleſcentem ſedentem à dextris, amictum ſtola candida, & expauerunt.*

6 *At ille dicit eis: Ne expaueſcatis, Ieſum quæritis Nazarenum, qui fuit crucifixus: ſurrexit, non eſt hic: ecce locus, vbi poſuerant illum.*

7 *Sed abite, dicite diſcipulis eius & Petro, quod ille præcedit vos in Galilæam illic eum videbitis, ſicut dixit vobis.*

8 *Et abeuntes cito fugerunt à monumento. Habebat enim illas tremor & ſtupor, neque cuiquam quicquam dicebant: timebant enim.*

9 *Cum ſurrexiſſet autem Ieſus mane primo die ſabbathi, apparuit primum Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia.*

10 *Illa profecta, renunciauit iis, qui cum illo fuerant, lugentibus ac flentibus.*

11 *Et illi cum audiſſent, quod viueret, ac viſus eſſet ab illa, non crediderunt.*

12 *Poſthæc autem duobus ex ipſis ambulantibus, apparuit in alia forma euntibus rus.*

13 *Et illi abeuntes, ac renunciantes reliquis: nec hi illi crediderunt.*

14 *Poſtea diſcumbentibus illis vndecim apparuit: & exprobrauit illis incredulitatem ſuam, & cordis duritiem: quod his qui ipſum vidiſſent reſuſcitatum, non credidiſſent.*

15 *Et dixerat eis: Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ:*

16 *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.*

17 *Porrò ſigna eos qui crediderint, hæc ſubſequentur. Per nomen meum dæmonia ejicient: linguis loquentur nouis:*

18 *Serpentes tollent, Et ſi quid letale biberint, non nocebit eis. Super ægrotos manus imponent, & bene habebunt.*

19 *Itaq; Dominus quidem poſtquam locutus fuiſſet eis, receptus eſt in cœlum, & conſedit à dextris Dei.*

20 *Illi vero egreſſi, prædicauerunt vbique: Domino cooperante, & ſermonem confirmante per ſigna ſubſequentia.*

FINIS.

PROLOGVS
S. HIERONYMI
IN
EVANGELIVM
SECVNDVM LVCAM.

LVCAS Syrus natione Antiochenſis, arte medicus, diſcipulus Apoſtolorum, poſtea Paulum ſecutus vſque ad conſummationem eius, ſeruiẽs Domino ſine crimine: nam neque vxorem vnquam habens, neque filios, ſeptuaginta & quatuor annorum obijt in Bithynia, plenus ſpiritu ſancto. Qui, cum iam ſcripta eſſent Euangelia, per Matthæum quidem in Iudæa, per Marcum autem in Italia, ſancto inſtigante Spiritu in Achaiæ partibus hoc ſcripſit Euangelium, ſignificans etiam ipſe in principio, ante ſuum alia eſſe deſcripta. Cui extra ea quæ ordo Euangelicæ diſpoſitionis expoſcit; ea maxime neceſſitas laboris fuit, vt primum Græcis fidelibus omni prophetatione venturi in carnem Dei Chriſti manifeſtata humanitate, ne Iudaicis fabulis attenti in ſolo Legis deſiderio tenerentur: vel, ne hæreticis fabulis, & ſtultis ſollicitationibus ſeducti excideren t à veritate, elaboraret. Dehinc vt in principio Euangelij Iohannis natiuitate præſumpta, cui Euangelium ſcriberet, & in quo electus ſcriberet indicaret: conteſtans in ſe completa eſſe, quæ eſſent ab aliis inchoata. Cui ideo poſt baptiſmum filij Dei à perfectione generationis permiſſa eſt, vt requirentibus demonſtraret, in quo apprehendens erat per Nathan filium Dauid, introitu recurrentis in Deum generationis admiſſo, indiſparabilis Dei prædicans in hominibus Chriſtum ſuum, perfecti opus hominis redire in ſe per filium faceret, quæ per Dauid patrem venientibus iter præbebat in Chriſto. Cui Lucæ non immeritò & ſcribendorum Actuum Apoſto-

Digitized by Google

lorum poteſtas in miniſterio datur, vt Deo in Deum in pleno, & filio perditionis extincto; oratione ab Apoſtolis facta, ſorte Domini electionis numerus compleretur. Sicque Paulus cõſummationem Apoſtolicis Actibus daret, quem diu contra ſtimulum recalcitrantem Dominus elegiſſet. Quod & legentibus ac requirẽtibus Deum, & ſi per ſingula expediri à nobis vtile fuerat; ſciens tamen quod operantem agricolam oporteat primùm de fructibus ſuis edere, vitauimus publicam curioſitatem, ne non tam volentibus Deum demonſtraſſe videremur, quàm faſtidientibus prodidiſſe.

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM LVCAM.

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

QVoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ ſunt, rerum:

Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis:

Viſum eſt & mihi, aſſecuto omnia à principio diligenter ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile:

Vt cognoſcas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem.

Fuit in diebus Herodis, regis Iudææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias * de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabeth.

Erant autem iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela.

Et non erat illis filius eo quod eſſet Elizabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis.

Factum eſt autem, cum ſacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ ante Deum.

Secundum conſuetudinem ſacerdotij, ſorte exiit vt incenſum poneret, ingreſſus in templum Domini:

* Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi.

Apparuit autem illi Angelus Domini, ſtans à dexteris altaris incenſi.

Et Zacharias turbatus eſt videns, & timor irruit ſuper eum.

Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua: & vxor tua Elizabet pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem:

Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt:

Erit enim magnus coram Domino: & vinum, & ſiceram non bibet, & Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ:

Et multos filiorum Iſrael conuerteт ad Dominum Deum ipſorum:

Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu, & virtute Eliæ *: vt cõuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iuſtorum, parare Domino plebem perfectam.

Et dixit Zacharias ad Angelum: Vnde hoc ſciã? ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus ſuis.

Et reſpondens Angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel qui aſto ante Deum: & miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare.

Et ecce eris tacens, & non poteris loqui vſque in diem, quo hæc fiant, pro eo quod non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM LVCAM,

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *QVoniam plurimi voluerunt ſcribere narrationes earum actionum, in quibus nos contenti acquieuimus:* Lectio meliſſima emendationis ipſius textus.

2 *Prout tradiderunt nobis ij, qui à principio ſpectatores, ac miniſtri fuerunt ipſius ſermonis.*

3 *Viſum eſt etiam mihi quippe, qui fuerim impenitè proximus illis omnibus, ordine ſuo cuncta ad te ſcribere, viſtoriſſime Theophile.*

4 *Vt recognoſcas veritatem eorum ſermonum quibus eruditus fuiſti.*

5 *Fuit in diebus Herodis regis Iehoudæ, ſacerdos quidam nomine Zecario ex miniſterio domus Abia, vxor autem eius de filiabus Aharoun, cuius nomen erat Eliſchebaa.*

6 *Erant autem ambo iuſti coram Deo, & ambulantes in omnibus mandatis eius, & in iuſtitia Domini inculpatè.*

7 *Nullum porrò habebant filium, quandoquidem Eliſchebaa erat ſterilis, amboque erant multorum dierum.*

8 *Factum eſt autem, quum ipſe ſacerdotio fungeretur in ordine miniſterij ſui coram Deo.*

9 *Ritu ſaberdotij accidit ei, vt componeret ſuffitus, & ingreſſus eſt templum Domini:*

10 *Tota verò turba populi orabat foris tempore ſuffitus.*

11 *Et apparuit ipſi Zecario Angelus Domini ſtans à dextera altaris ſuffimenti*

12 *Et conturbatus eſt Zecario quum vidiſſet eum, & tremor irruit in eum.*

13 *Dixit autem ei Angelus: Ne timeas Zecario, quoniam exaudita eſt oratio tua: & vxor tua Eliſchebaa pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Iouchanon.*

14 *Eritque tibi gaudio, & exultationi, ac plurimi gaudebunt ipſius natiuitate.*

15 *Etenim futurus eſt magnus coram Domino: nec vinum, nec ſiceram bibet, & Spiritu ſanctitatis replebitur adhuc ipſe in vtero matris ſuæ exiſtens.*

16 *Multoſque ex filijs Iſroiel conuertet ad Dominum Deum ipſorum.*

17 *Et ipſe præcedet eum in Spiritu & virtute Iliæ prophetæ: vt conuertat cor patrum in filios, eoſque qui ſunt immorigeri ad ſcientiam rectorum, ac præparet Domino populum perfectum.*

18 *Et ait Zecario Angelo: Quomodo illud ſciam? ego enim ſum ſenex, & vxor mea prouecta in diebus ſuis.*

19 *Et reſpondit Angelus ac dixit ei: Ego ſum Gabriel qui adſto coram Deo: & miſſus ſum vt te alloquar, & hæc tibi euangelizem.*

20 *Nunc ſilebis, nec poteris loqui, ad eum vſque diem quo hæc fiant, quia non credidiſti hiſce ſermonibus meis, qui implebuntur tempore ſuo.*

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM LVCAM.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

QVoniam multi conati ſunt reordinare narrationem, de impletis in nobis rebus,

Sicut tradiderunt nobis, ab initio ipſi oculati, & miniſtri exiſtentes ſermonis.

Viſum eſt. & mihi aſſecuto altius omnia diligenter ſecundum ordinem tibi ſcribere, optime Theophile:

Vt agnoſcas de quibus inſtructus es ſermonum firmitudinem.

Factum eſt in diebus Herodis, regis Iudææ, ſacerdos quidam nomine Zacharia ex vice Abia, & vxor illius ex filiabus Aaron,& nomen eius Elizabeth.

Erant autem iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini irreprehenſibiles.

Et non erat illis natus eo quod Elizabeth erat ſterilis & ambo prouecti in diebus ſuis erant.

Factum eſt autem, in ſacerdotio fungendo ipſum in ordine vicis ſuæ ante Deum.

Secundum conſuetudinem ſacerdotij ſortitus eſt ingreſſus in templum Domini ſuffire:

Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incenſi.

Viſus eſt autem illi Angelus Domini, ſtans à dexteris altaris incenſi.

Et turbatus eſt Zacharias videns, & timor incidit in eum.

Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas Zacharia,quoniam exaudita eſt petitio tua: & vxor tua Elizabet gignet filium tibi, & vocabis nomen eius Ioannem.

Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt:

Erit enim magnus coram Domino: & vinum, & ſiceram non bibet: & Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ:

Et multos filiorum Iſrael conuertet ad Dominum Deum ipſorum.

Et ipſe præcedet ante illum in ſpiritu, & virtute Eliæ: vt cõuertere corda patrum in natos, & inſuaſibiles in prudentiam iuſtorum, parare Domino plebem expeditam.

Et dixit Zacharias ad Angelum: iuxta quid ſciã hoc? ego enim ſum ſenex, & vxor mea prouecta in diebus ſuis.

Et reſpondens Angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel aſtans ante Deum: & miſſus ſum loqui ad te,& euangelizare tibi hæc.

Et ecce eris tacens, & non potens loqui vſque quo die fiant hæc, pro quibus non credidiſti verbis meis,quæ implebuntur in tempus ipſorum.

Et

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM LVCAM,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *QVoniam complures aggreſſi ſunt contexere narrationem earum quæ inter nos certiſſimæ fidei ſunt, rerum,*

2 *Sicuti tradiderunt nobis hi qui ab initio ſuis oculis viderant, ac pars aliqua fuerant eorum, quæ narrabant:*

3 *Viſum eſt & mihi, vt, cunctis ab initio exacta diligentia perueſtigatis, deinceps tibi ſcriberem optime Theophile.*

4 *Quo agnoſcas eorum de quibus edoctus fueras, certitudinem.*

5 *Erat in diebus Herodis regis Iudææ, ſacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet.*

6 *Erant autem iuſti ambo coram Deo, verſantes in omnibus præceptis & iuſtificationibus domini irreprehenſibiles.*

7 *Nec erat illis proles eo quod eſſet Elizabet ſterilis, & ambo prouecta iam eſſent ætatis.*

8 *Factum eſt autem, cum is ſacerdotio fungeretur in ordine vicis ſuæ coram Deo.*

9 *Secundum conſuetudinem functionis ſacerdotalis, ſors illi obtigit: vt odores incenderet, ingreſſus in templum domini.*

10 *Et omnis multitudo populi precabatur foris tempore thymiamatis.*

11 *Apparuit autem illi angelus domini ſtans à dextris altaris, in quo thymiamata ſolent adoleri.*

12 *Et Zacharias turbatus eſt eo viſo, ac timor irruit ſuper eum.*

13 *Ait autem ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Vxorq; tua Elizabet pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem:*

14 *Et erit gaudium tibi, & exultatio: & multi ſuper eius natiuitate gaudebunt.*

15 *Erit enim magnus coram domino, & vinum ſiceramq; non bibet. Et ſpiritu ſancto replebitur iam inde ab vtero matris ſuæ.*

16 *Multoſq; filiorum Iſrael conuertet ad dominum Deum ipſorum.*

17 *Et ipſe præcedet ante illum cum ſpiritu & virtute Heliæ, vt conuertat corda patrum in filios, & inobedientes ad prudentiam iuſtorum, vt paret domino plebem perfectam.*

18 *Et dixit Zacharias ad angelum: Quo argumento iſtud cognoſcam? ego enim ſum ſenex, & vxor mea prouecta ætatis eſt.*

19 *Ac reſpondens angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel, qui aſtiti in conſpectu Dei, miſſuſque ſum vt loquar ad te, & hæc tibi læta nunciem.*

20 *Et ecce futurum eſt vt ſis tacitus, nec fari poſſis ad eum vſq; diem quo hæc fiant, eo quod non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur in tempore ſuo.*

Et

Vulgat. Editio.

Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur quod tardaret ipſe in templo.

Egreſſus autem non poterat loqui ad illos,& cognouerunt quod viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens illis,& permanſit mutus.

Et factum eſt, vt impleti ſunt dies officij eius,abijt in domum ſuam:

Poſt hos autem dies concepit Eliſabeth vxor eius,& occultabat ſe menſibus quinque,dicens:

Quia ſic fecit mihi Dominus in diebus, quibus reſpexit auferre opprobrium meum inter homines.

In menſe autem ſexto, miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.

Ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph,de domo Dauid, & nomen Virginis Maria.

Et ingreſſus Angelus ad eam dixit: Aue gratia plena:Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.

Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.

Et ait Angelus ei: Ne timeas Maria, inueniſti enim gratiam apud Deum:

*Iſa. 7. 14. *Iaſ. 2. 21. * Ecce concipies in vtero & paries filium, & * vocabis nomen eius IESVM.

Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius:* & regnabit in domo Iacob in æternum,

*Dan. 7. 14. 27. Mich. 4. 7. Et regni eius non erit finis.

Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet iſtud,quoniam virum non cognoſco?

Et reſpondens Angelus dixit ei:Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi.Ideoque & quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.

Et ecce Eliſabeth cognata tua,& ipſa concepit filium in ſenectute ſua: & hic menſis ſextus eſt illi, quæ vocatur ſterilis:

Quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.

Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et diſceſſit ab illa Angelus.

Exurgens autem Maria in diebus illis abijt in montana cum feſtinatione,in ciuitatem Iuda:

Et intrauit in domum Zachariæ,& ſalutauit Eliſabeth.

Et factum eſt, vt audiuit ſalutationẽ Mariæ Eliſabeth,exultauit infans in vtero eius:& repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth:

Et exclamauit voce magna,& dixit: Benedicta tu inter mulieres,& benedictus fructus vẽtris tui.

Et vñ hoc mihi vt veniat mater Dñi mei ad me?

Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis,exultauit in gaudio infans in vtero meo.

Et beata,quæ credidiſti, quoniam perficientur ea,quæ dicta ſunt tibi à Domino.

Et ait Maria:Magnificat anima mea Dominum.

Et exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo.

Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicẽt omnes generationes.

Quia fecit mihi magna qui potens eſt: & ſanctum nomen eius.

Et miſericordia eius à progenie in progenies timentibus eum.

Tranſl. ex Syriac.

21 *Populus autem ſtabat,ac præſtolabatur ipſum Zecario, & mirabantur ſuper retardatione ipſius in templo.*

22 *Quum exiret autem Zecario non poterat alloqui eos,& intellexerunt eum viſionem vidiſſe in templo. Et ipſe nutu innuebat eis,& manſit mutus.*

23 *Quumq; impleti fuiſſent dies miniſterij eius, venit domum ſuam.*

24 *Et factum eſt poſt dies illos, vt vterum ferret Eliſchebaa vxor ipſius,& occultaret ſeſe quinque menſibus, ac diceret:*

25 *Nempe iſta fecit mihi Dominus diebus quibus reſpexit me,vt auferret opprobrium meum inter homines.*

26 ** Menſe autem ſexto miſſus eſt Gabriel Angelus à Deo in Galilæam in vrbem nomine Nozerath:* *Ad annunciationem Deiparæ.

27 *Ad virginem deſponſatam viro nomine Iauſeph è domo Dauid,& nomen virginis erat Mariam.*

28 *Et ingreſſus eſt ad eam,& dixit ei: Pax tibi, ô plena gratia: Dominus noſter tecum eſt:Benedicta es inter mulieres.*

29 *Illa vero quum vidiſſet, turbata eſt eius ſermone, & meditabatur qualis eſſet pax iſta*(ſalutatio)

30 *Et dixit ei Angelus: Ne timeas Mariam,inueniſti enim gratiam apud Deum.*

31 *Ecce enim concipies vtero,& paries filium, & vocabis nomen eius IESCHVA.*

32 *Hic erit magnus,& Filius altiſſimi vocabitur, eiq; dabit Dominus Deus thronum Dauid patris ipſius. Et regnabit ſuper domum Iaakoub in æternum,*

33 *Et regni eius non erit finis.*

34 *Dixit Mariam ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quandoquidem vir non eſt mihi cognitus?*

35 *Reſpondit Angelus,& dixit ei Spiritus ſanctitatis veniet,& virtus altiſſimi obumbrabit ſuper te: propterea is qui naſciturus eſt ex te Sanctus ipſe,ac filius Dei vocabitur.*

36 *Et ecce Eliſchebaa cognata tua,& ipſa concepit filium in ſenectute ſua,& hic eſt menſis ſextus ei, quæ vocatur ſterilis.*

37 *Quoniam Deo nihil eſt difficile.*

38 *Ait Mariam: Ecce ego ſum ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et abijt Angelus ab ea.*

39 ** Surrexit autem Mariam in diebus illis, & profecta eſt ſtudiosè in montem in ciuitatem Iehudæ.* *Profectio ipſius Mariam ad Eliſchebaa.

40 *Et ingreſſa domum Zecario petijt pacem ipſius Eliſchebaa.*

41 *Et factum eſt,quum audiret Eliſchebaa ſalutationem ipſius Mariam,vt exultaret fœtus in vtero eius,& repleta eſt Spiritu ſanctitatis.*

42 *Exclamauitq; alta voce,& dixit ipſi Mariam': Benedicta tu inter mulieres,& benedictus eſt fructus qui eſt in vtero tuo.*

43 *Vndenã hoc mihi, vt mater Domini mei veniat ad me?*

44 *Ecce enim quum incidit vox ſalutationis tuæ in aures meas,gaudio magno ſubſultauit fœtus in vtero meo.*

45 *Et ô felix quæ credidit,quia futurum eſt complementum earum rerum,quæ dictæ ſunt ei à Domino.*

46 *Et ait Mariam,Magnificat anima mea Dominum.*

47 *Et exultauit ſpiritus meus in Deo Seruatore meo.*

48 *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. ecce enim ex hoc tempore beatitudinẽ mihi tribuẽt omnes generationes.*

49 *Quia egit apud me magnifica ille qui potens eſt:& ſanctum nomen eius.*

50 *Et miſericordia eius in ætates & generationes ſuper eos, qui timent ipſum.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur in tardare ipſum in templo.	21	*Et erat populus expectans Zachariam, & mirabantur quod moraretur in templo.*
Egreſſus autem non poterat loqui illis, & cognouerunt quod viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens illis: & permanſit mutus.	22	*Egreſſus autem non poterat loqui illis. Et cognouerunt, quod viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe innuebat illis, permanſitq; mutus.*
Et factum eſt, vt impleti ſunt dies miniſtrationis eius, abijt in domum ſuam.	23	*Et accedit, vt impleti ſunt dies officij eius, abijt in domum ſuam.*
Poſt autem hos dies concepit Eliſabeth vxor eius, & occultabat ſeipſam menſes quinque, dicens:	24	*Poſt hos autem dies concepit Elizabet vxor eius, & occultabat ſe menſibus quinque, dicens:*
Quia ſic mihi fecit Dominus in diebus, quibus inſpexit auferre opprobrium meum in hominibus.	25	*Sic fecit mihi dominus in diebus, quibus me reſpexit, vt auferret probrum meum inter homines.*
In autem menſe ſexto, miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.	26	*In menſe autem ſexto miſſus eſt angelus Gabriel à Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.*
Ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen Ioſeph, de domo Dauid: & nomen Virginis Maria.	27	*Ad virginem deſponſam viro, cui nomen erat Ioſeph, de domo Dauid, ac nomen virginis Maria.*
Et ingreſſus Angelus ad eam dixit: Gaude gratia plena: Dominus cum te: Benedicta tu in mulieribus.	28	*Et ingreſſus angelus ad eam, dixit: Aue gratioſa, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres.*
Illa vero videns perturbata eſt in ſermone eius: & ratiocinabatur qualis eſſet ſalutatio iſta.	29	*Illa vero cum vidiſſet, turbata eſt ſuper oratione eius, & cogitabat, qualis eſſet illa ſalutatio.*
Et ait Angelus ei: Ne paue Maria, inueniſti enim gratiam apud Deum:	30	*Et ait angelus ei: Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud Deum:*
Et ecce concipies in vtero & paries filium, & vocabis nomen eius I E S V M.	31	*Ecce concipies in vtero, & paries filium, ac vocabis nomen eius I E S V M.*
Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur, & dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius: * & regnabit in domo Iacob in æternum,	32	*Is erit magnus, & filius altiſſimi vocabitur. Et dabit illi dominus Deus ſedem Dauid patris ipſius, regnabitq; ſuper domum Iacob in æternum.*
Et regni eius non erit finis.	33	*Et regni eius non erit finis.*
Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo erit iſtud: quoniam virum non cognoſco?	34	*Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo erit iſtud, quandoquidem virum non cognoſco?*
Et reſpondens Angelus dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & efficientia Altiſſimi obumbrabit tibi: Ideoque natum ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.	35	*Et reſpondens angelus, dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei.*
Et ecce Eliſabeth cognata tua, & ipſa concipiens fuit filium in ſenectute ſua: & hic menſis ſextus eſt illi vocatæ ſterili:	36	*Atq; ecce Elizabet cognata tua, & ipſa concepit filium in ſenectute ſua, & hic menſis eſt ſextus illi, quæ dicebatur ſterilis.*
Quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.	37	*Quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.*
Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Et diſceſſit ab illa Angelus.	38	*Dixit autem Maria: Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum. Ac diſceſſit ab illa Angelus.*
Exurgens autem Maria in diebus illis abijt in montanam cum feſtinatione, in ciuitatem Iuda:	39	*Exurgens autem Maria in diebus his, abijt in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iuda.*
Et intrauit in domum Zachariæ, & ſalutauit Eliſabeth.	40	*Et intrauit in domum Zachariæ, ac ſalutauit Elizabet.*
Et factum eſt, vt audiuit Eliſabeth ſalutationem Mariæ, exultauit infans in vtero eius. & repleta eſt Spiritu ſancto Eliſabeth:	41	*Et factum eſt, vt audiuit ſalutationem Mariæ Elizabet, repleta eſt ſpiritu ſancto Elizabet.*
Et exclamauit voce magna, & dixit: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus vteri tui.	42	*Exclamauitque voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.*
Et vñ mihi hoc vt veniat mater Dñi mei ad me?	43	*Et vnde hoc mihi, vt veniat mater domini mei ad me?*
Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in aures meas, exultauit infans in gaudio in vtero meo.	44	*Ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit præ gaudio infans in vtero meo.*
Et beata, credens quod erit perfectio effatis ei à Domino.	45	*Et beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta ſunt ei à Domino.*
Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.	46	*Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.*
Et exultauit Spiritus meus in Deo ſalutari meo.	47	*Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſeruatore meo:*
Quia reſpexit in humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc nũc beatã dicẽt me oẽs generationes.	48	*Quia reſpexit ad humilitatem ancillæ ſuæ. ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.*
Quia fecit mihi magna potens, & ſanctum nomen eius.	49	*Quia fecit mihi magnifica qui potens eſt, & ſanctum nomen eius:*
Et miſericordia eius in generationes generationum timentibus eum.	50	*Et miſericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus ipſum.*

Vulgat. Editio.

Fecit potentiam in « brachio suo: dispersit superbos mente cordis sui.
Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles.
* Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.
Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ.
Sicut locutus est ad patres nostros, * Abraham & semini eius in secula.
Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus: & reuersa est in domum suam.
Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium.
Et audierunt vicini & cognati eius quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa: & congratulabantur ei.
Et factum est in die octauo venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui, Zachariam.
Et respondens mater eius, dixit: Nequaquam: sed vocabitur Ioannes.
Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine.
Innuebant autem patri eius, quem vellet vocari eum:
Et postulans pugillarem, scripsit, * dicens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi.
Apertum est autem illicò os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum.
Et factꝰ est timor super oēs vicinos eorū: & super omnia mōtana Iudææ diuulgabātur oīa verba hæc.
Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo, dicentes: Quis, putas, puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo.
Et Zacharias pater eius repletus est Spiritu sancto, & prophetauit, dicens:
* Benedictus Dominus Deus Israel: quia visitauit & fecit redemptionem plebi suæ.
Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui:
* Sicut locutus est per os sanctorum qui à seculo sunt, Prophetarum eius:
Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos:
Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.
* Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis:
Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi.
In sāctitate & iustitia corā ipso, oīb⁹ dieb⁹ nostris.
Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias eius:
* Ad dandā scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum:
Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos * oriens ex alto:
Illuminare his qui in tenebris, & vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.
Puer autem crescebat, & confortabatur spiritu: & erat in desertis vsque in diem ostensionis suæ ad Israel.

CAP. II.

FActum est autem in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.
Hæc descriptio prima facta est à præside Syriæ Cyrino:

Transl. ex Syriac.

Fecit victoriam brachio suo, & dissipauit superbos mente cordis ipsorum.
Deturbauit potentes de cathedris, & exaltauit humiles.
Esurientes saturauit bonis: & diuites dimisit inaniter.
Adiuuit Israel seruum suum, & recordatus est misericordiæ suæ.
Sicut locutus est cum patribus nostris, cum Abrahom, & cum semine eius in sæculum.
Mansit autem Mariam apud Elischebaa quasi menses tres, & reuersa est domum suam.
* *Ipsi autem Elischebaa factum est tempus pariendi, & peperit filium.* Matutinis natiuitatis ipsius Ioannis.
Et audierunt vicini, filiíq; cognationis eius, Deum magnificasse gratiam suam erga eam, & congratulabantur ei.
Et factum est die octauo, vt venerint circumcisuri puerulum, & vocarunt eum nomine patris ipsius Zecario.
Et respondit mater eius, ac dixit eis: Non ita, sed vocabitur Iouchanon.
Et dicunt ei: Nemo est in prosapia tua qui vocetur hoc nomine.
Innuebant itaque patri eius quomodo vellet ei nomen imponi.
Petijtq; codicillos, & scripsit, inquiens: Iouchanō est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi quæ.
Et illico apertum est os eius, & eius lingua, & loquutus est, benedixitq; Deo.
Et extitit pauor super omnes vicinos eorum, & in vniuerso monte Iehoudæa ista prolata sunt:
Omnes autem qui audierunt cogitabant in corde suo, ac dicebant: Quisnam futurus est puerulus ille? & manus Domini erat cum eo.
Et repletus est Zecario pater eius Spiritu sanctitatis: ac vaticinatus est, dicens:
Benedictus Dominus Deus Israel, quippe qui visitauerit populum suum, fecerit́q; redemptionem eius.
Et erexerit nobis cornu salutis, in domo Dauid serui sui.
Sicut locutus est per os vatum suorum sanctorum, qui à sæculo fuerunt:
Se nos liberaturum ab hostibus nostris, & è manu omnium, qui oderunt nos.
Ac misericordiæ suæ vsurum cum patribus nostris, seq; memorem futurum testamenti sui sancti.
Necnon iurisiurandi, quod iurauit Abrohom patri nostro, se daturum nobis.
Vt liberaremur de manu inimicorum nostrorum, & absque timore seruiremus coram eo.
Omnibus diebus nostris cum iustitia.
Tuq; puerule, propheta altissimi vocaberis: quandoquidem ambulabis ante faciē Domini, vt pares viā eius.
Vt des cognitionem vitæ populo suo: in remissionem peccatorum eorum.
Per viscera misericordiæ Dei nostri: quibus inuisit nos oriens ex alto:
Vt luceat eis, qui sunt in tenebris, & in vmbris mortis sedent, vt dirigat pedes nostros in viam pacis.
Puerulus autem crescebat, & corroborabatur Spiritu: & in deserto fuit ad hunc vsque diem, quo se ostenderet apud Israel.

CAP. II.

FActum est autem in diebus illis, vt exiret edictum ab Augusto Cæsare, vt describeretur vniuersus populus possessionis eius. Matutinis festo Natiuitatis.
Hæc descriptio prima facta est sub præfectura Kyreni in Syria.

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Erasm. Rotterod.
Fecit robur in brachio suo: dispauit superbos cogitatione cordis eorum.	51	*Præstitit robur per brachium suum, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum.*
Detraxit potentes de thronis,& exaltauit humiles.	52	*Detraxit potentes de sedibus,& exaltauit humiles.*
Esurientes impleuit bonis,& diuites dimisit inanes.	53	*Esurientes impleuit bonis,& diuites dimisit inanes.*
Suscepit Israel puerum suum, memorari misericordiæ.	54	*Suscepit Israel puerum suum,vt memor esset misericordiæ.*
(Sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini eius)in seculum.	55	*Sicut locutus est ad patres nostros,nimirum Abrahamo & semini eius in æuum.*
Mansit autem Maria cum illa quasi menses tres: & reuersa est in domum suam.	56	*Mansit autem Maria cum illa circiter mensibus tribus & reuersa est in domum suam.*
Verùm Elisabeth impletũ est tempus parere ip sam:& genuit filium.	57	*Elizabetha vero impletum est tempus pariendi,& peperit filium.*
Et audierunt vicini & cognati eius quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa: & congratulabantur ei.	58	*Et audierunt vicini & cognati eius,quod magnificè Dominus misericordia sua vsus esset erga illam, & gratulabantur ei.*
Et factum est in octauo die venerunt circuncidere puerum, & vocabant eum in nomine patris sui, Zachariam.	59	*Et factum est in die octauo,venerunt ad circumcidendum puerum,& vocabant eum nomine patris sui Zachariam.*
Et respondens mater eius,dixit:Nequaquam:sed vocabitur Ioannes.	60	*Et respondens mater eius dixit : Nequaquam,sed vocabitur Iohannes.*
Et dixerunt ad illam : Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur nomine hoc.	61	*Et dixerunt ad illam:Nemo est in cognatione tua, qui vocetur isto nomine.*
Innuebant autem patri eius, hoc quid vellet vocari eum:	62	*Innuebant autem patri eius,quid vellet vocari eum.*
Et postulans tabellam,scripsit,dicens:Ioannes est nomen eius.Et mirati sunt vniuersi.	63	*Isq; postulatis tabellis,scripsit,dicens : Iohannes est nomen eius.Et admirati sunt vniuersi.*
Apertum est autem os eius illicò , & lingua eius afformata est & loquebatur benedicens Deum.	64	*Apertum est autem os eius illico,& lingua eius , & loquebatur laudans Deum.*
Et fact' est super omnes timor vicinos eorũ: & in omni mõtana Iudææ diuulgabãtur oĩa verba hæc.	65	*Et persuasit timor per omnes vicinos eorum,& per omnẽ montanã regionem Iudææ diuulgabãtur omnia verba hæc.*
Et posuerunt omnes audientes in corde suo , dicentes:Quisnam puerulus iste erit? Et manus Domini erat cum illo.	66	*Et posuerunt omnes qui audierant, in corde suo, dicentes : Quidnam puer hic erit? Et manus Domini erat cum illo.*
Et Zacharias pater eius repletus est Spiritu sancto.& prophetauit,dicens:	67	*Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto,prophetauitq; dicens:*
Benedictus Dominus Deus Israel : quia visitauit & fecit redemptionem plebi suæ.	68	*Laudandus dominus Deus Israel,quia visitauit & fecit redemptionem populo suo.*
Et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui:	69	*Et erexit cornu salutis nobis,in domo Dauid pueri sui.*
Sicut locutus est per os sanctorum qui à seculo Prophetarum eius.	70	*Sicut locutus est per os sanctorum,qui à sæculo fuerunt prophetarum suorum.*
Salutem ex inimicis nostris , & de manu omniũ odio habentium nos:	71	*Fore vt seruaremur ab inimicis nostris , & de manu omnium qui oderunt nos:*
Facere misericordiam cum patribus nostris , & memorari testamenti sancti sui.	72	*Vt vteretur misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamenti sui sancti, præstaretq;*
Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum,dare nobis,	73	*Iusiurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum,ac daret nobis.*
Impauide ex manu inimicorum nostrorum liberatos,seruire illi.	74	*Vt sine timore,de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiremus ipsi.*
In sanctitate & iustitia coram ipso , omnes dies vitæ nostræ.	75	*Cum sanctitate & iustitia coram ipso , cunctis diebus vitæ nostræ.*
Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis:præibis enim ante faciem Domini parare vias eius:	76	*Et tu puer , propheta altissimi vocaberis , præibis enim ante faciem Domini,ad parandum vias eius.*
ad dandam scientiam salutisplebi eius,in remissionem peccatorum eorum:	77	*Ad dandam scientiam salutis populo ipsius per remissionem peccatorum eius:*
Per viscera misericordiæ Dei nostri , in quibus visitauit nos oriens ex alto.	78	*Per viscera misericordiæ Dei nostri,quibus visitauit nos oriens ex alto:*
Apparere ijs qui in tenebris,& vmbra mortis sedentibus:Dirigere pedes nostros in viam pacis.	79	*Vt illucesceret his qui in tenebris & vmbra mortis sedebant ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.*
At puerulus crescebat,& corroborabatur spiritu: & erat in desertis vsque in diem ostensionis suæ ad Israel.	80	*Puer autem crescebat & corroborabatur spiritu,& erat in desertis,donec veniret dies , quo ostendendus erat apud Israelitas.*
CAP. II.		CAP. II.
FActum est autem in diebus illis,exiit edictum à Cæsare Augusto,describi omnem habitatam.	1	*FÆctum est autem in diebus illis : Exiit decretum à Cæsare Augusto,vt censeretur totus orbus.*
Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrenio.	2	*Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrenio.*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Et ibant omnes vt profiterentur ſinguli in ſuam ciuitatem.	3	*Et proficiſcebatur vnuſquiſque, vt deſcriberetur. & in ſuam ciuitatem.*
Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazaret in Iudæam in ciuitatem Dauid, quæ vocatur * Bethlehem: eo quod eſſet de domo, & familia Dauid:	4	*Aſcendit autem & ipſe Ianſeph à Nozerath Galilæa, Iihoudæam in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Beth-lehem (quandoquidem erat ex domo, & ex proſapia ipſius Dauid.)*
Vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante.	5	*Cum Mariam ſponſa ſua vterum ferente, vt illic deſcriberetur.*
Factum eſt autem, cum eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret.	6	*Et factum eſt dum illic eſſent, vt implerentur dies, quibus ipſa pareret.*
Et peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio: quia non erat eis locus in diuerſorio.	7	*Peperitq; filium ſuum primogenitum, ac inuoluit eum faſciis, & reclinauit eum in præſepi, quia non erat eis locus vbi habitarent.*
Et paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum.	8	*Erant autem paſtores in ea regione qui degebant illic, & cuſtodiebant cuſtodias noctis ſuper greges ſuos.*
Et ecce Angelus Dñi ſtetit iuxta illos, & claritas Dei circumfulſit illos, & timuerũt timore magno.	9	*Et ecce Angelus Dei venit ad eos, gloriaq; Domini illuxit eis, ac timuerunt timore magno.*
Et dixit illis Angelus: Nolite timere; ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo:	10	*Et dixit eis Angelus: Ne timeatis; ecce enim annuncio vobis gaudium magnum quod futurum eſt totis mundo:*
Quia natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid.	11	*Natus eſt enim vobis hodie Redemptor, qui eſt Dominus Meſchicho in ciuitate Dauid.*
Et hoc vobis ſignum: Inuenietis infantem pannis inuolutum & poſitum in præſepio.	12	*Et hoc erit vobis ſignum: Inuenietis infantem inuolutum faſciis, & poſitum in præſepi.*
Et ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum, & dicentium:	13	*Et derepente apparuerunt cum Angelo multi exercitus cæleſtes glorificantes Deum, ac dicentes:*
Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.	14	*Gloria Deo in excelſis, & ſuper terram pax, & voluntas bona hominibus.*
Et factum eſt, vt diſceſſerũt ab eis Angeli in cœlum: paſtores loquebantur ad inuicem: Tranſeamus vſque Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum eſt, quod Dominus oſtendit nobis.	15	*Et factum eſt, quum diſcederent ab eis Angeli in cœlos vt locuti ſint paſtores vnus ad alium, dixerunt q; : Proficiſcamur vſq; in Bethlechem, & videamus ſermonem iſtum, qui factus eſt, prout Dominus patefecit nobis.*
Et venerunt feſtinantes: & inuenerunt Mariã, & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio.	16	*Venerunt itaq; feſtinanter, & inuenerunt Mariam, & Ianſeph, & infantem poſitum in præſepi.*
Videntes autem cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc.	17	*Quumq; vidiſſent, notum fecerunt ſermonem, qui dictus eis fuerat ſuper illo puerulo.*
Et omnes, qui audierunt, mirati ſunt: & de his, quæ dicta erant à paſtoribus ad ipſos.	18	*Et omnes qui audierunt mirati ſunt ſuper iis, quæ ſibi dicta fuerant à paſtoribus.*
Maria autem cõſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.	19	*Mariam vero conſeruabat hos omnes ſermones, & volvebat in corde ſuo.*
Et reuerſi ſunt paſtores glorificantes, & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant, & viderant ſicut dictum eſt ad illos.	20	*Et reuerſi ſunt paſtores illi glorificantes, ac laudantes Deum ſuper omnibus, quæ viderant, & audierant, prout dictum fuerat eis.*
Gen. 17. 1. Luc. 1. 59. 2. 21. Iud. 13. 3. * Et poſtquam conſummati ſunt dies octo vt circumcideretur puer: vocatum eſt nomẽ eius * Ieſus, quod vocatum eſt ab Angelo prius quàm in vtero conciperetur.	21	** Quumq; completi fuiſſent octo dies, vt circumciderentur pueruli vocatum eſt nomen eius IESCHVA, quod vocatum fuerat ab Angelo, priuſquam conceptus fuiſſet in vtero.*
Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis eius * ſecundum legem Moyſi, tulerunt illum in Ieruſalem, vt ſiſterent eum Domino.	22	*Et quum impleti fuiſſent dies purgationis eorum ſecundum legem Mouſche, adduxerunt eum ad Ouriſchlem, vt ſiſterent eum coram Domino.*
Leu. 12. 6. Sicut ſcriptũ eſt in lege Domini: * Quia omne maſculinũ adaperiẽs vuluã, ſãctũ Dño vocabitur.	23	*Sicut ſcriptum eſt in Lege Domini: Omnis maſculus aperiens vuluam, Sanctus Domini vocabitur.*
Et vt darent hoſtiã ſecũdum quod dictũ eſt * in lege Dñi par turturũ, aut duos pullos colũbarum.	24	*Et vt darent ſacrificium, prout dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbæ.*
Et ecce homo erat in Ieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus, & timoratus, expectans conſolationẽ Iſrael, & Spiritus ſanctus erat in eo,	25	*Erat autem vir quidam in Ouriſchlem, cuius nomen erat Schemoun, & vir iſte rectus erat, & iuſtus, ac præſtolabatur conſolationem Iſrael: Spiritusq; ſanctitatis erat ſuper eo.*
Et reſponſum acceperat à Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini.	26	*Ac dictum ei fuerat à Spiritu ſanctitatis ipſum non viſurum mortem, vſq; dum vidiſſet Meſchicho Domini.*
Et venit in ſpiritu in templum. Et cum inducerent puerum Ieſum parentes eius, vt facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo:	27	*Hic ipſe venerat per Spiritum in templum. Quumq; introducerent parentes Ieſchua puerulum, vt agerent pro eo ſicuti præceptum fuerat in Lege:*
Et ipſe accepit eum in vlnas ſuas, & benedixit Deum & dixit:	28	*Suſcepit eum in vlnas ſuas, & benedixit Deo, & ait:*
Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum in pace:	29	*Nunc dimitte ſeruum tuum Domine mi, ſecundum verbum tuum, in pace.*

* Maruiais lecretus Domini noſtri templũ.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Et ibant omnes deſcribi, vnuſquiſque in propriam ciuitatem.	3	Et ibant omnes vt profiterentur in ſuam quiſque ciuitatem.
Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa ex ciuitate Nazareth, in Iudæam, in ciuitatem Dauid quæ vocatur Bethlehem, propter eſſe ipſum ex domo & familia Dauid:	4	Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam in ciuitatem Dauid quæ vocatur Bethlem, eo quod eſſet de domo & familia Dauid,
Deſcribi cum Maria deſponſata ſibi vxore, exiſtente prægnante.	5	Vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore, quæ erat prægnans.
Factum eſt autem in eſſe eos ibi, impleti ſunt dies parere ipſam.	6	Accidit autem cum eſſent ibi, completi ſunt dies parendi.
Et peperit filium ſuum primogenitum & faſciauit eum, & reclinauit eum in præſepi: quia non erat eis locus in diuerſorio.	7	Et peperit filium ſuum primogenitum, ac faſciis eum involuit, reclinauitq; eum in præſepi, quod non eſſet eis locus in diuerſorio.
Et paſtores erant in regione eadem agro agentes, & cuſtodientes cuſtodias noctis ſuper gregem ſuum.	8	Et paſtores erant in regione eadem vigilantes, & excubantes excubias noctis ſuper gregem ſuum.
Et ecce angelus Domini aſtitit eis & gloria Domini circumfulſit illos: & timuerunt timore magno.	9	Et ecce angelus Domini aſtitit illis, & claritas Domini circumfulſit illos, & timuerunt timore magno.
Et dixit illis Angelus: Ne pauete. Ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.	10	Et dixit illis angelus: Ne timeatis. Ecce enim annuncio vobis gaudium magnum, quod futurum eſt toti populo,
Quia natus eſt vobis hodie Saluator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid.	11	Quia natus eſt vobis hodie ſeruator, qui eſt Chriſtus Dominus in ciuitate Dauid.
Et hoc vobis ſignum: Inuenietis infantem faſciatum iacentem in præſepio.	12	Et hoc vobis ſignum: Inuenietis infantem faſciis involutum, poſitum in præſepi.
Et ſubito facta eſt cum angelo multitudo exercitus cœleſtis, laudantium Deum, & dicentium:	13	Et ſubito facta eſt cum angelo multitudo militiæ cœleſtis, laudantium Deum & dicentium:
Gloria & altiſſimis Deo: & in terra pax, in hominibus beneplacitum.	14	Gloria in altiſſimis Deo, ac in terra pax, in hominibus bona voluntas.
Et factum eſt, vt diſceſſerunt ab eis in cœlum angeli, & homines paſtores dicebant ad inuicem: Tranſeamus iam vſque in Bethlehem, & videamus verbum hoc factum, quod Dominus oſtendit nobis.	15	Et factum eſt vt diſcederent ab eis angeli in cœlum, & homines paſtores loquebantur inter ſeſe: Tranſeamus iam Bethlehem vſque, & videamus hoc quod audiuimus accidiſſe, quod Dominus aperuit nobis.
Et venerunt feſtinantes, & inuenerunt & Mariam & Ioſeph, & infantem iacentem in præſepio.	16	Et venerunt feſtinantes, & inuenerunt Mariam & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepi.
Videntes autem cognouerunt de verbo dicto illis de puerulo hoc.	17	Cum vidiſſent autem diuulgauerunt de verbo quod dictum erat ipſis de puero hoc
Et omnes audientes mirati ſunt de dictis à paſtoribus ad ipſos.	18	Et omnes qui audierunt, mirati ſunt, de his quæ dicta erant à paſtoribus ad ipſos.
At Maria omnia conſeruabat verba hæc, conferens in corde ſuo.	19	Porrò Maria conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo.
Et reuerſi ſunt paſtores, glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, ſicut dictum eſt ad illos.	20	Et reuerſi ſunt paſtores, glorificantes, ac laudantes Deum ſuper omnibus, quæ audierant & viderant, ita vt dictum fuerat ipſis.
Et quando impleti ſunt dies octo vt circumciderent eum, & vocatum eſt nomen eius Ieſus, vocatum ab angelo ante quàm conciperetur eum in vtero.	21	Et poſtquàm conſummati ſunt dies octo vt circumcideretur puer, vocatum eſt nomen eius Ieſus, quod vocatum erat ab angelo priusquàm in vtero concipereture.
Et cum impleti ſunt dies purgationis eius ſecundum legem Moyſi, tulerunt illum in Hieruſalem, ſiſtere Domino.	22	Et poſteaquam completi fuiſſent dies purgationis eorum ſecundum legem Moſi, adduxerunt eum Hieroſolymam, vt ſiſterent eum Domino,
Sicut ſcriptum eſt in lege Domini: Quia omne maſculinũ adaperiẽs vulũ, ſanctũ Dño vocabitur.	23	Sicut ſcriptum eſt in lege Domini: Omne maſculinum adaperiens vuluam, ſanctum Domino vocabitur.
Et dare hoſtiam, ſecundum dictum in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.	24	Et vt darent hoſtiam ſecundum quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.
Et ecce erat homo in Hieruſalem, cui nomen Simeon: & homo iſte iuſtus & religioſus expectãs conſolationem Iſrael: & Spiritus ſanctus erat in eo.	25	Et ecce homo erat Hieroſolymis cui nomen Simeon, & homo iſte iuſtus ac pius, expectans conſolationem Iſrael, & ſpiritus ſanctus erat ſuper eum.
Et erat ei reſponſum à Spiritu ſancto, non videre mortem, priuſquam videret Chriſtum Domini.	26	Et reſponſum acceperat à ſpiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini.
Et venit in ſpiritu in templum, & in inferre parentes puerum Ieſum, ad facere ipſos ſecundum conſuetum Legis circa eum.	27	Et venit per ſpiritum in templum. Et cum inducerent puerum Ieſum parentes, vt facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo,
Et ipſe accepit eum in vlnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit:	28	Ipſe quoque accepit eum in vlnas ſuas & laudauit Deum, ac dixit:
Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundum verbum tuum, in pace:	29	Nunc dimittis ſeruum tuum Domine ſecundum verbum tuum in pace,

Vulgat. Editio.

Quia viderunt oculi mei Salutare tuum, 30

Quod parasti ante faciem omnium populorum. 31
Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. 32
Et erat pater eius & mater mirantes super his, 33 quæ dicebantur de illo.
Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam 34 matrem eius: * Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum, cui contradicetur:
Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, vt 35 reuelentur ex multis cordibus cogitationes.
Et erat Anna prophetissa filia Phanuel, de tribu 36 Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua.
Et hæc vidua vsque ad annos octoginta qua- 37 tuor: quæ non discedebat de templo, ieiuniis, & obsecrationibus seruiens nocte, ac die.
Et hæc ipsa hora superueniens, cõfitebatur Do- 38 mino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel.
Et vt perfecerunt omnia secundum legem Do- 39 mini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth.
Puer autem crescebat, & confortabatur plenus 40 sapientia: & gratia Dei erat in illo.

Et ibant parentes eius per omnes annos in Ieru- 41 salem, * in die sollemni Paschæ.
Et cũ factus esset annorũ duodecim, ascendẽtib. 42 illis Ierosolymã secundũ consuetudinẽ diei festi,
Consummatisque diebus, cum redirent, remansit 43 puer Iesus in Ierusalem, & non cognouerunt parentes eius.
Existimantes autem illum esse in comitatu, ve- 44 nerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos.

Et non inuenientes regressi sunt in Ierusalem, 45 requirentes eum.
Et factum est, post triduum inuenerunt illum 46 in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.
Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, 47 super prudentia, & responsis eius.
Et videntes admirati sunt. Et dixit mater eius 48 ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.
Et ait ad illos: Quid est, quod me quærebatis? nes- 49 ciebatis quia in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse.
Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus 50 est ad eos.
Et descendit cum eis, & venit Nazareth: & erat 51 subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo.
Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia 52 apud Deum, & homines.

CAP. III.

ANno autem quintodecimo imperij Tiberij 1 Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturææ, & Traconitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha,
* Sub principibus sacerdotum Anna, & Caipha: 2 factum est verbum Domini super Ioannem, Zachariæ filium, in deserto.

Transl. ex Syriac.

Ecce enim viderunt oculi mei illum tuum Misericordem,

Quem preparasti in conspectu omnium populorum.
Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam populo tuo Israel.
Iauseph autem, & mater eius mirabantur super ijs, quæ dicebantur de eo.
Et benedixit eis Schemeoun, & dixit Mariam matri ipsius: Ecce hic positus est in ruinam, & resurrectionem multorum in Israel, & in signum contradictionis.

Cæterum animam tui ipsius traiiciet lancea, vt reuelentur cogitationes cordium multorum.
* *Porro Channo prophetissa filia Phanuil de tribu Ashir & ipsa erat decrepitata diebus, annisque septem cum marito suo vixerat à virginate sua.*
Et erat vidua quasi annorum octoginta & quatuor; nec discedebat à templo; sed ieiunio & oratione colebat (Deum, die nocteq;.
Quinetiam ipsa surrexit ea ipsa hora, & gratias egit Domino, ac loquebatur de eo cum quolibet præstolante redemptionem ipsius Ourischlem.
Quumq; perfecissent omnia secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in Nozerath ciuitatem suam.

Puerulus autem crescebat, & corroborabatur Spiritu, ac replebatur sapientia & gratia Dei erat super eum.

Et homines (parentes) eius quotannis adibant Ourischlem in festo Pezcho.
* *Quumq; esset filius annorum duodecim, ascenderunt, prout consueuerant in festo.*
Et quum impleti fuissent dies, illi reuersi sunt: Ieschua verò puer remansit in Ourischlem, Iauseph & matre eius nescientibus.
Putabant enim eum esse cum filiis Societatis ipsorum: quumq; venissent iter diei vnius, requirebant eum apud suos homines, & apud vnumquemque notum suum.

Nec inuenerunt eum: & reuersi sunt rursus ad Ourischlem, ac requirebant eum.
Tribus verò post diebus inuenerunt eum in templo sedentem in medio doctorum, & audientem ab eis, ac interrogantem eos.
Et mirabantur ij omnes, qui audiebant eum, ob sapientiam & responsa ipsius.
Vtq; viderunt eum, mirati sunt. Et ait illi mater ipsius: Fili mi, cur ita fecisti nobis? quoniam ecce ego & pater tuus cum multa anxietate quærebamus te.
Dixit eis: Cur quærebatis me? nescitis quod in domo patris mei oportet me esse.

Illi vero non intellexerunt sermonem quem dixerat eis.

Et descendit cum eis, venitq; Nozerath: & subiectus erat eis. Mater vero ipsius conseruabat hos omnes sermones in corde suo.
Porro Ieschua crescebat statura & sapientia sua, nec non gratia apud Deum & homines.

CAP. III.

ANno autem decimoquinto regni Tiberij Cæsaris, sub præfectura Potij Pilati in Iihoudæa, dum esset Tetrarcha Heroudes in Galilæa & Philippus frater eius Tetrarcha in Ituria, & in regione Tracoune: & Lusania Tetrarcha Abilenes.
In principatu sacerdotij (pontificatu) Chanon & Kaipho factus est sermo Dei ad Iouchanon filium Zecario, in deserto.

Ad oblationem festi Epiphaniæ.

* Ad oblationem interitus Domini nostri.

* Dominica post Natiuitatem.

* Isa. 8. 14. Rom. 9. 33. 1. Pet. 2. 8

* Exo. 23. 14. & 34. 23. Deu. 16. 1

* AB. 4. 6.

Transl. B. Ariæ Mont.

Quia viderunt oculi mei Salutare tuum,

Quod parasti ante faciem omnium populorum.
Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.
Et erat Ioseph & mater eius mirantes super dictis de illo.
Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce hic iacet in casum, & resurrectionem multorum in Israel: & in signum contradictum.
Et tuam vero ipsius animam pertransibit gladius, vt reuelẽtur ex multis cordib. ratiocinationes.
Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, ex tribu Aser: hæc progressa in diebus multis, & viuens annos cum viro septem à virginitate sua.
Et hæc vidua quasi annorum octoginta quatuor: quæ non discedebat à templo, ieiunijs, & obsecrationibus seruiens nocte, ac die.
Et hæc ipsa hora superueniens, vicissim cõfitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus expectantibus redemptionem in Hierusalem.
Et vt perfecerunt omnia quæ secundum legem Domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth.
At puer crescebat, & corrorabatur spiritu plenus sapientia: & gratia Dei erat in illo.

Et ibant parentes eius per annum in Hierusalem, festo Paschæ.
Et cũ factus esset annorũ duodecim, ascendẽtib. illis in Hierosolymã secundum consuetudinẽ festi,
Et consummantibus dies, in reuerti ipsos, remansit Iesus puer in Hierusalem, & non cognouit Ioseph & mater eius.
Existimantes autem illum in comitatu esse, venerunt diei iter, & requirebant eum in cognatis, & in notis.

Et non inuenientes eum regressi sunt in Hierusalem, quærentes eum.
Et factum est, post dies tres inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, & audientem illos, & interrogantem eos.
Stupebant autem omnes, audientes eum super intelligentia, & responsis eius.
Et videntes ipsum, attoniti fuerunt. Et ad illum mater eius dixit: Fili, quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.
Et ait ad illos: Quid quod quærebatis me, nesciebatis quia in his patris mei oportet esse me?

Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad eos.
Et descendit cum eis, & venit in Nazareth: & erat subditus illis. Et mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo.
Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.

CAP. III.

IN anno autem quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, præsidente Pontio Pilato Iudææ, & Tetrarcha Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Iturææ, & Traconitidis regionis, & Lysania Abilinæ Tetrarcha,
Sub principibus sacerdotum Anna, & Caipha: factum est verbum Dei ad Ioannem, Zachariæ filium, in deserto.

Transl. Erasm. Roterod.

Quia viderunt oculi mei salutare tuum.

Quod parasti ante faciem omnium populorum,
Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.
Et erat pater & mater eius mirantes super his, quæ dicebantur de illo.
Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicitur.
Quin & tuam ipsius animam penetrabit gladius, vt reteganter ex multis cordibus cogitationes.
Et erat Anna prophetissa filia Phanuel de tribu Aser. Hæc processerat in multam ætatem, & vixerat cum viro annis septem à virginitate sua.
Et hæc vidua annorum fermè octoginta quatuor, quæ non discedebat de templo, ieiunijs ac deprecationibus seruiens nocte ac die.
Et hæc, eadem hora superueniens, vicissim confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Hierosolimis.
Et vt perfecerunt omnia secundum legem domini, reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth.
Puer autem succrescebat corroborabaturq́ spiritu, & implebatur sapientia, & gratia dei erat super illum.

Et ibant parentes eius quotannis Hierosolymam in die festo paschæ.
Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi,
Consummatisq́ diebus cum redirent illi, remansit puer Iesus Hierosolymis, & non cognouerunt parentes eius.
Cæterum rati illum esse in comitatu, venerunt itinere diei, & requirebant eum inter notos.

Et cum non inuenissent eum reuersi sunt Hierosolymam querentes eum.
Et accidit, post triduum, inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientẽ illos, & interrogantem eos.
Stupebant autem omnes qui eum audiebant super intelligentia & responsis eius:
Et viso eo admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.
Et ait ad illos: Quid est quod quærebatis me? An nesciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?

Et illi non intellexerunt sermonem quem locutus est ipsis.

Et descendit cum eis, venitq́ Nazareth, eratq́ subditus illis. Mater autem eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo.
Et Iesus profitiebat sapientia, & ætate, & gratia apud deum atque homines.

CAP. III.

ANno autem decimoquinto imperij Tiberij Cæsaris, Põtio Pilato Præside Iudææ, Tetrarcha vero Galilææ Herode, Philippo autẽ fratre eius Tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis & Lysania Abilenes Tetrarcha,

Sub pontificibus Anna & Caiapha, factum est verbum Domini super Iohannem Zachariæ filium in deserto.

Vulgat. Editio.

*Mat.3.1 *Mar.1.4 * Et venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum:

*Iſa.40.3 Ioa.1.23. Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Iſaiæ prophetæ: * Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius:

Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aſpera in vias planas.

Et videbit omnis caro ſalutare Dei.

*Mat.3.7 Dicebat ergo ad turbas quæ exibant vt baptizarẽtur ab ipſo: * Genimina viperarum quis oſtẽdit vobis fugere à ventura ira?

Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.

Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?

*1.Io.3.17. Luc.3.11. Rndens autẽ dicebat illis: * Qui habet duas tunicas det nõ habẽti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.

Venerunt autem & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad illum Magiſter quid faciemus?

At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod conſtitutum eſt vobis, faciatis.

Interrogabant autem eum & milites dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.

Exiſtimante autem populo & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne forte ipſe eſſet Chriſtus:

*Mat.3.11. Mar.1.8. Io.1.26. Reſpondit Ioannes, dicens omnibus: * Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius: * ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni.

*Act.1.5. & 11.16. & 19.4. Mat.3.12 Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo.

*Mat.14.3. Mar.6.17 * Herodes autem Tetrarcha cum corriperetur ab illo de Herodiade vxore fratris ſui, & de omnibus malis, quæ fecit Herodes,

Adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Ioannem in carcere.

*Mat.3.13. Mar.1.9. Io.1.32. * Factum eſt autem cum baptezaretur omnis populus: & Ieſu baptizato, & orante apertum eſt cœlum:

*Mat.3.16.& 17.5. Inf.9.35. 2.Pet.1.17. Et deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut columba in ipſum, & vox de cœlo facta eſt. * Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta: vt putabatur filius Ioſeph, qui fuit Heli,

Qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne,

Qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge,

Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iuda,

Qui fuit Ioanna, qui fuit Reſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,

Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſan,

qui fuit Elmadam, qui fuit Her.

Tranſl. ex Syriac.

Venitque in vniuerſam regionem circumiacentem Iourdenen, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.

Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Eſchaio prophetæ, dicentis: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, & dirigite in planitiem ſemitas Dei noſtri:

Omnes valles implebuntur, omneſq; montes & colles deprimentur: & fiet tumultus humilis, & aſpera regio plana.

Videbitq; omnis caro ſalutem Dei.

Porro dicebat turbis illis qui ad ipſum veniebant vt baptizarentur: Progenies viperarum quis indicauit vobis vt fugeretis à futura ira?

Edite ergo fructus dignos pœnitentia, nec incipiatis dicere apud voſmetipſos: Eſt nobis pater Abrohom. Dico enim vobis, ex iſtis lapidibus poſſe Deum ſuſcitare filios ipſi Abrohom.

Ecce autem ſecuris poſita eſt ad radicem arboris. Omnis igitur arbor fructus bonos non edens, exciditur, & in ignem abijcitur.

Et interrogauerunt eum turbæ, dicentes: Quid igitur faciemus?

Reſpondit, & ait illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui non habet cibum, itidem faciat.

Quinetiam venerunt publicani vt baptizarentur, ac dicunt ei: Doctor, quid faciemus?

Ipſe vero dixit eis: Ne exegeritis pluſquam conſtitutum eſt vobis exigendum.

Et interrogauerunt eum cultores militiæ, dicuntq;: Nos etiam quid faciemus? Dixit eis: Neminem concuſſeritis, neque calumnietemini: & ſufficiant vobis ſtipendia veſtra.

Quum autem expectaret populus de Iauchanon, & omnes cogitarent in cordibus ſuis, quod forſan eſſet Meſchicho.

Reſpondit Iouchanon & ait illis: Ecce ego baptizo vos aqua: Venit autem poſt me is qui potentior me eſt, cuius non ſum dignus qui ſoluam corrigiam calceamentorum, ipſe baptizabit vos in Spiritu ſanctitatis, & igni:

Ipſe tenet cribrum manu ſua, & repurgat aream ſuam, ac triticum colligit in horrea ſua, & paleas comburet igni inextinguibili.

Quin etiam alia multa docebat, & annunciabat populo.

Heroudes autem Tetrarcha propterea quod argueretur à Iouchanon de Heroudiade vxore Philippi fratris eius, ac de omnibus flagitiis, quæ patrarat:

Addidit & hoc ſupra omnia, quod incluſit Iouchanon in domo vinctorum.

Factum eſt autem quum baptizaretur omnis populus: vt & Ieſchua baptizaretur, ac dum oraret, aperiretur cælum.

Deſcenderetq; Spiritus ſanctitatis ſupra eum ſpecie corporea columbina, & vox ederetur de cælo, dicens: Tu es ille filius meus dilectus, in te mihi complacui.

Ipſe vero Ieſchua erat quaſi filius annorum triginta: & exiſtimabatur filius Iauſeph, filij Heli. Filij Mathethath,

Filij Leui, filij Malchi, filij Iani, filij Iauſeph,

Filij Mathetha, filij Amouz, filij Nachoum, filij Cheſli, filij Nagi,

Filij Moth, filij Mathath, filij Samei, filij Iauſeph, filij Iihoudo.

Filij Iouchanon, filij Roſo, filij Zourbobel, filij Schelathiel, filij Niri:

Filij Malchi, filij Adai, filij Kouſam, filij Elmoudad, filij Ir:

* Ad Veſperam Dominicæ ex ſecunda poſt Epiphaniam.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et venit in omnem circa regionem Iordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum:

Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Eſaiæ prophetæ dicentis: Vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius:

Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis humiliabitur, & erunt praua in directam, & aſpera in vias planas.

Et videbit omnis caro ſalutare Dei.

Dicebat ergo exeũtibus turbis baptizari ab ipſo: Genimina viperarum quis oſtendit vobis fugere à ventura ira?

Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere in vobisipſis: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis quia poteſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.

Iam vero & ſecuris ad radicẽ arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum pulchrum exciditur, & in ignem mittitur.

Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?

Rñdens autẽ dicebat illis: Habens duas tunicas, tradat non habenti: & habens eſcas, ſimiliter faciat.

Venerunt autem & publicani baptizari: & dixerunt ad illum Magiſter, quid faciemus?

Ille autem dixit ad eos: Nihil amplius, præter conſtitutum vobis exigite.

Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos quid faciemns? Et ait ad eos: Neminem concutiatis, neque calumniaueritis: & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.

Expectante autem populo, & ratiocinantibus omnibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne forte ipſe eſſet Chriſtus:

Reſpondit Ioannes omnibus, dicens: Ego quidem aqua baptizo vos: venit autem fortior me, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius: ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni.

Cuius ventilabrum in manu eius, & perpurgabit areã ſuam, & congregabit triticũ in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

Multa quidem igitur & alia exhortans euangelizabat populum.

At Herodes Tetrarcha correptus ab illo de Herodiade vxore fratris ſui Philippi, & de omnibus quæ fecit mãlis Herodes,

Adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Ioannem in carcerem.

Factum eſt autem in baptezari omnem populum, & Ieſu baptizato, & orante apertum eſſe cœlum,

Et deſcendiſſe Spiritum ſanctum corporali ſpecie ſicut columbam in ipſum, & vocem de cœlo fieri, Tu es filius meus dilectus, in te complacui mihi.

Et ipſe erat Ieſus quaſi annorum triginta incipiens: exiſtens vt exiſtimabatur filius Ioſeph, Heli, Mathath,

Leui, Melchi, Ianne, Ioſeph,

Mathathiæ, Amos, Nahum, Hesli, Nagge,

Mahath, Mathathiæ, Semei, Ioſeph, Iuda,

Ioanna, Reſa, Zorobabel, Salathiel, Neri,

Melchi, Addi, Coſam, Elmadam, Her.

Transl. Eraſm. Roterod.

3 *Et venit in omnem regionem finitimam Iordani, prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.*

4 *Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Heſaiæ prophetæ, dicentis, Vox clamantis in deſerto, parate viam domini, rectas facite ſemitas eius,*

5 *Omnis vallis implebitur & omnis mons & collis reddetur humilis. Et fient quæ obliqua ſunt directa, & aſpera vertentur in vias planas.*

6 *Et videbit omnis caro ſalutare dei.*

7 *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant vt baptizarentur ab ipſo: Progenies viperarum, quis ſubmonſtrauit vobis vt fugeretis à ventura ira?*

8 *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere intra voſipſos, patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahamo.*

9 *Iam vero & ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor, non faciens fructum bonum, exciditur, & in ignem conijcitur.*

10 *Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?*

11 *Reſpondens autem dicit illis: Qui habet duas tunicas, impertiat non habẽti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat.*

12 *Venerunt autem & publicani vt baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus?*

13 *At ille dixit ad eos: Ne quid amplius quàm quod conſtitutum eſt vobis, exigatis.*

14 *Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos quid faciemus? Et ait illis: Ne quem concutiatis, ne quem calumniemini, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris.*

15 *Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Iohanne, num ipſe eſſet ille Chriſtus?*

16 *Reſpondit Iohannes, dicens vniuerſis: Ego quidem aqua baptizo vos: ſed veniet fortior me, cuius non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum, ipſe vos baptizabit ſpiritu ſancto & igni,*

17 *Cuius ventilabrum in manu ipſius, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.*

18 *Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo.*

19 *Herodes autem tetrarcha cum corriperetur ab illo de Herodia de vxore fratris ſui, deq; omnibus malis, quæ faciebat Herodes,*

20 *Adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Iohannem in carcerem.*

21 *Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus, vt & Ieſu baptizato & orante apertum ſit cœlum,*

22 *Ac deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie quaſi columba in ipſum, & vox de cœlo facta eſt, quæ diceret: Tu es filius ille meus dilectus, in te complacitum eſt mihi.*

23 *Et ipſe Ieſus incipiebat eſſe fermè annorum triginta, vt putabatur filius Ioſeph, qui fuit filius Heli, qui fuit Mathat,*

24 *Qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioſeph.*

25 *Qui fuit Matatthiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Heſli, qui fuit Nagge,*

26 *Qui fuit Maath, qui fuit Matathiæ qui fuit Semei, qui fuit Ioſech, qui fuit Iuda,*

27 *Qui fuit Ioanna, qui fuit Rheſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri,*

28 *Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſam, qui fuit Helmadam, qui fuit Her,*

Vulgat. Editio.

Qui fuit Ieſu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Matthat, qui fuit Leui,
Qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iona, qui fuit Eliaxim,
Qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid,
Qui fuit Ieſſe, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon,
Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Eſron, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ,
Qui fuit Iacob, qui fuit Iſaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor,
Qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale,
Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech,
Qui fuit Mathuſale, qui fuit Henoch, qui fuit Iared, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,
Qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.

CAP. IV.

Mat.4.1 Mar.1.12 IEſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane: & agebatur à Spiritu in deſertum,

Diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo, & nihil manducauit in diebus illis: & conſummatis illis, eſuriit.

Dixit autem illi diabolus: Si filius Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat.

Et reſpondit ad illum Ieſus: Scriptum eſt: * Quia non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei.

Deu.8.3 Mat.4.4

Et duxit illũ diabolus in montẽ excelsũ, & oſtẽdit illi oĩa regna orbis terræ in momento tẽporis.

Et ait illi: Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam illorum: quia mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa.

Tu ergo ſi adoraueris corã me, erunt tua omnia.

Et reſpondens Ieſus dixit illi: * Scriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

Deu.6.13 & 10.20.

Et duxit illum in Ieruſalem, & ſtatuit eum ſuper pinnam templi: & dixit illi: Si filius Dei es, mitte te hinc deorſum:

* Scriptum eſt enim, quod angelis ſuis mandauit de te, vt conſeruent te:

Pſ. 90.11.

Et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

Deu.6.16 &c.

Et reſpondens Ieſus, ait illi: Dictum eſt: * Non tentabis Dominum Deum tuum.

Et conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus.

Mat.4.12 Mar.1.14

* Et regreſſus eſt Ieſus in virtute Spiritus in Galilæam & fama exiit per vniuerſam regionem de illo:

Et ipſe docebat in ſynagogis eorum, & magnificabatur ab omnibus,

Mar.13.54 &6.1 Luc.4.16

* Et venit Nazareth, vbi erat nutritus, & intrauit ſecundum conſuetudinem ſuam, die Sabbati in ſynagogam: & ſurrexit legere.

Et traditus eſt illi liber Eſaiæ prophetæ. Et vt reuoluit librum, inuenit locum vbi ſcriptum erat:

Iſa.61.1

* Spiritus Domini ſuper me propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde,

Prædicare captiuis remiſſionẽ, & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis.

Tranſl. ex Syriac.

29 *Filij Ioſi, filij Eliezar, filij Iouram, filij Mathithe, filij Leui:*

30 *Filij Schemeoun, filij Iehoudo, filij Ianſeph, filij Iounon, filij Eliokim:*

31 ** Filij Malio, filij Manni, filij Matheiha, filij Nathen, filij Dauid:*

32 *Filij Iſchai, filij Onbid, filij Booz, filij Salmoun, filij Nachſchoun,*

33 *Filij Aminodob, filij Oron, filij Chefroun, filij Pares, filij Iehudo:*

34 *Filij Iaakoub, filij Iſchok, filij Abrohom, filij Tharach, filij Nochour:*

35 *Filij Sorong, filij Areou, filij Polog, filij Hobor, filij Seeloch:*

36 *Filij Kainan, filij Arphaxad, filij Schim, filij Nouach, filij Lamech,*

37 *Filij Matouſlach, filij Chanouc, filij Iared, filij Mahaloloil, filij Kainan:*

38 *Filij Anouſch, filij Schith, filij Odom, qui ex Deo.*

CAP. IV.

1 *PORro Ieſchua quum plenus eſſet Spiritu ſanctitatis, reuerſus eſt à Iourdenon: & duxit eum Spiritus in deſertum.*

2 *Diebus quadraginta, vt tentaretur à criminatore (diabolo) neq; comedit quicquam in illis diebus: quumq; exacti eſſent, tum demum eſuriit.*

3 *Et dixit ei criminator: Si filius Dei es, dic lapidi huic vt fiat panis.*

4 *Reſpondit Ieſchua, & dixit ei: Scriptum eſt: Non pane tantummodo viuit filius hominis, ſed omni verbo Dei.*

5 *Et ſubduxit eum Satanas in montem excelſum, & oſtendit ei omni regna terræ modico tempore.*

6 *Aitq; ei criminator: Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam eius; quia mihi tradita eſt, & cuicunque voluero, do eam.*

7 *Si ergo adoraueris coram me, tua erunt omnia.*

8 *Reſpondit autem ei Ieſchua, ac dixit ei: Scriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, eiq; tantum ſeruies.*

9 *Et adduxit eum in Ouriſchlem, eumq; ſtatuit ſupra pinaculum templi, & ait ei: Si tu es filius Dei, dejice teipſum hinc deorſum.*

10 *Scriptum eſt enim Angelis ſuis præcipiet de te, vt cuſtodiant te.*

11 *Et in vlnis ſuis tollent te, ne offendas pedem tuum lapide.*

12 *Subdit autem Ieſchua, & ait ei: Dictum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

13 *Quumq; abſoluiſſet criminator has omnes tentationes ſuas receſſit ab eo vſque ad tempus.*

14 ** Et reuerſus eſt Ieſchua cum virtute Spiritus in Galilæam, exijtq; de eo fama in vniuerſam regionem circumiacentem.* • Circũciſio Domini noſtri.

15 *Et ipſe docebat in ſynagogis eorum, & celebrabatur ab omnibus.*

16 *Venit autem Nozerath, vbi fuerat nutritus, & ingreſſus eſt de more in ſynagogam die ſabbathi, ſurrexitq; ad legendum.*

17 *Et datus eſt ei liber Eſchaio propheta, & aperit Ieſchua librum, & inuenit locum vbi ſcriptum erat.*

18 *Spiritus Domini ſuper me: & propterea vnxit me vt euangelizem pauperibus, & miſit me vt ſanitati reſtituam contritos corde.*

19 *Et prædicem captiuis remiſſionem, & cæcis viſum, ac dimittam confractos in libertatem; denique vt prædicem annum acceptum Domino.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Iesu, Eliezer, Iorim, Matthat, Leui,

Simeon, Iuda, Ioseph, Iona, Eliacim,

Melcha, Menna, Matthatha, Nathan, Dauid,

Iesse, Obed, Booz, Salmon, Naasson,

Aminadab, Aram, Esron, Phares, Iudæ,

Iacob, Isaac, Abrahæ, Thare, Nachor,

Sarug, Ragau, Phaleg, Heber, Sale,

Cainan, Arphaxad, Sem, Noe, Lamech,

Mathusale, Henoch, Iared, Malaleel, Cainan,

Henos, Seth, Adam, Dei.

CAP. IV.

IEsus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Iordane: & agebatur in Spiritu in desertum,

Diebus quadraginta, tentatus à diabolo. Et non manducauit quicquam in diebus illis: & consummatis illis, postea esurit.

Et dixit illi diabolus: Si filius es Dei, dic lapidi huic vt fiat panis.

Et respondit Iesus ad illum dicens: Scriptum est, Quia non in pane solo viuet homo, sed in omni verbo Dei.

Et subducens illum diabolus in montem excelsũ, ostẽdit illi oĩa regna habitata in pũcto tẽporis:

Et ait illi diabolus: Tibi dabo auctoritatem hanc vniuersam, & gloriam illorum: quia mihi tradita est, & cui volo, do eam.

Tu ergo si adoraueris corã me, erunt tua omnia.

Et respondens illi dixit Iesus: Abscede retro me satana: Scriptum est: adorabis Dominum Deum tuum, & illi soli seruies.

Et duxit illum in Ierusalem, & statuit eum super pinnam templi: & dixit illi: Si filius es Dei, iace teipsum hinc deorsum:

Scriptum est enim, quod angelis suis mandabit de te custodire te:

Et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

Et respondens ait illi Iesus: Quod dictum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.

Et finiens omnem tentationem, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus.

Et regressus est Iesus in virtute Spiritus in Galilæã & fama exiit per vniuersã circa regionẽ de illo:

Et ipse docebat in synagogis eorum, glorificatus ab omnibus,

Et venit in Nazareth, vbi erat nutritus: & intrauit secundum consuetum sibi, in die Sabbatorum in synagogam: & surrexit legere.

Et traditus est illi liber Esaiæ prophetæ. Et explicans librum, inuenit iocum vbi erat scriptum:

Spiritus Domine super me cuius gratia vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,

Prædicare captiuis remissionẽ & cæcis restitutionem visus, legare cõfractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum.

Transl. Erasm. Roterod.

29 *Qui fuit Iesu, qui fuit Heliezer, qui fuit Ioram, qui fuit Matthæ, qui fuit Leui,*

30 *Qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Ionam, qui fuit Heliachim,*

31 *Qui fuit Melcam, qui fuit Menam, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid,*

32 *Qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson,*

33 *Qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iudæ,*

34 *Qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharra, qui fuit Nachor,*

35 *Qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalec, qui fuit Heber, qui fuit Sale,*

36 *Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem, qui qui fuit Noe, qui fuit Lamech,*

37 *Qui fuit Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit Iareth, qui fuit Malaleel, qui fuit Cainan,*

38 *Qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.*

CAP. IV.

1 *IEsus autem plenus spiritu sancto, regressus est à Iordane, & actus est per spiritum in desertum.*

2 *Ac diebus quadraginta tentabatur à diabolo, nihilq; comedit in diebus illis: & consummatis illis, deinde esurijt.*

3 *Dixit autem illi diabolus: Si filius es Dei, dic lapidi huic vt panis fiat.*

4 *Et respondit ad illum Iesus, dicens: Scriptum est: Quod non in pane solo viuet homo, sed omni verbo Dei.*

5 *Et subduxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in puncto temporis,*

6 *Et ait illi Diabolus: Tibi dabo potestatem hanc vniuersam & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, & cuicunque volo, do illam.*

7 *Tu ergo si adoraueris prouolui* corã me, erũt tua omnia.*

8 *Et respondẽs Iesus dixit illi: Abi post me Satana. Scriptum est enim: Adorabis Dominum Deum tuum, & illum solum coles.*

9 *Et duxit illum Hierosolymam, statuitq; eum super pinnam templi, & dixit illi: Si filius Dei es, mitte teipsum hinc deorsum.*

10 *Scriptum est enim, quod angelis suis mandabit de te, vt seruent te,*

11 *Et in manibus tollent te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.*

12 *Et respondens Iesus ait illi: Dictum est. Non tentabis Dominum Deum tuum*

13 *Et consummata omni tentatione diabolus recessit ab illo vsque ad tempus.*

14 *Et reuersus est Iesus, virtute spiritus in Galilæam, & fama exijt per vniuersam regionem de illo.*

15 *Et ipse docebat in synagogis eorum, & glorificabatur ab omnibus.*

16 *Et venit Nazareth, vbi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem sua die sabbatorum in synagogam, & surrexit vt legeret.*

17 *Et traditus est illi liber Hesaiæ prophetæ, & vt explicuit librum, inuenit locum vbi scriptum erat:*

18 *Spiritus Domini super me, propterea quod vnxit me, ad euangelizandum pauperibus misit me, vt sanem contritos corde.*

19 *Vt prædicem captiuis remissionem, & cæcis visum, vt emittam confractos per remissionem, vt prædicem annum Domini acceptum.*

Vulgat. Editio.

Et cum plicuiſſet librum, reddidit miniſtro, & ſedit. Et omnium in ſynagoga oculi erant intendentes in eum.

Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta eſt hæc ſcriptura in auribus veſtris.

Et omnes teſtimonium illi dabant, & mirabantur in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ipſius & dicebant: Nonne hic eſt filius Ioſeph?

Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice, cura teipſum: quãta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.

Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua.

In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, quando clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex, cum facta eſſet fames magna in omni terra:

Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ, ad mulierem viduam.

Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo prophera: & nemo eorum mundatus eſt niſi Naaman Syrus.

Et repleti ſunt omnes in ſynagoga ira, hæc audientes.

Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vſque ad ſupercilium mõtis, ſuper quem ciuitas illorum erat ædificata vt præcipitarent eum.

Ipſe autem tranſiens per medium illorum, ibat.

Et deſcendit in Capharnaum ciuitatem Galilææ, ibique docebat illos ſabbatis.

Et ſtupebant in doctrina eius, quia in poteſtate erat ſermo ipſius.

Et in ſynagoga erat homo habens dæmonium immundum, & exclamauit voce magna,

Dicens: Sine, quid nobis & tibi ieſu Nazarene? veniſti perdere nos? ſcio te quis ſis, Sanctus Dei.

Et increpauit illum Ieſus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proieciſſet illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.

Et factus eſt pauor in omnibus, & colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quod eſt hoc verbum, quia in poteſtate & virtute imperat immũdis ſpiritibus, & exeunt?

Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis.

Surgens autem Ieſus de ſynagoga, introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & rogauerunt illum pro ea.

Et ſtans ſuper illam imperauit febri: & dimiſit illam & continuo ſurgens, miniſtrabat illis.

Cum autem ſol occidiſſet: omnes, qui habebant infirmos variis lãguoribus, ducebant illos ad eum: at ille ſingulis manus imponens, curabat eos.

Exibant autem dæmonia à multis clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei: & increpans non ſinebat ea loqui: quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtũ.

Facta autem die egreſſus ibat in deſertum locum & turbæ requirebant eum, & venerunt vſque ad ipſum: & detinebant illum ne diſcederet ab eis.

Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: quia ideo miſſus ſum.

Et erat prædicans in ſynagogis Galilææ.

Tranſl. ex Syriac.

20 *Et complicauit librum, tradiditque miniſtro, & ſeſſum abijt. Omnium autem, qui erant in ſynagoga, oculi conſpicabantur eum.*

21 *Et cœpit dicere ad eos: Hodie impleta eſt ſcriptura hæc quæ eſt in auribus veſtris.*

22 *Et perhibebant ei teſtimonium cunctli, ac mirabantur ob ſermones gratiæ qui prodibant ex ore ipſius, dicebantque: Nonne iſte fuit filius Iauſeph?*

23 *Ait illis Ieſchua: Iam dicetis mihi hanc parabolam: Medice, cura teipſum: & quæcumque audiuimus te exequutum fuiſſe in Capharnachum, exequere & hic in ciuitate tua.*

24 *Ipſe vero inquit: Amin dico vobis, nullum eſſe prophetam qui recipiatur in prouincia ſua.*

25 *Veritatem etenim dico vobis, multas extitiſſe viduas in domo Iſroel in diebus Illo propheræ, quum clauſi ſunt cœli annis tribus, & menſibus ſex, ita vt fuerit fames magna in vniuerſa terra (prouincia.)*

26 *Sed ad nullam earum miſſum fuiſſe Iliæ, niſi ad Tzarphath Tzaidon, ad mulierem viduam.*

27 *Plurimique fuere leproſi in Iſroel diebus Eliſchæ vatis: & ne vnus quidem ex eis purgatus eſt, niſi Naamon ille Aramæus.*

28 *Quumque hæc audiſſent ij qui erant in ſynagoga, cuncti repleti ſunt furore.*

29 *Et ſurrexerunt ac eieterunt eum extra ciuitatem, eumque adduxere vſque ad verticem montis ſupra quem ciuitas eorum erat exſtructa, vt eum deiicerent de rupe.*

30 *Ipſe verò tranſiit per medium eorum, & abiit.*

31 *Et deſcendit in Capharnachum ciuitatem Galilææ, & docebat eos in ſabbathis.*

32 *Et mirabantur ob doctrinam eius, quippe cuius ſermo auctoritate polleret.*

33 *Erat autem in ſynagoga vir habens ſpiritum dæmonij immundi, & exclamauit alta voce,*

34 *Atque: Omitte me, quid nobis & tibi Ieſchua Nazarene? veniſti nos perditum? noui te, qui es ſanctus ille Dei.*

35 *Et ipſum obiurgauit Ieſchua, dixitque: Claude os tuum, & exi ab eo. Eum itaque abiecit dæmonium in medium, & exiit ab eo, nihil in eum peruerſi agens.*

36 *Et ſtupor inuaſit omnes, ita vt colloquerentur ad inuicem, dicentes: Qualiſnam eſt ſermo ille, quòd cum imperio & virtute præcipiat ſpiritibus immundis, & exeant?*

37 *Et peruaſit de eo fama in totam regionem circumiacentem.*

38 *Quumque egreſſus fuiſſet Ieſchua è ſynagoga, introiuit domum Schemeonis: ſocrus autem ipſius Schemeonis premebatur febre maxima, & rogarunt eum in gratiam illius.*

39 *Adſtans itaque ſupra eam, obiurgauit febrem; & dimiſit eam: ſtatimque ipſa ſurrexit, & miniſtrabat eis.*

40 *Occidente verò Sole: ij omnes qui habebant infirmos variis affectos morbis, adducebant illos ad eum: ipſe verò vnicuique eorum manum ſuam imponebat, eoſque ſanitati reſtituebat.*

41 *Quinetiam exibant dæmonia ex quamplurimis vociferantia ac dicentia: Tu es Meſchicho ille filius Dei: & prohibebat eis, nec ſinebat ea loqui, quod noſſent ipſum eſſe Meſchicho.*

42 *Sub diluculo autem diei egreſſus abijt in locum deſertum: & turbæ quærebant eum, veneruntque vſque ad ipſum: & tenebant eum, ne ab ipſis diſcederet.*

43 *Ipſe verò Ieſchua dixit eis: Quin & aliis ciuitatibus oportet me annunciare regnum Dei, qui ad hoc miſſus ſim.*

44 *Et is prædicabat in ſynagogis Galilææ.*

* 3. Reg. 17. 9.
* 4. Reg. 5. 14.
* Mat. 4. 13. Mar. 1. 21. Mat. 7. 28.
Mar. 1. 23.
* Mar. 1. 29. Mar. 1. 30.
* Mar. 1. 34.
* Ad veſperas ſextæ ſeptimanæ hebdomadis ſecundæ.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et plicans librum, reddens ministro, sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes ei.

Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est scriptura hæc in auribus vestris.

Et omnes testificabantur ei, & mirabantur in verbis gratiæ, exeuntibus ex ore ipsius, & dicebant: Nonne hic est filius Ioseph?

Et ait ad illos: Omnino dicetis mihi similitudinem hanc, Medice, cura teipsum: quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.

Ait autem, Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua.

In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel, quando clausum est cælum ad annos tres & menses sex, vt facta esset fames magna in omnem terram:

Et ad nullam illarum missus est Elias, si non in Sarepta Sidonis ad mulierem viduam.

Et multi leprosi erant sub Elisæo Propheta in Israel: & nemo ex iis mundatus est, si non Neeman Syrus.

Et repleti sunt omnes ira in synagoga, audientes hæc.

Et surgentes eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, ad præcipitandum eum.

Ipse autem transiens per medium illorum profectus est.

Et descendit in Caphernaum ciuitatem Galilææ: & erat docens illos in Sabbatis.

Et percellebantur in doctrina eius: quia in auctoritate erat sermo ipsius.

Et in synagoga erat homo habens spiritum dæmonij immundi: & exclamauit voce magna.

Dicens, Sine, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti perdere nos? scio te quis sis, sanctus Dei.

Et obiurgauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et proiiciens illum dæmonium in medium exiit ab illo, nihil nocens ei.

Et factus est pauor in omnes: & colloquebantur ad inuicem, dicentes: Quod verbum hoc, quia in auctoritate & efficacia imperat immundis spiritibus, & exeunt?

Et exiit resonantia de illo in omnem locum circum regionis.

Surgés autem ex synagoga introiuit in domum Simonis: Socrus autem Simonis erat detenta febri magna: & rogauerunt illum de ea.

Et adstans super illam imperauit febri: & dimisit illam. Continuo autem surgens, ministrabat illis.

Occidente autem Sole, omnes quotquot habebant infirmos morbis variis, ducebát illos ad eum. Verum vni singulo ipsorum manus imponens curabat eos.

Exibant autem & dæmonia à multis clamantia & dicentia: Quia tu es Christus filius Dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant Christum ipsum esse.

Facta autem die, egressus ibat in desertũ locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt vsque ad ipsum: & detinebant illum non proficisci ab eis.

Ille vero ait ad eos: Quia & aliis ciuitatibus euangelizare me oportet regnum Dei: quia ad hoc missus sum.

Et erat prædicans in synagogis Galilææ.

Transl. Erasm. Roterod.

Et complicato libro, reddidit ministro, ac resedit. Et omnium in synagoga oculi erant defixi in eum.

Cœpit autem dicere ad illos: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus vestris.

Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur super gratia sermonum, qui procedebant ex ore ipsius, dicebantq; : Nonne hic est filius Ioseph?

Et ait illis: Omnino dicetis mihi hanc similitudinem. Medice, cura teipsum. Quæcunque audiuimus facta in Capernaum fac & hic in patria tua.

Ait autem: Amen dico vobis, Nemo propheta acceptus est in patria sua.

Sed in veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Heliæ in Israel, quando clausum est cælum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna per omnem terram.

Et ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierem viduam.

Et multi leprosi erant in Israel sub Helisæo propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus.

Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes.

Et insurrexerunt, eiecerunteq; illum è ciuitate, & duxerunt illum vsque ad supercilium montis, super quem ciuitas illorum erat ædificata, vt precipitarent eum.

Ipse autem transiens per medium illorum ibat.

Et descendit Capernaum ciuitatem Galilææ, ibiq; docebat illos sabbatis.

Et stupebant super doctrina eius, quia cum potestate coniunctus erat sermo ipsius.

Et in synagoga erat homo habens spiritum dæmonis immundi: & exclamauit voce magna,

Dicens: Eia, quid tibi nobiscum est Iesu Nazarene? Venisti ad perdendum nos? Scio te qui sis, sanctus ille Dei.

Et increpauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilq; illi nocuit.

Et factus est pauor super omnes: & colloquebantur inter sese, dicentes: Quis sermo hic est? quia cum auctoritate ac potestate imperat immundis spiritibus & exeunt?

Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum vndiq; finitima regionis.

Cum surrexisset autem Iesus de synagoga, introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogauerunt illum pro ea.

Et astans supra illam, increpauit febrem, & febris dimisit illam: statimq; surgens ministrabat illis.

Cum autem sol occideret, omnes qui habebant infirmos morbis variis, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, sanabat eos.

Exibant autem & dæmonia à multis, clamantia ac dicentia: Tu es Christus filius Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quod sciebant ipsum esse Christum.

Facto autem die egressus ibat in desertum locum: & turbæ quærebant eum, & venerunt vsque ad ipsum, & detinebant illum ne discederet ab eis.

Quibus ille ait: Et aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, nam in hoc missus sum.

Et prædicabat in synagogis Galilææ.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

CAP. V.

FActum eſt autem, cum turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth.

* Et vidit duas naues ſtantes ſecus ſtagnum: piſcatores autem deſcenderant, & lauabant retia.

Aſcendens autem in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere pusillum. Et ſedens docebat de nauicula turbas.

Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.

Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.

Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam, rumpebatur autē rete eorū.

Et annuerunt ſocijs, qui erant in alia nauī vt venirent & adiuuarent eos. Et venerunt, & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt pene mergerentur.

Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Ieſu dicēs: Exī à me, quia homo peccator ſum, Domine.

Stupor enim circumdederat eum, & omnes, qui cum illo erant, in captura piſcium, quam ceperant:

Similiter autem Iacobum, & Ioannem, filios Zebedæi, qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonem Ieſus: Noli timere, ex hoc iam homines eris capiēs.

Et ſubductis ad terram nauibus, relictis omnibus, ſecuti ſunt eum.

* Et factum eſt, cum eſſet in vna ciuitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Ieſum, & procidens in faciem rogauit eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare.

Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo.

Et ipſe præcepit illi vt nemini diceret; ſed: Vade, oſtende te ſacerdoti, & offer pro emundatione tua, * ſicut præcepit Moyſes, in teſtimonium illis.

Perambulabat autem magis ſermo de illo: & conueniebant turbæ multæ vt audirent, & curarentur ab infirmitatibus ſuis.

Ipſe autem ſedebat in deſertum, & orabat.

Et factum eſt in vna dierum, & ipſe ſedebat docens, & erant Phariſæi ſedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni caſtello Galilææ, & Iudææ, & Ieruſalem: & virtus Domini erat ad ſanandum eos.

* Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.

Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, aſcenderunt ſupra tectum, & per tegulas ſummiſerunt eum cum lecto in medium ante Ieſum.

Quorum fidem vt vidit, dixit: Homo remittuntur tibi peccata tua.

Et cæperunt cogitare Scribæ, & Phariſæi, dicentes: Quis eſt hic, qui loquitur Blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus?

Vt cognouit autē Ieſus cogitationes eorū, reſpōdēs, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordib⁹ veſtris?

Tranſl. ex Syriac.

CAP. V.

FActum eſt autem cum coacta eſſet ad eum turba ad audiendum ſermonem Dei, vt ipſe ſtaret iuxta littus maris Geneſer. — Dominica ſecunda poſt ſuperationē.

Et vidit duas naues ſtantes ſuper crepidinem maris: & piſcatores qui deſcenderant ex eis, eluebant quę retia ſua.

Vna autem earum erat Schemeoun Kipho, quumq; deſcendiſſet Ieſchua, ſedit in ea, & dixit vt proueherent eam paululum ab arida in aquas: ſedebatq; ac docebat turbam è naui.

Quumq; ceſſaſſet loqui, dixit ipſi Schemeoun: Ducite in profundum, & projcite retia veſtra ad piſcandum.

Reſpondit Schemeoun, & dixit ei: Rabbi, tota nocte fatigati ſumus nihilq; cepimus: tamen iuxta ſermonem tuum projcio rete.

Et quum hoc feciſſent, concluſerunt multos admodum piſces, ita vt diſrumperetur rete eorum.

Et innuerunt Sociis ſuis, qui erant in alia nauicula, vt venirent ſibi opem latum. Quumq; veniſſent, impleuerunt ambas illas nauiculas, ita vt propè mergerentur.

Quum autem hoc videret Schemeoun Kipho, procidit ante pedes ipſius Ieſchua, & dixit ei: Peto à te Domine mi, vt diſcedas à me, quippe qui homo peccator ſim,

Etenim pauor inuaſerat eum, omneſq; qui cum eo erāt, propter capturam illam piſcium, quam comprehenderant:

Itidem autem & Iaakonb, & Iouchanon filios Zabdai qui erant ſocij Schemeoun. Dixit autem Ieſchua: Ne timeas: poſtmodum piſcaturus es homines ad vitam.

Et impulerunt illas naues ad terram, omniaq; reliquerunt, ac poſt eum abiere.

Quumq; Ieſchua eſſet in vna vrbium, veniens vir quidam plenus omnino lepra, vidit Ieſchua, procidit q; in faciem ſuam, & eſflagitabat ab eo, ac dicebat ei: Domine mi, ſi vis, potes me mundare. — Martyrum Dominicæ v. ſequ.

Et extendens manum ſuam Ieſchua tetigit eum, & dixit ei: Volo ego: Mundus eſto. Et eo momento diſceſſit ab eo lepra ipſius.

Et præcepit ei, nemini dixeris, ſed ito, oſtende tete ſacerdotibus, & offer oblationem pro purgatione tui, ſicut præcepit Monſche, vt hoc ſit eis teſtimonio.

Exijt autem de eo fama magis: ita vt congregaretur populus multus vt audiret ab eo, ſanitatiq; reſtitueretur à morbis ſuis.

Ipſe vero ſecedebat in deſertum, & orabat.

Et factum eſt quodam die quum doceret Ieſchua vt ſederent Periſchai, & Doctores legis, qui venerant ex omnibus pagis Galilææ, & Iehoudæe & Ouriſchlem: & virtus Domini adeſſet ei ad ſanandum eos.

Quidam autem attulerunt in lecto virum quendam paralyticum, & quærebant eum inferre, ſiſtere q; coram eo.

Quumq; non inuenirent quomodo inferrent eum propter multitudinem populi, aſcenderunt in tectum, ac dimiſerunt eum cum lecto ipſius è tabulato in medium coram ipſo Ieſchua.

Quum vidiſſet autem Ieſchua fidem eorum, dixit paralytico illi: O homo remittuntur tibi peccata tua.

Et cœperunt Scribæ & Periſchai ratiocinari, dicentes: Quis eſt iſte, qui loquitur blaſphemiam? Quis poteſt remittere peccata niſi Deus ſolus?

Ieſchua vero ſciens cogitationes eorum, ait illis: Quid cogitatis in cordibus veſtris.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. V.

FActum eſt autem, in eo turbam ſuperiacere ei, ad audiendum verbum Dei, & ipſe erat ſtans iuxta ſtagnum Geneſareth.

Et vidit duo nauigia ſtantia ſecus ſtagnum: at piſcatores deſcendentes ex eis abluebant retia.

Aſcendens autem in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere putillum. Et ſedens docebat ex nauigio turbas.

Vt autem ceſſauit loquens, dixit ad Simonem: Deduc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.

Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in autem verbo tuo laxabo rete.

Et hoc facientes concluſerunt multitudinem piſcium multam. dirumpebatur autem rete eorum.

Et annuerunt ſocijs, qui in alio nauigio, vt venientes ſimul caperent ipſis Et venerunt, & impleuerunt ambo nauigia, ita vt mergi ipſa.

Videns autem Simon Petrus, accidit genubus Ieſu, dicens: Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine.

Stupor enim occupauerat eum, & omnes qui cum illo, in captura piſcium, quam ſimul ceperant.

Similiter autem & Iacobum, & Ioannem, filios Zebedæi, qui erant ſocij Simonis. Et ait ad Simonẽ Ieſus: Ne time: ab hoc iam homines eris capiens.

Et ſubducentes nauigia ſuper terram relinquentes omnia ſecuti ſunt eum.

Et factum eſt in eſſe ipſum in vna ciuitatum, & ecce vir plenus lepra: & videns Ieſum, & procidẽs in faciem rogauit eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare.

Et extendens manum, tetigit eum dicens: Volo: Mundare. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo.

Et ipſe præcepit illi nemini dicere: ſed abiens oſtẽde teipſum ſacerdoti, & offer pro emũdatione tua ſicut præcepit Moyſes, in teſtimoniũ illis.

Perambulabat autem magis ſermo de illo: & conueniebant turbæ multæ audire, & curari ab ipſo ab infirmitatibus ſuis.

Ipſe autem erat ſedens in deſertis, & orans.

Et factum eſt in vna dierum, & ipſe erat docens, & erant ſedentes Phariſæi, & legis doctores, qui erant venientes ex omni vico Galilææ, & Iudææ, & Hieruſalem: & efficacia Domini erat in ſanare eos.

Et ecce viri ferentes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum.

Et non inuenientes qua parte inferrent illum propter turbam, aſcendentes ſuper tectum, per tegulas ſummiſerunt eum cum lectulo in medium ante Ieſum.

Et videns fidem eorum, dixit ei: Homo remittuntur tibi peccata tua.

Et cæperunt ratiocinari Scribæ, & Phariſæi, dicentes: Quis eſt hic, qui loquitur Blaſphemias? Quis poteſt dimittere peccata, ſi non ſolus Deus?

Cognoſcẽs aũt Ies⁹ ratiocinationes eorũ, reſpõdẽs, dixit ad illos: Quid ratiocinamini in cordib. veſtris.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. V.

1 *FActum eſt autem cum turba immineret ei, vt audiret verbum Dei, & ipſe ſtabat iuxta ſtagnum Genezareth.*

2 *Et vidit duas naues ſtantes ad ſtagnum, piſcatores autem deſcenderant ex illis, & abluebant retia.*

3 *Ingreſſus autem in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum, vt à terra abduceret puſillum, & ſedens docebat de naui turbas.*

4 *Vt ceſſauit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum & laxate retia veſtra in capturam.*

5 *Et reſpondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: tamen tuo inſſu laxabo rete.*

6 *Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam. Rumpebatur autem rete eorum.*

7 *Et annuerunt Socijs, qui erant in altera naui, vt venirent & adiuuarent ipſos. Et venerunt, atque impleuerãt ambas naues, ita vt mergerentur.*

8 *Quod cum videret Simon Petrus accidit ad genua Ieſu, dicens: Diſcede à me Domine, quia homo peccator ſum.*

9 *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo fuerant ſuper captu piſcium, quem ceperant.*

10 *Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant ſocij Simoni. Et ait ad Simonem Ieſus: Ne metuas, poſthac homines capies.*

11 *Et ſubductis in terram nauibus, relictis omnibus ſecuti ſunt eum.*

12 *Et accidit cum eſſet in quadam ciuitate, & ecce vir plenus lepra, cumq; vidiſſet Ieſum, proſtratus in faciem rogauit eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare.*

13 *Et protenſa manu tetigit eum, dicens: Volo, mundus eſto. Et confeſtim lepra diſceſſit ab illo.*

14 *Et ipſe præcepit illi, ne cuiquam diceret, ſed vade, inquit, oſtende teipſum ſacerdoti, & offer pro emundatione tui, quemadmodum præcepit Moyſes in teſtimonium illis.*

15 *Pernagabatur autem magis rumor de illo, & conueniebant turbæ multæ vt audirent, & ſanarentur ab infirmitatibus ſuis.*

16 *Ipſe autem agebat in ſeſſu in deſertis & orabat.*

17 *Et factum eſt quodam die, & ipſe docebat, erantq; phariſæi ſedentes ac legis doctores, qui venerant ex omni caſtello Galilæa & Iudæa & Hieruſalem, & virtus Domini aderat ad ſanandum eos.*

18 *Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus, & querebãt eum inferre, & ponere ante illum.*

19 *Et non inuenientes qua parte illum inferrent pre turba, aſcenderunt ſuper tectum, ac per tegulas demiſerunt eum cum lectulo in medium ante Ieſum.*

20 *Quorum fidem vt vidit, dixit illi: Homo, remittantur tibi peccata tua.*

21 *Et cæperunt cogitare ſcribæ & phariſæi, dicentes: Quis eſt is qui loquitur blaſphemias? Quis poteſt remittere peccata, niſi ſolus deus?*

22 *Vt cognouit autem Ieſus cogitationes eorum, reſpondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus veſtris?*

Vulgat. Editio.

Quid eſt, facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge, & ambula?

Vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittẽdi peccata, (ait paralytico:) Tibi dico: ſurge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.

Et confeſtim conſurgens coram illis, tulit lectum in quo iacebat, & abiit in domum ſuam, magnificans Deum.

Et ſtupor apprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et repleti ſunt timore, dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie.

Matt. 9. 9. Mar. 2. 14. * Et poſt hæc exiit, & vidit publicanum nomine Leui, ſedentem ad Telonium, & ait illi: Sequere me.

Et relictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eum.

Et fecit ei conuiuium magnum Leui in domo ſua: & erat turba multa publicanorum, & aliorum qui cum illis erant diſcumbentes.

Mar. 2. * Et murmurabant Phariſæi & Scribæ eorum dicentes ad diſcipulos eius: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducatis & bibitis?

Et reſpondens Ieſus, dixit ad illos: Non egent qui ſani ſunt medico, ſed qui male habent.

Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.

At illi dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciũt ſimiliter & Phariſæorum: tui autem edũt, & bibunt?

Quibus ipſe ait: Numquid poteſtis filios ſponſi, dum cum illis eſt ſponſus, facere ieiunare?

Venient autem dies: cum ablatus fuerit ab illis ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus.

Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos: Quia nemo commiſſuram à nouo veſtimento immittit in veſtimentum vetus: alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit commiſſura à nouo.

Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin rumpet vinum nouum vtres, & ipſum effundetur, & vtres peribunt.

Sed vinum nouum in vtres nouos mittendum, eſt, & vtraque conſeruantur.

Et nemo bibens vetus, ſtatim vult nouum: dicit enim: Vetus melius eſt.

CAP. VI.

Matt. 12. 1. Mar. 2. 23. FActum eſt autem in ſabbato ſecundo primo, cum tranſiret per ſata, vellebant diſcipuli eius ſpicas, & manducabant confricantes manibus.

Quidam autem Phariſæorum, dicebãt illis: quid facitis quod non licet facere in ſabbatis?

Et reſpondens Ieſus ad eos, dixit: Nec hoc legiſtis quod fecit Dauid, cum eſuriſſet ipſe, & qui cum illo erant?

1. Reg. 21. 6. *Quomodo intrauit in domũ dei, & panes propoſitionis ſũpſit, & mãducauit, & dedit his, qui cũ ipſo erãt: quos nõ licet mãducare* niſi tãtũ ſacerdotib⁹?

Leu. 24. 10. 19. Et dicebat illis: Quia Dominus eſt Filius hominis etiam ſabbati.

Factum eſt autem & in alio ſabbato, vt intraret in ſynagogam, & doceret. * Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida.

Luc. 13. 11. 14. 3. 1. Obſeruabant autem ſcribæ & Phariſæi ſi in ſabbato curaret vt inuenirent: vnde accuſarent eum.

Ipſe vero ſciebat cogitationes eorum: & ait homini qui habebat manum aridam: Surge & ſta in medium. Et ſurgens ſtetit.

Tranſl. ex Syriac.

23 *Vtrùm facilius eſt dicere: Remittuntur tibi peccata tua, aut dicere: Surge, ambula?*

24 *Vt autem cognoſcatis Filium hominis poteſtatem habere in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico: Surge, tolle lectum tuum, & abi domum tuam.*

25 *Et ſtatim ſurrexit ad oculos eorum (ijs ſpectantibus) tulitq; lectum ſuum, & abijt domum ſuam quum glorificaret Deum.*

26 *Stupor autem inuaſit omnes, & glorificabant Deum. Repletiq; ſunt timore, & inquiunt: Sanè vidimus hodie miranda.*

27 *Poſthæc exijt Ieſchua, & conſpicatus publicanum nomine Leui: ſedentem inter publicanos dixit ei: Veni poſt me,*

28 *Itaq; reliquit omnia, & ſurgens, poſt eum abijt.*

29 *Et fecit ei Leui domi ſua epulum opiparum: eratq; cœtus multus publicanorum & aliorum cum eis accumbentium.*

30 *Et murmurabant Scribæ & Periſchæi, dicebantque diſcipulis eius: Cur cum publicanis & peccatoribus editis, & bibitis?*

31 *Et reſpondit Ieſchua, & ait illis: Non requiritur ſanis medicus, ſed ijs qui malè malè (inquam) affecti ſunt.*

32 *Non veni vt vocarem iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.*

33 *Illi autem dicunt ei: Quare diſcipuli ipſius Iouchanon ieiunant perſeuerantèr, & orant, etiam Periſchæorum: tui verò edunt & bibunt?*

34 *Ipſe autem dixit eis: Num poteſtis efficere vt filij thalami, quandiu ſponſus cum ipſis eſt, ieiunent?*

35 *Venient autem dies quum attolletur ſponſus ab eis, tunc ieiunabunt illis diebus.*

36 *Dicebatq; eis parabolam: Nemo abſcindit fruſtum à veſtimento noue, & immittit in veſtem vetuſtate attritam: ne nouum findat, & attritum non repleat fruſtum à recenti.*

37 *Et nemo injicit vinum recens in vtres veteres, alioquin diſrumpit vinum recens vtres, ipſumq; muſtum effunditur, & vtres pereunt.*

38 *Sed vinum recens in vtres nouos injciunt, & ambo conſeruantur.*

39 *Nemoq; bibit vinum vetus, & ſtatim petit nouum: dicit enim: Vetus eſt ſuauius.*

CAP. VI.

1 *FActum eſt autem Sabbatho quum ambularet Ieſchua per ſata, vt diſcipuli eius vellerent ſpicas, confricarentq; manibus ſuis, atq; comederent.* Matthiæ feria ij. hebdom. v. Iunij.

2 *Quidam autem ex Periſchæis, dicunt eis: Cur facitis quod ſabbatho illicitum eſt factu?*

3 *Reſpondit Ieſchua, & ait illis: Ne hoc quidem legiſtis quod fecit Dauid cùm eſuriret ipſe, & ij qui cum eo erant?*

4 *Quòd introierit in ædem Dei, & panem menſæ Domini ſumpſerit, ederit, dederitq; ijs qui ſecum erant: id quod non licet comedere, niſi ſacerdotibus tantum?*

5 *Et ſubdit eis, Quin & Dominus eſt ſabbathi Filius hominis.*

6 *Factum eſt autem alio Sabbatho, vt ingrederetur in ſynagogam, doceretque. Erat autem ibi homo, cuius manus dextera arida erat.*

7 *Et Scribæ & Periſchæi obſeruabant eum, an ipſum curaret ſabbatho, vt inuenirent quomodo deferrent eum.*

8 *Ipſe verò, qui cognoſcebat cogitationes eorum, dixit homini illi, cuius manus erat arida: Surge prodi in medium ſynagoga. Quumq; veniſſet ſtaretque,*

Transl. B. Ariæ Mont.

Quid eſt facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, & deambula?

Vt autem ſciatis quia auctoritatem habet filius hominis in terra dimittẽdi peccata, ait paralytico. Tibi dico ſurge: & tollens lectulum tuum, vade in domum tuam.

Et confeſtim reſurgens coram illis, tollens in quo iacebat, abiit in domum ſuam glorificans Deum.

Et ſtupor cepit omnes: & glorificabant Deum: Et repleti ſunt timore, dicentes: Quia vidimus inopinata hodie.

Et poſt hæc exiit, & conſpexit publicanum nomine Leui, ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me.

Et relinquens omnia', ſurgens ſecutus eſt eum.

Et fecit conuiuiũ magnum Leui ei in domo ſua: & erat turba publicanorum multa, & aliorum qui erant cum illis diſcumbentes.

Et murmurabant Scribæ eorum & Phariſæi ad diſcipulos eius, dicentes: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis?

Et reſpondens Ieſus, dixit ad illos; Non vſum habent ſani medico, ſed male habentes.

Non veni vocare iuſtos', ſed peccatores ad pœnitentiam.

Illi autem dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciũt ſimiliter & ĩ Phariſæorũ: at tui edũt & bibunt?

Is verò ait ad ipſos: Non poteſtis filios thalami, in quo ſponſus cum illis eſt, facere ieiunare?

Venient autem dies, & cum ablatus fuerit ab illis ſponſus', tunc ieiunabunt in illis diebus.

Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos: Quia nemo adiectionem veſtimẽti noui adiicit in veſtimentum vetus: ſi vero non & nouum ſcindit, & veteri non conuenit commiſſura à nouo.

Et nemo cõiicit vinum nouum in vtres veteres: ſi autem non, rumpet nouum vinum vtres, & ipſum effundetur, & vtres peribunt.

Sed vinum nouum in vtres nouos iniiciendum, & vtraque conſeruantur.

Et nemo bibens vetus, ſtatim vult nouum: dicit enim, Vetus vtilius eſt.

CAP. VI.

FActum eſt autem in ſabbato ſecundo primo, tranſire ipſum per ſata: & vellebant diſcipuli eius ſpicas, & manducabant confricãtes manibus.

Quidam autem Phariſæorum dicebãt illis: Quid facitis quod non licet facere in Sabbatis?

Et reſpondens ad eos, dixit Ieſus: Nec hoc legiſtis quod fecit Dauid, cum eſuriſſet ipſe, & cum ipſo exiſtentes:

Quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis ſumpſit, & mãducauit, & dedit & his cũ ipſo, quos nõ licet mãducare ſi nõ ſolos ſacerdotes?

Et dicebat illis: Quia dominus eſt filius hominis & Sabbati.

Factum autem in alio Sabbato, intrare ipſum in ſynagogam & docere: Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida.

Obſeruabant autem ſcribæ & Phariſæi ſi in Sabbato curaret eum: vt inuenirent accuſationem ipſius.

Ipſe vero ſciebat ratiocinationes eorum: & ait homini aridam habenti manum: Surge & ſta in medium. Is autem ſurgens ſtetit.

Transl. Eraſm. Roterod.

Vtrum eſt facilius dicere, remittantur tibi peccata, an dicere ſurge & ambula?

Vt autem ſciatis quod filius hominis habet poteſtatem in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, ſurge, tolle lectulum tuum, & vade in domum tuam.

Iſq; confeſtim ſurgens coram illis, tollebat in quo iacuerat, abiitq; in domum ſuam glorificans Deum.

Et ſtupor corripuit omnes, & glorificabant Deum: & repleti ſunt timore, dicentes: Vidimus incredibilia hodie.

Et poſt hæc exiit, ac vidit publicanum nomine Leui, ſedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me.

Atque his relictis omnibus, ſurgens, ſecutus eſt eum.

Et fecit ei conuiuium magnum Leui in domo ſua, & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis accumbebant.

Et murmurabant ſcribæ & Phariſæi, aduerſus diſcipulos eius dicentes: Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis?

Et reſpondens Ieſus, dixit ad illos: Non egent qui ſani ſunt medico, ſed qui malè habent.

Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.

At illi dixerunt ad eum: Quare diſcipuli Iohannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & phariſæorum, tui vero edunt & bibunt?

Quibus ipſe ait: Num poteſtis facere, vt filij thalami, dum cum illis eſt ſponſus, ieiunent?

Venient autem dies, & cum ablatus fuerit ab illis ſponſus, tunc ieiunabunt in illis diebus.

Dicebat autem & ſimilitudinem ad illos: Nemo immiſſuram noui veſtimenti immittit in veſtimentũ vetus, alioquin & nouum rumpit, & veteri non conuenit immiſſura ex nouo.

Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpet vinum nouum vtres, & ipſum effundetur, & vtres peribunt.

Sed vinum muſtum in vtres nouos mittendum eſt, & vtraque conſeruantur.

Et nemo qui biberit vetus ſtatim vult nouum: dicit enim, vetus melius eſt.

CAP. VI.

ACcidit autem, vt in ſabbato ſecundo primo tranſiret per ſata, ac vellebant diſcipuli eius ſpicas edebantq; confricantes manibus.

Quidam autem Phariſæorum dicebant illis: Quid facitis, quod non licet facere in ſabbatis?

Et reſpondens Ieſus ad eos, dixit: Ne hoc quidem legiſtis, quod fecit Dauid, cum eſuriſſet ipſe, & qui cum illo erant.

Quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis ſumpſit, editq; ac dedit etiam his qui ſecum erãt, quos non licet edere, niſi tantum ſacerdotibus?

Et dicebat illis: Dominus eſt filius hominis etiam ſabbati.

Factum eſt autem & in alio ſabbato, vt intraret in ſynagogam, ac doceret. Et erat ibi homo & manus eius dextra erat arida.

Obſeruabant autem eum ſcribæ ac phariſæi, an in ſabbato ſanaturus eſſet, vt inuenirent vnde accuſarent eum.

Ipſe vero ſciebat cogitationes eorum, & ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & ſta in medio. Et ſurgens ſtetit.

	Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
	Ait autem ad illos Iesus: Interrogabo vos, si licet Sabbatis benefacere, an male: animam saluam facere, an perdere?	9	*Ait illis Ieschua: Interrogabo vos, quid licet sabbatho facere, bene an malè animam seruare, an perdere?*
	Et circumspectis omnibus dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus eius.	10	*Et intuitus est eos omnes, & dixit ei: Extende manum tuam. Extendit q̃, & restituta est manus eius sicut socia ipsius.*
	Ipsi autem repleti sunt insipientia: & colloquebantur ad inuicem: quidnam facerent Iesu.	11	*Illi vero repleti sunt inuidia; & colloquebantur vnus cum alio, quid facerent ipsi Ieschua.*
	Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare: & erat pernoctans in oratione Dei.	12	** Factum est autem in diebus illis vt exiret Ieschua in montem precandi gratia, illicq̃ pernoctauit in oratione.* * Apostolorum & Martyrii.
* Mar.3.13. Mar.3.13.	*Et cum factus esset dies, vocauit discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit.	13	*Et quum illuxisset, aduocauit discipulos suos, & selegit ex eis duodecim, quos Apostolos nominauit.*
	Simonem, quem cognominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum,	14	*Schemeoun illum, quem nominauit Kipho, & Andream fratrem eius: & Iaakoub, & Iouchanon, & Philippum, & Bar-Thoulmai.*
	Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem qui vocatur zelotes,	15	*Et Mathai, & Thouma, & Iaakoub filium Calphai, & Schemeoun, qui vocatur Zelotes.*
	Et Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui fuit proditor.	16	*Et Ithoudo filium Iaakoub, & Ithoudo Secarioutо illum qui fuit proditor.*
	Et descendens cum illis, stetit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa, & Ierusalem, & maritima, & Tyri & Sidonis,	17	*Et descendit cum eis Ieschua, stetitq̃ in planicie: & cœtus multus discipulorum eius, & multitudo turbæ populi ex tota Ithoudæa & ex Ourischlem, & è portu maris Tzour & Zaidon.*
	Qui venerant vt audirent eum, & sanarentur à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur.	18	*Qui venerant vt audirent sermonem eius, & sanarentur a morbis suis. Et ij qui vexabantur à spiritibus immundis, & sanitati restituti sunt.*
	Et omnis turba quærebat eum tangere quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.	19	*Totaq̃ turba quærebat eum tangere: virtus enim prodibat ex eo; omnesq̃ sanabat.*
*Mat.5.3	* Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum est regnum Dei.	20	** Et sustulit oculos suos super discipulis suis, & ait: O vos beati egeni, quoniam vestrum est regnum Dei.* *Terius, hebdomadis sanctificatis.
*Mat.5.6.	*. Beati qui nunc esuritis: quia saturabimini. Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.	21	*O vos beati qui nunc esuritis, quippe qui saturabimini. O vos beati, qui nunc fletis, quippe qui ridebitis.*
	Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, & exprobrauerint: & eiecerint nomẽ vestrũ tanquã malũ propter filiũ hominis.	22	*O vos beati, quum oderint vos homines, & separauerint, vobisq̃ exprobrauerint, & eiecerint nomen vestrum tanquam improborum propter filium hominis.*
	Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa est in cœlo. secundum hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.	23	*Gaudete in illo die & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis: sic enim faciebant patres eorum Prophetis.*
	Veruntamen væ vobis diuitibus: quia habetis consolationem vestram.	24	*Sed væ vobis diuitibus, quoniam recepistis consolationem vestram.*
*Am.6.1 Eccl.31.8 Isa.65.13	* Væ vobis, qui saturati estis: quia esurietis. Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis & flebitis.	25	*Væ vobis ó saturi, quoniam esurietis. Væ vobis nunc ridentibus, quoniam flebitis, & lugebitis.*
	Væ cum benedixerint vobis homines: secũdum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorũ.	26	*Væ vobis, quum benedixerint de vobis homines: sic enim fecerunt pseudoprophetis patres eorum.*
	Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos.	27	*At vobis dico qui auditis: Diligite inimicos vestros & benefacite ijs qui oderunt vos.*
	Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.	28	*Et benedicite ijs, qui vobis male precantur, & orate pro ijs, qui vim vobis inferunt.*
*Mat.5.39. 1.Cor.6.7. Mat.7.12	* Et qui percutit te in maxillam, præbe & alterã. * Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere.	29	*Et qui percusserit tibi maxillam, præbe ei alteram. Et ab eo qui absstulerit pallium tuum, ne tuam etiam tunicam prohibeto.*
	Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.	30	*Cuilibet poscenti à te, dato: & ab eo qui absstulerit quod tuum est, ne repetito.*
*Tob.4.16. *Mat.5.46.	* Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.	31	*Et prout vultis faciant vobis homines, itidem & vos eis facite.*
	*Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligunt.	32	*Si enim diligitis eos qui diligunt vos, quænam est gratia vestra? quandoquidem & peccatores, eos à quibus diliguntur, amant.*
	Et si benefeceritis his, qui vobis benefaciũt, quę vobis est gratia? siquidẽ & peccatores hoc ipsũ faciũt.	33	*Et si benefeceritis ijs, qui benefaciunt vobis, quænam est gratia vestra? quandoquidẽ & peccatores itidem faciũt.*
*Mat.5.42. Deu.15.8	* Et si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia.	34	*Et si mutuum dederitis ei, à quo putatis vobis repensum iri, quænam est gratia vestra? nam etiam flagitiosi flagitiosis mutuum dant, vt æquè recipiant.*
	Veruntamen diligite inimicos vestros, & benefacite, & mutuum date nihil sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi: quia ipse benignus est super ingratos & malos.	35	*Verum diligite inimicos vestros, & benefacite eis mutuumq̃ date, neq; repromittatis vobis hominis expectationẽ: & erit copiosa merces vestra, eritisq̃ filij Altissimi, quippe qui suauis sit erga improbos.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Ait ergo Iesus ad illos: Interrogabo vos, quid licet Sabbatis benefacere, an malefacere? animam seruare, an occidere?

Et circumspiciens omnes eos, dixit homini: Extende manum tuam. Is autem fecit ita, & restituta est manus eius sana vt altera.

Ipsi autem repleti sunt amentia: & colloquebantur ad inuicem: quidnam facerent Iesu.

Factum est autem in diebus illis, exiit in montem orare: & erat pernoctans in oratione Dei.

Et cum Fact° esset dies, aduocauit discipulos suos & eligens ex ipsis duodecim, quos & Apostolos nominauit.

Simonem, quem & nominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum,

Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi, & Simonem vocatum zelotem.

Iudam Iacobi & Iudam Iscariotem, qui & fuit proditor.

Et descendens cum illis, steterit in loco campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ab omni Iudæa, & Hierusalem, & maritima Tyri & Sidonis,

Qui venerant audire eum, & sanari à languoribus suis. Et vexati à spiritibus immundis, & curabantur.

Et omnis turba quærebat tangere eum: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.

Et ipse eleuans oculos suos in discipulos suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrũ est regnũ Dei.

Beati esurientes nunc: quia saturabimini. Beati flentes nunc: quia ridebitis.

Beati eritis cum oderint vos homines, & cum separauerint vos, & exprobrauerint: & eiecerint nomẽ vestrũ tanquã malũ, propter filiũ hominis.

Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces vestra multa in cœlo. secundum hæc enim faciebant Prophetis patres eorum.

Veruntamen væ vobis diuitibus: quia habetis consolationem vestram.

Væ vobis impleti: quia esurietis. Væ vobis ridentes nunc: quia lugebitis & flebitis.

Væ cum benedixerint vobis homines. secũdum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorũ.

Sed vobis dico audientibus: Diligite inimicos vestros: benefacite odio habentibus vos.

Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.

Percutienti te in maxillam, præbe & alteram. Et ab auferente tuum vestimentum, & tunicam ne prohibueris.

Omni autem petenti te, da: & ab auferente tua, ne repetas.

Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

Et si diligitis diligẽtes vos, quæ vobis gratia est? etenim peccatores diligentes se diligunt.

Et si benefeceritis benefacientibus vobis, quæ vobis gratia est? Etenim peccatores hoc ipsum faciunt.

Et si mutuum dederitis à quibus speratis recipere quæ vobis gratia est? Etenim peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia.

Veruntamen diligite inimicos vestros, & benefacite, & mutuum date nihil sperantes. & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi: quia ipse benignus est super ingratos & malos.

Transl. Erasm. Roterod.

Ait igitur ad illos Iesus: Interrogabo vos, vtrum licet sabbatis benefacere an malefacere, animam seruare an perdere?

Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam. Ille autem fecit, & restituta est manus eius sana sicut altera.

Ipsi autem repleti sunt amentia, & colloquebantur inter sese, quidnam facerent Iesu.

Factum est autem in illis diebus, exijt in montem ad orandum, eratq; pernoctans in deprecatione Dei.

Et cum dies factus esset, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit,

Simonem, quem & nominauit Petrum; & Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum,

Matthæum & Thomam, & Iacobum Alphæi filium & Simonem qui vocatur Zelotes,

Et Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor.

Et descendens cum illis stetit in loco campestri turbaq; discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis, ex omni Iudæa & Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone,

Qui venerant vt audirent eum, & sanarentur à morbis suis, & qui vexabantur à spiritibus immundis, & sanabantur.

Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus ab illo exibat, & sanabat omnes.

Et ipse attollens oculos suos in discipulos, dicebat: Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.

Beati qui esuritis nunc, quia saturabimini. Beati qui fletis nunc, quia ridebitis.

Beati eritis cum vos oderint homines, & separauerint vos, & exprobrauerint, & ejecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis.

Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces vestra multa est in cœlis. Secundum hæc enim faciebant prophetis patres eorum.

Veruntamen væ vobis diuitibus, quia habetis consolationem vestram.

Væ vobis, qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.

Væ cum laudauerint vos omnes homines. Secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.

Sed vobis dico qui auditis, Diligite inimicos vestros: benefacite his qui vos oderunt.

Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos.

Percutienti te in maxillam præbe & alteram, & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicam noli prohibere.

Omni autem exigenti abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua sunt, ne reposcas.

Et prout vultis vt faciant vobis homines, vos quoq; facite illis similiter.

Et si diligitis eos qui vos diligunt, qua vobis est gratia? Nam & peccatores eos, à quibus diliguntur, diligunt.

Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt, quæ vobis est gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt.

Et si mutuum dederitis his à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, vt recipiant paria.

Quinimò diligite inimicos vestros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est erga ingratos ac malos.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Eſtote ergo miſericordes ſicut & Pater veſter miſericors eſt.

Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini: dimittite, & dimittemini.

Date, & dabitur vobis: menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum. * Eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis.

Mat. 7. 2 ar. 4. 24

Dicebat autem illis & ſimilitudinem: Nũquid poteſt cæcus cæcũ ducere? nõne ambo in foueã cadũt?

Mat. 10. 24. 25. 26

* Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum: perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter eius.

Mat. 7. 3

* Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non conſideras?

Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater ſine eiiciam feſtucam de oculo tuo: ipſe in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui.

Mat. 7. 17. & 12.

* Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos; neque arbor mala, faciens fructum bonum.

Vnaquæque enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Neq; enim de ſpinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant vuam.

Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum; & malus homo de malo theſauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

Mat. 7. 21. 22. 23. 24. 25. 26

Quid autem vocatis me * Domine, Domine: & non facitis quæ dico?

Omnis, qui venit ad me, & audit ſermones meos & facit eos: oſtendam vobis cui ſimilis ſit.

Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit in altum, & poſuit fundamentum ſuper petram: inundatione autem facta, illiſum eſt flumẽ domui illi; & non potuit eam mouere: fundata enim erat ſuper petram.

Qui autem audit, & non facit: ſimilis eſt homini 49
ædificanti domum ſuam ſuper terram ſine fundamento: in quam illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit; & facta eſt ruina domus illius magna.

CAP. VII.

Lu. 7. 1.

CVm autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebis intrauit Capharnaum.

Centurionis autem cuiuſdam ſeruus male habens, erat moriturus: qui illi erat pretioſus.

Et cum audiſſet de Ieſu miſit ad eum Seniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & ſaluaret ſeruum eius.

At illi cum veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſolicite, dicentes ei: Quia dignus eſt vt hoc illi præſtes.

Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis.

Ieſus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicẽs

Lu. 7. 6.

* Domine noli vexari: Non enim ſum dignus vt ſub tectum meum intres.

Propter quod, & meipsũ nõ sũ dignũ arbitratꝰ vt veniẽ ad te: ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus.

Tranſl. ex Syriac.

Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.

** Ne iudicate, & non iudicabimini: ne condemnate, & non condemnabimini: abſoluite, & abſoluemini.*

* Ad Veſperas ſuperferia præcedente Iemmũ, ac de Patribus.

Date & dabitur vobis: menſuram bonam, & expanſam profuſamque injicient in ſinum veſtrum. Eadem enim menſura qua metiemini, remenſum fiet vobis.

Porrò dicebat eis parabolam: Num poteſt cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foueam cadent?

Non eſt diſcipulus præſtantior magiſtro: verum enimverò quiſquis eſt perfectus, erit inſtar magiſtri ſui.

Quid enim intueris feſucam, quæ eſt in oculo fratris tui, trabs autem quæ in oculo tuo eſt, non apparet tibi?

Vel quomodo potes dicere fratri tuo: Frater mi ſine, ejiciam feſtucam ex oculo tuo: quum ecce trabs quæ eſt in oculo tui ipſius, nõ appareat tibi? Acceptor vultus, (perſonate) eiicito primum trabem ex oculo tuo, & tunc erit tibi viſus ad educendum feſtucam ex oculo fratris tui.

Non eſt arbor bona, quæ edat fructus malos; nec arbor mala, quæ edat fructus bonos.

Omnis enim arbor ex fructu ſuo dignoſcitur. Cur enim colligent è ſpinis ficus? nec etiam è rubo demetunt uuas.

Vir bonus è bonis theſauris cordis ſui depromit bona, & homo nequam ex theſauris malis cordis ſui depromit mala. Siquidem ex abundantia cordis loquuntur labia.

Quid me vocatis Domine mi, Domine mi: & quod dico non facitis?

Quicumque venit ad me, & audit ſermones meos, eoſque exequitur: oſtendam vobis cui ſimilis ſit.

Similis eſt viro ædificanti domum, qui fodit & excauauit, poſuitque fundamentum ſuper petram: Cùm autem ingruiſſet inũdatio, erupit inundatio in domum illam, nec potuit eam conquatere: poſitum enim erat fundamentum eius ſuper petram.

Is autem qui audit, & non exequitur, ſimilis eſt viro ædificanti domum ſuam ſuper puluerem abſq; fundamento quumq; erupit in eam flumen, illico cecidit, fuitq; caſus domus illius maximus.

CAP. VII.

Quumque abſoluiſſet hos omnes ſermones audiente populo, ingreſſus eſt Ieſchua Capharnachum.

Ad oblationẽ Dominicam Iuliij Iulianæ.

Seruus autem Centurionis cuiuſdam malè affectus erat qui quidem erat ipſi pretioſus, ac propè moribundus.

Audiitque de Ieſchua & miſit ad eum Seniores Iehudæorum, & eſflagitabat ab eo vt veniret ſeruum ſuum ſeruaturus.

Illi autem quum veniſſent ad Ieſchua, eſflagitabant ab eo ſtudiosè, ac dicebant: Dignus eſt cui hoc facias.

Diligit enim gentem noſtram, quinetiam domum ſynagoga extruxit nobis.

Porrò Ieſchua iter faciebat cum eis. Quum autem non longè abeſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos ſuos, qui dicerent ei: Domine mi, ne fatigeris, non enim dignus ſum vt intres ſub tectum meum.

Propterea indignus fui qui venirem ad te: ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus.

Transl. B. Ariæ Mont.

Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt.

Et ne iudicate, & non iudicabimini. Ne condemnate, & non condemnabimini abſoluite, & abſoluemini.

Date, & dabitur vobis. Menſuram bonam confertam, & coagitatam, & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum, Quippe ea menſura qua menſi fueritis remetietur vobis.

Dicebat aũt ſimilitudinem ipſis: Nunquid poteſt cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foueã cadẽt?

Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum ſuum: perfectus autem omnis erit, ſicut magiſter eius.

Quid autem vides feſtucam quæ in oculo fratris tui: at trabem quæ in proprio oculo non animaduertis?

Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, ſine eiiciam feſtucam quæ in oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, eiice Primum trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies eiicere feſtucam in oculo fratris tui.

Non enim eſt arbor pulchra faciens fructum putrem: neque arbor putris faciẽs fructum pulchum.

Vnaquæque enim arbor de proprio fructu cognoſcitur. Non enim de ſpinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant vuam.

Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum: & malus homo de malo theſauro cordis ſui peofert malum. Ex enim abundantia cordis loquitur os eius.

Quid autem me vocatis, Domine, Domine: & non faciris quæ dico?

Omnis veniens ad me, & audiens meos ſermones, & faciens eos, oſtendam vobis cui ſit ſimilis.

Similis eſt homini ædificanti domum, qui fodit & profundum fecit, & poſuit fundamentum ſupra petram. inundatione autem facta, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit mouere eam: fundata erat enim ſupra petram.

At audiens & non faciens, ſimilis eſt homini ædificanti domum ſuper terram ſine fundamento: cui illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit: & facta eſt ruiua domus illius magna.

CAP. VII.

POſtquam autem impleuit omnia verba ſua in aures plebis, intrauit in Capharnaum.

Centurionis autem cuiuſdam ſeruus malè habens futurus erat inter ire, qui erat illi pretioſus.

Audiens autem de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudęorum, rogans eum vt veniens ſeruaret ſeruum eius.

Illi vero aduenientes ad Ieſum, precabantur eum ſtudioſè dicentes: Quia dignus eſt cui præberet hoc.

Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis.

At Ieſus ibat cum illis. Iam vero eo non longè abſente à domo miſit ad eum Centurio amicos, dicens ei: Domine, ne vexeris: non enim ſum dignus vt meum ſub tectum intres.

In eo neque meipſum ſum dignum arbitratus ad te venire: ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus.

Transl. Eraſm. Roterod.

Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt.

Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Remittite, & remittetur vobis.

Date & dabitur vobis. Menſuram bonam & confertam, & concuſſam atque exundantem dabunt in ſinum veſtrum. Eadem quippe menſura qua metiemini, metientur alij vobis.

Dicebat autem illis ſimilitudinem: Nunquid poteſt cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foueam cadunt?

Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum ſuum: perfectus autem omnis erit, ſicut magiſter ipſius.

Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo proprio eſt, non animaduertis?

Aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater, ſine, eiiciam feſtucam quæ in oculo tuo eſt: ipſe in oculo tuo trabem non videns? Hypocrita eiice primum trabem ex oculo tuo, & tunc perſpicies, vt eiicias feſtucam, quæ eſt in oculo fratris tui.

Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructum malum: neque arbor mala, faciens fructum bonum.

Vnaquæque enim arbor ex fructu ſuo cognoſcitur. Neque enim è ſpinis colligunt ficus, neque ex rubo vindemiant vuam.

Bonus homo ex bono theſauro cordis ſui profert bonum & malus homo ex malo theſauro cordis ſui profert malum. Ex abundantia enim cordis loquitur os eius.

Quid autem vocatis me Domine, Domine, & non facitis quæ dico?

Quiſquis venit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos, oſtendam vobis cui ſimilis ſit.

Similis eſt homini, ædificanti domum: qui fodit in altum, & poſuit fundamentum ſuper petram. Inundatione autẽ facta illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere. Fundata enim erat ſuper petram.

Qui autem audiuit & non fecit, ſimilis eſt homini, qui ædificauit domum ſuam ſuper terram, abſque fundamento, in quam illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna.

CAP. VII.

CVm autem conſummaſſet omnia verba ſua audiente populo, intrauit Capernaum.

Centurionis autem cuiuſdam ſeruus malo habens, agebat animam, qui illi erat charus.

Cum audiſſet autem de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogãs eum, vt veniret & ſeruaret ſeruum ſuum.

At illi cum veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſtudioſe, dicentes: Dignus eſt, vt hoc illi præſtes.

Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis.

Ieſus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe abeſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens ei: Domine, noli vexari. Non enim ſum dignus, vt ſub tectum meum intres.

Quapropter nec meipſum ſum dignum arbitratus, vt venirem ad te, ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus.

Vulgat. Editio.

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic vade, & vadit: & alij veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc, & facit,

Quo audito Ieſus miratus eſt: & conuerſus ſequentibus ſe turbis, dixit: Amen dico vobis, nec in Iſrael tantam fidem inueni.

Et reuerſi, qui miſſi fuerant domum inuenerunt ſeruum, qui languerat, ſanum.

Et factum eſt: deinceps ibat in ciuitatem, quæ vocatur Naim: & ibant cum eo diſcipuli eius, & turba copioſa.

Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris ſuæ: & hæc vidua erat: & turba ciuitatis multa cum illa,

Quam cum vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixit illi: Noli flere.

Et acceſſit, & tetigit loculum. (Hi autem, qui portabant, ſteterunt) Et ait: Adoleſcens, tibi dico, ſurge.

Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri ſuæ.

Accepit autem omnes timor: & magnificabant Deum, dicentes: * Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia Deus viſitauit plebem ſuam.

* Iuſ. 24. 19. Lo. 4. 19.

Et exiit hic ſermo in vniuerſam Iudæam de eo, & in omnem circa regionem.

Et nunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his.

Et conuocauit duos de diſcipulis ſuis Ioãnes, & miſit ad Ieſum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?

* Mat. 11 2.

Cum autem veniſſent ad eum viri, dixerunt Ioannes Baptiſta miſit nos ad te dicens: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?

(In ipſa autẽ hora multos curauit à languoribus, & plagis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis donauit viſum.)

Et reſpondens, dixit illis: Euntes renunciate Ioanni quæ audiſtis, & vidiſtis: * Quia cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur:

* Iſa. 35. 5

Et beat⁹ eſt quicũq; nõ fuerit ſcãdalizatus in me.

Et cũ diſceſſiſſent nuncij Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas: Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam?

Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtimentis indutum? Ecce qui in veſte pretioſa ſunt & deliciis, in domibus regum ſunt.

Sed quid exiſtis videre? prophetam? Vtique dico vobis, & pluſquam Propheta:

* Mal. 3. 1 Mat. 11. 10. Mat. 1. 2.

* Hic eſt, de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.

Dico enim vobis, Maior inter natos mulierum propheta Ioanne Baptiſta nemo eſt: qui autem minor eſt in regno Dei, maior eſt illo.

Et omnis populus audiens & publicani, iuſtificauerunt Deum, baptizati baptiſmo Ioannis.

Phariſæi autem, & legis periti conſilium Dei ſpreuerunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo.

Ait autem Dominus: * Cui ergo ſimiles dicam homines generationis huius, & cui ſimiles ſunt?

* Mat. 11 16.

Tranſl. ex Syriac.

8 *Quandoquidem & ego ſum homo ſub poteſtate conſtitutus, ſuntque ſub manibus meis milites, & dico huic: ito, & abit: & alteri: venito, venitque: & ſeruo meo, hoc facito, & facit.*

9 *Quum autem hæc audiſſet Ieſchua admiratus eſt eum, & conuerſus dixit turbæ poſt ſe venienti: Ego dico vobis, ne in Iſroel quidem inueni fidem huic ſimilem.*

10 *Et reuerſi ſunt domum ij qui miſſi fuerant, inueneruntque ſeruum illum, qui æger fuerat, ſanitati reſtitutum.*

11 **Et factum eſt poſtero die, vt proficiſceretur in ciuitatem nomine Nain: & diſcipuli eius cum eo, cœtuſq; multus.* Ad oblationẽ Dominicæ vigiliæ.

12 *Quum autem appropinquauit portæ ciuitatis, vidit comitantes mortuum, qui vnicus fuerat matri ſuæ, ipſaq; mater erat vidua: & turba multa filiorum ciuitatis (ciuium) erat cum ea.*

13 *Vidit autem Ieſchua, & miſertus eſt eius, dixitq; ei: Ne fleas.*

14 *Et profectus tetigit loculum. Ij autem qui baiulabant eum ſubſtitere. Et ait adoleſcens tibi dico, ſurge.*

15 *Et reſedit defunctus ille, cœpitq; loqui, Et dedit eum matri ſuæ.*

16 *Et inuaſit omnes tremor: & glorificabant Deum, ac dicebant: Same propheta maximus ſurrexit inter nos: & inuiſit Deus populum ſuum.*

17 *Exijt de eo ſermo iſte in vniuerſam Iihoudaam, & in vniuerſam regionem circumiacentem.*

18 *Et renuntiauerunt Iouchanon diſcipuli eius hæc omnia.*

19 ** Et aduocauit Iouchanon duos ex diſcipulis ſuis, eoſque miſit ad Ieſchua, & ait: Tune is es qui venturus erat, an alium expectamus?* Dominica poſt Epiphaniam.

20 *Et venerunt ad Ieſchua, dicuntq; ei, Iouchanon Baptiſta miſit nos ad te, & ait: Tune is es qui venturus erat, an alium expectamus?*

21 *Illa autem ipſa hora multos ſanauit à morbis & à plagis, & à ſpiritibus malis, multiſque cæcis tribuit viſum.*

22 *Et reſpondit Ieſchua & dixit: Ite, dicite Iouchanon quæcunq; vidiſtis & audiſtis: Quòd cæci videant, & claudi ambulent, & leproſi mundentur, & ſurdi audiant, & mortui ſuſcitẽtur, pauperibus denuq; euangelizetur:*

23 *Et beatus eſt qui non impegerit in me.*

24 *Quum autem abiiſſent diſcipuli Iouchanon, cœpit Ieſchua verba facere ad turbas ſuper Iouchanon: Quid exiſtis in deſertum viſuri? arundinem vento agitatam?*

25 *Sin autem quid viſum exiſtis? virum mollibus veſtimentis indutum? Ecce ij qui veſtimentis glorioſis & delicatis vtuntur, in aulis regum degunt.*

26 *Sin minus, quid viſum exiſtis? prophetam? Certè dico vobis & propheta præſtantiorem.*

27 *Hic eſt de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui complanabit viam tuam coram te.*

28 *Dico vobis: Non eſt propheta inter natos mulierum maior Iouchanon Baptiſta: minimus autem in regno Dei maior eſt eo.*

29 *Et totus populus qui audierat, publicani quoque iuſtificarunt Deum, qui baptizati fuerant baptiſmo Iouchanon.*

30 *Periſchai verò & Scribæ calumniati ſunt apud ſe voluntatem Dei, qui non baptizati fuerunt ab eo.*

31 *Cuinam igitur aſſimilabo homines generationis huius? & cui ſimiles ſunt?*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Etenim ego homo ſum ſub poteſtate cõſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alio, veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc, & facit,	8	*Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, vade ac vadit: & alteri, veni, ac venit: & ſeruo meo, fac hoc, ac facit.*
Audiens autem hæc Ieſus miratus eſt eum: & conuerſus ſequenti ſe turbæ, dixit: dico vobis, nec in Iſrael tantam fidem inueni.	9	*Auditis autem his Ieſus, miratus eſt eum, & conuerſus, ſequenti ſe turbæ dixit: Dico vobis, ne in Iſrael quidem tantam fidem inueni.*
Et reuerſi, miſſi in domum inuenerunt languentem ſeruum ſanum.	10	*Et reuerſi, qui miſſi fuerant in domum, reperierunt ſeruum qui langueuerat, ſanum.*
Et factum eſt in deinceps ibat in ciuitatem, vocatam Naim: & ſimul ibant ipſi diſcipuli eius, multi & turba copioſa.	11	*Et factum eſt, deinceps ibat in ciuitatem, quæ vocatur Nain; & ibant cum eo diſcipuli eius multi, turbaq; copioſa.*
Vt vero appropinquauit portæ ciuitatis, ecce efferebatur defunctus filius vnigenitus matri ſuæ: Et hæc vidua: & turba ciuitatis multa cum illa.	12	*Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matri ſuæ, & hæc vidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa.*
Et videns eam Dominus, viſceribus motus eſt ſuper eam, dixit illi: Ne fle.	13	*Quam cum vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam, dixit illi: Noli flere.*
Et accedens tetigit loculum. At portantes ſteterunt. Et ait, Adoleſcens, tibi dico ſurge.	14	*Et accedens, tetigitq; loculum. Porro qui portabant ſubſtiterunt. Et ait: Adoleſcens tibi dico, ſurge.*
Et reſedit mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illum matri ſuæ.	15	*Et reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri ſuæ.*
Accepit autem timor omnes: & glorificabant Deum, dicentes: Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia viſitauit Deus plebem ſuam.	16	*Accepit autem omnes timor, & glorificabant Deum, dicentes: Propheta magnus ſurrexit inter nos, & Deus viſitauit plebem ſuam.*
Et exiit ſermo hic in vniuerſa Iudæa de eo, & in omni circa regione.	17	*Et exyt hic rumor in vniuerſam Iudæam de eo, & omnem finitimam regionem.*
Et nunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his.	18	*Et nunciauerunt Ioanni diſcipuli ipſius de his omnibus.*
Et aduocans duos quoſdam diſcipulorum ſuorum Ioãnes, miſit ad Ieſum, dicens: Tu es veniens, aut alium expectamus?	19	*Et euocauit duos de diſcipulis ſuis Iohannes, miſitq; ad Ieſum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?*
Accedentes autem ad eum viri, dixerunt Ioannes Baptiſta miſit nos ad te dicens: Tu es veniens, an alium expectamus?	20	*Cum autem veniſſent ad eum viri, dixerunt: Iohannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens: Tu es ille qui venturus erat, an alium expectamus?*
In ipſa autẽ hora curauit multos à morbis & flagellis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis donauit videre.	21	*In eadem autem hora multos curauit à morbis ac plagis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis donauit viſum.*
Et reſpondens Ieſus, dixit illis: Euntes renunciate Ioanni quæ vidiſtis, & audiſtis: Quia cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur:	22	*Et reſpondens dixit illis: Euntes renunciate Ioanni, quæ vidiſtis & audiſtis, quod cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperibus annunciatur euangelium.*
Et beat⁹ eſt quicũq; nõ ſcãdalizatus fuerit in me.	23	*Et beatus eſt quicunque non fuerit offenſus per me.*
Abeuntibus autem nuntijs Ioannis, cœpit dicere turbis de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum ſpectare? arundinem à vento quaſſatam?	24	*Et cum diſceſſiſſent nuncij Iohannis, cepit de Iohanne dicere ad turbas: Quid exiſtis in deſertum vt videretis? arundinem vento agitari?*
Sed quid exiſtis videre? hominem in mollibus veſtimentis amictum? Ecce qui in veſte gloriosa & luxu exiſtentes, in domibus regum ſunt.	25	*Sed quid exiſtis viſuri? hominem mollibus viſtimentis indutum? Ecce qui veſtitu ſplendido veſtiuntur, & in deliciis agunt, in aulis Regum ſunt.*
Sed quid exiſtis videre? prophetam? Vtique dico vobis, & abundantius Propheta:	26	*Sed quid exiſtis ad videndum? prophetam? Vtique dico vobis, & plus quam prophetam.*
Hic eſt, de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.	27	*Hic eſt de quo ſcriptum eſt, Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.*
Dico enim vobis, Maior in genitis mulierum propheta Ioanne Baptiſta nemo eſt: qui autem minor in regno Dei, maior illo eſt.	28	*Dico enim vobis: Maior inter natos mulierum propheta Iohanne baptiſta nemo eſt. Attamen qui minor eſt in regno Dei, maior eſt illo.*
Et omnis populus audiens & publicani, iuſtificauerunt Deum, baptizati, baptiſmum Ioannis.	29	*Et omnis populus audiens, & publicani iuſtificauerunt Deum, baptizati baptiſmo Iohannis.*
At Phariſæi & legis periti conſilium Dei ſpreuerunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo.	30	*Phariſei autem & legiſperiti conſilium Dei ſpreuerunt aduerſus ſemetipſos, non baptizati ab eo.*
Ait autem Dominus: Cui ergo aſſimilabo homines generationis huius, & cui ſunt ſimiles?	31	*Ait autem Dominus, Cui ergo ſimiles dicam homines generationis huius, & cui ſimiles ſunt?*

Vulgat. Editio.

Similes sunt pueris sedentibus in foro,& loquẽtibus ad inuicem,& dicentibus: Cantauimus vobis tibijs,& non saltastis: lamentauimus, & non ploraſtis.

Mat.3.4 Mar.1.6. * Venit enim Ioannes Baptista,neque manducãs panẽ,neque bibẽs vinũ,& dicitis: Dæmoniũ habet.

Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicitis: Ecce homo deuorator, & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum.

Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

Rogabat autem illum quidam de Pharisæis vt manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi discubuit.

Mat.26.7 Mar.14. Io.12.3. * Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti:

Et stans retro secus pedes eius, lacrymis cæpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.

Videns autem Pharisæus,qui vocauerat eum ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret vtique, quæ,& qualis est mulier,quæ tangit eum:quia peccatrix est.

Et respondens Iesus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister, dic.

Duo debitores erant cuidã fœnoratori: vnus debebat denarios quingentos,& alius quinquaginta,

Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque.Quis ergo eum plus diligit?

Respondens Simon dixit: Æstimo quia is, cui plus donauit. At ille dixit ei:Recte iudicasti.

Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit.

Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos.

Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos.

Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.

Mat.9.2 Dixit autẽ ad illam: * Remittũtur tibi peccata.

Et ceperunt qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?

Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit: vade in pace.

CAP. VIII.

ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per ciuitates, & castella prædicans,& euangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo,

Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis, & infirmitatibus: Maria, quæ vocatur Magdalene, de qua septem dæmonia exierant,

Mar.16.9. Et Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

Cum autem turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:

Mat.13.3. Mar.4.3. * Exijt qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud.

Et aliud cecidit supra petram: & natum aruit quia non habebat humorem.

Transl.ex Syriac.

32 *Similes sunt pueris sedentibus in plateis, & inclamantibus ad socios suos, dicentibusque: Cecinimus vobis, neque saltastis, ac lamentum edidimus vobis neque fleuistis.*

33 *Venit enim Iouchanan Baptista, panem non edens; nec bibens vinum, & dicitis: Dæmonium in eo est.*

34 *Venit filius hominis edens & bibens, & dicitis: Ecce vir helluo, & ebrax vini, amicusq; publicanorum & flagitiosorum.*

35 *Sed iustificata est sapientia ab omnibus filijs suis.*

36 * *Venit autem vnus ex Perischais effugitans ab eo, vt secum manducaret. Ingressus itaque domum Perischæi illius discubuit.* * Ad horã tertiã feriæ v. Azymorum.

37 *Et mulier peccatrix erat in illa ciuitate, quæ cum nosset in domũ Perischæi eum accubuisse, accepit alabastrum vnguenti:*

38 *Et stans retro ad pedes eius, flebat cœpitque lachrymis suis irrigare pedes eius, pilisque capitis sui abstergebat eos, & deosculabatur pedes eius, & vngebat aromate.*

39 *Quum autem vidisset Perischæus ille qui vocauerat eum, cogitauit apud se, & ait: Ipse si esset propheta, nosset quænam sit, & qualis rumor peccatricis huius mulieris quæ tetigit ipsum.*

40 *Respondit autem Ieschua, & dixit ei: Schemeoun habeo quiddam quod tibi dicam. Ait ei: dic Rabbi.*

41 *Subdit ei Ieschua: Duo debitores erant vni domino debiti (creditori:) vnus debebat ei denarios quingentos,alter verò denarios quinquaginta.*

42 *Quumq; essent non soluendo, vtrisq; remisit debitum Vter igitur eorum magis eum diliget?*

43 *Respondit Schemeoun & ait: Puto eum cui multa remissa sunt. Dixit ei Ieschua: Rectè iudicasti.*

44 *Et conuersus ad mulierem illam, dixit ipse Schemeoun: Vides hanc mulierem? Domum tuam ingressus sum, aquam pedibus meis non dedisti: hac autem lachrymis suis pedes meos lauit, & capillis suis absterſit eos.*

45 *Tu non es osculatus me: hæc autem ecce ex quo ingressa est, non desijt pedes meos deosculari.*

46 *Tu oleo caput meum non vnxisti: hæc autem oleo aromatico pedes meos vnxit.*

47 *Propterea dico tibi: remissa esse ei scelera eius multa, propterea quòd multum dilexerit: Is autem cui paululum remittitur paululum diligit.*

48 *Et dixit mulieri illi, Remittuntur tibi scelera tua.*

49 *Cœperunt autem ij qui accumbebant dicere apud se: Quis est iste qui etiam scelera remittit?*

50 *Ieschua verò dixit ei mulieri: Fides tua te seruauit: ito in pace.*

CAP. VIII.

1 ET *factum est post hæc, vt perlustraret Ieschua vrbes & vicos, prædicaretque, ac euangelizaret regnum Dei, & duodecim eius erant cum eo:* Feria v. Hebdomadis sexagesimæ Ieiunij.

2 *Nec non mulieres illæ quæ sanatæ fuerant à morbis, & à spiritibus malis: Mariam quæ vocatur Magdalostho, ea est ex qua septem dæmonia exierant:*

3 *Et Iouchan vxor Couza præfecti domus Herodis, & Schouschan filiæq; plurimæ, illiæq; ministrabant eis ex facultatibus suis.*

4 *Quumque multa turba coacta esset & ex omnibus ciuitatibus conuenirent ad eum, dixit per parabolas*

5 *Exijt seminator ad seminandum semen suum: quum que seminaret, aliud cecidit iuxta viam, & conculcatum est, ac volucres comederunt illud.*

6 *Aliud autem cecidit super petram, & illicò germinauit, & quia non habebat humorem, exaruit.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Similes sunt pueris in foro sedentibus, & loquentibus ad inuicem,& dicentibus:Cantauimus tibis vobis,& non saltastis:lamentauimus vobis,& non ploraſtis.

Venit enim Ioannes Baptista,neque panē manducās,neque bibens vinū,& dicitis: Dæmoniū habet.

Venit Filius hominis manducans, & bibens, & dicitis : Ecce homo edax , & vinum bibens , amicus publicanorum & peccatorum.

Et iustificata est sapientia ab filiis suis omnibus.

Rogabat autem quidam illum Phariſæorum,vt manducaret cum illo.Et ingressus in domum Phariſæi, discubuit.

Et ecce mulier , quæ erat in ciuitate peccatrix, cognoscens quod accubuit in domo Phariſæi, afferens alabastrum vnguenti:

Et stans secus pedes eius retro flens cæpit rigare pedes eius lachrymis,& capillis capitis sui extergebat : & osculabatur pedes eius , & vngebat vnguento.

Videns autem Phariseus vocans eum, ait in seipso , dicens : Hic si esset propheta , sciret vtique quæ,& qualis est mulier, quæ tangit eum:quia peccatrix est.

Et respondens Iesus, dixit ad illum : Simon, habeo tibi aliquid dicere.Is vero ait: Magister, dic.

Duo debitores erant fœnoratori cuidā: vnus debebat denarios quingentos, at alter quinquaginta.

Non habentibus autem illis reddere, ambobus gratis donauit.Quis ergo eorū,dic, plus eū diliget?

Respondens autem Simon dixit.Subsumo quod cui plus donauit.Ille autē dixit ei: Recte iudicasti.

Et conuersus ad mulierem, Simoni dixit: Vides hanc mulierem? Intraui tuam in domum , aquam ad pedes meos non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit meos pedes, & capillis capitis sui extersit.

Osculum mihi non dedisti : hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculans meos pedes.

Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem vnguento vnxit meos pedes.

Cuius gratia dico tibi:Remittuntur peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem paululum dimittitur, paululum diligit.

Dixit autē ad illam: Remittuntur tua peccata.

Et cæperunt simul accumbentes, dicere in seipsis: Quis hic est,qui & peccata dimittit?

Dixit autem ad mulierem : etiam Fides tua seruauit te: vade in pacem.

CAP. VIII.

ET factum est in deinceps , & ipse iter faciebat per ciuitates, & castella prædicans,& euangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo,

Et mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis, & infirmitatibus: Maria vocata Magdalene , de qua dæmonia septem exierant,

Et Ioanna vxor Chusæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ , quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

Conueniente autem turba plurima, & secundum ciuitatem aduenientibus ad eum , dixit per similitudinem:

Exiit seminans, seminare semen suum :& in seminando eum, hoc quidem cecidit secus viam, & conculcatū est,& volucres cœli comederūt illud.

Et aliud cecidit supra petram : & natum exaruit, propter non habere humorem.

Transl. Erasm. Roterod.

Similes sunt pueris sedentibus in foro, & acclamantibus inter se ac dicentibus: Cantauimus vobis tibijs, & non saltastis. Cecinimus vobis lugubria, & non ploraſtis.

Venit enim Iohannes baptista neq; edens panem, neq; bibens vinum, & dicitis: Dæmonium habet.

Venit Filius hominis edens ac bibens, & dicitis: Ecce homo edax, & vini potor, amicus publicanorum ac peccatorum.

Et iustificata est sapientia à filijs suis omnibus.

Rogabat autem illum quidam è phariſæis, vt caperet cibum cum ipso. Et ingressus domum phariſæi, accubuit.

Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, vt cognouit, quod Iesus accubuisset in domo phariſæi, attulit alabastrum vnguenti,

Stansq; ad pedes eius à tergo, flens lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui extergebat & deosculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.

Videns autem phariſæus, qui vocauerat eum, ait intra se dicens: Hic, si esset propheta, sciret vtiq; quæ & qualis est mulier, quæ tangit ipsum, quia peccatrix est.

Et respondens Iesus dixit ad illum: Simon, habeo quiddam quod tibi dicam. At ille ait Magister dic.

Duo debitores erant cuidam creditori, vnus debebat denarios quingentos, & alter quinquaginta.

Cum autem illi non essent soluendo, condonauit vtriſq;. Horum igitur, dic vter eum plus diliget.

Respondens Simon, dixit: Existimo, quod is cui plus cõdonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti.

Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem: Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit.

Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intraui, non cessauit deosculari pedes meos.

Oleo caput meum non vnxisti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos.

Propter quod dico tibi: Remittuntur peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus remittitur, is minus diligit.

Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.

Et cœperunt qui simul accumbebant dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata remittit?

Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluum fecit. vade cum pace.

CAP. VIII.

ET factum est deinceps, & ipse iter faciebat per singulas ciuitates & castella, prædicans & annũcians regnum dei, & duodecim cum illo.

Simul & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malis, & infirmitatibus: Maria quæ vocatur Magdalene de qua septem dæmonia exierant,

Et Ioanna vxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

Cum autem turba plurima conueniret, & è singulis ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem:

Exiit qui sementem faciebat ad seminandum semen suum, & inter seminandum, aliud cecidit circa viam, & conculcatum est, & volucres cœli comederunt illud.

Et aliud cecidit super petram, & enatum aruit, quia non habebat humorem.

Vulgat. Editio.

Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſuffocauerunt illud.

Et aliud cecidit in terram bonam: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi audiat.

Interrogabant autem eum diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola.

Quibus ipſe dixit: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem in parabolis: * vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

Eſt autem hæc parabola: Semen eſt verbum Dei.

Qui autem ſecus viam, hi ſunt qui audiunt: deinde venit diabolus & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiant.

Nam qui ſupra petram, qui cum audierint cum gaudio ſuſcipiunt verbum: & hi radices non habent: qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierũt, & à ſolicitudinib⁹, & diuitiis, & voluptatib. vitæ euntes ſuffocantur, & non referunt fructũ.

Quod autem in bonam terram, hi ſunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

* Nemo autem lucernam accendens, operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit: ſed ſupra candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen.

* Nõ eſt enim occultum quod non manifeſtetur, nec abſconditum, quod non cognoſcatur, & in palam veniat.

* Videte ergo quomodo audiatis. Qui enim habet, dabitur illi: & quicumque non habet, etiam quod putat ſe habere, auferetur ab illo.

* Venerunt autem ad illum mater & fratres eius, & non poterant adire eum præ turba.

Et nuntiatum eſt illi: Mater tua & fratres tui ſtant foris, volentes te videre.

Qui reſpondens dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi ſunt qui verbũ Dei audiunt, & faciũt.

Factum eſt autem in vna dierum, & ipſe aſcendit in nauiculam, & diſcipuli eius, & ait ad illos: Transfretemus trans ſtagnum. Et aſcenderunt.

Et nauigantibus illis, obdormiuit, & deſcendit procella venti in ſtagnum, & complebantur, & periclitabantur.

Accedentes autem ſuſcitauerunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille ſurgens, increpauit ventum, & tempeſtatem aquæ; & ceſſauit: & facta eſt tranquillitas.

Dixit autem illis: Vbi eſt fides veſtra? Qui timentes, mirati ſunt, ad inuicem dicentes: Quis putas hic eſt, quia & ventis & mari, imperat, & obediunt ei?

Et nauigauerunt ad regionem Geraſenorum, quæ eſt contra Galilæam.

Et cum egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi, vir quidam qui habebat dæmonium iam temporibus multis: & veſtimento non induebatur, neque in domo manebat, ſed in monumentis.

Is, vt vidit Ieſum, procidit ante illum: & exclamans voce magna dixit: Quid mihi & tibi eſt Ieſu fili Dei altiſſimi? obſecro te, ne me torqueas.

Præcipiebat enim ſpiritui immundo vt exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illũ: & vinciebatur catenis & compedibus cuſtoditus: & ruptis vinculis, agitabatur à dæmonio in deſerta.

Tranſl. ex Syriac.

Alind autem cecidit inter ſpinas, & germinarunt cum eo ſpinæ, ac ſuffocarunt illud.

Aliud denique cecidit in terram bonam & pulchram: ac germinauit, & edidit fructum vnum in centum. (centuplum.) Hæc quum dixiſſet clamabat: Qui habet aures ad audiendum, audiat.

Et interrogauerunt eum diſcipuli eius, quæ eſſet iſta parabola.

Ipſe vero dixit eis: Vobis etenim datum eſt noſſe arcana regni Dei, cæteris autem illis per parabolas dictum eſt, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

Eſt autem hæc parabola: Semen eſt ſermo Dei.

Ii autem qui ſecus viam, ſunt qui audiunt ſermonem: & veniens inimicus tollit ſermonem ex cordibus eorum, ne credant, & ſalui fiant.

Qui autem ſuper petram, ij ſunt qui quum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt ſermonem, & radicem non habent, ſed temporaria eſt fides eorum, & tempore tentationis impingunt.

Quod autem inter ſpinas cecidit, ij ſunt qui audiunt ſermonem, ſed à ſolicitudine diuitiis q̃ & concupiſcentijs mundi ſuffocantur, fructuſq̃ non edunt.

Quod autem in terram bonam, ij ſunt, qui corde humili bonoq̃ audiunt ſermonem & amplectuntur, edunt q̃ fructus in patientia.

* *Nemo accendit lucernam & operit eam vaſe, aut ponit eam ſubter lectum, ſed eam imponit candelabro, vt quicunque ingrediatur videat lumen eius.*

Nihil eſt enim occultum, quod non reueletur: nec abſconditum, quod non cognoſcatur, & veniat in apertum.

Videte quomodo audiatis. Qui enim habet dabitur ei, & qui non habet, etiam id quod putat habere, tolletur ab eo.

Venerunt autem ad eum mater & fratres eius, nec poterant eum alloqui propter turbam.

Et dicunt ei: Mater tua & fratres tui ſtant foris, volunt q̃ te videre.

Ipſe vero reſpondit & ait illis: Ij ſunt mater mea, & fratres mei, qui audiũt ſermonem Dei, eumq̃ exequũtur.

* *Porro factum eſt quodam die: vt Ieſchua conſcenſa naui ſederet in ea, & diſcipuli eius: & dixit eis: Tranſeamus in vlteriorem ripam maris.*

Quumq̃ nauigarent ſomno ſe dedit ipſe Ieſchua, & factus eſt turbo venti in mari, & prope erat nauis vt mergeretur.

Et accedentes excitarunt eum, dicunt q̃ ei: Magiſter noſter, Magiſter noſter, perimus. Ipſe vero ſurrexit, & obiurgauit ventos & fluctuationes aquarum, & quieuerunt, ac facta eſt tranquillitas.

Et dixit eis: Vbi eſt fides veſtra? Illi autem quum expaueſcerent mirabantur, dicentes vnus ad alium: Quiſnam iſte eſt, vt & ventis imperet, fluctuationibuſq̃, & mari, & obediant ei?

Porro nauigarunt veneruntque in regionem Godarzorum, quæ eſt in vlteriori ripa ex aduerſo Galilææ.

Quumq̃ exiſſet in terram, occurrit ei homo quidam ex vrbe, in qua erat dæmonium à tempore multo, & veſtimento non amiciebatur, nec in ædibus degebat, ſed in monumentis.

Quum autem vidiſſet Ieſchua, exclamauit & procidit coram ea: & alta voce dixit: Quid nobis & tibi Ieſchua fili Dei altiſſimi? peto à te, ne me cruciet.

Præcipiebat enim Ieſchuæ ſpiritui immundo vt exiret ab homine: multum enim iam temporis fuerat, ex quo captiuum detinebat eum, & vinciebatur catenis, compedibuſque cuſtodiebatur: & fregerat vincula ſua, & ducebatur à dæmonio in deſertum.

* Cõmemoratio ne Deiparæ Mariæ.

* Ad veſperas Dominicæ vicesimæ.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et aliud cecidit in medio ſpinarum, & ſimul enatæ ſpinæ ſuffocauerunt illud.

Et aliud cecidit in terram bonam & enatum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat: habens aures audire audiat.

Interrogabant autem eum diſcipuli eius, dicentes, quæ eſſet parabola hæc.

Is vero dixit: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, at cæteris in parabolis: vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

Eſt autem hæc parabola: Semen eſt verbum Dei.

Qui autem ſecus viam ſunt audientes: deinde venit diabolus & tollit verbum de corde eorum, vt ne credentes ſeruentur.

Qui vero ſupra petram, qui cum audierint cum gaudio ſuſcipiunt verbum: & hi radicem non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis abſiliunt.

Quod autem in ſpinas cadens, hi ſunt qui audiẽtes, & à ſolicitudinib⁹ & diuitiis, & voluptatib. vitæ profecti ſuffocantur, & nõ referunt fructũ.

Quod autem in pulchram terrã, hi ſunt, qui in corde pulchro & bono audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.

Nemo autem lucernã accendens, operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit: ſed ſupra candelabrum ponit, vt intrantes aſpiciant lumen.

Non enim eſt occultum quod non manifeſtum fiet, nec abſconditum, quod non cognoſcetur, & in palam veniat.

Aſpicite ergo quomodo auditis. Qui enim habeat, dabitur illi: & qui non habeat, & quod videtur habere, auferetur ab illo.

Venerunt autem ad illum mater & fratres eius: & non poterant contingere eum propter turbam.

Et nuntiatum eſt illi, dicentibus: Mater tua & fratres tui ſtant foris, videre te volentes.

Qui autem reſpondens dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi ſunt verbum Dei audientes, & facientes ipſum.

Et factum eſt in vna dierum, & ipſe acendit in nauicula & diſcipuli eius: & ait ad illos: Tranſeamus in vlterius ſtagni. Et prouecti ſunt.

Nauigantibus autem illis, ſopitus eſt, & deſcendit procella venti in ſtagnum, & complebantur, & periclitabantur.

Accedentes autem ſuſcitauerunt eum, dicentes: Præceptor perimus. Ille autem excitatus obiurgauit ventum, & fluctuationem aquæ; & ceſſauerunt, & facta eſt tranquillitas.

Dixit autem illis: Vbi eſt fides veſtra? Timentes autem mirati ſunt dicentes ad inuicem: Quiſnam hic eſt, quia & ventis imperat & mari, & obediunt ei?

Et nauigauerunt ad regionem Gadarenorum, quæ eſt contra Galilæam.

Exeunti autem ipſi ad terram, occurrit illi, vir quidam ex vrbe, qui habebat dæmonia ex temporibus multis: & veſtimento non induebatur, & in domo non manebat, ſed in monumentis.

Videns vero Ieſum, & exclamans procidit illi: & voce magna dixit: Quid mihi & tibi Ieſu fili Dei altiſſimi? obſecro te, ne me torqueas.

Præcipiebat enim ſpiritui immundo exire ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum: & vinciebatur catenis & compedibus cuſtoditus: & perrumpens vincula agitabatur à dæmonio in deſerta.

Transl. Eraſm. Roterod.

Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul enatæ ſpinæ ſuffocauerunt illud.

Et aliud cecidit in terram bonam, & enatum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures ad audiendum, audiat.

Interrogabant autem eum diſcipuli eius, dicentes; quæ eſſet iſta parabola.

At ille dixit: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni Dei, cæteris autem per parabolas vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

Eſt autem hæc parabola: Semen eſt ſermo Dei.

Qui autem iuxta viam hi ſunt qui audiunt, deinde venit diabolus, & tollit ſermonem de corde eorum ne credentes ſeruentur.

Nam qui ſupra petram, ij ſunt qui cum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt ſermonem. & hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus & diuitiis ac voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur, nec referunt fructum.

Quod autem in terram bonam hi ſunt, qui in corde honeſto ac bono audientes ſermonem retinent, & fructum afferunt per patientiam.

Nemo vero cum lucernam aſcenderit, operit eam vaſe, aut ſubter lectum ponit, ſed ſuper candelabrum ponit, vt intrantes videant lumen.

Non eſt enim occultum, quod non manifeſtum ſit futurum: nec abſconditum, quod non ſit cognoſcendum, & in propatulum venturum.

Videte ergo quomodo audiatis. Quiſquis enim habet, dabitur illi, & quicunque non habet, etiam quod putat ſe habere, auferetur ab illo.

Venerunt autem ad illum mater & fratres eius & non poterant eum audire præ turba.

Et nunciatum eſt illi dictumq́: Mater tua & fratres tui ſtant foris, volentes te videre.

Qui reſpondens, dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi ſunt, qui ſermonem Dei audiunt, ac faciunt illum.

Factum eſt autem quodam die, & ipſe aſcendit in nauim, ac diſcipuli eius & ait ad illos: Trajiciamus in vlteriorem ripam ſtagni, ac ſoluerunt.

Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit: & ingruit procella venti in ſtagnum, & complebantur ac periclitabantur.

Accedentes autem ſuſcitauerunt eum, dicentes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus, increpauit ventum ac tempeſtatem aquæ: & ceſſauerunt, factaq́ eſt tranquillitas.

Dixit autem illis: Vbi eſt fides veſtra? Timentes autem mirati ſunt inter ſe dicentes: Quis putas hic eſt? Quia ventis quoque & aquæ imperat, & obediunt ei?

Et nauigauerunt ad regionem Gadarenorum, quæ eſt contra Galilæam.

Et cum de naui egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi vir quidam è ciuitate, qui habebat dæmonium, iam temporibus multis, & veſtimento non induebatur, neque in domo manebat, ſed in monumentis.

Is, vt vidit Ieſum, & exclamaſſet, procidit ante illum, ac voce magna dixit: Quid mihi rei tecum eſt Ieſu fili Dei altiſſimi? Obſecro te, ne me torqueas.

Præcipiebat enim ſpiritui immundo vt exiret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & vinciebatur catenis, & compedibus cuſtodiebant, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deſerta.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio: quia intrauerant dæmonia multa in eum.	30	*Interrogauit autem eum Ieschua: Quod est nomen tuum? Dixit ei: Legio quandoquidem dæmonia multa ingressa erant in eum,*
Et rogabant illum ne imperaret illis, vt in abyssum irent.	31	*Et efflagitabant ab eo, ne præciperet ipsos abire in abyssum.*
Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte: & rogabant eum, vt permitteret eis in illos ingredi. Et permisit illis.	32	*Erat autem ibi grex porcorum multorum pascens in monte: & efflagitabant ab eo, vt permitteret ipsis in porcos ingredi. Et permisit eis.*
Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos: & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.	33	*Et exierunt dæmonia ex homine, & ingressi sunt in porcos: & recta tendit totus ille grex ad fauum, & ceciderunt in mare, ac suffocati sunt.*
Quod vt viderunt factum qui pascebant, fugerunt, & nunciauerunt in ciuitatem, & in villas.	34	*Quum autem vidissent pastores quod factum fuerat, fugerunt, renunciarunt q; in ciuitates, & in pagos.*
Exierunt autem videre quod factum est, & venerunt ad Iesum: & inuenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes eius, & timuerunt.	35	*Et exierunt quidam vt viderent quod factum fuerat, venerunt q; ad Ieschua: & inuenerunt hominem illum à quo exierant dæmonia vestitum, & verecundum, ac sedentem ad pedes ipsius Ieschua, & timuerunt.*
Nunciauerunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset à legione:	36	*Et recitarunt eis illi qui viderant quomodo sanitati restitutus fuerat homo ille dæmoniacus:*
Et rogauerunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, vt discederet ab ipsis: quia magno timore tenebantur. Ipse autem ascendens nauim, reuersus est.	37	*Et efflagitabant ab eo vniuersi cœtus Godarenorum, vt abscederet à se, quippe quos timor magnus inuaserat. Ipse autem Ieschua conscendit nauem, & reuersus est ab eis.*
Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, vt cum eo esset. Dimisit autem eum Iesus, dicens:	38	*Porro vir ille à quo exierant dæmonia, efflagitabat ab eo, vt cum eo esset. Sed dimisit eum Ieschua, & dixit ei:*
Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Et abiit per vniuersam ciuitatem, prædicans quanta illi fecisset Iesus.	39	*Reuertere domum tuam, & recita id quod fecit tibi Deus. Abiit itaque, & prædicabat per totam ciuitatem quod fecerat ei Ieschua.*
Factum est autem cum redijsset Iesus, excepit illum turba; erant enim omnes expectantes eum.	40	* *Quum autem rediisset Ieschua, excepit eum turba multa, omnes enim conspicabantur eum.* * Matutinis Dominicæ vacuum.
* Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipse Princeps synagogæ erat: & cecidit ad pedes Iesu rogans eum vt intraret in domum eius. * Matt. 9. 18. Mar. 5. 22	41	*Ac vir quidam nomine Iuoroseh Princeps synagogæ, procidit ante pedes ipsius Ieschua: & postulabat ab eo, vt ingrederetur ædes ipsius.*
Quia vnica filia erat ei fere annorum duodecim, & hæc moriebatur. Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur.	42	*Erat enim ei vnica filia circiter annes duodecim nata, ac prope erat vt moreretur. Quum autem iret cum eo ipse Ieschua, turba multa comprimebat eum.*
Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos erogauerat omnem substantiam suam, nec ab vllo potuit curari.	43	*Quædam vero mulier cuius eruperat sanguis ab annis duodecim, quæ quidem in medicos totam substantiam suam impenderat, nec potuerat à quoquam curari:*
Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius: & confestim stetit fluxus sanguinis eius.	44	*Accessit à tergo ipsius, tetigit q; oram vestimenti eius: & statim subsistit profluuium sanguinis eius.*
Et ait Iesus: Quis est, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus dixit Petrus, & qui cum illo erat: Præceptor turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?	45	*Et dixit Ieschua: Quis tetigit me? Quum q; omnes negarent, dixit ei Schemeonn Kipho, & qui cum eo erant: Magister noster, turba te constringunt, & opprimunt: & dicis: Quis tetigit me?*
Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis, nam ego noui virtutem de me exisse.	46	*Ipse vero subdit: Aliquis tetigit me; ego siquidem noui virtutem à me exisse.*
Videns autem mulier, quia non latuit, tremens venit & procidit ante pedes eius: & ob quam causam tetigerit eum, indicauit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit.	47	*Illa porro mulier quum videret quod eum non fefellisset, venit tremens, & procidens adorauit eum: dixit q; in conspectu totius populi quam ob causam tetigisset: & quomodo statim sanitati fuisset restituta.*
At ipse dixit ei: Filia fides tua saluam te fecit: vade in pace.	48	*Ipse vero Ieschua dixit ei: Bono sis animo filia mea, fides tua te seruauit: abi in pace.*
Adhuc illo loquente, venit quidam ad Principem synagogæ, dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum.	49	*Et adhuc eo loquente venit quidam ex ædibus Principis synagogæ, & dixit ei: Mortua est filia tua, ne laborem exhibeas Doctori.*
Iesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & salua erit.	50	*Ieschua vero audijt, & dixit patri ipsius puellæ: Ne timeas, tantummodo crede, & seruabitur.*
Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & patrem & matrem puellæ.	51	*Venit autem Ieschua domum, nec permisit quemquam introire secum nisi Schemeonn, & Iaakoub, & Iouchanon, & patrem puellæ, ac matrem eius.*
Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit.	52	*Omnes autem flebant & plangebant super ea. Ieschua vero dixit: Ne fleueritis, nec enim mortua est, sed soporata.*
Et deridebant eum, scientes quod mortua esset.	53	*Et irridebant eum, quippe qui scirent eam mortuam esse.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Interrogauit autem illum Ieſus, dicens: Quod tibi eſt nomen? is autem dixit, Legio: quia dæmonia multa intrauerunt in eum.	30	*Interrogauit autem illum Ieſus, dicens: Quod tibi nomen eſt? At ille dixit: Legio. Quia intrauerunt dæmonia multa in eum:*
Et rogauerunt illum vt non imperaret illis in abyſſum abire.	31	*Et rogauerunt illum, ne imperaret ipſis, vt in abyſſum irent.*
Erat autem ibi grex porcorum multorum paſcentium in monte: & rogabant eum vt permitteret eis in illos ingred.: & permiſit illis.	32	*Erat autem ibi grex porcorum multorum paſcentium in monte, & rogabant eum vt permitteret ipſis in illos ingredi. Et permiſit illis.*
Exeuntia autem dæmonia ab homine intrauerunt in porcos: & impetu abijt grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt.	33	*Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex per præceps in ſtagnum, & ſuffocatus eſt.*
Videntes autem paſcentes factum, fugerunt: & abeuntes nunciauerunt in ciuitatem, & in agros.	34	*Porro vt viderunt quod acciderat ij qui paſcebant, fugerunt, rumoremq; nunciauerunt in ciuitatem ac villas.*
Exierunt autem videre factum, & venerunt ad Ieſum: & inuenerunt ſedentem hominem à quo dæmonia exierant, veſtitum, ac ſana mente, ad pedes Ieſu: & timuerunt.	35	*Exierunt autem vt viderent quod factum erat, & venerunt ad Ieſum, & inuenerunt hominem ſedentem, à quo dæmonia exierant, veſtitum, ac ſana mente, ad pedes Ieſu, & timuerunt.*
Nunciauerunt autem illis & videntes, quomodo ſeruatus eſſet dæmoniacus.	36	*Nunciauerunt autem illis etiam qui viderant quomodo ſanus factus eſſet is qui agitabatur à dæmonio.*
Et rogauerunt illum omnis multitudo circum regionis Gadarenorum abire ab ipſis: quia timore magno ſimul tenebantur. ipſe autem aſcendens in nauim, reuerſus eſt.	37	*Et rogauerunt illum omnis multitudo Gadarenorum vt diſcederet ab ipſis, quia magno timore tenebantur. Ipſe autem conſcenſa naui reuerſus eſt.*
Rogauit autem illum vir à quo exierant dæmonia eſſe cum eo: dimiſit autem eum Ieſus, dicens:	38	*Rogauerat enim illum vir, à quo dæmonia exierant, vt cum eo eſſet, ſed ableganit eum Ieſus, dicens:*
Redi in domum tuam, & narra quanta fecit tibi Deus, & abiit per vniuerſam ciuitatem prædicans quanta feciſſet illi Ieſus.	39	*Redi in domum tuam, & narra quæcunque tibi fecerit Deus. Et abijt per totam ciuitatem, prædicans quæcunque ſibi feciſſet Ieſus.*
Factum eſt autem in redire Ieſum, excepit illum turba: erant enim omnes expectantes eum.	40	*Factum eſt autem cum rediret Ieſus, excepit illum turba, nam omnes expectabant eum.*
Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, & ipſe princeps ſynagogæ erat, & cedens ad pedes Ieſu rogabat eum intrare in domum ſuam.	41	*Et ecce venit vir, cui nomen Iairus, & ipſe princeps ſynagogæ erat, acciditque ad pedes Ieſu, rogans eum, vt intraret in domum ſuam.*
Quia filia vnigenita erat ei vt annorum duodecim, & hæc moriebatur. In vero ire ipſum, turbæ comprimebant eum.	42	*Quoniam vnica filia erat ei ferè annorum duodecim, & hæc moriebatur. Verum inter eundum, turbæ coarctabant eum.*
Et mulier exiſtens in fluxu ſanguinis ab annis duodecim, quæ medicis impẽdens omnem vitam, non potuit ab vllo curari,	43	*Et mulier quæ erat obnoxia profluuio ſanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos impenderat omnem ſubſtantiam, nec ab vllo potuerat curari.*
Accedens retro tetigit fimbriam veſtimenti eius, & confeſtim ſtetit fluxus ſanguinis eius.	44	*Acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius, & confeſtim ſiſtebatur fluxus ſanguinis eius.*
Et ait Ieſus: Quis tangens me? negantibus autem omnibus, dixit Petrus & qui cum illo: Præceptor turbæ comprimunt te, & affligunt, & dicis: Quis tangens me?	45	*Et ait Ieſus: Quis eſt qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant: Præceptor turba te conſtringunt & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?*
At Ieſus dixit: Tetigit me aliquis: ego enim noui virtutem exeuntem de me.	46	*Et dixit Ieſus: Tetigit me aliquis. Nam ego noui virtutem à me exiſſe.*
Videns autem mulier quia non latuit, tremens venit, & adlabens ei, ob quam cauſam tetigerit eũ, indicauit illi coram omni populo, & quemadmodum ſanata ſit confeſtim.	47	*Videns autem mulier, quod non latuiſſet, tremens venit ac procidit ante pedes eius, & ob quam cauſam tetigiſſet eum, indicauit ei coram toto populo, & quemadmodum confeſtim ſanata fuiſſet.*
Ipſe autem dixit ei: Confide filia: fides tua ſeruauit te: vade in pace.	48	*At ipſe dixit ei: Confide filia, fides tua te ſeruauit, vade cum pace.*
Adhuc autem illo loquente, venit quidam à principe ſynagogæ dicens ei. Quia mortua eſt filia tua: ne vexa magiſtrum.	49	*Adhuc illo loquente, venit quidam à domo principis ſynagogæ, dicens ei: Mortua eſt filia tua, noli vexare magiſtrum.*
At Ieſus audiens reſpondit illi, dicens, Ne time tantum crede, & ſeruabitur.	50	*Ieſus autem audito hoc verbo, reſpondit patri puellæ: Noli timere, crede tantum, & ſalua erit.*
Ingreſſus autem in domum, non permiſit intrare neminem ſi non Petrum & Ioannem & Iacobum, & patrem puellæ, & matrem.	51	*Et cum veniſſet in domum, non permiſit intrare ſecum quemquam, niſi Petrum & Iacobum, & Ioannem, & patrem ac matrem puellæ.*
Flebant autem omnes, & plangebant illam. Ille autem dixit, Ne flete: non eſt mortua, ſed dormit.	52	*Flebant autem omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Non eſt mortua puella, ſed dormit.*
Et deridebant eum, ſcientes quod mortua eſſet.	53	*Et deridebant eum, ſcientes quod mortua eſſet.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Ipſe autem tenens manum eius clamauit, dicens: Puella, ſurge.

Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuo. Et iuſſit illi dari manducare.

Et ſtuperunt parentes eius, quibus præcepit, ne alicui dicerent quod factum erat.

CAP. IX.

Mat.10.1 Mar.3.15 — Conuocatis autem duodecim Apoſtolis, dedit illis virtutem, & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & vt languores curarent.

Et miſit illos prædicare regnum Dei, & ſanare infirmos.

*Mat.10.9. Mar.6.8. — * Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis.

Et in quamcunque domum intraueritis, ibi manete, & inde ne exeatis.

*Act.13.51. — Et quicumque non receperint vos: * exeuntes de ciuitate illa etiam puluerem pedum veſtrorum excutite in teſtimonium ſupra illos.

Egreſſi autem circuibant per caſtella euangelizantes, & curantes vbique.

*Mat.14.1. Mar.6.14 — * Audiuit autem Herodes Tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hæſitabat eo quod diceretur.

A quibuſdam: Quia Ioannes ſurrexit à mortuis: à quibuſdam vero: quia Elias apparuit: ab aliis autē: Quia propheta vn⁹ de antiquis ſurrexit.

Et ait Herodes: Ioannem ego decollaui: Quis eſt autem iſte, de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum.

Et reuerſi Apoſtoli, narrauerunt illi quæcunque fecerunt: & aſſumptis illis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum, qui eſt Bethſaidæ.

Quod cum cognouiſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum: & excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, ſanabat.

*Mat.14.15. Mar.6.36 — Dies autē cœperat declinare: & accedentes duodecim dixerunt illi: * Dimitte turbas, vt euntes in caſtella, villaſque quæ circa ſunt, diuertant, & inueniant eſcas: quia hic in loco deſerto ſumus.

*Io.6.9. — Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. At illi dixerunt: * Nō ſunt nobis plus quam quinque panes, & duo piſces: niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas.

Erant autem fere viri quinque millia. Ait autem ad diſcipulos ſuos. Facite illos diſcumbere per conuiuia quinquagenos.

Et ita fecerunt. Et diſcumbere fecerunt omnes.

Acceptis autem quinque panibus, & duobus piſcibus, reſpexit in cœlū, & benedixit illis: & fregit, & diſtribuit diſcipulis ſuis, vt ponerēt ante turbas.

Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim.

*Mat.16.13. Mat.8.27 — Et factum eſt cum ſolus eſſet orans, erant cum illo & diſcipuli: & interrogauit illos, dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ?

At illi reſponderunt & dixerunt: Ioannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij vero quia vnus Propheta de prioribus ſurrexit.

Dixit autem illis: Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Chriſtū Dei.

At ille increpans illos, præcepit ne cui dicerent hoc:

Tranſl. ex Syriac.

54 *Ipſe verò eiecit omnes foras, & apprehendit manum eius, vocauitq; & dixit puella, ſurge.*

55 *Et reuerſus eſt ſpiritus eius, ac illicò ſurrexit. Et præcepit vt darent ei quid manducandum.*

56 *Et obſtupuerunt parentes eius: ipſe verò admonuit eos, vt nemini dicerent quod factum fuerat.*

CAP. IX.

1 *ET aduocauit Ieſchua dodecadem ſuam, & dedit eis virtutem & imperium in omnia dæmonia, & morbos curandi.* — Ad Veſperā Dominicæ 7. poſt Surrexit Chriſtus de Apoſtolis.

2 *Miſitque eos vt prædicarent regnum Dei, & ſanarent infirmos.*

3 *Et dixit eis: Nihil feretis ad iter, non ſcipionem, neque peram, neque panem, neque argentum, neque duas tunicas habebitis.*

4 *Et in quamcunque domum introieritis, illic eſtote, & illinc ne exite.*

5 *Et quicumq; non exceperint vos quum egrediemini ex illa ciuitate, etiam puluerem à pedibus veſtris excutite aduerſus eos in teſtimonium.*

6 *Exierunt itaque Apoſtoli, & perluſtrabant pagos & ciuitates, & euangelizabant, ſanabantque in omni loco.*

7 *Audit autem Heroudes Tetrarcha quæcumq; fiebant manu eius, & mirabatur. Propterea quod quidam dicebant,*

8 *Iouchanon ſurrexiſſe à domo mortuorum. Alij verò dicebant Iliju apparuiſſe: alij denique Prophetam ex Prophetis antiquis reſurrexiſſe.*

9 *Et ait Heroudes: Caput Iouchanon ego amputaui: Quis eſt autem iſte de quo hæc audio? Et volebat eum videre.*

10 *Quumq; reuerſi eſſent Apoſtoli, renuntiarunt Ieſchuæ quidquid fecerant: & duxit eos ſolos in locum deſertum Bethzalodo.*

11 *Turbæ autem quum cognouiſſent, profectæ ſunt poſt eum: & excepit eos, & colloquebatur eis de regno Dei, eoſq; qui ſanatione egebant, ſanabat.*

12 *Quum autem cœpiſſet dies inclinare, acceſſerunt diſcipuli eius, & dicunt ei: Dimitte cœtus vt proficiſcantur in pagos circumiacentes & oppida, vt diuertant in eis, inueniantq; ſibi cibum, quia in loco deſerto ſumus.* — * Oblatio nis quoſd dicam.

13 *Dixit eis Ieſchua: Date eis vos quid edendum. Ipſi verò dixerunt: Non ſunt nobis pluſquam quinque panes, & duo piſces, niſi profiſciſcamur & emamus cibum toti huic populo.*

14 *Aderant enim quaſi quinque millia virorum: Dixit eis Ieſchua: Facite eos diſcumbere per ſingulos diſcubitus homines quinquagenos.*

15 *Et ita fecerunt diſcipuli, Et fecerunt diſcumbere illos omnes.*

16 *Et accepit Ieſchua iſtos quinque panes, & duos piſces, & ſuſpexit in cœlum, benedixitq; & fregit ac dedit diſcipulis ſuis, vt apponerent turbis.*

17 *Comederuntq; omnes & expleti ſunt. Et ſuſtulerunt fragmentorum, quæ ſuperfuerunt, duodecim cophinos.*

18 *Quumq; oraret ſolus, & diſcipuli eius eſſent cum eo, & interrogauit eos, & ait: Quem me dicunt eſſe cœtus?* — *Feſto A- poſtolorū

19 *Reſponderunt & dicunt ei: Iouchanon Baptiſtam, alij autem Iliju, aly denique Propheram ex antiquis Prophetis reſurrexiſſe.*

20 *Dixit eis: Vos autem quem me dicitis eſſe? Reſpondit Schemeoun, & ait: Meſchicho Dei.*

21 *Ipſe verò prohibuit eis, eoſq; admonuit vt nemini hoc dicerent.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Ipſe autem eiciens foras omnes, & tenens manum eius, clamauit, dicens: Puella, ſurge.
Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuo. Et ordinauit illi dari manducare.
Et ſtupuerunt parentes eius, ille autem præcepit, illis nemini dicere factum.

CAP. IX.

COnuocans autem duodecim diſcipulos ſuos, dedit illis virtutem, & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & languores curare.
Et miſit illos prædicare regnum Dei, & ſanare infirmos.
Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque argentum, neque ſinguli duas tunicas habere.
Et in quamcunque domum intraueritis, ibi manete, & inde exite.
Et quicumque non receperint vos: exeuntes de ciuitate illa etiam puluerem à pedibus veſtris excutite in teſtimonium ſupra illos.
Egreſſi autem perambulabant per vicos euangelizantes, & curantes vbique.

Audiuit autem Herodes Tetrarcha facta ab eo omnia, & hæſitabat propter dici,

A quibuſdam: Quia Ioannes ſurrexit à mortuis: à quibuſdam vero: quia Elias apparuit: aliis autē: quia propheta vn⁹ antiquorū reſurrexit.
Et ait Herodes: Ioannem ego decapitaui: Quis autem eſt iſte, de quo ego audio talia? Et quærebat videre eum.
Et reuerſi Apoſtoli, narrauerunt illi quæcunque fecerunt: & aſſumens illos ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum, vrbis vocatæ Bethſaidæ.
At turbæ cognoſcentes ſecutæ ſunt illum, & excipiens eos, loquebatur illis de regno Dei, & opus habentes cura ſanabat.
At dies cœperat declinare: accedentes autem duodecim dixerunt illi: Dimitte turbam, vt abeuntes in, qui in circuitu, vicos & agros diuertant, & inueniant cibarium: quia hic in deſerto loco ſumus.
Ait autem ad illos: Date illis vos manducare. Illi autē dixerunt: Non ſunt nobis plus quam quinque panes, & duo piſces: ſi numquid euntes nos emamus in omnem populum hunc eſcas.
Erant enim fere viri quinque millia. Ait autem ad diſcipulos ſuos. Facite diſcumbere illos diſcubitus per quinquagenos.
Et fecerunt ita. Et diſcumbere fecerunt omnes.

Accipiens autem quinque panes, & duos piſces, reſpiciens in cœlum, benedixit illis: & fregit, & dedit diſcipulis, apponere turbæ.
Et manducauerunt, & ſaturati ſunt omnes: & ſublatum eſt abundans illis, fragmentorum cophini duodecim.
Et factum eſt in eſſe ipſum orantem ſolitariè, ſimul erant ei diſcipuli: & interrogauit illos, dicens: Quem me dicunt turbæ eſſe?
Illi autem reſpondentes dixerunt. Ioannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij vero quia Propheta quidam antiquorum reſurrexit.
Dixit autem illis: Vos autem quem me dicitis eſſe? Reſpondens autem Petrus dixit: Chriſtum Dei.
Ille autem increpans illos, præcepit nemini dicere hoc,

Transl. Eraſm. Roterod.

Ipſe autem eiectis foras omnibus apprehenſa manu eius, exclamauit dicens: Puella, ſurge. 54
Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuo. Ac iuſſit illi dari cibum. 55
Et ſtupuerunt parentes eius: At ille præcepit eis, nè cui dicerent quod factum erat. 56

CAP. IX.

COnuocatis autem Ieſus duodecim dedit illis poteſtatem & auctoritatem ſuper omnia dæmonia, & vt morbos ſanarent. 1
Et miſit illos vt prædicarent regnum Dei, & ſanarent infirmos. 2
Et ait ad illos: Ne quid tuleritis in viam, neque virgam, neque peram neque panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habeatis. 3
Et in quamcunque domum intraueritis, illic manete, atque illinc exeatis. 4
Et quicumq; non receperint vos, exeuntes de ciuitate illa etiam puluerem à pedibus veſtris excutite in teſtimonium aduerſus illos. 5
Egreſſi autem circumibant per caſtella euangelizantes & curantes vbique. 6

Audiuit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & inueſtigabat eo quod diceretur, 7

A quibuſdam, quod Ioannes ſurrexiſſet à mortuis: à quibuſdam vero, quod Helias apparuiſſet: ab aliis autem quod Propheta quiſpiam ex antiquis ſurrexiſſet. 8
Et ait Herodes: Ioannem ego decollaui: quis eſt autem iſte de quo ego talia audio? Et quærebat videre eum. 9

Et reuerſi Apoſtoli narrauerunt illi quæcunque fecerant. Et aſſumptos illis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum ciuitatis, quæ vocatur Bethſaida. 10
Quod cum cognouiſſent turbæ ſecutæ ſunt illum. Et excepit eos, & loquebatur illis de regno Dei, & eos qui curatione indigebant ſanabat. 11
Dies autem cœperat declinare, & accedentes duodecim, dixerunt ei: Dimitte turbas, vt euntes in caſtella villaſq; vicinas diuertant, & inueniant eſcas, quia hic in loco deſerto ſumus. 12
Ait autem ad illos: Vos date illis quod edant. At illi dixerunt: Non ſunt nobis plures quam quinque panes, & duo piſces, niſi nos eamus & emamus in omnem hunc populum eſcas. 13
Erant autem fere viri quinquies mille. Ait autem ad diſcipulos ſuos: Facite illos diſcumbere in ſingulis quoque diſcubitis quinquagenos. 14
Atque ita fecerunt, & fecerunt omnes diſcumbere. 15

Acceptis autem quinque panibus & duobus piſcibus, ſublatis in cœlum oculis benedixit illis, & fregit diſtribuitq; diſcipulis vt apponerent turbæ. 16
Et comederunt omnes & ſaturati ſunt: Et ſublatum eſt quod ſuperfuit illis, fragmentorum cophini duodecim. 17

Et factum eſt cum ſolus eſſet orans, erant cum illo, & diſcipuli, interrogauitq; illos, dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ? 18
At illi reſponderunt & dixerunt. Iohannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij vero, quod Propheta quiſpiam de antiquis ſurrexit. 19
Dixit autem illis: Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Chriſtum Dei. 20
At ille comminatus illis præcepit, ne cui dicerent hoc. 21

Vulgat. Editio.

*Mat.17. 21. Mar.8.31 * Dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à senioribus & principibus sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere.

*Mat.10. 38. 16. 24. Mar.8.34 Inf.14.& 17.33. Jo.12.25. * Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

Qui enim voluerit animam suam saluam facere perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, saluam faciet illam.

Quid enim proficit homo, si lucretur vniuersum mundum se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat.

*Mat.10. 33. Mar.8.38 2.Tit.12. *Mat.16. 28. Mar.9.1. * Nam qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum angelorum.

* Dico autem vobis verè: Sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei.

*Mat.17. 1. Mar.9.2. * Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Iacobum & Ioannem, & ascendit in montem vt oraret.

Et facta est, dum oraret, species vultus eius altera, & vestitus eius albus refulgens.

Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses, & Elias,

Visi in maiestate: & dicebât excessum eius, quem completurus erat in Ierusalem.

Petrus vero & qui cum illo erant, grauati erant somno. Et euigilantes viderunt maiestatem eius, & duos viros qui stabant cum illo.

Et factum est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Præceptor, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, vnum tibi, & vnum Moysi, & vnum Eliæ, nescions quid diceret.

Hæc autem illo loquente, facta est nubes & obumbrauit eos: & timuerunt intrantibus illis in nubem.

* 2.Pet.1 17. Et vox facta est de nube, dicens: * Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.

Et dum fieret vox inuentus est Iesus solus. Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his quæ viderant.

*Mat.17. 14. Mar.9.17 * Factum est autem in sequenti die descendentibus illis de monte, occurrit illi turba multa.

Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magister obsecro te, respice in filium meum, quia vnicus est mihi.

Et ecce spiritus apprehendit eum, & subito clamat, & elidit, & dilipat eum cum spuma, & vix discedit dilanians eum:

Et rogaui discipulos tuos vt eicerent illum, & non potuerunt.

Respondens autem Iesus, dixit: O generatio infidelis & peruersa, vsquequo ero apud vos? & patiar vos? adduc huc filium tuum.

Et cum accederet, elisit illum dæmonium, & dissipauit.

Et increpauit Iesus spiritum immundum, & sanauit puerum, & reddidit illum patri eius.

Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibus quæ mirantibus in omnibus quæ faciebat dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est vt tradatur in manus hominum.

Transl. ex Syriac.

22 *Et ait illis: Futurum est vt Filius hominis multa perpetiatur, & reprobetur à Senioribus & principibus Sacerdotum, Scribisque, & vt interminant eum, ac die tertia resurgat.*

23 *Dicebat autem coram omnibus: Quicunque voluerit venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & veniat post me:*

24 *Quisquis enim voluerit animam suam seruare, perdet eam: quisquis autem perdet animam suam propter me, is seruabit eam.*

25 *Quid enim iuuat hominem lucrari mundum vniuersum, animam verò suam perdere, aut detrimentum sui facere?*

26 *Quem autem puduerit mei, meorum{que} sermonum: pudebit eius Filium hominis, quum venerit in gloria Patris sui cum Angelis ipsius sacrosanctis.*

27 * *Veritatem dico vobis, sunt quidam qui hic adstant, qui non gustabunt mortem, vsquedum viderint regnum Dei.* *Matutinus ferè Tabernaculorum.

28 *Factum est autem post hæc verba circiter octo dies, vt assumpserit Iesum Schemeoun, & Iaakoub, & Iouchanon, conscenderuntque montem vt oraret.*

29 *Quumque precaretur, mutata est species vultus eius, & vestimenta eius facta sunt candida, atque coruscabant.*

30 *Et ecce duo viri colloquebantur ei: Qui erant Mouscheh, & Iliyo;*

31 *Qui apparebant in gloria: exterùm verba faciebant de ipsius exitu, quem completurus erat in Ouroschlem.*

32 *Erant autem grauati somno Schemeoun, & ij qui cum eo erant: Vixque expergefacti fuerant quum viderunt gloriam eius, & duos illos viros qui stabant cum eo.*

33 *Quumque cœpissent discedere ab eo, dixit Schemeoun ipsi Ieschua: Magister mi, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, tibi vnum, & Mouscheh vnum, & Iliyo vnum: & nesciebat quid diceret.*

34 *Quumque hæc dixisset, extitit nubes, & operuit eos: & timuerunt quum spectarent Mouscheh & Iliyo, qui ingrediebantur nubem.*

35 *Et vox extitit de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, eum audite.*

36 *Quumque vox illa extitisset, inuentus est Ieschua solus, Et illi siluerunt, neminique dixerunt illis diebus, quod conspicati fuerant.*

37 * *Et factum est postero die quum descenderent de monte, vt occurrerent eis turbæ multæ.* *Feria ij. hebdomadæ ij. mensis.

38 *Et vir quidam è turba exclamauit, & ait: Doctor, peto à te respice in me pro filio meo, qui vnicus est mihi.*

39 *Spiritus autem arripit eum, & de repentè vociferatur, frendetque dentibus suis, ac dilaceratis, & vix discedit ab eo, quin commouerit eum:*

40 *Et efflagitaui à discipulis tuis vt ejicerent eum, neque potuerunt.*

41 *Respondit autem Iesus, & ait: O vos generatio incredula, & peruersa, quousque tandem ero apud vos, & sustinebo vos? Adducite huc filium tuum.*

42 *Quumque adduceret eum, prostrauit eum dæmonium illud, & stridere fecit eum.*

43 *Et obiurgauit Iesus spiritum illum immundum, & sanauit puerum eumque reddidit patri suo.*

44 *Et admirabantur omnes ob magnificentiam Dei: quumque vnusquisque percelleretur super omnibus quæ faciebat Iesus, dixit discipulis suis: Repenite vos sermones istos in aures vestras: Futurum est enim, vt Filius hominis tradatur in manus hominum.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Dicens: Quia oportet filium hominis multa pati,& reprobari à ſenioribus & principibus ſacerdotum,& Scribis,& occidi,& tertia die reſurgere. 22

Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire,abneget ſemetipſum,& tollat crucem ſuam quotidie,& ſequatur me. 23

Qui enim voluerit animam ſuam ſeruare, perdet illam:qui autem perdiderit animam ſuam propter me,hic ſeruabit illam. 24

Quid enim proficit homo lucratus mundum vniuerſum,teipſum autem perdens, aut damno affectus? 25

Qui enim erubuerit me & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cum venerit in gloria ſua, & Patris,& ſanctorum angelorum. 26

Dico autem vobis verè,Sunt aliqui hic ſtantium, qui non guſtabunt mortem, donec videant regnum Dei. 27

Factum eſt autem poſt verba hæc ferè dies octo, & aſſumens Petrum, & Ioannem, & Iacobum aſcendit in montem orare. 28

Et facta eſt in orando ipſum,ſpecies vultus eius altera,& veſtitus eius albus refulgens. 29

Et ecce viri duo colloquebantur illi, qui erant Moyſes & Elias. 30

Qui viſi in gloria, dicebant exodum eius, quem futurus erat implere in Hieruſalem. 31

At Petrus & qui cum illo erant, grauati ſomno. euigilantes autem viderunt gloriam eius, & duos viros ſimul ſtantes illi. 32

Et factum eſt in diſcedere ipſos ab illo,ait Petrus ad Ieſum: Præceptor,pulchrum eſt nos hic eſſe: & faciamus tabernacula tria, vnum tibi, & vnum Moyſi,& vnum Eliæ,non ſciens quid diceret. 33

Hæc autem illo dicente,facta eſt nubes,& obumbrauit eos:timuerunt autem in illos intrare in nubem. 34

Et vox facta eſt de nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus,ipſum audite. 35

Et in fieri vocem inuentus eſt Ieſus ſolus: & ipſi tacuerunt,& nemini enunciauerunt in illis diebus nihil eorum quæ viderant. 36

Factum eſt autem in ſequenti die deſcendentibus illis de monte,occurrit illi turba multa. 37

Ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magiſter obſecro te,reſpice in filium meum, quia vnigenitus eſt mihi. 38

Et ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubito clamat,& diſcerpit eum cum ſpuma, & vix diſcedit ab ipſo,conterens eum. 39

Et rogani diſcipulos tuos vt eiicerent illum, & non potuerunt. 40

Reſpondens autem Ieſus,dixit: O generatio infidelis & peruerſa, vſquequo ero apud vos? & patiar vos? adduc huc filium tuum. 41

Adhuc autem accedente eo, laceravit illum dæmonium,& diſſipauit. 42

Increpauit autem Ieſus ſpiritum immundum,& ſanauit puerum,& reddidit illum patri eius. 43

Stupebant autem omnes in magnitudine Dei: omnibus autem mirantibus in omnibus quæ faciebat Ieſus dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite in aures veſtras ſermones iſtos: nam filius hominis futurus eſt tradi in manus hominum. 44

Transl. Eraſm. Roterod.

Dicens: Oportet filium hominis multa pati,& reprobari à ſenioribus & principibus ſacerdotum & ſcribis: & occidi,& tertia die reſurgere. 22

Dicebat autem ad omnes: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum,& tollat crucem ſuam cotidie, & ſequatur me. 23

Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere,perdet illam. Qui vero perdiderit animam ſuam propter me, is ſaluam faciet illam. 24

Quid enim proficit homo,ſi lucretur vniuerſum mundum,ſe autem ipſum perdat,aut incommodum ſui ipſius faciat? 25

Nam quem mei,meorumq; ſermonum puduerit, huius & filium hominis pudebit,cum venerit in maieſtate ſua, & patris [illegible] angelorum. 26

Dico autem vobis vere,ſunt quidam hic ſtantes,qui non guſtabunt mortem,donec videant regnum Dei. 27

Factum eſt autem poſt ſermonem hunc fere diebus octo, & aſſumpſit Petrum & Ioannem & Iacobum,& aſcendit in montem vt oraret. 28

Et factum eſt dum oraret ſpecies vultus eius alia, & veſtitus eius candidus ac refulgens. 29

Et ecce duo viri loquebantur cum illo,qui erant Moſes & Helias. 30

Qui viſi in maieſtate, dicebant exceſſum eius, quem completurus erat Hieroſolymis. 31

Petrus vero & qui cum illo erant,grauati erant ſomno. Expergefacti autem viderunt maieſtatem eius, & duos viros qui ſtabant cum illo. 32

Et factum eſt,cum diſcederent ab illo,ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos hic eſſe, & faciamus tria tabernacula,vnum tibi, & vnum Moſi, & vnum Heliæ, neſciens quid diceret. 33

Hæc autem illo loquente,facta eſt nubes & obumbrauit eos,timuerunt autem intrantibus illis in nubem. 34

Et vox facta eſt de nube,dicens: Hic eſt filius meus dilectus ipſum audite. 35

Et dum fieret vox,inuentus eſt Ieſus ſolus, & ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his quæ viderant. 36

Factum eſt autem in ſequenti die deſcendentibus illis de monte,occurrit illis turba multa. 37

Et ecce vir de turba exclamauit, dicens: Magiſter obſecro te, reſpice ad filium meum, quia vnicus eſt mihi. 38

Et ecce ſpiritus apprehendit eum,& ſubito clamat, & diſcerpit eum cum ſpuma,& vix diſcedit ab eo dilanians eum. 39

Et rogani diſcipulos tuos vt ejicerent illum, & non potuerunt. 40

Reſpondens autem Ieſus,dixit: O natio infidelis & peruerſa,vſquequo ero apud vos,ac patiar vos? Adduc huc filium tuum. 41

Cum adhuc autem accederet,laniauit illum dæmonium & diſſipauit. 42

Increpauit autem Ieſus ſpiritum immundum & ſanauit puerum,& reddidit illum patri ſuo. 43

Stupebant autem omnes ſuper magnificentia Dei. Sed omnibus mirantibus ſuper omnibus quæ faciebat,dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite vos in auribus veſtris ſermones iſtos: Filius enim hominis futurum eſt, vt tradatur in manus hominum. 44

Vulgat. Editio.

At illi ignorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, vt non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.

Marc. 9. 33. Luc. 9. 46. *Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset.

At Iesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se:

Et ait illis: Quicunque susceperit puerum istum in nomine meo me recipit: & quicunque me receperit, recipit eum, qui me misit. Nam qui minor est inter vos omnes, hic maior est.

Respondens autem Ioannes, dixit: Præceptor, vidimus quendam in nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohibuimus eũ, quia nõ sequitur nobiscũ.

Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere: qui enim non est aduersum vos, pro vobis est.

Factum est autem dum complerẽtur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam firmauit vt iret in Ierusalem:

Et misit nuntios ante conspectum suum: & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi.

Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalem.

Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus & Ioannes dixerunt: Domine, vis dicimus vt ignis descendat de cælo, & consumat illos?

Et conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis.

Mat. 8. 19. Luc. 9. 56. * Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. & abierunt in aliud castellum.

Factum est autem ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumq; ieris.

Dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius hominis non habet vbi caput reclinet.

Ait autem ad alterum: Sequere me. ille autem dixit: Domine, permitte mihi primum ire, & sepelire patrem meum.

Dixitque ei Iesus: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade & annuncia regnum Dei.

Et ait alter: Sequar te Domine sed permitte mihi primum renuntiare his, quæ domi sunt.

Ait ad illum Iesus: Nemo immittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

CAP. X.

POst hæc autem designauit Dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quo erat ipse venturus.

Mat. 9. 37. Et dicebat illis *: Messis quidem multa, operarij autem pauci: Rogate ergo dominum messis vt mittat operarios in messem suam.

Mat. 10. 16. Ite: * ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.

Mar. 6. 8. * Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta: * & neminem per viam salutaueritis.

4 Reg. 4. 29. In quamcumque domum intraueritis, primum dicite: Pax huic domui:

Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: sin autem, ad vos reuertetur.

Transl. ex Syriac.

45 *Illi autem non assecuti sunt cognitione hunc sermonem, propterea quod erat occultus ab eis ne cognoscerent eum: timebantq; eum interrogare de hoc sermone.*

46 *Et intrauit in eos cogitatio, quisnam esset eorum maximus.*

47 *At Ieschua cognoscens cogitationem cordis eorum, accepit puerulum, & statuit eum apud se.*

48 *Et dixit eis: Quicunque exceperit puerulum hoc similem in nomine meo, me excipit: & quisquis me exceperit, excipit eum qui misit me. Etenim qui minimus sit inter vos omnes, is erit maximus.*

49 *Et respondit Iouchanon, & ait: Magister noster, vidimus quendam ejicientem dæmonia in nomine tuo, & prohibuimus eum: quia post te non venit nobiscum.*

50 *Dixit eis Ieschua: Ne prohibeatis: qui enim non est aduersum vos, pro vobis est.*

51 * *Et factum est quum implerentur dies ascensionis eius, præparauit vultum suum vt proficisceretur ad Ourischlem.* * Ad Versum decimum sextum post Resurrectionem.

52 *Misitq; nuntios ante faciem suam: & profecti introierunt in pagum Schamaritanorum, vt præpararent ei.*

53 *Neque receperunt eum, quod præ se ferret speciem proficiscentis ad Ourischlem.*

54 *Quod cum vidissent Iaakoub & Iouchanon eius discipuli, dixerunt ei: Domine noster, vis dicamus vt descendat ignis de cælo, & consumat eos, sicut & Iliæ fecit?*

55 *Et conuersus obiurgauit eos, & ait: Nescitis cuius spiritus vos sitis.*

56 *Filius enim hominis non venit vt perderet animas, sed vt seruaret. Profecti sunt itaque in pagum alium.*

57 *Quumq; iter facerent, dixit ei quidam: Post te ibo quocunque ieris: Domine mi.*

58 *Dixit ei Ieschua: Vulpes lustra habent, & volucres cæli nidos; Filius autem hominis non habet vbi reclinet caput suum.*

59 *Et ait ad alium: Post me veni to. Ille vero dixit ei: Domine mi, permitte mihi vt prius abeam sepultum patrem meum.*

60 *Dixit ei Ieschua: Sine mortuos sepelientes mortuos suos: tu vero, ito, euangelizæ regnum Dei.*

61 *Dixit ei alius: Post te ibo, Domine mi: sed permitte mihi prius vt proficiscar valedicturus filiis domus meæ, & veniam.*

62 *Dixit ei Ieschua: Nemo admouet manum suam ad aratrum paris boum, & respicit à tergo, & aptus est ad regnum Dei.*

CAP. X.

Feria quarta Septimanæ Cadidatorum.

1 POst hæc secreuit Ieschua à discipulis suis, alios septuaginta, misitq; eos binos ante faciem suam in omnem locum & ciuitatem, quo futurum erat vt ipse veniret.

2 *Et dixit eis: Messis quidem multa, operarij vero pauci. Petite igitur à domino messis, vt emittat operarios in messem suam.*

3 *Ite, ecce ego mitto vos tanquam oues inter lupos.*

4 *Ne portaueritis vobiscum marsupia, neque peras, neque calceos: & pacem vllius in via ne petieritis.* (& neminem in via salutaueritis.)

5 *Et in quamcunque domum introieritis, primum dicite: Pax huic domui.*

6 *Quod si fuerit illic filius pacis, requiesset super eum pax vestra: sin minus, pax vestra ad vos reuertetur.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Illi autem ignorabant verbum iſtud,& erat occultum ab ipſis, vt non ſentirent illud : & timebant interrogare eum de verbo hoc.

Intrauit autem ratiocinatio in eos ,hæc,quis eſſet maior eorum.

At Ieſus videns rationacinationem cordis illorum , aſſumens puerum ſtatuit illum ſecus ſe:

Et ait illis:Quicumque ſuſceperit iſtum puerum in nomine meo me recipit : & quicunque me receperit,recipit mittentem me : qui enim minor in omnibus vobis exiſtens,hic erit magnus.

Reſpondens autem Ioannes,dixit: Præceptor,vidimus quendam in nomine tuo eiicientem dæmonia,& prohibuimus eũ , quia nõ ſequitur nobiſcũ.

Et ait ad illum Ieſus: Ne prohibete:qui enim nõ eſt aduerſus nos,pro nobis eſt.

Factum eſt autem in compleri dies aſſumptionis eius,& ipſe faciem ſuam firmauit ad ire in Hieruſalem:

Et miſit nuntios ante conſpectum ſuum :& euntes intrauerunt in vicum Samaritanorum , vt pararent illi.

Et non receperunt eum , quia facies eius erat iens in Hieruſalem.

Videntes autẽ diſcipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt:Domine , vis dicamus ignem deſcendere de cælo,& conſumere illos, vt & Elias fecit?

Conuerſus autem increpauit illos,& dixit:Non ſciuiſtis cuius ſpiritus eſtis vos.

Nam filius hominis non venit animas hominum perdere ſed ſaluare.& abierunt in alium vicum.

Factum eſt autem ambulantibus illis in via , dixit quidam ad illum : Sequar te quocumq; abieris, Domine.

Et dixit illi Ieſus : Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos : verum filius hominis non habet vbi caput reclinet.

Ait autem ad alterum : Sequere me. ille autem dixit:Domine, permitte mihi abeunti primum ſepelire patrem meum.

Dixit autem ei Ieſus: Sine mortuos ſepelire ſuos mortuos:tu autem abiens annuncia regnum Dei.

Ait autẽ & alter:Sequar te, Domine,primũ autẽ permitte mihi renũicare his qui ad domũ meam.

Ait autem ad illum Ieſus:Nemo immittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens in quæ retrò aptus eſt ad regnum Dei.

CAP. X.

POſt autem hæc deſignauit Dominus & alios ſeptuaginta , & miſit illos per binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem & locum quo futurus erat ipſe venire.

Dicebat igitur ad illos:ipſa quidem meſſis multa at operarij pauci: rogate ergo dominum meſſis vt emittat operarios in meſſem ſuam.

Ite : ecce ego mitto vos ſicut agnos in medio luporum.

Ne portate marſupium, non peram , neque calceamenta: & neminem per viam ſalutaueritis.

In quamcumque domum intraueritis, primum dicite : Pax domui huic.

Et ſi quidem fuerit ibi filius pacis,requieſcet ſuper illum pax veſtra ſi vero non,ad vos reuertetur.

Transl. Eraſm. Roterod.

At illi ignorabant verbum iſtud , & erat abſconditum ab illis,vt non intelligerent illud, Et timebant eum interrogare de hoc verbo.

Intrauit autem cogitatio inter eos , quis eorum maior eſſet.

At Ieſus videns cogitationem cordis illorum,apprehendit puerum,& ſtatuit illum iuxta ſe.

Et ait illis : Quicunque receperit puerum hunc nomine meo,me recipit.Et quicunque me receperit,recipit eum qui me miſit.Nam qui minor eſt inter omnes vos, hic erit magnus.

Reſpondens autem Iohannes,dixit: Præceptor , vidimus quendam ſub nomine tuo ejicientem dæmonia , & prohibuimus eum,quia non ſequitur nobiſcum.

Et ait ad illum Ieſus : Nolite prohibere. Qui enim non eſt aduerſum nos ,pro nobis eſt.

Factum eſt autem dum complerentur dies aſſumptionis eius,& ipſe faciem ſuam obfirmauerat,vt iret Hieroſolymam.

Et miſit nuncios ante conſpectum ſuum , & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum,vt pararent illi.

Et non receperunt eum , quia facies eius erat euntis Hieroſolymam.

Cum vidiſſent autem diſcipuli eius,Iacobus & Iohannes,dixerunt : Domine, vis dicamus , vt ignis deſcendat de cælo,& conſumat illos, quemadmodũ & Helias fecit?

Conuerſus autem Ieſus increpauit illos,dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis vos.

Filius enim hominis non venit ad perdendum animas hominum,ſed ad ſeruandum.Et abierunt in aliud caſtellum.

Factum eſt autem,ambulantibus illis in via,dixit quidam ad illum : Sequar te quocunque ieris.

Dixit illi Ieſus : Vulpes cauernas habent , & volucres cæli nidos,filius autem hominis nõ habet vbi caput ſuum reclinet.

Ait autem ad alterum : Sequere me, Ille autem dixit: Domine permitte mihi vt prius abeam , ac ſepeliam patrem meum.

Dixit autem ei Ieſus : Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos,tu vero vade & annuncia regnum Dei.

Et ait alius: Sequar te Domine,ſed permitte mihi prius vt dicam vale iis ,qui ſunt domi mea.

Ait ad illum Ieſus : Nemo qui manu ſua admota aratro reſpexerit à tergo aptus eſt regno Dei.

CAP. X.

POſt hæc autem deſignauit Dominus & alios ſeptuaginta,miſitq; illos binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem & locum quo erat ipſe venturus:

Dicebat ergo illis : Meſſis quidem multa , ſed operarij pauci. Rogate ergo Dominum meſſis , vt extrudat operarios in meſſem ſuam.

Ite,ecce ego mitto vos,ſicut agnos inter lupos.

Nolite portare ſacculum, neque peram , neque calceamenta,& neminem per viam ſalutaueritis.

In quamcunque domum intraueritis , primum dicite, pax huic domui:

Et ſi fuerit filius pacis,requieſcet ſuper illum pax veſtra: ſin minus,ad vos reuertetur.

Vulgat. Editio.

In eadem autem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos sunt: * dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum.

Et in quamcumque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, mãducate quæ apponuntur vobis.

Et curate infirmos, qui in illa sunt: & dicite illis: Appropinquauit in vos regnum Dei.

In quãcumque autem ciuitatem intraueritis, & non susceperint vos, exeũtes in plateas eius, dicite:

* Etiam puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra, extergimus in vos: tamen hoc scitote, quia appropinquauit regnum Dei.

Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi ciuitati.

* Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere sedentes pœniterent.

Veruntamen Tyro, & Sidoni remissius erit in iudicio quàm vobis.

Et tu Capharnaum vsque ad cælum exaltata, vsque ad infernum demergeris.

* Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit me spernit: qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.

Reuersi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjciuntur nobis in nomine tuo.

Et ait illis: Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem.

Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit.

Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cælis.

* In ipsa hora exultauit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cæli, & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea parnulis: etiam Pater, quoniam sic placuit ante te.

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo scit quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.

Et conuersus ad discipulos suos, dixit: * Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.

Dico enim vobis, quod multi prophetæ, & reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderũt: & audire quæ auditis, & non audierunt.

* Et ecce quidam Legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?

At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? buomodo legis?

Ille respondens dixit: * Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mẽte tua: & proximum tuum sicut teipsum.

Dixitq; illi: Rectè respondisti: hoc fac, & viues.

Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad sum: Et quis est meus proximus?

Suscipiens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones, qui etiam despoliauerunt eum: & plagis impositis abierunt semiuuo relicto.

Accidit autem vt sacerdos quidam descenderet eadem via: & viso illo prætériuit.

Transl. ex Syriac.

7 *In ea autem ipsa domo estote edentes, & bibentes ex iis, quæ ipsi habuerint: dignus est enim operarius mercede sua. Nec transieritis de domo in domum.*

8 *Et in quamcumque vrbem intreieritis, & exceperint vos, edite quod appositum fuerit vobis.*

9 *Et sanate eos qui agroti fuerint in ea: & dicite eis: Appropinquauit ad vos regnum Dei.*

10 *In quamcumque autem ciuitatem intreieritis, nec exceperint vos, exite in plateas, & dicite:*

11 *Sed & puluerem qui adhæsit nobis in pedibus nostris ex vrbibus vestris excutimus vobis: veruntamen hoc scitote, appropinquasse ad vos regnum Dei.*

12 *Dico vobis, Sodomam pacatiorem fore in die illo, illa ciuitate.*

13 *Væ tibi Kourazim, væ tibi Beth zaiode: nã si in Tzour, & Tzaidon edita fuissent virtutes, quæ edita sunt in vobis, tamdiu cum sacco, & cinere pœnitentiam egissent.*

14 *Verum Tzour, & Tzaidon futura sunt vobis tranquilliores in die iudicij.*

15 *Et tu Kepharnachum, quæ ad cælum vsque exaltata es, ad inferos vsque deprimeris.*

16 *Qui vos audit, me audit: & qui vos reijcit, me reijcit: & qui me reijcit, reijcit eum qui misit me.*

17 *Porro reuersi sunt septuaginta illi quos miserat, cum gaudio magno, & dicunt ei: Domine noster, etiam dæmonia subjciuntur nobis in nomine tuo.*

18 *Ipse vero dixit eis: Conspicabar Satanam instar fulguris cadentem è cælo.*

19 *Ecce do vobis potestatem calcandi serpentes, & scorpiones, & omnem vim inimici: & nihil vos ladet.*

20 *Verum in hoc ne gaudeatis, quod dæmonia subjciãtur vobis: sed gaudete quod nomina vestra scripta sint in cælis.*

21 *Ea ipsa hora exultauit Ieschua Spiritu sanctitatis, & ait: Confiteor tibi pater mi, Domine cæli, & terræ, quod hæc abscoderis à sapientibus, & prudentibus, & reuelaueris ea infantibus: etiam Pater mi, quia talis fuit voluntas coram te.*

22 *Et conuersus ad discipulos suos, dixit eis: Omnia tradita sunt mihi à Patre meo: & nemo nouit quis sit filius, nisi pater: & quis sit Pater, nisi filius, & si cui voluerit Filius reuelare.*

23 *Item conuersus ad discipulos suos seorsim, dixit: Felices oculi qui vident quod vos videtis.*

24 *Etenim dico vobis, multos Prophetas, & Reges voluisse videre quod videtis, neque vidisse: & audire quod auditis, nec audisse.*

25 ** Ecce autem Scriba quidam surrexit, vt tentaret eum, & ait: Doctor, quid faciam, vt hereditate possideam vitam æternam?*

Ad vsum vestrum Dominicæ ex ritu nij.

26 *Ipse vero Ieschua dixit ei: In lege quomodo scriptum est? quomodo legis?*

27 *Respondit ij, & dixit ei: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota mente tua: & proximum tuum, sicut animam tuam. (teipsum)*

29 *Dixit ei Ieschua: Rectè dixisti: hoc age, & vives.*

Ille autem quum vellet iustificare semetipsum, dixit ei: Et quis est proximus meus?

30 *Subdit ei Ieschua: Vir quidam descendebat ab Ourischlem in Hiricheu: & irruerunt in eum latrones, & expoliarunt eum, vulneraruntq; & missum eum fecerunt quum vix subsisteret in eo anima: atque abiere.*

31 *Accidit autem vt sacerdos quidam descenderet per illam viam: & vidit eum, ac præterijt.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
In eadem autem domo manete edentes,& bibentes quæ apud illos: dignus enim operarius mercede ſua eſt. Ne tranſite de domo in domum.	7	*In eadem autem domo manete, edentes & bibentes quæ dantur ab illis. Dignus enim eſt operarius mercede ſua. Nolite tranſire de domo in domum.*
Et in quamcumque ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint vos, manducate appoſita vobis.	8	*Et in quancunque ciuitatem intraueritis & ſuſceperint vos, edite quæ apponuntur vobis:*
Et curate qui in illa infirmos,& dicite illis: Appropinquauit in vos regnum Dei.	9	*Et ſanate infirmos, qui in illa ſunt, & dicite illis: Appropinquauit in vos regnum dei.*
In quãcumque autem ciuitatem intraueritis,& non ſuſceperint vos,exeũtes in plateas eius,dicite:	10	*In quancunque autem ciuitatem intraueritis, & non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas eius, dicite:*
Etiam puluerem,adhærentem nobis de ciuitate veſtra,abſtergimus vobis: tamen hoc ſcitote, quia appropinquauit ſuper vos regnum Dei.	11	*Etiam puluerem, qui adhæſit nobis de ciuitate veſtra, extergimus in vos: tamen hoc ſcitote, quod appropinquauit in vos regnum dei.*
Dico autem vobis, quia Sodomis in die illa remiſſius erit,quàm ciuitati illi.	12	*Dico vobis quod Sodomis in die illo remiſſius erit,quam illi ciuitati.*
Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ in vobis,olim vtique in cilicio, & cinere ſedentes pœnituiſſent.	13	*Væ tibi Chorozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere ſedentes, ſcelerum ſuorum egiſſent pœnitentiam.*
Veruntamen Tyro,& Sidoni remiſſius erit in iudicio,quàm vobis.	14	*Veruntamen Tyro & Sidoni remiſſius erit in iudicio, quam vobis.*
Et tu Capharnaum vſque ad cælum exaltata, vſque ad infernum demergeris.	15	*Et tu Capernaum quæ vſq; ad cælum elata es, vſque ad infernum deprimeris.*
Audiens vos,me audit: & ſpernens vos,me ſpernit: at me ſpernens,ſpernit mittentem me.	16	*Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me.*
Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta cum gaudio, dicentes: Domine, dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo.	17	*Reuerſi ſunt autem ſeptuaginta cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia ſubyciuntur nobis per nomen tuum.*
Ait autem illis: Videbam Satanam ſicut fulgur de cœlo cadentem.	18	*Ait autem illis: Videbam ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem.*
Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes,& ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici:& nihil vobis non nocebit.	19	*Ecce do vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.*
Veruntamen in hoc ne gaudete,quia ſpiritus vobis ſubiiciuntur: gaudete autem, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis.	20	*Veruntamen in hoc nolite gaudere, quod ſpiritus vobis ſubijciuntur, ſed gaudete quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis.*
In ipſa hora exultauit Spiritu Ieſus, & dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cæli, & terræ, quod abſcondiſti hæc à ſapientibus,& prudentibus,& reuelaſti ea paruulis.etiam Pater,quoniam ſic factum eſt beneplacitum ante te.	21	*In eadem hora exultauit ſpiritu Ieſus, & dixit: Confiteor tibi pater, domine cæli & terræ, quod abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. etiam pater, quoniam ſic complacitum eſt coram te.*
Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo:& nemo ſcit quis ſit Filius, ſi non Pater: & quis ſit Pater,ſi non Filius, & cui voluerit Filius reuelare.	22	*Omnia mihi tradita ſunt à patre meo, & nemo ſcit, quis ſit filius, niſi pater: & quis ſit pater, niſi filius,& cui voluerit filius aperire.*
Et conuerſus ad diſcipulos ſuos, priuatim dixit: Beati oculi videntes quæ videtis.	23	*Et conuerſus ad diſcipulos, ſeorſim dixit: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis.*
Dico enim vobis,quod multi prophetæ, & reges voluerunt videre,quæ vos videtis,& non viderũt: & audire quæ auditis,& non audierunt.	24	*Dico enim vobis, quod multi prophetæ & reges voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt.*
Et ecce Legiſperitus quidam ſurrexit tentans illum,& dicens: Magiſter, quid faciens vitam æternam poſſidebo?	25	*Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit, tentans illum, & dicens: Magiſter,quid faciendo vitam æternam poſſidebo?*
Ille autem dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt?quomodo legis?	26	*At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis?*
Ille autem reſpondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, & ex omni cogitatione tua: & proximum tuum ſicut teipſum.	27	*Ille reſpondens dixit: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota mente tua, & proximum tuum ſicut teipſum.*
Dixit autẽ illi:Recte reſpõdiſti:hoc fac,& viues.	28	*Dixit q; illi: Recte reſponiſti. hoc fac & vives.*
Ille autem volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum:Et quis eſt meus proximus?	29	*Ille autem volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum: Et quis eſt meus proximus?*
Suſcipiens autem Ieſus, dixit: Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Iericho, & latronibus incidit: qui etiam exeuntes eum: & plagas imponentes, abierunt, relinquentes ſemiuiuum exiſtentem.	30	*Reſpondens autem Ieſus, dixit: Homo quidam deſcendebat ab Hieroſolymis in Hiericho & incidit in latrones qui etiam deſpoliauerunt eum veſtibus,ac vulneribus inflictis, abierunt ſemimortuo relicto.*
Secundum ſortem autem ſacerdos quidam deſcendit in via illa:& videns illum præteriit.	31	*Accidit autem, vt ſacerdos quidam deſcenderet eadem via, viſoq; illo præterijt.*

Vulgat. Editio.

Similiter & Leuita cum esset secus locum,& videret eum,pertransiit.

Samaritanus autem quidam iter faciens, venit secus eum,& videns eum,misericordia motus est.

Et approprians alligauit vulnera eius,infundēs oleum & vinum:& imponens illum in iumentum suum,duxit in stabulum,& curam eius egit.

Et altera die protulit duos denarios,& dedit stabulario,& ait: Curam illius habe, & quodcumq; supererogaueris,ego cum rediero reddam tibi.

Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi,qui incidit in latrones?

At ille dixit:Qui fecit misericordiam in illum, ait illi Iesus:Vade,& tu fac similiter.

Factum est autem,dum irent, & ipse intrauit in quoddam castellum: & mulier quædam Martha nomine,excepit illum in domum suam,

Et huic erat soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius.

Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ stetit,& ait: Domine non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? dic ergo illi,vt me adiuuet.

Et respondens dixit illi Dominus: Martha Martha,solicita es,& turbaris erga plurima.

Porro vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit,quæ non auferetur abea.

CAP. XI.

ET factum est:cum esset in quodam loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine,doce nos orare,sicut docuit,& Ioannes discipulos suos.

Matt.6.9 Et ait illis: Cum oratis,dicite: * Pater, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis.Et ne nos inducas in tentationem.

Et ait ad illos:Quis vestrum habebit amicum: & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice commoda mihi tres panes,

Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo,quod ponam ante illum.

Et ille de intus respondens dicat:Noli mihi molestus esse,iam ostium clausum est,&pueri mei mecum sunt in cubili,non possum surgere,& dare tibi.

Et si ille perseuerauerit pulsans: dico vobis, etsi non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit,propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi. quotquot habet necessarios.

1.9.7 7.8. 11. * Et ego dico vobis:Petite,& dabitur vobis:quærite,& inuenietis:pulsate,& aperietur vobis.

4.23. 5. 7.9. 21.9. Omnis enim qui petit,accipit:& qui quærit, inuenit:& pulsanti aperietur.

22. 3.12 Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi?aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi?

Aut si petierit ouum,numquid porriget illi scorpionem?

Si ergo vos,cum sitis mali,nostis bona data dare filiis vestris;quanto magis Pater vester de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se.

Transl. ex Syriac.

32 *Similiter & Leuita veniens accessit ad illum locum, & vidit eum,ac preterijt.*

33 *Vir autem Schamaritanus, quum iter faceret, venit, quo loci erat ipse, vidit q; eum, & misertus est eius.*

34 *Accessit itaq; & obligauit vulnera eius,infuditq; in ea vinum & oleum ac imposuit asino suo, & adduxit eum in diuersorium, & eius curam egit.*

35 *Mane autem diei proferens duos denarios,dedit hospiti, & dixit ei:Curam illius age, & siquidem supra impenderis,quum reuertar,ego reddam tibi.*

36 *Quis igitur horum trium videtur tibi proximus fuisse illi,qui incidit in manus latronum?*

37 *Ille vero dixit:Is qui misertus est eius.Subdit ei Ieschua: Abi,& tu fac similiter.*

38 ** Et factum est,quum ipsi iter facerent vt introierit in vicum quendam: & mulier Mortho nomine excepit eum domi suæ.*

Lectio in commemoratione Mulierum sanctarum.

39 *Erat autem ei soror nomine Mariam,quæ veniens consedit ad pedes Domini nostri,& audiebat sermones eius.*

40 *Mortho autem distrahebatur multo ministerio: & veniens dixit ei: Domine mi, non est tibi cura quod soror mea reliquit me solam ministrare?dic ei opem mihi ferat.*

41 *Respondit Ieschua,& dixit ei: Mortho,Mortho, sollicita es, & distraheris circa plurima.*

42 *At vnum est quod requiritur.Mariam vero partem bonam elegit sibi,quæ non auferetur ab ea.*

CAP. XI.

1 *ET factum est: quum ipse oraret quodam in loco, vt absoluit,dixit ei vnus è discipulis suis: Domine noster,doce nos orare,sicut & Iouchanon docuit discipulos suos.*

Ad vesperas Feriæ tertiæ hebdomadis diuersæ deuote in ieiunium.

2 *Dixit eis Ieschua: Quum oratis, sic dicite: Pater noster qui es in cœlis,sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua,vt in cœlo & in terra.*

3 *Da nobis panem indigentiæ nostræ quotidie. Et remitte nobis peccata nostra, nam & nos remittimus omnibus qui debent nobis. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo.*

4 *Et subdit eis: Quis vestrum habebit amicum:& proficiscetur ad eum media nocte,& dicet ei: Amice mi, da mihi mutuo tres placentas:*

5 *Quandoquidem amicus venit ad me ab itinere,& non habeo quod apponam ei.*

6 *Et ille amicus eius intus respõdeat & dicat ei: Ne mihi molestiam exhibeas, ecce enim ostium clausum est,& filij mei mecum sunt in lecto,non possum surgere,vt dem tibi.*

7 *Dico vobis:Etiamsi propter amicitiam non dederit, at propter importunitatem surget, & dabit quantum ei requiritur.*

8 *Ego quoque dico vobis: quærite,& inuenietis: pulsate, & aperietur vobis:*

9 *Quisquis enim petit,accipit:& qui quærit, inuenit:& pulsanti aperietur.*

10 *Quis enim ex vobis pater, si petierit ab eo filius panem,numquid lapidem porriget ei? & si piscem rogauerit eum,numquid pro pisce porriget ei serpentem?*

11 *Et si petierit ab eo ouum, numquid ipse scorpionem ei porriget?*

12 *Si vos igitur quum sitis mali,nostis munera bona dare filijs vestris,quanto magis Pater vester è cœlis dabit Spiritum sanctitatis,iis qui rogauerint eum?*

Transl. B. Ariæ Mont.

Similiter autem & Leuita, factus ſecundum locum, veniens & videns, pertranſiit.
Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eum & videns eum, viſceribus cõmotus eſt.
Et accedens alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: aſcendere faciens autem illum in proprium iumentum, duxit in diuerſorium, & curam egit eius.
Et craſtinum exiens eiiciens duos denarios dedit tabernario, & ait illi: Curam habe illius, & quodcumq; adinſumpſeris, ego in redire me, reddam tibi.
Quis igitur horum trium videtur tibi proximus fuiſſe incidentis in latrones?
Ille autem dixit: faciens miſericordiam cum illo. ait ergo illi Ieſus: Vade, & tu fac ſimiliter.
Factum eſt autem, in ire eos, & ipſe intrauit in vicum quendam: mulier autem quædam nomine Martha, excepit illum in domum ſuam.
Et huic erat ſoror vocata Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes Ieſu, audiebat verbum illius.

At Martha diſtrahebatur circa multum miniſterium: ſtans autem ait: Domine, non curæ eſt tibi quod ſoror mea ſolam me reliquit miniſtrare? dic ergo illi, vt mihi ſimul ſuſcipiat.
Reſpondens autem dixit illi Ieſus: Martha Martha ſolicita es, & turbaris circa multa.
Vnius vero eſt vſus. Maria autem bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

ET factum eſt: in eſſe ipſum in loco quodam orantem, vt ceſſauit, dixit quidam diſcipulorum eius ad eum: Domine, doce nos orare, ſicut & Ioannes docuit diſcipulos ſuos.
Ait autem illis: Cum oratis, dicite: Pater noſter qui in cælis, ſanctificetur nomen tuum: Adueniat regnum tuum fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in terra.
Panem noſtrum quotidianum da nobis iuxta diem. Et dimitte nobis peccata noſtra, & enim ipſi dimittimus omni debenti nobis. Et ne inducas nos in tentationem, ſed libera nos à malo.
Et ait ad illos: Quis ex vobis habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice commoda mihi tres panes:
Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo, quod apponam ei.
Et ille de intus reſpondens dicat. Ne mihi moleſtias exhibe. iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum in cubili ſunt: non poſſum ſurgens dare tibi.
Dico vobis, ſi & non dederit ei ſurgens propter eſſe illius amicum, propter improbitatem eius excitatus dabit illi quotquot habet opus.

Et ego vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.
Omnis enim petens, accipit, & quærens inuenit, & pulſanti aperietur.
Quem autem veſtrum patrem petet filius panem, non lapidem dabit illi? ſi & piſcem, non pro piſce ſerpentem dabit illi?
Aut & ſi petierit ouum, non dabit illi ſcorpionem?
Si ergo vos mali ſubſiſtentes, noſtis bona dona dare filiis veſtris; quanto magis Pater de cœlo dabit ſpiritum ſanctum petentibus ſe.

Transl. Eraſm. Roterod.

Similiter & Leuita, cum iret iuxta locum, cum acceſſiſſet ac vidiſſet eum, præterijt.
Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ad eum, & viſo eo miſericordia motus eſt.
Et accedens obligauit vulnera eius, infundens oleum, ac vinum, & imponens illum in ſuum iumentum, duxit in diuerſorium, & curam eius egit.

Et poſtero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hoſpiti, & ait ei: Curam illius habe, & quodcunque præterea inſumpſeris, ego cum rediero, reddam tibi.

Quis ergo horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones?
At ille dixit: Qui exercuit miſericordiam in illum. Ait illi Ieſus: Vade & tu fac ſimiliter.
Factum eſt autem dum irent, vt ipſe intraret in quoddam oppidulum. Ac mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam.
Et huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam aſſidens ad pedes Ieſu, audiebat ſermonem illius.

Martha autem diſtrahebatur circa frequens miniſterium, quæ aſſiſtens ait: Domine, non eſt tibi cura quod ſoror mea reliquit me vt ſola miniſtrem? dic ergo illi, vt me adiuuet.
Et reſpondens dixit illi Ieſus: Martha, Martha, ſollicita es, & tumultuaris circa multa.
At qui vnum eſt neceſſarium. Maria bonam partem delegit, quæ non auferetur ab ea.

CAP. XI.

ET factum eſt: cum oraret quodam in loco, vt ceſſauit, dixit quidam ex diſcipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, ſicut & Iohannes docuit diſcipulos ſuos.

Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater noſter qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua, quemadmodum in cœlo ſic etiam in terra.
Panem noſtrum quotidianum da nobis quotidie, & remitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & ipſi remittimus omni debenti nobis, & ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo.
Et ait ad illos: Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice da mihi mutuo tres panes.
Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quid apponam illi.
Et ille intus reſpondens dicat: Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili, non poſſum ſurgere, & dare tibi.
Dico vobis, etiamſi non daturus ſit illi ſurgens, eo quod amicus eius ſit, propter improbitatem tamen eius ſurget, ac dabit illi quotquot habet opus.
Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis:
Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur.
Quis autem ex vobis pater, à quo ſi filius petierit panem, num lapidem dabit illi? Aut ſi piſcem, num pro piſce ſerpentem dabit illi?
Aut ſi petierit ouum, num porriget illi ſcorpium?
Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis bona dona dare filijs veſtris, quanto magis Pater veſter cæleſtis dabit Spiritum ſanctum poſcentibus ſe.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Et erat eiiciés dæmonium,& illud erat mutum. Et cum eiecisset dæmonium locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ.	13	* Quumq; eiecisset demonium quod erat mutum : factum est postquàm exisset demonium illud, vt loqueretur mutus ille: & mirati sunt cœtus. * Feria iij hebdomadis vij. ieiunij.
Quidam autem ex eis dixerunt : In Beelzebub	14	Quidam verò ex ijs dixerunt : In Beelzeboub principe
principe dæmoniorum eiicit dæmonia.		dæmoniorum ejcit iste demonia.
Et alij tentantes, signum de cælo quærebant ab	15	Alij vero quum tentarent eum, signum è cælo petebant
eo.		ab eo.
Ipse autem vt vidit cogitationes eorum,dixit eis:	16	Ieschua vero qui sciebat cogitationes eorum, dixit eis:
Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur,& domus supra domum cadet.		Omne regnum diuisum aduersus semetipsum, vastabitur, & domus quæ in seipsam diuisa est, cadet.
Si autem & Satanas in seipsum diuisus est, quo-	17	Quod si Satanas in seipsum diuisus est quomodo subsi-
modo stabit regnum eius ? quia dicitis in Beelze-		stet regnum eius ? nam dicitis per Beelzeboub ejcere me
bub me eiicere dæmonia.		dæmonia.
Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia: filij	18	Quod si ego per Beelzeboub ejcio demonia : filij vestri
vestri in quo ejciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt.		per quem ejciunt? Propterea ipsi erunt vobis iudices.
Porro si in digito Dei eiicio dæmonia : profecto	19	Sin autem digito Dei ejcio demonia : peruenit ad vos
peruenit in vos regnum Dei.		regnum Dei.
Cum fortis armatus custodit atrium suum, in	20	Quum strenuus quispiam armatus custodit atrium
pace sunt ea, quæ possidet.		suum, in pace est possessio eius.
Si autem fortior eo superueniens vicerit eum,	21	Sin autem venerit aliquis fortior eo, eumq; vicerit, vni-
vniuersa arma eius auferet, in quibus confidebat,		uersam eius armaturam aufert qua ipse confidebat ; &
& spolia eius distribuet.		spolia eius diuidit.
Qui non est mecum, contra me est : & qui non	22	Qui non est mecum, contra me est ; quique non colligit
colligit mecum dispergit.		mecum spargit spargendo.
Cum immundus spiritus exierit de homine, am-	23	Spiritus impurus quum exierit ab homine, profectus
bulat per loca inaquosa quærens requiem : & non		perlustrat per loca aquis carentia vt quærat sibi requiem:
inueniens dicit : Reuertar in domum meam vnde		quumq; non inuenit, ait : Reuertar domum meam vnde
exiui.		sum egressus.
Et cũ venerit, inuenit eã scopis mũdatã, & ornatã.	24	Si veniat autem inuenit eam scopatam & paratam.
Tunc vadit & assumit septem alios spiritus se-	25	Tunc profectus assumit septem spiritus alios seipso ne-
cum, nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt		quiores: & ingrediuntur, ac degunt illic. Fitq; finis homi
nouissima hominis illius peiora prioribus.		nis illius longe deterior eius principio.
Factum est autem, cum hæc diceret : extollens	26	* Quumq; hæc loqueretur: attollit mulier quædam vo-
vocem quædam mulier de turba dixit illi : Beatus		cem suam è turba & dixit ei : Beatus viscus qui te por-
venter, qui te portauit, & vbera quæ suxisti.		tauit, & vbera quæ lactauerunt te. * Festio in Scio Deipa- rę Matrem.
At ille dixit : Quinimo beati, qui audiunt ver-	27	Dixit ei ipse: Beati illi qui audiunt sermonem Dei, &
bum Dei, & custodiunt illud.		custodiunt eum.
*Mat.12. 39. Turbis autẽ concurrentibus cœpit dicere : * Ge-	28	Quumq; congregarentur cœtus, cœpit dicere: Generatio
neratio hæc generatio nequam est: signum quærit,		hæc sceleſta signum requirit, & signum non dabitur ei nisi
& signũ non dabitur ei nisi signũ Ionæ prophetæ.		signum Iaunon Prophetæ.
*Ion.3.4 * Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis: ita erit	29	Quemadmodum enim fuit Iaunon signum Niniuitis:
& Filius hominis generationi isti.		ita erit & Filius hominis generationi huic.
*3.Reg. 10.1. * Regina Austri surget in iudicio cum viris ge-	30	Regina Austri surget in iudicio cum hominibus genera-
nerationis huius & condemnabit illos : quia venit		tionis illius, eosque reos peraget: quippe qua venerit ab vl-
à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ec-		terioribus terræ partibus, vt audiret sapientiam ipsius
ce plus quam Salomon hic.		Schelemoun: & ecce præstantior Schelemoun hic est.
Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum genera-	31	Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione illa,
*Ion.3.5. tione hac, & condemnabunt illam, * quia pœni-		eamque peragent ream, quippe qui pœnitentiam egerint
tentiam egerunt ad prædicationem Ionæ : & ecce		prædicatione Iaunon: & ecce præstantior Iaunon hic est.
plus quam Ionas hic.		
*Mat.5. 15. Mar. 4.21 * Nemo lucernam accendit & in abscondito po-	32	Nemo accendit lucernam, eamq; ponit in abdito, aut
nit, neque sub modio: sed supra candelabrum, vt		subter modium: sed supercandelabrum, vt y qui introeunt
qui ingrediuntur, lumen videant.		videant lumen eius.
*Mat.6. 22. * Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus	33	Lucerna corporis tui est oculus tuus. Quum igitur ocu-
tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum		lus tuus fuerit simplex, etiam totum corpus tuum erit lu-
erit : si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum		cidum: sin autem fuerit malus, & totum corpus tuum erit
tenebrosum erit.		tenebrosum.
Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.	34	Cane igitur ne lumen quod in te est, tenebræ sint.
Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non	35	Verum enimuero si totum corpus tuum lucidum fuerit,
habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum		nec habuerit vllam partem tenebrosam, erit lucidum to-
totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.		tum instar lucernæ, quæ ardendo te illustrat.
Et cum loqueretur, rogauit illum quidam Pha-	36	* Quum autem locutus esset, essagitauit ab eo Perisi-
risæus vt prandaret apud se. Et ingressus recubuit.		cheus quidã, vt epularetur apud se. Et ingressus discubuit. * Feria iiij. hebdomadis vi. ieiunij.
Pharisæus autem cœpit intra se reputans dicere:	37	Ille vero Perischæus quum vidisset eum, miratus est,
quare non baptizatus esset ante prandium.		quod non prius abluisset sese ante prandium suum.

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Et erat eiiciēs dæmonium & illud erat mutum. Factum eſt autem dæmonio egreſſo locutus eſt mutus, & admiratæ ſunt turbæ.	13	*Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum, cumque eiecisſet dæmonium, locutus eſt mutus, & admirate ſunt turbæ.*
Quidam autem ex eis dixerunt, in Beelzebub principe dæmoniorum eĩcit dæmonia.	14	*Quidam autem ex eis dixerunt: Per Beelzebul principem dæmoniorum eijcit dæmonia.*
Alij autem tentantes, ſignum ab eo quærebant de cælo.	15	*Et alij tentantes, ſignum de cælo quærebant ab eo.*
Ipſe autem videns cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolatur, & domus ſupra domum cadit.	16	*Ipſe autem cum ſciret cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum aduerſus ſeipſum diuiſum deſolatur, & domus ſuper domum cadet.*
Si autem & Satanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? quia dicitis in Beelzebub eĩcere me dæmonia.	17	*Quod ſi ſatanas quoque aduerſus ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? quia dicitis per Beelzebul eijcere me dæmonia.*
Si autem ego in Beelzebub eĩcio dæmonia: filij veſtri in quo eijciunt? propter hoc iudices veſtri ipſi erunt.	18	*Quod ſi ego Beelzebul præſidio eijcio dæmonia, filij veſtri cuius præſidio eijciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt.*
Si autem in digito Dei eijcio dæmonia: profecto peruenit in vos regnum Dei.	19	*Porro ſi digito dei eijcio dæmonia, peruenit ad vos regnum Dei.*
Cum fortis armatus cuſtodit ſuum atrium, in pace ſunt obtingentia ipſius.	20	*Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſſidet.*
Poſtquam autem fortior eo ſuperueniens vicerit eum, omnem armaturam eius tollit, in qua confidebat, & ſpolia eius diſtribuit.	21	*Vbi vero fortior eo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet, in quibus confidebat; & ſpolia eius diſtribuet.*
Non exiſtens cum me, contra me eſt: & non colligens cum me, diſpergit.	22	*Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit.*
Cum immundus ſpiritus exierit ab homine perambulat per inaquoſa loca, quærens requiem: & non inueniens, dicit, Reuertar in domum meam vnde exiui.	23	*Cum immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca aretia, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui.*
Et veniens inuenit ſcopis verſam & ornatam.	24	*Et cum venerit, inuenit eã ſcopis mundatã atq; ornatã.*
Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſeipſo, & ingreſſi habitant ibi: & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.	25	*Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nocentiores ipſo, & ingreſſi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis.*
Factum eſt autem in dicere ipſum hæc, extollens quædam mulier vocem ex turba dixit illi: Beatus vterus portans te, & vbera quæ ſuxiſti.	26	*Factum eſt autem cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti.*
Ille autem dixit: Quinimo beati audientes verbum Dei, & cuſtodientes illud.	27	*At ille dixit: Quinimmo, beati qui audiunt ſermonem dei, & cuſtodiunt illum.*
At turbis congregatis cœpit dicere: Generatio hæc mala eſt: ſignum quærit & ſignum non dabitur ei niſi ſignum Ionæ prophetæ.	28	*Turbis autem condenſantibus ſe, cœpit dicere: Natio hæc mala eſt. Signum quærit, & ſignum non dabitur ei niſi ſignum Iona prophetæ.*
Sicut enim factus eſt Ionas ſignum Niniuitis: ita erit & Filius hominis generationi iſti.	29	*Nam ſicut fuit Ionas ſignum Niniuitis, ita erit & Filius hominis nationi iſti.*
Regina Auſtri excitabitur in iudicio cum viris generationis huius & condemnabit illos: quia venit à terminis terræ audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus Salomone hic.	30	*Regina Auſtri ſurget in iudicio cum viris nationis huius, & condemnabit illos, quia venerit à finibus terræ, vt audiret ſapientiam Solomonis, & ecce plus quam Solomon hoc in loco.*
Viri Niniuitæ reſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad proclamationem Ionæ: & ecce plus Iona hic.	31	*Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum natione hac, & condemnabunt illam; quia ad pœnitentiam adducti ſunt prædicatione Ionæ, & ecce plus quam Iona hoc in loco.*
Nemo autem lucernam accendens in abſcondito ponit, neque ſub modio: ſed ſupra candelabrum, vt ingredientes lumen videant.	32	*Nemo lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neque ſubter modium, ſed ſuper candelabrum, vt, qui ingediuntur, lumen videant.*
Lucerna corporis eſt oculus: cum ergo oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum eſt: ſi autem ſceleratus fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum.	33	*Lucerna corporis eſt oculus. Cum igitur oculus tuus fuerit ſimplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quod ſi malus fuerit, etiam corpus tuum tenebroſum erit.*
Aduerte ergo ne lumen, quod in te, tenebræ ſint.	34	*Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tenebræ ſint.*
Si ergo corpus tuum totum lucidum, non habens aliquam partem tenebroſam, erit lucidum totum, vt cum lucerna fulgore illuminat te.	35	*Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebroſam, ſic erit lucidum totum vt lucerna fulgore illuminat te.*
In autem loqui, rogauit illum Phariſæus quidam vt prandaret apud ſe: ingreſſus autẽ recubuit.	36	*Et cum loqueretur, rogauit illum quidam phariſæus, vt prandaret apud ſe. Ieſus autem ingreſſus accubuit.*
At Phariſæus videns admiratus eſt, quod non prius abluiſſet ante prandium.	37	*Phariſæus autem cum vidiſſet, admiratus eſt, quod non prius lauiſſet ante prandium.*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Mat.23. 25. Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis, & catini, mundatis: quod autem intus est vestrum, plenum est rapina, & iniquitate.	38	*Dixit autem ei Ieschua: Nunc vos Perischæi exteriorem calicis, parcpsidisq; partem purgatis: at quod intra vos est plenum est rapina & scelere.*
Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id, quod deintus est, fecit?	39	*Expertes rationis, nonne qui fecit quod foris est, idem & quod intus est fecit?*
Veruntamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.	40	*Verum id quod est, date in eleemosynam: & ecce omnia erunt vobis munda.*
Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mētham, & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium, & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.	41	*Sed væ vobis Perischæis, quippe qui decimetis mentha, & rutam, & omne olus, praeteritis autem iudicium, & & charitatem Dei: hac autem oportuit vt faceretis, & illa non omitteretis.*
Inf.20.45 Mar.12. 38. * Væ vobis Pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.	42	*Væ vobis Perischæis, quippe qui diligatis primos consessus in Synagoga, & salutationem in plateis.*
Mat.23.6 Væ vobis, quia estis vt monumenta, quæ non apparent, & homines ambulantes supra, nesciunt.	43	*Væ vobis Scriba, & Perischæi acceptores vultus, quippe qui sitis instar sepulchrorum, quæ non innotescunt, & super ea ambulant homines, nec norunt.*
Respondens autem quidam ex Legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam contumeliam nobis facis.	44	*Respondit autem vnus è Scribis, & dixit ei: Doctor, quum ista dicis, nos quoque probro afficis.*
Mat.23.4 At ille ait: Et vobis Legisperitis væ: * quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt: & ipsi vno digito vestro non tangitis sarcinas.	45	*Ipse vero dixit: Væ etiam vobis Scribæ: quippe qui onerctis homines oneribus grauissimis: vos autem ne vno quidem ex digitis vestris attingitis onera illa.*
Væ vobis, qui ædificatis monumenta Prophetarum: patres autem vestri occiderunt illos.	46	*Væ vobis, quippe qui extruitis sepulchra Prophetarum: quos Patres vestri interemerunt,*
Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem ædificatis eorum sepulchra.	47	*Vos igitur testes estis, & acquiescitis oneribus Patrum vestrorum; ij enim interfecerunt eos, vos autem extruitis sepulchra eorum.*
Propterea & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur:	48	* *Propterea & Sapientia dixit: Ecce ego mittam ad eos Prophetas, & Apostolos, quorum alios persequentur, alios trucidabunt.* Lectio ad obsequium Annuncia tionis Zacarie.
Vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum, qui effusus est à constitutione mundi à generatione illa:	49	*Vt requiratur sanguis omnium prophetarum qui effusus est ex quo conditus est mundus à generatione ista:*
2.Gen.4.8 2.Paral.24 21. * A sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ, qui perijt inter altare & ædem. Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione.	50	*A sanguine Hebil, vsque ad sanguinem Zecarie illius, qui interfectus est inter templum & altare. Sane dico vobis, requiretur ab ista generatione.*
Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.	51	*Va vobis Scribæ, quippe qui sustuleritis claues scientiæ, nec vos introistis, nec non ipsos, qui introibant prohibuistis.*
Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt Pharisæi, & Legisperiti grauiter insistere, & os eius opprimere de multis.	52	*Quumque hæc eis diceret, cœperunt Scribæ, & Perischæi id agre ferre, & corripiebantur furore, & aucupabantur verba eius.*
Insidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore eius, vt accusarent eum.	53	*Dolumq; ei nectebant in multis, dum quærerent carpere quidpiam ex ore ipsius, vt possent eum deferre.*

CAP. XII.

CAP. XII.

Mat.16.6 Mar.8.15 Mat.10. 26. Mar. 4. 22. MVltis autem turbis circumstantibus, ita vt se invicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos: * Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.	1	*QVum autem congregata essent multitudines cœtuum plurimorum, adeo vt alij alios conculcarent, cœpit Ieschua dicere discipulis suis: Inprimis cauete vobismetipsis à fermento Perischæorum, quod est vultus acceptio.* (personata simulatio.) Lectio in commemoratione Martyrum
Nihil autem opertum est, quod non reueletur: neque absconditum, quod non sciatur.	2	*Nihil enim opertum est, quod non reueletur, neque occultum quod non innotescat.*
Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.	3	*Quoniam quæcumque in tenebris dixistis, in luce audientur: & quod in penetralibus in aures susurrastis, supra tecta prædicabitur.*
Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius quid faciant.	4	*Dico autem vobis amicis meis: Ne timueritis ab ijs, qui interficiunt corpus, & postea non habent quod amplius faciant.*
Ostendam autem vobis quem timeatis: timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatē mittere in gehennam; ita dico vobis, hunc timete.	5	*Ostendam autem vobis quem timeatis eum, qui postquam interfecerit, potens est vt conijciat in gehennam: etiam dico vobis hunc timete.*
Nonne quinque passeres væneunt dipondio, & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo?	6	*Nonne quinque passeres veneunt duobus assarijs? & vnus ex eis non datur obliuioni coram Deo;*
Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus pluris estis vos.	7	*Quinimo omnes pili coma capitis vestri numerati sunt: Ne igitur timueritis: multitudine passerum præstantiores estis.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Ait autem Dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi quod defotis calicem, & catinum, mundatis: quod autem intus vestrum, plenum est rapina, & iniquitate.

Stulti, nonne faciens quod deforis, & quod deintus fecit?

Veruntamen inexistentia, date eleemosynam, & ecce omnia munda vobis sunt.

Sed væ vobis Pharisæis, quia decimatis mentham, & rutam, & omne olus, & præteritis iudicium, & charitatem Dei: hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

Væ vobis Pharisæis, quia diligitis primam sessionem in synagogis, & salutationes in foris.

Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia estis vt monumenta non apparentia, & homines ambulantes supra, non sciunt.

Respondens autem quidam Legisperitorum, ait illi: Magister, hæc dicens & nos notas.

Ille autem ait: Et vobis Legisperitis væ: quia oneratis homines onere, & ipsi vno digitorum vestrorum non attingitis onera.

Væ vobis, quia ædificatis monumenta Prophetarum, at patres vestri occiderunt illos.

Profecto testificamini & consentitis operibus patrum vestrorum: quoniam ipsi quidem occiderunt eos, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

Propter hoc & sapientia Dei dixit: Mittam ad illos Prophetas, & Apostolos, & ex illis occident, & persequentur:

Vt inquiratur sanguis omnium Prophetarum, effusus à constitutione mundi à generatione ista:

A sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ, perditi inter altare, & ædem. Etiam dico vobis, requiretur à generatione hac.

Væ vobis Legisperitis, quia sustulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & introeuntes prohibuistis.

Dicente autem illo hæc ad illos, cœperunt Scribæ & Pharisæi grauiter instare, & obturgare ipsum de multis.

Insidiantes ei, & quærentes venari aliquid de ore eius, vt accusarent eum.

CAP. XII.

IN quibus adcongregatis myriadibus turbæ, vt conculcare alij alios, cœpit dicere ad discipulos suos primum: Attendite vobis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

Nihil enim coopertum est, quod non reueletur: & abconditum, quod non sciatur.

Propter quæ, quæ in tenebris dixistis, in lumine audientur: & quod ad aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur supra domos.

Dico autem vobis amicis meis: Ne timeatis ab occidentibus corpus, & post hæc non habentibus abundantius quid facere.

Ostendam autem vobis quem timeatis: timete illum, post occidere, auctoritatem habentem mittere in gehennam: sita dico vobis, hunc timete.

Nonne quinque passeres venundantur assibus duobus: & vnus ex illis non est in oblitione coram Deo?

Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt, ne ergo timete: multis passeribus præstatis vos.

Transl. Erasm. Roterod.

Et ait dominus ad illum: Nunc vos pharisæi exteriora poculi, catinique mundatis, & quod intus est vestri, plenum est rapina & malitia.

Stulti, nonne qui fecit quod foris est, etiam id quod intus est fecit?

Verumtamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

Sed væ vobis pharisæis, quia decimatis mentam, & rutam, & quod olus, & præteritis iudicium & charitatem dei. Imme hæc oportuit facere & illa non omittere.

Væ vobis pharisæi, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia estis vt monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes super nescitis.

Respondens autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam nos affris contumelia.

At ille ait: Vobis legisperitis væ, quia onerati hominibus onera, quæ ferri non possunt, & ipsi vno digito vestro non attingitis onera.

Væ vobis, quia ædificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos.

Profecto testificamini, quod comprobatis facta patrum vestrorum, quoniam illi quidem occiderunt eos, vos autem ædificatis eorum sepulchra.

Propterea & sapientia dei dixit: Mittam ad illos Prophetas & Apostolos, & ex illis occident & persequentur.

Vt requiratur sanguis omnium Prophetarum qui effusus est à constitutione mundi à natione ista.

A sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare & ædem, profecto dico vobis, requiretur ab hac natione.

Væ vobis legisperitis, quia sustulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant, vetuistis.

Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt Legisperiti & Pharisæi grauiter instare, & exprimere eum rerum multis.

Insidiantes ei, & quærentes aliquid venari ex ore eius, vt accusarent eum.

CAP. XII.

CVm autem contexissent innumerabilia multitudo, adeo vt se inuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos primum, Cauete vobis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

Nihil enim apertum est, quod non reuelabitur: neque absconditum, quod non sciatur.

Quamobrem quæ in tenebris dixistis, in lumine audientur, & quod in aurem loquuti estis in conclauibus prædicabitur in tectis.

Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hoc non habent quod amplius faciant.

Ostendam autem vobis quem timeatis. Timete eum, qui post quam occiderit, habet potestatem coniiciendi in gehennam, certe dico vobis, hunc timete.

Nonne quinque passeres venundantur assibus duobus, & vnus ex illis non est in oblitione coram deo.

Quinimo & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Mat. 10. 1. 32. 8. 38. Tit. 2. 13. Mat. 10. 33. Luc. 9. 26.	* Dico autem vobis: Omnis, quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei:	*Dico autem vobis: Quicunque confessus me fuerit coram hominibus, etiam Filius hominis confitebitur eum coram Angelis Dei.*
	Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.	*Qui vero abnegauerit me coram hominibus, abnegabitur ipse coram Angelis Dei.*
	* Et omnis, qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem, qui in Spiritum sanctum blasphemauerit, non remittetur.	*Et quisquis proferet sermonem aduersus Filium hominis, remittetur ei: qui vero aduersus Spiritum sanctitatis blasphemauerit, non remittetur ei.*
	Cum autem inducent vos in Synagogas: & ad Magistratus, & Potestates, nolite solliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis.	*Quum autem sisterint vos in Synagogis coram Principibus, & Præsidibus, ne solliciti sitis quomodo depromatis spiritum, (defensione vtentes) aut quid dicatis.*
	Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.	*Spiritus enim sanctitatis docebit vos illa ipsa hora, quæ vos oporteat dicere.*
	Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem.	* *Dixit autem ei quidam è turba illa: Doctor, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem.* Festa vi. hebdomadæ xv. post pentec.
	At ille dixit illi: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos?	*Iesus autem dixit ei: Iesu, quis me constituit super vos iudicem, aut partitorem?*
	Dixitque ad illos: Videte & cauete ab omni auaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita eius est ex his quæ possidet.	*Et ait discipulis suis: Cauete ab omni auaritia: neque enim in abundantia diuitiarum est vita.*
Eccl. 11. 9.	Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: * Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit:	*Dixitque eis parabolam: Viri cuiusdam diuitis protulit terra multos prouentus:*
	Et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos?	*Et animo versabat, & dicebat: Quid faciam? nec enim habeo vbi cogam prouentus meos.*
	Et dixit: Hoc faciam: destruam horrea mea, & maiora faciam & illuc congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea.	*Subditque: Hoc faciam: diruam horrea mea, & ædificabo ac dilatabo ea, & cogam illic omnes fructus meos & bona mea.*
	Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.	*Et dicam animæ meæ: Anima mea, sunt tibi bona plurima reposita in multos annos: requiesce, ede, bibe, oblectare.*
	Dixit autem illi Deus: Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt?	*Dixit autem ei Deus: Expers rationis, hac nocte animam tuam repetunt abs te: & quæ parasti, cuiusnam futura sunt?*
	Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.	*Ita est, qui reponit sibi thesauros, & in Deo non est dives.*
Pſ. 54. 23. 1. 4. 15. Pet. 5. 7.	Dixitq; ad discipulos suos: Ideo dico vobis: * Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis: neque corpori quid induamini.	*Et ait discipulis suis: Propterea dico vobis: Ne solliciti sitis de anima vestra, quid esuri sitis: nec de corpore vestro, quid induetis.*
	Anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum.	*Quandoquidem anima præstantior est cibo, & corpus indumento.*
	Considerate coruos quia non seminant, neq; metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos. Quãto magis vos pluris estis illis?	*Considerate cornus qui nec seminant, nec metunt, quibus nec est cella nec horreum, Deus tamen alit eos. Quanto igitur vos præstatis volucribus?*
	Quis autem vestrum cogitando potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum?	*Quis autem ex vobis quum sollicitus fuerit, potest addere ad staturam suam cubitum vnum?*
	Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris soliciti estis?	*Quod si ne id quidem minimum potestis, quid de cæteris solliciti estis?*
	Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autẽ vobis nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur, sicut vnum ex illis.	*Considerate lilia quomodo crescant, quæ nec laborant, neque nent: dico autem vobis, ne Salomonem quidem in tota gloria sua amictum fuisse, vt vnum ex eis.*
	Si autem fœnum quod hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit: quãto magis vos pusillæ fidei?	*Quod si herbam, quæ hodie est in agro, cras vero conijcitur in clibanum, Deus ita circumuestit: quanto magis vos, modica fide præditi?*
	Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis, & nolite in sublime tolli:	*Vos itaque ne quæsieritis quid edatis, aut bibatis, nec immoretur mens vestra in istis.*
	Hæc enim omnia gentes mundi quærunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis.	*Hæc enim omnia gentes huius mundi requirunt. Pater autem vester nouit, & vobis hæc desiderari.*
	Verumtamen quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius: & hæc omnia adijcientur vobis.	*Verum quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis.*
	Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.	* *Ne timueris, ô parue grex, quia vult pater vester dare vobis regnum.* Lectio Epistolæ.
Luc. 6. 38. & 19.	* Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam.	*Vendite possessionem vestram, & date eleemosynam.*
	Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.	*Facite vobis marsupia, quæ non veterascunt, & thesaurum qui non præteriit in cœlis: quò fur non appropinquat, & vbi tinea non corrumpit.*
	Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.	*Vbi enim est thesaurus vester, ibi erit, & cor vestrum.*
	Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.	*Sint præcincti lumbi vestri, & accensæ lucernæ vestræ.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Dico autem vobis. Omnis quicunque confeſſus fuerit in me coram hominibus confitebitur in illo coram angelis Dei.	8	*Dico autem vobis, omnis quicunque confeſſus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram angelis dei.*
At negans me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei.	9	*Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis dei.*
Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: at in ſanctum Spiritum blaſphemanti, non remittetur.	10	*Et quiſquis loquitur dictum in Filium hominis, remittetur illi, ei vero qui in Spiritum ſanctum conuicium dixerit, non remittetur.*
Cum autem adduxerint vos in ſynagogas & principatus, & poteſtates, ne curate qualiter aut quid excuſetis, aut quid dicatis.	11	*Cum autem adduxerint vos ad ſynagogas & ad magiſtratus ac poteſtates, nolite ſolicite eſſe, qualiter aut quid reſpondeatis, aut quid dicatis.*
Nam ſanctus Spiritus docebit vos in ipſa hora quæ oporteat dicere.	12	*Spiritus enim ſanctus docebit vos in eadem hora quid oporteat vos dicere.*
Ait autem quidam ei de turba. Magiſter, dic fratri meo partiri cum me hæreditatem.	13	*Ait autem ei quidam de turba: Magiſter dic fratri meo, vt diuidat mecum hereditatem.*
Ille autem dixit ei: Homo, Quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem ſuper vos?	14	*At ille dixit ei: Homo, quis me conſtituit iudicem aut diuiſorem ſuper vos?*
Dixit autem ad illos: Videte & cauete ab auaritia: quia non in redundare cuiquam vita eius eſt ex ſubſtantia ipſius.	15	*Dixitq; ad illos: Videte & cauete ab auaritia, quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt ex his quæ poſſidet.*
Dixit autem ſimilitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiuſdam diuitis bene fuit regio.	16	*Dixit autem ſimilitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiuſdam diuitis ager vberes fructus attulit.*
Et ratiocinabatur in ſeipſo, dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos?	17	*& cogitabat intra ſe dicens: Quid faciam, quod non habeam, quo congregem fructus meos?*
Et dixit, Hoc faciam, Deſtruam mea horrea, & maiora ædificabo & congregabo: illuc omnia nata mea, & bona mea.	18	*Et dixit: Hoc faciam: Deſtruam horrea mea, & maiora extruam, & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi bona mea.*
Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: requieſce, comede, bibe, oblectare.	19	*Et dicam animæ meæ. Anima habes multa bona repoſita in annos multos, requieſce, comede, bibe, gaude.*
Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem paraſti, cui erunt?	20	*Dixit autem illi deus: Stulte hac nocte animam tuam repetunt abs te. Quæ vero paraſti, cui cedent?*
Sic theſaurizans ſibi ipſi, & non in Deum diteſcens.	21	*Sic qui recondit ſibi, nec eſt erga deum ditat.*
Dixit autem ad diſcipulos ſuos: Propter hoc vobis dico: Ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.	22	*Dixitque ad diſcipulos ſuos: Ideo dico vobis: Nolite ſolliciti eſſe anima veſtra, quid edatis, neque corpori, quid induamini.*
Anima plus eſt alimento, & corpus veſtimento.	23	*Anima plus eſt quam eſca, & corpus plus quam indumentum.*
Conſiderate coruos, quia non ſeminant, neque metunt quibus nō eſt cellarū, neq; horreū, & Deus alit illos. quanto magis vos præſtatis volucribus?	24	*Conſiderate cornos quia non ſeminant, neque metunt, quibus non eſt penuarium, neque horreum & deus paſcit illos. Quanto magis vos præſtatis volucribus?*
Quis autem ex vobis cogitans ſolicite poteſt apponere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum?	25	*Quis autem veſtrum ſolicitudine ſua poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum?*
Si ergo neque minimum poteſtis, quid de cæteris ſoliciti eſtis?	26	*Si ergo ne id quidem, quod minimum eſt poteſtis, quid de cæteris ſoliciti eſtis?*
Conſiderate lilia, quomodo creſcunt: non laborant neque nent. Dico autem vobis. Neque Salomon in omni gloria ſua circumamicichatur ſicut vnum illorum.	27	*Conſiderate lilia, quomodo creſcunt, non laborant, neque nent. dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur ſicut vnum ex illis.*
Si autem fœnum in agro hodie exiſtens, & cras in clibanum miſſum Deus ſic circumamicit, quanto magis vos exiguæ fidei?	28	*Si autem gramen quod hodie eſt in agro, & cras in clibanum mittitur, deus ſic veſtit, quanto magis vos veſtiet ô parum fidentes?*
Et vos ne quærite quid manducetis, aut quid bibatis, & ne ſuſpendamini ex ſublimi.	29	*Et vos nolite quærere quid eſuri ſitis, aut quid bibituri, & nolite in ſublime tolli.*
Hæc enim omnia gentes mundi quærunt. veſter autem pater ſcit quoniam indegetis his.	30	*Hæc enim omnia gentes mundi quærunt. pater autem veſter ſcit quod illis indigeatis.*
Veruntamen quærite regnum Dei & hæc omnia adijcientur vobis.	31	*Quin potius quærite regnum dei, & hæc omnia adijcietur vobis.*
Ne time puſillus grex: quia bene viſum eſt Patri veſtro dare vobis regnum.	32	*Noli timere puſille grex, quia complacitum eſt patri veſtro dare vobis regnum.*
Vendite ſubſtantias veſtras, & date eleemoſynam.	33	*Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam.*
Facite vobis crumenas non veteraſcentes, theſaurū non deficientem in cælis, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.	34	*Parate vobis ſaculos qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cælo, quò fur non accedit, neque tinea corrumpit.*
Vbi enim eſt theſaurus veſter, ibi & cor veſtrum erit.	35	*Vbi enim theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit.*
Sint veſtri lumbi præcincti, & lucernæ accenſæ.	36	*Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ accenſæ.*

Vulgat. Editio.

Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum,quãdo reuertatur à nuptus,vt cum venerit. & pulsauerit, confestim aperiant ei.

Beati serui illi, quos cum venerit Dominus,inuenerit vigilantes.Amen dico vobis,quod præcinget se,& faciet illos discumbere, & trasiens ministrabit illis.

Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit,& inuenerit ita,beati sunt serui illi.

*Mat.24. 43. *Hoc autem scitote quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret,vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam.

Et vos estote parati: quia, qua hora non putatis,Filius hominis veniet.

Ait autem ei Petrus: Domine,ad nos dicis,hanc parabolam: an & ad omnes?

*Apo.16. 15. Dixit autem Dominus: *Quis putas est fidelis dispensator,& prudens,quem constituet Dns supra familiã suam vt det illis in tẽpore tritici mensurã?

Beatus ille seruus, quem cum venerit Dominus, inuenerit ita facientem.

Verè dico vobis,quoniam supra omnia,quæ possidet constituet illum.

Quod si dixerit seruus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos, & ancillas, & edere & bibere,& inebriari:

Veniet Dominus serui illius in die qua non sperat,& hora qua nescit,& diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet.

Ille autem seruus qui cognouit voluntatem Domini sui,& non præparauit,& non fecit secundum voluntatem eius,vapulabit multis:

Qui autem non cognouit & fecit digna plagis, vapulabit paucis.omni autem cui multum datum est,multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum,plus petent ab eo.

Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur?

Baptisma autem habeo baptizari, & quomodo coarctor,vsque dum perficiatur?

*Mat.10. 34. *Putatis quia pacem veni dare in terra?non, dico vobis,sed separationem.

Erunt enim ex hoc quinque in domo vna diuisi, tres in duos, & duo in tres,

Diuidentur:pater in filium, & filius in patrem: suum: mater in filiam, & filia in matrem: socrus in nurum suam,& nurus in socrum suam.

*Mat.16. 2. *Dicebat aũt & ad turbas:Cũ videritis nubẽ oriẽtẽ ab occasu,statim dicitis,Nimbus venit:& ita fit.

Et cum Austrum flantem,dicitis,quia æstus erit; & fit.

Hypocritæ,faciem cæli & terræ nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis?

Quid autem & à vobisipsis non iudicatis quod iustum est?

*Mat.5. 25. *Cum autem vadis cum aduersario tuo ad Principem,in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem,& iudex tradat te exactori,& exactor mittat te in carcerem.

Dico tibi,Non exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas.

CAP. XIII.

ADerant autem quidam ipso in tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.

Transl.ex Syriac.

Et estote similes viris præstolantibus dominum suum, quando reuersurus sit à domo conuiuij (à nuptijs) vt quum venerit,ac pulsauerit confestim aperiant ei.

Fælices serui illi, quos quum venerit Dominus ipsorum, inuenerit vigilantes: amen dico vobis,præcinctus lumbos faciet vt discumbant, & transiens ministrabit eis.

Et si vigilia secunda aut tertia venerit,& ita inuenerit fælices serui illi.

Hoc autem scitote, si sciret dominus domus quamnam vigilia venturus sit fur,vigilaret, nec sineret perfodi domum suam.

Et vos igitur estote parati, quoniam qua hora non putatis,venturus est Filius hominis.

Dixit ei Schemeon Kepho: Domine noster, nobis dicis parabolam hanc,an etiam omnibus?

Dixit ei Ieschua. Quisnam est præfectus domus fidelis & sapiens, quem constituet dominus super familiam suum,vt det demensum in tempore suo?

Fælix ille seruus,quem quum venerit dominus eius,inuenerit ita facientem:

Verè dico vobis,constituet eum super vniuersam possessionem suam.

Sin autem dixerit seruus ille in corde suo: Dominus meus tardat aduentum:cœperit que percutere seruos & ancillas, domini sui,& cœperit edere,bibere,& inebriari:

Veniet dominus serui illius die quo non putat,& hora quam non nouit: & separabit eum,& ponet partem eius cum iis qui sunt infideles.

Porro seruus ille qui nouit voluntatem domini sui nec se comparauit iuxta voluntatem ipsius, vapulabit multis.

Is vero qui non nouit, & fecit digna plagis, vapulabit plagis paucis.Nam cuicunque multum datum est, multum repetetur ab eo,& apud quem multum depositum est, amplius reposcent ab ipsius manu.

Ignem veni proiecturus in terram,& quid volo si iam accensus est? Lect. quotidiana.

Sed baptismo baptizandus sum, multumq; constringor quousque adimpleatur.

Putatis me pacem venisse vt mittam in terram? dico vobis, minime sed dissidia.

Posthac enim erunt quinque in domo vna dissidentes, tres aduersus duos, & duo aduersus tres.

Siquidem dissidebit pater aduersus filium suum,& filius aduersus patrem suum: mater aduersus filiam suam, & filia aduersus matrem suam: socrus aduersum nurum suam,& nurus aduersus socrum suam.

Et dicebat turbis: Quando videritis nubem exorientem ab Occasu, statim dicitis. Venit pluuia:& ita fit.

Quumque flantem Austrum,dicitis. Æstus erit,& fit.

Acceptores vultus, (personati,) faciem cæli & terræ nostis discernere,hoc autem tempus quomodo non diiudicatis?

Cur autem per vosmetipsos non iudicatis veritatem?

Quum enim proficisceris cum aduersario tuo ad magistratum,interea dum es in via,da mercedem vt libereris ab eo,ne adducat te ad iudicem,& iudex tradat te exactori, exactor coniiciat te in carcerem.

Equidem dico tibi,non exibis illinc,vsquequo reddideris vltimum obolum.

CAP. XIII.

Feria 6. Dominica secunda post festum Crucis.

EO autem tempore venientes quidam renunciarunt ei de Galilæis illis, quorum Pilatus miscuerat sanguinem cum ipsorum sacrificijs.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum,quãdo reuertetur à nuptiis, vt veniente & pulsante, confestim aperiant ei.

Beati serui illi, quos veniens Dominus iuuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod circumcingetur,& faciet discumbere illos,& prodiens ministrabit illis.

Et si venerit in secunda vigilia, & in tertia vigilia venerit,& inuenerit ita,beati sunt serui illi.

Hoc autem scitote,quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret,vigilaret vtique, & non vtique sineret perfodi domum suam.

Et vos igitur estote parati: quia qua hora non putatis,filius hominis venit.

Ait autem ei Petrus: Domine,ad nos parabolam hanc dicis,an & ad omnes?

Dixit autem Dominus: Quis nam est fidelis dispensator, & prudens, quem constituet Dñs super familitio suo,ad dandũ in tẽpore tritici mensurã?

Beatus seruus ille, quem veniens Dominus eius inuenerit facientem ita.

Verè dico vobis, quoniam super omnibus substantiis ipsius constituet illum.

Si autem dixerit seruus ille in corde suo, Tardat Dominus meus venire, & cœperit percutere pueros,& ancillas, edereque & bibere,& inebriari,

Veniet Dominus serui illius in die qua non exspectat,& in hora qua non cognoscit, & dissecabit eum,& partem eius cum infidelibus ponet.

Ille autem seruus noscens voluntatem Domini sui,& non apparans, neque faciens ad voluntatem eius,cædetur multis.

Qui autem non noscens, faciens autem digna plagis,cædetur paucis. omni autem cui datum est multum,multum quæretur ab eo: & cui deposuerunt multum,abundantius reposcent eum.

Ignem veni iacere in terram, & quid volo si iam accendatur?

Baptisma autem habeo baptizari, & quomodo coarctor,vsquequo perficiatur?

Putatis quia pacem veni dare in terra? non dico vobis,sed discidium.

Erunt enim ex nunc quinque in domo vna dispartiti,tres in duos,& duo in tres.

Dispartietur pater in filium, & filius in patrem, mater in filiam, & filia in matrem: socrus in nurum suam,& nurus in socrum suam.

Dicebat autẽ & turbis: Cũ videritis nubẽ orientẽ ab occasibus,statim dicitis,Imber venit:& fit ita.

Et cum Austrum flantem,dicitis,quia æstas erit, & fit.

Hypocritæ faciem cæli & terræ nostis probare,at tempus hoc quomodo non probatis?

Quid autẽm & à vobisipsis non iudicatis quod iustum?

Cum enim vadis cum aduersario tuo ad principem,in via dà operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem,& iudex te tradat exactori, & exactor iaciat te in carcerem.

Dico tibi,Non egredieris illinc, vsquequo etiam nouissimum minutum reddas.

CAP. XIII.

ADerant autem quidam in ipso tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum.

Transl. Erasm. Roterod.

36 *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur à nuptiis: vt cum venerit ac pulsauerit confestim aperiant ei.*

37 *Beati serui illi, quos cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes: amen dico vobis, quod precinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.*

38 *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, atque ita inuenerit, beati sunt serui illi.*

39 *Hoc autem scitote, quod si sciisset pater familias qua hora fur venturus fuisset, vigilasset vtique, nec passus fuisset perfodi domum suam.*

40 *Et vos igitur estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.*

41 *Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes?*

42 *Dixit autem Dominus: Quisnam est fidelis dispensator ac prudens, quem constituet Dominus super familitium suum, vt det illis in tempore demensum cibum?*

43 *Beatus ille seruus, quem cum venerit Dominus inuenerit ita facientem:*

44 *Verè dico vobis, quod omnibus quæ possidet, præficiet illum.*

45 *Quod si dixerit seruus ille in corde suo, differt Dominus meus reditum, cœperitq; percutere seruos & ancillas, & edere bibereq; & inebriari,*

46 *Veniet Dominus serui illius in die quo non sperat, & hora qua nescit,& dissecabit eum,, partemq; eius cum infidis ponet.*

47 *Ille autem seruus qui cognouit voluntatem Domini sui, & non se præparauit, nec fecit secundum voluntatem eius, plagis vapulabit multis.*

48 *Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Porrò cuicunque multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo.*

49 *Ignem veni missurus in terram, & quid volo, si iam accensus est?*

50 *Sed baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiatur?*

51 *Putatis quod pacem venerim missurus in terram? Non dico vobis, imo separationem.*

52 *Erunt ex hoc quinque in domo vna diuisi, tres aduersus duos, & duo contra tres.*

53 *Diuidetur Pater aduersus filium, & filius aduersus patrem, mater aduersus filiam, & filia aduersus matrem, socrus aduersus nurum suam, & nurus aduersus socrum suam.*

54 *Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis, imber venit, & ita fit.*

55 *Et cum austrum flantem, dicitis, quod æstus erit, & fit.*

56 *Hypocritæ, faciem cæli & terræ nostis probare, hoc autem tempus, qui fit vt non probetis?*

57 *Cur autem & ex vobisipsis non iudicatis quod iustum est?*

58 *Cum enim vadis cum aduersario tuo ad magistratum in via, da operam, vt liberetis ab illo, ne forte pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor coniiciat te in carcerem.*

59 *Dico tibi, non exibis inde, donec vltimum etiam minutum reddas.*

CAP. XIII.

1 *ADerant autem quidam eodem in tempore nuntiantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis ipsorum.*

Vulgat. Editio.

Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?

Non, dico vobis, sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.

Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Ierusalem.

Non, dico vobis: sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

Dicebat autem & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua & venit quærens fructum in illa, & non inuenit.

Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio: succide ergo illam: vt quid etiam terram occupat?

At ille respondens, dicit illi: Domine dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercora.

Et siquidem fecerit fructum: sin autem in futurum succides eam.

Erat autem docens in synagoga eorum Sabbatis.

Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.

Quam cum videret Iesus, vocauit eam ad se, & ait illi: Mulier dimissa es ab infirmitate tua.

Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.

Respondens autem archisynagogus, indignans quia Sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt in quibus oportet operari: in his ergo venite & curamini, & non in die sabbati.

Respondens autem ad illum Dominus, dixit: Hypocritæ, vnusquisque vestrum Sabbato non soluit bouem suum, aut asinum à præsepio, & ducit adaquare?

Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit Satanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solui à vinculo isto die Sabbati?

Et cum hæc diceret erubescebant omnes aduersarij eius: & omnis populus gaudebat in vniuersis, quæ gloriosè fiebant ab eo.

a Matth. 13. 31. Mar. 4. 30 Dicebat ergo, Cui simile est regnum Dei, & cui simile æstimabo illud?

Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & volucres cœli requieuerunt in ramis eius.

a Matth. 13. 33. * Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei?

Simile est fermento quod acceptum mulier abscõdit in farinæ sata tria, donec fermẽtaretur totũ.

Et ibat per ciuitates & castella docens, & iter faciens in Ierusalem.

Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt, qui saluantur: ipse autem dixit ad illos:

Mat. 7. 13. a Matth. 25. 10. Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & nõ poterunt.

*Cum autem intrauerit paterfamilias, & clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsare ostium dicentes: Domine, aperi nobis: & respondens dicet vobis, Nescio vos vnde sitis.

Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.

Transl. ex Syriac.

2 *Et respondit Ieschua, ac dixit eis: Putatis hos Galilæos sceleratiores fuisse omnibus Galilæis, quoniam talia passi sunt?*

3 *Non, dico vobis, imò vero nisi vos omnes pœnitentiam egeritis, similiter peribitis.*

4 *Aut illos octodecim super quos cecidit turris in Silocho, & necauit eos: putatis fugitiosiores omnibus hominibus, qui degunt in Curischlem?*

5 *Minime, dico autem vobis nisi pœnitentiam egeritis omnes, itidem peribitis.*

6 *Porro dixit parabolam hanc: Ficum habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens in ea fructus, nec inuenit.*

7 *Et dixit agricolæ: Ecce tres sunt anni ex quo venio quærens fructus in ficu ista, nec inuenio: excinde eam, quorsum terram otiosam detineat?*

8 *Dixit ei agricola: Domine mi, dimitte eam, & hoc anno, vsquequo excolauero eam, ac stercorauero:*

9 *Et si ediderit fructum, dimittes: sin minus, tum vineret? excindes eam.*

10 * *Quum autem doceret in sabbatho in vna ex Synagogis.* Lectio ad vesperam hebdomadis v. Iemiæ.

11 *Erat illic mulier habens spiritum infirmitatis ab annis octodecim & incuruata erat, nec poterat omnino extendi.*

12 *Vidit eam Ieschua, & eam aduocauit, ac dixit ei: Mulier, absoluta es ab infirmitate tua.*

13 *Et imposuit ei manum, & illico erecta est, & glorificabat Deum.*

14 *Respondens autem Princeps synagogæ cum excanduisset, quod sanasset sabbatho Ieschua: & ait turbis: Sex sunt dies quibus oportet operari: in his venite sanitatem recepturi, & non in die Sabbathi.*

15 *Ieschua vero respondit, & dixit: Acceptor vultus (personate) vnusquisque vestrum sabbatho, nonne soluit bouem suum aut asinum suum à præsepi, & abit aquatum?*

16 *Hanc autem, quæ est filia Abrahæ, & quam vinxerat criminator (diabolus) iam ab octodecim annis, non oportuit solui ab isto vinculo die sabbathi?*

17 *Quumque hæc diceret, pudore suffusi sunt ij omnes, qui aduersabant ex aduerso eius: totus vero populus plaudebat super omnibus miraculis, quæ fiebant per manum ipsius.*

18 *Porro dicebat Ieschua: Cuinam simile est regnum Dei, & cuinam assimilabo illud?*

19 *Simile est grano synapi, quod acceptum vir proiecit in hortum suum, & creuit, enasitque in arborem magnam, & volatile cœli nidificauit in eius ramis.*

20 *Rursum dixit Ieschuæ: Cuinam simile est regnum Dei?*

21 *Simile est fermento quod acceptum mulier abdidit in farinæ satis tribus, donec tota fermentetur.*

22 *Caterum peragrabat per pagos, & vrbes, dum doceret, ac proficisceretur ad Curischlem.*

23 * *Interrogauit autem eum quidam: Num pauci sint illi qui seruentur? Ieschua vero dixit eis.* Lectio in commemorationem iustorum & Patrum.

24 *Contendite intrare per portam angustam: siquidem dico vobis, multi studebunt intrare, nec poterunt.*

25 *Ex qua hora surrexerit dominus domus, & occluserit ostium, & eritis stantes foris, & pulsantes ad ostium, & cœperitis dicere: Domine noster, Domine noster, aperi nobis: tum is respondebit & inquiet, dico vobis: Non noui vnde vos sitis.*

26 *Et incipietis dicere: Coram te comedimus, & bibimus & in plateis nostris docuisti.*

Digitized by Google

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Et reſpondens Ieſus, dixit illis: Putatis quod Galilæi hi peccatores præ omnibus Galilæis fuerint, quia talia paſſi ſunt?

Non dico vobis, ſed ſi non pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis.

Vel illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloam & occidit eos: putatis quia ipſi debitores fuerint præter omnes homines habitantes in Hieruſalem.

Non dico vobis, ſed ſi non pœnitueritis, omnes ſimiliter peribitis.

Dicebat autem hanc ſimilitudinem: Ficum habebat quidam in vinea ſua plantatam, & venit fructum quærens in illa & non inuenit.

Dixit autem ad vinitorem: Ecce tres annos venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Excinde illam: vt quid etiam terram occupat?

Is autem reſpondens dicit illi: Domine relinque eam & hunc annum, vſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora.

Et ſiquidem fecerit fructum: ſi vero non, in futurum excindes eam.

Erat autem docens in vna ſynagogarum in Sabbathis.

Et ecce mulier erat ſpiritum habens infirmitatis annos decem & octo, & erat concuruata, & non potens recuruare in omnino.

Videns autem eam Ieſus, aduocauit, & ait illi: Mulier abſoluta es infirmitatis tuæ.

Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt, & glorificabat Deum.

Reſpondens autem archiſynagogus, indignans quia Sabbato curaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt in quibus oportet operari: in his ergo venientes curamini, & non die Sabbati.

Reſpondit ergo ei Dominus, & dixit: Hypocritæ, vn uſquiſque veſtrum Sabbato non ſoluit bouem ſuum, aut aſinum à præſepio, & abducens potum dat?

Hanc autem filiam Abrahæ exiſtentem, quam ligauit Satanas, ecce decem & octo annos, nõ oportuit ſolui à vinculo iſto die Sabbati?

Et hæc dicente eo, erubeſcebant oës oppoſiti ei: Et omnis turba gaudebat in vniuerſis glorioſis factis ab eo.

Dicebat autem, Cui ſimile eſt regnum Dei, & cui ſimilabo illud?

Simile eſt grano ſinapis quod accipiens homo miſit in hortum ſuum, & creuit, & factum eſt in arborem magnam, & volucres cœli nidulati ſunt in ramis eius.

Et iterum dixit: Cui ſimilabo regnum Dei?

Simile eſt fermento quod accipiens mulier abſcõdit in farinæ ſata tria, donec fermentatũ eſt totũ.

Et tranſibat per ciuitates & vicos docens, & iter faciens in Hieruſalem.

Ait autem quidam illi: Domine, ſi pauci ſeruati: ipſe autem dixit ad illos:

Contendite intrare per anguſtam portam: quia multi dico vobis, quærent intrare, & nõ poterunt.

Ex quo autem ſurrexerit paterfamilias, & clauſerit oſtium, & cœperitis foris ſtare, & pulſare oſtium dicentes: Domine Domine, aperi nobis: & reſpondens dicet vobis, Non noui vos vnde ſitis.

Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis noſtris docuiſtis.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

2 *Et reſpondens Ieſus, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ cunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia paſſi ſunt?*

3 *Non dico vobis, imò niſi reſipueritis omnes ſimiliter peribitis.*

4 *Aut illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos. Putatis, quod debitores fuerint vllra cunctos homines habitantes Hieroſolymis?*

5 *Non dico vobis, imo niſi reſipueritis omnes ſimiliter peribitis.*

6 *Dicebat & hanc ſimilitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non inuenit.*

7 *Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres ſunt ex quo venio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio, ſuccide illam, ad quid vel terram occupat?*

8 *At ille reſpondens, dixit illi: Domine, ſine illam & hoc anno, donec fodero circum illam & miſero ſtercus,*

9 *Et ſiquidem fecerit fructum ſin minus, in poſterum ſuccides eam.*

10 *Docebat autem in vna ſynagogarum ſabbatis.*

11 *Et ecce mulier erat quæ habebat ſpiritum infirmitatis annis decem & octo eratque contracta, nec omnino poterat erigere caput,*

12 *Quam cum videret Ieſus, vocauit eam ad ſe, & ait illi: Mulier liberata es ab infirmitate tua.*

13 *Et impoſuit illi manus, & confeſtim erecta eſt, & glorificabat deum.*

14 *Reſpondens autem princeps Synagogæ, indignans quod ſabbato ſanaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, vt ſanemini, & non in die ſabbati.*

15 *Reſpondens autem ad illum dominus, dixit: Hypocrita, vnuſquiſque veſtrum ſabbato nonne ſoluit bouem ſuum à præſepi, & ducit aquatum?*

16 *Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit ſatanas ecce decem & octo annis, non oportuit ſolui à vinculo iſto die ſabbati?*

17 *Et cum hæc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat ſuper vniuerſis quæ cum gloria fiebant ab eo.*

18 *Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnum dei, & cui ſimile faciam illud?*

19 *Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & creuit, & euaſit in arborem magnam, & volucres cœli nidulabantur in ramis eius.*

20 *Et iterum dixit: Cui ſimile faciam regnum dei?*

21 *Simile eſt fermento quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria, donec fermentetur totum.*

22 *Et ibat per ciuitates & caſtella docens: & iter faciens Hieroſolymam.*

23 *Ait autem illi quidam: Domine, an pauci ſunt qui ſalutem conſequuntur? Ille vero dixit ad illos:*

24 *Contendite intrare per anguſtam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.*

25 *Cum autem ſurrexerit paterfamilias, & clauſerit oſtium, & cœperitis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. Et reſpondens dicet vobis: Neſcio vos vnde ſitis.*

26 *Tunc incipitis dicere: Edimus coram te & bibimus & in plateis noſtris docuiſti.*

Vulgat. Editio.

Et dicet vobis: * Neſcio vos vnde ſitis * diſcedite à me omnes operarij iniquitatis. 27

Ibi erit fletus & ſtridor dentium, cum videritis Abraham, & Iſaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. 28

Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone & Auſtro, & accumbent in regno Dei. 29

* Et ecce ſunt nouiſſimi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt nouiſſimi. 30

In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorum, dicentes illi: Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. 31

Et ait illis: Ite & dicite vulpi illi: Ecce ejcio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor. 32

Veruntamen oportet me hodie & cras, & ſequenti die ambulare: quia non capit Prophetam perire extra Ieruſalem. 33

* Ieruſalem, Ieruſalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te quoties volui cõgregare filios tuos, quemadmodum auis nidum ſuum ſub pennis, & noluiſti? 34

Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Dico autẽ vobis, quia non videbitis me donec veniat cum dicetis, Benedictus, qui venit in nomine Dñi. 35

CAP. XIV.

ET factum eſt cum intraret Ieſus in domum cuiuſdam Principis Phariſæorum Sabbato manducare panem, & ipſi obſeruabant eum. 1

Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. 2

Et reſpondens Ieſus dixit ad Legiſperitos & Phariſæos, dicens: Si licet Sabbato curare? 3

At illi tacuerunt. Ipſe vero apprehenſum ſanauit eum, ac dimiſit. 4

Et reſpondens ad illos dixit: Cuius veſtrum aſinus, aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die ſabbathi? 5

Et non poterant ad hæc reſpondere illi. 6

Dicebat autem & ad inuitatos parabolam intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: 7

Cum inuitatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco, ne fortè honoratior te ſit inuitatus ab illo. 8

Et veniens is, qui te & illum vocauit, dicat tibi, Da huic locum: & tunc incipias cum rubore nouiſſimum locum tenere. 9

Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in nouiſſimo loco, vt cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi: * Amice, aſcende ſuperius. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus: 10

* Quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. 11

Dicebat autem & ei, qui ſe inuitauerat: * Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne fortè te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio. 12

Sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos. 13

Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum. 14

Hæc cum audiſſet quidam de ſimul diſcumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. 15

At ipſe dixit ei: * Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. 16

Tranſl. ex Syriac.

Et dicet vobis: Non noui vnde vos ſitis: Diſcedite à me operatores mendacij. 27

Illic erit fletus, & ſtridor dentium: quum videritis Abrohom, & Iſchok, & Iaakoub, omneſque prophetas in regno Dei, vos autem ejciemini foras. 28

Et venient ab Oriente, & ab Occidente, & à Meridie, & ab Aquilone, ac diſcumbent in regno Dei. 29

Et ecce ſunt vltimi qui erant primi, & ſunt primi qui erunt vltimi. 30

Eo ipſo die acceſſerunt quidam ex Periſchais, & dicunt ei: Exi, abi hinc, quoniam Heroudes vult te trucidare. 31

Dixit eis Ieſchua: Ite, renunciate vulpi illi: Ecce ejcio damonia, & ſanationes perago, hodie & cras, & tertia die conſummabor. 32

Veruntamen oportet me hodie & cras operari, & altera die ster faciam: quia fieri non poteſt, vt propheta pereat extra Ouriſchlem. 33

Ouriſchlem, Ouriſchlem trucidans Prophetas, & lapidibus obruens eos, qui ad eam miſſi ſunt: quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina congregat pullos ſuos, ſubter alas ſuas, & noluiſtis. 34

En relinquitur vobis domus veſtra deſerta. Etenim dico vobis, non videbitis me, quouſque dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini. 35

CAP. XIV.

ET factum eſt quum ingreſſus fuiſſet domum vnius ex primoribus Periſchaei, vt ederet panẽ die ſabbathi, & ipſi obſeruarent eum. 1

Lectio Feriæ ſecundæ hebdomadis tricesimæ.

Et ecce homo quidam qui congregauerat aquas (hydropicus) erat coram eo. 2

Et reſpondit Ieſchua, & dixit Scribis & Periſchais: Licéne ſabbato ſanare? 3

Illi vero tacuerunt. Et prehendit eum ipſe, ac ſanauit eum, dimiſitque. 4

Et ſui dixit eis: Quis eſt ex vobis ſi ceciderit filius eius aut bos eius in puteum die ſabbati, qui non ſtatim hauriens educat eum? 5

Et non poterant ei dare reſponſum ſuper hac re. 6

Dicebat autem parabolam ijs, qui fuerant illic inuitati, eo quod conſpiceret eos eligentes loca primorum accubituum. 7

Quum inuitatus fueris ab aliquo ad domum conuiuij (ad nuptias,) ne abieris accubitum primo conſeſſu, ne fortè illic ſit inuitatus aliquis te honoratior. 8

Veniatq; is, qui te & eum vocauit, ac dicat tibi: Da huic locum: & pudore ſuffunderis, quum aſſurrexeris, & obtinueris alium locum. 9

Sed quum inuitatus fueris, vade diſcubitum in vltimum locum: vt quum venerit is qui te vocauit, dicat tibi. Amice mi, aſcende ſuperius. Et erit tibi gloria coram omnibus qui tecum diſcumbunt. 10

Quoniam omne qui extollit ſeſe, deprimetur: & qui ſeſe depreſſerit, extolletur. 11

Porro dixit ei, qui ipſum vocauerat: Quum facis prandium, aut cœnam, ne vocaueris amicos tuos, nec ethum fratres tuos, aut cognatos tuos, neque vicinos tuos diuites: ne & ipſi vocent te, & fiat tibi hac compenſatio. 12

Sed quum facis epulum, voca pauperes afflictos, claudos, cæcos, 13

Et beatus eris: quia non habent vnde tibi rependant, fiet enim tua retributio in reſurrectione iuſtorum. 14

Hac autem quum audiſſet quidam ex ijs qui diſcumbebant, dixit ei: Beatus ille qui comedet panem in regno dei. 15

Dixit ei Ieſchua: Vir quidam fecit cœnam magnam, & conuocauit multos. 16

Transl. B. Ariæ Mont.

Et dicet, Dico vobis, Non noui vos vnde ſitis. Abſcedite à me omnes operarij iniquitatis.

Ibi erit fletus & ſtridor dentium, cum videritis Abraham, & Iſaac, & Iacob & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expulſos foras.

Et venient ab Orientibus & Occidentibus, & Aquilone & Auſtro, & recumbent in regno Dei.

Et ecce ſunt nouiſſimi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt nouiſſimi.

In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæi, dicentes illi: Exi & vade hinc, quia Herodes vult te occidere.

Et ait illis: Euntes dicite vulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia conſummor.

Veruntamen oportet me hodie & cras & perendie ambulare: quia non capit Prophetam perire extra Hieruſalem.

Hieruſalem, Hieruſalem occidens Prophetas, & lapidans miſſos ad te quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis congregat ſuam pullitiem ſub alas, & non voluiſti?

Ecce relinquitur vobis domus veſtra deſerta. Dico autē vobis, quia non me videbitis donec veniat cum dicetis, Benedictus veniens in nomine Dñi.

CAP. XIV.

ET factum eſt in venire eum in domum cuiuſdam principum Phariſæorum Sabbato manducare panem, & ipſi erant obſeruantes eum.

Et ecce homo quidam erat hydropicus ante illum.

Et reſpondens Ieſus dixit ad Legiſperitos & Phariſæos, dicens, Si licet Sabbato curare.

Illi autem tacuerunt, & apprehendens ſanauit eum, & dimiſit.

Et reſpondens ad illos dixit: Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, Et non continuo extrahet illum in die ſabbathi?

Et non poterant reſpondere illi ad hæc.

Dicebat autem ad vocatos parabolam attendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

Cum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne diſcumbas in primo accubitu, ne quando honoratior te ſit vocatus ab illo.

Et veniens te & illum vocās, dicat tibi, Da huic locum: & tunc incipias cum pudore vltimum locum obtinere.

Sed cum vocatus fueris, vade recumbe in nouiſſimum locum, vt cum venerit inuitans te, dicat tibi, amice, aſcende ſuperius: tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus tibi.

Quia omnis extollens ſeipſum humiliabitur, & humilians ſeipſum exaltabitur.

Dicebat autem & vocanti ipſum: Cum facis prandium aut cœnam, ne voca amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos diuites, ne quando & ipſi te reinuitent, & fiat tibi retributio.

Sed cum facis epulum, voca pauperes, mancos, claudos, cæcos.

Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi, retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.

Audiens autem quidam ſimul recumbentium hæc dixit illi: Beatus qui manducabit prandium in regno Dei.

Ipſe autem dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos.

Transl. Eraſm. Roterod.

Et licet: Dico vobis, neſcio vos, vnde ſitis. Diſcedite à me omnes, qui patratis iniquitatem.

Ibi erit fletus & ſtridor dentium, cum videritis Abraham & Iſaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras.

Et venient ab oriente & occidente & Aquilone & auſtro, & accumbent in regno Dei.

Et ecce ſunt poſtremi qui erunt primi, & ſunt primi qui erunt poſtremi.

Eodem die acceſſerunt quidam Phariſæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere.

Et ait illis: Ite dicite vulpi illi: Ecce eijcio damonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor.

Veruntamen oportet me hodie & cras & perendie ambulare, quia fieri non poteſt, vt propheta pereat alibi, quam Hieroſolymis.

Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum ſuum ſub pennas, & noluiſtis.

Ecce relinquitur vobis domus veſtra deſerta. Dico autem vobis, quod non videbitis me, donec venerit tempus, cum dicetis: Benedictus qui venit in nomine Domini.

CAP. XIV.

ET accidit vt introiret in domum cuiuſdam principis Phariſæorum ſabbato ad capiendum cibum, & ipſi obſeruabant eum.

Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum.

Et reſpondens Ieſus dixit ad legiſperitos & phariſæos dicens: Num licet ſabbato ſanare?

At illi tacuerunt. Ipſe vero apprehenſum ſanauit eum, ac dimiſit.

Et reſpondens ad illos dixit: Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die ſabbati?

Et non poterant ad hæc reſpondere illi.

Dicebat autem ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos:

Cum inuitatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne accumbas in primo loco, ne forte honoratior te ſit inuitatus ab illo.

Et veniens is, qui te & illum vocauit, dicat tibi: da huic locum, & tunc incipias cum rubore extremum locum tenere.

Quin potius cum vocatus fueris, vade, accumbe in nouiſſimo loco: vt cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi. Amice, aſcende ſuperius: tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus:

Quia omnis qui ſe extollit, deijcietur: & qui ſe deijcit, extolletur.

Dicebat autem & ei, qui ſe inuitauerat: Cum facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos diuites: ne quando & ipſi te viciſſim inuitent, ac rependatur tibi beneficium.

Imo cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos,

Et beatus eris: quia non poſſunt rependere tibi. rependetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.

Hæc cum audiſſet quidam de ſimul accumbentibus dixit illi: beatus qui comedit panem in regno dei.

At ipſe dixit ei Homo quidam apparauerat cœnam magnam, & vocauit multos.

Vulgat. Editio.

Et misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iam parata sunt omnia.

Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam: rogo te habe me excusatum.

Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te habe me excusatum.

Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum venire.

Et reuersus seruus nunciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo: Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis: & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc.

Et ait seruus: Domine, factum est vt imperasti, & adhuc locus est.

Et ait Dominus seruo: Exi in vias, & sepes: & compelle intrare, vt impleatur domus mea.

Dico autem vobis quod nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam.

Ibant autem turbæ multæ cum eo, & conuersus dixit ad illos:

* Matt. 10. 37. * Siquis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.

* Matt. 10 38. 16. 24. Mar. 8. 34 * Et qui non baiulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus.

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non prius sedés computat sumptus, qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum.

Ne posteaquam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere, omnes, qui vident, incipiant illudere ei,

Dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare?

Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, nõ sedens prius cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se?

Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea, quæ pacis sunt.

Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ possidet, nõ potest meus esse discipulus.

Mar. 9. 15 Mar. 9. 50 * Bonum est sal. Si autem sal euanuerit, in quo condietur?

Neque in terram, neque in sterquilinium vtile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi, audiat.

CAP. XV.

ERant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores vt audirent illum.

Et murmurabãt Pharisæi, & Scribæ dicẽtes: Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.

Et ait ad illos parabolam istam dicens:

Mat. 18. 12. * Quis ex vobis homo, qui habet centum oues: & si perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inueniat eam?

Et cum inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudens:

Et veniens domum conuocat amicos, & vicinos, dicẽs illis: Congratulamini mihi quia inueni ouem meam, quæ perierat?

Dico vobis quod ita gaudium erit in cęlo super vno peccatore pœnitentiã agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.

Transl. ex Syriac.

17 *Misitq; seruum suum tempore cœnæ, vt diceret iis qui conuocati erant, ecce omnia parata sunt vobis, venite.*

18 *Et cœperunt ab vno omnes se excusare. Dixit ei primus: Villam emi, & constringor exire eam visurus: peto à te, concede mihi vt sim excusatus.*

19 *Alter dixit: Quinque inga boum emi, & vado probatum eos: peto à te, concede mihi vt sim excusatus.*

20 *Alius dixit: Vxorem duxi, & propterea non possum venire.*

21 *Venit itaque seruus ille, & hæc renunciauit domino suo. Tunc excanduit dominus domus, dixitque seruo suo: Exi citò in plateas, & vicos vrbis: huc; introducito pauperes & dolore affectos, claudosque & cæcos.*

22 *Et ait seruus: Domine mi, factum est vt præcepisti, & adhuc est locus.*

23 *Et dixit dominus seruo suo: Exi in vias & sepes, & coge intrare, vt impleatur domus mea.*

24 *Dico enim vobis, ne vnum quidem ex iis hominibus, qui vocati fuerant, gustaturum ex cœna mea.*

25 ** Quumque iter facerent cum eo cœtus multi, conuersus dixit eis:* Lectio ea memoratione Machuti.

26 *Qui venit ad me, & non odit patrem suum & matrem suam, & fratres suos, & sorores suas & vxorem suam, & liberos suos atque adeò animam suam, discipulus mihi esse non potest.*

27 *Et qui non baiulat crucem suam, & post me venit discipulus mihi non potest esse.*

28 *Quis enim ex vobis velit ædificare turrim, quin prius sedens computet sumptus suos, an habeat vnde perficiat eam?*

29 *Ne quum posuerit fundamentum & non potuerit perficere, omnes spectatores illudant ei:*

30 *Dicantque: Homo iste cœpit edificare, & non potuit perficere.*

31 *Aut quis rex proficiscens vt bello decernat cum rege socio suo, non prius cogitet num possit cum decem millibus occurrere ei, qui venit aduersus ipsum cum viginti millibus?*

33 *Sin minus, dum adhuc est procul ab eo, mittit caduceatores, & expostulat pacem.*

34 *Ita quisquis ex vobis non relinquit omnem possessionem suam, non potest mihi esse discipulus.*

35 *Bonus est sal. Si verò & ipse sal insipidus fuerit factus, quo salietur?*

36 *Neque in terram, neque in sterquilinium abit, foras eum abiciunt. Cui sunt aures ad audiendum, audiat.*

CAP. XV.

1 *ACcedebant autem ad eum Publicani, & peccatores, vt ipsum audirent.*

2 *Et Scribæ ac Pharisæi murmurabant, & dicebant, iste peccatores suscipit, & cum eis edit.*

3 *Et dixit eis Ieschua hanc parabolam:*

4 *Quis est vir ex vobis, habens centum oues, & perdiderit vnam ex illis, qui non relinquat nonaginta nouem in deserto, & proficiscatur quæsiturus eam quæ perijt, vsque dum inuenerit eam?*

5 *Quumque inuenit eam: lætatur, & baiulat eam super humeros suos:*

6 *Venitque domum suam, & conuocat amicos suos, & vicinos suos, & ait illis: Gaudete mecum, quippe qui inuenerim ouem meam, quæ perierat.*

7 *Dico vobis ita forè gaudium in cœlo super vno peccatore qui pœniteat, maius quàm super nonaginta nouem iustis, qui non egent pœnitentia.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Et miſit ſeruum hora cœnæ dicere inuitatis venite, quia iam parata ſunt omnia. 17

Et cœperunt ab vna excuſare omnes. primus dixit ei: Agrum emi, & habeo neceſſe exire & videre illum: rogo te, habe me excuſatum. 18

Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excuſatum. 19

Et alius dixit: Vxorem duxi, & propter hoc non poſſum venire. 20

Et aduenies ſeruus ille nuntiauit domino ſuo hæc, Tunc iratus paterfamilias dixit ſeruo ſuo: Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes & mancos, & cæcos & claudos introduc huc. 21

Et ait ſeruus: Domine, factum eſt vt imperaſti. & adhuc locus eſt. 22

Et ait Dominus ad ſeruum: Exi in vias & ſepes, & coge intrare, vt impleatur domus mea. 23

Dico enim vobis, quia nemo virorum illorum vocatorum guſtabit meam cœnam. 24

Ibant autem cum eo turbæ multæ: & conuerſus dixit ad illos: 25

Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & ſuam animam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. 26

Et qui non baiulat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. 27

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, nonne prius ſedens computat ſumptum, ſi habeat ea quæ ad perfectionem: 28

Vt ne quando ponente ipſo fundamentum, & non potente perficere, omnes videntes incipiant illudere ei, 29

Dicentes, Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare. 30

Aut quis rex iturus committere alteri regi in bellum, non ſedens priùs conſultat ſi potens eſt in decem millibus occurrere cum viginti millibus venienti ad ſe? 31

Si autem non adhuc longe illo exiſtente, legationem mittens rogat quæ ad pacem. 32

Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus ſuis ſubſtãtiis, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. 33

Bonum ſal: ſi autem ſal infatuetur, in quo condietur? 34

Neque in terram, neque in ſterquilinium appoſitum eſt: foras mittunt illud. habens aures audiendi, audiat. 35

CAP. XV.

ERant autem appropinquantes ei omnes publicani & peccatores, audire illum. 1

Et murmurabant Phariſæi & Scribæ, dicentes. Quia hic peccatores recipit, & manducat cũ illis. 2

Ait autem ad illos parabolam iſtam, dicens: 3

Quis homo ex vobis habens centum oues, & perdens vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deſerto, & vadit ad perditam, donec inueniat eam? 4

Et inueniens imponit in humeros ſuos gaudens. 5

Et veniens in domum, conuocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam perditam. 6

Dico vobis, quod ita gaudium erit in cælo ſuper vno peccatore pœnitenti, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non opus habent pœnitentia. 7

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Miſitq; ſeruum ſuum hora cœnæ, vt diceret inuitatis: Venite: quia iam parata ſunt omnia. 17

Et cœperunt ſimul omnes excuſare. Primus dixit ei: Villam emi, & neceſſe mihi eſt exire, & videre illam: rogo te, habe me excuſatum. 18

Et alter dixit. Iuga boum emi quinque: & eo ad probandum illa: rogo te, habe me excuſatum. 19

Et alius dixit: Vxorem duxi, & ideo non poſſum venire. 20

Ac reuerſus ſeruus, renunciauit hæc domino ſuo. Tunc iratus paterfamilias, dixit ſeruo ſuo: Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, claudoſque & cæcos introduc huc. 21

Et ait ſeruus: Domine, factum eſt vt imperaſti, & adhuc locus eſt. 22

Et ait Dominus ſeruo: Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea. 23

Dico enim vobis, quod nemo virorum illorum qui vocati ſunt, guſtauit cœnam meam. 24

Ibant autem turbæ multæ cum eo, & conuerſus dixit ad illos: 25

Si quis venit ad me, nec odit patrem ſuum, ac matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores: præterea autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. 26

Et quiſquis non bajulat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. 27

Quis enim eſt ex vobis, qui velit turrim ædificare, quin prius ſedens computet ſumptus, an habeat quibus opus eſt ad perficiendum? 28

Ne poſtquàm poſuerit fundamentum, nec potuerit perficere, omnes qui viderint, incipiant illudere ei, 29

Dicentes: Hic homo cœpit ædificare, nec potuit conſummare. 30

Aut quis rex proficiſcens vt committat prælium aduerſus alterum regem, nonne ſedens prius cogitat, an poſſit cum decem milibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit contra ſe? 31

Alioquin adhuc illo longe agente, legatione miſſa, petit ea quæ pacis ſunt. 32

Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. 33

Bonus eſt ſal, ſi vero ſal inſatuatus fuerit, per quod condietur? 34

Neque in terram, neque in ſterquilinium vtile eſt, foras proiiciunt illum. Qui habet aures ad audiendum, audiat. 35

CAP. XV.

ACcedebant autem ad eum omnes publicani & peccatores, vt audirent illum. 1

Et murmurabant phariſæi ac ſcribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis. 2

Dicebat autem ad illos parabolam hanc, dicens: 3

Quis ex vobis eſt homo qui habet centum oues, & ſi perdiderit vnam ex illis, nonne relinquit nonaginta nouem in deſerto, & vadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam? 4

Et cum inuenerit eam, imponit in humeros ſuos gaudens, 5

Veniensq; domum, conuocat amicos & vicinos dicens illis: Congaudete mecum, quia inueni ouem meam quæ perierat. 6

Dico vobis, quod ita gaudium erit in cælo ſuper vno peccatore reſipiſcente, magis quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. 7

Vulgat. Editio.

Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam vnam nonne accendit lucernam & euertit domum, & quærit diligenter, donec inueniat? 8

Et cum inuenerit conuocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulamini mihi quia inueni drachmam, quam perdideram? 9

Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis super vno peccatore pœnitentiam agente. 10

Ait autem: Homo quidam habuit duos filios: 11

Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Et diuisit illis substantiam. 12

Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè. 13

Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, & ipse cœpit egere. 14

Et abijt, & adhæsit vni ciuium regionis illius. Et misit illum in villam suam vt pasceret porcos. 15

Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant: & nemo illi dabat. 16

In se autem reuersus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo! 17

Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccaui in cœlum, & coram te: 18

Iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. 19

Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum eius, & osculatus est eum. 20

Dixitque ei filius: Pater, peccaui in cœlum, & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. 21

Dixit autem pater ad seruos suos: Cito proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius: 22

Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: 23

Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Et cœperunt epulari. 24

Erat autem filius eius senior in agro: & cum veniret, & appropinquaret domui, audiuit symphoniam & chorum: 25

Et vocauit vnum de seruis, & interrogauit quid hæc essent. 26

Ille que dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia saluum illum recepit. 27

Indignatus est autem, & nolebat introire. Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum. 28

At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mandatum tuum præterui, & numquam dedisti mihi hœdum vt cum amicis meis epularer: 29

Sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum. 30

At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt: 31

Epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus hic, mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus est. 32

Transl. ex Syriac.

Aut quænam est mulier habens decem zuzim, (drachmas) & perdiderit vnam ex illis, quæ non accendat lucernam, & scopet domum, quæratque sibi accuratissimè, vsquequo inuenerit eam? 8

At quum inuenit eam, conuocat amicas & vicinas suas, & ait illis: Lætamini mecum, quippe quæ inuenerim drachmam meam, quæ perdita fuerat. 9

Dico vobis, ita fore gaudium coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitente. 10

* *Et dicebat eis rursum Ieschua: Vir quidam habebat filios duos:* 11

* Ad Vesperam Feriæ quintæ hebdomadis præcedentis Festum.

Et dixit ei filius eius minor natu: Pater mi, da mihi partem quæ mihi contingit ex domo tua. Diuisit itaque eis possessionem suam. 12

Paucis autem pòst diebus collegit filius ille minor quæcumque ad se pertinebant, & profectus est in regionem longinquam; & illic dilapidauit substantiam suam dum profusè viueret. 13

Quumque consumpsisset quicquid habebat, fuit fames magna in regione illa, & cœpit egere. 14

Abiens itaque sese adiunxit vni ex filijs ciuitatis (ciuibus) regionis illius: Et ille misit eum in villam, vt pasceret sues. 15

Et concupiscebat implere ventrem suum ex siliquis illis quas edebant sues: & nemo ei dabat. 16

Quumque ad se redisset, ait: Quot sunt nunc mercenarij in domo patris mei, qui abundant pane, ego verò hic fame pereo! 17

Surgam, proficiscar ad patrem meum, & dicam ei: Pater mi, peccaui in cælum & coram te: 18

Neque amplius sum dignus qui vocer filius tuus: fac me vt vnum ex mercenarijs tuis. 19

Surgens igitur venit ad patrem suum. Quumq; adhuc longè abesset, vidit eum pater ipsius, & misertus est eius & accurrens incidit in collum eius, & eum deosculatus est. 20

Dixit autem ei filius eius: Pater mi, peccaui in cælum, & coram te, neque sum dignus qui vocer filius tuus. 21

Dixit verò pater ipsius seruis suis: Deprom te stolam primam, & induite eum; & ponite annulum in manum eius, & calciate eum soleis. 22

Et adducite, mactate bouem saginatum, & edamus, ac oblectemur: 23

Quia iste filius meus mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus est. Cœperuntque oblectari. 24

Ipse autem filius eius senior erat in villa: quumq; venisset & appropinquasset domui, audiuit vocem concentus multorum. 25

Et aduocauit vnum ex pueris, & scisciatus est ab eo, quid istud esset. 26

Dixit ei: Frater tuus venit: & mactauit pater tuus bouem illum saginatum, quòd sanum eum receperit. 27

Et indignatus est, noluitque introire. Egressus autem pater eius, efflagitauit ab eo. 28

Is verò dixit patri suo: Ecce, tot annos seruio tibi seruitutem; nec vnquam transgressus sum mandatum tuum, nec vnquam dedisti mihi hœdum, vt oblectarer cum amicis meis. 29

Huic autem filio tuo, quum profuderit possessionem tuam cum meretricibus, & venit, mactasti ei bouem illum saginatum. 30

Dixit ei pater ipsius: Fili mi, in omni tempore tu es mecum, & omnia mea tua sunt. 31

Oblectari autem nos oportebat & gaudere, quòd iste frater tuus mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus est. 32

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Aut quæ mulier drachmas habens decem, si perdiderit drachmam vnam, nonne accendit lucernam & euerrit domum, & quærit diligenter, vsque quo inueniat?

Et inueniens conuocat amicas, & vicinas, dicens: Congratulammi mihi quia inueni drachmam, quam perdideram.

Ita, dico vobis, gaudium fit coram angelis Dei super vno peccatore pœnitenti.

Ait autem: Homo quidam habuit duos filios.

Et dixit iunior eorum patri: Pater, da mihi adiectam partem substantiæ. Et diuisit illis vitam.

Et post non multos dies congregans omnia iunior filius peregre profectus est in regionem longinquam, & ibi dissipauit substantiam suam viuens profusè.

Consumente autem ipso omnia, facta est fames valida per regionem illam, & ipse cœpit deici.

Et abiens & adhæsit vni ciuium regionis illius: & misit illum in argos suos pascere porcos.

Et desiderabat implere ventrem suum de siliquis quas manducabant porci: & nemo dabat illi.

In se autem veniens, dixit: Quot mercenarii patris mei abundant panibus, ego autem fame pereo.

Surgens ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum, & coram te.

Et non amplius sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum mercenariorum tuorum.

Et surgens venit ad patrem suum adhuc autem eo longe abiente, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & currens cecidit super collum eius, & osculatus est eum.

Dixit autem ei filius: Pater, peccaui in cælum, & coram te, & non amplius sum dignus vocari filius tuus.

Dixit autem pater ad seruos suos: Efferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum eius & calceamenta in pedes.

Et afferentes vitulum saginatum & occidite, & comedentes oblectemur.

Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perditus fuerat, & inuētus est. & cœperūt oblectari.

Erat autem filius eius senior in agro: & vt veniens appropinquauit domui, audiuit symphoniam & choros.

Et aduocans vnum puerorum, interrogauit quid essent hæc.

Is autem dixit illi: Quia frater tuus venit: & occidit pater tuus vitulum saginatum: quia valentem illum recepit.

Indignatus est autem, & non volebat introire. ergo pater illius egressus aduocabat illum.

Is autem respondens dixit patri: Ecce tot annos seruio tibi, & nunquam mandatum tuum præterii, & mihi numquam dedisti hœdum vt cum amicis meis oblectarer.

Cùm autem filius tuus hic deuorans tuam vitam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.

Is autem dixit illi: Fili, tu semper cum me es, & omnia mea tua sunt:

Oblectari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: & periens erat, & inuentus est.

Transl. Erasm. Roterod.

Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam vnam, non accendit lucernam & verrit domum, quæritq; diligenter, donec inueniat?

Et cum inuenerit, conuocat amicas ac vicinas, dicens: Gaudete mecum, quia inuēni drachmam, quam perdideram.

Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super vno peccatore resipiscente.

Ait autem: Homo quidam habuit duos filios,

Et dixit adolescentior illorum patri: Pater da mihi portionem substantiæ quæ ad me redit. Et diuisit illis substantiam.

Ac post dies non multos, cum omnia contraxisset adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam & ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè.

Et postquam omnia consumpsisset, facta est fames valida in regione illa. Et ipse cœpit egere.

Et abiit, & adhæsit vni ciuium regionis illius, atque is misit illum in villam suam vt pasceret porcos.

Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quibus porci vescebantur, neque quisquam illi dabat.

In se autem reuersus dixit: Quàm multi mercenarij patris mei abundant panibus, ego vero fame pereo.

Surgam & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum & coram te,

Iam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnum de mercenarijs.

Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe abesset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens ruit in collum eius, & osculatus est eum.

Dixitq; ei filius: Pater, peccaui in cœlum & coram te, neque posthac sum dignus vocari filius tuus.

Dixit autem pater ad seruos suos: Proferte stolam primam, & induite illum: & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes:

Et adducite vitulum illum saginatum, atque macta te, sumptuq; epulis lætemur:

Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus est. Et cœperunt lætari.

Erat autem filius eius senior in agro, & cum veniret & appropinquasset domui, audiuit concentum & choros,

Et vocauit vnum de seruis suis, & interrogauit quid essent illa.

At is dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum illum saginatum, quod incolumem illum recepe rit.

Indignatus est autem, nec volebat introire. Pater ergo illius egressus rogabat illum.

At ille respondens, dixit patri: Ecce tot annis seruio tibi, nec vnquam præceptum tuum transgressus sum, nec vnquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis lætarer:

Sed postquàm filius tuus hic, qui deuorauit substantiam tuam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum illum saginatum.

At ille dixit ei: Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

Lætari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit, perieratq;, & inuentus est.

Vulgat. Editio.

CAP. XVI.

DIcebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum: & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius.

Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare.

Ait autem villicus intra se: Quid faciam quia dominus meus aufert a me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubesco.

Scio quid faciam, vt cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.

Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes Domino meo?

At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito: & scribe quinquaginta.

Deinde alij dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas, & scribe octoginta.

Et laudauit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filij huius sæculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt.

Et ego vobis dico: facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui in modico iniquus fuerit, & in maiori iniquus erit.

Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis?

Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?

* Matt. 6. 24. * Nemo seruus potest duobus dominis seruire: aut enim vnum odiet, & alterum diliget: aut vni adhærebit, & alterum contemet: non potestis Deo seruire, & mammonæ.

Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant auari: & deridebant illum.

Et ait illis: Vos estis, qui iustificatis vos coram hominibus: Deus autem nouit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.

* Lex, & prophetæ vsque ad Ioannem: ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit. * Matt. 11. 13.

* Facilius est autem cælum, & terram præterire, quam de Lege vnum apicem cadere. * Matt. 5. 18. Matt. 24. 35. & 1. Cor. 7. 10.

* Omnis, qui dimittit vxorẽ suã, & alterã ducit, mœchatur: & qui dimissã à viro ducit mœcharur.

Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura, & bysso: & epulabatur quotidie splendide.

Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus plenus:

Cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius.

Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.

Eleuans aũt oculos suos, cum esset in tormẽtis, vidit Abraham à longe & Lazarum in sinu eius.

Et ipse clamans dixit: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguam meam quia crucior in hac flamma.

Transl. ex Syriac.

CAP. XVI.

1 POrrò dixit parabolam ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, & habebat præfectum domus: & delatus est apud eum, vt qui substantiam eius profunderet. Lectio in mariuilia Dominicæ ex qua legere datur locus iste.

2 Itaque vocauit eum Dominus eius, & dixit: Quid istud est quod audio de te: redde mihi rationem dispensationis tuæ: non enim poteris amplius mihi esse præfectus domus.

3 Dixit autem præfectus domus apud se: Quid faciam quum Dominus meus auferat à me dispensationem? quia fodere non possum, & mendicare pudet.

4 Noui quid faciam, vt quum exierim à dispensatione, recipiant me in domos suas.

5 Et conuocauit vnumquemque ex debitoribus Domini sui, dixitq; primo: Quantum debes Domino meo?

6 Dixit ei: Centum metretas olei. Ait illi: Accipere librum tuum, & sede cito: & scribe quinquaginta metretas.

7 Et dixit alij: Tu verò quantum debes domino meo? Dixit ei: Centum coros frumenti. Ait illi: Accipe librum tuum, & sede: scribe octoginta coros.

8 Et laudauit Dominus noster præfectum domus iniquum, quòd prudenter fecisset: filij enim seculi eius prudentiores sunt filijs lucis in hac generatione sua.

9 Sed & hoc vobis dico: facite vobis amicos ex hoc momono (hisce diuitijs) iniquitatis vt quum defecerit ille recipiant vos in tabernacula sempiterna.

10 Qui in modico fidelis est, & in multo fidelis est: & qui in modico iniquus est, etiam in multo iniquus est.

11 Si ergo in momono iniquitatis fideles non fuistis: verum, quis credet vobis?

12 Et si in eo quod vestrum non erat, non estis inuenti fideles, quod vestrum est, quis dabit vobis?

13 Nullus est seruus qui valeat duobus Dominis seruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum honorabit, & alterum contemnet: non potestis Deo seruire, & momono.

14 Pertsibai autem quum hæc omnia audissent, propterea quòd amabant pecuniam: irridebant eum.

15 Iesihua verò dixit eis: Vos estis ij, qui iustificant seipsos coram hominibus: Deus autem nouit corda vestra. quod elatum est inter homines, coram Deo abominationi est.

16 Lex & Prophetæ vsque ad Iouchanon: ab eo tempore regnum Dei euangelizatur, & quisq; ipsum corripit vt introeat.

17 Facilius est autem cælum, & terram transire, quam elementum vnum è Lege præterire.

18 Quisquis dimittit vxorem suam, & ducit aliam, mœchatur: & quisquis ducit derelictam, mœchatur.

19 * Porrò vir quidam dives erat, & amictebatur byssо & purpura: & quotidie epe clebrabat magnificè. Lectio ad vesperas Dominicæ cum dicitur oratio.

20 Et pauper quidam erat nomine Loozar, & proiectus fuerat ad portam eius diuitis, quum esset affectus vlceribus:

21 Et desiderabat explere ventrem suum ex fragmentis, quæ cadebant à mensa diuitis illius: sed & canes veniebant lambentes vlcera eius.

22 Factum est autem vt moreretur pauper ille: & attulerunt eum Angeli in sinum Abrohom. Quinetiam dives ille mortuus est, ac sepultus.

23 Quumq; torqueretur in inferis, eleuauit oculos suos eminus, vidit q; Abrohom, & Loozar in sinu eius.

24 Et clamauit alta voce, atque: Pater mi Abrohom, miserere mei, & mitte Loozar vt intingat extremum digitum suum in aquam, & humectet mihi linguam meam: ecce enim crucior in hac flamma.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. XVI.

DIcebat autem & ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues,qui habebat diſpenſatorem,& hic delatus eſt ei, vt diſſipans ſubſtantias illius.

Et vocans illum,& ait illi: Quid hoc audio de te? redde rationem diſpenſationis tuæ, non enim poteris adhuc diſpenſare.

Ait autem in ſeipſo diſpenſator: Quid faciam quia dominus meus aufert diſpenſationem a me? fodere non valeo,mendicare erubeſco.

Scio quid faciam,vt cum amotus fuero diſpentione,recipiant me in domos ſuas.

Et conuocans vnum:quemque debitorum domini ſui,dicebat primo:Quãtum debes Dño meo?

Is autem dixit:Centum batos olei,& dixit illi: Accipe tuum ſcriptum,& ſedens cito ſcribe quinquaginta.

Deinde alij dixit: Tu vero quantum debes? is autem ait:Centum coros tritici,& ait illi: Accipe tuas literas,& ſcribe octoginta.

Et laudauit Dominus diſpenſatorem iniuſtitiæ, quia prudenter feciſſet:quia filij ſeculi huius prudẽtiores ſuper filios lucis in generationẽ ſuã ſunt.

Et ego vobis dico:Facite vobis ipſis amicos de mammona iniuſtitię,vt cum defeceritis,recipiant vos in æterna tabernacula

Fidelis in minimo, & in multo fidelis eſt: & in modico iniuſtus, & in multo iniuſtus eſt.

Si ergo in iniuſto mammona fideles non fuiſtis verum quis vobis credet?

Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, veſtrum quis vobis dabit?

Nemo ſeruus poteſt duobus dominis ſeruire. aut enim vnum odiet,& alterum diliget: aut vni adhærebit,& alterum contemnet.non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ.

Audiebant autem hæc omnia &Phariſæi, auari ſubſiſtentes,& deridebant illum.

Et ait illis:Vos eſtis iuſtificantes vos ipſos coram hominibus,at Deus nouit corda veſtra quia quod in hominibus altum abominatio ante Deum erit.

Lex,& prophetæ vſque ad Ioannem: à tunc regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit.

Facilius autem eſt cælum,& terram præterire, quam Legis vnum apicem cadere.

Omnis abſoluens vxorẽ ſuã,&ducẽs alterã mœchatur:& omnis dimiſsã à viro ducẽs,mœchatur.

Homo aũt quidã erat diues, & induebatur purpuram & byſſum,oblectatus quotidie ſplendide.

Pauper autem quidam erat nomine Lazarus,qui iectus erat ad ianuam eius vlceroſus.

Et cupiens ſaturari de micis cadentibus de menſa diuitis, ſed & canes venientes lingebant vlcera eius.

Factum eſt autem mori pauperem, & aſportari eum ab angelis in ſinum Abrahæ.Mortuus eſt autem & diues,& ſepultus eſt.

Et in inferno, eleuans oculos ſuos, exiſtens in tormẽtis,vidit Abraham à longe & Lazarum in gremijs eius.

Et ipſe clamans dixit:Pater Abraham miſerere mei,& mitte Lazarum,vt intingat extremum digiti ſui aqua, & refringeret linguam meam, quia crucior in flamma hac.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. XVI.

1 *DIcebat autem & ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues,qui habebat diſpenſatorem,& delatus eſt apud illum,vt qui diſſiparet bona ipſius.*

2 *Et vocauit illum, ait & illi: Quid hoc audio de te: Redde rationem diſpenſationis tuæ. Non enim poteris poſt hac diſpenſare.*

3 *Ait autem diſpenſator intra ſe: Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me diſpenſationem? Fodere non valeo, mendicare erubeſco.*

4 *Scio quid faciam, vt cum amotus fuero à diſpenſatione,recipiant me in domos ſuas.*

5 *Conuocatis itaque ſingulis debitoribus Domini ſui, dicebat primo: Quantum debes Domino meo?*

6 *At ille dixit:Centum batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam,& ſede cito & ſcribe quinquaginta.*

7 *Deinde alteri dixit:Tu verò quantum debes? Qui ait, centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionem tuam, & ſcribe octoginta.*

8 *Et laudauit Dominus diſpenſatorem iniquum quod prudenter feciſſet. Quia filij huius ſeculi prudentiores ſunt filijs lucis in natione ſua.*

9 *Et ego vobis dico:Facite vobis amicos ex mammona iniuſto,vt cum defeceritis,recipiant vos in æterna tabernacula.*

10 *Qui fidelis eſt in minimo & in multo fidelis eſt, & qui in minimo iniquus eſt,is & in multo iniquus eſt.*

11 *Si ergo in iniquo mammona fideles non fuiſtis,quod verum eſt,quis credet vobis?*

12 *Et ſi in alieno fideles non fuiſtis,quod veſtrum eſt quis dabit vobis?*

13 *Nemo ſeruus poteſt duobus Dominis ſeruire. aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget, aut vni adhærebit,& alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ.*

14 *Audiebant autem hæc omnia & phariſæi qui erant auari & deridebant illum.*

15 *Et ait illis:Vos eſtis qui iuſtificatis voſipſos coram hominibus, Deus autem nouit corda veſtra. Quia quod hominibus excelſum eſt,abominandum eſt coram Deo.*

16 *Lex & propheta vſque ad Ioannem, ab eo tempore regnum Dei annunciatur, & quiuis in illud vim facit.*

17 *Facilius eſt autem cœlum, & terram præterire, quam legis vnum apicem cadere.*

18 *Quiſquis dimittit vxorem ſuam, & alteram ducit, adulterium committit: & qui dimiſſam à viro ducit, adulterium committit.*

19 *Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide.*

20 *Erat autem quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulceroſus,*

21 *Cupiens ſaturari de micis,quæ cadebant de menſa diuitis. Sed & canes venientes ac lingebant hulcera eius.*

22 *Accidit autem vt moreretur mendicus,& deportaretur ab angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, ac ſepultus eſt.*

23 *Atque in tartaro ſublatis oculis ſuis,cum eſſet in tormentis,videt Abrahã eminus, & Lazarum in ſinu eius.*

24 *Et ipſe clamans dixit:Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, ac refrigeret linguam meam, quia crucior in flamma hac.*

Vulgat. Editio.

Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. 25

Et in his omnibus inter vos chaos magnum firmatum est: vt hi, qui volunt hinc trâsire ad vos, non possint: neque inde huc transmeare. 26

Et ait: Rogo ergo te pater vt mittas eum in domum patris mei. 27

Habeo enim quinque fratres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. 28

Et ait illi Abraham: Habent Moysen, & prophetas: audiant illos. 29

At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. 30

Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. 31

CAP. XVII.

ET ait ad discipulos suos: Impossibile est vt non veniant scandala: væ autem illi per quem veniunt. 1

Vtilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum eius, & proiiciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum de pusillis istis. 2

Attendite: *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. 3

Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi. 4

Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem. 5

*Dixit autem Dominus: Si habueretis fidē sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro: Eradicare, & transplantare in mare: & obediet vobis. 6

Quis autem vestrum habens seruum arantem aut pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe: 7

Et non dicat ei: Para quod cœnem, & præcinge te, ministra mihi, donec manducem & bibam, & post hæc tu manducabis & bibes? 8

Numquid gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperauerat? 9

Non puto. Sic & vos cum feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus. 10

Et factum est, dum iret in Ierusalem, transibat per mediam Samariam, & Galilæam. 11

Et cū ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè. 12

Et leuauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri. 13

Quos vt vidit, dixit: *Ite, ostendite vos sacerdotibus. & factum est, dum irent, mundati sunt. 14

Vnus autem ex illis, vt vidit quia mūdatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum. 15

Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens: & hic erat Samaritanus. 16

Respondens autem Iesus dixit: Nonne decem mundati sunt? & nouem vbi? 17

Non est inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. 18

Et ait illi: Surge, vade. quia fides tua te saluū fecit. 19

Interrogatus autem à pharisæis: Quando venit regnum Dei? respondit eis, & dixit: Non venit regnum Dei cum obseruatione: 20

Transl. ex Syriac.

Dixit ei Abrohom: Fili mi, recordare te recepisse bona tua in vita tua, & Lozar mala sua: nunc autem ecce requiescit hic, tu vero cruciaris. 25

Et cum his omnibus, est ingens hiatus positus inter nos & vos: vt ij, qui voluerint hinc transire ad vos, non possint, nec etiam illinc transire ad nos. 26

Dixit ei: Ergo obsecro à te pater mi, vt eum mittas domum patris mei. 27

Sunt enim mihi quinque fratres, proficiscatur testificaturus eis, ne & ipsi veniant in hunc locum cruciatus. 28

Dixit ei Abrohom: Habent Mouschē, & prophetas: audiant eos. 29

Ille verò dixit ei: Non pater mi Abrohom: sed si quispiam ex mortuis proficiscatur ad eos, pœnitentiam acturi sunt. 30

Dixit ei Abrohom: Si Mouschē, & prophetas non audiant, nec si quispiam ex mortuis surrexerit, creditūri sunt ei. 31

CAP. XVII.

Lectio ad vesperas feriæ vj. septimanæ præcedentis Ieiunium.

DIcebat autem Ieschua discipulis suis: Non potest quin eueniant scandala: væ autem ei per quem euenerit. 1

Satius ei fuerit si mola asinaria appendatur collo ipsius, & abiectus fuerit in mare, quàm vt offendiculo uni ex ijus pusillis. 2

Cauete vobismetipsis: Si peccauerit frater tuus, increpa eum: & si conuersus fuerit, remitte ei. 3

Et si septies in die offenderit te, & septies in die reuertatur ad te, & dixerit: Pœnitet me, remitte ei. 4

Et dixerunt Apostoli Domino nostro: Adauge nobis fidem. 5

Dixit eis: Si haberetis fidem instar grani sinapis, diceretis huic sycamino, Eradicator, & plantator in mari, & obediret vobis. 6

Quis ex vobis habet seruum ducentem iugum boum, aut pascentem oues, cui quum venerit ab agro dicat: Statim transi, discumbe? 7

Sed dicit ei: Para mihi quod cœnem, & præcinctus lumbos ministra mihi, vsquedum edero, ac bibero, & postea tu quoque edes, ac bibes. 8

Numquid gratiam recipit illius serui, quia fecit quod ipsi iniunctum fuerat? 9

Non puto. Ita & vos quum feceritis ea omnia, quæ iuncta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus: nam quod debuimus facere fecimus. 10

Et factum est cùm proficisceretur Ieschua ad Oxrischlem, vt transiret per Schamaritanos in Galilæam. 11

Quum is propè ingrederetur vicum quendam, occurrerunt ei decem viri leprosi, & steterunt procul. 12

Et extulerunt vocem suam, dicentes: Magister noster Ieschua, miserere nostri. 13

Et quum vidisset eos, dixit eis: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et dum proficiscerentur, mundati sunt. 14

Vnus autem ex ipsis, vt vidit se esse mundatum reuersus est, & alta voce glorificabat Deum: 15

Procidit is in faciem suam ante pedes Ieschua, gratias ei agens: erat autem ipse Schamaritanus. 16

Respondit autem Ieschua, & ait: Nonne erant decem illi qui mundati sunt? vbi sunt noueni? 17

Quare separati sunt, quin redierint daturi gloriam Deo, nisi ipse qui est ex populo extraneo? 18

Et dixit ei: Surge, abi: fides tua te seruauit. 19

Quumque interrogarent Ieschua quidam ex perisæis, Quando venturum esset regnum Dei: respondit & dixit eis: Non veniet regnum Dei cum obseruationibus. 20

Ad obla tionem Dominicæ hebdomadis ij Ieiunij.

Transl. B. Ariæ Mont.

Dixit autem Abraham: Fili, recordare quia recepisti tu bona tua in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic cõsolatur, tu vero cruciaris.

Et in omnibus his, inter nos & vos hiatus magnus confirmatus est, vt volẽtes trãsire hinc ad vos, non possint: neque qui indè ad nos tranſmeant.

Ait autem, Rogo ergo te, pater, vt mittas eum in domum patris mei.

Habeo enim quinque fratres: vt testetur illis, vt non & ipsi veniant in locum hunc tormenti.

Ait illi Abraham: Habent Moysen, & Prophetas: audiant illos.

Is autem dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitebunt.

Ait autem illi: Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

CAP. XVII.

AIt autem ad discipulos, impossibile est non venire scandala: væ autem per quem veniunt.

Expedit illi, si mola asinaria circumponatur circa collum eius, & proiiciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum paruorum istorum.

Attendite vobis ipsis: si vero peccauerit in te frater tuus, increpa illum.

Et si pœnituerit, dimitte illi: & si septies die peccauerit in te, & septies die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimittes illi.

Et dixerunt Apostoli Domino: Appone nobis fidem.

Dixit autem Dominus: Si haberetis fidem sicut granũ sinapis, diceretis vtiq; sycamino huic, Eradicare, & plantator in mare, & obediret vtiq; vobis.

Quis autem ex vobis seruum habens arantẽ aut pascentem, qui regresso de agro dicat illatim, adueniens recumbe.

Imo nonne dicit ei: Para quod cœnem, & circumcinctus ministra mihi, donec manducem & bibam, & post hæc manducabis & bibes tu?

Non gratiam habet seruo illi, quia fecit præcepta ei? non puto.

Sic & vos cum feceritis omniæ præcepta vobis, dicite, quod serui inutiles sumus, quia quod debuimus facere, fecimus.

Et factum est in proficisci ipsum in Hierusalem, & is transibat per mediũ Samariæ & Galilææ.

Et ingrediente eo in quendam vicum, occurrerunt ei decem leprosi viri, qui steterunt alonge.

Et ipsi leuauerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere nostri.

Et videns dixit eis; Euntes ostendite vos sacerdotibus & factũ est in abeũdo illos, mundati sunt.

Vnus autem ex illis videns quod sanatus esset, reuersus est cum voce magna glorificans Deum.

Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens ei: & hic erat Samaritanus.

Respondens autem Iesus dixit: Nonne decem mundati sunt? at nouem vbi?

Non sunt inuenti redeuntes dare gloriam Deo, si non alienigena hic.

Et ait illi: Surgens vade: fides tua seruauit te.

Interrogatus autem à Phariſæis, quando venit regnum Dei, respondit eis & dixit: Non venit regnum Dei cum obseruatione.

Transl Erasm. Roterod.

Dixit autem Abraham: Fili, recordare, quod receperis bona tua in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic solatio fruitur, tu vero cruciaris.

Et super hæc omnia inter nos & vos hiatus ingens firmatus est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transcendere.

Ait autem: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei.

Habeo enim quinque fratres, vt testificetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum cruciatus.

Ait illi Abraham: Habent Moysen ac prophetas, audiant illos.

At ille dixit: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, resipiscent.

Ait autem illis: Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent.

CAP. XVII.

AIt autem ad discipulos: Fieri non potest quin veniant offendicula. Væ tamen illi per quem veniũt.

Expedit illi, si mola asinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potius quam vt offendiculo sit vni de pusillis istis.

Cauete vobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnituerit, remitte illi.

Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: remittes illi.

Et dixerunt apostoli Domino: Adauge nobis fidem.

Dixit autem Dominus: Si haberetis fidem sicut habet granum sinapis, dixissetis huic arbori sycamino, eradicare & transplantare in mare, & obediſſet vobis.

Quis autem vestrum, habens seruum arantem aut pascentem: qui regresso ab agro dicat statim transi & accumbe:

Ac non potius dicit illi: para quod cœnem, & præcinge te, ac mini stra mihi donec edero & bibero, & post hæc edito & bibito tu?

Num gratiam habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non puto.

Sic & vos, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.

Et factum est dum iret Hierosolymam, & ipse transibat per mediam Samariam & Galilæam.

Et cum ingrederetur quendam vicum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt procul,

Intentaq; voce, dixerunt: Iesu præceptor, miserere nostri.

Quos vt vidit, dixit illis: Ite ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, vt inter eundum mundati sint.

Vnus autem ex illis vt vidit, quod mundatus esset, regressus est, cum voce magna glorificans Deum,

Et procidit in faciem ad pedes eius, gratias agens ei: Et hic erat Samaritanus.

Respondens autem Iesus, dixit: Nónne decem mundati sunt? Nouem autem illi vbi?

Non sunt reperti qui redirent, vt darent gloriam Deo, nisi hic alienigena.

Et ait illi: Surge, vade, fides tua te seruauit.

Interrogatus autem à phariſeis, quando venturum esset regnum Dei, respondit eis, & dixit: Non veniet regnum Dei cum obseruatione.

Vulgat. Editio.

Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

Et ait ad discipulos suos: Venient dies, quando desideretis videre vnum diem Filij hominis, & non videbitis.

* Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque sectemini.

Nam sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea, quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.

Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.

* Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis.

Edebant & bibebant, vxores ducebant, & dabãtur ad nuptias, vsque in diem qua intrauit Noe in aream: & venit diluuium, & perdidit omnes.

* Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant, & bibebant, emebant, & vendebant, plantabant, & ædificabant:

Qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem, & sulphur de cœlo, & omnes perdidit.

Secundum hæc erit qua die Filius hominis reuelabitur.

In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius in domo, ne descendat tollere illa. & qui in agro, similiter non redeat retro.

Memores estote vxoris Lot.

* Quicumque quæsierit animam suam saluam facere, perdet illam; & quicumque perdiderit illam, viuificabit eam.

Dico vobis: * in illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus assumetur, & alter relinquetur:

Duæ erunt molentes in vnum: vna assumetur, & altera relinquetur: duo in agro: vnus assumetnr, & alter relinquetur.

Respondentes dicunt illi: Vbi Domine?

Qui dixit illis: Vbicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam, oportet semper orare & non deficere,

Dicẽs: Iudex quidã erat in quadam ciuitate, qui Deum nõ timebat, & hominem non reuerebatur.

Vidua autẽ quædã erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum, dicẽs: Vindica me de aduersario meo.

Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor:

Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouissimo veniens sugillet me.

Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit:

Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, patientiam habebit in illis?

Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?

Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam iusti, & aspernabantur ceteros, parabolam istam:

Duo homines ascenderunt in templum vt orarent: vnus pharisæus, & alter publicanus.

Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.

Transl. ex Syriac.

Neque dicent: Ecce hic est, & en ecce illic est. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

Dixit autem discipulis suis: Venient dies, quum desiderabitis videre vnum ex diebus Filij hominis, nec videbitis.

Et si dixerint vobis: Ecce hic est, & en ecce illic est. Ne abieritis.

Nam sicut fulgur coruscat è cœlo, & quicquid est sub cœlo illuminat: ita erit Filius hominis die suo.

Prius autem futurum est vt patiatur multa, & reprobetur ab hac generatione.

Et prout factum est in diebus Noach, ita futurum est in diebus Filij hominis.

Edebant & bibebant, & ducebant vxores, dabanturque viris, vsque ad hunc diem quo ingressus est Noach in arcam; venitque diluuium & perdidit omnes.

Et quemadmodum rursus factum est in diebus Lout: Edebant & bibebant, & emebant, ac vendebant, & plantabant, ac ædificabant:

Quo autem die Lout excessit è Sodoma, pluit Dominus ignem & sulphur è cœlo, & perdidit omnes.

Ita futurum est quo die reuelabitur Filius hominis.

In illo die qui fuerit in tecto, & vasa eius in ipsa domo, ne descendat vt sumat ea: & qui in agro fuerit, non reuertatur retro.

Meminerjtis vxoris Lout.

Quisquis voluerit seruare animam suam; perdet eam & qui perdiderit animam suam, seruabit eam.

Dico vobis, illa nocte duo erunt in vno lecto, vnus assumetur, & alter relinquetur:

Item duæ erunt molentes simul: vna assumetur, & altera relinquetur: duo erunt in agro, vnus assumetur, & alter relinquetur:

Responderunt, & dicunt ei: Vbi, Domine noster?

Dixit eis: Vbi erit corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

CAP. XVIII.

Dixit autem eis parabolam, vt omni tempore orarent, nec ipsis esset tædio.

Lectio in vetera Sabbati præcedentis seu mam.

Iudex quidam erat in quadam vrbe, qui nec Deum timebat, nec homines reuerebatur.

Porrò vidua quædam erat in illa vrbe, & venit ad eum, atque: Vindica me ab aduersario meo.

Noluit autem per multum tempus. Posthæc verò dixit apud se: Etsi Deum non timeam, nec homines reuereor:

Tamen quia molestiam exhibet mihi hæc vidua, vindicabo eam, ne omni tempore veniens, negotium mihi faccessat.

Et dixit Dominus noster: Audite quid dicat iudex ille iniquus.

Deus autem non magis faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad ipsum die ac nocte, & protrahet spiritum suum (longanimis erit) *in eos?*

Dico vobis, faciet vindictam eorum citò. Veruntamen quum venerit Filius hominis, num reperturus est fidem in terra?

Porrò dicebat hanc parabolam aduersus eos, qui sibi confidebant se esse iustos, omnesque despiciebant,

Duo homines ascenderunt in templum vt preces funderent, vnus pharisæus, & alter publicanus:

Et ecce pharisæus stabat inter se & animam suam (secreto), & hæc precabatur: Deus, gratias ago tibi, quòd non sim sicut cæteri homines: rapaces, & iniurij, & mœchi, nec sicut iste publicanus.

Transl. B. Ariæ Mont.

Neque dicent, Ecce hic, aut ecce illic, ecce enim 21
regnum Dei intra vos eſt.

Ait autem & ad diſcipulos: Venient dies quan- 22
do deſideretis vnum dierum filij hominis videre, & non videbitis.

Et dicent vobis, Ecce hic, aut ecce illic: ne abea- 23
tis, neque ſectemini.

Sicut enim fulgur coruſcans ex ipſa quæ ſub 24
cælo, in eum quæ ſub cælo fulget, ita erit filius hominis in die ſua.

Primum autem oportet illum multa pati, & re- 25
probari à generatione hac.

Et ſicut factum eſt in diebus Noe, ita erit & in 26
diebus filij hominis.

Edebant, bibebant, vxores ducebant, vſque qua 27
die intrauit Noe in arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes.

Similiter & ſicut factum eſt in diebus Lot: ede- 28
bant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.

Qua autem die exiit Lot à Sodomis, pluit ignem 29
& ſulphur de cælo, & perdidit omnes.

Secundum hæc erit qua die filius hominis re- 30
uelatur.

In illa die, qui fuerit ſuper domum, & vaſa eius 31
in domo, ne deſcendat tollere illa: & qui in agro, ſimiliter non redeat in quæ retro.

Memores eſtote vxoris Lot. 32

Quicunque quæſierit animam ſuam ſeruare, 33
perdet illam: & quicunque perdiderit illam, viuificabit eam.

Dico vobis, illa nocte erunt duo in lecto vno: 34
vnus aſſumetur, & alter relinquetur.

Duæ erunt molentes in idem: vna aſſumetur, & 35
altera relinquetur. Duo erunt, in agro, vnus aſſumetur, & alter relinquetur.

Et reſpondentes dicunt illi: Vbi Domine? 36

Is autem dixit illis: Vbi corpus, illuc congrega- 37
buntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

Dicebat autem: & parabolam illis, ad oportere 1
ſemper orare, & non ſegneſcere,

Dicens: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, 2
Deum non timens, & hominem non reueritus.

Vidua autem erat in ciuitate illa, & veniebat ad 3
eum, dicens: Vindica me de aduerſario meo.

Et non volebat ad tempus. poſt autem hæc di- 4
xit in ſeipſo: Si Deum non timeo, & hominem non reuereor:

Propter præbere mihi moleſtiam viduam hanc, 5
vindicabo illam, ne in finem veniens fugillet me.

Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniu- 6
ſtitiæ dicit.

At Deus non faciet vindictam electorum ſuo- 7
rum clamantium ad ſe die & nocte, & longanimus ſuper illos?

Etiam dico vobis, quia faciet vindictam illo- 8
rum in celeritate. veruntamen filius hominis veniens num inueniet fidem in terra?

Dixit autem ad quoſdam perſuaſos in ſeipſis, 9
quod eſſent iuſti, & nihil facientes cæteros, parabolam iſtam:

Homines duo aſcendebant in templum orare, 10
vnus Phariſæus, & alter publicanus.

Phariſæus ſtans apud ſe hæc orabat: Deus gratias 11
ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, aut & vt hic publicanus.

Transl Eraſm. Roterod.

Neque dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum 21
Dei intra vos eſt.

Et ait ad diſcipulos: Venient dies, quando deſiderabit is 22
videre vnum dierum filij hominis, nec videbitis.

Et dicent vobis. Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque ſe- 23
ctemini.

Nam ſicut fulgur coruſcans è regione quæ ſub cælo eſt, 24
in alterum quæ ſub cælo eſt fulget, ita erit filius hominis in die ſua.

Sed prius oportet illum multa pati, & reprobari à na- 25
tione hac.

Et ſicut accidit in diebus Noe ita erit & in diebus filij 26
hominis.

Edebant, bibebant, vxores ducebant, & dabantur nuptiis 27
ad eum vſque diem, quo intrauit Noe, in arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes.

Conſimiliter etiam ſicut accidit in diebus Lot, Ede- 28
bant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.

Caterum quo die exijt Lot è Sodomis pluit igni & ſul- 29
phure de cælo, & omnes perdidit.

Secundum hæc erit die, quo filius hominis reuelatur. 30

In illo die qui fuerit in tecto, & vaſa eius in domo, ne 31
deſcendat ad tollendum illa, & qui in agro ſimiliter non redeat ad relicta.

Memores autem eſtote vxoris Lot. 32

Quicunque quæſierit animam ſuam ſeruare, perdet il- 33
lam. & quicunque perdiderit illam, vitam illi parabit.

Dico vobis, in illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus 34
aſſumetur, & alter relinquetur.

Duæ erunt molentes ſimul, vna aſſumetur, & alte- 35
ra relinquetur.

Et reſpondentes dicunt illi: Vbi Domine? 36

Qui dixit illis: Vbicunque fuerit corpus, illuc congre- 37
gabuntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

Dicebat autem & parabolam ad illos huc ſpectan- 1
tem, quod oporteret ſemper orare, nec deſatigari,

Dicens: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui 2
Deum non timebat, nec hominem reuerebatur.

Vidua autem quædam erat in ciuitate illa & veniebat 3
ad eum, dicens: Vindica me de aduerſario meo.

Et nolebat aliquandiu. Poſt hæc autem dixit intra ſe: 4
Quanquam Deum non timeo, nec hominem reuereor,

Tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo il- 5
lam, ne tandem veniens fugillet me.

Ait autem Dominus: Audite quid index iniquus dicat: 6

Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum, 7
clamantium ad ſe die ac nocte, etiam cum patiens fuerit ſuper illis?

Dico vobis, quod faciet vindictam illorum cito. Veruntamen 8
filius hominis cum venerit, an reperturus eſt fidem in terra?

Dixit autem & ad quoſdam, qui in ſe confidebant, 9
quod eſſent iuſti, & aſperabantur cæteros, parabolam iſtam:

Duo homines aſcendebant in templum, vt precarentur: 10
vnus phariſæus, & alter publicanus.

Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat: Deus gratias ago 11
tibi, quod non ſim ſicut cæteri homines, raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus.

Vulgat. Editio.

Ieiuno bis in ſabbato: decimas do omnium, quæ poſſideo.

Et publicanus à longè ſtans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare: ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.

Dico vobis: deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo: quia omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur. Sup. 14. 11. Mat. 23. 12.

*Afferebãt aũt ad illũ & infantes, vt eos tangeret. Quod cum viderent diſcipuli, increpabant illos. *Matt. 19 13. Mar. 10. 13.

Ieſus autem conuocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium eſt enim regnum Dei.

Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.

* Et interrogauit eum quidam Princeps, dicens: Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo? Mat. 19. 16. Mar. 10. 17.

Dixit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? nemo bonus niſi ſolus Deus.

Mandata noſti: * Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falſum teſtimonium dices: Honora patrem tuum, & matrem. *Exo. 20. 13.

Qui ait: Hæc omnia cuſtodiui à iuuentute mea.

Quo audito, Ieſus ait ei: Adhuc vnum tibi deeſt: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me.

His ille auditis, contriſtatus eſt: quia diues erat valde.

Videns autem Ieſus illum triſtem factum, dixit: Quàm difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.

Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.

Et dixerunt qui audiebant: Et quis poteſt ſaluus fieri?

Ait illis: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.

Ait autem Petrus: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.

Qui dixit eis. Amen dico vobis, nemo eſt, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnum Dei,

Et non recipiat multo plura in hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.

* Aſſumpſit autem Ieſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per prophetas de Filio hominis. Mat. 20. 17. Mar. 10. 32.

Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur:

Et poſtquam flagellauerint, occident eum, & tertia die reſurget.

Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.

*Factum eſt autem, cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam ſedebat ſecus viã mendicans. *Mat. 20. 29. Mar. 10. 46.

Et cum audiret turbam prætereuntem, interogabat quid hoc eſſet.

Dixerunt autẽ ei, quod Ieſus Nazarenus trãſiret.

Et clamauit, dicens: Ieſu fili Dauid miſerere mei.

Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. Ipſe vero multo magis clamabat: Fili Dauid miſerere mei.

Tranſl. ex Syriac.

12 *Sed ieiuno bis in hebdomade: & decimas do omnium quæ poſſideo.*

13 *Ille verò publicanus ſtabat procul, nolebatque vel oculos ſuos in cœlum attollere: ſed percutiebat pectus ſuum, dicebatque: Deus propitius eſto mihi peccatori.*

14 *Dico vobis: deſcendit iſte iuſtificatus domum ſuam, potius quàm perfectus ille: Nam quicumque ſe extollit, deprimetur, & quicumque ſe deprimit, extolletur.*

15 *Afferebant autem ad eum infantes, vt tangeret eos. Et viderunt eos diſcipuli eius, eoſque obiurgarunt.*

16 *Ipſe verò Ieſchua aduocauit eos, dixitque eis: Sinite pueros venire ad me, nec prohibeatis eos: eorum enim eſt, qui ſimul ipſis ſunt, eorum (inquam) regnum cælorum.*

17 *Amin dico vobis: Quicunque non acceperit regnum Dei tamquam puerulus, non ingredietur illud.*

18 * *Et interrogauit eum vnus ex primoribus, dixitque ei, Doctor bone, quid faciam vt hæreditate poſſideam vitam æternam?* Lectio patris Antonii & confeſſarii eius.

19 *Dixit ei Ieſchua: Cur me vocas bonum? nemo bonus niſi vnus Deus.*

20 *Mandata noſti: Non occides: Nec mœchaberis: Nec furaberis: Nec perhibebis teſtimonium falſum: Honora patrem tuum, & matrem tuam.*

21 *Dixit ei: Hæc omnia obſeruaui à pueritia mea.*

22 *Quod quum audiſſet Ieſchua, dixit ei: Vnum tibi deeſt: vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & erit tibi theſaurus in cœlo: atque poſt me veni.*

23 *Ipſe verò quum hæc audiſſet, mœrore affectus eſt: erat enim diues admodum.*

24 *Quumque vidiſſet Ieſchua eum mœrore affici, ait: Quam difficile eſt ijs, qui habent diuitias ingredi regnum Dei!*

25 *Facilius eſt camelum per foramen acus introire, quàm diuitem in regnum Dei.*

26 *Dicunt ei ij qui audierant: Ecquis poteſt ſaluus fieri?*

27 *Ieſchua verò ait: Ea quæ apud homines impoſſibilia ſunt, apud Deum poſſunt fieri.*

28 *Dixit ei Schemeoun Kepho: Ecce nos relinquimus omnia, & venimus poſt te.*

29 *Dixit ei Ieſchua: Amin dico vobis, nemo eſt qui reliquerit domos, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnum Dei:*

30 *Qui non recepturus ſit duplicia multa hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.*

31 * *Et accepit Ieſchua duodecim ſuam, & dixit eis: Ecce aſcendimus ad Ouriſchlem, & perficientur omnia, quæ ſcripta ſunt in prophetis aduerſus Filium hominis.* *Feria v. hebdomadis vi. Ieiunij.

32 *Tradetur enim gentibus, illudent ei, & conſpuent in vultum eius, ac flagellis cædent eum:*

33 *Et afficient eum ignominia, cumque trucidabunt, ac die tertia reſurget.*

34 *Illi autem nihil horum intellexerunt, ſed latebat eos ſermo iſte, & neſciebant hæc quæ dicebantur eis.*

35 *Porrò quum appropinquaret Hirichou, cæcus quidam ſedebat iuxta viam, & mendicabat.*

36 *Et audijt vocem turbæ tranſeuntis, & ſciſcitatus eſt quiſnam hic eſſet.*

37 *Dicunt ei, Ieſchua Nazarenus tranſit.*

38 *Clamauit itaque & ait: Ieſchua fili Dauid miſerere mei.*

39 *Ij autem qui iter faciebant ante ipſum Ieſchua, obiurgabant eum vt taceret. Ille verò magis clamabat: Fili Dauid, miſerere mei.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Ieiuno bis in ſabbato, decimo omnia, quæ poſſideo.

Et publicanus à longè ſtans non volebat nec oculos ad cælum leuare, ſed percutiebat in pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.

Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam quàm enim ille, quia omnis exaltans ſeipſum humiliabitur: at humilians ſeipſum exaltabitur.

Afferebant autem ei & infantes, vt eos tangeret. Viderentes autem diſcipuli, increpabant illos.

At Ieſus aduocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & ne prohibete eos: nam talium eſt regnum Dei.

Amen dico vobis, quicumque non acceperit regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.

Et interrogauit quidam eum princeps, dicens: Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo?

Dixit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? nemo bonus ſi non vnus, Deus.

Mandata noſti, Ne mœchaberis, ne occidas: ne fureris, ne falſo teſteris: honora patrem tuum & matrem tuam.

Is aũt ait: Hæc omnia cuſtodiui à iuuentute mea.

Audiens autem hæc Ieſus, ait ei: Adhuc vnum tibi deeſt: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni ſequere me.

Ille autem audiens hæc, pertriſtis factus eſt: erat enim diues valde.

Videns autem illum Ieſus pertriſtem factum, dixit: Quàm difficile pecunias habentes intrabunt regnum Dei!

Facilius enim eſt camelum per foramen acus intrare, quàm diuitem in regnum Dei intrare.

Dixerunt autem audientes: Et quis poteſt ſeruari?

Is autem ait: Impoſſibilia apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.

Ait autem Petrus: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.

Is autem dixit eis: Amen dico vobis, quod nemo eſt qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorẽ, aut filios propter regnum Dei,

Qui non recipiat multo plura in tempore hoc, & in ſæculo veniente vitam æternam.

Aſſumens autem duodecim, ait ad illos: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia ſcripta per Prophetas filio hominis.

Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumelia afficietur, & conſpuetur.

Et flagellantes occident eum, & tertia die reſurget.

Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum illud abſconditum ab eis, & non cognoſcebant dicta.

Factum eſt autem in appropinquare ipſum in Iericho, cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans.

Audiens autem turbam prætereuntem, interrogabat quid eſſet hoc.

Nũtiauerũt auté ei, quod Ieſus Nazarenus trãſiret

Et clamauit, dicens: Ieſu fili Dauid miſerere mei.

Et præeuntes increpabant eum vt taceret. Ipſe vero multo magis clamabat: Fili Dauid miſerere mei.

Transl. Eraſm. Roterod.

12 *Ieiunò bis in ſabbato: decimas do omnium quæ poſſideo.*

13 *Et publicanus procul ſtans, nec oculos volebat ad cælum attolere, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.*

14 *Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam magis quàm ille: quia omnis qui ſe extollit humiliabitur: & qui ſe humiliat, extolletur.*

15 *Afferebant autem ad eum & infantes, vt eos tangeret. Quod cum viderent diſcipuli, increpabant illos.*

16 *Ieſus autem cum illos ad ſe vocaſſet, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium eſt enim regnum Dei.*

17 *Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei velut puer, non intrabit in illud.*

18 *Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magiſter bone, quid faciendum mihi, vt conſequar vitam æternam?*

19 *Dixit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi ſolus Deus.*

20 *Præcepta noſti: Non cõmittes adulterium. Non occides. Non facies furtum. Non falſum teſtimonium dices. Honora patrem tuum & matrem tuam:*

21 *At ille ait: Hæc omnia ſeruaui à iuuentute mea.*

22 *Quo audito Ieſus, ait ei: Adhuc vnum tibi deeſt: Omnia quæcumque habes, vende, & diſtribue pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me.*

23 *His ille auditis mœrore affectus eſt, quia diues erat valde.*

24 *Videns autem Ieſus illum mœrore affectum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.*

25 *Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.*

26 *Et dixerunt qui audierant: Et quis poteſt ſaluus fieri?*

27 *At ille ait: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.*

28 *Ait autem Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.*

29 *Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut liberos propter regnum Dei,*

30 *Qui non recepturus ſit multo plura in hoc tempore, & in ſeculo venturo vitam æternam.*

31 *Aſſumpſit autem Ieſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per prophetas, de filio hominis.*

32 *Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumelijs afficietur, & conſpuetur,*

33 *Et poſtquam flagellauerint, occident eum, ac die tertia reſurget.*

34 *Et ipſi nihil horum intellexerunt. Et erat verbum iſtud abſconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur.*

35 *Accidit autem cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidam ſedebat iuxta viam mendicans.*

36 *Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc eſſet.*

37 *Dixerunt autem ei, quod Ieſus Nazarenus tranſiret.*

38 *Et clamauit, dicens: Ieſu fili Dauid, miſerere mei.*

39 *Stans autem Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. Et cum appropinquaſſet, interrogauit illum,*

Vulgat. Editio.

Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogauit illum.

Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt respiciam.

Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te saluũ fecit.

Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

CAP. XIX.

ET ingressus perambulabat Iericho.

Et ecce vir nomine Zachæus, & hic princeps erat publicanorum, & ipse dives:

Et quærebat videre Iesum quis esset: & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.

Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum vt videret eum: quia inde erat transiturus.

Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ad hominem peccatorem diuertisset.

Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.

Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quod & ipse filius sit Abrahæ.

Matt. 18. 11. *Venit enim Filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat.

Hæc illis audientibus adiiciens, dixit parabolã, eo quod esset prope Ierusalẽ: & quia existimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur.

Matt. 25. 14. Dixit ergo: *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti.

Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.

Cives autem eius oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

Et factum est vt rediret accepto regno: & iussit vocari seruos, quibus dedit pecuniam, vt sciret quantum quisque negotiatus esset.

Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas adquisiuit.

Et ait illi: Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens, super decem ciuitates.

Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

Et huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates.

Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

Dicit ei: De ore tuo te iudico serue nequam: sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui:

Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, vt ego veniens cum vsuris vtique exegissem illam?

Transl. ex Syriac.

40 *Et substitit Ieschua, iussitque eum ad se vocari. Quumque ei appropinquasset, interrogauit eum,*

41 *Dixitque ei: Quid vis faciam tibi? Ille verò dixit: Domine mi vt videam.*

42 *At Ieschua dixit ei: Videto, fides tua te seruauit.*

43 *Eoq; momento vidit, ac veniebat post eum, & glorificabat Deum. Totusque populus quum hoc vidisset tribuebat laudem Deo.*

CAP. XIX.

1 *QUumque ingressus esset Ieschua, & transiret per Hirichon.*

2 *Vir quidam nomine Zaccai dives erat, & magister publicanorum,*

3 *Et volebat videre Ieschua quisnam esset: nec poterat pra turba, quòd statura parvus esset Zaccai.*

4 *Et cucurrit ante Ieschua, conscenditque ficum insipidam, (sycomorum) vt eum conspicaretur: quoniam juturum erat vt illac transiret.*

5 *Vt autem venit ad eum locum Ieschua, vidit eum, & & dixit ei: Festina, descende Zaccai: hodie enim oportet me domi tua adesse.*

6 *Festinans itaque descendit, & excepit eum gaudens.*

7 *Quum autem hoc vidissent, omnes murmurabant, dicentes, apud hominem peccatorem ingressus diuertit.*

8 *Stetit autem Zaccai, & dixit ipsi Ieschua: Ecce Domine mi, dimidium facultatum mearum do pauperibus: & cuicumque aliquid per iniuriam eripuerim, quadruplum retribuo.*

9 *Dixit ei Ieschua: Hodie facta est salus huic domui: eò quòd iste quoque est filius Abrohom.*

10 *Venit enim Filius hominis, vt quarat, & seruet quod perierat.*

11 *Et quum hæc audirent, addidit sermoni parabolam, eo quòd esset prope Ourischlem: & quòd putarent fore vt eo momento apparevet regnum Dei.*

12 *Et ait: Vir quidam maximo stemmate natus, profectus est in regionem longinquam, vt acciperet sibi regnum, & reuerteretur.*

13 *Et aduocauit decem seruos suos, deditq; eis decem minas, & dixit eis: Negotiamini donec veniam.*

14 *Cives autem ciuitatis ipsius oderant eum: miserunt que legatos post eum, & inquiunt: Nolumus hunc regnare super nos.*

15 *Quumque accepisset regnum, & reuersus fuisset: iussit vocari ad se seruos illos, quibus dederat argentum, vt cognosceret quid vnusquisque ex eis negotiatus fuisset.*

Venit autem primus, & ait: Domine mi, mina tua decem minas lucrifecit.

17 *Dixit ei: Euge serue bone, quia in minimo inuentus es fidelis, dominaberis super decem vrbes (arces.)*

18

Et venit secundus, & ait: Domine mi, mina tua quinque minas fecit.

19 *Dixit & isti: Tu quoque dominaberis super quinque ciuitates.*

20 *Alius autem venit, & ait: Domine mi, ecce mina illa tua, quæ penes me fuit posita in sindone:*

21 *Timui enim à te, quippe qui homo durus sis: & auferas id quod non deposuisti, ac metas quod non seminasti.*

22 *Dixit ei: Ex ore tuo te iudicabo, serue nequam: noueras enim me esse hominem durum, qui auferam quod non deposui, & metam quod non seminaui.*

23 *Quare non dedisti argentum meum super mensam, & ego venissem & illud repetissem cum suis vsuris?*

Transl. B. Ariæ Mont.

Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. appropinquante autem eo, interrogauit illum.

Dicens: Quid tibi vis faciam? ille autem dixit: Domine, vt respiciam.

Et Iesus dixit illi: Respice: fides tua seruauit te.

Et confestim respexit, & sequebatur illum glorificans Deum, & omnis populus videns dedit laudem Deo.

CAP. XIX.

ET ingressus pertransibat Iericho.

Et ecce vir nomine vocatus Zacchæus, & hic erat princeps publicanorum, & ipse erat diues.

Et quærebat videre Iesum quis esset, & non poterat præ turba: quia statura pusillus erat.

Et præcurrens coram, ascendit in sycomorum, vt videret eum: quia illâ futurus erat transire.

Et vt venit ad locum, suscipiens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zacchæe, festinans descende: hodie enim in domo tua oportet me manere.

Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

Et videntes omnes murmurabãt, dicentes quod ad peccatorem hominem introiuit diuersari.

Stans autem Zacchæus dixit ad Dominum: Ecce dimidia substantiarum mearum, Domine, do pauperibus, & si aliquem quid defraudaui, reddo quadruplum.

Ait autem ad eum Iesus: Quia hodie salus dõui huic facta est, eo quod & ipse filius Abrahæ sit.

Venit enim filius hominis quærere & seruare perditum.

Audientibus autem illis hæc adiiciens dixit parabolã, propter prope eũ esse Hierusalẽ, & videri eis quod cõfestim futurũ esset regnũ Dei apparere

Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti.

Vocans autem decem seruos suos, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.

At ciues eius oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes: Non volumus hunc regnare super nos.

Et factum est in redire ipsum accipientem regnum, ait vocari sibi seruos hos, quibus dedit argentum, vt sciret quis quid negotiatus esset.

Adfuit autem primus, dicens: Domine, mna tua adquisiuit decem mnas.

Et ait illi: Euge bone serue, quia modico fidelis fuisti, esto potestatem habens super decem ciuitates.

Et venit secundus, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

Ait autem & huic: Et tu esto super quinque ciuitates.

Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario.

Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

Dicit autem ei: De ore tuo iudico te, scelerate serue sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod nõ posui & metẽs quod non seminaui.

Et quare non dedisti argentum meum mensario, & veniens ego cum vsura vtique exegissem illud?

Transl. Erasm. Roterod.

Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogauit illum,

Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt visum recipiam.

Et Iesus dixit ei: Recipito visũ. Fides tua te saluũ reddidit

Et confestim visum recepit, ac sequebatur illum glorificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

CAP. XIX.

ET ingressus perambulabat Hiericho.

Et ecce vir nomine Zacheus, atque is princeps erat publicanorum, & idem erat diues.

Et quærebat videre Iesum quis esset, nec poterat pra turba, quod statura pusillus esset.

Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, vt videret eum, nam illac erat transiturus.

Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus, vidit illũ, dixitq; ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie domi tuæ oportet me manere.

Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

Cumq; viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ingressus esset apud hominem peccatorem diuersaturus.

Stans autem Zacheus, dixit ad dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.

Ait Iesus ad eum: Hodie salus domui huic contigit, eo quod & ipsa filia sit Abrahæ.

Venit enim filius hominis quærere & seruare quod perierat.

Hæc illis audientibus, adyciens dixit parabolã, eo quod esset prope Hierosolymam, quodq; existimarent fore, vt confestim regnum Dei manifestaretur.

Dixit ergo: Homo quidam genere clarus profectus est in regionem longinquam, vt acciperet sibi regnum, ac reuerteretur.

Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem minas, & ait ad illos: Negociemini donec veniam.

Ciues autem eius oderant eum, miserunt q; legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

Et factum est vt rediret accepto regno, iussitq; vocari illos seruos ad se, quibus dederat pecuniam, vt sciret, quantum quisque negociatus esset.

Venit autem primus, dicens: Domine, mina tua decem minas acquisiuit.

Et ait illi: Euge bone serue, quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatem super decem ciuitates.

Et alter venit, dicens: Domine, mina tua confecit quinque minas,

Et huic ait: Et tu præfectus esto quinque ciuitatibus.

Et alius venit, dicens: Domine, ecce mina tua, quam habui repositam in sudario,

Timui enim te, quod homo austerus sis, tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

Dicit ei: De ore tuo te iudicabo serue male, sciebas, quod homo austerus sim, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui:

Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, cum vsuris vtique exegissem illam?

Vulgat. Editio.

Et aſtantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi, qui decem mnas habet.

Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

*Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.

Verùtamẽ inimicos meos, illos, qui noluerũt me regnare ſuper ſe, adducite huc: & interficite ãte me.

Et his dictis, præcedebat aſcendens Ieroſolymam.

*Et factum eſt, *cum appropinquaſſet ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem, qui vocatur Oliueti, miſit duos diſcipulos ſuos.

Dicens: Ite in caſtellum, quod contra eſt: in quod introeuntes, inuenietis pullum aſinæ alligatum, cui nemo vnquam hominum ſedit: ſoluite illum, & adducite.

Et ſi quis vos interrogauerit: Quare ſoluitis? ſic dicetis ei: Quia Dominus operam eius deſiderat.

Abierunt autem qui miſſi erant: & inuenerunt ſicut dixit illis, ſtantem pullum.

Soluentibus autem illis pullum, dixerunt Domini eius ad illos: Quid ſoluitis pullum?

At illi dixerũt: Quia Dñs eum neceſſarium habet.

*Et duxerunt illum ad Ieſum. Et iactantes veſtimenta ſua ſupra pullum, impoſuerunt Ieſum.

Eunte autem illo, ſubſternebant veſtimenta ſua in via.

Et cum appropinquaret iam ad deſcenſum Montis oliueti, cœperunt omnes turbæ diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus, quas viderant, virtutibus,

Dicentes: Benedictus, qui venit Rex in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in excelſis.

Et quidam Phariſæorum de turbis dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos.

Quibus ipſe ait: Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt.

Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit ſuper illam, dicens:

Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.

Quia veniẽt dies in te: & circundabunt inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coangultabunt te vndique:

Et ad terrã proſternẽt te, & filios tuos, qui in te ſunt, *& nõ relinquent in te lapidem ſuper lapidẽ: eo quod non cognoueris tempus viſitationis tuæ.

*Et ingreſſus in templum, cœpit eiicere vendentes in illo, & ementes,

Dicẽs illis: Scriptũ eſt: Quia domus mea domus orationis eſt: vos aũt feciſtis illã ſpeluncã latronũ.

Et erat docens quotidie in templo. Principes autem ſacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis quærebant illum perdere,

Et non inueniebant quid facerent: Omnis enim populus ſuſpenſus erat, audiens illum.

CAP. XX.

ET factum eſt in vna dierum, docente illo populum in templo, & euangelizante, conuenerunt Principes ſacerdotum & Scribæ cum ſenioribus,

Et aiũt dicẽtes ad illũ: Dic nobis, in qua poteſtate hæc facis: aut, Quis eſt, qui dedit tibi hãc poteſtatẽ?

Reſpondẽs autem Ieſus, dixit ad illos: Interrogabo vos & egõ vnum verbum. Reſpondete mihi:

Baptiſmus Ioãnis de cælo erat, an ex hominibus?

Tranſl. ex Syriac.

Illis autem qui aſſtabant coram ſe aiuit: Tollite ab eo minam, & date es penes quem ſunt decem minæ.

Dicunt ei: Domine noſter habet decem minas.

Ait illis: Dico vobis: vnicuique habenti dabitur, ei autem qui nihil habet, id etiam quod habet, auferetur ab eo.

Verùm meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite eos: & trucidate eos coram me.

* *Quumque hæc dixiſſet Ieſchua, progreſſus eſt vt proficiſceretur ad Ouriſchlem.* *Domiciliũ Palmarum.

Et quum appropinquaſſet Bieiph-Poge, & Beth-Anio iuxta verticem montis, qui vocatur Domus olivarum, miſit duos ex diſcipulis ſuis,

Et dixit eis: Ite in pagum illum qui vobis eſt è regione: quumque ingreſſi fueritis, ecce inuenietis pullum alligatum, in quo nemo vnquàm equitauit: ſoluite, adducite eum.

Et ſi quis vos interrogauerit: Quare ſoluitis eum? ſic dicetis ei: Domino noſtro requiritur.

Et profecti ſunt ij qui miſſi fuerant, & inuenerunt prout dixerat eis.

Quumque ſoluerent pullum illum, dicunt eis Domini eius: Quare ſoluitis pullum hunc?

At dixerunt ei: Quia Domino noſtro requiritur.

Et adduxerunt eum ad Ieſchua, & iniecerunt ſuper pullum pallia ſua, & equitare fecerunt Ieſchua in eo.

Quum autem iter faceret, ſubſternebant pallia ſua in via.

Quumque appropinquaret ad deſcenſum Montis olivarum, cœpit omnis cœtus diſcipulorum lætari, & glorificare Deum alta voce de omnibus virtutibus quas viderant.

Et dicebant: Benedictus Rex ille qui venit in nomine Domini: pax in cælo, & gloria in excelſis.

Quidam autem ex Periſchais è media turba dicunt ei: Rabbi, obiurga diſcipulos tuos.

Ait illis: Dico vobis, ſi ſiluerint iſti, lapides clamabunt.

* *Quumque appropinquaſſet, vidiſſetque ciuitatem, fleuit ſuper eam: & ait:* * Ad Veſperas ſecundæ Feriæ hebdomadis Paſchatis.

Nempe ſi tu noſſes ea quæ ſunt ad pacem tuam, vel ſaltem iſto die tuo, nunc autem occulta ſunt ab oculis tuis.

Aduenient autem tibi dies, quibus obſidebunt te hoſtes tui, & cingent te ab omni loco.

Et euertent te, filiosq; tuos intra te: neque relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quòd non noueris tempus viſitationis tuæ.

Quumque ingreſſus eſſet in templum, cœpit ejicere eos qui emebant in eo, & vendebant.

Et ait illis: Scriptum eſt: Domus mea, domus orationis eſt: Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.

Et ipſe docebat quotidie in templo. Principes autem ſacerdotum, & Scriba, & Seniores populi ſtudebant eum perdere.

Nec inueniebant quid agerent ei: Omnis enim populus pendebat ab eo, vt ipſum audiret.

CAP. XX.

ET factum eſt quodã ex diebus illis, quum docereti in templo populum, & euangelizaret, vt inſurrexerint in eum Principes ſacerdotum & Scribæ, cum Senioribus: Ad ſtrio. [illegible] Paſchatis.

Et dicunt ei: Dic nobis quanam poteſtate hæc facias, & quis eſt ille qui dedit tibi hanc poteſtatem?

Reſpondit Ieſchua, & dixit: Interrogabo vos & ego ſermonem. Itaque dicite mihi:

Baptiſma Iouchanon è cælo erat, an ex hominibus?

At Illi

Sup. 8. 18. Mat. 13. 12. & 25. 29. Mar. 4. 25

Mat. 21. 1. Mar. 11. 1

Ioã. 12. 14.

Mat. 24. 2. Mar. 13. 2 Ioã. 2. 16. Mat. 21. 12. Mar. 11. 17. Iſa. 56. 7 Ier. 7. 11.

Mar. 11. 27. Mat. 21. 23.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et aſtantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date decem mnas habenti.
Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.
Dico enim vobis, quia omni habenti dabitur, ab autem non habente, & quod habet, auferetur ab eo.
Verũtamẽ inimicos meos illos, nõ volẽtes me regnare ſuper ſe, adducite huc, & iugulate ante me.
Et dicens hæc ibat ante aſcendentes in Hieroſolymam.
Et factum eſt, cum appropinquaſſet ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem vocatum Oliuarum, miſit duos diſcipulorum ſuorum,
Dicens: Ite in contra vicum: in quo, introeuntes inuenietis pullum alligatum ſuper quem nemo vnquam hominum ſedit: ſoluentes illum adducite.
Et ſi quis vos interrogauerit, Quare ſoluitis? ſic dicetis ei: Quia Dominus eius opus habet.
Abeuntes autem miſſi, inuenerunt ſicut dixit illis.
Soluentibus autem illis pullum, dixerunt Domini eius ad illos: Quid ſoluitis pullum?
Illi autem dixerunt: Dominus eius opus habet.
Et duxerunt illum ad Ieſum: & iniicientes ſua ipſorum veſtimenta ſupra pullum, impoſuerunt Ieſum.
Eunte autem illo, ſubſternebant veſtimenta ſua ſu vi.
Appropinquante autem eo iam ad deſcenſum montis olearum, cæperunt omnis turba diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna de omnibus quas viderant virtutibus,
Dicentes: Benedictus veniens rex in nomine Domini: pax in cælo, & gloria in excelſis.
Et quidam Phariſæorum de turba dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos.
Et reſpondens ait illis: Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt.
Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit ſuper illam, Dicens:
Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem in die tua hac, quæ ad pacem tuam: nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.
Quia veniẽt dies in te, & circundabunt inimici tui vallum tibi, & circumcingent te, & coangustabunt te vndique.
Et ſolo æquabunt te, & filios tuos in te: & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem; eo quod non cognoueris tempus viſitationis tuæ.
Et ingreſſus in templum, cœpit eiicere vendentes in illo, & ementes,
Dicẽs illis: Scriptũ eſt: Domus mea domus orationis eſt: vos autem illam feciſtis ſpelũcã latronũ.
Et erat docens per diem in templo, at principes ſacerdotum & Scribæ quærebant illum perdere, & primi plebis:
Et non inueniebant quid facerent: populus enim omnis ſuſpenſus erat, illum audiens.

CAP. XX.

ET factum eſt in vna dierum illorum, docente illo populum in templo, & euangelizante, ſuperſtiterunt principes Sacerdotum & Scribæ cum ſenioribus:
Et aiũt ad illũ, dicẽtes: Dic nobis in qua poteſtate hæc facis, aut quis eſt, dans tibi poteſtatem hanc.
Reſpondens autem dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & dicite mihi:
Baptiſmus Ioãnis de cælo erat, an ex hominibus?

Transl. Eraſm. Roterod.

Et aſtantibus dixit: Auferte ab illo minam, & date illi qui decem minas habet.
Et dixerunt ei: Domine, habet decem minas.
Dico enim vobis, quod omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet, etiam quod habet, auferetur.
Quin inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interfecite ante me.
Et hæc dicẽs, ibat pergens aſcendere Hieroſolimam.
Et factum eſt cum appropinquaſſet ad Bethphage & Bethaniam iuxta montem, qui vocatur Oliuarum, miſit duos diſcipulos ſuos,
Dicens: Ite in caſtellum, quod è regione eſt. In quod introeuntes inuenietis pullum aſinæ alligatum, in quo nemo vnquam hominum ſedit: ſoluite illum, & adducite.
Et ſi quis vos interrogauerit, quare ſoluitis, ſic dicetis ei: Quia Dominus eo opus habet.
Abierunt autem qui miſſi erant, & inuenerunt ſicut dixerat illis.
Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad eos: Quare ſoluitis pullum?
At illi dixerunt: Quia Dominus eo habet opus.
Et duxerunt illum ad Ieſum. Et iniectis veſtimentis ſuis ſuper pullum, impoſuerunt Ieſum.
Eunte autem illo, ſubſternebant veſtimenta ſua in via.
Et cum appropinquaret iam ad deſcenſum mõtis Oliuarum, cœperunt omnis multitudo diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus, quas viderant, virtutibus,
Dicentes: Benedictus qui venit rex in nomine Domini, pax in cælo, & gloria in altiſſimis.
Et quidam phariſæorum e turba dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos.
Quibus ipſe ait: Dico vobis, quod ſi hi tacuerint, mox lapides clamabunt.
Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit ſuper illa, dicens:
Si cognouiſſes & tu, & quidem in iſto die tua, quæ ad pacem tuam pertinent curares. Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.
Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & cingent te, & coangustabunt te vndique,
Et ſolo æquabunt te, & filios tuos qui in te ſunt. Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quod non cognoueris tempus viſitationis tuæ.
Et ingreſſus in templum, cœpit eiicere vendentes in illo & ementes.
Dicens illis: Scriptum eſt, Domus mea domus precationis eſt: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.
Et docebat quotidie in templo. Principes autem ſacerdotum, & ſcribæ quærebant illum perdere, & primores plebis,
Nec inueniebant, quid facerent, totus enim populus pendebat ab ore eius, cum audiret illum.

CAP. XX.

ET factum eſt in vno dierum illorum, docente illo populum in templo, & euangelizante, conuenerunt principes ſacerdotum, & ſcribæ cum ſenioribus,
Et aiunt illi dicentes: Dic nobis, qua autoritate iſta facis? Aut, quis eſt qui dedit tibi iſtam autoritatem?
Reſpondens autem Ieſus dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnum quiddam, & reſpondete mihi:
Baptiſmus Iohannis è cælo erat, an ex hominibus?

illi

As

Vulgat. Editio.

At illi cogitabant intra ſe, dicentes: Quia ſi dixerimus, de cœlo, dicet: Quare ergo non credidiſtis illi?

Si autem dixerimus. Ex hominibus: plebs vniuerſa lapidabit nos: certi ſunt enim, Ioannem prophetam eſſe.

Et reſponderunt: Se neſcire vnde eſſet.

Et Ieſus ait illis: Neque ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.

Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hãc: * Homo plantauit vineam, & locauit eam colonis: & ipſe peregre fuit multis temporibus.

Et in tempore miſit ad cultores ſeruum, vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæſum dimiſerunt eum inanem.

Et addidit alterum ſeruum mittere. Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumelia, dimiſerunt inanem.

Et addidit tertium mittere: qui illum vulnerantes eiecerunt.

Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forſitan, cum hunc viderint, verebuntur.

Quem, cum vidiſſent coloni, cogitauerunt intra ſe, dicentes: Hic eſt hæres, occidamus illum, vt noſtra fiat hæreditas.

Et eiectum illum extra vineam, occiderunt. Quid ergo faciet illis Dominus vineæ?

Veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam alijs. Quo audito, dixerunt illi: Abſit.

Ille autem aſpiciens eos ait: Quid eſt ergo hoc, quod ſcriptum eſt: * Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli?

Omnis, qui ceciderit ſuper illũ lapidẽ, conquaſſabitur: ſuper quẽ autẽ ceciderit, cõminuet illum.

Et quærebant Principes ſacerdotum, & Scribæ mittere in illum manus illa hora: & timuerunt populum: cognouerunt enim quod ad ipſos dixerit ſimilitudinem hanc.

* Et obſeruantes miſerunt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularent, vt caperent eum in ſermone, vt traderent illum principatui, & poteſtati Præſidis.

Et interrogauerunt eum, dicentes: Magiſter, ſcimus quia recte dicis, & doces: & non accipis perſonam, ſed viam Dei in veritate doces:

Licet nobis tributum dare Cæſari, an non?

Conſiderans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

Oſtẽdite mihi denarium: Cuius habet imaginẽ, & inſcriptionẽ? Reſpondentes dixerũt ei: Cæſaris.

Et ait illis: * Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.

Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe: & mirati in reſponſo eius, tacuerũt.

* Acceſſerunt autem quidam Sadducæorum, qui negant eſſe reſurrectionem, & interrogauerunt eum,

Dicentes: Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis: * Si frater alicuius mortuus fuerit habens vxorem, & hic ſine liberis fuerit, vt accipiat eam frater eius vxorem, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo:

Septem ergo fratres erant: & primus accepit vxorem, & mortuus eſt ſine filijs.

Et ſequens accepit illam, & ipſe mortuus eſt ſine filio.

Et tertius accepit illam. Similiter omnes ſeptem, & non reliquerunt ſemen, & mortui ſunt.

Nouiſſime omnium mortua eſt & mulier.

Tranſl. ex Syriac.

5 *Illi autem cogitabant apud ſe, & dicebant: Si dixerimus, è cœlo, dicet nobis: Quare ergo fidem ei non adhibuiſtis?*

6 *Sin autem dixerimus, Ex hominibus: lapidibus obruet nos omnis populus, perſuaſum enim habent Iouhanon Prophetam eſſe.*

7 *Et dixerunt ei: Neſcimus vnde eſſet.*

8 *Ait illis Ieſchua: Nec ego dico vobis quanam poteſtate hæc faciam.*

9 *Porrò cœpit dicere ad populum parabolam hanc: Vir quidam plantauit vineam, & elocauit eam agricolis, & peregrè abfuit multum tempus.*

10 *Et in tempore miſit ſeruum ſuum ad agricolas, vt darent ei ex fructibus vineæ. Agricolæ verò cecidерunt eum, ac dimiſerunt inanem.*

11 *Et addidit miſitque alterum ſeruum ſuum. Illi verò eum verberarunt, & ignominia affecerunt ac dimiſerunt inanem.*

12 *Adiecit itaque & miſit tertium: at illi & iſtum percuſſerunt atque eiecerunt.*

13 *Dixit Dominus vineæ: Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forſitan ſpectauerunt eum, & reuerebiũtur.*

14 *Quum autem vidiſſent eum agricolæ, ratiocinati ſunt apud ſe, & inquiunt: Iſte eſt hæres, venite, trucidemus eum; noſtraq; futura eſt hereditas.*

15 *Et eiecerunt eum extra vineam, ac trucidarunt. Quid igitur eis faciet Dominus vineæ?*

16 *Veniet, & perdet agricolas illos, dabitque vineam alijs. Hoc autem quum audiſſet, dixerunt: Nequaquam hoc fiet.*

17 *Ille verò intuitus eos, dixit: Ecquid eſt illud quod ſcriptum eſt: Lapis quem reprobauerunt ædificantes ipſe factus eſt in caput cornu anguli?*

18 *Et quiſquis ceciderit ſuper eum lapidem, confringetur; & in quemcunque cadet, diſſipabit eum.*

19 *Studebant autem Principes ſacerdotum, & Scribæ injicere in eum manus eo momento, ſed jibi timebant à populo: cognouerunt enim contra ipſos eum dixiſſe hanc parabolam.*

20 *Et miſerunt ad eum inſidiatores, qui ſe iuſtos eſſe ſimularent, vt aucuparentur eum in ſermone, & traderent eum iudicio, & poteſtati Præſidis.*

21 *Itaque interrogarunt eum; ac dicunt ei: Doctor, ſcimus te rectè loqui & docere, nec accipere facies (nec delectum perſonarum habere,) ſed in veritate viam Dei docere.*

22 *Licet nobis dare pecuniam capitatim Cæſari, an non?*

23 *Ipſe verò animaduertit eorum aſtutiam, & ait: Quid me tentatis?*

24 *Oſtendite mihi denarium: Cuius habet imaginem & inſcriptionem? Illi autem inquiunt: Cæſaris.*

25 *Dixit eis Ieſchua: Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ Dei, Deo.*

26 *Nec potuerunt carpere ex eo ſermonem coram populo: & mirati ſunt ſuper eius reſponſo: & ſilucrunt.*

27 ** Cæterum acceſſerunt quidam ex Sadoukæis illis, qui dicunt nullam eſſe reſurrectionem, & interrogarunt eum;*

28 *Dicuntque ei: Doctor, Mouſi he ſcripſit nobis: Si cuius frater obierit habens vxorem ſine liberis, ducat frater eius vxorem ipſius, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.*

29 *Septem autem fratres fuerunt: primusq; duxit vxorem, & mortuus eſt ſine liberis.*

30 *Et duxit eam ſecundus in vxorem ſuam, & iſte mortuus eſt ſine liberis.*

31 *Rurſum & tertius accepit eam. Similiterque & illi ſeptem, & mortui ſunt, neque reliquerunt liberos.*

32 *Et mortua eſt ad extremum ipſa quoque mulier.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Illi autem conratiocinabantur apud ſeipſos,dicentes : Quia ſi dixerimus, De cælo;dicet : Quare non credidiſtis illi?

Si autem dixerimus. Ex hominibus omnis populus lapidabit nos : perſuaſus enim eſt Ioannem Prophetam eſſe.

Et reſponderunt non ſcire vnde.

Et Ieſus ait illis : Neque ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.

Cæpit autem ad populum dicere parabolam hanc:Homo plantauit vineam,& elocauit eam colonis,& peregre fuit tempora ſufficientia.

Et in tempore miſit ad cultores ſeruum, vt de fructu vineæ darent illi : at coloni cædentes eum, dimiſerunt inanem.

Et addidit mittere alterum ſeruum.Illi autem & illum cædentes & inhonorantes, dimiſerunt inanem.

Et addidit mittere tertium: Illi autem & hunc vulnerantes eiecerunt.

Dixit autem dominus vineæ:Quid faciam?mittam filium meum dilectum: forſitan hunc videntes verebuntur.

Videntes autem illum coloni, ratiocinabantur ad ſeipſos, dicentes : Hic eſt hæres : venite occidamus illum, vt noſtra fiat hæreditas,

Et eiicientes illum extra vineam, occiderunt. quid ergo faciet illis dominus vineæ?

Veniet & perdet colonos illos, & dabit vineam aliis.Audientes autem dixerunt: Ne fiat.

Ille autem aſpiciens eos,ait:Quid ergo eſt ſcriptum hoc:Lapidem quem reprobauerunt ædificantes,hic factus eſt in caput anguli?

Omnis cadens ſuper illum lapidem,cõquaſſabitur:ſuper quem autẽ ceciderit comminuet illum.

Et quærebant principes ſacerdotum & Scribæ mittere in illum manus in illa hora,& timuerunt populum, cognouerunt enim quod ad ipſos ſimilitudinem hanc dixerit.

Et obſeruantes miſerunt inſidiatores, ſimulantes ſeipſos iuſtos eſſe, vt caperent eius ſermonem, ad tradendũ illũ principatui & poteſtati præſidis.

Et interrogauerunt eum,dicentes: Magiſter,ſcimus quia recte dicis & doces,& nõ accipis faciem, ſed in veritate viam Dei doces.

Licet nobis Cæſari tributum dare, an non?

Conſiderans autem illorum dolum, dixit ad eos: Quid me tentatis?

Oſtendite mihi denarium : cuius habet imaginem & inſcriptionem? reſpondentes autem dixerunt Cæſaris.

Is autem ait illis:Reddite ergo quæ Cæſaris,Cæſari:& quæ Dei, Deo.

Et non potuerunt reprehendere eius verbum coram populo: & mirati in reſpõſo eius tacuerũt.

Accedentes autem quidam Sadducæorum contradicentes reſurrectionem non eſſe, interrogauerunt eum,

Dicentes:Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis,Si alicuius frater mortuus fuerit habens vxorem, & hic ſine liberis moriatur, vt accipiat frater eius vxorem,& ſuſcitet ſemen fratri ſuo.

Septem ergo fratres erant, & primus accipiens vxorem,mortuus eſt ſine filiis.

Et accepit ſecundus vxorem, & ipſe mortuus eſt ſine filio.

Et tertius accepit illam, ſimiliter autem & ſeptem non reliquerunt natos,& mortui ſunt.

Nouiſſime autem omniũ mortua eſt & mulier.

Transl. Eraſm. Roterod.

5 *At illi cogitabant intra ſe,dicentes: Si dixerimus,è cælo,dicet: Quare ergo non credidiſtis illi?*

6 *Sin dixerimus,ex hominibus,plebs vniuerſa lapidabit nos. Perſuaſum enim habet Ioannem prophetam eſſe.*

7 *Et reſponderunt ſe neſcire vnde eſſet.*

8 *Et Ieſus ait illis: Neque ego dico vobis,qua autoritate hæc faciam.*

9 *Cæpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidam plantauit vineam,& locauit eam colonis,& ipſe peregre egit multo tempore.*

10 *Cumq; eſſet opportunum,miſit ad colonos ſeruum, vt de fructu vineæ darent ipſi. Qui cæſum emiſerunt eum inanem.*

11 *Et rurſus, adhuc alterum ſeruum miſit. Illi vero hunc quoque cæſum, & contumelijs affectum, emiſerunt inanem.*

12 *Rurſus miſit & tertium. Ac illi hunc quoque vulneribus inflictis, eiecerunt.*

13 *Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum. Forſitan cum hunc viderint, reuerebuntur.*

14 *Quem cum vidiſſent coloni, cogitauerunt intra ſe dicentes: Hic eſt hæres, venite occidamus illum, vt noſtra fiat hæreditas.*

15 *Et eiectum illum extra vineam occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?*

16 *Veniet & perdet colonos iſtos, & dabit vineam alijs. Quod cum audiſſent, dixerunt: Abſit.*

17 *Ille vero intuitus eos, ait: Quid eſt ergo hoc, ſcriptum eſt: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, is factus eſt caput anguli?*

18 *Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur: ſuper quem autem ceciderit comminuet illum.*

19 *Et quærebant principes ſacerdotum & ſcribæ iniicere in illum manus eadem hora,& timuerunt populum. Cognouerunt enim,quod in ipſos dixiſſet ſimilitudinem hãc.*

20 *Et obſeruantes emiſerunt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularent, vt caperent eum ex ſermone, traderentq; illum principatus & poteſtati præſidis.*

21 *Et interrogauerunt eum, dicentes: Magiſter, ſcimus quod recte dicis ac doces, nec reſpicis perſonam,ſed viam Dei cum veritate doces:*

22 *Licet nobis tributum dare cæſari,an non?*

23 *Intellecta autem illorum verſutia,dixit ad eos: Quid me tentatis?*

24 *Oſtendite mihi denarium: cuius habet imaginem & inſcriptionem? Reſpondentes dixerunt: Cæſaris.*

25 *Et ait illis: Reddite ergo quæ ſunt cæſaris, cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.*

26 *Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram populo,& mirati ſuper reſponſo eius, tacuerunt.*

27 *Acceſſerunt autem quidam Sadducæorum, qui negant eſſe reſurrectionem,& interrogauerunt eum,*

28 *Dicentes: Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis,ſi cuius frater mortuus fuerit,habens vxorem,nec; ſine liberis mortuus fuerit, vt accipiat frater eius vxorem, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.*

29 *Septem ergo fratres erant,& primus accepit vxorem, ac mortuus eſt ſine liberis.*

30 *Et accepit ſecundus illam,& ipſe mortuus eſt ſine liberis.*

31 *Et tertius accepit illam,ſimiliter & cæteri ſeptem, nec reliquerunt liberos,& mortui ſunt.*

32 *Nouiſſime omnium mortua eſt & mulier:*

Vulgat. Editio.

Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

Et ait ad discipulos suos: Venient dies, quando desideretis videre vnum diem Filij hominis, & non videbitis.

* Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque sectemini.

Nam sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea, quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.

Primum autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.

* Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis.

Edebant, & bibebant, vxores ducebant, & dabãtur ad nuptias, vsque in diem qua intrauit Noe in arcam: & venit diluuium, & perdidit omnes.

* Similiter sicut factum est in diebus Lot: Edebant, & bibebant, emebant, & vendebant, plantabant, & ædificabant:

Qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem, & sulphur de cœlo, & omnes perdidit.

Secundum hæc erit qua die Filius hominis reuelabitur.

In illa hora qui fuerit in tecto, & vasa eius in domo, ne descendat tollere illa. & qui in agro, similiter non redeat retro.

Memores estote vxoris Lot.

* Quicumque quæsierit animam suam saluam facere, perdet illam; & quicumque perdiderit illam, viuificabit eam.

Dico vobis: * in illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus assumetur, & alter relinquetur:

Duæ erunt molentes in vnum: vna assumetur, & altera relinquetur: duo in agro: vnus assumetur, & alter relinquetur.

Respondentes dicunt illi: Vbi Domine?

Qui dixit illis: Vbicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

Dicebat autem & parabolam ad illos, quoniam, oportet semper orare & non deficere,

dicẽs: Iudex quidã erat in quadam ciuitate, qui Deum nõ timebat, & hominem non reuerebatur.

Vidua autẽ quædã erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum, dicẽs: Vindica me de aduersario meo.

Et nolebat per multum tempus. Post hæc autem dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem reuereor:

Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouissimo veniens sugillet me.

Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit:

Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, patientiam habebit in illis?

Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen Filius hominis veniens, putas inueniet fidem in terra?

Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam iusti, & aspernabantur ceteros, parabolam istam:

Duo homines ascenderunt in templum vt orarent: vnus pharisæus, & alter publicanus.

Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum: raptores, iniusti, adulteri: velut etiam hic publicanus.

Transl. ex Syriac.

Neque dicent: Ecce hic est, & en ecce illic est. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

Dixit autem discipulis suis: Venient dies, quum desiderabitis videre vnum ex diebus Filij hominis, nec videbitis.

Et si dixerint vobis: Ecce hic est, & en ecce illic est. Ne abieritis.

Nam sicut fulgur coruscat è cœlo, & quicquid est sub cœlo illuminat: ita erit Filius hominis die suo.

Prius autem futurum est vt patiatur multa, & reprobetur ab hac generatione.

Et prout factum est in diebus Nouach, ita futurum est in diebus Filij hominis.

Edebant & bibebant, & ducebant vxores, dabantque viris, vsque ad hunc diem quo ingressus est Nouach in arcam, venitque diluuium & perdidit omnes.

Et quemadmodum rursus factum est in diebus Lout: Edebant & bibebant, & emebant, ac vendebant, & plantabant, ac ædificabant:

Quo autem die Lout excessit è Sedom, pluit Dominus ignem & sulphur è cœlo, & perdidit omnes.

Ita futurum est quo die reuelabitur Filius hominis.

In illo die qui fuerit in tecto, & vasa eius in ipsa domo, ne descendat vt sumat ea: & qui in agro fuerit, non reuertatur retro.

Memineritis vxoris Lout.

Quisquis voluerit seruare animam suam, perdet eam & qui perdiderit animam suam, seruabit eam.

Dico vobis, illa nocte duo erunt in vno lecto, vnus assumetur, & alter relinquetur:

Item duæ erunt molentes simul: vna assumetur, & altera relinquetur: duo erunt in agro, vnus assumetur, & alter relinquetur:

Responderunt, & dicunt ei: Vbi, Domine noster?

Dixit eis: Vbi erit corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

CAP. XVIII.

Dixit autem eis parabolam, vt omni tempore orarent, nec ipsis esset tedio.

Iudex quidam erat in quadam vrbe, qui nec Deum timebat, nec homines reuerebatur.

Porrò vidua quædam erat in illa vrbe, & venit ad eum, atque: Vindica me ab aduersario meo.

Noluit autem per multum tempus. Posthac verò dixit apud se: Etsi Deum non timeam, nec homines reuereor:

Tamen quia molestiam exhibet mihi hæc vidua, vindicabo eam, ne omni tempore veniens, negotium mihi faceſſat.

Et dixit Dominus noster: Audite quid dicat iudex ille iniquus.

Deus autem non magis faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad ipsum die ac nocte, & protrahet spiritum suum (longanimis erit) in eos?

Dico vobis, faciet vindictam eorum citò. Veruntamen quum venerit Filius hominis, num reperturus est fidem in terra?

Porrò dicebat hanc parabolam aduersus eos, qui sibi confidebant se esse iustos, omnesque despiciebant,

Duo homines ascenderunt in templum vt preces funderent, vnus pharisæus, & alter publicanus:

Et ecce pharisæus stabat inter se & animam suam (secreto), & hæc precabatur: Deus, gratias ago tibi, quod non sim sicut cæteri homines: rapaces, & iniuſtos, & mœchi, nec sicut iste publicanus.

Lectio in vesperis Sabbathi præcedentis Dominicam.

Transl. B. Ariæ Mont.

Neque dicent,Ecce hic,aut ecce illic, ecce enim regnum Dei intra vos est.

Ait autem & ad discipulos: Venient dies quando desideretis vnum dierum filij hominis videre, & non videbitis.

Et dicent vobis,Ecce hic,aut ecce illic: ne abeatis,neque sectemini.

Sicut enim fulgur coruscans ex ipsa quæ sub cælo,in eum quæ sub cælo fulget,ita erit filius hominis in die sua.

Primum autem oportet illum multa pati,& reprobari à generatione hac.

Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus filij hominis.

Edebant,bibebant,vxores ducebant, vsque qua die intrauit Noe in arcam, & venit diluuium, & perdidit omnes.

Similiter & sicut factum est in diebus Lot: edebant,bibebant, emebant, vendebant, plantabant, ædificabant.

Qua autem die exiit Lot à Sodomis,pluit ignem & sulphur de cælo,& perdidit omnes.

Secundum hæc erit qua die filius hominis reuelatur.

In illa die,qui fuerit super domum, & vasa eius in domo,ne descendat tollere illa: & qui in agro, similiter non redeat in quæ retro.

Memores estote vxoris Lot.

Quicunque quæsierit animam suam seruare, perdet illam:& quicunque perdiderit illam, viuificabit eam.

Dico vobis,illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus assumetur,& alter relinquetur.

Duæ erunt molentes in idem: vna assumetur, & altera relinquetur. Duo erunt,in agro, vnus assumetur,& alter relinquetur.

Et respondentes dicunt illi: Vbi Domine:

Is autem dixit illis: Vbi corpus,illuc congregabuntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

Dicebat autem:& parabolam illis,ad oportere semper orare,& non segnescere,

Dicens: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, Deum non timens,& hominem non reueritus.

Vidua autem erat in ciuitate illa,& veniebat ad eum,dicens: Vindica me de aduersario meo.

Et non volebat ad tempus. post autem hæc dixit in seipso: Si Deum non timeo, & hominem non reuereor:

Propter præbere mihi molestiam viduam hanc, vindicabo illam,ne in finem veniens fugillet me.

Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniustitiæ dicit.

At Deus non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die & nocte,& longanimus super illos?

Etiam dico vobis, quia faciet vindictam illorum in celeritate. veruntamen filius hominis veniens num inueniet fidem in terra?

Dixit autem ad quosdam persuasos in seipsis, quod essent iusti,& nihil facientes cæteros, parabolam istam:

Homines duo ascendebant in templum orare, vnus Pharisæus,& alter publicanus.

Pharisæus stans apud se hæc orabat: Deus gratias ago tibi,quia non sum sicut cæteri hominum,raptores, iniusti,adulteri,aut & vt hic publicanus.

Transl Erasm. Roterod.

Neque dicent,ecce hic,aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

Et ait ad discipulos: Venient dies, quando desiderabit is videre vnum dierum filij hominis,nec videbitis.

Et dicent vobis. Ecce hic,ecce illic. Nolite ire,neque sectemini.

Nam sicut fulgur coruscans è regione quæ sub cælo est, in alteram quæ sub cælo est fulget, ita erit filius hominis in die suo.

Sed prius oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac.

Et sicut accidit in diebus, Noe ita erit & in diebus filij hominis.

Edebant,bibebant,vxores ducebant,& dabantur nuptiis ad eum vsque diem,quo intrauit Noe, in arcam, & venit diluuium,& perdidit omnes.

Consimiliter etiam sicut accidit in diebus Lot, Edebant,bibebant,emebant,vendebant, plantabant, ædificabant.

Caterum quo die exijt Lot è Sodomis pluit igni & sulphure de cælo, & omnes perdidit.

Secundum hæc erit dies,quo filius hominis reuelatur.

In illo die,qui fuerit in tecto, & vasa eius in domo, ne descendat ad tollendum ilia,& qui in agro similiter non redeat ad relicta.

Memoris autem estote vxoris Lot.

Quicunque quæsierit animam suam seruare,perdet illam. & quicunque perdiderit illam,vitam illi parabit.

Dico vobis,in illa nocte erunt duo in lecto vno: vnus assumetur,& alter relinquetur.

Duæ erunt molentes simul, vna assumetur,& altera relinquetur.

Et respondentes dicunt illi: Vbi Domine?

Qui dixit illis: Vbicunque fuerit corpus,illuc congregabuntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

Dicebat autem & parabolam ad illos huc spectantem,quod oporteret semper orare,nec defatigari,

dicens: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat,nec hominem reuerebatur.

Vidua autem quædam erat in ciuitate illa & veniebat ad eum,dicens: Vindica me de aduersario meo.

Et nolebat aliquandiu. Post hæc autem dixit intra se: Quanquam Deum non timeo,nec hominem reuereor,

Tamen quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam,ne tandem veniens fugillet me.

Ait autem Dominus: Audite quid iudex iniquum dicat:

Deus autem non faciet vindictam electorum suorum, clamantium ad se die ac nocte, etiam cum patiens fuerit super illis?

Dico vobis,quod faciet vindictam illorum cito. Veruntamen filius hominis cum venerit, an reperturus est fidem in terra?

Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant, quod essent iusti, & asperabantur cæteros, parabolam istam:

Duo homines ascendebant in templum,vt precarentur: vnus pharisæus,& alter publicanus.

Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi,quod non sim sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus.

Vulgat. Editio.

Ieiuno bis in ſabbato: decimas do omnium, quæ poſſideo.

Et publicanus à longè ſtans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare: ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.

Dico vobis: deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo: quia omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.

*Afferebãt aũt ad illũ & infantes, vt eos tangeret. Quod cum viderent diſcipuli, increpabant illos.

Ieſus autem conuocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos: talium eſt enim regnum Dei.

Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.

* Et interrogauit eum quidam Princeps, dicens: Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo?

Dixit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? nemo bonus niſi ſolus Deus.

Mandata noſti: * Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falſum teſtimonium dices: Honora patrem tuum, & matrem.

Qui ait: Hæc omnia cuſtodiui à iuuentute mea.

Quo audito, Ieſus ait ei: Adhuc vnum tibi deeſt: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni, ſequere me.

His ille auditis, contriſtatus eſt: quia diues erat valde.

Videns autem Ieſus illum triſtem factum, dixit: Quàm difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.

Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.

Et dixerunt qui audiebant: Et quis poteſt ſaluus fieri?

Ait illis: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.

Ait autem Petrus: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.

Qui dixit eis. Amen dico vobis, nemo eſt, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnum Dei,

Et non recipiat multo plura in hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.

* Aſſumpſit autem Ieſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per prophetas de Filio hominis.

Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur:

Et poſtquam flagellauerint, occident eum, & tertia die reſurget.

Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur.

*Factum eſt autem, cum appropinquaret Iericho, cæcus quidam ſedebat ſecus viã mendicans.

Et cum audiret turbam prætereuntem, interogabat quid hoc eſſet.

Dixerunt autẽ ei, quod Ieſus Nazarenus trãſiret.

Et clamauit, dicens: Ieſu fili Dauid miſerere mei.

Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. Ipſe vero multo magis clamabat: Fili Dauid miſerere mei.

Tranſl. ex Syriac.

12 *Sed ieiuno bis in hebdomade: & decimas dõ omnium quæ poſſideo.*

13 *Ille verò publicanus ſtabat procul, nolebatque vel oculos ſuos in cœlum attollere: ſed percutiebat pectus ſuum, dicebatque: Deus propitius eſto mihi peccatori.*

14 *Dico vobis: deſcendit iſte iuſtificatus domum ſuam, potius quàm perſicacus ille: Nam quicumque ſe extollit, deprimetur, & quicumque ſe deprimit, extolletur.*

15 *Afferebant autem ad eum infantes, vt tangeret eos. Et viderunt eos diſcipuli eius, eoſque obiurgarunt.*

16 *Ipſe verò Ieſchua aduocauit eos, dixitque eis: Sinite pueros venire ad me, nec prohibeatis eos: eorum enim eſt, qui ſicut iſti ſunt, eorum (inquam) regnum cælorum.*

17 *Amin dico vobis: Quicunque non acceperit regnum Dei tamquam puerulus, non ingredietur illud.*

18 ** Et interrogauit eum vnus ex primoribus, dixitque ei, Doctor bone, quid faciam vt hereditate poſſideam vitam æternam?* Lectio patris Antonii & cõfeſſoris eius.

19 *Dixit ei Ieſchua: Cur me vocas bonum? nemo bonus niſi vnus Deus.*

20 *Mandata noſti: Non occides: Nec mœchaberis: Nec furaberis: Nec perhibebis teſtimonium falſum: Honora patrem tuum, & matrem tuam.*

21 *Dixit ei: Hæc omnia obſeruaui à pueritia mea.*

22 *Quod quum audiſſet Ieſchua, dixit ei, Vnum tibi deeſt: vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & erit tibi theſaurus in cælo: atque poſt me veni.*

23 *Ipſe verò quum hæc audiſſet, mœrore affectus eſt: erat enim diues admodum.*

24 *Quumque vidiſſet Ieſchua eum mœrore affici, ait: Quam difficile eſt iis, qui habent diuitias ingredi regnum Dei!*

25 *Facilius eſt camelum per foramen acus introire, quàm diuitem in regnum Dei.*

26 *Dicunt ei qui audierant: Ecquis poteſt ſaluus fieri?*

27 *Ieſchua verò ait: Ea quæ apud homines impoſſibilia ſunt, apud Deum poſſunt fieri.*

28 *Dixit ei Schemeoun Kipho: Ecce nos relinquimus omnia, & venimus poſt te.*

29 *Dixit ei Ieſchua: Amin dico vobis, nemo eſt qui reliquerit domos, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut*

30 *filios propter regnum Dei:*

Qui non recepturus ſit duplicia multa hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.

31 ** Et accepit Ieſchua duodecim ſuam, & dixit eis: Ecce aſcendimus ad Ouriſchlem, & perficientur omnia, quæ ſcripta ſunt in prophetis aduerſus Filium hominis.* Feria v. hebdomadis vj. Ieiunij.

32 *Tradetur enim gentibus, illudent ei, & conſpuent in vultum eius, ac flagellis cædent eum:*

33 *Et afficient eum ignominia, cumque trucidabunt, ac die tertia reſurget.*

34 *Illi autem nihil horum intellexerunt, ſed latebat eos ſermo iſte, & neſciebant hæc quæ dicebantur eis.*

35 *Porrò quum appropinquaret Hirichou, cæcus quidam ſedebat iuxta viam, & mendicabat.*

36 *Et audiit vocem turbæ tranſeuntis, & ſciſcitatus eſt quiſnam hic eſſet.*

37 *Dicunt ei, Ieſchua Nazarenus tranſit.*

38 *Clamauit itaque & ait: Ieſchua fili Dauid miſerere mei.*

39 *Ii autem qui iter faciebant ante ipſum Ieſchua, obiurgabant eum vt taceret. Ille verò magis clamabat: Fili Dauid, miſerere mei.*

Sup. 14. 11. Mat. 23. 12.

*Matt. 19. 13. Mar. 10. 13.

Mat. 19. 16. Mar. 10. 17.

*Exo. 20. 13.

Mat. 20. 17. Mar. 10. 32.

*Matt. 20. 29. Mar. 10. 46.

Transl. B. Ariæ Mont.

Ieiuno bis in ſabbato, decimo omnia, quæ poſſideo.

Et publicanus à longè ſtans non volebat nec oculos ad cælum leuare, ſed percutiebat in pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.

Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam quàm enim ille, quia omnis exaltans ſeipſum humiliabitur: at humilians ſeipſum exaltabitur.

Afferebant autem ei & infantes, vt eos tangeret. Viderentes autem diſcipuli, increpabant illos.

At Ieſus aduocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & ne prohibete eos: nam talium eſt regnum Dei.

Amen dico vobis, quicumque non acceperit regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.

Et interrogauit quidam eum princeps, dicens: Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo?

Dixit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? nemo bonus ſi non vnus, Deus.

Mandata noſti, Ne mœchaberis, ne occidas: ne fureris, ne falſo teſteris: honora patrem tuum & matrem tuam.

Is aũt ait: Hæc omnia cuſtodiui à iuuentute mea.

Audiens autem hæc Ieſus, ait ei: Adhuc vnum tibi deeſt: omnia quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni ſequere me.

Ille autem audiens hæc, pertriſtis factus eſt: erat enim diues valde.

Videns autem illum Ieſus pertriſtem factum, dixit: Quàm difficile pecunias habentes intrabunt regnum Dei!

Facilius enim eſt camelum per foramen acus intrare, quàm diuitem in regnum Dei intrare.

Dixerunt autem audientes: Et quis poteſt ſeruari?

Is autem ait: Impoſſibilia apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.

Ait autem Petrus: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.

Is autem dixit eis: Amen dico vobis, quod nemo eſt qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorẽ, aut filios propter regnum Dei,

Qui non recipiat multo plura in tempore hoc, & in ſæculo veniente vitam æternam.

Aſſumens autem duodecim, ait ad illos: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia ſcripta per Prophetas filio hominis.

Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumelia afficietur, & conſpuetur.

Et flagellantes occident eum, & tertia die reſurget.

Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non cognoſcebant dicta.

Factum eſt autem in appropinquare ipſum in Iericho, cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans.

Audiens autem turbam prætereuntem, interrogabat quid eſſet hoc.

Nũtiauerũt autẽ ei, quod Ieſus Nazarenus trãſiret

Et clamauit, dicens: Ieſu fili Dauid miſerere mei.

Et præeuntes increpabant eum vt taceret. Ipſe vero multo magis clamabat: Fili Dauid miſerere mei.

Transl. Eraſm. Roterod.

12 *Ieiunò bis in ſabbato: decimas do omnium quæ poſſideo.*

13 *Et publicanus procul ſtans, nec oculos volebat ad cælum attolliere, ſed percutiebat pectus ſuum, dicens: Deus propitius eſto mihi peccatori.*

14 *Dico vobis, deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam magis quàm ille: quia omnis qui ſe extollit humiliabitur: & qui ſe humiliat, extolletur.*

15 *Afferebant autem ad eum & infantes, vt eos tangeret. Quod cum viderent diſcipuli, increpabant illos.*

16 *Ieſus autem cum illos ad ſe vocaſſet, dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos, talium eſt enim regnum Dei.*

17 *Amen dico vobis: Quicumque non acceperit regnum Dei veluti puer, non intrabit in illud.*

18 *Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magiſter bone, quid faciendum mihi, vt conſequar vitam æternam?*

19 *Dixit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi ſolus Deus.*

20 *Præcepta noſti: Non cõmittes adulterium. Non occides. Non facies furtum. Non falſum teſtimonium dices. Honora patrem tuum & matrem tuam:*

21 *At ille ait: Hæc omnia ſeruauit à iuuentute mea.*

22 *Quo audito Ieſus, ait ei: Adhuc vnum tibi deeſt: Omnia quæcunque habes, vende, & diſtribue pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me.*

23 *His ille auditis mœrore affectus eſt, quia diues erat valde.*

24 *Videns autem Ieſus illum mœrore affectum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt.*

25 *Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.*

26 *Et dixerunt qui audierant: Et quis poteſt ſaluus fieri?*

27 *At ille ait: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.*

28 *Ait autem Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.*

29 *Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, aut liberos propter regnum Dei.*

30 *Qui non recepturus ſit multo plura in hoc tempore, & in ſeculo venturo vitam æternam.*

31 *Aſſumpſit autem Ieſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per prophetas, de filio hominis.*

32 *Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumelijs afficietur, & conſpuetur.*

33 *Et poſt quam flagellauerint, occident eum, ac die tertia reſurget.*

34 *Et ipſi nihil horum intellexerunt. Et erat verbum iſtud abſconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur.*

35 *Accidit autem cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidam ſedebat iuxta viam mendicans.*

36 *Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc eſſet.*

37 *Dixerunt autem ei, quod Ieſus Nazarenus tranſiret.*

38 *Et clamauit, dicens: Ieſu fili Dauid, miſerere mei.*

39 *Stans autem Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. Et cum appropinquaſſet, interrogauit illum,*

Vulgat. Editio.

Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogauit illum.

Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt respiciam.

Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te saluũ fecit.

Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

CAP. XIX.

ET ingressus perambulabat Iericho.

Et ecce vir nomine Zachæus, & hic princeps erat publicanorum, & ipse diues:

Et quærebat videre Iesum quis esset: & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.

Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum vt videret eum: quia inde erat transiturus.

Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.

Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ad hominem peccatorem diuertisset.

Stans autem Zachæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.

Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est: eo quod & ipse filius sit Abrahæ.

*Mat. 18. 11. *Venit enim Filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat.

Hæc illis audientibus adiiciens, dixit parabolã, eo quod esset prope Ierusalẽ: & quia existimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur.

*Mat. 25. 14. Dixit ergo: *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti.

Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.

Ciues autem eius oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

Et factum est vt rediret accepto regno: & iussit vocari seruos, quibus dedit pecuniam, vt sciret quantum quisque negotiatus esset.

Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas adquisiuit.

Et ait illi: Euge bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens, super decem ciuitates.

Et alter venit, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

Et huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates.

Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario:

Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

Dicit ei: De ore tuo te iudico serue nequam: sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui:

Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, vt ego veniens cum vsuris vtique exegissem illam?

Transl. ex Syriac.

Et substitit Ieschua, iussitque eum ad se vocari.

40 *Quumque ei appropinquasset, interrogauit eum,*

41 *Dixitque ei: Quid vis faciam tibi? Ille verò dixit: Domine mi, vt videam.*

42 *At Ieschua dixit ei: Videto, fides tua te seruauit.*

43 *Eoq; momento vidit, ac veniebat post eum, & glorificabat Deum. Totusque populus quum hoc vidisset tribuebat laudem Deo.*

CAP. XIX.

1 *QVumque ingressus esset Ieschua, & transiret per Hierichon.*

2 *Vir quidam nomine Zaccai dives erat, & magister publicanorum.*

3 *Et volebat videre Ieschua quisnam esset: nec poterat pra turba, quòd statura parvus esset Zaccai.*

4 *Et cucurrit ante Ieschua, conscenditque ficum insipidam, (sycomorum) vt eum conspicaretur: quoniam futurum erat vt illac transiret.*

5 *Vt autem venit ad eum locum Ieschua, vidit eum, & & dixit ei: Festina, descende Zaccai: hodie enim oportet me domi tua adesse.*

6 *Festinans itaque descendit, & excepit eum gaudens.*

7 *Quum autem hoc vidissent, omnes murmurabant, dicentes, apud hominem peccatorem ingressus diuertit.*

8 *Stetit autem Zaccai, & dixit ipsi Ieschua: Ecce Domine mi, dimidium facultatum mearum do pauperibus: & cuicumque aliquid per iniuriam eripuerim, quadruplum retribuo.*

9 *Dixit ei Ieschua: Hodie facta est salus huic domui: eò quòd iste quoque est filius Abrohom.*

10 *Venit enim Filius hominis, vt quaerat, & seruet quod perierat.*

11 *Et quum hæc audirent, addidit sermoni parabolam, eo quòd esset prope Ourischlem: & quòd putarent fore vt eo momento appareret regnum Dei.*

12 *Et ait: Vir quidam maximo stemmate natus, profectus est in regionem longinquam, vt acciperet sibi regnum, & reuerteretur.*

13 *Et aduocauit decem seruos suos, deditq; eis decem minas, & dixit eis: Negotiamini donec veniam.*

14 *Filij autem ciuitatis ipsius oderant eum: miserunt que legatos post eum, & inquiunt: Nolumus hunc regnare super nos.*

15 *Quumque accepisset regnum, & reuersus fuisset: iussit vocari ad se seruos illos quibus dederat argentum, vt cognosceret quid vnusquisque ex eis negotiatus fuisset.*

16 *Venit autem primus, & ait: Domine mi, mina tua decem minas lucrifecit.*

17 *Dixit ei: Euge serue bone, quia in minimo inuentus es fidelis, dominaberis super decem vrbes (arces.)*

18 *Et venit secundus, & ait: Domine mi, mina tua quinque minas fecit.*

19 *Dixit & ipsi: Tu quoque dominaberis super quinque ciuitates.*

20 *Alius autem, venit, & ait: Domine mi, ecce mina illa tua, quæ penes me fuit posita in sindone:*

21 *Timui enim à te, quippe qui homo durus sis: & auferas id quod non deposuisti, ac metas quod non seminasti.*

22 *Dixit ei: Ex ore tuo te iudicabo, serue nequam: nouera enim me esse hominem durum, qui auferam quod non deposui, & metam quod non seminaui.*

23 *Quare non dedisti argentum meum super mensam, & ego venissem & illud repetissem cum suis vsuris?*

Transl. B. Ariæ Mont.

Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. appropinquante autem eo, interrogauit illum.

Dicens: Quid tibi vis faciam? ille autem dixit: Domine, vt respiciam.

Et Iesus dixit illi: Respice: fides tua seruauit te.

Et confestim respexit, & sequebatur illum glorificans Deum, & omnis populus videns dedit laudem Deo.

CAP. XIX.

ET ingressus pertransibat Iericho.

Et ecce vir nomine vocatus Zacchæus, & hic erat princeps publicanorum, & ipse erat diues.

Et quærebat videre Iesum quis esset, & non poterat præ turba: quia statura pusillus erat.

Et præcurrens coram, ascendit in sycomorum, vt videret eum: quia illâ futurus erat transire.

Et vt venit ad locum, suscipiens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zacchæe, festinans descende: hodie enim in domo tua oportet me manere.

Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

Et videntes omnes murmurabãt, dicentes quod ad peccatorem hominem introiuit diuersari.

Stans autem Zacchæus dixit ad Dominum: Ecce dimidia substantiarum mearum, Domine, do pauperibus; & si aliquem quid defraudaui, reddo quadruplum.

Ait autem ad eum Iesus: Quia hodie salus dõui huic facta est, eo quod & ipse filius Abrahæ sit.

Venit enim filius hominis quærere & seruare perditum.

Audientibus autem illis hæc adiiciens dixit parabolã, propter prope eũ esse Hierusalẽ, & videri eis quod cõfestim futurũ esset regnũ Dei apparere

Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi ipsi regnum, & reuerti.

Vocans autem decem seruos suos, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio.

At ciues eius oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes: Non volumus hunc regnare super nos.

Et factum est in redire ipsum accipientem regnum, ait vocari sibi seruos hos, quibus dedit argentum, vt sciret quis quid negotiatus esset.

Adfuit autem primus, dicens: Domine, mna tua adquisiuit decem mnas.

Et ait illi: Euge bone serue, quia modico fidelis fuisti, esto potestatem habens super decem ciuitates.

Et venit secundus, dicens: Domine, mna tua fecit quinque mnas.

Ait autem & huic: Et tu esto super quinque ciuitates.

Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario.

Timui enim te, quia homo austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

Dicit autem ei: De ore tuo iudico te, scelerate serue sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod nõ posui & metẽs quod non seminaui.

Et quare non dedisti argentum meum mensariis, & veniens ego cum vsura vtique exegissem illud?

Transl. Erasm. Roterod.

Stans autem Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogauit illum,

Dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, vt visum recipiam.

Et Iesus dixit ei: Recipito visũ, Fides tua te saluũ reddidit

Et confestim visum recepit, ac sequebatur illum glorificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

CAP. XIX.

ET ingressus perambulabat Hiericho.

Et ecce vir nomine Zachaus, atque is princeps erat publicanorum, & idem erat dives.

Et quærebat videre Iesum quis esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset.

Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum, vt videret eum, nam illac erat transiturus.

Et cum venisset ad locum, suspiciens Iesus, vidit illũ, dixitq; ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie domi tuæ oportet me manere.

Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.

Cumq; viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ingressus esset apud hominum peccatorem diuersaturus.

Stans autem Zachaus, dixit ad dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.

Ait Iesus ad eum: Hodie salus domui huic contigit, eo quod & ipsa filia sit Abrahæ.

Venit enim filius hominis quærere & seruare quod perierat.

Hæc illis audientibus, adiciens dixit parabolã, eo quod esset prope Hierosolymam, quodq; existimarent fore, vt confestim regnum Dei manifestaretur.

Dixit ergo: Homo quidam genere clarus profectus est in regionem longinquam, vt acciperet sibi regnum, ac reuerteretur.

Vocatis autem decem seruis suis, dedit eis decem minas, & ait ad illos: Negotiemini donec veniam.

Ciues autem eius oderant eum, miserunt q; legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.

Et factum est vt rediret accepto regno, iussitq; vocari illos seruos ad se, quibus dederat pecuniam, vt sciret, quantum quisque negociatus esset.

Venit autem primus, dicens: Domine, mina tua decem minas acquisiuit.

Et ait illi: Euge bone serue, quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatem super decem ciuitates.

Et alter venit, dicens: Domine, mina tua confecit quinque minas,

Et huic ait: Et tu præfectus esto quinque ciuitatibus.

Et alius venit, dicens: Domine, ecce mina tua, quam habui repositam in sudario,

Timui enim te, quod homo austerus sis, tollis quod non posuisti, & metis quod non seminasti.

Dicit ei: De ore tuo te iudicabo serue male, sciebas, quod homo austerus sim, tollens quod non posui, & metens quod non seminaui:

Et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, cum vsuris vtique exegissem illam?

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Et astantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date illi, qui decem mnas habet.

Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.

*Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem, qui non habet, & quod habet auferetur ab eo.

Verùtamé inimicos meos, illos, qui noluerũt me regnare super se, adducite huc: & interficite ãte me.

Et his dictis, præcedebat ascendens Ierosolymam.

*Et factum est, *cum appropinquasset ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem, qui vocatur Oliueti, misit duos discipulos suos.

Dicens: Ite in castellum, quod contra est: in quod introeuntes, inuenietis pullum asinæ alligatum, cui nemo vnquam hominum sedit: soluite illum, & adducite.

Et si quis vos interrogauerit: Quare soluitis? sic dicetis ei: Quia Dominus operam eius deliderat.

Abierunt autem qui missi erant: & inuenerunt sicut dixit illis, stantem pullum.

Soluentibus autem illis pullum, dixerunt Domini eius ad illos: Quid soluitis pullum?

At illi dixerũt: Quia Dñs eum necessarium habet.

*Et duxerunt illum ad Iesum. Et iactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Iesum.

Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via.

Et cum *appropinquaret iam ad descensum Montis oliueti, cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus,

Dicentes: Benedictus, qui venit Rex in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in excelsis.

Et quidam Pharisæorum de turbis dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.

Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.

Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit super illam, dicens:

Quia si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.

Quia veniẽt dies in te: & circundabunt inimici tui vallo, & circumdabunt te: & coangustabunt te vndique:

Et ad terrã prosternẽt te, & filios tuos, qui in te sunt, *& nõ relinquent in te lapidem super lapidẽ: eo quod non cognoueris tempus visitationis tuæ.

*Et ingressus in templum, cœpit eucere vendentes in illo, & ementes,

Dicẽs illis: Scriptũ est: Quia domus mea domus orationis est: vos aũt fecistis illã speluncã latronũ.

Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis quærebant illum perdere,

Et non inueniebant quid facerent: Omnis enim populus suspensus erat, audiens illum.

CAP. XX.

ET factum est in vna dierum, docente illo populum in templo, & euangelizante, conuenerunt Principes sacerdotum & Scribæ cum senioribus,

Et aiũt dicẽtes ad illũ: Dic nobis, in qua potestate hæc facis: aut, Quis est, qui dedit tibi hãc potestatẽ?

Respondẽs autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo vos & egò vnum verbum. Respondete mihi:

Baptismus Ioãnis de cælo erat, an ex hominibus?

Transl. ex Syriac.

Illis autem qui adstabant coram se dixit: Tollite ab eo minam, & date ei penes quem sunt decem minæ.

Dicunt ei: Domine noster habet decem minas.

Ait illis: Dico vobis: vnicuique habenti dabitur, ei autem qui nihil habet, id etiam quod habet, auferetur ab eo.

Verùm meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare super se, adducite eos: & trucidate eos coram me.

* *Quumque hæc dixisset Ieschua, progressus est vt prosequeretur ad Ourischlem.*

Et quum appropinquasset Beth-Page, & Beth-Anio iuxta verticem montis, qui vocatur Domus olivarum, misit duos ex discipulis suis;

Et dixit eis: Ite in pagum illum qui vobis est è regione: quumque ingressi fueritis, ecce inuenietis pullum alligatum, in quo nemo vnquàm equitauit: soluite, adducite eum.

Et si quis vos interrogauerit: Quare soluitis eum? sic dicetis ei: Domino nostro requiritur.

Et profecti sunt qui missi fuerant, & inuenerunt prout dixerat eis.

Quumque soluerent pullum illum, dicunt eis Domini eius: Quare soluitis pullum hunc?

At dixerunt ei: Quia Domino nostro requiritur.

Et adduxerunt eum ad Ieschua, & incesserunt super pullum pallia sua, & equitare fecerunt Ieschuam in eo.

Quum autem iter faceret, substernebant pallia sua in via.

Quumque appropinquaret ad descensum Montis domus olivarum, cœpit omnis cœtus discipulorum lætari, & glorificare Deum alta voce de omnibus virtutibus quas viderant.

Et dicebant: Benedictus Rex ille qui venit in nomine Domini: pax in cælo, & gloria in excelsis.

Quidam autem ex Pharisæis è media turba dicunt ei: Rabbi, obiurga discipulos tuos.

Ait illis: Dico vobis, si siluerint isti, lapides clamabunt.

* *Quumque appropinquasset, vidisset que ciuitatem, fleuit super eam: & ait:*

Nempe si tu nosses ea quæ sunt ad pacem tuam, vel saltem isto die tuo, nunc autem occulta sunt ab oculis tuis.

Aduenient autem tibi dies, quibus obsidebunt te hostes tui, & cingent te ab omni loco.

Et euertent te, filiosq; tuos intra te: neque relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd non noueris tempus visitationis tuæ.

Quumque ingressus esset in templum, cœpit ejicere eos qui emebant in eo, & vendebant.

Et ait illis: Scriptum est: Domus mea, domus orationis est: Vos autem fecistis eam spelunam latronum.

Et ipse docebat quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & Scriba, & Seniores populi studebant eum perdere.

Nec inueniebant quid agerent ei: Omnis enim populus pendebat ab eo, vt ipsum audiret.

CAP. XX.

ET factum est quodã ex diebus illis, quum docereti in templo populum, & euangelizaret, vt insurrexerint in eum Principes sacerdotum & Scribæ, cum Senioribus:

Et dicunt ei: Dic nobis quanam potestate hæc facias, & quis est ille qui dedit tibi hanc potestatem?

Respondit Ieschua, & dixit: Interrogabo vos & ego sermonem. Itaque dicite mihi:

Baptisma Iouchanon è cælo erat, an ex hominibus?

Illis

*Dominica Palmarum.

*Ad Vesperas secundæ feriæ hebdomadis Passionis.

*Ad feriam tertiam hebdomadis Passionis.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et aſtantibus dixit: Auferte ab illo mnam, & date decem mnas habenti.
Et dixerunt ei: Domine, habet decem mnas.
Dico enim vobis, quia omni habenti dabitur, ab autem non habente, & quod habet, auferetur ab eo.
Verũtamẽ inimicos meos illos, nõ volẽtes me regnare ſuper ſe, adducite huc, & iugulate ante me.
Et dicens hæc ibat ante aſcendentes in Hieroſolymam.
Et factum eſt, cum appropinquaſſet ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem vocatum Oliuarum, miſit duos diſcipulorum ſuorum,
Dicens: Ite in contra vicum: in quo, introeuntes inuenietis pullum alligatum ſuper quem nemo vnquam hominum ſedit: ſoluentes illum adducite.
Et ſi quis vos interrogauerit, Quare ſoluitis? ſic dicetis ei: Quia Dominus eius opus habet.
Abeuntes autem illi, inuenerunt ſicut dixit illis.
Soluentibus autem illis pullum, dixerunt Domini eius ad illos: Quid ſoluitis pullum?
Illi autem dixerunt: Dominus eius opus habet.
Et duxerunt illum ad Ieſum: & iniicientes ſua ipſorum veſtimenta ſupra pullum, impoſuerunt Ieſum.
Eunte autem illo, ſubſternebant veſtimenta ſua in vi.
Appropinquante autem eo iam ad deſcenſum montis olearum, cæperunt omnis turba diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna de omnibus quas viderant virtutibus,
Dicentes: Benedictus veniens rex in nomine Domini: pax in cælo, & gloria in excelſis.
Et quidam Phariſæorum de turba dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos.
Et reſpondens ait illis: Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt.
Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit ſuper illam, Dicens:
Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem in die tua hac, quæ ad pacem tuam: nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.
Quia venient dies in te, & circundabunt inimici tui vallum tibi, & circumcingent te, & coanguſtabunt te vndique.
Et ſolo æquabunt te, & filios tuos in te: & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem; eo quod non cognoueris tempus viſitationis tuæ.
Et ingreſſus in templum, cœpit eiicere vendentes in illo, & ementes,
Dicẽs illis: Scriptũ eſt: Domus mea domus orationis eſt: vos autem illam feciſtis ſpelũcã latronũ.
Et erat docens per diem in templo, at principes ſacerdotum & Scribæ quærebant illum perdere, & primi plebis:
Et non inueniebant quid facerent: populus enim omnis ſuſpenſus erat, illum audiens.

CAP. XX.

ET factum eſt in vna dierum illorum, docente illo populum in templo, & euangelizante, ſuperſtiterunt principes Sacerdotum & Scribæ cum ſenioribus:
Et aiũt ad illũ, dicẽtes: Dic nobis in qua poteſtate hæc facis, aut quis eſt, dans tibi poteſtatem hanc.
Reſpondens autem dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnum verbum, & dicite mihi:
Baptiſmus Ioãnis de cælo erat, an ex hominibus?

illi

Transl. Eraſm. Roterod.

Et aſtantibus dixit: Auferte ab illo minam, & date illi qui decem minas habet.
Et dixerunt ei: Domine, habet decem minas.
Dico enim vobis, quod omni habenti dabitur, ab eo autem qui non habet, etiam quod habet, auferetur.
Quin inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interfecite ante me.
Et his dictis, ibat pergens aſcendere Ieroſolimam.
Et factum eſt cum appropinquaſſet ad Bethphage & Bethaniam iuxta montem, qui vocatur Oliuarum, miſit duos diſcipulos ſuos,
Dicens: Ite in caſtellum, quod è regione eſt. In quod introeuntes inuenietis pullum aſinæ alligatum, in quo nemo vnquam hominum ſedit: ſoluite illum, & adducite.
Et ſi quis vos interroganerit, quare ſoluitis, ſic dicetis ei: Quia Dominus eo opus habet.
Abierunt autem qui miſſi erant, & inuenerunt ſicut dixerat illis.
Soluentibus autem illis pullum, dixerunt domini eius ad eos: Quare ſoluitis pullum?
At illi dixerunt: Quia Dominus eo habet opus.
Et duxerunt illum ad Ieſum. Et iniectis veſtimentis ſuis ſuper pullum, impoſuerunt Ieſum.
Eunte autem illo, ſubſternebant veſtimenta ſua in via.
Et cum appropinquaret iam ad deſcenſum mõtis Oliuarum, cœperunt omnis multitudo diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus, quas viderant, virtutibus,
Dicentes: benedictus qui venit rex in nomine Domini, pax in cælo, & gloria in altiſſimis.
Et quidam phariſæorum è turba dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos.
Quibus ipſe ait: Dico vobis, quod ſi hi tacuerint, mox lapides clamabunt.
Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit ſuper illa, dicens:
Si cognouiſſes & tu, & quidem in iſto die tuo, quæ ad pacem tuam pertinent curares. Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis.
Quia venient dies in te, & circundabunt te inimici tui vallo, & cingent te, & coangustabunt te vndique,
Et ſolo æquabunt te, & filios tuos qui in te ſunt. Et non relinquent in te lapidem ſuper lapidem, eo quod non cognoueris tempus viſitationis tuæ.
Et ingreſſus in templum, cœpit ejicere vendentes in illo & ementes.
Dicens illis: Scriptum eſt, Domus mea domus precationis eſt: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.
Et docebat quotidie in templo. Principes autem ſacerdotum, & ſcribæ quærebant illum perdere, & primores plebis,
Nec inueniebant, quid facerent, totus enim populus pendebat ab ore eius, cum audiret illum.

CAP. XX.

ET factum eſt in vno dierum illorum, docente illo populum in templo, & euangelizante, conuenerunt principes ſacerdotum, & ſcribæ cum ſenioribus,
Et aiunt illi dicentes: Dic nobis, qua autoritate iſta facis? Aut, quis eſt qui dedit tibi iſtam autoritatem?
Reſpondens autem Ieſus dixit ad illos: Interrogabo vos & ego vnum quiddam, & reſpondete mihi:
Baptiſmus Iohannis è cælo erat, an ex hominibus?

At

Transl. B. Ariæ Mont.

Illi autem conratiocinabantur apud ſei pſos,dicentes : Quia ſi dixerimus, De cælo,dicet : Quare non credidiſtis illi?

Si autem dixerimus. Ex hominibus omnis populus lapidabit nos : perſuaſus enim eſt Ioannem Prophetameſſe.

Et reſponderunt non ſcire vnde.

Et Ieſus ait illis : Neque ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.

Cæpit autem ad populum dicere parabolam hanc:Homo plantauit vineam,&elocauit eam colonis,& peregre fuit tempora ſufficientia.

Et in tempore miſit ad cultores ſeruum , vt de fructu vineæ darent illi : at coloni cædentes eum, dimiſerunt inanem.

Et addidit mittere alterum ſeruum.Illi autem & illum cædentes & inhonorantes, dimiſerunt inanem.

Et addidit mittere tertium: Illi autem & hunc vulnerantes eiecerunt.

Dixit autem dominus vineæ:Quid faciam?mittam filium meum dilectum: forſitan hunc videntes verebuntur.

Videntes autem illum coloni , ratiocinabantur ad ſeipſos, dicentes : Hic eſt hæres : venite occidamus illum, vt noſtra fiat hæreditas,

Et eiicientes illum extra vineam , occiderunt. quid ergo faciet illis dominus vineæ?

Veniet & perdet colonos illos , & dabit vineam aliis.Audientes autem dixerunt: Ne fiat.

Ille autem aſpiciens eos,ait:Quid ergo eſt ſcriptum hoc:Lapidem quem reprobauerunt ædificantes,hic factus eſt in caput anguli?

Omnis cadens ſuper illum lapidem,cõquaſſabitur:ſuper quem autẽ ceciderit comminuet illum.

Et quærebant principes ſacerdotum & Scribæ mittere in illum manus in illa hora,& timuerunt populum, cognouerunt enim quod ad ipſos ſimilitudinem hanc dixerit.

Et obſeruantes miſerunt inſidiatores, ſimulantes ſeipſos iuſtos eſſe, vt caperent eius ſermonem, ad tradendũ illũ principatui & poteſtati præſidis.

Et interrogauerunt eum,dicentes: Magiſter,ſcimus quia recte dicis & doces,& nõ accipis faciem, ſed in veritate viam Dei doces.

Licet nobis Cæſari tributum dare, an non?

Conſiderans autem illorum dolum , dixit ad eos: Quid me tentatis?

Oſtendite mihi denarium : cuius habet imaginem & inſcriptionem ? reſpondentes autem dixerunt Cæſaris.

Is autem ait illis:Reddite ergo quæ Cæſaris,Cęſari:& quæ Dei, Deo.

Et non potuerunt reprehendere eius verbum coram populo: & mirati in reſpõſo eius tacuerũt.

Accedentes autem quidam Sadducæorum contradicentes reſurrectionem non eſſe , interrogauerunt eum,

Dicentes:Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis,Si alicuius frater mortuus fuerit habens vxorem , & hic ſine liberis moriatur , vt accipiat frater eius vxorem,& ſuſcitet ſemen fratri ſuo.

Septem ergo fratres erant , & primus accipiens vxorem,mortuus eſt ſine filiis.

Et accepit ſecundus vxorem , & ipſe mortuus eſt ſine filio.

Et tertius accepit illam , ſimiliter autem & ſeptem non reliquerunt natos,& mortui ſunt.

Nouiſſime autem omniũ mortua eſt & mulier.

Transl. Eraſm. Roterod.

5 *At illi cogitabant intra ſe,dicentes: Si dixerimus,è cælo,dicet: Quare ergo non credidiſtis illi?*

6 *Sin dixerimus,ex hominibus,plebs vniuerſa lapidabit nos.Perſuaſum enim habet Ioannem prophetam eſſe.*

7 *Et reſponderunt ſe neſcire vnde eſſet.*

8 *Et Ieſus ait illis:Neque ego dico vobis,qua autoritate hæc faciam.*

9 *Cæpit autem dicere ad plebem parabolam hanc:Homo quidam plantauit vineam,& locauit eam colonis,& ipſe peregre egit multo tempore.*

10 *Cumq; eſſet opportunum,miſit ad colonos ſeruum, vt de fructu vineæ darent ipſi. Qui cæſum emiſerunt eum inanem.*

11 *Et rurſus, adhuc alterum ſeruum miſit.Illi vero hunc quoque cæſum, & contumelijs affectum, emiſerunt inanem.*

12 *Rurſus miſit & tertium.At illi hunc quoque vulneribus inflictis, eiecerunt.*

13 *Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum.Forſitan cum hunc viderint,reuerebuntur.*

14 *Quem cum vidiſſent coloni,cogitauerunt intra ſe dicentes:Hic eſt hæres, venite occidamus illum, vt noſtra fiat hæreditas.*

15 *Et eiectum illum extra vineam,occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ?*

16 *Veniet & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis. Quod cum audiſſent,dixerunt: Abſit.*

17 *Ille vero intuitus eos, ait: Quid eſt ergo hoc,ſcriptum eſt: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes,is factus eſt caput anguli?*

18 *Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur:ſuper quem autem ceciderit comminuet illum.*

19 *Et quærebant principes ſacerdotum & ſcribæ iniicere in illum manus eadem hora,& timuerunt populum. Cognouerunt enim,quod in ipſos dixiſſet ſimilitudinem hãc.*

20 *Et obſeruantes emiſerunt inſidiatores, qui ſe iuſtos ſimularent, vt caperent eum ex ſermone, traderentq; illum principatui & poteſtati præſidis.*

21 *Et interrogauerunt eum, dicentes: Magiſter, ſcimus quod recte dicis ac doces, nec reſpicis perſonam,ſed viam Dei cum veritate doces:*

22 *Licet nobis tributum dare cæſari,an non?*

23 *Intellecta autem illorum verſutia,dixit ad eos: Quid me tentatis?*

24 *Oſtendite mihi denarium: cuius habet imaginem & inſcriptionem? Reſpondentes dixerunt: Cæſaris.*

25 *Et ait illis:Reddite ergo quæ ſunt cæſaris, cæſari: & quæ ſunt Dei,Deo.*

26 *Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram populo,& mirati ſuper reſponſo eius,tacuerunt.*

27 *Acceſſerunt autem quidam Sadducæorum, qui negant eſſe reſurrectionem,& interrogauerunt eum,*

28 *Dicentes:Magiſter, Moyſes ſcripſit nobis,ſi cuius frater mortuus fuerit,habens vxorem,isq; ſine liberis mortuus fuerit, vt accipiat frater eius vxorem, & ſuſcitet ſemen fratri ſuo.*

29 *Septem ergo fratres erant,& primus accepit vxorem, ac mortuus eſt ſine liberis.*

30 *Et accepit ſecundus illam,& ipſe mortuus eſt ſine liberis.*

31 *Et tertius accepit illam,ſimiliter & cæteri ſeptem, nec reliquerunt liberos,& mortui ſunt.*

32 *Nouiſſime omnium mortua eſt & mulier:*

Vulgat. Editio.

In reſurrectione,ergo cuius eorum erit vxor? ſiquidem ſeptem habuerunt eam vxorem.

Et ait illis Ieſus: Filij huius ſeculi nubunt, & traduntur ad nuptias.

Illi vero,qui digni habebuntur ſeculo illo,& reſurrectione ex mortuis, neque nubent,neque ducent vxores.

Neque enim vltrà mori poterunt:æquales enim Angelis ſunt,& filij ſunt Dei:cum ſint filij reſurrectionis.

Quia vero reſurgant mortui,& Moyſes oſtendit ſecus rubum,*ſicut dicit Dominum Deum Abraham,& Deum Iſaac,& Deum Iacob.

Deus autem non eſt mortuorum, ſed viuorum: omnes enim viuunt ei.

Reſpondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei:Magiſter,bene dixiſti.

Et amplius non audebãt eũ quicquã interrogare.

Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Chriſtum filium eſſe Dauid?

Et ipſe Dauid dicit in libro Pſalmorum:* Dixit Dominus Domino meo,ſede à dextris meis,

Donec ponã inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuorũ?

Dauid ergo Dominum illum vocat:& quomodo filius eius eſt?

Audiẽte autẽ omni populo,dixit diſcipulis ſuis:

*Attendite à Scribis,qui volũt ambulare in ſtolis,& amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſynagogis,& primos diſcubitus in cõuiuiis

Qui deuorant domos viduarum, ſimulantes longam orationem: Hi accipient damnationem maiorem.

CAP. XXI.

REſpiciens autem vidit eos, qui mittebant munera ſua in gazophylacium,diuites.

Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo.

Et dixit:Verè dico vobis,quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes miſit.

Nam omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei:hæc autem ex eo, quod deeſt illi, omnem victum ſuum, quem habuit,miſit.

Et quibuſdam dicentibus de templo, quod bonis lapidibus,& donis ornatum eſſet,dixit:

Hæc quæ videtis,*veniẽt dies,in quibus non relinquetur lapis ſupra lapidem,qui non deſtruatur.

Interrogauerunt autem illum,dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod ſignum cum fieri incipient?

Qui dixit: Videte ne ſeducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes:quia ego ſum:& tempus appropinquauit: nolite ergo ire poſt eos.

Cum autem audieritis prælia & ſeditiones nolite terreri:oportet primum hæc fieri, ſed nondum ſtatim finis.

Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum.

Et terræmotus magni erunt per loca, & peſtilentiæ,& fames, terroresque de cælo, & ſigna magna erunt.

Sed ante hæc omnia inijcient vobis manus ſuas, & perſequentur, tradentes in ſynagogas & cuſtodias,trahentes ad reges & præſides propter nomen meum.

Contiget autem vobis in teſtimonium.

Tranſl. ex Syriac.

33 *In reſurrectione ergo cuiuſnam eorum futura eſt vxor? illi enim ſeptem duxerunt eam.*

34 *Dixit eis Ieſchua: Filij huius ſeculi ducunt vxores, & mulieres ſunt virorum.*

35 *Illi vero qui ſeculo illo digni fuerint, & reſurrectione quæ eſt à domo mortuorum,nec ducunt vxores, nec etiam mulieres ſunt virorum.*

36 *Nequaquam enim amplius mori poſſunt: ſunt enim inſtar Angelorum,& ſunt filij Dei: quum filij ſint reſurrectionis.*

37 *Suſcitari autem mortuos Mouſche quoque demonſtrauit:memini enim in rubo dum ait, Dominus Deus Abrohom,& Deus Iſchoc,& Deus Iaakoub.*

38 *Deus autem non eſt mortuorum,ſed viuorum: omnes enim viuunt ei.*

39 *Reſponderunt autem quidam ex Scribis, & dicunt ei: Doctor perbellè dicis.*

40 *Nec amplius audebant interrogare eum vlla de re.*

41 **Porro dicebat eis: Quomodo dicunt Scribæ de Meſchicho,eum eſſe filium Dauid?*

42 *Quum ipſe Dauid dicat in libro Pſalmorum: Dixit Dominus Domino meo,ſede à dextera mea,*

43 *Donec ponam hoſtes tuos ſub pedibus tuis.*

44 *Si Dauid ergo vocat eum Dominum meum:quomodo filius eius eſt?*

45 *Et audiente vniuerſo populo, dicebat diſcipulis ſuis:*

46 *Cauete à Scribis, qui volunt ambulare cum ſtolis, & amant ſalutationes in plateis, primoſque conceſſus in ſynagogis, & primos accubitus in cœnis.*

47 *Iſti deuorant domos viduarum ea occaſione quod prorogent orationes ſuas:iſti ſubibunt grauius iudicium.*

CAP. XXI.

1 *COnſpicatus autem Ieſchua diuites illos,qui coniiciebant in ærarium oblationes ſuas.*

2 *Vidit etiam viduam quamdam pauperrimam coniicientem octanas duas.*

3 *Et ait:Vere dico vobis, hæc vidua pauper coniicit pluſquam omnes.*

4 *Hi enim omnes ex eo quod redundabat eis, coniecerunt in domum oblationis Dei: hæc autem ex penuria ſua quicquid poſſidebat coniecit.*

5 ** Quumque dicerent quidam de templo, quod lapidibus pulcherrimis,oblationibuſque ornatum eſſet: dixit eis Ieſchua:*

6 *In his quæ ſpectatis, venient dies quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem,qui non deſtruatur.*

7 *Et interrogabant eum,dicentes: Doctor,quando hæc futura ſunt? & quod eſt ſignum quum hæc appropinquauerint vt fiant?*

8 *Ipſe vero dixit eis: Videte ne ſeducamini: multi ſiquidem venient in nomine meo,dicentque: ego ſum Meſchicho: & tempus illud prope eſt: ne igitur poſt eos ambulaueritis.*

9 *Quumque audieritis bella, & tumultus,ne extimeritis:futurum eſt enim vt hæc primum fiant, ſed nondum perueniet finis.*

10 *Inſurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum,*

11 *Et terræmotus ingẽtes futuri ſunt ſingulis in locis,item fames & peſtilentia, eruntque terriculamenta & expulſiones,& ſigna magna è cælo apparebunt, magnaque tempeſtates erunt.*

12 *Sed ante hæc omnia inijcient in vos manus, voſque perſequentur, & tradent vos in Synagogas, & domum vinctorum,& ſiſtent vos coram regibus, & præſidibus propter nomen meum.*

13 *Hæc autem erunt vobis teſtimonio.*

Ponite

Exo.3.6 Mat.22.44. Mar.12.36. Pſ.110.1 Mat.23.6. Mar.12.38. Sup.11. Mat.24.1. Mar.13.1 Sup.19.44.

*Ad obſeruationem Dominicæ quæ in poſt Exi. habetur.

*Ad obſeruationem Feſtiui Crucis.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

In ergo reſurrectione,cuius eorum ſit vxor? nam ſeptem habuerunt eam vxorem.

Et reſpondens ait illis Ieſus: Filij ſeculi huius nubunt & traduntur ad nuptias.

At digni habiti ſeculum illud ſ contingere & reſurrectionem ex mortuis, neque nubent, neque ducent vxores.

Neque enim mori vltrà poſſunt: æquales angelis enim ſunt,& filij ſunt Dei, reſurrectionis filij exiſtentes.

Quia vero reſurgant mortui,& Moyſes oſtendit ſecus rubum,ſicut dicit Dominum Deum Abraham,& Deum Iſaac,& Deum Iacob.

Deus autem non eſt mortuorum,ſed viuorum: omnes enim ei viuunt.

Reſpondentes autem quidam Scribarum, dixerunt: Magiſter,pulchrè dixiſti.

Nō amplius auté audebāt interrogare eū quicquā.

Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Chriſtum filium Dauid eſſe.

Et ipſe Dauid dicit in libro Pſalmorum. Dixit Dominus Domino meo,Sede à dextris meis:

Donec ponam inimicos tuos ſcabellum tuorū?

Dauid ergo Dominum illum vocat: & quomodo filius eius eſt?

Audiéte auté omni populo,dixit diſcipulis ſuis:

Attendite à Scribis volētibus ambulare in ſtolis, & amantibus ſalutationes in foris,& primas cathedras in ſynagogis,& primos diſcubitus in cœnis.

Qui deuorant domos viduarum, & ſpecie longa precantur, hi accipient maiorem damnationem.

CAP. XXI.

REſpiciens autem vidit mittentes munera ſua in gazophylacium,diuites.

Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem illuc duo minuta.

Et dixit: Verè dico vobis,quia vidua pauper hæc plus omnibus miſit.

Omnes enim hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei: hæc autem ex poſtremitate ſua omnem victum quem habuit,miſit.

Et quibuſdam dicentibus de templo, quod lapidibus pulchris & donis ornatum eſſet,dixit:

Hæc quæ videtis,venient dies,in quibus non relinquetur lapis ſupra lapidem,qui non deſtruatur.

Interrogauerunt autem illum,dicentes: Præceptor, quando igitur hæc erunt? & quod ſignum cum futurum eſt hæc fieri?

Ille autem dixit: Videte ne ſeducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes. Quia ego ſum: & tempus appropinquauit: ne ergo eatis poſt eos.

Cum autē audieritis prælia & ſeditiones ne terreamini: oportet enim hæc fieri primum, ſed non ſtatim finis.

Tunc dicebat illis: Excitabitur gens contra gentem,& regnum aduerſus regnum.

Terræmotuſque magni per loca, & fames, & peſtilentiæ erunt: terroresque & ſigna de cælo magna erunt.

Ante autem hæc omnia inijcient in vos manus ſuas, & perſequentur, tradentes in ſynagogas & cuſtodias, agentes ad reges & præſides propter nomen meum.

Continget autem vobis in teſtimonium.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

In reſurrectione ergo cuius eorum erit vxor? Siquidem ſ ptem habuerunt eam vxorem.

Et reſpondens ait illis Ieſus: Filij huius ſeculi ducunt vxores & nuptum dant,

Illi vero qui digni habebuntur ſeculo illo, & reſurrectione ex mortuis neque ducunt vxores, neque nuptū dant,

Neque enim vltra mori poſſunt. Æquales enim angelis ſunt, & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis.

Quod vero reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit iuxta rubum cum dicit Dominum Deum Abraham & deum Iſaac & Deum Iacob.

Deus autem non eſt mortuorum, ſed viuorum: omnes enim illi viuunt.

Reſpondentes autem quidam ſcribarum, dixerunt: Magiſter, bene dixiſti.

Et amplius non audebant eum quicquam interrogare.

Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Chriſtum filium eſſe Dauid,

Et ipſe Dauid dicit in libro pſalmorum: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis,

Donec poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

Dauid ergo Dominum illum vocat, & quomodo filius eius eſt?

Audiente vero cuncto populo dixit diſcipulis ſuis:

Cauete à ſcribis, qui volunt ambulare in ſtolis, & amant ſalutationes in foris, ac primas cathedras in ſynagogis, & primos diſcubitus in conuiuijs.

Qui deuorant domus viduarum, ſimulantes longas preces, hi accipient damnationem maiorem.

CAP. XXI.

REſpiciens autem vidit eos qui mittebant munera ſua in gazophylacium diuites.

Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem illuc æra minuta duo:

Et dixit: Vere dico vobis: quod vidua hæc pauper pluſquam omnes miſit.

Nam omnes hi ex eo quod ipſis exuberat miſerunt in munera Dei: hæc autem ex penuria ſua vniuerſam ſubſtantiam quam habebat, miſit.

Et quibuſdam dicentibus de templo, quod pulchris lapidibus ac donis ornatum eſſet, dixit:

Ex his quæ videtis, venient dies in quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem qui non diruatur.

Interrogauerunt autem, illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod ſignum quando iſta futura ſint?

At ille dixit: Videte ne ſeducamini. Multi enim venient ſub nomine meo, dicentes. Ie eſſe Chriſtum, & tempus inſtat. Ne igitur ſequamini illos.

Caterum cum audieritis bella & ſeditiones, nolite terreri. oportet enim prius hæc fieri, ſed non ſtatim finis.

Tunc dicebat illis: Inſurget gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum.

Et terræmotus magni erunt in ſingulis locis, & fames, ac peſtilentia, terriculamenta q̄, & ſigna de cælo magna erunt.

Sed ante hæc omnia inijcient vobis manus ſuas, & perſequentur, tradentes in conciliabula & carceres trahentes ad reges ac præſides propter nomen meum.

Continget autem vobis in teſtimonium.

Vulgat. Editio.

Ponite ergo in cordibus veſtris non præmeditari quemadmodum reſpondeatis.

Ego enim dabo vobis os & ſapiẽtiã,cui nõ poterunt reſiſtere,& contradicere oẽs aduerſarij veſtri.

Trademini autem à parentibus, & fratribus,& cognatis,& amicis, & morte afficient ex vobis.

Et eritis odio omnibus propter nomen meum.

Et capillus de capite veſtro non peribit.

In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

*Mat.24. 32. Mar.13. 14. Dã.9.27. *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Ieruſalem, tunc ſcitote quia appropinquauit deſolatio eius:

Tunc qui in Iudæa ſunt,fugiant ad montes: & qui in medio eius,diſcedant:& qui in regionibus, non intrent in eam.

Quia dies vltionis hi ſunt,vt impleantur omnia, quæ ſcripta ſunt.

Væ autem prægnantibus,& nutritienbus in illis diebus:erit enim preſſura magna ſuper terram,& ira populo huic .

Et cadent in ore gladij: & captiui ducentur in omnes gentes: & Ieruſalem calcabitur à gentibus:donec impleantur tempora nationum.

*Mat.24. 29. Mar.13. 24. Iſa.13.10 Ezec.32.7 Ioel.3.15 * Et erunt ſigna in ſole, & luna,& ſtellis, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris,& fluctuum:

Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione,quæ ſuperuenient vniuerſo orbi: nam virtutes cœlorum mouebuntur:

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna,& maieſtate.

Ro.8.23 His autem fieri incipientibus,reſpicite & leuate capita veſtra: quoniam appropinquat redemptio veſtra.

*Et dixit illis ſimilitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores:

Cum producunt iam ex ſe fructum,ſcitis quoniam iam propè eſt æſtas.

Ita & vos cum videritis hæc fieri, ſcitote quoniam prope eſt regnum Dei.

Amen dico vobis,quia non præteribit generatio hæc,donec omnia fiant.

Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Attendite autem vobis,ne fortè grauentur corda veſtra in crapula,& ebrietate,& curis huius vitæ:& ſuperueniat in vos repentina dies illa.

Tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes, qui ſedentes ſuper faciem omnis terræ.

Vigilate itaque,omni tempore orantes vt* digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis.

Erat autẽ diebus docens in tẽplo noctibus vero exiens, morabatur in monte,qui vocatur Oliueti.

Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAP. XXII.

Mar.14.1 APpropinquabat autem dies feſtus Azymorum, qui dicitur Paſcha:

Et quærebant Principes Sacerdotũ & Scribę,quomodo Ieſum interficerent:timebant vero plebem.

*Mat.26. 14. Mar.14. 10. *Intrauit autem ſatanas in Iudam, qui cognominabatur Iſcariotes,vnum de duodecim.

Et abijt,& locutus eſt cum Principibus ſacerdotum,& Magiſtratibus, quemadmodum illum traderet eis.

Tranſl. ex Syriac.

Sed reponite in corde veſtro vos non eſſe inſtruendos ad depromendum ſpiritum.(ad reddendam rationem.)

Ego enim dabo vobis os & ſapientiam illam,cui non poterunt obſiſtere omnes inimici veſtri.

Tradent autẽ vos parentes veſtri,& fratres,& propinquales,& amici veſtri, mortique adigent nonnullos ex vobis.

Et eritis exoſi omnibus propter nomen meum.

Sed pilus à capite veſtro non peribit.

Verum per patientiam veſtrã poſſidebitis animã veſtrã.

Quum autem videritis Ouriſchlem cingi ab exercitu, tunc ſcitote appropinquare vaſtationem eius.

Tunc ij qui ſunt in Iehoudea,fugiant in montem;quique intra eam ſunt,euadant:& qui ſunt in agris, non ingrediantur eam.

Nam hi ſunt dies vltionis,vt impleatur quicquid ſcriptum eſt.

Væ autem ijs quæ fuerint prægnantes, iſſque quæ lactẽtes fuerint in illis diebus: erit enim oppreſſio ingens in terra, & ira in populo iſto.

Cadentque acie gladij,& captiui abducentur in omnem regionem:& Ouriſchlem erit conculcata à gentibus, vſquequo impleantur tempora gentium.

Et erunt ſigna in ſole & luna & ſideribus,& in terra anguſtia gentium,& complosio manuum præ ſupore ſonitus maris;

Et commotio quæ ejiciet animas hominum præ timore eius quod inuaſurum eſt terram:& commouebuntur virtutes cœlorum.

Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa magnaq; gloria.

Quum autem hæc incipient fieri,bono animo eſtote,& attollite capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra.

Porrò dicebat eis parabolam: Videte ficum & omnes arbores. *Ad Veſperam Dominic. ex poſt Feſtum Crucis.

Quæ quum pullulauerint,ſtatim ex eis intelligitis propè eſſe æſtatem.

Ita & vos quum videritis hæc fieri, ſcitote propè eſſe regnum Dei.

Amin dico vobis,haud quaquam præterierit generatio iſta,quouſq; hæc omnia fiant.

Cælum & terra tranſibunt,verba autem mea minimè tranſibunt.

Cauete autem vobis ipſis nequando grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, & ſolicitudine ſæculi, & repentè vobis ſuperueniat dies ille:

Nam inſtar laquei illaqueabit eos omnes,qui habitant in ſuperficie vniuerſæ terræ.

Vigilate igitur omni tempore,& orate,vt digni habeamini qui effugiatis hæc quæ futura ſunt, & conſiſtatis coram Filio hominis.

Interdiu autem docebat in templo; noctu vero exiens, pernoctabat in monte,qui vocatur Deſcendentium.

Et totus populus manè veniebant ad eum in templum, vt audirent ſermonem eius.

CAP. XXII.

APpropinquabat autem feſtum Azymorum, quod vocatur Pezcho. *Ad veſperam Feriæ vj. Crucifixionis.

Et quærebant Principes ſacerdotum & Scriba quomodo trucidarent eum:timebant enim à populo.

Introiuit autem Satanas(aduerſarius*) in Iehoudam vocatum Secarioute qui erat è numero duodecim,*

Et abiens collocutus eſt cum Principibus ſacerdotum & ſcribis & Magiſtris militiæ templi,vt ipſis eum proderet.

Transl. B. Ariæ Mont.

Ponite ergo in corda vestra non præmeditari defendi.

Ego enim dabo vobis os & sapiẽtiã, cui nõ poterũt cõtradicere neq; resistere, oẽs aduersãtes vobis.

Trademini autem & à parentibus, & fratribus, & cognatis & amicis, & morte afficient ex vobis.

Et eritis exosi ab omnibus propter nomẽ meũ.

Et capillus de capite vestro non peribit.

In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Cum autẽ videritis circundatã ab exercitibus Hierusalem, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius.

Tunc qui in Iudæa, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam.

Quia dies vltionis hi sunt, impleri omnia scripta.

Væ autem in vtero habentibus, & lactantibus in illis diebus: erit enim necessitas magna super terram, & ira in populo hoc.

Et cadent ori gladij, & captiui ducentur in omnes gentes: & Hierusalem erit calcata à gentibus, donec impleantur tempora gentium.

Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terra pressura gentium in determinatione resonante mari, & fluo.

Exanimatis hominibus præ timore & expectatione inuadentium inhabitata: nam virtutes cælorum mouebuntur.

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate & gloria multa.

Incipientibus autem his fieri, respicite & leuate capita vestra: quoniam appropinquat redemptio vestra.

Et dixit similitudinem illis: Videte ficum, & omnes arbores.

Cum protulerint iam, videntes à vobisipsis agnoscitis quoniam iam propè æstas est.

Ita & vos cum videritis hæc facta, scitote quoniam prope est regnum Dei.

Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.

Cœlum & terra transibunt, at verba mea non transibunt.

Attendite autem vobis ipsis, ne fortè grauentur vestra corda in crapula, & ebrietate, & curis vitalibus, & repentina in vos superueniat dies illa.

Tanquam laqueus enim superueniet in omnes sedentes super faciem omnis terræ.

Vigilate itaque in omni tempore rogantes, vt digni habeamini effugere illa omnia futura fieri, & stare ante filium hominis.

Erat autem diebus in templo docens, at noctibus exiens morabatur in monte vocato Oliuarũ.

Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAP. XXII.

APpropinquabat autem festum Azymorum dictum Pascha.

Et quærebant principes Sacerdotũ & Scribę hoc, quomodo tollerent eum, timebant enim plebem.

Intrauit autem Satanas in Iudam cognominatum Iscarioten, existentem ex numero duodecim.

Et abiens collocutus est principibus Sacerdotum, & magistratibus hoc, quomodo illum traderet eis:

Transl. Eraſm Roterod.

Habete igitur ſixum in cordibus veſtris, non eſſe præmeditandam defenſionem,

Nam ipſe dabo vobis os & ſapientiam, cui non poterunt cõtradicere, neq; reſiſtere omnes qui aduerſantur vobis.

Trademini autem etiam à parentibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficient qui ſunt ex vobis.

Et eritis enuiſi omnibus propter nomen meum.

Et pilus de capite veſtro non perit.

Per patientiam veſtram poſſidete animas veſtras.

Cum autem videritis circundari ab exercitibus Hieroſolymam, tunc ſcitote, quod immineat deſolatio eius.

Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, diſcedant. & qui in regionibus, non intrent in eam:

Quia dies vltionis hi ſunt, vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt.

Væ autem pregnantibus & mamma nutrientibus in illis diebus. Erit enim afflictio magna ſuper terram, & ira in populo hoc.

Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hieruſalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora gentium.

Et erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis, & in terris anxietas gentium per deſperationem, reſonante mari & fluctu,

Exarabeſcentibus hominibus præ timore, & expectatione eorum quæ ſuperuenient orbi terrarum. Nam virtutes cœlorum mouebuntur.

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate & gloria magna.

His autem fieri incipientibus, ſuſpicite & attollite capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra.

Et dixit illis ſimilitudinem: Videte ficum & omnes arbores,

Cum protrudunt iam gemmas, cernentes ex vobis ipſis ſcitis, quod iam inſtet æſtas.

Ita & vos cum videritis hæc fieri, ſcitote quod inſtet regnum Dei.

Amen dico vobis, non præteribit ætas hæc, antequam omnia facta fuerint.

Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Cauete autem vobis, ne quando grauentur corda veſtra crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, ſubitusq; vobis ingruat dies ille.

Tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes qui ſedent ſuper faciem totius terræ.

Vigilate itaque omni tempore, deprecantes, vt liceat vobis effugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis.

Docebat autem interdiu in templo, noctu vero exiens diuerſabatur in monte qui vocatur olivarum.

Et omnis populus diluculo veniebat ad eum, vt in templo audiret eum.

CAP. XXII.

INſtabat autem dies feſtus azymorum, qui dicitur paſcha.

Et quærebant principes ſacerdotum & ſcribæ, quomodo eum interficerent, timebant enim plebem.

Intrauit autem ſatanas in Iudam, cui cognomen erat Iſcariotes, qui erat e numero duodecim.

Abijt & locutus eſt cum principibus ſacerdotum ac magiſtratibus, quemadmodum illum traderet eis.

Vulgat. Editio.

Et gauiſi ſunt,& pacti ſunt pecuniam illi dare.
Et ſpopondit. Et quærebat oportunitatem vt traderet illum ſine turbis.
Venit autem dies Azymorum,in qua neceſſe erat occidi Paſcha.
Et miſit Petrum,& Ioannem,dicens:Euntes parate nobis paſcha,vt manducemus.
At illi dixerunt:Vbi vis paremus?
Et dixit ad eos:Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem,occurret vobis homo quidã amphoram aquæ portans:ſequimini eum in domũ, in quã intrat,
Et dicetis patrifamilias domus:Dicit tibi Magiſter:Vbi eſt diuerſorium,vbi paſcha cum diſcipulis meis manducem?
Et ipſe oſtendet vobis cœnaculum magnum ſtratum,& ibi parate.
Euntes autem inuenerunt ſicut dixit illis,& parauerunt Paſcha.
* Mat.26. 20. Mar.14. 17. * Et cum facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo.
Et ait illis: Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum,antequam patiar.
Dico enim vobis,quia ex hoc non manducabo illud,donec impleatur in regno Dei.
Et accepto calice gratias egit,& dixit: Accipite, & diuidite inter vos.
Dico enim vobis,quod non bibam de generatione vitis,donec regnum Dei veniat.
*1.Cor.11. 24. * Et accepto pane gratias egit,& fregit,& dedit eis,dicens:Hoc eſt corpus meum,quod pro vobis datur:hoc facite in meam commemorationem.
Similiter & calicem,poſtquam cœnauit,dicens: Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo,qui pro vobis fundetur.
*Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.
*Mat.26. 21. Mar.14. 20. Io.13.21. Et quidẽ Filius hominis,*ſecũdũ quod definitũ eſt,vadit:verũtamẽ væ homini illi,perquẽ tradetur
*Pſ.40.10 Et ipſi cœperunt quærere inter ſe, quis eſſet ex eis,qui hoc facturus eſſet.
Facta eſt autem & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior.
Mat.20. 25. Mar.10. 42. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum:& qui poteſtatem habent ſuper eos,benefici vocantur.
Vos autem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.
Nam quis maior eſt,qui recumbit,an qui miniſtrat?nonne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum,ſicut qui miniſtrat:
Vos autem eſtis,qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis:
Et ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum,
Vt edatis,& bibatis ſuper menſam meam in regno meo: & ſedeatis ſuper thronos iudicantes duodecim tribus Iſrael.
Ait autem Dominus:Simon,Simon,ecce ſatanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum:
Ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua:& tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.
Qui dixit ei:Domine, tecum paratus ſum & in carcerem,& in mortem ire.
*Mat.26. 34. Mar.14. 30. * At ille dixit:Dico tibi Petre,non cantabit hodie gallus,donec ter abneges noſſe me. Et dixit eis:
*Mat.10. 9. * Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calceamentis,numquid aliquid defuit vobis?

Tranſl. ex Syriac.

Et gauiſi ſunt,ac pacti ſunt ſe daturos ei pecuniam.
Et ſpopondit eis:quærebatque ſibi opportunitatem, vt proderet eum ipſis abſque turba.
Aduenit autem dies Azymorum,in qua moris erat mactari Pezcho.
Et miſit Ieſchua Kipho & Iouchanon,dixitque eis: Ite parate nobis Pezcho,vt manducemus.
Ipſi verò dixerunt ei:Vbi vis paremus?
Dixit eis:Ecce quum introieritis in ciuitatem,occurret vobis vir bajulans hydriam aquæ, abite poſt eum.
Et quò loci ingredietur,dicite Domino domus:Magiſter noſter ait:Ubi nam eſt domus conuiuij(diuerſorium) vbi edam Pezcho cum diſcipulis meis?
Et ecce hic oſtendet vobis cœnaculum domus conuiuij, illic parate.
Profecti itaque inuenerunt prout dixerat eis, & parauerunt Pezcho.
Quumque adeſſet conſtitutum tempus,veniens Ieſchua diſcubuit,& duodecim Apoſtoli cum eo.
Et dixit eis:Deſiderio deſideraui hoc Pezcho manducare vobiſcum priuſquam patiar.
Dico enim vobis, me non amplius comeſturum illud, quouſque compleatur in regno Dei.
Et accepit calicem,& gratias egit, ac dixit: Accipite hoc,& diuidite inter vos:
Dico enim vobis, me non bibiturum de generatione vitis,donec veniat regnum Dei.
Et accepit panem, & gratias egit, fregitque, & dedit eis:& ait:Hoc eſt corpus meum quod pro vobis traditur: hoc facite in mei memoriam.
Similiter etiam de calice poſtquàm cœnaſſent, dixit: Hic eſt calix teſtamenti noui in ſanguine meo,qui pro vobis effunditur.
Verumtamen ecce manus eius qui prodit me,eſt in menſa.
Et Filius hominis abit prout definitum eſt: verumtamen væ homini illi, cuius manu proditur.
Cœperunt autem diſquirere inter ſe, quiſnam eſſet ex eis qui hoc patraturus eſſet.
Exſtitit autem etiam contentio inter eos, quiſnam inter eos eſſet maior.
Ipſe autem Ieſchua dixit eis: Reges gentium ſunt Domini earum:quique poteſtatem in eas habent,benefici vocantur.
Vos verò non item: ſed qui maximus eſt inter vos, ſit quaſi minimus:& qui princeps eſt,ſit tanquam miniſter.
Uter enim maior eſt ille qui accumbit,an ille qui miniſtrat?nonne eſt ille qui accumbit? At ego ſum inter vos,ſicut ille qui miniſtrat.
Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis:
Et ego promitto vobis,prout promiſit mihi Pater meus, regnum;
Vt edatis & bibatis in menſa regni mei:& ſedeatis ſuper thronos,ac iudicetis duodecim tribus Iſraël.
Porrò dixit Ieſchua:Schemeoun,ecce Satanas poſtulat vt ventilet vos ſicut triticum:
Ego verò rogaui pro te,ne deficiat fides tua: quin & tu quo tempore conuerſus fueris,tum confirma fratres tuos.
Lectio nibilis Feria ſexta Crucifixionis.
Schemeoun autem dixit ei:Domine mi, tecum paratus ſum,& ad domum vinctorum(carcerem,) & ad mortẽ.
Dixit ei Ieſchua:Dico tibi Schemeoun, nõ cantaturum hodie gallum,vſquedum ter negaueris,me tibi haud notum eſſe. Item dixit eis:
Quando miſi vos abſq; marſupijs, & peris, calceiſque,num quid defuit vobis?

Transl. B. Ariæ Mont.

Et gauisi sunt,& pacti sunt illi argentum dare.
Et spopondit, & quærebat oportunitatem ad tradendum illum eis sine turba.
Venit autem dies Azymorum, in qua oportebat occidi Pascha.
Et misit Petrum,& Ioannem,dicens:Euntes parate nobis Pascha,vt manducemus.
Illi autem dixerunt ei: Vbi vis paremus?
Is aût dixit eis:Ecce introeũtibus vobis in ciuitatem,occurret vobis homo amphoram aquæ portans:sequimini eum in domum quò intrat.
Et dicetis patrifamilias domus:Dicit tibi Magister,Vbi est diuersorium,vbi Pascha cum discipulis meis manducem?
Et ipse vobis ostendet cœnaculum magnum stratum: ibi parate.
Euntes autem inuenerunt sicut dixit illis,& parauerunt Pascha.
Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.
Et ait ad eos : Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum,ante me pati.
Dico enim vobis, quia non amplius non manducabo ex eo,donec impleatur in regno Dei.
Et accipiens calicem,gratias agens dixit: Accipite hoc,& diuidite vobismetipsis:
Dico enim vobis,quod non bibam de generatione vitis,donec regnum Dei veniat.
Et accepiens panem gratias agens, fregit,& dedit eis,dicens:Hoc est corpus meu,quod pro vobis datũ:hoc facite in meam commemorationem.
Similiter & calicem post cœnatle,dicens:Hic calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effusus.
Verumtamen ecce manus tradentis me cum me in mensa.
Et quidé Filius hominis, vadit secũdũ definitũ: verumtamen vę homini illi,per quem tradetur.
Et ipsi cœperunt conquirere apud seipsos, hoc, quis nam esset ex eis hoc futurus facere.
Facta est autem & contentio in eis, quis eorum videretur esse maior.
Is autem dixit eis: Reges gentium dominantur eorum,& potestatem habentes ipsorum, benefici vocantur.
Vos autem non sic:sed qui maior in vobis, fiat sicut iunior: & qui præcellor , sicut ministrator.

Quis enim maior, recumbens an ministrans? nonne recumbens? ego autem in medio vestrum sicut ministrans.
Vos autem estis permanentes cum me in tentationibus meis:
Et ego disponо vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum:
Vt edatis,& bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.
Ait autem Dominus:Simon,Simon,ecce Satanas expetiuit vos ad cribrandum sicut triticum.
Ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua.& tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.
Is autem dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem,& in mortem ire.
Ille autem dixit:Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus,priusquàm ter abneges nosse me.

Et dixit eis: Quando misi vos sine sacculo,& pera. & calceamentis,nũquid aliquo defecti estis?

Transl. Erasm. Roterod.

Et gauisi sunt,ac pacti sunt pecuniam illi se daturos.
Et ille spopondit,quærebatque opportunitatem, vt traderet illum illis sine turba.
Venit autem dies azymorum in qua necesse erat immolari pascha.
Et misit Petrum ac Iohannem,dicens: Euntes parate nobis pascha vt edamus.
At illi dixerunt ei: Vbi vis paremus?
Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem occurret homo,vas aquæ testaceum portans, sequimini eum in domum in quam intrat,
Et dicetis patrifamiliás edium: Dicit tibi magister: Vbi est diuersorium, vbi pascha cum discipulis meis edam?
Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum,ibi parate.
Euntes autem inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha.
Et cum iam esset tempestiuum, accubuit: ac duodecim apostoli cum eo.
Et ait illis: Desiderio desideraui hoc pascha comedere vobiscum ante quàm patiar.
Dico enim vobis, post hac non edam vltra ex eo, donec compleatur in regno Dei.
Et accepto poculo,gratias egit,ac dixit: Accipite hoc & diuidite inter vos:
Dico enim vobis,quod non bibam de fructu vitis, donec regnum Dei veniat.
Et accepto pane, cum gratias egisset, fregit, ac dedit eis,dicens:Hoc est corpus meum,quod pro vobis datur, hoc facite in mei recordationem.
Similiter & poculum postquam cœnauit, dicens: Hoc poculum,nouum testamentum per sanguinem meum, qui pro vobis effunditur.
Verumtamen ecce manus prodentis me mecum est in mensa.
Et filius quidē hominis secundū quod definitum est,vadit.veruntamen vę homini illi per quem proditur.
Et ipsi cœperunt quærere inter sese , quinam esset ex ipsis,qui hoc facturus esset.
Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.
Dixit autem eis:Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas,benefici vocantur.
Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut iunior:& qui princeps est,sicut qui ministrat.
Nam vter maior est, qui accumbit, an qui ministrat? Nonne qui accumbit? At ego in medio vestrûm sum, vt qui ministrat.
Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus.
Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum;
Vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeatis super thronos,iudicantes duodecim tribus Israel.
Ait autem Dominus:Simon Simon, ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum.
Sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.
At ille dixit ei:Domine,tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire.
At ille dixit: Dico tibi Petre, non canet hodie gallus, priusquàm ter abneges te nosse me.
Et dixit eis : Quando misi vos sine sacculo & pera & calceamentis, num quid defuit vobis?

Transl. B. Ariæ Mont.

Illi autem dixerunt: Nihil. Dixit ergo: eis ſed & nũc habens ſacculum, tollat, ſimiliter & peram: non habens, vendet tunicam ſuam, & emet gladium.

Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc ſcriptum oportet impleri in me, hoc. Et cum exlegibus reputatus eſt: etenim quæ de me, finem habent.

Illi autem dixerunt: Domine, ecce gladij hic duo. Ille autem dixit eis: Satis eſt.

Et egreſſus, ibat ſecundum conſuetudinem in montem Oliuarum: ſecuti ſunt autem illum & diſcipuli eius:

Factus autem ad locum, dixit illis: Orate non intrare in tentationem.

Et ipſe auulſus eſt ab eis tanquam lapidis iactum, & ponens genua orabat,

Dicens: Pater, ſi vis transferre calicem iſtum à me: veruntamen non voluntas mea, ſed tua fiat.

Apparuit autem ei Angelus de cælo confortans eum. Et factus in agonia intentius orabat.

Factus eſt autem ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentes in terram.

Et reſurgens ab oratione, veniens ad diſcipulos, inuenit eos dormientes præ triſtitia.

Et ait illis: Quid dormitis? reſurgentes orate, vt non intretis in tentationem:

Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & dictus Iudas, vnus duodecim antecedebat eos, & appropinquauit Ieſu oſculari eum. Hoc enim ſignũ dederat ipſis: Quemcumque oſculatus fuero, ipſe eſt.

At Ieſus dixit illi: Iuda, oſculo filium hominis tradis?

Videntes autem qui circa ipſum futurum, dixerunt ei: Domine, ſi percutiemus in gladio?

Et percuſſit vnus quidam ex illis ſeruum Sacerdotum, & amputauit eius auriculam dexteram.

Reſpondens autem Ieſus, ait: Sinite vſque huc, & tangens auriculam eius ſanauit eum.

Dixit autem Ieſus ad accedentes ad ſe, principes Sacerdotũ & magiſtratus templi, & ſeniores: Quaſi ad latronem exiſtis cum gladijs & lignis?

Quotidie exiſtente me cum vobis in templo, non extendiſtis manus in me: ſed hæc veſtra eſt hora, & poteſtas tenebrarum.

Comprehendentes autem eum, duxerunt, & induxerunt ad domum principis Sacerdotum. At Petrus ſequebatur à longe.

Accendentibus autem ignem in medio aulæ, & circumſedentibus illis, ſedebat Petrus in medio eorum.

Videns autem eum ancilla quædam ſedentem ad lumen, & attente intuita eum, dixit. Et hic cum illo erat.

Is autem negauit eum, dicens: Mulier non noui illum.

Et poſt puſillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. At Petrus ait, Homo, non ſum.

Et interſiante quaſi hora vna, alius quidam affirmabat, dicens: In veritate & hic cum illo erat: etenim Galilæus eſt.

Ait autem Petrus: Homo, non noui quid dicis. & continuo adhuc loquente illo, cantauit gallus.

Et conuerſus Dominus, reſpexit Petrum. & recordatus eſt Petrus verbi Domini, ſicut dixerat ei, Quia prius gallum cantare, negabis me ter.

Et egreſſus Petrus fleuit amare.

Et viri tenẽtes Ieſum, illudebant ei, cædentes.

Transl Eraſm. Roterod.

At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet ſaculum tollat, ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium.

Dico enim vobis: quoniam adhuc hoc quod ſcriptum eſt, oportet perfici in me: & cum iniquis deputatus eſt. Etenim ea quæ ſunt de me, finem habent.

At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis eſt.

Et egreſſus ibat, vt erat ſolitus, in montem oliuarum, ſecuti ſunt autem illum & diſcipuli.

Et cum peruenisſet ad locum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem.

Et ipſe auulſus eſt ab eis fermè ad iactum lapidis poſitiſq; genibus orabat,

Dicens: Pater, ſi vis, transfer poculum hoc à me. Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat.

Apparuit autem illi angelus de cœlo corroborans eum. Et correptus angore prolixius orabat.

Et erat ſudor eius ſicut gutæ ſanguinis decurrentes in terram.

Et cum ſurrexiſſet à deprecatione, veniſſetq; ad diſcipulos ſuos, reperit eos dormientes præ mœſtitudine.

Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem.

Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & qui vocabatur Iudas, vnus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Ieſu, vt oſculareture eum,

Ieſus autem dixit illi: Iuda, oſculo filium hominis prodis?

Videntes autem hi qui circa ipſum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, percutiemus ne gladio?

Et percuſſit vnus ex illis ſeruum principis ſacerdotum, & amputauit auriculam eius dextram.

Reſpondens autem Ieſus, ait: Sinite huc vſque. Et cum tetigiſſet auriculam eius ſanauit eum.

Dixit autem Ieſus ad eos qui venerant ad ſe principes ſacerdotum ac magiſtratus templi & ſeniores: Quaſi ad latronem exiſtis cum gladijs ac fuſtibus?

Cum quotidie vobiſcum fuerim in templo, non extendiſtis manus in me. Sed hæc eſt hora illa veſtra & poteſtas tenebrarum.

Comprehenſum autem eum duxerunt, & induxerunt in domum principis ſacerdotum. Petrus vero ſequebatur eminus.

Cum autem accendiſſent ignem in medio aulæ, atque vnà conſediſſent, ſedit & Petrus inter illos.

Quem cum vidiſſet ancilla quædam ſedentem ad lumen, defixis in illum oculis, dixit: Et hic cum illo erat.

At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, non noui illum.

Et poſt puſillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: Homo, non ſum.

Et interuallo interieto fere hora vnius alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus eſt.

Et ait Petrus: Homo, neſcio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus.

Et conuerſus dominus, intuitus eſt Petrum. Et recordatus eſt Petrus ſermonis domini, quomodo dixerat ipſi: priuſquam gallus cecinerit, ter me negabis.

Et egreſſus foras Petrus fleuit amare.

Et viri qui tenebant Ieſum, illudebant ei, cædentes,

Vulgat. Editio.

Et velauerunt eum,& percutiebãt faciem eius & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, quis est,qui te percussit?

Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

*Et vt factus est dies, conuenerunt senatus plebis, & principes sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus,dic nobis.

Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi:

Si autem & interrogauero, non respondebitis mihi, neque dimittetis.

Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei.

Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis,quia ego sum.

At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? ipsi enim audiuimus de ore eius.

CAP. XXIII.

ET surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum.

Cœperunt autem illum accusare,dicentes: Hũc inuenimus subuertentem gentem nostram, *& prohibentem tributa dare Cæsari: & dicentem se Christum regem esse.

* Pilatus autem interrogauit eum,dicens: Tu es rex Iudæorum? At ille respondens ei,ait: Tu dicis.

Ait autem Pilatus ad Principes sacerdotum, & turbas: Nihil inuenio causæ in hoc homine.

At illi inualescebant, dicentes: Commouet populum,docens per vniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa vsque huc.

Pilatus autem audiens Galilæam,interrogauit si homo Galilæus esset.

Et vt cognouit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Ierosolymis erat illis diebus.

Herodes autem viso Iesu,gauisus est valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audierat multa de eo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.

Interrogabat autem eum in multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat.

Stabant autem Principes sacerdotum,& Scribæ constanter accusantes eum.

Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum.

Et facti sunt amici Herodes, & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad inuicem.

Pilatus autem conuocatis Principibus sacerdotum,& Magistratibus,& plebe.

Dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum,& ecce ego coram vobis interrogans, *nullam causam inueni in homine isto ex his,in quibus eum accusatis:

Sed neque Herodes: nam remisi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum est ei.

Emendatum ergo illum dimittam.

Necesse autem habebat dimittere eis per Diem festum, vnum.

Exclamarunt autem vniuersa turba, dicentes: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam,

Qui erat propter seditionem quandam factam in ciuitate,& homicidium,missus in carcerem.

Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Iesum.

At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

Transl. ex Syriac.

Et obuoluebant eum, ac percutiebant eum in faciem ipsius,dicentes: Vaticinare quis te percussit.

Aliaq; quã plurima blasphemabant ac dicebãt in eũ.

* *Quumque illuxisset, congregati sunt Seniores, & Principes,& Scribæ,& suo duxerunt eum in domum congregationis suæ. Et inquiunt ei: Si tu es ille Meschicho, dic nobis.*

Dixit eis: Si dixero vobis,non credetis mihi.

Quod si interrogauero vos, nec dabitis mihi responsum,nec dimittetis me.

Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens à dextera virtutis Dei.

Dicunt autem omnes: Tu es ergo Filius Dei? ait illis Ieschua: Vos dicitis,quia ego sum.

Dicunt: Quid amplius requiruntur nobis testes? nos enim audiuimus ex ore ipsius.

CAP. XXIII.

ET surrexit omnis cœtus eorum, & adduxerunt eum ad Pilatum.

Cœperunt eum accusare, dicentes: Istum inuenimus seducentem gentem nostram, & vetantem argentum capitatim dari Cæsari: & dicentem de seipso, se esse regem illum Meschicho.

Pilatus autem interrogauit eum, & dixit ei: Tune es Rex ille Ithoudæorum? Ait illi: Tu dixisti.

Et dixit Pilatus Principibus sacerdotum turbæ: Nullam inuenio occasionem aduersus hominem istum.

At illi clamabant & dicebant: Conturbat gentem nostram dum docet per vniuersam Ithoudæam exorsus à Galilea huc vsque.

Pilatus vero quum audisset nomen Galilææ, interrogauit, num vir Galilæus esset.

Quumq; cognouisset eum ad potestatem Heroudis pertinere, remisit eum ad Heroudem, propterea quod in Ourischlem esset in illis diebus.

Heroudes autem quum vidisset Ieschua, gauisus est vehementer: desiderabat enim eum videre à multo tempore, eò quòd audierat de eo quamplurima, sperabatq; se signum aliquod ab eo visurum.

Et sermonibus multis interrogauit eum. Ieschua verò nullum ei responsum dedit.

Stabant autem Principes sacerdotum, & Scribæ, ac pertinaciter accusabant eum.

Heroudes verò despicatui eum habuit ipse & milites eius: quumq; illusisset ei, induit eum veste coccinea, & remisit eum ad Pilatum.

Et eo ipso die facti sunt amici Pilatus, & Heroudes inter sese: inimicitia enim fuerat antea inter eos.

Conuocauit autem Pilatus Principes sacerdotum, & Magistratus populi,

Et ait illis: Obtulistis mihi hunc hominem, vt qui pervertat populum vestrum, & ecce ego interrogans eum diligenter in conspectu vestro nullamq; causam inueni in viro isto ex omnibus quibus detulistis eum.

Sed ne Heroudes quidem: ipsum enim remisi ad eum, & ecce nihil dignum morte factum est ei.

Eum igitur castigabo, dimittamque.

Mos enim erat dimittendi ei vnum in Festo.

Exclamauit autem vniuersa turba, & ait: Tolle hunc, & dimitte nobis Bar-Abba,

Qui quidem propter seditionem & cædem factam in ciuitate, coniectus fuerat in domum vinctorum.

Rursum autem allocutus est eos Pilatus, dum vellet dimittere Ieschua.

Illi verò vociferabantur, dicentes: Crucifige eum, crucifige eum.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et obuoluentes eum,percutiebãt eius faciem,& interrogabant eum,dicentes: Prophetiza, quis eſt percutiens te?

Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum.

Et vt factus eſt dies, coactus eſt ſenatus plebis, principes Sacerdotumque & ſcribæ: & duxerunt illum in concilium ſuum,

Dicentes:Si tu es Chriſtus,dic nobis. Ait autem illis:Si vobis dixero,non credetis.

Si autem & interrogauero, non reſpondebitis mihi,aut dimittetis.

Ex nunc erit filius hominis ſedens à dexrris virtutis.

Dixerunt autẽm omnes: Tu ergo es filius Dei?is autem ad eos ait:Vos dicitis,quia ego ſum.

Illi autem dixerunt: Quid adhuc opus habemus teſtimonio?ipſi enim audiuimus de ore eius.

CAP. XXIII.

ET ſurgens omnis multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum.

Cœperunt autem accuſare illum,dicentes:Hũc inuenimus ſubuertentem gentem,& prohibentem Cæſari tributa dare,dicentem ſe Chriſtum regem eſſe.

At Pilatus interrogauit eum,dicens:Tu rex Iudæorum?ille autem reſpondens ei,ait: Tu dicis.

At Pilatus dixit ad principes Sacerdotum, & turbas:Nullam inuenio cauſam in homine hoc.

Illi autem inualeſcebant, dicentes, Quia commouet populum,docens per vniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa vſque huc.

Pilatus autem audiens Galilæam,interrogauit ſi homo Galilæus eſſet,

Et cognoſcens quod de poteſtate Herodis eſſet, remiſit eum ad Herodem, exiſtentem & ipſum in Hieroſolymis in illis diebus.

At Herodes videns Ieſum, gauiſus eſt valde: erat enim volens ex multo videre eum, propter audire multa de eo: & ſperabat aliquod ſignum videre ab eo factum.

Interrogabat autem eum in ſermonibus multis: ipſe autem nihil reſpondebat illi.

Stabant autem principes Sacerdotum & Scribæ conſtanter accuſantes eum.

Nihil faciens autem illum Herodes cum exercitibus ſuis,& illudens,amiciens eum veſtem ſplendidam,remiſit eum Pilato.

Facti ſunt autem amici hicque Pilatus & Herodes in ipſa die cum inuicem: præexiterant enim in inimicitia exiſtentes ad ſeipſos.

Pilatus autem conuocans principes ſacerdotum,& magiſtratus,& populum,

Dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hominem hunc auertentem populum,& ecce ego coram vobis interrogans,nullam inueni in homine iſto cauſam, quorum accuſatis aduerſus eum.

Sed neque Herodes: remiſi enim vos ad illum, & ecce nihil dignum morte eſt actum ei.

Caſtigans ergo illum dimittam.

Neceſſe aũt habebat dimittere eis per feſtũ, vnũ.

Exclamarunt autem vniuerſa turba, dicentes: Tolle hunc,dimitte autem nobis Barabbam:

Qui erat propter ſeditionem quandam factam in ciuitate,& homicidium,miſſus in carcerem.

Iterum ergo Pilatus adlocutus eſt, volens dimittere Ieſum.

Illi autem ſuclamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

Transl. Eraſm. Roterod.

64 *Et cum circumtexiſſent eum,percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicentes: Vaticinare: Quis eſt ille qui te percuſſit?*

65 *Et alia multa conuiciantes dicebant in eum.*

66 *Atque vt illuxit,conuenerunt ſeniores plebis & principes ſacerdotum & ſcribæ,& duxerunt illum in concilium ſuum,dicentes:Num tu es ille Chriſtus? dic nobis.*

67 *Et ait illis:Si vobis dixero,non credetis,*

68 *Quod ſi etiam interrogauero,non reſpondebitis mihi, neque dimittetis.*

69 *Ex hoc tempore erit filius hominis ſedens à dextris virtutis Dei.*

70 *Dixerunt autem omnes:Tu ergo es filius Dei? Qui ait: vos dicitis me eſſe.*

71 *At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimonium? Ipſi enim audiuimus ex ore ipſius.*

CAP. XXIII.

1 *ET ſurgens vniuerſa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum.*

2 *Cœperunt autem illum accuſare, dicentes:Hunc deprehendimus euertentem gentem,ac vetantem tributa dare Cæſari,dicentem ſe Chriſtum regem eſſe.*

3 *Pilatus autem interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorum? At ille reſpondens illi ait: Tu dicis.*

4 *Ait autem Pilatus ad principes ſacerdotum & turbas: Nihil inuento noxii in hoc homine.*

5 *At illi inualeſcebant,dicentes:Commouet populum docens per vniuerſam Iudæam,exorſus à Galilæa vſque ad hunc locum.*

6 *Pilatus autem audita mentione Galilææ, interrogauit, num homo,Galilæus eſſet.*

7 *Et vt cognouit, quod ad Herodis ditionem pertineret, remiſit eum ad Herodem,qui & ipſe Hieroſolymis erat per id tempus.*

8 *Herodes autem viſo Ieſu,gauiſus eſt valde. Tenebatur enim multo iam tempore cupiditate videndi illum, eo quod audiret multa de eo, & ſperabat ſe ſignum aliquod viſurum ab eo fieri.*

9 *Interrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil illi reſpondebat.*

10 *Stabant autem principes ſacerdotum & ſcribæ acriter accuſantes eum.*

11 *Spreuit autem illum Herodes cum exercitibus ſuis, cumq; illuſiſſet indutum veſte ſplendida remiſit ad Pilatum.*

12 *Et facti ſunt amici inter ſeſe Pilatus & Herodes in eodem die,nam antea ſimultas inter eos intercefferat.*

13 *Pilatus autem conuocatis principibus ſacerdotum, & magiſtratibus,ac plebe,*

14 *Dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem, quaſi auertentem populum:& ecce ego coram vobis interrogãs, nullum crimen inueni in homine iſto ex his de quibus accuſatis eum:*

15 *Sed ne Herodes quidem,nam remiſi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei.*

16 *Caſtigatum ergo illum dimittam.*

17 *Neceſſe autem habebat dimittere eis in feſto vnum.*

18 *Exclamauit autem ſimul vniuerſa turba,dicens: Tolle hunc,& dimitte nobis Barrabam:*

19 *Qui erat propter ſeditionem quandam factam in ciuitate & homicidium conieclus in carcerem.*

20 *Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos,volens dimittere Ieſum.*

21 *At illi clamabant,dicentes: Crucifige, crucifige eum.*

Vulgat. Editio.

In reſurrectione,ergo cuius eorum erit vxor? ſiquidem ſeptem habuerunt eam vxorem.

Et ait illis Ieſus: Filij huius ſeculi nubunt, & traduntur ad nuptias.

Illi vero,qui digni habebuntur ſeculo illo & reſurrectione ex mortuis, neque nubent,neque ducent vxores.

Neque enim vltrà mori poterunt:æquales enim Angelis ſunt,& filij ſunt Dei:cum ſint filij reſurrectionis.

Quia vero reſurgant mortui,& Moyſes oſtendit ſecus rubum,*ſicut dicit Dominum Deum Abraham,& Deum Iſaac,& Deum Iacob. *Exo.3.6

Deus autem non eſt mortuorum, ſed viuorum: omnes enim viuunt ei.

Reſpondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei:Magiſter,bene dixiſti.

Et amplius non audebãt eũ quicquã interrogare.

Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Chriſtum filium eſſe Dauid?

Et ipſe Dauid dicit in libro Pſalmorum:* Dixit Dominus Domino meo,ſede à dextris meis, *Mat.22. 44. Mar.12. 36. Pſ.109.1

Donec ponã inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuorũ?

Dauid ergo Dominum illum vocat:& quomodo filius eius eſt?

Audiẽte autẽ omni populo,dixit diſcipulis ſuis:

*Attendite à Scribis,qui volũt ambulare in ſtolis,& amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſynagogis,& primos diſcubitus in cõuiuiis *Mat.23. 6. Mar.12. 38. Sup.11.

Qui deuorant domos viduarum, ſimulantes longam orationem: Hi accipient damnationem maiorem.

CAP. XXI.

REſpiciens autem vidit eos, qui mittebant munera ſua in gazophylacium,diuites. Mar.12. 41.

Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo.

Et dixit:Verè dico vobis,quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes milit.

Nam omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei:hæc autem ex eo, quod deeſt illi, omnem victum ſuum, quem habuit,miſit.

Et quibuſdam dicentibus de templo, quod bonis lapidibus,& donis ornatum eſſet,dixit:

Hæc quæ videtis,*veniẽt dies,in quibus non relinquetur lapis ſupra lapidem,qui non deſtruatur. *Mat.24. 2. Mar.13.1 Sup.19. 44.

Interrogauerunt autem illum,dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod ſignum cum fieri incipient?

Qui dixit: Videte ne ſeducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes:quia ego ſum:& tempus appropinquauit: nolite ergo ire poſt eos.

Cum autem audieritis prælia & ſeditiones nolite terreri:oportet primum hæc fieri, ſed nondum ſtatim finis.

Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum.

Et terræmotus magni erunt per loca, & peſtilentiæ,& fames, terroresque de cælo, & ſigna magna erunt.

Sed ante hæc omnia inijcient vobis manus ſuas, & perſequentur, tradentes in ſynagogas & cuſtodias,trahentes ad reges & præſides propter nomen meum.

Contiget autem vobis in teſtimonium.

Tranſl. ex Syriac.

33 *In reſurrectione ergo cuiuſnam eorum futura eſt vxor? illi enim ſeptem duxerunt eam.*

34 *Dixit eis Ieſchua: Filij huius ſæculi ducunt vxores, & mulieres ſiunt virorum.*

35 *Illi vero qui ſæculo illo digni fuerint, & reſurrectione quæ eſt à domo mortuorum,nec ducunt vxores, nec etiam mulieres ſiunt virorum.*

36 *Nequaquam enim amplius mori poſſunt: ſunt enim inſtar Angelorum,& ſunt filij Dei: quum filij ſint reſurrectionis.*

37 *Suſcitari autem mortuos Mouſche quoque demonſtrauit:meminit enim in rubo dum ait, Dominus Deus Abrohom,& Deus Iſchoc,& Deus Iaakoub.*

38 *Deus autem non eſt mortuorum,ſed viuorum: omnes enim viuunt ei.*

39 *Reſponderunt autem quidam ex Scribis, & dicunt ei: Doctor perbellè dicis.*

40 *Nec amplius audebant interrogare eum vlla de re.*

41 **Porro dicebat eis: Quomodo dicunt Scribæ de Meſchicho,eum eſſe filium Dauid?* *Ad elicitionem Dominicarquæ ita poſt Epiphaniam.

42 *Quum ipſe Dauid dicat in libro Pſalmorum: Dixit Dominus Domino meo,ſede à dextera mea,*

43 *Donec ponam hoſtes tuos ſub pedibus tuis.*

44 *Si Dauid ergo vocat eum Dominum meum:quomodo filius eius eſt?*

45 *Et audiente vniuerſo populo, dicebat diſcipulis ſuis:*

46 *Cauete à Scribis, qui volunt ambulare cum ſtolis, & amant ſalutationes in plateis, primoſque conceſſus in ſynagogis, & primos accubitus in cœnis.*

47 *Iſti deuorant domos viduarum ea occaſione quod prorogent orationes ſuas:iſti ſubibunt grauius iudicium.*

CAP. XXI.

1 *COnſpicatus autem Ieſchua diuites illos,qui coniiciebant in ærarium oblationes ſuas.* *Ad elicitionem Feriæ Cruc.

2 *Vidit etiam viduam quamdam pauperrimam coniicientem octauas duas.*

3 *Et ait:Vere dico vobis, hæc vidua pauper coniicit pluſquam omnes.*

4 *Hi enim omnes ex eo quod redundabat eis, coniecerunt in domum oblationis Dei: hæc autem ex penuria ſua quicquid poſſidebat coniecit.*

5 **Quumque dicerent quidam de templo, quod lapidibus pulcherrimis,oblationibuſque ornatum eſſet: dixit eis Ieſchua:*

6 *In his quæ ſpectatis, venient dies quibus non relinquetur lapis ſuper lapidem,qui non deſtruatur.*

7 *Et interrogabant eum,dicentes: Doctor,quando hæc futura ſunt? & quod eſt ſignum quum hæc appropinquauerint vt fiant?*

8 *Ipſe vero dixit eis: Videte ne ſeducamini: multi ſiquidem venient in nomine meo,dicentque: ego ſum Meſchicho:& tempus illud prope eſt: ne igitur poſt eos ambulaueritis.*

9 *Quumque audieritis bella, & tumultus,ne extimueritis:futurum eſt enim vt hæc primum fiant, ſed nondum peruenit finis.*

10 *Inſurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum.*

11 *Et terræmotus ingẽtes futuri ſunt ſingulis in locis,item fames & peſtilentia, eruntque terriculamenta & expulſiones,& ſigna magna à cælo apparebunt, magnaque tempeſtates erunt.*

12 *Sed ante hæc omnia iniicient in vos manus, voſque perſequentur, & tradent vos in Synagogas, & domum vinctorum,& ſiſtent vos coram regibus, & præſidibus propter nomen meum.*

13 *Hæc autem erunt vobis teſtimonio.*

Transl. B. Ariæ Mont.

In ergo resurrectione,cuius eorum sit vxor?nam septem habuerunt eam vxorem.

Et respondens ait illis Iesus: Filij seculi huius nubunt & traduntur ad nuptias.

At digni habiti seculum illud |contingere & resurrectionem ex mortuis, neque nubent, neque ducent vxores.

Neque enim mori vltrà possunt:æquales angelis enim sunt,& filij sunt Dei, resurrectionis filij existentes.

Quia vero resurgant mortui,& Moyses ostendit secus rubum,sicut dicit Dominum Deum Abraham,& Deum Isaac,& Deum Iacob.

Deus autem non est mortuorum,sed viuorum: omnes enim ei viuunt.

Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt: Magister, pulchrè dixisti.

Nō amplius autē audebāt interrogare eū quicquā.

Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium Dauid esse.

Et ipse Dauid dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo,Sede à dextris meis:

Donec ponam inimicos tuos scabellum tuorū?

Dauid ergo Dominum illum vocat:& quomodo filius eius est?

Audiēte autē omni populo,dixit discipulis suis:

Attendite à Scribis volētibus ambulare in stolis, & amantibus salutationes in foris,& primas cathedras in synagogis,& primos discubitus in cœnis.

Qui deuorant domos viduarum, & specie longa precantur, hi accipient maiorem damnationem.

CAP. XXI.

REspiciens autem vidit mittentes munera sua in gazophylacium,diuites.

Vidit autem & quamdam viduam pauperculam mittentem illuc duo minuta.

Et dixit:Verè dico vobis,quia vidua pauper hæc plus omnibus misit.

Omnes enim hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex postremitate sua omnem victum quem habuit,misit.

Et quibusdam dicentibus de templo, quod lapidibus pulchris & donis ornatum esset,dixit:

Hæc quæ videtis,venient dies,in quibus non relinquetur lapis supra lapidem,qui non destruatur.

Interrogauerunt autem illum,dicentes: Præceptor, quando igitur hæc erunt? & quod signum cum futurum est hæc fieri?

Ille autem dixit: Videte ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum:& tempus appropinquauit:ne ergo eatis post eos.

Cum autē audieritis prælia & seditiones ne terreamini:oportet enim hæc fieri primum, sed non statim finis.

Tunc dicebat illis:Excitabitur gens contra gentem,& regnum aduersus regnum.

Terræmotusque magni per loca, & fames, & pestilentiæ erunt:terroresque & signa de cælo magna erunt.

Ante autem hæc omnia inijcient in vos manus suas, & persequentur, tradentes in synagogas & custodias, agentes ad reges & præsides propter nomen meum.

Continget autem vobis in testimonium.

Transl. Erasm. Roterod.

In resurrectione ergo cuius eorum erit vxor? Siquidem septem habuerunt eam vxorem.

Et respondens ait illis Iesus: Filij huius seculi ducunt vxores & nuptum dant,

Illi vero qui digni habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis neque ducunt vxores, neque nuptū dant,

Neque enim vltra mori possunt. Æquales enim angelis sunt, & filij sunt Dei, cum sint filij resurrectionis.

Quod vero resurgant mortui, & Moyses ostendit iuxta rubum cum dicit Dominum Deum Abraham & deum Isaac & Deum Iacob.

Deus autem non est mortuorum, sed viuorum: omnes enim illi viuunt.

Respondentes autem quidam scribarum, dixerunt: Magister, bene dixisti.

Et amplius non audebant eum quicquam interrogare.

Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium esse Dauid,

Et ipse Dauid dicit in libro psalmorum: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis,

Donec posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

Dauid ergo Dominum illum vocat, & quomodo filius eius est?

Audiente vero cuncto populo dixit discipulis suis:

Cauete à scribis, qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foris, ac primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuijs.

Qui deuorant domus viduarum, simulantes longas preces, hi accipient damnationem maiorem.

CAP. XXI.

RESpiciens autem vidit eos qui mittebant munera sua in gazophylacium diuites.

Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem illuc æra minuta duo:

Et dixit: Vere dico vobis: quod vidua hæc pauper plusquam omnes misit.

Nam omnes hi ex eo quod ipsis exuberat miserunt in munera Dei: hæc autem ex penuria sua vniuersam substantiam quam habebat, misit.

Et quibusdam dicentibus de templo, quod pulchris lapidibus ac donis ornatum esset, dixit:

Ex his quæ videtis, venient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non diruatur.

Interrogauerunt autem, illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum quando ista futura sint?

At ille dixit: Videte ne seducamini. Multi enim venient sub nomine meo, dicentes se esse Christum, & tempus instat. Ne igitur sequamini illos.

Cæterum cum audieritis bella & seditiones, nolite terreri. oportet enim prius hæc fieri, sed non statim finis.

Tunc dicebat illis: Insurget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum.

Et terræmotus magni erunt in singulis locis, & fames, ac pestilentiæ, terriculamenta quædam, & signa de cælo magna erunt.

Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas, & persequentur, tradentes in conciliabula & carceres trahentes ad reges ac præsides propter nomen meum.

Continget autem vobis in testimonium.

Vulgat. Editio.

Ponite ergo in cordibus veſtris non præmeditari quemadmodum reſpondeatis.

Ego enim dabo vobis os & ſapiẽtiã,cui nõ poterunt reſiſtere,& contradicere oẽs aduerſarij veſtri.

Trademini autem à parentibus, & fratribus,& cognatis,& amicis, &morte afficient ex vobis.

Et eritis odio omnibus propter nomen meum.

Et capillus de capite veſtro non peribit.

In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.

Mat.24. 1. Luc.13. 4. Ioa.2.17. *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Ieruſalem,tunc ſcitote quia appropinquauit deſolatio eius:

Tunc qui in Iudæa ſunt,fugiant ad montes: & qui in medio eius,diſcedant:& qui in regionibus, non intrent in eam.

Quia dies vltionis hi ſunt,vt impleantur omnia, quæ ſcripta ſunt.

Væ autem prægnantibus,& nutritienbus in illis diebus:erit enim preſſura magna ſuper terram,& ira populo huic .

Et cadent in ore gladij: & captiui ducentur in omnes gentes: & Ieruſalem calcabitur à gentibus:donec impleantur tempora nationum.

Mat.24. 9. Luc.13. 4. Ioa.13.10 Apoc.12.7 Apoc.3.15 * Et erunt ſigna in ſole, & luna,& ſtellis, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris,& fluctuum:

Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione,quæ ſuperuenient vniuerſo orbi: nam virtutes cœlorum mouebuntur:

Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna,& maieſtate.

Ro.8.23 His autem fieri incipientibus,reſpicite & leuate capita veſtra:* quoniam appropinquat redemptio veſtra.

Et dixit illis ſimilitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores:

Cum producunt iam ex ſe fructum,ſcitis quoniam iam propè eſt æſtas.

Ita & vos cum videritis hæc fieri, ſcitote quoniam prope eſt regnum Dei.

Amen dico vobis,quia non præteribit generatio hæc,donec omnia fiant.

Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Attendite autem vobis,ne fortè grauentur corda veſtra in crapula,& ebrietate,& curis huius vitæ:& ſuperueniat in vos repentina dies illa.

Tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes, qui ſedentes ſuper faciem omnis terræ.

Vigilate itaque,omni tempore orantes vt digni habeamini fugere iſta omnia, quæ futura ſunt, & ſtare ante Filium hominis.

Erat autẽ diebus docens in tẽplo noctibus vero exiens, morabatur in monte,qui vocatur Oliueti.

Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAP. XXII.

Appropinquabat autem dies feſtus Azymorum, qui dicitur Paſcha:

Et quærebant Principes Sacerdotũ & Scribę,quomodo Ieſum interficerent:timebant vero plebem.

Mat.26. 3. Mar.14. 1. Luc.22. 3. *Intrauit autem ſatanas in Iudam, qui cognominabatur Iſcariotes,vnum de duodecim.

Et abijt,& locutus eſt cum Principibus ſacerdotum,& Magiſtratibus, quemadmodum illum traderet eis.

Tranſl. ex Syriac.

Sed reponite in corde veſtro vos non eſſe inſtruendos ad depromendum ſpiritum.(ad reddendam rationem.)

Ego enim dabo vobis os & ſapientiàm illam,cui non poterunt obſiſtere omnes inimici veſtri.

Tradent autẽ vos parentes veſtri,& fratres,& propinquiores,& amici veſtri, mortiquos adigent nonnullos ex vobis.

Et eritis exoſi omnibus propter nomen meum.

Sed pilus à capite veſtro non peribit.

Verum per patientiam veſtrã poſſideatis animã veſtrã.

Quum autem videritis Ouriſchlem cingi ab exercitu, tunc ſcitote appropinquare vaſtationem eius.

Tunc ij qui ſunt in Iihoudæa,fugiant in montem;quique intra eam ſunt,euadant:& qui ſunt in agris, non ingrediantur eam.

Nam hi ſunt dies vltionis,vt impleatur quicquid ſcriptum eſt.

Væ autem ijs quæ fuerint prægnantes,iſſque quæ lactãtes fuerint in illis diebus: erit enim oppreſſio ingens in terra, & ira in populo iſto.

Cadentque acie glady,& captiui abducentur in omnem regionem:& Ouriſchlem erit conculcata à gentibus, vſquequo impleantur tempora gentium.

Et erunt ſigna in ſole & luna & ſideribus,& in terra anguſtia gentium,& complosio manuum præ ſonitu ſonitus maris;

Et commotio quæ ejiciet animas hominum præ timore eius quod inuaſurum eſt terram:& commouebuntur virtutes cœlorum.

Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa magnaq; gloria.

Quum autem hæc incipient fieri,bono animo eſtote,& attollite capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra.

Porrò dicebat eis parabolam: Videte ficum & omnes arbores. *Ad Veſperam Dominicæ poſt Feſtum Crucis.

Quæ quum pullulauerint,ſtatim ex eis intelligitis propè eſſe æſtatem.

Ita & vos quum videritis hæc fieri, ſcitote propè eſſe regnum Dei.

Amin dico vobis,haud quaquam præterierit generatio iſta,quouſq; hæc omnia fiant.

Cælum & terra tranſibunt,verba autem mea minimè tranſibunt.

Cauete autem vobis ipſis nequando grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, & ſollicitudine ſæculi, & repentè vobis ſuperueniat dies illa:

Nam inſtar laquei illaqueabit eos omnes,qui habitant in ſuperficie vniuerſæ terræ.

Vigilate igitur omni tempore,& orate,vt digni habeamini qui effugiatis hæc quæ futura ſunt, & conſiſtatis coram Filio hominis.

Interdiu autem docebat in templo; noctu vero exiens, pernoctabat in monte,qui vocatur Lucorum.

Et totus populus manè veniebat ad eum in templum, vt audirent ſermonem eius.

CAP. XXII.

Appropinquabat autem feſtum Azymorum, quod vocatur Pezcho. *Ad veſperam Feriæ vj. Crucifixionis.

Et quærebant Principes ſacerdotum & Scribæ quomodo trucidarent eum:timebant enim à populo.

Introiuit autem Satanas(aduerſarius) in Iihoudam vocatum Secarioute qui erat è numero duodecim,

Et abiens collocutus eſt cum Principibus ſacerdotum & ſcribis & Magiſtris militiæ templi,vt ipſis eum proderet.

Transl. B. Ariæ Mont.

Ponite ergo in corda vestra non præmeditari defendi.

Ego enim dabo vobis os & sapiẽtiã, cui nõ poterũt cõtradicere neq; resistere, oẽs aduersãtes vobis.
Trademini autem & à parentibus, & fratribus, & cognatis & amicis, & morte afficient ex vobis.
Et eritis exoti ab omnibus propter nomẽ meũ.
Et capillus de capite vestro non peribit.
In patientia vestra possidebitis animas vestras.
Cum autẽ videritis circundatã ab exercitibus Hierusalem, tunc scitote quia appropinquauit desolatio eius.
Tunc qui in Iudæa, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam.
Quia dies vltionis hi sunt, impleri omnia scripta.
Væ autem in vtere habentibus, & lactantibus in illis diebus: erit enim necessitas magna super terram, & ira in populo hoc.
Et cadent ori gladij, & captiui ducentur in omnes gentes: & Hierusalem erit calcata à gentibus, donec impleantur tempora gentium.
Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terra pressura gentium in determinatione resonante mari, & fluctu.
Exanimatis hominibus præ timore & expectatione inuadentium inhabitata: nam virtutes cælorum mouebuntur.
Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate & gloria multa.
Incipientibus autem his fieri, respicite & leuate capita vestra: quoniam appropinquat redemptio vestra.
Et dixit similitudinem illis: Videte ficum, & omnes arbores.
Cum protulerint iam, videntes à vobisipsis agnoscitis quoniam iam propè æstas est.
Ita & vos cum videritis hæc facta, scitote quoniam prope est regnum Dei.
Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.
Cœlum & terra transibunt, at verba mea non transibunt.
Attendite autem vobis ipsis, ne fortè grauentur vestra corda in crapula, & ebrietate, & curis vitalibus, & repentina in vos superueniat dies illa.
Tanquam laqueus enim superueniet in omnes sedentes super faciem omnis terræ.
Vigilate itaque in omni tempore rogantes, vt digni habeamini effugere illa omnia futura fieri, & stare ante filium hominis.
Erat autem diebus in templo docens, at noctibus exiens morabatur in monte vocato Oliuarũ.

Et omnis populus manicabat ad eum in templo audire eum.

CAP. XXII.

APpropinquabat autem festum Azymorum dictum Pascha.
Et quærebant principes Sacerdotũ & Scribę hoc, quomodo tollerent eum, timebant enim plebem.
Intrauit autem Satanas in Iudam cognominatum Iscarioten, existentem ex numero duodecim.
Et abiens collocutus est principibus Sacerdotum, & magistratibus hoc, quomodo illum traderet eis:

Transl. Eraſm Roterod.

Habete igitur fixum in cordibus vestris, non esse præmeditandam defensionem,

Nam ipse dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt cõtradicere, neq; resistere omnes qui aduersantur vobis.
Trademini autem etiam à parentibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficient quosdam ex vobis.
Et eritis inuisi omnibus propter nomen meum.
Et pilus de capite vestro non perit.
Per patientiam vestram possidete animas vestras.
Cum autem videritis circundari ab exercitibus Hierosolymam, tunc scitote, quod immineat desolatio eius.

Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant. & qui in regionibus, non intrent in eam:
Quia dies vltionis hi sunt, vt impleantur omnia quæ scripta sunt.
Væ autem prægnantibus & mamma nutrientibus in illis diebus. Erit enim afflictio magna super terram, & ira in populo hoc.
Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora gentium.
Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris anxietas gentium per desperationem, resonante mari & fluctu,
Exarescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorum quæ superuenient orbi terrarum. Nam virtutes cælorum mouebuntur,
Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate & gloria magna.
His autem fieri incipientibus, suspicite & attollite capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.

Et dixit illis similitudinem: Videte ficum & omnes arbores,
Cum protrudunt iam gemmas, cernentes ex vobis ipsis scitis, quod iam instet æstas.
Ita & vos cum videritis hæc fieri, scitote quod instet regnum Dei.
Amen dico vobis, non præteribit ætas hæc, antequam omnia facta fuerint.
Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.
Cauete autem vobis, ne quando grauentur corda vestra crapula & ebrietate, & curis huius vitæ, subitusq; vobis ingruat dies ille.
Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem totius terræ.
Vigilate itaque omni tempore, deprecantes, vt liceat vobis effugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis.
Docebat autem interdiu in templo, noctu vero exiens diuersabatur in monte qui vocatur oliuarum.

Et omnis populus diluculo veniebat ad eum, vt in templo audiret eum.

CAP. XXII.

INstabat autem dies festus azymorum, qui dicitur pascha,
Et quærebant principes sacerdotum & scribæ, quomodo eum interficerent, timebant enim plebem.
Intrauit autem satanas in Iudam, cui cognomen erat Iscariotes, qui erat e numero duodecim,
Abijt; & locutus est cum principibus sacerdotum ac magistratibus, quemadmodum illum traderet eis.

Vulgat. Editio.

Et gauiſi ſunt,& pacti ſunt pecuniam illi dare.
Et ſpopondit. Et quærebat oportunitatem vt traderet illum ſine turbis.
Venit autem dies Azymorum,in qua neceſſe erat occidi Paſcha.
Et miſit Petrum,& Ioannem,dicens:Euntes parate nobis paſcha,vt manducemus.
At illi dixerunt:Vbi vis paremus?
Et dixit ad eos:Ecce introeuntibusvobis in ciuitatem,occurret vobis homo quidã amphoram aquæ portans:ſequimini eum in domũ, in quã intrat,
Et dicetis patrifamilias domus:Dicit tibi Magiſter:Vbi eſt diuerſorium,vbi paſcha cum diſcipulis meis manducem?
Et ipſe oſtendet vobis cœnaculum magnum ſtratum,& ibi parate.
Euntes autem inuenerunt ſicut dixit illis,& parauerunt Paſcha.
* Et cum facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo.
Et ait illis: Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum,antequam patiar.
Dico enim vobis,quia ex hoc non manducabo illud,donec impleatur in regno Dei.
Et accepto calice gratias egit,& dixit: Accipite, & diuidite inter vos.
Dico enim vobis,quod non bibam de generatione vitis,donec regnum Dei veniat.
* Et accepto pane gratias egit,& fregit,& dedit eis,dicens:Hoc eſt corpus meum,quod pro vobis datur:hoc facite in meam commemorationem.
Similiter & calicem,poſtquam cœuauit,dicens: Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo,qui pro vobis fundetur.
*Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.
Et quidẽ Filius hominis,*ſecũdũ quod definitũ eſt,vadit:verũtamẽ vę homini illi,perquẽ tradetur
Et ipſi cœperunt quærere inter ſe, quis eſſet ex eis,qui hoc facturus eſſet.
Facta eſt autem & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior.
Dixit autem eis:* Reges gentium dominantur eorum:& qui poteſtatem habent ſuper eos,benefici vocantur.
Vos autem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.
Nam quis maior eſt,qui recumbit,an qui miniſtrat?nonne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum,ſicut qui miniſtrat:
Vos autem eſtis,qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis:
Et ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum,
Vt edatis,& bibatis ſuper menſam meam in regno meo: & ſedeatis ſuper thronos iudicantes duodecim tribus Iſrael.
Ait autem Dominus:Simon,Simon,ecce ſatanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum:
Ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua:& tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.
Qui dixit ei:Domine, tecum paratus ſum & in carcerem,& in mortem ire.
* At ille dixit:Dico tibi Petre,non cantabit hodie gallus,donec ter abneges noſſe me. Et dixit eis:
* Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calceamentis,numquid aliquid defuit vobis?

Tranſl. ex Syriac.

Et gauiſi ſunt,ac pacti ſunt ſe daturos ei pecuniam.
Et ſpopondit eis:quærebatque ſibi opportunitatem, vt proderet eum ipſis abſque turba.
Aduenit autem dies Azymorum,in qua moris erat mactari Pezcho.
Et miſit Ieſchua Kipho & Iouchanon,dixitque eis: Ite parate nobis Pezcho,vt manducemus.
Ipſi verò dixerunt ei:Vbi vis paremus?
Dixit eis:Ecce quum introieritis in ciuitatem,occurret vobis vir bainlans hydriam aquæ, abite poſt eum.
Et quò loci ingredietur,dicite Domino domus:Magiſter noſter ait:Vbi nam eſt domus conuiuij(diuerſorium) vbi edam Pezcho cum diſcipulis meis?
Et ecce hic oſtendet vobis cœnaculum domus conuiuij, illic parate.
Profecti itaque inuenerunt prout dixerat eis, & parauerunt Pezcho.
Quumque adeſſet conſtitutum tempus,veniens Ieſchua diſcubuit,& duodecim Apoſtoli cum eo.
Et dixit eis:Deſiderio deſideraui hoc Pezcho manducare vobiſcum priuſquam patiar.
Dico enim vobis, me non amplius comeſturum illud, quouſque compleatur in regno Dei.
Et accepit calicem,& gratias egit, ac dixit: Accipite hoc,& diuidite inter vos:
Dico enim vobis, me non bibiturum de generatione vitis,donec veniat regnum Dei.
Et accepit panem, & gratias egit; fregitque, & dedit eis:& ait:Hoc eſt corpus meum quod pro vobis traditur: hoc facite in mei memoriam.
Similiter etiam de calice,poſtquàm cœnaſſent, dixit: Hic eſt calix teſtamenti noui in ſanguine meo,qui pro vobis effunditur.
Veruntamen ecce manus eius qui prodit me,eſt in menſa.
Et Filius hominis abit prout definitum eſt: verumtamen væ homini illi, cuius manu proditur.
Cœperunt autem diſquirere inter ſe, quiſnam eſſet ex eis qui hoc patraturus eſſet.
Exſtitit autem etiam contentio inter eos, quiſnam inter eos eſſet maior.
Ipſe autem Ieſchua dixit eis: Reges gentium ſunt Domini earum:quique poteſtatem in eas habent,benefici vocantur.
Vos verò non item: ſed qui maximus eſt inter vos, ſit quaſi minimus:& qui princeps eſt,ſit tanquam miniſter.
Vter enim maior eſt ille qui accumbit,an ille qui miniſtrat?nonne eſt ille qui accumbit? At ego ſum inter vos,ſicut ille qui miniſtrat.
Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis:
Et ego promitto vobis,prout promiſit mihi Pater meus, regnum;
Vt edatis & bibatis in menſa regni mei:& ſedeatis ſuper thronos,ac iudicetis duodecim tribus Iſraël.
Porrò dixit Ieſchua:Schemeoun,ecce Satanas poſtulat vt ventilet vos ſicut triticum:
Ego verò rogaui pro te,ne deficiat fides tua: quin & tu quo tempore conuerſus fueris,tum confirma fratres tuos.
Schemeoun autem dixit ei: Domine mi, tecum paratus ſum,& ad domum vinctorum(carcerem,) & ad mortẽ.
Dixit ei Ieſchua: Dico tibi Schemeoun, nõ cantaturum hodie gallum,vſquedum ter negaueris,me tibi haud notum eſſe. Item dixit eis:
Quando miſi vos abſq; marſupijs, & peris, calceiſque,num quid defuit vobis?

a Lectio abAlis Feria ſexta Concilij.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et gauisi sunt,& pacti sunt illi argentum dare.
Et spopondit, & quærebat oportunitatem ad tradendum illum eis sine turba.
Venit autem dies Azymorum, in qua oportebat occidi Pascha.
Et misit Petrum,& Ioannem,dicens:Euntes parate nobis Pascha,vt manducemus.
Illi autem dixerunt ei: Vbi vis paremus?
Is aũt dixit eis:Ecce introeũtibus vobis in ciuitatem,occurret vobis homo amphoram aquæ portans:sequimini eum in domum quò intrat.
Et dicetis patrifamilias domus:Dicit tibi Magister, Vbi est diuersorium,vbi Pascha cum discipulis meis manducem?
Et ipse vobis ostendet cœnaculum magnum stratum: ibi parate.
Euntes autem inuenerunt sicut dixit illis,& parauerunt Pascha.
Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.
Et ait ad eos : Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum,ante me pati.
Dico enim vobis, quia non amplius non manducabo ex eo,donec impleatur in regno Dei.
Et accipiens calicem,gratias agens dixit: Accipite hoc,& diuidite vobismetipsis:
Dico enim vobis,quod non bibam de generatione vitis,donec regnum Dei veniat.
Et accepiens panem gratias agens, fregit,& dedit eis,dicens:Hoc est corpus meu,quod pro vobis datũ:hoc facite in meam commemorationem.
Similiter & calicem post cœnasse,dicens:Hic calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur.
Verumtamen ecce manus tradentis me cum me in mensa.
Et quidẽ Filius hominis,vadit secũdũ definitũ: verumtamen væ homini illi,per quem tradetur.
Et ipsi cœperunt conquirere apud seipsos, hoc, quis nam esset ex eis hoc futurus facere.
Facta est autem & contentio in eis, quis eorum videretur esse maior.
Is autem dixit eis: Reges gentium dominantur eorum,& potestatem habentes ipsorum, benefici vocantur.
Vos autem non sic:sed qui maior in vobis, fiat sicut iunior: & qui præcellor, sicut ministrator.
Quis enim maior, recumbens an ministrans? nonne recumbens? ego autem in medio vestrum sicut ministrans.
Vos autem estis permanentes cum me in tentationibus meis:
Et ego dispono vobis sicut dispositit mihi pater meus regnum:
Vt edatis,& bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.
Ait autem Dominus:Simon,Simon,ecce Satanas expetiuit vos ad cribrandum sicut triticum.
Ego autem rogaui pro te vt non deficiat fides tua.& tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.
Is autem dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem,& in mortem ire.
Ille autem dixit:Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus,priùs quàm ter abneges nosse me.
Et dixit eis: Quando misi vos sine sacculo,& pera. & calceamentis,nũquid aliquo defecti estis?

Transl. Erasm. Roterod.

5 *Et gauisi sunt,ac pacti sunt pecuniam illi se daturos.*
6 *Et ille spopondit,quærebatque opportunitatem, vt traderet illum illis sine turba.*
7 *Venit autem dies azymorum in qua necesse erat immolari pascha.*
8 *Et misit Petrum ac Iohannem,dicens: Euntes parate nobis pascha vt edamus.*
9 *At illi dixerunt ei: Vbi vis paremus?*
10 *Et dixit ad eos:Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem occurret homo,vas aquæ testaceum portans, sequimini eum in domum in quam intrat,*
11 *Et dicetis patrifamilias edium: Dicit tibi magister: Vbi est diuersorium, vbi pascha cum discipulis meis edam?*
12 *Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum,ibi parate.*
13 *Euntes autem inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha.*
14 *Et cum iam esset tempestiuum, accubuit: ac duodecim apostoli cum eo.*
15 *Et ait illis: Desiderio desideraui hoc pascha comedere vobiscum ante quàm patiar.*
16 *Dico enim vobis, post hac non edam vltra ex eo, donec compleatur in regno Dei.*
17 *Et accepto poculo,gratias egit,ac dixit: Accipite hoc & diuidite inter vos:*
18 *Dico enim vobis,quod non bibam de fructu vitis, donec regnum Dei veniat.*
19 *Et accepto pane, cum gratias egisset, fregit, ac dedit eis,dicens:Hoc est corpus meum,quod pro vobis datur, hoc facite in mei recordationem.*
20 *Similiter & poculum postquam cœnauit, dicens: Hoc poculum,nouum testamentum per sanguinem meum, qui pro vobis effundatur.*
21 *Verumtamen ecce manus prodentis me mecum est in mensa.*
22 *Et filius quidẽ hominis secundũ quod definitum est,vadit,veruntamen væ homini illi per quem proditur.*
2 *Et ipsi cœperunt quærere inter sese, quisnam esset ex ipsis,qui hoc facturus esset.*
24 *Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior.*
25 *Dixit autem eis:Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas,benefici vocantur.*
26 *Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut iunior:& qui princeps est,sicut qui ministrat.*
27 *Nam vter maior est, qui accumbit, an qui ministrat? Nonne qui accumbit? At ego in medio vestrum sum, vt qui ministrat.*
28 *Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus.*
29 *Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum:*
30 *Vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo: & sedeatis super thronos,iudicantes duodecim tribus Israel.*
31 *Ait autem Dominus:Simon Simon, ecce satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum.*
32 *Sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.*
33 *At ille dixit ei:Domine,tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire.*
34 *At ille dixit: Dico tibi Petre, non canet hodie gallus, priusquàm ter abneges te nosse me.*
35 *Et dixit eis : Quando misi vos sine sacculo & pera & calceamentis, num quid defuit vobis?*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl Erasm Roterod.
Illi autem dixerunt: Nihil. Dixit ergo: eis sed & nũc habens sacculum, tollat, similiter & peram: non habens, vendet tunicam suam, & emet gladium.	36	*At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum tollat, similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium.*
Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc scriptum oportet impleri in me, hoc. Et cum exlegibus reputatus est: etenim quæ de me, finem habent.	37	*Dico enim vobis: quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet perfici in me: & cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finem habent.*
Illi autem dixerunt: Domine, ecce gladij hic duo. Ille autem dixit eis: Satis est.	38	*At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est.*
Et egressus, ibat secundum consuetudinem in montem Oliuarum: secuti sunt autem illum & discipuli eius:	39	*Et egressus ibat, vt erat solitus, in montem oliuarum, secuti sunt autem illum & discipuli.*
Factus autem ad locum, dixit illis: Orate non intrare in tentationem.	40	*Et cum peruenisset ad locum, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem.*
Et ipse auulsus est ab eis tanquam lapidis iactum, & ponens genua orabat,	41	*Et ipse auulsus est ab eis fermè ad iactum lapidis positisq; genibus orabat,*
Dicens: Pater, si vis transferre calicem istum à me: veruntamen non voluntas mea, sed tua fiat.	42	*Dicens: Pater, si vis, transfer poculum hoc à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.*
Apparuit autem ei Angelus de cælo confortans eum. Et factus in agonia intentius orabat.	43	*Apparuit autem illi angelus de cœlo corroborans eum. Et correptus angore prolixius orabat.*
Factus est autem sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentes in terram.	44	*Et erat sudor eius sicut gutta sanguinis decurrentes in terram.*
Et resurgens ab oratione, veniens ad discipulos, inuenit eos dormientes præ tristitia.	45	*Et cum surrexisset à deprecatione, venissetq; ad discipulos suos, reperit eos dormientes pra mœstitudine.*
Et ait illis: Quid dormitis? resurgentes orate, vt non intretis in tentationem:	46	*Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem.*
Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & dictus Iudas, vnus duodecim antecedebat eos, & appropinquauit Iesu osculari eum. Hoc enim signũ dederat ipsis: Quemcumque osculatus fuero, ipse est.	47	*Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & qui vocabatur Iudas, vnus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, vt oscularetur eum,*
At Iesus dixit illi: Iuda, osculo filium hominis tradis?	48	*Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo filium hominis prodis?*
Videntes autem qui circa ipsum futurum, dixerunt ei: Domine, si percutiemus in gladio?	49	*Videntes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, percutiemus ne gladio?*
Et percussit vnus quidam ex illis seruum Sacerdotum, & amputauit eius auriculam dexteram.	50	*Et percussit vnus ex illis seruum principis sacerdotum, & amputauit auriculam eius dextram.*
Respondens autem Iesus, ait: Sinite vsque huc, & tangens auriculam eius sanauit eum.	51	*Respondens autem Iesus, ait: Sinite huc vsque. Et cum tetigisset auriculam eius, sanauit eum.*
Dixit autem Iesus ad accedentes ad se, principes Sacerdotũ & magistratus templi, & seniores: Quasi ad latronem existis cum gladijs & lignis?	52	*Dixit autem Iesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotum ac magistratus templi & seniores: Quasi ad latronem existis cum gladijs ac fustibus?*
Quotidie existente me cum vobis in templo, non extendistis manus in me: sed hæc vestra est hora, & potestas tenebrarum.	53	*Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me. Sed hæc est hora illa vestra & potestas tenebrarum.*
Comprehendentes autem eum, duxerunt, & induxerunt ad domum principis Sacerdotum. At Petrus sequebatur à longe.	54	*Comprehensum autem eum duxerunt, & induxerunt in domum principis sacerdotum. Petrus vero sequebatur eminus.*
Accendentibus autem ignem in medio aulæ, & circumsedentibus illis, sedebat Petrus in medio eorum.	55	*Cum autem accendissent ignem in medio aulæ, atque vnà consedissent, sedit & Petrus inter illos.*
Videns autem eum ancilla quædam sedentem ad lumen, & attente intuita eum, dixit. Et hic cum illo erat.	56	*Quem cum vidisset ancilla quadam sedentem ad lumen, defixis in illum oculis, dixit: Et hic cum illo erat.*
Is autem negauit eum, dicens: Mulier non noui illum.	57	*At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, non noui illum.*
Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. At Petrus ait, Homo, non sum.	58	*Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus vero ait: Homo, non sum.*
Et interiante quasi hora vna, alius quidam affirmabat, dicens: In veritate & hic cum illo erat: etenim Galilæus est.	59	*Et internallo interiecto fere hora vnius alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est.*
Ait autem Petrus: Homo, non noui quid dicis, & continuo adhuc loquente illo, cantauit gallus.	60	*Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus.*
Et conuersus Dominus respexit Petrum: & recordatus est Petrus verbi Domini sicut dixerat ei, Quia prius gallum cantare, negabis me ter.	61	*Et conuersus dominus, intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus sermonis domini, quomodo dixerat ipse: prius quam gallus cecinerit, ter me negabis.*
Et egressus Petrus fleuit amare.	62	*Et egressus foras Petrus fleuit amare.*
Et viri tenẽtes Iesum, illudebant ei, cædentes.	63	*Et viri qui tenebant Iesum, illudebant ei, cædentes,*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et obuoluentes eum,percutiebãt eius faciem,& interrogabant eum,dicentes: Prophetiza, quis eſt percutiens te?

Et alia multa blaſphemantes dicebant in eum.

Et vt factus eſt dies, coactus eſt ſenatus plebis, principes Sacerdotumque & ſcribæ: & duxerunt illum in concilium ſuum,

Dicentes:Si tu es Chriſtus,dic nobis. Ait autem illis:Si vobis dixero,non credetis.

Si autem & interrogauero, non reſpondebitis mihi,aut dimittetis.

Ex nunc erit filius hominis ſedens à dexrris virtutis.

Dixerunt autẽm omnes:Tu ergo es filius Dei?is autem ad eos ait:Vos dicitis,quia ego ſum.

Illi autem dixerunt:Quid adhuc opus habemus teſtimonio?ipſi enim audiuimus de ore eius.

CAP. XXIII.

ET ſurgens omnis multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum.

Cœperunt autem accuſare illum,dicentes:Hũc inuenimns ſubuertentem gentem,& prohibentem Cæſari tributa dare,dicentem ſe Chriſtum regem eſſe.

At Pilatus interrogauit eum,dicens:Tu rex Iudæorum?ille autem reſpondens ei,ait: Tu dicis.

At Pilatus dixit ad principes Sacerdotum, & turbas:Nullam inuenio cauſam in homine hoc.

Illi autem inualeſcebant, dicentes, Quia commouet populum,docens per vniuerſam Iudæam, incipiens à Galilæa vſque huc.

Pilatus autem audiens Galilæam,interrogauit ſi homo Galilæus eſſet.

Et cognoſcens quod de poteſtate Herodis eſſet, remiſit eum ad Herodem, exiſtentem & ipſum in Hieroſolymis in illis diebus.

At Herodes videns Ieſum, gauiſus eſt valde: erat enim volens ex multo videre eum, propter audire multa de eo: & ſperabat aliquod ſignum videre ab eo factum.

Interrogabat autem eum in ſermonibus multis: ipſe autem nihil reſpondebat illi.

Stabant autem principes Sacerdotum & Scribæ conſtanter accuſantes eum.

Nihil faciens autem illum Herodes cum exercitibus ſuis,& illudens,amiciens eum veſtem ſplendidam,remiſit eum Pilato.

Facti ſunt autem amici hicque Pilatus & Herodes in ipſa die cum inuicem: præextiterant enim in inimicitia exiſtentes ad ſeipſos.

Pilatus autem conuocans principes ſacerdotum,& magiſtratus,& populum,

Dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hominem hunc auertentem populum,& ecce ego coram vobis interrogans,nullam inueni in homine iſto cauſam, quorum accuſatis aduerſus eum.

Sed neque Herodes: remiſi enim vos ad illum, & ecce nihil dignum morte eſt actum ei.

Caſtigans ergo illum dimittam.

Neceſſe aũt habebat dimittere eis per feſtũ, vnũ.

Exclamarunt autem vniuerſa turba, dicentes: Tolle hunc,dimitte autem nobis Barabbam:

Qui erat propter ſeditionem quandam factam in ciuitate,& homicidium,miſſus in carcerem.

Iterum ergo Pilatus adlocutus eſt, volens dimittere Ieſum.

Illi autem ſuperclamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.

Transl. Eraſm. Roterod.

64 *Et cum circumtexiſſent eum,percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicentes: Vaticinare: Quis eſt ille qui te percuſſit?*

65 *Et alia multa conuiciantes dicebant in eum.*

66 *Atque vt illuxit, conuenerunt ſeniores plebis & principes ſacerdotum & ſcribæ,& duxerunt illum in concilium ſuum,dicentes:Num tu es ille Chriſtus? dic nobis.*

67 *Et ait illis:Si vobis dixero,non credetis,*

68 *Quod ſi etiam interrogauero,non reſpondebitis mihi, neque dimittetis.*

69 *Ex hoc tempore erit filius hominis ſedens à dextris virtutis Dei.*

70 *Dixerunt autem omnes:Tu ergo es filius Dei? Qui ait: vos dicitis me eſſe.*

71 *At illi dixerunt: Quid adhuc deſideramus teſtimonium? Ipſi enim audiuimus ex ore ipſius.*

CAP. XXIII.

1 *ET ſurgens vniuerſa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum.*

2 *Cœperunt autem illum accuſare, dicentes:Hunc deprehendimus euertentem gentem,ac vetantem tributa dare Cæſari,dicentem ſe Chriſtum regem eſſe.*

3 *Pilatus autem interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorum? At ille reſpondens illi ait: Tu dicis.*

4 *Ait autem Pilatus ad principes ſacerdotum & turbas: Nihil inuenio noxæ in hoc homine.*

5 *At illi inualeſcebant,dicentes:Commouet populum docens per vniuerſam Iudæam,exorſus à Galilæa vſque ad hunc locum.*

6 *Pilatus autem audita mentione Galilææ, interrogauit, num homo,Galilæus eſſet.*

7 *Et vt cognouit, quod ad Herodis ditionem pertineret, remiſit eum ad Herodem,qui & ipſe Hieroſolymis erat per id tempus.*

8 *Herodes autem viſo Ieſu,gauiſus eſt valde. Tenebatur enim multo iam tempore cupiditate videndi illum, eo quod audiret multa de eo, & ſperabat ſe ſignum aliquod viſurum ab eo fieri.*

9 *Interrogabat autem eum multis ſermonibus. At ipſe nihil illi reſpondebat.*

10 *Stabant autem principes ſacerdotum & ſcribæ acriter accuſantes eum.*

11 *Sprenit autem illum Herodes cum exercitibus ſuis, cumq; illuſiſſet indutum veſte ſplendida remiſit ad Pilatum.*

12 *Et facti ſunt amici inter ſeſe Pilatus & Herodes in eodem die,nam antea ſimultas inter eos interceſſerat.*

13 *Pilatus autem conuocatis principibus ſacerdotum, & magiſtratibus,ac plebe,*

14 *Dixit ad illos: Obtuliſtis mihi hunc hominem, quaſi auertentem populum:& ecce ego coram vobis interrogas, nullum crimen inuenio in homine iſto ex his de quibus accuſatis eum:*

15 *Sed ne Herodes quidem,nam remiſi vos ad illum, & ecce nihil dignum morte actum eſt ei.*

16 *Caſtigatum ergo illum dimittam.*

17 *Neceſſe autem habebat dimittere eis in feſto vnum.*

18 *Exclamauit autem ſimul vniuerſa turba,dicens: Tolle hunc,& dimitte nobis Barrabam:*

19 *Qui erat propter ſeditionem quandam factam in ciuitate & homicidium conie&us in carcerem.*

20 *Iterum autem Pilatus locutus eſt ad eos,volens dimittere Ieſum.*

21 *At illi clamabant,dicentes: Crucifige, crucifige eum.*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
*Matt.27 23. Mar.15 14.	*Ille autem tertio dixit illos: * Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis inuenio in eo: corripiam ergo illum,& dimittam.	22 *Ille autem tertiò dixit eis: Quid enim mali fecit iste? nullam occasionem dignam morte inueni in eo: castigabo eum igitur,& dimittam.
	At illi instabant vocibus magnis postulantes vt crucifigeretur: & inualescebant voces eorum.	23 At ipsi instabant alta voce & rogabant eum, vt ipsum crucifigeret: & inualescebat vox eorum ac Principum sacerdotum.
	Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum.	24 Pilatus autem iussit fieri postulationem eorum.
	Dimisit autem illi eum,qui propter homicidiũ, & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: Iesum vero tradidit voluntati eorum.	25 Et dimisit eis illum qui propter seditionem & cædem contectus fuerat in domum vinctorum(carcerem) illum quem petierant: Ieschua verò tradidit eorum voluntati.
*Matt.27 32. Mar.15 21.	* Et cum ducerent eum,apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Iesum	26 *Quum abduxerent eum,prehenderunt Schemeonem Kourinæum,qui veniebat ex villa,& imposuerunt ei crucem ferendam post Ieschua. *Ad locũ tentam.
	Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum: quæ plangebant, & lamentabantur eum.	27 Veniebat autem post eum multitudo populi, & mulierum illarum quæ plangebant & lamentabantur super eo.
	Conuersus autem ad illas Iesus dixit: Filiæ Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete,& super filios vestros.	28 Et conuersus ad eas Ieschua,ait: Filiæ Ourischlem, ne flete super me,verùm super vobi,ipsis flete, & super filiis vestris.
	Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres, qui non genuerunt, & vbera,quæ non lactauerunt.	29 Ecce enim venient dies quibus dicent: Beatæ steriles, & vteri qui non pepererunt, & vbera quæ non lactauerunt.
*Isa.2.19 Osee 10. 8. Apo.6.16	Tunc incipient dicere montibus: * Cadite super nos: & collibus: Operite nos.	30 Tunc incipietis dicere montibus: Cadite super nos & collibus: Operite nos.
	Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?	31 Quod si in ligno viridi ista faciunt,in arido quid erit?
	Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, vt interficerentur.	32 Porrò venichant cum eo duo alij malefici, vt traderentur.
*Matt.27 33. Mar.15 22. Io.19. 17	* Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Caluariæ,ibi crucifixerunt eum: & latrones, vnum à dextris,& alterum à sinistris.	33 Quumq; venissent ad locum quemdam qui vocatur Caluari ,crucifixerunt eum illic illosq; malefi.cos, vnum à dextera eius,& alterum à sinistra.
	Iesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Diuidentes vero vestimenta eius,miserunt sortes.	34 *Ipse verò Ieschua dicebat: Pater,remitte eis, nesciunt enim quid faciunt. Et partiti sunt vestimenta eius, ac super eis iecerunt sortem. *Medio die.
	Et stabat populus spectans. & deridebant eum Principes cum eis,dicentes: Alios saluos fecit, se saluum faciat,si hic est Christus Dei electus.	35 Stabat autem populus conspiciens, & subsannabant eũ etiam Proceres, & dicebant: Alios seruauit, seruet seipsum,si hic est Meschicho tha electus Dei.
	Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei,	36 Quinetiam illudebant ei milites dum accederent, & offerrent ei acetum:
	Et dicentes: Si tu es rex Iudæorum, saluum te fac.	37 Dicérentque ei: Si tu es rex ille Ithoudæorum,serua teipsum.
	Erat autem & superscriptio scripta super eum litteris Græcis & Latinis & Hebraicis: HIC EST REX IVDÆORVM.	38 Erat autem etiam inscriptio scripta super eum, Ionicè, & Romanè,& Hebraicè, HIC EST REX ILLE IIHOVDÆORVM.
	Vnus autem de his,qui pendebant, & latronibus, blasphemabat eum,dicens: Si tu es Christus, saluum fac temetipsum, & nos	39 Vnus autem ex malefici illis qui suspensi erant cum eo,blasphemabat eum, dicebatque: Si tu es Meschicho ille, serua teipsum, & serua nos quoque.
	Rudens autem alter increpabat eum,dicens: Neq tu times Deum,quod in eadem damnatione es.	40 At obiurgauit eum socius eius, & dixit ei: Ne Deum quidem times, qui & ipse es in eodem iudicio?
	Et nos quidem iuste. nam digna factis recipimus: hic vero nihil mali gessit.	41 Et nos quidem iustè: nam prout digni fuimus, & prout egimus,luimus pœnas: iste verò nihil odiosum egit.
	Et dicebat ad Iesum: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum.	42 Et dixit Ieschua: Memento mei Domine mi,quum veneris in regnum tuum.
	Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.	43 Ait illi Ieschua: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.
	Erat autem fere hora sexta,& tenebræ factæ sunt in vniuersam terram vsque in horam nonam.	44 *Erat autem circiter hora sexta,& factæ sunt tenebræ super vniuersam terram, vsque ad horam nonam. *Ad nonã horã Feriæ sextæ Crucifixionis.
	Et obscuratus est sol & velum templi scissum est medium.	45 Et Sol obscuratus est,scissaq; superficies portæ(velum) templi per medium.
*Ps.30.6	Et clamans voce magna Iesus ait: *Pater,in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens,expirauit.	46 Et clamauit Ieschua alta voce,dixitque: Pater mi,in manus tuas depono spiritum meum. Hoc dixit,& tradidit spiritum.
	Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificauit Deum,dicens: Vere hic homo iustus erat.	47 Quum vidisset autem Centurio quod factum fuerat, glorificauit Deum,& ait: Verè hic homo iustus erat.
	Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud,& videbant quæ fiebant,percutientes pectora sua reuertebantur.	48 Omnesq; cœtus illi qui cœtti fuerant ad hoc spectaculum, quum vidissent quod actum fuerat,reuersi sunt percutientes pectora sua.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim malũ fecit iste? nullam cauſam mortis inuenio in eo. caſtigans ergo illum dimittam.

Illi autem inſtabant vocibus magnis, poſtulantes eum crucifigi, & inualeſcebant voces eorum, & principum Sacerdotum.

At Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum.

Dimiſit autem illis propter ſeditionem & homicidium miſſum in carcerem, quem petebant: at Ieſum tradidit voluntati eorum.

Et cum abducerent eum, apprehendentes Simonem quemdam Cyrenæum venientem ab agro, impoſuerunt illi crucem portare poſt Ieſum.

Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ & plangebant, & lamentabantur eum.

Conuerſus autem ad illas Ieſus dixit: Filiæ Hieruſalem, ne flete ſuper me, ſed ſuper voſipſas flete, & ſuper filios veſtros.

Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & vbera, quæ non lactauerunt.

Tunc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos: & collibus: Operite nos.

Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?

Ducebantur autem & alii duo malefici cum eo, tolli.

Et poſtquam abierunt in locum vocatum Caluariam, ibi crucifixerunt eum, & malefico s, hunc quidem à dextris, hunc autem à ſiniſtris.

At Ieſus dicebat: Pater, dimitte illis: non enim ſciunt quid faciunt. Diuidentes vero veſtimenta eius, miſerunt ſortem.

Et ſtabat populus ſpectans: deridebant autem & Principes cum eis dicentes: Alios ſeruauit, ſeruet ſeipſum, ſi hic eſt Chriſtus Dei electus.

Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei,

Et dicentes: Si tu es rex Iudæorum, ſerua teipſum.

Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta ſuper eum litteris Græcis, & Romanis, & Hebraicis. HIC EST REX IVDÆORVM.

Vnus autem pendentium malefi corum blaſphemabat eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſerua temetipſum & nos.

Reſpondens autem alter increpabat eum, dicens: Neq; times Deum, quod in eadem damnatione es?

Et nos quidem iuſte, digna enim quæ fecimus recipimus: hic vero nihil inſolens egit.

Et dicebat Ieſu: Memento mei Domine, cum veneris in regnum tuum.

Et dixit illi Ieſus: Amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradiſo.

Erat autem fere hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in vniuerſam terram vſque in horam nonam.

Et obſcuratus eſt Sol, & ſciſſum eſt velum templi medium.

Et clamans voce magna Ieſus ait: Pater, in manus tuas commendabo ſpiritum meum. Et hæc dicens, expirauit.

Videns autem Centurio factum, glorificauit Deum, dicens: Vere homo hic iuſtus erat.

Et omnes ſimul accedentes turbæ ad ſpectaculum iſtud, ſpectantes facta, percutientes ſua ipſorum pectora reuertebantur.

Transl. Eraſm. Roterod.

Ille autem tertiò dixit ad illos: Quid enim mali fecit hic? Nullum crimen capitale comperio in eo. caſtigatum ergo dimittam illum.

At illi inſtabant vocibus magnis, poſtulantes vt crucifigeretur, & inualeſcebant voces eorum, ac ſummorum ſacerdotum.

Et Pilatus adiudicauit vt fieret quod illi poſtulabant.

Dimiſit autem illis eum qui propter ſeditionem & homicidium coniectus fuerat in carcerem, quem popoſcerant: Ieſum verò tradidit arbitrio eorum.

Et cum abducerent eum, prehenderunt Simonem quẽdam Cyrenenſem venientem è rure, & impoſuerunt illi crucem vt portaret poſt Ieſum.

Sequebatur autem illum multa turba populi ac mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum.

Conuerſus autem ad illas Ieſus, dixit: Filiæ Hieruſalẽ, nolite fiere ſuper me, ſed ſuper vobiſipſis flete, & ſuper filijs veſtris.

Quoniam ecce venient dies in quibus dicent: Beatæ ſteriles & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt.

Tunc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos: & collibus, operite nos.

Quia ſi in humido ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?

Ducebantur autem & alij duo facinoroſi cum eo, vt interficerentur.

Et poſtquam venerunt in locũ qui vocatur Caluaria, ibi crucifixerunt eum, & facinoroſos: vnum à dextris, alterum à ſiniſtris.

Ieſus autem dicebat: Pater, remitte illis, neſciunt enim quid faciunt. Diuidentes veſtimenta eius, miſerunt ſortẽ.

Et ſtabat populus ſpectans, & deridebant eum principes cum eis, dicentes: Alios ſeruauit, ſeruet ſeipſum, ſi hic eſt ille Chriſtus, ille Dei electus.

Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei,

Dicenteſque: Si tu es ille rex Iudæorum, ſaluum te fac.

Erat autem & inſcriptio ſcripta ſuper eũ literis Græcis & Latinis & Hebraicis: HIC EST REX IVDÆORVM.

Vnus autem qui erant ſuſpenſi facinoroſorum, conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Chriſtus, ſerua teipſum & nos.

Reſpondens autem alter, increpabat eum, dicens: Ne times quidem tu Deum, quod in eadem damnatione es?

Et nos quidem iuſtè, nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali geſſit.

Et dicebat ad Ieſum: Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum.

Et illi Ieſus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.

Erat autem ferè hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt ſuper totam terram, vſque ad horam nonam.

Et obſcuratus eſt ſol & velum templi ſciſſum eſt medium.

Et cum clamaſſet voce magna Ieſus, ait: Pater, in manus tuas commendabo ſpiritum meum. Et hæc cum dixiſſet, expirauit.

Cum vidiſſet autem Centurio quod accidit, glorificauit Deum, dicens: Verè hic homo iuſtus erat.

Et omnes turbæ eorum qui ſimul acceſſerant ſpectaculum iſtud & viderant quæ contingebant, percutientes pectora ſua, reuertebantur.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Stabant autem omnes noti eius à longe, ac mulieres, quæ secutæ eum erant à Galilea hæc videntes.

*Et ecce vir nomine Ioseph, qui erat decurio, vir bonus, & iustus.

*Mat.27.57. Mar.15.42. Ioã.19.38

Hic non consenserat consilio, & actibus eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudææ, qui expectabat & ipse regnum Dei.

Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu:

Et depositum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento excisо, in quo nondum quisquam positus fuerat.

Et dies erat parascenes, & sabbatum illucescebat.

Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius.

Et reuertentes parauerũt aromata, & vnguenta: & sabbato quidem siluerunt secundum mandatũ.

CAP. XXIIII.

*Mat.28.1 Mar.16.1 Ioã.20.1

VNa autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes, quæ parauerant aromata:

Et inuenerunt lapidem reuolutum à monumento.

Et ingressæ non inuenerũt corpus Domini Iesu.

Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti.

Cum timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viuentem cum mortuis?

Non est hic, sed surrexit: recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset,

*Mat.17.23. Mar.9.31. Sup.9.22.

Dicens: *Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere.

Et recordatæ sunt verborum eius.

Et regressæ à monumento nunciauerunt hæc omnia illis vndecim, & ceteris omnibus.

Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & ceteræ, quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.

Et visa sunt ante illos, sicut deliramentum verba ista: & non crediderunt illis.

Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit secum mirans quod factum fuerat.

*Mar.16.12.

*Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus.

Et ipsi loquebantur ad inuicem de his omnibus, quæ acciderant.

Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent: & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis:

Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent.

Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes?

Et respondens vnus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus?

Transl. ex Syriac.

49 *Stabant autem procul omnes noti ipsius Ieschuæ, & femina illa quæ venerant cum eo à Galilea, istaque spectabant.*

50 ** Porrò vir, quidam nomine Iausephsenator à Rometho ciuitate Iehoudæa, erat vir bonus & iustus:*

*Crepusculo Sabbathi Annunciationis.

51 *Iste non consenserat voluntati & facinori eorum, & expectabat regnum Dei.*

52 *Ille (inquam) adijt Pilatum, & petijt corpus Ieschuæ.*

53 *Et detraxit illud, inuoluitque linteo lineo, & posuit illud in monumento excisо, in quo nemo adhuc positus fuerat,*

54 *Caterùm dies erat Parascenes, & sabbathum post illucescebat,*

55 *Accesserunt autem mulieres istæ quæ cum eo venerunt à Galilea, & inspexerunt sepulchrum, & quomodo positum esset corpus eius.*

56 *Reuersæ verò parauerunt vnguenta, & aromata: ac sabbatho quieuerunt, sicuti præceptum est.*

CAP. XXIIII.

1 *PRimo autem hebdomadis, aurora adhuc obscura, venerunt ad monumentum, attuleruntque aromata illa quæ parauerant: erant autem cum eis mulieres aliæ.*

2 *Et inuenerunt lapidem reuolutum à monumento:*

3 *Et ingressæ sunt nec inuenerunt corpus Ieschuæ.*

4 *Factumque est dum ipsæ obstupescerent super hoc, ecce duo viri astiterunt super eis, quorum coruscabat vestimentum.*

5 ** Et perterrefactæ sunt, inclinaruntque facies suas, in terram: at ipsi dixerunt eis: Quid quæritis viuentem cum mortuis?*

6 *Non est hic, surrexit: reuocate in memoriam quæ collocutus fuerit vobis, dum ipse esset in Galilæa,*

7 *Dixeritq; Futurum vt ipse Filius hominis traderetur in manus hominum sceleratorum, cruciique suffigeretur, ac tertia die resurgeret.*

8 *Et ipsæ recordatæ sunt sermonum eius.*

9 *Et reuersæ sunt à sepulchro, dicuntque hæc omnia illis vndecim & cæteris.*

10 *Erant autem Mariam Magdeloitho, & Ioucham, & Mariam mater Iaakoub, & reliquæ quæ cum eis erant, quæ hæc dicebant Apostolis.*

11 *Et visa sunt in oculis eorum verba ista quasi deliria, neque crediderunt eis.*

12 *Schemeonn autem surrexit, & cucurrit ad sepulchrũ, & introspiciens videt linteamina repositа tantummodo, abiitque dum miraretur apud se super hoc quod factum fuerat.*

*Feria ij. hebdomadis Candidatorũ.

13 **Et ecce duo ex eis eo ipso die iter faciebant ad pagum nomine Emaus, distantem ab Ourischlem stadijs sexaginta.*

14 *Ipsique colloquebantur inter se de his omnibus quæ euenerunt.*

15 *Dumque ipsi colloquerentur, & sese mutuò rogitarent, venit ipse Ieschua, & assequutus est eos, & iter faciebat cum eis.*

16 *Oculi autem eorum tenebantur, ne agnoscerent eum.*

17 *Et dixit eis: Qui sunt hi sermones, quos vos loquimini vnus cum alio dum ambulatis, mœstiq; estis?*

18 *Et respondit vnus ex eis, cui nomen Kleioupha, & dixit ei: Tune solus es extraneus ab Ourischlem, qui nescias quid factum sit in ea istis diebus?*

Transl. B. Ariæ Mont.

Stabant autem omnes noti eius à longe, ac mulieres, quæ consecutæ eum à Galilæa videntes hæc.

Et ecce vir nomine Ioseph, consiliarius existens, vir bonus, & iustus:

Hic non erat suffragatus consilio & actioni eorum, ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui expectabat & ipse regnum Dei.

Hic accendens Pilato, petijt corpus Iesu.

Et detrahens ipsum, inuoluit in sindone, & posuit id in monumento excisso, vbi non erat nondum nemo positus.

Et dies erat parasceues, & sabbatum illucescebat.

Subsecutæ autem mulieres, quæ fuerant venientes cum eo de Galilæa, viderunt monumentum, & vt positum erat corpus eius.

Reuersæ autem parauerũt aromata & vnguenta: & quidem sabbato quieuerunt secundũ mandatũ.

CAP. XXIIII.

AT vna sabbatorum diluculo profundo venerunt ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata, & quædam cum eis.

Inuenerunt autem lapidem reuolutum à monumento.

Et ingressæ non inuenerũt corpus Domini Iesu.

Et factum est in dubitare eas de isto, & ecce duo viri adstiterunt eis in vestibus fulgentibus.

Timentibus autem factis illis, & inclinantibus vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis viuentem cum mortuis?

Non est hic, sed surrexit: recordamini vt locutus est vobis, adhuc existens in Galilæa,

Dicens: *Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & tertia die resurgere.

Et recordatæ sunt verborum eius.

Et reuersæ à monumento nunciauerunt hæc omnia vndecim, & omnibus cæteris.

Erat autem Magdalene Maria, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæteræ cum eis, quæ dicebant ad Apostolos hæc.

Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba eorum, & non crediderunt illis.

At Petrus surgens cucurrit ad monumentum, & procumbens videt linteamina posita sola: & abiit, apud se mirans factum.

Et ecce duo ex illis erant euntes in ipsa die in vicum distantem stadia sexaginta ab Hierusalem, cui nomen Emmaus.

Et ipsi loquebantur ad inuicem de omnibus, euentis his.

Et factum est in colloqui ipsos & conquirere, & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis:

At oculi illorum tenebantur non agnoscerere eum.

Ait autem ad illos: Qui sermones hi quos confertis ad inuicem ambulantes & estis tristes?

Respondens autem vnus, cui nomen Cleophas, dixit ad eum: Tu solus peregrinaris Hierusalem, & non cognouisti facta in illa in diebus his?

Transl. Eraſm. Roterod.

Stabant autem omnes noti eius procul, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc videntes.

Et ecce vir nomine Ioseph, decurio, qui erat vir bonus ac iustus,

Hic non consenserat consilio ac facto eorum, oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui expectabat & ipse regnum Dei:

Hic accessit ad Pilatum, & postulauit corpus Iesu,

Et depositum inuoluit sindone, & posuit illud in monumento, quod erat in lapide excisum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

Et dies erat Parasceue, & sabbatum illucescebat.

Subsecutæ autem mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus eius.

Reuersæ vero, parauerunt aromata & vnguenta, ac sabbato quidem quieuerunt secundum præceptum.

CAP. XXIIII.

VNo autem sabbatorum profundo diluculo, venerunt ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata, & nonnullæ cum illis:

Reperarunt autem lapidem reuolutum à monumento,

Et ingressæ non inuenerunt corpus Domini Iesu.

Et factum est dum mente consternatæ essent de hoc, ecce duo viri steterunt iuxta illas in vestibus fulgurantibus.

Cum expauissent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quæritis, viuentem cum mortuis?

Non est hic, sed surrexit. Recordamini vt dixerit vobis cum adhuc in Galilæa esset,

Dicens, quod oportuerit filium hominis tradi in manus hominum peccatorum & crucifigi, & die tertio resurgere.

Et recordatæ sunt verborum eius,

Et regressæ à monumento, nunciauerunt hæc omnia illis vndecim, & cæteris omnibus.

Erat autem Maria Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apostolos hæc.

Et visa sunt apud illos ceu deliramentum verba illorum, neque crediderunt illis.

Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, & prospiciens vidit linteamina sola posita, & abiit apud semetipsum mirans quod acciderat.

Et ecce duo ex illis ibant eodem die in castellum, quod aberat spatio stadiorum sexaginta ab Hierosolymis, nomine Emaus,

Et ipsi confabulabantur inter se de his omnibus, quæ acciderant.

Et factum est dum confabularentur, ac disputarent, & ipse Iesus appropinquans ibat vna cum illis.

Caterum oculi illorum tenebantur, ne eum agnoscerent.

Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos confertis inter vos ambulantes, & estis tristes?

Ac respondens vnus cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es Hierosolymis, neque cognouisti quæ facta sunt illic his diebus?

Transl. B. Ariæ Mont.

Et dixit eis : Quæ? illi autem dixerunt ei:Quæ de Ieſu Nazareno,qui fuit vir Propheta,potens in opere & ſermone coram Deo & omni populo.

Quomodoque tradiderunt eum ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

Nos autem ſperabamus,quia ipſe eſſet futurus redimere Iſrael:ſed & cum omnibus his,tertiam hanc diem agit hodie,ex quo hæc facta ſunt.

Sed & mulieres quædam ex nobis terruerunt nos,factæ antelucanæ ad monumentum.

Et non inuenientes corpus eius, venerunt,dicentes & viſionem angelorum vidiſſe, qui dicunt eum viuere.

Et abierunt quidam eorum qui cum nobis, ad monumentum, & inuenerunt ita ſicut & mulieres dixerunt:ipſum verò non viderunt.

Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt Prophetæ!

Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & intrare in gloriam ſuam?

Et incipiés à Moyſe, & ab omnibus Prophetis,interpretabatur illis in omnib.ſcripturis quę de ſeipſo.

Et appropinquauerunt ad vicum quò ibant, & ipſe ſe finxit longius ire.

Et coegerunt illum, dicentes : Mane nobiſcum, quoniam ad veſperam eſt, & inclinauit dies, & intrauit ad manendum cum illis.

Et factum eſt in diſcumbere ipſum cum eis, accipiens panem benedixit,& frangens porrigebat illis.

Eorum autem aperti ſunt oculi, & cognouerunt eum:& ipſe non apparens factus eſt ab eis.

Et dixerunt ad inuicem : Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, vt loqueretur nobis in via, & vt aperiret nobis ſcripturas?

Et ſurgentes eadem hora, regreſſi ſunt in Hieruſalem, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis,

Dicentes, Quòd ſurrexit Dominus verè, & viſus eſt Simoni.

Et ipſi enarrabant quæ in via, & quomodo agnitus eſt eis in fractione panis.

Hęc autem ipſis loquentibus,& ipſe Ieſus ſtetit in medio eorum,& dicit eis:Pax vobis.

Conturbati verò & conterriti facti, exiſtimabant ſpiritum videre.

Et dixit eis: Quid turbati eſtis,& quare cogitationes aſcendunt in corda veſtra?

Videte manus meas,& pedes meos : quia ipſe ego ſum. palpate me, & videte : quia ſpiritus carnem & oſſa non habet,ſicut me videtis habentem.

Et hoc dicens oſtendit eis manus & pedes.

Adhuc autem non credentibus illis præ gaudio, & mirantibus, dixit eis : Habetis aliquid eſculentum hic?

Illi autem obtulerunt ei piſcis aſſi partem, & de apiario fauo.

Et ſumens coram eis edit.

Dixit autem eis : Hæc verba quæ locutus ſum ad vos adhuc exiſtens vobiſcum,quoniam oportet impleri omnia ſcripta in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.

Tũc aperuit ipſorũ sẽsũ,ad intelligẽdũ ſcripturas.

Et dixit eis:Quoniam ſic ſcriptum eſt,& ſic oportebat pati Chriſtum, & reſurgere à mortuis tertia die:

Transl.Eraſm.Roterod.

19 *Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt ei: De Ieſu Nazareno,qui fuit vir propheta, potens opere & ſermone coram Deo & toto populo:*

20 *Et quomodo eum tradiderunt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in condemnationem mortis, & crucifixerunt eum.*

21 *Nos autem ſperabamus, eum eſſe illum, qui redempturus eſſet Iſrael. Atqui ſuper hæc omnia tertius dies eſt hodie,quod hæc facta ſunt.*

22 *Sed & mulieres quædam ex nobis attonitos reddidere nos,quæ diluculo peruenerunt ad monumentum,*

23 *Et non inuento corpore eius,venerunt,dicentes,ſe etiam viſionem angelorum vidiſſe,qui dicerent eum viuere.*

24 *Et abierunt quidam eorum qui erant nobiſcum ad monumentum, & ita repererunt, ſicut mulieres dixerant, ipſum vero non viderunt.*

25 *Et ipſe dixit ad eos:O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt prophetæ:*

26 *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & intrare in gloriam ſuam?*

27 *Et exorſus à Moſe & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant.*

28 *Et appropinquauerunt caſtello quò ibant, & ipſe præ ſe ferebat ſe longius ire.*

29 *Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiſcum quoniam vergit ad veſperam, & inclinatus eſt dies. Et intrauit vt maneret cum illis.*

30 *Et factum eſt dum accumberet cum eis, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis.*

31 *Et aperti ſunt oculi eorum, & agnouerunt eum & ipſe ſubduxit ſeſe à conſpectu eorum.*

32 *Et dixerunt inter ſe : Nonne cor noſtrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis in via & aperiret nobis ſcripturas?*

33 *Et ſurgentes eadem hora, regreſſi ſunt Hieroſolymam, & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant,*

34 *Dicentes: Surrexit dominus vere, & apparuit Simoni.*

35 *Et illi narrabant quæ geſta erant in via, & quomodo fuiſſet agnitus ipſis ex fractione panis.*

36 *Dum autem hæc loquuntur, ſtetit Ieſus ipſe in medio eorum, & dicit eis:Pax vobis.*

37 *Expauefacti vero & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre.*

38 *Et dixit eis : Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in cordibus veſtris?*

39 *Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipſe ſum. Contrectate me & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet,ſicut me videtis habere.*

40 *Et cum hæc dixiſſet,oſtendit eis manus ac pedes.*

41 *Adhuc autem illis non credentibus præ gaudio & mirantibus,dixit eis:Habetis hic aliquid eduli?*

42 *At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & aliquid de fauo apiario.*

43 *Et accepit, & in conſpectu illorum comedit.*

44 *Et dixit ad eos : Hæ ſunt verba quæ locutus ſum ad vos,cum adhuc eſſem vobiſcum: quod neceſſe foret impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſi, & prophetis, & pſalmis de me.*

45 *Tunc aperuit illorũ mentem,vt intelligerent ſcripturas,*

46 *Et dixit eis: Sic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertio die,*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Et prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Ierosolyma.	47	*Et predicari in eius nomine pœnitentiam in remissionem peccatorum in cunctis gentibus, ita vt exordium esset ab Ouriſchlem.*
* Vos autem testes estis horum.	48	*Vos autem estis testes horum.*
* Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto.	49	*Et ego mittam super vos promissum Patris mei; vos autem expectate in Ouriſchlem ciuitate, vsquequo induamini virtute ex alto.*
Eduxit autem eos foras in Bethaniam: & eleuatis manibus suis benedixit eis.	50	*Et eduxit eos vsque in Beth-Anio: & eleuauit manus suas, viq; benedixit.*
* Et factum est, dum benediceret illis, recessit abeis, & ferebatur in cœlum.	51	*Et factum est dum benediceret eis, separatus est ab eis, & conscendit cœlos.*
Et ipsi adorantes regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno:	52	*Ipsi autem adorauerunt eum, & reuersi sunt ad Ouriſchlem cum gaudio magno.*
Et erant semper in templo, laudantes, & benedicentes Deum. Amen.	53	*Et omni tempore erant in templo glorificantes & benedicentes Deum. Amin.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionem, peccatorum in omnes gentes, incipientem ab Ierosolyma.

Vos autem testes eius horum.

Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate Ierusalem, quoadusque induamini virtutem ex alto.

Eduxit autem eos foras vsque in Bethaniam: & sustollens manus suas benedixit eis.

Et factum est, in benedicere eum illis, discessit ab eis, & ferebatur in cœlum.

Et ipsi adorantes eum regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno:

Et erant semper in templo, laudantes, & benedicentes Deum. Amen.

Transl. Erasm. Roterod.

Et prædicari in nomine eius pœnitentiam, ac remissionem peccatorum in omnes gentes, incepto facto ab Hierosolyma.

Vos autem estis testes horum.

Et ecce ego mitto promissum Patris mei super vos. Vos autem sedete in ciuitate Hierusalem, quoadusque induamini virtute ex alto.

Eduxit autem eos foras, vsque in Bethaniam: & sublatis in altum manibus suis, benedixit eis.

Et factum est cum benediceret illis, recessit ab eis, ac ferebatur in cœlum.

Et ipsi adorato eo, regressi sunt Hierosolymam cum gaudio magno,

Et erant semper in templo, laudantes & benedicentes Deum. Amen.

PROLOGVS IN EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

HIc eſt Ioannes Euangeliſta vnus ex diſcipulis Domini, qui virgo à Deo electus eſt: quem de nuptiis volentem nubere vocauit Deus. Cui virginitatis in hoc duplex teſtimonium datur in Euangelio, quòd & præ cæteris dilectus à Deo dicitur, & huic matrem ſuam pendens in cruce commendauit Dominus, vt virginem virgo ſeruaret. Denique manifeſtans in Euangelio quod erat ipſe incorruptibilis verbi opus inchoans, ſolus verbum carnem factum eſſe, nec lumen à tenebris comprehenſum fuiſſe teſtatur, primum ſignum ponens quod in nuptiis fecit Dominus, oſtendens quòd ipſe erat; vt legentibus demonſtraret, quòd vbi Dominus inuitatus ſit, deficere nuptiarum vinum debeat, & veteribus immutatis, noua omnia quæ à Chriſto inſtituuntur appareant. Hoc autem Euangelium ſcripſit in Aſia, poſtea quàm in Pathmos inſula Apocalypſim ſcripſerat, vt cui in principio canonis incorruptibile principium prænotatur in Geneſi, ei etiam incorruptibilis finis per virginem in Apocalypſi redderetur, dicente Chriſto: Ego ſum Alpha & Ωmega. Et hic eſt Ioannes qui ſciens ſuperueniſſe diem receſſus ſui, conuocatis

diſci-

discipulis suis in Epheso, per multa signorum experimenta promens Christum, descendens in defossum sepulturæ locum, facta oratione, positus est ad patres suos; tam extraneus à dolore mortis, quàm à corruptione carnis inuenitur alienus. Tum post omnes Euangelium scripsit: & hoc virgini debebatur. Quorum tamen, vel scripterum temporis dispositio, vel librorum ordinatio; ideo à nobis per singula non exponitur, vt sciendi desiderio collato, & quærentibus fructus laboris, & Deo magisterij doctrina seruetur.

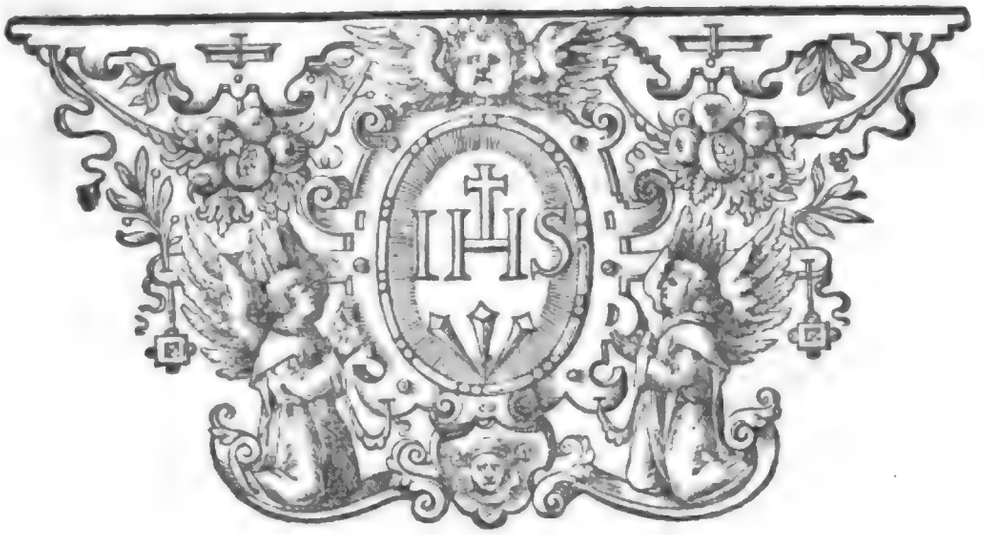

Digitized by Google

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM IOANNEM,

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

IN principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.
Hoc erat in principio apud Deum.
Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil, quod factum est,
In ipso vita erat, & vita erat lux hominum:
Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eum non comprehenderunt.
Luc. 3. 2. 1. 2. 8. * Fuit homo missus à Deo, cui nomẽ erat Ioãnes.
Hic venit in testimonium, vt testimonium perhiberet de Lumine, vt omnes crederent per illum.
Non erat ille Lux, sed vt testimonium perhiberet de Lumine.
Esa. 9. 19. * Erat Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.
Ebr. 11. In mundo erat, * & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit.
In propria venit, & sui eum non receperunt.
Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius:
Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
Luc. 1. 14. 2. 3. 7. * Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre plenum gratiæ & veritatis.
Ioannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est: quia prior me erat.
1. Tim. 1. 17. * Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.
Quia lex per Moysen data est, gratia, & veritas per IESVM Christum facta est.
1. Io. 4. * Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit.
Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt Iudæi ab Ierosolymis Sacerdotes & Leuitas ad eum vt interrogarent eum: Tu quis es?
Et confessus est, & non negauit: & confessus est: Quia non sum ego Christus.
Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Elias es tu? Et dixit: Non sum. Propheta es tu? Et respondit: Non.
Dixerunt ergo ei: Quis es vt responsum demus his, qui miserunt nos? quid dicis de teipso?
Esa. 40. 3. 11. 3. 3. 10. 1. 3. 9. 3. 4. Ait: * Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta.
Et qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.
Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?
Mat. 3. 11. Respondit eis Ioannes, dicens: * Ego baptizo in aqua: medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis:
Esa. 9. 16. 2. 1. 5. & 9. 8. 11. Ioh. 19. 4. * Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est: cuius ego non sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti.

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM IOANNEM,

Transl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *IN principio erat Verbum, & illud Verbum erat apud Deum, & Deus erat illud Verbum.* — Lectio in festo Natiuitatis Domini nostri.
2 *Hoc erat in principio apud Deum.*
3 *Omnia per manum eius fuere, & sine ipso ne vnum quidem fuit, quidquid fuit,*
4 *In eo vita erat, & vita erat Lux illa, hominum:*
5 *Et ipsa lux in tenebris lucet, & tenebræ eum non comprehenderunt.*
6 *Fuit homo qui missus est à Deo nomine Iouchanon.*
7 *Is venit in testimonium, vt testaretur de Luce vt omnes crederent per eum.*
8 *Non erat ille Lux sed vt testaretur de illa Luce.*
9 *Erat enim Lux illa veritatis, quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.*
10 *In mundo erat, & mundus per eum fuit, at mundus eum non cognouit.*
11 *Ad suos venit, & sui eum non receperunt.*
12 *Iis autem qui receperunt eum, dedit potestatem vt filij Dei fierent, iis, (inquam,) qui credunt in nomen eius:*
13 *Ii qui non ex sanguine, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri sed ex Deo geniti sunt.*
14 *Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & spectauimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratia ac veritatis.*
15 *Iouchanon testatus est de eo, & clamauit & ait: Hic est de quo dicebam: Ponè me venit, & fuit ante me, quoniam prior me est.*
16 *Et ex plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.*
17 *Quandoquidem lex per Mousche data est; veritas autem, & gratia per IESCHVAM Schicho fuit.*
18 * *Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus ille Deus qui est in sinu Patris sui ipse annunciauit.* — In Natiuitate Domini nostri post Epiphaniam.
19 *Et hoc est testimonium ipsius Iouchanon, quando miserunt ad eum Iihoudei ab Ourischlem, Sacerdotes & Leuitas vt interrogarent eum: Tu quis es?*
20 *Et confessus est, neque negauit: & confessus est: Non sum ego Meschicho.*
21 *Et interrogauerunt eum rursus: Quid ergo? Iliio es? Et ait: Non sum. Es tu propheta? Et ait: Minimè.*
22 *Dixerunt q; ei: Ecquis es? vt demus responsum iis qui miserunt nos: quid dicis de teipso?*
23 *Ait: Ego sum vox clamantis in deserto: Complanate viam Domini, prout dixit Eschaio propheta.*
24 *Illi autem qui missi fuerant ex Perischæis erant.*
25 *Et interrogauerunt eum ac dixerunt ei: Quid igitur baptizas si tu non es Meschicho, neque Iliio, neque Propheta?*
26 *Respondit Iouchanon, & dixit eis: Ego baptizo in aqua, sed inter vos stat ille, quem vos nescitis:*
27 *Is est qui ponè me venit, & fuit ante me: is, (inquam) cuius non sum dignus qui soluam corrigias calceamentorum.*

Digitized by Google

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM IOANNEM,

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

IN principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.
Hoc erat in principio apud Deum.
Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est neque vnum, quod factum est.
In ipso vita erat, & vita erat lux hominum.
Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.
Fuit homo missus à Deo, nomen ei Ioannes.
Hic venit in testimonium, vt testaretur de lumine, vt omnes crederent per illum.
Non erat ille lux, sed vt testaretur de lumine.

Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.
In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit.
In propria venit, & proprij eum non receperunt.
Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, credentibus in nomine eius.

Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.
Ioannes testatur de ipso: & clamauit, dicens: Hic erat quem dixi, Post me veniens, ante me factus est: quia prior me erat.
Et ex plenitudine eius nos omnes accepimus, & & gratiam pro gratia.
Quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.
Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus filius existens in sinum Patris, ipse enarrauit.
Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt, Iudæi ex Hierosolymis sacerdotes & Leuitas, vt interrogarent eum, Tu quis es?
Et confessus est, & non negauit, & confessus est, Quia non sum ego Christus.
Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Elias es tu? & dicit, Non sum. Propheta es tu? & respondit, Non.

Dixerunt ergo ei: Quis es, vt responsum demus mittentibus nos? quid dicis de teipso?
Ait: Ego vox clamantis in deserto, Dirigite viam Domini, sicut dixit Esaias propheta.
Et missi erant ex Pharisæis.
Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?
Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo in aqua: Medius autem vestrum stetit quem vos non nostis:
Ipse est ille post me venturus, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus vt soluam eius corrigiam calceamenti.

SANCTI IESV CHRISTI EVANGELII SECVNDVM IOANNEM,

Transl. Erasm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *IN principio erat sermo & sermo erat apud deum, & Deus erat ille sermo.*
2 *Hic erat in principio apud Deum.*
3 *Omnia per ipsum facta sunt, & sine eo factum est nihil, quod factum est.*
4 *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum,*
5 *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non apprehenderunt,*
6 *Erat homo missus à Deo, cui nomen Iohannes:*
7 *Hic venit ad testificandum, vt testaretur de luce, vt omnes crederent per ipsum,*
8 *Non erat ille lux illa, sed missus erat, vt testaretur de luce.*
9 *Erat lux illa, lux vera: quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.*
10 *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eam non cognouit.*
11 *In sua venit, & sui eum non receperunt.*
12 *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis vt liceret filios Dei fieri, videlicet his qui credidissent in nomen ipsius.*
13 *Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.*
14 *Et sermo ille caro factus est, & habitauit in nobis: & conspeximus gloriam eius, gloriam velut vnigeniti à patre, plenum gratia & veritate.*
15 *Iohannes testificatur de ipso, & clamat, dicens: Hic erat de quo dicebam, qui cum me sequeretur anteceſſit me, quia prior me erat.*
16 *Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia:*
17 *Quia lex per Mosen data est, gratia & veritas per Iesum Christum exorta est.*
18 *Deum nemo vidit vnquam: Vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarrauit.*
19 *Et hoc est testimonium Iohannis, quando miserant Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & leuitas, vt interrogarent eum: Tu quis es?*
20 *Et confessus est & non negauit. Et confessus est, inquiens. Non sum ego Christus.*
21 *Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: Non sum. Es tu propheta ille? Et respondit: Non.*
22 *Dixerunt ergo ei: Quis es, vt responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de teipso?*
23 *Ait: Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam domini: sicut dixit Esaias propheta.*
24 *Et qui missi fuerant, erant ex pharisæis.*
25 *Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque Propheta ille?*
26 *Respondit eis Iohannes, dicens: Ego baptizo aqua, sed in medio vestrum stat quem vos non scitis.*
27 *Ipse est qui cum me sequeretur, anteceſſit me: cuius ego non sum dignus vt soluam corrigiam calceamenti:*

Vulgat. Editio.

Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.

Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est: quia prior me erat.

Et ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans.

Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: * Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum.

Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.

Et ego vidi: & testimonium perhibui quia hic est Filius Dei.

Altera die iterum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo.

Et respiciens Iesum ambulantem, dixit: Ecce agnus Dei.

Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum.

Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, (quod dicitur interpretatum Magister) vbi habitas?

Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt vbi maneret, & apud eum manserunt die illo: hora autem erat quasi decima.

Erat autem Andreas frater Simonis Petri vnus ex duobus, qui audierant à Ioanne, & secuti fuerant eum.

Inuenit hic primũ fratrẽ suũ Simonẽ, & dicit ei: Inuenimus Messiã. (quod est interpretatũ Christus.)

Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit. Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas. quod interpretatur Petrus.

In crastinum: voluit exire in Galilæam, & inuenit Philippum. Et dicit ei Iesus: Sequere me.

Erat autem Philippus à Bethsaida, ciuitate Andreæ, & Petri.

Inuenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem scripsit * Moyses in lege, & * Prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth.

Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni, & vide.

Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.

Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te.

Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.

Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis: maius his videbis.

Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis.

CAP. II.

ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Iesu ibi.

Vocatus est autem & Iesus, & discipuli eius ad nuptias.

Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent.

* Mat. 3. 16. Mar. 1. 10. Luc. 3. 22.

* Gen. 49. 10. Deut. 18. 18.

* Isa. 40. 3. & 45. 1. Ier. 23. 5. Ezech. 34. 23. & 37. 24. Dan. 9. 24. 25.

Transl. ex Syriac.

Hæc in Beth-Anio facta sunt trans Iourdenon, vbi baptizabat Iouchanon. 28

* *Postero autem die vidit Iouchanon Ieschua venientem ad se, & ait: Ecce Agnus ille Dei, qui tollit peccatum mundi.* 29

Hic est de quo dicebam, Post me venit vir, & fuit ante me, quoniam prior me est. 30

Et ego non noueram eum, sed vt innotesceret Israeli, propterea veni aqua baptizatum. 31

Et testatus est Iouchanon, dixitque: Conspicatus sum Spiritum descendentem de cœlis quasi columbam, mansitque super eum. 32

Et ego non noueram eum, sed qui misit me vt baptizarem aqua, ille mihi dixerat: Super quem visurus es descendentem Spiritum & commorantem super eum hic baptizat in Spiritu sanctitatis. 33

Et ego vidi: & testor hunc esse Filium Dei. 34

Caterùm alio die stabat Iauchanon, & duo ex discipulis eius. 35

Et intuitus Ieschua ambulantem, ait: Ecce Agnus Dei. 36

Audieruntque duo eius discipuli dum diceret, & abierunt post Ieschua. 37

Et conuersus Ieschua respexit eos venientes post se, dixitque eis: Quid quæritis? Dixerunt ei: Magister noster, vbi degis? 38

Dixit eis: Venite, & videbitis. Illi autem venerunt & viderunt vbi degeret, & apud eum fuerunt die illo: & erat quasi hora decima. 39

Vnus autem ex iis qui hæc audierant à Iouchanon & abierant post Ieschua, erat Andreas frater Schemeonn. 40

Iste vidit prius Schemeonn fratrem suum, & dixit ei: Inuenimus Mieschicho. 41

Et adduxit eum ad Ieschua. Intuitus autem eum Ieschua, ait: Tu es Schemeonn filius Iauna (Columbæ) tu vocaberis Kipho (Petra.) 42

* *Postero die altero voluit Ieschua exire in Galilæam, & inuenit Philippum. Dixitque ei: Post me veni.* 43

Ipse vero Philippus erat ex Beth-zaido (domo piscationis,) ex ciuitate Andreæ & Schemeonn. 44

Inuenit Philippus autem inuenit Nathanail, & dixit ei: Illum de quo scripsit Mousche in Lege, & in Prophetis, inuenimus, qui est Ieschua ille filius Iauseph ex Nozrath. 45

Dixit ei Nathanail: A Nozrath potest quicquam boni esse? Dixit ei Philippus: Veni, & videbis. 46

Vidit autem Ieschua ipsum Nathanail venientem ad se, & ait de eo: Ecce vere filius Israel, in quo dolus non est. 47

Dixit ei Nathanail: Vnde me cognoscis? ait illi Ieschua Priusquam te vocaret Philippus, quum esses sub ficu, vidi te. 48

Respondit Nathanail & dixit ei: Magister mi, tu es ille Filius Dei, tu es ille rex Israel. 49

Dixit ei Ieschua: Propterea quod dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis? maiora his videbis. 50

Dixit ei: Amin amin dico vobis: Deinceps videbitis cælos apertos, & Angelos Dei, dum ascendent & descendent ad Filium hominis. 51

CAP. II.

Cæterum die tertio factum est conuiuium in Kotne ciuitate Galilææ: matersque Ieschua illic aderat. 1

Quin & ipse Ieschua, ac discipuli eius, vocatus est ad illud conuiuium. 2

Et defecerat vinum, quum dixit ei mater ipsius Ieschua: Vinum non habent. 3

* Ad obitum Domini ex quo baptizauit Epiphanius.

* Ad obitum Domini ex quo baptizauit Epiphanius.

Matutinum Dominicæ quo ingreditur Ieiunium.

Transl. B. Ariæ Mont.

Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

Postridie conspicit Ioannes Iesum venientem ad se,& ait:Ecce agnus Dei,tollens peccatum mundi.

Hic est de quo ego dixi,Post me venit vir,qui ante me factus est:quia prior me erat.

Et ego non sciebam eum: sed vt manifestetur Israel,propter hoc veni ego in aqua baptizans.

Et testatus est Ioannes,dicens:Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cælo; & mansit super eum.

Et ego non sciebam eum,sed mittens me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem,& manentem super eum, hic est baptizans in Spiritu sancto.

Et ego vidi, & testatus sum quia hic est filius Dei.

Postridie iterum stabat Ioannes, & ex discipulis eius duo.

Et respiciens Iesum ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei.

Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum.

Conuersus autem Iesus, & videns eos sequentes, dicit eis: Quid quæritis? illi autem dixerunt ei:Rabbi, (quod dicitur interpretatũ,Magister) vbi manes?

Dicit eis: Venite & videte. venerunt & viderunt vbi maneret,& apud eum manserunt die illo: hora erat quasi decima.

Erat Andreas frater Simonis Petri, vnus ex duobus audientibus à Ioanne,& secutis eum.

Inuenit hic primus fratrẽ ,ppriũ Simonẽ,&dicit ei: Inuenimus Messiam,quod est interpretatũ Christus.

Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus,dixit:Tu es Simon filius Ionæ tu vocaberis Cephas,quod interpretatur Petrus.

Postridie voluit exire in Galilæam, & inuenit Philippum,& dicit ei Iesus:Sequere me.

Erat autem Philippus à Bethsaida, ex ciuitate Andreæ & Petri.

Inuenit Philippus Nathanael & dicit ei: Quem scripsit Moyses in lege, & Prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph illum à Nazareth.

Et dixit ei Nathanael:Ex Nazareth potest aliquid bonum esse?dicit ei Philippus: Veni,& vide.

Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo:Ecce verè Israelita,in quo dolus non est.

Dicit ei Nathanael:Vnde me nosti? Respondit Iesus,& dixit ei:Ante te Philippum vocare existentem sub ficu,vidi te.

Respondit Nathanael, & ait ei, Rabbi, tu es filius Dei:tu es rex Israel.

Respondit Iesus,& dixit ei: Quia dixi tibi,Vidi te sub ficu,credis? maiora his videbis.

Et dicit ei: Amen,amen dico vobis,A modo videbitis cælum apertum, & angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.

CAP. II.

ET die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Iesu ibi.

Vocatus est autem & Iesus & discipuli eius ad nuptias.

Et deficiente vino dicit mater Iesu ad eum, Vinum non habent.

Transl. Erasm. Roterod.

Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanem, vbi Iohannes baptizabat.

Postero die videt Iohannes Iesum venientem ad se, & ait:Ecce agnus ille Dei,qui tollit peccatum mundi.

Hic est de quo dicebam. Post me venit vir, qui me antecessit,quia prior me erat,

Et ego nesciebam eum. sed vt manifestus fiat Israeli, propterea veni ego aqua baptizans.

Et testificatus est Iohannes: dicens: Vidi spiritum descendentem specie columbæ de cælo, & mansit super eum,

Et ego non noueram eum, sed qui misit me vt baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem videris spiritum descendentem ac manentem super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto.

Et ego vidi & testificatus sum,hunc esse filium Dei.

Postero die iterum stabat Iohannes, & ex discipulis eius duo,

Et intuitus Iesum ambulantem, dicit: Ecce agnus ille Dei.

Et audierunt eum duo discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum.

Conuersus autem Iesus,& conspicatus eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi,quod dicitur si interpreteris,magister,vbi habitas?

Dicit eis: Venite & videte. Venerunt,viderunt q; vbi maneret, & apud eum manserunt die illo. Hora autem erat fermè decima.

Erat Andreas frater Simonis Petri, vnus ex duobus qui audierant à Iohanne,& secuti fuerant eum.

Reperit hic prior fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam,quod est,si interpreteris,vnctus.

Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona,tu vocaberis Cephas: quod sonat, si interpreteris,lapis.

Postero die voluit Iesus exire in Galilæam, & reperit Philippum,& dicit ei: Sequere me.

Erat autem Philippus à Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri.

Reperit Philippus Nathanael,& dicit ei: De quo scripsit Moses in lege, & Prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph Nazarenum.

Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus:Veni & vide.

Vidit Iesus Nathanael venientem ad se,& dicit de eo: Ecce vere Israelita,in quo dolus non est.

Dicit ei Nathanael:Vnde me nosti? Respondit Iesus, & dixit ei:Priusquam te Philippus vocaret cum esses sub ficu,videbam te.

Respondit Nathanael, & ait ei: Rabbi,tu es ille filius Dei,tu es ille rex Israel.

Respondit Iesus,& dixit ei: Quia dixi tibi,videbam te sub ficu,credis. Maiora his videbis.

Et dicit ei:Amen amen dico vobis:posthac videbitis cælum apertum:& angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis.

CAP. II.

ET die tertia nuptiæ fiebant in Cana Galilææ,& erat mater Iesu ibi.

Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias.

Et vbi defeciſſet vinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habent.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Et dicit ei Iesus: Quid mihi, & tibi est mulier? nondum venit hora mea,

Dicit mater eius ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.

Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas.

Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vsque ad summum.

Et dicit eis Iesus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt:

Vt autem gustauit architriclinus aquam vinum factam, & non sciebat vnde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam: vocat sponsum architriclinus,

Et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id, quod deterius est: Tu autem seruasti bonum vinum vsque adhuc.

Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius.

Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius: & ibi manserunt non multis diebus.

Et prope erat Pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam:

Et inuenit in templo vendentes, boues, & oues, & columbas, & numularios sedentes.

Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues, & numulariorum effudit æs, & mensas subuertit.

Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis.

Recordati sunt vero discipuli eius quia scriptum est: * Zelus domus tuæ comedit me.

Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis quia hæc facis?

Respondit Iesus, & dixit eis: * Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?

Ille autem dicebat de templo corporis sui.

Cum ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat: & * crediderunt scripturæ, & sermoni, quem dixit Iesus.

Cum autem esset Ierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius, quæ faciebat.

Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset omnes,

Et qa opus ei nõ erat vt qs testimoniũ perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine.

CAP. III.

ERat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum.

Hic venit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister: nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

Respondit Iesus, & dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.

Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire & renasci?

Transl. ex Syriac.

4 *Dixit ei Ieschua: Quid mihi & tibi mulier? nondum venit hora mea.*

5 *Dixit eius mater ministris: Quodcunque dixerit vobis, facite.*

6 *Erant autem ibi hydriæ lapideæ sex quæ positæ fuerant ad purgationem Iihoudæorum capientes singula binas metretas aut ternas.*

7 *Dixit eis Ieschua: Implete has hydrias aqua, & impleuerunt eas ad summum vsque.*

8 *Dixit eis: Haurite adhuc & offerte præcipuo discumbenti (architriclino) itaque obtulerunt.*

9 *Quum autem gustasset ipse architriclinus aquas illas quæ factæ fuerant vinum; nesciebat autem vnde esset: sed ministri sciebant, quippe qui implessent eas aqua: vocat architriclinus sponsum,*

10 *Et dixit ei: Vnusquisque prius vinum bonum offert, & quum inebriati fuerint (conuiuæ) tunc quod minimum est: tu autem seruasti vinum optimum nunc vsque.*

11 *Hoc fuit primum signum quod edidit Ieschua in Kotne Galilææ: & notam fecit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli eius.*

12 * *Postea descendit in Capharnachum ipse, & mater eius, & fratres ac discipuli eius: illicq; fuerunt paucis diebus.*

13 *Et propè erat Pezcho Iihoudæorum, & ascendit ad Ourischlem Ieschua.*

14 *Ac inuenit in templo eos qui vendebant boues & oues, & columbas, & trapezitas sedentes.*

15 *Fecitque sibi flagellum è fune, ac omnes eiecit è templo, & oues & boues, & trapezitas, & effudit nummos eorum, mensasque subuertit.*

16 *Et ijs qui vendebant columbas ait: Tollite hinc ista, neque facitis domum patris mei domum mercatus.*

17 *Et recordati sunt eius discipuli scriptum esse: Zelus domus tuæ deuorauit me.*

18 *Responderunt autem Iihoudæi & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis vt ista facias?*

19 *Respondit Ieschua, & dixit eis: Destruite templum hoc, & tribus diebus ego erigam illud.*

20 *Dicunt ei Iihoudæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est templum istud, & tu tribus diebus illud erigis?*

21 *Ipse verò hoc dicebat de templo corporis sui.*

22 *Quum autem surrexisset à domo mortuorum, recordati sunt discipuli eius quòd hoc dixisset: & crediderunt Scripturis, & sermoni quem dixerat Ieschua.*

23 * *Quum autem esset Ieschua in Ourischlem in Pezcho die festo, multi crediderunt in eum, qui viderunt signa quæ edebat.*

24 *Ipse autem Ieschua non credebat eis semetipsum, quippe qui nosset omnes.*

25 *Nec indigeret vt quisquam ei testaretur de quouis homine, ipse enim nouerat quid esset in homine.*

CAP. III.

1 *ERat autem ibi vnus ex Perischæis, cui nomen erat Nikodimous princeps Iihoudæorum.*

2 *Hic venit ad Ieschua noctu, & dixit ei: Magister mi, scimus te à Deo missum fuisse doctorem: nemo enim potest hæc signa edere, quæ tu edis, nisi qui Deum habeat secum.*

3 *Respondit Ieschua, & dixit ei: Amin amin dico tibi: Nisi quis genitus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.*

4 *Dixit ei Nikodimous: Qui fieri potest vt nascatur homo senex? nunquid potest iterum in vterum matris suæ duabus vicibus introire & gigni?*

* Ad hæc transeundum habui ex testamento Lucæ.

* Matutinis Dominicæ post Epiphaniam de baptismo.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Dicit ei Ieſus: Quid mihi & tibi mulier? nondum venit hora mea
Dicit mater eius miniſtris. Quodcunque dixerit vobis, facite.
Erant autem ibi hydriæ lapideæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas duas vel tres.
Dicit eis Ieſus: Implete hydrias aqua: & impleuerunt eas vſque ad ſummum.
Et dicit eis: Haurite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt.
Vt autem guſtauit architriclinus aquam vinum factam, & non ſciebat vnde eſſet: at miniſtri ſciebant haurientes aquam: vocat ſponſum architriclinus,
Et dicit ei: Omnis homo primùm bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc minus: tu ſeruaſti bonum vinum vſque iam.

Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ & manifeſtauit gloriam ſuam: & crediderunt in eum diſcipuli eius.
Poſt hoc deſcendit in Capharnaum, ipſe & mater eius, & fratres eius, & diſcipuli eius, & ibi manſerunt non multis diebus.
Et propè erat Paſcha Iudæorum, & aſcendit in Hieroſolymam Ieſus.
Et inuenit in templo vendentes boues, & oues, & columbas, & numularios ſedentes.
Et faciens flagellum ex funiculis, omnes eiecit de templo, & oues & boues, & numulariorum effudit monetam, & menſas ſubuertit.
Et columbas vendentibus dixit: Auferte iſta hinc: ne facite domum Patris mei, domum mercatus.

Recordati ſunt verò diſcipuli eius quia ſcriptum eſt, Zelus domus tuæ comedit me.
Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?
Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.
Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?
Ille autem dicebat de templo corporis ſui.
Cum ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius quia hoc dicebat eis: & crediderunt ſcripturæ, & ſermoni quem dixit Ieſus.
Cùm autem eſſet in Hieroſolymis in Paſcha in feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes eius ſigna quæ faciebat.
Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, propter ipſum noſſe omnes.
Et quia non opus haberet, vt quis teſtaretur de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

CAP. III.

ERat autem homo ex Phariſæis, Nicodemus nomen ei, princeps Iudæorum.
Hic venit ad Ieſum nocte, & dixit ei: Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti Magiſter: nemo enim hæc ſigna poteſt facere quæ tu facis, ſi non fuerit Deus cum eo.
Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen amen dico tibi, ſi non quis natus fuerit deſurſum, non poteſt videre regnum Dei.
Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo renaſci ſenex exiſtens? num poteſt in ventrem matris ſuæ ſecundo introire, & renaſci?

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Dicit ei Ieſchua: Quid mihi tecum eſt mulier: Nondum venit hora mea.
Dicit mater eius miniſtris. Quodcunque dixerit vobis, facite.
Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas binas aut ternas.
Dixit eis Ieſus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vſque ad ſummum.
Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt.
Poſtquam autem guſtaſſet architriclinus aquam in vinum verſam, neque ſciret, vnde eſſet, ſed miniſtri ſciebant qui hauſerant aquam, vocat ſponſum,
Et dicit ei: Omnis homo primo loco bonum vinum ponit, & cum inebriati fuerint tunc id quod deterius eſt. Tu ſeruaſti bonum vinum vſque ad hoc tempus.
Hoc edidit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius.
Poſt hæc deſcendit Capharnaëum ipſe & mater eius, & fratres eius, & diſcipuli eius, & ibi manſerunt non multis diebus.
Et in propinquo erat paſcha Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam,
Et reperit in templo eos, qui vendebant boues & oues & columbas, & numularios ſedentes.
Et cum feciſſet flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues ſimul ac boues, & numulariorum effudit as, menſasque ſubuertit.
Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc, nec facite domum patris mei, domum mercatus.
Recordati vero ſunt diſcipuli eius, quod ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ exedit me.
Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis, quod iſta facias?
Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Deſtruite templum hoc: & in tribus diebus erigam illud?
Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis extructum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus eriges illud?
At ille dicebat de templo corporis ſui.
Cum ergo reſurrexiſſet à mortuis recordati ſunt diſcipuli eius, quod hoc dixiſſet eis, & crediderunt ſcripturæ, & ſermoni quem dixerat Ieſus.
Cum autem eſſet Hieroſolymis in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomen eius: videntes ſigna eius quæ faciebat.
Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes,
Nec opus haberet, vt quiſquam teſtaretur de homine. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.

CAP. III.

EEat autem homo ex phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum.
Hic venit ad Ieſum nocte, & dixit ei: Rabbi, ſcimus quod à Deo veneris magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.
Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen amen dico tibi: niſi quis natus fuerit è ſuperius, non poteſt videre regnum Dei.
Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci, cum ſit ſenex? Num poteſt in ventrem matris ſuæ iterum introire, ac naſci?

Vulgat. Editio.

Reſpondit Ieſus : Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua,& Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.

Quod natum eſt ex carne,caro eſt : & quod natum eſt ex Spiritu,ſpiritus eſt.

Non mireris quia dixi tibi:oportet vos naſci denuo.

Spiritus vbi vult ſpirat:& vocem eius audis,* ſed neſcis vnde veniat,aut quo vadat: ſic eſt omnis, qui natus eſt ex Spiritu.

Reſpondit Nicodemus,& dixit ei:Quomodo poſſunt hæc fieri?

Reſpondit Ieſus, & dixit ei:Tu es magiſter in Iſrael,& hæc ignoras?

Amen,amen dico tibi, quia quod ſcimus loquimur , & quod vidimns teſtamur , & teſtimonium noſtrum non accipitis.

Si terrena dixi vobis,& non creditis:quomodo, ſi dixero vobis cæleſtia,credetis?

Et nemo aſcendit in cœlum,niſi qui deſcendit de cœlo:Filius hominis,qui eſt in cœlo.

* Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis:

Vt omnis,qui credit in ipſum,non pereat,ſed habeat vitam æternam.

* Sic enim Deus dilexit mundum , vt Filium ſuum vnigenitum daret : vt omnis, qui credit in eum,non pereat,ſed habeat vitam æternam.

Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.

Qui credit in eum,non iudicatur:qui autem non credit,iam iudicatus eſt:quia non credit in nomine vnigeniti Filij Dei.

Hoc eſt autem iudicium : * quia Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam Lucem:erant enim eorum mala opera.

Omnis enim, qui male agit, odit lucem, & non venit ad Lucem , vt non arguantur opera eius:

Qui autem facit veritatem, venit ad Lucem, vt manifeſtentur opera eius,quia in Deo ſunt facta.

Poſt hæc venit Ieſus , & diſcipuli eius in terram Iudæam:& illic demorabatur cum eis , * & baptizabat.

Erat autem & Ioannes baptizans in Aennon,iuxta Salim:quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.

Nondum enim miſſus fuerat Ioannes in carcerem.

Facta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Ioannis cum Iudæis de Purificatione.

Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei : Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem , * cui tu teſtimonium perhibuiſti , ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.

Reſpondit Ioannes,& dixit: Non poteſt homo accipere quidquam,niſi fuerit ei datum de cœlo.

Ipſi vos mihi teſtimonium perhibebitis , * quod dixerim : Non ſum ego Chriſtus : ſed quia miſſus ſum ante illum.

Qui habet ſponſam , ſponſus eſt : amicus autem ſponſi,qui ſtat,& audit eum, gaudio gaudet propter vocē ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletū eſt.

Illum oportet creſcere,me autem minui.

Qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt. Qui eſt de terra: de terra eſt, & de terra loquitur. Qui de cœlo venit,ſuper omnes eſt.

Et quod vidit,& audiuit,hoc teſtatur: & teſtimonium eius nemo accipit.

Tranſl. ex Syriac.

5 *Reſpondit Ieſchua & dixit ei : Amin amin dico tibi: Niſi quis genitus fuerit ex aqua & Spiritu,non poteſt ingredi regnum Dei.*

6 *Quod natum eſt ex carne, caro eſt;& quod natum eſt ex Spiritu,ſpiritus eſt.*

7 *Ne mireris quòd dixerim tibi:oportet vos naſci denuò.*

8 *Spiritus quò loci vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat & quò vadat, ita eſt quiſquis genitus eſt ex Spiritu.*

9 *Reſpondit Nikodimous, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?*

10 *Reſpondit Ieſchua & dixit ei:Tu es doctor in Iſroiel,& hæc neſcis?*

11 *Amin amin dico tibi, quod ſcimus,loquimur, & quod vidimus,teſtamur,ſed teſtimonium noſtrum non recipitis.*

12 *Si terrena dixi vobis,neque creditis:quomodo,ſi dixero vobis cælſtia,credetis mihi?*

13 * *Porrò nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit è cœlo:Filius hominis qui ipſe eſt in cœlo.*

14 *Et quemadmodum extulit Mouſche ſerpentem in deſerto,ita futurum eſt vt extollatur Filius hominis.*

15 *Vt quiſquis credit in eum,non pereat,ſed habeat vitam æternam.*

16 *Ita enim dilexit Deus mundum, vt Filium ſuum vnicum dederit ,vt quiſquis credit in eum,non pereat,ſed habeat vitam æternam.*

17 *Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum , vt condemnet mundum,ſed vt ſeruetur mundus per eum.*

18 *Qui credit in eum non condemnatur:qui verò non credit,iam condemnatus eſt:quippe qui non crediderit in nomen vnigeniti Filij Dei.*

19 *Hæc eſt autem condemnatio : quia Lux venit in mundum,& dilexerunt homines tenebras potius quàm Lucem:fuerunt ſiquidem opera eorum mala.*

20 *Quiſquis enim odioſa mala agit,odit Lucem : nec venit ad Lucem,ne arguantur opera eius.*

21 *Qui vero agit veritatem,venit ad Lucem vt innoteſcant opera ipſius,quòd in Deo facta ſint.*

22 * *Poſtea venit Ieſchua , & diſcipuli eius in terram Iihoudæa,& illic conuerſabatur cum eis,& baptizabat.*

23 *Baptizabat autem & Iouchanon in In-Ioun, quod eſt iuxta crepidinem Scholim;quoniam aquæ erant illic multæ,& veniebant & baptizabantur.*

24 *Nondum enim conjectus fuerat Iouchanon in domum vinctorum.*

25 *Orta eſt autem quæſtio vni ex diſcipulis Iouchanon cum Iihoudæo quodam de purgatione.*

26 *Et venerunt ad Iouchanon, & dixerunt ei : Magiſter noſter: is qui tecum erat vltra Iourdenon, de quo teſtimonium perhibuiſti, en & ipſe baptizat, multique veniunt ad eum.*

27 *Respōdit Iouchanon,& dixit eis:Nō poteſt homo recipere quicquā ex animi ſui volūtate,niſi datū ei fuerit de cœlo.*

28 *Vos eſtis mihi teſtes me dixiſſe:Non ſum Meſchicho, ſed miſſus ſum coram eo.*

29 *Qui habet Sponſam, Sponſus eſt: amicus autem Sponſi illius,qui ſtat & audit eum,gaudio magno gaudet propter vocem Sponſi.Hoc ergo gaudium meum ecce impletum eſt.*

30 *Illum oportet creſcere,me verò minui.*

31 *Is enim qui ſupernè venit, ſupra omnes eſt. Is autem qui de terra eſt & terrena loquitur. Is qui è cœlo venit, ſupra omnes eſt.*

32 *Et quod vidit & audiuit , teſtatur : & teſtimonium eius nemo recipit.*

* Pſ.134. 8.

* Nu.21.9

* 1.Io.4.9

* Sup.1.5

* Inf.4.1.

* Sup.1.6 19.

* Sup.1.20

* Matthæi medij itinerij.

* Adobliteoné Encæniis Ecclesiæ.

Transl. B. Ariæ Mont.

Reſpondit Ieſus: Amen amen dico tibi, ſi non quis natus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei.

Natum ex carne, caro eſt: & natum ex ſpiritu, ſpiritus eſt.

Non mireris quia dixi tibi, Oportet vos naſci deſuper.

Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed non nosti vnde veniat, & quo vadat: ſic eſt omnis natus ex ſpiritu.

Reſpondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?

Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Tu es Magiſter Iſrael, & hæc non noteris?

Amen amen dico tibi, quia quod ſcimus, loquimur, & quod vidimus, teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis.

Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cœleſtia, credetis?

Et nemo aſcendit in cælum, ſi non illic ex cælo deſcendens, filius hominis exiens in cælo.

Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis:

Vt omnis credens in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium ſuum illum vnigenitum daret, vt omnis credens in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum: ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.

Credens in eum, non iudicatur: qui autem non credens, iam iudicatus eſt, quia non credidit in nomine vnigenit. filij Dei.

Hoc autem eſt iudicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem: erant enim mala eorum opera.

Omnis enim mala agens, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

At faciens veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur eius opera, quia in Deo ſunt facta.

Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram, & illic morabatur cum eis, & baptizabat.

Erat autem & Ioannes baptizans in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic: & veniebant, & baptizabantur.

Nondum enim erat miſſus in carcerem Ioannes.

Facta eſt ergo quæſtio ex diſcipulis Ioannis cum Iudæis de purificatione.

Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtatus es, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.

Reſpondit Ioannes, & dixit: Non poteſt homo accipere mihil, ſi non fuerit datum ei de cælo.

Ipſi vos mihi teſtamini, quod dixerim, Non ſum ego Chriſtus, ſed quia miſſus ſum ante illum,

Habens ſponſam, ſponſus eſtat amicus ſponſi ſtãs & audiens eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi, hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

Illum oportet creſcere, me autem minui.

Superne veniens, ſuper omnes eſt: exiſtens de terra, de terra eſt, & de terra loquitur: de cælo veniens, ſuper omnes eſt.

Et quod vidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit.

Transl. Eraſm. Roterod.

Reſpondit Ieſus: Amen amen dico tibi, niſi quis natus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in regnum Dei.

Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu ſpiritus eſt.

Ne mireris, quod dixi tibi, oportet vos naſci è ſupernis.

Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat, & quo vadat. Sic eſt omnis qui natus eſt è ſpiritu.

Reſpondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo poſſunt hæc fieri?

Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Tu es ille magiſter Iſraelis, & hæc ignoras?

Amen amen dico tibi: quod ſcimus, loquimur: & quod vidimus, teſtamur: & teſtimonium noſtrum non accipitis.

Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cœleſtia, creditura eſtis?

Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit è cælo, filius hominis, qui eſt in cælo.

Et ſicut Moſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis:

Vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt condemnet mundum, ſed vt ſeruetur mundus per eum.

Qui credit in eum, non condemnatur. Qui vero non credit, iam condemnatus eſt, quia non credidit in nomen vnigeniti filij Dei.

Hæc eſt autem condemnatio, quod lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant enim eorum mala opera.

Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipſius.

Qui autem operatur veritatem, venit ad lucem: vt conſpicua ſint facta ipſius, quod per Deum ſint facta.

Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli eius in terram Iudæam, & illic morabatur cum eis, ac baptizabat,

Baptizabat autem & Iohannes in Aenon iuxta Salim, quia aqua multæ erant illic, & veniebant ac baptizabantur.

Nondum enim coniectus fuerat Ioannes in carcere.

Orta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Iohannis cum Iudæis de purificatione.

Et venerunt ad Iohannem, & dixerunt ei. Rabbi qui erat tecum trans Iordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce is baptizat, & omnes veniunt ad eum.

Reſpondit Iohannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum è cælo.

Ipſi vos teſtes eſtis, quod dixerim: non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum ante illum.

Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi. hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

Illum oportet creſcere, me vero minui.

Qui è ſupernis venit, ſupra omnes eſt. Qui è terra profectus eſt, terrenus eſt, & è terra loquitur. Qui è cælo venit ſupra omnes eſt.

Et quod vidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit.

Vulgat. Editio.

Qui accepit eius teſtimonium, * ſignauit quia Deus verax eſt. 33

Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur: non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum. 34

Pater diligit Filiũ & omnia dedit in manu eius. 35

* Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. 36

CAP. IIII.

VT ergo cognouit Ieſus, quia audierunt Phariſæi quod Ieſus plures diſcipulos facit, * & baptizat, quam Ioannes. 1

(Quamquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius.) 2

Reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam. 3

Oportebat autem eum tranſire per Samariam. 4

Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar iuxta prædium, * quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo. 5

Erat autem ibi fons Iacob. Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem. Hora erat quaſi ſexta. 6

Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere. 7

(Diſcipuli enim eius abierant in ciuitatem vt cibos emerent.) 8

Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cum ſis, bibere à me poſcis, quę ſum mulier Samaritana? non enim coũtuntur Iudæi Samaritanis. 9

Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam. 10

Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt: vnde ergo habes aquam viuam? 11

Numquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? 12

Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis, qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: 13

Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. 14

Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam: neque veniam huc haurire. 15

Dicit ei Ieſus: Vade, voca virũ tuum & veni huc. 16

Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Ieſus: bene dixiſti, quia non habeo virum: 17

Quinque enim viros habuiſti, & nunc, quem habes, non eſt tuus vir: hoc vere dixiſti, 18

Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu. 19

Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, * quia Ieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet. 20

Dicit ei Ieſus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ieroſolymis adorabitis Patrem. 21

* Vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt. 22

Sed venit hora, & nunc eſt: quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. 23

Tranſl. ex Syriac.

Qui autem recipit eius teſtimonium, obſignauit Deum eſſe veracem. 33

Is enim quem Deus miſit, verba ipſius Dei loquitur: non enim in menſura dedit Deus ſpiritum. 34

Pater diligit Filium & omnia dedit in manus eius. 35

Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui vero non credit Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei commorabitur ſuper eum. 36

CAP. IIII.

COgnouit autem Ieſhua, quod ſſe Periſæos ipſum diſcipulos multos facere, magisque baptizare quam Ioannem: 1

(*Quamquam ipſe Ieſhua non baptizaret, ſed diſcipuli eius.*) 2

Et reliquit Iehoudæam, & venit iterum in Galilæam. 3

Opus autem erat ei vt veniens tranſiret per Schamaritanos. 4

Venit itaque in vicum Schamaritanorum, qui vocatur Schechar, iuxta tumulum agri, quem dedit Iaakoub Ioſephſilio ſuo. 5

Erat ibi fons aquarum Iaakoub. Ipſe autem Ieſhua fatigatus erat ex hac itinere, ſedebatque ad fontem. Et erat hora ſexta. 6

Venit autem mulier ex Schomerin vt hauriret aquam. Et dixit ei Ieſhua: Da mihi aquam bibendam. 7

Porro diſcipuli eius introierant in vicum, vt emerent ſibi cibum, 8

Dixit ei mulier illa Schamaritana: Quomodo tu Iehoudæus cum ſis, à me petis potum, quę ſum mulier Schamaritana? nulla enim intercedit familiaritas Iehoudæis cum Schamaritanis. 9

Reſpondit Ieſhua, & dixit ei: Si ſcires donum illud Dei, & quis eſt ille qui dicit tibi: Da mihi potum: tu petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam. 10

Dixit ei mulier illa: Domine mi, ſi tu lacum non habes, & puteus profundus eſt: vndenam tibi aqua viua? 11

Numquid tu es maior patre noſtro Iaakoub, ſi qui dedit nobis puteum hunc, ipſeque ex eo bibit & filij eius, ac eius oues? 12

Reſpondit Ieſhua & dixit ei: Quicunque bibet ex iſtis aquis, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: 13

Sed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquarum ſalientium in vitam æternam. 14

Dixit ei mulier illa: Domine mi, da mihi ex his aquis, ne vltra ſitiam neque veniam huc haurire. 15

Dixit ei Ieſhua: Abi voca virum tuum, & veni huc. 16

Dixit ei: Non habeo maritum. Dixit ei Ieſhua: Bene dixiſti non habeo maritum. 17

Quinque enim maritos habuiſti, & ille quem nunc habes, non eſt maritus tuus: hoc verum dixiſti. 18

Dixit ei mulier illa: Domine mi, video te eſſe prophetam. 19

Patres noſtri in hoc monte adorauerunt, vos autem dicitis in Ouriſchlem eſſe locum illum vbi oportebat adorare. 20

Dixit ei Ieſhua: Mulier crede mihi, venit hora, quando neque in hoc monte, neque etiam in Ouriſchlem adoralitis Patrem. 21

Vos adoratis quod neſcitis: nos autem adoramus, quod ſcimus: nam vita (ſalus) ex Iehoudæis eſt. 22

Sed venit hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate. Etenim Pater tales adoratores quærit. 23

Transl. B. Ariæ Mont.

Accipiens eius testimonium, signauit quia Deus verax est. 33
Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur: non enim ex mensura dat Deus Spiritum. 34
Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius. 35
Credens in filium habet vitam æternam: at non persuadibilis filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super ipsum. 36

CAP. IIII.

VT ergo cognouit Dominus quia audierunt Pharisæi quòd Iesus plures discipulos facit & baptizat quàm Ioannes: 1
(Quanquam Iesus ipse non baptizaret, sed discipuli eius.) 2
Reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam. 3

Oportebat autem eum transire per Samariam. 4

Venit ergo in ciuitatem Samariæ, dictam Sichar, iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. 5

Erat autem ibi fons Iacob, ergo Iesus fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem: hora erat quasi sexta. 6
Venit mulier de Samaria haurire aquam. dicit ei Iesus: Da mihi bibere. 7

Nam discipuli eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent. 8
Dicit ergo ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu Iudæus existens à me bibere poscis existente muliere Samaritana? non enim coutuntur Iudæi Samaritanis. 9
Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis est dicens tibi. Da mihi bibere, tu vtique petisses illum, & dedisset vtique tibi aquam viuam. 10
Dicit ei mulier: Domine, neque haustorium habes, & puteus est profundus: vnde ergo habes aquam viuam? 11
Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? 12
Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis bibens ex aqua hac, sitiet iterum. Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, 13
Sed aqua quam dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. 14
Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam vt non sitiam, neque veniam huc haurire. 15
Dicit ei Iesus: Vade, voca virũ tuum, & veni huc. 16
Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. dicit ei Iesus: Pulchre dixisti, Quia virum non habeo. 17
Quinque enim viros habuisti: & nunc quem habes, non est tuus Vir: hoc vere dixisti. 18
Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu. 19
Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis quia in Hierosolymis est locus, vbi oportet adorare. 20
Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, quia venit hora quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. 21
Vos adoratis quod non nostis: nos adoramus quod scimus: quia salus ex Iudæis est. 22
Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate: enim Pater tales quærit adorantes eum. 23

Transl. Erasm. Roterod.

Qui accepit eius testimonium, is obsignauit, quod Deus verax sit. 33
Nam is quem misit Deus, verba Dei loquitur: Non enim huic ad mensuram dat Deus spiritum. 34
Pater diligit filium & omnia dedit illi in manum. 35
Qui credit filio, habet vitam æternam: qui vero non credit filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. 36

CAP. IIII.

VT ergo cognouit Dominus, audisse Pharisæos, quod Iesus plures discipulos faceret, & baptizaret, quàm Ioannes: 1
(Quanquam Iesus ipse non baptizaret, sed discipuli eius:) 2
Reliquit Iudæam & abijt iterum in Galilæam. 3

Oportebat autem eum transire per Samariam. 4

Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. 5

Erat autem ibi fons Iacob, Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem: Hora erat fermè sexta. 6
Venit mulier Samaritana, vt hauriret aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam. 7

Nam discipuli eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent. 8
Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudæi cum Samaritanis. 9
Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibam: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam. 10
Dicit ei mulier: Domine neque quo haurias, habes: & puteus profundus est, vnde ergo habes aquam illam viuam? 11
Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? 12
Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac sitiet iterum. Quisquis autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitierit in æternum: 13
Sed aqua quam ego dabo ei: fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. 14
Dicit illi mulier: Domine da mihi illam aquam vt non sitiam, neque veniam huc ad hauriendum. 15
Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. 16
Respondit mulier, & dixit ei: Non habeo virum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, non habeo virum. 17
Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir. Hoc vere dixisti. 18
Dicit ei mulier: Domine, video quod propheta es tu. 19
Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis: quod Hierosolymis est locus, vbi oporteat adorare. 20
Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, venit hora quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis patrem. 21
Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est. 22
Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem spiritu ac veritate. Nam & pater tales quærit qui adorent ipsum. 23

Digitized by Google

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
* Spiritus eſt Deus: & eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.	24	*Spiritus enim eſt Deus: & ij, qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet vt adorent.*
Dicit ei mulier: Scio quia Meſsias venit, (qui dicitur Chriſtus.) cum ergo venerit ille, nobis annunciabit omnia.	25	*Dicit ei mulier illa: Scio Meſchicho eſſe venturum, & quum venerit ille docebit nos omnia.*
Dicit ei Ieſus: Ego ſum, qui loquor tecum.	26	*Dixit ei Ieſchua: Ego ſum, qui loquor tecum.*
Et continuo venerunt diſcipuli eius: & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?	27	*Eoque loquente venerunt diſcipuli eius, & mirati ſunt eum cum muliere loqui. Nemo autem dixit: Quid quæris? aut quid loqueris cum ea?*
Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus:	28	*Et reliquit hydriam ſuam mulier, & profecta eſt in vrbem, dixitque:*
Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci: numquid ipſe eſt Chriſtus?	29	*Venite, videte virum, qui dixit mihi quicquid feci: num ipſe eſt Meſchicho.*
Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum.	30	*Itaque exierunt ex vrbe quidam, veneruntque ad eum.*
Interea rogabant eum diſcipuli, dicentes: Rabbi, manduca.	31	*Et interea efflagitabant ab eo diſcipuli eius, dicentes ei: Magiſter noſter comede.*
Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.	32	*Ipſe verò dixit eis: Eſt mihi cibus vt comedam quem vos neſcitis.*
Dicebant ergo diſcipuli ad inuicem: Numquid aliquis attulit ei manducare?	33	*Dicunt diſcipuli inter ſe: Num quis attulit ei quid edendum?*
Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiam opus eius.	34	*At illu Ieſchua: Cibus meus eſt vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, & perficiam eius opus.*
Nonne vos dicitis, quod adhuc quattuor menſes ſunt, & meſsis venit? Ecce dico vobis: Leuate oculos veſtros, & videte regiones, * quia albæ ſunt iam ad meſſem.	35	*Nonne dicitis, poſt quatuor menſes venit meſſis? Ecce dico vobis: Attollite oculos veſtros, & ſpectate terras, quippe quæ albeſcant, & iam peruenerint ad meſſem.*
Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: vt, & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.	36	*Porro is qui metit, mercedem accipit, cogitque fructus in vitam æternam: ſatorque, ac meſſor pariter gaudebunt.*
In hoc enim eſt verbum verum: quia alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit.	37	*In hoc enim ſermo ille verus eſt. alius eſt qui ſeminat, & alius qui metit.*
Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis: alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis.	38	*Ego miſi vos ad id metendum in quo non laboraſtis: alij ſiquidem laborauerunt, & vos introiſtis in laborem eorum.*
Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.	39	*Ex illa autem vrbe multi crediderunt in eum Schamaritani propter ſermonem mulieris illius quæ teſtata fuerat: Dixit mihi quicquid feci.*
Cum veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret. Et manſit ibi duos dies.	40	*Quumque veniſſent ad eum illi Schamaritani efflagitarunt ab eo vt apud ipſos maneret. Et manſit apud eos biduum.*
Et multo plures crediderunt in eum propter ſermonem eius.	41	*Et plurimi crediderunt in eum propter ſermonem ipſius,*
Et mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipſi enim audiuimus, & ſcimus quia hic eſt vere Saluator mundi.	42	*Ac dicebant mulieri illi: Non amplius propter ſermones tuos credimus in eum: nos enim audiuimus, & ſcimus hunc eſſe veriſſimè Meſchicho illum Seruatorem orbis.*
Poſt duos autem dies exijt inde, & abijt in Galilæam.	43	* *Duobus autem poſt diebus exiit Ieſchua, & abijt in Galilæam.* Veſperæ feriæ ij. hebdomadis V. Iunij.
Ipſe enim Ieſus teſtimonium perhibuit quia Propheta in ſua patria honorem non habet.	44	*Ipſe enim Ieſchua teſtatus fuerat Prophetam in ciuitate ſua inhonorum eſſe.*
* Cum ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidiſſent quæ fecerat Ieroſolymis in die feſto: & ipſi enim venerant ad diem feſtum.	45	*Quum autem veniſſet in Galilæam, receperunt eum Galilæi, qui viderant ſigna omnia, quæ ediderat in Ouriſchlem in die feſto: nam & ipſi venerant ad diem feſtum.*
Venit ergo iterum in Cana Galilææ, vbi fecit aquam vinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum.	46	*Venit autem iterum Ieſchua in Kotne Galilæa, vbi fecerat ex aqua vinum. Et erat in Capharnachum ſeruus regius quidam, cuius filius ægrotabat.*
Hic cum audiſſet quia Ieſus adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum vt deſcenderet, & ſanaret filium eius: incipiebat enim mori.	47	*Iſte audijt veniſſe Ieſchua ex Iehoudea in Galilæam, & profectus eſt ad eum: petijtq; ab eo vt deſcenderet, & ſanaret filium ſuum: propè enim erat vt moreretur.*
Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna, & prodigia videritis, non creditis.	48	*Dixit ei Ieſchua: Niſi ſigna & miracula videritis, non Creditis.*
Dicit ad eum regulus: Domine, deſcende priuſquàm moriatur filius meus.	49	*Dixit ei ſeruus ille regius: Domine mi, deſcende priuſquam mortuus ſit puer.*
Dicit ei Ieſus: Vade, filius tuus viuit. Credidit homo ſermoni, quem dixit ei Ieſus, & ibat.	50	*Dixit ei Ieſchua: Vade, filius tuus viuit. Et credidit vir ille ſermoni quem dixerat ei Ieſchua, & abijt.*
Iam autem eo deſcendente, ſerui occurrerunt ei; & nunciauerunt dicentes, quia filius eius viueret.	51	*Quum autem deſcenderet, obuiam facti ſunt ei ſerui ipſius, & annunciarunt ei dicentes, filius tuus viuit.*

* 1. Cor. 3. 17.

* Matt. 9. 37. Luc. 10. 2.

* Matt. 13. 57. Luc. 4. 24. Matt. 4. Luc. 4. 14 ap. 4.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Spiritus Deus,& adorantes eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. 24

Dicit ei mulier : Scio quia Meſsias venit, dictus Chriſtus : cùm venerit ille, annuntiabit nobis omnia. 25

Dicit ei Ieſus:Ego ſum,loquens tibi. 26

Et ſuper hoc venerunt diſcipuli eius,& mirabantur quia cum muliere loquebatur: nemo tamen dixit,Quid quæris?aut quid loqueris cum ea? 27

Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in ciuitatem,& dicit hominibus: 28

Venite, videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci.nunquid ipſe eſt Chriſtus? 29

Exierunt ergo de ciuitate,& veniebant ad eum. 30

In vero inter rogabant eum diſcipuli eius dicentes,Rabbi,manducа. 31

Ille autem dixit eis:Ego cibum habeo manducare,quem vos non nostis. 32

Dicebant ergo diſcipuli ad inuicem:Num aliquis attulit ei manducare? 33

Dicit eis Ieſus:Meus cibus eſt,vt faciam voluntatem mittentis me,& perficiam eius opus. 34

Nonne vos dicitis,Quod adhuc quadrimeſtre eſt, & meſsis venit:ecce dico vobis, Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt ad meſſem iam. 35

Et metens mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam,vt & ſeminans ſimul gaudeat,& metens. 36

In enim hoc verbum eſt verum,Quia alius eſt ſeminans,& alius metens. 37

Ego miſi vos metere quod non vos laboraſtis: alij laborauerunt, & vos in laborem eorum introiſtis. 38

Ex autem ciuitate illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtantis,Quia dixit mihi omnia quæcunque feci. 39

Cum ergo veniſſent ad illum Samaritani,rogauerunt eum manere apud eos:& manſit ibi duos dies. 40

Et multo plures crediderunt in eum propter ſermonem eius. 41

Et mulieri dicebant, Quia non amplius propter tuam loquelam credimus: ipſi enim audiuimus,& ſcimus quia hic eſt verè ſaluator mundi Chriſtus. 42

Poſt autem duos dies exiit inde, & abiit in Galilæam. 43

Ipſe enim Ieſus teſtatus eſt,quia propheta in propria patria honorem non habet. 44

Cum ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, omnia intuiti quæ fecerat in Hieroſolymis in feſto:& ipſi enim venerant ad feſtum. 45

Venit ergo Ieſus iterum in Cana Galilææ, vbi fecit aquam vinum,& erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur in Capharnaum. 46

Hic audiens quia Ieſus adueniret ex Iudæa in Galilæam,abiit ad eum,& rogabat eum vt deſcenderet, & ſanaret ipſum filium:futurus erat enim mori. 47

Dixit ergo Ieſus ad eum : Si non ſigna & prodigia videritis,non credetis. 48

Dicit ad eum regulus : Domine, deſcende ante mori puerum meum. 49

Dicit ei Ieſus : Vade, filius tuus viuit.& credidit homo ſermoni quem dixit ei Ieſus,& ibat. 50

Iam autem eo deſcendente,ſerui eius occurrerunt ei,& nuntiauerunt,dicentes,Quia puer tuus viuit. 51

Transl. Eraſm. Roterod.

Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, ſpiritu ac veritate oportet adorare. 24

Dicit ei mulier: Scio quod Meſſias venturus eſt, qui dicitur Chriſtus. Cum ergo venerit ille, nobis nuntiabit omnia. 25

Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tibi. 26

Et continuo venerunt diſcipuli eius, & mirabantur, quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit : quid quæris, aut cur loqueris cum ea? 27

Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus: 28

Venite, videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunq; feci. num hic eſt ille Chriſtus? 29

Exierunt ergo è ciuitate, & veniebant ad eum. 30

Interea rogabant eum diſcipuli, dicentes : Rabbi, comede. 31

Ille autem dixit eis : Ego cibum habeo comedendum, quem vos nescitis. 32

Dicebant ergo diſcipuli inter ſe : Num quis attulit ei quod ederet? 33

Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt, vt faciam quod vult is qui miſit me, & perficiam opus eius. 34

Nonne vos dicitis: adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis, attollite oculos veſtros, & videte regiones, quoniam albæ ſunt iam ad meſſem. 35

Et qui metit, mercedem accipit : & congregat fructum in vitam æternam: vt & qui ſeminat ſimul gaudeat, & qui metit. 36

In hoc enim eſt ſermo verus, quod alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit. 37

Ego miſi vos ad metendum, quod vos non laboraſtis. Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introijſtis. 38

Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum propter ſermonem mulieris, teſtificantis, quod dixiſſet ſibi omnia quæcunque feciſſet. 39

Cum veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt apud ſe maneret. Et manſit ibi duos dies. 40

Ac multo plures crediderunt propter ſermonem ipſius. 41

Et mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus, ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quod hic eſt vere ſeruator mundi Chriſtus. 42

Poſt duos autem dies exijt inde, & abijt in Galilæam. 43

Ipſe enim Ieſus teſtatus eſt, quod propheta in ſua patria honorem non haberet. 44

Cum ergo veniſſet in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidiſſent, quæ fecerat Hieroſolymis in die feſto, & ipſi enim venerant ad diem feſtum. 45

Venit ergo Ieſus iterum in Cana Galilææ, vbi fecerat ex aqua vinum. Et erat quidam Regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. 46

Hic cum audiſſet, quod Ieſus adueniſſet à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum, vt deſcenderet, ac ſanaret ipſius filium : Si quidem is agebat animam. 47

Dixit ergo Ieſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. 48

Dicit ad eum regulus: Domine, deſcende prius quàm moriatur filius meus. 49

Dicit ei Ieſus : Vade, filius tuus viuit. Credidit homo ſermoni quem dixerat ei Ieſus, & ibat. 50

Iam autem eo deſcendente, ſerui occurrerunt ei, & nunciauerunt, dicentes: Filius tuus viuit. 51

Vulgat. Editio.

Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris.

Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuit. Et credidit ipse, & domus eius tota.

Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cum venisset à Iudæa in Galilæam.

CAP. V.

POst hæc erat dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus Hierosolymam.

Est autem Hierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraice Bethsaida, quinque porticus habens.

In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum expectantium aquæ motum.

Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam: & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate.

Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate sua.

Hunc cum vidisset Iesus iacentem, & cognouisset quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri?

Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam: dum venio enim ego, alius ante me descendit.

Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo.

Dicebât ergo Iudæi illi, qui sanatus fuerat: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.

Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.

Interrogauerunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?

Is autem, qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim declinauit à turba constitutâ in loco.

Postea inuenit eum Iesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.

Abiit ille homo, & nunciauit Iudæis quia Iesus esset, qui fecit eum sanum.

Propterea persequebantur Iudæi Iesum, quia hæc faciebat in sabbato.

Iesus autem respondit eis: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.

Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere: quia non solum soluebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Iesus, & dixit eis:

Amen, amen dico vobis: non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit.

Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & maiora his demonstrabit ei opera, vt vos miremini.

Sicut enim Pater suscitat mortuos, & viuificat: sic & Filius, quos vult, viuificat.

Transl. ex Syriac.

Et sessionatus est autem quidam ex eis, & resurrexit restitutus fuisse Dominum. Et erat septima hora, reliquit eum febris.

Et agnouit pater eius (id contigisse) eo ipsa hora qua dixerat ei Iesus: Filius tuus viuit, & credidit ipse, & domus eius tota.

Hoc signum secundum iterum edidit Ieschua, quum venisset à Galilæa in Galilæam.

CAP. V.

POst hæc erat dies festus Iehudæorum, & ascendit Ieschua Hierosolymam. Matth. 21. Ioh. 2. Incipit in festo.

Est autem ibi in Ierusalem locus quidam baptisterij, qui vocatur Hebraice Iehsda, domus misericordiæ, quinque habens porticus.

In eis iacebat multitudo magna ægrorum, & cæcorum, claudorum & aridorum, & expectabant motum aquarum.

Angelus enim Dei descendebat in baptisterium & turbabat aquas. Et qui primus descendebat post turbationem aquarum, sanus fiebat à quocumque detinebatur malo.

Erat autem ibi homo quidam qui triginta octo annos habebat in infirmitate sua.

Hunc quum vidisset Ieschua, & cognouisset eum multo tempore iam ægrotare, dixit ei: Vis sanus fieri?

Respondit ei ægrotus: Ita est, Etiam Domine mi, nemo est mihi qui me mittat in baptisterium aquæ, quum turbata fuerit aqua, sed dum ego venio, alius ante me descendit.

Dixit ei Ieschua: Surge, tolle lectum tuum, & ambula.

Itaque mox sanitate restitutus est vir ille: ac surgens sustulit lectum suum & abiit. Erat autem die illo sabbathum.

Dicebant autem Iehudæi ei qui sanatus fuerat. Sabbathum est, non licet tibi tollere lectum tuum:

Ille vero respondit, & dixit eis: Ille qui esse me sanum fecit, ipse dixit mihi: Tolle lectum tuum & ambula.

Et interrogarunt eum: Quis est vir ille qui dixit tibi: Tolle lectum tuum & ambula?

Is autem qui sanatus fuerat, nesciebat quis esset. Ieschua enim declinauerat se per turbam multam quæ erat in loco illo.

Postea (quod) inuenit eum Ieschua in templo, & dixit ei: Ecce sanus es, ne peccaueris amplius, ne quid deterius tibi contingat quàm à principio.

Et profectus ille homo, dixitque Iehudæis Ieschuam eum esse qui sanauerat eum.

Ac propterea persequebantur Iehudæi Ieschua, & studebant eum interficere, quod ista fecisset sabbatho.

Ipse vero Ieschua dixit eis: Pater meus vsque adhuc operatur, & ego operor.

Et propterea magis studebant Iehudæi eum interficere: non tantum quòd soluisset sabbathum, sed etiam quod Deum patrem suum esse dixisset, ac seipsum coæqualem fecisset Deo. Respondit autem Ieschua & dixit eis,

**Amen amen dico vobis: Non potest Filius quid agere ex voluntate sua ipsius, nisi quod viderit Patrem agentem: ea enim quæ Pater facit, hæc itidem & Filius facit.* * Tollite deinde cruci.

Pater siquidem diligit Filium, & quæcumque agit, ostendit ei, & quæ suus maiora istis opera demonstrat ei, vt vos miremini.

Sicut enim Pater suscitat mortuos & viuificat eos, ita & Filius quos vult viuificat.

Transl. B. Ariæ Mont.

Interrogabat ergo ab eis horam in qua melius habuerit& dixerunt ei,Quia heri horam ſeptimam reliquit eum febris.

Cognouit ergo pater quia in illa hora, in qua dixit ei Ieſus, Quia filius tuus viuit. & credidit ipſe, & domus eius tota.

Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Ieſus veniens ex Iudæa in Galilæam.

CAP. V.

POſt hæc erat feſtum Iudæorum,& aſcendit Ieſus in Hieroſolymam.

Eſt autem in Hieroſolymis ſuper Probatica piſcina cognominata Hebraice Bethesda, quinque porticus habens:

In his iacebat multitudo multa languentium,cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

Angelus enim ſecundùm tempus deſcendebat in piſcinam,& turbabat aquam: igitur primus deſcendens poſt motionem aquæ,ſanus fiebat quo tandem detinebatur morbo.

Erat autem quidam homo ibi triginta octo annos habens in infirmitate.

Hunc videns Ieſus iacentem, & cognoſcens quia multum iam tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri?

Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam: in quo autem venio ego, alius ante me deſcendit.

Dicit ei Ieſus: Excitare, tolle grabatum tuum, & ambula.

Et ſtatim factus eſt ſanus ille homo: & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat. erat autem ſabbatum in illo die.

Dicebant ergo Iudæi curato,Sabbatum eſt.non licet tibi tollere grabatum.

Reſpondit eis,Faciens me ſanum,ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum,& ambula.

Interrogauerunt ergo eum,Quis eſt ille homo dicens tibi,Tolle grabatum tuum,& ambula?

At ſanatus non ſciebat quis eſſet:nam Ieſus declinauit turba exiſtente in loco.

Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es: ne amplius pecca,vt non deterius aliquid tibi fiat.

Abiit ille homo, & nuntiauit Iudæis, Quia Ieſus eſſet faciens eum ſanum.

Et propter hoc perſequebantur Ieſum Iudæi, & quærebant eũ occidere,quia hęc faciebat in ſabbato.

At Ieſus reſpondit eis: Pater meus vſque modò operatur,& ego operor.

Propter hoc ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat ſabbatum, ſed & patrem proprium dicebat Deum, æqualem ſeipſum faciens Deo. Reſpondit itaque Ieſus, & dixit illis:

Amen amen dico vobis,Non poteſt filius facere à ſeipſo nihil, ſi non,quod viderit patrem facientem: quæcunque enim ille fecerit, hæc & filius ſimiliter facit.

Nam pater diligit filium, & omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit, & maiora his demonſtrabit ei opera, vt vos miremini.

Sicut enim pater ſuſcitat mortuos,& viuificat.ſic & filius quos vult viuificat.

Transl. Eraſm. Roterod.

Sciſcitatus eſt ergo horam ab eis, in qua melius habuiſſet. Et dixerunt ei: heri hora ſeptima reliquit eum febris.

Cognouit ergo pater, quod illa hora erat, in qua dixiſſet ſibi Ieſus, filius tuus viuit, & credidit ipſe, & domus eius tota.

Hoc iterum ſecundum ſignum edidit Ieſus cum veniſſet à Iudæa in Galilæam.

CAP. V.

Poſt hæc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam:

Eſt autem Hieroſolymis ad probaticam piſcina,quæ nominatur Hebraice bethesda,quinque porticus habens,

In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum,claudorum,aridorum,expectantium aquæ motum.

Angelus enim deſcendebat certo tempore in piſcinam, & turbabat aquam. Itaque qui primus deſcendiſſet poſt turbationem aquæ,ſanus fiebat à quocunque detinebatur morbo.

Erat autem quidam homo illic,qui triginta & octo annos morbo tenebatur.

Hunc cum vidiſſet Ieſus decumbentem, & cognouiſſet quod tam multum temporis morbo teneretur, dicit ei: Vis ſanus fieri?

Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua,mittat me in piſcinam. Sed interim dum ego venio,iam alius ante me deſcendit.

Dicit ei Ieſus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.

Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille, & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat. Erat autem ſabbatum in die illo.

Dicebant ergo Iudæi ei qui ſanatus fuerat: Sabbatum eſt,non licet tibi tollere grabatum.

Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit: is mihi dixit: tolle grabatum tuum & ambula.

Interrogauerunt ergo eum, Quis eſt ille homo,qui dixit tibi,tolle grabatum tuum,& ambula?

Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet. Ieſus enim ſubduxit ſe quod turba eſſet eo in loco.

Poſtea reperit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es, ne poſt hæc pecces, ne quid deterius tibi contingat.

Abijt ille homo, & nuntiauit Iudæis, quod Ieſus eſſet à quo ſanatus fuiſſet.

Ac propterea perſequebantur Iudæi Ieſum, & quærebant illum occidere,quod iſta feciſſet in ſabbato.

Ieſus autem reſpondit eis: Pater meus ad hoc vſque temporis operatur, & ego operor.

Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere quia non ſolum ſoluiſſet ſabbatum ſed & patrem ſuum dixiſſet Deum,æqualem ſe faciens Deo. Reſpondit itaque Ieſus,& dixit eis:

Amen amen dico vobis,non poteſt filius à ſe facere quicquam, niſi quid viderit patrem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit.

Pater enim diligit filium & hæc omnia demonſtrat ei quæ ipſe facit:& maiora his demonſtrabit ei opera,vt vos miremini.

Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat.

Vulgat. Editio.

Neque enim Pater iudicat quemquam: ſed omne iudicium dedit Filio,

Vt omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem: qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui miſit illum.

Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei, qui miſit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſijt à morte in vitam.

Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filij Dei: & qui audierint, viuent.

Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit & Filio habere vitam in ſemetipſo:

Et poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis eſt.

Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem Filij Dei.

* Mat. 25. 46. * Et procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.

Non poſſum ego à meipſo facere quidquam. Sicut audio, iudico: & iudicium meum iuſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.

Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo teſtimonium meum non eſt verum.

Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me: & ſcio quia verum eſt teſtimonium quod perhibet de me.

Vos miſiſtis ad Ioannem: & teſtimonium perhibuit veritati.

Ego autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis.

Ille erat lucerna ardens & lucens. Vos autem voluiſtis ad horam exultare in luce eius.

Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne. Opera enim, quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea: ipſa opera, quæ ego facio teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me:

* Mat. 3. 17. Sup. 1. 15. Et qui miſit me Pater, * ipſe teſtimonium perhibuit de me: neque vocem eius vnquam audiſtis:

b Mat. 5. 37. & 23. 5. Deu. 4. 12. * neque ſpeciem eius vidiſtis.

Et verbum eius non habetis in vobis manens quia quem miſit ille, huic vos non creditis.

Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me.

Et non vultis venire ad me vt vitam habeatis.

Claritatem ab hominibus non accipio.

Sed cognoui vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.

Ego veni in nomine Patris mei, & non accipitis me: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.

Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: * & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt non quæritis?

c 1. Cor. 4. 6. Nolite putare quia ego accuſaturus ſum vos apud Patrem, eſt qui accuſat vos Moyſes, in quo vos ſperatis.

Si enim crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: * de me enim ille ſcripſit.

d Gen. 3. 15. 22. 18. 49. 10. Deut. 18. 15. Si autem illius litteris non creditis: quomodo verbis meis credetis?

CAP. VI.

Mat. 14. 13. Mar. 6. 32. Luc. 9. 10. POſt hæc abijt Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis:

Et ſequebatur eum multitudo magna, quia videbãt ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabãtur.

Tranſl. ex Syriac.

22 *Non enim Pater iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit Filio.*

23 *Vt vnuſquiſque honoret Filium, prout honorat Patrem: qui non honorat Filium, non honorat Patrem qui miſit eum.*

24 *Amin, amin dico vobis, is qui audit ſermonem meum, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, nec ſubibit iudicium, ſed tranſiuit à morte in vitam.*

25 *Amin, amin dico vobis, venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filij Dei, & ipſi qui audierint, viuent.*

26 * *Quemadmodum enim Pater habet vitam in ſeipſo: ſic etiam dedit Filio vt habeat vitam in ſeipſo.*

27 *Ac tribuit ei poteſtatem exercendi quoque iudicium: quòd verè Filius hominis ſit.*

28 *Ne hoc miremini, nam venit hora, quando ij omnes, qui ſunt in ſepulchris audient vocem eius,*

29 *Et prodibunt ij, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ: ij autem qui mala fecerunt in reſurrectionem damnationis.*

30 * *Non poſſum ex voluntate mei ipſius quicquam agere. Sed prout audio, iudico: & iudicium meum rectum eſt: non enim quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.* Matutinis Dominicæ 3. poſt Epiphaniam.

31 *Si ego teſtor de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.*

32 *Alius eſt ille qui teſtatur de me, & ſcio verum eſſe eius teſtimonium quod teſtatur de me.*

33 *Vos miſiſtis ad Iouchanon: & teſtimonium præbuit veritati.*

34 *Ego verò ab homine non capio teſtimonium: ſed hæc dico vt vos ſeruemini.*

35 *Ille erat Lucerna ardens & lucens. Vos autem voluiſtis voſmetipſos glorificare ad horam in eius luce.*

36 *Ego autem habeo teſtimonium maius* (teſtimonio) *Iouchanon. Opera enim, quæ dedit mihi Pater meus vt ea perficerem: ipſa inquam opera quæ perago, teſtantur de me quod Pater meus miſerit me.*

37 *Et Pater qui miſit me, ipſe teſtatur de me: nec vocem eius vnquam audiſtis, nec ſpeciem eius vidiſtis.*

38 *Et ſermo eius non manet in vobis: quia in eum quem miſit ille, vos non creditis.*

39 *Scrutamini ſcripturas, quia in illis vos putatis vitam æternam habere: & ipſæ ſunt quæ teſtificantur de me.*

40 *Nec vultis venire ad me vt vitam æternam habeatis.*

41 *Gloriam ab hominibus non capio.*

42 *Sed noui vos dilectionem Dei non habere in vobis.*

43 *Ego veni in nomine Patris mei, neque recipitis me: ſi alius venerit in nomine proprio, illum recipietis.*

44 *Quomodo poteſtis credere, qui gloriam alius ab alio capitis: & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?*

45 *Num putatis me accuſaturum vos coram Patre? eſt qui vos accuſet Mouſche ille in quo ſperatis.*

46 *Si enim Mouſche crederetis, mihi quoque crederetis: Mouſche enim de me ſcripſit.*

47 *Quòd ſi ſcriptis illius non creditis: quomodo verbis meis credetis?*

CAP. VI.

1 *POſt hæc profectus eſt Ieſchua trans mare Galilææ quod eſt Tiberiadis.*

2 *Et poſt eum abierunt cœtus multi, quoniam videbant ſigna quæ edebat in ægrotis.* Ad Oblationem Dominicæ 4. poſt Epiphaniam.

Tranſl. B. Ariæ Mont.		Tranſl. Eraſm. Roterod.
Neque enim Pater iudicat neminem ſed iudicium omne dedit Filio.	22	*Neque enim Pater iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit Filio.*
Vt omnes honorificent filium ſicut honorificant patrem. non honorificans filium, non honorificat patrem mittentem illum.	23	*Vt omnes honorent filium, ſicut honorant patrem. Qui non honorant filium, non honorant patrem qui miſit illum.*
Amen amen dico vobis, quia verbum meum audiens, & credens mittenti me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, ſed tranſiuit ex morte in vitam.	24	*Amin, amin dico vobis, qui ſermonem meum audit, & credit ei qui miſit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet, ſed tranſiuit à morte in vitam.*
Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei: & audientes viuent.	25	*Amin, amin dico vobis, quod veniet hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij Dei: & qui audierint, viuent.*
Sicut enim Pater habet vitam in ſemetipſo: ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo.	26	*Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit filio habere vitam in ſemetipſo,*
Et poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt.	27	*Et poteſtatem dedit ei iudicandi quoque, quia filius hominis eſt.*
Ne miramini hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis audient vocem eius.	28	*Nolite mirari hoc, quia veniet hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem eius.*
Et procedent qui bona facientes, in reſurrectionem vitæ: qui vero mala agentes, in reſurrectionem iudicij.	29	*Et prodibunt qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt in reſurrectionem condamnationis.*
Non poſſum ego facere à meipſo nihil: ſicut audio, iudico, & iudicium meum iuſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem mittentis me Patris.	30	*Non poſſum ego ex meipſo facere quicquam. Sicut audio, iudico, & iudicium meum iuſtum eſt. quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me patris.*
Si ego teſtor de meipſo teſtimonium meum non eſt verum.	31	*Si ego teſtimonium perhiberem de meipſo, teſtimonium meum non eſſet verum.*
Alius eſt teſtans de me, & ſcio quia verum eſt teſtimonium quod teſtatur de me.	32	*Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, & ſcio verum eſſe teſtimonium, quod teſtificatur de me.*
Vos miſiſtis ad Ioannem, & teſtatus eſt veritati.	33	*Vos miſiſtis ad Ioannem, & is teſtimonium reddidit veritati.*
Ego autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc dico, vt vos ſeruemini.	34	*Ego autem non ab homine teſtimonium accipio: ſed hæc dico vt vos ſalui ſitis.*
Ille erat lucerna ardens, & lucens: vos autem voluiſtis exultare ad horam in luce eius.	35	*Ille erat lucerna ardens & lucens, vos autem voluiſtis ad tempus exultare in luce eius.*
Ego autem habeo teſtimonium maius Ioanne: nam opera quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipſa opera quæ ego facio teſtantur de me quia pater me miſit.	36	*At ego teſtimonium habeo maius teſtimonio Ioannis. Opera enim quæ dedit mihi pater vt perficerem ea, ipſa inquam opera quæ ego facio, teſtificantur de me, quod pater miſerit me.*
Et mittens me pater, ipſe teſtatus eſt de me: neque vocem eius auduiſtis vnquam, neque ſpeciem eius vidiſtis.	37	*Et qui miſit me pater, ipſe teſtificatus eſt de me, Neque vocem eius vnquam audiſtis, nec ſpeciem eius vidiſtis.*
Et verbum eius non habetis manens in vobis: quia quem miſit ille, huic vos non creditis.	38	*Et ſermonem eius non habetis, in vobis manentem: quia quem miſit ille, huic vos non creditis.*
Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt teſtantes de me.	39	*Scrutamini ſcripturas, quia vos videmini vobis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt, quæ teſtificantur de me.*
Et non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.	40	*Nec vultis venire ad me vt vitam æternam habeatis.*
Gloriam ab hominibus non accipio.	41	*Gloriam ab hominibus non accipio,*
Sed cognoui vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis ipſis.	42	*Sed cognoui vos, quod dilectionem Dei non habeatis in vobis.*
Ego veni in nomine patris mei, & non accipitis me: ſi alius venerit in nomine proprio, illũ accipietis.	43	*Ego veni in nomine patris mei, nec recipitis me. Si alius venerit in nomine ſuo illum recipietis.*
Quomodo poteſtis vos credere, gloriam ab inuicem accipientes, & gloriam quæ à ſolo Deo non quæritis?	44	*Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam à vobis inuicem accipitis & gloriam, quæ à ſolo Deo proficiſcitur, non quæritis?*
Ne putate quia ego accuſabo vos apud patrem: eſt accuſans vos Moyſes, in quo vos ſperatis.	45	*Nolite putare, quod ego accuſaturus ſim vos apud patrem. Eſt qui accuſat vos Moſes, in quo vos ſperatis.*
Si enim crederetis Moyſi, crederetis vtique mihi: de enim me ille ſcripſit.	46	*Si enim credidiſſetis Moſi, credidiſſetis vtique mihi, de me enim ille ſcripſit.*
Si autem illius literis non creditis: quomodo meis verbis credetis?	47	*Si autem illius ſcriptis non creditis: quomodo verbis meis credetis?*
CAP. VI.		**CAP. VI.**
POſt hæc abijt Ieſus trans mare Galilææ, Tiberiadis:	1	*POſt hæc abijt Ieſus trans mare Galilææ quod eſt Tiberiadis.*
Et ſequebatur eum turba multa: quia videbant eius ſigna quæ faciebat ſuper infirmantibus.	2	*Et ſequebatur eum turba multa, quia videbant eius ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur.*

Vulgat. Editio.

Subijt ergo in montem Iesus: & ibi sedebat cum discipulis suis.

Erat autem proximum Pascha dies festus Iudæorum.

Cum subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi?

Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.

Respondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum quid accipiat.

Dicit ei vnus ex discipulis eius, Andreas frater Simonis Petri:

Est puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?

Dixit ergo Iesus: Facite homines discumbere. Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia.

Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus: similiter & ex piscibus quantum volebant.

Vt autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite quæ superauerunt fragmenta, ne pereant.

Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ superfuerunt his, qui manducauerant.

Illi ergo homines cum vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum.

Iesus ergo cum cognouisset quia venturi essent vt raperent eum, & facerent eum regem,* fugit iterum in montem ipse solus.

Vt autem sero factum est, descenderunt discipuli eius ad mare.

Et cum ascendissent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ iam factæ erant, & non venerat ad eos Iesus.

Mare autem, vento magno flante, exurgebat.

Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta, vident Iesum ambulantem supra mare, & proximum naui fieri, & timuerunt.

Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.

Voluerunt ergo accipere eum in nauim: & statim nauis fuit ad terram, in quam ibant.

Altera die, turba, quæ stabat trans mare, vidit quia nauicula alia non erat ibi nisi vna, & quia non introisset cum discipulis suis Iesus in nauim, sed soli discipuli eius abijssent.

Aliæ vero superuenerunt naues à Tiberiade iuxta locum vbi manducauerant panem, gratias agente Domino.

Cum ergo vidisset turba, quia Iesus non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt in nauiculas, & venerunt Capharnaum quærentes Iesum.

Et cum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc veniti?

Respondit eis Iesus, & dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.

Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis:* Hunc enim Pater signauit Deus.

Dixerunt ergo ad eum. Quid faciemus, vt operemur opera Dei?

Transl. ex Syriac.

3 *Et ascendit Ieschua in montem: ibique sedebat cum discipulis suis.*

4 *Propè autem erat festum Pezcho Iihoudæorum.*

5 *Et sustulit Ieschua oculos suos, viditque turbam multam venientem ad se, & dixit Philippo: Vnde ememus panem, vt isti edant?*

6 *Hoc autem dicebat dum tentaret eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.*

7 *Dixit ei Philippus: Ducentorum denariorum panis non sufficeret eis, quum quid minimum singuli eorum acciperent.*

8 *Dixit ei vnus ex discipulis suis, Andreas frater Schemeoun Kipho:*

9 *Est hic puer quidam habens secum quinque placentas hordeaceas, & duos pisces: sed hæc quid sunt ad hos omnes?*

10 *Dixit eis Ieschua: Efficite vt omnes homines discumbant. Erat autem gramen multum in illo loco. Et discubuerunt viri numero quinquies mille.*

11 *Et accepit Ieschua panem, & benedixit, ac distribuit illis qui discumbebant: similiter etiam de piscibus quantum volebant.*

12 *Quum saturati fuissent, dixit discipulis suis: Colligite fragmenta quæ superfuerunt, ne quid depereat.*

13 *Collegerunt itaque, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentis illis, qui superfuerunt his, qui comederunt ex quinque panibus hordeaceis.*

14 *Isti autem homines quum vidissent signum quod ediderat Ieschua, dicebant: Verè hic est Propheta ille qui venturus erat in mundum.*

15 *Ieschua verò cognouit eos venturos ad corripiendum eum vt ipsum facerent regem, & subduxit sese in montem illum solus.*

16 * *Quum autem esset vespera, descenderunt discipuli eius ad mare.*

Feria iij hebd. quæ dies v. Iunij.

17 *Et consederunt in naui, & transibant ad Capharnachum: porrò tenebræ ingruerant, nec venerat ad eos Ieschua.*

18 *Mare autem intumescebat aduersus eos, propterea quòd ventus magnus perflabat.*

19 *Et prouecti erant quasi stadia vigintiquinque aut triginta quum aspexerunt Ieschua ambulantem super mare, dumque appropinquaret ipsorum naui, timuerunt.*

20 *Ipse verò Ieschua dixit eis: Ego sum, ne timeatis.*

21 *Cupiebant autem excipere eum in nauim, & eo momento nauis illa adfuit regioni illi in quam proficiscebantur.*

22 *Postero autem die turba illa, quæ stabat trans mare, viderunt nullam aliam esse nauim illic præter eam quam conscenderant discipuli, & non ingressum fuisse cum eis Ieschua cum discipulis suis in nauim.*

23 *Veniebant autem naues aliæ ex Tiberiade ad crepidinem loci illius vbi comederant panem, quum benedixisset Ieschua.*

24 *Quumque vidisset turba illa illic non esse Ieschua, nec etiam discipulos eius, conscenderunt illas naues, venerunt q; in Capharnachum, & quærebant Ieschua.*

25 *Quum autem inuenissent eum trans mare, dicunt ei: Magister noster quando huc venisti?*

26 *Respondit Ieschua, & dixit eis: Amin, amin dico vobis, quòd quæritis me, non est, quia videritis signa, sed quia comederitis panem & expleti sitis.*

27 *Ne operemini cibum qui perit: sed cibum illum qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: Hunc enim Pater signauit Deus.*

28 *Dicunt ei: Quid faciemus vt operemur opera Dei?*

Matt. 14. 23. Mar. 6. 46

Exo. 2. 32 Mat. 3. 17 & 17. 5.

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Subijt autem in montem Ieſus: & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.	3	*Subijt autem in montem Ieſus, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.*
Erat autem proximum Paſcha feſtum Iudæorum.	4	*Inſtabat autem Paſcha dies feſtus Iudæorum.*
Attollens ergo Ieſus oculos, & intuitus quia multa turba venit ad eum, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi?	5	*Cum ſuſtuliſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet, quod multa turba veniret ad ſe, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt edant iſti?*
Hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat quid futurus eſſet facere.	6	*Hoc autem dicebat tentans eum, ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.*
Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque eorum modicum quid accipiat.	7	*Reſpõdit ei Philippus: Ducentorũ denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque puſillum quippiam accipiat.*
Dicit ei vnus ex diſcipulis eius, Andreas frater Simonis Petri:	8	*Dicit ei vnus ex diſcipulis ipſius, Andreas frater Simonis Petri.*
Eſt puerulus vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſciculos: ſed hæc quid ſunt inter tot?	9	*Eſt puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos & duos piſces: ſed hæc quid ſunt inter tam multos?*
Dicit autem Ieſus: Facite homines diſcumbere: Erat autem fœnum multum in loco: diſcubuerunt ergo viri, numerum quaſi quinque millia.	10	*Dixit autem Ieſus: Facite vt homines diſcumbant. Erat autem gramen multum in eo loco. Diſcubuerunt ergo viri numero ferme quinquies mille.*
Accepit autem panes Ieſus, & gratias agens diſtribuit diſcipulis, at diſcipuli diſcumbentibus: ſimiliter & ex piſcibus quantum volebant.	11	*Accepit autem panes Ieſus, cumq; gratias egiſſet, diſtribuit diſcipulis, diſcipuli vero diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus quantum volebant.*
Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite ſuperabundantia fragmenta, vt non quid pereat.	12	*Vt autem impleti ſunt, dicit diſcipulis ſuis: Colligite, quæ ſuperfuerunt, fragmenta ne quid pereat.*
Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerunt comedentibus.	13	*Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus ordeaceis, quæ ſuperfuerunt his qui comederant.*
Illi ergo homines videntes quod fecerat ſignum Ieſus, dicebant: Quia hic eſt vere Propheta venturus in mundum.	14	*Illi ergo homines cum vidiſſent, quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: Hic eſt vere propheta ille, qui venturus eſt in mundum.*
Ieſus ergo cognoſcens quod futuri eſſent venire & rapere eum, vt facerent eum regem, receſſit iterum in montem ipſe ſolus.	15	*Ieſus ergo cum cognouiſſet quod venturi eſſent, ac rapturi ipſum, vt facerent ipſum regem, receſſit iterum in montem ipſe ſolus.*
Vt autem ſerum factum eſt, deſcenderunt diſcipuli eius ad mare.	16	*At vbi iam veſpera eſſet, deſcenderunt diſcipuli eius ad mare.*
Et aſcendentes in nauim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ iam factæ erant, & non venerat ad eos Ieſus.	17	*Et conſcenſa naui, venerunt traiecto mari ad oppidum Capharnaum. Iamq; tenebræ erant nec venerat ad eos Ieſus.*
Et mare, vento magno flante, exurgebat.	18	*Mare autem vento magno flante intumeſcebat.*
Prouecti ergo quaſi ſtadia viginti quinque aut triginta, vident Ieſum ambulantem ſupra mare, & prope nauem factum, & timuerunt.	19	*Cum remigaſſent ergo fermè ſtadia vigintiquinque aut triginta, vident Ieſum ambulantem ſuper mare, & appropinquantem naui, ac timuerunt.*
Ille autem dicit eis: Ego ſum, ne timete.	20	*Ille autem dicit eis: Ego ſum, nolite timere.*
Voluerunt ergo accipere eum in nauim: & ſtatim nauis facta eſt ad terram, in quam ibant.	21	*Voluerunt ergo recipere eum in nauim, & illico nauis appulerat terræ ad quam ibant.*
Poſtridie turba conſtituta trans mare, videns quia nauicula alia nõ erat ibi, ſi nõ vna illa in quã intrarãt diſcipuli eius, & quia nõ ſimul introiſſet diſcipulis ſuis Ieſus in nauiculã, ſed ſoli diſcipuli eius abijſſent.	22	*Poſtero die turba, quæ ſtabat trans mare, vt vidit, quod nauicula alia non eſſet ibi, niſi vna illa, in quam ingreſſi fuerant diſcipuli eius, & quod nõ introiſſet cũ diſcipulis ſuis Ieſus in nauicula, ſed ſoli diſcipuli eius abiiſſent:*
Aliæ vero ſuperuenerunt naues à Tiberiade iuxta locum vbi manducauerant panem, gratias agente Domino.	23	*Aliæ vero ſuperuenerunt nauicula à Tiberiade iuxta locum vbi comederant panem, poſteaquam gratias egiſſet Dominus:*
Cum ergo vidiſſet turba quia Ieſus non eſſet ibi, neque diſcipuli eius, aſcenderunt in nauiculas, & venerunt in Capharnaum, quærentes Ieſum.	24	*Cum ergo vidiſſet turba, quod Ieſus non eſſet ibi neque diſcipuli eius, aſcenderunt & ipſi in nauiculas, & venerunt Capharnaum, quærentes Ieſum.*
Et inuenientes eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc factus es?	25	*Et cum inueniſſent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi quando huc veniſti?*
Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Amen, amen dico vobis, Quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis.	26	*Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Amen amen dico vobis, quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia comediſtis de panibus, & ſaturati eſtis.*
Operamini non cibum pereuntem, ſed cibum manentem in vitam æternam, quem Filius hominis vobis dabit: hunc enim Pater ſignauit Deus.	27	*Operemini non cibum, qui perit: ſed qui permanet in vitam eternam, quem Filius hominis dabit vobis, hunc enim Pater conſignauit Deus.*
Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus, vt operemur opera Dei?	28	*Dixerunt ad eum: Quid facimus, vt operemur opera Dei?*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Reſpondit Ieſus, & dixit eis: * Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille.	29	*Reſpondit Ieſchua & dixit eis: Hoc eſt opus illud Dei, vt credatis in eum quem ille miſit.*
Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum vt videamus, & credeamus tibi? quid operaris?	30	** Dicunt ei: Quodnam ſignum edis vt videamus & credamus in te? quid operaris?*
Patres noſtri manducauerunt manna in deſerto, ſicut ſcriptum eſt: * Panem de cœlo dedit eis manducare.	31	*Patres noſtri Maneno comederunt in deſerto, ſicut ſcriptum eſt: Panem de cœlo dedit eis ad comedendum.*
Dixit ergo eis Ieſus: Amen, amen dico vobis: Non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum.	32	*Dixit eis Ieſchua: Amin amin dico vobis: Mouſcho non dedit vobis panem illum è cælo, ſed Pater meus dat vobis panem illum veritatis è cælo.*
Panis enim Dei eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo.	33	*Panis enim Dei, is eſt qui deſcendit de cælo, & dat vitam mundo.*
Dixerunt ergo ad eum: Domine, ſemper da nobis panem hunc.	34	*Dicunt ei: Domine noſter, ſemper da nobis panem iſtum.*
Dixit autem ei Ieſus: Ego ſum panis vitæ: * qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet vnquam.	35	*Dixit eis Ieſchua: Ego ſum panis vitæ: qui venit ad me, haudquaquam eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet in æternum.*
Sed dixi vobis: quia & vidiſtis me, & non creditis.	36	*Sed dixi vobis: vidiſtis me, neque creditis.*
Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui venit ad me, non ejiciam foras:	37	*Quicquid dat mihi Pater meus, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.*
Quia deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.	38	*Quia deſcendi è cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me.*
Hæc eſt autem voluntas eius, qui miſit me, Patris vt omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in nouiſsimo Die.	39	*Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me, vt quicquid dedit mihi, non perdam ex eo, ſed ſuſcitem illud vltimo illo Die.*
Hæc eſt autem voluntas Patris mei, qui miſit me: vt omnis, qui videt Filiũ, & credit in eũ, habeat vitã æternam: & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo Die.	40	*Hæc eſt enim voluntas Patris mei, vt quiſquis videt Filium & credit in eum, habeat vitam æternam: & ego ſuſcitabo eum vltimo illo die.*
Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixiſſet: Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi,	41	*Ihoudai verò murmurabant de eo, quòd dixiſſet: Ego ſum panis ille qui deſcendi de cælo.*
Et dicebant: * Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo deſcendi?	42	*Et dicebant: Nonne hic eſt Ieſchua filius Iauſeph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Et quomodo dicit iſte: è cælo deſcendi?*
Reſpondit ergo Ieſus, & dixit eis: Nolite murmurare in inuicem:	43	*Reſpondit Ieſchua, & dixit eis: Ne murmuretis vnus cum alio.*
Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me traxerit eũ: & ego reſuſcitabo eũ in nouiſsimo Die.	44	*Nemo poteſt venire ad me, niſi traxerit eum Pater qui miſit me: & ego ſuſcitabo eum vltimo illo Die.*
Eſt ſcriptum in Prophetis: * Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.	45	*Scriptum eſt enim in Prophetis: Futuros omnes doctos à Deo. Quiſquis igitur audiuit à Patre, & didicit ab eo, venit ad me.*
Non quia Patrem vidit quiſquam, * niſi is, qui eſt à Deo, hic vidit Patrem.	46	*Non quòd viderit quiſpiam Patrem, niſi is qui à Deo eſt, ipſe vidit Patrem.*
Amen, amen dico vobis: Qui credit in me, habet vitam æternam.	47	** Amin amin dico vobis: Quiſquis credit in me, habet vitam æternam.*
Ego ſum panis vitæ.	48	*Ego ſum panis vitæ.*
*Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt.	49	*Patres veſtri comederunt Maneno in deſerto, & mortui ſunt.*
Hic eſt panis de cœlo deſcendens: vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur.	50	*Hic eſt autem panis ille, qui deſcendit de cælo, vt comedat homo ex eo, & non moriatur.*
Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi.	51	*Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi:*
Si quis mãducauerit ex hoc pane, viuet in ęternũ: & panis, quẽ ego dabo, caro mea eſt pro mũdi vita.	52	*Et ſi quis ederit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, corpus meũ eſt, quod pro vita mũdi do.*
Litigabant ergo Iudæi ad inuicem, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?	53	*Rixabantur autem Ihoudai alius cum alio, & dicebant. Quomodo poteſt iſte corpus ſuum dare nobis ad comedendum?*
Dixit ergo eis Ieſus: Amen, amen dico vobis: Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.	54	*At dixit eis Ieſchua: Amin amin dico vobis. Niſi comederetis corpus Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*
Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: & ego reſuſcitabo eum in nouiſsimo Die.	55	*Porro qui comedit ex corpore meo, & bibit ex meo ſanguine, habet vitam æternam, & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo illo Die.*
* Caro enim mea, vere eſt cibus: & ſanguis meus, vere eſt potus.	56	*Corpus enim meum verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.*
Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.	57	*Qui comedit corpus meum, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.*
Sicut miſit me viuens Pater: & ego viuo propter Patrẽ: & qui mãducat me, & ipſe viuet propter me.	58	*Sicut miſit me Pater viuens, & ego viuo propter. Patrem, & qui comederit me, etiam ipſe viuet propter me.*
Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Nõ ſicut mãducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.	59	*Hic eſt panis ille qui deſcendit è cælo. Non eſt ſicut illud quod comederunt patres veſtri Maneno, & mortui ſunt, qui comederit ex hoc pane, viuet in æternum.*

* Oblatio nes quotidianæ.

* Oblatio nes quotidianæ.

Transl. B. Ariæ Mont.

Reſpondit Ieſus & dixit eis: Hoc eſt opus Dei, vt credatis in quem miſit ille.

Dixerunt ergo ei: Quod ergo facis tu ſignum, vt videamus & credamus tibi? quid operaris?

Patres noſtri manna manducauerunt in deſerto, ſicut eſt ſcriptum, Panem de cælo dedit eis manducare.

Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico vobis, Non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed pater meus dat vobis panem de cælo verum.

Nam panis Dei eſt ille deſcendens de cælo, & vitam dans mundo.

Dixerunt ergo ad eum: Domine, ſemper da nobis panem hunc.

Dixit autem eis Ieſus: Ego ſum panis vitæ: veniens ad me, non eſuriet: & credens in me, non ſitiet vnquam.

Sed dixi vobis, quia & vidiſtis me & non creditis.

Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & venientem ad me non eiiciam foras.

Quia deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem mittentis me.

Hæc autem eſt voluntas mittentis me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo: ſed reſuſcitabo illud in nouiſſimo die.

Hæc autem eſt voluntas mittentis me, vt omnis videns Filium, & credens in eum, habeat vitam æternam: & reſuſcitabo eum ego nouiſſimo die.

Murmurabant ergo Iudæi de illo, quia dixiſſet, Ego ſum panis deſcendens de cælo.

Et dicebant: Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrem? quomodo ergo dicit hic, quia de cælo deſcendi?

Reſpondit ergo Ieſus, & dixit eis: Ne murmurate cum aliis aliis.

Nemo pōt venire ad me, ſi non pater mittens me traxerit eum: & ego reſuſcitabo eum nouiſſimo die.

Eſt ſcriptum in Prophetis, Et erunt omnes docibiles Dei: omnis igitur audiens à patre, & diſcens, venit ad me.

Non quia patrem quiſquam vidit, ſi non exiſtens à Deo: hic vidit patrem.

Amen, amen dico vobis, Credens in me, habet vitam æternam.

Ego ſum panis vitæ.

Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt.

Hic eſt panis de cælo deſcendens, vt quis ex ipſo manducauerit, & non moriatur.

Ego ſum panis viuus, ille de cælo deſcendens.

Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis autem quem ego dabo, caro mea eſt quam ego dabo pro mundi vita.

Litigabant ergo ad inuicem Iudæi, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis dare carnem manducare?

Dixit ergo eis Ieſus: Amen amē dico vobis, Si non manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis ipſis.

Manducans meam carnem, & bibens meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum nouiſſimo die.

Nam caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.

Manducans meam carnem, & bibens meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.

Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & manducans me, & ipſe viuet propter me.

Hic eſt panis qui de cælo deſcendens, non ſicut manducauerunt patres veſtri mãna, & mortui ſunt. Manducans hunc panem, viuet in æternum.

Transl. Eraſm. Roterod.

29 *Reſpondit Ieſus, & dixit eis: hoc eſt opus Dei vt credatis in eum quem miſit ille.*

30 *Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis ſignum, vt videamus & credamus tibi? quid operaris?*

31 *Patres noſtri manducauerunt manna in deſerto, ſicut ſcriptum eſt: Panem de cælo dedit eis ad edendum.*

32 *Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico vobis, non Moſes dedit vobis illum panem de cælo, ſed pater meus dat vobis panem de cælo verum.*

33 *Panis enim Dei eſt qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo.*

34 *Dixerunt ergo ad eum: Domine, ſemper da nobis panem iſtum.*

35 *Dixit autem eis Ieſus: Ego ſum panis ille vitæ. Qui venit ad me, non eſuriet: & qui credit in me, non ſitiet vnquam.*

36 *Sed dixi vobis, quod etiam vidiſtis me, nec creditis.*

37 *Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & eum qui venerit ad me, non ejicio foras.*

38 *Quia deſcendi de cælo: vt faciam non quod ego volo, ſed quod vult is qui miſit me.*

39 *Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, ſed reſuſcitem illa in nouiſſimo die.*

40 *Hæc eſt autem voluntas eius qui miſit me: vt omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die.*

41 *Murmurabant ergo Iudæi de illo, quod dixiſſet, ego ſum panis ille, qui de cælo deſcendi.*

42 *Et dicebant: Nonne hic eſt Ieſus, filius Ioſeph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, de cælo deſcendi?*

43 *Reſpondit ergo Ieſus, & dixit eis: Nolite murmurare inter vos.*

44 *Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum, & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die.*

45 *Eſt ſcriptum in prophetis, & erunt omnes docti à Deo. Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit, venit ad me,*

46 *Non quod patrem viderit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo, hic vidit patrem.*

47 *Amen amen dico vobis, qui confidit mihi, habet vitam æternam.*

48 *Ego ſum panis ille vitæ.*

49 *Patres veſtri comederunt manna in deſerto, & mortui ſunt.*

50 *Hic eſt panis ille de cælo deſcendens, vt ex ipſo edat aliquis, & non moriatur.*

51 *Ego ſum panis viuus qui de cælo deſcendi.*

52 *Si quis ederit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi vita.*

53 *Decertabant ergo Iudæi inter ſe, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem illam ſuam dare ad edendum?*

54 *Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico vobis, niſi ederitis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

55 *Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam: & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo Die.*

56 *Caro enim mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.*

57 *Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.*

58 *Sicut miſit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: ita & qui ederit me, viuet ipſe quoque propter me.*

59 *Hic eſt panis ille qui de cælo deſcendit: non ſicut comederunt patres veſtri manna, & mortui ſunt: qui ederit hunc panem, viuet in æternum.*

Vulgat. Editio.

Hæc dixit in ſynagoga docens, in Capharnaum.
Multi ergo audientes ex diſcipulis eius, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?
Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſcipuli eius, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?
* Sup. 3. 13. Si ergo videritis * Filium hominis aſcendentem vbi erat prius?
Spiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quidquam: verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.
Sed ſunt quidam ex vobis qui non credunt. Sciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum.
Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo.
Ex hoc multi diſcipulorum eius abierunt retrò: & iam non cum illo ambulabant.
Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire?
Reſpõdit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.
* Mat. 16. 16. Mar. 8. 29 Luc. 9. 20. * Et nos credimus, & cognouimus quia tu es Chriſtus Filius Dei.
Reſpondit eis Ieſus: Nonne ego vos duodecim elegi: & ex vobis vnus diabolus eſt?
Dicebat autem Iudam Simonis Iſcariotem: hic enim erat traditurus eum, cum eſſet vnus ex duodecim.

CAP. VII.

POſt hæc autem ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim volebat in Iudæam ambulare: quia quærebant eum Iudæi interficere.
* Leu. 23. 23. Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum, * Scenopegia.
Dixerunt autem ad eum fratres eius: Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis.
Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe: ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo.
Neque enim fratres eius credebant in eum.

Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum aduenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.
Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit; quia ego teſtimonium perhibeo de illo quod opera eius mala ſunt.
Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum: quia meum tempus nondum impletum eſt.
Hæc cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa.
Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.
Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?
Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt. Alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.
Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudæorum.
Iam autem die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum, & docebat.
Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic litteras ſcit, cum non didicerit?
Reſpondit Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me.

Tranſl. ex Syriac.

Hæc dixit in ſynagogadum doceret in Capharnachum.
Multi autem, qui audierunt ex diſcipulis eius dicunt: Durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire?
** Ieſchua verò ſciens apud ſe murmurare de hoc diſcipulos ſuos, dixit eis: Hoc vos offendit?* Matutinus feriæ 2. Septimanæ Paſchatis.
Si videritis igitur Filium hominis aſcendentem eò loci vbi erat à principio?
Spiritus eſt qui viuificat, corpus non prodeſt quicquam: Verba, quæ ego loquor vobiſcum, ſpiritus ſunt, & vita ſunt.
Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt. Nouerat enim à principio quinam eſſent ij, qui non credebant, & quis eum proditurus eſſet.
Et dicebat eis: Propterea dixi vobis neminem poſſe venire ad me, niſi datum fuerit ei à Patre meo.
Propter hunc ſermonem multi ex diſcipulis eius abierunt retrorſum: nec ambulabant cum eo.
Dixit autem Ieſchua dodecadi ſuæ: Num & vos vultis abire?
Reſpondit ei Schemeoun Kipho, & ait: Domine mi, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes,
Noſque credimus, & ſcimus te eſſe Meſchicho Filium Dei viuentis.
Dixit ei Ieſchua: Nonne ego elegi vos duodecim, & ex vobis vnus Satanas (aduerſarius) eſt?
Loquebatur de Ithoudo filio Schemeoun Scarioutо, futurum enim erat vt ipſe proderet eum, vnus ex duodecim.

CAP. VII.

POſt hæc ambulat Ieſchua in Galilæa, nolebat enim ambulare (verſari) in Ithoudæa propter Ithoudæos: quippe qui ſtuderent eum trucidare. Matutinus feriæ 4 hebdomadis v. Iunij.
Prope autem erat feſtum Ithoudæorum Conopea.
Et dixerunt ei fratres ipſius Ieſchua: Recede hinc, & vade in Ithoudæam, vt videant diſcipuli tui opera quæ facis.
Nemo enim quicquam facit in occulto, & vult ipſe in aperto eſſe: ſi hæc facis, oſtende teipſum mundo.
Nam ne fratres quidem eius credebant in ipſum Ieſchua.
Dicit eis Ieſchua: Tempus meum non adeſt, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.
Non poteſt mundus vos odiſſe: me autem odit: quoniam ego teſtor de eo, opera eius mala eſſe.
Vos aſcendite ad feſtum hoc, ego nunc non aſcendo ad hoc feſtum: quia tempus meum nondum impletum eſt.
Hæc dixit, & quieuit in Galilea.
Quum autem aſcendiſſent fratres eius ad feſtum, tunc & ipſe aſcendit, non manifeſtè, ſed velut in occulto.
Ithoudei autem quærebant eum in feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?
Et murmur multum propter eum fuit in turba. Erant autem qui dicebant: Bonus eſt. alij vero dicebant: Mimine, ſed ſeducit populum.
Nemo autem palàm loquebatur de eo propter metum Ithoudæorum.
Quum autem dimidiati eſſent dies feſti, aſcendit Ieſchua in templum, & docebat.
Et mirabantur Ithoudæi, dicentes. Quomodo nouit iſte litteras quum non didicerit?
Reſpondit Ieſchua & ait: Doctrina mea non mea eſt, ſed eius qui miſit me.

Transl. B. Ariæ Mont.

Hæc dixit in ſynagoga docens in Capharnaum.
Multi ergo audientes ex diſcipulis eius, dixerunt: Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eum audire?
Sciens autem Ieſus in ſeipſo, quia murmurarent de hoc diſcipuli eius, dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?

Si ergo videritis Filium hominis aſcendentem vbi erat prius?
Spiritus eſt viuificans, caro non prodeſt quicquam. verba quæ ego loquor vobis, ſpiritus ſunt, & vita ſunt.
Sed ſunt ex vobis quidam qui non credunt: ſciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent non credentes, & quis eſſet traditurus eum.
Et dicebat, Propter hoc dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, ſi nō fuerit datum ei à patre meo:
Ex hoc multi abierunt diſcipulorum eius in retrò, & non amplius cum illo ambulabant.
Dixit ergo Ieſus duodecim: Nunquid & vos vultis abire?
Reſpōdit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.
Et nos credidimus & cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei viuentis.
Reſpondit eis Ieſus: Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt?
Dicebat autem Iudam Simonis Iſcariotem: hic enim futurus erat eum tradere, vnus exiſtens ex duodecim.

CAP. VII.

ET ambulabat Ieſus poſt hæc in Galilæam: non enim volebat in Iudæa ambulare: quia quærebant eum Iudæi interficere.
Erat autem propè feſtus Iudæorum, Scenopegia.

Dixerunt igitur ad eum fratres eius: Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua quæ facis.
Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in manifeſto eſſe. ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo.
Neque enim fratres eius credebant in eum.

Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum adeſt, at tempus veſtrum ſemper eſt paratum.
Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit, quia ego teſtor de illo, quia opera eius mala ſunt.

Vos aſcendite ad feſtum hunc: ego nondum aſcendo ad feſtum iſtum: quia tempus meum nondum impletum eſt.
Hæc autem dicens eis, manſit in Galilæa.
Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad feſtum, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.
Ipſi ergo Iudæi quærebant eum in feſto, & dicebant, Vbi eſt ille?
Et murmur multus de eo erat in turbis: hi quidem dicebant, Quia bonus eſt: alij dicebant, Non: ſed ſeducit turbam.
Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum.
Iam autem feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum, & docebat.
Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas ſcit non doctus?
Reſpondit ergo eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed mittentis me.

Transl. Eraſm. Roterod.

Hæc dixit in ſynagoga docens in Capernaum.
Multi ergo hi auditio ex diſcipulis eius dixerunt: Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eum audire?
Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quod murmurarent de hoc diſcipuli ipſius, dixit eis: Hoc vos offendit?

Quid igitur ſi videritis Filium hominis aſcendentem eo vbi erat prius?
Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam. Verba quæ ego loquor vobis, ſpiritus & vita ſunt.

Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt. Nouerat enim ab initio Ieſus, qui eſſent non credentes, & quis proditurus eſſet ipſum.
Et dicebat: Propterea dixi vobis, quod nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo.
Ex eo tempore multi diſcipulorum eius deſciuerunt eo relicto, nec amplius cum illo ambulabant.
Dixit ergo Ieſus ad duodecim: num & vos vultis abire?
Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes,
Et nos credimus & cognouimus, quod tu es Chriſtus filius Dei viui.
Reſpondit eis Ieſus: Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt?
Dicebat autem de Iuda Simonis Iſcariota, Hic enim erat proditurus eum, cum eſſet vnus ex duodecim.

CAP. VII.

VErſabatur Ieſus poſt hæc in Galilæa, non enim volebat in Iudæa verſari, quia quærebant eum Iudæi interficere.
Erat autem in propinquo dies feſtus Iudæorum ſcenopegia.

Dixerunt igitur ad eum fratres eius: Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua quæ facis.
Nemo quippe in occulto facit aliquid, & quærit ipſe palàm eſſe. Si hæc facis, declara teipſum mundo.
Nam ne fratres quidem eius credebant in eum.

Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum adeſt, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.
Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit: quia ego teſtimonium fero de illo, quod opera eius mala ſint.

Vos aſcendite ad diem feſtum hunc. Ego nondum aſcendo ad feſtum hoc quia meum tempus nondum impletum eſt.
Hæc autem cum dixiſſet illis, manſit in Galilæa.
Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad feſtum non manifeſte, ſed velut in occulto.

Iudæi ergo quærebant eum in feſto, & dicebant: vbi eſt ille?
Et murmur multum erat in turbis de eo. Quidam enim dicebant, bonus eſt: alij autem dicebant, non, ſed ſeducit turbam.
Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum.
Cum autem iam dimidium feſti peractum eſſet, aſcendit Ieſus in templum, ac docebat.
Et mirabantur Iudæi, dicentes. Quomodo hic literas ſcit cum non didicerit?
Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego à me ipſo loquar.	17	*Qui voluerit exequi voluntatem eius, intelliget doctrinam meam, num ex Deo ſit, an ego ex voluntate mei ipſius loquar.*
Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam eius, qui miſit eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.	18	*Qui ex voluntate mentis ſuæ loquitur, gloriam ſuiipſius quærit: is autem qui gloriam eius qui miſit ipſum quærit, verax eſt, & iniquitas in corde eius non eſt.*
* Nonne Moyſes dedit vobis legem? & nemo ex vobis facit legem.	19	*Nonne Mouſche dedit vobis legem? nemo autem ex vobis cuſtodit legem.*
Quid me quæritis interficere? reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere?	20	*Quid quæritis me interficere? Reſpondit turba, & ait: Dæmonium habes: Quis quærit te interficere?*
Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini:	21	*Reſpondit Ieſchua, & dixit eis: Vnum opus operatus ſum, & omnes miramini.*
Propterea * Moyſes dedit vobis circumciſionem, (non quia ex Moyſe eſt, * ſed ex patribus) & in ſabbato circumciditis hominem.	22	*Propterea Mouſche dedit vobis circumciſionem: non quòd ex ipſo Mouſche ſit, ſed quia ex patribus eſt, & ſabbato circumciditis hominem,*
Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi: mihi indignamini quia totum hominem ſanum feci in ſabbato?	23	*Quod ſi homo circumciditur die ſabbathi, ob idque non ſolvitur lex Mouſche, de me murmuratis, qui totum hominem ſananerim die ſabbathi?*
* Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.	24	*Ne iudicaueritis per acceptionem vultus (perſonarum,) ſed iudicio recto iudicate.*
Dicebant ergo quidam ex Ieroſolymis: Nonne hic eſt quem quærunt interficere?	25	*Dicebant autem quidam ex Ouriſchlem: Nonne hic eſt quem quærunt interficere?*
Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Nunquid verè cognouerunt principes, quia hic eſt Chriſtus?	26	*Et ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt: nunquid norunt Seniores noſtri hunc verè eſſe Meſchichoh?*
Sed hunc ſcimus vnde ſit: Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit vnde ſit.	27	*Sed nouimus vnde hic ſit: Meſchicho autem quum venerit, nemo cognoturus eſt vnde ſit.*
Clamabat ergo Ieſus in templo docens, & dicens: Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis: & à me ipſo non veni, ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos neſcitis.	28	*Et extulit Ieſchua vocem ſuam dum doceret in templo: atque: Et me noſtis, & vnde ſim noſtis: & ex voluntate mei ipſius non veni, ſed verax eſt qui miſit me, quem vos non noſtis.*
Ego ſcio eum: quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.	29	*Ego vero noui eum, quippe qui ab ipſo ſ, & ipſe me miſit:*
Quærebant ergo eum apprehendere: & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.	30	*Itaque quærebant eum prehendere, nemo autem iniecit in eum manus: quoniam nondum venerat hora eius.*
De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Chriſtus cum venerit, nunquid plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit?	31	*Multi autem ex turba crediderunt in eum dicuntque: Meſchicho quum venerit, num maiora ſigna edet his, quæ iſte edit?*
Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc: & miſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros vt apprehenderent eum.	32	*Et audierunt Periſchei turbas loquentes de eo iſta, ipſiq; miſerunt, & Principes ſacerdotum miniſtros vt prehenderent eum.*
Dixit ergo Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum: & vado ad eum, qui me miſit.	33	*Et ait Ieſchua: Modicum adhuc temporis vobiſcum ſum, & abibo ad eum qui me miſit.*
* Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire.	34	*Et quæretis me, nec me inuenietis: & vbi ego ſum, non poteſtis venire.*
Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inueniemus eum? nunquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes?	35	*Dicunt Iihoudai apud ſe: Quò futurum eſt vt iſte proficiſcatur, vt nos non inueniamus eum? num ergo ad regiones gentium profecturus eſt, & docturus Ethnicos?*
Quis eſt hic ſermo, quem dixit: Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ſum ego, vos non poteſtis venire?	36	*Quis eſt hic ſermo quem dixit: Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire?*
In nouiſsimo autem * die magno feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.	37	** Die autem illo magno qui erat vltimus feſti, ſtabat Ieſchua, & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat.* Lectio in commemorationem Doctoris Eccleſiæ.
* Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.	38	*Quiſquis credit in me, ſicut dixerunt ſcripturæ, flumina aquæ vitæ fluent ex ventre eius.*
Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.	39	*Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant ij qui credentes in eum, nondum enim datus fuerat Spiritus, quia nondum glorificatus fuerat Ieſchua.*
Ex illa ergo turba cum audiſſent hos ſermones eius, dicebant: Hic eſt verè propheta.	40	*Multi autem ex turba quum audiſſent ſermones eius dicebant: Hic vere eſt Propheta.*
Alij dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant: Nunquid à Galilæa venit Chriſtus?	41	*Alij dicebant: Iſte eſt Meſchicho. Alij dicunt: Num ex Galilæa veniet Meſchicho?*
* Nonne Scriptura dicit: Quia ex ſemine Dauid & de Bethlehẽ caſtello, vbi erat Dauid, venit Chriſtus?	42	*Nonne Scriptura dicit: Ex ſemine Dauid, & ex Bethlechem pago ipſius Dauid, venturum Meſchichoh?*
Diſſenſio itaque facta eſt in turba propter eum.	43	*Et factum eſt diſſidium propter eum in turba.*

* Exo. 24. 1. Iup. 5. 18.
* Leu. 12. 3. * Gen. 17. 10.
* Deut. 1. 16.
* Iuf. 13. 33.
* Leu. 23. 17.
Deu. 18. 5. Iſai. 12. 3. Ioel 2. 28. Ioan. 4. 14.
Mic. 5. 2. Iuc. 2. 4.

Quidam

Erant

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar.	17	*Si quis voluerit voluntati eius obtemperare, cognoſcet de doctrina, vtrum ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar.*
Qui à ſemetipſo loquens, gloriam propriam quærit: at quærens gloriam mittentis eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.	18	*Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autem quærit gloriam eius qui miſit ipſum, hic verax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt.*
Non Moyſes dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem?	19	*Nonne Moſes dedit vobis legem, & tamen nemo ex vobis factis præſtat legem?*
Quid me quæritis interficere? reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis te quærit interficere?	20	*Quid me quæritis interficere? Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes, Quis te quærit interficere?*
Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.	21	*Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.*
Propter hoc Moyſes dedit vobis circunciſionem, (non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus:) & in ſabbato circunciditis hominem.	22	*Propterea Moſes dedit vobis circunciſionem: non quia ex Moſe ſit ſed quia ex patribus. Et tamen in ſabbato circunciditis hominem.*
Si ſ circunciſionem accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi: mihi indignamini quia totum hominem ſanum fecerim in ſabbato?	23	*Si circunciſionem accipit homo in ſabbato vt non ſoluatur lex Moſi, mihi indignamini, quod totum hominem ſanum fecerim in ſabbato?*
Ne iudicate ſecundum ſpeciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.	24	*Nolite iudicare ſecundum aſpectum, ſed iuſto iudicio iudicate.*
Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymitis, Nonne hic eſt quem quærunt interficere?	25	*Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymitanis: Nonne hic eſt quem quærunt interficere?*
Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. nunquid verè cognouerunt principes, quia hic eſt Chriſtus?	26	*Atqui ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt. Num vere cognouerunt principes hunc eſſe vere Chriſtum?*
Sed hunc ſcimus vnde ſit: at Chriſtus cum venerit, nemo ſcit vnde ſit.	27	*Sed hunc nouimus vnde ſit, Chriſtus autem cum venerit, nemo ſcit vnde ſit.*
Clamabat ergo in templo docens Ieſus, & dicens: Et me ſcitis, & ſcitis vnde ſim, & à meipſo non veni. ſed eſt verus mittens me, quem vos non noſtis.	28	*Clamabat ergo Ieſus in templo docens, ac dicens: Et me noſtis, & vnde ſim noſtis, & à meipſo non veni, ſed eſt verax qui miſit me: quem vos non noſtis.*
Ego [illegible] eum, quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.	29	*Ego vero noui eum, quia ab ipſo ſum, & ille me miſit:*
Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo immiſit in illum manum, quia nondum venerat hora eius.	30	*Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.*
Multi autem de turba crediderunt in eum, & dicebant: Quia Chriſtus cum venerit, nunquid plura ſigna faciet his quæ hic fecit?	31	*De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant, Chriſtus cum venerit, num ſigna plura edet iis quæ hic edidit?*
Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc, & miſerunt Phariſæi & principes miniſtros vt apprehenderent eum.	32	*Audierunt Phariſæi turbam murmurantem de illo hæc, & miſerunt phariſæi ac principes ſacerdotum miniſtros vt apprehenderent eum.*
Dixit ergo Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum mittentem me:	33	*Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc puſillum temporis vobiſcum ſum, & abeo ad eum qui me miſit.*
Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum ego, vos non poteſtis venire.	34	*Quæretis me, nec inuenietis: & vbi ego ſum, eò vos non poteſtis venire.*
Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic futurus eſt ire, quia nos non inueniemus eum? nunquid in diſperſionem Græcorum futurus eſt ire, & docere Græcos?	35	*Dixerunt ergo Iudæi inter ſeſe: Quò hic iturus eſt, quod nos non inueniemus eum? Num in diſperſionem gentium iturus eſt, & docturus gentes?*
Quis eſt hic ſermo quem dixit, Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ſum ego, vos non poteſtis venire?	36	*Quis eſt hic ſermo, quem dixit, quæretis me & non inuenietis: & vbi ego ſum, eò vos non poteſtis venire?*
In autem nouiſſimo die magno feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat, dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.	37	*In nouiſſimo autem die magno feſti ſtabat Ieſus & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat.*
Credens in me, ſicut dixit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.	38	*Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.*
Hoc autem dixit de ſpiritu, quem futuri erant accipere credentes in eum: nondum enim erat Spiritus ſanctus: quia Ieſus nondum erat glorificatus.	39	*Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in ipſum. Nondum enim erat Spiritus ſanctus, quia Ieſus non dum erat glorificatus.*
Multi ergo ex turba audientes ſermonem, dicebant, Hic eſt verè propheta.	40	*Multi ergo de turba cum audiſſent hunc ſermonem, dicebant: Hic eſt vere propheta.*
Alij dicebant, Hic eſt Chriſtus: alij dicebant, Non enim ex Galilæa Chriſtus venit?	41	*Alij dicebant: Hic eſt Chriſtus. Quidam autem dicebant: Num à Galilæa veniet Chriſtus?*
Nonne Scriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de Bethlehem vico vbi erat Dauid, Chriſtus venit?	42	*Nonne ſcriptura dicit, quod ex ſemine Dauid, & de Bethleem caſtello vbi erat Dauid, veniet Chriſtus?*
Diſſenſio itaque in turba facta eſt propter eum.	43	*Diſſenſio itaque orta eſt in turba propter eum.*

Vulgat. Editio.

Quidam autem ex ipſis volebant apprehendere eum: ſed nemo miſit ſuper eum manus.

Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices, & Phariſæos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxiſtis illum?

Reſponderunt miniſtri: Numquam ſic locutus eſt homo ſicut hic homo.

Reſponderunt ergo eis Phariſæi: Numquid & vos ſeducti eſtis?

Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum: aut ex Phariſæis?

Sed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti ſunt.

Dixit Nicodemus ad eos: * ille, qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipſis:

Numquid lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, * & cognouerit quid faciat?

Reſponderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es? Scrutare Scripturas, & vide quia à Galilæa propheta non ſurgit.

Et reuerſi ſunt vnuſquiſque in domum ſuam.

CAP. VIII.

IEſus autem perrexit in montem Oliueti:

Et diluculo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.

Adducunt autem Scribæ, & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam: & ſtatuerunt eam in medio,

Et dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modo deprehenſa eſt in adulterio.

* In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?

Hoc autem dicebant tentantes eum, vt poſſent accuſare eum. Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra.

Cum ergo perſeuerarent interrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis: * Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.

Et iterum ſe inclinans, ſcribebat in terra.

Audientes autem: vnus poſt vnum exibant, incipientes à ſenioribus: & remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans.

Erigens autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier, vbi ſunt, qui te accuſabant? nemo te condemnauit?

Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemnabo: Vade, & iam amplius noli peccare.

Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus, dicens: * Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.

Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu de te ipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum.

Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum: quia ſcio vnde veni, & quò vado: vos autem neſcitis vnde venio, aut quò vado.

Vos ſecundum carnem iudicatis: ego non iudico quemquam:

Et ſi iudico ego, iudicium meum verum eſt, quia ſolus non ſum: ſed ego, & qui miſit me, Pater.

Et in lege veſtra ſcriptum eſt, * quia duorum hominum teſtimonium verum eſt.

Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo: & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater,

Dicebant ergo ei: Vbi eſt Pater tuus? Reſpondit Ieſus: Neque me ſcitis, neque Patrem meum: ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis.

Tranſl. ex Syriac.

Erant autem quidam ex eis qui volebant eum prehendere, ſed nemo iniecit in eum manus.

** Et venerunt miniſtri illi ad Summos ſacerdotes & Periſchaos, dixeruntque eis Sacerdotes: Quare non adduxiſtis eum?*

Dicunt eis miniſtri: Nunquam ita locutus eſt homo vt loquitur vir iſte.

Dicunt eis Periſchai: Num & vos ſeducti eſtis?

Num quis ex Proceribus, aut ex Periſchais credidit in eum?

Niſi populus iſte qui neſcit legem? maledicti ſunt.

Dixit eis Nikodimos vnus ex ipſis, is qui venerat ad Ieſchua noctu:

Num lex noſtra reum peragit quempiam, niſi audierit ab eo prius, & cognouerit quid faciat?

Reſponderunt ac dicunt ei: Numquid & tu ex Galilea es? ſcrutare & vide prophetam ex Galilæa non ſurrexiſſe.

CAP. VIII.

In exemplari Syriaco deficiunt quæ referuntur de eo quod ſcriptum eſt in veteri Testamento ad finem capituli ſuperioris & principio ſequentis narrandi hiſtoriam adulteræ quemadmodum teſtatur Fabricius. Deinceps interpretationem huius textus in quinto tomo Bibliæ Regiæ vide hæc tranſlatio deſumpta eſt.

** Rurſum autem allocutus eſt eos Ieſchuæ, & ait: Ego ſum lux mundi: qui poſt me venit, non ambulabit in tenebris, ſed inueniet ſibi lumen vitæ.*

* Ad Obiectionem Dominicæ ij. poſt Epiphaniam.

Dicunt ei Periſchai. Tu de teipſo teſtificaris, teſtimonium tuum non eſt verum.

Reſpondit Ieſchua & dixit eis: Etiam ſi ego teſtificor de meipſo, verum eſt teſtimonium meum, quippe qui nouerim vnde venerim & quò vadam: vos autem neſcitis vnde venerim, neque quò vadam:

Vos corporaliter iudicatis, ego neminem iudico.

Veruntamen ſi iudicauero, iudicium meum verum eſt: quia non ſum ſolus, ſed ego & Pater meus qui miſit me.

Sed & in Lege veſtra ſcriptum eſt, teſtimonium duorum virorum verum eſſe.

Ego ſum qui teſtificor de meipſo, & Pater meus qui miſit me, teſtatur de me.

Dicunt ei: Vbi eſt tuus Pater? Reſpondit Ieſchua & dixit eis: Neque me noſtis, neque Patrem meum: ſi me noſſetis, & Patrem meum noſſetis.

Transl. B. Ariæ Mont.

Quidam autem volebant ex ipſis apprehendere eum:ſed nemo immiſit ſuper eum manus.

Venerunt ergo miniſtri ad Pontifices & Phariſæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxiſtis illum?

Reſponderunt miniſtri:Nunquam ſic locutus eſt homo,ſicut hic homo.

Reſponderunt ergo eis Phariſæi, Nunquid & vos ſeducti eſtis?

Nunquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex Phariſæis?

Sed turba hæc non noſcens legem, maledicti ſunt.

Dicit Nicodemus ad eos, ille profectus nocte ad eum,vnus exiſtens ex ipſis:

Nunquid lex noſtra iudicat hominem,ſi non audierit ab ipſo prius,& cognouerit quid faciat?

Reſponderunt, & dixerunt ei: Nunquid & tu ex Galilæa es? ſcrutare, & vide,quia propheta ex Galilæa non ſurrexit.

Et perrexit vniuſquiſque in domum ſuum.

CAP. VIII.

IEſus autem perrexit in montem olearum.

Diluculo autem iterum acceſsit in templum,& omnis populus venit ad eum,& ſedens docebat eos.

Adducunt autem Scribæ & Phariſæi ad eum mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuentes eam in medio,

Dicunt ei:Magiſter,hanc inuenimus in ipſo furto adulterantem.

In autem Lege noſtra Moyſes mandauit huiuſmodi lapidari. Tu ergo quid dicis?

Hoc autem dicebant tentantes eum, vt haberent accuſationem aduerſus eum. At Ieſus deorſum inclinans,digito ſcribebat in terram,non ſimulans.

Vt autem perſeuerarent interrogantes eum, erectus ait ad eos: Qui ſine peccato eſt veſtrum,primus lapidem in illam iaciat.

Et iterum deorſum inclinans ſcribebat in terram.

Ii aũt audientes, & à conſcientia redarguti,exibãt vnus poſt vnũ,incipientes à ſenioribus vſq; extremos & relictus eſt ſolus Ieſus:& mulier in medio exiſtẽs.

Erectus autem Ieſus,& neminem ſpectans præter mulierem,dixit ei: Vbi ſunt illi accuſatores tui? nemo te condemnauit?

Illa aũt dixit, Nemo, Dñe. Dixit aũt ei Ieſus: Nec ego te condẽno. Vade,& ab hoc nũc nõ amplius pecca.

Iterum ergo eis Ieſus locutus eſt, dicens:Ego ſum lux mundi ſequens me, non ambulabit in tenebris: ſed habebit lumen vitæ.

Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu de temetipſo teſtaris:teſtimonium tuum non eſt verum.

Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Et ſi ego teſtor de meipſo, verum eſt teſtimonium meum: quia ſcio vnde veni,& quò vado:vos autem neſcitis vnde venio,& quò vado.

Vos ſecundùm carnem iudicatis: ego non iudico quenquam.

Et ſi iudico autem ego, iudicium meum verum eſt: quia ſolus non ſum, ſed ego & mittens me,pater.

Et in Lege verò veſtra ſcriptum eſt:Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt.

Ego ſum teſtificans de meipſo: & teſtatur de me mittens me, Pater.

Dicebant ergo ei: Vbi eſt Pater tuus? Reſpondit Ieſus: Neque me ſcitis, neque Patrem meum. ſi me ſciretis, & Patrem meum ſciretis niſi rum.

Transl. Eraſm. Roterod.

Quidam autem ex ipſis volebant apprehendere eum, ſed nemo coniecit in eum manus.

Venerunt ergo miniſtri ad pontifices & phariſæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxiſtis illum?

Reſponderunt miniſtri: Nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo.

Reſponderunt ergo eis phariſæi: Num & vos ſeducti eſtis?

Num quis ex principibus credidit in eum, aut ex phariſæis?

Sed turba hæc quæ non nouit legem,execrabilis ſunt.

Dicit Nicodemus ad eos, is qui venerat ad eum nocte: qui vnus erat de numero eorum:

Num lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat?

Reſponderunt, & dixerunt ei: Num & tu Galilæus es? Scrutare & vide, quod à Galilæa propheta non ſurrexerit.

Et profectus eſt vniuſquiſque in domum ſuam.

CAP. VIII.

Ieſus autem perrexit in montem Oliuarum:

Et diluculo iterum veni. in templum, cunctuſque populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.

Adducunt autem ad eum ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & cum ſtatuiſſent eam in medio,

Dicunt ei: Magiſter,hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo adulterio.

In lege autem Moſes præcepit nobis,vt huiuſmodi lapidarentur. Tu ergo quid dicis?

Hoc autem dicebant,tentantes eum,vt poſſent accuſare eum. Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra,

Cum ergo perſeuerarent interrogare, erexit ſe, & dixit eis: Qui veſtrum immunis eſt à peccato,primus in illam lapidem iaciat.

Et iterum ſe inclinans ſcribebat in terra.

Audientes autem hæc, ſingulatim alius poſt alium exibant, initio facto à ſenioribus, & relictus eſt ſolus Ieſus ac mulier in medio ſtans.

Cum autem erexiſſet ſe Ieſus, & neminem videret præter mulierem,dixit ei: Mulier,vbi ſunt illi tui accuſatores? Nemo te condemnauit?

Quæ dixit: Nemo domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemno. Vade, & poſthac ne peccaueris.

Iterum ergo Ieſus locutus eſt eis, dicens: Ego ſum lux mundi. Qui ſequitur me non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.

Dixerunt ergo ei phariſæi: Tu de teipſo teſtificaris,teſtimonium tuum non eſt verum.

Reſpondit Ieſus & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeam de meipſo, verum eſt teſtimonium meum, quia ſcio vnde veni, & quò vado:vos autem neſcitis vnde venio, & quò vado.

Vos ſecundum carnem iudicatis, ego non iudico quenquam:

Porrò & ſi iudicem ego, iudicium meum verum eſt, quia ſolus non ſum,ſed ego & qui miſit me pater.

Quin & in lege veſtra ſcriptum eſt, quod duorum hominum teſtimonium verum eſt.

Ego ſum qui teſtimonium fero de meipſo, & teſtimonium fert de me qui miſit me pater.

Dicebant ergo ei: Vbi eſt pater tuus? Reſpondit Ieſus: Neque me noſtis:neque patrem meum. Si me nouiſſetis, & patrem meum nouiſſetis.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Hæc verba locutus eſt Ieſus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.	20	*Hæc verba locutus eſt in gazophylacio dum doceret in templo: & nemo prehendit eum, nondum enim venerat hora eius.*
Dixit ergo iterum eis Ieſus: Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini: quò ego vado, vos non poteſtis venire.	21	*Dixit eis iterum Ieſchua: Ego vado, & quæretis me, ac moriemini in peccatis veſtris: & quò vado, vos non poteſtis venire.*
Dicebant ergo Iudæi: Numquid interficiet ſemetipſum, quia dixit: Quo ego vado, vos non poteſtis venire?	22	*Dicunt Iihoudæi: Num ergo interfecturus eſt ſeipſum, qui dicit: Quo ego vado, vos non poteſtis venire?*
Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc mundo.	23	*At dixit eis: Vos ex inferis eſtis, & ego ex ſupernis. Vos eſtis ex hoc mundo, ego non ſum ex hoc mundo.*
Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris: ſi enim non crediderit is, quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.	24	*Dixi vobis vos morituros eſſe in peccatis veſtris: niſi enim crediderit is me eum eſſe, moriemini in peccatis veſtris.*
Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Ieſus: Principium, qui & loquor vobis.	25	*Dicunt ei Iihoudæi: Tu quis es? Dixit eis Ieſchua: Etiam id quod incepi loqui vobiſcum.*
Multa habeo de vobis loqui, & iudicare: Sed qui me miſit, verax eſt: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.	26	*Multa habeo quæ de vobis dicam, & iudicem: Sed is qui me miſit, verax eſt: & ego quæ audiui ab eo, hæc ipſe loquor in mundo.*
Et nõ cognouerunt quia Patrẽ eius dicebat Deũ.	27	*Neque nouerunt eum de Patre ipſis verba facere.*
Dixit ergo eis Ieſus: Cum exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à meipſo facio nihil, * ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor:	28	* *Dixit eis iterum Ieſchua: Quum extuleritis Filium hominis, tunc agnoſcetis me eum eſſe, nihilque ex voluntate mei ipſius facere, ſed ſicut docuit me Pater meus, ſimiliter ipſe loquor.*
* Rõ. 3. 4.		Lectio ſequens habetur Ioan. 4. hîc deficiens Cantabrigiensis.
Et qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum: quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper.	29	*Et qui me miſit mecum eſt, neque me reliquit ſolum Pater meus: quoniam ego quod gratum eſt ei, facio ſemper.*
Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.	30	*Quumq; hæc loqueretur, multi crediderunt in eum.*
Dicebat ergo Ieſus ad eos, qui crediderunt ei Iudæos: Si vos manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis:	31	*Dixit autem Ieſchua Iihoudæis illis, qui crediderunt in ipſum: Si vos permanſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eſtis.*
Et cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.	32	*Et cognoſcetis veritatem, & ipſa veritas aſſeret vos in libertatem.*
Reſponderunt ei: Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam: quomodo tu dicis. Liberi eritis?	33	*Dicunt ei: Semen ſumus Abrohom, & numquam ſeruimus cuiquam ſeruitutem: quomodo dicis: Eritis filij ingenui?*
Reſpondit eis Ieſus: Amen, amen dico vobis * quia omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.	34	*Dixit eis Ieſchua: Amin, amin dico vobis: quiſquis committit peccatum, ſeruus eſt peccati.*
* Rom. 6. 15. 2. Pet. 2. 19.		
Seruus autem non manet in domo in æternum: filius autem manet in æternum.	35	*Seruus autem non permanet in æuum in domo: Filius verò in æuum permanet.*
Si ergo vos filius liberauerit, vere liberi eritis.	36	*Si ergo ipſe Filius aſſeruerit vos in libertatem, verè eritis filij ingenui.*
Scio quia filij Abrahæ eſtis: ſed quæritis me interficere, quia ſermo meus non capit in vobis.	37	*Scio vos eſſe ſemen Abrohom: ſed quæritis me interficere, propterea quòd ſermoni meo capiendo non ſufficiatis.*
Ego quòd vidi apud Patrem meum, loquor: & vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis.	38	*Ego id quod vidi apud Patrem meum, loquor: vos autem id quod vidiſtis apud patrem veſtrum, agitis.*
Reſponderunt, & dixerunt ei: Pater noſter Abraham eſt. Dicit eis Ieſus: Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite.	39	*Reſponderunt, & dicunt ei: Pater noſter Abrohom eſt. Dixit eis Ieſchua: Si filij eſſetis Abrohom, opera Abrohom faceretis.*
Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus ſum, quam audiui à Deo: hoc Abraham non fecit.	40	*Nunc autem ecce ſtudetis me interficere, virum, qui veritatem locutus ſum vobiſcum, quam audiui à Deo: hoc Abrohom non fecit.*
Vos facitis opera patris veſtri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non ſumus nati: vnum patrem habemus Deum.	41	*Vos autem facitis opera patris veſtri. Dicunt ei: Nos ex ſcortatione non ſumus: vnus eſt nobis Pater Deus.*
Dixit ergo eis Ieſus: Si Deus Pater veſter eſſet: diligeretis vtique me: ego enim ex Deo proceſsi, & veni: neque enim à me ipſo veni, ſed ille me miſit.	42	*Dixit eis Ieſchua: Si Deus eſſet Pater veſter: delegeretis me: ego enim à Deo exij & veni: neque ex voluntate mei ipſius veni, ſed ille miſit me.*
Quare loquelam meam non cognoſcitis? Quia non poteſtis audire ſermonem meum.	43	*Quare ſermonem meum non agnoſcitis? quia non poteſtis audire eloquium meum.*
* Vos ex patre diabolo eſtis: & deſideria patris veſtri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit: quia non eſt veritas in eo: cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax eſt, & pater eius.	44	*Vos ex patre criminatore (diabolo) eſtis: & cupiditatem patris veſtri vultis exequiis eſt qui à principio fuit homicida, & veritate non perſtitit: quia non eſt veritas in eo: & quotieſcumque loquitur mendacium, de ſuo loquitur, quoniam mendax eſt, & pater ipſius mendacij.*
1. Ioan. 3. 8.		
Ego autem ſi veritatem dico, non creditis mihi.	45	*At quoniam ego veritatem loquor, non creditis mihi.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Hæc verba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.

Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado: & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego vado, vos non potestis venire.

Dicebant ergo Iudæi: Numquid interficiet semetipsum, quia dicit: Quò ego vado, vos non potestis venire?

Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego ex sursum, vos de mundo hoc estis ego non sum de mundo hoc.

Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris si enim non crediderit is quia ego sum moriemini in peccatis vestris.

Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dixit illis Iesus: Principium quod & loquor vobis.

Multa habeo de vobis loqui & iudicare, sed mittens me verax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundum.

Non cognouerunt quia Patrem eis dicebat.

Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à meipso facio nihil: sed sicut docuit me Pater meus, hæc loquor.

Et mittens me cum me est: non reliquit me solum Pater, quia ego placita ei, facio semper.

Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.

Dicebat ergo Iesus ad credentes ei, Iudæos. Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis:

Et cognoscetis veritatem: & veritas liberos faciet vos.

Respondерunt ei: Semen Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus vnquam: quomodo tu dicis, Quod liberi eritis?

Respondit eis Iesus: Amen, amen dico nobis, quia omnis faciens peccatum, seruus est peccati.

At seruus non manet in domo in æternum, filius manet in æternum.

Si ergo filius vos liberauerit, verè liberi eritis.

Scio quia semen Abrahæ estis: sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis.

Ego quod vidi apud Patrem meum, loquor: & vos quod vidistis apud Patrem vestrum, facitis.

Respondерunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filii Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis.

Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui à Deo, hoc Abraham non fecit.

Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus facti, vnum patrem habemus Deum.

Dixit eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis vtique me: ego enim ex Deo profectus sum, & veni: neque enim à meipso veni, sed ille me misit.

Propter quid loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum.

Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo, cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur quia mendax est & pater eius.

Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi.

Transl. Erasm. Roterod.

Hæc verba locutus est Iesus in gazophylacio docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.

Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. quò ego vado, vos non potestis venire.

Dicebant ergo Iudæi: Num interficiet semetipsum, quia dicit: quò ego vado, vos non potestis venire.

Et dicebat eis: Vos ab infernis estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo.

Dixi ergo vobis, quod moriemini in peccatis vestris. Si enim non crediderit is, quod ego, sum moriemini in peccatis vestris.

Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dicit eis Iesus: In principio quod & loquor vobis.

Multa habeo quæ de vobis loquar ac iudicem, sed qui me misit, verax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.

Non cognouerunt quod de patre eis loquutus esset.

Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoscetis quod ego sum, & quod ex meipso facio nihil: sed ita vt docuit me pater, hæc loquor.

Et qui me misit, mecum est. Non reliquit me solum pater, quia ego quæ placita sunt ei, facio semper.

Hæc illo loquente multi crediderunt in eum.

Dicebat ergo Iesus ad eos, qui crediderant ipsi, Iudæos: Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei estis:

Et cognoscetis veritatem, & veritas liberos reddet vos.

Respondерunt ei: Semen Abrahæ sumus, neque cuiquam seruiuimus vnquam; quomodo tu dicis, liberi reddemini

Respondit eis Iesus: Amen amen dico vobis, quod omnis qui facit peccatum, seruus est peccati.

Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum.

Si ergo vos filius liberos reddiderit, verè liberi estis.

Scio quod semen Abrahæ estis. Sed quæritis me interficere, quia sermo meus non habet locum in vobis.

Ego quod vidi apud patrem meum loquor: & vos quod vidistis apud patrem vestrum facitis.

Respondерunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis.

Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui à Deo, hoc Abraham non fecit.

Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos è stupro non sumus nati. Vnum patrem habemus Deum.

Dixit eis Iesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis vtiq; me. Ego enim ex Deo processi & veni. Neque enim à meipso veni, sed ille me misit.

Quare loquelam meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermonem meum.

Vos ex patre diabolo estis, & desiderijs patris vestri vultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur: quia mendax est, atque eius rei pater.

Ego autem, quia veritatem dico, non creditis mihi.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?	46	*Quis ex vobis arguet me de peccato? Quod ſi veritatem loquor, vos quare non creditis mihi?*
*Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.	47	*Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.*
Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?	48	*Reſponderunt Iihoudai, & dicunt ei: Nonne bene dicimus te Schamaritanum eſſe, & dæmonium habere?*
Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo: ſed honorifico Patrem meum, & vos inhonoratis me.	49	*Dixit eis Ieſchua: Dæmonium non habeo: ſed Patrem meum honoro, vos autem opprobrio me afficitis.*
Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat, & iudicet.	50	*Ego vero non quæro gloriam meam: eſt qui quærat, & iudicet.*
Amen, amen dico vobis: ſi quis ſermonem meũ ſeruauerit, mortem non videbit in æternum,	51	*Amin, amin dico vobis: quicumque ſermonem meum cuſtodierit, mortem non videbit in æternum.*
Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & prophetæ: & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum.	52	*Dicunt ei Iihoudai: Nunc nouimus te dæmonium habere. Abrohom mortuus eſt, & prophetæ: & tu dicis: Qui ſermonem meum cuſtodierit, non guſtabit mortem in æternum?*
Numquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt. Quem te ipſum facis?	53	*Num tu maior es patre noſtro Abrohom, qui mortuus eſt, & Prophetæ, qui mortui ſunt? Quem tu teipſum facis?*
Reſpondit Ieſus: Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt: eſt Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt.	54	*Dixit eis Ieſchua: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt: eſt Pater meus, qui me glorificat, de quo dicitis, Deus noſter eſt.*
Et non cognouiſtis eum: ego autem noui eum: Et ſi dixero quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis, mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo.	55	*Neque nouiſtis eum: ego vero noui eum: Et ſi dixero me eum non noſſe, ego ero mendax ſicut vos. Sed noui eum, & ſermonem eius ſeruo.*
Abraham pater veſter exultauit vt videret diem meum: vidit, & gauiſus eſt.	56	*Abrohom pater veſter deſiderabat videre diem meum: viditque, & gauiſus eſt.*
Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?	57	*Dicunt ei Iihoudai: Nondum quinquaginta annos natus es, & Abrohom vidiſti?*
Dixit eis Ieſus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum.	58	*Dixit eis Ieſchua: Amin, amin dico vobis, antequam fieret Abrohom, ego ſum.*
Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum: Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.	59	*Et ſuſtulerunt lapides vt obruerent eum: Ieſchua vero abdidit ſeſe, & exiuit è templo, tranſiitque per medium eorum, & abyt.*

CAP. IX.

CAP. IX.

ET præteriens Ieſus vidit hominem cæcum à natiuitate:	1	*QVumque præteriret, vidit hominem cæcum ab vtero matris ſuæ.*
Et interrogauerunt eum diſcipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur?	2	*Et interrogauerũt eum diſcipuli eius, dicẽtes: Magiſter noſter, quis peccauit, hic, an parentes eius, vt cæcus naſceretur?*
Reſpondit Ieſus? Neque hic peccauit, neque parentes eius: ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo.	3	*Dixit eis Ieſchua: Neque ipſe peccauit, neque parentes eius: ſed vt ſpectentur in eo opera Dei.*
Me oportet operari opera eius, qui miſit me donec dies eſt: venit nox, quando nemo poteſt operari.	4	*Oportet me operari opera eius, qui miſit me donec dies eſt: venit nox, quum nemo poteſt operari.*
Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi.	5	*Quamdiu in mundo fuero, lux ſum mundi.*
Hæc cum dixiſſet, expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo & liniuit lutum ſuper oculos eius.	6	*Quumque hæc dixiſſet, conſpuit in terram, & pinſuit lutum ex ſputo, & illeuit oculis illius cæci.*
Et dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloe (quod interpretatur Miſſus.) Abijt ergo, & lauit, & venit videns.	7	*Dixitque ei: Vade, laua in baptiſterio Schiloucho (Miſſus) abyt itaque, lauit, & venit videns.*
Itaque vicini, & qui viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic eſt, qui ſedebat, & mendicabat? Alij dicebant: Quia hic eſt.	8	*Vicini autem eius, & ij, quibus viſus fuerat prius quum mendicaret, dicebant: Nonne hic eſt qui ſedebat & mendicabat? Erant qui dicerent: Ipſe eſt:*
Alij autem: Nequaquam, ſed ſimilis eſt ei. Ille vero dicebat: Quia ego ſum.	9	*Et erant qui dicerent: Non, ſed quiſpiam perquam ei ſimilis. Ipſe vero dicebat: Ego ſum.*
Dicebãt ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi?	10	*Dicunt ei: Quomodo aperti ſunt oculi tui?*
Reſpõdit: Ille homo, qui dicitur Ieſus, lutũ fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria Siloe, & laua. Et abij, laui, & video.	11	*Reſpondit, & dixit eis: Vir nomine Ieſchua, fecit lutum: & illeuit oculis meis, ac dixit mihi: Vade laua te in aquis Schiloucho. Abij itaque, laui, & viſum recepi.*
Et dixerunt ei: Vbi eſt ille? Ait: Neſcio.	12	*Dicunt ei: Vbi eſt ille? ait illis: Neſcio.*
Adducunt eum ad Phariſæos, qui cæcus fuerat.	13	*Et adduxerunt eum, qui prius cæcus fuerat, ad Periſchæos.*
Erat autem ſabbatum quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius.	14	*Erat autem ſabbatum, quum fecit lutum Ieſchua, & aperuit ei oculos ipſius.*

§ Matutinis Dominicis Ieiunij.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Quis ex vobis arguit me de peccato? Si autem veritatem dico propter quid vosnō creditis mihi? 46

Existens ex Deo, verba Dei audit. Propter hoc vos non auditis, quia ex Deo non estis. 47

Respondérunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Non pulchrè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & & dæmonium habes? 48

Respondit Iesus: Ego dæmonium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhonoratis me. 49

Ego autem non quæro gloriam meam, est quærens & iudicans. 50

Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meū seruauerit, mortem non videbit in æternum, 51

Dixerunt ergo ei Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & prophetæ: & tu dicis: Si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum. 52

Non tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis? 53

Respondit Iesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus glorificans me, quem vos dicitis, quia Deus vester est. 54

Et non cognouistis eum: ego autem noui eum: Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem eius seruo. 55

Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum: vidit, & gauisus est. 56

Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? 57

Dixit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, prius Abraham fieret, ego sum. 58

Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo, transiens per medium eorum, & præterijt sic. 59

CAP. IX.

ET præteriens vidit hominem cæcum ex natiuitate. 1

Et interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic aut parentes eius, vt cæcus nasceretur? 2

Respondit Iesus? Neque hic peccauit, neque parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo. 3

Me oportet operari opera mittentis me donec dies est. Venit nox, quando nemo potest operari. 4

Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi. 5

Hæc dicens, expuit humi, & fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos cæci: 6

Et dixit ei: Vade, laua in natatoriam Siloam. quod interpretatur. Missus. Abijt ergo & lauit: & venit videns. 7

Itaque vicini, & spectantes eum prius quia cæcus erat, dicebant: Nonne hic est, sedens & mendicans? 8

Alij dicebant: Quia hic est. Alij autem quod similis est ei. Ille dicebat: Quia ego sum. 9

Dicebāt ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? 10

Respondit ille & ait: Homo dictus Iesus, lutum fecit, & vnxit meos oculos, & dixit mihi: Vade ad natatoriam Siloam, & laua. Abiens autem & lotus vidi. 11

Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait: Nescio. 12

Adducunt eum ad Pharisæos illum nuper cæcum, 13

Erat autem Sabbatum quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius. 14

Transl. Erasm. Roterod.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Porro si veritatem dico, quare vos non creditis mihi? 46

Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. 47

Respondérunt ergo Iudei, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quod Samaritanus es tu, & dæmonium habes? 48

Respondit Iesus: Dæmonium non habeo: sed honesto Patrem meum, & vos ignominia afficitis me. 49

Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat, & iudicet. 50

Amen, amen dico vobis: si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. 51

Dixerunt ergo illi Iudæi: Nunc cognouimus quod dæmonium habes. Abraham mortuus est & prophetæ: & tu dicis: si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum. 52

Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est, & Prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis? 53

Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis Deum vestrum esse. 54

Et tamen non cognouistis eum, ego autem noui eum. Et si dixero quod non nouerim eum, ero similis vestri mendax. Sed noui eum, & sermonem eius seruo. 55

Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum, & vidit, atque gauisus est. 56

Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? 57

Dixit eis Iesus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham nasceretur, ego sum. 58

Tollebant ergo lapides vt iacerent in eum: Iesus autem abscondit se, & exiuit è templo. 59

CAP. IX.

ET præteriens Iesus, vidit hominem cæcum à natiuitate. 1

Et interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic, an parentes eius, vt cæcus nasceretur? 2

Respondit Iesus: Neque hic peccauit, neque parentes eius: sed vt manifestentur opera Dei in illo. 3

Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari. 4

Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi. 5

Hoc cum dixisset, exspuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci. 6

Et dixit ei: Vade, laua in piscina Siloæ quod si interpretetis, sonat missus. Abijt, & lauit, & venit videns. 7

Itaque vicini, & qui viderant eum prius, quod mendicus esset, dicebant: Nonne hic est qui sedebat & mendicabat? 8

Alij dicebant: hic est: Alij rursus, similis est ei. Ille dicebat: Ego sum. 9

Dicunt ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? 10

Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac laui, visum recepi. 11

Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait: Nescio. 12

Adduxerunt ad Pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. 13

Erat autem sabbatum, cum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. 14

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi quomodo vidiſſet. Ille autem dixit eis: Lutum mihi impoſuit ſuper oculos & laui, & video.	15	*Rurſus autem interrogarunt eum Periſchaei: Quomodo viſum recepiſti? Ille vero dixit eis: Lutum impoſuit oculis meis, & lani & recepi viſum.*
Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui Sabbatum non cuſtodit. Alij autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Et ſciſma erat inter eos	16	*Et dicebant quidam ex Periſchæis: Homo iſte non eſt à Deo qui ſabbatum non cuſtodiat. Alij autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna edere? Et diſputium erat inter eos.*
Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta eſt.	17	*Dicunt rurſus cæco illi: Tu quid dicis de illo, qui aperuit tibi oculos tuos? aut illis. Ego dico eum Prophetam eſſe.*
Non crediderunt ergo Iudæi de illo quia cæcus fuiſſet & vidiſſet, donec vocauerunt parentes eius, qui viderat:	18	*Nec vero credebant de eo Iihoudai quod cæcus fuiſſet: viſumque recepiſſet, uſquequo vocauerunt parentes illius, qui viſum receperat*
Et interrogauerunt eos, dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis quia cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt?	19	*Et interrogarunt eos: Hiccine eſt filius ille veſter, quem vos dicitis cæcum natum eſſe? Quomodo nunc videt?*
Reſponderunt eis parentes eius, & dixerunt: Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt:	20	*Reſponderunt autem parentes eius, & dixerunt: Scimus hunc eſſe filium noſtrum, & cæcum natum eſſe.*
Quomodo autẽ nunc videat, neſcimus, aut quis eius aperuit oculos, nos neſcimus:, ipſum interrogate: ætatem, habet, ipſe de ſe loquatur.	21	*Quomodo autem nunc videat, aut quis aperuerit oculos eius neſcimus, quinetiam ipſe ad annos ſuos progreſſus eſt, eum interrogate, ipſe pro ſe metipſo loquatur.*
Hæc dixerunt parẽtes eius, quoniam timebant Iudæos, iam enim conſpiraverant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret.	22	*Hæc dixerunt parentes eius, quod timerent à Iihoudais: conſtituerant enim Iihoudai, vt ſi quis confiteretur eum eſſe Meſchicho, ab ipſis ejiceretur à ſynagoga.*
Propterea parentes eius dixerunt: Quia ætatem habet, ipſum interrogate.	23	*Propterea dixerunt parentes eius: Ad annos ſuos progreſſus eſt, ipſum interrogate.*
Vocauerunt ergo rurſum hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo, nos ſcimus quia hic homo peccator eſt.	24	*Et vocauerunt ſecunda vice virum illum, qui fuerat cæcus, ac dixerunt ei: Glorifica Deum: Nos enim nouimus peccatorem eſſe.*
Dixit ergo eis ille: Si peccator eſt, neſcio, vnum ſcio, quia cæcus cum eſſem, modo video.	25	*Reſpondit ille, & dixit eis: An peccator ſit, neſcio, ſed vnum ſcio, me cæcum fuiſſe, & ecce nunc video.*
Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos?	26	*Dixerunt ei rurſum: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos tuos?*
Reſpondit eis: Dixi vobis iam, & audiſtis: quid iterum vultis audire? num & vos vultis diſcipuli eius fieri?	27	*Ait illis: Dixi vobis, nec audiſtis: quidnam vultis audire: num & vos diſcipuli eius vultis fieri?*
Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.	28	*Ipſi autem ei conuitiati ſunt, dicuntque ei: Tu es diſcipulus eius nos enim diſcipuli ſumus Mouſchi.*
Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem neſcimus vnde ſit.	29	*Et ſcimus Mouſchi Deum collocutum fuiſſe: hunc autem neſcimus vnde ſit.*
Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis vnde ſit, & aperuit meos oculos.	30	*Reſpondit vir ille, & ait illis: In hoc ergo mirandum eſt, quod vos neſciatis vnde ſit, & oculos meos, meos inquam, aperuerit.*
Scimus autem quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.	31	*Scimus autem Deum vocem peccatorum non exaudire: ſed qui eum veneretur, & exequitur voluntatem eius, hunc exaudit.*
A ſæculo non eſt auditum quia quis aperuit oculos cæci nati.	32	*Ab æuo auditum non eſt aliquem aperuiſſe oculos cæci nati.*
Niſi eſſet hic à Deo, nõ poterat facere quicquã.	33	*Niſi à Deo eſſet iſte, non potuiſſet hoc facere.*
Reſponderunt & dixerunt ei: In peccatis natus es totus: & tu doces nos? Et ejecerunt eũ foras.	34	*Reſponderunt ac dixerunt ei: Tu totus in peccatis natus es, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.*
Audiuit Ieſus quia ejecerunt eum foras: & cum inueniſſet eum, dixit ei: Tu credis in filium Dei?	35	*Et audiit Ieſchua eum ejectum fuiſſe foras: & inuenit eum ac dixit ei. Tune credis in filium Dei?*
Reſpondit ille & dixit: Quis eſt, Domine, vt credam in eum?	36	*Reſpondit ille qui ſanatus fuerat, & ait: Quis eſt domine mi, vt credam in eum?*
Et dixit ei Ieſus: Et vidiſti eum: & qui loquitur tecum, ipſe eſt.	37	*Dixit ei Ieſchua: Vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.*
At ille ait: Credo Domine: Et procidens adorauit eum.	38	*At ille ait: Credo domine mi: & procidens adorauit eum*
Et dixit Ieſus: In iudicium ego in mundum hunc veni: vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.	39	*Et dixit Ieſchua: Ad iudicium mundi huius veni: vt ij qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.*
Et audierunt quidam ex Phariſæis, qui cum ipſo erant, & dixerunt ei: Num & nos cæci ſumus?	40	*Et hæc audierunt ex Periſchæis illi qui cum eo erant, ac dixerunt ei: Num & nos cæci ſumus?*
Dixit eis Ieſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum, nunc vero dicitis: Quia videmus, peccatum veſtrum manet.	41	*Ait illis Ieſchua: Si cæci eſſetis, non eſſet peccatum vobis: nunc autem dicitis, videmus, propterea peccatum veſtrum perſtat.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Iterum ergo interrogabãt eum & Phariſæi quomodo vidiſſet. At dixit eis: Lutum impoſuit mihi ſuper oculos, & laui, & video.

Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Hic homo non eſt à Deo, quod Sabbatum non cuſtodit. Alij dicebant: Quomodo poteſt homo peccator talia ſigna facere? Et ſciſma erat in ipſis.

Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, quod aperuit tuos oculos? Ille autem dixit: Quia propheta eſt.

Non crediderunt ergo Iudæi de illo quia cæcus erat, & vidit vſque quo vocauerunt parentes eius illius videntis:

Et interrogauerunt eos, dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis quia cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt.

Reſponderunt autem eis parentes eius, & dixerunt: Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt:

Quomodo autẽ nunc videt, neſcimus, aut quis aperuit eius oculos, nos neſcimus, ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de ſe loquatur.

Hæc dixerunt parẽtes eius, quoniam timebant Iudæos, iam enim conſtituerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur Chriſtum, extra ſynagogam fieret.

Propter hoc parentes eius dixerunt: Quia ætatem habet, ipſum interrogate.

Vocauerunt ergo ex ſecundo hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo, nos ſcimus quia homo hic peccator eſt.

Reſpondit ergo ille, & ait: Si peccator eſt, neſcio, vnum ſcio, quia cæcus exiſtens, modo video.

Dixerunt autẽ illi rurſum: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tuos oculos.

Reſpondit eis: Dixi vobis iam, & non audiſtis: quid iterum vultis audire? num & vos vultis eius diſcipuli fieri?

Conuitiati ſunt ergo ei, & dixerunt: Tu fis diſcipulus illius: nos autem Moyſi ſumus diſcipuli.

Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem neſcimus vnde eſt.

Reſpondit ille homo, & dixit eis: In enim hoc mirabile eſt, quia vos neſcitis vnde ſit, & aperuit meos oculos.

Scimus autem quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor ſit, & voluntatem eius faciat hunc audit.

Ex ſeculo non auditum eſt quia aperuit quis oculos cęci nati.

Si nõ eſſet hic à Deo, nõ poterat facere quicquã.

Reſponderunt & dixerunt ei: In peccatis tu natus es totus: & tu doces nos? Et eiecerunt eũ foras.

Audiit Ieſus quia eiecerunt eum foras: & inueniens eum dixit ei: Tu credis in filium Dei?

Reſpondit ille & dixit: Et quis eſt Domine, vt credam in eum?

Dixit autem ei Ieſus: & vidiſti eum: & loquens cum te, ille eſt.

At ait: Credo Domine. Et adorauit eum.

Et dixit Ieſus: In iudicium ego in mundum hunc veni: vt non videntes videant, & videntes cæci fiant.

Et audierunt ex Phariſæis hæc exiſtentes cum eo, & dixerunt ei. Num & nos cæci ſumus?

Dixit eis Ieſus: Si cęci eſſetis non haberetis peccatum, nunc vero dicitis: Quia videmus, igitur peccatum veſtrum manet.

Transl. Eraſm. Roterod.

Iterum ergo interrogabant eum & phariſæi, quomodo viſum recepiſſet. Ille autem dixit eis: Lutum mihi impoſuit ſuper oculos, & laui & video.

Dicebant ergo ex phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, quia ſabbatum non obſeruat. Alij autem dicebant, Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna edere? Et diſſenſio erat inter eos.

Dicunt cæco iterum: tu quid dicis de illo, quia aperuit tibi oculos tuos? Ille autem dixit: Propheta eſt.

Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæcus fuiſſet: & viſum recepiſſet, donec vocauerunt parentes eius, qui viſum receperat,

Et interrogauerunt eos, dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis cæcum natum eſſe? Quomodo ergo nunc videt?

Reſponderunt ei parentes eius, & dixerunt: Scimus quod hic eſt filius noſter & quod cæcus natus eſt,

Quomodo autem nunc videat, neſcimus: aut quis eius aperuerit oculos, nos neſcimus. Ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de ſe loquetur.

Hæc dixerunt parentes eius, quod timerent Iudæos. Iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, è ſynagoga ejceretur.

Propterea parentes eius dixerunt, ætatem habet, ipſum interrogate.

Vocauerunt ergo rurſum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam Deo. Nos ſcimus quod hic homo peccator eſt.

Reſpondit ergo ille, & dixit: An peccator ſit, neſcio. vnum ſcio, quod cæcus cum fuerim nunc videam.

Dixerunt ergo illi iterum: quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?

Reſpondit eis: Dixi vobis iam nec audiſtis: cur iterum vultis audire: Num & vos vultis diſcipuli eius fieri?

Conuitiati ſunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius eſto, nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.

Nos ſcimus, quod Moyſi locutus eſt Deus, hunc autem neſcimus vnde ſit.

Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile quiddam eſt, quod vos neſciatis vnde ſit, & tamen aperuit meos oculos.

Scimus autem, quod peccatores Deus non audit, ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntati ipſius obtemperat, hunc audit:

A ſeculo non eſt auditum, quod quis aperuerit oculos cæci nati.

Niſi eſſet hic à Deo, non potuiſſet facere quicquam.

Reſponderunt & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

Audiuit Ieſus quod ejeciſſent eum foras, cumq; inueniſſet eum, dixit ei. Tu credis in filium Dei?

Reſpondit ille & dixit: Et quis eſt domine, vt credam in eum?

Et dixit ei: Ieſus: Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum, ipſe eſt.

At ille ait: Credo domine, & adorauit eum.

Et dixit ei: Ieſus: In iudicium ego in hunc mundum veni: vt qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.

Et audierunt quidam ex phariſæis hæc, qui cum ipſo erant, & dixerunt ei: Num & nos cæci ſumus?

Dixit eis Ieſus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc vero dicitis, videmus, ideirco peccãtum veſtrum manet.

Vulgat. Editio.

CAP. X.

AMen amen dico vobis: qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.

Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium.

Huic ostiarius aperit: & oues vocem eius audiunt: & proprias oues vocat nominatim, & educit eas.

Et cum progrias oues emiserit, ante eas vadit: & oues illum sequuntur: quia sciunt vocem eius.

Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum.

Hoc prouerbium dixit eis Iesus. Illi autem non cognouerunt quid loqueretur eis.

Dixit ergo iterum eis Iesus: Amen, amen dico vobis quia ego sum ostium ouium.

Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones, & non audierunt eos oues.

Ego sum ostium: per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur & egredietur, & pastum inuenet.

Fur non venit nisi vt furetur & mactet, & perdat. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.

Ego sum pastor bonus. * Bonus pastor animam suam dat ouibus suis.

Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues proprię, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit eas, & dispergit oues.

Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus.

Ego sum pastor bonus: & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ.

*Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem: & animam meam pono pro ouibus meis.

Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient: & fiet vnum ouile, & vnus pastor.

Propterea me diligit Pater: *quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam.

Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à Patre meo.

Dissensio iterum facta est inter Iudæos propter sermones hos.

Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?

Alij dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis: numquid dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

* Facta sunt autem Encænia in Hierosolymis: & hyems erat.

Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis.

Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam.

Respondit eis Iesus: Loquor vobis, & non creditis: opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me:

Sed vos non creditis: quia non estis ex ouibus meis.

Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me:

Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternũ: & nõ rapiet eas quisquã de manu mea.

Transl. ex Syriac.

CAP. X.

1 AMin amin ego dico vobis: Qui non intrat per ostiũ in caulam ouium, sed ascendit per locum alium: ipse fur est & latro.

2 Is vero qui intrat per ostium, pastor est ouium.

3 Atque huic custos ost. (ianitor) reserat ostium, & oues audiunt vocem eius: & oues suas vocat nominibus suis, & educit eas.

4 Quumque emiserit oues suas, præcedit eas: & oues eius sequuntur eum, quippe quæ norint vocem eius.

5 Extraneum vero nequaquam sequuntur oues, sed fugiunt ab eo, quia non norunt vocem extranei.

6 Hanc parabolam dixit eis Ieschua, Illi vero non cognouerunt quid colloqueretur eis.

7 Dixit autem eis iterum Ieschua: Amin amin dico vobis, ego sum ostium ouium.

8 Ipsi omnes qui venerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues.

9 Ego sum ostium, & per me si quis introierit, seruabitur, ingredieturque, ac egredietur, & pascua inuenet.

10 Fur non venit nisi vt furetur, ac vt trucidet, ac perdat. Ego veni vt vitam habeant, & quod abundantius est, habeant.

11 Ego sum pastor ille bonus. Et pastor Bonus animam suam ponit pro ouibus.

12 Mercenarius autem, qui non est pastor, & cuius non sunt oues, quum videt lupum venientem, deserit oues, & fugit: venit autem lupus, rapit, & dissipat ei oues.

13 Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non est ei cura ouium.

14 Ego sum pastor bonus, & agnosco meas, & agnoscor à meis.

15 Sicut nouit me Pater meus, & ego cognosco Patrem meum, & animam meam pono pro ouibus.

16 Habeo autem & oues alias, quæ non sunt ex hoc ouili: eas quoque oportet me adducere, & audient vocem meam, fietque grex vnus omnium vnus pastor.

17 Propterea Pater meus diligit me, quia ego pono animam meam, vt iterum eam assumam.

18 Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam ex mea voluntate: Possum enim eam ponere, possumque rursus eam assumere. Quia hoc mandatum accepi à patre meo.

19 Et factum est iterum dissidium inter Iihoudæos, propter hos sermones.

20 Et dicebant multi ex eis: Dæmonium habet, & insaniendo insanit: quid auditis eum?

21 Alij autem dicebant: Hæc verba non sunt dæmoniaci: numquid dæmonium potest oculos cæci aperire?

22 * Factum est autem festum encæniorum in Ourischlem eratque hyems. Festio Encæniorum Ecclesiæ.

23 Et ambulabat Ieschua in templo in porticu Scelemoun.

24 Et cinxerunt eum Iihoudæi, dicuntque ei: Quousque tandem retines animam nostram? Si tu es Meschicho dic nobis aperte.

25 Respondit Ieschua, & dixit eis: Dixi vobis, neque credidistis. At opera quæ ego facio in nomine Patris mei, ipsa testantur de me.

26 Sed vos non creditis quia non estis ex ouibus meis quemadmodum dixi vobis.

27 Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, ipsæque post me veniunt.

28 Et ego do eis vitam æternam: neque peribunt in æternum, ac nemo rapiet eas à manu mea.

Isa. 40. 11. Ezec. 34. 15 & 37. 24.

Mat. 11. 27. Luc. 10. 22.

Isa. 53. 7

1. Mac. 4 56. 59.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. X.

AMen amen dico vobis, non intrans per ostiũ in ouile ouium, sed ascendens aliunde, ille fur est & latro.

Ille vero intrans per ostium, pastor est ouium.

Huic ostiarius aperit: & oues vocem eius audiunt: & proprias oues vocat iuxta nomen, & educit eas.

Et cum progrias oues emiserit, ante eas vadit: & oues illum sequuntur: quia sciunt vocem eius.

Alienum autem non sequentur, sed fugient ab eo: quia non nouerunt alienorum vocem.

Hoc prouerbium dixit eis Iesus. Illi autem non cognouerunt quænam essent quæ loquebatur eis.

Dixit ergo iterum eis Iesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ouium.

Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones: sed non audierunt eos oues.

Ego sum ostium. per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur & egredietur, & pastum inueniet.

Fur non venit si non vt furetur & mactet, & perdat. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.

Ego sum pastor pulcher. Pastor pulcher animam suam ponit pro ouibus.

Mercenarius autem & non existens pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit eas, & dispergit oues.

At mercenarius fugit, quia mercenarius est: & non cura est ei de ouibus.

Ego sum pastor pulcher, & cognosco meas, & cognoscor à meis.

Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem: & animam meam pono pro ouibus.

Et alias oues habeo quæ non sunt ex caula hac: & illas me oportet adducere. & vocem meam audient: & fiet vnum ouile, vnus pastor.

Propter hoc Pater me diligit, quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam.

Nemo tollit eam à me: sed ego pono eam à me ipso, potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi à Patre meo.

Dissensio igitur iterum facta est in Iudæis propter sermones hos.

Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?

Alij dicebant: Hæc verba non sunt dæmoniaci: Num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?

Facta sunt autem Encænia in Hierosolymis: & hyems erat.

Et ambulabat Iesus in templo, in porticu Salomonis.

Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? si tu es Christus, dic nobis palam.

Respondit eis Iesus: Dixi vobis, & non creditis: opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testantur de me:

Sed vos non creditis: non enim estis ex ouibus meis, sicut dixi vobis.

Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me.

Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum: & non rapiet quisquam eas de manu mea.

Transl. Erasm. Roterod.

CAP. X.

1 *AMen amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro:*

2 *Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium.*

3 *Huic ostiarius aperit, & oues vocem eius audiunt. Et proprias oues vocat nominatim, & educit eas.*

4 *Et cum proprias oues emiserit, ante eas vadit, & oues illum sequuntur, quia nouerunt vocem eius.*

5 *Alienum autem non sequentur, sed effugient ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum.*

6 *Hoc prouerbium dixit eis Iesus, Illi autem non cognouerunt, quæ essent quæ loquebatur eis.*

7 *Dixit ergo eis iterum Iesus: amen Amen dico vobis, Ego sum ostium ouium.*

8 *Omnes quotquot ante me venerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues.*

9 *Ego sum ostium. per me si quis introierit, seruabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.*

10 *Fur non venit nisi vt furetur & mactet, ac perdat. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.*

11 *Ego sum pastor ille bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus.*

12 *Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem ac deserit oues, fugitq;, & lupus rapit ac dispergit oues.*

13 *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & oues non sunt illi curæ.*

14 *Ego sum pastor ille bonus, & cognosco oues meas, & cognoscor à meis.*

15 *Sicut nouit me pater, ita & ego noui patrem, & animam meam pono pro ouibus.*

16 *Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: illas quoque oportet me adducere, & vocem meam audient: & fiet vnum ouile, vnus pastor.*

17 *Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, vt iterum sumam eam.*

18 *Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso. Potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo rursus sumendi eam. Hoc mandatum accepi à patre meo.*

19 *Dissensio igitur iterum facta est inter Iudæos, propter sermones hos.*

20 *Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: quid eum auditis?*

21 *Alij dicebant: Hæc verba non sunt dæmonium habentis. Num dæmonium potest cæcorum oculos aperire?*

22 *Facta sunt autem encænia Hierosolymis, & hyems erat.*

23 *Et ambulabat Iesus in templo in porticu Salomonis.*

24 *Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram suspendis? Si tu es Christus, dic nobis ingenue.*

25 *Respondit eis Iesus: Dixi vobis, nec creditis. Opera quæ ego facio nomine patris mei, hæc testimonium reddunt de me.*

26 *Sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis, quemadmodum dicebam vobis:*

27 *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me.*

28 *Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quisquam de manu mea.*

Vulgat. Editio.

Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est, & nemo potest rapere de manu Patris mei.

Ego, & Pater vnum sumus.

Sustulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.

Respondit eis Iesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

Responderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: & quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum.

Respondit eis Iesus: Nonne scriptum est in lege vestra: *Quia ego dixi, dii estis?

Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solui scriptura:

Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas: quia dixi, Filius Dei sum?

Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

Si autē facio: & si mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis, & credatis quia Pater in me est, & ego in Patre.

Quærebant ergo eum apprehendere: & exiuit de manibus eorum.

Et abiit iterum trans Iordanem in eum locum, vbi erat Ioannes baptizans primum, & mānsit illic:

Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Ioannes quidem signum fecit nullum.

Omnia autem quæcumque dixit Ioannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

CAP. XI.

ERat autem quidam languens Lazarus à Bethania, de castello Mariæ, & Marthæ sororis eius.

(Mariam autem erat, *quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit pedes eius capillis suis: cuius frater Lazarus infirmabatur.)

Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes: Domine ecce quem amas infirmatur.

Audiens autem Iesus dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, vt glorificetur Filius Dei per eam.

Diligebat autem Iesus Martham, & sororem eius Mariam, & Lazarum.

Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus.

Deinde post hæc dixit discipulis suis: Eamus in Iudæam iterum.

Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?

Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt:

Si autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.

Hæc ait, & post hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dormit: sed vado vt à somno excitem eum.

Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit saluus erit.

Dixerat autem Iesus de morte eius: illi autem putauerant quod de dormitione somni diceret.

Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est:

Et gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi, sed eamus ad eum.

Transl. ex Syriac.

Pater enim meus qui dedit mihi, omnibus maior est nullusque potest è manu Patris mei rapere.

Ego & Pater meus vnum sumus.

Et sustulerunt rursus Iehudæi lapides, vt obruerent eum.

Dixit eis Ieschua: Multa opera præclara à Patre meo ostendi vobis, propter quodnam operum illorum lapidatis me?

Dicunt ei Iehudæi: Non propter bona opera lapidibus petimus te, sed quoniam blasphemas: & quum tu sis homo, facis teipsum Deum.

Dixit eis Ieschua: Nonne ita scriptum est in lege vestra: Ego dixi, dij estis.

Si eos dixit deos, propterea quod ad eos factus est sermo Dei, & non potest scriptura solui.

Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum, dicitis ei: Tu blasphemas, quia dixi vobis me esse Filium Dei?

Quod si non facio opera Patris mei, ne credatis mihi.

Sin autem facio, etiamsi mihi non credatis, illis operibus credite, vt sciatis & credatis Patrem meum in me esse, meque in patre meo.

Et studebant iterum prehendere eum: at euasit ex eorum manibus.

Et abiit trans Iourdenon in eum locum vbi fuerat Iouchanon prius dum baptizaret: fuitque illic:

Venebant autem homines quam plurimi ad eum, & dicebant: Iouchanon ne vnum quidem signum edidisse:

Quæcumque autem Iouchanon dixerat de viro isto, vera esse. Multique crediderunt in eum.

CAP. XI.

ERat autem quidam, qui morbo detinebatur, Loozar, ex Beth-Anio (domo afflictionis,) pago frater Mariam & Morthe.

Ad Oblationem Quadragesimæ

Porro ista Mariam ea erat, quæ vnxit aromate pedes ipsius Ieschua, abstersitque capillis suis: erat frater ipsius Loozar qui morbo laborabat.

Miserunt antè ambæ sorores eius ad Ieschua, & dicunt: Domine noster, ecce is quem tu dilegis, valetudine laborat.

Ieschua vero dixit: Iste morbus letalis non est, sed pro gloria Dei vt glorificetur filius Dei propter eum.

Diligebat autem ipse Ieschua Morthe, & Mariam & Loozar.

Quumque audisset eum ægrotare, mansit in eo loco vbi erat, duos dies.

Postea vero dixit discipulis suis: Venite, eamus rursum in Iehudæam.

Dicunt ei discipuli eius: Magister noster, modo Iehudæi quærebant te lapidibus obruere, & rursum illuc abis?

Dixit eis Ieschua: Nonne sunt horæ duodecim in die? & si quis ambulauerit interdiu non impingit, quippe qui videat lucem mundi huius.

Si quis vero noctu ambulauerit impingit, quippe cui lux non adsit.

Hæc dixit Ieschua: & postea subdit eis: Loozar amicus noster dormit, sed proficiscor eum excitaturus.

Dicunt ei discipuli eius: Domine noster, si dormit benè valebit.

Hoc autem Ieschua dixerat de morte illius: at illi putauerunt de dormitione somni ipsum dixisse.

Tunc dixit eis Ieschua explicatè, Loozar mortuus est.

Et gaudeo me illic non fuisse propter vos, vt credatis, sed illuc proficiscamini.

Transl. B. Ariæ Mont.

Pater meus qui dedit mihi, maior omnibus eſt: & nemo poteſt rapere de manu Patris mei.

Ego & Pater vnum ſumus.

Suſtulerunt ergo iterum lapides Iudæi, vt lapidarent eum.

Reſpondit eis Ieſus: Multa pulchra opera oſtendi vobis ex Patre meo propter quod eorum opus lapidatis me?

Reſponderunt ei Iudæi, dicentes: De pulchro opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia: & quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.

Reſpondit eis Ieſus: Non est ſcriptum in lege veſtra: Ego dixi, dij eſtis?

Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui ſcriptura:

Quem Pater ſanctificauit & miſit in mundum, vos dicitis: Quia blaſphemas: quia dixi, Filius Dei ſum?

Si non facio opera Patris mei, ne credite mihi:

Si autem facio, & ſi mihi non credatis, operibus credite: vt cognoſcatis & credatis quia in me Pater & ego in eo.

Quærebant ergo rurſum eum apprehendere: & exiuit ex manu eorum.

Et abiit iterum trans Iordanem in locũ vbi erat Ioannes primum baptizans: & manſit illic.

Et multi venerunt ad eum, & dicebant: Quia Ioannes quidem ſignum fecit nullum.

Omnia autem quæcunque dixit Ioannes de hoc, vera erant. Et crediderunt multi illic in eum.

CAP. XI.

ERat autem quidam languens Lazarus à Bethania, ex vico Mariæ & Marthæ ſororis eius.

Erat autem Maria vngens Dominum vnguento, & extergens pedes eius capillis ſuis: cuius frater Lazarus infirmabatur.

Miſerunt ergo ſorores ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur.

Audiens autem Ieſus, dixit: Hæc infirmitas non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei: vt glorificetur filius Dei per eam.

Diligebat autem Ieſus Martham, & ſororem eius & Lazarum.

Vt ergo audiuit quia infirmabatur, tunc quidem manſit in quo erat loco duos dies.

Deinde poſt hoc dicit diſcipulis ſuis: Eamus in Iudæam iterum.

Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, nunc quærebant te lapidare Iudæi: & iterum vadis illuc?

Reſpondit Ieſus: Nonne duodecim horæ ſunt diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem mundi huius videt.

Si autem quis ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non eſt in eo.

Hæc ait, & poſt hoc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit: ſed vado vt à ſomno excitem eum.

Dixerunt ergo diſcipuli eius: Domine, ſi dormit, ſeruabitur.

Dixerat autem Ieſus de morte eius: Illi autem putauerunt quia de dormitione ſumni diceret.

Tunc ergo dixit eis Ieſus manifeſte, Lazarus mortuus eſt.

Et gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi: ſed eamus ad eum.

Transl. Eraſm. Roterod.

29 *Pater meus qui dedit mihi, maior omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu patris mei.*

30 *Ego & pater vnum ſumus.*

31 *Suſtulerunt ergo rurſum lapides Iudæi, vt lapidarent eum.*

32 *Reſpondit eis Ieſus: Multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo, propter quod eorum operum me lapidatis?*

33 *Reſponderunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonum opus non lapidamus te ſed ob blaſphemiam: & quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.*

34 *Reſpondit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, ego dixi, dij eſtis?*

35 *Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui ſcriptura,*

36 *Quem pater ſanctificauit & miſit in mundum, vos dicitis me blaſphemare quia dixerim, filius Dei ſum?*

37 *Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi.*

38 *Sin vero facio, & ſi mihi non credatis, operibus credite, vt cognoſcatis & credatis, quod pater in me, & ego in eo.*

39 *Quærebant iterum eum apprehendere, & eximit de manu eorum,*

40 *Et abyt iterum trans Iordanem in eum locum, vbi fuerat Ioannes baptizans primum, manſitq; illic.*

41 *Et multi venerunt ad eum, ac dicebant: Iohannes quidem ſignum edidit nullum.*

42 *Omnia autem quæcunque dixit Iohannes de hoc, vera erant, & crediderunt multi illic in eum.*

CAP. XI.

1 *AEgrotabat autem quidam nomine Lazarus Bethanienſis à caſtello Mariæ & Marthæ huius ſororis.*

2 *Maria autem erat ea quæ vnxit dominum vnguento, & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus ægrotabat.*

3 *Miſerunt ergo ſorores eius ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas, ægrotat.*

4 *Audiens autem Ieſus dixit: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam.*

5 *Diligebat autem Ieſus Martham & ſororem eius & Lazarum.*

6 *Vt ergo audiuit quod ægrotaret, tum quidem temporis manſit in eodem loco duobus diebus.*

7 *Deinde poſt hoc dicit diſcipulis: Eamus in Iudæam iterum.*

8 *Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, modo quærebant te Iudæi lapidare, & iterum vadis illuc?*

9 *Reſpondit Ieſus: Nonne duodecim ſunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt.*

10 *Si quis autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non eſt in eo.*

11 *Hæc ait, & poſt hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado vt à ſomno excitem eum.*

12 *Dixerunt ergo diſcipuli eius: Domine, ſi dormit, ſaluus erit:*

13 *Dixerat autem Ieſus de morte eius, at illi putauerunt, quod de dormitione ſomni diceret.*

14 *Tunc ergo Ieſus dixit eis manifeſte: Lazarus mortuus eſt,*

15 *Et gaudeo propter vos, vt credatis, quod non fuerim ibi. Sed eamus ad eum.*

Dixit

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiſcipulos: Eamus & nos, vt moriamur cũ eo.	16	*Ait Thouma, qui dicitur Gemellus, diſcipulis ſocius ſuis: Eamus & nos, vt moriamur cum eo.*
Venit itaque Ieſus: & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem.	17	*Venit autem Ieſchua in Beth-Anio, (domum afflictionis) & inuenit eum iam quartum diem agere in domo ſepulchri (momento.)*
(Erat autem Bethania iuxta Hieroſolymam quaſi ſtadiis quindecim.)	18	*Erat autem Beth-Anio iuxta tumulum Ouriſchlem diſtans ab ea quaſi ſtadiis quindecim.*
Multi autem ex Iudæis venerant ad Marthan & Mariam, vt conſolarentur eas de fratre ſuo.	19	*Et multi ex Ithoudaïs venerant ad Mortho & Mariam, vt lenirent corda earum propter ipſarum fratrem.*
Martha ergo vt audiuit quia Ieſus venit, occurrit illi. Maria autem domi ſedebat.	20	*Mortho autem vt audiuit Ieſchua venire, exiit ei obuiam: Mariam vero domi ſedebat.*
Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus:	21	*Et dixit Mortho ipſi Ieſchua: Domine mi, ſi hic fuiſſes, mortuus non fuiſſet frater meus.*
Sed & nunc ſcio quia quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.	22	*Sed & nunc ſcio fore, vt quæcumque petieris à Deo, det tibi.*
Dicit illi Ieſus: Reſurget frater tuus.	23	*Dixit ei Ieſchua: Surrecturus eſt frater tuus.*
* Sup. 5 29. Luc. 14. 14. Dicit ei Martha: ſcio quia reſurget *in reſurrectione in nouiſſimo die.	24	*Dixit ei Mortho: Scio reſurrecturum in conſolatione (reſurrectione) die illo nouiſſimo.*
Dixit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita: *qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet: * Sup. 6. 35.	25	*Dixit ei Ieſchua: Ego ſum conſolatio (reſurrectio) & vita: & qui crediderit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet.*
Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?	26	*Porro quiſquis viuit & credit in me, in æternum non morietur. Credis hoc?*
Ait illi: Vtiq; Dñe, ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.	27	*Dixit ei: Etiam Domine mi, ego credo te eſſe Meſchicho Filium Dei, qui venturus erat in mundum.*
Et cum hæc dixiſſet, abiit, & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.	28	*Quumque hæc dixiſſet, abiit vocatum Mariam ſororem ſuam clanculum, & dixit ei: Magiſter noſter venit, & vocat te.*
Illa vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad eum:	29	*Mariam autem cum audiiſſet, ſurrexit cito, & veniebat ad eum.*
Nondum enim venerat Ieſus in caſtellum: ſed erat adhuc in illo loco, vbi occurrerat ei Martha.	30	*Ipſe vero Ieſchua nondum venerat in pagum: ſed erat in eo ipſo loco vbi occurrerat ei Mortho.*
Iudæi ergo, qui erant cum ea in domo & conſolabantur eam, cum vidiſſent Mariam quia cito ſurrexit & exiit ſecuti ſunt eam, dicentes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.	31	*Quinetiam illi Ithoudaï, qui erant cum ea domi, & conſolabantur eam, vt viderunt Mariam cito ſurrexiſſe & exiiſſe, abierunt poſt eam. Arbitrabantur enim eam abiiſſe ad monumentum vt fleret.*
Maria ergo, cum veniſſet vbi erat Ieſus, videns eum, cecidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non fuiſſet mortuus frater meus.	32	*Ipſa vero Mariam quum veniſſet vbi erat Ieſchua, vt vidit eum, procidit ad pedes eius & dixit ei: Si hic fuiſſes Domine mi, mortuus non fuiſſet frater meus.*
Ieſus ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea, plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum.	33	*Ieſchua vero quum vidiſſet eam flentem, & Ithoudæos illos qui venerant cum ea flentes, infremuit ſpiritu ſuo, & turbauit ſeipſum.*
Et dixit: Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.	34	*Et dixit: Vbi poſuiſtis eum: Et dicunt ei: Domine noſter, veni, vide.*
Et lachrymatus eſt Ieſus.	35	*Et obuenerunt lachryma ipſi Ieſchua.*
Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.	36	*Itaque dicebant Ithoudaï: Videte quantum amabat eum.*
* Sup. 9. 6 Quidam autem ex ipſis dixerunt: * Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere vt hic non moreretur?	37	*Quidam autem ex ipſis dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci illius efficere, vt & iſte non moreretur?*
Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum: erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei.	38	*Ieſchua vero cum infremuiſſet intra ſemetipſum, tum venit ad monumentum: erat autem ſpelunca, & lapis erat eius impoſitus oſtio.*
Ait Ieſus: Tollite lapidem. Dicit Martha ſoror eius, qui mortuus fuerat: Domine, iam fœtet, quatriduanus eſt enim.	39	*Et dixit Ieſchua: Tollite lapidem hunc. Dixit ei Mortho ſoror ipſius mortui: Domine mi, iam fœtet, quatuor enim dierum eſt.*
Dicit ei Ieſus: Nonne tibi dixi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei?	40	*Dixit ei Ieſchua: Nonne dixi tibi ſi credideris, fore vt videas gloriam Dei?*
Tulerunt ergo lapidem. Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis, dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audiſti me.	41	*Protinus ſuſtulerunt lapidem illum. Et ipſe Ieſchua eleuauit oculos ſuos ſurſum, & ait: Pater, gratias ago tibi quod me audieris.*
Ego autem ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter populum, qui circumſtat, dixi: vt credant quia tu me miſiſti.	42	*Ego vero ſciebam me ſemper à te exauditum iri, ſed propter hanc turbam aſtantem hæc dixi: vt credant me à te miſſum eſſe.*
Hæc cum dixiſſet, voce magna clamauit: Lazare veni foras.	43	*Quumque hæc dixiſſet, clamauit alta voce: Lazar veni foras.*
Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes, & manus inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata. Dixit eis Ieſus: ſoluite eum, & ſinite abire.	44	*Et exiit mortuus ille manus, & pedes vinctus faſciis, vultumque ſudario. Dixit eis Ieſchua: Soluite eum & ſinite abire.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Dixit ergo Thomas ille dictus Didymus, condiſcipulis: Eamus & nos, vt moriamur cum eo.

Veniens igitur Ieſus, inuenit eum quatuor dies iam habentem in monumento.

Erat autem Bethania iuxta Hieroſolymam quaſi à ſtadijs quindecim.

Et multi ex Iudæis venerãt ad eas quæ circa Martham & Mariã, vt conſolarentur eas de fratre ſuo.

Ergo Martha vt audiuit quia Ieſus venit, occurrit illi: Maria autem in domo ſedebat.

Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus:

Sed & nunc ſcio quia quæcunque poposceris Deum, dabit tibi Deus.

Dicit illi Ieſus: Reſurget frater tuus.

Dicit ei Martha: Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die.

Dixit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio, & vita credens in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet:

Et omnis viuens & credens in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

Ait illi: Vtique Domine: ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei in hunc mundum veniens.

Et hæc locuta, abiit: & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.

Illa vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad eum:

Nondum autem venerat Ieſus in vicum: ſed erat in loco vbi occurrerat ei Martha.

Ergo Iudæi exiſtentes cum ea in domo, & conſolantes eam, videntes Mariam quia cito ſurrexit & exiit, ſecuti ſunt eam, dicentes, Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.

Ergo Maria cum veniſſet vbi erat Ieſus, videns eum, cecidit eius ad pedes, dicens ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus meus frater.

Ieſus ergo, vt vidit eam plorantem, & ſimul venientes ipſi Iudæos plorantes, infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum:

Et dixit: Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

Et Lachrymatus eſt Ieſus.

Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.

Quidam autem ex ipſis dixerunt: Non poterat hic aperiens oculos cæci, facere vt & hic non moreretur?

Ieſus ergo rurſum infremens in ſemetipſo, venit ad monumentum. erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ſuper ea:

Ait Ieſus: Tollite lapidem: dicit ei ſoror mortui Martha: Domine, iã fœtet, quatriduanus enim eſt.

Dicit ei Ieſus: Non dixi tibi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei?

Tulerunt ergo lapidem vbi erat mortuus, at Ieſus extulit oculos ſurſum & dixit: Pater gratias ago tibi quoniam audiſti me.

Ego autem ſciebam quia ſemper me audis: ſed Propter turbam circumſtantem dixi: vt credant quia tu me miſiſti.

Et hæc dicens voce magna clamauit, Lazare, veni foras.

Et exiit mortuus, ligatus pedes, & manus faſciis & facies illius ſudario obuincta erat. Dixit eis Ieſus: Soluite eum & ſinite abire.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

16 *Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad diſcipulos: Eamus & nos, vt moriamur cum eo.*

17 *Venit itaque Ieſus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem.*

18 *Erat autem Bethania iuxta Hieroſolymam ferè ſtadiis quindecim.*

19 *Multiq; ex Iudæis venerant ad Martham ac Mariam vt conſolarentur eas de fratre ſuo.*

20 *Martha ergo v. audiuit quod Ieſus veniſſet, occurrit illi: Mariam vero domi ſedebat.*

21 *Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.*

22 *Sed & nunc ſcio, quod quæcunque poposceris à Deo, daturus ſit tibi Deus.*

23 *Dicit illi Ieſus: Reſurget frater tuus.*

24 *Dicit ei Martha: noui quod reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die.*

25 *Dicit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio & vita, Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet.*

26 *Et omnis qui viuit & credit in me, non morietur in eternum. Credis hoc?*

27 *Ait illi: Etiam Domine. Ego credo, quod tu ſis Chriſtus filius Dei qui in mundum venturus erat.*

28 *Et cum hæc dixiſſet, abij & vocauit Mariam ſororem ſuam clanculum dicens: Magiſter adeſt, & vocat te.*

29 *Illa vt audiuit, ſurgit cito, & venit ad eum.*

30 *Nondum autem venerat Ieſus in caſtellum. ſed erat in eo loco, vbi occurrerat ei Martha.*

31 *Iudæi ergo qui erant cum ea in domo & conſolabantur eam, cum vidiſſent Mariam, quod cito ſurrexiſſet, & exiſſet, ſecuti ſunt eam, dicentes, Vadit ad monumentum vt ploret ibi.*

32 *Maria ergo cum veniſſet eo, vbi erat Ieſus, videns eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine ſi fuiſſes hic non eſſet mortuus frater meus.*

33 *Ieſus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudæos qui venerant cum ea plorantes, infremuit ſpiritu & turbauit ſeipſum.*

34 *Et dixit: Vbi poſuiſtis eum? Dicunt ei: Domine veni, & vide.*

35 *Lachrymatus eſt Ieſus.*

36 *Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum.*

37 *Quidam autem ex ipſis dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci facere, vt & hic non moreretur?*

38 *Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca, & lapis impoſitus erat ei:*

39 *Ait Ieſus: Tollite lapidem. Dicit ei mortui ſoror Martha Domine, iam olet quatriduanus eſt enim.*

40 *Dicit ei Ieſus: Nonne dixi tibi, quod ſi credideris, viſura eſſes gloriam Dei?*

41 *Sustulerunt ergo lapidem à loco, vbi is qui mortuus fuerat, erat poſitus. Ieſus autem tulit ſurſum oculos, & dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me.*

42 *Ego autem ſciebam, quod ſemper me audis, ſed propter turbam quæ circumſtat dixi: vt credant quod tu me miſeris.*

43 *Atque hæc cum dixiſſet, voce magna clamauit: Lazare veni foras.*

44 *Et exiit qui fuerat mortuus, manus & pedes habens vinctos faſciis ſepulchralibus, & facies illius ſudario erat obuincta. Dicit eis Ieſus: Soluite eum, & ſinite abire.*

Vulgat. Editio.

Multi ergo ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Martham & viderant quæ fecit Iesus, crediderunt in eum.

Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos: & dixerunt eis quæ fecit Iesus.

Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.

*Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex anni illius dixit eis: Vos nescitis quidquam.

Nec cogitatis, quia expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

Hoc autem à semetipso non dixit: sed cum esset Pontifex anni illius, prophetauit, quod Iesus moriturus erat pro gente.

Et non tantum pro gente, sed vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum.

Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum.

Iesus autem iam non in palam ambulabat apud Iudæos, sed abiit in regionem iuxta desertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

Proximum autem erat Pascha Iudæorum: & ascenderunt multi Ierosolymam de regione ante Pascha, vt sanctificarent seipsos.

Quærebant ergo Iesum, & colloquebantur ad inuicem, in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum?

Dederant autem Pontifices, & Pharisæi mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet, vt apprehendant eum.

CAP. XII.

*Mat.26. 6. Mar.14.3 IEsus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit Iesus.

Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat: Lazarus vero vnus erat ex discumbentibus cum eo.

Maria ergo accepit libram vnguenti nardi pistici pretioli, & vnxit pedes Iesu, & extersit pedes eius capillis suis: & domus impleta est ex odore vnguenti.

Dixit ergo vnus ex discipulis eius, Iudas Iscariotes, qui erat eum traditurus.

Quare hoc vnguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis?

Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea, quæ mittebantur portabat.

Dixit ergo Iesus: Sinite illam vt in diem sepulturæ meæ seruet illud.

Pauperes enim semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis.

Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic est, & venerunt, non propter Iesum tantum, sed vt Lazarum viderent, quem suscitauit à mortuis.

Cogitauerunt autem Principes sacerdotum vt & Lazarum interficerent:

Quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Iesum.

In crastinum ergo turba multa, quæ venerat

Transl. ex Syriac.

Itaque multi ex Ihoudaii, qui venerunt ad Mariam, quum vidissent, quod fecerat Ieschua, crediderunt in eum.

Quidam autem ex eis profecti sunt ad Perischaos: & dixerunt eis quicquid fecerat Ieschua.

Matt. 26. 3. Ioan. 18. 14. *Et congregati sunt Principes sacerdotum, & Perischai, & dicebant. Quid agemus? nam vir iste signa multa edit.*

Quòd si ita finamus eum, omnes homines credent in eum: venientque Romani, tollent locum nostrum, ac gentem nostram.

Vnus autem ex eis cuius nomen est Kaiopho, erat Summus sacerdos anni illius, & dixit eis: Vos nihil scitis,

Neque cogitatis expedire nobis vt vnus homo moriatur pro populo, & tota gens non pereat.

Hoc autem ex propria voluntate non dixit: sed quia erat Summus sacerdos anni illius, coniectamus ei fore vt Ieschua pro gente moreretur.

Nec tantum pro illa gente, sed etiam vt filios Dei, qui dispersi sunt, congreget vnos.

Itaque ab illa die machinabantur vt interficerent eum.

Ipse vero Ieschua non ambulabat palàm inter Ihoudaeos, sed profectus est inde in regionem quæ est prope desertum, in arcem quæ vocatur Ephrem, & illic versabatur cum discipulis suis.

Mariti. expedit vnum hominem pro populo. *Prope autem erat Pesicho (hilaritas) Ihoudaeorum: & ascenderunt multi ex illis ad Ierusalem ante Pesach, vt purificarent seipsos.*

Et quærebant ipsum Ieschua: & dicebant alius ad alium in templo: Quid putatis? non venturum esse ad festum?

Principes autem sacerdotum, & Perischai præceperant vt si quis noscet vbi esset, indicaret eis vt prehenderent eum.

CAP. XII.

Ieschua vero sex ante Pezcho diebus venit Beth-Anio vbi erat Loozar ille, quem suscitauerat à mortuis ipse Ieschua.

Et fecerunt ei illic cœnam, & Martha ministrabat: Loozar autem vnus ex discumbentibus erat cum eo.

Mariam autem accepit alabastrum aromatis nardi præstantissimæ multi pretii, & vnxit pedes Ieschua, extersitque capillis suis: & impleta est domus odore aromatis.

Et dixit Ihoudo Scarionto vnus ex discipulis eius, & qui eum erat proditurus.

Quare non venit vnguentum illud trecentis denariis, & datum est pauperibus?

Hoc autem dixit non quòd de pauperibus curam haberet; sed quia fur erat, & marsupium haberet, & quicquid conijciebatur in illud, ipse portabat.

Dixit autem Ieschua: Omitte eam, in diem sepulturæ meæ seruauit illud.

Semper enim pauperes habebitis vobiscum, me verò non semper habebitis.

Etanuerit cœtus multi ex Ihoudaii illic esse Ieschua: venerunt quæ non tantum propter Ieschua, sed etiam vt viderent Loozar illum, quem excitauerat à mortuis.

Et consilium inierunt Principes sacerdotum, vt & Loozar interficerent.

Siquidem plurimi ex Ihoudaii propter eum abibant, & credebant in Ieschua.

Cæterum postero die turba illa multa, quæ venerat

Dominica palmarum

Transl. B. Ariæ Mont.

Multi ergo ex Iudæis venientes ad Mariam, & ſpectantes quæcumque fecit Ieſus, crediderunt in eum. 45

Quidam autem ex ipſis abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus. 46

Collegerunt ergo principes Sacerdotũ & Phariſæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit. 47

Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. 48

Vnus autem quidam ex ipſis Caiphas princeps Sacerdotum exiſtens anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam: 49

Nec cogitatis, quia expedit nobis vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. 50

Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed princeps Sacerdotum exiſtens anni illius, prophetauit, quia futurus eſſet Ieſus mori pro gente. 51

Et non pro gente tantum, ſed vt & natos Dei diſperſos cogeret in vnum. 52

Ab illo ergo die conſultabant vt interficerent eum. 53

Ieſus ergo non palam ambulabat in Iudæis: ſed abiit illinc in regionem prope deſertum, in Ephraim dictam vrbem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. 54

Erat autem prope Paſcha Iudæorum, & aſcenderunt multi in Heroſolymam ex illa regione ante Paſcha, vt purificarent ſeipſos. 55

Quærebant ergo Ieſum, & loquebantur cum alij alijs in templo ſtantes: Quid videtur vobis, quia non venit in feſtum? 26

Dederant autem & principes Sacerdotum & Phariſæi mandatum, vt ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet, vt apprehendant eum. 47

CAP. XII.

ERgo Ieſus ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, vbi erat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauerat ex mortuis. 1

Fecerunt ergo ei cœnam ibi: & Martha miniſtrabat: at Lazarus vnus erat recumbentium cum eo. 2

Igitur Maria accepiens libram vnguenti nardi fidelis multi pretij, vnxit pedes Ieſu: & exterſit capillis ſuis pedes eius: at domus impleta eſt ex odore vnguenti. 3

Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius, Iudas Simonis Iſcariotes, ille futurus eum tradere: 4

Quare hoc vnguentum non venit trecentis denarijs, & datum eſt egenis? 5

Dixit autem hoc, non quia de egenis cura eſſet ei, ſed quia fur erat, & marſupium habebat, & iniecta portabat. 6

Dixit ergo Ieſus: Sinite illam, in diem ſepulturæ meæ conſeruauit illud. 7

Pauperes enim ſemper habetis cum vobis ipſis, me autem non ſemper habetis. 8

Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic eſt, & venerunt, non propter Ieſum tantum, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit ex mortuis. 9

Conſultarunt autem principes Sacerdotum vt & Lazarum interficerent: 10

Quia multi propter illum ſubibant Iudæorum, & credebant in Ieſum. 11

Poſtridie turba multa veniens 12

ad

Transl Eraſm Roterod.

Multi ex Iudæis qui venerant ad Mariam, & viderant, quæ feciſſet Ieſus, crediderunt in eum. 45

Quidam autem ex ipſis abierunt ad phariſæos, & dixerunt eis, quæ fecit Ieſus. 46

Congregauerunt ergo pontifices & phariſæi concilium, ac dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna edit, 47

Si permiſerimus eum ſic, omnes credent ei, venientque Romani, & tollent tum locum noſtrum, tum gentem. 48

Vnus autem ex ipſis Caiaphas nomine, cum eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam. 49

Nec perpenditis, quod expedit nobis vt vnus homo moriatur pro populo, ac non tota gens pereat. 50

Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet pontifex anni illius, vaticinatus eſt, quod Ieſus moriturus eſſet pro gente, 51

Et non tantum pro gente, ſed vt filios Dei qui erant diſperſi, congreget in vnum. 52

Ab illo ergo die conſultabant inuicem vt interficerent eum. 53

Ieſus ergo iam non propalàm ambulabat inter Iudæos, ſed abijt in regionem iuxta deſertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephraim, & ibi verſabatur cum diſcipulis ſuis. 54

Inſtabat autem paſcha Iudæorum, & aſcenderunt multi Heroſolymam è regione ante paſcha, vt purificarent ſe. 55

Quærebant ergo Ieſum, & colloquebantur inter ſe in templo ſtantes. Quid videtur vobis, quod non venerit ad diem feſtum? 26

Dederant autem pontifices & phariſæi præceptum: vt ſi quis cognouiſſet, vbi eſſet, indicaret, vt comprehenderent eum. 47

CAP. XII.

IEſus ergo ante ſex dies paſcha venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit à mortuis. 1

Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat. Lazarus vero vnus erat de numero diſcumbentium cum eo. 2

Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſticæ pretioſæ, & vnxit pedes Ieſu, & exterſit pedes eius capillis ſuis, domus autem impleta eſt ex odore vnguenti. 3

Dicit ergo vnus ex diſcipulis eius, Iudas Simonis Iſcariotes, qui erat eum proditurus. 4

Quare hoc vnguentum non venit trecentis denarijs, & datum eſt egenis? 5

Dixit autem hoc, non quòd pauperes illi curæ eſſent, ſed quia fur erat, ac marſupium habebat, eaque quæ mittebantur, portabat. 6

Dixit Ieſus: Sine illam, in diem ſepulturæ meæ ſeruauit iſtud. 7

Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum, me verò non ſemper habetis. 8

Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quòd illic eſſet, & venerunt non propter Ieſum tantum, ſed vt Lazarum quoque viderent, quem ſuſcitauerat à mortuis. 9

Conſultabant autem principes ſacerdotum, vt & Lazarum interficerent: 10

Quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum. 11

Poſtero die turba multa, quæ venerat 12

ad

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
ad diem feſtum, cum audiſſent quia venit Ieſus Ieroſolymam:		*ad feſtum, quum audiſſent Ieſchua venire ad Ouriſchlem:*
Acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant Hoſanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael.	13	*Tulerunt ramos palmarum, & exierunt ei obuiam, clamabantque ac dicebant: Ouſchana, (Serua quæſo) benedictus ille, qui venit in nomine Domini, Rex Iſraël.*
Mar.11.7 Mat.21.7 Luc.19. 35. *Et inuenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt:	14	*Inuenit autem Ieſchua aſinum, & inſedit ei, ſicut ſcriptum eſt.*
Zach.9. 9. Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ.	15	*Ne timeas filia Tzehioun: Ecce rex tuus venit ad te, & equitat ſuper pullum filium aſinæ.*
Hæc non cognouerunt diſcipuli eius primum: ſed quando glorificatus eſt Ieſus: tunc recordati ſunt quia hæc erant ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei.	16	*Hæc autem neſciebant diſcipuli eius in illo tempore: ſed quum glorificatus eſſet Ieſchua: recordati ſunt diſcipuli eius quod ea eſſent ſcripta de eo, & hæc feciſſent ei.*
Teſtimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento & ſuſcitauit eum à mortuis.	17	*Porrò teſtabatur turba illa, quæ cum eo erat, quòd vocaſſet Loozar è ſepulchro, & ſuſcitaſſet eum à mortuis.*
Propterea & obuiam venit ei turba: quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum.	18	*Ac propterea exierant ei obuiam cœtus multi, qui audierant eum ſignum hoc edidiſſe.*
Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abiit.	19	*Periſchat verò dicebant alius ad alium: Videtis vos nihil proficere? ecce enim totus mundus poſt eum abiit.*
Erant autem quidam Gentiles ex his, qui aſcenderant vt adorarent in die feſto.	20	*Erant autem & quidam ex Gentibus qui aſcenderant vt adorarent in feſto.*
Hi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Ieſum videre.	21	*Iſti quum veniſſent, acceſſerunt ad Philippum illum qui erat è Beth-zaiodo (domo piſcationis) Galilææ, & rogarunt eum, ac dicunt ei: Domine mi, vellemus videre Ieſchua.*
Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rurſum, & Philippus dixerunt Ieſu.	22	*Venit autem ipſe Philippus, & dixit Andreæ: Andreas verò, & Philippus dixerunt Ieſchua.*
Ieſus autem reſpondit eis, dicens: Venit hora vt clarificetur Filius hominis	23	**Porrò Ieſchua reſpondit, & dixit eis: Venit hora qua glorificetur Filius hominis.* Matutinas 11. Feriæ hebdo. Paſchatis.
Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit,	24	*Amin, amin dico vobis, niſi granum frumenti ceciderit & mortuum fuerit in terra:*
Mat.10. 39. & 16. 25. Mar.8.35 Luc.9.25 & 17.33. Ipſum ſolum manet, ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. *Qui amat animam ſuam perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.	25	*Ipſum ſolum manet: ſin autem mortuum fuerit, fructus multos adfert: Qui amat animam ſuam, perdet eam: qui verò odit animam ſuam in hoc mundo, conſeruabit eam in vitam æternam.*
Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus.	26	*Si quis mihi miniſtrat, poſt me veniat: & vbi ego fuero, illic erit etiam miniſter meus. Qui mihi miniſtrauerit, honorabit eum Pater.*
Nunc anima mea turbata eſt, & quid dicam? Pater ſaluifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.	27	*Nunc anima mea ecce turbata eſt. Et quid dicam? Pater mi, libera me ab hac hora. Sed propterea veni in hanc horam.*
Pater clarifica nomen tuum. Venit ergo vox de cælo: Et clarificaui, & iterum clarificabo.	28	*Pater glorifica nomen tuum. Et vox audita eſt è cælo: Glorificaui, & iterum glorificaturus ſum.*
Turba ergo, quæ ſtabat & audierat, dicebat tonitruum eſſe factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus eſt.	29	*Turba autem, quæ adſtabat audit, & dixit: Tonitruũ eſſe factum. Aly autem dicunt: Angelus collocutus eſt ei.*
Reſpondit Ieſus, & dixit. Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos.	30	*Reſpondit Ieſchua, & dixit eis. Non propter me extitit hæc vox, ſed propter vos.*
Nunc iudicium eſt mundi: nunc Princeps huius mundi eiicietur foras.	31	*Nunc iudicium eſt mundi huius, nunc Princeps huius mundi ejcitur foras.*
Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.	32	*Et ego quum ſublatus fuero è terra, traham omnes ad me.*
(Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus.	33	*Hoc autem dixit, vt indicaret, qua morte moriturus eſſet.*
Pſ.109.4 1.6.1. Iſa.40.6 Ezec.37. 25. Reſpondit ei turba: Nos audiuimus *ex lege, quia Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis, oportet exaltari Filium hominis? Quis eſt iſte Filius hominis?	34	*Dicunt ei turba: Nos audiuimus ex lege Meſchicho in æternum permanſurum: quomodo dicis fore vt tollatur Filius hominis? Quis eſt iſte Filius hominis?*
Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.	35	*Dixit eis Ieſchua: Modicum ad tempus lux vobiſcum eſt: ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos deprehendant: etenim qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.*
Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis ſitis. Hæc locutus eſt Ieſus: & abiit, & abſcondit ſe ab eis.	36	*Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filii lucis ſitis. Hæc locutus eſt Ieſchua, & profectus occultauit ſe ab eis.*
Cum autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum:	37	*Quumque hæc omnia ſigna edidiſſet coram eis, non credebant in eum.*

	Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod
	ad diem feſtum, audientes quia venit Ieſus in Hieroſolymam.		*ad diem feſtum, cum audiſſent quod veniret Ieſus Hieroſolymam,*
	Acceperunt ramos palmarum, & exierunt in occurſum ei: & clamabant Hoanſna, benedictus veniens in nomine Domini, rex Iſrael.	13	*Acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant: Hoſanna, benedictus qui venit in nomine domini rex Iſrael.*
	Inueniens autem Ieſus aſellum, ſedit ſuper eum, ſicut eſt ſcriptum.	14	*Nactus autem Ieſus aſellam, ſedit ſuper eam: ſicut ſcriptum eſt:*
	Ne time filia Sion: ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ.	15	*Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ.*
	Hæc autem non cognouerunt diſcipuli eius primum: ſed quando glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt quia hæc erant de eo ſcripta, & hæc fecerunt ei.	16	*Hæc autem non cognouerunt diſcipuli eius primum, ſed quando glorificatus eſt Ieſus tunc recordati ſunt, quod hæc eſſent ſcripta de eo, & quod hæc feciſſent ei.*
	Teſtabatur ergo turba x iſtens cum eo, quando Lazarum vocauit ex monumento, & ſuſcitauit ex mortuis.	17	*Teſtificabatur igitur turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & ſuſcitauit eum à mortuis:*
	Propter hoc & obuiam venit ei turba, quia audiuit hoc eum feciſſe ſignum.	18	*Propterea & obuiam venit ei turba, quod audiuerant eum edidiſſe hoc ſignum.*
	Ergo Phariſæi dixerunt ad ſemetipſos: Videtis quia non proficitis nihil? ecce mundus poſt eum abiit.	19	*Phariſæi ergo dixerunt inter ſe: Videtis quod nihil proficitis? Ecce mundus poſt eum abiit.*
	Erant autem quidam Græci ex aſcendentibus, vt adorarent in die feſto.	20	*Erant autem quidam Græci ex his qui aſcenderant, vt adorarent in feſto.*
	Hi ergo acceſſerunt Philippo illi à Bethſaida Galileæ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Ieſum videre.	21	*Hi ergo acceſſerunt ad Philippum qui erat à Bethſaida Galileæ, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Ieſum videre.*
	Venit Philippus, & dicit Andreæ, & rurſum Andreas & Philippus dicunt Ieſu.	22	*Venit Philippus, & dicit Andreæ. Andreas rurſum & Philippus dicunt Ieſu:*
	At Ieſus reſpondit eis, dicens: Venit hora vt glorificetur Filius hominis.	23	*Ieſus autem reſpondit eis, dicens: Venit hora vt glorificetur Filius hominis.*
	Amen amen dico vobis, ſi non granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit,	24	*Amen amen dico vobis, niſi granum frumenti deiectum in terram mortuum fuerit,*
	Ipſum ſolum manet, ſi autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Amans animam ſuam perdet eam, & odio habens animam ſuam in mundo hoc, in vitam æternam cuſtodiet eam:	25	*Ipſum ſolum manet. Si vero mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam ſuam perdet eam. Et qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodiet eam.*
	Si mihi miniſtrat quis, me ſequatur, & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Et ſi quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater.	26	*Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, cohoneſtabit eum pater.*
	Nunc anima mea turbata eſt, & quid dicam? Pater ſaluifica me ex hora hac. Sed propter hoc veni in horam hanc.	27	*Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſerua me ex hora hac. Sed propterea veni in horam hanc.*
	Pater glorifica tuum nomen. Venit ergo vox de cælo, & glorificaui, & iterum glorificabo.	28	*Pater illuſtra nomen tuum. Venit ergo vox de cælo, dicens: Et illuſtraui, & rurſus illuſtrabo.*
	Ergo turba ſtans & audiens, dicebat tonitruum eſſe factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus eſt.	29	*Turba ergo quæ ſtabat & audierat, dicebat tonitruum eſſe factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus eſt.*
	Reſpondit Ieſus & dixit: Non propter me vox hæc facta eſt, ſed propter vos.	30	*Reſpondit Ieſus, & dixit: Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos.*
	Nunc iudicium eſt mundi: nunc princeps mundi huius eiicietur foras.	31	*Nunc iudicium eſt mundi huius. Nunc princeps mundi huius eiicietur foras.*
	Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omne traham ad meipſum.	32	*Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnes traham ad meipſum.*
	Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte futurus eſſet mori.	33	*Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus.*
	Reſpondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari Filium hominis? Quis eſt iſte Filius hominis?	34	*Reſpondit eis turba: Nos audiuimus ex lege, quod Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exalti Filium hominis? Quis eſt iſte Filius hominis?*
	Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus lumen cum vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, vt non tenebræ vos comprehendant, & ambulans in tenebris, neſcit quo vadat.	35	*Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc ad breue tempus lumen vobiſcum eſt. Ambulate donec lucem habetis, ne vos tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, neſcit quo vadat.*
	Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis fiatis. Hæc locutus eſt Ieſus: & abiens abſcondit ſe ab eis.	36 37	*Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis ſitis.* *Hæc locutus eſt Ieſus, ac digreſſus abſcondit ſe ab eis.*
	Tot autem eo ſigna faciente coram eis, non credebant in eum.	38	*Cum autem tam multa ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum.*

Vulgat. Editio.

Vt ſermo Iſaiæ prophetæ impleretur quem dixit: *Domine,quis credidit auditui noſtro? & brachium Domini cui reuelatum eſt?

*Iſa.53.1 Ro.10.16.

Propterea non poterant credere,quia iterum dixit Iſaias:

*Excęcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum,vt non videant oculis,& non intelligant corde,& conuertantur,& ſanem eos.

*Iſa.6.10. Ro.11.8. Mat.13.14. Mar.4.12. Luc.8.10. AA.28.27

Hæc dixit Iſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.

Verumtamen & ex Principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur,vt è ſynagoga non eicerentur.

Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.

Ieſus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum, qui miſit me.

Et qui videt me,videt eum qui miſit me.

Ego lux in mundum veni: vt omnis qui credit in me,in tenebris non maneat.

Et ſi quis audierit verba mea, & non cuſtodierit,ego non iudico eum,non enim veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluificem mundum.

Qui ſpernit me,& non accipit verba mea:habet qui iudicet eum: *ſermo, quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die:

Mat.10. 16.

Quia ego ex meipſo non ſum locutus, ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam,& quid loquar.

Et ſcio quia mandatum eius vita ęterna eſt. Quę ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater,ſic loquor.

CAP. XIII.

ANte diem feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia venit hora eius vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexiſſet ſuos,qui erant in mundo,in finem dilexit eos.

Mat.26.2 Mar.14.1 Luc.22.1.

Et cœna facta, cum diabolus iam miſiſſet in cor vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotæ.

Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit:

Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua: & cum accepiſſet linteum,præcinxit ſe.

Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus:Domine,tu mihi lauas pedes?

Reſpondit Ieſus,& dixit ei: Quod ego facio, tu neſcis modo,ſcies autem poſtea.

Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum.Reſpondit ei Ieſus: Si non lauero te, non habebis partem mecum.

Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos,ſed & manus,& caput.

Dixit ei Ieſus: Qui lotus eſt,non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis,ſed non omnes.

Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eum: propterea dixit: Non eſtis mundi omnes.

Poſtquam ergo lauit pedes eorum,& accepit veſtimenta ſua: cum recubuiſſet iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?

Vos vocatis me Magiſter,& Domine:& bene dicitis,ſum etenim.

Tranſl. ex Syriac.

38 *Vt impleretur ſermo Eſchaio prophetæ dicentis: Domine mi,quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui reuelatum eſt?*

39 *Propterea non poterant credere, quia rurſus dixit Eſchaio:*

40 *Obcæcati ſunt oculi eorum,& tenebris offuſa ſunt corda eorum, ne videant oculis ſuis, intelligantque cordibus ſuis, & conuertantur,& ſanem eos.*

41 *Hæc dixit Eſchaio,quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.*

42 *Verumtamen etiam ex proceribus multi crediderunt in eum: ſed propter Peruſchæos non confitebantur, ne extra ſynagogam eicerentur.*

43 *Dilexerunt enim gloriam hominum potius, quam gloriam Dei.*

44 *Ieſchua vero clamauit & ait: Qui credit in me, non in me credit, ſed in eum qui miſit me.*

45 *Et qui me videt, videt eum qui miſit me.*

46 *Ego Lux veni in mundum, vt quiſquis crediderit in me,non maneat in tenebris;*

47 *Et qui audierit ſermones meos, & non cuſtodierit eos, ego non condemno eum: non enim veni vt condemnem mundum,ſed vt ſeruem mundum.*

48 *Qui reiicit me, nec recipit ſermones meos, habet qui condemnet eum: ſermo quem locutus ſum, ille iudicaturus eſt ipſum vltimo illo die.*

49 *Quia ego ex meipſo non ſum locutus, ſed Pater meus qui miſit me, ipſe dedit mihi mandatum quid dicam, & quid loquar.*

50 *Et ſcio mandatum eius vitam æternam eſſe. Quæ igitur loquor,prout dixit mihi Pater meus,ita loquor.*

CAP. XIII.

1 *ANte feſtum autem Pezcho ſciebat Ieſchua veniſſe horam vt diſcederet ex hoc mundo ad Patrem ſuum: & dilexit ſuos qui erant in hoc mundo, & uſque in finem dilexit eos.* Lectio Ecclæ.

2 *Quumque facta eſſet cœna, iniecerat ſe Satanas in cor Iſmondi filij Schemeoun Scarionto,vt prôderet eum.*

3 *Ipſe autem Ieſchua quum ſciret Patrem omnia dediſſe ſibi in manus, & ſe a Deo exiſſe, & ad Deum abire:*

4 *Surgit à cœna, & deponit veſtimenta ſua: acceptaque ſindone,præcinxit lumbos ſuos.*

5 *Et iniecit aquam in peluim,& cœpit abluere pedes diſcipulorum ſuorum,& abſtergere ſindone qua erat lumbos præcinctus.*

6 *Quum autem veniſſet ad Schemeoun Kipho.Dixit ei Schemeoun:Tu Domine mi,pedes meos lauabis mihi?*

7 *Reſpondit Ieſchua & dixit ei: Quod ego facio,tu neſcis nunc,poſtea vero cognoſces.*

8 *Dixit ei Schemeoun Kipho: In æternum non lauabis mihi pedes meos.Dixit ei Ieſchua:Niſi lauero te, nullam habes partem mecum.*

9 *Dixit ei Schemeoun Kipho: Ergo Domine mi,non ſolum pedes meos lauas mihi, ſed & manus meas,ſid & caput meum.*

10 *Dixit ei Ieſchua: Is qui lotus eſt, non indiget,niſi vt pedes ſuos tantum lauet: totus enim mundus eſt. Et vos mundi eſtis,ſed non omnes.*

11 *Nouerat enim Ieſchua eum qui ipſum prodebat: propterea dixit:Vos omnes mundi non eſtis.*

12 *Quum autem abluiſſet pedes eorum, aſſumit veſtimenta ſua,& diſcubuit, dixitque eis: Scitis quid fecerim vobis?*

13 *Vos vocatis me Magiſter noſter, & Domine noſter, & bene dicitis,ſum etenim.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Vt ſermo Eſaiæ Prophetæ impleretur quem dixit: Domine, quis credidit auditui noſtro? & brachium Domini cui reuelatum eſt?

Propter hoc non poterant credere, quia iterum dixit Eſaias:

Excæcauit eorum oculos, & indurauit eorum cor: vt non videant oculis, & intelligant corde: & conuertantur, & ſanem eos.

Hæc dixit Eſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.

Verumtamen & ex principibus multi crediderunt in eum: ſed propter Phariſæos non confitebantur, vt non extra ſynagogam fierent.

Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei.

Ieſus autem clamauit, & dixit: Credens in me, non credit in me, ſed in mittentem me.

Et ſpectans me, ſpectat mittentem me.

Ego lux in mundum veni: vt omnis credens in me, in tenebris non maneat.

Et ſi quis mea audierit verba, & non crediderit, ego non iudico eum, non enim veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluificem mundum.

Reiiciens me, & non accipiens verba mea, habet iudicatum eum: ſermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die.

Quia ego ex meipſo non ſum locutus, ſed ille mittens me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar.

Et ſcio quia mandatum eius vita æterna eſt. Quę ergo loquor ego, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor.

CAP. XIII.

ANte diem feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus quia venit eius hora, vt tranſeat ex mundo hoc ad Patrem: diligens proprios qui in mundo, in finem dilexit eos.

Et cœna facta, diabolo iam iniculato in cor Iudæ Simonis Iſcariotæ, vt eum traderet.

Sciens Ieſus quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit:

Surgit à cœna, & ponit veſtimenta & accepiens linteum, præcinxit ſeipſum.

Deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

Venit ergo ad Simonem Petrum, & dicit ei ille: Domine, tu meos lauas pedes?

Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quod ego facio tu neſcis modò: ſcies autem poſt hac.

Dicit ei Petrus: Non lauabis pedes meos in æternum. Reſpondit ei Ieſus: Si non lauero te, non habes partem cum me.

Dicit ei Simon Petrus: Domine, non pedes meos tantum, ſed & manus, & caput.

Dixit ei Ieſus: Lotus non opus habet quàm pedes lauare, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed non omnes.

Sciebat enim tradentem ſe, propter hoc dixit: Non omnes mundi eſtis.

Poſtquam ergo lauit pedes eorum, & accepit veſtimenta ſua recumbens iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?

Vos vocatis me Magiſter, & Dominus: & pulchrè dicitis: ſum etenim.

Transl. Eraſm. Roterod.

38 *Vt ſermo Heſaiæ prophetæ impleretur quem dixit: Domine mi, quis credidit ſermoni noſtro: & brachium Domini cui reuelatum eſt?*

39 *Propterea, non poterant credere, quia iterum dixit Heſaias:*

40 *Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne videant oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur, & ſanem eos.*

41 *Hæc dixit Heſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.*

42 *Verumtamen etiam ex principibus multi crediderunt eum: ſed propter phariſæos non confitebantur, ne è ſynagoga eiicerentur.*

43 *Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei.*

44 *Ieſus autem clamauit & dixit: Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me.*

45 *Et qui videt me, videt eum qui miſit me.*

46 *Ego lux in mundum veni, vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.*

47 *Et ſi qui audierit verba mea, & non cuſtodierit ego non iudico eum. Non enim veni vt iudicem mundum, ſed vt ſeruem mundum.*

48 *Qui reiicit me nec accipit verba mea, habet qui iudicet ipſum. Sermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum in extremo die.*

49 *Quia ego ex meipſo non ſum locutus, ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar.*

50 *Et ſcio, quod mandatum eius vita æterna eſt. Quæ ergo loquor, ſicut dixit mihi pater, ſic loquor.*

CAP. XIII.

1 *ANte feſtum autem paſchæ ſciens Ieſus, quod veniſſet hora ipſius, vt tranſiret ex hoc mundo ad patrem, cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, vſque ad finem dilexit eos.*

2 *Et cœna facta, cum diabolus iam immiſiſſet in cor Iudæ Simonis Iſcariotæ vt proderet eum.*

3 *Sciens Ieſus quod omnia dediſſet ſibi pater in manus, & quod à Deo exiſſet, & ad Deum iret,*

4 *Surgit à cœna, & ponit veſtimenta: & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe.*

5 *Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.*

6 *Venit ergo ad Petrum, & dicit ei Petrus Domine, tu mihi lauas pedes?*

7 *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Quod ego facio, tu neſcis nunc, ſcies autem poſtea.*

8 *Dicit ei Petrus: Non lauabis meos pedes in æternum. Reſpondit ei Ieſus: Si non lauero te, non habes partem mecum.*

9 *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, ſed & manus & caput.*

10 *Dicit ei Ieſus: Qui lotus eſt non opus habet, niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed non omnes.*

11 *Sciebat enim quis nam eſſet qui proderet ipſum, propterea dixit: non eſtis mundi omnes.*

12 *Poſtquam ergo lauiſſet pedes eorum, receptiſq; veſtibus ſuis accubuiſſet, iterum dixit eis: Scitis quid fecerim vobis?*

13 *Vos vocatis me magiſtrum ac Dominum, & bene dicitis, ſum etenim.*

Vulgat. Editio.

Si ergo ego laui pedes vestros Dominus, & Magister: & vos debetis alter alterius lauare pedes.

Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

*Amen, amen dico vobis: Non est seruus maior Domino suo, neque Apostolus maior est eo, qui misit illum.

Si hæc scitis beati eritis si feceritis ea.

Nō de omnibus vobis dico ego: scio quos elegerim: sed vt adimpleatur Scriptura: *Qui manducat mecū panem, leuabit contra me calcaneū suū.

Amodo dico vobis, priusquam fiat: vt cum factum fuerit, credatis quia ego sum.

*Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum, qui me misit.

Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: *Amen, amen dico vobis: Quia vnus ex vobis tradet me.

Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli, hæsitantes de quo diceret.

*Erat ergo recumbens vnus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus.

Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est, de quo dicit?

Itaque cum recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine quis est?

Respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ.

Et post buccellam, introiuit in eum satanas. Et dixit ei Iesus: Quod facis, fac citius.

Hoc autem nemo scinit discumbentium ad quid dixerit ei.

Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus: Eme ea, quæ opus sunt nobis ad diem festum; aut egenis vt aliquid daret.

Cum ergo accepisset ille buccellam, exiuit continuo. Erat autem nox.

Cum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est Filius hominis: & Deus clarificatus est in eo.

Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso & continuo clarificabit eum.

Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. *Quæretis me: & sicut dixi Iudæis: Quo ego vado, vos non potestis venire: & vobis dico modo.

*Mandatum nouum do vobis: Vt diligatis inuicem sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.

In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.

Dicit ei Simon Petrus: Domine quò vadis? Respondit Iesus: Quò ego vado, non potes me modo sequi: sequeris autem postea.

Dicit ei Petrus: Quare non possum sequi modo? animam meam pro te ponam.

Respondit ei Iesus: *Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAP. XIIII.

NOn turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.

In domo patris mei mansiones multæ sunt: si quo minus dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

Et si abiero, & præparauero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad meipsum, vt vbi sum ego, & vos sitis.

Transl. ex Syriac.

Si ego igitur Dominus vester & Magister vester ablui vobis pedes vestros, quanto magis vos debetis alij alterum pedes lauare?

Hoc enim exemplum dedi vobis, vt quemadmodum fecerim vobis, ita & vos faciatis.

Amen amen dico vobis: Non est seruus maior Domino suo, neque Apostolus maior est eo, qui misit illum.

Si hæc scieritis, beati eritis si feceritis ea.

Non de vobis omnibus dico ego: scio enim quos elegerim. Sed vt scriptura impleatur: Qui comedit mecum panem, leuabit contra me calcaneum suum.

Iam nunc dico vobis priusquam fiat, vt quum factum fuerit, credatis me Eum esse.

Amen amen dico vobis: Quisquis receperit, quem ego misero, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me.

Hæc dixit Iesus, & conturbatus est spiritu & testificatus est, dixitque: Amen amen dico vobis: Vnus ex vobis prodet me.

Intuebantur autem discipuli alius alium, quippe qui non noscerent de quonam dixisset.

Erat autem ex discipulis eius vnus recumbens in sinu eius is quem amabat Iesus.

Innuit itaque Simon Petrus cum Eo vt percontaretur ab eo quisnam esset de quo diceret.

Incubuit itaque discipulus ille pectori ipsius Iesu, et dixit ei: Domine mi quisnam ille est?

Respondit Iesus & ait: Ille est cui intinctum panem dedero. Protinde intinxit Iesus panem, tradidique Iudæ filio Simonis Iscariotæ.

Ac post panem, tum ingressus est in eum satanas. Et dixit ei Iesus: Quod facis fac cito.

Hoc autem nemo scibat ex discumbentibus illis de quare dixerat ei.

Quidam enim ex eis putabant propterea quod crumpium ad locum esset ipsis Iudæ, præcepisse ei Iesum vt emeret quod requirebatur ad festum, aut vt daret quidpiam pauperibus.

Ipse vero Iudas accepit panem eo momento, & exiit foras. Nox autem erat quum exiit.

Porro dixit Iesus: Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus est in Eo.

Quod si Deus glorificatus est in Eo, Deus quoque glorificabit eum in semetipso, & continuo glorificabit eum.

Filioli mei, paulo post adhuc vobiscum sum. Quæretis me, & quemadmodum dixi Iudæis: Quo ego vado, vos non potestis venire: ita & vobis nunc dico.

Præceptum nouum do vobis: Vt diligatis inuicem, quemadmodum dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.

In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectio fuerit in vobis vnus ad alterum.

Dixit ei Simon Petrus: Domine mi quo vadis? Respondit ei Iesus: Quo ego vado, non potes me modo sequi: sequeris autem postea, quando in vero venies.

Dixit ei Simon Petrus: Domine mi, cur non possum sequi te modo? animam meam pro te ponam.

Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me ponis? Amen amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me abnegaueris tribus vicibus.

CAP. XIIII.

Non turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite.

Multæ pars mansionum in domo Patris mei sunt: si quo minus dixissem vobis: Quia vado parare vobis locum.

Et si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam & assumam vos ad me, vt vbi ego sum, & vos sitis.

Transl. B. Ariæ Mont.

Si ergo ego laui veſtros pedes Dominus, & Magiſter: & vos debetis alij aliorum lauare pedes.

Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, & vos faciatis.

Amen, amen dico vobis, non eſt ſeruus maior Domino ſuo, neque Apoſtolus maior mittente illum.

Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.

Nō de omnibus vobis dico: ego ſcio quos elegerim: Sed vt ſcriptura adimpleatur: manducans cū me panem, leuauit contra me calcaneum ſuum.

Amodo dico vobis, ante fieri, vt cum factum fuerit, credatis, quia ego ſum.

Amen, amen dico vobis, accipiens ſi quem miſero, me accipit: at me accipiens, accipit mittentem me.

Hæc dicens Ieſus, turbatus eſt ſpiritu: & proteſtatus eſt, & dixit: Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me.

Aſpiciebant ergo ad inuicem diſcipuli, hæſitantes de quo diceret.

Erat autem recumbens vnus diſcipulorum eius in ſinu Ieſu, quem diligebat Ieſus.

Innuit ergo huic Simon Petrus, percontari, Quis eſſet de quo dicit?

Iucumbens autem ille ſupra pectus Ieſu, dicit ei: Domine quis eſt?

Reſpondit Ieſus: Ille eſt, cui ego intingens buccellam dedero. Et intingens buccellam dat Iudæ Simonis Iſcariotæ.

Et poſt buccellam, tunc introiuitin eum ſatanas. Dicit ergo ei Ieſus: Quod facis, fac citius.

Hoc autem nemo ſciuit recumbentium ad quid dixerit ei.

Quidam enim putabant, quandoquidem marſupium habebat Iudas, quod dixit ei Ieſus: Eme quorum opus habemus ad feſtum: aut egenis vt aliquid daret.

Accepiens ergo buccellam ille, continuo exiuit. Erat autem nox.

Cum exiſſet, dixit Ieſus: Nunc glorificatus eſt Filius hominis: & Deus glorificatus eſt in eo.

Si Deus glorificatus eſt in eo, & Deus glorificabit eum in ſemetipſo. & continuo glorificabit eum.

Filioli, adhuc modicum cum vobis ſum. Quæretis me: & ſicut dixi Iudæis: Quod quò vado ego, vos non poteſtis venire: & vobis dico modo.

Mandatum nouum do vobis, Vt diligatis inuicem: ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.

In hoc cognoſcent omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.

Dicit ei Simon Petrus: Domine quò vadis? Reſpondit ei Ieſus: Quò ego vado, non potes me modo ſequi, poſtea autem ſequeris me:

Dicit ei Petrus: Domine, propter quid non poſſum te ſequi modo? animam meam pro te ponam.

Reſpondit ei Ieſus: Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi, non gallus cantabit, donec ter neges me.

CAP. XIIII.

NOn turbetur veſtrum cor. Creditis in Deum, & in me credite.

In domo patris mei māſiones multæ ſunt. Si autē non dixiſſem vobis, Vado parare locum vobis.

Et ſi abiero, & præparauero vobis locum: iterum venio, & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis.

Transl. Eraſm. Roterod.

Si ergo ego laui pedes veſtros Dominus & magiſter, vos quoque debetis inuicem alij aliorum lauare pedes.

Exemplum enim præbui vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

Amin amen dico vobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo, neque legatus maior eſt eo qui leganit ipſum.

Si hæc nouiſtis, beati eſtis ſi feceritis ea.

Non de omnibus vobis loquor. Ego ſcio quos elegerim. Sed vt adimpleatur ſcriptura: Qui edit mecum panem, ſuſtulit aduerſum me calcaneum ſuum.

Nunc dico vobis priusquam fiat: vt cum factum fuerit, credatis, quod ego ſim.

Amen amen dico vobis, qui recipit quemcunque miſero, me recipit. Qui autē me recipit, recipit eum, qui me miſit.

Cum hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu, & teſtificatus eſt, dixitque: Amen amen dico vobis, quod vnus ex vobis proditurus eſt me.

Aſpiciebant ergo ſe inuicem diſcipuli, hæſitantes de quo diceret.

Erat autem vnus ex diſcipulis Ieſu recumbens in ſinu ipſius, nimirum is quem diligebat Ieſus.

Innuit ergo huic Simon Petrus, vt ſciſcitaretur, quis eſſet de quo loqueretur.

Itaque cum recubuiſſet ille ſuper pectus Ieſu, dicit ei: Domine, quis eſt?

Reſpondet Ieſus: Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ.

Et poſt offulam ingreſſus eſt in eum ſatanas. Dicit igitur ei Ieſus: Quod facis, fac citius.

Hoc autem nemo intelligebat diſcumbentium ad quid dixiſſet ei.

Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus, eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, aut egenis vt aliquid daret.

Cum ergo accepiſſet ille offulam, exiuit continuo. Erat autem nox.

Cum ergo exiſſet, dixit Ieſus: Nunc glorificatus eſt Filius hominis, & Deus glorificatus eſt per eum.

Si Deus glorificatus eſt per eum, & Deus glorificabit eum per ſe, & continuo glorificabit eum.

Filioli, adhuc pauliſper vobiſcum ſum. Quæretis me, & ſicut dixi Iudæis, quò ego vado, vos non poteſtis venire: ita & vobis dico nunc.

Præceptum nouum do vobis, vt diligatis vos mutuo, ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis vos mutuo.

In hoc cognoſcent omnes quod diſcipuli mei ſitis, ſi charitatem habueritis inter vos mutuam.

Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis? Reſpondit ei Ieſus: Quò ego vado, non potes me nunc ſequi, ſequeris autem poſtea.

Dicit ei Petrus: Domine, quare non poſſum te ſequi nunc? Animam meam pro te ponam.

Reſpondit ei Ieſus: Animam tuam pro me ponesꝰ Amen amen dico tibi, Non canet gallus, donec ter me negaueris.

CAP. XIIII.

ET ait diſcipulis ſuis: Ne turbetur cor veſtrum: Creditis in Deum, & in me credite.

In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Quod ſi ſecus eſſet, dixiſſem vobis, vado paraturus vobis locum.

Et ſi abiero ad parandum vobis locum iterum veniam & aſſumam vos ad meipſum, vt vbi ego ſum, & vos ſitis.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Et quò ego vado ſcitis,& viam ſcitis.	4	*Et quò vado ſcitis,& viam ſcitis.*
Dicit ei Thomas:Domine,neſcimus quò vadis: & quomodo poſſumus viam ſcire?	5	*Dixit ei Thouma: Domine noſter, neſcimus quò abeas: & quomodo poſſumus viam ſcire?*
Dicit ei Ieſus:Ego ſum Via, & Veritas, & Vita: nemo venit ad Patrem,niſi per me.	6	*Dixit ei Ieſchua:Ego ſum Via,& Veritas,&Vita:nemo venit ad Patrem meum niſi per me.*
Si cognouiſſetis me,& Patrẽ meum vtiq; cognouiſſetis:& amodo cognoſcetis eũ, & viditis eum.	7	*Si me noſſetis, etiam Patrem meum noſſetis: & iam nunc cognoſcitis eum, & eum vidiſtis.*
Dicit ei Philippus, Domine: oſtende nobis Patrem,& ſufficit nobis.	8	*Dixit ei Philippus: Domine noſter: oſtende nobis Patrem,& ſufficit nobis.*
Dicit ei Ieſus:Tãto tẽpore vobiſcum ſum: & nõ cognouiſtis me? Philippe,qui videt me,videt & Patrem. Quomodo tu dicis:Oſtende nobis Patrem?	9	*Dixit ei Ieſchua:Hoc toto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui me videt, videt Patrem: Quomodo ergo tu dicis Oſtende nobis Patrem?*
Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Verba,quæ ego loquor vobis,à me ipſo non loquor. Pater autem in me manens,ipſe facit opera.	10	*Non credis me in Patre meo, & Patrem meum in me eſſe? Porrò verba illa quæ ego loquor,à meipſo non loquor: Pater autem meus,qui in me manet,ipſe facit opera iſta.*
Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt?	11	*Credite me eſſe in Patre meo,& Patrem meum in me.*
Alioquin propter opera ipſa credite. Amen, amen dico vobis,qui credit in me, opera,quæ ego facio,& ipſe faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad Patrem vado.	12	*Sin minus,ſaltem opera credite. Amin amin dico vobis,qui credit in me,opera illa quæ ego facio, & ipſe faciet,ac maiora his faciet:nam ego ad patrem meum proficiſcor.*
*Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo,hoc faciam: vt glorificetur Pater in Filio.	13	*Et quicquid petieritis in nomine meo, faciam vobis: vt glorificetur Pater in Filio ſuo.*
Si quid petieritis me in nomine meo,hoc faciã.	14	*Quod ſi petieritis à me in nomine meo, ego faciam.*
Si diligitis me:mandata mea ſeruate.	15	**Si diligitis me:mandata mea ſeruate.*
Et ego rogabo Patrem,& alium Paraclitum dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum,	16	*Et ego poſtulabo à Patre meo, & alium Conſolatorem dabit vobis,vt ſit vobiſcum in æternum.*
Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere,quia non videt eum,nec ſcit eum:vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.	17	*Spiritum veritatis,quem mundus non poteſt recipere, propterea quod non videt eum nec eum nouit: vos autem cognoſcitis eum,quoniam apud vos manet,& in vobis eſt.*
Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos.	18	*Non relinquam vos orphanos: venturus ſum enim ad vos:*
Adhuc modicum:& mundus me iam nõ videt. Vos autẽ videtis me:quia ego viuo, & vos viuetis.	19	*Paulò poſt:& mundus non videbit me. Vos autem videbitis me:quia viuo ego,& vos viuetis.*
In illo die vos cognoſcetis, quia ego ſum in Patre meo, vos in me ,& ego in vobis.	20	*In illo die ſcietis me eſſe in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.*
Qui habet mandata mea,& ſeruat ea:ille eſt,qui diligit me:Qui autem diligit me,diligetur à Patre meo:& ego diligam eum , & manifeſtabo ei meipſum.	21	*Apud quem ſunt præcepta mea,& qui cuſtodit ea,is ille eſt qui diligit me:is autem qui diligit me, diligetur à Patre meo:& ego diligam eum,ac oſtendam ei meipſum.*
Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes: Domine quid factum eſt, quia manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo?	22	*Dixit ei Iihoudo non ille Scharioto:Domine mi, quare nobis oſtenſurus es teipſum,non autem mundo?*
Reſpõdit Ieſus,& dixit ei:Si quis diligit me ſermonem meũ ſeruabit,& Pater meus diliget eum, & ad eũ veniemus,& manſionẽ apud eũ faciemus.	23	*Reſpondit Ieſchua & dixit ei: Qui diligit me, ſermonem meum ſeruat:& Pater meus diliget eum,& ad eum veniemus,manſionemq; apud eum faciemus.*
Qui non diligit me , ſermones meos non ſeruat. Et ſermonem quem auditis,non eſt meus,ſed eius qui miſit me,Patris,	24	*Is autem qui non diligit me, ſermonem meum non ſeruat. Et ſermo ille quem auditis,meus non eſt:ſed Patris qui miſit me.*
Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.	25	*Hæc locutus ſum vobiſcum,quum apud vos eſſem.*
Paraclitus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo , ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia , quæcumque dixero vobis.	26	*Ipſe verò Conſolator Spiritus ille ſanctitatis, quem miſſurus eſt Pater meus in nomine meo, ille docebit vos omnia,& ſuggeret vobis quæcumque dico vobis.*
Pacem relinquo vobis , pacem meam do vobis Non quo modo mundus dat , ego do vobis. Non turbetur cor veſtrum,neque formidet.	27	*Pacem relinquo vobis,pacem meam do vobis:non prout dat mundus,ego do vobis. Ne turbetur cor veſtrum, nec expaueſcat.*
Audiſtis quia ego dixi vobis : Vado, & venio ad vos:Si diligeretis me , gauderetis vtique, quia vado ad Patrem,quia Pater maior me eſt.	28	*Audiſtis me dixiſſe vobis:Abeo, & redeo ad vos. Si diligeretis me,gauderetis me abire ad Patrem meum,quia Pater meus maior me eſt.*
Et nunc dixi vobis prius quam fiat: vt cum factum fuerit,credatis.	29	*Nunc autem ecce dixi vobis priuſquam fiat, vt quum factum fuerit,credatis.*
Iam non multa loquar vobiſcum : venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quidquam.	30	*Amplius non loquor vobiſcum multa: venit enim princeps huius mundi, & in me non habet quicquam.*
Sed vt cognoſcat mundus quia diligo Prtrem, & *ſicut mandatum dedit mihi Pater , ſic facio. Surgite,eamus hinc.	31	*Sed vt ſciat mundus me diligere Patrem meum, & prout præcepit mihi Pater meus,ſimiliter facio. Surgite, abeamus hinc.*

*Inf.16. 23. Matt. 7.8 & 21.22 Mar. 11. 24.

*Veſtere Domi- dick Pet tecoſtes.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Et quò ego vado ſcitis,& viam ſcitis.
Dicit ei Thomas,Domine,neſcimus quò vadis: & quomodo poſſumus viam ſcire?
Dicit ei Ieſus:Ego ſum via,& veritas,& vita.nemo venit ad Patrem,ſi non per me.
Si cognouiſſetis me,& Patrẽ meũ cognouiſſetis vtique: & à modo cognoſcitis eũ, & vidiſtis eũ.
Dicit ei Philippus: Domine, oſtende nobis patrem,& ſufficit nobis.
Dicit ei Ieſus:Tantũ tẽpus cũ vobis ſũ, & non cognouiſti me,Philippe? Videns me, vidit Patrem. Et quomodo tu dicit,Oſtende nobis Patrem?
Non credis quia ego in Patre,& Pater in me eſt? Verba quæ ego loquor vobis,à meipſo non loquor At Pater in me manens, ipſe facit opera.
Credite mihi quia ego in Patre,& Pater in me eſt?
Si autem non,propter opera ipſa credite mihi. Amen,amen dico vobis,credens in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad Patrem meum vado.
Et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur Pater in filio.
Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.
Si diligitis me,mandata mea ſeruate.
Et ego rogabo Patrem:& alium paracletum dabit vobis,vt maneat cum vobis in æternum.
Spiritum veritatis: quem mundus non poteſt accipere quia non videt eum nec ſcit eum. Vos autem cognoſcitis eum: quia apud vos manet, & in vobis erit.
Non relinquam vos orphanos:venio ad vos.

Adhuc modicum,& mundus me non iam videt. Vos autẽ videtis me,quia ego viuo,& vos viuetis.
In illo die cognoſcetis vos quia ego in Patre meo,& vos in me,& ego in vobis.
Habens mandata mea,& ſernans ea ille eſt diligens me,at diligens me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum:& manifeſtabo ei meipſum.

Dicit ei Iudas,non Iſcariotes: Domine,quod factum eſt quia nobis futurus es manifeſtare teipſum:& non mundo?
Reſpondit Ieſus,& dixit ei : ſi quis diligit me, ſermonẽ meũ ſeruabit:Et Pater meus diliget eum & ad eũ veniemus,& mãſionẽ apud eũ faciemus.

Non diligens me,ſermones meos non ſeruat. Et ſermo quem auditis , non eſt meus, ſed mittentis me Patris.
Hæc locutus ſum vobis apud vos manens,
At paracletus Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixi vobis.
Pacem relinquo vobis: Pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat ego do vobis. Non turbetur veſtrum cor,neque formidet.
Audiſtis quia ego dixi vobis : Vado & venio ad vos.Si diligeretis me,gauderetis vtique,quia dixi: Vado ad Patrem,quia Pater meus maior me eſt.
Et nunc dixi vobis ante fieri , vt cum factum fuerit,credatis.
Non iam multa loquar cum vobis, venit enim huius mundi Princeps : & in me non habet quicquam.
Sed vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem & ſicut mandauit mihi Pater, ſic facio:Surgite eamus huic.

Tranſl.Eraſm. Roterod.

4 *Et quò ego vado,ſcitis,& viam ſcitis.*
5 *Dicit ei Thomas,Domine,neſcimus quò vadis,& quomodo poſſumus viam ſcire?*
6 *Dicit Ieſus:Ego ſum via,& veritas & vita.Nemo venit ad patrem,niſi per me.*
7 *Si cognouiſſetis me,& patrem meum vtique cognouiſſetis.Et nunc cognoſcitis eum,& vidiſtis eum.*
8 *Dicit ei Philippus:Domine, oſtende vobis patrem, & ſufficit nobis.*
9 *Dicit ei Ieſus:Tanto tempore vobiſcum ſum,& non cognouiſti me?Philippe,qui vidit me,vidit patrem. Et quomodo tu dicis,oſtende nobis patrem?*
10 *Non credis, quod ego in patre ſum , & pater in me? Verba quæ ego loquor vobis,à meipſo non loquor. Pater autem in me manens,ipſe facit opera.*
11 *Credite mihi,quod ego in patre ſum,& pater in me,*
12 *Alioqui propter ipſa facta credite mihi. Amen amen dico vobis,qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet:& maiora his faciet,quia ego ad patrem vado.*
13 *Et quicquid petieritis nomine meo hoc faciam, vt glorificetur pater per filium.*
14 *Si quid petieritis per nomen meum,ego faciam.*
15 *Si diligitis me,præcepta mea ſeruate,*
16 *Et ego rogabo patrem,& alium conſolatorem dabit vobis,vt maneat vobiſcum in æternum,*
17 *Spiritum veritatis quem mundus non poteſt accipere: quia non videt eum,nec nouit eum.Vos autem cognoſcitis eum,quia apud vos manet,& in vobis erit.*
18 *Non relinquam vos orphanos,venio ad vos.*
19 *Adhuc puſillum,& mundus me iam non videt:vos autem videtis me. Quia ego viuo,& vos viuetis.*
20 *In illo die vos cognoſcetis, quod ego ſum in patre meo, & vos in me,& ego in vobis.*
21 *Qui habet præcepta mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum,& apariam ei meipſum.*
22 *Dicit ei Iudas,non ille Iſcariotes: Domine,quid factum eſt,quod manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo?*
23 *Reſpondit Ieſus,& dixit ei:Si quis diligit me, ſermonẽ meum ſeruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus,& manſionem apud eum faciemus.*
24 *Qui non diligit me,ſermones meos non ſeruat: & ſermo quem auditis,non eſt meus,ſed eius qui miſit me patris.*
25 *Hæc locutus ſum vobis apud vos manens.*
26 *Paracletus autem ille qui eſt Spiritus ſanctus, quem ſpiritum mittet pater nomine meo,ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcunque dixi vobis.*
27 *Pacem relinquo vobis,pacem meam do vobis. Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Ne turbetur cor veſtrum,neque formidet.*
28 *Audiſtis quod ego dixi vobis,vado,& venio ad vos. Si diligeretis me,gauderetis vtique, quod dixerim vado ad patrem,quia pater maior me eſt.*
29 *Et nunc dixi vobis priuſ quam fiat,vt cum factum fuerit, credatis.*
30 *Poſthac non multa loquar vobiſcum.Venit enim princeps mundi huius,& in me non habet quicquam.*
31 *Sed vt cognoſcat mundus,quod diligo patrem,& ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio. Surgite, eamus hinc.*

Vulgat. Editio.

CAP. XV.

EGo sum vitis vera: & Pater meus agricola est.
Omnem palmitem in me nō ferentem fructum, tollet eum: & omnem, qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat.
*Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.
Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit, in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.

Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.
Si quis in me non manserit: mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet.
Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

In hoc clarificatus est Pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiemini mei discipuli.
Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.
Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego Patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione.
Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur.
* Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.
Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.
Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.
Iam non dicam vos seruos: quia seruus nescit quid faciat Dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis.
*Non vos me elegistis: sed ego elegi vos, & posui vos * vt eatis, & fructum afferatis: & fructus vester maneat, vt quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.
*Hæc mando vobis vt diligatis inuicem.
Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit.
Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret: quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propter ea odit vos mundus.
Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis: *Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt.
Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum, qui misit me.
Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.
Qui me odit: & Patrem meum odit.
Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.
Sed vt adimpleatur sermo: qui in lege eorum scriptus est: * Quia odio habuerunt me gratis.
Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre: Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me:

*Sup. 13. 10.
*Sup. 13. 34. 1. Ioh. 3. 23. & 4. 21. 1. Thess. 4. 9.
*Mat. 28. 19. 1. Ioh. 3. 23. & 4. 21.
*Sup. 13. 16. Mat. 10. 24. Mat. 24. 9
*Pf. 68. 19 Luc. 6. 22.

Et

Transl. ex Syriac.

CAP. XV.

EGo sum vitis illa veritatis & Pater meus est agricola.
Omnem palmitem qui in me fructus non edit, tollit: eum autem qui edit fructus, purgat, vt fructus plurimos adferat.
Vos iam mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobiscum.
Manete in me, & ego in vobis. Quemadmodum palmes non potest edere fructus à semetipso, nisi permanserit in vite: ita nec vos, nisi permanseritis in me.

Ego sum vitis, & vos palmites. Qui permanet in me, & ego in eo, iste adfert fructus quamplurimos: quoniam sine me nihil potestis facere.
Nisi vero quis in me permanserit, proiicitur foras instar palmitis, arescentis, & collectores coniiciunt eum in ignem vt comburatur.
Sed si permanseritis in me, & sermones mei permanserint in vobis: quicquid volueritis postulare, fiet vobis.

*In hoc glorificatus est Pater, vt fructus multos adferatis, & eritis discipuli mei.
Prout dilexit me Pater meus, ego quoque dilexi vos. Permanete in charitate mea.
Si præcepta mea custodieritis, manebitis in meipsius dilectione, quemadmodum ego custodiui præcepta patris mei, & permanco in dilectione eius.
Hæc locutus sum vobiscum: vt gaudium meum sit in vobis, & impleatur gaudium vestrum.
Hoc est præceptum meum, vt diligatis alius alium, prout ego dilexi vos.
Charitas maior ista nulla est, qua quis animam suam ponat pro amicis suis.
Vos amici mei estis, si feceritis quicquid ego præcipio vobis.
Non amplius vocaturus sum vos seruos, quandoquidem seruus nescit quid faciat herus ipsius. Amicos autem meos vocaui vos, quoniam quicquid audiui à Patre meo, notum feci vobis.
Non vos elegistis me, sed ego ipse elegi vos, atque posui vos, vt & vos abeuntes afferatis fructus: & fructus vestri permaneant, vt quicquid rogaueritis Patrem meum in nomine meo, det vobis.
Hæc præcipio vobis, vt diligatis alius alium.
Quod si mundus oderit vos, scitote quod prius quam vos, me odio habuerit.
At si ex mundo fuissetis: mundus, quod suum est amaret: sed non estis ex mundo; ego enim elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.
Mementote sermonis, quem ego dixi vobis: Non est seruus maior hero suo. Si me infectati sunt, & vos infectabuntur: quod si sermonem meum seruarunt, vestrum quoque seruabunt.
Sed hæc omnia agent in vobis propter nomen meum: quippe qui non nouerunt eum qui misit me.
Nisi ego venissem, & allocutus essem eos, non haberent peccatum: nunc autem nullus est ipsis prætextus pro peccatis suis.
Is qui me odit: & Patrem meum odit.
Quod si opera non fecissem ante oculos eorum, quæ nemo alius fecit, non haberent peccatum; nunc autem & viderunt, & oderunt, & me, & Patrem meum.
Vt impleatur sermo ille qui scriptus est in Lege ipsorum: Oderunt me immerito.
Quum autem venerit Consolator ille quem ego missurus sum vobis à Patre meo: Spiritus ille veritatis qui à Patre meo prodit, ille testabitur de me.

*Mutuelis Dominicæ Pericopes.

Sed

Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAP. XV.

EGo ſum vitis illa vera: & Pater meus agricola eſt.
Omnem palmitem in me nõ facientem fructum, tollet eum: & omnem fructum ferentem, purgat eum, vt plurem fructum afferat.
Iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis.
Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt fructum ferre à ſemetipſo, ſi non manſerit in vite: ſic nec vos, ſi non in me manſeritis.

Ego ſum vitis, vos palmites, manens in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia ſine me non poteſtis facere nihil.
Si non quis manſerit in me, eiectus eſt foras ſicut palmes, & exaruit, & colligunt eos, & in ignem mittunt, & ardent.
Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.

In hõc glorificatus eſt Pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiemini mei diſcipuli.
Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.
Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea: ſicut ego præcepta Patris mei ſeruaui, & maneo eius in dilectione.
Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis maneat, & gaudium veſtrum impleatur.
Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.
Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt quis animam ſuam ponat pro amicis ſuis.
Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.
Non amplius vos dico ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat eius Dominus. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis.
Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos: & poſui vos, vt vos abeatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat: vt quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.
Hæc mando vobis vt diligatis inuicem.
Si mundus vos odit, ſcitote quia me priorem vobis odit.
Si de mundo hoc fuiſſetis, mundus proprium amaret: quia vero de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo: propter hoc odit vos mundus.
Mementote ſermonis quem ego dixi vobis: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur, ſi ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt.
Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt mittentem me.
Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent, nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.
Me odio habens, & Patrem meum odit.
Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.
Sed vt adimpleatur ſermo ſcriptus in Lege eorum: Quia oderunt me gratis
Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille teſtabitur de me,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAP. XV.

EGo ſum vitis vera, & pater meus agricola eſt.
Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit & omnem qui fert fructum purgat vt fructum copioſiorem afferat.
Iam vos mundi eſtis propter ſermonem, quem locutus ſum vobis.
Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis.
Ego ſum vitis, vos palmites. Qui manet in me & ego in eo hic fert fructum multum: quia ſine me nihil poteſtis facere.
Si quis in me non manſerit, eiectus eſt foras ſicut palmes, & exaruit: & colligunt eos, & in ignem conjiciunt & ardent.
Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quicquid volueritis petetis, & fiet vobis.
In hoc glorificatus eſt pater meus, vt fructum copioſum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli.
Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.
Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea ſicut & ego patris mei præcepta ſeruaui, & maneo in eius dilectione.
Hæc locutus ſum vobis, vt gaudium meum in vobis manent, & gaudium veſtrum impleatur.
Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis vos inuicem ſicut dilexi vos.
Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt quis animam ſuam ponat pro amicis ſuis.
Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæcunque ego præcipio vobis.
Non poſthac vos dico ſeruos, quia ſeruus neſcit quid facias Dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis.
Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos & conſtitui vos, vt eatis & fructum afferatis, & fructus veſter maneat: vt quicquid petieritis patrem nomine meo, det vobis.
Hæc præcipio vobis, vt diligatis vos mutuo.
Si mundus vos odit, ſcitis quod me prius quam vos odio habuerit.
Si de mundo fuiſſetis, mundus, quod ſuum eſt, diligeret. Quia vero de mundo non eſtis, ſed ego ſelegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.
Mementote ſermonis, quem ego dixi vobis: Non eſt ſeruus maior domino ſuo. Si me perſecuti ſunt, vos & perſequentur. Si ſermonem meum ſeruauerunt, & veſtrum ſeruabunt.
Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non nouerunt eum qui miſit me.
Si non veniſſem & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent. Nunc autem non habent quod prætexant peccato ſuo.
Qui me odit, is & patrem meum odit.
Si opera non feciſſem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem & viderunt & oderunt, non ſolum me, verumetiam patrem meum.
Sed hoc accidit vt compleatur ſermo: qui in lege eorum ſcriptus eſt: Odio habuerunt me gratis.
Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, Spiritum veritatis, qui à patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me.

Vulgat. Editio.

Et vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.

CAP. XVI.

HÆc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini.

Absque ſynagogis facient vos: ſed venit hora, vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.

Et hæc faciẽt vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me.

Sed hæc locutus ſum vobis: vt cum venerit hora eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis.

Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram: Et nunc vado ad eum, qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me: Quò vadis?

Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum.

Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis vt ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittã eum ad vos.

Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.

De peccato quidem; quia nõ crediderunt in me:

De iuſtitia vero: quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me:

De iudicio autem: quia princeps huius mundi iam iudicatus eſt.

Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modo.

Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcumque audiet, loquetur, & quæ ventura ſunt annunciabit vobis.

Ille me clarificabit: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt: Propterea dixi: quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

Modicum, & iam non videbitis me & iterum modicum, & videbitis me: quia vado ad Patrem.

Dixerunt ergo ex diſcipulis eius ad inuicẽ: Quid eſt hoc, quod dicit nobis Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, & quia vado ad Patrem?

Dicebant ergo: Quid eſt hoc, quod dicit modicum? neſcimus quid loquitur.

Cognouit autem Ieſus quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos quia dixi: Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum & videbitis me.

Amen, amen dico vobis: quia plorabitis, & flebitis vos, mũdus autem gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiũ.

Mulier cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium: quia natus eſt homo in mundum.

Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum: & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.

Et in illo die me non rogabitis quidquam.

* Amen amen dico vobis: ſi quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis.

Vſq; modo nõ petiſtis quidquã in nomine meo: Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrum ſit plenum.

Hæc in prouerbijs locutus ſum vobis. Venit hora cum iam non in prouerbijs loquar vobis, ſed palam de Patre annunciabo vobis.

Tranſl. ex Syriac.

27 *Sed & vos teſtamini: quippe qui à principio mecum fuiſtis.*

CAP. XVI.

1 *HÆc locutus ſum vobiſcum, ne offendamini.*

2 *Eiicient enim vos ex ſynagogis ſuis, venietque hora quum quiſquis interficiet vos, putabit oblationem ſe offerre Deo.*

3 *Hæc autem facient, quoniam non norunt neque Patrem meum, neque me.*

4 **Hæc locutus ſum vobiſcum: vt quum venerit tempus eorum, reuocetis in memoriam ea, quæ dixi vobis.* *Ad oblationem Pétrecoſter.

5 *Hæc autem à principio no dixi, quia vobiſcum eram. Nunc autem vado ad eum qui miſit me, & nemo interrogat me: Quò vadis?*

6 *Hæc enim dixi vobis; & venit ægritudo, impleuitque corda veſtra.*

7 *Sed ego veritatem dico vobis, fatius vobis fuerit vt ego abeam: niſi enim abiero, Conſolator ille non veniet ad vos: ſin autem abiero, mittam eum ad vos.*

8 *Et quum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.*

9 *De peccato quidem; quia non crediunt in me.*

10 *De iuſtitia autem, quia ad Patrem vado, nec amplius videbitis me.*

11 *De iudicio verò, quia princeps mundi huius iudicatus eſt.*

12 *Adhuc multa mihi ſunt vobis dicenda, ſed non poteſtis capere nunc.*

13 *Quum autem venerit Spiritus ille veritatis, deducet vos in omnem veritatem; non enim loquetur ex meo ſuſpitu, ſed quicquid audierit ipſe, loquetur, & quæ futura ſunt, nota faciet vobis.*

14 *Ipſe glorificabit me: quippe qui de meo accipiet, & renuntiabit vobis.*

15 *Quicquid habet Pater meus, meum eſt: Propterea dixi vobis: Ex meo accipiet & renuntiabit vobis.*

16 **Pauliſper & non videbitis me, & iterum pauliſper, & videbitis me: quippe qui eam ad Patrem.*

17 *Dicebant itaque diſcipuli eius alius ad alium: Quid eſt hoc quod dicit nobis. Pauliſper, & non videbitis me, & iterum pauliſper, & videbitis me: & quia vado ad Patrem meum?* *Veſtera Dominica aſſumpti Reſurrectionem.

18 *Dicebant igitur: Quid illud eſt pauliſper quod dicit? neſcimus quid loquatur.*

19 *Ieſchua verò ſciens eos velle ipſum interrogare, dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quod dixerim vobis: Pauliſper & non videbitis me, & iterum pauliſper, & videbitis me.*

20 *Amin amin dico vobis, flebitis vos & lamentabimini, mundus autem lætabitur: vos ægritudine afficiemini, ſed ægritudo veſtra in gaudium eundet.*

21 *Mulier quum parit ægritudine afficitur, quia venit dies partus eius: quum autem peperit filium, non meminit angoris ſui propter gaudium illud: quod natus ſit homo in mundo.*

22 *Et vos quidem nunc ægritudine eſtis affecti, ſed iterum videbo vos, & lætabitur cor veſtrum: & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.*

23 *Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amin, amin dico vobis: quicquid rogabitis Patrem meum in nomine meo, dabit vobis.*

24 *Adhuc vſque nihil petiiſtis in nomine meo: petite & accipietis, vt ſit gaudium veſtrum plenum.*

25 *Hæc in parabolis locutus ſum vobiſcum. Venit ante hora quando non loquar vobiſcum in parabolis, ſed apertè renuntiabo vobis de Patre.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Et vos autem teſtabimini, quia ab initio cum me eſtis.

CAP. XVI.

Hæc locutus ſum vobis, vt non ſcandalizemini.

Aoſque ſynagogis facient vos: ſed venit hora, vt omnis interficiens vos, exiſtimet cultum adferre Deo.

Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me.

Sed hæc locutus ſum vobis, vt cum venerit hora, reminiſcamini eorum, quia ego dixi vobis.

Hæc autem vobis ex initio non dixi, quia cum vobis eram. Nunc autem vado ad mittentem me: & nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis?

Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit veſtrum cor.

Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadã: Si enim ego nõ abiero, paracletus nõ veniet ad vos: ſi autẽ, ab.ero, mittam eum ad vos.

Et veniens ille arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.

De peccato quidem: quia non credunt in me.

De iuſtitia vero, quia ad Patrem meum vado, & non amplius videbitis me.

De autem iudicio, quia princeps mundi huius iudicatus eſt.

Adhuc multa habeo dicere vobis, ſed non poteſtis portare modo.

Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, deducet vos in omnem veritatem. Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcumque audiet loquetur: & ventura annunciabit vobis.

Ille me glorificabit: quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

Omnia quæcumque habet Pater, mea ſunt, propter hoc dixi, Quia de meo accepit, & annuntiabit vobis.

Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad Patrem.

Dixerunt ergo ex diſcipulis eius ad inuicem: Quid eſt hoc quod dicit nobis, Modicum & non videbitis me: & iterum modicum & videbitis me? & quia ego vado ad Patrem?

Dicebant ergo: Hoc quid eſt quod dicit, Modicum? neſcimus quid loquitur.

Cognouit autem Ieſus quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis cum alij alijs, quia dixi: Modicum & non videbitis me: & iterum modicum & videbitis me?

Amen, amen dico vobis, quia flebitis & plorabitis vos, at mundus gaudebit: vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra in gaudium fiet.

Mulier cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius, cum autem genuerit puerum, non amplius meminit tribulationis propter gaudium, quia genitus eſt homo in mundum.

Et vos igitur triſtitiam quidem nunc habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit veſtrum cor & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.

Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, quòd quæcumque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.

Vſq; modo nõ petiſtis quicquã in nomine meo. Petite, & accipietis, vt gaudium veſtrũ ſit plenum.

Hæc in prouerbiis locutus ſum vobis, ſed venit hora cum non amplius in prouerbiis loquar vobis, ſed palam de Patre annunciabo vobis.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Quin & vos teſtes eſtis, quia ab initio mecum eſtis.

CAP. XVI.

Hæc locutus ſum vobis, vt ne quid offendamini.

Arcebunt à ſynagogis facient vos. Sed veniet tempus, vt quiſquis interficiet vos, videatur cultum præſtare Deo.

Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem neque me.

Sed hæc locutus ſum vobis, vt cum venerit tempus illud, reminiſcamini eorum, quod ego dixerim vobis.

Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiſcum eram. Nunc autem vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadam.

Sed quia hæc locutus ſum vobis, mœſtitudo implèuit cor veſtrum.

Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, conſolator ille non veniet ad vos: Sin autem abiero, mittam eum ad vos.

Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.

De peccato quidem, quia non credunt in me.

De iuſtitia vero, quia ad patrem vado, & poſthac non videtis me.

De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus eſt.

Ad hæc multa habeo quæ vobis dicam, ſed non poteſtis portare nunc.

Cum autem venerit ille qui eſt Spiritus veritatis, ducet vos in omnem veritatem. Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunq; audierit, loquetur, & quæ futura ſunt, annunciabit vobis.

Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis.

Omnia quæcunque habet pater, mea ſunt, propterea dixi, quod de meo accipiet & annunciabit vobis.

Puſillum, & non videtis me, & iterum puſillum, & videbitis me, quia ego vado ad patrem.

Dixerunt ergo quidam ex diſcipulis eius inter ſe: Quid eſt hoc, quod dicit nobis, puſillum, & non videtis me, rurſus puſillum, & videbitis me, & quia ego vado ad patrem?

Dicebant ergo: Quid eſt hoc, quod dicit puſillum? Neſcimus quid loquatur.

Cognouit autem Ieſus, quod vellent ipſum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quod dixi puſillum & non videtis me, & iterum puſillum & videbitis me.

Amen dico vobis, plorabitis, & lamentabimini vos, mundus contrà gaudebit. Vos autem mœrore afficiemini, ſed mœror veſter vertetur in gaudium.

Mulier cum parit dolorem habet, quia venit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit anxietatis: propterea quod gaudeat hominem eſſe natum in mundo.

Et vos igitur nunc quidem mœrorem habetis, ſed iterum videbo vos & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollit à vobis.

Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, quæcumque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis.

Hactenus non petiſtis quicquam in nomine meo. Petite & accipietis vt gaudium veſtrum ſit perfectum.

Hæc per prouerbia locutus ſum vobis. Veniet tempus, cum iam non per prouerbia loquar vobis, ſed palam de Patre meo annunciabo vobis.

Vulgat. Editio.

In illo die in nomine meo petetis, & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis:

Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia ego à Deo exiui.

Exiui à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.

Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis.

Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi vt quis te interroget: in hoc credimus quia à Deo exiſti.

Reſpondit eis Ieſus: Modo creditis?

*Ecce venit hora, & iam venit, vt diſpergamini vnuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis: & non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt.

Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis. In mundo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII.

HÆc locutus eſt Ieſus: & ſubleuatis oculis in cælum, dixit: Pater venit hora, clarifica Filium tuum, vt Filius tuus clarificet te.

*Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam.

Hæc eſt autem vita æterna: Vt cognoſcãt te ſolum Deũ verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

Ego te clarificaui ſuper terram: opus conſummaui, quod dediſti mihi vt faciam.

Et nunc clarifica me tu Pater apud temeipſum claritate, quam habui prius quam mundus eſſet apud te.

Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo: Tui erant, & mihi eos dediſti: & ſermonem tuum ſeruauerunt.

Nunc cognouerunt quia omnia, quæ dediſti mihi, abs te ſunt.

Quia verba, quæ mihi dediſti, dedi eis, & ipſi acceperunt, & cognouerunt vere quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti.

Ego pro eis rogo: Non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi, quia tui ſunt:

Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt: & clarificatus ſum in eis:

Et iam non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dedi mihi: vt ſint vnũ, ſicut & nos.

Cum eſſem cum eis, ego ſeruabam eos in nomine tuo.* Quos dediſti mihi, cuſtodiui: & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis,* vt Scriptura impleatur.

Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, vt habeant gaudiũ meũ repletũ in ſemetipſis.

Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.

Non rogo vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à malo.

De mundo non ſunt, ſicut & ego non ſum de mundo.

Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt.

Sicut tu me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum.

Et pro eis ego ſanctifico meipſum: vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate.

Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me.

Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint: vt credat mundus: quia tu me miſiſti.

Tranſl. ex Syriac.

In illo die petetis in nomine meo: & non dico vobis me poſtulaturum à Patre pro vobis,

Ipſe enim Pater diligit vos, quippe qui dilexeritis me & crediderit is me à Patre exiſſe.

Prodij à Patre, & veni in mundum: & iterum relinquo mundum, & proficiſcor ad Patrem.

Dicunt ei diſcipuli eius: En nunc aperte loqueris, nec parabolam vllam dicis.

Nunc ſcimus te omnia ſcire, nec indiges vt quis te interroget: per hoc credimus te à Deo exiuiſſe.

Dixit eis Ieſchua, Credite:

Ecce enim venit hora, & iam venit, quum diſpergemini vnuſquiſque ad locum ſuum, & relinquetis me ſolum: ſed non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt.

Hæc dixi vobis, vt in me habeatis pacem, in mundo vobis futura eſt oppreſſio: ſed bono animo eſtote, ego vici mundum.

CAP. XVII.

HÆc locutus eſt Ieſchua: & ſuſtulit oculos ſuos in cælum, dixitque: Pater mi, venit hora illa, glorifica Filium tuum, vt Filius tuus glorificet te.

Quemadmodum dediſti ei poteſtatem ſuper omnem carnem, vt quotquot dediſti ei, det eis vitam æternam.

Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te eſſe Deum Veritatis ſolum, & quem miſiſti Ieſchua Meſchicho.

Ego te glorificaui in terra: opus, quod mihi dederas faciendum, abſolui.

Nunc itaque glorifica me tu Pater mi apud temetipſum, ea gloria quam habui apud te priuſquam fieret mundus.

Patefeci nomen tuum hominibus illis, quos dediſti mihi à mundo. Tui erant & mihi eos dediſti: & ſeruarunt ſermonem tuum.

Nunc noui quicquid dediſti mihi, à te eſſe.

Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis: ipſiq; receperunt, & verè norunt me à te exiſſe, & crediderunt me à te miſſum fuiſſe.

Ego vero pro eis rogo: Non pro mundo rogo, ſed pro ijs quos dediſti mihi: quia tui ſunt.

Et omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt, & glorificatus ſum in eis.

Amplius non ſum in mundo, illi autem in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo illo quod dediſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos.

Quum eſſem cum eis in mundo, ego ſeruabam eos in nomine tuo. Illos quos dediſti mihi cuſtodiui: & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis, vt impleretur Scriptura.

Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, vt ſit gaudium meum plenum in eis.

Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quippe qui non ſint ex mundo ſicut & ego non ſum ex mundo.

Non, vt tollas eos ex mundo, rogo, ſed vt ſerues eos à malo.

Non ſunt enim ex mundo, ſicut & ego non ſum ex mundo.

Pater ſanctifica eos in veritate tua, quia ſermo tuus veritas eſt.

Prout me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundũ

Et pro eis ego ſanctifico animam meam (meipſum) vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate.

Neque pro eis rogo tantummodo, ſed & pro ijs qui credituri ſunt in me per ſermonem eorum.

Vt omnes ſint vnum, ſicut tu Pater meus in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint, vt credat mundus me à te miſſum eſſe.

*Mar. 24. 11. Luc. 14. 33.

*Mat. 28. 18.

*Ioan. 18. 9. *Pſal. 108. 8

*Marturlmis Dominicæ ignis poſt reſurrectionem & conſecrationem Presbyterorum.

*Dominica iij. poſt feſtũ Crucis.

Transl. B. Ariæ Mont.

In illo die in nomine meo petetis : & non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis.
Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quia ego à Deo exiui.
Exiui à Patre, & veni in mundum : iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.
Dicunt ei diſcipuli eius : Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis.
Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non vſum habes vt quis te interroget. in hoc credimus quia à Deo exiſti.
Reſpondit eis Ieſus: Modo creditis?
Ecce venit hora, & iam venit, vt diſpergamini vnuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis: & non ſum ſolus, quia Pater cum me eſt.
Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis. In mundo tribulationem habetis : ſed confidite, ego vici mundum.

CAP. XVII.

HÆc locutus eſt Ieſus: & ſuſtulit oculos ſuos in cælum, & dixit: Pater venit hora, glorifica tuum Filium, vt & Filius tuus glorificet te.
Sicut dediſti ei auctoritatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis vitam æternam.
Hæc autem eſt æterna vita : Vt cognoſcãt te ſolum verum Deũ, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.
Ego te glorificaui ſuper terram : opus conſummaui, quod dediſti mihi vt faciam:
Et nunc glorifica me tu Pater apud temeipſum, gloria quam habui ante mundum eſſe, apud te.

Manifeſtaui tuum nomen hominibus quos dediſti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dediſti: & ſermonem tuum ſeruauerunt.
Nunc cognouerunt quia omnia, quæ dediſti mihi, abs te ſunt.
Quia verba, quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt, & cognouerunt vere quia à te exiui, & crediderunt quia tu me miſiſti.
Ego pro eis rogo: Non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi, quia tui ſunt:
Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt: & clarificatus ſum in eis:
Et nõ amplius ſum in mũdo: & hi in mũdo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi: vt ſint vnum, ſicut nos.
Cum eſſem cum eis in mundo, ego ſeruabam eos in nomine tuo. Quos dediſti mihi, cuſtodiui: & nemo ex eis periit, ſi non filius perditionis, vt Scriptura impleatur.
Nunc autem ad te venio: & hæc loquor in mundo, vt habeant gaudiũ meũ impletũ in ſemetipſis.
Ego dedi eis ſermonem tuum, & mundus odio habuit eos, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.
Non rogo vt tollas eos de mundo, ſed vt ſerues eos à malo.
De mundo non ſunt, ſicut & ego de mundo non ſum.
Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas eſt.
Sicut me miſiſti in mundum, & ego miſi eos in mundum.
Et pro eis ego ſanctifico meipſum, vt & ipſi ſint ſanctificati in veritate.
Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro credentibus per verbum eorum in me.
Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint: vt mundus credat : quia tu me miſiſti.

Transl. Eraſm. Roterod.

In illo die in nomine meo petetis. Et non dico vobis, quod ego rogaturus ſim patrem pro vobis,
Ipſe enim pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis, quod à Deo exiuerim.
Exiui à patre, & veni in mundum: & iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.
Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce nunc apertè loqueris, nec prouerbium vllum dicis.
Nunc ſcimus, quod ſcis omnia, nec opus eſt tibi vt quis te interroget, Per hoc credimus, quod à Deo exiſti.
Reſpondit eis Ieſus: Nunc creditis:
Ecce inſtat tempus, & iam venit, vt diſpergamini vnuſquiſque in ſua, meque ſolum relinquatis. & tamen non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt.
Hæc locutus ſum vobis, vt in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habetis, ſed bono animo ſitis, ego vici mundum.

CAP. XVII.

HÆc locutus eſt Ieſus, & ſublatis oculis in cælum, dixit: Pater, venit hora, glorifica Filium tuum, vt & Filius tuus glorificet te.
Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, vt quotquot dediſti ei, det eis vitam æternam.
Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum, Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.
Ego te glorificaui ſuper terram, opus conſummaui, quod dediſti mihi vt facerem.
Et nunc glorifica me tu Pater apud temetipſum, gloria quam habui priuſquam hic mundus eſſet apud te.
Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dediſti, & ſermonem tuum ſeruarunt.
Nunc cognouerunt, quod omnia quæcunque dediſti mihi, abs te ſunt.
Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis: & ipſi acceperunt, & cognouerunt verè, quod à te exiui: & crediderunt, quod tu me miſiſti.
Ego pro eis rogo: Non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi: quia tui ſunt.
Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt, & glorificatus ſum in eis.
Et iamon ſum in mundo, & in mundo ſunt, & ego ad te venio. Pater ſancte, ſerua eos per nomen tuum, quos dediſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos.
Cum eſſem cum eis in mundo, ego ſeruabam eos nomine tuo. Quos dediſti mihi, ego cuſtodiui, & nemo ex eis periit, niſi filius ille perditus, vt ſcriptura compleretur.
Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, vt habeant gaudium meum impletum in ſemetipſis.
Ego tradidi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non ſunt de mundo, ſicut & ego non ſum de mundo.
Non rogo vt tollas eos è mundo, ſed vt ſerues eos à malo.
De mundo non ſunt ſicut & ego non ſum de mundo.
Sanctifica eos per veritatẽ tuã. Sermo tuus veritas eſt.
Sicut tu me miſiſti in mundum, ita & ego miſi eos in mundum.
Et pro eis ego ſanctifico meipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati per veritatem.
Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro ijs, qui creditur ſunt per ſermonem eorum in me.
Vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint, vt credat mundus quod tu me miſeris.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et ego gloriam quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum, ſicut nos vnum ſumus.

Ego in eis, & tu in me: vt ſint conſummati in vnum: & vt cognoſcat mundus quia tu me miſiſti, & dilexiſti eos, ſicut me dilexiſti.

Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ſum ego, & illi ſint cum me: vt videant gloriam meam quam dediſti mihi: quia dilexiſti me ante conſtitutionem mundi.

Pater iuſte, & mundus te non cognouit, ego autẽ te cognoui: & hi cognouerũt quia tu me miſiſti.

Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam: vt dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.

CAP. XVIII.

HÆc dicens Ieſus, egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem Cedron, vbi erat hortus in quem introiuit ipſe, & diſcipuli eius.

Sciebat autem & Iudas tradens eum locum: quia frequenter conuenerat Ieſus illuc cum diſcipulis ſuis.

Ergo Iudas accipiens cohortem, & ex principibus Sacerdotum & Phariſæis miniſtros: venit illuc cum laternis & facibus, & armis.

Ieſus itaque ſciens omnia ventura ſuper ſe, exiens dixit eis: Quem quæritis?

Reſponderunt ei: Ieſum Nazarenum. Dicit eis: Ieſus: Ego ſum. Stabat autem Iudas tradens eum cum ipſis.

Vt ergo dixit eis: Quod ego ſum, abierunt in ea quæ poſt, & ceciderunt humi.

Iterum ergo eos interrogauit: Quem quæritis? At dixerunt: Ieſum Nazarenum.

Reſpondit Ieſus: Dixi vobis quia ego ſum, ſi ergo me quæritis, ſinite hos abire.

Vt impleretur ſermo quem dixit: Quia quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam.

Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, percuſſit principis Sacerdotum ſeruum, & abſcidit eius auriculam dexteram. Erat autem nomen ſerui Malchus.

Dixit ergo Ieſus Petro: Iniice gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater non bibam illum?

Ergo cohors, & tribunus, & miniſtri comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.

Et adduxerunt eum ad Annam primum: erat enim ſocer Caiphæ, qui erat princeps Sacerdotum anni illius.

Erat autem Caiphas ille conſulens Iudæis, quia expedit vnum hominem perire pro populo.

Sequebatur autem Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. At diſcipulus ille erat notus principi Sacerdotum, & ſimul introiuit Ieſu in atrium principis Sacerdotum.

At Petrus ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus alius, qui erat notus principi Sacerdotum, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum.

Dicit ergo ancilla oſtiaria Petro: Nunquid tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille: Non ſum.

Stabant autem ſerui & miniſtri prunam facientes, quia frigus erat, & calefaciebant ſe, erat autem cum eis Petrus ſtans & calefaciens ſe.

Ergo princeps Sacerdotum interrogauit Ieſum de diſcipulis, & de doctrina eius.

Transl Eraſm. Roterod.

Et ego gloriam quam dediſti mihi, dedi eis: vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus.

Ego in eis, & tu in me: vt ſint conſummati in vnum, & vt cognoſcat mundus, quod tu me miſiſti, & dilexiſti eos ſicut & me dilexiſti.

Pater, quos dediſti mihi, volo: vt vbi ſum ego & illi ſint mecum: vt videant gloriam meam, quam dediſti mihi; quia dilexiſti me ante conditum mundum.

Pater iuſte, & mundus te non cognouit: ego autem te cognoui, & hi cognouerunt, quod tu me miſeris.

Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, vt dilectio qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.

CAP. XVIII.

HÆc cum dixiſſet Ieſus egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis trans torrentem cedron, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe & diſcipuli eius.

Nouerat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum: quia frequenter Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis.

Iudas ergo cum accepiſſet cohortem, & à pontificibus ac phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis ac facibus, & armis.

Ieſus itaque ſciens omnia quæ ventura erant ſuper ſe: proceſſit ac dixit eis: Quem quæritis?

Reſponderunt ergo ei. Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ieſus. Ego ſum. Stabat autem & Iudas, qui prodebat eum, cum ipſis.

Vt ergo dixit eis, ego ſum, abierunt retrorſum & ceciderunt in terram.

Iterum ergo interrogauit eos: Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Ieſum Nazarenum.

Reſpondit Ieſus: Dixi vobis, quod ego ſum: Si ergo me quæritis, ſinite hos abire.

Vt compleretur ſermo quem dixerat: Ex ijs quos dediſti mihi, non perdidi quenquam.

Simon ergo Petrus cum haberet gladium, eduxit eum, & percuſſit pontificis ſeruum, & abſcidit auriculam eius dextram. Erat autem nomen ſeruo Malchus.

Dicit ergo Ieſus Petro: Immitte gladium tuum in vaginam. An non bibam poculum quod dedit mihi pater?

Cohors igitur & tribunus ac miniſtri Iudæorum comprehenderunt Ieſum, & ligauerunt eum.

Et abduxerunt eum ad Annam primum: erat enim ſocer Caiaphæ, qui erat pontifex anni illius.

Erat autem Caiaphas is qui conſilium dederat Iudæis, quod expediret vnum hominem mori pro populo.

Sequebatur autem Ieſum Simon Petrus, & alius diſcipulus. Diſcipulus autem ille erat notus pontifici & introiuit cum Ieſu in atrium pontificis.

Petrus autem ſtabat ad oſtium foris. Exiuit ergo diſcipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit oſtiariæ, & introduxit Petrum.

Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria: Num & tu ex diſcipulis es hominis iſtius? Dicit ille: Non ſum.

Stabant autem ſerui & miniſtri, qui prunas congeſſerant, quia frigus erat, & calefaciebant ſe. Erat autem cum eis & Petrus ſtans & calefaciens ſe.

Pontifex ergo interrogauit Ieſum de diſcipulis ſuis & de doctrina ipſius.

Vulgat. Editio.

Reſpondit ei Ieſus: Ego palam locutus ſum mundo: ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt: & in occulto locutus ſum nihil.

Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt quid locutus ſim ipſis: ecce, hi ſciunt quæ dixerim ego.

Hæc autem cum dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens: Sic reſpondes Pontifici?

Reſpõdit ei Ieſus: *Si male locutus ſum, teſtimoniũ perhibe de malo: ſi autem bene, quid me cædis?

Et miſit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem.

Erat autem Simon Petrus ſtans, & calefaciens ſe. *Dixerunt ergo ei: Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non ſum.

Dicit ei vnus ex ſeruis Pontificis, cognatus eius, cuius abſciderat Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo?

Iterum ergo negauit Petrus: & ſtatim gallus cantauit.

Adducũt ergo Iesũ à Caipha in prætoriũ. Erat autẽ mane: & ipſi non introierut in prætoriũ,* vt non contaminarẽtur, ſed vt manducarent Paſcha.

Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc?

Reſponderunt & dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.

Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum. Dixerũt ergo, ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam.

*Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.

*Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei: Tu es rex Iudęorum?

Reſpondit ei Ieſus: A temetipſo hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me?

Reſpondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus ſum? Gens tua, & Pontifices tradiderunt te mihi: quid feciſti?

Reſpondit Ieſus: Regnũ meum non eſt de hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent vt non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc.

Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Reſpondit Ieſus: Tu dicis, quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati: omnis, qui eſt ex veritate, audit vocem meam.

Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et cum hoc dixiſſet, iterum exiuit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo cauſam.

*Eſt autem conſuetudo vobis vt vnum dimittam vobis in Paſcha: vultis ergo dimittam vobis regem Iudæorum?

Clamauerunt ergo rurſum omnes, dicentes: Non hunc, ſed Barabbam, erat autẽ Barabbas latro.

CAP. XIX.

TVnc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit.

Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius, & veſte purpurea circumdederunt eum.

Et veniebant ad eum, & dicebant: Aue rex Iudæorum, & dabant ei alapas.

Exiuit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoſcatis quia nullam inuenio in eo cauſam.

Tranſl. ex Syriac.

Et dixit ei Ieſchua: Ego palam locutus ſum ad populum, ſemperque docui in Synagoga, & in templo, quo omnes Iehondai conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil.

Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid collocutus ſim eis: ecce hi ſciunt quæcumque dixerim.

Quumq; hæc dixiſſet, vnus ex miniſtris qui adſtabat, percuſſit maxillam ipſius Ieſchua, & dixit ei: Itane das reſponſum Principi ſacerdotum?

Reſpondit Ieſchua, & dixit ei: Si male locutus ſum, teſtipicare de malo: ſin autem bene, cur me cædis?

Chanon autem miſit Ieſchua vinctum ad Kaipha Summum ſacerdotem.

E. Schemeoun Kipho ſtabat & calefaciebat ſe. Et dicunt ei: Nunquid & tu vnus ex diſcipulis eius es? At ille negauit, & dixit: Non ſum.

Dicit ei vnus ex ſeruis Summi ſacerdotis, cognatus illius cuius Schemeoun amputarat auriculam: Nonne ego vidi te cum eo in horto?

Et iterum inficiatus eſt Schemeoun: & in ea ipſa hora emiſit vocem gallus

Porro abduxerunt Ieſchua à Kaipho in prætorium: Eratq; mane, ipſi non introierunt in prætorium: ne polluerentur prius quàm comediſſent Pezcho.

Exiuit autem Pilatus foras ad eos, & dixit eis: Quam accuſationem habetis aduerſus hunc virum?

Reſponderunt, ac dicunt ei: Niſi eſſet maleficus, ne tibi quidem tradidiſſemus eum.

Dixit eis Pilatus: Accipite eum vos, eumq; iudicate ſecundum legem veſtram. Dicunt Iehondei: Non licet nobis interficere quenquam.

Vt impleretur ſermo quem dixerat Ieſchua, quum patefaceret qua morte eſſet moriturus.

Introiit autem Pilatus in prætorium, & vocauit Ieſchua, ac dixit ei: Tune es rex Iudæorum?

Dixit ei Ieſchua: A temetipſo dicis hoc, an alij dixerunt tibi de me?

Dixit ei Pilatus: Num ego Iehondæus ſum? Filij gentis tuæ, & Principes ſacerdotum tradiderunt te mihi. Quid feciſti?

Dixit ei Ieſchua: Regnum meum non eſt ex hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, decertarent miniſtri mei ne traderer Iehondæis. Nunc autem regnum meum (inquam) non eſt hinc.

Dixit ei Pilatus: Ergo rex es? Dixit ei Ieſchua: Tu dicis me regem eſſe. Ad hoc ego natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam de veritate: quiſquis eſt ex veritate, audit vocem meam.

Dixit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et quum hoc dixiſſet, exiit rurſus ad Iehondæos, & dixit eis: Ego ne vnam quidem cauſam inuenio in eo.

Mos eſt autem vobis, vt vnum dimittam vobis in Pezcho: Vultis igitur dimittam vobis hunc regem Iehondæorum?

At clamauerunt omnes, dicuntque Non hunc, ſed Bar-raba. Erat autem ille Bar-raba latro.

CAP. XIX.

TVnc Pilatus flagellauit Ieſchua.

Et milites complicarunt coronam è ſpinis, & impoſuerunt eam capiti ipſius, & amicierunt eum veſtimentis coccineis:

Et dicebant: Pax tibi, (Salue) rex Iehondæorum, & percutiebant eum in maxillas ipſius.

Porro exiuit iterum Pilatus foras, & dixit eis: Ecce adduco eum vobis foras, vt noueritis me non inuenire poſt eum (in eo) ne vnam quidem occaſionem.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Reſpondit ei Ieſus: Ego palam locutus ſum mundo: ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quò vndique Iudęi conueniunt: & in occulto locutus ſum nihil.

Quid me interrogas? interroga audientes quid locutus ſim ipſis: ecce, hi ſciunt quæ dixerim ego.

Hæc autem eo dicente, vnus miniſtrorum aſſiſtens, dedit alapam Ieſu, dicens: Sic reſpondes principi Sacerdotum.

Reſpondit ei Ieſus: Si male locutus ſum, teſtare de malo: ſi autem pulchre, quid me cædis?

Miſit eum Annas ligatum ad Caipham principem Sacerdotum.

Erat autem Simon Petrus ſtans, & calefaciens ſe. Dixerunt ergo ei: Num & tu ex diſcipulis eius es? Negauit igitur ille, & dixit: Non ſum.

Dicit vnus ex ſeruis principis Sacerdotum, cognatus exiſtens cuius abſciderat Petrus auriculam: Non ego te vidi in horto cum illo?

Iterum ergo negauit Petrus: & ſtatim gallus cantauit.

Adducũt ergo Ieſũ à Caipha in prætoriũ. erat autẽ mane. & ipſi non introierũt in prætoriũ. vt non contaminarẽtur, ſed vt manducarent Paſcha.

Exiuit ergo Pilatus ad eos, & dixit: Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc?

Reſponderunt & dixerunt ei: Si non eſſet hic malefactor, non vtique tibi tradidiſſemus eum.

Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum. Dixerũt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam.

Vt ſermo Ieſu impleretur quem dixit, ſignificans qua morte futurus eſſet mori.

Introiuit ergo in prætorium iterum Pilatus: & vocauit Ieſum, & dixit ei: Tu es rex Iudęorum?

Reſpondit ei Ieſus: A temetipſo tu hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me?

Reſpondit Pilatus: Nunquid ego Iudæus ſum? Gens tua, & principes Sacerdotum tradiderunt te mihi. quid feciſti?

Reſpondit Ieſus: Regnũ meum non eſt de mundo hoc: ſi ex mundo hoc eſſet regnum meum, miniſtri vtique mei decertarent vt non traderer Iudæis, nunc autem regnum meum non eſt hinc.

Dixit itaque ei Pilatus: Num ergo rex es tu: Reſpondit Ieſus: Tu dicis, quia rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum. vt teſter veritati. omnis exiſtens ex veritate, audit meam vocem.

Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et hoc dicens, iterum exiuit ad Iudæos, & dicit eis: ego nullam cauſam inuenio in eo.

Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum vobis abſoluam in Paſcha, vultis ergo vobis abſoluam regem Iudæorum?

Clamauerunt ergo rurſum omnes, dicentes: Non hunc, ſed Barabbam. erat autẽ Barabbas latro.

CAP. XIX.

TVnc ergo accepit Pilatus Ieſum, & flagellauit.

Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt eius capiti: & veſte purpurea amicierunt eum:

Et dicebant: Gaude rex Iudæorum: & dabant ei alapas.

Exiuit ergo iterum foras Pilatus, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoſcatis quia in eo nullam cauſam inuenio.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Reſpondit autem Ieſus: Ego palam locutus ſum mundo. Ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil.

Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt quid locutus ſim ipſis. Ecce hi ſciunt quid dixerim ego.

Hæc autem cum dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum, dedit alapam Ieſu, dicens: Siccine reſpondes Pontifici?

Reſpondit ei Ieſus: Si male locutus ſum, teſtificare de malo: ſin bene, cur me cædis?

Et miſit eum Annas vinctum ad Caiapham pontificem.

Stabat autem Simon Petrus, & calefaciebat ſe. Dixerunt ergo ei: Num & tu ex diſcipulis eius es? Negauit ille & dixit: Non ſum.

Dicit ei vnus ex ſeruis pontificis cognatus eius; cuius abſciderat Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo?

Iterum ergo negauit Petrus, & ſtatim gallus cecinit.

Ducunt ergo Ieſum à Caipha in prætorium. Erat autem mane, & ipſi non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, ſed vt ederent paſcha.

Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc?

Reſponderunt & dixerunt ei: Si non eſſet hic nocens, haudquaquam tibi tradidiſſemus eum.

Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi. Nobis non licet interficere quenquam.

Vt ſermo Ieſu impleretur, quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus.

Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & vocauit Ieſum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum?

Reſpondit Ieſus: A temetipſo tu hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me?

Reſpondit Pilatus: Num ego Iudæus ſum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid feciſti?

Reſpondit Ieſus: Regnum meum non eſt ex hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non eſt hinc.

Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Reſpondit Ieſus: Tu dicis, quod rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium feram veritati. Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.

Dicit ei Pilatus: Quid eſt veritas? Et cum hoc dixiſſet, iterum prodiit ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo cauſam.

Eſt autem conſuetudo vobis, vt vnum dimittem vobis in Paſcha. Vultis ne ergo dimittam vobis illum regem Iudæorum?

Clamauerunt rurſum omnes dicentes: Non hunc, ſed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

CAP. XIX.

TVnc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit.

Et milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius, & veſte purpurea circumdederunt eum,

Ac dicebant: Aue rex Iudæorum. Et dabant ei alapas:

Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt cognoſcatis quod nullam in eo cauſam inuenio.

Vulgat. Editio.

(Exiuit ergo Iesus portans coronam ſpineam, & purpureum veſtimentum:) Et dicit eis: Ecce homo.

Cum ergo vidiſſent eum Pontifices, & miniſtri, clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non inuenio in eo cauſam.

Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia Filium Dei ſe fecit.

Cum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit.

Et ingreſſus eſt prætorium iterum: & dixit ad Iesũ: Vnde es tu? Iesus autẽ reſponsũ non dedit ei.

Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te?

Reſpondit Iesus: Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper: propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet

Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum. Iudæi autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris; omnis enim, qui ſe regem facit, contradicit Cæſari.

Pilatus autem cum audiſſet hos ſermones, adduxit foras Iesum: & ſedit pro tribunali, in loco, qui dicitur Lithoſtrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

Erat autem paraſceue Paſchæ, hora quaſi ſexta, & dicit Iudæis: Ecce rex veſter.

Illi autem clamabant: Tolle tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt Pontifices: Non habemus Regem, niſi Cæſarem.

Tunc ergo tradidit eis illum vt crucifigeretur * Suſceperunt autem Iesum, & eduxerunt.

Et baiulans ſibi crucem exiuit in eum, qui dicitur Caluariæ, locum, Hebraicè autem Golgotha:

Vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Iesum.

Scripſit autem & titulum Pilatus: & poſuit ſuper crucem. Erat autem ſcriptum: IESVS NAZARENVS, REX IVDÆORVM.

Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt: quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus eſt Iesus: Erat ſcriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè.

Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæorum: Noli ſcribere, Rex Iudæorum: ſed quia ipſe dixit: Rex ſum Iudæorum.

Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi.

Milites ergo cum crucifixiſſent eum, * acceperunt veſtimenta eius, (& fecerunt quattuor partes vnicuique militi partem) & tunicam. Erat autem tunica inconſutilis, deſuper contexta per totum.

Dixerunt ergo ad inuicem: Non ſcindamus eam ſed ſortiamur de illa cuius ſit. Vt Scriptura impleretur, dicens: * Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi: & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt.

Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, & ſoror matris eius, Maria Cleophæ, & Maria Magdalene.

Cum vidiſſet ergo Iesus matrem, & diſcipulum ſtantem, quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.

Tranſl. ex Syriac.

5 * *Exiit itaque Ieſchua foras, exiſtente ſuper eum corona ſpinea, & veſtimentis coccineis: Et dixit eis Pilatus: Ecce homo.* *Ad horã tertiam.

6 *Quum autem vidiſſent eum Principes ſacerdotum & miniſtri, clamarunt, dicentes: Crucifige eum, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite vos, eumque cruci ſuffigite; ego enim nullam inuenio in eo cauſam.*

7 *Dicunt ei Ihoudei: Nos legem habemus, & prout eſt in lege noſtra, reus eſt mortis, quippe qui ſeipſum facias Filium Dei.*

8 *Quum autem audiſſet Pilatus hunc ſermonem, magis timuit.*

9 *Et introiit rurſus in prætorium, & dixit Ieſchua: Vndenam es? Ieſchua vero reſponſum non dedit ei.*

10 *Subdit ei Pilatus: Mecum non loqueris? Neſcis me habere poteſtatem dimittendi te, & poteſtatem crucifigendi te?*

11 *Dixit ei Ieſchua: Non haberes poteſtatem aduerſus me vllam, niſi datum eſſet tibi ſuperne: propterea is qui me tradidit tibi, maius peccatum habet quam tuum.*

12 *Ob idque volebat Pilatus eum dimittere. Ihoudei vero clamabant: Si hunc dimiſeris, non es amicus Cæſaris, nam quicumque ſe regem facit, inimicus eſt Cæſaris.*

13 *Quum audiſſet autem Pilatus hunc ſermonem, adduxit Ieſchua foras, & ſedit pro tribunali in loco qui vocatur Rozziptho* (pauimentum) *lapidum: Hebraicè verò dicitur Caphiphtho* (peribolus.)

14 *Et erat Paraſceue Pazcho: erat autem circiter hora ſexta: & dixit Ihoudæis. Ecce Rex veſter.*

15 *Illi verò clamabant: Tolle eum, tolle eum; crucifige eum, crucifige eum. Dixit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifigam? Dicunt ei Principes ſacerdotum: Non habemus Regem, niſi Cæſarem.* *Ad horã ſextam.

16 *Tunc tradidit eum ipſis vt crucifigerent eum. Acceperunt itaque Ieſchua:*

17 *Et abduxerunt eum, quum baiularet crucem ſuam ad locum qui vocatur Karkaphtho.* (Caluaria;) *Hebraicè verò dicitur Cogoultho* (Cranium capitis.)

18 *Vbi crucifixerunt eum, & cum eo duos alios, vnum hinc, & alterum hinc; Ieſchua autem in medio.*

19 *Quinetiam ſcripſit tabulam Pilatus, & impoſuit cruci eius. Ita verò ſcriptũ erat: HIC EST IESCHVA NAZARENVS REX ILLE IIHOVDÆORVM.*

20 *Hunc porrò titulum multi ex Ihoudæis legerunt: quia prope ciuitatem erat locus in quo crucifixus fuit Ieſchua: Et ſcriptum erat Hebraicè, & Ionicè, & Romanè.*

21 *Dixerunt autem Principes ſacerdotum Pilato: Ne ſcribas: Rex ille Ihoudæorum: ſed illum dixiſſe: Rex ſum Ihoudæorum.*

22 *Dixit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi.*

23 *Ceterum milites quum crucifixiſſent Ieſchua, ſuſtuleruntque veſtimenta eius, & fecerunt quatuor partes: partem vnicuique ex militibus. Porrò tunica eius erat abſque ſutura, à ſummo contexta tota.* *Ad horã tertiam.

24 *Dixerunt itaque alius ad alium: Ne ſcindamus eam; ſed ſorte experiamur de ea, cuiuſnam futura ſit. Et impleta eſt Scriptura, quæ dicit: Partiti ſunt veſtimenta mea inter ſe, & ſuper veſtem meam iecerunt ſortem. Hæc fecerunt milites.*

25 *Stabant autem ad crucem Ieſchua mater eius, & ſoror matris eius, & Mariam Klioupha, & Mariam Magdeloitho.*

26 *Ieſchua vero conſpicatus matrem ſuam, & diſcipulum illum quem ipſe amabat aſſtantem, & dixit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.*

*Mat. 27. 33. Mar. 15. 22. Luc. 23. 33.

*Mat. 27. 35. Mar. 15. 24. Luc. 23. 34.

Pſal. 21

Transl. B. Ariæ Mont.

Exiuit ergo Iesus foras, portans spineam coronam,& purpureum vestimentum.Et dicit eis: Ecce homo.

Cum ergo vidissent eum principes Sacerdotum & ministri,clamabant,dicentes,Crucifige, crucifige eum.Dicit eis Pilatus:Accipite eum vos, & crucifigite.ego enim non inuenio in eo causam.

Respondérunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori: quia seipsum Filium Dei fecit.

Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem,magis timuit.

Et ingressus est in prætorium iterũ:& dicit Iesu: Vnde es tu?At Iesus responsum non dedit ei.

Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris ? nescis quia auctoritatem habeo crucifigere te,& auctoritatem habeo absoluere te?

Respondit Iesus: Non haberes auctoritatem vllam aduersum me,si non esset tibi datum desuper. Propter hoc tradens me tibi, maius peccatum habet.

Ex hoc quærebat Pilatus absoluere eum. At Iudæi clamabant, dicentes: Si hunc absolueris, non es amicus Cæsaris.omnis regem seipsum faciens,contradicit Cæsari.

Ergo Pilatus audiens hunc sermonem, adduxit foras Iesum:& sedit pro tribunali in locum dictum Lithostrotum,Hebraicè autem Gabbatha.

Erat autem parasceue Paschæ,hora autem quasi sexta & dicit Iudæis:Ecce rex vester.

Illi autem clamabant:Tolle tolle crucifige eum. Dicit eis Pilatus Regem vestrum crucifigam? Respondérunt principes Sacerdotum: Non habemus regem,si non Cæsarem.

Tunc ergo tradidit illum eis vt crucifigeretur. Acceperunt autem Iesum,& eduxerunt.

Et portans crucem suam, exiuit in dictum Caluariæ locum,qui dicitur Hebraicè Golgotha:

Vbi eum crucifixerunt, & cum eo alios duos hinc & hinc,medium autem Iesum.

Scripsit autem & titulum Pilatus:& posuit super crucem: Erat autem scriptum: IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM.

Hunc ergo titulum multi legerunt Iudæorum: quia prope erat locus ciuitatem vbi crucifixus est Iesus.Et erat scriptum Hebraicè. Græcè, Romanè.

Dicebant ergo Pilato principes Sacerdotum Iudæorum:Ne scribe, Rex Iudæorum: sed quia ipse dixit,Rex sum Iudæorum.

Respondit Pilatus:Quod scripsi,scripsi.

Ergo milites cum crucifixissent Iesum, acceperunt vestimenta eius (& fecerunt quatuor partes vnicuique militi partẽ)& tunicã. Erat autẽ tunica inconsutilis,ex ijs quæ desuper cõtexta per totum:

Dixerunt ergo ad inuicẽ:Non scindamus eã: sed sortiamur de illa cuius erit. Vt scriptura impleretur dicens Partiti sunt vestimenta mea sibi ipsis & super vestem meam miserunt sortem. Illi quidem igitur milites hæc fecerunt.

Stabant autem iuxta crucem Iesu,mater eius, & soror matris eius Maria illa Cleopæ,& Maria Magdalene.

Iesus ergo videns matrem & discipulum astantem quem diligebat,dicit matri suæ:Mulier, ecce filius tuus.

Transl. Erasm. Roterod.

5 *Exiuit ergo Iesus foras, & gestans spineam coronam,& purpureum pallium. & dicit eis: Ecce homo.*

6 *Cum ergo vidissent eum Pontifices & ministri clamabant dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos,& crucifigite. ego enim non inuenio in eo causam.*

7 *Respondérunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori: quia Filium Dei se fecit.*

8 *Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit,*

9 *Et ingressus est prætorium iterum, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei?*

10 *Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quod potestatem habeam crucifigendi te, & potestatem habeam absoluendi te?*

11 *Respondit Iesus: Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset è supernis. Propterea qui me tradidit tibi,maius peccatum habet.*

12 *Et ex eo quærebat Pilatus absoluere eum. Iudæi autem clamabant dicentes: Si hunc absolueris, non es amicus Cæsaris. Quicumque se regem facit, contradicit Cæsari.*

13 *Pilatus autem cum audisset hunc sermonem, produxit foras Iesum,sedítq; pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos,Hebraice autem Gabatha.*

14 *Erat autem parasceue paschæ,hora fermè sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex vester.*

15 *Illi autem clamabant: Tolle,tolle,crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Respondérunt pontifices: Non habemus regem,nisi Cæsarem.*

16 *Tunc ergo tradidit eum illis,vt crucifigeretur. Acceperunt autem Iesum,& abduxerunt,*

17 *Atque is baiulans crucem suam,exiuit in eum,qui dicitur Caluaria, locum, Hebraicè autem Golgotha,*

18 *Vbi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc,medium autem Iesum.*

19 *Scripsit autem & titulum Pilatus,& posuit super crucem. Erat autem scriptum: IESVS NAZARENVS REX IVDÆORVM.*

20 *Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt,quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum Hebraicè,& Græcè,& Latinè.*

21 *Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli scribere,rex Iudæorum: sed quod ille dixerit, rex sum Iudæorum.*

22 *Respondit Pilatus: Quod scripsi,scripsi.*

23 *Milites ergo cum crucifixissent Iesum,acceperunt vestimenta eius & fecerunt quatuor partes, vnicuique militi partem & tunicam, Erat autem tunica inconsutilis,à summo contexta per totum.*

24 *Dixerunt ergo inter se: Ne scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit, Vt scriptura impleretur, dicens:Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortem.Et milites quidem hæc fecerunt.*

25 *Stabant autem iuxtà crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleopæ,& Maria Magdalene.*

26 *Cum vidisset ergo Iesus matrem, ac discipulum astantem,quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier ecce filius tuus.*

Vulgat. Editio.

Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

Postea sciens Iesus quia omnia cōsummata sunt, * vt consumaretur Scriptura, dixit: Sitio.

Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori eius.

Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatū est. Et inclinato capite tradidit spiritū.

Iudæi ergo (quoniam Parasceue erat) vt non remanerēt in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille Sabbati) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura, & tollerentur.

Venerunt ergo milites: & primi quidem fregerunt crura & alterius, qui crucifixus est cum eo.

Ad Iesum autem cum venissent, vt viderūt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura,

Sed vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis, & aqua.

Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verū est testimonium eius. Et ille scit quia vera dicit: vt & vos credatis.

Facta sunt enim hæc vt Scriptura impleretur: * Os non comminuetis ex eo.

Et iterum alia Scriptura dicit: * Videbunt in quem transfixerunt.

* Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa, (eo quod esset discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum) vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Palatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu.

Venit autem & Nicodemus, * qui venerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ, & aloes, quasi libras centum.

Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.

Erat autem in loco, vbi crucifixus est, hortus: & in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus erat.

Ibi ergo propter Parasceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

CAP. XX.

VNa autem sabbati, Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentū: & vidit lapidem sublatum à monumento.

Cucurrit ergo, & venit ad Simonē Petrum, & ad alium discipulum, quē amabat Iesus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum.

Exiit ergo Petrus, & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum.

Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introiuit.

Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita,

Et sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum.

Tūc ergo introiuit & ille discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit:

Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.

Transl. ex Syriac.

27 *Dixit autem discipulo illi: Ecce mater tua. Et ex illa hora recepit eam discipulus ille apud se.*

28 *Postea sciens Ieschua omnia absoluta esse, & vt impleretur Scriptura, dixit: Sitio.*

29 *Vas autem positum erat plenum aceto. Illi vero impleuerunt spongiam aceto, & imposuerunt eam hyssopo, admouerunt́q; ori eius.*

30 *Quum autem accepisset illud acetum Ieschua, dixit: Ecce consummatum est. Et inclinauit caput suum, ac tradidit spiritum suum.*

31 * *Ithoudæi vero quoniam parasceue erat, dicunt: Nequaquam pernoctabunt corpora ista in cruce, quandoquidem Sabbathi illucesceret dies (erat enim magnus dies Sabbathi illius) & efflagitarunt à Pilato, vt confringerent crura eorum suspensorum, atq; tollerent eos.* * Vespere Sabbathi Annunciationis.

32 *Venerunt itaque milites, & confregerunt crura prioris, & eius alterius qui crucifixus erat cum eo.*

33 *Quumq; venissent ad Ieschua, viderunt eum iam esse mortuum, neque confregerunt eius crura:*

34 *Sed vnus ex militibus percussit, cum in latere ipsius lancea, & statim exyit sanguis & aqua.*

35 *Et qui vidit testatus est, & verum est testimonium eius, ipseq; nouit se vera dicere, vt & vos credatis.*

36 *Hæc autem facta sunt vt impleretur Scriptura, dicens: Os non comminuetur in eo.*

37 *Et rursus alia Scriptura dicit: Respicient in eum quem perfoderunt.*

38 *Posthæc Ianseph ille ex Rametho efflagitauit à Pilato, (siquidem discipulus fuerat Ieschua, sed occultus propter metum Ithoudæorum) vt tolleret corpus Ieschua. Et permisit Pilatus. Proinde venit, & sustulit corpus Ieschua.*

39 *Venit autem & Nicodimous, (is qui primum venerat ad Ieschua noctu) & attulit secum mistura myrrha, & aloes quasi centum libras.*

40 *Sustulerunt itaque corpus Ieschua, & obuoluerunt illud linteis, & aromatibus, prout mos est Ithoudæis sepelire.*

41 *Erat eo in loco, in quo crucifixus erat Ieschua, hortus: & in ipso horto monumentum nouum in quo nemo adhuc positus fuerat.*

42 *Itaque posuerunt illic Ieschua, propterea quod Sabbatum intrabat, quodq; prope esset monumentum.*

CAP. XX.

1 *PRimo autem hebdomadis venit Mariam Magdeloitho diluculo, quum adhuc tenebræ essent, ad monumentum, videtq; lapidem sublatum à sepulchro.* Lectio matutina Dominicæ Resurrectionis.

2 *Cucurrit ergo & venit ad Schemeoun Kipho, & ad illum alium discipulum quem amabat Ieschua: aitq; illis: Sustulerunt Dominum nostrum ab illo monumento, & nescio vbi posuerint eum.*

3 *Exiit itaque Schemeoun & ille discipulus alius, venerunt́q; ad monumentum.*

4 *Currebant autem duo illi simul, sed ille discipulus cursu præcessit Schemeoun, venitque prior ad monumentum.*

5 *Et prospiciens vidit linteа posita, introeundo autem non introiuit.*

6 *Venit autem Schemeoun post eum, & introiit in monumentum, conspexitq; linteа posita,*

7 *Et sudarium illud quo comprehensum fuerat caput eius, non cum linteis, sed inuolutum, positumq; seorsum in vno loco.*

8 *Tunc introiuit etiam discipulus ille, qui venerat prior ad sepulchri domum, viditq; & credidit.*

9 *Nondum enim nouerant ex Scripturis, eum resurrecturum esse à mortuis.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Deinde dicit discipulo : Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus ille in propria.

Post hæc sciens Iesus quia omnia iam consummata sunt, vt consummaretur Scriptura, dicit : Sitio.

Vas ergo erat positum aceto plenum. Illi verò implentes spongiam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt eius ori.

Cum ergo accepisset acetum Iesus, dixit : Consummatum est. Et inclinans caput tradidit spiritum.

Ergo Iudæi, vt non remanerent in cruce corpora in Sabbato (quoniam Parasceue erat : erat enim magnus dies ille Sabbati) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eorum crura, & tollerentur.

Venerunt ergo milites : & quidem primi fregerunt crura, & alterius concrucifixi ei.

Ad autem Iesum venientes, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura :

Sed vnus militum lancea eius latus fodit, & continuo exiuit sanguis, & aqua.

Et videns, testificauit, & verum est testimonium eius. Et ille scit quia vera dicit : vt vos credatis.

Facta sunt enim hæc vt Scriptura impleretur : Os non comminuetur ex eo.

Et iterum alia Scriptura dicit : Videbunt in quem transfixerunt.

Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph ab Arimathæa, existens discipulus Iesu, occultus autem propter metum Iudæorum, vt tolleret corpus Iesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo, & tulit corpus Iesu.

Venit autem & Nicodemus, veniens ad Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ, & aloes, quasi libras centum.

Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.

Erat autem in loco, vbi crucifixus est, hortus : & in horto monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus erat.

Ibi ergo propter Parasceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum.

CAP. XX.

AT vna sabbatorum Maria Magdalene venit mane, tenebris adhuc existentibus, ad monumentū : & videt lapidem sublatum ex monuméto.

Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum, quē diligebat Iesus, & dicit illis : Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum.

Exīt ergo Petrus, & alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & venit primus ad monumentum.

Et inclinatus vidit posita linteamina : non tamen introiuit.

Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentū, & cōspicit linteamina posita,

Et sudarium, quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed seorsum inuolutum in vnum locum.

Tūc ergo introiuit & ille alius discipulus, veniens primus ad monumentū : & vidit, & credidit :

Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportet eum ex mortuis resurgere.

Transl. Erasm. Roterod.

Deinde dicit discipulo : Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

Postea sciens Iesus, quod omnia iam consummata essent, vt consummaretur scriptura, dicit : Sitio.

Vas igitur erat positum aceto plenum. Illi vero impleuerunt spongiam aceto & hyssopo, & impositam admouerunt ori eius.

Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit : Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.

Iudæi ergo quoniam parasceue erat, vt non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati) rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura, ac tollerentur.

Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura & alterius qui crucifixus est cum eo.

Ad Iesum autem cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura :

Sed vnus militum lancea latus eius fodit, & continuo exiuit sanguis & aqua.

Et qui vidit testimonium perhibuit & verum est testimonium eius. Et ille scit quod vera dicit, vt & vos credatis.

Facta sunt enim hæc vt scriptura impleretur : Os non comminuetur ex eo.

Et rursus alia scriptura dicit : Videbunt in quem pupugerunt.

Post hæc autem rogauit Pilatum Ioseph Arimathiensis : qui erat discipulus Iesu, sed occultus propter metum Iudæorum : vt tolleret corpus Iesu, idque permisit Pilatus.

Venit autem & Nicodemus, qui venerat ad Iesum nocte primum ferens mixturam myrrhæ & aloës ad libras ferme centum.

Acceperunt ergo corpus Iesu, & obuinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire.

Erat autem in eo loco vbi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum in quo nondum quisquam positus erat.

Ibi ergo propter parasceuen Iudæorum, quod in propinquo esset monumentum, posuerunt Iesum.

CAP. XX.

PRimo vero sabbatorum Maria Magdalene venit mane, cum adhuc Tenebræ essent, ad monumentum, videtq; lapidem sublatum à monumento.

Currit ergo & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum discipulum, quem amabat Iesus, & dicit illis : Sustulerunt dominum è monumento, & nescimus vbi posuerint eum.

Exyt ergo Petrus & ille alius discipulus, & venerunt ad monumentum.

Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcurrit citius Petro, venitque prior ad monumentum.

Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introiuit.

Venit ergo Simon Petrus sequens eum & introiuit in monumentum, & videt linteamina posita,

Et sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in vnum locum.

Tunc ergo introiuit & ille alius discipulus, qui venerat prior ad monumentum, vidit q; & credidit.

Nondum enim nouerant scripturam, quod oportuisset eum à mortuis resurgere.

Vulgat. Editio.

Abierunt ergo iterum diſcipuli ad ſemetipſos. 10
*Maria aũt ſtabat ad monumẽtũ foris,plorãs.Dũ 11
ergo fleret,inclinauit ſe & proſpexit in monumẽtũ:
Et vidit duos angelos in albis,ſedentes,vnum ad 12
caput & vnum ad pedes , vbi poſitum fuerat corpus Ieſu.
Dicunt ei illi Mulier,quid ploras ? Dicit eis:Quia 13
tulerunt Dominum meum ; & neſcio vbi poſuerunt eum.
Hæc cum dixiſſet,conuerſa eſt retrorſum, & vi- 14
dit Ieſum ſtantem: & non ſciebat quia Ieſus eſt.
Dicit ei Ieſus : Mulier,quid ploras ? quem quæ- 15
ris?Illa exiſtimans quia hortulanus eſſet , dicit ei: Domine,ſi tu ſuſtuliſti eum,dicito mihi vbi poſuiſti eum : & ego eum tollam.
Dicit ei Ieſus:Maria.Conuerſa illa dicit ei : Rab- 16
boni(quod dicitur.Magiſter.)
Dicit ei Ieſus: Noli me tangere , nondum enim 17
aſcendi ad Patrem meum : vade autem ad fratres meos,& dic eis:Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum.Deum meum.& Deum veſtrum.
Venit Maria Magdalene annuntians diſcipulis: 18
Quia vidi Dominum,& hæc dixit mihi.

* Cum ergo ſero eſſet die illo , vna Sabbatorum, 19
& fores eſſent clauſæ vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum,venit Ieſus , & ſtetit in medium,& dicit eis:Pax vobis.
Et cum hoc dixiſſet,oſtendit eis manus & latus. 20
Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino.

Dixit ergo eis iterum:Pax vobis, ſicut miſit me 21
Pater.& ego mitto vos.
Hæc cum dixiſſet inſufflauit: & dixit eis : Accipite Spiritum ſanctum:
* Quorum remiſeritis peccata , remittuntur eis: 23
quorum retinueritis, retenta ſunt.
Thomas autem vnus ex duodecim , qui dicitur 24
Didymus non erat cum eis quando venit Ieſus.
Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus Domi- 25
num. Ille autem dixit eis. Niſi videro in manibus eius veſtigium clauorum , & mittam digitum meum in locum clauorum , & mittam manum meam in latus eius,non credam.
Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius 26
intus,& Thomas cum eis. Venit Ieſus,ianuis clauſis,& ſtetit in medio,& dixit:Pax vobis.

Deinde dicit Thomæ:Infer digitum tuum huc, 27
& vide manus meas:& affer manum tuam,& mitte in latus meum,& noli eſſe incredulus,ſed fidelis.
Reſpondit Thomas,& dixit ei: Dominus meus,& 28
Deus meus.
Dixit ei Ieſus:Quia vidiſti me Thoma credidiſti: 29
beati qui non viderunt,& crediderunt.
* Multa quidẽ & alia ſigna fecit Ieſus in cõſpectu 30
diſcipuloru ſuorũ,quæ nõ ſunt ſcripta in libro hoc.
Hæc autem ſcripta ſunt vt credatis quia Ieſus eſt 31
Chriſtus Filius Dei:& vt credentes,vitam habeatis in nomine eius.

CAP. XXI.

POſt hæc manifeſtauit ſe iterum Ieſus diſcipulis, 1
ad mare Tiberiadis:Manifeſtauit autem ſic:
Erant ſimul Simon Petrus,& Thomas.qui dici- 2
tur Didymus,& Nathanael.qui erat à Cana Galilææ.& filij Zebedæi,& alij ex diſcipulis eius duo.
Dicit eis Simon Petrus : Vado piſcari.Dicunt ei: 3
Venimus & nos tecum. Exierunt , & aſcenderunt in nauim : & illa nocte nihil prendiderunt.

Tranſl. ex Syriac.

Abierunt itaq; illi diſcipuli iterum ad locum ſuum.
Mariam autem ſtabat ad ſepulchrum ſubatque: Dum igitur fleret,proſpexit in ſepulchrum:
Viderque duos Angelos in albis ſedentes, vnum à cerui- 12
cali,& alterum à pedibus eius,vbi poſitum fuerat corpus Ieſchua.
Et dicunt ei:Mulier quid ploras?Dicit eis: Quia ſuſtu- 13
lerunt Dominum meum,nec ſcio vbi poſuerint eum.

Hæc dixit,& conuerſa eſt retrorſum: viditque Ieſchua 14
ſtantem,nec ſciebat Ieſchua eſſe.
Dixit ei Ieſchua : Mulier,quid ploras?& quem quæris? 15
Illa vero putabat hortulanum eſſe, & dixit ei:Domine mi, ſi tu ſuſtuliſti eum, dic mihi,vbi eum poſueris: proficiſcar eum ſublaturа.
Dixit ei Ieſchua:Mariam,& conuerſa eſt , ac dixit ei 16
Hebraice,Rabbouni;quod dicitur Magiſter.
Dicit ei Ieſchua:Ne me tetigeris,nondum enim aſcen- 17
di ad Patrem meum. ſed proficiſcere ad fratres meos , & dicito eis:Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum , & Deum meum,& Deum veſtrum.
Tunc venit Mariam Magdalosthe , & euangelizauit 18
diſcipulis ſe vidiſſe Dominum noſtrum,eaque ſibi dixiſſe.

Quum autem eſſet veſpera diei illius primi hebdoma- 19
dis,& ianuæ eſſent clauſæ,vbi erant diſcipuli propter metum Iihoudæorum : venit Ieſchua, ſtetitq; inter eos, & dixit eis:Pax vobiſcum.
Hoc dixit,& oſtendit eis manus ſuas & latus ſuum. 20
Gauiſi ſunt itaque diſcipuli quum viderunt Dominum noſtrum.
Dixit autem eis Ieſchua: Pax vobiſcum,Sicut miſit me 21
Pater meus & ego mitto vos.
Quumq; hæc dixiſſet,inſufflauit in eos;& dixit eis:Ac- 22
cipite Spiritum ſanctitatis.
Si remiſeritis peccata cuiquam, remittentur ei:ſin ali- 23
cuius retinueritis,erunt retenta.
Thouma autem vnus ex duodecim,is qui dicitur Gemel- 24
lus non erat illic cum eis quum venit Ieſchua.
Et dicunt ei diſcipuli Vidimus Dominum noſtrum.Ille 25
vero dixit eis: Niſi videro in manibus eius locum clauorum,& coniecero in eam digitos meos , & immiſero manum meam in latus eius,nequaquam crediturus ſum.

Octo itaque poſt diebus,rurſum intus erant diſcipuli 26
& Thouma cum eis,Et venit Ieſchua quum clauſæ eſſent ualuæ,ſtetitque in medio,ac dixit eis:Pax vobiſcum.

Dicitq; Thouma: Infer digitum tuum huc,& aſpice 27
manus meas,& profer manum tuam , & immitte in latus meum:nec ſis incredulus,ſed fidelis.
Et reſpondit Thouma,dixitque ei:Domine mi,& Deus 28
mi.
Dicit ei Ieſchua: Nunc quia vidiſti me,credidiſti:Bea- 29
ti illi qui non viderunt me,& crediderunt.
Multa porro ſigna alia edidit Ieſchua coram diſcipulis 30
ſuis,quæ non ſunt ſcripta in hoc libro.
Quin & hæc ſcripta ſunt,vt credatis Ieſchua eſſe Me- 31
ſchicho Filium Dei: & quum crediderit is habeatis in nomine eius vitam æternam.

CAP. XXI.

POſtea rurſus oſtendit ſeſe Ieſchua diſcipulis ſuis ad 1
mare Tiberiadis:Oſtendit autem ſic:
Erant ſimul Schemeoun Kipho & Thouma qui dicitur 2
Gemellus,& Nathanail,ille qui erat ex Kotne Galilææ,& filij Zab-dai,duoq; alii ex diſcipulis.
Dixit eis Schemeoun Kipho:Abeo venatum piſces. Di- 3
cunt ei: Nos quoq; imus tecum.Exierunt itaq; & conſcen-derunt nauiculam : & in illa nocte nihil piſcati ſunt.

Mane

Quum

Mat.28. Iar.16.6 Ioan.20.

Marc.16. Luc.24.36 1.Cor.15.

Matt.18.

Ioan.21.

* Lectio veſperti-na Dominicæ æter.

* Lectio matutina Dominicæ æter.

Ad oblationem Dominicæ nunc.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Abierunt ergo iterum ad ſemetipſos diſcipuli.
Maria autem ſtabat ad monumentum plorans foris. Dũ ergo fleret, inclinauit ſe in monumentũ.
Et vidit duos angelos in albis, ſedentes, vnum ad caput & vnum ad pedes, vbi poſitum fuerat corpus Ieſu.
Et dicũt ei illi Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominũ meũ, & neſcio vbi poſuerũt eũ.
Et hæc locuta conuerſa eſt in ea quæ poſt, & vidit Ieſum ſtantem: & non ſciebat quia Ieſus eſt.
Dicit ei Ieſus: Mulier, quod ploras? Illa exiſtimans quia hortulanus eſt, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi vbi poſuiſti eum: & ego eum tollam.
Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa dicit ei: Rabboni (quod dicitur, Magiſter).
Dicit ei Ieſus: Ne me tange. (nondum enim aſcendi ad Patrem meum.) vade autem ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum & Patrem veſtrum & Deum meum & Deum veſtrum.
Venit Maria Magdalene annuntians diſcipulis. Quia vidit Dominum, & hæc dixit ei.

Exiſtente ergo veſpere die illo vna Sabbatorum, & foribus clauſis vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus, & ſtetit in medium, & dicit eis: Pax vobis.
Et hoc dicens, oſtendit eis manus & latus ſuum. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli videntes Dominum.

Dixit ergo eis Ieſus iterum: Pax vobis, ſicut miſit me Pater & ego mitto vos.
Et hoc dicens, inſufflauit: & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum:

Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, quorum retinueritis, retenta ſunt.
Thomas autem vnus ex duodecim, dictus Didymus non erat cum eis quando venit Ieſus.
Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis. Si non videro in manibus eius veſtigium clauorum, & mittam digitum meum in veſtigium clauorum & mittam manum meam in latus eius, non credam.
Et poſt dies octo iterum erant intus diſcipuli eius: & Thomas cum eis. Venit Ieſus, ianuis clauſis, & ſtetit in medio. & dixit: Pax vobis.
Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam & mitte in latus meum, & ne fias incredulus, ſed credẽs.
Et reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus & Deus meus.
Dicit ei Ieſus: Quia vidiſtis me credidiſti, beati non videntes, & credentes.
Multa quidem igitur & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.
Hæc autem ſcripta ſunt vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei: & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.

CAP. XXI.

POſt hæc manifeſtauit ſeipſum iterũ Ieſus diſcipulis ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit autẽ ſic:
Erant ſimul Simon Petrus, & Thomas ille dictus Didymus, & Nathanael ille à Cana Galilææ, & illi Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo.
Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos cum te. Exierunt, & aſcenderunt in nauigiũ ſtatim: & in illa nocte prẽdiderũt nihil.

Transl. Eraſm. Roterod.

Abierunt ergo diſcipuli rurſus ad ſemetipſos.
Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe in monumentum;
Et videt duos angelos amictos albis, ſedentes vnum ad caput, & alterum ad pedes illic, vbi poſuerant corpus Ieſu.

Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Sustulerunt dominum meum, neſcio vbi poſuerunt eum.
Hæc cum dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum, & videt Ieſum ſtantem, nec ſciebat quod Ieſus eſſet.
Dicit ei Ieſus: Mulier, quid ploras? Quem quæris? Illa exiſtimans quod hortulanus eſſet, dicit ei: Domine ſi tu aſportaſti eum, dicito mihi, vbi poſueris eum, & ego eum tollam.
Dicit ei Ieſus: Maria. Conuerſa illa, dicit ei: Rabboni, quod dicitur magiſter.
Dicit ei Ieſus. Noli me tangere. Nondum enim aſcendi ad patrem meum. Sed vade ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum, & Deum meum, & Deum veſtrum.
Venit Maria Magdalene, annuncians diſcipulis, quod vidiſſet Dominum, & ea dixiſſet ſibi.

Cum ergo veſpera eſſet die illo qui erat vnus ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Ieſus, ſtetitq; in medio, & dicit eis: Pax vobis.
Et cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus ac latus ſuum. Gauiſi ſunt ergo diſcipuli, viſo Domino.

Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut miſit me pater, ita & ego mitto vos.
Hæc cum dixiſſet, flauit in eos, & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum.

Quorumcunque remiſeritis peccata, remittuntur eis: quorumcunque retinueritis, retenta ſunt.
Thomas autem vnus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Ieſus.
Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius veſtigium clauorum, & mittam digitum meum in veſtigium clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.

Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio, & dixit: Pax vobis.
Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & admoue manum tuam, & immitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed credens.
Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus & Deus meus.
Dicit ei Ieſus: Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt & crediderunt.
Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.

Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis, quod Ieſus eſt Chriſtus ille filius Dei, & vt credentes vitam habeatis per nomen eius.

CAP. XXI.

POſtea manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit autem ſic.
Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur Didymus: & Nathanael, qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, aliique ex diſcipulis eius duo.
Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcatum. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Exierunt & aſcenderunt in nauim ſtatim, & illa nocte nihil ceperunt.

Vulgat. Editio.

Mane autem facto ſtetit Ieſus in littore: non tamen cognouerunt diſcipuli, quia Ieſus eſt.

Dixit ergo eis Ieſus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Reſponderunt ei: Non.

Dicit eis: Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis. Miſerunt ergo: & iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium,

Dixit ergo diſcipulus ille quem diligebat Ieſus, Petro: Dominus eſt. Simon Petrus cum audiſſet quia Dominus eſt, tunica ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in mare.

Alij autem diſcipuli nauigio venerunt: (non enim longe erant à terra ſed quaſi cubitis ducentis) trahentes rete piſcium.

Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas & piſcem ſuperpoſitum & panem.

Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus, quos prendiſtis nunc.

Aſcendit Simon Petrus & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.

Dicit eis Ieſus: Venite, prandete. Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum: Tu quis es? ſcientes, quia Dominus eſt.

Et venit Ieſus, & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter.

Hoc iam tertio manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis cum reſurrexiſſet à mortuis.

Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis diligis me plus his: Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.

Dicit ei iterum: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.

Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Contriſtatus eſt Petrus quia dixit ei tertio, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia noſti tu ſcis quia amo te. Dixit ei: Paſce oues meas.

* Amen, amen dico tibi: cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas vbi volebas: cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget & ducet quò tu non vis.

Hoc autem dixit ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum. Et cum hoc dixiſſet, dicit ei. Sequere me.

Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum, quem diligebat Ieſus, ſequentem. *qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine quis eſt qui tradet te?

Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dixit Ieſu. Domine hic autem quid?

Dicit ei Ieſus: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me ſequere.

Exijt ergo ſermo iſte inter fratres quia diſcipulus ille non moritur. Et non dixit ei Ieſus: Non moritur, ſed: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?

Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus, quia verum eſt teſtimonium eius.

* Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.

Tranſl. ex Syriac.

4 *Quum autem eſſet mane, ſtetit Ieſchua ad littus maris: neque nouerunt diſcipuli Ieſchua eſſe.*

5 *Et dixit eis Ieſchua: Pueri, num habetis quid ad manducandum? Dicunt ei: Non.*

6 *At illis: Conjicite rete à latere dextro nauicula, & inuenietis. Conjecerunt igitur: nec poterant attrahere rete præ multitudine piſcium quos continebat.*

7 *Dixit autem diſcipulus ille, quem amabat Ieſchua, ipſi Kipho: Hic eſt Dominus noſter. Ille vero Schemeoun, quia audiſſet Dominum noſtrum eſſe, accepta tunica ſua, præcinxit lumbos ſuos (quandoquidem nudus erat) & deiecit ſe in mare, vt veniret ad Ieſchua.*

8 *Alij autem diſcipuli nauicula venerunt, (non enim multum aberant à terra, ſed circiter ducentis cubitis) & trahebant rete illud piſcium.*

9 *Quum autem deſcenderunt in terram, conſpiciunt prunas poſitas, & piſcem eis impoſitum, & panem.*

10 *Et dixit eis Ieſchua: Afferte ex piſcibus quos modo piſcati eſtis.*

11 *Et aſcendit Schemeoun Kipho, traxitque rete in terram plenum piſcibus magnis, centum & quinquaginta tribus. Et tot illo onere non ſciſſum eſt rete illud.*

12 *Et dixit eis Ieſchua: Venite, prandete. Nemo autem ex diſcipulis audebat interrogare eum quis eſſet, quum ſciret Dominum noſtrum eſſe.*

13 *Acceſſit autem Ieſchua, & accepit panem & piſcem, deditque eis.*

14 *Hac iam tertia vice apparuit Ieſchua diſcipulis ſuis, quum reſurrexiſſet à mortuis.*

15 * *Quum autem prandiſſent, dixit Ieſchua Schemeoun Kipho: Schemeoun Barionna (fili Columbæ) amas me plus quam hi? Etiam Domine mi, tu nosti quod amem te. Dixit ei Ieſchua: Paſce mihi agnos meos.*

16 *Dixit ei iterum ſecunda vice, Schemeoun Barionna, amas me? Dicit ei: Etiam Domine mi: tu ſcis quod amem te. Dixit ei Ieſchua: Paſce mihi oues meas.*

17 *Dixit ei Ieſchua rurſum tertia vice, Schemeoun Barionna amas me. At triſtis fuit Kipho, quod dixiſſet ipſi tertia vice: Amas me? proinde dixit ei: Domine mi, Tu omnia ſapis, tu noſti quod amem te. Ait illi Ieſchua: Paſce mihi oviculas meas.*

18 *Amin amin dico tibi, quum puer eſſes, tu ipſe cingebas lumbos tuos, & ibas quo volebas: quum autem ſenueris extendes manus tuas, alioque cinget tibi lumbos tuos, & ducet te quo nolles.*

19 *Hoc autem dixit, vt indicaret qua morte glorificaturus eſſet Deum. Et quum hæc dixiſſet, ait illi: Poſt me veni.*

20 * *Conuerſus autem Schemeoun vidit diſcipulum illum, quem amabat Ieſchua pone venientem, qui recubuerat in cœna ſuper pectus ipſius Ieſchua, dixeratque: Domine mi: quis eſt ille qui te prodit?*

21 *Hunc quum vidiſſet Kipho, dixit Ieſchua: Domine mi, hic autem quid?*

22 *Dixit ei Ieſchua: Si velim hunc manere vſquedum veniam, quid ad te? tu me ſequere.*

23 *Exiuit itaque hic ſermo inter fratres, illum diſcipulum non eſſe moriturum. Ieſchua autem nequaquam dixerat: Non morietur, ſed: Si velim hunc manere vſquedum veniam, quid ad te?*

24 *Hic eſt diſcipulus ille, qui teſtatus eſt de his omnibus, quique ſcripſit hæc: & ſcimus verum eſſe teſtimonium eius.*

25 *Sunt autem & alia quamplurima, quæ fecit Ieſchua: quæ ſi ſigillatim ſcriberentur, ne ipſe mundus quidem, vt puto ſufficeret iis qui ſcriberentur libris.*

* In commentatione de Schemeoun Petro, & Siriacum ne Eccleſiæ, conſentiunt ſcripturæ

* In Commentatione de Ieſchua & Euangeliſta

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Mane autem iam facto ſtetit Ieſus in littore: non tamen cognouerunt diſcipuli, quia Ieſus eſt.

Dicit ergo eis Ieſus: Pueri numquid pulmentarium habetis? Reſponderunt ei: Non.

Ille autem dicit eis: Iacite in dexteras partes nauigij rete, & inuenietis. Iecerunt ergo: & non iam illud trahere valebant à multitudine piſcium.

Dicit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro: Dominus eſt. Simon Petrus audiens quia Dominus eſt, amiculum ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſeipſum in mare.

At alij diſcipuli nauigio venerunt: (non enim erant longè à terra, ſed quaſi à cubitis ducentis) trahentes rete piſcium.

Vt ergo deſcenderunt in terram, conſpiciunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem.

Dicit eis Ieſus: Afferte à piſcibus, quos prendiſtis nunc.

Aſcendit Simon Petrus & traxit rete in terram, plenum piſcibus magnis centum quinquaginta tribus. Et tot extitentibus, non ſciſſum eſt rete.

Dicit eis Ieſus: Venite, prandete. Nemo autem audebat diſcipulorum interrogare eum: Tu quis es? ſcientes, quia Dominus eſt.

Venit ergo Ieſus, & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter.

Hoc iam tertio manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis excitatus ex mortuis

Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Ioannis diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos.

Dicit ei iterum ſecundo: Simon Iona, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei Ieſus: Paſce oues meas.

Dicit ei tertio: Simon Iona, amas me? Contriſtatus, eſt Petrus quia dixit ei tertio, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia ſcis tu cognoſcis quia amo te. Dixit ei Ieſus: Paſce oues meas.

Amen, amen dico tibi: cum eſſes iuuior, cingebas teipſum, & ambulabas vbi volebas: cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & feret quò non vis.

Hoc autem dixit ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum. Et hoc effatus, dicit ei: Sequere me.

Conuerſus autem Petrus conſpicit diſcipulum, quem diligebat Ieſus, ſequentem: qui & recubuerat in cœna ſuper pectus eius, & dixerat: Domine quis eſt tradens te?

Hunc videns Petrus, dicit Ieſu: Domine hic autem quid?

Dicit ei Ieſus: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu ſequere me.

Exiuit ergo ſermo ille inter fratres quia diſcipulus ille non moritur. Et non dixit ei Ieſus: Quod non moritur: ſed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?

Hic eſt diſcipulus teſtificans de his, & ſcribens hæc & ſcimus, quia verum eſt teſtimonium eius.

Sunt autem & alia multa quæcunque fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur ad vnum, nec ipſum arbitror mundum capere ſcriptos libros. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

4 *Mane autem iam facto ſtetit Ieſus in litore, non tamen cognouerunt diſcipuli, quod Ieſus eſſet.*

5 *Dicit eis Ieſus: Pueri, num quid obſonij habetis? Reſponderunt ei: Non.*

6 *At ille dixit eis: Mittite in dexteram nauigij partem rete, & inuenietis. Miſerunt ergo & iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium.*

7 *Dicit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro: Dominus eſt. Simon ergo Petrus cum audiſſet quod dominus eſſet, tunica ſuccinxit ſe, erat enim nudus, & miſit ſe in mare.*

8 *Alij autem diſcipuli nauigiolo venerunt: non enim longe aberant à terra, ſed circiter cubitis ducentis, trahentes rete piſcium.*

9 *Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitum, & panem.*

10 *Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendiſtis nunc.*

11 *Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus. Et cum tot eſſent, non eſt ſciſſum rete.*

12 *Dicit eis Ieſus: Venite prandete. Et nemo diſcipulorum audebat interrogare eum, dicens tu quis es? cum ſcirent quod dominus eſſet.*

13 *Venit Ieſus, & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter.*

14 *Hac iam tertia vice manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis cum reſurrexiſſet à mortuis.*

15 *Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus: Simon Iohannis, diligis me plus quam hi? Dicit ei: Etiam domine, tu ſcis quod amem te. Dicit ei: Paſce agnos meos.*

16 *Dicit ei rurſus iterum: Simon Iohannis, diligis me? Ait illi: Etiam domine, tu ſcis quod amem te. Dicit ei: Paſce oues meas.*

17 *Dicit ei tertio: Simon Iohannis, amas me? Indoluit Petrus, quod dixiſſet ſibi tertio, amas me, dixitq; ei: Domine, tu omnia noſti, tu ſcis quod amem te. Dicit ei Ieſus: Paſce oues meas.*

18 *Amen amen dico tibi, cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas quo volebas: cum autem ſenueris ex endes manus tuas, & alius te cinget & ducet quo non vis.*

19 *Hoc autem dixit, ſignificans qua morte glorificaturus eſſet deum. Et cum hoc dixiſſet, dicit ei: Sequere me.*

20 *Conuerſus Petrus, vidit illum diſcipulum, quem diligebat Ieſus ſequentem: qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius, & dixit: Domine, quis eſt ille qui tradit te?*

21 *Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dixit Ieſu: Domine, hic autem quid?*

22 *Dicit ei Ieſus: Si eum velim manere donec veniam, quid ad te? tu me ſequere.*

23 *Exiit ergo ſermo iſte inter fratres, quod diſcipulus ille non moreretur. Et non dixerat ei Ieſus, non moritur: ſed, ſi eum velim manere donec veniam, quid ad te?*

24 *Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimonium perhibet de his, & ſcripſit hæc. Et ſcimus quod verum eſt teſtimonium eius.*

25 *Sunt autem & alia multa quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſe, opinor, mundus caperet eos qui ſcriberentur libros. Amen.*

PRÆFATIO

B. HIERONYMI PRESBYTERI

In librum Actuum Apostolorum.

CANIT Psalmista: Ambulabunt de virtutibus in virtutes. Post Apostoli Pauli epistolas dudum vobis vno volumine translatas, Domnon & Rogatiane charissimi, Actus Apostolorum compellitis vt transferam in Latinum: quem librum nulli dubium est à Luca Antiocheno arte medico, qui postea inseruiens Paulo Apostolo Christi factus est discipulus, fuisse editum. Ceruices premit imposita sæpius oneris magnitudo: quia studia inuidorum reprehensione digna putant ea quæ scribimus. Illorum nunquam odio & detractione, iuuante Christo, meum silebit eloquium.

Digitized by Google

ALIVS PROLOGVS.

LVCAS Antiochenſis natione Syrus, cuius laus in Euangelio canitur, apud Antiochiam medicinæ artis egregius, & Apoſtolorum Chriſti diſcipulus fuit: poſtea vſque ad confeſſionem Paulũ ſecutus Apoſtolum, ſine crimine in virginitate permanens, Deo maluit ſeruire. Qui ſeptuaginta & quatuor annos ætatis agens in Bithynia obiit plenus Spiritu ſancto; quo inſtigante in Achaiæ partibus Euangelium ſcribens Græcis fidelibus incarnationem Domini fideli narratione oſtendit: eundemque ex ſtirpe Dauid deſcendiſſe monſtrauit. Cui non immerito ſcribendorum Actuum Apoſtolicorum poteſtas in miniſterio datur, vt Deo in Deum pleno & filio perditionis extincto, oratione ab Apoſtolis facta ſorte Dominicæ electionis numerus compleretur. ſicque Paulus conſummationem apoſtolicis actibus daret, quem diu contra ſtimulum calcitrantem Dominus elegiſſet. Quod legentibus & requirentibus Deum breui potius voluit oſtendere ſermone; quàm prolixius aliquid faſtidientibus prodidiſſe: ſciens quod operantem agricolam oporteat primum de ſuis fructibus edere. Quem ita diuina ſubſecuta eſt gratia, vt non ſolum corporibus; ſed etiam animabus, eius proficeret medicina.

Digitized by Google

ACTA APOSTOLORVM.

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

PRimum quidem sermonem feci de omnibus ô Theophile, quæ cœpit Iesus facere, & docere.

Vsque in diem qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum quos elegit, assumptus est.

Quibus & præbuit seipsum vivum post passionem suam, in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis & loquens de regno Dei.

Et conuescens, * præcepit eis ab Ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, * quam audistis (inquit) per os meum.

Quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sancto non post multos hos dies.

Igitur qui conuenerant, interrogabant eum, dicentes Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel?

Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate:

* Sed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos: & eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ.

Et cum hæc dixisset, videntibus illis, eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

Cumque intuerentur in cælum euntem illum: ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestib. albis.

Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum sic veniet quemadmodum eum vidistis euntem in cælum.

Tunc reuersi sunt Ierosolymam à monte, qui vocatur Oliueti: qui est iuxta Ierusalem, Sabbati habens iter.

Et cum introissent, in cœnaculum ascenderunt, vbi manebant Petrus, & Ioannes, Iacobus, & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi.

Hi omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus eius.

In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum dixit: (erat autem turba hominum simul ferè centum viginti.)

Viri fratres, oportet impleri Scripturam, * quam prædixit Spiritus sanctus per os Dauid, de Iuda, * qui fuit dux eorum, qui comprehenderunt Iesum:

Quia connumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius.

*Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius.

Et notum factum est omnibus habitãtibus Ierusalem, ita vt appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldama hoc est, ager sanguinis.

Scriptum est enim in libro Psalmorum: * Fiat commoratio eorum deserta & non sit qui inhabitet in ea: * & episcopatum eius accipiat alter.

ACTA APOSTOLORVM.

Transl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

PRimum librum scripsi ô Theophile de his omnibus quæ cœpit Dominus noster Ieschua Meschicho facere & docere,

Vsque ad diem illum quo sublatus est postquam mandata dedisset Apostolis illis quos elegit per Spiritum sanctitatis.

Quibus insuper ostendit seipsum viventem (postquam passus est) signis quamplurimis, dum per dies quadraginta apparuit eis, & locutus est de regno Dei.

Quumq; comedisset cum eis panem, præcepit eis ne ab Ourischlem discederent: sed expectarent promissum illud Patris, quod (inquit) audistis ex me:

Quoniam Iouchanon baptizauit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sanctitatis non multis post diebus.

Illi autem quum congregati essent interrogarunt ipsum ac dicunt ei: Domine noster, num hoc tempore restitues regnum Israeli?

At ille: Hæc quidem non est vestrum (nimirum) nosse tempus aut tempora illa, quæ Pater posuit in potestate sua ipse.

Sed quum venerit super vos Spiritus ille sanctitatis recipietis virtutem, & eritis mihi testes in Ourischlem, & in tota Iehudah, ac etiam inter Schamaritanos, & vsque ad fines terræ.

Quumq; hæc dixisset, dum ipsi aspicerent eum, sublatus est: nubesque excepit eum, & operuit ab oculis eorum.

Et quum suspicerent in cælum eo proficiscente: inuenti sunt duo viri ipsis assistentes cum vestimentis albis.

Et dicunt eis: Viri Galilæi, quid statis & suspectis in cœlum? ecce Ieschua qui elevatus est à vobis in cælos, ita veniet, vt eum vidistis ascendentem cælos.

Postea reuersi sunt in Ourischlem à monte, qui vocatur domus olivarum, qui est iuxta crepidinem Ourischlem, & distat ab ea circiter dierem sabbathi.

Et postquam introissent, ascenderunt in cœnaculum illud in quo degebant Petrus & Iouchanon, & Iaakoub, & Andreas, & Philippus & Thouma, & Mathai, & Bar-Thoulmai, & Iaakoub filius Chalphai, & Schemeonn Zelotes, & Iehoudo filius Iaakoub.

Hi omnes perdurabant in oratione animo vno (vnanimes) cum mulieribus, & cum Mariam matre Ieschua, & cum fratribus ipsius.

* Porrò in diebus illis assurgens Schemeonn Kipho in medio discipulorum, (erat autem illic cœtus hominum quasi centum & viginti) dixit:

Viri fratres, æquum fuit impleri Scripturam illam, quam prædixit Spiritus sanctitatis per os Dauid, de Iehoudo illo, qui fuit dux eis qui comprehenderunt Ieschua.

Quia annumeratus erat nobiscum, habueratque sortem in hoc ministerio.

Is est qui acquisiuit sibi fundum mercede sceleris: & cecidit in faciem suam humi, & crepuit per medium sui, & effusa sunt omnia viscera eius.

Idque notum est omnibus habitantibus in Ourischlem, ita vt fundus ille vocetur lingua regionis Hakal-demo; cuius expositio est, Ager sanguinis.

Scriptum est enim in libro Psalmorum: Habitaculum eius fiat desertum, & incola non sit in eo: & ministerium eius accipiat alius.

ACTA APOSTOLORVM

Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

ILlum quidem primum ſermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Ieſus facereque & docere.

Vſque qua die præcipiens Apoſtolis per Spiritum ſanctum quos elegerat, receptus eſt.

Quibus & præbuit ſeipſum viuum poſt pati ipſum, in multis ſignis, per dies quadraginta conſpectus eis & dicens quæ de regno Dei.

Et congregans denuntiauit eis, ab Hieroſolymis non diſcere: ſed expectare promiſſionem Patris, quam auditiſtis me.

Quia Ioãnes quidẽ baptizauit aqua, vos autẽ baptizabimini in ſpiritu ſãcto nõ poſt multos hos dies.

Qui autem igitur conuenientes interrogabant eum, dicentes: Domine, ſi in tempore hoc reſtituis regnum Iſraeli?

Dixit autem ad eos: Non veſtrum eſt noſſe tempora vel oportunitates, quæ Pater poſuit in propria auctoritate:

Sed accipietis virtutem ſuperuenientis ſancti Spiritus in vos: & eritis mihi teſtes inque Hieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ.

Et hæc dicens, videntibus illis eleuatus eſt: & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.

Et vt attendentes erant in cælum eunte eo, & ecce viri duo aſtiterunt eis in veſtitu albo.

Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cælum? hic Ieſus receptus à vobis in cælum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum.

Tunc reuerſi ſunt in Hieruſalem à monte vocato Oliueti: qui eſt prope Hieruſalem, Sabbati habens iter.

Et cum introiſſent, aſcenderunt in cœnaculum, vbi erant manentes Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andras, Philippus & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas.

Hi omnes erant perſeueranes concorditer oratione & deprecatione cum mulieribus, & Maria matre Ieſu, & cum fratribus eius.

Et in diebus illis exurgens Petrus in medio diſcipulorum, dixit: (eratq; turba nominum in idipſum quaſi centum viginti:)

Viri fratres, oportet impleri ſcripturam hanc, quam prædixit Spiritus ſanctus per os Dauid, de Iuda illo facto duce viæ comprehendentibus Ieſum:

Quia adnumeratus erat cum nobis, & ſortitus eſt ſortem miniſterij huius.

Hic quidem igitur acquiſiuit agrum de mercede iniuſtitiæ: & præceps factus, crepuit medius: & effuſa ſunt omnia viſcera eius.

Et notum factũ eſt omnibus habitãtibus Hieruſalem: ita vt vocari agrum illum proprio idiomate eorum, Haceldama hoc eſt, Ager ſanguinis.

Scriptum eſt enim in libro Pſalmorum: Fiat commoratio eius deſerta & non ſit habitans in ea. & epiſcopatum eius accipiat alter.

ACTA APOSTOLORVM

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *SIquidem quidem volumine diximus Theophile, de omnibus quæ cœpit Ieſus tum facere, tum docere,*

2 *Ad eum vſque diem, quo poſtquam impartitus in hoc ipſum ſpiritum ſanctum, mandata dediſſet, quos delegerat Apoſtolos, ſurſum aſſumptus eſt,*

3 *Quibus etiã ſeipſum exhibuerat viuentẽ poſteaquã ſupplicio fuiſſet affectus idq; cõpluribus argumẽtis dũ per dies quadraginta cõſpicitur ab illis, ac loquitur eis de regno dei,*

4 *Et congregans illos in idem loci, præcepit eis ne diſcederent Hieroſolymis, ſed vt expectarent promiſſum patris, de quo (inquit) audiſtis ex me:*

5 *Quam Ioannes baptizauit quidem aqua, vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto poſt dies hoſce non multos.*

6 *Illi igitur vbi conuenijſſent, percontabantur illum, dicentes: Domine, num in tempore hoc reſtituis regnum Iſraeli?*

7 *Dixit autem ad illos: Non eſt veſtrum noſſe tempora & articulos temporum, quos pater in ſua ipſius conſtituit poteſtate:*

8 *Sed accipietis virtutem, poſteaquam Spiritus ſanctus aduenerit ſuper vos, & eritis mihi teſtes non ſolum Hieroſolymis verum etiam in vniuerſa Iudæa Samariaque denique vſque ad extrema terræ.*

9 *Atque hæc locutus, videntibus ijſdem, in altum ſublatus eſt: & nubes ſubduxit illum ab oculis eorum.*

10 *Cumq; eſſent defixis in cœlum oculis, eunte illo, ecce viri duo aſtiterunt illis amicti veſtibus albis,*

11 *Qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis intuentes in cœlum? hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.*

12 *Tunc reuerſi ſunt Hieroſolymam à monte, qui vocatur olineti, qui abeſt ab Hieroſolymis iter ſabbati.*

13 *Et cum introiſſent, aſcenderunt in cœnaculum vbi manſitabant & Petrus & Iacobus, & Iohannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi frater,*

14 *Hi omnes perſeuerabant vnanimiter in deprecatione & obſecratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu, cumq; fratribus illius.*

15 *Et in diebus his exurgens Petrus in medio diſcipulorum, dixit (eratq; turba hominum ſimul fere centum viginti)*

16 *Viri fratres, oportuit impleri ſcripturam hanc, quam prædixit Spiritus ſanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux ijs qui comprehenderunt Ieſum:*

17 *Quia cooptatus erat in numerum noſtrum & ſortitus erat partem miniſterij huius.*

18 *Et is quidẽ paranit agrũ ex mercede iniquitatis ſuſpenſuſque crepuit medius, & effuſa ſunt omnia viſcera eius,*

19 *Et innotuit omnibus habitantibus Hieroſolyma, ita vt appellaretur ager ille lingua illis vernacula Aceldama, hoc eſt, Ager ſanguinis.*

20 *Scriptum eſt enim in libro pſalmorum: Fiat commoratio eius deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea. Et epiſcopatum eius accipiat alter.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Oportet ergo ex his viris, qui nobiſcum ſunt congregati in omni tempore, quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Ieſus,

Incipiens à baptiſmate Ioannis vſque in diem, qua aſſumptus eſt à nobis, teſtem reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnum ex iſtis.

Et ſtatuerunt duos: Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus: & Mathiam.

Et orantes dixerunt: Tu domine, qui corda noſti omniũ, oſtende, quẽ elegeris ex his duobus vnum.

Accipere locũ miniſterij huius & apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas vt abiret in locum ſuũ.

Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Mathiam, & annumeratus eſt cũ vndecim Apoſtolis.

CAP. II.

ET cum complerentur * dies Pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco:

* Et factus eſt repente de cœlo ſonus tamquam aduenientis ſpiritus vehementis, & replenit totam domum vbi erant ſedentes.

Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum:

Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis.

Erant autem in Ieruſalem habitantes Iudæi, viri religioſi ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt,

Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confuſa eſt, quoniam audiebat vnuſquiſque lingua ſua illos loquentes.

Stupebant autẽ omnes, & mirabantur, dicentes: Nõne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt.

Et quomodo nos audiuimus vnuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus?

Parthi & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum, & Aſiam.

Phrygiam, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ eſt circa Cyrenen, & aduenæ Romani,

Iudæi quoque, & Proſelyti, Cretes, & Arabes: audiuimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei.

Stupebant autem omnes & mirabantur ad inuicem dicentes: Quidnam vult hoc eſſe?

Alij autem irridentes dicebant: Quia muſto pleni ſunt iſti.

Stans autem Petrus cum vndecim leuauit vocem ſuam, & locutus eſt eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Ieruſalem vniuerſi, hoc vobis notum ſit, & auribus percipite verba mea.

Non enim, ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt, cum ſit hora diei tertia:

Sed hoc eſt, quod dictum eſt per prophetam Ioel:

* Et erit in nouiſſimis diebus (dicit Dñs) effundã de Spiritu meo ſuper omnem carnẽ: & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomniabunt.

Et quidem ſuper ſeruos meos, & ſuper ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt.

Et dabo prodigia in cœlo ſurſum, & ſigna in terra deorſum, ſanguinem, & ignem, & vaporẽ fumi:

Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus & manifeſtus.

Tranſl. ex Syriac.

Oportet igitur vnum ex his viris qui fuerunt nobiſcum per totum hoc tempus quo introijt, exitque à nobis (verſatus iſte nobiſcum) Dominus noſter Ieſchua.

Qui ex eo quod (exorſus eſt) à baptiſmate Iouchanon, ad hunc vſque diem quo elenatus à nobis, fieri nobiſcum teſtem reſurrectionis eius.

Statuerunt itaque duos: Ianſeph, qui vocabatur Bar-Schabbo qui cognominatus eſt Iuſtus, & Mathia.

Et inter orandum dixerunt: Tu Domine noſti corda omnium, oſtende vtrum delegeris ex his duobus.

Vt ille accipiat ſortem miniſterij & Apoſtolatus à quo deceſſit Iehudo, vt iret in locum ſuum.

Coniecerunt igitur ſortes, & ſors aſcendit ad Mathia, proinde annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis.

CAP. II.

PORRO quum impleti eſſent dies Pentecoſtes, dum congregati eſſent omnes ſimul: Regnarik, pentecoſte ſeve geminum.

Exiuit de repente è cœlo ſonus tanquam venti vehementis, eoq; repleta eſt tota domus illa, in qua ſedebant.

Et viſæ ſunt eis linguæ quæ diſpertitæ erant inſtar ignis, ſederunt quę ſuper vnumquemque eorum.

Et repleti ſunt omnes ſpiritu ſanctitatis, cœperuntque loqui ſingulis linguis, prout Spiritus ille dabat eis eloqui.

Erant autem viri quidam commorantes in Ouriſchlem, timentes Deum Iehudai ex omnibus gentibus quæ ſub cœlo ſunt.

Quumque exitiſſet ſonitus ille, conuenit totus populus, & commotus eſt, quod audiret vnuſquiſque ex eis propria ſua lingua eos loquentes.

Perculebantur ac mirabantur, dicentes alius ad alium: Hi omnes qui loquuntur nonne Galilæi ſunt?

Quomodo nos audiuimus (eos) ſua quiſque lingua qua nati ſumus?

Parthi, Medi, & Elanai, & qui habitamus inter fluuios (Meſopotamiam) Iehudai, & Cappadoces, necnon ex regione Ponti, & Aſiæ:

Et ex regione Phrygiæ, & Pamphiliæ, & Mezren (Ægipti) partibuſq; Libyæ quæ ſunt prope Cyrenen, & ij qui à Roma venerunt;

Iehudæi & proſelyti: à Creta denique & Arabia; ecce audimus eos loquentes linguis noſtris miranda Dei facinora.

Admirabantur autem omnes, & obſtupeſcebant dicentes alius ad alium: Quid hoc ſibi vult?

Alij vero irridebant eos, dicentes: Iſti muſtum biberunt, & inebriati ſunt.

Poſtea vero ſtans Schemeoun Kipho cũ vndecim Apoſtolis, extulit vocem ſuam, & ait illis: Viri Iehudai, omnesq; qui habitatis in Ouriſchlem, hoc vobis notum eſto, & auſcultate ſermones meos.

Non enim vt vos putatis, iſti ebrij ſunt, quum ecce adhuc ſit hora tertia.

Sed hoc illud eſt quod dictum eſt per Iouil Prophetam:

Futurum eſt diebus nouiſſimis, vt effundam Spiritum meum ſuper omnem carnem: & vaticinabuntur filij veſtri & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſenieres veſtri ſomnia ſomniabunt.

Hic ſuper ſeruos meos ſuperque ancillas meas effundam Spiritum meum in diebus illis, & vaticinabuntur.

Et edam ſigna in cælo, & virtutes ſuper terram, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

Sol conuertetur in caliginem, & Luna in ſanguinem priuſquam veniat dies ille Domini magnus & tremendus.

Transl. B. Ariæ Mont.

Oportet ergo conuenientium nobis virorum in omni tempore, in quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Iesus,

Incipiens à baptismate Ioannis vsque in diem, qua receptus est à nobis, testem resurrectionis eius cum nobis fieri vnum horum.

Et statuerunt duos: Ioseph, vocatum Barsabam, qui cognominatus est Iustus & Mathiam,

Et orantes dixerunt: Tu domine, cordium cognitor omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus vnum,

Accipere sortē ministerij huius & apostolatus, de quo aberrauit Iudas, abire in locum proprium.

Et dederunt sortes eorum, & cecidit sors super Mathiam & simul suffragijs electus est cum vndecim Apostolis.

CAP. II.

ET in compleri diem Pentecostes, erant omnes vnanimiter in eodem:

Et factus est repente de cœlo sonus tamquam ruentis flatus violenti, & replenit totam domum vbi erant sedentes.

Et visæ sunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis, seditque supra vnumquemque eorum:

Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui alijs linguis, prout Spiritus sanctus dabat illis eloqui.

Erant autem in Ierusalem habitantes Iudæi, viri religiosi ab omni gente eorum, quæ sub cœlo.

Facta autem voce hac, conuenit multitudo, & confusa est, quoniam audiebat vnusquisque proprio idiomate loquentes illos.

Stupebant autē omnes, & mirabantur, dicētes ad inuicē. Nōne ecce omnes isti sūt loquētes Galilæi?

Et quomodo nos audimus vnusquisque proprio idiomate nostro in quo nati sumus?

Parthi, & Medi, & Elamitæ, & habitantes Mesopotamiam Iudæamque, & Cappadociam, Pontum, & Asiam.

Phrygiamque, & Pamphyliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ secundum Cyrenen, & aduenæ Romani,

Iudæique, & Proselyti, Cretes, & Arabes, audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei.

Stupebant autem omnes, & hæsitabant alius ad alium dicentes: Quidnam vult hoc esse?

Alij autem cauillantes dicebant: Quia musto pleni sunt.

Stans autem Petrus cum vndecim sustulit vocem suam, & locutus est eis: Viri Iudæi, & habitantes Hierusalem vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea.

Non enim, sicut vos æstimatis, hi ebrij sunt, est enim hora tertia diei:

Sed hoc est dictum per prophetam Ioel:

Et erit in nouissimis diebus, dicit Deus effundam de Spiritu meo super omnem carnē: & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbūt, & seniores vestri somnia somniabūt.

Atqui super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt.

Et dabo prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & vaporē fumi:

Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam venire diem Domini illam magnam & illustrem.

Transl. Eraſm. Roterod.

Oportet igitur vt ex his viris, qui nobiscum versati sunt toto tempore, quo dominus Iesus perpetuam vitæ consuetudinem egit nobiscum,

Exorsus à baptismo Iohannis ad eum vsque diem, quo receptus est à nobis: vnus quispiam constituatur, qui sit vna nobiscum testis resurrectionis eius.

Et statuerunt duos, Ioseph qui vocatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Mathiam.

Et facta precatione, dixerunt: Tu domine, qui corda nosti omnium, ostende vtrum elegeris ex his duobus.

Vt accipiat sortem ministerij huius & apostolatus, vnde prauaricatus excidit Iudas, vt abiret in locum suum.

Et dederunt sortes eorum, & cecidit sors super Mathiam, & cooptatus est ad numerum vndecim apostolorum.

CAP. II.

ET cum compleretur dies pentecostes, erant omnes vnanimiter in eodem loco:

Et factus est repente de cœlo sonitus, tanquam impetu venientis flatus vehementis, & replenit totam domum, vbi erant sedentes.

Et visa sunt illis dissecta lingua velut ignea, sederuntq; super singulos eorum.

Ac repleti sunt omnes Spiritu sancto cœperuntque loqui alijs linguis, prout Spiritus ille dabat eloqui illis.

Erant autem Hierosolymis habitantes Iudæi, viri religiosi ex omni natione eorum, quæ sub cœlo sunt.

Is rumor cum increbruisset, conuenit multitudo & confusa est, quod audiret vnusquisque lingua sua illos loquentes.

Stupebant autem omnes, ac mirabantur, dicentes inter sese: Nonne ecce omnes isti qui loquuntur Galilæi sunt?

Et quomodo nos audimus eos sua quisque lingua in qua nati sumus?

Parthi & Medi & Elamitæ, & habitatores Mesopotamiæ, Iudææque, & Cappadociæ, Ponti, & Asiæ,

Phrygiæ, & Pamphyliæ, Ægypti, & partium Libyæ eius quæ est finitima Cyrenæ, & aduenæ Romani,

Iudæiq; & Proselyti: Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica dei.

Stupebant autem omnes, ac mirabantur, inter se dicentes: Quid nam vult hoc esse?

Alij autem irridentes, dicebant: Musto expleti sunt isti.

Stans autem Petrus cum vndecim, extulit vocem suam ac locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Hierosolymis vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribus percipite verba mea.

Non enim sicut vos existimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora dies tertia.

Sed hoc est quod dictum est per prophetam Ioël,

Et erit in nouissimis diebus, dicit deus effundam de Spiritu meo super omnem carnem. Et prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbunt, & senieres vestri somnia somniabunt.

Et quidem super seruos meos & super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt,

Et dabo prodigia in cœlo, superne, & signa in terra inferne, sanguinem, & ignem & vaporem fumi.

Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies ille domini magnus atque illustris.

	Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
a Ro. 10. 13.	* Et erit, omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.	21	*Et futurum eſt, vt quicunque inuocauerit nomen Domini, ſeruetur.*
	Viri Iſraelitæ audite verba hæc: Ieſum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus & prodigijs & ſignis, quæ fecit Deus per illum in medio veſtri, ſicut & vos ſcitis:	22	** Viri filij Iſroiel audite hos ſermones Ieſchua illum Nazarenum virum, qui à Deo apparuit apud vos virtutibus & præclare factis illis quæ Deus edidit inter vos per manum ipſius, vt & vos noſtis,* * Certe ſec. Ie Dem. magnæ Reformatorem.
	Hunc definito conſilio & præſcientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemiſtis.	23	*Hunc (inquam) quum ad hoc expoſitus eſſet præſcientia & voluntate Dei, tradidiſtis manibus ſceleratis, crucique affixiſtis, atque trucidaſtis.*
	Quem Deus ſuſcitauit, ſolutis doloribus inferni iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo.	24	*Deus autem ſuſcitauit eum ſoluitque funes inferorum, ſiquidem impoſſibile erat eum retineri in inferis.*
c Pſal. 15. 8.	Dauid enim dicit in eum: * Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper: quoniam à dextris eſt mihi ne commouear:	25	*Dauid enim dixit de eo: Coram me proſpiciebam Dominum meum ſemper, quippe qui à dextera mea ſit ne commouear.*
	Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea: inſuper & caro mea requieſcet in ſpe.	26	*Propterea lætatum eſt cor meum, & exultauit gloria mea, atque adeo corpus meum commorabitur in ſpe.*
	Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.	27	*Quia non derelinques animam meam in inferis, nec dabis vt Sanctus tuus videat corruptionem.*
	Notas mihi feciſti vias vitæ: & replebis me iucunditate cum facie tua.	28	*Reuelaſti mihi viam vitæ, replebis me lætitia cum vultu tuo.*
d 3. Reg. 2. 10.	Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid, * quoniam defunctus eſt, & ſepultus: & ſepulchrum eius eſt apud nos vſque in hodiernum diem.	29	*Viri fratres, licet palam dicere apud vos de patriarcha Dauid eum, & mortuum eſſe, & ſepultum, & monumentum eius eſſe apud nos ad hunc vſq; diem.*
e Pſ. 131. 11. 11	Propheta igitur cum eſſet, & ſciret quia iureiurando * iuraſſet illi Deus, de fructu lumbi eius ſedere ſuper ſedem eius:	30	*Etenim Propheta fuit, & ſciebat iureinrando ſibi iuraſſe Deum, De fructu ventris tui collocabo ſuper ſolium tuum.*
f Pſ. 15. 10. Iſa. 53. 9.	Prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia * neq; derelictus eſt in inferno, neq; caro eius vidit corruptionem.	31	*Proſpexitq; & locutus eſt de reſurrectione Meſchicho, eum non fore relictum in inferis, nec corpus quidem ipſius vidiſſe corruptionem.*
	Hunc Ieſum reſuſcitauit Deus: cuius omnes nos teſtes ſumus.	32	*Hunc Ieſchua ſuſcitauit Deus, & nos omnes ſumus teſtes ipſius.*
	Dextera igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus ſancti accepta à Patre, effudit hunc quem vos videtis & auditis.	33	*Porro ille Dextera Dei exaltatus eſt, & accepit à Patre promiſſum quod eſt de Spiritu ſanctitatis, & effudit hoc donum, quod ecce vos videtis & auditis.*
	Non enim Dauid aſcendit in cælum: dixit autem ipſe * Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis.	34	*Non enim Dauid aſcendit in cælum, quandoquidem ipſe ait: Dixit Dominus Domino meo ſede à dextera mea.*
g Pſ. 109. 1.	Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.	35	*Vſquedum ponam inimicos tuos ſuppedaneum pedibus tuis.*
	Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum & Chriſtum fecit Deus, hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis.	36	*Certo ſciat igitur tota domus Iſroiel, Dominum & Meſchicho factum eſſe à Deo hunc Ieſchua, quem vos in crucem egiſtis.*
	His autem auditis, compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus, viri fratres?	37	** Quumq; hæc audiſſent, compuncti ſunt corde, dixeruntq; Schemeonn & cæteris Apoſtolis: Quid faciemus fratres?* * Perinde cor da hebdomadis vltimæ.
	Petrus vero ad illos: Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti.	38	*Dixit eis Schemeonn: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Domini Ieſchua in remiſſionem peccatorum, & recipietis donum Spiritus ſanctitatis.*
	Vobis enim eſt repromiſſio & filijs veſtris, & omnibus qui longe ſunt, quoſcunque aduocauerit Dominus Deus noſter.	39	*Vobis enim factum eſt promiſſum, filijsque veſtris, & ijs omnibus qui longe ſunt, quippe quos vocauerit Deus.*
	Aliis etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhortabatur eos, dicens: Saluamini à generatione iſta praua.	40	*Et aliis ſermonibus quamplurimis atteſtabatur eis; & efflagitabat ab eis, dicens: Seruemini ab hac generatione peruerſa.*
	Qui ergo receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.	41	*Et quidam ex eis prompte exceperunt ſermonem eius, crediderunt que, ac baptizati ſunt: ita vt addita ſint die illo anima circiter tres mille.*
	Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.	42	*Et perſeuerabant in doctrina Apoſtolorum: & communicatione, & oratione, & in ſymbolica Euchariſtia.*
	Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia & ſigna per Apoſtolos in Ieruſalem fiebant, & metus erat magnus in vniuerſis.	43	*Exiterat autem timor in vnaquaque anima & ſigna multa virtutesq; edebantur per Apoſtolos in Ouriſchlem.*
	Omnes etiam qui credebant, erant pariter & habebant omnia communia.	44	*Cunctiq; qui credebant vna commorabantur: & quæcunq; habebant erant ſocietatis.*

Poſſeſ-

Et

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Et erit, omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.	21	*Et futurum eſt: vt omnis quicunque innocauerit nomen Domini, ſeruetur.*
Viri Iſraelitæ audite verba hæc: Ieſum Nazarenum, virum à Deo approbatum in vobis virtutibus & prodigijs & ſignis, quæ fecit per illum Deus in medio veſtri, ſicut & ipſi ſcitis,	22	*Viri Iſraelitæ audite verba hæc: Ieſum Nazarenum, virum exhibitum à Deo erga vos virtutibus & propigijs & ſignis, quæ fecit per illum Deus in medio veſtri, ſicut & ipſi ſcitis,*
Hunc definito conſilio & præſcientia Dei expoſitum accipientes, per manus exlegum, affigentes interemiſiſtis:	23	*Hunc definito conſilio & præſcientia Dei traditum, cum accepiſſetis per manus iniquorum, crucifixum interemiſiſtis,*
Quem Deus reſuſcitauit ſoluens dolores mortis iuxta quod non erat poſſibile teneri illum ab eo.	24	*Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus mortis, quatinus impoſſibile erat teneri illum ab ea.*
Dauid enim dicit in eum: Prouidebam Dominũ in conſpectu meo ſemper: quoniam ex dextris meis eſt vt ne concutiar.	25	*Dauid enim dicit de eo: Prouidebam Dominum coram me ſemper, quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear.*
Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea: inſuper vero & caro mea requieſcet in ſpe.	26	*Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea. inſuper & caro mea requieſcet in ſpe.*
Quoniam non derelinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.	27	*Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec ſines vt ſanctus tuus videat corruptionem.*
Notas feciſti mihi vias vitæ: replebis me incunditate cum facie tua.	28	*Notas mihi feciſti vias vitæ, replebit me iucunditate cum facie tua.*
Viri fratres, liceat dicere cum libertate ad vos de patriarcha Dauid quoniam & defunctus eſt, & ſepultus eſt. & ſepulchrum eius eſt in nobis vſque diem hanc.	29	*Viri fratres, quandoquidem licet libere dicere apud vos de patriarcha Dauid quod & defunctus eſt, & ſepultus eſt, & ſepulchrum eius eſt apud nos vſque in hodiernum diem.*
Prophetæ igitur exiſtẽs. & ſciens quia iure iurãdo iurauiſſet illi Deus, de fructu lũbi eius ſecundũ carnẽ reſuſcitaturũ Chriſtũ, collocaturũ ſuper throno eũ	30	*Propheta igitur cum eſſet, & ſciret quod iureiurando iurauſſet ſibi Deus futurum, vt de fructu lumbi ipſius quatũ ad carnẽ, Chriſtũ exorſurus eſſet ac ſederet ſuper ſede eius.*
Prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia non derelicta eſt anima eius in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.	31	*Præſiſus locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quod non derelicta ſit in inferno anima eius, neque caro eius viderit corruptionem.*
Hunc Ieſum reſuſcitauit Deus: cuius omnes nos ſumus teſtes.	32	*Hunc Ieſum ſuſcitauit Deus, cuius omnes nos ſumus teſtes.*
Dextera igitur Dei exaltatus, & promiſſionem ſancti Spiritus accipiens a Patre, effudit hũc quem nunc vos videtis & auditis.	33	*Dextera igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus ſancti accepta à patre effudit hoc quod nunc vos videtis & auditis.*
Non enim Dauid aſcendit in cælum: dicit autem ipſe Dixit Dominus Domino meo: Sede ex dextris meis.	34	*Non enim Dauid aſcendit in cœlos. ſed dicit ipſe: Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris mihi,*
Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.	35	*Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.*
Certò ergo cognoſcat omnis domus Iſrael, quia & Dominum & Chriſtum eum Deus fecit, hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis.	36	*Certo ſciat ergo tota domus Iſrael, quod Dominum & Chriſtum fecerit Deus, hunc Ieſum quem vos crucifixiſtis.*
Audientes autem compuncti ſunt corde: dixeruntque ad Petrum & reliquos Apoſtolos: Quid faciemus, viri fratres?	37	*His autem auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres?*
Petrus vero ait ad illos: Pœnitemini, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum, & accipietis donum ſancti Spiritus.	38	*Petrus ait ad illos: Delictorum pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum, & accipietis donum ſpiritus ſancti.*
Vobis enim eſt repromiſſio & filijs veſtris, & omnibus qui in longe, quoſcunque aduocauerit Dominus Deus noſter.	39	*Vobis enim facta eſt repromiſſio & filijs veſtris, & omnibus qui longe ſunt, quoſcunque adnocauerit Dominus Deus noſter.*
Alijsque verbis plurimis obteſtabatur & exhortabatur, dicens: Saluamini à generatione praua iſta.	40	*Aliisq; verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhortatus eſt eos, dicens.: Seruemini à generatione iſta praua.*
Qui quidem ergo libenter recipientes ſermonem eius, baptizati ſunt & appoſitæ ſunt die illa animæ circiter tria millia.	41	*Qui ergo libenter acceperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & acceſſerunt in die illo animæ circiter ter mille.*
Erant autem perſeuerantes doctrina Apoſtolorum, & communicatione, & fractione panis & orationibus.	42	*Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione, & fractione panis, & precationibus.*
Fiebat autem omni animæ timor: multaque prodigia & ſigna per Apoſtolos fiebant?	43	*Obortus eſt autem omni animæ timor, multaq; prodigia & ſigna per Apoſtolos edebant.*
Omnes autem credentes erant in idem & habebant omnia communia.	44	*Omnes autem qui credebant erant coniuncti, & habebant omnia communia.*

Vulgat. Editio.

Possessiones & substantias vendebant. & diuidebant illa omnibus prout cuique opus erat

Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cu exultatione,& simplicitate cordis,

Collaudantes Deum,& habentes gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui salui fierent quotidie in idipsum.

CAP. III.

PEtrus autem, & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam.

Et quidam vir,qui erat claudus ex vtero matris suæ baiulabatur quem ponebant quotidie ad portam templi,quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum.

Is cum vidisset Petrum & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat vt eleemosynam acciperet.

Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne, dixit Respice in nos.

At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis.

Petrus autem dixit Argentum & aurum non est mihi quod autem habeo hoc tibi do In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.

Et apprehensa manu eius dextera erexit illum, statim autem, & protinus consolidata sunt bases eius, & plantæ.

Et exiliens stetit & ambulabat: & intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum.

Cognoscebant autem illum, quod ipse erat,qui ad eleemosynam sedebat ad Speciosam portam templi & impleti sunt timore & extasi in eo, quod contigerat illi.

Cum teneret autem Petrum & Ioannem,cucurrit omnis populus ad eos ad porticum,quæ appellatur Salomonis,stupentes.

Videns autem Petrus respondit ad populum: Viri Israëlitæ quid miramini in hoc,aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare?

Deus Abraham,& Deus Isaac,& Deus Iacob,Deus patrum nostrorum glorificauit Filium suum Iesum,quem vos quidem tradidistis,& negastis ante faciem Pilati,iudicante illo dimitti.

a Mat. 27 20. Mar. 15 11. Luc. 23. 18 Iohã 40.

* Vos autem Sanctum & Iustum negastis,& petistis virum homicidam donari vobis:

Auctorem vero vitæ interfecistis, quem Deus suscitauit à mortuis,cuius nos testes sumus.

Et in fide nominis eius,hunc,quem vos vidistis, & nostis,confirmauit nomen eius. & fides, quæ per eum est,dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum.

Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis,sicut & Principes vestri.

Deus autem,quæ prænunciauit per os omnium prophetarum,pati Christum suum,sic impleuit.

Pœnitemini igitur, & conuertimini vt deleantur peccata vestra:

Transl.ex Syriac.

Et ij qui habebant possessionem, vendebant eam,at diuidebant vnicuique prout egebat.

Atque quotidie perseuerabant in templo vnanimes, & frangebant murum benedictum,capiebantque cibum exultantes, & cum puritate cordis.

Laudabant Deum,quum inuissent gratiam coram vniuerso populo. At Dominus noster augebat quotidie eos,qui salui fiebant in Ecclesia.

CAP. III.

FActum est autem quum ascenderent Schemeoun Kepho & Iouchanon simul in templum tempore precationis horæ nonæ: Feria Secunda Ascr.

Vt ecce virum quendam claudum ab vtero matris suæ baiularent homines illi,qui soliti erant eum afferre, & ponere ad ianuam templi, quæ vocatur speciosa, vt peteret eleemosynam ab eis,qui introibant in templum.

Is quum vidisset Schemeoun & Iouchanon introeuntes in templum petijt ab eis vt darent ipsi eleemosynam.

Et respexerunt in eum Schemeoun & Iouchanon,dixerunt ad eum: Intuere nos.

Ipse autem intuitus est eos,sperans se ab eis aliquid accepturum.

At ait Schemeoun: Aurum & argentum non habeo: id quod habeo do tibi: In nomine Domini nostri Iesu Messiæ Nazareni surge,ambula.

Et apprehendit manum eius dexteram, & erexit eum: eoque momento confirmati sunt pedes eius ac plantæ.

Proinde exiliens stetit & ambulauit; & ingressus est cum eis templum, ambulans, & saltans, & glorificans Deum.

Viditque totus populus ambulantem, & glorificantem Deum.

Et agnouerunt eum esse, qui mendicans sedebat quotidie & petebat eleemosynam ad portam quæ vocatur Speciosa, & impleti sunt stupore & admiratione super eo quod acciderat.

* *Quumque ipse teneret Schemeoun & Iouchanon,cucurrit totus populus mirabundus ad eos in porticum quæ dicitur ipsius Salomonis.* a Feria Secunda Cal. Iulianarum.

Quod quum vidisset Schemeoun,respondit & dixit eis: Viri filij Israël, quid miramini propter hoc, aut cur nos intuemini,quasi virtute nostra aut propria potestate hoc effecerimus vt ipse ambularet?

Deus ille Abraham, Isaak, & Iaacob, Deus Patrum nostrorum glorificauit Filium suum Iesum, quem vos prodidistis & abnegastis in conspectu Pilati,quum ipse æquum iudicaret eum esse absoluendum.

Vos autem Sanctum & Iustum abnegastis,& postulastis vobis virum homicidam vt daretur vobis.

Illum vero principem vitæ interfecistis,quem suscitauit Deus à mortuis, & nos omnes sumus testes eius.

Et in fide nominis ipsius hunc quem vidistis, & nostis ille confirmauit & sanauit: & fides quæ per ipsum est, dedit huic ipsam sanitatem coram vobis omnibus.

Nunc autem, fratres mei,scio per errorem vos hoc fecisse prout fecerunt & Primates vestri.

At Deus sicuti prænunciauerat per os omnium prophetarum,passurum Meschicho,sta impleuit.

Pœnitentiam ergo agite,& conuertimini,vt deleantur peccata vestra.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et possessiones & facultates vendebant: & diuidebant illa omnibus, prout quis opus habebat.

Per diem quoque perdurantes vnanimiter in templo frangentesque per domum panem, sumebãt alimentũ in exultatione & simplicitate cordis.

Laudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. At Dominus apponebat eos qui salui fiebant per diem ecclesiæ.

CAP. III.

IN idipsum autem Petrus & Ioannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam:

Et quidam vir claudus ex vtero matris suæ existens, baiulabatur: quem ponebant per diem ad portam templi, dictam speciosam petere eleemosynam ab introeuntibus in templum.

Qui videns Petrum & Ioannem futuros introire in templum, rogabat eleemosynam.

Intendens autem Petrus in eum cum Ioanne, dixit: Respice in nos.

Ille autem intendebat eis, expectans aliquid ab eis accipere.

Dixit autem Petrus: Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: in nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.

Et apprehendens ipsum dextera manu, alleuauit, protinus autem confirmatæ sunt eius bases & plantæ.

Et exiliens stetit & ambulabat: & intrauit cum illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans Deum.

Et vidit eum omnis populus ambulantem, & laudantem Deum.

Cognoscebantque illum quod ipse erat ad eleemosynam sedens ad Speciosam portam templi: & impleti sunt stupore & extasi super contingente ei.

Tenente autem sanato claudo Petrum & Ioannem, cucurrit ad eos omnis populus ad porticum vocatam Salomonis, stupentes.

Videns autem Petrus respondit ad populum: Viri Israelitæ, quid miramini in hoc: aut nobis quid attenditis, quasi propria virtute aut pietate iis qui fecimus ambulare eum?

Deus Abraham, & Isaac, & Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit puerum suũ Iesum: quem vos tradidistis, & negastis eum ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti.

Vos autem sanctum & iustum negastis: & petistis virum homicidam donari vobis.

At principem vitæ interfeciſtis, quem Deus suscitauit ex mortuis: cuius nos testes sumus.

Et in fide nominis eius, hunc quem videtis & nostis confirmauit nomen eius: & fides quæ per eum dedit illi integritatem hanc in conspectu omnium vestrum.

Et nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri.

At Deus quæ prænunciauit per os omnium Prophetarum suorum, pati Christum impleuit sic.

Pœnitemini igitur & conuertimini ad deleri vestra peccata.

Transl. Erasm. Roterod.

Possessionesq; & substantias vendebant, ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat.

Et quotidie perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes per singulas domos panem, inuicem sumebant cibum, cum exultatione & simplicitate cordis.

Laudantes deum, & habentes gratiam apud totum populum. Dominus autem addebat qui salui fierent quotidie congregationi.

CAP. III.

SImul autem Petrus & Iohannes ascendebant in templum, ad horam precationis nonam.

Et quidam vir qui erat claudus ex vtero matris suæ, baiulabatur, quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur speciosa, vt peteret eleemosynam ab introeuntibus in templum.

Is cum vidisset Petrum ac Iohannem ingressuros in templum, rogabat vt eleemosynam acciperet?

Defixis autem in eum oculis Petrus cum Iohanne dixit: Aspice in nos.

At ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis.

Petrus autem dixit Argentum & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.

Et apprehensa manu eius dextra, erexit eum. Protinus autem consolidatæ sunt plantæ illius ac tali.

Et exiliens stetit & ambulabat, intrauitq; cum illis in templum inambulans & saliens ac laudans deum.

Et vidit eum totus populus ambulantem ac laudantem deum.

Agnouerunt q; illum, quod ipse esset is qui ad eleemosynam sederat ad speciosam portam templi. Et impleti sunt admiratione & stupore super eo quod contigerat illi.

Cum teneret autem qui sanatus fuerat claudus, Petrum & Iohannem, cucurrit totus populus ad eos in porticu quæ appellatur Solomonis, stupefactus.

Quo viso Petrus respondit ad populum: Viri Israëlitæ, quid miramini super hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra virtute aut pietate effecerimus vt hic ambularet?

Deus Abraham, & Isaac, & Iacob, deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum quem vos tradidistis ac negastis in conspectu Pilati, cum ille iudicasset esse absoluendum.

Vos autem sanctum & iustum negastis, & postulastis, vt virum homicidam donaret vobis:

Auterem vero vitæ interfeciſtis, quem deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sumus:

Et per fiduciam nominis eius hunc quem videtis ac nostis, consolidauit nomen ipsius: & fides quæ per eum est, dedit ei integritatem istam in conspectu omnium vestrum.

Et nunc fratres scio, quod per ignorantiam feciſtis sicut & principes vestri.

Deus autem quæ prænunciauerat per os omnium prophetarum suorum, Christum passurum, impleuit sic.

Pœniteat vos igitur erroris & conuertimini vt deleantur peccata vestra,

Vulgat. Editio.

Vt cum venerint tempora refrigerij à conſpectu Domini & miſerit eum, qui prædicatus eſt vobis, Ieſum Chriſtum.

Quem oportet quidem cœlum ſuſcipere, vſque in tempora reſtitutionis omnium, quæ locutus eſt Deus per os ſanctorũ ſuorum à ſæculo Prophetarũ

Deut. 18. 15. Moyſes quidem dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tamquam me, ipſum audietis iuxta omnia, quæcumque locutus fuerit vobis.

Erit autem: omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

Et omnes Prophetæ à Samuel, & deinceps, qui locuti ſunt, annunciauerunt dies iſtos.

Vos eſtis filij Prophetarũ & teſtamenti, quod diſpoſuit Deus ad patres noſtros, dicens ad Abraham:

Ge. 22. 18. * Et in ſemine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.

Vobis primum Deus ſuſcitans Filium ſuum, miſit eum benedicentem vobis: vt conuertat ſe vnuſquiſque à nequitia ſua.

CAP. IIII.

Loquentibus autem illis ad populum, ſuperuenerunt Sacerdotes, & Magiſtratus templi, & Sadducæi,

Dolentes quod docerent populum, & annunciarent in Ieſu, reſurrectionem ex mortuis:

Et iniecerunt in eos manus, & poſuerunt eos in cuſtodiam in craſtinum: erat enim iam veſpera.

Multi autem eorũ, qui audierant verbum crediderunt: & factus eſt numerus virorũ quinq; millia.

Factum eſt autem in craſtinum, vt congregarentur Principes eorum, & Seniores, & Scribæ in Ieruſalem.

Et Annas Princeps ſacerdotum, & Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant de genere ſacerdotali.

Et ſtatuentes eos in medio, interrogabant: In qua virtute, aut in quo nomine feciſtis hoc vos?

Tunc repletus Spiritu ſancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & Seniores audite:

Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iſte ſaluus factus eſt:

Notum ſit omnibus vobis & omni plebi Iſrael: quia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quẽ Deus ſuſcitauit à mortuis, in hoc iſte aſtat coram vobis ſanus.

a Pſ. 117. 22. Matt. 21. 42. Mar. 12. 10. Luc. 20. 17. Iſa. 28. 16. 1. Pet. 2. 7. Rom. 9. 33. * Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli:

Et non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

Videntes autem Petri conſtantiam, & Ioannis, cõperto quod homines eſſent ſine literis, & idiotæ, admirabantur, & cognoſcebant eos quoniam cum Ieſu fuerant:

Hominem quoque videntes ſtantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

Iuſſerunt autem eos foras extra conſilium ſecedere: & conferebant ad inuicem dicentes:

Quid faciemus hominibus iſtis? quoniã quidem notũ ſignũ factũ eſt per eos, omnibus habitantibus Ieruſalẽ: manifeſtum eſt, & non poſſumus negare.

Tranſl. ex Syriac.

Et aduenient vobis tempora quietis à conſpectu Domini, miſitque vobis illum, qui paratus erat vobis, Ieſchua Meſchicho.

Quem oportet cœlo capi vſque ad completum temporum illorum omnium, de quibus locutus eſt Deus per os ſanctorum Prophetarum ſuorum à ſæculo.

Mouſche enim dixit: Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus ex fratribus veſtris ſicuti me: hunc audite in omnibus, quæ colloquutus fuerit vobis.

Et futurum eſt vt omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, anima inquam *illa pereat à populo ſuo.*

Et Prophetæ omnes à Schemouil, & ijs qui poſt eum fuerunt, locuti ſunt ac prædicarunt de diebus iſtis.

Vos eſtis filij Prophetarum, & fœderis quod iniit Deus cum patribus noſtris, dum dixit Abrahæ: In ſemine tuo benedictionem conſequentur omnes familiæ terræ.

Vobis primum ſuſcitauit, miſitque Deus filium ſuum, qui benediceret vobis ſi conuerſi fueritis & egeritis pœnitentiam de flagitijs veſtris.

CAP. IIII.

QVumque illi hos ſermones loquerentur ad populum, inſurrexerunt in eos Sacerdotes, & Zadonkai, & Præfecti templi, Iochanet morrnoe Martyrum.

Quum excandeſcerent in eos, quippe qui docerent populum, & prædicarent in Meſchicho reſurrectionem à mortuis.

Proinde iniecerunt in eos manus, & cuſtodierunt eos in diem poſterum: quod prope eſſet veſpera.

Multi autem qui audierant ſermonem, crediderunt: & erant numero circiter quinquies mille viri.

Caterum poſtero die congregati ſunt Principes, & Seniores, & Scribæ:

Itemque Chanon Summus ſacerdos, & Kniopho, & Iouchanon, & Alexander, & quotquot erant ex genere ſummorum ſacerdotum:

Quumq; ſtatuiſſent eos in medio, interrogabant eos: Quanam virtute, aut quo nomine hoc feciſtis?

Tunc Schemeoun Kipho repletus eſt Spiritu ſanctitatis, & dixit eis: Principes populi, & ſeniores domus Iſroel, audite:

Si nos hodie in iuſ vocamur à vobis propter beneficium quod collatum eſt in hominem ægrotum, quemodo iſte ſanitati ſit reſtitutus:

Hoc notum ſit vobis, totiq; populo Iſroel: quod in nomine Ieſchua Meſchicho Nazareni illius, quem vos in crucem egiſtis, quem Deus excitauit à mortuis, in hoc ipſo inquam *ecce ſtat iſte coram vobis ſanus.*

Hic eſt lapis ille, quem vos reprobaſtis adificantes, qui factus eſt in caput anguli.

Nec eſt in quoquam alio redemptio: Non enim eſt nomen aliud ſub cœlo quod datum ſit hominibus, in quo oporteat eos ſeruari.

Quumq; audiſſent ſermonem Schemeoun, & Iouchanon quem palam dixerant, intellexerunt eos eſſe literarum imperitos, & idiotas, eoſq; admirati ſunt: atq; agnouerunt ipſos cum Ieſchua verſatos fuiſſe.

Conſpiciebant porro adſtantem cum eis claudum illum qui ſanatus fuerat, nihilque poterant ei contradicere.

Tunc iuſſerunt eos exire è ſynagoga ſua: dicebatq; alius ad alium:

Quid faciemus hominibus iſtis? ecce enim ſignum illud manifeſtum, quod editum eſt per eos, omnibus incolis Ieruſchlem notum eſt, nec poſſumus inficiari.

Transl. B. Ariæ Mont.

Vt cum venerint tempora refrigerij à conſpectu Domini & miſerit propoſitum vobis Ieſum Chriſtum.

Quem oportet cœlũ quidẽ ſuſcipere, vſq; in tẽpora reſtitutionis omniũ, quæ locutus eſt Deus per os omniũ ſanctorũ ſuorum Prophetarũ à ſæculo.

Moyſes quidem enim ad Patres dixit: Quoniam Prophetam vobis reſuſcitabit Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tamquam me ipſum audietis iuxta omnia quæcũq; locutus fuerit ad vos.

Erit autem: omnis anima quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe.

Et omnes autem Prophetæ à Samuel, & deinceps, quotcumq; locuti ſunt, annũciauerunt dies iſtos.

Vos eſtis filij Prophetarũ & teſtamenti, quod diſpoſuit Deus ad patres noſtros dicens ad Abraham: Et in ſemine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.

Vobis primum Deus reſuſcitans puerum ſuum Ieſum, miſit eum benedicentem vobis, in auerti vnumquemque à nequitiis veſtris.

CAP. IIII.

LOquentibus autem illis ad populum, ſuperuenerunt eis Sacerdotes, & Magiſtratus templi, & Sadducæi,

Labore affecti propter docere eos populum, & annunciare in Ieſu reſurrectionem mortuorum:

Et iniecerunt eis manus, & poſuerunt in cuſtodiam in craſtinum: erat enim veſpera iam.

Multi autem audientium verbum crediderunt: & factus eſt numerus virorũ quaſi millia quinque.

Factum eſt autem in craſtinum, congregari eorum Principes & Seniores, & Scribas in Hieruſalem.

Et Annam Principem ſacerdotum, & Caipham, & Ioannem, & Alexandrum, & quotquot erant de genere Pontificali.

Et ſtatuentes eos in medio, percuntati ſunt, In qua virtute, aut in quo nomine feciſtis hoc vos?

Tunc Petrus repletus Spiritu ſancto, dixit ad eos: Principes populi, & Seniores Iſrael.

Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iſte ſeruatus eſt:

Notum ſit omnibus vobis & omni plebi Iſrael: quia in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitauit ex mortuis, in hoc iſte aſtat coram vobis ſanus.

Hic eſt lapis, qui nihili habitus à vobis ædificantibus, ille factus in caput anguli:

Et non eſt in alio in nemine ſalus. Nullum enim nomen eſt aliud ſub cœlo datum in hominibus, in quo oporteat ſeruari nos.

Videntes autem Petri libertatem, & Ioannis, & deprehendentes quod homines illiterati ſunt & idiotæ, admirabantur, cognoſcebantque eos quoniam cum Ieſu fuerant:

At hominem videntes cum eis ſtantem, illum curatum, nihil habebant contradicere.

Iuſſis autem ipſis extra concilium abire, conferebant ad inuicem Dicentes:

Quid faciemus hominibus iſtis? quoniã quidem enim notum ſignũ factũ eſt per eos, omnibus habitãtib. Hieruſalẽ manifeſtũ, & nõ poſſumus negare.

Transl. Eraſm. Roterod.

Vt cum venerint tempora refrigerationis à conſpectu 20 *domini, & miſerit eum qui ante prædicatus eſt vobis Ieſum Chriſtum,*

Quem oportet quidem cœlum accipere vſque in tempora reſtitutionis omnium, quæ locutus eſt deus per os omnium ſanctorum ſuorum à ſæculo prophetarum. 21

Moſes quidem ad patres dixit: Prophetam ſuſcitabit vobis dominus deus veſter de fratribus veſtris, mei ſimilem. Audietis eum iuxta omnia quæcunque locutus fuerit vobis. 22

Futurum eſt autem, vt omnis anima quæ non audierit prophetam illum, exterminetur è populo. 23

Quin & omnes prophetæ à Samuele ac deinceps quotquos locuti ſunt etiam annunciauerunt dies iſtos. 24

Vos eſtis filij prophetarum, ac teſtamenti, quod teſtatus eſt deus erga patres noſtros, dicens ad Abrahã: Et in ſemine tuo benedictionem conſequentur omnes familiæ terræ. 25

Vobis primum deus, cum ſuſcitaſſet filium ſuum Ieſum, miſit eum benedicentem vobis, ita vt vnuſquiſque veſtrum conuerteret ſe ab iniquitatibus ſuis. 26

CAP. IIII.

LOquentibus autem illis ad populum, ſuperuenerunt illis ſacerdotes, ac magiſtratus templi, 1

Et Sadducæi moleſtè ferentes, quod docerent populum, & annunciarent in nomine Ieſu reſurrectionem ex mortuis, & iniecerunt eis manus, 2

Poſuerunt que eos in cuſtodiam in poſterum diem. Nam erat iam veſpera. 3

Multi vero eorum qui audierant ſermonem crediderũt: & factus eſt numerus virorũ circiter quinque milia. 4

Factum eſt autem poſtero die vt congregarentur principes eorum, & ſeniores, & ſcribæ Hieroſolymis, 5

Et Annas princeps ſacerdotum, & Caiaphas, & Iohannes, & Alexander & quotquot erant de genere pontificio: 6

Et cum ſtatuiſſent eos in medio, interrogabant: Qua virtute, aut quo nomine feciſtis hoc vos? 7

Tunc Petrus repletus Spiritu ſancto, dixit ad eos: Principes populi & ſeniores Iſraël, 8

Si nos hodie examinamur, de eo quod beneficerimus homini infirmo, qua ratione iſte ſaluus factus ſit: 9

Notum ſit omnibus vobis, & toti plebi Iſraël: quod per nomen Ieſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem deus ſuſcitauit à mortuis, per hunc iſte aſtat coram vobis ſanus. 10

Hic eſt lapis ille, qui reiectus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt caput anguli. 11

Nec eſt in alio quoquam ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos ſaluos fieri. 12

Videntes autem Petri in dicendo libertatem ac Iohannis, compertoq; quod homines eſſent illiterati & idiotæ, admirabantur, & agnoſcebant eos, quod cum Ieſu fuiſſent, 13

Hominem autem videntes ſtantem cum eis qui ſanatus fuerat, nihil poterant contradicere. 14

Iuſſis autem illis è concilio ſecedere, conferebant inter ſeſe dicentes: 15

Quid faciemus hominibus iſtis? nam conſpicuum ſignum editum eſſe per eos, omnibus habitantibus Hieroſolymis manifeſtum eſt, nec poſſumus inficiari. 16

Vulgat. Editio.

Sed ne amplius diuulgetur in populum, comminemur eis, ne vltra loquantur in nomine hoc vlli hominum.

Et vocantes eos, denuntiauerunt ne omino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu.

Petrus vero & Ioannes respondentes, dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, iudicate.

Non enim possumus quæ vidimus & audiuimus, non loqui.

At illi comminantes, dimiserunt eos: non inuenientes quomodo punirent eos propter populum: quia omnes clarificabant id, quod factum fuerat in eo quod acciderat.

Annorum enim erat amplius quadraginta homo in quo factum fuerat signum istud sanitatis.

Dimissi autem venerunt ad suos: & annuntiauerunt eis quanta ad eos principes Sacerdotum, & seniores dixissent.

Qui cum audissent vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es qui fecisti cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt:

* Ps. 2. Qui Spiritu sancto per os patris nostri Dauid, pueri tui, dixisti: * Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania?

Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus Dominum & aduersus Christum eius.

Conuenerunt enim vere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israel,

Facere quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.

Et nunc Domine respice in minas eorum: & da seruis tuis cum omni fiducia, loqui verbum tuum,

In eo quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa & prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu.

Et cum orassent motus est locus in quo erat congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto: & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna: nec quicquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis.

Neque enim quisquã egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorũ aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vẽdebant.

Et ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat.

Ioseph autem qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum, Filius consolationis) Leuites Cyprius genere.

Cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

CAP. V.

VIr autem quidam nomine Ananias, cum Saphira vxore sua vendidit agrum:

Et fraudauit de pretio agri, conscia vxore sua, & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit.

Transl. ex Syriac.

17 *Sed ne magis fama isthac peruagetur, interminemur eis, ne amplius loquantur in nomine isto vlli hominum.*

18 *Proinde aduocarunt eos, & præceperunt eis, ne omnino loquerentur, aut docerent in nomine Ieschua.*

19 * *Responderunt Schemeoun Kipho, & Iouchanon, ac dixerunt eis: An rectum sit apud Deum, vobis obedire potius, quam Deo, iudicate.* Manyrã.

20 *Non enim possumus quod vidimus, & audiuimus non loqui.*

21 *Et interminati sunt eis, ac dimiserunt eos: non enim inuenerunt causam quam capiti eorum imponerent propter populum; quandoquidem vnusquisq; glorificabat Deum super eo quod factum fuerat.*

22 *Erat enim plusquam quadraginta annos natus homo ille, in quo editum fuerat hoc signum sanationis.*

23 *Quumque dimissi essent, venerunt ad fratres suos, & renuntiarunt eis quæcumque dixerunt Sacerdotes & Seniores.*

24 *Isti autem quum audissent, simul extulerunt vocem suam ad Deum, dixeruntque: Domine, tu es Deus qui fecisti cœlum & terram, & maria, & omnia quæ in eis sunt:*

25 *Tuque is es, qui locutus es per Spiritum sanctitatis per os Dauid serui tui: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inane?*

26 *Astiterunt Reges terræ, Principesq;, & consilium inierunt simul aduersus dominum, & aduersus Meschicho eius.*

27 *Congregati sunt enim verè in hac ciuitate aduersus sanctum filium tuum Ieschua, quem tu vnxisti, Herodes & Pilatus cum gentibus, & synagoga Israël,*

28 *Vt facerent quecunque manus tua, & voluntas tua prius designauerat esse faciendas.*

29 *Sed & nunc Domine intuere, & vide minas eorum, & da seruis tuis, vt palam prædicent sermonem tuum.*

30 *Quum manum tuam porriges ad sanandum, vtque virtutes edantur in nomine Filij tui sancti Ieschua.*

31 *Et quum orassent, ac fuissent auspicati predes commotus est locus in quo erant congregati, & repleti sunt omnes Spiritu sanctitatis, ac loquebantur palam sermonem Dei.*

32 * *Erat autem cœtus hominum illorum, qui crediderant, anima vna, & vna mens: nemoque ex eis dicebat de facultatibus quas possidebat, suas esse, sed omnia, quæ habebant erant societatis.* *Vrsis illi Candidatorum.

33 *Magnaque virtute testabantur ipsi Apostoli de resurrectione Ieschua Meschicho: & gratia magna inerat illis omnibus,*

34 *Cæterum nemo erat inter eos egenus: Illi enim qui possidebant fundos, & domos: vendebant, & adferebant pretia eorum, quæ vendita fuerant,*

35 *Deponebantque ad pedes Apostolorum. Et dabatur vnicuique pront egebat.*

36 *Iauseph autem ille, qui cognominatus est Barnabbe ab Apostolis (quod exponitur Filius consolationis) Leuita, ex regione Cypri,*

37 *Habebat agrum, & vendidit eum, attulitque pretium, & deposuit ante pedes Apostolorum.*

CAP. V.

1 POrrò vir quidam cuius nomen erat Chananias, cum vxore sua nomine Schaphira vendiderat fundũ suum. Defuncta Tum.

2 *Abstulit autem ex precio, abdiditque, conscia vxore sua, & attulit partem pecuniæ, ac deposuit ante pedes Apostolorum.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Sed vt ne ſuper plus perſerpat in populum, minaciter communemur eis, ne vltra loqui in nomine hoc vlli homini.

Et vocantes eos, denuntiauerunt eis omino non loqui neque docere in nomine Ieſu.

At Petrus & Ioannes reſpondentes ad eos dixerunt: Si iuſtum eſt in conſpectu Dei, vos audire potius quam Deum, iudicate.

Non poſſumus enim nos quæ vidimus & audiuimus, non loqui.

Illi vero comminantes, dimiſerunt eos: nihil inuenientes quomodo punirent eos propter populum: quia omnes glorificabant Deum ſuper facto.

Annorum enim erat plurium quadraginta homo in quo factum fuerat ſignum iſtud ſanitatis.

Dimiſſi autem venerunt ad proprios: & annuntiauerunt quanta ad eos principes Sacerdotum & ſeniores dixiſſent.

Ij autem audientes vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum & dixerunt: Domine tu Deus qui feciſti cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis:

Qui per os Dauid pueri tui dicens (fuiſti:) vt quid fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania?

Aſtiterunt reges terræ, & principes coacti ſunt in idem aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius.

Coacti ſunt enim in veritate in ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodesque & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Iſrael,

Facere quæcunque manus tua & conſilium tuum præfiniuit fieri.

Et nunc Domine reſpice in minas eorum: & da ſeruis tuis cum fiducia omni, loqui verbum tuum,

In manum tuam extendere in ſanitatem, & ſigna & prodigia fieri per nomen ſancti pueri tui Ieſu.

Et precatis eis, motus eſt locus in quo erant congregati: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto: & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

At multitudinis credentium erat cor & anima vna: & neque vnus quicquam exiſtentium ei dicebat proprium eſſe. ſed erant illis omnia communia.

Et magna virtute reddebant teſtimonium Apoſtoli reſurrectionis Domini Ieſu Chriſti gratiaque magna erat in omnes eos.

Neque enim egens quiſquã erat in ipſis. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia venditorum,

Et ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis, prout quis opus habebat.

Ioſes autem cognominatus Barnabas ab Apoſtolis (quod eſt interpretatum, Filius conſolationis) Leuites Cyprius genere.

Exiſtente ei agro, vendito attulit pecuniam, & poſuit ante pedes Apoſtolorum.

CAP. V.

VIr autem quidam Ananias nomine, cum Sapphira vxore ſua vendidit poſſeſſionem:

Et interuertit de pretio, conſcia etiam vxore ſua: & afferens partem quandam ad pedes Apoſtolorum poſuit.

Transl. Eraſm. Roterod.

Sed ne amplius diuulgetur in populum, minaciter interminemur eis, ne poſthac loquantur in nomine hoc vlli hominum.

Et accerſitis illis præceperunt, ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Ieſu.

At Petrus & Ioannes reſpondentes, dixerunt ad eos: An iuſtum ſit in conſpectu Dei, vos potius audire, quàm Deum, iudicate.

Non enim poſſumus quæ vidimus & audiuimus, non loqui.

At illi additis minis, dimiſerunt eos: nihil inuenientes qua ratione punirent eos propter populum, quia omnes glorificabant deum ſuper eo quod acciderat.

Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo editum fuerat ſignum iſtud ſanationis.

Dimiſſi autem venerunt ad ſuos, & annunciauerunt quæcunque ſibi principes ſacerdotum & ſeniores dixerant.

Qui cum audiſſent, vnanimiter attollebant vocem ad deum, dixeruntque: Domine, tu es deus qui fecisti cælum ac terram, mare & omnia quæ in eis ſunt,

Qui per os dauid pueri tui dixiſti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania?

Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius.

Conuenerunt enim vere aduerſus ſanctum filium tuum Ieſum quem vnxeras, Herodes ſimul & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Iſrael,

Ad faciendum quæcunque manus tua, & conſilium tuum prius decreuerat vt fierent.

Et nunc domine aſpice in minas eorum: & da ſeruis tuis, vt cum omni fiducia loquantur ſermonem tuum,

Manum tuam porrigendo in hoc, vt ſanatio & ſigna & prodigia edantur per nomen ſancti filij tui Ieſu.

Et cum oraſſent illi, motus eſt locus in quo erant congregati, & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & loquebantur ſermonem dei cum fiducia.

Multitudinis autẽ credentium erat cor vnum & anima vna, nec quiſquam aliquid eorum quæ poſſidebat, ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.

Et virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis domini Ieſu, & gratia magna erat ſuper omnes illos.

Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut edium erant, vendentes afferebant precia eorum quæ vendita fuerant,

Et ponebant ad pedes Apoſtolorum. Diſtribuebatur autem ſingulis prout cuique opus erat.

Ioſes vero, qui cognominatus eſt Barnabas ab Apoſtolis, quod eſt, filius conſolationis, Leuites, Cyprius genere,

Cum haberet agrum, vendidit eum: & sulit pretium & poſuit ad pedes Apoſtolorum.

CAP. V.

VIr autem quidam nomine Ananias cum Sapphira vxore ſua vendiderat poſſeſſionem,

Et ſepoſuerat de precio, conſcia etiam vxore ſua & allatam partem aliquam ad pedes Apoſtolorum poſuit.

Vulgat. Editio.

Dixit autem Petrus : Ananía, cur tentauit ſatanas cor tuum mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio agri?

Nonne manens tibi manebat,& venundatum in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hãc rem? Non es mentitus hominibus, ſed Deo.

Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit. & expirauit. Et factus eſt timor magnus ſuper omnes,qui audierunt.

Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & efferentes ſepelierunt.

Factum eſt autem quaſi horarum trium ſpatium, & vxor ipſius neſciés, quod factũ fuerat introiuit.

Dixit autem ei Petrus : Dic mihi mulier,ſi tanti agrum vendidiſtis? At illa dixit : Etiam tanti.

Petrus autem ad eam : Quid vtique conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum,qui ſepelierunt virum tuum ad oſtium, & efferent te.

Confeſtim cecidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes inuenerunt illam mortuam: & extulerunt,& ſepelierut ad virum ſuum.

Et factus eſt timor magnus in vniuerſa Eccleſia, & in omnes,qui audierunt hæc.

Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia multa in plebe. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis.

Cæterorum autem nemo audebat ſe coniungere illis ſed magnificabat eos populus.

Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum,ac mulierum,

Ita vt in plateas eiicerent infirmos & ponerent in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis.

Concurrebat autem & multa turba vicinarum ciuitatum Ieruſalem, afferentes ægros, & vexatos a ſpiritibus immundis: qui curabantur omnes.

Exurgens autem Princeps ſacerdotum, & omnes,qui cum illo erant (qui eſt hæreſis Sadducæorum) repleti ſunt zelo.

Et iniecerunt manus in Apoſtolos,& poſuerunt eos in cuſtodia publica.

Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris,& educens eos,dixit:

Ite & ſtantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius.

Qui cum audiſſent,intrauerunt diluculo in templum,& docebant. Aduenies autem Princeps ſacerdotum, & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium & omnes ſeniores filiorum Iſrael: & miſerunt ad carcerem vt adducerentur.

Cum autem venſſent miniſtri, & aperto carcere non inueniſſent illos, reuerſi nunciauerunt,

Dicentes: Carcerem quidem inuenimus clauſum cum omni diligentia, & cuſtodes ſtantes ante ianuas: aperientes autem neminem intus inuenimus.

Vt autem audierunt hos ſermones Magiſtratus templi, & Principes ſacerdotum ambigebant de illis quidnam fieret.

Aduenies autem quidam nunciauit eis : Quia ecce viri quos poſuiſtis in carcerem, ſunt in templo ſtantes,& docentes populum.

Tranſl. ex Syriac.

3 *Cui dixit Schemeoun : Chananía, cur ita impleuit Satanas cor tuum, vt mentiereris in Spiritum ſanctitatis, & interuertere ex pretiũ pretij fundi illius?*

4 *Nonne tuus erat priuſquam vendidiſſes? & poſtquam venundatus eſt rurſus tu poteſtatem habebas ſuper pretium: quid tibi venit in mentem vt exequereris hanc voluntatem? Non mentitus es in homines, ſed in Deum.*

5 *Quumque audiſſet Chanania hos ſermones cecidit, & mortuus eſt. Et pauor ingens inuaſit omnes qui hæc audierant.*

6 *Surrexerunt autem ij qui iuuenes erant inter eos, & collegerunt eum, ſepultumque eduxerunt.*

7 *Trium verò poſt horũ, & vxor eius ingreſſa eſt, quum neſciret quid actum eſſet.*

8 *Cui dixit Schemeoun : Dic mihi num his pretiis (tanti) vendidiſtis fundum? Ipſa vero dixit: Etiam, his pretiis (tanti.)*

9 *Dixit ei Schemeoun : Quoniam æquales fuiſtis ad tentandum Spiritum Domini : Ecce pedes eorum qui ſepelierunt maritum tuam ſunt pro foribus, & ipſi efferent te.*

10 *Et eo ipſo momento cecidit ad pedes eorum & mortua eſt. Et ingreſſi ſunt iuuenes illi, & nacti ſunt eam mortuam: & collectam in feretrum efferentes, ſepelierunt eam ad tumulum mariti ſui.*

11 *Et exiitit timor ingens in tota Eccleſia, & in omnibus qui hæc audierunt.*

12 ** Edebantur autem per manum Apoſtolorum ſigna & virtutes multæ in populo: & erant omnes congregati ſimul in porticu Schelemoun.* * Apoſtolorum.

13 *Ex alijs autem nemo audebat ad eos accedere, ſed magnificabat eos populus.*

14 *Magisq; accreſcebant ij qui credebant in Domino cœtus virorum, & mulierum.*

15 *Adeo vt in plateas efferrent agrotos, conijcerentque in grabatis vt quum veniret Schemeoun, vel vmbra ipſius operiret eos.*

16 *Conuenebant autem plurimi ad eos ex vrbibus aliis adiacentibus Ieruſalem, afferentes ægros, eosque in quibus eſſent ſpiritus immundi, & ſanabantur omnes.*

17 *Proinde repletur inuidia Summus ſacerdos, cumque qui cum eo erant (quum eſſent ex doctrina Zadoukæorum:)*

18 *Et iniecerunt manus in Apoſtolos, prehenſosq; obſeruxerunt in carcere.*

19 *Tunc nocte Angelus Domini reſerauit fores carceris, & eduxit eos ac dixit eis:*

20 *Ite, ſtate in templo, & loquimini ad populum omnes hos ſermones vitæ.*

21 *Exierunt igitur tempore matutino, & introierunt in templum, ac docebant. Princeps autem Sacerdotum ipſque, qui cum eo erant, adduxerunt ſocios ſuos & Seniores Iſraelis: miſerunt q; in cuſtodiam qui adducerent Apoſtolos.*

22 *Quumq; profecti eſſent ij, qui miſſi fuerant ab eis, non inuenerunt eos in carcere : reuerſi itaque venerunt,*

23 *Dicentes : Inuenimus carcerem clauſum esse, atque ades cuſtodes ſtantes pro foribus: & aperuimus, at neminem intus inuenimus illic.*

24 *Quos vbi audiſſent hos ſermones Principes ſacerdotum & Præfecti templi, obſtupefcebant ſuper his, & cogitabant quid hoc eſſet.*

25 *Aduenions autem quidam nunciauit eis : Viri illi quos conieciſtis in carcere ecce ſtant in templo, & docent populum.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Dixit autem Petrus: Anania, propter quid impleuit Satanas cor tuum mentiri te Spiritum ſanctum, & interuertere de pretio prædij?

Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua poteſtate erat? Quod quid poſuiſti in corde tuo rem hanc? Non es mentitus hominibus, ſed Deo.

Audiens autem Ananias verba hæc, cadens expirauit. Et factus eſt timor magnus ſuper omnes audientes hæc.

Surgentes autem iuuenes corripuerunt eum, & efferentes ſepelierunt.

Factum eſt autem quaſi horarum trium ſpatium, & vxor ipſius neſciens factum, introiuit.

Reſpondit autem ei Petrus: Dic mihi, ſi tanti agrum vendidiſtis? Illa autem dixit: Etiam tanti.

At Petrus, ait ad eam: Quid quod conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui ſepelierunt virum tuum, ad oſtium, & efferent te.

Cecidit autem confeſtim ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes inuenerunt illam mortuam: & efferentes ſepelierunt ad virum ſuum.

Et factus eſt timor magnus in vniuerſa Eccleſia, & in omnes audientes hæc.

Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia in plebe multa. Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis.

At cæterorum nemo audebat coniungi illis: ſed magnificabat eos populus.

Magis autem apponebantur credentes Domino multitudines virorumque ac mulierum:

Vt & ſecundum plateas efferre infirmos, & ponere in lectulis ac grabatis, vt venientis Petri, etſi vmbra obumbraret quemquam illorum.

Concurrebat autem & multitudo eorum quæ circa ciuitatum in Ieruſalem, afferentes ægros, & vexatos à ſpiritibus immundis: qui curabantur omnes.

Exurgens autem Princeps ſacerdotum, & omnes, qui cum illo (illa exiſtens hæreſis Sadducæorum) repleti ſunt zelo:

Et iniecerunt manus ſuas in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica.

Angelus autem Domini per noctem aperuit ianuas cuſtodiæ educenſque eos, dixit:

Ite & ſtantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius.

Audientes autem intrauerunt ſub diluculum in templum, & docebant. Adueniens autem Princeps ſacerdotum, & qui cum eo conuocauerunt concilium, & omnem ſenatum filiorum Iſrael: Et miſerunt ad carcerem adduci eos.

At miniſtri accedentes non inuenerunt eos in cuſtodia. reuerſi autem nunciauerunt,

Dicentes: Quod quidem carcerem inuenimus clauſum, in omni ſecuritate, & cuſtodes ſtantes ante ianuas: aperientes autem intus neminem inuenimus.

Vt autem audierunt ſermones hos & Pontifex & præfectus templi, & Principes ſacerdotum ambigebant de illis quidnam fieret hoc.

Adueniens autem quidam nuntiauit eis, dicens: Quia ecce viri, quos poſuiſtis in cuſtodia, ſunt in templo ſtantes, & docentes populum.

Transl. Eraſm. Roterod.

3 *Dixit autem Petrus: Anania, cur implenit ſatanas cor tuum, vt mentireris Spiritui ſancto, & fraudares de precio agri?*

4 *Nonne prorſus tibi manebat & venundatus in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo rem iſtam? Non es mentitus hominibus, ſed deo.*

5 *Audiens autem Ananias hæc verba, collapſus expirauit. Et ortus eſt timor magnus ſuper omnes qui audierant hæc.*

6 *Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, elatumque ſepelierunt.*

7 *Interceſſit autem ferme horarum trium interuallum, vxor quoque ipſius, neſciens quod factũ fuerat, introiuit.*

8 *Reſpondit autem ei Petrus: Dic mihi, num tanti agrum vendidiſtis? At illa dixit: Etiam, tanti.*

9 *Petrus autem ait ad eam: Cur conſpiraſtis inter vos, vt tentaretis Spiritum domini? Ecce pedes eorum qui ſepelierunt virum tuum, ad oſtium adſunt, & efferent te.*

10 *Confeſtim autem concidit ad pedes eius, & expirauit. Ingreſſi autem iuuenes, reperierunt illam mortuam, & extulerunt ac ſepelierunt iuxta virum ſuum.*

11 *Et ortus eſt timor magnus ſuper vniuerſam congregationem, & ſuper omnes qui audiebant hæc.*

12 *Per manus autem Apoſtolorum edebantur ſigna ac prodigia multa in populo. Et erant vnanimiter omnes in porticu Solomonis.*

13 *Cæterorum autem nemo audebat ſe coniungere illis, ſed magnificabat eos populus.*

14 *Magis autem accreſcebat credentium domino multitudo virorum ſimul ac mulierum,*

15 *Ita vt in plateas exportarent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, vt venientis Petri vel vmbra obumbraret aliquem illorum.*

16 *Conueniebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Hieroſolymam, afferens ægros ac vexatos à ſpiritibus immundis, qui ſanabantur omnes.*

17 *Exurgens autem princeps ſacerdotum & omnes qui cum illo erant, quæ eſt factio Sadducæorum, repleti ſunt æmulatione.*

18 *Et iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica.*

19 *Sed angelus domini per noctem aperuit ianuas carceris, eductoque illis dixit:*

20 *Ite, & ſtantes loquimini in templo populo omnia verba vitæ huius.*

21 *Illi vero cum hæc audiſſent, intrauerunt diluculo in templum, ac docebant. Adueniens autem princeps ſacerdotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium & vniuerſum ordinem filiorum Iſrael, miſeruntq; ad carcerem qui adducerent eos.*

22 *Cum autem veniſſent miniſtri, nec reperiſſent illos in carcere, reuerſi nunciauerunt.*

23 *Dicentes: Carcerem inuenimus clauſum cum omni diligentia, & cuſtodes foris ſtantes ante ianuas. Cum aperuiſſemus autem, neminem intus reperimus.*

24 *Vt autem audierunt hos ſermones & ſacerdos & magiſtratus templi, principesq; ſacerdotum, ambigebant de illis, quid nam hoc futurum eſſet.*

25 *Adueniens autem quidam nunciauit eis. Ecce viri quos poſuerat is in carcere, ſunt in templo ſtantes, ac docentes populum.*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Tunc abijt Magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos ſine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.	26	*Tunc abierunt Præfecti cum miniſtris, vt adducerent eos non per vim (timebant enim ne lapidibus obrueret eos populus.*
Et cum adduxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio: Et interrogauit eos Princeps ſacerdotum, dicens:	27	*Et quum adduxiſſent eos, ſtatuerunt coram tota Synagoga: Exorſus eſt autem Summus ſacerdos dicere eis:*
Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine iſto: & ecce repleſtis Ieruſalem doctrina veſtra, & vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius.	28	*Nonne præcipiendo præcepimus vobis vt neminem doceretis in nomine iſtoc vos autem en repleuiſtis Ouriſchlem doctrina veſtra, vultiſq; inducere ſuper nos ſanguinem viri iſtius.*
Reſpondens autem Petrus, & Apoſtoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis quam hominibus.	29	*Reſpondit Schemeoun cum Apoſtolis, & ait illis: Deo oportet obedire potius, quàm hominibus.* Feria iiij Candelarum.
Deus patrum noſtrorum ſuſcitauit Ieſum, quem vos interemiſtis, ſuſpendentes in ligno.	30	*Deus patrum noſtrorum excitauit Ieſchua illum, quem vos trucidaſtis quum ſuſpendiſtis eum in ligno.*
Hunc Principem, & Saluatorem Deus exaltauit dextera ſua ad dandam pœnitentiam Iſraeli, & remiſſionem peccatorum.	31	*Hunc ipſum excitauit Deus Principem, & Iuſificatorem (ſeruatorem) & exaltauit eum dextera ſua, vt det pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum Iſroeli.*
Et nos ſumus teſtes horum verborum, & Spiritus ſanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus ſibi.	32	*Et nos teſtes ſumus horum ſermonum, & Spiritus ille ſanctitatis, quem dedit Deus vt qui credunt in ipſo.*
Hæc cum audiſſent, diſſecabantur, & cogitabant interficere illos.	33	*Quumque audiſſent hos ſermones, corripiebantur furore, & machinabantur eos interficere.*
Surgens autem quidam in concilio Phariſæus, nomine Gamaliel, legiſdoctor honorabilis vniuerſæ plebi, iuſſit foras ad breue homines fieri.	34	*Surrexerat autem vnus ex Periſchæis, cui nomen erat Gamaliel, doctor legis, & honoratus ab vniuerſo populo, ſuſſitq; vt illi abducerent Apoſtolos foras paululum temporis.*
Dixitque ad illos: Viri Iſraelitæ attendite vobis ſuper hominibus iſtis quid acturi ſitis.	35	*Et ait illis: Viri filij Iſroiel, attendite vobiſipſis, & videte quid vos oporteat facere de his hominibus.*
Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens ſe eſſe aliquem: cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occiſus eſt, & omnes, qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum.	36	*Siquidem ante hoc tempus ſurrexerat Thauda, & dixerat de ſeipſo ſe eſſe quid eximij: & ſecuti ſunt eum circiter quadringenti viri: ipſe autem interfectus eſt, & qui fuerant eum ſecuti, diſſi ſunt, & ad nihilum redacti.*
Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis, & auertit populum poſt ſe, & ipſe periit: & omnes, quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt.	37	*Poſt eum vero ſurrexit Iehudo Galilæus quibus diebus deſcripti ſunt, quique in pecunia capitatim (cenſu) & auertit populum multum poſt ſe: & ipſe mortuus eſt, & omnes qui eum ſecuti fuerant, diſperſi ſunt.*
Et nunc itaque dico vobis, diſcedite ab hominibus iſtis, & finite illos: quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc, aut opus, diſſoluetur:	38	*Nunc autem dico vobis, abſtinete vos ab his hominibus, & obmittite eos: quandoquidem ſi ex hominibus eſt hæc cogitatio, & hoc opus, diſſoluentur, & ceſſabunt.*
Si vero ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere illud, ne forte & Deo repugnare inueniamini. Conſenſerunt autem illi.	39	*Sin autem ex Deo eſt, non pertinet ad vos manibus veſtris illud compeſcere, ne reperiamini contra Deum inſurgere. Proinde acquieuerunt ei.*
Et conuocantes Apoſtolos, cæſis denunciauerunt ne omnino loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos.	40	*Ipſiq; aduocauerunt Apoſtolos, & flagellarunt eos, ac præceperunt eis, ne loquerentur in nomine Ieſchua, eoſq; dimiſerunt.*
Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.	41	*Et exierunt ab eorum conſpectu gaudentes, quippe qui digni habiti eſſent pro nomine (Numine) ignominiam paſi.*
Omni autem die non ceſſabant in templo, & circa domos docentes, & euangelizantes Chriſtum Ieſum.	42	*Neque ceſſabant quotidie docere in templo, domique, & euangelizare de Domino noſtro Ieſchua Meſchicho.*

CAP. VI.

CAP. VI.

IN diebus autem illis, creſcente numero diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum.	1	*PORRÒ in diebus illis quum multiplicarentur diſcipuli, murmurabant Iones diſcipuli aduerſus Hebræos, quod deſpectui haberentur eorum viduæ in miniſterio quotidiano.* Feria vj. Quietis, & deſignationis ingenere.
Cõuocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorum dixerunt: Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis.	2	*Aduocarunt igitur duodecim Apoſtoli omnem cætum diſcipulorum, & dixerunt eis: Non decet vt relinquamus ſermonem Dei, & miniſtremus menſis.*
Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus.	3	*Exquirite ergo fratres mei, & ſeligite ſeptem viros ex vobis de quibus extet teſtimonium, plenoſq; Spiritu Domini, & ſapientia, & conſtituemus eos ſuper hoc opus.*
Nos vero orationi, & miniſtrio verbi inſtantes erimus.	4	*Nos autem perſeuerabimus in oratione, & in adminiſtratione ſermonis.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Tunc abiens præfectus cum miniſtris adduxit illos non cum vi. timebant enim populum vt ne lapidarentur.

Adducentes autem illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps Sacerdotum,

Dicens : Nonne denuntiatione denuntiauimus vobis non docere in nomine iſto : & ecce repleſtis Hieruſalem doctrina veſtra: & vultis ſuperinducere ſuper nos ſanguinem hominis illius.

Reſpondens autem Petrus & Apoſtoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.

Deus patrum noſtrorum ſuſcitauit Ieſum, quem vos interemiſtis ſuſpendentes in ligno.

Hunc Deus principem & ſaluatorem exaltauit dextera ſua, dare pœnitentiam Iſraeli, & remiſſionem peccatorum.

Et nos ſumus eius teſtes verborum horum, & Spiritus vero ſanctus, quem dedit Deus obedientibus ſibi.

Illi autem audientes, furebant : & conſulebant tollere illos.

Surgens autem quidam in concilio Phariſæus, nomine Gamaliel legis doctor, honoratus omni populo, iuſſit foras breue quid apoſtolos fieri.

Dixitque ad illos : Viri Iſraelitæ, attendite vobis ipſis ſuper hominibus iſtis quid eſtis futuri agere.

Ante enim hos dies extitit Theudas, dicens eſſe aliquem ſeipſum magnum: cui aduocatus eſt numerus virorum circiter quadringentorũ: qui ſublatus eſt: & omnes quicunque aſſenſi ſunt ei, diſſoluti ſunt, & facti ſunt ad nihilum.

Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus deſcriptionis, & auertit populum multum poſt ſe: & ipſe perijt: & omnes quotquot aſſenſi ſunt ei, diſperſi ſunt.

Et nunc dico vobis, abſiſtite ab hominibus iſtis, & ſinite illos: quoniam ſi ſit ex hominibus conſilium hoc aut opus hoc, diſſoluetur.

Si vero ex Deo eſt, non poteſtis diſſoluere id: ne forte & Deo pugnantes inueniamini. Conſenſerunt autem illi.

Et conuocantes Apoſtolos, cædentes denuntiauerunt non loqui in nomine Ieſu : & dimiſerunt eos.

Illi quidem igitur ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumelia affici.

Totumque diem in templo & circa domum non ceſſabant docentes, & euangelizantes Ieſum Chriſtum.

CAP. VI.

IN autem diebus illis multiplicantibus diſcipulis factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos: quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum.

Aduocãtes autem duodecim multitudinem diſcipulorum, dixerunt: Non placitum eſt nos derelinquentes ſermonem Dei, miniſtrare menſis.

Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis teſtimonio probatos ſeptem, plenos Spiritu ſancto & ſapientia, quos conſtituamus ſuper vſu hoc.

Nos vero orationi & miniſterio verbi perdurabimus.

Transl. Eraſm. Roterod.

Tunc abijt magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos ſine vi. Timebant enim populum, ne lapidarentur.

Et cum adduxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps ſacerdotum, dicens:

Nonne etiam atque etiam præcepimus vobis, ne doceretis in nomine iſto? Et ecce repleſtis Hieroſolymam doctrina veſtra, & vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius.

Reſpondens autem Petrus & Apoſtoli, dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.

Deus patrum noſtrorum ſuſcitauit Ieſum, quem vos interemiſtis ſuſpendentes in ligno.

Hunc principem & ſeruatorem Deus exaltauit dextera ſua ad dandam pœnitentiam Iſraeli, remiſſionemque peccatorum.

Ac nos ſumus ei teſtes horum quæ dicimus: Inſuper autem & Spiritus ſanctus, quem dedit Deus obedientibus ipſum.

Hæc autem cum audiſſent, diſſecabantur : & conſultabant, vt interficerent illos.

Surgens autem quidam in concilio phariſæus nomine Gamaliel, legis doctor in pretio habitus apud totum populum, iuſſit vt pauliſper ſecederent foras Apoſtoli.

Dixitq; ad illos : Viri Iſraelitæ attendite vobis ſuper hominibus iſtis, quid acturi ſitis.

Ante hos enim dies extitit Theudas, dicens ſe eſſe aliquem, cui adheſit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt : & omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum.

Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis, & auertit populum multum poſt ſe, & ipſe periit, & omnes quot paruerant ei diſperſi ſunt.

Et nunc dico vobis, abſtinete ab hominibus iſtis, & ſinite illos. Quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium aut opus hoc, diſſoluetur.

Sin ex Deo eſt, non poteſtis diſſoluere, ne quando & Deo repugnare reperiamini. In huius autem ſententiam, pedibus itum eſt à cæteris:

Et cum aduocaſſent Apoſtolos, cæſis præceperunt, ne loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos.

Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quod digni habiti eſſent, vt pro nomine eius contumelia afficerentur.

Et quotidie in templo & in ſingulis domibus non ceſſabant docere & annunciare Ieſum Chriſtum.

CAP. VI.

IN diebus autem illis creſcente numero diſcipulorum, ortum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ ipſorum.

Cæterum duodecim illi, cum inſiſſent adeſſe multitudinem diſcipulorum, dixerunt : Non eſt placitum, vt nos derelicto ſermone Dei, miniſtremus menſis.

Circumſpicite ergo fratres, viros ex vobis ſpectatæ probitatis ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quibus delegabimus hoc negocij.

Nos vero deprecationi & adminiſtrando ſermoni incumbemus.

Vulgat. Editio.

Et placuit ſermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu ſancto,& Philippum,& Prochorum,& Nicanorem,& Timonem & Parmenam,& Nicolaum aduenam Antiochenum.

Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes impoſuerunt eis manus.

Et verbum Domini crescebat & multiplicabatur numerus diſcipulorum in Ieruſalem valde: multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei.

Stephanus autem plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia & ſigna magna in populo.

Surrexerunt autem quidam de ſynagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia,& Aſia,diſputantes cum Stephano:

Et non poterant reſiſtere ſapientiæ & Spiritui, qui loquebatur.

Tunc ſummiſerunt viros,qui dicerent ſe audiuiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in Moyſen & in Deum:

Commouerunt itaque plebem, & ſeniores, & Scribas: & concurrentes rapuerunt eum: & adduxerunt in concilium:

Et ſtatuerunt falſos teſtes,qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui verba aduerſus locum ſanctum & legem.

Audiuimus enim eum dicentem:quoniam Ieſus Nazarenus hic deſtruet locum iſtum, & mutabit traditiones,quas tradidit nobis Moyſes.

Et intuentes eum omnes qui ſedebant in concilio,viderunt faciem eius tanquam faciem angeli.

CAP. VII.

Dixit autem princeps Sacerdotum: Si hæc ita ſe habent?

Qui ait: Viri fratres & patres,audite: Deus gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ cum eſſet in Meſopotamia,prius quam moraretur in Charran,

Et dixit ad illum: * Exi de terra tua & de cognatione tua & veni in terram quam monſtrauero tibi.

Tunc exijt de terra Chaldæorum, & habitauit in Charran. Et inde, poſtquam mortuus eſt pater eius, tranſtulit illum in terram iſtam,in qua nunc vos habitatis.

Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec paſſum pedis: ſed repromiſit dare illi in eam poſſeſſionem, & ſemini eius poſt ipſum cum non haberet filium.

Locutus eſt autem ei Deus: *quia erit ſemen eius accola in terra aliena: & ſeruituti eos ſubiicient,& male tractabunt eos annis quadringentis:

* Et gentem cui ſeruierint,iudicabo ego, dixit Dominus,& poſt hæc exibunt,& ſeruient mihi in loco iſto.

* Et dedit illi teſtamentum circumciſionis: * & ſic genuit Iſaac,& circumcidit eum die octauo: & * Iſaac,Iacob: & Iacob,duodecim Patriarchas. *

Et Patriarchæ æmulantes * Ioſeph vendiderunt in Ægyptum: & erat Deus cum eo:

Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius: & *dedit ei gratiam & ſapientiam in cõſpectu Pharaonis regis Ægypti, & conſtituit eum præpoſitum ſuper Ægyptum,& ſuper omnem domum ſuam.

Tranſl. ex Syriac.

5 - *Et placuit hic ſermo coram vniuerſo populo. Proinde elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu ſanctitatis, & Philippum, & Prochorum, & Nikanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum proſelytum Antiochenum.*

6 *Quos ſtatuerunt in conſpectu Apoſtolorum: quumque precati fuiſſent, impoſuerunt eis manus.*

7 *Itaq; ſermo Dei creſcebat, & multiplicabatur valde numerus diſcipulorum in Ouriſchlem: & populus multus ex Ithoudæis auſcultabat fidei.*

8 *Stephanus autem plenus erat gratia, & virtute, edebatque ſigna, & miracula in populo.*

9 *Surrexerunt autem quidam è Synagoga, quæ dicitur Libertinorum, Cyrenæorum, & Alexandrinorum, nec non eorum qui ſunt ex Cilicia, & Aſia, & diſceptabant cum Stephano,*

10 *Nec poterant reſiſtere ſapientiæ, & Spiritui per quem loquebatur.*

11 *Tunc miſerunt quoſdam, & docuerunt eos, vt dicerent: nos audiuimus eum dicentem verba blaſphemiæ in Monſchè, & in Deum.*

12 *Concitarunt que plebem, & Seniores & Scribas: proinde venerunt, & inſurrexerunt in eum, correptumque adduxerunt in medium Synagogæ.*

13 * *Et ſtatuerunt teſtes falſos qui dicerent: Iſte homo non ceſſat loqui verba contra legem, & contra locum hunc ſacroſanctum.* ° Feria v. Cæcitatis totius.

14 *Nos enim audiuimus eum dicentem Ieſchua iſtum Nazarenum deſtructurum hunc locum, & mutaturum ritus, quos tradidit nobis Monſche.*

15 *Itaque intuiti ſunt eum cuncti illi, qui ſedebant in ſynagoga, & conſpecati ſunt vultũ eius quaſi vultũ Angeli.*

CAP. VII.

1 *ET interrogauit eum Summus Sacerdos num hæc ita ſe haberent.*

2 *Ipſe vero ait: Viri fratres, & patres noſtri audite: Deus ille gloriæ apparuit patri noſtro Abrohom, quum eſſet inter fluuios (in Meſopotamia) priuſquam veniſſet habitatum in Choron.*

3 *Et dicebat ei: Exi de terra tua, & ex filijs cognationis tua, & veni in terram illam quam commonſtrauero tibi.*

4 *Tunc igitur exijt Abrohom è terra Chaldæorum, venitque habitatum in Choron. Et illinc quum obyſſet pater eius, tranſtulit eum Deus in terram hanc, quam vos habitatis hodie.*

5 *Nec dedit ei hæreditatem in ea, ne veſtigium quidem pedis: tamen pollicitus ei fuerat ſe datu rum ipſam ei poſſidendam, & ſemini eius, quum non haberet filium.*

6 *Et allocutus eum fuerat Deus dum: diceret ei: Erit ſemen tuum inquilinum in terra extranea, & ſeruituti ſubijcient illud, malisque afficient per quadringentos annos.*

7 *Sed gentem cui ſeruitutem ſeruierint, condemnabo ego, dicit Deus, & poſt hæc exibunt & colent me in hoc loco.*

8 *Proinde dedit ei fœdus circunciſionis, & tunc genuit Iſchok, & circuncidit eum in die octauo: Iſchok autem genuit Iaakoub: & Iaakoub genuit duodecim patres noſtros.*

9 *Ipſi autem patres noſtri inuidia moti ſunt in Iauſeph, & vendiderunt eum Ægyptijs: ſed erat Deus cum eo.*

10 *Et liberauit eum ab omnibus oppreſſionibus eius, deditque ei gratiam & ſapientiam coram Perhoun rege Mezren (Ægypti,) & conſtituit eum principem ſuper Ægyptum, ac ſuper totam domum ſuam.*

Gen.12.

Gen.15. 13.

Gen.17. 10.

Gen.21. 24.

Gen.25. 34.26.

Ge.39. 39. & 35. 21. Ge.41.37

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu sancto,& Philippum,& Prochorum,& Nicanorem,& Timonem & Parmenam,& Nicolaum aduenam Antrochenum.

Quos statuerunt coram Apostolis:& precati imposuerunt eis manus.

Et verbum Dei crescebat & multiplicabatur numerus discipulorum in Hierusalem valde: multaque turba Sacerdotum obediebat fidei.

Stephanus autem plenus fide & fortudine faciebat prodigia & signa magna in populo.

Surrexerunt autem quidam eorum qui de synagoga dicta Libertinorum & Cyrenensium Alexandrinorum, & eorum qui à Cilicia & Asia,simul altercantes Stephano:

Et non poterant resistere sapientiæ & Spiritui quo loquebatur.

Tunc summiserunt viros dicentes: Quod audiuimus eum dicentem verba blasphema in Moysen & Deum.

Commoueruntque plebem,& seniores, & Scribas:& irruentes corripuerunt eum: & adduxerunt in concilium:

Statueruntque testes falsos,dicentes: Homo iste non cessat verba blasphema loquens aduersus locum sanctum & Legem.

Audiuimus enim eum dicentem:quoniam Iesus Nazarenus hic dissoluet locum illum: & mutabit mores quos tradidit nobis Moyses.

Et attendentes in eum omnes sedentes in concilio,viderunt faciem eius tanquam faciem angeli.

CAP. VII.

Dixit autem princeps Sacerdotum: Si hæc ita habent?

Is vero ait: Viri fratres & patres,audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ existenti in Mesopotamia,prius quam habitare eum in Charran:

Et dixit ad illum: Exi de terra tua & de cognatione,& tu veni in terram quam tibi mõstrauero.

Tunc exiens de terra Chaldæorum, habitauit in Charran. Et inde,post mori patrem eius, transtulit illum in terram istam,in quam vos nunc habitatis.

Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec passum pedis:& repromisit dare illi in possethionem eam, & semini eius post ipsum non existente ei nato.

Locutus est autem sic Deus quia erit semen eius accola in terra aliena & seruituti subiicient id,& male tractabunt annos quadringentos.

Et gentem cui seruierint,iudicabo ego, dixit Deus,& post hæc exibunt & seruient mihi in loco isto.

Et dedit illi pactum circuncisionis:& sic genuit Isaac & circuncidit eum die octauo:& Isaac,Iacob: & Iacob,duodecim patriarchas.

Et Patriarchæ æmultantes Ioseph vendiderunt in Ægyptum:& erat Deus cum eo:

Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius: & dedit ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis Ægypti, & constituit eum præpositum super Ægyptum,& omnem domum suam.

Transl. Erasm. Roterod.

5 *Et placuit hic sermo coram tota multitudine. Et elegerunt Stephanum virum plenum fide ac Spiritu sancto, & Philippum,& Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam,& Nicolaum proselytum Antiochenum.*

6 *Hos statuerunt in conspectu apostolorum: & cum orassent,imposuerunt eis manus.*

7 *Et sermo Dei crescebat, ac multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis valde,multaq; turba sacerdotum obediebat fidei.*

8 *Porro Stephanus plenus gratia ac fortitudine edebat prodigia & signa magna in populo.*

9 *Exorti sunt autem quidam è synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum,& Ciliciæ,& Asianorum,disputantes cum Stephano,*

10 *Nec poterant resistere sapientiæ, & Spiritui qui loquebatur.*

11 *Tunc subornarunt viros,qui dicerent: Audiuimus eum dicentem verba contumeliosa in Mosen ac Deum.*

12 *Commouerunt que plebem & seniores & scribas atque inuadentes corripuerunt eum, & adduxerunt in concilium,*

13 *Statueruntque falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba contumeliosa aduersus locum sanctum hunc & legem.*

14 *Audiuimus enim eum dicentem: Iesus Nazarenus iste demolietur locum hunc,& mutabit institutа, quæ tradidit nobis Moses.*

15 *Et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio,viderunt faciem eius tanquam faciem angeli.*

CAP. VII.

1 *Dixit autem princeps sacerdotum: Num hæc ita se habent?*

2 *At ille ait: Viri fratres & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abrahæ,cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charran,*

3 *Et dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua,& veni in terram quamcunque monstrauero tibi.*

4 *Tunc exijt è terra Chaldæorum,& habitauit in Charran. Et inde postquam mortuus est pater eius, transtulit illum in terram hanc,in qua nunc vos habitatis.*

5 *Et non dedit illi hæreditatem in ea, ne vestigium quidem pedis,& repromisit illi eam se daturum possidendam, & semini eius post ipsum,cum non haberet filium;*

6 *Locutus est autem Deus sic,quod futurum esset semen eius inquilinum in terra aliena, quodque seruituti illud subiecturi essent,& malè tractaturi annis quadringentis.*

7 *Et gentem cuicunque seruierint iudicabo ego, dixit Deus. Et post hæc exibunt & seruient mihi in loco hoc.*

8 *Et dedit illi testamentum circuncisionis, atque hic genuit Isaac, & circuncidit eum in die octauo:& Isaac genuit Iacob, & Iacob genuit duodecim patriarchas.*

9 *Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph vendiderunt in Ægyptum. Et erat Deus cum eo.*

10 *Et eripuit eum ex omnibus afflictionibus eius, & dedit ei gratiam & sapientiam coram Pharaone rege Ægyptiorum. Et constituit eum præfectum super Ægyptum, & super totam domum suam.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Venit autem fames in vniuersam Ægyptum, & Chanaan, & tribulatio magna: & non inueniebant cibos patres nostri.

Gen. 42. * Cum audisset autem Iacob esse frumentum in Ægypto: misit patres nostros primum:

Gen. 45. * Et in secundo cognitus est Ioseph à fratribus suis & manifestatum est Pharaoni genus eius.

Mittens autem Ioseph accersiuit Iacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuaginta quinque.

Gen. 46. * Et descendit Iacob in Ægyptum, & * defunctus est ipse, & Patres nostri.

Gen. 23. 16. Et translati in Sichem, & positi sunt in sepulchro, * quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filij Sichem.

Exod. 1. Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quam confitebatur Deus Abrahæ, * creuit populus, & multiplicatus est in Ægypto,

Quoadusque surrexit alius rex in Ægypto, qui non nouerat Ioseph.

Hic circumueniens genus nostrum, afflixit Patres nostros, vt exponerent infantes suos ne viuificarentur.

Exod. 2. 2. Pet. 1. 13. * Eodem tempore natus est Moyses & fuit gratus Deo qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui.

Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi in filium.

Et eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum & erat potens in verbis, & in operibus suis.

Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius vt visitaret fratres suos filios Israel.

Exod. 2. 11. * Et cum vidisset quendam iniuriam patientem, vindicauit illum: & fecit vltionem ei, qui iniuriam sustinebat, percusso Ægyptio.

Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt.

Exod. 2. 13. * Sequenti vero die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, vt quid nocetis alterutrum?

Qui autem iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem, & iudicem super nos?

Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Ægyptium?

Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena in terra Madian: vbi generauit filios duos.

Exod. 3. 2. Et expletis annis quadraginta, * apparuit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.

Moyses autem videns admiratus est visum. & accedente illo vt considerare, facta est ad eum vox Domini, dicens:

Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Tremefactus autem Moyses non audebat considerare.

Dixit autem illi Dominus: Solue calceamentum pedum tuorum: locus enim in quo stas, terra sancta est.

Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto & gemitum eorum audiui, & descendi liberare eos. Et nunc veni & mittam te in Ægyptum.

Hunc Moysen, quem negauerunt, dicentes: Quis te constituit principem & iudicem? hunc Deus principem & redemptorem misit, cum manu Angeli qui apparuit illi in rubo.

Transl. ex Syriac.

*Infantes occidi.

* Extitit autem fames & oppressio ingens in vniuersa Ægypto, & in terra Chanaan, nec habebant vnde expletentur Patres nostri.

Quumq; audisset Iaakoub frumentum esse in Ægypto: misserat Patres nostros primum.

Et quum bis profecti essent, patefecit seipsum Iausepho fratribus suis; & innotuit Pharaoni cognatio ipsius Iausepho.

Porro misit Iausepho & accersiuit patrem suum Iaakoub omnemq; cognationem suam: erant autem numero septuaginta quinque animæ.

Proinde descendit in Ægyptum, & mortuus est illic ipse & Patres nostri.

Et translati sunt in Schekim positiq; in sepulchro quod emerat Abrohom argento à filijs Chamour.

Quum autem appropinquaret tempus illius rei quam pollicitus fuerat iuretiurando Deus ipsi Abrohom, creuerat populus, & propagatus erat in Ægypto.

Vsquequo surrexit rex alius super Ægyptum, qui non nouerat ipsum Iausepho.

Et deceptis egit in cognationem nostram, maleq; accepit Patres nostros, ac præcepit egit infantes eorum, ne seruarentur.

Eo ipso tempore natus est Mouschæ qui charus fuit Deo: & enutritus est tribus mensibus in ædibus patris sui.

Quumq; fuisset expositus à populo suo, nacta est eum filia Pharaon, & nutriuit eum sibi pro filio.

Et eruditus est Mouschæ omni sapientia Ægyptiorum; diuisq; erat auctu & factu suis.

Quum autem esset annos quadraginta natus, subijt in animum eius, vt inuiseret fratres suos filios Israel.

Et conspicatus quendam ex filijs suæ prosapiæ vim patientem, vindicauit eum, & consumsit eum ignè, interemitq; Ægyptium illum qui offenderat eum.

Putabat autem filios Israel fratres suos intelligere, Deum per manum ipsius daturum eis liberationem: at non intellexerunt.

At postero die visus est eis quum ipsi inter se rixarentur: & suadebant eis vt in gratiam redirent, dicens: Viri fratres estis, cur alius alium offenditis?

Is porrò qui offendebat socium suum, repulit eum à se, & dixit ei: Quis constituit te super nos principem & iudicem?

Num nos interficere quæris sicut interfecisti heri Ægyptium?

Proinde fugit Mouschæ ob hunc sermonem, & factus est inquilinus in terra Median: habuitq; duos filios.

* Quumque illic implesset quadraginta annos, visus est ei in deserto montis Sinai Angelus Domini in igne qui ardebat in rubo.

Marutis Domini Græcus Codex.

Quod vt conspexit Mouschæ, admiratus est visionem: & quum accederet, vt videret, dixit ei Dominus voce:

Ego sum Deus patrum tuorum: Deus Abrohom, & Ischok & Iaakoub. Quumq; tremeret Mouschæ, non audebat intueri.

Dixit autem ei Dominus: Solue calceos tuos à pedibus tuis: terra enim in qua stas sancta est.

Videndo vidi oppressionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audiui, & descendi liberare eos. Nunc igitur veni mittam te in Ægyptum.

Hunc Mouschæ quem negauerunt dum dicerent: Quis constituit te super nos principem & iudicem? hunc ipsum Deus principem & liberatorem misit cum per manum Angeli illius qui apparuerat ei in rubo.

Transl. B. Ariæ Mont.

Venit autem fames in vniuersam terram Ægypti, & Chanaan, & tribulatio magna: & non inueniebant cibos patres nostri.

Audiens autem Iacob existentia frumenta in Ægypto: misit patres nostros primum:

Et in secundo, cognitus est Ioseph fratribus suis, & manifestum factum est Pharaoni genus Ioseph.

Mittens autem Ioseph accersiuit patrem suum Iacob, & omnem cognationem suam in septuaginta quinque animabus.

Descendit autem Iacob in Ægyptum, & defunctus est ipse, & Patres nostri.

Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Emmor Sichem.

Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quam iurauerat Deus Abrahæ, creuit populus, & multiplicatus est in Ægypto:

Quoadusque surrexit rex alius, qui non sciebat Ioseph.

Hic circumueniens genus nostrum malè affecit Patres nostros, ad faciendum expositos infantes suos, ad non soboleſcere.

In quo tempore natus est Moyses & fuit venustus Deo, qui nutritus est menses tres in domo patris sui.

Expositum autem illum, sustulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi in filium.

Et eruditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum, erat autem potens in dictis & factis ipsius.

Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius inuisere fratres suos filios Israel.

Et videns quemdam iniuria affectum, vltus est: & fecit vltionem oppresso percutiens Ægyptium.

Existimabat autem intelligere fratres suos, quoniam Deus per manum ipsius daret illis salutem: ij autem non intellexerunt.

At sequenti die visus est eis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens: Viri, fratres estis vos: vt quid iniuria afficitis alij alios?

At iniuria afficiens proximum, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem, & iudicem super nos?

Non interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Ægyptium?

Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est aduena in terra Madian: vbi generauit filios duos.

Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sina Angelus Domini in flamma ignis rubi.

At Moyses videns, admiratus est visum. Accedente autem illo considerare, facta est vox Domini ad eum:

Ego Deus patrum tuorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Tremens autem factus Moyses, non audebat considerare.

Dixit autem illi Dominus: Solue calceamentum pedum tuorum: enim locus in quo stas, terra sancta est.

Videns vidi afflictionem populi mei, qui in Ægypto, & gemitum eorum audiui, & descendi eruere eos. Et nunc veni, mittam te in Ægyptum.

Hunc Moysen, quem negauerunt, dicentes: Quis te constituit principem & iudicem? hunc Deus principem & redemptorem misit, in manu Angeli, visi illi in rubo.

Transl. Eraſm. Roterod.

Venit autem fames in vniuersam terram Ægypti & Chanaan, & afflictio magna, nec inueniebant cibos patres nostri.

Cum audisset autem Iacob esse frumenta in Ægypto, misit patres nostros primum:

Et cum iterum misisset eos, agnitus est Ioseph à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Ioseph.

Missus autem nuntio Ioseph accersiuit Iacob patrem suum omnemq; cognationem suam in animabus septuaginta quinque.

Et descendit Iacob in Ægyptum, defunctusq; est ipse & patres nostri.

Et translati sunt in Sychem, & positi sunt in sepulchro, quod emit Abraham precio argenti à filijs Emor filij Sychem.

Cum autem appropinquaret tempus promissionis, de qua iurauerat deus Abrahæ, creuit populus, & multiplicatus est in Ægypto,

Donec exortus est alius rex, qui non nouerat Ioseph.

Hic circumueniens genus nostrum, afflixit patres nostros: vt exponerent infantes suos, ne fœtus essent vitales.

Eodem tempore natus est Moses, & fuit gratus deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris.

Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi vice filij.

Et eruditus est Moses omni sapientia Ægyptiorum, & erat potens in factis & in dictis,

Vt vero expletum est ei quadraginta annorum tempus, subijt in cor eius, vt inuiseret fratres suos filios Israël.

Et cum vidisset quendam iniuria affici, defendit eum, & vltus est vicem eius qui affligebatur, percusso Ægyptio.

Existimabat autem intelligere fratres suos, quod deus per manum ipsius daret salutem illis. At illi non intellexerunt.

Et sequenti die conspectus est illis litigantibus, & redegit eos in concordiam, dicens: Viri, fratres estis, cur vos inuicem læditis?

Caterum is qui iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te constituit principem ac iudicem super nos?

Numquid interficere me tu vis, quemadmodum interfecisti heri Ægyptium?

Fugit autem Moses ad dictum hoc, & factus est aduena in terra Madian, vbi generauit filios duos.

Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sina angelus domini in flammeo incendio rubi.

Moses autem vt conspexit, admiratus est visum. Porro cum accederet vt attenderet, facta est ad eum vox domini:

Ego sum deus patrum tuorum, deus Abraham, deus Isaac & Deus Iacob. Tremefactus autem Moses, non audebat attendere.

Dixit autem illi dominus: Solue calceamentum pedum tuorum. Locus enim in quo stas terra sancta est.

Vidi, vidi inquam, afflictionem populi mei qui est in Ægypto, & gemitum eorum audiui, & descendi vt eruam eos. Nunc venito, & mittam te in Ægyptum.

Hunc Mosen quem negauerunt, dicentes, quis te constituit principem & iudicem? hunc inquam deus principem & redemptorem misit per manum angeli, qui apparuerat illi in rubo.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
* Hic eduxit illos, faciens prodigia & signa in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta.	36	*Hic est, qui eduxit eos dum edidit signa, miracula virtutesque in terra Ægypti, & in mari Souph,* (carectolo) *& in deserto annis quadraginta.*
Hic est Moyses qui dixit filijs Israel: * Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris tanquam me, ipsum audietis.	37	*Hic est Mouschè ille, qui dixit filijs Israel: Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus ex fratribus vestris sicut me, eum audiatis.* Sabbatho Candidatorum.
Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine, cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris qui accepit verba vitæ dare nobis.	38	*Hic est, qui fuit in congregatione in deserto cum Angelo illo, qui alloquebatur eum, & cum Patribus nostris in monte Sinai: is est denique qui excepit eloquia vitæ, quæ nobis traderet.*
Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, & auersi sunt cordibus suis in Ægyptum,	39	*Et noluerunt ad eum mentem aduertere Patres nostri: sed dereliquerunt eum, & cordibus suis conuersi sunt ad Ægyptum,*
Dicentes ad Aaron: * Fac nobis deos qui præcedant nos: Moyses enim hic qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum sit ei.	40	*Dicentes Aharouni: Fac nobis Deos, qui præeant nobis: Mouschè siquidem isti, qui eduxit nos è terra Mezren Ægypti, nescimus quid acciderit.*
Et vitulum fecerunt in diebus illis: & obtulerunt hostiam simulachro: & lætabuntur in operibus manuum suarum.	41	*Proinde fecit eis vitulum in diebus illis, & sacrificarunt sacrificia idolis, & oblectarunt sese opere manuum suarum.*
Conuertit autem Deus, & tradidit eos seruire militiæ cæli, sicut scriptum est in libro Prophetarum, Numquid victimas, & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israel?	42	*Et auersus est Deus, & tradidit eos vt seruirent exercitibus cæli, sicut scriptum est in libro Prophetarum: Num quadraginta annis in deserto victimas, aut sacrificia obtulistis mihi filij Israel?*
Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sydus dei vestri Rempham, figuras quas fecistis adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.	43	*Quinimo baiulastis Cenopæum Malcoum, & sydus Dei Rephon, imagines quas fecistis vt eas adoraretis. Transferam vos trans Bobel.*
Tabernaculum testimonij fuit cum patribus nostris in deserto, sicut disposuit illis Deus *, loquès ad Moysen, vt faceret illud secundum formam, quam viderat.	44	*Ecce tabernaculum testimonij Patrum nostrum in deserto fuit, sicuti præceperat is, qui collocutus fuerat Mouschè, vt faceret illud ad similitudinem, quam ei ostenderat.* De genuine Iudæo Baptismo.
* Quod & induxerunt, susципientes patres nostri cum Iesu in possessionem Gentium, quas expulit Deus à facie patrum nostrorum vsque in diebus Dauid:	45	*Quod quidem tabernaculum etiam introducendo introduxerunt Patres nostri cum Ieschua in terram quam dedit eis Deus hæreditatè ex gentibus illis quas eiecit ab eorum conspectu & deductum est vsque ad dies Dauid,*
Qui inuenit gratiam ante Deum: * & petiit vt inueniret tabernaculum Deo Iacob.	46	*Qui inuenit gratiam coram Deo, petiitque vt inueniret tabernaculum Deo Iaakoub.*
* Salomon autem ædificauit illi domum.	47	*Schelemoun autem ædificauit eam.*
* Sed non excelsus in manufactis habitat, sicut propheta dicit:	48	*At Altissimus ille non habitat in manufactis templis, sicut ait Propheta.*
* Cælum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dns? aut quis locus requietionis meæ est?	49	*Quum cælum thronus meus sit: & terra suppedaneum pedum meorum. Quam eam ædificabitis mihi dicit Dominus: aut quis est locus requietis meæ?*
Nonne manus mea fecit hæc omnia?	50	*Nonne manus mea condidit hæc omnia?*
Dura cervice & incircumcisis cordib. & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita & vos.	51	*O duri cervice, & incircumcisi corde, & auditu suo, vos semper Spiritui sanctitatis obstitistis, sicut Patres vestri, ita & vos.*
Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iusti: cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis:	52	*Quem enim Prophetarum non sunt persecuti, & interfecerunt Patres vestri eorum* inquam *qui prænunciarunt aduentum Iusti illius, quem vos prodistis, ac interemistis?*
Qui accepistis Legem in dispositione Angelorum, & non custoditis.	53	*At recepistis legem per dispositionem Angelorum, neque seruastis eam.*
Audientes autem hæc dissecabantur cordib. suis, & stridebant dentibus in eum.	54	*Quumque hæc audirent, repleti sunt furore intra se, ac frendebant dentibus suis in eum.* Cæmeterium sanctæ S. Stephani.
Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dexteris Dei. Et ait. Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantem à dexteris Dei.	55	*Ipse vero quum plenus esset fide, & Spiritu sanctitatis, suspexit in cælum, vidit q; gloriam Dei, & Ieschua adstantem à dextra Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filium hominis adstantem à dextra Dei.*
Clamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, & impetu fecerunt vnanimiter in eum.	56	*Proinde clamarunt alta voce, & obturarunt aures suas & irruerunt in eum omnes.*
Et eicientes eum extra ciuitatem, lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.	57	*Et comprehensum eum eicerunt extra ciuitatem: & lapidibus obruebant eum: illi autem qui testimonium tulerant aduersus eum, posuerunt vestimenta sua ad pedes adolescentis, cuiusdam qui vocabatur Schaul.*
Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu suscipe spiritum meum.	58	*Itaq; lapidabant Stephanum, quum ipse precaretur, ac diceret: Domine noster Ieschua suscipe spiritum meum.*
Positis autem genibus clamauit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci eius.	59	*Positisq; genibus, clamauit alta voce, & ait: Domine noster, ne statuas eis hoc peccatum. Et quum hoc dixisset, obdormiuit. Schaul autem consentiebat communicabatque in cædem eius.*

* Exo. 7. 8 9. 10. 11. 14.
* Exo. 16. 1. Deu. 18. 15.
* Exo. 19. 8.
* Exo. 32. 1.
* Amos 5. 25.
* Exo. 25. 40.
* Heb. 8. 9 Ios. 3. 14.
1. Reg. 16 33.
* Ps. 131. 5 * Par. 17 12.
* 3. Reg. 8 2.
* Inf. 17. 24. Isa. 66. 1.

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Hic eduxit illos, faciens prodigia & ſigna in terra Ægypti, & in rubro mari, & in deſerto annos quadraginta.	36	*Hic eduxit illos, edens prodigia & ſigna in Ægypto, & in rubro mari, & in deſerto annis quadraginta.*
Hic eſt Moyſes dicens filijs Iſrael: Prophetam vobis reſuſcitabit Dominus Deus veſter de fratribus veſtris tanquam me.	37	*Hic eſt Moſes, qui dixit filijs Iſrael: Prophetam ſuſcitabit vobis deus veſter è fratribus veſtris ſimilem mei, illum audietis.*
Hic eſt ille factus in eccleſia in ſolitudine, cum angelo loquente ei in monte Sina, & patribus noſtris qui accepit verba viuentia dare nobis.	38	*Hic eſt qui fuit in congregatione in ſolitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sinæ & cum patribus noſtris, qui accepit ſermonem viuum vt daret nobis.*
Cui noluerunt auſcultantes fieri patres noſtri: ſed repulerunt, & auerſi ſunt cordibus ſuis in Ægyptum.	39	*Cui noluerunt obedire patres noſtri, ſed repulerunt & auerſi ſunt corde ſuo in Ægyptum,*
Dicentes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos: Nam Moyſes hic qui eduxit nos de terra Ægypti, neſcimus quid factum ſit ei.	40	*Dicentes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. Moſi enim huic, qui eduxit nos de terra Ægypti, neſcimus quid acciderit.*
Et vitulum fecerunt in diebus illis: & obtulerunt hoſtiam ſimulachro: & oblectati ſunt in operibus manuum ſuarum.	41	*Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulacro, & lætabantur ſuper operibus manuum ſuarum.*
Conuertit autem Deus, & tradidit eos ſeruire militiæ cæli, ſicut ſcriptum eſt in libro Prophetarum, Non victimas & ſacrificia obtuliſtis mihi annos quadraginta in deſerto, domus Iſrael?	42	*Conuertit ſe autem deus, & tradidit eos, vt colerent militiam cæli, ſicut ſcriptum eſt in libro prophetarum: Num victimas & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto, domus Iſrael?*
Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus dei veſtri Repham, figuras quas feciſtis adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.	43	*Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus dei veſtri Rempham, figuras quas feciſtis ad adorandum eas. Et transferam vos vltra Babylonem.*
Tabernaculum teſtimonij erat in patribus noſtris in deſerto, ſicut diſpoſuit ille loquens Moyſi facere illud ſecundum exemplar quod viderat.	44	*Tabernaculum teſtimonij fuit patribus noſtris in deſerto, ſicut ordinauerat illis, loquens ad Moſen vt faceret illud ſecundum formam, quam viderat.*
Quod & induxerunt, ſuſcipientes patres noſtri cum Ieſu in poſſeſſionem Gentium, quas expulit Deus à facie patrum noſtrorum vſque dies Dauid:	45	*Quod & induxerunt, qui ſucceſſerunt, patres noſtri cum Ieſu in poſſeſſionem gentium, quas expulit deus à facie patrum noſtrorum vſque ad dies Dauid,*
Qui inuenit gratiam ante Deum: & petiit inuenire tabernaculum Deo Iacob.	46	*Qui inuenit gratiam coram deo, & petijt vt inueniret tabernaculum deo Iacob.*
Salomon autem ædificauit illi domum.	47	*Salomon autem ædificauit illi domum.*
Sed non excelſus in manufactis templi habitat, ſicut propheta dicit:	48	*Sed excelſiſſimus ille non in manufactis templis habitat ſicut propheta dicit:*
Cælum mihi thronus, at terra ſcabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus requietionis meæ.	49	*Cælum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi dicit dominus, aut quis locus requietionis mea eſt?*
Nonne manus mea fecit hæc omnia?	50	*Nonne manus mea fecit hæc omnia?*
Duri ceruice & incircunciſi corde & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres veſtri & vos.	51	*Duri cervice & incircunciſi corde & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres veſtri, ita & vos.*
Quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt prænunciantes de aduentu iuſti: cuius nunc vos proditores & homicidæ fuiſtis:	52	*Quem prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos, qui prænunciabant de aduentu iuſti illius, cuius vos nunc proditores & occiſores fuiſtis.*
Qui accepiſtis Legem in diſpoſitiones Angelorum & non cuſtoditis.	53	*Qui accepiſtis legem per diſpoſitiones angelorum, nec ſeruaſtis.*
Audientes autem hæc diſſecabantur cordib. ſuis, & ſtridebant dentes in eum.	54	*Audientes autem hæc diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus ſuis in eum.*
Exiſtens autem plenus Spiritu ſancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem ex dexteris Dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filium hominis ex dexteris ſtantem Dei.	55	*Cum autem eſſet plenus Spiritu ſancto, intentis in cælum oculis, vidit gloriam dei, & Ieſum ſtantem à dextris dei. Et ait: Ecce video cælos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris dei.*
Clamantes autem voce magna, continuerunt aures ſuas, & irruerunt vnanimiter in eum.	56	*Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures ſuas & impetum fecerunt vnanimiter in eum.*
Et eiicientes extra ciuitatem, lapidabant: & teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis vocati Sauli.	57	*Et eiectum eum è ciuitate lapidabant, ac teſtes depoſuerunt veſtimenta ad pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus.*
Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum.	58	*Et lapidabant Stephanum inuocantem, ac dicentem: Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meum.*
Poſitis autem genibus clamauit voce magna Domine ne ſtatuas illis peccatum hoc. Et hoc dicto obdormiuit. Saulus autem erat conſentiens neci eius.	59	*Poſitis autem genibus clamauit voce magna: Domine ne ſtatuas illis peccatum hoc. Et cum hoc dixiſſet obdormiuit. Saulus autem conſentiebat in necem eius.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

CAP. VIII.

FActa eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Ieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ, & Samariæ præter Apoſtolos.

Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum.

Saulus autem deuaſtabat Eccleſiam per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in cuſtodiam.

Igitur qui diſperſi erant pertranſibant, euangelizantes verbum Dei.

Philippus autem deſcendens in ciuitatem Samariæ prædicabat illis Chriſtum.

Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur vnanimiter audientes, & videntes ſigna quæ faciebat.

Multi enim eorum, qui habebant ſpiritus immundos, clamantes voce magna exibant.

Multi autem paralytici, & claudi curati ſunt. Factum eſt ergo gaudium magnum in illa ciuitate.

Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus ſeducens gentem Samariæ, dicens ſe eſſe aliquem magnum:

Cui auſcultabant omnes à minimo vſque ad maximum, dicentes Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna.

Attendebant autem eum: propter quod multo tempore magus ſuis dementabat eos.

Cum vero credidiſſent Philippo euangelizanti de regno Dei, in nomine Ieſu Chriſti, baptizabantur viri, ac mulieres.

Tunc Simon & ipſe credidit: & cum baptizatus eſſet, adhærebat Philippo. Videns etiam ſigna, & virtutes maximas fieri, ſtupens admirabatur.

Cum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Ieroſolymis, quod recepiſſet Samaria verbum Dei miſerunt ad eos Petrum & Ioannem:

Qui cum veniſſent, orauerunt pro ipſis vt acciperent Spiritum ſanctum.

Nondum enim in quemquam illorum venerat ſed baptizati tantum erant in nomine Domini Ieſu.

Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

Cum vidiſſet autem Simon quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniam,

Dicens: Date & mihi hanc poteſtatem, vt cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum:

Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.

Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto. cor enim tuum non eſt rectum coram Deo.

Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe.

Reſpondẽs aũt Simõ, dixit: Precamini vos pro me ad Dnm, vt nihil, veniat ſuper me horũ, quę dixiſtis

Et illi quidem teſtificati, & locuti verbum Domini, redibant Ieroſolymam, & multis regionibus Samaritanorum euangelizabant.

Tranſl. ex Syriac.

CAP. II.

1 *FActa eſt autem per illud tempus perſecutio magna in Eccleſiam quæ erat in Ouriſchlem: & diſperſi ſunt omnes per pagos Iihudæa, atque adeo inter Shamaritanos præter Apoſtolos tantum.*

2 *Colectium autem in arcam, ſ. pelierunt Stephanum viri fideles, & planxerunt ſuper eum vehementer.*

3 ** Porro Schaul perſequebatur Eccleſiam Dei dum ingrederetur domos, & traheret viros & mulieres, traderet q; carceri.*

4 *Illi autem qui diſperſi erant, perluſtrabant regionem prædicabant q; ſermonem Dei.*

5 *Philippus vero deſcendit in vrbem Schamaritanorum, & prædicabat Meſchicho.*

6 *Quum q; audirent ſermonem eius homines qui illic attendebant ei, tum acquieſcebant omnibus quæ dicebat, quum viderent ſigna quæ edebat.*

7 *Multi enim quos tenebant ſpiritus immundi, clamabant alta voce, & exibant ab eis.*

8 *Aly autem paralytici & claudi ſanitati ſunt reſtituti. Et gaudium magnum exiſtitit in illa ciuitate.*

9 *Erat autem illic homo quidam nomine Simeun, qui habitauerat in illa vrbe multo tempore, & magicis ſuis artibus ſeduxerat plebem Schamaritanorum, quum magnificaret ſeipſum, dicereq; Ego ſum Magnus ille.*

10 *Proinde inclinabantur ad eum tam proceres, quam tenues, ac dicebant: Iſte eſt virtus illa magna Dei.*

11 *Et acquieuerant ei propterea quod multo tempore magicis ſuis incantationibus obſtupefecerat eos.*

12 *Quum autem credidiſſent Philippo euangelizanti regnum Dei in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Meſchicho baptizabantur, & viri & mulieres.*

13 *Quin & ipſe Simeun credebat, & baptizatus eſt; & adhærebat Philippo. Cumque ſpectaret ſigna & virtutes magnas quæ edebantur per eum, obſtupefiebat & admirabatur.*

14 ** Porro quum audiſſent Apoſtoli qui erant in Ouriſchlem populum Schamaritanorum recepiſſe ſermonem dei, miſerunt ad eos Schemeeun Kipho & Iouchanon.*

15 *Itaq; deſcenderunt, & precati ſunt pro eis vt reciperent Spiritum ſanctitatis,*

16 *(Nondum enim ingreſſus fuerat in quemquam eorum; ſed tantum baptizabantur in nomine Domini noſtri Ieſu hua.)*

17 *Tunc imponebant eis manum, & recipiebant Spiritum ſanctitatis.*

18 *Conſpicatus autem Simeun per impoſitionem manus Apoſtolorum dari Spiritus ſanctitatis, obtulit eis argentum,*

19 *Dicens: Date etiam mihi poteſtatem hanc, vt cuicunq; impoſuero manum: recipiat Spiritum ſanctitatis. Cui dixit Schemeeun Kipho:*

20 *Argentum tuum tecum abeat in perditionem, quippe qui putaueris donum Dei diuitys mundi acquiri.*

21 *Non eſt tibi pars, ne ſors quidem in fide iſta; quia cor tuum rectum non eſt coram Deo.*

22 *Verum pœnitentiam age de iſta malitia tua, & Deum implora, ſi forte remittatur tibi dolus cordis tui.*

23 *Siquidem in hepate amaritudinis, & in vinculis iniquitatis video te eſſe.*

24 *Reſpondit Simeun & ait; Petite vos pro me à Deo, ne quid mihi obueniat eorum quæ dixiſtis.*

25 *Schemeeun autem & Iouchanon quum teſtificati eſſent eis docuiſſentque ſermonem Dei, reuerſi ſunt ad Ouriſchlem, & in pagis multis Schamaritanorum euangelizarunt.*

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. VIII.

FActa est autem in illa die persecutio magna in Ecclesiam in Hierosolymis: omnesque dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos.

Extulerunt autem Stephanum viri religiosi: & fecerunt planctum magnum super eo.

Saulus verò deuastabat Ecclesiam, per domos intrans, trahensque viros ac mulieres, tradebat in custodiam.

Illi quidem igitur dispersi, pertransibant euangelizantes verbum.

Philippus autem descendens in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.

Intendebant autem turbæ dictis à Philippo vnanimiter in audire eos & videre signa quæ faciebat.

Multorum enim habentium spiritus immundos, clamantes voce magna, exibant.

Multi autem paralytici & claudi curati sunt. Et factum est gaudium magnum in ciuitate illa.

Vir autem quidam nomine Simon antè fuerat in ciuitate magicam exercens, & seducens gentem Samariæ, dicens esse aliquem seipsum magnum:

Cui auscultabant omnes à minimo vsque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei illa magna.

Attendebant autem ei, propter multo tempore magicis dementasse eos.

Cùm verò credidissent Philippo euangelizanti quæ de regno Dei, & nomine Iesu Christi, baptizabantur virique ac mulieres.

At Simon & ipse credidit: & baptizatus, erat perdurans Philippo. Vidensque virtutes & signa magna facta, obstupebat.

Audientes autem qui in Hierosolymis Apostoli, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem.

Qui descendentes orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum.

Nondum enim erat in quenquam illorum illapsus: tantum autem baptizati erant in nomen Domini Iesu.

Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

Conspiciens autem Simon quia per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecunias,

Dicens: Date & mihi potestatem hanc, vt cuicunque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:

Argentum tuum cum te sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti per pecunias possideri.

Non est tibi pars neque sors in sermone isto: nam cor tuum non est rectum coram Deo.

Pœnitere igitur ab nequitia tua hac: & roga Deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui.

In enim felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te existentem.

Respondẽs aũt Simõ dixit: Precamini vos p me ad Dominũ, vt nihil veniat super me horũ quę dixistis.

Illi quidem testificati, & locuti verbum Domini, redibant Ierosolymam, & multis regionibus Samaritanorum euangelizarunt.

Transl. Erasm. Roterod.

CAP. VIII.

FActa est autem in illo die persecutio magna aduersus Ecclesiam, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudeæ & Samariæ præter Apostolos.

Curauerunt autem vnà Stephanum viri religiosi, fecerunt̃q; planctum magnum super eum.

Saulus vero deuastabat Ecclesiam per singulas domos intrans, trahens̃q; viros ac mulieres tradebat in custodiam.

Illi igitur dispersi peragrabant, annunciantes sermonem Dei.

Philippus autem peruenit in ciuitatem Samariæ, ac prædicabat illis Christum.

Intendebant autem turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes, & videntes signa quæ edebat.

Spiritus enim immundi, è multis qui ab illis tenebantur, exibant, clamantes voce magna.

Multi autem paralytici & claudi sanati sunt. Et factum est gaudium magnum in illa ciuitate.

Vir autem quidam nomine Simon, qui ante in ea ciuitate artem exercuerat magicam, ac gentem dementauerat Samariæ, dicens se esse quempiam magnum,

Cui auscultabant illi à minimo vsque ad maximum, dicentes: Iste est potentia Dei, magna.

Auscultabant autem ei, propterea quod multo tempore magicis artibus dementasset eos.

Cum vero credidissent Philippo, euangelizanti de regno Dei, deq; nomine Iesu Christi, baptizabantur viri simul ac mulieres.

Tunc Simon & ipse credidit, & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videns̃q; signa & virtutes fieri stupens admirabatur.

Cum autem audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quod recepisset Samaria sermonem Dei, miserunt ad eos Petrum ac Ioannem.

Qui cum descendissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum.

Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantum erant in nomine Christi Iesu.

Tunc imponebant manus super illos, accipiebant̃q; Spiritum sanctum.

Cum vidisset autem Simon, quod per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecunias dicens:

Date & mihi potestatem istam, vt cuicunque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum.

Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecuniis parari.

Non est tibi pars neque sors in ratione hac. cor enim tuum non est rectum coram Deo.

Resipisce igitur ab ista malitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui.

In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis video te esse.

Respondens autem Simon, dixit: Precemini vos pro me apud Dominum, ne quid eueniat in me horũ quæ dixistis.

Et illi quidem testificati & locuti sermonem Dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorum euangelizabant.

Vulgat. Editio.

Angelus autem Domini locutus est ad Philippum dicēs: Surge, & vade contra Meridianū ad viā, quæ descendit ab Ierusalē in Gaza: hæc est deserta.

Et surgens abijt. Et ecce vir Aethiops, eunuchus, potens Candacis Reginæ Aethiopum, qui erat super omnes Gazas eius: venerat adorare in Ierusalem:

Et reuertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam Prophetam.

Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum.

Accurrens aūt Philippus, audiuit eū legentem Isaiā Prophetam, & dixit: Putasne intelligis quæ legis?

Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogauitque Philippum vt ascenderet, & sederet secum.

Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: * Tamquam ouis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

In humilitate iudicium eius sublatum est. Generationem eius quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita eius?

Respōdēs aūt eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, euangelizauit illi Iesum.

Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Iesum Christum.

Et iussit stare currum: & descenderunt vterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizauit eū.

Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

Philippus autem inuentus est in Azoto, & pertransiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

CAP. IX.

Saulus aūt adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit ad Principē sacerdotū,

Et petijt ab eo epistolas in Damascū ad synagogas: vt si quos inuenisset huius viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Ierusalem.

* Et cum iter faceret, contigit vt appropinquaret Damasco: & subito circumfulsit eum lux de cœlo.

Et cadens in terram audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?

Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulum calcitrare.

Et tremēs, ac stupēs dixit: Dñe, quid me vis facere?

Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducauit, neque bibit.

Transl. ex Syriac.

* *Allocutus est autem Angelus Demuit Philippum, & dixit ei: Surge, vade ad Austrum per viam desertam, quæ descendit ab Ourischlem ad Gaza.*

Proinde surgens abijt, & offendit Eunuchum quendam venientem à Couschi, Aethiopia) Dynastem Kandak reginæ Aethiopum: qui quidem præerat vniuersis opibus eius, veneratque adoraturus in Ourischlem.

Quumque reuerteretur vt abiret, sedebat in curru legebatque in Eschaio propheta.

Dixit autem Spiritus sanctitatis Philippo: Accede, & adiunge te ad currum.

Quumq; accessisset, audit eum legentem in Eschaio Prophetam: & dixit ei. An intelligis quæ legis?

Ille verò dixit: Qui possum intelligere, nisi quis me præmoneat? Et efflagitauit à Philippo vt ascenderet, sederetque secum.

Sectio autem scripturæ quam legebat, hæc erat: Tanquam ouis ad mactationem ductus est: & tanquam agnus coram tonsore mutus est, ita quoque non aperuit os suum.

In ipsius humilitate de claustro, & de iudicio sublatus est. Porro generationem eius quis enarrabit? quia tollitur vita eius de terra.

Dixit autem Eunuchus ille Philippo: Peto à te, de quo Propheta hoc dicit? de seipso, an de quopiam alio?

Tunc Philippus aperuit os suum, & incipiens ab hac Scriptura euangelizat ei de Domino nostro Ieschua.

Quumq; ipsi iter facerent, peruenerunt ad locum quendam in quo erant aquæ: dixitque Eunuchus ille: En aquæ, quæ prohibitio est quominus baptizer?

Iussitque sisti currum: & descenderunt ambo in aquam, ac baptizauit Philippus Eunuchum illum.

Quumque ascendissent ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, nec amplius vidit eum Eunuchus ille, sed pergebat in via gaudens.

Philippus autem inuentus est Azoti, & inde peragrabat, & euangelizabat cunctis vrbibus, vsque dum veniret Cæsaream.

CAP. IX.

Schoul autem adhuc plenus erat minis furoreque cæde aduersus discipulos Domini nostri.

Et popposcit epistolam à summo Pontifice sibi dari ad Darmasouk ad Synagogas: vt si quos inuenire eruditos hac via, vires aut mulieres, vinctos adduceret eos ad Ourischlem.

Quumque proficisceretur, inciperetque appropinquare Darmasouk, de repentè circumfulsit eum lux è cælo.

Et cecidit in terram audijtque vocem dicentem sibi: Schoul, Schoul, quid me persequeris?*

Respondit ipse & ait: Quis es Domine mi? At Dominus noster dixit: Ego sum Ieschua ille Nazarenus, quem tu persequeris.* Durum est tibi calcitrare ad stimulos.*

Sed surge, ingredere vrbem, & ibi tecum habebitur sermo de eo quod te oportet agere. Cæterum viri illi, qui cum eo iter faciebant steterunt attoniti, quippe qui vocem tantum audirent, nemo autem apparebat eis.

Et surrexit Schoul è terra, nihilque ei apparuit quum oculi eius essent aperti. Et quum prehendissent manum eius, introduxerunt eum in Darmasouk.

Neque visum est ei quicquam tribus diebus, neque comedit, neque bibit.

Deuocatio introitus Ieruſalē, & de baptiſmo

Deuocatio introitus Ieruſalē, & de baptiſmo

Quæ hic duobus asteriſcis clauduntur in Tranſlatione Syriaca Bibliæ Regia habentur in loco notato aſteriſco primo ſupra.

Transl. B. Ariæ Mont.

Angelus autem Domini locutus eſt ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra Meridianũ ad viã deſcendentẽ ab Hieruſalem in Gazã: hæc eſt deſerta.

Et ſurgens abijt. Et ecce vir Aethiops, eunuchus, potens, Candacis Reginæ Aethiopum, qui erat ſuper omnem Gazam eius: qui venerat adoraturus in Hieruſalem:

Eratque reuertens, & ſedens ſuper currum ſuum, legebat prophetam Eſaiam.

Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & agglutinare currui huic.

Præcurrens autem Philippus, audiuit eũ legentem Prophetã Eſaiam: & dixit: Nẽpe intelligis quæ legis?

Is autem ait: Quomodo enim poſſem, ſi non aliquis dux viæ fuerit mihi? Rogauitque Philippum aſcendentem ſedere cum eo.

At locus Scripturæ quam legebat, erat hic: Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram tondente ſe mutus, ſic non aperit os ſuum.

In humilitate eius iudicium eius ſublatum eſt. At generationem eius quis enarrabit? quoniam tollitur à terra vita eius.

Rñdẽs aũt Eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo Propheta dicit hoc? de ſeipſo, an de alio aliquo?

Aperiens autem Philippus os ſuum, & incipiens à Scriptura iſta, euangelizauit illi Ieſum.

Vt verò ibant per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus: Ecce aqua: quid prohibet me baptizari?

Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Reſpondens autem ait: Credo Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum.

Et iuſſit ſtare currum: & deſcenderunt vterque in aquã, & Philippus, & Eunuchus, & baptizauit eũ.

Cum autem aſcendiſſent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum: & non vidit eum amplius Eunuchus. Pergebat enim viam ſuam gaudens.

Philippus autem inuentus eſt in Azotum, & præteriens euangelizabat ciuitates omnes donec veniret eum in Cæſaream.

CAP. IX.

AT Saulus adhuc ſpirans minarum & cædis in diſcipulos Domini, accedẽs Principi ſacerdotũ,

Petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum ad ſynagogas: vt ſi quos inueniſſet huius viæ exiſtentes viroſq; & mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem.

In autem proficiſci, factum eſt eum appropinquare Damaſco: & ſubito circumfulſit eum lux de cœlo.

Et cadens in terram audiuit vocem dicentem ſibi: Saule, Saule, quid me perſequeris?

Ait autem: Quis es Domine? At Dominus dixit: Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. durum tibi ad ſtimulos calcitrare.

Tremẽſq; & pauens dixit: Dñe, quid me vis facere?

Et Dominus ad eum: Sed ſurge, & ingredere in ciuitatem: & dicetur tibi quid te oporteat facere. At viri ſimul iter facientes ipſi, ſteterunt attoniti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

Surrexit autem Saulus de terra: apertis autem oculis ſuis, neminem videbat. Manuducentes verò eum, introduxerunt in Damaſcum.

Et erat dies tres non videns, & non manducauit neque bibit.

Transl. Eraſm. Roterod.

Angelus autem Domini locutus eſt ad Philippum, dicens: Surge, & vade meridiem verſus ad viã quæ deſcendit ab vrbe Hieroſolymorũ ad ciuitatem Gazã, hæc eſt deſerta.

Et ſurgens abijt, & ecce vir Æthiops, Eunuchus, præfectus Candaces reginæ Æthiopum: quem præfecerat vniuerſæ gazæ ſuæ, venerat adoraturus Hieroſolymam,

Et reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legebatq; Eſaiam prophetam.

Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum iſtum.

Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Eſaiam Prophetam, & dixit: Intelligiſne quæ legis?

At ille ait: Qui nam enim poſſim, niſi aliquis dux via mihi fuerit: Rogauitq; Philippum, vt aſcenderet, ſederetque ſecum.

Argumentum autem ſcripturæ quam legebat, erat hoc: Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe mutus, ſic non aperuit os ſuum.

In humilitate ipſius iudicium eius ſublatum eſt. Generationem autem eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra vita eius.

Reſpondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo Propheta dicit hoc, de ſe, an de alio quopiam?

Aperiens autem Philippus os ſuum, & incipiens à ſcriptura iſta, prædicauit illi Ieſum.

Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam. Et ait Eunuchus: Ecce aqua. quid vetat quo minus baptizer?

Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et reſpondens ait: Credo Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum.

Et iuſſit ſiſti currum. Ac deſcenderunt ambo in aquam, Philippus ſimul & Eunuchus, & baptizauit eum.

Cum autem aſcendiſſet ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, nec amplius vidit eum Eunuchus. Ibat enim per viam ſuam gaudens.

Philippus autem repertus eſt Azoti, & pertranſiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæſaream.

CAP. IX.

SAulus autem adhuc ſpirans minas ac cædem aduerſus diſcipulos Domini, acceſſit ad principem ſacerdotum,

Et petijt ab eo epiſtolas, quas perferret Damaſcum ad Synagogas: vt ſi quos inueniſſet eius viæ ſeu viros ſeu mulieres, vinctos duceret Hieroſolymam.

Et cum iter faceret, contigit vt appropinquaret Damaſco. Et ſubito circumfulgurauit eum lux de cælo,

Collapſusq; in terram, audiuit vocem, dicentem ſibi: Saul, Saul, quid me perſequeris?

Dixit autem: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. Durum eſt tibi contra ſtimulos calcitrare.

Is tremens ac ſtupens dixit: Domine, quid me vis facere?

Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autem illi qui erant ei comites itineris, ſtabant attoniti, audientes quidem vocem, neminem tamen videntes.

Surrexit autem Saulus è terra, apertiſq; oculis, neminem videbat. Sed manu ducentes illum, introduxerunt Damaſcum.

Et erat tribus diebus non videns, ac non comedit, neque bibit.

Vulgat. Editio.		Tranſl. ex Syriac.
Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias:& dixit ad illum in viſu Dominus:Anania. At ille ait:Ecce ego, Domine.	10	*Erat autem Darmaſouk diſcipulus quidam, cuius nomen erat Chanania, & Dominus dixit ei per viſionem, Chanania: Et ait: Ex ego ad ſum Domine mi.*
Et Dominus ad eum: Surge,& vade in vicum,qui vocatur rectus:& quære in domo Iudæ Saulum nomine,Tarſenſem.ecce enim orat.	11	*Et Dominus noſter dixit ei:Surge,proficiſcere in vicum qui vocatur Rectus,& quare in ædibus Iehoudo,Schoul, qui eſt ex Tarſo ciuitate.*
(Et vidit virum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem ſibi manus vt viſum recipiat.)	12	*Ecce enim dum ille precatur,vidit per viſionem virum nomine Chanania introeuntem, & imponentem ſibi manum vt aperirentur oculi ipſius.*
Reſpondit autem Ananias:Domine,audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis in Ieruſalem.	13	*Dixit autem Chanania:Domine mi,audiui ex multis de viro iſto,quot mala intulerit Sanctis tuis in Ouriſchlem.*
Et hic habet poteſtatem à Principibus ſacerdotum alligandi omnes,qui inuocant nomen tuum.	14	*Et ecce etiam hic habet poteſtatem à Principibus ſacerdotum vinciendi illos omnes,qui inuocant nomen tuum.*
Dixit autem ad eum Dominus: Vade: quoniam vas electionis eſt mihi iſte: vt portet nomen meum coram gentibus,& regibus,& filiis Iſrael.	15	*Dixit ei Dominus: Surge, proficiſcere, quandoquidem vas eſt mihi electum,vt perferat nomen meum inter Gentes,& Reges,& inter filios Iſraël.*
Ego enim oſtendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.	16	*Ego enim oſtendam ei quanta paſſurus ſit propter nomen meum.*
Et abiit Ananias,& introiuit in domum:& imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, vt videas,& implearis Spiritu ſancto.	17	*Tunc Chanania abijt domum ad eum, & impoſuit ei manum ac dixit ei: Schoul frater mi, Dominus noſter Ieſchua miſit me,(is qui viſus eſt tibi in via quum veniebas) vt aperiantur oculi tui,& impleàris Spiritu ſanctitatis.*
Et confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ,& viſum recepit: & ſurgens baptizatus eſt.	18	*Eoque momento decidit ex oculis eius aliquid ſimile ſquamæ, & aperti ſunt oculi eius: ſurgenſque baptizatus eſt.*
Et cum accepiſſet cibum,confortatus eſt.Fuit autem cum diſcipulis,qui erant Damaſci,per dies aliquot.	19	*Cepit autem cibum, & corroboratus eſt. Fuitque per dies aliquot apud diſcipulos illos qui erant in Darmaſouk.*
Et continuò in ſynagogis prædicabat Ieſum,quoniam hic eſt Filius Dei.	20	*Et ſtatim prædicauit in Synagogis Iehoudæorum de Ieſchua, eum nempe eſſet Filium Dei.*
Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nonne hic eſt, qui expugnabat in Ieruſalem eos,qui inuocabant nomen iſtud: & huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret ad Principes Sacerdotum?	21	*Proinde obſtupeſcant ij omnes, qui audiebant eum, & dicebant:Nonne hic eſt qui perſequebatur eos omnes, qui inuocabant nomen iſtud in Ouriſchlem: & ecce etiam huc ob idipſum miſſus fuerat, vt vinctos adduceret eos ad Principes ſacerdotum?*
Saulus autem multo magis conualeſcebat:& confundebat Iudæos, qui habitabant Damaſci, affirmans quoniam hic eſt Chriſtus.	22	*Schoul autem magis roborabatur, & turbabat Iehoudæos illos, qui degebant in Darmaſouk, quum oſtenderet eum eſſe Meſchicho.*
Cùm autem implerentur dies multi, conſilium fecerunt in vnum Iudæi vt eum interficerent.	23	*Quumque per multos dies illic egiſſet, faciebant (nectebant) et dolum Iehoudæi,vt eum interficerent.*
Notæ autem factæ ſunt Saulo inſidiæ eorum. * Cuſtodiebant autem & portas die ac nocte,vt eum interficerent.	24	*Indicatæ verò fuerunt Scoul inſidiæ quas ſtudebant ei ſtruere.Cuſtodiebant autem portas vrbis interdiu, noctuque,vt eum trucidarent.*
Accipientes autem eum diſcipuli nocte,per murum dimiſerunt eum,ſubmittentes in ſporta.	25	*Tunc impoſuerunt eum diſcipuli ſportæ, & demiſerunt eum per murum nocte.*
Cum autem veniſſet in Ieruſalem, tentabat ſe iungere diſcipulis,& omnes timebant eum,non credentes quòd eſſet diſcipulus.	26	*Et profectus eſt ad Ouriſchlem,volebatque ſe adiungere diſcipulis, ſed omnes timebant ab eo, neque credebant eum eſſe diſcipulum.*
Barnabas autem apprehenſum illum duxit ad Apoſtolos,& narrauit illis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei: & quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine Ieſu.	27	*Barnabba autem accepit eum, & duxit ad Apoſtolos, & renunciauit eis quomodo in via vidiſſet Dominum,& quomodo;collocutus fuiſſet ei,& quomodo in Darmaſouk palam locutus eſſet nomine Ieſchua.*
Et erat cum illis intrans,& exiens in Ieruſalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.	28	*Proinde introibat, & exibat (verſabatur) cum eis in Ouriſchlem.*
Loquebatur quoque Gentibus & diſputabat cum Græcis:illi autem quærebant occidere eum:	29	*Et loquebatur in nomine Ieſchua palam,& diſceptabat cum Iehoudæis illis,qui ſciebant Græcè:illi verò volebant eum interimere.*
Quod cum cognouiſſent fratres,deduxerunt eum Cæſaream,& dimiſerunt Tarſum.	30	*Quod quum nouiſſent fratres, deduxerunt eum nocte Cæſaream, illincque emiſerunt eum Tarſum.*
Eccleſia quidem per totam Iudæam, &Galilæam, & Samariam habebat pacem,& ædificabatur ambulans in timore Domini,& conſolatione ſancti Spiritus replebatur.	31	*Enimverò Eccleſia, quæ erat in tota Iehoudæa, & in Galilæa,& Schomerin,habebat pacem, dum ædificaretur & pergebat in timore Dei, & in conſolatione Spiritus ſanctitatis multiplicabatur.*
Factum eſt autem, vt Petrus, dum pertranſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ.	32	*Factum eſt autem vt quum perluſtraret Schemeoun vrbes, deſcenderet etiam ad Sanctos, qui habitabant in Loud ciuitate.*

* 2. Cor. 11. 32.

Transl.B.Ariæ Mont.

Erat autem quidam diſcipulus in Damaſco, nomine Ananias: & dixit ad illum Dominus in viſu: Anania. Is autem ait: Ecce ego Domine.

At Dominus ad eum: Surgens vade in vicum vocatum Rectum: & quære in domo Iudæ Saulum nomine, Tarſenſem. ecce enim orat.

Et vidit in viſione virum nomine Ananiam, introeuntem, & imponentem ſibi manum, vt viſum recipiat.

Reſpondit autem Ananias: Domine, audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis in Hieruſalem.

Et hic habet poteſtatem à principibus Sacerdotum, alligare omnes inuocantes nomen tuum.

Dixit autem ad eum Dominus: Vade: quoniam vas electionis mihi eſt ille: ad portandum nomen meum coram Gentibus, & regibus, filiisq; Iſrael.

Ego enim oſtendam illi quanta oportet eum pro nomine meo pati.

Abiit autem Ananias, & introiuit in domum: & imponens in eum manus, dixit: Saule frater, Dominus miſit me Ieſus viſus tibi in via qua veniebas: vt videas, & implearis Spiritu ſancto.

Et confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ. viſum recepitque ſtatim: & ſurgens baptizatus eſt.

Et accepto cibo, confortatus eſt. Fuit autem Saulus cum iis qui in Damaſco diſcipulis dies aliquot.

Et continuò in ſynagogis prædicabat Chriſtum, quoniam hic eſt Filius Dei.

Stupebant autem omnes audientes, & dicebant: Nonne hic eſt ille populatus in Hieruſalem inuocantes nomen iſtud: & huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret ad principes Sacerdotum?

Saulus autem magis conualeſcebat: & confundebat Iudæos habitantes in Damaſco, conferens quoniam hic eſt Chriſtus.

Cùm autem implerentur dies multi, ſimul conſilium fecerunt Iudæi interimere eum.

Notæ factæ ſunt autem Saulo inſidiæ eorum. Adſeruabantque portas dieque ac nocte, vt eum interficerent.

Accipientes autem eum diſcipuli nocte, demiſerunt per murum, ſubmittentes in ſporta.

Adueniens autem Saulus in Hieruſalem, tentabat iungi diſcipulis: & omnes timebant eum, non credentes quòd eſſet diſcipulus.

Barnabas autem apprehendens illum, duxit ad Apoſtolos, & narrauit illis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei: & quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine Ieſu.

Et erat cum illis intrans in Hieruſalem, & fiducialiter agens in nomine Domini Ieſu:

Loquebaturque & diſputabat aduerſus Græcos. Illi autem quærebant eum occidere.

Cognoſcentes autem fratres, deduxerunt eum in Cæſaream, & dimiſerunt eum in Tarſum.

Illæ quidem igitur eccleſiæ per totam Iudæam, & Galilæam, & Samariam habebant pacem: ædificatæ & pergentes timore Domini, & conſolatione ſancti Spiritus replebantur.

Factum eſt autem Petrum tranſeuntem per omnes, deuenire & ad ſanctos habitantes Lyddæ.

Transl.Eraſm.Roterod.

Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias, & dixit ad illum per viſum Dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego Domine,

Et dominus ad eum: Surge, & vade in vicum qui vocatur rectus, & quere in domo Iudæ, Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim orat.

Et vidit per viſum virum, Ananiam nomine introeuntem, & impoſuiſſe ſibi manum, vt viſum reciperet.

Reſpondit autem Ananias: Domine, audiui ex multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis Hieroſolymæ.

Et hoc loco habet poteſtatem à principibus ſacerdotum, vinciendi omnes qui inuocant nomen tuum.

Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam organum electum eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus ac filijs Iſrael.

Ego enim oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saul frater, Dominus miſit me, qui apparuit tibi in via qua veniebas, vt viſum recipias, & implearis Spiritu ſancto.

Et confeſtim deciderunt ab oculis eius tanquam ſquama, & viſum recepit, & ſurgens baptizatus eſt.

Cumque repaſſet cibum, corroboratus eſt. Fuit autem Saulus cum diſcipulis, qui erant Damaſci, per dies aliquot.

Et continuo in ſynagogis prædicabat Chriſtum, quod is eſſet Filius Dei.

Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic eſt qui expugnabat Hieroſolymis eos, qui inuocabant nomen iſtud? Et huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret ad principes ſacerdotum?

Saulus autem multo magis inualeſcebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damaſci, affirmans quod is eſſet Chriſtus.

Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter ſe Iudæi conſilium, vt illum occiderent.

Sed in cognitæ ſunt Saulo inſidiæ eorum. Aſſeruabant ſq; portas die ac nocte, vt eum interficerent.

Accipientes autem eum diſcipuli nocte, per murum demiſerunt, ſummittentes in ſporta.

Cum autem Saulus venuſſet Hieroſolymam, tentabat ſe iungere diſcipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quod eſſet diſcipulus.

Barnabas autem apprehenſum illum, duxit ad Apoſtolos, ac narrauit illis, quomodo in via vidiſſet dominum, & quod locutus eſſet ei, & quomodo in Damaſco fortiter egiſſet in nomine Ieſu.

Et erat cum illis verſans Hieroſolymis cum fiducia loquens in nomine Domini Ieſu:

Loquebaturque & diſputabat aduerſus Græcos. illi vero quærebant occidere eum.

Quod cum cognouiſſent fratres deduxerunt eum Cæſaream, & emiſerunt Tarſum.

Igitur eccleſiæ quidem per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabantur verſantes in timore Domini, & conſolatione ſancti Spiritus multiplicabantur.

Factum eſt autem, vt Petrus, dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ.

Vulgat. Editio.

Inuenit autem ibi hominem quendem, nomine Æneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus.

Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuo surrexit.

Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui conuersi sunt ad Dominum.

In Ioppe autem fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis, quas faciebat.

Factum est autem in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt eam in cœnaculo.

Cum autem prope esset Lydda ad Ioppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire vsque ad nos.

Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum: & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas, & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

Eiectis autem omnibus foras: Petrus ponens genua orauit: & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

Dans autem illi manum erexit eam: Et cum vocasset sanctos, & viduas, assignauit eam viuam.

Notum autem factum est per vniuersam Ioppen: & crediderunt multi in Domino.

Factum est autem vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

CAP. X.

VIr autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica,

Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper:

Is vidit in visu manifeste, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli.

At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est Dñe? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderũt in memoriã in conspectu Dei.

Et nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem quendam, qui cognominatur Petrus:

Hic hospitatur apud Simonem quendam coriarium, cuius est domus iuxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum ex his, qui illi parebant.

Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Ioppẽ.

Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora vt oraret circa horam sextam.

Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus.

Et vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quattuor initijs submitti de cœlo in terram,

In quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli.

Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.

Transl. ex Syriac.

33 *Et inuenit virum quendam nomine Anias decumbentem in grabato, & paralyticum ab annis octo,*

34 *Et dixit ei Schemeoun: Ania, sanat te Ieschua Meschicho: surge, & sterne lectum tuum. Eoque momento surrexit.*

35 *Et viderunt eum omnes qui habitabant in Loud & Sarouna, & conuersi sunt ad Deum.*

36 ** Erat autem discipula quadam in Iouppi ciuitate nomine Tebitho (Caprea:) Hæc erat diues operibus bonis & eleemosynis quæ faciebat.* * Defectuosum.

37 *Aduersa autem valetudine laborauit per illos dies, & mortua est. Et lauarunt eam, posuerunt que in cœnaculo.*

38 *Et audierunt discipuli Schemeoun esse in Loud (erat autem vrbs illa ad crepidinem Iouppi) & miserunt ad eum duos viros efflagitatores ab eo ne cunctaretur quin eos adiret.*

39 *Surrexit itaque Schemeoun & profectus est cum eis, Quumque venisset, subduxerunt eum in cœnaculum: & congregatæ stabant in circuitu eius omnes viduæ flentes, & commonstrantes ei tunicas & vestimenta ea quæ ipsis dederat Tebitho dum viueret.*

40 *Schemeoun autem eiecit omnes homines foras, & procidit in genua, & precatus est: conuersusq; ad cadauer, ait: Tebitho, surge. Illa verò aperuit oculos suos: quumque vidisset Schemeoun, resedit.*

41 *Et porrexit ei manum suam, & erexit eam. Et aduocauit sanctos & viduas, eamque illis dedit viuentem.*

42 *Id autem innotuit per totam ciuitatem: & multi crediderunt in Dominum nostrum.*

43 *Fuit autem in ipsa Iouppi per dies non paucos, quum habitaret in ædibus Schemeoun coriarij.*

CAP. X.

1 *CÆsareæ porrò erat vir quidam Centurio cui nomen erat Cornelius, ex cohorte illa quæ vocatur Italica.* *Domini ea tertia Iesuæ.

2 *Eratque iustus ac timens Deum, ipse, & tota eius domus erogabat eleemosynas multas in populum, & in omni tempore precabatur Deum:*

3 *Iste vidit Angelum Dei per visum manifestè circiter ad nonam horam interdiu, qui introyt ad eum, & dixit ei: Corneli.*

4 *At ille intuitus est eum, timuitque, & ait: Quid est Domine mi? Et dixit ei Angelus: Preces tuæ & tuæ eleemosynæ ascenderunt in memoriam coram Deo.*

5 *Nunc itaque mitte aliquos in Iouppi ciuitatem, & accerse Schemeoun qui vocatur Kypho.*

6 *Ecce diuersatur in ædibus Schemeoun, coriarij illius, qui degit iuxta mare.*

7 *Quumque discessisset Angelus qui alloquebatur eum, vocauit duos ex vernis suis, & ministrum quendam timentem Deum, qui quidem ipsius erat studiosus.*

8 *Et renũciauit eis quicquid viderat, misitq; eos in Iouppi.*

9 ** Postero autem die quum illi pergerent in via, & appropinquarent ciuitati, Schemeoun conscendit tectum, vt precaretur hora sexta.* * Apostolorũ & feria sexta Anni.

10 *Esurijt autem, volebatque manducare. Quumque illi pararent ei, incidit in eum mentis excessus.*

11 *Et suspexit cœlos apertos, & vas quoddam deuinctum quatuor angulis, eratque simile linteo magno, & protrahebatur à cœlo in terram.*

12 *Erat autem in eo omne genus animantium quadrupedium, & reptilia terræ, & volucres cæli.*

13 *Voxque peruenit ad eum, dicens: Schemeoun, surge, macta, & manduca.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Inuenit autem ibi hominem quendam Aeneam nomine, ab annis octo iacentem in grabbato, qui erat paralyticus.

Et ait illi: Petrus: Aenea, sanet te Iesus Christus surge, & sterne tibimpsi. Et continuò surrexit.

Et viderunt eum omnes habitantes Lyddæ & Saronæ: qui conuerti sunt ad Dominum.

In Ioppe autem quædam erat discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena bonis operibus & eleemosynis quas faciebat.

Factum est autem in diebus illis, infirmatam eam mori. Lauantes autem eam, posuerunt in cœnaculo.

Prope autem existente Lydda Ioppe, discipuli audientes quia Petrus est in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes, non pigritari venire vsque ad ipsos.

Surgens autem Petrus, simul venit illis. Quem aduenientem, duxerunt in cœnaculum: & adstiterunt ei omnes viduæ flentes, & ostendentes tunicas & vestes quas faciebat cum illis exitens Dorcas.

Eiiciens autem foras omnes Petrus, ponens genua orauit, & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, retur ge, illa verò aperuit oculos suos: & videns Petrum resedit.

Dans autem illi manum, erexit eam. vocans autem sanctos & viduas, statuit eam viuam.

Notum autem factum est per vniuersam Ioppen: & multi crediderunt in Dominum.

Factum est autem dies multos manere eum in Ioppe, apud quendam Simonem coriarium.

CAP. X.

VIr autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio ex cohorte vocata Italica:

Pius & timens Deum, cum omni domo sua, faciensque eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum per omne.

Vidit in visu manifestè, quasi horam nonam diei, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem ei: Cornelia.

Ille autem attendens ei, & pauefactus dixit: Quid est Domine? Dixit aũt illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderũt in memoriã in conspectu Dei.

Et nunc mitte in Ioppen viros, & accersè Simonem quendam, qui cognominatur Petrus.

Hic hospitatur apud quendam Simonem coriarium, cui est domus iuxta mare. hic dicet tibi quid te oporteat facere.

Vt autem discessit angelus ille loquens Cornelio, vocatis duobus famulis suis, & milite pio assistentium ei:

Et expositis illis omnibus, misit illos in Ioppen.

At postridie iter facientibus illis, & ciuitati appropinquantibus, ascendit Petrus supra domum precari, circa horam sextam.

Factus est autem esurиẽs, & voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

Et spectat cælum apertum, & descendens super se vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis vinctum, & demissum in terram:

In quo erant omnia quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volatilia cæli.

Et facta est vox ad eum: Surgens Petre, occide & manduca.

Transl. Erasm. Roterod.

Reperit autem ibi hominem quendam nomine Aeneam annis iam octo decumbentem in grabato, qui erat paralyticus.

Et ait illi Petrus: Aenea, sanet te dominus Iesus Christus. Surge, & sterne tibipsi. Et continuo surrexit.

Et viderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Assarone, qui conuersi sunt ad dominum.

Ioppe autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas præstabat.

Factum est autem in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt in cœnaculo.

Cum autem vicina esset Lydda Ioppe, ac discipuli audissent, quod Petrus esset in ea, miserunt ad eum, rogantes, ne grauaretur venire vsque ad se.

Exurgens autem Petrus, venit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum, & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes tunicas vestesq; quas faciebat cum esset cum ipsis Dorcas.

Eiectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus orauit, & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, visoq; Petro, resedit.

Data autem illi manu, erexit eam, & cum vocasset sanctos ac viduas, exhibuit eam viuam.

Id autem innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in Dominum.

Factum est autem vt dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendam coriarium.

CAP. X.

VIr autem quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex cohorte, quæ dicitur Italica,

Religiosus ac timens Deum cum tota domo sua, præstans eleemosynas multas plebi, deprecansq; Deum semper.

Is vidit per visum manifestè fermè hora diei nona angelum Dei introeuntem ad se, dicentemq; sibi: Corneli.

At ille intuens eum, ac timore correptus, dixit: Quid est Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram Deo.

Et nunc mitte viros Ioppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

Hic diuersatur apud Simonem quendam coriarium, cui est domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere.

Et cum discessisset angelus qui loquebatur illi, vocauit duos famulos suos, & militem religiosum ex his qui sibi adhærebant.

Quibus cum narrasset omnia, misit illos Ioppen.

Postridie vero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora domus, vt oraret, circa horam sextam.

Et cum esurиret, voluit gustare cibum. Parantibus autem illis, irruit super eum mentis excessus.

Et videt cælum apertum, ac descendens ad se vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis alligatum, summitti è cælo in terram,

In quo erant omnia quadrupedia terræ bestiæq; & reptilia, & volatilia cæli.

Et facta est vox ad eum: Surge Petre, macta & vescere.

	Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
14	Ait autem Petrus: Absit Domine, quia nunquam manducaui omne commune,& immundum.	14	*At Schemeoun dixit: Absit Domine, quia nunquam comedi quicquam communis & immundi.*
15	Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificauit,tu commune ne dixeris.	15	*Et iterum secundo vox facta est ad eum: Quæ Deus mundauit tu ne pollue.*
16	Hoc autem factum est per ter:& statim receptum est vas in cœlum.	16	*Hoc autem factum est tribus vicibus, & [illegible] vas in cœlum.*
17	Et dum intra se hæsitaret Petrus quidnam esset visio,quam vidisset:ecce viri,qui missi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad ianuam.	17	*Quumque miraretur Schemeoun apud [illegible] quæ vidit, [illegible] illa: ecce quum adhuc staret ipse cum cordibus suis, viri missi à Cornelio, & per interpretem [illegible] domum in qua habitabat Schemeoun.*
18	Et cum vocassent,interrogabant,si Simon,qui cognominatur Petrus,illic haberet hospitium.	18	*Venerunt itaque, & substiterunt pro foribus atrii, & exclamauerunt inde quærentes, an forte habitaret Schemeoun qui vocatur Kephas illic intus.*
19	Petro autem cogitante de visione dixit Spiritus ei:Ecce viri tres quærunt te.	19	*Quumque Schemeoun meditaretur visionem, dixit ei Spiritus: Ecce tres viri quærunt te.*
20	Surge itaque, descende, & vade cum eis nihil dubitans:quia ego misi illos.	20	*Surge descende, & [illegible] cum eis, nihil ambigens, quando [illegible] me.*
21	Descendens autem Petrus ad viros,dixit:Ecce ego sum, quem quæritis: quæ causa est, propter quam venistis?	21	*Tum descendit Schemeoun ad [illegible] dixit ei [illegible] quem quæritis quæ causa [illegible] propter quam [illegible]*
22	Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir iustus,& timens Deum, & testimonium habens ab vniuersa gente Iudæorum,responsum accepit ab Angelo sancto accersire te in domum suam, & audire verba abs te.	22	*Qui dixerunt. Vir quidam [illegible] nomine Cornelius [illegible] timens Deum, ac de quo honorificum [illegible] tota gente Iudæorum, [illegible] Angelo sancto vt in [illegible] introduceret in domum [illegible], & audiret sermonem tuum à te.*
23	Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis:& quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum.	23	*Et introduxit eos Schemeoun, & [illegible] Proinde surrexit [illegible] dies [illegible] & [illegible] eis, & comitatus est eos [illegible] ex fratribus.*
24	Altera autem die introiit Cæsaream. Cornelius vero expectabat illos, conuocatis cognatis suis,& necessariis amicis.	24	*Postridie verò ingressi sunt Cæsaream. Cornelius autem præstolabatur eos congregatis [illegible] cognationis suæ, nec non amicis & [illegible] quos vocauerat.*
25	Et factum est cum introisset Petrus, obuius venit ei Cornelius,& procidens ad pedes eius adorauit.	25	** Quumque introiret Schemeoun, [illegible] Cornelius, & procidens ad pedes eius, adorauit.*
26	Petrus vero eleuauit eum,dicens: Surge,& ego ipse homo sum.	26	*Schemeoun autem erexit eum, & [illegible] ipse homo sum.*
27	Et loquens cum illo intrauit, & inuenit multos, qui conuenerant.	27	*Quumque colloqueretur ei, intravit, & [illegible] qui congregati erant illic.*
28	Dixitque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo contingi, aut accedere ad alienigenam.sed mihi ostendit Deus,neminem communem aut immundum dicere hominem.	28	*Et dixit ei: Vos scitis non licere viro Iudæo [illegible] ingere [illegible] extraneo, qui non sit [illegible] sed mihi verò Deus indicauit vt neminem [illegible] tum aut profanum.*
29	Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo,quam ob causam accersistis me?	29	*Quamobrem [illegible] à vobis quum missi [illegible] me? verum rogo vos, quam ob causam [illegible] ad me?*
30	Et Cornelius ait: A nudiusquarta die vsque ad hanc horam,orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida,& ait:	30	*Dixit autem ei Cornelius: Quatuor [illegible] nunc, ex quo [illegible] sum. Et hora nona [illegible] domi meæ,adstitit vir quidam coram me [illegible] tui,dixitque mihi.*
31	Corneli, exaudita est oratio tua, & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.	31	*Cornelii, exaudita est oratio tua, & [illegible] commemoratæ sunt coram Deo.*
32	Mitte ergo in Ioppen,& accersi Simonem,qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis cortarij iuxta mare.	32	*Proinde mitte ad Ioppen [illegible] meoun, qui vocatur Kephas: [illegible] meoun cortarij iuxta littus maris, qui [illegible] loquetur tibi.*
33	Confestim ergo misi ad te: & tu bene fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt à Domino,	33	*Extemplo igitur misi ad te: & tu [illegible] venisti. Nunc itaque nos omnes coram [illegible] tua [illegible] audire quæ quæ tibi mandauit [illegible] à Deo.*
34	Aperiens autem Petrus os suum dixit: in veritate comperi*quia non est personarum acceptor Deus.	34	**Aperuit autem Schemeoun os suum [illegible] comprehendo Deum non [illegible]*
35	Sed in omni gente,qui timet eum,& operatur iustitiam,acceptus est illi.	35	*Sed in omnibus gentibus qui [illegible] ratur quod rectum est, is acceptus [illegible]*
36	Verbum misit Deus filijs Israel, annuncians pacem per Iesum Christum: (hic est omnium Dominus)	36	*Est enim verbum illud quod misit ad filios Israel, & annuntiauit pacem, & requiem per [illegible] hic est Dominus omnium.*
37	Vos scitis quod factum est verbum per vniuersam Iudæam:incipiens enim à Galilæa post baptisma,quod prædicauit Ioannes.	37	*Sed & vos nostis sermonem, qui [illegible] [illegible] Galilæa initio facto, [illegible] baptismum quod prædicauit Ioannes:*

Transl. B. Ariæ Mont.

At Petrus ait: Nequaquam Domine: quia nunquam manducaui omne commune aut immundum.
Et vox iterum ex secundo ad eum: Quę Deus purificauit, tu ne commune dic.
Hoc autem factum est per ter. Et rursum receptum est vas in cælum.
Vt autem in seipso hæsitaret Petrus quidnam esset visio quam vidisset, & ecce viri missi à Cornelio, inquirentes & dicentes domum Simonis, astiterunt ad vestibulum.
Et vocantes interrogabant si Simon cognominatus Petrus, illic hospitatur.

At Petro cogitante de visione, dixit ei Spiritus: Ecce viri tres quærunt te.
Sed surgens descende, & vade cum eis, nihil ambigens, quia ego misi illos.
Descendens autem Petrus ad viros missos à Cornelio, dixit ad ipsos: Ecce ego sum quem quæritis. quæ causa propter quam adestis?
Ii verò dixerunt: Cornelius centurio, vir iustus & timens Deum, testimonio ornatusque ab tota gentis Iudæorum, diuinitus admonitus est ab angelo sancto accersiri te in domum suam, & audire verba abs te.
Introuocans ergo eos, recepit hospitio. At sequenti die Petrus exiit cum illis: & quidam fratrum ab Ioppe comitati sunt eum.

Et altera die introierunt in Cæsaream. At Cornelius erat expectans eos, conuocans cognatos suos, & necessarios amicos.

Vt autem factum est ingredi Petrum, occurrens ei Cornelius: procidens ad pedes adorauit.
At Petrus eleuauit eum, dicens: Surge: & ego ipse homo sum.
Et colloquens ei intrauit: & inuenit conuentos multos:
Dixitque ad illos: Vos scitis vt nefas est viro Iudæo contingi aut accedere alienigenæ. Et mihi Deus ostendit neminem communem aut immundum dicere hominem.
Ideo & incontradicenter veni accersitus. Interrogo ergo, cui causæ accersitis me?

Et Cornelius ait: A nudiusquarta die, vsque ad hanc horam eram ieiunans, & nona hora orans in domo mea: & ecce vir stetit ante me in veste splendida: Et ait:
Corneli, exaudita est tua oratio: & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.
Mitte ergo in Ioppen, & accerse Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarij iuxta mare, qui aduenies loquetur tibi.
Ex eadem ergo misi ad te: tuque bene fecisti aduenies. Nunc ergo omnes nos coram Deo adsumus, audire omnia præcepta tibi à Deo.

Aperiens autem Petrus os, dixit: In veritate deprehendo quia non est personarum acceptor Deus:
Sed in omni gente timens eum, & operans iustitiam, acceptus illi est.
Verbum quod misit filiis Israel, annuntians pacem per Iesum Christum: (hic est omnium Dominus.)
Vos scitis factum verbum per vniuersam Iudæam, inceptum à Galilæa, post baptismum quod prædicauit Ioannes:

Transl. Erasm. Roterod.

Ait autem Petrus: Nequaquam domine, quia nunquam edi quicquam commune & immundum.
Et vox rursus iterum ad eum: Quæ Deus purificauit, tu communia ne dixeris.
Hoc autem factum est tertio. Et rursum receptum est vas in cælum.
Et dum apud sese hæsitaret Petrus, quænam esset visio quam vidisset, ecce viri qui missi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, astiterunt ad ianuam.
Et enocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hospitium.
Petro vero cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri quærunt te.
Surge itaque & descende, & vade cum eis, nihil hæsitans, propterea quod ego misi illos.
Descendens autem Petrus ad viros, qui missi erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce ego sum ille quem quæritis. Quæ causa ob quam venistis?
Qui dixerunt: Cornelius centurio, vir iustus ac timens Deum & testimonium habens ab vniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, vt accerseret te in domum suam, & audiret verba abs te.
Introvocatos igitur eos, recepit hospitio. Sequenti vero die Petrus profectus est cum illis, & quidam ex fratribus Ioppensibus comitati sunt eum.
Postridie vero introierunt Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis, ac necessariis amicis.
Vt autem factum est vt introiret Petrus, obuiam progressus est Cornelius, ac procidens ad pedes, adorauit eum.
Petrus vero erexit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum.
Et colloquens cum illo, intrauit, & offendit multos qui conuenerant,
Dixitq; ad illos: Vos scitis, non esse fas viro Iudæo contungi aut accedere ad alienigenam. sed mihi ostendit Deus, ne quem communem aut immundum dicerem hominem
Quapropter & incunctanter veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?
Et Cornelius ait: Die abhinc quarto vsque ad hanc horam, sedebam ieiunus, & hora nona precabar in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste splendida, & ait:
Corneli exaudita est deprecatio tua, & eleemosynæ tuæ in memoria habitæ sunt coram Deo.
Mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus, hic diuersatur in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simulatq; veneris loquetur tibi.
Confestim ergo misi ad te, & tu bene fecisti qui aduenisti. Nunc ergo omnes nos, teste Deo, adsumus, vt audiamus omnia quæcunque tibi præcepta sunt à Deo.
Aperiens autem Petrus os, dixit: Re ipsa comperio, quod non sit personarum respectus apud Deum.
Sed in quauis gente, qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi.
Sermonem quem misit Deus filiis Israel, annuncians pacem per Iesum Christum, hic est omnium dominus.
Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, rumore primum orto à Galilæa, post baptisma quod prædicabat Ioannes,

Vulgat. Editio.

CAP. VIII.

FActa eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Ieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudæ, & Samariæ præter Apoſtolos.

Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum.

Saulus autem deuaſtabat Eccleſiam per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in cuſtodiam.

Igitur qui diſperſi erant pertranſibant, euangelizantes verbum Dei.

Philippus autem deſcendens in ciuitatem Samariæ prædicabat illis Chriſtum.

Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur vnanimiter audientes, & videntes ſigna quæ faciebat.

Multi enim eorum, qui habebant ſpiritus immundos, clamantes voce magna exibant.

Multi autem paralytici, & claudi curati ſunt. Factum eſt ergo gaudium magnum in illa ciuitate.

Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus ſeducens gentem Samariæ, dicens ſe eſſe aliquem magnum:

Cui auſcultabant omnes à minimo vſque ad maximum, dicentes: Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna.

Attendebant autem eum: propter quod multo tempore magis ſuis dementaſſet eos.

Cum vero credidiſſent Philippo euangelizanti de regno Dei, in nomine Ieſu Chriſti, baptizabantur viri, ac mulieres.

Tunc Simon & ipſe credidit: & cum baptizatus eſſet, adhærebat Philippo. Videns etiam ſigna, & virtutes maximas fieri, ſtupens admirabatur.

Cum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Ieroſolymis, quod recepiſſet Samaria verbum Dei miſerunt ad eos Petrum & Ioannem:

Qui cum veniſſent, orauerunt pro ipſis vt acciperent Spiritum ſanctum.

Nondum enim in quemquam illorum venerat ſed baptizati tantum erant in nomine Domini Ieſu.

Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

Cum vidiſſet autem Simon quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus obtulit eis pecuniam,

Dicens: Date & mihi hanc poteſtatem, vt cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum:

Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri.

Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto. cor enim tuum non eſt rectum coram Deo.

Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe.

Reſpondẽs aũt Simõ, dixit: Precamini vos pro me ad Dñm, vt nihil, veniat ſuper me horũ, quę dixiſtis

Et illi quidem teſtificati, & locuti verbum Domini, redibant Ieroſolymam, & multis regionibus Samaritanorum euangelizabant.

Tranſl. ex Syriac.

CAP. II.

1 *FActa eſt autem per illud tempus perſecutio magna in Eccleſiam quæ erat in Ouriſchlem: & diſperſi ſunt omnes per pagos Iehudæa, atque adeo inter Shamaritanos præter Apoſtolos tantum.*

2 *Collectum autem in arcam, ſepelierunt Stephanum viri fideles, & planxerunt ſuper eum vehementer.*

3 ** Porro Schaoul perſequebatur Eccleſiam Dei dum ingrederetur domos, & traheret viros & mulieres, traderet q; carceri.*

4 *Illi autem qui diſperſi erant, perluſtrabant regionem prædicabant q; ſermonem Dei.*

5 *Philippus vero deſcendit in vrbem Schamaritanorum, & prædicabat Meſchicho.*

6 *Quum q; audirent ſermonem eius homines qui illic attendebant ei, tum acquieſcebant omnibus quæ dicebat, quum viderent ſigna quæ edebat.*

7 *Multis enim quos tenebant ſpiritus immundi, clamabant alta voce, & exibant ab eis.*

8 *Alij autem paralytici & claudi ſanitati ſunt reſtituti. Et gaudium magnum exſtitit in illa ciuitate.*

9 *Erat autem illic homo quidam nomine Simoun, qui habitauerat in illa vrb. multo tempore, & magicis ſuis artibus ſeduxerat plebem Schamaritanorum, quum magnificaret ſeipſum, dicens q; Ego ſum Magnus ille.*

10 *Proinde inclinabantur ad eum tam proceres, quam tenues, ac dicebant: Iſte eſt virtus illa magna Dei.*

11 *Et acquieuerant ei propterea quod multo tempore magicis ſuis incantationibus obſtupefecerat eos.*

12 *Quum autem credidiſſent Philippo euangelizanti regnum Dei in nomine Domini noſtri Ieſchua Meſchicho baptizabantur, & viri & mulieres.*

13 *Quin & ipſe Simoun credebat, & baptizatus eſt; & adhærebat Philippo. Cumque ſpectaret ſigna & virtutes magnas quæ edebantur per eum, obſtupefiebat & admirabatur.*

14 ** Porro quum audiſſent Apoſtoli qui erant in Ouriſchlem populum Schamaritanorum recepiſſe ſermonem dei, miſerunt ad eos Schemeoun Kipho & Iouchanon.*

15 *Itaq; deſcenderunt, & precati ſunt pro eis vt reciperent Spiritum ſanctitatis,*

16 *(Nondum enim ingreſſus fuerat in quemquam eorum; ſed tantum baptizabantur in nomine Domini noſtri Ieſchua.)*

17 *Tunc imponebant eis manum, & recipiebant Spiritum ſanctitatis.*

18 *Conſpicatus autem Simoun per impoſitionem manus Apoſtolorum dari Spiritus ſanctitatis, obtulit eis argentum,*

19 *Dicens: Date etiam mihi poteſtatem hanc, vt cui unq; impoſuero manum: recipiat Spiritum ſanctitatis. Cui dixit Schemeoun Kipho:*

20 *Argentum tuum tecum abeat in perditionem, quippe qui putaueris donum Dei diuitijs mundi acquiri.*

21 *Non eſt tibi pars, ne ſors quidem in fide iſta; quia cor tuum rectum non eſt coram Deo.*

22 *Verum pœnitentiam age de iſta malitia tua, & Deum implora, ſi forte remittatur tibi dolus cordis tui.*

23 *Siquidem in hepate amaritudinis, & in vinculis iniquitatis video te eſſe.*

24 *Reſpondit Simoun & ait; Petite vos pro me à Deo, ne quid mihi eueniat eorum quæ dixiſtis.*

25 *Schemeoun autem & Iouchanon quum teſtificati eſſent eis docuiſſentque ſermonem Dei, reuerſi ſunt ad Ouriſchlem, & in pagis multis Schamaritanorum euangelizarunt.*

* Domino ea terra poſt reſurrectionem.

* Veriſi. habebant diuerſa circa ſimonem.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. VIII.

FActa eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſiam in Hieroſolymis: omneſque diſperſi ſunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apoſtolos.

Extulerunt autem Stephanum viri religioſi: & fecerunt planctum magnum ſuper eo.

Saulus verò deuaſtabat Eccleſiam, per domos intrans, trahenſque viros ac mulieres, tradebat in cuſtodiam.

Illi quidem igitur diſperſi, pertranſibant euangelizantes verbum.

Philippus autem deſcendens in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis Chriſtum.

Intendebant autem turbæ dictis à Philippo vnanimiter in audire eos & videre ſigna quæ faciebat.

Multorum enim habentium ſpiritus immundos, clamantes voce magna, exibant.

Multi autem paralytici & claudi curati ſunt. Et factum eſt gaudium magnum in ciuitate illa.

Vir autem quidam nomine Simon antè fuerat in ciuitate magicam exercens, & ſeducens gentem Samariæ, dicens eſſe aliquem ſeipſum magnum:

Cui auſcultabant omnes à minimo vſque ad maximum, dicentes: Hic eſt virtus Dei illa magna.

Attendebant autem ei, propter multo tempore magicis dementaſſe eos.

Cùm verò credidiſſent Philippo euangelizanti quæ de regno Dei, & nomine Ieſu Chriſti, baptizabantur virique ac mulieres.

At Simon & ipſe credidit: & baptizatus, erat perdurans Philippo. Videnſque virtutes & ſigna magna facta, obſtupefiebat.

Audientes autem qui in Hieroſolymis Apoſtoli, quia recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum & Ioannem.

Qui deſcendentes orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum.

Nondum enim erat in quenquam illorum illapſus: tantum autem baptizati erant in nomen Domini Ieſu.

Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.

Conſpiciens autem Simon quia per impoſitionem manuum Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecunias,

Dicens: Date & mihi poteſtatem hanc, vt cuicunque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum:

Argentum tuum cum te ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti per pecunias poſſideri.

Non eſt tibi pars neque ſors in ſermone iſto: nam cor tuum non eſt rectum coram Deo.

Pœnitere igitur ab nequitia tua hac: & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi cogitatio cordis tui.

In enim felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te exiſtentem.

Reſpondẽs aũt Simõ dixit: Precamini vos ꝓ me ad Dominũ, vt nihil veniat ſuper me horũ quę dixiſtis.

Illi quidem teſtificati, & locuti verbum Domini, redibant Ieroſolymam, & multis regionibus Samaritanorum euangelizarunt.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. VIII.

1 *FActa eſt autem in illo die perſecutio magna aduerſus Eccleſiam, quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudæa & Samaria præter Apoſtolos.*

2 *Curauerunt autem vnà Stephanum viri religioſi, fecerunt́ꝙ planctum magnum ſuper eum.*

3 *Saulus vero deuaſtabat Eccleſiam per ſingulas domos intrans, trahenśꝙ viros ac mulieres tradebat in cuſtodiam.*

4 *Illi igitur diſperſi peragrabant, annunciantes ſermonem Dei.*

5 *Philippus autem peruenit in ciuitatem Samariæ, ac prædicabat illis Chriſtum.*

6 *Intendebant autem turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes, & videntes ſigna quæ edebat.*

7 *Spiritus enim immundi, è multis qui ab illis tenebantur, exibant, clamantes voce magna.*

8 *Multi autem paralytici & claudi ſanati ſunt. Et factum eſt gaudium magnum in illa ciuitate.*

9 *Vir autem quidam nomine Simon, qui ante in ea ciuitate artem exercuerat magicam, ac gentem dementauerat Samariæ, dicens ſe eſſe quempiam magnum,*

10 *Cui auſcultabant illi à minimo vſque ad maximum, dicentes: Iſte eſt potentia Dei, magna.*

11 *Auſcultabant autem ei, propterea quod multo tempore magicis artibus dementaſſet eos.*

12 *Cum vero credidiſſent Philippo, euangelizanti de regno Dei, déꝙ nomine Ieſu Chriſti, baptizabantur viri ſimul ac mulieres.*

13 *Tunc Simon & ipſe credidit, & cum baptizatus eſſet, adhærebat Philippo. Videnśꝙ ſigna & virtutes fieri ſtupens admirabatur.*

14 *Cum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quod recepiſſet Samaria ſermonem Dei, miſerunt ad eos Petrum ac Ioannem.*

15 *Qui cum deſcendiſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum.*

16 *Nondum enim in quenquam illorum illapſus fuerat, ſed baptizati tantum erant in nomine Chriſti Ieſu.*

17 *Tunc imponebant manus ſuper illos, accipiebant́ꝙ Spiritum ſanctum.*

18 *Cum vidiſſet autem Simon, quod per impoſitionem manuum Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecunias dicens:*

19 *Date & mihi poteſtatem iſtam, vt cuicunque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum.*

20 *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecuniis parari.*

21 *Non eſt tibi pars neque ſors in ratione hac. cor enim tuum non eſt rectum coram Deo.*

22 *Reſipiſce igitur ab iſta malitia tua, & roga Deum, ſi forte remittatur tibi cogitatio cordis tui.*

23 *In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis video te eſſe.*

24 *Reſpondens autem Simon, dixit: Precemini vos pro me apud Dominum, ne quid eueniat in me horũ quæ dixiſtis.*

25 *Et illi quidem teſtificati & locuti ſermonem Dei, reuerſi ſunt Hieroſolymam, & multis oppidulis Samaritanorum euangelizabant.*

Vulgat. Editio.

Angelus autem Domini locutus eſt ad Philippum dicẽs: Surge, & vade contra Meridianũ ad viã, quæ deſcendit ab Ieruſalẽ in Gaza: hæc eſt deſerta.

Et ſurgens abiit. Et ecce vir Aethiops, eunuchus, potens Candacis Reginæ Aethiopum, qui erat ſuper omnes Gazas eius: venerat adorare in Ieruſalem:

Et reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legensque Iſaiam Prophetam.

Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum iſtum.

Accurrens aũt Philippus, audiuit eũ legentem Iſaiã Prophetam, & dixit: Putaſne intelligis quæ legis?

Qui ait: Et quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi? Rogauitque Philippum vt aſcenderet, & ſederet ſecum.

Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: * Tamquam ouis ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram tondente ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum.

In humilitate iudicium eius ſublatum eſt. Generationem eius quis enarrabit, quoniam tollitur de terra vita eius?

Reſpõdẽs aũt eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo Propheta dicit hoc? de ſe, an de alio aliquo?

Aperiens autem Philippus os ſuum, & incipiens à Scriptura iſta, euangelizauit illi Ieſum.

Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et reſpondens ait: Credo, Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum.

Et iuſſit ſtare currum: & deſcenderunt vterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizauit eũ.

Cum autem aſcendiſſent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam ſuam gaudens.

Philippus autem inuentus eſt in Azoto, & pertranſiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæſaream.

CAP. IX.

SAulus aũt adhuc ſpirans minarum, & cædis in diſcipulos Domini, acceſſit ad Principẽ ſacerdotũ,

Et petijt ab eo epiſtolas in Damaſcũ ad ſynagogas: vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Ieruſalem.

* Et cum iter faceret, contigit vt appropinquaret Damaſco: & ſubito circumfulſit eum lux de cœlo.

Et cadens in terram audiuit vocem dicentem ſibi: Saule, Saule, quid me perſequeris?

Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.

Et tremẽs, ac ſtupẽs dixit: Dñe, quid me vis facere?

Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, ſtabant ſtupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

Surrexit autem Saulus de terra, apertiſque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damaſcum.

Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducauit, neque bibit.

Tranſl. ex Syriac.

26 * *Allocutus eſt autem Angelus Demini Philippum, & dixit ei: Surge, vade ad Auſtrum per viam deſertam, quæ deſcendit ab Ouriſchlem ad Gaza.*

27 *Proinde ſurgens abijt, & offendit Eunuchum quendam venientem à Couſch, Aethiopia) Dynaſten Kandak reginæ Aethiopum: qui quidem præerat vniuerſis opibus eius, veneratque adoraturus in Ouriſchlem.*

28 *Quumque reuerteretur vt abiret, ſedebat in curru legebatque in Eſchaio propheta.*

29 *Dixit autem Spiritus ſanctitatis Philippo: Accede, & adiunge te ad currum.*

30 *Quumq; acceſſiſſet, audijt eum legentem in Eſchaio Prophetam: & dixit ei. An intelligis quæ legis?*

31 *Ille verò dixit: Qui poſſum intelligere, niſi quis me præmoneat? Et efflagitauit à Philippo vt aſcenderet, ſederetque ſecum.*

32 *Sectio autem ſcripturæ quam legebat, hæc erat: Tanquam ouis ad mactationem ductus eſt: & tanquam agnus coram tonſore mutus eſt, ita quoque non aperuit os ſuum.*

33 *In ipſius humilitate de clauſtro, & de iudicio ſublatus eſt. Porro generationem eius quis enarrabit? quia tollitur vita eius de terra.*

34 *Dixit autem Eunuchus ille Philippo: Peto à te, de quo Propheta hoc dicit? de ſeipſo, an de quopiam alio?*

35 *Tunc Philippus aperuit os ſuum, & incipiens ab hac Scriptura euangelizat ei de Domino noſtro Ieſchua.*

36 *Quumq; ipſi iter facerent, peruenerunt ad locum quemdam in quo erant aquæ: dixit itaque Eunuchus ille: En aquas, quæ prohibitio eſt quominus baptizer?*

37

38 *Iuſſitque ſiſti currum: & deſcenderunt ambo in aquam, ac baptizauit Philippus Eunuchum illum.*

39 *Quumque aſcendiſſet ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, nec amplius vidit eum Eunuchus ille, ſed pergebat in via gaudens.*

40 *Philippus autem inuentus eſt Azoti, & inde peragrabat, & euangelizabat cunctis vrbibus, vſque dum veniret Cæſaream.*

CAP. IX.

1 SChoul autem adhuc plenus erat minis furoreque cæde aduerſus diſcipulos Domini noſtri.

2 *Et poposcit epiſtolam à ſummo Pontifice ſibi dari ad Darmaſouk ad Synagogas: vt ſi quos inuenire eruditentes hac via, viros aut mulieres, vinctos adduceret eos ad Ouriſchlem.*

3 *Quumque proficiſceretur, inciperetque appropinquare Darmaſouk, de repentè circumfulſit eum lux è cælo.*

4 *Et cecidit in terram audijtque vocem dicentem ſibi: Schoul, Schoul, quid me perſequeris?**

5 *Reſpondit ipſe & ait: Quis es Domine mi? At Dominus noſter dixit: Ego ſum Ieſchua ille Nazarenus, quem tu perſequeris.* Durum eſt tibi calcitrare ad ſtimulos.**

6

7 *Sed ſurge, ingredere vrbem, & ibi tecum habebitur ſermo de eo quod te oportet agere. Cæterum viri illi, qui cum eo iter faciebant ſteterunt attoniti, quippe qui vocem tantum audirent, nemo autem apparebat eis.*

8 *Et ſurrexit Schoul è terra, nihilque ei apparuit quum oculi eius eſſent aperti. Et quum prehendiſſent manum eius, introduxerunt eum in Darmaſouk.*

9 *Neque viſum eſt ei quicquam tribus diebus, neque comedit, neque bibit.*

Erat

Erat

Iſa. 53. 7

Iſa. 11. 13.

Iaſ. 1. 2. 6 Cor. 5. 6 Cor. 12.

* Benedictione acquirit baptiſmo

Dominica infra octauas Paſchæ, & de baptiſmo

* Quæ hic duobus asteriſcis claudentur in Translatione Syriaca Bibliæ Regiæ habentur in loco notato aſteriſco primo ſupra.

Transl. B. Ariæ Mont.

Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra Meridianũ ad viã descendentẽ ab Hierusalem in Gazã: hæc est deserta.

Et surgens abijt. Et ecce vir Aethiops, eunuchus, potens, Candacis Reginæ Aethiopum, qui erat super omnem Gazam eius: qui venerat adoraturus in Hierusalem:

Eratque reuertens, & sedens super currum suum, legebat prophetam Esaiam.

Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & agglutinare currui huic.

Præcurrens autem Philippus, audiuit eũ legentem Prophetã Esaiam: & dixit: Nẽpe intelligis quæ legis?

Is autem ait: Quomodo enim possem, si non aliquis dux viæ fuerit mihi? Rogauitque Philippum ascendentem sedere cum eo.

At locus Scripturæ quam legebat, erat hic: Tanquam ouis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se mutus, sic non aperit os suum.

In humilitate eius iudicium eius sublatum est. At generationem eius quis enarrabit? quoniam tollitur à terra vita eius.

Rndẽs aũt Eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de seipso, an de alio aliquo?

Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, euangelizauit illi Iesum.

Vt verò ibant per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus: Ecce aqua: quid prohibet me baptizari?

Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Respondens autem ait: Credo Filium Dei esse Iesum Christum.

Et iussit stare currum: & descenderunt vterque in aquã, & Philippus, & Eunuchus, & baptizauit eũ.

Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum: & non vidit eum amplius Eunuchus. Pergebat enim viam suam gaudens.

Philippus autem inuentus est in Azotum, & præteriens euangelizabat ciuitates omnes donec veniret eum in Cæsaream.

CAP. IX.

AT Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accedẽs Principi sacerdotũ,

Petijt ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: vt si quos inuenisset huius viæ existentes viros q; & mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem.

In autem proficisci, factum est eum appropinquare Damasco: & subito circumfulsit eum lux de cœlo.

Et cadens in terram audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?

Ait autem: Quis es Domine? At Dominus dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. durum tibi ad stimulos calcitrare.

Tremẽs q; & pauens dixit: Dñe, quid me vis facere?

Et Dominus ad eum: Sed surge, & ingredere in ciuitatem: & dicetur tibi quid te oporteat facere. At viri simul iter facientes ipsi, steterunt attoniti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

Surrexit autem Saulus de terra: apertis autem oculis suis, neminem videbat. Manuducentes verò eum, introduxerunt in Damascum.

Et erat dies tres non videns, & non manducauit neque bibit.

Transl. Erasm. Roterod.

26 *Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade meridiem versus ad viã quæ descendit ab vrbe Hierosolymorũ ad ciuitatem Gazã, hæc est deserta.*

27 *Et surgens abijt, & ecce vir Æthiops, Eunuchus, præfectus Candaces reginæ Æthiopum: quem præfecerat vniuersæ gazæ suæ, venerat adoraturus Hierosolymam,*

28 *Et reuertebatur sedens super currum suum, legebatq; Esaiam prophetam.*

29 *Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum.*

30 *Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Esaiam Prophetam, & dixit: Intelligisne quæ legis?*

31 *At ille ait: Qui nam enim possim, nisi aliquis dux viæ mihi fuerit: Rogauitq; Philippum, vt ascenderet, sederetque secum.*

32 *Arguimentum autem scripturæ quam legebat, erat hoc: Tanquam ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se mutus, sic non aperuit os suum.*

33 *In humilitate ipsius iudicium eius sublatum est. Generationem autem eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra vita eius.*

34 *Respondens autem Eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo Propheta dicit hoc, de se, an de alio quopiam?*

35 *Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, prædicauit illi Iesum.*

36 *Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam. Et ait Eunuchus: Ecce aqua. quid vetat quo minus baptizer?*

37 *Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo Filium Dei esse Iesum Christum.*

38 *Et iussit sisti currum. Ac descenderunt ambo in aquam, Philippus simul & Eunuchus, & baptizauit eum.*

39 *Cum autem ascendisset ex aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, nec amplius vidit eum Eunuchus. Ibat enim per viam suam gaudens.*

40 *Philippus autem repertus est Azoti, & pertransiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.*

CAP. IX.

1 *SAulus autem adhuc spirans minas ac cædem aduersus discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum,*

2 *Et petijt ab eo epistolas, quas perferret Damascum ad Synagogas: vt si quos inuenisset eius viæ seu viros seu mulieres, vinctos duceret Hierosolymam.*

3 *Et cum iter faceret, contigit vt appropinquaret Damasco. Et subito circumfulgurauit eum lux de cælo,*

4 *Collapsusq; in terram, audiuit vocem, dicentem sibi: Saul, Saul, quid me persequeris?*

5 *Dixit autem: Quis es Domine? Dominus autem dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos calcitrare.*

6 *Is tremens ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?*

7 *Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autem illi qui erant ei comites itineris, stabant attoniti, audientes quidem vocem, neminem tamen videntes.*

8 *Surrexit autem Saulus è terra, apertisq; oculis, neminem videbat. Sed manu ducentes illum, introduxerunt Damascum.*

9 *Et erat tribus diebus non videns, ac non comedit, neque bibit.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.		Tranſl. ex Syriac.
Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias:& dixit ad illum in viſu Dominus:Anania. At ille ait:Ecce ego, Domine.	10	*Erat autem Darmaſouk diſcipulus quidam, cuius nomen erat Chanania, & Dominus dixit ei per viſionem, Chanania: Et ait: Ex ego ad ſum Domine mi.*
Et Dominus ad eum: Surge,& vade in vicum,qui vocatur rectus:& quære in domo Iudæ Saulum nomine,Tarſenſem.ecce enim orat.	11	*Et Dominus noſter dixit ei:Surge,proficiſcere in vicum qui vocatur Rectus,& quare in ædibus Ithoudo,Schoual, qui eſt ex Tarſo ciuitate.*
(Et vidit virum Ananiam nomine introeuntem, & imponentem ſibi manus vt viſum recipiat.)	12	*Ecce enim dum ille precatur,vidit per viſionem virum nomine Chanania introeuntem, & imponentem ſibi manum vt aperirentur oculi ipſius.*
Reſpondit autem Ananias:Domine,audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis in Ieruſalem.	13	*Dixit autem Chanania:Domine mi,audiui ex multis de viro iſto,quot mala intulerit Sanctis tuis in Ouriſchlem.*
Et hic habet poteſtatem à Principibus ſacerdotum alligandi omnes,qui inuocant nomen tuum.	14	*Et ecce etiam hic habet poteſtatem à Principibus ſacerdotum vinciendi illos omnes,qui inuocant nomen tuum.*
Dixit autem ad eum Dominus: Vade: quoniam vas electionis eſt mihi iſte: vt portet nomen meum coram gentibus,& regibus,& filiis Iſrael.	15	*Dixit ei Dominus: Surge, proficiſcere, quandoquidem vas eſt mihi electum,vt perferat nomen meum inter Gentes, & Reges, & inter filios Iſraël.*
Ego enim oſtendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.	16	*Ego enim oſtendam ei quanta paſſurus ſit propter nomen meum.*
Et abiit Ananias,& introiuit in domum:& imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, vt videas,& implearis Spiritu ſancto.	17	*Tunc Chanania abijt domum ad eum, & impoſuit ei manum ac dixit ei: Schoual frater mi, Dominus noſter Ieſchua miſit me,(is qui viſus eſt tibi in via quum veniebas) vt aperiantur oculi tui, & implearis Spiritu ſanctitatis.*
Et confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ,& viſum recepit: & ſurgens baptizatus eſt.	18	*Eoque momento decidit ex oculis eius aliquid ſimile ſquamæ, & aperti ſunt oculi eius: ſurgenſque baptizatus eſt.*
Et cum accepiſſet cibum,confortatus eſt.Fuit autem cum diſcipulis,qui erant Damaſci,per dies aliquot.	19	*Cepit autem cibum, & corroboratus eſt. Fuitque per dies aliquot apud diſcipulos illos qui erant in Darmaſouk.*
Et continuò in ſynagogis prædicabat Ieſum,quoniam hic eſt Filius Dei.	20	*Et ſtatim prædicauit in Synagogis Ithoudæorum de Ieſchua, eum nempe eſſet Filium Dei.*
Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nonne hic eſt, qui expugnabat in Ieruſalem eos,qui inuocabant nomen iſtud: & huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret ad Principes Sacerdotum?	21	*Proinde obſtupeſcant ij omnes, qui audiebant eum, & dicebant: Nonne hic eſt qui perſequebatur eos omnes, qui inuocabant nomen iſtud in Ouriſchlem: & ecce etiam huc ob idipſum miſſus fuerat, vt vinctos adduceret eos ad Principes ſacerdotum?*
Saulus autem multo magis conualeſcebat:& confundebat Iudæos, qui habitabant Damaſci, affirmans quoniam hic eſt Chriſtus.	22	*Schoual autem magis roborabatur, & turbabat Ithoudæos illos, qui degebant in Darmaſouk, quum oſtenderet eum eſſe Meſchicho.*
Cùm autem implerentur dies multi, conſilium fecerunt in vnum Iudæi vt eum interficerent.	23	*Quumque per multos dies illic egiſſet, faciebant (nectebant) ei dolum Ithoudæi,vt eum interficerent.*
Notæ autem factæ ſunt Saulo inſidiæ eorum. * Cuſtodiebant autem & portas die ac nocte,vt eum interficerent.	24	*Indicata verò fuerunt Scoual inſidiæ quas ſtudebant ei ſtruere. Cuſtodiebant autem portas vrbis interdiu, noctuque,vt eum trucidarent.*
Accipientes autem eum diſcipuli nocte,per murum dimiſerunt eum,ſubmittentes in ſporta.	25	*Tunc impoſuerunt eum diſcipuli ſporta, & demiſerunt eum per murum nocte.*
Cum autem veniſſet in Ieruſalem, tentabat ſe iungere diſcipulis,& omnes timebant eum,non credentes quòd eſſet diſcipulus.	26	*Et profectus eſt ad Ouriſchlem,volebatque ſe adiungere diſcipulis, ſed omnes timebant ab eo, neque credebant eum eſſe diſcipulum.*
Barnabas autem apprehenſum illum duxit ad Apoſtolos,& narrauit illis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei: & quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine Ieſu.	27	*Barnabba autem accepit eum, & duxit ad Apoſtolos, & renunciauit eis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quomodo collocutus fuiſſet ei, & quomodo in Darmaſouk palam locutus eſſet nomine Ieſchua.*
Et erat cum illis intrans, & exiens in Ieruſalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.	28	*Proinde introibat, & exibat (verſabatur) cum eis in Ouriſchlem.*
Loquebatur quoque Gentibus & diſputabat cum Græcis:illi autem quærebant occidere eum:	29	*Et loquebatur in nomine Ieſchua palam, & diſceptabat cum Ithoudæis illis, qui ſciebant Græcè: illi verò volebant eum interimere.*
Quod cum cognouiſſent fratres,deduxerunt eum Cæſaream, & dimiſerunt Tarſum.	30	*Quod quum nouiſſent fratres, deduxerunt eum nocte Cæſaream, illincque emiſerunt eum Tarſum.*
Eccleſia quidem per totam Iudæam, &Galilæam, & Samariam habebat pacem,& ædificabatur ambulans in timore Domini,& conſolatione ſancti Spiritus replebatur.	31	*Enimverò Eccleſia, quæ erat in tota Ithoudæa, & in Galilæa, & Schomerin, habebat pacem, dum ædificaretur & pergebat in timore Dei, & in conſolatione Spiritus ſanctitatis multiplicabatur.*
Factum eſt autem, vt Petrus, dum pertranſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ.	32	*Factum eſt autem vt quum perluſtraret Schemeoun vrbes, deſcenderet etiam ad Sanctos, qui habitabant in Loud ciuitate.*

2. Cor. 11. 32.

Transl.B.Ariæ Mont.		Transl.Eraſm.Roterod.
Erat autem quidam diſcipulus in Damaſco, nomine Ananias: & dixit ad illum Dominus in viſu: Anania. Is autem ait: Ecce ego Domine.	10	*Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias, & dixit ad illum per viſum Dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego Domine,*
At Dominus ad eum: Surgens vade in vicum vocatum Rectum: & quære in domo Iudæ Saulum nomine, Tarſenſem. ecce enim orat.	11	*Et dominus ad eum: Surge, & vade in vicum qui vocatur rectus, & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim orat.*
Et vidit in viſione virum nomine Ananiam, introeuntem, & imponentem ſibi manum, vt viſum recipiat.	12	*Et vidit per viſum virum, Ananiam nomine introeuntem, & imponentem ſibi manum, vt viſum reciperet.*
Reſpondit autem Ananias: Domine, audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis in Hieruſalem.	13	*Reſpondit autem Ananias: Domine, audiui ex multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis Hieroſolymæ.*
Et hic habet poteſtatem à principibus Sacerdotum, alligare omnes inuocantes nomen tuum.	14	*Et hoc loco habet poteſtatem à principibus ſacerdotum, vinciendi omnes qui inuocant nomen tuum.*
Dixit autem ad eum Dominus: Vade: quoniam vas electionis mihi eſt ille: ad portandum nomen meum coram Gentibus, & regibus, filiisq; Iſrael.	15	*Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam organum electum eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus ac filijs Iſrael.*
Ego enim oſtendam illi quanta oportet eum pro nomine meo pati.	16	*Ego enim oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.*
Abiit autem Ananias, & introiuit in domum: & imponens in eum manus, dixit: Saule frater, Dominus miſit me Ieſus viſus tibi in via qua veniebas: vt videas, & implearis Spiritu ſancto.	17	*Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saul frater, Dominus miſit me, qui apparuit tibi in via qua veniebas, vt viſum recipias, & implearis Spiritu ſancto.*
Et confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ. viſum recepitque ſtatim: & ſurgens baptizatus eſt.	18	*Et confeſtim deciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & viſum recepit, & ſurgens baptizatus eſt.*
Et accepto cibo, confortatus eſt. Fuit autem Saulus cum iis qui in Damaſco diſcipulis dies aliquot.	19	*Cumque repaſſet cibum, corroboratus eſt. Fuit autem Saulus cum diſcipulis, qui erant Damaſci, per dies aliquot.*
Et continuò in ſynagogis prædicabat Chriſtum, quoniam hic eſt Filius Dei.	20	*Et continuo in ſynagogis prædicabat Chriſtum, quod is eſſet Filius Dei.*
Stupebant autem omnes audientes, & dicebant: Nonne hic eſt ille populatus in Hieruſalem inuocantes nomen iſtud: & huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret ad principes Sacerdotum?	21	*Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic eſt qui expugnabat Hieroſolymis eos, qui inuocabant nomen iſtud? Et huc ad hoc venit, vt vinctos illos duceret ad principes ſacerdotum?*
Saulus autem magis conualeſcebat: & confundebat Iudæos habitantes in Damaſco, conferens quoniam hic eſt Chriſtus.	22	*Saulus autem multo magis inualeſcebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damaſci, affirmans quod is eſſet Chriſtus.*
Cùm autem implerentur dies multi, ſimul conſilium fecerunt Iudæi interimere eum.	23	*Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter ſe Iudæi conſilium, vt illum occiderent.*
Notæ factæ ſunt autem Saulo inſidiæ eorum. Adſeruabantque portas die ac nocte, vt eum interficerent.	24	*Sed in cognitæ ſunt Sauli inſidiæ eorum. Aſſeruabant & portas die ac nocte, vt eum interficerent.*
Accipientes autem eum diſcipuli nocte, demiſerunt per murum, ſubmittentes in ſporta.	25	*Accipientes autem eum diſcipuli nocte, per murum demiſerunt, ſummittentes in ſporta.*
Adueniens autem Saulus in Hieruſalem, tentabat iungi diſcipulis: & omnes timebant eum, non credentes quòd eſſet diſcipulus.	26	*Cum autem Saulus veniſſet Hieroſolymam, tentabat ſe iungere diſcipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quod eſſet diſcipulus.*
Barnabas autem apprehendens illum, duxit ad Apoſtolos, & narrauit illis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei: & quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine Ieſu.	27	*Barnabas autem apprehenſum illum, duxit ad Apoſtolos, ac narrauit illis, quomodo in via vidiſſet dominum, & quod locutus eſſet ei, & quomodo in Damaſco fortiter egiſſet in nomine Ieſu.*
Et erat cum illis intrans in Hieruſalem, & fiducialiter agens in nomine Domini Ieſu:	28	*Et erat cum illis verſans Hieroſolymis cum fiducia loquens in nomine Domini Ieſu:*
Loquebaturque & diſputabat aduerſus Græcos. Illi autem quærebant eum occidere.	29	*Loquebaturque & diſputabat aduerſus Græcos. illi vero quærebant occidere eum.*
Cognoſcentes autem fratres, deduxerunt eum in Cæſaream, & dimiſerunt eum in Tarſum.	30	*Quod cum cognouiſſent fratres deduxerunt eum Cæſaream, & emiſerunt Tarſum.*
Illæ quidem igitur eccleſiæ per totam Iudæam, & Galilæam, & Samariam habebant pacem ædificatæ & pergentes timore Domini, & conſolatione ſancti Spiritus replebantur.	31	*Igitur eccleſiæ quidem per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabantur verſantes in timore Domini, & conſolatione ſancti Spiritus multiplicabantur.*
Factum eſt autem Petrum tranſeuntem per omnes, deuenire & ad ſanctos habitantes Lyddæ.	32	*Factum eſt autem, vt Petrus, dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Inuenit autem ibi hominem quendem, nomine Æneam, ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus.

Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuo surrexit.

Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui conuersi sunt ad Dominum.

In Ioppe autem fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis, quas faciebat.

Factum est autem in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt eam in cœnaculo.

Cum autem prope esset Lydda ad Ioppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire vsque ad nos.

Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum: & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes ei tunicas, & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

Eiectis autem omnibus foras: Petrus ponens genua orauit: & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

Dans autem illi manum erexit eam: Et cum vocasset sanctos, & viduas, assignauit eam viuam.

Notum autem factum est per vniuersam Ioppen: & crediderunt multi in Domino.

Factum est autem vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

CAP. X.

VIr autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica,

Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper:

Is vidit in visu manifeste, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem sibi, Corneli.

At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est Dñe? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderũt in memoriã in conspectu Dei.

Et nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem quendam, qui cognominatur Petrus:

Hic hospitatur apud Simonem quendam coriarium, cuius est domus iuxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militem metuentem Dominum ex his, qui illi parebant.

Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Ioppẽ.

Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora vt oraret circa horam sextam.

Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus.

Et vidit cœlum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quattuor initijs submitti de cœlo in terram,

In quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli.

Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.

Transl. ex Syriac.

33 *Et inuenit virum quendam nomine Anias decumbentem in grabato, & paralyticum ab annis octo,*

34 *Et dixit ei Schemeoun: Ania, sanat te Ieschua Meschicho: surge, & sterne lectum tuum. Eoque momento surrexit.*

35 *Et viderunt eum omnes qui habitabant in Loud & Sarouna, & conuersi sunt ad Deum.*

36 * *Erat autem discipula quædam in Ioppi ciuitate nomine Tebitho (Caprea:) Hæc erat dives operibus bonis & eleemosynis quæ faciebat.* * Defuerunt.

37 *Aduersa autem valetudine laborauit per illos dies, & mortua est. Et lauarunt eam, posuerunteque in cœnaculo.*

38 *Et audierunt discipuli Schemeoun esse in Loud (erat autem vrbs illa ad crepidinem Ioppe:) & miserunt ad eum duos viros efflagitaturos ab eo ne cunctaretur quin eos adiret.*

39 *Surrexit itaque Schemeoun & profectus est cum eis, Quumque venisset, subduxerunt eum in cœnaculum: & congregatæ stabant in circuitu eius omnes viduæ flentes, & commonstrantes ei tunicas & vestimenta ea quæ ipsis dederat Tebitho dum viueret.*

40 *Schemeoun autem eiecit omnes homines foras, & procidit in genua, & precatus est: conuersusq; ad cadaver, ait: Tebitho, surge. Illa verò aperuit oculos suos: quumque vidisset Schemeoun, resedit.*

41 *Et porrexit ei manum suam, & erexit eam. Et aduocauit sanctos & viduas, eamque illis dedit viuentem.*

42 *Id autem innotuit per totam ciuitatem: & multi crediderunt in Dominum nostrum.*

43 *Fuit autem in ipsa Ioppi per dies non paucos, quum habitaret in ædibus Schemeoun coriarij.*

CAP. X.

1 CÆsareæ porrò erat vir quidam Centurio cui nomen erat Cornelius, ex cohorte illa quæ vocatur Italica. * Domicilia certis Italiæ.

2 *Eratque iustus ac timens Deum, ipse, & tota eius domus erogabat eleemosynas multas in populum, & in omni tempore precabatur Deum:*

3 *Ipse vidit Angelum Dei per visum manifestè circiter ad nonam horam interdiu, qui introyt ad eum, & dixit ei: Corneli.*

4 *At ille intuitus est eum; timuitque, & ait: Quid est Domine mi? Et dixit ei Angelus: Preces tuæ & tuæ eleemosynæ ascenderunt in memoriam coram Deo.*

5 *Nunc itaque mitte aliquos in Ioppi ciuitatem, & accerse Schemeoun qui vocatur Kypho.*

6 *Ecce diuersatur in ædibus Schemeoun, coriarij illius, qui degit iuxta mare.*

7 *Quumque discessisset Angelus qui alloquebatur eum, vocauit duos ex vernis suis, & ministrum quendam timentem Deum, qui quidem ipsius erat studiosus.*

8 *Et renũciauit eis quicquid viderat; misitq; eos in Ioppi.*

9 * *Postero autem die quum illi pergerent in via, & appropinquarent ciuitati, Schemeoun conscendit tectum, vt precaretur hora sexta.* * Apud Iosephum de bello Iudaico.

10 *Esurijt autem, volebatque manducare. Quumque illi pararent ei, incidit in eum mentis excessus.*

11 *Et suspexit cœlos apertos, & vas quoddam demittitur quatuor angulis, eratque simile linteo magno, & protrahebatur à cœlo in terram.*

12 *Erat autem in eo omne genus animantium quadrupedum, & reptilia terræ, & volucres cæli.*

13 *Voxque peruenit ad eum, dicens: Schemeoun surge, macta, & manduca.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Inuenit autem ibi hominem quendam Aeneam nomine, ab annis octo iacentem in grabbato, qui erat paralyticus.

Et ait illi: Petrus: Aenea, sanet te Iesus Christus surge, & sterne tibipsi. Et continuò surrexit.

Et viderunt eum omnes habitantes Lyddæ & Saronæ, qui conuerti sunt ad Dominum.

In Ioppe autem quædam erat discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena bonis operibus & eleemosynis quas faciebat.

Factum est autem in diebus illis, infirmatam eam mori. Lauantes autem eam, posuerunt in cœnaculo.

Prope autem existente Lydda Ioppe, discipuli audientes quia Petrus est in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes, non pigritari venire vsque ad ipsos.

Surgens autem Petrus, simul venit illis. Quem aduenientem, duxerunt in cœnaculum: & adstiterunt ei omnes viduæ flentes, & ostendentes tunicas & vestes quas faciebat cum illis exitens Dorcas.

Eiiciens autem foras omnes Petrus, ponens genua orauit, & conuersus ad corpus, dixit: Tabutha, retur-ge, illa verò aperuit oculos suos: & videns Petrum resedit.

Dans autem illi manum, erexit eam. vocans autem sanctos & viduas, stitit eam viuam.

Notum autem factum est per vniuersam Ioppen: & multi crediderunt in Dominum.

Factum est autem dies multos manere eum in Ioppe, apud quendam Simonem coriarium.

CAP. X.

VIr autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio ex cohorte vocata Italica:

Pius & timens Deum, cum omni domo sua, faciensque eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum per omne.

Vidit in visu manifestè, quasi horam nonam diei, angelum Dei introeuntem ad se, & dicentem ei: Cornelia.

Ille autem, attendens ei, & pauefactus dixit: Quid est Domine? Dixit aũt illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderũt in memoriã in conspectu Dei.

Et nunc mitte in Ioppen viros, & accersè Simonem quendam, qui cognominatur Petrus.

Hic hospitatur apud quendam Simonem coriarium, cui est domus iuxta mare. hic dicet tibi quid te oporteat facere.

Vt autem discessit angelus ille loquens Cornelio, vocatis duobus famulis suis, & milite pio assitentium ei:

Et expositis illis omnibus, misit illos in Ioppen.

At postridie iter facientibus illis, & ciuitati appropinquantibus, ascendit Petrus supra domum precari, circa horam sextam.

Factus est autem esuriés, & voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

Et spectat cælum apertum, & descendens super se vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis vinctum, & demissum in terram:

In quo erant omnia quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volatilia cæli.

Et facta est vox ad eum: Surgens Petre, occide & manduca.

Transl. Erasm. Roterod.

Reperit autem ibi hominem quendam nomine Aeneam annis iam octo decumbentem in grabato, qui erat paralyticus.

Et ait illi Petrus: Aenea, sanet te dominus Iesus Christus. Surge, & sterne tibipsi. Et continuo surrexit.

Et viderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Assarone, qui conuersi sunt ad dominum.

Ioppe autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas præstabat.

Factum est autem in diebus illis, vt infirmata morere-tur. Quam cum lauassent, posuerunt in cœnaculo.

Cum autem vicina esset Lydda Ioppe, ac discipuli audissent, quod Petrus esset in ea, miserunt ad eum, rogantes, ne grauaretur venire vsque ad se.

Exurgens autem Petrus, venit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum, & circumsteterunt illum omnes viduæ flentes, & ostendentes tunicas vestesq; quas faciebat cum esset cum ipsis Dorcas.

Eiectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus orauit, & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, visoq; Petro, resedit.

Data autem illi manu, erexit eam, & cum vocasset sanctos ac viduas, exhibuit eam viuam.

Id autem innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in Dominum.

Factum est autem vt dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendam coriarium.

CAP. X.

VIr autem quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex cohorte, quæ dicitur Italica,

Religiosus ac timens Deum cum tota domo sua, præstans eleemosynas multas plebi, deprecansq; Deum semper.

Is vidit per visum manifestè fermè hora diei nona angelum Dei introeuntem ad se, dicentemq; sibi: Corneli.

At ille intuens eum, ac timore correptus, dixit: Quid est Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram Deo.

Et nunc mitte viros Ioppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus.

Hic diuersatur apud Simonem quendam coriarium, cui est domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere.

Et cum discessisset angelus qui loquebatur illi, vocauit duos famulos suos, & militem religiosum ex his qui sibi adhærebant.

Quibus cum narrasset omnia, misit illos Ioppen.

Postridie vero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora domus, vt oraret, circa horam sextam.

Et cum esuriret, voluit gustare cibum. Parantibus autem illis, irruit super eum mentis excessus.

Et videt cælum apertum, ac descendens ad se vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis alligatum, summitti è cælo in terram,

In quo erant omnia quadrupedia terræ bestiæq; & reptilia, & volatilia cæli.

Et facta est vox ad eum: Surge Petre, macta & vescere.

Transl. B. Ariæ Mont.

At Petrus ait: Nequaquam Domine: quia nunquam manducaui omne commune aut immundum.

Et vox iterum ex secundo ad eum: Quæ Deus purificauit, tu ne commune dic.

Hoc autem factum est per ter. Et rursum receptum est vas in cælum.

Vt autem in seipso hæsitaret Petrus quidnam esset visio quam vidisset, & ecce viri missi à Cornelio, inquirentes & discentes domum Simonis, astiterunt ad vestibulum.

Et vocantes interrogabant si Simon cognominatus Petrus, illic hospitatur.

At Petro cogitante de visione, dixit ei Spiritus: Ecce viri tres quærunt te.

Sed surgens descende, & vade cum eis, nihil ambigens, quia ego misi illos.

Descendens autem Petrus ad viros missos à Cornelio, dixit ad ipsos: Ecce ego sum quem quæritis. quæ causa propter quam adestis?

Ii verò dixerunt: Cornelius centurio, vir iustus & timens Deum, testimonio ornatusque ab turba gentis Iudæorum, diuinitus admonitus est ab angelo sancto accersiri te in domum suam, & audire verba abs te.

Introuocans ergo eos, recepit hospitio. At sequenti die Petrus exiit cum illis: & quidam fratrum ab Ioppe comitati sunt eum.

Et altera die introierunt in Cæsaream. At Cornelius erat expectans eos, conuocans cognatos suos, & necessarios amicos.

Vt autem factum est ingredi Petrum, occurrens ei Cornelius: procidens ad pedes adorauit.

At Petrus eleuauit eum, dicens: Surge: & ego ipse homo sum.

Et colloquens ei intrauit: & inuenit conuentos multos:

Dixitque ad illos: Vos scitis vt nefas est viro Iudæo contungi aut accedere alienigenæ. Et mihi Deus ostendit neminem communem aut immundum dicere hominem.

Ideo & incontradicenter veni accersitus. Interrogo ergo, cui causæ accersitis me?

Et Cornelius ait: A nudiusquarta die, vsque ad hanc horam eram ieiunans, & nona hora orans in domo mea: & ecce vir stetit ante me in veste splendida. Et ait:

Corneli, exaudita est tua oratio: & eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.

Mitte ergo in Ioppen, & accerse Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarij iuxta mare, qui aduenies loquetur tibi.

Ex eadem ergo misi ad te: tuque bene feci sti aduenies. Nunc ergo omnes nos coram Deo adsumus, audire omnia præcepta tibi à Deo.

Aperiens autem Petrus os, dixit: In veritate deprehendo quia non est personarum acceptor Deus:

Sed in omni gente timens eum, & operans iustitiam, acceptus illi est.

Verbum quod misit filiis Israel, annuntians pacem per Iesum Christum: (hic est omnium Dominus.)

Vos scitis factum verbum per vniuersam Iudæam, inceptum à Galilæa, post baptismum quod prædicauit Ioannes:

Transl. Erasm. Roterod.

Ait autem Petrus: Nequaquam domine, quia nunquam edi quicquam commune & immundum.

Et vox rursus iterum ad eum: Quæ Deus purificauit, tu communia ne dixeris.

Hoc autem factum est tertio. Et rursum receptum est vas in cælum.

Et dum apud sese hæsitaret Petrus, quænam esset visio quam vidisset, ecce viri qui missi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, aditerunt ad ianuam.

Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hospitium.

Petro vero cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri quærunt te.

Surge itaque & descende, & vade cum eis, nihil hæsitans: propterea quod ego misi illos.

Descendens autem Petrus ad viros, qui missi erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce ego sum ille quem quæritis. Quæ causa, ob quam venistis?

Qui dixerunt: Cornelius centurio, vir iustus ac timens Deum & testimonium habens ab vniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, vt accerseret te in domum suam, & audiret verba abs te.

Introuocatos igitur eos, recepit hospitio. Sequenti vero die Petrus profectus est cum illis, & quidam ex fratribus Ioppensibus comitati sunt eum.

Postridie vero introierunt Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis, ac necessariis amicis.

Vt autem factum est vt introiret Petrus, obuiam progressus ei Cornelius, ac procidens ad pedes, adorauit eum.

Petrus vero erexit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum.

Et colloquens cum illo, intrauit, & offendit multos qui conuenerant,

Dixitq; ad illos: Vos scitis, non esse fas viro Iudæo contungi aut accedere ad alienigenam, sed mihi ostendit Deus, ne quem communem aut immundum dicerem hominem.

Quapropter & incunctanter veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?

Et Cornelius ait: Die abhinc quarto vsque ad hanc horam, sedebam ieiunus, & hora nona precabar in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste splendida, & ait:

Corneli exaudita est deprecatio tua, & eleemosyna tua in memoria habita sunt coram Deo.

Mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus, hic diuersatur in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simulatq; venerit loquetur tibi.

Confestim ergo misi ad te, & tu bene fecisti qui aduenieris. Nunc ergo omnes nos, teste Deo, adsumus, vt audiamus omnia quæcunque tibi præcepta sunt à Deo.

Aperiens autem Petrus os, dixit: Re ipsa comperio, quod non sit personarum respectus apud Deum.

Sed in quauis gente, qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi.

Sermonem quem misit Deus filiis Israel, annuncians pacem per Iesum Christum, hic est omnium dominus.

Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, rumore primum orto à Galilæa, post baptisma quod prædicabat Ioannes,

Vertigo Latifolia.

Latifolia Montana, Germanica, Ranunculi folio. C. B. P. 191. Ranunculus Montanus, Germanicus, latifolius. I. R. H. 1. 102. Ranunculus Montanus, Germanicus, latifolius, Ranunculi folio. Tab. Ic. 1. 1. 1

Transl.B.Ariæ Mont.

Ieſum illum à Nazareth,vt vnxit eum Deus Spiritu ſancto & efficacia, qui pertranſiit benefaciens & ſanans omnes poteſtate oppreſſos à diabolo: quoniam Deus erat cum illo. 38

Et nos ſumus teſtes omnium quæ fecit inque regione Iudæorum & in Hieruſalem: quem & occiderunt ſuſpendentes in ligno. 39

Hunc Deus ſuſcitauit tertia die:& dedit eum manifeſtum fieri, 40

Non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo, nobis,qui commanducauimus & combibimus ei,poſt reſurrexiſſe eum ex mortuis. 41

Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari quia ipſe eſt ille definitus à Deo iudex viuorum & mortuorum. 42

Huic omnes Prophetæ teſtantur, remiſsionem peccatorum accipere per nomen eius omnem credentem in eum. 43

Adhuc loquente Petro verba hæc,cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes audientes verbum. 44

Et obſtupuerunt qui ex circunciſione fideles quotquot comitati fuerant Petrum, quia & in gentes donum ſancti Spiritus effuſum eſt. 45

Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. 46

Tunc reſpondit Petrus: Nunquid aquam prohibere poteſt quis,ad non baptizari hos, qui Spiritum ſanctum acceperunt ſicut & nos? 47

Iuſſitque eos baptizari in nomine Domini Ieſu. Tunc rogauerunt eum manere dies aliquot. 48

CAP. XI.

AVdierunt autem Apoſtoli & fratres exiſtentes apud Iudæam, quoniam & Gentes receperunt verbum Dei. 1

Et cùm aſcendiſſet Petrus in Hieroſolymam, diſceptabant aduerſus illum qui ex circunciſione, 2

Dicentes:Quòd ad viros præputium habentes ingreſſus es,& commanducalti eis. 3

Incipiens autem Petrus, exponebat illis ſecundum ordinem dicens: 4

Ego eram in ciuitate Ioppe orans: & vidi in exceſſu mentis viſionem: deſcendens vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis demiſſum ex cælo:& venit vſque ad me: 5

In quod attendens conſiderabam,& vidi quadrupedſa terræ,& beſtias,& reptilia,& volatilia cæli. 6

Audiui autem vocem dicentem mihi: Surgens Petre,occide,& manduca. 7

Dixi autem: Nequaquam Domine: quia omne commune aut immundum nunquam introiuit in os meum. 8

Reſpondit autem mihi vox ex ſecundo de cælo: Quæ Deus mundauit,tu ne commune dixeris. 9

Hoc autem factum eſt per ter: & rurſum recepta ſunt omnia in cælum. 10

Et ecce ex eadem tres viri aſtiterunt in domo in qua eram,miſsi à Cæſarea ad me. 11

Dixit autem mihi Spiritus, ſimul ire illis, nihil ambigentem. Venerunt autem cum me & ſex fratres iſti:& ingreſsi ſumus in domum viri. 12

Annuntiauitque nobis quomodo vidiſſet angelum in domo ſua ſtantem & dicentem ſibi: Mitte in Ioppen viros, & accerſe Simonem cognominatum Petrum: 13

Transl.Eraſm.Roterod.

Vt Ieſum Nazarenum vnxerit Deus Spiritu ſancto & virtute, qui obambulauit bene faciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo,quoniam Deus erat cum illo. 38

Et nos teſtes ſumus omnium quæ fecit & in regione Iudæorum & Hieroſolymis, quem occiderunt ſuſpenſum in ligno. 39

Hunc Deus ſuſcitauit tertio die, & exhibuit eum vt manifeſtus fieret, 40

Non toti populo,ſed teſtibus prius ad hoc delectis à Deo nimirum nobis, qui comedimus ac bibimus vnà cum illo, poſteaquam reſurrexit à mortuis. 41

Et præcepit nobis vt prædicaremus populo ac teſtificaremur, quod ipſe ſit ille qui conſtitutus erat à Deo iudex viuorum ac mortuorum. 42

Huic omnes prophetæ teſtimonium ferunt, quod remiſſionem peccatorum accepturus ſit per nomen eius quiſquis crediderit in eum. 43

Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant ſermonem, 44

Et obſtupuerunt hi qui ex circunciſorum genere credebant,quotquot venerant cum Petro, quod & in gentes donum Spiritus ſancti effuſum eſſet. 45

Audiebant enim illos loquentes linguis ac magnificantes Deum. 46

Tunc reſpondit Petrus: Num quis prohibere poteſt quominus aqua baptizentur hi qui Spiritum ſanctum acceperunt ſicut & nos? 47

Et iuſſit eos baptizari in nomine Domini. Tunc rogauerunt eum,vt remaneret aliquot dies. 48

CAP. XI.

AVdierunt autem Apoſtoli & fratres qui erant in Iudæa, quod & gentes recepiſſent ſermonem Dei. 1

Cumq; aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circunciſione, 2

Dicentes: Ad viros præputium habentes introiſti, & ediſti cum illis. 3

Petrus autem rem ab initio repetens, expoſuit illis ordine,dicens: 4

Ego eram in ciuitate Ioppe,orans, & vidi raptus extra me viſionem, deſcendere vas quoddam,ceu linteum magnum, quatuor initiis emiſſum à cælo & venit vſque ad me. 5

In quod cum intendiſſem oculos, animaduerti & vidi quadrupedia terræ & beſtias & reptilia, & volatilia cæli. 6

Audiui autem & vocem, dicentem mihi: Surge Petre, macta & veſcere. 7

Dicebam autem: Nequaquam Domine,quia nihil commune aut immundum vnquam introiit in os meum. 8

Reſpondit autem mihi vox rurſum è cælo: quæ Deus mundauit,tu ne communia dixeris. 9

Idq; accidit tertio, & rurſum omnia ſubducta ſunt in cælum. 10

Et ecce extemplo tres viri præſto aderant in ædibus in quibus eram,è Cæſarea miſſi ad me. 11

Dixerat autem mihi Spiritus, vt congrederer cum illis, nihil hæſitans. Porrò comitati me ſunt & ſex fratres hi. Et ingreſſi ſumus in domum viri. 12

Iſq; retulit nobis, vt vidiſſet angelum domi ſuæ, qui aſtitiſſet ac dixiſſet ſibi: Emitte viros Ioppen, & accerſe Simonem cognomento Petrum, 13

Vulgat. Editio.

Qui loquetur tibi verba,in quibus ſaluus eris tu, & vniuerſa domus tua.

Cum autem cœpiſſem loqui,cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos,ſicut & in nos in initio.

Recordatus ſum autem verbi Domini,ſicut dicebat:* Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto.

Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, & ſicut & nobis,qui credidimus in Dominum Ieſum Chriſtum:ego quis eram,qui poſſem prohibere Deum?

His auditis, tacuerunt:& glorificauerunt Deum, dicentes:Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

Et illi quidem, qui diſperſi fuerant à tribulatione,quæ facta fuerat ſub Stephano,perambulauerunt vſque Phœnicen,& Cyprum,& Antiochiam,nemini loquentes verbum,niſi ſolis Iudæis.

Erant autem quidam ex eis viri Cyprij, & Cyrenæi, qui cum introiſſent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos,annunciantes Dominum Ieſum.

Et erat manus Domini cum eis: multuſque numerus credentium conuerſus eſt ad Dominum.

Peruenit autem ſermo ad aures Eccleſiæ,quę erat Ieroſolymis ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam vſque ad Antiochiam.

Qui cum peruenisſet, & vidiſſet gratiam Dei, gauiſus eſt: & hortabatur omnes in propoſito cordis permanere in Domino:

Quia erat vir bonus, & plenus Spiritu ſancto, & fide. Et oppoſita eſt multa turba Domino.

Profectus eſt autem Barnabas Tarſum,vt quæreret Saulũ: quem cũ inueniſſet, perduxit Antiochiã.

Et annum totum conuerſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli,Chriſtiani.

In his autem diebus ſuperuenerunt ab Ieroſolymis Prophetæ Antiochiam:

Et ſurgens vnus ex eis nomine Agabus,ſignificabat per Spiritum famem magnam futuram in vniuerſo orbe terrarum,quæ facta eſt ſub Claudio.

Diſcipuli autem, prout quis habebat, propoſuerunt ſinguli in miniſterium mittere habitantibus in Iudæa fratribus.

Quod & fecerunt, mittentes ad ſeniores per manus Barnabæ,& Sauli.

CAP. XII.

EOdem autem tempore miſit Herodes rex manus,vt affligeret quoſdam de Eccleſia.

Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.

Videns autem quia placeret Iudæis, appoſuit vt apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

Quem cum apprehendiſſet,miſit in carcerem,tradens quattuor quaternionibus militum cuſtodiendum,volens poſt Paſcha producere eum populo.

Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo.

Cum autem producturus eum eſſet Herodes,in ipſa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus:& cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem.

* Sup. 1. 5 Mat. 3. 11. Mar. 1. 8. Luc. 3. 16 Ioa. 1. 26. Inf. 19. 4.

Tranſl. ex Syriac.

14 *Et ille colloquetur tibi ſermon.. quibus ſeruaberis tu & tota domus tua.*

15 *Quumque exorſus eſſem loqui, obtexit eos Spiritus ſanctitatis, tanquam & nos à principio.*

16 *Proinde recordatus ſum ſermonis Domini noſtri, quum diceret: Iouchanon quidem baptizauit aqua; vos autem baptizabimini Spiritu ſanctitatis.*

17 *Si ergo Deus aquè dedit illud donum Gentilibus illis quæ crediderunt in Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho, ſicut & nobis: ego quis eram qui ſuffiterem ad prohibendum Deum?*

18 *Quumque hos ſermones audiſſent,quieuerunt, & glorificauerunt Deum, ac dicebant: Iam etiam Gentibus Deus dedit pœnitentiam ad vitam.*

19 * *Illi autem qui diſperſi fuerant ex oppreſſione quæ contigerat ob Stephanum, peruenerant uſque in Phœniciam, atque in regionem Cypri, & in Antiochiam; nemini loquentes ſermonem Dei, niſi tantùm Iehoudæis.*

20 *Erant autem ex eis quidam ex Cypro, & Cyrene, iſti introibant Antiochiam, & colloquebantur Græcis, atque euangelizabant ſuper Domino noſtro Ieſchua.*

21 *Erat porrò cum eis manus Domini: multiq; crediderunt, & conuerſi ſunt ad Dominum.*

22 *Peruenit autem hic rumor ad aures filiorum Eccleſiæ quæ erat in Ouriſchlem: proinde miſerunt Barnabbæ in Antiochiam.*

23 *Quumque illuc peruenisſet, eſſetque conſpicatus gratiam Dei, gauiſus eſt; & eſflagitabat ab eis vt toto corde ſuo adhærerent Domino noſtro.*

24 *Quandoquidem vir bonus erat, & plenus Spiritu ſanctitatis & fide. Cæterùm adiunxit ſe populus multus ad Dominum noſtrum.*

25 *Ille autem exiit in Tarſum vt requireret Schoual.*

26 *Quumque eum inueniſſet, adduxit ſecum Antiochiam. Totoque anno ſimul congregabantur in Eccleſia, docebantque plebem multam. Ex eo autem principio vocati ſunt in Antiochia diſcipuli Chriſtiani.*

27 *Et in diebus illis venerunt ex Ouriſchlem illuc Prophetæ.*

28 *Surrexitque vnus ex eis, cui nomen erat Agabus, patefecitque eis per Spiritum famem ingentem futuram in tota terra. Et fuit hæc fames in diebus Claudij Cæſaris.*

29 *Enimuerò diſcipuli, prout ſuppetebat vnicuique eorum, decreuerunt mittere ſubſidium fratribus illis qui habitabant in Iehoudæa.*

30 *Itaque miſerunt per manum Barnabbæ & Schoual ad Presbyteros qui illic erant.*

CAP. XII.

POrrò in illo tempore iniecit manus in quoſdam qui erant in Eccleſia, vt malè acciperet eos; Herodes ille rex, qui cognominatus eſt Agrippa.

2 *Trucidauit autem gladio Iaakoub fratrem Iouchanon.*

3 *Quumque vidiſſet hoc placuiſſe Iehoudæis, pergebat comprehendere etiam Schemeoun Kipha. (Erant autem dies Azymorum.)*

4 *Itaque prehendit eum, & coniecit in carcerem; eumque tradidit ſexdecim militibus cuſtodiendum, vt poſt Pezcho traderet cum populo Iehoudæorum.*

5 *Quumque ipſe Schemeoun cuſtodiretur in carcere, preces aſſidua pro eo efferebantur ab Eccleſia Deo.*

6 *Et in illa ipſa nocte, cuius diluculo tradendus erat, dum dormiret Schemeoun inter duos milites, vinctuſque eſſet duabus catenis; & alij cuſtodirent fores carceris:*

* Petra ſexta præcedēte Ieiunat.

Sabbatho præcedēte Ieiunium.

Transl.B. Ariæ Mont.

Qui loquetur verba ad te, in quibus ſaluus eris tu,& vniuerſa domus tua.

In verò incipere me loqui, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos,ſicut & in nos in initio.

Recordatus ſum autem verbi Domini, ſicut dicebat: Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu ſancto.

Si ergo per donum dedit illis Deus, ſicut & nobis credentibus in Dominum Ieſum Chriſtum,ego autem quis eram potens prohibere Deum?

Audientes autem hæc, tacuerunt: & glorificauerunt Deum,dicentes: Nempe & gentibus Deus pœnitentiam dedit ad vitam.

Illi quidem igitur diſperſi à tribulatione facta in Stephano, perambulauerunt vſque ad Phœnicen, & Cyprum,& Antiochiam,nemini loquentes verbum, ſi non ſolùm Iudæis.

Erant autem quidam ex eis viri Cyprij, & Cyrenæi: qui introeuntes in Antiochiam, loquebantur ad Græcos,euangelizantes Dominum Ieſum.

Et erat manus Domini cum eis ad ſanandum eos: multuſq; numerus credẽs cõuerſus eſt ad Dominũ.

Auditus eſt autem ſermo ad aures Eccleſiæ quæ in Hieroſolymis, ſuper illis: & miſerunt Barnabam venire in Antiochiam.

Qui aduenies,& videns gratiam Dei,gauiſus eſt: & hortabatur omnes propoſito cordis permanere Domino:

Quia erat vir bonus, & plenus Spiritu ſancto & fide. Et appoſita eſt turba multa Domino.

Profectus eſt autẽ in Tarſum Barnabas requirere Saulũ:Et inueniens eum,duxit eum in Antiochiam.

Factum eſt autem eos annum totum conuenire in Eccleſia: & docere turbam multam: appellariq; primum in Antiochia diſcipulos,Chriſtianos.

In his autem diebus deſcenderunt ab Hieroſolymis Prophetæ in Antiochiam.

Surgens autem vnus ex eis nomine Agabus,ſignificabat per Spiritum famem magnam futuram in vniuerſam habitatam: quæ & facta eſt ſub Claudio Cæſare.

At Diſcipulorum prout bene agebat quis, decreuerunt ſinguli eorum in miniſterium mittere habitantibus in Iudæa fratribus.

Quod & fecerunt, mittentes ad ſeniores per manum Barnabæ & Sauli.

CAP. XII.

PEr illud autem tempus iniecit Herodes rex manus male tractare quoſdam de Eccleſia.

Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.

Et videns quod gratum eſt Iudæis, appoſuit apprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorum.

Quem & prehendens miſit in cuſtodiam, tradens quattuor quaternionibus militum cuſtodire eum: volens poſt Paſcha producere eum populo.

Ille quidem igitur Petrus ſeruabatur in cuſtodia. Oratio autem erat aſſidua facta ab Eccleſia ad Deum de eo.

Cum autem futurus eſſet producere eum Herodes, nocte ipſa erat Petrus dormiens inter duos milites,vinctus catenis duabus: cuſtodesq; ante oſtium obſeruabant cuſtodiam.

Transl.Eraſm.Roterod.

Qui tibi ea dicturus eſt, per quæ ſeruaris & tu & vniuerſa domus tua.

Cum aũt exorſus eſſem ſermonẽ, illapſus eſt Spiritus ſanctus in illos, quemadmodũ & in nos fuerat illapſus initio.

Veniebat autem in mentem quod dixerat Dominus. Ioannes quidem baptizauit aqua, cæterum vos baptizabimini Spiritu ſancto.

Proinde ſi par donum dedit illis Deus, quemadmodum & nobis cum credidiſſemus in Dominum Ieſum Chriſtum.ego porrò quis eram, qui poſſem obſiſtere Deo?

His autem auditis obticuerunt, & glorificauerunt Deum, dicentes: Igitur & Gentibus Deus pœnitentiam conceſſit ad vitam.

Et illi quidem qui diſperſi fuerant ex afflictione quæ orta fuerat ob Stephanum, perambulauerunt vſque ad Phœnicen, & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes ſermonem illum, niſi ſolis Iudæis.

Erant autem quidam ex eis viri Cyprij & Cyrenenſes, qui cum introiſſent Antiochiam, loquebantur ad Græcos, prædicantes Dominum Ieſum.

Et erat manus Domini cum eis, multuſq; numerus credentium conuerſus eſt ad Dominum.

Peruenit autem rumor ad aures Eccleſiæ, quæ erat Hieroſolymis, ſuper his, & miſerunt Barnabam vt iret ad Antiochiam.

Qui cum perueniſſet, & vidiſſet gratiam Dei, gauiſus eſt; & hortabatur omnes, vt propoſito cordis perſeuerarent adhærere Domino.

Nam erat vir bonus, ac plenus Spiritu ſancto & fide. Et addita eſt multa turba Domino.

Profectus eſt autem Barnabas Tarſum, vt quæreret Saulum, quem cum inueniſſet, perduxit Antiochiam,

Accidit autem vt annum totum conſuetudinem agerent cum ea congregatione, docerentq; turbam multam, & diſcipuli cognominarentur primum Antiochiæ Chriſtiani.

In his autem diebus ſuperuenerunt ab vrbe Hieroſolymorum Prophetæ Antiochiam.

Surgensque vnus ex eis nomine Agabus, ſignificabat per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe, quæ accidit ſub Claudio Cæſare.

Diſcipuli autem prout cuique ſuppetebat, propoſuerunt in ſubſidium mittere habitantibus in Iudæa fratribus,

Quod & fecerunt, mittentes ad ſeniores per manum Barnabæ ac Sauli.

CAP. XII.

EOdem autem tempore iniecit Herodes rex manus, vt afflingeret quoſdam de Eccleſia.

Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio:

Videns autem quod gratum eſſet Iudæis, perrexit comprehendere & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

Quem cum etiam apprehendiſſet, poſuit in carcerem; tradens quatuor quaternionibus militum aſſeruandum, volens poſt Paſcha producere cum populo.

Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Cæterum precatio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo.

Cum autem producturus eum eſſet Herodes, in ipſa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus; & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Et ecce Angelus Domini aſtitit: & lumen refulſit in habitaculo, percuſſoque latere Petri, excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius.

Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit ſic. Et dixit illi: Circunda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me.

Et exiens ſequebatur eum, & neſciebat, quia verum eſt, quod fiebat per Angelum: exiſtimabat autem ſe viſum videre.

Tranſeuntes autem primam & ſecundam cuſtodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatẽ: quæ vltro aperta eſt eis. Et exeuntes proceſſerunt vicũ vnũ: & continuò diſceſsit angelus ab eo.

Et Petrus ad ſe reuerſus, dixit: Nunc ſcio verè quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum.

Conſideransque venit ad domum Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus eſt Marcus, vbi erant multi congregati, & orantes.

Pulſante autem eo oſtium ianuæ, proceſsit puella ad audiendum, nomine Rhode.

Et vt cognouit vocem Petri, præ gaudio non aperuit ianuam, ſed intro currens nunciauit ſtare Petrum ante ianuam.

At illi dixerunt ad eam: Inſanis. Illa autem affirmabat ſic ſe habere. Illi autem dicebant: Angelus eius eſt.

Petrus autem perſeuerabat pulſans. cum autem aperuiſſent, viderunt eum, & obſtupuerunt.

Annuens autem eis manu vt tacerent, narrauit quomodo Dominus eduxiſſet eum de carcere, dixitque: Nuntiate Iacobo, & fratribus hæc. Et egreſſus abiit in alium locum.

Facta autem die, erat non parua turbatio inter milites, quidnam factum eſſet de Petro.

Herodes autem cum requiſiſſet eum, & non inueniſſet, inquiſitione facta de cuſtodibus, iuſsit eos duci: deſcendensq; à Iudæa in Cæſaream ibi commoratus eſt.

Erat autem iratus Tyrijs, & Sidoniis. At illi vnanimes venerunt ad eum, & perſuaſo Blaſto, qui erat ſuper cubiculum regis, poſtulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo.

Statuto autem die Herodes veſtitus veſte regia, ſedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.

Confeſtim autem percuſsit eum Angelus Domini eo quod non dediſſet honorem Deo: & conſumptus à vermibus, expirauit.

Verbum autem Domini creſcebat, & multiplicabatur.

Barnabas autem & Saulus reuerſi ſunt ab Ieroſolymis* expleto miniſterio, aſſumpto Ioanne, qui cognominatus eſt Marcus.

CAP. XIII.

ERant autem in Eccleſia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ, & Doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.

Tranſl. ex Syriac.

7 *Angelus Domini aſtitit ſupra eum, & lux deſluxit in totam domum: & pupugit ei latus & excitauit eum, dixitq; ei: Surge feſtinanter. Et deciderunt catenæ ex manibus eius.*

8 *Et dixit ei Angelus: Accinge lumbos tuos, & calcia ſcandalia. Et ita fecit. Et Rurſus autem dixit ei: Obuolue te pallio tuo & ſequere me.*

9 *Exijt itaque, & ambulabat poſt eum quum neſciret verumne eſſet id, quod fiebat per Angelum, putabat enim ſe viſum videre.*

10 *Quumque tranſiſſent cuſtodiam primam, & ſecundam, venerunt uſque ad portam ferream, & aperta eſt eis ultro. At quum exiſſent, ac pertranſiſſent plateam quamdam, diſceſſit ab eo Angelus.*

11 *Tunc cognouit Schemeoun, & ait: Nunc ſcio veriſſimè Dominum miſiſſe Angelum ſuum, meque liberaſſe de manu Heroudis regis, & ex eo quod machinabantur aduerſum me Ihoudæi.*

12 *Quod quum intelligeret, venit domum Mariam matris Iouchanon illius qui cognominatus eſt Marcus, propterea quòd multi fratres illic erant congregati, & precabantur.*

13 *Pulſauit autem fores atrij, & egreſſa eſt vt ei reſponderet puella, nomine Rouda.*

14 *Et agnouit vocem Schemeoun, ac præ gaudio ſuo non aperuit ei oſtium: ſed reuerſa eſt curſu, ac dixit eis: Ecce Schemeoun ſtat pro foribus atrij.*

15 *Cui dicunt: Terrore conturbata es: Illa vero aſſeuerabat rem ita ſe habere. Dicunt ei: Forſitaſſe Angelus eius eſt.*

16 *Schemeoun autem pulſabat fores. Proinde exierunt, eumque conſpicati obſtupuerunt.*

17 *Porrò indicabat eis ſublata manu vt tacerent: & ingreſſus eſt, ac renunciauit eis quomodo Dominus eduxerat eum de carcere, ac dixit eis: Renunciate hæc Iaakoub, & fratribus. Et egreſſus profectus eſt in alium locum.*

18 *Quum autem manè eſſet, extitit tumultus plurimus inter milites propter Schemeoun, quidnam ei factum eſſet.*

19 *Heroudes verò quum requiſiſſet eum, nec inueniſſet, condemnauit illos cuſtodes, & iuſſit eos necari. Et exceſſit è Ihoudæa, atque commoratus eſt in Cæſarea.*

20 *Quoniam autem iratus erat contra Tyrios, & Tzaidonitas: congregati ſunt, eumque ſimul adiere, & perſuaſo Blaſtõ cubiculario regis, poſtularunt ab eo vt haberent pacem, propterea quòd victus regionis ipſorum ex regno ipſius Heroudis erat.*

21 *Die autem percelebri indutus erat Heroudes veſte regia, ſedebatq; pro tribunali, verbaque faciebat ad turbam.*

22 *Totus verò populus clamabat, & dicebat: Hæ ſunt filiæ vocum Dei, & non hominum.*

23 *Verum eo quod non tribuiſſet gloriam Deo, ea ipſa hora ferijt eum Angelus Domini: & eroſus eſt à vermibus, atq; mortuus eſt.*

24 *Proinde Euangelium Dei prædicabatur, & incrementum capiebat.* Doctrina Iesu.

25 ** Barnabba autem, & Schoual reuerſi ſunt ex Ouriſchlem Antiochiam, poſtquàm expleuiſſent miniſterium ſuum: aſſumpſeruntque ſecum Iouchanon illum, qui cognominatus eſt Marcus.*

CAP. XIII.

ERant porrò in Eccleſia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ, & Doctores, Barnabba, & Schemeoun, qui vocatur Niger, & Lucius ex Cyrene vrbe, & Manail filius educationis (collactaneus) Heroudis Tetrarchæ, & Schoual.

Mini-

Quum

Transl. B. Ariæ Mont.

Et ecce angelus Domini astitit: & lumen resulsit in habitaculo: pulsans autem latus Petri, excitauit eum, dicens: Surge in celeritate. Et ceciderunt eius catenæ de manibus.

Dixitque angelus ad eum: Præcingere, & subliga sandalia tua. Fecit autem sic. Et dixit illi: Circunda vestimentum tuum, & sequere me.

Et exiens sequebatur eum: & nesciebat quia verum est factum per angelum: existimabat autem visum videre.

Transeũtes autem primam custodiã & secundam, venerunt ad portã ferream, ducèntem ad ciuitatem: quæ spontanea aperta est eis. Et exeuntes processerũt vicum vnum: & continuò discessit angelus ab eo.

Et Petrus factus in seipso, dixit: Nunc scio verè quia emisit Dominus angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & omni expectatione plebis Iudæorum.

Considerans{que} venit ad domum Mariæ matris Ioannis, cognominati Marci, vbi erant multi congregati fratres, & orantes.

Pulsante autem Petro ostium vestibuli, processit puella subauscultare, nomine Rhode.

Et agnoscens vocem Petri, præ gaudio non aperuit vestibulum, introcurrens autem nuntiauit stare Petrum ante vestibulum.

Illi autem ad eam dixerunt: Insanis. Illa autem affirmabat sic habere. Illi autem dicebant: Angelus eius est.

At Petrus perseuerabat pulsans. Aperientes autem, viderunt eum: & obstupuerunt.

Annuens autem eis manu tacere, narrauit eis quomodo Dominus eum eduxisset de custodia: dixit autem: Annuntiate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum.

Facta autem die, erat turbatio non parua in militibus, quidnam Petrus factus esset.

Herodes autem requirens eum, & non inueniens, inquirens custodes, iussit ad supplicium trahi: & descendens à Iudæa in Cæsaream commoratus est.

Erat autem Herodes iratus Tyriis & Sidoniis. Vno animo autem aduenerunt ad eum: & persuadentes Blastum, qui super cubiculum regis, postulabant pacem, propter ali ipsorum regionem à regia.

Statuto autem die Herodes vestitus vestem regiam, & sedens pro tribunali, concionabatur ad eos.

At populus acclamabat: Vox Dei, & non hominis.

Confestim autem percussit eum angelus Domini, pro quibus non dedisset gloriam Deo: & factus vermibus corrosus, expirauit.

At verbum Dei crescebat & multiplicabatur.

Barnabas autem & Saulus reuersi sunt ex Hierusalem in Antiochiam, implentes ministerium, simul assumentes & Ioannem cognominatum Marcum.

CAP. XIII.

ERant autem quidam in Antiochia apud existentem ecclesiam, prophetæ & doctores: Barnabas & Simon vocatus Niger, & Lucius Cyrenæus, Manahenque Herodis Tetrarchæ coeducatus, & Saulus.

Transl. Erasm. Roterod.

7 *Et ecce angelus domini astitit, & lumen resulsit in habitaculo, & percussoq; latere Petri excitauit eum, dicens: Surge velociter. Et exciderunt catenæ de manibus eius.*

8 *Dixit autem angelus ad eum: Præcingere & subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circunda tibi vestimentum tuum, & sequere me.*

9 *Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quod verum esset quod ficbat per angelum, sed putabat se visum videre.*

10 *Cum autem præteriissent primam ac secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatem, quæ vltro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum vnum, & continuo discessit angelus ab eo.*

11 *Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio vere, quod miserit Dominus angelum suum, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum.*

12 *Req; perpensa venit ad domum Mariæ, matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, vbi erant multi congregati & orantes.*

13 *Cum pulsasset autem Petrus ostium vestibuli, processit puella vt subauscultaret, nomine Rhode.*

14 *Et vt agnouit vocem Petri, præ gaudio non aperuit vestibulum, sed introcurrens renunciauit stare Petrum ante vestibulum.*

15 *At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat, sic se habere. At illi dicebant: Angelus eius est.*

16 *Petrus autem perseuerabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt.*

17 *Cum innuisset autem eis manu vt tacerent, narrauit illis, quomodo dominus eduxisset ipsum de carcere. Dixit autem: Nunciate Iacobo & fratribus hæc. Et egressus abijt in alium locum.*

18 *Porrò vbi diluxit, erat turbatio non parua inter milites, quid nam accidisset Petro.*

19 *Herodes autem cum requisisset eum, nec inuenisset, examinatis custodibus, iussit eos duci, descendensq; à Iudæa Cæsaream, ibi commoratus est.*

20 *Erat autem Herodes infensus Tyriis ac Sidoniis. At illi vno animo venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui præerat cubiculo regis, petebant pacem, eo quod alerentur regio ipsorum annona regia.*

21 *Statuto autem die Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.*

22 *Populus autem acclamabat: vox Dei, & non hominis.*

23 *Confestim autem percussit eum angelus Domini, eo quod non dedisset gloriam Deo, & erosus à vermibus, expirauit.*

24 *Porrò sermo Domini crescebat, ac multiplicabatur.*

25 *Barnabas autem & Paulus reuersi sunt Hierosolymam, expleto ministerio, assumpto & Ioanne, cui cognomen erat Marcus.*

CAP. XIII.

1 *ERant autem quidam in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ ac doctores, Barnabasq; & Simon qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus.*

Vulgat. Editio.

Miniſtrantibus autem illis Domino,& ieiuuantibus,dixit illis Spiritus ſanctus:Segregate mihi Saulum,& Barnabam in opus,ad quod aſſumpſi eos.

Tunc ieiunantes, & orantes imponentesque eis manus,dimiſerunt illos.

Et ipſi quidem miſſi à Spiritu ſancto abierunt Seleuciam,& inde nauigauerunt Cyprum.

Et cum veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei in ſynagogis Iudæorum: habebant autem & Ioannem in miniſterio.

Et cum perambulaſſent vniuerſam inſulam vſque Paphum, inuenerunt quemdam virum magum pſeudoprophetam, Iudæum, cui nomen erat Barieſu,

Qui erat cum Proconſule Sergio Paulo viro prudente.Hic, accerſitis Barnaba, & Saulo, deſiderabat audire verbum Dei,

Reſiſtebat autem illis Elymas magus,(ſic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconſulem à fide.

Saulus autem,qui & Paulus,repletus Spiritu ſancto intuens in eum,

Dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli,inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis ſubuertere vias Domini rectas.

Et nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus, non videns Solem vſque ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo, & tenebræ: & circuiens quærebat qui ei manum daret.

Tunc Proconſul cum vidiſſet factum,credidit admirans ſuper doctrina Domini.

Et cum à Papho naugaſſent Paulus, & qui cum eo erant,venerunt Pergen Panphyliæ. Ioannes cum deſcendens ab eis,reuerſus eſt Ieroſolymam.

Illi vero petranſeuntes Pergen, venerunt Antiochiam Piſidiæ:& ingreſſi ſynagogam die ſabbatorum,ſederunt.

Poſt lectionem autem Legis,& Prophetarum,miſerunt Principes ſynagogæ ad eos,dicentes:Viri fratres,ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem,dicite.

Surgens autem Paulus,& manu ſilentium indicans,ait:Viri Iſraelitæ,& qui timetis Deum, audite:

Deus plebis Iſrael elegit Patres noſtros, & plebem exaltauit cum eſſent incolæ * in terra Ægypti,& in brachio excelſo eduxit eos ex ea.

* Et per quadraginta annorum tempus mores eorum ſuſtinuit in deſerto.

Et deſtruens gentes ſeptem in terra Chanaan, * ſorte diſtribuit eis terram eorum,

Quaſi poſt quadringentos & quinquaginta annos * & poſt hæc dedit iudices, vſque ad Samuel Prophetam.

Et exinde * poſtulauerunt regem: & dedit illi Deus Saul filium Cis,virum de tribu Beniamin,annis quadraginta.

Et amoto illo, * ſuſcitauit illis Dauid regem: cui teſtimonium perhibens,dixit:* Inueni Dauid filium Ieſſe,virum ſecundum cor meum,qui faciet omnes voluntates meas.

Huius Deus ex ſemine * ſecundum promiſſionem eduxit Iſrael:ſaluatorem Ieſum,

* Prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius baptiſmum pœnitentiæ omni populo Iſrael.

Cum impleret autem Ioannes curſum ſuum,dicebat:Quem me arbitramini eſſe,* non ſum ego,ſed

Tranſl. ex Syriac.

2 *Quumque ipſi ieiunarent, & preces auſpicarentur Deo,dixit eis Spiritus ſanctitatis:Secernite mihi Schoual & Barnabba opere ad quod ego vocaui eos.*

3 *Poſtquam igitur ieiunaſſent, ac preces auſpicati fuiſſent,impoſuerunt eis manus,& dimiſerunt eos.*

4 *Ipſi autem quum emiſſi eſſent à Spiritu ſanctitatis,deſcenderunt Seleuciam, & illinc per mare peruenerunt adusque Cyprum.*

5 *Quumque introiſſent Salaminam vrbem,euangelizabant ſermonem Domini noſtri in Synagogis Ithoudæorum: & Iouchanon miniſtrum habebant.*

6 *Porrò quum perluſtraſſent totam inſulam vſque ad Paphum vrbem,nacti ſunt virum quendam magum Ithoudæum, qui erat Pſeudopropheta, cui nomen erat Bar-Schoumo* (filius nominis.)

7 *Iſte adhærebat viro ſapienti, qui erat Proconſul, vocabaturq; Sergius Paulus. Aduocauit autem Proconſul Schoual & Barnabba,& petebat vt audiret ab eis ſermonem Dei.*

8 *Reſiſtebat autem eis ipſe Bar-Schoumo, cuius nomen exponitur Eloumous,quippe qui vellet auertere Proconſulem à fide.*

9 *Schoual autem ille qui vocatus eſt Paulus, repletus eſt Spiritu ſanctitatis,& intuitus eum,*

10 *Dixit: O plene omnibus dolis, omnibusq; flagitijs; fili criminatoris* (diaboli,) *& infenſe omni æquitati,non ceſſabis peruertere vias rectas Domini?*

11 *Nunc itaq; manus Domini contra te eſt;erisq; cæcus,nec aſpicies Solem ad tempus. Et ea ipſa hora incidit in eum caligo & tenebræ:proinde circuibat, quæreba q; qui prehenderet ei manum.*

12 *Quumq; vidiſſet Proconſul quod factum fuerat, perculſus eſt,credidit q; doctrinæ Domini.*

13 * *Paulus autem & Barnabba per mare perrexerunt à Papho vrbe, veneruntque Pergen ciuitatem Pamphyliæ: & diſceſſit ab eis Iouchanon, ac profectus eſt ad Ouriſchlem.* * Feria ſecunda Feſtiuitatis.

14 *Illi verò egreſſi ſunt ex Perge,& venerunt Antiochiam vrbem Piſidiæ,& introierunt in Synagogam, ſederuntque die Sabbathi.*

15 *Poſtea quàm autem lecta eſſet Lex,& Prophetæ,ad eos miſerunt Seniores Synagogæ qui dicerent: Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo conſolationis,alloquimini populum.*

16 *Proinde ſurrexit Paulus, indixitque ſilentium manu, & ait:Viri filij Iſroiel,vosque qui Deum reueremini,audite.*

17 *Deus huius populi elegit Patres noſtros, extulitque & magnificauit eos quum eſſent incolæ in terra Ægypti,brachioque excelſo eduxit eos ex ea.*

18 *Et nutriuit eos in deſerto quadraginta annis.*

19 *Et deleuit ſeptem Gentes in terra Canaan, illiſque dedit ſolum earum hæreditate poſſidendum.*

20 *Porrò quadringentis & quinquaginta annis dedit eis Iudices vſque ad Schemouil prophetam.*

21 *Tuncq; petierunt ſibi regem,& dedit eis Deus Schoual filium Kis virum ex ſtemmate Ben-Iomin annis quadraginta.*

22 *Et ſuſtulit eum,ſuſque excitauit Dauid regem: & perhibuit ei teſtimonium, dixitque: Inueni Dauid filium Iſchai virum ſecundum cor meum: is exequetur omnia placita mea.*

23 *Ex ſemine huius ſuſcitauit Deus Iſroiel, quemadmodum pollicitus fuerat: Ieſchua redemptorem.*

24 *Et miſit Iouchanon qui prædicaret ante aduentum eius Baptiſmum pœnitentiæ toti populo Iſroiel.*

25 * *Quumque expleret Iouchanon miniſterium ſuum, dicebat: Quem me putatis eſſe? Non ſum ego: ſed*

Transl.B.Ariæ Mont.

Miniſtrantibus autem illis Domino,& ieiunantibus,dixit Spiritus ſanctus:Segregate mihi & Barnabam,& Saulum in opus quod aduocaui eos.

Tunc ieiunantes & precati,& imponentes manus eis,dimiſerunt.

Hi quidem emiſſi à Spiritu ſancto, deſcenderunt in Seleuciam, illincque abnauigauerunt in Cyprum.

Et facti in Salamina, annunciabant verbum Dei in ſynagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem miniſtrum.

Peragrantes autem inſulam vſque ad Paphum,inuenerunt quendam magum pſeudoprophetam, Iudæum, cui nomen erat Bar Ieſu:

Qui erat cum Proconſule Sergio Paulo, viro prudente. Hic aduocans Barnabam & Saulum, expetebat audire verbum Dei.

Reſiſtebat autem illis Elymas magus, (ſic enim interpretatur nomen eius) quærens auertere Proconſulem à fide:

Saulus autem,qui & Paulus,repletus Spiritu ſancto & intendens in eum,

Dixit: O plene omni dolo, & omni maleficentia, fili diaboli,inimice omnis iuſtitiæ, non ceſſabis peruertens vias Domini rectas?

Et nunc ecce manus Domini ſuper te: & eris cæcus, non videns Solem vſque ad tempus. Confeſtim autem cecidit in eum caligo & tenebræ: & circumiens quærebat manu ductores.

Tunc videns Proconſul factum,credidit,perculſus ſuper doctrina Domini.

Prouecti autem à Papho qui circa Paulum, venerunt inPergen Pamphyliæ.Ioannes autem diſcedens ab eis,reuerſus eſt in Hieruſalem.

Illi vero pertranſeuntes à Perge, venerunt in Antiochiam Piſidiæ: & ingreſsi in ſynagogam die Sabbatorum ſederunt.

Poſt autem lectionem Legis & Prophetarum,miſerunt Principes ſynagogæ ad eos,dicentes:Viri fratres, ſi eſt ſermo in vobis exhortationis ad plebem, dicite.

Surgens autem Paulus, & ſilentium indicens manu,ait: Viri Iſraelitæ, & timentes Deum,audite:

Deus plebis huius Iſrael elegit Patres noſtros, & plebem exaltauit in terra Ægypti, & cum brachio excelſo eduxit eos ex ea:

Et quaſi quadraginta annorum tempus mores ſuſtinuit eorum in deſerto:

Et delens gentes ſeptem in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorum.

Et poſt hæc quaſi annis quadringentis & quinquaginta dedit iudices, vſque ad Samuel Prophetam.

Et exinde poſtulauerunt regem: & dedit illis Deus Saul filium Cis,virum de tribu Beniamin,annos quadraginta.

Et amouens eum, excitauit illis Dauid in regem: cui & dixit teſtatus:Inueni Dauid ipſius Ieſſe, virum ſecundum cor meum: qui faciet omnes voluntates meas.

Huius Deus à ſemine ſecundum promiſsionem excitauit Iſrael ſaluatorem Ieſum:

Prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius baptiſmum pœnitentiæ omni populo Iſrael.

Cum autem impleret Ioannes curſum, dicebat: Quem me arbitramini eſſe? non ſum ego, ſed

Transl.Eraſm.Roterod.

Cum autem illi ſacrificarent Domino, ieiunarentq́;, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accerſiui eos.

Cumq́; ieiunaſſent & oraſſent, impoſuiſſentq́; eis manus,dimiſerunt.

Et ipſi quidem emiſſi à Spiritu ſancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum.

Et cum eſſent Salamine,annunciauerunt ſermonem Dei in Synagogis Iudæorum: Habebant autem & Ioannem miniſtrum.

Et peragrata inſula vſque ad Paphum, inuenerunt quendam magnum Pſeudoprophetam Iudæum, cui nomen erat Barieſu,

Qui erat cum Proconſule Sergio Paulo viro prudente. Hic accerſitis Barnaba & Saulo, deſiderabat audire ſermonem Dei.

Reſiſtebat autem illis Elymas magus, ſic enim interpretatur nomen eius,quærens auertere Proconſulem à fide.

Saulus autem qui idem Paulus, repletus Spiritu ſancto,intentis in eum oculis,

Dixit: O plene omni dolo & omni verſutia fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis inuertere vias Domini rectas.

Et nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus non videns ſolem vſque ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circumiens quærebat, qui ſe manu ducerent.

Tunc proconſul cum vidiſſet quod acciderat, credidit, admirans ſuper doctrina Domini.

Cum autem à Papho ſoluiſſet Paulus,qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem digreſſus ab eis,reuerſus eſt Hieroſolymam.

Cæterum ipſi peragratis regionibus, à Perga venerunt Antiochiam Piſidiæ, & ingreſſi ſynagogam die ſabbatorum,ſederunt.

Poſt lectionem autem legis ac prophetarum miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres,ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem,dicite.

Surgens autem Paulus & manu ſilentio indicto, ait Viri Iſraelitæ,& qui timetis Deum,audite.

Deus populi huius delegit patres noſtros,& populum in alium extulit,cum eſſent incolæ in terra Ægypti, & brachio excelſo eduxit eos ex ea,

Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum ſuſtinuit in deſerto.

Ac deletis gentibus ſeptem in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorum.

Et poſt hæc annis circiter quadringentis quinquaginta dedit iudices vſque ad Samuelem prophetam.

Et exinde poſtulauerunt regem, deditq́; illis Deus Saul filium Cis virum de tribu Beniamin, annis quadraginta.

Et amoto illo, ſuſcitauit illis Dauid vt eſſet rex, cui teſtimonium reddens dixit: Inueni Dauid filium Ieſſe, virum ſecundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

Huius è ſemine Deus ita,vt promiſerat, adduxit Iſrael ſeruatorem Ieſum,

Cum ante prædicaſſet Ioannes ante faciem introitus eius baptiſmum pœnitentiæ Iſraeli.

Cum autem impleret Ioannes curſum, dixit: Quem me arbitramini eſſe? Non is ſum ego, ſed

	Vulgat. Edtio.		Transl. ex Syriac.	
Mar. 1.7. Mat.3.11	ecce venit poſt me, cuius non ſum dignus calceamenta pedum ſoluere.		*ecce pone me venit is, cuius non ſum dignus qui ſoluam corrigias calceamentorum.*	
	Viri fratres,filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum ſalutis huius miſſum eſt.	26	** Viri fratres,filij proſapiæ Abrohom, & qui vobiſcum timent Deum,vobis ille miſſus eſt Verbum vitæ.*	* Dominica magnæ Refurrectionis.
	Qui enim habitabant Ieruſalem, & principis eius hunc ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per omne ſabbatum leguntur,iudicantes impleuerunt,	27	*Illi enim habitatores Ouriſchlem, & primores eorum non conſenſerunt ei, nec Scripturis Prophetarum quæ leguntur omni Sabbatho:ſed condemnarunt eum,& impleuerunt quæcumque ſcripta ſunt.*	
* Mat.27. 20 22. Marc. 15. 13. Luc 23. 21.23. Io.19.16.	Et nullam cauſam mortis inuenientes in eo,* petierunt à Pilato,vt interficerent eum.	28	*Quumque non inueniſſent cauſam mortis vllam,petierunt à Pilato vt interficerent eum.*	
* Mat 28. Mar.16. Luc 24. Ioan.20.	Cumque conſummaſſent omnia quæ de eo ſcripta erant,deponentes eum de ligno, poſuerunt eum in monumento.	29	*Et quum expleuiſſent quicquid ſcriptum fuerat de eo, detraxerunt eum de cruce,poſuerunt que in monumento.*	
	* Deus vero ſuſcitauit eum à mortuis tertia die:	30	*Deus autem excitauit eum à mortuis: & viſus eſt per dies multos iis,*	
	qui viſus eſt per dies multos his, Qui ſimul aſcenderant cum eo de Galilæa in Ieruſalem:Qui vſque nunc ſunt teſtes eius ad plebem.	31	*Qui aſcenderant cum eo à Galilea ad Ouriſchlem: Iſtique nunc ſunt teſtes eius apud populum.*	
	Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſsio facta eſt:	32	*Quin & nos ecce euangelizamus vobis promiſſum illud,quod factum eſt ad Patres noſtros:*	
	Quoniam hanc Deus,adimpleuit filijs noſtris reſuſcitans Ieſum : ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt:* Filius meus es tu, ego hodie genui te.	33	*Illud impleuiſſe Deum nobis filijs eorum,quum excitauit Ieſchua:quemadmodum ſcriptum eſt in Pſalmo ſecundo: Filius meus e. tu,ego hodie genuite.*	* Pſal.2.7
	Quod autem ſuſcitauit eum à mortuis, amplius iam non reuerſurum in corruptionem, ita dixit:	34	*Et ita excitauit eum Deus à mortuis, vt non amplius reuerſurus ſit videre corruptionem,prout dixit: Dabo vobis beneficentiam Dauid fidelem.*	
* Iſa.55.3	* Quia dabo vobis ſancta Dauid fidelia.			
* Pſa.15. 10.	Ideoque & alias dicit: *Non dabis Sanctum tuum videre curruptionem.	35	*Et rurſus aut in alio loco:Non dabis Sanctum tuum vt videat corruptionem.*	
2.Reg.2. 10.	Dauid enim in ſua generatione cum adminiſtraſſet,voluntati Dei * dormiuit: & appoſitus eſt ad patres ſuos,& vidit corruptionem.	36	*Dauid enim in ſua generatione inſeruiuit voluntati Dei, & obdormiuit:& adiunctus eſt patribus ſuis, vidit que corruptionem.*	
	Quem vero Deus ſuſcitauit à mortuis, non vidit corruptionem.	37	*Is autem quem excitauit Deus,non vidit corruptionem.*	
	Notum igitur ſit vobis viri fratres,quia per hunc vobis remiſsio peccatorum annunciatur, & ab omnibus,quibus non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari,	38	*Scitote ergo fratres,per hunc ipſum prædicari vobis remiſſionem peccatorum.Et ab omnibus à quibus non potuiſtis per Legem Mouſche iuſtificari,*	
	In hoc omnis,qui credit iuſtificatur.	39	*Per hunc quemlibet fidelem iuſtificari.*	
	Videte ergo ne ſuperueniat vobis quod dictum eſt in Prophetis:	40	*Cauete igitur ne vobis obueniat quod ſcriptum eſt in Prophetis:*	
* Abac.1.5	* Videte contemptores,& admiramini, & diſperdimini : quia opus operor ego in diebus veſtris, opus quod non credetis,ſi quis enarrauerit vobis.	41	*Videte ô contemptores, & admiramini, & abite in corruptionem : quia opus operor ego in diebus veſtris, quod quidem non credetis,ſi quis renuntiarit vobis.*	
	Exeuntibus autem illis rogabant,vt ſequenti ſabbato loquerentur ſibi verba hæc.	42	*Quumque diſceſſiſſent à lateribus eorum,petierunt ab eis vt in Sabbathum alterum colloquerentur eis hos ſermones.*	
	Cumque dimiſſa eſſet ſynagoga, ſecuti ſunt multi Iudæorum,& colentium aduenarum, Paulum, & Barnabam : qui loquentes ſuadebant eis vt permanerent in gratia Dei.	43	*Poſtquam autem ſolutus eſt conuentus,plurimi Iihoudæorum ſecuti ſunt eos, atque adeò proſelyti qui timebant Deum:hi verò alloquebantur eos,& perſuaſuerunt eis, vt adhærerent gratiæ Dei.*	
	Sequenti vero ſabbato pene vniuerſa ciuitas conuenit audire verbum Dei.	44	** Proinde Sabbatho altero conſcta eſt tota ciuitas ſermonis Dei audiendi gratia.*	* Feria tertia Paſchatis.
	Videntes autem turbas Iudæi,repleti ſunt zelo,& contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur, blaſphemantes.	45	*Quum autem viderent Iihoudei turbam multam,repleti ſunt inuidia,& reſiſtebant ſermonibus quos dicebat Paulus,atque blaſphemabant.*	
	Tunc conſtanter Paulus & Barnabas dixerunt:Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud,& indignos vos iudicatis æternæ vitæ:ecce conuertimur ad Gentes.	46	*Dixit autem Paulus & Barnabas apertè : Vobis oportuit primum annunciari ſermonem Dei:ſed quia propellitis eum à vobis, ac vosmetipſos reſcindatis ne digni ſitis vita perenni:en conuertimur ad Gentes.*	
* Iſa.49.6	Sic enim præcepit Dominus:* Poſui te in lucem Gentium, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ.	47	*Quandoquidem ita præcepit nobis Dominus noſter, prout ſcriptum eſt: Poſui te lumen Gentibus, vt ſis ſalutis vſque ad fines terræ.*	
	Audientes autem Gentes gauiſæ ſunt,& glorificabant verbum Domini : & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.	48	*Quod quum audiſſent Gentes gauiſæ ſunt, & gloriam tribuebant Deo: & crediderunt ij qui ordinati erant ad vitam æternam.*	
	Diſſeminabatur autem verbum Domini per vniuerſam regionem.	49	*Proinde ſermo Domini annuntiabatur per totam illam regionem.*	

Transl.B.Ariæ Mont.		Transl.Eraſm.Roterod.
ecce venit poſt me, cuius non ſum dignus calceamentum pedum ſoluere.		*ecce venit poſt me, cuius non ſum dignus ſoleam pedum ſoluere.*
Viri fratres, filij generis Abraham, & qui in vobis timentes Deum, vobis verbum ſalutis huius miſſum eſt.	26	*Viri fratres, filij generis Abrahæ, & qui inter vos timent Deum, vobis ſermo ſalutis huius miſſus eſt.*
Nam habitantes Hieruſalem, & principis eorum hunc ignorantes, & voces Prophetarum, per omne Sabbatum lectas, iudicantes impleuerunt:	27	*Qui enim habitabant Hieroſolymis, & principes eorum cum ignorarent illum, & voces Prophetarum quæ per omne Sabbatum leguntur, condemnato eo impleuerunt,*
Et nullam cauſam mortis inuenientes, petierunt Pilatum interfici eum.	28	*Nullaque cauſa mortis inuenta petierunt à Pilato vt interficeret illum.*
Vt autem conſummaſſent omnia de eo ſcripta, detrahentes à ligno, poſuerunt in monumento.	29	*Cumq; conſummaſſent omnia quæ de eo ſcripta erant depoſitum de ligno poſuerunt in monumento.*
At Deus excitauit eum ex mortuis: Qui viſus eſt per dies multos,	30	*Deus autem ſuſcitauit eum à mortuis, qui viſus eſt per dies multos his,*
Simul aſcendentibus eo de Galilæa in Hieruſalem: Qui ſunt teſtes eius ad plebem.	31	*Qui ſimul aſcenderant cum eo à Galilæa Hieroſolymam qui ſunt teſtes eius apud plebem.*
Et nos vobis annuntiamus illam ad Patres repromiſſionem factam:	32	*Et nos vobis annunciamus, quod eam repromiſſionem, quæ ad Patres facta eſt,*
Quoniam hanc Deus adimpleuit natis eorum, nobis reſuſcitans Ieſum: ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu: ego hodie genui te.	33	*Deus adimpleuerit filijs illorum nimirum nobis, reſuſcitato Ieſu, vt & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te.*
Quod autem reſuſcitauerit eum ex mortuis, non amplius futurum reuerti eum in corruptionem, ita dixit: Quia dabo vobis ſancta Dauid fidelia.	34	*Quod autem ſuſcitauit eum à mortuis, iam non amplius reuerſurum in corruptionem, ita dixit: Dabo vobis ſancta Dauid fidelia,*
Ideoque in alio dicit: Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.	35	*Ideo & alius dicit: Non permittes vt Sanctus tuus videat corruptionem.*
Dauid quidem enim propria generatione adminiſtrans, Dei voluntati dormiuit: & appoſitus eſt ad patres ſuos: & vidit corruptionem.	36	*Nam Dauid quidem cum ſuæ ætati inſeruiſſet, conſilio Dei dormiuit, & appoſitus eſt ad patres ſuos, viditq; corruptionem.*
Quem vero Deus ſuſcitauit, non vidit corruptionem.	37	*At is quem Deus ſuſcitauit, non vidit corruptionem.*
Notum igitur ſit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remiſsio peccatorum annunciatur, & ab omnibus quibus non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari.	38	*Notum igitur ſit vobis, viri fratres, quod per hunc vobis remiſſio peccatorum annunciatur & ab omnibus à quibus non potuiſtis per legem Moſi iuſtificari.*
In hoc omnis credens iuſtificatur.	39	*Per hunc omnis qui credit, iuſtificatur.*
Videte ergo ne ſuperueniat in vos dictum in Prophetis:	40	*Videte ergo ne ſuperueniat vobis, quod dictum eſt in Prophetis:*
Videte contemptores, & admiramini, & aſpicite, & euaneſcite: quia opus ego operor in diebus veſtris, cui non credetis ſi quis enarrauerit vobis.	41	*Videte contemptores, & admiramini, & euaneſcite: quia opus operor ego in diebus veſtris, quod non credetis, ſi quis enarrauerit vobis.*
Exeuntibus autem illis ex ſynagoga Iudæorum, rogarunt gentes in ſequens Sabbatum narrari ſibi eadem verba.	42	*Egreſſis autem è cœtu Iudæi, rogabant gentes, vt ſequenti Sabbato loquerentur ſibi verba.*
Soluta autem ſynagoga, ſecuti ſunt multi Iudæorum & colentium Deum proſelytarum Paulum & Barnabam, qui adloquentes eos, ſuadebant eis permanere gratiæ Dei.	43	*Soluto autem cœtu, ſecuti ſunt multi Iudæi & religioſi proſelyti Paulum ac Barnabam, qui alloquentes ſuadebant eis vt perſeuerarent in gratia Dei.*
Ipſoque veniente ſabbato, pene vniuerſa ciuitas conuenit audire verbum Dei.	44	*Sequenti vero Sabbato penè vniuerſa ciuitas conuenit ad audiendum ſermonem Dei.*
Videntes autem Iudæi turbas, repleti ſunt zelo, & contradicebant illis à Paulo dictis, contradicentes & blaſphemantes.	45	*Videntes autem turbas Iudæi, repleti ſunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur contradicentes, ac loquentes blaſphemias.*
Libertate vſi vero Paulus & Barnabas, dixerunt: Vobis erat neceſſarium primum loqui verbum Dei: quandoquidem verò repellitis illud, & non dignos iudicatis vosipſos æternæ vitæ: ecce conuertimur ad Gentes.	46	*Tunc ſumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui ſermonem Dei, ſed quoniam repellitis illum, & indignos vos iudicatis æterna vita, ecce conuertimur ad gentes.*
Sic enim præcepit nobis Dominus: Poſui te in lucem Gentium, ad exiſtendum te in ſalutem vſque ad extremum terræ.	47	*Sic enim nobis præcepit Dominus: Poſui te in lucem gentium, vt ſis ſalus vſque ad extremum terræ.*
Audientes autem Gentes, gauiſæ ſunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.	48	*Audientes autem gentes, gauiſæ ſunt, & glorificabant ſermonem Domini, & crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam.*
Perferebatur autem verbum Domini per vniuerſam regionem.	49	*Diuulgabatur autem ſermo Domini per vniuerſam regionem.*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Iudæi autem concitauerunt mulieres religiosas, & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum, & Barnabam: & eiecerunt eos de finibus suis.	50	*Iihoudai verò exstimularunt priores vrbis, necnon illas mulieres diuites quæ cum eis timebant Deum, & excitarunt persecutionem in Paulum & in Barnabba, & eiecerunt eos è finibus suis.*
* At illi excusso puluere pedum in eos, venerunt Iconium.	51	*Quumque eiecti essent, excutiunt in eos puluerem pedum suorum, veneruntque Iconium vrbem.*
Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.	52	*Discipuli verò replebantur gaudio & Spiritu sanctitatis.*
CAP. XIIII.		**CAP. XIIII.**
FActum est autem Iconij, vt simul introirent in synagogam Iudæorum, & loquerentur, ita vt crederet Iudæorum, & Græcorum copiosa multitudo.	1	*PErrò venerunt & introierunt in synagogam Iihoudæorum, & ita allocuti sunt eos, vt crediderint multi ex Iihoudais, & ex Græcis.*
Qui vero increduli fuerunt Iudæi, suscitauerunt, & ad iracundiam concitauerunt animas Gentium aduersus fratres.	2	*At Iihoudai quidam ex ijs, qui non acquieuerant exstimularunt Gentes vt malè acciperent fratres.*
Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa, & prodigia fieri per manus eorum.	3	*Illi autem multum temporis illic egerunt, & palàm locuti sunt de Domino, & ipse suffragabatur sermoni gratiæ suæ iuguis, & miraculis quæ edebat per manus eorum.*
Diuisa est aũt multitudo ciuitatis: & quidã quidem erant cum Iudæis, quidã vero cum Apostolis.	4	*Perrò tota turba ciuitatis diuisa est, alij erant cum Iihoudais, alij verò adhærebant Apostolis.*
Cum autem factus esset impetus Gentilium, & Iudæorum cum Principibus suis, vt contumelijs afficerent, & lapidarent eos,	5	*Factus est autem in eos impetus à Gentibus, & à Iihoudais, ac primoribus eorum, ita vt contumelijs afficerint eos, & obruerint lapidibus.*
Intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram, & Derben, & vniuersam in circuitu regionem, & ibi euangelizantes erant.	6	*Quæ quum considerassent, discesserunt, sesèq; receperunt in vrbes Lycaoniæ & Lystra, & Derbe, Vicosq; circumiacentes, & illic Euangelizabant.*
Et quidam vir Lystris, infirmus Pedibus sedebat, claudus ex vtero matris suæ, qui nunquam ambulauerat.	7	* *Caterùm vir quidem sedebat in Lystra ciuitate, qui* (impotens) *erat pedibus claudus ab vtero matris suæ, qui nunquam ambulauerat.* * Ferè lect. Pasc.
Hic audiuit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet vt saluus fieret,	8	*Hic audiuit Paulum loquentem. Quum autem vidisset eum Paulus, & animaduer: isset illum habere fidem seruatum iri:*
Dixit magnavoce: Surge super pedes tuos rectus. Et exiluit, & ambulabat.	9	*Dixit ei alta voce: Tibi dico: In nomine Domini nostri Ieschua Meschicho, surge in pedes tuos: Itaque prosiliens surrexit, & ambulauit.*
Turbæ autem cum vidissent quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem suam Lycaonicè dicentes: Dij similes facti hominibus, descenderunt ad nos.	10	*Cœtus verò populi quum vidissent, quod fecerat Paulus, extulerunt vocem suam idiomate regionis, dicentesque: Dij assimilati sunt hominibus, & descenderunt ad nos.*
Et vocabant Barnabam Iouem, Paulum vero Marcurium: quoniam ipse erat dux verbi.	11	*Proinde nominabant Barnabba Dominũ Deorum; Paulum verò Hermetem, quippe qui inciperet sermonem.*
Sacerdos quoque Iouis, qui erat ante ciuitatem, tauros, & coronas ante ianuas afferens, cum populis volebat sacrificare.	12	*Sacerdos autem illius domini deorum (Iouis) collocati extra vrbem, adduxit tauros & coronas ad fores atry, quò loci commorabantur, volebatque eis sacrificare.*
Quod vbi audierunt Apostoli, Barnabas, & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas clamantes,	13	*Barnabba autem, & Paulus quum hæc audissent; scidèrunt togas suas, & prosilierunt, exierunq; in tumultum:*
Et dicentes: Viri, quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annunciantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, * qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt:	14	*Clamabant autem ac dicebant: Viri, quid facitis? & nos homines sumus, passionibus obnoxij sicut & vos, qui annunciamus vobis, vt ab istis frivolis rebus conuertamini ad viuentem illum, qui fecit cælum & terram, & maria, & omnia quæ in eis sunt.*
Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.	15	*Qui quidem primis ætatibus permittebat omnes Gentes suis ipsarum vijs incedere.*
Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit benefaciens de cœlo, dans pluuias, & tempora fructifera implens cibo, & lætitia corda nostra.	16	*Quamuis non permiserit seipsum carere testimonio, quum benefaceret eis è cælo, demitteretq; pluuiam, daretque incrementum fructibus in tempore suo, & impleret alimento, & iucunditate corda earum.*
Et hæc dicentes, vix sedauerunt turbas ne sibi immolarent.	17	*Quumq; hæc dicerent, vix compescuerunt plebem, ne quis eis sacrificaret.*
Superuenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Iudæi: & persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra ciuitatem, existimantes eum mortuum esse.	18	*Illuc autem aduenerunt Iihoudai ex Iconio, & Antiochia: qui concitarunt in eos plebem, & lapidarunt Paulum, ac protruserunt eum extra ciuitatem, propterea quòd putarent eum mortuum esse.*

Mar. 6. l. Mt. 10. l. Ps. 9. 5.

* Ps. 145. 6 Apoc. 14. 7

Transl. B. Ariæ Mont.

At Iudæi concitauerunt religiosas mulieres,& honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum,& Barnabam,& eiecerunt eos de finibus suis.

Illi verò excutientes puluerem pedum suorum in eos,venerunt in Iconium.

At Discipuli replebantur gaudio , & Spiritu sancto.

CAP. XIIII.

FActum est autem in Iconio iuxta illud ipsum introire eos in synagogam Iudæorum, & loqui ita , vt crederet Iudæorumque & Græcorum multa multitudo.

At increduli Iudæi suscitauerunt , & male affectas reddiderunt animas Gentium aduersus fratres.

Multo quidem igitur tempore demorati sunt , liberè loquentes in Domino , teltante verbo gratiæ suæ , dante signa , & prodigia fieri per manus eorum.

Diuisa est autem multitudo ciuitatis : & hi quidem erant cum Iudæis,hi vero cum Apostolis.

Vt autem factus esset impetus Gentiliumque& Iudæorum cum Principibus suis, iniuriari & lapidare eos:

Intelligentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ, Lystram & Derben,& circum regionem,& ibi erant euangelizantes.

Et quidam vir in Lystris , impotens pedibus sedebat , claudus ex vtero matris suæ subsistens, qui nunquam ambulauerat.

Hic audiuit Paulum loquentem : qui intuitus eum,& videns quia fidem haberet ad saluum fieri,

Dixit magna voce, Tibi dico,in nomine Domini Iesu Christi,Surge super pedes tuos rectus.& exiluit, & ambulabat.

At turbæ videntes quod fecerat Paulus , leuauerunt vocem suam Lycaonicè dicentes : Dij similati hominibus,descenderunt ad nos.

Vocabantque quidem Barnabam, Iouem: at Paulum,Mercurium,quoniam ipse erat dux verbi.

At Sacerdos Iouis existentis ante ciuitatem eorum, tauros & coronas ante ianuas afferens , cum turbis volebat sacrificare.

Audientes autem Apostoli , Barnabas & Paulus, dirumpentes pallia sua, insilierunt in turbam , clamantes,

Et dicentes : Viri, quid hæc facitis ? & nos similiter passibiles sumus vobis homines , annunciantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum,qui fecit cœlum,& terram, & mare, & omnia quæ in eis.

Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

Quanquam non inteſtatum semetipsum reliquit, benefaciens, cælitus nobis pluuias dans, & tempora fructifera,implens cibo & lætitia corda nostra.

Et hæc dicentes,vix sedauerunt turbas ad nõ sacrificandum sibi. Cunctantibus vero ipsis, & docentib.

Superuenerunt ab Antiochia & Iconio Iudæi , & suadentes turbis , & lapidantes Paulum , traxerunt extra ciuitatem,existimantes eum mortuum esse.

Transl. Erasm. Roterod.

Iudæi vero ex imulauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persecutionem in Paulum ac Barnabam, & eiecerunt eos de finibus suis.

At illi excusso puluere pedum suorum in eos , venerunt Iconium.

Porro discipuli replebantur gaudio & Spiritu sancto.

CAP. XIIII.

FActum est autem Iconij vt simul introirent synagogam Iudæorum, & loquerentur sic, vt crederet Iudæorum simul & Græcorum copiosa multitudo.

Qui vero increduli erant Iudæi,concitauerunt & corruperunt animos gentium aduersus fratres.

Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio Domini,qui testimonium perhibebat sermoni gratiæ suæ , dabatq; vt signa & prodigia fierent per manus eorum.

Diuisa est autem multitudo ciuitatis : & quidam quidem stabant à Iudæis,quidam vero ab Apostolis.

Cum autem factus esset impetus gentium pariter ac Iudæorum vnà cum principibus suis , vt vim adferrent ac lapidarent eos,

Re intellecta , confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram,& Derben, & finitimam vndique regionem, & ibi prædicabant Euangelium.

Et quidam vir Lystris debilis pedibus sedebat , claudus ab vtero matris suæ,qui nunquam ambulauerat.

Hic audiuit Paulum loquentem. Qui intuitus eum & videns,quod fidem haberet fore,vt saluus fieret,

Dixit magna voce : Surge in pedes tuos rectus. Et exiliit,ambulabatq;.

Turbæ vero cum vidissent quod fecerat Paulus,sustulerunt vocem suam Lycaonicè,dicentes : Dij in specie hominum descenderunt ad nos.

Et vocabant Barnabam,Iouem : Paulum vero Mercurium, quod is esset dux sermonis.

Sacerdos autem Iouis,qui erat ante ciuitatem illorum, tauros & coronas ad vestibula afferens, cum turbis volebat sacrificare.

Quod vbi audierunt Apostoli Barnabas & Paulus conscissis vestibus suis,insilierunt in turbam,clamantes,

Ac dicentes Viri,cur ista facitis? Nos quoque ijsdem quibus vos,obnoxij malis sumus homines,annunciantes,vt ab istis vanis conuertamini ad Deum viuum , qui fecit cœlum & terram & mare,& omnia quæ in eis sunt,

Qui in præteritis ætatibus sinebat omnes gentes ingredi viis suis.

Quanquam non expertem testimonij seipsum esse sinebat , dum beneficia conferret , de cœlo nobis dans pluuias ac tempora fructifera , implens cibo & lætitia corda nostra.

Et hæc dicentes , vix compescuerunt turbas ne sibi immolarent.

Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi , qui cum persuasissent turbis , ac Paulum lapidassent,extraxerunt eum à ciuitate, existimantes illum mortuum esse.

Vulgat. Editio.

Circumdantibus autem cum diſcipulis, ſurgens intrauit ciuitatem, & poſtera die profectus eſt cum Barnaba in Derben,

Cumque euangelizaſſent ciuitati illi, & docuiſſent multos, reuerſi ſunt Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam,

Confirmantes animas diſcipulorum, exhortanteſque vt permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Et cum conſtituiſſent illis per ſingulas eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt.

Tranſeunteſque Piſidiam, venerunt in Pamphyliam,

Et loquentes verbum Domini in Perge, deſcenderunt in Attaliam:

Sp. 13.1 * Et inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus, quod compleuerunt.

Cum autem veniſſent & congregaſſent Eccleſiam, retulerunt quanta feciſſet Deus cum illis, & quia aperuiſſet Gentibus oſtium fidei.

Morati ſunt autem tempus non modicum cum diſcipulis.

CAP. XV.

Et quidam deſcendentes de Iudæa, docebant fratres: * Quia niſi circumcidamini ſecundum morem Moyſi, non poteſtis ſaluari:

Gal. 5.2

Facta ergò ſeditione non minima Paulo, & Barnabæ aduerſus illos, ſtatuerunt vt aſcenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alij ex aliis ad Apoſtolos, & presbyteros in Ieruſalem ſuper hac quæſtione.

Illi ergo deducti ab Eccleſia pertranſibant Phœnicem, & Samariam, narrantes conuerſionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

Cum autem veniſſent Ieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab eccleſia, & ab Apoſtolis, & ſenioribus annunciantes quanta Deus feciſſet cum illis.

Surrexerunt autem quidam de hæreſi Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque ſeruare legem, Moyſi.

Conueneruntque Apoſtoli, & ſeniores videre de verbo hoc.

Cum aũt magna cõquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos: * Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere.

* Sup. 10. 20.

Et qui nouit corda Deus, teſtimonium perhibuit, * dans illis Spiritum ſanctum, ſicut & nobis.

* Sup. 10. 44.

Et nihil diſcreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus?

Sed per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi.

Tacuit autem omnis multitudo: & audiebant Barnabam, & Paulum narrantes quanta Deus feciſſet ſigna, & prodigia in Gentibus per eos.

Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

Simon narrauit quemadmodum primum Deus viſitauit ſumere ex Gentibus populu nomini ſuo.

Tranſl. ex Syriac.

Sed congregati ſunt ad eum diſcipuli, & ſurgens ingreſſus ad vrbem, * *p ſtridie verò exijt illinc cum Barnabba; veneruntque Derben ciuitatem.*

* Feria iij. hebdomadis iij. Ieiunij.

Quumq; euangelizaſſent filijs illius ciuitatis (ciuibus) *& docuiſſent multos, ipſi redeuntes venerunt Lyſtram vrbem, & Iconium, & Antiochiam:*

Confirmantes animos diſcipulorum, & efflagitantes ab eis, vt perſeuerarent in fide, & dicentes eis, per oppreſſiones quamplurimas oportere ingredi regnum Dei.

Porrò conſtituerunt ſibi per omnem Eccleſiam Preſbyteros, quum ieiunarent cum eis, ac precarentur, & commendarent eos Domino noſtro in quem crediderant.

Quumque perluſtraſſent regionem Piſidiæ, venerunt in Pamphyliam.

Et quum locuti eſſent in Perga vrbe ſermonem Domini, deſcenderunt Attaliam.

Et ab hinc pergentes per mare venerunt Antiochiam, quoniam inde commendati fuerant gratiæ Domini ad opus illud quod peregerunt.

Quum autem conuenuiſſet tota Eccleſia, narrauerunt quæcumque egiſſet Deus cum ipſis, eumque reſeraſſe fores fidei Gentibus.

Et multum temporis illic egerunt apud diſcipulos.

CAP. XV.

Deſcenderant autem quidam à Iihoudæa, & docebant fratres: Niſi circumcidamini ritu legis, non poteſtis ſeruari.

Proinde ortus eſt tumultus plurimus & diſceptatio Paulo & Barnabbæ cum eis: factumque eſt vt aſcenderint Paulus, & Barnabba, & alij cum eis ad Apoſtolos & Presbyteros, qui erant in Ouriſchlem, propter hanc quæſtionem.

Itaque deducens dimiſit eos Eccleſia: & obtinuerunt totam Phœniciam, atque adeò per Scamaritanos, renuntiantes de conuerſione Gentium, & affecerunt gaudio magno omnes fratres.

* *Quum autem peruenissent ad Ouriſchlem, excepti ſunt ab Eccleſia, & ab Apoſtolis, & Presbyteris & renuntiarunt quæcumque egerat ſecum Deus.*

* Matutino feria v. Sanctum.

Sed (inquiunt) *ſurrexerunt homines illi ex doctrina Periſchæorum, qui crediderunt, dicunt autem; Oportebat vos circumcidere eos, & præcipere vt obſeruent Legem Mouſche.*

Congregati ſunt itaque Apoſtoli & Presbyteri vt prouiderent huic ſermoni (negotio.)

Multaque habita diſceptatione, ſurrexit Schemeoun & dixit eis: Viri fratres, vos ſcitis à primis diebus per os meum, meum, inquam, elegiſſe Deum vt audirent Gentes ſermonem Euangelij, & crederent.

Et Deus qui nouit corda, ſuffragatus eſt eis, deditque eis Spiritum ſanctitatis ſicut & nobis.

Nihilq; diſcreuit inter nos, & eos, quippe qui purgauerit fide corda eorum.

Nunc ergo quid tentatis Deum, vt imponatis iugum ceruici diſcipulorum, quod nec patres noſtri, nec nos potuimus perferre?

Sed per gratiam Domini noſtri Ieſchua Meſchicho credimus nos ſeruatum iri perinde vt eos.

Tacuit autem tota turba, & audiebant Paulum & Barnabba referentes quanta edidiſſet Deus per manus ipſorum ſigna & virtutes inter Gentes.

* *Vbi autem conticuiſſent, ſurrexit Iaakoub, & ait: Viri fratres, audite me.*

* Feria iij. hebdomadis Ieiunij.

Schemeoun retulit nobis quomodo cœperit Deus eligere ex Gentibus populum nomine ſuo.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Circundantibus autem eum discipulis, surgens intrauit in ciuitatem, & postridie exiit cum Barnaba in Derben.

Euangelizantesque ciuitati illi, & docentes multos, reuersi sunt in Lystram, & Iconium, & Antiochiam,

Confirmantes animas discipulorum, exhortantes permanere fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Ordinantes autem illis presbyteros per ecclesiam, precati cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt.

Et transeuntes Pisidiam, venerunt in Pamphylyam.

Et loquentes in Perge verbum, descenderunt in Attaliam.

Et inde abnauigauerunt in Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerunt.

Aduenientes autem & congregantes Ecclesiam, annuntiauerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

Morati sunt autem illic tempus non modicum cum discipulis.

CAP. XV.

ET quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres, Quia si non circuncidamini more Moysi, non poteritis saluari.

Facta ergo seditione & disceptatione non exigua Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt ascendere Paulum & Barnabam, & quosdam alios ex illis ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem, de quæstione hac.

Illi quidem ergo præmissi ab Ecclesia, pertransibant Phœnicen, & Samariam, narrantes conuersionem Gentium, & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

Aduenientes autem in Hierosolymam, susceptisunt ab Ecclesia, & Apostolis, & senioribus, annuntiauerunteque quanta Deus fecisset cum illis.

Exsurrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, credentes, dicentes, Quia oportet circuncidere eos, præcipereque seruare legem Moysi.

Congregati sunt autem Apostoli & seniores videre de verbo hoc.

Multa autem conquisitione facta, surgens Petrus dixit ad eos, Viri fratres, vos scitis quoniam à diebus antiquis Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere.

Et corda noscens Deus testatus est eis, dans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis:

Et nihil discreuit inter nosque & illos, fide purificans corda eorum.

Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neque patres nostri neque nos potuimus portare?

Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus saluari, quemadmodum & illi.

Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum narrantes quanta fecisset Deus signa & prodigia in Gentibus per eos.

Post autem tacere eos, respondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

Simeon narrauit quemadmodum primùm Deus respexit soluere ex Gentibus populii in nomine suo:

Transl. Erasm. Roterod.

Circundantibus autem eum discipulis, surrexit & intrauit ciuitatem. Ac postero die profectus est cum Barnaba Derben.

Cumque euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam,

Denuo confirmantes animas discipulorum, exhortanteſq; vt perseuerarent in fide, & quod per multas afflictiones oporteat nos intrare in regnum Dei.

Et cum suffragiis creassent illis per singulas Ecclesias, presbyteros, precatiq; essent cum ieiunio, commendauerunt eos Domino in quem crediderant.

Peragrataq; Pisidia venerunt in Pamphyliam.

Et cum locuti essent sermonem Perge, descenderunt in vrbem Attaliam,

Et inde soluerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerant.

Cum autem veniissent & congregassent Ecclesiam, retulerunt quæcunque fecisset Deus secum, & quod aperuisset gentibus ostium fidei.

Commorati sunt autem illic multum temporis cum discipulis.

CAP. XV.

ET quidam qui descenderant à Iudæa, docebant fratres nisi circuncidamini secundùm morem Mosi, non potestis esse salui.

Cum orta ergo seditio & disceptatio esset non exigua Paulo ac Barnabæ aduersus illos, statuerunt: vt ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alij ex illis, ad apostolos ac presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione.

Illi ergo deducti ab Ecclesia, pertranſibant Phœnicen & Samariam, narrantes conuersionem gentium, & adferebant gaudium magnum omnibus fratribus.

Cum autem veniissent Hierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia & ab Apostolis ac presbyteris, annunciauerunteq; quæcunque Deus fecisset cum ipsis.

Surrexerunt autem quidam de factione Pharisæorum, qui crediderant dicentes, quod oporteret circuncidere eos ac præcipere, vt seruarent legem Mosi.

Conuenerunteq; Apostoli ac Presbyteri, vt dispicerent de hoc negocio.

Cum autem magna disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis, quod ab antiquis diebus Deus inter nos elegit, vt per os meum audirent gentes verbum Euangelij, crederentq;.

Et qui nouit corda Deus, testimonium præbuit illis, dans illis Spiritum sanctum sicut & nobis,

Nihilq; discreuit inter nos & illos, cum fide purificauerit corda illorum.

Nunc ergo quid tentatis Deum, vt imponatur iugum super ceruices discipulorum quod neque patres nostri neq; nos portare potuimus?

Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus nos saluos futuros, quemadmodum & illi:

Tacuit autem tota multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulum narrantes, quæ Deus edidisset signa & prodigia inter gentes per ipsos.

Et postquam conticuissent, respondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me.

Symon narrauit quemadmodum primum Deus visitauerit, vt sumeret ex gentibus populum in nomine suo,

	Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
	Et huic concordant verba Prophetarum, ſicut	15	*Et huiè rei conſonant verba prophetarum, prout ſcriptum eſt.*
*Ro.9.11	* Poſt hæc reuertar, & reædificabo tabernaculum	16	*Poſt hæc reuertar, & erigam tabernaculum Dauid quod cecidit; & ædificabo quod collapſum eſt ex eo, atque illud reſtaurabo.*
	Vt requirant cæteri hominum Dominum, & omnes gentes, ſuper quas inuocatum eſt nomen meum	17	*Adeò vt requirant cæteri homines Dominum, & omnes Gentes ſuper quas inuocatum eſt nomen meum: dicit Dominus qui facit hæc omnia.*
	Notum à ſæculo eſt Domino opus ſuum.	18	*Nota ſunt ab æuo opera Dei.*
	Propter quod ego iudico non inquietari eos, qui	19	*Quamobrem ego dico eos non eſſe contundendos qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum:*
	Sed ſcribere ad eos vt abſtineant ſe à contaminationibus ſimulachrorum, & fornicationis, & ſuffocatis, & ſanguine.	20	*Sed mittemus ad eos, vt abſtineant à pollutione ſacrificij, & à ſcortatione, & ſtrangulato, & ſanguine.*
	Moyſes enim à temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus qui eum prædicent in ſynagogis, vbi per omne ſabbatum legitur.	21	*Mouſche enim ab æuis antiquis in omni ciuitate habet præcones in ſynagogis, qui per ſingula Sabbatha legant eum.*
	Tunc placuit Apoſtolis, & ſenioribus cum omni	22	*Tunc Apoſtoli & Preſbyteri cum tota Eccleſia elegerunt viros ex ſe, quos miſerunt Antiochiam vnà cum Paulo & Barnabba, nempe Iehoudo qui vocatur Bar-Schabbo, & Schilo viros qui primarij erant inter fratres.*
	Scribentes per manus eorum. APOSTOLI &	23	* *Porrò ſcripſerunt epiſtolam per manus eorum* (quam deferrent) *hoc modo. APOSTOLI & preſbyteri, & fratres, qui ſunt Antiochiæ, & in Syria, & Cilicia fratres ex Gentibus, pacem.* (Salutem:)
	Quoniam audiuimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, euertentes animas veſtras, quibus non mandauimus:	24	*Auditione accepimus quoſdam è nobis exiſſe, vobiſque inculſiſſe terrorem ſermonibus, ac labefactaſſe animas veſtras, quum dicerent vos eſſe circumcidendos: Legemque obſeruaturos, quibus nos non præceperamus.*
	Placuit nobis collectis in vnum, eligere viros, &	25	*Quapropter cogitauimus omnes congregati, ac delegimus viros, ad vosque mittimus cum Paulo, & Barnabba chariſſimis noſtris:*
	Hominibus, qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.	26	*Hominibus, qui expoſuerunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.*
	Miſimus ergo Iudam, & Silam, qui & ipſi vobis	27	*Itaque miſimus cum eis Iehoudo & Schilo, vt ipſi verbis hæc vobis renuntient.*
	Viſum eſt enim Spiritui Sancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris quam hæc neceſſaria:	28	*Placuit enim Spiritui ſanctitatis ac etiam nobis, nequid imponeremus vobis amplius oneris quam hæc quæ neceſſaria ſunt.*
	Vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, a quibus	29	*Vt abſtineatis ab immolato, & à ſanguine, & ſuffocato, & ſcortatione: quumque conſeruueritis animas veſtras ab his, benè ſe habebunt. Eſtote veraces in Domino noſtro.*
	Illi ergo dimiſſi deſcenderunt Antiochiam: & congregata multitudine tradiderunt epiſtolam.	30	*Illi porrò qui miſſi fuerant, venerunt Antiochiam: congregaruntque totum populum, ac reddiderunt epiſtolam.*
	Quam cum legiſſent, gauiſi ſunt ſuper conſolatione.	31	*Quam quum legiſſent, gauiſi ſunt, & conſolationem receperunt.*
	Iudas autem, & Silas, & ipſi cum eſſent Prophetæ,	32	*Et ſermone diuite roborarunt fratres, confirmaruntque domeſticos Iehoudo & Schilo; quippe qui & ipſi Prophetæ eſſent.*
	Facto autem ibi aliquanto tempore, dimiſſi ſunt	33	*Quumque illic egiſſent aliquandiu, dimiſerunt eos fratres cum pace ad Apoſtolos.*
	Viſum eſt autem Silæ ibi remanere: Iudas autem	34	
	Paulus autem, & Barnabas demorabantur Antiochiæ docentes & euangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.	35	* *Paulus autem & Barnabba commorati ſunt Antiochiæ, docebantque, & euangelizabant cum plurimis aliis ſermonem Dei.*
	Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus: Reuertentes viſitemus fratres per vniuerſas ciuitates, in quibus prædicauimus verbum Domini quomodo ſe habeant.	36	*Poſt aliquos autem dies, dixit Paulus Barnabbæ: Reuertamur, & inuiſamus fratres per vniuerſamquamque ciuitatem in qua prædicauimus ſermonem Dei, vt videamus quid agant.*
	Barnabas autem volebat aſſumere & Ioannem, qui cognominatus eſt Marcus.	37	*Barnabba autem volebat aſſumere Ioannem illum qui cognominatus eſt Marcus.*
	Paulus autem rogabat eum (vt qui diſceſſiſſet ab eis de Pamphylia, & non iſſet cum eis in opus) non	38	*Paulus verò nolebat aſſumere eum ſecum, quippe qui reliquiſſet eos quum ipſi eſſent Pamphyliæ, nec profectus fuiſſet cum eis.*
	Facta eſt autem diſſentio, ita vt diſcederent ab inuicem,	39	*Propter hanc contentionem diuiſi ſunt alter ab altero:*

Traduction du Nouveau Testament.	Traduction de Sacy.
Et ils les firent venir, & leur demandèrent, Par quelle puissance, ou par quel nom avez-vous fait cela?	Et les ayant fait venir, ils leur demandèrent, Par quelle puissance, ou par quel nom avez-vous fait cela?
Alors Pierre, rempli du Saint-Esprit, leur dit, Princes du peuple, & Anciens d'Israël,	Alors Pierre, rempli du Saint-Esprit, leur dit, Princes du peuple, & Anciens d'Israël,
Puisque nous sommes aujourd'hui interrogés touchant le bienfait fait à un homme infirme, & par quel moyen il a été guéri,	Puisque nous sommes aujourd'hui interrogés touchant le bienfait fait à un homme infirme, & par quel moyen il a été guéri,
Sachez vous tous, & tout le peuple d'Israël, que c'est par le nom de Jésus-Christ le Nazaréen, que vous avez crucifié, & que Dieu a ressuscité d'entre les morts, que cet homme se présente devant vous en santé.	Sachez vous tous, & tout le peuple d'Israël, que c'est par le nom de Jésus-Christ le Nazaréen, que vous avez crucifié, & que Dieu a ressuscité d'entre les morts, que cet homme se présente devant vous en santé.
C'est lui qui est la pierre rejetée par vous autres bâtisseurs, qui a été mise au coin.	C'est lui qui est la pierre rejetée par vous autres bâtisseurs, qui a été mise au coin.
Et il n'y a point de salut en aucun autre; car il n'y a point sous le ciel d'autre nom donné aux hommes, par lequel nous devions être sauvés.	Et il n'y a point de salut en aucun autre; car il n'y a point sous le ciel d'autre nom donné aux hommes, par lequel nous devions être sauvés.
Or voyant la hardiesse de Pierre & de Jean, & ayant connu qu'ils étoient des hommes sans lettres & du commun, ils en étoient étonnés, & ils reconnoissoient qu'ils avoient été avec Jésus.	Or voyant la hardiesse de Pierre & de Jean, & ayant connu qu'ils étoient des hommes sans lettres & du commun, ils en étoient étonnés, & ils reconnoissoient qu'ils avoient été avec Jésus.
Et voyant aussi l'homme qui avoit été guéri, qui étoit avec eux, ils ne pouvoient rien répondre contre cela.	Et voyant aussi l'homme qui avoit été guéri, qui étoit avec eux, ils ne pouvoient rien répondre contre cela.
Mais les ayant fait retirer hors du Conseil, ils conféroient entre eux,	Mais les ayant fait retirer hors du Conseil, ils conféroient entre eux,
Disant, Que ferons-nous à ces hommes? car il est manifeste à tous les habitans de Jérusalem qu'un miracle signalé a été fait par eux, & nous ne le pouvons nier.	Disant, Que ferons-nous à ces hommes? car il est manifeste à tous les habitans de Jérusalem qu'un miracle signalé a été fait par eux, & nous ne le pouvons nier.
Mais afin que cela ne se répande point davantage parmi le peuple, défendons-leur avec menaces de parler à personne de ce nom.	Mais afin que cela ne se répande point davantage parmi le peuple, défendons-leur avec menaces de parler à personne de ce nom.
Et les ayant appellés, ils leur commandèrent de ne point parler, ni enseigner en aucune manière au nom de Jésus.	Et les ayant appellés, ils leur commandèrent de ne point parler, ni enseigner en aucune manière au nom de Jésus.
Mais Pierre & Jean leur répondirent, Jugez vous-mêmes s'il est juste devant Dieu de vous écouter plutôt que Dieu.	Mais Pierre & Jean leur répondirent, Jugez vous-mêmes s'il est juste devant Dieu de vous écouter plutôt que Dieu.
Car pour nous, il nous est impossible de ne point parler des choses que nous avons vues & entendues.	Car pour nous, il nous est impossible de ne point parler des choses que nous avons vues & entendues.
Et eux les ayant encore menacés, les renvoyèrent, ne trouvant point de moyen de les punir, à cause du peuple; car tout le monde glorifioit Dieu de ce qui étoit arrivé.	Et eux les ayant encore menacés, les renvoyèrent, ne trouvant point de moyen de les punir, à cause du peuple; car tout le monde glorifioit Dieu de ce qui étoit arrivé.
Car cet homme avoit plus de quarante ans, en qui ce miracle de guérison avoit été fait.	Car cet homme avoit plus de quarante ans, en qui ce miracle de guérison avoit été fait.
Et étant mis en liberté, ils vinrent vers les leurs, & leur rapportèrent tout ce que les Princes des prêtres & les Anciens leur avoient dit.	Et étant mis en liberté, ils vinrent vers les leurs, & leur rapportèrent tout ce que les Princes des prêtres & les Anciens leur avoient dit.
Ce qu'ayant entendu, ils élevèrent tous ensemble la voix à Dieu, & dirent, Seigneur, vous êtes le Dieu qui avez fait le ciel, la terre, la mer, & toutes les choses qui y sont,	Ce qu'ayant entendu, ils élevèrent tous ensemble la voix à Dieu, & dirent, Seigneur, vous êtes le Dieu qui avez fait le ciel, la terre, la mer, & toutes les choses qui y sont,
Qui avez dit par le Saint-Esprit, par la bouche de notre père David votre serviteur, Pourquoi les Gentils ont-ils frémi, & les peuples ont-ils pensé des choses vaines?	Qui avez dit par le Saint-Esprit, par la bouche de notre père David votre serviteur, Pourquoi les Gentils ont-ils frémi, & les peuples ont-ils pensé des choses vaines?
Les Rois de la terre se sont élevés, & les Princes se sont assemblés ensemble contre le Seigneur, & contre son Christ.	Les Rois de la terre se sont élevés, & les Princes se sont assemblés ensemble contre le Seigneur, & contre son Christ.
Car il est vrai qu'Hérode & Ponce Pilate, avec les Gentils & les peuples d'Israël, se sont assemblés en cette ville contre votre saint Fils Jésus, que vous avez oint,	Car il est vrai qu'Hérode & Ponce Pilate, avec les Gentils & les peuples d'Israël, se sont assemblés en cette ville contre votre saint Fils Jésus, que vous avez oint,
Pour faire tout ce que votre main & votre conseil avoient auparavant arrêté devoir être fait.	Pour faire tout ce que votre main & votre conseil avoient auparavant arrêté devoir être fait.
Et maintenant, Seigneur, regardez leurs menaces, & donnez à vos serviteurs de prêcher votre parole avec toute liberté,	Et maintenant, Seigneur, regardez leurs menaces, & donnez à vos serviteurs de prêcher votre parole avec toute liberté,
En étendant votre main pour faire des guérisons, des miracles & des prodiges par le nom de votre saint Fils Jésus.	En étendant votre main pour faire des guérisons, des miracles & des prodiges par le nom de votre saint Fils Jésus.
Après qu'ils eurent fait cette prière, le lieu où ils étoient assemblés fut ébranlé, & ils furent tous remplis du Saint-Esprit, & prêchoient la parole de Dieu avec hardiesse.	Après qu'ils eurent fait cette prière, le lieu où ils étoient assemblés fut ébranlé, & ils furent tous remplis du Saint-Esprit, & prêchoient la parole de Dieu avec hardiesse.
Or la multitude de ceux qui avoient embrassé la foi, n'avoit qu'un cœur & qu'une ame; & nul ne disoit que ce qu'il possédoit fût à lui, mais ils avoient tout en commun.	Or la multitude de ceux qui avoient embrassé la foi, n'avoit qu'un cœur & qu'une ame; & nul ne disoit que ce qu'il possédoit fût à lui, mais ils avoient tout en commun.
Et les Apôtres rendoient avec une grande force témoignage de la résurrection du Seigneur Jésus, & une grande grace étoit répandue sur eux tous.	Et les Apôtres rendoient avec une grande force témoignage de la résurrection du Seigneur Jésus, & une grande grace étoit répandue sur eux tous.
Car il n'y avoit point parmi eux de pauvre; parce que tous ceux qui possédoient des champs ou des maisons, les vendoient, & apportoient le prix de ce qu'ils avoient vendu,	Car il n'y avoit point parmi eux de pauvre; parce que tous ceux qui possédoient des champs ou des maisons, les vendoient, & apportoient le prix de ce qu'ils avoient vendu,
Et le mettoient aux pieds des Apôtres, & on le distribuoit à chacun selon qu'il en avoit besoin.	Et le mettoient aux pieds des Apôtres, & on le distribuoit à chacun selon qu'il en avoit besoin.
Ainsi Joseph, surnommé par les Apôtres Barnabé, (ce qui signifie fils de consolation) Lévite, natif de l'île de Chypre,	Ainsi Joseph, surnommé par les Apôtres Barnabé, (ce qui signifie fils de consolation) Lévite, natif de l'île de Chypre,
Ayant un champ, le vendit, & en apporta le prix, & le mit aux pieds des Apôtres.	Ayant un champ, le vendit, & en apporta le prix, & le mit aux pieds des Apôtres.
Mais un homme nommé Ananie, avec Saphire sa femme, vendit aussi un fonds,	Mais un homme nommé Ananie, avec Saphire sa femme, vendit aussi un fonds,
Et retint de l'argent du prix, sa femme le sachant aussi; & en apportant une partie, il la mit aux pieds des Apôtres.	Et retint de l'argent du prix, sa femme le sachant aussi; & en apportant une partie, il la mit aux pieds des Apôtres.
Mais Pierre lui dit, Ananie, pourquoi Satan a-t-il rempli votre cœur, pour vous faire mentir au Saint-Esprit, & retenir de l'argent du prix de votre fonds?	Mais Pierre lui dit, Ananie, pourquoi Satan a-t-il rempli votre cœur, pour vous faire mentir au Saint-Esprit, & retenir de l'argent du prix de votre fonds?
Ne vous demeuroit-il pas, lorsque vous l'aviez, & après qu'il a été vendu, n'étoit-il pas en votre pouvoir? Comment avez-vous pu avoir dans votre cœur une telle pensée? Vous n'avez pas menti aux hommes, mais à Dieu.	Ne vous demeuroit-il pas, lorsque vous l'aviez, & après qu'il a été vendu, n'étoit-il pas en votre pouvoir? Comment avez-vous pu avoir dans votre cœur une telle pensée? Vous n'avez pas menti aux hommes, mais à Dieu.
Ananie entendant ces paroles, tomba & expira. Et tous ceux qui les entendirent en furent saisis de crainte.	Ananie entendant ces paroles, tomba & expira. Et tous ceux qui les entendirent en furent saisis de crainte.
Et les jeunes gens se levant, l'enlevèrent, & l'ayant emporté, l'ensevelirent.	Et les jeunes gens se levant, l'enlevèrent, & l'ayant emporté, l'ensevelirent.
Environ trois heures après, sa femme, ne sachant pas ce qui étoit arrivé, entra.	Environ trois heures après, sa femme, ne sachant pas ce qui étoit arrivé, entra.
Et Pierre lui dit, Dites-moi, avez-vous vendu votre fonds à tel prix? Elle répondit, Oui, à ce prix-là.	Et Pierre lui dit, Dites-moi, avez-vous vendu votre fonds à tel prix? Elle répondit, Oui, à ce prix-là.
Pierre lui dit, Pourquoi avez-vous tous deux conspiré ensemble pour tenter l'Esprit du Seigneur? Voici à la porte ceux qui ont enterré votre mari, qui vous emporteront aussi.	Pierre lui dit, Pourquoi avez-vous tous deux conspiré ensemble pour tenter l'Esprit du Seigneur? Voici à la porte ceux qui ont enterré votre mari, qui vous emporteront aussi.
Elle tomba aussitôt aux pieds de Pierre, & expira. Les jeunes gens étant entrés, la trouvèrent morte, & l'ayant emportée, l'ensevelirent auprès de son mari.	Elle tomba aussitôt aux pieds de Pierre, & expira. Les jeunes gens étant entrés, la trouvèrent morte, & l'ayant emportée, l'ensevelirent auprès de son mari.
Et une grande crainte saisit toute l'Eglise, & tous ceux qui entendirent ces choses.	Et une grande crainte saisit toute l'Eglise, & tous ceux qui entendirent ces choses.
Or les Apôtres faisoient beaucoup de miracles & de prodiges parmi le peuple; & ils étoient tous ensemble dans le portique de Salomon.	Or les Apôtres faisoient beaucoup de miracles & de prodiges parmi le peuple; & ils étoient tous ensemble dans le portique de Salomon.
Et nul autre n'osoit se joindre à eux, mais le peuple les louoit hautement.	Et nul autre n'osoit se joindre à eux, mais le peuple les louoit hautement.
Et le nombre de ceux qui croyoient au Seigneur, tant hommes que femmes, augmentoit de plus en plus.	Et le nombre de ceux qui croyoient au Seigneur, tant hommes que femmes, augmentoit de plus en plus.
Tellement qu'ils apportoient les malades dans les rues, & les mettoient sur des lits & sur des couchettes, afin que lorsque Pierre passeroit, au moins son ombre couvrît quelqu'un d'eux.	Tellement qu'ils apportoient les malades dans les rues, & les mettoient sur des lits & sur des couchettes, afin que lorsque Pierre passeroit, au moins son ombre couvrît quelqu'un d'eux.
Et la multitude des villes voisines de Jérusalem y accouroit aussi, amenant des malades, & des personnes tourmentées des esprits immondes, qui étoient tous guéris.	Et la multitude des villes voisines de Jérusalem y accouroit aussi, amenant des malades, & des personnes tourmentées des esprits immondes, qui étoient tous guéris.
Alors le Grand-Prêtre, & tous ceux qui étoient avec lui, qui étoient de la secte des Sadducéens, remplis d'envie,	Alors le Grand-Prêtre, & tous ceux qui étoient avec lui, qui étoient de la secte des Sadducéens, remplis d'envie,
Firent mettre la main sur les Apôtres, & les firent mettre en la prison publique.	Firent mettre la main sur les Apôtres, & les firent mettre en la prison publique.
Mais un Ange du Seigneur ouvrit pendant la nuit les portes de la prison, & les ayant fait sortir, leur dit,	Mais un Ange du Seigneur ouvrit pendant la nuit les portes de la prison, & les ayant fait sortir, leur dit,
Allez, & vous étant mis dans le temple, annoncez au peuple toutes les paroles de cette vie.	Allez, & vous étant mis dans le temple, annoncez au peuple toutes les paroles de cette vie.
Ce qu'ayant entendu, ils entrèrent dès le matin dans le temple, & enseignoient. Cependant le Grand-Prêtre, & ceux qui étoient avec lui, ayant assemblé le Conseil, & tous les Anciens des enfans d'Israël, envoyèrent à la prison pour faire amener les Apôtres.	Ce qu'ayant entendu, ils entrèrent dès le matin dans le temple, & enseignoient. Cependant le Grand-Prêtre, & ceux qui étoient avec lui, ayant assemblé le Conseil, & tous les Anciens des enfans d'Israël, envoyèrent à la prison pour faire amener les Apôtres.
Mais les officiers étant allés à la prison, ne les y trouvèrent point; & étant revenus, ils rapportèrent,	Mais les officiers étant allés à la prison, ne les y trouvèrent point; & étant revenus, ils rapportèrent,
Que nous avons trouvé la prison fermée avec toute sorte de soin, & les gardes devant les portes; mais que l'ayant ouverte, nous n'y avons trouvé personne dedans.	Que nous avons trouvé la prison fermée avec toute sorte de soin, & les gardes devant les portes; mais que l'ayant ouverte, nous n'y avons trouvé personne dedans.
Ce que le Capitaine du temple, & les Princes des prêtres ayant entendu, ils étoient en peine de ce que cela pouvoit être devenu.	Ce que le Capitaine du temple, & les Princes des prêtres ayant entendu, ils étoient en peine de ce que cela pouvoit être devenu.
Mais quelqu'un étant venu leur dire, Voilà que les hommes que vous avez mis en prison, sont dans le temple, & enseignent le peuple.	Mais quelqu'un étant venu leur dire, Voilà que les hommes que vous avez mis en prison, sont dans le temple, & enseignent le peuple.
Alors le Capitaine du temple, avec ses officiers, les alla prendre, mais sans violence, parce qu'ils craignoient le peuple, de peur d'être lapidés.	Alors le Capitaine du temple, avec ses officiers, les alla prendre, mais sans violence, parce qu'ils craignoient le peuple, de peur d'être lapidés.
Et les ayant amenés, ils les firent tenir devant le Conseil. Et le Grand-Prêtre leur dit,	Et les ayant amenés, ils les firent tenir devant le Conseil. Et le Grand-Prêtre leur dit,
Nous vous avons défendu expressément d'enseigner en ce nom-là, & cependant vous avez rempli Jérusalem de votre doctrine, & vous voulez faire retomber sur nous le sang de cet homme.	Nous vous avons défendu expressément d'enseigner en ce nom-là, & cependant vous avez rempli Jérusalem de votre doctrine, & vous voulez faire retomber sur nous le sang de cet homme.
Mais Pierre & les Apôtres répondirent, Il faut obéir à Dieu plutôt qu'aux hommes.	Mais Pierre & les Apôtres répondirent, Il faut obéir à Dieu plutôt qu'aux hommes.
Le Dieu de nos pères a ressuscité Jésus, que vous avez fait mourir, en le pendant au bois.	Le Dieu de nos pères a ressuscité Jésus, que vous avez fait mourir, en le pendant au bois.
Dieu l'a élevé par sa droite, pour être le Prince & le Sauveur, afin de donner à Israël la grace de la pénitence & la rémission des péchés.	Dieu l'a élevé par sa droite, pour être le Prince & le Sauveur, afin de donner à Israël la grace de la pénitence & la rémission des péchés.
Et nous sommes témoins de ces choses, & le Saint-Esprit aussi, que Dieu a donné à ceux qui lui obéissent.	Et nous sommes témoins de ces choses, & le Saint-Esprit aussi, que Dieu a donné à ceux qui lui obéissent.
Ce qu'ayant entendu, ils en furent percés de douleur, & ils délibéroient de les faire mourir.	Ce qu'ayant entendu, ils en furent percés de douleur, & ils délibéroient de les faire mourir.
Mais un Pharisien, nommé Gamaliel, docteur de la loi, honoré de tout le peuple, se levant dans le Conseil, commanda qu'on fît sortir un peu de temps les Apôtres.	Mais un Pharisien, nommé Gamaliel, docteur de la loi, honoré de tout le peuple, se levant dans le Conseil, commanda qu'on fît sortir un peu de temps les Apôtres.
Et il leur dit, Hommes d'Israël, prenez garde à ce que vous allez faire à l'égard de ces hommes.	Et il leur dit, Hommes d'Israël, prenez garde à ce que vous allez faire à l'égard de ces hommes.
Car il y a quelque temps que Theudas parut, se disant quelque chose de grand, auquel un nombre d'environ quatre cens hommes se joignirent; mais il fut tué, & tous ceux qui avoient cru en lui furent dissipés, & réduits à rien.	Car il y a quelque temps que Theudas parut, se disant quelque chose de grand, auquel un nombre d'environ quatre cens hommes se joignirent; mais il fut tué, & tous ceux qui avoient cru en lui furent dissipés, & réduits à rien.
Après lui, Judas le Galiléen parut au temps du dénombrement, & attira beaucoup de peuple après lui; mais il périt aussi, & tous ceux qui avoient cru en lui furent dispersés.	Après lui, Judas le Galiléen parut au temps du dénombrement, & attira beaucoup de peuple après lui; mais il périt aussi, & tous ceux qui avoient cru en lui furent dispersés.
Et maintenant je vous dis, ne vous mêlez point de ces hommes, mais laissez-les aller; car si leur dessein & leur ouvrage est des hommes, il se détruira de lui-même;	Et maintenant je vous dis, ne vous mêlez point de ces hommes, mais laissez-les aller; car si leur dessein & leur ouvrage est des hommes, il se détruira de lui-même;
Mais s'il est de Dieu, vous ne le pourrez détruire, & vous vous trouverez peut-être combattre contre Dieu même.	Mais s'il est de Dieu, vous ne le pourrez détruire, & vous vous trouverez peut-être combattre contre Dieu même.
Ils suivirent son avis, & ayant appellé les Apôtres, après les avoir fait battre de verges, ils leur défendirent de parler au nom de Jésus, & les renvoyèrent.	Ils suivirent son avis, & ayant appellé les Apôtres, après les avoir fait battre de verges, ils leur défendirent de parler au nom de Jésus, & les renvoyèrent.
Ils s'en allèrent donc de devant le Conseil, pleins de joie de ce qu'ils avoient été jugés dignes de souffrir des outrages pour le nom de Jésus.	Ils s'en allèrent donc de devant le Conseil, pleins de joie de ce qu'ils avoient été jugés dignes de souffrir des outrages pour le nom de Jésus.
Et ils ne cessoient tous les jours dans le temple & dans les maisons, d'enseigner & de prêcher Jésus-Christ.	Et ils ne cessoient tous les jours dans le temple & dans les maisons, d'enseigner & de prêcher Jésus-Christ.

Vulgat. Editio.

& Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.

Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei a fratribus. 40

Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum. 41

CAP. XVI.

PEruenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris fidelis Judææ patre Gentili. 1

Hunc testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant, & Iconio fratres. 2

Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum propter Judæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Gentilis. 3

Cum autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Hierosolymis. 4

Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie. 5

Transeuntes autem Phrygiam & Galatiæ regionem, vetati sunt a Spiritu Sancto loqui verbum Dei in Asia. 6

Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Jesu. 7

Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem. 8

Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, auxilia nobis. 9

Ut autem visum vidit, statim quæsivimus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus evangelizare eis. 10

Navigantes autem a Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & insequenti die Neapolim: 11

Et inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in hac Urbe diebus aliquot, conferentes. 12

Die autem Sabbatorum egressi sumus foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio esse: & sedentes locuti sumus mulieribus, quæ convenerant. 13

Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiebat: cujus Dominus aperuit cor intendere his, quæ dicebantur a Paulo. 14

Cum autem baptizata esset, & domus eius, deprecata est, dicens: Si judicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos. 15

Factum est autem eundibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythonem obviare nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis divinando. 16

Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annunciant vobis viam salutis. 17

Hoc aũt faciebat multis diebus. Dolens autẽ Paulus, & conversus, spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Jesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora. 18

Videntes autem domini eius quia exiit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum, & Silam perduxerunt in forum ad principes: 19

Et

Transl. ex Syriac.

& Barnabas assumpto Marco, & profectus est Cyprum, atque in ea habitavit.

Paulus [illegible] mandatis ejus a fratribus gratiæ Dei.

Obiitque Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, & præcipiens Decreta Christianis, & præcepta.

CAP. XVI.

ERat autem illic discipulus quidam nomine Timotheus filius Libertinæ cuiusdam fidelis, cujus pater Græcus erat.

Omnesque discipuli ex Lystris, & Iconio hunc laudabant testimonium.

Hunc voluit Paulus assumere, ut eum duceret secum & acceptum eum circumcidit propter Judæos, qui erant illis in regione, noverant enim omnes patrem ejus Gentilem fuisse.

Quum autem pervenirent per vicos, præcipiebant eis & docebant eos, et observare placita, quæ per manum tradiderant Apostoli & Seniores qui erant in Hierosolyma.

Itaque Ecclesiæ confirmabantur fide, multiplicabantque numero quotidie.

Pertransierunt Phrygiam & Galatiam regionem, prohibuit eos Spiritus sanctus, ne loquerentur sermonem Dei in Asia.

Quumque venissent in Mysiam, tentabant proficisci in Bithyniam, sed non permisit eos Spiritus Jesu.

* Quumque existent [illegible] Troadem.

Et per visum nocte apparuit Paulo quidam vir Macedo stans, & deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam, & fer nobis opem.

Quum autem eum vidisset Paulus statim quæsivimus adire Macedoniam, qui per [illegible] nostrum nos vocasset ut evangelizaremus eis.

Navigantes itaque ex Troade directo cursu venimus ad Samothraciam, & sequenti die venimus Neapolim.

Et illinc Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ civitas, regionis ejus, in ea manebamus diebus aliquot.

Porro exeuntes die Sabbati extra portam ad fluvium, quoniam locus, putabatur domus precationis, esse, sedentes locuti sumus mulieribus quæ convenerant illuc.

Quædamque mulier quæ nomine vocabatur Lydia purpuraria civitatis Thyatirenorum, colebat Deum, audiebat nos: cujus Dominus aperuit cor ejus, ut attenderet his quæ dicebat Paulus.

Postquam baptizata est, & domus ejus, deprecata est, dicens: Si judicastis me fidelem esse Domino meo, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos.

* Factum est autem quum pergeremus ad orationem, occurrebat nobis adolescentula quædam, quæ habebat Spiritum divinationis, & faciebat dominis suis quæstum magnum divinando.

Et sequebatur Paulum & nos, clamabatque & dicebat: Viri isti servi sunt Dei excelsi, & annunciant nobis viam salutis.

Et ita fecit multis diebus. Sed indignatus est Paulus, dixitque Spiritui illi: Præcipio tibi in nomine Jesu Christi, ut exeas ab ea. Et exiit eadem hora.

Quumque vidissent hi domini illius exisse spem quæstus sui, prehenderunt Paulum & Silam, & traxerunt adierunt eos in platea.

It

Transl. B. Ariæ Mont.

cem,ipſumq. Barnabam aſſumentem Marcum,enauigare in Cyprum.

Paulus verò eligens Silam, abijt, traditus gratiæ 40
Dei à fratribus.

Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum. 41

CAP. XVI.

PEruenit autem in Derben & Lyſtram, & ecce 1
diſcipulus quidã erat, nomine Timotheus, filius mulieris cuiuſdam Iudææ fidelis,patre aũt Græco.

Qui teſtimonio probabatur ab his qui in Lyſtris 2
& Iconio fratribus.

Hunc voluit Paulus ſecum proficiſci: & aſſumens 3
circuncidit eum propter Iudæos exiſtentes in locis illis: ſciebant enim omnes patrem eius, quod Græcus erat.

Cũm autem pertranſirent ciuitates, tradebant eis 4
cuſtodire dogmata iudicata ab Apoſtolis & ſenioribus qui in Hieruſalem.

Ipſæ quidem ergo Eccleſiæ confirmabantur fide, 5
& abundabant numero per diem.

Tranſeuntes autem Phrygiam & Galaticam re- 6
gionem, vetati à ſancto Spiritu loqui verbum in Aſia,

Venientes verſus Myſiam, tentabant verſus Bi- 7
thiniam ire:& non permiſit eos Spiritus.

Prætereuntes autem Myſiam, deſcenderunt in 8
Troadem.

Et viſio per noctem conſpecta eſt Paulo: Vir quidam erat Macedo, ſtans deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam adiuua nos. 9

Vt autem viſum vidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniam, coniſtructi quòd vocaſſet nos Dominus euangelizare eis. 10

Prouecti ergo à Troade, rectà cucurrimus in Samothraciam:ipſaque adexiſtenti in Neapolim, 11

Indeque in Philippos, quæ eſt prima partis Mace- 12
doniæ ciuitas, Colonia: eramus autem in hac vrbe verſantes dies aliquot.

Ipſaque die ſabbatorum egreſſi ſumus extra vr- 13
bem iuxta flumen,vbi ſedebat oratio eſſe:& ſedentes loquebamur conuenientibus mulieribus.

Et quædam mulier nomine Lydia, purpuræ ven- 14
ditrix,ciuitatis Thyatirenorum,colens Deum,audiuit: cuius Dominus aperuit cor, intendere effatis à Paulo.

Vt autem baptizata eſt & domus eius, deprecata 15
eſt,dicens: Si iudicaſtis me fidelem Domino eſſe, ingredientes in domum meam manete: & coëgit nos.

Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, 16
puellam quandam habentem ſpiritum pythonis occurrere nobis: quæ quæſtum multum præſtabat dominis ſuis vaticinans.

Hæc ſubſecuta Paulum & nos, clamabat, dicens: 17
Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annuntiant nobis viam ſalutis.

Hoc autem faciebat ad multos dies. dolens autem 18
Paulus, & conuerſus, ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea & exiit eadem hora.

Videntes autem domini eius quia exiuit ſpes quæ- 19
ſtus eorum,apprehendentes Paulum & Silam,traxerunt in forum ad principes.

Et

Transl. Eraſm. Roterod.

ſeiungeretur, & Barnabas quidem aſſumpto Marco nauigaret in Cyprum.

Paulus vero allecto Sila profectus eſt, traditus gratiæ 40
Dei à fratribus.

Perambulabat autem Syriam ac Ciliciam, confirmans 41
Eccleſias.

CAP. XVI.

PEruenit autem Derben & Lyſtram, & ecce diſcipulus 1
quidam erat ibi,nomine Timotheus,filius mulieris cuiuſdam Iudææ fidelis,caterum patre Græco.

Huic teſtimonium bonum reddebant qui Lyſtris erant 2
& Iconij fratres.

Hunc voluit Paulus ſecum proficiſci,& aſſumptum cir- 3
cuncidit eum propter Iudæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Græcus.

Cum autem pertranſirent ciuitates, tradebant eis ſer- 4
uanda decreta,quæ erant ordinata ab Apoſtolis & Presbyteris,qui erant Hieroſolymis.

Itaque Eccleſiæ confirmabantur fide, & abundabant 5
numero quotidie.

Cum peragraſſent autem Phrygiam & Galaticam re- 6
gionem, vetitiq; eſſent à Spiritu ſancto loqui ſermonem in Aſia,

Profecti in Myſiam,tentabant ire in Bithyniam,& non 7
permiſit eos Spiritus.

Cum autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troa- 8
dem.

Et viſio per noctem Paulo viſa eſt. Vir Macedo quidam 9
erat ſtans,& deprecans eum, ac dicens: Profectus in Macedoniam,ſuccurre nobis.

Vt autem viſum vidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in 10
Macedoniam, certi facti, quod vocaſſet nos Dominus ad euangelizandum eis.

Cum ſoluiſſemus igitur à Troade, recto curſu venimus 11
Samothracen & poſtero die Neapolim,

Et inde Philippos,quæ eſt prima partis Macedoniæ ciui- 12
tas,colonia. Eramus autem in eadem vrbe diebus aliquot commorantes,

Et die ſabbatorum egreſſi ſumus à ciuitate iuxta flu- 13
men,vbi ſolebat eſſe precatio, & ſedentes loquebamur mulieribus quæ conuenerant.

Et quædam mulier nomine Lydia purpurarum vendi- 14
trix ciuitatis Thyatirorum, colens Deum, audiuit, cuius Dominus aperuit cor, vt intenderet his quæ dicebantur à Paulo.

Cum autem baptizata eſſet & domus eius, deprecata 15
eſt dicens:Si iudicaſtis me fidelem Domino eſſe, introite in domum meam & manete. & adegit nos.

Accidit autem euntibus nobis ad precationem, vt puella 16
quædam habens ſpiritum Pythonis ,occurreret nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinando.

Hæc ſubſecuta Paulum ac nos,clamabat,dicens: Iſti ho- 17
mines ſerui Dei excelſiſſimi ſunt., qui annunciant nobis viam ſalutis.

Hoc autem faciebat multos dies, Sed ægrè ferens Pau- 18
lus,& conuerſus,ſpiritui dixit:Præcipio tibi per nomen Ieſu Chriſti,vt exeas ab ea.Et exijt eadem hora.

Videntes autem Domini eius, quod abiiſſet ſpes quæſtus 19
ſui, apprehenſum Paulum & Silam traxerunt in forum ad principes,

Et

Vulgat. Editio.

Et offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cum sint Iudæi: 20

Et annunciant morem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cum simus Romani. 21

Et cucurrit plebs aduersus eos: & magistratus, scissis tunicis eorum, * iusserunt eos virgis cædi. 22

* 1. Cor. 11. 25. 1. Thess. 2. Philip. 1. 30.

Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi vt diligenter custoditet eos. 23

Qui cum tale præceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno. 24

Media autem nocte Paulus, & Silas orantes, laudabant Deum: & audiebant eos, qui in custodia erant. 25

Subitò verò terræmotus factus est magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & vniuersorũ vincula soluta sunt. 26

Expergefactus autem custos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos. 27

Clamauit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: vniuersi enim hic sumus. 28

Petitoque lumine, introgressus est: & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: 29

Et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, vt saluus fiam? 30

At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum: & saluus eris tu, & domus tua. 31

Et locuti sunt ei verbum Domini cum omnibus qui erant in domo eius. 32

Et tollens eos in illa hora noctis, lauit plagas eorum: & baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuo. 33

Cumque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua credens Deo. 34

Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos. 35

Nunciauit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus vt dimittamini, nunc igitur exeuntes, ite in pace. 36

Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eijciunt? Non ita: sed veniant, 37

Et ipsi nos eijciant: Nunciauerunt autem magistratibus lectores verba hæc. Timueruntque audito quod Romani essent: 38

Et venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egrederentur de vrbe. 39

Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam. & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt. 40

CAP. XVII.

CVm autem perambulassent Amphipolim, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, vbi erat synagoga Iudæorum. 1

Secundum consuetudinem autem Paulus introiuit ad eos, & per sabbata tria disserebat eis Scripturis, 2

Transl. ex Syriac.

Et eos stiterunt ante magistratus, & primores vrbis. Dicebant autem: Homines isti conturbant ciuitatem nostram, quoniam Iehoudæi sunt. 20

Et prædicant ritus quos non licet nobis recipere, nec exequi, quippe qui Romani simus. 21

Turba item plurima coacta est aduersus eos: tunc præfecti discruperunt eorum vestimenta, iusserunt que eos virgis cædi. 22

Quumq; multum eos flagellassent, coniecerunt eos in carcerem, & præceperunt custodi domus vinctorum (commentarienſi,) vt custodiret eos cautè. 23

Ipse verò quum suscepisset hoc mandatum, intromittens eos occlusit in locum intimum carceris, vinxitque pedes eorum numella. 24

Media vero nocte Paulus & Schilo precabantur, & glorificabant Deum, audiebantque eos vincti. 25

Et repentè terræmotus ingens exstitit, & concussa sunt fundamenta carceris, & confestim aperta sunt fores omnes, & vincula omnium soluta. 26

Quumque excitatus esset custos domus vinctorum, & vidisset apertas fores carceris, accepit gladium, volebatque seipsum interficere, quippe qui putaret vinctos effugisse. 27

Proinde vocauit eum Paulus alta voce, & dixit ei: Ne quid facias tibipsi mali, quoniam nos omnes hic sumus. 28

Ille verò accendit sibi lucernam, prosiliitque, & ingressus est tremens, ac procidit ad pedes Pauli & Schilæ. 29

Et produxit eos foras, dixitque eis: Domini mei, quid me oportet facere, vt salvus sim? 30

Illi verò dixerunt ei: Crede in Dominum nostrum Ieschua Meschicho, & seruaberis tu, & domus tua. 31

Porrò allocuti sunt eum Domini sermonem omnesque domesticos eius. 32

Et ea ipsa hora, in illa nocte, assumptis illis lauit vibices eorum, eoque momento baptizatus est, omnesque domestici eius. 33

Et acceptos eos subduxit domum suam, apposuit eis mensam, exultabatque ipse, & domestici eius in fide Dei. 34

Exorto autem die miserunt magistratus eos qui ferebant fasces (lictores) qui dicerent præfecto domus vinctorum: Dimitte illos homines. 35

* *Quæ quum audisset præfectus domus vinctorum ingressus renuntiauit hunc sermonem Paulo: Miserunt inquit, magistratus, vt dimittamini. Nunc ergo exite, proficiscamini in pace.* 36

* Theodoret. ex ignoto scriptore.

Dixit ei Paulus Innocentes flagris nos cæciderunt coram toto mundo, quum homines Romani simus nosq; coniecerunt in carcerem, nunc autem clàm eijciunt nos? Minimè sanè: sed veniant ipsi, 37

Educant nos. Abierunt iteque gestores fascium, (lictores) & renuntiarunt magistratibus hos sermones, qui sibi dicti fuerunt: quumque audissent eos Romanos esse, timuerunt. 38

Et venerunt ad eos, & effagitarunt ab eis, vt exirent, excederentque ciuitate. 39

Quum autem egressi fuissent è carcere, ingressi sunt ad Læudiam, & inuiserunt fratres, eosque consolati sunt. 40

CAP. XVII.

Et exierunt, ac transierunt per Amphipolim, & Apoloniam vrbes, venerunt que Thessalonicam, vbi erat synagoga Iehoudæorum. 1

* *Caterùm Paulus, prout consueuerat, introiit ad eos tribusque sabbathis verba fecit ad eos ex Scripturis.* 2

* Vide Cruciu. in com.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et offerentes eos præfectis,dixerunt: Hi homines conturbant noſtram ciuitatem,Iudæi ſubſiſtentes: 20

Et annuntiant mores, quos non licet nobis ſuſcipere,neque facere,Romanis exiſtentibus. 21

Et conſurrexit turba aduerſus eos : & præfecti dirumpentes eorum veſtes,iuſſerunt flagellare, 22

Multaſque imponentes eis plagas, immiſerunt in cuſtodiam, mandantes vinctorum cuſtodi tutò cuſtodire eos. 23

Qui mandatum tale accipiens , miſit eos in interiorem carcerem , & pedes eorum ſtrinxit in lignum. 24

Secùdùm autem mediam noctem, Paulus & Silas orantes laudabant Deũ:audiebant autem eos vincti. 25

Subitò verò terræmotus factus eſt magnus,ita vt moueri fundamenta carceris : aperta ſuntq; ſtatim oſtia omnia,& vniuerſorum vincula remiſſa ſunt. 26

E ſomnis autem factus vinctorum cuſtos , & videns apertas ianuas carceris,educens gladium futurus erat ſeipſum interficere, æſtimans effugiſſe vinctos. 27

Clamauit autem voce magna Paulus, dicens, Nihil feceris tibiipſi malum:vniuerſi enim ſumus hic: 28

Petens verò lumen,irrupit, & tremefactus factus, procidit Paulo & Silæ. 29

Et producens eos foras,ait:Domini,quid me oportet facere vt ſeruer? 30

Illi autem dixerunt : Crede in Dominum Ieſum Chriſtum,& ſeruaberis tu & domus tua: 31

Et locuti ſunt ei verbum Domini , & omnibus qui erant in domo eius. 32

Et tollens eos in illa hora noctis, lauit à plagis,& baptizatus eſt ipſe & eius continuò. 33

Perducenſque eos in domum ſuam , appoſuit menſam , & lætatus eſt cum omni domo credens Deo. 34

Die autem facto , miſerunt magiſtratus lictores, dicentes:Dimitte homines illos. 35

Annuntiauit autem carceris cuſtos verba hæc ad Paulum, Quia miſerunt magiſtratus vt dimittamini.nunc igitur exeuntes ite in pace. 36

At Paulus ait ad eos : Cædentes nos publicè indemnatos, homines Romanos ſubſiſtentes miſerunt in carcerem,& nunc occultè nos eiiciunt?non enim: ſed venientes, 37

Ipſi nos educant. Renuntiauerunt autem magiſtratibus lictores verba hæc,& timuerunt audientes quòd Romani eſſent. 38

Et venientes deprecati ſunt eos : & educentes rogabant egredi vrbe. 39

Exeuntes autem de cuſtodia , introierunt ad Lydiam:& videntes fratres,conſolati ſunt eos,& egreſſi ſunt. 40

CAP. XVII.

ITer facientes autem Amphipolim & Apolloniam,venerunt in Theſſalonicam, vbi erat ſynagoga Iudæorum. 1

Secundùm autem conſuetum Paulo introiuit ad eos.& per ſabbata tria diſſerebat eis de ſcripturis. 2

Transl. Eraſm. Roterod.

Et offerentes eos mag ſtratibus , dixerunt : Hi homines conturbant ciuitatem noſtram,cum ſint Iudæi, 20

Et annunciant inſtituta que non licet nobis ſuſcipere, neque ſeruare,cum ſimus Romani. 21

Et concurrit turba aduerſus eos , ac magiſtratus ſciſſis veſtibus ſuis,inſſerunt eos virgis cædi. 22

Cumq; multas plagas eis impoſuiſſent , coniecerunteos in carcerem , præcipientes cuſtodi carceris , vt diligenter cuſtodiret eos. 23

Qui cum tale præceptum accepiſſet , conecit eos in interiorem carcerem,& pedes eorum ſtrinxit ligno. 24

Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum.Exaudiebant autem eos,qui vincti erant. 25

Subitò verò terræmotus factus eſt magnus , ita vt concuterentur fundamenta carceris. Et ſtatim aperta ſunt omnia oſtia,& omnium vincula ſoluta ſunt. 26

Experrectus autem cuſtos carceris , cum videret ianuas apertas carceris,euaginato gladio,erat ſeipſum interfecturus,exiſtimans aufugiſſe vinctos. 27

Clamauit autem Paulus voce magna, dicens : Ne quid feceris tibipſi mali,vniuerſi enim hic ſumus. 28

Poſtulatoq; lumine , irrupit , ac tremefactus accidit Paulo & Silæ ad pedes, 29

Et productis illis foras,ait:Domini,quid me oportet facere,vt ſaluus fiam? 30

At illi dixerunt : Crede in Dominum Ieſum, & ſaluus eris tu & domus tua. 31

Et locuti ſunt ei ſermonem Domini , & omnibus qui erant in domo eius. 32

Et aſſumptis illis in hora noctis , abluit plagas, & baptizatus eſt ipſe,& omnes domeſtici illius,continuo. 33

Cumq; perduxiſſet eos in domum ſuam , appoſuit eis menſam,& exultauit,quod cum vniuerſa domo ſua credidiſſet Deo. 34

Et cum dies ortus eſſet, miſerunt magiſtratus viatores, dicentes: Dimitte homines illos. 35

Nunciauit autem cuſtos carceris ſermones hos Paulo: miſerunt magiſtratus vt dimittamini. Nunc igitur exeuntes,ite in pace. 36

Paulus autem dixit eis:Cæſos nos publice, indicta cauſa,cum ſimus Romani , conieceruntin carcerem, & nunc occulte nos ejcimut?Non profecto,ſed veniant ipſi, 37

Ac nos educant. Nunciauerunt autem magiſtratibus viatores verba hæc. Timueruntq; audito quod Romani eſſent, 38

Et venientes deprecati ſunt eos, & eductos rogabant vt egrederentur è ciuitate. 39

Egreſſi autem è carcere, introierunt ad Lydiam.& viſis fratribus,conſolati ſunt eos,& profecti ſunt. 40

CAP. XVII.

CVm autem iter feciſſent per Amphipolim , & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, vbi erat ſynagoga Iudæorum. 1

Secundum conſuetudinem autem ſuam Paulus introiit ad eos, & per ſabbata tria diſſerebat eis è ſcripturis. 2

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Adaperiens & intimuans quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere à mortuis: & quia hic eſt Ieſus Chriſtus, quem ego annuncio vobis.	3	*Dum explicaret, & oſtenderet oportuiſſe Meſchicho, pati & reſurgere à mortuis, & hunc eſſe Ieſchua Meſchicho, quem, inquit, euangelizo vobis.*
Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti ſunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibuſque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.	4	*Proinde quidam ex eis crediderunt, ſeſeque adiunxerunt Paulo & Schilo, multique ex Græcis illis qui timebant Deum, atque adeò mulieres percelebres non paucæ.*
Zelantes autem Iudæi, aſſumenteſque de vulgo viros quoſdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & aſſiſtentes domui Iaſonis, quærebant eos producere in populum.	5	*Sed commoti ſunt inuidia Iihoudai, & adiunxerunt eis homines ſceleratí ex compitis ciuitatis, congeruntque turbam multam, & conturbarunt ciuitatem: porrò venerunt & inſurrexerunt aduerſus domum Iaſonis, ſtudebantque eos educere illinc, & tradere eos turbæ.*
Et cum non inueniſſent eos, trahebant Iaſonem, & quoſdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes: Quoniam hi, qui Vrbem concitant, & huc venerunt,	6	*Quumque non inueniſſent eos illic, litem intendebant Iaſoni, & fratribus qui aderant illic, & adduxerunt eos ad primores ciuitatis vociferantes: Hi ſunt qui vniuerſam terram conturbarunt, Et ecce iterum huc venerunt.*
Quos ſuſcepit Iaſon, & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, regem alium dicentes eſſe, Ieſum.	7	*Eos autem excepit iſte Iaſon, & hi omnes contra mandata Cæſaris inſurgunt, quum dicunt alium eſſe regem Ieſchua.*
Concitauerunt autem plebem, & principes ciuitatis audientes hæc.	8	*Concitati ſunt autem primores ciuitatis, & omnis populus quum hæc audiſſent.*
Et accepta ſatisfactione à Iaſone & à cæteris, dimiſerunt eos.	9	*Sed acceperunt fideiuſſores ab Iaſone, nec non à fratribus: & tunc dimiſerunt eos.*
Fratres vero confeſtim per noctem dimiſerunt Paulum, & Silam in Berrœam. Qui cum veniſſent, in ſynagogam Iudæorum introierunt.	10	*Fratres verò ſtatim ea ipſa nocte emiſerunt Paulum & Schilo Berœam vrbem. Quò quum veniſſent, introierunt in ſynagogam Iihoudaorum.*
Hi autem erant nobiliores eorum, qui ſunt Theſſalonicæ, qui ſuſceperunt verbum cum omni auditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent.	11	*Erant enim nobiliores iſti Iihoudai qui illic aderant: Iihoudais illis qui erant Theſſalonicæ, & audiebant ab eis ſermonem quotidie hilariter dum diſcuterent è ſcripturis, num hæc ita ſe haberent.*
Et multi quidem crediderunt ex eis & mulierum Gentilium honeſtarum, & viri non pauci.	12	*Porrò multi ex eis crediderunt, ac ſimiliter quoque ex Græcis viri plurimi, & fœminæ percelebres.*
Cum autem cognouiſſent in Theſſalonica Iudæi, quia & Berœæ prædicatum eſt à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commouentes, & turbantes multitudinem.	13	*Quum autem cognouerunt Iihoudai illi Theſſalonicenſes ſermonem Dei prædicatum eſſe à Paulo Bœreæ vrbi, Venerunt etiam illuc: nec quieuerunt quin commouerent, & concitarent plebem.*
Statimque tunc Paulum dimiſerunt fratres, vt iret vſque ad mare: Silas autem & Timotheus remanſerunt ibi.	14	*Paulum itaque emiſerunt fratres vt deſcenderet ad mare. Commorati ſunt autem in illa vrbe Schilo & Timotheus.*
Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum vſque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, vt quam celeriter venirent ad illum, profecti ſunt.	15	* *Cæterum illi qui deduxerunt ipſum Paulum, venerunt cum eo aduſque Athenas vrbem: quumque diſcederent ab eius latere, acceperunt ab eo litteras ad Schilo & Timotheum, vt quam primùm ad ipſum proficiſcerentur.*
Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur ſpiritus eius in ipſo, videns idolatriæ deditam ciuitatem.	16	*Ipſe verò Paulus quum operiretur eos Athenis, mœrore afficiebatur in ſpiritu ſuo, conſpiciens totam vrbem refertam idolis.*
Diſputabat igitur in ſynagoga cum Iudæis, & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos, qui aderant.	17	*Colloquebatur autem in ſynagoga Iihoudais, ijſque qui Deum venerabantur, & in platea quotidie cum quibuſlibet obuijs.*
Quidam autem Epicurei, & Stoici philoſophi diſferebant cum eo: & quidam dicebant: Quid vult ſeminiuerbius hic, dicere? Alij vero: Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator eſſe: quia Ieſum & reſurrectionem annuntiabat eis.	18	*Quinetiam Philoſophi ex dogmate Epicuri, alijque qui vocantur Stoici diſceptabant cum eo: & vnuſquiſque ex eis dicebant: Quid vult iſte collector verborum (gerro?) Alij vero dicebant: Deos alienos prædicat, quia Ieſchua, & reſurrectionem prædicabat eis.*
Et apprehenſum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Poſſumus ſcire quæ eſt hæc noua, quæ à te dicitur, doctrina?	19	*Itaque prehenderunt eum, adduxeruntque in Senatum qui vocatur Areopagus* (vicus Martis) *dicentes ei: Poſſumus ne ſcire quanam ſit hæc doctrina noua quam prædicas?*
Noua enim quædam infers auribus noſtris: Volumus ergo ſcire quidnam velint hæc eſſe.	20	*Verba vim extraneam diſſeminas in aures noſtras: volumuſq; ſcire quid hæc ſibi velint.*
(Athenienſes autem omnes, & aduenæ hoſpites, ad nihil aliud vacabant niſi aut dicere, aut audire aliquid noui.)	21	*Porro Athenienſes omnes, ijque qui illuc venerant alienigenæ, nulli alij rei vacabant, niſi ad dicendum & audiendum aliquid noui.*
Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſiores vos video.	22	* *Quumque ſtaret Paulus in Areopago, dixit: Viri Athenienſes, video vos inter omnia nimios eſſe in cultu dæmonum.*

* Dominica iiij. poſt Re. ſurrectionem.

* Dominica v. poſt Iesuum Reſurrectionis.

Transl. B. Ariæ Mont.

Adaperiens & proponens, quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere à mortuis: & quia hic eſt Chriſtus Ieſus, quem ego annuntio vobis.

Et quidam ex eis perſuaſi ſunt, & adiuncti ſunt Paulo & Silæ: & religioſorum Græcorum multa multitudo, mulierumque primariarum non paucæ.

Aſſumentes autem Iudæi imperſuaſi circumforaneorum quoſdam viros malos, & turbam facientes, concitauerunt ciuitatem: aſſiſtenteſque domui Iaſonis, quærebant eos producere in populum.

Non inuenientes autem eos, trahebant Iaſonem, & quoſdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes, Quoniam habitatam ſubuertentes hi, & hic adſunt:

Quos ſuſcepit Iaſon: & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, regem dicentes alium, Ieſum.

Concitauerunt autem turbam, & principes ciuitatis audientes hæc.

Et accipientes ſatisfactionem à Iaſone & cæteris, dimiſerunt eos.

At fratres confeſtim per noctem emiſerunt Paulum & Silam in Berrœam, qui aduenientes in ſynagogam Iudæorum abierunt.

Hi autem erant generoſiores aliis qui ſunt in Theſſalonica, qui ſuſceperunt verbum cum omni alacritate, per diem ſcrutantes ſcripturas, ſi haberent hæc ita.

Multi quidem ergo ex eis crediderunt, & Græcarum mulierum honeſtarum, & virorum non pauci.

Cùm autem cognouiſſent ex Theſſalonica Iudæi, quia & in Beroea annuntiatum eſt à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, concitantes turbas.

Statim autem tunc Paulum dimiſerunt fratres ire vſque ad mare: remanſerunt autem hicque Silas & Timotheus ibi.

Ac tutò collocaturi Paulum, perduxerunt eum vſque ad Athenas: & accipientes mandatum ad Silam & Timotheum, vt quàm citiſſimè venirent ad illum, abierunt.

In autem Athenis expectante eos Paulo, incitabatur ſpiritus eius in ipſo, videns idolatram exiſtentem ciuitatem.

Diſputabat quidem igitur in ſynagoga Iudæis, & colentibus, & in foro, per omnem diem ad contingentes.

Quidam autem Epicureorum & Stoicorum philoſophorum coniiciebant eo: & quidam dicebant, Quid vtique vult ſeminator verborum hic dicere? hi autem, Peregrinorum dæmoniorum videtur annuntiator eſſe: quia Ieſum & reſurrectionem annuntiabat.

Apprehendenteſque eum, ad Areopagum duxerunt, dicentes: Poſſumus ſcire quæ noua hæc à te effata doctrina?

Peregrina enim quædam infers in aures noſtras. volumus ergo ſcire quid vtique velint hæc eſſe.

Athenienſes autem omnes, & aduenæ hoſpites, ad nihil aliud vacabant, quam dicere aliquid, & audire nouum,

Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſiores vos aſpicio.

Transl. Eraſm. Roterod.

3 *Adaperiens & allegans, quod Chriſtum oportuiſſet pati & reſurgere à mortuis, & quod hic eſſet Chriſtus Ieſus, quem ego, inquit, annuncio vobis.*

4 *Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti ſunt Paulo & Silæ, & religioſorum Græcorum multitudo magna, mulieresq; primariæ non paucæ.*

5 *Zelo autem commoti Iudæi increduli, & aſſumptis quibuſdam circumforaneis viris malis, ac turba coacta, concitauerunt ciuitatem, & vrgentes domum Iaſonis, quærebant eos producere ad populum.*

6 *Et cum non inueniſſent eos, trahebant Iaſonem, & quoſdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes: Hi qui terrarum orbem conturbarunt, huc quoque venerunt,*

7 *Quos clanculum excepit Iaſon. & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, regem alium dicentes eſſe, Ieſum.*

8 *Concitauerunt autem turbam, & magiſtratus ciuitatis audientes hæc.*

9 *Et accepta ſatisfactione ab Iaſone & à cæteris, dimiſerunt eos.*

10 *Fratres vero confeſtim per noctem emiſerunt Paulum, ſimul & Silam in Berrhœam. Qui cum adueniſſent, abierunt in ſynagogam Iudæorum.*

11 *Hi autem erant ſummo genere nati inter eos qui erant Theſſalonicæ, qui receperant ſermonem cum omni animi promptitudine, quotidie ſcrutantes ſcripturas, an hæc ita ſe haberent.*

12 *Et multi quidem crediderunt ex eis, & Græcæ mulieres honeſtæ, & viri non pauci.*

13 *Cum autem cognouiſſent Theſſalonicenſes Iudæi, quod & Berrhœæ annunciatus eſſet à Paulo ſermo Dei, venerunt, & illic quoque commouebant turbas.*

14 *Statimq; tunc Paulum emiſerunt fratres, vt iret velut ad mare. Silas autem & Timotheus remanſerunt ibi.*

15 *Porrò qui proſequebantur Paulum, deduxerunt eum Athenas vſque & accepto mandato ad Silam ac Timotheum, vt quàm celerrime venirent ad ſe, profecti ſunt.*

16 *Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incandeſcebat ſpiritus eius in ipſo, cum videret ſimulacrorum cultus deditam ciuitatem.*

17 *Diſputabat igitur in ſynagoga cum Iudæis & religioſis, & in foro quotidie cum iis qui ipſum forte adiſſent.*

18 *Quidam autem Epicurei & Stoici philoſophi conflictabantur cum eo, & quidam dicebant: Quid vult ſpermologus hic dicere? Alij vero, nouorum, inquiebant, dæmoniorum videtur annunciator eſſe, quod Ieſum & reſurrectionem annunciaret eis.*

19 *Et apprehenſum eum ad Martium vicum duxerunt, dicentes: Poſſumúsne ſcire, qua ſit iſta noua quæ à te refertur, doctrina?*

20 *Noua enim quadam ingeris auribus noſtris. Volumus ergo ſcire, quid nam velint hæc eſſe.*

21 *Athenienſes autem omnes, & qui illic verſabantur hoſpites, ad nihil aliud vacabant, niſi ad dicendum aut audiendum aliquid noui.*

22 *Stans autem Paulus in medio Martij vici, ait: Viri Athenienſes, per omnia ferè ſuperſtitioſiores vos video.*

Vulgat. Editio.

Præteriens enim,& videns simulachra vestra, inveni,& aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis.

* Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt,hic cœli & terræ cum sit Dominus, * non in manufactis templis habitat,

Nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam, & inspirationem, & omnia:

Fecitque ex vno omne genus hominum inhabitare super vniuersam faciem terræ, definiens statuta tempora,& terminos habitationis eorum,

Quærere Deum si forte attrectent eum, aut inueniant,quidem non longe sit ab vnoquoque nostrum.

In ipso enim viuimus, & mouemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt:Ipsius enim & genus sumus.

Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare diuinum, auri aut argento, aut lapidi insculpto artis, & cogitationis hominum diuinum esse simile.

Et tempora quidem hanc ignorantiæ despiciens Deus, nunc annuit hominibus vt omnes vbique pœnitentiam agant.

Eo quod statuit diem,in quo iudicaturus est orbem in æquitate,in viro in quo statuit, fidem præbens omnibus,iudicans eum a mortuis.

Cum audissent autem resurrectionem mortuorum,quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

Sic Paulus exiuit de medio eorum.

Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris,& alij cum eis.

CAP. XVIII.

POST hæc egressus ab Athenis,venit Corinthum.

Et inueniens quendam Iudæum nomine Aquilam Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam vxorem eius, eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos a Roma,accessit ad eos.

Et quia ejusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur(erant autem scenofactoriæ artis.)

Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Iesu, suadebatque Iudæis,& Græcis.

Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timothæus, instabat verbo Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum.

Contradicentibus autem eis,& blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

Et migrans inde,intrauit in domum cuiusdam, nomine Titi Iusti,colentis Deum,cuius domus erat conjuncta synagogæ.

Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua:& multi Corinthiorum audientes credebant,& baptizabantur.

Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo. Noli timere,sed loquere,& ne taceas:

Transl. ex Syriac.

Quum perlustrarem & considerarem aras Deorum vestrorum,inueni aram quandam,cui inscriptum erat, DEI IGNOTI. *Quem igitur quum ignoranes colitis,hunc ipsum annuncio vobis.*

Deus enim qui condidit mundum, & quicquid in eo est,quique Dominus est cœli & terræ,in templis manufactis non habitat.

Nec ei ministratur per manus hominum,nullius quæ rei indigens,quippe qui tribuat omnibus vitam & animam.

Et ex vno sanguine condidit totum mundum (omne genus hominum,) *vt degerent in superficie vniuersæ terræ, & dixerunt tempora decreto suo,posuitque terminos habitationis hominum.*

Vt quærerent Deum,exquirerentque,& ab ipsius creatura(recreatione) cognoscerent eum:quandoquidem non longe abest ab vnoquoque nostrum.

In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus: prout & quidam e vestratibus vestrum dixit: Nam ab eo est progenies nostra.

Hinc igitur nostra prosapia quum sit à Deo, non debemus existimare auro,aut argento, aut lapidi insculpto artificio, & fictitia humana simile esse numen.

Tempora igitur ignorantiæ præterire fecit Deus: hoc autem tempore præcipit omnibus hominibus vt quilibet vbique pœnitentiam agat.

Quippe qui statuit diem quo iudicaturus est vniuersum terrarum orbem cum æquitate, per virum quem definit, & testatur omnibus quique hominem ad fidem eius, quum excitauit ipsum a mortuis.

Audientes autem resurrectionem à mortuis, alij subsannabant, alij vero dicebant: Alias te audiemus hac de re.

Et sic exiit Paulus è medio eorum.

Cæterum quidam ex eis fide adunxerunt se,& crediderunt: vnus autem ex eis erat Dionysius ex Iudicibus Areopagi, & mulier quædam nomine Damaris, aliique cum eis.

CAP. XVIII.

POSTEA quum Paulus discessit Athenis, venit Corinthum. Corinthus urbs Achaiæ Ovidio.

Et inuenit hic virum quendam Iudæum,cui nomen erat Akaulas: qui quum esset ex regione Ponti, illo tempore venerat ex regione Italiæ ipse & Petrokla uxor eius: quandoquidem ex erat Claudius Cæsar,vt omnes Iudæi Roma exirent finitimaque accessit adeos.

Et quoniam erat fabri artis ipsorum,(eiusdem artificij,) manebat apud eos, & operabatur cum eis: cæterum in artificio ipsorum episcopi conspectum erant.

Verba autem faciebat in synagoga cum Sabbatho, & persuadebat tam Iudæis,quam Græcis.

Quum autem venissent è Macedonia Schila & Timotheus,constringebatur sermone ipse Paulus,

Quod insurgerent in eum Iudæi, atque blasphemarent: quum testaretur eis Ieschua fuisse Meschicho, protinde excussis vestibus suis dixit eis, Posthac mundus sum,ego proficiscor ad Gentes.

Itaque exijt illinc, & ingressus est ædes viri cuiusdam nomine Titi,qui quidem Deum reverebatur:domus autem eius adhærebat synagogæ.

Porro Crispus princeps synagogæ crediderat in Dominum nostrum ipse, & domestici eius omnes plurimique Corinthiorum audiebant, & credebant in Deum, ac baptizabantur.

Dixit autem Dominus per visum Paulo,Ne timeas,sed

Transl. B. Ariæ Mont.

Præteriens enim & contemplans ſacra veſtra, inueni & aram in qua ſcriptum erat, IGNOTO DEO, quem ergo ignorantes colitis, hunc ego annuntio vobis.

Deus faciens mundum & omnia quæ in eo: hic cæli & terræ Dominus exiſtens, non in manufactis templis habitat.

Nec à manibus hominum colitur, indigens aliquo: ipſe dans omnibus vitam & inſpirationem per omnia.

Fecitque ex vno ſanguine omne genus hominum inhabitare ſuper vniuerſam faciem terræ: definiens ſtatuta tempora, & terminos habitationis eorum:

Quærere Dominum, ſi forte attrectent eum, & inueniant: quamuis non longè ab vnoquoque noſtrum ſubſiſtentem.

In ipſo enim viuimus & mouemur, & ſumus: ſicut & quidam apud vos Poetarum dixerunt, Ipſius enim & genus ſumus.

Genus ergo ſubſiſtentes Dei, non debemus æſtimare, auro aut argento aut lapidi, ſculpturæ artis & cogitationis hominis, Diuinum eſſe ſimile.

Ipſa quidem ergo tempora huius ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annuntiat hominibus omnibus, vbique pœnitere.

Propter quod ſtatuit diem in quo futurus eſt iudicare habitatam in iuſtitia, in viro quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum à mortuis.

Audientes autem reſurrectionem mortuorum, hi quidem irridebant, hi vero dixerunt: Audiemus te iterum de hoc.

Et ſic Paulus exiuit de medio eorum.

Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAP. XVIII.

POſt autem hæc egreſſus Paulus ab Athenis, venit in Corinthum.

Et inueniens quendam Iudæum nomine Aquilam, Ponticum genere, nuper venientem ab Italia, & Priſcillam mulierem eius propter ordinaſſe Claudium diſcedere omnes Iudæos à Roma: acceſſit eos.

Et propter eiuſdem artis eſſe, manebat apud eos, & operabatur: erant enim tabernaculi factores arte.

Diſputabat autem in ſynagoga per omne ſabbathum, ſuadebatque Iudæis & Græcis.

Vt autem veniſſent de macedonia, hicque Silas & Timotheus, conſtringebatur ſpiritu Paulus, teſtificans Iudæis Chriſtum, Ieſum.

Oppoſitis autem eis, & blaſphemantibus, excutiens veſtimenta, dixit ad eos: Sanguis veſter ſuper caput veſtrum, mundus ego: à nunc ad gentes vadam.

Et migrans inde, intrauit in domum cuiuſdam nomine Iuſti, colentis Deum, cuius domus erat coniuncta ſynagogæ.

Criſpus autem archiſynagogus credidit Domino cum omni domo ſua: & multi Corinthiorum audientes credebant & baptizabantur.

Dixit autem Dominus per viſionem in nocte Paulo: Ne time, ſed loquere, & ne taceas.

Transl. Eraſm. Roterod.

Præteriens enim & contemplans culturas veſtras, inueni & aram in qua inſcriptum erat: IGNOTO DEO Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis.

Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, hic cœli & terræ cum ſit dominus non in manufactis templis habitat.

Nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipſe det omnibus vitam & halitum per omnia.

Fecitq; ex vno ſanguine omne genus hominum, vt inhabitaret ſuper vniuerſam faciem terræ, præfinitiq; præſtituta tempora præfixitq; terminos habitationis eorum,

Vt quærerent Deum, ſi forte palpent eum & inueniant, quamuis non longè abſit ab vnoquoque noſtrum.

Per ipſum enim viuimus & mouemur & ſumus, ſicut & quidam veſtratium Poëtarum dixerunt: Nam huius progenies etiam ſumus.

Genus ergo cum ſimus Dei, non debemus exiſtimare auro aut argento, aut lapidi arte ſculpto, & inuento hominis, numen eſſe ſimile.

Et tempora quidem huius ignorantiæ cum hactenus, diſſimularit Deus, nunc annunciat hominibus, vt omnes vtique reſipiſcant.

Eo quod ſtatuit diem in quo iudicaturus eſt orbem terrarum cum iuſtitia per eum virum per quem decreuerat, fide præſtita omnibus, cum excitarit illum ex mortuis.

Cum audiſſent autem reſurrectionem mortuorum, alij quidem irridebant, alij vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

Sic Paulus exiuit è medio eorum.

Quidam vero viri adhærentes ei crediderunt, in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, alijq; cum eis.

CAP. XVIII.

POſt hæc Paulus digreſſus Athenis, venit Corinthum,

Et nactus quendam Iudæum, nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia & Priſcillam vxorem eius, eo quod præcepiſſet Glaudius, omnes Iudæos Roma decedere, acceſſit ad eos.

Et quia eiuſdem erat artificij, manebat apud eos & operabatur. Erat autem ars illorum texere tabernacula.

Diſputabat autem in ſynagoga per omne ſabbatum, ſuadebatq; Iudæis pariter & Græcis.

Cum veniſſent autem è Macedonia Silas & Timotheus, coartabatur ſpiritu Paulus, teſtificans Iudæis Chriſtum eſſe Ieſum.

Contradicentibus autem eis ac blaſphema loquentibus, excuſſis veſtimentis, dixit ad eos: Sanguis veſter ſuper caput veſtrum. Mundus ego poſthac ad gentes vadam.

Et migrans inde, intrauit in domum cuiuſdam, nomine Iuſti, colentis Deum, cuius domus erat contigua ſynagoga.

Criſpus autem archiſynagogus credidit domino cum tota domo ſua, multiq; Corinthiorum audientes credebant, ac baptizabantur.

Dixit autem Dominus nocte per viſionem Paulo: Noli timere, ſed loquere & ne taceas,

Vulgat. Editio.

Propter quod ego ſum tecum, & nemo apponetur tibi vt noceat te: quoniam populus eſt mihi multus in hac ciuitate. 10

Sedit autem ibi annum & ſex menſes, docens apud eos verbum Dei. 11

Gallione autem proconſule Achaiæ, inſurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal. 12

Dicentes: Quia contra legem hic perſuadet hominibus colere Deum. 13

Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: Si quidem eſſet iniquum aliquid, aut facinus peſſimum ô viri Iudæi, recte vos ſuſtinerem. 14

Si vero quæſtiones ſunt de verbo, & nominibus, & lege veſtra, vobiſpi videritis: iudex ego horum nolo eſſe. 15

Et minauit eos à tribunali. 16

Apprehendentes autem omnes Soſthenem, principem Synagogæ percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat. 17

Paulus vero cum adhuc ſuſtinuiſſet dies multos, fratribus valefaciens, nauigauit in Syriam, (& cum eo Priſcilla & Aquila,) qui ſibi *totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum. 18

Deuenitque Epheſum, & illos ibi reliquit. Ipſe vero ingreſſus ſynagogã, diſputabat cum Iudæis. 19

Rogantibus autem eis, vt ampliori tempore maneret, non conſenſit, 20

Sed valedixit & dicens: Iterum reuertar ad vos, Deo volẽte, & profectus eſt ab Epheſo. 21

Et deſcendens Cæſaream, aſcendit, & ſalutauit Eccleſiam, & deſcendit Antiochiam. 22

Et facto ibi aliquanto tempore, profectus eſt, perambulans ex ordine Gallicam regionem & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos 23

Iudæus autem quidam, Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, deuenit Epheſum, potens in Scripturis. 24

Hic erat edoctus viã Domini, & feruens ſpiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ ſunt Ieſu, ſciens tantum Baptiſma Ioannis. 25

Hic ergo cœpit fiducialiter agere in ſynagoga. Quem cum audiſſent Priſcilla & Aquila, aſſumpſerunt eũ, & diligentius expoſuerũt ei viã Domini. 26

Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres, ſcripſerunt diſcipulis vt ſuſciperẽt eum. Qui cum veniſſet, contulit multum his, qui crediderant. 27

Vehementer enim Iudæos reuincebat publice, oſtendens per ſcripturas eſſe Chriſtum Ieſum. 28

CAP. XIX.

FActum eſt autem cum Apollo eſſet Corinthi, vt Paulus peragratis ſuperioribus partibus, veniret Epheſum, & inueniret quoſdã diſcipulos. 1

Dixitque ad eos: Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. 2

Ille vero ait: In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt: In Ioannis baptiſmate. 3

Dixit autem Paulus: * Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populo, dicens: In eum, qui venturus eſſet poſt ipſum vt crederent, hoc eſt, Ieſum. 4

Tranſl. ex Syriac.

Siquidem ego ſum tecum, nemoque poterit tibi moleſtiam exhibere, & multus eſt mihi populus in hac ciuitate. 10

Habitauit ergo annum & ſex menſes Corinthi & docebat eos ſermonem Dei. 11

**Quum autem Gallioun eſſet proconſul Achaiæ, coacti ſunt ſimul aduerſus Paulum, & ſiſterunt eum ante tribunal,* 12

Dicentes: Iſte præter legem perſuadet hominibus Deum reuereri. 13

Quumque poſtularet Paulus vt aperiret os ſuum, & loqueretur, dixit Gallioun Iuhoudais: Si de quopiam malo, aut fraude, aut flagitio reum poſtularetis ô Iudæi, vt par eſt, vos reciperem, 14

Sin autem quæſtiones ſunt de ſermone, deque nominibus & lege veſtra, ipſi noſtis inter vos: ego enim nolim eſſe Iudex horum placitorum. 15

Proinde mandauit eos à ſuo tribunali. 16

Cæterum comprehenderant omnes Ethnici Soſthenem ſeniorem ſynagogæ, & cædebant eum ante tribunal: Gallioun autem hæc parui pendebat. 17

Quumque Paulus illic dies multos egiſſet, dedit pacem, valedixit) fratribus, ac mare ſulcauit vt proficiſceretur in Syriam, veneruntque cum eo Priſkella & Akaulas quum totondiſſet caput ſuum Cenchreis, ſiquidem nuncupauerat. 18

Peruenerunt autem Epheſum, & ingreſſus eſt Paulus ſynagogam, verbaque fecit ad Iihoudæos. 19

Et affligitabant ab eo, vt commoraretur apud eos: nec aſſenſum præbuit. 20

Dicens: Oportet certe feſtum venturum me in Ouriſchlem agere: Sed ſi Deus voluerit, iterum reuertar ad vos. Akaulas autem & Priskella reliquit Epheſi. 21

Ipſe vero per mare perrexit, & venit Cæſaream, aſcenditque, ac ſalutauit filios Eccleſiæ, tum profectus eſt Antiochiam. 22

Et quum egiſſet illic dies aliquot diſceſſit, & peragrauit ordine regionem Phrygiæ & Galatiæ, dum confirmaret omnes diſcipulos. 23

Porro vir quidam, cui nomen erat Apollon, Iihoudæus, natione Alexandrinus, & præditus facundia, peritiſſimuſque ſcripturarum, venit Epheſum. 24

Hic erat edoctus viam Domini, & feruens ſpiritu: proinde loquebatur, planeque docebat de Ieſchua, quum nihil ſciret, niſi baptiſma Iouchanon. 25

Cœpitque palam loqui in ſynagoga. Quem quum audiſſet Akaulas & Priſkella, adduxerunt domi ſuæ, & plenius oſtenderunt ei viam Domini. 26

Quumque vellet proficiſci Achaiam, præmunerunt eum fratres, ſcripſerunt que ad diſcipulos vt exciperent eum. Itaque vbi aduenit, multum adiunit per gratiam omnes fideles. 27

Vehementer enim diſceptabat contra Iihoudæos coram cœtu, demonſtrans per ſcripturas, Ieſchua eſſe Meſchicho 28

CAP. XIX.

QVumque degeret Apollon Corinthi, Paulus peragrauit regiones ſuperiores ad Epheſum. 1

Et interrogauit diſcipulos quos illic inuenit: Num recepiſtis Spiritum ſanctitatis poſtea quam credidiſtis? Reſponderunt & dicunt ei: Ne auditione quidem accepimus an ſit Spiritus. 2

Dixit eis: In quid ergo baptizati eſtis? Dicunt: In baptiſma Iouchanon. 3

Subdit eis Paulus: Iouchanon quidem baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populos, dicens, vt crederent in eum, qui venturus erat poſt ſe, hoc eſt, Ieſchua Meſchicho. 4

*Num. 6. 18 Deut. 21

*Matth. 3. 11. Marc. 1. 8. Luc. 3. 16 Ioan. 1.

*Domini ca. poſt Pentecoſt

Maundatum Domini nica Poſt Pentecoſt.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Propter quod ego ſum tecum.& nemo apponetur tibi ad maleſaciendum tibi, propter quod populus eſt mihi multus in ciuitate hac.

Sedítque annum & menſes ſex docens in eis verbum Dei.

Gallione autem proconſule Achaiæ, inſurrexerunt concorditer Iudæi Paulo, & adduxerunt eum ad tribunal.

Dicentes: Quia contra legem hic perſuadet hominibus colere Deum.

Futuro autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudęos: Si quidem eſſet iniuria aliqua, aut facinus malum ô Iudæi, iuxta rationem vtique ſuſtinerem vos.

Si vero quæſtio eſt de verbo, & nominibus.& lege quæ ſecũdum vos videritis ipſi: iudex enim ego horum non volo eſſe.

Et abegit eos à tribunali.

Apprehendentes autem omnes Græci Soſthenem, principem Synagogæ percutiebant ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.

At Paulus adhuc admanens dies multos, fratribus valefaciens, enauigauit in Syriam, & cum eo Priſcilla & Aquila, tonſus caput in Cenchris, habebat enim votum.

Deuenit autem in Epheſum, & illos reliquit ibi. Ipſe vero ingreſſus in ſynagogam, diſputabat Iudæis.

Interrogantibus autem eos ſuper plus tempus manere apud eos, non conſenſit:

Sed valedixit eis, dicẽs: Oportet me omnino feſtũ venientẽ facere in Hieroſolyma: iterũ autẽ ad vos reuertar, Deo volẽte,& profectꝰ eſt ab Epheſo.

Et deſcendens in Cæſaream, aſcendens, & ſalutans eccleſiam. deſcendit in Antiochiam.

Et faciens tempus aliquod, profectus eſt, perambulans ex ordine Gallicam regionem & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos

Iudæus autem quidam Apollos nomine. Alexandrinus genere, vir eloquens, deuenit in Epheſum, potens exiſtens in Scripturis.

Hic erat edoctus viam Domini,& feruens ſpiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ de Domino, ſciens tantum Baptiſma Ioannis.

Hicque cœpit fiducialiter agere in ſynagoga. audientes autẽ eũ Aquila & Priſcilla aſſumpſerũt eum.& diligentius ei expoſuerũt viam Domini.

Volente autem eo ire in Achaiam, exhortati fratres, ſcripſerunt diſcipulis excipere eum, qui aduenien contulit multum credentibus per gratiam.

Vehementer enim Iudæos redarguebat, publice oſtendens per ſcripturas eſſe Chriſtum Ieſum.

CAP. XIX.

FActum eſt autem in Apollo eſſe in Corintho, Paulum Peragrantem ſuperiores partes, venire in Epheſum,& inueniens quoſdam diſcipulos.

Dixit ad eos: Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? Illi autem dixerunt ad eum. Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus

Dixitque ad eos: In quo ergo baptizati, eſtis. Illi autem dixerunt: In Ioannis baptiſmate.

Dixit autem Paulus. Ioannes quidem baptizauit baptiſmate pœnitentiæ populo dicens: In venientem poſt ipſum vt crederent, hoc eſt, in Chriſtum Ieſum.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Propterea quod ego ſum tecum. & nemo adorietur te vt affligat te, quoniam populus eſt mihi multus in hac ciuitate.

Sedit autem ibi annum & ſex menſes, docens eos ſermonem Dei.

Cæterum cum Gallio ageret proconſulem Achaiæ, inſurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

Dicentes: contra legem hic ſuadet hominibus colere Deum.

Cum autem Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: ſi qua iniuria eſſet aut facinus malum, ô Iudæi, merito vos ſuſtinerem.

Si vero quæſtio eſt de ſermone ac nominibus & lege veſtra, vos ipſi videritis. Iudex enim ego horum nolo eſſe.

Et abegit eos à tribunali.

Apprehenſum autem omnes Græci Soſthenem principem ſynagogæ percutiebant ante tribunal, neque quicquam eorum Gallionis curæ erat.

Paulus vero deinde commoratus dies multos, valedixit fratribus, abnauigauit in Syriam, comitantibus ſecum Priſcilla & Aquila, poſtquam raſerat caput in Cenchreis, habebat enim votum.

Deuenitq; Epheſum, & illos ibi reliquit. Ipſe vero ingreſſus ſynagogam, diſputabat cum Iudæis.

Rogantibus autem eis vt tempore ampliori maneret apud ſe, non annuit,

Sed valedixit illis, dicens: Oportet omnino me feſtum, quod inſtat, agere Hieroſolymis, ſed iterum reuertar ad vos, Deo volente. Et ſoluit Epheſo.

Cumque deſcendiſſet Cæſaream, aſcendiſſetque, & ſalutaſſet eccleſiam, deſcendit Antiochiam.

Et commoratus ibi aliquantum temporis, profectus eſt perambulans ex ordine Galaticam regionem ac Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos.

Iudæus autem quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, deuenit Epheſum, potens in ſcriptura.

Hic erat inſtitutus in via domini, & feruens ſpiritu loquebatur & docebat diligenter ea quæ ſunt Domini, ſciens tantum baptiſma Iohannis.

Et hic cœpit liberè loqui in ſynagoga. Quem cum audiſſent Priſcilla & Aquila, aſſumpſerunt eum, atque exactius expoſuerunt ei viam Dei.

Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres ſcripſerunt diſcipulis, vt ſuſciperent eum. Qui cum venuiſſet contulit multum his qui crediderunt per gratiam.

Vehementer enim Iudæos reuincebat publice oſtendens per ſcripturas, quod Ieſus eſſet Chriſtus.

CAP. XIX.

FActum eſt autem cum Apollo eſſet Corinthi, vt Paulus peragratis ſuperioribus partibus, veniret Epheſum, & reperiis quibuſdam diſcipulis,

Dixit ad eos: Num Spiritum ſanctum accepiſtis poſtquam credidiſtis? At illi dixerunt ad eum: Imo neque, ſi ne Spiritus ſanctus, audiuimus.

Et ait ad illos: Quo ergo baptizati eſtis? At illi dixerunt: Iohannis baptiſmate.

Dixit autem Paulus: Iohannes quidem baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populo loquens de eo, qui venturus eſſet poſt ipſum, vt crederent: hoc eſt, de Chriſto Ieſu.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu.	5	*Quumque hæc audissent, baptizabantur in nomine Domini nostri Ieschua Meschicho.*
Et cum imposuisset illis Paulus manus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.	6	*Et imponebat eis manum Paulus, veniebatq; Spiritus sanctitatis in eos, proinde loquebantur singulis linguis, ac vaticinabantur.*
Erant autem omnes viri fere duodecim.	7	*Erant autem omnes isti viri duodecim.*
Introgressus autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans & suadens de regno Dei.	8	*Cæterum ingressus est Paulus synagogam, & locutus est palàm tribus mensibus, ac persuadebat de regno Dei.*
Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis, segregauit discipulos, quotidie disputans in schola Tyranni cuiusdam.	9	*Quidam autem ex eis indurabantur, & excandescebant, atque conuitijs proscindebant viam Dei coram turba Gentium: unc recedere fecit Paulus, & separauit ab eis discipulos, & quotidie verba faciebat ad eos in schola viri cuiusdam nomine Tourani.*
Hoc autem factum est per biennium, ita vt omnes qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini Iudæi atque Gentiles.	10	*Hoc autem factum est per bienninm, vsquedum audissent sermonem Domini quotquot habitabant in Asia, tam Iihoudæi quàm Gentiles.*
Virtutesque non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli:	11	*Porro virtutes maximas edebat Deus per manum Pauli.*
Ita vt etiam super languidos deferrentur à corpore eius sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.	12	*Ita vt etiam à vestimentis quæ erant super corpus eius sudaria aut fissura (semicinthia, deferrentur, & imponerentur ægrotis, & discederent ab eis morbi, atque adeo dæmonia exirent.*
Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorcistis, inuocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Iesu dicentes: Adiuro vos per Iesum, quem Paulus prædicat.	13	**Studebant autem & quidam Iihoudæi qui circulabant, & adiurabant dæmonia, adiurare ea per nomen Domini nostri IESCHUA super eos in quibus erant spiritus immundi, dicentes: Adiuramus vos per nomen Ieschua quem prædicat Paulus.*
Erant autem quidam Iudæi Sceuæ Principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.	14	*Erant autem septem filij viri cuiusdam Iihoudæi Summi sacerdotis, cui nomen erat Skeua, qui hoc faciebant.*
Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Iesum noui, & Paulum scio: vos autem qui estis?	15	*Respondit autem cacodæmon ille, & dixit eis: Ieschua noui & Paulum scio, vos autem qui estis?*
Et insiliés in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus, amborũ inualuit contra eos, ità vt nudi & vulnerati effugerẽt de domo illa.	16	*Et insiliit in eos homo ille in quo erat Spiritus malus, & inualuit contra eos, eosque subiecit, ita vt nudati saucique fugerent ab ædibus illis.*
Hoc autem notum factum est omnibus Iudæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Iesu.	17	*Id autem innotuit omnibus tum Iihoudæis, tum Gentilibus qui habitabant Ephesi: & incidit timor in omnes, & exaltabatur nomen Domini nostri Ieschua Meschicho.*
Multique credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus suos.	18	*Plurimique ex ijs qui crediderant, veniebant, & renuntiabant offensas suas, confitebanturque quod fecerant.*
Multi autem ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus, & computatis pretijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.	19	*Multi porro etiam ex Magis congregarunt libros suos, allatosque concremarunt coram omnibus: cæterum supputarunt pretium eorum, & ascendit ad argenti quinque myriadas.*
Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.	20	*Vsque adeo virtute magna inualescebat, progressusq; faciebat fides in Deum.*
His autem expletis, proposuit Paulus in Spiritu transita Macedonia & Achaia ire Ierosolimam, dicens: quoniam postquam fuero ibi, oportet me & Romam videre.	21	*His autem peractis proposuit Paulus in mente sua, vt perlustraret totam Macedoniam & Achaiam, proficisceturque ad Ourischlem: Dicebat autem: Postquam illuc profectus fuero, oportet me quoque Romam inuisere.*
Mittens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.	22	*Miserat autem duos viros ex ijs qui ipsi ministrabant, in Macedoniam, nempe Timotheum, & Erastum: ipse vero subsistit ad tempus in Asia.*
Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.	23	**Extitit autem eo tempore tumultus plurimus propter viam Dei.*
Demetrius autem quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstum.	24	*Illic enim erat quidam cudens argentum, cui nomen erat Demetrius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, & suppeditabat artificibus maximum lucrum.*
Quos conuocans & eos, qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio.	25	*Iste congregauit eos omnes artifices, nec non illos qui cum eis operabantur, & dixit eis: Viri, scitis mercedem nostram omnem ex hoc artificio esse.*
Et videtis, & auditis, quia non solum Ephesi, sed pene totius Asiæ, Paulus hic suadens auertit multam turbam, dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus fiunt.	26	*Quin etiam auditis ac videtis non solum ciues Ephesi, sed etiam multitudinem totius Asiæ ab isto Paulo allectam & auersam, quod dicat Deos illos non esse qui manibus hominum fiant.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Audientes autem baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu.	5	*His auditis baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu.*
Et imponente illis Paulo manus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, loquebanturque linguis,& prophetabant.	6	*Et cum impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis & prophetabant.*
Erant autem omnes viri fere duodecim.	7	*Erant autem omnes viri ferè duodecim.*
Introgreſſus autem in ſynagogam, liberè loquebatur per menſes tres, diſputans & ſuadens quæ de regno Dei.	8	*Introgreſſus autem ſynagogam, libere loquebatur ad tres menſes, diſputans & ſuadens de regno Dei.*
Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam coram multitudine, diſcedens ab eis, ſegregauit diſcipulos, quotidie diſputans in ſcola Tyranni cuiuſdam.	9	*Cum autem quidam indurarentur nec crederent, malè loquentes de via Domini coram multitudine, digreſſus ab illis, ſegregauit diſcipulos, quotidie diſputans in ſchola Tyranni cuiuſdam.*
Hoc autem factum eſt per annos duos, ¶ ita vt omnes habitantes Aſiam audire verbum Domini Ieſu, Iudæoſque & Græcos.	10	*Hoc autem factum eſt per biennium, ita vt omnes qui habitabant in Aſia, audirent ſermonem domini Ieſu, Iudæi ſimul & Græci.*
Virtuteſque non vulgares faciebat Deus per manus Pauli.	11	*Virtutesq; non vulgares edebat Deus per manus Pauli.*
Ita vt etiam ſuper languidos adferri à corpore eius ſudaria, vel ſemicinctia, & abſcedere ab eis languores, & ſpiritus malignos exire ab eis.	12	*Ita vt etiam ſuper infirmos deferrentur à corpore eius ſudaria & ſemicincta: & recederent ab eis morbi & ſpiritus mali egrederentur.*
Tentauerunt autem quidam de circumeuntibus Iudæis exorciſtis inuocare ſuper habitantes ſpiritus malos, nomen Domini Ieſu, dicentes: adiuramus vos Ieſum, quem Paulus prædicat.	13	*Tentauerunt autem quidam à circumeuntibus Iudæis exorciſtis inuocare ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Ieſu, dicentes: Adiuramus vos per Ieſum, quem Paulus prædicat.*
Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis Sacerdotum ſeptem, hoc facientes.	14	*Erant autem quidam filij Sceua Iudæi principis ſacerdotum ſeptem, qui hoc faciebant.*
Reſpondens autem ſpiritus malignus, dixit: Ieſum noui, & Paulum ſcio: vos autem qui eſtis?	15	*Reſpondens autem ſpiritus malus, dixit: Ieſum noui, & Paulum ſcio, vos autem qui eſtis?*
Et inſiliens in eos homo, in quo erat ſpiritus malignus, & prædominatus eis, inualuit cõtra eos, ita vt nudos, & vulneratos effugere ex domo illa.	16	*Et inſiliens in eos homo, in quo erat demonium malum, & dominatus eu, inualuit contra eos, ita vt nudi & vulnerati effugerent de domo illa.*
Hoc autem factum eſt notum omnibus, Iudæiſque & Græcis habitantibus Epheſum, & cecidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Ioſu.	17	*Hoc autem innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis, qui habitabant Epheſi, & incidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen domini Ieſu.*
Multique credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos.	18	*Multiq; credentium veniebant confitentes & annunciantes facta ſua.*
Multi autem curioſa agentium conferentes libros combuſſerunt coram omnibus, & computauerunt pretia illorum, & inuenerunt argenti myriades quinque.	19	*Multi autem ex eis, qui curioſas artes exercuerant, comportntes libros exuſſerunt coram omnibus, & ſupputatis precijs illorum, repererunt pecuniæ quinquaginta milia.*
Ita per potentiam verbum Domini creſcebat, & inualeſcebat.	20	*Ita fortiter creſcebat ſermo Dei, & confirmabatur.*
Vt autem impleta ſunt hæc, propoſuit Paulus in ſpiritu, peruidens Macedoniã & Achaiam, ire in Ieruſalem, dicens: Quod poſt fieri me ibi, oportet me & Romam videre.	21	*His autem expletis, propoſuit Paulus in ſpiritu, tranſita Macedonia & Achaia, ire Hieroſolymam, dicens: poſtquam fuero ibi, oportet me & Romam videre.*
Mittens autem in Macedoniam duos miniſtrantium ſibi, Timotheum & Eraſtum, ipſe remanſit tempus in Aſiam.	22	*Miſſis autem in Macedoniam duobus ex ijs, qui miniſtrabant ſibi, videlicet Timotheo & Eraſto, & ipſe remanſit ad tempus in Aſia.*
Facta eſt autem ſecundum tempus illud turbatio non parua de via.	23	*Ortus eſt autem illo tempore tumultus non exiguus de illa via.*
Demetrius enim quidam nomine, argenticælator, faciens ædes argenteas Dianæ, præſtabat artificibus quæſtum non modicum.	24	*Nam quidam nomine Demetrius, faber argentarius qui faciebat delubra argentea Diana, præſtabat artificibus non exiguum quæſtum:*
Quos congregans, & eos qui circa talia opifices, dixit: Viri, ſcitis quia de hoc opificio acquiſitio nobis eſt.	25	*Quibus conuocatis & ijs qui ſimilium rerum erant opifices, dixit: Viri ſcitis, quod ex hoc opificio quæſtus nobis eſt.*
Et ſpectatis, & auditis, quia non ſolum Epheſi: ſed pene totius Aſiæ, Paulus hic ſuadens auertit multam turbam, dicens: Quoniam non ſunt Dij per manus facti.	26	*Et videtis, & auditis, quod non ſolum Epheſina ciuitatis, ſed penè totius Aſia Paulus hic perſuaſit, & auertit multam turbam, dicens: quod non ſint dij, qui manibus fiant.*

Vulgat. Editio.

Non ſolum autẽ hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, ſed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, ſed & deſtrui incipiet maieſtas eius, quam tota Aſia & orbis colit.

His auditis, repleti ſunt ira, & exclamauerunt dicentes: Magna Diana Epheſiorum.

Et impleta eſt ciuitas confuſione: & impetum fecerunt vno animo in Theatrum, rapto Gaio, & Ariſtarcho Macedonibus comitibus Pauli.

Paulo autem volente intrare in populum, non permiſerunt eum diſcipuli.

Quidam autem & de Aſiæ principibus, qui erant amici eius, miſerunt ad eum, rogantes ne ſe daret in theatrum.

Alij autem aliud clamabant. Erat enim eccleſia confuſa: & plures nesciebant qua ex cauſa conuenuiſſent.

De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis, Alexander autem manu ſilentio poſtulato, volebat reddere rationem populo.

Quem vt cognouerunt quod Iudæus eſſet, vox facta vna eſt omnium, quaſi per horas duas clamantium, Magna Diana Epheſiorum.

Et cum ſedaſſet Scriba turbas dixit: Viri Epheſij, quis enim eſt hominum, qui neſciat Epheſiorum ciuitatem cultricem eſſe magnæ Dianæ louiſque prolis?

Cum ergo his contradici non poſſit, oportet vos ſedatos eſſe, & nihil temerè agere.

Adduxiſtis enim homines iſtos neque ſacrilegos, neque blaſphemantes Deam veſtram.

Quod ſi Demetrius & qui cum eo ſunt, artifices, habent aduerſus aliquem cauſam, conuentus forenſes aguntur, & proconſules ſunt: accuſent inuicem.

Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima eccleſia poterit abſolui.

Nam & periclitamur argui ſeditionis hodiernæ, cum nullus obnoxius ſit (de qua poſſumus reddere rationem) concurſus iſtius.

Et cum hæc dixiſſet, dimiſit eccleſiam.

CAP. XX.

POſtquam autem ceſſauit tumultum, vocatis Paulus diſcipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus eſt vt iret in Macedoniam.

Cum autem perambulaſſet partes illas, & exhortatus eos fuiſſet ſermone multo, venit ad Græciam.

Vbi cum feciſſet menſes tres factæ ſunt illi inſidiæ à Iudeis nauigaturo in Syriam, habuitque conſilium vt reuerteretur per Macedoniam:

Comitatus eſt autem eum Sopater Pyrrhi Beroënſis. Theſſalonicenſium vero Ariſtarchus, & Secundus, & Gaius Derbæus, & Timothæus: Aſiani vero Tychicus, & Trophimus.

Hi cum præceſſiſſent, ſuſtinuerunt nos Troade.

Nos vero nauigauimus poſt dies azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, vbi demorati ſumus diebus ſeptem.

Tranſl. ex Syriac.

27 *Neque hoc placitum tantummodo diffamatur, & ceſſat, ſed etiã templum illud Diana magnæ Deæ pro nihilo habebitur, atque adeo ipſa Dea totius Aſiæ, & quam omnes gentes adorant ludibrio habebitur.*

28 *Quumq; hæc audiſſent, repleti ſunt furore & clamauerunt, dicentes: Magna Diana Epheſiorum.*

29 *Proinde conturbata fuit tota ciuitas, & cucurrerunt ſimul, ac profecti ſunt in theatrum, correptoſque abduxerunt ſecum Gaium & Ariſtarchum, viros Macedones filios ſocietatis (ſocios) Pauli.*

30 **Paulus autem volebat prodire in Theatrum, ſed prohibuerunt eum diſcipuli.*

31 *Quinetiam primores Aſiæ, qui amici eius erant, miſerunt qui efflagitarent ab eo, ne traderet ſeipſum vt prodiret in theatrum.*

32 *Turbæ autem quæ erant in theatro, valde tumultuabantur, & aly aliud clamabant: Multi vero ex eis neſciebant cur conuenieſſent.*

33 *Plebs autem Ithondæorum qui illic erant, ſtatuerunt ex ſeipſis virum Ithondæum, cui nomen erat Alexander. Quumq; ſteret, ſilentium indixit manu, volebatq; proferre ſpiritum populo (rationem reddere populo.)*

34 *Sed quum cognouiſſent eum eſſe Ithondæum, vociferati ſunt omnes vna voce circiter ad duas horas: Magna eſt Diana Epheſiorum.*

35 *Caterùm compeſcuit eos Princeps ciuitatis quum diceret: Viri Epheſij, quis enim eſt hominum qui neſciat vrbem Epheſiorum, ædituam eſſe magnæ Dianæ, & ſimulachri è cælo delapſi?*

36 *Quum igitur huic rei nemo poſſit contradicere, oportet vos ſedatos eſſe, & nihilq; feſtinanter agere.*

37 *Adduxiſtis enim viros iſtos, quum neque templum expilauerint, neque blaſphemos ſe geſſerint in Deam noſtram.*

38 *Quod ſi iſte Demetrius & filij artis eius (qui cum eo ſunt artifices) litem habent cum aliquo, ecce proconſul eſt in vrbe, artifices ſunt, accedant, iudicium jubeant vnus cum alio.*

39 *Quod ſi quidpiam aliud requiritis, in loco à lege ad concionem dato dirimetur.*

40 *Quandoquidem, & nunc in periculo ſumus ne rei poſtulemur ſeditionis, quum non poſſimus reddere rationem de congregatione dici iſtius quo conuenimus ociosè, & tumultuati ſumus nulla de cauſa.*

41 *Et quum hæc dixiſſet, dimiſit concionem.*

CAP. XX.

1 *POſteaquam autem ſedatus eſt tumultus, aduocauit Paulus diſcipulos, & conſolatus eſt ac deoſculatus eos: & egreſſus eſt, profecturus Macedoniam.*

2 *Quumque illas regiones peragraſſet, eoſque conſolatus eſſet multis ſermonibus, venit in Gracia regionem.*

3 *Et exactis illic tribus menſibus, ei quidem dolos nectebant Ithondæi quum profecturus eſſet in Syriam: proinde cenſuit ſibi reuertendum eſſe Macedoniam.*

4 *Progreſſi ſunt autem cum eo ad Aſiam vſque Soupatrous Beræenſis ciuis, & Ariſtarchus & Secundus Theſſalonicenſes, necnon Gaius ex Derbe ciuitate, & Timotheus ex Lyſtra, ex Aſia denique Tuchicus, & Trophimus.*

5 *Hi præceſſerunt nos, & nos præſtolati ſunt Troade.*

6 *Nos vero progreſſi ſumus Philippos vrbem Macedoniæ poſt dies azymorum, & mari perreximus, venimusq; Troadem ad diem quintum; illic autem egimus dies ſeptem.*

* Dominica ix poſt Pentecoſten.

Transl. B. Ariæ Mont.

Non ſolum autem hæc periclitatur nobis pars in redargutionem venire, ſed & magnæ deæ Dianæ templum in nihilum reputari, futurum autem & deſtrui maieſtat. eius, quã tota Aſia & habitata colit.

Audientes autem & facti plena excandeſcentia, exclamauerũt dicentes: Magna Diana Epheſiorũ.

Et impleta eſt ciuitas tota confuſione, tueruntque vuanimiter in Theatrum, corripientes Caium & Ariſtarchum Macedonas comites Pauli.

At Paulo volente intrare in populum, non ſinerunt eum diſcipuli.

Quidam autem & Aliæ principum exiſtentes ei amici, mittentes ad eum, rogarunt non dare ſeipſum in theatrum.

Alij quidem ergo aliud quid clamabant, erat enim eccleſia confuſa, & plures neſciebant cuius cauſa conueniſſent.

De autem turba produxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis, at Alexander concutiens manum, volebat rationari populo.

Agnoſcentes autem quod Iudæus eſſet, vox facta eſt vna ex omnibus quaſi per horas duas clamantibus, Magna Diana Epheſiorum.

Reprimens autem Scriba turbam dixit: Viri Epheſij, quis enim eſt homo, qui non cognoſcit Epheſiorum ciuitatem ædituam exiſtentem magnæ deæ Dianæ & Iouis prolis?

Incontradicibilibus ergo exiſtentibus his, neceſſe eſt vos ſedatos ſubſiſtere & nihil præceps agere.

Adduxiſtis enim homines iſtos neque ſacrilegos, neque blaſphemantes Deam veſtram.

Si quidem ergo Demetrius & qui cum eo artifices, aduerſus aliquem ſermonem habent, fora aguntur, & proconſules ſunt: poſtulent alij alios.

Si autem quid de aliis requiritis, in legitima eccleſia abſoluetur.

Etenim periclitamur poſtulari ſeditionis circa hodiernum, nulla cauſa ſubſiſtente, de qua poſſumus dare rationem concurſus iſtius.

Et hæc dicens, dimiſit eccleſiam.

CAP. XX.

POſt autem ceſſaſſe tumultum, aduocans Paulus diſcipulos, & ſalutans exut proficiſci in Macedoniam.

Perambulans autem partes illas, & exhortatus eos ſermone multo, venit in Græciam.

Faciensque menſes tres factis ei inſidiis à Iudeis futuro prouehi in Syriam, facta fuit ſententia ad reuertendum per Macedoniam:

Comitatus eſt autem eum vſque in Aſiam Sopater Berœenſis: Theſſelonicienſium vero Ariſtarchus, & Secundus, & Caius Derbæus, & Timothæus: Aſiani vero Tychicus, & Trophimus.

Hi accedentes manſerunt nos in Troade.

Nos vero enauigauimus poſt dies azymorum à Philippis, & venimus ad eos in Troadem intra dies quinque, vbi demorati ſumus diebus ſeptem,

Transl. Eraſm. Roterod.

27 *Non ſolum autem hæc pars nobis in periculum venit, ne reprobetur, verumetiam ne magnæ Deæ Dianæ templũ pro nihilo habeatur, futurumque ut vt etiam deſtruatur maieſtas eius, quam tota Aſia & orbis colit.*

28 *His auditis, repleti ſunt ira, & exclamauerunt, dicentes: Magna Diana Epheſiorum.*

29 *Et impleta eſt ciuitas tota confuſione, & impetum fecerunt vno animo in theatrum, correpto Gaio & Ariſtarcho Macedonibus, comitibus pauli.*

30 *Paulo autem volente intrare ad populum, non permiſerunt diſcipuli.*

31 *Quidam autem, & ex Aſiæ primoribus, qui erant amici eius, miſerunt ad eum, rogantes, ne ſe daret in theatrum.*

32 *Alij quidem igitur aliud clamabant. Erat enim concio confuſa, & plerique neſciebant qua ex cauſa conueniſſent.*

33 *De turba autem protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu ſilentio poſtulato, volebat rationem reddere populo.*

34 *Quem vt cognouerunt Iudæum eſſe, vox orta eſt vna omnium, fermè ad horas duas clamantium: Magna Diana Epheſiorum.*

35 *Cum autem ſedaſſet ſcriba turbam, dixit: Viri Epheſij, quis enim eſt hominum, qui neſciat Epheſiorum ciuitatem cultricem eſſe magnæ Deæ Dianæ, & à Ioue delapſi ſimulacri.*

36 *Cum igitur his nemo contradicat, oportet vos ſedatos eſſe, & nihil præcipitanter agere.*

37 *Adduxiſtis enim homines iſtos, neque ſacrilegos, neque contumelioſos in deam veſtram.*

38 *Quod ſi Demetrius & qui cum eo ſunt artifices habent aduerſus aliquem cauſam, conuentus forenſes aguntur, & proconſules ſunt, accuſent inuicem.*

39 *Si quid autem de rebus alijs queritis, in legitima concione dirimet.*

40 *Nam periculum eſt, ne ſeditionis hodiernæ rei ſimus cum nulla ſubſit cauſa, vnde poſſimus reddere rationem concurſus iſtius.*

41 *Et cum hæc dixiſſet, dimiſit concionem.*

CAP. XX.

1 *POſtquam autem ceſſauit tumultus, vocatis ad ſe Paulus diſcipulis, complexuſq; illos profectus eſt, vt iret in Macedoniam.*

2 *Cum autem perambulaſſet partes illas, & exhortatus eos fuiſſet multo ſermone, venit in Græciam.*

3 *Et ibi peractis menſibus tribus, cum eſſent illi ſtructæ inſidiæ à Iudæis ſoluturo in Syriam, habebat in animo, vt reuerteretur per Macedoniam.*

4 *Comitatus eſt autem eum vſque ad Aſiam Sopater Berrhœenſis, Theſſalonicenſium vero Ariſtarchus & Secundus & Caius Derbæus ac Timotheus, Aſiani vero Tychicus & Trophimus.*

5 *Hi cum præceſſiſſent, expectarunt nos Troade:*

6 *Nos vero abnauigauimus poſt dies azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, vbi demorati ſumus diebus ſeptem.*

Transl. B. Ariæ Mont.

In autem vna Sabbatorum congregatis diſcipulis ad frangendum panem, Paulus diſputabat eis futurus exire poſtridie, protraxitque ſermonem vſque in mediam noctem.

Erant autem lampades multæ in cœnaculo vbi eramus congregati.

Sedens autem quidam adoleſcens nomine Eutychus ſuper tenebram, deiectus ſomno profundo diſputante Paulo diutius, ruens præ ſomno, cecidit de tertio cœnaculo deorſum, & ſublatus eſt mortuus.

Deſcendens autem Paulus, irruit ei, & complexus dixit: Ne tumultuemini: nam anima ipſius in ipſo eſt.

Aſcendens autem & frangens panem, & guſtans, ad multumque allocutus vſque ad diluculum, ſic exiit.

Adduxerunt autem puerum viuentem, & conſolati ſunt non mediocriter,

Nos autem progreſſi ad nauem, deuecti ſumus in Aſſon, inde futuri recipere Paulum: ſic enim erat conſtitutus, futurus ipſe pedibus ire.

Vt autem congreſſus eſt nobis in Aſſon, recipientes eum venimus in Metylenen.

Et inde abnauigantes, ſequenti deuenimus contra Chium: at alia adiecimus in Samon, & manentes in Trogyllio, ſequenti venimus in Miletum.

Propoſuerat enim Paulus tranſnauigare Epheſum, vt non fieret ei tempus terere in Aſia: feſtinabat enim, ſi poſſibile eſſet ſibi, diem Pentecoſtes fieri in Hieroſolymis.

A autem Mileto mittens in Epheſum, vocauit maiores natu eccleſiæ.

Vt autem aduenerunt ad eum, dixit eis: Vos ſcitis à prima die, a qua ingreſſus ſum in Aſia, quomodo vobiſcum omne tempus fuerim.

Seruiens Domino cum omni humilitate, & multis lachrymis, & tentationibus, euenientibus mihi in inſidiis Iudæorum.

Vt nihil remiſerim conferentium, ad non annuntiandum vobis, & docendum vos publice, & & per domos.

Teſtificans Iudæiſque & Græcis in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Et nunc ecce ego vinctus ſpiritu vado in Hieruſalem, quæ in ea concurſura mihi, non noſcens.

Niſi quod Spiritus ſanctus per ciuitatem proteſtatur mihi, dicens: quoniam vincula me & tribulationes manent.

Sed nullius rationem facio, nec habeo animam meam prætioſam mihi ipſi, vt finire curſum meum cum gaudio, & miniſterium quod accepi à Domino Ieſu proteſtificari euangelium gratiæ Dei.

Et nunc ecce ego ſcio, quia non amplius videbitis faciem meam vos omnes, in quibus tranſiui, prædicans regnum Dei.

Ideo & teſtor vobis in hodierna die, quia mundus ego à ſanguine omnium.

Non enim ſubterfugi ad non annuntiandum vobis omne conſilium Dei.

Attendite ergo vobiſmetipſis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit epiſcopos, paſcere eccleſiã Dei quã acquiſiuit per propriũ ſanguinẽ.

Ego enim ſcio hoc, quoniam intrabunt poſt diſceſſionẽ meã lupi graues in vos, nõ parcẽtes gregi

Et ex vobis ipſis exurgent viri loquentes peruerſa ad abſtrahendum diſcipulos poſt ſe.

Transl. Eraſm. Roterod.

7 *Vna autem die Sabbatorum cum conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat eis futurus postridie, protraxitque sermonem vsque in mediam noctem.*

8 *Erant autem lucernæ multæ in cœnaculo vbi eramus congregati.*

9 *Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus in fenestra, cum esset grauatus somno profundo, disputante diu Paulo, vinctus à sopore, prolapsus, decidit ex tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus.*

10 *Cum descendisset autem Paulus, incubuit super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, anima enim eius in ipso.*

11 *Cum ascendisset autem, fregissetq; panem ac degustasset, diu colloquutus vsque ad diluculum, ita demum profectus est.*

12 *Adduxerunt autem puerum viuentem, & refocillati non mediocriter fuere.*

13 *Nos autem ascendentes nauim solauimus Asson, inde excepturi Paulum: ita enim ordinarat, ipse per terram iturus.*

14 *Cum autem conuenisset nos Assi, recepto eo, venimus in Mitylenen.*

15 *Et inde nauigantes, sequenti die venimus contra Chium. Postridie vero appulimus Samo, & cum rursus Trogyllio, proximo die venimus in Miletum.*

16 *Propositum enim Paulo erat transnauigare Ephesum, ne quod tempus teneret in Asia. Festinabat enim, si fieri posset sibi esset, vt diem pentecostes ageret Hierosolymis.*

17 *A Mileto autem mittens Ephesum, vocauit presbyteros Ecclesiæ,*

18 *Quos cum peruenissent ad ipsum, dixit eis: Vos scitis a prima die qua ingressus sum Asiam, quomodo vobiscum per omne tempus fuerim.*

19 *Seruiens domino cum omni animi humilitate, cumque multis lachrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex insidijs Iudæorum:*

20 *Vt nihil subtegerim eorum quæ essent in rem vestram, quin annunciarem vobis & docerem vos publice ac per singulas domos.*

21 *Testificans Iudæis simul & Græcis eam quæ erga Deum est pœnitentiam, ac fidem quæ est erga dominum nostrum Iesum.*

22 *Et nunc ecce ego alligatus spiritu proficiscor Hierosolymam, quæ in ea euentura sint mihi ignorans,*

23 *Nisi quod Spiritus sanctus per singulas ciuitates testificatur, dicens, quod vincula me & tribulationes manent.*

24 *Verum nihil me mouet neque vita mea charior est mihi ipsi, vt consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à Domino Iesu, vt testificarer euangelium gratiæ Dei.*

25 *Et nunc ecce ego scio, quod posthac non videbitis faciem meam, vos omnes per quos transiui, prædicans regnum Dei.*

26 *Quapropter contestor vos hodierno die, quod mundus ego sum a sanguine omnium.*

27 *Non enim subterfugi, quo minus annunciarem omne consilium Dei vobis.*

28 *Attendite igitur vobis & vniuerso gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.*

29 *Ego enim noui hoc, quod ingredientur post discessum meum lupi graues in vos, non parcentes gregi.*

30 *Et ex vestris ipsis exurgent viri, loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se.*

Ideo

Propter

Transl. B. Ariæ Mont.

Ideo vigilate memores quoniam triennium noctem & diem non ceſſaui, cum lacrymis monens vnumquemque.

Et nunc commendo vos fratres, Deo, & verbo gratiæ ipſius, potenti ſuperædificare, & dare vobis hæreditatem in ſanctificatis omnibus.

Argentum, & aurum, aut veſtem nullius concupiui.

Ipſi noſcitis: quoniam vſibus meis & exiſtentibus cum me, miniſtrauerunt manus iſtæ.

Omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, memineſſeque verborum Domini Ieſu, quoniam ipſe dixit: Beatius eſt dare magis quam accipere.

Et hæc dicens, ponens genua ſua cum omnibus illis orauit.

Magnus autem factus eſt fletus omnium: & procũbentes ſuper collũ Pauli exoſculabantur eũ.

Dolentes maxime in verbo, quod dixerat, quoniam non amplius futuri eſſent faciem eius ſpectare, præmittebant autem eum ad nauem.

CAP. XXI.

VT autem factum eſt prouehi nos auulſos ab eis, rectà currentes venimus in Coum: at ſequenti in Rhodum, & inde in Pataram.

Et inuenientes nauem transfretantem in Phœnicem, aſcendentes prouecti ſumus.

Apparentes autem Cypro, & relinquentes eam ad ſiniſtram, nauigauimus in Syriam, & deuecti ſumus in Tyrum: ibi enim erat nauis expoſitura onus.

Et inuenientes diſcipulos, admanſimus eidiebus ſeptem, qui Paulo dicebant per Spiritum non aſcendere in Hieruſalem.

Quando autem factum eſt nos peragere dies, exeuntes ibamus, præmittentibus nos omnibus cum vxoribus & filiis vſque foras ciuitatem: & ponentes genua in littore orauimus.

Et ſalutantes inuicem, aſcendimus in nauem: illi autem redierunt in propria.

Nos vero nauigationem perficientes, à Tyro deſcendimus Ptolemaidam: & ſalutantes fratres, manſimus die vna apud illos.

At poſtridie egreſſi venimus in Cæſaream. Et intrantes in domum Philippi Euangeliſtæ exiſtentis ex ſeptem, manſimus apud eum.

Huic autem erant filiæ virgines quatuor prophetantes.

Admanentibus autem nobis dies plures, deſcendit quidã à Iudæa propheta, nomine Agabus.

Et veniens ad nos & tollens zonam Pauli, alligansque ſibi manus & pedes, dixit: Hæc dicit Spiritus ſanctus, Virum cuius eſt zona hæc, ſic vincient in Hieruſalem Iudæi, & tradent in manus Gentium.

Vt autem audiuimus hæc, rogabamus nosque & qui loci illius ad non aſcendere eum in Hieruſalem.

Reſponditque Paulus: Quid facitis flentes, & comminuentes meum cor? ego enim non ſolum vinciri, ſed & mori in Hieruſalem paratè habeo pro nomine Domini Ieſu.

Non ſuaſo autem eo, quieuimus, dicentes: voluntas Domini fiat.

Poſt autem dies iſtos præparati aſcendebamus in Hieruſalem.

Transl. Eraſm. Roterod.

31 *Propter quod vigilate, memores, quod per triennium nocte & die non ceſſauerim cum lachrymis monere vnumquemque.*

32 *Et nunc commendo vos fratres Deo, & ſermoni gratiæ ipſius, qui potens eſt ſuperſtruere & dare vobis hæreditatem inter ſanctificatos omnes.*

33 *Argentum & aurum, aut veſtem nullius concupiui.*

34 *Imo ipſi ſcitis, quod neceſſitatibus meis & his qui mecum ſunt, ſuppeditauerunt manus hæ.*

35 *Omnia oſtendi vobis, quod ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe verborum Domini Ieſu, quoniam ipſe dixit: Beatum eſt dare potius quàm accipere.*

36 *Et cum hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis, orauit cum omnibus illis.*

37 *Magnus autem fletus coortus eſt omnium, & ruentes in collum Pauli oſculabantur eum.*

38 *Dolentes maxime ob ſermonem quem dixerat, quod amplius faciem eius non eſſent viſuri. Et deducebant eum ad nauem.*

CAP. XXI.

1 *CVm autem factum eſſet vt ſoluiſſemus anulſi ab eis recto curſu venimus Coum, & ſequenti die Rhodum, & inde Pataram.*

2 *Et nacti nauem, quæ traijceret in Phœnicen, ea conſcenſa ſoluimus.*

3 *Cum autem cœpiſſet nobis apparere Cyprus, relicta ea ad ſiniſtram, nauigauimus in Syriam, ac venimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus.*

4 *Repertiſq; diſcipulis, manſimus ibidem diebus ſeptem. Qui Paulo dicebant per Spiritum ne aſcenderet Hieroſolymam.*

5 *Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus vnà cum vxoribus & filijs, donec exiſſemus ciuitatem: & poſitis genibus in litore, precati ſumus.*

6 *Et conſalutatis nobis inuicem, conſcendimus nauim, illi autem redierunt ad ſua.*

7 *Nos vero nauigatione explicita à Tyro, deſcendimus Ptolemaidam, & ſalutatis fratribus, manſimus diem vnum cum illis.*

8 *Poſtridie vero nos qui eramus cum Paulo, venimus Cæſaream. Et ingreſſi domum Philippi euangeliſtæ, qui erat vnus è ſeptem, manſimus apud eum.*

9 *Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.*

10 *Et cum permaneremus dies complures, aduenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus.*

11 *Is cum veniſſet ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans ſibi pedes ac manus, dixit: Hæc dicit Spiritus ſanctus: Virum cuius eſt cingulum hoc, ſic alligabunt Hieroſolymæ Iudæi, tradentq; in manus gentium.*

12 *Cum autem audiſſemus hæc, rogabamus & nos & cæteri qui loci illius erant, ne aſcenderet Hieroſolymam.*

13 *Tunc reſpondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego vero non ſolum vinciri, ſed & mori paratus ſum Hieroſolymis pro nomine Domini Ieſu.*

14 *Cum vero illi non perſuaderetur, acquieuimus dicentes: Domini voluntas fiat.*

15 *Poſt dies autem ſublatis ſarcinis, conſcendebamus Hieroſolymam.*

Vulgat. Editio.

Venerunt autem & ex diſcipulis à Cæſarea nobiſcum, adducentes ſecum apud quem hoſpitaremur Mnaſonem quendam Cyprum, antiquum diſcipulum.

Et cum veniſſemus Ieroſolymam, libenter exceperunt nos fratres.

Sequenti autem die introibat Paulus nobiſcum ad Iacobum, omneſque collecti ſunt ſeniores.

Quos cum ſalutaſſet, narrabat per ſingula, quæ Deus feciſſet in Gentibus per miniſterium ipſius.

At illi cum audiſſent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quod millia ſunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores ſunt legis.

Audierunt autem de te quia diſceſſionem doceas à Moyſe eorum, qui per Gentes ſunt, Iudæorum: dicens non debere eas circumcidere filios ſuos, neque ſecundum conſuetudinem ingredi.

Quid ergo eſt? vtique oportet conuenire multitudinem: audient enim te ſuperueniſſe.

Hoc ergo fac, quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes ſuper ſe.

His aſſumptis, ſanctifica te cum illis, & impende in * illis vt radant capita: & ſcient omnes quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem Domini.

De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, * nos ſcripſimus iudicãtes vt abſtineant ſe ab idolis immolato, & ſãguine, & ſuffocato, & fornicatione.

Tunc Paulus aſſumptis viris, poſtera die purificatus cum illis intrauit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque oblatio.

Dũ autẽ ſeptẽ dies conſũmarẽtur, hi qui de Aſia erant, Iudæi, cũ vidiſſent eũ in tẽplo, cõcitauerunt omnẽ populũ, & iniecerunt ei manus, clamantes:

Viri Iſraelitæ, adiuuate: hic eſt homo, qui aduerſus populum, & legem, & locum hunc, omnes vbique docens, inſuper & Gentiles induxit in templum, & violauit ſanctum locum iſtum.

Viderant enim Trophimum Epheſium in ciuitate cum ipſo, quem æſtimauerunt quoniam in templum introduxiſſet Paulus.

Commotaque eſt ciuitas tota, & facta eſt concurſio populi. Et apprehendentes Paulũ, trahebant eum extra templum, & ſtatim clauſæ ſunt ianuæ.

Quærentibus autem eum occidere, nunciatum eſt tribuno cohortis: Quia tota confunditur Ieruſalem.

Qui ſtatim aſſumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidiſſent tribunum, & milites, ceſſauerunt percutere Paulum.

Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iuſſit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis eſſet, & quid feciſſet.

Alĩ autem aliud clamabant in turba. Et cum non poſſet certum cognoſcere præ tumultu, iuſſit duci eum in caſtra.

Et cum veniſſet ad gradus, contigit vt portaretur à militibus propter vim populi.

Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum.

Et cum cœpiſſet induci in caſtra Paulus, dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græce noſti?

Tranſl. ex Syriac.

16 *Et venerunt nobiſcum quidam diſcipuli à Cæſarea, adducentes ſecum fratrem quendam ex primis diſcipulis, cui nomen erat Mnaſonn, (erat autem ex Cypro) vt exciperet nos domi ſuæ.*

17 *Quum igitur veniſſemus ad Ouriſchlem, fratres exceperunt nos hilariter.*

18 *Sequenti autem die introiimus cum Paulo ad Iaakoub, cum apud eum eſſent omnes Preſbyteri.*

19 *At ſalutauimus eos, ac renunciauit eis ſigillatim Paulus, quidquid feciſſet Deus inter Gentes miniſterio ſuo.*

20 *Quod quum audiſſent, gloriam tribuerunt Deo, dixeruntque ei: Vides frater noſter quot ſint millia in Iehoudæa eorum qui crediderunt, & illi omnes zelatores ſunt Legis.*

21 *De te autem dictum eſt eis, te docere vt deficiant à Mouſche cuncti Iehoudæi, qui ſunt inter Gentes, quum dicas vt non circumcidant filios ſuos, neque ſecundum ritus Legis ambulent.*

22 *Quamobrem quia auditione acceperunt nos huc veniſſe*

23 *Fac quod dicimus tibi: Sunt nobis viri quatuor voto obnoxij, vt mundentur.*

24 *Aſſume eos, & proficiſcere, mundator cum eis, & expende pro eis expenſas, vt radant capita ſua, & innoteſcat omnibus, quod dictum eſt de te falſum eſſe, teque Legem adimplere & conſeruare.*

25 *De iis porro qui crediderunt ex Gentibus, nos ſcripſimus vt cuſtodiant ſe ab immolato, & à ſcortatione, & ſuffocato, & ſanguine.*

26 *Tunc Paulus aſſumpſit viros illos ſequenti die, & purificatus eſt cum eis, & introiens profectus eſt in templum, patefaciens eis expletionem dierum purificationis, vſquedum oblata fuit oblatio vniuſcuiuſque ex eis.*

27 *Quumque aduenifſet dies ſeptimus: Iehoudæi ex Aſia vt conſpicati ſunt eum in templo, concitarunt aduerſus eum totam plebem, & iniecerunt in eum manus.*

28 *Clamantes & dicentes: Viri filij Iſroiel ferte opem: hic eſt homo ille, qui aduerſus gentem noſtram docet vbique, & aduerſus Legem, atque aduerſus hunc locum: quinetiam Aramæos (gentes) introduxit in templum, & profanauit hunc locum ſacroſanctum.*

29 *Viderant enim iam ante cum eo Trophimum Epheſium in ciuitate, & putabant eum cum Paulo ingreſſum fuiſſe in templum.*

30 *Proinde commota eſt tota ciuitas, & coactus eſt vniuerſus populus Iehoudæorum, & prehenderunt Paulum, traxeruntque eum extra templum: & eo momento clauſæ ſunt valuæ.*

31 *Quumque ſtuderet turba interficere eum, auditione accepit tribunus cohortis totam ciuitatem conturbatam eſſe.*

32 *Proinde eo momento aſſumpſit Centurionem, & milites quamplurimos, & excurrerunt in eos: Quum autem illi vidiſſent Tribunum & milites, ceſſarunt ij, qui percutiebant Paulum*

33 *Et accedens ad eum Tribunus, prehendit eum, iuſſitque eum vinciri duabus catenis, & ſciſcitatus eſt ſuper eo quiſnam eſſet, & quid feciſſet.*

34 *Clamabant autem in eum quidam ex turba, alij aliud, ita vt præ vociferatione eorum non potuerit cognoſcere quæ eſſet veritas: proinde iuſſit eum duci in caſtra.*

35 *Quumque peruenifſet Paulus ad gradus, portauerunt eum milites propter violentiam plebis.*

36 *Veniebat enim poſt eum populus multus, & vociferabantur ac dicebant: Tolle eum.*

37 *Et quum iam introducendus eſſet in caſtra, ipſe Paulus dixit Tribuno: Si permiſeris mihi, loquar tecum. Ille vero dixit ei: Græcè noſti?*

Transl. B. Ariæ Mont.

Simul venerunt autem & discipulorum à Cæsarea nobiscum, adducentes apud quem hospitaremur Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

Factis autem nobis in Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.

At sequenti introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnesque adfuerunt seniores.

Et salutans eos, exposuit per vnum singulum, quæ fecisset Deus in Gentibus per ministerium illius.

At audientes glorificabant Deum, dixeruntque ei: Conspicis frater, quod decem millia sunt Iudæorum credentium, & omnes zelatores legis subsistunt.

Edocti erant autem de te, quia discessionem doceas à Moyse eos, qui per Gentes omnes Iudæos, dicens non circuncidere ipsos filios, neque ritibus ambulare.

Quid ergo est? omnino oportet multitudinem conuenire: audient enim quod superueniti.

Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor votum habentes super seipsos.

Hos assumens purificator cum illis: & impende in illis, vt radant caput, & scient omnes, quia ea quæ audierunt de te, nihil est, sed incedis & ipse legem custodiens.

De autem credentibus Gentibus nos scripsimus iudicantes nihil huiusmodi obseruare eos, si non cauere eos hoc, & idolis immolatum, & sanguinem, & suffocatum, & fornicationem.

Tunc Paulus assumens viros sequenti die cum illis purificatus intrauit in templum annuncians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.

Vt autem futuri erant septem dies consummari, hi qui de Asia Iudæi, conspicientes eum in templo, confuderunt omnem turbam, & iniecerunt manus in eum.

Clamantes: Viri Israelitæ adiuuate: hic est homo, qui aduersus populum, & legem, & locũ hunc omnes vbique docẽs, insuperq; & Græcos induxit in templum, & polluit sanctum locum istum.

Fuerant enim videntes Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso quem existimauerunt quoniam templum introduxisset Paulus.

Commotaque est ciuitas tota, & facta est concursio populi: Et apprehendentes Paulum, trahebant eũ extra templũ, & statim clausæ sunt ianuæ.

Quærentibus autem eum occidere, ascendit fama tribuno cohortis, Quia tota confunditur Hierusalem.

Qui ex ipsa assumens milites, & centuriones, decurrit ad illos, illi autem videntes tribunum & milites, cessauerunt percutientes Paulum.

Appropinquans autem tribunus, apprehendit eum, & iussit vinciri eum catenis duabus: & interrogabat quisnam esset, & quid est perpetrans?

Alij autem aliud quid clamabant in turba, non potens autem cognoscere certum propter tumultum, iussit duci eum in castra.

Cum autem factus est ad gradus, contigit portari à militibus propter violentiam turbæ.

Sequebatur eum multitudo populi clamans: Tolle eum.

Futurusque induci in castra Paulus dicit Tribuno: Si licet mihi dicere aliquid ad te? Ille vero dixit: Græcè nosti.

Transl. Erasm. Roterod.

16 *Venerunt autem vnà quidam ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum, apud quem hospitaremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.*

17 *Et cum venissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres.*

18 *Postero autem die, introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnesq; conuenerunt presbyteri.*

19 *Quos cum salutasset, narrabat per singula, quæ Deus fecisset inter gentes per ministerium ipsius.*

20 *At illi cum audissent, glorificabant Dominum, dixeruntq; ei: Vides frater, quot milia sunt Iudæorum qui crediderunt, & omnes studiosi sectatores sunt legis.*

21 *Audierunt autem de te, quod defectionem doceas à Moyse, omnes qui inter gentes sunt Iudæos, dicens, non debere eos circuncidere filios, neque secundum instituta viuere.*

22 *Quid est ergo? omnino oportet conuenire multitudinem. Audient enim te venisse.*

23 *Hoc ergo fac, quod tibi dicimus. Sunt nobis viri quatuor votum habentes super se.*

24 *His assumptis purificare cum illis, & impende super illis, vt radant capita: & scient omnes quod quæ de te audierunt, nihil sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.*

25 *De his autem qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus, decernentes, ne quid huiusmodi obseruent, nisi vt cauent & ab his quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & suffocato, & scortatione.*

26 *Tunc Paulus assumptis viris postero die purificatus cum illis intrauit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro vnoquoque eorum oblatio.*

27 *Dum autem septem dies iam penè essent expleti, hi qui ab Asia erant Iudæi, cũ vidissent eum in templo, conturbarunt totum populum, & iniecerunt ei manus, clamantes:*

28 *Viri Israelitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populum & legem & locum hunc omnes vbique docet, insuper & Græcos induxit in templum, & prophanauit sanctum locum hunc.*

29 *Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem existimauerunt, quod in templum introduxisset Paulus.*

30 *Commotaq; est ciuitas tota & factus est concursus populi. Et apprehensum Paulum, protrahebant è templo, statimque clausa sunt fores.*

31 *Quærentibus autem illis eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis, quod tota conturbata esset Hierosolyma.*

32 *Qui statim assumptis militibus ac centurionibus, decucurrit ad illos. At illi cum vidissent tribunum ac milites cessauerunt percutere Paulum.*

33 *Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quis nam esset, & quid fecisset?*

34 *Aly autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere pra tumultu, iussit duci eum in castra.*

35 *Et cum venisset ad gradus, contigit vt portaretur à militibus propter violentiam turbæ.*

36 *Sequebatur enim multitudo populi clamans, tolle eum.*

37 *Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno: Licet ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nosti.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Nonne tu es Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum.

Et dixit ad eu Paulus: Ego homo sum quidē Iudæus à Tarso Ciliciæ, non ignotæ ciuitatis municeps. Rogo aũt te: permitte mihi loqui ad populũ.

Et cum ille permitteret, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

CAP. XXII.

Viri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

Cum audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad eos, magis præbuerunt silentium.

Et dicit: Ego sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista ciuitate circa pedes Gamalihel, eruditus iuxta veritatem paternæ legis, æmulator legis, sicut & vos omnes estis hodie:

*Sup.8.3 *Qui hanc viam persecutus sum vsque ad mortem, alligans & trahens in custodias viros ac mulieres.

*Sup.9.2 Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes maiores natu, à *quibus & epistolas accipiens ad fratres Damascum pergebam, vt adducerem inde vinctos in Ierusalem, vt punirentur.

Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito de cælo circumfulsit me lux copiosa:

Et decidens in terram, audiui vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.

Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt eius, qui loquebatur mecum.

Et dixi: Quid faciam Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum: & ibi tibi dicetur de omnibus, quæ te oporteat facere.

Et cum non viderem præ claritate luminis illius ad manum deductus à comitibus veni Damascum.

Ananias autē quidam, vir secundum legē testimonii habēs ab omnibus cohabitātibus Iudæis,

Veniens ad me & astans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

At ille dixit: Deus patrum nostrorum præordinauit te vt cognosceres voluntatem eius, & videres iustum, & audires vocem ex ore eius.

Quia eris testis illius ad omnes homines eorum quæ vidisti, & audisti.

Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua inuocato nomine ipsius.

Factum est autem reuertenti mihi in Ierusalem & oranti in templo, fieri me in stupore mētis.

Et videre illum dicentem mihi: Festina, & exi velociter in Ierusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.

*Sup.8.3 Et ego dixi: Domine ipsi sciunt quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per synagogas eos, qui credebant in te.

Et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, *Sup.8. 3. *ego astabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum.

Transl. ex Syriaq.

38 *Nonne tu es Aegyptius ille qui ante hos dies concitasti & in desertum abduxisti quatuor millia hominum sceleratorum?*

39 *Dixitque ei Paulus: Ego sum vir Iudæus ex Tarso Ciliciæ vrbe celeberrima, in qua natus sum: rogo te, permitte mihi vt alloquar populum.*

40 *Quum itaque permissum esset ei, surrexit Paulus super gradus, & silentium ei indixit manu, & quum sedati essent, allocutus est eos Hebraicè, dicens eis,*

CAP. XXII.

1 *Fratres & patres audite prolationem spiritus (defensionem) quam apud vos habeo.*

2 *Quum audissent eum Hebraice ipsos alloqui, magis resistebant:*

3 *Itaque dixit eis: Ego sum vir Iudæus natusque Tarsi Ciliciæ, educatus vero in hac ipsa ciuitate ad pedes Gamalielis, & eruditus perfecte in lege patrum nostrorum, fuique zelator Dei, prout & vos omnes estis.*

4 *Et hanc viam (doctrinam) persecutus sum ad mortem vsque, dum vincirem, & traderem in carceres, tum viros, tum mulieres.*

5 *Quemadmodum mihi testis est summus Sacerdos, & omnes Seniores, à quibus & epistolas vt proficiscerer ad fratres qui erant in Darmasouk, adducturus etiam eos vinctos illic essent ad Ourischlem vinctos, vt multam capitis impositam luerent.*

6 *Quumque iter facerem, & inciperem appropinquare Darmasouk circiter meridiem, de repente è cælo circumfulsit me lux plurima.*

7 *Cecidique terræ, & audiui vocem dicentem: mihi Schoual, Schoual quid me persequeris?*

8 *Ego vero respondi, & dixi: Quis es Domine mi? At ille dixit mihi: Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu persequeris.*

9 *Porrò qui tam qui mecum erant, viderunt quidem lucem, vocem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum.*

10 *Tum dixi: Quid faciam Domine mi? Dominus autem noster dixit mihi: Surge, proficiscere ad Darmasouk: & illic dicetur tibi quid quid præcipitur tibi vt facias.*

11 *Quum vero mihi appareret mihi præ gloria lucis illius, apprehenderunt me manibus meis ij, qui mecum erant, & ascendi ad Darmasouk.*

12 *Quidam autem vir Chananæa iustus in lege, prout dant ei testimonium omnes Iudæi, qui ibi sunt*

13 *Venit ad me, & dixit mihi: Schoul frater mi, aperi oculos tuos. Et eo momento aperti fuerunt oculi mei, & cum intuitus sum.*

14 *At dixit mihi: Deus patrum nostrorum constituit te vt cognoscere voluntatem eius, & conspicere iustum illum, atque audire vocem ex ore ipsius.*

15 *Prædicabis enim ipsis apud homines super omnibus quæ vidisti & audisti.*

16 *Nunc ergo quid cunctaris? Surge, baptizare, & purgare à peccatis tuis inuocato nomen eius.*

17 *Reuertenti autem mihi ad vrbem, nempe, ad Ourischlem, & precatus sum in templo,*

18 *Vidique visione quam diceret mihi: Festina, & egredere ex Ourischlem, quandoquidem non accipient testimonium tuum de me.*

19 *Ego vero dixi: Domine mi & ipsi norunt me tradidisse in carcerem, & verberasse per omnes synagogas eos, qui credebant in te.*

20 *Et quum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego quoque cum eis adfuissem, & adimpleissem voluntatem eorum qui ipsum trucidabant, atque custodirem pallia eorum, qui lapidabant illum.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Nonne tu es Ægyptius ille ante hos dies tumultum mouens, & educens in desertum quatuor mille viros sicariorum?

Dixit autē Paulus: Ego homo quidē sum Iudæus Tarsensis, Ciliciæ non obscuræ ciuitatis ciuis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

Permittente autem eo, Paulus stans in gradibus, annuit manu populo: multo vero silentio facto, allocutus est Hebræa lingua, dicens:

CAP. XXII.

VIri fratres, & patres, audite meam ad vos nunc excusationem.

Audientes autem quia Hebræa lingua alloqueretur illos, magis præstiterunt silentium. Et dicit:

Ego quidem sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ciuitate ista secus pedes Gamalielis, eruditus iuxta exquisitionem paternæ legis, zelotes existens Dei, sicut omnes vos estis hodie.

Qui hanc viam persecutus sum vsque ad mortem: vinciens & tradens in custodias virosque & mulieres:

Sicut princeps sacerdotum testatur mihi, & omnis senatus: à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, adducturus & illic existentes vinctos in Hierusalem, vt punirentur.

Factum est autem mihi profecto & appropinquanti Damasco, circa meridiem subito de cælo circumfulgere lucem copiosam circa me.

Cecidique in solum, & audiui vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris

Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.

Qui vero cum me existentes, quidem lumen spectabant, & expauefacti sunt, at vocem non audierunt loquentis mihi.

Dixi autem: Quid faciam Domine? at Dominus dixit ad me: Surgens vade in Damascum, & illic tibi dicetur de omnibus, quæ constituta sunt tibi facere.

Cum autem non viderem præ gloria luminis illius, manuductus à simul existentibus mihi, veni in Damascum.

Ananias autem quidam vir pius secundum legem, testimonio ornatus ab omnibus habitantibus in Damasco Iudæis.

Veniens ad me & astans dixit mihi: Saule frater, respice. Et ego eadem hora respexi in eum.

Ille autem dixit: Deus patrum nostrorum præordinauit te cognoscere voluntatem eius, & videre iustum, & audire vocem ex ore eius.

Quia eris testis eius ad omnes homines eorum quæ vidisti, & audisti.

Et nunc quid moraris? Surgens, baptizare, & ablue peccata tua inuocans nomen Domini.

Factum est autem mihi reuertenti in Ierusalem, & orante me in templo, fieri me in extasi.

Et videre illum dicentem mihi: Festina, & exi in celeritate ex Ierusalem: quoniam non recipient tuum testimonium de me.

Et ego dixi: Domine ipsi sciunt quia ego eram carcerans & cædens per synagogas credentes in te.

Et cum effunderetur sanguis Stephani primi testis tui, & ipse eram astans & consentiens interemptioni eius, & custodiens vestimenta interficientium illum.

Transl. Erasm. Roterod.

38 *Nonne tu es ille Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?*

39 *Dixit autem Paulus: Ego sum homo quidem Iudæus Tarsensis, non obscura Cilicum ciuitatis ciuis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.*

40 *Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:*

CAP. XXII.

1 *VIri, fratres & patres audite meam, qua apud vos vtor, excusationem.*

2 *Cum audissent autem, quod Hebræa lingua sibi loqueretur, magis præstiterunt silentium.*

3 *Et dicit. Ego quidem sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, cæterum educatus in hac ciuitate ad pedes Gamalielis, institutus accuratè in patria lege, sectator Dei, sicut & vos omnes estis hodie.*

4 *Qui hanc viam persecutus sum vsque ad mortem, alligans ac tradens in carceres viros pariter ac mulieres.*

5 *Sicut & princeps sacerdotum mihi testis est, & totus seniorum ordo, à quibus etiam epistolis ad fratres acceptis Damascum pergebam, adducturus & illos qui illic essent vinctos Hierosolymam, vt punirentur.*

6 *Accidit autem mihi iter facienti & appropinquanti Damasco circiter meridiem, vt subito de cælo circumfulgueret me lux multa.*

7 *Cecidique in solum, & audiui vocem dicentem mihi: Saul Saul, quid me persequeris?*

8 *Ego verò respondi: Quis es Domine? Dixitq; ad me: Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu persequeris.*

9 *Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, & exterriti sunt vocem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum.*

10 *Dicebam autem: Quid faciam Domine? Dominus autem dixit mihi: Surge, ac vade Damascum, & ibi tibi dicetur de omnibus, quæ ordinata sunt tibi vt facias.*

11 *Et cum non viderem præ gloria luminis illius, per manum deductus à comitibus qui erant mecum veni Damascum.*

12 *Ananias autem quidam vir pius, secundum legem testimonio probatus omnium illic habitantium Iudæorum,*

13 *Veniens ad me & astans, dixit mihi: Saul frater, recipe visum. Et ego eadem hora recepto visu, vidi illum.*

14 *At ille dixit: Deus patrum nostrorum præparauit te vt cognosceres voluntatem suam, & videres id, quod iustum est, & audires vocem ex ore eius.*

15 *Quia eris testis illi apud omnes homines, eorum quæ vidisti & audisti.*

16 *Et nunc quid contaris? Exurge & baptizare, & ablue peccata tua inuocato nomine Domini.*

17 *Factum est autem cum essem reuersus Hierosolymam, & orarem in templo, vt raperer extra me,*

18 *Et viderem eum dicentem mihi: Festina & exi velociter Hierosolymis, quoniam non recipient testimonium tuum de me.*

19 *Et ego dixi: Domine ipsi sciunt quod ego pertrahebam in carcerem, & cædebam in singulis synagogis eos, qui credebant in te.*

20 *Et cum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego quoque assistebam & assentiebar mortis illius, & custodiebam vestimenta interficientium illum.*

Vulgat. Editio.

Et dixit ad me : Vade, quoniam ego in nationes longe mittam te.

Audiebant autem eum vſque ad hoc verbum, & leuauerunt vocem ſuam dicentes : Tolle de terra huiuſmodi : non enim fas eſt eum viuere.

Vociferantibus autem eis, & proiicientibus veſtimenta ſua, & puluerem iactantibus in aërem,

Iuſſit tribunus induci eum in caſtra, & flagellis cædi, & torqueri eum, vt ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei.

Et cum aſtrinxiſſent eum loris, dicit aſtanti ſibi Centurioni Paulus : Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare?

Quo audito, Centurio acceſſit ad tribunum, & nunciauit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo ciuis Romanus eſt.

Accedens autem tribunus, dixit illi : Dic mihi ſi tu Romanus es? At ille dixit : Etiam.

Et reſpondens tribunus : Ego multa ſumma ciuilitatem hanc conſecutus ſum : Et Paulus ait: Ego autem & natus ſum.

Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui illum torturi erant. Tribunus autem timuit poſtquam reſciuit, quia ciuis Romanus eſſet, & quia alligaſſet eum.

Poſtera autem die volens ſcire diligentius, qua ex cauſa accuſaretur à Iudæis, ſoluit eum, & iuſſit ſacerdotes conuenire, & omne concilium, & producens Paulum, ſtatuit inter illos.

CAP. XXIII.

INtendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conſcientia bona conuerſatus ſum ante Deum vſque in hodiernum diem.

Princeps autem ſacerdotum Ananias præcepit aſtantibus ſibi percutere os eius.

Tunc Paulus dixit ad eum : Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu ſedens iudicas me ſecundum legem, & contra legem iubes me percuti.

Et qui aſtabant dixerunt : Summum ſacerdotem Dei maledicis?

Exo. 22. 28. Dixit autem Paulus : Neſciebam fratres quia princeps eſſet ſacerdotum. Scriptum eſt enim: * Principem populi tui non maledices.

Sciens autem Paulus, quia vna pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamauit in Phil. 3. 5. concilio : Viri fratres, * ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor.

Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſentio inter Phariſæos, & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo.

Mat. 22. 23. * Sadducæi enim dicunt non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum : Phariſæi autem vtraque confitentur.

Factus eſt autem clamor magnus. Et ſurgentes quidam Phariſæorum, pugnabant, dicentes: Nihil mali inuenimus in homine iſto : quid ſi Spiritus locutus eſt ei, an Angelus?

Et cum magna diſſentio facta eſſet, timens tribunus ne diſcerperetur Paulus ab ipſis, iuſſit milites deſcendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in caſtra.

Sequenti autem nocte aſſiſtens ei Dominus, ait: Conſtans eſto, ſicut enim teſtificatus es de me in Ieruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari.

Tranſl. ex Syriac.

21 *At dixit mihi : Proficiſcere, quoniam ego te miſſurus ſum procul vt prædices gentibus.*

22 *Quumque audiſſent Paulum ad hunc vſque ſermonem, ſuſtulerunt vocem ſuam, & clamauerunt: Tollatur è terra qui eſt eiuſmodi, nec enim oportet eum viuere.*

23 *Quum autem clamarent, & proiicerent pallia ſua, & facerent aſcendere puluerem in cælum:*

24 *Iuſſit tribunus eum introduci in caſtra, præcepitque vt verberibus inquireretur, vt reſciret quam ob cauſam vociferarentur aduerſus eum.*

25 *Et quum extendiſſent eum loris, dixit ipſe Paulus Centurioni, qui inſurrexerat in eum: Vobiſne licet virum Romanum indemnatum flagellare?*

26 *Quod quum audiſſet Centurio, adiit tribunum, & dixit ei : Quid agis? homo enim iſte Romanus eſt.*

27 *Proinde acceſſit ad eum tribunus, & dixit ei : Cedo mihi, num tu Romanus es? dixit ei : Etiam.*

28 *Reſpondit autem tribunus, & dixit ei: Ego multa pecunia acquiſiui ius municipij Romani. Dixit ei Paulus: Ego vero etiam cum eo natus ſum.*

29 *Statim igitur diſceſſerunt ab eo ij, qui fuerant in eum flagellatione inquiſituri, timuitque tribunus quum didiciſſet eum Romanum eſſe, quoniam eum vinxerat.*

30 * *Sequenti autem die voluit certiſſime ſcire quænam eſſet illa accuſatio quam afferebant aduerſus eum Iehudai, & ſoluit eum, iuſſitque venire Principes ſacerdotum, totumque primorum cœtum, ac deduxit Paulum, demittenſque ſtatuit ipſum inter eos.* Martiſ. 30. Aprilis feria vi. Crucifixionis.

CAP. XXIII.

1 *QVum autem intueretur in conceſſum eorum Paulus, dixit : Viri fratres mei, ego omni conſcientia bona verſatus ſum coram Deo vſque ad hunc diem.*

2 *Chananio autem Sacerdos præcepit iis, qui ipſi aſtabant, vt caderent Paulo in os ipſius.*

3 *At Paulus dixit : Futurum eſt vt te Deus percutiat paries dealbate. Et tu ſedes iudicans me ſecundum legem, quum legem tranſgrediaris, & iubeas me cædi?*

4 *Illi vero qui illic aſtabant, dicunt ei: Sacerdotem Dei conuicio afficis?*

5 *Dixit eis Paulus : Neſciebam fratres mei, eum eſſe Sacerdotem. Scriptum eſt enim : Principi populi tui non maledices.*

6 *Quum vero noſſet Paulus partem populi eſſe Sadoukaorum, partem vero Periſchaorum, clamabat in conſeſſu: Viri fratres mei, ego ſum Periſchæus filius Periſchæi, deque ſpe reſurrectionis mortuorum in iudicium vocor.*

7 *Quumque hoc dixiſſet, alij in alios irruerunt Periſchai, & Zadoukai, & ortum eſt populi diſſidium.*

8 *Zadoukai ſiquidem dicunt non eſſe reſurrectionem, neque Angelos, neque Spiritum: Periſchai vero hæc omnia conſtentur.*

9 *Extitit ergo vox magna. Proinde ſurrexerunt quidam Scribæ ex delectis Periſchæorum, & altercabantur cum eis dicentes: Nihil comperimus mali in hoc viro: quod ſi Spiritus, aut Angelus locutus eſt cum eo, quid in hoc rei eſt?*

10 *Quum autem ortus eſſet tumultus magnus inter eos timebat Tribunus ne diſcerperent Paulum, itaque miſit Romanos, qui venientes raperent eum è medio illorum & ſubducerent in caſtra.*

11 *Quumque facta eſſet nox viſus eſt Dominus noſter Paulo, & dixit ei: Obfirma te: nam quemadmodum teſtatus es de me in Ouriſchlem, ita futurum eſt vt & Romæ teſtificeris.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et dixit ad me: Vade, quoniam ego in gentes longe emittam te.

Audiebant autem eum vsque ad hoc verbum, & eleuauerunt vocem suam dicentes: Tolle de terra huiusmodi: non enim conuenit eum viuere.

Vociferantibus autem eis, & proiicientibus vestimenta, & puluerem iactantibus in aërem,

Iussit eum tribunus induci in castra, & dicens flagellis inquiri eum, vt sciret propter quam causam sic acclamarent ei.

Cum autem astrinxissent eum loris, dixit ad astantem Centurionem Paulus: Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare?

Audiens autem Centurio, accedens nunciauit tribuno, dicens: Vide quid futurus es facere: nam homo hic Romanus est.

Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi si tu Romanus es? Ille autem dixit: Etiam.

Respondit que tribunus: Ego multo capitali ciuilitatem hanc consecutus sum: At Paulus ait: Ego autem & natus sum.

Protinus ergo discesserunt ab illo, futuri eum inquirere. & tribunus vero timuit, cognoscens quia Romanus esset, & quia erat eum vinciens.

At postridie volens scire certum, hoc quid accusaretur à Iudæis, soluit eum à vinculis, & iussit venire principes sacerdotum & omnem concessum eorum, & producens Paulum, statuit inter illos.

CAP. XXIII.

INtendens Paulus consessui ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona ministraui Deo vsque in hunc diem.

At princeps sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi percutere eius os.

Tunc Paulus ad eum dixit: Percutere te futurus est Deus, paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundū legē, & cōtra legem iubes me percuti?

At astantes dixerunt: Summum sacerdotem Dei conuiciaris?

Dixitque Paulus: Nesciebam fratres quia est princeps sacerdotum. Scriptum est enim: Principem populi tui non dices male.

Sciens autem Paulus, quia vna pars esset Sadducæorum, at altera Pharisæorum, exclamauit in consessu: Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæi, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor.

Hoc autem ipso locuto, facta est seditio Pharisæorum, & Sadducæorum, & diuisa est multitudo.

Sadducæi quidem enim dicunt non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharisæi autem confitentur vtraque.

Factus est autem clamor magnus. Et exsurgentes Scribæ partis Pharisæorum, depugnabant, dicentes: Nihil malum inuenimus in homine isto: si autem Spiritus locutus est ei, aut Angelus, ne repugnemus Deo.

Multa autem facta seditione, veritus tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere, & rapere eum de medio eorum, deducereque in castra.

At existenti nocte assistens ei Domnus, ait: Confide Paule, sicut enim testificatus es quæ de me in Ierusalem, sic te oportet & in Romam testificari.

Transl. Erasm. Roterod.

21 *Et dixit ad me: Vade, quoniam ego ad gentes procul mittam te.*

22 *Audiebant autem eum vsque ad hoc verbum, atque sublatis vocibus, dicebant: Tolle de terra hominem istiusmodi, non enim phas est eum viuere.*

23 *Vociferantibus autem eis, & proiicientibus vestimenta, & puluerem iactantibus in aerem,*

24 *Iussit tribunus induci eum in castra, & imperauit eum flagris examinari, vt scires propter quam causam sic acclamarent ei.*

25 *Et cum astrinxissent eum loris, dixit astanti sibi Centurioni Paulus: Num hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?*

26 *Quo audito, Centurio accessit ad tribunum, & nunciauit ei dicens: Quid facturus es? Hic enim homo Romanus est.*

27 *Accedens autem tribunus dixit illi: Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.*

28 *Et respondit tribunus: Ego multa summa ciuitatem istam comparaui. At Paulus ait: Ego vero natus sum.*

29 *Protinus ergo discesserunt ab illo, qui eum fuerant examinaturi. Tribunus quoque timuit postquam resciuit, quod Romanus esset, & quod vinxisset eum.*

30 *Postero autem die volens scire certum, qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum à vinculis & iussit Principes sacerdotum conuenire totumque concilium, ac deductum Paulum jistebat coram illis.*

CAP. XXIII.

1 *INtentis autem oculis in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum coram Deo vsque in hodiernum diem.*

2 *Princeps autem Sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi, vt percuterent os eius.*

3 *Tunc Paulus dixit ad eum: Percussurus est te Deus, paries dealbate. Et tu sedes iudicans me secundum legem, & contra legem iubes me percuti?*

4 *Et qui astabant, dixerunt: Summo Sacerdoti Dei maledicis?*

5 *Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres, quod pontifex esset. Scriptum est enim: Principi populi tui non maledices.*

6 *Sciens autem Paulus, quod vna pars esset Sadducæorum, & altera pharisæorum, clamabat in concilio: Viri fratres, ego pharisæus sum, filius pharisæi, de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor.*

7 *Et cum hoc dixisset, facta est dissensio inter pharisæos ac Sadducæos & dissecta est multitudo.*

8 *Nam Sadducæi quidem dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: pharisæi autem confitentur.*

9 *Factus est autem clamor magnus & cum surrexissent Scribæ de factione pharisæorum, depugnabant, dicentes: Nihil mali inuenimus in homine isto. Quod si Spiritus locutus est ei Aut Angelus, ne repugnemus Deo.*

10 *Et cum magna seditio coorta esset, veritus tribunus, ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in castra.*

11 *Sequenti autem nocte assistens ei Dominus, ait: Bono animo esto Paule. Vt enim testificatus es de me Hierosolymis, sic te oportet & Romæ testificari.*

Vulgat. Editio.

Facta autem die, collegerunt se quidam ex Iudæis, & deuouerunt se, dicentes neq; manducaturos neque bibituros, donec occiderent Paulum.

Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant.

Qui accesserunt principes sacerdotum & seniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus nos nihil gustaturos, donec occidamus Paulum.

Nunc ergo vos notum facite tribuno cum consilio, vt illum producat ad vos, tanquam aliquid certius cognituri de eo. Nos vero prius quàm appropiet, parati sumus interficere illum.

Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit, & intrauit in castra, nuntiauitque Paulo.

Vocans autem Paulus ad se vnum ex centurionibus, ait: Adolescentem hunc perduc ad tribunum: habet enim aliquid indicare illi.

Et ille quidem assumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus rogauit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

Apprehendens autem tribunus manum illius secessit cum eo seorsum, & interrogauit illum: Quid est quod habes indicare mihi?

Ille autem dixit: Iudæis conuenit rogare te vt crastina die producas Paulum in consilium, quasi aliquid certius inquisituri sint de illo.

Tu vero ne crediderís eis: insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se deuouerunt non manducare neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt expectantes promissum tuum.

Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiés ne cui loqueretur, quoniam hæc nota sibi fecisset.

Et vocatis duobus centurionibus, dixit illis parate milites ducentos, vt eant vsque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos à tertia hora noctis.

Et iumenta præparate: vt imponentes Paulum, saluum perducerent ad Felicem præsidem:

Timuit enim ne forte raperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tanquam accepturus pecuniam.

Scribens epistolam continentem hæc: CLAVDIVS Lysias optimo præsidi Felici salutem

Virum hunc comprehensum à Iudæis, & incipientem interfici ab eis, superueniens cum exercitu, eripui cognito, quia Romanus est.

Volensque scire causam quam obiciebant illi, deduxi eum in consilium eorum.

Quem inueni accusari de quæstionibus legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem criminis.

Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas parauerant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus vt dicant apud te, Vale.

Milites ergo secundum præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.

At postera die dimissis equitibus, vt cum eo irent, reuersi sunt ad castra.

Qui cum venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam præsidi, statuerunt ante illũ & Paulum.

Cum legisset autem, & interrogasset de qua prouincia esset, & cognoscens quia de Cilicia,

Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint, iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

Transl. ex Syriac.

12 *Facto autem diluculo conuenerunt quidam ex Iihoudæis, seseque anathemate deuouerunt, neque esuros se, neque bibituros, vsquedum interfecissent Paulum.* Hoc illi fecerunt vi. crucifixionis.

13 *Erant autem vj, qui pepigerant iureiurando hoc pactum plures quam quadraginta viri.*

14 *Et accesserunt ad Sacerdotes, & Seniores, dicebantque Deuotione deuouimus nos, nihil gustaturos quousque interfecerimus Paulum.*

15 *Nunc itaque petite vos, & primores synagogæ à tribuno, vt adducat eum ad nos tanquam studentes veritus comprobari facimus eius, nos vero parati sumus eum trucidare, antequam perueniat ad vos.*

16 *Audierat autem filius sororis Pauli has insidias, proinde introiit in castra, & renunciauit Paulo.*

17 *Misit itaque Paulus vocatum quendam ex Centurionibus cui dixit: Abducito hunc adolescentem ad tribunum; Habet enim quod ei dicat.*

18 *Assumpsit igitur centurio adolescentem, & introduxit eum ad tribunum, & ait: Paulus vinctus aduocauit me, petiitque à me vt adducerem hunc adolescentem ad te, quippe qui habeat quod dicat tibi.*

19 *Prehendit itaque tribunus manum adolescentis, & traxit eum ad vnum latus (seorsum) & scissitatus est ab eo: Ecquid habes mihi dicendum?*

20 *At dixit ei adolescens: Iihoudæi machinati sunt petere à te, vt dimittas Paulum cras in consessum eorum, quasi velint aliquid accuratius discere ab eo.*

21 *Tu ergo assensum eis ne præbueris, ecce enim plures quã quadraginta viri ex eis, obseruant eum in insidijs, & sese anathemate deuouerunt neque esuros, neque bibituros, vsquequo interfecerint eum; & ecce parati sunt, & expectant promissum tuum.*

22 *Et dimisit tribunus adolescentem quum præcepisset ei, nemini patefaciat te ista mihi indicasse.*

23 *Caterum aduocauit duos Centuriones, & dixit eis: Ite, apparate Romanos ducentos qui proficiscantur Cæsaream & equites septuaginta, speculatoresq; à dextera ducentos, qui exeant à tertia hora noctis.*

24 *Parate autem, & iumentum, vt imponatis ei Paulum, & ereptum eum perducatis ad Felicem præsidem.*

25

26 *Scripsit autem epistolam, deditque eis, quæ erat huiusmodi: CLAVDIVS Lysias Felici præsidi victoriosso pacem (salutem.)*

27 *Virum hunc prehenderant Iihoudæi vt trucidarent eum, sed obstiti ego cum Romanis, eumque liberaui quum didicissem eum Romanum esse.*

28 *Ac dum studerem scire causam ob quam reum postularent eum, demisi eum in consessum illorum.*

29 *Et compers quod de quæstionibus Legis suæ reum postularent eum, sed nullam in eo esse causam dignam vinculis aut morte.*

30 *Quum porrò indicatum esset mihi dolum insidijs nectere in eum Iihoudæos, confestim misi eum ad te: & præcepi delatoribus eius, vt veniant agantque cum eo coram te; Vale.*

31 *Tunc Romani sicut ininctum eis fuerat, acceperunt Paulum noctu, & adduxerunt eum in Antipatrida vrbem.*

32 *Postridie verò equites dimiserunt pedibus socios suos vt reuerterentur in castra.*

33 *Et adduxerunt eum Cæsaream, reddiderunt & epistolam præsidi, ac stiterunt coram eo Paulum.*

34 *Quumq; legisset epistolam, interrogauit eum ex quanã prouincia esset: & quum dexisset ex Cilicia, dixit ei,*

35 *Auditurus sum te quum venerint accusatores tui. Et iussit eum custodiri in prætorio Heroudis.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Facta autem die, facientes quidam Iudæorum concionem deuouerunt seſe, dicentes neque edere, neque bibere, vſquequo occiderent Paulum.

Erant autem plus quadraginta hanc coniurationem facientes.

Qui accedentes principes ſacerdotum & ſeniores, dixerunt: Deuotione deuouimus nosipſos, nihil guſtare vſquequo occidamus Paulum.

Nunc ergo vos indicate tribuno cum conſeſſu, vt cras illum producat ad vos vt futuros cognoſcere exquiſitiùs quæ de eo, nos vero, aut appropinquare eum, parati ſumus interficere illum.

Audiens autem filius ſororis Pauli inſidias, adueniens & intrans in caſtra, nunciauit Paulo.

Aduocans autem Paulus vnum centurionum, ait: Adoleſcentem hunc adduc ad tribunum: habet enim aliquid indicare illi.

Ille quidem ergo aſſumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus aduocans me rogauit hunc adoleſcentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

Apprehendens autem manum illius tribunus, & ſecedens ſeorſum, interrogauit, Quid eſt quod habes indicare.

Dixit autem, Quia Iudæi conſtituerunt rogare te vt cras in conſeſſum producas Paulum, vt futuri aliquid exquiſitius percunctari de illo.

Tu ergo ne crediderís illis: inſidiantur enim ei ex eis viri plures quadraginta, qui deuouerunt ſeſe neque manducare neque bibere vſquequo interficiant eum: & nunc parati ſunt expectantes à te renuntationem.

Ipſe quidã igitur tribunus dimiſit adoleſcentem, præcipiens nemini eloqui, quoniam hæc indicaueris ad me.

Et aduocans duos quoſdam centurionum, dixit Parate milites ducentos, vt eant vſque Cæſaream, & equites ſeptuaginta, & ſtipatores ducentos à tertia hora noctis.

Iumentaque adparare, vt imponentes Paulum, ſaluum perducerent ad Felicem præſidem:

Scribens epiſtolam continentem formam hanc: Claudius Lyſias præſtantiſſimo præſidi Felici gaudere.

Virum hunc comprehenſum à Iudæis, & futurum interfici ab eis, ſuperueniens cum exercitu, eripui eum, diſcens quia Romanus eſt.

Volens autem ſcire cauſam ob quam incuſarẽt eum, deduxi eum in conſeſſum eorum.

Quem inueni appellatum de quæſtionibus legis ipſorum, nihil vero dignum morte aut vinculis crimen habentem.

Indicatis autem mihi inſidiis in virum futuris eſſe à Iudæis, ſtatim miſi ad te, denuntians & accuſatoribus dicere quæ ad eum apud te. Vale.

Ipſi quidem milites ſecundum conſtitutum, ſibi aſſumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.

At poſtridie dimittentes equites, ire cum eo, reuerſi ſunt in caſtra.

Qui ingreſſi in Cæſaream, & reddentes epiſtolam præſidi, ſtatuerunt & Paulum ei.

Legens autem præſes, & interrogans ex quali prouincia eſſet, & cognoſcens quia de Cilicia,

Audiam te, inquit, cum & accuſatores tui adfuerint, iuſſitque eum in prætorio Herodis cuſtodiri.

Transl. Eraſm. Roterod.

12 *Facto autem die collegerunt ſe quidam ex Iudæis, & deuouerunt ſe, dicentes: neque eſuros ſe, neque bibituros, donec occiderent Paulum.*

13 *Erant autem plures quam quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant.*

14 *Qui acceſſerunt ad principes ſacerdotum ac ſeniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus noſipſos, nihil guſtaturos, donec occidamus Paulum.*

15 *Nunc ergo vos ſignificate tribuno & concilio, vt cras producat illum ad nos tanquam aliquid certius cognituros de eo. Nos vero priuſquam appropinquet, parati ſumus interficere illum.*

16 *Cum autem audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, venit & intrauit in caſtra, nunciauitq; Paulo.*

17 *Accerſito autem Paulus ad ſe vno ex centurionibus, ait: Adoleſcentem hunc abduc ad tribunum. Habet enim quod renunciet illi.*

18 *Et ille quidem aſſumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accerſitum me rogauit, vt hunc adoleſcentem perducerem ad te, habentem aliquid quod loquatur tibi.*

19 *Apprehenſa autem tribunus manu illius, ſeceſſit cum eo ſeorſum, & percontatus eſt illum, Quid eſt quod habes ſignificandum mihi?*

20 *Ille autem dixit, Iudæi conſpiraverunt vt rogarent te, vti craſtino die educeres Paulum in concilium, quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo.*

21 *Tu vero ne morem geſſeris illis. Inſidiantur enim ei ex eis viri plures quadraginta, qui ſeipſos deuouerunt, ne vel edant vel bibant, donec interficiant eum, & nunc parati ſunt expectantes, vt promittas.*

22 *Tribunus igitur dimiſit adoleſcentem, præcepitq; ei, ne cui effutias inquiens, quod hæc indicaueris mihi.*

23 *Et accerſitis duobus quibuſdam centurionibus, dixit Parate milites ducentos, vt eant Cæſaream, & equites ſeptuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis,*

24 *Et iumenta præbete, vt impoſitum Paulum, ſaluum perducant, ad Felicem præſidem,*

25

26 *Scriptis literis in hanc formam. Claudius Lyſias potentiſſimo præſidi Felici ſalutem.*

27 *Virum hunc comprehenſum à Iudæis, cum iam eſſet interficiendus ab eis, ſuperueniens cum exercitu, eripui, cognito, quod Romanus eſſet.*

28 *Volensq; ſcire cauſam, ob quam accuſarent illum, deduxi eum in concilium eorum.*

29 *Quem comperi accuſari de quæſtionibus legis ipſorum, nullum dignum morte aut vinculis habentem crimen.*

30 *Et cum indicatum eſſe mihi de inſidijs, quas parauerant illi Iudæi, protinus miſi eum ad te, præcepto dato etiam accuſatoribus: vt quæ habent aduerſus eum, dicant apud te. Vale.*

31 *Milites vero iuxta quod ſibi iniunctum erat, receptum Paulum duxerunt per noctem Antipatridem.*

32 *Poſtero autem die dimiſſis equitibus vt cum eo irent, reuerſi ſunt in caſtra.*

33 *Qui cum veniſſent Cæſaream, ac tradidiſſent epiſtolam præſidi, ſtatuerunt coram eo & Paulum.*

34 *Cum legiſſet autem præſes, & interrogaſſet ex qua prouincia eſſet, & cognouiſſet, quod ex Cilicia,*

35 *Audiam te, inquit, cum accuſatores quoque tui aduenerint. Iuſſitq; in prætorio Herodis cuſtodiri eum.*

Vulgat. Editio.

CAP. XXIIII.

POst quinque autem dies descendit Princeps sacerdotum, Ananias cum senioribus quibusdam,& Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem aduersus Paulum.

Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te,& multa corrigantur per tuam prouidentiam.

Semper & vbique suscipimus,optime Felix,cum omni gratiarum actione.

Ne diutius autem te protraham, oro, breuiter audias nos pro tua clementia.

Inuenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Iudæis in vniuerso orbe,& auctorem seditionis sectæ Nazarenorum.

Qui etiam templum violare conatus est: quem & apprehensum voluimus secundum legem nostram iudicare.

Superueniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris,

Iubens accusatores eius ad te venire: à quo poteris ipse iudicans,de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere.

Respondit autem Paulus, (annuente sibi Præside dicere) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens,bono animo pro me satisfaciam.

Potes enim cognoscere quia non plus sunt mihi dies quam duodecim,ex quo ascendi adorare in Ierusalem:

Et neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem,aut concursum facientem turbæ,neque in synagogis,

Neque in ciuitate:neque probare possunt tibi de quibus me nunc accusant.

Confiteor autem hoc tibi: quod secundum sectam,quam dicunt hæresim, sic deseruio Patri,& Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege & Prophetis scripta sunt:

Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant resurrectionem futuram iustorum, & iniquorum.

In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum,& ad homines semper.

Post annos autem plures eleemosinas facturus in gentem meam,veni,& oblationes,& vota,

*In quibus inuenerunt me purificatum in templo, non cum turba,neque cum tumultu.

Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare si quid haberent aduersum me.

Aut hi ipsi dicant si quid inuenerunt in me iniquitatis cum stem in concilio.

Nisi de vna hac solummodo voce, qua clamaui inter eos stans: * Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.

Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac,dicens: Cum tribunus Lysias descenderit, audiam vos.

Iussitque Centurioni custodire eum, & habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

Transl. ex Syriac.

CAP. XXIIII.

QVinq; autem post diebus descendit Chananio Summus sacerdos cum senioribus, & cum Tertullo Rhetore,atque ostendit se præsidi comparuit coram(præside)aduersus Paulum. Medio die Paulo ferunto citationis

Quumq; conuocatus esset,exorsus est Tertullus, accusans eum,& ait,

In multa quidem tranquillitate degimus propter te, multæq; directiones sunt huic genti pondere rationis tuæ,nosq; omnes vbiq; gratiam tuam recipimus,victoriosse Felix.

Ne vero pluribus te fatigem, peto à te, vt audias nostram humilitatem præfa oratione.

Comperimus enim hunc virum esse perniciosum, & concitantem seditionem omnibus Iehoudæis per vniuersam terram,Est enim princeps doctrinæ Nazarenorum.

Ac templum nostrum voluit polluere: quum autem prehendissemus eum, voluimus eum iudicare secundum legem nostram.

Venit autem Lysias tribunus, ac multa vi à manibus nostris abduxit eum.

Et ad te misit eum,iussitque accusatores eius venire ad te:proinde poteris quum eum interrogaueris,discere ab eo omnia de quibus accusamus eum.

Litem porro intenderunt ei etiam illi Iehoudæi, dicentes,hæc ita se habere.

Innuit autem præsesi Paulo vt loqueretur: Respondit itaq; Paulus & ait:A multis annis scio te esse iudicem huius gentis,& ideo maiori cum gaudio depromam Spiritum(redditurus sum orationem)pro me ipso.

Quum tu possis nosse non plures mihi præterijsse dies quàm duodecim,ex quo ascendi ad Ouriſchlem adorandi gratia:

Neque inuenerunt me loquentem cum aliquo in templo,nec etiam turbam congregantem siue in synagogis eorum,siue in vrbe.

Neque in eorum patestate situm est,vt demonstrent coram te,quicquam eorum de quibus nunc me accusant.

Enimuero hoc confiteor me hac eadem doctrina, quam dicunt,colere Deum patrum meorum, vt qui credam omnibus quæ scripta sunt in Lege & in prophetis.

Et quispem habeam in Deum de ea, quam & ij ipsi exspectant futuram resurrectionem à mortuis, iustorum & iniustorum.

Propterea etiam labore vt conscientiam puram habeam coram Deo,& coram hominibus perseueranter.

Annis porro multis veni ad filios mea gentis largiturus eleemosynam,oblaturusq; oblationem.

Et me vsti inuenerunt in templo quum expurgatus essem,non cum turba,neque cum tumultu.

Nisi quod tumultuati sunt Iehoudæi illi qui venerant ex Asia:quos oportuit sistere mecum coram te, vt accusarent si quid haberent.

Aut hi ipsi dicant quid inuenerint in me flagitij quum starem ante consessum eorum,

Nisi vnicum hoc verbum, quod clamaui stans inter eos:De resurrectione mortuorum iudicium vocor hodie coram vobis.

Felix autem,quia hanc viam cognoscebat plane distulit eos. Quum,inquit, venerit tribunus, auditurus sum inter vos(vestrum negotium.)

Et imperauit Centurioni, vt custoditetur Paulus in requie,vtq; nemo ex familiaribus ipsius prohiberetur ei ministrare.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. XXIIII.

POst autem quinque dies descendit Princeps sacerdotum, Ananias cum senioribus,& oratore Tertullo quodam, qui comparuerunt præsidi aduersus Paulum.

Citato autem eo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Multæ pacis compotes per te, & directionum factarum genti huic per tuam prudentiam,

Prorsusque & vbique suscipimus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

Vt autem non super plus te interpellem, oro, audire te nos concisè tua æquitate.

Inuenientes enim hominem hunc pestiferum, & mouentem seditionem omnibus Iudæis qui per habitatam, antistitem quæ Nazarenorum sectæ.

Qui etiam templum tentauit prophanare: quem & apprehendimus, & secundum nostram legem voluimus iudicare.

Adueniens autem Lysias tribunus vi multa ex manibus nostris eripuit & ad te misit:

Iubens & accusatores eius venire: à quo poteris ipse indicans, de omnibus istis cognoscere, quorum nos accusamus eum.

Consenserunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita habere.

Respondit autem Paulus, annuente sibi Præside dicere, Ex multis annis existentem te iudicem genti huic sciens, meliore animo quæ de meipso defendam.

Potente te cognoscere quia non plures sunt mihi dies quam duodecim, ex quo ascendi adoraturus in Hierusalem:

Et neque in templo inuenerunt me apud aliquẽ disputantem, aut seditionem facientem turbæ, neque in synagogis,

Neque per vrbem. Neque probare possunt de quibus nunc accusant me.

Confiteor autem hoc tibi, quod secundum viam quam dicunt hæresim, sic deseruio Patrio Deo, credens omnibus, quæ secundum legem, & Prophetis scriptis:

Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant resurrectionem futuram esse mortuorum, iustorumque, & iniustorum.

In hoc autem ipse exerceo conscientiam habens ad Deum, & homines semper.

Per annos autem plures accessi, eleemosinas facturus in gentem meam, & oblationes,

In quibus inuenerunt purificatum in templo non cum turba, neque cum tumultu.

Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare si quid haberent aduersus me.

Aut ipsi hi dicant si quid inuenerunt in me iniquum, stante me in consessu.

Aut de vna hac voce, qua clamaui stans in eis, quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.

Audiens autem hæc Felix, distulit illos, exquisitius cognoscens quæ de via, dicens: Cum Lysias tribunus descenderit, pernoscam quæ per vos.

Constituensque Centurioni custodire Paulum, habereque Laxationem, & neminem prohibere propriorum ei ministrare, aut adire eum.

Transl. Erasm. Roterod.

CAP. XXIIII.

POst quinq; autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus & Tertullo quodam oratore, qui odierunt præsidem contra Paulum.

Et citato Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa recte gerantur in populo hoc per tuam prouidentiam,

Et semper & vbique comprobamus præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

Sed ne diutius te detineam, oro te, vt audias nos paucis pro tua humanitate.

Nacti enim sumus virum hunc pestiferum & concitantem seditionem omnibus Iudæis in vniuerso orbe, & autorem sectæ Nazarenorum.

Qui etiam templum prophanare conatus est, quem & apprehensum voluimus secundum legem nostram iudicare.

Sed superueniens tribunus Lysias, cum magna vi eripuit eum è manibus nostris,

Iubens accusatores eius ad te venire, ex quo poteris ipse inquisitione facta de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere.

Respondit autem Paulus, cum annuisset ipse præses, vt diceret: Æquiore animo pro meipso causam dico, cum sciam te multis iam annis iudicem fuisse genti huic,

Qui possis cognoscere, quod non plures sunt mihi dies quàm duodecim, ex quo ascendi adoraturus Hierosolymam.

Et neque in templo compererunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis,

Neque in ciuitate, neque probare possunt ea de quibus me accusant.

Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta viam, quam vocant hæresim, sic colo patrium Deum credens omnibus quæ in lege & prophetis scripta sunt,

Spem habens in Deum, fore, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem mortuorum, tum iustorum simul & iniustorum.

Quin in hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere erga Deum, & erga homines semper.

Post annos autem plures accessi, eleemosynas exhibiturus in gentem meam, & oblationes.

In quibus compererunt me purificatum in templo, haud cum turba, neque cum tumultu.

Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse & accusare, si quid haberent aduersum me.

Aut hi ipsi dicant, si quid deprehenderunt in me iniquitatis, cum stem in concilio,

Nisi de vna hac voce, qua clamaui inter eos stans, de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.

Auditis autem his, Felix distulit illos, certo sciens quæ ad eam viam attinebant, dicens: Cum tribunus Lysias descenderit, pernoscam causam vestram.

Iussitq; centurioni, vt custodiret Paulum, sineretq; eum relaxari, & ne quem ex illius familiaribus vetaret, subministrare ei, aut adire eum.

Vulgat. Editio.

Poſt aliquot autem dies veniens Felix cum Druſilla vxore ſua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum: & audiuit ab eo fidem, quæ eſt in Chriſtum Ieſum.

Diſputante autem illo de iuſtitia & caſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix, reſpondit: Quod nunc attinet, vade, tempore autem opportuno accerſam te.

Simul & ſperans, quod pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accerſens eum, loquebatur cum eo.

Biennio autem expleto, accepit ſucceſſorem Felix Portium Feſtum. Volens autem gratiam præſtare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

FEſtus ergo cum veniſſet in prouinciam, poſt triduum aſcendit Ieroſolymam à Cæſarea.

Adieruntque eum principes ſacerdotum, & primi Iudæorum aduerſus Paulum: & rogabant eum.

Poſtulantes gratiam aduerſus eum, vt iuberet perduci eum in Ieruſalem, inſidias tendentes vt interficerent eum in via.

Feſtus autem reſpondit ſeruari Paulum in Cæſarea: ſe autem maturius profecturum.

Qui ergo in nobis (ait) potentes ſunt: deſcendentes ſimul, ſi quod eſt in viro crimen, accuſent eum.

Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo, aut decem, deſcendit Cæſaream, & altera die ſedit pro tribunali & iuſſit Paulū adduci.

Qui cum perductus eſſet, circumſteterunt eum, qui ab Ieroſolyma deſcenderant Iudæi, multas, & graues cauſas obiicientes, quas non poterant probare.

Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæſarem quidquam peccaui.

Feſtus autem gratiam volens præſtare Iudæis, reſpondens Paulo, dixit: Vis Ieroſolymam aſcendere, & ibi de his iudicari apud me?

Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæſaris ſto, ibi me oportet iudicari: Iudæis non nocui, ſicut tu melius noſti.

Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuſo mori: ſi vero nil eſt eorum, quæ hic accuſant me, nemo poteſt me illis donare. Cæſarem appello.

Tunc Feſtus cum conſilio locutus, reſpondit: Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem ibis.

Et cum dies aliquot tranſacti eſſent: Agrippa rex, & Bernice deſcenderunt Cæſaream ad ſalutandum Feſtum.

Et cum dies plures ibi demorarentur, Feſtus regi indicauit de Paulo: dicens Vir quidem eſt derelictus à Felice vinctus.

De quo cum eſſem Ieroſolymis, adierunt me Principes ſacerdotum, & ſeniores Iudæorum, poſtulantes aduerſus illum damnationem.

Ad quos reſpondi: Quia non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem, priuſ quam is, qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

Cum ergo huc conueniſſent ſine vlla dilatione, ſequenti die ſedens pro tribunali, iuſſit duci virū

Tranſl. ex Syriac.

Cæterum paucis poſt diebus miſit Felix, & Druſilla vxor eius, quæ erat Ishoudæa, qui aduocarent Paulum: & audierunt ab eo, quæ ad fidem in Meſchicho pertinent.

Quumque verba faceret ad eos de iuſtitia, & ſanctimonia, & de iudicio futuro, repletus eſt timore Felix, dixitque. Nunc quidem abi: quando vero erit mihi, mittam ad te.

Sperabat enim munus ſibi datum iri à Paulo, propterea frequentius mittebat accerſitum eum, & colloquebatur cum eo.

Biennio autem expleto, alius præſes venerat in locum ipſius, qui vocabatur Porcius Feſtus. Felix autem vt inuret gratiam à Ishoudæis, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

POrro quum veniſſet Feſtus Cæſaream, triduo poſt aſcendit ad Ouriſchlem.

Et indicarunt ei Principes Sacerdotum ac primores Ishoudæorum de Paulo.

Petebantque ab eo, rogantes eum hanc gratiam, vt mitteret qui adduceret eum ad Ouriſchlem, dum ſtruerent ei inſidias in via vt ipſum interimerent.

Feſtus vero reſpondens dedit aſſeruari Paulum Cæſareæ: ego vero, inquit, feſtinans illuc peregre proficiſcar.

Qui ergo inter vos per ſe poſſunt: deſcendant nobiſcum, & de quocumque delicto quod ſit in hoc homine, accuſent.

Quumque illic egiſſet dies octo, aut decem, deſcendit Cæſaream, & poſtridie ſedit pro tribunali, iuſſitque accerſiri Paulum.

Quum autem veniſſet, circumdederunt eum Ishoudæi qui deſcenderant ab Ouriſchlem, criminationesque multas, & graues adducebant in eum, quas non poterant demonſtrare.

Et quum Paulus depromeret ſpiritum (defenſione vteretur,) ſe nihil deliquiſſe, nec in legem Ishoudæorum, nec in templum, nec in Cæſarem.

Feſtus vtpote volens fœnerari gratiam Ishoudæis, dixit Paulo: Vis ad Ouriſchlem aſcendere, & illic de his iudicium ſubire coram me?

Reſpondit Paulus, & ait: Ad tribunal Cæſaris ſto, hic æquum eſt me iudicium ſubire: nihil peccaui in Ishoudæos, ſicut & tu noſti.

Quod ſi aliquod flagitium admiſi, aut aliquid dignum morte, mortem non deprecor: ſin vero nihil eſt in me eorum de quibus me accuſant, nemo me daturus eſt illis dono. Cæſaris prouocationes appello.

Tunc Feſtus collocutus eſt cum conſiliariis ſuis, & ait: Cæſaris prouocationem appellaſti? ad Cæſarem proficiſceris

**Exactis autem diebus aliquot, deſcendit Agrippa & Bernice Cæſaream, vt poſtularent pacem Feſti, vt ſalutarent Feſtum.*

Variæ lectiones Graecorum codicum

Quumque egiſſent apud eum dies aliquot, renunciauit Feſtus regi iudicium Pauli, dicens: Vir quidam vinctus relictus eſt per manus Felicis.

Et quum eſſem in Ouriſchlem indicarunt mihi de eo Principes Sacerdotum, & Seniores Ishoudæorum, efflagitaruntque vt ſibi de eo iudicium exequerer.

Illis vero dixi: Morem non eſſe Romanis, dono tradere quempiam interficiendum, donec venerit aduerſarius eius, & arguet eum in faciem, deturque ei locus depromendi ſpiritum (rationis reddendæ) contra id de quo reus poſtulatur.

Quum itaque huc veniſſem abſque dilatione, die ſequenti ſedi pro tribunali, iuſſique adiri adduci hominē.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Poſt autem dies aliquot aduenies Felix cum Druſilla vxore propria exiſtente Iudæa, accerſiuit Paulum. & audiuit eum de quæ in Chriſtum Ieſum fide.

Diſſerente autem illo de iuſtitia & caſtitate, & iudicio futuro eſſe, tremefactus factus Felix, reſpõdit, Quod? nunc habens, vade, opportunitatem autem nactus accerſam te:

Simul & ſperans quod pecunia daretur ei à Paulo, vt ſolueret eum ideo & frequenter eum accerſens, loquebatur ei.

Biennio autem expleto, accepit ſucceſſorem Felix Porcium Feſtum. Volensque gratiam præſtare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

FEſtus ergo ingreſſus prouinciam, poſt tres dies aſcendit in Hieroſolymam à Cæſarea.

Indicauerunt autem ei & princeps ſacerdotũ, & primi Iudæorũ aduerſus Paulũ: & rogabant eum.

Poſtulantes gratiam aduerſus eum, vt accerſeret eum in Hieruſalem: inſidias facientes interficere eum per viam.

Ipſe quidem ergo Feſtus reſpondit ſeruari Paulum in Cæſarea, ſeipſum autem futurum in feſtinatione proficiſci.

Qui ergo potentes in vobis, ait, ſimul deſcendentes, ſi quod eſt in viro hoc, accuſent eum.

Demoratus autem in illis dies plures quam octo, deſcendit in Cæſaream, poſtridie ſedens pro tribunali iuſſit Paulum adduci.

Adueniente autem eo, circumſteterunt qui ab Hieroſolymis deſcenſi Iudæi, multas & graues cauſationes ferentes aduerſus Paulum, quas non poterant probare,

Ratiocinante eo, Quoniam neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæſarem peccaui.

Feſtus autem volens gratiam præſtare reſpondens Paulo, dixit: Vis in Hieroſolymam aſcendens ibi de his iudicari apud me?

Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæſaris ſtans ſum, vbi me oportet iudicari. Iudæis nihil nocui, ſicut tu pulchrius noſti.

Si quidem enim nocui, & dignum morte feci aliquid, non recuſo mori: ſi vero nihil eſt quorum hi acuſant me, nemo me poteſt illis gloriſicare. Cæſarem appello.

Tunc Feſtus collocutus cum conſilio, reſpondit: Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem ibis.

Diebus autem peractis quibuſdam, Agrippa rex & Bernice deſcenderunt in Cæſaream ſalutaturi Feſtum.

Vt autem plures dies demorarentur ibi, Feſtus regi indicauit quæ ad Paulum, dicens: Vir quidam eſt derelictus à Felice vinctus.

De quo facto me in Hieroſolyma, indicauerunt Principes ſacerdotum, & ſeniores Iudæorum, poſtulantes aduerſus illum damnationem.

Ad quos reſpondi, Quia non eſt conſuetudo Romanis donare aliquem hominem ad perditionem, prius quam accuſatus ad conſpectum habeat accuſatores, locumque defenſionis accipiat de crimine.

Conuenientibus ergo illis hic dilationem nullam faciens, ſequenti ſedens pro tribunali, iuſſit adduci virum.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Poſt aliquot autem dies cum aduenijſſet Felix cum Druſilla vxore ſua, quæ erat Iudæa, accerſiuit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ eſt in Chriſtum.

Diſputante autem illo de iuſtitia, & temperantia, & de iudicio futuro, tremefactus Felix reſpondit: In præſentia abi, caterum opportunitatem nactus accerſam te.

Simul & illud ſperans fore, vt pecunia ſibi daretur à Paulo vt ſolueret ipſum, propter quod & frequentius accerſens, loquebatur cum eo.

Biennio autem expleto, accepit ſucceſſorem Felix Porcium Feſtum. Volens autem gratiam præſtare Iudæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

FEſtus ergo ſuſcepta prouincia, poſt triduum aſcendit Hieroſolymam ab vrbe Cæſarea.

Significarunt q; illi princeps ſacerdotum ac primores Iudæorum de Paulo, & rogabant eum.

Poſtulantes fauorem aduerſus eum, vt accerſeret eum Hieroſolymam, inſidias tendentes vt interficerent eum in via.

Feſtus autem reſpondit, vt ſeruaretur quidem Paulus Cæſareæ, ſe vero breui illo profecturum.

Qui ergo inter vos, inquit, potentes ſunt vnà nobiſcum deſcendant, & ſi quod eſt in hoc viro crimen, accuſent eum.

Demoratus autem inter eos diebus amplius quàm decem, deſcendit Cæſaream: & poſtero die ſedit pro tribunali, iuſſitq; Paulum adduci.

Qui cum perductus eſſet, circumſteterunt eum qui ab Hieroſolymis deſcenderant Iudæi, multa & grauia crimina intendentes aduerſus Paulum quæ non poterant probare,

Paulo pro ſe reſpondente, quod neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæſarem quicquam peccaſſet.

Feſtus autem volens gratificari Iudæis, reſpondens Paulo, dixit: Vis Hieroſolymam aſcendere, & ibi de his iudicari apud me?

Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæſaris ſto, vbi me oportet iudicari. Iudæis nullam iniuriam feci, ſicut & tu melius noſti.

Si enim nocui, ac dignum morte aliquid feci, non recuſo mori. Si vero nihil eſt eorum, de quibus hi accuſant me, nemo poteſt me illis donare. Cæſarem appello.

Tunc Feſtus cum conſilio colloquutus reſpondit: Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem ibis.

Et cum dies aliquot tranſacti eſſent, Agrippa rex & Bernice deſcenderunt Cæſaream ſalutaturi Feſtum.

Et cum dies complures ibi commorarentur, Feſtus regi retulit cauſam Pauli, dicens: Vir quidam eſt relictus à Felice vinctus,

De quo cum veniſſem Hieroſolymam, ſignificarunt mihi principes ſacerdotum & ſeniores Iudæorum poſtulantes aduerſus illum ſententiam.

Quibus reſpondi: Non eſt Romanis conſuetudo ob gratiam donare aliquem hominem vt pereat, priuſquam is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locumq; defendendi accipiat de crimine.

Cum ergo huc conueniſſent, ſine vlla dilatione, ſequenti die ſedens pro tribunali iuſſi adduci virum.

Vulgat. Editio.

De quo,cum ſteteriſſent accuſatores, nullam cauſam deferebant,de quibus ego ſuſpicabar malum:

Quæſtiones vero quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant aduerſus eum. & de quodam Ieſu defuncto,quem affirmabat Paulus viuere.

Hæſitans autem ego de huiuſmodi quæſtione, dicebam ſi vellet ire Ieroſolymam, & ibi iudicari de iſtis.

Paulo autem appellante vt ſeruaretur ad Auguſti cognitionem iuſſi ſeruari eum, donec mittam eum ad Cæſarem.

Agrippa autem dixit ad Feſtum: Volebam & ipſe hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

Altera autem die cum veniſſet Agrippa, & Bernice cum multa ambitione,& introiſſent in auditorium cum tribunis,& viris principalibus ciuitatis,iubente Feſto, adductus eſt Paulus.

Et dicit Feſtus: Agrippa rex,& omnes,qui ſimul adeſtis nobiſcum viri,videtis hunc,de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ieroſolymis, petentes & acclamantes non oportere eum viuere amplius.

Ego vero comperi nihil dignum morte eum admiſiſſe. Ipſo autem hoc appellante ad Auguſtum, iudicaui mittere.

De quo quid certum ſcribam domino,non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te,rex Agrippa,vt interrogatione facta habeam quid ſcribam.

Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum,& cauſas eius non ſignificare.

CAP. XXVI.

AGrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipſo. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere.

De omnibus,quibus accuſor à Iudæis,rex Agrippa,æſtimo me beatum apud te cum ſim defenſurus me hodie,

Maximè te ſciente omnia. & quæ apud Indæos ſunt conſuetudines, & quæſtiones: propter quod obſecro patienter me audias.

Et quidem vitam meam à iuuentute, quæ ab initio fuit in gente mea in Ieroſolymis, nouerunt omnes Iudæi:

Præſcientes me ab initio(ſi velint teſtimonium perhibere) quoniam ſecundum certiſſimam ſectam noſtræ religionis vixi Phariſæus.

Et nunc in ſpe,quæ ad patres noſtros repromiſſionis facta eſt à Deo,ſto iudicio ſubiectus:

In quam duodecim tribus noſtræ nocte ac die deſeruientes,ſperant deuenire. De qua ſpe accuſor à Iudæis,rex.

Quid incredibile iudicatur apud vos, ſi Deus mortuos ſuſcitat?

Et ego quidem exiſtimaueram,me aduerſus nomen Ieſu Nazareni debere multa contraria agere.

*Quod & feci Ieroſolymis, & multos ſanctorum ego in carceribus incluſi, à Principibus ſacerdotum poteſtate accepta: & cum occiderentur, detuli ſententiam.

Et per omnes ſynagogas frequenter puniens eos, compellebam blaſphemare: & amplius inſaniens in eos,perſequebar vſque in exteras ciuitates.

Tranſl. ex Syriac.

18 *Adſtiterunt autem cum eo delatores eius, nec potuerunt vllam culpam flagitioſam demonſtrare aduerſus eum prout arbitratus fueram.*

19 *Sed quæſtiones quaſdam de ſuperſtitione ipſorum, habebant aduerſus eum, & de quodam Ieſchua,qui mortuus eſt,quem Paulus dicebat viuere.*

20 *Et quia non mihi conſtabat de eiuſmodi quæſtione, dixeram Paulo,num vis proficiſci ad Ouriſchlem, illicque iudicium ſubire ſuper iſtis?*

21 *Ipſe verò petijt vt ſeruaretur iudicio Cæſaris: proinde iuſſi eum ſeruari quouſque mitterem eum ad Cæſarem.*

22 *Dixit autem Agrippa: Velim audire hunc virum. Proinde Feſtus ait, Cras eum audies.*

23 *Poſtero itaque die venit Agrippa, & Berenice cum multo apparatu, & ingreſſus eſt in auditorium cum tribunis, & primoribus ciuitatis, & iubente Feſto venit Paulus.*

24 *Tum Feſtus: Agrippa rex, inquit, & omnes viri, qui adeſtis nobiſcum, aduerſus hunc virum quem videtis, tota gens Iehoudæorum compellauit me in Ouriſchlem, & hic, vociferantes non amplius oportere eum viuere.*

25 *Ego verò nihil deprehendi dignum morte eum admiſiſſe. Sed quia ipſe poſtulauit ſeruari iudicio Cæſaris, decreui eum miſſum iri.*

26 *Caterum neſcio quid de eo ſcribam Cæſari. Idcirco volui eum ſiſtere coram vobis, & maxime coram te, rex Agrippa, vt inquiſitione habita de ipſo inueniam quod ſcribam.*

27 *Non enim oportet nos mittere virum vinctum, cuius non ſcribamus delictum.*

CAP. XXVI.

1 *POrrò dixit Agrippa Paulo: Permittitur tibi pro teipſo verba facere. Tunc Paulus extendit manum ſuam, & deprompſit ſpiritum, (reddidit rationem) aitque:*

2 *Super omnibus de quibus reus poſtulor à Iehoudæis, rex Agrippa, de meipſo hoc exiſtimo me beatum eſſe, quòd coram te hodie ſim rationem redditurus:*

3 *Maximè quòd te ſciam aſſenſum præbere omnibus quæſtionibus, & legibus Iehoudæorum: quapropter peto à te, vt attento animo me audias.*

4 *Norunt enim, & ipſi Iehoudæi, ſi velint teſtari, conuerſationes meas à pueritia mea, quæ extiterunt mihi à principio tum in gente mea, tum in Ouriſchlem,*

5 *Quoniam à longo tempore perſuaſi ſunt de me, ſciuntque in illa præcipua diſciplina Periſchæorum me vixiſſe.*

6 *Nunc autem ob ſpem promiſſionis, quæ facta eſt patribus noſtris à Deo, ſto, & in iudicium vocor.*

7 *Ad quam ſpem duodecim tribus noſtræ ſperant ſe peruenturas precibus aſſiduis interdiu noctuque: & de hac quidem ſpe reus poſtulor per manus Iehoudæorum, rex Agrippa.*

8 *Quid? iudicatis non oportere nos credere Deum excitaturum mortuos?*

9 *Ego quidem à principio in animum induxeram, contraria multa patrare aduerſus nomen Ieſchua Nazareni.*

10 *Quod ego etiam egi in Ouriſchlem, & Sanctos quamplurimos conieci in carcerem poteſtate quam acceperam à Principibus ſacerdotum: quumq; interficerentur nonnulli ex eis, ſuffragabar ijs, qui damnabant eos.*

11 *Et per omnes ſynagogas ſæuiebam in eos, dum vi eos adigerem ad blaſphemandum nomen Ieſchua, & cum furore multo quo replebar aduerſus eos etiam in ciuitates exteras ingrediebar ad perſequendum eos.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

De quo ſtantes accuſatores, nullam cauſam deferebant quorum ſuſpicabar ergo.

Quæſtiones vero quaſdam de propria ſuperſtitione habebant aduerſus eum, & de quodam Ieſu defuncto, quem affirmabat Paulus viuere.

Hæſitans autem ego in eam quæ de hoc quæſtionem, dicebam, ſi vellet ire in Hieruſalem, & ibi iudicari de iſtis.

At Paulo appellante ſeruari ſe ad Auguſti cognitionem, iuſſi ſeruari eum, vſque quò mittam eum ad Cæſarem.

Agrippa autem ad Feſtum dixit: Volebam & ipſe hominẽ audire, ille autem, Cras, inquit, audies eũ.

Ergo poſtridie veniente Aprippa & Bernice cum multa ambitione, & introeuntibus in auditorium cũque tribunis & viris ſecundũ eminentiã exiſtẽtibus ciuitatis, & iubẽte Feſto, adductus eſt Paulus.

Et dicit Feſtus: Agrippa rex, & omnes qui ſimul adſtantes nobis viri, ſpectatis hunc, & de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me inque Hieroſolymis & hic, acclamantes non oportere viuere eum amplius.

Ego vero comperiens, nihil dignum morte eum admiſiſſe, & Ipſo autem hoc appellante Auguſtum, iudicaui mittere eum.

De quo certum quid ſcribere domino, non habeo ideo produxi eum ad vos, & maxime ad te, rex Agrippa, vt interrogatione facta, habeam quid ſcribere.

Irrationabile enim mihi videtur, mittentem vinctum, nec & eas quæ contra eum cauſas ſignificare.

CAP. XXVI.

AGrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi pro temetipſo dicere. tunc Paulus ratiocinabatur extendens manum:

De omnibus quibus accuſor à Iudæis, rex Agrippa, æſtimo meipſum beatum, fututns defendi apud te hodie.

Maxime cognitorem exiſtentem te omnium illorum apud Iudæos morumque & quæſtionum. ideo obſecro te patienter audire me.

Illam quidem ergo vitam meam illam à iuuentute, illam ab initio factam in gente mea in Hieroſolymis, nouerunt omnes Iudæi.

Præſcientes me antea (ſi velint teſtari) quoniam ſecundum diligentiſſimam ſectam noſtræ religionis vixi Phariſæus.

Et nunc in ſpe quæ ad patres repromiſſionis factæ à Deo, ſto iudicio ſubiectus.

Inquam duodecim tribus noſtræ in aſſiduitate nocte & die deſeruientes, ſperant deuenire: de qua ſpe accuſor, rex Agrippa, à Iudæis.

Quid incredibile iudicatur apud vos, ſi Deus mortuos ſuſcitat?

Ego quidem ergo videbar mihi ipſi aduerſus nomen Ieſu Nazareni debere multa contraria agere:

Quod & feci in Hieroſolymis, & multos ſanctorum ego carceribus incluſi, à Principibus ſacerdotum poteſtatem accipens: interemptisque illis, detuli ſuffragium.

Et per omnes ſynagogas frequenter puniens eos, compellebam blaſphemare, immoderateque inſaniens eis, perſequebar vſque & in exteras ciuitates:

Tranſl. Eraſm. Roterod.

De quo cum ſteriſſent accuſatores, nullum crimen intendebant ſuper hiſce rebus, de quibus ego ſuſpicabar,

Sed quæſtiones quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant aduerſus eum, & de quodam Ieſu defuncto, quem affirmabat Paulus viuere.

Hæſitans autem ego de huiuſmodi quæſtione, dicebam, num vellet ire Hieroſolymam, & ibi iudicari ſuper iſtis.

Paulus autem cum appellaſſet vt ſeruaretur Auguſti cognitioni, iuſſi ſeruari eum, donec mitterem eum ad Cæſarem.

Agrippa autem dixit ad Feſtum: Volebam & ipſe hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

Poſtero autem die cum veniſſet Agrippa & Bernice cum multo apparatu, & introiſſent in auditorium cum tribunis & viris principalibus ciuitatis, iubente Feſto adductus eſt Paulus.

Et dicit Feſtus: Agrippa rex, & omnes qui ſimul adeſtis nobiſcum viri, videtis hunc hominem, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me, & Hieroſolymis & hic, acclamantes non oportere eum viuere amplius.

Ego vero comperi nihil dignum morte eum admiſiſſe. Cæterum cum is ipſe appellaſſet Auguſtum, ſtatui mittere eum.

De quo quid certum ſcribam Domino, non habeo. Quapropter produxi eum ad vos, & maxime ad te, rex Agrippa, vt examinatione facta, habeam quod ſcribam.

Iniquum enim mihi videtur mittere vinctum, & crimina de quibus accuſatur non ſignificare.

CAP. XXVI.

AGrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipſo. Tunc Paulus extenta manu pro ſe dicebat.

Super omnibus de quibus accuſor à Iudæis, rex Agrippa, exiſtimo me beatum, qui cauſam dicturus jam apud te hodie.

Cum tu maxime ſis gnarus earum, quæ apud Iudæos ſunt, & conſuetudinum & quæſtionum. Quapropter obſecro te, vt patienter me audias.

Itaque vitam quidem meam, quam egi ab adoleſcentia, quæ ab initio fuit in gente Hieroſolymis nouerunt omnes Iudæi,

Qui prius nouerant me ab initio, ſi velint teſtimonium ferre, quod ſecundum exquiſitiſſimam ſectam noſtræ religionis, vixerim phariſæus.

Et nunc fretus ſpe repromiſſionis, quæ ad patres noſtros facta eſt à Deo, ſto iudicio ſubiectus,

Ad quam duodecim tribus noſtræ inſtanter nocte & die colentes Deum, ſperant ſe peruenturas. De qua ſpe accuſor, rex Agrippa, à Iudæis.

Cur incredibile iudicatur apud vos, ſi deus mortuos ſuſcitat?

Et ego quidem exiſtimabam me aduerſus nomen Ieſu Nazareni multa repugnando facturum,

Quod & feci Hieroſolymis. Et multos ſanctorum ego carceribus incluſi, à principibus ſacerdotum poteſtate acceptâ: & cum occiderentur, detuli ſententiam.

Et per omnes ſynagogas frequenter puniens eos compellebam blaſphemare, & amplius inſaniens in eos, perſequebar etiam in exteras vſque ciuitates.

Vulgat. Editio.

*cap.9.2 In quibus *dum irem Damaſcum cum poteſta-
te & permiſſu Principum ſacerdotum.

Die media in via vidi,rex,de cœlo ſupra ſplen-
dorem Solis,circumfulſiſſe me lumen,& eos, qui
mecum ſimul erant.

Omneſque nos cum decidiſſemus in terram,au-
diui vocem loquentem mihi Hebraica lingua,Sau-
le, Saule, quid me perſequeris? durum eſt tibi
contra ſtimulum calcitrare.

Ego autem dixi,Quis es Domine? Dominus au-
tem dixit:Ego ſum Ieſus,quem tu perſequeris.

Sed exurge,& ſta ſuper pedes tuos: ad hoc enim
apparui tibi,vt conſtituam te miniſtrum, & te-
ſtem eorum quæ vidiſti & eorum, quibus appa-
rebo tibi,

Eripiens te de populo, & Gentibus,in quas nunc
ego mitto te,

Aperire oculos eorum, vt conuertantur à tene-
bris ad lucem,& de poteſtate Satanæ ad Deum, vt
accipiant remiſſionem peccatorum, & ſortem in-
ter ſanctos per fidem quæ in me.

Vnde,rex Agrippa, non fui incredulus cæleſti
viſioni:

*cap.15. & 16. *Sed his qui ſunt Damaſci primum, & Ieroſo-
lymis,in omnem regionem Iudææ, & Gentibus
annuntiabam,vt pœnitentiam agerent,& conuer-
terentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera fa-
cientes.

*cap.21.31 Hac ex cauſa me Iudæi,cum eſſem in templo,
*comprehenſum tentabant interficere.

Auxilio autem adiutus Dei vſque in hodier-
num diem ſto, teſtificans minori, atque maiori,
nihil extra dicens quam ea, quæ Prophetæ locuti
ſunt futura eſſe,& Moyſes:

Si paſsibilis Chriſtus,ſi primus ex reſurrectione
mortuorum,lumen annunciaturus eſt populo, &
Gentibus.

Hæc loquente eo,& rationem reddente, Feſtus
magna voce dixit,Inſanis Paule: multæ te literæ
ad inſaniam conuertunt.

Et Paulus: Non inſanio(inquit) optime Feſte,
ſed veritatis,& ſobrietatis verba loquor.

Scit enim de his rex, ad quem & conſtanter lo-
quor:latere enim eum nihil horum arbitror. Ne-
que enim in angulo quidquam horum,geſtum eſt.

Credis rex Agrippa Prophetis? ſcio quia credis.

Agrippa autem ad Paulum: In modico ſuades
me Chriſtianum fieri.

Et Paulus ait: Opto apud Deum, & in modico,
& in magno, non tantum te, ſed etiam omnes,qui
audiunt, hodie fieri tales, qualis & ego ſum,ex-
ceptis vinculis his.

Et exurrexit rex, & Præſes, & Bernice, & qui
aſſidebant eis.

Et cum ſeceſſiſſent, loquebantur ad inuicem,
dicentes:Quia nihil morte, aut vinculis dignum
quid fecit homo iſte.

Agrippa autem Feſto dixit:Dimitti poterat ho-
mo hic,ſi non appellaſſet Cæſarem.

CAP. XXVII.

VT autem iudicatum eſt,nauigare eum in Ita-
liam, & tradi Paulum cum reliquis cuſto-
diis centurioni, nomine Iulio, cohortis Auguſtæ. 1

Tranſl. ex Syriac.

12 *Quumque profectus fuiſſem hac de re ad Darmaſouk
cum poteſtate & procuratione Principum Sacerdotum.*

13 *Media Die in via vidi è cœlo,ò rex, me circumfulſiſſe,
cunctoſque qui mecum erant lucem Solis(luce) præ-
ſtantiorem.*

14 *Et omnes cecidimus in terram, atque audiui vocem
dicentem Hebraicè,Schoual,Schoual quid me perſeque-
ris? Durum eſt tibi calcitrare ad ſtimulos.*

15 *Ego vero dixi: Quis es Domine mi? Et Dominus no-
ſter dixit mihi: Ego ſum Ieſchua ille Nazarenus quem
tu perſequeris.*

16 *Subditque mihi:Sta in pedes tuos:propterea enim ap-
parui tibi,vt conſtituam te miniſtrum & teſtem eius
rei,nempe quod me conſpexeris,atque conſpecturus es.*

17 *- Proinde eripiam te ex populo Iehoudaeorum, & ex aliis
Gentibus,ad quas te ſum miſſurus.*

18 *Vt aperias oculos eorum, vt conuertantur à tenebris
ad lucem, & à poteſtate Satanæ ad Deum, vtque reci-
piant remiſſionem peccatorum, & ſortem cum ſanctis
per fidem,quæ eſt in me,*

19 *Idcirco,rex Agrippa, per contumaciam non obſtiti
viſioni cœleſti.*

20 *Sed prædicaui primum iis qui erant in Darmaſouk,
& iis qui in Ouriſchlem,ac per omnes pagos Iehoudæ,at-
que adeo Gentibus prædicans vt pœnitentiam agerent,&
converterentur ad Deum, facerentque opera digna pœni-
tentiæ.*

21 *- Horum autem cauſa prehenderunt me Iehoudæi in
templo,& ſtudebant me interimere.*

22 *Sed opem tulit mihi Deus ad hunc ,vſque diem:& ec-
ce ſto, teſtimoniumque perhibeo cùm parvis tum ma-
gnis, quum nihil præter Mouſche & prophetas dicam,
ſed ea quæ ipſi prædixerunt ventura:*

23 *Nempe paſſurus Meſchicho,futurumque primitias re-
ſurrectionis à mortuis,& prædicaturum lucem huic po-
pulo & Gentibus.*

24 *Quumque ita rationem redderet Paulus, exclama- «Deuiat
uit Feſtus,alta voce :Inſanis Paule. Multæ literæ effi- ci v. poſt
ciunt vt inſanias. Pleroſq.*

25 *Dixit ei Paulus:Non inſanio,victorioſe Feſte, ſed ver-
ba veritatis & rectitudinis eloquor.*

26 *Quinetiam rex Agrippa horum eſt maximè gnarus,
quod ſint huiuſmodi; & ideo aperte coram eo loquor:
quippe qui putem ne vnam quidem harum rerum latere
ipſum,quum in abdito acta non ſint.*

27 *Credis Rex Agrippa prophetis? ſcio te credere.*

28 *Dixit ei rex Agrippa: Minimo negotio perſuaderes mi-
hi vt fierem Chriſtianus.*

*Tum Paulus dixit:Optarim à Deo,vt minimo, maxi-
moque negotio non tu ſolum, ſed etiam omnes qui au-
diunt me hodie,euaſiſſent mei ſimiles præter hac vincula.*

29 *Surrexit autem rex,ac præſes, & Bernice, ijque qui
ſedebant cum eis.*

30 *Quumque illinc diſceſſiſſent, colloquebantur alij ad
alios ac dicebant: Nihil dignum morte aut vinculis egit
vir iſte.*

31 *Dixit autem Agrippa Feſto: Poterat vir iſte dimitti
niſi prouocationem Cæſaris appellaſſet.*

CAP. XXVII.

DEcreuit autem de eo Feſtus ipſum miſſum iri ad
Cæſaremin Italiam,proinde tradidit Paulum, &
alios vinctos cum eo viro cuidam Centurioni ex
coborte Auguſta,cui nomen erat Iulius.

Transl. B. Ariæ Mont.

In quibus & profectus in Damascum cum potestate & procuratione à principibus sacerdotum.

Die media, per viam vidi, rex, cælitus supra splendorem Solis, circumfulgentē me lumen, & eos qui cum me proficiscentes.

Omnibus autem decidentibus nobis in terram, audiui vocem loquentem ad me, & dicentem Hebraica lingua, Saule, Saule, quid me persequeris: durum tibi ad stimulos calcitrare.

Ego autem dixi, Quis es Domine? Ille autem dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris.

Sed exurge, & sta supra pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, designare te ministerium & testem quorumque vidisti, quorumque apparebo tibi.

Eripiens te de populo, & Gentibus, in quas ego te mitto,

Aperire oculos eorum, ad conuertendum à tenebris ad lucem, & potestate Satanæ ad Deum, ad accipiendum eos remissionem peccatorum, & sortem in sanctificatis fide quæ in me.

Vnde, rex Agrippa, non fui incredulus cælesti visioni:

Sed his qui in Damasco primum, & Hierosolymis, in omnemque regionem Iudææ, & Gentibus annuntiabam pœnitere, & conuerti ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes.

Causa horum me Iudæi comprehendentes in templo, tentabant interficere.

Auxilium igitur nactus à Deo, vsque in diem hanc sto, testificans paruoque & magno, nihil extra dicens eorum quæ & Prophetæ locuti sunt futurorum esse, & Moyses:

Si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen futurus est annuntiare populo & Gentibus.

Hæc autem eo defendente, Festus magna voce dixit, Insanis Paule: multæ te literæ ad insaniam conuertunt.

Ille vero Non insanio, inquit, optime Feste, sed veritatis & sobrietatis verba eloquor.

Scit enim de his rex, ad quem & libertate vsus eloquor: latere enim quicquam horum non arbitror: neque in angulo gestum hoc est.

Credis rex Agrippa Prophetis? scio quia credis.

Ipse autem Agrippa ad Paulum ait: In paruo me suades Christianum fieri.

At Paulus ait: Optarim vtique Deo, & in paruo, & in multo, non solum te, sed omnes audientes me hodie fieri tales, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.

Et hæc dicente eo, exsurrexit rex, & Præses, & considentes eis.

Et secedentes loquebantur ad inuicem, dicentes, Quia nihil morte dignum aut vinculis facit homo iste.

Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.

CAP. XXVII.

VT autem iudicatum est, nauigare nos in Italiam, tradiderunt & Paulum, & quosdam alios vinctos centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ.

Transl. Erasm. Roterod.

12 *Quarum rerum studio cum irem Damascum cum autoritate & permissu principum sacerdotum.*

13 *Die medio, rex, in via vidi à cælo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen, & eos qui mecum faciebant iter.*

14 *Cum autem omnes nos decidissemus in terram, audiui vocem loquentem ad me, ac dicentem Hebraica lingua: Saul, Saul, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulos calcitrare.*

15 *Ego autem dixi: Quis es Domine? At ille dixit: Ego sum Iesus quem tu persequeris.*

16 *Sed exurge & sta super pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, vt constituam te ministrum ac testem & eorum quæ vidisti, & eorum in quibus apparebo tibi,*

17 *Eripiens te à populo & gentibus, in quas nunc te mitto:*

18 *Et aperias oculos eorum, vt conuertantur à tenebris ad lucem, & à potestate Satanæ ad Deum: vt accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter eos qui sanctificati sunt per fidem, quæ est erga me,*

19 *Vnde, rex Agrippa, non fui inobediens cælesti visioni,*

20 *Sed his qui sunt Damasci primum & Hierosolymis, & per omnem regionem Iudæa, deinde & gentibus annunciabam, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna pœnitentia opera facientes.*

21 *Hac ex causa Iudæi me in templo comprehensum tentauerunt interficere.*

22 *Auxilium igitur nactus Dei, vsque in hodiernum diē sto, testificans paruoque & magno, nihil aliud dicens quàm ea quæ prophetæ prædixerant futura esse, & Moyses,*

23 *An passurus fuerit Christus, an primus ex resurrectione mortuorum lumen renunciaturus sit populo & gentibus.*

24 *Hæc autem cum pro se diceret, Festus magna voce ait: Insanis Paule. Multæ te litteræ ad insaniam conuertunt.*

2 *Et Paulus, non insanio, inquit, optime Feste, sed veritatis & sobrietatis verba eloquor.*

26 *Scit enim de his rex apud quem & libere loquor. Latere enim eum nihil horum arbitror. Neque enim hoc in angulo gestum est.*

27 *Credis rex Agrippa prophetis? Scio quod credis.*

28 *Agrippa autem ad Paulum ait: Modica ex parte persuades mihi vt fiam Christianus.*

Et Paulus ait: Optarim à Deo, non solum modica ex parte, verumetiam magna: non te modo, sed omnes etiam qui me audiunt hodie, esse tales, qualis ego sum, exceptis vinculis his.

29 *Et hæc eo locuto, surrexit rex, ac præses, & Bernice, & qui assidebant eis.*

30 *Et cum secessissent loquebantur inter se dicentes: Nihil morte aut vinculis dignum facit homo ille.*

31 *Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem.*

CAP. XXVII.

1 POstquam autem decretum est, vt nos nauigaremus in Italiam, tradiderunt & Paulum & quosdam alios vinctos centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Ascendentes nauem Adrumetinam, incipientes nauigare circa Asiæ loca, sustulimus, perseuerante nobiscum Aristarcho, Macedone Thessalonicensi.	2	*Quumque nauigandum esset, venimus in nauiginm quod erat ex Adramanto ciuitate, & profecturum erat ad regionem Asiæ: ingressus autem fuerat nauiginm nobiscum Artistarchus Macedo ex Thessalonica vrbe.*
Sequenti autem die deuenimus in Sidonem, humane autem tractans Iulius Paulum, permisit ad amicos ire, & curam sui agere.	3	*Postero autem die peruenimus Tzaidon: Et visus est Centurio misericordia erga Paulum, eique permisit vt proficisceretur ad amicos suos, atque respiraret.*
Et inde cum sustulissemus, subnauigauimus Cyprum, propterea quod essent venti contrarij.	4	*Illinc porrò abnauigauimus, & quoniam venti erant contrary, sublegimus Cyprum.*
Et pelagus Ciliciæ & Pamphiliæ nauigantes, venimus Lystram, quæ est Lyciæ.	5	*Et traiecimus mare Cilicia, & Pamphylia, ac deuenimus Myram vrbem Lycia.*
Et ibi inueniens Centurio nauem Alexandrinam, nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam.	6	*Nactusque illic Centurio nauem ex Alexandria proficiscentem in Italiam, impossit nos in eam.*
Et cum multis diebus tarde nauigaremus, & vix deuenissemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem.	7	*Et quia grauiter nauigatum fuerat plurimis diebus, vt vix peruenissemus secundum Kaindum insulam, quoniamque non permittebat ventus vt rectà proficisceremur, sublegimus Cretam è regione Salamonis vrbis.*
Et vix iuxtà nauigantes, venimus in locum quendam qui vocatur Boniportus, cui iuxtà erat ciuitas Thalassa.	8	*Quumque vix præternauigaremus, peruenimus ad locum, qui vocatur Portus pulchri. *Erat autem vi propinqua ciuitas nomine Lasia.* Domitianus Petricow
Multo autem tempore peracto, & cum iam non esset tuta nauigatio, eo quod & ieiunium iam præteriisset, consolabatur eos Paulus,	9	*Vbi egimus multum temporis ad hunc vsque diem, quo iam præterierat dies ieiunij Ishondaorum, ita vt periculosum esset aliquem sulcare mare: proinde consilium eis dabat Paulus,*
Dicens eis: Viri video quoniam cum iniuria & multo damno, non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum incipit esse nauigatio.	10	*Et dicebat: Viri, video cum oppressione, & inopia multa futuram nauigationem nostram, non solum oneris nauis nostræ, sed etiam animarum (vitarum) nostrarum.*
Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quam his quæ à Paulo dicebantur.	11	*Centurio autem gubernatorem, & dominum nauis (nauclerum) potius audiebat, quam sermones Pauli.*
Et cum aptus portus non esset ad hyemandum, plurimi statuerunt consilium nauigari inde, si quo modo possent deuenientes Phœnicen, hyemare, portum Cretæ respicientem ad Africum & ad Chorum.	12	*Et quia commodus non erat portus ad hybernandum in eo hyeme, plurimi nostrorum volebant illinc vela facere, vt si quo modo possent, hybernarent in portu quodam qui erat Cretæ, vocabaturq; Phœnix, & spectabat Austrum versus.*
Adspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson, legebant Cretam.	13	*Quum autem perflaret ventus Australis, putarentque se quasi voluntatem suam consecutos, nauigabamus circa Cretam.*
Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euro aquilo.	14	*Sed non multò pòst impegit in nos flatus turbinis, qui vocatur Typhaunicous Euraclidon (Turbulentus Euro Aquilo.*
Cumque arrepta esset nauis, & non posset conari in ventum, data naue flatibus ferebamur.	15	*Proinde abrepta est nauis, nec potuit obsistere vento, itaque eius manui (potestati,) dati sumus.*
In insulam autem quandam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.	16	*Et quum præterissemus insulam quamdam, quæ vocatur Kouro, vix potuimus prehendere scapham.*
Qua sublata, adiutoriis vtebantur, accingentes nauem, timentes ne in Syrtim incidederent, summisso vase, sic ferebantur.	17	*Ea verò sublata, cingebamus, & dirigebamus nauim, & quia timebamus ne fortè incideret in Syrtim maris, submisimus antennam, & ita perreximus.*
Valida autem nobis tempestate iactatis, sequenti die iactum fecerunt.	18	*Quum autem in nos insurrexisset grauis tempestas, sequenti die supellectilia nostra in mare proiecimus.*
Et tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt.	19	*Die vero tertia armamenta nauis manibus nostris abiecimus.*
Neque autem sole, neque syderibus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, iam ablata erat spes omnis salutis nostræ.	20	*Quumque tempestas corripuisset eam per dies complures, nec sol appareret, neque luna, neque sydera, omnis spes vitæ nostræ præcisa erat.*
Et cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum dixit: Oportebat quidem ô viri, audito me, non tollere à Creta lucrique facere iniuriam hanc & iacturam.	21	*Quumque nemo quicquam cibi cepisset, tunc stans Paulus inter eos, ait: Si assensum mihi præbuissetis, viri, non solui ssemus à Creta, & carnissemus hac penuria, & hac oppressione.*
Et nunc suadeo vobis bono animo esse, amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam nauis.	22	*Nunc autem consilium do vobis ne anxij fueritis, nemo enim vestrum peribit, sed tantum nauis.*
Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cuius sum ego, cui & deseruio.	23	*Visus est enim mihi hac nocte Angelus Dei illius cuius sum, & cui seruio.*
Dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere & ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum.	24	*Dixitque mihi: Ne timeas Paule, oportet enim te sisti coram Cæsare: & ecce dono tibi dedit Deus omnes, qui nauigant tecum.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Aſcendentes autem nauem Adramytenam, futuri nauigare quæ circa Aſiam loca, auẽti ſumus, exiſtente cum nobis Ariſtarcho, Macedone Theſſalonicenſi.

Ipſaque altera deuenimus in Sidonem. humaneque Iulius Paulo vſus, permiſit ad amicos euntem curam ſui nanciſci.

Et inde auecti, ſubnauigauimus Cyprum, propter hoc, ventos eſſe contrarios.

Hocque pelagus quod iuxta Ciliciam & Pamphiliam pernauigantes, delati ſumus in Myra ipſius Lyciæ.

Et ibi inueniens Cẽturio nauem Alexandrinam, nauigantem in Italiam, impoſuit nos in eam.

In multis autem diebus tarde nauigantes, & vix deuenientes ſecundum Cnidum, non permittente nos vento, ſubnauigauimus Cretam ſecundum Salmonem.

Vixque præterlegentes eam, venimus in locum quendam vocatum pulchros portus, cui iuxta erat ciuitas Laſæa.

Multo autem tempore peracta, & exiſtente iam periculoſa nauigatione, propter & ieiunium iam præteriiſſe admonebat Paulus.

Dicens eis: Viri conſpicite quoniam cum iniuria & multo damno, non ſolum oneris & nauis, ſed etiam animarum noſtrarum futuram eſſe nauigationem.

At Centurio gubernatori & nauclero credebat magis, quam illis à Paulo dictis.

Inappoſito autem portu ſubſiſtente ad hyemationem, plerique poſuerunt conſilium ſubduci inde, ſi quo modo poſſent deuecti in Phœnicem, hyemare portum Cretæ reſpicientem ad Africum & ad Chorum.

Adſpirante autem Noto, æſtimantes propoſitum tenere, ſoluentes Aſſon, legebant Cretam.

Poſt non multum autem miſit contra ipſam ventus Typhonicus, vocatus Euroclydon.

Correpta autem naui, & non potente obtueri vento, concedentes ferebamur.

Inſulam autem quandam ſuccurrentes, vocatam Claudam, vix potuimus compotes fieri ſcaphæ.

Quam ſubducentes, adiutoriis vtebantur, accingentes nauem, timenteſque ne in Syrtim incidederent, ſubmittentes vas, hc ferebantur.

Vehementer autem tempeſtate iactatis nobis, ſequenti iactum fecerunt.

Et tertia noſtris manibus armamenta nauis eiecimus.

Neque autem ſole, neque ſyderibus apparentibus per plures dies, tempeſtateque non exigua imminẽte, reliquũ ablata erat omnis ſpes ad ſeruari nos.

Multa autem inedia exiſtente, tunc ſtans Paulus in medio eorum dixit: Oportebat quidem ô viri obedientes mihi non auehi à Creta lucrarique iniuriam hanc & iacturam.

Et nunc ſuadeo vobis bono animo eſſe. iactura enim animæ nulla erit ex vobis præterquã nauis.

Adſtitit enim mihi nocte hac Angelus Dei, cuius ſum, cui & deſeruio.

Dicens: Ne timeas Paule, Cæſari te oportet aſſiſtere, & ecce donauit tibi Deus omnes nauigantes cum te.

Transl. Eraſm. Roterod.

2 *Conſcenſa autem naue Adramyttina nauigaturi iuxta loca Aſiæ, ſoluimus, perſeuerante nobiſcum Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi.*

3 *Sequenti autem die appulimus Sidonem. Et Iulius humaniter tractato Paulo, permiſit vt ad amicos profectus, ab illis curaretur.*

4 *Et inde cum ſoluiſſemus, ſubnauigauimus iuxta Cyprum, propterea quod eſſent venti contrarij.*

5 *Et pelagus quod eſt contra Ciliciam & Pamphyliam, emerſi, peruenimus Myram, quæ eſt Lyciæ.*

6 *Et ibi nactus centurio nauem Alexandrinam, nauigantem in Italiam impoſuit nos in eam.*

7 *Et cum multis diebus tarde nauigaremus, vixq; deueniſſemus contra Gnidum, prohibente nos vento, adnauigauimus Creta iuxta Salmonem.*

8 *Et vix præterlegentes illam, peruenimus in locum quendam qui vocatur Pulchri portus, cui vicina erat ciuitas Laſæa.*

9 *Multo autem tempore peracto, & cum eſſet iam periculoſa nauigatio, ob id quoque quod iam vltra tempus ſuſtinuiſſent inediam, admonebat eos Paulus,*

10 *Dicens eis: Viri, video quod cum iniuria multoq; damno, non ſolum oneris & nauis, ſed etiam animarum noſtrarum futura ſit nauigatio.*

11 *Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quam his quæ à Paulo dicebantur.*

12 *Et cum aptus portus non eſſet ad hybernandum, complures cæperunt conſilium ſoluendi illinc, ſi quo modo poſſent peruecti Phœnicem illic hybernare. Is eſt portus Cretæ ſpectans ad Africum & ad Chorum.*

13 *Aſpirante autem Auſtro, rati ſe propoſiti compotes, cum ſoluiſſent Aſſon, præterlegebant Cretam.*

14 *Verum haud multo poſt coortus eſt contra ipſum ventus Typhonicus qui vocatur Euroaquilo.*

15 *Cumq; correpta eſſet nauis, nec poſſet obniti vento, data naue flatibus, ferebamur.*

16 *In inſulam autem quamdam deuecti, quæ vocatur Clauda, vix potuimus obtinere ſcapham.*

17 *Qua ſublata adiutorijs vtebantur, ſubcingentes nauem timentes ne in Syrtim inciderent, demiſſo vaſe, ſic ferebantur.*

18 *Cum autem vehementi tempeſtate iactaremur ſequenti die iactum fecerunt.*

19 *Ac tertio die noſtris manibus armamenta nauis proiecimus.*

20 *Porro neque ſole neque ſyderibus apparentibus ad complures dies, & tempeſtate non exigua imminente, iam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ.*

21 *Cum autem multa iam eſſet inedia, tunc ſtans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem ô viri, audito me, non ſoluere à Creta, nec accerſere nobis iniuriam hanc & iacturam.*

22 *Et nunc hortor, vt bono animo ſitis. Iactura enim anima nulla erit ex vobis, ſed tantum nauis.*

23 *Aſtitit enim mihi hac nocte Angelus Dei cuius ſum ego, quem & colo.*

24 *Dicens Ne timeas Paule, Cæſari te oportet ſiſti. Et ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum.*

Vulgat. Editio.

Propter quod bono animo eſtote viri: credo enim Deo, quia ſic erit, quemadmodum dictum eſt mihi.

In inſulã autẽ quandam oportet nos deuenire.

Sed poſteaquam quarta decima nox ſuperuenit, nauigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi aliquam regionem.

Qui & ſummittentes bolidem, inuenerunt paſſus viginti: & pufillum inde ſeparati, inuenerunt paſſus quindecim.

Timentes autem ne in aſpera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.

Nautis vero quærentibus fugere de naui, cum miſiſſent ſcapham in mare, ſub obtentu quaſi inciperent à prora anchoras extendere.

Dixit Paulus Centurioni & militibus: Niſi hi in naui manſerint, vos ſalui fieri non poteſtis.

Tunc abſciderunt milites funes ſcaphæ, & paſſi ſunt eam excidere.

Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes ſumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes.

Propter quod rogo vos accipere cibum pro ſalute veſtra: quia nullius veſtrum capillus de capite peribit.

Et cum hæc dixiſſet, ſumens panem, gratias egit Deo in conſpectu omnium: & cum fregiſſet, cæpit manducare.

Animæquiores autem facti omnes, & ipſi ſumpſerunt cibum.

Eramus vero vniuerſæ animæ in naui ducentæ ſeptuaginta ſex.

Et ſatiati cibo alleuiabant nauem, iactantes triticum in mare.

Cum autem dies factus eſſet, terram non agnoſcebant: ſinum vero quendam conſiderabant habentem littus, in quem cogitabant, ſi poſſent, eiicere nauem.

Et cum anchoras ſuſtuliſſent, committebant ſe mari, ſimul laxantes iuncturas gubernaculorum: & leuato artemone ſecundum auræ flatum tendebant ad littus.

Et cum incidiſſemus in locum dithalaſſum, impegerunt nauem, & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero ſoluebatur à vi maris.

Militum autem conſilium fuit, vt cuſtodias occiderent: ne quis cum enataſſet effugeret.

Centurio autem volens ſeruare Paulum, prohibuit fieri, iuſſitque eos, qui poſſent natare, emittere ſe primos, & euadere, & ad terram exire:

Et cæteros alios in tabulis ferebant: quoſdam ſuper ea, quæ de naui erant. Et ſic factum eſt, vt omnes animæ euaderent ad terram.

CAP. XXVIII.

ET cum euaſiſſemus, tunc cognouimus quia Melita inſula vocabatur. Barbari vero præſtabant non modicam humanitatem nobis.

Accenſa enim pira, reficiebant nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus.

Tranſl. ex Syriac.

Quamobrem bono animo eſtote viri: credo enim in Deum, ita fore quemadmodum locutus eſt mecum.

Verum in inſulam quandam eiiciendi ſumus.

** Poſt diem autem decimum quartum quum erraremus, & ferremur in Adriaticum mare, media nocte putarunt nauta ad terram ſe accedere.*

Proinde iecerunt bolidem, & inuenerunt paſſus viginti: rurſuſque paulum promoti, inuenerunt paſſus quindecim.

Quumque timeremus ne forte nos ipſos nanciſceremur (incideremus) in loca ſcopuloſa, iecerunt è puppi nauis ancoras quatuor, & precabantur diem oriri.

Nauta vero ſtudebant fugere è naui, proinde dimiſerunt ſchapham in mare, occaſione abeundi in ea, nauiſque ad terram alligandæ.

Quod quum vidiſſet Paulus, dixit Centurioni, & militibus: Niſi iſti in naui permanſerint, vos non poteſtis ſeruari.

Tunc præciderunt milites funes ſchaphæ à naui, & ſiuerunt eam aberrantem.

Ipſe verò Paulus vſquedum fieret diluculum, hortabatur omnes vt caperent cibum, dicens eis: Ecce hodie decimus quartus agitur dies, ex quo præ periculo nihil guſtaniſtis.

Idcirco peto à vobis, vt cibum capiatis ad confirmationem vitæ veſtræ: capillus enim ex capite ne vnus quidem à vobis peribit.

Et quum hæc dixiſſet, accepit panem, & glorificauit Deum coram omnibus: fregitque, & cæpit comedere:

Conſolationem itaque acceperunt omnes, ſumpſerunt-que cibum.

Eramus autem in naui ducenta, & ſeptuaginta ſex animæ.

Quumque expleti eſſent cibo, alleuabant nauim, & tollebant triticum, proiiciebantque in mare.

Orto autem die nauta, quanam illa eſſet terra, non agnoſcebant, ſed conſpicati ſunt ſecus aridam, littus quoddam maris, quo meditabantur, ſi fieri poſſet, impellere nauim.

Et abſciderunt ancoras à naui, & laxarunt illas in mare, & ſoluerunt vincula gubernaculorum, ſuſpenderuntque paruum velum (artemonem) ad ventum flantem itaque abnauigabamus ad ſuperficiem aridæ.

Impegit autem nauis in locum quendam iacentem inter duas profunditates maris, eoque illiſa eſt: illic autem ſtabat latus anterius (prora) neque mouebatur latus alterum (puppis) vero ſoluebatur præ violentia fluctuum.

Volebant autem milites interficere vinctos, ne natatui ſe committerent, & fugerent ab ipſis.

Sed Centurio prohibuit eos ab hoc, quippe qui vellet ſeruare Paulum, illis porro qui poterant natatui ſe committere, præcepit vt inter primos enatarent, & in terram euaderent.

Cæteros vero ſuper tabulas, ac ſuper alia ligna nauis traiecit, & ſic omnes ſalui euaſerunt in terram.

CAP. XXVIII.

POſtea vero didicimus Melitam vocari illam inſulam. Porro Barbari qui habitabant in ea, multam charitatem in nos oſtendebant.

Accenderunt enim ignem, noſque omnes conuocauerunt at caleſieremus propter imbrem plurimum, exiſtenſque frigus.

Transl. B. Ariæ Mont.

Ideo bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

In insulâ autem quandam oportet nos incidere.
Vt vero quartadecima nox facta est, perlatis nobis in Adria circa medium noctis, suspicabantur nautæ afferri aliquam sibi regionem.
Et bolisantes, inuenerunt passus viginti: breui autem distantes, & rursum bolisantes, inuenerunt passus quindecim.
Timentesque ne in aspera loca incideremus, de puppi proiicientes anchoras quatuor, optabant diem fieri.
Ipsis vero nautis quærentibus fugere ex naui, & laxantibus scapham in mare, obtentu quasi è prora futurorum anchoras extendere.
Dixit Paulus Centurioni & militibus: Si non hi manserint in naui, vos seruari non potestis.

Tunc milites abscinderunt funes scaphæ, & fluerunt eam excidere.
Vsque autem quo futurus erat dies fieri, hortabatur Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quartamdecimam hodie diem expectantes ieiuni per manetis, nihil accipientes.
Ideo hortor vos accipere cibum, hoc enim ad vestram salutem est: nullius enim vestrum capillus ex capite cadet.
Dicens autem hæc, & sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & frangens cœpit manducare.
Bono animo autem facti omnes, & ipsi adsumpserunt cibum.
Eramus vero in naui vniuersæ animæ ducentæ septuaginta sex.
Satiati autem cibo alleuiabant nauem, iactantes triticum in mare.
Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum vero quendam considerabant habentem littus, in quem cogitabant, si possent, expellere nauem.
Et ancoras sustollentes, permiserunt in mari, simul laxantes iuncturas gubernaculorum: & sustollentes artemonem flanti, tendebant ad litus.

Incidentes autem in locum bimarem, illiserunt nauem, & quidem prora fixa manebat immobilis, at puppis soluebatur à vi fluctuum.

At militum consilium fuit, vt vinctos occiderent: ne quis enatans effugeret.
At centurio volens seruare Paulum, prohibuit eos consilio, iussitque potentes natare abiicientes primos, ad terram exire:

Et reliquos, hos quidem in tabulis, hos autem super quædam eorum quæ de naui. Et sic factum est, omnes perseruari ad terram.

CAP. XXVIII.

ET salui euasi, tunc cognouerunt quia Melita insula vocabatur. at Barbari præstabant non vulgarem humanitatem nobis.
Accendentes enim pyram acceperunt omnes nos propter imbrem, instantem, & propter frigus.

Transl. Erasm. Roterod.

Propter quod bono animo estote viri. Credo enim Deo, quod sic erit quemadmodum dictum est mihi.

In insulam autem quandam oportet nos ejci.
Sed postea quam quartadecima nox superuenit, nauigantibus nobis in Adria circa medium noctis, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.

Qui & demissa bolide, repererunt passus viginti, ac pusillum inde digressi, rursumque demissa bolide reperierunt passus quindecim.
Timentesque, ne in aspera loca inciderent, de puppi iactis ancoris quatuor, optabant diem ortu.

Nautis vero quærentibus fugere è naui, cum demisissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora ancoras extensuri,
Dixit Paulus centurioni & militibus: Nisi hi in naui manserint, vos salui fieri non potestis.

Tunc abscinderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere.
Et cum dies inciperet apparere, hortabatur Paulus omnes sumere cibum, dicens: Dies hic decimusquartus est, quod expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes,

Propter quod hortor vos, vt sumatis cibum: hoc enim ad salutem vestram pertinet, quia nullius vestrum capillus de capite cadet.
Et cum hæc dixisset, sumpto pane gratias egit Deo in conspectu omnium, & cum fregisset, cœpit edere.

Porro animis iam recreatis omnium, sumpserunt & ipsi cibum.
Eramus vero vniuersa anima in naui ducenta septuaginta sex.
Et satiati cibo, alleuabant nauem, ejcientes triticum in mare.
Cum autem dies esset, terram non agnoscebant: sinum vero quendam animaduerterunt, habentem litus in quod cogitabant, si possent, impingere nauem.

Et cum ancoras sustuliissent, committebant se mari, simul laxatis iunctiuris gubernaculorum, & sublato artemone ad aura flatum, tendebant ad litus.

Et cum incidissent in locum bimarem, impegerunt nauem. Ac prora quidem infixa manebat immobilis: puppis vero soluebatur à vi undarum.

Militum autem consilium erat, vt vinctos occiderent, ne quis cum enatasset, effugeret.
At centurio volens seruare Paulum, compescuit eos à consilio, iussitque vt qui possent natare, abycerent se primos, & in terram euaderent,

Cæteri partim in tabulis, partim in quibusdam nauis fragmentis. Et sic factum est, vt omnes incolumes euaderent in terram.

CAP. XXVIII.

ET cum euasissent, tunc cognouerunt, quod Melite insula vocaretur. Barbari vero præstabant non vulgarem humanitatem nobis.
Accensa enim pyra, recipiebant nos omnes propter imbrem qui imminebat, & propter frigus.

Vulgat. Editio.

Cum congregaſſet aũt Paulus ſarmentorum aliquantam multitudinẽ, & impoſuiſſet ſuper ignẽ, vipera à calore cũ proceſſiſſet, inuaſit manũ eius.

Vt vero viderunt Barbari pendentem beſtiam de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtique homicida eſt homo hic, qui cum euaſerit de mari, vltio non ſinit eum viuere.

Et ille quidem excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt.

At illi exiſtimabant eum in tumorem conuertendum, & ſubito caſurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, conuertentes ſe, dicebant eum eſſe Deum.

In locis autem illis erant prædia principis inſulæ, nomine Publij, qui nos ſuſcipiens, triduo benigne exhibuit.

Contigit autem, patrem Publii febribus, & dyſenteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intrauit: & cum oraſſet, & impoſuiſſet ei manus, ſaluauit eum.

Quo facto, omnes, qui in inſula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur:

Qui etiã multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus impoſuerunt, quæ neceſſaria erãt.

Poſt menſes autem tres nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in inſula hiemauerat, cui erat inſigne Caſtorum.

Et cum veniſſemus Syracuſam, manſimus ibi triduo.

Inde circumlegentes deuenimus Rhegium: & poſt vnum diem flante Auſtro, ſecunda die venimus Puteolos:

Vbi inuentis fratribus rogati ſumus manere apud eos dies ſeptem: & ſic venimus Romam.

Et inde cum audiſſent fratres, occurrerunt nobis vſque ad Appii forum, ac tres Tabernas. Quos cum vidiſſet Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

Cum autem veniſſemus Romam, permiſſum eſt Paulo manere ſibimet cum cuſtodiente ſe milite.

Poſt tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum. Cumque conueniſſent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil aduerſus plebem faciens, aut morem paternum, vinctus ab Heroſolymis traditus ſum in manus Romanorum.

Qui cum interrogationem de me habuiſſent, voluerunt me dimittere, eo quod nulla eſſet cauſa mortis in me.

Contradicentibus autem Iudæis, coactus ſum appellare Cæſarem, non quaſi gentem meam habens aliquid accuſare.

Propter hanc igitur cauſam rogaui vos videre, & alloqui. Propter ſpem enim Iſrael catena hac circumdatus ſum.

At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut locutus eſt quid de te malum.

Rogamus autem à te audire, quæ ſentis: nam de ſecta hac notum eſt nobis, quia vbique ei contradicitur.

Cum conſtituiſſent autem illi diem, venerunt ad eum in hoſpitium plurimi, quibus exponebat teſtificans regnum Dei, ſuadensque eis de Ieſu ex Lege Moyſi, & Prophetis à mane vſque ad veſperam.

Tranſl. ex Syriac.

3 *Tulit autem Paulus multa ſarmenta, inque pyram impoſuit, prodiit autem ex eis vipera præ calore ignis, & momordit manum eius.*

4 *Quam quum vidiſſent Barbari pendentem ex ipſius manu, dicebant: Forſitan homo iſte homicida eſt, quem quidem ſaluum euaſerit è mari, iuſtitia non ſinit viuere.*

5 *Ipſe vero Paulus ſublata manu ſua viperam, deiecit in ignem, nihilque aduerſi ei contigit.*

6 *Putabant autem Barbari eo momento eum intumeſcere debere, mortuumque in terram caſurum. Sed quum multum temporis expectaſſent, viderentque eum nihil aduerſi paſſi, mutarunt ſermones ſuos, & dicebant eum Deum eſſe.*

7 *Erant autem prædia eo ipſo loco viro cuidam nomine Publio qui erat inſulæ Princeps: iſque excepit nos domi ſuæ per triduum hilariter.*

8 *Cæterum ipſius Publij pater febre, ac dolore viſcerum (dyſenteria) laborabat. Proinde introijt ad eum Paulus, precesque fudit: & impoſuit ei manum ſuam, eumque ſanitati reſtituit.*

9 *Hoc itaque peracto, cæteri quoque, qui in ea inſula ægrotabant, accedebant ad eum, & ſanabantur.*

10 *Proinde maximis honoribus nos honorarunt, quumque illinc proficiſcerentur, viaticum nobis ſuppeditarunt.*

11 ** Eximus autem tribus poſt menſibus, & nauigauimus naui Alexandrina, quæ hyemauerat in inſula, eratque ei inſigne Geminorum.* Dominica in poſt Pentecoſt

12 *Porro venimus Syracuſas vrbem, illicque manſimus triduum.*

13 *Illinc autem circumlegimus, & peruenimus Rhegium vrbem, & altero poſt die affluit nos ventus Auſtralis, ſecundoque venimus Puteolos ciuitatem Italiæ.*

14 *Et inuenimus ibi fratres, & eſſpagitarunt à nobis, vt apud ſe maneremus dies ſeptem: tum demum profecti ſumus Romam.*

15 *Quod quum auditione accepiſſent fratres, qui illic erant, exierunt nobis obuiam vſque ad plateam, quæ vocatur Appij forum, & vſque ad tres tabernas. Quumque vidiſſet eos Paulus, gratias egit Deo, & confirmatus eſt.*

16 *Et ingreſſi ſumus Romam, permiſitque Centurio Paulo vt habitaret quocumque vellet cum milite ipſum cuſtodiente.*

17 *Triduo autem poſt miſit Paulus conuocatum primores Iehoudæorum, ipſiſque congregatis dixit. Viri fratres mei, ego quamuis nullo modo inſurrexerim aduerſus populum, aut legem patrum meorum, in vinculis traditus ſum ex Ouriſchlem in manus Romanorum.*

18 *Et ipſi quum me interrogaſſent, volebant me dimittere, quippe qui in me culpam nullam dignam morte inueniſſent.*

19 *Sed quum inſurgerent aduerſum me Iehoudæi, coactus ſum clamare Cæſaris appellationem, non quaſi habeam de quo accuſem filios gentis meæ.*

20 *Propterea petij à vobis, vt veniretis, vt vos viderem, vobiſque hac renunciarem. Quandoquidem propter ſpem Iſraelis vinctus ſum hac catena.*

21 *At illi dixerunt ei: Nos neque epiſtolam de te accepimus à Iehoudæa, neque quiſquam ex fratribus, qui venerunt ab Ouriſchlem dixerunt nobis quicquam mali de te.*

22 *Velimus autem ex te audire, quod ſentias: quoniam hanc doctrinam ſcimus à nemine recipi.*

23 ** Proinde conſtituerunt ei diem, & congregati ſunt conueneruntque ad eum plurimi quo loci diuerſabatur, & reuelauit eis regnum Dei, teſtificans & perſuadens eis ſuper Ieſchua ex lege Mouſche, & ex Prophetis, à mane ad vſque veſperam.* Dominica 2. poſt Pentecoſten

Transl. B. Ariæ Mont.

Congregante autem Paulo farmentorum multitudinem & imponente igni, vipera à calore exiens inuasit manum eius.

Vt vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, dicebant ad inuicem: Omnino homicida est homo hic, quem saluum euadens de mari, vltio viuere non sinit.

Ille quidem ergo excutiens bestiam in ignem passus est nihil mali.

Illi autem expectabant eum futurum intumescere aut decidere repente mortuum: in multo autem illis expectantibus & videentibus nihil mali monstrum in illum factum, mutati dicebant Deum eum esse.

In autem illis quæ circa locum illum erant prædia primario insulæ, nomine Publio, qui nos recipiens nos tres dies amice hospitio excepit.

Factum est autem patrem Publij febribus & dysenteria detentum decumbere: ad quem Paulus ingressus, & precatus, imponens manus ei sanauit eum.

Hoc ergo facto & reliqui habentes infirmitates in insula accedebant & curabantur.

Qui & multis honoribus honorauerunt nos, & nauigantibus impoluerunt quæ ad vitam.

Post autem tres menses nauigauimus in naui quæ hyemauerat in insula Alexandrina, adsignata Castori & Polluci.

Et deuecti in Syracusas, mansimus dies tres.

Vnde circumuenientes deuenimus in Rhegium & post vnum diem adueniente Austro, secundantes venimus in Puteolos.

Vbi inuenientes fratres rogati sumus apud eos manere dies septem: & hoc in Romam venimus.

Et inde fratres audientes ea quæ de nobis exierant in occursum nobis vsque ad Appij forum & Tres tabernas, quos videns Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

Cum autē venissemus in Romam, centurio tradidit vinctos præfecto castrorum: at Paulo permissum est manere per seipsum cum custodiente se milite.

Factum est autem post dies tres conuocare Paulum existentes Iudæorum primos. Conuenientibus autem eis, dicebat ad eos: Viri fratres, ego nihil contrarium faciens populo, aut ritibus patrijs, vinctus ex Hierosolymis traditus sum in manus Romanorum.

Qui examinantes me voluerunt dimittere, propter nullam causam mortis esse in me.

Contradicentibus autem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.

Propter hanc igitur causam rogaui vos videre, & alloqui: propter enim spem Israel catenam hanc circumdatus sum.

Illi autem ad eum dixerunt: Nos neque literas de te accepimus à Iudæa, neque aduenies aliquis fratrum nuntiauit, aut locutus est quid de te malum.

Digni sumus autem à te audire quæ sentis: de quidem enim secta hac notum est nobis, quia vbique contradicetur.

Constituentes autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plures: quibus exponebat, testificans regnum Dei, suadensque eis ea quæ de Iesu ex lege Moysi & Prophetis, a mane vsque ad vesperam.

Transl. Eraſm. Roterod.

3 *Cum congregaſſet autem Paulus fasciculum sarmentorum multitudinem, & imposuisset igni, vipera à calore prosiliens, momordit manum eius.*

4 *Vt vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, dicebant ad inuicem: Certe homicida est homo hic, quem seruatum è mari ultrix non sinit viuere.*

5 *Ille quidem excussa vipera in ignem, malum nihil passus est.*

6 *At illi exspectabant eum futurum vt intumesceret, aut corrueret repente mortuus: at postquam diu exspectantibus & nihil mali in eum admissum videntibus, mutata mente dicebant eum esse deum.*

7 *In locis autem illis erant prædia principis insulæ, nomine Publius, qui nos excipiens triduo benigne tractauit hospitio.*

8 *Contigit autem patrem Publij febribus ac dysenteria vexatum decumbere. Ad quem Paulus ingressus, & cum precatus, imposita ei manu sanauit eum.*

9 *Quo facto cæteri qui in ea insula habebant infirmitates accedebant & curabantur.*

10 *Qui etiam multis honoribus nos cumulauerunt: & soluentibus nobis nauigationem, quæ opus erant imposuerunt.*

11 *Post menses autem tres nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castor & Pollux.*

12 *Et cum venissemus Syracusas, mansimus triduo.*

13 *Inde circuitu lecto deuenimus Rhegium, & post vnum diem flante austro secundo, postridie venimus Puteolos.*

14 *Vbi reperti fratres rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic venimus Romam.*

15 *Et inde cum audissent fratres de nobis, prodierunt in occursum nostrum vsque ad Appij forum & tres tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens deo sumpsit fiduciam.*

16 *Cum autem venissemus Romam, centurio tradidit vinctos præfecto castrorum. Permissum est autem Paulo, vt maneret solus cum custodiente ipsum milite.*

17 *Factum autem est post triduum, conuocauit Paulus Iudæorum primos. Quibus congregatis dicebat eis: Ego viri fratres cùm nihil contrarium faciam populo, aut ritibus patrijs, vinctus ex Hierosolymis traditus sum in manus Romanorum.*

18 *Qui cum examinassent, voluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me.*

19 *Sed contradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi habeam de quo gentem meam accusem.*

20 *Propter hanc igitur causam aduocaui vos, vt viderem & alloquerer. propter spem enim Israelis catena hac circundatus sum.*

21 *At illi dixerunt ad eum: Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est aliquid de te malo.*

22 *Volumus autem ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista notum est nobis, quod vbique ei contradicitur.*

23 *Cum constituissent autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus exponebat testificans regnum dei, suadens eis de Iesu ex lege Mosi & prophetis, à mane vsq; ad vesperam.*

Vulgat. Editio.	Transl. ex Syriac.
24 Et quidem credebant his, quæ dicebantur: qui-	24
25 Cumque inter se non essent consentientes, dice-	25
26 Dixit autem: Vade ad populum istum, & dices ad eos:	26
27 Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus	27
28 Notum ergo sit vobis, quod gentibus missum	28
29	29
30 Mansit autem biennio tota in suo conducto, &	30
31 Prædicans regnum Dei, & docens quæ sunt de	31

Transl. B. Ariæ Mont.

Et hi quidam persuadebantur dictis, hi vero non credebant. 24

Discordes autem existentes adinuicem discedebant, dicente Paulo verbum vnum: Quia pulchrè Spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam ad Patres nostros, 25

Dicens: Vade ad populum istum, & dic Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non cernetis. 26

Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. 27

Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est salutare Dei, & ipsi audient. 28

Et hæc eo dicente, abierunt Iudæi, multam habentes in seipsis quæstionem. 29

Mansit autem Paulus biennio toto in proprio conducto: & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum: 30

Prædicans regnum Dei, & docens ea quæ de Domino Iesu Christo, cum omni libertate, improhibitè. 31

Transl. Erasm. Roterod.

Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam vero non credebant. 24

Cumq; inter se non essent concordes: discedebant, vbi dixisset Paulus vnum verbum: Bene Spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam ad patres nostros, 25

Dicens: Vade ad populum istum, & dic: Auribus audietis & non intelligetis, & videntes videbitis, & non perspicietis. 26

Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne quando videant oculis & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur & sanem eos. 27

Notum ergo sit vobis, quod gentibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audient. 28

Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se disceptationem. 29

Mansit autem Paulus biennio toto in suo conducto, & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad ipsum, 30

Prædicans regnum dei, ac docens quæ sunt de domino Iesu, cum omni fiducia, nemine prohibente. 31

PRÆFATIO
S. HIERONYMI
PRESBYTERI,
In omnes Epistolas Beati Pauli Apostoli.

RIMVM quæritur: Quare post euangelia, quæ supplementum Legis sunt, & in quibus nobis exempla & præcepta viuendi plenissimè digesta sunt: voluerit Apostolus has epistolas ad singulas Ecclesias destinare. Hac autem causa factum videtur, vt scilicet initia nascentis Ecclesiæ nouis causis existentibus præueniret, & vt præsentia atque orientia resecaret vitia, & post futuras excluderet quæstiones: exemplo prophetarum, qui post editam legem Moysi, in qua omnia Dei mandata legebantur, nihilominus tamen doctrina sua reditiua semper populi compressere peccata, & propter exemplum viuendi, libros ad nostram etiam memoriam transmiserunt. Deinde quæritur: Cur non amplius quàm decem epistolas ad Ecclesias scripserit. Decem sunt enim cum ea quæ dicitur ad Hebræos. Nam reliquæ quatuor ad discipulos specialiter sunt porrectæ. Vt ostenderet nouum nõ discrepare à veteri testamento, & se contra legem non facere Moysi ad numerum primorum decalogi mandatorum suas epistolas destinauit: & quot ille præceptis à Pharaone instituit liberatos, totidem hic epistolis à diaboli, & idolatriæ seruitute edocet acquisitos. Nam & duas tabulas lapideas duorum testamentorum figuram habuisse, viri eruditissimi tradiderunt. Epistolam sanè, quæ ad Hebræos scribitur, quidam Pauli non esse contendunt, eo quòd non sit eius nomine titulata, & propter sermonis stiliq́ue distantiam: sed aut Barnabæ iuxta Tertullianum, aut Lucæ iuxta quosdam, vel certè Clementis discipuli Apostolorum, & Episcopi Romanę Ecclesiæ post Apostolos ordinati. Quibus respondendum est: Si propterea Pauli non erit, quia eius non habet nomen: ergo nec alicuius erit, quia nullius nomine intitulatur. Quod si inconueniens absurdumq́ue est, ipsius magis esse credenda est, quæ tanto doctrinæ suæ fulget eloquio. Sed quoniam apud Hebræorum Ecclesias quasi destructor Legis falsa suspicione habebatur, voluit tacito nomine de figuris Legis, & veritate Christi reddere rationem, ne odium nominis in fronte prætitulati vtilitatem excluderet lectionis. Non est sanè mirum si eloquentior videatur in proprio, id est, in Hebræo, quàm in Peregrino, id est, in Greco, quo cæteræ epistolæ sunt scriptæ sermone. Mouet etiam quosdam quare Romanorum

epistola

epiſtola in primo ſit poſita, cum eam non primo ſcriptam ratio manifeſtet. Nam hanc ſe proficiſcentem Hieroſolymam ſcripſiſſe teſtatur, cum Corinthios, & alios iam ante vt miniſterium quod ſecum portaturus erat, colligerent; litteris adhortatus ſit. Vnde & intelligi quidam volunt, ita omnes epiſtolas ordinatas, vt prima poneretur, quamuis poſterior fuerit deſtinata, vt per ſingulas epiſtolas gradibus ad perfectiora veniretur. Romanorum namque pleriqne tam rudes erant, vt non intelligerent Dei ſe gratia, & non ſuis meritis eſſe ſaluatos, & ob hoc duo inter ſe populi conflictarent. Idcirco illos indigere aſſerit corrigi, vitia gentiliatis priora commemorans. Corinthijs autem iam dicit ſcientiæ gratiam eſſe conceſſam, & non tam omnes increpat, quam, cur peccantes non increpauerunt, reprehendit, ſicut ait. Auditur inter vos fornicatio. Et iterum: Congregatis vobis cum meo ſpiritu, tradere huiuſmodi Satanæ. In ſecunda vero laudantur, & vt magis, ac magis proficiant commonentur. Galatæ vero iam nullius criminis arguuntur, niſi hoc tantum, quod callidiſſimis Pſeudoapoſtolis crediderunt. Epheſij ſane nulla reprehenſione, ſed multa laude, ſunt digni, quia fidem Apoſtolicam ſeruauerunt. Philippenſes etiam multo magis collaudantur, qui nec audire quidem falſos Apoſtolos voluerunt. Theſſalonicenſes nihilominus in duabus epiſtolis omni laude proſequitur, eo quod non ſolum fidem incõcuſſam ſeruauerint veritatis, ſed etiam in perſecutione ciuium fuerint conſtantes inuenti. Coloſſenſes autem tales erant, vt cum ab Apoſtolo viſi corporaliter non fuiſſent, hac laude digni haberentur. Et ſi corpore, inquit, abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcum ſum gaudens, & videns ordinem veſtrum. De Hebræis vero quid dicendum eſt, quorum Theſſalonicenſes, qui plurimum laudati ſunt, imitatores facti eſſe dicuntur? Sicut ipſe ait: Et vos fratres imitatores facti eſtis Eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Iudæa. Eadem enim paſſi eſtis, & vos à contribulibus veſtris, quæ & illi à Iudæis. Apud ipſos quoque Hebræos eadem commemorat, dicens: Nam & vinctis compaſſi eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem, & manentem ſubſtantiam.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS,

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

PAulus,ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, *ſegregatus in Euangelium Dei,

Quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis.

De Filio ſuo,qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem,

Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundum Spiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri:

Per quem accepimus gratiam,& Apoſtolatum ad obdiẽdũ fidei in omnib. Gẽtibus pro nomine eius.

In quibus eſtis & vos vocati Ieſu Chriſti:

Omnibus qui ſunt Romæ,dilectis Dei, vocatis ſanctis. Gratia vobis,& pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Primum quidem gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus vobis:quia fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo.

Teſtis enim mihi eſt Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo in Euangelio Filij eius,quod ſine intermiſſione memoria veſtri facio.

Semper in orationibus meis:obſecrans,ſi quomodo tandem aliquando proſperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.

Deſidero enim videre vos:vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos:

Id eſt,ſimul conſolari invobis per eam,quæ inuicem eſt,fidem veſtram,atque meam.

Nolo autem vos ignorare fratres:quia ſæpe propoſui venire ad vos,(& prohibitus ſum vſque adhuc)vt aliquem fructum habeam & in vobis, ſicut & in ceteris Gentibus.

Græcis ac Barbaris,ſapientibus, & inſipientibus debitor ſum:

Ita(quod in me)promptum eſt & vobis, qui Romæ eſtis,euangelizare.

Non enim erubeſco Euangelium. Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti,Iudæo primum, & Græco.

Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt:* Iuſtus autem ex fide viuit.

Reuelatur enim ira Dei de cælo ſuper omnẽ impietatem,& iniuſtitiam hominum,eorum,qui veritatem Dei iniuſtitia detinent:

Quia quod notum eſt Dei,manifeſtum eſt in illis.Deus enim in illis manifeſtauit.

Inuiſibilia enim ipſius,à creatura mundi,per ea quæ facta ſunt,intellecta,conſpiciuntur:ſempiterna quoque eius virtus,& diuinitas:ita vt ſint inexcuſabiles.

*Quia cum cognouiſſent Deum,non ſicut Deum glorificauerunt,aut gratias egerunt: ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis,& obſcuratum eſt inſipiens cor eorum:

Dicentes enim ſe eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS,

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus ſeruus Ieſchua Meſchicho vocatus,& Apoſtolus, ſeparatus ad Euangelium Dei,*

2 *Quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis.*

3 *De Filio illo ſuo(qui natus eſt ſecundum carnem ex ſemine domus Dauid,*

4 *Et agnitus Filius Dei in virtute,& Spiritu ſancto, qui reſurrexit à mortuis,)nempe Ieſchua Meſchicho Domino noſtro.*

5 *Per quem accepimus gratiam, & Apoſtolatum inter omnes gentes, vt obediant fidei nominis ipſius,*

6 *Ex quibus, & vos vocati eſtis per Ieſchua Meſchicho:*

7 *Omnibus qui Romæ eſtis,dilectis Dei vocatis,& ſanctis Pax & gratia vobiſcum ſit à Deo Patre noſtro Ieſchua Meſchicho.*

8 *In primis gratias ago Deo meo per Ieſchua Meſchicho veſtrum omnium cauſa,quod fides veſtra audiatur in vniuerſo mundo.*

9 *Teſtis eſt enim mihi Deus,cui ſeruio ſpiritu in Euangelio Filij ipſius,quod abſque ceſſatione ſemper meminerim veſtri in precibus meis.*

10 *Rogoque vt ſi tandem aperiatur mihi via voluntate Dei, veniam ad vos.*

11 *Quandoquidem vehementer opto videre vos vt largiar vobis donum ſpiritus quo ſtabiliamini:*

12 *Simulque conſolationem capiamus fide veſtra meaque.*

13 ** Velim autem ſciatis fratres meos:me multoties deſideraſſe venire ad vos ſed prohibitum fuiſſe etiam nunc, vt etiam inter vos fructum haberem, ſicut & inter ceteras Gentes.* Feria ſecunda ſecundæ, matutinali.

14 *Græcis & Barbaris,ſapientibus,& ſtultis,quoniam omni homini debitor ſum ad prædicandum.*

15 *Itaque diligenter ſatago,vt vobis quoque, qui Romæ eſtis,euangelizem.*

16 *Non enim pudet me Euangelij, quoniam virtus Dei eſt ad ſalutem omnibus in ipſum credentibus,ſiue ex Iehudais primum,ſiue etiam ex Aramæis* Gentilibus.

17 *Iuſtitia enim Dei per illud reuelatur ex fide in fidem:ſicut ſcriptum eſt:Iuſtus ex fide viuet,*

18 *Siquidem reuelata eſt ira Dei è cœlo aduerſus omnem iniquitatem,& impietatem hominum illorum,qui veritatem iniquitate detinent.*

19 *Quia cognitio Dei patefacta eſt in ipſis.Deus enim patefecit in eis.*

20 *Recondita enim Dei à factis mundi fundamentis ex ipſius creatione intellectu conſpiciuntur cum eius poteſtas, tum eius diuinitas æterna,ita vt ſint abſq; prolatione Spiritus* excuſatione.

21 *Quippe qui Deum cognouerint, non autem vt Deum glorificauerunt eum,nec ei gratias egerunt:ſed inanes facti ſunt in cogitationibus ſuis,ac tenebris obductum eſt cor eorum deſipiens.*

22 *Quumque animo ſuo reputarent ſe eſſe ſapientes,ipſi inſanierunt.*

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS,

Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

PAulus,ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus, diſcretus in Euangelium Dei,

Quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis.

De Filio ſuo, facto ex ſemine Dauid ſecundum carnem.

Illo definito Filio Dei in virtute ſecundum Spiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri:

Per quem accepimus gratiam,& Apoſtolatum ad obediẽtiã fidei in omnib. Gẽtib. pro nomine eius.

In quibus eſtis & vos vocati Ieſu Chriſti:

Omnibus exiſtentibus in Roma,dilectis Dei, vocatis ſanctis,gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Primum quidem gratias ago Deo meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus vobis:quia fides veſtra annunciatur in vniuerſo mundo.

Teſtis enim meus eſt Deus, cui ſeruio in ſpiritu meo in Euangelio Filij eius, vt indefinenter memoriam veſtri facio.

Semper in orationibus meis:obſecrans,ſi quomodo tandem aliquando proſperum iter habeam in voluntate Dei venire ad vos.

Deſidero enim videre vos: vt aliquid impertiar donum vobis ſpirituale ad ſtabiliri vos:

Hoc autem eſt,ſimul exhortari in vobis per eam, quæ inuicem fidem veſtram,atque meam.

Non volo autem vos ignorare fratres:quia ſæpe propoſui venire ad vos, & prohibitus ſum vſque adhuc,vt fructum aliquem habeam in vobis, ſicut & in ceteris Gentibus.

Græciſque ac Barbaris, ſapientibusque, & inſipientibus debitor ſum:

Ita quod in me promptum, & vobis, qui in Roma,euangelizare.

Non enim erubeſco Euangelium Chriſti: Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti, Iudæoque primum & Græco.

Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, ſicut ſcriptum eſt: At Iuſtus ex fide viuet.

Reuelatur enim ira Dei de cælo ſuper omnẽ impietatem & iniuſtitiam hominum,eorum, veritatem in iniuſtitia detinentium,

Propter quod notum Dei,manifeſtum eſt in illis: nam Deus illis manifeſtauit.

Nam inuiſibilia ipſius, à creatura mundi factis intellecta,conſpiciuntur, ipſaque ſempiterna eius virtus,& diuinitas, ad eſſe eos inexcuſabiles.

Quoniam cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificauerunt,aut gratias egerunt: ſed euanuerunt in ratiocinationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens eorum cor:

Dicentes eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus ſeruus Ieſu Chriſti vocatus ad munus Apoſtolicum ſegregatus in euangelium dei,*

2 *Quod ante promiſerat per prophetas ſuos,in ſcripturis ſanctis.*

3 *De Filio ſuo,qui gentius fuit ex ſemine Dauid, ſecundum carnem,*

4 *Qui declaratus fuit Filius dei potentia,ſecũdum Spiritum ſanctificationis,ex eo quod reſurrexit è mortuis Ieſus Chriſtus Dominus noſter.*

5 *Per quẽ accepimus gratiã ac muneris apoſtolici functionẽ vt obediatur fides inter omnes gentes,ſuper ipſius nomine.*

6 *Quorum de numero eſtis & vos,vocati Ieſu Chriſti.*

7 *Omnibus qui Romæ eſtis dilectis dei vocatis ſanctis, gratia vobis & pax à deo patre noſtro Ieſu Chriſto.*

8 *Primum quidem gratias ago deo meo per Ieſum Chriſtum ſuper omnibus vobis,quod fides veſtra annunciatur in toto mundo.*

9 *Teſtis enim mihi eſt deus,quem colo ſpiritu meo in euangelio filij ipſius, quod indefinenter mentionem veſtri faciam,*

10 *Semper in precibus meis orans,ſi quo modo tandem aliquando proſperum iter contingat,volente deo, vt veniam ad vos.*

11 *Deſidero enim videre vos,vt aliquod impertiar vobis donum ſpirituale, quo confirmemini:*

12 *Hoc eſt,vt communem capiam conſolationem in vobis, per mutuam fidem,veſtram ſimul & meam.*

13 *Nolo autem vos ignorare fratres,quod ſæpe propoſueram venire ad vos licet prapeditus fuerim ad hunc vſque diẽ, quo fructum aliquem haberem inter vos quoq́, quemadmodum & inter reliquas gentes.*

14 *Græcis ſimul & barbaris eruditis pariter ac rudibus, debitor ſum.*

15 *Ita quantum in me eſt, paratus ſum vobis quoque qui Romæ eſtis, euangelizare.*

16 *Non enim me pudet euangelij Chriſti. Potentia ſiquidem eſt dei,ad ſalutem omni credenti, Iudæo primum ſimul & Græco.*

17 *Iuſtitia enim Dei per illud poteſt ex fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt:Iuſtus autem ex fide victurus eſt.*

18 *Palam ſit enim ira dei de cælo aduerſus omnem impietatem,& iniuſtitiam hominum,qui veritatem in iniuſtitia detinent.*

19 *Propterea quod id quod de deo cognoſci poteſt, manifeſtum eſt in illis.Deus enim illis patefecit.*

20 *Siquidem qua ſunt inuiſibilia illius,ex creatione mundi,dum per opera intelliguntur,perſpiciuntur ipſaq́, eterna eius potentia ac diuinitas,in hoc,vt ſint inexcuſabiles,*

21 *Propterea quod cum deum cognouerint, non vt deum glorificauerunt, neque grati fuerunt, ſed fruſtrati ſunt per cogitationes ſuas, & obtenebratum eſt inſciens cor eorum.*

22 *Cum ſe crederent eſſe ſapientes,ſtulti facti ſunt,*

Vulgat. Editio.

Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in 23
similitudinem imaginis corruptibilis hominis, &
volucrum,& quadrupedum,& serpentium.

Propter quod tradidit illos Deus in desideria 24
cordis eorum,in immunditiam:vt contumelijs af-
ficiant corpora sua in semetipsis.

Qui commutauerunt veritatem Dei in menda- 25
cium:& coluerunt & seruierunt creaturæ potius
quam Creatori,qui est benedictus in sæcula. Amen.

Propterea tradidit illos Deus in passiones igno- 26
miniæ. Nam fœminæ eorum immutauerunt natu-
ralem vsum in eum vsum,qui est contra naturã.

Similiter autem & masculi,relicto naturali vsu 27
fœminæ, exarserunt in desideriis suis in inuicem,
masculi in masculos turpitudinem operantes, &
mercedem,quam oportuit,erroris sui in semetip-
sis recipientes.

Et sicut non probauerunt Deum habere in no- 28
titia:tradidit illos Deus in in reprobum sensum:
vt faciant ea,quæ non conueniunt.

Repletos omni iniquitate,malitia, fornicatione, 29
auaritia,nequitia,plenos inuidia,homicidio, con-
tentione,dolo,malignitate, susurrones.

Detractores,Deo odibiles,contumeliosos,super- 30
bos,elatos,inuentores malorum, parentibus non
obedientes.

Insipientes,incompositos,sine affectione, absque 31
fœdere,sine misericordia.

Qui cum iustitiam Dei cognouissent, non intel- 32
lexerunt:quoniam qui talia agunt,digni sunt mor-
te:& non solum qui ea faciunt,sed etiam qui con-
sentiunt facientibus.

CAP. II.

PRopter quod inexcusabilis es ò homo omnis, 1
qui iudicas.* In quo enim iudicas alterum,te-
ipsum condemnas:Eadem enim agis,quæ iudicas.

Scimus enim quoniam iudicium Dei est secun- 2
dum veritatem in eos,qui talia agunt.

Existimas autem hoc ô homo,qui iudicas eos qui 3
talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium
Dei?

An diuitias bonitatis eius & patientiæ,& longa- 4
nimitatis contemnis?ignoras quoniam benignitas
Dei ad pœnitentiam te adducit?

Secundum autem duritiam tuam, & impœni- 5
tens cor,thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuela-
tionis iusti iudicij Dei.

* Qui reddet vnicuique secundum opera eius: 6
Iis quidem,qui secundum patientiam boni ope- 7
ris,gloriam,& honorem,& incorruptionem quæ-
runt,vitam æternam:

Iis autem,qui sunt ex contentione, & qui non 8
acquiescunt veritati,credunt autem iniquitati,ira,
& indignatio.

Tribulatio & angustia in omnem animam ho- 9
minis operantis malum,Iudæi primum,& Græci:

Gloria autem,& honor,& pax omni operanti bo- 10
num,Iudæo primum,& Græco:

*Non enim est acceptio personarum apud Deum. 11

Quicumque enim sine lege peccauerunt,sine le- 12
ge peribunt: & quicumque in lege peccauerunt
per legem iudicabuntur:

Transl. ex Syriac.

Et mutauerunt gloriam Dei corruptionis expertis, in similitudinem imaginis hominis corruptioni obnoxij, & in similitudinem volucrium,& quadrupedum, ac reptilium terræ.

Propterea tradidit eos Deus cupiditatibus impuris cordium ipsorum,vt ignominia afficerent corpus suum inter se.

Verò commutarunt veritatem Dei in mendacium: & reuersi sunt,& seruierunt creaturis potius quam Creatori earum, cui sint laudes & benedictiones in seculum seculorum. Amin.

Propterea tradidit eos Deus perturbationibus ignominiosis. Quandoquidem fœmina eorum mutarunt vsum suum rectum,& quod rectum non est vsurparunt. Quotidie

Et rursus masculi eiusque eorum similiter reliquerunt rectum vsum fœminarum, libidine q; prurierunt alius in alium, & masculi in masculos pudenda perpetrarunt,proinde retributionem erroris sui insitè debitam in semetipsos receperunt.

Et quemadmodum non iudicarunt apud se, vt cognoscerent Deum,ita tradidit eos Deus in notitiam vanam,vt agerent,quæ non oportebat.

Repleti omni iniquitate, & scortationibus, & amarulentia,& malitia,& contumelia,& liuore,& cæde,& furore,& fraude,& pessimis cogitationibus:

Et murmuratione,& obtrectatione,& Dei osores,contumeliosi, tumidi,superbi,inuentores malorum, rationis expertes, qui parentibus suis immorigeri sunt.

Item cum quibus nullum est certum fœdus, nulla charitas;nulla pax,nulla denique misericordia in eis.

Qui quum norint iudicium Dei, quod eos qui talia perpetrant ad mortem damnat: non solum ea peragunt, sed etiam associantur ijs,qui ea faciunt.

CAP. II.

QVamobrem omni excusatione cares ô homo, qui condemnas proximum. Etenim hoc ipsum quod condemnas proximum tuum,teipsum peragis reũ: quandoquidẽ in ea etiam,quæ damnas tu ipse reuolueris. Verisimiliter.

Porrò scimus iudicium Dei esse cum veritate aduersus eos,qui in his versantur.

Quid autem cogitas ô homo iudicans eos, qui in his versantur,quum tu quoque in ijsdem versẽris? te effugere iudicium Dei?

An contra diuitias dulcedinis eius, & contra longanimitatem eius,atque contra locum quem dedit tibi (tolerantiam) audes? & ignoras te Dei clementia ad pœnitentiam deduci?

Sed propter duritiam cordis tui quod non respiscit, reponis tibi thesaurum iræ in diem indignationis, & reuelationis iusti iudicij Dei.

Qui quidẽ rependit vnicuiq; secundum opera ipsius?

Iis quidem,qui in perseuerantia boni operis gloriam,& honorem,& incorruptionem expetunt,his inquam dabit vitam æternam:

Iis vero,qui calumniatores sunt, nec acquiescunt veritati,sed iniquitati obtemperant, rependet iram, & furorem.

Et oppressionem,& cruciatum cuius homini scelera perpetranti, Iudæis primum,tum Aramæis (Gentilibus.)

Gloriam vero, & honorem, & pacem cuilibet operanti bona Iudæis primum,tum Gentilibus.

Non est enim acceptio facierum (delectus personarum) *apud Deum.*

Iis siquidem qui sine lege peccauerint, sine lege quoque peribunt:illis autem qui in lege peccauerunt, à lege condemnabuntur.

* Mat.7.1
* Mat.16. 27.
* Deut.10 17. 2.Par.19. 7. Iob.34.19 Act.10.34 Mat.7.21

Transl. B. Ariæ Mont.

Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in 23
similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptilium.

Quapropter & tradidit illos Deus in desideria 24
cordium eorum in immunditiam, ad dedecore afficiendum corpora sua in semetipsis.

Qui comutauerunt veritatem Dei in menda- 25
cium, & coluerunt & seruierunt creaturæ præter creatorem, qui est benedictus in secula. Amen.

Propter hoc tradidit illos Deus in passiones ig- 26
nominiæ. ipsęque enim fœminæ eorum immutarunt naturalem vsum in eum qui contra natutã.

Similiter & masculi, relinquentes naturalem 27
vsum fœminæ exarserunt in libidine sua in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

Et sicut non probauerunt Deum habere in noti- 28
tia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, facere ea quæ non conuenientia:

Repletos omni iniustitia, fornicatione, nequitia, 29
auaritia, malitia, plenos inuidia, cæde, contentione dolo, malignitate, susurrones:

Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, super- 30
bos, arrogantes, inuentores malorum, parentibus inobedientes,

Insipientes, incompositos, inaffectibiles, infœde- 31
rabiles, immisericordes.

Qui ius Dei cognoscentes, quoniam talia agen- 32
tes digni morte sunt, non solum ea faciunt, sed etiam consentiunt facientibus.

CAP. II.

IDeo inexcusabilis es ò homo omnis iudicans, in 1
quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: nam eadem agis iudicans.

Scimus autem quoniam iudicium Dei est secun- 2
dum veritatem in eos qui talia agentes.

Existimas autem hoc, ò homo iudicans eos qui 3
talia agentes, & faciens ea quia tu effugies iudicium Dei?

An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longa- 4
nimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

Secundum autem duritiam tuam, & impœni- 5
tens cor, thesaurizas tibiipsi iram in die iræ, & reuelationis, & iusti iudicij Dei.

Qui reddet vnicuique secundum opera eius. 6

Ijs quidem secundum permanentiam operis bo- 7
ni gloriam, & honorem, & incorruptionem inquirentibus, vitam æternam.

Ijs autem ex contentione, & incredulis quidem 8
veritati, credentibus autem iniustitiæ, indignatio & ira.

Tribulatio & angustia in omnem animam ho- 9
minis operantis malum, Iudæique primũ & Græci.

Gloria autem & honor, & pax omni operanti 10
bonum Iudæoque primum & Græco.

Non enim est acceptio personarum apud Deum. 11

Quicunque enim sine lege peccauerunt, sine lege 12
& peribunt. & quicunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur.

Transl. Erasm. Roterod.

Mutauerunt̃q; gloriam immortalis Dei, per imaginem, non solum ad mortalis hominis similitudinem efficiam, verumetiam volatilium & quadrupedum & repti lium.

Quapropter tradidit illos Deus per cupiditates cordium suorum, in immunditiam, vt ignominia afficiant corpora sua, inter se mutuo.

Qui commutarunt veritatem eius mendacio, & venerati sunt coluerunt̃q; ea quæ condita sunt, supra eum qui condidit, qui est laudandus in sæcula Amen.

Quamobrem tradidit eos Deus in cupiditates ignominiosas. Nam & fœmina illorum mutauerunt naturalem vsum, in eum qui est præter naturam.

Similiter̃q; & Masculi, relicto naturali vsu fœmina, exarserunt per appetentiam sui, alius in alium, masculi in masculos fœditatem perpetrantes, & præmium quod oportuit erroris sui in sese recipientes.

Et quemadmodum non probauerunt, vt Deum agnoscerent: ita tradidit eos Deus in reprobam mentem, vt facerent, quæ non conueniebat,

Repleti omni iniustitia, scortatione, versutia, auaritia malitia, pleni inuidia, cæde, contentione, dolo, malis præditi moribus, susurrones,

Obtrectatores, Dei osores, contumelioſi, elati, glorioſi, excogitatores malorum, parentibus immorigeri.

Expertes intelligentia, pactorum haud quaquam tenaces, alieni à charitatis affectu, nescij fœderis, immisericordes,

Qui cum Dei iustitiam nouerint, nempe quod ij qui talia faciunt, digni sint morte: non solum ea faciunt, verum etiam assentiuntur ijs, qui faciunt.

CAP. II.

QVapropter inexcusabilis es ô homo, quisquis es qui iudicas. Nam hoc ipso quod iudicas alterum, teipsum condemnas. Eadem enim facis tu, qui iudicas

Scimus autem quod iudicium Dei est secundum veritatem aduersus eos qui talia agunt.

Cogitas autem hoc ô homo, qui iudicas eos qui talia faciunt, & facis eadem, quod tu suffugies iudicium Dei?

Aut diuitias bonitatis illius, ac tolerantiæ, lenitatisque contemnis, ignorans, quod bonitas Dei ad pœnitentiam te inuitat?

Sed iuxta duritiam tuam, & cor pœnitere nescium, colligis tibipsi iram in die ira, quo pateſet iustum iudicium Dei,

Qui redditurus est vnicuique iuxta facta sua.

Iis quidem qui perseuerantes in benefaciendo, gloriam & honorem & immortalitatem quærunt, vitam æternam:

Iis vero qui sunt contentioſi, & qui veritati quidem non obtemperant, sed obtemperant iniustitiæ, ventura est indignatio & ira.

Afflictio, & anxietas, aduersus omnem animam hominis perpetrantis malum, Iudæi primum simul & Græci.

Gloria vero & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum simul & Græco.

Non enim est personarum respectus apud Deum.

Quicunque enim sine lege peccauerunt, sine lege & peribunt: & quicunque in lege peccauerunt per legem iudicabuntur.

Vulgat. Editio.

*Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. *Iac.1.22
Cum enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:
Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus,
In die cum iudicabit Deus occulta hominum secundum Euãgelium meum per Iesum Christum.
Si autem tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo,
Et nosti voluntatem eius, & probas vtiliora, instructus per legem.
Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt,
Eruditorem insipientium, magistrum infantium habentem formam scientiæ & veritatis in lege.
Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris:
Qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis?
Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras.
(*Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.) *Is.52.5 Ezec.36.20.
Circumcisio quidem prodest, si legem obserues: si autem prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est.
Si igitur præputiũ iustitias legis custodiat, nonne præputiũ illius in circumcisionem reputabitur?
Et iudicabit id quod ex natura præputium, legem consummans, te, qui per literam & circumcisionem prævaricator legis es?
Non enim qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ in manifesto in carne, circumcisio.
Sed qui in abscondito, Iudæus est: & circumcisio cordis in spiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAP. III.

QVid ergo amplius Iudæo est? aut quæ vtilitas circumcisionis?
Multum per omnem modum. primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei.
Quid enim, si quidã illorũ nõ crediderunt? *Nũquid incredulitas illorũ fidẽ Dei euacuabit? Abfit. *2.Tim.2.13.
* Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax, sicut scriptum est, * Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris. *Io.3.33. *Ps.115.11 *Ps.50.6
Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?
(Secundum hominem dico.) Abfit. alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum?
Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius, quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor?
Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus, mala, vt veniant bona: quorum damnatio iusta est.
Quid ergo præcellimus eos? Neqùaquam. * Causati enim sumus Iudæos, & Græcos, omnes sub peccato esse: *Gal.3.22.
Sicut scriptum est: * Quia non est iustus quisquam. *Ps.13.4.

Transl. ex Syriac.

Non enim auditores legis iusti sunt coram Deo, sed qui legem præstant, iustificantur.
Si enim Gentes legem non habentes ex natura sua præstiterint legem, hi quum Legem non habeant, sibipsis sunt lex.
Et hi ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis & testimonium reddit eis ipsorum conscientia, cogitationibus eorum mutuo sese accusantibus, aut excusantibus,
In die quo iudicabit Deus hominum recondita secundum Euangelium meum per Ieschua Meschicho.
Et vero tu qui Iehoudæus vocaris, & quietem tibi polliceris (acquiescis) in lege, & tete in Deo effers,
Vt qui noris voluntatem eius, & discernis vtilia, quum edoctus sis ex lege.
Confidisq; de teipso te esse ducem cæcorum, & lucem eorum qui sunt in tenebris.
Et eruditorem rationis expertium, ac doctorem puerorum, quod habeas informationem scientiæ, & veritatis in lege.
Tu tamen qui doces alium, non teipsum docas, & qui prædicas non furandum, tu furaris,
Quiq; dicis non mœchandum, tu mœcharis; tuque qui execraris Idola, diripis eidem sacram.
Tu quoque, qui tete effers lege, eo ipso quod transgrederis legem: Deum ignominia afficis.
Etenim nomen Dei propter vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.
Nam circumcisio prodest si legem adimpleueris, sin autem transgrediaris legem circumcisio tua facta est præputium.
Quod si præputium seruauerit præcepta legis, nonne præputium reputabitur ei pro circumcisione..
Itaq; præputium, quod ex natura sua præstat legem, condemnabit te, qui per scripturam & circumcisionem transgressor es legis.
*Non qui palam est, Iehoudæus est, nec etiam ea, quæ conspicitur in carne, circumcisio. *Lectio quotidiana.
Sed is demum Iehoudæus est, qui est in abdito: & ea circumcisio, quæ cordis est spiritu, non autem scriptura, cuius gloria non est ex hominibus, sed ex Deo.

CAP. III.

QVæ est igitur excellentia Iehoudæi? aut quæ est vtilitas circumcisionis?
Multum per omnem modum. In primis quod concrediti sint eis sermones Dei.
Si enim ex eis nonnulli increduli fuerunt: nunquid incredulitate fidem Dei otiosam reddiderunt? Absit.
Siquidem Deus verax, est: omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum tu iudicaris.
Sed si iniquitas nostra iustitiam Dei confirmat, quid dicemus? num iniquus Deus, qui inferat iram suam?
(Tanquam homo loquor.) Absit: alioquin quomodo iudicabit Deus mundum?
Si enim veritas Dei abundat per mendacium meum ad laudem ipsius: cur igitur ego quasi peccator condemnabor?
Aut nunquid vt quidam obtrectant nobis, aiuntq; nos dicere, faciamus mala, vt veniant bona? quorum damnatio seruatur ad iustitiam.
Quid igitur præstantia obtinebimus, qui iam ante determinauimus de Iehoudæis & Gentilibus, nempe omnes esse sub peccato?
Prout scriptum est: Non est iustus, ne vnus quidem,

Transl. B. Ariæ Mont.

Non enim auditores legis iusti apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

Cum enim gentes quæ non legem habentes, natura ea quæ legis, faciunt, eiusmodi legem non habentes, sibiipsi sunt lex.

Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, contestante ipsorum conscientia, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium:

In die cum iudicabit Deus occulta hominum secundum Euãgelium meum per Iesum Christum.

Ecce tu Iudæus cognominaris, & requiescis legi, & gloriaris in Deo:

Et nosti voluntatem, & probas differentia, instructus ex lege.

Confidisque teipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris:

Eruditorem insipientium, magistrum infantium habentem formam scientiæ & veritatis in lege.

Ergo docens alium teipsum non doces? prædicans non furari, furaris?

Qui dicens non mœchari mœcharis? abominans idola, sacrilegium facis?

Qui in lege gloriaris, per transgressionem legis Deum inhonoras?

Ipsum enim nomen Dei per vos blasphemauit in Gentibus sicut scriptum est.

Circumcisio quidem enim prodest, si legem obserues: si autem transgressor legis sis, circumcisio tua præputium facta est.

Si igitur præputiũ iustitias legis custodiat, nonne præputiũ illius in circumcisionem reputabitur?

Et iudicabit id quod ex natura præputium, legem consummans, te per literam & circumcisionem transgressorem legis?

Non enim qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ in manifesto in carne, circumcisio.

Sed qui in abscondito, Iudæus: & circumcisio cordis in spiritu non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo.

CAP. III.

QVid ergo præstans Iudæo? aut quæ vtilitas circumcisionis?

Multum per omnem modum. primum quidem enim, quia & credita sunt eloquia Dei.

Quid enim, si nõ crediderunt quidam, num incredulitas illorũ fidem Dei inutilem reddet? ne fiat.

Esto autem Deus verax, omnis autem homo mendax sicut scriptum est, Vt vtiqùe iustificeris in sermonibus tuis, & vincas in iudicari te.

Si autem iniquitas nostra Dei iustitiam commendat, quid dicemus? Num iniustus Deus, inferens iram?

(Secundùm hominem dico.) Ne fit. alioquin quomodo iudicabit Deus mundum?

Si enim veritas Dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius, quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor?

Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) quia faciamus mala, vt veniant bona: quorum damnatio iusta est.

Quid ergo præcellimus? non omnino. præcausati sumus enim Iudæosq; & Græcos, omnes sub peccato esse:

Sicut scriptum est, Non est iustus, neq; vnus.

Transl. Erasm. Roterod.

Non enim qui audiunt legem, iusti sunt apud Deum: sed qui legem factis exprimunt, iusti habebuntur.

Nam cum gentes quæ legem non habent, natura quæ legis sunt, fecerint, ea legem non habentes, sibipsis sunt lex.

Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis simul attestante illorum conscientia, & cogitationibus inter se accusantibus, aut etiam excusantibus,

In eo die, cum iudicabit Dominus occulta hominum, iuxta euangelium meum per Iesum Christum.

Ecce tu Iudæus cognominaris, & acquiescis in lege, & gloriaris in Deo,

Et nosti voluntatem, ac probas eximia, institutus ex lege,

Confidisq; teipsum ducem esse cæcorum, lumen in tenebris versantium.

Eruditorem insipientium, doctorem imperitorum, habentem formam cognitionis ac veritatis per legem.

Qui igitur doces alium, teipsum non doces. qui prædicas non furandum, furaris,

Qui dicis non adulterandum, adulterium committis. qui execraris simulacra, sacrilegium admittis:

Qui de lege gloriaris, per legis transgressionem deum dehonestas?

Nam nomen dei propter vos male audit inter gentes: quemadmodum scriptum est.

Nam circumcisio quidem prodest, si legem seruaris. Quod si transgressor legis fueris, circumcisio tua in præputium versa est.

Ergo si præputium iustificationes legis seruauerit, nonne præputium illius pro circumcisione imputabitur?

Et iudicabit quod est ex natura præputium, si legem seruauerit, te qui per literam & circumcisionem transgressor es legis?

Non is qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est: nec ea quæ in manifesto sit carnis circumcisio, circumcisio est:

Sed qui in occulto Iudæus fuerit, is Iudæus est: & circumcisio cordis circumcisio est, quæ spiritu constat, non litera: cuius laus non ex hominibus est, sed ex deo.

CAP. III.

Quid igitur habet in quo præcellat Iudæus? aut quæ vtilitas circumcisionis?

Multum per omnem modum. Nam primum quidem illud, quod illis commissa sunt oracula dei.

Quid enim, si quidam fuerunt increduli? Num incredulitas illorum fidem dei faciet irritam? Absit.

Imo si deus verax, omnis autem homo mendax. Quemadmodum scriptum est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Quod si iniustitia nostra, dei iustitiam commendat, quid dicemus? Num iniustus deus, qui inducat iram.

Humano more loquor. Absit. Nam quomodo iudicabit deus mundum?

Etenim si veritas dei, per meum mendacium excelluit, in gloriam ipsius, quid posthac & ego veluti peccator iudicor?

Ac non potius (quemadmodum de nobis male loquuntur & sicut quidam aiunt nos dicere) faciamus mala, vt veniant bona, quorum damnatio iusta est.

Quid igitur? præcellimus eos? Nullo modo. Nam antè causis redditis ostendimus & Iudæos & Græcos omnes peccato esse obnoxios,

Sicut scriptum est: Non est iustus, ne vnus quidem,

Vulgat. Editio.

Non est intelligens, non est requirens Deum:
Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum.
* Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolosè agebant: venenum aspidum sub labijs eorum:
* Quorum os maledictione & amaritudine plenum est:
* Veloces pedes eorum ad effundendū sanguinē:
Contritio & infelicitas in vijs eorum:
Et viam pacis non cognouerunt:
* Non est timor Dei ante oculos eorum.
* Scimus autem, quoniam quæcunque lex loquitur, ijs, qui in lege sunt, loquitur, vt omne os obstruatur & subditus fiat omnis mundus Deo:
Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.
Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata à lege, & Prophetis.
Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes & super omnes, qui credunt in eum: non enim est distinctio.
Omnes enim peccauerunt & egent gloria Dei:
Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu.
Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suę propter remissionem præcedentium delictorum,
In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore, vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi.
Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? non, sed per legem fidei.
Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.
An Iudæorum Deus tantum? nonne & Gentium? immo & Gentium.
Quoniam quidem vnus est Deus, qui iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.
Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

CAP. IIII.

Quid ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?
Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.
Quid enim dicit scriptura? * Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.
Ei autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.
Ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei.
Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus:
*Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.
Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum.
Beatitudo ergo hęc in circumcisione tantum manet, an etiam in præputio? Dicimus enim, quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam.
Quomodo ergo reputata est? in circumcisione, an in præputio? Nō in circumcisione, sed in præputio.

Transl. ex Syriac.

Nec est qui intelligat, neq; qui quærat Deum.
Omnes declinarunt simul, & improbati sunt, nec est qui faciat bonum, ne vnus quidem.
Sepulchra patentia guttura eorum, & lingua eorum fraudulenta, & venenum aspidis sub labiis eorum.
Os eorum plenum est imprecatione & felle.
Et pedes eorum veloces ad effundendum sanguinem:
Contritio & miseria in vijs eorum.
Et viam pacis non cognouerunt.
Nec timor Dei est coram oculis eorum.
Scimus autem quæcunque dicit Lex, ijs qui sunt in Lege dicere: vt omne os obstruatur, & vniuersus mundus obnoxius fiat condemnationi Dei. (Lectio Macyci.)
Quandoquidem ex operibus Legis non iustificabitur omnis (vlla) caro coram eo, per Legem enim innotuit peccatum.
Nunc autem sine Lege iustitia Dei reuelata est, cui suffragatur ipsa Lex & Prophetæ.
Iustitia vero Dei per fidem illam Ieschua Meschicho in omnes, atq; super omnes qui credunt in eum; non est enim differentia.
Quoniam omnes peccauerunt, ac destituuntur gloria Dei.
Iustificantur autem per gratiam gratis, & per redemptionem quæ facta est per Ieschua Meschicho.
Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem sanguinis ipsius propter peccata nostra quæ antea patrauimus.
Per locum quem dedit nobis Deus, longanimitate sua ad demonstrationem iustitiæ suæ hoc tempore: vt sit ipse iustus, & iustitia eum, qui est ex fide Domini nostri Ieschua Meschicho.
Vbi ergo gloriatio? ociosa est. Per quam legem? operum? nequaquam: sed per legem fidei.
Ratiocinamur ergo fide iustificari hominem, non autem operibus legis.
Num enim Deus Iehudæorum est tantum: Gentium vero minime? sane & Gentium,
Quia vnus est Deus, qui iustificat circumcisionem fide, atq; præputium per ipsam fidem.
Nunquid igitur legem ipsam abrogamus per fidem? Absit: quinimo legem ipsam stabilimus.

CAP. IIII.

Quid ergo dicemus de Abrohom Principe Patrum (Patriarcha) eum adeptum esse carne?
Si enim Abrohom ex operibus iustificatus fuit, gloriationem habet sed non apud Deum.
Quid enim ait Scriptura? Credidit Abrohom Deo, & imputatum est ei ad iustitiam.
Operanti autem non imputatur merces sua quasi per gratiam, sed perinde ac si ei debeatur.
Ei vero qui non operatur, sed credit modo in eum qui iustificat peccatores, imputatur fides ad iustitiam.
Quemadmodū Dauid quoq; dixit de beatitudine illius hominis, cui Deus imputat iustitiā absque operib. dū ait:
Beati illi, quibus remittitur iniquitas ipsorum, & quorum tecta sunt peccata.
Et beatus vir ille, cui non imputarit Deus peccatum ipsius.
Ista igitur beatitudo super circumcisionem ipsam, an super præputium sit? Dicimus enim imputatam fuisse Abrohom fidem suam ad iustitiam.
Quomodo ergo imputata est ei? in circumcisione, an in præputio? non in circumcisione, sed in præputio.

Transl. B. Ariæ Mont.

Non eſt intelligens, non eſt requirens Deum:
Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt faciens bonitatem, non eſt vſque ad vnum.
Sepulchrum patens guttur eorum: linguis ſuis doloſe agebant: venenum aſpidum ſub labijs eorum:
Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt.
Veloces pedes eorum effundere ſanguinem:
Contritio & calamitas in viis eorum:
Et viam pacis non cognouerunt:
Non eſt timor Dei ante oculos eorum.
Scimus autem, quoniam quæcunque lex dicit, ijs qui in lege loquitur, vt omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mundus Deo.
Propterea ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo per enim legem cognitio peccati.
Nunc autem ſine lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt teſtificata à lege, & Prophetis.
Iuſtitia autem Dei per fidem Ieſu Chriſti, in omnes, & ſuper omnes credentes: non enim eſt diſtinctio.
Omnes enim peccauerunt & deficiuntur gloria Dei:
Iuſtificati gratis ipſius gratia, per redemptionem quæ in Chriſto Ieſu.
Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ipſius ſanguine, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuę per remiſſionem præfactorum delictorum.
In ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in nunc tempore, ad eſſe ipſum iuſtum, & iuſtificantem eum qui ex fide Ieſu.

Vbi ergo gloriatio? excluſa eſt per quam legem? operum? non, ſed per legem fidei.
Ratione colligimus ergo fide iuſtificari hominem ſine operibus legis.
An Iudæorum Deus tantum? nonne vero & Gentium? imo & Gentium.
Siquidem vnus Deus, qui iuſtificabit circunciſionem ex fide, & præputium per fidem.
Legem ergo deſtruimus per fidem? ne fiat: ſed legem ſtabilimus.

CAP. IIII.

QVid ergo dicemus Abraham patrem noſtrum inueniſſe ſecundum carnem?
Si enim Abraham ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriationem, ſed non apud Deum.
Quid enim ſcriptura dicit? Credidit autem Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.
At operanti merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum.
At non operanti, credenti autem in iuſtificantem impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam.

Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui Deus imputat iuſtitiam ſine operibus:
Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.
Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum.
Beatitudo ergo hęc in circunciſione, an etiam in pręputio? dicimus enim, quia reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam.
Quomodo ergo reputata eſt? in circũciſione exiſtenti an in præputio? non in circunciſione, ſed in præputio.

Transl. Eraſm. Roterod.

Non eſt qui intelligat, non eſt qui exquirat Deum,
Omnes deflexerunt: ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui exerceat bonitatem, non eſt vſque ad vnum.
Sepulchrum apertum guttur eorum, linguis ſuis ad dolum vſi ſunt, venenum aſpidum ſub labiis eorum.
Quorum os execratione & amarulentia plenum eſt,
Veloces pedes illorum ad effundendum ſanguinem:
Contritio & calamitas in vijs eorum,
Et viam pacis non cognouerunt.
Non eſt timor Dei coram oculis eorum.
Scimus autem, quod quæcunque lex dicit his qui in lege ſunt dicat: vt omne os obturetur, & obnoxius fiat totus mundus Deo,
Propterea quod ex ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro in conſpectu eius. Per legem enim agnitio peccati.
Nunc vero abſque lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, dum comprobatur teſtimonio legis ac prophetarum.
Iuſtitia vero Dei per fidem Ieſu Chriſti in omnes, & ſuper omnes eos qui credunt. Non enim eſt diſtinctio.
Omnes enim peccauerunt, ac deſtituuntur gloria Dei:
Iuſtificantur autem gratis per illius gratiam, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu.
Quem propoſuit Deus reconciliatorem per fidem interueniente ipſius ſanguine, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem præteritorum peccatorum,
Quæ Deus toleranit, ad oſtendendam iuſtitiam ſuam, in præſenti tempore: in hoc, vt ipſe ſit iuſtus: & iuſtificans eum qui eſt ex fide Ieſu.
Vbi igitur gloriatio? Excluſa eſt. Per quam legem? Operum? Non, imo per legem fidei.
Arbitramur igitur fide iuſtificari hominem abſque operibus legis.
An Iudæorum Deus tantum? An non & gentium? Certe & gentium.
Quandoquidem vnus Deus, qui iuſtificabit circunciſionem ex fide, & præputium per fidem?
Legem igitur irritam facimus per fidem? Abſit. Imò legem ſtabilimus.

CAP. IIII.

QVid igitur dicemus inueniſſe Abraham patrem noſtrum ſecundum carnem?
Nam ſi Abraham ex operibus iuſtificatus fuit, habet quod glorietur, At non apud Deum.
Quid enim ſcriptura dicit? Credidit autem Abraham Deo, & imputatum eſt ei ad iuſtitiam.
Et vero qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum.
Porro ei qui non operatur, ſed credit in eum, qui iuſtificat impium, imputatur fides ſua ad iuſtitiam.
Quemadmodum & Dauid explicat beatificationem hominis, cui Deus imputat iuſtitiam abſque operibus.
Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum obtecta ſunt peccata.
Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum.
Beatificatio igitur hæc, in præputium tantum, an & in circunciſionem deuenit? Dicimus enim, quod imputata fuerit Abrahæ fides ad iuſtitiam.
Quomodo ergo imputata eſt? cum eſſet in circunciſione, an cum eſſet in præputio? Non in circunciſione, ſed in præputio.

Vulgat. Editio.

a Gen. 17 10.11. * Et ſignum accepit circunciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei quæ eſt in pręputio: vt ſit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iuſtitiam.

Et ſit pater circunciſionis, non iis tantum, qui ſunt ex circunciſione ſed & iis, qui ſectantur veſtigia fidei, quæ eſt in præputio patris noſtri Abrahæ.

Non enim per legem promiſſio Abrahæ, aut ſemini eius, vt hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam fidei.

Si enim qui ex lege hæredes ſunt: exinanita eſt fides, & bolita eſt promiſſio.

Lex enim iram operatur. Vbi enim non eſt lex: nec præuaricatio.

Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam, firma ſit promiſſio omni ſemini non ei quiex lege ſolum, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahæ, qui pater eſt omnium noſtrum.

a Gen. 17 4. (Sicut ſcriptum eſt: * Quia patrem multarum gentium poſui te) ante Deum cui credidit, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt, tamquam ea quæ ſunt.

Qui contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gentium, ſecundum quod dictum

b Ge. 15. 5 ei: * Sic erit ſemen tuum.

Et non infirmatus eſt fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, cum iam fere centum eſſet annorum: & emortuam vuluam Saræ.

In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed cõfortatus eſt fide, dans gloriã Deo:

Pleniſſime ſciens quia quæcunque promiſit, potens eſt & facere:

Ideo & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.

Non eſt autem ſcriptum tantum propter ipſum quia reputatum eſt illi ad iuſtitiam:

Sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum à mortuis.

Qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit ptopter iuſtificationem noſtram.

CAP. V.

IVſtificati ergo ex fide, pacem habemus ad Deum per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

c Eph. 2. 18. * Per quem & habemus acceſſum per fidem in gratiam iſtam in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei.

d Iac. 1. 3. Non ſolum autem, ſed & gloriamur in tribulationibus, * ſcientes quod tribulatio patientiam operatur:

e Heb. 9. 14. 1. Pet. 3. 18. Patientia autẽ probationem, probatio vero ſpẽ. Spes autem non confundit: * quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.

Vt quid enim Chriſtus, cum adhuc infirmi eſſemus ſecundùm tempus pro impiis mortuus eſt?

Vix enim pro iuſto quis moritur: nam pro bono forſitan quis audeat mori.

Commendat autem charitatem ſuam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, ſecundum tempus.

Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Multò igitur magis nunc iuſtificati in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum.

Si enim cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius, multo magis reconciliati ſalui erimus in vita ipſius.

Tranſl. ex Syriac.

Signum enim accepit ſibi circunciſionem, & ſigillum iuſtitiæ fidei ſuæ, quæ fuerat in præputio, vt eſſet pater eorum omnium, qui crediturí eſſent ex præputio, vt imputetur etiam ipſis ad iuſtitiam,

Pater autem ad circunciſionem, non ijs tantum qui ex circunciſione ſunt, ſed etiam qui perfectè inſiſtunt veſtigijs fidei patris noſtri Abrohom, quæ fuit in præputio.

** Non enim per legem extitit promiſſio ipſi Abrohom & ſemini eius, vt hæres eſſet mundi: ſed per iuſtitiam fidei.* * Quoniam dic.

Si enim ij qui ex lege ſunt, hæredes ſunt; vana fuit fides, & abrogata eſt promiſſio.

Siquidem lex effectrix eſt iræ: quum enim lex non eſt, nec etiam tranſgreſſio legis.

Propterea ex fide, quæ per gratiam eſt iuſtificabitur, vt vera ſit promiſſio tota eius ſemini: non ſolum ei quod eſt ex lege, ſed etiam ei quod eſt ex fide ipſius Abrohom, qui eſt pater omnium noſtrum.

Sicut ſcriptum eſt: Poſui te patrem multitudini gentium coram Deo cui credidiſti, qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non ſunt, perinde ac ſi eſſent.

Ac ſine ſpe in ſpem credidit, vt fieret pater multitudinis Gentium, prout ſcriptum eſt: Ita erit ſementuum.

Nec infirmus fuit in fide ſua conſiderans corpus ſuum emortuum, cum eſſet centum annos natus, & emortuam vuluam Saro.

Nec de promiſſione Dei dubitauit tanquam expers fidei, ſed roboratus eſt fide, dedit q; gloriam Deo.

Et confirmatus fuit Deum poſſe perficere, quod ei pollicitus fuerat.

Idcirco imputatum eſt ei ad iuſtitiam.

Non autem propter eum ſolum hoc ſcriptum eſt, neimpe imputatam fuiſſe fidem eius ad iuſtitiam:

Sed etiam propter nos, quippe nobis quoq; futurum eſt vt imputetur ijs qui credunt in eum qui excitauit Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho à mortuis.

Qui quidem traditus fuit propter peccata noſtra, & reſurrexit vt iuſtificet nos.

CAP. V.

QVoniam igitur iuſtificati ſumus per fidem, habemus pacem apud Deum per Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho. Latio ſecundo Feria Ca. ſabbati.

Per quem acceſſimus fide ad hanc gratiam, qua ſtamus: & gloriamur in ſpe gloriæ Dei.

Nec ita tantum, ſed etiam in oppreſſionibus gloriamur, vt qui cognoſcamus quod oppreſſio patientiam in nobis perficiat.

Patientia vero experientiam, experientia vero ſpem.

Spes autem pudore non afficit, quoniam amor Dei diffuſus eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctitatis qui datus eſt nobis.

Porro ſi Meſchicho propter infirmitates noſtras hoc tempore pro impijs mortuus eſt:

Enimuero vix quiſquam pro impijs morietur: nam pro bonis forſitan audebit aliquis mori.)

Hic oſtendit Deus dilectionem ſuam erga nos, quod quum eſſemus peccatores:

Meſchicho pro nobis mortuus ſit: quanto magis igitur iuſtificabimur nunc ſanguine ipſius, per eum liberabimur ab ira?

Si enim quum eſſemus inimici, reconciliatus eſt nobiſcum Deus per mortem Filij ſui, quanto magis ergo eius reconciliatione ſeruabimur per vitam ipſius?

Digitized by Google

Transl. B. Arie Mont.

Transl. Erasm. Roterod.

CAP. V.

Vulgat. Editio.

Non solum autem, sed & gloriamur in Deo per 11
Dominum nostrum Iesum Christum, per quem
nunc reconciliationem accepimus.

Propterea sicut per vnum hominem peccatum 12
in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors,
& ita in omnes homines mors pertransiit, in quo
omnes peccauerunt.

Vsque ad legem enim peccatum erat in mundo, 13
peccatum autem non imputabatur, cum lex non
esset.

Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen, 14
etiam in eos qui non peccauerunt in similitudi-
nem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri.

Sed non sicut delictum, ita & donum: si enim 15
vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gra-
tia Dei & donum in gratia vnius hominis Iesu
Christi in plures abundauit.

Et non sicut per vnum peccatum, ita & donum: 16
nam iudicium quidem ex vno in condemnationem
gratia autem ex multis delictis in iustificationem.

Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum 17
multo magis abundantiam gratiæ & donationis,
& iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum
Iesum Christum.

Igitur sicut per vnius delictum in omnes homi- 18
nes in condemnationem: sic & per vnius iustitiam
in omnes homines in iustificationem vitæ.

Sicut enim per inobedientiam vnius hominis, 19
peccatores constituti sunt multi: ita & per vnius
obeditionem, iusti constituentur multi.

Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum: 20
Vbi autem abundauit delictum, superabundauit
gratia.

Vt sicut regnauit peccatum in mortem: ita & 21
gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per
Iesum Christum Dominum nostrum.

CAP. VI.

QVid ergo dicemus? permanebimus in peccato 1
vt gratia abundet?

Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomo- 2
do adhuc viuemus in illo?

An ignoratis quia quicunque baptizati sumus 3
in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?

Consepulti enim sumus cum illo per baptis- 4
mum in mortem: vt quomodo Christus surrexit
a mortuis per gloriam patris, ita & nos in noui-
tate vitæ ambulemus.

Si enim complantati facti sumus similitudini 5
mortis eius, simul & resurrectionis erimus.

Hoc scientes, quia vetus homo noster simul cru- 6
cifixus est, vt destruatur corpus peccati, & vltra
non seruiamus peccato.

Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. 7

Si autem mortui sumus cum Christo: credimus 8
quia simul etiam viuemus cum Christo.

Scientes quod Christus resurgens ex mortuis 9
iam non moritur, mors illi vltra non dominabi-
tur.

Quod enim mortuus est peccato, mortuus est 10
semel: quod autem viuit, viuit Deo.

Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse 11
peccato, viuentes autem Deo, in Christo Iesu Do-
mino nostro.

Transl. ex Syriac.

Non ita tantum, sed & cum gloriamur in Deo per Do-
minum nostrum Iesum Messiam, per quem nunc
percepimus reconciliationem.

Propterea quemadmodum per vnum hominem peccatum
intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita mors
filios Adami omnes transiit, in quo omnes peccauerunt.

Non enim vsque ad legem peccatum fuerat in mundo,
(tamen) non imputabatur peccatum, quando non erat
lex.

Sed regnauit mors ab Adamo vsque ad Mosen, etiam
eos qui non peccauerunt in similitudinem peccati Adæ,
legis Dei ipsius, qui est typus futuri.

At non vt erratum, ita & donum: nam enim propter
errationem vnius multi mortui sunt, multo magis
gratia Dei & donum eius per gratiam vnius hominis
Iesu Messiæ in plures abundauit.

Neque vt delictum vnius, ita & donum: nam iudi-
cium ob vnum ad condemnationem, gratia autem ad
iustificationem ex peccatis multis.

Nam si per peccatum vnius mors regnauit per vnum,
multo magis qui abundantiam gratiæ & donationis &
iustitiæ acceperunt, in vita regnabunt per vnum Iesum
Messiam.

Igitur ergo sicut per vnius peccatum in omnes homines
in condemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes
homines in iustificationem vitæ.

Quemadmodum enim per inobedientiam vnius hominis
peccatores constituti sunt multi, sic & per vnius obedien-
tiam iusti constituentur multi.

Lex autem propterea subintrauit, vt abundaret delictum:
vbi autem abundauit delictum, superabundauit gratia.

Vt quemadmodum regnauit peccatum in mortem, sic
regnet gratia per iustitiam ad vitam æternam per Iesum
Dominum nostrum Messiam.

CAP. VI.

Quid igitur dicemus? permanebimus in peccato vt
gratia abundet?

Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo
adhuc viuemus in illo?

An ignoratis quia quicunque baptizati sumus in
Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?

Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in
mortem: vt quemadmodum Christus surrexit a mortuis
per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambu-
lemus.

Si enim vna cum eo facti sumus similitudini
mortis eius, ita quoque resurrectionis.

Nam scientes hoc, quia vetus homo noster simul
crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt non
seruiamus vltra peccato.

Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato.

Igitur si mortui sumus cum Christo, credimus quia
simul viuemus cum eo.

Scientes quia Christus resurgens ex mortuis iam non
moritur, mors illi vltra non dominabitur.

Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel:
quod autem viuit, viuit Deo.

Ita & vos existimate vos mortuos quidem esse
peccato, viuere autem Deo per Dominum nostrum
Messiam.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Non ſolum autem ſed & gloriantes in Deo per Dominum noſtrum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

Propter hoc ſicut per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.

Vſque ad enim legem peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputatur, non exiſtente lege.

Sed reguauit mors ab Adam vſque ad Moyſem. & in non peccantes in ſimilitudinem tranſgreſſionis Adæ, qui eſt typus illius futuri.

Sed non ſicut delictum, ita & donum, ſi enim vnius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei & bonum, in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in multos abundauit.

Et non ſicut per vnum peccantem, donum, ipſum quidem nam iudicium ex vno, in condemnationem at donatio ex multis delictis, in iuſtificationem.

Si enim vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ & donationis iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum.

Igitur ſicut per vnam offenſam in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnum iuſtificationem in omnes homines in iuſtificationem vitę.

Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per obeditionem vnius, iuſti conſtituentur multi.

Lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictum. vbi autem abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia.

Vt ſicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iuſtitiam in vitam æternam, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.

CAP. VI.

Quid ergo dicemus? Permanebimus peccato, vt gratia abundet?

Ne fiat. qui mortui ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?

An ignoratis, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in mortẽ ipſius baptizati ſumus?

Conſepulti ſumus ergo illi per baptiſmum in mortem, quomodo excitatus eſt Chriſtus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius ſed & reſurrectionis erimus.

Hoc ſcientes, quia vetus noſter homo ſimul crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, ad non vltra ſeruiendum nos peccato.

Nam mortuus iuſtificatus eſt à peccato.

Si autem mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia etiam ſimul viuemus ei:

Scientes quod Chriſtus reſurgens ex mortuis, non amplius moritur. mors illi non vltra dominatur.

Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel quod autem viuit, viuit Deo.

Ita & vos exiſtimate vos ipſos mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Non ſolum autem hoc, verumetiam gloriantes in Deo per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem nunc reconciliationem aſſecuti ſumus.

Propterea, quemadmodum propter vnum hominem peccatum in mundum introyit, ac per peccatum mors, & ſic in omnes homines mors pernaſit, quatenus omnes peccauimus.

Vſque ad legem enim peccatum erat in mundo: porro peccatum non imputatur, cum non eſt lex.

Imo regnauit mors ab Adam vſque ad Moſen, in eos quoque qui non peccauerant ad ſimilitudinem tranſgreſſionis Adam, qui typum gerit illius futuri.

At non vt peccatum, ita & donum. Nam ſi vnius delicto multi mortui ſunt, multo magis gratia Dei, & donum per gratiam, quæ fuit vnius hominis Ieſu Chriſti, in multos exuberauit.

Et non ſicut per vnum, qui peccauerat, venerat mors, ita donum. Nam condemnatio quidem ex vno delicto ad condemnationem, donum autem ex multis delictis ad iuſtificationem.

Etenim ſi per vnius delictum mors regnauit per vnum, multo magis ij, qui exuberantiam gratiæ & doni iuſtitiæ accipiunt per vitam regnabunt auctore vno Ieſu Chriſto.

Itaque ſicut per vnius delictum propagatum eſt malum in omnes homines ad condemnationem, ita & per vnius iuſtificationem propagatur bonum in omnes homines ad iuſtificationem vitæ.

Quemadmodum enim per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſumus multi, ita per obedientiam vnius, iuſti conſtituentur multi.

Cæterum lex obiter ſubijt, vt abundaret delictum. Vbi vero exuberauit peccatum, ibi magis exuberauit gratia.

Vt quemadmodum regnauerat peccatum in morte, ſic & gratia regnaret per iuſtitiam ad vitam æternam per Ieſum Chriſtum.

CAP. VI.

Quid igitur dicemus: Manebimus in peccato, vt gratia abundet?

Abſit. Qui mortui ſumus peccato, quomodo poſſibile viuemus in eodem?

An ignoratis, quod quicunque baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in mortem eius baptizati ſumus?

Sepulti igitur ſumus vnà cum illo per baptiſmum in mortem, vt quemadmodum excitatus eſt Chriſtus ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

Nam ſi inſititi facti ſumus illi per ſimilitudinem mortis eius, nimirum & reſurrectionis participes erimus.

Illud ſcientes, quod vetus ille noſter homo cum illo crucifixus eſt, vt aboleretur corpus peccati, vt poſthac non ſeruiamus peccato.

Etenim qui mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato.

Quod ſi mortui ſumus cum Chriſto, credimus quod & viuemus cum illo.

Scientes quod Chriſtus excitatus à mortuis, non amplius moritur: mors illi non amplius dominatur.

Nam quod mortuus fuit peccato, mortuus fuit ſemel: quod autem viuit viuit Deo.

Ita & vos reputate voſipſos mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo, per Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum.

Vulgat. Editio.

Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius.

Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanqnam ex mortuis viuentes: & membra vestra arma iustitiæ Deo.

Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia.

Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

Ioa. 8. 34. 2. Pet. 2. 19. * Nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?

Gratias autem Deo quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis.

Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ.

Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.

Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ.

Quē ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

Nunc vero liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.

Stipendia enim peccati, mors: Gratia autem Dei vita æterna, in Christo Iesu Domino nostro.

CAP. VII.

AN ignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur quãto tempore viuit?

1. Cor. 7. 39. * Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri.

Igitur, viuente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri: vt non sit adultera si fuerit cum alio viro.

Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: vt sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus Deo.

Cum enim essemus in carne passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, vt fructificarent morti.

Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita vt seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate litteræ.

Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit: Sed peccatum non cognoui, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: * Non concupisces.

Exo. 20. 17. Deu. 5. 18. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat.

Ego autem viuebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum reuixit.

Ego autem mortuus sum: & inuentum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortẽ.

Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

1. Tim. 1. 8. *Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.

Transl. ex Syriac.

Ne regnet igitur peccatum in corpore vestro mortali, vt obediatis cupiditatibus eius.

Nec etiam praeueritis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed parate vos Deo, tanquam homines qui ex mortuis vixeritis, & membra vestra arma sint iustitiæ Dei.

Et peccatum non dominabitur vobis: non enim estis sub lege, sed sub gratia.

Quid ergo? peccabimus quod non simus sub lege, sed sub gratia? Absit.

Nescitis quod cui paratis vos ipsos vt obediatis ei ad seruitutem, eius serui estis, vt obediatis ei siue ad peccatum, sine auditu aurium ad iustitiam?

Gratia autem sit Deo, quod fueritis serui peccati, obediatis autem ex corde ei formæ doctrinæ cui traditi estis.

Quumque liberati sitis à peccato, subiecti estis iustitiæ.

Sicut inter homines loquor propter infirmitatem carnis vestræ: vt quemadmodum parastis membra vestra ad seruitutem immunditiæ, & iniquitati, ita etiam nunc apparetis membra vestra ad seruitutem iustitiæ, & sanctimoniæ.

Quum enim serui essetis peccati, liberi eratis iustitiæ.

Ecquem fructum habebatis nunc ex eo cuius vos hodie pudet? nouissimum enim eius mors est.

Nunc autem qui liberati estis à peccato, & facti estis serui Deo, habetis fructus sanctos, quorum finis est vita æterna.

Merces autem peccati mors est: Et donum Dei vita æterna per Dominum nostrum Ieschua Meschicho.

CAP. VII.

AN nescitis fratres, (gnaros enim legis alloquor) legem dominari viro quandiu vixerit? Vetus translatio Peschitho.

Vt mulier, quæ desponsata est marito suo per legem quandiu viuit: sed si mortuus fuerit maritus eius, liberata est à lege mariti sui.

Quod si viuente marito suo coniuncta fuerit cum altero viro, eundet mœcha: sin autem obierit maritus eius, liberata est à lege illa: nec erit mœcha, si fiat viri alterius.

Nunc igitur fratres, mortificati estis legi in corpore Meschicho: vt sitis alterius, illius nempe qui excitatus est à mortuis, vt edatis fructus Deo.

Quum enim essemus in carne, perturbationes peccatorum, quæ per legem concitabantur in membris nostris, vt fructus ferremus morti.

Nunc autem cessamus à lege, & mortui sumus ei, qui nos detinebat, vt seruiamus deinceps in nouitate spiritus, non autem in vetustate scripturarum.

Quid ergo dicemus? legem peccatum esse? Absit: Sed peccatum non didicissem, nisi per legem. Non enim concupiscentiam nouissem, nisi lex dixisset: Non concupisces.

Proinde hoc præcepto inuenit sibi occasionem peccatum, & consummauit in me omnem concupiscentiam. Siquidem absque lege peccatum mortuum erat.

Ego vero viuus eram sine lege quondam: quum autem aduenit præceptum, peccatum reuixit.

At ego mortuus sum: & repertum est mihi præceptum illud vitæ ad mortem.

Peccatum enim occasione illa quam nactum est sibi per præceptum fecit me errare, & per illud necauit me.

Lex itaque sancta est, præceptum sanctum, iustumque, & bonum.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Non ergo regnet peccatum in mortali veſtro cor- 12
pore, ad obediendum ei in concupiſcentiis eius.

Neque ſiſtite membra veſtra arma iniuſtitiæ 13
peccato: ſed exhibete voſipſos Deo, tanqnam ex
mortuis viuentes: & membra veſtra arma iuſti-
tiæ Deo.

Peccatum enim vobis non dominabitur: non 14
enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia.

Quid ergo? peccabimus, quoniam non ſumus ſub 15
lege, ſed ſub gratia? ne fiat.

Neſcitis quoniam cui exhibetis voſipſos ſeruos 16
ad obedientiam, ſerui eſtis eius, cui obeditis, ſiue
peccati ad mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiam?

Gratia autem Deo quod fuiſtis ſerui peccati, ob- 17
ediſtis autem ex corde in quam traditi eſtis for-
mam doctrinæ.

Liberati autem à peccato, ſerui facti eſtis iuſti- 18
tiæ.

Humanum dico, propter infirmitatem carnis 19
veſtræ: ſicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſer-
ua immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita
nunc exhibete membra veſtra ſeruа iuſtitiæ in
ſanctificationem.

Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iu- 20
ſtitiæ.

Quem ergo fructum habuiſtis tunc in quibus 21
nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors.

Nunc vero liberati à peccato, ſerui facti autem 22
Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem,
at finem vitam æternam.

Non ſtipendia peccati, mors: at donatio Dei 23
vita æterna, in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

CAP. VII.

AN ignoratis fratres (ſcientibus enim legem 1
loquor) quia lex dominatur homini ad
quantum tempus viuit?

Nam quæ ſub viro eſt mulier, viuenti viro al- 2
ligata eſt lege: ſi autem mortuus fuerit vir ſoluta
eſt à lege viri.

Igitur, viuente viro, adultera decernetur, ſi fue- 3
rit viro alteri ſi autem mortuus fuerit vir libera-
ta eſt à lege, ad non eſſe eam adulteram, factam vi-
viro alteri.

Itaque fratres mei, & vos mortificati eſtis legi per 4
corpus Chriſti: ad eſſe vos viro alteri ex mortuis
excitato, vt fructificemus Deo.

Cum enim eſſemus in carne, paſſiones peccato- 5
rum, illæ per legem operabantur in membris no-
ſtris ad fructificandum morti.

Nunc autem ſoluti ſumus à lege mortui, in qua 6
detinebamur, ita vt ſeruire nos in nouitate ſpiri-
tus, & non vetuſtate litteræ.

Quid ergo dicemus? quia lex peccatum? ne fiat: 7
ſed peccatum non cognoui ſi non per legem: ipſam-
que nam concupiſcentiam neſciebam, ſi non lex
diceret. Non concupiſces.

Occaſionem autem accipiens, peccatum per man- 8
datum adoperatum eſt in me omnem concupiſ-
centiam: ſine enim lege peccatum mortuum:

Ego autem viuebam ſine lege aliquando. veniente 9
autem mandato, peccatum vixit.

Ego autem mortuus ſum: & inuentum eſt mihi 10
mandatum, quod ad vitam, hoc ad mortem.

Nam peccatum occaſionem accipiens per man- 11
datum, ſeduxit me, & per illud occidit.

Itaque quidem lex ſancta, & mandatum ſan- 12
ctum, & iuſtum, & bonum.

Transl. Eraſm. Roterod.

Ne regnet igitur peccatum in mortali veſtro corpore, vt 12
obediatis illi per cupiditates eius.

Neq; accommodetis membra veſtra, arma iniuſtitiæ pec- 13
cato, ſed accommodetis voſmetipſos deo, velut ex mortuis
viuentes, & membra veſtra arma iuſtitiæ Deo.

Peccatum enim vobis non dominabitur. Non enim eſtis 14
ſub lege, ſed ſub gratia.

Quid igitur? Peccabimus quod non ſimus ſub lege, ſed 15
ſub gratia? Abſit.

An neſcitis quod cui accommodatis voſipſos ſeruos ad 16
obediendum, eius ſerui eſtis, cui obeditis, ſiue peccati ad
mortem, ſiue obedientiæ ad iuſtitiam?

Gratia autem Deo quod fuiſtis quidem ſerui peccati, 17
ſed obediſtis ex animo, in eam in quam traditi eſtis for-
mam doctrinæ.

Cæterum liberati à peccato ſerui eſtis iuſtitiæ. 18

Humanum quiddam dico, propter infirmitatem carnis 19
veſtræ. Quemadmodum enim prabuiſtis membra veſtra
ſerua immunditiæ & iniquitati, ad aliam atq; aliam ini-
quitatem ſic & nunc prabete membra veſtra ſeruа iuſti-
tiæ ad ſanctificationem.

Cum enim ſerui eſſetis peccati, liberi eratis iuſtitiæ. 20

Quem igitur fructum habebatis tunc in his, de qui- 21
bus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors.

Nunc vero manumiſſi a peccato ſerui autem facti deo, 22
habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem autem
vitam æternam:

Etenim auteramenta peccati, mors: donum autem Dei, 23
vita æterna, per Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum.

CAP. VII.

AN ignoratis fratres, ſcientibus enim legem loquor. 1
quod lex tantiſper dominetur homini, quoad ea
viuerit?

Nam viro obnoxia mulier, viuenti viro alligata eſt per 2
legem, quod ſi mortuus fuerit vir, liberata eſt à lege viri.

Proinde viuente viro, adultera vocabitur, ſi ſe iunxerit 3
alteri viro. Sin autem mortuus fuerit vir, libera eſt à le-
ge viri, vt non ſit adultera, ſi iuncta fuerit alteri viro.

Itaque fratres mei, vos quoque mortificati eſtis legi per 4
corpus Chriſti, vt iungeremini alteri, nimirum ei qui ex
mortuis ſurrexit, vt fructificemus deo.

Cum enim eſſemus in carne, affectus peccatorum, qui 5
per legem, vigebant in membris noſtris ad fructificandum
morti.

Nunc autem liberati ſumus à lege, mortui ei in qua 6
detinebamur vt ſeruiamus per nouitatem ſpiritus, & non
per vetuſtatem literæ.

Quid ergo dicemus? ex peccatum eſt? Abſit: Sed pecca- 7
tum non cognoui, niſi per legem. Nam & concupiſcentiam
non nouiſſem, niſi lex dixiſſet: Non concupiſces.

Sed occaſione accepta peccatum per præceptum genuit in 8
me omnem concupiſcentiam. Siquidem abſque lege peccа-
tum erat mortuum.

Ego autem viuebam ſine lege quondam. Porro venien- 9
te mandato peccatum reuixit:

Ego vero mortuus ſum. Et repertum eſt, mandatum 10
quod inſtitutum erat ad vitam, mihi cedere ad mortem.

Nam peccatum occaſione accepta per præceptum, decepit 11
me: & per illud occidit.

Itaque lex ipſa quidem ſancta & præceptum ſanctum 12
ac iuſtum & bonum.

Vulgat. Editio.

Quod ergo bonum est mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

Scimus enim quia lex spiritalis est: ego autem carnalis sum venumdatus sub peccato.

Quod enim operor non intelligo. Non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

Si autem quod nolo illud facio, consentio legi quoniam bona est.

Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio.

Non enim quod volo bonum facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

Invenio ergo legem, volenti mihi facere bonum: quoniam mihi malum adjacet.

Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem:

Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?

Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum.

Igitur ego ipse mente servio legi Dei: carne autem legi peccati.

CAP. VIII.

Nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu: qui non secundum carnem ambulant.

Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me a lege peccati & mortis.

Nam quod impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne:

Ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt: qui vero secundum spiritum sunt, quæ sunt spiritus, sentiunt.

Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax.

Quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subjecta, nec enim potest.

Qui autem in carne sunt Deo placere non possunt.

Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.

Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem.

Quod si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum a mortuis habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.

Ergo fratres debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.

Erasm. Editio.

CAP. VIII.

Transl. B. Ariæ Mont.

Ergo bonum mihi factum est mors? ne fiat: sed peccatum, vt appareat peccatum, per bonum mihi adoperatum mortem: vt fiat secundum hyperbolen peccans peccatum per mandatum.

Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.

Quod enim adoperor, non cognosco: non enim quod volo, hoc ago: sed quod odi malū illud facio.

Si autem quod non volo, illud facio; consentio legi, quoniam bona.

Nunc autem non amplius ego adoperor illud, sed habitans in me peccatum.

Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi: at perficere bonum, non inuenio.

Non enim quod volo, facio bonum: sed quod non volo malum, hoc ago.

Si autem quod non volo, ego illud facio, non iam ego adoperor illud, sed habitās in me, peccatū.

Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet:

Cōdelector.n. legi Dei secundū interiorē hominē.

Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, existente in membris meis.

Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?

Gratias habeo Deo per Iesum Christum Dominum nostrum.

Igitur ipse ego quidem mente seruio legi Dei, at carne legi peccati.

CAP. VIII.

NVlla nempe nunc condemnatio his qui in Christo Iesu: non secundum carnem ambulantibus, sed secundum spiritum.

Nam lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati, & mortis.

Nam impossibile legis, in quo infirmabatur per carnem: Deus suum ipsius Filium mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne.

Vt iustificatio legis impleretur in nobis, non secundum carnē ambulantibus, sed secundū spiritū.

Nam secundum carnem existentes, ea quæ carnis, sapiunt: qui vero secundum spiritum ea quæ spiritus.

Nam prudentia carnis, mors: at prudentia spiritus, vita, & pax.

Propter quod prudentia carnis inimica in Deum: nam legi Dei non subiicitur, nec enim potest.

At in carne existentes, Deo placere non possunt.

Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, siquidem Spiritus Dei habitat in vobis. Si autem quis Spiritum Christi non habet: hic non est eius.

Si autem Christus in vobis, ipsum quidem corpus mortuum propter peccatum: at spiritus vita propter iustitiare.

Si autem Spiritus excitantis Iesum ex mortuis habitat in vobis, suscitans Christum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem eius Spiritum in vobis.

Vtique ergo fratres debitores sumus non carni, ad secundum carnem viuere.

Transl. Erasm. Roterod.

Ergo quod bonum erat, mihi factum est mors? Absit. Imo peccatum, vt appareret peccatum, per id quod erat bonum mihi gigneret mortem, vt fieret maiorem in modum peccans peccatum, per præceptum.

Scimus enim quod lex spiritualis est; At ego carnalis sum, venditus sub peccatum.

Quod enim ago, non probo. Non enim quod volo, hoc facio; sed quod odi, hoc ago.

Si vero quod non volo, hoc facio, consentio legi, quod bona sit.

Nunc autem non iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatum.

Noui enim, quod non habitet in me, hoc est in carne mea bonum. Nam velle adest mihi: at vt faciam bonum, non reperio.

Non enim quod volo, facio bonum, sed quod non volo malum, hoc ago.

Porro si quod non volo ego, hoc facio: non iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatum.

Reperio igitur per legem volenti mihi facere bonum, quod mihi malum adiunctum sit.

Delectat enim me lex Dei secundū internū hominem.

Sed video aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris meis.

Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio?

Gratias ago Deo per Iesum Christum Dominum nostrum.

Itaq; idem ego mente quidem seruio legi Dei, carne vero legi peccati.

CAP. VIII.

NVlla igitur nunc est condemnatio, his qui insiti sunt Christo Iesu, qui non iuxta carnem versantur, sed iuxta spiritum.

Nam lex spiritus vitæ per Christum Iesum, liberum me reddidit à iure peccati & mortis.

Etenim quod lex præstare non poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnem, hoc deus proprio Filio, misso sub specie carnis peccato obnoxia, præstitit, ac de peccato condemnauit peccatum per carnem,

Vt iustificatio legis impleretur in nobis: qui non secundum carnem versamur, sed secundum spiritum.

Nam qui carnales sunt, quæ carnis sunt curant, at qui spirituales, quæ spiritus sunt.

Nam affectus carnis, mors est: Affectus vero spiritus vita & pax.

Propterea quod affectus carnis inimicitia est aduersus Deum: nam legi Dei non subditur, siquidem ne potest quidem.

Qui vero in carne sunt, Deo placere non possunt.

Vos autem non estis in carne, sed in spiritu: siquidem Spiritus Dei habitat in vobis. Quod si quis Spiritum Christi non habet, hic non est eius.

Porro si Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vita est propter iustificationem.

Quod si Spiritus eius, qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis, is qui excitauit Christum ex mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter ipsius Spiritum inhabitantem in vobis.

Proinde fratres, debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus.

	Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
	Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.	13	*Si enim in carne vixeritis, futurum eſt vt moriamini: ſed ſi ſpiritu conuerſationes corporis mortificetis, viuetis.*
	Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei.	14	*Ii enim qui Spiritu Dei ducuntur, hi (inquam) ſunt filij Dei.*
*1. Tim. 1. 2. Gal. 4. 5.	* Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.)	15	*Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis rurſus ad timorem, ſed recepiſtis ſpiritum (adoptionis) poſitionis filiorum, ſed quem clamamus, Abba, Pater noſter.*
	Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quod ſumus filij Dei.	16	*Et ipſe Spiritus ſuffragatur ſpiritui noſtro, nos eſſe filios Dei.*
	Si autem filij, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & conglorificemur.	17	*Quod ſi filii, etiam hæredes: hæredes Dei, filij autem hæreditatis, (cohæredes) Ieſchua Meſchicho: quod ſi patiamur cum eo, etiam cum eo glorificabimur.*
	Exiſtimo enim quod non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.	18	*Siquidem exiſtimo nequaquam dignas eſſe propeſſiones huius temporis gloria illa, qua reuelanda eſt in nobis.*
	Nam expectatio creaturæ: renelationem filiorum Dei expectat.	19	*Omnis enim creatura expectat & proſpicit in reuelationem filiorum Dei.*
	Vanitati enim creatura ſubiecta eſt non volens, ſed propter eum, qui ſubiecit eam in ſpe:	20	*Nam creatura ſubiecta eſt vanitati, non ſua ſponte, ſed propter eam ſub ſpe:*
	Quia & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.	21	*Quod & ipſa creatura aſſeretur ex ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.*
	Scimus enim quod omnis creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc.	22	*Scimus enim omnes creaturas ſuſpirare, & parturire ad hunc vſq; diem.*
	Non ſolum autem illa, ſed & nos ipſi primitias habentes: & ipſi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis noſtri.	23	*Nec illa tantummodo, ſed & nos, qui habemus primitias Spiritus: ſuſpiramus in nobis ipſis, & proſpicimus in adoptionem, (idelt) redemptionem corporum noſtrorum.*
	Spe enim ſalui facti ſumus. Spes autem, quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat?	24	*Quandoquidem per ſpem illam viuimus, ſalui ſumus.) Spes autem qua conſpicitur, non eſt ſpes. ſi enim illud aſpicimus, cur illud expectabimus:*
	Si autem quod non videmus, ſperamus: per patientiam expectamus.	25	*Sed ſi quod non cernitur ſperamus: per patientiam expectamus.*
	Similiter autem & Spiritus adiuuat infirmitatẽ noſtram: nam quid oremus, ſicut oportet neſcimus ſed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.	26	*Similiter etiam Spiritus ipſe opitulatur infirmitatibus noſtris: quid enim precemur vt oportet, non nouimus: at Spiritus ille deprecatur pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*
	Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret Spiritus: quia ſecundum Deum poſtulat pro ſanctis.	27	*Qui vero ſcrutatur corda, is nouit quæ ſit intentio Spiritus: qui iuxta placitam Dei deprecatur pro Sanctis.*
	Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ijs, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti.	28	**Scimus enim quod ijs quid diligunt Deum omni re id anxiliatur ad bonum, ijs (inquam) quos præordinauit vt ſint vocati.* • Leslie Martyris.
	Nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis Filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.	29	*Et à principio cognouit eos, & ipſos obſignauit in ſimilitudine imaginis Filij ſui, vt is ſit primogenitus fratrum multorum.*
	Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit filios, & glorificauit.	30	*Quos autem prius obſignauit (præordinauit,) eos vocauit: & quos vocauit, eos iuſtificauit: quos vero iuſtificauit, eoſdem glorificauit.*
	Quid ergo dicemus ad hæc? ſi Deus pro nobis, quis contra nos?	31	*Quid igitur dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos?*
	Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?	32	*Quod ſi ne proprio quidem Filio pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo omnia cum eo non largietur nobis?*
	Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus qui iuſtificat.	33	*Quis ſeſe opponet electis Dei? Deus iuſtificat.*
	Quis eſt qui condemnet? Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt, immo qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.	34	*Quis condemnabit? Meſchicho mortuus eſt, & excitatus, eſt q̃ ad dexteram Dei, & poſtulat pro nobis.*
	Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius?	35	*Quis me ſeparabit à dilectione Meſchicho? oppreſſio, aut anguſtia, aut perſecutio, aut fames, aut nuditas, aut periculum, aut gladius;*
(.43.22	(Sicut ſcriptũ eſt: * Quia propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumꝰ ſicut oues occiſionis.)	36	*(Sicut ſcriptum eſt: Propter te quotidie morimur, & habiti ſumus, quaſi oues ad mactationem.)*
	Sed in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos.	37	*Verum in his omnibus victoria potimur per eum qui dilexit nos.*
	Certus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtãtia, neque futura, neque fortitudo.	38	*Perſuaſum enim habeo, neque mortem, neq̃ vitam, neq̃ Angelos, neq̃ Principatus, neq̃ Poteſtates, neq̃ inſtantia, neq̃ futura,*

Transl. B. Ariæ Mont.

Si enim ſecundum carnem vixeritis, futuri eſtis mori: ſi autem ſpiritu actiones corporis mortificaueritis, viuetis.

Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ñ ſunt filij Dei.

Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timorem, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.)

Ipſe Spiritus conteſtatur ſpiritui noſtro quod ſumus filij Dei.

Si autem filij, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi modo compatimur, vt & conglorificemur.

Exiſtimo enim quod non dignæ paſſiones nunc temporis, ad futuram gloriam reuelari in nobis.

Nam anxia expectatio creaturæ renelationem filiorum Dei expectat.

Nam vanitati creatura ſubiecta eſt non volens, ſed propter ſubiicientem in ſpe:

Quia, & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem glorię filiorum Dei.

Scimus enim quod omnis creatura ingemiſcit, & comparturit vſque nunc.

Non ſolum autem, ſed & ipſi primitias ſpiritus habentes: & nos ipſi in nobiſipſis gemimus adoptionem filiorum expectantes, redemptionem corporis noſtri.

Nam ſpe ſeruati ſumus. Spes autem viſa, non eſt ſpes: quod enim videt quis, quid & ſperat?

Si autem quod non videmus, ſperamus: per patientiam expectamus.

Similiter autem & Spiritus ſimul recipit infirmitates noſtras: nam quid oremus, ſicut oportet neſcimus: ſed ipſe Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

At ſcrutans corda, ſcit quid prudentia Spiritus: quia ſecundum Deum interpellat pro ſanctis.

Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ſecundum propoſitum vocatis exiſtentibus.

Nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes imaginis Filij ſui, ad eſſe eum primogenitum in multis fratribus.

Quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos & glorificauit.

Quid ergo dicemus ad hæc? ſi Deus pro nobis, quis contra nos?

Qui etiam proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis gratificabit?

Quis accuſabit aduerſus electos Dei? Deus iuſtificans,

Quis condemnans? Chriſtus mortuus, magis vero & excitatus, qui & eſt in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an perſecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius?

Sicut ſcriptũ eſt: Quia, propter te mortificamur totã diẽ: æſtimati ſum⁹ ſicut oues occiſionis.

Sed in his omnibus ſuperamus propter diligentem nos.

Perſuaſus ſum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque poteſtates, neque inſtantia, neque futura,

Transl. Eraſm. Roterod.

Nam ſi ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Quod ſi ſpiritu facta corporis mortificetis, viuetis.

Etenim quicunq; Spiritu Dei ducuntur, hi ſunt filij Dei.

Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum ad timorem, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis: per quem clamamus, abba pater.

Idem Spiritus teſtatur vna cum ſpiritu noſtro, quod ſimus filij Dei.

Quod ſi filij igitur, & hæredes. Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. Siquidem ſimul cum eo patimur, vt & vna cum illo glorificemur.

Nam reputo non eſſe pares afflictiones præſentis temporis ad gloriam, quæ reuelabitur erga nos.

Etenim ſolicita creatura expectatio expectat vt palàm fiant filij Dei.

Quippe vanitati creatura ſubjacet: non volens, ſed propter eum, qui ſubiecit illam ſub ſpe:

Quoniam & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.

Scimus enim quod omnis creatura congemiſcit, ſimulq; nobiſcum parturit vſq; ad hoc tempus.

Non ſolum autem illa, ſed & ipſi, qui primitias Spiritus habemus & nos ipſi in nobiſipſis gemimus adoptionem expectantes, redemptionem corporis noſtri.

Siquidem ſpe ſeruati ſumus. Porro ſpes ſi videatur, non eſt ſpes. Quod enim quis cernit, cur idem ſperet?

Si vero quod non videmus, ſperamus, id per patientiam expectamus.

Conſimiliter autem & Spiritus auxiliatur infirmitatibus noſtris. Siquidem hoc ipſum, quid oraturi ſimus, vt oportet, non nouimus: verum ipſe Spiritus intercedit pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

At ille qui ſcrutatur corda, nouit quis ſit ſenſus Spiritus: quoniam ſecundum Deum intercedit pro ſanctis.

Scimus autem quod his qui diligunt Deum omnia ſimul adiumento ſunt in bonum, nimirum his qui iuxta propoſitum vocati ſunt.

Quoniam quos præſciuerat, eoſdem & præfiniuit, conformes imaginis Filij ſui, vt ipſe ſit primogenitus inter multos fratres.

Porro quos prædefinierat, eoſdem & vocauit. Et quos vocauit, eos iuſtificauit. Quos autem iuſtificauit, hos & glorificauit.

Quid igitur dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Quod proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum qui ſecum poteſt, vt non & cum eodem omnia nobis donet?

Quis intentabit crimina aduerſus electos Dei? Deus eſt qui iuſtificat.

Quis ille, qui condemnet? Chriſtus eſt, qui mortuus eſt, imo qui & ſuſcitatus eſt, qui etiam eſt ad dexteram Dei, qui & intercedit pro nobis.

Quis nos ſeparabit à dilectione dei? num afflictio? num anguſtia? num perſecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius?

Quemadmodum ſcriptũ eſt: Propter te morti tradimur tota die, habiti ſumus velut oues deſtinatæ mactationi.

Verum in his omnibus ſuperamus, per eum qui dilexit nos.

Nam mihi perſuaſum habeo, quod neque mors neq; vita, neq; Angeli, neq; Principatus, neq; Poteſtates, neq; inſtantia, neq; futura,

Vulgat. Editio.

Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.

CAP. IX.

VEritatem dico in Christo, non mentior: testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto.

Quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

* Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratrib. meis, qui sunt cognati mei secundum carnem.

Qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequiū, & promissa:

Quorum patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen.

Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ij sunt Israelitæ:

Neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij: *sed in Isaac vocabitur tibi semen:

Id est, non qui filij carnis, hi filij Dei: sed *qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine,

Promissionis enim verbum hoc est: * Secundum hoc tempus veniam: & erit Saræ filius.

Non solum autem illa: * sed & Rebecca ex vno concubitu habens, Isaac patris nostri.

Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, (vt secundum electionem propositum Dei maneret:)

Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: * Quia maior seruiet minori:

Sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum? Absit.

Moysi enim dicit: * Miserebor cuius misereor: & misericordiam præstabo cuius miserebor.

Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.

Dicit enim Scriptura Pharaoni: *Quia in hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te virtutem meam & vt annuncietur nomē meum in vniuersa terra.

Ergo cuius vult miseretur, & quē vult indurat.

Dicis itaque mihi: Quid adhuc quæritur? voluntati enim eius quis resistit?

O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? * Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?

An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?

Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia, vasa iræ, apta in interitum,

Vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.

Quos & vocauit nos non solum ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus, sicut in Osee dicit:

* Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.

* Et erit in loco, vbi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filij Dei viui.

Transl. ex Syriac.

39 *Neque altitudinem, neque profunditatem, nec denique vllam creaturam posse me seiungere à dilectione Dei, quæ est in Domino nostro Ieschua Meschicho.*

CAP. IX.

1 *VEritatem dico per Meschicho, neque mentior: sed suffragatur mihi conscientia mea per Spiritum sanctitatis,*

2 *Magnam mihi esse ægritudinem, & dolorem cordi meo indesinentem.*

3 *Optarim enim ego ipse anathema esse à Meschicho pro fratribus meis, & patruelibus meis secundum carnem:*

4 *Qui sunt filij Israel, quorum est adoptio & gloria, & pacta, & lex, & ministerium, & promissiones, & Patres.*

5 *Et ex quibus apparuit Meschicho in carne, qui est Deus supra omnes. Cui sint laudes & benedictiones in seculum seculorum, Amin.*

6 * *Neque enim prorsus excidit sermo Dei. Si quidem non omnes qui sunt ex Israel, sunt Israel.* • Annotatione Zacaio.

7 *Neque etiam quia sunt ex semine Abrahæ, sunt omnes filij, quoniam dictum est: in Ischak vocabitur tibi semen.*

8 *Hoc est autem non qui filij quantum ad carnem, sunt filij Dei: sed filij promissionis habentur pro semine.*

9 *Promissionis enim sermo hic est: Hoc ipso tempore veniam, & erit ipsi Saro filius.*

10 *Neque hic tantum, sed etiam Rahhe, quum vnius patris nostri Ischak habuisset consuetudinem,*

11 *Priusquam geniti essent filij, necdum feciſſent bonum aut malum, præcognita est electio Dei, vt ipsa permaneret.*

12 *Non per opera, sed per eum qui vocauit; dictum est enim: Senior erit seruus minori.*

13 *Sicut scriptum est: Iaakonb dilexi: Esau autem odio habui.*

14 *Quid igitur dicemus? num iniquitas est apud Deum? Absit.*

15 *Ecce etiam ipsi Mosche dixit: Miserebor cuius misertus sum, & gratiosum me exhibebo in eum, cui futurus sum gratiosus.*

16 *Non est ergo per eum, cui velit, neque per eum, qui curat, sed per Deum miserentem.*

17 *Ait enim in Scriptura ipsi Pharaoni: Ad hoc ipsum excitaui te, vt ostendam in te potentiam meam, vtq; prædicetur nomen meum in vniuersa terra.*

18 *Itaque cuius vult, miseretur, & quem vult, indurat.*

19 *Iam vero dices: Quamobrem arguit? quis enim obsistat eius voluntati?*

20 *Tu igitur quis es, ô homo, qui respondeas Deo das? Num dicet figmentum ei, qui ipsum effinxit: Cur me ita effinxisti?*

21 *An non habet potestatem figulus in lutum suum, vt ex eadem massa conficiat vasa, vnum ad honorem, & alterum ad ignominiam?*

22 * *Sin volens Deus ostendere iram suam, & patefacere pœnitentiam suam, intulit plurima longanimitate sua, iram aduersus vasa ira consummata ad exitium:* • Leſi. peregrinorum.

23 *Et effudit miserationes suas in vasa misericordiæ, quæ parata sunt Deo ad gloriam?*

24 *Quippe nos sumus vocati non tantum ex Iehoudais, sed etiam ex Gentibus, sicut & in Houschoo dixit:*

25 *Vocabo eos qui non erant populus meus: Populum meum: & quæ misericordiam non erat consecuta: Misericordiam consecutam.*

26 *Futurum est enim in loco vbi vocabantur: Non populus meus; illic vt vocentur filij Dei viuentis,*

Transl. B. Ariæ Mont.

Neque altitudo,neque profunditas,neque aliqua creatura alia,poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

CAP. IX.

VEritatem dico in Chriſto,non mentior, conteſtante mihi conſcientia mea in Spiritu ſancto.

Quoniam triſtitia mihi eſt magna, & continuus dolor cordi meo.

Optabam enim ipſe ego anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis,cognatis meis ſecundum carnẽ:

Qui ſunt Iſraelitæ,quorum adoptio filiorum, & gloria,& teſtamenta,& legiſlatio,& cultus, & promiſſa.

Quorum patres,& ex quibus Chriſtus quod ſecundum carnem:exiſtens ſuper omnia Deus benedictus in ſecula.Amen.

Non fieri poteſt autem, quod exciderit verbum Dei: non enim omnes qui ex Iſrael,ij Iſrael.

Neque quia ſunt ſemen Abrahæ,omnes filij: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen:

Id eſt,non filij carnis,hi filij Dei ſed filij promiſſionis,æſtimantur in ſemine.

Promiſſionis enim verbum hoc,Secundum tempus hoc veniam & erit Saræ filius.

Non ſolum autem,ſed & Rebecca ex vno concubitum habens,Iſaac patris noſtri.

Nondum enim natis,neque agentibus quid bonum aut malum, (vt ſecundum electionem Dei poſitum maneret.)

Non ex operibus,ſed ex vocante, dictum eſt ei, Quia maior ſeruiet minori:

Sicut ſcriptum eſt,Iacob dilexi, at Eſau odio habui.

Quid ergo dicemus? nunquid iniquitas apud Deum?Ne fiat.

Nam Moyſi dicit,Miſerebor cuius miſereor, & miſerabor quemcunque miſeror.

Nempe igitur non volentis,neque currentis,ſed miſerentis Dei.

Dicit enim ſcriptura Pharaoni, Quia in ipſum hoc excitaui te,vt oſtendam in te virtutem meam, & vt annuntietur nomen meum in vniuerſa terra.

Nempe ergo cuius vult miſeretur,,quem autem vult indurat.

Dicet itaque mihi, Quid adhuc quæritur? nam voluntati eius quis reſiſtit?

Imo vero, ô homo, tu quis es reſpondens Deo nunquid dicit figmentum fictori, Quid me feciſti ſic?

An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere hoc quidem in honorem vas,hoc vero in contumeliam?

Si autem volens Deus oſtendere iram, & notam, facere potentiam ſuam,ſuſtinuit in multa lõganimitate vaſa iræ adoptata in interitum:

Et vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ,quæ præparauit in gloriam:

Quos & vocauit nos,non ſolum ex Iudęis, ſed etiam ex Gentibus:Sicut & in Oſee dicit:

Vocabo non populum meũm,populum meum: & non dilectam,dilectam.

Et erit,in loco vbi dictum eſt eis, Non populus meus vos,ibi vocabuntur filij Dei viui.

Transl. Eraſm. Roterod

39 *Neque altitudo,neque profunditas, neque vlla creatura alia poterit nos ſeparare à dilectione Dei,quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.*

CAP. IX.

1 *VEritatem dico in Chriſto, non mentior, atteſtante mihi ſimul conſcientia mea per Spiritum ſanctum,*

2 *Quod dolor mihi ſit magnus, & aſſiduus cruciatus cordis meo.*

3 *Optarim ego ipſe,anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis,cognatis meis ſecundum carnem,*

4 *Qui ſunt Iſraelitæ quorum eſt adoptio,& gloria, & teſtamenta, & legis conſtitutio, & cultus,& promiſſiones,*

5 *Quorum ſunt patres, & ij, ex quibus eſt Chriſtus quantum attinet ad carnem,qui eſt in omnibus Deus laudandus in ſecula,Amen.*

6 *Non autem hæc loquor quod exciderit ſermo Dei. Non enim omnes qui ſunt ex Iſrael,ſunt Iſrael:*

7 *Neque quia ſunt ſemen Abrahæ,ſtatim omnes filij, ſed per Iſaac nominabitur tibi ſemen:*

8 *Hoc eſt,non qui filij carnis, ij filij Dei: ſed qui ſunt filij promiſſionis,recenſentur in ſemen.*

9 *Promiſſionis enim ſermo hic eſt. In tempore hoc veniam, & erit Sarę filius.*

10 *Non ſolum autem hoc ſed & Rebecca ex vno conceperat Iſaac patre noſtro:*

11 *Nondum enim natis pueris, cum neque boni quippiam feciſſent neque mali, vt ſecundum electionem propoſitum Dei maneret:*

12 *Non ex operibus,ſed ex vocante dictum eſt illi: Maior ſeruiet minori.*

13 *Sicut ſcriptum eſt:Iacob dilexi, Eſau vero odio habui.*

14 *Quid igitur dicemus? Num iniuſtitia eſt apud Deum? Abſit.*

15 *Nam Moſi dicit: Miſerebor, cuiuſcunque miſereor:& commiſerabor quemcunque commiſeror.*

16 *Itaque non volentis eſt,neque currentis, ſed miſerentis Dei.*

17 *Dicit enim ſcriptura Pharaoni: In hoc ipſum te excitaui,vt oſtendam in te potentiam meam, & vt annuncietur nomen meum in tota terra.*

18 *Itaque cui vult,miſeretur, quem autem vult,indurat.*

19 *Dices ergo mihi: Quid adhuc conqueritur? Nam voluntati illius quis reſiſtit?*

20 *At qui ô homo, tu qui es,qui ex aduerſo reſpondes deo? Num dicet figmẽtum ei,qui finxit cur me finxiſti ad hunc modum?*

21 *An non habet poteſtatem figulus luti,vt ex eadem maſſa,fingat aliud quidem vas in honorem,aliud vero in ignominiam?*

22 *Quod ſi Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam,tulit multa animi lenitate vaſa iræ, apparata in interitum,*

23 *Et vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ, erga vaſa miſericordiæ,quæ præparauerat in gloriam.*

24 *Quos & vocauit nimirum nos,non ſolum ex Iudæis, verumetiam ex gentibus. Quemadmodum & Oſee dicit:*

25 *Vocabo populum qui meus non erat,populum meum: & eam quæ dilecta non erat,dilectam.*

26 *Et erit in loco,vbi dictum fuerat eis: Non populus meus vos ibi vocabuntur filij Dei viuentis.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

*Isa.10. 22. Isaias autem clamat pro Israel, *Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquiæ saluæ fient.

Verbum enim consummans, & abbreuians in æquitate: quia verbum breuiatum faciet Dominus super terram.

Et sicut prædixit Isaias: Nisi non Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrha similes fuissemus.

Quid ergo dicemus? Quod Gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem quæ ex fide est:

Israel vero sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit.

Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis,

*Isa.28. & 28. 16. 1.Pet.2.7 Sicut scriptum est: * Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis, qui credit in eum, non confundetur.

CAP. X.

FRatres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem.

Testimonium enim perhibeo illis, quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.

Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.

Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti.

Moyses enim scripsit, quoniam Iustitiam quæ ex lege est, * qui fecerit hominem, viuet in ea.

*Leuit.18 5. Ezec.20.11

Quæ autem ex fide est iustitia, sic dixit, *Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum? id est. Christum deducere:

*Deut.30. 12.

Aut, quis descendet in abyssum hoc est, Christum à mortuis reuocare.

Sed quid dicit Scriptura? * Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo, hoc est verbum fidei, quod prædicamus.

*Deut.30. 14.

Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris.

Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Dicit enim scriptura, * Omnis, qui credit in illum, non confundetur.

*Isa.28. 16.

Non enim est distinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum.

*Omnis enim quicunq; inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

*Ioel.2. 32. Act.2.21.

Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante?

Quomodo vero prædicabunt, nisi mittantur? sicut scriptum est: *Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona!

*Isa.52.7 Nah.1.15

Sed non omnes obediunt Euangelio. Isaias enim dicit: * Domine, quis credidit auditui nostro?

*Isa.53.1 Io.12.38.

Ergo fides ex auditu: auditus autem per verbum Christi.

Sed dico, Nunquid non audierunt *. Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

*Ps.18.5.

Transl. ex Syriac.

27 *Eschaio porro prædicat de filijs Israel: Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, reliquiæ eorum seruabuntur.*

28 *Sermonem ad consumationem contulit: & præcidit, enimq; præstabit Dominus super terram.*

29 *Et quemadmodum prædixerat ipse Eschaio: Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis superstitem (semen,) vt Sedoma facti fuissemus, & Omorra fuissemus similes.*

30 * *Quid igitur dicemus? Gentes quæ non currebant post iustitiam, assecutæ fuisse iustitiam, iustitiam vero eam, quæ est ex fide.*

*De introitu Domini nostri in templum, & de Prophetis & Apostolis.

31 *Israel autem qui currebat post legem iustitiæ: Legem iustitiæ non fuisse assecutum.*

32 *Quamobrem? quia non ex fide, sed ex operibus legis. Impegerunt enim ad lapidem offendiculi.*

33 *Sicut scriptum est: Ecce pono in Tzhioun lapidem offendiculi, & petram offensionis; & qui credit in eum, pudore non suffundetur.*

CAP. X.

1 FRatres, voluntas cordis mei, & deprecatio mea quæ fit ad Deum, pro ipsis, est vt seruentur.

2 *Testor enim de eis, ipsos zelum Dei habere, sed non in scientia.*

3 *Iustitiam porro Dei ignorarunt, sed studuerunt propriam iustitiam constituere: & propterea iustitiæ Dei non fuerunt subiecti.*

4 *Scopus enim legis Meschicho est, ad iustitiam cuilibet in ipsum credenti.*

5 * *Siquidem Mousche ita descripsit iustitiam, quæ est ex lege, dicens: quod qui peregerit, per ipsam viuet.*

*Iohn Nestoren.

6 *Iustitia vero quæ est ex fide, ita dicit: Ne dixeris in corde tuo: quis scandit cælos, & Meschicho deduxit?*

7 *Et quis descendit in abyssum inferorum, & eduxit Meschicho ex mortuis.*

8 *Sed quid ait? Prope te est verbum in ore tuo & in corde tuo. Hic est sermo istæ fidei, quem prædicamus.*

9 *Quod si confitearis ore tuo Dominum nostrum Ieschua & credideris corde tuo Deum excitasse eum à mortuis, seruaberis.*

10 *Cor enim quod credit in eum, iustificatur, & os quod confitetur eum, seruatur.*

11 *Dicit enim Scriptura: Quisquis credit in eum, pudore non suffunditur.*

12 *Et in hoc quidem non distinguit neq; Iehoudæos neq; Aramæos (Gentiles:) vnus est enim Dominus omnium, qui dives est in quemlibet à quo inuocatur.*

13 *Quisquis enim inuocauerit nomen Domini, seruabitur.*

14 *Quomodo igitur inuocabunt eum, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, de quo non audierunt? Aut quomodo audient absque concionatore?*

15 *Aut quomodo concionabuntur, nisi missi fuerint? prout scriptum est: Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, & euangelizantium bona.*

16 *Sed non omnes auscultarunt nuntiationi Euangelij. Eschaio enim ait: Domine mi, quis credidit filiæ vocis nostræ?*

17 *Ergo fides ex auditu auris est, & auditus auris ex verbo Dei.*

18 *At inquam: An non audierunt? Et ecce in omnem terram exiuit filia vocis eorum, & in fines orbis sermones eorum.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Esaias autem clamat pro Israel, Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquiæ seruabuntur.

Verbum enim consummans, abbreuians in iustitia, quia verbum concisum faciet Dominus super terram.

Sicut prædixit Esaias. Si non Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma vtique facti essemus, & sicut Gomorrha vtique similes fuissemus.

Quid ergo dicemus; Quod Gentes non sectantes iustitiam apprehenderunt iustitiam: iustitiam autem quæ ex fide:

Israel vero sectans legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit.

Propter quid? quia non ex fide, sed quasi ex operibus legis. offenderunt enim lapidi offensionis:

Sicut scriptum est. Ecce ego pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis credens in eum, non confundetur.

CAP. X.

FRatres, ipsa quidem bona voluntas mei cordis, & obsecratio ad Deum, pro Israel est in salutē.

Testor enim illis, quod zelum Dei habent, sed non secundum scientiam.

Ignorantes enim Dei iustitiam, & propriam iustitiam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.

Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti.

Moyses enim scribit, Iustitiam quæ ex lege, quod faciens ea homo, viuet in eis.

Quæ autem ex fide iustitia sic dicit, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum: id est Christum deducere.

Aut, quis descendit in abyssum hoc est, Christum à mortuis reducere.

Sed quid dicit? Prope te verbum est in ore tuo, & in corde tuo. hoc est verbum fidei, quod prædicamus.

Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluaberis.

Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Dicit enim scriptura, Quia omnis credens in illum, non confundetur.

Non enim est distinctio Iudæique & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes inuocantes illum.

Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, seruabitur.

Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt: quomodo autem credent quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante?

Quomodo vero prædicabunt, si non mittantur? sicut scriptum est, Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona!

Sed non omnes auscultarunt Euangelio. Esaias enim dicit, Domine, quis credidit auditui nostro?

Ergo fides ex auditu: at auditus per verbum Dei.

Sed dico, Nunquid non audierunt; imo vero in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines habitatæ verba eorum.

Transl. Erasm. Roterod.

Esaias autem clamat super Israël: Si fuerit numerus filiorum Israël, vt arena maris, reliquiæ saluæ erunt.

Sermonem enim perficiens & abbreuians cum iustitia, quoniam sermonem abbreuiatum faciet dominus in terra

Et quemadmodum prius dixit Esaias. Nisi dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, vt Sodoma facti fuissemus, & Gomorrha assimilati fuissemus.

Quid igitur dicemus; Quod gentes quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem eam quæ est ex fide.

Contra, Israël, qui sectabatur legem iustitiæ, ad legem iustitiæ non peruenit.

Propter quid; Quia non ex fide, sed tanquam ex operibus legis. Impegerunt enim in lapidem offendiculi.

Quemadmodum scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offendiculi, & petram offensionis: & omnis qui credit in eo, non pudefiet.

CAP. X.

FRatres, propensa quidem voluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad Deum, pro Israël est ad salutem.

Testimonium enim illis perhibeo, quod studium dei habent. sed non secundum scientiam.

Nam ignorantes dei iustitiam, & propriam iustitiam quærentes constituere, iustitiæ dei non fuerunt subditi.

Nam perfectio legis Christus, ad iustificationem omni credenti.

Moses enim scribit de iustitia quæ est ex lege, quod qui fecerit ea homo, viuet per illa.

Cæterum quæ ex fide est iustitia, ea sic loquitur: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cælum: Hoc est Christum ex alto deducere.

Aut, quis descendet in abyssum; Hoc est Christum ex mortuis reducere.

Sed quid dicit? Prope te verbum est in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est, verbum fidei, quod prædicamus.

Nempe si confessus fueris ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod deus illum excitauit à mortuis, salvus eris.

Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Dicit enim scriptura: Omnis qui fidit illi, non pudefiet.

Non enim est distinctio vel Iudæi, vel Græci. Nam idem dominus omnium, diues in omnes inuocantes se.

Quisquis enim inuocauerit nomen domini, salvus erit.

Quomodo igitur inuocabunt eum, in quem non crediderunt? Quomodo autem credēt ei, de quo non audierunt? Quomodo autem audient absque prædicante?

Quomodo autem prædicabunt nisi missi fuerint: Sicut scriptum est: Quam speciosi pedes annunciantium pacem, annunciantibus bona.

At non omnes obedierunt euangelio. Esaias enim dicit: Domine quis credidit sermonibus nostris.

Ergo fides ex auditu est: auditus autem per Verbum dei.

Sed dico, an non audierunt. Atqui in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terrarum verba illorum.

Vulgat. Editio.

Sed dico, Nunquid Iſrael non cognouit? Primus Moyſes dicit: *Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, in gentem inſipientem in iram vos mittam.

*Deut.32.21.

*Iſa.65.1 Iſaias autem audet, & dicit: * Inuentus ſum à non quærentibus me: palam apparui ijs, qui me non interrogabant.

*Iſa.65.2 Ad Iſrael autem dicit: * Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.

CAP. XI.

Dico ergo. Nunquid Deus repulit populum ſuum? Abſit. Nam & ego Iſraelita ſum, ex ſemine Abraham, de tribu Beniamin:

Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſciuit. An neſcitis in Elia quid dicit ſcriptura: quemadmodum interpellat Deum aduerſus Iſrael?

*3. Reg. 19.10. * Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua ſuffoderunt: & ego relictus ſum ſolus, & quærunt animam meam.

*3. Reg. 19.18. Sed quid dicit illi diuinum reſponſum? *Reliqui mihi ipſi ſeptem millia virorum, qui non curuauerunt genua ante Baal.

Sic ergo & in hoc tempore, reliquiæ ſecundum electionem gratiæ factæ ſunt.

Si autem gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non eſt gratia.

Quid ergo? quod quærebat Iſrael, hoc non eſt conſecutus: electio autem conſecuta eſt: ceteri vero excæcati ſunt:

*Iſa.6.9. Mat. 13. 14. Io.12.40. Act.28.26 Pſ.68.23. Sicut ſcriptum eſt: * Dedit illis Deus ſpiritum cõpunctionis, oculos, vt non videant, & aures vt non audiant, vſque in hodiernum diem.

Et Dauid dicit: Fiat menſa eorum in laqueum & in captionem, & in ſcandalum, & in retributionem illis.

Obſcurentur oculi eorum ne videant: & dorſum eorum ſemper incurua.

Dico ergo: Nunquid ſic offenderunt, vt caderent? Abſit. Sed illorum delicto, ſalus eſt Gentibus, vt illos æmulentur.

Quod ſi delictum illorum diuitiæ ſunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ Gentium, quanto magis plenitudo eorum?

Vobis enim dico Gẽtibus, quandiu quidem ego ſũ Gẽtiũ Apoſtolus miniſteriũ meũ honorificabo.

Si quomodo ad æmulandum prouocem carnem meam, & ſaluos faciam aliquos ex illis.

Si enim amiſſio eorum, reconciliatio eſt mundi, quæ aſſumptio, niſi vita ex mortuis?

Quod ſi delibatio ſancta eſt, & maſſa: & ſi radix ſancta, & rami.

Quod ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, tu autem cum oleaſter eſſes, inſertus es in illis, & ſocius radicis, & pinguedinis oliuæ factus es,

Noli gloriari aduerſus ramos. Quod ſi gloriaris, non tu radicem portas, ſed radix te.

Dices ergo: Fracti ſunt rami, vt ego inſerar.

Bene propter incredulitatem fracti ſunt. Tu autem fide ſtas: noli altum ſapere, ſed time.

Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.

Tranſl. ex Syriac.

19 *Sed inquam: Nunquid non cognouit Iſroiel? Primus Mouſche ita dixit: Ad æmulationem prouocabo vos per populum, qui non eſt populus, & per gentem immorigeram vos commouebo ad iram.*

20 *Eſchaio autem auſus dicere: Viſus ſum ab ijs, qui non quærebant me, & inuentus ſum ab ijs, qui de me non interrogabant,*

21 *Iſroeli vero dicit: Expandi manus meas tota die ad populum ira percitum, & non acquieſcentem.*

CAP. XI.

1 *Sed inquam ego: Nunquid repulit Deus populum ſuum? Abſit. Nam & ego ſum, ex Iſroiel, ex ſemine Abrahæ, ex proſapia Beniamen.* Lectio vetus ſeria Pal. ſimile.

2 *Non depulit Deus populum ſuum, qui fuit ei præcognitus. An neſcitis Scripturam de Elia quid dicat: quomodo interpellet Deum aduerſus Iſroiel? & ait.*

3 *Domine mi, Prophetas tuos trucidarunt, & altaria tua euerterunt: ac ego ipſe tantum relictus ſum, quærunt & animam meam.*

4 *At dictum eſt ei per reuelationem: Ecce reſeruaui mihi ipſi ſeptem millia virorum, qui non flexerunt genua ſua, nec adorauerunt Baalo.*

5 *Ita & hoc tempore, reliquiæ remanſerunt per electionem gratiæ.*

6 *Sed ſi per gratiam, non iam ex operibus, alioquin gratia non eſt gratia. Sin ex operibus, non eſt ex gratia, alioquin opus non eſt opus.*

7 *Quid ergo? quod requirebat Iſroiel non inuenit, electio vero inuenit, ceteri autem corde ſuo obcæcati ſunt?*

8 *(Sicut ſcriptum eſt: Dedit eis Deus ſpiritum ſtupiditatis, vt oculis non videant, & auribus non audiant) vſque ad hodiernum diem.*

9 *Et Dauid rurſus ait: Fiat menſa eorum coram ipſis pro laqueo, & retributio eorum pro offendiculo.*

10 *Caligine obducantur oculi eorum ne videant, & tergum eorum ſemper incuruetur.*

11 *Ego vero dico: Nunquid impegerunt vt ruerent? Abſit. Sed per eorum lapſum vita (ſalus) obuenit Gentibus, vt eos ad æmulationem prouocaret.*

12 *Quod ſi lapſus eorum ſunt opulentia mundo, & eorum condemnatio diuitiæ Gentibus, quanto magis eorum plenitudo?*

13 ** Vos autem alloquor Gentes, ego qui ſum Apoſtolus Gentium miniſterium meum coheneſto:* * Dominica Octauæ.

14 *Si forte ad æmulationem prouocem filios carnis meæ, (conſanguineos meos,) & ſeruem quoſdam ex ipſis.*

15 *Si enim eorum reprobatio in reconciliationem mundo ceſſit, quidnam ergo erit eorum reſtitutio, niſi vita ex mortuis?*

16 *Sed ſi primitiæ ſanctæ, & maſſa: & ſi radix ſancta eſt, ſic etiam rami.*

17 *Quod ſi ex ramis nonnulli amputati ſunt, tuque quum eſſes olea ſylueſtris, inſitus es in locum ipſorum, & factus es particeps radicis ac pinguedinis ipſius oleæ:*

18 *Ne tete efferas aduerſus ramos. Quod ſi teipſum extuleris, non tu ſuſtines radicem, ſed ipſa radix ſuſtinet te.*

19 *Iam vero dices: Amputati ſunt rami, vt ego in locum ipſorum inſererer.*

20 *Pulchre: illi quidem, quia non crediderunt, amputati ſunt. Tu vero fidem ſtetiſti: ne effertor mente tua, ſed time.*

21 *Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne tibi quidem forte parcat.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

[illegible] non cognoui Israel? primus
Moyses [illegible] ad æmulationem uos adducam uos,
[illegible] gentem, in gentem imprudentem in iram
[illegible] uos.

Esaias [illegible] audet & dicit. Inuentus sum me 20
[illegible] non [illegible], ostensus sum me non
[illegible] me.

Ad autem Israel dicit: Totum diem expandi 21
[illegible] populum imperfidum, & contra-
dicentem.

CAP. XI.

Dico ergo. Numquid reppulit Deus populum 1
[illegible] ego Israelita sum, ex se-
mine Abrahæ [illegible] Beniamin.

Non repulit Deus populum suum quem præscium. 2
[illegible] in Helia quid dicit scriptura? ut inter-
pellet [illegible] Israel dicens:

Domine, [illegible] occiderunt, & altaria tua 3
[illegible] ego relictus sum solus, & quærunt
[illegible].

[illegible] ei responsum? Reliqui 4
[illegible] septem millia uirorum, qui non curuauerunt
[illegible].

Ita ergo & in præsenti tempore, reliquiæ secundum 5
[illegible] gratiæ Dei.

Si autem gratia, non ex operibus: alioquin 6
[illegible] gratia. Quid ergo? Quod quærit Israel, hoc non est
[illegible] ex operibus non amplius
[illegible] gratia. Alioquin opus iam non est opus.

Quid ergo? Quod adhuc quærit Israel, hoc non est con-
[illegible] electio autem est, cæteri obcæcati
[illegible].

[illegible] Deus illis spiritum com-
[illegible] & aures ad non audiendum, usque in hodiernum diem.

Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum 9
[illegible] in scandalum & in retributionem
[illegible].

Obscurentur oculi eorum ad non videndum, & 10
[illegible] semper incurua.

Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? absit: 11
[illegible] illorum uita Gentibus ad æmulan-
dum [illegible].

Si autem delictum illorum diuitiæ mundi, & diminu- 12
[illegible] eorum, quanto magis plenitudo
eorum?

Vobis enim dico Gentibus, quamdiu quidem ego sum 13
[illegible] Gentium ministerium meum honorificabo.

Si quo modo ad æmulandum prouocem meam 14
[illegible] & saluos faciam aliquos ex illis.

Si enim amissio eorum, reconciliatio mundi: 15
quæ illorum assumptio, nisi uita ex mortuis?

Si uero primitiæ sanctæ sunt & massa: & si radix san- 16
[illegible] & rami.

Si uero aliqui ramorum fracti sunt, tu autem 17
[illegible] cum inserebaris in illis, & participes ra-
[illegible] pinguedinis olei [illegible]:

[illegible] in ramos: non ru- 18
[illegible].

[illegible] ramos fracti sunt, ut ego insererer. 19

[illegible] incredulitate fracti sunt, tu autem [illegible] 20
[illegible] altum sapias, sed time.

[illegible] naturalem ramis non 21
[illegible] ne forte nec tibi parcat.

Vide

Transl. Iraim Rotund.

[illegible] dico [illegible] Num
dixit [illegible] ego [illegible] in
[illegible] ego [illegible] Israel, ex
[illegible].

Non repulit deus populum suum quem præscit. 2
[illegible] in Helia quid dicit scriptura? ut in-
[illegible] deum contra Israel dicens:

Domine [illegible] 3
[illegible] ego relictus sum solus, & [illegible]
[illegible].

[illegible] 4
[illegible] septem millia uirorum qui non [illegible]
[illegible].

Ita [illegible] 5
[illegible].

[illegible] 6
[illegible] ex operibus non amplius
[illegible] gratia. Alioquin opus iam non est opus.

Quid ergo? Quod adhuc quærit Israel, hoc non [illegible] 7
[illegible] electio autem est, cæteri obcæcati
[illegible].

[illegible] 8
[illegible] & aures ad non audiendum, usque in hodiernum diem.

Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum 9
[illegible] in scandalum & in retributionem
[illegible].

Obscurentur oculi eorum ad non videndum, & 10
[illegible] semper incurua.

Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? absit: 11
[illegible] illorum uita Gentibus ad æmulan-
dum [illegible].

Si autem delictum illorum diuitiæ mundi, & diminu- 12
[illegible] eorum, quanto magis plenitudo
eorum?

Vobis enim dico Gentibus, quamdiu quidem ego sum 13
[illegible] Gentium ministerium meum honorificabo.

Si quo modo ad æmulandum prouocem meam 14
[illegible] & saluos faciam aliquos ex illis.

Si enim amissio eorum, reconciliatio mundi: 15
quæ illorum assumptio, nisi uita ex mortuis?

Si uero primitiæ sanctæ sunt & massa: & si radix san- 16
[illegible] & rami.

Si uero aliqui ramorum fracti sunt, tu autem 17
[illegible] cum inserebaris in illis, & participes ra-
[illegible] pinguedinis olei [illegible]:

[illegible] in ramos: non ru- 18
[illegible].

[illegible] ramos fracti sunt, ut ego insererer. 19

[illegible] incredulitate fracti sunt, tu autem [illegible] 20
[illegible] altum sapias, sed time.

[illegible] naturalem ramis non 21
[illegible] ne forte nec tibi parcat.

Ecce

Vulgat. Editio.

Vide ergo bonitatem, & seueritatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, seueritatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.

Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur. potens est enim Deus iterum inserere illos.

Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam oliuam: quanto magis ij qui secundum naturam, inserentur suæ oliuæ?

Nolo enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc: (vt non sitis vosipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret.

Et sic omnis Israel saluus fieret, sicut scriptum est: * Veniet ex Sion, qui eripiat, & auertat impietates à Iacob.

Et hoc illis à me testamentum: cum abstulero peccata eorum.

Secundū euangelium quidē inimici propter vos: secundū electionē autē, charissimi propter patres.

Sine pœnitentia enim sunt dona, & vocatio Dei.

Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam cōsecuti estis propter incredulitatem illorum:

Ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiā, vt & ipsi misericordiam consequantur.

Conclusit enim Deus omnes in incredulitate: vt omnium misereatur.

O altitudo diuitiarum, & sapientiæ, & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius?

* Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit?

Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

Quoniam ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in secula. Amen.

CAP. XII.

OBsecro itaque vos fratres, per misericordiam Dei, * vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

Et nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, * vt probetis quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens, & perfecta.

Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos non plus sapere quàm oportet sapere: sed sapere ad sobrietatem *. & vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.

Sicut enim in vno corpore multa membra habemus: membra autem omnia non eundem actum habent:

Ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterus membra.

Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes, siue prophetiam secundum rationem fidei:

Siue ministerium, in ministrando: siue qui docet in doctrina:

Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præest in solicitudine, qui miseretur in hilaritate.

Dilectio sine simulatione. * Odientes malum, adhærentes bono.

Transl. ex Syriac.

Videte igitur benignitatem, & seueritatem Dei in eos quidem qui ceciderunt seueritatem: in te vero benignitatem, si permanseris in ipsa benignitate alioquin tu quoque excisus eris.

Et illi, nisi permanserint in defectu suo, inserentur: siquidem potest Deus rursum eos inserere.

Nam si tu ex tua olea syluestri naturali amputatus es & præter naturam tuam, insitus es in oleam bonam, quanto magis ergo ij si inserentur in eam, quæ naturalem.

Velim autem vos fratres mei, hoc arcanum (vt ne sitis sapientes propria opinione) vobis patefacere, quod ex parte loco (ex parte) accidisse Israeli, vsquedum introeat plenitudo Gentium.

Et tunc omnis Israel seruabitur: sicut scriptum est: Veniet ex Ixebionn Redemptor, ille, & auertet impietatem à Iaakoub.

Tunc que habebunt fœdus illud quod à me est, quando remiserim ipsi peccata eorum.

Caterum in Euangelio hostes sunt propter vestram electionem autem dilecti propter Patres.

Non enim mutauit Deus donum suum, vocationemque suam.

Quemadmodum enim vos etiam quondam non acquieuistis Deo, nunc autem misericordium adepti estis propter eorum incredulitatem:

Sic & illi non acquieuerunt nunc misericordiæ que in vos exstiterunt: vt ipsis quoque misereatur.

Concluſit enim Deus omnes inobedientia, vt omnium misereatur.

O altitudo diuitiarum & sapientiæ, & scientiæ Dei: nemo serutatus est iudicia eius, & vias eius sunt inscrutabiles.

Quis enim nouit mentem Domini, aut quis fuit eius consiliarius?

Aut quis prior dedit ei, vt ita recipiat ab eo?

Quando quidem omnia ex eo, & omnia in eo, & omnia per eum. Cui sint laudes & benedictiones in secula seculorum, Amin.

CAP. XII.

PEto igitur à vobis fratres mei, per misericordiam Dei, vt sistitis corpora vestra hostiam viuam & sanctam, & acceptam Deo per ministerium verbale, rationale.)

Et ne assimilemini huic seculo, sed transformemini per renouationem mentis vestræ, & discernite quæ sit voluntas Dei bona & accepta, ac perfecta.

Dico autem vobis omnibus per gratiam quæ data est mihi, ne sentiatis extra quam oportet vos sentire sed sentiatis cum moderatione, prout partitus est Deus vnicuique fidem mensuram.

Quemadmodum in corpore nostro membra multa habemus: omnia autem membra vnum non habent actum.

Ita & nos qui multi sumus vnum sumus corpus in Messiecho: singuli autem alter alterius membra.

Sed habemus dona varia pro gratia quæ data est nobis, alius quidem prophetiam pro mensura fidei:

Alius autem ministerium habet in ministrando: alius docet:

Et alius qui exhortatur in exhortando: qui tribuit in simplicitate & qui præest in solicitudine, qui miseretur in hilaritate.

Nec sit simulatio dilectionis vestræ: abominamini malum, & vos adiungite bono.

Transl. B. Ariæ Mont.

Vide ergo benignitatem,& ſeueritatem Dei: in quidem lapſos,ſeueritatem: in autem te benignitatem, ſi permanſeris benignitati. alioquin & tu excideris.

Et illi autem,ſi non permanſerint incredulitati inſerentur. potens enim eſt Deus iterum inſerere illos.

Si enim tu ex illo ſecundum naturam exciſus es oleaſtro ,& contra naturam inſertus es in bonam oliuam , quanto magis ij qui ſecundum naturam inſerentur propriæ oliuæ?

Non enim volo vos ignorare,fratres,myſterium hoc,(vt non ſitis apud voſipſos arrogantes) quia obduratio ex parte Iſrael facta eſt,vſquequo plenitudo Gentium intraret.

Et ſic omnis Iſrael ſeruabitur,ſicut ſcriptum eſt. Veniet ex Sion liberator,& auertet impietates à Iacob.

Et hoc illis à me fœdus, cum abſtulero peccata eorum.

Secundum quidem euangelium inimici propter vos:ſecundū autē electionē dilecti propter patres.

Impœnitibilia enim dona,& vocatio Dei.

Sicut enim aliquando & vos non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam cōſecuti eſtis illorum incredulitate:

Ita & iſti nunc non crediderunt veſtræ miſericordiæ,vt & ipſi miſericordiam conſequantur.

Concluſit enim Deus omnes in incredulitatem, vt omnium miſereatur.

O profunditas diuitiarum,& ſapientiæ,& ſcientiæ Dei: quàm incomprehenſibilia iudicia eius, & imperueſtigabiles viæ eius?

Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit?

Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

Quoniam ex ipſo & per ipſum,& in ipſo omnia: ipſi gloria in ſecula. Amen.

CAP. XII.

HOrtor itaque vos fratres, per miſerationes Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem ſanctam, beneplacentem Deo, rationalem cultum veſtrum.

Et ne configuramini ſæculo huic: ſed reformamini renouatione ſenſus veſtri,ad probandum vos quæ voluntas Dei bona,& beneplacens,& perfecta.

Dico enim per gratiam datam mihi,omni exiſtenti in vobis,non ſuper ſapere præter quod oportet ſapere:ſed ſapere ad ſobrium eſſe,vnicuique ſicut Deus partitus eſt menſuram fidei.

Sicut enim in vno corpore membra multa habemus,at membra omnia non eundem habent actum:

Ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto,at ſingulum alia aliorum membra.

Habentes autem donationes ſecundum gratiam datam nobis,differentes, ſiue prophetiam, ſecundum rationem fidei:

Siue miniſterium, in miniſterio: ſiue docens in doctrina:

Siue exhortans,in exhortatione: diſtribuens, in ſimplicitate: præfectus in ſolicitudine: miſereſcens in hilaritate.

Dilectio ſine ſimulatione:odientes malum, adhærentes bono.

Transl. Eraſm. Roterod.

Ecce igitur bonitatem ac ſeueritatem Dei:in eos quidem, qui ceciderunt,ſeueritatem: in te vero bonitatem, ſi permanſeris in bonitate. Quoniam & tu excideris:

Et illi rurſum ſi non permanſerint in incredulitate,inſerentur. Poteſt enim Deus denuo inſerere illos.

Etenim ſi tu ex naturali excīſus es oleaſtro, & præter naturam inſitus es in veram oleam,quanto magis hi, qui naturales ſunt,inſerentur propria oleæ?

Non enim volo vos ignorare fratres myſterium hoc, vt ne ſitis apud voſmetipſos elati animo, quod excæcatio ex parte Iſraels accidit,donec plenitudo gentium aduenerit,

Et ſic totus Iſrael ſalnus erit, Sicut ſcriptum eſt: Aduenier ex Sion ille qui liberat,& auertet impietates à Iacob.

Et hoc illis à me teſtamentum, cum abſtulero peccata ipſorum.

Secundum euangelium quidem inimici propter vos, ſecundum electionem autem dilecti propter patres.

Nam dona quidem & vocatio Dei, eiuſmodi ſunt, vt eorum illum pœnitere non poſſit.

Quemadmodum enim & vos quondam increduli fuiſtis Deo: nunc autem miſericordiam eius conſecuti per illorum incredulitatem,

Sic & iſti nunc increduli facti ſunt,ex eo quod vos miſericordiā eſtis adepti,vt & ipſi miſericordiā cōſequātur.

Concluſit enim Deus omnes ſub incredulitatem,vt omnium miſereretur.

O profunditatem diuitiarum & ſapientiæ & cognitionis Dei,quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius,& imperueſtigabiles viæ eius.

Quis enim cognouit mentem Domini? Aut quis illi fuit à conſiliis?

Aut quis prior dedit illi, & reddetur ei?

Quoniam ex illo,& per illum, & in illum omnia. Ipſi gloria in ſæcula. Amen.

CAP. XII.

OBſecro igitur vos fratres, per miſerationes Dei, vt præbeatis corpora veſtra, hoſtiam viuentem ſanctam,acceptam Deo,rationalem cultum veſtrum.

Et ne accommodetis vos ad figuram ſæculi huius, ſed transformemini per renouationē mentis veſtræ,vt probetis quæ ſit voluntas Dei,quod bonū eſt acceptū, & perfectū.

Dico enim per gratiam,quæ data eſt mihi,cuilibet verſanti inter vos, ne quis arroganter de ſe ſentiat, ſupra quam oportet de ſe ſentire,ſed ita ſentiat,vt modeſtus ſit & ſobrius,vt cuique Deus partitus eſt menſuram fidei.

Quemadmodum enim in vno corpore membra multa habemus:membra vero non omnia eundem habent actum.

Sic multi vnum corpus ſumus in Chriſto: ſingulatim autem alij aliorum membra:

Sed tamen habentes dona iuxta gratiam datam nobis varia,ſiue prophetiam iuxta portionem fidei,

Siue miniſterium in adminiſtratione, ſiue qui docet in doctrina,

Siue qui exhortatur in exhortatione, qui impertit in ſimplicitate,qui præeſt in diligentia, qui miſeretur in hilaritate.

Dilectio ſit non ſimulata, ſitis odio proſequentes quod malum eſt, adhærentes ei,quod bonum eſt,

Vulgat. Editio.

*Eph.4. 1. *1.Petr.1. 17.

* Charitate fraternitatis inuicem diligentes: Honore inuicem prævenientes:
* Solicitudine non pigri: Spiritu feruentes: Domino feruientes:
Spe gaudentes: In tribulatione patientes: Orationi instantes:

*Heb.13. 2. 1.Pet.4.9

Necessitatibus sanctorum communicantes: * Hospitalitatem sectantes.

Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere.
Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus:
Idipsum inuicem sentientes: Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos:

*2.Cor.8 21.

Nulli malũ pro malo reddẽtes: *prouidẽtes bona nõ tamẽ corã Deo, sed & corã omnib⁹ hominibus.

*Heb.12. 14.

* Si fieri potest, quod ex Vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes:

*Eccl.28. 1.2.3. Mat.5.39 *Deut.32. 35. Heb.10. 30. Prou.25. 21.

* Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ: Scriptum est enim: *Mihi vindicta: ego retribuam, dicit Dominus.

Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis cõgeres super caput eius.
Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.

CAP. XIII.

Sap.6.4. 1.Pet.2. 13.

OMnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt á Deo ordinatæ sunt.
Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt:
Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa:
Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat, dei enim minister est, vindex, in iram ei, qui malum agit.
Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

Ideo enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes.

*Mat.22. 21.

*Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: Cui timorem, timorẽ cui honorem, honorem.
Nemini quidquam debeatis: nisi vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit.

*Exo.20. 14. Deu.5.18

Nam: *Nõ adulterabis: Non occides: Nõ furaberis Non falsum testimonũ dices. Non concupisces: & si quod est aliud mandatum in hoc verbo instauratur: * Diliges proximum tuum sicut teipsum.

*Leui.19 18. Mat.22. 39. Mar. 12. 31. Gal.5.14 Iac. 2. 8.

Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.
Et hoc scientes tempus: quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim proprior est nostra salus, quam cum credidimus.
Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

*Luc.21. 34.

Sicut in die honeste ambulemus: * non in comessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione, & æmulatione.

Transl. ex Syriac.

10 *Amate fratres vestros, & alij alios diligite: Et honore præoccupate alij alios.*

11 *Estote diligentes, & non pigri: Estote feruentes spiritu: Seruite Domino vestro.*

12 *Gaudete spe vestra: Sustinete oppressiones vestras: Perseuerate in oratione.*

13 *Participes estote indigentia sanctorum: Diligite hospites.*

14 *Bene precamini persecutoribus vestris: bene precamini, & ne imprecemini.*

15 *Gaudete cum gaudentibus: & flete cum flentibus.*

16 *Et qua sentitis de vobisipsis & de fratribus vestris sentite: Nec sentiatis elata mente, sed adiungite vos ijs qui submissi sunt. Nec estote sapientes propria opinione.*

17 *Neminiq; rependatis malum pro malo, sed vobis cura sit benefacere coram hominibus omnibus.*

18 *Et, si fieri potest, quantum in vobis est, cum quolibet pacem componite.*

19 *Nec vlciscamini vosmetipses dilecti mei, sed date locum iræ: Scriptum est enim: Quod si iudicium non exequutus fueris tibi ipsi, ego iudicium tuum exequar, inquit Deus.*

20 *Quod si esurierit inimicus tuus, ciba eum, & si sitierit, præbe ei potum: quod si hæc feceris ei, prunas ignis congeruabis in caput eius.*

21 *Ne vincat vos malum, sed vincite malum bonitate.*

CAP. XIII.

Quo tempore desiderat Ecclesia.

1 *OMnis anima potestatibus dignitate præditis subijciatur: Non enim est potestas, quæ non sit à Deo: & quæ sunt potestates, à Deo sunt ordinatæ.*

2 *Qui igitur resistit potestati, mandato Dei resistit: ij autem qui ipsis resistunt, condemnationem accipient.*

3 *Iudices enim non sunt terrori bonis operibus, sed malis. Vis igitur vt non reformides potestatem? Quod bonum est age, & laus tibi futura est ab ea.*

4 *Minister enim Dei est, sed tibi ad bonum. Quod si quod malum est egeris reformida: non enim frustra accinctus est gladio si quidem minister Dei est, vltor iræ ijs qui malè agunt.*

5 *Quamobrem necesse est nobis vt subijciamur, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam nostram.*

6 *Propterea etiam pecuniam capitatim (tributum) datis: ministri enim Dei sunt super huiusmodi rebus constituti.*

7 *Rependite igitur vnicuique prout ei debetur: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem, cui denique honorem, honorem.*

8 *Et nemini rei vllius debitores sitis: nisi vt alter alterum diligat: nam qui diligit proximum suum, Legem adimpleuit.*

9 *Etenim id quod dictum est: Non occides, neque mœchaberis, neque furaberis, neque concupisces, & si quod est aliud præceptum, in hoc sermone continetur, nempe: Diliges proximum tuum sicut teipsum.*

10 *Dilectio proximum suum malo non afficit: quandoquidem dilectio est adimpletio legis.*

11 ** Quinetiam hoc scitote, quod tempus est: & iam hora expergiscendi à somno nostro. Nunc enim propius accessit vita (salus.) quàm quum credidimus.*

* Marcionis Deum dicit ignorantia imunitis.

12 *Iam nox præcessit, dies vero appropinquauit. Propellamus ergo à nobis opera tenebrarum, & induamur amictu lucis.*

13 *Vt interdiu cum honestate ambulemus, non in cantu (comessatione) neque temulentia, neque in discubitu impuro, nec inuidia, & excandescentia.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Fraterna charitate in ſeſe mutuo amore propenſi: honore alij alios præuenientes.

Solicitudine non pigri, Spiritu feruentes, Domino ſeruientes.

Spe gaudentes, tribulatione patientes, orationi inſtantes.

Vſibus ſanctorum communicantes, hoſpitalitatem ſectantes.

Benedicite perſequentibus vos: benedicite, & ne imprecamini.

Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus.

Idipſum in inuicem ſentientes: non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes. Ne eſte prudentes apud voſmetipſos.

Nulli malum pro malo reddentes, procurantes honeſta coram omnibus hominibus.

Si poſsibile, quod ex vobis, cum omnibus hominibus pacem habentes:

Non voſmetipſos vlciſcentes, dilecti, ſed date locum iræ: ſcriptum eſt enim, Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus.

Si ergo eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius.

Ne vincitor à malo, ſed vince in bono malum.

CAP. XIII.

OMnis anima poteſtatibus ſuperhabẽtibus ſubdita ſit: non enim eſt poteſtas ſi non à Deo: quę autem exiſtentes poteſtates à Deo ordinatæ ſunt.

Itaque reſiſtens poteſtati, ipſi Dei ordinationi reſiſtit. at reſiſtentes, ſibiipſis damnationem accipient.

Nam principes non ſunt pauor bonorum operum, ſed malorum. vis autẽ non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa.

Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. ſi autem malum feceris, time: non enim fruſtrà gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ipſi malum agenti.

Ideoque neceſſitas ſubiici, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.

Propter hoc enim & tributa ſoluitis: miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum fortiter incumbentes.

Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

Nemini quicquam debeatis, ſi non diligere alij alios: nam diligens alterum, legem impleuit.

Hoc enim, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falſum teſtaberis, non concupiſces, & ſi quod aliud mandatum, in hoc verbo recapitulatur, in hoc, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Dilectio proximi malum non operatur. plenitudo ergo legis dilectio.

Et hoc, ſcientes tempus, quia hora nos iam de ſomno excitari: nunc propior noſtra ſalus, quàm cùm credidimus.

Nox præceſſit, at dies appropinquauit. abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

Sicut in die, decenter ambulemus, non comeſſationibus & ebrietatibus, non cubilibus & laſciuiis, non lite & æmulatione:

Transl. Eraſm. Roterod.

Per fraternam charitatem, ad inuicem vos diligendos propenſi, honore alius alium præuenientes,

Studio non pigri, ſpiritu feruentes, tempori ſeruientes,

Spe gaudentes, in afflictione patientes, precationi inſtantes,

Neceſſitatibus ſanctorum communicantes, hoſpitalitatem ſectantes.

Bene loquamini de iis, qui vos inſectantur: bene loquamini, inquam, & ne male precemini.

Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus:

Eodem animo alius in alios affecti, non arroganter de vobisipſis ſentientes, ſed humilibus vos accommodantes. Ne ſitis arrogantes apud voſmetipſos,

Neque cuiquam malum pro malo reddatis. Prouide parantes honeſta in conſpectu omnium hominum:

Si fieri poteſt, quantum in vobis eſt, cum omnibus hominibus in pace viuentes,

Non voſmetipſos vlciſcentes dilecti, quin potius date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi vltio, ego rependam, dicit Dominus.

Si igitur eſurit inimicus tuus, paſce illum: ſi ſitit, da illi potum. Hoc enim ſi feceris carbones ignis coacernabis in caput illius.

Ne vincaris à malo, imò vince bono malum.

CAP. XIII.

OMnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubdita ſit. Non enim eſt poteſtas niſi à Deo: quæ vero ſunt poteſtates, à Deo ordinatæ ſunt.

Itaque quiſquis reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſterint, ſibiipſis iudicium accipient.

Nam principes non terrori ſunt bene agentibus, ſed male. Vis autem non timere poteſtatem? Quod bonum eſt facito: & feres laudem ab illa.

Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Quod ſi feceris id quod malum eſt, time. Non enim fruſtra gladium geſtat. Nam Dei miniſter eſt, vltor ad iram, et qui, quod malum eſt, fecerit.

Quapropter oportet eſſe ſubditos, non ſolum propter iram, verumetiam propter conſcientiam.

Propter hoc enim & vectigalia ſoluitis. Siquidem miniſtri Dei ſunt, in hoc ipſum incumbentes.

Reddite igitur omnibus, quod debetur: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

Nemini quicquam debeatis, niſi hoc, vt inuicem diligatis. Nam qui diligit alterum, legem expleuit.

Si quidem illa: Non mœchaberis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces: & ſi quod aliud præceptum, in hoc ſermone ſummatim comprehenditur: Nempe, diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Dilectio proximo malum non operatur. Conſummatio itaque legis, eſt dilectio.

Præſertim cum ſciamus tempus, quod tempeſtiuum ſit, nos iam à ſomno expergiſci. Nunc enim propius adeſt nobis ſalus, quàm tum, cum credebamus.

Nox progreſſa eſt, dies autem ad propinquat. Abijciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis:

Tanquam in die compoſitè ambulemus, non comeſſationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac laſciuiis, non contentione & æmulatione,

Vulgat. Editio.

* Gal. 5. 16. 1. Pet. 2. 11. * Sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.

CAP. XIIII.

INfirmum autem in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum.

Alius enim credit se manducare omnia: qui autem infirmus est, olus manducet.

Is, qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit.

* Iac. 4. 12. * Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit. Stabit autem: potens enim Deus statuere illum.

Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem: vnusquisque in suo sensu abundet.

Qui sapit diem, Domino sapit: Et qui manducat, Domino manducat, gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

Nemo enim nostrum sibi viuit, & nemo sibi moritur,

Siue enim viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur, Domini sumus.

In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: vt & mortuorum & viuorum dominetur.

Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu quare spernis fratrem tuum? * Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. * 2. Cor. 5. 10. Isa. 45. 23. * Phil. 2. 10.

Scriptum est enim: * Viuo ego, dicit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur Deo.

Itaque vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

Non ergo amplius inuicem iudicemus: sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

Scio, & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.

Si enim propter cibum frater tuus contristatur: iam non secundum charitatem ambulas. * Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. * 1. Cor. 8. 11.

Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

Non est enim regnum Dei esca, & potus: sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto:

Qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis sunt, in inuicem custodiamus.

Noli propter escam destruere opus Dei. * Omnia quidem sunt munda: sed malum est homini, qui per offendiculum manducat. * Ti. 1. 15.

* Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. * 1. Cor. 8. 13.

Tu fidem habes? penes temetipsum habe coram Deo: Beatus, qui non iudicat semetipsum in eo, quod probat.

Qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est: quia non ex fide. Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est.

Transl. ex Syriac.

14 *Sed induite Dominum nostrum Ieschua Meschicho, nec solliciti sitis carnis vestræ ad concupiscentias.*

CAP. XIIII.

1 *ET verò qui est infirmus in fide, date manum, nec sitis dissidentes in cogitationibus vestris.*

2 *Est qui credit se omni vescendum esse: qui verò infirmus est, olus comedit.*

3 *Is autem qui comedit non comedentem ne despiciat: & qui non comedit, comedentem ne condemnet. Deus enim eum assumpsit.*

4 *Tu quis es qui condemnas seruum non tuum? si stat, hero suo stat: & si cadit, hero suo cadit: gaudo autem ipse stat: potens enim est per manus heri sui vt stabilitatur.*

5 *Est qui æstimet diem præ die: est & qui omnes dies iudicet: cæterum vnusquisque in scientia animæ suæ confirmetur.*

6 *Qui delicit diem Domino suo delicit: Et quicunque non delicit diem: Domino suo non delicit. Et qui comedit: Domino suo comedit: Deoque gratias agit. Et qui non comedit: Domino suo non comedit, & gratias agit Deo.*

7 *Nullus est enim ex nobis qui sibi ipsi viuat, nullusque qui sibi ipsi moriatur.*

8 *Quoniam siue viuimus: Domino nostro viuimus: siue morimur: Domino nostro morimur. Siue igitur viuamus, siue moriamur: Domini nostri sumus.*

9 *Propterea & Messichus mortuus est, & reuixit, ac resurrexit: vt in Dominus tum mortuis, tum viuentibus.*

10 *Tu verò cur condemnas fratrem tuum; aut etiam cur tu despicis fratrem tuum: Futurum est enim vt nos omnes stemus ante tribunal ipsius Meschicho.*

11 *Sicut scriptum est: Viuo ego, inquit Dominus: mihi se incurvabit omne genu, mihique confitebitur omnis lingua.*

12 *Nempe vnusquisque nostrum rationem pro seipso reddet Deo.*

13 *Nequaquam igitur alius alium condemnet: sed hoc iudicate potius, vt ne offendiculum fratri tuo ponas.*

14 *Noui siquidem & persuasum habeo per Dominum Ieschua, nihil esse prophanum ex seipso; sed ei qui meditatur aliquid impurum esse, id ei tantummodo esse impurum.*

15 *Sed si propter cibum molestiam exhibes fratri tuo: non in dilectione ambulas. Ne perdas cibo tuo eum, propter quem mortuus est Meschicho.*

16 *Ne blasphemetur bonum nostrum.*

17 *Namque regnum Dei non est cibus aut potus: sed iustitia, & pax, & lætitia per spiritum sanctitatis.*

18 *Qui enim per hæc ministrat Meschicho, placet Deo, & coram hominibus probatur.*

19 *Nunc post pacem curramus, & post ædificationem mutuam.*

20 *Neque propter cibum destruamus opera Dei. Omnia siquidem munda sunt: sed mala sunt homini, qui cum offendiculo comedit.*

21 *Bonum est non edere carnem, nec bibere vinum, neque quicquam in quo offendatur frater noster.*

22 *Tu qui fidem habes, eam complectere coram Deo: Beatus est qui non iudicat seipsum, in eo quod discernit.*

23 *Qui enim dubitat, & comedit, reus est sibi, propterea quod non in fide. Quicquid enim non est ex fide, peccatum est.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Sed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſideriis.

CAP. XIIII.

IPſum autem infirmum fide aſſumite, non in diſceptationibus diſputationum.

Hic quidem credit manducare omnia, at infirmus olus edit.

Manducans non manducantem non ſpernat, & non manducans manducantem non iudicet: Deus enim illum aſſumpſit.

Tu quis es iudicans alienum ſeruum? proprio Domino ſtat aut cadit. ſtabit autem: potens enim eſt Deus ſtatuere illum.

Hic quidem iudicat diem inter diem, hic autem iudicat omnem diem: vnuſquiſque in proprio ſenſu abundet.

Sapiens diem, Domino ſapit: & non ſapiens diem, Domino non ſapit: & manducans, Domino manducat, gratias agit enim Deo: & non manducans, Domino non manducat, & gratias agit Deo.

Nemo enim noſtrum ſibiipſi viuit, & nemo ſibiipſi moritur.

Siue enim viuimus, Domino viuimus: ſiue morimur, Domino morimur. ſiue ergo viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus.

In hoc enim Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit, & reuixit, vt & mortuorum & viuorum dominetur.

Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut & tu quid ſpernis fratrem tuum? omnes enim adſtabimus tribunali Chriſti.

Scriptum eſt enim, Viuo ego, dicit Dominus, quoniã mihi flectet omne genu, cæleſtium, & terreſtriũ, & inferorum, & omnis lingua confitebitur Deo.

Itaque vnuſquiſque noſtrum pro ſeipſo rationem reddet Deo.

Non amplius ergo inuicem iudicemus, ſed hoc iudicate magis, hoc, non ponere offendiculum fratri, vel ſcandalum.

Scio & perſuaſus ſum in Chriſto Ieſu, quia nihil commune per ipſum, ſi non exiſtimanti aliquid commune eſſe, illi commune.

Si verò propter cibum frater tuus contriſtatur, non amplius ſecundum charitatem ambulas. ne cibo tuo illum perde, pro quo Chriſtus mortuus eſt.

Non blaſphemetur ergo veſtrum bonum.

Non enim eſt regnum Dei eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto.

Nam in his ſeruiens Chriſto, beneplacens Deo, & probatus hominibus.

Nempe igitur quæ pacis ſectemur, & quæ ædificationis ad inuicem.

Ne propter eſcam deſtruito opus Dei. omnia quidem munda, ſed malum eſt homini per offendiculum edenti.

Honeſtum hoc non manducare carnem, neque bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur.

Tu fidem habes? penes temetipſum habe coram Deo. beatus non iudicans ſemetipſum in eo quod probat.

At ambigens, ſi manducauerit, damnatus eſt, quia non ex fide. omne autem quod non ex fide, peccatum eſt.

Transl. Eraſm. Roterod.

Sed induamini Dominum Iesum Christum. Et carnis curam ne agatis ad concupiscentias.

CAP. XIIII.

POrrò eum qui infirmatur fide, assumite, non ad dijudicationes disceptationum.

Alius quidem credit vescendum esse quibuslibet, Alius autem qui infirmus est, holeribus vescitur.

Qui vescitur, non vescentem ne despiciat. Et qui non vescitur vescentem ne iudicet. Deus enim illum assumpsit.

Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio Domino stat, aut cadit, imò fulcietur vt stet. Potens enim est Deus efficere vt stet.

Hic quidem iudicat, diem ad diem conferens: ille autem idem iudicat de quouis die. Vnicuique sua mens satisfaciat.

Qui curat diem, Domino curat. Et qui non curat diem, Domino non curat. Qui vescitur, Domino vescitur, gratias enim agit Deo: & qui non vescitur, Domino non vescitur, & gratias agit Deo.

Nullus enim nostrum sibiipsi viuit, & nullus sibiipsi moritur.

Nam siue viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur. Siue igitur viuamus, siue moriamur Domini sumus.

In hoc enim Christus & mortuus est, & resurrexit, & reuixit, vt mortuis ac viuentibus dominetur.

Tu vero cur iudicas fratrem tuum? Aut etiam tu, cur despicis fratrem tuum? Omnes enim stabimur apud tribunal Christi.

Scriptum est enim: Viuo ego dicit Dominus: Mihi flectet omne genu, & omnis lingua confitebitur Deo.

Igitur vnusquisque nostrum de seipso rationem reddet Deo.

Ne posthac igitur alius alium iudicemus, verum illud iudicate magis, ne offendiculum ponatur fratri, aut lapsus occasio.

Noui siquidem, & persuasum habeo per Dominum Iesum, nihil esse commune per se, nisi ei qui existimat aliquid esse commune, illi commune est.

Verum si propter cibum frater tuus contristatur, non iam secundum charitatem ambulas. Ne cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus est.

Ne vestrũ igitur bonũ, hominũ maledicẽtiæ sit obnoxiũ.

Non enim est regnum Dei cibus ac potus, sed iustitia & pax & gaudium, in Spiritu sancto.

Etenim qui per hæc seruit Christo, acceptus est Deo, & probatus hominibus.

Itaque quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis, alius erga alium.

Ne cibi causa, destruas opus Dei. Omnia quidem pura, sed malum est homini, qui per offendiculum vescitur.

Bonum est non edere carnes, neque bibere vinum, neque quicquam, per quod frater tuus impingit, aut offenditur, aut infirmatur.

Tu fidem habes? Apud temetipsum habe coram Deo. Beatus qui non iudicat seipsum, in eo quod probat.

At qui dijudicat, si ederit condemnatus est: quoniam non edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non est peccatum est.

Vulgat. Editio.

CAP. XV.

DEbemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum ſuſtinere,& non nobis placere.

Vnuſquiſque veſtrum proximo tuo placeat in bonum, ad ædificationem.

Etenim Chriſtus non ſibi placuit, ſed ſicut ſcriptum eſt: * Improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me.

Quæcunque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam,& conſolationem Scripturarum,ſpem habeamus.

Deus autem patientiæ,& ſolatij * det vobis idipſum ſapere in alterutrum ſecundùm Ieſum Chriſtum:

Vt vnanimes:vno ore honorificetis Deum,& Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Propter quod ſuſcipite inuicem,ſicut & Chriſtus ſuſcepit vos in honorem Dei.

Dico enim Ieſum Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promiſſiones patrum:

Gentes autem ſuper miſericordia honorare Deũ, ſicut ſcriptum eſt: * Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine,& nomini tuo cantabo.

Et iterum dicit: Lætamini Gentes cum plebe eius.

Et iterum:* Laudate omnes Gentes Dominum:& magnificate eum omnes populi.

Et rurſus Eſaias ait:* Erit radix Ieſſe,& qui exurget regere Gentes,in eum Gentes ſperabunt.

Deus autem ſpei repleat vos omni gaudio,& pace in credendo: vt abundetis in ſpe,in virtute Spiritus ſancti.

Certus ſum autem fratres mei, & ego ipſe de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni ſcientia,ita vt poſſitis alterutrum monere.

Audacius autem ſcripſi vobis fratres ex parte, tanquam in memoriam vos reducens: propter gratiam,quæ data eſt mihi à Deo,

Vt ſim miniſter Chriſti Ieſu in Gentibus: ſanctificans Euangelium Dei, vt fiat oblatio Gentium accepta,& ſanctificata in Spiritu ſancto.

Habeo igitur gloriam in Chriſto Ieſu ad Deum.

Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non effecit Chriſtus in obedientiam Gentium, verbo & factis:

In virtute ſignorum & prodigiorum, in virtute Spiritus ſancti:ita vt ab Ieruſalem & circuitum vſque ad Illyricum repleuerim Euangelium Chriſti.

Sic autem prædicaui Euangelium hoc, non vbi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem:ſed ſicut ſcriptum eſt.

* Quibus non eſt annuntiatum de eo,videbunt:& qui non audierunt,intelligent.

Propter quod & impediebar plurimùm venire ad vos,& prohibitus ſum vſque adhuc.

Nunc verò vlterius locum non habens in his regionibus cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis iam præcedentibus annis:

Cum in Hiſpaniam proficiſci cœpero,ſpero quod præteriens videam vos, & à vobis deducar illuc, ſi vobis primùm ex parte fruitus fuero.

Nunc igitur proficiſcar in Ieruſalem miniſtrare ſanctis.

Tranſl. ex Syriac.

CAP. XV.

Debemus ergo nos fortes infirmitates imbecillium ferre,neque nobiſmetipſis placere.

Sed vnuſquiſque noſtrum proximo ſuo placeat in bonum,tanquam ad edificationem.

Quandoquidem ne Meſchicho quidem ſibiipſi placuit: ſed ſicut ſcriptum eſt: Conuitium eorum qui conuitiantur tibi, incidit in me.

Quicquid enim quondam eſt, ad doctrinam noſtram ſcriptum eſt; vt per patientiam, & conſolationem Scripturarum,ſpem habeamus.

Deus autem patientiæ & conſolationis det vobis vt æqualitatem meditemini vnus erga alium in Ieſchua Meſchicho.

Vt vna mente, vnoq; ore glorificetis Deum, Patrem Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.

Propterea aſſumite & portate alij alios, quemadmodum & Meſchicho aſſumpſit nos in gloriam Dei.

Dico autem Ieſchua Meſchicho miniſtraſſe circumciſioni pro veritate Dei, vt veras redderet promiſſiones Patrum.

Et vt Gentes laudibus celebrent Deum pro miſerationibus,quæ in ipſas exiterunt,ſicut ſcriptum eſt: Confitebor tibi inter Gentes,& nomini tuo pſallam.

Et rurſum ait:Lætamini Gentes cum populo eius.

Et rurſum ait: Laudate Dominum omnes Gentes, laudate eum omnes nationes.

Et rurſum Eſchaio dicit: Erit radix ipſi Iſchai,& qui exurget,erit princeps Gentibus;& in eo ſperabunt Gentes.

Caterùm Deus ſpei impleat vos omni gaudio, & pace per fidem;vt abundetis ſpe ipſius in virtute Spiritus ſanctitatis.

Porrò ego quoq; perſuaſum habeo de vobis fratres mei, vos etiam plenos eſſe bonitate,& cumulatos omni ſcientia, voſque adeò poſſe & alios monere.

Paululum verò audacius ſcripſi vobis, fratres mei, vt commonefacerem vos per gratiam, quæ mihi data eſt à Deo.

Vt ſim miniſter Ieſchua Meſchicho inter Gentes,& inſerviam euangelio Dei,vt fiat oblatio Gentium accepta, & ſanctificata per Spiritum ſanctitatis.

Eſt mihi igitur gloria in Ieſchua Meſchicho apud Deum.

Non enim auſim quicquam dicere,quod non effecerit per me Meſchicho ad obedientiam Gentium ſermone & operibus,

Virtute ſignorum ac miraculorum, & virtute Spiritus Dei: adeò vt ab Ouriſchlem peragranerim adusque Illyricum,& adimpleuerim Euangelium Meſchicho.

Dum diligentem operam nauo euangelizandi non vbi innocatum eſt nomen Meſchicho; vt ne ædificarem ſuper fundamentum extraneum:ſed ſicut ſcriptum eſt:

Ii quibus non annunciatum eſt de eo, ipſum videbunt: & ij qui non audierant,acquieſcent.

Propterea impeditus ſum pluries ne venirem ad vos.

Nunc autem quia nullus mihi relictus eſt locus in his regionibus, deſiderium vero habeam iam à multis annis veniendi ad vos:

Quum proficiſcar in Hiſpaniam, ſpero venire, voſque inuiſere:& vos eritis mihi comites illuc,quum aliquantulum oblectatus fuero conſpectu veſtro.

Nunc autem proficiſcor ad Ouriſchlem Sanctis miniſtraturus.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. XV.

DEbemus autem nos potentes, imbecillitates impotentium portare,& nō nobisipsis placere.
Vnusquisque enim vestrum proximo placeat in bonum ad ædificationem.
Etenim Christus non sibiipsi placuit, sed, sicut scriptum est, Improperia impropriantium tibi ceciderunt super me.
Quæcunque enim antè scripta sunt, ad nostram doctrinam antè scripta sunt, vt per patientiam, & per consolationem scripturarum,spem habeamus.
At Deus patientiæ & solatij, det vobis id ipsum sapere in inuicem,secundum Christum Iesum.

Vt vnanimiter in vno ore glorificetis Deum, & Patrem Domini nostri Iesu Christi.
Ideo suscipite alij alios, sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei.
Dico autem Iesum Christum ministrum fuisse circuncisionis propter veritatem Dei,ad confirmandum promissiones patrum.
At gentes super misericordia glorificare Deum, sicut scriptum est, Propter hoc confitebor tibi in Gentibus,Domine,& nomini tuo psallam.
Et iterum dicit: Lætamini Gentes cum plebe eius.
Et iterum: Laudate Dominum omnes Gentes,& magnificate eum omnes populi.
Et rursus Esaias ait: Erit radix Iesse, & exurgens regere Gentes,in eum Gentes sperabunt.

At Deus spei repleat vos omni gaudio & pace in credere,ad abundandum vos in spe,in virtute Spiritus sancti.
Persuasus sum autem, fratres mei, & ipse ego de vobis, quoniam & ipsi pleni estis bonitate, repleti omni scientia,potentes & alios monere.
Audacius autem scripsi vobis, fratres, ex parte, tanquam in memoriam reducens vos, per gratiam datam mihi à Deo:
Ad esse me ministrum Iesu Christi in Gentibus sanctificantem Euangelium Dei,vt fiat oblatio Gentium accepta,sanctificata in Spiritu sancto.
Habeo igitur gloriationem in Christo Iesu quæ ad Deum.
Non enim audebo loqui aliquid eorum quæ non effecit Christus per me,in obedientiam Gentium,& verbo & opere.
In virtute signorum & prodigiorum, in virtute Spiritus Dei,ita vt me ab Hierusalem & circum vsque ad Illyricum impleuisse Euangelium Christi.

Sic autem amanter contendentem euangelizare, non vbi nominatus est Christus,vt non super alienū fundamentum ædificarem.Sed,sicut scriptum est.
Quibus non annuntiatum est de eo,videbunt: & qui non audierunt,intelligent.
Ideo & impediebar plurimùm venire ad vos.

Nunc verò non vlterius locum habens in regionibus his, cupiditatem autem habens veniendi ad vos à multis annis.
Vt si proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos: spero enim prætereins conspicere vos,& à vobis præmitti illuc,si vobis primùm ex parte impletus fuero.

Nunc autem proficiscor in Hierusalem ministrans sanctis.

Transl. Erasm. Roterod.

CAP. XV.

DEbemus autem nos qui potentes sumus, infirmitates impotentium portare,ac non placere nobisipsis.
Nam vnusquisque nostrum proximo placeat in bonum ad ædificationem.
Etenim Christus non placuit sibipsi, sed quemadmodum scriptum est: Opprobria opprobrantium tibi, inciderunt in me.
Nam quæcunque præscripta sunt,in nostram doctrinam præscripta sunt: vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus.
Deus autem patientiæ & consolationis det vobis idem mutuo inter vos sentire secundum Iesum Christum,

Vt vnanimiter vno ore glorificetis Deum, ac patrem Domini nostri Iesu Christi.
Quapropter assumite vos inuicem, quemadmodum & Christus assumpsit nos in gloriam Dei.
Illud autem dico,Iesum Christum ministrum fuisse circuncisionis pro veritate Dei, ad confirmandas promissiones patrum.
Cæterum, vt gentes pro misericordia glorificent Deum. Sicut scriptum est:Propter hoc confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canam.
Et rursum dicit:Gaudete gentes cum populo eius.
Et rursum: Laudate Dominum omnes gentes, & collaudate eum omnes pòpuli.
Et rursum Esaias dicit:Erit radix Iesse,& qui exurget ad imperandum gentibus,in eo gentes sperabunt.

Deus autem spei, impleat vos omni gaudio & pace, in credendo in hoc, vt exuberetis in spe per potentiam Spiritus sancti.
Persuasum enim habeo fratres mei,& ipse ego de vobis, quod & ipsi pleni estis bonitate,impleti omni scientia,valentes etiam inuicem alius alium admonere.
Sed tamen audacius scripsi vobis fratres ex parte,veluti commonefaciens vos,propter gratiam,quæ data est mihi à Deo,
In hoc vt sim minister Iesu Christi in gentes, administrans euangelium Dei,vt fiat oblatio gentium acceptabilis,sanctificata per Spiritum sanctum.
Habeo igitur quod gloriar per Christum Iesum, in his quæ ad Deum pertinent.
Non enim ausim loqui quicquam eorum, quæ non effecit Christus per me, in obedientiam gentium, verbo & facto,
Per potentiam signorum ac prodigiorum,per potentiam Spiritus Dei, vt ab Hierusalem & in circumiacentibus regionibus vsque ad Illyricum implenerim euangelium Christi:
Ita porrò annitens prædicare euangelium, non vbi nominatus erat Christus, vt ne super alienum fundamentum ædificarem,sed quemadmodum scriptum est:
Quibus non est annunciatum de eo, videbunt, & qui non audierant,intelligent.
Quapropter & prapeditus sum sæpe, quo minus venirem ad vos.
Nunc vero cum non amplius habeam locum in regionibus his,desiderium autem habeam veniendi ad vos multis iam annis,
Quandocunque iter instituero in Hispaniam, veniam ad vos. Spero enim fore,vt istac iter faciens,videam vos,& à vobis producar illuc, si tamen vestra consuetudine prius ex parte fuero expletus.
Nunc autem proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis.

Vulgat. Editio.

Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes ſanctorum, qui ſunt in Ieruſalem.

* 1. Cor. 9. 12. Placuit enim eis: & debitores ſunt eorum. * Nam ſi ſpiritalium eorum participes facti ſunt Gentiles: debent & in carnalibus miniſtrare illis.

Hoc igitur cum conſummauero, & aſſignauero eis fructum hunc per vos, proficiſcar in Hiſpaniam.

Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Euangelij Chriſti veniam.

Obſecro ergo vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per charitatem ſancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus veſtris pro me ad Deum:

Vt liberer ab infidelibus, qui ſunt in Iudæa, & obſequij mei oblatio accepta fiat in Ieruſalem ſanctis.

Vt veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiſcum.

Deus autem pacis ſit cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

COmmendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, quæ eſt in miniſterio Eccleſiæ, quæ eſt in Cenchris:

Vt eam ſuſcipiatis in Domino dignè ſanctis, & aſſiſtatis ei in quocunque negotio veſtri indiguerit: etenim ipſa quoque aſtitit multis, & mihi ipſi.

Salutate * Priſcillam, & Aquilam adiutores meos in Chriſto Ieſu:

* Act. 18. 2. 26.

(Qui pro anima mea ſuas ceruices ſuppoſuerunt: quibus non ſolus ego gratias ago, ſed & cunctæ eccleſiæ Gentium.)

Et domeſticam Eccleſiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui eſt primitiuus Aſiæ in Chriſto.

Salutate Mariam, quæ multùm laborauit in vobis.

Salutate Andronicum, & Iuniam cognatos, & concaptiuos meos, qui ſunt nobiles in Apoſtolis, qui & ante me fuerunt in Chriſto.

Salutate Ampliatum dilectiſſimum mihi in Domino.

Salutate Vrbanum adiutorem noſtrum in Chriſto Ieſu, & Stachyn dilectum meum.

Salutate Apellen probum in Chriſto. Salutate eos qui ſunt ex Ariſtoboli domo.

Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi domo, qui ſunt in Domino.

Salutate Tryphænam & Tryphoſam, quæ laborant in Domino. Salutate Perſidem chariſſimam, quæ multùm laborauit in Domino.

Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius, & meam.

Salutate Aſyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen: & qui cum eis ſunt, fratres.

Salutate Philologum & Iuliam, Nereum & ſororem eius, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis ſunt ſanctos.

Salutate inuicem in oſculo ſancto. Salutant vos omnes Eccleſiæ Chriſti.

Rogo autem vos, fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis.

Tranſl. ex Syriac.

Voluerunt enim ij qui ſunt in Macedonia & in Achaia, communicationem habere cum pauperibus & ſanctis qui ſunt in Ouriſchlem.

Voluerunt inquam *vt qui ſint eis debitores. Si enim Spiritu participes fuerunt cum eis Gentes, debent etiam ipſa in ijs quæ carnis ſunt, illis miniſtrare.*

Hoc igitur vbi perfecero, & conſignauero eis hunc fructum, tranſiturus ſum per vos in Hiſpaniam.

Scio enim quum veniam ad vos, me cum plenitudine benedictionis Euangelij Meſchicho venturum.

Peto autem à vobis, fratres mei, per Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho, & per dilectionem Spiritus, vt mecum laboretis oratione, quæ pro me fiat ad Deum,

Vt liberer ab ijs qui ſunt immorigeri in Iihoudea, vtq; miniſterium quod perfero ſanctis qui ſunt in Ouriſchlem bene recipiatur.

Vt veniam ad vos cum gaudio per voluntatem Dei, & vobiſcum requieſcam

Deus pacis ſit cum vobis omnibus. Amin.

CAP. XVI.

COmmendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, quæ eſt miniſtra Eccleſiæ Cenchreenſis, Melius fortaſſe.

Vt eam excipiatis in Domino noſtro, prout æquum eſt Sanctis: & in omni voluntate quam ipſa poſtulet à vobis, adſtiti ei, quandoquidem & ipſa adſtitit cum multis, tum etiam mihi.

Poſtulate pacem (ſalutate) *Priſkellæ & Akaulæ, adiutorum meorum in Ieſchua Meſchicho,*

Qui quidem pro anima mea ceruicem ſuam præbuerunt: quibus non ego tantum gratias ago, ſed etiam omnes Eccleſiæ Gentium,

Et date pacem Eccleſiæ (Salutate quoque Eccleſiam,) *quæ eſt in domo ipſorum. Salutate Epanetum mihi chariſſimum, quæ ſunt primitiæ Achaiæ in Meſchicho.*

Salutate Mariam, quæ plurimum laborauit in vobis.

Salutate Andronicum & Iuniam cognatos meos, qui mecum captiui fuerunt, ſuntque percelebres inter Apoſtolos, & in Meſchicho me præceſſerunt.

Salutate Ampliam mihi chariſſimum in Domino noſtro.

Salutate Vrbanum adiutorem noſtrum in Meſchicho, & Stachyn mihi dilectum.

Salutate Appellen electum in Domino noſtro: ſalutate domeſticos Ariſtobuli.

Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate domeſticos Narciſſi, eos qui ſunt in Domino noſtro.

Salutate Tryphænam & Tryphoſam, quæ laborant in Domino noſtro. Salutate Perſidam mihi chariſſimam, quæ quidem plurimum laborauit in Domino noſtro.

Salutate Rufum, electum in Domino noſtro, & matrem eius ac meam.

Salutate Aſyncritum, & Phlegontem, & Hermam, & Patrobam, & Hermetem, & fratres qui cum eis ſunt.

Salutate Philologum, & Iuliam, & Nereum ac ſororem eius, & Olympam, omnes denique Sanctos qui cum eis ſunt.

Salutate alij alios oſculo ſancto. Salutant vos omnes Eccleſiæ Meſchicho.

Peto autem à vobis, fratres mei, vt caueatis ab ijs, qui diſſidiorum, & offendiculorum autores ſunt, præter diſciplinam quam vos didiciſtis, vt procul recedatis ab illis.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes ſanctorum qui in Hieruſalem.

Placuit ea enim, & debitores eorum ſunt.ſi enim ſpiritualibus eorum participarunt Gentes, debent & in carnalibus miniſtrare eis.

Hoc igitur perficiens, & aſſignans eis fructum hunc, conſignabor per vos in Hiſpaniam.

Scio autem quoniam veniens ad vos, in plenitudine benedictionis Euangelij Chriſti veniam.

Obſecro autem vos, fratres, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per charitatem ſpiritus ſimul contendere mihi in orationibus pro me ad Deum:

Vt liberer ab incredulis in Iudea, & vt miniſterium meum in Hieruſalem acceptum ſit ſanctis.

Vt in gaudio veniam ad vos per voluntatem Dei, & ſimul recreer vobis.

At Deus pacis cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

Commendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, exiſtentem miniſtram Eccleſiæ quæ in Cenchris:

Vt eam ſuſcipiatis in Domino digne ſanctis & aſſiſtatis ei in quocunque veſtri vſus fuerit negotio: etenim ipſa aſſiſtrix multis facta eſt, & ipſi mihi.

Saluatæ Priſcillam & Aquilam ſimul operantes meos in Chriſto Ieſu:

(Qui pro anima mea ſuam ipſorum cervicem ſuppoſuerunt: quibus non ego ſolus gratias ago,ſed & cunctæ Eccleſiæ Gentium.)

Et domeſticam eorum Eccleſiam.ſalutate Epenetum dilectum mihi, qui eſt primitiæ Achaiæ in Chriſto.

Saluatæ Mariam, quæ multum laborauit in nobis.

Saluatæ Andronicum & Iuniam cognatos meos, & concaptiuos meos,qui ſunt inſignes in Apoſtolis, qui & ante me fuerunt in Chriſto.

Saluatæ Ampliam dilectum meum in Domino.

Saluatæ Vrbanum ſimul operantem noſtrum in Chriſto,& Stachyn dilectum meum.

Saluatæ Apellen probum in Chriſto. Saluatæ eos qui ex Ariſtobuli.

Saluatæ Herodionem cognatum meum. Saluatæ eos qui ex Narciſſi, exiſtentes in Domino.

Saluatæ Tryphænam & Tryphoſam, laborantes in Domino, ſaluatæ Perſidem dilectam, quæ multum laborauit in Domino.

Saluatæ Rufum electum in Domino, & matrem eius & meam.

Saluatæ Aſyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, & qui cum eis fratres.

Saluatæ Philologum & Iuliam, Nereum & ſororem eius, & Olympan, & qui cum eis omnes ſanctos.

Saluate ali alios in oſculo ſancto. Saluant vos Eccleſiæ Chriſti.

Rogo autem vos, fratres, ſpeculari ipſos,qui ſenſiones & offendicula præter doctrinam quam vos didiciſtis, faciunt,& declinate ab illis.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Viſum eſt enim Macedoniæ & Achaiæ, communicationem aliquam facere in paupere ex ſanctis, qui ſunt Hieroſolymæ.

Nam ita viſum eſt illis, & debitores illorum ſunt. Etenim ſi ſpiritualia ſua communicarunt ut gentibus, debent & hæc carnalibus miniſtrare eis.

Hoc igitur vbi perfecero, & obſignauero illis fructum hunc,peruehar per vos in Hiſpaniam.

Scio namque, quod vbi venero ad vos,cum plenitudine benedictionis Euangelij Chriſti veniturus ſim.

Obſecro autem vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per dilectionem Spiritus, vt vna laboretis mecum orando pro me ad Deum,

Vt liberer ab incredulis in Iudea, vtq; miniſterium hoc meum,quod exhibeo Hieroſolymis,acceptum ſit ſanctis,

Vt cum gaudio veniam ad vos, per voluntatem Dei, vtq; vobiſcum requieſcam.

Deus autem pacis ſit cum omnibus vobis. Amen.

CAP. XVI.

Commendo autem vobis Phœben, ſororem noſtram, quæ eſt miniſtra Eccleſiæ Cenchreenſis,

Vt illam ſuſcipiatis in Chriſto, vt ait decet ſanctos, & aſſiſti ei in quocunque vobis egerit negotio. Nam hæc iam multis adſtitit,tum mihi etiam ipſi.

Saluatæ Priſcam & Aquilam, adiutores meos in Chriſto Ieſu,

Qui pro anima mea ſuam ipſorum cervicem ſupplicarunt. Quibus non ego ſolus gratias ago, ſed omnes Eccleſiæ gentium,

Item quam domo illorum eſt congregationem. Salutate Epenetum dilectum meum, qui eſt primitiæ Achaiæ in Chriſto.

Saluatæ Mariam,quæ multum laborauit erga nos.

Saluatæ Andronicum, & Iuniam, cognatos meos, & concaptiuos meos, qui ſunt inſignes inter Apoſtolos, qui etiam ante me fuerunt in Chriſto.

Saluatæ Ampliam dilectum meum in Domino.

Saluatæ Vrbanum, adiutorem noſtrum in Chriſto, & Stachyn dilectum meum.

Saluatæ Apellem probatum in Chriſto. Saluatæ eos qui ſunt ex Ariſtobuli familiaribus.

Saluatæ Herodionem cognatum meum.Saluatæ eos qui ſunt ex Narciſſi familiaribus,hos qui ſunt in Domino.

Saluatæ Tryphænam & Tryphoſam, quæ laborant in Domino.Saluatæ Perſidem dilectam,quæ multum laborauit in Domino.

Saluatæ Rufum electum in Domino,& matrem illius ac meam.

Saluatæ Aſyncritum,Phlegontem Hermam,Patrobam Mercurium,& qui cum his ſunt fratres.

Saluatæ Philologum, & Iuliam, Nereum & ſororem eius, & Olympam,& qui cum his ſunt omnes ſancti.

Saluatæ vos inuicem cum oſculo ſancto. Salutant vos eccleſiæ Chriſti.

Obſecro autem vos fratres,vt conſideretis eos,qui diſſidia & offendicula contra doctrinam,quam vos didiciſtis, gignunt, & declinate ab illis.

Digitized by Google

	Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
	Huiuſcemodi enim Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri: per dulces ſermones, & benedictiones ſeducunt corda innocentium.	18	*Ii enim, qui eiuſmodi ſunt, non inſeruiunt Domino noſtro Ieſchua Meſchicho, ſed ventri ſuo: ac ſermonibus blandis, & benedictionibus ſeducunt corda ſimplicium.*
	Veſtra enim obedientia in omnem locum diuulgata eſt. Gaudeo igitur in vobis: ſed volo vos ſapientes eſſe in bono, & ſimplices in malo.	19	*Obedientia autem veſtra cuilibet homini eſt perquam notiſſima. Gaudeo igitur propter vos: voloque vt ſitis ſapientes in rebus bonis, innocentes verò in malis.*
	Deus autem pacis conterat Satanam ſub pedibus veſtris velociter. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum.	20	*Caterùm Deus pacis citò conterat Satanam ſubter pedes veſtros. Gratia Domini noſtri Ieſchua Meſchicho ſit vobiſcum.*
a Act. 16. 1.	* Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucius, & Iaſon, & Soſipater cognati mei.	21	*Salutant vos Timotheus conductor meus, & Lucius, & Iaſon, & Soſipater cognati mei.*
	Saluto vos ego Tertius, qui ſcripſi epiſtolam, in Domino.	22	*Saluto vos ego Tertius, qui deſcripſi epiſtolam in Domino noſtro.*
	Salutat vos Gaius hoſpes meus, & vniuerſa Eccleſia. Salutat vos Eraſtus arcarius ciuitatis, & Quartus, frater.	23	*Salutat vos Gaius hoſpes meus, totuſque Eccleſia. Salutat vos Eraſtus œconomus vrbis, & Quartus frater.*
	Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.	24	
	Ei autem, qui potens eſt vos confirmare iuxta Euangelium meum, & prædicationem Ieſu Chriſti, ſecundum reuelationem myſterij temporibus æternis taciti.	25	*Deo autem qui poteſt vos confirmare in Euangelio meo, quod prædicatum eſt de Ieſchua Meſchicho, per reuelationem arcam, quod à temporibus æternis abſconditum fuit:*
	(Quod nunc patefactum eſt per Scripturas Prophetarum ſecundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,	26	*Reuelatum autem hoc tempore per Scripturas Prophetarum, & per mandatum Dei æterni patefactum omnibus Gentibus ad obedientiam fidei:*
	Soli ſapienti Deo, per Ieſum Chriſtum, cui honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.	27	*Qui ſolus ſapiens eſt, gloria per Ieſchua Meſchicho in ſecula ſeculorum. Amin. Gratia Domini noſtri Ieſchua Meſchicho ſit cum omnibus vobis. Amin.*

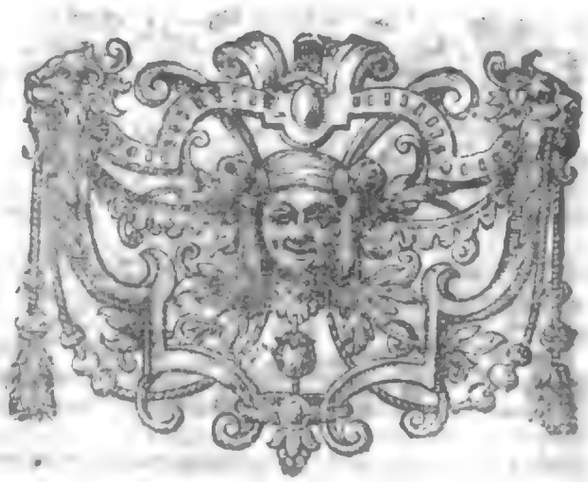

Transl.B. Ariæ Mont.

Nam huiusmodi Domino nostro Iesu Christo non seruiunt, sed suo ipsorum ventri: & per blandiloquentiam & benedictionem seducunt corda innocentium.

Nam vestra obedientia in omnes deuenit. gaudeo igitur hoc in vobis: volo autem vos sapientes quidem esse in bono, simplices autem in malo.

Ac Deus pacis conteret Satanam sub pedibus vestris in celeritate. gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

Salutant vos Timotheus simul operans meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater cognati mei.

Saluto vos ego Tertius, scribens epistolam, in Domino.

Saluat vos Caius hospes meus, & Ecclesiæ vniuersæ. saluat vos Erastus procurator ciuitatis, & Quartus frater.

Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

At potenti vos stabilire iuxta euangelium meum, & prædicationem Iesu Christi, secundum reuelationem mysterij temporibus æternis tacti:

(Manifestati autem nunc perque scripturas propheticas, secundum ordinationem æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti:

Soli sapienti Deo per Iesum Christum, gloria in secula. Amen.

Transl.Erasm.Roterod.

Nam qui eiusmodi sunt, Domino Iesu Christo non seruiunt sed suo ventri: & per blandiloquentiam, & adfectationem decipiunt corda simplicium.

Nam vestra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur sani de vobis. Sed volo vos sapientes quidem esse ad bonum, syncerosautem ad malum.

Deus autem pacis conteret Satanam sub pedes vestros, breui. Gratia Domini nostri Iesu Christi sit vobiscum.

Salutant vos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater cognati mei.

Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam in Domino.

Salutat vos Gaius hospes meus & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus quæstor aruarius ciuitatis, & Quartus frater.

Gratia Domini nostri Iesu Christi, sit cum omnibus vobis. Amen.

Et autem qui potens est vos confirmare secundum Euangelium meum, & præconium Iesu Christi, iuxta reuelationem mysterij, temporibus æternis tacti,

Manifestati vero nunc, & per scripturas prophetical iuxta delegationem æterni Dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patefacti,

Soli sapienti Deo, per Iesum Christum, cui gloria in secula. Amen.

PRIO-

PRIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS,

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

1 PAulus vocatus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Sosthenes frater,

2 Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus, qui invocant nomen Domini Iesu Christi, in omni loco ipsorum, & nostro.

3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu:

5 Quod in omnibus ditati estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia:

6 Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis:

7 Ita vt nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi,

8 Qui & confirmabit vos vsque in finem sine crimine, in die aduentus Domini nostri Iesu Christi.

9 * Fidelis Deus: per quem vocati estis in societatem Filij eius Iesu Christi Domini nostri.

10 Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi: vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata. Sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.

11 Significatum est enim mihi de vobis fratres mei ab ijs qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.

12 Hoc autem dico, quòd vnusquisque vestrum dicit: Ego quidem sum Paulí: ego autem * Apollo: ego vero Cephæ: ego autem Christi.

13 Diuisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

14 Gratias ago Deo, quòd neminem vestrum baptizauí, * nisi Crispum, & Caium:

15 Ne quis dicat, quod in nomine meo baptizati estis,

16 Baptizaui autem & Stephanæ domum: ceterum nescio si quem alium baptizauerim.

17 Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: non in sapientia verbi, vt non euacuetur crux Christi.

18 Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: ijs autem, qui salui fiunt, id est nobis, Dei virtus est.

19 Scriptum est enim. * Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.

20 * Vbi sapiens? vbi scriba? vbi conquisitor huius sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?

21 Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes.

PRIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS,

Transl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *Paulus vocatus, & Apostolus Iesu Messiche, per voluntatem Dei, & Sosthenes frater.*

2 *Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, vocatis, & sanctis qui per Iesum Messiche sanctificati sunt, ipsis cum omnibus qui inuocant nomen Domini nostri Iesu Messiche in omni loco ipsorum & nostro.*

3 *Gratia vobiscum, & pax à Deo Patre nostro, & à Domino nostro Iesu Messiche.*

4 *Gratias ago Deo meo in omni tempore pro vobis, ob gratiam Dei quæ data est vobis per Iesum Messiche.*

5 *Quod in omni re ditati estis per ipsum in omni sermone, omnique cognitione.*

6 *(Prout testimonium Messiche confirmatum est in vobis.)*

7 *Ita vt non desit vobis vllum donum ipsis, ob expectantis reuelationem Domini nostri Iesu Messiche.*

8 *Qui quidem confirmabit vos vsque ad finem, vt absque crimine sitis in die Domini nostri Iesu Messiche.*

9 *Fidelis est Deus, per quem vocati estis in consortium Fil. ipsius Iesu Messiche Domini nostri.*

10 *Peto autem à vobis fratres mei per nomen Domini nostri Iesu Messiche, vt sit vnus sermo vobis omnibus, nec sint in vobis dissidia, sed sitis perfecti in vnius mentis vnione.*

11 *Significatum enim est mihi de vobis, quantum ad fratres mei, de vobis qui sunt Chloes, quod contentiones sint inter vos.*

12 *Hoc autem dico, quod vnusquisque vestrum dicit: Ego sum Paulí, & ego sum Apollonis, & ego sum Cephæ, denique qui dicit: Ego sum ipsius Messiche.*

13 *Numquid diuisus est Messiches? aut numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati fuistis?*

14 *Gratias ago Deo meo quòd neminem vestrum baptizauerim, nisi Crispum & Caium:*

15 *Ne quis dicat, quod in nomine meo baptizati estis.*

16 *Baptizaui porrò domum Stephanæ: amplius autem haud scio num quem alium baptizauerim.*

17 *Non enim misit me Messiche vt baptizarem, sed vt euangelizarem: non sapientia sermonum, ne euacuetur crux Messiche.*

18 ** Sermo enim crucis pereuntibus stultitia est: his vero, qui quidem salutem consequuntur, virtus Dei est.*

19 *Siquidem scriptum est: Perdam sapientiam sapientum, & aspernabor intelligentiam intelligentium.*

20 *Vbi est sapiens, aut vbi est scriba, aut vbi est disputator sæculi huius? Nonne stultam reddidit Deus sapientiam mundi huius?*

21 *Nam propterea quòd in sapientia Dei non cognouit mundus per sapientiam Deum: placuit Deo per stultitiam prædicationis seruare eos qui credunt.*

PRIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS,

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

PAulus vocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti, per voluntatem Dei,& Soſthenes frater,

Eccleſiæ Dei exiſtenti in Corintho,ſanctificatis in Chriſto Ieſu, vocatis ſanctis, cum omnibus inuocantibus nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, in omni loco ipſorumque & noſtro:

Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis, in gratia Dei data vobis in Chriſto Ieſu:

Quia in omnibus ditati eſtis in illo, in omni verbo,& omni ſcientia.

(Sicut teſtimonium Chriſti confirmatum eſt in vobis)

Ita vt vos non deſici in vllo gratuito dono,expectantes reuelationem Domini noſtri Ieſu Chriſti:

Qui & confirmabit vos vſque in finem inculpatos,in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in communionem Filij eius Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Obſecro autem vos, fratres, per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eadem mente,& in eadem ſententia.

Manifeſtatum eſt enim mihi de vobis,fratres mei, ab ijs qui Chloes, quia contentiones in vobis ſunt:

Dico autem hoc, quòd vnuſquiſque veſtrum dicit: Ego quidem ſum Pauli,ego autem Apollo, ego verò Cephæ,ego autem Chriſti.

Diuiſus eſt Chriſtus? Num Paulus crucifixus eſt pro vobis?aut in nomen Pauli baptizati eſtis?

Gratias ago Deo, quòd neminem veſtrum baptizaui,ſi non Criſpum & Caium:

Vt ne quis dicat quòd in meum nomen baptizaui.

Baptizaui autem & Stephanæ domum.Cæterùm, neſcio ſi quem alium baptizauerim.

Non enim miſit me Chriſtus baptizare,ſed euangelizare: non in ſapientia verbi, vt non euacuetur crux Chriſti.

Verbum enim crucis,quidem pereuntibus ſtultitia eſt:at ſeruatis,nobis virtus Dei eſt.

Scriptum eſt enim, Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.

Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi inquiſitor ſeculi huius? Nonne infatuauit Deus ſapientiam mundi huius?

Poſtquam enim in ſapientia Dei, non cognouit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſeruare credentes.

Quan-

PRIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS,

Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus vocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti, per voluntatem Dei, & Soſthenes frater*

2 *Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, ſanctificatis per Chriſtum Ieſum, vocatis ſanctis, vnà cum omnibus qui inuocant nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quouis loco, vel ſuo vel noſtro,*

3 *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.*

4 *Gratias ago Deo meo ſemper pro vobis, de gratia Dei, quæ data eſt vobis per Chriſtum Ieſum,*

5 *Quod in omnibus ditati eſtis per ipſum, in omni ſermone, & omni cognitione,*

6 *Quibus rebus teſtimonium Ieſu Chriſti confirmatum fuit in vobis,*

7 *Adeo, vt non deſitis in vllo dono, expectantes reuelationem Domini noſtri Ieſu Chriſti,*

8 *Qui & confirmabit vos vſque ad finem, inculpatos, in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

9 *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in conſortium Filij ipſius Ieſu Chriſti Domini noſtri.*

10 *Obſecro autem vos fratres, per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idem loquamini omnes, & non ſint inter vos diſſidia, ſed ſitis integrum corpus eadem mente, & eadem ſententia.*

11 *Significatum eſt enim mihi de vobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, quòd contentiones ſint inter vos.*

12 *Dico autem illud, quod vnuſquiſque veſtrum dicit: Ego quidem ſum Pauli, ego vero Apollo, ego vero Cephæ, ego vero Chriſti.*

13 *Num diuiſus eſt Chriſtus? num Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati fuiſtis?*

14 *Gratias ago Deo meo quòd neminem veſtrum baptizauerim, niſi Criſpum & Gaium:*

15 *Ne quis dicat, quòd in meo nomine baptizauerim.*

16 *Baptizaui autem & Stephanæ familiam. præterea haud ſcio, num quem alium baptizarim.*

17 *Non enim miſit me Chriſtus, vt baptizarem, ſed vt euangelizarem, non erudito ſermone, ne inanis reddatur crux Chriſti.*

18 *Nam ſermo crucis, iis quidem qui pereunt, ſtultitia eſt: at nobis qui ſalutem conſequimur, potentia Dei eſt,*

19 *Scriptum eſt enim: Perdam ſapientiam ſapientium, & intelligentiam intelligentium reijciam.*

20 *Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi diſputator ſeculi huius? Nonne infatuauit Deus ſapientiam mundi huius?*

21 *Nam poſtquam in ſapientia Dei, non cognouit mundus per ſapientiam Deum, viſum eſt Deo, per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes.*

Quan-

Vulgat. Editio.

Quoniam & Iudæi ſigna petunt,& Græci ſapientiam quærunt:
Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum: Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autē ſtultitiā,
Ipſis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Chriſtum Dei virtutem,& Dei ſapientiam:
Quia quod ſtultū eſt Dei, ſapientius eſt hominibus:& quod infirmū eſt Dei,fortius eſt hominibus.
Videte enim vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes,non multi nobiles:

Sed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia:
Et ignobilia mundi,& contemptibilia elegit Deus, & ea,quæ non ſunt,vt ea quæ ſunt,deſtrueret:

Vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.
Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo,& * iuſtitia,& ſanctificatio,& redemptio:
* Ier.9. 23.24. 2.Cor.10 17. Vt quemadmodum ſcriptum eſt:* Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAP. II.

* 1.Cor.2. 17. ET ego,cum veniſſem ad vos,fratres, veni * non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientiæ, annuncians vobis teſtimonium Chriſti.
Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum,& hunc crucifixum.

* Act.18.1 * Et ego in infirmitate,& timore, & tremore multo fui apud vos.
* 2.Pet.1 17. Et ſermo meus, & prædicatio mea * non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus,& virtutis:
Vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum,ſed in virtute Dei.
Sapientiam autem loquimur inter perfectos: ſapientiam vero non huius ſæculi, neque principum huius ſæculi,qui deſtruuntur:
Sed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt,quam prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram,
Quam nemo principum huius ſæculi cognouit:ſi enim cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.
Iſa.64.4 Sed ſicut ſcriptum eſt: Quod oculus non vidit, nec auris audiuit,nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis,qui diligunt illum:
Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum: Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.
Quis enim hominum ſcit quæ ſunt hominis,niſi ſpiritus hominis, qui in ipſo eſt? ita & quæ Dei ſunt,nemo cognouit,niſi Spiritus Dei.

Nos autem, non ſpiritum huius mundi accepimus,ſed Spiritum,qui ex Deo eſt,vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis:
* 1.Cor.2. 13. * Quæ & loquimur, non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina Spiritus, ſpiritualibus ſpititualia comparantes.
Animalis autem homo non percipit ea,quæ ſunt Spiritus Dei:ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere:quia ſpiritualiter examinatur.
Spiritualis autem iudicat omnia:& ipſe à nemine iudicatur.

Tranſl. ex Syriac.

22 *Quandoquidem Ihoudæi ſigna petunt, & Gentiles ſapientiam quærunt.*
23 *Nos autem prædicamus Meſchicho crucifixum, eſſe* [illegible] *diculum Ihoudæis, Gentilibus verò ſtultitiam:*
24 *Illis autem qui vocati ſunt Ihoudæis & Gentilibus Meſchicho eſt virtus Dei, & ſapientia Dei.*
25 *Quoniam ſtultitia Dei ſapientior eſt hominibus, & imbecillitas Dei potentior eſt filijs hominum.*
26 *Etenim videte vocationem veſtram, fratres mei, quòd non multos inter vos ſapientes ſecundùm carnem, nec multos inter vos potentes, nec multos inter vos magno ſtemmate natos:*
27 *Sed elegit Deus ſtul.os mundi, vt pudore afficiat ſapientes: & imbecilles mundi elegit, vt pudore afficiat potentes:*
28 *Et elegit eos qui erant infimo genere orti in mundo, & abiectos, eoſque qui non ſunt, vt obliteret eos qui ſunt.*
29 *Vt ne glorietur omnis (vlla) caro coram ipſo.*
30 *Quinetiam vos ex eo eſtis in Ieſchua Meſchicho illo, qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio:*
31 *Vt, quemadmodum ſcriptum eſt: Quiſquis gloriatur, in Domino glorietur.*

CAP. II.

1 *ET ego, fratres mei, quum venirem ad vos, non ſermone grandiloquo, neque ſapientia annuntiabam vobis arcanum Dei.*
2 *Neque iudicaui meipſum inter vos quaſi qui ſcirem aliquid, niſi Ieſchua Meſchicho, & ipſum crucifixum.*
3 *Et ego cum timore multo, ac tremore egi apud vos.*
4 *Et ſermo meus, meaque prædicatio non erat in perſuaſione verborum ſapientiæ (eruditorum) ſed in demonſtratione ſpiritus, & virtutis.*
5 *Vt ne ſit fides veſtra in ſapientia humana, ſed in virtute Dei.*
6 *Sapientiam porrò loquimur inter perfectos: ſapientiam quidem non huius ſeculi, neque principum mundi huius, qui deſinent:*
7 *Sed loquimur ſapientiam Dei in arcano, quæ eſt abſcondita, & quam præfinierat Deus ante ſecula ad gloriam noſtram.*
8 *Quam nullus ex principibus mundi huius cognouit: ſi enim cognouiſſent eam, nequaquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.*
9 *Sed, ſicut ſcriptum eſt: Quod oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcendit, quod præparauit Deus iis, qui diligunt ipſum.*
10 ** Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum: Spiritus enim omnia perueſtigat, etiam profunditates Dei.* Duodecima pericope Peſchitthonis.
11 *Quis eſt enim homo qui nouerit quæ ſunt in homine, niſi Spiritus Filij hominis qui eſt in ipſo? Sic etiam quæ in Deo ſunt, nemo nouit, niſi Spiritus Dei.*
12 *Nos autem non ſpiritum mundi accepimus, ſed Spiritum qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ dona à Deo donata ſint nobis.*
13 *Quæ & loquimur, non doctrina ſermonum ſapientiæ humanæ, ſed doctrina Spiritus; ac ſpiritualibus ſpiritualia comparamus.*
14 *Siquidem homo animalis non recipit ſpiritualia: ſtultitia enim ei ſunt; nec poteſt cognoſcere quòd ſpiritu dijudicatur.*
15 *Spiritualis verò omnia dijudicat, & ipſe à nemine dijudicatur.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Quandoquidem enim Iudæi ſignum petunt, & Græci ſapientiam quærunt:
Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autẽ ſtultitiã:
Ipſis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam.
Quia quod ſtultum Dei, ſapientius hominibus eſt: & quod infirmum Dei, fortius hominibus eſt.
Videte enim vocationem veſtram, fratres, quia non multi ſapientes ſecundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles:

Sed ſtulta mundi elegit Deus, vt ſapientes pudefaciat: & infirma mundi elegit Deus, vt pudefaciat fortia.
Et ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & non exiſtentia, vt exiſtentia aboleret:

Vt non glorietur omnis caro in conſpectu Dei.
Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu: qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, iuſtitiaque, & ſanctificatio & redemptio:
Vt, quemadmodum ſcriptum eſt, Glorians, in Domino glorietur.

CAP. II.

ET ego veniens ad vos, fratres, veni non in ſublimitate ſermonis aut ſapientiæ, annuncians vobis teſtimonium Dei.
Non enim iudicaui ſcire aliquid in vobis ſi non Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.

Et ego in infirmitate, & in timore, & in tremore multo factus ſum apud vos:
Et ſermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & virtutis:
Vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.
Sapientiam autem loquimur in perfectis, ſapientiam vero non ſeculi huius, neque principum ſeculi huius qui deſtruuntur:
Sed loquimur ſapientiam Dei in myſterio occultatam, quam prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriam noſtram:
Quam nemo principum ſeculi huius cognouit. ſi enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.
Sed, ſicut ſcriptum eſt, Quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus illum:
Nobis autem reuelauit Deus per Spiritum ſuum: nam Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.
Quis enim ſcit hominum quæ hominis, ſi non ſpiritus hominis qui in ipſo? ita & quæ Dei nemo nouit, ſi non Spiritus Dei.

Nos autem non ſpiritum mundi accepimus, ſed Spiritum qui ex eſt Deo: vt ſciamus ipſa à Deo donata nobis:
Quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctis Spiritus ſancti, ſpiritualibus ſpiritualia conferentes.
Animalis autem homo non percipit ea quæ Spiritus Dei. ſtultitia enim illi eſt: & non poteſt cognoſcere, quia ſpiritualiter dijudicantur.
At ſpiritualis dijudicat quidem omnia: ipſe verò a nemine dijudicatur.

Transl. Eraſm. Roterod.

Quandoquidem & Iudæi ſignum poſtulant, & Græci ſapientiam quærunt.
Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum Iudæis quidem offendiculum, Græcis vero ſtultitiam,
Sed ipſis vocatis, Iudæis pariter & Græcis, Chriſtum Dei potentiam, ac Dei ſapientiam.
Quoniam ſtultitia Dei ſapientior eſt quàm homines, & imbecillitas Dei robuſtior eſt quam homines.
Videtis enim vocationem veſtram fratres, quod non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi claro genere nati:

Verum quæ ſtulta erant ſecundum mundum, delegit Deus, vt pudefaceret ſapientes: & quæ erant imbecillia in mundo, delegit Deus, vt pudefaceret ea quæ ſunt robuſta.
Et quæ ignobilia erant in mundo contemptaq́, delegit Deus, & ea quæ non erant, vt ea quæ ſunt obliteraret,

Vt ne gloriaretur vlla caro coram ipſo.
Ex eodem autem vos eſtis, in Chriſto Ieſu, qui factus fuit nobis ſapientia à Deo, iuſtitiaq́, & ſanctificatio, & redemptio.
Vt quemadmodum ſcriptum eſt: Qui gloriatur, in Domino glorietur.

CAP. II.

ET ego cum venirem ad vos fratres, non veniebam cum eminentia ſermonis aut ſapientia, annuncians vobis teſtimonium Dei.
Non enim me iudicaui quicquam ſcire inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.

Et ego per infirmitatem, & cum timore, ac in tremore multo apud vos verſatus ſum.
Et ſermo meus, & prædicatio mea, non erat in perſuaſorijs humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus ac potentiæ,
Vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in potentia Dei.
Porrò ſapientiam loquimur inter perfectos: ſapientiam autem, non ſeculi huius, neque principum ſeculi huius qui abolentur:
Sed loquimur ſapientiam Dei in myſterio, quæ eſt recondita, quam præfinierat Deus ante ſæcula, in gloriam noſtram,
Quam nemo principum ſeculi huius cognouit. Nam ſi cognouiſſent, haudquaquàm Dominum gloriæ crucifixiſſent.
Sed quemadmodum ſcriptum eſt: Quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.
Nobis autem Deus reuelauit per Spiritum ſuum. Spiritus enim omnia ſcrutatur, etiam profunditates Dei.
Quis enim hominum nouit ea, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui eſt in eo? Sic & ea quæ ſunt Dei, nemo nouit, niſi Spiritus Dei.

Nos vero non ſpiritum mundi accepimus, ſed Spiritum qui eſt ex Deo, vt ſciamus, quæ à Chriſto donata ſint nobis,
Quæ & loquimur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet Spiritus ſanctus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes.
Animalis autem homo non accipit ea quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia ſiquidem illi ſunt, nec poteſt cognoſcere, quod ſpiritualiter dijudicantur.
At ſpiritualis dijudicat quidem omnia: ipſe verò à nemine dijudicatur.

Vulgat. Editio.

Iob.40. 1. 1.9.13. 0.11.34 * Quis enim cognouit ſenſum Domini, qui inſtruat eum? Nos autem ſenſum Chriſti habemus.

CAP. III.

ET ego, fratres, non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Tanquam paruulis in Chriſto:

Lac vobis potum dedi, & non eſcam: nondum enim poteratis, ſed nec nunc quidem poteſtis, adhuc enim carnales eſtis.

Cùm enim ſit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?

Cùm enim quis dicat: Ego quidem ſum Pauli. Alius autem: Ego Apollo: nonne homines eſtis? Quid igitur eſt Apollo: quid verò Paulus?

Miniſtri eius, cui credidiſtis, & vnicuique ſicut Dominus dedit.

Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed Deus incrementum dedit.

Itaque neque qui plantat eſt aliquid: neque qui rigat: ſed, qui incrementum dat, Deus.

Pſa.61. 13. Gal.6.5. * Qui autem plantat, & qui rigat, vnum ſunt. * Vnuſquiſq; autem propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem.

Dei enim ſumus adiutores: Dei agricultura eſtis, Dei ædificatio eſtis.

Secundùm gratiam Dei, quæ data eſt mihi vt ſapiens architectus fundamentum poſui, alius autem ſuperædificat. Vnuſquiſque autem videat quomodo ſuperædificet.

Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus.

Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam,

Vniuſcuiuſque opus manifeſtum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vnuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit.

Si cuius opus manſerit quod ſuperædificauit, mercedem accipiet.

Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſaluus erit: ſic tamen quaſi per ignem.

Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?

Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. * Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

1.6.19 Cor. 6 c.

Nemo ſe ſeducat: ſi quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens.

Sapientia enim huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum. Scriptum eſt enim: * Comprehendam ſapientes in aſtutia eorum.

ob 5.13

Et iterum: * Dominus nouit cogitationes ſapientium quoniam vanæ ſunt.

6.93.11

Itaque nemo glorietur in hominibus.

Omnia enim veſtra ſunt: ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura: omnia enim veſtra ſunt.

Vos autem Chriſti: Chriſtus autem Dei.

CAP. IIII.

2.6.4 SIc nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

Hic iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur.

Tranſl. ex Syriac.

16 *Quis enim cognouit mentem Domini, vt doceat eum? Nos autem mentem Meſchicho habemus.*

CAP. III.

1 *ET ego, fratres mei, non potui loqui vobiſcum, vt cum* Dominica 11 poſt Pentecoſt. *ſpiritualibus, ſed veluti cum corporeis. Et quaſi infantibus in Meſchicho.*

2 *Lacte potaui vos, nec dedi vobis cibum: nondum enim poteratis: ſed neciam poteſtis nunc, adhuc ſiquidem in carne eſtis.*

3 *Quum enim ſit inter vos æmulatio, & contentio, & diſſidia: nonne corporei eſtis, & in carne ambulatis?*

4 *Nam quum vnuſquiſque veſtrum dicat: Ego ſum Pauli. Alius autem dicat: Ego ſum Apollon, nonne corporei eſtis? Quis enim eſt Paulus, aut quis eſt Apollon?*

5 *Niſi miniſtri per quos credidiſtis? & prout vnicuique dedit Dominus?*

6 *Ego plantaui, & Apollon rigauit: ſed Deus dedit incrementum.*

7 *Non igitur is, qui plantat eſt aliquid, nec is qui rigat: ſed Deus qui dat incrementum.*

8 *Qui autem plantat, & qui rigat, vnum ſunt. Vnuſquiſque iuxta laborem ſuum mercedem acceptarus eſt.*

9 *Cum Deo enim operamur: & agricolatio Dei, & ædificatio Dei eſtis.*

10 *Et ſecundum gratiam Dei, quæ data eſt mihi, poſui fundamentum, vt architectus ſapiens; alius autem ſuper illud ædificat. Porrò quiſque videat quomodo ſuper illud ædificat.*

11 *Fundamentum enim aliud, præter hoc quod poſitum eſt, nemo poteſt ponere, quod eſt Ieſchua Meſchicho.*

12 *Quòd ſi quis ædificat ſuper hoc fundamentum aurum, vel argentum, vel lapides pretioſos, vel lignum, vel fœnum, vel ſtipulam,*

13 *Cuiuſque opus reuelabitur: Dies enim ille patefaciet illud, quippe quod in igne reuelatur: & cuiuſque opus quale ſit ignis diſcernet.*

14 *Cæterum, is cuius permanebit opus quod ædificauit, mercedem ſuam accipiet.*

15 *Is verò cuius opus exuretur, deficiet: ipſe autem ſaluus fiet, ſed ita quaſi per ignem.*

16 *Neſcitis vos eſſe templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis?* Dominica 19 poſt Pentecoſt.

17 *Quiſquis corrumpit templum Dei, perditurus eſt eum Deus. Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.*

18 *Nemo ſeducat ſeipſum: qui putat inter vos ſe ſapientem eſſe, in hoc ſæculo, ſtultus euadat, vt ſiat ſapiens.*

19 *Sapientia enim mundi huius, ſtultitia eſt apud Deum. Scriptum eſt enim: Qui comprehendit ſapientes in calliditate ipſorum.*

20 *Et rurſus: Dominus nouit cogitationes ſapientum, nempe eas eſſe vanas.*

21 *Quapropter nemo glorietur in hominibus:*

22 *Omnia enim veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollon, ſiue Kipho, ſiue mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia ſunt veſtra:*

23 *Vos autem Meſchicho: Meſchicho vero Dei.*

CAP. IIII.

1 *SIc exiſtimati ſumus à vobis, vt miniſtri Meſchicho: & diſpenſatores arcanorum Dei.*

2 *Hic iam requiritur in diſpenſatoribus, vt fidelis quiſpiam inueniatur.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Quis enim cognouit sensum Domini, qui instruet eum? Nos autem sensum Christi habemus. 16

CAP. III.

ET ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam infantibus in Christo: 1

Lac vobis potum dedi, & non escam: nondum enim poteratis, sed nec adhuc nunc potestis. Adhuc enim carnales estis. 2

Cum enim in vobis zelus & contentio, & dissidia, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? 3

Cum enim dicat quis: Ego quidem sum Pauli: alius autem, ego Apollo: nonne carnales estis? Quis igitur est Paulus? quis vero Apollo? 4

Nisi ministri per quos credidistis, & vnicuique sicut Dominus dedit. 5

Ego plantaui, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit. 6

Itaque neque plantans est aliquid: neque rigans, sed ille incrementum dans Deus. 7

Plantans autem & rigans vnum sunt. (vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum proprium laborem.) 8

Dei enim sumus cooperatores: Dei agricultura, Dei ædificatio estis. 9

Secundùm gratiam Dei datam mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat. Vnusquisque autem videat quomodo superædificet. 10

Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter iactum, quod est Iesus Christus. 11

Si autem quis superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: 12

Vnuiscuiusque opus manifestum fiet. nam dies declarabit: quia in igne reuelatur: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. 13

Si cuius opus manserit quod superædificauit, mercedem accipiet. 14

Si cuius opus exuretur, damnum faciet: ipse autem seruabitur, ita verò quasi per ignem. 15

Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? 16

Si quis templum Dei corrumpit, disperdet illum Deus. Nam templum Dei sanctum est, qui estis vos. 17

Nemo seipsum seducat: si quis videtur sapiens esse in vobis, in seculo hoc, stultus fiat, vt fiat sapiens. 18

Nam sapientia mundi huius, stultitia apud Deum est. Scriptum est enim, Comprehendens sapientes in astutia eorum. 19

Et iterum: Dominus nouit cogitationes sapientium, quoniam sunt vanæ. 20

Itaque nemo glorietur in hominibus. 21

Omnia enim vestra sunt: Siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura: omnia vestra sunt. 22

Vos autem Christi: Christus autem Dei. 23

CAP. IIII.

SIc nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. 1

At reliquum, quæritur in dispensatoribus, vt fidelis quis inueniatur. 2

Transl. Eraſm. Roterod.

Quis enim cognouit mentem Domini, qui consilium daturus sit illi? Nos autem mentem Christi tenemus. 16

CAP. III.

ET ego fratres, non potui loqui vobis, vt spiritualibus, sed loquendum fuit, vt carnalibus, vt infantibus in Christo. 1

Lactis potum vos alui, & non cibo. Nondum enim poteratis, imò ne nunc quidem adhuc potestis. nam adhuc carnales estis. 2

Siquidem cum in vobis sit æmulatio & contentio, & factiones, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? 3

Etenim cum dicat aliquis: ego quidem sum Pauli, alter vero, ego Apollo, nonne carnales estis? Quis igitur est Paulus? quis autem Apollo? 4

Nisi ministri, per quos credidistis, & vt cuique Dominus dedit. 5

Ego plantaui, Apollo rigauit, sed Deus dedit incrementum. 6

Itaque neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui dat incrementum Deus. 7

Caterum is qui plantat, & is qui rigat, vnum sunt. Vnusquisque tamen suam mercedem accipiet, iuxta suum laborem. 8

Etenim Dei sumus cooperarij, Dei agri colatio, Dei ædificatio estis, 9

Iuxta gratiam Dei, quæ data est mihi. Vt sapiens architectus fundamentum posui, alius autem super illud ædificat. Porro qui ipse videat quomodo superstruat. 10

Nam fundamentum aliud nemo potest ponere, præter hoc quod positum est, quod est Iesus Christus. 11

Quod si quis superstruit super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, 12

Cuiusque opus manifestum fiet. Dies enim declarabit, quod in igne reuelatur. & cuiusque opus quale sit, ignis probabit. 13

Si cuius opus manserit, quod superstruxit, mercedem accipiet: 14

Si cuius opus exustum fuerit, damnum patietur: ipse vero saluus fiet, sed sic tanquàm per ignem. 15

An nescitis quod templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? 16

Si quis templum Dei prophanat, hunc perdet Deus. Nam templum Dei sanctum est, quod estis vos. 17

Ne quis seipsum fallat. Si quis sibi videtur sapiens esse inter vos, in seculo hoc stultus fiat, vt reddatur sapiens. 18

Etenim sapientia mundi huius stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum. 19

Et rursum: Dominus nouit cogitationes sapientum, quod sint vanæ. 20

Itaque ne quis glorietur in hominibus. 21

Omnia namque vestra sunt siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia inquam vestra sunt, 22

Vos autem Christi, Christus vero Dei. 23

CAP. IIII.

SIc nos æstimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. 1

Quod superest autem, illud requiritur in dispensatoribus, vt fidus aliquis reperiat. 2

Vulgat. Editio.

Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die: ed neque meipſum iudico.

Nihil enim mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum, qui autẽ iudicat me, Dominus eſt.

Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.

Hæc autem, fratres, transfiguraui in me, & Apollo, propter vos: vt in nobis diſcatis, ne ſupra quàm ſcriptum eſt, vnus aduerſus alterũ infletur pro alio.

Quis enim te diſcernit? Quid autem habes quod non acceperis? Si autem acceperis, quid gloriaris quaſi non acceperis?

Iam ſaturati eſtis, iam diuites facti eſtis: ſine nobis regnatis: & vtinam regnetis, vt & nos vobiſcum regnemus.

Puto enim quod Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit, tamquam morti deſtinatos: quia ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus.

Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem prudentes in Chriſto: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

Vſque in hanc horam, & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus,

Et * laboramus operantes manibus noſtris: maledicimur, & benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus:

Blaſphemamur, & obſecramus: tamquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema vſque adhuc.

Non vt confundam vos, hæc ſcribo, ſed vt filios meos chariſſimos moneo.

Nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto: ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.

Rogo ergo vos, imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.

Ideo miſi ad vos Timotheum, qui eſt filius meus chariſſimus, & fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ ſunt in Chriſto Ieſu, ſicut vbique in omni Eccleſia doceo.

Tamquam non venturus ſim ad vos, ſic inflati ſunt quidam.

Veniam autem ad vos cito, ſi Dominus voluerit: & cognoſcam non ſermonem eorum, qui inflati ſunt, ſed virtutem.

Non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute.

Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?

CAP. V.

OMnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat.

Et vos inflati eſtis: & non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrũ, qui hoc opus fecit.

* Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui vt præſens, eum, qui ſic operatus eſt.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Ieſu,

Tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Tranſl. ex Syriac.

Mihi verò pro minuto eſt, vt à vobis iudicer, aut à quouis homine; ſed ne meipſum quidem iudico.

Nullius enim rei mihi ipſi conſcius ſum; ſed non per hoc iuſtificatus ſum; ſiquidem iudex meus Dominus eſt.

Quamobrem ne ante tempus iudicaueritis, vſque dum venerit Dominus ille, qui illuſtraturus eſt recondita tenebrarum & reuelauit cogitationes cordium: tum laus erit vnicuique à Deo.

* *Hæc autem, fratres mei, propter vos tranſtuli in faciem* (perſonam) *meam, & Apollon, vt per nos diſcatis non amplius de vobis ſentire quàm ſcriptum eſt, vt ne quis ſupra proximum efferatur propter aliquem.*

Quis enim ſcrutatur te? Aut quid habes quod non acceperis? Quod ſi acceperis, quid gloriaris, quaſi non acceperis?

Iam verò ſaturati eſtis, & ditati, & ſine nobis regnum adepti eſtis: vtinam autem regnum acceperitis, vt & nos regnemus vobiſcum.

Exiſtimo autem quòd Apoſtolos poſtremos nos conſtituerit Deus tanquam ad mortem: vt ſimus ſpectaculum mundo, Angelis, & hominibus.

Nos ſtultos propter Meſchicho, vos autem ſapientes in Meſchicho: nos infirmi, vos autem potentes: vos percelebres, nos autem infames.

Ad hanc vſque horam eſurimus & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, nec domum ſtabilem habemus:

Et laboramus operantes manibus noſtris: ignominia afficiunt nos, nos autem benedicamus: injectantur nobis, & ſuſtinemus.

Conuitijs proſcindunt nos, & obſecramus eos: tanquam ſtercus mundi facti ſumus, & piaculum omnium nunc vſque.

Non vt pudore vos ſuffundam hæc ſcribo, ſed vt filios chariſſimos admoneo.

Nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Meſchicho: at non multos patres. Siquidem in Ieſchua Meſchicho ego genui vos per Euangelium,

Peto igitur à vobis, vt mei ſimiles ſitis.

* *Propterea miſi ad vos Timotheum qui eſt filius meus dilectus, & fidelis in Domino; qui quidem vobis in memoriam reducet vias meas quæ ſunt in Meſchicho, iuxta id quod doceo in omnibus Eccleſiis.*

Quaſi verò ipſe venturus non ſim ad vos, ſuperbierunt quidam ex vobis.

Sed ſi Dominus voluerit, citò veniam ad vos: & cognoſcam non ſermonem eorum, qui ſeſe efferunt, ſed virtutem ipſorum.

Quandoquidem regnum Dei non eſt in ſermone, ſed in virtute.

Quomodo vultis? cum virga veniam ad vos, an cum dilectione & ſpiritu manſuetudinis?

CAP. V.

OMnino auditur inter vos ſcortatio, taliſque ſcortatio, qualis nec inter Ethnicos nominatur, ita vt accipiat filius vxorem patris ſui.

Et vos ſuperbitis: ac non potius ſedetis in luctu, vt tollatur è medio veſtrum is, qui hoc facinus admiſit.

Ego quidem abſum à vobis corpore, vobis autem proximus ſum ſpiritu, iamque condemnaui, vt proximus, eum, qui hoc perpetrauit:

Vt in nomine Domini noſtri Ieſchua Meſchicho vos omnes congregemini, & ego vobiſcum ſpiritu, cum virtute Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.

Vt tradatis eum Satanæ ad exitium corporis vt ſpiritus ſeruetur in die Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.

Transl. B. Ariæ Mont.

Mihi autem in minimum eſt vt à vobis dijudicer, aut ab humano die:ſed neq; meipſum dijudico.

Nihil enim mihupſi conſcius ſum:ſed non in hoc iuſtificatus ſum:at dijudicans me,Dominus eſt.

Itaque ne ante tempus quid iudicate,quoad vſque veniat Dominus: qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium:& tunc laus erit vnicuique à Deo.

Hæc autem, fratres, transfiguraui in meipſum & Apollo propter vos: vt in nobis diſcatis, ne ſuprà quod ſcriptum eſt, ſapere: vt ne vnus ſuper vnum inflemini aduerſus alterum.

Quis enim te diſcernit? Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem & accepiſti, quid gloriaris quaſi non accipiens?

Iam ſaturati eſtis,iam ditati eſtis,ſine nobis regnaſtis: & vtinam ſanè regnetis, vt & nos vobis ſimul regnemus.

Puto enim quòd Deus nos Apoſtolos nouiſſimos edidit tanquam morti deſtinatos: quia ſpectaculum facti ſumus mundo,& angelis,& hominibus.

Nos ſtulti propter Chriſtum: vos autem prudentes in Chriſto:nos infirmi,vos autem fortes:vos glorioſi,nos autem ignominioſi.

Vſque in hanc horam & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus,

Et laboramus, operantes propriis manibus, conuitiis affecti,benedicimus: perſecutionem patientes, ſuſtinemus.

Blaſphemati, obſecramus. tanquam purgamenta mundi facti ſumus, omnium peripſema vſque adhuc.

Non pudore afficiens vos ſcribo hæc: ſed vt natos meos chariſſimos moneo.

Si enim decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto:ſed non multos patres.In enim Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.

Rogo ergo vos,imitatores mei eſtote.

Propter hoc miſi vobis Timotheum,qui eſt natus meus dilectus & fidelis in Domino, qui vos commonefaciet vias meas quæ in Chriſto, ſicut vbique in omni eccleſia doceo.

Tanquam non venturo autem me ad vos, inflati ſunt quidam.

Veniam autem citò ad vos, ſi Dominus voluerit: & cognoſcam non ſermonem inflatorum, ſed virtutem.

Non enim in ſermone regnum Dei, ſed in virtute.

Quid vultis?in virga veniam ad vos,an in charitate,ſpirituque manſuetudinis?

CAP. V.

OMnino auditur in vobis fornicatio: & talis fornicatio,qualis nec in Gentibus nominatur: ita vt vxorem quendam patris habere.

Et vos inflati eſtis:& non magis luxiſtis, vt tollatur de medio veſtrum qui opus hoc fecit.

Ego quidem enim vt abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui vt præſens, eum ſic hoc operatum,

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu,cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Tradere eiuſmodi ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſeruetur in die Domini Ieſu Chriſti.

Transl. Eraſm. Roterod.

3 *Mihi vero pro minimo eſt, vt à vobis dijudicer, aut ab humano iudicio,imò nec meipſum dijudico.*

4 *Nullius enim rei mihi conſcius ſum, ſed non per hoc iuſtificatus ſum. Ceterum qui me iudicat, Dominus eſt.*

5 *Proinde ne ante tempus quicquam iudicetis, donec venerit Dominus, qui & illuſtraturus eſt occulta tenebrarum, & patefaciet conſilia cordium,ac tunc laus erit vnicuique à Deo.*

6 *Hæc autem fratres per figuram tranſtuli in meipſum, & in Apollo propter vos,vt in nobis diſceretis, ne quis ſupra id quod ſcriptum eſt, de ſe ſentiat: vt ne,hic illius,ille huius nomine inflemini,alius aduerſus alium.*

7 *Quis enim te dijudicat? Quid autem habes, quod non acceperis? Quod ſi etiam accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?*

8 *Iam ſaturati eſtis,iam ditati eſtis,abſque nobis regnum adepti eſtis: atque vtinam ſanè adepti ſitis, vt & nos ſimul vobiſcum regnemus.*

9 *Arbitror enim quod Deus nos, qui ſumus Apoſtoli poſtremi,oſtenderit tanquam mortis addictos. Quoniam ſpectaculum facti ſumus mundo & angelis, & hominibus.*

10 *Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem prudentes per Chriſtum,nos imbecilles: vos autem validi, vos clari,nos contempti.*

11 *Ad hoc vſque tempus & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus,& colaphis cædimur, & incerti vagamur ſedibus,*

12 *Et laboramus operantes propriis manibus, male audientes,benedicimus perſecutionem patientes,ſuſtinemus,*

13 *Conuitiis affecti,obſecramus,veluti excrementa mundi facti ſumus, omnium retrimentum ad hunc vſque diem.*

14 *Non quo vos pudore ſuffundam hæc ſcribo, ſed vt filios meos dilectos admoneo.*

15 *Nam etiamſi innumeros pædagogos habeatis in Chriſto, non multos tamen habetis patres.*

Siquidem in Chriſto Ieſu, per euangelium ego vos genui.

16 *Adhortor itaque vos,vt imitatores mei ſitis.*

17 *Hac de cauſa miſi vobis Timotheum, qui eſt filius meus dilectus,& fidelis in Domino, qui vobis in memoriam reducet vias meas,quæ ſunt in Chriſto, quemadmodum vbique in omni eccleſia doceo.*

18 *Perinde quaſi non ſim venturus ad vos, inflati ſunt quidam.*

19 *Sed veniam breui ad vos, ſi Dominus voluerit, & cognoſcam non ſermonem illorum qui inflati ſunt, ſed virtutem.*

20 *Non enim in ſermone regnum eſt Dei,ſed in virtute.*

21 *Quid vultis? Cum virga venio ad vos,an cum charitate,& ſpiritu lenitatis?*

CAP. V.

1 *OMnino auditur inter vos ſtuprum, & huiuſmodi ſtuprum, quod nec inter gentes nominatur, vt aliquis vxorem patris habeat.*

2 *Et vos inflati eſtis, ac non potius luxiſtis, vt tolleretur de medio veſtrum,qui facinus hoc perpetraſſet.*

3 *Nam ego quidem, vt abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam decreui tanquam præſens, vt is qui ſic hoc patrauit,*

4 *In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, vnà cum poteſtate Domini noſtri Ieſu Chriſti,*

5 *Tradatur Satanæ ad interitum carnis,quo ſpiritus ſaluus ſit in die Domini Ieſu.*

Vulgat. Editio.

Non eſt bona gloriatio veſtra. *Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit?

Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.

Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ,& nequitiæ: ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.

Scripſi vobis in epiſtola: Ne commiſceamini fornicariis.

Non vtique fornicatiis huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe.

Nunc autem ſcripſi vobis non commiſceri: ſi is, qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus,aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax,cum eiuſmodi nec cibum ſumere.

Quid enim mihi de ijs, qui foris ſunt, iudicare? Nonne de iis,qui intus ſunt,vos iudicatis?

Nam eos,qui foris ſunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipſis.

CAP. VI.

AVdet aliquis veſtrum habens negotium aduerſus alterum,iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos?

An neſcitis quoniam ſancti de hoc mundo iudicabunt? Et ſi in vobis iudicabitur mundus, indigni eſtis qui de minimis iudicetis?

Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus?quanto magis ſæcularia?

Sæcularia igitur iudicia ſi habueritis: contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum

Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam,qui poſsit iudicare inter fratrem ſuum?

Sed frater cum fratre iudicio contendit: & hoc apud infideles.

* Iam quidem omnino delictũ eſt in vobis ,quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis?quare non magis fraudem patimini?

Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus.

An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii,neque idolis ſeruientes,neque adulteri,

Neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici,neque rapaces regnum Dei poſsidebunt.

Et hæc quidem fuiſtis:ſed abluti eſtis,ſed ſanctificati eſtis,ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti,& in Spiritu Dei noſtri.

Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: Omnia mihi licent,ſed ego ſub nullius redigar poteſtate.

Eſca ventri, & venter eſcis:Deus autem hunc,& has deſtruet: corpus autem non fornicationi, ſed Domino:& Dominus corpori.

Deus vero & Dominum ſuſcitauit:& nos ſuſcitabit per virtutem ſuam:

Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti?tollens ergo membra Chriſti,faciam membra meretricis? Abſit.

Tranſl. ex Syriac.

6 * *Ind'cora eſt gloriatio veſtra, fratres mei. Neſcitis quod paululum fermenti totam conſperſionem fermentat?*

7 *Expurgate à vobis fermentum vetus, vt ſitis conſperſio noua, ſicut eſtis azymi. Pezcho enim noſtrum Meſchicho eſt, qui mactatus eſt pro nobis.*

8 *Idcirco feſtum agamus, non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ, & mœroris, (abſtinthij) ſed in azymo ſynceritate, & ſanctimonia.*

9 *Scripſi vobis per epiſtolam: Ne commiſceamini cum ſcortatoribus,*

10 *Non autem dico cum ſcortatoribus, qui ſunt in hoc mundo, aut de auaris, aut rapacibus aut cultoribus idolorum: aliqui debueratis etiam ex hoc mundo exiſſe.*

11 *Hoc autem ſcripſi vobis ne commiſceamini: quod ſi ſit, qui vocetur frater, ſitque ſcortator, aut auarus, aut cultor idolorum, aut conuiciator, aut temulentus, aut rapax, cum eiuſmodi ne panis quidem comedendus eſt.*

12 *Quid enim ad me attinet iudicare de his, qui foris ſunt? vos autem eos, qui intus ſunt iudicate.*

13 *Caterum eos, qui foris ſunt, Deus iudicat. Tollite autem ſceleratum è medio veſtri.*

CAP. VI.

1 *AVdet aliquis veſtrum habens litem cum fratre ſuo experiri iudicio coram iniquis, non autem coram ſanctis?*

2 *An neſcitis, quod ſancti mundum iudicabunt? quod ſi per vos mundus iudicandus eſt, indigni eſtis dirimere minuta iudicia?*

3 *Neſcitis quod Angelos iudicaturi ſumus? quanto magis ea, quæ ſunt ſeculi huius.*

4 *Sed ſi vobis iudicium competit de his, quæ ſunt mundi: eos qui contempti ſunt in Eccleſia conſtituite vobis in iudicio.*

5 *Ad erubeſcentiam autem dico vobis. Adeo non eſt inter vos ſapiens ne vnus quidem, qui poſſit æquum ferre iudicium inter fratrem, & fratrem ipſius?*

6 *Imò frater cum fratre ſuo litigat, atque adeò coram infidelibus.*

7 *Iam itaque voſmetipſi culpæ obnoxij eſtis, quòd lites habetis inter vos inuic. m. Cur enim iniuriam non patimini? & cur damnum non ſuſtinetis?*

8 *Sed infertis iniuriam, damnoque afficitis vel fratres veſtros.*

9 *An neſcitis, quod iniqui regnum Dei hæreditate poſſeſſuri non ſunt? Ne erraueritis: neque ſcortatores, neque cultores idolorum, neque adulteri,*

10 *Neque corruptores, neque qui concumbunt cum maſculis, neq; auri,, neque fures, neque temulenti, neque maledici, neque raptores, hi regnum Dei hæreditate non poſſidebunt.*

11 *Et, hæc quidem fuerunt in aliquibus veſtrum, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis per nomen Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, & per Spiritum Dei noſtri.*

12 * *Omnia mihi licent, at non omnia conducunt mihi: Omnia mihi poſſibilia ſunt, ſed in me nemo poteſtatem exercebit.*

13 *Cibus ventris, & venter cibi: Deus autem vtrumque abolebit. Porrò corpus non ſcortationi ſed Domino noſtro & Dominus noſter corpori.*

14 *Deus autem & Dominum noſtrum ſuſcitauit, & nos ſuſcitabit per virtutem ſuam.*

15 *Neſcitis corpora veſtra membra eſſe Meſchicho? tollentes membra Meſchicho, faciemus membra ſcorti? Abſit.*

Transl. B. Arias Mont.

Non [illegible] cheum [illegible]

Expurgate [illegible] vt sitis no- 7
[illegible] notorum p-
[illegible]
[illegible] 8
[illegible]
Sanguis [illegible] 9
cant.
Et non omnes [illegible] 10
re[illegible]
ex [illegible]

Nam [illegible] 11
frater[illegible]
[illegible]
[illegible]

Qui [illegible] 12
cos [illegible]
Lotum [illegible] 13
ex [illegible]

CAP. VI.

AVdet [illegible] 1
alterum, [illegible]
[illegible]

Nescitis quoniam [illegible] 2
[illegible]
[illegible]

Nescitis quoniam angelos [illegible] 3
[illegible]

Vtique quidem [illegible] 4
[illegible]
[illegible]

Ad [illegible] 5
[illegible]
[illegible]

sed [illegible] 6
[illegible]

Iudicia [illegible] 7
[illegible]
[illegible]

Sed [illegible] 8
[illegible]

Nescitis [illegible] 9
[illegible]

Neque [illegible] 10
[illegible]

Et hæc [illegible] 11
[illegible]
[illegible]

Omnia [illegible] 12
Omnia [illegible]
[illegible]

Esca [illegible] 13
[illegible]
[illegible]

Nescitis [illegible] 14
[illegible]

Nescitis [illegible] 15
[illegible]
[illegible]

An

Transl. Latin. Roterod.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Vulgar. Editio.		Transl. ex Syriac.
An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? * Erunt enim (inquit) duo in carne una.	16	*An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur? Siquidem dictum est, Erunt duo in carne una.*
Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est.	17	*Qui autem adhæret Domino, unus spiritus est.*
Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.	18	*Fugite fornicationem. Omne peccatum quod [illegible] homo, extra corpus [illegible]: qui vero [illegible] peccat in corpus suum.*
An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?	19	*An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem accepistis a Deo, & non estis vestri?*
* Empti enim estis pretio magno. Glorificate, & portate Deum in corpore vestro.	20	*Empti enim estis pretio. Glorificate itaque Deum in corpore vestro & spiritu vestro, quæ quidem sunt Dei.*
CAP. VII.		**CAP. VII.**
De quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere.	1	*Porrò de quibus scripsistis mihi: Bonum est hominem mulierem non tangere.*
Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.	2	*Verumtamen propter fornicationem [illegible] habeat, & [illegible] habeat.*
* Uxori vir debitum reddat. Similiter autem & uxor viro.	3	*Et vir uxori [illegible] debitum reddat, similiter autem & uxor a viro, &c.*
Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.	4	*Uxor sui non habet corpus [illegible] sed mulier, & vir non habet [illegible].*
Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.	5	*Ne itaque fraudem vos mutuo, nisi [illegible] ad tempus, ut assiduetis vos ad [illegible] orationem: & rursum ad consensum revertimini, [illegible] vos Satanas propter concupiscentiam corporis vestri.*
Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.	6	*Hoc autem dico tanquam [illegible].*
Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic.	7	*Si quidem ego velim omnes homines [illegible] veritate, sed unicuique donum datum est a [illegible] est qui sic.*
Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego.	8	*Dico autem qui non habent uxores, & [illegible] esse ut permaneant, sicut [illegible].*
Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.	9	*Quod si se non continent, matrimonio [illegible] melius enim satius est uxorem ducere, quam uri [illegible].*
Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, * uxorem à viro non discedere:	10	*Iis autem, qui habent uxores, præcipio non [illegible] Dominus meus: Uxor a marito suo non separetur.*
Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.	11	*Quod si separata fuerit, maneat sine viro aut [illegible] viro suo in gratiam veniat. Et vir uxorem [illegible] mittat.*
Nam cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illum.	12	*Cæteris autem dico ego, non Dominus meus. Si [illegible] frater qui habeat uxorem infidelem, & [illegible] tare cum eo ne dimittat eam.*
Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum.	13	*Mulier [illegible] quæ habeat maritum [illegible] velit habitare cum ea, ne dimittat maritum [illegible].*
Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.	14	*Sanctificatus est enim vir infidelis per [illegible] delem: & [illegible] est mulier infidelis per virum [illegible] lem: alioquin filii eorum impuri [illegible] de sunt.*
Quod si infidelis discedit, discedat. Non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.	15	*Quod si incredulus discedat, discedat. [illegible] manicipatus frater, aut soror in [illegible] vocavit nos Deus.*
Unde enim scis mulier, si virum saluum facies? aut unde scis vir, si mulierem saluam facies?	16	*Qui enim scit mulier, si [illegible] ra, aut unde nosti num uxorem tuam [illegible]?*
Nisi unicuique sicut dimisit Dominus, unumquemque sicut vocauit Deus, ita ambulet, & sicut in omnibus Ecclesijs doceo.	17	*Sed unusquisque, ut ipse [illegible] qui ne ut eum vocavit Deus, ita ambulet [illegible] in omnibus Ecclesijs sic præcipio.*
Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.	18	*Sin quis circumcisus vocatus est, ne revocetur ad præputium. Quod si in præputio vocatus est, ne circumcidatur.*
Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed obseruatio mandatorum Dei.	19	*Circumcisio enim nihil est, nec etiam præputium [illegible] seruationes mandatorum Dei.*
* Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.	20	*Unusquisque in ea vocatione, in qua [illegible] est, permaneat.*

Transl. B. Ariæ Mont.

An neſcitis quoniam agglutinatus meretrici, vnum corpus eſt? Erunt enim, inquit, duo in carnem vnam.

At agglutinatus Domino, vnus ſpiritus eſt.

Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt; at fornicans, in proprium corpus peccat.

An neſcitis quoniam corpus veſtrum templum qui in vobis ſancti Spiritus eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri?

Empti eſtis enim pretio. Glorificate iam Deum in corpore veſtro, & in ſpiritu veſtro quæ ſunt Dei.

CAP. VII.

DE autem quibus ſcripſiſtis mihi: Pulchrum homini mulierem non tangere:

Propter autem fornicationes vnuſquiſque ſuam vxorem habeat: & vnaquæq; proprium virum habeat.

Vxori vir debitam beneuolentiam reddat: ſimiliter autem & vxor viro.

Mulier proprij corporis non habet poteſtatem, ſed vir. Similiter autem & vir proprij corporis non habet poteſtatem, ſed mulier.

Ne fraudate alij alios, ſi non quid ex conſenſu ad tempus, vt vacetis ieiunio & orationi: & iterum in idipſum conuenitis, vt ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.

Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundùm imperium.

Volo enim omnes homines eſſe ſicut & meipſum: ſed vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, hic quidem ſic, ille verò ſic.

Dico autem non nuptis & viduis, bonum illis eſt, ſi maneant ſicut & ego.

Si verò non ſe continent, nubant: melius enim eſt nubere, quam vri.

At matrimonio iunctis præcipio, non ego, ſed Dominus, Vxorem à viro non diſcedere:

Si verò & diſceſſerit, maneat innupta, aut viro reconcilietur. Et virum vxorem non dimittere.

At cæteris ego dico, non Dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam.

Et mulier ſi qua habet virum infidelem, & ipſe conſentit habitare cum illa, non dimittat eum.

Sanctificatus eſt enim vir infidelis in vxore, & ſanctificata eſt mulier infidelis in viro: alioquin nati veſtri immundi ſunt: nunc autem ſancti ſunt.

Si verò infidelis diſcedit, diſcedat. non ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in huiuſmodi: in autem pace vocauit nos Deus.

Quid enim ſcis mulier, ſi virum ſeruabis? aut quid ſcis vir, ſi mulierem ſeruabis?

Si non vnicuique ſicut partitus eſt Deus, vnumquemque ſicut vocauit Dominus, ita ambulet: & ſic in Eccleſijs omnibus conſtituo.

Circunciſus aliquis vocatus eſt? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus eſt? non circuncidatur.

Circunciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt: ſed obſeruatio mandatorum Dei.

Vnuſquiſque in vocatione, qua vocatus eſt, in ea permaneat.

Transl. Eraſm. Roterod.

An neſcitis, quod qui adglutinatur ſcorto, vnum corpus eſt? Redigentur enim, inquit, duo in carnem vnam.

At qui adglutinatur Domino, vnus ſpiritus eſt.

Fugite ſtortationem. Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt. ſed qui ſcortatur, in proprium corpus peccat.

An neſcitis, quod corpus veſtrum templum eſt habitantis in vobis Spiritus ſancti, quem habetis à Deo, & non eſtis ipſi veſtri iuris?

Nam empti eſtis pretio. Glorificate iam Deum in corpore veſtro, & in ſpiritu veſtro, quæ ſunt Dei.

CAP. VII.

CÆterum de quibus ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini, vxorem non attingere.

Attamen propter ſtupra vitanda, ſuam quiſque vxorem habeat: & ſuum quæque virum habeat.

Vxori vir debitam benenolentiam reddat: ſimiliter autem & vxor viro.

Vxor proprij corporis ius non habet, ſed maritus. Similiter & maritus proprij corporis ius non habet ſed vxor.

Ne frandetis vos inuicem, niſi ſi quid ex conſenſu, pro tempore, vt vacetis ieiunio & precationi: & rurſum in vnum conueniatis, ne tentet vos Satanas propter intemperantiam veſtram.

Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum.

Nam velim omnes homines eſſe, vt & ipſe ſum. Sed vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius autem ſic.

Dico autem inconiugatis & viduis, bonum eis eſt, ſi manſerint, vt & ego.

Quod ſi ſe non continent, contrahant matrimonium. Nam ſatius eſt matrimonium contrahere, quàm vri.

At coniugatis præcipio, non ego, imò Dominus: Vxor à viro non ſeparetur.

Quod ſi ſeparata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur: & maritus vxorem ne dimittat.

Reliquis autem ego dico, non Dominus: Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc aſſentitur vt habitet cum illo, ne dimittat eam:

Et mulier quæ habeat maritum infidelem, & is aſſentitur vt habitet cum ea, ne dimittat illum.

Sanctificatus eſt enim maritus incredulus per vxorem, & ſanctificata eſt vxor incredula per maritum. Alioqui filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.

Quòd ſi incredulus diſcedit, diſcedat. Non eſt ſeruituti ſubiectus frater aut ſoror in huiuſmodi, ſed in pace vocauit nos Deus.

Qui namque ſcis mulier, an maritus ſis ſeruatura? Aut qui ſcis vir, an vxorem ſis ſeruaturus?

Verumque fuerit, vnuſquiſque vt ipſi partitus eſt Deus, vnuſquiſque vt illum vocauit Dominus ita ambulet, & ſic in Eccleſijs omnibus Ordino.

Circunciſus aliquis vocatus eſt? ne accerſat præputium. In præputio aliquis vocatus eſt? ne circuncidatur.

Circunciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt, ſed obſeruatio mandatorum Dei.

Vnuſquiſque in ea vocatione, in qua vocatus fuit maneat.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Seruus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis vtere.	21	*Si seruus vocatus fueris, non sit tibi cura; quinetiam si potes in libertatem vindicari, elige tibi vt vtaris.*
Qui enim in Domino vocatus est seruus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi.	22	*Is etenim qui seruus vocatus in Domino nostro, libertus est Dei: similiter qui ingenuus vocatus est, seruus est Melchicho.*
Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum.	23	*Pretio redempti estis, ne fueritis serui hominum.*
Vnusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permanet apud Deum.	24	*Vnusquisque in quo vocatus est, fratres mei, in hoc perduret apud Deum.*
De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus à Domino, vt sim fidelis.	25	* *Porrò de virginitate præceptum à Deo non accepi: ego verò consilium do, tanquam vir qui gratiam adeptus sum à Deo, vt sim fidelis.*
Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.	26	*Puto itaque bonum esse propter necessitatem temporis, vt satius sit homini sic esse.*
Alligatus es vxori? noli quærere solutionem. Solutus es ab vxore? noli quærere vxorem.	27	*Vinctus es cum vxore, ne quærat dimortium. Solutus es ab vxore, ne quæras vxorem.*
Si autem acceperis vxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit: tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.	28	*Si autem ducas vxorem, non peccas. Et si virgo fuerit viri (nupserit,) non peccat: molestia enim illis est in corpore qui sunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.*
Hoc itaque dico, fratres. Tempus breue est: reliquum est, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes sint:	29	*Caterum hoc dico, fratres mei. Tempus omnino contractum esse, vt ij qui habent vxores, sint tanquam non habentes.*
Et qui flent, tamquam non flentes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui emunt, tamquam non possidentes:	30	*Et qui flent, tanquam non flentes: & qui lætantur, tanquam non lætantes: & qui emunt, tanquam non possidentes.*
Et qui vtuntur hoc mundo, tamquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi.	31	*Et qui vtuntur hoc mundo, prater æquum vsum non vtantur: præterit enim species mundi huius.*
Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.	32	*Propterea velim vos absque sollicitudine esse. Qui enim non habet vxorem, curat quæ sunt Domini sui, quomodo placeat Domino suo.*
Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.	33	*Qui verò habet vxorem, sollicitus est de mundo, quomodo placeat vxori suæ.*
Et mulier innupta, & virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.	34	*Porro differentia est inter mulierem & virginem. Quæ non est viri (innupta) meditatur in Domino suo, vt sit sancta tum corpore, tum spiritu suo. Quæ autem habet maritum, cogitat de mundo, quomodo placeat marito suo.*
Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico: non vt laqueum vobis injiciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.	35	*Hoc autem ad vtilitatem vestram dico: non vt strangulationem (laqueum) injiciam vobis, sed vt perseueretis* ◦ *apud Dominum vestrum in habitu decoro, non curantes de mundo.*
Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.	36	*Si quis autem putat se despicatui haberi ob virginem suam, quòd præterierit tempus eius nec dederit eam viro, congruum est vt det eam: prout voluerit, agat; non peccat, nubat.*
Nam qui statuit in corde suo infirmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare virginem suam, benefacit.	37	*Caterùm is, qui certissimè constituit in mente sua, neque coactum habet arbitrium, sed potestatem habet in propriam voluntatem, & ita decreuit in corde suo, vt seruet virginem suam, benefacit.*
Igitur, & qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit.	38	*Itaque & is qui dat virginem suam (nuptum,) benefacit; at is qui non dat virginem suam, longè melius facit.*
* Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.	39	*Mulier, quandiu viuit maritus eius, alligata est per legem. Sin obdormierit maritus eius, libera est, vt sit cuius voluerit: tantum in Domino nostro.*
Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium: puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.	40	*Beata autem erit si ita permanserit, mea quidem sententia: arbitror autem me quoque Spiritum Dei habere.*

CAP. VIII.

CAP. VIII.

DE ijs autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas verò ædificat.	1	*De sacrificijs porrò idolorum, scimus nos omnes habere scientiam. Scientia verò inflat, sed dilectio ædificat.*
Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire.	2	*Si quis autem putat se scire aliquid, nihil adhuc nouit prout oportet eum nosse.*
Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.	3	*Si quis autem diligit Deum, hic filius cognitus est ab eo.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Seruus vocatus es? non tibi sit curæ. sed si & potes liber fieri, magis vtere.

Nam in Domino vocatus seruus, libertus Domini est: similiter & liber vocatus seruus est Christi.

Pretio empti estis: ne fiatis serui hominum.

Vnusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

De autem virginibus præceptum Domini non habeo: sententiam autem do, tanquam misericordiam consecutus à Domino fidelis esse.

Existimo ergo hoc pulchrũ esse propter instantem necessitatem: quoniam pulchrum homini sic esse.

Alligatus es vxori, ne quære solutionem. solutus es ab vxore? ne quære vxorem.

Si autem & acceperis vxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit, tribulationem verò carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.

Hoc autem dico, fratres, tempus contractum reliquum est, vt & habentes vxores, tanquam non habentes sint.

Et flentes, tanquam non flentes: & gaudentes, tanquam non gaudentes: & ementes, tanquam non possidentes:

Et vtentes mundo hoc, tanquam non abutentes. præterit enim figura mundi huius.

Volo autem vos sine solicitudine esse. Cœlebs curat quæ Domini, quomodo placebit Domino.

At vxorem ducens curat quæ mundi, quomodo placeat vxori. Diuisa sunt.

Et mulier & virgo innupta curat quæ Domini, vt sit sancta & corpore & spiritu. at nupta curat quæ mundi, quomodo placeat viro.

Hoc vero ad vestram ipsorum vtilitatem dico, non vt laqueum vobis iniiciam, sed ad decens & bene adhærens Domino indistractè.

Si autem quis indecens esse super virginem suam existimat, si sit superadulta, & ita debet fieri: quod vult faciat: non peccat: iungantur matrimonio.

Qui verò stetit firmus in corde, non habens necessitatem, potestatem autem habet circa propriam voluntatem, & hoc iudicauit in corde suo, seruare suam virginem, bene facit.

Itaque & matrimonio iungens, pulchre facit: at non matrimonio iungens, melius facit.

Mulier alligata est legi in quantum tempus viuit vir eius: si vero dormierit vir liberata est cui vult nubere, tantùm in Domino.

Beatior autem est si sic maneat, secundùm meam sententiam. Puto autem & ego Spiritum Dei habere.

CAP. VIII.

DE autem idolis immolatis, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, at charitas ædificat.

Si autem quis existimat scire aliquid, nondum quicquam cognouit quemadmodum oporteat nosse.

Si autem quis diligit Deum, hic cognitus est ab eo.

Transl. Erasm. Roterod.

21 *Seruus vocatus es? ne sit tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri, potius vtere.*

22 *Etenim qui in Domino vocatus est seruus, libertus Domini est. Similiter & qui liber vocatus fuit, seruus est Christi.*

23 *Pretio empti fuistis, nolite fieri serui hominum.*

24 *Vnusquisque in eo, in quo vocatus fuit, fratres maneat apud Deum.*

25 *De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium tamen do, tanquàm misericordiam consecutus à Domino, in hoc vt sim fidelis.*

26 *Arbitror igitur hoc bonum esse propter præsentem necessitatem. Nam bonum est homini sic esse.*

27 *Alligatus es vxori? ne quære diuortium. Solutus es ab vxore? ne quæras vxorem.*

28 *Quod si duxeris vxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccauit. Attamen afflictionem in carne habituri sunt huiusmodi. Ego vero vobis parco.*

29 *Caterum illud dico fratres, tempus contractum est: superest, vt qui habent vxores, sint tanquàm non habeant.*

30 *Et qui plorant, tanquàm non plorent: & qui gaudent, tanquàm non gaudeant: & qui emunt, tanquàm non possideant:*

31 *Et qui vtuntur mundo hoc, tanquàm non vtantur. Præterit enim habitus huius mundi.*

32 *Velim autem vos absque sollicitudine esse. Qui cœlebs est, curat ea quæ sunt Domini, quomodo placiturus sit Domino.*

33 *At qui duxit vxorem, sollicitus est de his quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit vxori.*

34 *Diuisa sunt hæc duo, mulier & virgo. Innupta curat ea, quæ sunt Domini, vt sit sancta cùm corpore tum spiritu. Contra, quæ nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.*

35 *Hoc autem ad id, quod vobis conducibile est, dico: non vti laqueum vobis injiciam: sed vt quod honestum ac decorum est, sequamini, & adhæretis Domino, absque vlla distractione.*

36 *Quod si quis indecorum virgini suæ putat, si prætereat nubendi tempus, & sic oportet fieri: quod vult faciat, non peccat, iungantur matrimonio.*

37 *Caterum qui stat firmus in corde, non habens necessitatem, sed potestatem habet propriæ voluntatis: & hoc decreuit in corde suo, vt seruet suam virginem, bene facit.*

38 *Itaque qui elocat nuptum, bene facit. Attamen qui non elocat nuptum, melius facit.*

39 *Vxor alligata est matrimonio, quamdiu viuit maritus eius. Quod si dormierit maritus illius, libera est ad cui velit nubendum, modo in Domino.*

40 *Attamen beatior est, si sic maneat, iuxta meam sententiam. Opinor autem quod & ipse Spiritum Dei habeam.*

CAP. VIII.

1 *CÆterum de iis quæ simulacris immolantur, scimus, quod omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas vero ædificat.*

2 *Quod si quis sibi videtur aliquid scire, nondum quicquam nouit, quemadmodum oporteat scire.*

3 *At si quis diligit Deum, hic cognitus est ab illo.*

Vulgat. Editio.

De eſcis autem, quæ idolis immolantur, ſcimus quia nihil eſt idolum in mundo,& quod nullus eſt Deus,niſi vnus.

Nam etſi ſunt, qui dicantur dij ſiue in cœlo, ſiue in terra(ſiquidem ſunt dij multi, & domini multi:)

Nobis tamen vnus Deus, Pater:ex quo omnia, & nos in illum : & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia,& nos per ipſum.

Sed non in omnibus eſt ſcientia. Quidam autem cum conſcientia vſq; nunc idoli,quaſi idolothytum manducant:& conſcientia ipſorum cum ſit infirma, polluitur.

Eſca autem nos non commendat Deo . Neque enim ſi manducauerimus , abundabimus : neque ſi non manducauerimus, deficiemus.

Videte autem ne fortè hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis.

Si enim quis viderit eum,qui habet ſcientiam,in idolio recumbentem : nonne conſcientia eius, cum ſit infirma , ædificabitur ad manducandum idolothyta?

* Et peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt?

Sic autem peccantes in fratres,& percutientes conſcientiam eorum infirmam,in Chriſtum peccatis.

* Quaptopter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum , ne fratrem meum ſcandalizem.

CAP. IX.

NOn ſum liber? Non ſum Apoſtolus : Nonne Chriſtum Ieſum Dominum noſtrum vidi? Nonne opus meum vos eſtis in Domino?

Et ſi alijs non ſum Apoſtolus,ſed tamẽ vobis ſum. Nã ſignaculũ Apoſtolatus mei vos eſtis in Domino.

Mea defenſio apud eos , qui me interrogant, hæc eſt.

Numquid non habemus poteſtatem manducandi,& bibendi?

Numquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circumducendi ſicut & cæteri Apoſtoli, & fratres Domini,& Cephas?

Aut ego ſolus,& Barnabas,non habemus poteſtatem hoc operandi?

Quis militat ſuis ſtipendijs vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit ? Quis paſcit gregem,& de lacte gregis non manducat?

Numquid ſecundum hominem hæc dico ? An & lex hæc non dicit?

Scriptum eſt enim in lege Moyſi: * Non alligabis os boui trituranti. Numquid de bobus curã eſt Deo?

An propter nos vtique hoc dicit? Nam propter nos ſcripta ſunt: quoniam debet in ſpe qui arat,arare: & qui triturat,in ſpe fructus percipiendi.

* Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus?

Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potius nos ? Sed non vſi ſumus hac poteſtate : ſed omnia ſuſtinemus, ne quòd offendiculum demus Euangelio Chriſti.

* Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt:& qui altari deſeruiunt, cum altari participant?

Ita & Dominus ordinauit ijs , qui Euangelium annunciant,de Euangelio viuere.

Tranſl. ex Syriac.

De cibo igitur ſacrificiorum idolorum, ſcimus nihil eſſe idolum in mundo,nec eſſe Deum alium,præter vnum.

Nam etſi ſint,qui vocentur Dij,aut in cœlo,aut in terra,quemadmodum ſunt dij multi,& domini multi:

Nobis tamen noſter vnus eſt Deus, Pater:à quo omnia, & nos in ipſo : & vnus Dominus Ieſchua Meſchicho, per quem omnia,& nos per eum.

Sed non omnibus ineſt ſcientia. Sunt enim nonnulli,qui in ſua conſcientia ad hoc vſque tempus tanquam idolis immolatum edunt ; quumq; infirma ſit eorum conſcientia, contaminatur.

Cibus autem non dat nobis aditum ad Deum. Nec enim ſi comederimus, abundabimus : nec ſi non comedamus, quicquam nobis defuturum eſt.

Videte autem ne facultas illa veſtra ſit offendiculo infirmis.

Nam ſi quiſpiam viderit te , te inquam qui ſcientia præditus es , accumbentem inter idola, nonne conſcientia illius quum ſit infirma, confirmabitur vt comedat ea quæ ſunt immolata?

Et peribit per ſcientiam tuam is qui infirmus eſt, propter quem mortuus eſt Meſchicho.

Quod ſi ita offenderitis in fratres veſtros, & vulnerauerit is conſcientiam infirmorum,in Meſchicho ipſum peccatis.

Quamobrem ſi cibus offendat fratrem meum, in æternum carnem non comedam, ne offendam fratrem meum.

CAP. IX.

ANnon ſum liber? an non ſum Apoſtolus? an non Ieſchua Meſchicho Dominum noſtrum vidi ? An non eſtis opus meum in Domino meo?

Et ſi alijs non ſim Apoſtolus, attamen vobis ſum. Proinde ſigillum Apoſtolatus mei vos eſtis:

Et prolatio per ſpiritum (defenſio) apud eos qui me condemnant, hæc eſt.

Nunquid poteſtatem habemus edendi & bibendi?

Vel nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducendi nobiſcum, vt & cæteri Apoſtoli, & vt fratres Domini noſtri, & vt Kipho?

Aut ego ſolus, & Barnabba non habemus poteſtatem vt non operemur?

Quis eſt qui militet militiam propriis ſumptibus? aut quis eſt qui plantet vineam, & de fructibus eius non edat? Aut quis eſt qui paſcat oues, & de lacte gregis non edat?

Num ſecundùm hominem hæc dico? An non & Lex eadem dicit?

Scriptum eſt enim in Lege Monſchæ : Non obligabis os bouis trituranti. Nunquid de boue cura eſt Deo?

Imò notum eſt propter quem hoc dicit: Etenim propter nos ſcriptum eſt: quandoquidem in ſpe oportet eum arare, qui arat; item qui triturat, ſub ſpe prouentus triturare.

Si nos quæ ſunt ſpiritus, ſeuimus in vobis, magnum eſt ſi nos ex vobis quæ ſunt corporis, metamus?

Quòd ſi alij habent poteſtatem in vos, nonne nos oportet magis habere? Sed non vſi ſumus hac poteſtate: imò omnia ſuſtinemus, ne vlla re impediamus Euangelium Meſchicho.

** Neſcitis quòd qui in ædе ſancta cultum exercent, ex ædе ſancta cibum capiunt : & , qui altari ſeruiunt cum altari participant?*

Ita & Dominus noſter præcepit , vt qui Euangelium ſuum prædicant, ex ipſius Euangelio viuant.

* Cibi mentionem Amorrhæi ſacrificiorum eſſe.

Transl. B. Ariæ Mont.

De eſca igitur idolothytorum, ſcimus quia nihil idolum in mundo: & quòd nullus Deus alter, ſi non vnus.

Etenim etſi ſunt dicti dij, ſiue in cælo, ſiue in terra, (ſicuti ſunt dij multi, & Domini multi,)

Sed nobis vnus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.

Sed non in omnibus illa ſcientia. Quidam autem conſcientia idoli vſque nunc, quaſi idolis immolatum manducant: & conſcientia ipſorum infirma exiſtens, polluitur.

Eſca autem nos non commendat Deo. Neq; enim ſi manducauerimus, abundamus: neque ſi non manducauerimus, deficimur.

Videte autem ne fortè auctoritas veſtra hæc offendiculum fiat infirmis.

Si enim quis viderit te habentem ſcientiam, in idolio recumbentem, nonne conſcientia eius infirmi exiſtentis, ædificabitur ad idolothyta manducandum?

Et peribit infirmus frater in tua ſcientia, propter quem Chriſtus mortuus eſt?

Sic autem peccantes in fratres, & percutientes eorum conſcientiam infirmam, in Chriſtum peccatis.

Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, vt ne fratrem meum ſcandalizem.

CAP. IX.

NOn ſum Apoſtolus? non ſum liber? nonne Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum vidi? Non opus meum vos eſtis in Domino?

Si aliis non ſum Apoſtolus, at certè vobis ſum. nã ſignaculum mei Apoſtolatus vos eſtis in Domino.

Mea defenſio me inquirentibus, hæc eſt:

Num non habemus poteſtatem manducandi & bibendi?

Num non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?

Aut ſolus ego & Barnabas, non habemus poteſtatem hoc non operandi?

Quis militet propriis ſtipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Aut quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat?

Num ſecundùm hominem hæc dico? An nonne & Lex hæc dicit?

In enim lege Moyſis ſcriptum eſt: Non alligabis os boui trituranti. Num boum cura eſt Deo?

An propter nos omnino dicit? Propter nos enim ſcripta ſunt, quoniam in ſpe debet arans arare: & triturans ſpei ſuæ participare, in ſpe.

Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum ſi nos veſtra carnalia metamus?

Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, non potius nos? Sed non vſi ſumus poteſtate hac: ſed omnia ſuſtinemus, vt ne remorationem aliquam demus Euangelio Chriſti.

Neſcitis quoniam ſacra operantes de ſacrario edunt? altari aſſidentes, altari comparticipant?

Ita & Dominus ordinauit Euangelium annuntiantibus, de Euangelio viuere.

Transl. Eraſm. Roterod.

De eſu igitur eorum quæ ſimulacris immolantur, ſcimus, quod nullum eſt ſimulacrum in mundo: & quod nullus ſit Deus alius, niſi vnus.

Nam etſi amſi ſunt qui dicantur dij, ſiue in cælo, ſiue in terra, quemadmodum ſunt dij multi, & Domini multi:

Nobis tamen vnus eſt Deus, qui eſt pater ille, ex quo omnia, & nos in illum: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per illum:

Sed non in omnibus eſt ſcientia. Nonnulli vero cum conſcientia ſimulacri vſque ad hoc tempus, tanquam ſimulacris immolatum edunt, & conſcientia illorum, infirma cum ſit, pollutitur.

Atqui eſca nos non commendat Deo, neque ſi comedamus, aliquid nobis ſupereſt: neque ſi non comedamus, quicquam nobis deeſt.

Sed videte ne quo modo facultas illa veſtra offendiculo ſit iis, qui infirmi ſunt.

Etenim ſi quis conſpexerit te, qui habes ſcientiam, in epulo ſimulacrorum accumbentem, nonne conſcientia eius qui infirmus eſt, edificabitur, ad edendum ea, quæ ſunt ſimulacris immolata?

Et peribit frater, qui infirmus eſt, in tua ſcientia, propter quem Chriſtus fuit mortuus.

Sic autem peccantes in fratres & vulnerantes illorum conſcientiam infirmam, in Chriſtum peccatis.

Quapropter ſi eſca offendit fratrem meum, haudquaquam veſcar carnibus in æternum, ne fratri meo ſim offendiculo.

CAP. IX.

AN non ſum Apoſtolus? an non ſum liber? an non Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum vidi? an non opus meum vos eſtis in Domino?

Si cæteris non ſum Apoſtolus, at ſanè vobis ſum. Siquidem ſigillum apoſtolatus mei, vos eſtis in Domino.

Mea reſponſio apud eos qui me interrogant, hæc eſt:

An non habemus poteſtatem edendi ac bibendi?

An non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducendi? quemadmodum & cæteri Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?

Aut ſolus ego & Barnabas non habemus poteſtatem hoc faciendi?

Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Aut quis paſcit gregem & de lacte gregis non edit?

Num ſecundum hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit?

Etenim in Moſi lege ſcriptum eſt: Non obligabis os boui trituranti. Num boues cura ſunt Deo?

An hoc propter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc ſcriptum eſt: quod ſub ſpe debeat is, qui arat, arare: & qui triturat ſub ſpe, ſpei ſuæ particeps eſſe debeat.

Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus, magnum eſt, ſi nos veſtra carnalia meſſuerimus?

Si cæteri poteſtatis erga vos participes ſunt, cur non potius nos? Atqui non vſi ſumus poteſtate illa, ſed omnia ſufferimus ne quod offendiculum demus Euangelio Chriſti.

An neſcitis, quod ij qui in ſacris operantur, ex ſacrificio viuunt? Qui ſacrario aſſiſtunt, vnà cum ſacrario partem accipiunt?

Sic & Dominus ordinauit, vt qui Euangelium annunciant, ex Euangelio viuant.

Vulgat. Editio.

Ego autem nullo horum vſus ſum. Non autem ſcripſi hæc vt ita fiant in me: bonum eſt enim mihi magis mori, quam vt gloriam meam quis euacuet.

Nam ſi euangelizauero, non eſt mihi gloria: neceſſitas enim mihi incumbit: væ enim mihi eſt, ſi non euangelizauero.

Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt.

Quæ eſt ergo merces mea? Vt Euangelium prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium, vt non abutar poteſtate mea in Euangelio.

Nam cum liber eſſem ex omnibus, omnium me ſeruum feci, vt plures lucrifacerem.

Et factus ſum Iudæis tamquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer.

Iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem (cum ipſe non eſſem ſub lege) vt eos, qui ſub lege erant, lucrifacerem ijs, qui ſine lege erant, tamquã ſine lege eſſem (cum ſine lege Dei non eſſem: ſed in lege eſſem Chriſti) vt lucrifacerem eos, qui ſine lege erant.

Factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos.

Omnia autem facio propter Euangelium: vt particeps eius efficiar.

Neſcitis quòd ij, qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis.

Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorruptam.

Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: ſic pugno, non quaſi aërem verberans:

Sed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo: ne forte cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar,

CAP. X.

NOlo enim vos ignorare fratres quoniam patres noſtri omnes * ſub nube fuerunt, & omnes * mare tranſierunt,

*Et omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari:

* Et omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt,

* Et omnes eundem potum ſpiritualem biberunt: (bibebant autem de ſpiritali, conſequente eos, petra: petra autem erat Chriſtus)

Sed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo: * nam proſtrati ſunt in deſerto.

Hæc autẽ in figura facta ſunt noſtri, vt nõ ſimus concupiſcentes malorũ, * ſicut & illi concupierunt.

Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidem ex ipſis: quemadmodum ſcriptum eſt: * Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.

Neque fornicamur, * ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia.

Neque tentemus Chriſtum: * ſicut quidam eorum tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt.

* Neque murmuraueritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.

Hæc autem omnia in figura contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram, in quos fines ſæculorum deuenerunt.

Itaque qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.

Tranſl. ex Syriac.

Ego verò nullo horum vſus ſum. Nec ideò hæc ſcripſi, vt ita fiat in me: ſatius enim mihi fuerit vt moriendo moriar, quam vt quis gloriationem meam inanem reddat.

Et ſi enim euangelizem, nulla eſt mihi gloriatio, ſiquidem neceſſitas mihi incumbit. Va autem mihi niſi euangelizem.

Nam ſi voluntate mea hoc faciam, mercedem ſum habiturus: ſin autem non voluntate mea, præfectura domus (diſpenſatio) concredita eſt mihi.

Quænam eſt igitur merces mea? Vt quum euangelizem, ſine ſumptibus efficiam Euangelium Meſchicho, ne abutar ea poteſtate quæ data eſt mihi in Euangelio.

Quum enim liber ſim ab omnibus, omnium ſeruum effectus ſum, vt multos lucrifaciam.

Et factus ſum cum Ithoudæis quaſi Ithoudæus, vt Ithoudæos lucrifaciam.

Et cum ijs qui ſunt ſub lege, factus ſum quaſi ſim ſub lege, vt eos qui ſunt ſub lege lucrifaciam: ijs autem qui legem non habent, factus ſum quaſi ſine lege (quamuis non ſim Deo ſine lege, ſed in lege Meſchicho) vt & eos qui ſine lege ſunt, lucrifaciam.

Factus ſum cum infirmis quaſi infirmus, vt infirmos lucrifaciam. Omnibus omnia factus ſum, vt omnes ſeruem.

Hoc autem ago, vt fiam particeps Euangelij.

Neſcitis quòd qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, at vnus accipit ſibi victoriam? Sic curritе vt aſſequamini.

Quisquis enim certamen agit, ab omni ve continet mentem ſuam: & illi quidem qui currunt vt accipiant coronam corruptibilem, nos autem incorruptibilem.

Itaq; ego ſic curro, non tanquam ad rem incognitam: & ſic decerto, non tanquam aerem feriens:

Sed ipſum corpus meum ſubjecto, ac in ſeruitutem redigo, ne fortè quum aliis prædicauerim, ipſe reprobus euadam.

CAP. X.

VElim autem vos ſcire, fratres mei, omnes Patres noſtros ſub nube fuiſſe, & omnes per mare tranſiſſe: Oblatio infrà Epiphaniam.

Et omnes per Mouſche baptizatos eſſe in nube & in mari:

Et omnes eundem cibum ſpiritualem comediſſe:

Et omnes eundem potum ſpiritualem bibiſſe. (bibebant enim de petra ſpiritualia, quæ cum ipſis veniebat; Petra autem illa, erat ipſe Meſchicho.)

Sed non multitudinem eorum gratiam habuit Deus: corruerunt enim in deſerto.

Hæc autem figura nobis fuerunt, ne ſimus cupidi malorum, quemadmodum illi cupidi fuerunt.

Nec etiam idololatræ ſimus, ſicut ex ijs nonnulli fuerunt quemadmodum ſcriptum eſt: Sedit populus vt ederet ac biberet, & ſurrexerunt vt nugarentur.

Neque ſcortemur, ſicut ex ijs nonnulli ſcortati ſunt, & ceciderunt vno die viginti & tria millia.

Neque tentemus Meſchicho, ſicut & ex ipſis (nonnulli) tentarunt, quos enecarunt ſerpentes.

Neque obmurmuretis, ſicut ex ijs (nonnulli) obmurmurarunt, & perierunt per corruptorem.

Hæc omnia quæ contingebant illis, in figuram noſtri fiebant, & ſcripta ſunt propter eruditionem noſtram, ad quos finis ſeculorum peruenit.

Proinde qui putat ſtare, caueat ne cadat.

Transl. B. Ariæ Mont.

Ego autem nullo vſus ſum horum: non ſcripſi autem hæc, vt ita fiant in me: bonum enim mihi magis mori, quàm gloriationem meam vt quis euacuet.

Si enim euangelizauero, non eſt mihi gloriatio. neceſsitas enim mihi incumbit: væ autem mihi eſt, ſi non euangelizauero.

Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſationem creditam ſuſcepi.

Quæ ergo mihi eſt merces? Vt euangelizans inſumptuoſum ponam Euangelium Chriſti, ad non abutendum poteſtate mea in Euangelio.

Liber enim exiſtens ex omnibus, omnium meipſum ſeruum feci, vt plures lucrifacerem.

Et factus ſum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer:

Iis ſub legem, quaſi ſub lege, vt eos ſub lege lucrifaciam. Exlegibus vt exlex, (non exiſtens exlex Deo, ſed inlex Chriſto,) vt lucrifaciam exleges.

Factus ſum infirmis vt infirmus, vt infirmos lucrifaciam. Omnibus factus ſum omnia, vt omnino aliquos ſeruem.

Hoc autem facio propter Euangelium, vt particeps eius efficiar.

Neſcitis quòd in ſtadio currentes, omnes quidem currunt, vnus verò accipit brauium? Sic currite vt comprehendatis.

Omnis autem certans, omnia continens eſt: illi quidem igitur vt corruptibilem coronam accipiant: nos aute n incorruptam.

Ego igitur ſic curro, quaſi non in incertum: ſic pugno, quaſi non aërem verberans:

Sed obtundo meum corpus, & in ſeruitutem redigo: ne fortè aliis prædicans, ipſe reprobus efficiar.

CAP. X.

NOlo autem vos ignorare, fratres, quoniam patres noſtri omnes ſub nubem fuerunt: & omnes per mare tranſierunt:

Et omnes in Moyſen baptizati ſunt in nube & in mari:

Et omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt:

Et omnes eundem potum ſpiritalem biberunt: (bibebant enim de ſpiritali ſequente petra: at petra erat Chriſtus.

Sed non in pluribus eorum probauit Deus: Proſtrati ſunt enim in deſerto.

Hæc autem typi noſtri facta ſunt, ad non eſſe nos concupiſcentes malorum, ſicut & illi concupierunt.

Neque idololatræ efficiamini, ſicut quidam eorum, quemadmodum ſcriptum eſt, Sedit populus ad edendum & bibendum: & ſurrexerunt ludere.

Neque fornicemur, ſicut quidam eorum fornicati ſunt: & ceciderunt in vna die viginti tria millia.

Neque tentemus Chriſtum, ſicut & quidam eorum tentauerunt, & à ſerpentibus perierunt.

Neque murmurate, ſicut & quidam eorum murmurauerunt, perierunt ab exterminatore.

Hæc autem omnia typi contingebant illis: ſcripta ſunt autem ad admonitionem noſtram: in quos, fines ſeculorum deuenerunt.

Itaque exiſtimans ſtare, videat ne cadat.

Transl. Eraſm. Roerod.

15 *Ego tamen nullo horum vſus ſui. Quanquam non ſcripſi hæc, vt ita fiat in me. Nam bonum eſt mihi mori potius, quàm vt gloriationem meam aliquis inanem reddat.*

16 *Etenim ſi euangelizem, non eſt quod gloriar. Neceſſitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi eſt, niſi euangelizem.*

17 *Nam ſi volens hoc faciam, præmium habeo: ſin inuitus, diſpenſatio commiſſa eſt mihi.*

18 *Quod igitur mihi eſt præmium? Vt cum euangelizem, gratuitum efficiam euangelium Chriſti, in hoc, ne abutar poteſtate mea in euangelio.*

19 *Etenim cum liber ſim ab omnibus, omnibus me ipſum ſeruum feci, quo plures lucrifaciam:*

20 *Et factus ſum Iudæis, quaſi Iudæus, vt Iudæos lucrifaciam:*

21 *Iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſim ſub lege, vt eos qui ſub lege ſunt, lucrifaciam: his qui ſine lege ſunt, tanquam ſim ſine lege: cum non ſim ſine lege Deo, ſed obnoxius legi Chriſti, vt lucrifaciam eos qui ſunt ſine lege.*

22 *Factus ſum infirmis quaſi infirmus vt infirmos lucrifaciam. Omnibus factus ſum omnia, vt omnino aliquos ſeruem.*

23 *Hoc autem facio propter euangelium, vt particeps illius fiam.*

24 *An neſcitis, quod qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit præmium? Sic currite, vt comprehendatis.*

25 *Omnis autem qui certat, per omnia temperans eſt: illi quidem igitur, vt perituram coronam accipiant, nos autem vt æternam.*

26 *Ego itaque ſic curro, vt non in incertum: ſic pugilem ago, non velut aërem feriens:*

27 *Verum ſubjicio corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne quomodo fiat, vt cum aliis prædicarim ipſe reprobus efficiar.*

CAP. X.

1 *NOlim autem vos ignorare fratres quod patres noſtri omnes ſub nube erant, & omnes per mare tranſierunt,*

2 *Et omnes in Moſen baptizati ſunt in nube & in mari:*

3 *Et omnes eandem eſcam ſpiritualem comedebant,*

4 *Et omnes eundem potum ſpiritualem bibebant. Bibebant enim de ſpirituali, quæ illos comitabatur, petra: petra vero fuit Chriſtus.*

5 *Sed plures illorum non approbauit Deus: proſtrati ſunt enim in deſerto.*

6 *Hæc autem figuræ noſtri fuerunt, ne nos ſimus concupiſcentes rerum malarum, quemadmodũ & illi concupierũt.*

7 *Neq; ſimulacrorum ſitis cultores, ſicuti quidam illorum, quemadmodum ſcriptum eſt: Sedit populus vt ederet ac biberet, & ſurrexerunt ad ludendum.*

8 *Neque ſtupris inquinemur, ſicuti quidam illorum ſtupris polluti ſunt, & conciderunt vno die viginti tria millia.*

9 *Neque tentemus Chriſtum, ſicut & quidam illorum tentauerunt, & à ſerpentibus extincti ſunt.*

10 *Neque murmuretis, ſicut & quidam illorum murmurauerunt, & interempti ſunt ab extinctore.*

11 *Hæc autem omnia figuræ contigerunt illis. Scripta vero ſunt propter admonitionem noſtri, in quos termini ſæculorum inciderunt.*

12 *Proinde qui ſibi videtur ſtare, videat ne cadat.*

Vulgat. Editio.

Tentatio vos non apprehendit, nisi humana: fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione proventum vt possitis sustinere.

Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultura:

Vt prudentibus loquor, vos ipsi iudicate quod dico.

Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

Quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes, qui de vno pane participamus.

Videte Israel secundùm carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?

Quid ergo? dico quòd idolis immolatum sit aliquid? aut quòd idolum sit aliquid?

Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum:

Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

An æmulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? * Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

* Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius.

Omne, quod in macello vænit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

* Domini est terra & plenitudo eius.

Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare propter illum, qui indicauit, & propter conscientiam:

Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Vt quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?

Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod ego gratias ago?

* Siue ergo manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.

Sine offensione estote Iudæis & Gentibus, & Ecclesiæ Dei:

Sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis: vt salui fiant.

CAP. XI.

IMitatores mei estote, sicut & ego Christi.

Laudo autem vos, fratres quòd per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

Volo autem vos scire * quòd omnis viri caput, Christus est: caput autem mulieris, vir: caput verò Christi, Deus.

Omnis vir orans, aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: vnum enim est ac si decaluetur,

Nã si nõ velatur mulier, tõdeatur. Si verò turpe est mulieri tonderi, aut decaluari, velet caput suum.

Vir quidem non debet velare caput suũ: quoniã imago & gloria Dei est: mulier autem gloria viri est.

Transl. ex Syriac.

13 *Tentatio vos non inuadit, nisi humana: fidelis est autem Deus, qui non laxabit vos, vt tentemini, supra id quod potestis: imò faciet cum tentatione vestra proventum, quo possitis perferre.*

14 ** Propterea dilectissimi mei, fugite à cultu idolorum.*

15 *Vt sapientibus dico, vos iudicate quod dico.*

16 *Calix ille laudis cui benedicimus, nonne communicatio est sanguinis Meschicho? & panis ille quem frangimus, nonne est communicatio corporis Meschicho?*

17 *Quemadmodum igitur vnus est panis ille, ita & nos omnes vnum sumus corpus: siquidem nos omnes ex vno illo pane accipimus.*

18 *Videte Israel qui est secundum carnem, nonne illi qui edunt victimas, sunt participes altaris?*

19 *Quid ergo dico? idolum aliquid esse? aut immolatum idolo, esse aliquid? Minimè.*

20 *Sed illud ipsum quod immolant prophani, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolim autem vos esse socios dæmoniorum: non potestis bibere calicem Domini nostri, & calicem dæmoniorum.*

21 *Non potestis participes esse mensæ Domini nostri, & mensæ dæmoniorum.*

22 *An prouocando prouocamus ad zelotypiam Dominum nostrum? Num fortiores illo sumus? Omnia mihi licent, sed non omnia conducunt.*

23 *Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.*

24 *Nemo quod proprium est quærat, sed quisque etiam quod proximi sui est.*

25 *Quicquid in macello venundatur, comedite absque disquisitione propter conscientiam.*

26 *Domini enim est terra cum plenitudine eius.*

27 *Quod si quispiam ex Ethnicis inuitauerit vos, & volueritis ire, quicquid apponetur vobis, edite, absque disquisitione propter conscientiam.*

28 *Sin aliquis dixerit vobis: Hoc immolatum est, ne comedatis, tum propter eum qui dixerit vobis, tum propter conscientiam.*

29 *Conscientiam autem dico, non tuam, sed illius qui dixerit. Cur enim libertas mea iudicatur ab alia conscientia?*

30 *Si ego per gratiam vtor, cur ego conuitijs proscindor, pro quo ego gratias ago?*

31 *Siue igitur editis, siue bibitis, siue quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.*

32 *Sine offendiculo estote Iehudais, & Arameis (Gentilibus,) & Ecclesiæ Dei:*

33 *Prout & ego per omnia omnibus placeo: & non quæro quod mihi conducit, sed quod conducit multis, vt seruentur.*

CAP. XI.

1 *Estote mihi similes, sicut & ego ipsi Meschicho.*

2 *Laudo autem vos, fratres mei, quod per omnia memores mei sitis: & sicut tradidi vobis, præcepta tenetis.*

3 *Velim autem vos scire vnius cuiusque viri caput esse Meschicho: caput autem mulieris, virum: caput vero Meschicho, Deum.*

4 *Omnis vir orans aut vaticinans operto capite, probro afficit caput suum.*

5 *Omnis autem mulier, quæ orat aut vaticinatur reuelato capite, probro afficit caput suum: similis est enim ei cuius rasum est caput.*

6 *Nam si non velatur, mulier etiam tondeatur. Quod si fœdum est mulieri tonderi aut radi, velatur.*

7 *Vir quidem non debet velare caput suum, quippe qui sit imago & gloria Dei: mulier verò est gloria viri.*

Trad. D. Hier. Ante Vort.

Trad. Erasm. Roterod.

CAP. XI

CAP.

	Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
	Non enim eſt vir ex muliere, ſed mulier ex viro.	8	*Non enim eſt vir ex muliere, ſed mulier ex viro,*
	Etenim non creatus eſt vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.	9	*Neque enim conditus eſt vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.*
	Propter hoc debet mulier poteſtatem habere ſupra caput, propter Angelos.	10	*Propter hoc debet mulier poteſtatem habere in capite, propter Angelos:*
	Veruntamen neque vir ſine muliere, neque mulier ſine viro in Domino.	11	*Alioqui neque vir abſque muliere, neque mulier abſque viro in Domino.*
	Sicut enim mulier de viro, ita & vir per mulierem: at omnia ex Deo.	12	*Nam quemadmodum mulier ex viro eſt, ita & vir per mulierem, omnia vero ex Deo.*
	In vobis ipſis iudicate: decorum eſt mulierem non velatam Deum orare?	13	*Inter voſipſos iudicate, num decorum eſt, mulierem non velatam Deum orare?*
	Aut nec ipſa natura docet vos, quòd vir quidem ſi comatus ſit, ignominia illi eſt:	14	*An ne natura quidem ipſa hoc docet vos, quod viro quidem, ſi comatus fuerit, probro ſit?*
	Mulier verò ſi comata ſit, gloria illi eſt: quoniam coma pro velamine data eſt ei.	15	*Contra, mulieri ſi comata fuerit, gloriæ ſit? eo quod coma pro velamine data ſit.*
	Si autem quis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei.	16	*Caterum ſi quis videtur contentioſus eſſe, nos huiuſmodi conſuetudinem non habemus, neque Eccleſiæ Dei.*
	Hoc autem denuntians. non laudo, quòd non in melius, ſed in deterius conuenitis.	17	*Illud tamen præcipiens non laudo, quod non in melius, ſed in deterius conuenitis.*
	Primum quidem enim conuenientibus vobis in Eccleſia, audio ſciſſuras in vobis eſſe: & partem aliquam credo.	18	*Nam primum quidem, cum conuenitis in Eccleſia, audio diſſidia in vobis eſſe, & aliqua ex parte credo.*
	Oportet enim & in vobis hæreſes eſſe: vt probati, manifeſti fiant in vobis.	19	*Oportet enim & ſectas in vobis eſſe, quo qui probati ſunt, manifeſti fiant inter vos.*
	Conuenientibus ergo vobis in vnum, non eſt Dominicam cœnam manducare.	20	*Igitur cum conuenitis in eundem locum, non licet dominicam cœnam edere,*
	Vnuſquiſque enim propriam cœnam præſumit in edendo. Et hic quidem eſurit, hic autem ebrius eſt.	21	*Quod vnuſquiſque propriam cœnam occupat in edendo. Et hic quidem eſurit, ille vero ebrius eſt.*
	Non enim domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut Eccleſiam Dei contemnitis, & pudefacitis non habentes? Quid vobis dicam? Laudabo vos in hoc? non laudo.	22	*Num ſanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An Eccleſiam Dei contemnitis, & pudefacitis eos qui non habent? Quid vobis dicam? Laudabo vos? in hoc non laudo.*
	Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Ieſus in nocte qua tradebatur, accepit panem,	23	*Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quod Dominus Ieſus, in ea nocte qua traditus eſt, accepit panem:*
	Et gratias agens fregit, & dixit: Accipite, manducate: hoc meum eſt corpus quod pro vobis frangitur: hoc facite in meam commemorationem.	24	*Et poſtquam gratias egiſſet, fregit, ac dixit: Accipite, edite, Hoc meum eſt corpus, quod pro vobis frangitur, hoc facite in mei commemorationem.*
	Similiter & calicem poſt cœnaſſe, dicens: Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. hoc facite, quotieſcunque bibetis in meam commemorationem.	25	*Ad eundem modum & poculum, peracta cœna, dicens: hoc poculum nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. hoc facite, quotieſcunque biberitis, in mei commemorationem.*
	Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, & poculum hoc bibetis: mortem Domini annuntiatis, vſque quo veniat.	26	*Quotieſcunque enim comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annunciatis, donec venerit.*
	Itaque quicunque manducauerit panem hunc, Vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & ſanguinis Domini.	27	*Itaque quiſquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini.*
	Probet autem homo ſeipſum, & ſic de pane edat, & de calice bibat.	28	*Probet autem homo ſeipſum, & ſic de pane illo edat, & de poculo illo bibat.*
	Nam edens & bibens indignè, iudicium ſibiipſi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.	29	*Nam qui edit & bibit indignè, iudicium ſibijpſi edit & bibit, non dijudicans corpus Domini.*
		30	*Propter hoc inter vos multi imbecilles & infirmi, & dormiunt multi.*
	Propter hoc in vobis multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.		
	Si enim noſmetipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.	31	*Etenim ſi noſipſos dijudicaſſemus, haudquaquam iudicati fuiſſemus.*
	Iudicati autem, à Domino erudimur: vt non cum mundo condamnemur.	32	*At cum iudicamur, à Domino corripimur, ne cum mundo condemnemur.*
	Itaque, fratres mei, conuenientes ad manducandum, alij alios expectate.	33	*Itaque fratres mei, cum conuenitis ad comedendum, alius alium expectate.*
	Si verò quis eſurit, in domo manducet: vt non in iudicium conueniatis. At reliqua vt venero, diſponam.	34	*Quod ſi quis eſurit, domi edat, ne ad condemnationem conueniatis. Cætera vero, cum venero diſponam.*

Vulgat. Editio.

CAP. XII.

DE Spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

Scitis quoniam cum Gentes essetis, ad simulachra muta prout ducebamini euntes.

Ideo notum vobis facio, * quod nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.

Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus:

Et divisiones ministrationum aut idem autem Dominus:

Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.

Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

Alij quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundũ eundũ Spiritum:

Alteri fides in eodem Spiritu: alij gratia sanitatum in vno Spiritu:

Alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum.

* Hæc autem omnia operatur vnus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus.

Etenim in vno Spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi, & omnes in vno Spiritu potati sumus.

Nam & corpus non est vnum membrum, sed multa.

Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

Si totum corpus oculus, vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus?

Nunc autem posuit Deus membra, vnumquodque eorum in corpore sicut voluit.

Quod si essent omnia vnum membrum, vbi corpus?

Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus.

Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarij.

Sed multo magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt:

Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorem circumdamus: & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent.

Honesta autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus, ei, cui deerat, abundantiorem tribuendo honorem,

Vt non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem solicita sint membra.

Et si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra, sive glorietur vnum membrum, congaudent omnia membra.

Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

Transl. ex Syriac.

CAP. XII.

DE *Spiritualibus porrò fratres mei, velim vos scire.* Demel. ex Fran. & cudes.

Quòd prophani fueritis, & simulacra, eaque adeò quæ voce carent, absque discrimine ducebamini.

Quamobrem notum facio vobis, neminem per Spiritum Dei loqui, qui dicat anathema esse Ieschua,

Quinetiam nemo potest dicere Dominum esse Ieschua, nisi per Spiritum sanctificatis.

Divisiones autem donorum sunt, sed vnus est Spiritus.

Et divisiones ministeriorum sunt, sed vnus est Dominus.

Sunt & divisiones virtutum, sed vnus est Deus, qui agit omnia in omnibus.

Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus, sicut ei prodest.

Alij quidem datur per Spiritum sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ per eundem Spiritum:

Alij fides per eundem Spiritum: alij dona sanationis per eundem Spiritum:

Alij vero virtutes, alij autem vaticinium, alij autem discretio Spirituum, alij verò genera linguarum, alij vero interpretatio linguarum.

Hæc autem omnia vnus ille Spiritus efficit, & dividit vnicuique prout ipse vult.

Quemadmodum enim vnum est corpus, & in eo sunt multa membra, omnia verò membra corporis quum multa sint, vnum sunt corpus: ita & Meschicho.

Etenim nos omnes per vnum Spiritum in vnum corpus baptizati sumus, sive Ishoudai, sive Gentiles, sive servi, sive ingenui, & nos omnes vnum Spiritum hausimus.

Siquidem, & corpus non est vnum membrum, sed multa.

Si enim dicat pes: Quia non sum manus, non sum ex ipso corpore: num ideo non est ex ipso corpore?

Quod si dicat auris? Quoniam non sum oculus, non sum ex ipso corpore: num propterea non est ex ipso corpore?

Si enim totum corpus esset oculus, vbi esset auditus? & si totum auditus esset, quomodo olfaceret?

Nunc autem Deus posuit vnumquodque membrorum in corpore, prout ipse voluit.

Quod omnia vnum essent membrum, vbi esset corpus?

Nunc autem membra quidem multa sunt, at vnum corpus est.

Non potest oculus dicere manui: Non requireris mihi: nec etiam caput potest dicere pedibus: Vobis non indigeo.

Imò multo magis quæ videntur membra imbecilliora esse, necessaria sunt.

Et quæ minus honesta arbitramur in corpore esse, iis honorem uberiorem multiplicamus: & ijs quæ indecora sunt, maiorem elegantiam exhibemus.

Ceterum ea membra, quæ honesta habeamus, non indigent honore: Deus enim temperavit corpus, & tribuit copiosiorem honorem membro illi quod est minimum.

Ne sit dissidium in corpore, sed omnia membra æquè vnum pro alio sollicita sint.

Quod si aliquando membrum vnum dolore afficiatur, omnia compatientur: sive exultet vnum membrum, omnia membra exultabunt.

Vos autem corpus Meschicho estis, & membra, in loco vestro.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. XII.

DE autem ſpiritualibus, fratres, nolo vos ignorare.
Scitis quoniam cùm gentes eratis, ad ſimulachra muta, prout ducebamini, abducti.
Ideo notum facio vobis, quòd nemo in ſpiritu Dei loquens, dicit anathema Ieſum. Et nemo poteſt dicere, Dominum Ieſum, ſi non in Spiritu ſancto.

Diſcrimina verò gratiarum ſunt: at idem Spiritus.
Et diſcrimina miniſtrationum ſunt, & idem Dominus.
Et diuiſiones operationum ſunt, at idem eſt Deus, efficiens omnia in ommbus.
Vnicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem.
Huic quidē enim per Spiritū datur ſermo ſapiētię: alij aūt ſermo ſcientiæ, ſecundùm eūdem Spiritum:
Alteri autem fides in eodem Spiritu: alij autem dona ſanitatum, in eodem Spiritu:
Alij verò operationes virtutū, alij autem prophetia, alij autem diſcretiones ſpirituum, alteri verò genera linguarum: alij autem interpretatio linguarum.
Omnia autem hæc operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens priuatim ſingulis prout vult.
Sicut enim corpus vnum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis vnius multa exiſtentia, vnum eſt corpus, ita & Chriſtus:
Etenim in vno Spiritu nos omnes in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Græci, ſiue ſerui, ſiue liberi: & omnes in vnum ſpiritum potati ſumus.
Etenim corpus non eſt vnum membrum, ſed multa.
Si dixerit pes, Quoniam non ſum manus, non ſum de corpore: num ob hoc non eſt de corpore?
Et ſi dixerit auris, Quoniam non ſum oculus, non ſum de corpore: num ob hoc non eſt de corpore?
Si totum corpus oculus, vbi auditus? ſi totum auditus, vbi odoratus?
Nunc autem Deus poſuit membra, vnumquodque eorum in corpore, ſicut voluit.
Si verò eſſent omnia vnum membrum, vbi corpus?
Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus.
Non poteſt autem oculus dicere manui, Vſum tui non habeo: aut iterum caput pedibus, vſum veſtri non habeo:
Sed multò magis putata membra corporis infirmiora eſſe, neceſſariora ſunt:
Et quæ putamus ignobiliora eſſe corporis, his honorem abundantiorem circumponimus: & inhoneſta noſtra honeſtatem abundantiorem habent.
At honeſta noſtra non vſum habent: ſed Deus contemperauit corpus, carenti abundantiorem dans honorem:

Vt non ſit ſchiſma in corpore, ſed idipſum pro inuicem ſolicita ſint membra.
Et ſiue patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: ſiue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra.
Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra ex parte.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. XII.

POrrò de ſpiritualibus fratres, nolo vos ignorare.
Scitis quod gentes fuiſtis, & ad ſimulacra muta vtcunque ducebamini ſequentes.
Quapropter notum vobis facio, quod nullus per ſpiritum Dei loquens dicit anathema Ieſum: & nemo poteſt dicere Dominum Ieſum, niſi per Spiritum ſanctum.

Diuiſiones autem donorum ſunt, ſed idem ſpiritus,

Et diuiſiones miniſteriorum ſunt, & idem Dominus:

Et diuiſiones operationum ſunt, ſed idem eſt Deus, efficiem omnia in omnibus.
Vnicuique vero datur manifeſtatio Spiritus, ad id quod expedit.
Nam huic quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alij vero ſermo ſcientiæ, ſecundum eundem Spiritum:
Alij vero fides per eundem Spiritum: alij vero dona ſanationum per eundem Spiritum:
Alij vero efficacia potentiarum: alij vero prophetia, alij vero diſcretiones ſpirituum, alij vero genera linguarum, alij vero interpretatio linguarum.
Sed omnia hæc efficit vnus ille & idem ſpiritus, diuidens peculiariter vnicuique ſicuti vult.
Quemadmodum enim corpus vnum eſt, & membra habet multa, omnia vero membra corporis vnius, multa cum ſint, vnum ſunt corpus, ſic & Chriſtus.
Etenim per vnum Spiritum nos omnes in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Græci, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes vnum ſpiritum hauſimus.
Etenim corpus non eſt vnum membrum, ſed multa.
Si dicat pes, non ſum manus, non ſum de corpore, num ideirco non eſt de corpore?
Et ſi dicat auris, non ſum oculus, non ſum de corpore, num ideo non eſt de corpore?
Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi olfactus?
Nunc autem Deus poſuit membra, vnumquodque ſingulatim in corpore, quemadmodum voluit.
Quod ſi eſſent omnia vnum membrum, vbi corpus?
Nunc autem multa quidem membra, vnum vero corpus.
At non poteſt oculus dicere manui, non eſt mihi opus te: aut rurſum caput pedibus, non eſt mihi opus vobis,
Imò multo potius, quæ videntur membra corporis imbecilliora eſſe, neceſſaria ſunt,
Et quæ putamus minus honeſta eſſe corporis, his honorem vberiorem apponimus: & indecora noſtri, copioſiorem decorem habent.
Cæterum quæ decora ſunt noſtri, non indigent: ſed Deus ſimul temperauit corpus, ei cui deerat, copioſiorem addens honorem,

Ne ſit diſſidium in corpore, ſed inuicem alia pro alijs eandem ſollicitudinem gerant membra.
Et ſiue patitur vnum membrum ſimul patiuntur omnia membra: ſiue glorificatur vnum membrum, ſimul gaudent omnia membra.
Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra ex parte.

Vulgat. Editio.

* Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum.

Numquid omnes Apoſtoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?

Numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

Æmulamini autem chariſmata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.

CAP. XIII.

SI linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens.

Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.

Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.

Charitas patiens eſt, benigna eſt: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur,

Non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum,

Nõ gaudet ſuper iniquitate, cõgaudet aũt veritati:

Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet:

Charitas numquam excidit: ſiue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur.

Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus.

Cum autem venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.

Cum eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, ſapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Quando autem factus ſum vir, euacuaui quæ erant paruuli.

Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.

Nunc autem manent, fides, ſpes, charitas: tria hæc. maior autem horum eſt charitas.

CAP. XIIII.

SEctamini charitatem, æmulamini ſpiritalia: magis autem vt prophetetis.

Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit: ſpiritu autem loquitur myſteria.

Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.

Qui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat: qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat.

Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare: nam maior eſt qui prophetat, quam qui loquitur linguis: niſi forte interpretetur vt Eccleſia ædificationem accipiat.

Nunc autem, fratres, ſi venero ad vos linguis loquens: quid vobis prodero, niſi vobis loquar aut in reuelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

Tranſl. ex Syriac.

28 * *Poſuit enim Deus in Eccleſia ſua primùm Apoſtolos,* * Apoſtolorum. *deinde Prophetas, deinde Doctores, deinde operatores virtutum, deinde dona ſanationis, & adiutores, & gubernatores, & genera linguarum.*

29 *Num omnes Apoſtoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?*

30 *Num omnes edunt virtutes? num omnes habent dona ſanationis? num omnes linguis loquuntur? aut num omnes interpretantur?*

31 *Quòd ſi ſtudio teneamini donorum ampliorum, ego adhuc oſtendam vobis viam præſtantiorem.*

CAP. XIII.

1 *SI qualibet hominum lingua loquar, & ea quæ eſt Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum vt æs reſonans, aut cymbalum edens ſonum.*

2 *Quòd ſi in me fuerit prophetia, & nouerim arcana omnia, omnemque ſcientiam, & fuerit in me omnis fides, ita vt montes loco dimoueam, charitatem autem non habeam; nihil ſum.*

3 *Et, ſi quæcunque habeo, inſumam in alendos pauperes, & ſi tradam corpus meum vt comburatur, charitatem autem non habeam, nihil vtilitatis percipio.*

4 * *Charitas longanimis eſt & benigna, charitas non inuidet; charitas non eſt tumultuoſa, neque ſuperbit;* * Latinus.

5 *Nec patrat quod pudendum eſt; nec quærit quæ ſua ſunt; non irritatur, neque cogitat malum.*

6 *Non gaudet de iniquitate, ſed gaudet de veritate.*

7 *Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia denique ſuſtinet.*

8 *Charitas nunquam excidit: prophetia enim ceſſabunt, & lingua ſilebunt, & ſcientia obliterabitur.*

9 *Modicum enim ex multo cognoſcimus, & modicum ex multo prophetamus.*

10 *Quum autem venerit perfectio, tunc abolebitur id quod modicum eſt.*

11 *Quum eſſem puer, vt puer loquebar, & vt puer ſentiebam, & vt puer cogitabam: quum autem factus ſum vir, abolevi ea quæ puerilia erant.*

12 *Caterùm nunc quaſi per ſpeculum cernimus in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc de multo exiguum cognoſco, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.*

13 *Tria enim ſunt quæ permanent fides, & ſpes, & charitas: ſed maxima harum eſt charitas.*

CAP. XIIII.

1 *CVrrite poſt charitatem, & æmulamini dona ſpiritus, magis autem vt vaticinemini.*

2 *Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: ſiquidem nemo audit, quod loquitur, ſed Spiritus myſteria loquitur.*

3 *Is autem qui vaticinatur hominibus, loquitur ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.*

4 *Qui loquitur lingua, ſeipſum ædificat: at qui prophetat, Eccleſiam ædificat.*

5 *Velim autem vos omnes loqui linguis, magis autem prophetare: maior enim eſt qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, niſi interpretetur: quod ſi interpretatur, Eccleſiam ædificat.*

6 *Nunc autem, fratres mei, ſi veniam ad vos, & vobiſcum loquar linguis, quid vobis prodero, niſi loquar vobiſcum aut per reuelationem, aut per ſcientiam, aut per prophetiam, aut per doctrinam?*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde dona curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum,

Num omnes Apoſtoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?

Num omnes virtutes? num omnes dona habent curationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?

Æmulamini autem chariſmata meliora. Et adhuc ſecundùm excellentiam viam vobis demonſtro.

CAP. XIII.

SI linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum æs ſonans, aut cymbalum tinniens.

Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferre, charitatem autem non habuero, nihil ſum.

Et ſi inſumam alendo pauperes omnes facultates meas, & ſi tradam corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil iuuor.

Charitas longanimis eſt, benigna eſt: charitas non æmulatur, charitas non agit perperam, non inflatur.

Non indecore agit, non quærit ſua, non irritatur, non cogitat malum,

Nõ gaudet ſuper iniuſtitia, congaudet aũt veritati:

Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.

Charitas nunquam excidit: ſiue vero prophetiæ abolebuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia abolebitur.

Ex parte vero cognoſcimus, & ex parte prophetamus.

Cum autem venerit perfectum, tunc quod ex parte abolebitur.

Cum eſſem infans, vt infans loquebar, vt infans ſapiebam, vt infans cogitabam. Quando autem factus ſum vir, aboleui quæ infantis.

Videmus enim nunc per ſpeculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte: tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.

Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum charitas.

CAP. XIIII.

SEctamini charitatem, æmulamini verò ſpiritalia, magis autem vt prophetetis.

Nam loquens lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit: ſpiritu autem loquitur myſteria.

At prophetans, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.

Loquens lingua, ſeipſum ædificat: at prophetans, Eccleſiam ædificat.

Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autẽ vt prophetetis. Maior enim prophetans, quàm loquens linguis: præter ſi non interpretetur, vt Eccleſia ædificationem accipiat.

Nunc autem, fratres, ſi venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, ſi non vobis loquar aut in reuelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

Tranſl. Eraſm. Roterod.

28 *Et alios quidem poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, deinde Prophetas, tertiò Doctores, deinde poteſtates, deinde dona ſanationum, ſubſidia, gubernationes, genera linguarum.*

29 *Num omnes Apoſtoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?*

30 *Num omnes poteſtates? num omnes dona habent ſanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?*

31 *Sectemini vero dona potiora. Et adhuc his excellentiorem viam vobis oſtendo.*

CAP. XIII.

1 *SI linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum æs reſonans, aut cymbalum tinniens.*

2 *Et ſi habeam prophetiam, & nouerim myſteria omnia, omnemque ſcientiam: & ſi habeam omnem fidem, adeo vt montes loco dimoueam, charitatem autem non habeam, nihil ſum.*

3 *Et ſi inſumam in alimoniam omnes facultates meas, & ſi tradam corpus meum, vt comburar, charitatem autem non habeam, nihil vtilitatis capio.*

4 *Charitas patiens eſt, benigna eſt, charitas non inuidet: charitas non eſt procax, non inflatur,*

5 *Non eſt faſtidioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum,*

6 *Non gaudet de iniuſtitia, ſed congaudet veritati.*

7 *Omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.*

8 *Charitas nunquam excidit: ſiue prophetiæ abolebuntur, ſiue lingua ceſſabunt, ſiue ſcientia abolebitur.*

9 *Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus.*

10 *Aſt vbi venerit quod perfectum eſt: tunc quod ex parte eſt, abolebitur.*

11 *Cum eſſem puer, vt puer loquebar, vt puer ſentiebam, vt puer cogitabam. At vbi factus ſum vir, aboleui puerilia.*

12 *Cernimus enim nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc cognoſco ex parte, tunc vero cognoſcam quemadmodum & cognitus ſum.*

13 *Nunc autem manet fides, ſpes, charitas, tria hæc, ſed maxima in his charitas.*

CAP. XIIII.

1 *SEctemini charitatem, æmulemini ſpiritalia, magis tamen vt Prophetetis.*

2 *Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nullus enim audit: Spiritu vero loquitur myſteria.*

3 *Caterum qui prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.*

4 *Qui loquitur lingua, ſeipſum ædificat: at qui prophetat, congregationem ædificat.*

5 *Volo autem omnes vos loqui linguis, magis tamen vt prophetetis. Maior enim qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, niſi interpretetur, vt Eccleſia ædificationem accipiat.*

6 *Nunc autem fratres, ſi veniam ad vos linguis loquens, quid vobis prodero? niſi vobis loquar, aut per reuelationem, aut per ſcientiam, aut per prophetiam, aut per doctrinam?*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Tamen quæ ſine anima ſunt vocem dantia, ſiue tibia,ſiue citherа:niſi diſtinctionem ſonituum dederint,quomodo ſcietur id,quod canitur,aut quod citharizatur?	7	*Etenim inſtrumenta illa,quæ ſunt inanima, quæque ſonum edunt,ſiue tibia,ſiue citharа,niſi diſtinctionem fecerint inter fiſtulam, & ſociam eius, quomodo cognoſcetur quid pſallitur,aut quid fidibus canitur?*
Etenim ſi incertam vocem det tuba, quis parabit ſe ad bellum?	8	*Quod ſi cornu emiſerit vocem indiſtinctam,quis apparabitur ad prælium?*
Ita,& vos per linguam niſi manifeſtum ſermonem dederitis: quomodo ſcietur id, quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes.	9	*Ita & vos ſi ſermonem lingua dixeritis, non ſit autem explicatus:quomodo cognoſcetur quod dicitis? eritis vobis quaſi cum ipſo aëre loquentes.*
Tam multa, vtputa genera linguarum ſunt in hoc mundo,& nihil ſine voce eſt.	10	*Ecce enim ſunt multa genera linguarum in mundo, & nullum eorum abſque voce.*
Si ergo neſciero virtutem vocis,ero ei,cui loquor, barbarus,& qui loquitur,mihi barbarus.	11	*Quod ſi neſciero vim vocis ego ero barbarus ei, qui loquitur:ac etiam ille qui loquitur, erit mihi barbarus.*
Sic & vos, quoniam æmulatores eſtis Spirituum, ad ædificationem Eccleſiæ quærite,vt abundetis.	12	*Sic & vos quandoquidem zelatores eſtis donorum Spiritus ad ædificationem Eccleſiæ ſtudete,vt abundetis.*
Et ideo qui loquitur lingua:oret vt interpretetur.	13	*Et qui loquitur lingua,oret,vt interpretetur.*
Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt.	14	*Nam ſi orem lingua, ipſe ſpiritus meus orat, at mens mea eſt abſque fructibus.*
Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu,pſallam & mente.	15	*Quid ergo faciam? Orabo ſpiritu meo,orabo, & mente mea: & pſallam ſpiritu meo,pſallam,& mente mea:*
Ceterum ſi benedixeris ſpiritu:qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet:Amen, ſuper tuam benedictionem?quoniam quid dicas,neſcit.	16	*Alioqui ſi benedixeris ſpiritu, is qui implet locum imperiti, quomodo dicet, Amin, ad tuam gratiarum actionem? quandoquidem quid dicas neſcit.*
Nam tu quidem bene gratias agis: ſed alter non ædificatur.	17	*Tu enim bene quidem precaris:ſed ſocius tuus non ædificatur.*
Gratias ago Deo meo, quod omnium veſtrum lingua loquor.	18	*Gratias ago Deo,quod magis quàm vos omnes linguis loquor.*
Sed in Eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui,vt & alios inſtruam: quàm decem millia verborum in lingua.	19	*Sed in Eccleſia volo quinque verba mente mea loqui vt & alios doceam, potius quàm decem milia verborum lingua.*
Fratres,nolite pueri effici ſenſibus,ſed malitia parvuli eſtote:ſenſibus autem perfecti eſtote.	20	*Fratres mei,ne ſitis pueri mentibus veſtris,ſed malitia infantes ſitis, mentibus autem veſtris eſtote perfecti.* Genuam poſuerunt.
In lege ſcriptum eſt:Quoniam in aliis linguis, & labiis loquar populo huic: & nec ſic exaudient me, dicit Dominus.	21	*In lege ſcriptum eſt: Sermone extraneo, & linguis alienis alloquar hunc populum, & ne ſic quidem audient me,inquit Dominus.*
Itaque linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus:prophetiæ autem non infidelibus,ſed fidelibus.	22	*Itaque lingua pro ſigno poſita ſunt non fidelibus,ſed iis qui ſunt increduli: prophetiæ autem non incredulis, ſed fidelibus.*
Si ergo conueniat vniuerſa Eccleſia in vnum, & omnes linguis loquantur,intrent autem idiotæ, aut infideles:nonne dicent quòd inſanitis?	23	*Si ergo congregetur tota Eccleſia, & omnes linguis loquantur:ingrediantur autem imperiti,aut increduli,nonne dicent,Sanè iſti inſaniunt?*
Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis,vel idiota,conuincitur ab omnibus,diiudicatur ab omnibus:	24	*Quod ſi vos omnes prophetetis, & introeat ad vos imperitus,aut incredulus, inueſtigatur ab omnibus vobis, coarguitur à vobis omnibus:*
Occulta cordis eius manifeſta fiunt: & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuncians quod verè Deus in vobis ſit.	25	*Proinde abſcondita cordis eius manifeſta fiunt: & tunc procidet in faciem ſuam,& adorabit Deum,dicetque,verè Deum in vobis eſſe.*
Quid ergo eſt,fratres?cum conuenitis, vnuſquiſque veſtrum pſalmum habet,doctrinam habet,apocalypſim habet, linguam habet, interpretationem habet:omnia ad ædificationem fiant.	26	*Dico igitur,fratres mei,quoties conuenitis, quicumque ex vobis canticum habet, dicat: & qui habet doctrinam, & qui habet,revelationem,& qui habet,linguam,& qui habet interpretationem;omnia ad ædificationem fiant.*
Siue lingua quis loquitur,ſecundum duos,aut vt multum tres,& per partes,& vnus interpretetur.	27	*Siue lingua quis loquatur,duo loquantur, aut ad ſummum tres, viciſſimque loquantur,& vnus interpretetur.*
Si autem non fuerit interpres, taceat in Eccleſia ſibi autem loquatur,& Deo.	28	*Quod ſi non ſit interpres, taceat in Eccleſia is qui loquitur lingua,ſibique,& Deo loquatur.*
Prophetæ autem duo, aut tres dicant,& ceteri diiudicent.	29	*Prophetæ autem duo,aut tres loquantur,& cæteri diiudicent.*
Quod ſi alij reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat.	30	*Quòd ſi alij revelatum fuerit aſſidenti,prior taceat.*
Poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare: vt omnes diſcant,& omnes exhortentur.	31	*Siquidem vos omnes poteſtis ſingulatim prophetare, vt quiſque diſcat,& quiſque conſolationem accipiat.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Tamen inanima vocem dantia, ſiue tibia, ſiue cithara, ſi diſtinctionem ſonituum non dederint, quomodo ſcietur tibia cantatum, aut citharizatum?	7	*Quin & inanima vocem reddentia, ſiue tibia, ſiue cithara, niſi diſtinctionem ſonis dederint: quomodo cognoſcetur, quod tibia canitur, aut cithara?*
Etenim ſi incertam vocem tuba det, quis apparabitur ad bellum?	8	*Etenim ſi incertam vocem tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?*
Ita & vos per linguam ſi non bene ſignificantem ſermonem dederitis, quomodo cognoſcetur dictum? eritis enim in aëra loquentes.	9	*Sic & vos per linguam niſi ſignificantem ſermonem dederitis, quomodo intelligetur, quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes.*
Tot, ſi contigerit, genera vocum ſunt in mundo: & nihil eorum mutum,	10	*Tam multa, verbi gratia, genera vocum ſunt in mundo, & nihil horum mutum.*
Si ergo neſciero virtutem vocis, ero loquenti barbarus: & loquens in me barbarus.	11	*Itaque ſi neſciero vim vocis, ero ei, qui loquitur, barbarus, & qui loquitur, apud me barbarus.*
Sic & vos, quoniam æmulatores eſtis ſpirituum: ad ædificationem Eccleſiæ quærite vt abundetis.	12	*Itaque & vos quandoquidem ſectatores eſtis ſpirituum, ad ædificationem Eccleſiæ quærite, vt excellatis.*
Quapropter loquens lingua, oret vt interpretetur.	13	*Quapropter qui loquitur lingua, orat, vt interpretetur.*
Si enim orem lingua, ſpiritus meus orat: at mens mea infructuoſa eſt.	14	*Nam ſi orem lingua, ſpiritus meus orat, at mens mea fructu vacat.*
Quid ergo eſt? Orabo ſpiritu, orabo autem & mente; pſallam ſpiritu, pſallam verò & mente.	15	*Quid igitur eſt? Orabo ſpiritu, ſed orabo & mente. Canam ſpiritu, ſed canam & mente.*
Cæterùm ſi benedixeris ſpiritu, implens locum idiotæ quomodo dicet, Amen, ſuper tua gratiarum actione? quandoquidem quid dicis neſcit.	16	*Alioqui ſi benedixeris ſpiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus eſt Amen, ad tuam gratiarum actionem? Quandoquidem, quid dicas, neſcit.*
Tu quidem enim bene gratias agis: ſed alter non ædificatur.	17	*Nam tu quidem bene gratias agis, verum alius non ædificatur.*
Gratias ago Deo meo, omnibus vobis magis linguis loquens.	18	*Gratias ago Deo meo, quod magis quàm omnes vos, linguis loquor.*
Sed in eccleſia volo quinque verba per intelligentiam meam loqui, vt & alios inſtruam, quam decem mille ſermones in lingua.	19	*Sed in eccleſia volo quinque verba mente mea loqui, vt & alios inſtituam, potius quàm decem milia verborum lingua.*
Fratres, ne pueri efficiantini ſenſibus: ſed malitia puerascite: at ſenſibus perfecti eſtote.	20	*Fratres, ne ſitis pueri ſenſibus, ſed malitia pueri ſitis: ſenſibus vero perfecti ſitis.*
In lege ſcriptum eſt. Quoniam in aliis linguis, & in labiis aliis loquar populo huic: & nec ſic exaudient me, dicit Dominus.	21	*In lege ſcriptum eſt: Varijs linguis & labijs varijs loquar populo huic, & ne ſic quidem audient me, dicit dominus.*
Itaque linguæ in ſignum ſunt, non fidelibus, ſed infidelibus, at prophetia non infidelibus, ſed fidelibus.	22	*Itaque lingua ſigni vice ſunt, non ijs qui credunt, ſed incredulis: contra prophetia, non incredulis, ſed credentibus.*
Si ergo conueniat eccleſia vniuerſa in idipſum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ aut infideles, non dicent quod inſanitis?	23	*Ergo ſi conuenerit eccleſia tota ſimul, & omnes linguis loquantur: ingrediantur autem indocti aut increduli, nonne dicent vos inſanire?*
Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus:	24	*Quod ſi omnes prophetetis, ingrediatur autem incredulus aut indoctus, coarguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:*
Et ſic occulta cordis eius manifeſta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quòd Deus verè in vobis ſit.	25	*Et ſic occulta cordis eius manifeſta fiunt, atque ita procidens in faciem adorabit Deum, renuncians, quod Deus revera in vobis ſit.*
Quid ergo eſt, fratres? Cum conuenitis, vnuſquiſque veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet, linguam habet, apocalympſin habet: omnia ad ædificationem fiant.	26	*Quid igitur eſt fratres? Quoties conuenitis, vnuſquiſque veſtrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, reuelationem habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant.*
Siue lingua quis loquitur, ſecundum duos aut plurimum tres, & per partes, & vnus interpretetur.	27	*Siue lingua quis loquitur, fiat per binos, aut ad ſummum ternos, idque viciſſim, & vnus interpretetur.*
Si autem non fuerit interpres, taceat in eccleſia: ſibiipſi autem loquatur & Deo.	28	*Quod ſi non ſit interpres, taceat in eccleſia, caterum ſibijpſi loquatur & Deo.*
Prophetæ duo aut tres loquantur, & alij diiudicent.	29	*Prophetæ verò duo aut tres loquantur, & cæteri dijudicent.*
Si verò alij reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat.	30	*Porrò ſi alij fuerit reuelatum aſſidenti, prior taceat.*
Poteſtis enim per vnum omnes ſinguli prophetare: vt omnes diſcant, & omnes conſolatione afficiantur.	31	*Poteſtis enim ſingulatim omnes prophetare, vt omnes diſcant, & omnes conſolationem accipiant,*

Vulgat. Editio.

Et ſpiritus prophetarum prophetis ſubiecti ſunt.
Non enim eſt diſſentionis Deus, ſed pacis: ſicut & in omnibus Eccleſijs ſanctorum doceo.
Mulieres in Eccleſijs taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut * & lex dicit.
Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri loqui in Eccleſia.
An à vobis verbum Dei proceſſit? aut in vos ſolos peruenit?
Si quis videtur propheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mandata.
Si quis autem ignorat, ignorabitur.
Itaque fratres æmulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere.
Omnia autem honeſtè, & ſecundum ordinem fiant.

* Gen. 3. 16.

CAP. XV.

Gal. 1. 11

NOtum autem vobis facio, fratres, Euangelium quod prædicaui vobis, quod & acceputis, in quo & ſtatis:
Per quod & ſaluamini: qua ratione prædicauerim vobis, ſi tenetis, niſi fruſtra credidiſtis.
Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris † ſecundum Scripturas:
* Et quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die ſecundum Scripturas:
Et quia viſus eſt Cephæ, & poſt hoc vndecim:
Deinde viſus eſt plus quam quingentis fratribus ſimul: ex quibus multi manent vſque adhuc, quidam autem dormierunt:
Deinde viſus eſt Iacobo, deinde Apoſtolis omnibus:
Nouiſsimè autem omnium tamquam abortiuo, viſus eſt, & mihi.
* Ego enim ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei.
Gratia autem Dei ſum id, quod ſum, & gratia eius in me vacua nō fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui: non ego autem, ſed gratia Dei mecum:
Siue enim ego, ſiue illi: ſic prædicamus, & ſic credidiſtis.
Si autem Chriſtus prædicatur quod reſurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt?
Si autem reſurrectio mortuorum non eſt: neque Chriſtus reſurrexit.
Si autem Chriſtus non reſurrexit: inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra:
Inuenimur autem & falſi teſtes Dei: quoniam teſtimonium diximus aduerſus Deum quod ſuſcitauerit Chriſtum, quem non ſuſcitauit, ſi mortui non reſurgunt.
Nam ſi mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit.
Quod ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra, adhuc enim eſtis in peccatis veſtris.
Ergo & qui dormierunt in Chriſto, perierunt,

Si in hac vita tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus.
Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium.
* Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum.

* Ifa. 53. 8
† Ioan. 20. 20. 19.
* Act. 9. 1. Eph. 3. 8.
* Col. 1. 18 Apoc. 1. 5.

Tranſl. ex Syriac.

Spiritus enim prophetarum, prophetæ ſubiectus eſt. 32
Quoniam non eſt Deus tumultus, ſed pacis: vt in omnibus Eccleſijs ſanctorum. 33
* *Mulieres veſtræ in Eccleſia taceant, non enim licet illis loqui, ſed ſubijci, ſicut, & lex dicit.* 34 Dominica vij Pentecoſtes
Quòd ſi quid velint diſcere, domi ſuæ interrogent maritos ſuos. Pudendum enim eſt vt mulieres in Eccleſia loquantur. 35
Num forſan à vobis prodijt ſermo Dei? num ad vos tantum peruenit? 36
Si quis autem ex vobis exiſtimat ſe Prophetam eſſe, aut ſpiritualem, ſciat hæc, quæ ſcribo vobis, nempe præcepta eſſe Domini noſtri. 37
Cæterum ſi quis ignorat, ignorabitur. 38
Zelatores igitur eſtote prophetandi, fratres mei, & loqui linguis ne prohibeatis. 39
Omnia verò cum decore, & per ordinem fiant. 40

CAP. XV.

NOtum autem vobis facio, fratres mei, Euangelium, quod annunciaui vobis, & quod accepiſtis, & in quo ſtatis: 1 Mercurij Reſurrectionis.
Per quod & ſeruamini: qua ratione annunciauerim vobis tenetis, niſi in vanum credidiſtis. 2
Tradidi enim vobis in primis prout, & accepi, nempe Meſchicho mortuum eſſe pro peccatis noſtris, ſicut ſcriptum eſt. 3
Et ſepultum fuiſſe, & excitatum tertia die, ſicut ſcriptum eſt. 4
Et viſum eſſe Kipho, & poſt eum duodecim. 5
Ac poſtea viſum fuiſſe pluſquam quingentis fratribus ſimul, quorum multi ſunt adhuc ſuperſtites, & nonnulli obdormierunt. 6
Deinde viſum eſſe, & Iaakoub, & poſt eum Apoſtolis omnibus. 7
Ad extremum autem omnium tanquam abortiuo, mihi quoque apparuiſſe. 8
Ego ſum minimus Apoſtolorum: nec ſum dignus, qui vocer Apoſtolus, quippe qui perſecutus ſim Eccleſiam Dei. 9

Sed gratia Dei ſum, id quod ſum, & gratia eius in me non fuit inanis ſed pluſquam omnes laboraui: non ego ſed gratia illius qui mecum eſt. 10
Itaque ſiue ego, ſiue illi, ſic prædicamus, & ſic credidiſtis. 11
Quòd ſi Meſchicho prædicatur à mortuis reſurrexiſſe, quomodo ſunt inter vos quidam qui dicant non eſſe viuificationem (reſurrectionem) *mortuorum?* 12 13
Etſi reſurrectio mortuorum non eſt, ne Meſchicho quidem reſurrexit. 13
Quod ſi Meſchicho non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanus, & fides veſtra. 14
Ac proinde comperimur falſi teſtes Dei: vt qui teſtificemur de Deo, quòd excitauerit Meſchicho, quum non ſuſcitauerit. 15

Nam ſi mortui non reſurgunt, ne Meſchicho quidem reſurrexit. 16
Quòd ſi Meſchicho non reſurrexit, ociosa eſt fides veſtra, & adhuc eſtis in peccatis veſtris. 17
Iam verò, & qui obdormierunt in Meſchicho, perierunt ſibi. 18
Quòd ſi in hac vita tantum ſperamus in Meſchicho, miſerrimi omnium hominum ſumus. 19
* *Nunc autem Meſchicho reſurrexit à mortuis, & fuit primitiæ dormientium.* 20 Ad obſtructionem Reſurrectionis.
Et quemadmodum per hominem fuit mors, ita & per hominem exiſtit viuificatio (reſurrectio) *mortuorum.* 21

Transl. B. Ariæ Mont.

Et ſpiritus prophetarum prophetis ſubijciuntur.
Non enim eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis: vt in omnibus Eccleſijs ſanctorum.
Mulieres veſtræ in Eccleſijs taceant, non enim permittitur eis loqui, ſed ſubditas eſſe, ſicut & Lex dicit.

Si autem quid diſcere volunt, in domo proprios viros interrogent. Turpe enim eſt in Eccleſia mulieribus loqui.
An à vobis verbum Dei exijt? aut in vos ſolos peruenit?
Si quis videtur propheta eſſe aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mandata.
Si autem quis ignorat, ignotus eſto.
Itaque, fratres mei, æmulamini prophetare: & loqui linguis ne prohibete.
Omnia decenter & ſecundùm ordinem fiant.

CAP. XV.

NOtum facio autem vobis, fratres, Euangelium quod euangelizaui vobis, quod & accepiſtis, in quo & ſtatis:
Per quod & ſeruamini, quo ſermone euangelizarim vobis, ſi tenetis, niſi ſi non fruſtrà credidiſtis.
Tradidi enim vobis in primis quod & accepi: quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecundum Scripturas.
Et quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die, ſecundum Scripturas.
Et quia viſus eſt Cephæ, deinde duodecim.
Deinde viſus eſt ſupra quingentis fratribus ſemel, ex quibus plures manent vſque adhuc: quidam autem & dormierunt.
Deinde viſus eſt Iacobo: deinde Apoſtolis omnibus.
Nouiſsimè autem omnium, tamquam abortiuo, viſus eſt & mihi.
Ego enim ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum ſufficiens vocari Apoſtolus: quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei.
Gratia autē Dei ſum quod ſum: & gratia eius quæ in me nō inanis facta eſt, ſed abūdantius illis omnibus laborauī: non ego aūt, ſed gratia Dei quæ cū me.
Siue igitur ego, ſiue illi: ſic prædicamus, & ſic credidiſtis.
Si autem Chriſtus prædicatur quòd à mortuis reſurrexit, quomodo dicunt quidam in vobis, quoniam reſurrectio mortuorum non eſt?
Si autem reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus reſurrexit.
Si autem Chriſtus non reſurrexit, inanis vtique prædicatio noſtra, inanis autem & fides veſtra.
Inuenimur autem & nos falſi teſtes Dei, quoniam teſtati ſumus de Deo, quod ſuſcitauerit Chriſtum: quem non ſuſcitauit, ſi vtique mortui non reſurgunt.
Si enim mortui non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit.
Si verò Chriſtus nòn reſurrexit, vana fides veſtra: adhuc eſtis in peccatis veſtris.
Nempe & dormientes in Chriſto, perierunt.

Si in vita hac ſperantes ſumus in Chriſto tantùm, miſerabiliores omnibus hominibus ſumus.
Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis, primitiæ dormientium factus eſt.
Quoniam enim per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum.

Transl. Eraſm. Roterod.

Et ſpiritus prophetarum prophetis ſubijciuntur.
Non enim eſt confuſionis autor Deus, ſed pacis, vt in omnibus congregationibus ſanctorum.
Mulieres veſtra in Eccleſijs ſileant: nec enim permiſſum eſt illis vt loquantur, ſed vt ſubdita ſint: quemadmodum & lex dicit.
Quod ſi quid diſcere volunt, domi ſuos viros interrogent. Nam turpe eſt mulieribus in cœtu loqui.

An à vobis ſermo Dei profectus eſt? An in vos ſolos incidit?
Si quis videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, agnoſcat quæ ſcribo vobis, quod Domini ſint præcepta:

Cæterum ſi quis ignorat, ignoretur.
Proinde fratres, ad id enitamini, vt prophetetis, & loqui linguis ne vetueritis.
Omnia decenter, & ſecundum ordinem fiant.

CAP. XV.

NOtum autem vobis facio, fratres, Euangelium, quod euangelizauī vobis, quod & accepiſtis, in quo & ſtatis,
Per quod & ſalutem conſequimini, quo pacto annunciarim vobis, ſi tenetis, niſi fruſtra credidiſtis.
Tradidi enim vobis in primis, quod & acceperam: quod Chriſtus mortuus fuerit pro peccatis noſtris, ſecundum ſcripturas:
Et quod ſepultus ſit, & quod reſurrexerit tertio die, ſecundum ſcripturas,
Et quod viſus ſit Cephæ, deinde duodecim illis,
Poſtea viſus eſt pluſquàm quingentis fratribus ſimul. Ex quibus plures manent ad hunc vſque diem: quidam autem & obdormierunt.
Deinde viſus eſt Iacobo, pòſt Apoſtolis omnibus.
Poſtremo verò omnium velut abortiuo viſus eſt & mihi.
Ego enim ſum minimus Apoſtolorum: qui non ſum idoneus, vt dicar Apoſtolus, propterea quod perſecutus ſum Eccleſiam Dei:
Sed gratia Dei ſum, id quod ſum. Et gratia eius quæ profecta eſt in me, nō fuit inanis, ſed copioſiùs quàm illi omnes laborauī: non ego tamen, ſed gratia Dei, quæ mihi adeſt.
Siue igitur ego, ſiue illi, ſic prædicamus, & ſic credidiſtis.
Quod ſi Chriſtus prædicatur à mortuis reſurrexiſſe quomodo dicunt quidam inter vos non eſſe reſurrectionem mortuorum?
Porrò ſi reſurrectio mortuorum non eſt, ne Chriſtus quidem reſurrexit.
Quod ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis videlicet eſt prædicatio noſtra, inanis autem eſt & fides veſtra.
Reperimur autem & falſi teſtes Dei, quoniam teſtificati ſumus de Deo, quod excitauerit Chriſtum, quem non excitauit, ſi videlicet mortui non reſurgunt.

Etenim ſi mortui non reſurgunt, ne Chriſtus quidem reſurrexit.
Quod ſi Chriſtus non reſurrexit, ſuperuacanea eſt fides veſtra: adhuc eſtis in peccatis veſtris.
Igitur & qui obdormierunt in Chriſto, perierunt.

Si in vita hac ſpem in Chriſto tantum ſitam habemus, maximè miſerabiles omnium hominum ſumus.
Nunc autem Chriſtus ſurrexit ex mortuis, primitiæ eorum qui dormierant, fuit.
Poſtquam enim per hominem mors, etiam per hominem reſurrectio mortuorum.

Vulgat. Editio.

Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.

* 1.The.4 15. * Vnuſquiſque autem in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus: deinde ij, qui ſunt Chriſti, qui in aduentu eius crediderunt.

Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum euacuauerit omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem.

Oporteat autem illum regnare * donec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius.

* Pſ.109. 1. Hebr.1.13. & 10.13. Nouiſsima autem inimica deſtruetur mors: * Omnia enim ſubiecit ſub pedibus eius. Cum autem dicat:

* Pſal.8 Hebr.2.8. Omnia ſubiecta ſunt ei, ſine dubio præter eum, qui ſubiecit ei omnia.

Cum autem ſubiecta fuerint illi omnia: tunc & ipſe Filius ſubiectus erit ei, qui ſubiecit ſibi omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus.

Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? vt quid baptizantur pro illis?

Vt quid & nos periclitamur omni hora?

Quotidie morior per veſtram gloriam, fratres, quam habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro,

* Iſai.22. 13. Sap.2.6. Si (ſecundũ hominem) ab beſtias pugnaui Epheſi, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? * manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.

Nolite ſeduci: Corrumpunt mores bonos colloquia praua.

Exigilate iuſti, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reuerentiam vobis loquor.

Sed dicet aliquis: quomodo reſurgunt mortui? qualiue corpore venient?

Inſipiens, tu quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur.

Et quod ſeminas, non corpus, quod futurum eſt, ſeminas; ſed nudum granum, vt puta tritici, aut alicuius ceterorum.

Deus autem dat illi corpus ſicut vult: & vnicuique ſeminum proprium corpus.

Non omnis caro, eadem caro: ſed alia quidem hominum, alia vero pecorum, alia volucrum: alia autem piſcium.

Et corpora cæleſtia, & corpora terreſtria: ſed alia quidem cæleſtium gloria, alia autem terreſtrium:

Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in claritate:

Sic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione.

Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute:

Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale. Si eſt corpus animale, eſt & ſpiritale, ſicut ſcriptum eſt:

Gen.2.7. * Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſsimus Adam in ſpiritum viuificantem.

Sed non prius quod ſpiritale eſt, ſed quod animale: deinde quod ſpiritale.

Primus homo de terra, terrenus: ſecundus homo de cœlo, cœleſtis.

Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœleſtis, tales & cœleſtes.

Igitur, ſicut portauimus imaginem terreni, portemus imaginem cæleſtis.

Tranſl. ex Syriac.

22 *Nam quemadmodum in Odom omnes homines mortui ſunt, ita & in Meſchicho omnes viuificantur.*

23 *Vnuſquiſque autem in ſuo ordine: primitiæ fuit Meſchicho, deinde ij, qui ſunt Meſchicho in aduentu ipſius.*

24 *Et tunc erit finis quum tradiderit regnum Deo patri, quum aboleuerit omnem principatum, & omnem dominationem, omnes denique poteſtates.*

25 *Futurum eſt enim, vt regnum obtineat vſquedum poſuerit omnes inimicos ſuos ſub pedibus ſuis.*

26 *Nouiſſimè autem inimica abolebitur mors. Omnia enim ſubiecit ſub pedibus eius. Quum autem dicat.*

27 *Omnia illi eſſe ſubiecta, manifeſtum eſt, excipiendum eum qui ſubiecit illi omnia.*

28 *Quum autem fuerint illi ſubiecta omnia: tunc ipſemet Filius ſubijcietur ei, qui ſubiecit illi omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus.*

29 *Alioquin quid facient ij, qui baptizantur pro mortuis, ſi mortui non reſurgunt? cur baptizantur pro mortuis?*

30 *Cur & nos in periculo omni hora conſiſtimus?*

31 *Iuro per gloriam veſtram, fratres mei, quam habeo in Domino noſtro Ieſchua Meſchicho, me quotidie mori.*

32 *Si tanquam inter homines, obiectus ſum feris beſtijs Epheſi, quid prodeſt mihi, ſi mortui non reſurgunt? Edamus & bibamus, cras enim morimur.*

33 *Ne erraueritis. Namque corrumpunt mores benignos colloquia praua.*

34 ** Excitate corda veſtra iuſtè, & ne peccetis: ſunt enim quidam, qui ſcientiam Dei non habent, ad verecundiam veſtram hoc dico.* * Defuncturum

35 *Dicet aliquis veſtrum: quomodo reſurgunt mortui, & quenam corpore venturi ſunt?*

36 *Stulte, ſemen quod ſeminas, niſi moriatur, non reuiuiſcit.*

37 *Et quod ſeminas, non quidem corpus quod futurum eſt ſeminas ſed granum nudum, vt tritici, aut hordei, aut caterorum ſeminum.*

38 *Deus autem dat ei corpus prout vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus naturale.*

39 *Siquidem omne corpus æquale non eſt: aliud eſt enim corpus hominis, & aliud iumenti, & aliud volucris, & aliud piſcium.*

40 *Sunt & corpora cæleſtia, & ſunt corpora terreſtria: ſed alia eſt gloria cæleſtium, & alia terreſtrium.*

41 *Item alia eſt gloria Solis, & alia eſt gloria Lunæ, & alia gloria Stellarum. Stella porrò ſtellam gloria antecedit.*

42 *Sic & viuificatio (reſurrectio) mortuorum. Seminantur in corruptione, reſurgunt abſque corruptione.*

43 *Seminantur in ignominia, reſurgunt in gloria. Seminantur in infirmitate, reſurgunt in virtute.*

44 *Seminatur corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale. Eſt enim corpus animæ, eſt & corpus ſpiritus.*

45 *Sicut & ſcriptum eſt: Factus eſt Odom homo primus in animam viuentem, at poſtremus Odom in ſpiritum vitam largientem.*

46 *Sed non fuit primùm ſpirituale, ſed animale: tum demùm ſpirituale.*

47 *Primus homo puluerulentus ex terra: homo ſecundus Dominus è cælo.*

48 *Quemadmodum eſt puluereus ille, ſic & puluereoſi: & & quemadmodum eſt ille qui ex cælo eſt, ita & cæleſtes.*

49 *Et ſicuti induimus imaginem illius qui ex puluere eſt, ſic induemus imaginem illius qui è cælo eſt.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.	22	*Quemadmodum enim per Adam omnes moriuntur, ita & per Chriſtum omnes viuificabuntur.*
Vnuſquiſque autem in proprio ordine, primitiæ Chriſtus: deinde ij, qui Chriſti in aduentu eius.	23	*Vnuſquiſque autem in proprio ordine: primitiæ Chriſtus, deinde ij qui ſunt Chriſti in aduentu ipſius:*
Deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo & Patri: cùm aboleuerit omnem principatum & omnem poteſtatem & virtutem.	24	*Mox finis, cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum aboleuerit omnem principatum, & omnem poteſtatem, ac virtutem.*
Oportet enim illum regnare, vſque quò ponat omnes inimicos ſub pedes ſuos.	25	*Nam oportet eum regnare, donec poſuerit omnes inimicos ſub pedes ſuos.*
Vltimus inimicus abolebitur mors. Omnia enim ſubiecit ſub pedes eius. Cùm autem dicat,	26	*Nouiſſimus hoſtis aboletur mors. Nam omnia ſubiecit ſub pedes illius. Atqui cum dicat,*
Quod omnia ſubiecta ſunt, manifeſtum quòd excepto illo ſubijciente ei omnia.	27	*Quod omnia ſubiecta ſint, palàm eſt, excipiendum eum qui ſubiecit illi omnia.*
Cùm autem ſubiecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubijcietur illi ſubijcienti ſibi omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus.	28	*Cum autem ſubiecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubijcietur ei, qui illi ſubiecit omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus.*
Alioquin quid facient baprizati pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? quid & baptizantur pro mortuis?	29	*Alioqui quid facient ij, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortus non reſurgunt? Cur & baptizantur pro illis?*
Quid & nos periclitamur per omnem horam?	30	*Quid & nos periclitamur omni tempore?*
Per diem morior, per veſtram gloriationem, quam habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro.	31	*In dies morior per noſtram gloriationem, quam habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro.*
Si (ſecundùm hominem) ad beſtias pugnaui in Epheſo, quod mihi commodũ, ſi mortui non reſurgunt? manducemus & bibamus, cras enim moriemur.	32	*Si ſecundum hominem cum beſtiis depugnaui Epheſi, qua mihi vtilitas, ſi mortui non reſurgunt? Edamus & bibamus, cras enim mortmur.*
Ne errate. Corrumpunt mores bonos colloquia mala.	33	*Ne decipiamini. Mores bonos colloquia corrumpunt mala.*
Euigilate iuſte, & ne peccate. ignorantiam enim Dei quidam habent. ad pudorem vobis loquor.	34	*Expergiſcimini iuſtè, & ne peccetis. Nam ignorationem Dei nonnulli habent. Ad pudorem vobis loquor.*
Sed dicet aliquis, Quomodo reſurgunt mortui? quali autem corpore veniunt?	35	*At dicet aliquis: Quomodo reſurgunt mortui? Quali autem corpore venient?*
Inſipiens, tu quod ſeminas, non viuificatur, ſi non moriatur.	36	*Stulte. Tu quod ſeminas, non viuificatur, niſi mortuum fuerit.*
Et quod ſeminas, non corpus oriturum ſeminas, ſed nudum granum, ſi contigerit, tritici, aut alicuius cæterorum.	37	*Et hoc quod ſeminas, non corpus, quod naſcetur, ſeminas, ſed nudum granum, exempli cauſa, tritici aut alicuius ex cæteris.*
At Deus illi dat corpus, ſicut voluit, & vnicuique ſeminum proprium corpus.	38	*Sed Deus illi dat corpus vt voluit, & vnicuique ſeminum ſuum corpus.*
Non omnis caro, eadem caro: ſed alia quidem hominum, alia autem caro pecorum, alia verò piſcium, alia autem volucrium.	39	*Non omnis caro, eadem caro: ſed alia quidem caro hominum, alia vero caro pecorum, alia vero piſcium, alia vero volucrium.*
Et corpora cæleſtia, & corpora terreſtria: ſed alia quidem cæleſtium gloria, alia autem terreſtrium.	40	*Et ſunt corpora cæleſtia, & ſunt corpora terreſtria. Verum alia quidem cœleſtium gloria, alia vero terreſtrium,*
Alia gloria ſolis, & alia gloria lunæ, & alia gloria ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in gloria.	41	*Alia gloria ſolis, & alia gloria lunæ, & alia gloria ſtellarum. Stella ſiquidem à ſtella differt in gloria.:*
Sic & reſurrectio mortuorum, ſeminatur in corruptione, ſurgit in incorruptione.	42	*Sic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, reſurgit in incorruptibilitate:*
Seminatur in ignominia, excitatur in gloria. Seminatur in infirmitate, ſurgit in virtute.	43	*Seminatur in ignominia, reſurgit in gloria: ſeminatur in infirmitate, reſurgit in potentia.*
Seminatur corpus animale, ſurgit corpus ſpiritale. eſt corpus animale, & eſt corpus ſpiritale. Ita & ſcriptum eſt:	44	*Seminatur corpus animale, reſurgit corpus ſpirituale. Eſt corpus animale, & eſt corpus ſpirituale: quemadmodum & ſcriptum eſt:*
Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſsimus Adam in ſpiritum viuificantem.	45	*Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, extremus Adam in ſpiritum viuificantem.*
Sed non prius ſpiritale, ſed animale: deinde ſpiritale.	46	*At non primum, quod ſpirituale, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale.*
Primus homo de terra, terrenus: ſecundus homo, Dominus de cælo.	47	*Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo, ipſe Dominus de cælo.*
Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes.	48	*Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni ſunt. Et qualis ille cœleſtis, tales & ij qui cœleſtes ſunt.*
Et ſicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis.	49	*Et quemadmodum geſtauimus imaginem terreni, geſtabimus & imaginem cœleſtis.*

Vulgat. Editio.

Hoc autem dico, fratres: quia caro & ſanguis regnum Dei poſsidere non poſſunt: neque corruptio incorruptelam poſsidebit.

Ecce miſterium vobis dico: omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.

In momento, in ictu oculi, in nouiſsima tuba: canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti & nos immutabimur.

Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.

Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo, qui ſcriptus eſt: * Abſorpta eſt mors in victoria.

Oſee 13. 14

Vbi eſt, mors, victoria tua? vbi eſt, mors, ſtimulus tuus?

Stimulus autem mortis peccatum eſt: virtus vero peccati lex.

1 Cor. 15. 3

Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Itaque, fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote, & immobiles: abundantes in opere Domini ſemper: ſcientes quod labor veſter non eſt inanis in Domino.

CAP. XVI.

DE collectis autem, quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinaui Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite.

Per vnam ſabbati vnuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit: vt non, cum venero, tunc collectæ fiant.

Cùm autem præſens fuero: quos probaueritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram in Ieruſalem.

Quòd ſi dignum fuerit, vt & ego eam, mecum ibunt.

Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertranſibo.

Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hiemabo: vt vos me deducatis quocunque iero.

Nolo enim vos modò in tranſitu videre: ſpero enim me aliquantulum tempus manere apud vos, ſi Dominus permiſerit.

Permanebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten.

Oſtium enim mihi apertum eſt magnum, & euidens: & aduerſarij multi.

Si autem venerit Timotheus, videte vt ſine timore ſit apud vos: opus enim Domini operatur, ſicut & ego.

Ne quis ergo illum ſpernat: deducite autem illum in pace, vt veniat ad me: expecto enim illum cum fratribus.

De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogaui eum vt veniret ad vos cum fratribus: & vtique non fuit voluntas vt nunc veniret: veniet autem, cùm ei vacuum fuerit.

Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, & confortamini.

Omnia veſtra in charitate fiant.

Obſecro autem vos, fratres, noſtis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam ſunt primitiæ, & in miniſterium ſanctorum ordinauerunt ſeipſos:

Vt & vos ſubditi ſitis eiuſmodi, & omni cooperanti, & laboranti.

Tranſl. ex Syriac.

50 *Hæc autem dico fratres mei: quod caro, & ſanguis regnum cælorum hæreditate poſſidere non poſſunt: neque corruptio poſſidebit incorruptibilitatem.*

51 *Ecce dico vobis arcanum: non omnes obdormiemus, omnes autem immutabimur.*

52 *Subitò quaſi ictu oculi per extremam tubam quum vocem emiſtet, & reſurgent mortui abſque incorruptione, & nos immutabimur.*

53 *Futurum eſt enim vt hoc corruptibile induat incorruptibilitatem: atque adeò quòd mortale eſt induat immortalitatem.*

54 *Quum autem hoc quod corruptibile eſt induerit incorruptibilitatem, & hoc mortale, immortalitatem; tunc fiet ſermo ille qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in victoria.*

55 *Vbi eſt aculeus tuus, ò mors? & vbi eſt victoria tua, inferne?*

56 *Aculeus autem mortis peccatum eſt, & vis peccati lex eſt.*

57 *Sed Deo gratia, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho.*

58 *Itaque fratres mei, & chariſſimi mei, eſtote ſtabiles, neque ſitis mobiles, ſed eſtote ſemper abundantes in opere Domini, quum ſciatis laborem veſtrum non eſſe inanem in Domino.*

CAP. XVI.

1 *CÆterum de eo quod colligitur in ſanctos, quemadmodum præcepi Eccleſiis Galatarum, ita & vos facite.* Deeſt fol. 4. v. pag. 2 Epiphanium.

2 *Quolibet Sabbatho vnuſquiſque veſtrum domi ſuæ ſeponat, & conſernet illud quod per manus ſuas obuenit, ne quum venero, tunc fiant collecta.*

3 *Quum autem aduenero quos elegeritis, mittam cum epiſtola vt perferant gratiam veſtram ad Ouriſchlem.*

4 *Quod ſi fuerit dignum opus, vt & ego proficiſcar, mecum etiam proficiſcentur.*

5 *Veniam autem ad vos quum tranſiero per Macedoniam: ſiquidem in Macedoniam tranſiturus ſum.*

6 *Quin etiam fortaſſe apud vos permanebo, aut hybernabo apud vos, vt vos adhæreatis mihi quocunq; proficiſcar.*

7 *Nolo nunc quaſi viam tranſiturus vos inuiſere ſed ſpero enim me aliquantum tempus commoraturum apud vos, ſi Dominus meus permiſerit mihi.*

8 *Namque permanſurus ſum Epheſi vſque ad Pentecoſten.*

9 *Siquidem oſtium magnum patet mihi plenum operoſis fallis: & aduerſarij multi.*

10 *Quod ſi venerit ad vos Timotheus, videte vt abſque metu ſit apud vos: opus enim Domini operatur vt & ego.*

11 *Ne quis igitur eum deſpiciat, ſed adhæreatis ei cum pace, vt veniat ad me: præſtolor enim eum cum fratribus.*

12 *De Apollo autem fratre meo, multum eſflagitaui ab eo, vt veniret ad vos cum fratribus, & nunc non fuit voluntas eundi ad vos: ſed quum erit ei locus, veniet ad vos.*

13 ** Expergiſcimini, & ſtate in fide, præbete vos viros, & fortes eſtote.* *Feriatiſſ. hebdomadis 4. Iemiæ.

14 *Omniaque placita veſtra cum charitate fiant.*

15 *Vos autem rogo, fratres mei, pro domo Stephanæ, quippe quam noſtis eſſe primitias Acaiæ, ſeque expoſuiſſe in miniſterium ſanctorum.*

16 *Vt & vos dicto audientes ſitis huiuſmodi, & vnicuique laboranti cum eis, & adiuuanti.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Hoc autẽ dico, fratres, quia caro & ſanguis regnum Dei iure hæreditario poſsidere non poſſunt, neque corruptio incorruptelam iure hæreditario poſsidet.	50	*Hoc autem dico fratres quod caro & ſanguis regni Dei hæreditatem conſequi non poſſunt. Neque corruptio incorruptibilitatis hæreditatem accipit.*
Ecce myſterium vobis dico: Omnes quidem non dormiemus, omnes autem immutabimur.	51	*Ecce myſterium vobis dico. Non omnes quidem dormiemus, omnes tamen immutabimur.*
In momento, in ictu oculi, in nouiſsima tuba, (tuba canet enim) & mortui reſurgent incorrupti: & nos immutabimur.	52	*In puncto temporis, in momento oculi, per extremam tubam. Canet enim, & mortui reſurgent incorruptibiles, & nos immutabimur.*
Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem: & mortale hoc induere immortalitatem.	53	*Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem.*
Cùm autem corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo ille ſcriptus: Abſorpta eſt mors in victoria.	54	*Cum autem corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt.*
Vbi tuus, mors, ſtimulus? vbi tua, ſepulchrum, victoria?	55	*Abſorpta eſt mors in victoriam. Vbi tuus, mors, aculeus? vbi tua, inferne, victoria?*
At ſtimulus mortis, peccatum: at potentia peccati, Lex.	56	*Aculeus autem mortis, peccatum: potentia vero peccati, lex.*
At Deo gratia danti nobis victoriam per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.	57	*Sed Deo gratia, qui dedit nobis victoriam, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.*
Itaque, fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote, immobiles: abundantes in opere Domini ſemper: ſcientes quod labor veſter non eſt inanis in Domino.	58	*Itaque fratres mei dilecti ſtabiles ſitis, immobiles, abundantes in opere Domini ſemper, cum ſciatis, quod labor veſter non eſt inanis in Domino.*
CAP. XVI.		**CAP. XVI.**
DE autem collecta quæ in ſanctos, ſicut ordinaui Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite.	1	*CÆterum de collatione in ſanctos, quemadmodum ordinaui Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite.*
Per vnam Sabbatorum vnuſquiſq; veſtrum apud ſe reponat recondens, quod bene ſucceſſerit: vt non cùm venero, tunc collectæ fiant.	2	*In vna ſabbatorum vnuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens quicquid commodum fuerit: ne cum venero, tunc collationes fiant.*
Cùm autem adfuero, quos probaueritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram in Hieruſalem.	3	*Vbi venero autem, quoſcunque probaueritis per epiſtolas, hos mittam vt perferant munificentiam veſtram Hieroſolymam.*
Si verò fuerit dignum & me proficiſci, cum me proficiſcentur.	4	*Quod ſi fuerit operæ precium, & ipſe proficiſcar, mecum proficiſcentur.*
Veniam autem ad vos, cùm Macedoniam pertranſiero. Macedoniam enim pertranſibo.	5	*Veniam autem ad vos, cum Macedoniam tranſiero. Macedoniam enim pertranſiturus ſum.*
Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hyemabo: vt vos me deducatis quocunque iero.	6	*Apud vos autem forte permanebo, aut etiam hybernabo, vt vos me deducatis quocunque proficiſcar.*
Nolo enim vos modò in tranſitu videre, ſpero verò tempus aliquod manere apud vos, ſi Dominus permiſerit.	7	*Nolo enim vos nunc in tranſcurſu videre, ſed ſpero tempus aliquantum manſurum me apud vos, ſi Dominus permiſerit.*
Permanebo autem in Epheſo vſque ad Pentecoſten.	8	*Commorabor autem Epheſi, vſque ad diem quinquageſimum.*
Oſtium enim mihi apertum eſt magnum & efficax, & aduerſarij multi.	9	*Nam oſtium mihi apertum eſt magnum, & efficax, & aduerſarij multi.*
Si autem venerit Timotheus, videte vt ſine timore ſit apud vos. nam opus Domini operatur, ſicut & ego.	10	*Quod ſi venerit Timotheus, videte vt abſque metu ſit apud vos: opus enim Domini operatur, quemadmodum & ego.*
Ne quis ergo illum nihili faciat. Deducite autem illum in pace, vt veniat ad me. expecto enim illum cum fratribus.	11	*Ne quis igitur eum ſpernat, ſed proſequamini eum cum pace, vt veniat ad me. Expecto enim illum cum fratribus.*
De autem Apollo fratre, multum rogaui eum, vt veniret ad vos cum fratribus: & omnino non fuit voluntas vt nunc veniret: veniet autem cùm opportunitatem habuerit.	12	*Porrò de Apollo fratre: Multum hortatus ſum illum, vt iret ad vos cum fratribus, & omnino non erat voluntas nunc eundi. Venturus eſt autem, cum opportunitatem erit nactus.*
Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, fortificamini.	13	*Vigilate, ſtate in fide, viriliter agite, eſtote forte.*
Omnia veſtra in charitate fiant.	14	*Omnia vobis cum charitate fiant.*
Obſecro autem vos, fratres, noſtis domum Stephanæ, quod eſt primitiæ Achaiæ, & in miniſterium ſanctis addixerunt ſeipſos:	15	*Obſecro autem vos fratres: Noſtis familiam Stephanæ, eſſe primitias Achaiæ, & quod in miniſterium ſanctis ordinarunt ſeipſos,*
Vt & vos ſubijciamini talibus: & omni cooperanti & laboranti.	16	*Vt & vos ſubditi ſitis talibus, & omni adiuuanti & laboranti.*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Gaudeo autem in præſentia Stephanæ, & Fortunati,& Achaici : quoniam id,quod vobis deerat,ipſi ſuppleuerunt.	17	*Gaudeo verò de aduentu Stephanæ, & Fortunati, & Achaici: quoniam quod vobis deerat apud me, ipſi ſupplenerunt.*
Refecerunt enim,& meum ſpiritum, & veſtrum. Cognoſcite ergo qui huiuſmodi ſunt.	18	*Siquidem refocillanerunt ſpiritum meum, ac veſtrum. Cognoſcite ergo qui huiuſmodi ſunt.*
Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multum, Aquila, & Priſcilla cum domeſtica ſua eccleſia:apud quos & hoſpitor.	19	*Poſtulant pacem veſtram:* (ſalutant vos) *eccleſia omnes, quæ ſunt in Aſia. Salutant vos plurimum in Domino noſtro Akaulas, & Priskella cum eccleſia quæ eſt in ædibus ipſorum.*
Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in oſculo ſancto.	20	*Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem oſculo ſancto.*
Salutatio, mea manu Pauli.	21	*Salutatio per ſcripturam manus meæ Pauli.*
Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema,Maran Atha.	22	*Quiſquis non amat Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho, anathema ſit. Morais-Etho* (Dominus noſter venit.)
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum.	23	*Gratia Domini noſtri Ieſchua Meſchicho ſit vobiſcum.*
Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu.Amen.	24	*Et charitas mea cum vobis omnibus in Meſchicho Ieſchua.Amen.*

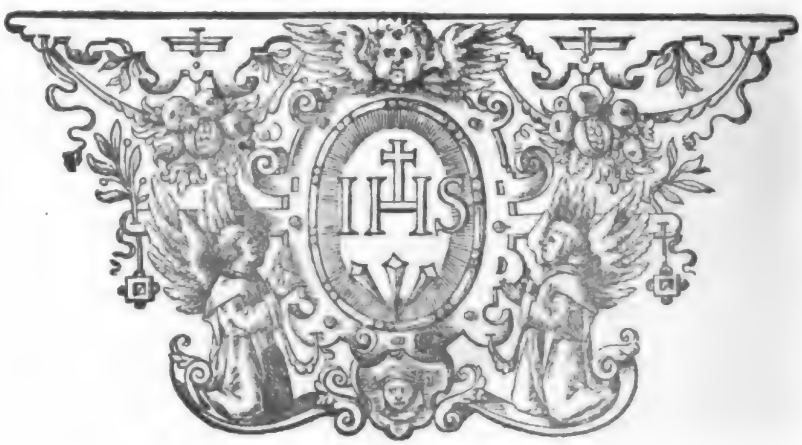

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Gaudeo autem in præſentia Stephanæ & Fortunati, & Achaici, quoniam veſtri defectionem hi ſuppleuerunt.	17	*Gaudeo vero de aduentu Stephanæ & Fortunati & Achaici: quoniam id quod mihi deerat veſtri, hi ſuppleuerunt.*
Refecerunt enim meum ſpiritum & veſtrum. Agnoſcite ergo tales.	18	*Refocillauerunt enim ſpiritum meum ac veſtrum. Agnoſcite itaque huiuſmodi.*
Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multùm Aquila & Priſcilla, cum ea quæ in domo eorum Eccleſia.	19	*Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multum Aquila & Priſcilla, cum ea quæ in domo eſt ipſorum Eccleſia.*
Salutant vos fratres omnes. Salutate alij alios in oſculo ſancto.	20	*Salutant vos fratres omnes. Salutate inuicem oſculo ſancto.*
Salutatio, mea manu Pauli.	21	*Salutatio mea manu Pauli.*
Si quis non amat Dominum Ieſum Chriſtum, ſit anathema, Maran Atha.	22	*Si quis non diligit Dominum Ieſum, ſit anathema Maran-Atha.*
Gratia Domini Ieſu Chriſti cum vobis.	23	*Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit vobiſcum.*
Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu. Amen.	24	*Dilectio mea cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu. Amen.*

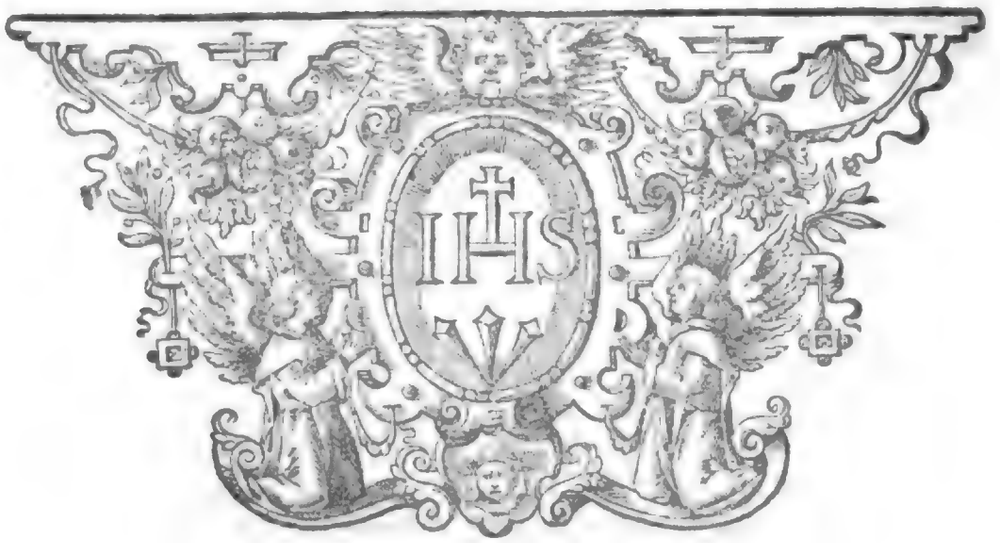

POSTERIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS,

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti, per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi cum omnibus ſanctis, qui ſunt in vniuerſa Achaia.

Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

a Ephe. 1. 3. 1. Pet. 1. 3 * Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis:

Qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra: vt poſsimus & ipſi conſolari eos qui in omni preſſura ſunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipſi à Deo.

Quoniam ſicut abundant paſsiones Chriſti in nobis: ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra.

Siue autem tribulamur pro veſtra exhortatione & ſalute, ſiue conſolamur pro veſtra conſolatione ſiue exhortamur pro veſtra exhortatione & ſalute, quæ operatur tolerantiam earundem paſsionum, quas & nos patimur:

Vt ſpes noſtra firma ſit pro vobis: ſcientes quod ſicut ſocij paſsionum eſtis, ſic eritis & conſolationis.

Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione noſtra, quæ facta eſt in Aſia, quoniam ſupra modum grauati ſumus ſupra virtutem, ita vt taederet nos etiam viuere.

Sed ipſi in nobismetipſis reſponſum mortis habuimus, vt non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos:

Qui de tãtis periculis nos eripuit, & eruit: in quem ſperamus quoniam & adhuc eripiet,

Adiuuantibus & vobis in oratione pro nobis: vt ex multorum perſonis, eius quæ in nobis eſt donationis, per multos gratiæ agantur pro vobis.

Nam gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſimplicitate cordis & ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei conuerſati ſumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

Non enim alia ſcribimus vobis, quàm quæ & cognouiſtis. Spero autem quòd vſque in finem cognoſcetis.

Sicut & cognouiſtis nos ex parte, quòd gloria veſtra ſumus, ſicut & vos noſtra, in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Et hac confidentia volui prius venire ad vos, vt ſecundam gratiam haberetis:

Et per vos tranſire in Macedoniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudæam.

Cum ego hoc voluiſſem, nunquid leuitate vſus ſum? Aut quæ cogito, ſecundùm carnem cogito, vt ſit apud me E ST, & N O N?

POSTERIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS,

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

PAulus Apoſtolus Ieſchua Meſchicho per voluntatem Dei, & Timotheus frater, eccleſiæ Dei quæ eſt Corinthi, & omnibus ſanctis qui ſunt in vniuerſa Achaia. Marcionis Sabbathi Annuntiationis.

Gratia vobiſcum, & pax à Deo Patre noſtro, & à Domino noſtro Ieſchua Meſchicho.

Benedictus Deus ipſe Pater Domini noſtri Ieſchua Meſchicho pater miſericordiarum, & Deus omnis conſolationis,

Qui conſolatur nos in omnibus afflictionibus noſtris, vt & nos poſſimus conſolari eos qui ſunt in omnibus afflictionibus per illam conſolationem qua nos conſolatur Deus.

Nam quemadmodum abundant in nobis perpeſſiones Meſchicho, ſic & per Meſchicho abundat conſolatio noſtra.

Siue autem affligimur pro veſtri conſolatione, ac pro veſtra ſalute affligimur: ſiue conſolationem accipimus, ad ſit, vt conſolationem accipiatis, & ſit in vobis perſeuerantia qua ſuſtineatis perpeſſiones illas, quas & nos patimur.

Ac ſpes noſtra pro vobis firma eſt: ſcimus enim quod ſi participes eſtis paſſionum, participes quoque eritis conſolationis.

Volumus enim vos ſcire fratres mei, de oppreſſione qua nobis accidit in Aſia, quoniam maiorem in modum oppreſſi ſumus ſupra vires noſtras, adeo vt vita noſtra propè abijcienda fuerit. a Dominica ſixti. poſt Epiphaniam.

Et hac de cauſa ſententiam mortis ferebamus, ne eſſet nobis ſpes in nobismetipſis, ſed in Deo illo qui excitat mortuos,

Qui à morte violenta nos liberauit: & adhuc ſperamus nos liberatum iri ab eo cum auxilio deprecationis ſtræ pro nobis.

Vt ſit donum eius apud vos gratia quæ facta eſt pro multis, vt multi gratias ei agant pro nobis.

Nam gloriatio noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quod cum ſimplicitate & ſynceritate, & gratia Dei verſati ſumus in mundo: non autem cum ſapientia corporis, atque vberius apud voſmetipſos.

Non enim alia ſcribimus vobis, quàm quæ ſcitis & agnoſcitis. Spero autem quod ad finem vſque vos agnoſcetis,

Sicut & agnouiſtis modicum ex multo (ex parte) nos eſſe gloriationem veſtram, vt & vos noſtram in die Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.

Et hac fiducia volui prius venire ad vos vt geminatè acciparis gratiam,

Et per vos tranſire in Macedoniam, & rurſus ex Macedonia ad vos venire, & à vobis deduci in Iehudaam.

Hoc igitur quum cogitaui, num tanquàm temerarius cogitaui? aut num carnis ſunt ea quæ cogito? ſiquidem oportet in his eſſe Etiam, Etiam, & Non Non.

POSTERIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS,

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti, per voluntatem Dei, & Timotheus frater, eccleſiæ Dei exiſtenti in Corintho, cum ſanctis omnibus exiſtentibus in tota Achaia:

Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis:

Conſolans nos in omni tribulatione noſtra: ad poſſe nos conſolari eos qui in omni preſſura, per conſolationem, qua conſolatione afficimur ipſi à Deo.

Quoniam ſicut abundant paſsiones Chriſti in nobis, ita per Chriſtum abundat & conſolatio noſtra.

Siue autem tribulamur, pro veſtra conſolatione & ſalute effecta in tolerantia earundem paſsionum quas & nos patimur:

Et ſpes noſtra firma ſuper vos. Siue cõſolatione afficimur, ſuper veſtra conſolatione & ſalute: ſcientes quòd ſicut ſocij eſtis paſsionum, ſic & conſolationis.

Non enim volumus vos ignorare, fratres, de tribulatione noſtra facta nobis in Aſia: quoniam ſecundùm exuperantiam grauati ſumus ſupra virtutem: ita vt perdubitare nos etiam viuere.

Sed ipſi in nobismetipſis decretum mortis habuimus, vt non fidentes ſimus in nobisipſis, ſed in Deo excitante mortuos.

Qui ex tanta morte eripuit nos, & eruit: in quem ſperauimus quoniam & adhuc eripiet.

Coadiuuantibus & vobis pro nobis oratione, vt ex multis perſonis, illa in nos donatio per multos gratiæ agantur pro vobis.

Nam gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſimplicitate & ſinceritate Dei, non in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei conuerſati ſumus in hoc mundo: abundantiùs autem ad vos.

Non enim alia ſcribimus vobis, niſi quàm quæ legitis, aut & agnoſcitis. Spero autem quòd & vſque in finem agnoſcetis.

Sicut & agnouiſtis nos ex parte, quia gloriatio veſtra ſumus, ſicut & vos noſtra in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Et hac confidentia volui venire ad vos priùs, vt ſecundam gratiam haberetis:

Et per vos venire in Macedoniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudæam.

Hoc ego deliberans, nunquid leuitate vſus ſum? Aut quæ delibero, ſecundùm carnem delibero, vt ſit apud me Etiam, Etiam, & Non, Non?

POSTERIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD CORINTHIOS;

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, ac Timotheus frater, congregationi Dei, quæ eſt Corinthi, vnà cum ſanctis omnibus, qui ſunt in tota Achaia.*

2 *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.*

3 *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt Pater miſericordiarum, & Deus omnis conſolationis,*

4 *Conſolans nos in omni afflictione noſtra, in hoc, vt poſſimus conſolari eos, qui ſunt in quauis afflictione, per conſolationem, qua noſipſos conſolatur Deus.*

5 *Quoniam ſicut abundant afflictiones Chriſti in nobis, ita per Chriſtum abundat & conſolatio noſtra.*

6 *Siue autem affligimur, id ſit pro veſtri conſolatione ac ſalute, qua operatur in tolerantia earundem afflictionum, quas & nos patimur, ſiue conſolationem accipimus pro veſtri conſolatione ac ſalute,*

7 *Spes etiam noſtra firma eſt pro vobis, cum ſciamus, quod quemadmodum participes eſtis afflictionum ſic futuri eſtis & conſolationis.*

8 *Non enim volumus vos ignorare fratres, de afflictione noſtra, qua nobis accidit in Aſia, quoniam ſupra modum grauati ſumus ſupra vires adeo vt deſperauerimus etiam de vita.*

9 *Quin ipſi in nobisipſis ſententiam mortis acceperamus, ne confideremus in nobisipſis, ſed in Deo qui ad vitam ſuſcitat mortuos,*

10 *Qui ex tanta morte eripuit nos, & eripit: in quo ſpem fixam habemus, quod & iam poſthac ereripturus ſit,*

11 *Simul adiuuantibus & vobis, per deprecationem pro nobis, vt ex multis perſonis, pro dono in nos collato, per multos gratiæ agantur pro nobis.*

12 *Nam gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quod cũ ſimplicitate & ſyncerritate Dei: non ſapientia carnali, ſed per gratiam Dei conuerſati fuerimus in mundo abundantius autem erga vos.*

13 *Non enim alia ſcribimus vobis, quàm quæ legitis, aut etiam agnoſcitis. Spero autem, quod vſque ad finem quoq; agnoſcetis,*

14 *Quemadmodum & agnouiſtis nos ex parte, quoniam gloria veſtra ſumus, quemadmodum & vos noſtra, in die Domini Ieſu.*

15 *Et hac fiducia volebam ad vos venire prius, vt geminam apud vos inirem gratiam,*

16 *Et per vos pertranſire in Macedoniam, & rurſum à Macedonia venire ad vos, ac à vobis deduci in Iudæam.*

17 *Hoc igitur cum in animo verſarem, nunquid leuitate ſum vſus? aut num quæ cogito, ſecundum carnẽ cogito? Vt ſit apud me, quod eſt Etiam, Etiam: & quod eſt Non, Non.*

Vulgat. Editio.

Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo EST, & NON.

Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, & Siluanum, & Timotheu, nō fuit EST & NON, sed EST in illo fuit.

Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo EST: ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.

Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus:

Qui & signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

Ego autem testem Deum inuoco in animam meā, quòd parcens vobis, non veni vltra Corinthū:

Non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri: nam fide statis.

CAP. II.

STatui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos:

Si enim ego contristo vos: & quis est, qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me?

Et hoc ipsum scripsi vobis, vt non cum venero, tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est.

Nam ex multa tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non vt contristemini, sed vt sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis.

Si quis autem contristauit, non me contristauit: sed ex parte, vt onerem omnes vos.

Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio hæc, quæ fit à pluribus:

Ita vt è contrario magis donetis, & consolemini, ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est.

Propter quod obsecro vos, vt confirmetis in illum charitatem.

Ideo enim & scripsi, vt cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

Cui autē aliquid donastis, & ego: nā & ego quod donaui, si qd donaui, propter vos in persona Christi,

Vt non circumueniamur à Satana: non enim ignoramus cogitationes eius.

Cum venissem autem Troadem propter Euangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino,

Non habui requiem spiritui meo, eo quòd non inuenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco:

Quia Christi bonus odor sumus Deo in ijs, qui salui fiunt, & in ijs, qui pereunt:

Alijs quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus?

Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAP. III.

INcipimus iterum nosmetipsos commendare? aut numquid egemus (sicut quidam) commendatitus epistolis ad vos, aut ex vobis?

Transl. ex Syriac.

Fidelis est Deus quòd sermo noster ergo vos non fuit Etiam, & Non.

Nam Filius Dei Ieschua Meschicho, qui per nos vobis prædicatus est per me, & Syluanum, & Timotheum non fuit Etiam, & Non, sed Etiam fuit in eo.

Omnes enim promissiones Dei per Meschicho sunt Etiam: ideò per ipsum damus Amin ad gloriam Dei.

Deus autem confirmat nos vobiscum per Meschicho illum, qui & ipse vnxit nos:

Et obsignauit nos, deditque arrabonem Spiritus sui in cordibus nostris.

** Ego verò testor Deum per animam meam, quòd parcens vobis non venerim Corinthum.* *Feria v. hebdomadæ duæ. in tertia.

Non quòd simus domini fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri: nam ipsa fide statis.

CAP. II.

HOc autem decreui apud me non iterum cum mœstitia venire ad vos.

Nam si ego mœrore vos afficiam: ecquis exhilarabit me, nisi is quem mœrore affecero?

Et hoc scripsi vobis, ne quum venerim mœrore me afficiant ea, ex quibus oporteret me gaudio demulceri: confido autem de vobis quòd gaudium meum, omnium vestrum sit.

Et ex multa oppressione, & anxietate cordis hæc scripsi vobis cum lachrymis multis: non vt mœrore afficeremini, sed vt cognosceretis charitatem vehementem quam habeo erga vos.

Quòd si quis tristitia affecit, non me tristitia affecit, sed propemodum vos omnes, ne grauiori sermone in vos vtar.

Sufficit autem ei hæc obiurgatio, quæ (facta est) à pluribus.

Proinde è diuerso oportet vt remittatis ei, eumque consolemini, ne fortè vehementiori animi ægritudine absorbeatur qui est huiusmodi.

Propterea rogo vos vt confirmetis in eum charitatem vestram.

Ideò enim scripsi, vt & experimento cognoscam an in omnibus dicto audientes mihi sitis.

Cui verò remittitis, & ego: nam & ego quod remisi, propter vos rem si in persona Meschicho.

Ne calumnia nos deferat Satanas: nouimus enim cogitationes eius.

** Porrò quum venissem Troadem in Euangelium Meschicho, & apertum esset mihi ostium per Dominum:* * In consecratione Chrismatis.

Non habui requiem in spiritu meo, quòd non inuenerim Titum fratrem meum; sed dimisi eos, & abij in Macedoniam.

Deo autem gratia, qui semper specimen edit nobis per Meschicho, ac per nos patefacit odorem cognitionis suæ in omni loco:

Suauis enim odor sumus Deo per Meschicho in his qui seruantur, & in his qui pereunt.

His quidem odor mortis ad mortem: illis verò odor vitæ ad vitam. Et ad hæc quis erit idoneus?

Non enim sumus vt cæteri, qui miscent, (cauponantur) *sermonem Dei, sed velut ex synceritate, & tanquam ex Deo coram Deo per Meschicho loquimur.*

CAP. III.

INcipimus etiamnum vursus ostendere vobis quid simus? aut num fortasse nos egemus vt cæteri epistolis commendatitijs quæ de nobis ad vos scribantur, aut quas commendatitias de nobis scribatis?

Transl. B. Ariæ Mont.

Fidelis autem Deus, quia ſermo noſter qui ad vos non factus eſt Etiam & Non.

Nam Dei Filius Ieſus Chriſtus in vobis per nos prædicatus, per me & Siluanum, & Timotheum, non factus eſt Etiam & Non: ſed etiã in eo factus eſt,

Quotquot enim promiſsiones Dei, in illo Etiam, & in illo Amen, Deo ad gloriam per nos.

At confirmans vos cum nobis in Chriſtum, & vnguens nos Deus:

Qui & obſignans nos, & dans arrabonem ſpiritus in cordibus noſtris.

Ego autem teſtem Deũ inuoco in meam animam, quòd parcens vobis non vltrà veni in Corinthum.

Non quia dominamur veſtræ fidei: ſed cooperatores ſumus gaudij veſtri. nam fide ſtatis.

CAP. II.

IVdicaui autem mihiipſi hoc, non iterum in triſtitia ad vos venire.

Si enim ego contriſto vos, & quis eſt lætificans me, ſi non contriſtatus ex me?

Et ſcripſi vobis hoc ipſum, vt ne veniens, triſtitiam ſuper triſtitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere, confiſus in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium veſtrum eſt.

Ex enim multa tribulatione & anguſtia cordis ſcripſi vobis, per multas lachrymas: non vt contriſtemini, ſed charitatem vt ſciatis quam habeam abundantius in vos.

Si autem quis contriſtauit, non me contriſtauit: ſed ex parte, vt non onerem omnes vos.

Sufficiens tali obiurgatio hæc quæ à pluribus.

Ita vt econtrario magis vos condonare & conſolari, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur talis.

Ideo obſecro vos confirmare in illum charitatem.

In hoc enim & ſcripſi, vt cognoſcam, probationem veſtram, ſi in omnia obedientes ſitis.

Cui autem aliquid condonaſtis, & ego. & enim ego ſiquid condonaui, cui condonaui, propter vos, in facie Chriſti:

Vt non occupemur à Satana non enim eius intelligentias ignoramus.

Veniens autem in Troadem ad Euangelium Chriſti, & oſtio mihi aperto in Domino,

Non habui relaxationem ſpiritui meo, ad non inueniendum me Titum fratrem meum: ſed valedicens eis, exij in Macedoniam.

At Deo gratia, ſemper triumphanti nos in Chriſto: & odorem notitiæ ſuæ manifeſtanti per nos in omni loco.

Quia Chriſti bona fragrantia ſumus Deo, in ſeruatis, & in pereuntibus.

His quidem odor mortis in mortem. illis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis idoneus?

Non enim ſumus, ſicut reliqui, cauponãtes verbum Dei: ſed vt ex ſinceritate, ſed ſicut ex Deo, coram Deo in Chriſto loquimur.

CAP. III.

INcipimus iterum noſmetipſos commendare? ſi non egemus, ſicut quidam, commendatitiis epiſtolis ad vos, aut ex vobis commendatitiis?

Transl. Eraſm. Roterod.

Imo fidelis Deus quod ſermo noſter erga vos, non fuit etiam, & non.

Nam Dei Filius Ieſus Chriſtus, qui inter vos per nos prædicatus eſt, per me, & Syluanum ac Timotheum, non fuit Etiam & Non ſed Etiam per ipſum fuit.

Quotquot enim ſunt promiſſiones Dei, per ipſum ſunt Etiam, & per ipſum Amen, Deo ad gloriam per nos.

Porrò qui confirmat nos vnà vobiſcum in Chriſtum: & qui vnxit nos, Deus eſt:

Qui etiam obſignauit nos, deditq; arram ſpiritus in cordibus noſtris.

Ego vero teſtem Deum inuoco in animam meam, quod parcens vobis, nondum venerim Corinthum.

Non quod dominemur vobis nomine fidei, ſed adiutores ſumus gaudij veſtri, nam fide ſtatis.

CAP. II.

SEd decreui apud memetipſum hoc, non iterum cum dolore ad vos venire.

Nam ſi ego mœrore vos afficiam, & quis eſt qui exhilaret me, niſi is qui mœrore afficitur ex me?

Et ſcripſi vobis hoc ipſum: ne ſi veniſſem ad vos, dolorem caperem ex his, ex quibus oportebat me capere voluptatem: fiduciam hanc habens erga vos omnes, quod meum gaudium omnium veſtrum ſit.

Nam ex multa afflictione & anxietate cordis ſcripſi vobis, per multas lachrymas, non vt mœrore afficeremini, ſed vt cognoſceretis charitatem, quam habeo abundantius erga vos.

Quod ſi quis dolore affecit, non me dolore affecit, ſed ex parte, ne aggrauem omneis vos.

Sufficit iſtiuſmodi homini increpatio hæc, quæ facta eſt à pluribus,

Adeo vt ediuerſo magis condonare debeatis & conſolari: ne quo modo fiat, vt immodico dolore abſorbeatur huiuſmodi.

Quapropter obſecro vos, efficite vt valeat in illum charitas.

Nam & in hoc ſcripſeram vt cognoſcerem probationem veſtri an ad omnia obedientes ſitis.

Cui vero condonatis aliquid, & ego condono. Nam & ego ſi quid condonaui, cui condonaui, propter vos condonaui in conſpectu Chriſti,

Ne occuparemur à Satana. Non enim illius cogitationes ignoramus.

Cæterum cum veniſſem Troadem in Euangelium Chriſti, & oſtium mihi eſſet apertum per Dominum,

Non habui relaxationem ſpiritu meo, eo quod non inueniſſem Titum fratrem meum, ſed dimiſſis illis abij in Macedoniam

Deo autem gratia, qui ſemper triumphat per nos in Chriſto, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco.

Quoniam Chriſti bona fragrantia ſumus Deo, in his qui ſalui fiunt, & in his qui pereunt,

His quidem odor mortis ad mortem, illis vero odor vitæ ad vitam. Et ad hæc quis idoneus?

Non enim ſumus vt plerique cauponantes ſermonem Dei, ſed velut ex ſynceritate, ſed velut ex Deo in conſpectu Dei, per Chriſtum loquimur.

CAP. III.

INcipimus rurſus noſipſos commendare. Num egemus vt nonnulli commendatitiis epiſtolis apud vos, aut à vobis commendatitiis?

Vulgat. Editio.

Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris,quæ scitur, & legitur ab omnibus hominibus:
Manifestati quòd epistola estis Christi,ministrata à nobis,& scripta non atramento,sed spiritu Dei viui:non in tabulis lapideis,sed in tabulis cordis carnalibus.
Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum:
Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis,quasi ex nobis: sed sufficientia nra ex Deo est:
Qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti:non littera,sed Spiritu:littera enim occidit,Spiritus autem viuificat.
Quod si ministratio mortis, litteris deformata in lapidibus,fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius,quæ euacuatur:
Quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria?
Nam si ministratio damnationis gloria est: multo magis abundat ministerium iustitiæ in gloria.
Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte,propter excellentem gloriam.
Si enim quod euacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet,in gloria est.
Habentes igitur talem spem, multa fiducia vtimur:
* Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam,vt non intenderent filij Israel in faciem eius quod euacuatur,
Sed obtusi sunt sensus eorum. Vsque in hodiernum enim diem,idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatum, (quoniam in Christo euacuatur)
Sed vsque in hodiernum diem,cum legitur Moyses,velamen positum est super cor eorum.
Cum autem conuersus fuerit ad Dominum, auferetur velamen.
* Dominus autem Spiritus est: Vbi autem Spiritus Domini,ibi libertas.
Nos vero omnes, reuelata facie gloriam Domini speculantes: in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu.

* Ex. 34. 33.

* 2.Cor.4.14

CAP. IIII.

IDeo habentes administrationem,iuxta quod misericordiam consecuti sumus,non deficimus,
Seb abdicamus occulta dedecoris,non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendãtes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominũ coram Deo.
Quod si etiam opertum est Euangelium nostrũ: in ijs,qui pereunt,est opertum:
In quibus Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium,vt non fulgeat illis illuminatio Euangelij gloriæ Christi,qui est imago Dei.
Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum: nos autem seruos vestros per Iesum:
Quoniã Deus,qui dixit de tenebris lucem splendescere,ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei,in facie Christi Iesu.
Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus:vt sublimitas sit virtutis Dei,& non ex nobis.
In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur;aporiamur,sed non destituimur:

Transl. ex Syriac.

2 *Epistola autem nostra vos estis, quæ scripta est in corde nostro,& scitur ac legitur ab vnoquoque.*
3 *Nostis enim vos esse epistolam Meschicho,quæ subministrata est à nobis, scripta non atramento, sed Spiritu Dei viuentis,non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis.*
4 ** Fiduciam autem huiusmodi habeo per Meschicho erga Deum.* * Rabbulæ & Isaiæ dicta.
5 *Non quòd sufficientes simus cogitare quicquam tanquam ex nobisipsis,sed virtus nostra ex Deo est.*
6 *Qui nos dignos effecit,vt simus ministri testamenti noui,non scripturæ, sed Spiritus.Scriptura enim occidit: Spiritus autem viuificat.*
7 *Quòd si administratio mortis in scriptura exarata est in lapidibus, fuitq; in gloria, adeò vt non possent filij Israelis intueri faciem Mosis propter gloriam vultus eius,quæ abolita est,*
8 *Quomodo igitur administratio Spiritus non erit potius in gloria?*
9 *Nam si administrationi condemnationis fuit gloria: quanto magis gloria antecellet administratio iustitiæ?*
10 *Quandoquidem glorificatum quidem fuit,quod glorificatum est,in comparatione huius excellentis gloriæ.*
11 *Si enim quod abolitum est, in gloria fuit; multò magis quod permanet,in gloria erit?*
12 *Quum igitur talem habeamus spem,longè apertiùs loquimur.*
13 *Et non sicut Mosche qui iniiciebat velamen super faciem suam, ne inspicerent filij Israel in finem eius quod aboletur.*
14 *Sed obcæcati sunt mente sua. Siquidem vsque in hodiernum diem quum testamentum vetus legitur, illud velamen perstat super eos, nec reuelatur quod per Meschicho obliteratur.*
15 *Et ad hunc vsque diem quum legitur Mosche, velamen cordibus eorum iniectum est.*
16 *At quum aliquis ex eis conuertetur ad Dominum,tolletur ab eo velamen.*
17 *Dominus autem Spiritus est: Et vbi Spiritus Domini,ibi est libertas.*
18 *Nos autem omnes reuelata facie gloriam Domini quasi per speculum contemplamur, & ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à Domini Spiritu.*

CAP. IIII.

1 PRopterea tædium non est nobis in hoc ministerio quòd amplectimur iuxta miserationes quæ fuerunt super nos. Dominicam post Epiphaniam.
2 *Sed execrati sumus occultamenta dedecoris,neque ambulamus cum astutia, neque dolosè tractamus sermonem Dei,sed reuelatione veritatis ostendimus nosipsos omnibus conscientijs hominum coram Deo.*
3 *Quòd si velatum est Euangelium nostrum,ijs qui pereunt velatum est.*
4 *Iis quorum Deus huius mundi obcæcauit mentes, vt non credant,ne oriatur illis lux Euangelij gloriæ Meschicho,qui est imago Dei.*
5 *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Meschicho Ieschua Dominum nostrum: nos autem seruos vestros propter Ieschua.*
6 *Quoniam Deus est qui dixit è tenebris lucem orituram,qui quidem oritur in cordibus nostris,vt illustremur per cognitionem gloriæ Dei in persona Ieschua Meschicho.*
7 ** Habemus autem hunc thesaurum in vase testaceo,vt magnitudo virtutis ex Deo sit,non autem ex nobis.* * Martyrum.
8 *Cæterùm per omnia premimur,at non suffocamur:corripimur,at non condemnamur.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta in cordibus noſtris, cognita & lecta ab omnibus hominibus:

Manifeſtati quoniam eſtis epiſtola Chriſti, miniſtrata à nobis, inſcripta non atramento, ſed Spiritu Dei viuentis: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus.

Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum:

Non quòd ſufficientes ſimus à nobisipſis cogitare aliquid, quaſi ex nobisipſis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo.

Qui & idoneos fecit nos miniſtros noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus: nam litera occidit, at ſpiritus viuificat.

Si verò miniſtratio mortis in literis informata in lapidibus, facta fuit in gloria, ita vt non poſſe intueri filios Iſrael in faciem Moyſi, propter gloriam vultus eius abolendam:

Quomodo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria?

Si enim miniſterium damnationis gloria, multò magis abundabit miniſterium iuſtitiæ in gloria.

Etenim non glorificatum eſt illud glorificatum in hac parte, propter excellentem gloriam.

Si enim abolendum, per gloriam, multò magis manens in gloria.

Habentes igitur talem ſpem, multa fiducia vtimur.

Et non ſicut Moyſes ponebat velamen ſuper faciem ſuam, ad non intueri filios Iſrael in finem aboliti.

Sed obduruerunt cogitationes eorum. Vſque enim hodie idipſum velamen in lectione veteris teſtamenti manet non reuelatum, (quod in Chriſto aboletur.)

Sed vſque hodie, cùm legitur Moyſes, velamen ſuper eor eorum poſitum eſt.

Cùm autem conuerſus fuerit ad Dominum, circumauferetur velamen.

At Dominus Spiritus eſt. Vbi autem Spiritus Domini, ibi libertas.

Nos verò omnes, reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à Domini Spiritu.

CAP. IIII.

PRopter hoc habentes adminiſtrationem hanc, prout miſericordiam conſecuti ſumus, non deficimus:

Sed abdicauimus occulta dedecoris, nõ ambulantes in aſtutia, neq; adulterantes verbum Dei: ſed manifeſtatione veritatis commendãtes noſmetipſos ad omnem conſcientiam hominum, coram Deo.

Si autem & eſt opertum Euangelium noſtrum, in pereuntibus eſt opertum:

In quibus Deus ſeculi huius excæcauit mentes infidelium, ad non ſplendendũ eis illuminationem Euãgelij gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei inuiſibilis.

Non enim noſmetipſos prædicamus, ſed Chriſtum Ieſum Dominum, noſmetipſos autem ſeruos veſtros per Ieſum.

Quoniam Deus dicens de tenebris lucem ſplendeſcere, qui illuxit in cordibus noſtris, ad illuminationem ſcientiæ gloriæ Dei in facie Ieſu Chriſti.

Habemus autem theſaurum iſtum in fictilibus vaſis, vt ſublimitas virtutis ſit Dei, & non ex nobis,

In omni tribulati, ſed non coarctati: Hæſitantes, ſed non prorſus hærentes.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

2 *Epiſtola noſtra vos eſtis, inſcripta in cordibus noſtris: quæ intelligitur & legitur ab omnibus hominibus,*

3 *Dum declaratis, quod eſtis epiſtola Chriſti, ſubminiſtrata à nobis, inſcripta, non atramento, ſed Spiritu Dei viuentis, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carneis.*

4 *Fiduciam autem huiuſmodi habemus per Chriſtum erga Deum,*

5 *Non quod idonei ſimus, ex nobiſipſis cogitare quicquam tanquam ex nobisipſis: ſed ſi ad aliquid idonei ſumus, id ex Deo eſt,*

6 *Qui & idoneos fecit nos miniſtros noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus. Nam litera occidit, ſpiritus autem viuificat.*

7 *Quod ſi adminiſtratio mortis in literis, deformata in ſaxis, fuit in gloria, adeo vt non poſſent oculos intendere filij Iſrael in faciem Moyſi, propter gloriam vultus eius, quæ aboletur:*

8 *Cur non potius adminiſtratio ſpiritus erit in gloria?*

9 *Nam ſi adminiſtratio condemnationis gloria, multo magis excellit adminiſtratio iuſtitiæ in gloria.*

10 *Quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatum eſt in hac parte, propter eminentem gloriam.*

11 *Etenim ſi quod aboletur, fuit in gloria, multo magis id quod manet, eſt in gloria.*

12 *Itaque cum habeamus huiuſmodi ſpem, multa libertate vtamur:*

13 *Et non, quemadmodum Moyſes ponebat velamen in facie ſua, ne intenderent filij Iſrael in finem eius quod abolebatur.*

14 *Sed obcæcati ſunt ſenſus illorum. Nam vſque ad diem hodiernum, idem velamen in lectione veteris teſtamenti manet, nec tollitur velum, quod per Chriſtum aboletur.*

15 *Sed ad hunc vſque diem, cum legitur Moyſes, velamen cordibus illorum impoſitum eſt.*

16 *At vbi conuerſi fuerint ad Dominum, tolletur velamen.*

17 *Dominus autem Spiritus eſt. Porrò vbi Spiritus Domini, ibi libertas.*

18 *Nos autem omnes retecta facie, gloriam Domini in ſpeculo repræſentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à Domini Spiritu.*

CAP. IIII.

1 *PRopterea cum miniſterium hoc habeamus, vt noſtri miſertus eſt Deus, haud degeneramus,*

2 *Sed reiecimus occultamenta dedecoris, non verſantes per aſtutiam, neque dolo tractantes verbum Dei, ſed manifeſtatione veritatis, commendantes nos ipſos apud omnem conſcientiam hominum, in conſpectu Dei.*

3 *Quod ſi adhuc velatum eſt Euangelium noſtrum, in his qui pereunt, velatum eſt:*

4 *In quibus Deus huius ſeculi excæcauit ſenſus incredulorum, ne illuceſceret illis lumen Euangelij gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei.*

5 *Non enim noſmetipſos prædicamus, ſed Chriſtum Ieſum Dominum: nos autem ſeruos veſtros propter Ieſum.*

6 *Quoniam Deus eſt, qui iuſſit è tenebris lucem illuceſcere, qui luxit in cordibus noſtris, ad illuminationem cognitionis gloriæ Dei, in facie Ieſu Chriſti.*

7 *Habemus autem theſaurum hunc in teſtaceis vaſculis, vt virtutis eminentia ſit Dei, & non ex nobis,*

8 *Dum in omnibus premimur, at non anxij reddimur: laboramus, at non deſtituimur.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur: deijcimur, ſed non perimus:

Semper mortificationem Ieſu in corpore noſtra circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris.

Semper enim nos, qui viuimus, in mortem tradimur propter Ieſum: vt & vita Ieſu manifeſtetur in carne noſtra mortali.

Ergo mors in nobis operatur, vita autẽ in vobis.

Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: * Credidi, propter quod locutus ſum: & nos credimus, propter quod & loquimur:

Scientes quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cum Ieſu ſuſcitabit, & conſtituet vobiſcum.

Omnia enim propter vos: vt gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

Propter quod non deficimus: ſed licet is, qui foris eſt noſter homo corrumpatur: tamen is, qui intus eſt, renouatur de die in diem.

Id enim, quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis,

Non contemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna ſunt.

CAP. V.

SCimus enim quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis.

Nam & in hoc ingemiſcimus, * habitationem noſtram, quæ de cœlo eſt, ſuperindui cupientes:

Si tamen veſtiti, non nudi inueniamur.

Nam & qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus grauati: eo quòd nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur quod mortale eſt, à vita.

Qui autem efficit nos in hoc ipſum, Deus, qui dedit nobis pignus ſpiritus.

Audentes igitur ſemper, ſcientes quoniam dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino.

(Per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem.)

Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.

Et ideo contendimus ſiue abſentes, ſiue præſentes placere illi.

* Omnes enim nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.

Scientes ergo timorem Domini, hominibus ſuademus: Deo autem manifeſti ſumus. Spero autem & in conſcientijs veſtris manifeſtos nos eſſe.

Non iterum commendamus nos vobis, ſed occaſionem damus vobis gloriandi pro nobis: vt habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.

Siue enim mente excedimus, Deo: ſiue ſobrij ſumus, vobis.

Charitas enim Chriſti vrget nos: æſtimantes hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt:

Et pro omnibus mortuus eſt Chriſtus: vt, & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.

Tranſl. ex Syriac.

Perſecutionem patimur, at non aſeremur: deijcimur, at non perimus.

Semper enim mortificationem Ieſchua in corporibus noſtris bajulamus, vt & vita Ieſchua in corporibus noſtris reueletur.

Nam ſi nos viuimus, ad mortem tradimur propter Ieſchua: ſic & vita Ieſchua reuelabitur in hoc corpore noſtro mortali.

Nunc mors in nobis agit, vita verò in vobis.

Proinde & nos eundem ſpiritum fidei habemus prout ſcriptum eſt: Credidi, & propterea locutus ſum: credimus, propterea & loquimur.

Et ſcimus quòd qui excitauit Dominum noſtrum Ieſchua, nos quoque per Ieſchua excitabit, & ad ſe nos ſiſtet vobiſcum.

Omnia enim propter vos, vt quum abundet gratia per multos, multiplicetur gratiarum actio ad gloriam Dei.

Propterea non eſt nobis tedium: quamuis enim externus homo noſter corrumpatur, internus tamen renouatur in dies.

Namque oppreſſio huius temporis quum ad modum exigua, leuiſſimaque ſit, gloriam infinitam in ſæculum ſæculorum parat nobis.

Qui non ſpectamus ea quæ videntur, ſed ea quæ non videntur. Quæ videntur autem temporaria ſunt: at quæ non videntur, ſunt æterna.

CAP. V.

SCimus enim quòd ſi domicilium noſtrum terreni huius corporis diſſolutum fuerit, tamen habemus ædificium ex Deo, domum non manufactam in cælis æternam.

Etenim ad hoc gemimus & expetimus indui domo noſtra quæ è cælis eſt.

Niſi etiam poſtquam induti fuerimus, reperiamur nudi.

Dum enim nunc ſumus in hoc domicilio ingemimus ob eius onus, & nolumus illud exuere ſed ſuperindui vt abſorbeatur mortalitas per vitam.

Porrò qui paraut nos ad hoc ipſum: Deus eſt, qui dedit nobis arrabonem ſui ſpiritus.

Quoniam igitur ſcimus, & perſuaſum habemus, quòd quandiu in corpore habitamus, peregrinamur à Domino noſtro.

Per fidem enim abulamus, & non per viſum.

Propterea confidimus, & peroptamus peregrinari à corpore, & eſſe apud Dominum noſtrum.

Satagimus autem ſiue peregrini ſimus, ſiue incolæ, vt illi placeamus.

Futurum eſt enim vt nos omnes ſiſtamur ante Tribunal Meſchicho, vt reportet vnuſquiſque in corpore ſuo id quod egit ſibi, ſiue bonum, ſiue malum.

Quum igitur ſciamus terrorem illum Domini noſtri, hominibus ſuademus: Deo verò manifeſti ſumus. Spero autem nos & conſcientijs veſtris manifeſtos eſſe.

Non iterum noſipſos glorificamus vobis, ſed occaſionem damus vobis, vt gloriemini de nobis apud illos, qui facie quidem gloriantur, non autem corde.

Nam ſiue inſanimus, Deo: ſiue recte agimus, vobis.

Siquidem charitas Meſchicho conſtringit nos, qui hoc meditamur, vnum pro omnibus mortuum eſſe: itaque omnes mortui ſunt.

Et pro omnibus mortuus eſt, vt ij, qui viuunt, non ſibijpſis viuant ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit.

Transl. B. Ariæ Mont.

Perſecutionem paſsi, ſed non deſerti: deiecti, ſed non pereuntes:

Semper mortificationem Domini Ieſu in corpore circunferentes: vt & vita Ieſu in corpore noſtro manifeſtetur.

Semper enim nos viuentes, in mortem tradimur propter Ieſum, vt & vita Ieſu manifeſtetur in mortali carne noſtra.

Itaq; quidē mors in nobis operat, at vita in vobis.

Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſecundùm ſcriptum, Credidi, ideo locutus ſum: & nos credimus, ideo & loquimur:

Scientes quoniam qui ſuſcitauit Dominum Ieſum, & nos per Ieſum ſuſcitabit, & aſsiſtet cum vobis.

Nam omnia propter vos, vt gratia abundans, per multorum gratiarum actionem, abundet in gloriam Dei.

Ideo non deficimus: ſed ſi & ille extra noſter homo corrumpatur, ſed ille intus renouatur die & die.

Nam momentanea leuitas tribulationis noſtræ, ſecundùm excellentiam in excellentiam æternum pondus gloriæ operatur nobis,

Non contemplantibus nobis conſpecta, ſed non conſpecta: Nam conſpecta temporalia, at non conſpecta, æterna.

CAP. V.

SCimus enim quoniam ſi terreſtris noſtra domus tabernaculi diſſoluatur, ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis.

Etenim in hoc ingemiſcimus, habitationem noſtram, quæ de cœlo ſuperindui cupientes:

Si tamen & veſtiti, non nudi inueniamur.

Etenim exiſtentes in tabernaculo, ingemiſcimus grauati, in quo nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri: vt abſorbeatur mortale à vita.

At operatus nos in ipſum hoc, Deus, & dans nobis arrabonem Spiritus.

Confidentes igitur ſemper, & ſcientes quoniam aduenæ in corpore, peregrinamur à Domino.

(Per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem.)

Confidimus autem, & probamus magis peregrinari à corpore, & habitatum ire ad Dominum.

Ideo & contendimus, ſiue incolentes, ſiue migrantes, beneplacentes ei eſſe.

Nam omnes nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, ad quæ geſsit, ſiue bonum, ſiue malum.

Scientes ergo timorem Domini, hominibus ſuademus, Deo autem manifeſti ſumus. ſpero autem & in conſcientijs veſtris manifeſtari.

Non enim iterum nosipſos commendamus vobis, ſed occaſionē dantes vobis gloriationis de nobis, vt habeatis ad ipſos in facie gloriantes, & non corde.

Siue enim mente excedimus, Deo: ſiue prudenter agimus, vobis.

Nam charitas Chriſti cohibet nos iudicantes hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, nempe omnes mortui ſunt.

Et pro omnibus mortuus eſt, vt viuentes non iam ſibiipſis viuant, ſed ipſi pro ipſis mortuo & excitato.

Transl. Eraſm. Roterod.

Perſecutionem patimur, at non in ea deſeremur: deijcimur, at non perimus:

Semper mortificationem Domini Ieſu in corpore circumferentes, vt & vita Ieſu in corpore noſtro manifeſtetur.

Semper enim nos qui viuimus, in mortem tradimur propter Ieſum, vt & vita Ieſu manifeſtetur in mortali carne noſtra.

Itaque mors quidem in nobis agit, vita vero in vobis.

Caterum cum habeamus eundem ſpiritum fidei, iuxta illud quod ſcriptum eſt: Credidi, & ideo locutus ſum: & nos credimus, quapropter & loquimur,

Scientes, quod qui ſuſcitauit Dominum Ieſum, nos quoque per Ieſum ſuſcitabit, & conſtituet vobiſcum.

Nam omnia propter vos, vt beneficium quod exundauit, pluribus gratias agentibus, exuberet in gloriam Dei.

Propterea non defatigamur, ſed quamuis externus homo noſter corrumpitur, internus tamen renouatur in dies ſingulos.

Nam momentanea leuitas afflictionis noſtra mirè, ſupra modum æternum pondus gloriæ parit nobis,

Dum non ſpectamus ea quæ videntur, ſed ea quæ non videntur. Nam quæ videntur, temporaria ſunt: at quæ non videntur, æterna.

CAP. V.

SCimus enim quòd ſi terrenum noſtrum domicilium huius tabernaculi deſtructum fuerit, ædificationem ex Deo habemus, domicilium non manufactum, æternum in cœlis.

Nam in hoc gemimus, domicilio noſtro quod è cælo eſt, ſuper indui deſiderantes.

Si tamen induti, non nudi reperiemur.

Etenim qui ſumus in hoc tabernaculo, gemimus onerati: propterea quod nolimus exui, ſed ſuperindui, vt abſorbeatur mortalitas à vita.

Porrò qui paraut nos in hoc ipſum, Deus eſt: qui idem dedit nobis arrabonem Spiritus.

Itaque bono animo ſumus ſemper, & ſcimus, quod cum domi ſumus in corpore, peregrinamur à Deo.

Per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem.

Confidimus autem & probamus magis, peregrè abeſſe à corpore: & præſentes adeſſe apud Deum.

Quapropter contendimus, ſiue domi præſentes, ſiue foris peregrè agentes, vt illi placeamus.

Omnes enim nos manifeſtari oportet coram Tribunali Chriſti, vt reportet vnuſquiſque ea quæ ſiunt per corpus, iuxta id quod fecit, ſiue bonum, ſiue malum.

Scientes igitur terrorem illum Domini, ſuademus hominibus, Deo vero manifeſti ſumus. Spero autem nos & in conſcientiis veſtris manifeſtos eſſe.

Non enim iterum noſipſos commendamus vobis, ſed occaſionem damus vobis gloriandi de nobis, vt aliquid habeatis aduerſus eos, qui in facie gloriãtur, & non in corde.

Nam ſiue inſanimus, Deo inſanimus: ſiue ſani ſumus, vobis ſani ſumus.

Charitas enim Chriſti conſtringit nos, iudicantes illud, quod ſi vnus pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt:

Et pro omnibus mortuus eſt, vt qui viuunt, poſthac non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Itaque nos ex hoc neminem nouimus ſecundum carnem. Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum: ſed nunc iam non nouimus.

Si qua ergo in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt: * ecce ſunt omnia noua.

Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit ſibi per Chriſtum: & dedit nobis miniſterium reconciliationis.

Quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit nobis verbum reconciliationis.

Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.

Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.

CAP. VI.

ADiuuantes autem exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

Ait enim: * Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.

* Nemini dantes vllam offenſionem, vt non vituperetur miniſterium noſtrum:

Sed in omnibus exhibeamus noſmetipſos * ſicut Dei miniſtros in multa patientia, in tribulationibus, in neceſsitatibus, in anguſtiis,

In plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiuniis,

In caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta,

In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iuſtitiæ à dextris, & à ſiniſtris,

Per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam: vt ſeductores, & veraces, ſicut qui ignoti, & cogniti:

Quaſi morientes, & ecce viuimus: vt caſtigati, & non mortificati:

Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes.

Os noſtrum patet ad vos ò Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt.

Non anguſtiamini in nobis: anguſtiamini autem in viſceribus veſtris:

Eandem autem habentes remunerationem, tamquam filijs dico: dilatamini & vos.

Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad tenebras?

Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli?

Quis autē conſenſus templo Dei cū idolis? * Vos enim eſtis templū Dei viui, ſicut dicit Deus: * Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus.

Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:

Et ego recipiam vos: & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens.

Tranſl. ex Syriac.

Proinde nos neminem nouimus ſecundùm corpus. Et ſi nouimus Meſchicho ſecundùm corpus, attamen ex hoc tempore non nouimus.

Quiſquis igitur in Meſchicho eſt, factus eſt creatura noua, vetera perierunt.

Et facta ſunt omnia noua à Deo ipſo, qui reconciliauit nos ſibi per Meſchicho, & dedit nobis miniſterium reconciliationis.

Quandoquidem Deus ipſe in Meſchicho erat reconcilians mundum cum maieſtate ſua, nec imputauit eis ipſorum peccata, & poſuit in nobis ſermonem reconciliationis.

* *Nos igitur legati ſumus pro Meſchicho, perinde ac ſi Deus hortaretur vos per nos. Meſchicho ergo obſecramus reconciliamini Deo.*

Qui enim non nouerat peccatum, propter nos peccatum fecit, vt nos efficeremur per eum iuſtitia Dei.

CAP. VI.

POrrò tanquam adiuuantes, obſecramus vos, ne inanis fiat in vobis gratia Dei, quam recepiſtis.

Ait enim: In tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis opem tibi tuli. Ecce nunc tempus acceptum, & ecce nunc dies ſalutis.

Nemini dederitis occaſionem offendiculi, ne ſit vanus in miniſterio noſtro.

Sed in omni negotio præſtemus noſipſos miniſtros Dei, in tolerantia multa, in afflictionibus, in neceſſitate, in anguſtijs:

In plagis, in vinculis, in ſeditionibus, in labore, in vigilia, in ieiunio;

In puritate, in ſcientia, in longanimitate, in lenitate in Spiritu ſanctitatis, in charitate non doloſa;

In ſermone veritatis, in virtute Dei, per arma iuſtitiæ tam in dextera, quàm in ſiniſtra.

Per gloriam, & opprobrium, per laudem, & vituperium, tanquam impoſtores, tamen veraces, tanquam ignoti, tamen noti ſumus.

Quaſi mortui ſumus, & ecce viuimus: quaſi correpti ſimus, & non mortui.

Quaſi mœrore affecti ſimus, tamen in omni tempore gaudemus: & tanquam egeni, multos tamen ditantes; tanquam nihil habentes, omnia tamen poſſidentes.

* *Os noſtrum apertum eſt ad vos, ò Corinthij, & cor noſtrum dilatatum eſt.*

Anguſtia non premimini de nobis, ſed anguſtia premimini in viſceribus veſtris.

Cæterùm tanquam filijs dico, compenſate mihi vſuras meas, quæ ſunt apud vos, & dilatate charitatem veſtram erga me.

Nec ſitis filij iugi (ſocietatem habeatis) cum ijs qui ſunt incredduli. Quod enim conſortium eſt iuſtitiæ cum iniquitate? aut qua communio luci cum tenebris?

Aut qua concordia Meſchicho cum Satana? aut qua pars fideli cum incredulo?

Aut quis conſenſus eſt templo Dei, cum dæmoniorum templo? Vos enim eſtis templum Dei viuentis, quemadmodum ait: Habitabo in eis, & ambulabo in eis, & ero illorum Deus, ipſiq; erunt mihi populus.

Propterea exite è medio illorum, & ſeparemini ab illis, dicit Dominus; & impurata ne tetigeritis:

Et ego excipiam vos: & ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filijs, & filiabus, dicit Dominus, qui omnia complectitur (Omnipotens.)

Transl. B. Ariæ Mont.

Itaque nos ex nunc neminem nouimus ſecundùm carnem. Si verò & cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed & nunc non amplius cognoſcimus.

Itaque ſi quis in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua.

At omnia ex Deo, reconciliante nos ſibiipſi per Ieſum Chriſtum, & dante nobis miniſterium reconciliationis.

Vt quia Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibiipſi, non reputans illis delicta ipſorum, & ponens in nobis verbum reconciliationis.

Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.

Nam non cognoſcentem peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.

CAP. VI.

COoperantes autem & exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipere vos.

(Ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te.) Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.

Nullam in vllo dantes offenſionem, vt non vituperetur miniſterium.

Sed in omnibus conſtituentes noſmetipſos ſicut Dei miniſtri, in patientia multa, in tribulationibus, in neceſsitatibus, in anguſtiis,

In plagis, in cuſtodiis, in ſeditionibus, in laboribus, in vigilijs, in ieiuniis,

In caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in bonitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta,

In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iuſtitiæ dextris, & ſiniſtris,

Per gloriam & ignominiam, per infamiam & bonam famam: vt ſeductores & veraces. Sicut ignoti, & cogniti:

Quaſi morientes, & ecce viuimus: vt caſtigati, & non mortificati:

Quaſi triſtes, ſemper autem gaudentes: ſicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes.

Os noſtrum apertum eſt ad vos, Corinthij: cor noſtrum dilatatum eſt.

Non anguſtiamini in nobis, anguſtiamini autem in viſceribus veſtris.

At eandem compenſationem, (vt natis, dico:) dilatamini & vos.

Ne fiatis altero iugo copulati infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ & iniquitati? quæ vero communio luci ad tenebras?

Quæ autem conuentio Chriſto ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?

Qui autem conſenſus templo Dei cum idolis? Vos enim templum Dei eſtis viuentis, ſicut dicit Deus, Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus.

Ideo exite de medio eorum, & ſeparamini, dicit Dominus: & immundum ne attingite:

Et ego recipiam vos. Et ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

Transl. Eraſm. Roterod.

Itaque nos poſthac neminem nouimus ſecundum carnem. Porrò etiamſi cognouimus Chriſtum ſecundum carnem, nunc tamen non amplius nouimus.

Proinde ſi quis eſt in Chriſto, noua creatura eſt. Vetera præterierunt, ecce noua facta ſunt omnia.

Omnia autem ex Deo: qui reconciliauit nos ſibi per Ieſum Chriſtum, dedit q; nobis miniſterium reconciliationis:

Quandoquidem Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, non imputans eis peccata ſua, & poſuit in nobis ſermonem reconciliationis.

Itaque nomine Chriſti legatione fungimur: tanquam Deo vos obſecrante per nos, rogamus pro Chriſto, reconciliemini Deo:

Eum enim qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iuſtitia Dei per illum.

CAP. VI.

QVin & adiuuantes obſecramus, ne in vacuum gratiam Dei receperitis.

Dicit enim: In tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis ſuccurri tibi. Ecce nunc tempus acceptum, ecce nunc dies ſalutis.

Ne quam vſquam demus offenſionem, ne reprehendatur miniſterium,

Sed in omnibus commendemus nos ipſos vt Dei miniſtri, in tolerantia multa, in afflictionibus, in neceſſitatibus, in anxietatibus,

In plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis,

In puritate, in ſcientia, in animi lenitate, in benignitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ſimulata,

In ſermone veritatis, in potentia Dei, per arma iuſtitiæ dextra ac ſiniſtra,

Per gloriam & ignominiam, per conuitia & laudes, quaſi impoſtores, & tamen veraces: quaſi ignoti, & tamen noti:

Quaſi morientes & ecce viuimus: quaſi correpti, & non occiſi:

Quaſi dolentes, ſemper tamen gaudentes: quaſi pauperes, multos tamen ditantes: vt nihil habentes, & tamen omnia poſſidentes.

Os noſtrum apertum eſt erga vos, Corinthij. Cor noſtrum dilatatum eſt.

Non eſtis anguſti in nobis, ſed anguſti eſtis in viſceribus veſtris.

Eandem autem remunerationem, vt à filijs exigo. Dilatemini & vos,

Ne ducatis iugum cum incredulis. Quod enim conſortium iuſtitiæ cum iniuſtitia? aut quæ communio luci cum tenebris?

Aut quæ concordia Chriſto cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli?

Aut quid conuenit templo Dei cum ſimulacris? Nam vos templum eſtis Dei viuentis, quemadmodum dixit Deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus: & ipſi erunt mihi populus.

Quapropter exite de medio illorum, & ſeparemini ab illis: dicit Dominus: & immundum ne tetigeritis,

Et ego ſuſcipiam vos, & ero vobis loco patris, & vos eritis mihi vice filiorum ac filiarum: dicit Dominus Omnipotens.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

CAP. VII.

HAs ergo habentes promiſsiones, chariſsimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis,& ſpiritus perficientes ſanctificationem in timore Dei.

Capite nos. Neminem læſimus, neminem corrupimus,neminem circumuenimus.

Non ad condemnationem veſtram dico:prædiximus enim quod in cordibus noſtris eſtis ad commoriendum,& ad conuiuendum.

Multa mihi fiducia eſt apud vos,multa mihi gloriatio pro vobis,repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.

Nam & cum veniſſemus in Macedoniam,nullam requiem habuit caro noſtra,ſed omnem tribulationem paſsi ſumus:foris pugnæ,intus timores.

Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus in aduentu Titi.

Non ſolum autem in aduentu eius, ſed etiam in conſolatione, qua conſolatus eſt in vobis: referens nobis veſtrum deſiderium,veſtrum fletum,veſtram æmulationem pro me,ita vt magis gauderem.

Quoniam etſi contriſtaui vos in epiſtola,non me pœnitet: ſi pœniteret,videns quod epiſtola illa(etſi ad horam)vos contriſtauit;

Nunc gaudeo: non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſecundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

1.Pet.2. * Quæ enim ſecundum Deum triſtitia eſt,pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: ſæculi autem triſtitia mortem operatur.

Ecce enim hoc ipſum, ſecundum Deum contriſtari vos, quantam in vobis operatur ſolicitudinẽ: ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium,ſed æmulationem,ſed vindictam.In omnibus exhibuiſtis vos, incontaminatos eſſe negotio.

Igitur,etſi-ſcripſi vobis,non propter eum,qui fecit iniuriam nec propter eum,qui paſsus eſt: ſed ad manifeſtandam ſolicitudinem noſtram, quam habemus pro vobis coram Deo:

Ideo conſolati ſumus.In conſolatione autem noſtra,abundantius magis gauiſi ſumus ſuper gaudio Titi, quia refectus eſt ſpiritus eius ab omnibus vobis.

Et ſi quid apud illum de vobis gloriatus ſum, non ſum confuſus:ſed ſicut omnia vobis in veritate locuti ſumus,ita & gloriatio noſtra,quæ fuit ad Titum,veritas facta eſt,

Et viſcera eius abundantius in vobis ſunt: reminiſcentis omnium veſtrum obedientiam:quomodo cum timore,& tremore excepiſtis illum.

Gaudeo quòd in omnibus confido in vobis.

CAP. VIII.

NOtam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei,quæ data eſt in Eccleſijs Macedoniæ:

Quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudij ipſorum fuit, & altiſsima paupertas eorum abundauit in diuitias ſimplicitatis eorum:

Tranſl. ex Syriac.

CAP. VII.

1 *Quum igitur habeamus has promiſſiones,dilectiſſimi, purgemus noſmetipſos ab omni immunditia carnis & ſpiritus,& operemur ſanctimoniam cum timore Dei.*

2 *Suſtinete nos,fratres mei:In neminem iniquè egimus, neminem corrupimus,nemini iniuriam intulimus*

3 *Non ad veſtri condemnationem dico:ſiquidem iam dixi corde noſtro vos eſſe repoſitos ad moriendum ſimul, & ad viuendum.*

4 ** Multa eſt mihi fiducia ergo vos, multaq; mihi eſt ex vobis gloriatio,& plenus ſum conſolatione,ac maiorem in modum abundat in me gaudium in omnibus afflictionibus meis.* Quinta

5 *Etenim quum veniſſemus in Macedoniam, nullam omnino requiem habuit corpus noſtrum ſed in omnibus afflicti ſumus:foris pugnæ,intus autem terrores.*

6 *Sed Deus ille qui conſolatur humiles, nos conſolatus eſt per aduentum Titi.*

7 *Nec ſolum per aduentum eius, ſed etiam tranquillitate illa qua potitus eſt ex vobis:ſiquidem renuntiauit nobis de charitate veſtra ergà nos,de ſtudio veſtro, & zelo veſtro pro nobis;quæ quum audirem,gaudij plurimum habui.*

8 *Nam etiam ſi mœrore vos affecerim per epiſtolam, non me pœnitet, etiamſi pœnituiſſet. Video enim quod epiſtola illa quamuis ad horam mœrore vos affecerit,*

9 *Me tamen gaudio affecit;non quòd contriſtauerim vos, ſed quia triſtitia veſtra ad pœnitentiam ipſa vos adduxit. Hoc enim triſte vobis fuit ſecundum Deum, ſic vt nihil detrimenti acceperitis à nobis.*

10 *Namque triſtitia propter Deum pœnitentem animam efficit non auerſam, ſed conuerſam ad ſalutem: triſtitia verò mundi mortem efficit.*

11 *Ecce enim iſtud ipſum quod contriſtati ſitis propter Deum quantam peperit in vobis ſedulitatem,& prolationem in ſpiritu (ſatisfactionem,) & indignationem, & timorem,& dilectionem, & zelum, & vindictam? Proinde omnibus in rebus ſpectandos vos exhibetis, quod puri ſitis in negotio illo.*

12 *Erit autem hoc quòd ſcripſi vobis, non eius cauſa qui offendit,nec etiam eius cauſa qui offenſus eſt ab eo:ſed vt innoteſcat coram Deo diligentia veſtra propter nos.*

13 *Idcirco conſolationem accepimus. Et cum conſolatione abundantiùs lætati ſumus ob lætitiam Titi, quòd refocillatus ſit ſpiritus eius cum vobis omnibus.*

14 *Quòd ſiquid gloriatus ſum apud eum de vobis, non erubeſco:ſed in omnibus veritatem locuti ſumus vobiſcum; ita & gloriatio noſtra apud Titum in veritate reperta eſt.*

15 *Quinetiam amores viſcerales eius magis ac magis multiplicati ſunt erga vos: dum in memoriam revocat omnium veſtrum obedientiam,qui cum timore ac tremore excepiſtis eum.*

16 *Gaudeo quòd in omnibus confidam de vobis.*

CAP. VIII.

1 NOtam porrò vobis facimus, *fratres mei*, gratiam Dei;*quæ data eſt in eccleſijs Macedoniorum.* Quinta

2 *Quoniam per probationem multam afflictionum illorum uberius fuit ipſorum gaudium, & profunditas egeſtatis eorum exundauit in diuitias ſimplicitatis ipſorum.*

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. VII.

HAs ergo habentes promiſsiones, dilecti, mundemus nosipſos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.

Capite nos. neminem iniuria affecimus, neminem corrupimus. neminem auarè fraudauimus.

Non ad condemnationem dico. prædixi enim quòd in cordibus noſtris eſtis ad commoriendum, & conuiuendum.

Multa mihi fiducia apud vos: multa mihi gloriatio pro vobis: repletus ſum conſolatione: ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.

Etenim venientibus nobis in Macedoniam, nullam habuit relaxationem caro noſtra: ſed in omni tribulati: foris, pugnæ: intus, timores.

Sed conſolans humiles, conſolatus eſt nos Deus in aduentu Titi.

Non ſolùm autem in aduentu eius, ſed etiam in conſolatione qua conſolatus eſt in vobis, referens nobis veſtrum deſiderium, veſtrum fletum, veſtram æmulationem pro me: ita vt me magis gaudere.

Quoniam ſi & contriſtaui vos in epiſtola, non pœnitudine ducor, ſi & pœnitudine ducar. intueor enim quòd epiſtola illa, ſi & ad horam contriſtauit vos.

Nunc gaudeo, non quia contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati eſtis enim ſecundùm Deum, vt in nullo detrimento affecti fueritis ex nobis.

Nam ſecundùm Deum triſtitia pœnitentiam in ſalutem haud pœnitendam adoperatur: at mundi triſtitia mortem adoperatur.

Ecce enim hoc ipſum, ſecundùm Deum contriſtari vos, quantum adoperatum ſit in vobis ſtudium, ſed defentionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam. in omni conſtituiſtis vosipſos puros eſſe in negotio.

Nempe ſi & ſcripſi vobis, non cauſa iniuriantis, nec cauſa iniuriati, ſed cauſa manifeſtandi ſtudium noſtrum de vobis ad vos coram Deo.

Propter hoc conſolationem accepimus in conſolatione veſtra: abundantiùs autem magis gauiſi ſumus ſuper gaudio Titi, quia refectus eſt ſpiritus eius ab omnibus vobis.

Quia ſi quid ei de vobis gloriatus ſum, non ſum confuſus: ſed ſicut omnia in veritate locuti ſumus vobis, ita & gloriatio noſtra quæ ad Titum, veritas facta eſt:

Et viſcera eius abundantiùs in vos ſunt, reminiſcentis omnium veſtrum obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepiſtis illum.

Gaudeo quòd in omni confido in vobis.

CAP. VIII.

NOtam facimus autem vobis, fratres, gratiam Dei datam in Eccleſiis Macedoniæ.

Quòd in multo experimento tribulationis abundantia gaudij ipſorum, & ſecundùm profundum paupertas eorum abundauit in diuitias ſimplicitatis eorum.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. VII.

HAs igitur promiſſiones cum habeamus, chariſſimi, mundemus noſmetipſos ab omni inquinamento carnis ac ſpiritus, perficientes ſanctimoniam cum timore Dei.

Capaces eſtote noſtri: neminem læſimus, neminem corrupimus, neminem fraudauimus.

Non hoc ad condemnationem veſtri dico. Siquidem iam ante dixi vobis, quod in cordibus noſtris eſtis ad commoriendum & conuiuendum.

Multa mihi fiducia erga vos multa mihi gloriatio de vobis, impletus ſum conſolatione, vehementer exundo gaudio in omni afflictione noſtra.

Etenim cum veniſſemus in Macedoniam, nullam habuit relaxationem caro noſtra, ſed in omnibus affligebamur. Foris pugnæ, intus terrores.

Verum qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus per aduentum Titi.

Non ſolum autem per aduentum illius, verumetiam per conſolationem, quam ille accepit de vobis, cum annunciaret nobis veſtrum deſiderium, veſtrum fletum, veſtrum pro me ſtudium, adeo vt magis gauiſus fuerim.

Nam etiamſi contriſtaui vos per epiſtolam, non me pœnitet, tametſi pœnituerat. Video namque quod epiſtola illa, tametſi ad tempus, contriſtauit vos.

Nunc gaudeo, non quod contriſtati fueritis, ſed quod contriſtati ſitis ad pœnitentiam. Nam contriſtati eſtis ſecundum Deum, ſic vt nulla in re detrimento ſitis affecti per nos.

Nam qui ſecundum Deum eſt dolor, is pœnitentiam ad ſalutem haud pœnitendam parit: contra mundi dolor mortem adfert.

Ecce enim iſtuc ipſum, quod ſecundum Deum contriſtati fuiſtis, quantam in vobis genuit ſolicitudinem, imò ſatisfactionem, imò indignationem, imò timorem, imò deſiderium, imò vindictam. Siquidem vbique commendaſtis vosipſos, quod puri ſitis in eo negotio.

Proinde tametſi ſcripſi vobis, non id feci eius cauſa qui læſerat, nec eius cauſa qui læſus fuerat, ſed ob id, vt palam fieret ſtudium veſtrum pro vobis apud vos in conſpectu Dei.

Idcirco conſolationem accepimus ex conſolatione veſtri: quin vberius inſuper gauiſi ſumus ob gaudium Titi, quod refocillatus ſit ſpiritus illius ab omnibus vobis:

Quod ſi quid apud illum de vobis gloriatus ſum, non fuerim pudefactus, ſed vt omnia cum veritate locuti ſumus vobis, ita & gloriatio noſtra, qua vſus eram apud Titum, veritas facta eſt.

Et viſcera illius maiorem in modum erga vos affecta ſunt, dum recolit omnium veſtrum obedientiam, quemadmodum cum timore ac tremore exceperitis ipſum.

Gaudeo quod in omnibus confidam vobis.

CAP. VIII.

CErtiores autem vos facio, fratres, de gratia Dei, quæ data fuit in Eccleſiis Macedoniæ,

Quoniam per multam probationem afflictionis exuberauit gaudium illorum, & profunda paupertas illorum exundauit in diuitias ſimplicitatis ipſorum.

Vulgat. Editio.

Quia ſecundùm virtutem teſtimonium illis reddo & ſupra virtutem voluntarij fuerunt,

Cum multa exhortatione obſecrantes nos gratiam, & communicationem miniſterij, quod fit in Sanctos.

Et non ſicut ſperauimus, ſed ſemetipſos dederunt primùm Domino, deinde nobis per voluntatem Dei,

Ita vt rogaremus Titum, vt quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam iſtam.

Sed ſicut in omnibus abundatis fide, & ſermone, & ſcientia, & omni ſolicitudine, inſuper & charitate veſtra in nos, vt & in hac gratia abundetis.

Non quaſi imperans dico: ſed per aliorum ſolicitudinem etiam veſtræ charitatis ingenium bonum comprobans.

Scitis enim gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter vos egenus factus eſt, cum eſſet dives, vt illius inopia vos diuites eſſetis.

Et conſilium in hoc do: hoc enim vobis vtile eſt, qui non ſolùm facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno priore:

Nunc verò & facto perficite: vt quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiendi ex eo, quod habetis.

Si enim voluntas prompta eſt, ſecundū id, quod habet accepta eſt, non ſecundum id, quod non habet.

Non enim vt aliis ſit remiſsio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate.

In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: vt & illorum abundantia veſtræ inopię ſit ſupplementum, vt fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt:

* Qui multum, non abundauit: qui modicum, non minorauit.

Gratia autem Deo, qui dedit eandem ſolicitudinem pro vobis in corde Titi,

Quoniam exhortationem quidem ſuſcepit: ſed cū ſolicitior eſſet, ſua voluntate profectus eſt ad vos.

Miſimus etiam cum illo fratrem, cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias:

Non ſolùm autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſiis, comes peregrinationis noſtræ in hanc gratiam quæ miniſtratur à nobis ad Domini gloriam, & deſtinatam voluntatem noſtram:

Deuitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ miniſtratur à nobis.

* Prouidemus enim bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.

Miſimus autem cum illis fratrem noſtrum, quem probauimus in multis ſæpè ſolicitum eſſe: nunc autem multo ſolicitiorem, confidentia multa in vos,

Siue pro Tito, qui eſt ſocius meus, & in vos adiutor, ſiue fratres noſtri, Apoſtoli Eccleſiarum, gloria Chriſti.

Oſtentionem ergo, quæ eſt charitatis veſtræ, & noſtræ gloriæ pro vobis, in illos oſtendite in faciem Eccleſiarum.

CAP. IX.

NAm de miniſterio, quod ſit in ſanctos, ex abundanti eſt mihi ſcribere vobis.

Scio enim promptum animum veſtrum: pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata eſt ab anno præterito, & veſtra æmulatio prouocauit plurimos.

Tranſl. ex Syriac.

3 *Teſtor enim quòd ſecundum virtutem ipſorum ac ſupra vires ſuas propria ipſorum voluntate,*

4 *Effiag tarunt à nobis multa cum obſecratione: vt participes eſſemus gratiæ miniſterij Sanctorum.*

5 *Et non prout ſperabamus, quinimò ſeipſos dediderunt primum Domino noſtro, tum etiam nobis per voluntatem Dei.*

6 *Vt rogaremus Titum, vt quemadmodum incæpit, ita & perficiat in vos quoq; hanc beneficentiam.*

7 *Sed quemadmodum omnibus in rebus abundatis fide, & ſermone, & cognitione, & omni diligentia, & ea quæ ex vobis eſt erga nos charitate, ſic etiam hac gratia abundetis.*

8 *Non præcipiendo præcipio vobis, ſed per ſedulitatem ſociorum veſtrorum conſtantiam charitatis veſtræ experior.*

9 *Noſtis enim gratiam Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, quippe qui propter vos pauper factus ſit quum eſſet dives, vt vos eius egeſtate diteſcatis.* Dominica vi poſt Epiphaniam.

10 *Conſulendo autem hoc do vobis conſilium, quod vobis profuturum eſt, vt qui ab anno ſuperiore cœpiſtis non velle tantum ſed etiam agere.*

11 *Nunc autem facto perficite quod voluiſtis, vt quemadmodum inceſſit vobis cupido huius voluntatis, ſic & facto exequamini ex eo quod habetis.*

12 *Si enim adſit voluntas, iuxta id quod habet planè accepta eſt, non iuxta id quod non habet.*

13 *Non enim, vt aliis ſint reſpirandi poteſtas, vobis autem oppreſſio.*

14 *Sed vt ex æquabilitate hoc tempore copia veſtra adſit eorum inopiæ: vt & illorum abundantia veſtra adſit penuriæ, vt ſint æquabilitas.*

15 *Sicut ſcriptum eſt: Qui multum ſuſtulit, nihil ſuperfuit ei; & qui parum tulit, huic nihil defuit.* a Ex. 16. a.

16 *Gratia autem Deo qui indidit hanc diligentiam in cor Titi pro vobis.*

17 *Exhortationem enim noſtram ſuſcepit; & quia admodum illi curæ fuit, ſuapte ſponte prodijt ad vos.*

18 *Miſimus autem vnà cum eo fratrem illum noſtrum, cuius laus eſt in Euangelio per omnes eccleſias:*

19 *Vſque adeò vt deligendo delectus ſit ab eccleſiis, vt prodiret nobiſcum cum hac gratia quæ adminiſtratur à nobis ad gloriam, Dei ipſius, & ad noſtram adhortationem.*

20 *Cæterùm hoc deuitamus, ne quis nobis imponat nævum in hac dignitate quæ adminiſtratur à nobis.*

21 *Namque curam gerimus rerum bonarum, non coram Deo tantum ſed etiam coram hominibus.* a Rom. 12. 17.

22 *Miſimus porrò vnà cum eis & fratrem illum noſtrum, qui probatus eſt nobis in multis ſemper diligens, nunc verò longè diligentior ob multam fiduciam erga vos.*

23 *Siue igitur Titus meus eſt ſocius & adiutor inter vos, ſiue ſint alij fratres noſtri Apoſtoli eccleſiarum, gloria Meſchicho.*

24 *Omnino ſpecimen charitatis veſtræ, & noſtræ de vobis gloriationis oſtendite in conſpectu omnium eccleſiarum.*

CAP. IX.

1 *PORRÒ de ſubminiſtratione ſanctorum, ſuperfluum ago ſi ſcribo vobis.*

2 *Siquidem noui promptitudinem voluntatis veſtræ, & ideo glorior de vobis apud Macedones: Quoniam Achaia parata eſt ab anno ſuperiore, & æmulatio veſtri plurimos excitauit.* Med olim.

Transl. B. Ariæ Mont.

Quia ſecundùm virtutem, (teſtor) & ſupra virtutem voluntarij:

Cum multa exhortatione obſecrantes nos gratiam & communicationem miniſterij quæ in ſanctos, ſuſcipere nos.

Et non ſicut ſperauimus: ſed ſemetipſos dederunt, primùm Domino, & nobis per voluntatem Dei:

In adhortari nos Titum, vt quemadmodum ante cœpit, ita & perficiat in vos & gratiam iſtam.

Sed ſicut in omni abundatis fide & ſermone, & ſcientia, & omni ſtudio, & illa ex vobis in nobis dilectione, vt & in hac gratia abundetis.

Non ſecundùm imperium dico, ſed per aliorum ſtudium, etiam veſtræ charitatis germanitatem comprobans.

Scitis enim gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniam propter vos paupertatem ſubijt diues exiſtens, vt vos illius paupertate diteſceretis:

Et ſententiam in hoc do: hoc enim vobis confert: qui non ſolùm facere, ſed & velle primùm cœpiſtis à ſuperiori anno.

Nunc verò & facere perficite: vt quemadmodum promptitudo velle, ita & perficere ex ipſo habere.

Si enim promptitudo animi priùs adſit, ſecundum id quod habet quis, bene acceptus, non ſecundùm id quod non habet.

Non enim vt aliis remiſsio, vobis autem tribulatio: ſed ex æqualitate.

In hoc nunc tempore veſtra abundantia in illorum defectum, vt & illorum abundantia fiat in veſtrum defectum, vt fiat æqualitas: Sicut ſcriptum eſt.

Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit.

Gratia autem Deo, danti illud idem ſtudium pro vobis in corde Titi:

Quoniam quidem exhortationem excepit: ſtudioſior verò exiſtens, vltroneus exiit ad vos.

Simul miſimus autem cum illo fratrem, cuius laus in Euangelio per omnes Eccleſias:

Non ſolùm autem, ſed & ſuffragijs electus eſt ab Eccleſijs, comperegrinus noſter cum gratia hac adminiſtratio à nobis ad ipſius Domini gloriam, & promptitudinem animi veſtri.

Deuitantes hoc, ne quis nos vituperet in exuberantia hac miniſtrata à nobis.

Præcogitantes pulchra non ſolùm coram Domino, ſed etiam coram hominibus.

Simul miſimus autem illis fratrem noſtrum, quem probauimus in multis ſæpè ſtudioſum exiſtentem, nunc autem multo ſtudioſiorem, confidentia multa quæ in vos.

Siue pro Tito, ſocius meus & in vos cooperator, ſiue fratres noſtri, Apoſtoli Eccleſiarum, gloria Chriſti.

Ergo oſtenſionem charitatis veſtræ, & noſtræ gloriationis de vobis, in illos oſtendite, in faciem Eccleſiarum.

CAP. IX.

DE quidem enim miniſterio in ſanctos, ex abundanti mihi eſt ſcribere vobis.

Scio enim promptum animum veſtrum: quem de vobis glorior Macedonibus, Quod Achaia parata eſt à ſuperiori anno: & ex vobis æmulatio prouocauit plurimos.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

3 *Nam pro viribus, teſtor, etiam ſupra vires prompti fuerunt,*

4 *Multa cum obteſtatione rogantes nos, vt beneficium & ſocietatem miniſterij ſuſciperemus in ſanctos:*

5 *Ac non quatenus ſperabamus, quinetiam ſemetipſos dediderunt primum Domino, deinde & nobis per voluntatem Dei,*

6 *In hoc vt adhortaremur Titum, vt quemadmodum ante cœpiſſet, ita & conſummaret hãc quoq; erga vos beneficẽtiã.*

7 *Imò quemadmodum vbique abundatis fide, & ſermone, & ſcientia, & omni diligentia, & in ea, quæ ex vobis erga nos eſt, charitate, facite vt in hac quoque beneficentia abundetis.*

8 *Non ſecundum imperium loquor, ſed per ſollicitudinem, erga alios etiam veſtra dilectionis ſynceritatem approbans.*

9 *Noſtis enim beneficentiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod propter vos pauper factus ſit, cum eſſet dives, vt vos illius paupertate diteſceretis.*

10 *Et conſilium in hoc do, nam hoc vobis conducit: qui quidem non ſolum facere, verum etiam velle iam cœpiſtis anno ſupertore.*

11 *Nunc autem & illud, quod facere cœpiſtis, perficite: vt quemadmodum voluntas prompta fuit, ita & perficiatis ex eo quod poteſtis.*

12 *Etenim ſi prius adſit animi promptitudo, ea iuxta quicquid illud eſt, quod poſſidet aliquis, accepta eſt, non iuxta id, quod non poſſidet.*

13 *Non enim, vt aliis relaxatio ſit, vobis autem anguſtia, ſed vt ex æquabilitate,*

14 *In præſenti tempore veſtra copia illorum ſuccurrat inopiæ, & illorum copia veſtræ ſuccurrat inopiæ: vt fiat æquabilitas, quemadmodum ſcriptum eſt:*

15 *Qui multum habebat, huic nihil ſuperfuit: & qui paulum habebat, is nihilominus habuit.*

16 *Gratia autem Deo, qui dedit eandem ſollicitudinem pro vobis in corde Titi,*

17 *Qui exhortationem acceperit: quin potius cum eſſet diligentior, ſuapte ſponte ad vos venerit.*

18 *Miſimus autem vnà cum illo fratrem eum, cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias:*

19 *Nec id ſolum, verum etiam delectus eſt ab Eccleſijs, comes peregrinationis noſtræ, cum hac beneficentia quæ adminiſtratur à nobis ad eiuſdem Domini gloriam, & animi veſtri promptitudinem:*

20 *Declinantes hoc, ne quis nos carpat in hac exuberantia, quæ adminiſtratur à nobis,*

21 *Procurantes honeſta, non tantum coram Domino, ſed etiam coram hominibus.*

22 *Miſimus autem vnà cum illis fratrem noſtrum, quem probauerамus in multis ſæpenumero diligentem, nunc autem multo diligentiorem, ob multam fiduciam, quam habeo erga vos,*

23 *Siue Titi nomine, qui ſocius meus eſt, & erga vos adiutor. ſiue aliorum, qui fratres noſtri ſunt & legati Eccleſiarum, gloria Chriſti.*

24 *Proinde documentum charitatis veſtræ, & noſtræ de vobis gloriationis, in eos demonſtretis etiam in conſpectu Eccleſiarum.*

CAP. IX.

NAm de ſubminiſtratione quidem quæ fiat in ſanctos, ſuperuacuum eſt mihi ſcribere vobis.

2 *Noui enim promptitudinem animi veſtri, quam de vobis iacto apud Macedones: quod Achaia parata eſt ab anno ſuperiore, & veſtrum exemplum prouocauit complures.*

Vulgat. Editio.

Miſi autem fratres: vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte, vt (quemadmodum dixi) parati ſitis:

Ne cum venerint Macedones mecum, & inuenerint vos imparatos, erubeſcamus nos (vt non dicamus vos) in hac ſubſtantia.

Neceſſarium ergo exiſtimaui rogare fratres, vt præueniant ad vos, & præparent repromiſſam benedictionem hanc paratam eſſe ſic, quaſi benedictionem non tanquam auaritiam.

Hoc autem dico: Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

*Eccli 35 11. Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſsitate: * Hilarem enim datorem diligit Deus.

Potens eſt autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: vt in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonũ,

*Pſ. 111. 9 Sicut ſcriptum eſt: * Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.

Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti: & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ:

Vt in omnib. locupletati abundetis in omnẽ ſimplicitatẽ, quę operatur per nos gratiarũ actionẽ Deo.

Quoniam miniſterium huius officij non ſolum ſupplet ea, quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino,

Per probationem miniſterij huius glorificantes Deum in obedientia confeſsionis veſtræ, in Euangelium Chriſti, & ſimplicitate communicationis in illos, & in omnes,

Et in ipſorum obſecratione pro vobis, deſiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

Gratias Deo ſuper inenarrabili dono eius.

CAP. X.

IPſe autem ego Paulus obſecro vos per manſuetudinem, & modeſtiam Chriſti, qui in facie quidem humilis ſum inter vos, abſens autem confido in vobis.

Rogo autem vos ne præſens audeam per eam confidentiam, qua exiſtimor audere in quoſdam, qui arbitrantur nos tanquam ſecundum carnem ambulemus.

In carne enim ambulantes, non ſecundùm carnem militamus.

Nam arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes,

Et omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti.

Et in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit veſtra obedientia.

Quæ ſecundùm faciem ſunt, videte. Si quis confidit ſibi Chriſti ſe eſſe, hoc cogitet iterum apud ſe: quia ſicut ipſe Chriſti eſt, ita & nos.

Nam, & ſi amplius aliquid gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram: non erubeſcam.

Vt autem non exiſtimer tanquam terrere vos per epiſtolas:

Tranſl. ex Syriac.

3 *Miſi autem fratres ne inanis reddatur gloriatio qua gloriamur de vobis in hoc negotio, vt, quemadmodum dixi ſitis parati.*

4 *Ne forte veniant mecum Macedones, & inueniant vos imparatos, & nos pudore ſuffundamur, ne dicamus vos pudore ſuffuſum iri gloriatione illa qua gloriati ſumus.*

5 *Quapropter mihi cura fuit hac rogare fratres meos, vt, priuſquam ego, veniant ad vos, & præparent benedictionem illam quam à principio audiſtis, vt parata ſic ſit tanquam benedicta, non tanquam auaritia.*

6 *Hoc eſt autem, qui ſeminat cum parſimonia, etiam cum parſimonia metet: at qui ſeminat cum benedictione, etiam cum benedictione metet.*

7 *Vnuſquiſque pro ea qua præditus eſt voluntate, non tanquam ex triſtitia, vel tanquam per vim: Hilarem enim datorem diligit Dominus.*

8 *Fieri ſiquidem poteſt per Deum, vt omnis beneficentia exuberet in vos, vt in omnibus ſemper quod ſufficit vobis habeatis, abundetisque in omni opere bono.*

9 *Sicut ſcriptum eſt: Diſperſit, dedituque pauperibus, & iuſtitia eius ſtat in ſæculum.*

10 *Caterùm qui largitur ſemen ſeminanti, is & panem in cibum largitur, & multiplicabit ſementem veſtram, & augebit prouentus iuſtitiæ veſtræ.*

11 *Vt in omnibus ditemini in omnem ſimplicitatem, quæ nos perficit gratiarum actionem Deo.*

12 *Quoniam functio miniſterij huius non ſolum defectum ſanctorum ſupplet, ſed etiam exuberat in multas gratiarum actiones Deo.*

13 *Nam propter probationem miniſterij huius Deum glorificamus, quod ſubiecti ſitis confeſſioni Euangelij Meſchicho, & communicetis in ſimplicitate veſtra cum eis, & cum omnibus.*

14 *Preces autem effernnt pro vobis cum multa charitate propter multitudinem beneficentiæ Dei in vos.*

15 *Gratia autem Deo ſuper dono ipſius inenarrabili.*

CAP. X.

1 EGo vero Paulus peto vobis per lenitatem & manſuetudinem Meſchicho, qui de facie quidem humilis ſum apud vos, abſens tamen confido de vobis. Dominica vi. Iejunii.

2 *Obſecro autem vos, ne quum venerim, vrgeat illa fiducia quam habeo vt audeam, ſicut exiſtimor, in illos homines, qui putant nos ſecundum carnem incedere.*

3 *Quamuis enim in carne ambulemus: non tamen ſecundum carnem militamus.*

4 *Arma enim militiæ noſtræ non ſunt ſecundum carnem, ſed virtus Dei: ac per eam ſubiugamus munitiones rebelles, & demolimur cogitationes;*

5 *Omnemque elationem quæ ſeſe effert aduerſus cognitionem Dei, & captiuum ducimus omnem intellectum ad obedientiam Meſchicho.*

6 *Ac parati ſumus ad faciendam vindictam de iis qui non obediunt, quum impleta fuerit obedientia veſtra,*

7 *Faciem intuemini? Si quis confidit de ſeipſo quod ipſius Meſchicho ſit, illud ſciat ex ſeipſo, quod quemadmodum ipſe Meſchicho eſt, ita & nos.*

8 *Nam etſi aliquid amplius gloriatus fuero de poteſtate quam dedit mihi Dominus noſter, non erubeſco: quippe quam in veſtri ædificationem dedit nobis, non autem in veſtri deiectionem.*

9 *Caterùm non curo exiſtimari tanquam is qui perterrefaciendo perterrefaciam vos per epiſtolas meas.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Miſi autem fratres, vt ne gloriatio noſtra de vobis,inanis fiat in parte hac: vt (quemadmodum dixi) parati ſitis:

Ne fortè ſi venerint cum me Macedones, & inuenerint vos imparatos,erubeſcamus nos, (vt non dicamus vos) in ſubſtantia hac gloriationis.

Neceſſarium ergo exiſtimaui rogare fratres, vt præeant ad vos, & præparent prænnuntiatam benedictionem veſtram, hanc paratam eſſe, ſic quaſi benedictionem,& non quaſi exactionem.

Hoc autem, Serens parcè, parcè & metet:& ſeminans in benedictionibus, in benedictionibus & metet.

Vnuſquiſque prout præoptat corde,non ex triſtitia, aut ex neceſsitate.hilarem enim datorem diligit Deus.

Potens autem Deus omnem gratiam abundare facere in vos:vt in omnibus ſemper omnem ſufficientiam habentes,abundetis in omne opus bonum:

Sicut ſcriptum eſt: Diſperſit,dedit pauperibus:iuſtitia eius manet in æternum.

At ſuppeditans ſemen ſeminanti, & panem ad eſcam ſuppediret,& multiplicet ſementem veſtram, & augeat fructus genitos iuſtitiæ veſtræ:)

In omni ditati in omnem ſimplicitatem, quæ adoperatur per nos gratiarum actionem Deo.

Quoniam miniſterium oblationis huius non ſolùm eſt adſupplens inopias ſanctorum:ſed etiam redundans per multas gratiarum actiones Deo.

Per probationem miniſterij huius glorificantes Deum in obedientia confeſsionis veſtræ in Euangelium Chriſti, & ſimplicitate communicationis in illos,& in omnes,

Et ipſorum obſecratione pro vobis deſiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

Gratia autem Deo ſuper inenarrabili eius dono.

CAP. X.

IPſe autem ego Paulus obſecro vos per lenitatem & æquitatem Chriſti:qui ſecundùm faciem quidem humilis in vobis,abſens autem confido in vos.

Rogo autem, ne præſens confidens eſſe ea fiducia, qua cogito audere in quoſdam, exiſtimantes nos tanquam ſecundùm carnem ambulantes.

In carne enim ambulantes, non ſecundùm carnem militamus.

Nam arma militiæ noſtræ non carnalia, ſed potentia Deo, ad euerſionem munitionum,ratiocinationes euertentes,

Et omnem ſublimitatem elatam aduerſus cognitionem Dei, & captiuantes omnem intellectum in obedientiam Chriſti.

Et in parato habentes vlciſci omnem inobedientiam,cum impleta fuerit veſtra obedientia.

Quæ ſecundùm faciem aſpicitis? Si quis confidit ſibiipſi,Chriſti eſſe,hoc cogitet iterum à ſeipſo, quia ſicut ipſe Chriſti,ita & nos Chriſti.

Siquè enim & amplius aliquid glorier de auctoritate noſtra, quam dedit Dominus nobis in ædificationem, & non in euerſionem veſtram, non pudefiam.

Vt autem non videar tanquam terrere vos per epiſtolas,

Transl. Eraſm. Roterod.

Miſi tamen hos fratres, ne gloria noſtra qua,glorior de vobis, inanis fiat in hac parte: vt quemadmodum dicebam,parati ſitis:ne quo pacto ſiat,

Vt ſi mecum venerint Macedones, & offenderint vos imparatos, nos pudore ſuffundamur vt ne dicam vos, in hoc argumento gloriationis.

Proinde neceſſarium arbitratus ſum,adhortari fratres, vt prius accederent ad vos, & præpararent iam ante promiſſam bonam collationem veſtram,vt ea ſit in promptu, ſic tanquam bona collatio,& non tanquàm fraudatio.

Illud autem dico: Qui ſementem facit parcè,is parcè meſſurus eſt. Et qui ſementem facit, libenter ac benignè largiendo, copioſè meſſurus eſt:

Vnuſquiſque ſecundum propoſitum cordis, non ex moleſtia, aut ex neceſſitate. Nam hilarem datorem diligit Deus.

Potens eſt autem Deus efficere, vt totum beneficium in vos exuberet: vt in omnibus omnem ſufficientiam habentes,exuberetis in omne opus bonum,

Quemadmodum ſcriptum eſt: Diſperſit,dedit pauperibus,iuſtitia eius manet in ſeculum.

Porrò qui ſuppeditat ſemen ſeminanti, is & panem in cibum ſuppediret, & multiplicet ſementem veſtram, & augeat prouentus iuſtitiæ veſtræ,

Vt in omnibus locupletemini, in omnem ſimplicitatem, quæ per nos efficit,vt gratiæ agantur Deo.

Nam functio huius miniſterij non ſolum ſupplet ea quæ deſunt ſanctis,verumetiam exuberat in hoc,quod per multos agantur gratiæ Deo,

Qui per probationem miniſterij huius, glorificant Deum ſuper obedientia conſenſus veſtri in Euangelium Chriſti,& de ſimplicitate communicationis in ipſos, & in omneis,

Et in illorum orationi pro vobis,qui deſiderant vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

Gratiæ autem Deo,ſuper inenarrabili ſuo munere.

CAP. X.

CÆterum ipſe ego Paulus obſecro vos per lenitatem & manſuetudinem Chriſti, qui iuxta faciem quidem humilis ſum inter vos, abſens tamen audax ſum erga vos.

Rogo autem vos,ne præſens audeam ea fiducia,qua exiſtimor audax fuiſſe in quoſdam, qui putant nos veluti ſecundum carnem ambulare:

Nam in carne ambulantes,non ſecundum carnem militamus.

Siquidem arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo,ad demolitionem munitionum, quibus conſilia demolimur,

Et omnem celſitudinem quæ extollitur aduerſus cognitionem Dei, & captiuam ducimus omnem cogitationem ad obediendum Chriſto,

Et in promptu habemus vindictam aduerſus omnem inobedientiam,cum impleta fuerit veſtra obedientia.

Quæ in conſpectu ſunt,videtis? Si quis de ſeipſo confidat, quod Chriſti ſit, illud rurſum perpendat ex ſeipſo: quod quemadmodum ipſe Chriſti eſt,ita & nos Chriſti ſumus.

Nam ſi & amplius quippiam glorier de poteſtate noſtra, quam dedit Dominus nobis in ædificationem, & non in deſtructionem veſtri,non pudefiam,

Ne videar ceu perterrefacere vos per epiſtolas.

Vulgat. Editio.

Quoniam quidem epiſtolæ,inquiunt,graues ſunt & fortes : præſentia autem corporis infirma, & ſermo contemptibilis:

Hoc cogitet qui eiuſmodi eſt, quia quales ſumus verbo per epiſtolas abſentes, tales & præſentes in facto.

Non enim audemus inſerere, aut comparare nos quibuſdam,qui ſeipſos commendant:ſed ipſi in noſmetipſos metientes, & comparantes noſmetipſos nobis.

Eph.4.4 Nos autem non in immenſum gloriabimur,*ſed ſecundum menſuram regulæ,qua menſus eſt nobis Deus,menſuram pertingendi vſque ad vos.

Non enim quaſi non pertingentes ad vos,ſuperextendimus nos:vſque ad vos enim peruenimus in Euangelio Chriſti.

Non in immenſum gloriantes in alienis laboribus:ſpem autem habentes creſcentis fidei veſtræ, in vobis magnificari ſecundum regulam noſtram in abundantiam,

Etiam in illa, quæ vltra vos ſunt, euangelizare, non in aliena regula in iis quæ præparata ſunt gloriari.

Ier.9.23 1.Cor.1.31. *Qui autem gloriatur,in Domino glorietur.

Non enim qui ſeipſum commendat,ille probatus eſt:ſed quem Deus commendat.

CAP. XI.

VVinam ſuſtineretis modicum quid inſipientiæ meæ:ſed & ſupportate me:

Æmulor enim vos Dei æmulatione. Deſpondi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.

Gen.3.4 Timeo autem ne * ſicut ſerpens Heuam ſeduxit aſtutia ſua, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate,quæ eſt in Chriſto.

Nam ſi is, qui venit, alium Chriſtum prædicat, quem non prædicauimus: aut alium ſpiritum accipitis, quem non accepiſtis : aut aliud Euangelium, quod non recepiſtis:recte pateremini.

Exiſtimo enim nihil me minus feciſſe à magnis Apoſtolis.

Nam etſi imperitus ſermone,ſed non ſcientia, in omnibus autem manifeſtati ſumus vobis.

Aut numquid peccatum feci, me ipſum humilians, vt vos exaltemini ? quoniam gratis Euangelium Dei euangelizaui vobis?

Alias Eccleſias expoliaui,accipiens ſtipendium ad miniſterium veſtrum.

Et cum eſſem apud vos,& egerem,nulli oneroſus fui:nam quod mihi deerat,ſuppleuerunt fratres,qui venerunt à Macedonia: & in omnibus ſine onere me vobis ſeruaui,& ſeruabo.

Eſt veritas Chriſti in me,quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaiæ.

Quare?quia non diligo vos?Deus ſcit.

Quod autem facio, & faciam:vt amputem occaſionem eorum, qui volunt occaſionem, vt in quo gloriantur,inueniantur ſicut & nos.

Nam eiuſmodi pſeudoapoſtoli,ſunt operarij ſubdoli,transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti.

Et non mirum : ipſe enim Satanas tranſigurat ſe in Angelum lucis.

Non eſt ergo magnum, ſi miniſtri eius tranſigurentur velut miniſtri iuſtitiæ;quorum finis erit ſecundum opera ipſorum.

Tranſl. ex Syriac.

Quia ſunt quidam qui dicunt : Epiſtolæ quidem graues ſunt & validæ:aduentus autem corporis infirmus, & ſermo contemptus.

Sed hoc cogitet qui ſic dicit, quòd quales ſumus in ſermone epiſtolarum noſtrarum quum abſumus, tales etiam ſumus in opere præſentes.

Non enim audemus æſtimare aut conferre noſipſos cum iis qui ſeipſos gloria efferunt : ſed quia iſti ſemet ſibi comparant,non intelligunt.

Nos non gloriamur ſupra modum, ſed iuxta menſuram finium, quam diſtribuit nobis Deus,vt & pertingamus vſque ad vos.

Non enim quaſi non pertingamus ad vos, extendimus noſipſos: nam vſque ad vos peruenimus cum Euangelio Meſchicho.

Neque gloriamur præter menſuram noſtram in labore alieno : ſed eſt nobis ſpes creſcente fide veſtra nos in vobis magnificatum iri iuxta menſuram noſtram.

Quin & vltra vos exuberabimus euangelizando, non per menſuram alienam in his quæ parata ſunt gloriemur.

Qui autem gloriabitur,in Domino glorietur.

Non enim qui ſeipſum laudibus effert, probatur : ſed quem Dominus commendauerit.

CAP. XI.

VTinam verò toleraſſetis me pauliſper vt loquerer inſipienter:ſed & ſuffertis me. Feria ij. Hebdomadis 4. Iaiunij.

Nam zelotypus ſum erga vos zelo Dei. Deſpondi enim vos viro vnico virginem caſtam quam offeram Meſchicho.

Vereor autem ne prout ſeduxit ſerpens Chauo, fraude ſua,ita corrumpantur ſenſus veſtri à ſimplicitate quæ eſt erga Meſchicho.

Nam ſi is qui venit ad vos, alium Ieſchua prædicat vobis,quem nos non prædicamus : aut ſpiritum alium accepiſtis,quem non acceperatis:aut aliud Euangelium quod non recipiſtis;pulchrè aſſenſum præbetis.

Arbitror enim me nihilo inferiorem eſſe Apoſtolis illis admodum præſtantibus.

Quamuis enim imperitus ſim ſermone meo,non tamen ſcientia mea ; verùm in omnibus manifeſti ſumus apud vos.

An fortè errando erraui quo meipſum deiecerim, vt vos exaltaremini? gratuitoque prædicarim vobis Euangelium Dei?

Porrò eccleſias alias exui,vt acciperem ſumptus in veſtri miniſterium.

Et quum veniſſem ad vos,neminem veſtrum oneraui, indigentiam enim meam ſuppleuerunt fratres qui venerant à Macedonia & in omnibus meipſum ſeruaui ac ſeruaturus ſum,vt non ſim vobis oneri.

Eſt in me veritas Meſchicho ; quòd hæc gloriatio non abolebitur in me regionibus Achaiæ.

Quare?quia non diligo vos?Deus nouit.

Sed quod facio idem & faciam : vt præcidam occaſionem iis,qui quærunt occaſionem: vt in eo de quo gloriantur,reperiantur ſicut & nos.

Sunt enim iſti pſeudoapoſtoli,& operarij doloſi,& transformant ſeipſos in Apoſtolos Meſchicho.

Et in hoc nihil mirandum eſt : ſi enim ipſe Satanas transformatur in Angelum lucis.

Non eſt magnum negotium ſi, & miniſtri eius transformantur in miniſtros iuſtitiæ : quorum finis erit iuxta opera ipſorum.

Transl. B. Ariæ Mont.

Quoniam quidem epistolæ, inquit, graues & fortes: at libertas corporis infirma, & sermo nihili factus.

Hoc cogitet talis, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentes opere.

Non enim audemus inserere aut conferre nosipsos quibusdam, seipsos commendantibus: sed ipsi in seipsis semetipsos metientes, & conferentes seipsos semetipsis, non intelligunt.

Nos autem non in immensurata gloriabimur, sed secundum mensuram regulæ, quam partitus est nobis Deus, mensuram pertigisse vsque & vos.

Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos ipsos. Vsque ad enim & vos peruenimus in Euangelio Christi;

Non in immensurata gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes augescente fide vestra, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam,

In vlteriora vestri euangelizare: non in aliena regula, in parata gloriari.

At glorians, in Domino glorietur.

Non enim seipsum commendans, ille est probatus, sed quem Dominus commendat.

CAP. XI.

VTinam toleraretis meam paulisper insipientiam: sed & supportate me.

Æmulor enim vos æmulatione Dei. Despondi enim vos vni viro, virginem castam sistere Christo.

Timeo autem ne forte sicut serpens Euam seduxit in astutia sua, ita corrumpantur mentes vestræ, à simplicitate illa in Christum.

Siquidem enim veniens alium Iesum prædicat quem non prædicauimus, aut spiritum alium accipitis quem non accepistis, aut Euangelium aliud quod non recepistis: recte toleraueritis.

Existimo enim nihilo inferiorem esse super valde Apostolis.

Si vero & rudis sermone, sed non cognitione: sed in omni manifestati in omnibus in vos.

Aut peccatum feci, meipsum humilians, vt vos exaltemini? quoniam gratis Dei Euangelium euangelizauerim vobis?

Alias ecclesias expoliaui, accipiens stipendium, ad vestrum ministerium.

Et præsens apud vos, & egens, non obtorpui cuiquam: nam inopiam meam suppleuerunt fratres venientes à Macedonia: & in omnibus inoneroſum vobis meipsum seruaui, & seruabo.

Est veritas Christi in me: quoniam gloriatio hæc non obturabitur in me in regionibus Achaiæ.

Propter quid? quia non diligo vos? Deus scit.

Quod autem facio, & faciam, vt amputem occasionem volentium occasionem: vt in quo gloriantur, inueniantur sicut & nos.

Nam eiusmodi pseudoapostoli, operarij dolosi, transformati in Apostolos Christi.

Et non mirum: ipse enim Satanas transformatur in Angelum lucis.

Non magnum ergo si & ministri eius transformantur velut ministri iustitiæ: quorum finis erit secundum opera ipsorum.

Transl. Eraſm. Roterod.

Nam epistolæ quidem, inquit, graues sunt & robustæ, at præsentia corporis infirma, & sermo contemptus.

Hoc reputet, qui istiusmodi est, quod quales sumus sermone, per epistolas cum absumus, tales sumus & cum adsumus, facto.

Non enim sustinemus inferere, aut conferre nosipsos cum quibusdam, qui seipsos commendant. Sed isti non intelligunt, quod ipsi inter sese seipsos metiuntur, & comparant semet sibi.

At nos non in immensum gloriabimur, verum iuxta mensuram regulæ, qua partitus est nobis Deus, mensura pertingendi etiam vsque vos.

Non enim quasi non pertingamus vsque ad vos, extendimus nosipsos supra modum. Nam vsque ad vos quoque peruenimus in Euangelio Christi,

Non in immensum gloriantes super alienis laboribus, sperantes futurum: vt suboleſcente fide vestra in vobis, magnificemur iuxta regulam nostram in exuberantiam:

Vt iis quoque regionibus, quæ vltra vos sunt, euangelizem, non per alienam regulam, vt de his quæ parata sunt, gloriemur:

Sed qui gloriatur, in Domino glorietur.

Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed is quem Dominus commendat.

CAP. XI.

VTinam toleraſſetis me paulisper in insipientia mea imò & sustertis me:

Nam zelotypus sum erga vos, Dei zelo. Adiunxi enim vos vni viro, vt virginem castam exhiberetis Christo:

Sed metuo, ne qua fiat, vt quemadmodum serpens Euam decepit versutia sua, ita corrumpantur sensus vestri à simplicitate, quæ erat erga Christum.

Nam si is, qui venit, alium Iesum prædicat, quem non prædicauimus: aut si spiritum alium accipitis, quem non accepistis, aut Euangelium aliud quod non accepistis, rectè sustinuisſetis.

Arbitror enim me nihilo inferiorem fuisse eximiis Apostolis.

Cæterum licet imperitus sim sermone, non tamen scientia. Verum vbique manifesti fuimus in omnibus erga vos.

Num illud peccaui, quod meipsum humiliarim, vt vos exaltaremini? quod gratuito Euangelium Dei prædicauerim vobis?

Cæteras Ecclesias depredatus sum accepto ab illis stipendio, quo vobis inseruirem.

Et cum apud vos essem & egerem, non oneroſus fui cuiquam. Nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres, qui venerant à Macedonia: & in omnibus sic me seruabam, ne cui essem oneroſus, atque ita seruabo.

Est veritas Christi in me, quòd hæc gloriatio non interrumpetur contra me in regionibus Achaiæ.

Quapropter? an quod non diligam vos? Deus nouit.

Verum quòd facio, idem & faciam, vt amputem occasionem iis, qui cupiunt occasionem: vt in eo de quo gloriantur, reperiantur, quemadmodum & nos.

Siquidem istiusmodi pseudoapostoli, operarij dolosi sunt, sumpta persona Apostolorum Christi:

Atque haud mirum, quandoquidem ipse Satanas transfiguratur in Angelum lucis.

Non magnum est igitur, si & ministri illius, personam in se transferunt, quasi sint ministri iustitiæ, quorum finis erit iuxta opera eorum

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Iterum dico, (ne quis me putet inſipientem eſſe alioquin velut inſipientem accipite me, vt & ego modicum quid glorier)	16	* *Iterum autem dico, ne quis putet de me, quaſi ſtultus ſim, alioquin etiam vt ſtultum accipite me, vt & ego paulliſper glorier.*
Quod loquor, non loquor ſecundum Deum, ſed quaſi in inſipientia, in hac ſubſtantia gloriæ.	17	*Quod loquor non ſecundum Dominum noſtrum loquor, ſed quaſi per inſipientiam in hoc loco gloriationis.*
Quoniam multi gloriantur ſecundum carnem: & ego gloriabor.	18	*Quandoquidem multi gloriantur ſecundum carnem, ſed & ego gloriabor.*
Libenter enim ſuffertis inſipientes: cum ſitis ipſi ſapientes.	19	*Pacifici enim eſtis ad obtemperandum rationis expertibus: quum vos ſitis ſapientes.*
Suſtinetis enim ſi quis vos in ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem vos cædit.	20	*Et ſallciti eſtis de eo qui vos in ſeruitutem adigit, & qui vos exedit, & qui accipit à vobis, & qui efferi ſeſe ſupra vos, & qui cædit vos in faciem veſtram.*
Secundum ignobilitatem dico, quaſi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet (in inſipientia dico) audeo & ego:	21	*Secundum ignominiam dico; quaſi nos infirmi ſimus. Hoc per amentiam dico, in quocunque audet aliquis, audeo & ego.*
Hebræi ſunt, & ego: Iſraelitæ ſunt, & ego: Semen Abrahæ ſunt, & ego:	22	*Si Hebræi ſunt, & ego quoque: ſine ſint Iſraelitæ, & ego: ſi ſunt ſemen Abrohom, & ego.*
Miniſtri Chriſti ſunt, (vt minus ſapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter.	23	*Si miniſtri ſunt Meſchicho (per amentiam dico) illis præſtantior ſum: in labore pluſquam illi, in verberibus pluſquam illi, in vinculis pluſquam illi, in mortibus pluries.*
A Iudæis quinquies * quadragenas, vna minus, accepi.	24	*A Ithoudæis quinquies quadragenis plagis vapulaui, vna minus.*
* Ter virgis cæſus ſum, * ſemel lapidatus ſum, * ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui,	25	*Ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus, ter in naufragio, die & nocte in mari ſine naugio fui.*
In itineribus ſæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus:	26	*In itineribus plurimis, in periculo fluminum, in periculo ſicariorum, in periculo ex cognatione mea, in periculo ex gentibus, in periculo fui in ciuitate, in periculo fui in ſolitudine, in periculo in mari, in periculo ex falſis fratribus:*
In labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame, & ſiti, in ieiuniis multis, in frigore, & nuditate,	27	*In labore & fatigatione, in vigilia multa, in fame & ſiti, in ieiunio multo, in frigore & nuditate.*
Præter illa, quæ extrinſecus ſunt inſtantia mea quotidiana, ſolicitudo omnium Eccleſiarum.	28	*Præter cætera, & cœtum qui eſt contra me quotidie, ac ſollicitudinem meam pro omnibus eccleſiis.*
Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror?	29	*Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offenditur, & ego non vror?*
Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ ſunt, gloriabor.	30	*Si gloriandum eſt, oportet in infirmitatibus meis me gloriari.*
Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt benedictus in ſæcula, ſcit quòd non mentior.	31	*Nouit Deus Pater Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, benedictus in ſæculum ſæculorum quod non mentior.*
* Damaſci propoſitus Gentis Aretæ regis, cuſtodiebat ciuitatem Damaſcenorum vt me comprehenderet.	32	*In Darmaſouk præfectus militiæ Aretæ regis cuſtodiebat ciuitatem Darmaskenorum, vt me comprehenderet.*
Et per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murum, & ſic effugi manus eius.	33	*Et per feneſtram in ſporta demiſerunt me per murum, & ereptus fui à manibus eius.*

CAP. XII.

CAP. XII.

SI gloriari oportet (non expedit quidem:) veniam autem ad viſiones, & reuelationes Domini.	1	*Gloriari oportet, ſed non expedit: venio enim ad viſiones & reuelationes Domini noſtri.*
* Scio hominem in Chriſto ante annos quattuordecim, ſiue in corpore neſcio, ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit, raptum huiuſmodi vſque ad tertium cœlum.	2	*Noui hominem in Meſchicho ante annos quatuordecim, (an verò in corpore, vel extra corpus neſcio: Deus nouit.) qui quidem raptus eſt vſque ad tertium cœlorum.*
Et ſcio huiuſmodi hominem ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit:	3	*Et noui hunc hominem, verùm an in corpore, an extra corpus, neſcio: Deus nouit.*
Quoniam raptus eſt in Paradiſum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.	4	*Et raptus eſt in Paradiſum, & audiuit verba non dicenda, quæ non licet homini eloqui.*
Pro huiuſmodi gloriabor: pro me autem nihil gloriabor niſi in infirmitatibus meis.	5	*Super huiuſmodi gloriabor, de meipſo verò non gloriabor, niſi in infirmitatibus.*
Nam, & ſi voluero gloriari, non ero inſipiens: veritatem enim dicam: parco autem, ne quis me exiſtimet ſupra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me.	6	*Si enim voluero gloriari, non ero inſipiens: ſiquidem veritatem dicam: ſed parco, ne quis cogitet de me, ſupra id quod videt me eſſe, aut quod audit ex me.*
Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet.	7	*Et ne efferrer excellentia reuelationum, datus eſt mihi ſtimulus in carne mea nuncius Satanæ, vt colaphus caderet me, ne efferrer.*
Propter quod ter Dominum rogaui vt diſcederet à me:	8	*Super hoc ter obſecraui Dominum meum, vt diſcederet à me.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse. si verò non etiam vt insipientem accipite me, vt & ego modicum quid glorier.)

Quod loquor, non loquor secundũ Dominũ. sed quasi in insipientia, in hac præfidẽtia gloriationis.

Quoniam multi gloriantur secundùm carnem, & ego gloriabor.

Libenter enim suffertis insipientes, prudentes existentes.

Toleratis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur si quis vos in faciem cædit.

Secundùm contumeliam, dico: quasi quod nos infirmi fuerimus. In quo verò quis audet (in insipientia dico) audeo & ego.

Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: semen Abrahæ sunt & ego.

Ministri Christi sunt, (desipiens loquor) super ego in laboribus abundantius, in plagis supra modum, in carceribus abundantiùs, in mortibus frequenter.

A Iudæis quinquies quadragenas, præter vnam, accepi.

Ter virgis cæsus sum: semel lapidatus sum, ter naufragium feci, noctem, diem in profundo egi.

Itineribus sæpè: periculis fluminum, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex Gentibus periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus:

In fatigatione & ærumna, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in ieiuniis sæpe, in frigore & nuditate.

Præter illa extrinsecus instantia, mea per diem solicitudo omnium ecclesiarum.

Quis infirmatur, & non infirmor? quis scandalizatur, & non ego vror?

Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ gloriabor.

Deus & Pater Domini Iesu Christi scit, ille existens benedictus in secula, quod non mentior.

In Damasco gentis præpositus Aretæ regis præsidio tenebat Damascenorum ciuitatem prehendere me volens.

Et per fenestram in sporta demissus sum per murum: & effugi manus eius.

CAP. XII.

GLoriari sanè non confert mihi: veniam enim ad visiones & reuelationes Domini.

Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, (siue in corpore, nescio: siue extra corpus, nescio: Deus scit:) raptum huiusmodi vsque ad tertium cælum.

Et scio huiusmodi hominem, (siue in corpore, siue extra corpus, nescio: Deus scit)

Quoniam raptus est in paradisum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

Pro huiusmodi gloriabor: pro autem meipso non gloriabor, si non in infirmitatibus meis.

Si enim voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam, parco autem, ne quis in me existimet supra quod videt me, aut audit aliquid ex me.

Et excellentia reuelationum vt ne efferar. datus est mihi stimulus carni Angelus Satan, vt me colaphizet, vt ne efferar.

Super hoc ter Dominum rogaui, vt discederet à me.

Transl. Erasm. Roterod.

16 *Iterum dico, ne quis me putet insipientem esse alioquin & iam vt insipientem accipite me, vt paululum quiddam & ego glorier.*

17 *Quod dico, non dico secundum Dominum, sed velut per insipientiam, in hoc argumento gloriationis.*

18 *Quandoquidem multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor.*

19 *Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis sapientes.*

20 *Suffertis enim, si quis vos in seruitutem adigit, si quis exedit, si quis accipit, si quis attollit sese, si quis vos in faciem cædit,*

21 *Iuxta contumeliam loquor. perinde quasi nos infirmi fuerimus: imò in quocunq; audet aliquis, per insipientiam loquor, audeo & ego.*

22 *Hebræi sunt, sum & ego. Israelitæ sunt, sum & ego. Semen Abrahæ sunt, sum & ego.*

23 *Ministri Christi sunt, desipiens loquor, excellentius sum ego, in laboribus copiosius, in verberibus supra modum, in carceribus abundantius, in mortibus frequenter.*

24 *A Iudæis quinquies quadragenas plagas vna minus accepi.*

25 *Ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus: ter naufragium feci: noctem ac diem in profundo egi.*

26 *In itineribus sæpe, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres,*

27 *In labore & molestia, in vigilijs sæpe, in fame & siti, in ieiunijs sæpe, in frigore, & nuditate,*

28 *Præter ea quæ extrinsecus accidunt, incumbens mihi quotidiana cura omnium ecclesiarum.*

29 *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis offenditur, & ego non vror?*

30 *Si gloriari oporteat, de his quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.*

31 *Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui est laudandus in secula, nouit, quod non mentiar.*

32 *In Damasco gentis præfectus nomine Aretæ regis excubias posuerat in Damascenorum vrbe, cupiens me comprehendere,*

33 *Ac per fenestram in sporta demissus fui per mœnia, effugiq; manus eius.*

CAP. XII.

1 GLoriari sanè non expedit mihi, veniam enim ad

2 *visiones & reuelationes Domini,*

Noui hominem in Christo ante annos quatuordecim, an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio, Deus nouit: raptum huiusmodi in tertium vsque cælum.

3 *Et scio huiusmodi hominem: an in corpore, an extra*

corpus, nescio, Deus nouit:

4 *Raptum fuisse in paradisum, & audisse arcana verba, quæ fas non sit homini loqui.*

5 *Super huiusmodi homine gloriabor, de meipso vero non gloriabor, nisi super infirmitatibus meis.*

6 *Nam si voluero gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dicam: sed parco vobis, ne quis, de me cogitet supra id quod videt esse me, aut quod audit ex me.*

7 *Et ne excellentia reuelationum supra modum efferrer, datus fuit mihi stimulus per carnem, nuncius Satanæ, vt me colaphis caderet, ne supra modum efferrer.*

8 *Super hoc ter Dominum rogaui, vt discederet à me.*

Vulgat. Editio.

Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi.

Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: Cum enim infirmor, tunc potens sum.

Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari: nihil enim minus fui ab ijs, qui sunt supra modum Apostoli: tametsi nihil sum.

Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis & prodigijs & virtutibus:

Quid est enim, quod minus habuistis præ ceteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non grauaui vos? Donate mihi hanc iniuriam.

Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos, & non ero grauis vobis: non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos: Nec enim debent filij parentibus thesaurizare, sed parentes filijs.

Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: licet plus vos diligens, minus diligar.

Sed esto: ego vos non grauaui, sed cum essem astutus, dolo vos cepi.

Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumueni vos?

Rogaui Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumuenit? nonne eodem spiritu ambulauimus? non ijsdem vestigijs?

Olim putatis quod nos excusemus apud vos? Coram Deo, in Christo loquimur: omnia autem, charissimi propter ædificationem vestram.

Timeo enim ne fortè cum venero, non quales volo, inueniam vos: & ego inueniar à vobis, qualé non vultis: ne fortè contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones sint inter vos.

Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

CAP. XIII.

ECce tertio hoc venio ad vos, * In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum.

Deut. 19. 15. 1. Tim. 5. 19. Heb. 10. 28.

Prædixi & prædico, vt præsens, & nunc absens iis, qui ante peccauerunt, & cæteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.

An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus, qui in vos non infirmatur, sed potens est in vobis?

Nam etsi crucifixus est ex infirmitate: sed viuit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo: sed viuemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

Vosmetipsos tentate si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est? nisi fortè reprobi estis.

Spero autem quod cognoscetis, quia nos non sumus reprobi.

Oramus autem Deum vt nihil mali faciatis, non vt nos probati appareamus, sed vt vos quod bonum est faciatis, nos autem vt reprobi simus.

Transl. ex Syriac.

9 *Et dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea, siquidem virtus mea in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt obtegat me virtus Meschicho.*

10 *Propterea complaceo mihi in infirmitatibus, in ignominia, in oppressione, in persecutionibus, in anxietatibus quæ fiunt pro Meschicho: Quum enim infirmor tunc potens sum.*

11 *Ecce factus sum rationis expers (demens) in gloriatione mea, quia vos me coegistis. debueratis enim testimonium ferre de me: quoniam nihilo sum inferior Apostolis illis, qui sunt admodum præstantes, etiamsi nihil sim.*

12 *Signa Apostolorum edita inter vos cum omni patientia, & potestatibus, & miraculis, & virtutibus.*

13 *Nam quid est in quo fuistis inferiores cæteris ecclesiis, nisi in hoc quod non fuerim vobis oneri? Remittite mihi hanc offensum.*

14 *Ecce iam tertio paratus sum, vt veniam ad vos, & non ero vobis oneri: quippe qui non quæram quæ vestra sunt, sed vos. Non enim debent liberi reponere thesauros parentibus, sed parentes liberis suis.*

15 *Ego vero perlubenter, & sumptus impendam, atque adeo meipsum dabo pro animabus vestris: licet vberius vos diligens, minus me diligatis.*

16 *Et fortasse non sui vobis oneri, sed tanquam vir astutus, dolo vos suscepi atque cepi.*

17 *Num per aliquem alium quem miserim ad vos, extorsi à vobis?*

18 *Titum Rogaui, & misi cum eo fratrem. Nunquid à vobis extor, vt Titus? nonne eodem spiritu ambulauimus, vsdemq; vestigijs?*

19 **Num adhuc putatis quòd depromamus vobis spiritum? (nos vobis excusemus?) Coram Deo in Meschicho loquimur. omnia vero dilectissimi mei, propter ædificationem vestram.* aPerlavi, medii lectionis.

20 *Vereor enim ne quum venero ad vos, non inueniam vos, sicuti vellem: & etiam inueniar à vobis, non qualem velletis: ne fortè sit contentio, & liuor, & ira, & concertatio, & obtrectatio, & susurri, & tumor, ac seditio.*

21 *Ne forsan quum venero ad vos, deprimat me Deus meus & lugeam multos illos qui peccauerunt, & non respuerunt ab immunditia, & à scortatione, & ab impudicitia quam patrarunt.*

CAP. XIII.

1 *HÆc erit pro tertia vice (iam nunc tertio) qua paratus sum vt veniam ad vos: Vt In ore duorum trium ne testium stet omne verbum.*

2 *Prædixi vobis, & iterum vobis prædico, sicut & bis quum essem apud vos dixi vobis, ita & nunc absens scribo vs, qui peccauerunt, & cæteris alijs, si venero iterum me non parcesturum.*

3 *Quandoquidem experimentum quæritis Meschicho loquentis in me, qui quidem non est infirmus in vobis, sed potens est in vobis.*

4 *Et si enim crucifixus sit in infirmitate, tamen viuit in virtute Dei. Quin & nos infirmi sumus cum eo, sed viuimus cum eo per virtutem Dei quæ est in vobis.*

5 *Vos ipsos probate, num in fide stetis, vosipsos curate. An non cognoscitis Ieschua Meschicho in vobis esse? alioquin reprobi estis.*

6 *Spero autem quod cognoscetis nos non esse reprobos.*

7 *Deum verò imploro ne quid insit vobis mali, vt probatio nostri appareat? imò vt vos bona faciatis, nos autem simus tanquam reprobi.*

ranſl. B. Ariæ Mont.

Et dixit mihi Sufficit tibi gratia mea. nam virtus mea in infirmitate perficitur. Libenter igitur magis gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.

Ideo obleſtor in infirmitatibus, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto, Cum enim infirmor, tunc potens ſum.

Factus ſum inſipiens glorians: vos me coegiſtis. Ego enim debui à vobis commendari: nihil enim inferior fui ſupra valde Apoſtolis, ſi & nihil ſum.

Ipſa quidem ſigna Apoſtoli effecta ſunt in vobis in omni tolerantia, in ſignis & prodigijs & virtutibus.

Quid enim eſt quod inferiores fuiſtis ſupra cæteras eccleſias, ſi non quod ipſe non ego obtorpui vobis. Donate mihi iniuriam hanc.

Ecce tertio hoc paratè habeo venire ad vos: & non obtorpeſcam vobis. Non enim quæro veſtra, ſed vos: Non enim debent nati parentibus theſaurizare, ſed parentes natis.

Ego autem libentiſſimè impendam, & expendar pro animabus veſtris: ſi & abundantius vos diligens minus diligar.

Eſto vero, ego non grauaui vos: ſed exiſtens aſtutus, dolo vos cepi.

Num aliquem eorum quos miſi ad vos, per ipſum expilaui vos?

Rogaui Titum, & ſimul miſi fratrem. Nunquid expilauit vos Titus? non eodem ſpiritu ambulauimus? non iiſdem veſtigiis?

Rurſum putatis quod vobis excuſemur? Coram Deo, in Chriſto loquimur: at omnia chariſſimi, propter veſtram ædificationem.

Timeo enim ne fortè veniens, non quales, volo inueniam vos: & ego inueniar vobis qualem non vultis. ne fortè contentiones, æmulationes, iræ, diſſenſiones, detractiones, ſuſurrationes, inflationes, ſeditiones.

Ne iterum venientem me humiliet Deus meus apud vos, & lugeam multos ante peccantium, & non pœnitentium ſuper immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam geſſerunt.

CAP. XIII.

ECce tertio hoc venio ad vos. In ore duorum teſtium & trium ſtabit omne verbum.

Prædixi & prædico, vt præſens ſecundo, & abſens nunc ſcribo ante peccantibus, & cæteris omnibus, quoniam ſi venero in iterum, non parcam.

Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Chriſti, qui in vos non infirmatur, ſed potens eſt in vobis:

Etenim ſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei. Etenim nos infirmi ſumus in illo: ſed viuemus cum eo ex virtute Dei in vos.

Voſmetipſos tentate ſi eſtis in fide: voſipſos probate. An non cognoſcitis voſmetipſos, quia Ieſus Chriſtus in vobis eſt: ſi nõ quid fortè reprobi eſtis.

Spero autem quod cognoſcitis, quia nos non ſumus reprobi.

Opto autem apud Deum non facere vos malum quicquam: non vt nos probati appareamus, ſed vt vos pulchrũ faciatis, nos autem vt reprobi ſimus.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

9 *Et dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea: nam virtus mea per infirmitatem perficitur. Libentiſſime igitur gloriabor potius ſuper infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.*

10 *Quamobrem placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anxietatibus pro Chriſto. Cum enim infirmus ſum, tunc robuſtus ſum.*

11 *Factus ſum inſipiens gloriando. Vos me coegiſtis, nam ego debueram à vobis commendari. Nulla enim in re inferior fui ſummis Apoſtolis: etſi nihil ſum.*

12 *Signa quidem Apoſtoli peracta fuerunt inter vos cum omni patientia & ſignis & prodigijs, & potentibus factis.*

13 *Nam quid eſt in quo fuiſtis inferiores cæteris eccleſiis, niſi quod ipſe ego non fuerim vobis oneroſus? Condonate mihi hanc iniuriam.*

14 *Ecce tertio propenſus animo ſum, vt veniam ad vos, nec ero vobis oneroſus. Non enim quæro quæ veſtra ſunt, ſed vos. Non enim debent filij parentibus recondere, ſed filijs parentes.*

15 *Ego vero libentiſſime impendam, & expendar pro animabus veſtris: licet vberius vos diligens, minus diligar.*

16 *Sed eſto, ipſe non grauaui vos: verum cum eſſem aſtutus, dolo vos cepi.*

17 *Num per quenquam eorum quos miſi ad vos, expilaui vos?*

18 *Rogaui Titum, & vnà cum illo miſi fratrem. Num quid à vobis extorſit Titus? An non eo dem ſpiritu ambulauimus? an non ijſdem veſtigijs?*

19 *Rurſum arbitramini, quod nos vobis excuſemus? In conſpectu Dei, in Chriſto loquimur, ſed omnia, cariſſimi, pro veſtri ædificatione.*

20 *Nam metuo, ne qua fiat, vt ſi venero, non quales velim, reperiam vos, & ego reperiar vobis qualem nolitis, ne quo modo ſint contentiones, æmulationes, iræ, concertationes, obtrectationes, ſuſurri, tumores, ſeditiones.*

21 *Ne iterum vbi venero humilem faciat me Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum, qui ante peccauerunt: nec eos pœnituit immunditiæ libidinũq;, & impudicitiæ quam patrarunt.*

CAP. XIII.

1 *Hic tertius erit aduentus meus ad vos. In ore duorum teſtium aut trium conſtituetur omne verbum.*

2 *Prædixi & prædico, vt præſens cum eſſem iterum, ita & abſens nunc ſcribo ijs, qui ante peccauerunt, & reliquis omnibus: quod ſi venero denuo, non parcam.*

3 *Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Chriſti, qui erga vos non eſt infirmus, ſed potens eſt in vobis.*

4 *Nam quamuis crucifixus fuit ex infirmitate, viuit tamen ex virtute Dei. Siquidem & nos infirmi ſumus in illo, ſed viuemus cum illo ex virtute Dei erga vos.*

5 *Voſipſos tentate, num ſitis in fide. Voſipſos probate. An non cognoſcitis voſmetipſos, quod Ieſus Chriſtus in vobis eſt? Niſi ſicubi reprobi eſtis.*

6 *At ſpero vos cognituros, quod nos non ſimus reprobi.*

7 *Opto autem apud Deum, ne quid mali faciatis, nos probati appareamus, ſed vt vos, quod honeſtum eſt, faciatis, nos vero veluti reprobi ſimus.*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Non enim poſſumus aliquid aduerſus veritatem ſed pro veritate.	8	*Non enim poſſumus quicquam agere aduerſus veritatem, ſed pro veritate.*
Gaudemus enim, quoniam nos infirmi ſumus, vos autem potentes eſtis. Hoc & oramus veſtram conſummationem.	9	*Cæterùm gaudemus quum nos infirmi ſimus, vos autem fortes: Quin & hoc precamur vt vos perficiamini.*
Ideo hæc abſens ſcribo, vt non præſens duriùs agam ſecundum poteſtatem quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.	10 11	*Propterea abſens hæc ſcribo, ne quum venerim grauiùs animaduertam iuxta poteſtatem, quam dedit mihi Dominus meus in veſtri ædificationem, non autem in veſtri deſtructionem.*
De cetero, fratres, gaudete, perfecti eſtote, exhortamini, idem ſapite, pacem habete, & Deus dilectionis erit vobiſcum.		*Proinde fratres mei, gaudete, & perfecti eſtote, & conſolationem habete, concordiaque, & pax ſit inter vos, & Deus charitatis & pacis erit vobiſcum.*
Salutate inuicem in oſculo ſancto. Salutant vos omnes ſancti.	12	*Salutate vos mutuo oſculo ſancto. Salutant vos omnes ſancti.*
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis. Amen.	13	*Pax Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, & charitas Dei, & communicatio Spiritus ſanctitatis ſit cum vobis omnibus. Amin.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Non enim poſſumus aliquid aduerſus veritatem: ſed pro veritate.

Gaudemus enim cum nos infirmi ſumus, vos autem potentes eſtis. Hoc vero & optamus, veſtram conſummationem.

Propter hoc hæc abſens ſcribo, vt præſens non ſeuerè vtar, ſecundum poteſtatem quam dedit mihi Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem.

Cæterum, fratres, gaudete, perficimini, conſolationem habete, idem ſapite, pacem habete: & Deus dilectionis & pacis erit cum vobis,

Salutate alii alios in oſculo ſancto, Salutant vos ſancti omnes.

Gratia Domini Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus cum omnibus vobis. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

8 *Non enim poſſumus quicquam aduerſus veritatem, ſed pro veritate.*

9 *Gaudemus enim, cum nos infirmi fuerimus: vos autem validi fueritis. Hoc autem inſuper optamus, veſtram integritatem.*

10 *Propterea hæc abſens ſcribo, ne cum præſens fuero, rigidus ſim iuxta poteſtatem, quam dedit mihi Dominus in extructionem, & non in deſtructionem.*

11 *Quod ſupereſt fratres, valete, integri eſtote, conſolationem habete, vnanimes ſitis, in pace agite, & Deus charitatis ac pacis erit vobiſcum.*

12 *Salutate vos mutuo ſancto oſculo. Salutant vos ſancti omnes.*

13 *Gratia Domini Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Spiritus ſancti ſit cum omnibus vobis. Amen.*

EPISTOLAE
B. PAVLI APOSTOLI
AD GALATAS.

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

1 PAulus Apoſtolus non ab hominibus neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum Patrem, qui ſuſcitauit eũ à mortuis.
2 Et qui mecum ſunt omnes fratres, Eccleſiis Galatiæ.
3 Gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino noſtro Ieſu Chriſto,
4 Qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet nos de præſenti ſæculo nequam, ſecundum voluntatem Dei & Patris noſtri,
5 Cui eſt gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.
6 Miror quod ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Chriſti, in aliud Euangelium,
7 Quod non eſt aliud; niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Chriſti.
8 Sed licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.
9 Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.
10 Modo enim hominibus ſuadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.
11 *Notum enim vobis facio, fratres, Euangelium, quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundum hominem:
12 *Neque enim ego ab homine accepi illud neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.
13 Audiſtis enim conuerſationem meam aliquando in Iudaiſmo: quoniam ſupra modum perſequebar Eccleſiam Dei, & expugnabam illam,
14 Et proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum.
15 Cum autem placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam ſuam,
16 Vt reuelaret Filium ſuum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus continuò non acquieui carni & ſanguini,
17 Neque veni Ieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos: ſed abii in Arabiam, & iterum reuerſus ſum Damaſcum:
18 Deinde poſt annos tres veni Ieroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim:
19 Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini.
20 Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior.
21 Deinde veni in partes Syriæ, & Ciliciæ.
22 Eram autem ignotus facie Eccleſiis Iudææ, quæ erant in Chriſto.

1.Cor. 5.7

Eph. 3.3

EPISTOLAE
B. PAVLI APOSTOLI
AD GALATAS.

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

Paulus Apoſtolus non ab hominibus neque per hominem, ſed per Ieſchua Meſchicho, & Deum ipſum qui ſuſcitauit eum à mortuis: Apoſtolo
Omneſque fratres qui mecum ſunt, eccleſijs quæ ſunt Galatiæ.
Gratia vobiſcum, & pax à Deo Patre, & à Domino noſtro Ieſchua Meſchicho.
Qui dedit ſeipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet nos ex hoc ſeculo malo iuxta voluntatem Dei patris noſtri.
Cui gloria in ſæculum ſæculorum: Amin.
Miror quomodo tam cito conuerſi fueritis à Meſchicho illo, qui vocauit vos per gratiam ſuam, ad euangelium aliud.
Quod quidem non eſt ſed prout ſunt aliqui, illud eſt, qui terrorem vobis incutiunt, & volunt inuertere Euangelium Meſchicho.
Enimuero ſine nos, ſine Angelus à cælo annuntiauerit vobis, præter id quod vobis annuntiauimus, anathema ſit.
Quemadmodum prædixi, & nunc iterum dico: Si quis annuntiauerit vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit.
Nunc enim vtrum hominibus ſuadeo, an Deo? aut hominibus ſtudeo placere? Si enim hactenus hominibus placuiſſem, ſeruus Meſchicho non fuiſſem.
Notum autem vobis facio fratres mei, Euangelium quod annuntiatum eſt à me, non eſſe ab homine. De Stephano.
Nec enim ego ab homine accepi illud, illúdue didici, ſed per reuelationem Ieſchua Meſchicho.
Audiſtis enim conuerſationem meam quondam in Iehoudaiſmo, quòd vehementer perſecutus ſim Eccleſiam Dei, eamq; vaſtauerim.
Ac progreſſus fecerim in Iehoudaiſmo ſupra multos coætaneos meos, qui erant in cognatione mea, & maiorem in modum zelauerim doctrinam patrum meorum.
Quum autem voluit ille, qui ſegregauit me ab vtero matris meæ, & vocauit me per gratiam ſuam:
Vt reuelaretur Filius eius in me, vt annuntiarem eum inter Gentes: ſtatim non pateſeci carni, & ſanguini.
Neque profectus ſum in Ouriſchlem ad Apoſtolos qui me præceſſerunt: ſed profectus ſum in Arabiam, & iterum reuerſus ſum ad Darmaſonk.
Deinde poſt tres annos profectus ſum ad Ouriſchlem vt inuiſerem Kipho, & manſi apud illum dies quindecim.
Alium autem ex Apoſtolis non vidi, niſi Iaakoub fratrem Domini noſtri.
Hæc autem quæ ſcribo vobis, ecce coram Deo ſunt, quia non mentior.
Poſteà verò veni in regiones Syriæ & Ciliciæ.
Nec de facie quidem cognoſcebant me eccleſiæ illæ, quæ in Iehoudæa ſunt in Meſchicho.

Digitized by Google

EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD GALATAS,

Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus(non ab hominibus neque per hominẽ,ſed per Ieſum Chriſtũ, & Deũ Patrem ipſum qui ſuſcitauit eũ à mortuis,)
Et qui cum me omnes fratres,Eccleſiis Galatiæ.

Gratia vobis,& pax à Deo Patre,& Domino noſtro Ieſu Chriſto.
Ipſe qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet nos de præſenti ſæculo nequam, ſecundum voluntatem Dei & Patris noſtri,
Cui gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.
Miror quod ita citò transferimini ab eo qui vos vocauit in gratia Chriſti, in alterum Euangelium,
Quod non eſt aliud, ſi non quidam ſunt turbantes vos, & volentes inuertere Euangelium Chriſti.
Sed & ſi nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præter quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.
Sicut prædiximus,& nunc iterum dico: Si quis vobis euangelizauerit præter quod accepiſtis,anathema ſit.
Modo enim homines ſuadeo,an Deo? An quæro hominibus placere? Si enim adhuc hominibus placerem,Chriſti ſeruus non eſſem.
Notum facio autem vobis,fratres, Euangelium, euangelizatum à me, quia non eſt ſecundum hominem.
Neque enim ego ab homine accepi illud neque edoctus ſum: ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.
Audiſtis enim conuerſationem aliquando in Iudaiſmo, quoniam ſupra modum perſequebar Eccleſiam Dei,& vaſtabam illam:
Et proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum.

Cum autem probauit Deus ille ſeparans me ex vtero matris meæ,& vocans per gratiam ſuam,
Reuelare Filium ſuum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus continuò non acquieui carni & ſanguini,
Neque veni in Hieroſolymam ad illos ante me Apoſtolos: ſed abii in Arabiam,& iterum reuerſus ſum in Damaſcum.
Deinde poſt annos tres veni in Hieroſolymam videre Petrum,& manſi apud eum dies quindecim,
Alium autem Apoſtolorum non vidi, ſi non Iacobum fratrem Domini.
Quæ autem ſcribo vobis,ecce coram Deo, quia non mentior.
Deinde veni in regiones Syriæ, & Ciliciæ.
Eram autem ignotus facie Eccleſiis Iudææ,quæ in Chriſto.

EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD GALATAS,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus, non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, ac Deum patrem, qui ſuſcitauit illum ex mortuis.
Quique mecum ſunt omnes fratres, eccleſiis Galatiæ.

Gratia vobis, & pax à Deo Patre, & Domino noſtro Ieſu Chriſto.
Qui dedit ſeipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet nos ex præſenti ſeculo malo iuxta voluntatem Dei & patris noſtri.
Cui gloria in ſecula ſeculorum: Amen.
Miror quod à Chriſto, qui vocauit vos per gratiam adeo cito transferamini in aliud euangelium.

Quod non eſt aliud, niſi quod quidam ſunt, qui turbant vos, & volunt inuertere Euangelium Chriſti.

Caterum etiamſi nos, aut Angelus è cœlo prædicauerit vobis euangelium, præter id, quod prædicauimus vobis, anathema ſit.
Quemadmodum ante diximus, & nunc iterum dico: ſi quis vobis prædicauerit euangelium, præter id quod accepiſtis, anathema ſit.
Nunc enim vtrum hominibus ſuadeo, an Deo? aut quæro hominibus placere? Nam ſi hactenus hominibus placuiſſem, Chriſti ſeruus haud quaquàm eſſem.
Notum autem vobis facio, fratres, Euangelium quod prædicatum eſt à me, non eſſe ſecundum hominem.

Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.
Audiſtis enim meam conuerſationem quondam in Iudaiſmo, quod ſupra modum perſequebar Eccleſiam Dei, ac depopulabar illam.
Et proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos æquales in genere meo, cum vehementer eſſem ſtudioſus à meis traditorum inſtitutorum.

Aſt vbi Deo, qui ſegregauerat me ab vtero matris meæ, & vocauit me per gratiam ſuam in hoc.
Vt reuelaret filium ſuum per me, viſum eſt, vt prædicarem ipſum inter gentes, continuo, non contuli cum carne, & ſanguine.
Neque redij Hieroſolymam, ad eos qui ante me fuerant Apoſtoli: ſed abij in Arabiam, ac denuo reuerſus ſum Damaſcum.
Deinde poſt annos tres redij Hieroſolymam, vt viderem Petrum, & manſi apud illum dies quindecim.

Alium autem ex Apoſtolis non vidi quenquam, niſi Iacobum fratrem Domini.
Porrò quæ ſcribo vobis, ecce coram Deo, non mentior.

Deinde veni in regiones Syriæ Ciliciæq;.
Eram autem ignotus iuxta faciem eccleſiis Iudææ quæ erant in Chriſto.

Vulgat. Editio.

Tantum autem auditum habebant: Quoniam qui perſequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:
Et in me clarificabant Deum.

CAP. II.

DEinde poſt annos quattuordecim, iterum aſcendi Ieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito.
Aſcendi autem ſecundum reuelationem: & contuli cum illis Euangelium, quod prædico in Gentibus: ſeorſum autem ijs, qui videbantur aliquid eſſe, ne forte in vacuũ currerem, aut cucurriſſem.
Sed neque Titus, qui mecum erat, cum eſſet Gentilis, compulſus eſt circumcidi:
Sed propter ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto Ieſu, vt nos in ſeruitutem redigerent.
Quibus neque ad horam ceſſimus ſubiectione, vt veritas Euangelij permaneat apud vos:

Ab ijs autem, qui videbantur eſſe aliquid, (quales aliquando fuerint, nihil mea intereſt.* Deus perſonam hominis non accipit) mihi enim qui videbantur eſſe aliquid, nihil contulerunt.
Sed è contra cum vidiſſent quod creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut & Petro circumciſionis:
(Qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circumciſionis: operatus eſt & mihi inter Gentes)

Et cum cognouiſſent gratiam, quæ data eſt mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi, & Barnabæ ſocietatis: vt nos in Gentes, ipſi autem in circumciſionem:
Tantum vt pauperum memores eſſemus, quòd etiam ſolicitus fui hoc ipſum facere.
Cum autem veniſſet Cephas Antiochiam: in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat.

Priuſ enim quàm venirent quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat: cum autem veniſſent, ſubtrahebat, & ſegregabat ſe timens eos, qui ex circumciſione erant.
Et ſimulationi eius conſenſerunt ceteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem.
Sed cum vidiſſem quod non recte ambularent ad veritatem Euangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Iudæus ſis, gentiliter viuis, & non Iudaicè: quomodo Gentes cogis Iudaizare?

Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores.
Scientes autem quòd non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti: & nos in Chriſto Ieſu credimus, vt iuſtificemur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis: *propter quod ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro.

Quod ſi quærentes iuſtificari in Chriſto, inuenti ſumus & ipſi peccatores, numquid Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.
Si enim quæ deſtruxi, iterum hæc ædifico, præuaricatorem me conſtituo.
Ego enim per legem, legi mortuus ſum, vt Deo viuam: Chriſto confixus ſum cruci.

Tranſl. ex Syriac.

Sed hoc tantùm auditione acceperant: Qui quondam perſequebatur nos, ecce nunc euangelizat fidem illam, quam ante aliquod tempus expugnabat.
Et glorificabant in me Deum.

CAP. II.

ITerum autem à quatuordecim annis aſcendi ad Ieriſchlem cum Barnabba, & duxi mecum Titum. De Paul.

Aſcendi autem per reuelationem, & patefeci eis Euangelium quod prædico inter Gentes: ac priuatim illis oſtendi qui exiſtimantur aliquid eſſe, ne in vanum cucurriſſem, aut curverem.
Nec etiam Titus qui mecum erat, quum eſſet Aram cus (Gentilis,) vi adactus eſt vt circumcideretur.
Sed propter falſos fratres qui ingreſſi ſunt ad nos, vt explorarent libertatem quam habemus in Ieſchua Meſchicho, vt in ſeruitutem me redigerent.
Sed me ad horæ quidem plenitudinem abiecimus nos ad ſubiectionem eorum, vt veritas Euangelij permaneret apud vos.
Illi autem qui videbantur eſſe aliquid, quales verò fuerint, non eſt mihi curæ: Deus enim facies hominum non accipit, (delectum perſonarum non habet,) illi, inquam, ipſi nihil contulerunt in me.
Imò contrà: viderunt enim mihi concreditum eſſe Euangelium præputij, ſicut concreditum eſt Kipho circunciſioni.
Is enim qui efficax fuit in Kipho ad Apoſtolatum circunciſionis, efficax in me quoque fuit in Apoſtolatu Gentium.
Quumque cognouiſſent gratiam quæ mihi data eſt Iaakonb, & Kipho, & Ionchanon, qui quidem habebantur vt qui eſſent columnæ, dextram ſocietatis dederunt mihi & Barnabbæ: vt nos inter Gentes, ipſi verò in circunciſionem:
Tantùm vt pauperum memores eſſemus: proinde mihi curæ fuit hoc ipſum agere.
** Quum autem veniſſet Kipho Antiochiam, in faciem ipſius illum coargui quoniam offendebantur in eo.* * Gal. 2. dia.
Vt qui, antequam veniſſent quidam à Iaakonb, cum Gentibus comederet: quum autem veniſſent, ſubduceret ſeſe ac ſepararet, quippe qui timeret abeu, qui ex circunciſione erunt.
Et ſimulabant, vnà cum eo ad hoc ceteri quoque Iihoudæi, ita vt & Barnabba abduceretur in acceptionem vultus eorum (illorum ſimulationem)
Quum viderem eos non rectè incedere in veritate Euangelij, dixi Kipho coram omnibus: Si tu Iihoudæus quum ſis, Aramicè (Gentilitio more) viuis, & nõ Iihoudaicè, quomodo cogis Gentes Iihoudaico more viuere?
Si enim nos qui propria natura Iihoudæi ſumus, nec ſumus ex Gentibus peccatores.
Quandoquidem ſcimus non iuſtificari hominem ex operibus legis, ſed per fidem Ieſchua Meſchicho, & nos in Ieſchua Meſchicho credimus, vt ex fide in Meſchicho iuſtificemur, non autem ex operibus legis quoniam ex operibus legis non iuſtificatur omnis (vlla) caro.
** Quod ſi dum ſtudemus iuſtificari per Meſchicho, reperimur & ipſi peccatores, ergo Ieſchua Meſchicho miniſter eſt peccati? Abſit.* * Ad declarationem Crucis.
Si enim quæ demolitus ſum, ea rurſum ædifico, meipſum tranſgreſſorem mandati exhibeo.
Siquidem ego per legem legi mortuus ſum, vt Deo viuam, & vnà cum Meſchicho crucifixus ſum.

* Deut. 10. 17. Iob 34. 19 Sap. 6. 8 Eccli. 35. 16. Ro. 2. 11. Eph. 6. 9 Col. 3. 25 Act. 10. 34 1. Pet. 1. 17.

* Ro. 3. 20

Transl. B. Ariæ Mont.

Tantum autem audientes erant, quoniam perſequens nos aliquando, nunc euangelizat fidem, quam aliquando vaſtabat.

Et glorificabant in me Deum.

CAP. II.

DEinde poſt quatuordecim annos iterum aſcendi in Hieroſolymam cum Barnaba coaſſumens & Titum.

Aſcendi autem ſecundum reuelationem, & expoſui illis Euangelium quod prædico in Gentibus, ſeorſum autem in precio habitis: ne fortè in vacuum currerem, aut cucurriſſem.

Sed neque Titus cum me, Græcus exiſtens, coactus eſt circuncidi?

Propter autem ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram quam habemus in Chriſto Ieſu, vt nos in ſeruitutem redigerent.

Quibus neque ad horam ceſſimus ſubiectioni, vt veritas Euangelii permaneat apud vos.

Ab autem viſis eſſe aliquid (quales aliquando fuerint, nihil mihi differt. Faciem Deus hominis non accipit) Mihi enim in precio habiti, nihil contulerunt.

Sed econtra videntes quod creditum eſt mihi Euangelium præputii, ſicut Petro circunciſionis.

Nam operatus Petro in Apoſtolatum circunciſionis, operatus eſt & mihi in Gentes.)

Et cognoſcentes gratiam datam mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, illi viſi columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ, ſocietatis: vt nos in Gentes, ipſi autem in circunciſionem:

Tantùm autem pauperum vt meminiſſemus. quod etiam ſtudui id ipſum facere.

Cùm autem veniſſet Petrus in Antiochiam, in faciem ei reſtiti: quia notandus erat.

Ante enim venire quoſdam à Iacobo, cum Gentibus ſimul edebat: cùm autem veniſſent, ſubducebat & ſeparabat ſeipſum, timens eos ex circunciſione.

Et coaſſimulabant ei & cæteri Iudæi: ita vt Barnabas ſimul abduceretur eorum ſimulatione.

Sed cùm vidiſſem quòd non recto pede incederent ad veritatem Euangelii, dixi Petro coram omnibus: Si tu Iudæus exiſtens, gentiliter viuis, & non Iudaicè: quid Gentes, cogis Iudaizare?

Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores.

Scientes quod non iuſtificatur homo ex operibus legis, ſi non per fidem Ieſu Chriſti: & nos in Chriſtum Ieſum credidimus: vt iuſtificaremur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis: propter quod non iuſtificabitur ex operibus legis omnis caro.

Si verò quærentes iuſtificari in Chriſto, reperiamur & ipſi peccatores, nunquid Chriſtus peccati miniſter? Abſit.

Si enim quæ deſtruxi hæc iterum ædifico, præuaricatorem meipſum conſtituo.

Ego enim per legem legi mortuus ſum, vt Deo viuam: Chriſto concrucifixus ſum.

Transl. Eraſm. Roterod.

Sed tantum hic rumor apud illos erat: qui perſequebatur nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat:

Et glorificabant in me Deum.

CAP. II.

DEinde poſt annos quatuordecim rurſum aſcendi Hieroſolymam vnà cum Barnaba aſſumpto ſimul & Tito.

Aſcendi autem iuxta reuelationem, & contuli cum illis Euangelium, quod prædico inter gentes, ſed priuatim cum ijs qui erant in precio, ne quo modo in vanum currerem, aut cucurriſſem.

Sed neque Titus, qui mecum erat, cum eſſet Græcus, compulſus fuit circuncidi,

Propter obiter ingreſſos falſos fratres, qui ſubintroierant ad explorandum libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto Ieſu: quo nos in ſeruitutem adigerent.

Quibus ne ad tempus quidem ceſſimus per ſubiectionem, vt veritas Euangelij permaneret apud vos.

Ab ijs autem, qui videbantur aliquid eſſe, quales aliquando fuerint, nihil mea refert. Perſonam hominis Deus non accipit; Nam mihi qui videbantur eſſe in precio, nihil contulerint,

Imo contra, cum vidiſſent mihi concreditum fuiſſe Euangelium præputij, quemadmodum Petro circuncijonis,

Nam qui efficax fuit in Petro ad Apoſtolatum circuncijonis, efficax fuit & in me erga gentes,

Cumq; cognouiſſent gratiam mihi datam Iacobus & Cephas, & Ioannes, qui videbantur eſſe columnæ, dextras dederunt mihi ac Barnabæ ſocietatis, vt nos in gentes, ipſi vero in circuncijonem Apoſtolatu fungeremur.

Tantum vt pauperum memores eſſemus. In quo & diligens fui vt hoc ipſum facerem.

Cum autem veniſſet Petrus Antiochiam, palàm illi reſtiti, eo quod reprehenſus eſſet.

Nam antequam veniſſent quidam à Iacobo, vnà cum gentibus ſumebat cibum. Cum autem veniſſent, ſubduxit ac ſeparauit ſe ab illis, metuens eos qui erant ex circuncijone,

Ac ſimulabant vnà cum illo cæteri quoque Iudæi, adeo vt Barnabas ſimul abduceretur in illorum ſimulationem.

Verum vbi vidiſſem quod non recto pede incederent ad veritatem Euangelij, dixi Petro coram omnibus: Si tu, cùm ſis Iudæus, gentiliter viuis, ac non Iudaicè, cur gentes cogis Iudaizare?

Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores:

Quoniam ſcimus non iuſtificari hominem ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti, & nos in Chriſtum Ieſum credidimus, vt iuſtificaremur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis, propterea quod non iuſtificabitur ex operibus legis omnis caro.

Quod ſi dum quærimus iuſtificari per Chriſtum, reperimur & ipſi peccatores, num ergo Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.

Nam ſi, quæ deſtruxi, ea rurſum ædifico, tranſgreſſorem meipſum conſtituo.

Ego enim per legem legi mortuus ſum, vt deo viuerem, vnà cum Chriſto crucifixus ſum.

Vulgat. Editio.

Viuo autem, iam nō ego: viuit vero in me Christus. Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filii Dei, qui dilexit me & tradidit semetipsum pro me.

Non abiicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

CAP. III.

O Insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est, in vobis crucifixus?

Hoc solum à vobis volo discere: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?

Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

Sicut scriptum est: * Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, ij sunt filii Abrahæ.

Prouidens autē Scriptura quia ex fide iustificat Gentes Deus, prænunciauit Abrahæ, * Quia benedicentur in te omnes Gentes.

Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham.

Quicunque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt, Scriptum est enim: * Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis vt faciat ea.

Quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est: * quia iustus ex fide viuit.

Lex autem non est ex fide, sed, * Qui fecerit ea, viuet in illis.

Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est * Maledictus omnis qui pendet in ligno:

Vt in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu: vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

Fratres (Secundum hominem dico) * tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat.

Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. Non dicit, seminibus, quasi in multis: sed quasi in vno, Et semini tuo, qui est Christus.

Hoc autem dico, testamentum confirmatum à Deo: quæ post quadringentos & triginta annos facta est Lex, non irritum facit ad euacuandam promissionem.

Nam si ex lege hæreditas, iam non ex promissione. Abrahæ autem per repromissionem donauit Deus.

Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est donec veniret semen, cui promiserat, ordinata per Angelos in manu Mediatoris.

Mediator aūt vnius non est: Deus autē vnus est.

Lex ergo aduersus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex quæ posset viuificare, verè ex lege esset iustitia.

*Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.

Prius autē quāveniret fides, sub lege custodiebamur, concluti in eam fidem quæ reuelanda erat.

Transl. ex Syriac.

Proinde iam non ego viuo, sed viuit in me Meschicho, & hanc vitam quam nunc viuo in carne, per fidem filij Dei viuo, qui dilexit me, ac dedit semetipsum pro me.

Non aspernor gratiam Dei. Si enim per legem est iustitia, Meschicho frustrà mortuus est.

CAP. III.

O Dementes Galatæ, quis vos fascinat? nam ecce quasi pingendo depictus fuerat coram oculis vestris Iesus Meschicho crucifixus.

Hoc tantùm velim à vobis scire: Ex operibus legis accepistis Spiritum, an ex auditu fidei?

Itane stulti estis, vt quum spiritu incœperitis, nunc carne absoluatis?

Et hæc omnia frustrà sustinuistis? at vtinam & frustrà.

Qui ergo indidit vobis Spiritum, & edidit virtutes in vobis, ex operibus legis, an ex auditu fidei id egit?

Quemadmodum credidit Abrahom Deo, & imputatum est ei ad iustitiam,

Scitote igitur eos qui sunt ex fide, filios esse Abrahom.

Quum enim præsciret Deus per fidem iustificatum iri Gentes, prænunciauit Abrahom, prout ait scriptura sancta; In te benedicentur omnes Gentes.

Itaque fideles benedicentur in Abrahom fideli.

Quotquot enim sunt ex operibus legis, execrationi subiiciuntur. Scriptum est enim: Execrabilis omnis qui non præstiterit, quæcunque scripta sunt in lege.

Quòd autem nemo iustificetur in lege apud Deum, illud est manifestum, quandoquidem scriptum est: Iustus in fide viuet.

Lex autem ex fide non est, sed quisquis præstiterit ea quæ in illa scripta sunt, viuet in eis.

Porrò Meschicho nos exemit ab execratione legis, ipse factus est pro nobis execratio. Scriptum est enim: Execrabilis omnis qui suspenditur in ligno,

Vt inter gentes esset benedictio Abrahom per Ieschua Meschicho, vt nos accipiamus promissionem Spiritus per fidem.

Fratres, tanquam inter homines loquor, testamentum hominis quod confirmatum est, nemo reprobat, aut inuertit in eo quicquam. *Anthropomorphitæ generatim Deo.

Abrahom autem promissa est promissio, & semini eius. Nec dixit ei, seminibus tuis, quasi plurimis, sed semini tuo, tanquam vnico qui est Meschicho.

Hoc autem dico nempe testamentum quod antè confirmatum est à Deo in Meschicho: Lex ipsa quæ facta est post quadringentos & triginta annos non potest improbare & obliterare illud promissum.

Quod si ex lege est hæreditas, iā non est ex promissione. Abrahom autem per promissionem dedit eam Deus.

Quid ergo lex? propter transgressionem addita est, vsquedum veniret semen illud cui facta fuerat promissio: & data est lex per Angelos in manu Mediatoris.

Mediator autem vnius non est: Deus verò vnus est.

Lex ergo aduersatur promissioni Dei? absit. Si enim data esset lex quæ posset viuificare, verè ex lege esset iustitia.

Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio per fidem Ieschua Meschicho daretur ijs qui credunt.

Cæterùm antequam veniret fides, lex custodiebat nos conclusos in eam fidem, quæ erat reuelanda.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Viuo autem, non amplius ego: viuit vero in me Chriſtus. Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filii Dei, diligentis me & tradentis ſemetipſum pro me.

Non abiicio gratiam Dei Si enim per legem iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt.

CAP. III.

O Inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit veritati non obſequi, quibus ob oculos Ieſus Chriſtus proſcriptus eſt, in vobis crucifixus?

Hoc ſolum volo diſcere à vobis: Ex operibus legis Spiritum accepiſtis, an ex auditu fidei?

Sic inſenſati eſtis, incepti ſpiritu, nunc carne conſummemini?

Tanta paſſi eſtis fruſtra? ſi modo & fruſtra.

Ille ergo ſubminiſtrans vobis Spiritum, & efficiens virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

Sicut Abraham credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam:

Cognoſcite ergo quia qui ex fide, ſunt filii Abrahæ.

Prouidens autem Scriptura quia ex fide iuſtificat Gentes Deus, præeuangelizatur Abrahæ, Quia benedicentur in te omnes Gentes.

Itaque qui ex fide, benedicentur cum fideli Abraham.

Quicunque enim ex operibus legis ſunt, ſub execratione ſunt, Scriptum eſt enim: Execrabilis omnis qui non permanſerit in omnibus ſcriptis in libro legis, ad factiendum ea.

Quoniam autem in lege nemo iuſtificatur apud Deum, manifeſtum, quia iuſtus ex fide viuet.

At lex non eſt ex fide: ſed faciens ea homo, viuet in illis.

Chriſtus nos redemit de execratione legis, factus pro nobis execratio. (Scriptum eſt enim: Execrabilis omnis ſuſpenſus in ligno.)

Vt in Gentes benedictio Abrahæ fieret in Chriſto Ieſu: vt pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

(Secundum hominem dico) tamen hominis authenticatum teſtamentum nemo abrogat, aut ſuperordinat.

At Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius. Non dicit, Seminibus, quaſi in multis: ſed quaſi in vno, Et ſemini, qui eſt Chriſtus.

Hoc autem dico, teſtamentum ante authenticatum à Deo in Chriſtum, quæ poſt annos quadringentos & triginta facta lex, non irritat, ad abolendam promiſſionem.

Si enim ex lege hæreditas, nõ amplius ex promiſſione. At Abrahæ per repromiſſionem gratificatus eſt Deus.

Quid igitur lex? transgreſsionum cauſa appoſita eſt, vſque quò veniret ſemen cui promiſſum erat, ordinata per angelos in manu mediatoris.

At mediator, vnius non eſt: at Deus vnus eſt.

Ergo lex aduerſus promiſſa Dei? Abſit. Si enim data eſſet lex potens viuificare, verè ex lege eſſet iuſtitia.

Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus,

Ante venire fidem, ſub lege cuſtodiebamur, concluſi in futuram fidem reuelari.

Tranſl. Eraſm. terod.

Viuo tamen, non iam ego, ſed viuit in me Chriſtus. Vitam autem, quam nunc viuo in carne, per fidem viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.

Non aſpernor gratiam Dei. Nam ſi per legem eſt iuſtitia, igitur Chriſtus fruſtra mortuus eſt.

CAP. III.

O ſtulti Galatæ, quis vos faſcinauit, vt non crederetis veritati? quibus præ oculis Ieſus Chriſtus ante fuit depictus, inter vos crucifixus.

Hoc ſolum cupio diſcere à vobis, vtrum ex operibus legis Spiritum accepiſtis, an ex prædicatione fidei?

Adeo ſtulti eſtis, cum ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummamini?

Tam multa paſſi eſtis fruſtra, ſi tamen & fruſtra.

Qui igitur ſubminiſtrat vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis, vtrum ex operibus legis, an ex prædicatione fidei id facit?

Quemadmodum Abraham credidit Deo, & imputatum eſt illi ad iuſtitiam.

Scitis igitur, quod qui ex fide ſunt, ij ſint filij Abrahæ.

Prouidens autem ſcriptura, quod ex fide iuſtificet gentes Deus, prius vem lætam nuncianit Abrahæ: Benedicentur, inquiens, in te omnes gentes.

Itaque qui ex fide ſunt benedicuntur cum fideli Abraham.

Nam quotquot ex operibus legis ſunt, execrationi ſunt obnoxij. Scriptum eſt enim: Execrabilis omnis, qui non manſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat.

Quod autem in lege nullus iuſtificetur apud Deum, palàm eſt, Siquidem iuſtus ex fide viuet.

Lex autem non eſt ex fide: ſed qui fecerit ea homo, viuet in ipſis.

Chriſtus nos redemit ab execratione legis, dum pro vobis factus eſt execratio. Scriptum eſt enim, Execrabilis omnis, qui pendet in ligno.

Vt in gentes benedictio Abrahæ veniret per Chriſtum Ieſum, vt promiſſionem Spiritus acciperemus per fidem.

Fratres, ſecundum hominem dico. Hominis licet teſtamentum, tamen ſi ſit comprobatum, nemo reycit, aut addit aliquid.

Porrò Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius. Non dicit, & ſeminibus, tanquam de multis, ſed tanquàm de vno: & in ſemine tuo, qui eſt Chriſtus.

Hoc autem dico, teſtamentum ante comprobatum à Deo erga Chriſtum, lex quæ poſt annos quadringentos & triginta cœpit, non facit irritum, vt abroget promiſſionem.

Nam ſi ex lege eſt hæreditas, non iam ex promiſſione. Atqui Abrahæ per promiſſionem donauit Deus.

Quid igitur lex? Propter tranſgreſſiones addita fuit, donec veniret ſemen, cui promiſſum fuerat, ordinata per angelos in manu interceſſoris.

Interceſſor autem vnius non eſt, at Deus vnus eſt.

Lex igitur num eſt aduerſus promiſſiones Dei? Abſit. Etenim ſi data fuiſſet lex, quæ poſſit viuificare, vere ex lege eſſet iuſtitia.

Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccatum, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.

Cæterum antequam veniſſet fides, ſub lege cuſtodiebamur, concluſi in eam fidem, quæ erat reuelanda.

Vulgat. Editio.

Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur.

At vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo.

Omnes enim filii Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu.

Ro.6.3 *Quicumque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.

Non eſt Iudæus, neque Græcus, non eſt ſeruus, neque liber: non eſt maſculus, neque fœmina. Omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu.

Si autem vos Chriſti, ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundum promiſſionem hæredes.

CAP. IIII.

Dico autem: Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cum ſit Dñs omniũ.

Sed ſub tutoribus & actoribus eſt vſque ad præfinitum tempus à patre:

Ita & nos cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi eramus ſeruientes.

At vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege,

Vt eos, qui ſub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.

Quoniam autem eſtis filij, miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda veſtra clamantem: Abba, Pater.

Itaque iam non eſt ſeruus, ſed filius: Quod ſi filius: & hæres per Deum,

Sed tunc quidem ignorantes Deum, ijs, qui natura non ſunt dii, ſeruiebatis.

Nunc autem cum cognoueritis Deum, immo cogniti ſitis à Deo: quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuo ſeruire vultis?

Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos.

Timeo vos, ne forte ſine cauſa laborauerim vobis

Eſtote ſicut ego, quia & ego ſicut vos: fratres obſecro vos: Nihil me læſiſtis.

Scitis autem quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis iampridem: & tentationem veſtram in carne mea.

Non ſpreuiſtis, neque reſpuiſtis: ſed ſicut Angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum Ieſum.

Vbi eſt ergo beatitudo veſtra? Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.

Ergo inimicus vobis factus ſum, verum dicens vobis?

Æmulantur vos non bene: ſed excludere vos volunt, vt illos æmulemini.

Bonum autem æmulamini in bono ſemper: & non tantum cum præſens ſum apud vos.

Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.

Vellem autem eſſe apud vos modo, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

Dicite mihi qui ſub lege vultis eſſe: legem non legiſtis?

Scriptum eſt enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: *vnũ de ancilla,* & vnum de libera.

Sed qui de ancilla, ſecundum carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem:

Tranſl. ex Syriac.

Lex igitur pædagogus fuit nobis ad Meſchicho, vt ex fide iuſtificemur.

At poſtquam venit fides, non ſumus ſub pædagogo.

Etenim vos omnes eſtis filij Dei per fidem in Ieſchua Meſchicho.

Quotquot enim in Meſchicho baptizati eſtis: Meſchicho induiſtis.

Non eſt Ihoudæus, neque Aramæus (Gentilis) non eſt ſeruus, neque ingenuus, non eſt maſculus neque fœmina. ſiquidem vos omnes vnum eſtis in Ieſchua Meſchicho.

Quod ſi ipſius Meſchicho eſtis, iam eſtis ſemen Abrohom: & hæredes per promiſſionem.

CAP. IIII.

Dico autem quamdiu hæres puer eſt, non differt à ſeruo quum ſit Dominus omnium. Ad 1 bibliothecæ Nationalis

Sed ſub tutoribus eſt & procuratoribus, vſque ad tempus quod præfiniuerit pater ipſius.

Ita & nos quum eſſemus pueruli ſub elementis mundi, eramus in ſeruitutem redacti.

At poſtquam venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum, & factus eſt ex muliere, & factus eſt ſub lege.

Vt eos qui ſub lege erant redimeret, vt reciperemus poſitionem filiorum (adoptionem)

Quoniam autem eſtis filij, miſit Deus Spiritum illum Filij ſui in corda veſtra clamantem Abba: Patrem noſtrum,

Itaque ſerui non eſtis, ſed filij, quod ſi filij, etiam hæredes Dei per Ieſchua Meſchicho.

Tunc enim quum ignorabatis Deum, colebatis eos qui natura ſua non ſunt Dij.

Nunc autem quum cogniti eſtis à Deo, iterum conuertimini ad ea elementa infirma & egena, ac denuo vultis illis ſeruire.

Dies & menſes, & tempora, & annos obſeruatis.

Timeo ne fortè in vanum laborauerim erga vos.

Eſtote vt ego ſum, quandoquidem & ego vos factus ſum: Fratres mei, obſecro vos; nihil me offendiſtis.

Noſtis enim quod per infirmitatem carnis mea euangelizauerim vobis iampridem.

Et tentationem quæ erat in carne mea, non ſpreuiſtis nec execrati eſtis: ſed tanquam Angelum Dei excepiſtis me, & tanquam Ieſchua Meſchicho.

Vbi eſt ergo beatitas veſtra? Teſtimonium enim fero de vobis, quod ſi fieri potuiſſet, oculos veſtros eruiſſetis, ac dediſſetis mihi.

Num inimicus factus ſum vobis, quod prædicauerim vobis veritatem?

Æmulantur vos non benè, ſed excludere vos volunt, vt ipſos æmulemini.

Bonum eſt autem vt æmulemini in re bona ſemper, nec tantum quum vobis adſum.

Filioli mei quos denuo parturio, donec formetur in vobis Meſchicho. *Variuſtra lectio

Vellem ſiquidem adeſſe apud vos nunc, vt mutarem filiam vocis mea (locutionem meam,) *quoniam ſtupefactus ſum in vobis.*

Dicite mihi vos qui vultis eſſe ſub lege, legem ipſam non auditis?

Scriptum eſt enim: Abrohem duos exſtitiſſe filios, vnum ex ancilla, & alterum ex libera.

Sed qui ex ancilla, ſecundum carnem natus eſt, qui vero ex libera, per repromiſſionem extitit.

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſtum, vt ex fide iuſtificemur.	24	*Itaque lex pædagogus noſter fuit ad Chriſtum vt ex fide iuſtificaremur.*
Veniente autem fide, non amplius ſub pædagogo ſumus.	25	*At poſtquam venit fides, non amplius ſubſumus pædagogo.*
Omnes filii Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu.	26	*Omnes enim filij Dei eſtis, eo quod credidiſtis Chriſto Ieſu.*
Quicumque enim in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.	27	*Nam quicunq; baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*
Non eſt Iudæus neque Græcus: non eſt ſeruus neque liber, non eſt maſculus, & fœmina. Omnes enim vos vnus eſtis in Chriſto Ieſu.	28	*Non eſt Iudæus, neque Græcus. Non eſt ſeruus neque liber. Non eſt maſculus, ac fœmina. Omnes enim vos vnus eſtis in Chriſto Ieſu.*
Si autem Chriſti, ergo Abrahæ ſemen eſtis, & ſecundum promiſsionem hæredes.	29	*Quod ſi vos eſtis Chriſti, igitur Abrahæ ſemen eſtis, & iuxta promiſſionem hæredes.*
CAP. IIII.		**CAP. IIII.**
Dico autem, ad quantum tempus hæres infans eſt, nihil differt ſeruo, Dñs omniũ exiſtens:	1	*Dico autem, quamdiu hæres puer eſt, nihil differt à ſeruo, cum ſit Dominus omnium.*
Sed ſub tutores eſt & curatores vſque præfinitionem Patris.	2	*Sed ſub tutoribus & actoribus eſt vſque ad tempus, quod pater præſcripſerit.*
Ita & nos cum eſſemus infantes, ſub elementis mundi eramus ſeruituti addicti.	3	*Sic & nos cum eſſemus pueri ſub elementis mundi eramus in ſeruitutem adacti.*
Cum vero venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege,	4	*At vbi venit plenitudo temporis, emiſit Deus Filium ſuum, & factum ex muliere, factum legi obnoxium.*
Vt eos, qui ſub legem redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.	5	*Vt eos qui legi erant obnoxij, redimeret, vt adoptionem filiorum acciperemus.*
Quoniam autem eſtis filij, miſit Deus Spiritum filij ſui in corda veſtra clamantem, Abba, (Pater.)	6	*Quoniam autem eſtis filij, emiſit Deus Spiritum filij ſui in corda noſtra, clamantem, abba pater.*
Itaque non amplius es ſeruus, ſed filius Si filius vero & hæres Dei per Chriſtum.	7	*Itaque iam non es ſeruus, ſed filius: quod ſi filius, & hæres Dei per Chriſtum.*
Sed tunc quidem ignorantes Deum, ſeruiebatis non natura exiſtentibus dis.	8	*Sed tum quidem cum ignoraretis Deum, ſeruiebatis ijs, qui natura non ſunt dij.*
Nunc autem cognoſcentes Deum, magis autem cogniti à Deo: quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuo deſuper ſeruire vultis?	9	*At nunc poſtea quàm cognouiſtis Deum, quin potius cogniti eſtis à Deo, quomodo conuertimini denuo ad infirma & egena elementa, quibus iterum ab integro ſeruire vultis?*
Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos.	10	*Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos.*
Timeo vos, ne forte fruſtra fatigatus fuerim erga vos.	11	*Metuo de vobis, ne fruſtra laborauerim erga vos.*
Eſtote ſicut ego, quia & ego ſicut vos: fratres obſecro vos nihil me iniuria affeciſtis.	12	*Eſtote vt ego ſum, quandoquidem & ego ſum, vt vos: Fratres rogo vos; Nihil me læſiſtis.*
Scitis autem quia per infirmitatem carnis euangelizaui vobis prius. Et experimentum mei in carne mea,	13	*Noſtis, quod per infirmitatem carnis euangelizauerim vobis prius: & experimentum mei, quod erat in carne,*
Non pro nihilo habuiſtis, neque reſpuiſtis: ſed ſicut Angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum Ieſum.	14	*Non eſtis aſpernati, neque reſpuiſtis, ſed velut Angelum Dei ſuſcepiſtis, velut Chriſtum Ieſum.*
Quæ igitur erat beatitudo veſtra? Teſtor enim vobis, quia ſi poſſibile, oculos veſtros effodientes dediſſetis mihi.	15	*Quæ eſt igitur beatitudo veſtra? Teſtimonium enim reddo vobis, quod ſi fieri potuiſſet, oculos veſtros effoſſos dediſſetis mihi.*
Itaque inimicus vobis factos ſum, verum dicens vobis?	16	*Igitur inimicus factus ſum vobis, vera loquendo vobis?*
Æmulantur vos non bene: ſed excludere vos volunt, vt illos æmulemini.	17	*Ambiunt vos non benè, imò excludere vos volunt, vt ipſos æmulemini.*
Bonum autem æmulari in bono ſemper: & non tantum in adeſſe me apud vos.	18	*Bonum autem eſt æmulari in re bona ſemper, & non ſolum cum præſens ſum apud vos.*
Nati mei, quos iterum parturio, vſque quò formetur Chriſtus in vobis.	19	*Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.*
Vellem autem adeſſe ad vos modo, & mutare vocem meam: quoniam hæſito in vobis.	20	*Vellem autem adeſſe apud vos nunc, & mutare vocem meam, quoniam conſilij inops ſum in vobis.*
Dicite mihi ſub legem volentes eſſe, legem non auditis?	21	*Dicite mihi qui ſub lege vultis eſſe, legem ipſam non auditis?*
Scriptum eſt enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: vnum de ancilla, & vnum de libera.	22	*Scriptum eſt enim, quod Abraham duos filios habebat, vnum ex ancilla, & vnum ex libera.*
Et qui quidem de ancilla, ſecundum carnem natus eſt: qui autem de libera, per repromiſſionem:	23	*Verum is qui ex ancilla natus eſt, ſecundum carnem natus eſt: qui vero ex libera, per repromiſſionem,*

Vulgat. Editio.

Quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta. Vnum quidem in monte Sina, in ſeruitutem generans: quæ eſt Agar:

Sina enim mons eſt in Arabia, qui coniunctus eſt ei, quæ nunc eſt Ieruſalem, & ſeruit cum filijs ſuis.

Illa autem, quæ ſurſum eſt Ieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra.

Iſa.54. Scriptum eſt enim: *Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filii deſertæ, magis quam eius, quæ habet virum.

Ro.9.8 *Nos autem fratres ſecundum Iſaac promiſſionis filii ſumus.

Sed quomodo tunc is, qui ſecundum carnem natus fuerat, perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum; ita & nunc.

Ge.21.10 Sed quid dicit Scriptura * Eiice ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

Itaque, fratres, non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ: qua libertate Chriſtus nos liberauit.

CAP. V.

STate, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri.

Ac.15.10 * Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.

Teſtificor autem rurſus omni homini circumcidēti ſe, quoniā debitor eſt vniuerſæ legis faciēdę.

Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificamini: à gratia excidiſtis.

Nos enim ſpiritu ex fide, ſpem iuſtitiæ expectamus.

Nam in Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides, quæ per charitatem operatur.

Currebatis bene: quis vos impediuit veritati non obedire?

Perſuaſio hæc non eſt ex eo, qui vocat vos.

*Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. 1.Cor.5.6

Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud ſapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque eſt ille.

Ego autem, fratres, ſi circumciſionem adhuc prædico: quid adhuc perſecutionem patior? Ergo euacuatum eſt ſcandalum crucis.

Vtinam & abſcindantur qui vos conturbant.

Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres: tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem Spiritus ſeruite inuicem.

Omnis enim lex in vno ſermone impletur: * Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Le.19.18. Mat.22.39 Rom.13.9 1.Pet.2.11

Quod ſi inuicem mordetis, & comeditis: videte ne ab inuicem conſummamini.

Dico autem: Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis.

Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcumque vultis, illa faciatis.

Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.

Manifeſta ſunt autem opera carnis: quæ ſunt fornicatio immunditia, impudicitia, luxuria,

Idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ,

Tranſl. ex Syriac.

24 *Hæc autem ſunt allegoriæ duorum teſtamentorum, vnum quidem à monte Sinai generans in ſeruitutem, quæ eſt Hogor.*

25 *Nam Hogor mons eſt Sinai qui eſt in Arabia; conſinit eſt autem ipſi Ouriſchlem, & ſeruit ſeruitutem, ipſa & filij eius.*

26 *Illa verò Ouriſchlem excelſa, libera eſt, quæ eſt mater noſtra.*

27 *Scriptum eſt enim: Lætare ſterilis quæ non paris, & erumpe clamaq́, quæ non parturis: quoniam plures ſunt filij deſertæ; quàm eius quæ habet virum.*

28 *Nos autem fratres mei, ſecundum Iſchak filij ſumus promiſſionis.* *Chriſti ſecundum humanitatem.

29 *At quemadmodum tunc is qui natus erat ſecundum carnem perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum; ita & nunc.*

30 *Sed quid ait Scriptura? Eyice ancillam & filium eius, quia hæreditatem non obtinebit filius ancillæ cum filio liberæ.*

Nos itaque fratres mei, non ſumus filij ancillæ, verùm filij liberæ.

CAP. V.

1 *STate igitur in libertate illa qua Meſchicho nos donauit, & ne mancipemini iugo ſeruitutis.*

2 *Ecce ego Paulus dico vobis, quod ſi circuncidamini: Meſchicho nihil vobis prodeſt.*

3 *Conteſtor autem iterum, omnem hominem qui circunciditur, debitorem eſſe totius Legis adimplendæ.*

4 *Deſciuiſtis à Meſchicho quicunque per Legem iuſtificamini: & à gratia excidiſtis.*

5 *Nos enim ſpiritu qui eſt ex fide, ſpem iuſtitiæ oppetimus.*

6 *Nam in Meſchicho Ieſchua nihil eſt circunciſio, neque præputium, ſed fides quæ perficitur charitate,*

7 *Pulchrè currebatis: quis vos remoratus eſt ne veritati aſſenſum præberetis?*

8 *Perſuaſio veſtra non profecta eſt ab eo qui vocauit vos.*

9 *Paululum fermenti totam conſperſionem fermentat.*

10 *Ego confido de vobis in Domino noſtro, vos nihil aliud ſentire: caterùm qui conturbat vos, iudicium ſuſtinebit, quiſquis ille ſit.*

11 *Ego autem fratres mei, ſi adhuc circunciſionem prædico, cur perſecutionem patior? num abolitum eſt offendiculum crucis?*

12 *Vtinam autem præſcindendo præſcindantur illi qui vos labefactant.*

13 *Porrò vos in libertatem vocati fuiſtis fratres mei, tantum ne ſit libertas veſtra in occaſionem carnis, ſed per charitatem ſubiecti eſtote alter alteri.* *Deum ita ille inuit.

14 *Tota ſiquidem lex hoc vno verbo impletur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.*

15 *Quod ſi alius alium mordetis, & deuoratis: videte ne alius ab alio conſumamini.*

16 *Dico autem ſpiritu ambulate, & concupiſcentiam carnis nunquam exequimini.*

17 *Caro ſiquidem concupiſcit id quod ladit ſpiritum; & ſpiritus id quod ladit carnem: (aduerſatur carni.) proinde hæc duo ſunt ſibi inuicem contraria, vt non, quod vultis, faciatis.*

18 *Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.*

19 *Notæ ſunt enim opera carnis, quæ ſunt ſcortatio, immundities, proternia;*

20 *Cultus idolorum, veneficium, inimicitia, iurgium æmulatio, ira, concertatio, diſſidia, ſectæ.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Quæ sunt allegorizata. Hæc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem à monte Sina, in seruitutem generans, quæ est Agar.

Nam Agar Sina mons est in Arabia: quadrat autem nunc Hierusalem, seruit vero cum filijs suis.

Illa autem sublimis Hierusalem, libera est: quæ est mater omnium nostrum.

Scriptum est enim: Lætare sterilis non pariens: erumpe, & clama, non parturiens: quia multi nati desertæ, magis quam habentis virum

Nos autem fratres secundum Isaac promissionis nati sumus.

Sed quomodo tunc is, secundum carnem genitus, persequebatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc.

Sed quid dicit Scriptura? Eiice ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

Nempe, fratres, non sumus ancillæ nati, sed liberæ. libertate igitur qua Christus nos liberauit.

CAP. V.

STate, & ne iterum iugo seruitutis implicamini.

Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit.

Testificor autem rursus omni homini circuncidēti se, quoniā debitor est totam legem faciens.

Aboliti estis à Christo, quicunque in lege iustificamini: gratia excidistis.

Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiæ expectamus.

In enim Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, per charitatem efficax.

Currebatis pulchrè, quis vos intercidit veritati non suaderi?

Persuasio non ex vocante vos.

Modicum fermentum totam massam fermentat.

Ego confido in vos in Domino, quod nihil aliud sapietis: at conturbans vos, portabit iudicium, quicunique fuerit.

Ego autem, fratres, si circuncisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Nempe abolitum est scandalum crucis.

Vtinam & abscindantur inquietantes vos.

Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem carni: sed per charitatem seruite alij alijs.

Nam omnis lex in vno sermone impletur, in illo, Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

Si vero alij alios mordetis, & comeditis: videte ne ab inuicem consummamini.

Dico autem, Spiritu ambulate, & concupiscentiam carnis non perficiatis.

Nam caro concupiscit aduersus spiritum: at spiritus aduersus carnem: hæc autem opponuntur alia aliis: vt non quæcumque vultis, illa faciatis.

Si vero spiritu ducimini, non estis ab lege.

Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, adulterium, fornicatio impuritas, proteruia:

Idololatria, veneficiū, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ:

Transl. Erasm. Roterod.

Quæ per allegoriam dicuntur. Nam hæc sunt duo testamenta, vnum quidem à monte Sina, in seruitutem generans, qui est Agar.

Nam Agar Sina mons est in Arabia, confinis est autem ei, quæ nunc vocatur Hierusalem: seruit autem cum filijs suis.

At quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum.

Scriptum est enim: Lætare sterilis quæ non paris, erumpe, clama, quæ non parturis: quoniam multi liberi desertæ, magis quàm eius quæ habet virum.

Nos autem fratres, secundum Isaac promissionis filij sumus.

Sed quemadmodum tunc is qui secundum carnem natus erat persequebatur eum, qui natus erat secundum spiritum, ita & nunc.

At quid ait Scriptura? Eyce ancillam & filium: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

Itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ. In libertate igitur qua Christus nos liberauit.

CAP. V.

STate; & ne rursus iugo seruitutis implicemini.

Ecce ego Paulus dico vobis, quòd si circuncidamini: Christus nihil vobis proderit.

Conteſtor autem omnem hominem qui circunciditur, quod debitor est totius legis seruandæ.

Christus vobis factus est otiosus, quicunque per Legem iustificamini: à gratia excidistis.

Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiæ expectamus.

Nam in Christo Iesu, neque circuncisio quicquam valet, neque præputium, sed fides per dilectionem operans.

Currebatis bene, quis vos impediuit, vt non crederetis veritati?

Nempe persuasio non ex eo profecta, qui vocat vos.

Paululum fermenti totam conspersionem fermentat.

Egò confido de vobis in Domino, quod nihil aliud sensuri sitis. Cæterum qui conturbat vos, portabit iudicium, quisquis fuerit

Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid adhuc persecutionem patior? Abolitum est igitur offendiculum crucis?

Vtinam & abscindantur qui vos labefactant.

Vos enim in libertatem vocati fuistis, fratres, tantùm ne libertatem in occasionem detis carni, sed per charitatem vobis inuicem.

Nam tota lex in vno verbo completur, nempe hoc: Diliges proximum tuum vt teipsum.

Quòd si alius alium vicissim mordetis, & deuoratis: videte ne vicissim alius ab alio consummamini.

Dico autem, spiritu ambulate, & concupiscentiam carnis non perficietis.

Nam caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc autem inter se mutuo aduersantur, vt non quæcunque volueritis, eadem faciatis.

Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.

Porrò manifesta sunt opera carnis, quæ sunt hæc: adulterium, scortatio, immundicia, lasciuia,

Simulacrorum cultus, veneficium, inimicitiæ, lis, æmulationes, iræ, concertationes, seditiones, sectæ.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.

Fructus autem Spiritus eſt, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

Manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas; Aduerſus huiuſmodi non eſt lex.

Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis.

Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus.

Non efficiamur inanis gloriæ cupidi inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

CAP. VI.

FRatres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.

Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.

Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.

Opus autẽ ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantum gloriam habebit, & non in altero.

2 Cor. 3. 8

Vnuſquiſque enim onus ſuum portabit.

Communicet autem is, qui catechizatur verbo ei, qui ſe catechizat, in omnibus bonis.

Nolite errare: Deus non irridetur.

Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.

1. Theſſ. 3. 13.

*Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes.

Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei.

Videte qualibus litteris ſcripſi vobis mea manu.

Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum vt crucis Chriſti perſecutionem non patiantur.

Neque enim qui circumciduntur, legem cuſtodiunt: ſed volunt vos circumcidi, vt in carne veſtra glorientur.

Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.

In Chriſto enim Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura.

Et quicumque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos, & miſericordia, & ſuper Iſrael Dei.

De cetero nemo mihi moleſtus ſit: ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto.

Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum ſpiritu veſtro, fratres. Amen

Tranſl. ex Syriac.

Inuidia, homicidium, temulentia, laſciua cantio, (comeſſatio,) omniaque his ſimilia: quæ qui faciunt, vt iam prædixi vobis, & nunc dico, regni Dei hereditatem non ſunt adepturi.

Fructus autem Spiritus ſunt charitas gaudium, pax, longanimitas,

Benignitas, gratia, fides, manſuetudo, patientia. Aduerſus huiuſmodi lex poſita non eſt.

Qui verò ſunt Meſchicho, carnem ſuam crucifixerunt cum omnibus perpeſſionibus eius, eiuſque deſiderijs.

Viuamus ergo ſpiritu, & ſpiritum perficiamus.

Nec efficiamur inanes gloria, alter alterum parùipendentes, & alter alteri inuidentes.

CAP. VI.

FRatres mei, ſi quis veſtrum præoccupatus fuerit in delicto, vos qui ſpirituales eſtis, erigite eum ſpiritu manſueto, & cauete ne, & vos tentemini.

Et portate onus alter alterius, vt ſic adimpleatis legem Meſchicho.

Nam ſi quis arbitratur ſe aliquid eſſe, quum nihil ſit, ſeipſum decipit.

Sed quiſq; opus ſuum probet, & tunc intra ſeipſum erit gloriatio eius, & non in alio.

Vnuſquiſq; enim ſuam ipſius ſarcinam baiulabit.

Communicet autem is qui audit ſermonem (initiatur ſermone) ei qui voce ipſum inſtruit in omnibus bonis.

**Ne erretis, Deus non deluditur.*

Quicquid enim ſeminat homo, idipſum demetit.

Matutinâ feria tii. Paſchatis.

Qui ſeminat per carnem, de carne metit corruptionem: qui per ſpiritum ſeminat, de ſpiritu vitam perennem metet.

Quumque benefacimus, ne ſit nobis tædio: erit enim tempus quo metemus, neque nobis erit tædio.

Nunc itaq; dum tempus habemus operemur bona erga vnumquemque, ſed maximè erga domeſticos fidei.

Videte quas ſcripturas ſcripſi vobis proprijs manibus.

Quotquot volunt gloriari in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ne per crucem Meſchicho perſecutionem patiantur.

Nam qui circumciduntur, ne ipſi quidem ſeruant legem: ſed volunt vos circumcidi, vt in veſtra carne glorientur.

Mihi verò abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, per quem mundus crucifixus eſt mihi, & ego crucifixus ſum mundo.

Nihil enim eſt circumciſio, neque præputium, ſed creatura noua.

Et q̃ qui hanc ſemitam perficiunt, pax ſit ſuper eos, & miſericordia, ac ſuper Iſrael Dei.

Proinde nemo mihi laborem inijciat: ego enim ſtigmata Domini noſtri in corpore meo porto.

Gratia Domini noſtri Ieſchua Meſchicho cum ſpiritu veſtro fratres mei. Amin.

Transl. B. Ariæ Mont.

Inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & ſimilia his, quę dico vobis, ſicut prædixi, quoniam talia agentes, regnum Dei non hæreditabunt. 21

At fructus Spiritus eſt, charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides. 22

Manſuetudo, continentia, Aduerſus huiuſmodi non eſt lex. 23

Qui autem Chriſti, carnem crucifixerunt cum affectibus, & concupiſcentiis. 24

Si viuimus ſpiritu, ſpiritu & ambulemus. 25

Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, alij alios prouocantes, alii aliis inuidentes. 26

CAP. VI.

FRatres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos ſpirituales inſtruite huiuſmodi ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris. 1

Alii aliorum onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. 2

Si enim videtur quis eſſe aliquid nihil exiſtens, ſeipſum animo fallit. 3

At opus ſuum probet vnuſquiſque: & tunc in ſeipſum tãtũ gloriationẽ habebit, & nõ in alterũ. 4

Vnuſquiſque enim proprium onus portabit. 5

Communicet autem inſtitutus verbum inſtituenti in omnibus bonis. 6

Ne errate: Deus non irridetur. 7

Quod enim ſeminauerit homo, hoc & metet. 8
Quoniam ſeminans in carnem ſuam, de carne metet corruptionem, at ſeminans in ſpiritum, de ſpiritu metet vitam æternam.

At pulchrum facientes, non ſegneſcamus: tempore enim proprio metemus non elanguentes. 9

Nempe igitur dum tempus habemus, operemur bonũ ad omnes, maximè autẽ ad domeſticos fidei. 10

Videte quã lõgis vobis litteris ſcripſi mea manu. 11

Quicumque volunt bona facie eſſe in carne, hi cogunt vos circuncidi, tantum vt ne cruci Chriſti perſecutionem patiantur. 12

Neque enim circunciſi ipſi legem cuſtodiunt: ſed volunt vos circuncidi, vt in veſtra carne glorientur. 13

Mihi autem abſit gloriari, ſi non in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. 14

In enim Chriſto Ieſu neque circunciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatio. 15

Et quicũq; regula hac ordinatè ambulauerint, pax enim ſuper illos, & miſericordia, & ſuper Iſrael Dei. 16

Cæterum, moleſtias mihi nemo exhibeat. Ego ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. 17

Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum ſpiritu veſtro, fratres. Amen. 18

Transl. Eraſm. Roterod.

Inuidiæ, cædes, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, de quibus prædico vobis, quemadmodum & prædixi: quia qui talia agunt, regni Dei hæredes non erunt. 21

Contra, fructus Spiritus eſt, charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, Fides, 22

Manſuetudo, temperantia. Aduerſus huiuſmodi non eſt lex. 23

Qui verò ſunt Chriſti, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiſcentijs. 24

Si viuimus ſpiritu, ſpiritu & incedamus. 25

Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem nos prouocantes, inuicem inuidentes. 26

CAP. VI.

FRatres, etiam ſi occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, inſtaurate huiuſmodi ſpiritu manſuetudinis, conſiderans temetipſum, ne & tenteris. 1

Inuicem alij aliorum onera portate, & ſic complete legem Chriſti. 2

Nam ſi quis ſibi videtur aliquid eſſe, cum nihil ſit, ſuum ipſe fallit animum. 3

Opus autem ſuum probet vnuſquiſque, & tunc in ſemetipſo tantum gloriationem habebit, & non in alio. 4

Vnuſquiſq; enim propriam ſarcinam baiulabit. 5

Communicet autem qui catechizatur ſermone, ei qui ſe catechizat in omnibus bonis. 6

**Ne erretis, Deus non irridetur.* 7

Quicquid enim ſeminauerit homo, hoc & metet. Nam qui ſeminat per carnem ſuam, de carne metet corruptionem: ſed qui ſeminat per ſpiritum, de ſpiritu metet vitam æternam. 8

Bonum autem faciendo ne defatigemur. Tempore enim ſuo metemus non defatigati. 9

Itaq; dum tempus habemus operemur bonum: cum erga omnes, tum vero maximè erga domeſticos fidei. 10

Videtis quanta vobis epiſtola ſcripſerim mea manu. 11

Quicunque volunt iuxta faciem placere in carne, ij cogunt vos circuncidi, tantum, ne ob crucem Chriſti perſecutionem patiantur. 12

Nam qui circunciduntur, ne ipſi quidem legem ſeruant: ſed volunt vos circuncidi, vt in veſtra carne glorientur. 13

Mihi verò abſit, vt glorier, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. 14

Nam in Chriſto Ieſu, neque circunciſio quicquam valet, neque præputium, ſed noua creatura. 15

Et quicunq; iuxta regulam hanc incedunt, pax ſuper eos, & miſericordia, & ſuper Iſraelem Dei. 16

De cætero ne quis mihi moleſtias exhibeat. Ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. 17

Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro, fratres. Amen. 18

EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS,

Vulgat. Editio

CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, omnibus ſanctis, qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu.

Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

*Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto.

Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate.

Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum: ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ.

In laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.

In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius.

Quæ ſuperabundauit in nobis omni ſapientia, & prudentia:

Vt notum faceret nobis ſacramentũ voluntatis ſuæ, ſecũdũ beneplacitũ eius quod propoſuit in eo.

In diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt in ipſo:

In quo etiam & nos ſorte vocati ſumus prædeſtinati ſecundum propoſitum eius, qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ:

Vt ſimus in laudem gloriæ eius nos, qui ante ſperauimus in Chriſto:

In quo & vos, cum audiſſetis verbum veritatis (Euangelium ſalutis veſtræ) in quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto,

Qui eſt pignus hæreditatis noſtræ in redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius.

Propterea & ego audiens fidem veſtram quæ eſt in Domino Ieſu, & dilectionem in omnes ſanctos.

Non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis.

Vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis in agnitione eius:

Illuminatos oculos cordis veſtri, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hereditatis eius in ſanctis,

Et quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus *ſecundum operationem potentiæ virtutis eius.

Quã operatus eſt in Chriſto, ſuſcitãs illũ à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuã in cæleſtibus

Supra omnem principatum & poteſtatẽ, & virtutem, dominationem, & omne nomen, quod nominatur nõ ſolũ in hoc ſæculo, ſed etiã in futuro.

Et

EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD EPHESIOS,

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM

1 PAulus Apoſtolus Ieſchua Meſchicho per voluntatem Dei ipſi qui agunt Epheſi ſanctis & fidelibus in Ieſchua Meſchicho. Sepſiſual

2 Pax vobiſcum, & gratia à Deo Patre noſtro, & à Domino noſtro Ieſchua Meſchicho.

3 Benedictus ille Deus Pater Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, qui benedixit nos omnibus benedictionibus ſpiritualibus in cælo per Meſchicho.

4 Quemadmodum prælegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & abſque næuo in conſpectu ipſius, & per charitatem præſignauit nos ſibi.

5 Et adoptauit nos in filios per Ieſchua Meſchicho, vti placuit voluntati ipſius.

6 Vt celebretur laus gratiæ eius, quam effudit ſuper nos dilectum ſuum.

7 Per quem habemus redemptionem, & per ſanguinem ipſius remiſſionem peccatorum, ſecundum diuitias gratiæ ſuæ.

8 Quæ abundauit in nobis in omni ſapientia, omnique intellectu ſpirituali.

9 Vt patefaceret nobis arcanum voluntatis ſuæ quod propoſuerat exequi in ſeipſo,

10 In diſpenſationem plenitudinis temporum, vt omnia denuò renouarentur in Meſchicho, tum in cælo, tum in terra.

11 Et per eum electi ſumus ſicut præſignauit nos & voluit ille qui omnia facit iuxta decretum voluntatis ſuæ:

12 Vt ſimus nos, qui prius ſperauimus in Meſchicho, in decus gloriæ ipſius.

13 In quo & vos audiſtis ſermonem veritatis, quod eſt eſt Euangelium veſtræ ſalutis, & in quo credidiſtis, & obſignati eſtis Spiritu ſanctitatis, qui promiſſus fuerat.

14 Qui quidem eſt arrabo hæreditatis noſtræ in redemptionem eorum qui ſeruantur, & in laudem gloriæ illius.

15 *Propterea & ego ecce poſtquam audiſſem fidem veſtram quæ eſt in Domino noſtro Ieſchua Meſchicho, & charitatem veſtram erga omnes ſanctos: Pro re formãdo etiã.

16 Non deſino gratias agere pro vobis, & mentionem veſtri facere in precationibus meis:

17 Vt Deus Domini noſtri Ieſchua Meſchicho Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis per agnitionem ſui:

18 Vt illuminentur oculi cordium veſtrorum, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, & quæ opulentia gloriæ hæreditatis virtutis illius in Sanctis,

19 Et quæ ſit hæreditas virtutis illius in nos, qui credimus ſecundùm efficaciam roboris virtutis ipſius.

20 Quam edidit in Meſchicho, quum excitauit eum à mortuis, & ſedere fecit à dextera ſua in cælis.

21 Supra omnes Principatus, & Poteſtates, & Virtutes, & Dominationes, & ſupra omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro.

Ac

Digitized by Google

EPISTOLAE
B. PAVLI APOSTOLI
AD EPHESIOS.
Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, ſanctis exiſtentibus in Epheſo, & fidelibus in Chriſto Ieſu.

Gratia vobis,& pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, benedicens nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto.

Sicut elegit nos in ipſo ante conſtitutionem mundi, eſſe nos ſanctos & inculpatos in conſpectu eius in charitate.

Præfiniens nos in filiorum adoptionem per Ieſum Chriſtum in ſeſe ſecundum bonum affectum voluntatis ſuæ,

In laudem gloriæ gratiæ ſuæ,in qua gratificauit nos in dilecto.

In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius(remiſſionem peccatorum)ſecundum diuitias gratiæ eius:

Qua abundauit in nos in omni ſapientia,& prudentia:

Notum faciens nobis myſterium voluntatis ſuæ, ſecũdu beneplacitum ſuum quod propoſuit in ſe.

In diſpenſatione plenitudinis temporum,inſtaurare omnia in Chriſto,quæ in cœlis,& quæ in terra in ipſo.

In quo etiam electi ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum ipſius omnia efficientis, ſecundum conſilium voluntatis ſuæ:

Ad eſſe nos in laudem gloriæ eius, antè ſperantes in Chriſto:

In quo & vos, audientes verbum veritatis, (Euangelium ſalutis veſtræ:)in quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto,

Qui eſt arrabo hæreditatis noſtræ,in redemptionem aſſertionis,in laudem gloriæ ipſius.

Propter hoc & ego audiens illam circa vos fidem in Domino Ieſu & dilectionem in omnes ſanctos

Non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis:

Vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti Pater gloriæ,det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis in agnitione eius:

Illuminatos oculos cordis veſtri, ad ſciendum vos quæ eſt ſpes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis;

Et quæ excellens magnitudo virtutis eius in nos credentes ſecundum operationem potentiæ virtutis eius.

Quam operatus eſt in Chriſto,ſuſcitans illum ex mortuis,& collocauit in dextera ſua in cæleſtibus.

Supra omnem principatum & poteſtatẽ, & virtutem,dominationem,& omne nomen nominatũ nõ ſolum in ſæculo hoc, ſed etiam in futuro.

EPISTOLAE
B. PAVLI APOSTOLI
AD EPHESIOS.
Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM

1 *PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, ſanctis qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu.*

2 *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino noſtro Ieſu Chriſto.*

3 *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus Chriſto.*

4 *Quemadmodum elegit nos in ipſo antequam iacerentur fundamenta mundi, vt eſſemus ſancti & irreprehenſibiles coram illo per charitatem,*

5 *Qui prædeſtinauit nos, vt adoptaret in filios per Ieſum Chriſtum in ſeſe, iuxta beneplacitum voluntatis ſuæ,*

6 *Vt laudetur gloria gratiæ ſuæ, qua charos reddidit nos per dilectum.*

7 *Per quem habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſſionem peccatorum, iuxta diuitias gratiæ ſuæ.*

8 *De qua vbertim nobis impartiuit in omni ſapientia & prudentia.*

9 *Patefacto nobis arcano voluntatis ſuæ, iuxta beneplacitum ſuum, quod propoſuerat in ſeipſo,*

10 *Vſque ad diſpenſationẽ plenitudinis temporum, vt ſummatim inſtauraret omnia per Chriſtum, & quæ in cœlis ſunt & quæ in terra per eundem,*

11 *Per quem & ſortem aſciti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum ipſius, cuius vi fiunt vniuerſa, iuxta decretum voluntatis ipſius,*

12 *Vt ſimus nos in laudem gloriæ illius, qui priores ſperauimus in Chriſto,*

13 *In quo ſperatis & vos, audito verbo veritatis, Euangelio ſalutis veſtræ, in quo etiam poſteaquam credidiſtis obſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto,*

14 *Qui eſt arrabo hæreditatis noſtræ in redemptionem acquiſitæ poſſeſſionis in laudem gloriæ ipſius.*

15 *Quapropter & ego cum audiſſem eam quæ in vobis eſt fidem in Domino Ieſu, & charitatem in omnes ſanctos,*

16 *Non deſino gratias agere pro vobis, mentionem veſtri faciens in precibus meis,*

17 *Vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis per agnitionem ſui:*

18 *Illuminatos oculos mentis veſtræ, vt ſciatis, quæ ſit ſpes ad quam ille vocauit, & quàm opulenta gloria hæreditatis illius in ſanctis,*

19 *Et quæ ſit excellens magnitudo potentiæ illius in nos, qui credimus ſecundum efficaciam roboris virtutis eius.*

20 *Quam exercuit in Chriſto, cum ſuſcitaret eum ex mortuis, & ſedere fecit ad dexteram ſuam in cœleſtibus.*

21 *Supra omnem Principatum ac poteſtatem, & Virtutem, & Dominium, & omne nomen quod nominatur, non ſolum in ſeculo hoc verumetiam in futuro.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

epb.1.1. *Et omnia ſubiecit ſub pedibus eius: & ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam,

Quæ eſt corpus ipſius & plenitudo eius qui omnia in omnibus adimpletur.

CAP. II.

Col.2.13 ET vos,cum eſſetis mortui delictis, & peccatis veſtris.

In quibus aliquando ambulaſtis ſecundum ſæculum mundi huius,ſecundum principem poteſtatis aëris huius, ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ,

In quibus & nos omnes aliquando conuerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ,facientes voluntatem carnis,& cogitationum, & eramus natura filii iræ ſicut & ceteri:

Deus autem qui dives eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam,qua dilexit nos.

Et cum eſſemus mortui peccatis,conuiuificauit nos in Chriſto,(cuius gratia eſtis ſaluati)

Et conreſuſcitauit,& conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu:

Vt oſtenderet in ſæculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ in bonitate,ſuper nos in Chriſto Ieſu.

Gratia enim eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis:Dei enim donum eſt,

Non ex operibus,vt ne quis glorietur.

Ipſius enim ſumus factura,creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis,quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.

Propter quod memores eſtote, quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea,quæ dicitur circunciſio in carne,manu facta:

Quia eratis illo tempore ſine Chriſto, alienati à conuerſatione Iſrael & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo.

Nunc autem in Chriſto Ieſu vos,qui aliquando eratis longè,facti eſtis prope in ſanguine Chriſti.

Ipſe enim eſt pax noſtra,qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ ſoluens,inimicitias in carne ſua.

Legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in ſemetipſo in vnum nouum hominem, faciens pacem,

Et reconciliet ambos in vno corpore, Deo per crucem,interficiens inimicitias in ſemetipſo.

Et veniens euangilezauit pacem vobis, qui longè fuiſtis,& pacem iis,qui prope.

ebr.5.9 *Quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in vno Spiritu ad Patrem.

Ergo iam non eſtis hoſpites, & aduenæ: ſed eſtis ciues ſanctorum,& domeſtici Dei:

Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum,& Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu,

In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino,

In quo & vos coædificamini in habitaculum in ſpiritu.

CAP. III.

HVius rei gratia, ego Paulus vinctus Chriſti Ieſu,pro vobis Gentibus,

Tranſl. ex Syriac.

22 *Ac ſubiecit omnia ſub pedes eius, eumq; qui eſt ſupra omnia,dedit caput Eccleſiæ;*

23 *Quæ eſt corpus illius,& complementum eius qui omnia in omnibus adimplet.*

CAP. II.

1 *ET vos quum eſſetis mortui flagitijs ac delictis illis veſtris,*

2 *In quibus quondam ambulabatis, ſecundum mundanam vanitatem mundi huius,& iuxta voluntatem principis poteſtatis aëris, qui eſt ſpiritus ille qui efficaciter agit in filios immorigeros.*

3 *In quibus operibus nos quoque verſati ſumus antea per concupiſcentias carnis noſtræ, & exequebamur voluntatem carnis noſtræ, noſtrique ſenſus, & eramus planè filij iræ,vt cæteri.*

4 *Deus autem qui dives eſt in miſerationibus ſuis propter multam charitatem ſuam qua dilexit nos;* *Forte v. ioccie,vel quietis.

5 *Quum eſſemus mortui per peccata viuificauit nos cum Meſchicho,& gratia ſua redemit nos: & excitauit nos vnà cum eo.*

6 *Noſque ſedere fecit cum eo in cælis in Ieſchua Meſchicho:*

7 *Vt oſtenderet in ſeculis venturis magnificentiam diuitiarum gratiæ ſuæ,& benignitatem quæ fuit ſuper nos in Ieſchua Meſchicho.*

8 *Siquidem gratia illius redempti ſumus per fidem, idque non extitit ex vobis: ſed donum Dei eſt,*

9 *Non ex operibus,ne quis glorietur.*

10 *Nam ſumus creatura illius,qui creati ſumus in Ieſchua Meſchicho ad opera illa bona,quæ præparauit Deus,vt in eis ambulemus.*

11 *Quamobrem eſtote memores vos gentes quondam in carne fuiſſe vocatoſque fuiſſe præputium ab ea quæ vocatur circuncifio eſtque manufacta in carne.*

12 *Et eratis in illo tempore abſque Meſchicho,& extranei eratis à gubernationibus Iſroiel, & hoſpites eratis teſtamentis promiſſionis,at ſine ſpe eratis,& ſine Deo in mundo.*

13 *Nunc autem per Ieſchua Meſchicho vos qui quondam longinqui eratis facti eſtis propinqui in ſanguine Meſchicho.*

14 *Ipſe enim eſt pax noſtra qui fecit vtraque vnum, ac diruit maceriam quæ ſtabat in medio,odium in carne ſua*

15 *Legemque præceptorum præceptis ſuis abroganit,vt duos conderet in ſemetipſo in vnum hominem nouum, & fecit pacem.*

16 *Et concilianit ambos in vno corpore cum Deo, crucemq; ſua enecauit odium.*

17 *Et veniens Euangelizauit vobis pacem tam longinquis quàm propinquis.*

18 *Quandoquidem per eum habemus aditum, vtriq; in vno ſpiritu ad patrem.*

19 *Proinde non eſtis hoſpites nec incolæ, ſed filij ciuitatis (concines) Sanctorum,& filij domus (domeſtici.) Dei.* *Forte v. poſt Reformatio.

20 *Et ædificati eſtis ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, & ipſe fuit caput anguli ædificij Ieſchua Meſchicho.*

21 *In eoq; coagmentatur totum ædificium,& excreſcit in templum ſanctum in Domino.*

22 *Quin & vos in eo ædificamini in habitaculum Dei Spiritu.*

CAP. III.

1 PRopterea ego Paulus vinctus ſum Ieſchua Meſchicho pro vobis gentibus.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et omnia subiecit sub pedes eius: & ipsum dedit caput super omnia ecclesiæ: 22
Quæ est corpus ipsius, plenitudo omnia in omnibus adimplentis. 23

CAP. II.

ET vos existentes mortuos delictis & peccatis:
(In quibus aliquando ambulastis secundum seculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris, spiritus nunc efficientis in filiis insuasibilitatis:
In quibus & nos omnes conuersati sumus aliquando, in desideriis carnis nostræ, facientes voluntates carnis & cogitationum: & eramus nati natura iræ sicut & cæteri.
At Deus dives existens in misericordia, propter multam charitatem suam quam dilexit nos.
Et existentes nos mortuos offensis, conuiuificauit Christo gratia estis seruati.

Et conresuscitauit, & consedere fecit in supercælestibus in Christo Iesu:
Vt ostenderet in seculis superuenientibus eminentes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Iesu.
Nam gratia estis seruati per fidem, (& hoc non ex vobis: Dei donum:)
Non ex operibus: vt ne quis glorietur.
Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.
Ideo mementote quod vos aliquando Gentes in carne, dicti præputium à dicta circumcisione in carne manu facta:
Quia eratis in tempore illo sine Chaisto, alienati à republica Israel, & hospites testamentorum promissionis spem non habentes, & athei in mundo.
Nunc autem in Christo Iesu vos aliquando existentes longe, prope facti estis in sanguine Christi,

Ipse enim est pax nostra, faciens vtraque vnum, & medium parietem maceriæ soluens, inimicitiam in carne sua:
Legem mandatorum in dogmatis abolens, vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem:
Et reconciliet ambos in vno corpore, Deo per crucem, interficiens inimicitiam in semetipso.
Et veniens euangelizauit pacem vobis qui longe, & iis qui prope.
Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno Spiritu ad Patrem.
Nempe ergo non iam estis hospites & aduenæ, sed concives sanctorum, & domestici Dei.

Superædificati super fundamento Apostolorum & Prophetarum, existente summo angulari ipso Iesu Christo.
In quo omnis ædificatio coagmentata crescit in templum sanctum Domino
In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAP. III.

HVius gratia ego Paulus vinctus Christi Iesu pro vobis.

Transl. Erasm. Roterod.

Et omnia subiecit sub pedes illius, & eum dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ, 22
Quæ est corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet. 23

CAP. II.

ET vos cum essetis mortui delictis ac peccatis, 1
In quibus aliquando ambulastis iuxta seculum mundi huius, iuxta principem, cui potestas est aeris, qui est spiritus, nunc agens in filijs contumacibus. 2
Inter quos & nos omnes conuersabamur aliquando in concupiscentijs carnis nostræ, facientes quæ carni ac menti libebant, & eramus natura filij iræ, quemadmodum & cæteri. 3
Sed Deus qui dives est in misericordia, propter multam charitatem suam, qua dilexit nos. 4
Etiam cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos vnà cum Christo: per gratiam ejus seruati. 5

Simulq; cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo Iesu, 6
Vt ostendere: in seculis superuenientibus eminentem opulentiam gratiæ suæ, benignitate erga nos per Christum Iesum. 7
Gratia enim estis seruati per fidem, idq; non ex vobis. Dei donum est, 8
Non ex operibus, ne quis glorietur. 9
Nam ipsius sumus opus, conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit Deus, vt in eis ambularemus. 10

Quapropter mementote, quod vos quondam gentes in carne, vocabamini præputium, ab ea quæ vocatur circumcisio in carne, quæ circumcisio manibus fit. 11
Quod inquam eratis in tempore illo, sine Christo, abalienati à republica Israelis, & extranei à testamentis promissionis, spem non habentes, Deoq; carentes in mundo. 12

Nunc autem per Christum Iesum vos, qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinem Christi. 13
Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex vtrisq; vnum, & interstitium maceriæ dirimit, simultatem per carnem suam, 14
Legem mandatorum in decretis sitam abrogans, vt duos conderet in semetipso in vnum nouum hominem faciens pacem: 15
Et vt reconciliaret ambos in vno corpore Deo per crucem, peremptæ inimicitia per eam, 16
Et veniens euangelizauit pacem vobis, qui procul aberatis, & ijs qui prope. 17
Quoniam autem per illum habemus aditum vtrisq; in vno Spiritu ad patrem. 18
Iam igitur non ejis hospites & incolæ, sed concines sanctorum ac domestici Dei, 19

Super structi super fundamentum Apostolorum ac Prophetarum, summo angulari lapide ipso Iesu Christo, 20
In quo quacumq; structura coagmentatur, ea crescit in templum sanctum in Domino, 21
In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei per Spiritum. 22

CAP. III.

HVius rei gratia ego Paulus vinctus sum Christi Iesu pro vobis gentibus. 1

Vulgat. Editio.

Si tamen auditis diſpenſationem gratiæ Dei, quæ data eſt mihi in vobis:

Quoniam ſecundum reuelationem notũ mihi factum eſt ſacramentũ, ſicut ſuprà ſcripſi in breui:

Prout poteſtis legentes intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti:

Quod aliis generationibus non eſt agnitum filijs hominum, ſicuti nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius, & Prophetis in Spiritu.

Gentes eſſe cohæredes, & concorporales, & comparticipes promiſſionis eius in Chriſto Ieſu per Euangelium:

Sup. 1. 18 Cuius factus ſum miniſter ſecundum donum gratiæ Dei, quæ data eſt mihi * ſecundum operationem virtutis eius.

1. Cor. 15. 9 *Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, in Gentibus Euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti,

Et illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo, qui omnia creauit.

Vt innoteſcat Principatibus & Poteſtatibus, in cæleſtibus, per Eccleſiam, multiformis ſapientia Dei,

Secundum præfinitionem ſæculorum, quam fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro:

In quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia, per fidem eius.

Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ eſt gloria veſtra.

Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti,

Ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur,

Vt det vobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ, virtute corroborari per Spiritum eius in interiorem hominem,

Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati & fundati,

Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum

Scire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.

Ei autem, qui potens eſt omnia facere ſuperabunda nter quam petimus, aut intelligimus, ſecundum virtutem, quæ operatur in nobis:

Ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto Ieſu in omnes generationes ſeculi ſeculorum Amen.

CAP. IIII.

Obſecro itaque vos ego vinctus in Domino, Philip. 1. 27 Col. 3. 12 *vt dignè ambuletis vocatione qua vocati eſtis.

Cum omni humilitate, & manſuetudine, cum patientia, ſupportantes inuicem in charitate,

Ioan. 17. b *Solliciti ſeruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis.

Vnum corpus, & vnus ſpiritus ſicut & vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.

Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.

Aſſumptio Domini & Corinth. Carmin. *Vnus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.

*Vnicuique autem noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti.

Tranſl. ex Syriac.

2 *Si audiſtis diſpenſationem gratiæ Dei quæ data eſt mihi in vos:*

3 *Quod per reuelationem innotuit mihi arcanum, quemadmodum paucis ſcripſi vobis.*

4 *Prout poteſtis legentes intelligere cognitionem meam in arcano Meſchicho.*

5 *Quod quidem in alijs ætatibus, non innotuit filijs hominum, ſicut nunc reuelatum eſt Apoſtolis eius Sanctis, & Prophetis eius per Spiritum.*

6 *Vt ſint Gentes filij hæreditatis (cohæredes) eius, & participes corporis ipſius, & promiſſionis, quæ data eſt in eo per Euangelium.*

7 *Cuius factus ſum miniſter iuxta donum gratiæ Dei quod datum eſt mihi, ab efficacia virtutis eius.*

8 *Mihi, qui minimus ſum omnium ſanctorum, data eſt gratia hæc, vt Euangelizem inter Gentes diuitias illas Meſchicho, quæ ſunt imperueſtigabiles:*

9 *Et in lucem proferam omnibus, quæ ſit diſpenſatio arcani illius quod auditum ſunt à ſeculis in Deo, qui omnia condidit;*

10 *Vt per eccleſiam innoteſcat ſapientia Dei differentijs plena, Principatibus ac Poteſtatibus, qui ſunt in cælis.*

11 *Quæ quidem futura erat à ſeculo, facta verò in Ieſchua Domino noſtro.*

12 *Per quem habemus audaciam & aditum per fiduciam fidem illius.*

13 *Quapropter peto, ne moleſtia exhibeatur mihi in oppreſſionibus meis, quæ ſunt pro vobis, quæ eſt quidem gloria veſtra.* *Arplan. lus Cruces (hebr.)

14 *Et flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſchua Meſchicho;*

15 *Ex quo nominatur omnis paternitas quæ eſt in cælo & in terra:*

16 *Vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ, vt virtute confirmemini per Spiritum ſuum, vt in homine veſtro interno,*

17 *Habitet Meſchicho per fidem, & in cordibus veſtris per charitatem. Quam fuerit confirmata radix veſtra, & fundamentum veſtrum.*

18 *Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit altitudo & & profunditas, & longitudo ac latitudo.*

19 *Et agnoſcatis excellentiam charitatis Meſchicho vt impleamini omni plenitudine Dei.*

20 *Ei autem qui potens eſt virtute ſupra omnia facere nobis, & ſupra ea quæ poſtulamus aut meditamur ſecundum virtutem quæ agit in nobis,*

22 *Ipſi inquam gloria in Eccleſia ſua per Ieſchua Meſchicho, in omnes ætates ſeculi ſeculorum. Amen.*

CAP. IIII.

1 *ITaque rogo vos ego vinctus in Domino noſtro, vt ambuletis prout decorum eſt vocationi, qua vocati eſtis,* Aſſertione Domini noſtri.

2 *Cum omni humilitate mentis, & placabilitate, & longanimitate, & tolerate alius alium per charitatem.*

3 *Et ſatagite ſeruare concordiam Spiritus cum vinculo pacis.*

4 *Vt ſitis in vno corpore, & vno ſpiritu, quemadmodum vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.*

5 *Vnus enim eſt dominus, & vna fides, & vnum baptiſma.*

6 *Vnuſq; Deus, Pater omnium, & ſuper omnia, & per omnia, & in nobis omnibus.*

7 *Verum vnicuique noſtrum data eſt gratia iuxta menſuram donationis Meſchicho.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Siquidem auditis diſpenſationem gratiæ Dei datæ mihi in vos:
Quoniam ſecundum reuelationem notificauit mihi myſterium: ſicut prius ſcripſi in breui:
Ad quod poteſtis legentes intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti:
Quod aliis generationibus non agnitum eſt filiis hominum, ſicuti nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & Prophetis in Spiritu ſancto:
Eſſe Gentes cohæredes & concorporales, & comparticipes promiſſionis eius in Chriſto per Euangelium:
Cuius factus ſum miniſter ſecundum donum gratiæ Dei datum mihi ſecundum operationem virtutis eius.
Mihi minimo omnium data eſt gratia hæc, In Gentibus Euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti,
Et illuminare omnes quæ diſpenſatio myſterii abſconditi à ſeculis in Deo, omnia condenti per Ieſum Chriſtum:
Vt innoteſcat nunc principatibus & poteſtatibus, in ſupercæleſtibus, per eccleſiam, multiformis ſapientia Dei,
Secundum propoſitum ſeculorum, quod fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro:
In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia, per fidem eius.
Ideo peto non ſegneſcere in tribulationibus meis pro vobis, quæ eſt gloria veſtra.

Huius gratia flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti,
Ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur:
Vt det vobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ, virtute corroborari per Spiritum eius in interiorem hominem:
Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati & fundati.

Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ latitudo, & longitudo, & profunditas, & ſublimitas.
Cognoſcereque excellentem cognitionis charitatem Chriſti: vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.
At potenti ſuper omnia facere ſuper exabundanti quæ petimus aut mente concipimus ſecundum virtutem illam efficientem in nobis:
Ipſi gloria in eccleſia, in Chriſto Ieſu, in omnes generationes ſeculi ſeculorum Amen.

CAP. IIII.

Obſecro itaque vos ego vinctus in Domino, digne ambulare vocatione qua vocati eſtis.

Cum omni humilitate & manſuetudine, cum lenitate animi, ſuſtinentes alii alios in charitate:
Studentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis.
Vnum corpus & vnus ſpiritus: ſicut & vocati eſtis in vna ſpe vocationis noſtræ.
Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma:

Vnus Deus & pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus vobis.
Vni autem cuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

2 *Siquidem audiſtis diſpenſationem gratiæ Dei, quæ data eſt mihi in vos,*
3 *Quod ſecundum reuelationem notum mihi fecit myſterium, quemadmodum ante ſcripſi paucis,*
4 *Ex quibus poteſtis legentes intelligere cognitionem meam in myſterio Chriſti,*
5 *Quod in aliis ætatibus, non innotuit filiis hominum, quemadmodum nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & prophetis per ſpiritum,*
6 *Vt ſint gentes cohæredes, & eiuſdem corporis, conſortesq́ promiſſionis eius in Chriſto, per Euangelium,*
7 *Cuius factus ſum miniſter ſecundum donum gratiæ Dei, quod datum eſt mihi ſecundum efficaciam potentiæ illius.*
8 *Mihi minimo omnium ſanctorum data eſt gratia hæc, vt inter gentes Euangelizem impenetrabiles diuitias Chriſti,*
9 *Et in lucem proferam omnibus, quæ ſit communio myſterij, quod erat abſconditum à ſeculis in Deo, qui vniuerſa condidit per Ieſum Chriſtum,*
10 *vt nota fiat nunc principatibus ac poteſtatibus in cœleſtibus per eccleſiam, vehementer varia ſapientia Dei,*
11 *Secundum præfinitionem ſeculorum, quam fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro,*
12 *Per quem habemus audaciam & aditum cum fiducia, quæ eſt per fidem illius.*
13 *Quapropter peto, ne deficiatis ob afflictiones meas, quas pro vobis tolero, quæ eſt gloria veſtra.*
14 *Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti,*
15 *Ex quo omnis à communi patre cognatio in cælum & in terra nominatur,*
16 *Vt det vobis iuxta diuitias gloriæ ſuæ, vt fortitudine corroboremini per Spiritum ſuum, in internum hominem*
17 *Vt inhabitet Chriſtus per fidem in cordibus veſtris, fixis in charitate radicibus, & fundamento iacto:*
18 *Vt valeatis aſſequi cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, & profunditas, & ſublimitas,*
19 *Cognoſcereq́ præeminentem cognitioni dilectionẽ Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.*
20 *Ei vero qui poteſt cumulatè facere vltra omnia, quæ petimus, aut cogitamus, iuxta vim agentem in nobis,*
22 *Sit gloria in eccleſia per Chriſtum Ieſum, in omnes ætates ſeculi ſeculorum. Amen.*

CAP. IIII.

1 Horter itaque vos ego vinctus in domino, vt ambuletis: ita vt dignum eſt vocatione, qua vocati eſtis,
2 *Cum omni ſubmiſſione, ac manſuetudine, cum animi lenitate, tolerantes vos inuicem per charitatem,*
3 *Studentes ſeruare vnitatem ſpiritus per vinculum pacis.*
4 *Vnum corpus & vnus ſpiritus, quemadmodum & vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.*
5 *Vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma.*
6 *Vnus deus & pater omnium qui eſt ſuper omnia & per omnia, & in omnibus vobis.*
7 *Verum vnicuique noſtrum data eſt gratia iuxta menſuram donationis Chriſti:*

Vulgat. Editio.

Quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta. Vnum quidem in monte Sina, in ſeruitutem generans: quæ eſt Agar:

Sina enim mons eſt in Arabia, qui coniunctus eſt ei, quæ nunc eſt Ieruſalem, & ſeruit cum filijs ſuis.

Illa autem, quæ ſurſum eſt Ieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater noſtra.

Iſa 54. Scriptum eſt enim: *Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filii deſertæ, magis quam eius, quæ habet virum.

*Ro. 9. *Nos autem fratres ſecundum Iſaac promiſſionis filii ſumus.

Sed quomodo tunc is, qui ſecundum carnem natus fuerat, perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum; ita & nunc.

*Ge. 21. Sed quid dicit Scriptura? * Eiice ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

Itaque, fratres, non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ: qua libertate Chriſtus nos liberauit.

CAP. V.

STate, & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri.

* Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.

Act. 15. 1. Teſtificor autem rurſus omni homini circumcidẽti ſe, quoniã debitor eſt vniuerſæ legis faciẽdę.

Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificamini: à gratia excidiſtis.

Nos enim ſpiritu ex fide, ſpem iuſtitiæ expectamus.

Nam in Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides, quæ per charitatem operatur.

Currebatis bene: quis vos impediuit veritati non obedire?

Perſuaſio hæc non eſt ex eo, qui vocat vos.

*Modicum fermentum totam maſſam corrumpit. 1. Cor. 5.

Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud ſapietis: qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque eſt ille.

Ego autem, fratres, ſi circumciſionem adhuc prædico: quid adhuc perſecutionem patior? Ergo euacuatum eſt ſcandalum crucis.

Vtinam & abſcindantur qui vos conturbant.

Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres: tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem Spiritus ſeruite inuicem.

Omnis enim lex in vno ſermone impletur: * Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. *Leu. 19. 18. Mat. 22. 39. Rom. 13. 9.

Quod ſi inuicem mordetis, & comeditis: videte ne ab inuicem conſummamini. 2. Pet. 2. 13.

Dico autem: Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis.

Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcumque vultis, illa faciatis.

Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.

Manifeſta ſunt autem opera carnis: quæ ſunt fornicatio immunditia, impudicitia, luxuria,

idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ,

Tranſl. ex Syriac.

24 *Hæc autem ſunt allegoriæ duorum teſtamentorum, vnum quidem à monte Sinai generans in ſeruitutem, quæ eſt Hogor.*

25 *Nam Hogor mons eſt Sinai qui eſt in Arabia; confinis eſt autem ipſi Ouriſchlem, & ſeruit ſeruitutem, ipſa & filij eius.*

26 *Illa verò Ouriſchlem excelſa, libera eſt, quæ eſt mater noſtra.*

27 *Scriptum eſt enim: Lætare ſterilis quæ non paris, & erumpe clamaq́, quæ non parturis: quoniam plures ſunt filij deſertæ; quàm eius quæ habet virum.*

28 *Nos autem fratres mei, ſecundum Iſchok filij ſumus promiſſionis.* *Circũciſione Domini noſtri.

29 *At quemadmodum tunc is qui natus erat ſecundum carnem perſequebatur eum, qui ſecundum ſpiritum; ita & nunc.*

30 *Sed quid ait Scriptura? Eijce ancillam & filium eius, quia hæreditatem non obtinebit filius ancillæ cum filio liberæ.*

Nos itaque fratres mei, non ſumus filij ancillæ, verùm filij liberæ.

CAP. V.

1 *STate igitur in libertate illa qua Meſchicho nos donauit, & ne mancipemini iugo ſeruitutis.*

2 *Ecce ego Paulus dico vobis, quod ſi circuncidamini: Meſchicho nihil vobis prodeſt.*

3 *Conteſtor autem iterum, omnem hominem qui circunciditur, debitorem eſſe totius Legis adimplendæ.*

4 *Deſciuiſtis à Meſchicho quicunque per Legem iuſtificamini: & à gratia excidiſtis.*

5 *Nos enim ſpiritu qui eſt ex fide, ſpem iuſtitiæ oppetimus.*

6 *Nam in Meſchicho Ieſchua nihil eſt circunciſio, neque præputium, ſed fides quæ perficitur charitate.*

7 *Pulchrè currebatis: quis vos remoratus eſt ne veritati aſſenſum præberetis?*

8 *Perſuaſio veſtra non profecta eſt ab eo qui vocauit vos.*

9 *Paululum fermenti totam conſperſionem fermentat.*

10 *Ego confido de vobis in Domino noſtro, vos nihil aliud ſentire: caterùm qui conturbat vos, iudicium ſuſtinebit, quiſquis ille ſit.*

11 *Ego autem fratres mei, ſi adhuc circunciſionem prædico, cur perſecutionem patior? num abolitum eſt offendiculum crucis?*

12 *Vtinam autem præſcindendo præſcindantur illi qui vos labefactant.*

13 *Porrò vos in libertatem vocati fuiſtis fratres mei, tantum ne ſit libertas veſtra in occaſionem carnis, ſed per charitatem ſubiecti eſtote alter alteri.* *Occaſionem caſtis ſeruiendi.

14 *Tota ſiquidem lex hoc vno verbo impletur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.*

15 *Quod ſi alius alium mordetis, & deuoratis: videte ne alius ab alio conſumamini.*

16 *Dico autem: ſpiritu ambulate, & concupiſcentiam carnis nunquam exequimini.*

17 *Caro ſiquidem concupiſcit id quod ladit ſpiritum; & ſpiritus id quod ladit carnem: (aduerſatur carni.) proinde hæc duo ſunt ſibi inuicem contraria, vt non, quod vultis, faciatis.*

18 *Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.*

19 *Nota ſunt enim opera carnis, quæ ſunt fœtatio, immundities, proterua;*

20 *Cultus idolorum, veneficium, inimicitia, iurgium æmulatio, ira, concertatio, diſſidia, ſectæ.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Quæ sunt allegorizata. Hæc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem à monte Sina, in seruitutem generans, quæ est Agar.

Nam Agar Sina mons est in Arabia: quadrat autem nunc Hierusalem, seruit vero cum filijs suis.

Illa autem sublimis Hierusalem, libera est: quæ est mater omnium nostrum.

Scriptum est enim: Lætare sterilis non pariens: erumpe, & clama, non parturiens: quia multi nati desertæ, magis quam habentis virum.

Nos autem fratres secundum Isaac promissionis nati sumus.

Sed quomodo tunc is, secundum carnem genitus, persequebatur eum, qui secundum spiritum, ita & nunc.

Sed quid dicit Scriptura? Eiice ancillam, & filium eius: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

Nempe, fratres, non sumus ancillæ nati, sed liberæ. libertate igitur qua Christus nos liberauit.

CAP. V.

STate, & ne iterum iugo seruitutis implicamini.

Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit.

Testificor autem rursus omni homini circuncidenti se, quoniã debitor est totam legem faciens.

Aboliti estis à Christo, quicunque in lege iustificamini: gratia excidistis.

Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiæ expectamus.

In enim Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium: sed fides, per charitatem efficax.

Currebatis pulchrè, quis vos intercidit veritati non suaderi?

Persuasio non ex vocante vos.

Modicum fermentum totam massam fermentat.

Ego confido in vos in Domino, quod nihil aliud sapietis: at conturbans vos, portabit iudicium, quicunique fuerit.

Ego autem, fratres, si circuncisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem patior? Nempe abolitum est scandalum crucis.

Vtinam & abscindantur inquietantes vos.

Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occationem carni: sed per charitatem seruite alij alijs.

Nam omnis lex in vno sermone impletur, in illo, Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

Si vero alij alios mordetis, & comeditis: videte ne ab inuicem consummamini.

Dico autem, Spiritu ambulate, & concupiscentiam carnis non perficiatis.

Nam caro concupiscit aduersus spiritum: at spiritus aduersus carnem: hæc autem opponuntur alia alijs: vt non quæcumque vultis, illa faciatis.

Si vero spiritu ducimini, non estis ab lege.

Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt. adulterium, fornicatio impuritas, proteruia:

Idololatria, veneficiũ, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ:

Transl. Erasm. Roterod.

24 *Quæ per allegoriam dicuntur. Nam hæc sunt duo testamenta, vnum quidem à monte Sina, in seruitutem generans, qui est Agar.*

25 *Nam Agar Sina mons est in Arabia, confinis est autem ei, quæ nunc vocatur Hierusalem: seruit autem cum filijs suis.*

26 *At quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum.*

27 *Scriptum est enim: Lætare sterilis quæ non paris, erumpe, clama, quæ non parturis: quoniam multi liberi desertæ, magis quàm eius quæ habet virum.*

28 *Nos autem fratres, secundum Isaac promissionis filij sumus.*

29 *Sed quemadmodum tunc is qui secundum carnem natus erat persequebatur eum, qui natus erat secundum spiritum, ita & nunc.*

30 *At quid ait Scriptura? Eijce ancillam & filium: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.*

Itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ. In libertate igitur qua Christus nos liberauit.

CAP. V.

1 *STate; & ne rursus iugo seruitutis implicemini.*

2 *Ecce ego Paulus dico vobis, quòd si circuncidamini: Christus nihil vobis proderit.*

3 *Conteſtor autem omnem hominem qui circunciditur, quod debitor est totius legis seruandæ.*

4 *Christus vobis factus est ociosus, quicunque per Legem iustificamini: à gratia excidistis.*

5 *Nos enim spiritu ex fide, spem iustitiæ expectamus.*

6 *Nam in Christo Iesu, neque circuncisio quicquam valet, neque præputium, sed fides per dilectionem operans.*

7 *Currebatis bene, quis vos impedijt, vt non crederetis veritati?*

8 *Nempe persuasio non ex eo profecta, qui vocat vos.*

9 *Paululum fermenti totam consperſionem fermentat.*

10 *Ego confido de vobis in Domino, quod nihil aliud sensuri sitis. Ceterum qui conturbat vos, portabit iudicium, quisquis fuerit*

11 *Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid adhuc persecutionem patior? Abolitum est igitur offendiculum crucis?*

12 *Vtinam & abscindantur qui vos labefactant.*

13 *Vos enim in libertatem vocati fuistis, fratres, tantùm ne libertatem in occasionem detis carni, sed per charitatem vobis inuicem.*

14 *Nam tota lex in vno verbo completur, nempe hoc: Diliges proximum tuum vt teipsum.*

15 *Quòd si alius alium vicissim mordetis, & deuoratis: videte ne vicissim alius ab alio consummamini.*

16 *Dico autem, spiritu ambulate, & concupiscentiam carnis non perficietis.*

17 *Nam caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc autem inter se mutuo aduersantur, vt non quæcunque volueritis, eadem faciatis.*

18 *Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.*

19 *Porrò manifesta sunt opera carnis, quæ sunt hæc: adulterium, scortatio, immundicia, lasciuia,*

20 *Simulacrorum cultus, veneficium, inimicitiæ, lis, æmulationes, ira, concertationes, seditiones, sectæ.*

Vulgat. Editio.

Inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.

Fructus autem Spiritus eſt, charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

Manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas; Aduerſus huiuſmodi non eſt lex.

Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis.

Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus.

Non efficiamur inanis gloriæ cupidi inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

CAP. VI.

FRatres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.

Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.

Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cum nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.

Opus autē ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantum gloriam habebit, & non in altero.

2 Cor. 3. 8

Vnuſquiſque enim onus ſuum portabit.

Communicet autem is, qui catechizatur verbo ei, qui ſe catechizat, in omnibus bonis.

Nolite errare: Deus non irridetur.

Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.

2. Theſſ. 3. 13.

*Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes.

Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei.

Videte qualibus litteris ſcripſi vobis mea manu.

Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum vt crucis Chriſti perſecutionem non patiantur.

Neque enim qui circumciduntur, legem cuſtodiunt: ſed volunt vos circumcidi, vt in carne veſtra glorientur.

Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.

In Chriſto enim Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed noua creatura.

Et quicumque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos, & miſericordia, & ſuper Iſrael Dei.

De cetero nemo mihi moleſtus ſit: ego enim ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto.

Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum ſpiritu veſtro, fratres. Amen

Tranſl. ex Syriac.

Inuidia, homicidium, temulentia, laſciua cantio, (comeſſatio,) omniaque his ſimilia: qua qui faciunt, vt iam prædixi vobis, & nunc dico, regni Dei hæreditatem non ſunt adepturi.

Fructus autem Spiritus ſunt charitas gaudium, pax, longanimitas,

Benignitas gratia, fides, manſuetudo, patientia. Aduerſus huiuſmodi lex poſita non eſt.

Qui verò ſunt Meſchicho, carnem ſuam crucifixerunt cum omnibus perpeſſionibus eius, eiuſque deſiderijs.

Viuamus ergo ſpiritu, & ſpiritum perficiamus.

Nec efficiamur inanes gloria, alter alterum parnipendentes, & alter alteri inuidentes.

CAP. VI.

FRatres mei, ſi quis veſtrum præoccupatus fuerit in delicto, vos qui ſpirituales eſtis, erigite eum ſpiritu manſueto, & cauete ne, & vos tentemini.

Et portate onus alter alterius, vt ſic adimpleatis legem Meſchicho.

Nam ſi quis arbitratur ſe aliquid eſſe, quum nihil ſit, ſeipſum decipit.

Sed quiſq; opus ſuum probet, & tunc intra ſeipſum erit gloriatio eius, & non in alio.

Vnuſquiſq; enim ſuam ipſius ſarcinam baiulabit.

Communicet autem is qui audit ſermonem (initiatur ſermone) ei qui voce ipſum inſtruit in omnibus bonis.

Ne erretis, Deus non deluditur.

Quicquid enim ſeminat homo, idipſum demetit.

Marcioth ferin tiu. Paſcatis.

Qui ſeminat per carnem, de carne metit corruptionem: qui per ſpiritum ſeminat, de ſpiritu vitam perennem metet.

Quumque benefacimus, ne ſit nobis tædio: erit enim tempus quo metemus, neque nobis erit tædio.

Nunc itaq; dum tempus habemus operemur bona erga vnumquemque, ſed maximè erga domeſticos fidei.

Videte quas ſcripturas ſcripſi vobis proprijs manibus.

Quotquot volunt gloriari in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ne per crucem Meſchicho perſecutionem patiantur.

Nam qui circumciduntur, ne ipſi quidem ſeruant legem: ſed volunt vos circumcidi, vt in veſtra carne glorientur.

Mihi verò abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, per quem mundus crucifixus eſt mihi, & ego crucifixus ſum mundo.

Nihil enim eſt circumciſio, neque præputium, ſed creatura noua.

Et q̃ hanc ſemitam perficiunt, pax ſit ſuper eos, & miſericordia, ac ſuper Iſrael Dei.

Proinde nemo mihi laborem injiciat: ego enim ſtigmata Domini noſtri in corpore meo porto.

Gratia Domini noſtri Ieſchua Meſchicho cum ſpiritu veſtro fratres mei. Amin.

Transl. B. Ariæ Mont.

Inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & 21
ſimilia his, quę dico vobis, ſicut prædixi, quoniam
talia agentes, regnum Dei non hæreditabunt.

At fructus Spiritus eſt, charitas, gaudium, pax, 22
longanimitas, benignitas, bonitas, fides.
Manſuetudo, continentia, Aduerſus huiuſmodi 23
non eſt lex.
Qui autem Chriſti, carnem crucifixerunt cum 24
affectibus, & concupiſcentiis.
Si viuimus ſpiritu, ſpiritu & ambulemus. 25
Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, alij alios 26
prouocantes, alii aliis inuidentes.

CAP. VI.

FRatres, & ſi præoccupatus fuerit homo in ali- 1
quo delicto, vos ſpirituales inſtruite huiuſmo-
di ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne
& tu tenteris.
Alii aliorum onera portate, & ſic adimplebitis 2
legem Chriſti.
Si enim videtur quis eſſe aliquid nihil exiſtens, 3
ſeipſum animo fallit.
At opus ſuum probet vnuſquiſque: & tunc in 4
ſeipſum tãtũ gloriationẽ habebit, & nõ in alterũ.
Vnuſquiſque enim proprium onus portabit. 5
Communicet autem inſtitutus verbum inſti- 6
tuenti in omnibus bonis.
Ne errate: Deus non irridetur. 7
Quod enim ſeminauerit homo, hoc & metet. 8
Quoniam ſeminans in carnem ſuam, de carne
metet corruptionem, at ſeminans in ſpiritum, de
ſpiritu metet vitam æternam.
At pulchrum facientes, non ſegneſcamus: tem- 9
pore enim proprio metemus non elanguentes.
Nempe igitur dum tempus habemus, operemur 10
bonũ ad omnes, maximè autẽ ad domeſticos fidei.
Videte quã lõgis vobis litteris ſcripſi mea manu. 11
Quicumque volunt bona facie eſſe in carne, hi 12
cogunt vos circuncidi, tantum vt ne cruci Chriſti
perſecutionem patiantur.
Neque enim circunciſi ipſi legem cuſtodiunt: 13
ſed volunt vos circuncidi, vt in veſtra carne glo-
rientur.
Mihi autem abſit gloriari, ſi non in cruce Do- 14
mini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus
crucifixus eſt, & ego mundo.
In enim Chriſto Ieſu neque circunciſio aliquid 15
valet, neque præputium, ſed noua creatio.
Et quicũqi regula hac ordinatè ambulauerint, pax 16
enim ſuper illos, & miſericordia, & ſuper Iſrael Dei.
Cæterum, moleſtias mihi nemo exhibeat. Ego 17
ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto.
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum ſpiritu 18
veſtro, fratres. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

*Inuidiæ, cædes, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, 21
de quibus predico vobis, quemadmodum & prædixi: quia
qui talia agunt, regni Dei hæredes non erunt.*

*Contra, fructus Spiritus eſt, charitas, gaudium, pax, 22
lenitas, benignitas, bonitas, Fides,
Manſuetudo, temperantia. Aduerſus huiuſmodi non eſt 23
lex.
Qui verò ſunt Chriſti, carnem crucifixerunt cum af- 24
fectibus & concupiſcentijs.
Si viuimus ſpiritu, ſpiritu & incedamus. 25
Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem nos prouo- 26
cantes, inuicem inuidentes.*

CAP. VI.

*FRatres, etiam ſi occupatus fuerit homo in aliquo de- 1
licto, vos, qui ſpirituales eſtis, inſtaurate huiuſmodi
ſpiritu manſuetudinis, conſiderans temetipſum, ne & tu
tenteris.
Invicem alij aliorum onera portate, & ſic complete 2
legem Chriſti.
Nam ſi quis ſibi videtur aliquid eſſe, cum nihil ſit, 3
ſuum ipſe fallit animum.
Opus autem ſuum probet vnuſquiſque, & tunc in ſe- 4
metipſo tantum gloriationem habebit, & non in alio.
Vnuſquiſq; enim propriam ſarcinam baiulabit. 5
Communicet autem qui catechizatur ſermone, ei qui 6
ſe catechizat in omnibus bonis.
*Ne erretis, Deus non irridetur. 7
Quicquid enim ſeminauerit homo, hoc & metet. Nam 8
qui ſeminat per carnem ſuam, de carne metet corruptio-
nem: ſed qui ſeminat per ſpiritum, de ſpiritu metet vi-
tam æternam.
Bonum autem faciendo ne defatigemur. Tempore enim 9
ſuo metemus non defatigati.
Itaq; dum tempus habemus operemur bonum: cum 10
erga omnes, tum verò maximè erga domeſticos fidei.
Videtis quanta vobis epiſtola ſcripſerim mea manu. 11
Quicunque volunt iuxta factum placere in carne, ij 12
cogunt vos circuncidi, tantum, ne ob crucem Chriſti per-
ſecutionem patiantur.
Nam qui circunciduntur, ne ipſi quidem legem ſer- 13
uant: ſed volunt vos circuncidi, vt in veſtra carne glo-
rientur.
Mihi verò abſit, vt glorier, niſi in cruce Domini noſtri 14
Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, &
ego mundo.
Nam in Chriſto Ieſu, neque circunciſio quicquam 15
valet, neque præputium, ſed noua creatura.
Et quicunq; iuxta regulam hanc incedunt, pax ſuper 16
eos, & miſericordia, & ſuper Iſraelem Dei.
De cætero ne quis mihi moleſtias exhibeat. Ego enim 17
ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto.
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro, 18
fratres, Amen.*

EPISTOLAE
B. PAVLI APOSTOLI
AD EPHESIOS.
Vulgat. Editio
CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, omnibus ſanctis, qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu.

Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

1 Cor. 1. 3. 1 Pet. 1. 3 *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto.

Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate.

Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum: ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ.

In laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.

In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius.

Quæ ſuperabundauit in nobis omni ſapientia, & prudentia:

Vt notum faceret nobis ſacramentũ voluntatis ſuæ, ſecũdũ beneplacitũ eius, quod propoſuit in eo.

In diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt in ipſo:

In quo etiam & nos ſorte vocati ſumus prædeſtinati ſecundum propoſitum eius, qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ:

Vt ſimus in laudem gloriæ eius nos, qui ante ſperauimus in Chriſto:

In quo & vos, cum audiſſetis verbum veritatis (Euangelium ſalutis veſtræ) in quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto,

Qui eſt pignus hæreditatis noſtræ, in redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius.

Propterea & ego audiens fidem veſtram, quæ eſt in Domino Ieſu, & dilectionem in omnes ſanctos.

Non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis.

Vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis in agnitione eius:

Illuminatos oculos cordis veſtri, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hereditatis eius in ſanctis,

Iſai. 3. 7 Et quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos, qui credimus * ſecundum operationem potentiæ virtutis eius.

Quã operatus eſt in Chriſto, ſuſcitãs illũ à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuã in cæleſtibus

Supra omnem principatum & poteſtatẽ, & virtutem, dominationem, & omne nomen, quod nominatur nõ ſolũ in hoc ſæculo, ſed etiã in futuro.

Et

EPISTOLAE
B. PAVLI APOSTOLI
AD EPHESIOS.
Tranſl. ex Syriac.
CAPVT PRIMVM

1 PAulus Apoſtolus Ieſchua Meſchicho per voluntatem Dei ipſ qui agnus Epheſi ſanctis & fidelibus in Ieſchua Meſchicho. Sæpiſſime

2 Pax vobiſcum, & gratia à Deo Patre noſtro, & à Domino noſtro Ieſchua Meſchicho.

3 Benedictus ille Deus Pater Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, qui benedixit nos omnibus benedictionibus ſpiritualibus in cælo per Meſchicho.

4 Quemadmodum prælegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & abſque næuo in conſpectu ipſius, & per charitatem præſignauit nos ſibi.

5 Et adoptauit nos in filios per Ieſchua Meſchicho, vti placuit voluntati ipſius.

6 Vt celebretur laus gratiæ eius, quam effudit ſuper nos dilectum ſuum.

7 Per quem habemus redemptionem, & per ſanguinem ipſius remiſſionem peccatorum, ſecundum diuitias gratiæ ſuæ.

8 Quæ abundauit in nobis in omni ſapientia, omnique intellectu ſpirituali.

9 Vt patefaceret nobis arcanum voluntatis ſuæ quod propoſuerat exequi in ſeipſo,

10 In diſpenſationem plenitudinis temporum, vt omnia denuò renouarentur in Meſchicho, tum in cælo, tum in terra.

11 Et per eum electi ſumus ſicut præſignauit nos & voluit ille qui omnia facit iuxta decretum voluntatis ſuæ:

12 Vt ſimus nos, qui prius ſperauimus in Meſchicho, in decus gloriæ ipſius.

13 In quo & vos audiſtis ſermonem veritatis, quod eſt eſt Euangelium veſtræ ſalutis, & in quo credidiſtis, & obſignati eſtis Spiritu ſanctitatis, qui promiſſus fuerat.

14 Qui quidem eſt arrabo hereditatis noſtræ in redemptionem eorum qui ſeruantur, & in laudem gloriæ illis.

15 * Propterea & ego ecce poſtquam audiſſem fidem veſtram quæ eſt in Domino noſtro Ieſchua Meſchicho, & charitatem veſtram erga omnes ſanctos: * Pro hac formula ſæp.

16 Non deſino gratias agere pro vobis, & mentionem veſtri facere in precationibus meis:

17 Vt Deus Domini noſtri Ieſchua Meſchicho Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis per agnitionem ſui:

18 Vt illuminentur oculi cordium veſtrorum, vt ſciatis quæ ſit ſpes vocationis eius, & quæ opulentia gloriæ hereditatis virtutis illius in Sanctis,

19 Et quæ ſit hereditas virtutis illius in nos, qui credimus ſecundùm efficaciam roboris virtutis ipſius.

20 Quam edidit in Meſchicho, quum excitauit eum à mortuis, & ſedere fecit à dextera ſua in cælis.

21 Supra omnes Principatus, & Poteſtates, & Virtutes, & Dominationes, & ſupra omne nomen quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro.

Ac

EPISTOLAE
B. PAVLI APOSTOLI
AD EPHESIOS,
Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, ſanctis exiſtentibus in Epheſo, & fidelibus in Chriſto Ieſu.

Gratia vobis,& pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, benedicens nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto.

Sicut elegit nos in ipſo ante conſtitutionem mundi, eſſe nos ſanctos & inculpatos in conſpectu eius in charitate.

Præfiniens nos in filiorum adoptionem per Ieſum Chriſtum in ſeſe ſecundum bonum affectum voluntatis ſuæ,

In laudem gloriæ gratiæ ſuæ,in qua gratificauit nos in dilecto.

in quo habemus redemptionem per ſanguinem eius(remiſſionem peccatorum)ſecundum diuitias gratiæ eius:

Qua abundauit in nos in omni ſapientia,& prudentia:

Notum faciens nobis myſterium voluntatis ſuæ, ſecũdũ beneplacitum ſuum quod propoſuit in ſe.

In diſpenſatione plenitudinis temporum,inſtaurare omnia in Chriſto,quæ in cœlis,& quæ in terra in ipſo.

In quo etiam electi ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum ipſius omnia efficientis, ſecundum conſilium voluntatis ſuæ:

Ad eſſe nos in laudem gloriæ eius, antè ſperantes in Chriſto:

In quo & vos, audientes verbum veritatis, (Euangelium ſalutis veſtræ:)in quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto,

Qui eſt arrabo hæreditatis noſtræ,in redemptionem aſſertionis,in laudem gloriæ ipſius.

Propter hoc & ego audiens illam circa vos fidem in Domino Ieſu & dilectionem in omnes ſanctos

Non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis:

Vt Deus,Domini noſtri Ieſu Chriſti Pater gloriæ,det vobis ſpiritum ſapientiæ, & reuelationis in agnitione eius:

Illuminatos oculos cordis veſtri, ad ſciendum vos quæ eſt ſpes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius,in ſanctis;

Et quæ excellens magnitudo virtutis eius in nos credentes ſecundum operationem potentiæ virtutis eius.

Quam operatus eſt in Chriſto,ſuſcitans illum ex mortuis,& collocauit in dextera ſua in cæleſtibus.

Supra omnem principatum & poteſtatẽ, & virtutem,dominationem,& omne nomen nominatũ nõ ſolum in ſæculo hoc, ſed etiam in futuro.

Et

EPISTOLAE
B. PAVLI APOSTOLI
AD EPHESIOS,
Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM

1 *PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, ſanctis qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu.*

2 *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino noſtro Ieſu Chriſto.*

3 *Benedictus Deus & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti,qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus Chriſto.*

4 *Quemadmodum elegit nos in ipſo antequam iacerentur fundamenta mundi ,vt eſſemus ſancti & irreprehenſibiles coram illo per charitatem,*

5 *Qui prædeſtinauit nos,vt adoptaret in filios per Ieſum Chriſtum in ſeſe,iuxta beneplacitum voluntatis ſuæ,*

6 *Vt laudetur gloria gratiæ ſuæ,qua charos reddidit nos per dilectum.*

7 *Per quem habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſſionem peccatorum,iuxta diuitias gratiæ ſuæ.*

8 *De qua vbertim nobis impartiuit in omni ſapientia & prudentia.*

9 *Patefacto nobis arcano voluntatis ſuæ, iuxta beneplacitum ſuum,quod propoſuerat in ſeipſo,*

10 *Vſque ad diſpenſationẽ plenitudinis temporum,vt ſummatim inſtauraret omnia per Chriſtum, & quæ in cœlis ſunt & quæ in terra per eundem.*

11 *Per quem & ſortem aſciti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum ipſius,cuius vi fiunt vniuerſa,iuxta decretum voluntatis ipſius,*

12 *Vt ſimus nos in laudem gloriæ illius, qui priores ſperauimus in Chriſto,*

13 *In quo ſperatis & vos , audito verbo veritatis, Euangelio ſalutis veſtræ, in quo etiam poſteaquam credidiſtis obſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto,*

14 *Qui eſt arrabo hæreditatis noſtræ in redemptionem acquiſitæ poſſeſſionis in laudem gloriæ ipſius.*

15 *Quapropter & ego cum audiſſem eam quæ in vobis eſt fidem in Domino Ieſu, & charitatem in omnes ſanctos,*

16 *Non deſino gratias agere pro vobis, mentionem veſtri faciens in precibus meis,*

17 *Vt Deus Domini noſtri Ieſu Chriſti, Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ,& reuelationis per agnitionem ſui:*

18 *Illuminatos oculos mentis veſtræ, vt ſciatis,quæ ſit ſpes ad quam ille vocauit,& quàm opulenta gloria hæreditatis illius in ſanctis;*

19 *Et quæ ſit excellens magnitudo potentiæ illius in nos,qui credimus ſecundum efficaciam roboris virtutis eius.*

20 *Quam exercuit in Chriſto, cum ſuſcitaret eum ex mortuis,& ſedere fecit ad dexteram ſuam in cœleſtibus.*

21 *Supra omnem Principatum ac poteſtatem, & Virtutem,& Dominium,& omne nomen quod nominatur, non ſolum in ſeculo hoc verumetiam in futuro.*

Vulgat. Editio.

1.Cor.6. *Et omnia ſubiecit ſub pedibus eius: & ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam,

Quæ eſt corpus ipſius & plenitudo eius qui omnia in omnibus adimpletur.

CAP. II.

Et vos,cum eſſetis mortui delictis, & peccatis veſtris.

In quibus aliquando ambulaſtis ſecundum ſæculum mundi huius,ſecundum principem poteſtatis aëris huius, ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ,

In quibus & nos omnes aliquando conuerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ,facientes voluntatem carnis,& cogitationum, & eramus natura filii iræ ſicut & ceteri:

Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam,qua dilexit nos.

Et cum eſſemus mortui peccatis,conuiuificauit nos in Chriſto,(cuius gratia eſtis ſaluati)

Et conreſuſcitauit,& conſedere fecit in cæleſtibus in Chriſto Ieſu:

Vt oſtenderet in ſæculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ in bonitate,ſuper nos in Chriſto Ieſu.

Gratia enim eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis:Dei enim donum eſt,

Non ex operibus,vt ne quis glorietur.

Ipſius enim ſumus factura,creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis,quæ præparauit Deus vt in illis ambulemus.

Propter quod memores eſtote, quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium ab ea,quæ dicitur circuncilio in carne,manu facta:

Quia eratis illo tempore ſine Chriſto, alienati à conuerſatione Iſrael & hoſpites teſtamentorum, promiſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo.

Nunc autem in Chriſto Ieſu vos,qui aliquando eratis longè,facti eſtis prope in ſanguine Chriſti.

Ipſe enim eſt pax noſtra,qui fecit vtraque vnum, & medium parietem maceriæ ſoluens,inimicitias in carne ſua.

Legem mandatorum decretis euacuans, vt duos condat in ſemetipſo in vnum nouum hominem, faciens pacem,

Et reconciliet ambos in vno corpore, Deo per crucem,interficiens inimicitias in ſemetipſo.

Et veniens euangilezauit pacem vobis, qui longè fuiſtis,& pacem iis,qui prope.

10.5.9 *Quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in vno Spiritu ad Patrem.

Ergo iam non eſtis hoſpites, & aduenæ: ſed eſtis ciues ſanctorum,& domeſtici Dei:

Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum,& Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu,

In quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino,

In quo & vos coædificamini in habitaculum in ſpiritu.

CAP. III.

Hvius rei gratia, ego Paulus vinctus Chriſti Ieſu,pro vobis Gentibus,

Transl. ex Syriac.

Ac ſubiecit omnia ſub pedes eius, eumq; qui eſt ſupra omnia,dedit caput Eccleſiæ,

Quæ eſt corpus illius,& complementum eius qui omnia in omnibus adimplet.

CAP. II.

Et vos quum eſſetis mortui flagitijs ac delictis illis veſtris,

In quibus quondam ambulabatis, ſecundum mundanam vanitatem mundi huius,& iuxta voluntatem principis poteſtatis aeris, qui eſt ſpiritus ille qui efficaciter agit in filios immorigeros.

In quibus operibus nos quoque verſati ſumus antea per concupiſcentias carnis noſtræ, & exequebamur voluntatem carnis noſtræ,noſtrique ſenſus, & eramus planè filij iræ,vt cæteri.

Deus autem qui diues eſt in miſerationibus ſuis propter multam charitatem ſuam qua dilexit nos; *Forte vt ſupra, vel quamvis.

Quum eſſemus mortui per peccata viuificauit nos cum Meſchicho,& gratia ſua redemit nos: & excitauit nos vnà cum eo.

Noſque ſedere fecit cum eo in cælis in Ieſchua Meſchicho:

Vt oſtenderet in ſeculis venturis magnificentiam diuitiarum gratiæ ſuæ,& benignitatem quæ fuit ſuper nos in Ieſchua Meſchicho.

Siquidem gratia illius redempti ſumus per fidem, idque non extitit ex vobis: ſed donum Dei eſt,

Non ex operibus,ne quis glorietur.

Nam ſumus creatura illius,qui creati ſumus in Ieſchua Meſchicho ad opera illa bona,quæ præparauit Deus,vt in eis ambulemus.

Quamobrem eſtote memores vos gentes quondam in carne fuiſſe vocatoſque fuiſſe præputium ab ea quæ vocatur circuncisio eſtque manufacta in carne.

Et eratis in illo tempore abſque Meſchicho,& extranei eratis à gubernationibus Iſroiel, & hoſpites eratis teſtamentis promeſſionis,at ſine ſpe eratis,& ſine Deo in mundo.

Nunc autem per Ieſchua Meſchicho vos qui quondam longinqui eratis facti eſtis propinqui in ſanguine Meſchicho.

Ipſe enim eſt pax noſtra qui fecit vtraque vnum, ac dirust maceriam quæ ſtabat in medio,odium in carne ſua

Legemque præceptorum præceptis ſuis abroganit,vt duos conderet in ſemetipſo in vnum hominem nouum, & fecit pacem.

Et conciliauit ambos in vno corpore cum Deo, crucemq; ſua extinxit odium.

Et veniens Euangelizauit vobis pacem tam longinquis quàm propinquis.

Quandoquidem per eum habemus aditum, vtriq; in vno ſpiritu ad patrem.

Proinde non eſtis hoſpites nec incolæ, ſed filij ciuitatis (conciues) Sanctorum,& filij domus (domeſtici.) Dei. *Forte poſt Iuſtificati.

Et ædificati eſtis ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, & ipſe ſuit caput anguli ædificij Ieſchua Meſchicho.

In eoq; coagmentatur totum ædificium,& excreſcit in templum ſanctum in Domino.

Quin & vos in eo ædificamini in habitaculum Dei Spiritu.

CAP. III.

Propterea ego Paulus vinctus ſum Ieſchua Meſchicho pro vobis gentibus.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et omnia subiecit sub pedes eius: & ipsum dedit caput super omnia ecclesiæ:
Quæ est corpus ipsius, plenitudo omnia in omnibus adimplentis.

CAP. II.

ET vos existentes mortuos delictis & peccatis:
(In quibus aliquando ambulastis secundum seculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris, spiritus nunc efficientis in filiis insuasibilitatis:
In quibus & nos omnes conuersati sumus aliquando, in desideriis carnis nostræ, facientes voluntates carnis & cogitationum: & eramus nati natura iræ sicut & cæteri.
At Deus diues existens in misericordia, propter multam charitatem suam quam dilexit nos.
Et existentes nos mortuos offensis, conuiuificauit Christo gratia estis seruati.

Et conresuscitauit, & consedere fecit in supercælestibus in Christo Iesu:
Vt ostenderet in seculis superuenientibus eminentes diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in Christo Iesu.
Nam gratia estis seruati per fidem, (& hoc non ex vobis: Dei donum:)
Non ex operibus: vt ne quis glorietur.
Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.
Ideo mementote quod vos aliquando Gentes in carne, dicti præputium à dicta circuncisione in carne manu facta:
Quia eratis in tempore illo sine Chaisto alienati à republica Israel, & hospites testamentorum promissionis spem non habentes, & athei in mundo.
Nunc autem in Christo Iesu vos aliquando existentes longe, prope facti estis in sanguine Christi.

Ipse enim est pax nostra, faciens vtraque vnum, & medium parietem maceriæ soluens, inimicitiam in carne sua:
Legem mandatorum in dogmatis abolens, vt duos condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem:
Et reconciliet ambos in vno corpore. Deo per crucem, interficiens inimicitiam in semetipso.
Et veniens euangelizauit pacem vobis qui longe, & iis qui prope.
Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno Spiritu ad Patrem.
Nempe ergo non iam estis hospites & aduenæ, sed concines sanctorum, & domestici Dei.

Superædificati super fundamento Apostolorum & Prophetarum, existente summo angulari ipso Iesu Christo.
In quo omnis ædificatio coagmentata crescit in templum sanctum Domino
In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

CAP. III.

HVius gratia ego Paulus vinctus Christi Iesu pro vobis.

Transl. Erasm. Roterod.

Et omnia subiecit sub pedes illius, & eum dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ,
Quæ est corpus illius, complementum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

CAP. II.

ET vos cum essetis mortui delictis ac peccatis,
In quibus aliquando ambulastis iuxta seculum mundi huius, iuxta principem, cui potestas est aeris, qui est spiritus, nunc agens in filijs contumacibus.
Inter quos & nos omnes conuersabamur aliquando in concupiscentijs carnis nostræ, facientes quæ carni ac menti libebant, & eramus natura filij iræ, quemadmodum & cæteri.
Sed Deus qui diues est in misericordia, propter multam charitatem suam, qua dilexit nos.
Etiam cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos vnà cum Christo: per gratiam ejus seruati.
Simulq; cum eo resuscitauit, & simul cum eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo Iesu,
Vt ostenderet in seculis superuenturis eminentem opulentiam gratiæ suæ, benignitate erga nos per Christum Iesum.
Gratia enim estis seruati per fidem, idq; non ex vobis. Dei donum est,
Non ex operibus, ne quis glorietur.
Nam ipsius sumus opus, condити in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit Deus, vt in eis ambularemus.
Quapropter mementote, quod vos quondam gentes in carne, vocabamini præputium, ab ea quæ vocatur circumcisio in carne, quæ circuncisio manibus fit.
Quod inquam eratis in tempore illo, sine Christo, abalienati à republica Israelis, & extranei à testamentis promissionis, spem non habentes, Deoq; carentes in mundo.
Nunc autem per Christum Iesum vos, qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinem Christi.
Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex vtriusq; vnum, & interstitium macerie dirumit, simultatem per carnem suam,
Legem mandatorum in decretis sitam abrogans, vt duos conderet in semetipso in vnum nouum hominem faciens pacem:
Et vt reconciliaret ambos in vno corpore Deo per crucem, perempta inimicitia per eam,
Et veniens euangelizauit pacem vobis, qui procul aberatis, & ijs qui prope.
Quoniam autem per illum habemus aditum vtriq; in vno Spiritu ad patrem.
Iam igitur non estis hospites & incolæ, sed concines sanctorum ac domestici Dei,
Super structi super fundamentum Apostolorum ac Prophetarum, summo angulari lapide ipso Iesu Christo,
In quo quæcunq; structura coagmentatur, ea crescit in templum sanctum in Domino,
In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei per Spiritum.

CAP. III.

HVius rei gratia ego Paulus vinctus sum Christi Iesu pro vobis gentibus.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Siquidem auditis diſpenſationem gratiæ Dei datæ mihi in vos:
Quoniam ſecundum reuelationem notificauit mihi myſterium: ſicut prius ſcripſi in breui:
Ad quod poteſtis legentes intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti:
Quod alijs generationibus non agnitum eſt filijs hominum, ſicuti nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & Prophetis in Spiritu ſancto:
Eſſe Gentes cohæredes & concorporales, & comparticipes promiſſionis eius in Chriſto per Euangelium:
Cuius factus ſum miniſter ſecundum donum gratiæ Dei datum mihi ſecundum operationem virtutis eius.
Mihi minimo omnium data eſt gratia hæc, In Gentibus Euangelizare inueſtigabiles diuitias Chriſti,
Et illuminare omnes quæ diſpenſatio myſterii abſconditi à ſeculis in Deo, omnia condenti per Ieſum Chriſtum:
Vt innoteſcat nunc principatibus & poteſtatibus, in ſupercæleſtibus, per eccleſiam, multiformis ſapientia Dei,
Secundum propoſitum ſeculorum, quod fecit in Chriſto Ieſu Domino noſtro:
In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia, per fidem eius.
Ideo peto non ſegneſcere in tribulationibus meis pro vobis, quæ eſt gloria veſtra.

Huius gratia flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti,
Ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur:
Vt det vobis ſecundum diuitias gloriæ ſuæ, virtute corroborari per Spiritum eius in interiorem hominem:
Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris, in charitate radicati & fundati.

Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ latitudo, & longitudo, & profunditas, & ſublimitas.
Cognoſcereque excellentem cognitionis charitatem Chriſti: vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.
At potenti ſuper omnia facere ſuper exabundanti quæ petimus aut mente concipimus ſecundum virtutem illam efficientem in nobis:
Ipſi gloria in eccleſia, in Chriſto Ieſu, in omnes generationes ſeculi ſeculorum Amem.

CAP. IIII.

Obſecro itaque vos ego vinctus in Domino, digne ambulare vocatione qua vocati eſtis.

Cum omni humilitate & manſuetudine, cum lenitate animi, ſuſtinentes alii alios in charitate:
Studentes ſeruare veunitatem ſpiritus in vinculo pacis.
Vnum corpus & vnus ſpiritus: ſicut & vocati eſtis in vna ſpe vocationis noſtræ.
Vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma:

Vnus Deus & pater omnium, qui ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus vobis.
Vni autem cuique noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

2 *Siquidem audiſtis diſpenſationem gratiæ Dei, quæ data eſt mihi in vos,*
3 *Quod ſecundum reuelationem notum mihi fecit myſterium, quemadmodum ante ſcripſi paucis,*
4 *Ex quibus poteſtis legentes intelligere cognitionem meam in myſterio Chriſti,*
5 *Quod in aliis ætatibus, non innotuit filijs hominum, quemadmodum nunc reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & prophetis per ſpiritum,*
6 *Vt ſint gentes cohæredes, & eiuſdem corporis, conſortesq́; promiſſionis eius in Chriſto, per Euangelium,*
7 *Cuius factus ſum miniſter ſecundum donum gratiæ Dei, quod datum eſt mihi ſecundum efficaciam potentiæ illius.*
8 *Mihi minimo omnium ſanctorum data eſt gratia hæc, vt inter gentes Euangelizem imperueſtigabiles diuitias Chriſti,*
9 *Et in lucem proferam omnibus, quæ ſit communio myſterij, quod erat abſconditum à ſeculis in Deo, qui vniuerſa condidit per Ieſum Chriſtum,*
10 *vt nota fiat nunc principatibus ac poteſtatibus in cœleſtibus per eccleſiam, vehementer varia ſapientia Dei,*
11 *Secundum præfinitionem ſeculorum, quam fecit in Chriſto Ieſu domino noſtro,*
12 *Per quem habemus audaciam & aditum cum fiducia, quæ eſt per fidem illius.*
13 *Quapropter peto, ne deficiatis ob afflictiones meas, quas pro vobis tolero, quæ eſt gloria veſtra.*
14 *Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti,*
15 *Ex quo omnis à communi patre cognatio in cælis & in terra nominatur,*
16 *Vt det vobis iuxta diuitias gloriæ ſuæ, vt fortitudine corroboremini per Spiritum ſuum, in internum hominem*
17 *Vt inhabitet Chriſtus per fidem in cordibus veſtris, fixis in charitate radicibus, & fundamento iacto:*
18 *Vt valeatis aſſequi cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longitudo, & profunditas, & ſublimitas,*
19 *Cognoſcereq́; præeminentem cognitioni dilectionẽ Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.*
20 *Ei vero qui poteſt cumulatè facere vltra omnia, quæ petimus, aut cogitamus, iuxta vim agentem in nobis,*
22 *Sit gloria in eccleſia per Chriſtum Ieſum, in omnes ætates ſeculi ſeculorum. Amen.*

CAP. IIII.

1 Hortor itaque vos ego vinctus in domino, vt ambuletis: ita vt dignum eſt vocatione, qua vocati eſtis,
2 *Cum omni ſubmiſſione, ac manſuetudine, cum animi lenitate, tolerantes vos inuicem per charitatem,*
3 *Studentes ſeruare vnitatem ſpiritus per vinculum pacis.*
4 *Vnum corpus & vnus ſpiritus, quemadmodum & vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.*
5 *Vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma,*
6 *Vnus deus & pater omnium qui eſt ſuper omnia & per omnia, & in omnibus vobis.*
7 *Verum vnicuique noſtrum data eſt gratia iuxta menſuram donationis Chriſti:*

Vulgat. Editio

*Ps.67.19 Propter quod dicit: * Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus.

Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ?

Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cœlos, vt impleret omnia.

*1.Cor.12 Et ipſe dedit quoſdam quidem * Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores.

Ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti:

Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti:

Vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumuentionem erroris.

Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus:

Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſecundum operationem in menſuram vnius cuiuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.

*Ro.13. *Hoc igitur dico, & teſtificor in Domino, vt iam non ambuletis, ſicut & Gentes ambulant in vanitate ſenſus ſui.

Tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam, quæ eſt in illis propter cæcitatem cordis ipſorum.

Qui deſperantes, temetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis in auaritiam.

Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum.

Si tamen illum auditis, & in ipſo edocti eſtis ſicut eſt veritas in Ieſu.

*Col.3.8 *Deponere vos ſecundum priſtinam conuerſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris.

*Ro.6.4 *Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ.

Col.3.10 *Et induite nouum hominem, qui ſecundum *1.Pet.2.1. Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.

*Zach.8.16. *Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo: quoniam ſumus inuicem membra.

*Pſa.4.5 *Iraſcimini, & nolite peccare: ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram.

Nolite locum dare diabolo:

*Iaa.47 *Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus ſuis, quod bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſsitatem patienti.

Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat: ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei vt det gratiam audientibus.

Et nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei: in quo ſignati eſtis in diem redemptionis.

Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia.

*Coc.3.12. *Eſtote autem inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem, ſicut & Deus in Chriſto donauit vobis.

CAP. V.

1 Estote ergo imitatores Dei, ſicut filii chari ſimi.

Tranſl. ex Syriac.

8 *Quapropter dictum eſt: Quum aſcendiſſet in altum, & captiuam abduxit captiuitatem, & dedit dona hominibus.*

9 *Quod autem aſcenderit quidnam eſt, niſi quod etiam deſcenderat prius in inferiores partes terræ?*

10 *Qui deſcendit ipſe eſt, qui etiam aſcendit ſupra omnes cœlos, vt perficeret omnia.*

11 *Et ipſe dedit alios quidem Apoſtolos, & alios Prophetas, alios autem Euangeliſtas, alios autem paſtores, & alios doctores.*

12 *Ad complementum Sanctorum in opus adminiſtrationis, in ædificium Meſchicho:*

13 *Donec ſimus omnes vnum quidpiam in fide, & in cognitione Filij Dei, & vnus vir perfectus in menſuram ſtaturæ plenitudinis eius.*

14 *Vt non ſimus pueruli, qui agitemur, mutemur quouis vento doctrinarum fraudulentarum hominum illorum qui calliditate ſua imponunt vt inducant in errorem.*

15 *Sed ſimus veraces in charitate noſtra, vt per omnia nos adoleſcamus in Meſchicho, qui eſt caput.*

16 *Et ex quo totum corpus coagmentatur, & compingitur per omnes commiſſuras, iuxta donum quod datum eſt in menſura cuiuslibet membri ad incrementum ipſius corporis, cuius ædificium charitate perficitur.*

17 *Hoc autem dico, & teſtor in Domino, vt poſthac non ambuletis ſicut cætera gentes, quæ ambulant in vanitate mentis ſuæ.* Dominica nona.

18 *Quarumque intellectus tenebris obducti ſunt, & extranei ſunt à vita Dei, tum quia nulla illis ineſt ſcientia, tum propter obcæcationem cordis ipſorum.*

19 *Qui exciderunt ſua ſpe, ſeipſosque tradiderunt impudicitiæ, & in adorationem omnis ſpurcitiæ cupiditate ſua.*

20 *Vos autem non ſic didiciſtis Meſchicho.*

21 *Si verè illum audiſtis, & didiciſtis quanta ſit veritas in Ieſchua.*

22 *Sed vt deponatis à vobis converſationes veſtras priores, hominem illum veterem, qui corrumpitur concupiſcentijs erroris.*

23 *Ac renouemini ſpiritu mentium veſtrarum.*

24 *Et induatis hominem illum nouum, qui in Deo creatus eſt in iuſtitia, & pietate veritatis.*

25 *Quamobrem deponite à vobis mendacium, & loquimini veritatem quiſq; cum proximo ſuo: ſumus enim membra alter alterius.* Feria 6 in cenſi poſt Aſcenſ. de poenitentia.

26 *Iraſcimini, & non peccetis: & ſol ſuper iracundiam veſtram non occidat.*

27 *Nec dederitis locum criminatori.*

28 *Porrò qui furatus eſt, amplius non furetur: ſed laboret manibus ſuis, & operetur bonum vt habeat vnde largiatur ei qui indiget.*

29 *Omnis ſermo execrandus ex ore veſtro ne procedat: ſed qui decorus, & ac commodatus fuerit ædificationi, vt det gratiam illis qui audiunt.*

30 *Et ne contriſtetis Spiritum ſanctum Dei per quem obſignati eſtis in diem liberationis.*

31 *Omnis amaritudo, & excandeſcentia, & ira, & vociferatio, & blaſphemia tollantur à vobis cum omni malitia.*

32 *Sitis autem alius in alium comes, & miſericordes, & remittite alter alteri, quemadmodum Deus per meſchicho remiſit vobis.*

CAP. V.

1 *Estote igitur conformes Deo, tanquam filij dilecti.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Ideo dicit: Aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: & dedit dona hominibus.

Quod autem aſcendit, quid eſt, ſi non quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ?

Ille deſcendens, ipſe eſt & aſcendens ſupra omnes cælos, vt adimpleret omnia,

Et ipſe dedit hos quidem Apoſtolos, hos autem Prophetas: hos vero Euangeliſtas, hos autem paſtores & doctores,

Ad coagmentationem ſanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti.

Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ſtaturæ plenitudinis Chriſti:

Vt non amplius ſimus pueri fluctuantes, & circumlati omni vento doctrinæ, in alea hominum, in aſtutia ad inſidias impoſturæ.

Veritatem facientes autem in charitate, creſcamus in ipſum omnia, qui eſt caput, Chriſtus.

Ex quo totum corpus connexum & compactum per omnem commiſſuram ſuppeditationis, ſecundum operationem in menſura vnius cuiuſque membri, augmentum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate.

Hoc igitur dico & teſtificor in Domino, non amplius vos ambulare, ſicut & reliquæ Gentes ambulant in vanitate mentis ſuæ:

Obtenebraci cogitatione, exiſtentes exiſtentes alienati à vita, Dei per ignorantiam exiſtentem in illis, propter obdurationem cordis ipſorum.

Qui dedolentes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in exceſſu

Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum.

Si tamen illum audiſtis, & in ipſo edocti eſtis, ſicut eſt veritas in Ieſu,)

Deponere vos ſecundum priſtinam, conuerſationem veterem hominem corruptum ſecundum deſideria erroris.

Renouari autem ſpiritu mentis veſtræ:

Et induere nouum hominem, ipſum ſecundum Deum creatum in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.

Ideo deponentes mendacium, loquimini veritatem, vnuſquiſque cum proximo ſuo: quoniam ſumus inuicem membra.

Iraſcimini, & ne peccate. Sol non occidat ſuper iracundia veſtra.

Neque date locum diabolo.

Furatus, non amplius furetur: magis autem laboret, operans bonum propriis manibus, vt habeat impertiri opus habenti.

Omnis ſermo putris ex ore veſtro non egrediatur: ſed ſi quis bonus ad ædificationem vtus, vt det gratiam audientibus.

Et ne contriſtrate Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in diem redemptionis.

Omnis amaritudo, & excandeſcentia, & ira, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia.

Eſtote autem in alii alios benigni, miſericordes, condonantes vobisipſis, ſicut & Chriſtus condonauit nobis.

CAP. V.

ESTote ergo imitatores Dei, ſicut nati dilecti.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Quapropter dicit: Cum aſcendiſſet in altum, captiuam duxit captiuitatem & dedit dona hominibus.

Cæterum illud aſcendit, quid eſt, niſi quod etiam deſcenderat prius in infimas partes terræ?

Qui deſcendit, idem ille eſt, qui etiam aſcendit ſupra omnes cœlos, vt impleret omnia.

Et idem dedit, alios quidem Apoſtolos, alios vero Prophetas, alios autem Euangeliſtas, alios autem paſtores ac doctores,

Ad inſtaurationem ſanctorum in opus adminiſtrationis, in edificationem corporis Chriſti,

Donec perueniamus omnes in vnitatem fidei & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plene adultæ Chriſti,

Vt non amplius ſimus pueri, qui fluctuemus & circumferamur quouis vento doctrinæ, per verſutiam hominum, per aſtutiam, qua nos adoriuntur, vt imponant nobis,

Sed veritatem ſectantes in charitate, adoleſcamus in illum per omnia, qui eſt caput, nempe Chriſtus,

In quo totum corpus, ſi coagmentatur, & conpingatur per omnem commiſſuram ſubminiſtrationis, iuxta actum in menſura vnius cuiuſq; partis, incrementum corporis facit, in edificationem ſui ipſius per charitatem.

Hoc itaque dico, & teſtor per Dominum, ne poſthac ambuletis, quemadmodum & reliqua gentes ambulant in vanitate mentis ſuæ,

Dum mentem habent obtenebratam, abalienati à vita Dei, propter ignorantiam quæ eſt in illis, & excæcationem cordis eorum,

Qui poſtea quam peruenerunt eò vt dolere deſierint, ſemetipſos dediderunt laſciuiæ, ad patrandum immunditiam omnem cum auiditate.

Vos autem non ſic didiciſtis Chriſtum:

Siquidem illum audiſtis, & in eo docti fuiſtis, quemadmodum eſt veritas in Ieſu,

Deponere iuxta priorem conuerſationem veterem hominem, qui corrumpitur iuxta concupiſcentias erroris:

Renouari vero ſpiritu mentis veſtræ,

Et induere nouum hominem, qui iuxta Deum conditus eſt per iuſtitiam, & ſanctitatem veritatis.

Qua propter depoſito mendacio, loquamini veritatem quiſque proximo ſuo, quoniam ſumus inuicem membra.

Iraſcimini, & non peccetis. Sol ne occidat ſuper iram veſtram,

Neque detis locum calumniatori.

Qui furabatur, non amplius furetur: magis autem laboret operando manibus quod bonum eſt, vt poſſit impartire ei qui opus habuerit.

Omnis ſermo ſpurcus ex ore veſtro ne procedat: ſed ſi quis eſt bonus ad edificationem, quoties opus eſt, vt det gratiam audientibus.

Et ne contriſtetis Spiritum ſanctum Dei, per quem obſignati eſtis in diem redemptionis.

Omnis amarulentia, & tumor, & ira, & vociferatio, & maledicentia tollatur à vobis cum omni malitia.

Sitis autem inuicem alius in alium comes, miſericordes, largientes vobis inuicem, quemadmodum & Deus per Chriſtum largitus eſt vobis.

CAP. V.

SItis igitur imitatores Dei, tanquam filij dilecti,

	Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Io.13.34 1.Io.4.11	*Et ambulate in dilectione, ſicut Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.	2	*Et ambulate in charitate prout, & Meſchicho charitate nos complexus eſt, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, ac victimam Deo in odorem ſuauem.*
Col.3.5	* Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos:	3	* Scortatio autem, & omnis ſpurcitia, & auaritia, ne nominando quidem nominetur inter vos, ſicut decet ſanctos.* Dominica 3. poſt Epiphaniam.
	Aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas: quæ ad rem non pertinet: ſed magis gratiarum actio.	4	*Nec obſcenitates, nec ſermones ſtultitiæ, aut irriſionis, aut ſcurrilitatis, quibus non opus eſt ſed pro iſtis gratiarum actio.*
	Hoc enim ſcitote intelligentes: quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno	5	*Hoc autem ſcitis: neminem qui ſit ſcortator, aut ſpurcus, aut auarus, aut cultor idolorum, habere hæreditatem in regno Meſchicho, & Dei.*
Ier.14.6 Iere.1.5 Ioan.3.8 1.Ioh.3.8	Chriſti, & Dei. *Nemo vos ſeducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.	6	*Ne quis vos ſedutat ſermonibus vanis: propter hæc enim venit ira Dei ſuper filios immorigeros.*
	Nolite ergo effici participes eorum.	7	*Neſcitis igitur conſortes eorum.*
	Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate:	8	*Eratis enim quondam tenebræ, nunc autem lux eſtis in Domino noſtro. Vt filij lucis igitur, ita ambulate.*
	Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & veritate:	9	*Fructus enim lucis ſunt in omni bonitate, & iuſtitia, & veritate.*
	Probantes quid ſit beneplacitum Deo.	10	*Et diiudicate quid placeat coram Domino noſtro.*
	Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum magis autem redarguite.	11	*Et ne commercium: habueritis cum operibus tenebrarum infrugiferis, ſed ea redárguite.*
	Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt, & dicere.	12	*Quod enim in occulto perpetrant, vel execrandum eſt dictu.*
	Omnia autem, quæ arguntur, à lumine manifeſtãtur omne enim, quod manifeſtatur, lumẽ eſt.	13	*Omnia enim arguuntur à luce, & reuelantur, & quicquid reuelat, lumen eſt.*
	Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.	14	*Propterea dictum eſt: Expergiſcere qui dormis, & ſurge à mortuis, & illuceſcet tibi Meſchicho.*
	Videte itaque fratres, quommodo cautè ambuletis: * non quaſi inſipientes.	15	*Videte igitur quomodo ambuletis circunſpectè, non vt ſtulti.*
Col.4.5	Sed vt ſapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.	16	*Sed vt ſapientes: qui redimunt occaſionem ſuam, quoniam dies mali ſunt.*
Ier.11.8 1.Thes.4.3	* Propterea nolite fieri imprudentes: ſed intelligentes quæ ſit voluntas Dei.	17	*Propterea ne fueritis rationis expertes: ſed intelligite quæ ſit voluntas Dei.*
	Et nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria: ſed implemini Spiritu ſancto.	18	*Et ne inebriamini vino, in quo eſt luxuria, ſed implemini Spiritu,*
	Loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino.	19	*Et loquimini cum vobiſmetipſis per pſalmos, & hymnos, & cantica ſpiritualia, cantate in cordibus veſtris Domino.*
	Gratias agentes ſemper pro omnibus, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Deo, & Patri.	20	*Et gratias agite in omni tempore pro omnibus in nomine Domini noſtri Ieſchua Meſchicho Deo patri.*
	Subiecti inuicem in timore Chriſti,	21	*Et ſubditi eſtote alius alij cum charitate Meſchicho.*
Gen.3.16 Col.3.18	*Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino:	22	*Mulieres eſtote ſubditæ maritis veſtris, tanquam Domino noſtro.*
1.Cor.11.3 1.Pet.3.1	*Quoniam vir caput eſt mulieris: ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, Ipſe ſaluator corporis eius.	23	*Quoniam vir caput eſt vxoris, quemadmodum, & Meſchicho caput eſt Eccleſia, & ipſe eſt Seruator corporis.*
	Sed ſicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus.	24	*Sed quemadmodum Eccleſia ſubdita eſt Meſchicho: ſic etiam vxores maritis ſuis in omnibus.*
Col.3.19	*Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea.	25	*Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Meſchicho dilexit Eccleſiam ſuam, & ſeipſum tradidit pro ea.*
	Vt illam ſanctificaret, mundans lauacro aquæ in verbo vitæ.	26	*Vt illam ſanctificaret ac mundaret lauacro aquæ, & verbo.*
	Vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta, & immaculata.	27	*Et ſtatueret (excitaret) ſibiipſi Eccleſiam glorioſam, & in qua non ſit macula, neque ruga, neque aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta abſque nævo.*
	Ita & viri debent diligere vxores ſuas vt corpora ſua. Qui ſuam vxorem diligit, ſeipſum diligit.	28	*Sic oportet viros diligere vxores ſuas veluti propria corpora. Qui enim vxorem ſuam diligit, ſeipſum diligit.*
	Nemo enim vmquam carnem ſuam odio habuit: ſed nutrit, & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam:	29	*Nemo enim vnquam odio habuit corpus ſuum, ſed nutrit illud: & ſolicitudinem illius gerit, ſicut & Meſchicho Eccleſia.*
	Quia membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius.	30	*Quandoquidem membra ſumus corporis illius, & ex carne eius, & ex oſſibus eius.*
Gen.2.24 Matth.19.5 Mar.10.8 1.Cor.6.16	*Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna.	31	*Quamobrem derelinquet vir patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt ambo vna caro.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et ambulate in dilectione, ſicut Chriſtus dilexit nos: & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos:

Et obſcœnitas, & ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, non conuenientia: ſed magis gratiarum actio.

Hoc enim eſtis cognoſcentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, (qui eſt idololatra,) non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.

Nemo vos ſeducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.

Ne ergo efficiamini participes eorum.

Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Vt nati lucis ambulate.

(Nam fructus Spiritus in omni bonitate, & iuſtitia, & veritate:)

Probantes quid ſit beneplacitum Domino.

Et ne communicate operibus infructuoſis tenebrarum magis autem & redarguite.

Nam occulte facta ab ipſis, turpe eſt, & dicere.

At omnia arguta, à lumine manifeſtãtur: omne enim manifeſtatum lumen eſt.

Ideo dicit: Surge dormiens, & exurge à mortuis & illuminabit te Chriſtus.

Videte itaque quommodo accurate ambuletis: non quaſi inſipientes.

Sed vt ſapientes: Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.

Propter hoc ne fiatis imprudentes: ſed intelligentes quæ voluntas Domini.

Et ne inebriemini vino, in quo eſt luxuria: ſed implemini in Spiritu.

Loquentes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in corde veſtro Domino.

Gratias agentes ſemper pro omnibus, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Deo, & Patri.

Subiecti alij alijs in timore Chriſti,

Mulieres proprijs viris ſubditæ eſtote, ſicut Domino:

Quoniam vir caput eſt mulieris: ſicut & Chriſtus caput Eccleſiæ. Et Ipſe eſt ſaluator corporis.

Sed ſicut Eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita & mulieres proprijs viris in omnibus.

Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea.

Vt illam ſanctificaret, mundans lauacro aquæ in verbo.

Vt exhiberet ipſam ſibijpſi gloriоſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta, & immaculata.

Ita debent viri diligere vxores ſuas vt ſua corpora. Diligens ſuam vxorem, ſeipſum diligit.

Nemo enim vmquam carnem ſuam odit: ſed nutrit, & fouet eam, ſicut & Dominus Eccleſiam:

Quia membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius,

Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit ad vxorem ſuam: & erunt duo in carnem vnam.

Transl. Eraſm. Roterod.

Et ambuletis in dilectione, quemadmodum & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, ac victimam Deo in odorem bonæ fragrantiæ,

Caterum ſcortatio, & omnis immunditia, aut auaritia, ne nominetur quidem inter vos, ſicut decet ſanctos:

Aut obſcœnitas, aut ſtultiloquium, aut vrbanitas, quæ non conueniunt, ſed magis gratiarum actio.

Nam hoc ſcitis quod omnis ſcortator, aut immundus, aut auarus, qui eſt ſimulacrorum cultor, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei.

Ne quiſquam vos decipiat inanibus ſermonibus Propter hæc enim venire ſolet ira Dei in filios inobedientes.

Neſcitis igitur conſortes illorum

Eratis enim quondam tenebræ, nunc autem lux in Domino noſtro. Vt filij lucis ambulate.

Nam fructus Spiritus ſitus eſt in omni bonitate, & iuſtitia & veritate,

Probantes quid ſit acceptum Domino.

Et ne commercium: habueritis cum operibus infrugiferis, tenebrarum, quin ea potius etiam arguite.

Nam quæ ſecreto fiunt iſtis, turpe eſt vel dicere.

Sed omnia dum produntur à luce manifeſta fiunt. Nam quicquid manifeſtum redditur, lumen eſt.

Quapropter dicit: Expergiſcere qui dormis, & ſurge à mortuis, & illuceſcet tibi Chriſtus.

Videte igitur quomodo circunſpectè ambuletis, non vt inſipientes:

Sed vt ſapientes, redimentes occaſionem, quod dies mali ſint.

Propterea ne ſitis imprudentes, ſed intelligentes, quæ ſit voluntas Domini.

Et ne inebriemini vino, in quo luxus eſt, ſed impleamini Spiritu,

Loquentes vobiſmetipſis per pſalmos, & hymnos, & cantiones ſpirituales, canentes ac pſallentes in corde veſtro Domino.

Gratias agentes ſemper de omnibus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Deo & patri.

Subditi vicißim alius alij cum timore Dei.

Vxores proprijs viris ſubdita ſitis, veluti Domino.

Quoniam vir eſt caput vxoris, quemadmodum, & Chriſtus eſt caput Eccleſiæ & idem eſt, qui ſalutem dat corpori.

Itaq; quemadmodum Eccleſia ſubdita eſt Chriſto, ſic & vxores ſuis viris ſubditæ ſint in omnibus.

Viri diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum exp ſuit pro ea.

Vt illam ſanctificaret mundatam lauacro aquæ per verbum.

Vt adhiberet eam ſibiipſi glorioſam, Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quicquam eiuſmodi ſed vt eſſet ſancta & irreprehenſibilis.

Sic debent viri diligere ſuas vxores, vt ſua ipſorum corpora. Qui diligit ſuam vxorem, ſeipſum diligit.

Nullus enim vnquam ſuam ipſius carnem odio habuit, imo enutrit ac fouet eam, ſicut & Dominus Eccleſiam.

Quoniam membra ſumus corporis eiuſdem, ex carne eius, & ex oſſibus eius.

Huius rei gratia, derelinquet homo patrem ac matrem, & adiungetur vxori ſuæ, atque ii duobus fiet vna caro.

Vulgat. Editio

Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.

Verumtamen & vos ſinguli, vnuſquiſque vxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: vxor autem timeat virum ſuum.

CAP. VI.

Filii, obedite parentibus veſtris in Domino: hoc enim iuſtum.

*Col. 3. 20. Exo. 20. Deut. 5. 16. Eccli. 3. 9 Mat. 15. 4 Luc. 2. 51

*Honora patrem tuum, & matrem tuam: quod eſt mandatum primum promiſſionis.

Vt bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram.

Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros: ſed educate illos in diſciplina, & correptione Domini.

*Col. 3. 20. Tit. 2. 9 2. Pet. 2. 18.

*Serui obedite Dominis carnalibus cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto:

Non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo,

Cum bona voluntate ſeruientes, ſicut Domino, & non hominibus:

Scientes quoniam vnuſquiſque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber.

Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: ſcientes quia illorum, & veſter Dominus eſt in cœlis: *& perſonarum acceptio non eſt apud eum.

*Deut. 10. 17. 2. Par. 19. 7. Iob. 34. 19. Sap. 6. 8. Eccli. 35. 7. 2. Rom. 2. 11. Col. 3. 25. Act. 10. 34. 1. Pet. 1. 17.

- De cetero fratres confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius.

Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli.

Quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem: ſed aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ, in cæleſtibus.

Propterea accipite armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare.

State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam iuſtitiæ,

Et calceati pedes in præparatione Euangelii pacis:

In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere:

*Iſa. 59. 17. 1. Theſſ. 5. 8.

* Et galeam ſalutis aſſumite: & gladium ſpiritus (quod eſt verbum Dei)

Per omnem orationem & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu: & in ipſo * vigilantes in omni inſtantia, & obſecratione pro omnibus ſanctis:

*Col. 4. 2. *1. Tim. 2. 1.

*Et pro me, vt detur mihi ſermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere myſterium Euangelii:

Pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipſo audeam, prout oportet me, loqui.

Vt autem & vos ſciatis quæ circa me ſunt, quid agã: omnia vobis nota faciet Tychichus, chariſſimus frater, & fidelis miniſter in Domino:

Quem miſi ad vos in hoc ipſum, vt cognoſcatis quæ circa nos ſunt, & conſoletur corda veſtra.

Pax fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Ieſu Chriſto.

Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in incorruptione. Amen.

Tranſl. ex Syriac.

Hoc arcanum magnum eſt, ego autem loquor de Meſchicho & de Eccleſia ipſius. 32

Enimuero vnuſquiſque veſtrum ita diligat vxorem ſuam ſicut ſeipſum: vxor autem reuereatur maritum ſuum. 33

CAP. VI.

Liberi, obedite parentibus veſtris in Domino noſtro, hoc enim iuſtum eſt. Et hoc eſt mandatum primum quo promittitur. 1

Honora patrem tuum, & matrem tuam. 2

Vt bene ſit tibi, & prorogetur vita tua ſuper terram. 3

Parentes, ne prouocetis ad iracundiam liberos veſtros; ſed educate eos in correptione, & diſciplina Domini noſtri. 4

Serui, obedite heris veſtris qui ſunt ſecundum carnem, cum timore, & tremore, & cum ſimplicitate cordis, tanquam Meſchicho. 5

Non ad aſpectum oculi tanquam hominibus placentes, ſed vt ſerui Meſchich facientes voluntatem Dei. 6

Et miniſtrate eis ex tota anima veſtra cum charitate tanquam Domino noſtro, non tanquam hominibus. 7

Quum ſciatis vnumquemque quod fecerit boni reportaturum à Domino noſtro, ſiue ſit ſeruus, ſiue ingenuus. 8

Vos quoque Domini ſimiliter agite cum ſeruis veſtris; remittite eis offenſas, vt qui cognoſcatis veſtrum quoque Dominum eſſe in cælo, & acceptionem facierum (delectum perſonarum) non eſſe apud eum. 9

Itaque fratres mei eſtote fortes per Dominum noſtrum, & per potentiam virtutis eius. 10 ◦Tranſtulit Monachorum.

Et induite totam armaturam Dei, vt poſſitis obſiſtere inſidiis diaboli. 11

Quandoquidem non eſt vobis colluctatio cum carne & ſanguine ſed cum Principatibus, & cum Poteſtatibus, & cum poſſeſſoribus mundi huius tenebroſi, & cum ſpiritibus malis qui ſub cælo ſunt. 12 13

Ideirco induite totam armaturam Dei, vt poſſitis occurrere malo; quumq; inſtructi fueritis in omnibus, ſtetis. 13

State igitur, & accingite lumbos veſtros veritate, ac induite loricam iuſtitiæ: 14

Et calciate pedes veſtros in apparatum Euangelii pacis. 15

Et cũ his aſſumite vobis ſpem (ſcutũ) fidei vt viribus valeatis extinguere omnia iacula accenſa mali illius. 16

Et imponite capiti galeam ſalutis, ac prehendite gladium ſpiritus, qui eſt verbum Dei. 17

Ac in omnibus precibus, omnibusq; deprecationibus orate ſemper in ſpiritu: & in ipſo cum oratione vigilate in omni tempore orantes perſeueranter: & auſpicantes preces cùm pro omnibus Sanctis. 18

Tum etiam pro me, vt detur mihi ſermo in apertione oris mei, vt palam & publicè prædicem arcanum Euangelij. 19

Cuius legatione fungor in catenis, vt cum fiducia eloquar illud prout oportet me eloqui. 20

Vt autem ſciatis & vos quæ circa me ſunt, & quid ago, ecce certiores vos reddituros eſt Tychicus frater charissimus, & miniſter fidelis in Domino noſtro. 21 22

Quem miſi ad vos in hoc ipſum, vt cognoſcatis quid apud me ſiat, vtq; conſoletur corda veſtra.

Pax cum fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & à Domino noſtro Ieſchua Meſchicho. 23

Gratia cum illis omnibus qui amant Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho abſque corruptione. Amin. 24

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſtum & in eccleſiam.

Veruntamen & vos per vnum vnuſquiſque ſuam vxorem ſic diligat ſicut ſeipſum, at vxor vt timeat virum.

CAP. VI.

NAti, obedite parentibus veſtris in Domino: hoc enim eſt iuſtum.

Honora patrem tuum & matrem. Quod eſt primum mandatum in promiſſione:)

Vt bene tibi ſiat & eris longæuus ſuper terram.

Et patres, ne ad iram prouocate natos veſtros: ſed educate illos in diſciplina & correptione Domini.

Serui, obedite dominis ſecundum carnem, cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto:

Non ſecundum ocularem ſeruitutem, quaſi hominibus placentes: ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo,

Cum beneuolentia ſeruientes ſicut Domino, & non hominibus:

Scientes quoniam quodcumque vnuſquiſque fecerit bonum, hoc reportabit à Domino, ſiue ſeruus, ſiue liber.

Et Domini eadem facite ad eos, remittentes minas: ſcientes quia & veſter & illorum Dominus eſt in cælis, & perſonarum acceptio non eſt apud eum.

Reliquum, fratres mei, confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius.

Induite armaturam Dei, ad poſſe vos ſtare aduerſus inſidias diaboli.

Quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus ſanguinem & carnem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mũdi potentes tenebrarum ſeculi huius, contra ſpiritalia nequitiæ, in cæleſtibus.

Propter hoc accipite vniuerſam armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & omnia conficientes ſtare.

State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam iuſtitiæ,

Et calceati pedes in præparatione Euangelij pacis.

In omnibus aſſumentes ſcutum fidei: in quo poſſitis omnia tela illius inquã ignita extinguere.

Et galeam ſalutaris aſſumite, & gladium ſpiritus, (quod eſt verbum Dei.)

Per omnem orationem & obſcurationem orantes in omni tempore in ſpiritu: & in ipſo hoc vigilantes in omni inſtantia, & obſecratione pro omnibus ſanctis,

Et pro me: vt mihi detur ſermo in apertione oris mei, in fiducia, notum facere myſterium Euangelii.

Pro quo legatione fungor in catena: vt in ipſo liberè loquar, vt oportet me loqui.

Vt autem ſciatis & vos quæ circa me, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, dilectus frater & fidelis miniſter in Domino:

Quam miſi ad vos in illud ipſum, vt cognoſcatis quæ circa nos, & conſoletur corda veſtra.

Pax fratribus & charitas cum fide, à Deo Patre & Domino Ieſu Chriſto.

Gratia cum omnibus diligentibus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ in incorrnptione. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

Myſterium hoc magnum eſt, verum ego loquor de Chriſto, & de eccleſia.

Quanquam & vos ſingulatim hoc præſtate, vt ſuam quiſque vxorem diligat, tanquam ſeipſum: vxor autem vt reuereatur virum.

CAP. VI.

FIlij obedite parentibus veſtris in Domino, nam id eſt iuſtum.

Honora patrem tuum, & matrem, quod eſt præceptum primum in promiſſione,

Vt bene tibi ſit, & ſis longeuus in terra.

Patres, ne prouocetis ad iram liberos veſtros, ſed educetis eos per eruditionem, & correptionem Domini.

Serui obedite ijs, qui Domini ſunt iuxta carnem, cum timore, ac tremore, cum ſimplicitate cordis veſtri, tanquam Chriſto,

Non ad oculum ſeruientes, velut hominibus placere ſtudentes, ſed tanquam ſerui Chriſti, facientes quæ vult Deus, ex animo,

Cum beneuolentia, ſeruientes Domino, & non hominibus.

Illud ſcientes, quod vnuſquiſque quod fecerit boni, hoc reportabit à Deo, ſiue ſeruus fuerit, ſiue liber.

Et vos Domini eadem facite erga illos, remittentes minas, ſcientes, quod & veſter ipſorum Dominus eſt in cælis, nec perſonæ reſpectus eſt apud illum.

Quod ſupereſt, fratres mei, ſitis fortes per Dominum, perq; potentiam roboris illius.

Induite totam armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſultus diaboli.

Quoniam non eſt nobis luctatio aduerſus ſanguinem & carnem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi Dominos, rectores tenebrarum ſeculi huius, aduerſus ſpirituales aſtutias in cæleſtibus.

Quapropter aſſumite vniuerſam armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & omnibus peractis ſtare.

Stat igitur, lumbis circunciſtis baltheo per veritatem, & induti thoracem iuſtitiæ,

Et calciati pedibus, vt paratis ſitis ad Euangelium pacis,

Super omnia aſſumpto ſcuto fidei, quo poſſitis omnia iacula mali illius ignita extinguere.

Galeamq; ſalutarij accipite, & gladium ſpiritus, qui eſt verbum Dei,

In omni deprecatione & obſecratione orantes in omni tempore, in ſpiritu, & ad hoc ipſum vigilantes cum omni ſedulitate, & deprecatione pro omnibus ſanctis,

Et pro me, vt mihi detur ſermo in apertione oris mei cum libertate, vt notum faciam myſterium Euangelij mei,

Super quo legatione fungor in catena, vt in eo liberè loquar, ſicut oportet me loqui.

Vt autem ſcratis & vos quæ ad me pertinent, quid agã, de omnibus vos certiores reddet Tychicus dilectus frater & fidus miniſter in Domino,

Quem miſi ad vos in hoc ipſum, vt cognoſceretis de rebus noſtris, & conſolaretur corda veſtra,

Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo patre, & Domino Ieſu Chriſto.

Gratia ſit cum omnibus diligentibus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum cum ſyncerit ate. Amen.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

PAulus,& Timotheus ſerui Ieſu Chriſti,omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, cum epiſcopis & diaconibus.

Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri.

Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis,cum gaudio deprecationem faciens.

Super communicatione veſtra in Euangelio Chriſti à prima die vſque nunc.

Confidens hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu.

Sicut eſt mihi iuſtum hoc ſentire pro omnibus vobis:eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis,& in defenſione,& confirmatione Euãgelii, ſocios gaudij mei omnes vos eſſe.

Teſtis enim mihi eſt Deus, quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chriſti.

Et hoc oro, vt charitas veſtra magis, ac magis abundet in ſcientia,& in omni ſenſu:

Vt probetis potiora,vt ſitis ſinceri,& ſine offenſa in diem Chriſti.

Repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum, in gloriam & laudem Dei.

Scire autem vos volo fratres,quia quæ circa me ſunt,magis ad profectum venerunt Euangelij.

Ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto in omni prætorio, & cæteris omnibus.

Et plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantius auderent ſine timore verbum Dei loqui.

Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem: quidam autem,& propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant:

Quidam ex charitate:ſcientes quoniam in defenſionem Euangelii poſitus ſum.

Quidam autem ex contentione Chriſtus annuntiant non ſincerè, exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis.

Quid enim? Dum omni modo ſiue per occaſionem,ſiue per veritatem Chriſtus anunncietur: & in hoc gaudeo,ſed & gaudebo.

Scio enim quia hoc mihi proueniet ad ſalutem, per veſtram orationem,& ſubminiſtrationem Spiritus Ieſu Chriſti,

Secundum expectationem, & ſpem meam, quia in nullo confundar:ſed in omni fiducia,ſicut ſemper, & nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo,ſiue per vitam,ſiue per mortem.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus ac Timotheus ſerui Ieſchua Meſchicho omnibus Sanctis in Ieſchua Meſchicho, qui ſunt Philippis cum presbyteris,& miniſtris.* Quæritur.

2 *Gratia vobiſcum,& pax à Deo Patre noſtro & à Domino Ieſchua Meſchicho.*

3 *Gratias ago Deo meo ob recordationem veſtri aſſiduam:*

4 *Quæ fit in omnibus deprecationibus meis pro vobis,& ego lætus auſpicor preces:*

5 *Ob communionem veſtram quæ eſt in Euangelio à primo die,& etiamnum:*

6 *Quippe qui confidam de hoc ipſo, quòd qui inchoauit in vobis opus bonum, ipſe perficiet vſque ad diem Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.*

7 *Sic enim æquum eſt me ſentire de vobis omnibus,quoniam in corde meo poſiti eſtis, & in vinculis meis, & in productione ſpiritus* (defenſione) *quæ ſit pro confirmatione Euangelij, vt ſitis mecum participes gratiæ.*

8 *Teſtis eſt enim mihi Deus,quomodo amore vos complectar in viſceribus Ieſchua Meſchicho.*

9 *Et hoc oro,vt adhuc multiplicetur, & abundet charitas veſtra in cognitione omniq; intellectu ſpirituali.*

10 *Vt diiudicetis ea quæ ſunt commodiora,ſitisq; puri abſque offendiculo in diem Meſchicho.*

11 *Ac repleti fructibus iuſtitiæ illius, quæ fit per Ieſchua Meſchicho ad laudem,& honorem Dei.*

12 **Velim autem vos ſcire,fratres mei,opus meum maiores progreſſus feciſſe in Euangelio:* Prol. 8 Pauli eum memoratione.

13 *Adeò vt & vincula mea reuelata ſint in Meſchicho in toto prætorio,cæterisq; omnibus.*

14 *Et multitudo fratrum qui ſunt in domino noſtro, confidentiores factæ ſunt ob vincula mea, & procliniores fuerunt abſque timore ad proloquendum ſermonem Dei.*

15 *Nonnulli quidem ex inuidia, & contentione: nonnulli vero bona voluntate,& charitate Meſchicho prædicant.*

16 *Quippe qui ſciant in defenſionem Euangelij me conſtitutum eſſe.*

17 *Illi autem qui per contentionem Meſchicho prædicant, non ſyncerè agunt,ſed arbitrantur ſe addere oppreſſionem vinculis meis.*

18 *Quin hac in re gauiſus ſum,& gaudeo,vt quouis modo ſiue per occaſionem,ſiue per veritatem Meſchicho prædicetur.*

19 *Scio enim hæc mihi ad ſalutem ceſſura per deprecationem veſtram,& per donationem Spiritus Ieſchua Meſchicho.*

20 *Quemadmodum ſpero, & expecto nulla in re me pudefactum iri: ſed aperto vultu ſicut, & ſemper, ita & nunc magnificabitur Meſchicho in corpore meo, ſiue per vitam,ſiue per mortem.*

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES,

Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM,

PAulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu exiſtentibus in Philippis, cum epiſcopis & diaconis:

Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri.

Semper in omni precatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens:)

Super communicatione veſtra in Euangelium, à prima die vſque nunc.

Confidens ipſum hoc, quia ille incipiens in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu.

Sicut eſt iuſtum mihi hoc ſentire pro omnibus vobis propter habere me in corde vos, in & vinculis meis, & in defenſione & confirmatione Euãgelii, communicatores meæ gratiæ omnes vos exiſtentes.

Teſtis enim mihi eſt Deus, quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chriſti.

Et hoc oro, vt charitas veſtra amplius magis ac magis abundet in ſcientia & omni ſenſu,

Ad probandum vos præſtantia, vt ſitis ſinceri & inoffenſi in diem Chriſti,

Repleti fructibus iuſtitiæ eorum quæ per Ieſum Chriſtum, in gloriam & laudem Dei.

Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me magis ad profectum Euangelij venerunt.

Itaque vincula mea manifeſta in Chriſto fieri in toto prætorio, & cæteris omnibus:

Et plures fratrum in Domino, fretos vinculis meis, abundantius audere impauidè Dei verbum loqui.

Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant.

Hi quidẽ ex cõtentione Chriſtum annuntiãt nõ ſincerè, exiſtimãtes afflictionẽ afferre vinculis meis.

Illi vero ex charitate: ſcientes quoniam in defenſionem Euangelii poſitus ſum.

Quid enim? Attamen omni modo, ſiue ſpecie, ſiue veritate, Chriſtus annuntiatur: & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.

Scio enim quia hoc mihi proueniet ad ſalutem, per veſtram orationem, & ſubminiſtrationem Spiritus Ieſu Chriſti,

Secundum expectationem & ſpem meam, quia in nullo pudefiam: ſed in omni fiducia, ſicut ſemper, & nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo, ſiue per viam, ſiue per mortem.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILIPPENSES,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus ac Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippi, vna cum epiſcopis ac diaconis.*

2 *Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.*

3 *Gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri,*

4 *Semper in omni precatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio precationem faciens,*

5 *Quod venerſtis in communionem Euangelij, à primo die vſque ad hoc tempus:*

6 *Perſuaſum habens hoc ipſum, quod is qui cæpit in vobis opus bonum, perficiet vſque ad diem Ieſu Chriſti:*

7 *Sicut iuſtum eſt mihi, vt hoc ſentiam de omnibus vobis, propterea quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defenſione, & confirmatione Euangelij, cum ſitis omnes mihi conſortes gratiæ.*

8 *Teſtis enim mihi eſt Deus, quàm deſiderem vos omnes in viſceribus Ieſu Chriſti.*

9 *Et hoc oro, vt charitas veſtra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omni & intelligentia.*

10 *Vt probetis quæ ſunt præſtantia, vt ſitis ſinceri, ac tales, vt nemini ſitis offendiculo, in diem Chriſti.*

11 *Impleti fructu iuſtitiæ, qui contingit per Ieſum Chriſtum ad gloriam & laudem Dei.*

12 *Scire autem vos volo fratres, quod quæ mihi acciderunt, magis ad profectum Euangelij euenerunt,*

13 *Ita vt vincula mea manifeſta facta ſint in Chriſto in toto prætorio ac cæteris omnibus:*

14 *Vtq; plures ex fratribus in domino freti vinculis meis, vberius auderent, impauide ſermonem loqui.*

15 *Nonnulli quidem per inuidiam & contentionem, nonnulli vero & propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant.*

16 *Alij quidẽ ex contentione Chriſtũ annunciant nõ purè, exiſtimantes ſeſe afflictionem addere vinculis meis.*

17 *Alij rurſus ex charitate, ſcientes quod in defenſionem Euangelij conſtitutus ſim.*

18 *Quid enim? Attamen quouis modo ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem, Chriſtus tamen annunciatur, & in hoc gaudeo, quinetiam gaudebo.*

19 *Noui enim, quod hoc mihi cedet in ſalutem, per veſtram deprecationem, & ſubminiſtrationem Spiritus Ieſu Chriſti,*

20 *Secundùm expectationem & ſpem meam, quod nulla in re pudefiam, ſed cum omni libertate, vt ſemper, ita nunc quoque magnificabitur Chriſtus in corpore meo, ſiue per vitam, ſiue per mortem.*

Vulgat. Editio.

Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum.

Quod ſi viuere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam, ignoro.

Coarctor autem è duobus: deſiderium habens diſſolui & eſſe cum Chriſto, multo magis melius:

Permanere autem in carne, neceſſarium propter vos.

Et hoc confidens ſcio quia manebo & permanebo omnibus vobis ad profectum veſtrum, & gaudium fidei:

Vt gratulatio veſtra abundet in Chriſto Ieſu in me per meum aduentum iterum ad vos.

*Tantum dignè Euangelio Chriſti conuerſamini: vt ſiue cum venero, & videro vos, ſiue abſens audiam de vobis quia ſtatis in vno ſpiritu vnanimes, collaborantes fidei Euangelii:

Et in nullo terreamini ab aduerſariis: quæ illis eſt cauſa perditionis, vobis autem ſalutis, & hoc à Deo:

Quia vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini:

Idem certamen habentes, quale & vidiſtis in me, & nunc auditis de me.

CAP. II.

SI qua ergo conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis,

Implete gaudium meum vt idem ſapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idipſum ſentientes,

Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes,

Non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea, quæ aliorum.

Hoc enim ſentite in vobis, quod in & Chriſto Ieſu:

Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo:

Sed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo.

*Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.

Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen:

*Vt in nomine IESV omne genu flectatur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum,

Et omnis lingua confiteatur quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.

Itaque chariſſimi mei (ſicut ſemper obediſtis:) non vt in præſentia mei tantum, ſed multo magis nunc in abſentia mea, cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini.

Deus eſt enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate.

*Omnia autem facite ſine murmurationibus, & hæſitationibus:

Vt ſitis ſine querela, & ſimplices filii Dei, ſine reprehenſione in medio nationis prauæ, & peruerſæ inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo.

Tranſl. ex Syriac.

Siquidem vita mea, mea inquam: Meſchicho eſt: quòd ſi moriar, lucro mihi cedit.

Sin autem, & in hac vita quæ eſt in carne, fructus mihi eſt in operibus meis: neſcio quid eligam mihi.

Nam me premunt hæc duo, vt liberari cupiam vt ſim cum Meſchicho, & hoc longè ſatius mihi fuerit.

Sed & manere in corpore cogit me voluntas propter vos.

Quin hoc certò ſcio me manſurum & permanſurum ad gaudium veſtrum, & ad incrementum fidei veſtræ.

Vt quum iterum venerim ad eos, exuberet in me gloriatio veſtra, quæ eſt in Ieſchua Meſchicho

Tantùm ſicut docet Euangelium Meſchicho conuerſemini, vt ſiue venerim vos inuiſam, ſiue abſens audiam de vobis, quòd ſtetis in vno ſpiritu vnaque anima, & ſuperiores ſimul euadatis in fide Euangelij.

Nec vlla in re commoueamini ab his qui vobis obſiſtunt ad oſtenſionem perditionis ipſorum, & ad ſalutem veſtram.

Et hoc à Deo ipſo datum eſt vobis, vt non ſolùm credendo credatis in Meſchicho, ſed etiam vt pro illo patiamini;

Et ſuſtineatis certamen quale vidiſtis in me, & nunc auditis de me.

CAP. II.

ITaque ſi habetis conſolationem in Meſchicho, ſiue lenimen cordis (ſolatium) cum charitate ſiue communionem ſpiritus, ſiue affectus viſcerales, ſiue miſerationes:

Implete gaudium meum vt ſit vobis vna voluntas, & vna charitas, & vna anima, vnaque ſententia.

Et nihil per contentionem, aut per inanem gloriam faciatis, ſed cum humilitate mentis quiſque proximum ſuum tanquam ſeipſo præſtantiorem exiſtimet.

Nec de ſe quiſq; ſit ſollicitus, ſed quiſque etiam de proximo ſuo.

Illudque ſentite in vobis ipſis quod & Ieſchua Meſchicho.

Is qui cùm in imagine (forma) Dei eſſet, non hoc rapinam eſſe exiſtimauit, vt eſſet æqualis Deo.

Sed ſeipſum exinaniuit, & ſimilitudinem ſerui accepit, & factus eſt in ſimilitudinem hominum, & habitu repertus eſt vt homo.

Et humiliauit ſeipſum, & factus eſt obediens vſq; ad mortem, mortem autem crucis.

Propterea etiam Deus multiplicauit ſublimitatem eius, & dedit illi nomen præſtantius omnibus nominibus.

Vt in nomine IESCHVA flectat ſe omne genu, quod in cælo, & in terra, & ſubter terram eſt:

Omniq; lingua confiteatur Dominum Ieſchua Meſchicho ad gloriam Dei patris ſui.

Proinde dilecti mei, quemadmodum ſemper dicto audientes fuiſtis, non tantùm quum præſens adfui vobis, ſed & nunc quum abſens ſim à vobis, multò magis, cum timore, & tremore operemini opus ſalutis veſtræ.

Deus enim ipſe agit in vobis, vt & velitis & perficiatis id quod vultis.

Omnia autem facite ſine murmuratione ac diſſidio,

Vt ſitis perfecti & abſque nævo, tanquam puri filij Dei, qui habitant in generatione prava & tortuoſa, vt ſpectemini inter eos tanquam luminaria in mundo.

Transl. B. Ariæ Mont.

Mihi enim viuere, Christus, & mori lucrum.

Si vero viuere in carne, hoc mihi fructus operis & quid eligam non cognosco.

Coarctor autem è duobus: desiderium habens ad dissolui, & cum Christo esse, multò magis melius:

At permanere in carne, magis necessarium propter vos.

Et hoc confisus, scio quia manebo & vnà permanebo omnibus vobis, ad vestrum profectum & gaudium fidei,

Vt gloriatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per meam præsentiam iterum ad vos.

Tantum digne Euangelio Christi gerite vos, vt siue veniens & videns vos, siue absens, audiam quæ de vobis, quia statis in vno spiritu, vno animo, collaborantes fidei Euangelij.

Et non territi in vllo ab aduersarijs, quod illis quidem est indicium perditionis, vobis autem salutis: & hoc à Deo.

Quia vobis donatum est pro Christo, non solum in eum credere, sed & pro illo pati,

Idem certamen habentes quale vidistis in me, & nunc auditis in me.

CAP. II.

SI qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua communio spiritus, si qua viscera & miserationes.

Implete meum gaudium, vt idem sapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes, vnum sentientes:

Nihil per contentionem, inanem gloriam, sed modestia alij alios arbitrantes superiores sibupsis:

Non quæ sua singuli considerate, sed & aliorum vnusquisque.

Hoc enim sentiatur in vobis, quod & in Christo Iesu:

Qui in forma Dei existens, non prædam reputauit esse paria Deo:

Sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo.

Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

Ideo & Deus illum superexaltauit, & donauit illi nomen super omne nomen.

Vt in nomine IESV omne genu flectatur, cælestium, & terrestrium, & infernorum:

Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus, in gloriam Dei Patris.

Itaque, dilecti mei, (sicut semper obedistis mihi, non in præsentia mea tantum, sed & nunc multo magis in absentia mea, cum metu & tremore vestram ipsorum salutem adoperamini.

Deus enim est efficiens in vobis & velle, & perficere, pro beneuolentia

Omnia facite sine ira, & disceptationibus.

Vt sitis irreprehenti, & simplices filii Dei, inculpati in medio nationis prauæ & peruersæ, in quibus splendetis sicut luminaria in mundo:

Transl. Eraſm. Roterod.

Nam mihi vita Christus est, & mors lucrum.

Quod si contingat viuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & quid eligam, ignoro,

Coartor enim ex his duobus, desideram dissolui, & esse cum Christo, multo longeq; melius est.

Cæterum manere in carne, magis necessarium propter vos.

Et hoc certo scio, quod mansurus sim & cum omnibus vobis permansurus sim, in vestrum profectum, & gaudium fidei,

Vt gloriatio vestra exuberet per Christum Iesum, in me, per meum ad vos reditum.

Tantum vt dignum est Euangelio Christi, conuersemini, vt siue cum venero, & videro vos, siue absens sim, audiam de rebus vestris, quod stetis in vno spiritu, vna anima, adiuuantes decertantem fidem Euangelij,

Nec in vllo terreamini ab aduersarijs, quæ illis quidem est causa perditionis, nobis autem salutis: & hoc à Deo:

Quia vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, verumetiam vt pro illo patiamini,

Idem certamen habentes, quale vidistis in me, & nunc auditis in me.

CAP. II.

SI qua igitur consolatio in Christo, si quod solatium dilectionis, si qua communio spiritus, si qua viscera ac miserationes,

Complete meum gaudium, vt similiter affecti sitis, eandem charitatem habentes, vnanimes, idem sentientes,

Ne quid fiat per contentionem aut per inanem gloriam, sed per humilitatem animi, alium quisq; se præstantiorem existimet:

Ne ius quisque spectetis, sed vnusquisq; quæ sunt aliorum.

Is enim affectus sit in vobis, qui fuit & in Christo Iesu:

Qui cum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est, vt esset æqualis Deo,

Sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, & figura repertus vt homo,

Humilem præbuit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis,

Quapropter & Deus illum in summam extulit sublimitatem, ac donauit illi nomen, quod est supra omne nomen,

Vt in nomine IESV omne genu se flectat, cœlestium ac terrestrium, & infernorum,

Omnisq; lingua confiteatur, quod Dominus sit Iesus Christus ad gloriam Dei patris.

Proinde dilecti mei, quemadmodum semper obedistis, non tanquam in præsentia mea solum sed nunc multo magis in absentia mea, cum timore ac tremore, vestram ipsorum salutem operemini,

Nam Deus est is qui agit in vobis, & vt velitis, & vt efficiatis pro bono animi proposito.

Omnia facite sine murmurationibus ac disceptationibus,

Tales vt nemo de vobis queri possit sinceriq;, filij Dei irreprehensibiles in medio nationis prauæ ac tortuosæ, inter quos lucete tanquam luminaria in mundo,

Vulgat. Editio.

Verbum vitæ continentes, ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboraui.

Sed & si immolor supra sacrificiũ, & obsequiũ fidei vestræ gaudeo & cõgratulor omnibus vobis.

Idipsum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

1.161 Spero autem in Domino Iesu,* Timotheum me citò mittere ad vos: & vt ego bono animo sim, cognitis, quæ circa vos sunt.

Neminem enim habeo tam vnanimem, qui sincera affectione pro vobis solicitus sit.

22.14 Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Iesu Christi.

Experimentum autem eius cognoscite, quia sicut patri filius, mecum seruiuit in Euangelio.

Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox vt videro, quæ circa me sunt.

Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.

Necessarium autem existimaui Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum, vestrum autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos:

Quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat propterea quòd audieratis illum infirmatum.

Nam & infirmatus est vsq; ad mortẽ: sed Deus misertus est eius: non solum autem eius, verum etiã & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

Festinantiùs ergo misi illum, vt viso eo iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim,

Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & eiusmodi cum honore habetote.

Quoniam propter opus Christi vsque ad mortẽ accessit, tradẽs animam suam vt impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

CAP. III.

DE cetero fratres mei, gaudete in Domino Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium

Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

Nos enim sumus circuncisio qui spiritu seruimus Deo, & gloriamur in Christo Iesu, & non in carne fiduciam habentes.

Quanquam ego habens confidentiam, & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego

8.23.6 magis.

Circumcisus octauo die, ex genere Israel, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, *secundum legem Pharisæus,

Secũdũ æmulationẽ persequẽs ecclesiã, Dei secundũ iustitiã quæ in lege est, cõuersatus sine querela:

Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.

Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentẽ scientiã Iesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam:

Et inueniar in illo non habens meam iustitiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Iesu (quæ ex Deo est iustitia in fide.

Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionum illius, configuratus morti eius.

Si quomodo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis:

Tranſl. ex Syriac.

16 *Vt sitis eis loco salutis ad gloriationem meam, meam inquam, in Diem Meschicho, quod non inaniter cucurrerim, nec in vanum laborauerim.*

17 *Quinetiam si immolor super hostia, & ministerio fidei vestræ, gaudeo, & exulto cum omnibus vobis.*

18 *Sic & vos quoque gaudete, & exultate mecum.*

19 *Caterum spero in Domino nostro Ieschua, me missurum ad vos Timotheum vt, & ego habeam requiem, quum didicero, quod ad vos attinet.*

20 *Neminem enim alium hic habeo, qui pari mecum animo præditus, diligentiorem vestri curam gerat.*

21 *Siquidem omnes quæ sua sunt quærunt, non autem quæ Ieschua Meschicho.*

22 *Porrò experimentum huius nostis, qui tanquam filius cum patre suo, sic operatur mecum in Euangelio.*

23 *Hunc spero me missurum, ad vos citò postquam videro quæ ad me pertinent.*

24 *Confido in Domino meo, me quoque breui venturum ad vos.*

25 *Nunc autem coëgit me negotium aliquod mittere ad vos Epaphroditum fratrem, qui est adiutor, & cooperator meus, vester autem Apostolus, & minister necessitatis meæ.*

26 *Quandoquidem peroptabat vos omnes inuisere, & anxius erat quod resciuisset vos auditione accepisse ipsum aduersa valetudine detineri.*

27 *Equidem infirmus fuit vsque ad mortem, sed Deus misertus est illius: non autem illius tantum, sed & mei, ne haberem angustiam super angustiam.*

28 *Studiosiùs itaque misi eum ad vos, vt quum videritis eum, gaudeatis iterum, mihiq; leuior sit animi ægritudo.*

29 *Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio, & qui sunt huiusmodi eos cum honore complectimini.*

30 *Nam propter opus Meschicho vsque ad mortem peruenit, & nihil fecit seipsum vt suppleret id quod defuerat vobis in vestro erga me ministerio.*

CAP. III.

1 *PRoinde fratres mei, gaudete in Domino nostro. Quin eadem vobis scribam non eli mihi tædio, eò quòd vos cautiores efficiunt.* quidem

2 *Cauete à canibus, cauete à malis operariis, cauete à concisione carnis.*

3 *Nos enim sumus circuncisio, qui colimus Deum spiritu, & gloriamur in Ieschua Meschicho, & non collocamus fiduciam nostrum in carne.*

4 *Quanquam sit mihi fiducia etiam in carne. Si quis enim arbitratur fiduciam suam habere in carne, ego magis habeo,*

5 *Circuncisus natus octo dies, ex cognatione Israel, ex tribu Beniamen, Hebræus Hebræorum filius, secundum legem Perischæum.*

6 *Zelo persecutor Ecclesiæ, & secundum iustitiam legis sine crimine fui.*

7 *Sed hæc, quæ fuerunt mihi copia, inopiam existimaui propter Meschicho.*

8 *Enimverò existimo hæc omnia inopiam esse præ dignitate scientiæ Ieschua Meschicho Domini mei, propter quem omnia pro damno duxi, & pro stercore habui, vt Meschicho lucrifaciam,*

9 *Vtq; reperiar in eo, quum non sit mihi propria iustitia illa quæ est ex lege, sed ea quæ ex fide Meschicho, quæ est iustitia quæ ex Deo est.*

10 *Vt per eam cognoscam Ieschua, & virtutem resurrectionis, ac particeps fiam passionum eius, & conformis fiam morti ipsius.*

11 *Si fortè possim peruenire ad resurrectionem illam, quæ est ex mortuis.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Verbum vitæ continentes, ad gloriationem mihi in diem Christi, quia non in vanum cucurri, neque in vanum laboraui.

Sed si & libor super hostia & sacrificio fidei vestræ gaudeo & congratulor omnibus vobis.

Id autem ipsum & vos gaudete, & congratulamini mihi.

Spero autem in Domino Iesu, Timotheum citò mittere vobis, vt ego bono animo sim, cognoscens quæ circa vos.

Neminem enim habeo vnanimem, qui germanè ea quæ circa vos curaturus sit.

Omnes enim ea quæ sua ipsorum quærunt non ea quæ Christi Iesu.

At probationem eius cognoscite quoniam sicut patri filius, mecum hic seruiuit in Euangelium

Hunc quidem ergo spero mittere, vt videro ea quæ circa me

Confido autem in Domino, quoniam & ipse citò veniam.

Necessarium autem existimaui Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, vestrum autem apostolum, & ministrum vtilitatis meæ, mittere ad vos

Quoniam desiderans erat omnes vos & mœstus, eo quod audieritis quod ægrotasset.

Etenim infirmatus est proximus morti, sed Deus eius misertus est eum non eius autem solum, verum & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

Festinanter ergo illum, vt videntes eum, iterum gaudeatis & ego minus tristitia habeam,

Excipite ergo illum in Domino cum omni gaudio, & huiusmodi in pretio habete:

Quoniam propter opus Christi vsque ad mortem accessit, quod deficiebat, vt rursus impleret vestram defectionem erga me obsequij.

CAP. III.

Reliquum fratres mei, gaudete in Domino. Eadem scribere vobis mihi quidem non pigrum, vobis autem tutum.

Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

Nos enim sumus circumcisio spiritu Dei seruientes & gloriantes in Christo Iesu, & non in carne confidentes.

Et quamquam ego habens confidentiam & in carne. si quis videtur alius confidere in carne, ego magis.

Circumcisione octaui diei, ex genere Israel, tribus Beniamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus,

secundum zelum persequens ecclesiam, secundum iustitiam quæ in lege irreprehensibilis.

Sed quæcunque mihi lucra hæc arbitratus sum propter Christum detrimentum,

verumtamen quidem existimo omnia damnum esse propter eminentem cognitionem Christi Iesu Domini mei, propter quem omnia damnum fubij, & arbitror stercora, vt Christum lucrifaciam:

& inueniar in illo non habens meam iustitiam quæ ex lege, sed eam quæ per fidem Christi, quæ ex Deo iustitiam in fide

ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & communionem passionum illius, conformatus morti eius,

si quo modo occurram ad resurrectionem mortuorum.

Transl. Vulg. Jerom.

Sermonem vitæ continentes, in laudem mihi in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboraui.

Sed & si immolor super sacrificium & obsequium fidei vestræ, gaudeo & congratulor omnibus vobis.

Idipsum autem & vos gaudete & congratulamini mihi.

Spero autem in Domino Iesu Timotheum me cito missurum vobis, vt & ego bono animo cognita quæ circa vos sunt, refouear.

Neminem enim habeo tam unanimem qui sincere pro vobis sollicitus curam gerat.

Nam omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi.

Probationem autem eius cognoscite, quia sicut patri filius mecum seruiuit in Euangelio.

Hunc quidem spero me statim, quam mihi circa me quæ sunt prouiderit, missurum.

Confido autem in Domino quia & ipse cito veniam.

Necessarium autem existimaui Epaphroditum fratrem & adiutorem meum, & commilitonem, vestrum autem apostolum & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos,

quoniam desiderans erat vos omnes, & mœrens, propterea quod audieritis eum infirmatum.

Nam & infirmatus est usque ad mortem, sed Deus misertus est eius, non solum autem eius, sed & mei, ne tristitiam super tristitiam habeam.

Festinanter ergo misi eum, vt videntes eum iterum gaudeatis, & ego sine sollicitudine sim.

Excipite ergo eum cum omni gaudio in Domino, & huiusmodi cum honore habete,

quia propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, vt impleret id quod ex vestra parte deerat obsequio erga me.

CAP. III.

Quod reliquum est, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem vobis scribere mihi quidem non piget, vobis autem cautos facit.

Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu Deo seruimus, & gloriamur in Christo Iesu, & non in carne confidimus.

Quamquam ego habeam fiduciam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis.

Circumcisus octauo die, ex genere Israel, de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus,

secundum æmulationem persequens ecclesiam Dei, secundum iustitiam quæ in lege est, conuersatus sine querela.

Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.

Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, vt Christum lucrifaciam,

& inueniar in illo non habens meam iustitiam quæ ex lege est, sed eam quæ est per fidem Christi Iesu, quæ ex Deo est iustitia in fide,

ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis eius, & societatem passionum illius, configurans morti eius,

si quo modo occurram ad resurrectionem quæ est ex mortuis.

	Vulgat. Editio		Transl. ex Syriac.
	Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim: quot autem ii quomodo comprehendam in quo & comprehensus iam à Christo Iesu.	12	*Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim: sed tantu vt [illegible] quemadmodum & me comprehenderunt Iesu Christus.*
	Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Vnum autem, quæ quidem retro sunt obliuiscens ad ea vero, quæ sunt priora, extendens meipsum.	13	*Fratres mei, ego de me [illegible] me [illegible] fuisse. Vnum autem [illegible] mini, ad ea vero quæ [illegible] tendam.*
	Ad destinatum persequor, ab brauium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.	14	*Itaque dextre ad metam, vt accipiam [illegible] præmium superne vocationis Dei per Iesum Christum.*
	Quicumque ergo perfecti sumus hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus reuelabit.	15	*Quotquot igitur perfecti sunt, hæc sentiant: & si quid aliter sentitis, & hoc Deus reuelabit vobis.*
	Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, eadem regula.	16	*Veruntamen [illegible] ad vt [illegible] mini, eadem [illegible] mus, eadem [illegible] uenerimus.*
	Imitatores mei estote fratres, & obseruate eos ita ambulant sicut habetis formam nostram.	17	*Estote mihi conformes, fratres mei, [illegible] & [illegible] ita similitudinem quam [illegible]*
3.16 17	* Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi.	18	*[illegible] ambulant, qui aliter [illegible] [illegible] crucis Christi, quem autem finem [illegible]*
	Quorum finis interitus, quorum Deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.	19	*[illegible] [illegible] [illegible] [

Transl. B. Ariæ Mont.

Non quod iam acceperim, aut iam perfectus
sim, sequor autem si & comprehendam in quo &
comprehensus sum à Domino Iesu Christo.
Fratres, ego meipsum non arbitror comprehen-
disse: unum autem, quæ quidem retrò obliuiscens,
iis quæ verò antè extentus.
Ad scopum persequor, ad brauium supernæ vo-
cationis Dei in Christo Iesu.

Quotquot ergo perfecti, hoc sentiamus: & si quid
aliter sapitis, & hoc Deus vobis reuelabit.
Veruntamen ad quod peruenimus, eadem incede-
re regula, idem sapere.
Imitatores mei estote, fratres, & obseruate ita
ambulantes, sicut habetis exemplum nos.

Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vo-
bis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis
Christi.
Quorum finis interitus, quorum Deus venter,
& gloria in confusione ipsorum, illi terrena sa-
pientes.
Nostra enim administratio in cœlis est, ex quo
etiam Saluatorem expectamus Dominum Iesum
Christum:
Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, ad
esse illud configuratum corpori gloriæ suæ, secun-
du operationē posse eū & subiicere sibiipsi omnia.

CAP. IIII.

ITaque, fratres mei dilecti & exoptati gaudium
& corona mea, sic state in Domino, dilecti.

Euhodiam rogo, & Syntychen deprecor idip-
sum sapere in Domino.
Etiam rogo & te, socie germane, opitulare eis
quæ in Euangelio simul certarunt mihi, cum &
Clemente, & cæteris cooperantibus meis, quorum
nomina in libro vitæ.
Gaudete in Domino semper, iterum dico, gau-
dete.
Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.
Dominus prope.
Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & ob-
secratione cum gratiarum actione petitiones ves-
træ innotescant apud Deum.
Et pax Dei superans omnem sensum, custodiat
corda vestra, & intelligentias vestras in Christo
Iesu.
Reliquum, fratres, quæcunque sunt vera, quæ-
cunque honesta, quæcunque iusta, quæcunque pu-
ra, quæcunque amabilia quæcunque bonæ famæ, si
qua virtus, & si qua laus, hæc cogitate.

Quæ & didicistis & accepistis, & audistis, & vi-
distis in me, hæc agite, & Deus pacis erit cū vobis.
Gauisus sum autem in Domino magnopere,
quoniam iam aliquando reuiruistis pro me sentire
& in quo & sentiebatis, opportunitate carebatis
autem.
Non quod propter penuriam dico: ego enim di-
dici in quibus sum, contentus ipse esse.
Scio & humiliari, scio & abundare: (in omni &
in omnibus initiatus sum) & satiari, & esurire, &
abundare & penuriam pati.
Omnia possum in eo, corroborante me, Christo.

Veruntamen pulchre fecistis communicantes
meæ tribulationi.

Transl. Erasm. Roterod.

*Non quod apprehenderim, aut iam perfectus sim, sed
sector, si etiam apprehendam, quatenus & apprehensus
sum à Christo Iesu.*
*Fratres, ego meipsum nondum arbitror assecutum esse.
Vnum autem: illud agens, ea quidem quæ à tergo sunt obliui-
scens, ad ea verò quæ à fronte sunt extens.*
*Iuxta propositum scopum insector, ad palmam supernæ
vocationis Dei, per Christum Iesum.*

*Quotquot itaque perfecti sumus, hoc sentiamus: & si
quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus reuelabit.*
*Attamen ad id quod assecuti sumus, eadem pergamus
regula, eadem sapiamus.*
*Partter estote imitatores mei fratres, & obseruate
eos qui sic ambulant, quemadmodum habetis nos pro exe-
plari.*
*Nam complures ambulant, de quibus sæpe dicebam vo-
bis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi.*

*Quorum finis perditio est, quorum Deus venter, &
gloria in dedecore ipsorum, qui terrena sapiunt.*

*Nam nostra conuersatio in cœlis est, ex quo & seruatorem
expectamus, Dominum Iesum Christum,*

*Qui transfigurabit corpus nostrum humile, vt confor-
me reddat corpori suo glorioso, secundum operationem, qua
potest etiam subijcere sibi omnia.*

CAP. IIII.

*PRoinde fratres mei dilecti & desiderati, gaudium &
corona mea, sic state in Domino dilecti.*

*Euodiam obsecro, & Syntychem obsecro, vt idem sapiant
cordes in Domino.*
*Sane rogo & te compar germane, adiuua eas quæ in
Euangelio decertarunt mecum vnà cum Clemente & ceteris
& reliquis cooperarijs meis quorum nomina sunt in libro
vitæ.*
Gaudete in Domino semper, & iterum dico, gaudete.
*Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Dominus
prope est.*
*Ne nulla re sollicite sitis, sed in omni precatione & ob-
secratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innote-
scant apud Deum,*
*Et pax Dei quæ superat omnem intellectum, custodiat
corda vestra, & sensus vestros per Christum Iesum.*
*Quod reliquum est fratres, quæcunq; sunt vera, quæ-
cunq; honesta, quæcunq; iusta, quæcunq; pura, quæcunq;
accommoda, quæcunq; bonæ rationis, si qua virtus, & si
qua laus: hæc cogitate,*
*Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis
in me, hæc facite, & Deus pacis erit vobiscum.*
*Gauisus sum autem in Domino vehementer, quod tan-
dem reuiguit vestra pro me sentiendi mens, quæ & ante
sollicita erat, verum occasio deerat.*
*Non quod iuxta penuriam loquar. Nam ego didici, in
quibus sum, his contentus esse.*
*Noui & humiliari, noui & exuberare: ubique & in omni-
bus institutus sum, & saturari, & esurire, & exuberare,
& penuriam pati.*
Omnia possum per Christum, qui me confortat.
*Attamen recte fecistis, quod simul communicastis meæ
afflictioni.*

Vulgat. Editio.		Hebraica veritas.
Scitis autem & vos Philippenſes, quod in principio Euangelij, quando profectus ſum a Macedonia nulla mihi Eccleſia communicauit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli	15	*Scitis autem & vos Philippenſes, quod in principio Euangelij quum exirem à Macedonia, ne vna quidem Eccleſia communicauit mihi in ratione accipiendi & dandi, niſi vos tantùm.*
Quia & Theſſalonicam & ſemel & bis in vſum mihi miſiſtis.	16	*Qui & Theſſalonicam ſemel & iterum ne eſſuriem meam (id quo indigebam) ſuppeditaſtis.*
Non quia quæro datum, ſed requiro fructum abundantem in ratione veſtra.	17	*Non quod munus requiram, ſed requiro vt fructus multiplicentur vobis.*
Habeo autem omnia, & abundo: repletus ſum acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.	18	*Omnia recepi & abundo ac expletus ſum, & accepi quæcunque ad me miſeris per Epaphroditum odorem ſuauem, & hoſtiam acceptam gratamque Deo.*
* Deus autem meus impleat omne deſiderium veſtrum ſecundum diuitias ſuas in gloria, in Chriſto Ieſu.	19	*Deus autem meus ſuppleat omnem indigentiam veſtram ſecundum opulentiam ſuam in gloria Ieſchua Meſſiæ.*
Deo autem & Patri noſtro gloria in ſecula ſeculorum. Amen.	20	*Deo autem Patri noſtro laus & honor in ſeculum ſeculorum. Amen.*
Salutate omnem ſanctum in Chriſto Ieſu.	21	*Poſtulate pacem omnibus ſanctis in Ieſchua Meſſiæ.*
Salutant vos, qui mecum ſunt fratres, Salutant vos omnes ſancti, maximè autem qui de Cæſaris domo ſunt.	22	*Poſtulant pacem veſtram fratres qui mecum ſunt. Salutant vos omnes ſancti, potiſſimum ij qui ſunt à domo Cæſaris.*
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro, Amen.	23	*Gratia Domini noſtri Ieſchua Meſſiæ ſit cum omnibus vobis, Amen.*

* Rom. 15. 2.

Transl. B. Ariæ Mont.

Scitis autem & vos, Philippenſes, quod in principio Euangelij, quando exij à Macedonia, nulla mihi eccleſia commicauit in rationem dationis & acceptionis, ſi non vos ſoli.

Quia & in Theſſalonica & ſemel & bis in vſum mihi miſiſtis.

Non quia quæro donum, ſed requiro fructum abundantem in rationem veſtram.

Accepi autem omnia, & abundo: repletus ſum accipiens ab Epaphrodito ea quæ à vobis, odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptam, beneplacentem Deo.

At Deus meus impleat omnem vſum veſtrum ſecundum diuitias ſuas in gloria, in Chriſto Ieſu

At Deo, & Patri noſtro gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Salutate omnem ſanctum in Chriſto Ieſu.

Salutant vos qui cum me fratres, ſalutant vos omnes ſancti, maximè autem qui de Cæſaris domo.

Gratia Domini Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

Noſtis autem & vos Philippenſes, quod in principio Euangelij cum proficiſcerer à Macedonia, nulla mihi eccleſia communicauerit in ratione dandi & accipiendi, niſi vos ſoli.

Nam & in Theſſalonica cum eſſem, ſemel & iterum, quod opus erat, mihi miſiſtis.

Non quod requiram munus ſed requiro fructum exuberantem in rationem veſtram.

Recepi tamen omnia & abundo. Expletus ſum, poſteaquam accepi ab Epaphrodito, quæ à vobis miſſa fuerant, odorem bonæ fragrantiæ, hoſtiam acceptam gratamq; Deo.

Deus autem meus ſupplebit quicquid opus fuerit vobis, ſecundum diuitias ſuas cum gloria, per Chriſtum Ieſum.

Deo autem & patri noſtro gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Salutate omnem ſanctum in Chriſto Ieſu.

Salutant vos qui mecum ſunt fratres. Salutant vos omnes ſancti, maximè verò qui ſunt ex Cæſaris familia.

Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis Amen.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, & Timotheus frater:

Eis, qui ſunt Coloſſis, ſanctis, & fidelibus fratribus in Chriſto Ieſu.

Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. Gratias agimus Deo, & Patri Dñi noſtri Ieſu Chriſti ſemper pro vobis orantes:

Audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu, & dilectionem, quam habetis in ſanctos omnes.

Propter ſpem, quæ repoſita eſt vobis in cœlis: quam audiſtis in verbo veritatis Euangelii:

Quod peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo mundo eſt, & fructificat, & creſcit ſicut in vobis, ex ea die, qua audiſtis, & cognouiſtis gratiam Dei in veritate.

Sicut didiciſtis ab Epaphra chariſſimo conſeruo noſtro, qui eſt fidelis pro vobis miniſter Chriſti Ieſu.

Qui etiam manifeſtauit nobis dilectionem veſtram in ſpiritu:

Ideo, & nos ex qua die audiuimus, non ceſſamus pro vobis orantes, & poſtulantes vt impleamini agnitione voluntatis eius, in omni ſapientia, & intellectu ſpirituali:

Vt ambuletis dignè Deo per omnia placentes: omni opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientia Dei:

In omni virtute confortati ſecundum potentiã claritatis eius omni patientia, & longanimitate.

Cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine:

Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum Filii dilectionis ſuæ.

In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum:

Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ:

*Quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa in cœlis, & in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt:

Et ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo cõſtant.

Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, *qui eſt principium, primogenitus ex mortuis: vt ſit in omnibus ipſe primatum tenens.

Quia in ipſo complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:

Et per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt.

Et vos cum eſſetis aliquando alienati, & inimici ſenſu in operibus malis:

*Coloss. 1. 1.

*1. Cor. 15. 21. Apoc. 1. 5.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

Apoſtolo

Aulus Apoſtolus Ieſchua Meſchicho per voluntatem Dei, & Timotheus frater:

Iis qui ſunt Coloſſis fratribus ſanctis, & fidelibus in Ieſchua Meſchicho:

Pax vobiſcum, & gratia à Deo Patre noſtro. Gratias agimus Deo Patri Dei noſtri Ieſchua Meſchicho ſemper, & oramus pro vobis,

Ecce poſtquam audiuimus fidem veſtram quæ eſt in Ieſchua Meſchicho, & charitatem veſtram erga omnes ſanctos:

Propter ſpem illam quæ aſſeruatur vobis in cœlis, quam quondam audiſtis per ſermonem veritatis Euangelij:

Quod prædicatum eſt vobis, ſicut & vniuerſo mundo, creſcitque, & edit fructus quemadmodum, & in vobis, ex eo die quo audiſtis, & cognouiſtis gratiam Dei in veritate.

Prout didiciſtis ex Epaphra conſeruo noſtro chariſſimo, qui quidem pro vobis eſt miniſter fidelis Meſchicho:

Iſque notam fecit nobis charitatem veſtram in ſpiritu.

Domicia quamquã ſcriptũ dicam.

** Propterea* inquam, *& nos ex quo die audiuimus, non deſiuimus orare pro vobis, & poſcere vt impleamini cognitione voluntatis Dei in omni ſapientia, omnique intellectu ſpirituali.*

Vt incedatis prout æquum eſt, & placeatis Deo per omnia opera bona, & edatis fructus, & accreſcatis in cognitione Dei.

Omnique virtute corroboremini, iuxta dignitatem gloriæ illius in omni tolerantia, & longanimitate.

Atque cum gaudio gratias agatis Deo Patri, qui dignos nos fecit ad participationem hæreditatis ſanctorum in lumine.

Et exemit nos à poteſtate tenebrarum, & traduxit nos in regnum Filij ſui dilecti:

Per quem habemus redemptionem, & remiſſionem peccatorum.

Qui quidem eſt imago Dei inuiſibilis, & primogenitus omnium creaturarum.

Et per quem creata ſunt omnia, quæ in cælo, & in terra omnia viſibilia, omniaque inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo condita ſunt:

Et ipſe eſt ante omnia, & per eum omnia conſiſtunt.

Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, & primogenitus ex mortuis, vt ſit in omnibus ipſe primas tenens.

Quia in ipſo voluit ille (Pater) *omnem plenitudinem inhabitare:*

Et per eum reconciliare ſibi omnia: & pacem compoſuit in ſanguine crucis illius per ipſum ſiue eorum quæ ſunt in terra, ſiue quæ in cælo,

Feriæ. poſt reſurrectionẽ.

**Et vos qui quondam extranei eratis, & inimici mentibus veſtris propter mala opera veſtra.*

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI

AD COLOSSENSES.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei,& Timotheus frater.

Iis qui in Coloſsis ſanctis & fidelibus fratribus in Chriſto:

Gratia vobis,& pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.Gratias agimus Deo.& patri Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſemper pro vobis orãtes,

Audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu, & dilectionem quæ in omnes ſanctos,

Propter ſpem ſepoſitam vobis in cælis, quam præauditis in verbo veritatis Euangelij,

Peruenientis ad vos ſicut & in vniuerſo mundo & eſt fructificans,& creſcens,ſicut & in vobis, ex qua die auditis & cognouiſtis gratiam Dei in veritate.

Sicut didiciſtis ab Epaphra dilecto conſeruo noſtro,qui eſt fidelis pro vobis minister Chriſti.

Qui etiam declarans nobis veſtram dilectionem in ſpiritu.

Propter hoc & nos ex qua die audiuimus, non ceſſamus pro vobis orantes & poſtulantes, vt impleamini agnitionem voluntatis eius, in omni ſapientia & intellectu ſpirituali,

Ambulare vos dignè Domino in omnem gratiam,in omni opere bono fructificantes,& creſcentes in ſcientiam Dei,

In omni poteſtate corroborati ſecundum vim gloriæ eius, in omni patientia & longanimitate.

Cum gaudio: gratias agentes Deo, & Patri illi idoneos faciẽti nos in partem ſortis ſanctorum,in lumine.

Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum,& tranſtulit in regnum Filij dilectionis ſuæ:

In quo habemus redemptionem, remiſſionem peccatorum:

Qui eſt imago Dei inuiſibilis,primogenitus omnis creaturæ:

Quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa quæ in cælis,& quæ in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni,ſiueDominationes,ſiue principatus,ſiue poteſtates:omnia per ipſum & in ipſum creata ſunt:

Et ipſe eſt ante omnes,& omnia in ipſo conſtãt:

Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium,primogenitus ex mortuis:vt ſit in omnibus ipſe primatum tenens.

Quia in ipſo complacuit,omnem plenitudinem inhabitare.

Et per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius,per eum,ſiue quæ in terra,ſiue quæ in cælis.

Et vos aliquando exiſtentes alienatos& inimicos mente,in operibus malis:

EPITSOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI

AD COLOSSENSES,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei,& Timotheus frater,

Iis qui ſunt Coloſſis ſanctis ac Fidelibus fratribus in Chriſto,

Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.Gratias agimus Deo & patri Domini noſtri Ieſu Chriſti,ſemper de vobis,cum oramus:

Quoniam audiuimus fidem veſtram in Chriſto Ieſu, & charitatem erga omnes ſanctos,

Propter ſpem repoſitam vobis in cælis,de qua prius audieratis per ſermonem veracem Euangelij,

Quod peruenit ad vos,quemadmodum & in toto mundo etiam fructificat,ſicut & in vobis,ex eo die quo audiſtis & cognouiſtis gratiam Dei per veritatem.

Quemadmodum& didiciſtis ex Epaphra dilecto conſeruo noſtro,qui eſt fidus pro vobis miniſter Chriſti,

Qui & expoſuit nobis veſtram dilectionem in ſpiritu.

Propterea & nos,ex quo die audiuimus,non deſiuimus pro vobis orare,& poſcere,vt impleamini agnitione voluntatis eius,in omni ſapientia & prudentia ſpirituali,

Vt ambuletis dignè Domino,vt per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes,& creſcentes in agnitionem Dei,

Omni robore corroborati,iuxta potentiam gloriæ illius, ad omnem tolerantiam ac patientiam,

Cum gaudio,gratias agentes patri,qui idoneos nos fecit ad participationem ſortis ſanctorum in lumine,

Qui eripuit nos à poteſtate tenebrarum,ac tranſtulit in regnum Filij ſibi dilecti,

Per quem habemus redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſſionem peccatorum,

Qui eſt imago Dei inconſpicui,primogenitus vniuerſæ creaturæ,

Quod per illum creata ſint omnia,quæ in cælis ſunt, & quæ in terra,viſibilia,& inuiſibilia ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus,ſiue poteſtates, Omnia per illum, & in illum creata ſunt,

Et ipſe eſt ante omnia & omnia per illum conſtituunt,

Et ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium primogenitus ex mortuis,vt ſit in omnibus ipſe primas tenens:

Quoniam in illo complacitum eſt patri vniuerſam plenitudinem inhabitare,

Et per eum reconciliare cuncta erga ſe, pacificatis per ſanguinem crucis eius per eundem,ſiue quæ in terra ſunt, ſiue quæ in cælis.

Et vos qui quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis:

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem exhibere vos sanctos, & immaculatos & irreprehensibiles coram ipso:

Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Euangelij, quod prædicatum est in vniuersa creatura, quæ sub cœlo est, cuius factus sum ego Paulus minister.

Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia:

Cuius factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, vt impleam verbum Dei:

Mysterium, quod absconditum fuit à sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis eius.

Quibus voluit Deus notas facere diuitias gloriæ sacramenti huius in Gentibus, quod est Christus. in vobis spes gloriæ:

Quem nos annunciamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

In quo & laboro, certando secundum operationem eius, quam operatur in me in virtute.

CAP. II.

VOlo enim vos scire qualem solicitudinẽ habeã pro vobis, & pro ijs, qui sunt Laodiciæ, & quicumque non viderunt faciẽ meam in carne:

Vt consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei Patris, & Christi Iesu:

In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.

Hoc autem dico, vt nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

1. Cor. 5. 3. *Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum eius, quæ in Christo est, fidei vestræ.

Sicut ergo accepistis Iesum Christum Dominum, in ipso ambulate.

Radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione:

Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum:

Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter:

Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis:

In quo & circumcisi estis circumcisione, non manu facta in expolitione corporis carnis, sed in circuncisione Christi:

Consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis.

Eph. 2. 1. * Et vos cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, conuiuificauit, cum illo, donans vobis omnia delicta:

Delens quod aduersus nos erat chirographum decreti, quod erat cõtrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci:

Et expolians principatus, & potestates traduxit confidenter, palam triumphans illo in semetipso.

Transl. ex Syriac.

22 *Reduxit nunc in gratiam per corpus carnis suæ, & per mortem suam: vt sistat vos coram se sanctos absque næuo & culpa non obnoxios:*

23 *Si permanseritis in fide vestra confirmato fundamento vestro, nec dimoueamini à spe Euangelij illius quod audistis, quod prædicatum est in vniuersa creatura quæ sub cælo est, cuius ego Paulus factus sum minister.*

24 *Et gaudeo in passionibus, quæ fiunt pro vobis, & suppleo quod deerat afflictionibus Meschicho in carne mea pro corpore ipsius, quod est Ecclesia.*

25 *Cuius ego factus sum minister, iuxta dispensationem Dei, quæ data est mihi inter vos, vt adimpleam sermonem Dei.*

26 *Arcanum illud quod abditum fuerat à sæculis, & à generationibus, nunc autem patefactum est sanctis illius,*

27 *Quibus voluit Deus notum facere, quæ sit opulentia gloriæ arcani huius inter Gentes, quod est ipse Meschicho qui in vobis spes est gloriæ nostræ.*

28 *Quem nos prædicamus, & docemus, & intelligendum præbemus cuilibet homini in omni sapientia, vt sistamus (exhaheamus) omnem hominem perfectum in Ieschua Meschicho.*

29 *In hoc etenim labore, & preces auspicor cum auxilio virtutis, quæ mihi data est.*

CAP. II.

1 *VElim autem vos scire quanta sit mihi solicitudo pro vobis, & pro his, qui sunt Laodiceæ & pro cæteris illis, qui faciem meam non viderunt in carne,*

2 *Vt consolationem accipiant corda eorum, vt cum charitate accedant ad omnem opulentiam persuasionis, & ad intelligentiam cognitionis arcani Dei Patris, & Meschicho.*

3 *In quo abditi sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ.*

4 *Hoc autem dico, vt nemo vos seducat persuasione sermonis.*

5 *Etsi enim carne absim à vobis, tamen spiritu vobiscum sum: & gaudeo quod videam ordinem vestrum, & confirmationem fidei vestræ, quæ est in Meschicho.*

6 * *Quemadmodum igitur accepistis Ieschua Meschicho Dominum nostrum, ita in eo ambulate.* Multa de pomis istius crucifixum.

7 *Radicibus vestris stabilitis, & ædificati in eo, & constantes in fide illa quam didicistis, vt in ea abundetis cum gratiarum actione.*

8 *Cauete ne quis vos spoliet per philosophiam, & deceptionem inanem iuxta doctrinam hominum, & iuxta rudimenta mundi, & non iuxta Meschicho.*

9 *Quoniam in eo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*

10 *Et in eo vos quoque completi estis, qui est caput omnis principatuum, & potestatum.*

11 *Et in quo circumcisi estis circumcisione, quæ sit sine manibus, quum exuistis carnem peccatorum per circumcisionem Meschicho.*

12 *Et sepulti estis cum eo per baptismum, in quo & vna cũ eo resurrexistis, qui credidistis in virtute, Dei, qui excitauit eum à mortuis.*

13 *Et vos, quum essetis mortui in peccatis vestris, & per præputium carnis vestræ vnà cum eo viuificauit, & remisit nobis omnia peccata nostra.*

14 *Et delenit in mandatis sibi chirographum obligationũ nostrarum quod erat nobis contrarium, illudq; sustulit è medio, ac ipsum affixit cruci suæ.*

15 *Et dum exuit corpus suum, diffamauit principatus, potestates, & confudit eos palam per seipsum.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem sistere vos sanctos,& immaculatos,& inculpatos coram ipso.

Si tamen permanetis fidei fundati & firmi, & non transmoti à spe Euangelij quod auditis, prædicati in vniuersa creatura quæ sub cœlo, cuius factus sum ego Paulus minister.

Nunc gaudeo in passionibus meis pro vobis, & rursus adimpleo defectiones afflictionum Christi in carne mea,pro corpore eius, quod est Ecclesia:

Cuius factus sum ego minister, secundum dispensationem Dei datam mihi in vos, implere verbum Dei:

Mysterium illud absconditum à sæculis,& à generationibus,nunc autem manifestatum est sanctis eius

Quibus voluit Deus notum facere quæ diuitiæ gloriæ mysterij huius inGentibus,qui est Christus in vobis spes gloriæ:

Quem nos annunciamus, admonentes omnem hominem, & docentes in omni sapientia vt sistamus omnem hominem in Christo Iesu.

In quod & laboro, decertans secundum operationem eius operatam in me in virtute.

CAP. II.

VOlo enim vos scire quantum certamen habeam pro vobis,& pro ijs qui in Laodicia, & quotquot non viderunt faciem meam in carne:

Vt consolentur corda ipsorum compactorum in charitate,& in omnes diuitias plenitudinis intellectus,in agnitionem mysterij Dei, Patris,& Christi:

In quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ abscónditi.

Hoc autem dico,vt nemo vos decipiat in suasibilitate sermonum.

Si enim & carne absum, sed spiritu vobiscum sum:gaudens, & videns vestrum ordinem, & firmamentum eius quæ in Christum fidei vestræ.

Sicut ergo accepistis Christum Iesum Dominum,in ipso ambulate.

Radicati,& superædificati in ipso, & confirmati in fide,sicut edocti estis, abundantes in ea in gratiarum actione:

Videte ne quis vos sit abigens per philosophiam, & inanem fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum:

Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter.

Et estis in illo repleti,qui est caput omnis principatus & potestatis:

In quo & circuncisi estis circuncisione, non manu facta,in exutione corporis peccatorum carnis in circuncisione Christi:

Consepulti ei in baptismo,in quo & conexcitati estis per fidem operationis Dei suscitantis illum ex mortuis.

Et vos mortuos existentes in delictis, & præputio carnis vestræ, conuiuificauit vos cum illo, condonans nobis omnia delicta:

Delens illud aduersus nos chirographum edictis quod erat subcontrarium nobis, & ipsum tulit de medio,affigens illud cruci:

Expolians principatus,& potestates traduxit in libertate. triumphans illos in semetipso.

Transl. Erasm. Roterod.

Nunc tamen reconciliauit in corpore carnis eius per mortem,vt exhiberet vos sanctos, & irreprehensibiles, & inculpatos in conspectu suo.

Si tamen permanetis in fide fundati ac stabiles, nec dimouemini a spe Euangelij quod audistis, quod prædicatum est apud vniuersam creaturam quæ sub cœlo est, cuius factus sum ego Paulus minister.

Nunc gaudeo super afflictionibus meis pro vobis, & supplico quod deest afflictionum Christi in carne mea, pro corpore ipsius quod est Ecclesia.

Cuius ecclesiæ factus sum ego minister, iuxta dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos impleri verbum Dei.

Mysterium quod reconditum fuit à sæculis, & à generationibus, nunc autem patefactum est sanctis eius.

Quibus voluit Deus notum facere, quæ sint diuitiæ gloriæ mysterij huius inter Gentes, quod est Christus in vobis spes gloriæ.

Quem nos annunciamus, admonentes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

Ad quod etiam enitor decertans secundum efficaciam eius, agentem in me per virtutem.

CAP. II.

NAm volo vos scire quantam solicitudinem habeam de vobis & his qui sunt Laodiciæ, & quicunque non viderunt faciem meam in carne.

Vt consolationem accipiant corda illorum, cum fuerint compacti in charitate, & in omnem copiam certæ perspicuitatis intelligentiæ, in agnitionem mysterij Dei & Patris, & Christi.

In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ reconditi.

Hoc autem dico, ne quis vos imponat probabilitate sermonis.

Etenim quamuis carne sim absens, tamen spiritu vobiscum sum: gaudens ac videns vestrum ordinem, & solidamentum vestræ in Christum fidei.

Quemadmodum igitur accepistis Christum Iesum Dominum, ita in eo ambulate.

Sic vt radicati, ædificati in ipso, & in fide confirmati, superfluentes in eo, vt edocti estis, abundetis in gratiarum actione.

Videte ne quis vos capiat per philosophiam & inanem deceptionem iuxta traditionem hominum, iuxta elementa mundi, & non iuxta Christum.

Quoniam in ipso habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter.

Et estis in illo completi, qui est caput omnis principatus ac potestatis.

Per quem & circumcisi estis circumcisione non manibus, dum exuitis corpus peccatorum carnis per circumcisionem Christi.

Consepulti simul cum illo per baptismum, in quo & simul etiam cum illo resurrexistis per fidem operationis Dei qui excitauit illum ex mortuis.

Et vos cum essetis mortui per delicta & præputium carnis vestræ, simul cum illo viuificauit, condonans nobis omnia delicta.

Deleto, quod aduersum nos erat chirographo quod erat contrarium nobis per decreta, & tulit e medio, affixit cruci.

Expoliatosq; principatus ac potestates ostentauit palàm, triumphans de illis per semetipsum.

Vulgat. Editio	Transl. ex Syriac.
Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum.	Nemo ergo vobis molestus existat in cibo et in potu, aut in partecipatione diorum festorum, aut neomeniæ, aut sabbatorum.
Quæ sunt umbra futurorum: corpus autem Christi.	Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Messiæ.
Nemo vos seducat, volens in humilitate & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ.	Ne quis vos seducat, qui sua humilitate vendit vos vasa et servitio sua; per sua visione deprimum, cum inniteat, quæ non vidit, et frustra turgescit mente sua carnis.
Et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & connexiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei.	Et non continens caput, ex quo totum corpus coagulatum et perfectum per connexiones et nexus, crescit per incrementa Dei.
Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viventes in mundo decernitis?	Si ergo mortui estis cum Messiho ab elementis mundi huius, quare adhuc in mundo iudicamini?
Ne contigeris, neque gustaveris, neque contrectaveris.	Ne vobis interpretum sint, neque edas, neque gustes, neque tetigas.
Quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundum præcepta, & doctrina hominum.	Quæ omnia ad perditionem sunt per usum, secundum mandata et doctrinas hominum.
Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.	Qui habent rationem sapientiæ in spiritu humilitatis et abstinentia, non parcunt corpori non in ullo quod honorem habeat ad saturitatem carnis.

CAP. III.

Si ergo resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens.	Si ergo resurrexistis cum Messiho, quæ sursum sunt quærite, ubi Messias sedet ad dexteram Dei.
Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.	Quæ sapere sunt facite, et non quæ in terra.
Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.	Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Messiho in Deo.
Cum Christus apparuerit vita vestra: tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.	Quum autem Messias manifestus fuerit, qui est vita vestra, tunc et vos manifestabimini cum eo in gloria.
Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum seruitus.	Mortificate igitur membra vestra terrestria, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quæ est idolorum (cultus).
Propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis.	Propterea enim venit ira Dei in filios incredulitatis.
In quibus & vos ambulabis aliquando, cum viveretis in eis.	Inter quos et vos quondam ambulabatis, cum vos in eis viveretis.
Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.	Nunc autem deponite a vobis vos omnia, iram, zelum, detractionem, malitiam, blasphemiam, sermonem turpem.
Nolite mentiri inuicem: expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis.	Ne mentiamini alius in alium, sed exuite hominem veterem cum actibus suis.
Et induite nouum, qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creauit illum.	Et induite hominem qui renovatur in agnitione secundum imaginem eius qui creavit illum.
Vbi non est Gentilis, & Iudæus, circumcisio, & præputium, Barbarus, & Scytha, seruus, & liber: sed omnia, & in omnibus Christus.	Ubi non est Ioudaeus et Gentilis, neque circumcisio et praeputium, neque Graecus et Barbarus, neque servus et liber, sed omnia et in omnibus est Messiho.
Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam.	Induite igitur tanquam electi Dei, sancti et dilecti, misericordiam et affectum misereum et humilitatem et modestiam et mansuetudinem et longanimitatem.
Supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, & vos ita.	Et sufferentes alius et redimentes vobis metipsis si quis habet querelam adversus quemquam: sicut et Dominus condonavit vobis, et vos sic condonate.
Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.	Et cum his omnibus charitas, quæ est vinculum perfectionis.
Et pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in uno corpore: & grati estote.	Et pax Messihonis gaudeat corda vestra, ad quam et vocati estis in uno corpore, et gratias agite Messihae.
Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, & commonentes vosmetipsos, psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo.	Sermo autem Messihae in vobis habitet cum omni sapientia. Et docete et admonete invicem psalmis et hymnis et canticis spiritualibus, et cantate gratiam in cordibus vestris Deo.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Ne ergo quis vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte feſti, aut noui lunij, aut ſabbatorum.

Quæ ſunt vmbra futurorum, at corpus Chriſti.

Nemo vos ſeduca, volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit incedens inaniter inflatus à ſenſu carnis ſuæ.

Et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & communiones ſubminiſtratum, & conſtructum augere incrementum Dei.

Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid tanquam in viuentes in mundo dogmatizamini?

Ne tetigeris, ne gustaueris, ne contrectaueris.

Quæ ſunt omnia in corruptionem vſu, ſecundum præcepta & doctrinas hominum.

Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in voluntario cultu & humilitatione animi, & ſuppreſſione corporis, non in honore aliquo ad explenionem carnis.

CAP. III.

Si igitur conſurrexiſtis Chriſto, quæ ſurſum quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens.

Quæ ſurſum ſapite, non quæ ſuper terram.

Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo.

Cum Chriſtus apparuerit, vita noſtra, tunc & vos cum ipſo apparebitis in gloria.

Mortificate ergo membra veſtra quæ ſuper terram, fornicationem, immundiciam, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt idolorum ſeruitus.

Propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis.

In quibus & vos ambulaſtis aliquando, cum viueretis in illis.

Nunc autem deponite & vos omnia, iram, excandeſcentiam, malitiam, blaſphemiam, turpiloquium ex ore veſtro.

Nolite mentiri inuicem, expoliantes veterem hominem cum actibus ſuis,

Et induite nouum eum renouatum in agnitionem ſecundum imaginem eius qui creauit eum.

Vbi non eſt Græcus & Iudæus, circumciſio & præputium, barbarus, Scytha, ſeruus, liber: ſed omnia & in omnibus Chriſtus.

Induite ergo ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, longanimitatem:

Supportantes inuicem & condonantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut & Chriſtus condonauit nobis, ita & vos.

Super omnia autem hæc, charitatem, quæ eſt vinculum perfectionis.

Et pax Dei imperet in cordibus veſtris, in quam & vocati eſtis in vno corpore & grati eſtote.

Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter, in omni ſapientia docentes & commonentes vosmetipſos, pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, in gratia cantantes in cordibus veſtris Domino.

Et

Tranſl. Erasm. Roterod.

Ne ergo quis vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte feſti, aut noui lunij, aut ſabbatorum,

Quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem

Nemo vos ſeducat, gaudens humilitate, & cultu Angelorum, intrudens ſe in ea quæ non vidit ambulans, inaniter inflatus à mente carnis ſuæ.

Et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & copulationes ſubminiſtratum, & coalitum augescit incrementum Dei.

Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid tanquam viuentes in mundo decernitis?

Ne tetigeris, ne gustaueris, ne contrectaueris.

Quæ omnia ipſi ſeruant abuſu, ſecundum præcepta & doctrinas hominum?

Quæ ſane habent ſpeciem ſapientiæ in ſuperſtitioſo cultu, & humilitate, & ſeuitia corporis, non in honore vllo ad ſatisfactionem carnis.

CAP. III.

Si igitur reſurrexiſtis cum Chriſto, ſurſum quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens.

Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.

Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.

Cum Chriſtus apparuerit, vita noſtra, tunc & vos cum ipſo apparebitis in gloria.

Mortificate igitur membra veſtra quæ ſuper terram, fornicationem, immundiciam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt ſeruitus idolorum,

Propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ.

In quibus & vos ambulaſtis quondam, cum viueretis in illis.

Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, conuitium, turpiloquium de ore veſtro.

Ne mentiamini inuicem, exuentes veterem hominem cum actibus eius,

Et induentes nouum eum, qui renouatur ad agnitionem & imaginem eius qui creauit eum.

Vbi non eſt Græcus & Iudæus, circumciſio & præputium, Barbarus, Scytha, ſeruus, liber: ſed omnia & in omnibus Chriſtus.

Induite igitur vos ſicut electi Dei ſancti & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, longanimitatem.

Supportantes inuicem, & condonantes ſibimetipſis ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut & Chriſtus condonauit vobis, ita & vos.

Super omnia autem hæc, charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis.

Et pax Dei exultet in cordibus veſtris, ad quam & vocati eſtis in vno corpore, & gratiarum actores eſtote.

Verbum Chriſti habitet in vobis copioſe, in omni ſapientia docentes & admonentes vosmetipſos pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, cum gratia concinentes in cordibus veſtris Deo.

Et

Vulgat. Editio.	Trans.
Omne, quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.	
Mulieres subdita esse viris sicut oportet, in Domino.	
Viri diligite uxores vestras, & nolite amari esse ad illas.	
Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in Domino.	
Patres nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant.	
Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Deum.	
Quodcumque operamini, ex anima operamini sicut Domino.	
Scientes quia a Domino accipietis retributionem hereditatis.	
Servite.	
Qui enim nocet, recipiet id quod nocuit, & non est personarum acceptio apud eum.	
CAP. IIII.	
Domini, quod iustum est, & aequum servis praestate: scientes quia & vos Dominum habetis in caelis.	
Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione.	
Orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, propter quod etiam vinctus sum:	
Ut manifestem illud illa ut oportet me loqui.	
In sapientia ambulate ad eos, qui foris sunt, tempus redimentes.	
Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut scire debeatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.	
Quae circa me sunt, omnia vobis notum facient Tychicus carissimus frater & fidelis minister & conseruus in Domino.	
Quem misi ad vos ad hoc ipsum ut cognoscat quae circa vos sunt, & consoletur corda vestra.	
Cum Onesimo fidelissimo, & carissimo fratre qui ex vobis est: omnia quae hic aguntur, nota facient vobis.	
Salutat vos Aristarchus concaptivus meus, & Marcus consobrinus Barnabae, de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum.	
Et Iesus qui dicitur Iustus: qui sunt ex circumcisione hi soli adiutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt solatio.	
Salutat vos Epaphras qui ex vobis est, servus Christi Iesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei.	
Testimonium enim illi perhibeo quod habet multum labore in vobis, & pro his, qui sunt Laodiciae, & qui Hierapoli.	
Salutat vos Lucas medicus carissimus, & Demas.	
Salutate fratres qui sunt Laodiciae & Nymphan & eam quae in domo illius est ecclesiam.	
Et cum lecta fuerit apud vos epistola, facite ut & in Laodicensium ecclesia legatur: et eam quae Laodicensium est, ut & vos legatis.	
Et dicite Archippo: Vide ministerium quod accepisti in Domino, ut illud impleas.	
Salutatio mea manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.	

PRIO-

Transl. B. Ariæ Mont.

Et omne, quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

Mulieres subditæ estote viris, sicut conuenit in Domino.

Viri diligite vxores, & ne amarulenti sitis ad illas.

Filij obedite parentibus per omnia: hoc enim beneplacitum est in Domino.

Patres, ne irritate filios vestros, vt nõn pusillo animo fiant.

Serui obedite per omnia secundum carnem dominis, nõ in oculorum seruitijs quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timẽtes Deu.

Et omne quodcunque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus:

Scientes à Domino accipietis retributionem hæreditatis: nam Domino Christo seruitis.

At iniuriam faciens, reportabit quod iniquè gessit: & non est personarum acceptio.

CAP. IIII.

DOmini, iustum & æquabilitatem seruis præstate: scientes quoniam & vos habetis Dominum in cælis.

Orationi perdurate, vigilantes in ea in gratiarum actione:

Orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat & nobis ostium sermonis loqui mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum)

Vt manifestem illud vt oportet me loqui.

In sapientia ambulate ad eos, qui foris, tempus redimentes.

Sermo vester semper in gratia sale conditus, scire quomodo oporteat vos vnicuique respondere

Ea quæ circa me, omnia nota faciet vobis Tychicus dilectus frater, & fidelis minister & conseruus in Domino:

Quem misi ad vos ad ipsum hoc, vt congnoscat. ea quæ circa vos, & consoletur corda vestra,

Cum Onesimo fideli & dilecto fratre, qui est ex vobis: Omnia vobis nota facient quæ hic.

Salutat vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ: (de quo accepistis mandata: si venerit ad vos, excipite illum:)

Et Iesus dictus Iustus: existentes ex circuncisione: hi soli cooperarii in regnum Dei, qui facti sunt mihi solatium.

Salutat vos Epaphras, qui ex vobis, seruus Christi, semper decertans pro vobis in orationibus, vt stetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei.

Testor enim illi, quod habet zelum multum pro vobis, & ijs, qui in Laodicia, & qui in Hierapoli.

Salutat vos Lucas medicus dilectus, & Demas.

Salutate illos qui in Laodicia fratres, & Nympham, & illam quæ per domum eius Ecclesiam.

Et cum lecta fuerit apud vos epistola, facite vt & in Laodicensium ecclesia legatur: & eam, quæ Laodicia, vt & vos legatis.

Et dicite Archippo: Vide ministerium, quod accepisti in Domino, vt illud impleas.

Salutatio mea, manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia vobiscum. Amen.

Transl. Erasm. Roterod.

17 *Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine Domini Iesu facite, gratias agentes Deo & Patri per illum.*

18 *Vxores subdita estote proprijs viris, sicuti conuenit, in Domino.*

19 *Viri diligite vxores, & ne sitis amarulenti aduersus illas,*

20 *Filij, obedite parentibus in omnibus: hoc enim bene placet Domino.*

21 *Patres, ne pronocetis liberos vestros, ne despondeant animum.*

22 *Serui, obedite per omnia ijs qui Domini sunt secundum carnẽ, non ol sequijs ad oculũ exhibitis, tanquã hominibus placere studetes cum simplicitate cordis, timentes Deum.*

23 *Et quicquid feceritis ex animo facite, tanquam Domino, & non hominibus.*

24 *Scientes, quod à Domino recipietis mercedem hæreditatis, nam Domino Christo seruitis.*

25 *Caterum qui peccarit, reportabit peccatum suum, & non est personarum respectus.*

CAP. IIII.

1 VOs Domini, æqualitatem & æquabilitatem seruis exhibete, scientes, quod & vos habeatis Dominum in cælis.

2 *Obsecrationi insiate, vigilantes in ea cum gratiarum actione,*

3 *Orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis, vt loquamur mysterium Christi, propter quod & vinctus sum.*

4 *Vt manifestem illud, sicut oportet me loqui.*

5 *Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem rẽdimentes,*

6 *Sermo vester semper cum gratia sit sale conditus, vt scias quomodo oporteat vos vnicuique respondere,*

7 *De omnibus rebus meis certiores vos faciet Tychicus dilectus frater, & fidus minister, & conseruus in Domino:*

8 *Quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscat quid agatis, & consoletur corda vestra.*

9 *Vnà cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex vobis: de omnibus vobis exponent, quæ hic agantur.*

10 *Salutat vos Aristarcus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata. Si venerit ad vos, excipite eum,*

11 *Et Iesus qui vocatur Iustus, qui sunt ex circumcisione. Hi soli cooperarij sunt ad regnum Dei, qui fuere mihi solatio.*

12 *Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, seruus Christi, semper anxiè laborans pro vobis in precationibus, vt stetis perfecti & completi in omni voluntate Dei.*

13 *Testimonium enim illi perhibeo, quòd habeat multum studium pro vobis, & iis qui sunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli.*

14 *Salutat vos Lucas medicus dilectus, & Demas.*

15 *Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo illius congregationem,*

16 *Et cum recitata fuerit à vobis epistola, facite, vt & in Laodicensium ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, vt vos quoq; legatis.*

17 *Et dicite Archippo: vide ministerium quod accepisti in Domino, vt illud impleas.*

18 *Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis vinculorum meorum. Gratia vobiscum, Amen.*

PRIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES,

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM

PAulus,& Siluanus , & Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo Patre, & Domino Ieſu Chriſto. Gratia vobis & pax.

Gratias agimus,Deo ſemper pro omnibus vobis memoriam veſtri facientes in orationibus noſtris ſine intermiſſione,

Memores operis fidei veſtræ,& laboris,& charitatis,& ſuſtinentiæ ſpei Domini noſtri Ieſu Chriſti,ante Deum & Patrem noſtrum:

Scientes fratres dilecti à Deo, electionem veſtram:

Quia Euangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantũ,ſed & in virtute,& in Spiritu ſancto,& in plenitudine multa,ſicut ſcitis quales fuerimus in vobis propter vos.

Et vos imitatores noſtri facti eſtis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus ſancti,

ita vt facti ſitis forma omnibus credentibus in Macedonia,& in Achaia.

A vobis enim diffamatus eſt ſermo Domini,non ſolum in Macedonia,& in Achaia, ſed & in omni loco fides veſtra,quæ eſt ad Deum profecta eſt, ita vt non ſit nobis neceſſe quidpiam loqui.;

Ipſi enim de nobis annunciant qualem introitum habuerimus ad vos:& quomodo conuerſi eſtis ad Deum à ſimulacris,ſeruire Deo viuo, & vero,

Et expectare Filium eius de cœlis(quem ſuſcitauit ex mortuis)Ieſum,qui eripuit nos ab ira ventura.

CAP. II.

NAm ipſi ſcitis,fratres,introitum noſtrum ad vos,quia non inanis fuit:

Sed ante paſsi, & * contumeliis affecti(ſicut ſcitis)in Philippis,fiduciam habuimus in Deo noſtro loqui ad vos Euangelium Dei in multa ſolicitudine.

Exhortatio enim noſtra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,

Sed ſicut probati ſumus à Deo vt crederetur nobis Euangelium:ita loquimur non quaſi hominibus placentes,ſed Deo,qui probat corda noſtra.

Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis,ſicut ſcitis, neque in occaſione auaritiæ: Deus teſtis eſt:

Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis,neque ab aliis.

Cum poſſemus vobis oneri eſſe vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus paruuli in medio veſtrum, tamquam ſi nutrix foueat filios ſuos.

PRIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM

1 PAulus,& Siluanus,& Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium,quæ eſt in Deo Patre,& in Domino noſtro Ieſchua Meſchicho, Gratia vobiſcum & pax.

2 Gratias agimus Deo ſemper pro vobis omnibus, & mentionem veſtri facimus in precibus noſtris ſine intermiſſione,

3 Ac memores ſumus coram Deo Patre operum fidei veſtræ,& laboris charitatis veſtræ, & tolerantiæ ſpei veſtræ,quæ eſt in Domino noſtro Ieſchua Meſchicho.

4 Siquidem nouimus electionem veſtram,fratres mei,dilecti Dei.

5 Quoniam Euangelium noſtrum non fuit in ſermonibus tantum erga vos,ſed etiam in virtute & Spiritu ſanctitatis,& in perſuaſione vera,vt & vos ſcitis quales extiterimus inter vos veſtri cauſa.

6 Et vos imitatores noſtri facti eſtis, & Domini noſtri quum recepiſtis ſermonem cum afflictione multa,& cum gaudio Spiritus ſanctitatis.

7 Et fuiſtis exemplo omnibus credentibus qui ſunt in Macedonia, & in Achaia.

8 A vobis enim manauit fama ſermonis Domini noſtri, non ſolum in Macedoniam & Achaiam, ſed & in omni loco fides veſtra,quæ eſt in Deum,audita eſt, adeo vt non ſit nobis neceſſe de vobis quicquam dicere.

9 Quandoquidem ipſi referunt qualem introitum habuerimus apud vos, & quomodo conuerſi eſtis ad Deum à ſuperſtitione ſimulachrorum,vt coleretis Deum viuum & veracem.

10 Deum expectatis Filium eius è cœlis Ieſchuam illum quem excitauit à mortuis, qui quidem liberat nos ab ira ventura.

CAP. II.

1 ET vos noſtis,fratres mei,introitum noſtrum ad vos in vanum non fuiſſe:

2 Sed nos antè perpeſſos & contumelijs affectos fuiſſe, vt ſcitis,Philippis, & tunc in multo certamine nos locutos fuiſſe vobiſcum per fiduciam Dei noſtri Euangelium Meſchicho.

3 Nam exhortatio noſtra non fuit ex impoſtura, neque ex immunditia,neque cum fraude.

4 Sed quemadmodum probati fuimus Deo,vt concrederetur nobis Euangelium eius:ita loquimur, non vt hominibus placeamus, ſed Deo ipſi qui probat corda noſtra.

5 Nec enim vnquam vſi ſumus ſermone adulationis, vt ſcitis,neque per occaſionem auaritiæ: Deus teſtis eſt.

6 Neque quærentes gloriam ex hominibus, nec à vobis, nec ab alijs.

7 Quamuis potuerimus oneri(honorati)eſſe tanquam Apoſtoli Meſchicho, ſed fuimus manſueti inter vos, & inſtar nutricis amore complectentis filios ſuos:

PRIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM

PAulus,& Siluanus, & Timotheus Eccleſiæ Teſſalonicenſium in Deo Patre, & Domino Ieſu Chriſto. Gratia vobis,& pax à Deo patre noſtro,& Domino Ieſu Chriſto.

Gratias agimus Deo ſéper pro omnibus vobis, mentionem veſtri facientes in orationibus noſtris indelinenter.

Memores veſtri operis fidei, & laboris charitatis,& ſuſtinentiæ ſpei Domini noſtri Ieſu Chriſti, ante Deum & Patrem noſtrum:

Scientes, fratres dilecti,à Deo electionem veſtram:

Quia Euangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantũ,ſed & in virtute,& in ſpiritu ſancto,& in plena perceptione multa,ſicut ſcitisquales facti ſimus in vobis propter vos.

Et vos imitatores noſtri facti eſtis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus ſancti,

Vt fieri vos exemplaria omnibus credentibus in Macedonia,& Achaia.

A vobis enim perſonuit ſermo Domini, non ſolum in Macedonia, & in Achaia, ſed & in omni loco fides veſtra,quæ ad Deum exijt, vt non opus nos habere loqui quidquam.

Ipſi enim de nobis annunciant qualem introitum habuerimus ad vos:& quomodo conuerſi eſtis ad Deum ab idolis,ſeruire Deo viuo. & vero,

Et expectare Filium eius de cœlis(quem ſuſcitauit ex mortuis)Ieſum, liberantem nos ab ira ventura.

CAP. II.

IPſi enim ſcitis,fratres, introitum noſtrum qui ad vos,quia non vanus factus eſt.

Sed ante paſſi, & contumelijs affecti(ſicut ſcitis)in Philippis,libertate vſi ſumus in Deo noſtro loqui ad vos Euangelium Dei in multo certamine.

Nam exhortatio noſtra non ex impoſtura,neque ex immunditia, neque in dolo,

Sed ſicut probati ſumus à Deo credi Euangelium: ita loquimur non quaſi hominibus placentes,ſed Deo probanti corda noſtra.

Neq; enim aliquando in ſermone adulationis facti ſumus,ſicut ſcitis, neque in prætextu auaritiæ: Deus teſtis.

Nec quærentes ex hominibus gloriam, neque à vobis,neque ab alijs.

Valentes in onere eſſe vt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus lenes in medio veſtrum. tamquam ſi nutrix foueat ſuos ipſius filios.

PRIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM

1 *PAulus & Siluanus & Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium, in Deo patre & Domino Ieſu Chriſto. Gratia vobis & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.*

2 *Gratias agimus Deo ſemper de omnibus vobis, mentionem veſtri facientes in precibus noſtris indeſinenter,*

3 *Memores veſtri propter opus fidei ac laborem charitatis & quod permanſiſtis in ſpe Domini noſtri Ieſu Chriſti, coram Deo & patre noſtro.*

4 *Scientes fratres dilecti à Deo, electionem veſtram,*

5 *Quoniam Euangelium noſtrum fuit erga vos, non per ſermonem ſolum, verumetiam virtutem, & per Spiritum ſanctum, perq; certitudinem multam, quemadmodum noſtis, quales fuerimus inter vos veſtra cauſa.*

6 *Et vos imitatores noſtri facti fuiſtis, & Domini recipientes ſermonem cum afflictione multa cum gaudio Spiritus ſancti.*

7 *Adeo vt fueritis exemplo omnibus credentibus in Macedonia, & Achaia.*

8 *A vobis enim perſonuit ſermo Domini, non ſolum in Macedonia, & Achaia, verumetiam in omni loco fides veſtra quæ eſt in Deum, dimanauit, vt non ſit nobis neceſſe loqui quicquam.*

9 *Siquidem ipſi de vobis annunciant, qualem ingreſſum habuerimus ad vos, & quomodo conuerſi fueritis ad Deum à ſimulacris vt ſeruiretis Deo viuenti & verati,*

10 *Et expectaretis Filium eius de cælis, quem excitauit à mortuis Ieſum, qui liberas nos ab ira ventura.*

CAP. II.

1 *NAm ipſi noſtis, fratres, introitum noſtrum ad vos, quod non fuerit inanis,*

2 *Sed quod ante malis afflicti & contumelijs affecti quemadmodum ſcitis, Philippis audacter egerimus in Domino noſtro ad loquendum apud vos Euangelium Dei, in multo certamine.*

3 *Siquidem exhortatio noſtra non fuit ex impoſtura, neque ex immunditia, neque cum dolo.*

4 *Sed quemadmodum probati fueramus à Deo, vt nobis committeretur Euangelium: ita loquimur, non vt hominibus placentes, ſed Deo qui probat corda noſtra.*

5 *Neq; enim vnquam per ſermonem adulationis verſati ſumus nec per occaſionem auaritiæ, Deus eſt teſtis.*

6 *Neque quærentes ex hominibus gloriam, nec à vobis, nec ab alijs.*

7 *Cum poſſemus in autoritate eſſe, tanquam Apoſtoli Chriſti, ſed fuimus placidi in medio veſtri, perinde ac ſi nutrix foueat ſuos filios:*

Vulgat. Editio		Transl. ex Syriac.
Ita deſiderantes vos, cupidè volebamus tradere vobis non ſolum Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras: quoniam chariſſimi nobis facti eſtis.	8	*Sic & vos amore complectimur, deſiderioq; tenemur impartiendi vobis non tantum Euangelium Dei, ſed & animas noſtras, quippe qui dilecti noſtri ſitis.*
Memores enim eſtis fratres laboris noſtri, & fatigationis: * nocte ac die operantes, ne quẽ veſtrũ grauaremus, prædicauimus in vobis Euãgeliũ Dei.	9	*Etenim memores eſtis, fratres noſtri, noſtros labores ſuſcepiſſe & exantlaſſe opere manuum noſtrarum nocte & interdiu, ne cui veſtrum eſſemus oneri.*
Vos teſtes eſtis, & Deus, quàm ſanctè, & iuſtè, & ſine querela, vobis, qui credidiſtis, fuimus:	10	*Vos teſtes eſtis Deuſque, quomodo prædicauimus vobis Euangelium Dei ſyncerè & iuſtè, & quòd inculpabiles fuerimus apud omnes fideles.*
Sicut ſcitis, qualiter vnumquemque veſtrum (ſicut pater filios ſuos)	11	*Quemadmodum ſcitis: vt ab vnoquoque veſtrum tanquam pater à liberis ſuis eſſlagitauerimus, & conſolati ſimus corda veſtra:*
Deprecantes vos, & conſolantes, teſtificati ſumus, vt ambularetis dignè Deo, qui vocauit nos in ſuum regnum, & gloriam.	12	*Vſque obteſtatiſſimus vt ambularetis, ſicuti decet, erga Deum illum, qui vocauit vos ad regnum ſuum ſuamque gloriam.*
Ideo & nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione, quoniã cum accepiſſetis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non vt verbum hominum, ſed (ſicut eſt verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidiſtis.	13	*Quapropter & nos perſeueranter gratias agimus Deo, quod quum ſermonem Dei acceperitis à nobis, non tanquam ſermonem hominum acceperitis eum, ſed ſicut verè eſt, ſermonem Dei, ipſeq; opere perficitur in vobis, & in ijs qui credunt.*
Vos enim imitatores facti eſtis fratres, Eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Iudæa in Chriſto Ieſu: quia eadem paſſi eſtis & vos à contribulibus veſtris, ſicut & ipſi à Iudæis:	14	*Vos autem fratres mei, imitatores facti eſtis Eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Iihoudea in Ieſchua Meſchicho: quod eadem perpeſſi fueritis & vos à contribulibus veſtris, ſicut & illi ab ipſis Iihoudæis,*
Qui & Dominum occiderunt Ieſum, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur,	15	*Qui Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho trucidarunt, & Prophetas qui ex ipſis erant, noſque inſectati ſunt, & Deo non placent, & ſunt aduerſary omnibus hominibus.*
Prohibentes nos Gentibus loqui vt ſaluæ fiant, vt impleant peccata ſua ſemper: peruenit enim ira Dei ſuper illos vſque in finem.	16	*Qui prohibent nos alloqui Gentes, vt ſeruentur, vt ſcelera ſua ſemper peragant: peruenit autem in eos ira ad finem vſque.*
Nos autem fratres deſolati à vobis ad tempus horæ, aſpectu, non corde, abundantius feſtinauimus faciem veſtram videre cum multo deſiderio:	17	*Nos porro, fratres mei, vobis orbati ſumus ad tempus horæ, facie quidem noſtra, & non noſtro corde: quin potius ſedulam manauimus operam, vt faciem veſtram conſpiceremus cum charitate multa.*
Quoniã voluimus venire ad vos: ego quidẽ Paulus, & ſemel & iterum, ſed impediuit nos Satanas.	18	*Et voluimus venire ad vos ego Paulus ſemel & iterum: ſed obſtitit mihi Satanas.*
Quæ eſt enim noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum eſtis in aduentu eius?	19	*Quæ eſt enim ſpes noſtra, & gaudium noſtrum, & corona gloriationis noſtræ, niſi vos coram Domino noſtro Ieſchua in aduentu ipſius?*
Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.	20	*Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium noſtrum.*

CAP. III.

PRopter quod non ſuſtinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis, ſolis:	1	*ET quoniam non ferebamus, voluimus remanere Athenis ſoli.*
* Et miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrum Dei in Euangelio Chriſti: ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide veſtra:	2	*Caterùm miſimus ad vos Timotheum fratrem noſtrum miniſterum Dei, & adiutorem noſtrum in Euangelio Meſchicho: vt confirmet vos, & petat à vobis ſuper fide veſtra.*
Vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis: ipſi enim ſcitis quod in hoc poſiti ſumus.	3	*Ne quis veſtrum ſuccidatur in afflictionibus iſtis: vos enim ſcitis ad hoc nos poſitos eſſe.*
Nam & cum apud vos eſſemus, prædicebamus vobis paſſuros nos tribulationes, ſicut & factum eſt, & ſcitis,	4	*Etenim quum apud vos eſſemus, prædicebamus vobis nos afflictum iri, quemadmodum noſtis factum fuiſſe.*
Propterea & ego amplius non ſuſtinens, miſi ad cognoſcendam fidem veſtram: ne forte tentauerit vos is, qui tentat & inanis fiat labor noſter.	5	*Quamobrem & ego non amplius ſuſtinui, quin mitterem ſciſcitatum de fide veſtra, ne fortè tentaret vos tentator ille, fieretq; labor noſter irritus.*
Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis & annunciante nobis fidem & charitatem veſtram, & quia memoriam noſtri habetis bonam, ſemper deſiderantes nos videre, ſicut & nos quoque vos:	6	*Nuper autem quum veniſſet ad nos Timotheus à vobis, & renuntiaſſet nobis de fide veſtra, & de charitate veſtra, & quod habeatis memoriam noſtri in omni tempore, ac deſiderio teneamini videndi nos, quemadmodum nos quoque vos:*
Ideo conſolati ſumus fratres in vobis in omni neceſſitate, & tribulatione noſtra per fidem veſtram,	7	*Idcirco conſolationem accepimus per vos fratres noſtri, ſuper omnibus angultijs & afflictionibus noſtris ob fidem veſtram.*
Quoniam nunc viuimus, ſi vos ſtatis in Domino	8	*Nunc enim viuimus, ſi vos ſtatis in Domino noſtro.*
Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum noſtrum,	9	*Quam enim gratiarum actionem poſſumus rependere pro vobis Deo ſuper omni gaudio quo gaudemus veſtri cauſa.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Ita cupidi veſtri, auebamus tradere vobis non ſolum Euangelium Dei, ſed etiam noſtras ipſorum animas, quoniam chari nobis facti eſtis.

Memores eſtis enim, fratres laboris noſtri & fatigationis: nocte enim & die operantes, ad non ſupergrauare quempiam veſtrum, prædicauimus in vos Euangelium Dei.

Vos teſtes, & Deus, vt ſanctè, & iuſtè, & inculpatè vobis credentibus facti ſumus.

Sicut ſcitis quomodo vnumquemque veſtrum (ſicut pater filios ſuos:)

Hortantes vos, & conſolantes, & teſtati, ad ambulare vos dignè Deo vocante, vos in ſuum ipſius regnum & gloriam.

Propter hoc & nos gratias agimus Deo indefinenter, quoniam accipientes verbum auditus à nobis Dei, excepiſtis non verbum hominum, ſed (ſicut eſt verè,) verbum Dei, qui operatur in vobis qui credentibus.

Vos enim imitatores facti eſtis, fratres, Eccleſiarum Dei exiſtentium in Iudæa, in Chriſto Ieſu, quia eadem paſſi eſtis & vos à propriis contribulibus ſicut & ipſi à Iudæis,

Et Dominum occidentibus Ieſum, & proprios Prophetas, & nos perſequentibus, & Deo non placentibus, & omnibus hominibus aduerſantibus:

Prohibentibus nos Gentibus loqui vt ſeruentur ad implendum ſua peccata ſemper: prævenit autem ſuper illos ira in finem.

Nos autem, fratres, orbati à vobis ad tempus horæ, aſpectu, non corde, abundantius ſtuduimus faciem veſtram videre in multo deſiderio.

Ideo voluimus venire ad vos, (ego quidem Paulus, & ſemel & bis,) intercidit nos Satanas.

Quæ enim noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriationis, aut nonne vos ante Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in eius aduentu?

Vos enim eſtis gloria noſtra, & gaudium.

CAP. III.

IDeo non amplius ſuſtinentes, bene viſum eſt nobis relinqui in Athenis ſoli:

Et miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrum Dei & cooperantem noſtrum in Euangelio Chriſti, ad ſtabilire vos, & exhortari vos de fide veſtra:

Neminem commoueri in tribulationibus iſtis, ipſi enim ſcitis, quod in hoc poſiti ſumus.

Etenim cum apud vos eſſemus, prædicebamus vobis, quod futuri eſſemus affligi, ſicut & factum eſt, & ſcitis,

Propter hoc & ego non amplius ſuſtinens, miſi ad cognoſcere fidem veſtram, ne forte tentauerit vos tentans, & in vanum fiat labor noſter.

Nuper autem veniente Timotheo ad nos à vobis & annunciante nobis fidem & charitatem veſtram, & quia habetis memoriam noſtri bonam ſemper, deſiderantes nos videre, ſicut & nos vos:

Propter hoc conſolati ſumus, fratres, in vobis, in omni tribulatione, & neceſſitate noſtra per veſtram fidem,

Quoniam nunc viuimus, ſi vos ſtatis in Domino

Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante Deum noſtrum,

Transl. Eraſm. Roterod.

Sic affectu propenſi in vos animo cupiebamus impertire vobis, non ſolum Euangelium Dei, verumetiam noſtras, ipſorum animas, propterea quod chari nobis facti eſtis.

Meminiſtis enim fratres laboris noſtri, ac ſudoris. Nocte enim ac die opus facientes ob id, ne cui veſtrum eſſemus oneri, prædicauimus apud vos Euangelium Dei.

Vos autem teſtes eſtis & Deus, quam ſanctè & iuſtè & inculpatè vobiſcum qui credebatis, verſati fuerimus.

Quemadmodum noſtis, vt ego vnumquemque veſtrum vt pater filios ſuos,

Obſecrantes vos, & conſolantes & obteſtantes, vt ambularetis dignè Deo, qui vocaſſet vos in ſuum regnum ac gloriam.

Quapropter & nos gratias agimus Deo indeſinenter: quod cum acceperitis ſermonem à nobis, quo Deum diſcebatis, accepiſtis non ſermonem hominum, ſed ſicut erat verè, ſermonem Dei, qui & agit in vobis credentibus.

Vos enim imitatores facti eſtis fratres, Eccleſiarum Dei quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu, quod eadem paſſi ſitis & vos à propriis contribulibus, quemadmodum & ipſi nos à Iudæis,

Qui vt & Dominum occiderunt Ieſum proprios Prophetas, ita & nos per ſecuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur.

Qui obſiſtunt nobis, ne loquamur Gentibus, quo ſalui fiant, vt expleant ſua peccata ſemper, peruenit autem in illos ira ad finem.

Caterum nos fratres, orbati vobis ad ſpatium temporis aſpectu, non corde, vehementius ſtuduimus videre faciem veſtram cum multo deſiderio.

Quapropter voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, & ſemel & iterum, & obſtitit nobis Satanas.

Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriationis an non & vos in conſpectu Domini noſtri Ieſu Chriſti in eius aduentu?

Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

CAP. III.

PRoinde cum non amplius ferremus viſum eſt nobis, vt Athenis reſideremus ſoli.

Ac miſimus Timotheum fratrem noſtrum ac miniſtrum Dei, & adiutorem operis noſtri in Euangelio Chriſti, vt confirmaret vos, & conſolaretur vos de fide noſtra.

Ne quiquam turbaretur in afflictionibus his. Nam ipſi noſtis, nos in hunc vſum poſitos eſſe.

Etenim cum apud vos eſſemus, prædicebamus vobis fore, vt afflictionem pateremur, quemadmodum & euenit, & noſtis

Quapropter & ego non amplius ferens, miſi ad hoc, vt cognoſcerem fidem veſtram, ne quo pacto tentaſſet vos ille qui tentat, & inanis factus eſſet labor noſter.

Nuper autem cum veniſſet Timotheus ad nos à vobis, & annunciaſſet nobis fidem ac dilectionem veſtram, & quod habeatis memoriam noſtri bonam ſemper, deſiderantes nos videre, quemadmodum nos quoque vos:

Idcirco conſolationem accepimus fratres per vos ſuper omni afflictione & neceſſitate noſtra, per veſtram fidem.

Quoniam nunc viuimus, ſi vos ſtatis in Domino.

Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo rependere de vobis ſuper omni gaudio quod gaudemus propter vos in conſpectu Dei noſtri.

Vulgat. Editio.

Nocte ac die abundantius orantes, vt videamus faciem veſtram, & compleamus ea, quæ deſunt fidei veſtræ.

Ipſe autem Deus, & Pater noſter, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.

Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem veſtram in inuicem, & in omnes quemadmodum & nos in vobis:

Ad confirmanda corda veſtra ſine querela in ſanctitate, ante Deum & Patrem noſtrum, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius. Amen.

CAP. IIII.

DE cetero ergo, fratres, rogamus vos & obſecramus in Domino Ieſu, vt quemadmodũ accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, ſic & ambuletis vt abũdetis magis.

Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Ieſum.

*Hæc eſt enim voluntas Dei ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis vos à fornicatione.

Vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore:

Non in paſſione deſiderii, ſicut & Gentes, quæ ignorant Deum:

Et ne quis ſupergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem ſuum: quoniam vindex eſt Dominus de his omnibus, ſicut prædiximus vobis, & teſtificati ſumus.

Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem.

Itaque qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum: qui etiam dedit Spiritum ſuum ſanctum in nobis.

De charitate autem fraternitatis non neceſſe habemus ſcribere vobis: * ipſi enim vos à Deo didiciſtis vt diligatis inuicem.

Etenim illud facitis in omnes fratres in vniuerſa Macedonia. Rogamus autem vos fratres vt abundetis magis:

Et operam detis vt quieti ſitis, & vt veſtrum negotium agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis:

Et vt honeſtè ambuletis ad eos, qui foris ſunt: & nullius aliquid deſideretis.

Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contriſtemini ſicut & ceteri, qui ſpem non habent:

Si enim credimus quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Ieſum adducet cum eo.

Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, * quia nos, qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentum Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt.

Quoniam ipſe Dominus in iuſſu, & in voce Archangeli, & in turba Dei deſcendet de cœlo: & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.

Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.

Itaque conſolamini inuicem in verbis iſtis,

CAP. V.

DE temporibus autem, & momentis fratres non indigetis vt ſcribamus vobis.

Tranſl. ex Syriac.

10 *Sed coram Deo magis preces fundimus noctu & interdiu, vt conſpiciamus faciem veſtram, & perficiamus quod deeſt fidei veſtræ.*

11 *Ipſe autem Deus Pater noſter, & Dominus noſter Ieſchua Meſchicho dirigat viam noſtram ad vos.*

12 *Et multiplicet & abundare faciat charitatem veſtram vnius erga alterum, & erga vnumquemque, ſicut & nos amore vos complectimur.*

13 *Et confirmet corda veſtra inculpabilia in ſanctimonia coram Deo Patre noſtro in aduentu Domini noſtri Ieſchua Meſchicho cum omnibus Sanctis eius.*

CAP. IIII.

1 PRoinde fratres mei, petimus à vobis, & obſecramus vos per Dominum noſtrum Ieſchua, vt quemadmodum accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare & placere Deo, vt magis abundetis. Repetitæ

2 *Noſtis enim quæ præcepta dederimus vobis per Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho.*

3 *Hæc enim eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra, & vt abſtineatis ab omni ſcortatione:*

4 *Et ſciat vnuſquiſque veſtrum poſſidere vas ſuum in ſanctificatione & honore,*

5 *Non autem in paſſionibus concupiſcentiæ, ſicut cetera Gentes illæ, quæ non norunt Deum.*

6 *Neque ſitis audaces ad tranſgrediendum, & ad circumueniendum quiſque fratrem ſuum in aliquo negotio: quandoquidem Dominus noſter vltor eſt de his omnibus, ſicut & ante hoc tempus diximus vobis, ac teſtati ſumus.*

7 *Non enim vocauit nos Deus ad ſpurcitiam, ſed ad ſanctificationem.*

8 *Itaque qui hæc aſpernatur, non hominem aſpernatur, ſed Deum ipſum qui dedit in vos Spiritum ſuum ſanctum.*

9 *Porro de charitate fraterna non neceſſe habetis vt ſcribam vobis: vos enim ipſi edocti eſtis à Deo, vt mutuo amore vos complectamini.*

10 *Et ſic facitis erga omnes fratres qui ſunt in tota Macedonia. Caterum vos rogo, fratres mei, vt abundetis:*

11 *Vtq; ſedulam nanctis operam, vt ſitis quieti, & occupati in operibus veſtris: & operemini propriis manibus, quem admodum præcepimus vobis.*

12 *Vt conuerſemini comiter cum extraneis, nullinſque opera egeatis.*

13 ** Velim autem vos ſcire, fratres mei, vt de iis qui obdormiunt non contriſtemini, ſicut & cæteri homines, qui ſpem non habent.* *Deſer. Comm.

14 *Si enim credimus Ieſchua mortuum eſſe, & reſurrexiſſe: ita & Deus eos qui obdormierunt per Ieſchua, adducturus eſt cum illo.*

15 *Hoc autem dicimus vobis in verbo Domini noſtri, quod nos qui reliqui erimus in aduentu Domini noſtri, qui viuemus: nequaquam præuenturos eos qui obdormierunt.*

16 *Quandoquidẽ ipſe Dominus noſter iuſſu & voce Principis Angelorum, & tuba Dei deſcendet de cælo: & mortui qui ſunt in Meſchicho, reſurgent primum.*

17 *Et tunc nos qui reliqui erimus, qui viuemus, rapiemur vnà cũ eis in nubibus in occurſum Domini noſtri in aera, & ſic ſemper cum Domino noſtro erimus.*

18 *Itaque conſolamini vos mutuo his ſermonibus.*

CAP. V.

1 CÆterum de temporibus & momentis, fratres mei, non neceſſe habetis vt ſcribam vobis.

Ipſi *Vos*

Transl. B. Ariæ Mont.

Nocte ac die ſuper ex abundanti orantes ad videndum veſtram faciem,& complere defectiones fidei veſtræ?

Ipſe autē Deus, & pater noſter, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.

Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitate in inuicem,& in omnes,quemadmodum & nos in vos:

Ad confirmare veſtra corda inculpata in ſanctitate, ante Deum & patrem noſtrum, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius .Amen.

CAP. IIII.

RE liquum ergo, fratres, rogamus vos. & obſecramus in Domino Ieſu, quamadmodum acccepiſtis à nobisquomodo oporteat vobis ambulare & placere Deo, vt abundetis magis.

Scitis enim quæ precepta dederimus vobis per Dominum Ieſum.

Hæc enim eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: abſtinere vos à fornicatione:

Scire vnumquemque veſtrum ſuum ipſius vas poſſidere in ſanctificatione,& honore:

Non in paſſione deſiderij, ſicut & Gentes neſcientes Deum.

Non opprimere, & circunuenire in negotio fratrem ſuum, quoniam vindex Dominus de omnibus his,ſicut & prædiximus vobis, & perteſtificati ſumus.

Non enim vocauit nos Deus in impuritate, ſed in ſanctificatione.

Itaque reiiciens non hominem reiicit,ſed Deum & dantem ſpiritum ſuum ſanctum in nobis.

De autem charitate fraternitatis non opus habetis ſcribere vobis:ipſi enim vos à Deo docti eſtis,ad diligendum alij alios.

Etenim facitis illud in omnes fratres qui in vniuerſa Macedonia, rogamus autem vos,fratres, abundare magis.

Et contendere quiete agere, & agere propria, & operari propriis manibus veſtris, ſicut vobis annunciauimus.

Vt ambuletis honeſte ad eos qui foris,& nullius opus habeatis.

Nonvolumus autem vos ignorare,fratres,de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & reliqui non habentes ſpem.

Si enim credimus quod Ieſus mortuus eſt,& reſurrexit: ita & Deus dormientes per Ieſum, aget cum eo.

Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini,quia nos viuentes, relicti in aduentum Domini, non præueniemns dormientes.

Quoniam ipſe Dominus iuſſu,in voce archangeli,& in tuba Dei deſcendet de cælo,& mortui in Chriſto reſurgent primum.

Deinde nos viuentes, relicti ſimul cum illis rapiemur in nubibus in occurſum Domini in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.

Itaque conſolamini alij alios in verbis iſtis.

CAP. V.

DE autem temporibus & momentis, fratres, non opus habetis vobis ſcribi.

Transl. Eraſm. Roterod.

10 *Noſte ac die ſupra modum orantes, vt videamus veſtram faciem, & ſuppleamus quæ deſunt fidei veſtræ.*

11 *Ipſe vero Deus & pater noſter & Dominus noſter Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.*

12 *Vos autem Dominus abundantes & exuberantes faciat mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos.*

13 *Vt confirmet corda veſtra, irreprehenſibilia in ſanctimonia coram Deo & patre noſtro, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti,cum omnibus ſanctis eius.*

CAP. IIII.

1 *QVod ſupereſt igitur fratres,rogamus vos & adhortamur per dominum Ieſum, quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodo oporteat vos verſari, & placere Deo vt abundetis magis.*

2 *Noſtis enim, quæ præcepta dederimus vobis per Dominum noſtrum Ieſum.*

3 *Hæc enim eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis à fornicatione,*

4 *Et ſciat vnuſquiſq; veſtrum ſuum vas poſſidere, cum ſanctificatione & honore,*

5 *Non cum affectu concupiſcentiæ,quemadmodum & gentes,quæ non nouerunt Deum,*

6 *Ne quis opprimat ac fraudet in negotio fratrem ſuum, propterea quod vltor eſt Dominus de omnibus his, quemadmodum & ante diximus vobis,ac teſtati ſumus.*

7 *Non enim vocauit nos Deus immunditiæ cauſa, ſed ad ſanctificationem.*

8 *Proinde qui reijcit,non reijcit hominem,ſed Deum, qui dedit ſpiritum ſuum ſanctum in vos,*

9 *Cæterum de fraterna charitate non neceſſe habetis, vt ſcribam vobis. Ipſi namque diuinitus docti eſtis, vt diligatis vos inuicem.*

10 *Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui ſunt in tota Macedonia.Obſecramus autem vos fratres, vt abundetis magis,*

11 *Et in hoc incumbatis,vt quieti ſitis, & agatis res proprias, & operemini propriis manibus veſtris, ſicuti vobis præcepimus.*

12 *Vt vos geratis honeſtè erga extraneos, & nulla re vobis ſit opus.*

13 *Cæterum nolo vos ignorare fratres de ijs qui obdormierunt,ne doleatis,quemadmodum & cæteri non habentes ſpem.*

14 *Nam ſi credimus,quod Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ſic & Deus eos qui obdormierunt per Ieſum,adducet cum illo.*

15 *Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quod nos qui viuemus & reliqui erimus in aduentum Domini, nequaquam præueniemus eos qui dormiunt.*

16 *Quoniam ipſe Dominus cum hortatu & voce archangeli,ac tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui in Chriſto reſurgent primum.*

17 *Deinde nos qui viuemus,qui reliqui erimus ſimul cum illis rapiemur in nubibus in occurſum Domini in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.*

18 *Proinde conſolemini vos mutuo ſermonibus his.*

CAP. V.

1 *POrrò de temporibus & articulis temporum fratres, non eſt opus vt vobis ſcribam.*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
*Ipſi enim diligenter ſcitis quia dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet.	2	*Vos enim verè ſcitis diem Domini noſtri, vt fur in nocte, ita venturum.*
Cum enim dixerint, pax, & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habenti, & non effugient.	3	*Quum dixerint pax & tranquillitas, tunc repentina inſurget in eos perditio, ſicuti dolor partus vterum geſtanti, nec effugient.*
Vos autem fratres non eſtis in tenebris, vt vos dies illa tamquam fur comprehendat.	4	*Vos autem fratres mei, non eſtis in tenebris, vt dies illa tanquam fur vos deprehendat.*
Omnes enim vos filii lucis eſtis, & filij diei: non ſumus noctis, neque tenebrarum.	5	*Vos enim omnes eſtis, filij lucis, & filij diei: nec ſitis filij noctis, neque filij tenebrarum.*
Igitur non dormiamus ſicut & ceteri, ſed vigilemus, & ſobrij ſimus.	6	*Ne dormiamus ergo ſicut cateri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus.*
Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt.	7	*Illi enim qui dormiunt, noctu dormiunt; & qui ſunt ebrij, noctu ſunt ebrij.*
*Iſa. 59. 17. Sap. 5. 17. Nos autem diei ſumus, ſobrij ſumus. *induti loricam fidei, & charitatis, & galeam, ſpem ſalutis:	8	*Nos autem qui filij diei ſumus, vigilemus mente noſtra & induamus loricam fidei & charitatis, & imponamus capiti galeam ſpei ſalutis.*
Quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,	9	*Quoniam non poſuit nos Deus ad iram ſed ad poſſeſſionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho.*
Qui mortuus eſt pro nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo viuamus.	10	*Qui quidem mortuus eſt pro nobis, vt ſive vigilemus ſive dormiamus, ſimul cum eo viuamus.*
Propter quod conſolamini inuicem & ædificate alterutrum, ſicut & facitis.	11	*Quamobrem vos mutuò conſolamini, & alter alterum ædificetis ſicut & facitis.*
Rogamus autem vos fratres vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino, & monent vos,	12	* *Obſecramus autem vos, fratres mei, vt agnoſcatis eos qui laborant inter vos, & qui conſtituti ſunt pro vobis, quique vos docent.* * Duplicatur in Syriaco.
Et habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum, pacem habete cum eis.	13	*Vt habeantur vobis in charitate abundantiori, propter eorum opera pacem habete cum eis.*
Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.	14	*Obſecramus autem vos, fratres mei, erudite errantes, & conſolamini puſillanimes, & excipite onus eorum qui infirmi ſunt, & longanimes eſtote erga vnumquemque.*
*Prou. 17. 13. & 20. 22. Rom. 12. 17. 1 Pet. 3. 9. Eccli. 28. 1. * Videte ne quis malum pro malo alicui reddat ſed ſemper quod bonum eſt ſectamini in inuicem, & in omnes.	15	*Et cauete ne quis veſtrum malum pro malo rependat, ſed ſemper ſectamini bonum, tum erga vos inuicem, tum erga vnumquemque.*
Semper gaudete.	16	*Et gaudete ſemper.*
*Luc. 18. 1. * Sine intermiſſione orate.	17	*Et orate ſine intermiſſione;*
Col. 4. 2. In omnibus gratias agite: hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto Ieſu in omnibus vobis.	18	*Et in omnibus gratias agite: hæc eſt enim voluntas Dei per Ieſchua Meſchicho in vobis.*
Spiritum nolite extinguere.	19	*Spiritum ne extinguatis.*
Prophetias nolite ſpernere.	20	*Prophetiam ne eſpernamini.*
Omnia autem probate, quod bonum eſt tenete.	21	*Omnia probate, & quod bonum eſt tenete.*
Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.	22	*Ab omni voluntate mala fugite.*
Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia vt integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus ſine querela in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.	23	*Ipſe autem Deus pacis vos omnes perfectè ſanctificet, & totum ſpiritum veſtrum, & animam veſtram & corpus veſtrum cuſtodiat, vt culpa careatis in aduentu Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.*
*Fidelis eſt, qui vocauit vos, qui etiam faciet.	24	*Fidelis eſt ille qui vocauit vos, vt hoc faciat.*
*1. Cor. 16. Fratres orate pro nobis:	25	*Fratres mei, orate pro nobis.*
Saluate fratres omnes in oſculo ſancto.	26	*Saluate fratres omnes cum oſculo ſancto.*
Adiuro vos per Dominum vt legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.	27	*Adiuro vos per Dominum noſtrum, vt legatur hæc Epiſtola omnibus fratribus ſanctis.*
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Amen.	28	*Gratia Domini noſtri Ieſchua Meſchicho ſit vobiſcum. Amen.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini ſicut fur in nocte, ita venit.
Cum enim dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis imminet interitus, (ſicut dolor in vtero habenti) & non effugient.
Vos autem, fratres, non eſtis in tenebris, vt dies vos tanquam fur comprehendat.
Omnes vos filii lucis eſtis, & filij diei: non ſumus noctis, neque tenebrarum.
Nempe igitur non dormiamus ſicut & reliqui ſed vigilemus, & ſobrii ſimus.
Nam dormientes, nocte dormiunt: & inebriati, nocte ebrii ſunt.
Nos autem diei exiſtentes filij, ſobrii ſimus induti thoracem fidei, & charitatis, & galeam, ſpem ſalutis.
Quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in aſſertionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,
Mortuum pro nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo viuamus.
Ideo conſolamini alii alios, & ædificate vnus vnum, ſicut & facitis.
Rogamus autem vos, fratres, noſſe laborantes in vobis, & præſidentes vobis in Domino, & admonentes vos,
Et ducere illos ſuper exabundanti in charitate, propter opus illorum, pacem habere in vobis ipſis.
Rogamus autem vos, fratres, monete inordinatos, conſolamini puſillanimes, ſuſtinete infirmos, longanimes eſtote ad omnes.
Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: ſed ſemper bonum ſectamini, & in inuicem, & in omnes.
Semper gaudete.
Indeſinenter orate.
In omni gratias agite: hæc enim voluntas Dei in Chriſto Ieſu in vos.
Spiritum ne extinguite:
Prophetias ne nihili facite.
Omnia explorantes, bonum tenete.
Ab omni ſpecie mala abſtinete.
Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos omnino perfectos: & integer veſter ſpiritus, & anima, & corpus inculpatè in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.
Fidelis ille vocans vos, qui etiam faciet ſpem veſtram tutam.
Fratres, orate pro nobis:
Salutate fratres omnes in oſculo ſancto.
Adiuro vos Dominum, legi epiſtolam omnibus ſanctis fratribus.
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

2 *Ipſi enim planè ſcitis, quod dies ille Domini, vt fur in nocte, ita venturus ſit.*
3 *Cum enim dixerint, pax & tuta omnia tunc repentinus eis imminet interitus, ſicuti dolor partus mulieri pregnanti, nec effugient.*
4 *At vos fratres, non eſtis in tenebris, vt dies ille vos tanquam fur opprimat.*
5 *Omnes vos filij lucis eſtis, ac filij diei: non ſumus noctis, neq; tenebrarum.*
6 *Proinde ne dormiamus, ſicut & cæteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus.*
7 *Nam qui dormiunt, nocte dormiunt, & qui inebriantur noctu ſunt ebrij,*
8 *At nos qui ſumus diei, ſobrij ſimus, induti thoracem fidei & charitatis, & pro galea ſpem ſalutis.*
9 *Quoniam non conſtituit nos Deus, vt iram nobis concitemus, ſed vt ſalutem conſequamur per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,*
10 *Qui mortuus eſt pro nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo viuamus.*
11 *Quapropter adhortemini vos mutuò, & ædificetis ſinguli ſingulos, ſicut & facitis.*
12 *Rogamus autem vos fratres, vt agnoſcatis eos, qui laborant inter vos, & qui præſunt vobis in Domino, & admonent vos,*
13 *Vt habeatis illos in ſumma precio per charitatem propter opus illorum: pacem habete cum illis.*
14 *Obſecramus autem vos fratres, monete inordinatos, conſolamini puſillanimes, ſublenate infirmos, patientes eſtote erga omnes.*
15 *Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, ſed ſemper quod bonum eſt, ſectemini, tum erga vos inuicem, tum erga omnes.*
16 *Semper gaudete,*
17 *Indeſinenter orate,*
18 *In omnibus gratias agite. Hæc enim eſt voluntas Dei per Chriſtum Ieſum erga vos.*
19 *Spiritum ne extinguatis,*
20 *Prophetias ne aſpernemini.*
21 *Omnia probate: quod bonum fuerit, tenete.*
22 *Ab omni ſpecie mala abſtinete.*
23 *Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos totos. Et integer veſter ſpiritus, & anima & corpus, ita vt in nullo poſſitis culpari, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.*
24 *Fidelis eſt qui vocauit vos, qui idem efficiet.*
25 *Fratres, orate pro nobis.*
26 *Salutate fratres omneis cum oſculo ſancto.*
27 *Adiuro vos per Dominum, vt recitetur hæc epiſtola omnibus ſanctis fratribus.*
28 *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit vobiſcum. Amen.*

POSTERIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES,

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM,

PAulus, & Siluanus, & Timotheus: Ecclesiæ Theſſalonicenſium in Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis, fratres, ita vt dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrum in inuicem:

Ita vt & nos ipſi in vobis gloriemur in Eccleſijs Dei, pro patientia veſtra, & fide, & in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis.

In exemplum iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

Si tamen iuſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant:

Et vobis, qui tribulamini, requiem nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de cœlo cum Angelis virtutis eius,

In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius:

Cum venerit glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt, quia creditum eſt teſtimonij noſtri ſuper vos in die illo.

In quo etiam oramus ſemper pro vobis: vt dignetur vos vocatione ſua Deus noſter, & impleat omnẽ voluntatẽ bonitatis & opus fidei in virtute.

Vt clarificetur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in vobis, & vos in illo ſecundum gratiam Dei noſtri, & Domini Ieſu Chriſti:

CAP. II.

ROgamus autem vos, fratres, per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ congregationis in ipſum:

Vt non cito moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem neque per epiſtolam tamquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini.

*Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,

Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tamquam ſit Deus.

Non retinetis quòd cum adhuc eſſem apud vos, hæc dicebam vobis?

Et nunc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore.

POSTERIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES,

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus & Siluanus, & Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium, quæ eſt in Deo Patre noſtro, & Domino noſtro Ieſchua Meſchicho:* Cæteroquin ſolita ſalutatio.

2 *Gratia vobiſcum, & pax à Deo Patre noſtro, & à Domino noſtro Ieſchua Meſchicho.*

3 *Gratias agere debemus Deo ſemper de vobis, fratres mei, vt par eſt, quod magis augeſcat fides veſtra, ac multiplicetur charitas vejtrum omnium vnuſcuiuſque erga proximum ſuum.*

4 *Vt & nos in vobis gloriemur in Eccleſijs Dei ob fidem veſtram, & tolerantiam veſtram in omni perſecutione veſtra, & oppreſſionibus veſtris quas ſuſtinetis,*

5 *Ad demonſtrationem iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini illo regno Dei pro quo patimini.*

6 *Siquidem iuſtum eſt coram Deo rependere oppreſſionem oppreſſoribus veſtris:*

7 *Vobis autem qui opprimimini requiem nobiſcum in reuelatione Domini noſtri Ieſchua Meſchicho de cælo cum virtute (exercitu) Angelorum ſuorum.*

8 *Quum facturus eſt vltionem igne depaſcente, de ijs qui non nouerunt Deum, & de ijs qui non agnouerunt Euangelium Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.*

9 *Qui quidem pœnas luent perditionis æternæ à facie Domini noſtri, & à gloria virtutis eius.*

10 *Quum venerit vt glorificetur in ſanctis ſuis, & oſtendat miracula ſua in fidelibus ſuis, vt credatur teſtimonium noſtrum erga vos in die illo.*

11 *Propterea ſemper oramus pro vobis, vt dignos vos efficiat Deus vocatione veſtra, & adimpleat vobis omnem voluntatem bonam & opus fidei in virtute.*

12 *Vt laudibus exornetur in vobis nomen Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, & vos in illo ſecundum gratiam Dei noſtri, & Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.*

CAP. II.

1 *OBſecramus autem vos, fratres mei, ob aduentum Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, & noſtri congregationem ad eum,*

2 *Ne cito dimoueamini à mentibus veſtris, neque obſtupeſcatis neque à ſermone, neque à ſpiritu, neque ab epiſtola, acſi à nobis eſſet, quòd ecce forſitan inſtet dies Domini noſtri.*

2 *Ne quis imponat vobis vllo modo: queniam niſi venerit prius rebellio, & reuelatus fuerit homo ille peccati, filius perditionis,*

4 *Qui aduerſarius eſt, & effertur ſupra omnem qui vocatur Deus & religio, adeo vt & in templo Dei tanquam Deus ſedeat, & oſtentet ſeipſum quaſi Deus ſit.*

5 *Nonne in memoriam reuocatis, quod quum apud vos eſſem, hæc dixerim vobis?*

6 *Et nunc ſcitis quid detineat, vt reueletur ſuo tempore.*

POSTERIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES,

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM,

PAulus & Siluanus,& Timotheus,Eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo patre noſtro,& Domino Ieſu Chriſto:

Gratia vobis,& pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.

Gratias agere debemus Deo ſemper pro vobis, fratres,ita vt dignum eſt, quoniam ſuperaugeſcit fides veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque omnium veſtrum in inuicem.

Vt nos ipſos in vobis gloriari in Eccleſiis Dei, pro patientia veſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris,& tribulationibus,quas ſuſtinetis:

Indicium certum iuſti iudicii Dei, ad dignos cenſeri vos regno Dei,pro quo & patimini.

Si quidem iuſtum apud Deum,retribuere tribulantibus vos tribulationem:

Et vobis tribulatis relaxationem cum nobis, in reuelatione Domini Ieſu Chriſti de cælo cum Angelis virtutis eius.

In igni flammæ, dantis vindictam non ſcientibus Deum,& non obedientibus Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Qui pœnas luent exitium æternum,à facie Domini,& à gloria fortitudinis eius:

Cum venerit glorificari in ſanctis ſuis,& admirabilis fieri in omnibus credentibus, quia creditum eſt teſtimonium noſtrũ ſuper vos in die illo.

in quod etiam oramus ſemper pro vobis,vt vos dignetur vocatione Deus noſter & impleat omnẽ bonã voluntatẽ bonitatis, & opus fidei in virtute.

Vt gloficetur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in vobis,& vos in illo,ſecundum gratiam Dei noſtri,& Domini Ieſu Chriſti.

CAP. II.

ROgamus autem vos, fratres, per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti,& noſtræ congregationis in ipſum,

Ad non cito dimoueri vos à ſenſu,neque turbari,neque per ſpiritum,neque per ſermonem,neque per epiſtolam tanquam per nos quaſi quod inſtet dies Chriſti.

Ne quis vos ſeducat ſecundum vllum modum, quoniam ſi non venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati ille filius perditionis:

Ille oppoſitus, & elatus ſupra omnem dictum Deum aut numen,ita vt eum in templumDei tanquam Deum ſedere, oſtendentem ſeipſum quod ſit Deus.

Non meminiſtis,quòd adhuc exiſtens apud vos, hæc dicebam vobis?

Et nunc obſtaculum ſcitis, ad reuelari eum in ſuopſius tempore.

POSTERIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES,

Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM,

1 *PAulus & Siluanus ac Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium,in Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.*

2 *Gratia ſit vobis & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.*

3 *Gratias agere debemus Deo ſemper de vobis,fratres,vt par eſt, quod vehementer augeſcit fides veſtra, & exuberat mutua veſtra omnium charitas, cuiuſq; in alterum,*

4 *Adeo vt nos ipſi de vobis gloriemur in Eccleſiis Dei, de tolerantia veſtra & fide, ſuper omnibus perſecutionibus veſtris & afflictionibus,quas ſuſtinetis,*

5 *Documentum iuſti iudicij Dei, in hoc vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini,*

6 *Siquidem iuſtum eſt apud Deum, reddere ijs qui affligunt vos,afflictionem,*

7 *Et vobis qui affligimini relaxationem nobiſcum, cum reuelabitur Dominus Ieſus de cœlo,cum Angelis potentiæ ſuæ,*

8 *Cum incendio flammæ,qui infligit vltionem ijs,qui non nouerunt Deum,& qui non obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti,*

9 *Qui pœnam luent,interitum æternum,à facie Domini,& à gloria fortitudinis iuius,*

10 *Cum venerit, vt glorificetur in ſanctis ſuis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quoã fides habita ſit teſtimonio noſtro erga vos in die illo,*

11 *Ad quod etiam oramus ſemper pro vobis,vt vos dignos habeat iſta vocatione Deus noſter, & compleat omne bonum propoſitum bonitatis,& opus fidei cum potentia,*

12 *Vt illuſtretur nomẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti per vos,& vos per illum, iuxta gratiam Dei noſtri & Domini Ieſu Chriſti.*

CAP. II.

1 *ROgamus autem vos fratres,per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti,& noſtri aggregationem in illum,*

2 *Ne cito dimoueamini à mente,neque turbemini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam, tanquàm à nobis profectam,quaſi inſtet dies Chriſti,*

3 *Ne quis vos decipiat vllo modo, quoniam non aduenict Dominus,niſi venerit defectio primi, & reuelatus fuerit homo ille ſceleroſus, filius perditus,*

4 *Qui eſt aduerſarius,& effertur aduerſus omnem, qui dicitur Deus aut numen, adeo vt in templo Dei ſedeat, oſtentans ſeipſum Deum.*

5 *An non meminiſtis, quod cum adhuc eſſem apud vos, hæc dixerim vobis?*

6 *Et nunc quid detineat ſcitis,nempe, vt ille reueletur in ſuo tempore.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio		Transl. ex Syriac.
Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum vt qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.	7	*Mysterium enim iniqui illius iam incœpit secundò agere, solùm vt qui nunc detinet, tollatur è medio.*
9.Thes.2. 4. Et tunc reuelabitur ille iniquus,* quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui eum:	8	*Et tunc reuelabitur iniquus ille, quem Dominus noster Ieschua conficiet spiritu oris sui, & abolebit eum reuelatione aduentus sui.*
Cuius est aduentus secundum operationem Satanæ in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus,	9	*Aduentus enim illius est operatio Satanæ cum omni potentia & signis, falsis & miraculis:*
Et in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio,	10	*Et cum omni seductione iniquitatis quæ fit in perditos, eò quòd non receperunt charitatem veritatis vt per eam seruarentur. Idcircò immittet illis Deus efficaciam seductionis, vt credant mendacio:*
Vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.	11	*Et condemnentur illi omnes qui non crediderunt veritati, sed acquieuerunt iniquitati.*
Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti à Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem in sanctificatione Spiritus, & in fide veritatis:	12	*Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres, dilecti Domini nostri, quod elegerit vos Deus à principio in vitam (salutem) per sanctificationem Spiritus, & fidem veritatis.*
In qua & vocauit vos per Euangelium nostrum in acquisitionem gloriæ Domini nostri Iesu Christi.	13	*Ad hæc enim vocauit vos Deus Euangelio nostro, vt decori sitis Domino nostro Ieschua Meschicho.*
Itaque fratres state: & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.	14	*Proinde fratres mei, state, & constanter tenete præcepta quæ didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.*
Ipse autem Dominus noster Iesus Christus & Deus & pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia,	15	*Ipse autem Dominus noster Ieschua Meschicho & Deus Pater noster, qui dilexit vos, & dedit vobis consolationem æternam, & spem bonam in gratia sua,*
Exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono.	16	*Consoletur corda vestra, & stabiliat vos in omni sermone, & in omni opere bono.*

CAP. III.

CAP. III.

Eph.6.18 Col.4.3. De cætero, fratres, orate pro nobis vt sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos:	1	*Deinceps, fratres, orate pro nobis, vt sermo Domini nostri currat, & glorificetur vbique sicut & apud vos.*
Et vt liberemur ab importunis, & malis hominibus non enim omnium est fides.	2	*Vt liberemur ab hominibus malis & insolentibus, non enim omnium est fides.*
Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo:	3	*Fidelis autem est Dominus, qui custodiet vos & liberabit à malo.*
Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis.	4	*Porrò confidimus de vobis in Domino nostro, quòd quæ præcepimus vobis, feceritis, atque facturi estis.*
Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.	5	*Dominus autem noster dirigat corda vestra in dilectionem Dei, & in expectationem Meschicho.*
Denunciamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis.	6	*Cæterum præcepimus vobis, fratres mei, in nomine Domini nostri Ieschua Meschicho, vt recedatis ab omni fratre qui in deterius ambulat, & non iuxta præcepta quæ accepit à nobis.*
Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:	7	*Vos enim scitis quomodo oporteat imitari nos, quoniam non in deterius ambulauimus inter vos.*
Act.20. 34. 1.Cor.4. 12. 1.Thes.2.9 * Neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus.	8	*Neque panem gratis comedimus à quoquam vestrum; sed cum labore & fatigatione noctu & interdiu operabamur, ne cui vestrum essemus oneri.*
Non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.	9	*Non quod non potuerimus, sed vt per nosipsos exhiberemus vobis exemplum, vt nos imitaremini.*
Nam & cum essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.	10	*Etenim quum apud vos essemus, hoc præceperamus vobis: vt quisquis noluerit operari, is nec manducet.*
Audiuimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes.	11	*Siquidem audiuimus quosdam esse inter vos, qui in deterius ambulant; & nihil agunt, nisi res vanas.*
Iis autem, qui eiusmodi sunt, denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent.	12	*Iis autem qui sunt istiusmodi, præcepimus, & rogamus eos per Dominum nostrum Ieschua Meschicho, vt cum quiete operentur, & comedant panem suum.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Nam mysterium iam operatur iniquitatis, solum tenens nunc donec è medio fiat.

Et tunc reuelabitur ille exlex, quem Dominus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui:

Cuius est aduentus secundum operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigijs mendacij:

Et in omni deceptione iniustitiæ in pereuntibus, pro quibus charitatem veritatis non receperunt, ad seruari ipsos. Et propter hoc mittet illis Deus operationem impulturæ, ad credendum eos mendacio:

Vt iudicentur omnes non credentes veritati, sed beneplacitum habentes in iniustitia.

Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis fratres dilecti à Domino quod elegerit vos Deus ab initio in salutem, in sanctificatione Spiritus, & fide veritatis:

In quod vocauit vos per Euangelium nostrum, in assertionem gloriæ Domini nostri Iesu Christi.

Nempe ergo fratres, state, & tenete traditiones quas edocti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram:

Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus, & Pater noster diligens nos, & dans consolationem æternam, & spem bonam in gratia:

Exhortetur vestra corda, & confirmet vos in omni sermone, & opere bono.

CAP. III.

QVod reliquum, orate, fratres, pro nobis, vt sermo Domini currat & glorificetur, sicut & apud vos:

Et vt liberemur ab importunis & malis hominibus, non enim omnium fides.

Fidelis autem est Dominus, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.

Confidimus autem in Domino super vos, quoniam quæ denunciamus vobis, & facitis, & facietis.

At Dominus dirigat vestra corda in charitatem Dei, & in expectationem Christi.

Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Iesu Christi, subduci vos ab omni fratre inordinatè ambulante, & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis.

Ipsi enim scitis, quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam nō inordinati fuimus in vobis.

Neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione noctem & diem operantes, ad non aggrauare quenquam vestrum.

Non quia non habemus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

Etenim cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet.

Audimus enim quosdam ambulantes in vobis inordinatè, nihil operantes, sed circumagentes.

At eiusmodi denuntiamus, & obsecramus per Dominum nostrū Iesum Christum, vt cum quiete operantes, suum ipsorum panem manducent.

Transl. Erasm. Roterod.

Nam mysterium nunc agit iniquitatis tantum qui tenet, in præsentia teneat, donec è medio tollatur,

Et tunc patefiet iniquus ille, quem Dominus consiciet spiritu oris sui, & abolebit claritatè aduentus sui,

Cuius est aduentus secundum operationem Satanæ, cum omni potentia, & signis, ac prodigijs mendacibus,

Et cum omni deceptione iniustitiæ, in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectionem veritatis non receperunt in hoc, vt salui fierent. Et propterea mittet illis Deus efficaciam illusionis, vt credant mendacio,

Vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed approbauerunt iniustitiam.

Nos autem debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti à Domino, quod elegerit vos Deus ab initio in salutem, per sanctificationem spiritus, ac fidem veritatis,

Ad quod vocauit vos per Euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ Domini nostri Iesu Christi.

Itaq; fratres state, & tenete institutiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.

Ipse vero Dominus noster Iesus Christus, & Deus ac Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam per gratiam,

Consoletur vestra corda, & stabiliat vos in omni sermone: & opere bono.

CAP. III.

QVod superest, orate fratres pro nobis, vt sermo Domini currat & glorificetur, sicut & apud vos,

Et vt eripiamur ab absurdis ac peruersis hominibus. Non enim omnium est fides.

Sed fidelis est Dominus, qui stabiliet vos, & custodiet à malo.

Confidimus autem per dominum de vobis, quod quæ præcipimus vobis, & facitis, & facturi estis.

Porrò Dominus dirigat vestra corda in dilectionem Dei, & in expectationem Christi,

Præcipimus autem vobis fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt subducatis vos ab omni fratre, qui inordinatè se gerit, & non iuxtà institutionem quam accepit à nobis,

Nam ipsi scitis, quomodo oporteat imitari nos: quoniam non inordinatè gessimus nos inter vos,

Neque gratis panem accepimus à quoquam, sed cum labore & sudore nocte dieq; facientes opus, ad hoc, ne cui vestrum essemus onerosi.

Non, quod id nobis non liceat, sed vt nosmet ipsos formam exhiberemus vobis ad imitandum nos.

Etenim cum essemus apud vos, hoc præcipiebamus vobis, vt si quis nollet operari, ne nec ederet.

Audimus enim quosdam versantes inter vos inordinatè, nihil operis facientes, sed curiosè agentes.

Iis autem qui sunt eiusmodi, præcipimus & obsecramus per Dominum nostrum Iesum Christum; vt cum quiete operantes, suum ipsorum panem edant.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
*Vos autem fratres nolite deficere bene facientes.	13	*Vos autem, fratres mei, non sit grave vobis agere quod bonum est.*
Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commiscemini cum illo vt confundatur:	14	*Quod si quis non obedit istis sermonibus qui epistola continentur, iste separetur à vobis, neque conuersamini cum eo, vt pudore suffundatur.*
Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem.	15	*Neque tanquam inimicum habeatis eum, sed admonete eum vt is fratrem.*
Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.	16	*Ipse autem Dominus pacis det vobis pacem semper in omnibus. Dominus noster sit cum omnibus vobis.*
Salutatio, mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola. ita scribo.	17	*Pax (salutatio) per scripturam propria manus: Ego Paulus scripsi, quod est signum in omnibus epistolis meis, Sic scribo.*
Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.	18	*Gratia Ieschua Meschicho sit cum omnibus vobis, fratres mei. Amin.*

Tranſl. B. Ariæ. Mont.		Tranſl. Eraſm. Roterod.
Vos autem, fratres, ne ſegneſcatis benefacientes,	13	*Vos autem fratres, ne deſatigemini in beneſaciendo.*
Si vero quis non auſcultat verbo noſtro, per epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini illi, vt pudefiat:	14	*Quod ſi quis non obedit ſermoni noſtro per epiſtolam hunc indicate: & ne commercium habeatis cum illo, vt pudore ſuffundatur:*
Et ne vt inimicum ducite, ſed admonete vt fratrem.	15	*Neque velut inimicum habeatis, ſed admonete vt fratrem.*
Ipſe autem Dominus pacis det vobis pacem per omne in omni modo. Dominus cum omnibus vobis.	16	*Ipſe autem Dominus pacis det vobis pacem ſemper omnibus modis. Dominus ſit cum omnibus vobis.*
Salutatio, mea manu Pauli, quod eſt ſignum in omni epiſtola, ita ſcribo.	17	*Salutatio mea manu Pauli, quod eſt ſignum in omni epiſtola. Ita ſcribo.*
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.	18	*Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit cum omnibus vobis. Amen.*

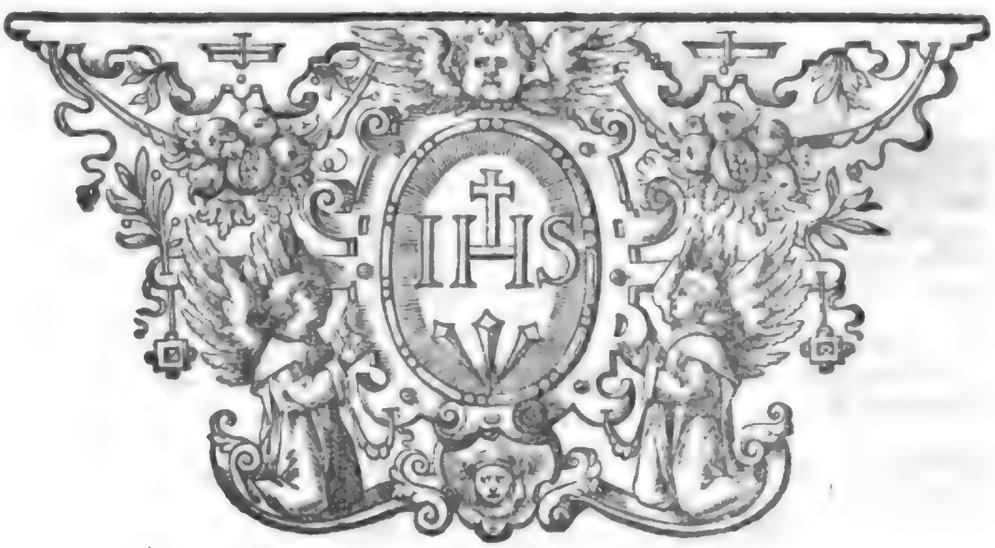

Vulgat. Editio.

Nocte ac die abundantius orantes, vt videamus faciem veſtram, & compleamus ea, quæ deſunt fidei veſtræ.

Ipſe autem Deus, & Pater noſter, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.

Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem veſtram in inuicem, & in omnes quemadmodum & nos in vobis:

Ad confirmanda corda veſtra ſine querela in ſanctitate, ante Deum & Patrem noſtrum, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius. Amen.

CAP. IIII.

DE cetero ergo, fratres, rogamus vos & obſecramus in Domino Ieſu, vt quemadmodũ accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, ſic & ambuletis vt abũdetis magis.

Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Ieſum.

Ro. 12. 2 Theſ. 5. 17 *Hæc eſt enim voluntas Dei ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis vos à fornicatione,

Vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore:

Non in paſſione deſiderii, ſicut & Gentes, quæ ignorant Deum:

Et ne quis ſupergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem ſuum: quoniam vindex eſt Dominus de his omnibus, ſicut prædiximus vobis, & teſtificati ſumus.

Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem.

Itaque qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum: qui etiam dedit Spiritum ſuum ſanctum in nobis.

Io. 13. 34. 1 Io. 3. 23. Io 2. 20 4. 13. De charitate autem fraternitatis non neceſſe habemus ſcribere vobis: * ipſi enim vos à Deo diciſtis vt diligatis inuicem.

Etenim illud facitis in omnes fratres in vniuerſa Macedonia. Rogamus autem vos fratres vt abundetis magis:

Et operam detis vt quieti ſitis, & vt veſtrum negotium agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis:

Et vt honeſtè ambuletis ad eos, qui foris ſunt: & nullius aliquid deſideretis.

Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contriſtemini ſicut & ceteri, qui ſpem non habent:

Si enim credimus quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per Ieſum adducet cum eo.

1 Cor. 15 51. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, * quia nos, qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentum Domini, non præueniemus eos, qui dormierunt.

Quoniam ipſe Dominus in iuſſu, & in voce Archangeli, & in turba Dei deſcendet de cœlo: & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.

Deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.

Itaque conſolamini inuicem in verbis iſtis,

CAP. V.

DE temporibus autem, & momentis fratres non indigetis vt ſcribamus vobis.

Tranſl. ex Syriac.

10 *Sed coram Deo magis preces fundimus noctu & interdiu, vt conſpiciamus faciem veſtram, & perficiamus quod deeſt fidei veſtræ.*

11 *Ipſe autem Deus Pater noſter, & Dominus noſter Ieſchua Meſchicho dirigat viam noſtram ad vos.*

12 *Et multiplicet & abundare faciat charitatem veſtram vnius erga alterum, & erga vnumquemque, ſicut & nos amore vos complectimur.*

13 *Et confirmet corda veſtra inculpabilia in ſanctimonia coram Deo Patre noſtro in aduentu Domini noſtri Ieſchua Meſchicho cum omnibus Sanctis eius.*

CAP. IIII.

1 PRoinde fratres mei, petimus à vobis, & obſecramus vos per Dominum noſtrum Ieſchua, vt quemadmodum accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare & placere Deo, vt magis abundetis. Beptiſal

2 *Notiſ enim quæ præcepta dederimus vobis per Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho.*

3 *Hæc enim eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra, & vt abſtineatis ab omni ſcortatione:*

4 *Et ſciat vnuſquiſque veſtrum poſſidere vas ſuum in ſanctificatione & honore,*

5 *Non autem in paſſionibus concupiſcentiæ, ſicut cetera Gentes illæ, quæ non norunt Deum.*

6 *Neque ſitis audaces ad tranſgrediendum, & ad circumueniendum quiſque fratrem ſuum in aliquo negotio: quandoquidem Dominus noſter vltor eſt de his omnibus, ſicut & ante hoc tempus diximus vobis, ac teſtati ſumus.*

7 *Non enim vocauit nos Deus ad ſpurcitiam, ſed ad ſanctificationem.*

8 *Itaque qui hæc aſpernatur, non hominem aſpernatur, ſed Deum ipſum qui dedit in vos Spiritum ſuum ſanctum.*

9 *Verro de charitate fraterna non neceſſe habetis vt ſcribam vobis: vos enim ipſi edocti eſtis à Deo, vt mutuo amore vos complectamini.*

10 *Et ſic facitis erga omnes fratres qui ſunt in tota Macedonia. Caterum vos rogo fratres mei, vt abundetis:*

11 *Vtq; ſedulam nanctis operam, vt ſitis quieti, & occupati in operibus veſtris: & operemini propriis manibus veſtris, quem admodum præcepimus vobis.*

12 *Vt conuerſemini comiter cum extraneis, nullíuſque opera egeatis.*

13 ** Velim autem vos ſcire, fratres mei, vt de iis qui obdormiunt non contriſtemini, ſicut & cæteri homines, qui ſpem non habent.* *Defunctorum.

14 *Si enim credimus Ieſchua mortuum eſſe, & reſurrexiſſe: ita & Deus eos qui obdormierunt per Ieſchua, adducturus eſt cum illo.*

15 *Hoc autem dicimus vobis in verbo Domini noſtri, quod nos qui reliqui erimus in aduentu Domini noſtri, qui vinemus: nequaquam præueniemus eos qui obdormierunt.*

16 *Quandoquidẽ ipſe Dominus noſter iuſſu & voce Principis Angelorum, & tuba Dei deſcendet de cælo: & mortui qui ſunt in Meſchicho, reſurgent primum.*

17 *Et tunc nos qui reliqui erimus, qui vinemus, rapiemur vnà cũ eis in nubibus in occurſum Domini noſtri in aera, & ſic ſemper cum Domino noſtro erimus.*

18 *Itaque conſolamini vos mutuo his ſermonibus.*

CAP. V.

1 CÆterum de temporibus & momentis, fratres mei, non neceſſe habetis vt ſcribam vobis.

Transl. B. Ariæ Mont.

Nocte ac die ſuper ex abundanti orantes ad videndum veſtram faciem,& complere defectiones fidei veſtræ?

Ipſe autē Deus, & pater noſter, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.

Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitate in inuicem,& in omnes,quemadmodum & nos in vos:

Ad confirmare veſtra corda inculpata in ſanctitate, ante Deum & patrem noſtrum, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius .Amen.

CAP. IIII.

RE liquum ergo, fratres, rogamus vos. & obſecramus in Domino Ieſu, quamadmodum acccepiſtis à nobisquomodo oporteat vobis ambulare & placere Deo, vt abundetis magis.

Scitis enim quæ precepta dederimus vobis per Dominum Ieſum.

Hæc enim eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: abſtinere vos à fornicatione:

Scire vnumquemque veſtrum ſuum ipſius vas poſſidere in ſanctificatione,& honore:

Non in paſſione deliderij, ſicut & Gentes neſcientes Deum.

Non opprimere, & circunuenire in negotio fratrem ſuum. quoniam vindex Dominus de omnibus his,ſicut & prædiximus vobis, & perteſtificati ſumus.

Non enim vocauit nos Deus in impuritate, ſed in ſanctificatione.

Itaque reijciens non hominem reijcit,ſed Deum & dantem ſpiritum ſuum ſanctum in nobis.

De autem charitate fraternitatis non opus habetis ſcribere vobis:ipſi enim vos à Deo docti eſtis,ad diligendum alij alios.

Etenim facitis illud in omnes fratres qui in vniuerſa Macedonia, rogamus autem vos,fratres, abundare magis.

Et contendere quiete agere, & agere propria, & operari propriis manibus veſtris, ſicut vobis annunciauimus.

Vt ambuletis honeſte ad eos qui foris,& nullius opus habeatis.

Nonvolumus autem vos ignorare,fratres,de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & reliqui non habentes ſpem.

Si enim credimus quod Ieſus mortuus eſt,& reſurrexit: ita & Deus dormientes per Ieſum, aget cum eo.

Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini,quia nos viuentes, relicti in aduentum Domini, non præueniemus dormientes.

Quoniam ipſe Dominus iuſſu,in voce archangeli,& in tuba Dei deſcendet de cælo,& mortui in Chriſto reſurgent primum.

Deinde nos viuentes, relicti ſimul cum illis rapiemur in nubibus in occurſum Domini in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.

Itaque conſolamini alij alios in verbis iſtis.

CAP. V.

DE autem temporibus & momentis, fratres, non opus habetis vobis ſcribi.

Transl. Eraſm. Roterod.

10 *Noſte ac die ſupra modum orantes, vt videamus veſtram faciem, & ſuppleamus quæ deſunt fidei veſtræ.*

11 *Ipſe vero Deus & pater noſter & Dominus noſter Ieſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.*

12 *Vos autem Dominus abundantes & exuberantes faciat mutua inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos.*

13 *Vt confirmet corda veſtra, irreprehenſibilia in ſanctimonia coram Deo & patre noſtro, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti,cum omnibus ſanctis eius.*

CAP. IIII.

1 *QVod ſupereſt igitur fratres,rogamus vos & adhortamur per dominum Ieſum, quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodo oporteat vos verſari, & placere Deo vt abundetis magis.*

2 *Noſtis enim, quæ præcepta dederimus vobis per Dominum noſtrum Ieſum.*

3 *Hæc enim eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis à ſcortatione,*

4 *Et ſciat vnuſquiſq; veſtrum ſuum vas poſſidere, cum ſanctificatione & honore,*

5 *Non cum affectu concupiſcentiæ,quemadmodum & gentes,quæ non nouerunt Deum,*

6 *Ne quis opprimat ac fraudet in negotio fratrem ſuum, propterea quod vltor eſt Dominus de omnibus his, quemadmodum & ante diximus vobis,ac teſtati ſumus.*

7 *Non enim vocauit nos Deus immunditiæ cauſa, ſed ad ſanctificationem.*

8 *Proinde qui reijcit,non reijcit hominem, ſed Deum, qui dedit ſpiritum ſuum ſanctum in vos,*

9 *Cæterum de fraterna charitate non neceſſe habetis, vt ſcribam vobis. Ipſi namque diuinitus docti eſtis, vt diligatis vos inuicem.*

10 *Nam & facitis hoc erga cunctos fratres qui ſunt in tota Macedonia. Obſecramus autem vos fratres, vt abundetis magis,*

11 *Et in hoc incumbatis,vt quieti ſitis, & agatis ves proprias, & operemini propriis manibus veſtris, ſicuti vobis præcepimus.*

12 *Vt vos geratis honeſtè erga extraneos, & nulla re vobis ſit opus.*

13 *Cæterum nolo vos ignorare fratres de ijs qui obdormierunt,ne doleatis,quemadmodum & cæteri non habentes ſpem.*

14 *Nam ſi credimus,quod Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ſic & Deus eos qui obdormierunt per Ieſum,adducet cum illo.*

15 *Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quod nos qui viuemus & reliqui erimus in aduentum Domini, nequaquam præuenturos eos qui dormiunt.*

16 *Quoniam ipſe Dominus cum hortatu & voce archangeli,ac tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui in Chriſto reſurgent primum.*

17 *Deinde nos qui viuemus,qui reliqui erimus ſimul cum illis rapiemur in nubibus in occurſum Domini in aere, & ſic ſemper cum Domino erimus.*

18 *Proinde conſolemini vos mutuo ſermonibus his.*

CAP. V.

1 *PORRÒ de temporibus & articulis temporum fratres, non eſt opus vt vobis ſcribam.*

Vulgat. Editio.

*2. Pet. 3. Apoc. 3. & 16. 15.

*Ipſi enim diligenter ſcitis quia dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet.

Cum enim dixerint, pax, & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habenti, & non effugient.

Vos autem fratres non eſtis in tenebris, vt vos dies illa tamquam fur comprehendat.

Omnes enim vos filii lucis eſtis, & filij diei: non ſumus noctis, neque tenebrarum.

Igitur non dormiamus ſicut & ceteri, ſed vigilemus, & ſobrij ſimus.

Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij ſunt, nocte ebrij ſunt.

* Iſa. 59. 17. Eph. 6. 17.

Nos autem diei ſumus, ſobrij ſumus. *induti loricam fidei, & charitatis, & galeam, ſpem ſalutis:

Quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,

Qui mortuus eſt pro nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo viuamus.

Propter quod conſolamini inuicem: & ædificate alterutrum, ſicut & facitis.

Rogamus autem vos fratres vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino, & monent vos,

Et habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum, pacem habete cum eis.

Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.

*Prou. 17. 13. & 20. 22. Ro. 12. 17. 1 Pet. 3. 9. Eccli. 28. 22.

* Videte ne quis malum pro malo alicui reddat ſed ſemper quod bonum eſt ſectamini in inuicem, & in omnes.

Semper gaudete.

*Luc. 18. 1.

* Sine intermiſſione orate.

Col. 4. 2.

In omnibus gratias agite: hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto Ieſu in omnibus vobis.

Spiritum nolite extinguere.

Prophetias nolite ſpernere.

Omnia autem probate, quod bonum eſt tenete.

Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.

Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia vt integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus ſine querela in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.

* Fidelis eſt, qui vocauit vos: qui etiam faciet.

*1. Cor. 16.

Fratres orate pro nobis:

Salutate fratres omnes in oſculo ſancto.

Adiuro vos per Dominum vt legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.

Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Amen.

Tranſl. ex Syriac.

2 *Vos enim verè ſcitis diem Domini noſtri, vt fur in nocte, ita venturum.*

3 *Quum dixerint pax & tranquillitas, tunc repentina inſurget in eos perditio, ſicuti dolor partus vterum geſtanti, nec effugient.*

4 *Vos autem fratres mei, non eſtis in tenebris, vt dies ille tanquam fur vos deprehendat.*

5 *Vos enim omnes eſtis, filij lucis, & filij diei: nec ſitis filij noctis, neque filij tenebrarum.*

6 *Ne dormiamus ergo ſicut cateri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus.*

7 *Illi enim qui dormiunt, noctu dormiunt; & qui ſunt ebrij, noctu ſunt ebrij.*

8 *Nos autem qui filij diei ſumus, vigilemus mente noſtra & induamus loricam fidei & charitatis, & imponamus capiti galeam ſpei ſalutis.*

9 *Quoniam non poſuit nos Deus ad iram, ſed ad poſſeſſionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſchua Meſchicho.*

10 *Qui quidem mortuus eſt pro nobis, vt ſiue vigilemus ſiue dormiamus, ſimul cum eo viuamus.*

11 *Quamobrem vos mutuò conſolamini, & alter alterum ædificetis ſicut & facitis.*

12 * *Obſecramus autem vos, fratres mei, vt agnoſcatis eos qui laborant inter vos, & qui conſtituti ſunt pro vobis, quique vos docent.*

* Duo-decim ſunt in Syriaco.

13 *Vt habeantur vobis in charitate abundantiori, propter eorum opera pacem habete cum eis.*

14 *Obſecramus autem vos, fratres mei, erudite errantes, & conſolamini puſillanimes, & excipite onus eorum qui infirmi ſunt, & longanimes eſtote erga vnumquemque.*

15 *Et cauete ne quis veſtrum malum pro malo rependat, ſed ſemper ſectamini bonum, tum erga vos inuicem, tum erga vnumquemque.*

16 *Et gaudete ſemper.*

17 *Et orate ſine intermiſſione;*

18 *Et in omnibus gratias agite: hæc eſt enim voluntas Dei per Ieſchua Meſchicho in vobis.*

19 *Spiritum ne extinguatis,*

20 *Prophetiam ne ſpernamini.*

21 *Omnia probate, & quod bonum eſt tenete.*

22 *Ab omni voluntate mala fugite.*

23 *Ipſe autem Deus pacis vos omnes perfectè ſanctificet, & totum ſpiritum veſtrum, & animam veſtram & corpus veſtrum cuſtodiat, vt culpa careatis in aduentu Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.*

24 *Fidelis eſt ille qui vocauit vos, vt hoc faciat.*

25 *Fratres mei, orate pro nobis.*

26 *Salutate fratres omnes cum oſculo ſancto.*

27 *Adiuro vos per Dominum noſtrum, vt legatur hæc Epiſtola omnibus fratribus ſanctis.*

28 *Gratia Domini noſtri Ieſchua Meſchicho ſit vobiſcum. Amen.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini ſicut fur in nocte, ita venit.	2	*Ipſi enim planè ſcitis, quod dies ille Domini, vt fur in nocte, ita venturus ſit.*
Cum enim dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis imminet interitus, (ſicut dolor in vtero habenti) & non effugient.	3	*Cum enim dixerint, pax & tuta omnia tunc repentinus eis imminet interitus, ſicuti dolor partus mulieri praegnanti, nec effugient.*
Vos autem, fratres, non eſtis in tenebris, vt dies vos tanquam fur comprehendat.	4	*At vos fratres, non eſtis in tenebris, vt dies ille vos tanquam fur opprimat.*
Omnes vos filii lucis eſtis, & filij diei: non ſumus noctis, neque tenebrarum.	5	*Omnes vos filij lucis eſtis, ac filij diei: non ſumus noctis, neq; tenebrarum.*
Nempe igitur non dormiamus ſicut & reliqui ſed vigilemus, & ſobrii ſimus.	6	*Proinde ne dormiamus, ſicut & cæteri, ſed vigilemus & ſobrij ſimus.*
Nam dormientes, nocte dormiunt: & inebriati, nocte ebrii ſunt.	7	*Nam qui dormiunt, nocte dormiunt, & qui inebriantur noctu ſunt ebrij,*
Nos autem diei exiſtentes filij, ſobrii ſimus induti thoracem fidei, & charitatis, & galeam, ſpem ſalutis.	8	*At nos qui ſumus diei, ſobrij ſimus, induti thoracem fidei & charitatis, & pro galea ſpem ſalutis.*
Quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in aſſertionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,	9	*Quoniam non conſtituit nos Deus, vt iram nobis concitemus, ſed vt ſalutem conſequamur per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,*
Mortuum pro nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo viuamus.	10	*Qui mortuus eſt pro nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo viuamus.*
Ideo conſolamini alii alios, & ædificate vnus vnum, ſicut & facitis.	11	*Quapropter adhortemini vos mutuò, & ædificetis ſinguli ſingulos, ſicut & facitis.*
Rogamus autem vos, fratres, noſſe laborantes in vobis, & præſidentes vobis in Domino, & admonentes vos,	12	*Rogamus autem vos fratres, vt agnoſcatis eos, qui laborant inter vos, & qui præſunt vobis in Domino, & admonent vos,*
Et ducere illos ſuper exabundanti in charitate, propter opus illorum, pacem habere in vobis ipſis.	13	*Vt habeatis illos in ſummo precio per charitatem propter opus illorum: pacem habete cum illis.*
Rogamus autem vos fratres, monete inordinatos, conſolamini puſillanimes, ſuſtinete infirmos, longanimes eſtote ad omnes.	14	*Obſecramus autem vos fratres, monete inordinatos, conſolamini puſillanimes, ſublenate infirmos, patientes eſtote erga omnes.*
Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: ſed ſemper bonum ſectamini, & in inuicem, & in omnes.	15	*Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, ſed ſemper quod bonum eſt, ſectemini, tum erga vos inuicem, tum erga omneis.*
Semper gaudete.	16	*Semper gaudete,*
Indeſinenter orate.	17	*Indeſinenter orate,*
In omni gratias agite: hæc enim voluntas Dei in Chriſto Ieſu in vos.	18	*In omnibus gratias agite. Hæc enim eſt voluntas Dei per Chriſtum Ieſum erga vos.*
Spiritum ne extinguite:	19	*Spiritum ne extinguatis,*
Prophetias ne nihili facite.	20	*Prophetias ne aſpernemini.*
Omnia explorantes, bonum tenete.	21	*Omnia probate: quod bonum fuerit, tenete.*
Ab omni ſpecie mala abſtinete.	22	*Ab omni ſpecie mala abſtinete.*
Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos omnino perfectos: & integer veſter ſpiritus, & anima, & corpus inculpatè in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.	23	*Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos totos. Et integer veſter ſpiritus, & anima & corpus, ita vt in nullo poſſitis culpari, in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur.*
Fidelis ille vocans vos, qui etiam faciet ſpem veſtram tutam.	24	*Fidelis eſt qui vocauit vos, qui idem efficiet.*
Fratres, orate pro nobis:	25	*Fratres, orate pro nobis.*
Salutate fratres omnes in oſculo ſancto.	26	*Salutate fratres omneis cum oſculo ſancto.*
Adiuro vos Dominum, legi epiſtolam omnibus ſanctis fratribus.	27	*Adiuro vos per Dominum, vt recitetur hæc epiſtola omnibus ſanctis fratribus.*
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Amen.	28	*Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit vobiſcum. Amen.*

POSTERIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

PAulus, & Siluanus, & Timotheus: Ecclesiæ Theſſalonicenſium in Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto.

Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis, fratres, ita vt dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas vnuſcuiuſque veſtrum in inuicem:

Ita vt & nos ipſi in vobis gloriemur in Eccleſijs Dei, pro patientia veſtra, & fide, & in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis.

In exemplum iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

Si tamen iuſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis qui vos tribulant:

Et vobis, qui tribulamini, requiem nobiſcum in reuelatione Domini Ieſu de cœlo cum Angelis virtutis eius,

In flamma ignis dantis vindictam iis, qui non nouerunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius:

Cum venerit glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt, quia creditum eſt teſtimonio noſtro ſuper vos in die illo.

In quo etiam oramus ſemper pro vobis: vt dignetur vos vocatione ſua Deus noſter, & impleat omnẽ voluntatẽ bonitatis & opus fidei in virtute.

Vt clarificetur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in vobis, & vos in illo ſecundum gratiam Dei noſtri, & Domini Ieſu Chriſti:

CAP. II.

ROgamus autem vos, fratres, per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ congregationis in ipſum:

Vt non cito moueamini à veſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem neque per epiſtolam tamquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini.

*Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam niſi venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,

Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei ſedeat oſtendens ſe tamquam ſit Deus.

Non retinetis quòd cum adhuc eſſem apud vos, hæc dicebam vobis?

Et nunc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore.

*Epiſt. 2

POSTERIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus & Siluanus, & Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium, quæ eſt in Deo Patre noſtro, & Domino noſtro Ieſchua Meſchicho:* Conferlo infra Epiſtol. 2. init.

2 *Gratia vobiſcum, & pax à Deo Patre noſtro, & à Domino noſtro Ieſchua Meſchicho.*

3 *Gratias agere debemus Deo ſemper de vobis, fratres mei, vt par eſt, quod magis augeſcat fides veſtra, ac multiplicetur charitas veſtrum omnium vnuſcuiuſque erga proximum ſuum.*

4 *Vt & nos in vobis gloriemur in Eccleſiis Dei ob fidem veſtram, & tolerantiam veſtram in omni perſecutione veſtra, & oppreſſionibus veſtris quas ſuſtinetis,*

5 *Ad demonſtrationem iuſti iudicij Dei, vt digni habeamini illo regno Dei pro quo patimini.*

6 *Siquidem iuſtum eſt coram Deo rependere oppreſſionem oppreſſoribus veſtris:*

7 *Vobis autem qui opprimimini requiem nobiſcum in reuelatione Domini noſtri Ieſchua Meſchicho de cælo cum virtute (exercitu) Angelorum ſuorum.*

8 *Quum facturus eſt vltionem igne depaſcente, de ijs qui non nouerunt Deum, & de ijs qui non agnouerunt Euangelium Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.*

9 *Qui quidem pœnas luent perditionis æternæ à facie Domini noſtri, & à gloria virtutis eius.*

10 *Quum venerit vt glorificetur in ſanctis ſuis, & oſtendat miracula ſua in fidelibus ſuis, vt credatur teſtimonium noſtrum erga vos in die illo.*

11 *Propterea ſemper oramus pro vobis, vt dignos vos efficiat Deus vocatione veſtra, & adimpleat vobis omnem voluntatem bonam & opus fidei in virtute.*

12 *Vt laudibus exornetur in vobis nomen Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, & vos in illo ſecundum gratiam Dei noſtri, & Domini noſtri Ieſchua Meſchicho.*

CAP. II.

1 *OBſecramus autem vos, fratres mei, ob aduentum Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, & noſtri aggregationem ad eum,*

2 *Ne cito dimoueamini à mentibus veſtris, neque obſtupeſcatis neque à ſermone, neque à ſpiritu, neque ab epiſtola, acſi à nobis eſſet, quòd ecce forſitan inſtet dies Domini noſtri.*

2 *Ne quis imponat vobis vllo modo: quoniam niſi venerit prius rebellio, & reuelatus fuerit homo ille peccati, filius perditionis,*

4 *Qui aduerſarius eſt, & effertur ſupra omnem qui vocatur Deus & religio, adeo vt & in templo Dei tanquam Deus ſedeat, & oſtentet ſeipſum quaſi Deus ſit.*

5 *Nonne in memoriam reuocatis, quod quum apud vos eſſem, hæc dixerim vobis?*

6 *Et nunc ſcitis quid detineat, vt reueletur ſuo tempore.*

POSTERIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES,

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM,

PAulus & Siluanus,& Timotheus,Eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo patre noſtro,& Domino Ieſu Chriſto:

Gratia vobis,& pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.

Gratias agere debemus Deo ſemper pro vobis, fratres,ita vt dignum eſt, quoniam ſuperaugeſcit fides veſtra, & abundat charitas vnuſcuiuſque omnium veſtrum in inuicem.

Vt nos ipſos in vobis gloriari in Eccleſiis Dei, pro patientia veſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris,& tribulationibus,quas ſuſtinetis:

Indicium certum iuſti iudicii Dei, ad dignos cenſeri vos regno Dei,pro quo & patimini.

Si quidem iuſtum apud Deum,retribuere tribulantibus vos tribulationem:

Et vobis tribulatis relaxationem cum nobis, in reuelatione Domini Ieſu Chriſti de cælo cum Angelis virtutis eius.

In igni flammæ, dantis vindictam non ſcientibus Deum,& non obedientibus Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Qui pœnas luent exitium æternum,à facie Domini,& à gloria fortitudinis eius:

Cum venerit glorificari in ſanctis ſuis,& admirabilis fieri in omnibus ctedentibus, quia creditum eſt teſtimonium noſtrũ ſuper vos in die illo.

in quod etiam oramus ſemper pro vobis,vt vos dignetur vocatione Deus noſter & impleat omnẽ bonã voluntatẽ bonitatis, & opus fidei in virtute.

Vt gloficetur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in vobis,& vos in illo,ſecundum gratiam Dei noſtri,& Domini Ieſu Chriſti.

CAP. II.

ROgamus autem vos, fratres, per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti,& noſtræ congregationis in ipſum,

Ad non cito dimoueri vos à ſenſu,neque turbari,neque per ſpiritum,neque perſermonem,neque per epiſtolam tanquam per nos quaſi quod inſtet dies Chriſti.

Ne quis vos ſeducat ſecundum vllum modum, quoniam ſi non venerit diſceſſio primum, & reuelatus fuerit homo peccati ille filius perditionis:

Ille oppoſitus, & elatus ſupra omnem dictum Deum aut numen,ita vt eum in templumDei tanquam Deum ſedere, oſtendentem ſeipſum quod ſit Deus.

Non meminiſtis,quòd adhuc exiſtens apud vos, hæc dicebam vobis?

Et nunc obſtaculum ſcitis, ad reuelari eum in ſuoipſius tempore.

Nam

POSTERIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD THESSALONICENSES,

Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM,

1 *PAulus & Siluanus ac Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium,in Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.*

2 *Gratia ſit vobis & pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto.*

3 *Gratias agere debemus Deo ſemper de vobis,fratres,vt par eſt, quod vehementer augeſcit fides veſtra, & exuberat mutua veſtra omnium charitas, cuiuſq; in alterum,*

4 *Adeo vt nos ipſi de vobis gloriemur in Eccleſiis Dei, de tolerantia veſtra & fide, ſuper omnibus perſecutionibus veſtris & afflictionibus,quas ſuſtinetis,*

5 *Documentum iuſti iudicij Dei, in hoc vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini,*

6 *Siquidem iuſtum eſt apud Deum, reddere ijs qui affligunt vos,afflictionem,*

7 *Et vobis qui affligimini relaxationem nobiſcum, cum reuelabitur Dominus Ieſus de cœlo,cum Angelis potentia ſua,*

8 *Cum incendio flammæ,qui infligit vltionem ijs,qui non nouerunt Deum,& qui non obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti,*

9 *Qui pœnam luent,interitu n æternum,à facie Domini,& à gloria fortitudinis iuius,*

10 *Cum venerit, vt glorificetur in ſanctis ſuis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quoa fides habita ſit teſtimonio noſtro erga vos in die illo,*

11 *Ad quod etiam oramus ſemper pro vobis,vt vos dignos habeat iſta vocatione Deus noſter, & compleat omne bonum propoſitum bonitatis,& opus fidei cum potentia,*

12 *Vt illuſtretur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti per vos,& vos per illum, iuxta gratiam Dei noſtri & Domini Ieſu Chriſti.*

CAP. II.

1 *ROgamus autem vos fratres,per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti,& noſtri aggregationem in illum,*

2 *Ne cito dimoueamini à mente,neque turbemini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam, tanquàm à nobis profectam,quaſi inſtet dies Chriſti,*

3 *Ne quis vos decipiat vllo modo, quoniam non aduenict Dominus,niſi venerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille ſceleroſus, filius perditus,*

4 *Qui eſt aduerſarius,& effertur aduerſus omnem, qui dicitur Deus aut numen, adeo vt in templo Dei ſedeat, oſtentans ſeipſum Deum.*

5 *An non meminiſtis, quod cum adhuc eſſem apud vos, hæc dixerim vobis?*

6 *Et nunc quid detineat ſcitis,nempe, vt ille reueletur in ſuo tempore.*

Nam

	Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
	Nam myſterium iam operatur iniquitatis, ſolum tenens nunc donec è medio fiat.	7	*Nam myſterium nunc agit iniquitatis tantum qui tenet, in preſentia teneat, donec è medio tollatur,*
	Et tunc reuelabitur ille exlex, quem Dominus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui:	8	*Et tunc patefiet iniquus ille, quem Dominus conficiet ſpiritu oris ſui, & abolebit claritate aduentus ſui,*
	Cuius eſt aduentus ſecundum operationem Satanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigijs mendacij:	9	*Cuius eſt aduentus ſecundum operationem Satanæ, cum omni potentia, & ſignis, ac prodigijs mendacibus,*
	Et in omni deceptione iniuſtitiæ in pereuntibus, pro quibus charitatem veritatis non receperunt, ad ſeruari ipſos. Et propter hoc mittet illis Deus operationem impoſturæ, ad credendum eos mendacio:	10	*Et cum omni deceptione iniuſtitiæ, in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectionem veritatis non receperunt in hoc, vt ſalui fierent. Et propterea mittet illi Deus efficaciam illuſionis, vt credant mendacio,*
	Vt iudicentur omnes non credentes veritati, ſed beneplacitum habentes in iniuſtitia.	11	*Vt iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati ſed approbauerunt iniuſtitiam.*
	Nos autem debemus gratias agere Deo ſemper pro vobis, fratres dilecti à Domino quod elegerit vos Deus ab initio in ſalutem, in ſanctificatione Spiritus, & fide veritatis:	12	*Nos autem debemus gratias agere Deo ſemper de vobis, fratres dilecti à Domino, quod elegerit vos Deus ab initio in ſalutem, per ſanctificationem ſpiritus, ac fidem veritatis,*
	In quod vocauit vos per Euangelium noſtrum, in aſſertionem gloriæ Domini noſtri Ieſu Chriſti.	13	*Ad quod vocauit vos per Euangelium noſtrum, in acquiſitionem gloriæ Domini noſtri Ieſu Chriſti.*
	Nempe ergo fratres, ſtate, & tenete traditiones quas edocti eſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram:	14	*Itaq; fratres ſtate, & tenete inſtitutiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.*
	Ipſe autem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & Deus, & Pater noſter diligens nos, & dans conſolationem æternam, & ſpem bonam in gratia:	15	*Ipſe vero Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & Deus ac Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam per gratiam,*
	Exhortetur veſtra corda, & confirmet vos in omni ſermone, & opere bono.	16	*Conſoletur veſtra corda, & ſtabiliat vos in omni ſermone & opere bono.*
	CAP. III.		CAP. III.
	QVod reliquum, orate, fratres, pro nobis, vt ſermo Domini currat & glorificetur, ſicut & apud vos:	1	*QVod ſu pereſt, orate fratres pro nobis, vt ſermo Domini currat & glorificetur, ſicut & apud vos,*
	Et vt liberemur ab importunis & malis hominibus, non enim omnium fides.	2	*Et vt eripiamur ab abſurdis ac peruerſis hominibus. Non enim omnium eſt fides.*
	Fidelis autem eſt Dominus, qui confirmabit vos, & cuſtodiet à malo.	3	*Sed fidelis eſt Dominus, qui ſtabiliet vos, & cuſtodiet à malo.*
	Confidimus autem in Domino ſuper vos, quoniam quæ denunciamus vobis, & facitis, & facietis.	4	*Confidimus autem per dominum de vobis, quod quæ præcipimus vobis, & facitis, & facturi ſitis.*
	At Dominus dirigat veſtra corda in charitatem Dei, & in expectationem Chriſti.	5	*Porrò Dominus dirigat veſtra corda in dilectionem Dei, & in expectationem Chriſti,*
	Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſubduci vos ab omni fratre inordinatè ambulante, & non ſecundum traditionem quam acceperunt à nobis.	6	*Præcipimus autem vobis fratres, per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubducatis vos ab omni fratre, qui inordinatè ſe geris, & non iuxta inſtitutionem quam accepit à nobis,*
	Ipſi enim ſcitis, quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam nō inordinati fuimus in vobis,	7	*Nam ipſi ſcitis, quomodo oporteat imitari nos: quoniam non inordinatè geſſimus nos inter vos,*
	Neque gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore & fatigatione noctem & diem operantes, ad non aggrauare quenquam veſtrum.	8	*Neque gratis panem accepimus à quoquam, ſed cum labore & ſudore nocte dieq; facientes opus, ad hoc, ne cui veſtrum eſſemus oneri.*
	Non quia non habemus poteſtatem, ſed vt noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos.	9	*Non, quod id nobis non liceat, ſed vt neſmet ipſos formam exhiberemus vobis ad imitandum nos.*
	Etenim cum eſſemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet.	10	*Etenim cum eſſemus apud vos, hoc præcipiebamus vobis, vt ſi quis nollet operari, is nec ederet.*
	Audimus enim quoſdam ambulantes in vobis inordinatè, nihil operantes, ſed circumagentes.	11	*Audimus enim quoſdam verſantes inter vos inordinatè, nihil operis facientes, ſed curioſè agentes.*
	At eiuſmodi denuntiamus, & obſecramus per Dominum noſtrū Ieſum Chriſtum, vt cum quiete operantes, ſuum ipſorum panem manducent.	12	*Iis autem qui ſunt eſtiuſmodi, præcipimus & obſecramus per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum; vt cum quiete operantes, ſuum ipſorum panem edant.*

Transl. B. Ariæ. Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Vos autem fratres, ne ſegneſcatis benefacientes,	13	*Vos autem fratres, ne defatigemini in benefaciendo.*
Si vero quis non auſcultat verbo noſtro, per epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini illi, vt pudeſiat:	14	*Quod ſi quis non obedit ſermoni noſtro per epiſtolam hunc indicate: & ne commercium habeatis cum illo, vt pudore ſuffundatur:*
Et ne vt inimicum ducite, ſed admonete vt fratrem.	15	*Neque velut inimicum habeatis, ſed admonete vt fratrem.*
Ipſe autem Dominus pacis det vobis pacem per omne in omni modo. Dominus cum omnibus vobis.	16	*Ipſe autem Dominus pacis det vobis pacem ſemper omnibus modis. Dominus ſit cum omnibus vobis.*
Salutatio, mea manu Pauli, quod eſt ſignum in omni epiſtola, ita ſcribo.	17	*Salutatio mea manu Pauli, quod eſt ſignum in omni epiſtola. Ita ſcribo.*
Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.	18	*Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit cum omnibus vobis. Amen.*

PRIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM,

Vulgat. Editio

CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti ſecundum imperium Dei Saluatoris noſtri, & Chriſti Ieſu ſpei noſtræ:

1.Ti.1. *Timotheo dilecto filio in fide: Gratia, miſericordia, pax à Deo Patre noſtro, & Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Sicut rogaui te vt remaneres Epheſi cum irem in Macedoniam, vt denuntiares quibuſdam ne aliter docerent.

Neque intenderent fabulis, & genealogijs interminatis, quæ quæſtiones præſtant magis, quàm ædificationem Dei, quæ in fide.

Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.

A quibus quidam aberrantes, conuerſi ſunt in vaniloquium,

Volentes eſſe legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

1.Ti.1.8-11 *Scimus autem quia bona eſt lex, ſi quis ea legitimè vtatur:

Sciens hoc, quia lex iuſto non eſt poſita, ſed inuiſtis, & non ſubditis, impijs & peccatoribus, ſceleratis & contaminatis, parricidis & matricidis, homicidis,

Fornicarijs, maſculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, & periuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur:

Quæ eſt ſecundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum eſt mihi.

Gratias ago ei, qui me confortauit Chriſto Ieſu Domino noſtro, quia fidelem me exiſtimauit, ponens in miniſterio,

Qui prius blaſphemus fui, & perſecutor, & contumelioſus: ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate.

Superabundauit autem gratia Domini noſtri cum fide & dilectione, quæ eſt in Chriſto Ieſu.

Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus: *quod Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum:

Iac.2. 1.Ti.1.13-17 Sed ideo miſericordiam conſecutus ſum: vt in me primo oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem patientiam ad informationem eorum, qui crediturí ſunt illi, in vitam æternam.

Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor, & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Hoc præceptum commendo tibi, fili Timothee, ſecundum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis bonam militiam,

Habens fidem & bonam conſcientiam: quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt.

Ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.

CAP.

PRIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM,

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM

1 *Paulus Apoſtolus Ieſchua Meſchicho mandato Dei Seruatoris noſtri, & Meſchicho Ieſchua ſpei noſtræ,* Paraſceue Sabbathi v. feriam

2 *Timotheo filio vero in fide. Gratia, & miſerationes, & pax à Deo patre noſtro, & Meſchicho Ieſchua Domino noſtro.*

3 *Efflagitaui à te quum proficiſcerer in Macedoniam, vt remaneres Epheſi, & præciperes vnicuiq; ne docerent doctrinas diuerſas:*

4 *Nec attenderent fabulis & narrationibus generationum quibus non eſt finis, quæ contentiones efficiunt potius, quam ædificationem in fide Dei.*

5 *Finis autem præcepti, eſt charitas ex corde ſyncero, & conſcientia bona, fideque veraci.*

6 *A quibus quod aberrarint quidam, declinarunt ad ſermones vanos,*

7 *Dum volentes eſſe doctores legis, quum non intelligant quod loquuntur, neque de quo diſſertant.*

8 *Scimus autem legem eſſe bonam: ſi quis iuxta legem conuerſetur in ea:*

9 *Sciens iuſto legem non eſſe poſitam, ſed iniuſtis, & rebellibus, & impijs, & ſceleratis, & infidelibus, & ijs qui puri non ſunt: & ijs qui percutiunt Patres ſuos, & ijs qui percutiunt matres ſuas, & homicidis,*

10 *Et ſcortatoribus, & concubitoribus maſculorum, & furibus ingenuorum (plagiarijs) & mendacibus, & transgreſſoribus iuriſiurandi, & cuilibet rei quæ aduerſatur ſanæ doctrinæ,*

11 *Euangelij gloriæ Dei benedicti quod mihi concreditum eſt.*

12 *Et gratias ago ei qui me corroborat Domino noſtro Ieſchua Meſchicho, qui me exiſtimauit fidelem, meque conſtituit ad miniſterium ſuum.*

13 *Me* inquam *qui prius blaſphemus fueram, & perſecutor, & contumelioſus; ſed miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feceram abſque fide.*

14 *At multiplicata eſt in me gratia Domini noſtri, fides & dilectio quæ eſt per Ieſchua Meſchicho.*

15 *Fidelis ille ſermo, & dignus quem recipiamus, nempe Ieſchua Meſchicho veniſſe in mundum, vt ſeruaret peccatores quorum primus ego ſum.*

16 *Sed ideo mei miſertus eſt, vt in me primo oſtenderet Ieſchua Meſchicho longanimitatem ſuam, vt exemplo ijs eſſem, qui crediturí ſunt in vitam æternam.*

17 *Regi autem ſeculorum incorruptibili, & inuiſibili, qui quidem eſt vnus Deus, honor gloria in ſæculum ſæculorum, Amen.*

18 *Hoc præceptum commendo tibi, fili mi Timothee, iuxta primas prophetias, quæ extiterunt de te, vt milites in eis bonam iſtam militiam,*

19 *Cum fide & conſcientia bona. Illi enim qui hanc à ſe repulerunt, à fide enauerunt:*

20 *Sicut Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ ne ſint maledici.*

CAP.

Digitized by Google

PRIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM,

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti ſecundum ordinationem Dei patris, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, ſpei noſtræ:

Timotheo germano filio in fide: gratia, miſericordia, pax à Deo Patre noſtro, & Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Sicut rogaui te remanere in Epheſo proficiſcens in Macedoniam, vt denuntiares quibuſdam non aliter docere.

Neque attendere fabulis, & genealogijs interminatis, quæ quæſtiones præſtant magis, quàm ædificationem Dei, quæ in fide.

At finis præcepti eſt charitas de puro corde, & conſcientia bona, & fide non ficta:

Quorum quidam aberrantes, conuerſi ſunt in vaniloquium,

Volentes eſſe legis doctores, non intelligentes neque quæ dicunt, neque de quibus affirmant.

Scimus autem quia bona lex, ſi quis ea legitimè vtatur:

Sciens hoc, quia iuſto lex non eſt poſita, exlegibus vero & non ſubditis, impijs & peccatoribus, ſceleratis & contaminatis, patricidis & matricidis, homicidis,

Fornicarijs, maſculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur:

Secundum Euangelium gloriæ beàti Dei, quod creditus ſum ego.

Et gratiam habeo roboranti me Chriſto Domino noſtro quia fidelem me exiſtimauit, ponens in miniſterium,

Eum prius exiſtentem blaſphemum, & perſecutorem, & contumelioſum: ſed miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate.

Superabundauit autem gratia Domini noſtri cum fide & dilectione illa in Chriſto Ieſu.

Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quia Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſeruare, quorum primus ſum ego.

Sed propter hoc miſericordiam conſecutus ſum vt in me primo oſtenderet Ieſus Chriſtus omnem longanimitatem, ad informationem futurorum credere in illo in vitam æternam.

Ipſi autem regi ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli ſapienti Deo honor gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Hoc præceptum commendo tibi, fili Timothee, ſecundum præcedentes in te prophetias, vt milites in illis pulchram militiam:

Habens fidem & bonam conſcientiam: quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt.

Quorum eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.

PRIORIS EPISTOLAE B. PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM

1 *PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti iuxta delegationem Dei Seruatoris noſtri, & Domini Ieſu Chriſti, qui eſt ſpes noſtra,*

2 *Timotheo germano filio in fide. Gratia, miſericordia, pax à Deo patre noſtro & Domino Ieſu Chriſto Domino noſtro.*

3 *Quemadmodum rogaui te, vt remaneres Epheſi, cum proficiſcerer in Macedoniam: ita facio, vt denuncies quibuſdam, ne diuerſam ſequantur doctrinam,*

4 *Nec attendant fabulis & genealogijs nunquam finiendis, quæ quæſtiones præbent magis quàm ædificationem Dei, quæ eſt per fidem.*

5 *Porro finis præcepti, eſt charitas ex puro corde, & conſcientia bona, & fide non ſimulata.*

6 *A quibus quod aberrarunt quidam, deflexerunt ad vaniloquium,*

7 *Volentes eſſe legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus aſſeuerant.*

8 *Scimus autem, quod bona ſit lex, ſi quis ea legitimè vtatur,*

9 *Sciens illud, quod iuſto lex non ſit poſita, ſed iniuſtis & inobſequentibus, impijs & peccatoribus, irreuerentibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis,*

10 *Scortatoribus, maſculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & ſi quid aliud eſt, quod ſanæ doctrinæ aduerſetur.*

11 *Secundum Euangelium gloriæ beati Dei, quod concreditum eſt mihi.*

12 *Et gratiam habeo, qui me potentem reddidit Chriſto Ieſu Domino noſtro, quia fidelem me iudicauit, ponendo in miniſterium,*

13 *Qui prius eram blaſphemus, & perſecutor, & violentus, ſed & miſericordiam adeptus ſum, quod ignorans fecerim per incredulitatem.*

14 *Exuberauit autem ſupra modum gratia Domini noſtri cum fide & dilectione, quæ eſt per Chriſtum Ieſum.*

15 *Certus ſermo & dignus, quem modis omnibus amplectamur, quod Chriſtus Ieſus venit in mundum, vt peccatores ſaluos faceret, quorum primus ſum ego.*

16 *Verum ideo miſericordiam ſum adeptus, vt in me primo oſtenderet Ieſus Chriſtus omnem clementiam ad exprimendum exemplar iis, qui crediturí eſſent in ipſo, in vitam æternam.*

17 *Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli ſapienti Deo honor, gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.*

18 *Hoc præceptum commendo tibi, fili Timothee, iuxta prophetias quæ de te præceſſerunt, vt milites in eis bonam militiam,*

19 *Habens fidem & bonam conſcientiam, qua repulſa nonnulli circa fidem naufragium fecerunt,*

20 *Quorum de numero eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ vt diſcant non maledicere.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

CAP. II.

OBsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus:

Pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate.

Hoc enim bonum est, & acceptum coram Saluatore nostro Deo,

Qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus:

Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

In quo positus sum ego prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate.

Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus sine ira, & disceptatione.

1. Pet. 3. 3. *Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa:

Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

1. Cor. 14. 34. Mulier in silentio discat cum omni subiectione.

1. Tim. 2. 12. * Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: sed esse in silentio.

Gen. 2. 27 Sap. 10. 1. *Adam enim primus formatus est: deinde Heua.

*Et Adam non est seductus: mulier autem seducta in præuaricatione fuit.

Saluabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

CAP. III.

Tit. 1. 7. FIdelis sermo: Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat:

*Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem,

Non vinolentum, non percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum,

Sed suæ domui bene præpositum: *filios habentem subditos cum omni castitate.

Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?

Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.

Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis, qui foris sunt, vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.

Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes:

Habentes mysterium fidei in conscientia pura.

Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes.

Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

Diaconi sint vnius vxoris viri: qui filiis suis bene præsint, & suis domibus.

Transl. ex Syriac.

CAP. II.

1 OBsecro te igitur, vt ante omnia deprecationem offeras Deo, & orationem, & interpellationem, & gratiarum actionem pro omnibus hominibus: De quibus

2 Pro regibus, & magnatibus, vt habitationem pacatam & quietam habeamus cum omni reuerentia Dei, & puritate.

3 Hoc enim bonum est, & acceptum coram Deo Seruatore nostro.

4 Qui quidem vult omnes homines seruari, & conuerti ad agnitionem veritatis.

5 Vnus enim est Deus, & vnus est mediator Dei & hominum, homo Ieschua Maschicho,

6 Qui quidem dedit seipsum redemptionem pro omnibus, testimonium quod euenit tempore suo,

7 Cuius positus sum praco & Apostolus: veritatem dico, & non mentior, quia sui doctor Gentium in fide veritatis.

8 Volo igitur vt orent viri in omni loco, purè sustollentes manus suas, sine ira, & sine disceptationibus.

9 Similiter & mulieres in habitu casto vestimenti cum verecundia & pudicitia exornent seipsas, non in tortu crinibus & auro, aut margaritis, aut vestibus elegantibus.

10 Sed in operibus bonis, sicuti decet mulieres, quæ profitentur timorem Dei.

11 Mulier in silentio discat cum omni subiectione.

12 Mulieri enim docere non permitto, neque authoritatem vsurpare in viros, sed esse in silentio.

13 Odem enim primùm effictus fuit: & deinde Chaua.

14 Et Odem non fuit deceptus: mulier autem fuit seducta & transgressa est præceptum.

15 Seruabitur autem per natos suos si permanserint in fide, & charitate, & sanctificatione, & castitate.

CAP. III.

1 FIdelis ille sermo: Si quis desiderat Episcopatum, opus bonum desiderat. Duntaxat, non Episcopum,

2 Oportet autem presbyterum talem esse, vt nemo in eo non reperiatur: & fuisse maritum vnius vxoris, qui mente sua vigilet, & castum, & moderatum, & diligentem aduenas, & doctorem.

3 Non autem qui modum transeat in vino, neq; cuius manus currat ad percutiendum: sed sit mansuetus, & non litigiosus, neq; amator argenti,

4 Sed probè gubernans domum suam, & habens liberos suos in subiectione cum omni puritate.

5 Si quis enim domum propriam nescit bene moderari, quomodo poterit Ecclesiam Dei gubernare?

6 Nec sit puer disciplinæ suæ (nouitius) ne efferatur, & incidat in iudicium Satanæ.

7 Oportet autem illum bonum habere testimonium ab extraneis, ne incidat in opprobrium, & in laqueum Satanæ.

8 Quinetiam Diaconi sint puri, neque loquantur duplicia, neque sint ad multum vinum proclines, neq; diligant lucra sordida:

9 Sed amplectantur arcanum fidei cum sincera conscientia.

10 Atque hi ipsi probentur primùm, & deinde ministrent quum culpa caruerint.

11 Sic etiam mulieres sint castæ sintq; vigili mente, & fideles per omnia, neq; sint calumniatrices.

12 Diaconi tales sint: is qui vnicam vxorem habuerit, neq; præsit liberis suis & domui suæ.

Vulgat. Editio.

CAP. II.

1 ADhortor igitur primum omnium, fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus:

2 Pro regibus, & omnibus in ſublimitate exiſtentibus, vt quietam & tranquillam vitam degamus in omni pietate & honeſtate.

3 Hoc enim pulchrum & acceptum coram ſaluatore noſtro Deo.

4 Qui omnes homines vult ſeruari, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus:

6 Dans ſemetipſum redemptionem pro omnibus teſtimonium temporibus propriis.

7 In quod poſitus ſum ego prædicator & Apoſtolus (veritatem dico in Chriſto, non mentior:) doctor Gentium in fide & veritate.

8 Volo ergo orare viros in omni loco, leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione.

9 Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & modeſtia ornare ſeiptas, non in cincinnis, argento, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa.

10 Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11 Mulier in ſilentio diſcat in omni ſubiectione.

12 Mulieri autem docere non permitto neque autoritatem vſurpare viri, ſed eſſe in ſilentio.

13 Adam enim primus formatus eſt, deinde Heua.

14 Et Adam non eſt ſeductus, at mulier ſeducta in transgreſſione fuit:

15 Saluabitur autem per filiorum generationem, ſi manſerint in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum modeſtia.

CAP. III.

1 FIdelis ſermo, ſi quis epiſcopatum expetit, pulchrum opus deſiderat.

2 Oportet ergo epiſcopum irreprehenſibilem eſſe vnius vxoris virum, vigilantem, ſobrium, ornatum, hoſpitalem, doctorem,

3 Non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum, ſed modeſtum, nõ pugnantem, non cupidum argenti:

4 Propriæ domui bene præpoſitum, filios habentem in ſubiectione cum omni caſtitate.

5 Si autem quis propriæ domui præeſſe non nouit, quomodo Eccleſiæ Dei curam geret?

6 Non nuper infitum: vt non inaniter iactatus, in iudicium incidat diaboli.

7 Oportet autem illum & teſtimonium bonum habere ab his qui foris, vt non in opprobrium incidat, & laqueum diaboli.

8 Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non vino multo deditos, non turpe lucrum ſectantes:

9 Habentes myſterium fidei in pura conſcientia.

10 Et hi autem probentur primum deinde miniſtrent, inculpati exiſtentes.

11 Mulieres ſimiliter honeſtas, non calumnioſas, ſobrias, fideles in omnibus.

12 Diaconi ſint vnius vxoris viri, filiis bene præſidentes, & propriis domibus.

Tranſl. ex Syriac.

CAP. II.

1 *ADhortor igitur, vt ante omnia fiant deprecationes, obſecrationes interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.*

2 *Pro regibus, & omnibus in eminentia conſtitutis, vt placidam ac quietam vitam degamus cum omni pietate & honeſtate.*

3 *Nam hoc bonum eſt & acceptum coram ſeruatore noſtro deo*

4 *Qui cunctos homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

5 *Vnus enim Deus, vnus etiam conciliator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus,*

6 *Qui dedit ſemetipſum precium redemptionis pro omnibus, vt eſſet teſtimonium temporibus ſuis,*

7 *In quod poſitus ſum ego praco & Apoſtolus. Veritatem dico in Chriſto, non mentior, doctor gentium cum fide & veritate.*

8 *Volo igitur orare viros in omni loco ſuſtollentes puras manus abſq; ira & diſceptatione.*

9 *Conſimiliter & mulieres in amictu modeſto, cum verecundia & caſtitate ornare ſemetipſas, non toris crinibus aut auro, aut margaritis, aut veſtitu ſumptuoſo,*

10 *Sed quod decet mulieres, profitentes pietatem per opera bona.*

11 *Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione.*

12 *Caterum mulieri docere non permitto, neq; autoritatem vſurpare in viros, ſed eſſe in ſilentio.*

13 *Adam enim prior formatus eſt, deinde Eua,*

14 *Et Adam non fuit deceptus, ſed mulier ſeducta obnoxia facta eſt tranſgreſſioni,*

15 *Salua tamen fiet per generationem liberorum, ſi manſerint in fide as dilectione, & ſanctificatione cum caſtitate.*

CAP. III.

1 *INdubitatus ſermo. Si quis epiſcopi munus appetit, bonejum opus deſiderat.*

2 *Oportet igitur epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris maritum, vigilantem ſobrium, modeſtum, hoſpitalem, aptum ad docendum,*

3 *Non vinolentum, non percuſſorem, non turpiter lucri cupidum ſed aquum, alienum à pugnis, alienum ab auaritia,*

4 *Qui ſua domui bene præſit, qui liberos habeat in ſubiectione cum omni reuerentia.*

5 *Quod ſi quis propriæ domui praeſſe non nouit, quomodo eccleſiam Dei curabit?*

6 *Non nouitium, ne inflatus in condemnationem incidat calumniatoris.*

7 *Oportet autem illum & bonum habere teſtimonium ab extraneis, ne in probrum incidat, & laqueum calumniatoris.*

8 *Miniſtros itidem compoſitos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpiter lucri auidos,*

9 *Tenentes myſterium fidei cum pura conſcientia,*

10 *Atq; hi probentur prius, deinde miniſtrent ſic, vt nemo poſſit illos criminari.*

11 *Vxores ſimiliter modeſtas, non calumnioſas, ſobrias, fidas in omnibus.*

12 *Diaconi ſint vnius vxoris mariti, qui liberis reſtè præſint & propriis familijs.*

Vulgat. Editio.

Qui enim bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide quæ eſt in Chriſto Ieſu.

Hæc tibi ſcribo, ſperans me ad te venire cito.
Si autem tardauero, vt ſcias quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.
Et manifeſtè magnum eſt pietatis ſacramentũ, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt Gentibus creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloria.

CAP. IV.

Spiritus autem manifeſtè dicit, quia* in nouiſſimis temporibus deſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum.
In hypocriſi loquentium mendacium & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam.
Prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs cognoſcentibus veritatem.
Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationẽ.
Hæc proponens fratribus, bonus eris miniſter Chriſti Ieſu enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam aſſecutus es.
* Ineptas autem, & aniles fabulas deuita: exerce autem teipſum ad pietatem.
Nam corporalis exercitatio, ad modicum vtilis eſt: pietas autem ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.

Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus.
In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia ſperauimus in Deum viuum, qui eſt Saluator omnium hominum, maximè fidelium.
Præcipe hæc, & doce.
Nemo adoleſcentiam tuam contemnat, ſed exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate.
Dum venio, attende lectioni, exhortationi & doctrinæ.
Noli negligere graiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.
Hæc meditare, in his eſto: vt profectus tuus manifeſtus ſit omnibus.
Attende tibi, & doctrinæ: inſta in illis. Hoc enim faciens, & teipſum ſaluum facies, & eos, qui te audiunt.

CAP. V.

Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem: iuuenes, vt fratres:
Anus, vt matres: iuuenculas, vt ſorores in omni caſtitate.
Viduas honora, quæ vere viduæ ſunt.
Si qua autem vidua filios aut nepotes habet: diſcant primum domum ſuam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum eſt coram Deo.
Quæ autem vere vidua eſt, & deſolata, ſperet in Deum, & inſtet obſecrationibus, & orationibus nocte ac die.

Tranſl. ex Syriac.

Siquidem illi qui probè miniſtrauerint, optimum gradum comparant ſibypſis, & multo apertam faciem (fiduciam multam) in fide, quæ eſt in Ieſchua Meſchicho.

Hæc tibi ſcribo, ſperans me breui venturum ad te.
Sin autem tardauero, vt ſcias quomodo oporteat verſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viuentis, columna & fundamentum veritatis,
Et certe magnum eſt hoc arcanum iuſtitiæ, quod Deus *manifeſtatus ſit in carne, & iuſtificatus in ſpiritu, viſuſque Angelis, & prædicatus inter Gentes, & creditus in mundo, deniq; aſſumptus in gloria.*

CAP. IV.

Spiritus autem perſpicuè dicit, in nouiſſimis temporibus diſceſſuros quoſdam à fide, & ſecuturos ſpiritus impoſtores, & doctrinam dæmoniorum.

Qui habitu mentito imponent, & loquentur mendacium; & erunt cauterio notati in ſua conſcientia:
Ac prohibentes nubere, & abſtinentes à cibis, quos Deus creauit vt ijs vtantur, & gratias agant qui ſunt fideles, & cognoſcunt veritatem.
Quoniam quicquid creatum eſt à Deo bonum eſt: & nihil reijciendum, ſi cum gratiarum actione ſumatur.

Sanctificatur enim per ſermonem Dei, & orationem.
Hæc ſi docueris fratres tuos, bonus eris miniſter Ieſchua Meſchicho, quum enutritus ſis in ſermonibus fidei, & in doctrina bona quam didiciſti.
Caterum à fatuis anicularum fabulis aſſenſum cohibeto, & exerce teipſum in rectitudine.
Nam exercitatio corporis ad exiguum tempus prodeſt; rectitudo vero in omnibus vtilis eſt, & habet promiſſionem vitæ tum huius temporis, tum futuri.

** Fidelis ille ſermo dignuſq; qui recipiatur.*
Propter hoc enim laboramus & probris afficimur, quod ſperemus in Deo viuente, qui eſt Seruator omnium hominum, maximè fidelium.
Hæc doce & præcipe.
Et nemo ſpernat adoleſcentiam tuam: ſed forma eſto fidelibus in ſermone, & conuerſatione, & charitate, & fide, & puritate.
Vſquedum venero, ſedulam naua operam in lectione, & precatione & doctrina.
Neq; ſpreueris donum quod in te eſt, quod datum eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manus dignitatis presbyterij.
Hæc meditare, & in his eſto, vt innoteſcat omnibus ex te progreſſus feciſſe.
Et attende tibiipſi & doctrinæ tuæ, & perdura in his. Nam quum hæc feceris, teipſum ſeruabis, & eos qui te audiunt.

CAP. V.

Seniorem ne obiurgaueris, ſed adhortare eum vt patrẽ, & eos qui ſunt adoleſcentes, vt fratres.
Et maiores natu mulieres vt matres, & adoleſcentulas, vt ſorores tuas, cum omni puritate.
Viduas honora, eas quæ viduæ ſunt in veritate.
Quod ſi qua vidua habet filios aut nepotes diſcant primum filios ſuæ familiæ piè tractare, & vſuras rependere parentibus ſuis. Hoc enim acceptum eſt coram Deo.
Ea porro quæ verè eſt vidua, & deſolata, hoc ſperat de Deo ipſo, & perſeuerat in orationibus, & deprecationibus nocte & interdiu.

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
At delicioſa, viuens mortua eſt.	6	*Porro quæ in delitijs verſatur, ea viuens mortua eſt.*
Et hæc annuntia, vt irreprehenſibiles ſint.	7	*Et hæc præcipe, vt irreprehenſibiles ſint.*
Si autem quis propriis, & maximè domeſticis non proſpicit, fidem negauit, & eſt infideli deterior.	8	*Si qua vero ſuis & maximè familiaribus non prouidet, fidem abnegauit, & eſt infidelis deterior.*
Vidua eligatur non minus annorum ſexaginta, quæ fuerit vnius viri vxor,	9	*Vidua allegatur non minor annis ſexaginta, quæ fuerit vnius viri vxor,*
In operibus bonis teſtimonium habens, ſi filios educauit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lauit, ſi afflictis ſuffecit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt.	10	*In operibus bonis hominum teſtimonio comprobata, ſi filios educauit, ſi fuit hoſpitalis, ſi Sanctorum pedes lauit, ſi afflictis ſuppeditauit, ſi in omni opere bono fuit oſſidua.*
Adoleſcentiores autem viduas recuſa: Cum enim laſciuierint aduerſus Chriſtum, nubere volunt:	11	*Porro iuniores viduas reijce, cum enim laſciuire cœperint aduerſus Chriſtum, nubere volunt,*
Habentes damnationem, quia primam fidem abiecerunt.	12	*Habentes condemnationem, quod primam fidem reiecerint,*
Simul autem & otioſæ diſcunt circumeuntes domos: non ſolum autem otioſæ, ſed & nugaces, & curioſæ, loquentes quæ non decentia.	13	*Simul autem & ociosa diſcunt circumire domos. Imo non ſolum ociosa, verum etiam garrula & curiosa, loquentes quæ non oportet.*
Volo ergo iuniores viduas nubere, filios procreare, domum adminiſtrare, nullam occaſionem dare aduerſario maledicti gratia.	14	*Volo igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullam occaſionem dare aduerſario, vt habeat maledicendi cauſam.*
Iam enim quædam conuerſæ ſunt retro Satanam.	15	*Iam enim nonnulla deflexerunt, ſecutæ Satanam.*
Si quis fidelis aut qua fidelis habet viduas, ſufficiat illis, & non grauetur Eccleſia: vt verè viduis ſufficiat.	16	*Quod ſi quis fidelis, aut ſi quæ fidelis habet viduas, ſuppeditet illis, & non onereſur eccleſia, vt ijs quæ vere viduæ ſunt, ſuppetat.*
Bene præſidentes presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè laborantes in verbo & doctrina.	17	*Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè ij, qui laborant in ſermone & doctrina.*
Dicit enim Scriptura: boui trituranti non ligabis os. Et, dignus operarius mercede ſua.	18	*Dicit enim Scriptura: Boui trituranti non obligabis os, Et, Dignus eſt operarius mercede ſua.*
Aduerſus presbyterum accuſationem ne accipito, præterquam in duobus aut tribus teſtibus.	19	*Aduerſus presbyterum accuſationem ne admiſeris niſi duobus aut tribus teſtibus.*
Peccantes coram omnibus argue: vt & ceteri timorem habeant.	20	*Eos qui peccant, coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.*
Obteſtor coram Deo, & Domino Ieſu Chriſto, & electis Angelis, vt hæc cuſtodias ſine præiudicio, nihil faciens ſecundum inclinationem.	21	*Obteſtor in conſpectu Dei & Domini Ieſu Chriſti & electorum Angelorum, vt hæc ſerues ſine præcipitatione iudicij, nihil faciens iuxta propenſionem animi.*
Manus cito nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis. Teipſum caſtum cuſtodi.	22	*Manus cito ne cui imponas, neque communices peccatis alienis. Temetipſum purum ſerua.*
Ne amplius aquam bibito, ſed vino modico vtere propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.	23	*Ne poſthac bibas aquam, ſed vini paululo vtere propter ſtomachum tuum, & crebras tuas infirmitates.*
Quorundam hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium: quoſdam autem & ſubſequuntur.	24	*Quorundam hominum peccata ante manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium, quoſdam vero & ſubſequuntur.*
Similiter & pulchra opera manifeſta ſunt, & ea, quæ aliter habentia, abſcondi non poſſunt.	25	*Conſimiliter & bona opera ante manifeſta ſunt, & ea quæ ſecus habent, occultari non poſſunt.*

CAP. VI.

CAP. VI.

QVicunque ſunt ſub iugo ſerui, proprios dominos omni honore dignos arbitrentur, vt non nomen Dei & doctrina blaſphemetur.	1	*QVicunque ſub iugo ſunt ſerui, ſuos Dominos omni honore dignos ducant, ne nomen Dei & doctrina male audiat.*
At fideles habentes dominos, non contemnant, quia fratres ſunt: ſed magis ſeruiant, quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficij participantes. Hæc doce, & exhortare.	2	*Qui vero fideles habent Dominos, ne contemnant, quod fratres ſint, ſed magis inſeruiant, quod fideles ſint ac dilecti qui beneficentiæ participes ſunt. Hæc doce & exhortare.*
Si quis aliter docet, & non accedit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei, quæ ſecundum pietatem, doctrinæ:	3	*Si quis diuerſam ſequitur doctrinam, & non acedit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ,*
Turget nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones, & verborum pugnas: ex quibus naſcitur inuidia, contentio, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ.	4	*Is inflatus eſt nihil ſciens, ſed inſaniens circa quæſtiones ac diſputationum pugnas, ex quibus naſcitur inuidia, contentio, maledicentia, ſuſpiciones malæ, ſupernacaneæ,*

Vulgat. Editio.

Conflictiones hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem.

Eſt autem quæſtus magnus pietas cum ſufficientia.

*Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid poſſumus.

*Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſumus.

Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.

Radix enim omnium malorum eſt cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.

Tu autem ô homo Dei hæc fuge: ſectare vero iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem.

Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es, & confeſſus bonam confeſſionem coram multis teſtibus.

Præcipio tibi coram Deo, qui viuificat omnia, & Chriſto Ieſu, qui teſtimonium reddidit* ſub Pontio Pilato, bonam confeſſionem.

Vt ſerues mandatum ſine macula, irreprehenſibile vſque in aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti,

Quem ſuis temporibus oſtendet *beatus, & ſolus potens, Rex regum, & Dominus dominantium:

Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem: *quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt: cui honor, & imperium ſempiternum: Amen.

Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, * neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo (qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum)

Bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare,

Theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.

O Timothee, depoſitum cuſtodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ,

Quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

Tranſl. ex Syriac.

5 *Et conflictatio hominum mente corrupterum, & à veritate reprobatorum, ac exiſtimantium quæſtum eſſe reuerentiam Dei.*

6 *Tu vero procul diſcede ab ijs, quæſtus enim noſter magnus eſt, qui eſt cultus Dei cum vſu ſufficientia noſtra.*

7 *Nihil enim intulimus in mundum, & notum eſt nec nos poſſe quicquam ab eo educere.*

8 *Quapropter ſufficit nobis cibus & tegumentum.*

9 *Illi autem qui volunt diteſcere, incidunt in tentationem & in laqueum, & in concupiſcentias multas, quæ multæ ſunt & noxiæ, & quæ mergunt homines in exitium & perditionem.*

10 *Radix enim omnium malorum eſt amor pecuniæ, quam quidam dum concupiuerunt, nunc à fide aberrarunt, & ſeipſos intulerunt in dolores quamplurimos.*

11 *Tu autem, ô homo Dei, ab his fuge, & conſectare iuſtitiam, & æquitatem, & fidem, & charitatem, & patientiam, & humilitatem.*

12 *Et certa bono certamine fidei, & aſſequere vitam æternam, ad quam vocatus es, & profeſſus profeſſionem bonam coram teſtibus plurimis.*

13 *Obteſtor te coram Deo ipſo qui viuificat omnia, & Ieſchua Meſchicho, qui coram Pontio Pilato perhibuit bonũ teſtimonium:* *Dominũ ex v. poſt reſurrectionem.

14 *Vt ſerues præceptum abſq; macula & næuo, vſque ad manifeſtationem Domini noſtri Ieſchua Meſchicho:*

15 *Quem ſuo tempore oſtenſurus eſt Deus ille benedictus, & ſolus potens, Rex regum, & Dominus dominantium.*

16 *Qui quidem ſolus eſt corruptionis expers, & habitat in luce ad quam nemo poteſt accedere; & nemo ex hominibus vidit eum, nec videre valet: cui honor & imperium in ſæculum ſæculorum. Amin.*

17 *Diuitibus huius ſeculi præcipe ne elato ſint animo, neque confidant diuitijs in quibus nulla eſt fiducia; ſed in Deo viuente, qui omnia nobis affatim ſuppeditat ad requiem noſtram:*

18 *Vt faciant bona opera, & diteſcant præclaris facinoribus, & ſint faciles ad largiendum, & ad communicandum.*

19 *Vtque repenant ſibiipſis fundamentum bonum in poſterum, vt aſſequantur vitam veram.*

20 *O Timothee, attende huic rei quæ apud te depoſita eſt, & fuge à filiabus vocum inanium (à propoſitionibus vanis) & ab oppoſitionibus falſæ ſcientiæ:*

21 *Illi enim qui profitentur eam, aberrarunt à fide. Gratia ſit tecum, Amin.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Peruerſæ exercitationes corruptorum hominum mentem,& priuatorum veritate exiſtimantium quæſtum eſſe pietatē:abſcede ab huiuſmodi.

Eſt autem quæſtus magnus pietas cum ſuæ ſortis probatione,

Nihil enim intulimus in mundum,manifeſtum quia nec auferre quid poſſumus.

Hàbentes autem alimenta, & tegumenta , his contenti ſimus.

At volentes diteſcere,incidunt in tentationem, & laqueum , & defideria multa inutilia,& nociua, quæ mergunt homines in interitum , & perditionem.

Radix enim omnium malorum eſt pecuniæ cupiditas,quam quidam appetentes aberrauerunt à fide, & ſeipſos tranſfixerunt doloribus multis.

Tu autem ò homo Dei hæc fuge:ſectare verò iuſtitiam,pietatem , fidem , charitatem,patientiam, manſuetudinem.

Certa pulchrum certamen fidei,apprehende æternam vitam , in quam vocatus es , & confeſſus es pulchram confeſſionem coram multis teſtibus.

Præcipio tibi coram Deo, viuificante omnia , & Chriſto Ieſu teſtato coram Pōtio Pilato pulchram confeſſionem. .

Seruare te mandatum immaculatum, irreprehenſibile vſque in apparitionem Domini noſtri Ieſu Chriſti:

Quam temporibus ſuis propriis oſtendet beatus , & ſolus potens , Rex regum,& Dominus dominantium:

Solus habens immortalitatem, lucem habitans inacceſſibilem:quem vidit nullus hominum, nec videre poteſt : cui honor , robur ſempiternum: Amen.

Diuitibus in nunc ſæculo , præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in diuitiarum incertitudine, ſed inDeo illo viuente præbente nobis abundè omnia ad refocillationem.

Bene agere, diteſcere in operibus bonis,bene partibiles eſſe,communicabiles,

Theſaurizantes ſibiipſis fundamentum pulchrū in futurum,vt apprehendant æternam vitam.

O Timothee,depoſitum cuſtodi, deuitans profanas inanitates vocum, & oppoſitiones illius falſo nominatæ ſcientiæ,

Quam quidam profitentes , circa fidem aberrauerunt. Gratia tecum. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

5 *Conflictationes hominum mente corruptorum, & quibus adempta eſt veritas,qui exiſtimant quæſtum eſſe pietatem. Seiungere ab ijs qui cuiſmodi ſunt.*

6 *Eſt autem quæſtus magnus,pietas cum animo ſuæ ſorti contento,*

7 *Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam poſſumus:*

8 *Sed habentes alimenta,& quibus tegamur,his contenti erimus.*

9 *Cæterum qui volunt diteſcere,incidunt in tentationem, & laqueum& cupiditates multas,ſtultas,ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum.*

10 *Siquidem radix omnium malorum eſt ſtudium pecuniæ quam quidam dum appetunt, aberrarunt à fide , & ſeipſos implicuerunt doloribus multis.*

11 *Tu verò homo Dei,iſta fuge ; ſectare autem iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem , patientiam, manſuetudinem.*

12 *Certa bonum certamen fidei : apprehende vitam æternam,ad quam & vocatus es , & profeſſus es bonam profeſſionem coram multis teſtibus.*

13 *Præcipio tibi in conſpectu Dei, qui viuificat omnia , & Ieſu Chriſti,qui teſtatam fecit ſub Pontio Pilato bonam profeſſionem,*

14 *Vt ſerues præceptum ,immaculatus , irreprehenſibilis, vſque ad apparitionem Domini noſtri Ieſu Chriſti,*

15 *Quem temporibus ſuis oſtenſurus eſt ille beatus & ſolus princeps,rex regnantium , & Dominus dominantium.*

16 *Qui ſolus habet immortalitatem,lucem habitans inacceſſam,quem vidit nemo hominum neque videre poteſt, cui honor & imperium ſempiternum. Amen.*

17 *His qui diuites ſunt in præſenti ſeculo præcipe, ne elato ſint animo, neque ſpem ponant in diuitijs incertis , ſed in Deo viuente , qui præbet nobis omnia affatim ad fruendum,*

18 *Vt bene faciant,vt diuites ſint operibus bonis,vt faciles ſint ad impartiendum,libenter communicantes,*

19 *Recondentes ſibijpſis fundamentum bonum in poſterum, vt apprehendant æternam vitam.*

20 *O Timothee depoſitum ſerua,deuitans prophanas vocum inanitates,& oppoſitiones falſo nominatæ ſcientiæ,*

21 *Quam nonnulli profitentes, circa fidem aberrauerunt. Gratia ſit tecum, Amen.*

Digitized by Google

POSTERIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM,

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

PAulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Iesu:

Timotheo carissimo filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro.

Gratias ago Deo, cui seruio à progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis nocte ac die.

Desiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, vt gaudio implear,

Recordationem accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autẽ quod & in te.

Propter quam causam admoneo te vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

Ro.8.15 *Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris: sed virtutis, & dilectionis & sobrietatis.

Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum eius: sed collabora Euangelio secundum virtutem Dei:

Qui nos liberauit & vocauit vocatione sancta, Tit.3.5. * non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora sæcularia.

Manifestata est autem nunc per illuminationem Saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam, & incorruptionem per Euangelium:

1.Tim.1.7 In quo * positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister Gentium.

Ob quam causam etiã hæc patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illũ diem.

Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide, & in dilectione in Christo Iesu.

Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

Scis hoc quod auersi sunt à me omnes, qui in Asia sunt, ex quibus est Phygellus, & Hermogenes.

Inf.4.19 Det misericordiã Dominus * Onesiphori domui: quia sæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit:

Sed cùm Romam venisset, solicitè me quæsiuit, & inuenit.

Det illi Dominus inuenire misericordiam à domino in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit mihi, tu melius nosti.

CAP. II.

TV ergo, fili mi, confortare in gratia, quæ est in Christo Iesu.

POSTERIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM,

Transl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

Commemoratione Ignatij, & ecclesiæ.

1 *PAulus Apostolus Ieschua Meschicho per voluntatem Dei, & permissionem vitæ, quæ est in Ieschua Meschicho;*

2 *Timotheo filio dilecto, gratia, & miserationes, & pax à Deo Patre, & à Domino nostro Ieschua Meschicho.*

3 *Gratias ago Deo ipsi, cui seruio à parentibus meis cum pura conscientia, quod assiduè memor sim tui in precationibus meis tum noctu, tum interdiu.*

4 *Et exopto videre te, ac memor sum lachrymarum tuarum, vt implear gaudio,*

5 *Quum in memoriam reuocauero eam quam habes fidem certissimam, quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice; persuasus sum autem quod & in te.*

6 *Quapropter commonefacio te, vt excites donum illud Dei, quod in te est per impositionem manuum mearum.*

7 *Non enim dedit nobis Deus spiritum timiditatis, sed potentiæ & dilectionis, & admonitionis.*

8 *Ne igitur te pudeat testimonij Domini nostri, nec etiam mei, qui sum vinctus illius, sed perfer mala cum Euangelio per virtutem Dei:*

9 *Qui seruauit & vocauit nos vocatione sancta, non secundum opera nostra, sed iuxta voluntatem suam, illam & gratiam suam quæ data est nobis in Ieschua Meschicho ante tempus sæculorum.*

10 *Nunc autem reuelata est per manifestationem Seruatoris nostri Ieschua Meschicho, qui abolenit mortem, & vitam patefecit, ac incorruptionem per Euangelium:*

11 *In quo positus sum ego præco, & Apostolus, & doctor Gentium.*

12 *Propterea hæc ego patior, nec me pudet. Scio cui crediderim, & persuasum habeo fore, vt per manus eius depositum meum custodiatur mihi in diem illum.*

13 *Forma tibi sint sani sermones, quos audisti à me cum fide & dilectione erga Ieschua Meschicho.*

14 *Depositum bonum conserua per Spiritum illum sanctitatis qui habitat in nobis.*

15 *Nosti hoc, auersos fuisse à me hos omnes qui sunt in Asia, ex quibus est Phygelus, & Hermogenes.*

16 *Det Dominus noster misericordiam familiæ Onesiphori: quia pluries me refocillauit, nec erubuit de catenis quibus vinctus sum.*

17 *Sed quum venisset Romam, cum diligentia quæsiuit me, & inuenit me.*

18 *Det ei Dominus noster vt inueniat miserationes apud Dominum nostrum in illo die. Cæterum quanta mihi ministrauerit Epheſi, tu maximè nosti.*

CAP. II.

TV igitur, fili mi, fortis esto in gratia, quæ est per Ieschua Meschicho.

POSTERIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM,

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, ſecũdum promiſſionem vitæ quæ in Chriſto Ieſu.

Timotheo dilecto filio, gratia, miſericordia, pax à Deo patre & Chriſto Ieſu Domino noſtro.

Gratiam habeo Deo, cui ſeruio à progenitoribus in pura conſcientia, vt inintermiſſam habeo de te memoriam in orationibus meis, nocte & die.

Deſiderans te videre, memor tuarum lachrymarum, vt gaudio implear.

Recordationem accipiens eius quæ in te non ficta, fidei, quæ inhabitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice: perſuaſus ſum autẽ quod & in te.

Propter quam cauſam rurſus meminiſſe facio te reſuſcitare donum Dei, quod eſt in te per impoſitionem manuum mearum.

Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis & dilectionis & ſobrietatis.

Ne igitur erubueris teſtimonium Domini noſtri, neque me vinctum eius: ſed compatere afflictionibus Euangelio ſecundum virtutem Dei.

Seruantis nos, & vocantis vocatione ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum proprium propoſitum & gratiam datam nobis in Chriſto Ieſu ante tempora ſæcularia.

Manifeſtatam autem nunc per apparitionem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, deſtruentis quidem mortem, illuminantis autem vitam & incorruptionem & Euangelium.

In quod poſitus ſum ego prædicator & Apoſtolus & magiſter Gentium.

Ob quam cauſam etiam hæc patior, ſed non cõfundor: ſcio enim cui credidi, & perſuaſus ſum quia potens eſt depoſitũ meum ſeruare in illũ diẽ.

Exemplar habe ſanorum verborum, quæ à me audiſtis in fide & dilectione quæ in Chriſto Ieſu.

Pulchrum depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum inhabitantem in nobis.

Scis hoc quod auerſati ſunt me omnes qui in Aſia, quorum eſt Phygellus & Hermogenes.

Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui, quia ſæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit:

Sed factus in Roma, ſtudioſius quæſiuit me, & inuenit.

Det illi Dominus inuenire miſericordiam à domino in illa die & quacunque in Epheſo miniſtrauit, melius tu nolti.

CAP. II.

TV ergo, fili mi, confortare in gratia quæ in Chriſto Ieſu.

POSTERIORIS EPISTOLÆ B. PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM,

Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus Apoſtolus Ieſu Chriſti, per voluntatem Dei, ſecundum promiſſionem vitæ, quæ eſt in Chriſto Ieſu,*

2 *Timotheo dilecto filio, Gratia, miſericordia, pax à Deo patre; & Chriſto Ieſu Domino noſtro.*

3 *Gratiam habeo Deo, cui ſeruio à maioribus cum pura conſcientia, quod citra vllam intermiſſionem faciam de te mentionem in precationibus meis noctu dieq;,*

4 *Deſiderans te videre, memor tuarum lachrymarum, vt gaudio replear,*

5 *Vbi commonefactus fuero eius, quæ eſt in te non ſimulata fides, quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica. Certum autem ſcio, quod in te quoque.*

6 *Quam ob cauſam commonefacio te, vt ſuſcites donum Dei, quod eſt in te per impoſitionem manuum mearum.*

7 *Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timiditatis, ſed potentiæ ac dilectionis & ſobrietatis.*

8 *Ne igitur te pudeat teſtimonij Domini noſtri, neq; te pudeat mei, qui ſum vinctus illius, ſed eſto particeps afflictionum euangelij iuxta potentiam Dei,*

9 *Qui ſaluos fecit nos, & vocauit vocatione ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiam, quæ data quidem eſt nobis per Chriſtum Ieſum ante tempora æterna,*

10 *Sed palam facta eſt nunc per apparitionem Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui mortem quidem abolenit. vitam autem in lucem produxit, ac immortalitatem per Euangelium,*

11 *In quod poſitus ſum ego præco & Apoſtolus, ac doctor gentium,*

12 *Quam ob cauſam & hæc patior, attamen non erubeſco Noui enim certuscq; ſum, quod is cui credidi, potens ſit depoſitum meum cuſtodire in illum diem.*

13 *Formam habeto ſanorum ſermonum, quos à me audiſti cum fide & charitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu,*

14 *Egregium depoſitum ſeruato per Spiritum ſanctum, qui inhabitat in nobis.*

15 *Noſti hoc, quod auerſati fuerint me omnes, qui ſunt in Aſia, quorum eſt Phygelus & Hermogenes.*

16 *Det miſericordiam Dominus Oneſiphori familiæ, quoniam ſæpe me refocillauit, & de catena mea non erubuit;*

17 *Sed cum eſſet Romæ, ſtudioſius quæſiuit me, & inuenit.*

18 *Det ei Dominus, vt inueniat miſericordiam apud Dominum in die illo. Et in quàm multis Epheſi miniſtrauerit melius tu noſti.*

CAP. II.

1 *TV igitur, fili mi, fortis eſto in gratia, quæ eſt per Chriſtum Ieſum,*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Et quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.	2	*Et ea quæ audisti à me per multos testes commenda hominibus fidelibus, idoneis per se alios quoque docere.*
Labora sicut bonus miles Christi Iesu.	3	*Et sustine mala tanquam bonus miles Ieschua Meschicho.*
Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus, vt ei placeat, cui se probauit.	4	** Nemo militat, & implicat se negotijs seculi, vt placeat ei qui elegit.* * De Persecutionibus.
Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimè certauerit.	5	*Quod si quis certet, non coronatur nisi iuxta legem suam certauerit.*
Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.	6	*Agricolam laborantem oportet prius de fructibus suis cibari.*
Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.	7	*Intellige quæ dico. Dabit tibi Dominus noster sapientiam in omnibus.*
Memor esto Dominum Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundum Euangelium meum:	8	*Memento, Ieschua Meschicho resurrexisse à mortuis, qui quidem est ex semine Dauid secundum Euangelium meum,*
In quo laboro vsque ad vincula, quasi malè operans, sed verbum Dei non est alligatum.	9	*In quo mala perfero vsq; ad vincula tanquam facinerosus: sed sermo Dei vinctus non est.*
Ideo omnia sustineo propter electos, vt & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu, cum gloria cælesti.	10	*Propterea omnia sustineo propter electos, vt & ipsi inueniant vitam (salutem) in Ieschua Meschicho cum gloria æterna.*
Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & conuiuemus:	11	*Fidelis ille sermo. Nam si mortui sumus cum eo cum eo & viuemus.*
Si sustinebimus, & conregnabimus: *si negauerimus, & ille negabit nos. Mat. 10. 33. Luc. 8. 18. Ro. 3. 3.	12	*Et si pertulerimus, cum eo quoque regnabimus: sin abnegauerimus eum, & ipse abnegabit nos.*
* Si non credimus, ille fidelis permanet: negare seipsum non potest.	13	*Quod si non credamus ei, ille in fide permanet, seipsum negare non potest.*
Hæc commone, testificans coram Domino. Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium.	14	*De his eos admone, & contestare coram Domino nostro ne contendant verbis, quæ nihil prosunt, ad subuersionem eorum qui illa audiunt.*
Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.	15	*Tibique cura sit sistere teipsum integerrimè coram Deo operarium absque confusione, rectè prædicantem sermonem veritatis.*
Prophana autem & vaniloquia deuita: multum enim proficiunt ad impietatem.	16	*A sermonibus vanis, qui nulli sunt vsui, recede: potius enim ad impietatem eorum, qui talia respondent:*
Et sermo eorum vt cancer serpit: ex quibus est Hymenæus & Philetus:	17	*Et sermo eorum instar cancri morbi depascentis apprehendet multos; vnus autem ex eis est Hymenæus, & alter Philetus,*
Qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem iam esse factam, & subuerterunt quorundam fidem.	18	*Qui quidem aberrarunt à veritate, dicentes resurrectionem mortuorum factam fuisse, & fidem vniuscuiusq; subuertentes.*
Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognouit Dominus qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini.	19	*Firmum autem fundamentum Dei stat, & habet hoc signaculum: Nouit Dominus qui sui sint, & discedat ab iniquitate quisquis inuocat nomen Domini,*
In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.	20	*Caterum in magna domo non tantum sunt vasa aurea aut argentea, sed etiam lignea, atq; testacea, quædam in honorem, & quædam in dedecus.*
Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum.	21	*Si quis igitur expurgauerit seipsum ab his, erit vas purum in honorem accommodatum ad vsum domini sui, & paratum ad omne opus bonum.*
Iuuenilia autem desideria fuge: sectare vero iustitiam, fidem, spem, charitatem, & pacem cum ijs, qui inuocant Dominum de corde puro.	22	*Ab omnibus concupiscentijs adolescentiæ fuge, & curre post iustitiam, & fidem, & charitatem, & pacem cum ijs qui inuocant Dominum nostrum ex puro corde.*
*Stultas autem, & sine disciplina quæstiones deuita sciens quia generant lites. * 1. Tim. 1. 7. Tit. 3. 9.	23	*Stultas illas contentiones, quæ sunt absque eruditione, respue: scis enim eas parere degladiationes.*
Seruum autem Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem,	24	*Seruus autem Domini nostri non debet digladiari, sed mansuetus esse erga vnumquemque, & doctor, & longanimis:*
Cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati: nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,	25	*Vt erudiat eos qui contendunt aduersus ipsum, cum comitate: siquando det illis Deus resipiscentiam, vt cognoscant veritatem,*
Et resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.	26	*Et suam ipsorum conditionem in memoriam reuocent, ac discedant à laqueo Satanæ, quo irretiti fuerunt ad voluntatem ipsius.*

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Et quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.	2	*Et in his, quæ audiſti à me per multos teſtes. Hæc commenda fidelibus hominibus, qui erunt idonei, vt alios quoque doceant.*
Tu igitur malum patere ſicut pulcher miles Ieſu Chriſti.	3	*Tu igitur feras afflictionem, vt bonus miles Ieſu Chriſti.*
Nemo militans implicatur vitæ negotijs, vt deligenti militi placeat.	4	*Nemo qui militat, implicatur vitæ negotiis, vt ei qui ſe in militiam delegit, placeat.*
Si autem & certet quis, non coronatur, ſi non legitimè certauerit.	5	*Quod ſi certet etiam aliquis, non coronatur, niſi legitimè certauerit.*
Laborantem agricolam oportet primum fructus percipere.	6	*Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.*
Intellige quæ dico: det enim tibi Dominus intellectum in omnibus.	7	*Cogita quæ dico. Det enim tibi Dominus in omnibus intellectum.*
Memor eſto Ieſum Chriſtum excitatum ex mortuis, ex ſemine Dauid, ſecundum Euangelium meum:	8	*Memento, Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe ex mortuis, ex ſemine Dauid, ſecundum Euangelium meum,*
In quo malum patior vſque ad vincula quaſi malefactus: ſed verbum Dei non eſt vinctum.	9	*In quo malis affligor, quaſi facinoroſus vſq; ad vincula At ſermo dei non fuit vinctus.*
Propter hoc omnia ſuſtineo propter electos, vt & ipſi ſalutem conſequantur quæ in Chriſto Ieſu, cum gloria æterna.	10	*Propterea omnia ſuffero propter electos, vt & ipſi ſalutem conſequantur, quæ eſt in Chriſto Ieſu, cum gloria æterna.*
Fidelis ſermo: ſi enim commortui ſumus, & conuiuemus:	11	*Certus ſermo. Nam ſi commortui ſumus, & conuiuemus,*
Si toleramus, & conregnabimus: ſi negauerimus, & ille negabit nos.	12	*Si ſufferimus, & conregnabimus: ſi negamus, & ille negabit nos:*
Si infidi ſumus, ille fidelis permanet: negare ſeipſum non poteſt.	13	*Si increduli ſumus, ille fidelis manet, negare ſeipſum non poteſt.*
Hæc commone, teſtificans coram Domino, non contendere verbis, ad nihil vtile, ad ſubuerſionem audientium.	14	*Hæc admone, conteſtatus coram domino ne verborum pugnas ſequantur, ad nullam vtilitatem, ad ſubuerſionem audientium.*
Stude teipſum probabilem exhibere Deo, operarium inconfuſibilem, recte tecantem verbum veritatis.	15	*Stude teipſum probatum exhibere Deo, operarium non erubeſcendum, recte ſecantem ſermonem veritatis.*
At Prophanas vanas voces cohibe, ad plus enim procedent impietatis.	16	*Cæterum prophanas vocum inanitates prætermittito ad maiorem enim proficient impietatem:*
Et ſermo eorum vt gangræna paſtum habebit, quorum eſt Hymenæus & Philetus:	17	*Et ſermo illorum, vt cancer morbus, paſtionem habebit, quorum de numero eſt Hymenæus & Philetus,*
Qui circa veritatem abarrauerunt, dicentes reſurrectionem iam eſſe factam, & ſubuertunt quorundam fidem.	18	*Qui circa veritatem aberrarunt, dicentes, reſurrectionem iam eſſe factam, & ſubuertunt quorundam fidem.*
Tamen firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc: Cognouit Dominus exiſtentes eius, &, Diſcedat ab iniuſtitia omnis nominans nomen Domini.	19	*Solidum tamen fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc. Nouit Dominus, qui ſint ſui, &, diſcedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Chriſti.*
In magna autem domo non ſunt ſolum vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & teſtacea: & quædam quidem in honorem, quædam autem in dedecus.	20	*Cæterum in magna domo nõ tantum ſunt vaſa aurea & argentea, verumetiam lignea ac teſtacea, & alia quidem in honorem, alia vero in contumeliam.*
Si ergo quis emundauerit ſeipſum ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatum, & bene vtile domino, ad omne opus bonum paratum.	21	*Si quis igitur expurgarit ſeipſum ab his, erit vas in honorem ſanctificatum, accommodum vſibus Domini, ad omne opus bonum præparatum.*
At iuuenilia deſideria fuge: ſectare vero iuſtitiam, fidem, charitatem, pacem cum inuocantibus Dominum de puro corde.	22	*Iuueniles autem concupiſcentias fuge, ſectare vero iuſtitiam, fidem, charitatem, pacem, cum his qui inuocant Dominum ex puro corde.*
At ſtultas & ineruditas quæſtiones reijce, ſciens quia generant pugnas.	23	*Stultas autem & ineruditas quæſtiones reſpue, ſciens, eas parere pugnas.*
Seruum autem Domini non oportet pugnare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, mala tolerantem,	24	*Porro ſeruum Domini non oportet pugnare, ſed placidum eſſe erga omnes, propenſum ad docendum, tolerantem malos,*
In lenitate erudientem contrapoſitos, nequando det illis Deus pœnitentiam ad agnitionem veritatis.	25	*Cum manſuetudine, erudientem eos qui obſiſtunt, ſi quando det illis Deus pœnitentiam ad agnoſcendum veritatem,*
Et reſipiſcant à diaboli laqueo, captiui detenti ab ipſo ad ipſius voluntatem.	26	*Et reſipiſcant è diaboli laqueo, capti ab eo ad ipſius voluntatem.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

CAP. III.

1 Tim. 4. HOc autem ſcito, quod in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa.

Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti,

Sine affectione, ſine pace, criminitatores, incontinentes, immites, ſine benignitate,

Proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei:

Habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et hos deuita:

Ex his enim ſunt qui penetrant in domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quę ducuntur variis deſideriis:

Semper diſcentes, & numquam ad ſcientiam veritatis peruenientes,

Exod. 7. 1. Quemadmodum autem * Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi: ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem,

Sed vltra non proficient: inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit.

Tu autem aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,

Perſecutiones, paſſiones: qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconij, & Lyſtris: quales perſecutiones ſuſtinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

Et omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur.

Mali autem homines, ſeductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes,

Tu verò permane in iis, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi: ſciens à quo didiceris.

Et quia ab infantia ſacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu.

2. Pet. 1. 20. * Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia:

Vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.

CAP. IV.

TEſtificor coram Deo, & Ieſu Chriſto, qui iudicaturus eſt viuos, & mortuos, per aduentum ipſius & regnum eius:

Prædica verbum, inſta opportunè, importunè: argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina,

Erit enim tempus, cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coaceruabunt ſibi magiſtros, prurientes auribus,

Et à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.

Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Euangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Sobrius eſto.

Ego enim iam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat.

Tranſl. ex Syriac.

* CAP. III.

1 *Hoc autem ſcito, nempe in vltimis diebus ventura tempora duriſſima:*

2 *Homines ſuturos ſui amantes, & amantes pecuniæ, faſtuoſos, elatos, blaſphemos, hominibus (parentibus) ſuis immorigeros, negantes gratiam, impios,*

3 *Calumniatores, concupiſcentiæ ſubditos, beſtiarum more efferatos, oſores bonorum,*

4 *Proditores, præcipites, inflatos, concupiſcentiarum longè amantiores, quam dilectionis Dei:*

5 *Habentes formam reuerentiæ Dei: ſed à virtute Dei procul diſtantes. Qui ſunt eiuſmodi, eos repelle, à te.*

6 *Ex his enim ſunt qui irrepunt in domos, & captiuas abducunt mulieres oneratas peccatis, quæ ducuntur variis concupiſcentijs,*

7 *Quæ ſemper diſcentes, nunquam ad cognitionem veritatis peruenire poſſunt.*

8 *Quemadmodum autem Ienè & Iambris inſurrexerunt aduerſus Mouſche, ita & iſti inſurgunt in veritatem, homines corrupta mentis, & reprobi à fide.*

9 *Sed non progredientur: eorum enim ſtultitia innoteſcit omnibus, ſicut & illorum innotuit.*

10 * *Tu autem veniſti poſt doctrinam meam: & poſt inſtituta mea, & poſt placitum meum, & poſt fidem meam, & poſt longanimitatem meam, & poſt charitatem meam, & poſt patientiam meam;* *D. Sunt (ſunt.)

11 *Et poſt perſecutiones meas, meas denique paſſiones. Caterum noſti quæ pertulerim Antiochiæ, & Iconij, & Lyſtris, qualem perſecutionem ſuſtinuerim. Et ex his omnibus eripuit me Dominus meus.*

12 *Enimuero quicunque & volunt cum timore Dei viuere in Ieſchua Meſchicho, perſecutionem paſſuri ſunt.*

13 *Homines autem flagitioſi & impoſtores addent ad malitiam ſuam errantes, inducenteſq; in errorem.*

14 *Tu vero permane in iis quæ didiciſti, & in quibus confirmatus es. Scis enim à quo didiceris:*

15 *Et quod à pueritia tua literas ſanctas edoctus eſt, quæ te poſſunt ſapientem efficere, ad ſalutem, per fidem quæ eſt in Ieſchua Meſchicho.*

16 * *Siquidem omnis Scriptura quæ per Spiritum ſcripta (inſpirata) eſt, vtilis eſt ad doctrinam, & ad correctionem, & ad directionem, & eruditionem quæ eſt in iuſtitia,* * In vulgatis Epiſtolis poſtea.

17 *Vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum atque conſummatus.*

CAP. IV.

1 *OBteſtor te coram Deo, & Domino noſtro Ieſchua Meſchicho, qui iudicaturus eſt vivos & mortuos in reuelatione regni ſui.*

2 *Prædica ſermonem, & inſta cum ſedulitate opportunè & inopportunè, argue, & increpa cum omni longanimitate & doctrina.*

3 *Erit enim tempus quum doctrinæ ſanæ non obedient, ſed iuxta deſideria ſua multiplicabunt ſibi doctores in pruritu ſui auditus.*

4 *Et à veritate auertent aures ſuas, ad fabulas autem declinabunt.*

5 *Tu verò vigila in omnibus, & ſuſtine mala, & exequere opus Euangeliſtæ: tuumque miniſterium perfice.*

6 *Ego vero immolor, & tempus quo diſſoluar inſtat.*

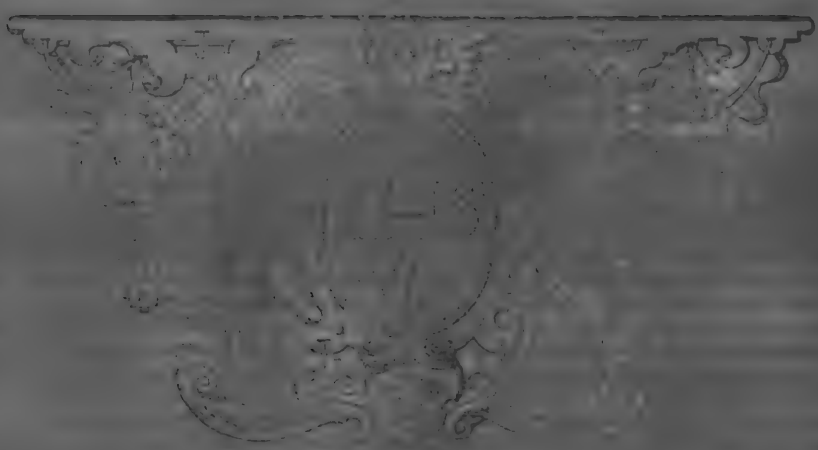

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Eraſm. Roterod.
Certamen pulchrum certaui. curſum conſummaui, fidem ſeruaui.	7	*Certamen bonum decertaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui.*
Reliquum repoſita eſt mihi iuſtitiæ corona, quam reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex: non ſolum autem mihi, ſed & omnibus diligentibus apparitionem eius.	8	*Quod ſupereſt, repoſita eſt mihi iuſtitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, iuſtus eſt iudex: non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt aduentum ipſius.*
Stude venire ad me cito.	9	*Da operam, vt venias ad me cito.*
Demas enim me reliquit, diligens nunc ſæculum, & abijt Theſſalonicam: Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.	10	*Nam Demas me reliquit, amplexus preſens ſeculum, & profectus eſt Theſſalonicam, Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.*
Lucas eſt ſolus mecum. Marcum aſſumens, adduc cum teipſo: eſt enim mihi vtilis in miniſterũ.	11	*Lucas mecum eſt ſolus. Marcum aſſumptum adducito vna tecum, eſt enim mihi perutilis ad miniſterium.*
Tychicum autem miſi Epheſum.	12	*Porro Tychicum miſi Epheſum.*
Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer, & libros, maximè membranas.	13	*Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, cum venies, apporta, & libros, maxime autem membranas.*
Alexander ærarius multa mihi mala oſtendit: reddet illi Dominus ſecundum opera eius:	14	*Alexander faber ærarius multis malis me affecit, reddat illi Dominus iuxta facta ipſius,*
Quem & tu obſerua: valde enim reſtitit noſtris verbis.	15	*Quem & tu caue. Vehementer enim reſtitit ſermonibus noſtris.*
In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.	16	*In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me deſeruerunt. Ne illis imputetur,*
At Dominus mihi aſtitit, & confortauit me, vt per me prædicatio plenè percipiatur, & audiant omnes Gentes: & ereptus ſum de ore Leonis.	17	*Sed Dominus mihi adfuit, & coroborauit me, vt per me præconium expleretur, & audirent omnes Gentes, & ereptus ſum ex ore leonis,*
Et eripiet me Dominus ab omni opere malo: & ſeruabit in regnum ſuum cæleſte, cui gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.	18	*Et eripiet me Dominus ab omni facto malo, ſeruabitq; in regnum ſuum cæleſte, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.*
Saluta Priſcillam, & Aquilam, & Oneſiphori domum.	19	*Saluta Priſcam & Aquilam, & Oneſiphori familiam.*
Eraſtus remanſit in Corintho: Trophimum autem reliqui in Mileto infirmum.	20	*Eraſtus manſit Corinthi. Trophimum autem reliqui in Mileto languentem.*
Feſtina ante hiemem venire. Salutant te Eubulus & Prudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.	21	*Da operam vt venias ante hyemem. Salutat te Eubulus, & Prudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.*
Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo, Gratia vobiſcum. Amen.	22	*Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo. Gratia vobiſcum. Amen.*

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM,

Vulgat. Edtio.

CAPVT PRIMVM.

PAulus ſeruus Dei, Apoſtolus autem Ieſu Chriſti ſecundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ ſecundum pietatem eſt,

In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur Deus, ante tempora ſæcularia:

Manifeſtauit autem temporibus ſuis verbum ſuum in prædicatione, quæ credita eſt mihi ſecundum præceptum Saluatoris noſtri Dei:

Tito dilecto filio ſecundum communem fidem gratia & pax à Deo Patre, & Chriſto Ieſu Saluatore noſtro.

Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros ſicut & ego diſpoſui tibi.

1. Tim. 3. * Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos.

Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem: non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum:

* Sed hoſpitalem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem:

Amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem: vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt, arguere.

Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & ſeductores: maximè qui de circumciſione ſunt:

Quos oportet redargui: qui vniuerſas domos ſubuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia:

Dixit quidam ex illis, proprius ipſorum propheta: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.

Teſtimonium hoc verum eſt. Quam ob cauſam increpa illos durè, vt ſani ſint in fide:

Non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum, auerſantium ſe à veritate.

Ro. 14. 20. * Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & in fidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum & mens & conſcientia.

Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant: cum ſint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAP. II.

TV autem loquere quæ decent ſanam doctrinã. Senes vt ſobrij ſint, pudici, prudentes, ſani in fide, in dilectione, in patientia:

Anus ſimiliter in habitu ſancto, non criminatrices, non multo vino ſeruientes, bene docentes:

Vt prudentiam doceant adoleſcentulas, vt viros ſuos ament, filios ſuos diligant:

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM,

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 PAulus ſeruus Dei, & Apoſtolus Ieſchua Meſchicho per fidem electorum Dei, quæ eſt cognitio veritatis, quæ ſit per timorem Dei, Quæ quia ſ. erud. by. ed.

2 In ſpem vitæ æternæ, quam pollicitus eſt Deus verax ante tempora ſæculi:

3 Patefecit autem ſermonem ſuum tempore ſuo per noſtram illam prædicationem, quæ concredita eſt mihi mandato Dei Seruatoris noſtri:

4 Tito vero filio iuxta communem fidem, Gratia, & pax à Deo patre, & Domino noſtro Ieſchua Meſchicho Seruatore noſtro.

5 Ob id reliqui te in Creta, vt ea quæ deſunt dirigat, & conſtituas Presbyteros per ſingulas vrbes, ſicut præcepi tibi.

6 Eum qui inculpatus eſt, & maritus vnius vxoris, & habens liberos fideles non laſciuientes, quique non ſint intractabiles per ingluuiem.

7 Debet enim Presbyter inculpatus eſſe tamq; adminiſtrator domus Dei, nec duci propria voluntate, nec iracundus eſſe, nec modum præterire in vino, neq; manus promptus ad percutiendum, nec dilegere lucra ſordida.

8 Sed amare hoſpites, & amare bonas res, ac eſſe caſtus, & iuſtus, & pius, & qui contineat ſe à concupiſcentijs:

9 Et qui curam habeat de doctrina ſermonis fidei, vt poſſit etiam exhortari per ſuam doctrinam ſanam, eoſque redarguere qui contendunt.

10 Sunt enim quam plurimi intractabiles, & vaniloqui, & ſeducentes hominum mentes, maximè ij qui ſunt ex circunſione:

11 Quibus oportet obturare os: domos multas corrumpunt & docent quæ non oportet propter lucra ſordida.

12 Dixit quidam ex illis vates ipſorum: filij Creta (Cretenſes) ſemper ſunt mendaces, mala beſtia, & ventres ocioſi.

13 Et verum eſt hoc teſtimonium. Quamobrem ſeuerè argue illos, vt ſani ſint in fide:

14 Nec ſeſe adijciant fabulis Iihoudaicis, & præceptis hominum qui oderunt veritatem.

15 Omnia enim munda mundis: ijs autem qui polluti ſunt, & infideles, nihil eſt mundum, ſed polluta eſt eorum mens & conſcientia.

16 Et profitentur ſe cognoſcere Deum, ſuis vero operibus eum negant, quum ſint execrandi, & dicto non audientes, ſed reprobi ad omne opus bonum.

CAP. II.

1 TV vero loquere quæ decent ſanam doctrinam:

2 Et doce, vt ſenes ſint vigilanti mente præditi, ſintque caſti, & puri, & ſani in fide, & in charitate & patientia:

3 At etiam anus ſimiliter, vt ſint in habitu qui deceat reuerentiam Dei, nec ſint calumniatrices, nec infirmentes multo vino, vt doceant bona:

4 Et pudicas eas faciant quæ ſunt adoleſcentula, vt diligant maritos ſuos, & liberos ſuos:

Digitized by Google

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM,

Tranſl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

PAulus ſeruus Dei, Apoſtolus autem Ieſu Chriſti ſecundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis quæ ſecundum pietatem.

In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit expers mendacij Deus, ante tempora ſæcularia.

Manifeſtauit autem temporibus propriis verbum ſuum in prædicatione quam creditam habeo ego ſecundum præceptum Saluatoris noſtri Dei.

Tito germano filio ſecundum communem fidem, gratia, miſericordia, pax à Deo patre, & Domino Ieſu Chriſto Saluatore noſtro.

Huius gratia reliqui te in Creta, vt reliqua corrigas, & conſtituas per ciuitatem presbyteros, ſicut ego tibi mandaui:

Si quis eſt inculpatus, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos.

Oportet enim Epiſcopum inculpatum eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem, non arrogantem, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum:

Sed hoſpitalem, boni amantem, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem:

Tenacem eius qui ſecundum doctrinam fidelis ſermonis, vt potens ſit & exhortari in doctrina ſana, & contradicentes arguere.

Sunt enim multi & inobedientes, vaniloqui, & mentium deceptores maximè illi ex circuncisione

Quos oportet oreobturare qui vniuerſas domos ſubuertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia.

Dixit quidam ex illis, proprius ipſorum propheta: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.

Teſtimonium hoc eſt verum. ob quam cauſam increpa illos præcisè, vt ſani ſint in fide:

Non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auerſantium veritatem.

Omnia quidem munda mundis: at pollutis & infidelibus nihil eſt mundum, ſed polluta ſunt eorum & mens & conſcientia.

Deum confitentur noſſe, at operibus negant. abominati exiſtentes & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.

CAP. II.

TV autem loquere quæ decent ſanam doctrinã: Senes ſobrios eſſe, honeſtos, prudentes, ſanos fide, dilectione, patientia.

Anus ſimiliter in habitu ſanctè decenetes non calumniatrices, non vino multo ſeruientes, bene docentes:

Vt prudentiam doceant adoleſcentulas, virorum amantes eſſe, filiorum amantes,

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD TITVM,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *PAulus ſeruus Dei, Apoſtolus autem Ieſu Chriſti iuxta fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ eſt ſecundum pietatem,*

2 *In ſpe vitæ æternæ, quam promiſit is, qui mentiri neſcit Deus ante tempora æterna,*

3 *Patefecit autem temporibus ſuis ſermonem ſuum per prædicationem, quæ commiſſa eſt mihi ſecundum delegationem Seruatoris noſtri Dei,*

4 *Tito germano filio iuxta communem fidem, Gratia, miſericordia, pax à Deo patre, & Domino Ieſu Chriſto Seruatore noſtro.*

5 *Huius rei gratia reliqui te in Creta, vt quæ deſunt, pergas corrigere, & conſtituas oppidatim Presbyteros, ſicut ego tibi ordinaram.*

6 *Si quis eſt inculpatus vnius vxoris vir, liberos habens fideles non obnoxios crimini luxus, aut qui non ſint intractabiles.*

7 *Oportet enim epiſcopum inculpatum eſſe, tanquam Dei diſpenſatorem, non præfractum, non iracundum, non vinoſum, non percuſſorem, non turpiter lucro deditum:*

8 *Sed hoſpitalem, bonarum rerum ſtudioſum, ſobrium, iuſtum, pium, temperantem,*

9 *Tenacem eius qui ſecundum doctrinam eſt, fidelis ſermonis, vt potens ſit etiam exhortari per doctrinam ſanam, & contradicentes conuincere.*

10 *Sunt enim multi intractabiles, & vaniloqui, & mentium ſeductores: maximè ij, qui ſunt ex circumciſione,*

11 *Quibus oportet obturare os, qui totas domos ſubuertunt, docentes, quæ non oportet, turpis lucri gratia.*

12 *Dixit quidam ex iſtis, proprius ipſorum propheta: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, & ventres pigri,*

13 *Teſtimonium hoc eſt verum. Quam ob cauſam redarguito illos ſeueriter, vt ſani ſint in fide,*

14 *Non attendentes Iudaicis fabulis, & præceptis hominum, auerſantium veritatem.*

15 *Omnia quidem pura puris. Porro pollutis & infidelibus nihil eſt purum, ſed polluta eſt illorum & mens & conſcientia.*

16 *Deum profitentur ſe ſcire, cæterum factis negant, cum ſint abominabiles, & dicto non audientes, & ad omne opus bonum reprobi.*

CAP. II.

1 *TV vero loquere, quæ decent ſanam doctrinam.*

2 *Senes, vt ſobry ſint, graues, modeſti ſani fide, charitate, patientia.*

3 *Anus itidem, vt in habitu ſint qui religionem decant, non calumniatrices, non vino multo ſeruientes,*

4 *Vt honeſta doceant, quo poſſint modeſtas reddere adoleſcentulas, vt maritos ſuos diligant, vt liberos ament,*

Vulgat. Editio.

Prudentes, caſtas, ſobrias, domus curam habentes, benignas, ſubditas viris ſuis, vt non blaſphemetur verbum Dei:

Iuuenes ſimiliter hortare vt ſobrij ſint.

In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate.

Verbum ſanum, irreprehenſibile: vt is qui ex aduerſo eſt, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis:

* Ephe. 6. 5 Col. 3. 22 1. Pet. 2. 18. * Seruos dominis ſuis ſubditos eſſe, in omnibus placentes, non contradicentes:

Non fraudantes, ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes: vt doctrinam Saluatoris noſtri Dei ornent hominibus:

Apparuit enim gratia Dei Saluatoris noſtri omnibus hominibus:

Erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria: ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo,

Expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti:

Qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem ſectatorem bonorum operum.

Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAP. III.

ADmone illos Principibus, & Poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe:

Neminem blaſphemare, non litigioſos eſſe, ſed modeſtos, omnem oſtendentes manſuetudinem ad omnes homines.

Eramus enim aliquando & nos inſipientes, incredduli, errantes, ſeruientes deſiderijs, & voluptatibus varijs, in malitia, & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem.

Cum autem benignitas, & humanitas apparuit Saluatoris noſtri Dei:

* 1. Tim. 1. 7. 2. Tim. 1. 13. * Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundũ ſuã miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus ſãcti,

Quem effudit in nos abunde per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum:

Vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundum ſpem vitæ æternæ.

Fidelis ſermo eſt: & de his volo te confirmare: vt curent bonis operibus, præeſſe qui credunt Deo. Hæc ſunt bona, & vtilia hominibus.

2. Tim. 13 23. * Stultas autem quæſtiones, & genealogias, & cõtentiones, & pugnas legis deuita, ſunt enim inutiles, & vanæ.

Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita:

Sciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit proprio iudicio condemnatus.

Cum miſero ad te Artemam, aut Tychicum, feſtina ad me venire Nicopolim: ibi enim ſtatui hiemare.

Zenam legiſperitum, & Apollo ſolicite præmitte, vt nihil illis deſit.

Diſcant autem & noſtri bonis operibus præeſſe ad vſus neceſſarios: vt non ſint infructuoſi.

Salutant te qui mecum ſunt omnes: ſaluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

Tranſl. ex Syriac.

Vt caſtæ ſint, & ſanctæ, vt bene curent domos ſuas, & ſubditæ ſint maritis ſuis, ne quis blaſphemet ſermonem Dei.

Adoleſcentes conſimiliter adhortare, vt caſti ſint.

In omnibus autem temetipſum præbeto exemplum in omni opere bono, & in doctrina tua habeas ſermonem ſanum, caſtum, & incorruptibilem, quem nemo contemnat.

Vt qui inſurrexerit in nos, pudefiat, quum non poterit dicere contra nos quicquam mali.

Serui heris ſuis ſubditi ſint in omnibus, & placeant eis nec ſint reſpondatores, neque fures:

Sed oſtendant conſtantiam ſuam bonam in omnibus, vt exornent in omnibus doctrinam Dei Seruatoris noſtri.

** Patefacta eſt enim gratia Dei ſalutifera omnibus hominibus:* De baptiſmo, & Domenica poſt Epiphaniam.

Et erudit nos vt abnegemus impietatem, & concupiſcentias mundi, & viuamus in hoc ſæculo caſtitate, & iuſtitia & reuerentia Dei,

Expectantes ſpem benedictam, & manifeſtationem gloriæ Dei magni, & Seruatoris noſtri Ieſchua Meſchicho.

Qui ſeipſum dedit pro nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & repurgaret ſibiipſi populum nouum, qui ſtudioſus eſſet bonorum operum.

Hæc loquere, & adhortare, & argue cum omni mandato Et nemo te deſpiciat.

CAP. III.

POrro admone eos, vt Principibus, ac Poteſtatibus dicto audientes ſint, ſubditique, ac parati ſint ad omne opus bonum.

Et neminem maledictis inſectentur, nec ſint pugnantes, ſed ſint manſueti: & in omnibus oſtendant comitatem ſuam erga omnes homines.

Nos etenim quondam eramus rationis expertes, refractarij, & errantes, obnoxijque varijs deſideriis, & in malitia, & inuidia verſabamur, & exoſi eramus, atque alius alium odio proſequebamur.

Quum autem patefacta eſt benignitas, & miſericordia Dei Seruatoris noſtri:

Non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus, ſed commiſeratione ſua ſeruauit nos per lauacrum generationis quæ facta eſt denuo cum renouatione Spiritus ſanctitatis.

Quẽ effudit in nos abundè per Ieſchua Meſchicho Seruatorem noſtrum:

Vt per gratiam eius iuſtificemur, & ſimus hæredes iuxta ſpem vitæ æternæ.

Fidelis ille ſermo: de his itaque velim vt confirmes eos, vt illis cura ſit bona opera exequi qui crediderunt in Deũ. Hæc ſunt bona & vtilia hominibus.

Cæterum à ſtultis quæſtionibus, & fabulis genealogiarum, & à contentionibus, & digladiationibus Scribarum recede; nulla ſiquidem ineſt in eis vtilitas, ſed vana ſunt:

Ab homine hæretico poſtquam ſemel, & iterum cum admonueris, recede:

Sciaſque eiuſmodi hominem peruerſum eſſe, & ſceleratum, quique reum peragit ſeipſum.

Quum miſero ad te Artemam aut Tychichum, ſit tibi cura ad me venire Nicopolim, ſtatui enim in mente mea illis hybernare.

De Zina autem legiſperito, & Apollonda operam eos probe deducere, ne quid illis deſit.

Diſcantque, & illi qui noſtri ſunt, operari bona opera in negotijs neceſſarijs, vt non ſint infrugiferi:

Poſtulant pacem tuam illi omnes, qui mecum ſunt: poſtula pacem eorum omnium qui nos diligunt in fide. Gratia cũ omnibus vobis. Amin.

Transl. B. Ariæ Mont.

Sobrias, castas, domi manentes, bonas, subditas propriis viris, vt non verbum Dei blasphemetur.

Iuuenes similiter hortare temperantes esse.
Circa omnia teipsum præbens exemplum pulchrorum operum, in doctrina, integritatem, grauitatem, incorruptibilitatem.

Verbum sanum, irreprehensibile: vt is, qui ex aduerso erubescat, nihil habens de nobis dicere malum.
Seruos propriis dominis subiici in omnibus, bene placentes esse, non contradicentes:
Non fraudantes, sed fidem omnem ostendentes bonam, vt doctrinam Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus:
Apparuit enim gratia Dei salutifera omnibus hominibus:
Erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & mundana desideria: sobriè, & iustè, & piè viuamus in nunc sæculo,
Expectantes beatam spem, & apparitionem gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi:

Qui dedit semetipsum pro nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & mundaret sibiipsi populum peculiarem, zelatorem pulchrorum operum.
Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAP. III.

ADmone illos Principibus, & potestatibus subiici ad omne opus bonum paratos esse:

Neminem blasphemare, à pugna alienos esse, modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.
Eramus enim aliquando & nos insipientes, incredduli, errantes, seruientes desiderijs, & voluptatibus varijs, in malitia, & inuidia agentes, odibiles, odientes alij alios.
Cum autem benignitas, & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei:
Non ex operib. quæ in iustitia, quæ fecimus nos, sed secundu suã misericordiã seruauit nos per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus sãcti,
Quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum:
Vt iustificati ipsius gratia, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.
Fidelis sermo: & de his volo te confirmare: vt curent pulchris operibus præstare credentes Deo. Hæc sunt pulchra, & vtilia hominibus.
Stultas autem quæstiones, & genealogias, & cõtentiones, & pugnas legales cohibe. sunt enim inutiles, & vanæ.

Hæreticum hominem post vnam, & secundam admonitionem deuita:
Sciens quia subuersus est, huiusmodi & peccat. existens sponte condemnatus.
Cum misero Artemam ad te, aut Tychicum, festina venire ad me in Nicopolim: ibi enim statui hiemare.
Zenam legisperitum, & Apollo solicite præmitte, vt nihil illis desit.
Discant autem & nostri pulchris operibus præstare ad necessarios vsus: vt non sint infructuosi.
Salutant te qui cum me omnes: saluta amantes nos in fide. Gratia cum omnibus vobis. Amen.

Transl. Erasm. Roterod.

5 *Vt sobriæ sint, pudicæ, domus custodes, bonæ, subditæ suis viris, ne sermo Dei male audiat.*

6 *Adolescentes consimiliter adhortare, vt sobrij sint.*
7 *Per omnia temetipsum præbens formam bonorum operum in doctrina integritatem, grauitatem,*

8 *Sermonem sanum, irreprehensibilem: vt is qui repugnat rubore suffundatur, nihil habens, quod de vobis dicat mali.*
9 *Seruos hortare, vt suis dominis pareant in omnibus, illis placeant, non responsatores,*
10 *Non suffurantes sed fidem omnem ostendentes bonam, vt doctrinam Seruatoris nostri Dei ornent in omnibus.*

11 *Illuxit enim gratia Dei salutifera omnibus hominibus:*
12 *Erudiens nos vt abnegata impietate & mundanis concupiscentiis, sobriè & iustè, & pie viuamus in præsenti sæculo.*
13 *Expectantes beatam illam spem, & illustrationem gloriæ magni Dei, & Seruatoris nostri Iesu Christi.*

14 *Qui dedit semetipsum pro nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibiipsi populum peculiarem, sectatorem bonorum operum.*
15 *Hæc loquere, & hortare, & argue cum omni præcipiendi studio, nemo te despiciat.*

CAP. III.

1 *ADmoneto illos, vt Principibus, ac Potestatibus subditi sint, vt magistratibus pareant, vt ad omne opus bonum sint parati.*
2 *Ne de quoquam maledicant, ne sint pugnaces, sed humani, omnem exhibentem mansuetudinem erga omnes homines.*
3 *Nam eramus quondam & nos stulti, inobedientes, errantes, seruientes desiderijs ac voluptatibus varijs in malitia, & inuidia degentes, odiosi, inuicem odio prosequentes.*

4 *At postquam bonitas, & erga homines amor apparuit Seruatoris nostri Dei:*
5 *Non ex operibus quæ sunt in iustitia, quæ faciebamus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, ac renouationis Spiritus sãcti.*
6 *Quem effudit in nos opulentè, per Iesum Christum Seruatorem nostrum:*
7 *Vt iustificati illius gratia hæredes efficeremur iuxta spem vitæ æternæ.*
8 *Indubitatus sermo. De his velim vt confirmes quo solliciti sint, vt bonis operibus præsint qui crediderunt Deo. Hæc enim sunt honesta & vtilia hominibus.*
9 *Stultas autem quæstiones, & genealogias & contentiones, ac pugnas legales omitte: sunt enim inutiles & supernacaneæ.*

10 *Sectarum autorem hominem post vnam & alteram admonitionem fuge,*
11 *Sciens, quod euersus sit, qui eiusmodi est, & peccet per se damnatus.*
12 *Cum autem misero Artemam ad te, aut Tychichum, da operam, vt venias ad me Nicopolim, nam illic decreui hybernare.*
13 *Zinam legisperitum & Apollo studiosè deducito, ne quid illis desit.*
14 *Discant autem & nostri bonis operibus præesse, ad necessarios vsus, vt non sint infrugiferi.*
15 *Salutant te, qui mecum sunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide, Gratia cum omnibus vobis. Amen.*

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

Vulgat. Editio.

PAulus vinctus Christi Iesu,& Timotheus frater: Philemoni dilecto,& adiutori nostro.

Et Appiæ sorori charissimæ & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ,quæ in domo tua est.

Gratia vobis,& pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

Gratias ago Deo meo,semper memoriam tui faciens in orationibus meis.

Audiens charitatem tuam & fidem,quam habes in Domino Iesu,& in omnes sanctos:

Vt communicatio fidei tuę euidens fiat in agnitione omnis operis boni,quod est in vobis in Christo Iesu.

Gaudium enim magnum habui, & consolationem in Charitate tua:quia viscera sanctorum requieuerunt per te frater.

Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:

Propter charitatem magis obtecro cum sis talis, vt Paulus senex,nunc autem & vinctus Iesu Christi:

Obsecro te pro meo filio,quem genui in vinculis, Onetimo,

Qui tibi aliquando inutilis fuit,nunc autem & mihi,& tibi vtilis,

Quem remisi tibi. Tu autem illum , vt mea viscera suscipe.

Quem ego volueram mecum detinere vt pro te mihi mihi ministraret in vinculis Euangelij:

Sine consilio autem tuo nihil volui facere , vti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.

Forsitan enim ideo discessit ad horam à te, vt æternum illum reciperes:

Iam non vt seruum,sed pro seruo charissimum fratrem, maxime mihi:quanto autem magis tibi & in carne & in Domino?

Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:

Si autem aliquid nocuit tibi aut debet:hoc mihi imputa.

Ego Paulus scripsi mea manu : ego reddam , vt non dicam tibi,quod & teipsum mihi debes:

Ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino.

Confidens in obedientia tua scripsi tibi : sciens quoniam & super id,quod dico,facies.

Simul autem & para mihi hospitium:nam spero per orationes vestras donari me vobis.

Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu,

Marcus, Aristarchus, Demas,& Lucas, adiutores mei.

Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu nostro. Amen.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD PHILEMONEM.

Transl. ex Syriac.

1 *PAulus vinctus Ieschua Meschicho, & Timotheus frater, Philemoni dilecto cooperatori nostro;*

2 *Et Appiæ dilectæ nostræ & Archippo commilitoni nostro, & ecclesiæ quæ in domo tua est;*

3 *Gratia vobiscum, & pax à Deo Patre nostro, & à Domino nostro Ieschua Meschicho.*

4 *Gratia ago Deo meo semper, & memor sum tui in precationibus meis:*

5 *Iam ex quo audiui fidem tuam, & dilectionem quam habes erga Dominum nostrum Ieschua, omnesque Sanctos:*

6 *Vt fiat communicatio fidei tuæ frugifera operibus & agnitione omnium bonorum quæ habetis in Ieschua Meschicho.*

7 *Gaudium sanè magnum habuimus & consolationem quòd per charitatem tuam refocillata sint viscera sanctorum.*

8 *Quapropter fiduciam multam habeo in Meschicho iniungendi tibi ea quæ iusta sunt,*

9 *Sed propter charitatem efflagitando efflagito à te ego Paulus qui sum senex, vt scis; nunc autem & vinctus Ieschua Meschicho:*

10 *Rogo te inquam pro illo filio meo, quem genui in vinculis meis, Onesimo;*

11 *Qui aliquando nulli tibi fuit vsui, nunc autem & tibi, & mihi valde vtilis;*

12 *Et quem remisi ad te, Tu autem sicut natum meum ita eum excipe.*

13 *Volebam enim eum apud me retinere, vt ministraret mihi pro tein meis Euangelij vinculis.*

14 *Sed præter consilium tuum nihil volui facere, ne velut ex necessitate beneficium tuum esset, sed ex voluntate tua.*

15 *Iam vero propterea etiam secessit ad horam, vt perpetuo eum retineas.*

16 *Non amplius vt seruum, sed potius ex seruo fratrem dilectum meum vnicum: quanto magis & tuum quum in carne, tum in Domino nostro?*

17 *Si ergo habes me consortem, eum suscipe perinde ac me.*

18 *Quod si aliquo damno te afficit, aut quid debet, hoc mihi imputa.*

19 *Ego Paulus scripsi mea manu, ego repensurus sum, vt ne dicam tibi, quod etiam teipsum mihi debeas.*

20 *Etiam frater mi. Ego refocillabor per te in Domino nostro: Refocilla viscera mea in Meschicho.*

21 *Quoniam confido te mihi dicto audientem fore, scripsi tibi, & scio vltra quam dico, te facturum.*

22 *Simul autem & præpara mihi hospitium. Spero enim precationibus vestris me donatum iri vobis.*

23 *Postulat pacem tuam Epaphras, qui mecum captiuus est in Ieschua Meschicho:*

24 *Et Marcus & Aristarchus, & Demas, & Lucas adiutores mei.*

25 *Gratia Domini nostri Ieschua Meschicho sit cum spiritu vestro, fratres mei. Amin.*

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

Tranſl. B. Ariæ Mont.

MVltifariam & multimodè olim Deus locutus patribus in Prophetis,

In vltimis diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, quem poſuit hæredem vniuerſorum, per quem & ſæcula fecit:

Qui exiſtens ſplendor gloriæ, & character ſubſtantiæ eius, portanſque omnia verbo virtutis ſuę, per ſeipſum purgationē faciens peccatorū noſtrorū, ſedit in dextera throni maieſtatis in excelſis.

Tanto præſtantior effectus angelis, quantò differentius præ illis hæreditauit nomen.

Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? & rurſum, Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium?

Cum autem iterum introducit primogenitum in habitatā, dicit. Et adorent eū omnes angeli Dei.

Et ad quidem angelos dicit, Faciens angelos ſuos ſpiritus & miniſtros ſuos ignis flammam.

Ad autem filium, thronus tuus, Deus, in ſæculum ſæculi: virga rectitudinis virga regni tui.

Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem propter hoc vnxit te Deus, Deus tuus oleum exultationis præ participibus tuis.

Et tu per principia, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli.

Ipſi peribunt, tu autem permanes: & omnes vt veſtimentum veteraſcent.

Et velut amictum implicabis eos, & mutabuntur: tu autem ipſe es & anni tui non deficient.

Ad quem autem angelorum dixit aliquando, Sede à dexteris meis, quoadvſque ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter futuros hæreditare ſalutem?

CAP. II.

PRopter hoc oportet abundantius nos adhibere auditis, ne quando pereffluamus.

Si enim ille per angelos dictus ſermo, factus eſt firmus, & omnis transgreſſio, & inobedientia accepit iuſtam retributionem:

Quomodo nos effugiemus, tantam negligentes ſalutem? quæ initium accipiens enarrari per Dominum, ab audientibus in nos confirmata eſt.

Conteſtante Deo ſigniſque & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus, ſecundum ſuam voluntatem.

Non enim angelis ſubiecit habitatam futuram, de qua loquimur.

Teſtatus eſt autem alicubi quis dicens, Quid eſt homo quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam viſitas eum.

EPISTOLÆ BEATI PAVLI APOSTOLI AD HEBRÆOS.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

1 *DEus olim multifariam, multisq; modis locutus patribus per prophetas,*

2 *Extremis diebus hiſce locutus eſt nobis per filium, quem conſtituit hæredem omnium, per quem etiam ſecula condidit,*

3 *Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & expreſſa imago ſubſtantiæ illius, moderetur; omnia verbo potentiæ ſuæ, per ſemetipſum purgatione facta peccatorum noſtrorum, conſedit in dextera maieſtatis in excelſis,*

4 *Tanto præſtantior factus angelis, quanto excellentius præ illis ſortitus eſt nomen.*

5 *Nam cui dixit vnquam angelorum: filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rurſum: Ego ero pater, & ille erit mihi filius.*

6 *Rurſum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli Dei.*

7 *Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos ignis flammam.*

8 *Ad filium autem: Thronus tuus Deus in ſeculum ſeculi, virga rectitudinis, virga regni tui.*

9 *Dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus, oleo exultationis præ conſortes tuos.*

10 *Et tu initio Domine terræ fundamenta ieciſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli:*

11 *Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes vt veſtimentum veteraſcent,*

12 *Ac velut amictum circumuolues eos, & mutabuntur, tu autem idem es, & anni tui non deficient.*

13 *Ad quem autem angelorum dixit vnquam? Sede à dextris meis, donec poſuero inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum.*

14 *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus qui in miniſterium emittuntur propter eos qui hæredes erunt ſalutis?*

CAP. II.

1 *PRopterea oportet nos vehementius attendere, ijs quæ dicta ſunt nobis, ne quando perfluamus.*

2 *Etenim ſi is, qui per angelos dictus fuerat ſermo, fuit firmus, & omnis tranſgreſſio & inobedientia iuſtam præmij repenſationem accepit,*

3 *Quomodo nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem? quæ cum primum enarrari cœperit per ipſum Dominum, ab ijs qui audierant, in nos confirmata fuit,*

4 *Atteſtante Deo & ſignis, & prodigijs ſimul, varijsque virtutibus, & ſpiritus ſanctis diſtributionibus, iuxta ipſius voluntatem.*

5 *Non enim angelis ſubiecit orbem terræ futurum, de quo loquimur.*

6 *Teſtatus eſt autem alicubi quidam, dicens, Quid eſt homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quod viſitas illum?*

Vulgat. Editio.

Minuisti eum paulò minus ab Angelis: gloria & honore coronasti eum: & constituisti eum super opera manuum tuarum.

*Mat. 28. 18. * Omnia subiecisti sub pedibus eius: In eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectũ ei. Nunc autem necdũ videmus omnia subiecta ei.

1. Cor. 15. 16. Phil. 2. 8. * Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatum: vt gratia Dei, pro omnibus gustaret mortem.

Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare.

Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex vno omnes. Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens:

*Ps. 21. 23. * Nunciabo nomen tuum fratribus meis in medio Ecclesiæ laudabo te.

*Ps. 17. 3. *Isa. 8. 18. Et iterum: * Ego ero fidens in eum. Et iterum: *Ecce ego, & pueri mei, quos dedit mihi Deus.

*Ose. 13. 14. 1 Cor. 15. 54. Quia ergo pueri communicauerunt carni, & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem: * vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum:

Et liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti.

Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.

Vnde debuit per omnia fratribus similari, vt misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, vt repropitiaret delicta populi.

In eo enim in quo passus est ipse, & tentatus potens est & eis, qui tentantur auxiliari.

CAP. III.

VNde fratres sancti, vocationis cœlestis participes, considerate Apostolum & Pontificem confessionis nostræ Iesum:

Nu. 12. 7. Quia fidelis est ei, qui fecit illum sicut & * Moyses in omni domo eius.

Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricauit illam.

Omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creauit, Deus est.

Et Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius tanquam famulus, in testimonium eorum, quæ dicenda erant:

Christus verò tanquam filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei vsque ad finem firmam retineamus.

*Isa. 9. 48. Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus: *Hodie si vocem eius audieritis.

Nolite obdurare corda vestra, sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto.

Vbi tentauerunt me patres vestri: probauerunt, & viderunt opera mea quadraginta annis:

Propter quod infensus fui generationi huic, & dixi. Semper errant corde, Ipsi autem non cognouerunt vias meas.

Sicut iuraui in ira mea: Si introibunt in requiem meam.

Videte fratres, ne fortè sit in aliquo vestrûm cor malum incredulitatis, discedendi à Deo viuo:

Transl. ex Syriac.

7 *Summisisti eum paulisper pra Angelis: gloriam & honorem imposuisti capiti ipsius, & authoritatem ei dedisti in opera manuum tuarum.*

8 *Omniaq; subiecisti sub pedibus eius: In hoc autem quod omnia ei subiecit, nihil obmisit quod subiectum non sit. Nunc autem necdum videmus omnia ei subiecta.*

9 *Eum autem qui paulisper summissus fuit pra Angelis, videmus, nempe ipsum Ieschua propter passionem mortis sua, gloriamq; & honorem ipsius capiti impositum: nam Deus ipse per gratiam suam pro omnibus gustauit mortem.*

10 *Decebat enim eum per quem omnia, & propter quem omnia, qui filios multos introduxerat in gloriam suam, ipsum principem salutis eorum per passiones perfectum reddere.*

11 *Qui enim sanctificet, & qui sanctificantur, ab vno sunt omnes. Propterea non erubescit eos vocare fratres suos, dum ait:*

12 *Annuntiabo nomen tuum fratribus meis, & in medio ecclesia laudabo te.*

13 *Et rursum: Ego ero fidens in eo. Et iterum: Ecce ego & filij quos dedisti mihi Deus.*

14 *Quoniam enim filij participes fuerunt carnis, & sanguinis, ipse quoque in similitudine particeps factus est eorundem, vt per mortem suam aboleret eum qui habebat mortis imperium, hoc est Satanam:* De generat. Dei

15 *Et solueret eos, qui timore mortis in tota vita sua mancipabantur seruituti.*

16 *Non enim ex Angelis assumpsit, sed assumpsit ex semine Abrahæ.*

17 *Propterea iustum erat vt per omnia similis fieret fratribus suis, vt misericors fieret, & summus Sacerdos fidelis in Deo, vt expiaret peccata populi.*

18 *Ex hoc enim quod ipse perpessus est, & tentatus, potest & ijs opem ferre qui tentantur.*

CAP. III.

1 *PRoinde fratres mei sancti, qui vocati estis vocatione cœlesti, contemplamini hunc Apostolum, & summum Sacerdotem confessionis nostra Ieschua Meschicho.*

2 *Quod fidelis sit ei qui fecit ipsum, sicut Mouschæ in tota domo illius.*

3 *Longè enim amplior est huius gloria quam Mouschæ, vt & longè amplior est honos eius, qui ædificauit domum, quam ipsius ædificij.*

4 *Omnis enim domus ab aliquo ædificatur, qui verò omnia ædificat, Deus est.*

5 *Et Mouschæ quidem tamquam seruus fidelis fuit in tota domo eius in testimonium eorum, quæ dicenda erant per illum.*

6 *Meschicho verò tanquam filius est super domũ s. ã, nos autem sumus eius domus, si vsq; ad finem habuerimus apertam faciem (fiduciam) & gloriationem spei illius.*

7 *Quamobrem ait Spiritus sanctus: Hodie si vocem eius audieritis.*

8 *Ne obduretis corda vestra, vt ad iram eum pronocetis tanquam exacerbatores, aut sicut in die tentationis, quæ extitit in deserto.*

9 *Quum tentauerunt me patres vestri, & probauerunt viderunt; opera mea per quadraginta annos.*

10 *Quapropter tædium mihi fuit in generatione illa, dixique. Populus iste errat corde suo, Et ipsi non cognouerunt vias meas.*

11 *Ita vt iurauerim in ira mea illos non ingressuros in requiem meam.*

12 *Cauete igitur fratres mei, ne sit in aliquo vestrum cor malum quod incredulum sit, neue discedatis à Deo viuente.*

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Minuisti eum breue quiddam præ Angelis: gloria & honore coronasti eum,& cõstituisti eum super opera manuum tuarum:

Omnia subiecisti sub pedibus eius. in enim subiecisse ei omnia, nihil dimisit, ei non subiectum. nunc autem necdum videmus ei omnia subiecta.

Eum autem breue quid præ Angelis minoratum, videmus Iesum propter passionem mortis,gloria & honore coronatum,vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.

Decebat enim eum,propter quem omnia, & per quem omnia, multos filios in gloriam adducentem auctorem salutis eorum,per passiones cõsummare.

Qui enim sanctificans & sanctificati, ex vno omnes,propter quam causam non confunditur, fratres eos vocare,dicens:

Annuntiabo nomen tuum fratribus meis,in medio Ecclesiæ laudabo te.

Et iterum,Ego ero fidens in eum. & iterum,Ecce ego & pueri,quos mihi dedit Deus.

Quia ergo pueri communicauerunt carni & sanguini,& ipse cõsimiliter participauit eisdem: vt per mortem aboleret robur habentem mortis, id est, diabolum:

Et liberaret hos quicunque timore mortis per omne viuere obnoxij erant seruituti.

Non enim videlicet Angelos apprehendit,sed semen Abrahæ apprehendit.

Vnde debuit per omnia fratribus similari,vt misericors fieret,& fidelis Pontifex ea quæ ad Deum, ad expiandum peccata populi.

In quo enim passus est ipse tentatus potest tentatis auxiliari.

CAP. III.

VNde fratres sancti, vocationis supercœlestis participes considerate Apostolum & Pontificem confessionis nostræ Iesum Christum.

Fidelem existentem facienti illum, sicut & Moyses in omni domo eius.

Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus,quãtò ampliorem honorem habet domus construens illam.

Omnis namque domus construitur ab aliquo. at omnia construens,Deus.

Et Moyses quidem fidelis in tota domo eius, tanquam famulus,in testimonium dicendorum.

Christus verò tanquam filius in domo sua,cuius domus sumus nos,si fiduciam & gloriationem spei vsque ad finem firmam retineamus.

Ideo sicut dicit Spiritus sanctus,Hodie si vocem eius audieritis,

Ne obdurate corda vestra,sicut in exacerbatione, secundum diem tentationis in deserto,

Vbi tentauerunt me patres vestri, probauerunt me,& viderunt opera mea quadraginta annis:

Ideo infensus fui generationi huic,& dixi, Semper errant corde: ipsi autem non cognouerunt vias meas.

Vt iuraui in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

Videte fratres,ne quando erit in aliquo vestrum cor malum,incredulitatis,in discedere à Deo viuo.

Transl. Eraſm. Roterod.

Feciſti eum paululo inferiorem Angelis,gloria & honore coronaſti eum,& conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.

Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. In hoc enim, quod ei ſubiecit omnia,nihil omiſit illi non ſubiectum. At nondum videmus illi omnia eſſe ſubiecta,

Eum vero qui puſillum quiddam diminutus fuerat infra Angelos,cernimus Ieſum, propter cruciatum mortis, gloria & honore coronatum,vt per gratiam Dei pro omni guſtaret mortem.

Decebat enim eum,propter quem ſunt omnia, & per quem ſunt omnia, & vt multis filijs in gloriam adductis,principem ſalutis illorum per afflictiones perfectum redderet.

Quandoquidem & qui ſanctificat,& qui ſanctificantur,ex vno ſunt omnes. Quam ob cauſam non erubeſcit fratres illos vocare,dicens.

Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſia laudabo te.

Et rurſum:Ego ero fidens in illo. Et iterum: Ecce ego & pueri,quos mihi dedit Deus.

Poſteaquam igitur pueri commercium habent cum carne & ſanguine,& ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorundem,vt per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium,hoc eſt,diabolum,

Et liberet redderet eos,quicunq; metu mortis per omnem vitam obnoxij erant ſeruituti,

Non enim videlicet Angelos aſſumit,ſed ſemen Abraha aſſumit.

Vnde debuit per omnia fratribus ſimilis reddi,vt miſericors eſſet & fidelis Pontifex,in his quæ apud Deum forent agenda,ad expiandum peccata populi.

Nam ex hoc quod ipſi contigit tentatum eſſe, poteſt & ijs qui tentantur ſuccurrere.

CAP. III.

VNde fratres ſancti,vocationis cœleſtis participes,conſiderate Apoſtolum & Pontificem confeſſionis noſtræ Chriſtum Ieſum,

Quod fidelis ſit ei qui ipſum conſtituit,quemadmodum & Moyſes in tota domo ipſius.

Tanto namque maiore gloria quam Moſes, hic dignus eſt habitus,quanto maiorem habet honorem is qui conſtruxit domum,quàm ipſa domus.

Omnis enim domus conſtruitur ab aliquo. Porro qui condidit omnia,Deus eſt.

Et Moſes quidem fidelis fuit in tota domo illius,veluti miniſter,in teſtimonium eorum,qua poſt dicenda erant.

At Chriſtus tanquam filius adminiſtrauit domum ipſius,cuius domus ſumus nos ſi fiduciam & gloriationem ſpei,ad finem vſque firmam tenuerimus.

Quapropter ſicut dicit Spiritus ille ſanctus: Hodie ſi vocem eius audieritis,

Ne obdurati is corda veſtra,ſicut in exacerbatione,in die tentationis in deſerto,

Vbi tentauerunt me patres veſtri,probauerunt me, & viderunt opera mea quadraginta annis.

Quapropter infenſus eram generationi illi,& dicebam Semper errant corde, ipſi vero non cognouerunt vias meas,

Sicut iuraui in ira mea,ſi ingreſſuri ſunt in requiem meam.

Videte fratres, ne quando ſit in vllo veſtrum cor prauum obnoxium incredulitati,vt deſciſcat à Deo viuente,

Vulgat. Editio.

Sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt nō obduretur quis ex vobis fallacia peccati.

Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus.

Dum dicitur: hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.

Quidam enim audientes exacerbauerunt: sed non vniuersi qui profecti sunt ex Ægypto per Moysen.

Quibus autem infensus est quadraginta annis? Nonne illis, qui peccauerunt, * quorum cadauera prostrata sunt in deserto?

Quibus autem iurauit non introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt?

Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.

CAP. IV.

TImeamus ergo ne forte relicta pollicitatone introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis deesse.

Etenim & nobis nunciatum est, quemadmodum & illis, sed non profuit illis sermo auditus, non non admistus fidei, ex iis, quæ audierunt.

Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: * Sicut iurauí in ira mea: Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

Dixit enim in quodam loco de die septima sic: * Et quieuit Deus die septima ab omnibus operib. suis. Et in illo rursum: Si introibunt in requiem meam.

Quoniam ergo supereſt introire quosdam in illam, & ijs, quibus prioribus annunciatum est, non introierunt propter incredulitatem:

Iterum terminat diem quendam, Hodie, in Dauid dicendo, post tantum temporis, sicut supra dictum est: * Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.

Nam si eis Iesus requiem præstitisset, nunquam de alia loqueretur, post hac, die:

Itaque relinquitur sabbatismus populo Dei.

Qui enim ingressus est in requiem eius: etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut à suis Deus.

Festinemus ergo ingredi in illam requiem: vt ille in idipsum quis incidat incredulitatis exemplū.

Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis.

* Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.

Habentes ergo pontificem magnum, qui penetrauit cœlos, Iesum filium Dei teneamus confessionem.

Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ: vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Transl. ex Syriac.

13 *Sed adhortamini vos ipsos omnibus diebus, vsq; ad diem illum qui vocatur Hodie: & ne quis vestrum obduretur seductione peccati.*

14 ** Nam commixti sumus cum Meschicho, si à principio & vsque ad finem in hac ipsa vera substantia perseurauimus.*

15 *Sicut dictum est: Hodie si filiam vocis eius audieritis, ne obduretis corda vestra vt ad iram prouocetis eum.*

16 *Qui sunt enim illi qui audierunt & exacerbauerunt eum? non illi omnes qui exierant ex Ægypto per manum Mouſche.*

17 *Quos autem per tesus est quadraginta annis, nisi eos qui peccauerant, quorum ossa conciderunt in deserto?*

18 *Quibus autem iurauit eos non ingressuros in requiem suam, nisi ijs qui assensum non prabuerunt?*

19 *Proinde videmus eos non potuisse introire, eo quod increduli fuerint.*

CAP. IIII.

1 *TImeamus igitur, ne forte stante promissione ingrediendi in requiem eius, inueniatur aliquis inter vos qui ingressu frustratus remaneat.*

2 *Etenim nobis quoque nunciatum est, prout & illis. sed non profuit illis sermo quem audierunt, propterea quod non fuit cum fide temperatus (coniunctus) ijs qui ipsum audierant.*

3 *At introimus in requiem nos qui credidimus quemadmodum dixit: Ita vt iurauerim in ira mea illos non ingressuros in requiem meam: licet opera Dei à principio mundi facta sint,*

4 *Prout dixit de Sabbatho, requieuisse Deum in die septimo ab omnibus operibus suis.*

5 *Et illic rursum ait: Non introibunt in requiem meam.*

6 *Quoniam igitur erat locus in quem vnusquisque introiret, & ij quibus primum annunciatum fuerat, non introierunt, eo quod assensum non prabuerunt.*

7 *Rursum diem alium præfinit post multum temporis, sicut supra scriptum dixisse Dauid, Hodie si vocem eius audieritis, ne obduretis corda vestra.*

8 *Si enim Ieschua filius Nun requiem eis præstitisset, haud locutus fuisset postea de alio die.*

9 *Itaque restat sabbathizare populo Dei.*

10 *Qui enim ingressus est in requiem eius, & ipse requieuit ab operibus suis, sicut à suis Deus.*

11 *Demus igitur operam introeundi in requiem illam, ne quis eodem concidat exemplo quo ij qui non crediderunt.*

12 *Viuus est enim sermo Dei, & omnino efficax, longeque penetrantior gladio ancipiti: & ingreditur vsque ad diuisionem animæ & spiritus, nec non compagum & medulla ossiumque, ac dijudicat cogitationes & voluntatem cordis.*

13 *Nec est vlla creatura abscōdita à conspectu illius. Sed omnia nuda & manifesta sunt coram oculis eius cui reddunt rationem.*

14 ** Quum habeamus igitur summum Pontificem Ieschua Meschicho filium Dei, qui ascendit in cælos, perſistamus in professione eius.*

15 *Non enim habemus pontificem qui non possit compati infirmitati nostræ, sed qui tentatus est per omnia sicut & nos, excepto peccato.*

16 *Accedamus igitur reuelato oculo (confidenter) ad thronum gratiæ ipsius, vt obtineamus misericordiam, & inueniamus gratiam ad auxilium in tempore afflictionis.*

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. V.

OMnis namque pontifex ex hominibus aſſumptus,pro hominibus conſtituitur ea quæ ad Deum,vt offerat donaque & victimas pro peccatis.

Menſuratè pati potens ignorantibus,quoniam & errantibus,quoniam & ipſe circundatus eſt infirmitatem.

Et propter hanc debet,quemadmodum pro populo,ita etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis.

Et non ſibiipſi quiſquam ſumit honorem , ſed vocatus à Deo tanquam & Aaron.

Sic & Chriſtus non ſemetipſum fieri pontificem ſed locutus ad eum , Filius meus es tu , ego hodie genui te.

Quemadmodum & in alio dicit,Tu ſacerdos in æternum,ſecundum ordinem Melchiſedec.

Qui in diebus carnis ſuæ,preceſque & ſupplicationes ad potentem ſeruare illum à morte , cum clamore valido & lachrymis offerens, & exauditus pro reuerentia.

Et quamuis exiſtens filius,didicit exiis quæ paſſus eſt obedientiam:

Et conſummatus,factus eſt optemperantibus ſibi omnibus cauſa ſalutis æternæ:

Appellatus à Deo pontifex iuxta ordinem Melchiſedec.

De quo multus nobis ſermo & difficilis interpretatu dicere,quoniam ſignes facti eſtis auribus.

Etenim debentes eſſe magiſtri propter tempus, rurſum opus habetis ad docendum vos quæ elementa initij oraculorum Dei,& facti eſtis opus habentes lacte,& non ſolido cibo.

Omnis enim pariceps lactis,expers ſermonis iuſtitiæ:infans enim eſt.

Perfectorum autem eſt ſolidus cibus , per habitum ſenſus exercitatos habentium ad diſcretionem bonique ac mali.

CAP. VI.

IDeo intermittentes initij Chriſti ſermonem,ad perfectionem feramur,non rurſum fundamentum iacientes pœnitentiæ à mortuis operibus , & fidei ad Deum,

Baptiſmatum doctrinæ , impoſitionis quoque manuum,reſurrectionisque mortuorum,& iudicij æterni.

Et hoc faciemus,ſiquidem permiſerit Deus.

Impoſſibile enim ſemel illuſtratos , guſtantesque donum cæleſte,& participes factos Spiritus ſancti,

Et pulchrum guſtantes Dei verbum, virtuteque futuri ſeculi:

Et prolapſos,rurſus renouari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei , & oſtentui habentes.

Terra enim bibens ſuper ſe ſæpè venientem imbrem, & generans herbam opportunam illis per quos & colitur,accipit benedictionem à Deo.

Proferens autem ſpinas ac tribulos,reproba , & maledictoni proxima:cuius finis in combuſtionem

Confidimus autem de vobis,dilecti,meliora , & proxima ſaluti,ſi & ita loquimur.

Transl. Eraſm.Roterod.

CAP. V.

1 *NAm omnis pontifex qui ex hominibus aſſumitur pro hominib. conſtituitur in his quæ apud Deum aguntur, vt offerat donaria & victimas pro peccatis.*

2 *Qui placabilis eſſe poſſit ignorantibus & errantibus, quandoquidem & ipſe circundatus eſt infirmitate.*

3 *Et propter hanc debet,quemadmodum pro populo,ita & pro ſeipſo immolare pro peccatis.*

4 *Nemo ſibi ipſi vſurpat honorem, ſed qui vocatur etiam à Deo,quemadmodum & Aaron.*

5 *Ita Chriſtus non ſemetipſum glorificauit,vt fieret pontifex,ſed is qui dixerat illi: Filius meus es tu , ego hodie genui te.*

6 *Sicut & alibi dicit: Tu es ſacerdos in aternum ſecundum ordinem Melchiſedec.*

7 *Qui in diebus carnis ſuæ, cum & precationes & ſupplicationes apud illum,qui poterat ipſum à morte ſeruare, cum clamore valido & lachrymis obtuliſſet, & exauditus eſſet pro reuerentia.*

8 *Tametſi filius erat,tamen didicit ex his quæ paſſus eſt, obedientiam,*

9 *Ac perfectus redditus,omnibus qui ſibi obedierunt fuit cauſa ſalutis aterna.*

10 *Cognominatus à Deo pontifex ſecundum ordinationem Melchiſedec.*

11 *De quo nobis multa eſſent dicenda , eaq; difficilia explicatu,quandoquidem ſegnes facti eſtis auribus.*

12 *Etenim cum debeatis pro temporis ratione doctores eſſe, rurſum opus habetis , vt doceamus vos quæ ſint elementa initij eloquiorum Dei: factique eſtis ij , quibus lacte ſit opus, & non ſolido cibo.*

13 *Nam quiſquis lactis eſt particeps, is rudis eſt ſermonis iuſtitiæ,infans enim eſt.*

14 *Porro perfectorum eſt ſolidus cibus , nempe horum, qui propter aſſuetudinem,ſenſus habent exercitatos ad diſcretionem boni pariter ac mali.*

CAP VI.

1 *QVapropter omiſſo,qui in Chriſto rudes inchoat ſermone ad perfectionem feramur,non rurſum fundamentum iacientes pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in Deum,*

2 *Baptiſmatum,doctrinæ ac manuum impoſitionis,& reſurrectionis mortuorum ,& iudicij eterni.*

3 *Atque id faciemus,ſiquidem permiſerit Deus.*

4 *Nam fieri non poteſt , vt qui ſemel fuerint,illuminati, guſtauerintque donum cæleſte, & participes facti fuerint Spiritus ſancti.*

5 *Guſtauerintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri ſeculi,*

6 *Prolabantur,denuò renouentur per pœnitentiam, ab integro crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & ludibrio exponentes.*

7 *Siquidem terra , quæ imbrem ſæpius in ſe venientem combiberit,& progenuerit herbam accommodam eis,opera quorum & colitur,recipit benedictionem à Deo.*

8 *At quæ produxerit ſpinas & tribulos,reproba eſt,& maledictioni confinis,cuius exitus huc tendit vt exuratur.*

9 *Cæterùm perſuaſimus nobis de vobis,dilecti, quæ his ſint meliora,& cum ſalute communia,tametſi ſic loquamur.*

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

Non enim iniuſtus Deus vt ,'obliuiſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis,& miniſtratis.

Cupimus autem vnumquemque veſtrûm eundem oſtentare ſollicitudinem ad expletionem ſpei vſque in finem:

Vt non ſegnes efficiamini verum imitatores eorum,qui fide, & patientia hæreditabunt promiſſiones.

Abrahæ namque promittens Deus, quoniam neminem habuit,per quem iuraret,maiorem,iurauit per ſemetipſum,

*Gen.22. 16. Dicens: Niſi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.

Et ſic lõganimiter ferẽs,adept⁹ eſt repromiſſionẽ.

Homines enim per maiorem ſui iurant:& omnis controuerſiæ eorum finis,ad confirmationem, eſt iuramentum.

In quo abundantius volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum:

Vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem,

Quam ſicut anchoram habemus animæ tutam,ac firmam,& incedentem vſque ad interiora velaminis.

Vbi præcurſor pro nobis introiuit Ieſus, ſecundum ordinem Melchiſedech Pontifex factus in æternum.

CAP. VII.

Gen.14. 18. Hic enim Melchiſedech, rex Salem,ſacerdos Dei ſummi, qui obuiauit Abrahæ regreſſo à cæde regum,& benedixit ei:

Cui & decimas omnium diuiſit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex iuſtitiæ: deinde autem & rex Salem, quod eſt rex pacis.

Sine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens: aſſimilatus autem Filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.

Intuemini autem quantus ſit hic,cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.

Et quidem de filiis Leui ſacerdotium accipientes,*mandatum habent decimas ſumere à populo

Deut.18. Ioſ.14. ſecundum legem, id eſt,fratribus ſuis: quamquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ,

Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit,ab Abraham,& hunc, qui habebat repromiſſiones benedixit.

Sine vlla autem contradictione,quod minus eſt à meliore benedicitur.

Et hic quidem,decimas morientes homines accipiunt:ibi autem conteſtatur, quia viuit.

Et(vt ita dictum ſit) per Abraham,& Leui qui decimas accipit decimatus eſt:

Adhuc enim in lumbis patris erat,quando obuiauit ei Melchiſedech:

Si ergo conſummatio per ſacerdotium Leuiticũ erat (populus enim ſub ipſo legem accepit) quid adhuc neceſſarium fuit ſecundum ordinem Melchiſedech,alium ſurgere ſacerdotem,& non ſecundum ordinem Aaron dici?

Translato enim ſacerdotio, neceſſe eſt vt & legis translatio fiat.

Tranſl. ex Syriac.

10 *Non enim iniquus eſt Deus,vt obliuioni det opera veſtra, & veſtram illam charitatem quam exhibuiſtis eius nomine,quippe qui miniſtraueritis ſanctis miniſtretisque.*

11 *Cupimus autem vt vnuſquiſque veſtrum hanc ipſam ſedulitatem oſtendat ad complementum ſpei veſtræ vſque in finem:*

12 *Neque præcidatur vobis, ſed ſitis imitatores eorum,qui fide,& longanimitate fuerunt hæredes promiſſionis.*

13 *Abrohom namque polliceretur Deus,quoniam nihil erat ſeipſo maius vt per illud iuraret,iuramit per ſemet ipſum,*

14 *Et ait: Benedicendo benedicam tibi, & multiplicando multiplicabo te.*

15 *Et ſic longanimis fuit,accepitque promiſſum.*

16 *Siquidem homines per maiorem ſeipſis iurant:ac de omni contentione,quæ accidit inter eos vera ſolutio ſit per iuſiurandum,*

17 *Quapropter maximè voluit Deus oſtendere hæredibus promiſſionis pellicitationem ſuam immutabilem eamque obſtrinxit iureiurando.*

18 *Vt per duas res mutationis expertes, in quibus non potuit Deus mentiri, conſolationem magnam haberemus, qui confugimus ad eum,vt prehendamus ſpem illam quæ promiſſa eſt nobis:*

19 *Quæ quidem eſt nobis velut anchora,quæ retinet animam noſtram ne commoueatur,& ingreditur intra ſuperficies portæ(velum)*

20 *Vbi præcedens ingreſſus eſt pro nobis Ieſchua, & factus eſt Pontifex in æternum in ſimilitudinem Malkizedek.*

CAP. VII.

1 *PORRO hic Malkizedek fuit rex Scholim, pontifex Dei excelſi, & ipſe factus eſt obuiam Abrohom, dum rediret à cæde regum,& benedixit ei:* De generatione Dei

2 *Et ei impartitus eſt Abrohom decimas ex omnibus,quæ erant ſecum:exponitur autem nomen illius, Rex iuſtitiæ: & rurſum,Rex Scholim,quod eſt,Rex pacis,*

3 *Cuius neque pater neque mater ſcribuntur in generationibus,nec initium dierum eius,neque finis vitæ ipſius, ſed in ſimilitudinem Filii Dei permanet pontificatus eius in æternum,*

4 *Conſiderate vero,quam magnus hic fuerit, cui Abrohom patriarcha dederit decimas & primitias.*

5 *Illi enim qui ex filijs Leui ſuſcipiunt pontificatum,præceptum habent legis,vt accipiant decimas à populo, hoc eſt à fratribus ſuis,quamuis & ipſi ex lumbis Abrohom prodierint.*

6 *Is autem qui ſcriptus non eſt in genealogiis eorum, decimas tulit ab Abrohom,& benedixit ei, qui acceperat promiſſionem.*

7 *Porrò abſque controuerſia, qui minor eſt benedicitur ab eo,qui præſtantior eſt ipſo.*

8 *Atque hic quidem homines, qui moriuntur,accipiunt decimas,Illic autem is de quo teſtata eſt Scriptura ipſum viuere:*

9 *At (vt quiſpiam dixerit) per Abrohom, & Leui ipſe qui decimas acceperat,ipſe quoque decimatus eſt.*

10 *Adhuc enim erat in lumbis patris ſui quum occurreret ipſi Malkizedek,*

11 *Si ergo conſummatio per pontificatum ipſius Leui erat vti per quem impoſita eſt Lex populo,quid opus erat pontificem alium ſurgere in ſimilitudinem Malkizedek? ſed dicere in ſimilitudinem Aharoun erat:*

12 *Imo quemadmodum facta eſt mutatio in pontificatu, ſic fuit mutatio & in lege,*

*Sed dixit habet translatio Ro. ma, ſed quia illa tralatio & vulgata contradicit & rectum nõ concordat idcirco nos hoc dixit per iniuriam dicere.

Transl. B. Ariæ Mont.

Non enim iniuſtus Deus, obliuiſci operis veſtri, & laboris dilectionis quam oſtendiſtis in nomen ipſius, ij qui miniſtraſtis ſanctis, & miniſtrantes.

Cupimus autem vnumquemque veſtrûm idem oſtentare ſtudium, ad expletionem ſpei vſque in finem:

Vt non ſegnes efficiamini, imitatores autem illorum per fidem & longanimitatem hæreditâtium promiſſiones.

Namque Abrahæ pollicitus Deus, quoniam per neminem habuit maiorem iurare, iurauit per ſemetipſum,

Dicens, Certè benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.

Et ſic lõganimiter ferẽs, adeptꝰ eſt repromiſſionẽ.

Homines quidem enim per maiorem iurant, & omnis ipſis controuerſiæ finis, ad confirmationem iuramentum:

In quo abundantius volens Deus oſtendere hæredibus pollicitationis immobilitatem conſilij ſui, interuenit iuramento:

Vt per duas res immobiles, in quibus impoſſibile mentiri Deum fortem conſolationem habeamus confugientes obtinere propoſitam ſpem.

Quam ſicut ancoram habemus animæ tutamque ac firmam, & ingredientem ad interius velaminis.

Vbi præcurſor pro nobis introiuit Ieſus, ſecundum ordinem Melchiſedec pontifex factus in æternum.

CAP. VII.

HIc enim Melchiſedec, rex Salem, ſacerdos Dei ſummi, occurrens Abrahæ regreſſo à cæde regum, & benedicens ei.

Cui & decimas ab omnibus partitus eſt Abraham primum quidem interpretatus rex iuſtitiæ, deinde autem & rex Salem, quod eſt rex pacis.

Sine patre, ſine matre, ſine genealogia, neque initium dierum, neque vitæ finem habens: aſſimilatus autem filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.

Intuemini autem quantus hic, cui & decimas Abraham dedit ex manubiis ille patriarcha.

Et illi quidẽ de filiis Leui ſacerdotium accipientes, mandatum habent decimare populum ſecundum legem, id eſt, fratres ſuos, quanquam egreſſos ex lumbo Abrahæ,

Ille autem non genealogizatus ex eis, decimauit Abraham, & habentem repromiſſiones benedixit.

Sine autem omni contradictione, minus à præſtantiore benedicitur.

Et hic quidem decimas morientes homines accipiunt: ibi autem teſtatione dictus, quia viuit.

Et (vt verbum dicere) pèr Abraham, & Leui decimas accipiens decimatus eſt.

Adhucenim in lumbo patris erat, quando obuiauit ei Melchiſedec.

Si quidem ergo conſummatio per Leuiticum ſacerdotium erat, (populus enim ſub ipſo legem accepit) quid adhuc opus ſecundum ordinem Melchiſedec, alium ſurgere ſacerdotem, & non ſecundum ordinem Aaron dici?

Translato enim ſacerdotio, ex neceſſitate & legis translatio fit.

Transl. Eraſm. Roterod.

Non enim iniuſtus eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, & laboris ex charitate ſuſcepti, quam exhibuiſtis erga nomen illius, qui miniſtraſtis ſanctis & miniſtratis.

Cupimus autem vt vnuſquiſque veſtrum idem præſtet ſtudium ad plenam ſpei certitudinem, vſque ad perfectionem.

Ne ſitis imbecilles, ſed imitatores eorum, qui per fidem ac patientiam hæreditatem accipiunt promiſſionis.

Deus enim pollicitus Abrahæ, cum non poſſet per quenquam maiorem iurare, iurauit per ſeipſum.

Dicens: niſi benedicens benedixero tibi, & multiplicans multiplicauero te.

Atq; ita cũ patiẽter expectaſſet, cõſecutus eſt promiſſũ.

Nam homines quidem per eum iurant, qui ſit maior, atque iſdem omnis controuerſiæ finis eſt, ſi accedat iuriſiurandi confirmatio.

Qua in re Deus cum eximiè vellet hæredibus promiſſionis oſtendere firmitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum,

Vt per duas res immutabiles, in quibus fieri non poſſet, vt mentiretur Deus, validam conſolationem haberemus, qui hùc confugimus, vt potiamur propoſita ſpe,

Quam velut ancoram tenemus animæ, tum tutam, tum firmam, & introeuntem vſque ad ea, quæ ſunt intra velum,

Vbi præcurſor pro nobis ingreſſus eſt Ieſus iuxta ordinem Melchiſedec, pontifex factus in æternum.

CAP. VII.

NAm hic erat Melchiſedec, rex Salem, pontifex Dei altiſſimi, qui occurrit Abrahæ, reuertenti à cæde regum, & benedixit illi,

Cui & decimas ex omnibus impartitus eſt Abraham, qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex iuſtitiæ, deinde vero etiam rex Salem, quod eſt rex pacis,

Ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initium dierum, neque vitæ finem habens, ſed aſſimilatus filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.

Conſiderate vero, quantus hic fuerit, cui etiam decimas dederit Abraham patriarcha de ſpoliis?

Atque ij quidem, qui quod ſint de numero filiorum Leui, ſacerdotij functionem ſumunt, præceptum habent, vt decimas accipiant à populo iuxta legem, hoc eſt à fratribus ſuis, licet egreſſis ex lumbis Abrahæ.

At is cuius genus non recenſetur ex illis, decimas accepit ab Abraham, & habenti promiſſiones benedixit.

Porrò nemo negat, quin id quod minus eſt ab eo quod maius eſt, benedictionem accipiat.

Atque hic quidem homines, qui moriuntur, decimas accipiunt. Illic autem is de quo teſtatum eſt, quod viuat,

Et vt ita loquar, in Abraham decimatus eſt etiam ipſe Leui, qui decimas ſolet accipere.

Nam is adhuc in lumbo patris erat, cum occurreret Abrahæ Melchiſedec.

Proinde ſi conſummatio per Leuiticum ſacerdotium erat, (ſiquidem per hoc populus legẽ acceperat,) quid præterea fuit opus alium exoriri ſacerdotem, qui ſecundum ordinem Melchiſedec, & non ſecundum ordinem Aaron diceretur?

Quandoquidem tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt, vt legũ quoque tranſlatio fiat.

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu eſt, de qua nullus altari præſto fuit.	13	*Is enim de quo hæc dicuntur, de alia tribu natus eſt, de qua nemo vnquam miniſtrauit altari.*
Manifeſtum eſt enim quod ex Iuda ortus ſit Dominus noſter: in qua tribu nihil de ſacerdotibus, Moyſes locutus eſt.	14	*Palam enim eſt à Iehudo ortum eſſe Dominum noſtrum ex tribu de qua nihil loquutus eſt Mouſche de pontificatu.*
Et amplius adhuc manifeſtum eſt: ſic ſecundum ſimilitudinẽ Melchiſedech exurgat alius ſacerdos.	15	*Eoque magis adhuc notum eſt quod dicat, in ſimilitudinem Malkizedek ſurgit pontifex alius.*
Qui non ſecundum legem mandati carnalis factus eſt, ſed ſecundum virtutem vitæ inſolubilis.	16	*Qui non factus ſit iuxta legem mandatorum corporeorum ſed iuxta potentiam vitæ indiſſolubilis.*
*Pſ. 109. 4. Conteſtatur enim: *Quoniam tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech.	17	*Atteſtatur enim de eo: Tu es ſacerdos in æternum in ſimilitudinem ipſius Malkizedek.*
Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem eius, & inutilitatem:	18	*Mutatio autem quæ facta eſt priori mandato propter imbecillitatem, & quod nullam in ſe vtilitatem haberet, extitit.*
Nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio vero melioris ſpei, per quam proximamus ad Deum.	19	*Nihil enim perfecit lex: introïit autem loco ipſius ſpes præſtantior ipſa, per quam accedimus ad Deum,*
Et quantum eſt non ſine iureiurando (alĩ quidem ſine iureiurando ſacerdotes facti ſunt.	20	*Et eam confirmauit nobis iureiurando: illi enim abſque iureiurando facti ſunt pontifices.*
*Pſ. 109. 4. Hic autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum: * Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es ſacerdos in æternum:)	21	*Hic vero cum iureiurando, quemadmodum dixit ei per Dauid: Iurauit Dominus, neque mœnitebitur: tu es ſacerdos in æternum in ſimilitudinem Malkizedek.*
In tantum melioris teſtamenti ſponſor factus eſt Iesus:	22	*Hic totius excellentioris illius teſtamenti factus eſt ſponſor Ieſchua.*
Et alĩ quidem plures facti ſunt ſacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere:	23	*At illi quidem multi fuerunt pontifices, propterea quod mortui ſunt, nec relicti fuerunt vt permanerent.*
Hic autem eo quod maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium.	24	*Hic verò propterea, quod in æternum ſtat, non præterit pontificatus eius:*
Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum: ſemper viuens ad interpellandum pro nobis.	25	*Et poteſt in æternum ſeruare eos quibus per eum patet aditus ad Deum: viuit enim ipſe ſemper, & facit aſcendere (offert) orationes pro illis.*
Talis enim decebat vt nobis eſſet pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus:	26	*Talis enim etiam æquum erat vt nobis pontifex eſſet, purus, & abſque malitia, & macula, ſegregatus à peccatoribus, & ſublimior cœlis.*
*Lev. 16. 6. Qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum ſacerdotes, * prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit ſemel, ſeipſum offerendo.	27	*Nec ei eſt neceſſe quotidie, vt ſummo ſacerdoti, vt prius pro peccatis ſuis offerat victimas tum demum pro populo: hoc enim fecit ſemel per ſemetipſum quem obtulit.*
Lex enim homines conſtituit ſacerdotes infirmitatem habentes: ſermo autem iurisiurandi, qui poſt legem eſt, Filium in æternum perfectum.	28	*Siquidem lex homines infirmos conſtituit pontifices: ſermo autem iurisiurandi, qui facilis eſt poſt legem, Filium perfectum in æternum (conſtituit.)*

CAP. VIII.

CAP. VIII.

CApitulum autem ſuper ea, quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlis,	1	*CAput autem omnium: Habemus ſummum illum Pontificem, qui ſedet à dextera throni maieſtatis in cœlis.* Natali Chriſti, & dedicatione Eccleſiæ, & altaris.
Sanctorum miniſter & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.	2	*Eſtq; miniſter domus ſanctitatis, & tabernaculi: illius veri, quod fixit Deus, & non homo.*
Omnis enim Pontifex ad offerendum munera, & hoſtias conſtituitur: vnde neceſſe eſt, & hunc habere aliquid, quod offerat:	3	*Omnis enim ſummus Pontifex conſtituitur, vt offerat oblationes, & ſacrificia: quapropter æquum eſt, vt hic quoque habeat aliquid quod offerat.*
Si ergo eſſet ſuper terram, nec eſſet ſacerdos: cum eſſent qui offerrent ſecundum legem munera.	4	*Quod ſi eſſet in terra, ne ſacerdos quidem eſſet, quoniam eſſent ſacerdotes qui offerrent oblationes prout eſt in lege.*
Qui exemplari, & vmbræ deſeruiunt cœleſtium. Sicut reſponſum eſt Moyſi, cum conſummaret tabernaculum: *Vide (inquit) omnia facito ſecundum exemplar, quod tibi oſtenſum eſt in monte. *Exo. 25. 40. Act. 7. 44.	5	*Qui quidem deſeruiunt exemplari, & vmbræ eorum quæ ſunt in cœlis; Sicuti dictum eſt Mouſche, dum conderet tabernaculum: Vide,* inquit, *& fac omnia ſecundum exemplar quod tibi oſtenſum eſt in monte.*
Nunc autem melius ſortitus eſt miniſterium, quanto & melioris teſtamenti Mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.	6	*Nunc vero tanto præſtantius eo accepit miniſterium Ieſchua Meſchicho, quanto præſtantior eſt, ac* præſtantius *eſt etiam teſtamentum illud cuius factus eſt Mediator, & cum promiſſionibus excellentioribus datum eſt.*
Nam ſi illud prius culpa vacaſſet: non vtique ſecundi locus inquireretur.	7	*Nam ſi illud prius culpa non fuiſſet obnoxium, nullus relictus fuiſſet huic ſecundo locus.*
Ier. 31. 31. Vituperans enim eos dicit: *Ecce dies venient, dicit Dominus: & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iuda teſtamentum nouum	8	*Culpat enim eos, & ait: Ecce dies veniunt, inquit Dominus, & conſummabo ſuper familiam domus Iſroel, & ſuper familiam domus Iehudo teſtamentum nouum.*

Transl. B. Ariæ Mont.

In quem enim dicuntur hæc, tribus alterius 13
particeps fuit, de qua nullus attendit altari.
Manifeſtum enim quod ex Iuda ortus ſit Domi- 14
nus noſter in quam tribum nihil de ſacerdotio
Moyſes locutus eſt.
Et amplius adhuc manifeſtum eſt, ſi ſecundum 15
ſimilitudinẽ Melchiſedech exurgat ſacerdos alius.
Qui non ſecundum legem mandati carnalis fa- 16
ctus eſt, ſed ſecundum virtutem vitæ inſolubilis.
Conteſtatur enim. Quoniam tu ſacerdos in æter- 17
num ſecundum ordinem Melchiſedech.
Abrogatio quidem enim fit præcedentis manda- 18
ti, propter eius infirmitatem & inutilitatem.

Nihil enim perfecit lex: introductio vero me- 16
lioris ſpei, per quam proximamus Deo.

Et quatenus non ſine iureiurando: (hi quidem 20
enim ſine iureiurando ſunt ſacerdotes facti.
Hic autem iureiurando per dicentem ad illum, 21
Iurauit Dominus & non pœnitentia ducetur: tu
ſacerdos in æternũ ſecundũ ordinẽ Melchiſedec.
In tantum præſtantioris teſtamenti factus eſt 22
ſponſor Ieſus.
Et illi quidem plures ſunt facti ſacerdotes, pro- 23
pter morte prohiberi permanere.
Hic autem propter manere eum in æternum, 24
ſempiternum habet ſacerdotium.
Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt accedentes 25
per ipſum Deo: ſemper viuens ad interpellandum
pro eis.
Talis enim nobis decebat pontifex, ſanctus, in- 26
nocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, &
excelſior cælis factus:
Qui non habet quotidie neceſſitatem (quemad- 27
modum ſacerdotes) prius pro propriis peccatis ho-
ſtias offerre, deinde populi. hoc enim fecit ſemel,
ſeipſum offerens.
Lex enim homines conſtituit pontifices haben- 28
tes infirmitatem: ſermo autem iurisiurandi eius
quod poſt legem, Filium in æternum perfectum.

CAP. VIII.

CApitulum autem ſuper dictis, Talem habe- 1
mus pontificem, qui conſedit in dextera ſedis
magnitudinis in cœlis:
Sanctorum miniſter, & tabernaculi veri, quod fi- 2
xit Dominus, & non homo.
Omnis enim pontifex ad offerendum munera- 3
que & hoſtias conſtituitur: vnde neceſſe habere
aliquid & hunc quod offerat.
Siquidem enim eſſet ſuper terram, nec vtique 4
eſſet ſacerdos: exiſtentibus ſacerdotibus offe-
rentibus ſecundum legem munera:
Qui exemplari & vmbræ deſeruiunt cæleſtium: 5
ſicut reſponſo edoctus eſt Moyſes futurus abſol-
uere tabernaculũ, Vide (enim inquit) facies omnia
ſecundum exemplar oſtenſum tibi in monte.
Nunc autem excellentius ſortitus eſt miniſte- 6
rium, quantò melioris eſt teſtamenti mediator,
quod in melioribus promiſſionibus ſancitum eſt.

Si enim prius illud eſſet inculpabile, non vtique 7
ſecundi inquireretur locus:
Vituperans enim eos, dicit, Ecce dies venient, 8
dicit Dominus, & conſummabo ſuper domum
Iſrael, & ſuper domum Iuda teſtamentum nouum.

Transl. Eraſm. Roterod.

Nam is de quo dicuntur hæc, ad aliam tribum perti- 13
net, de qua nullus altari aſtitit.
Palam eſt enim, quod ex tribu Iuda exortus ſit Domi- 14
nus noſter. At nihil locutus eſt de ſacerdotio Moſes, quod
hanc tribum pertineat.
Idq; magis etiam liquet ſi quidem ad ſimilitudinem 15
Melchiſedec exoritur ſacerdos alius.
Qui non iuxta legem mandati carnalis factus ſit, ſed 16
iuxta potentiam, vitæ indiſſolubilis.
Teſtificatur enim ad hunc modum: Tu ſacerdos in ater- 17
num ſecundum ordinem Melchiſedec.
Abrogatur enim quod præceſſit præceptum propter im- 18
becillitatem, & inutilitatem.

Nam nihil ad perfectionem adduxit lex: verum erat 16
introductio ad ſpem potiorem, per quam appropinquamus
Deo, atque hoc potiorem,
Quod non abſque iureiurando res acta ſit. Nam illi 20
quidem citra iuſiurandum ſacerdotes facti ſunt:
Hic vero cum iureiurando, per eum qui dixit ad illum: 21
Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, tu ſacerdos in
æternum ſecundum ordinationem Melchiſedec.
Tanto potioris teſtamenti ſponſor factus eſt Ieſus, 22

Et illi quidem plures facti fuerunt ſacerdotes, propter- 23
ea quod per mortem non ſinerentur permanere.
At hic quod idem maneat in æternum, perpetuum ha- 24
bet ſacerdotium,
Vnde & ſaluos facere ad plenum poteſt, qui per ipſum 25
adeunt Deum ſemper viuens, ad hoc, vt interpellet pro il-
lis.
Talis enim decebat vt eſſet nobis pontifex, pius, innocens 26
impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & ſublimior cœlis
factus,
Cui non ſit quotidie neceſſe, quemadmodum illis ponti- 27
ficibus, prius pro propriis peccatis victimas offerre, deinde
pro peccatis populi. Nam id fecit ſemel, cum ſemetipſum
obtulit.
Siquidem lex homines conſtituit pontifices, habentes in- 28
firmitatem. Porrò ſermo iuriſiurandi, qui ſuper legem fuit,
Filium conſtituit in æternum conſummatum.

CAP. VIII.

CÆterum eorum quæ dicimus illud eſt caput, quod 1
talem habemus pontificem, qui conſedit ad dexte-
ram throni maieſtatis in cœlis.
Sanctorum adminiſtrator, ac veri tabernaculi, quod 2
fixit Deus, & non homo.
Omnis enim pontifex ad offerendum donaria & victi- 3
mas conſtituitur, vnde neceſſe eſt, vt hic etiam habeat
aliquid, quod offerat.
Nam ſi eſſet in terra, nec ſacerdos quidem eſſet, vbi 4
ſunt ſacerdotes qui offerunt iuxta legem donaria,

Quæ quidem exemplari & vmbræ deſeruiunt cæle- 5
ſtium, quemadmodum oraculo reſponſum eſt Moſi, cum
eſſet abſoluturus tabernaculum: nam vide, inquit, vt fa-
cias omnia ſecundum exemplar, quod oſtenſum eſt tibi in
monte,
Nunc vero hoc excellentius ſortitus eſt ſacerdotium, 6
quo præſtantioris eſt teſtamenti interceſſor, quod in præ-
ſtantioribus promiſſis ſancitum eſt.

Etenim ſi prius illud tale fuiſſet, vt nihil in eo poſſet re- 7
prehendi, haudquaquam fuiſſet ſecundo quæſitus locus.
Nam increpans eos loquitur illis: Ecce dies venient, dicit 8
Dominus, & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper
domum Iuda, teſtamentum nouum,

Vulgat. Editio.

Non ſecundum teſtamentum quod feci patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem illos de terra Ægypti, quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus.

Quia hoc eſt teſtamentum quod diſponam domui Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.

Et non docebunt vnuſquiſque proximum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: quoniam omnes ſcient me, à minore vſque ad maiorem eorum:

Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor.

Dicendo autem nouum: veterauit priùs. Quod autem antiquatur, & ſeneſcit, prope interitum eſt.

Tranſl. ex Syriac.

Non ſecundum teſtamentum illud quod dedi patribus eorum, quo die apprehendi manum eorum, & eduxi eos de terra Ægypti, quoniam illi non permanſerunt in teſtamento meo, & ego deſpectui eos habui, dicit Dominus.

Hoc autem eſt teſtamentum, quod dabo familiæ domui Iſroiel poſt dies illos dicit Dominus, Indam legem meam mentibus illorum, & in cordibus illorum inſcribam eam: & ero illis ego Deus ipſi, & erunt mihi populus.

Nec docebit homo concinem ſuum: neque fratrem ſuum, dicetur: Cognoſce Dominum, quandoquidem omnes cognoſcent me ab eorum minimo vſque ad maximum natu ipſorum.

Et veniam eis tribuam iniquitatum illorum, ac peccatorum ipſorum amplius non recordabor.

In hoc autem quod dicit, nouum, priùs antiquauit. Quod autem antiquatur ac ſeneſcit, prope eſt, vt corrumpatur.

CAP. IX.

HAbuit quidem & priùs, iuſtificationes cultu-
ræ & Sanctum ſæculare:

Exo.26. & 36.1. * Tabernaculum enim factum eſt primum, in quo candelabra, & menſa, & propoſitio panum quæ dicitur Sancta.

Poſt velamentum autem ſecundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta ſanctorum.

Nu.16. & Leu.16. *Aureum habens thuribulum, & arcam teſtamẽti circumtectam ex omni parte auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, *& tabulæ teſtamenti,

3.Re.8.9 2.Par.5.7 & 28. Superque eam erant Cherubim gloriæ, obumbrantia propitiatorium, de quibus non eſt modo dicendum per ſingula.

His vero ita compoſitis, in priori quidem tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes, ſacrificiorum conſummantes.

Exo.30. 10. Leu.16.2 In ſecundo autem, *ſemel in anno ſolus pontifex, non ſine ſanguine, quem offert pro ſua & populi ignorantia.

Hoc ſignificante Spiritu ſancto, nondum propalatam eſſe ſanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente ſtatum.

Quæ parabola eſt temporis inſtantis: iuxta quam munera & hoſtiæ offeruntur quæ non poſſunt iuxta conſcientiam perfectum facere ſeruientem, ſolummodo in cibis & potibus,

Et variis baptiſmatibus, & iuſtitiis carnis, vſque ad tempus correctionis impoſitis.

Chriſtus autem aſſiſtens pontifex futurorum bonorũ, per amplius & perfectius tabernaculum, non manufactum, id eſt, non huius creationis:

Neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, æterna redemptione inuenta.

Leu.16. 14. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos, ſanctificat ad emundationem carnis:

1.Pet.1 19. 1.Io.1. 7. Apoc.1.5 *Quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti?

In primo autem erant præcepta miniſterij, & ædes ſancta mundana.

In tabernaculo enim primo quod factum fuerat, erat candelabrum, & menſa, & panis facierum, & vocabatur dies ſancta.

Tabernaculum verò interius quod erat intra ſuperficiem portæ ſecundæ (velum ſecundum) vocabatur Sanctum ſanctorum.

Et erat in eo domus aromatum aurea (thuribulum aureum,) & arca teſtamenti tota circumtecta auro, eratq; in ea vrna aurea in qua erat Manna, & virga illa Aaronis, quæ germinauerat, & tabulæ teſtamenti.

Supra hanc autem erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium, non eſt autem tempus de his dicendi ſigillatim.

Quæ quidem ita ordinata erant, vt in tabernaculum exterius ſemper introirent ſacerdotes, ac peragerent miniſterium ſuum.

In tabernaculum verò interius ſemel in anno tantum introibat Summus pontifex, cum ſanguine illo quem offerebat pro ſeipſo, & pro erratis populi.

Per hoc autem patefaciebat Spiritus ſanctitatis nondum reuelatam eſſe viam ſanctorum, quàdiu ſtabat priùs tabernaculum.

Erat autem hoc exemplar pro tempore illo, in quo oblationes & victimæ offerebantur, quæ non poterant perficere conſcientiam illius qui offerebat eas, ſed in cibo & potu tantum.

Et variis lotionibus quæ erant præcepta carnis impoſita vſque ad tempus correctionis.

Meſchicho autem qui venerat, extitit Summus pontifex bonorum quæ fecit, & ingreſſus eſt in magnum illud & perfectum tabernaculum quod non fuit manu factum, nec ex hiſce creaturis. * Statione rerũ tranſlata Creatiõis.

Neque ingreſſus eſt per ſanguinem hircorum & vitulorum, ſed per ſanguinem ſuiipſius introiuit ſemel in domum Sanctuarij, & inuenit redemptionem æternam.

Si enim ſanguis hircorum & vitulorum & cinis iuuencæ ſparſus fuit ſuper eos qui impuri erant, & ſanctificauit eos ad purificationem carnis ipſorum.

Quantò magis igitur ſanguis ipſius Meſchicho, qui per Spiritum æternum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, purgabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis vt ſeruiamus Deo viuenti?

Transl. B. Ariæ Mont.

Non ſecundum teſtamentum quod feci patribus eorum in die appreheudẽte me manum eorũ,educere illos de terra Ægypti,quoniam ipſi non permanſuerunt in teſtamento meo,& ego neglexi eos dicit Dominus.

Quia hoc teſtamentum quod diſponam domui Iſrael poſt dies illos, dicit Dominus, Dans leges meas in mentem eorum,& in corde eorum ſuperſcribam eas:& ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.

Et non docebunt vnuſquiſque ciuem ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum,dicens .Cognoſce Dominum:quoniam omnes ſcient me,à paruo eorum vſque ad magnum eorum:

Quia propitius ero iniuſtitiis eorum,& peccatorũ eorũ,& iniquitatũ eorũ nõ memorabor adhuc.

In dicere nouum,veterauit prius.at antiquatum & ſeneſcens,prope euaneſcentiam.

CAP. IX.

HAbuit quidẽ ergo & prius tabernaculũ iuſtificationes culturæ,illudque ſanctũ mũdanũ.

Tabernaculum enim apparatum eſt primum,in quo candelabra,&menſa,& propoſitio panum quæ dicitur Sancta.

Poſt autem ſecundum velamentum,tabernaculum,dictum Sancta ſanctorum.

Aureum habens thuribulum,& arcam teſtamẽti circuntectam vndique auro,in qua vrna aurea, habens manna,& virga Aaron geminata.& tabulæ teſtamenti,

Super autem eam Cherubim gloriæ,obumbrantia propitiatorium,de quibus non eſt modo dicendum per partes.

His vero ita compoſitis,inquidem priori tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes, cultus conſummantes.

In autem ſecundo,ſemel in anno ſolus pontifex, non ſine ſanguine, quem offert pro ſuiipſius & populi ignorantiis.

Hoc ſignificante Spiritu ſancto,nondum propalatam eſſe ſanctorum viam,adhuc priore tabernaculo habente ſtatum.

Quæ parabola in hoc tampus præſens,iuxta quod muneraque & hoſtię offeruntur non potentes iuxta conſciẽtiam perficere cultorem : Solummodo in cibis & potibus,

Et variis baptiſmatibus,& iuſtitiis carnis,vſque ad tempus correctionis impoſitis.

Chriſtus autem aduertens pontifex futũrorum bonorum,per maius & perfectius tabernaculum, non manu factum,id eſt,non huius creationis,

Neque per ſanguinem hircorum & vitulorum, per autem proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta,æternam redemptionem inueniens.

Si enim ſanguis taurorum & hircorum,& cinis vitulæ aſpergens inquinatos,ſanctificat ad carnis emundationem:

Quanto magis ſanguis Chriſti,qui per Spiritum æternum ſemetipſum obtulit inculpatum Deo, purgabit conſcientiam noſtram à mortuis operibus,ad ſeruiendum Deo viuenti?

Transl. Eraſm.Roterod.

Non iuxta teſtamentum, quod feci patribus illorum in die cum apprehenderem manum illorum, vt educerem eos ex Ægypto, quoniam ipſi non perſtiterunt in teſtamento meo, & ego neglectui eos habui, dicit Dominus.

Nam hoc eſt teſtamentum, quod diſponam domui Iſrael poſt dies illos dicit Dominus, dans leges meas in mentem illorum, & in corde illorum inſcribam illas, & ero illis Deus & ipſi erunt mihi populus.

Et non docebunt quiſque proximum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicentes; Cognoſce Dominum, quod omnes cogniturí ſint me, ab eo qui puſillus fuerit inter eos, vſque ad eum qui magnus eſt inter illos,

Quoniam placatus ero ſuper iniuſtitijs illorum, & peccatis eorum, & iniquitatum illorũ nõ recordabor amplius.

Per hoc quod dicit nouum, antiquauit prius. Porro quod antiquatur ac ſeneſcit, in propinquo eſt, vt euaneſcat.

CAP. IX.

IGitur habebat quidem etiam prius illud iuſtificationes, cultus, ac ſanctum mundanum.

Siquidem tabernaculum factum fuit primum, in quo erant & lucerna, & menſa, & propoſitio panum, quam vocant ſancta.

Poſt ſecundum autem velum erat tabernaculum, quod vocatur ſanctum ſanctorum.

Aureum habens thuribulum, & arcam teſtamenti, vndiq; circumtectam auro, in qua vrna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ germinauerat, & tabulæ teſtamenti.

Supra hanc autem Cherubim gloriæ, obumbrantia propitiatorium, de quibus non eſt nunc dicendum ſingulatim.

His autem ad hunc ordinatis modum, in prius quidem tabernaculum ſemper ingrediuntur ſacerdotes, qui ſacrorum ritus peragant:

In ſecundum autem ſemel quotannis ſolus pontifex, non ſine ſanguine, quem offert pro ſeipſo, & pro populi ignorantijs.

Illud ſignificante Spiritu ſancto, nondum manifeſtatam eſſe ſanctorum viam, adhuc priore tabernaculo conſiſtente.

Quæ erat ſimilitudo pro tempore tum præſente, in quo dona ſacrificiaq; offeruntur, quæ non poſſint iuxta conſcientiam perfectum reddere cultorem, in cibis duntaxat & potionibus,

Et diuerſis ablutionibus ac iuſtificationibus carnis vſq; ad tempus correctionis impoſita.

At, Chriſtus accedens pontifex futurorum bonorum, per maius & perfectius tabernaculum, non manu factum, hoc eſt, non huius ſtructura;

Neque per ſanguinem hircorum ac vitulorum, ſed per proprium ſanguinem ingreſſus eſt ſemel in ſancta, aeterna redemptione reperta.

Nam ſi ſanguis taurorum & hircorum, & cinis iuuencæ, aſpergens inquinatos, ſanctificat ad carnis purificationem.

Quantò magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum aeternum ſeipſum obtulit immaculatum Deo, purgabit conſcientiam veſtram à mortuarijs operibus, ad ſeruiendum Deo viuenti.

Vulgat. Editio.

*Gal.3. 15. Et ideo noui teſtamenti mediator eſt: * vt morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, repromiſſionem accipiant qui vocati ſunt æternæ hæreditatis.

Vbi enim teſtamentum eſt: mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris.

Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt: alioquin nondũ valet, dũ viuit qui teſtatus eſt.

Vnde nec primum quidem ſine ſanguine dedicatum eſt.

Lecto enim omni mandato legis à Moyſe vniuerſo populo, accipiens ſanguinem vitulorum, & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo: ipſum quoque librum, & omnem populum aſperſit.

Exod.24. Dicens: *Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus.

Etiam tabernaculum, & omnia vaſa miniſtrij ſanguine ſimiliter aſperſit:

Et omnia pene in ſanguine ſecundum legem mũdantur: & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.

Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cælestium his mundari: ipſa autem cælestia melioribus hoſtijs quam iſtis.

Non enim in manufacta Sancta Ieſus introiuit exemplaria verorum: ſed in ipſum cælum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis:

Neque vt ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per ſingulos annos in ſanguine alieno:

Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in conſummatione ſæculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit.

Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium.

Rom.5.8. 1.Pet.3. 18. * Sic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata: ſecundo ſine peccato apparebit expectantibus ſe, in ſalutem.

CAP. X.

VMbram enim habens lex futurorum bonorũ non ipſam imaginem rerum: per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtijs quas offerunt indefinenter, numquam poteſt accedentes perfectos facere:

Alioquin ceſſaſſent offerri: ideo quod nullam haberent vltra conſcientiam peccati, cultores ſemel mundati:

Sed in ipſis commemoratio peccatorum per ſingulos annos fit.

Impoſſibile enim eſt ſanguine tautorum, & hircorum auferri peccata.

*Pſ.39.7. Ideo ingrediens mundum dicit: * Hoſtiam, & oblationem noluiſti corpus autem aptaſti mihi:

Holocauſtomata pro peccato non tibi placuerũt.

*Ibidem. Tunc dixi: Ecce venio: *in capite libri ſcriptum eſt de me: Vt faciam, Deus, voluntatem tuam.

Superius dicens: Quia hoſtias, & oblationes, & holocauſtomata pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſecundum legem offeruntur.

Tunc dixi: Ecce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam: aufert primum, vt ſequens ſtatuat.

In qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel.

Tranſl. ex Syriac.

15 *Propterea ipſa fuit mediator teſtamenti noui, vt per mortem ſuam fieret redemptio, ijs qui tranſgreſſi fuerant teſtamentum primum, vt illi promiſſionem conſequantur, qui vocati ſunt ad hereditatem æternam.* Chryſoſt. in locum hunc.

16 *Vbi enim eſt teſtamentum, mors oſtenditur eius qui condidit illud.*

17 *In mortuo enim tantum confirmatur: quia quamdiu viuit is qui condidit illud, nullius eſt vſus.*

18 *Quapropter nec primum quidem abſque ſanguine confirmatum fuit.*

19 *Quum enim inunctum fuiſſet quodlibet mandatum à Mouſche vniuerſo populo, iuxta legem accipiebat ſanguinem iuuenca, & aquam cum lana coccinea, & hyſſopo, & aſpergebat librum, & populum vniuerſum.*

20 *Ac dicebat illis: Hic eſt ſanguis teſtamenti illius quod inunctum eſt à Deo.*

21 *Quinetiam tabernaculum, & omnia vaſa miniſterij ex eo ſanguine aſpergebat:*

22 *Quandoquidem omnia per ſanguinem purgantur in lege, & ſine effuſione ſanguinis non fit remiſſio.*

23 *Neceſſe eſt enim vt exemplaria illa, quæ ſunt cæleſtium hiſce rebus purificentur: ipſa vero cæleſtia ſacrificijs, quæ illis ſint præſtantiora.*

24 *Non enim eadem Sanctuarij manufactam ingreſſus eſt Meſchicho, quæ ſunt ſimilitudo vera illius, ſed in ipſum cælum introiit, vt appareat ante faciem Dei pro nobis,*

25 *Non quidem vt offerat ſemetipſum pluries, vt faciebat ſummus Sacerdos, qui introibat quolibet in anno eadem Sanctuarij non per ſanguinem ſuum.*

26 *Alioquin debebat ſæpius pati ab initio mundi: nunc autem in fine mundi ſemel obtulit ſeipſum per immolationem ſuipſius, vt aboleret peccatum.*

27 *Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus vt ſemel moriantur, poſt vero mortem ipſorum, iudicium.*

28 *Sic & Meſchicho ſemel oblatus eſt, & in ſeipſo immolauit peccata multorum: ſecundo autem ſine peccatis apparebit ad ſalutem eorum qui ipſum præſtolantur.*

CAP. X.

1 *SIquidem in lege erat vmbra bonorum futurorum, non ipſamet ſubſtantia earum rerum: idcirco etſi quolibet anno illa ipſa ſacrificia offerrentur, nunquam potuerunt perficere eos qui ipſa offerunt.* Dominicanij, poſt Reformationem.

2 *Si enim perfecti eſſent, iam diu requieuiſſent ab oblationibus ſuis, quoniam non amplius agitaſſet eos conſcientia ipſorum propter peccata, illorum inquam, qui ſemel ſibi purificati eſſent.*

3 *Sed in ipſis ſacrificijs commemorantur peccata illorum quolibet anno.*

4 *Nam impoſſibile eſt ſanguinem taurorum & hircorum purgare peccata.*

5 *Quapropter quum introiit in mundum, dixit: Victimas & oblationes noluiſti, corpore autem induiſti me.*

6 *Et holocautomata, quæ ſunt pro peccatis, non poſtulaſti.*

7 *Tunc dixi: Ecce ego venio: in capite libri ſcriptum eſt de me: Vt faciam voluntatem tuam ô Deus.*

8 *Superius, dicens: Sacrificia, & combuſta integra (holocautomata) quæ ſunt pro peccatis, noluiſti, illa nempe quæ offerebantur in lege.*

9 *Et poſtea dixi: Ecce venio, vt faciam voluntatem tuam Deus, in hoc obliterat primum, vt ſtatuat ſecundum.*

10 *Siquidem, in hac voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſchua Meſchicho ſemel.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et propter hoc testamenti nouæ mediator est, vt 15
mortis intercedente, in redemptionem earum quæ
sub priori testamento transgressionum repromissionem accipiant vocati æterna hæreditatis.

Vbi enim testamentum, mortem necesse ferri testatoris. 16

Testamentum enim in mortuis confirmatum est: 17
quoniam nunquam valet cum viuit testator.

Vnde nec primum sine sanguine dedicatum est. 18

Expedite enim omni mandato secundum legem 19
à Moyse vniuerso populo, accipiens sanguinem
vitulorum, & hircorum cum aqua, & lana coccinea, & hyssopo, ipsum quoque librum, & omnem populum aspersit.

Dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandauit 20
ad vos Deus.

Etiam tabernaculum, & omnia vasa ministerij, 21
sanguine similiter aspersit.

Et pene in sanguine omnia mundantur secundum 22
legem, & sine sanguinis effusione non fit remissio.

Necesse ergo ipsa quidem exemplaria eorum 23
quæ in cælis his mundari: ipsa autem cælestia melioribus hostijs prænijs.

Non enim in manufacta Sancta introijt Chris- 24
tus, exemplaria verorum: sed in ipsum cælum,
nunc apparere vultui Dei pro nobis.

Neque vt sæpe offerat semetipsum, quemadmo- 25
dum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos
in sanguine alieno.

Alioquin oportebat eum frequenter pati à con- 26
stitutione mundi: nunc autem semel in consummatione seculorum ad debilitationem peccati per
hostiam suam apparuit.

Et quemadmodum statutum est hominibus se- 27
mel mori, post autem hoc iudicium:

Sic & Christus semel oblatus ad multorum 28
tollere peccata: ex secundo sine peccato videbitur
se expectantibus in salutem.

CAP. X.

VMbram enim habens lex futurorum bonorũ 1
non ipsam imaginem rerum per singulos annos easdem ipsis hostijs quas offerunt in assiduum,
numquam potest accedentes perficere.

Alioquin vtique cessassent offerri, propter nul- 2
lam habere vltra conscientiam peccatorum, cultores semel mundatos.

Sed in ipsis commemoratio peccatorum per 3
singulos annos.

Impossibile enim sanguinem taurorum, & hir- 4
corum auferre peccata.

Ideo ingrediens in mundum dicit: Hostiam, & 5
oblationem non voluisti, corpus autem aptasti mihi.

Holocaustomata & pro peccato non approbasti. 6

Tunc dixi: Ecce venio (in capite libri scriptum 7
est de me) vt faciam, Deus, voluntatem tuam.

Superius dicens: Quia hostiam, & oblationem, 8
& holocaustomata, & pro peccato noluisti, nec
approbasti, quæ secundum legem offeruntur.

Tunc dixi: Ecce venio ad faciendum. Deus mi, 9
voluntatem tuam: auferet primum, vt secundum
statuat.

In qua voluntate sanctificati sumus per oblatio- 10
nem corporis Iesu Christi semel.

Transl. Erasm. Roterod.

Et ob hanc causam testamenti nouæ mediator est, vt ita intercedente, ad redemptionem earum præuaricationum, quæ fuerunt sub priori testamento, qui vocati sunt promissionem accipiant æternæ hæreditatis.

Vbi enim est testamentum, mortem intercedat necesse est testatoris.

Testamentum enim in mortuis vanum est: quando quidem nequaquam valet cum viuit testator.

Vnde ne primum quidem sine sanguine dedicatum fuit.

Cum enim Moses omne præceptum iuxta legem expo-suisset vniuerso populo, sumpto sanguine vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hyssopo, ipsum & librum & totum populum aspersit,

Dicens: Hic est sanguis testamenti, quem mandauit vobis Deus.

Tabernaculum autem & vasculum, & omnia vasa ministerij sanguine consimiliter aspergebat:

Et omnia fere secundum legem sanguine purificantur, & sine sanguinis effusione non fit remissio.

Necesse igitur est, vt exemplaria quidem eorum quæ sunt in cœlis his purificentur, cælorum ipsa cœlestia potioribus quam hostijs victimis lustrentur.

Non enim in manufacta Sancta ingressus est Christus, exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum vt appareat nunc vultui Dei pro nobis.

Non vt sæpe offerat semetipsum, quemadmodum pontifex ingreditur in sancta singulis annis per sanguinem alienum.

Alioqui oportuisset illum sæpius passum fuisse à condito mundi. Nunc autem semel, in consummatione seculorum, ad profligationem peccati, per immolationem sui ipsius

Et quatenus illud manet omnes homines vt semel moriantur post hoc autem iudicium

Ita & Christus semel oblatus, vt multorum peccata tolleret, rursus, ab sine peccato conspicietur vis, qui illum expectant in salutem.

CAP. X.

NAm lex vmbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per hostias quas singulis annis eadem cum semper offerunt, nunquam possint accedentes perfectos reddere.

Alioqui nonne desissent offerri? propterea, quod nullam habuissent conscientiam peccatorum, qui sacrificassent, ac semel purgati essent.

At qua in illis commemoratio peccatorum quotannis.

Non enim potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata.

Quapropter cum ingrederetur in mundum, dixit: Sacrificium & oblationem noluisti, Corpus autem aptasti mihi.

In holocaustomatis & pro peccatis non comprobasti.

Tunc dixi: Ecce adsum in capite libri scriptum est de me, vt faciam, Deus, voluntatem tuam.

Superius cum dicit, Sacrificium & oblationem, & holocaustomata, & pro peccato noluisti, nec comprobasti, quæ iuxta legem offeruntur.

Tunc dixi: Ecce adsum, vt faciam, Deus, voluntatem tuam: tollit primum, vt post ponat secundum.

Per quam voluntatem sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel peractam.

Vulgat. Editio.	
Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans & eosdem sæpe offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata.	11
Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei,	12
De cætero expectans * donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius.	13
Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.	14
Contestatur autem nos & Spiritus Sanctus. Postquam enim dixit:	15
* Hoc autem testamentum quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus: Dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superscribam eas:	16
Et peccatorum, & iniquitatum eorum iam non recordabor amplius.	17
Ubi autem horum remissio, iam non est oblatio pro peccato.	18
Habentes itaque fratres fiducíam in introitu sanctorum in sanguine Christi.	19
Quam initiavit nobis viam novam & viventem per velamen, hoc est carnem suam.	20
Et sacerdotem magnum super domum Dei:	
Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.	21
Teneamus spem confessionis nostræ indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromisit.)	22
Et consideremus invicem in provocationem charitatis & bonorum operum.	23
Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes: & tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.	24
* Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia.	25
Terribilis autem quædam expectatio iudicii, & æmulatio ignis quæ consumptura est adversarios.	26
Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione * duobus vel tribus testibus morietur:	27
Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?	28
Scimus enim qui dixit: * Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum suum.	29
Horrendum est incidere in manus Dei viventis.	30
Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum:	31
Et in altero quidem opprobriis & tribulationibus spectaculum facti: in altero autem locum talium conversationum effecti.	32
Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam.	33
Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.	34
Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem:	35
* Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet & non tardabit.	36
* Iustus autem meus ex fide vivit; quod si subtraxerit se non placebit animæ meæ.	37
Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.	38

Transl. B. Ariæ Mont.		Transl. Erasm. Roterod.
Et omnis quidem sacerdos astat quotidie ministrans & easdem sæpe offerens hostias, quæ numquam possunt auferre peccata:	11	*Et omnis quidem Sacerdos assistit quotidie sacra peragens, & easdem sepius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata.*
Hic autem vnam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei:	12	*Hic verò vna pro peccatis, oblata victima, perpetuo sedet ad dexteram Dei.*
Reliquum expectans, donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius.	13	*Id quod superest expectans, donec reddantur inimici ipsius scabellum pedum eius.*
Vna enim oblatione, consummauit in sempiternum sanctificatos.	14	*Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum, eos qui sanctificantur.*
Contestatur autem nobis, & Spiritus sanctus. Post enim prædixisse:	15	*Testificatur autem nobis & ipse Spiritus sanctus, nimirum cum prædixerit,*
Hoc testamentum, quod paciscar ad illos post dies illos, dicit Dñs dans leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eoru superscribã eas:	16	*Hoc est testamentum, quod condam erga illos, post dies illos, dicit Dominus, dans leges meas in corde illorum, & in mentibus illorum inscribam eas,*
Et peccatorum eorum, & iniquitatum eorum non recordabor amplius.	17	*Et peccatorum atque iniquitatum illorum non recordabor amplius.*
Vbi autem remissio horum: non iam oblatio pro peccato.	18	*Porrò vbi horum est remissio, non est amplius oblatio pro peccato*
Habentes itaque fratres libertatem in introitum sanctorum in sanguine Iesu.	19	*Cum igitur fratres, habeamus libertatem adeundi in sancta per sanguinem Iesu.*
Quam initiauit nobis viam recentẽ, & viuentem per velamen, id est carnem suam.	20	*Ea via quam dedicauit nobis recentem ac viuentem, per velamentum, hoc est, per carnem suam,*
Et sacerdotem magnum super domum Dei:	21	*Cumq; habeamus sacerdotẽ magnũ præfectũ domui Dei.*
Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.	22	*Accedamus cum vero corde, in certitudine fidei, aspersi cordibus, ac depulsa conscientia mala, & abluti corpore, aqua pura.*
Teneamus confessionem spei indeclinabilem, (fidelis enim pollicitus.	23	*Teneamus confessionem spei non vacillantem, fidelis enim qui promisit.*
Et consideremus alii alios in prouocationem charitatis & bonorum operum:	24	*Et consideremus nos inuicem in hoc, vt prouocemus ad charitatem & bona opera.*
Non deserentes collectionem nostram ipsorum sicut mos quibusdam, sed adhortantes: & tãto magis, quanto videritis appropinquantem diem.	25	*Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos est nonnullis, sed adhortantes inuicem, idq; hoc magis, quod videtis appropinquantem diem.*
Vltro enim peccantibus nobis, post accepisse notitiam veritatis, non iam pro peccatis relinquitur hostia.	26	*Nam si volentes peccauerimus post acceptam cognitionem veritatis, non vltrà pro peccatis reliqua est hostia.*
Terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio deuorare futuri aduersarios.	27	*Sed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis vehementia, qui deuoraturus est aduersarios.*
Irritam faciens quis legem Moysi, sine miserationibus in duobus vel tribus testibus moritur:	28	*Qui aspernatus fuerit Moysi legem, absque misericordia, sub duobus aut tribus testibus moritur.*
Quanto putatis deteriore dignus iudicabitur supplicio filium Dei conculcans, & sanguinem testamenti communem ducens, in quo sanctificatus est, & spiritum gratiæ contumelia afficiens?	29	*Quantò putatis peioribus afficietur supplicijs, qui Filium Dei conculcarit, & sanguinem testamenti, ceu rem prophanam habuerit, per quem fuerat sanctificatus, & Spiritum gratiæ contumelia affecerit.*
Scimus enim dicentem, Mihi vltio, ego retribuam, dicit Dominus. & iterum Dominus iudicabit populum suum.	30	*Nouimus enim eum qui dixit: Meum est vlcisci, ego rependam, dicit Dominus. Et rursum, Dominus iudicabit populum suum.*
Horrendum incidere in manus Dei viuentis.	31	*Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.*
Rememoramini autem priſtinos dies, in quibus illuminati, multum certamen sustinuistis passionum:	32	*Redeant autem vobis in memoriam superiores dies, in quibus illuminati, ingens certamen sustinuistis afflictionum.*
Hoc quidem opprobrijsque, & tribulationibus in theatrum producti: hoc autem communicantes taliter conuersantium effecti.	33	*Partim quidem, dum & probris & pressuris affecti, spectaculo fuistis omnibus, partim dum consortes ita conuersantium facti estis.*
Etenim vinculis meis compassi estis, & rapinam substantium vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes habere vobisipsis præstantiorem substantiam in cœlis, & manentem.	34	*Siquidem & afflictionum, quæ ex vinculis meis contigerunt participes fuistis, & direptionem facultatum vestrarum cum gaudio accepistis, scientes vos habere in vobis, potiorem substantiam in cœlis ac manentem,*
Ne abiicite itaque fiduciam vestram, quæ habet remunerationem magnam.	35	*Ne abiicietis igitur fiduciam vestram, quæ magnam habet præmij retributionem.*
Patientia enim habetis opus, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.	36	*Nam patientia vobis est opus, vt vbi voluntatem Dei peregeritis, reportetis promissionem.*
Adhuc enim parum m quantum quantum, veniens veniet, & non tardabit.	37	*Adhuc enim perpusillum temporis, & qui venturus est, veniet, & non tardabit.*
At Iustus ex fide viuet, & si subtraxerit se, non benè gaudet anima mea in eo.	38	*Iustus autem ex fide victurus est, & si se subduxerit, non probabitur animo meo.*
Nos autem non sumus subtractionis in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ.	39	*At nos non sumus qui subducamus nos in perditionem, sed ad fidem pertinemus in acquisitione animæ.*

Vulgat. Editio.

CAP. XI.

EST autem fides sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium.

In hac enim testimonium consecuti sunt senes.

*Gen.1.3 * Fide intelligimus aptata esse sæculo verbo Dei: vt ex inuisibilibus visibilia fierent.

*Gen.4.4 *Mat.23. 34. *Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain, obtulit Deo,* per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo & per illam defunctus adhuc loquitur.

*Gen.5. 24. Eccl. 44. 16. *Fide Henoch translatus est ne videret mortem, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.

Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

*Ge.6.13 Eccli.44. 17. * Fide Noe responso accepto de ijs, quæ adhuc non videbantur metuens aptauit arcam in salutē domus suæ, per quam damnauit mundum: & iustitiæ, quæ per fidem est, hæres est institutus.

*Ge.15.5 * Fide qui vocatur Abraham obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exijt, nesciens quò iret.

Fide demoratus est in Terra repromissionis, tamquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem.

Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem: cuius artifex, & conditor Deus.

*Gen.17. 19. *Fide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

Propter quod & ab vno orti sunt (& hoc emortuo) tamquam sidera cœli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis.

Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, nō acceptis repromissionibus, à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini, & hospites sunt super terram.

Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere.

Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt habebant vtique tempus reuertendi.

Nunc autem meliorem appetunt, id est, cæleſtem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: parauit enim illis ciuitatem.

*Ge.22.1 Eccli.44. 21. *Fide obtulit Abraham Isaac cum tentaretur, & vnigenitum offerebat, qui susceperat repromissiones;

*Gen.21. 12. Rom.9. 7 Ad quem dictum est: * Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

Arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus, vnde eum & in parabolam accepit.

*Gen. 27 27.28. *Fide & de futuris benedixit Isaac Iacob, & Esau.

*Gen.48. 15. *Ge.47.31 *Fide Iacob, moriens, singulos filiorum Ioseph benedixit: & adorauit fastigium virgæ eius.

*Gen.50 24. *Fide Ioseph moriens, de profectione filiorū Israel memoratus est, & de ossibus suis mandauit.

Transl. ex Syriac.

CAP. XI.

1 EST autem fides certitudo de ijs rebus quæ sunt in spe; ac si iam existerent actu, & revelatio earum quæ non videntur.

2 Et in hac extat testimonium de senioribus.

3 Per fidem enim intelligimus ordinata fuisse secula verbo Dei: & quæ videntur extitisse ex ijs quæ non videntur.

4 Per fidem obtulit Hebel hostiam longè præstantiorem quàm Kain Deo: & propterea extat de illo testimonium quod iustus fuerit, atque testimonium perhibuit de eius oblatione Deus, & ideo etiam mortuus loquitur.

5 Per fidem translatus est Chanonch, & mortem non gustauit, neq; inuentus est, quoniam transtulit eum Deus: etenim antequam translatus fuisset, extitit de ipso testimonium quod placuerit Deo.

6 Atqui sine fide nemo potest placere Deo. Debet enim is qui accedit ad Deum, credere illum esse, & quærentibus se, esse remuneratorem.

7 Per fidem Nouach quum sermo habitus esset cum ipso de ijs quæ non videbantur timuit, & condidit sibi arcam ad salutem filiorum suæ familiæ, per quam reprehendit mundum, & factus est hæres iustitiæ quæ est per fidem.

8 * Per fidem Abrohom quum vocatus est, dicto audiens fuit, vt exiret in locum illum quem accepturus erat in hereditatem: & exijt, nescius quò esset profecturus. * Crepusculo Festi iij. Pasionis, ac de Patribus.

9 Per fidem fuit inquilinus in Terra illa, quæ fuerat ei promissa, tanquam in extranea; & in tentorijs habitauit cum Ischok, & Iaacoub cohæredibus eiusdem promissionis.

10 Expectabat enim ciuitatem fundamenta habentem: cuius est opifex & conditor Deus.

11 Per fidem Saro, quæ sterilis erat, accepit virtutem suscipiendi seminis: quumq; non esset in tempore annorum suorum (& præter ætatis rationem) peperit, quod constanter sibi persuaderet fidelem eum esse qui sibi promiserat.

12 Quapropter ab vno qui per senectutem defecerat, geniti sunt permulti instar stellarum quæ sunt in cœlo, & instar arenæ quæ est in litore maris, cuius non est numerus.

13 In fide mortui sunt hi omnes, nec acceperunt sibi promissum, sed procul viderunt illud, eoq; gauisi sunt, & confessi sunt se esse peregrinos & aduenas in terra.

14 Qui autem hæc dicunt, ostendunt se propriam ciuitatem inquirere.

15 Quod si ciuitatem illam ex qua prodierunt quæsiissent, habebant tempus vt iterum reuertentes eam adirent.

16 Nunc autem certum est eos ista meliorem desiderasse, eam scilicet quæ est in cœlis: propterea non erubescit Deus vocari Deus illorum: paravit enim illis ciuitatem.

17 Per fidem obtulit Abrohom Ischok dum tentaretur, & suum illum vnigenitum ad altare elevauit, quem susceperat ex promissione.

18 Siquidem dictum illi fuerat: In Ischok vocabitur tibi semen:

19 Et cogitabat apud se illum posse per mortuis Dei vel à mortuis excitari: & ideo in similitudine datus est ei.

20 Per fidem de ijs quæ erant futura benedixit Ischok ipsi Iaacoub & Isau.

21 Per fidem quum moreretur Iaakoub, bene precatus est cuilibet ex filijs Iausephi, & adoravit super fastigium virgæ suæ.

22 Per fidem Iausephi moriens meminit exitus filiorum Israel, & mandauit de ossibus suis.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. XI.

ESt autem fides, ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non conſpectarum.

In hac enim teſtimonium conſecuti ſunt ſenes.
Fide intelligimus conſtructa eſſe ſæcula verbo Dei, in non ex apparentibus viſibilia facta eſſe.

Fide plurimam hoſtiam Abel præ Cain obtulit Deo, per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe iuſtus, teſtante in muneribus eius Deo, & per illam mortuus, adhuc loquitur.
Fide Henoch tranſlatus eſt ad non videndum mortem, & non inueniebatur: quia tranſtulit illũ Deus, ante enim translationem eius teſtimonium habuit bene placuiſſe Deo.
Sine autem fide impoſſibile beneplacere, credere enim oportet accedentem Deo, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.

Fide, diuinitus monitus Noe de nondum viſis, reueritus aptauit arcam in ſalutem domus ſuæ, per quam damnauit mundum, & eius quæ per fidem iuſtitiæ, factus eſt hæres.

Fide vocatus Abraham obediuit exiens in locum quem futurus erat accipere in hæreditatem: & exijt, neſciens quò iret.

Fide demoratus eſt Abraham in Terram repromiſſionis tanquam alienam, in tabernaculis habitans cum Iſaac & Iacob cohæredibus repromiſſionis eiuſdem.
Expectabat enim illam fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus.
Fide & ipſa Sara ſterilis exiſtens, virtutem in cõceptionem ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis peperit: quoniam fidelem exiſtimauit promittentem.

Ideo & ab vno orti ſunt, (& hæc emortuo) tanquam ſydera cæli multitudine, & ſicut arena quæ ad labium maris, innumerabilis.

Iuxta fidem mortui ſunt iſti omnes, non accipientes repromiſſiones: ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes & confitentes, quia hoſpites & peregrini ſunt ſuper terram.
Nam huiuſmodi dicentes, oſtendunt palam quod patriam inquirunt.
Et ſi quidem ipſius meminiſſent de qua exierũt, habebant vtique tempus reuertendi.

Nunc autem meliorem appetunt, id eſt cæleſtem ideo non erubeſcit eos Deus, Deus inuocari eorum parauit eum illis ciuitatem.

Fide, obtulit Abraham Iſaac, tentatus: & vnigenitum offerebat ille repromiſſiones accipiens:

(Ad quem dictum eſt, Quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen.
Arbitrans, quia & à mortuis ſuſcitare potens Deus: vnde eum & in parabolam accepit.

Fide de futuris, benedixit Iſaac Iacob, & Eſau.

Fide, Iacob moriens, vnũquemque filiorũ Ioſeph benedixit & adorauit ſuper ſummitatẽ virgæ ſuæ.
Fide Ioſeph finiens, de egreſsione filiorum Iſrael meminit, & de oſsibus ſuis mandauit.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. XI.

ESt autem fides earum rerum quæ ſperantur ſubſtantia, argumentum eorum, quæ non videntur.

Per hanc enim teſtimonium meruerunt ſeniores.
Per fidem intelligimus perfecta fuiſſe ſecula verbo Dei, vt ex his quæ non apparebant, ea quæ videntur, fierent.

Per fidem, vberiorem hoſtiam Abel obtulit Deo, quàm Cain: per quam teſtimonium meruit, quod eſſet iuſtus, teſtimonium perhibente de donarijs illius Deo, & per hanc mortuus adhuc loquitur.

Per fidem Enoch fuit tranſlatus, ne videret mortem, nec fuit inuentus, propterea quod tranſtulerat illum Deus, priuſquam enim transferretur teſtimonium meruerat, quod placuiſſet Deo.

Atqui ſine fide fieri non poteſt, vt quis illi placeat. Nam qui accedit ad Deum, hunc credere oportet eſſe Deum, & eſſe remuneratorem quærentibus ſe.

Per fidem admonitus oraculo Noe, ea quæ nondum videbantur, veritus, apparauit arcam ad ſalutem domus ſuæ, per quam arcam condemnauit mundum, & eius quæ ſecundum fidem eſt, iuſtitiæ, factus eſt hæres.

Per fidem appellatus Abraham, obedijt, vt exiret in locum quem acceptarus erat in hæreditatem, & eximit, neſciens quò eſſet venturus.

Per fidem commigrauit in Terram promiſſionis, veluti peregrinam, cum in tabernaculis habitaſſet cum Iſaac, & Iacob cohæredibus eiuſdem promiſſionis.

Expectauerant enim habentem fundamenta ciuitatem, cuius opifex & conditor eſt Deus.
Per fidem & ipſa Sara vim ad concipiendum ac retinendum ſemen accepit, ac præter ætatis rationem peperit, quod fidelem iudicaret eum qui promiſerat.

Quapropter & ex vno prognati ſunt poſteri, eoq; iam annis effæto, tanto numero, quanto ſunt ſtellæ cœli, & velut arena, quæ eſt iuxta marginem maris innumerabilis.

Iuxta fidem mortui ſunt hi omnes, cum non accepiſſent promiſſiones, ſed procul eas vidiſſent, & credidiſſent, ſalutaſſentq;, & confeſſi fuiſſent ſe hoſpites atque aduenas eſſe in terra.
Nam hæc qui dicunt, declarant ſe patriam inquirere.

Et ſi illius quidem memores fuiſſent, vnde fuerant profecti, habebant opportunitatem reuertendi.

Nunc autem meliorem expetunt, hoc eſt cæleſtem. Quapropter non erubeſcit ipſe Deus vocari Deus illorum. parauerat enim illis ciuitatem.

Per fidem obtulit Abraham Iſaac, cum tentaretur, & vnigenitum obtulit, in quo promiſſiones acceperat.

Ad quem dictum fuerat: In Iſaac vocabitur tibi ſemen.
Cum illud ſecum perpendiſſet, Deum vel à mortuis excitare poſſe, vnde illum etiam reſurrectionis typo reduxit.

Per fidem de futuris benedixit Iſaac filio Iacob, & Eſau.

Per fidem Iacob moriens, ſingulis filijs Ioſeph benedixit, & adorauit faſtigium virgæ illius.
Per fidem Ioſeph moriens, de egreſſione filiorum Iſrael meminit, deq; oſſibus ſuis mandauit.

Vulgat. Editio.

*Exo.2.2 *Fide Moyſes,natus,occultatus eſt menſibus tribus à parentibus ſuis, eo quod vidiſſent elegantem
*Exo.1.6. infantem, *& non timuerunt regis edictum.
* Fide, Moyſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis.
*Exo.2. 11. Magis eligens affligi cum populo Dei,quam temporalis peccati habere iucunditatem.

Maiores diuitas æſtimans theſauro Ægyptiorum, improperium Chriſti:aſpiciebat enim in remunerationem.
Fide,reliquit Ægyptum,non veritus animoſitatem regis:inuiſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit.
*Exo. 12. *Fide celebrauit paſcha,& ſanguinis effuſionem ne qui vaſtabat primitiua,tangeret eos.
Exo.14. 22. *Fide,tranſierunt Mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Ægyptij, deuorati ſunt.
*Ioſ.6.20 Fide muri Iericho corruerunt, circuitu dierum ſeptem.
*Ioſ.2. 3. Fide,Rahab meretrix non perlit cum incredulis, excipiens exploratores cum pace.

Et quid adhuc dicam? deficiet enim me tempus enarrantem deGedeon,Barac,Sampſon,Iephte,Dauid,Samuel,& Prophetis:

Qui per fidem vicerunt regna,operati ſunt iuſtitiam,adepti ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora leonum.
Extinxerunt impetum ignis,effugerunt acié gladij conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello,caſtra verterunt exterorum:
Acceperunt & mulieres de reſurrectione mortuos ſuos:alij autem diſtenti ſunt, non ſuſcipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent reſurrectionem.
Alij vero ludibria & verbera experti, inſuper & vincula,& carceres:
Lapidati ſunt,ſecti ſunt,tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt , circuierunt in meloris,in pellibus caprinis egentes,anguſtiati,afflicti:
Quibus dignus non erat mundus,in ſolitudinibus errantes, in montibus,& ſpeluncis, & cauernis terræ.
Et hi omnes teſtimonio fidei probati , non acceperunt repromiſſionem.
Deo pro nobis melius aliquid prouidente,vt non ſine nobis conſummarentur.

CAP. XII.

Ro.6. 4. Col.3. 8. Eph.4. 25. 1.Pet.2:1 & 4.1. IDeoque & nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium deponentes omne pondus,& circumſtans nos peccatum.per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen:

Aſpicientes in Auctorem fidei, & conſummatorem Ieſum,qui pro propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, confuſione contempta, in dextera ſedis Dei ſedet.
Recogitate enim eum,qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſum ſemetipſum contradictionem, vt ne fatigemini animis veſtris deficientes.
Nondum enim vſque ad ſanguinem reſtitiſtis, aduerſus peccatum repugnantes.
Pro.3.11 Apo. 3.19 Et obliti eſtis conſolationis,quæ vobis tamquam filijs loquitur,dicens: Fili mi,noli negligere diſciplinam Domini,neque fatigeris dū ab eo argueris.

Tranſl. ex Syriac.

23 *Per fidem parentes Mouſche,poſtquam natus eſt, cum occultarunt menſes tres, quod viderent pulchrum eſſe puerulum,neque timuerunt ob edictum regis.
24 Per fidem Mouſche quum in virum euaſiſſet, negauit ſe vocari filium filiæ Perhoun.
25 Et elegit ſibi in afflictione cum populo Dei eſſe,non autem ad modicum tempus iucunditate frui in peccato.

26 Et exiſtimauit longè potiores diuitias opprobrij Meſchicho,quàm theſaurum Ægyptiorum: intuebatur enim retributionem mercedis.
27 Per fidem reliquit Ægyptum neque reformidauit regis furorem,ſed ſpem habuit perinde ac ſi vidiſſet Deum inuiſibilem.
28 Per fidem fecerunt Pezcho.& aſperſionem ſanguinis,ne tangeret eos ille qui deſtruebat primogenita.
29 Per fidem tranſierunt mare Souph,(carectoſum)tanquam per aridam terram, & in eo abſorpti ſunt Ægyptij quum auſi eſſent illud ingredi,
30 Per fidem mœnia Hiricou corruerunt, vbi perluſtrata (obſeſſa)fuiſſent ſeptem diebus.
31 Per fidem Rochob meretrix(caupona)non periit cum ijs qui non obedierunt, quod excepiſſet exploratores in pace.
32 Quid amplius dicam?modicum enim tempus habeo vt recitem de Gedeon, & de Borok,de& Schemchon, & de Ieptach,necnon Dauid,& Schemouel, de cæteris denique Prophetis,
33 Qui quidem per fidem deuicerunt regna & operati ſunt iuſtitiam,& receperunt promiſſiones,& obturauerunt os leonum:
34 Et extinxerũt vim ignis,& erepti ſunt ab acie glagij, & validi facti ſunt ex infirmitatibus,& fuerunt ſtrenui in bello,& euerterunt caſtra hoſtium.
35 Et reddiderunt mulieribus filios ipſarum ex reſurrectione mortuorum:alij autem in cruciatibus mortui ſunt, neque ſperauerunt ſe liberatum iri,vt reſurrectionem præſtantiorem haberent.
36 Alij verò ludibrijs,& verberibus ſe expoſuerunt: alij in vincula,& carceres traditi ſunt.
37 Alij lapidibus obruti,alij diſſecti,alij acie gladij mortui ſunt,alij oberrarunt induti pellibus ouilis & caprinis cùm egeni,tum oppreſſi,& conquaſſati.
38 Viri quibus indignus erat mundus: & fuerunt veluti errantes in deſerto,& montibus,& in ſpeluncis,& cauernis terræ.
39 Atque hi omnes, quum de ipſis extaret teſtimonium in fide eorum, non ſunt adepti promiſſionem.
40 Quoniam Deus proſpexit in auxilium noſtrum,ne ſine nobis conſummarentur.

CAP. XII.

1 QVamobrem quum,& nobis illi omnes ſint teſtes,qui nubium in morem vndique ſepiunt nos abijciamus à nobis onera, & peccatum quod ſemper nobis impendet, & per patientiam curramus ad certamen illud quod propoſitum eſt nobis.
2 Et reſpiciamus in Ieſchua qui fuit principium, & perfector fidei noſtræ,qui pro gaudio quod habebat, ſuſtinuit crucem,& ignominiam contempſit, ad dexteram autem throni Dei conſedit.
3 Videte ergo quanta ſuſtinuerit à ſceleratis illis qui animæ ſuæ(ſibiipſis)contradicebant,ne tædeat vos neue remittatur veſter animus.
4 Nondum peruenſiſtis vſque ad ſanguinem in certamine quod ſit aduerſus peccatum,
5 Et obliti eſtis doctrinæ illius,quam veluti filijs diximus vobis:Fili mi,ne negligas correptionem Domini, neue cõſternaris animo,quum ab eo argueris.

Trad. Erasm. Roterod.

Trad. Erasm. Roterod.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Vulgat. Editio.

Quem enim diligit Dominus, castigat flagellat autem omnem filium quem recipit.

In disciplina perseuerate. Tanquam filiis vobis offert se Deus. quis enim est filius, quem non corripit pater?

Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis.

Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus & reuerebamur eos. non multò magis obtemperabimus Patri spirituum, & viuemus?

Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant: nos hic autem ad id, quod vtile est in recipiendo sanctificationem eius.

Omnis autem disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam, reddet iustitiæ.

Propter quod remissas manus, & soluta genua, erigite:

Et gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

*Pacem sequimini cum omnibus. & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.

Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.

Ne quis fornicator aut prophanus, * vt Esau: qui propter vnam escam vendidit primitiua sua.

Scitote enim quoniam * & postea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est: non enim inuenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lachrymis inquisisset eam.

*Non enim accessistis tractabilem montem, & accensibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam.

Et tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbum.

Non enim portabant quod dicebatur. *Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.

Et ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit: Exterritus sum, & tremebundus.

Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam:

Et Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum.

Et testamenti noui mediatorem Iesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel.

Videte ne recusetis loquentem: si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur: multò magis nos, qui de cælis loquentem nobis auertimus.

Cuius vox mouit terram tunc, nunc autem repromittit, dicens, * Adhuc semel & ego mouebo non solum terram, sed & cælum.

Quod autem, adhuc semel, dicit: declarat mobilium translationem, tanquam factorum, vt maneant ea, quæ sunt immobilia.

Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam, per quam seruiamus placentes Deo, cum metu & reuerentia.

*Etenim Deus noster ignis consumens est.

Transl. ex Syriac.

6 *Quem enim [illegible] Dominus, castigat [illegible] flagellat autem [illegible] quem recipit.*

7 *[illegible] quasi cum filiis agit vobiscum Deus. [illegible] non corripit pater ipsum?*

8 *Quod si [illegible] disciplina [illegible] [illegible] estis, [illegible] adulteri, & non filij estis.*

9 *Quod si patres [illegible] [illegible] [illegible]

Transl. B. Ariæ Mont.

Quem enim diligit Dominus castigat : flagellat autem omnem filium quem recipit.
Si disciplinã sustinetis, tanquam filiis vobis offert se Deus. quis enim est filius, quem non corripit pater?
Si autem absque estis disciplina, cuius participes facti sunt omnes, vtique nothi estis, & non filij.
Deinde ipsos quidem carnis nostræ patres, habuimus castigatores, & reuerebamur : non multò magis obtemperabimus Patri spirituum, & viuemus?
Illi quidem enim ad paucos dies, secundum visum ipsis, castigabant : hic autem ad commodum, ad recipiendum sanctificationem eius.

Omnis autem disciplina ad quidem præsens nõ videtur gaudij esse, sed mœroris: postea autem fructum pacificum per eam exercitatis reddet iustitiæ.
Ideo remissas manus, & soluta genua erigite:

Et gressus rectos facite pedibus vestris, vt non claudum abducatur, sanetur autem magis.
Pacem sequimini cum omnibus. & sanctimoniam, qua sine nemo videbit Dominum.
Contemplantes ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.
Ne quis fornicator aut prophanus, vt Esau: qui propter escam vnam vendidit primogenita sua.

Scitis enim quoniam & postea volens hæreditare benedictionem, reprobatus est: pœnitentiæ enim locum non inuenit, quamquam cum lachrymis exquirens eam.
Non enim accessistis tractabilem montem, & incensum ignem, & turbinem, & caliginem & procellam.
Et tubæ sonum, & vocem verborum, quam audientes, deprecati sunt, non proponi eis verbum.

Non portabant enim imperatum, Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur.

Et, (ita terribile erat apparens, Moyses dixit: Exterritus sum, & tremebundus.)
Sed accessistis Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cælestem, & myriadum angelorum frequentiam.
Et Ecclesiam primogenitorum in cœlis conscriptorum, & iudicem Deum omnium, & spiritus iustorum perfectorum.
Et testamẽti noui mediatorem Iesum, & sanguinem asperſionis præstantiùs loquentem præ Abel.

Videte ne recusetis loquentem : si enim illi non effugerunt, illum super terram recusantes negotium agentem : multò magis nos illum de cælis auersan:
Cuius vox terram mouit tunc, nunc autem denuntiauit, dicens, Adhuc semel ego mouco non solum terram, sed & cælum.
Illud autem, Adhuc semel, declarat mobilium translationem, tanquam factorum, vt maneant nõ mobilia.
Itaque regnum immobile suscipiẽtes habeamus gratiam, per quam seruiamus gratè Deo, cum reuerentia & religione.
Etenim Deus noster ignis consumens.

Transl. Erasm. Roterod.

6 *Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit.*
7 *Si castigationem sustinetis, veluti filijs vobis offert se Deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater?*
8 *Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes: igitur spurij estis, non filij.*
9 *Itaque cum carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an non multò magis subijciemur patri spirituum, & viuemus.*
10 *Atque illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebant : hi autem ad commodum nostrum in hoc vt impartiat nobis sanctimoniam suam.*
11 *Omnis autem castigatio in præsens quidem, non videtur esse gaudij, sed molestiæ. At postea fructum tranquillum iustitiæ reddit, ijs qui per illam fuerint exercitati.*
12 *Quapropter manus remissas, & genua soluta surgite,*
13 *Et facite, vt recti sint gressus pedibus vestris, ne claudicatio aberret à via, imo sanetur potius.*
14 *Pacem sectemini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum,*
15 *Curam agentes, ne quis sit qui deficiat à gratia Dei, ne qua radix amarulentiæ, suppullulans obturbet, & per hanc inquinentur multi:*
16 *Ne quis scortator aut prophanus, velut Esau, qui vnico edulio permutauit ius primogeniti.*
17 *Sitis enim, quod & postea, cum vellet hæreditario iure benedictionem assequi reprobatus sit. Non enim reperit pœnitentiæ locum, tametsi cum lachrymis quæsiisset eam:*
18 *Non enim accessistis ad contactum montem, & incensum ignem ac turbinem, & caliginem,*
19 *Et procellam, tubæq; sonitum, & vocem verborum, quã qui audierant, deprecati sunt, ne his adiungeretur oratio.*
20 *Non enim ferebant, quod edicebatur. Si bestia tetigerit montem, lapidabitur, aut iaculo configetur.*
21 *Et adeo terribile erat visum, quod apparebat. Moses dixit: Expauefactus sum, ac tremebundus,*
22 *Sed accessistis ad montem Sion, & ad ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cælestem, & ad innumerabilium angelorum cœtum,*
23 *Et ad concionem primogenitorum, qui conscripti sunt in cœlis, & ad iudicem vniuersorum Deum, & ad spiritus iustorum perfectorum,*
24 *Et ad noui testamenti conciliatorem Iesum, & ad sanguinem asperſionis, meliora loquentem, quam loquebatur sanguis Abel.*
25 *Videte ne aspernemini eum, qui loquitur, nam si illi non effugerunt, qui auersabantur eum qui loquebatur in terra, multò magis nos, si eum qui de cœlis est, auersemur:*
26 *Cuius vox tum concussit terram, at nunc denunciauit, dicens. Adhuc semel ego concutio, non modo terram, verumetiam cælum.*
27 *Porro illud quod dicit, adhuc semel, significat eorum quæ concutiuntur translationem, vtpote quæ facta sint, vt maneant ea quæ non concutiuntur.*
28 *Quapropter regnum assumentes quod concuti non possit, habeamus gratiam, per quam ita colamus Deum, vt illi placeamus cum reuerentia & religione.*
29 *Etenim Deus noster ignis consumens est.*

Vulgat. Editio.

CAP. XIII.

*Rom. 12. 13. 1. Pet. 4. 9. *Ge. 18. 3. & 19. 2.

CHaritas fraternitatis maneat in vobis.
*Et hoſpitalitatem nolite obliuiſci, per hanc enim *latuerunt quidam, Angelis hoſpitio receptis.

Mementote vinctorum, tamquam ſimul vincti: & laborantium, tamquam & ipſi in corpore morantes.

Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus.

*Ioſ. 1. 5. Sint mores ſine auaritia, contenti præſentibus: ipſe enim dixit: *Non te deſeram, neque derelinquam.

*Pſal. 117. 6 Ita vt confidenter dicamus: * Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem.

Ieſus Chriſtus heri, & hodie: ipſe & in ſæcula.

Doctrinis varijs, & peregrinis nolite abduci. Optimum eſt enim gratia ſtabilire cor, non eſcis: quæ non profuerunt ambulantibus in eis.

Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt.

*Leu. 16. 27. * Quorum enim animalium infertur ſanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra.

Propter quod & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.

Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium eius portantes.

*Mic. 2. 10. * Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.

Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, ideſt, fructum labiorum confitentium nomini eius.

Beneficentiæ autem, & communionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus.

Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & nō gementes: hoc enim non expedit vobis.

Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conſcientiam habemus in omnibus bene volentes conuerſari.

Amplius autem deprecor vos hoc facere, quod celerius reſtituar vobis.

Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium, in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,

Aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatē: faciēs in vobis quod placeat coram ſe per Ieſum Chriſtū: cui eſt gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Rogo autem vos fratres, vt ſufferatis verbum ſolatij. Etenim perpaucis ſcripſi vobis.

Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum: cum quo (ſi celerius venerit) videbo vos.

Salutate omnes præpoſitos veſtros, & omnes ſanctos. Salutant vos de Italia fratres.

Gratia cum omnibus vobis. Amen,

Tranſl. ex Syriac.

CAP. XIII.

1 *Charitas fraterna permaneat in vobis.*

2 *Et dilectionis peregrinorum (hoſpitalitatis) ne ſitis immemores. Per hanc enim digni fuerunt quidam, quamuis non ſentientes, qui exciperent Angeles.*

3 *Memores eſtote eorum qui vincti ſunt perinde ac ſi cum eis vincti eſſetis: mementote eorum qui afflicti ſunt, tanquam homines qui carne induti eſtis.*

4 *Honorabile eſt coniugium in omnibus, & thorus eorum purus eſt. Scortatores autem & mœchos iudicaturus eſt Deus.*

5 *Ne diligat pecuniam mens veſtra, ſed ſufficiat vobis id quod habetis: ſiquidem ipſe Dominus dixit: Non te deſeram neque remittam erga te manus.*

6 *Proinde dicendum eſt nobis confidenter: Dominus meus adiutor meus eſt, non timebo quid faciat mihi homo.*

7 *Eſtote memores ductorum veſtrorum, qui locuti ſunt vobiſcum ſermonem Dei: exquirite exitum conuerſationum ipſorum, & imitemini fidem illorum.*

8 *Ieſchua Meſchicho heri, & hodie, etiam idem eſt & in æternum.*

9 ** Doctrinis peregrinis & varijs ne circumferamini. Bonum eſt per gratiam confirmari corda noſtra, & non per cibos, quoniam non ſunt adiuti ij qui verſati ſunt in illis.*

*Illorum nomē Perafeuten Cruciſixum, & de Sacerdotibus.

10 *Habemus autem altare ex quo non licet edere ijs qui in tabernaculo miniſtrant.*

11 *Siquidem animalium illorum, quorum inferebat ſanguinem Summus Pontifex in ædem Sanctuarij pro peccatis, caro concremabatur extra caſtra.*

12 *Propter hoc Ieſchua vt ſanctificaret populum ſuum ſanguine proprio extra ciuitatem paſſus eſt.*

13 *Enimvero nos quoque exeamus ad eum extra caſtra induti opprobrio ipſius.*

14 *Non enim habemus ciuitatem hic permanentem, ſed in futuram illam proſpicimus.*

15 *Per ipſum itaque faciamus aſcendere (offeramus) hoſtias laudis ſemper Deo, hoc eſt fructus labiorum confitentium nomini eius.*

16 *Nec obliuiſcamini commiſerationis, & communicationis inpauperes: per has hoſtias homo gratus eſt Deo.*

17 *Pareto gubernatoribus veſtris, & eſtote docili illis audientes, ipſi enim vigilant pro animabus veſtris, quippe qui veſtri rationem reddituri ſint, vt cum gaudio hoc faciant, & non cum gemitibus, quoniam non expedit vobis.*

18 *Orate pro nobis: confidimus enim nos habere bonam conſcientiam quia in omnibus volumus bene conuerſari.*

19 *Vehementer efflagito à vobis vt hoc faciatis, quò citiùs reſtituar vobis.*

20 *Ille autem Deus pacis qui eduxit ex mortuis magnum illum paſtorem gregis per ſanguinem teſtamenti æterni, hoc eſt Ieſchua Meſchicho, ipſe perfectos vos reddat in omni opere bono, vt exequamini voluntatem ipſius.*

21 *Et ipſe agat in vobis quod bonum eſt coram ipſo per Ieſchua Meſchicho, cui ſit laus in ſæculum ſæculorum. Amin.*

22 *Peto autem à vobis fratres mei vt longanimes ſitis in ſermone conſolationis, quoniam paucis ſcripſi vobis.*

23 *Caterum cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum qui ſolutus eſt, & ſi citò venerit, cum eo vos inuiſam.*

24 *Poſtulate pacem eorum omnium qui præſunt vobis, omniumq; ſanctorum. Poſtulant pacem veſtram quotquot ſunt ex Italia.*

25 *Gratia cum omnibus vobis. Amin.*

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. XIII.

CHaritas fraternitatis maneat.
Hoſpitalitatem ne obliuiſcemini, per hanc enim latuerunt quidam, hoſpitio excipientes Angelos.
Mementote vinctorum, tamquam ſimul vincti: malis preſſorum, tamquam & ipſi exiſtẽtes in corpore.
Honorabile connubium in omnibus, & cubile immaculatum. Fornicatores autem, & adulteros iudicabit Deus.
Pecuniæ non appetens mos: contenti præſentibus: ipſe enim dixit: Non te deſeram, neque te derelinquam.
Ita vt confidentes nos dicere, Dominus mihi adiutor: & non timebo quid faciat mihi homo.

Mementote ducum veſtrorum, qui locuti ſunt vobis verbum Dei: quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem.
Ieſus Chriſtus heri, & hodie: ipſe & in ſæcula.

Doctrinis variis, & peregrinis ne circumferamini. pulchrum enim gratia ſtabiliri cor, non eſcis: in quibus non ſunt adiuti ambulantes.

Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, tabernaculo ſeruientes.
Quorum enim inferuntur animalium ſanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra.
Ideo & Ieſus, vt ſanctificaret per proprium ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.
Igitur exeamus ad eum extra caſtra, improperium eius portantes.
Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.
Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis per omne Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius.
At beneficentiæ & communionis ne obliuiſcemini: talibus enim hoſtiis beneplacet tibi Deus.

Obedite ducibus veſtris, & ſubiacete: Ipſi enim peruigilant pro animabus veſtris, quaſi rationem reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes: inutile enim vobis hoc.

Orate pro nobis: confidimus enim quia pulchram conſcientiam habemus in omnibus pulchrè volentes conuerſari.
Amplius autem deprecor hoc facere, vt celeriùs reſtituar vobis.
At Deus pacis, reducens de mortuis paſtorem ouium magnum, in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,

Aptet vos in omni opere bono, ad faciendum voluntatem eius: faciens in vobis beneplacitum coram ſe per Ieſum Chriſtum: cui gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.
Rogo autem vos fratres, ſufferte verbum ſolatij. Etenim per breuia miſi vobis.
Cognoſcite fratrem Timotheum abſolutum, cum quo (ſi celerius venerit) videbo vos.
Salutate omnes duces veſtros, & omnes ſanctos. Salutant vos illi de Italia.
Gratia cum omnibus vobis. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. XIII.

1 FRaterna charitas maneat.
2 *Hoſpitalitatis ne ſitis immemores. Per hanc enim quidam inſcientes exceperunt Angelos hoſpitio.*

3 *Memores eſtote vinctorum, tanquam vnà cum illis vincti, eorum qui affliguntur, velut ipſi quoque verſantes in corpore.*

4 *Honorabile eſt inter omnes coniugium, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit Deus.*

5 *Sint mores alieni ab auaritia, contenti ijs quæ adſunt. Siquidem ipſe dixit: Non te deſero, neque derelinquo,*

6 *Vt fidentes dicamus: Dominus mihi auxiliator, nec timebo quid faciat mihi homo.*

7 *Memores eſtote eorum qui præſunt vobis, qui locuti ſunt vobis ſermonem Dei: quorum imitemini fidem, conſiderantes qui fuerit exitus conuerſationis illorum,*

8 *Ieſus Chriſtus heri, & hodie, idem eſt etiam in ſæcula.*

9 *Doctrinis variis ac peregrinis ne circumferamini. Bonum eſt enim gratia confirmari cor, nõ eſcis quæ non profuerunt ijs qui verſati ſunt in illis.*

10 *Habemus altare de quo non eſt fas edere, ijs qui tabernaculo deſeruiunt.*

11 *Animalium enim quorum ſanguis infertur pro peccatis in ſancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra.*

12 *Quapropter & Ieſus, vt ſanctificaret per proprium ſanguinem populum extra portam paſſus eſt.*

13 *Exeamus igitur ad eum extra caſtra, opprobrium eius portantes.*

14 *Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.*

15 *Per ipſum igitur offerimus hoſtiam laudis ſemper Deo, hoc eſt fructum labiorum, confitentium nomini eius.*

16 *Cæterum beneficentiæ, & communicationis ne obliuiſcamini. Talibus enim victimis placetur Deo.*

17 *Parete ijs qui præſunt vobis, & concedite, ſiquidem illi vigilant pro animabus veſtris, tanquam rationem reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. nam id eſt inutile vobis.*

18 *Orate pro nobis: confidimus enim quod bonam habemus conſcientiam inter omnes cupientes honeſtè conuerſari.*

19 *Magis autem obſecro vos, vt faciatis, quò celeriùs reſtituar vobis.*

20 *Deus autem pacis qui reduxit à mortuis paſtorem ouium illum magnum per ſanguinem teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum,*

21 *Abſolutos vos reddat in omni opere bono, ad faciendum voluntatem ipſius, efficiens, vt quod agitis, acceptum ſit in conſpectu ſuo per Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen.*

22 *Obſecro vos fratres, ſufferte ſermonem exhortationis. Etenim paucis ſcripſi vobis.*

23 *Scitis fratrem noſtrum Timotheum ſolutum eſſe, cum quo, ſi celeriùs venerit, viſam vos.*

24 *Salutate omnes qui præſunt vobis, & omnes ſanctos. Salutant vos Itali.*

25 *Gratia cum omnibus vobis. Amen.*

PROLOGVS.

S. HIERONYMI PRESBYTERI,

IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS.

NON *ita est ordo apud Græcos qui integrè sapiunt, fidemque rectam sectantur, Epistolarum septem, quæ Canonicæ nuncupantur, sicut in Latinis codicibus inuenitur: vt quia Petrus est primus in ordine Apostolorum, primæ sint etiam eius epistolæ in ordine cæterarum. Sed sicut Euangelistas dudum ad veritatis lineam correximus: ita has proprio ordini, Deo iuuante, reddidimus. Est enim prima earum vna Iacobi, duæ Petri, tres Iohannis, & Iudæ vna. Quæ si sicut ab eis digestæ sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in Latinum verterentur eloquium, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum sese varietas impugnaret, illo præcipuè loco vbi de vnitate Trinitatis in prima Iohannis epistola positam legimus, in qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse à fidei veritate comperimus: trium tantummodo vocabula, hoc est aquæ, sanguinis, & spiritus in ipsa sua editione ponentibus, & Patris, Verbiq; ac Spiritus testimonium omittentibus, in quo maximè & fides Catholica roboratur, & Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vna diuinitatis substantia comprobatur. In cæteris vero Epistolis quantum à nostra alio-*

rum diſtet editio, Lectoris prudentiæ derelinquo. Sed tu virgo Chriſti Euſtochium, dum à me impenſiùs Scripturæ veritatem inquiris, meam quodammodo ſenectutem inuidorum dentibus corrodendam exponis, qui me falſarium corruptoremq; ſanctarum pronunciant Scripturarum. Sed ego in tali opere nec æmulorum meorum inuidentiam pertimeſco, nec ſanctæ Scripturæ veritatem poſcentibus denegabo.

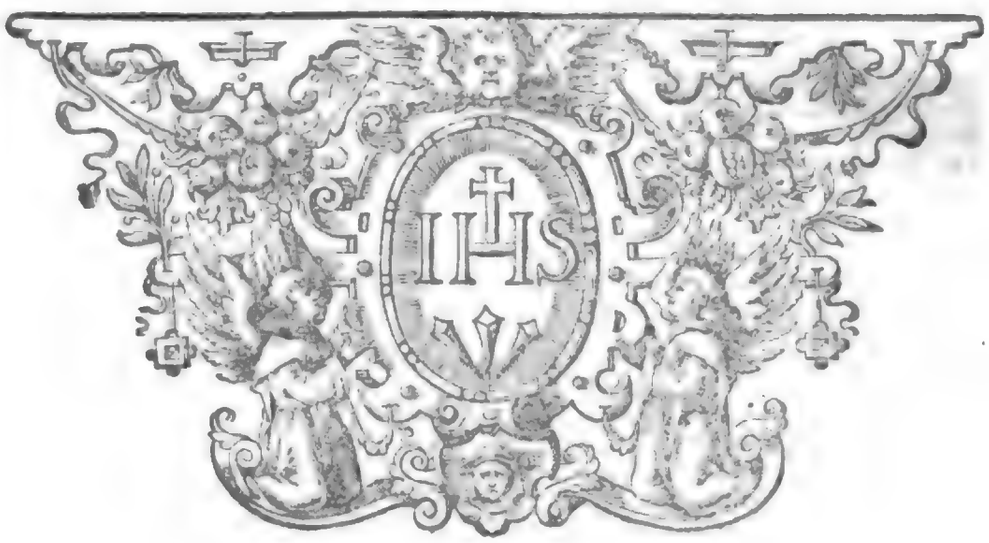

EPISTOLÆ CATHOLICÆ B. IACOBI APOSTOLI

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

IAcobus Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem.

Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis,

* Scientes quod probatio fidei veſtræ patientiam operatur.

Patientia autem opus perfectum habet: vt ſitis perfecti & integri in nullo deficientes,

Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

* Poſtulet autem in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur.

Non ergo æſtimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino,

Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.

Glorietur autẽ frater humilis in exaltatione ſua:

Diues autem in humilitate ſua, * quoniam ſicut flos fœni tranſibit:

Exortus eſt enim ſol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit: ita & diues in itineribus ſuis marceſcet.

* Beatus Vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.

Nemo cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat.

Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.

Deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem.

Nolite itaque errare fratres mei dilectiſſimi.

Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec vicifſitudinis obumbratio.

Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius.

Scitis fratres mei dilectiſſimi. * Sit autem omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

Ira enim viri, iuſtitiam Dei non operatur.

Propter quod abiicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras.

* Eſtote autem factores verbi, & non auditores tantum fallentes voſmetipſos.

Quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor: hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo.

Conſiderauit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit.

EPISTOLÆ CATHOLICÆ B. IACOBI APOSTOLI

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

Iaakoub ſeruus Dei & Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, duodecim tribubus quæ diſperſæ ſunt inter gentes, Pacem (Salutem.)

Omne gaudium habeatis, fratres mei, quum ingredimini in tentationes multas & varias.

Scientes probationem illam fidei comparare vobis patientiam.

Patientia autem habebit opus conſummatum, vt ſitis perfecti & conſummati, & ne quid deſit vobis.

Si quis autem ex vobis indiget ſapientia poſtulet à Deo ipſo qui dat omnibus ſimpliciter, nec exprobrat; & dabitur ei.

Poſtulet autem cum fide non hæſitans: qui hæſitat, ſimilis eſt fluctibus maris quos commouet ventus.

Neque exiſtimet homo ille ſe aliquid accepturum à Domino.

Quum ſit dubius mente ſua, & commotus in omnibus vijs ſuis.

Glorietur autem frater humilis in ſublimitate ſua:

Diues autem in humiliatione ſui, quia ſicut flos herbæ, ita præteribit.

Exoritur enim Sol cum calore ſuo, & arefacit herbam & flos cadit, & decor aſpectus illius perit: ſic & diues areſcit in converſationibus ſuis.

Beatus vir ille qui ſuſtinet tentationes, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ quam promiſit Deus ijs qui ipſum diligunt.

Ne quis dicat quum tentatur, à Deo tentor: Deus enim non tentatur malis, & ipſe neminem tentat.

Sed vnuſquiſque à concupiſcentia ſua tentatur, & allicitur, abſtrahiturq;.

Porrò hæc concupiſcentia concipit & parit peccatum: peccatum autem quum conſummatum eſt, generat mortem.

Nec errauerit is fratres mei dilecti.

Omne donum bonum, & perfectum è ſupernis eſt, deſcendens à Patre luminum, apud quem nulla eſt tranſmutatio, ne obumbratio quidem viciſſitudinis.

Is voluit & genuit nos ſermone veritatis, vt ſimus primitiæ rerum ab eo conditarum.

Itaq; ô vos fratres mei dilecti, vnuſquiſque veſtrum ſit velox ad audiendum, & tardus ad loquendum, tarduſque ad iraſcendum.

Ira enim viri iuſtitiam Dei non præſtat.

Quapropter procul expellatis à vobis omnem immunditiem, & multitudinem malitiæ, & cum manſuetudine excipite verbum illud natura noſtra inſitum, quod quidem poteſt ſeruare ipſas animas veſtras.

** Caterum eſtote effectores ſermonis, & non auditores tantum: neque deſipiatis voſmetipſos.*

Si quis enim fuerit auditor ſermonis & non effector: hic ſimilis eſt illi qui aſpicit vultum ſuum in ſpeculo.

Aſpexit enim ſeipſum & præterijt, ac oblitus eſt qualis eſſet.

EPISTOLÆ CATHOLICÆ B. IACOBI APOSTOLI

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

IAcobus Dei, & Domini Iesu Christi seruus illis duodecim tribubus, in dispersione gaudere.

Omne gaudium ducite fratres mei, cum tentationibus incideritis variis:
Scientes quod probatio vestræ fidei adoperatur patientiam.
At patientia opus perfectum habeat: vt sitis perfecti & integri in nullo deficientes,
Si autem quis vestrum destituitur sapientia, postulet à dante Deo, omnibus simpliciter, & non improperante: & dabitur ei.
Postulet autem in fide nihil disceptans: nam disceptans, similis est fluctui maris, ventis agitato & iactato.
Non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino,
Vir duplex animo inconstans in omnibus viis suis.
Glorietur autē frater humilis in sublimitate sua:
At Diues in humilitate sua, quoniam sicut flos fœni transibit:
Exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit: ita & diues in itineribus suis marcescet.
Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam probatus factus accipiet coronam vitæ, quam repromisit Dominus diligentibus se.
Nemo tentatus, dicat quoniam à Deo tentor: nam Deus intentator est malorum: tentat autem ipse neminem.
Vnusquisque verò tentatur à propria concupiscentia abstractus & illectus.
Deinde concupiscentia concipiens, parit peccatū; at peccatum cōsummatum, generat mortem.

Ne errate fratres mei dilecti.
Omne datum bonum, & omne donum perfectum superne est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, aut vicissitudinis obumbratio.
Volens genuit nos verbo veritatis, ad esse nos initium aliquod eius creaturarum.
Itaque fratres mei dilecti, Sit omnis homo velox ad audiendum: tardus ad loquendum, tardus ad iram.
Ira enim viri, iustitiam Dei non adoperatur.
Ideo abiicientes omnem sordem & aqundantiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum verbum, potens saluare animas vestras.

Estote autem factores verbi, & non tantum auditores fallentes vosmetipsos.
Quia si quis auditor verbi est, & non factor: hic similis est viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo.
Considerauit enim seipsum, & abīt, & statim oblitus est qualis fuerit.

EPISTOLÆ CATHOLICÆ B. IACOBI APOSTOLI

Transl. Erasm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

IAcobus Dei ac Domini Iesu Christi seruus duodecim tribubus, quæ sunt in dispersione, salutem.

Pro summo gaudio ducite fratres mei, quoties in tentationes incideritis varias.
Illud scientes, quod exploratio fidei vestræ parit patientiam.
Caterum patientia opus perfectum habeat, vt sitis perfecti & integri, nullaq; in parte diminuti.
Quod si cui vestrum deest sapientia, postulet ab eo qui das nempe deo, qui dat inquamomnibus simpliciter, nec exprobrat, ac dabitur ei.
Sed postulet cum fiducia, nihil hæsitans. Nam: qui hæsitat, is similis est fluctus maris, qui ventis agitur, & impetu rapitur.
Neque enim existimet homo ille, se quicquam acceptum à Domino.
Vir animo duplici, inconstans est in omnibus vijs suis.

Glorietur autem frater qui est humilis in sublimitate sua:
Contra qui diues est, in humiliatione sui, quoniam veluti flos herbæ præteribit.
Exortus est enim Sol cum æstu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aspectus illius perijt: sic & diues in vijs suis marcescet.
Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus erit, accipiet coronam vitæ quam promisit Dominus ijs à quibus fuerit dilectus.
Ne quis cum tentatur, dicat se à Deo tentari: Nam Deus vt malis tentari non potest, ita nec ipse quemquam tentat.
Imò vnusquisque tentatur, dum à propria concupiscentia abstrahitur & inescatur.
Deinde concupiscentia posteaquam concipit, parit peccatum: peccatum verò perfectum progignit mortem.

Ne erretis fratres mei dilecti.
Omnis donatio bona & omne donum perfectum à supernis est, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, aut conuersionis obumbratio.

Is destinata voluntate progenuit nos sermone veritatis, vt essemus primitia quædam suarum creaturarum.

Itaq; fratres mei dilecti, sit omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.
Nam ira viri iustitiam Dei non efficit.
Quapropter depositis omni immunditia & redundantia malitiæ, cum mansuetudine recipite insitum sermonem, qui potest saluas reddere animas vestras.
Sitis autem effectores sermonis, & non auditores tantum fallentes vosmetipsos,
Quoniam si quis audiat sermonem, nec eum factis exprimat, hic similis est viro consideranti faciem natiuitatis sua in speculo.
Considerauit enim seipsum, & abijt, & continuò oblitus est qualis esset.

Vulgat. Editio.

Qui autem perſpexerit in legem perfectam libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis: hic beatus in facto ſuo erit.

Si quis autem putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio.

Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt: Viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.

CAP. II.

Exod.19.15 Deut.1.16 Lc.16.19. Pro.24.23 Eccl.42.1

FRatres mei nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ.

Etenim ſi introierit in conuentum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu.

Et intendatis in eum, qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei: Tu ſede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum:

Nonne iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum?

Audite fratres mei dilectiſſimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe?

Vos autem exhonoraſtis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos ad iudicia?

Nonne ipſi blaſphemant bonum nomen, quod inuocatum eſt ſuper vos?

Leuit.19.18. Mat.22.39. Mar.12.31 Rom.13.9. Gal.5.14. Iac.19.15

Si tamen legem perficitis regalem ſecundum Scripturas: * Diliges proximum tuum ſicut teipſum: bene facitis:

Si autem perſonas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quaſi transgreſſores:

¶Deu.1. 16. Mat.5.19.

* Quicunque autem totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.

Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit, & non occides. Quod ſi non mœchaberis, occides autem factus es transgreſſor legis.

Sic loquimini, & ſic facite ſicut per legem libertatis incipientes iudicari.

Iudicium enim ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam: ſuperexaltat autem miſericordia iudicium.

Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſaluare eum?

Iac.2.15 17.

* Si autem frater, & ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano,

Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: nō dederitis autem eis, quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit?

Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.

Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. oſtende mihi fidem tuam ſine operibus: & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam.

Tu credis quoniam vnus eſt Deus: Bene facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt.

Vis autem ſcire, ò homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt?

Tranſl. ex Syriac.

Quiſquis autem reſpicit in legem perfectam, quæ eſt libertatis, & permanet in ea, nec eſt auditor qui audiat vt obliviſcatur, ſed effector operis, hic ſanè beatus erit in opere ſuo. 25

Quod ſi quis exiſtimet ſe ſeruire Deo, & non contineat linguam ſuam, ſed inducat in errorem cor ſuum, iſtius vanum eſt obſequium. 26

Miniſterium enim purum & ſanctum coram Deo Patre illud eſt: Inuiſere orphanos & viduas in afflictionibus ipſorum, & ſeruare ſeipſum à mundo immaculatum. 27

CAP. II.

FRatres mei ne cum acceptione (delectu) perſonarum teneatis fidem gloriæ Domini noſtri Ieſchua Meſchicho. 1

Nam ſi quis introierit in congregationem veſtram qui annulos aureos habeat, aut pulchriora veſtimenta, introierit verò pauper cum veſtimentis ſordidis. 2

Et reſpexeritis in illum qui indutus eſt perpulchris veſtimentis, ac dixeritis ei: Tu ſede hic bene: pauperi verò dicatis: Tu ſta illic, aut ſede hic ante ſcabellum pedum noſtrorum. 3

Nonne diuiſi eſtis vobis in animabus veſtris, & facti eſtis interpretes malarum cogitationum? 4

Audite fratres mei dilecti, nonne pauperes mundi huius, diuites autem in fide elegit Deus, vt ſint hæredes in regno illo quod promiſit Deus iis qui ipſum diligunt? 5

Vos autem contemptui habuiſtis pauperem. Nonne diuites efferunt ſeſe ſuper vos, ipſique trahunt vos ad domum iudicij (forum.) 6

Nonne ipſi obloquuntur de bono nomine, quod inuocatum eſt ſuper vos? 7

Sed ſi legem Dei in hoc adimpletis quod ſcriptum eſt: Diliges proximum tuum ſicut teipſum: bene facitis. 8

At ſi facies aſſumitis (delectum perſonarum habetis) *peccatum commiſiſtis, & redarguimini à lege tanquam tranſgreſſores legis.* 9

Is enim qui totam legem ſeruat, & in vno offendit, totius legis factus eſt reus. 10

Qui enim dixit: Non mœchaberis, ipſe dixit: Non occides. Quod ſi non mœchus es, ſed homicida, factus es tranſgreſſor legis. 11

Sic loquamini, & ſic faciatis, vt qui per legem libertatis iudicandi eſtis. 12

Iudicium enim abſque miſericordia fiet in eum, qui non præſtiterit miſericordiam: exaltati eſtis per miſericordiam ſuper iudicium. 13

* *Quæ vtilitas fratres mei, ſi quis dixerit: Habeo fidem, opera verò non habeat? Nunquid poterit eius fides ipſum ſeruare?* 14 obmini ca ri. poſt Pentecoſten.

Quod ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & indigeant victu quotidiano: 15

Et dicat illis aliquis ex vobis: Abite cum pace, calefcite, & ſaturamini: nec dederitis illis quæ ſunt neceſſaria corpori, quæ erit vtilitas? 16

Ita & fides abſque operibus mortua eſt, ſola. 17

Sed dicet aliquis: Tu fidem habes, & ego habeo opera: oſtende mihi fidem tuam abſque operibus, & ego oſtendam tibi fidem meam ex operibus meis. 18

Credis vnum eſſe Deum: Bene facis: & dæmonia credunt & contremiſcunt. 19

Vis autem ſcire, ò homo debilis, quod fides abſque operibus mortua eſt. 20

Transl. B. Ariæ Mont.

At perſpiciens in legem perfectam illam libertatis, & permanens hic non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis: hic beatus in facto ſuo erit.

Si quis videtur religioſus eſſe in vobis, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana religio.

Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem, hæc eſt: Viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, immaculatum ſeipſum cuſtodire à mundo.

CAP. II.

FRatres mei ne in perſonarum acceptione habete fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ.

Si enim introierit in conuentum veſtrum vir aureum habens annulum in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu.

Et intendatis in ferentem veſtem ſplendidam, & dixeritis ei: Tu ſede hic pulchrè: & pauperi dicatis: Tu ſta illic, aut ſede hic ſub ſcabello meo.

Et non diiudicatis in vobiſmetipſis, & facti eſtis iudices diſceptationum malarum?

Audite fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit diligentibus ſe?

Vos autem exhonoraſtis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos ad iudicia?

Nonne ipſi blaſphemant pulchrum nomen, inuocatum ſuper vos?

Si tamen legem perficitis regalem ſecundum Scripturam: Diliges proximum tuum ſicut teipſum: pulchrè facitis:

Si autem perſonam accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quaſi tranſgreſſores:

Quicunque enim totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.

Ille enim dicens, Non mœchaberis, dixit & non occides. ſi autem non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor legis.

Sic loquimini, & ſic facite ſicut per legem libertatis futuri iudicari.

Nam Iudicium ſine miſericordia non facienti miſericordiam: contra gloriatur miſericordia iudicium.

Quid illud vtile fratres mei, ſi fidem dicat quis habere, opera autem non habeat? non poteſt fides ſaluare eum?

* Si autem frater, aut ſoror nudi ſint, & deſtituti fuerint quotidiano victu,

Dicat autem aliquis illis ex vobis: Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: nõ dederitis autem eis, ea quæ neceſſaria corpori, quid illud vtile?

Sic & fides, ſi non opera habeat, mortua eſt ſecundum ſeipſam.

Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. oſtende mihi fidem tuam ex operibus tuis: & ego oſtendam tibi ex operibus meis fidem meã.

Tu credis quoniam vnus eſt Deus: pulchrè facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt.

Vis autem ſcire, ò homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt?

Transl. Eraſm. Roterod.

At qui proſpexerit in legem perfectam, quæ eſt libertatis, & permanſerit, hic cum ſit non auditor obliuioſus, ſed effector operis, beatus facto ſuo erit.

Si quis videtur religioſus eſſe inter vos, qui non frenat linguam ſuam, ſed aberrare ſinit cor ſuum, huius vana eſt religio.

Religio pura & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt, inuiſere orphanos & viduas in afflictione ſua, immaculatum ſeipſum ſeruare à mundo.

CAP. II.

FRatres mei ne cum reſpectu perſonarum habeatis fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti ex opinione.

Nam ſi ingrediatur in cœtum veſtrum vir aureum geſtans annulum, veſte indutus ſplendida, ingrediatur autem & pauper in ſordida veſte.

Et riſpexeritis ad illum qui veſtem geſtat ſplendidam & dixeritis illi,: Tu ſede hic benè, & pauperi dicatis: Tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellum meum,

Et non diiudicati eſtis in vobis ipſis, & facti eſtis iudices cogitationum malarum?

Audite fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi huius, diuites in fide, & hæredes regni, quod promiſit ijs à quibus dilectus fuerit?

Vos autem contemptui habuiſtis pauperem. Nonne diuites tyrannidem exercent in vos, & ijdem trahunt vos ad tribunalia?

Et ijdem malè loquuntur de bono nomine, quod inuocatum eſt ſuper vos?

Si legem quidem regiam perficitis iuxta ſcripturam, Diliges proximum tuum ſicut teipſum: bene facitis.

Sin verò perſonam reſpicitis, peccatum committitis, & redarguimini à lege veluti tranſgreſſores

Quiſquis enim totam legem ſeruauerit, offenderit autem in vno, factus eſt omnium reus,

Nam qui dixit, Ne mœcheris, dixit etiam, Ne occidas, Quod ſi non fueris mœchatus, occideris tamen, factus es tranſgreſſor legis.

Ita loquamini, & ita faciatis, veluti per legem libertatis iudicandi.

Siquidem Iudicium abſque miſericordia erit ei, qui non præſtiterit miſericordiam. Et gloriatur miſericordia aduerſus iudicium.

Quæ vtilitas fratres mei, ſi fidem dicat aliquis habere ſe, facta verò non habeat? Num poteſt fides ſaluum facere illum?

Quod ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & egentes quotidiano victu:

Dicat autem aliquis veſtrum illis, Abite cum pace, calefcite, & ſaturamini: non tamen dederitis illis, quæ ſunt neceſſaria corpori, quæ erit vtilitas?

Sic & fides ſi facta non habuerit, mortua eſt per ſe.

Sed dicet aliquis: Tu fidem habes, & ego facta habeo, oſtende mihi fidem tuam ex factis tuis & ego oſtendam tibi ex factis meis fidem meam.

Tu credis quod Deus vnus eſt? Rectè facis: & dæmonia credunt ac contremiſcunt.

Vis verò ſcire, ò homo inanis, quod fides abſque factis mortua ſit.

Vulgat. Editio.

CAP. IV.

VNde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiſcentiis veſtris, quæ militãt in membris veſtris.

Concupiſcitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non poteſtis adipiſci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non poſtulatis.

Petitis, & non accipitis: eo quòd malè petatis: vt in concupiſcentiis veſtris inſummatis.

Adulteri, neſcitis quia amicitia huius mundi, inimica eſt Dei? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi huius, inimicus Dei conſtituitur.

An putatis quia inaniter ſcriptura dicat: Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus, qui habitat in vobis?

Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit:* Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

*Prou. 3. 34.

Subditi ergo eſtote Deo, reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.

Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

Miſeri eſtote & lugete, & plorate: riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.

*1. Pet. 5. 6. * Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.

Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex.

Vnus eſt legislator, & iudex, qui poteſt perdere, & liberare.

*Ro. 14. 4. * Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut craſtino ibimus in illam ciuitatem & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus?

Qui ignoratis quid erit in craſtino.

Quæ eſt enim vita veſtra? vapor eſt ad modicum parens, & deinceps exterminabitur, pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit. Et: Si vixerimus, faciemus hoc aut illud.

Nunc autem exultatis in ſuperbiis veſtris. Omnis exultatio talis, maligna eſt.

Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi.

CAP. V.

AGite nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis veſtris, quæ aduenient vobis.

Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt.

Aurum, & argentum veſtrum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus.

Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum in aures domini ſabbaoth introiuit.

Epulati eſtis ſuper terram, & in luxuriis enutriſtis corda veſtra in die occiſionis.

Addixiſtis, & occidiſtis iuſtum, & non reſtitit vobis.

Tranſl. ex Syriac.

CAP. IV.

1 *VNde exiſtunt inter vos bella & lites? nonne ex concupiſcentiis quæ militant in membris veſtris?*

2 *Concupiſcitis & non habetis; & occiditis, ac æmulamini, nec deuenit in manus veſtras. Et litigatis ac belligeratis, & non habetis, quoniam non poſtulatis.*

3 *Petitis & non accipitis, quippe qui malè petatis, vt alatis concupiſcentias veſtras.*

4 *Adulteri, neſcitis amicitiam huius mundi inimicitiam eſſe apud Deum? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi huius, inimicus eſt Deo.*

5 *Vel nunquid putatis quod fruſtrà ſcriptura dicat: In inuidia concupiſcit ſpiritus qui habitat in nobis?*

6 *Gratiam verò præſtantiorem dedit nobis Dominus noſter. Quapropter dicit: Deus deprimit elatos, humilibus autem dat gratiam.*

7 ** Subditi ergo eſtote Deo, & inſurgite aduerſus Satanam, & fugiet à vobis.* *Dominicæ vii poſt Pentecoſten.

8 *Et appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Purgate manus veſtras à peccatores, ſanctificate corda veſtra, duplices animo.*

9 *Humiles efficiamini, & lugete: riſuſq; veſter in luctum vertatur, & gaudium veſtrum in angustiam.*

10 *Humiles vos reddite coram Domino, & exaltabit vos.*

11 *Ne obloquamini vnus de alio fratres mei. Is enim qui obloquitur de fratre ſuo, aut iudicat fratrem ſuum, obloquitur de lege & iudicat legem. Quod ſi legem iudicas, non es effector legis, ſed iudex illius.*

12 *Vnus eſt enim poſitor legis* (Legislator) *& iudex, qui quidem poteſt ſeruare & perdere.*

13 *Tu autem quis es qui iudicas proximum tuum? Quid porrò dicemus de ijs qui dicunt: Hodie aut cras profecturi ſumus in vrbem illam, quæcunque ſit, & agemus illic hunc annum, & mercabimur, & quæſtum faciemus?*

14 *Nescire norunt quid cras fiet.*

15 *Quæ eſt enim vita noſtra, niſi vapor, qui ad modicum tempus apparet, & deijcitur, ac euaneſcit? Pro eo quod dicere debueritis: Si Dominus voluerit, & vixerimus, facturi ſumus hoc aut illud.*

16 *Sese efferunt in ſuperbia ſua. Omnis gloriatio talis à malo eſt.*

17 *Et quiſquis nouit bonum, & non exequitur illud, peccatum habet.*

CAP. V.

1 *O diuites vlulate, & plorate ob dolores qui obuenturi ſint vobis.*

2 *Opulentia enim veſtra corrupta eſt, & fœtet: & veſtimenta veſtra conſumpta ſunt à tinea.*

3 *Item aurum & argentum veſtrum corruptum eſt, & corruptio eorum erit teſtimonio contrà vos, & ipſa edet carnem veſtram. Ignem conceruaſtis vobis in dies extremos.*

4 *Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt terras veſtras quam peruersè deneganſtis, clamat: & clamor meſſorum in aures Domini Tzenaouth* (exercituum) *introiit.*

5 *In delicijs enim vixiſtis ſuper terram, & ſannas egiſtis, ac enutriſtis corpora veſtra tanquam ad diem mactationis.*

6 *Condemnaſtis & interemiſtis iuſtum, neque reſtitit vobis.*

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. IV.

VNde bella & pugnæ in vobis? Non hinc ex voluptatibus veſtris militantibus in membris veſtris?

Concupiſcitis,& non habetis: occiditis, & zelatis,& non poteſtis adipiſci,litigatis & belligeratis: & non habetis propter non petere vos.

Petitis,& non accipitis, eo quod malè petitis: vt in voluptatibus veſtris inſumatis.

Adulteri & adulteræ,neſcitis quia amicitia mundi inimicitia Dei eſt? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi,inimicus Dei conſtituitur.

An putatis quia inaniter Scriptura dicit, Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitat in nobis?

Maiorem autem dat gratiam. Ideo dicit, Dominus ſuperbis reſiſtit, humilib. autem dat gratiam.

Subditi eſtote ergo Deo:reſiſtite diabolo: & fugiet à vobis.

Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus,peccatores: & purificate corda, duplices animo.

Affligimini,& lugete,& plorate: riſus veſter in luctum conuertatur,& gaudium in mœrorem.

* Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.

Ne contraloquimini alij aliis,fratres. Contraloquens fratri,& iudicans fratrem ſuum, contraloquitur legi,& iudicat legem.Si autem legem iudicas,non es factor legis, ſed iudex.

Vnus eſt legislator,potens ſeruare & perdere.

Tu autem quis es qui iudicas alterum? Age nunc dicentes.Hodie & cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi annum vnum, & mercabimur, & lucrabimur:

Qui ignoratis illud cras.

Quæ enim vita veſtra? Vapor enim erit, ad modicum apparens, deinceps verò & euaneſcens. Pro dicere vos, Si Dominus voluerit, & vixerimus,& faciemus hoc aut illud.

Nunc autem gloriamini in ſuperbiis veſtris. Omnis gloriatio talis maligna eſt.

Scienti igitur bonum facere, & non facienti peccatum illi eſt.

CAP. V.

AGe nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis veſtris ſuperuenturis.

Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta facta ſunt.

Aurum veſtrum & argentum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit,& manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis in nouiſſimis diebus.

Ecce merces operariorum metentium regiones veſtras,intercepta à vobis clamat:& clamores metentium in aures Domini ſabaoth introierunt.

Delitiati eſtis ſuper terram,& laſciuiſtis: enutriſtis corda veſtra vt in die occiſionis.

Condemnaſtis, occidiſtis iuſtum: non reſtitit vobis.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. IV.

1 VNde bella & lites in vobis? Nonne hinc? nimirum ex voluptatibus veſtris, quæ militant in membris veſtris.

2 Concupiſcitis & non habetis,inuidetis & æmulamini, & non poteſtis adipiſci,pugnatis & bellatis, non habetis propterea,quod non poſtulatis.

3 Petitis & non accipitis,eo quod malè petatis, vt in voluptatibus veſtris inſumatis.

4 Adulteri & adulteræ neſcitis, quod amicitia mundi, inimicitia eſt cum Deo? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi,inimicus Dei conſtituitur.

5 An putatis quod inaniter ſcriptura dicat: Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitauit in nobis?

6 Maiorem autem dat gratiam.

7 Subditi ergo eſtote Deo,reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo,& appropinquabit vobis. Emundate manus ò peccatores,& purificate corda,duplices animo.

9 Affligimini & lugete & plorate,riſus veſter in luctum conuertatur,& gaudium in mœrorem.

10 Humiles vos reddite,in conſpectu Domini & eriget vos.

11 Nolite detrahere vobis inuicem, fratres, Qui detrahit fratri,quique iudicat fratrem ſuum,detrahit legi, & iudicat legem. quod ſi iudicas legem,non es obſeruator legis, ſed iudex.

12 Vnus eſt legiſlator, qui poteſt ſeruare & perdere.

13 Tu quis es qui iudicas alium? Age nunc qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc ciuitatem,& faciamus ibi annum vnum,& mercemur,& lucrum faciamus.

14 Qui ignoratis,quid futurum ſit poſtero die.

15 Quæ eſt enim vita veſtra? Vapor enim eſt, qui ad exiguum tempus apparet,& deinde euaneſcit: pro eo quod dicere debueritis,Si Dominus voluerit,& ſi vixerimus, faciamus hoc aut illud.

16 Nunc autem exultatis in ſuperbijs veſtris. Omnis exultatio talis mala eſt.

17 Igitur qui nouerit rectè facere,nec facit, hic peccato tenetur.

CAP. V.

1 AGe nunc diuites, plorate vlulantes ſuper miſerijs veſtris,quæ aduenient vobis.

2 Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, veſtimenta veſtra tineis obnoxia facta ſunt.

3 Aurum & argentum veſtrum ærugine viciatum eſt,& ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & exedet carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurum congeſiſtis in extremis diebus.

4 Ecce merces operariorum qui meſſuerunt regiones veſtras,quæ fraude non reddita eſt à vobis,clamat;& clamores eorum qui meſſuerant,in aures domini ſabaoth introierunt.

5 In deliciis vixiſtis ſuper terram,& laſciuiſtis,enutriſti corda veſtra, vt in die occiſionis.

6 Condemnaſtis & occidiſtis iuſtum, non opponitur vobis.

Vulgat. Editio.

CAP. XIII.

*Rom. 12. 13. 1. Pet. 4. 9. *Ge. 18. 3. & 19. 2.

CHaritas fraternitatis maneat in vobis.
*Et hoſpitalitatem nolite obliuiſci, per hanc enim *latuerunt quidam, Angelis hoſpitio receptis.

Mementote vinctorum, tamquam ſimul vincti: & laborantium, tamquam & ipſi in corpore morantes.

Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim, & adulteros iudicabit Deus.

*Ioſ. 1. 5. Sint mores ſine auaritia, contenti præſentibus: ipſe enim dixit: *Non te deſeram, neque derelinquam.

*Pſal. 6 Ita vt confidenter dicamus: * Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem.

Ieſus Chriſtus heri, & hodie: ipſe & in ſæcula.

Doctrinis varijs, & peregrinis nolite abduci. Optimum eſt enim gratia ſtabilire cor, non eſcis: quæ non profuerunt ambulantibus in eis.

Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt.

*Leu. 16. 27. * Quorum enim animalium infertur ſanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra.

Propter quod & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.

Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium eius portantes.

*Mic. 2. 10. * Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.

Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, ideſt, fructum labiorum confitentium nomini eius.

Beneficentiæ autem, & communionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus.

Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & nō gementes: hoc enim non expedit vobis.

Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conſcientiam habemus in omnibus bene volentes conuerſari.

Amplius autem deprecor vos hoc facere, quod celerius reſtituar vobis.

Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium, in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,

Aptet vos in omni bono, vt faciatis eius volũtatẽ: faciẽs in vobis quod placeat coram ſe per Ieſum Chriſtũ: cui eſt gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Rogo autem vos fratres, vt ſufferatis verbum ſolatij. Etenim perpaucis ſcripſi vobis.

Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum: cum quo (ſi celerius venerit) videbo vos.

Salutate omnes præpoſitos veſtros, & omnes ſanctos. Salutant vos de Italia fratres.

Gratia cum omnibus vobis. Amen.

Tranſl. ex Syriac.

CAP. XIII.

1 *Charitas fraterna permaneat in vobis.*

2 *Et dilectionis peregrinorum (hoſpitalitatis) ne ſitis immemores. Per hanc enim digni fuerunt quidam, quamuis non ſentientes, qui exciperent Angelos.*

3 *Memores eſtote eorum qui vincti ſunt perinde ac ſi cum eis vincti eſſetis: mementote eorum qui afflicti ſunt, tanquam homines qui carne induti eſtis.*

4 *Honorabile eſt coniugium in omnibus, & thorus eorum purus eſt. Scortatores autem & mœchos iudicaturus eſt Deus.*

5 *Ne diligat pecuniam mens veſtra, ſed ſufficiat vobis id quod habetis: ſiquidem ipſe Dominus dixit: Non te deſeram neque remittam ergà te manus.*

6 *Proinde dicendum eſt nobis confidenter: Dominus meus adiutor meus eſt, non timebo quid faciat mihi homo.*

7 *Eſtote memores ductorum veſtrorum, qui locuti ſunt vobiſcum ſermonem Dei: exquirite exitum conuerſationum ipſorum, & imitemini fidem illorum.*

8 *Ieſchua Meſchicho heri, & hodie, etiam idem eſt & in æternum.*

9 *Doctrinis peregrinis & varijs ne circumferamini. Bonum eſt per gratiam confirmari corda noſtra, & non per cibos, quoniam non ſunt adiuti ij qui verſati ſunt in illis.*

*Illum nonn Paraſcenes Cruciſixum, & de Sacerdotibus.

10 *Habemus autem altare ex quo non licet edere ijs qui in tabernaculo miniſtrant.*

11 *Siquidem animalium illorum, quorum inferebat ſanguinem Summus Pontifex in ædem Sanctuarij pro peccatis, caro concremabatur extra caſtra.*

12 *Propter hoc Ieſchua vt ſanctificaret populum ſuum ſanguine proprio extra ciuitatem paſſus eſt.*

13 *Enimvero nos quoque exeamus ad eum extra caſtra induti opprobrio ipſius.*

14 *Non enim habemus ciuitatem hic permanentem, ſed in futuram illam proſpicimus.*

15 *Per ipſum itaque faciamus aſcendere (offeramus) hoſtias laudis ſemper Deo, hoc eſt fructus labiorum confitentium nomini eius.*

16 *Nec obliuiſcamini commiſerationis, & communicationis inpauperes: per has hoſtias homo gratus eſt Deo.*

17 *Parete gubernatoribus veſtris, & eſtote docile illis audientes, ipſi enim vigilant pro animabus veſtris, quippe qui veſtri rationem reddituri ſint, vt cum gaudio hoc faciant, & non cum gemitibus, quoniam non expedit vobis.*

18 *Orate pro nobis: confidimus enim nos habere bonam conſcientiam quia in omnibus volumus bene conuerſari.*

19 *Vehementer efflagito à vobis vt hoc faciatis, quò citiùs reſtituar vobis.*

20 *Ille autem Deus pacis qui eduxit ex mortuis magnum illum paſtorem gregis per ſanguinem teſtamenti æterni, hoc eſt Ieſchua Meſchicho, ipſe perfectos vos reddat in omni opere bono, vt exequamini voluntatem ipſius.*

21 *Et ipſe agat in vobis quod bonum eſt coram ipſo per Ieſchua Meſchicho, cui ſit laus in ſæculum ſæculorum. Amin.*

22 *Peto autem à vobis fratres mei vt longanimes ſitis in ſermone conſolationis, quoniam paucis ſcripſi vobis.*

23 *Caterum cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum qui ſolutus eſt, & ſi citò venerit, cum eo vos inuiſam.*

24 *Poſtulate pacem eorum omnium qui præſunt vobis, omniumq; ſanctorum. Poſtulant pacem veſtram quotquot ſunt ex Italia.*

25 *Gratia cum omnibus vobis. Amin.*

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. XIII.

CHaritas fraternitatis maneat.
Hoſpitalitatem ne obliuiſcemini, per hanc enim latuerunt quidam, hoſpitio excipientes Angelos.
Mementote vinctorum, tamquam ſimul vincti: malis preſſorum, tamquam & ipſi exiſtẽtes in corpore.
Honorabile connubium in omnibus, & cubile immaculatum. Fornicatores autem, & adulteros iudicabit Deus.
Pecuniæ non appetens mos: contenti præſentibus: ipſe enim dixit: Non te deſeram, neque te derelinquam.
Ita vt confidentes nos dicere, Dominus mihi adiutor: & non timebo quid faciat mihi homo.

Mementote ducum veſtrorum, qui locuti ſunt vobis verbum Dei: quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem.
Ieſus Chriſtus heri, & hodie: ipſe & in ſæcula.

Doctrinis varijs, & peregrinis ne circumferamini. pulchrum enim gratia ſtabiliri cor, non eſcis: in quibus non ſunt adiuti ambulantes.

Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, tabernaculo ſeruientes.
Quorum enim inferturanimalium ſanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra.
Ideo & Ieſus, vt ſanctificaret per proprium ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.
Igitur exeamus ad eum extra caſtra, impropetrium eius portantes.
Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.
Per ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis per omne Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini eius.
At beneficentiæ & communionis ne obliuiſcemini: talibus enim hoſtijs beneplacet ſibi Deus.

Obedite ducibus veſtris, & ſubiacete: Ipſi enim peruigilant pro animabus veſtris, quaſi rationem reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes: inutile enim vobis hoc.

Orate pro nobis: confidimus enim quia pulchram conſcientiam habemus in omnibus pulchrè volentes conuerſari.
Amplius autem deprecor hoc facere, vt celeriùs reſtituar vobis.
At Deus pacis, reducens de mortuis paſtorem ouium magnum, in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,

Aptet vos in omni opere bono, ad faciendum voluntatem eius: faciens in vobis beneplacitum coram ſe per Ieſum Chriſtum: cui gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.
Rogo autem vos fratres, ſufferte verbum ſolatij. Etenim per breuia miſi vobis.
Cognoſcite fratrem Timotheum abſolutum, cum quo (ſi celerius venerit) videbo vos.
Salutate omnes duces veſtros, & omnes ſanctos. Salutant vos illi de Italia.
Gratia cum omnibus vobis. Amen.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. XIII.

1 FRaterna charitas maneat.
2 Hoſpitalitatis ne ſitis immemores. Per hanc enim quidam inſcientes exceperunt Angelos hoſpitio.
3 Memores eſtote vinctorum, tanquam vnà cum illis vincti, eorum qui affliguntur, velut ipſi quoque verſantes in corpore.
4 Honorabile eſt inter omnes coniugium, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit Deus.
5 Sint mores alieni ab auaritia, contenti ijs quæ adſunt. Siquidem ipſe dixit: Non te deſero, neque derelinquo,
6 Vt fidentes dicamus: Dominus mihi auxiliator, nec timebo quid faciat mihi homo.
7 Memores eſtote eorum qui præſunt vobis, qui locuti ſunt vobis ſermonem Dei: quorum imitemini fidem, conſiderantes qui fuerit exitus conuerſationis illorum,
8 Ieſus Chriſtus heri, & hodie, idem eſt etiam in ſæcula.
9 Doctrinis varijs ac peregrinis ne circumferamini. Bonum eſt enim gratia conſtabiliri cor, nõ eſcis quæ non profuerunt ijs qui verſati ſunt in illis.
10 Habemus altare de quo non eſt fas edere, ijs qui tabernaculo deſeruiunt.
11 Animalium enim quorum ſanguis infertur pro peccatis in ſancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra.
12 Quapropter & Ieſus, vt ſanctificaret per proprium ſanguinem populum extra portam paſſus eſt.
13 Exeamus igitur ad eum extra caſtra, opprobrium eius portantes.
14 Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.
15 Per ipſum igitur offerimus hoſtiam laudis ſemper Deo, hoc eſt fructum labiorum, confitentium nomini eius.
16 Cæterum beneficentiæ, & communicationis ne obliuiſcamini. Talibus enim victimis placetur Deo.
17 Parete ijs qui præſunt vobis, & concedite, ſiquidem illi vigilant pro animabus veſtris, tanquam rationem reddituri, vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. nam id eſt inutile vobis.
18 Orate pro nobis: confidimus enim quod bonam habemus conſcientiam inter omnes cupientes honeſtè conuerſari.
19 Magis autem obſecro vos, vt faciatis, quò celeriùs reſtituar vobis.
20 Deus autem pacis qui reduxit à mortuis paſtorem ouium illum magnum per ſanguinem teſtamenti æterni, Dominum noſtrum Ieſum,
21 Abſolutos vos reddat in omni opere bono, ad faciendum voluntatem ipſius, efficiens, vt quod agitis, acceptum ſit in conſpectu ſuo per Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen,
22 Obſecro vos fratres, ſufferte ſermonem exhortationis. Etenim paucis ſcripſi vobis.
23 Scitis fratrem noſtrum Timotheum ſalutum eſſe, cum quo, ſi celeriùs venerit, viſam vos.
24 Salutate omnes qui præſunt vobis, & omnes ſanctos. Salutant vos Itali,
25 Gratia cum omnibus vobis. Amen.

PROLOGVS.

S. HIERONYMI PRESBYTERI,

IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS.

NON *ita est ordo apud Græcos qui integrè sapiunt, fidemque rectam sectantur, Epistolarum septem, quæ Canonicæ nuncupantur, sicut in Latinis codicibus inuenitur: vt quia Petrus est primus in ordine Apostolorum, primæ sint etiam eius epistolæ in ordine cæterarum. Sed sicut Euangelistas dudum ad veritatis lineam correximus: ita has proprio ordini, Deo iuuante, reddidimus. Est enim prima earum vna Iacobi, duæ Petri, tres Iohannis, & Iudæ vna. Quæ si sicut ab eis digestæ sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in Latinum verterentur eloquium, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum sese varietas impugnaret, illo præcipuè loco vbi de vnitate Trinitatis in prima Iohannis epistola positam legimus, in qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse à fidei veritate comperimus: trium tantummodo vocabula, hoc est aquæ, sanguinis, & spiritus in ipsa sua editione ponentibus, & Patris, Verbiq; ac Spiritus testimonium omittentibus, in quo maximè & fides Catholica roboratur, & Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vna diuinitatis substantia comprobatur. In cæteris vero Epistolis quantum à nostra alio-*

rum diſtet editio, Lectoris prudentiæ derelinquo. Sed tu virgo Chriſti Euſtochium, dum à me impenſiùs Scripturæ veritatem inquiris, meam quodammodo ſenectutem inuidorum dentibus corrodendam exponis, qui me falſarium corruptoremq; ſanctarum pronunciant Scripturarum. Sed ego in tali opere nec æmulorum meorum inuidentiam pertimeſco, nec ſanctæ Scripturæ veritatem poſcentibus denegabo.

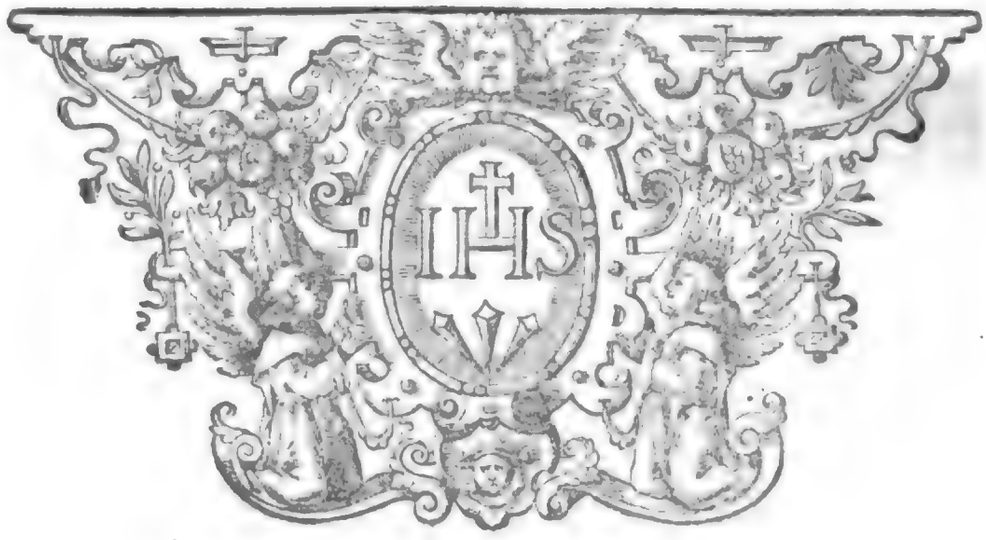

EPISTOLÆ CATHOLICÆ B. IACOBI APOSTOLI

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

IAcobus Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem.

Omne gaudium exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis,

Rom. 5.3. * Scientes quod probatio fidei veſtræ patientiam operatur.

Patientia autem opus perfectum habet: vt ſitis perfecti & integri in nullo deficientes,

Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.

Matt. 7.7 & 21.22. Marc. 11. 24. Ioan. 15.7. 1 Ioh. 3.22. & 5.14. 15. * Poſtulet autem in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur & circumfertur.

Non ergo æſtimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino,

Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.

Glorietur autẽ frater humilis in exaltatione ſua:

Eccl. 14. 18. Iſa. 40.6. 1 Pet. 1. 24. Diues autem in humilitate ſua, * quoniam ſicut flos fœni tranſibit:

Exortus eſt enim ſol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit: ita & diues in itineribus ſuis marceſcet.

Iob. 5.17 * Beatus Vir, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.

Nemo cum tentatur, dicat quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat.

Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus.

Deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem.

Nolite itaque errare fratres mei dilectiſſimi.

Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec vicifſitudinis obumbratio.

Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt ſimus initium aliquod creaturæ eius.

Prou. 17. 27. Scitis fratres mei dilectiſſimi. * Sit autem omuis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

Ira enim viri, iuſtitiam Dei non operatur.

Propter quod abiicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras.

Matt. 7. 21. Rom. 2. 13. * Eſtote autem factores verbi, & non auditores tantum fallentes voſmetipſos.

Quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor: hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo.

Conſiderauit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit.

EPISTOLÆ CATHOLICÆ B. IACOBI APOSTOLI

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *IAakoub ſeruus Dei & Domini noſtri Ieſchua Meſchicho, duodecim tribubus quæ diſperſæ ſunt inter gentes, Pacem* (Salutem.)

Commentatio in Matt. cap. 5.

2 *Omne gaudium habeatis, fratres mei, quum ingrediemini in tentationes multas & varias.*

3 *Scientes probationem illam fidei comparare vobis patientiam.*

4 *Patientia autem habebit opus conſummatum, vt ſitis perfecti & conſummati, & ne quid deſit vobis.*

5 *Si quis autem ex vobis indiget ſapientia poſtulet à Deo ipſo qui dat omnibus ſimpliciter, nec exprobrat, & dabitur ei.*

6 *Poſtulet autem cum fide non hæſitans: qui hæſitat, ſimilis eſt fluctibus maris quos commouet ventus.*

7 *Neque exiſtimet homo ille ſe aliquid accepturum à Domino.*

8 *Quum ſit dubius mente ſua, & commotus in omnibus vijs ſuis.*

9 *Glorietur autem frater humilis in ſublimitate ſua:*

10 *Diues autem in humiliatione ſui, quia ſicut flos herbæ, ita præteribit.*

11 *Exoritur enim Sol cum calore ſuo, & arefacit herbam & flos cadit, & decor aſpectus illius perit: ſic & diues areſcit in conuerſationibus ſuis.*

12 *Beatus vir ille qui ſuſtinet tentationes, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ quam promiſit Deus ijs qui ipſum diligunt.*

13 *Ne quis dicat quum tentatur, à Deo tentor: Deus enim non tentatur malis, & ipſe neminem tentat.*

14 *Sed vnuſquiſque à concupiſcentia ſua tentatur, & alliciturabſtrahiturq;.*

15 *Porrò hæc concupiſcentia concipit & parit peccatum: peccatum autem quum conſummatum eſt, generat mortem.*

16 *Nec errauerit is fratres mei dilecti.*

17 *Omne donum bonum, & perfectum è ſupernis eſt, deſcendens à Patre luminum, apud quem nulla eſt tranſmutatio, ne obumbratio quidem viciſſitudinis.*

18 *Is voluit & genuit nos ſermone veritatis, vt ſimus primitiæ rerum ab eo conditarum.*

19 *Itaq; ô vos fratres mei dilecti, vnuſquiſque veſtrum ſit velox ad audiendum, & tardus ad loquendum, tarduſque ad iraſcendum.*

20 *Ira enim viri inſtitiam Dei non præſtat.*

21 *Quapropter procul expellatis à vobis omnem immunditiem, & multitudinem malitiæ, & cum manſuetudine excipite verbum illud naturæ noſtræ inſitum, quod quidem poteſt ſeruare ipſas animas veſtras.*

22 * *Cæterum eſtote effectores ſermonis, & non auditores tantum: neque decipiatis voſmetipſos.* * Domini ea 11. poſt Epiphan.

23 *Si quis enim fuerit auditor ſermonis & non effector: hic ſimilis eſt illi qui aſpicit vultum ſuum in ſpeculo.*

24 *Aſpexit enim ſeipſum & præterijt, ac oblitus eſt qualis eſſet.*

EPISTOLÆ CATHOLICÆ B. IACOBI APOSTOLI

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

IAcobus Dei, & Domini Ieſu Chriſti ſeruus illis duodecim tribubus, in diſperſione gaudere.

Omne gaudium ducite fratres mei, cum tentationibus incideritis variis:
Scientes quod probatio veſtræ fidei adoperatur patientiam.
At patientia opus perfectum habeat: vt ſitis perfecti & integri in nullo deficientes,
Si autem quis veſtrum deſtituitur ſapientia, poſtulet à dante Deo, omnibus ſimpliciter, & non improperante: & dabitur ei.
Poſtulet autem in fide nihil diſceptans: nam diſceptans, ſimilis eſt fluctui maris, ventis agitato & iactato.
Non ergo æſtimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino,
Vir duplex animo inconſtans in omnibus viis ſuis.
Glorietur autẽ frater humilis in ſublimitate ſua:
At Diues in humilitate ſua, quoniam ſicut flos fœni tranſibit:
Exortus eſt enim ſol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit: ita & diues in itineribus ſuis marceſcet.
Beatus vir, qui ſuffert tentationem: quoniam probatus factus accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Dominus diligentibus ſe.
Nemo tentatus, dicat quoniam à Deo tentor: nam Deus intentator eſt malorum: tentat autem ipſe neminem.
Vnuſquiſque verò tentatur à propria concupiſcentia abſtractus & illectus.
Deinde concupiſcentia concipiens, parit peccatũ; at peccatum cõſummatum, generat mortem.

Ne errate fratres mei dilecti.
Omne datum bonum, & omne donum perfectum ſuperne eſt, deſcendens à Patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, aut vicißitudinis obumbratio.
Volens genuit nos verbo veritatis, ad eſſe nos initium aliquod eius creaturarum.
Itaque fratres mei dilecti, Sit omnis homo velox ad audiendum: tardus ad loquendum, tardus ad iram.
Ira enim viri, iuſtitiam Dei non adoperatur.
Ideo abiicientes omnem ſordem & aqundantiam malitiæ, in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, potens ſaluare animas veſtras.

Eſtote autem factores verbi, & non tantum auditores fallentes voſmetipſos.
Quia ſi quis auditor verbi eſt, & non factor: hic ſimilis eſt viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo.
Conſideravit enim ſeipſum, & abijt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit.

EPISTOLÆ CATHOLICÆ B. IACOBI APOSTOLI

Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *IAcobus Dei ac Domini Ieſu Chriſti ſeruus duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem.*

2 *Pro ſummo gaudio ducite fratres mei, quoties in tentationes incideritis varias.*
3 *Illud ſcientes, quod exploratio fidei veſtræ parit patientiam.*
4 *Caterum patientia opus perfectum habeat, vt ſitis perfecti & integri, nullaq; in parte diminuti.*
5 *Quod ſi cui veſtrum deeſt ſapientia, poſtulet ab eo qui dat nempe deo, qui dat inquamomnibus ſimpliciter, nec exprobrat; ac dabitur ei.*
6 *Sed poſtulet cum fiducia, nihil hæſitans. Nam: qui hæſitat, is ſimilis eſt fluctus maris, qui ventis agitur, & impetu rapitur.*
7 *Neque enim exiſtimet homo ille, ſe quicquam acceptum à Domino.*
8 *Vir animo duplici, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.*

9 *Glorietur autem frater qui eſt humilis in ſublimitate ſua:*
10 *Contra qui diues eſt, in humiliatione ſui, quoniam veluti flos herbæ præteribit.*
11 *Exortus eſt enim Sol cum æſtu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aſpectus illius perijt: ſic & diues in viis ſuis marceſcet.*
12 *Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam cum probatus erit, accipiet coronam vitæ quam promiſit Dominus iis à quibus fuerit dilectus.*
13 *Ne quis cum tentatur, dicat ſe à Deo tentari: Nam Deus vt malis tentari non poteſt, ita nec ipſe quemquam tentat.*
14 *Imò vnuſquiſque tentatur, dum à propria concupiſcentia abſtrahitur & inescatur.*
15 *Deinde concupiſcentia poſteaquam concipit, parit peccatum: peccatum verò perfectum progignit mortem.*

16 *Ne erretis fratres mei dilecti.*
17 *Omnis donatio bona & omne donum perfectum è ſupernis eſt, deſcendens à Patre luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, aut conuerſionis obumbratio.*

18 *Is deſtinata voluntate progenuit nos ſermone veritatis, vt eſſemus primitiæ quædam ſuarum creaturarum.*

19 *Itaq; fratres mei dilecti, ſit omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.*
20 *Nam ira viri iuſtitiam Dei non efficit.*
21 *Quapropter depoſita omni immunditia & redundantia malitiæ, cum manſuetudine recipite inſitum ſermonem, qui poteſt ſaluas reddere animas veſtras.*
22 *Sitis autem effectores ſermonis, & non auditores tantum fallentes voſmetipſos,*
23 *Quoniam ſi quis audiat ſermonem, nec eum factis exprimat, hic ſimilis eſt viro conſideranti faciem natiuitatis ſuæ in ſpeculo.*
24 *Conſideranit enim ſeipſum, & abijt, & continuò oblitus eſt qualis eſſet.*

Vulgat. Editio.

Qui autem perſpexerit in legem perfectam libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis: hic beatus in facto ſuo erit.

Si quis autem putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio.

Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt: Viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.

CAP. II.

FRatres mei nolite in perſonarum acceptione habere fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ.

Etenim ſi introierit in conuentum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu.

Et intendatis in eum, qui indutus eſt veſte præclara, & dixeritis ei: Tu ſede hic benè: pauperi autem dicatis: Tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedum meorum:

Nonne iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationum iniquarum?

Audite fratres mei dilectiſſimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe?

Vos autem exhonoraſtis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos ad iudicia?

Nonne ipſi blaſphemant bonum nomen, quod inuocatum eſt ſuper vos?

Si tamen legem perficitis regalem ſecundum Scripturas: * Diliges proximum tuum ſicut teipſum: bene facitis:

Si autem perſonas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quaſi tranſgreſſores:

* Quicunque autem totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.

Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit, & non occides. Quod ſi non mœchaberis, occides autem factus es tranſgreſſor legis.

Sic loquimini, & ſic facite ſicut per legem libertatis incipientes iudicari.

Iudicium enim ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam: ſuperexaltat autem miſericordia iudicium.

Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſaluare eum?

* Si autem frater, & ſoror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano,

Dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: nō dederitis autem eis, quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit?

Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.

Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. oſtende mihi fidem tuam ſine operibus: & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meam.

Tu credis quoniam vnus eſt Deus: Bene facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt.

Vis autem ſcire, ô homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt?

Tranſl. ex Syriac.

Quiſquis autem reſpicit in legem perfectam, quæ eſt libertatis, & permanet in ea, nec eſt auditor qui audiat vt obliuiſcatur, ſed effector operis, hic ſanè beatus erit in opere ſuo. 25

Quod ſi quis exiſtimet ſe ſeruire Deo, & non contineat linguam ſuam, ſed inducat in errorem cor ſuum, iſtius vanum eſt obſequium. 26

Miniſterium enim purum & ſanctum coram Deo Patre illud eſt: Inuiſere orphanos & viduas in afflictionibus ipſorum, & ſeruare ſeipſum à mundo immaculatum. 27

CAP. II.

FRatres mei ne cum acceptione (delectu) perſonarum teneatis fidem gloriæ Domini noſtri Ieſchua Meſchicho. 1

Nam ſi quis introierit in congregationem veſtram qui annulos aureos habeat, aut pulchriora veſtimenta, introierit verò pauper cum veſtimentis ſordidis. 2

Et riſpexeritis in illum qui indutus eſt perpulchris veſtimentis, ac dixeritis ei: Tu ſede hic bene: pauperi verò dicatis: Tu ſta illic, aut ſede hic ante ſcabellum pedum noſtrorum. 3

Nonne diuiſi eſtis vobis in animabus veſtris, & facti eſtis interpretes malarum cogitationum? 4

Audite fratres mei dilecti, nonne pauperes mundi huius, diuites autem in fide elegit Deus, vt ſint hæredes in regno illo quod promiſit Deus iis qui ipſum diligunt? 5

Vos autem contemptui habuiſtis pauperem. Nonne diuites efferunt ſeſe ſuper vos, ipſique trahunt vos ad domum iudicij (forum.) 6

Nonne ipſi obloquuntur de bono nomine, quod inuocatum eſt ſuper vos? 7

Sed ſi legem Dei in hoc adimpletis quod ſcriptum eſt: Diliges proximum tuum ſicut teipſum: bene facitis. 8

At ſi facies aſſumitis (delectum perſonarum habetis) peccatum committitis, & redarguimini à lege tanquam tranſgreſſores legis. 9

Is enim qui totam legem ſeruat, & in vno offendit, totius legis factus eſt reus. 10

Qui enim dixit: Non mœchaberis, ipſe dixit: Non occides. Quod ſi non mœchus es, ſed homicida, factus es tranſgreſſor legis. 11

Sic loquamini, & ſic faciatis, vt qui per legem libertatis iudicandi eſtis. 12

Iudicium enim abſque miſericordia fiet in eum, qui non præſtiterit miſericordiam: exaltati eſtis per miſericordiam ſuper iudicium. 13

* *Quæ vtilitas fratres mei ſi quis dixerit: Habeo fidem, opera verò non habeat? Nunquid poterit eius fides ipſum ſeruare?* 14 ✠Daniel cap. vi. poſt Prophetas.

Quod ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & indigeant victu quotidiano: 15

Et dicat illis aliquis ex vobis: Abite cum pace, caleſcite, & ſaturamini: nec dederitis illis quæ ſunt neceſſaria corpori, quæ erit vtilitas? 16

Ita & fides abſque operibus mortua eſt, ſola. 17

Sed dicet aliquis: Tu fidem habes, & ego habeo opera: oſtende mihi fidem tuam abſque operibus, & ego oſtendam tibi fidem meam ex operibus meis. 18

Credis vnum eſſe Deum: Bene facis: & dæmonia credunt & contremiſcunt. 19

Vis autem ſcire, ô homo debilis, quod fides abſque operibus mortua eſt. 20

Transl. B. Ariæ Mont.

At perſpiciens in legem perfectam illam libertatis, & permanens hic non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis: hic beatus in facto ſuo erit.

Si quis videtur religioſus eſſe in vobis, non refrenans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana religio.

Religio munda, & immaculata apud Deum & Patrem, hæc eſt: Viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, immaculatum ſeipſum cuſtodire à mundo.

CAP. II.

FRatres mei ne in perſonarum acceptione habete fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti gloriæ.

Si enim introierit in conuentum veſtrum vir aureum habens annulum in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu.

Et intendatis in ferentem veſtem ſplendidam, & dixeritis ei: Tu ſede hic pulchrè: & pauperi dicatis: Tu ſta illic, aut ſede hic ſub ſcabello meo.

Et non diiudicatis in vobiſmetipſis, & facti eſtis iudices diſceptationum malarum?

Audite fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit diligentibus ſe?

Vos autem exhonoraſtis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos ad iudicia?

Nonne ipſi blaſphemant pulchrum nomen, inuocatum ſuper vos?

Si tamen legem perficitis regalem ſecundum Scripturam: Diliges proximum tuum ſicut teipſum: pulchrè facitis:

Si autem perſonam accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quaſi tranſgreſſores:

Quicunque enim totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.

Ille enim dicens, Non mœchaberis, dixit & non occides. ſi autem non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor legis.

Sic loquimini, & ſic facite ſicut per legem libertatis futuri iudicari.

Nam Iudicium ſine miſericordia non facienti miſericordiam: contra gloriatur miſericordia iudicium.

Quid illud vtile fratres mei, ſi fidem dicat quis habere, opera autem non habeat? non poteſt fides ſaluare eum?

* Si autem frater, aut ſoror nudi ſint, & deſtituti fuerint quotidiano victu,

Dicat autem aliquis illis ex vobis: Ite in pace, calefacimini & ſaturamini: nō dederitis autem eis, ea quæ neceſſaria corpori, quid illud vtile?

Sic & fides, ſi non opera habeat, mortua eſt ſecundum ſeipſam.

Sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo. oſtende mihi fidem tuam ex operibus tuis: & ego oſtendam tibi ex operibus meis fidem meā.

Tu credis quoniam vnus eſt Deus: pulchrè facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt.

Vis autem ſcire, ò homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt?

Transl. Eraſm. Roterod.

At qui proſpexerit in legem perfectam, quæ eſt libertatis, & permanſerit, hic cum ſit non auditor obliuioſus, ſed effector operis, beatus facto ſuo erit.

Si quis videtur religioſus eſſe inter vos, qui non frenat linguam ſuam, ſed aberrare ſinit cor ſuum, huius vana eſt religio.

Religio pura & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt, inuiſere orphanos & viduas in afflictione ſua, immaculatum ſeipſum ſeruare à mundo.

CAP. II.

FRatres mei ne cum reſpectu perſonarum habeatis fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti ex opinione.

Nam ſi ingrediatur in cœtum veſtrum vir aureum geſtans annulum, veſte indutus ſplendida, ingrediatur autem & pauper in ſordida veſte.

Et riſpexeritis ad illum qui veſtem geſtat ſplendidam & dixeritis illi,: Tu ſede hic benè, & pauperi dicatis: Tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellum meum,

Et non diiudicati eſtis in vobis ipſis, & facti eſtis iudices cogitationum malarum?

Audite fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi huius, diuites in fide, & hæredes regni, quod promiſit ijs à quibus dilectus fuerit?

Vos autem contemptui habuiſtis pauperem. Nonne diuites tyrannidem exercent in vos, & ijdem trahunt vos ad tribunalia?

Et ijdem malè loquuntur de bono nomine, quod inuocatum eſt ſuper vos?

Si legem quidem regiam perficitis iuxta ſcripturam, Diliges proximum tuum ſicut teipſum: bene facitis.

Sin verò perſonam reſpicitis, peccatum committitis, & redarguimini à lege veluti tranſgreſſores

Quiſquis enim totam legem ſeruauerit, offenderit autem in vno, factus eſt omnium reus,

Nam qui dixit, Ne mœcheris, dixit etiam, Ne occidas, Quod ſi non fueris mœchatus, occideris tamen, factus es tranſgreſſor legis.

Ita loquamini, & ita faciatis, veluti per legem libertatis iudicandi.

Siquidem Iudicium abſque miſericordia erit ei, qui non præſtiterit miſericordiam. Et gloriatur miſericordia aduerſus iudicium.

Quæ utilitas fratres mei, ſi fidem dicat aliquis habere ſe, facta verò non habeat? Num poteſt fides ſalutem facere illum?

Quod ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & egentes quotidiano victu:

Dicat autem aliquis veſtrum illis, Abite cum pace, calefcite, & ſaturamini: non tamen dederitis illis, quæ ſunt neceſſaria corpori, quæ erit utilitas?

Sic & fides ſi facta non habuerit, mortua eſt per ſe.

Sed dicet aliquis: Tu fidem habes, & ego facta habeo, oſtende mihi fidem tuam ex factis tuis & ego oſtendam tibi ex factis meis fidem meam.

Tu credis quod Deus vnus eſt? Rectè facis: & dæmonia credunt ac contremiſcunt.

Vis verò ſcire, ò homo inanis, quod fides abſque factis mortua ſit.

Vulgat. Editio.

* Abraham pater noſter nonne ex operibus iuſtificatus eſt offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare?

Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius,& ex operibus fides conſummata eſt.

Et ſuppleta eſt ſcriptura dicens,* Credidit Abraham Deo,& reputatum eſt illi ad iuſtitiam,& amicus Dei appellatus eſt.

Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum?

Similiter * & Raab meretrix, nonne ex operibus iuſtificata eſt, ſuſcipiens nuntios, & alia via eiiciens?

Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.

CAP. III.

NOlite plures magiſtri fieri fratres mei,ſciente quoniam maius iudicium ſumitis.

In multis enim offendimus omnes.ſi quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir, poteſt etiam frenocircunducere totum corpus.

Si autem equis frena in ora mittimus ad conſentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.

Ecce & naues.cum magnæ ſint, & à ventis validis minentur circumferuntur à modico gubernaculo,vbi impetus dirigentis voluerit.

Ita & lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam ſiluam incendit!

Et lingua ignis eſt,vniuerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris,quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ,inflammata à gehenna.

Omnis enim natura beſtiarum & volucrum, & ſerpentium, & cæterorum domantur & domita ſunt à natura humana.

Linguam autem nullus hominum domare poteſt inquietum malum,plena veneno mortifero.

In ipſa benedicimus Deum & Patrem, & in ipſa maledicimus homines qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt.

Ex ipſo ore procedit benedictio, & maledictio, Non oporret fratres mei dilecti hæc ita fieri.

Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam?

Nunquid poteſt, fratres mei, ficus vuas facere, aut vitis ficus? Sic neque ſalſa dulcem poſt facere aquam.

Quis ſapiens & diſciplinatus inter vos, oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ.

Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris:nolite gloriari,& mendaces eſſe aduerſus veritatem.

Non eſt enim iſta ſapientia deſurſum deſcendens; ſed terrena,animalis,diabolica.

Vbi enim zelus & contentio,ibi inconſtantia, & omne opus prauum.

Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt: deinde pacifica,modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens plena miſericordia, & fructibus bonis, non iudicans, ſine ſimulatione.

Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem.

Tranſl. ex Syriac.

Pater noſter Abrohom nonne ex operibus iuſtificatus eſt, quum obtulit Iſchok filium ſuum ſuper altare?

Videsfidem illius adiumento fuiſſe ipſius operibus, atq; ex operibus fidem eius perfectam fuiſſe.

Et impleta eſt Scriptura, quæ dicit: Credidit Abrohom Deo, & imputatum eſt illi ad iuſtitiam, & amicus Dei vocatus eſt.

Vides quod ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum?

Sic etiam Rochob meretrix(caupona)nonne ex operibus iuſtificata eſt,quum excepit exploratores, & per viam aliam emiſit eos?

Quemadmodum corpus abſque ſpiritu mortuum eſt, ita & fides abſque operibus eſt mortua.

CAP. III.

NE multi doctores ſint inter vos,fratres mei, ſcitote nos maiori iudicio eſſe obnoxios. Dominica III. poſt Epiphaniam.

In multis enim labimur omnes. Quiſquis in ſermone non labitur, hic eſt vir perfectus, qui poteſt ſubijcere & totum corpus ſuum.

Ecce enim frena in os equorum velocium injicimus, vt ſubijciantur nobis,& totum corpus eorum circumagimus.

Quin & naues valida quum agantur ventis vehementioribus,à minimo ligno circumaguntur, quocunque tendat voluntas gubernatoris.

Ita & lingua membrum eſt puſillum, ſed extollit ſe. Ignis quoque minimos ramos multos incendit.

Et lingua ignis eſt,& mundus peccati eſt inſtar rami. Et hæc quidem lingua quum ſit inter membra noſtra, commaculat totum corpus noſtrum,& incendit ſeries genealogiarum noſtrarum quæ currunt in modum rotarum,& ipſa quoque accenditur igne.

Omnes enim naturæ ferarum & volucrum, & ſerpentium tum maris,tum aridæ,ſubjiciuntur naturæ humanæ.

Linguam autem nemo poteſt ſubingare: malum hoc incoercibile eſt,plenum veneno lethifero.

Per ipſam benedicimus Deo & patri,ac per eam maledicimus hominibus qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt.

Atque ex ipſo ore exeunt maledictiones,& benedictiones. Non oportet fratres mei hæc ita fieri.

Nunquid poſſibile eſt vt ex eadem ſcaturigine exeant aquæ dulces & amaræ?

Aut nunquid poteſt ficus,fratres mei, olivas edere,aut vitis ficus?Sic nec aquæ ſalſæ poſſunt effici dulces.

Quis eſt ex vobis qui ſapiens & eruditus ſit?Oſtendat opera ſua ex bonis conuerſationibus per ſapientiam manſuetam.

Quod ſi liuor amarulentus ſit inter vos,aut contentio in cordibus veſtris,ne intumeſcatis aduerſus veritatem, nec mentiamini.

Quandoquidem hæc ſapientia è ſupernis non deſcendit: ſed eſt terrena à cogitationibus animæ & à dæmoniis.

Vbi enim eſt inuidia & contentio ibi etiam inconſtantia (pauor) & omne malum.

Sapientia verò quæ è ſupernis eſt, pura eſt, & plena pace,& manſueta,& obediens, plenaq; miſerationibus & fructibus bonis,& abſque diſtinctione,ac facies (perſonas)non accepit.

Fructus autem iuſtitiæ in tranquillitate, ſeminantur iis qui ſunt pacifici.

Transl. B. Ariæ Mont.

Abraham pater noſter nonne ex operibus iuſtificatus eſt offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare?

Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius,& ex operibus fides conſummata eſt.

Et ſuppleta eſt ſcriptura,dicens,Credidit autem Abraham Deo,& reputatum eſt illi ad iuſtitiam,& amicus Dei appellatus eſt.

Videtis igitur,quoniam ex operibus iuſtificatur homo,& non ex fide tantum?

Similiter autem & Raab meretrix , nonne ex operibus iuſtificata eſt,ſuſcipiens nuntios , & alia via eĳciens?

Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.

CAP. III.

NE multi magiſtri fiatis , fratres mei, ſcientes quoniam maius iudicium capiemus.

Multa enim offendimus omnes. ſi quis in verbo non offendit , hic perfectus vir , potens freno circunducere & totum corpus.

Ecce equis frena in ora mittimus ad obediendum ipſos nobis,etiam omne corpus illorum circumagimus.

Ecce & naues tantæ exiſtentes,& à validis ventis impulſæ circumferuntur à modico gubernaculo,vbi impetus dirigentis voluerit.

Ita & lingua paruum membrum eſt , magna gloriatur. Ecce exiguus ignis quantam materiam incendit.

Et lingua ignis, mundus iniquitatis. ita & lingua conſtituitur in membris noſtris,maculans totum corpus,& inflammans totam natiuitatis &inflammata à gehenna.

Omnis enim natura beſtiarumque &volucrum, ſerpentiumque & marinorum domatur & domita eſt natura humana.

At linguam nullus poteſt hominum domare:incoercibile malum,plena veneno mortifero.

In ipſa benedicimus Deum & Patrem, & in ipſa maledicimus homines illos ad ſimilitudinem Dei factos.

Ex ipſo ore procedit benedictio,& maledictio,nō oporret fratres mei dilecti,hæc ita fieri.

Nunquid fons de eodem foramine emanat dulce & amarum?

Nunquid poteſt , fratres mei, ficus oleas facere, aut vitis ficus? ſic nullus fons ſalſam & dulcem facere aquam.

Si quis ſapiens, & peritus in vobis , oſtendat ex pulchra conuerſatione opera ſua in manſuetudine ſapientiæ.

Si autem zelum amarum habetis , & contentionem in corde veſtro:ne gloriamini & mentimini aduerſus veritatem.

Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens ſed terrena,animalis,dæmoniaca.

Vbi enim zelus & irritatio,illic tumultuatio, & omnis praua actio,

illa autem ſupernè ſapientia , primum quidem pudica eſt : deinde pacifica,modeſta,benè ſuadibilis,plena miſericordia,fructibus bonis,non diiudicans,& non fimulata.

Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur facientibus pacem.

Transl. Eraſm. Roterod.

Abraham pater noſter nonne ex factis iuſtificatus eſt, cum obtuliſſet Iſaac filium ſuum ſuper altare?

Vides,quod fides adiumento fuerit factis illius & ex factis fides perfecta fuerit?

Et impleta eſt ſcriptura,qua dicit : Credidit Abraham Deo, & imputatum eſt illi ad iuſtitiam , & amicus Dei vocatus eſt.

Videtis igitur quod ex factis iuſtificetur homo , & non ex fide tantum?

Similiter autem & Rhaab meretrix , an non ex factis iuſtificata eſt cum excepiſſet nuncios , & alia via emiſiſſet?

Nam quemadmodum corpus abſque ſpiritu mortuum eſt,ita & fides abſque factis mortua eſt.

CAP. III.

NOlite plures magiſtri fieri fratres mei,ſcientes quod maius iudicium ſumpturi ſimus.

In multis enim labimur omnes. Si quis in ſermone non labitur,hic perfectus eſt vir,qui poſſit freno moderari totum etiam corpus.

Ecce equis frena in ora immittimus , vt obediant nobis,& totum corpus illorum circumagimus.

Ecce naues quoque cum tanta ſint, & à ventis ſæuis agantur,circumaguntur à minimo gubernaculo, quocunque impetus dirigentis voluerit.

Ita & lingua puſillum membrum eſt,& magna iactat. Ecce exiguus ignis quantam materiam incendit.

Et lingua ignis eſt,mundus iniquitatis ſic lingua conſtituitur in membris noſtris , quæ maculat totum corpus,& inflammat totam natiuitatis , & inflammatur à gehenna.

Omnis enim natura & ferarum & volucrum, ſerpentiumq́,& marinorum domatur , & domita eſt à natura humana.

Linguam autem nullus hominum domare poteſt , incoercibile malum,plena veneno mortifero.

Per ipſam benedicimus Deo & patri,& per ipſam maledicimus hominibus , qui ad ſimilitudinem Dei conditi ſunt.

Ex eodem ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ita fieri.

Nunquid fons ex eodem foramine emittit dulcem & amaram aquam?

Nunquid poteſt,fratres mei,ficus oleas gignere, aut vitis ficus? Sic nullus fons ſalſam ac dulcem poteſt edere aquam.

Quis ſapiens & ſcientia præditus inter vos ? Oſtendat ex bona conuerſatione opera ſua cum manſuetudine ſapientia.

Quod ſi æmulationem amaram habetis , & contentionem in corde veſtro,nolite gloriari , & mendaces eſſe aduerſus veritatem.

Non enim iſta ſapientia è ſupernis deſcendens, ſed terrena,animalis ,dæmoniaca,

Vbi enim æmulatio & contentio ibi inconſtantia & omne opus prauum.

Quæ autem è ſupernis eſt ſapientia , primum quidem caſta eſt,deinde pacifica, modeſta,tractabilis, plena miſericordia & fructibus bonis , abſque diiudicatione, ſine ſimulatione.

Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminatur , facientibus pacem.

Digitized by Google

Vulgat. Editio.

CAP. IV.

VNde bella,& lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiſcentiis veſtris,quæ militãt in membris veſtris.

Concupiſcitis,& non habetis:occiditis, & zelatis:& non poteſtis adipiſci: litigatis,& belligeratis, & non habetis,propter quod non poſtulatis.

Petitis,& non accipitis:eo quòd malè petatis: vt in concupiſcentiis veſtris inſummatis.

Adulteri, neſcitis quia amicitia huius mundi, inimica eſt Dei? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi huius,inimicus Dei conſtituitur.

An putatis quia inaniter Scriptura dicat: Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus, qui habitat in vobis?

Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit:* Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. *Prou.3. 34.

Subditi ergo eſtote Deo,reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.

Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis Emundate manus,peccatores: & purificate corda, duplices animo.

Miſeri eſtote & lugete,& plorate: riſus veſter in luctum conuertatur,& gaudium in mœrorem.

*1. Pet. 5.6. * Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.

Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri,aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi,& iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex.

Vnus eſt legislator,& iudex,qui poteſt perdere, & liberare.

*Ro.14.4 * Tu autem quis es,qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis:Hodie, aut craſtino ibimus in illam ciuitatem,& faciemus ibi quidem annum,& mercabimur,& lucrum faciemus?

Qui ignoratis quid erit in craſtino.

Quæ eſt enim vita veſtra? vapor eſt ad modicum parens,& deinceps exterminabitur,pro eo vt dicatis:Si Dominus voluerit.Et: Si vixerimus, faciemus hoc aut illud.

Nunc autem exultatis in ſuperbiis veſtris. Omnis exultatio talis,maligna eſt.

Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi.

CAP. V.

AGite nunc diuites,plorate vlulantes in miſeriis veſtris,quæ aduenient vobis.

Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt.

Aurum,& argentum veſtrum æruginauit:& ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus.

Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras,quæ fraudata eſt à vobis,clamat: & clamor eorum in aures domini ſabbaoth introiuit.

Epulati eſtis ſuper terram,& in luxuriis enutriſtis corda veſtra in die occiſionis.

Addixiſtis, & occidiſtis iuſtum, & non reſtitit vobis.

Tranſl. ex Syriac.

CAP. IV.

1 *VNde exiſtunt inter vos bella & lites? nonne ex concupiſcentiis quæ militant in membris veſtris?*

2 *Concupiſcitis & non habetis; & occiditis, ac æmulamini,nec deuenit in manus veſtras. Et litigatis ac belligeritis,& non habetis,quoniam non poſtulatis.*

3 *Petitis & non accipitis,quippe qui malè petatis;vt alatis concupiſcentias veſtras.*

4 *Adulteri,neſcitis amicitiam huius mundi inimicitiam eſſe apud Deum? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi huius,inimicus eſt Deo.*

5 *Vel nunquid putatis quod fruſtrà ſcriptura dicat: In inuidia concupiſcet ſpiritus qui habitat in nobis?*

6 *Gratiam verò præſtantiorem dedit nobis Dominus noſter. Quapropter dicit: Deus deprimit elatos, humilibus autem dat gratiam.*

7 ** Subditi ergo eſtote Deo,& inſurgite aduerſus Satanam,& fugiet à vobis.* *Dominica vii. poſt Pentecoſten.

8 *Et appropinquate Deo,& appropinquabit vobis. Purgate manus veſtras à peccatores, ſanctificate corda veſtra, duplices animo.*

9 *Humiles efficiamini,& lugete:riſuſq; veſter in luctum vertatur,& gaudium veſtrum in anguſtiam.*

10 *Humiles vos reddite coram Domino,& exaltabit vos.*

11 *Ne obloquamini vnus de alio fratres mei. Is enim qui obloquitur de fratre ſuo,aut iudicat fratrem ſuum,obloquitur de lege & iudicat legem. Quod ſi legem iudicas, non es effector legis, ſed iudex illius.*

12 *Vnus eſt enim poſitor legis* (Legislator) *& iudex, qui quidem poteſt ſeruare & perdere.*

13 *Tu autem quis es qui iudicas proximum tuum? Quid porrò dicemus de ijs qui dicunt: Hodie aut cras profecturi ſumus in vrbem illam,quacunque ſit,& agemus illic hunc annum;& mercabimur,& quæſtum faciemus?*

14 *Nequeunt norunt quid cras ſiet.*

15 *Quæ eſt enim vita noſtra, niſi vapor,qui ad modicum tempus apparet,& dejcitur,ac euaneſcit? Pro eo quod dicere debueritis: Si Dominus voluerit,& vixerimus,facturi ſumus hoc aut illud.*

16 *Seſe efferunt in ſuperbia ſua. Omnis gloriatio talis à malo eſt.*

17 *Et quiſquis nouit bonum,& non exequitur illud,peccatum habet.*

CAP. V.

1 *O diuites vlulate,& plorate ob dolores qui obuenturi ſint vobis.*

2 *Opulentia enim veſtra corrupta eſt,& fœtet:& veſtimenta veſtra conſumpta ſunt à tinea.*

3 *Item aurum & argentum veſtrum corruptum eſt, & corruptio eorum erit teſtimonio contra vos, & ipſa erodet carnem veſtram. Ignem conſeruaſtis vobis in dies extremos.*

4 *Ecce merces operariorum,qui meſſuerunt terras veſtras quam peruersè deneganſtis,clamat: & clamor meſſorum in aures Domini Tzeuaoth* (exercituum) *introiuit,*

5 *In delicijs enim vixiſtis ſuper terram,& ſannas egiſtis, ac enutriuiſtis corpora veſtra tanquam ad diem mactationis.*

6 *Condemnaſtis & interemiſtis iuſtum,neque reſtitit vobis.*

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. IV.

VNde bella & pugnæ in vobis? Non hinc ex voluptatibus veſtris militantibus in membris veſtris?

Concupiſcitis,& non habetis: occiditis. & zelatis,& non poteſtis adipiſci,litigatis & belligeratis: & non habetis propter non petere vos.

Petitis,& non accipitis, eo quod malè petitis: vt in voluptatibus veſtris inſumatis.

Adulteri & adulteræ,neſcitis quia amicitia mundi inimicitia Dei eſt? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi,inimicus Dei conſtituitur.

An putatis quia inaniter Scriptura dicit, Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitat in nobis?

Maiorem autem dat gratiam. Ideo dicit, Dominus ſuperbis reſiſtit, humilib. autem dat gratiam.

Subditi eſtote ergo Deo:reſiſtite diabolo: & fugiet à vobis.

Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus,peccatores: & purificate corda, duplices animo.

Affligimini,& lugete,& plorate: riſus veſter in luctum conuertatur,& gaudium in mœrorem.

* Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.

Ne contraloquimini alĩ aliis,fratres. Contraloquens fratri.& iudicans fratrem ſuum, contraloquitur legi,& iudicat legem.Si autem legem iudicas,non es factor legis, ſed iudex.

Vnus eſt legislator,potens ſeruare & perdere.

Tu autem quis es qui iudicas alterum? Age nunc dicentes. Hodie & cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi annum vnum, & mercabimur, & lucrabimur:

Qui ignoratis illud cras.

Quæ enim vita veſtra? Vapor enim erit, ad modicum apparens, deinceps verò & euaneſcens. Pro dicere vos, Si Dominus voluerit, & vixerimus,& faciemus hoc aut illud.

Nunc autem gloriamini in ſuperbiis veſtris. Omnis gloriatio talis maligna eſt.

Scienti igitur bonum facere, & non facienti peccatum illi eſt.

CAP. V.

AGe nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis veſtris ſuperuenturis.

Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta facta ſunt.

Aurum veſtrum & argentum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit,& manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis in nouiſſimis diebus.

Ecce merces operariorum metentium regiones veſtras,intercepta à vobis clamat:& clamores metentium in aures Domini ſabaoth introierunt.

Delitiati eſtis ſuper terram,& laſciuiſtis: enutriſtis corda veſtra vt in die occiſionis.

Condemnaſtis, occidiſtis iuſtum: non reſtitit vobis.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. IV.

1 *VNde bella & lites in vobis? Nonne hinc? nimirum ex voluptatibus veſtris, quæ militant in membris veſtris.*

2 *Concupiſcitis & non habetis,inuidetis & æmulamini, & non poteſtis adipiſci,pugnatis & bellatis, non habetis propterea,quod non poſtulatis.*

3 *Petitis & non accipitis,eo quod malè petatis, vt in voluptatibus veſtris inſumatis.*

4 *Adulteri & adulteræ neſcitis, quod amicitia mundi, inimicitia eſt cum Deo? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi,inimicus Dei conſtituitur.*

5 *An putatis quod inaniter ſcriptura dicat: Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitauit in nobis?*

6 *Maiorem autem dat gratiam.*

7 *Subditi ergo eſtote Deo,reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.*

8 *Appropinquate Deo,& appropinquabit vobis. Emundate manus ò peccatores,& purificate corda,duplices animo.*

9 *Affligimini & lugete & plorate,riſus veſter in luctum conuertatur,& gaudium in mœrorem.*

10 *Humiles vos reddite,in conſpectu Domini & eriget vos.*

11 *Nolite detrahere vobis inuicem, fratres. Qui detrahit fratri,quique iudicat fratrem ſuum,detrahit legi, & iudicat legem. quod ſi iudicas legem,non es obſeruator legis, ſed iudex.*

12 *Vnus eſt legiſlator,qui poteſt ſeruare & perdere.*

13 *Tu quis es qui iudicas alium? Age nunc qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc ciuitatem,& faciamus ibi annum vnum,& mercemur,& lucrum faciamus.*

14 *Qui ignoratis,quid futurum ſit poſtero die.*

15 *Quæ eſt enim vita veſtra? Vapor enim eſt, qui ad exiguum tempus apparet,& deinde euaneſcit: pro eo quod dicere debueritis, Si Dominus voluerit,& ſi vixerimus, faciamus hoc aut illud.*

16 *Nunc autem exultatis in ſuperbijs veſtris. Omnis exultatio talis mala eſt.*

17 *Igitur qui nouerit rectè facere,nec facit, hic peccato tenetur.*

CAP. V.

1 *AGe nunc diuites, plorate vlulantes ſuper miſerijs veſtris,quæ aduenient vobis.*

2 *Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, veſtimenta veſtra tineis obnoxia facta ſunt.*

3 *Aurum & argentum veſtrum ærugine viciatum eſt,& ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & exedet carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurum congeſiſtis in extremis diebus.*

4 *Ecce merces operariorum qui meſſuerunt regiones veſtras,quæ fraude non reddita eſt à vobis,clamat;& clamores eorum qui meſſuerant,in aures domini ſabaoth introierunt.*

5 *In deliciis vixiſtis ſuper terram,& laſciuiſtis,enutriſti corda veſtra, vt in die occiſionis.*

6 *Condemnaſtis & occidiſtis iuſtum; non opponitur vobis.*

Vulgat. Editio.

Patientes igitur eſtote fratres vſque ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & ſerotinum.

Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra: quoniam aduentus Domini appropinquauit.

Nolite ingemiſcere fratres in alterutrum, vt non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit.

Exemplum accipite fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti ſunt in nomine Domini.

Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Iob auditis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus eſt, & miſerator.

Matt. 5. 34. Ante omnia autem fratres mei * nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt. Non, non: vt non ſub iudicio decidatis.

Triſtatur aliquis veſtrum? oret: æquo animo eſt? pſallat.

Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini:

Et oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.

Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra, & orate pro, inuicem vt ſaluemini: multum enim valet deprecatio iuſti aſſidua.

3. Reg. 17. 1. Luc. 4. 25 * Elias homo erat ſimilis nobis paſſibilis: & oratione orauit vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex.

Et rurſum orauit: & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum.

Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum.

Scire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Tranſl. ex Syriac.

7 *Vos autem fratres mei longanimes eſtote vſque ad aduentum Domini, ſicut agricola, qui expectat fructus pretioſos fundi ſui & longanimis eſt ſuper eis donec accipiat pluuiam tempeſtiuam & ſerotinam.* — Domin. ca. 111. poſt Epiphan. & de Paſchate.

8 *Ita & vos longanimes eſtote, & corda veſtra confirmate, appropinquat enim aduentus Domini noſtri.*

9 *Ne ingemiſcatis vnus aduerſus alium, fratres mei, vt non iudicemini: ecce iudex pro foribus ſtat.*

10 *Exemplum accipite vobis prophetas, fratres mei, ad longanimitatem in afflictionibus veſtris, qui quidem locuti ſunt in nomine Domini.*

11 *Ecce enim beatitatem tribuimus iis, qui ſuſtinuerunt. Audiſtis tolerantiam Iacob, & finem, quem præſtitit ei Dominus vidiſtis, quoniam miſericors eſt Dominus & commiſerans.*

12 *Caterum ante omnia fratres mei, ne iuraueritis per cælum neque per terram, neque per aliud inſiurandum. Sed ſermo veſter ſit Eſt, Eſt, & Non, Non: ne ſitis obnoxij iudicio.*

13 *Quòd ſi quis ex vobis fuerit in oppreſſione, oret: quod ſi lætetur, pſallat.*

14 *Quòd ſi ægrotet, vocet Presbyteros eccleſiæ vt orent pro ipſo, & vngant eum oleo in nomine Domini noſtri.*

15 *Et oratio fidei ſanitati reſtituet ipſum ægrotum, & eriget eum Dominus noſter: quod ſi peccata ſint ab eo commiſſa, remittentur ei.*

16 *Porrò confitemini alius alij delicta veſtra, & orate alius pro alio vt ſani efficiamini: magna ſiquidem eſt virtus orationis illius quam iuſtus orat.*

17 *Et Illyo homo fuit paſſionibus obnoxius ſicut & nos: & oranit ne deſcenderet pluuia ſuper terram, neque deſcendit per tres annos & ſex menſes.*

18 *Et rurſum preces fudit, & cæli dederunt pluuiam, terraq; edidit fructus ſuos.*

19 *Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à via veritatis, & conuerterit eum aliquis ab errore ipſius:*

20 *Sciat quod, qui reduxit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſeruaturus ſit animam eius à morte, operiétq; multitudinem peccatorum ſuorum.*

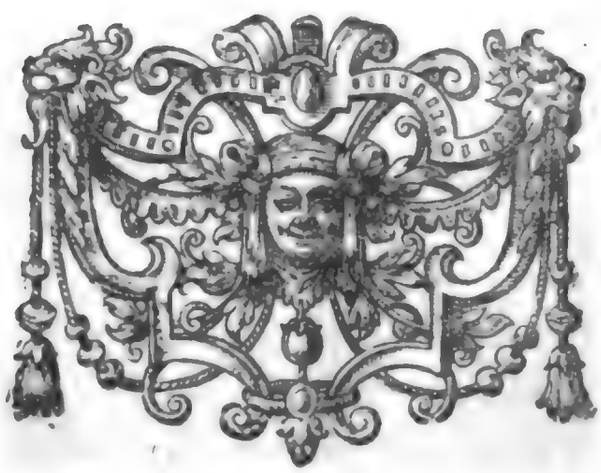

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Patientes igitur eſtote fratres vſque ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terrę, patienter ferens in eum donec accipiat pluuiam matutinam & ſerotinam.

Patientes eſtote & vos & confirmate corda veſtra: quoniam aduentus Domini, appropinquauit.

Ne ingemiſcite aduerſus alij alios, fratres, vt non iudicemini. Ecce iudex ante fores ſtetit.

Exemplum accipite fratres mei, malorum perpeſſionis & patientiæ, Prophetas: qui locuti ſunt nomine Domini.

Ecce beatificamus tolerantes. Tolerantiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam valdè miſericors eſt, & miſerator.

Ante omnia autem fratres mei, ne iurate, neque cœlum, neque terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem veſtrum illud Etiam, etiã & illud Nõ, nõ: vt nõ in hypocriſin decidatis.

Triſtatur aliquis in vobis? oret: æquo animo eſt quis? pſallat.

Infirmatur quis in vobis? aduocet presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini:

Et oratio fidei ſeruabit laborantem, & eriget eum Dominus: & ſi peccata fuerit perpetratus, remittentur ei.

Confitemini alĩ aliis offenſiones: & orate pro alĩ alĩs, vt ſanemini: multum valet deprecatio iuſti efficax.

Elias homo erat ſimiliter paſſibilis nobis: & oratione orauit ad non pluendum: & non pluit ſuper terram, annos tres, & menſes ſex.

Et rurſum orauit: & cælum pluuiam dedit, & terra germinauit fructum ſuum.

Fratres, ſi quis in vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum:

Sciat quod ille conuertens peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Transl. Eraſm. Roterod.

7 *Patientes igitur eſtote fratres vſque ad aduentum Domini: Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter expectans illum, donec accipiat pluuiam temporaneam & ſerotinam.*

8 *Patientes igitur eſtote, & vos, & confirmate corda veſtra, quoniam aduentus Domini appropinquat.*

9 *Nolite ingemiſcere alius aduerſus alium, fratres, vt ne condemnemini: ecce iudex ante ianuam aſſiſtit.*

10 *Exemplum accipite fratres mei, afflictionis ac patientiæ prophetas, qui locuti ſunt in nomine Domini.*

11 *Ecce beatos ducimus eos qui ſuſtinent. Tolerantiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quod valdè miſericors ſit Dominus ac commiſerans.*

12 *Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare, neque per cælum neque per terram, neque aliud quodcunque iuſurandum. Sit autem veſtrum Eſt, eſt: non, non: vt ne in ſimulationem incidatis.*

13 *Affligitur aliquis inter vos? oret. Æquo animo eſt aliquis? pſallat.*

14 *Infirmatur quis inter vos? accerſat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.*

15 *Et obſecratio fidei ſaluum reddet laborantem, & eriget eum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.*

16 *Confitemini inuicem alius alij delicta, & orate pro vobis inuicem, vt ſani ſitis. Multum enim valet deprecatio iuſti efficax.*

17 *Helias homo erat ſimiliter obnoxius affectionibus vt nos: & precatione precatus eſt ne pluueret: & non pluit ſuper terram, annos tres & menſes ſex.*

18 *Et rurſum orauit, & cælum dedit pluuiam, & de terra produxit fructum ſuum.*

19 *Fratres, ſi quis inter vos errauerit à veritate, & conuerterit quis eum,*

20 *Sciat quod, qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

PRIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

1 PEtrus Apostolus Iesu Christi electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ.

2 Secundum præscientiam Dei Patris in sanctificatione Spiritus in obedientiam & aspersionem sanguinis Iesu Christi. Gratia vobis & pax multiplicetur.

* 1. Cor. 1. 3. Ephes. 1. 3. * Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis,

4 In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem conseruatam in cœlis in vobis.

5 Qui in virtute Dei custodimini, per fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo.

6 In quo exultabitis modicum nunc, si oportet contristari in variis tentationibus:

7 Vt probatio vestræ fidei multò pretiosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem & gloriam, & honorem in reuelatione Iesu Christi:

8 Quem cum non videritis, diligitis: in quem nūc quoque non videntes, creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata.

9 Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ; qui de futura in vobis gratia prophetauerunt:

11 Scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi, prænuncians eas quæ in Christo sunt passiones, & posteriores glorias.

12 Quibus reuelatum est quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui euangelizauerūt vobis Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere.

13 Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, perfectè sperate in eam quæ offertur vobis gratiam, in reuelationem Iesu Christi:

14 Quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ, vestræ desideriis:

15 Sed secundum eum qui vocauit vos, Sanctum: & ipsi in omni conuersatione sancti sitis:

16 Quoniam scriptum est: * Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.

17 Et si Patrem inuocatis eum qui * sine acceptione personarum iudicat secundū vniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conuersamini.

PRIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI

Transl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *Petrus Apostolus Ieschua Meschicho electis & aduenis qui sparsi sant in Ponto, & in Galatia, Cappadocia, & Asia, & Bythynia,* Dominic. 2. post.

2 *Iis qui electi sunt per præscientiam Dei Patris, per sanctificationem Spiritus, vt sint in obedientiam, & aspersionem sanguinis Ieschua Meschicho: Gratia & pax multiplicetur apud vos.*

3 *Benedictus Deus pater Domini nostri Ieschua Meschicho qui multa misericordia sua genuit nos denuò per resurrectionem Domini nostri Ieschua Meschicho in spem vitæ.*

4 *Et in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, ac immarcessibilem, quæ parata est vobis in cælis.*

5 *Qui custodimini virtute Dei & fide in salutem, quæ parata est vt reueletur in temporibus nouissimis.*

6 *In quibus lætabimini in æternum, etsi hoc tempore paululum in angustiam redacti sitis per varias tentationes, quæ transeunt super vos.*

7 *Vt probatio fidei vestræ appareat excellentior auro purgato, quod probatum est per ignem in laudem & honorem, & gloriam, in reuelatione Ieschua Meschicho.*

8 *Quem cum non videritis, diligitis: ac per fidem in eum exultatis cum gaudio glorificato ineffabili:*

9 *Vt recipiatis retributionem fidei vestræ salutem animarum vestrarum.*

10 *De qua salute exquisierunt prophetæ, quum vaticinati sunt de gratia quæ futura est vt detur vobis.*

11 *Et scrutati sunt, quo tempore demonstraturus esset, ac testimonium redditurus Spiritus illis Meschicho, qui habitabat in ipsis, de futuris passionibus Meschicho, & gloriæ eius postea.*

12 *Et reuelata fuerunt illis quæcunque scrutabantur, quia non sibimetipsis perquirebant, sed nostræ nobis vaticinabantur, ea nempe, quæ nunc reuelata sunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis Spiritu sanctitatis, qui missus est è cælis, in quem desiderant etiam Angeli prospicere.*

13 *Quapropter accingite lumbos mentium vestrarum, & excitamini perfectè, & sperate in gaudium illud, quod obuenturum est vobis in reuelatione Domini nostri Ieschua Meschicho.*

14 *Tanquam filij obedientes: neque communicaueritis amplius primis illis concupiscentiis, quibus concupiscebatis absque scientia,*

15 *Sed eßote sancti in omnibus conuersationibus vestris, quemadmodum Sanctus est ille qui vocauit vos.*

16 *Quandoquidem scriptum est: Eßote Sancti sicut & ego sanctus sum.*

17 *Quod si patrē vocatis eū in cuius cōspectu nō est acceptio facierū (personarum) & qui iudicat vnumquēq; secundū opera eius timore ducimini hoc tempore incolatus vestri.*

PRIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

PEtrus Apoſtolus Ieſu Chriſti electis aduenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ.

Secundum prænotionem Dei Patris in ſanctificatione Spiritus in obedientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti. Gratia vobis & pax multiplicetur.

Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum multam ſuam miſericordiam regenerans nos in ſpem viuam, per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis,

In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem conſeruatam in cœlis in vos.

In virtute Dei cuſtoditos, per fidem in ſalutem paratam reuelari in tempore nouiſſimo.

In quo exultatis modicum nunc, (ſi opus eſt) triſtati in variis tentationibus:

Vt probatio veſtræ fidei multò pretioſior auro illo perdito, per ignem verò explorato, inueniatur in laudem & honorem & gloriam, in reuelatione Ieſu Chriſti:

Quem non videntes diligitis: in quem non videntes, credentes autem, exultatis lætitia inenarrabili & glorificata,

Reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum.

De qua ſalute exquiſierunt atque ſcrutati ſunt Prophetæ; qui de illa in vos gratia prophetantes,

Scrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti, præteſtatus illas in Chriſtum paſſiones, & poſt hæc glorias.

Quibus reuelatum eſt quia non ſibimetipſis, vobis autem miniſtrabant ea, quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos euangelizantes vobis in Spiritu ſancto miſſo de cælo, in quæ deſiderant Angeli proſpicere.

Ideo ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrij, perfectè ſperate in eam latam vobis gratiam in reuelatione Ieſu Chriſti,

Quaſi filij obedientiæ, non configurati illis prius in ignorantia veſtra cupiditatibus:

Sed ſecundum eum vocantem vos, Sanctum, & ipſi ſancti in omni conuerſatione fiatis:

Quoniam ſcriptum eſt: Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.

Et ſi Patrem inuocatis eum ſine acceptione perſonarum iudicantem ſecundum vniuſcuiuſque opus, in timore, commorationi veſtræ tempus conuerſamini.

PRIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI

Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *PEtrus Apoſtolus Ieſu Chriſti, aduenis ſparſim incolentibus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, & Bythyniam, electis.*

2 *Iuxta præſcitionem Dei Patris, per ſanctificationem Spiritus, in obedientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti. Gratia vobis & pax multiplicetur.*

3 *Laudandus eſt Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui iuxta copioſam ſuam miſericordiam regenuit nos in ſpem viuam, per hoc quod reſurrexit Ieſus Chriſtus ex mortuis,*

4 *In hæreditatem immortalem, & incontaminabilem, atque immarceſſibilem, conſeruatam in cœlis erga vos,*

5 *Qui virtute Dei cuſtodimini per fidem, ad ſalutem, quæ in hoc parata eſt, vt pateſiat in tempore ſupremo,*

6 *In quo exultatis, nunc ad breue tempus affuctis in variis experimentis, ſi opus ſit,*

7 *Quo exploratio fidei veſtræ multò pretioſior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur, reperiatur in laudem & gloriam & honorem, tum cum reuelabitur Ieſus Chriſtus.*

8 *Quem cum non videatis, diligitis: in quem in præſentia, cum non videritis, credentes tamen, exultatis gaudio ineffabili, & glorificato,*

9 *Reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum.*

10 *De qua ſalute exquiſierunt, & ſcrutati ſunt prophetæ, qui de ventura in vos gratia vaticinati ſunt,*

11 *Scrutantes ad quem, aut cuiuſmodi temporis articulum ſignificaret, qui in illis erat Spiritus Chriſti qui priuſquam acciderent, teſtabatur venturas in Chriſtum afflictiones: & quæ eſſent conſecuturæ glorias,*

12 *Quibus & illud reuelatum eſt, quod haud ſibiipſis, imò nobis miniſtrarent, hæc quæ nunc annunciata ſunt vobis, per eos, qui vobis prædicauerunt Euangelium, per Spiritum ſanctum emiſſum è cœlo in quæ deſiderant Angeli proſpicere.*

13 *Quapropter ſuccincti lumbis mentis veſtræ, ſobrij, perfectè ſperate in eam quæ ad vos defertur gratiam, dum vobis patefit Ieſus Chriſtus,*

14 *Tanquam filij obedientes, vt non accommodetis vos priſtinis concupiſcentiis, quibus dum adhuc ignoraretis Chriſtum, agebamini.*

15 *Sed quemadmodum is qui vos vocauit, ſanctus eſt: ita ipſi quoque ſancti in omni conuerſatione reddamini:*

16 *Propterea quod ſcriptum eſt: Sancti eſtote, nam ego ſanctus ſum.*

17 *Et ſi patrem inuocatis citra perſonarum reſpectum iudicantem iuxta cuiuſque opus, videte vt in timore conuerſantes incolatus veſtri tempus tranſigatis.*

Vulgat. Editio.

Scientes quod non corruptibilibus auro vel argento, redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis.

1 Cor. 6. 20. & 7. 23. Heb. 9. 12. 1. Io. 1. 7. Apoc. 1. 5. *Sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi & incontaminati.

Præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem nouissimis temporibus propter vos.

Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitauit eum à mortuis & dedit ei gloriam, vt fides vestra & spes esset in Deo.

Animas vestras castificantes in obedientia charitatis in fraternitatis amore, simplici ex corde inuicem diligite attentius.

Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei viui & permanentis in æternum.

Isa. 40. 6. Eccli. 14. Iac. 1. 10. *Quia omnis caro vt fœnũ, & omnis gloria eius tãquã flos fœni, exaruit fœnũ, & flos eius decidit.

Verbum Domini manet in æternum. Hoc est autem verbum quod euangelizatum est in vos.

CAP. II.

Rom. 6. 4. Eph. 4. 22. Col. 3. 8. Heb. 12. 1. DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes & inuidias, & omnes detractiones.

Sicut modo geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite: vt in eo crescatis in salutem.

Si tamen gustastis, quoniam dulcis est Dominus.

Ad quem accedentes, lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum.

Et ipsi tanquam lapides viui superædificamini domus spiritualis sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum.

Isa. 28. 16. Rom. 9. 33. *Propter quod continet Scriptura: *Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum, & qui crediderit in eũ, non cõfundetur.

Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem, *lapis quem reprobauerũt ædificantes, hic factus est in caput anguli.

Ps. 117. 22. Matt. 21. 42. Act. 4. 11. Isa. 8. 14. Et lapis offensionis, & petra scandali his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.

Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuntietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum.

Osee. 2. 23. Rom. 9. 25. 1. Pet. 2. 10. *Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

Rom. 13. 14. Gal. 5. 16. *Charissimi, obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam:

Conuersationem vestram inter Gentes habentes bonam: vt in eo quod detrectant de vobis tanquã de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

Rom. 13. 1. *Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti:

Siue ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.

Quia sic est voluntas Dei, benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.

Transl. ex Syriac.

Quum sciatis nec argento quod corrumpitur, nec auro vos redemptos fuisse ab illis vanis operibus vestris, quæ accepistis à patribus vestris.

Sed pretioso sanguine Agni illius, qui nec nœuum nec maculam habet, hoc est Meschicho.

Qui præordinatus fuerat ad hoc ante iacta mundi fundamenta, reuelatus est autem in fine temporum propter vos.

Qui quidem per ipsum credidistis in Deum, qui excitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides spesq; vestra sit in Deo.

Quum sanctificaueritis animas vestras per obedientiam veritatis, & fueritis pleni charitate absque acceptione facierum (simulatione) vt ex puro & integro corde vos inuicem diligatis.

Vt qui denuò geniti estis non ex semine corruptibili, sed ex illo incorruptibili, per viuum sermonem Dei, qui stat in æternum.

Quoniam omnis caro herba, & omnis decor eius tanquam folium agri: exaruit herba & marcescit folium.

At verbum Dei nostri stat in sæcula: & hoc est verbum quod euangelizatum est vobis.

CAP. II.

Deuicd. 10 v. Pet. Epistolam. *DEponite ergo à vobis omnem malitiam, omnemque fraudem, & simulationem, & inuidiam, & obtrectationem:*

Et estote sicuti infantes simplices, & appetite verbum illud tanquam lac purum & spirituale, vt per illud adolescatis ad salutem.

Si gustaueritis, & videritis, quàm bonus sit Dominus.

Ad quem accedistis, qui est lapis viuus, quem reprobauerunt filij hominum, sed electus & pretiosus est apud Deum.

Quin & vos tanquam lapides viui ædificemini, ac estote templa spiritualia, & Sacerdotes sancti ad offerendas hostias, quæ acceptabiles sint coram Deo per Ieschua Meschicho.

Dictum est enim in Scriptura: Ecce pono in Tzahionn lapidem electum & pretiosum in caput anguli, in quem qui crediderit, non pudefiet.

Vobis igitur datus est hic honor, vt nimirum qui credunt: illu verò qui sunt increduli,

Lapis est offendiculi, aut petra in quam impingitur, & offendunt ad eam quòd non acquiescant sermoni in quem positi sunt.

Vos autem genus electum estis quod fungatur sacerdotio ad regnum, gens sancta, cœtus redemptus, vt euangelizetis laudes eius, qui vocauit vos à tenebris in præstantissimam lucem suam.

Qui quondam non habiti estis populus, nunc autem populus Dei, nec super vos erant misericordiæ, nunc autem effusæ sunt super vos miserationes.

Dilecti mei, obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, fesungite vos ab omnibus illis concupiscentijs corporis quæ bellum gerunt aduersus animam. *De Ieschuam Regula.

Sintq; bonæ conuersationes vestræ coram omnibus filijs hominum: vt ij qui obloquuntur de vobis malos sermones, conspiciant bona opera vestra, & glorificent Deum in die examinis.

Proinde estote subditi omnibus filijs hominum propter Deum, regibus propter imperium ipsorum:

Iudicibus autem, vt qui ab eo missi sunt ad vindictam nocentium, laudem verò benè agentium.

Quia sic est voluntas Dei, vt per bona opera vestra obturetis os stultorum illorum, qui non norunt Deum.

Digitized by Google

Transl. B. Ariæ Mont.

Scientes quod non corruptibilibus argento, vel auro redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paterna traditione accepta.

Sed pretioſo ſanguine quaſi Agni immaculati & incontaminati Chriſti.

Præcogniti quidem ante conſtitutionem mundi, manifeſtati autem in nouiſſimis temporibus propter vos.

Per ipſum credentes in Deum illum ſuſcitantem eum à mortuis & gloriam ei dantem, vt fidem veſtram & ſpem eſſe in Deum.

Animas veſtras caſtificantes in obedientia veritatis per Spiritum in fraternum amorem non fimulatum ex puro corde alij alios diligite impensè.

Renati non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili, per verbum Dei viui & permanentis in æternum.

Quia omnis caro vt fœnum, & omnis gloria hominis vt flos fœni, exaruit fœnũ, & flos ei⁹ decidit.

At verbum Domini manet in æternum. Hoc autem eſt verbum euangelizatum in vos.

CAP. II.

DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes & inuidias, & omnes oblocutiones.

Sicut modo geniti infantes, rationale ſine dolo lac concupiſcite: vt in eo augeamini.

Siquidem guſtaſtis, quoniam benignus ille Dominus.

Ad quem accedentes, lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à autem Deo electum, honorabilem.

Et ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis ſacerdotium ſanctum, offerre hoſtias ſpiritales, bene acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum.

Propter quod continetur in Scriptura: Ecce pono in Siõ lapidem ſummum angularem, electum, pretioſum, & credens in eo, non pudefiet.

Vobis igitur honor credentibus. non credentibus autem, lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.

Et lapis offenſionis, & petra ſcandali, qui offendunt verbo, inperſuaſi, in quod & poſiti ſunt.

Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus in vendicationem, vt virtutes annuntietis eius de tenebris vos vocantis in admirabile ſuum lumen.

Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti.

Dilecti, oblecro tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere carnalibus deſideriis, quę militant aduerſus animam:

Conuerſationem veſtram habentes honeſtam in Gentibus, vt in quo obloquuntur vobis vt malefactoribus, ex bonis operibus inſpicientes, glorificent Deum in die viſitationis.

Subiecti eſtote igitur omni humanæ creaturæ propter Dominum: ſiue regi, quaſi ſuperhabenti:

Siue præſidibus, vt per eum miſſis, ad vindictam quidem malefactorum, laudem vero benè agentiũ.

Quia ſic eſt voluntas Dei, benefacientes capiſtrare imprudentium hominum ignorantiam.

Transl. Eraſm. Roterod.

Cum ſciatis vos, non caducis rebus velut argento & auro fuiſſe redemptos à vana veſtra conuerſatione, quam ex patrum acceperatis traditione.

Sed pretioſo ſanguine velut Agni immaculati, & incontaminati Chriſti.

Qui præordinatus quidem fuerat, antequam conditus eſſet mundus, ſed manifeſtatus fuit extremis temporibus propter vos.

Qui per illum creditis in Deum, qui illum excitauit à mortuis, & gloriam ei dedit, vt vos fidem ac ſpem haberetis erga Deum.

Qui animas veſtras purificaſtis obediendo veritati, per Spiritum cum charitate fraterna, ab omni ſimulatione aliena, ex puro corde vos inuicem diligite impensè.

Renati non ex ſemine mortali, ſed ex immortali per ſermonem viuentis Dei, & manentis in æternum.

Propterea quod omnis caro gramen ſit, & omnis gloria hominis quaſi flos graminis. Exaruit gramẽ, & flos decidit.

At verbum Domini manet in æternum. Hoc autem eſt verbum, quod per euangelium delatum eſt ad vos.

CAP. II.

PRoinde depoſita omni malitia, & omni dolo, & ſimulationibus, & inuidentijs & omnibus obtrectationibus.

Vt modo nati infantes, lac illud non corporis, ſed animi, quod dolum neſcit, appetite, vt per illud ſuboleſcatis.

Siquidem guſtaſtis, quod benignus ſit Dominus.

Ad quem accedentes, qui lapis eſt viuus, ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum verò electus ac precioſus.

Ipſi quoque veluti viui lapides ædificemini, domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum ad offerendum ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum.

Quapropter & continet Scriptura, Ecce pono in Sion lapidem, in ſummo ponendum angulo, electum, precioſum, Et qui crediderit in illo non pudebit.

Vobis igitur precioſus eſt, qui creditis. Cæterum ijs qui non credunt lapis, quem reprobauerant ædificantes, hic cœpit eſſe caput anguli:

Et lapis in quem impingitur, & petra ad quam offendunt, nempe ijs qui impingunt in ſermonem, neque credunt in id ad quod & inſtituti fuerant.

Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus qui in lucrum acceſſit, vt virtutes prædicetis illius, qui è tenebris vos vocauit in admirabilem ſuam lucem.

Qui quondam eratis non populus, nunc populus Dei, qui quondam non conſecuti miſericordiam, nunc eſtis miſericordiam conſecuti,

Dilecti, obſecro tanquam aduenas ac peregrinos, abſtinete à carnalibus concupiſcentijs, quæ militant aduerſus animam,

Et conuerſationem veſtram habete honeſtam inter gentes, vt in hoc quod obtrectant vobis quaſi maleficis ex bonis operibus æſtimantes vos, glorificent Deum in die viſitationis:

Proinde ſubditi eſtote cuiuis humanæ creaturæ propter Dominum, ſiue regi tanquam præcellenti,

Siue præſidibus, vt qui per eum mittantur ad vindictam quidem nocentium, laudem verò rectè agentium.

Quoniam ſic eſt voluntas Dei, vt benefaciendo obturetis os hominibus ſtultis & ignorantibus.

Vulgat. Editio.

Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei.

Rom. 12. 10 Omnes honorate: * fraternitatem diligite: Deum timete, Regem honorificate.

* Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.

Hæc enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè.

Quæ enim est gloria, si peccantes & colaphyzati suffertis? Sed si bene facientes patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum.

In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius,

Isa. 53. 9 * Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius:

Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè:

1. Io. 3. 5 Isa. 53. 5. * Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus: cuius liuore sanati estis.

Eratis enim sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem, & episcopum animarum vestrarum.

CAP. III.

Similiter & mulieres subditæ sint viris suis: vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant,

Considerentes in timore castam conuersationem vestram.

1. Tim. 2. 9. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus?

Sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.

Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant, se subiectæ propriis viris.

Gen. 18 12. * Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans: cuius estis filiæ benefacientes, & non pertinentes vllam perturbationem.

1. Cor. 7 3. * Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ: vt non impediantur orationes vestræ.

In fine autem omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles:

Pro. 17 13. Rom. 12. 17. 1. Thes. 5. 15. * Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed è contrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis.

Ps. 33. 13. Qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolum.

Isa. 1. 16. * Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam.

Quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala.

Transl. ex Syriac.

16 *Tanquam filij liberi, & non tanquam homines quibus facta sit sua libertas velamen malitiæ ipsorum, sed tanquam serui Dei.*

17 *Omnes honorate: fratres vestros diligite: ac Deum reueremini: & regibus honorem exhibete.*

18 *Illis autem seruis qui sunt inter vos, (dico) subditi estote heris vestris cum timore, non tantum bonis & mansuetis, sed etiam duris & asperis.*

19 *Illi enim gratiam habent coram Deo, qui propter bonam conscientiam sufferunt molestias quæ sibi obueniunt ab iniquis.*

20 *Qui verò propter delicta sua sustinent afflictiones, quamnam habent gloriam? Sed quum benè feceritis, oppressique fueritis, ac sustinueritis tunc crescet gloria vestra apud Deum.*

21 *Ad hoc enim vocati estis, quoniam & Meschicho mortuus est pro nobis & reliquit nobis hoc exemplum, vt & vos per vestigia eius incedatis.*

22 *Qui quidem non fecit peccatum, neque dolus inuentus est in ore ipsius.*

23 *Qui maledicentiam pertulit, neque maledixit: & passus est, neque comminatus est, sed tradebat iudicium suum iudici iniustitiæ.*

24 *Et basulauit omnia peccata nostra, eaque sustulit in corpore suo ad crucem; vt quum mortui fuerimus peccato, per iustitiam illius viuamus: nam eius liuore sanati estis:*

25 *Qui errabatis tanquam oues, nunc autem conuersi estis ad pastorem, & curatorem animarum vestrarum.*

CAP. III.

1 *Similiter & vos mulieres subditæ estote maritis vestris, vt eos qui non acquiescunt sermoni, bonis moribus vestris acquiratis absque labore:*

2 *Quum viderint in timore & castitate vos conuersari.*

3 *Neque ornemini ornatu externo, vt circumnis capillorum vestrorum, aut additamentis auri, aut excellentibus vestimentis.*

4 *Sed ornemini in homine abscondito cordis, in spiritu mansueto incorruptibili ornatu excellentiori coram Deo.*

5 *Sic enim & quondam mulieres illæ sanctæ, quæ sperabant in Deo, exornabant sese; & erant subditæ maritis suis.*

6 *Quemadmodum Saro subdita erat ipsi Abrohom; & vocabat eum, Domine mi: cuius vos estis filiæ in bonis operibus non conturbatæ vllo timore.*

7 ** Vos autem, viri habitate cum mulieribus vestris secundum scientiam, & tanquam vasa infirmiora in honore eas habete; quoniam & ipsæ sunt vobiscum hæredes doni vitæ in æternum: neque suspensi sitis in orationibus vestris.* (* Domini cod. pal. Lipsiæn.)

8 *Finis porrò* hic est; *vt sitis omnes vnanimes, estote itaque compatientes vs qui patiuntur, & vos inuicem diligite, & estote misericordes & mansueti.*

9 *Et nemini malum pro malo rependatis, nec etiam maledicentiam pro maledicentia: sed è contrario illis bene precemini. Ad hoc enim vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis.*

10 *Qui ergo desiderat vitam, & amat videre dies bonos, custodiat linguam suam à malo, & labia sua ne loquantur fraudem.*

11 *Transeat* (recedat) *à malo, & faciat bonum; & quærat pacem, cursuque ad eam contendat.*

12 *Quoniam oculi Domini sunt super iustos, & aures eius ad audiendum eos; vultus* (ira) *autem Domini est super improbos.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſerui Dei.

Omnes honorate, Fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate.

Serui, ſubditi in omni timore dominis, non tantùm bonis & æquis, ſed etiam prauis.

Hoc enim gratia, ſi propter conſcientiam Dei ſuffert quis triſtitias, patiens iniuſtè.

Quæ enim laus, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benè facientes, & patientes ſuſtinetis, hoc gratia apud Deum.

In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius:

Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.

Qui conuitiis affectus non contra conuitiabatur: patiens, non minabatur: tradebat autem iudicanti iuſtè.

Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus. cuius vibice eius ſanati eſtis:

Eratis enim ſicut oues errantes: ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem & epiſcopum animarum noſtrarum.

CAP. III.

SImiliter mulieres ſubditæ propriis viris, vt & ſi qui non ſuadentur verbo, per mulierum conuerſationem ſine verbo lucriſiant,

Aſpicientes illam in timore caſtam conuerſationem veſtram.

Quarum ſit non extrinſecus implicationis capillorum, & circumpoſitionis aureorum, aut indumenti veſtimentorum ornatus.

Sed ille abſconditus cordis homo, in incorruptibilitate lenis & quieti ſpiritus: qui eſt in conſpectu Dei pretioſus.

Sic enim aliquando & illæ ſanctæ mulieres ſperantes in Deum, ornabant ſeipſas, ſubiectæ propriis viris.

Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans: cuius factæ eſtis natæ, benefacientes, & non timentes vllam conſternationem animi.

Viri ſimiliter, cohabitantes ſecundùm cognitionem, quaſi infirmiori vaſi muliebri tribuentes honorem, tanquam & cohæredes gratiæ viuæ: ad non intercidi orationes veſtras.

At finis, omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, humiles.

Non reddentes malum pro malo, aut conuitium pro conuitio: contrarium verò, benedicentes: ſcientes quia in hoc vocati eſtis, vt benedictionem hæreditate poſſideatis.

Nam volens vitam diligere, & videre dies bonos, coërceat linguam ſuam à malo, & labia ſua non loqui dolum.

Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & ſequatur eam.

Quia oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum: Vultus autem Domini ſuper facientes mala.

Transl. Eraſm. Roterod.

Tanquam liberi, & non veluti prætextum habentes malitiæ libertatem ſed tanquam ſerui Dei.

Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorate.

Famuli ſubditi ſint cum timore dominis, non ſolum bonis ac humanis, verumetiam prauis.

Nam hæc eſt gratia, ſi quis propter conſcientiam Dei ſuffert moleſtias, præter meritum affectus malis,

Quæ enim eſt laus, ſi cum peccantes alapis cædimini ſufferetis? At ſi cum benefacitis, & tamen malis afficimini ſuffertis. Hæc enim eſt gratia apud Deum.

Siquidem in hoc vocati eſtis, quoniam & Chriſtus afflictus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt inſequeremini veſtigia ipſius,

Qui peccatum non fecerat nec inuentus eſt dolus in ore eius

Qui cum maledictis inceſſeretur, non regeſſit maledicta: cum malis afficeretur, non minabatur. Sed tradidit vindictam ei, qui iudicat iuſtè,

Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, quo peccatis mortui iuſtitiæ viueremus. Cuius eiuſdem vibice ſanati fuiſtis.

Nam eratis velut oues errantes, ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem, & curatorem animarum veſtrarum.

CAP. III.

SImiliter vxores ſubditæ ſitis veſtris viris, vt etiam qui non obtemperant ſermoni, per vxorum conuerſationem abſque ſermone lucrifiant:

Dum conſiderant cum reuerentia coniunctam caſtam conuerſationem veſtram,

Quarum ornatus ſit, non externus, qui ſitus eſt in plicatura capillorum, & additione auri, aut in palliorum amictu,

Verum occultus, qui eſt in corde homo, ſi is careat omni corruptela, ita vt ſpiritus placidus ſit ac quietus, qui ſpiritus in oculis Dei magnifica ac ſumptuoſa res eſt

Nam ad eum modum olim & ſanctæ illæ mulieres ſperantes in Deo, comebant ſeſe, & ſubditæ erant ſuis viris,

Quemadmodum Sara obediuit Abrahæ, dominum illum appellans, cuius factæ eſtis filiæ, dum benefacitis, & non terremini vllo pauore.

Viri ſimiliter cohabitent ſecundum ſcientiam, velut infirmiori vaſi muliebri impartientes honorem, tanquam etiam coheredes gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces veſtræ.

In ſumma, omnes ſitis vnanimes, ſimiliter affecti, fraterna pradii charitate, miſericordes, affabiles,

Non retaliantes malum malo, aut conuitium conuitio, ſed contra, benedicentes, ſcientes vos in hoc vocatos eſſe, vt benedictionem hæreditate poſſideatis.

Nam qui vult vitam diligere, & videre dies bonos, coërceat linguam ſuam à malo, & labia ſua ne loquantur dolum.

Declinet à malo, & faciat bonum, quærat pacem, & perſequatur eam:

Quoniam oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius ad deprecationem illorum. Rurſus aſpectus domini ſuper eos qui faciunt mala.

Vulgat. Editio.

CAP. IV.

VNde bella, & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiſcentiis veſtris, quæ militãt in membris veſtris.

Concupiſcitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non poteſtis adipiſci: litigatis, & belligeratis, & non habetis, propter quod non poſtulatis.

Petitis, & non accipitis: eo quòd malè petatis: vt in concupiſcentiis veſtris inſummatis.

Adulteri, neſcitis quia amicitia huius mundi, inimica eſt Dei? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe ſæculi huius, inimicus Dei conſtituitur.

An putatis quia inaniter ſcriptura dicat: Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus, qui habitat in vobis?

Maiorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: * Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

Iac. 3. 4.

Subditi ergo eſtote Deo, reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.

Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

Miſeri eſtote & lugete, & plorate: riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.

Ier. Par. 1. 6. * Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.

Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem, non es factor legis, ſed iudex.

Vnus eſt legislator, & iudex, qui poteſt perdere, & liberare.

Ro. 14. 4. * Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut craſtino ibimus in illam ciuitatem & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus?

Qui ignoratis quid erit in craſtino.

Quæ eſt enim vita veſtra? vapor eſt ad modicum parens, & deinceps exterminabitur, pro eo vt dicatis: Si Dominus voluerit. Et: Si vixerimus, faciemus hoc aut illud.

Nunc autem exultatis in ſuperbiis veſtris. Omnis exultatio talis, maligna eſt.

Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi.

CAP. V.

AGite nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis veſtris, quæ aduenient vobis.

Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt.

Aurum, & argentum veſtrum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus.

Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum in aures domini ſabbaoth introiuit.

Epulati eſtis ſuper terram, & in luxuriis enutriſtis corda veſtra in die occiſionis.

Addixiſtis, & occidiſtis iuſtum, & non reſtitit vobis.

Tranſl. ex Syriac.

CAP. IV.

1 *VNde exiſtunt inter vos bella & lites? nonne ex concupiſcentiis quæ militant in membris veſtris?*

2 *Concupiſcitis & non habetis; & occiditis, ac æmulamini, nec deuenit in manus veſtras. Et litigatis ac belligeritis, & non habetis, quoniam non poſtulatis.*

3 *Petitis & non accipitis, quippe qui malè petatis, vt aliis concupiſcentiis veſtris.*

4 *Adulteri, neſcitis amicitiam huius mundi inimicitiam eſſe apud Deum? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi huius, inimicus eſt Deo.*

5 *Vel nunquid putatis quod fruſtrà ſcriptura dicat: In inuidia concupiſcit ſpiritus qui habitat in nobis?*

6 *Gratiam verò præſtantiorem dedit nobis Dominus noſter. Quapropter dicit: Deus deprimit elatos, humilibus autem dat gratiam.*

7 ** Subditi ergo eſtote Deo & inſurgite aduerſus Satanam, & fugiet à vobis.* *Dominica xii. poſt Pentecoſten.

8 *Et appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Purgate manus veſtras à peccatores, ſanctificate corda veſtra, duplices animo.*

9 *Humiles efficiamini, & lugete: riſuſq; veſter in luctum vertatur, & gaudium veſtrum in anguſtiam.*

10 *Humiles vos reddite coram Domino, & exaltabit vos.*

11 *Ne obloquamini vnus de alio fratres mei. Is enim qui obloquitur de fratre ſuo, aut iudicat fratrem ſuum, obloquitur de lege & iudicat legem. Quodſi legem iudicas, non es effector legis, ſed iudex illius.*

12 *Vnus eſt enim poſitor legis* (Legislator) *& iudex, qui quidem poteſt ſeruare & perdere.*

13 *Tu autem quis es qui iudicas proximum tuum? Quid porrò dicemus de ijs qui dicunt: Hodie aut cras profecturi ſumus in vrbem illam, quæcunque ſit, & agemus illic hunc annum; & mercabimur, & quæſtum faciemus?*

14 *Nequeunt norunt quid cras fiet.*

15 *Quæ eſt enim vita noſtra, niſi vapor, qui ad modicum tempus apparet, & deijcitur, ac euaneſcit? Pro eo quod dicere debueritis: Si Dominus voluerit, & vixerimus, facturi ſumus hoc aut illud.*

16 *Eſſe efferunt in ſuperbia ſua. Omnis gloriatio talis à malo eſt.*

17 *Et quiſquis nouit bonum, & non exequitur illud, peccatum habet.*

CAP. V.

1 *O diuites vlulate, & plorate ob dolores qui obuenturi ſint vobis.*

2 *Opulentia enim veſtra corrupta eſt, & fœtet: & veſtimenta veſtra conſumpta ſunt à tinea.*

3 *Item aurum & argentum veſtrum corruptum eſt, & corruptio eorum erit teſtimonio contra vos, & ipſa edet carnem veſtram. Ignem conſeruaſtis vobis in dies extremos.*

4 *Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt terras veſtras quam peruerſè deneganſtis, clamat: & clamor meſſorum in aures Domini Tzenaouth* (exercituum) *introiit.*

5 *In delicijs enim vixiſtis ſuper terram, & ſannas egiſtis, ac enutriſtis corpora veſtra tanquam ad diem mactationis.*

6 *Condemnaſtis & interemiſtis iuſtum, neque reſtitit vobis.*

Transl. B. Ariæ Mont.

CAP. IV.

VNde bella & pugnæ in vobis? Non hinc ex voluptatibus veſtris militantibus in membris veſtris?

Concupiſcitis,& non habetis: occiditis, & zelatis,& non poteſtis adipiſci,litigatis & belligeratis: & non habetis propter non petere vos.

Petitis,& non accipitis, eo quod malè petitis: vt in voluptatibus veſtris inſumatis.

Adulteri & adulteræ,neſcitis quia amicitia mundi inimicitia Dei eſt? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi,inimicus Dei conſtituitur.

An putatis quia inaniter Scriptura dicit, Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitat in nobis?

Maiorem autem dat gratiam. Ideo dicit, Dominus ſuperbis reſiſtit, humilib. autem dat gratiam.

Subditi eſtote ergo Deo:reſiſtite diabolo: & fugiet à vobis.

Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus,peccatores: & purificate corda, duplices animo.

Affligimini,& lugete,& plorate: riſus veſter in luctum conuertatur,& gaudium in mœrorem.

* Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.

Ne contraloquimini alij aliis,fratres. Contraloquens fratri,& iudicans fratrem ſuum, contraloquitur legi,& iudicat legem. Si autem legem iudicas,non es factor legis, ſed iudex.

Vnus eſt legislator,potens ſeruare & perdere.

Tu autem quis es qui iudicas alterum? Age nunc dicentes. Hodie & cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi annum vnum, & mercabimur, & lucrabimur:

Qui ignoratis illud cras.

Quæ enim vita veſtra? Vapor enim erit, ad modicum apparens, deinceps verò & euaneſcens. Pro dicere vos, Si Dominus voluerit, & vixerimus,& faciemus hoc aut illud.

Nunc autem gloriamini in ſuperbiis veſtris. Omnis gloriatio talis maligna eſt.

Scienti igitur bonum facere, & non facienti peccatum illi eſt.

CAP. V.

AGe nunc diuites, plorate vlulantes in miſeriis veſtris ſuperuenturis.

Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta facta ſunt.

Aurum veſtrum & argentum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit,& manducabit carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurizaſtis in nouiſſimis diebus.

Ecce merces operariorum metentium regiones veſtras,intercepta à vobis clamat:& clamores metentium in aures Domini ſabaoth introierunt.

Delitiati eſtis ſuper terram,& laſciuiſtis: enutriſtis corda veſtra vt in die occiſionis.

Condemnaſtis, occidiſtis iuſtum: non reſtitit vobis.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. IV.

1 *VNde bella & lites in vobis? Nonne hinc? nimirum ex voluptatibus veſtris, quæ militant in membris veſtris.*

2 *Concupiſcitis & non habetis, inuidetis & æmulamini, & non poteſtis adipiſci, pugnatis & bellatis, non habetis propterea, quod non poſtulatis.*

3 *Petitis & non accipitis, eo quod malè petatis, vt in voluptatibus veſtris inſumatis.*

4 *Adulteri & adulteræ neſcitis, quod amicitia mundi, inimicitia eſt cum Deo? Quicunque ergo voluerit amicus eſſe mundi, inimicus Dei conſtituitur.*

5 *An putatis quod inaniter ſcriptura dicat: Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus qui habitauit in nobis?*

6 *Maiorem autem dat gratiam.*

7 *Subditi ergo eſtote Deo, reſiſtite autem diabolo, & fugiet à vobis.*

8 *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus ò peccatores, & purificate corda, duplices animo.*

9 *Affligimini & lugete & plorate, riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium in mœrorem.*

10 *Humiles vos reddite, in conſpectu Domini & eriget vos.*

11 *Nolite detrahere vobis inuicem, fratres. Qui detrahit fratri, quique iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. quod ſi iudicas legem, non es obſeruator legis, ſed iudex.*

12 *Vnus eſt legiſlator, qui poteſt ſeruare & perdere.*

13 *Tu quis es qui iudicas alium? Age nunc qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc ciuitatem, & faciamus ibi annum vnum, & mercemur, & lucrum faciamus.*

14 *Qui ignoratis, quid futurum ſit poſtero die.*

15 *Quæ eſt enim vita veſtra? Vapor enim eſt, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euaneſcit: pro eo quod dicere debueritis, Si Dominus voluerit, & ſi vixerimus, faciamus hoc aut illud.*

16 *Nunc autem exultatis in ſuperbijs veſtris. Omnis exultatio talis mala eſt.*

17 *Igitur qui nouerit rectè facere, nec facit, hic peccato tenetur.*

CAP. V.

1 *AGe nunc diuites, plorate vlulantes ſuper miſerijs veſtris, quæ aduenient vobis.*

2 *Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, veſtimenta veſtra tineis obnoxia facta ſunt.*

3 *Aurum & argentum veſtrum ærugine viciatum eſt, & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & exedet carnes veſtras ſicut ignis. Theſaurum congeſiſtis in extremis diebus.*

4 *Ecce merces operariorum qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraude non reddita eſt à vobis, clamat; & clamores eorum qui meſſuerant, in aures domini ſabaoth introierunt.*

5 *In deliciis vixiſtis ſuper terram, & laſciuiſtis, enutriſtis corda veſtra, vt in die occiſionis.*

6 *Condemnaſtis & occidiſtis iuſtum, non opponitur vobis.*

Vulgat. Editio.

Patientes igitur eſtote fratres vſque ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & ſerotinum.

Patientes igitur eſtote & vos, & confirmate corda veſtra: quoniam aduentus Domini appropinquauit.

Nolite ingemiſcere fratres in alterutrum, vt non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit.

Exemplum accipite fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti ſunt in nomine Domini.

Ecce beatificamus eos, qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quoniam miſericors Dominus eſt, & miſerator.

Ante omnia autem fratres mei * nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt. Non, non: vt non ſub iudicio decidatis.

Triſtatur aliquis veſtrum? oret: æquo animo eſt? pſallat.

Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini:

Et oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.

Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem vt ſaluemini: multum enim valet deprecatio iuſti aſſidua.

* Elias homo erat ſimilis nobis paſſibilis: & oratione orauit vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres, & menſes ſex.

Et rurſum orauit: & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum.

Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum.

Scire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Tranſl. ex Syriac.

Vos autem fratres mei longanimes eſtote vſque ad aduentum Domini, ſicut agricola, qui expectat fructus pretioſos ſundi ſui & longanimis eſt ſuper eis donec accipiat pluuiam tempeſtiuam & ſerotinam.

Ita & vos longanimes eſtote, & corda veſtra confirmate, appropinquat enim aduentus Domini noſtri.

Ne ingemiſcatis vnus aduerſus alium, fratres mei, vt non iudicemini: ecce iudex pro foribus ſtat.

Exemplum accipite vobis prophetas, fratres mei, ad longanimitatem in afflictionibus veſtris, qui quidem locuti ſunt in nomine Domini.

Ecce enim beatitatem tribuimus iis, qui ſuſtinuerunt. Audiſtis tolerantiam Iacob, & finem, quem præſtitit ei Dominus vidiſtis, quoniam miſericors eſt Dominus & commiſerans.

Cæterum ante omnia fratres mei, ne iuraueritis per cælum neque per terram, neque per aliud inſurandum. Sed ſermo veſter ſit Eſt, Eſt, & Non, Non: ne ſitis obnoxij iudicio.

Quòd ſi quis ex vobis fuerit in oppreſſione, oret: quod ſi lateatur, pſallat.

Quòd ſi ægrotet, vocet Presbyteros eccleſiæ vt orent pro ipſo, & vngant eum oleo in nomine Domini noſtri.

Et oratio fidei ſanitati reſtituet ipſum ægrotum, & eriget eum Dominus noſter: quod ſi peccata ſint ab eo commiſſa, remittentur ei.

Porrò confitemini alius alij delicta veſtra, & orate alius pro alio vt ſani efficiamini: magna ſiquidem eſt virtus orationis illius quam iuſtus orat.

Et Iliyo homo fuit paſſionibus obnoxius ſicut & nos: & oranit ne deſcenderet pluuia ſuper terram, neque deſcendit per tres annos & ſex menſes.

Et rurſum preces fudit, & cæli dederunt pluuiam, terraq; edidit fructus ſuos.

Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à via veritatis, & conuerterit eum aliquis ab errore ipſius:

Sciat quod, qui reduxit peccatorem ab errore via ſua, ſeruaturus ſit animam eius à morte, operietq; multitudinem peccatorum ſuorum.

* Domini ca tui. poſt Epiphaniã. de Paſchate.

* Mat. 5. 34.

* 3. Reg. 17. 1. Luc. 4. 25.

Transl. B. Ariæ Mont.

Patientes igitur eſtote fratres vſque ad aduentum Domini. Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter ferens in eum donec accipiat pluuiam matutinam & ſerotinam.

Patientes eſtote & vos & confirmate corda veſtra: quoniam aduentus Domini appropinquauit.

Ne ingemiſcite aduerſus alij alios, fratres, vt non iudicemini. Ecce iudex ante fores ſtetit.

Exemplum accipite fratres mei, malorum perpeſſionis, & patientiæ, Prophetas: qui locuti ſunt nomine Domini.

Ecce beatificamus tolerantes. Tolerantiam Iob auditis, & finem Domini vidiſtis, quoniam valdè miſericors eſt, & miſerator.

Ante omnia autem fratres mei, ne iurate, neque cœlum, neque terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem veſtrum illud Etiam, etiã & illud Nõ, nõ: vt nõ in hypocriſin decidatis.

Triſtatur aliquis in vobis? oret: æquo animo eſt quis? pſallat.

Infirmatur quis in vobis? aduocet presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini:

Et oratio fidei ſeruabit laborantem, & eriget eum Dominus: & ſi peccata fuerit perpetratus, remittentur ei.

Confitemini alij alijs offenſiones: & orate pro alij alijs, vt ſanemini: multum valet deprecatio iuſti efficax.

Elias homo erat ſimiliter paſſibilis nobis: & oratione orauit ad non pluendum: & non pluit ſuper terram, annos tres, & menſes ſex.

Et rurſum orauit: & cælum pluuiam dedit, & terra germinauit fructum ſuum.

Fratres, ſi quis in vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum:

Sciat quod ille conuertens peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Transl. Eraſm. Roterod.

7 *Patientes igitur eſtote fratres vſque ad aduentum Domini: Ecce agricola expectat pretioſum fructum terræ, patienter expectans illum, donec accipiat pluuiam tempeſtiuam & ſerotinam.*

8 *Patientes igitur eſtote, & vos, & confirmate corda veſtra, quoniam aduentus Domini appropinquat.*

9 *Nolite ingemiſcere alius aduerſus alium, fratres, vt ne condemnemini: ecce iudex ante ianuam aſſiſtit.*

10 *Exemplum accipite fratres mei, afflictionis ac patientiæ prophetas, qui locuti ſunt in nomine Domini.*

11 *Ecce beatos ducimus eos qui ſuſtinent. Tolerantiam Iob audiſtis, & finem Domini vidiſtis, quod valdè miſericors ſit Dominus ac commiſerans.*

12 *Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare, neque per cælum neque per terram, neque aliud quodcunque iuſiurandum. Sit autem veſtrum Eſt, eſt: non, non: vt ne in ſimulationem incidatis.*

13 *Affligitur aliquis inter vos? oret. Æquo animo eſt aliquis? pſallat.*

14 *Infirmatur quis inter vos? accerſat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.*

15 *Et obſecratio fidei ſaluum reddet laborantem, & eriget eum Dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.*

16 *Confitemini inuicem alius alij delicta, & orate pro vobis inuicem, vt ſani ſitis. Multum enim valet deprecatio iuſti efficax.*

17 *Helias homo erat ſimiliter obnoxius affectionibus vt nos: & precatione precatus eſt ne plueret: & non pluit ſuper terram, annos tres & menſes ſex.*

18 *Et rurſum orauit, & cælum dedit pluuiam, & de terra produxit fructum ſuum.*

19 *Fratres, ſi quis inter vos errauerit à veritate, & conuerterit quis eum,*

20 *Sciat quod, qui conuerti fecerit peccatorem ab errore via ſuæ, ſaluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

PRIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

1 PEtrus Apostolus Iesu Christi electis aduenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bithyniæ.

2 Secundum præscientiam Dei Patris in sanctificatione Spiritus in obedientiam & aspersionem sanguinis Iesu Christi. Gratia vobis & pax multiplicetur.

vt. Col. 1. 3. Eph. 1. 3. * Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis,

4 In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem conseruatam in cœlis in vobis.

5 Qui in virtute Dei custodimini, per fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo.

6 In quo exultabitis modicum nunc, si oportet contristari in variis tentationibus:

7 Vt probatio vestræ fidei multò pretiosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur in laudem & gloriam, & honorem in reuelatione Iesu Christi:

8 Quem cum non videritis diligitis: in quem nūc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata.

9 Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ; qui de futura in vobis gratia prophetauerunt:

11 Scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi, prænuncians eas quæ in Christo sunt passiones, & posteriores glorias.

12 Quibus reuelatum est quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui euangelizauerūt vobis Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere.

13 Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij, perfectè sperate in eam quæ offertur vobis gratiam, in reuelationem Iesu Christi:

14 Quasi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ, vestræ desideriis:

15 Sed secundum eum qui vocauit vos, Sanctum: & ipsi in omni conuersatione sancti sitis:

Leu. 11. 44. & 19. 2. & 20. 7. Deut. 10. 7. Ioh. 3. 11. Isai. 8. 16. 16 Quoniam scriptum est: * Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.

17 Et si Patrem inuocatis eum qui * sine acceptione personarum iudicat secundū vniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conuersamini.

PRIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI

Transl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 *PEtrus Apostolus Ieschua Meschicho electis & aduenis* Domini ea nota. *qui sparsi sunt in Ponto, & in Galatia, Cappadocia, & Asia, & Bythynia,*

2 *Iis qui electi sunt per præscientiam Dei Patris, per sanctificationem Spiritus, vt sint in obedientiam, & aspersionem sanguinis Ieschua Meschicho: Gratia & pax multiplicetur apud vos.*

3 *Benedictus Deus pater Domini nostri Ieschua Meschicho qui multa misericordia sua genuit nos denuò per resurrectionem Domini nostri Ieschua Meschicho in spem vitæ.*

4 *Et in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, ac immarcessibilem, quæ parata est vobis in cœlis.*

5 *Qui custodimini virtute Dei & fide in salutem, quæ parata est vt reueletur in temporibus nouissimis.*

6 *In quibus lætabimini in æternum, etsi hoc tempore paululum in angustiam redacti sitis per varias tentationes, quæ transeunt super vos.*

7 *Vt probatio fidei vestræ appareat excellentior auro purgato, quod probatum est per ignem in laudem & honorem, & gloriam, in reuelatione Ieschua Meschicho.*

8 *Quem cum non videritis, diligitis: ac per fidem in eum exultatis cum gaudio glorificato ineffabili:*

9 *Vt recipiatis retributionem fidei vestræ salutem animarum vestrarum.*

10 *De qua salute exquisierant prophetæ, quum vaticinati sunt de gratia quæ futura est vt detur vobis.*

11 *Et scrutati sunt, quo tempore demonstraturus esset, ac testimonium redditurus Spiritus ille Meschicho, qui habitabat in ipsis, de futuris passionibus Meschicho, & gloria eius postea.*

12 *Et reuelata fuerunt illis quæcunque scrutabantur, quia non sibimetipsis perquirebant, sed nostræ nobis vaticinabantur, ea nempe, quæ nunc reuelata sunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis Spiritu sanctitatis, qui missus est è cœlis, in quem desiderant etiam Angeli prospicere.*

13 *Quapropter accingite lumbos mentium vestrarum, & excitamini perfectè, & sperate in gaudium illud, quod obuenturum est vobis in reuelatione Domini nostri Ieschua Meschicho.*

14 *Tanquam filij obedientes: neque communicaueritis amplius primis illis concupiscentiis, quibus concupiscebatis absque scientia.*

15 *Sed efficite sancti in omnibus conuersationibus vestris, quemadmodum Sanctus est ille qui vocauit vos.*

16 *Quandoquidem scriptum est: Estote Sancti sicut & ego sanctus sum.*

17 *Quod si patrē vocatis eū in cuius cōspectu nō est acceptio facierū (personarum) & qui iudicat vnumquēq; secundū opera eius timore ducimini hoc tempore incolatus vestri.*

PRIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

PEtrus Apoſtolus Ieſu Chriſti electis aduenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ.

Secundum prænotionem Dei Patris in ſanctificatione Spiritus & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti. Gratia vobis & pax multiplicetur.

Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum multam ſuam miſericordiam regenerans nos in ſpem viuam, per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis,

In hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem conſeruatam in cœlis in vos.

In virtute Dei cuſtoditos, per fidem in ſalutem paratam reuelari in tempore nouiſſimo.

In quo exultatis modicum nunc, (ſi opus eſt) triſtati in variis tentationibus:

Vt probatio veſtræ fidei multò pretioſior auro illo perdito, per ignem verò explorato, inueniatur in laudem & honorem & gloriam, in reuelatione Ieſu Chriſti:

Quem non videntes diligitis: in quem non videntes, credentes autem, exultatis lætitia inenarrabili & glorificata,

Reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum.

De qua ſalute exquiſierunt atque ſcrutati ſunt Prophetæ; qui de illa in vos gratia prophetantes,

Scrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis Spiritus Chriſti, præteſtatus illas in Chriſtum paſſiones, & poſt hæc glorias.

Quibus reuelatum eſt quia non ſibimetipſis, vobis autem miniſtrabant ea, quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos euangelizantes vobis in Spiritu ſancto miſſo de cælo, in quæ deſiderant Angeli proſpicere.

Ideo ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrij, perfectè ſperate in eam latam, vobis gratiam in reuelatione Ieſu Chriſti,

Quaſi filij obedientiæ, non configurati illis prius in ignorantia veſtra cupiditatibus:

Sed ſecundum eum vocantem vos, Sanctum, & ipſi ſancti in omni conuerſatione fiatis:

Quoniam ſcriptum eſt: Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.

Et ſi Patrem inuocatis eum ſine acceptione perſonarum iudicantem ſecundum vniuſcuiuſque opus, in timore, commorationi veſtræ tempus conuerſamini.

Scien-

PRIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI

Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *PEtrus Apoſtolus Ieſu Chriſti, aduenis ſparſim incolentibus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, & Bythyniam, electis.*

2 *Iuxta præfinitionem Dei Patris, per ſanctificationem Spiritus, in obedientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti. Gratia vobis & pax multiplicetur.*

3 *Laudandus eſt Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui iuxta copioſam ſuam miſericordiam regenuit nos in ſpem viuam, per hoc quod reſurrexit Ieſus Chriſtus ex mortuis,*

4 *In hæreditatem immortalem, & incontaminabilem, atque immarceſſibilem, conſeruatam in cœlis erga vos,*

5 *Qui virtute Dei cuſtodimini per fidem, ad ſalutem, quæ in hoc parata eſt, vt pateſiat in tempore ſupremo,*

6 *In quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in variis experimentis ſi opus ſit,*

7 *Quo exploratio fidei veſtræ multò pretioſior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur, reperiatur in laudem & gloriam & honorem, tum cum reuelabitur Ieſus Chriſtus.*

8 *Quem cum non videatis, diligitis: in quem in præſentia, cum non videritis, credentes tamen, exultatis gaudio ineffabili, & glorificato,*

9 *Reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum,*

10 *De qua ſalute exquiſierunt, & ſcrutati ſunt prophetæ, qui de ventura in vos gratia vaticinati ſunt,*

11 *Scrutantes ad quem, aut cuiuſmodi temporis articulum ſignificaret, qui in illis erat Spiritus Chriſti qui priuſquam acciderent, teſtabatur venturas in Chriſtum afflictiones: & quæ eſſent conſecuturæ glorias,*

12 *Quibus & illud reuelatum eſt, quod haud ſibiipſis, imò nobis miniſtrarent, hæc quæ nunc annunciata ſunt vobis, per eos, qui vobis prædicauerunt Euangelium, per Spiritum ſanctum emiſſum è cœlo in quæ deſiderant Angeli proſpicere.*

13 *Quapropter ſuccincti lumbis mentis veſtræ, ſobrij, perfectè ſperate in eam quæ ad vos defertur gratiam, dum vobis pateſit Ieſus Chriſtus,*

14 *Tanquam filij obedientes, vt non accommodetis vos priſtinis concupiſcentiis, quibus dum adhuc ignoraretis Chriſtum, agebamini.*

15 *Sed quemadmodum is qui vos vocauit, ſanctus eſt: ita ipſi quoque ſancti in omni conuerſatione reddamini:*

16 *Propterea quod ſcriptum eſt: Sancti eſtote, nam ego ſanctus ſum.*

17 *Et ſi patrem inuocatis citra perſonarum reſpectum iudicantem iuxta cuiuſque opus, videte vt in timore conuerſantes incolatus veſtri tempus tranſigatis.*

Cum

Vulgat. Editio.

Scientes quod non corruptibilibus auro vel argento, redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis.

1. Cor. 6. 20. 7. 23. Heb. 9. 12. 1. Io. 1. 7. Apoc. 1. 5. *Sed pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi & incontaminati.

Præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem nouissimis temporibus propter vos.

Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitauit eum à mortuis & dedit ei gloriam, vt fides vestra & spes esset in Deo.

Animas vestras castificántes in obedientia charitatis in fraternitatis amore, simplici ex corde inuicem diligite attentius.

Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei viui & permanentis in æternum.

Is. 40. 6. Psalm. 18. Iac. 1. 10. * Quia omnis caro vt fœnũ, & omnis gloria eius tãquã flos fœni, exaruit fœnũ, & flos eius decidit.

Verbum Domini manet in æternum. Hoc est autem verbum quod euangelizatum est in vos.

CAP. II.

Rom. 6. 8. Eph. 4. 22. Col. 3. 8. Heb. 12. 1. DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes & inuidias, & omnes detractiones.

Sicut modo geniti infantes, rationabile sine dolo lac concupiscite: vt in eo crescatis in salutem.

Si tamen gustastis, quoniam dulcis est Dominus.

Ad quem accedentes, lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum.

Et ipsi tanquam lapides viui superædificamini domus spiritualis sacerdotium sanctum, offerre spiritales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum.

Propter quod continet Scriptura: * Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum, & qui crediderit in eũ, non cõfundetur.

Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem, * lapis quem reprobauerũt ædificantes, hic factus est in caput anguli.

Psal. 117. 22. Matt. 21. Act. 4. 11. Eph. 2. 14. Et lapis offensionis, & petra scandali his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.

Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuntietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum.

Osee. 2. 23. Rom. 9. 25. *Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

1. Pet. 1. 1. Rom. 13. 14. Gal. 5. 16. * Charissimi, obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam:

Dan. 3. 86. Conuersationem vestram inter Gentes habentes bonam: vt in eo quod detractant de vobis tanquã de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

1. Pet. 3. 1. *Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti:

Siue ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.

Quia sic est voluntas Dei, benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.

Transl. ex Syriac.

18 *Quum sciatis nec argento quod corrumpitur, nec auro vos redemptos fuisse ab illis vanis operibus vestris, quæ accepistis à patribus vestris.*

19 *Sed pretioso sanguine Agni illius, qui nec naeum nec maculam habet, hoc est Meschicho.*

20 *Qui præordinatus fuerat ad hoc ante iacta mundi fundamenta, reuelatus est autem in fine temporum propter vos.*

21 *Qui quidem per ipsum credidistis in Deum, qui excitauit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, vt fides spesq; vestra sit in Deo.*

22 *Quum sanctificaueritis animas vestras per obedientiam veritatis, & fueritis pleni charitate absque acceptione faciem (simulatione) vt ex puro & integro corde vos inuicem diligatis.*

23 *Vt qui denuò geniti estis non ex semine corruptibili, sed ex illo incorruptibili, per viuum sermonem Dei, qui stat in æternum.*

24 *Quoniam omnis caro herba, & omnis decor eius tanquam folium agri: exaruit herba & marcescit folium.*

25 *At verbum Dei nostri stat in secula: & hoc est verbum quod euangelizatum est vobis.*

CAP. II.

1 *DEponite ergo à vobis omnem malitiam, omnemque fraudem, & simulationem, & inuidiam, & obtrectationem:* Deuteron. 1. vel Epistolam.

2 *Et estote sicuti infantes simplices, & appetite verbum illud tanquam lac purum & spirituale, vt per illud adolescatis ad salutem.*

3 *Si gustaueritis, & videritis, quàm bonus sit Dominus.*

4 *Ad quem accedentis, qui est lapis viuus, quem reprobauerunt filij hominum, sed electus & pretiosus est apud Deum.*

5 *Quin & vos tanquam lapides viui adificamini, ac estote templa spiritualia, & Sacerdotes sancti ad offerendas hostias, quæ acceptabiles sint coram Deo per Ieschua Meschicho.*

6 *Dictum est enim in Scriptura: Ecce pono in Tzahionn lapidem electum & pretiosum in caput anguli, in quem qui crediderit, non pudefiet.*

7 *Vobis igitur datus est hic honor, iis nimirum qui credunt: illu verò qui sunt increduli,*

8 *Lapis est offendiculi, aut petra in quam impingitur, & offendunt ad eam quòd non acquiescant sermoni in quem positi sunt.*

9 *Vos autem genus electum estis quod fungatur sacerdotio ad regnum, gens sancta, cœtus redemptus, vt euangelizetis laudes eius, qui vocauit vos à tenebris in præstantissimam lucem suam.*

10 *Qui quondam non habiti estis populus, nunc autem populus Dei, nec super vos erant misericordiæ, nunc autem effusæ sunt super vos miserationes.*

11 *Dilecti mei, obsecro vos tanquam aduenas & peregrines, secungite vos ab omnibus illis concupiscentijs corporis quæ bellum gerunt aduersus animam.* De lascivos Reputa.

12 *Sintq; bona conuersationes vestræ coram omnibus filijs hominum: vt ij qui obloquuntur de vobis malos sermones, conspiciant bona opera vestra, & glorificent Deum in die examinis.*

13 *Proinde estote subditi omnibus filijs hominum propter Deum, regibus propter imperium ipsorum:*

14 *Iudicibus autem, vt qui ab eo missi sunt ad vindictam nocentium, laudem verò bene agentium.*

15 *Quia sic est voluntas Dei, vt per bona opera vestra obturetis os stultorum illorum, qui non norunt Deum.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Scientes quod non corruptibilibus argento, vel auro redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paterna traditione accepta.

Sed pretioſo ſanguine quaſi Agni immaculati & incontaminati Chriſti.

Præcogniti quidem ante conſtitutionem mundi, manifeſtati autem in nouiſſimis temporibus propter vos.

Per ipſum credentes in Deum illum ſuſcitantem eum à mortuis & gloriam ei dantem, vt fidem veſtram & ſpem eſſe in Deum.

Animas veſtras caſtificantes in obedientia veritatis per Spiritum in fraternum amorem non ſimulatum ex puro corde alij alios diligite impensè.

Renati non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili, per verbum Dei viui & permanentis in æternum.

Quia omnis caro vt fœnum, & omnis gloria hominis vt flos fœni, exaruit fœnũ, & flos eius decidit.

At verbum Domini manet in æternum. Hoc autem eſt verbum euangelizatum in vos.

CAP. II.

DEponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes & inuidias, & omnes oblocutiones.

Sicut modo geniti infantes, rationale ſine dolo lac concupiſcite: vt in eo augeamini.

Siquidem guſtaſtis, quoniam benignus ille Dominus.

Ad quem accedentes, lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à autem Deo electum, honorabilem.

Et ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis ſacerdotium ſanctum, offerre hoſtias ſpiritales, bene acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum.

Propter quod continetur in Scriptura: Ecce pono in Siõ lapidem ſummum angularem, electum, pretioſum & credens in eo, non pudefiet.

Vobis igitur honor credentibus. non credentibus autem, lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.

Et lapis offenſionis, & petra ſcandali, qui offendunt verbo, inperſuaſi, in quod & poſiti ſunt.

Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus in vendicationem, vt virtutes annuntietis eius de tenebris vos vocantis in admirabile ſuum lumen.

Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti.

Dilecti, oblecro tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere carnalibus deſideriis, quę militant aduerſus animam:

Conuerſationem veſtram habentes honeſtam in Gentibus, vt in quo obloquuntur vobis vt malefactoribus, ex bonis operibus inſpicientes, glorificent Deum in die viſitationis.

Subiecti eſtote igitur omni humanæ creaturæ propter Dominum: ſiue regi, quaſi ſuperhabenti:

Siue præſidibus, vt per eum miſſis, ad vindictam quidem malefactorum, laudem vero benè agentiũ.

Quia ſic eſt voluntas Dei, benefacientes capiſtrare imprudentium hominum ignorantiam.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Cum ſciatis vos, non caducis rebus velut argento & auro fuiſſe redemptos à vana veſtra conuerſatione, quam ex patrum acceperatis traditione.

Sed pretioſo ſanguine velut Agni immaculati, & incontaminati Chriſti.

Qui præordinatus quidem fuerat, antequam conderetur eſſet mundus, ſed manifeſtatus fuit extremis temporibus propter vos.

Qui per illum creditis in Deum, qui illum excitauit è mortuis, & gloriam ei dedit, vt vos fidem ac ſpem haberetis erga Deum.

Qui animas veſtras purificaſtis obediendo veritati, per Spiritum cum charitate fraterna, ab omni ſimulatione aliena, ex puro corde vos inuicem diligite impensè.

Renati non ex ſemine mortali, ſed ex immortali per ſermonem viuentis Dei, & manentis in æternum.

Propterea quod omnis caro gramen ſit, & omnis gloria hominis quaſi flos graminis. Exaruit gramẽ, & flos decidit.

At verbum Domini manet in æternum. Hoc autem eſt verbum, quod per euangelium delatum eſt ad vos.

CAP. II.

PRoinde depoſita omni malitia, & omni dolo, & ſimulationibus, & inuidentijs & omnibus obtrectationibus.

Vt modo nati infantes, lac illud non corporis, ſed animi, quod dolum neſcit, appetite, vt per illud ſuboleſcatis.

Siquidem guſtaſtis, quod benignus ſit Dominus.

Ad quem accedentes, qui lapis eſt viuus, ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum verò electus ac precioſus.

Ipſi quoque veluti viui lapides ædificemini, domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum ad offerendum ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum.

Quapropter & continet Scriptura, Ecce pono in Sion lapidem, in ſummo ponendum angulo, electum, precioſum, Et qui crediderit in illo non pudefiet.

Vobis igitur precioſus eſt, qui creditis. Caterum ijs qui non credunt lapis, quem reprobauerant ædificantes, hic cœpit eſſe caput anguli:

Et lapis in quem impingitur, & petra ad quam offendunt, nempe ijs qui impingunt in ſermonem, neque credunt in id ad quod & inſtituti fuerant.

Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus qui in lucrum acceſſit, vt virtutes prædicetis illius, qui è tenebris vos vocauit in admirabilem ſuam lucem.

Qui quondam eratis non populus, nunc populus Dei, qui quondam non conſecuti miſericordiam, nunc eſtis miſericordiam conſecuti,

Dilecti, obſecro tanquam aduenas ac peregrinos, abſtinete à carnalibus concupiſcentijs, quæ militant aduerſus animam,

Et conuerſationem veſtram habete honeſtam inter gentes, vt in hoc quod obtrectant vobis quaſi maleficis ex bonis operibus æſtimantes vos, glorificent Deum in die viſitationis:

Proinde ſubditi eſtote cuiuis humanæ creaturæ propter Dominum, ſiue regi tanquam præcellenti,

Siue præſidibus, vt qui per eum mittantur ad vindictam quidem nocentium, laudem verò rectè agentium.

Quoniam ſic eſt voluntas Dei, vt benefaciendo obturetis os hominibus ſtultis & ignorantibus.

Transl. B. Ariæ Mont.

Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei.

Omnes honorate, Fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate.

Serui, subditi in omni timore dominis, non tantùm bonis & æquis, sed etiam prauis.

Hoc enim gratia, si propter conscientiam Dei sustinet quis tristitias, patiens iniustè.

Quæ enim laus, si peccantes, & colaphizati sustinetis? Sed si benè facientes, & patientes sustinetis, hoc gratia apud Deum.

In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius:

Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.

Qui conuitiis affectus non contra conuitiabatur: patiens, non minabatur: tradebat autem iudicanti iustè.

Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus. cuius vibice eius sanati estis:

Eratis enim sicut oues errantes: sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum nostrarum.

CAP. III.

Similiter mulieres subditæ propriis viris, vt & si qui non suadentur verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant,

Aspicientes illam in timore castam conuersationem vestram.

Quarum sit non extrinsecus implicationis capillorum, & circumpositionis aureorum, aut indumenti vestimentorum ornatus.

Sed ille absconditus cordis homo, in incorruptibilitate lenis & quieti spiritus: qui est in conspectu Dei pretiosus.

Sic enim aliquando & illæ sanctæ mulieres sperantes in Deum, ornabant seipsas, subiectæ propriis viris.

Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans: cuius factæ estis natæ, benefacientes, & non timentes vllam consternationem animi.

Viri similiter, cohabitantes secundùm cognitionem, quasi infirmiori vasi muliebri tribuentes honorem, tanquam & cohæredes gratiæ viuæ: ad non intercidi orationes vestras.

At finis, omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, humiles.

Non reddentes malum pro malo, aut conuitium pro conuitio: contrarium verò, benedicentes: scientes quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis.

Nam volens vitam diligere, & videre dies bonos, coërceat linguam suam à malo, & labia sua non loqui dolum.

Declinet à malo, & faciat bonum: inquirat pacem, & sequatur eam.

Quia oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum: Vultus autem Domini super facientes mala.

Transl. Erasm. Roterod.

Tanquam liberi, & non velut pretextum habentes malitiæ libertatem, sed tanquam serui Dei.

Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorate.

Famuli subditi sint cum timore dominis, non solum bonis ac humanis, verumetiam prauis.

Nam hæc est gratia, si quis propter conscientiam Dei suffert molestias, præter meritum affectus malis.

Quæ enim est laus, si cum peccantes alapis cædimini sufferetis? At si cum benefacitis, & tamen malis afficimini, sufferetis. Hæc enim est gratia apud Deum.

Siquidem in hoc vocati estis, quoniam & Christus afflictus est pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt insequeremini vestigia ipsius,

Qui peccatum non fecerat nec inuentus est dolus in ore ipsius

Qui cum maledictis incesseretur, non regessit maledicta: cum malis afficeretur, non minabatur. Sed tradidit vindictam ei, qui iudicat iustè,

Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, quo peccatis mortui iustitiæ viueremus. Cuius eiusdem vibice sanati fuistis.

Nam eratis velut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem, & curatorem animarum vestrarum.

CAP. III.

Similiter vxores subditæ sitis vestris viris, vt etiam qui non obtemperant sermoni, per vxorum conuersationem absque sermone lucrifiant:

Dum considerant cum reuerentia coniunctam castam conuersationem vestram,

Quarum ornatus sit, non externus, qui situs est in plicatura capillorum, & additione auri, aut in palliorum amictu,

Verum occultus, qui est in corde homo, si is careat omni corruptela, ita vt spiritus placidus sit ac quietus, qui spiritus in oculis Dei magnifica ac sumptuosa res est

Nam ad eum modum olim & sanctæ illæ mulieres sperantes in Deo, comebant sese, & subditæ erant suis viris,

Quemadmodum Sara obedinit Abrahæ, dominum illum appellans, cuius factæ estis filiæ, dum benefacitis, & non terremini vllo pauore.

Viri similiter cohabitent secundum scientiam, velut infirmieri vasi muliebri impartientes honorem, tanquam etiam cohæredes gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces vestræ.

In summa, omnes sitis vnanimes, similiter affecti, fraterna præditi charitate, misericordes, affabiles,

Non retaliantes malum malo, aut conuitium conuitio, sed contra, benedicentes, scientes vos in hoc vocatos esse, vt benedictionem hæreditate possideatis.

Nam qui vult vitam diligere, & videre dies bonos, coërceat linguam suam à malo, & labia sua ne loquantur dolum.

Declinet à malo, & faciat bonum, quærat pacem, & persequatur eam:

Quoniam oculi Domini super iustos, & aures eius ad deprecationem illorum. Rursus aspectus domini super eos qui faciunt mala.

Vulgat. Editio.

• Mat. 5. 10. Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis?

* Sed & si quid patimini propter iustitiam, beati. Timorem autem eorum ne timueritis, & non conturbemini.

Dominum autem Christum sanctificate, in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe.

• Sup. 2. 12. Rom. 5. 6. Hebr. 9. 28 * Sed cum modestia, & timore, conscientiam habentes bonam: vt in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conuersationem.

Melius est enim benefacientes (si voluntas Dei velit) pati quàm malefacientes.

Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, viuificatus autem spiritu.

In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicauit:

• Gen. 6. 14 Mat. 24. 37. Lu. 17. 26 Qui increduli fuerant aliquando, * quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur arca: in qua pauci, id est octo animæ saluæ factæ sunt per aquam.

Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ, interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi,

Qui est in dextera Dei, deglutiens mortem vt vitæ æternæ hæredes efficeremur: profectus in cælum subiectis sibi Angelis, & potestatibus, & virtutibus.

CAP. IIII.

CHristo igitur passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desijt à peccatis:

Vt iam non desiderijs hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne viuat temporibus.

• Eph. 4. 23. * Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam his, qui ambulauerunt in luxurijs, desiderijs, vinolentijs, comessationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus.

In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes.

Qui reddent rationem ei, qui paratus est iudicare viuos & mortuos.

Propter hoc enim & mortuis euangelizatum est: vt iudicentur quidem secundum homines in carne, viuant autem secundum Deum in Spiritu.

Omnium autem finis appropinquauit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum.

Hospitales inuicem sine murmuratione.

• Pro. 10. 12. 1. Pet. 4. 8. Iac. 5. 20. Rom. 12. 6. 1. Cor. 4. 2 * Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei,

* Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tamquam ex virtute, quam administrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum: cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

Transl. ex Syriac.

13 *Et quis vobis malefaciet, si fueritis zelatores bonitatis?*

14 *Quod si patiamini propter iustitiam, beati estis: neque reformidabitis eos qui terrorem vobis incutiunt, neque conturbabimini:*

15 *Sed sanctificate in cordibus vestris Dominum Meschicho. Et estote parati ad depromendum spiritum (ad satisfaciendum) omni poscenti vos rationem de spe fidei.*

16 * *Cum humilitate & timore, habentes bonam conscientiam: adeo vt ij qui obloquuntur de vobis tanquam de hominibus sceleratis, confundantur, vt qui calumnientur bono in Meschicho mores vestros.* • Dominica septima post Pentecost.

17 *Præstat enim vobis quum feceritis bona opera, vt mala reportetis (siquidem talis fuerit voluntas Dei) quàm quum malefeceritis.*

18 *Quoniam & Meschicho semel mortuus est propter peccatis nostris, iustus pro sceleratis, vt nos offerret Deo, & mortuus est corpore, & vixit spiritu.*

19 *Et prædicauit animabus illis quæ detinebantur in sepulchro:*

20 *Quæ quondam inobedientes fuerant in diebus Nouach, quum longanimitas Dei præcepit vt fieret arca, ob spem pœnitentiæ eorum: & octo tantùm animæ introierunt in eam, & seruatæ sunt per aquas.*

21 *Quo quidem exemplo & vos seruamini per baptismum, non abluentes corpus à sordibus, sed gratias agentes Deo cum pura conscientia, & per resurrectionem Ieschua Meschicho.*

22 *Qui euectus est in cælum, & est ad dexteram Dei, eique subiecti sunt Angeli, & potestates, ac virtutes.*

CAP. IIII.

1 *SI ergo Meschicho passus est pro nobis in carne, vos quoque eadem mente armemini: quisquis enim mortuus est in corpore suo, desitit ab omnibus peccatis.*

2 *Vt non amplius desiderijs hominum viuat quanto tempore erit in corpore, sed voluntati Dei.*

3 *Sufficit enim quod transacto tempore operati simus voluntatem Ethnicorum in crapula, & ebrietate, & proteruia, & cantu (comessatione) cultu denique dæmoniorum.*

4 *Et ecce nunc admirantur, vosque maledictis proscindunt, eo quod libidine non pruritis cum eis in illa prorae inguine.*

5 *Qui quidem reddituri sunt rationem Deo ipsi, qui paratus est ad iudicandum viuos & mortuos.*

6 *Nam propterea euangelizatum est & mortuis, vt iudicentur secundùm homines carne, viuant autem secundùm Deum spiritu.*

7 * *Instat autem finis omnium. Quamobrem estote casti, & inuigilate orationi.* • Dominica septima post Epiphaniam.

8 *Et ante omnia charitas vehemens mutua sit inter vos: charitas enim operit multitudinem peccatorum.*

9 *Et estote amatores peregrinorum absque murmuratione.*

10 *Porrò vnusquisque vestrum quod accepit donum à Deo, ministret sociis suis tanquam boni dispensatores distincta gratia Dei.*

11 *Quisquis loquitur, vt eloquium Dei loquatur: & quisquis ministrat, vt ex virtute quam dat ei Deus: vt in omnibus quæ agitis glorificetur Deus per Ieschua Meschicho: cui est gloria & honor in sæculum sæculorum Amen.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Et quis ille malè tractans vos, si boni imitatores fueritis?

Sed si & patimini propter iustitiam, beati. At timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini:

Dominum autem Deum sanctificate in cordibus vestris, parati verò semper ad apologiam omni poscenti vos rationem de in vobis spe:

Cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam, vt in eo quòd obloquuntur vobis vt malefactoribus, pudeſiant illi calumniantes vestram bonam in Christo conuersationem.

Melius enim benefacientes, (si velit voluntas Dei,) pati, quàm malefacientes.

Quia & Christus semel pro peccatis passus est, iustus pro iniustis: vt nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, viuificatus autem spiritu.

In quo & illis in custodia spiritibus profectus prædicauit:

Incredulis aliquando, quando expectabat illa Dei longanimitas, in diebus Noë apparata arca: in quam paucæ (id est octo) animæ seruatæ sunt per aquam.

Cui correspondens exemplar nunc & nos saluat baptisma: non carnis depositio sordis, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Iesu Christi:

Qui est in dextera Dei, profectus in cælum, subiectis sibi Angelis, & potestatibus, & virtutibus.

CAP. IIII.

CHristo igitur pro nobis carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia passus passo in carne desitit peccato:

In non amplius hominum desideriis, sed voluntati Dei reliquum in carne viuere tempus.

Sufficiens enim vobis præteritum tempus vitæ voluntatem Gentium adoperari, incedentes in proteruiis, cupiditatibus, vinolentiis comessationibus, potationibus, & nefariis idololatriis,

In quo peregrinantur, non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes.

Qui reddent rationem ei parate habenti iudicare viuos & mortuos.

In hoc enim & mortuis euangelizatum est, vt iudicentur quidem secundùm homines carne, viuant autem secundùm eum Spiritu.

Omnium autem finis appropinquauit. Prudentes estote itaque, & vigilate in orationes,

Ante omnia autem illam in vosipsos charitatem propensam habentes: quia charitas operiet multitudinem peccatorum.

Hospitales in inuicem, sine murmurationibus.

Vnusquisque sicut accepit donum, in seipsos illud ministrantes, vt pulchri dispensatores variæ gratiæ Dei,

Si quis loquitur, vt eloquia Dei: si quis ministrat, tanquã ex virtute, sicut suppeditat Deus: vt in omnibus glorificetur Deus per Iesum Christum: cui est gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Transl. Erasm. Roterod.

Et quis est, qui sit afflicturus vos, si bonitatis æmulatores fueritis?

Imò si quid etiam acciderit incommodi propter iustitiam, beati tamen estis. Caterum terrore illorum ne terreamini, neque turbemini,

Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. Sitis autem parati semper ad respondendum cuilibet petenti, vt loquamini de ea quæ in vobis est spe,

Cum mansuetudine & reuerentia, conscientiam habentes bonam, vt in hoc quod vobis detrahunt, tanquam sceleratis, pudefiant hi qui incessunt vestram bonam in Christo conuersationem.

Præstat enim, si bene agentes, si ita velit Dei voluntas, malis afficiamini, quàm male facientes.

Quandoquidem & Christus semel pro peccatis passus fuit, iustus pro iniustis, vt nos adduceret Deo, mortificatus quidem carne, sed viuificatus spiritu,

In quo etiam abijt & spiritibus qui erant in carcere prædicauit,

Qui inobedientes fuerant quondam. Cum semel expectabatur Dei lenitas in diebus Noë, cum apparabatur arca, in qua pauci, hoc est, octo animæ seruatæ fuerunt per aquam.

Cuius figura nunc respondens baptismus, nos quoque saluos reddit, quo non carnis sordes abijciuntur, sed quo fit, vt bona conscientia bene respondeat apud Deum, per resurrectionem Iesu Christi,

Qui est ad dexteram Dei, perfectus in cælum, subiectis sibi Angelis, & potestatibus, ac virtutibus.

CAP. IIII.

CVm igitur Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque iuxta eandem cogitationem armemini, quod qui patiebatur in carne, desitit à peccato, in hoc,

Vt iam non concupiscentiis hominum, sed voluntati Dei, quod superest in carne tempus viuat.

Sat enim est nobis quod anteacto vitæ tempore voluntatem gentium patrauerimus, cum versaremur in lasciuiis, concupiscentiis, vinolentijs, comessationibus, compotationibus, & nefarijs simulacrorum cultibus.

Atque id absurdum illis videtur, quod non accurratis vnà cum ipsis in eandem luxus refusionem, qui de vobis male loquuntur.

Qui reddituri sunt rationem ei, qui paratus est ad iudicandum viuos & mortuos.

Nam in hoc mortuis quoque prædicatum est euangelium, vt iudicentur quidem secundùm homines carne, viuant autem iuxta Deum spiritu.

Porro rerum omnium finis imminet. Sitis igitur sobrij, & vigilantes ad orandum.

Ante omnia vero charitatem inter vos vehementem habentes. Nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

Hospitales estote erga vos inuicem, sine murmurationibus,

Vt quisque accepit donum ita alius in alium illud ministrantes, vt boni dispensatores variæ gratiæ Dei.

Si quis loquitur, loquatur vt eloquia Dei: si quis ministrat, ministret tanquam ex virtute, quam suppeditat Deus: vt omnibus glorificetur Deus per Iesum Christum cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Vulgata Editio.

Chariſsimi,nolite peregrinari in feruore, qui ad tentationem vobis fit,quaſi nouũ aliquid vobis contingat:

Sed communicantes Chriſti paſsionibus,gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes.

Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniàm quod eſt honoris,gloriæ,& virtutis Dei & qui eſt eius Spiritus,ſuper vos requieſcit.

Nemo autem veſtrum patiatur vt homicida,aut fur,aut maledicus,aut alienorum appetitor.

Si autem vt Chriſtianus, non erubeſcat:glorificet autem Deum in iſto nomine.

Quoniam tempus eſt,vt incipiat iudicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis: quis finis eorum, qui non credunt Dei Euangelio?

* Et ſi iuſtus vix ſaluabitur,impius, & peccator vbi parebunt?

Itaque & hi,qui patiuntur ſecundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas ſuas in benefactis.

CAP. V.

SEniores ergo,qui in vobis ſunt,obſecro, conſenior, & teſtis Chriſti paſsionum:qui & eius,quæ in futuro reuelanda eſt, gloriæ communicator:

Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia,ſed voluntariè:

Neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo.

Et cum apparuerit princeps paſtorum,percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

Similiter adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus.

* Omnes autem inuicem humilitatem inſinuate, * quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis:

Omnem ſolicitudinem veſtram proijcientes in eum,quoniam ipſi cura eſt de vobis.

Sobrij eſtote, & vigilate: quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret:

Cui reſiſtite fortes in fide:ſcientes eandem paſsionem ei,quæ in mundo eſt,veſtræ fraternitati fieri.

Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos ipſe perficiet,confirmabit,ſolidabitque.

Ipſi gloria, & imperium in ſecula ſæculorum, Amen.

Per Siluanum fidelem fratrem vobis vt arbitror, breuiter ſcripſi: obſecrans & conteſtans, hanc eſſe veram gratiam Dei, in qua ſtatis.

Salutat vos Eccleſia,quæ eſt in Babylone coelecta, & Marcus filius meus.

Salutate inuicem in oſculo ſancto: Gratia vobis omnibus,qui eſtis in Chriſto Ieſu.

Tranſl. ex Syriac.

Dilecti mei,ne miremini in tentatione ui quàs habetis, quaſi quid alienum vobis acciderit,quandoquidem ad veſtri probationem ſunt.

Sed gaudete vos participes eſſe paſſionum Meſchicho,vt ſic & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis & exultetis.

Quod ſi probrum patimini pro nomine Meſchicho, beati eſtis: quoniam Spiritus Dei glorioſus requieſcit ſuper vos.

Tantum ne quis veſtrum tanquam homicida, aut fur, aut facinoroſus patiatur.

Sin patitur vt Chriſtianus,non erubeſcat;ſed glorificet Deum hoc nomine

Quoniam tempus eſt vt incipiat iudicium à domo Dei, Quod ſi à nobis incipit, quis erit finis eorum qui non acquieſcunt Euangelio Dei?

Et ſi iuſtus vix ſeruatur, impius & peccator vbi inueniendus eſt?

Quapropter ij qui patiuntur iuxta voluntatem Dei, commendant ei animas ſuas bonis operibus tanquam conditori fideli.

CAP. V.

OBſecro autem presbyteros qui ſunt inter vos, ego presbyter ſocius veſter, ac teſtis paſſionum Meſchicho, & particeps gloriæ ipſius quæ reuelanda eſt:

Paſcite gregem Dei, qui traditus eſt vobis, & curam eius agite ſpiritualiter, non vi, ſed ſponte, non in ſordido lucro,ſed ex toto corde veſtro:

Non tanquam domini gregis,ſed vt ſitis illis bonum exemplar.

Vt quum reuelatus fuerit ille paſtorum magiſter,recipiatis ab eo coronam gloriæ immarceſcibilem.

Vos autem adoleſcentes,ſubditi eſtote ſenioribus,veſtris: & circumamictis eſtote manſuetudine animi vnus erga alium,quia Deus illis aduerſatur qui efferunt ſeſe,humilibus autem dat gratiam.

Humiliemini igitur ſub potenti illa Dei manu, vt ipſe vos euehat tempore congruo;

Et omnem ſollicitudinem veſtram conijcite in Deum, quippe cui cura eſtis.

Vigilate & memores eſtote,quoniam aduerſarius veſter Satanas tanquam leo rugit & obambulat, quæritq; quem abſorbeat.

Inſurgite ergo in eum obſirmati in fide,& ſcitote quòd & fratribus veſtris, qui in mundo ſunt,ha paſſiones obueniunt.

Deus autem gratiæ eſt, qui vocauit nos ad gloriam ſuam in æternam per Ieſchua Meſchicho, quem dedit nobis,vt quum ſuſtinuerimus has oppreſſiones exiguas,roborentur,& confirmentur,atque perſtemus in eo æternum.

Cui ſit gloria,& potentia,& honor in ſeculum ſeculorum, Amin.

Pauca hæc, vt arbitror,ſcripſi vobis per Syluanum fratrem fidelem: & perſuaſum habeo ac teſtificor hanc eſſe veram gratiam Dei in qua ſtatis.

Poſtulat pacem veſtram Eccleſia illa lecta, quæ eſt in Bobil & Marcus filius meus.

Poſtulate pacem mutuam cum oſculo ſancto. Pax cum omnibus vobis qui in Meſchicho eſtis, Amin.

Transl. B. Ariæ Mont.

Dilecti, ne peregrinamini illa in vobis ignitione ad experimentum vobis facta, ſicut peregrino vobis contingente: 12

Sed ſicut communicatis Chriſti paſsionibus, gaudete: vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes. 13

Si probris afficimini in nomine Chriſti, beati: quoniam quod gloriæ & ille Dei Spiritus, ſuper vos requieuit. ſecundùm quidem eos blaſphematur, ſecundùm autem vos glorificatur. 14

Non enim quis veſtrum patiatur quaſi homicida, aut fur, aut maleficus, aut vt alienorum explorator 15

Si autem vt Chriſtianus, non pudeſiat: glorificet autem Deum in parte hac. 16

Quoniam tempus incipi iudicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis, quis finis imperſuaſorum Dei Euangelio? 17

Et ſi iuſtus vix ſaluatur, impius & peccator vbi parebit? 18

Itaque & patientes ſecundùm voluntatem Dei, vt fideli creatori commendent animas ſuas in beneficentia. 19

CAP. V.

PResbyteros illos in vobis obſecro, vt compresbyter, & teſtis Chriſti paſsionum, qui & futura reueleri gloriæ communicator: 1

Paſcite illum in vobis gregem Dei, proſpicientes non coactè, ſed ſponteneè: neque turpis lucri gratia, ſed prompto animo: 2

Neque vt dominantes cleris, ſed exemplaria facti gregis. 3

Et apparente illo principe paſtorum, reportabitis immarceſcibilem gloriæ coronam. 4

Similiter iuniores, ſubditi eſtote ſenioribus. Omnes autem alij aliis ſubditi, humilitatem animi inſinuate, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. 5

Humiliamini igitur ſub potentem manum Dei, vt vos exaltet in tempore: 6

Omnem ſolicitudinem veſtram proijcientes in eum: quoniam ipſi cura eſt de vobis. 7

Sobrij eſtote, vigilate: aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, ambulat quærens quem deuoret. 8

Cui reſiſtite firmi fide: ſcientes eadem paſsionum illi in mundo veſtræ fraternitati impleri. 9

At Deus omnis gratiæ vocans vos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos ipſe perficiat vos, confirmet, roboret, fundet. 10

Ipſi gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen. 11

Per Siluanum vobis fidelem fratrem, (vt arbitror) per pauca ſcripſi: obſecrans & conteſtans hanc eſſe veram gratiam Dei in quam ſtatis. 12

Salutat vos in Babylone coelecta, & Marcus filius meus. 13

Salutate alij alios in oſculo charitatis. Pax vobis omnibus in Chriſto Ieſu. Amen. 14

Transl. Eraſm. Roterod.

Chariſſimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentum veſtri ſit, perinde quaſi nouum aliquid vobis obtingat, 12

Imò in hoc quod conſortes eſtis afflictionum Chriſti, gaudete, vt in reuelatione quoque gloriæ eiuſdem gaudeatis exultantes. 13

Si probris afficimini in nomine Chriſti, beati eſtis: quoniam gloria & Spiritus Dei ſuper vos requieſcit. Iuxta ipſos quidem maledictis afficitur, iuxta vos autem glorificatur. 14

Ne quis enim veſtrum affligatur, vt homicida, aut fur, aut facinoroſus, aut curioſus alienarum rerum. 15

Porrò ſi vt Chriſtianus affligitur aliquis, ne pudeſiat, imò glorificet Deum in parte hac. 16

Quandoquidem & tempus eſt, vt incipiat iudicium à domo Dei, quod ſi primum incipit à nobis, quis erit finis eorum qui non credunt Dei Euangelio? 17

Et ſi iuſtus vix ſaluus efficitur, impius & peccator vbi comparebit? 18

Proinde qui affliguntur iuxta voluntatem Dei, tanquam apud fidelem conditorem deponant animas ſuas benefaciendo. 19

CAP. V.

PResbyteros qui inter vos ſunt obſecro, qui ſum & ipſe Presbyter, ac teſtis afflictionum Chriſti, atque idem conſors gloriæ, quæ reuelabitur, 1

Paſcite quantum in vobis eſt gregem Chriſti, curam illius agentes non coacte ſed volentes: non turpiter affectantes lucrum, ſed propenſo animo, 2

Neque ceu dominium exercentes aduerſus cleros, ſed ſic vt ſitis exemplaria gregis. 3

Et cum apparuerit ille paſtorum princeps, reportabitis immarceſſibilem gloriæ coronam. 4

Similiter iuniores ſubditi eſtote ſenioribus, ſic vt omnes alius alij viciſſim ſubijciamini. Humilitatem animi vobis inſixam habete: propterea quod Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. 5

Humiliemini igitur ſub potenti manu Dei, vt vos extollat cum erit opportunum, 6

Omni cura veſtra coniecta in illum. Nam illi cura eſt de vobis. 7

Sobrij eſtote, vigilate, quoniam aduerſus veſter diabolus tanquam leo rugiens circumbulat, quærens quem deuoret. 8

Cui reſiſtite, ſolidi fide, ſcientes eaſdem afflictiones, veſtræ, quæ in mundo eſt fraternitati conſummari. 9

Sed Deus omnis gratiæ, qui vocauit nos ad æternam ſuam gloriam per Chriſtum Ieſum, parumper afflictos, idem inſtauret vos, fulciat, roboret, ſtabiliat. 10

Ipſi gloria, imperium in ſecula ſeculorum, Amen. 11

Per Syluanum vobis fidelem fratrem, vt arbitror, paucis ſcripſi, adhortans ac teſtificans hanc eſſe veram gratiam Dei, in qua ſtatis. 12

Salutat vos ea, quæ eſt in Babylone, veſtra conſors electionis Eccleſia, & Marcus filius meus. 13

Salutate vos mutuo charitatis oſculo. Pax vobis omnibus, qui eſtis in Chriſto Ieſu. Amen. 14

POSTERIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI.

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

SImon Petrus, ſeruus, & Apoſtolus Ieſu Chriſti, his, qui cœqualem nobiſcum ſortiti ſunt fidem in iuſtitia Dei noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti:

Gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Chriſti Ieſu Domini noſtri:

Quomodo omnia nobis diuinæ virtutis ſuæ, quæ ad vitam, & pietatem donata ſunt, per cognitionem eius, qui vocauit nos propria gloria, & virtute,

Per quem maxima, & pretioſa nobis promiſſa donauit: vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ: fugientes eius, quæ in mundo eſt, concupiſcentiæ corruptionem.

Vos autem curam omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam,

In ſcientia autem abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem,

In pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.

Hæc enim ſi vobiſcum adſint, & ſuperent, non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione.

Cui enim non præſto ſunt hæc, cæcus eſt, & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterum ſuorum delictorum.

Quapropter fratres magis ſatagite vt per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando.

Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti.

Propter quod incipiam vos ſemper commonere de his: & quidem ſcientes & confirmatos vos in præſenti veritate.

Iuſtum autem arbitror quamdiu ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione:

Certus quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei ſecundum quod & Dominus noſter Ieſus Chriſtus
Io. 21. 19. * ſignificauit mihi.

Dabo autem operam & frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horum memoriam faciatis.

1. Cor. 1. 17. * Non enim doctas fabulas ſecuti notam fecimus vobis Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem, & præſentiam: ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis.

Accipiens enim à Deo Patre honorem, & gloriam voce delapſa ad eum huiuſcemodi à magnifica gloria: * Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi
Matt. 17. 5 complacui, ipſum audite.

Et hanc vocem nos audiuimus de cælo allatam, cum eſſemus cum ipſo in monte ſancto.

Et habemus firmiorem propheticum ſermonem: cui benefacitis attendentes quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco donec dies eluceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris:

2. Tim. 3. 16. *Hoc primum intelligentes quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.

POSTERIORIS EPISTOLÆ BEATI PETRI APOSTOLI.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *SImeon Petrus, ſeruus & Apoſtolus Ieſu Chriſti, iis qui æquè pretioſam nobiſcum ſortiti ſunt fidem, per iuſtitiam Dei noſtri, & ſeruatoris Ieſu Chriſti.*

2 *Gratia vobis & pax multiplicetur per agnitionem Dei, & Ieſu Domini noſtri,*

3 *Sic vt eius diuina virtus omnia nobis largita eſt, quæ ad vitam ac pietatem pertinent per agnitionem eius qui vocauit nos per gloriam & virtutem,*

4 *Per quæ pretioſa nobis ac maxima promiſſa donata ſunt, vt per hæc efficeremini diuinæ conſortes naturæ, ſi refugeritis à corruptione quæ eſt in mundo per concupiſcentiam.*

5 *Sed & in hoc ipſum omni adhibito ſtudio, ſubminiſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute vero ſcientiam,*

6 *In ſcientia vero temperantiam, in temperantia vero patientiam, rurſus in patientia pietatem,*

7 *In pietate autem fraternam charitatem, in fraterna vero charitate dilectionem.*

8 *Hæc enim cum vobis adſint, & exuberent, haud ociosos, nec in irritum laborantes efficiunt, ad Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitionem.*

9 *Nam cui non adſunt hæc, is cæcus eſt, & manu tentans, obliti ſeſe à veteribus peccatis ſuis fuiſſe purgatum.*

10 *Quapropter fratres potius operam date, vt vocationem & electionem veſtram firmam efficiatis. Hæc enim ſi feceritis, non labemini vnquam.*

11 *Siquidem ad hunc modum, abundè ſubminiſtrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini noſtri & Seruatoris Ieſu Chriſti.*

12 *Quapropter haud negligam, vos ſemper commonere de his, tametſi ſciatis, & confirmatis ſitis in præſenti veritate.*

13 *Attamen iuſtum arbitror, quandiu ſum in hoc tabernaculo, excitare vos per commonitionem,*

14 *Cum ſciam breui futurum, vt deponam hoc tabernaculum meum, quemadmodum & Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi.*

15 *Quin & dabo ſemper operam, vt vos poſt exitum meum, horum mentionem facere poſſitis.*

16 *Non enim arte compoſitas fabulas ſecuti, notam vobis fecimus Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem, & aduentum, ſed qui oculis noſtris aſpeximus illius maieſtatem.*

17 *Acceperat enim à Deo patre honorem & gloriam, voce ad illum delata huiuſmodi à magnifica gloria: Hic eſt ille Filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt.*

18 *Et hanc vocem nos audiuimus è cælo delatam, cum eſſemus vnà cum illo in monte ſancto.*

19 *Et habemus firmiorem ſermonem propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obſcuro loco, rectè facitis, donec dies illuceſcat, & lucifer exoriatur in cordibus veſtris.*

20 *Si illud prius noueritis, quod omnis prophetica ſcriptura non ſit priuatæ interpretationis.*

Vulgat. Editio.

Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.

CAP. II.

FVerunt vero & pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, & eũ, qui emit eos, Dominum negant, ſuperducẽtes ſibi celerem perditionem.

Et multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur:

Et in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur: quibus iudicium iam olim non ceſſat: & perditio eorum non dormitat.

Iob 4. 18. Iud. 6. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in iudicium reſeruari,

Gen. 7. 1. Et originali mundo non pepercit, * Sed octauum Noe iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, diluuium mundo impiorum inducens.

Gen. 19. 25. * Et ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euerſione damnauit: exemplum eorum, qui impiè acturi ſunt, ponens:

Et iuſtum Lot oppreſſum à nefandorum iniuria, ac luxurioſa conuerſatione eripuit:

Aſpectu enim, & auditu iuſtus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animam iuſtam iniquis operibus cruciabant.

Nouit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos vero in diem iudicij reſeruare cruciandos:

Magis autem eos, qui poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, ſibi placentes, ſectas non metuunt introducere blaſphemantes:

Vbi Angeli fortitudine, & virtute cum ſint maiores, non portant aduerſum ſe execrabile iudicium.

Hi vero velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem, & in pernicem in his quæ ignorant blaſphemantes in corruptione ſua peribunt,

Percipientes mercedem iniuſtitiæ, voluptatem exiſtimantes diei delicias: coinquinationes, & maculæ deliciis affluentes, in conuiuiis ſuis luxuriantes vobiſcum,

Oculos habentes plenos adulterij, & inceſſabilis delicti. Pellicientes animas inſtabiles, cor exercitatum auaritia habentes, maledictionis filij:

Num. 22. 23. Derelinquentes rectã viã errauerunt, * ſecuti viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amauit:

Iudit. 12. Correptionem vero habuit ſuæ veſaniæ: ſubiugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophetæ inſipientiam.

Hi ſunt fontes ſiue aquæ, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reſeruatur.

Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in deſideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conuerſantur:

Libertatem illis promittentes, cum ipſi ſerui ſint corruptionis: * à quo enim quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus eſt.

Io. 8. 34. Ro. 6. 20. Heb. 6. 4. Mat. 12. 4. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur: facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus.

Melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem, retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.

Pro. 26. 11. Contigit enim eis illud veri prouerbij: * Canis reuerſus ad ſuum vomitum: &, Sus lota in volutabro luti.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Non enim voluntate hominis allata eſt olim prophetia, ſed à Spiritu ſancto impulſi, locuti ſunt ſanctí Dei homines.

CAP. II.

FVerunt autem & Pſeudoprophetæ in populo, quemadmodum & inter vos erunt falſi doctores, qui clàm inducent ſectas perniciofas, etiam dominum qui illos mercatus eſt, abnegantes, accerſentes ſibiipſis celerem interitum:

Et plerique ſequentur illorum exitia, per quos via veritatis maleciis afficietur.

Et per auaritiam factitijs ſermonibus de vobis negotiabuntur, quibus iudicium iam olim non tardat, & perditio illorum non dormitat.

Nam ſi deus Angelis qui peccauerant, non pepercit, ſed catenis noctis in Tartarum præcipitatos, tradidit ſeruatos in iudicium,

Et priſco mundo non pepercit, ſed octauum iuſtitiæ præconem Noe ſeruauit, diluuio in mundum impiorum inducto,

Et ciuitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas, ſubuerſione condemnauit eos, & ſecit exemplum ijs, qui impiè forent acturi:

Et iuſtum Lot, qui opprimebatur à nefarijs per libidinoſam conuerſationem, eripuit.

Is enim oculis & auribus iuſtus, cum habitaret inter illos, cottidie animam iuſtam iniquis illorum factis excruciabat.

Nouit Dominus pios à tentatione eripere, iniuſtos autem in diem iudicij puniendos ſeruare,

Maximè verò illos, qui carnem ſequentes in concupiſcentia pollutionis ambulant, ac Dominationem contemnunt, audaces, præfracti, qui gloria præcellentes non verentur conuitijs inceſſere.

Cum ipſi Angeli, qui ſunt robore ac virtute maiores, non ferunt aduerſus ſeſe apud Dominum, maledicum iudicium.

At iſti veluti bruta animantia, natura genita in capturam & in pernitiem, in his quæ non intelligunt maledicentes in perditione ſua peribunt,

Reportantes mercedem iniuſtitiæ, pro voluptate ducentes, ſi in diem delitijs fruantur labes ac macula, qui conuiuantes in erroribus ſuis, inſultant vobis,

Oculos habentes plenos adulterꝫ, & qui à peccando ceſſare neſciant, ineſcantes animas inſtabiles, cor habentes exercitatum rapinis, execrabiles filij,

Qui relicta recta via, aberrauerunt, ſecuti viam Balaam filij Boſor, qui mercedem iniquitatis dilexit,

Sed redarguitus fuit de ſua iniquitate. Animal ſubiugale mutum humana voce loquens, prohibuit prophetæ dementiam.

Iſti ſunt fontes aqua carentes, nebulæ quæ à procella feruntur, quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt.

Siquidẽ vbi vehemẽter faſtuoſa vanitatis verba ſonuerint ineſcãt homines per cõcupiſcẽtias carnis voluptatibus eos qui verè aufugerãt, ab his qui in errore conuerſantur,

Dum illis libertatem pollicentur, cum ipſi ſerui ſint corruptionis. Siquidem à quo quis ſuperatus eſt, huic etiam in ſeruitutem eſt addictus.

Nam ſi poſteaquam refugerunt ab inquinamentis mũdi, per agnitionem Domini, & ſeruatoris Ieſu Chriſti: tamen his rurſum inuoluti ſuperantur, facta ſunt illis poſtrema peiora primis.

Satius enim fuiſſet illis, non cognouiſſe viam iuſtitiæ, quàm vbi cognouerunt, conuerti ab eo, quod illis traditum fuit, ſancto præcepto.

Verum accidit illis id, quod vero prouerbio dici ſolet: Canis reuerſus ad ſuum ipſius vomitum: & ſus lota, reuerſa ad volutabrum cœni.

Vulgat. Editio.

CAP. III.

1 HAnc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem:

2 Vt memores sitis eorum, quæ prædixi verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Saluatoris.

3 * Hoc primum scientes, quod venient in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes,

1. Tim. 4. 1. 2. Tim. 3. 1 Iud. 18.

Dicentes: * Vbi est promissio, aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ.

4 Eccl. 12. 27.

5 Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant prius, & terra, de aqua, & per aquam consistens Dei verbo:

6 Per quæ, ille tunc mundus, aqua inundatus periit.

7 Cæli, autem qui nunc sunt, & terra eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij, & perditionis impiorum hominum.

8 Vnum verò hoc non lateat vos charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies vnus.

9 Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.

10 * Adueniet autem dies Domini vt fur: in quo cœli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exurentur.

1. Thess. 5. 2. Apoc. 3. 3. & 16. 15.

11 Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus, & pietatibus,

12 Expectantes, & properantes in aduentum diei Domini, per quem cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent?

13 * Nouos vero cœlos, & nouam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

Isa. 65. 17. & 66. 22. Apoc. 21. 1.

14 Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati, inuiolati ei inueniri in pace.

2. Pet. 3. 1.

15 Et * Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis.

16 Sicut & omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles deprauant, sicut & ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17 Vos igitur fratres præscientes custodite, ne insipientiũ errore traducti excidatis à propria firmitate.

18 Crescite vero in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis. Amen.

CAP.

Digitized by Google

Transl. Eraſm. Roterod.

CAP. III.

1 HAſce iam alteras vobis, chariſſimi, ſcribo literas, in quibus excitimulo veſtram, per commonitionem, ſyn-
2 ceram mentem. Vt memores ſitis verborum, quæ prædicta ſunt à ſanctis prophetis, & mandati noſtri, qui ſumus Apoſtoli Domini
3 & Seruatoris, Illud primum ſcientes, venturos in extremis diebus illuſores, qui iuxta proprias concupiſcentias ambulent,
4 Et dicant: Vbi eſt pollicitatio aduentus eius. Siquidem ex quo die patres obdormierunt, ſic omnia permanent ab
5 initio conditionis. Nam illud volentes neſciunt, quod cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquam conſiſtentes Dei ſer-
6 mone, Per quæ is qui tum erat mundus, aqua inundatus
7 periit. At qui nunc ſunt cœli ac terra, eiuſdem ſermone repoſiti ſunt, & ſeruantur igni, in diem iudicij & perditionis impiorum hominum.
8 Vnum autem hoc ne lateat vos, dilecti, quod vnus dies apud Dominum perinde eſt, vt mille anni, & mille anni,
9 vt dies vnus. Haud tardat Dominus qui promiſit, quemadmodum nonnulli tarditatem exiſtimant. Verum patiens eſt erga
10 nos, dum non vult vllos perire, ſed omnes ad pœnitentiam recipere. Veniet autem dies Domini ſicut fur in nocte, quo cœli, procella in morem tranſibunt: elementa verò aſſuantia
11 ſoluentur, terraq; & quæ in ea ſunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia ſoluantur, quales oportet eſſe
12 vos in ſanctis conuerſationibus ac pietatibus, Expectantes & accelerantes aduentum diei Dei, per quem cœli incenſi ſoluentur, & elementa aſſuantia li-
13 queſcent. Sed cœlos nouos ac terram nouam iuxta promiſſum illius expectamus, in quibus iuſtitia inhabitat.
14 Quapropter, dilecti, hæc expectantes, date operam, vt immaculati & incontaminati, ab illo reperiamini in
15 pace: Dominiq; noſtri patientiam, ſalutem arbitremini. quemadmodum & dilectus frater noſter Paulus, iuxta ſibi datam ſapientiam ſcripſit vobis,
16 Etiam in omnibus ferè epiſtolis loquens de his, inter quæ ſunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorquent, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam ipſorum perniciem.
17 Vos igitur dilecti, poſteaquàm præmoniti eſtis, cauete, ne ſimul cum aliis nefariorum errore abducti, excidatis à
18 propria ſtabilitate, Sed creſcite in gratia, & cognitione Domini noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Ipſi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

PRIMÆ EPISTOLÆ BEATI IOANNIS APOSTOLI,

Vulgat. Editio.

CAPVT PRIMVM.

QVod fuit ab initio,quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus & manus noſtræ contrectauerunt de Verbo vitæ.

Et vita manifeſtata eſt,& vidimus,& teſtamur,& annuntiamus vobis vitam æternam,quæ erat apud Patrem,& apparuit nobis:

Quod vidimus & audiuimus annũtiamus vobis, vt & vos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cũ Patre, & cum Filio eius Ieſu Chriſto.

Et hæc ſcribimus vobis vt gaudeatis,& gaudium veſtrum ſit plenum.

Et eſt hæc annuntiatio,quam audiuimus ab eo,& annuntiamus vobis:* Quoniam Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ.

Si dixerimus quoniam ſocietatem habemus cum eo,& in tenebris ambulamus,mentimur, & veritatem non facimus.

Si autem in luce ambulamus ſicut & ioſe eſt in luce,ſocietatem habemus ad inuicem,*& ſanguis Ieſu Chriſti filij eius, emundat nos ab omni peccato.

* Si dixerimus quoniam peccatum non habemus,ipſi nos ſeducimus,& veritas in nobis non eſt.

Si confiteamur peccata noſtra:fidelis eſt,& iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra,& emundet nos ab omni iniquitate.

Si dixerimus quoniam non peccauimus: mendacem facimus eum,& verbum eius non eſt in nobis.

CAP. II.

FIlioli mei,hæc ſcribo vobis, vt non peccetis.Sed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem,Ieſum Chriſtum iuſtum:

Et ipſe propitiatio pro peccatis noſtris : non pro noſtris autem tantum,ſed etiam pro totius mundi.

Et in hoc ſcimus quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruemus.

Qui dicit ſe noſſe eum,& mandata eius non cuſtodit,mendax eſt, & in hoc veritas non eſt.

Qui autẽ ſeruat verbũ eius,verè in hoc charitas Dei perfecta eſt:& in hoc ſcimus quoniã in ipſo ſumus.

Qui dicit ſe in ipſo manere,debet,ſicut ille ambulauit,& ipſe ita ambulare.

Chariſsimi,non mandatum nouum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus,quod habuiſtis ab initio:Mandatum vetus eſt verbum,quod audiſtis.

*Iterum mandatum nouum ſcribo vobis quod verum eſt & in ipſo,& in vobis: quia tenebræ tranſierunt,& verum lumen iam lucet.

Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt vſque adhuc.

* Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt.

Qui autem odit fratrem ſuum,in tenebris eſt, & in tenebris ambulat,& neſcit quò eat : quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.

PRIMÆ EPISTOLÆ BEATI IOANNIS APOSTOLI,

Tranſl. ex Syriac.

CAPVT PRIMVM.

1 EVangelizamus vobis illud quod erat à principio, quod audiuimus & vidimus oculis noſtris, vidimus, & contrectauimus manibus noſtris, hoc eſt, Verbum vitæ. Dominicæ prædicationis.

2 Et vita reuelata eſt, & vidimus: & teſtamur ac prædicamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & manifeſtata eſt nobis.

3 Et quod vidimus & audiuimus, vobis quoque patefacimus, vt habeatis ſocietatem nobiſcum: eſt autem ſocietas noſtra cum Patre & Filio eius Ieſchua Meſchicho,

4 Et hæc ſcribimus vobis, vt gaudium noſtrum, quod eſt in vobis, ſit plenum.

5 Et hoc eſt euangelium quod audiuimus ab eo, & annunciamus vobis, nempe Deum lucem eſſe, & nullas omnino tenebras eſſe in eo.

6 Quod ſi dixerimus nos ſocietatem habere cum eo, & ambulauerimus in tenebris, mendaces ſumus, & non in veritate progredimur.

7 Sin autem in luce ambulauerimus, prout & ipſe eſt in luce, ſocietatem habemus inter nos mutuam, & ſanguis Ieſchua Filij eius repurgat nos ab omnibus peccatis noſtris.

8 Quòd ſi dixerimus nos peccatum non habere, nos ipſos ſeducimus, & veritas non eſt in nobis.

9 Sin confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & repurget nos ab omni noſtra iniquitate.

10 Quod ſi dixerimus: nos non peccare, mendacem eum efficimus, & Verbum ipſius penes nos non eſt.

CAP. II.

1 FIlioli mei, hæc ſcribo vobis ne peccetis: Quòd ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Ieſchua Meſchicho iuſtum.

2 Ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nec pro noſtris tantum, ſed etiam pro totius mundi.

3 Et in hoc ſentimus quod cognouerimus eum, ſi ſeruamus mandata eius.

4 Qui enim dixerit ſe noſſe eum, & mandata eius non ſeruauerit, mendax eſt, & veritas non eſt in eo,

5 Qui autem cuſtodit ſermonem eius, verè in hoc perfecta eſt charitas Dei: per hoc enim ſcimus nos in eo eſſe.

6 Qui dicit in ipſo ſum, oportet vt ille iuxta ſtimara ipſius ambulet.

7 *Dilecti mei, præceptum nouum non ſcribo vobis, ſed præceptum vetus, quod habuiſtis ab initio: Præceptum autem vetus eſt ſermo ille quem audiſtis. *Oblatio in Dominicæ Palmarum.

8 Rurſum præceptum nouum ſcribo vobis, quod verum eſt in ipſo, & in vobis: quia tenebræ tranſierunt, & verum lumen incipit apparere.

9 Quiſquis igitur dicit ſe in luce eſſe, & odio habet fratrem ſuum, in tenebris eſt etiam nunc.

10 Qui diligit fratrem ſuum, in lumine permanet, & offendiculum in eo non eſt.

11 Qui verò odio habet fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat: quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.

PRIMÆ EPISTOLÆ BEATI IOANNIS APOSTOLI.

Transl. B. Ariæ Mont.

CAPVT PRIMVM.

QVod erat ab initio,quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris,quod ſpectauimus,& manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ.

Et vita manifeſtata eſt:& vidimus,& teſtamur,& annuntiamus vobis illam vitam, illam æternam, quæ erat apud Patrem,& apparuit nobis:

Quod vidimus & audiuimus annũtiamus vobis, vt & vos cõmunionẽ habeatis cũ nobis:& cõmunio verò noſtra cũ Patre & cum Filio eius Ieſu Chriſto.

Et hæc ſcribimus vobis, vt gaudium noſtrum ſit plenum.

Et eſt hæc annuntiatio quam audiuimus ab eo,& annuntiamus vobis,Quoniam Deus lux eſt,& tenebræ in eo non ſunt vllæ.

Si dixerimus quoniam communionem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & non facimus veritatem.

Si autem in luce ambulamus, ſicut ipſe eſt in luce,communionem habemus cum alij alius. Et ſanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato.

Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus:& veritas non eſt in nobis.

Si confiteamur peccata noſtra,fidelis eſt & iuſtus vt remittat nobis peccata,& emundet nos ab omni iniquitate.

Si dixerimus quoniam non peccauimus,mendacem facimus eum:& verbum eius non eſt in nobis.

CAP. II.

FIlioli mei, hæc ſcribo vobis, vt non peccetis: Et ſi quis peccauerit aduocatum habemus apud Patrem,Ieſum Chriſtum iuſtum:

Et ipſe propitiatio eſt pro peccatis noſtris : non pro noſtris autẽ tantũ,ſed etiam pro totius mundi.

Et in hoc ſcimus quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruemus.

Dicens,Noui eum , & mandata eius non ſeruans, mendax eſt,& in hoc veritas non eſt.

Qui autẽ ſeruat eius verbũ,verè in hoc charitas Dei perfecta eſt:in hoc cognoſcim⁹ quoniã in ipſo ſum⁹.

Dicens in ipſo manere,debet,ſicut ille ambulauit, & ipſe ita ambulare.

Fratres,non mandatum nouum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus,quod habuiſtis ab initio. Mandatum vetus eſt verbum quod audiſtis ab initio.

Iterum mandatum nouum ſcribo vobis, quod eſt verum in ipſo,& in vobis: quia tenebræ tranſeunt, & lumen verum iam lucet.

Dicens in luce eſſe,& fratrem ſuum odio habens, in tenebris eſt vſque adhuc:

Diligens fratrem ſuum,in lumine manet: & ſcandalum in eo non eſt.

Verum odio habens fratrem ſuum,in tenebris eſt, & in tenebris ambulat:& neſcit quò eat:quia tenebræ obcæcauerunt eius oculos.

PRIMÆ EPISTOLÆ BEATI IOANNIS APOSTOLI.

Transl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *QVod erat ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris quod perſpeximus , & manus noſtræ contrectauerunt de ſermone vitæ,*

2 *Et vita manifeſta eſt,vidimus:etiam teſtamur,& annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifeſtata eſt nobis.*

3 *Quod vidimus & audiuimus annunciamus vobis, vt & vos ſocietatem habeatis nobiſcum,& ſocietas noſtra ſit cum patre & Filio eius Ieſu Chriſto.*

4 *Et hæc ſcribimus vobis , vt gaudium veſtrum ſit plenum.*

5 *Et hæc eſt promiſſio, quam audiuimus ex ipſo,& annunciamus vobis,quod Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ.*

6 *Si dixerimus, quod ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus , mentimur , & veritatem non facimus,*

7 *Quod ſi in luce ambulamus,ſicut ipſe eſt in luce,ſocietatem habemus inter nos mutuam,& ſanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato.*

8 *Si dixerimus: peccatum non habemus,noſipſos fallimus, & veritas in nobis non eſt.*

9 *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra , & emundet nos ab omni iniquitate.*

10 *Si dixerimus:non peccauimus,mendacem facimus eum, & ſermo eius non eſt nobis.*

CAP. II.

1 *FIlioli mei, hæc ſcribo vobis ne peccetis: & ſi quis peccauerit , aduocatum habemus apud patrem , Ieſum Chriſtum iuſtum.*

2 *Et ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris:non pro noſtris autem tantum,ſed etiam pro totius mundi.*

3 *Et per hoc ſcimus,quod cognouimus eum ſi inſſa illius obſeruamus.*

4 *Qui dicit : noui eum , & præcepta eius non ſeruat, mendax eſt,& in eo veritas non eſt,*

5 *Qui autem ſeruat ſermonem eius,verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus,quod in ipſo ſumus.*

6 *Qui dicit ſe in eo manere , debet,ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.*

7 *Chariſſimi,non præceptum nouum ſcribo vobis,ſed præceptum vetus, quod habuiſtis ab initio. Præceptum vetus eſt ſermo,quem audiſtis ab initio.*

8 *Rurſum præceptum nouum ſcribo vobis,quod verum eſt in ipſo, idem verum eſt & in vobis: quia tenebræ prætereunt,& verum lumen iam lucet.*

9 *Qui dicit ſe in luce eſſe,& fratrem ſuum odit,in tenebris eſt vſque adhuc.*

10 *Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet , & offendiculum in eo non eſt.*

11 *Qui autem odit fratrem ſuum,in tenebris eſt,& in tenebris ambulat, & neſcit quò eat quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.*

Vulgat. Editio.

Scribo vobis,filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius.

Scribo vobis patres, quoniam cognouistis eum, qui ab initio est.Scribo vobis adolescentes,quoniam vicistis malignum.

Scribo vobis infantes, quoniam cognouistis Patrem.Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis,& vicistis malignum.

Nolite diligere mundum,neque ea,quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo:

Quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est,& concupiscentia oculorum,& superbia vitæ:quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

Et mundus transit, & concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei,manet in æternum.

Filioli, nouissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit: & nunc Antichristi multi facti sunt;vnde scimus,quia nouissima hora est.

Ex nobis prodierunt,sed non erant ex nobis:nã,si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum: sed vt manifesti sint quoniã non sunt oẽs ex nobis.

Sed vos vnctionem habetis à Sancto & nostis omniã.

Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

Quis est mendax,nisi is,qui negat quoniam Iesus est Christus?Hic est Antichristus:qui negat Patrem, & Filium.

Omnis, qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium,& Patrem habet.

Vos quod audistis ab initio,in vobis prrmaneat:Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in Filio,& Patre manebitis:

Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis,vitam æternam.

Hæc scripsi vobis de his,qui seducunt vos.

Et vos vnctionem,quam accepistis ab eo,maneat in vobis. Et non necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos:manete in eo.

Et nunc filioli manete in eo: vt cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius.

Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam & omnis,qui facit iustitiam,ex ipso natus est.

CAP. III.

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non nouit nos,quia non nouit eum.

Charissimi,nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus.Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

Et omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se,sicut & ille sanctus est.

Omnis,qui facit peccatum, & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

Isa. 53. 1. Pet. 2. * Et scitis quia ille apparuit vt peccata nostra tolleret:peccatum in eo non est.

Omnis,qui in eo manet,non peccat:& omnis,qui peccat,non vidit eum,nec cognouit eum.

Transl. ex Syriac.

12 *Scribo vobis filioli, quoniam remissa sunt vobis peccata vestra propter nomen eius.*

13 *Scribo vobis patres, quoniam nouistis eum qui erat ab initio. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malum illum.*

14 *Scripsi vobis pueri,quoniam cognouistis Patrem. Scripsi vobis patres,quoniam cognouistis eum qui est à principio. Scripsi vobis adolescentes,quoniam fortes estis,& verbum Dei habitat in vobis, & vicistis malum illum.*

15 *Ne diligatis mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Qui enim diligit mundum, charitas Patris in eo non est.*

16 *Quicquid enim in ipso mundo est, concupiscentia est corporis, & concupiscentia oculorum, & fastus mundi, quæ quidem non sunt ex Patre,sed ex ipso sunt mundo.*

17 *Et mundus præterit,& concupiscentia eius. Qui autem exequitur voluntatem Dei,manet in æternum.*

18 *Filioli,vltimum est tempus: & sicut audistis venturum Pseudochristum,etiam nunc multi sunt Pseudochristi,& ex hoc nouimus quòd vltimum tempus est.*

19 *E nobis egressi sunt, sed ex nobis non erant: si enim ex nobis fuissent,apud nos permansissent:at egressi sunt è nobis,vt innotescat eos ex nobis non fuisse.*

20 *Vos autem vnctionem habetis à Sancto illo,& discernitis vnumquemque hominem.*

21 *Non scripsi vobis vt ignorantibus veritatem, sed vt scientibus eam:quodque omne mendacium non est ab ipsa veritate.*

22 *Quis est mendax,nisi ille qui negat Ieschua fuisse Meschicho? Et hic est Pseudochristus: Qui negat Patrem,negat & Filium;*

23 *Et qui negat Filium,is ne Patrem quidem credit. Qui confitetur Filium,& Patrem quoque confitetur.*

24 *Vos itaq; quod audistis ab initio, permaneat apud vos. Si enim permanserit apud vos quod audistis ab initio, & vos in Patre & Filio manebitis.*

25 *Et hoc est promissum quod pollicitus est vobis, vitam æternam.*

26 *Hæc autem scripsi vobis propter eos qui seducunt vos.*

27 *Sed & vos,si permanserit vobiscum vnctio illa, quam accepistis ab eo. Necesse non habebitis vt quis doceat vos, sed sicut illa vnctio à Deo est,ipsa docebit vos de omnibus & verax est,nec est in ea mendacium.Et sicut docuit vos, manete in eo.*

28 *Et nunc filioli manete in eo, vt quum reuelatus fuerit,non erubescamus ab eo,sed habeamus fiduciam in aduentu ipsius.*

29 *Si scitis quòd iustus est,scitote quòd omnis qui facit iustitiam,ex eo est.*

CAP. III.

POrrò videte quanta sit charitas Patris erga nos,qui filios vocauit nos,effecitque Propterea mundus non nouit nos,quoniam nec illum nouit.

2 * *Dilecti mei,nunc filij Dei sumus,nec vsque adhuc reuelatum est quid futuri simus. Scimus autem quum ipse reuelatus fuerit,nos in similitudinem ipsius fore, eumque visuros prout ipse est.* * Deinde mox Deus.

3 *Et quisquis habet in eo hanc spem,purificat seipsum sicut & ille purus est.*

4 *Qui autem peccatum committit, iniquitatem facit: peccatum enim omne iniquitas est.*

5 *Et scitis illum manifestatum esse vt tolleret peccata nostra,& peccatum in eo non est.*

6 *Porrò quisquis in eo manet, non peccat: & quicunque peccat,non vidit eum,nec cum nouit.*

Transl. B. Ariæ Mont.

Scribo vobis,filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius.

Scribo vobis, patres, quoniam cognouistis eum, ab initio. Scribo vobis,adolescentes: quoniam vicistis malignum.

Scribo vobis, infantes: quoniam cognouistis Patrem. Scripsi vobis, adolescentes, quoniam fortes estis; & verbum Dei in vobis manet, & vicistis illum malignum.

Ne diligite mundum, neque ea quæ in mundo. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo:

Quoniam omne illud in mundo, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum,& superbia vitæ non est ex Patre,sed ex mundo est.

Et mundus transit,& concupiscentia eius. Verùm faciens voluntatem Dei,manet in æternum.

Pueruli, nouissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit: & nunc Antichristi multi facti sunt; vnde scimus quia nouissima hora est.

Ex nobis exierunt:sed non erant ex nobis:si enim fuissent ex nobis,permansissent vtiq; cum nobis:sed vt manifesti sint,quoniam nō sunt omnes ex nobis.

Et vos vnctionem habetis à Sancto, & nostis omnia.

Non scripsi vobis, quod non nostis veritatem,sed quod nostis eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

Quis est mendax, si non negans quoniam Iesus non est Christus? Hic est Antichristus, ille negans Patrem,& Filium.

Omnis negans Filium,nec Patrem habet.

Vos igitur quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in vobis manserit quod ab initio audistis, & vos in Filio,& in Patre manebitis.

Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis,illam vitam æternam.

Hæc scripsi vobis de illis seducentibus vos.

Et vos vnctionem quam accepistis ab eo,in vobis manet, & non opus habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut ipsa vnctio docet vos de omnibus, & vera est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos,manete in eo.

Et nunc, filioli,manete in eo: vt cùm apparuerit, habeamus fiduciam,& non pudeſiamus ab eo in aduentu eius.

Si scitis quoniam iustus est,scitote quoniam omnis faciens iustitiam,ex ipso natus est.

CAP. III.

VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, vt nati Dei vocemur. Propter hoc mundus non nouit nos,quia non nouit eum.

Dilecti, nunc nati Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus autem quoniam si apparuerit,similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

Et omnis habens spem hanc in eo, sanctificat seipsum,sicut ille sanctus est.

Omnis faciens peccatum, & transgressionem legis facit:& peccatum est transgressio legis.

Et scitis quia ille apparuit, vt peccata nostra tolleret:& peccatum in eo non est.

Omnis in eo manens,non peccat,omnis peccans, non vidit eum,nec cognouit eum.

Transl. Erasm. Roterod.

12 *Scribo vobis filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen eius.*

13 *Scribo vobis patres, quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis illum malum.*

14 *Scribo vobis filioli, quoniam cognouistis Patrem. Scripsi vobis patres, quoniam cognouistis eum, qui ab initio est. Scripsi vobis adolescentes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis illum malum.*

15 *Ne diligatis mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.*

16 *Quoniam omne quod est in mundo, veluti concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & fastus vitæ, non est ex Patre sed ex mundo est.*

17 *Et mundus transit & concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.*

18 *Filioli, nouissimum tempus est, & sicut audistis, quod Antichristus venturus sit, etiam nunc Antichristi multi cœperunt esse. Vnde scimus nouissimum tempus esse.*

19 *E nobis egressi sunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum. Sed vt manifesti fierent, quòd non sint omnes ex nobis.*

20 *Sed vos vnctionem habetis à Sancto illo, & nostis omnia.*

21 *Non scripsi vobis, quasi ignorantibus veritatem, sed tanquam scientibus eam. Quodque omne mendacium ex veritate non est.*

22 *Quis est mendax, nisi is qui negat Iesum esse Christum? Hic est Antichristus, qui negat Patrem & Filium.*

23 *Quisquis negat Filium, is ne Patrem quidem habet.*

24 *Vos igitur quod audistis ab initio, in vobis permaneat. Si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in Filio & Patre manebitis.*

25 *Et hæc est repromissio, qua ipse pollicitus est nobis vitam æternam.*

26 *Hæc scripsi vobis de his qui seducunt vos.*

27 *Et vnctio quam vos accepistis ab eo, manet in vobis. Et non necesse habetis, vt quisquam doceat vos, sed sicut ipsa vnctio docet vos de omnibus, & verax est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos, manete in ea.*

28 *Et nunc, filioli, manete in eo, vt cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudeſiamus ab eo in aduentu eius.*

29 *Si scitis quòd iustus est, scitote, quod omnis qui facit iustitiam, ex ipso natus est.*

CAP. III.

1 *VIdete qualem charitatem dedit nobis Pater, vt Filij Dei nominemur. Propter hoc mundus non nouit vos, quia non nouit eum.*

2 *Charissimi, nunc Filij Dei sumus, & nondum apparuit id quod futuri simus. Scimus autem, quod si apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.*

3 *Et omnis qui habet hanc spem in eo, purificat se, sicut & ille purus est.*

4 *Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum est iniquitas.*

5 *Et scitis quod ille apparuit, vt peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non est.*

6 *Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum.*

Vulgat. Editio.

Filioli, nemo vos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est: sicut & ille iustus est.

•Io.8.44 * Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.

Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum:

Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, * vt diligatis alterutrum.

•Io.13.34 & 15.12.

•Gen.4.8 Non sicut * Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? quoniã opera eius maligna erant: fratris autem eius iusta.

Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

• Ioa.3.9. 14. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. * Qui non diligit, manet in morte:

Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.

• Io.15.13 In hoc * cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

•Ioa.3.15 *Qui habuerit substantiã huius mundi, & viderit fratrem suũ necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?

Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.

In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, & conspectu eius suadebimus corda nostra.

Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nouit omnia.

Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.

• Mat.21. 22. *Et quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus: & ea, quæ sunt placita coram eo, facimus.

•Io.6.29. & 17.3. *Et hoc est mandatum eius: Vt credamus in nomine Filij eius Iesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

•Io.3.24 & 15.12. Et *qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu quem dedit nobis.

CAP. IIII.

CHarissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum.

In hoc cognoscitur Spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est:

Et omnis spiritus qui soluit Iesum ex Deo non est: & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc in mundo est.

Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum, quoniam maior est qui in vobis est, quam qui in mundo.

• Ioa.4.5 *Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.

Transl. ex Syriac.

7 *Filioli mei, nemo seducat vos. Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ipso Meschicho iustus est.*

8 *Qui verò committit peccatum, ex Satana est: quoniam à principio ipse Satanas peccator est. Et propter hoc apparuit Filius Dei, vt dissolueret opera Satanæ.*

9 *Quisquis natus est ex Deo peccatum non committit, quoniam semen ipsius in illo est, & non potest peccare quia ex Deo natus est.*

10 *In hoc distinguuntur filij Dei à filijs Satanæ. Quisquis non facit iustitiam, neque diligit fratrem suum, non est ex Deo,*

11 *Quoniam hoc est præceptum quod audistis ab initio, vt diligatis vos inuicem.*

12 *Non sicut Koin ille qui erat ex malo, & trucidauit fratrem suum. Et quare trucidauit eum, nisi quia mala erant opera sua, fratris verò sui iusta?*

13 *Ne miremini fratres mei, si odit vos mundus.*

14 *Nos scimus quod translati sumus à morte ad vitam, eò quod diligimus fratres nostros. Qui non amat fratrem suum, in morte manet.*

15 *Quisquis enim odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quod omnis homicida non potest habere permanentem in se vitam æternam.*

16 *In hoc cognoscimus charitatem eius erga nos, quòd is dederit animam suam pro nobis. & æquum est nos quoque pro fratribus nostris dare animas nostras.*

17 *Porrò qui habuerit possessionem mundi, & viderit fratrem suum egentem, & clauserit viscera sua ab eo, qua potest esse charitas Dei in illo?*

18 *Filioli mei, ne diligamus nos inuicem verbis & lingua, sed operibus & veritate.*

19 *Et in hoc cognoscimus quod ex veritate sumus, & antequam veniat ipse persuasum redditurs sumus cor nostrum.*

20 *Quod si cor nostrum reprehendat nos, quanto maior est Deus corde nostro? nouit enim omnia.*

21 *Dilecti mei, si cor nostrum non arguit nos, fiduciam habemus coram Deo:*

22 *Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam seruamus mandata eius, & quæ grata sunt coram ipso peragimus.*

23 *Et hoc est præceptum eius: Vt credamus in nomine filij ipsius Ieschua Meschicho, & diligamus nos inuicem sicut præcepit nobis.*

24 *Caterum qui seruat præcepta eius, per ipsum seruatur, & ille habitat in ipso: ac per hoc intelligimus quod habitet in nobis, à Spiritu suo quem dedit nobis.*

CAP. IIII.

1 DIlecti mei, non omnibus spiritibus credatis, sed dijudicate spiritus, num ex Deo sint: quia multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. Nolite omni Deum credere

2 *Per hoc cognoscitur Spiritus Dei. Omnis spiritus, qui confitetur Ieschua Meschicho venisse in carne ex Deo est.*

3 *Omnis autem spiritus qui non confitetur Ieschua venisse in carne non est ex Deo: sed hic est ab ipso pseudochristo, quem audistis venturum, & nunc iam in mundo est.*

4 *Vos autem ex Deo estis filij, & vicistis eos, quoniam maior est ille, qui in vobis est, quàm qui in mundo.*

5 *Et illi ex mundo sunt propterea de mundo loquuntur, & mundus eos audit.*

6 *Nos autem ex Deo sumus, & qui nouit Deum audit nos, & qui non est ex Deo non audit nos: per hoc ipsum intelligimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.*

Tranſl. B. Ariæ Mont.

Filioli, nemo ſeducat vos. Faciens iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut ille iuſtus eſt.

Faciens peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli.

Omnis natus ex Deo, peccatum non facit: quoniam ſemen ipſius in eo manet: & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.

In hoc manifeſti ſunt nati Dei, & nati diaboli. Omnis non faciens iuſtitiam, non eſt ex Deo, & non diligens fratrem ſuum.

Quoniam hæc eſt annuntiatio, quam audiſtis ab initio, vt diligamus alij alios.

Non ſicut Cain ex maligno erat: & occidit fratrem ſuum. Et grata cuius occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: quæ autẽ fratris eius iuſta.

Ne admiremini, fratres mei, ſi odit vos mundus.

Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Non diligens fratrem, manet in morte.

Omnis odio habens fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.

In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

Qui verò habuerit victum mundi, & viderit fratrem ſuum opus habentem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate.

Et in hoc cognoſcimus quoniam ex veritate ſumus, & ante eum ſuadebimus corda noſtra.

Quoniam ſi reprehenderit nos cor, quod maior eſt Deus corde noſtro, & nouit omnia.

Dilecti, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.

Et quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius cuſtodimus: & placita coram eo facimus.

Et hoc eſt mandatum eius, Vt credamus nomini Filij eius Ieſu Chriſti: & diligamus alij alios, ſicut dedit mandatum.

Et ſeruans mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo manet, & in hoc ſcimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem dedit nobis.

CAP. IIII.

Dilecti, ne omni ſpiritui credite: ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum.

In hoc cognoſcitur Spiritus Dei. Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt:

Et omnis ſpiritus qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne venientem, ex Deo non eſt: & hic eſt antichriſti: de quo audiſtis quoniam venit: & nunc in mundo eſt iam.

Vos ex Deo eſtis, filioli, & viciſtis eos. quoniam maior eſt qui in vobis, quam qui in mundo.

Ipſi de mundo ſunt: propter hoc de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

Nos ex Deo ſumus. Cognoſcens Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos. Ex hoc cognoſcimus Spiritum veritatis, & ſpiritum erroris.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

7 *Filioli, nemo vos ſeducat. Qui exercet iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt.*

8 *Qui committit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit Filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli.*

9 *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non committit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, eò quod ex Deo natus eſt.*

10 *In hoc manifeſti ſunt Filij Dei, & filij diaboli: Omnis qui non facit iuſtitiam, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum.*

11 *Quoniam hæc eſt annunciatio, quam audiſtis ab initio, vt diligatis nos inuicem.*

12 *Non ſicut Cain ex illo malo erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quia opera eius mala erant: fratris autem eius iuſta.*

13 *Ne mirentur fratres mei, ſi odit vos mundus.*

14 *Nos ſcimus quod tranſlati ſumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.*

15 *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis, quod omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.*

16 *Per hoc cognouimus charitatem, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.*

17 *Qui vero habuerit ſubſtantiam mundi, & viderit fratrem ſuum egentem, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?*

18 *Filioli mei, ne diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate.*

19 *Per hoc cognoſcimus, quod ex veritate ſumus, & in conſpectu eius ſuadebimus cordibus noſtris.*

20 *Quoniam ſi condemnet nos cor noſtrum, maior eſt Deus corde noſtro, & nouit omnia.*

21 *Chariſſimi, ſi cor noſtrum non condemnet nos, fiduciam habemus erga Deum:*

22 *Et quæcquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam præcepta eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus.*

23 *Et hoc eſt præceptum eius, vt credamus nomini Filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus nos mutuo, ſicut dedit præceptum.*

24 *Et qui ſeruat præcepta eius, in illo manet, & ipſe in eo. Et per hoc ſcimus, quòd manet in nobis è ſpiritu, quem nobis dedit.*

CAP. IIII.

1 *Chariſſimi, ne cuiuis ſpiritui credatis, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint, quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum.*

2 *Per hoc cognoſcite Spiritum Dei. Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt.*

3 *Et omnis ſpiritus, qui non confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo non eſt. Et hic eſt ille ſpiritus Antichriſti, de quo audiſtis, quod venturus ſit, & nunc iam in mundo eſt.*

4 *Vos ex Deo eſtis filioli, & viciſtis eos: quoniam maior eſt qui in vobis eſt, quàm qui in mundo.*

5 *Ipſi è mundo ſunt, ideo è mundo loquuntur, & mundus eos audit.*

6 *Nos ex Deo ſumus. Qui nouit Deum, audit nos, qui non eſt ex Deo, non audit nos. Per hoc cognoſcimus Spiritum veritatis, & ſpiritum erroris.*

Vulgat. Editio.

Chariſsimi, diligamus nos inuicem: quia charitas ex Deo eſt: Et omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum.

Qui non diligit, non nouit Deum: quoniam Deus charitas eſt.

1.3.16. * In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium ſuum vnigenitum miſit Deus in mundum, vt viuamus per eum.

In hoc eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos, & miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.

Chariſsimi, ſi ſic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.

Io.1.18. 1.Tim.6.16. * Deum nemo vidit vnquam: Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta eſt.

In hoc cognoſcimus quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis: quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis.

Et nos vidimus, & teſtificamus quoniam Pater miſit Filium ſuum Saluatorem mundi.

Quisquis confeſſus fuerit quoniam Ieſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo.

Et nos cognouimus, & credidimus charitati, quã habet Deus in nobis. Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

In hoc perfecta eſt charitas Dei nobiſcum, vt fiduciam habeamus in die iudicij: quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo.

Timor non eſt in charitate: ſed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. Qui autem timet, non eſt perfectus in charitate.

Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?

1.Ioan.13. 4.& 15. 2. Iph.5.2. * Et hoc mandatum habemus à Deo: vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.

CAP. V.

OMnis, qui credit, quoniam Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt. Et omnis, qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus eſt ex eo.

In hoc cognoſcimus quoniam diligimus natos Dei cum Deũ diligamus, & mandata eius faciamus.

Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus: & mandata eius grauia non ſunt.

Quoniam omne, quod natum eſt ex Deo, vincit mundum: & hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra.

1.Cor.15. 57. * Quis eſt, qui vincit mundum, niſi qui credit quoniam Ieſus eſt filius Dei?

Hic eſt, qui venit per aquam & ſanguinem, Ieſus Chriſtus: non in aqua ſolum, ſed in aqua, & ſanguine. Et ſpiritus eſt, qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas.

Quoniam tres ſunt, qui teſtimonium dant in cęlo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.

Et tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & ſanguis: & hi tres vnum ſunt.

Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimoniũ Dei maius eſt: quoniam hoc eſt teſtimonium Dei, quod maius eſt, quoniã teſtificatus eſt de Filio ſuo.

Qui credit in filium Dei, habet teſtimonium Dei in ſe. * Qui non credit Filio, mendacem facit eum: quia non credit in teſtimonium quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo.

10.3.36.

Tranſl. ex Syriac.

7 *Dilecti mei, diligamus nos inuicem, quoniam charitas ex Deo eſt: Et quiſquis diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum.*

8 *Quoniam Deus charitas eſt, & quiſquis non diligit, non cognoſcit Deum.*

9 *Per hoc innotuit charitas Dei erga nos, quòd Filium ſuum vnicum miſerit Deus in mundum, vt viuamus per eum.*

10 *In hoc eſt charitas, non quòd nos dilexerimus Deum, ſed quòd ipſe Deus dilexit nos, & miſerit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.*

11 * *Chariſſimi mei, ſi ſic dilexit nos Deus, & nos quoque debemus nos mutuò diligere.* * Lectione ſecreta, & Dominica prima Epiphaniæ.

12 *Deum nemo vidit vnquam: Sed ſi dilexerimus nos mutuò, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta eſt.*

13 *Et per hoc ſcimus nos in eo manere, & ipſum manere in nobis, quia de Spiritu ſuo largitus eſt nobis.*

14 *Et nos vidimus, ac teſtificamur quòd Pater miſerit Filium ſuum Redemptorem in mundum.*

15 *Quiſquis confitetur Ieſchua, quod ipſe ſit Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe manet in Deo.*

16 *Et nos credidimus, & ſcimus quam charitatem habeat Deus erga nos. Deus enim charitas eſt, & quiſquis manet in charitate, in Deo manet.*

17 *Et in hoc completa eſt charitas eius nobiſcum, vt fiduciam habeamus in die iudicij: quia ſicut ipſe ſunt, ita & nos ſumus in hoc mundo.*

18 *Timor in charitate non eſt, ſed charitas perfecta foras eiicit ipſum timorem, quoniam timor in perturbatione eſt. Qui autem timet, non eſt perfectus in charitate.*

19 *Nos igitur diligamus Deum, quoniam ipſe primum dilexit nos.*

20 *Sed ſi quis dicat: Diligo Deum, & fratrem ſuum odit, mendax eſt. Qui enim fratrem ſuum qui videtur, non diligit, Deum ipſum qui non videtur, quomodo poteſt diligere?*

21 *Et hoc præceptum accepimus ab eo, vt omnis qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.*

CAP. V.

1 *QUiſquis credit Ieſchua eſſe Meſchicho, ex Deo natus eſt. Et quiſquis diligit genitorem, diligit & eum qui natus eſt ex eo.* Feſt. Innocentium, hoc eſt, Epiphaniæ.

2 *Et in hoc cognoſcimus quod diligimus filios Dei, quum Deum diligimus, & exequimur præcepta eius.*

3 *Hæc eſt enim charitas Dei, vt ſeruemus præcepta eius: & præcepta eius grauia non ſunt.*

4 *Quoniam quicquid natum eſt ex Deo, vincit ipſum mundum: & hæc eſt victoria, quæ vincit mundum ipſum, fides noſtra.*

5 *Quis eſt enim qui vincit ipſum mundum, niſi is qui credit Ieſchua eſſe filium Dei?*

6 * *Hic eſt qui venit per aquam, & ſanguinem Ieſchua Meſchicho: non per aquam ſolum ſed per aquam, & ſanguinem. Et Spiritus eſt, qui teſtificatur, quoniam ipſe ſpiritus eſt veritas.*

7

8 *Et tres ſunt teſtes, Spiritus, & aqua, & ſanguis, & hi tres in vno ſunt.*

9 *Si teſtimonium hominum accipimus, quanto maius eſt teſtimonium Dei? & hoc eſt teſtimonium Dei, quo teſtificatus eſt de Filio ſuo.*

10 *Quiſquis credit in filium Dei, habet hoc teſtimonium in ſeipſo: Omnis qui non credit Deo, mendacem efficit eum: eo quod non credat in teſtimonium quo teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo.*

Tranſl.B.Ariæ Mont.

Dilecti, diligamus alij alios, quia charitas ex Deo eſt: Et omnis diligens ex Deo natus eſt,& cognoſcit Deum.

Qui non diligens, non nouit Deum: quoniam Deus charitas eſt.

In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium ſuum vnigenitum miſit Deus in mundum, vt viuamus per eum.

In hoc eſt charitas, non quòd nos dilexerimus Deum,ſed quoniam ipſe dilexit nos:& miſit Filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.

Dilecti,ſi ſic Deus dilexit nos, & nos debemus alij alios diligere.

Deum nemo vnquam vidit: Si diligamus alij alios, Deus in nobis manet:& charitas eius perfecta eſt in nobis.

In hoc cognoſcimus quoniam in eo manemus,& ipſe in nobis:quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis.

Et nos vidimus, & teſtificamur, quoniam Pater miſit Filium Saluatorem mundi.

Quiſquis confeſſus fuerit quoniam Ieſus eſt Filius Dei,Deus in eo manet & ipſe in Deo.

Et nos cognouimus,& credidimus charitatẽ quam habet Deus in nobis. Deus charitas eſt:& manens in charitate,in Deo manet,& Deus in eo manet.

In hoc perfecta eſt charitas cum nobis,vt fiduciam habeamus in die iudicij:quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in mundo hoc.

Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor punitionem habet.at timens non perfectus eſt in charitate.

Nos diligimus eum, quoniam ipſe prior dilexit nos.

Si quis dixerit,Quoniam diligo Deum,& fratrem ſuum oderit,mendax eſt. Nam non diligens fratrem ſuum quem vidit, Deum quem non vidit,quomodo poteſt diligere?

Et hoc mandatum habemus ab eo, vt diligens Deum,diligat & fratrem ſuum.

CAP. V.

OMnis credens quoniam Ieſus eſt Chriſtus,ex Deo natus eſt. Et omnis diligens genitorem, diligit & genitum ex eo.

In hoc cognoſcimus quoniam diligimus natos Dei,cùm Deũ diligimus,& mandata eius ſeruamus,

Hæc enim eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus:& mandata eius grauia non ſunt.

Quoniam omne natum ex Deo,vincit mundum. & hæc eſt victoria,vincens mundum,fides noſtra.

Quis eſt vincens mundum, ſi non credens quoniam Ieſus eſt Filius Dei?

Hic eſt ille veniens per aquam & ſanguinem, Ieſus:ille Chriſtus, non in aqua ſolùm, ſed in aqua & ſanguine. Et Spiritus eſt ille teſtans,quoniam Spiritus eſt veritas.

Quoniam tres ſunt illi teſtantes in cælo, Pater, & Verbum,& ſanctus Spiritus.& tres in vnum ſunt.

Et tres ſunt illi teſtantes in terra,Spiritus,& aqua, & ſanguis.

Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei maius eſt: quoniam hoc eſt teſtimonium Dei, quod teſtificatus eſt de Filio ſuo.

Credens in Filium Dei, habet teſtimonium in ſe: Non credens Deo, mendacem fecit eum: quia non credidit in teſtimonium quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo,

Tranſl.Eraſm.Roterod.

7 *Chariſſimi, diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo eſt.Et omnis qui diligit ex Deo natus eſt,& cognoſcit Deum.*

8 *Qui non diligit, non nouit Deum quoniam Deus charitas eſt.*

9 *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quòd Filium ſuum vnigenitum miſit Deus in mundum, vt viuamus per eum.*

10 *In hoc eſt charitas, non quod nos dilexerimus Deum, ſed quod ipſe dilexerit nos: & miſerit Filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.*

11 *Chariſſimi, ſi ſic Deus dilexit nos,& nos debemus nos mutuo diligere.*

12 *Deum nemo vidit vnquam. Si diligamus nos inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius eſt perfecta in nobis,*

13 *Ex hoc cognoſcimus, in eo nos manere, & ipſum in nobis:quod de Spiritu ſuo dedit nobis.*

14 *Et nos vidimus & teſtamur, quod pater miſit Filium ſeruatorem mundi.*

15 *Quiſquis confeſſus fuerit, quod Ieſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet,& ipſe in Deo.*

16 *Et nos cognouimus & credidimus charitatem, quam habet Deus in nobis. Deus charitas eſt, & qui manet in charitate,in Deo manet,& Deus in eo.*

17 *In hoc perfecta eſt charitas nobiſcum, vt fiduciam habeamus in die iudicij, quod ſicut ille eſt, & nos ſumus in mundo hoc.*

18 *Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras eijcit timorem,quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet,non eſt perfectus in charitate.*

19 *Nos diligimus eum,quoniam ipſe prior dilexit nos.*

20 *Si quis dixerit: diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem vidit,Deum quem non vidit,quomodo poteſt diligere?*

21 *Et hoc præceptum habemus ab eo:vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.*

CAP. V.

1 *OMnis qui credit Ieſum eſſe Chriſtum,ex Deo natus eſt. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus eſt ex eo,*

2 *In hoc cognoſcimus, quod diligamus filios Dei, cum Deum diligimus,& præcepta eius ſeruamus.*

3 *Hæc eſt enim charitas Dei, vt præcepta eius ſeruemus, & præcepta eius grauia non ſunt.*

4 *Quoniam omne quod natum eſt ex Deo, vincit mundum: & hæc eſt victoria quæ vicit mundum,fides noſtra.*

5 *Quis eſt qui vincit mundum,niſi qui credit quod Ieſus eſt Filius Dei?*

6 *Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem Ieſus Chriſtus: non per aquam ſolum,ſed per aquam & ſanguinem. Et Spiritus eſt qui teſtificatur, quoniam Spiritus eſt veritas.*

7 *Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo:Pater,Sermo,& Spiritus ſanctus:& hi tres vnum ſunt.*

8 *Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, & aqua,& ſanguis:& hi tres vnum ſunt.*

9 *Si teſtimonium hominum accepimus, teſtimonium Dei maius eſt:quoniam hoc eſt teſtimonium Dei,quo teſtificatus eſt de Filio ſuo.*

10 *Qui credit in Filium Dei, habet teſtimonium in ſe ipſo. Qui non credit Deo,mendacem fecit eum: quia non credit in teſtimonium, quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo.*

Vulgat. Editio.		Transl. ex Syriac.
Et hoc eſt teſtimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio eius eſt.	11	*Et hoc eſt teſtimonium, quòd vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio eius eſt.*
Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.	12	*Quiſquis habet Filium, habet & vitam: & quiſquis non habet Filium Dei, non eſt ei vita.*
Hæc ſcribo vobis: vt ſciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filij Dei.	13	*Hæc ſcripſi vobis, vt ſciatis vos habere vitam æternam, qui credidiſtis nomini Filij Dei.*
Et hæc eſt fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque petierimus: ſecundum voluntatem eius, audit nos.	14	*Et hæc eſt fiducia quam habemus apud eum, quòd quicquid petierimus ſecundùm voluntatem eius, audit nos.*
Et ſcimus quia audit nos quidquid petierimus: ſcimus quoniam habemus petitiones quas poſtulamus ab eo.	15	*Quod ſi perſuaſum habemus quòd audit nos, quicquid petierimus ab eo: confidimus nos iam recepiſſe petitiones noſtras quas poſtulauimus ab eo.*
Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat & dabitur ei vita, peccanti non ad mortem: Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico vt roget quis.	16	*Si quis viderit fratrem ſuum peccantem, peccatum quod non condemnat ad mortem, poſtulet, & dabitur ei vita, illis nimirum, qui non tanquam ad mortem peccant. Eſt enim peccatum mortis: pro quo non dico vt quis roget.*
Omnis iniquitas, peccatum eſt: & eſt peccatum ad mortem.	17	*Omnis enim iniquitas peccatum eſt, & eſt peccatum quod non eſt mortis.*
Scimus quia omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat: ſed generatio Dei conſeruat eum, & malignus non tangit eum.	18	*Propterea ſcimus quòd omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat: is enim qui natus eſt ex Deo, cuſtodit ſeipſum, & malus ille non tangit eum.*
Scimus quoniam ex Deo ſumus: & mundus totus in maligno poſitus eſt.	19	*Scimus quòd ex Deo ſumus, & mundus totus in malo poſitus eſt.*
Et ſcimus quoniam Filius Dei venit. * & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero Filio eius. Hic eſt verus Deus, & vita æterna.	20	*Et ſcimus Filium Dei veniſſe, & dediſſe nobis mentem vt cognoſcamus verum illum, & ſimus in ipſo vero, in Filio eius Ieſchua Meſchicho. Hic eſt Deus verus, & vita æterna.*
Filioli, cuſtodite vos à ſimulacris. Amen.	21	*Filioli mei cuſtodite voſmetipſos à cultu idolorum. Amin.*

* Luc. 24. 45.

Transl. B. Ariæ Mont.

Et hoc eſt teſtimonium, Quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio eius eſt. 11

Habens Filium, habet vitam: non habens Filium Dei, vitam non habet. 12

Hæc ſcripſi vobis credentibus in nomen Filij Dei, vt ſciatis quoniam vitam æternam habetis, & vt credatis in nomen Filij Dei. 13

Et hæc eſt fiducia quam habemus ad eum, Quia ſi quid petierimus ſecundùm voluntatem eius, audit nos. 14

Et ſi ſcimus quia audit nos, quicquid petierimus, ſcimus quoniam habemus petitiones quas poſtulauimus ab eo, 15

Si quis viderit fratrem ſuum peccantem peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei vitam, peccantibus non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget. 16

Omnis iniquitas peccatum eſt: & eſt peccatum non ad mortem. 17

Scimus quia omnis natus ex Deo, non peccat: ſed ille genitus ex Deo conſeruat ſeipſum, & ille malignus non tangit eum 18

Scimus quoniam ex Deo ſumus: & mundus totus in maligno poſitus eſt. 19

Scimus autem quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis mentem, vt cognoſcamus verum Deum: & ſumus in vero, in Filio eius Ieſu Chriſto. Hic eſt verus Deus, & vita æterna. 20

Nati, cuſtodite vosipſos ab idolis. Amen. 21

Transl. Eraſm. Roterod.

Et hoc eſt teſtimonium, quod vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio eius eſt. 11

Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet. 12

Hæc ſcripſi vobis, qui creditis in nomine Filij Dei, vt ſciatis quod vitam habetis æternam, & vt credatis in nomine Filij Dei. 13

Et hæc eſt fiducia quam habemus apud eum: quod ſi quid petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos. 14

Et ſi ſcimus, quod audit nos, quicquid petierimus, ſcimus quod habemus petitiones quas poſtulauimus ab eo. 15

Si quis viderit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei vitam, peccantibus non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget. 16

Omnis iniquitas peccatum eſt. Et eſt peccatum non ad mortem. 17

Scimus, quod omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat: ſed qui genitus eſt ex Deo, ſeruat ſeipſum, & malus ille non tangit eum. 18

Scimus quod ex Deo ſumus, & mundus totus in malo conſtitutus eſt. 19

Scimus autem quod Filius Dei venit, & dedit nobis mentem, vt cognoſcamus illum qui verus eſt: & ſumus in vero, in Filio eius Ieſu Chriſto. Hic eſt verus Deus, & vita æterna. 20

Filioli, cauete vobis à ſimulacris. Amen. 21

SECVNDÆ EPISTOLAE BEATI IOANNIS APOSTOLI,

Vulgat. Editio.

SEnior Electæ dominæ, & natis eius, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes, qui cognouerunt veritatem,

Propter veritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum.

Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Iesu Filio Patris in veritate, & charitate.

Gauisus sum valde, quoniam inueni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.

Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, * vt diligamus alterutrum.

1Io.15.12 Et hæc est charitas, vt ambulemus secundum mandata eius. Hoc est enim mandatum, vt quemadmodum audisti ab initio, in eo ambuletis.

Quoniam multi seductores exierunt in mũdum, qui non confitentur Iesum Christum venisse in carnem: hic est seductor, & antichristus.

Videte vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis: sed vt mercedem plenam accipiatis.

Omnis, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet.

Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.

Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malignis.

Plura habens vobis scribere, nolui per chartam, & atramentum: spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui: vt gaudium vestrum plenum sit.

Salutant te filij sororis tuæ Electæ.

SECVNDÆ EPISTOLAE BEATI IOANNIS APOSTOLI,

Transl. Erasm. Roterod.

1 *SEnior electæ dominæ & filiis eius, quos ego diligo in veritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt veritatem,*

2 *Propter veritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum*

3 *Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à Deo Patre, & à Domino Iesu Christo Filio Patris in veritate & charitate.*

4 *Gauisus sum valde, quod inueni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut præceptum accepimus à Patre.*

5 *Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus ab initio, vt diligamus nos mutuo.*

6 *Et hæc est charitas, vt ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptum, quemadmodum audistis ab initio, vt in eo ambuletis:*

7 *Quoniam multi seductores ingressi sunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum venturum in carne. Hic est seductor & antichristus,*

8 *Intuemini vosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed vt mercedem plenam reciptamus.*

9 *Omnis qui transgreditur, & non manet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & Filium habet.*

10 *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, ne recipiatis eum in domum, nec AVE ei dixeritis.*

11 *Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus eius malis.*

12 *Cum multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me venturum ad vos, & præsentem præsentibus locuturum, vt gaudium nostrum sit completum.*

13 *Salutant te filij sororis tuæ electæ. Amen.*

TER-

TERTIÆ EPISTOLÆ BEATI IOANNIS APOSTOLI,

Vulgat. Editio.

SEnior Gaio chariſsimo, quem ego diligo in veritate.

Chariſsime, de omnibus orationem facio proſpere te ingredi,& valere,ſicut proſpere agit anima tua.

Gauiſus ſum valde venientibus fratribus,& teſtimonium perhibentibus veritati tuæ, ſicut tu in veritate ambulas.

Maiorem horum non habeo gratiam, quam vt audiam filios meos in veritate ambulare.

Chariſſime, fideliter facis quidquid operaris in fratres,& hoc in peregrinos,

Qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ in conſpectu Eccleſiæ: quos benefaciens,deduces dignè Deo.

Pro nomine enim eius profecti ſunt, nihil accipientes à Gentibus.

Nos ergo debemus ſuſcipere huiuſmodi, vt cooperatores ſimus veritatis.

Scripſiſſem forſitan Eccleſiæ: ſed is,qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes,non recipit nos,

Propter hoc ſi venero,commonebo eius opera,quę facit, verbis malignis garriens in nos: & quaſi non ei iſta ſufficiant: neque ipſe ſuſcipit fratres: & eos, qui ſuſcipiunt,prohibet,& de Eccleſia eijcit.

Chariſſime,noli imitari malum,ſed quod bonum eſt. Qui benefacit,ex Deo eſt: qui malefacit,non vidit Deum.

Demetrio teſtimonium redditur ab omuibus, & ab ipſa veritate; ſed & nos teſtimonium perhibemus: & noſti quoniam teſtimonium noſtrum verum eſt.

Multa habui tibi ſcribere: ſed nolui per atramentum,& calamum ſcribere tibi.

Spero autem protinus te videre,& os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

TERTIÆ EPISTOLÆ BEATI IOANNIS APOSTOLI,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

SEnior Gaio dilecto,quem ego diligo in veritate.

Dilecte, de omnibus opto, vt proſpere agant, & recte valeant,ſicut proſpere agit anima tua.

Gauiſus ſum enim valde venientibus fratribus, & teſtimonium reddentibus veritatis tuæ, ſicut tu in veritate ambulas.

Maius iis non habeo gaudium, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare.

Chariſſime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & in hoſpites,

Qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ in conſpectu eccleſiæ,quos,benefacies,ſi deduxeris dignè Deo.

Pro nomine enim eius profecti ſunt, nihil accipientes à gentibus.

Nos ergo debemus recipere huiuſmodi, vt cooperatores ſimus veritati.

Scripſi eccleſiæ,ſed is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos.

Propter hoc ſi venero, indicabo facta illius quæ facit, verbis malitioſis garriens in nos, & nec his contentus,non ſolùm non recipit fratres, verum etiam volentes recipere, prohibet,& è congregatione eijcit.

Dilecte, ne imiteris quod malum eſt, ſed quod bonum eſt. Qui benefacit,ex Deo eſt: qui autem malefacit,non videt Deum.

Demetrio teſtimonium redditum eſt ab omnibus, & ab ipſa veritate, ſed & nos teſtimonium perhibemus, & noſtis,quod teſtimonium noſtrum verum eſt.

Multa habebam quæ ſcriberem, ſed nolo per atramentum & calamum ſcribere tibi.

Spero autem protinus me viſurum te,& præſentes coram loquemur. Pax tibi. Salutant te amici.ſaluta amicos nominatim.

EPISTOLÆ CATHOLICAE B. IVDÆ APOSTOLI,

Vulgata Editio.

1 IVdas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi, his, qui ſunt in Deo Patre dilectis, & Chriſto Ieſu conſeruatis,& vocatis.

2 Miſericordia vobis, & pax,& charitas adimpleatur.

3 Chariſſimi, omnem ſolicitudinem faciens ſcribendi vobis de communi veſtra ſalute, neceſſe habui ſcribere vobis: deprecans ſupercertari ſemel traditæ ſanctis fidei.

4 Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præſcripti ſunt in hoc iudicium) impij, Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam,& ſolum Dominatorem, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum negantes.

5 Commonere autem vos volo, ſcientes ſemel omnia, quoniam Ieſus populum de terra Ægypti ſaluans, * ſecundo eos, qui non crediderunt, perdidit: Num. 14. 37.

6 Angelos vero, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſeruauit.

7 Sicut Sodoma,& Gomorrha,& finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatæ, & abeuntes poſt carnem alteram,factæ ſunt exemplum, ignis æterni pœnam ſuſtinentes.

8 Similiter,& hi carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, maieſtatem autem blaſphemant.

9 * Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore,non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ: ſed dixit: Imperet tibi Dominus. Zach. 3. 2.

10 Hi autem quæcunque quidem ignorant, blaſphemant:quæcumque autem naturaliter,tanquam muta animalia,norunt,in his corrumpuntur.

11 Væ illis, quia in * via Cain abierunt, & * errore Balaam mercede effuſi ſunt, & in contradictione * Core perierunt: Gen. 4. 8. Nu. 22. 23. Nu. 16. 1. 2. Pet. 2. 17.

12 Hi ſunt in epulis ſuis maculæ, conuiuantes ſine timore,ſemetipſos paſcentes,nubes ſine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ,bis mortuæ,eradicatæ,

13 Fluctus feri maris, diſpumantes ſuas confuſiones, ſidera errantia:quibus procella tenebrarum ſeruata eſt in æternum.

14 Prophetauit autem & de his ſeptimus ab Adam Enoch,dicens:* Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis Apo. 1. 9.

15 Facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris,quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impij.

16 Hi ſunt murmuratores quæruloſi, ſecundum deſideria ſua ambulantes, * & os eorum loquitur ſuperba,mirantes perſonas quæſtus cauſa. Pſa. 11. 6.

17 Vos autem chariſſimi memores eſtote verborum, * quæ prædicta ſunt ab Apoſtolis Domini noſtri Ieſu Chriſti, 1. Tim. 4. 1. 2. Tim. 3. 1. 2. Pet. 3. 1.

18 Qui dicebant vobis, quoniam in nouiſſimo tempore venient illuſores, ſecundum deſideria ſua ambulantes in impietatibus.

19 Hi ſunt, qui ſegregant ſemetipſos, animales, Spiritum non habentes.

20 Vos autem chariſſimi ſuperædificantes voſmetipſos ſanctiſſimæ veſtræ fidei, in Spiritu ſancto orantes,

21 Voſmetipſos in dilectione Dei ſeruate,expectantes miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam.

22 Et hos quidem arguite iudicatos:

23 Illos vero ſaluate, de igne rapientes. Aliis autem miſeremini in timore:odientes & eam,quæ carnalis eſt,maculatam tunicam.

24 Ei autem, qui potens eſt vos conſeruare ſine peccato,& conſtituere ante conſpectum gloriæ ſuæ immaculatos in exultatione in aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti.

25 Soli Deo Saluatori noſtro, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, gloria & magnificentia,imperium & poteſtas ante omne ſæculum, & nunc, & in omnia ſæcula, ſæculorum. Amen.

PROLOGVS IN APOCALYPSIM.

IOANNES Apoſtolus & Euangeliſta, à Chriſto electus atque dilectus, in tanto amore dilectionis vberior habitus eſt, vt in cœna ſupra pectus eius recumberet; & ad crucem aſtanti ſoli matrem propriam commẽdaſſet: vt quem nubere volentem ad amplexum virginitatis aſciuerat, ipſi etiam cuſtodiendam virginem tradidiſſet. Hic itaque cum propter verbum Dei & teſtimonium Ieſu Chriſti in Pathmos inſulam ſortiretur exilium, illic ab eodem Apocalypſis præoſtenſa deſcribitur. Vt ſicut in principio canonis, id eſt, libri Geneſeos incorruptibile principium prænotatur; ita etiam incorruptibilis finis per virginem in Apocalypſi redderetur, dicentis, Ego ſum Alpha & Ω, initium & finis. Hic eſt Ioannes, qui ſciens ſuperueniſſe ſibi diem egreſſionis de corpore, conuocatis in Epheſo diſcipulis; deſcendit in defoſſum ſepulturæ ſuæ locum; orationeq; completa, reddidit ſpiritum, tam à dolore mortis factus extraneus, quàm à corruptione carnis noſcitur alienus. Cuius tamen ſcripturæ diſpoſitio vel libri ordinatio ideo à nobis per ſingula non exponitur, vt neſcientibus inquirendi deſiderium collocetur, & quærentibus laboris fructus, & Deo magiſterij doctrina ſeruetur.

APOCALYPSIS B. IOANNIS APOSTOLI.

Vulgata Editio.

CAPVT PRIMVM.

1 APocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus palam facere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito: & ſignificauit, mittens per Angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni,

2 Qui teſtimonium perhibuit verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, quæcumque vidit.

3 Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ huius: & ſeruat ea, quæ in ea ſcripta ſunt: tempus enim prope eſt.

4 Ioannes ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia. Gratia vobis, & pax ab eo, * qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt: & à ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu throni eius ſunt:

5 Et à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ; qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris * in ſanguine ſuo,

6 Et fecit nos regnum, & ſacerdotes Deo & Patri ſuo: ipſi gloria, & imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.

7 * Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ: Etiam: Amen.

8 Ego ſum A, & Ω, principium, & finis, dicit Dominus Deus: qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, omnipotens.

9 Ego Ioannes frater veſter, & particeps in tribulatione, & regno & patientia in Chriſto Ieſu: fui in inſula, quæ appellatur Patmos propter verbum Dei, & teſtimonium Ieſu:

10 Fui in ſpiritu in Dominica die, & audiui poſt me vocem magnam tamquam tubæ,

11 Dicentis: Quod vides, ſcribe in libro: & mitte ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ:

12 Et conuerſus ſum vt viderem vocem, quæ loquebatur mecum: Et conuerſus vidi ſeptem candelabra aurea:

13 Et in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis, veſtitum podere, & præcinctum ad mammillas zona aurea:

14 Caput autem eius, & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi eius tanquam flamma ignis,

15 Et pedes eius ſimiles aurichalco, ſicut in camino ardenti, & vox illius tanquam vox aquarum multarum:

16 Et habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem: & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat: & facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua.

17 Et cum vidiſſem eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. Et poſuit dexteram ſuam ſuper me, dicens: Noli timere: * ego ſum primus, & nouiſſimus,

18 Et viuus, & fui mortuus, & ecce ſum viuens in ſæcula ſæculorum, & habeo claues mortis, & inferni.

Scribe

APOCALYPSIS B. IOANNIS APOSTOLI.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

CAPVT PRIMVM.

1 *Reuelatio Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus, vt palam faceret ſeruis ſuis, quæ oporteat fieri cito & ſignificauit, cum miſiſſet mandatum ſuum ſeruo ſuo Ioanni,*

2 *Qui teſtificatus eſt ſermonem Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti, & quæcunque vidit.*

3 *Beatus qui legit & audit verba prophetiæ & ſeruat ea, quæ in ea ſcripta ſunt. Tempus enim prope eſt.*

4 *Ioannes ſeptem Eccleſiis quæ ſunt in Aſia. Gratia vobis & pax ab eo qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, & à ſeptem ſpiritibus, qui in conſpectu throni eius ſunt,*

5 *Et à Ieſu Chriſto, qui eſt teſtis fidelis primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, ei qui dilexit nos & & lauit nos à peccatis noſtris per ſanguinem ipſius,*

6 *Et fecit nos reges & ſacerdotes Deo & Patri ſuo, ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.*

7 *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ, etiam, Amen.*

8 *Ego ſum alpha & Ω, principium & finis, dicit Dominus, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt omnipotens.*

9 *Ego Ioannes frater veſter & particeps in afflictione, & regno, & patientia in Chriſto Ieſu, fui in inſula, quæ appellatur Patmos, propter ſermonem Dei & teſtimonium Ieſu Chriſti.*

10 *Fui in ſpiritu in dominico die, & audiui poſt me vocem magnam tanquam tubæ,*

11 *Dicentis: Ego ſum alpha & Ω, primus & nouiſſimus. Quod vides ſcribe in libro: & mitte ſeptem Eccleſiis, quæ ſunt in Aſia, Epheſo, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.*

12 *Et conuerſus ſum, vt viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et conuerſus, vidi ſeptem candelabra aurea,*

13 *Et in medio ſeptem candelabrorum aureorum ſimilem filio hominis, veſtitum veſte ad pedes vſque demiſſa, & præcinctum ad mamillas zona aurea.*

14 *Caput autem eius & capilli erant candidi, velut lana alba, & tanquam nix. Et oculi eius tanquam flamma ignis,*

15 *Et pedes eius ſimiles chalcolibano, velut in camino ardentes. Et vox illius tanquam vox aquarum multarum,*

16 *Et habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem. Et de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat, & facies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua.*

17 *Et cum vidiſſem eum, cecidi ad pedes eius tanquam mortuus. Et poſuit dexteram ſuam ſuper me, dicens mihi: Noli timere, ego ſum primus & nouiſſimus,*

18 *Et viuus, & fui mortuus, & ecce ſum viuens in ſecula ſeculorum, amen, & habeo claues inferorum & mortis.*

Scribe

Vulgat. Editio.

Scribe ergo quæ vidiſti,& quæ ſunt,& quæ oportet fieri poſt hæc.

Sacramentum ſeptem ſtellarum,quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem candelabra aurea: ſeptem ſtellæ,Angeli ſunt ſeptem Eccleſiarum: & candelabra ſeptem,ſeptem Eccleſiæ ſunt.

CAP. II.

ANgelo Epheſi Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit, qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua,qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum:

Scio opera tua,& laborem,& patientiam tuam,& quia non potes ſuſtinere malos: & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe,& non ſunt:& inueniſti eos mendaces:

Et patientiam habes,& ſuſtinuiſti propter nomen meum,& non defeciſti.

Sed habeo aduerſum te, quod charitatem tuam primam reliquiſti.

Memor eſto itaque vnde excideris: & age pœnitentiam,& prima opera fac.ſin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo,niſi pœnitentiam egeris.

Sed hoc habes,quia odiſti facta Nicolaitarum,quę & ego odi.

Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei.

Et Angelo Smyrnæ Eccleſiæ ſcribe:Hæc dicit primus,& nouiſsimus, qui fuit mortuus, & viuit:

Scio tribulationem tuã & pauperratem tuam,ſed diues es: & blaſphemaris ab his, qui ſe dicunt Iudæos eſſe,& non ſunt,ſed ſunt ſynagoga Satanæ.

Nihil horum timeas quæ paſſurus es.Ecce miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini:& habebitis tribulationem diebus decem. Eſto fidelis vſque ad mortem,& dabo tibi coronam vitæ.

Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs:Qui vicerit,non lædetur à morte ſecunda.

Et Angelo Pergami Eccleſiæ ſcribe:Hæc dicit qui habet rhomphæam vtraque parte acutam:

Scio vbi habitas,vbi ſedes eſt Satanæ: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. Et in diebus illis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos,vbi Satanas habitat.

Sed habeo aduerſus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam * Balaam,qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere, & fornicari:

Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

Similiter pœnitentiam age: ſi quò minus, veniam tibi cito,& pugnabo cum illis in gladio oris mei.

Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs: Vincenti dabo manna abſconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen nouum ſcriptum,quod nemo ſcit,niſi qui accipit.

Et Angelo Thyatiræ Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis,& pedes eius ſimiles aurichalco:

Noui opera tua,& fidem, & charitatem tuam, & miniſterium, & patientiam tuam, & opera tua nouiſsima plura prioribus,

Sed habeo aduerſus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel,quæ ſe dicit propheten,docere,& ſeducere ſeruos meos,fornicari,& manducare de idolothytis.

Et dedi illi tempus vt pœnitentiam ageret:& non vult pœnitere à fornicatione ſua.

Tranſl.Eraſm.Roterod.

19 *Scribe ergo quæ vidiſti,& quæ ſunt,& quæ oportet fieri poſt hæc.*

20 *Sacramentum ſeptem ſtellarum,quas vidiſti in dextera mea,& ſeptem candelabra aurea. Septem ſtellæ Angeli ſunt ſeptem eccleſiarum, & candelabra ſeptem quæ vidiſti,ſeptem eccleſiæ ſunt.*

CAP. II.

1 *ANgelo Epheſinæ eccleſiæ ſcribe. Hæc dicit qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua,qui ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum.*

2 *Scio opera tua, & laborem & patientiam tuam, & quod non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe,& non ſunt: & inueniſti eos mendaces, & tulisti,*

3 *Et patientiam habes & propter nomen meum laboraſti & non deſeciſti.*

4 *Sed habeo aduerſum te, quod charitatem primam reliquiſti.*

5 *Memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, prima opera fac. Sin minus, veniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo,niſi reſipueritis.*

6 *Sed hoc habes, quia odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.*

7 *Qui habet aurem,audiat, quid Spiritus dicat eccleſijs: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in medio paradiſi Dei.*

8 *Et Angelo Smyrnæorum eccleſiæ ſcribe:Hæc dicit primus & nouiſſimus,qui fuit mortuus,& vixit.*

9 *Scio opera tua & afflictionem & paupertatem, ſed diues es: & blaſphemiam eorum qui ſe dicunt Iudæos eſſe,& non ſunt, ſed ſunt ſynagoga Satanæ.*

10 *Nihil horum timeas quæ paſſurus es. Ecce miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini, & habebitis afflictionem dierum decem. Eſto fidelis vſque ad mortem,& dabo tibi coronam vitæ.*

11 *Qui habet aurem,audiat,quid Spiritus dicat eccleſijs. Qui vicerit,non ladetur à morte ſecunda.*

12 *Et Angelo Pergamenſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit, qui habet rhomphæam vtraque parte acutam:*

13 *Scio opera tua & vbi habitas vbi ſedes eſt Satanæ: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. Et in diebus meis Antipas teſtis meus fidelis,qui occiſus eſt apud vos,vbi Satanas habitat.*

14 *Sed habeo aduerſus te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam,qui docebat in Balac mittere ſcandalum coram filijs Iſraël edere ex ijs quæ ſimulacris immolantur & ſcortari:*

15 *Ita habes & tu tenẽtes doctrinã Nicolaitarũ,quod odi.*

16 *Reſipiſce, alioqui veniam tibi cito,& pugnabo cum illis gladio oris mei.*

17 *Qui habet aurem,audiat,quid Spiritus dicat eccleſijs: Vincenti dabo edere ex manna abſcondito,& dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum: quod nemo ſcit,niſi qui accipit.*

18 *Et Angelo Thyatirenſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquàm flammam ignis, & pedes eius ſimiles chalcolibano.*

19 *Noui opera tua,& charitatem, & miniſterium, & fidem,& patientiam tuam,& opera tua,& nouiſſima plura prioribus.*

20 *Sed habeo aduerſus te pauca, quia permittis mulierem Hiezabel,quæ ſe dicit prophetiſſam,docere,& ſeducere ſeruos meos, ſcortari & edere ex ijs quæ ſimulacris immolantur.*

21 *Et dedi illi tempus,vt reſipiſceret à ſcortatione ſua,nec reſipuit.*

Vulgat. Editio.

Ecce mittam eam in lectum : & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam ab operibus ſuis egerint.

Et filios eius interficiam in morte, & ſcient omnes Eccleſiæ,* quia ego ſum ſcrutans renes,& corda: & dabo vnicuique veſtrum ſecundum opera ſua.

1. Reg. 16. 7. Pſ. 7. 10. Ier. 17. 10.

Vobis autem dico,

Et ceteris qui Thyatiræ eſtis : Quicumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt altitudines ſatanæ, quemadmodum dicunt, non mittam ſuper vos aliud pondus:

Tamen id,quod habetis,tenete donec veniam.

Et qui vicerit,& cuſtodierit vſque in finem opera mea,dabo illi poteſtatem ſuper Gentes,

Et reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur,

Sicut & ego accepi à Patre meo:& dabo illi ſtellam matutinam.

Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAP. III.

ET Angelo Eccleſiæ Sardis ſcribe : Hæc dicit qui habet ſeptem Spiritus Dei,& ſeptem ſtellas:Scio opera tua, quia nomen habes quòd viuas, & mortuus es.

Eſto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim inuenio opera tua plena coram Deo meo.

In mente ergo habe qualiter acceperis,& audieris, & ſerua,& pœnitentiam age.Si ergo non vigilaueris,

Inf. 16. 15. 1. Theſſ. 5. 2. * Veniam ad te tanquam fur,& neſcies qua hora veniam ad te.

2. Pet. 3. 10.

Sed habes pauca nomina in Sardis,qui non inquinauerunt veſtimenta ſua: & ambulabunt mecum in albis,quia digni ſunt.

Qui vicerit,ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen eius de Libro vitæ, & confitebor nomen eius coram Patre meo,& coram Angelis eius.

Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

Et Angelo Philadelphiæ eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Sanctus & Verus, * qui habet clauem Dauid : qui aperit,& nemo claudit: claudit,& nemo aperit:

Iſa. 22. 22. Iob 12. 14.

Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum,quod nemo poteſt claudere: quia modicam habes virtutem,& ſeruaſti verbum meum, & non negaſti nomen meum.

Ecce dabo de ſynagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur: Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos:& ſcient quia ego dilexi te

Quoniam ſeruaſti verbum patientiæ meæ, & ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem vniuerſum tentare habitantes in terra.

Ecce venio citò:tene quod habes,vt nemo accipiat coronam tuam.

Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei,& foras non egredietur amplius:& ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Ieruſalem ; quæ deſcendit de cælo à Deo meo,& nomen meum nouum.

Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

Et Angelo Laodiciæ eccleſiæ ſcribe : * Hæc dicit: Amen, teſtis fidelis ; & verus, qui eſt principium creaturæ Dei.

Ioan. 14. 6.

Scio opera tua:quia neque frigidus es, neque calidus:vtinam frigidus eſſes,aut calidus:

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Ecce ego mitto eam in lectum, & qui adulterio miſcentur cum ea, in afflictionem maximam, niſi pœnitentiam egerint ab operibus ſuis.

Et filios eius interficiam morte, & ſcient omnes eccleſia, quod ego ſim ille ſcrutans renes & corda, & dabo vnicuique veſtrum ſecundum opera ſua. Vobis autem dico,

Et cæteris qui Thyatiræ eſtis: quicunque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt profunditates ſatanæ, quemadmodum dicunt, non mittam ſuper vos aliud pondus:

Tamen id quod habetis, tenete, donec veniam.

Et qui vicerit & cuſtodierit vſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes,

Et reget eas virga ferrea, & tanquam vaſa figuli confringentur.

Sicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi ſtellam matutinam.

Qui habet aurem, audiat, quid ſpiritus dicat Eccleſiis.

CAP. III.

ET Angelo eccleſiæ quæ eſt Sardis, ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiritus Dei, & ſeptem ſtellas. Scio opera tua, quia nomen habes, quod viuas & mortuus es.

Eſto vigilans & confirma cætera quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena coram Deo.

In mente ergo habe, qualiter acceperis & audieris, & ſerua, & reſipiſce. Si ergo non vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies qua hora veniam ad te.

Habes pauca nomina & Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.

Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis: & non delebo nomen eius de libro vitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram Angelis eius.

Qui habet aurem, audiat, quid ſpiritus dicat Eccleſiis.

Et Angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctus & verax, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.

Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, & nemo poteſt claudere illud, quia modicam habes virtutem. Et ſeruaſti ſermonem meum, & non negaſti nomen meum.

Ecce do de ſynagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed mentiuntur. Ecce adigam illos, vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & ſciant quod ego dilexi te,

Quoniam ſeruaſti ſermonem patientiæ meæ, & ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem vniuerſum, vt tentet habitantes in terra.

Ecce venio citò: tene quod habes vt nemo accipiat coronam tuam.

Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius. Et ſcribam ſuper eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis Dei mei nouæ Hieruſalem, quæ deſcendit de cælo à Deo meo, & nomen meum nouum.

Qui habet aurem, audiat, quid ſpiritus dicat Eccleſiis.

Et Angelo Laodicenſium eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit, Amen teſtis fidelis & verus, principium creaturæ Dei.

Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque feruidus, vtinam frigidus eſſes aut feruidus.

Vulgat. Editio.

Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo.

Quia dicis: quòd diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.

Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, & non appareat confuſio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos vt videas.

Pro. 3. 12. Heb. 12. 6 * Ego quos amo, arguo, & caſtigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age.

Ecce ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.

Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo: ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno eius.

Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſijs.

CAP. IIII.

POſt hæc vidi: & ecce oſtium apertum in cœlo, & vox prima, quam audiui tamquam tubæ loquentis mecum, dicens: Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri poſt hæc.

Et ſtatim fui in ſpiritu: & ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſupra ſedem ſedens.

Et qui ſedebat ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis, & ſardinis: & iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni ſmaragdinæ.

Et in circuitu ſedis ſedilia vigintiquatuor: & ſuper thronos vigintiquatuor ſeniores ſedentes, circumamicti veſtimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ:

Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & ſeptem lampades ardentes ante thronum, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei.

Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo: & in medio ſedis, & in circuitu ſedis quattuor animalia plena oculis ante & retro.

Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens faciem quaſi hominis, & quartum animal ſimile aquilæ volanti.

Et quattuor animalia, ſingula eorum habebant alas ſenas: & in circuitu, & intus plena ſunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: Apo. 4. 8 * Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt.

Et cum darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſæcula ſæculorum,

Procidebant vigintiquattuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſæcula ſæculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum dicentes:

Dignus es Domine Deus noſter accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata ſunt.

CAP. V.

ET vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, librũ ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem.

Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis eſt dignus aperire librum, & ſoluere ſignacula eius?

Et nemo poterat neque in cælo, neq; in terra, neq; ſubtus terram aperire librum, neque reſpicere illũ.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Itaque quoniam tepidus es & nec frigidus nec feruidus, incipiam te euomere ex ore meo:

Quia dicis, diues ſum, & ditatus ſum, & nullius egeo, & neſcis quod tu es miſer & miſerabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus.

Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, vt locuples fias, & veſtimentis albis induaris, vt non appareat dedecus nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos vt videas.

Ego quoſcunque amo, arguo & caſtigo. Æmulare ergo ac reſipiſce,

Ecce ſto ad oſtium & pulſo. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.

Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & conſedi cum patre meo in throno eius.

Qui habet aurem, audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs.

CAP. IIII.

POſt hæc vidi, & ecce oſtium apertum in cælo, & vox prima quam audiui tanquàm tuba loquentis mecum, dicens: Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri poſt hæc.

Et ſtatim fui in ſpiritu. Et ecce ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens.

Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectu, lapidi iaſpidi & ſardio, & iris erat in circuitu ſedis, ſimilis aſpectu ſmaragdino.

Et in circuitu ſedis ſedilia vigintiquatuor, & ſuper thronos vidi vigintiquatuor ſeniores ſedentes, circumamictos ſtolis albis, & habebant in capitibus ſuis coronas aureas.

Et de throno procedebant fulgura & tonitrua, & voces & ſeptem lampades ignis ardentes ante thronum, quæ ſunt ſeptem ſpiritus Dei.

Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile cryſtallo, & in medio ſedis & in circuitu ſedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro.

Et animal primum ſimile leoni, & ſecundum animal ſimile vitulo, & tertium animal habens faciem quaſi homo, & quartum animal ſimile aquilæ volanti.

Et quatuor animalia ſingula eorum habebant alas ſenas in circuitu, & intus plena erant oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt.

Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſecula ſeculorum,

Procidunt vigintiquatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorant viuentem in ſecula ſeculorum, & abiciunt coronas ſuas ante thronum, dicentes:

Dignus es Domine accipere gloriam & honorem & virtutem: quia tu creaſti omnia, & propter voluntatem tuam ſunt, & creata ſunt.

CAP. V.

ET vidi in dextera ſedentis ſuper thronum librum ſcriptum intus & in tergo ſignatum ſigillis ſeptem.

Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis eſt dignus aperire librum & ſoluere ſignacula eius?

Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque ſubter terram aperire librum, neque aſpicere illum.

Vulgat. Editio.

Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus eſt aperire librum, nec videre eum.

Et vnus de ſenioribus dixit mihi: Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius.

Et vidi: & ecce in medio throni, & quattuor animalium, & in medio ſeniorum, agnum ſtantem tamquam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptem: qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram:

Et venit: & accepit de dextera ſedentis in throno librum.

Et cum aperuiſſet librum, quattuor animalia, & viginti quattuor ſeniores ceciderunt coram agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum:

Et cantabant canticum nouum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius: quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

Feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes: & regnabimus ſuper terram.

Et vidi, & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & ſeniorum: & erat numerus eorum * millia millium,

Da. 7. 10. Dicentium voce magna: Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

Et omnem creaturam, quę in cælo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo, omnes audiui dicentes: Sedenti in throno, & Agno: benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſæcula ſæculorum.

Et quattuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quattuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas: & adorauerunt viuentem in ſæcula ſæculorum.

CAP. VI.

ET vidi quod aperuiſſet Agnus vnum de ſeptem ſigillis, & audiui vnum de quattuor animalibus, dicens, tamquam vocem tonitrui: Veni, & vide.

Et vidi: & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper illum habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens vt vinceret:

Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal, dicens: Veni. & vide.

Et exiuit alius equus rufus: & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei vt ſumeret pacem de terra, & vt inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus.

Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua.

Et audiui tamquam vocem in medio quattuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum, & oleum ne læſeris.

Et cum aperuiſſet ſigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

Et ecce equus pallidus: & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi Mors, & infernus ſequebatur eum, & data eſt illi poteſtas ſuper quattuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & beſtiis terræ.

Et cum aperuiſſet ſigillum quintum: vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod habebant,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

4 *Et ego flebam multum, quod nemo dignus inuentus eſſet aperire & legere librum, nec videre eum.*

5 *Et vnus de ſenioribus dicit mihi, Ne fleueris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, vt aperiat librum, & ſoluat ſeptem ſignacula eius.*

6 *Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio ſeniorum agnus ſtans tamquam occiſus, habens cornua ſeptem & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei, miſſi in omnem terram.*

7 *Et venit, & accepit de dextera ſedentis in throno librum.*

8 *Et cum accepiſſet librum quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram agno, habentes ſinguli citharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ ſunt precationes ſanctorum,*

9 *Et canunt canticum nouum, dicentes: Dignus es accipere librum & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo per ſanguinem tuum, ex omni tribu & lingua & populo, & natione,*

10 *Et fecisti nos Deo noſtro reges & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram.*

11 *Et vidi & audiui vocem angelorum multorum in circuitu throni & animalium & ſeniorum, & milia milium.*

12 *Dicentia voce magna: Dignus eſt Agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuitias, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.*

13 *Et omnem creaturam quæ in cælo eſt, & quæ ſuper terram, & ſub terra & in mari, & quæ in eis ſunt omnia, audiui dicentes: ſedenti in throno & Agno benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſecula ſeculorum.*

14 *Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt viuentem in ſecula ſeculorum.*

CAP. VI.

1 *ET vidi cum aperuiſſet Agnus vnum de ſigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitrui: Veni & vide.*

2 *Et vidi, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit vincens & vt vinceret.*

3 *Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundum animal, dicens: Veni & vide.*

4 *Et exiuit alius equus rufus, & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei, vt tolleret pacem de terra, & vt inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus.*

5 *Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: veni, & vide. Et vidi, & ecce equus niger, & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtateram in manu ſua.*

6 *Et audiui vocem in medio quatuor animalium, dicentem: Chœnix tritici denario vno, & tres chœnices hordei denario vno, & vinum & oleum ne læſeris.*

7 *Et cum aperuiſſet ſigillum quartum, audiui vocem quarti animalis, dicentem: Veni & vide. Et vidi,*

8 *Et ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi mors, & infernus ſequitur eum. Et data eſt illis poteſtas interficiendi ſuper quartam partem terræ, gladio, & fame, & morte, & à beſtijs terræ.*

9 *Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſubter altare animas interfectorum propter verbum Dei & propter teſtimonium quod habebant.*

Vulgat. Editio.

Et clamabant voce magna, dicentes: Vſquequò Domine, (ſanctus, & verus) non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra?

Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ: & dictum eſt illis vt requieſcerent adhuc tempus modicum donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt ſicut & illi.

Et vidi cum aperuiſſet ſigillum ſextum: & ecce terræmotus magnus factus eſt, & ſol factus eſt niger tamquam ſaccus cilicinus: & luna tota facta eſt ſicut ſanguis:

Et ſtellæ de cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos cum à vento magno mouetur.

Et cœlum receſsit ſicut liber inuolutus: & omnis mons, & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt:

Et reges terræ, & principes, & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus, & liber aſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium:

Iſa. 2. 19. Oſee 10. 8. Luc. 23. 30. Et dicunt montibus & petris: * Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni:

Quoniam venit dies magnus iræ ipſorum: & quis poterit ſtare?

CAP. VII.

POſt hæc vidi quattuor Angelos ſtantes ſuper quattuor angulos terræ, tenentes quattuor ventos terræ ne flarent ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllam arborem.

Et vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei viui: & clamauit voce magna quatuor Angelis, quibus datum eſt nocere terræ, & mari,

Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusq; ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum.

Et audiui numerum ſignatorum, centum quadraginta quattuor millia ſignati, ex omni tribu filiorum Iſrael.

Ex tribu Iuda duodecim millia ſignati: Ex tribu Ruben duodecim millia ſignati: Ex tribu Gad, duodecim millia ſignati:

Ex tribu Aſer, duodecim millia ſignati: Ex tribu Nephtali duodecim millia ſignati: Ex tribu Manaſſe duodecim millia ſignati:

Ex tribu Simeon, duodecim millia ſignati: Ex tribu Leui duodecim millia ſignati: Ex tribu Iſſachar duodecim millia ſignati:

Ex tribu Zabulon duodecim millia ſignati: Ex tribu Ioſeph duodecim millia ſignati: Ex tribu Beniamin duodecim millia ſignati.

Poſt hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis: ſtantes ante thronum, & in cōſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum:

Et clamabant voce magna dicentes: Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno.

Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quattuor animalium: & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum,

Dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen.

Et reſpondit vnus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi, qui amicti ſunt ſtolis albis, q ſunt? & vnde venerūt?

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Et clamabant voce magna, dicentes vſquequò Domine, qui es Sanctus, & verax, non iudicas ac vindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra?

Et date ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, vt requieſcerent adhuc tempus modicum, donec complerentur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi eſſent ſicut & illi.

Et vidi, cum aperuiſſet ſigillum ſextum, & ecce terræmotus magnus factus eſt. Et ſol factus eſt niger vt ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt vt ſanguis,

Et ſtellæ è cælo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus abijcit groſſos ſuos, cum à vento magno mouetur.

Et cœlum receſſit ſicut liber volutus, & omnis mons & inſula de locis ſuis mota ſunt,

Et reges terræ, principes, & diuites, & tribuni, & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium.

Et dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, abſcondite nos à facie conſidentis ſuper thronum, & ab ira Agni:

Quoniam venit dies magnus iræ illius. Et quis poterit ſtare?

CAP. VII.

POſt hæc vidi quatuor Angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quattuor ventos terræ, ne flaret ventus ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllam arborem.

Vt vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſigillum Dei viui, & clamauit voce magna quatuor Angelis, quibus datum eſt nocere terræ & mari,

Dicens: Nolite nocere terræ, neque mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus ſuis.

Et audiui numerum ſignatorum, tentum quadraginta quatuor milia ſignati ex omni tribu filiorum Iſraël.

Ex tribu Iuda, duodecim melia ſignati. Ex tribu Ruben, duodecim milia ſignati. Ex tribu Gad, duodecim milia ſignati.

Ex tribu Aſer, duodecim milia ſignati. Ex tribu Neptalim, duodecim milia ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim milia ſignati.

Ex tribu Symeon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim milia ſignati. Ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati.

Ex tribu Zabulon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ioſeph, duodecim milia ſignati. Ex tribu Beniamin, duodecim milia ſignati.

Poſt hæc vidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum,

Et clamabant voce magna, dicentes: Salus ei qui ſedet ſuper thronum Dei noſtri & Agno.

Et omnes Angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum, & quatuor animalium, & procubuerunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum,

Dicentes: Amen, Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorum, Amen.

Et reſpondit vnus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt & vnde venerunt?

Vulgat. Editio.

Et dixi illi: Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine Agni.

Ideo ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei die, ac nocte in templo eius: & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos:

Iſa.49.10 Iſa.25.8. * Non eſurient, neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus:

Quoniam Agnus, qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, * & Iſa.25.4. abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAP. VIII.

ET cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, quaſi media hora.

Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei: & datæ ſunt illis ſeptem tubæ.

Et alius Angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum: & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei.

Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum de manu Angeli coram Deo.

Et accepit Angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram, & facta ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræmotus magnus.

Et ſeptem Angeli, qui habebant ſeptem tubas, præparauerunt ſe vt tuba canerent.

Et primus Angelus tuba cecinit, & facta eſt grando, & ignis miſta in ſanguine, & miſſum eſt in terram, & tertia pars terræ combuſta eſt, & tertia pars arborum concremata eſt, & omne fœnum viride combuſtum eſt.

Et ſecundus Angelus tuba cecinit: & tamquam mons magnus igne ardens miſſus eſt in mare, & facta eſt tertia pars maris ſanguis,

Et mortua eſt tertia pars creaturæ eorum, quę habebant animas in mari, & tertia pars nauium interiit.

Et tertius Angelus tuba cecinit: & cecidit de cælo ſtella magna, ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum:

Et nomen ſtellæ dicitur Abſinthium: & facta eſt tertia pars aquarum in abſinthium: & multi hominum mortui ſunt de aquis, quia amaræ factæ ſunt.

Et quartus Angelus tuba cecinit: & percuſſa eſt eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum, ita vt obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter.

Et vidi, & audiui vocem vnius aquilæ volantis per medium cœli, dicentis voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terra de cęteris vocibus trium Angelorum, qui erant tuba canituri.

CAP. IX.

ET quintus Angelus tuba cecinit: & vidi ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſsi.

Et aperuit puteum abyſsi: & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ: & obſcuratus eſt ſol & aër de fumo putei:

Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ:

Tranſl. Eraſm. Roterod.

14 *Et dixi illi, Domine, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui venerunt ex afflictione magna, & dilauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas per ſanguinem Agni.*

15 *Ideo ſunt ante thronum Dei, & ſeruiunt ei Die ac nocte in templo eius, & conſidens in throno habitabit ſuper illos.*

16 *Non eſurient neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus:*

17 *Quoniam Agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitos fontes aquarum, & abſterſurus eſt Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.*

CAP. VIII.

1 *ET cum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo media ferè hora.*

2 *Et vidi ſeptem Angelos ſtantes in conſpectu Dei, & datæ ſunt illis ſeptem tubæ.*

3 *Et alius Angelus venit & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum, & datæ ſunt illi incenſa multa, vt daret de precationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum.*

4 *Et aſcendit fumus incenſorum de precibus ſanctorum è manu Angeli coram Deo.*

5 *Et accepit Angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terram: & factæ ſunt tonitrua & voces & fulgura & terræmotus,*

6 *Et ſeptem Angeli qui habebant ſeptem tubas, præparauerunt ſe, vt tuba canerent.*

7 *Et primus Angelus tuba cecinit, & facta eſt grando, & ignis mixta ſanguine, & miſſa ſunt in terram, & tertia pars arborum concremata eſt, & omne fœnum viride combuſtum eſt.*

8 *Et ſecundus Angelus tuba cecinit, & tanquam mons magnus igne ardens proiectus eſt in mare. Et facta eſt tertia pars maris ſanguis,*

9 *Et mortua eſt tertia pars creaturarum, quæ erant in mari, quæ habebant animas, & tertia pars nauium interiit.*

10 *Et tertius Angelus tuba cecinit, & cecidit è cœlo ſtella magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum,*

11 *Et nomen ſtellæ dicitur abſinthium. Et verſa eſt tertia pars in abſinthium, & multi homines mortui ſunt ex aquis, quia amaræ factæ ſunt.*

12 *Et quartus Angelus tuba cecinit: & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum, ita vt obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter.*

13 *Et vidi, & audiui vnum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magna: Væ, væ, væ habitantibus in terris, è cæteris vocibus tubæ trium Angelorum, qui erant tuba cantaturi.*

CAP. IX.

1 *ET quintus Angelus tuba cecinit; & vidi ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſsi.*

2 *Et aperuit puteum abyſsi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt ſol & aër à fumo putei.*

3 *Et de fumo exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ.*

Vulgat. Editio.		Tranſl. Eraſm. Roterod.
Et præceptum eſt illis ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem: niſi tantum homines, qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis.	4	*Et præceptum eſt illis ne læderent fœnum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, niſi tantum homines, qui non habent ſignum Dei in frontibus ſuis,*
Et datum eſt illis ne occiderent eos: ſed vt cruciarent menſibus quinque: & cruciatus eorum, vt cruciatus ſcorpij cum percutit hominem.	5	*Et datum eſt illis, ne occiderent eos, ſed vt cruciarentur menſibus quinque. Et cruciatus eorum, vt cruciatus ſcorpij, cum percuſſerit hominem.*
* Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.	6	*Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.*
* Et ſimilitudines locuſtarum, ſimiles equis paratis in prælium: & ſuper capita earum tamquam coronæ ſimiles auro: & facies earum tamquam facies hominum.	7	*Et ſimilitudines locuſtarum ſimiles equis paratis in prælium, & ſuper capita earum tanquam coronæ, ſimiles auro, & facies earum tanquam facies hominum.*
Et habebant capillos ſicut capillos mulierum, & dentes earum ſicut dentes leonum erant:	8	*Et habebant capillos ſicut capillos mulierum, & dentes earum quaſi leonum erant.*
Et habebant loricas ferreas, & vox alarum earum ſicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum:	9	*Et habebant loricas ſicut loricas ferreas, & vox alarum earum ſicut vox curruum equis multis currentibus ad bellum.*
Et habebant caudas ſimiles ſcorpionum, & aculei erant in caudis earum: & poteſtas earum nocere hominibus menſibus quinque:	10	*Et habent caudas ſimiles ſcorpionum, & aculei erant in caudis earum, & poteſtas earum nocere hominibus menſibus quinque.*
Et habebant ſuper ſe regem Angelum abyſſi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, Latinè habens nomen Exterminans.	11	*Et habent ſuper ſe regem Angelum abyſſi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè autem Ἀπολλύων, id eſt, perdens.*
Væ vnum abijt, & ecce veniunt adhuc duo væ poſt hæc.	12	*Va vnum abijt, & ecce veniunt adhuc duo va poſt hæc.*
Et ſextus Angelus tuba cecinit: & audiui vocem vnam ex quattuor cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos Dei,	13	*Et ſextus Angelus tuba cecinit, & audiui vocem vnam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos Dei,*
Dicentem ſexto Angelo, qui habebat tubam: Solue quattuor Angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate.	14	*Dicentem ſexto Angelo, qui habebat tubam: Solue quatuor Angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate.*
Et ſoluti ſunt quattuor Angeli, qui parati erant in horam, & diem, & menſem, & annum: vt occiderent tertiam partem hominum.	15	*Et ſoluti ſunt quatuor Angeli, qui parati erant in horam, & diem, & menſem, & annum, vt occiderent tertiam partem hominum.*
Et numerus equeſtris exercitus vicies millies denæ millia. Et audiui numerum eorum.	16	*Et numerus equeſtris exercitus vicies millies decem milia. Et audiui numerum eorum.*
Et ita vidi equos in viſione: & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas, & capita equorum erant tamquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & ſulphur.	17	*Et ita vidi equos in viſione, & qui ſedebant ſuper eos, habebant thoraces igneos & hyacinthinos & ſulphureos. Et capita equorum erant tanquàm capita leonum, & de ore ipſorum procedebat ignis & fumus & ſulphur.*
Et ab his tribus plagis occiſa eſt tertia pars hominum de igne, & de fumo, & ſulphure, quæ procedebant de ore ipſorum.	18	*Ab his tribus plagis occiſa eſt tertia pars hominum, de igne & de fumo & ſulphure, quæ procedebant ex ore ipſorum.*
Poteſtas enim equorum in ore eorum eſt, & in caudis eorum; nam caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita: & in his nocent.	19	*Poteſtas enim eorum in ore eorum eſt, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita, & per hæc nocent.*
Et cæteri homines, qui non ſunt occiſi in his plagis, neque pœnitentiam egerunt de operibus manuum ſuarum, vt non adorarent dæmonia, & ſimulachra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre poſſunt, neque audire, neque ambulare,	20	*Et cæteri homines qui non ſunt occiſi his plagis, neque reſipuerunt ab operibus manuum ſuarum, vt non adorarent dæmonia & ſimulacra aurea & argentea, & ærea & lapidea & lignea, quæ neque videre poſſunt, neque audire, neque ambulare,*
Et non egerunt pœnitentiam ab homicidijs ſuis, neque à veneficijs ſuis, neque à fornicatione ſua, neque à furtis ſuis.	21	*Et non egerunt pœnitentiam ab homicidijs ſuis, neque à veneficijs ſuis, neque à fornicatione ſua, neque à furtis ſuis.*
CAP. X.		**CAP. X.**
ET vidi alium Angelum fortem deſcendentem de cœlo amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt ſol, & pedes eius tamquam columnæ ignis:	1	*ET vidi alium Angelum fortem deſcendentem de cœlo amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt ſol, & pedes eius tanquam columnæ ignis.*
Et habebat in manu ſua libellum apertum: & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram:	2	*Et habebat in manu ſua libellum apertum, & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram,*

Is. 2. 19. Oſe. 10. 8. Lu. 23. 30.

Sap. 16. 9.

Vulgata Editio.

Et poſt dies tres,& dimidium,ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos,qui viderunt eos.

Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem eis:Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum in nube:& viderunt illos inimici eorum.

Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit: & occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem millia:& reliqui in timorem ſunt miſsi, & dederunt gloriam Deo cœli.

Væ ſecundum abijt: & ecce væ tertium veniet citò.

Et ſeptimus Angelus tuba cecinit: & factæ ſunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum eſt regnum huius mundi,Domini noſtri,& Chriſti eius, & regnabit in ſæcula ſæculorum:Amen.

Et viginti quattuor ſeniores,qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt Deum,dicentes:

Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es,& qui eras, & qui venturus es:quia accepiſti virtutem tuam magnam,& regnaſti.

Et iratæ ſunt Gentes,& aduenit ira tua,& tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem ſeruis tuis Prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum pusillis, & magnis, & exterminandi eos, qui corruperunt terram.

Et apertum eſt templum Dei in cœlo: & viſa eſt arca teſtamenti eius in templo eius, & facta ſunt fulgura,& voces,& terræmotus,& grando magna.

CAP. XII.

ET ſignum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta ſole,& luna ſub pedibus eius,& in capite eius corona ſtellarum duodecim:

Et in vtero habens, clamabat parturiens, & cruciabatur vt pariat.

Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo: & ecce draco magnus rufus habens capita ſeptem, & cornua decem:& in capitibus eius diademata ſeptem,

Et cauda eius trahebat tertiam partem ſtellarum cœli,& miſit eas in terram, & draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura: vt cum peperiſſet, filium eius deuoraret.

Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus eſt filius eius ad Deum,ad thronum eius,

Et mulier fugit in ſolitudinem vbi habebat locum paratum à Deo,vt ibi paſcant eam diebus mille ducentis ſexaginta.

Et factum eſt prælium magnum in cœlo:Michael, & Angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat,& Angeli eius:

Et non valuerunt, neque locus inuentus eſt eorum amplius in cœlo.

Et proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & ſatanas, qui ſeducit vniuerſum orbem: & proiectus eſt in terram,& Angeli eius cum illo miſsi ſunt.

Et audiui vocem magnam in cœlo dicentem:Nũc facta eſt ſalus,& virtus,& regnum Dei noſtri,& poteſtas Chriſti eius: quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die,ac nocte.

Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem Agni,& propter verbum teſtimonij ſui, & non dilexerunt animas ſuas vſque ad mortem.

Tranſl.Eraſm.Roterod.

11 *Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus vitæ à Deo intrauit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui viderunt eos.*

12 *Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipſis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum in nube,& viderunt illos inimici eorum.*

13 *Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem milia & reliqui territi ſunt, & dederunt gloriam Deo cœli.*

14 *Væ ſecundum abijt,& ecce væ tertium veniet citò.*

15 *Et ſeptimus Angelus tuba cecinit, & facta ſunt voces magnæ in cœlo, dicentes: Facta ſunt regna huius mundi Domini noſtri & Chriſti eius, & regnabit in ſæcula ſæculorum, Amen.*

16 *Et viginti quatuor ſeniores, qui in conſpectu Dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt Deum, dicentes:*

17 *Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es, quia accepiſti virtutem tuam magnam, & regnaſti.*

18 *Et iratæ ſunt gentes,& aduenit ira tua & tempus mortuorum vt iudicentur:& reddas mercedem ſeruis tuis prophetis & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis & magnis, & perdas eos qui perdunt terram.*

19 *Et apertum eſt templum Dei in cœlo, & viſa eſt arca teſtamenti eius in templo eius, & facta ſunt fulgura & voces & tonitrua & terræmotus & grando magna.*

CAP. XII.

1 *ET ſignum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta ſole & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim.*

2 *Et in vtero habens, clamat parturiens, & cruciatur vt pariat.*

3 *Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo, & ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & in capitibus ſuis diademata ſeptem,*

4 *Et cauda eius trahit tertiam partem ſtellarum cœli, & miſit eas in terram, & draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura: vt cum peperiſſet, filium eius deuoraret.*

5 *Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes gentes in virga ferrea, & raptus eſt filius eius ad Deum & ad thronum eius:*

6 *Et mulier fugit in ſolitudinem, vbi habet locum paratum à Deo, vt ibi paſcant eam diebus mille ducentis ſexaginta.*

7 *Et factum eſt prælium magnum in cœlo. Michael & Angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & Angeli eius,*

8 *Et non valuerunt, neque locus inuentus eſt eorum amplius in cœlo.*

9 *Et proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus & ſatanas, qui ſeducit totum terrarum orbem, & proiectus eſt in terram, & Angeli eius cum illo proiecti ſunt.*

10 *Et audiui vocem magnam dicentem: In cœlo nunc facta eſt ſalus & virtus, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius: quia proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri die ac nocte,*

11 *Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinem Agni, & propter ſermonem teſtimonij ſui, & non dilexerunt animam ſuam vſque ad mortem.*

Vulgat. Editio.

Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ terræ, & mari, quia deſcendit diabolus ad vos, habens iram magnam, ſciens quòd modicum tempus habet.

Et poſtquam vidit draco, quòd proiectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem, quæ peperit maſculum:

Et datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in deſertum in locum ſuum, vbi alitur per tempus, & tempora, & dimidium temporis à facie ſerpentis.

Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine.

Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit flumen, quod miſit draco de ore ſuo.

Et iratus eſt draco in mulierem: & abijt facere prælium cum reliquis de ſemine eius, qui cuſtodiunt mandata Dei, & habent teſtimonium Ieſu Chriſti.

Et ſtetit ſupra arenam maris.

CAP. XIII.

ET vidi de mari beſtiam aſcendentem, habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua eius decem diademata, & ſuper capita eius nomina blaſphemiæ.

Et beſtia, quam vidi, ſimilis erat pardo, & pedes eius, ſicut pedes vrſi, & os eius, ſicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem ſuam, & poteſtatem magnam.

Et vidi vnum de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem: & plaga mortis eius curata eſt. Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiam.

Et adorauerunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ: & adorauerunt beſtiam, dicentes: Quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cum ea?

Et datum eſt ei os loquens magna, & blaſphemias: & data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos.

Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant.

Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem,

Et adorauerunt eam omnes, qui inhabitant terram: quorum non ſunt ſcripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi.

Si quis habet aurem, audiat.

Qui in captiuitatem duxerit, in captiuitatem vadet * qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia, & fides Sanctorum.

Gen. 9. 6. Matt. 26. 52

Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia Agni, & loquebatur ſicut draco.

Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem faciebat in conſpectu eius: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis.

Et fecit ſigna magna, vt etiam ignem faceret de cœlo deſcendere in terram in conſpectu hominum.

Et ſeduxit habitantes in terra propter ſigna, quæ data ſunt illi facere in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladij, & vixit.

Et datum eſt illi, vt daret ſpiritum imagini beſtiæ, & vt loquatur imago beſtiæ: & faciat, vt quicumque non adorauerint imaginem beſtiæ, occidantur.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris, quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens quod modicum tempus habet.

Et poſtquàm vidit draco, quod proiectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem quæ peperit maſculum.

Et datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, vt volaret in deſertum in locum ſuum vbi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie ſerpentis.

Et eiecit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret rapi à flumine.

Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit flumen quod euomerat draco ex ore ſuo.

Et [illegible] eſt draco aduerſus mulierem, & abijt vt faceret [illegible]lium cum reliquis de ſemine eius qui cuſtodiunt mandata Dei, & habent teſtimonium Ieſu Chriſti.

Et ſtetit ſuper arenam maris.

CAP. XIII.

ET vidi de mari beſtiam aſcendentem, habentem capita ſeptem & cornua decem, & ſuper cornua eius decem diademata, & ſuper capita eius nomen blaſphemiæ.

Et beſtia quam vidi, ſimilis erat pardo, & pedes eius ſicut pedes vrſi, & os eius ſicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem ſuam & ſedem ſuam & poteſtatem magnam.

Et vidi vnum de capitibus eius quaſi occiſum in mortem, & [illegible] mortis eius curata eſt. Et admiratio fuit in vniuerſa terra poſt beſtiam.

Et adorauerunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam, dicentes: Quis ſimilis beſtiæ, & quis poterit pugnare cum ea?

Et datum eſt ei os loquens magna & blaſphemiæ, & data eſt ei poteſtas faciendi menſes quadraginta duos.

Et aperuit os ſuum in conuitia ad Deum, vt conuitiis afficeret nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant.

Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem,

Et adorabunt eam omnes qui inhabitant terram, quorum non ſunt ſcripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi.

Si quis habet aurem, audiat.

Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatem vadit: qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia & fides Sanctorum.

Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo, ſimilia Agni, & loquebatur ſicut draco.

Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem facit in conſpectu eius, & facit terram, & inhabitantes in ea, adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis.

Et facit ſigna magna, vt etiam ignem faceret de cœlo deſcendere in terram in conſpectu hominum.

Et ſeducit habitantes in terra propter ſigna quæ data ſunt illi vt faceret in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, vt faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladij, & vixit.

Et datum eſt illi vt daret ſpiritum imagini beſtiæ, & vt loquatur imago beſtiæ, & faciet vt quicunque non adorauerint imaginem beſtiæ occidantur.

Vulgat. Editio.

Et faciet omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis:

Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis eius.

Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

CAP. XIIII.

ET vidi: & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quattuor millia habentes nomen eius, & nomen Patris eius scriptum in frontibus suis.

Et audiui vocem de cœlo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni: & vocem, quam audiui, sicut citharœdorum citharizantium in citharis suis.

Et cantabant quasi canticum nouum ante sedem, & ante quattuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quattuor millia, qui empti sunt de terra.

Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno:

Et in ore eorum non est inuentum mendacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

Et vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium æternum, vt euangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum:

Psal. 46. 6 Act. 14. 14 Dicens magna voce: * Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum, & terram, mare, & fontes aquarum.

Et alius Angelus secutus est dicens: * Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes.

Isa. 21. 9. Ier. 51. 8.

Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam, & imaginem eius, & acceperit charact[illegible]erem in fronte sua, aut in manu sua:

Et hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne, & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni:

Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt bestiam, & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius.

Hic patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Iesu.

Et audiui vocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo iam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

Et vidi & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

Matt. 13. 39. * Et alius Angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: * Mitte falcem tuam, & mete quia venit hora vt metatur, quoniam aruit messis terræ.

Ioel. 3. 13 Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.

Et alius Angelus exiuit de templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

Transl. Eraſm. Roterod.

Et facit omnes pusillos & magnos, & diuitas, & pauperes, & liberos, & seruos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis.

Et ne quis posset emere aut vendere, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum nominis eius.

Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestiæ. Numerus enim hominis est & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

CAP. XIIII.

ET vidi, & ecce Agnus stans super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia habentia nomen patris eius scriptum in frontibus suis.

Et audiui vocem de cœlo tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni, & vocem audiui citharœdorum citharizantium citharis suis.

Et cantant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor milia, qui empti sunt de terra.

Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocunque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & Agno,

Et in ore eorum non est inuentus dolus. Sine macula enim sunt ante thronum Dei.

Et vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Euangelium aternum, vt euangelizaret habitantibus super terram, & omni genti & tribui, & linguæ & populo,

Dicentem magna voce: Timete Deum, & date illi honorem, quia venit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum & terram, mare & fontes aquarum.

Et alius Angelus secutus est, dicens: Cecidit cecidit Babylon ciuitas illa magna: quia à vino iræ fornicationis suæ potauit omnes gentes.

Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua,

Et hic bibet de vino iræ Dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius. Et cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni.

Et fumus tormenti eorum ascendit in secula seculorum. Nec habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius.

Hic patientia sanctorum est. Hic qui custodiunt mandata Dei & fidem Iesu.

Et audiui vocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur amodo: etiam dicit Spiritus, vt requiescant à laboribus suis, sed opera illorum sequuntur illos.

Et vidi & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

Et alius Angelus exiuit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam & mete, quia venit tibi hora vt metas, quoniam aruit messis terræ.

Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.

Et alius Angelus exiuit de templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam.

Vulgat. Editio.

Et alius Angelus exiuit de altari, qui habebat poteſtatem ſupra ignem: & clamauit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ, quoniam maturæ ſunt vuæ eius.

Et miſit Angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum:

Et calcatus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu vſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

CAP. XV.

ET vidi aliud ſignum in cœlo magnum, & mirabile, Angelos ſeptem, habentes plagas ſeptem nouiſſimas: Quoniam in illis conſummata eſt ira Dei.

Et vidi tanquam mare vitreum miſtum igne, & eos, qui vicerunt beſtiam, & imaginem eius, & numerum nominis eius, ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas Dei:

Et cantantes canticum Moyſi ſerui Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna, & mirabilia ſunt opera tua, Domine Deus omnipotens: iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ, Rex ſæculorum.

Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia ſolus pius es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifeſta ſunt.

Et poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonij in cœlo:

Et exierunt ſeptem Angeli habentes ſeptem plagas de templo, veſtiti lino mundo, & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

Et vnum de quattuor animalibus dedit ſeptem Angelis ſeptem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viuentis in ſæcula ſæculorum.

Et impletum eſt templum fumo à maieſtate Dei, & de virtute eius: & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

CAP. XVI.

ET audiui vocem magnam de templo, dicentem ſeptem Angelis: Ite, & effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram.

Et abijt primus, & effudit phialam ſuam in terram, & factum eſt vulnus ſæuum & peſſimum in homines, qui habebant characterem beſtiæ: & in eos, qui adorauerunt imagines eius.

Et ſecundus Angelus effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui: & omnis anima viuens mortua eſt in mari.

Et tertius effudit phialam ſuam ſuper flumina, & ſuper fontes aquarum, & factus eſt ſanguis.

Et audiui Angelum aquarum dicentem: Iuſtus es Domine qui es, & qui eras, ſanctus, qui hæc iudicaſti:

Quia ſanguinem Sanctorum, & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere: digni enim ſunt.

Et audiui alterum ab altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens vera, & iuſta iudicia tua.

Et quartus Angelus effudit phialam ſuam in ſolem, & datum eſt illi æſtu affligere homines, & igni:

Et æſtuauerunt homines æſtu magno, & blaſphemauerunt nomen Dei habentis poteſtatem ſuper has plagas, neque egerunt pœnitentiam vt darent illi gloriam.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

18 *Et alius Angelus exiuit de altari, qui habebat poteſtatem ſupra ignem, & clamauit voce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros terræ, quoniam maturæ ſunt vuæ eius.*

19 *Et miſit Angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiauit vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum.*

20 *Et calcatus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu, vſque ad frenos equorum per ſtadia mille ſexcenta.*

CAP. XV.

1 *ET vidi aliud ſignum in cœlo magnum & mirabile, Angelos ſeptem, habentes plagas ſeptem nouiſſimas, quoniam in illis conſummata eſt ira Dei.*

2 *Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igni, & eos qui victoriam reportarant de beſtia & de imagine eius, & de charactere eius, & de numero nominis eius, ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas Dei.*

3 *Et cantant canticum Moſi ſerui Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna & mirabilia ſunt opera tua Domine Deus omnipotens: iuſta, & vera ſunt viæ tuæ, Rex ſanctorum:*

4 *Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? Quia ſolus pius es, quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo, quoniam iudicia tua manifeſtata ſunt.*

5 *Et poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonij in cœlo,*

6 *Et exierunt ſeptem Angeli habentes ſeptem plagas, de templo, veſtiti lino mundo & candido, & præcinctis circa pectora zonis aureis.*

7 *Et vnum ex quattuor animalibus dedit ſeptem Angelis ſeptem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viuentis in ſecula ſeculorum.*

8 *Et impletum eſt templum fumo à maieſtate Dei, & de virtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.*

CAP. XVI.

1 *ET audiui vocem magnam de templo dicentem ſeptem Angelis: Ite, effundite ſeptem phialas iræ Dei in terram.*

2 *Et abijt primus Angelus & effudit phialam ſuam in terram, & factum eſt vulnus malum ac noxium in homines, qui habebant characterem beſtiæ, & in eos qui adorabant imaginem eius.*

3 *Et ſecundus Angelus effudit phialam ſuam in mare, & factus eſt ſanguis tanquam mortui, & omnis anima viuens, mortua eſt in mari.*

4 *Et tertius Angelus effudit phialam ſuam in flumina, & in fontes aquarum, & facta ſunt ſanguis.*

5 *Et audiui Angelum aquarum dicentem: Iuſtus es Domine, qui es, & qui eras, & Sanctus, quia hæc iudicaſti,*

6 *Quia ſanguinem ſanctorum & prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti bibere, digni enim ſunt.*

7 *Et audiui alterum dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens vera & iuſta iudicia tua.*

8 *Et quartus Angelus effudit phialam ſuam in ſolem, & datum eſt illi æſtu affligere homines per ignem.*

9 *Et æſtuauerunt homines æſtu magno, & blaſphemauerunt nomen Dei habentis poteſtatem ſuper has plagas, neque egerunt ſcelerum pœnitentiam, vt darent illi gloriam.*

Vulgat. Editio.

Et quintus Angelus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ: & factum eſt regnum eius tenebroſum, & commanducauerunt linguas ſuas præ dolore:

Et blaſphemauerunt Deum cœli, præ doloribus & vulneribus ſuis, & non egerunt pœnitentiam ex operibus ſuis.

Et ſextus Angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphraten: & ſiccauit aquam eius, vt præpararetur via regibus ab ortu ſolis.

Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeudoprophetæ ſpiritus tres immundos in modum ranarum.

Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.

Sup. 3. 3. Mat. 24. 43 Luc 12. 39 *Ecce venio ſicut fur. Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.

Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraicè Armagedon.

Et ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aërem. & exiuit vox magna de templo à throno, dicens: Factum eſt.

Et facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis numquam fuit ex quo homines fuerunt ſuper terram: talis terræmotus, ſic magnus.

Et facta eſt ciuitas magna in tres partes: & ciuitates Gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ eius.

Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inuenti.

Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cœlo in homines: & blaſphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta eſt vehementer.

CAP. XVII.

ET venit vnus de ſeptem Angelis, qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas,

Cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitant terram de vino proſtitutionis eius.

Et abſtulit me in ſpiritu in deſertum. Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ, habentem capita ſeptem, & cornua decem.

Et mulier erat circundata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis eius:

Et in fronte eius nomen ſcriptum: Myſterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terræ.

Et vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine martyrum Ieſu. Et miratus ſum cum vidiſſem illam admiratione magna.

Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi ſacramentum mulieris, & beſtiæ, quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem, & cornua decem.

Beſtia, quam vidiſti fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non ſunt ſcripta nomina in Libro vitæ à conſtitutione mundi) videntes beſtiam, quæ erat, & non eſt.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

10 *Et quintus Angelus effudit phialam ſuam ſuper ſedem beſtiæ, & factum eſt regnum eius tenebroſum, & commanducauerunt linguas ſuas præ dolore,*

11 *Et conuitiis affecerunt Deum cœli præ doloribus ſuis, & vlceribus ſuis, nec reſipuerunt ab operibus ſuis.*

12 *Et ſextus Angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum Euphraten, & ſiccata eſt aqua eius, vt præpararetur via regum ab ortu ſolis.*

13 *Et vidi ex ore draconis, & ex ore beſtiæ, & ex ore pſeudoprophetæ exire ſpiritus tres immundos in modū ranarum.*

14 *Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, vt procedant ad reges totius terræ ad congregandum illos in prælium diei illius magni Dei omnipotentis.*

15 *Ecce venio ſicut fur. Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.*

16 *Et congregauit illos in locum qui vocatur Hebraicè Armageddon.*

17 *Et ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aërem, & exiuit vox magna de templo cœli, à throno, dicens: Factum eſt.*

18 *Et facta ſunt fulgura & voces, & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquàm fuit, ex quo homines fuerunt ſuper terram, talis terræmotus adeo magnus.*

19 *Et facta eſt ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum, vt daret illi calicem vini indignationis iræ ſuæ.*

20 *Et omnis inſula fugit, & montes non ſunt inuenti.*

21 *Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cœlo in homines, & blaſphemauerunt Deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt plaga eius vehementer.*

CAP. XVII.

1 *ET venit vnus de ſeptem Angelis, qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens mihi: Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas,*

2 *Cum qua ſcortati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitant terram de vino proſtitutionis eius.*

3 *Et abſtulit me ſpiritu in deſertum. Et vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccinam, plenam nominibus maledicentiæ, habentem capita ſeptem & cornua decem.*

4 *Et mulier erat circundata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide precioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominationibus & immunditia libidinis ſuæ.*

5 *Et in fronte eius nomen ſcriptum myſterium Babylon magna mater ſcortationum, & abominationum terræ.*

6 *Et vidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine martyrum Ieſu. Et miratus ſum, cum viderem illam admiratione magna.*

7 *Et dixit mihi Angelus: quare miraris? Ego dicam tibi myſterium mulieris, & beſtiæ quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem, & cornua decem*

8 *Beſtia quam vidiſti, fuit, & non eſt & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit, & mirabuntur inhabitantes terram, quorum nomina ſcripta non ſunt in libro vitæ, à condito mundo, videntes beſtiam, quæ erat & non eſt,*

Vulgat. Editio.

Et hic eſt ſenſus, qui habet ſapientiam. Septem capita: ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt.

Quinque ceciderunt, vnus eſt; & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breue tempus manere.

Et beſtia, quæ erat, & non eſt: & ipſa octaua eſt: & de ſeptem eſt, & in interitum vadit.

Et decem cornua, quæ vidiſti, decem reges ſunt: qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tanquam reges vna hora accipient poſt beſtiam.

Hi vnum conſilium habent, & virtutem, & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent.

Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos: quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum, & qui cum illo ſunt, vocati, electi, & fideles.

Et dixit mihi: Aquæ, quas vidiſti vbi meretrix ſedet, populi ſunt, & Gentes, & linguæ.

Et decem cornua, quæ vidiſti in beſtia: hi odient fornicariam, & deſolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipſam igni concremabunt.

Deus enim dedit in corda eorum vt faciant quod placitum eſt illi: vt dent regnum ſuum beſtiæ donec conſummentur verba Dei.

Et mulier, quam vidiſti, eſt ciuitas magna, quæ habet regnum ſuper reges terræ.

CAP. XVIII.

ET poſt hæc vidi alium Angelum deſcendentem de cœlo, habentem poteſtatem magnam: & terra illuminata eſt à gloria eius.

Et exclamauit in fortitudine, dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ, & odibilis:

Quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati ſunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti ſunt.

Et audiui aliam vocem de cœlo, dicentem: Exite de illa populus meus: vt ne participes ſitis delictorum eius, & de plagis eius non accipiatis.

Quoniam peruenerunt peccata eius vſque ad cœlum, & recordatus eſt Dominus iniquitatum eius.

Reddite illi ſicut & ipſa reddidit vobis: & duplicate duplicia ſecundum opera eius: in poculo, quo miſcuit, miſcete illi duplum.

Quantum glorificauit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum: quia in corde ſuo dicit: Sedeo regina, & vidua non ſum: & luctum non videbo.

Ideo in vna die venient plagæ eius, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis eſt Deus, qui iudicabit illam.

Et flebunt, & plangent ſe ſuper illam reges terræ, qui cum illa fornicati ſunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendij eius:

Longè ſtantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum.

Et negotiatores terræ flebunt, & lugebunt ſuper illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius:

Merces auri, & argenti, & lapidis pretioſi, & margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, cocci, (& omne lignum thyinum, & omnia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapide pretioſo, & æramento, & ferro, & marmore,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

Hic eſt mens quæ habet ſapientiam. Septem capita ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt.

Quinque ceciderunt, vnus eſt, & alius nondum venit. Et cum venerit, oportet illum breue tempus manere.

Et beſtia quæ erat, & non eſt, & ipſe octauus eſt, & de ſeptem eſt, & in interitum vadit.

Et decem cornua quæ vidiſti, decem reges ſunt, qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tanquam reges vna hora accipient cum beſtia.

Hi vnum conſilium habent, & virtutem & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent.

Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum eſt, & Rex regum: & qui cum illo ſunt vocati, & electi & fideles.

Et dicit mihi: Aquæ quas vidiſti, vbi meretrix ſedet, populi ſunt & turbæ, & gentes, & linguæ.

Et decem cornua quæ vidiſti in beſtia, hi odio proſequuntur meretricem, & deſolatam facient illam & nudam, & carnes eius comedent, & ipſam igne concremabunt.

Deus enim dedit in corda eorum, vt faciant quod placitum eſt illi, vt vnam faciant voluntatem, vt dent regnum ſuum beſtiæ, donec perficiantur verba Dei.

Et mulier quam vidiſti, eſt ciuitas magna, quæ habet regnum ſuper reges terræ.

CAP. XVIII.

ET poſt hæc vidi alium Angelum deſcendentem de cœlo, habentem poteſtatem magnam, & terra illuminata eſt à gloria eius.

Et exclamauit per fortitudinem voce magna, dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ, & inuiſæ:

Quia de vino iræ fœrtationis eius biberunt omnes gentes. Et reges terræ cum illa fœrtati ſunt, & mercatores terræ de virtute delitiarum eius diuites facti ſunt.

Et audiui aliam vocem de cœlo dicentem: Exite de illa populus meus, ne participes ſitis delictorum eius, & de plagis eius ne accipiatis.

Quoniam peruenerunt peccata eius vſque ad cœlum, & recordatus eſt Deus iniquitatum eius.

Reddite illi ſicut & ipſa reddidit vobis, & duplicate ei duplicia ſecundum opera eius. In poculo quo miſcuit, miſcete illi duplum.

Quantum glorificauit ſe & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum, quia in corde ſuo dicit. Conſideo regina, & vidua non ſum, & luctum neutiquam videbo.

Ideo in vna die venient plagæ eius, mors & luctus & fames, & igne comburetur: quia fortis eſt Dominus Deus, qui iudicabit illam.

Et flebunt illam & plangent ſe ſuper illa reges terræ, qui cum illa fœrtati ſunt, & in delitiis vixerunt, cum viderint fumum incendij eius,

Longè ſtantes propter timorem tormenti eius, dicentes: Væ, væ: ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam in vna hora venit iudicium tuum.

Et negotiatores terræ flent & lugent ſuper illa: quoniam merces eorum nemo emit amplius,

Merces auri & argenti & lapidis pretioſi, neque margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, & coccini, & omne vas eburneum, & omne vas de ligno pretioſiſſimo & ære, & ferro & marmore

Vulgata Editio.

Et cinnamomū)& odoramentorum,& vnguenti, & thuris,& vini,& olei,& similæ, & tritici,& iumẽtorum,& ouium,& equorum,& rhedarum,& mancipiorum,& animarum hominum.

Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia,& præclara perierunt à te,& amplius illa iam non inuenient.

Mercatores horum, qui diuites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes,ac lugentes,

Et dicentes:Væ,væ ciuitas:illa magna, quæ amicta erat byſſo,& purpura,& cocco & deaurata erat auro, & lapide pretioſo,& margaritis:

Quoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ, & omnis gubernator, & omnis, qui in locum naugat, & nautæ,& qui in mari operantur, longè steterunt,

Et clamauerunt videntes locum incendij eius, dicentes:Quæ similis ciuitati huic magnæ?

Et miserunt puluerem super capita sua, & clamauerunt flentes, & lugentes, dicentes: Væ, væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes, qui habebant naues in mari de pretijs eius: quoniam vna hora desolata est.

Exulta super eam cœlum, & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicauit Deus iudicium vestrum de illa.

Et sustulit vnus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum,& misit in mare, dicẽs:Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna,& vltra iam non inuenietur.

Et vox citharœdorum,& musicorum,& tibia canentium,& tuba non audietur in te amplius:& artifex omnis artis non inuenietur in te amplius:& vox molæ non audietur in te amplius:

Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi,& sponsę non audietur adhuc in te:quia mercatores tui erant principes terræ, quia in veneficijs tuis errauerunt omnes gentes.

Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inuentus est: & omnium, qui interfecti sunt in terra.

CAP. XIX.

POst hæc audiui quasi vocem turbarum multarum in cœlo dicentium:Alleluia:Salus,& gloria, & virtus Deo nostro est:

Quia vera, & iusta iudicia sunt eius,qui iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram in prostitutione sua,& vindicauit sanguinem seruorum suorum de manibus eius.

Et iterum dixerunt:Alleluia.Et fumus eius ascendit in sæcula sæculorum.

Et ceciderunt seniores viginti quatuor, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum sedentem super thronum,dicentes:Amen: Alleluia.

Et vox de throno exiuit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes serui eius:& qui timetis eum pusilli,& magni.

Et audiui quasi vocem turbæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens.

Gaudeamus, & exultemus: & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit se.

Et datum est illi vt cooperiat se byssino splendenti, & candido. Byssinum enim iustificationes sunt Sanctorum.

Transl. Erasm. Roterod.

13 *Et cinnamomum, & odoramentum, & vnguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & iumenta, & oues, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animas hominum.*

14 *Et poma desiderij animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenies.*

15 *Mercatores horum qui diuites facti sunt, ab ea longè stabunt propter timorem tormenti eius, flentes ac lugentes,*

16 *Et dicentes Væ væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro & lapide pretioſo & margaritis:*

17 *Quoniam vna hora destituta sunt tantæ diuitiæ, & omnis gubernator, & omnis in nauibus versantium turba & nautæ, & qui in mari operantur, longè steterunt:*

18 *Et clamauerunt, videntes fumum incendij eius, dicentes: Quæ similis ciuitati huic magnæ?*

19 *Et miserunt pulherem super capita sua, & clamauerunt flentes & lugentes, dicentes: Væ væ ciuitas illa magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habebant naues in mari de pretijs eius, quoniam vna hora desolata est.*

20 *Exulta super eam cœlum & sancti Apostoli & Prophetæ, quoniam iudicauit Deus iudicium vestrum de illa.*

21 *Et sustulit vnus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltra iam non inuenietur amplius.*

22 *Et vox citharœdorum & musicorum, & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius, & omnis artifex cuiuscunque artis non inuenietur in te amplius, & vox molæ non audietur in te amplius,*

23 *Et lux lucernæ non lucebit in te amplius, & vox sponsi & sponsæ non audietur posthac in te: quia mercatores tui erant principes terræ: quia in veneficijs tuis errauerunt omnes gentes,*

24 *Et in ea sanguis prophetarum & Sanctorum inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.*

CAP. XIX.

1 *POst hæc audiui vocem magnam turbæ multæ in cœlo dicentis: Alleluia. Salus honor, & gloria, virtus & Domino Deo nostro est:*

2 *Quia vera & iusta iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram prostitutione sui, & vindicauit sanguinem seruorum suorum de eius manu.*

3 *Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus eius ascendit in secula seculorum.*

4 *Et ceciderunt vigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, & adorauerunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen alleluia.*

5 *Et vox de throno exiuit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eum pusilli & magni,*

6 *Et audiui sicut vocem turbæ multæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium, Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster omnipotens.*

7 *Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit se.*

8 *Et datum est illi vt cooperiat se byssino puro & splendido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum.*

Vulgat. Editio.

Et dixit mihi: Scribe: * Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt: & dixit mihi: Hæc verba Dei vera ſunt.

Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris. conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Deum adora. Teſtimonium enim Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ.

Et vidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum vocabatur Fidelis, & Verax, & cum iuſtitia iudicat, & pugnat.

Oculi autem eius ſicut flamma ignis, in capite eius diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe.

Et veſtitus erat veſte aſperſa ſanguine: & vocatur nomen eius, Verbum Dei.

Et exercitus qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo, & mundo.

Et de ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus: vt in ipſo percutiat Gentes. * Et ipſe reget eas in virga ferrea: & ipſe calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis.

Et habet in veſtimento, & in femore ſuo ſcriptum: * Rex regum, & Dominus dominantium.

Et vidi vnum Angelum ſtantem in ſole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibus, quæ volabant per medium cœli: Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei:

Vt manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum, & ſeruorum, & puſillorum, & magnorum.

Et vidi beſtiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo, qui ſedebat in equo, & cum exercitu eius.

Et apprehenſa eſt beſtia, & cum ea pſeudopropheta: qui fecit ſigna coram ipſo, quibus ſeduxit eos, qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui miſſi ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardentis ſulphure:

Et cæteri occiſi ſunt in gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit de ore ipſius: & omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum.

CAP. XX.

ET vidi Angelum deſcendentem de cœlo, habentem clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua.

Et apprehendit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus, & Satanas, & ligauit eum per annos mille:

Et miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illum vt non ſeducat amplius gentes, donec cõſummentur mille anni: & poſt hæc oportet illum ſolui modico tempore.

Et vidi ſedes: & ſederunt ſuper eas, & iudicium datum eſt illis: & animas decolatorum propter teſtimonium Ieſu & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt beſtiam, neque imaginem eius in frontibus; aut in manibus ſuis, & vixerunt, & regnauerunt cum Chriſto mille annis.

Cæteri mortuorum non vixerunt donec conſummentur mille anni: Hæc eſt reſurrectio prima.

Beatus, & ſanctus, qui habet partem in reſurrectione prima: in his ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis.

Et cum conſummati fuerint mille anni, ſoluetur Satanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet Gentes,

Tranſl. Eraſm. Roterod.

9 *Et dicit mihi: Scribe: Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt, Et dicit mihi: Hæc verba Dei vera ſunt.*

10 *Et cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Deum adora. Teſtimonium enim Ieſu, eſt ſpiritus prophetiæ.*

11 *Et vidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui ſedebat ſuper eum, vocabatur fidelis & verax, & per iuſtitiam iudicat, & pugnat.*

12 *Oculi autem eius ſicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen ſcriptum, quod nemo nouit niſi ipſe.*

13 *Et veſtitus erat veſte tincta ſanguine, & vocatur nomen eius, ſermo Dei.*

14 *Et exercitus qui ſunt in cœlo, ſequebantur eum in equis albis, veſtiti byſſino albo & mundo.*

15 *Et ex ore eius procedit gladius ex vtraque parte acutus, vt eo percutiat gentes. Et ipſe reget eas virga ferrea. Et ipſe calcat torcular vini furoris & iræ Dei omnipotentis.*

16 *Et habet in veſtimento & in femore ſuo nomen ſcriptum: Rex regum & Dominus dominantium.*

17 *Et vidi vnum Angelum ſtantem in ſole, & clamauit voce magna, dicens omnibus auibus quæ volabant per medium cæli: Venite & congregamini ad cœnam magni Dei,*

18 *Vt edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & ſedentium in ipſis, & carnes omnium liberorum ac ſeruorum, & puſillorum ac magnorum.*

19 *Et vidi beſtiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciendum prælium cum illo qui ſedebat in equo & cum exercitu eius.*

20 *Et apprehenſa eſt beſtia, & cum illa pſeudopropheta, qui fecit ſigna coram ipſo, in quibus ſeduxit eos qui acceperunt characterem beſtiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui conieci ſunt hi duo in ſtagnum ignis ardens ſulphure:*

21 *Et cæteri occiſi ſunt gladio ſedentis ſuper equum, qui procedit ex ore ipſius, & omnes aues ſaturatæ ſunt carnibus eorum.*

CAP. XX.

1 *ET vidi Angelum deſcendentem de cœlo, habentem clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua.*

2 *Et apprehendit draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & Satanas, & ligauit eum per annos mille,*

3 *Et miſit eum in abyſſum, & clauſit eum, & ſignauit ſuper illum, vt non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni. Et poſt hoc oportet illum ſolui modico tempore.*

4 *Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, & iudicium datum eſt illis: & animas decollatorum propter teſtimonium Ieſu, & propter ſermonem Dei, & qui non adorauerunt beſtiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus ſuis, aut in manibus ſuis: & vixerunt & regnauerunt cum Chriſto mille annis.*

5 *Cæteri vero mortuorum non reuixerunt, donec conſummentur mille anni. Hæc eſt reſurrectio prima.*

6 *Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima. In ijs ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt ſacerdotes Dei & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis.*

7 *Et cum conſummati fuerint mille anni, ſoluetur Satanas de carcere ſuo, & exibit vt ſeducat gentes quæ*

Vulgat. Editio.

quæ ſunt ſuper quattuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris.

Et aſcenderunt ſuper latitudinem terræ, & circuierunt caſtra ſanctorum, & ciuitatem dilectam.

Et deſcendit ignis à Deo de cœlo, & deuorauit eos: & Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris, vbi & beſtia,

Et pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum.

Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit terra, & cœlum, & locus non eſt inuentus eis.

Et vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt: & alius Liber apertus eſt qui eſt vitæ: & iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum.

Et dedit mare mortuos, qui in eo erant: & mors, & infernus dederunt mortuos ſuos, qui in ipſis erant: & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum.

Et infernus & mors miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda.

Et qui non inuentus eſt in Libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.

CAP. XXI.

Et vidi cœlum nouum, & terram nouam. Primum enim cœlum, & prima terra abijt, & mare iam non eſt.

Et ego Ioannes vidi ſanctam ciuitatem Ieruſalem nouam deſcendentem de cœlo à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.

Et audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus:

Et abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt.

Et dixit qui ſedebat in throno: * Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fideliſſima ſunt, & vera.

Et dixit mihi: Factum eſt. ego ſum A, & Ω: initium, & finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.

Qui vicerit, poſsidebit hæc, & ero illi Deus, & ille erit mihi filius.

Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure: quod eſt mors ſecunda.

Et venit vnus de ſeptem Angelis habentibus phialas plenas ſeptem plagis nouiſsimis, & locutus eſt mecum, dicens: Veni, & oſtendam tibi ſponſam, vxorem Agni.

Et ſuſtulit me in ſpiritu in montem magnum, & altum, & oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Ieruſalem deſcendentem de cœlo à Deo,

Habentem claritatem Dei: & lumen eius ſimile lapidi pretioſo tamquam lapidi iaſpidis, ſicut cryſtallum.

Et habebat murum magnum, & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael.

Tranſl. Eraſm. Roterod.

ſunt ſuper quatuor angulos terra, Gog & Magog, vt congreget eos in prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris.

8 *Et aſcenderunt ſuper latitudinem terræ, & circuierunt caſtra Sanctorum & ciuitatem dilectam.*

9 *Et deſcendit ignis à Deo de cœlo, & deuorauit eos: & diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi & beſt*

10 *Et pſeudopropheta cruciabitur die ac nocte in ſecula ſeculorum.*

11 *Et vidi thronum magnum candidum & ſedentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit terra & cœlum, & locus non eſt inuentus eis.*

12 *Et vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu Dei, & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ, & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libris ſecundum opera ipſorum,*

13 *Et dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt eos qui in ipſis erant mortuos, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum.*

14 *Et infernus & mors coniecti ſunt in ſtagnum ignis. Hæc eſt mors ſecunda.*

15 *Et qui non inuentus eſt in Libro vitæ ſcriptus, coniectus eſt in ſtagnum ignis.*

CAP. XXI.

1 *Et vidi cœlum nouum, & terram nouam. Primum enim cœlum, & prima terra abijt, & mare iam non eſt.*

2 *Et ego Ioannes vidi ſanctam ciuitatem Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo, à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.*

3 *Et audiui vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipſi populi eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.*

4 *Et abſterſurus eſt Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Et mors vltra non erit neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt.*

5 *Et dixit, qui ſedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelia ſunt & vera.*

6 *Et dixit mihi: Factum eſt. Ego ſum Alpha & Ω, initium & finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.*

7 *Qui vicerit, poſſidebit omnia, & ero illi Deus, & ipſe erit mihi filius.*

8 *Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & ſcortatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.*

9 *Et venit ad me vnus de ſeptem Angelis habentibus ſeptem phialas plenas ſeptem plagis nouiſſimis, & locutus eſt mecum, dicens: Veni & oſtendam tibi ſponſam vxorem Agni.*

10 *Et ſuſtulit me ſpiritu in montem magnum & altum, & oſtendit mihi ciuitatem magnam ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cœlo à Deo,*

11 *Habentem claritatem Dei. Et lumen eius ſimile lapidi precioſiſſimo tanquam lapidi laſpidi cryſtallizanti.*

12 *Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſraël.*

Vulgat. Editio.

Ab Oriente portæ tres:& ab Aquilone portæ tres: & ab Austro portæ tres : & ab Occasu portæ tres.

Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.

Et qui loquebatur mecum habebat mensuram arundineam auream,vt metiretur ciuitatem,& portas eius,& murum.

Et ciuitas in quadroposita est , & longitudo eius tanta est quanta & latitudo:& mensus est ciuitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia : & longitudo,& altitudo,& latitudo eius æqualia sunt.

Et mensus est murum eius centum quadraginta quattuor cubitorum,mensura hominis,quæ est Angeli.

Et erat structura muri eius ex lapide iaspide : ipsa vero ciuitas aurum mundum simile vitro mundo.

Et fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata.Fundamentum primum, iaspis:secundum,sapphirus:tertium, calcedonius:quartum smaragdus:

Quintum sardonyx: sextum, sardius : septimum, chrysolithus : octauum, beryllus:nonum, topazius: decimum, chrysoprasus : vndecimum, hyacinthus: duodecim,amethystus.

Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt, per singulas : & singulæ portæ erant ex singulis margaritis : & platea ciuitatis aurum mundum , tamquam vitrum perlucidum.

Et templum non vidi in ea.Dominus enim Deus omnipotens templum illius est,& Agnus.

Et ciuitas non eget sole,neque luna,vt luceant in ea,nam claritas Dei illuminauit eam,& lucerna eius est Agnus.

Et ambulabunt gentes in lumine eius : & reges terræ afferent gloriam suam,& honorem in illam.

* Et portæ eius non claudentur per diem : nox enim non erit illic.

Et afferent gloriam,& honorem gentium in illam.

Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens , & mendacium , nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAP. XXII.

ET ostendit mihi fluuium aquæ vitæ splendidum tamquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni.

In medio plateæ eius, & ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim , per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.

Et omne maledictum non erit amplius:sed sedes Dei,& Agni in illa erunt , & serui eius seruient illi.

Et videbunt faciem eius: & nomen eius in frontibus eorum.

* Et nox vltra non erit: & non egebunt lumine lucernæ , neque lumine solis , quoniam Dominus Deus illuminabit illos,& regnabunt in sæcula sæculorum.

Et dixit mihi:Hæc verba fidelissima sunt,& vera. Et Dominus Deus spirituum Prophetarum misit Angelum suum ostendere seruis suis quæ oportet fieri cito.

Et ecce venio velociter.Beatus,qui custodit verba prophetiæ libri huius.

Et ego Ioannes, qui audiui, & vidi hæc . Et postquam audissem,& vidissem, cecidi vt adorarem ante pedes Angeli,qui mihi hæc ostendebat:

Transl.Erasm.Roterod.

13 *Ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres,ab occasu portæ tres,*

14 *Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim,& in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.*

15 *Et qui loquebatur mecum, habebat mensuram arundineam auream, vt metiretur ciuitatem & portas eius, & murum eius.*

16 *Et ciuitas in quadroposita est , & longitudo eius tanta est,quanta & latitudo,& mensus est ciuitatem de arundine aurea per stadia duodecim milia,& longitudo & altitudo & latitudo eius æqualia sunt.*

17 *Et mensus est murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum,mensura hominis quæ est Angeli.*

18 *Et erat structura muri eius ex iaspide. Ipsa vero ciuitas aurum mundum,simile vitro mundo,*

19 *Et fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata.Fundamentum primum,iaspis:secundum, sapphirus: tertium,calcedonius:quartum,smaragdus:*

20 *Quintum sardonyx:sextum,sardius:septimum,chrysolithus:octauum,beryllus:nonum topazius:decimum, chrysoprasus : vndecimum , hyacinthus : duodecimum , amethystus.*

21 *Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt,per singulas,& singulæ portæ singulis margaritis,& platea ciuitatis aurum mundum,tanquam vitrum perlucidum.*

22 *Et templum non vidi in ea.Dominus enim Deus omnipotens templum illius est & Agnus.*

23 *Et ciuitas non eget sole neque luna , vt luceant in ea. Nam claritas Dei illuminauit eam , & lucerna eius est Agnus.*

24 *Et ambulabũt gentes,quæ seruatæ fuerũt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam suam & honorẽ in illam.*

25 *Et portæ eius non claudentur per diem . Nox enim non erit illic.*

26 *Et afferent gloriam & honorem gentium in illam.*

27 *Non intrabit in eam aliquid quod inquinat , aut abominationem facit, & mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.*

CAP. XXII.

1 *ET ostendit mihi purum fluuium, aquæ vitæ , splendidum tanquam crystallum,procedentem de sede Dei & Agni.*

2 *In medio platea eius,& ex vtraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim , per menses singulos reddens fructum suum , & folia ligni ad sanitatem gentium.*

3 *Et omne maledictum non erit amplius, sed sedes Dei & Agni in illa erit,& serui eius seruient illi.*

4 *Et videbunt faciem eius , & nomen eius in frontibus suis.*

5 *Et nox vltra non erit , & non egent lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminat illos,& regnabunt in secula seculorum.*

6 *Et dixit mihi : Hæc verba fidelia sunt , & vera. Et Dominus Deus Sanctorum Prophetarum misit Angelum suum ostendere seruis suis,quæ oportet fieri cito.*

7 *Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetiæ libri huius,*

8 *Et ego Ioannes qui audiui & vidi hæc. Et postquam audissem & vidissem,cecidi vt adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat.*

Vulgat. Editio.		Transl. Erasm. Roterod.
Et dixit mihi: Vide ne feceris: conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum, prophetarum, & eorum, qui seruant verba prophetiæ libri huius: Deum adora.	9	*Et dicit mihi. Vide ne feceris. Conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum, & eorum qui seruant verba prophetiæ libri huius. Deum adora.*
Et dicit mihi: Ne signaueris verba prophetiæ libri huius: tempus enim prope est.	10	*Et dicit mihi: Ne obsignaueris verba prophetiæ libri huius. Tempus enim prope est.*
Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc: & qui iustus est iustificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.	11	*Qui nocet, noceat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc,*
Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundum opera sua.	12	*Et ecce venio cito, & merces mea mecum est, vt reddam vnicuique vt opus illius erit.*
Ego sum α, & ω, primus, & nouissimus, principium, & finis.	13	*Ego sum Alpha & Ω, primus & nouissimus, principium & finis.*
Isa. 41. 4. & 44. 6. Supra 1. & 21. 6. * Beati, qui lauant stolas suas in sanguine Agni: vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem.	14	*Beati qui seruant mandata illius, vt sit potestas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem.*
Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.	15	*Foris autem canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis qui amat & facit mendacium.*
Ego Iesus misi Angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesijs. Ego sum radix, & genus Dauid, stella splendida, & matutina.	16	*Ego Iesus misi Angelum meum vt testificaretur vobis hæc in Ecclesijs. Ego sum radix & genus Dauid, stella splendida & matutina.*
Isa. 55. 1. * Et spiritus, & sponsa dicunt Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ, gratis.	17	*Et spiritus & sponsa dicunt, veni. Et qui audit dicat, veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.*
Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius: Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.	18	*Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri huius. Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.*
Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ, & de ciuitate sancta, & de his, quæ scripta sunt in libro isto.	19	*Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius à libro vitæ & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto.*
Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio cito: Amen. Veni Domine Iesu.	20	*Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam venio cito. Amen etiam: veni Domine Iesu.*
Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.	21	*Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.*

FINIS APOC. B. IOAN. APOST.

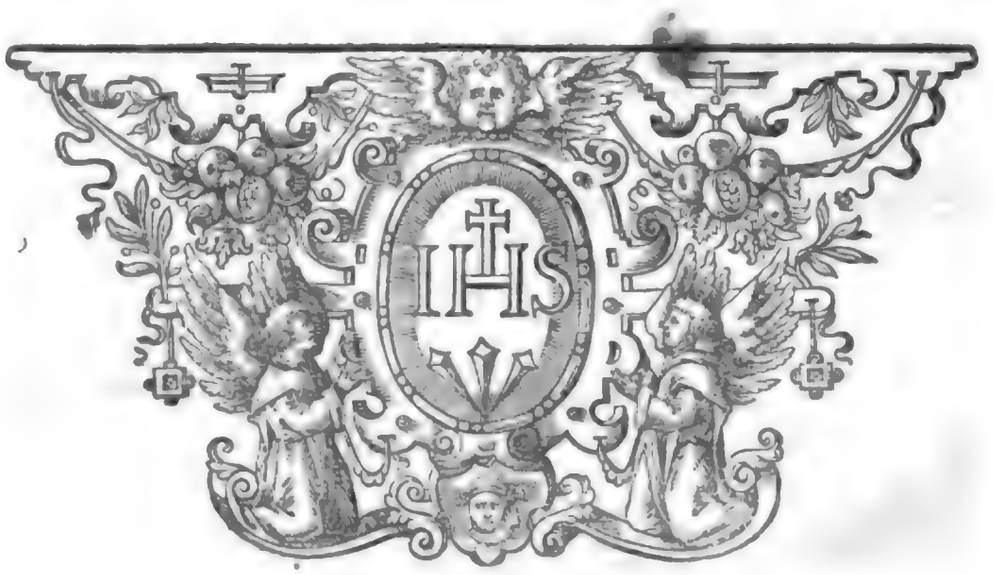

TESTIMONIORVM
LIBRI TRES.

Testimonium primum, de Ecclesiæ Catholicæ nomine.

Testimonium secundum, de Ecclesiæ Catholicæ antiquitate.

Testimonium tertium, de Ecclesiæ Catholicæ amplitudine.

obijcientes Mat.4. Luc. 4
6,16 Non tentabis Dominum Deum tuum Mat.4. Luc.4
Non in pane solo vivet homo Mat.4. Luc.4
13,13 Deus personarum non accipit Gal.2
18,13 Propter nimiam malitiam vestram Dominus Deus Act.3. 22.Act. 7.13
19,15 In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum Matt.18. Ioan.8.2.Cor.13
20,21 O ultum proveris, demem prodente Mat.5
Maledictus homo qui pendet in ligno Gal.3
23,4 Consulagibus vestris tricarium 1.Cor.9.1.Tim.5
24,15 Si quis mortuus fuerit non habens filium Mat.21. Marc.12. Luc.20
27,26 Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus, &c. Gal.3
30,12 Quis ascendet in celum? Rom.10
30,14 Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo Rom.10
32,21 Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem, &c. Rom.10
32,35 Mihi vindictam, ego retribuam Rom.12

IOSVE.

1,5 Non te deseram, neque derelinquam Heb.13

REG. II.

7,14 Ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium Heb.1

REG. III.

19,14 Domine, prophetas tuos occiderunt, &c. Rom.11
19,18 Reliqui mihi septem millia virorum Rom.11

IOB.

5,13 Comprehendam sapientes in astutia eorum 1. Cor.3

LIBER PSALM.

2,1 Quare fremuerunt gentes Act.4
2,7 Filius meus es tu, ego hodie genui te Act.13. Heb. 1.5
2,9 Reges eos in virga ferrea Ap.2.19
4,5 Irascimini, & nolite peccare Ephes.4
5,11, † 13,3 Sepulchrum patens est guttur eorum Ro.3
6,9 Discedite à me, omnes, qui operamini iniquitatem Mat. 7.25. Luc.13
8,3 Ex ore infantium, & lactentium, &c. Mat.21
8,5 Quid est homo quòd memor es eius? Heb.2
8,8 Omnia subiecit sub pedibus eius 1.Cor.15
9,7, † 13,3 Quorum os maledictione & amaritudine plenum est Rom.3
13,3 Non est iustus quisquam, non est intelligens Rom.3
13,13 Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem Rom.3
15,8 Providebam Dominum in conspectu, &c. Act.2
15,10 Non dabis sanctum tuum videre corruptionem Act.2.13
17,3 Ego ero fidens in eum Heb.2
17,50 Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine Ro.15
18,5 Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum Ro.10
21,2 Eli, eli, lamma sabachthani. Mat.27. Marc.15
21,19 Diviserunt sibi vestimenta mea. Mat.27. Ioan.19
21,23 Narrabo nomen tuum [illegible]
23,1 Dominus [illegible]
24,19 Odio habu[illegible]
30,6 In manus tuas [illegible] 23
31,12 Exarsi quorum [illegible]
33,13 Qui [illegible] vult [illegible] nos
39,7 Hostiam & [illegible]
40,10 Qui manducat [illegible]
43,22 Propter te [illegible]
44,7 Thronus tuus Deus [illegible]
50,6 Vt iustificeris in sermonibus tuis
53,23 Iacta super Dominum [illegible]
61,13 Vnusquisque [illegible] piet
67,19 Misisti [illegible] tem
68,10 Zelus [illegible]
68,10 [illegible] pere
68,23 [illegible] 11
68,26 Fiat [illegible] in de serta
68,22 [illegible]
77,2 Aperiam in parabolis os meum
77,24 Panem [illegible]
81,6 Ego dixi, dii [illegible]
88,21 Inveni David [illegible] meum
90,11 Angelis suis mandavit de [illegible]
93,11 Dominus novit cogitationes sapientium [illegible] vana sunt: 1 C
94,8 Hodie si vocem eius audieritis
94,11 Sicut iuravi in ira mea
96,7 Et Adorent eum omnes Angeli eius
101,26 Tu in principio Domine terram [illegible]
103,4 Qui facit Angelos suos spiritus
108,8 Et episcopatum eius accipiat alter
109,1 Dixit Dominus Domino meo Matt.22. Act.2
109,1 Sede à dextris meis
109,1 Donec ponam inimicos tuos scabellum [illegible] 1,1.Cor.15
109,4 Tu es sacerdos in æternum
109,4 Iuravit Dominus & non pœnitebit eum
111,9 Dispersit, dedit pauperibus
115,10 Credidi, propter quod locutus sum
115,11 Omnis homo mendax
116,1 Laudate Dominum omnes gentes
117,7 Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo Heb.
117,22 Lapidem quem reprobaverunt [illegible] 21.Mat.12. Act.4.1 Pet.2
117,26 Benedictus qui venit in nomine Domini Mat.
131,11 De fructu ventris tui ponam super sedem tuam Act.2
139,4 Venenum aspidum sub labiis eorum

PROVERB.

3,7 Nolite esse prudentes apud vosmetipsos
3,11 Fili mi, noli negligere disciplinam Domini Heb.12

Digitized by Google

36.20	*Nomen Dei per vos blasphematur inter Gentes*	*Rom.2*

DANIEL

9.26	*Cum videritis abominationem desolationis dictam à Daniele Propheta*	*Matth.24 Marc.13 Luc.21.*

OSEE.

1.10	*Et erit in loco vbi dictum est eis, Non vos populus meus &c.*	*Rom.9*
2.24	*Vocabo non plebem meam, plebem meam & non dilectam dilectam*	*1.Pet.2.*
6.6	*Misericordiam volo & non sacrificium*	*Matth.9. 12*
10.8	*Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos & collibus, Operite nos*	*Luc.23*
11.1	*Ex Ægypto vocavi filium meum*	*Matth.2*
13.14	*Ubi est mors victoria tua*	*1.Cor.15*

IOEL.

2.28	*Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo*	*Act.2*
2.32	*Omnis enim quicunque invocaverit nomen Domini salvus erit*	*Rom.10*

AMOS.

5.25	*Numquid victimas, & hostias obtulistis mihi?*	*Act.7*
6.1	*Væ vobis divitibus*	*Luc.6*
9.11	*Post hæc revertar, & reædificabo tabernaculum David*	*Act.15*

IONAS.

2.1	*Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus*	*Matt.12. Luc.11*

[illegible]

[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		

HEBRAICORVM, CHALDAEORVM, GRÆCORVMQ. NOMINVM

INTERPRETATIO.

Aaron, Mons, ſiue montanus.
Abba, Pater, Syrum eſt verbum.
Abarim, Tranſitus plu.nu. ſiue tranſeuntes.
Abdemelech, Seruus regis.
Abdenago, Seruus claritatis.
Abdias, Seruus Domini.
Abdon, Seruus.
Abel, per aleph, Luctus, Ciuitas.
Abel, per he, in principio, Vanitas, filius Adam.
Abeſſalon, Pater pacis.
Abia, Pater Domini.
Abiathar, Pater excellens.
Abigail, Pater exultationis.
Abimelech, Pater rex.
Abinadab, Pater ſpontaneus.
Abiſag, Patris ignorantia.
Abner, Patris lucerna.
Abra, Ancilla, Græcum verbum.
Abram, Pater excelſus.
Abraham, Pater multitudinis.
Abſalom, Pater pacis.
Acan, Tribulatio.
Accaron, Sterilitas.
Achab, Frater patris.
Achaia, Dolor, vel triſtitia.
Achaz, Apprehendens, ſiue poſsidens.
Achimelech, Frater meus rex.
Achirob, Frater bonitatis.
Adam, Homo, ſiue terrenus, aut Rufus.
Adon, Dominus, aut baſis.
Adonai, Domini mei, numero multitudinis, vnum eſt ex nominibus Dei, quod interpres aliquando poſuit pro nomine Dei tetragrammaton.
Adonias, Dominator Dominus.
Ægyptus, Anguſtiæ, ſiue tribulationes Hebraicè, Miſraim.
Æneas, Laudatus.
Æthiopia Græcè, ardorem ſignificat, Hebraicè Cus dicitur, ideſt nigredo, vel nigra.
Agabus, Locuſta.
Agag, Tectum.
Agar, Peregrina.
Aggæus, Feſtiuus.
Abod, Laudans.
Alexander, Auxiliator virilis.
Alexandria, Hebraicè dicitur No. quod interpretatur crudum, ſiue irritatio.
Alleluia, Laudate Dominum.
Amalec, Populus Lambens.
Amam, Mater, Timor eorum.
Aman, Conturbans.
Amana, Fides; ſiue veritas.
Amaſai, per Aleph, Fortis, vel robuſtus.
Amaſai, per ain, Populi munus.
Amalech, Rex.
Amen, Fiat, efficiatur, aut firmum ſit
Aminadab, Populus ſpontaneus.
Ammon, populus eius.
Ammon, Fidelis, aut verax.
Amorrhæi, Amari, Rebelles.
Amos per aleph, Fortis, pater Iſaiæ.
Amos, per ain, Oneratus, vnus ex duodecim prophetis.
Amri, per aleph, Amarus, vel loquens
Amri, per ain, Manipulus, vel dominium.
Princeps militiæ Iſraeliticæ.
Ananias, Nubes Domini.
Anathoth, Reſponſiones, ſiue cantica.
Andreas, Fortiſſimus.
Anna, Gratioſa, ſiue miſericors.
Antiochia, pro vehiculo.
Aphrica Hebraicè Pul dicitur id eſt caſus, vel ruina Iſaiæ 66, 34.
Aphrica, Nahum 3. 9. Craſſa, ſiue pinguis.
Apoſtolus, Miſſus, legatus.
Arabes, Pſ. 71, 15. Hebraicè Saba, id eſt, conuerſio.
Aram, Celſitudo ſublimitas.
Ararat, Maledictio tremoris.
Arbee, Quattuor.
Architriclinus, Princeps triclinij.
Areopagita, De Colle Martis.
Areopagus, Collis Martis.
Areuna, Arca, vel canticum.
Argob, Gleba, vel Glarea.
Armenia, Hebraicè dicitur Ararat, maledictio tremoris.
Arnon, Exultans.
Arphaxad, Sanans.
Artaxerxes, Lumen, ſiue maledictio.
Aſaph, Congregans.
Aſer per Samech, Vinctus, filius Caath.
Aſer, per ſin, Beatitudo, ſiue felicitas, filius Iacob.
Aſſuerus, Princeps, & caput.
Aſſur, Inſidians, ſiue beatus.
Aſtaroth, Greges, ſiue diuitiæ.
Athalia, Tempus Domino.
Athenæ, Sine cumulo.
Attalia, Augens, vel nutriens.
Aua, Iniquitas.
Axa, Adornata.
Azarias, Auxilium Domini.
Azor, Adiutor.
Azotus Hebraicè Aſdod, depradatio.

B

Baal, Idolum, aut dominans. Baal. Oſee 10.24. Arbel legendum, id eſt, pugnauit Deus.
Baalim, Idola, Dominantes.
Babel, Confuſio, Commiſtio.
Bala, Inueterata, turbata, Ancilla Rachel, per he in fine.
Bala, Deglutiens, Deſtruens, Vrbs per ain in fine.
Balaam, Vetuſtas populi.
Balac, Deſtruens.
Banaias, Filius Domini.
Barac, Fulgur.
Barachias, Benedicens.
Bariona, Filius columbæ.
Barnabas, Filius conſolationis.
Barſabas, Filius conuerſionis.
Barthimæus, Filius cæcus.
Bartholomæus, Filius ſuſpendentis aquas.
Baruch, Benedictus.
Bathuel, Filiatio Dei.
Batus, Menſura liquidorum.
Beel-phegor, Idolum hiatus.
Beel-zebub, Idolum muſcæ.
Beera, Puteus.
Behemoth, Iumenta, Quadrupedia.
Bel, Vetuſtus.
Bela, Deglutiens, Deſtruens.
Belial, peruerſus, Abſque iugo.

Ben-ennom, Filius diuitiarum ſuarum.
Beniamin, Filius dexterae.
Ben-oni, Filius doloris mei.
Bera, Puteus.
Bereſith, In principio. Sic vocatur primus liber Legis.
Berſabee, Puteus iuramenti.
Beth-abara, Domus tranſitus.
Beth-ania, Domus obedientiae, vel afflictionis.
Beth-auen, Domus vanitatis.
Beth-dagon, Domus frumenti.
Beth-el, Domus Dei.
Bether, Diuiſio.
Beth-lehem, Domus panis.
Beth-phage, Domus oris vallium.
Beth-phogor, Domus hiatus.
Beth-ſabee, Domus iuri, Ciuitas.
Beth-ſaida, Domus frugum.
Bethſames, Domus ſolis.
Bethul, Virgo.
Bezec, Fulgur.
Boanerges, vel iuxta S. Hieronimum Banereem, Filij tonitrui.
Booz in fortitudine.
Borith, Herba in qua eſt acrimonia ſaporis.
Boſor, Munitio.
Boſra, Idem.

C

Caath, Congregatio, Obtuſio.
Cades, Sanctitas.
Cain, Poſſeßio, Poſſeſſus.
Caleb, quaſi cor.
Cana, Zelus, Æmulatio.
Cananaus, ideſt, ex Cana, vico Galilaeae.
Capharnaum, Ager pœnitentiae.
Cappadoces, Hebraicè Caphthorim, id eſt ſphærulae.
Cariath-iarim, Ciuitas ſiluarum.
Cariath-ſepher, Ciuitas litterarum.
Carmel, Cognitio circumciſionis, vel agnus circumciſus.
Carthaginenſes, Hebraicè Tharſis, id eſt, contemplatio gaudij.
Cedar, Nigredo, triſtitia.
Cedes, Sanctitas.
Cedron, denigratus, Triſtis.
Cephas, Petrus à petra Syrum.
Cetura, Aromatizans.
Chareas, Latus.
Chaldaea, Hebraicè Chaſdim, id eſt, Quaſi daemones.
Cham, Calidus, Calor.
Chaanan, Mercator, Negotiator.
Charmel, Idem quod Carmel.
Cherub, Quaſi magiſter.
Chodchod, Iaſpis.
Chorrei, Furores.
Chriſtus, Vnctus.
Chus, Æthiops.
Cin, Poſſeßio, Emptio.
Cinoth, Lamentationes.
Cis, Durus, Stipula.
Cleophas, Gloria omnis.
Cœleſyria, Curua Syria.
Coloſſenſes, Supplicio Affecti.
Corban, Corbana, Donum, Oblatio.
Core, Caluus, calnitium, per beth in fine.
Core per aleph in fine, Vocans, legens. 1. Par. 9. 19.
Corozaim, Hic eſt myſterium.
Cosbi, Mendax.
Cyprus, Pulchra.
Cyrus, Quaſi miſer.

D

Dagon, Frumentum.
Dalila, Paupertas.
Damaſcus, Sanguinis ſuccus.
Damaſcus, 1. Reg. 16. Similitudo incendij, Hebr. Dameſec.
Dan, Iudicans, ſiue iudicium.
Daniel, iudicium Dei.
Darius, Requirens.
Darmaſcus, Generationũ procuratio
Dathan, Ritus, Lex.
Dauid, Dilectus.
Debora, Apes, Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatum, ſubregio.
Diabolus, Criminator, Calumniator
Diabolus, Habacuc. 3. 4. Hebr. Reſeph, id eſt. Volucris, Flamma.
Dibre haiamin, Verba dierum.
Didymus, Gemellus.
Dina, Iudicium, vel Iudicans.
Dionyſius, Diuinitus ſtillatus.
Dithalaſſum, Duo maria.
Doeg, ſolicitus, Anxius.
Dor, Generatio.
Dura, Generatio, vel habitatio.

E

Ebal, Aceruus vetuſtatis.
Eccleſiaſtes, Concionator.
Eden, Voluptas, Delicia.
Edom, Ruſus.
Eglon, Vitulus.
Elcana, Deus zelotes.
Eleazar, Dei adiutorium.
Elehanan, Dei gratia, ſiue miſericordia.
Eliacim, Dei reſurrectio.
Elias, Deus Dominus.
Eliefier, Dei adiutorium.
Elimelech, Deus meus rex.
Elizabeth, Deus iuramenti.
Eliſaeus, Dei ſalus, Deus ſaluans.
Ellehaddebarim, Hae ſunt verba, ſic incipit quintus liber Legis.
Elnathan, Deus dedit.
Emmanuel, Nobiſcum Deus.
Emmaus, Timens conſilium.
Enac, Hagas, Torques.
Encænia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo, vel vir.
Ephraim, Frugifer, Creſcens.
Ephraim, Hebraicè Ephra, id eſt puluerulenta, ſiue plumbea. 2. Reg. 13. 7.
Ephrata, Vbertas, ſiue frugifera.
Ephron, puluis.
Eſau, Faciens, Operans.
Eſdras, Adiutor, Atrium.
Eſther, Occulta, abſcondita.
Etam, Auis eorum.
Etham, Fortitudo eorum.
Eubulus, Prudens.
Ezechias, Fortitudo Domini.
Ezechiel, Fortitudo Dei.
Ezriel, Auxilium Dei.

G

Galaad, Abiectio.
Gabaa, Collis.
Gaſiriel, Vir Deus, aut Dei.
Gad, Felix, Accinctus.
Gadgad, Felicitas felicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Aceruus teſtimonij.
Galata, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilaea, Volubilis.
Gazer, praeciſio.
Gazophylacium, vbi theſauri templi ſeruabantur.
Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis triſtitiae.
Gehennon, Vallis contriſtans.
Gelboe, Reuolutio inueſtigationis.
Gerſom, Aduena ibi.
Gerſon, Exilium eius.
Giblij, Termini.
Gihon, Pectus, exitus.
Gog, Tectum.
Golgotha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponuntur.
Goliath, tranſmigratio.
Gomor, Genus menſurae.
Gomorrha, populus rebellis.
Graeci, Hebraicè Ieuanim, id eſt deceptores.

H

Habacuc, Luctator.
Hananias, Gratia Domini.
Haram, Deſtructus.
Hauoth-iair, Oppida illuminationis.
Hebal, Aceruus vetuſtatis.
Heber, Socius, particeps, per beth in principio.

Heber, per ain, Tranſitus.
Hebræus, Tranſiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraicè dicitur On, id eſt, dolor.
Henoch, Dedicatus.
Hermon, Deſtructio.
Heſron, ſagitta exultationis.
Heua, Viua, Viuens.
Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrum nomen.
Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Deſertum.
Horma, deſtructio.
Hur, Libertus.
Hus, Conſilium.
Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

Iabel, Defluens.
Iabes, Siccitas, per ſin, in fine.
Iabes, Triſtitia, per ſade in fine.
Iacob, Supplantator.
Iahel, Aſcendens, Damula.
Iahel, Viuit Deus.
Iairitis, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel dexter.
Iaphet, Dilatatus.
Iaſon, Sanans.
Iauan, Deripiens.
Ichabod, Vbi gloria, Va gloria.
Idumæa, Ruſa, Terrena.
Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio Domini.
Iehu, Ipſe, Exiſtens.
Iehus, Tinea corroſus, per ſin.
Iehus 1. Par. 8. 10. Conſiluans, per ſade.
Iemini, Dextera, vel dexter.
Iephthe, Aperiens.
Ierameel, Miſericordia Domini.
Ieremias, Celſitudo Domini.
Iericho, Luna, Menſis.
Ierobaal, Impugnans idolum.
Ieroboam, Impugnans populum.
Ieroſolyma, Viſio pacis, Viſio perfecta
Ieruſalem, Idem.
Ieſſe, Ens, Exiſtens.
Ieſboc, Eſt vacuus.
Ieſus, Hebraicè Iehoſua, Dominus ſaluator.
Iethro, Excellens.
Iezonia, Auſcultatio Domini.
Iezrahel, Semen Dei.
Indus, id eſt, de India Hebraicè dicitur Hodu, id eſt, laudatio.
India, Iob 28. 13. Hebraicè Ophir, id eſt cinis.
Ioab, Paternitas, Habens Patrem.
Ioachaz, Domini apprehenſio.
Ioachaz, 2. Par. 34. 8. Apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini reſurrectio.
Ioas, Diffidens, Deſperans.
Isas, Domini ignis 4. Reg. 11. 21. Hebr. Iehoas.
Ioas, 1. Par. 7. 8. & 27. 28. Tinea corroſus, per ain.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens.
Iohanan, Gratioſus, Pius, Miſericors
Iohannes, Idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus.
Ionathan, Domini donũ, filius Saul.
Ioram, Excelſus.
Iordanis, Pluuius iudicij.
Ioſaphat, Dominus Iudex.
Ioſeph, Augmentum.
Ioſeph. Pſalm. 80. 2. Domini augmentum. Heb. Iehoſeph.
Ioſias, Ignis Domini.
Ioſue, Dominus ſaluator.
Iſaac, Riſus.
Iſai, Munus, aut ens.
Iſai, 1. Par. 2. 13. Vir meus.
Iſaias, Domini ſalus.
Iſboſeth, Vir confuſionis.
Iſariotes, Vir occiſionis.
Iſmahel, Exauditio Dei.
Iſrael, Prævalens Deo.
Iſſachar, eſt merces, præmium.
Ithamar, Inſula palmæ.
Iubileus, Buccina.
Iudas, Laudatio.
Iulius, Lanuginoſus.

L

Laban, Albus, Candidus.
Lamech, Pauper, Humiliatus.
Lapidoth, Fulgura.
Lazarus, Dei adiutorium.
Lechi: Maxilla.
Leci, Lex.
Leui, Copulatus.
Leuiathan, Copulatio, Societas, ſua.
Lia, Laborioſa, Fatigata.
Libanus, Candidus.
Libya, Hebraicè Lubim, Cor maris.
Lithoſtrotos, lapidibus ſtratus.
Lot, Inuolutus, Colligatus.

M

Maacha, Attrita.
Maaſias, Opus Domini.
Maceda, Incendium.
Madian, Iudicium, Litigans.
Magdalena, Magnifica.
Magi, Sapientes, vel philoſophi.
Malachias, Nuntius meus.
Malaleel, Laudans Deum.
Malchus, Rex.
Mamonna, Pecunia, Diuitiæ.
Mamzer, De ſcorto natus.
Manahem, Conſolator.
Manaſſes, Oblitus, Obliuio.
Manue, Requies.
Mara, Amara.
Mardochai, Amara contritio.
Maria, Exaltata, Amaritudinis mare
Martha, Prouocans.
Maſſa, Onus.
Maſpha, Specula.
Mathuſael, Mortem ſuam poſtulans.
Matthæus, Donatus.
Melchias, Rex Dominus.
Melchi-ſedec, Rex iuſtitiæ.
Melchi-ſua, Rex ſaluator.
Meſollam, Pacificus.
Meſopotamia, Regio ſic dicta, quod duobus fluuijs, Euphrate & Tigri ambiatur.
Micha, Pauper.
Michael, Quis ſicut Deus.
Michæas, Idem.
Michol, Quis omnia?
Miphiboſeth, De ore ignominiæ.
Miſael, Quis poſtulatus?
Miſle, Prouerbia, Nomen libri.
Miſphat, Iudicium.
Mna, Libra, Talentum.
Moab, De patre.
Moria, Amaritudo.
Moſa, Azymum, per ſade.
Moſa, 1. Par. 8. 9. Onus.
Moyſes, Attractus (ſub. de aquis)
Myſia, Sceleſta.

N

Naaman, Pulcher.
Nabal, Scultus.
Nabo, Loquela, Prophetia.
Naboth, Idem.
Nabuchodonoſor, Planctus iudicij.
Nachor, Raucus, Aridus.
Nadab, Spontaneus.
Nahaſſon, Coluber, Serpens.
Nahum, Conſolator.
Naim, Pulcher.
Nathan, Donatus.
Nathanael, Donum Dei.
Nazarai, Separati, Sanctificati.
Nazareth, Sanctificata, Separata. Si autem per ſade ſcribatur, Cuſtodita, vel florida interpretatur.
Neapolis, Noua ciuitas.
Nehemias, Conſolatio.
Nehuſtan, Æneum.
Nemrod, Rebellis.
Nephthali, Æquiparatio.
Niniue Pulchra.
Noe, Ceſſatio, Requies.
Noema, Decora.

O

OBadias, Seruus Domini.
Obed, Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
Ochozias, Apprehenſio.
Odollam, Teſtimonium illis.
Og, Subcinericius panis.
Olla, Eleuatio, Holocauſtum.
Onam, Dolor.
Ouana, Dolor, Iniquitas.
Oneſimus, Vtilis.
Oolla, Tabernaculum.
Ophni, pugnus, Pugillus.
Oreb, Coruus.
Oſee, Saluator.
Oza, Fortitudo.
Ozias, Fortitudo Domini.
Oziel, Fortitudo Dei.

P

PAlaſtbina, Conſperſa (ſub cinere)
Paracletus, Conſolator, Aduocatus.
Paraſceue, Praparatio.
Paſcha, Tranſitus.
Pentateuchus, Quinque volumina.
Pentecoſte, Quinquageſima (ſub. dies.)
Petrus, Saxum, Petra.
Phacee, Aperiens.
Phanuel, Videns Deum.
Pharao, Diſſipans.
Phares, Diuiſio, Filius Iudæ.
Phares, per ſin, 1. Paral. 7. 16. Eques
Phariſæi, Diuiſi.
Phaſe, Tranſitus.
Phaſaga, Collis.
Philiſtæa, Conſperſa cinere.
Phinees, Facies confidentiæ.
Phogor, Hiatus.
Phul, Aphrica.
Pigmæi, Hebraicè dicuntur Gamadim.
Probatica, Ouina, Locus vbi pecora ſacrificanda tenebantur.
Proſelytus, Aduena, Peregrinus.

R

RAab, Pſal. 86. 4. Superba, Fortis.
Rabba, Multa, Grandis.
Rachel, Ouis.
Raguel, Paſtor Dei.
Rahab, Lata, Dilatata.
Ram, Excelſus.
Rameſſes, Tonitruum tinea.
Raphael, Medecina Dei.
Raphaim, Gigantes, Medici.
Rebecca, Saginata.
Rebla, Reblata, Rixa.
Rechab, Quadriga.
Remmon, Malum granatum.
Reſpha, Extenſio.
Roboam, Dilatans populum.
Roma, Excelſa, ſublimis.
Ruben, Videns filium.
Ruma, Excelſa.
Ruth, Saturata.

S

SAaph, Cogitans.
Saba, per ſin, Conuerſio, Captiuitas.
Saba, per Samech, Circuitio.
Sabaot, Exercitus, in plurali.
Sabatha, Circuitus.
Sabbatiſmus, Requies, Ceſſatio.
Sabbatum, idem.
Sadducæi, Iuſti.
Sadoc, Iuſtus.
Sale, Miſſio.
Salem, vel Sallem, Pax.
Salmanaſar, Pax ligata.
Salmon, pacificus.
Salomith Idem, ſ. g.
Salomon, pacificus.
Silphaad, Vmbra formidinis.
Samaria, Cuſtodia, Adamas.
Samſon, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel, Poſitus à Deo.
Sapban, Hericius, Cuniculus.
Saphat, Iudicans.
Sara, per he in fine, Domina, Vxor Abrahæ.
Sara, per heth in fine, Odorans, Domina odoris.
Sarai, Domina mea.
Sareptha, Angùſtia buccellæ.
Saron, ſiue Sarona, Planities.
Satan, Aduerſarius.
Saul, Poſtulatus, Commodatus.
Saul, 1. Reg. 9. 2. Hebraicè Saul, Vulpes.
Scenopegia. Feſtum tabernaculorum.
Schibboleth, Spica.
Sedecias, Iuſtus Domini.
Segor, parua.
Sehon, Eradicatio.
Sela, Diſſoluens, Filius Iudæ.
Sellum, Pacificus.
Selim, Manens.
Sem, Nomen, Fama, Poſitus.
Semei, Obediens.
Semei, 1. Par. 2. 28. nomen meum.
Sennacherib, Rubus deſtructionis.
Seon, Sonitus.
Sepharuaim, Libri, vel Scribæ.
Sephora, pulchra, aut tuba, Exod. 1. 15. per fin.
Sephora, Exod. 2. 21. Auis, Paſſer, Vxor Moſis.
Seth, Poſitus.
Setim, Expanſiones.
Siba, Exercitus, Militia.
Sibboleth, Onus.
Sicera, Ebrietas.
Sichem, Humerus.
Sihor, Niger, Turbatus: Nilus.
Siloe, Miſſus, Mittens.
Simeon, Audiens, Exauditio.
Simon, Obediens.
Sin, Ruinus, Exod. 16. 1. per Samech
Sin, per ſade, Arma, Scutum.
Sion, Acervus 2. Reg. 5. 7.
Sion, Deut. 4. 48. Sreptus.
Siſara, Hirundinem videns.
Sodoma, Secretum eorum.
Somer, Cuſtos.
Sophtim, Iudices.
Sorec, Vinea.
Stephanus, Coronatus.
Sulamitis, Pacifica, Perfecta.
Sunamitis, Dormiens.
Suſanna, Lilium, Roſa.

T

TArſus, Alata, Pennata.
Thabor, Electio, Puritas.
Thaddæus, Laudans.
Thamar, Palma, Dactylus.
Thare, Odorans, Spirans.
Tharſis, contemplatio gaudij.
Thau, Signum.
Thecua, Spes, Funiculus.
Teraphim, Simulachra.
Thomas, Abyſſus, Geminus.
Thophetb, Tympanum, Seductio.
Timæus, Cæcus, Cæcitas.
Timotheus. Honor Dei.
Titus, Honorabilis.
Tobias, Bonus dominus.
Tubalcain, Mundana poſſeſſio.
Tyrij, Hebraicè Sorim, ideſt, tribulantes.

V

VAicra, Et vocauit, Liber Leuitici.
Vaeddabber, Et locutus eſt. Liber Numerorum.
Vaſthi, Potans, Bibens.
Veelle ſemoth, Et hæc ſunt nomina. Secundus liber Legis qui Exodus Græcè vocatur.
Vr, Ignis.
Vrias, Ignis Domini.

Z

ZAbad, Dos. Dotatus.
Zabdi, Idem.
Zabulon, Habitaculum.
Zacchæus, Purus.
Zacharias, Memoria Domini.
Zambri, Cantans.
Zara, Oriens.
Zebedæus Dos, Dotatus.
Zebee, Victima.
Zelotes, Æmulator.
Zelpha, Diſtillatio oris.
Zorobabel, Alienus à confuſione.

FINIS.

INDEX BIBLICVS,

QVI RES EAS DE QVIBVS

IN SACRIS BIBLIIS AGITVR

Ad certa Capita, alphabetico ordine [illegible]
brevitati compendiosè [illegible]

IN hoc Bibliorum Indice [illegible]
deinde locorum [illegible]
sequentes libri [illegible]
vocè Aaron [illegible]
18 & versu [illegible]
nella in hanc [illegible]
eccles in cœpit [illegible]
Porro si quod [illegible]
es propria per cellas antecedentibus. Verò [illegible]
nominibus ad [illegible]
hech. vero Ecclesiæ cum notet. [illegible] Ecclesiasten, [illegible]

[illegible]

Abarim [illegible] *Num.* 15.8 & 11 [illegible]
[illegible] 35. 36. [illegible] 32. 33. [illegible]
[illegible] *Num.* 20. 26. *Deut.*
[illegible]
Abarim [illegible] *Moab* [illegible] *versus*
Orientem [illegible]
Deut. 32. 49.
Abba pater, *Marc.* [illegible]
Abdimelech [illegible]
38. = *Abednego* [illegible] 16. 17.
Abdemago [illegible]
appellatur Asarel [illegible]
Abdon [illegible]
Abdon Iudex [illegible]
Abel occidit a [illegible]
12. *de cœlem* [illegible]
4. 12. 24.
Abiam filius [illegible]
2. *Paralip.* 13. 18. *aliquot* [illegible]
15. 8 *Matth.* 1. 7.
Abiathar [illegible] *Sacerdos* [illegible]
confugit ad Davidem [illegible] 23. 6. *cum Ephod* [illegible]

[illegible]

In Ægyptum ducti à Pharaone Israelitæ, & populati, Exod. 1,11 † 16, 3 † 17. 5. *Num.* 11, 5 † 14, 2 † 20, 3.

Contra Ægyptum prophetatur, Ifaiæ 10, 1, 11, 15 † 19, 1. *Ierem.* 43, 20 † 44, 30. 46. * *Ezech.* 29. * † * † 31. * † *.

Ægyptiaca idola frequenter in memoriam reuocata tanquam summum bonum, Exod. 20, 2. *Leu.* 22, 33 * 26, 12. *Deuter.* 4, 37 † 5, 6 † 7. 8, 14 * 16, 6. *Iudic.* 2, 1, 6, 8, 1 † 10, 18. 4. *Reg.* 17, 7. *Mich.* 6, 4.

Ægyptiaca flagella varia, Exod. 7. * 8. * 9. * 10 * 11. * 12. *Prædicit Dominus, Leuit.* 3, 19.

Ægyptiæ (per natum) à rege Babylonis, 4. Reg. 24, 7. *Ierem.* 46.

Ægyptii (per eadem) à populis contra Iudam, 2. Paral. 14.

Ægyptius Iesu † ius, 1. Machab. 1, 17. *ab Ægyptiaca (gallica) Epiphanem, Machab.* 2, 13.

Ægyptiorum primogenita percussa, Exod. 5, 26. *Leuit.* 26. * *Num.* 12. * *Deut.* 7, 15 † 28, 27, 60. 2. *Reg.* 24, 15. † 25. 27. 2. *Paral.* 21, 18. *Ioan.* 5, 14.

Ægyptus exitus fuit, & consolandi Genes. 48, 1, 4. *Exod.* 8. 29 † 3, 14. *Iob* 2, 11. *Psal.* 40, 4. *Eccles.* 7, 3. *Isa.* 7, 18. *Matth.* 25, 37, 40. *Io.* 11, 3 † 12, 9, 2. *Corinth.* 1, 4.

Quomodo se res singuli in morbo, & decessu ab hac vita habuerint. Genes. 49 * † 50, 14. *Deut.* 31, 1, 6. *Ios.* 1. * † 23. * † 24. * 1. *Reg.* 12. * 3. *Reg.* 2, 1, 7, 2. *Par.* 32. * † 4 * † 36. 38, 1, 1. *Machab.* 2, 49, 61.

Ægyptius occisus, Act. 9, 33.

Ægidæ in numinum famem prædicit, Act. 11, 28. *& Paulum mittere cupiendo,* 21, 11.

Æmathæi rex Amalechitarum capitur à rege Saule, 1. *Reg.* 15, 8. *adeunte Samuele occiditur,* 15, 33. *iuxta prophetiam, Num.* 24, 20.

Æsar ancilla Saræ parit Ismahelem, Genes. 16, 15. *expulsa cum filio suo,* 21, 14. *Galat.* 4, 30. *Agareni è stirpe per Rubenitas profligantur, 1. Par.* 5, 19.

Aggæus propheta Iudæis, Aggæi 1, 3, 1. *Esdr.* 5. * 6. 14.

Aggæo audit Paulum, Actor. 26, 2.

Ahiæ prophetæ in Silo fecat pallium in 12. partes, 3, *Reg.* 11. * *modo præbet vxori Ieroboam,* 14, 6, 10. *fert † * 2. *Paral.* 9, 29.

Ahimelech à sacerdos dat Dauidi panes propositionis, 1. *Reg.* 21 6. *& gladium Goliathi* 21, 9. *transfigitur,* 22, 18. *appellatur Achias* 14, 3. *vocatur Abiathar.* 5. *Mar.* 2, 26.

Ahira dux Nephthali, Nu. 1, 15.

Ahimaas pertinens Iudam ad primo ell sacerdotium. 1. *Machab.* 7, 5, 9. 2. *Machab.* 14, 3, 3. *perit subita morte, Machab.* 9, 55, 56.

*Ahimelech rex Græcorum, occisis Dario regnum ipsum † * 1. Mach.* 1, 7. *vide Dan.* 7, 6 † 8, 8 † 11. 4. *† 4. 8. 22. principium, & finis, primus & nouissimus Græcorum, Isa.* 41. 4 † 44, 6 † 48, 12. *Apoc.* 1, 8 † 2, 8 † 21, 6 † 22. 13.

Alphæi pater Iacobi Apostoli, Matth. 10, 3. *Mar.* 3. 18. *Luc.* 6. *Act.* 1. 13.

Amalechitæ occisi à Saule, 1. Reg. 27, 1 † 28. 1. *Num.* 7. * 2. *Reg.* 24, 25. 3. *Reg.* 18, 32. 1. *Reg.* 16, 13, 2. *Paralip.* 1, 5 † 3, 1 † 17. 3, 1. *Ioh.* 3, 2. 1 * 4, 42, 12. 1. *Mich.* 4. 47. 1.

Amalechitæ, & Amorræi, Genes. 14. 7 † 15. 21. † 19.

Amalechitæ (per eosdem) Gentes, Genes. 36. 12 † 16. *progenitus Amalech. Exod.* 17. 8. *Num.* 24, 20. 1. *Reg.* 15, 2. 8. 1. *Par.* 4, 43. *Esth.* 3. 1. *Psal.* 82, 8. *Ezech.* 25, 8. *Abdiæ* 1. *Leg.* 15, 2. 8. 1. *Paralip.* 4, 43. *Num.* 24, 20. *Deut.* 25, 19.

Amasias post victoriam ad honores suos euectus, peccatis hostis Idumæorum, Ioas 3. * *superuenit,* 7. 12. *occidit sexies populum, & sauciatur, & Ierusalem vi capta,* 9. 13.

Amasa filius Abigail sororis Dauidi, 1. *Paral.* 2, 17. *p. dux militiæ apud Absalonem.* 2. *Reg.* 17. 25.

Post victoriam Dauidi præficitur, 19, 13. *à Ioab perfidum occiditur* 20, 10. *causa cædis posita* 2. 8. 19.

Amasias filius Ioas regis populum 2. *Par.* 25, 5 *vbi supra eadem pene facit* 2. 12. 2 † 14, 5. *Idumæos Idumæa* 11 † 12. *capta, & occisa,* 13, 12 *reliqua percussa pene ab Israelitis* 13. 1. 2 *peccatum, Ioas* 2. 2.

Amazonum, & pugna, Deuter. 32, 6 † 33. 6. 2. *Esdræ* 3, 27 † 13, 14 † 15. 19 † 20. 8. † 4. 1. † 5. 14. *Prouerb.* 14. 20 † 18, 24 † 27, 10. 19. *Isa.* 6. † 29 † 9, 12 † 12. 14 † 22. 25 † 7, 10. *Ierem.* 9, 4 † 12. 6 † 41, 1. *Daniel* 11. 26. *Matth.* 5. *Matt.* 10. 35. *Luc.* 12, 53. *Ioan.* 3 † 18. 1. † 2. 14.

Amazonum pars Asiam, Matth. 1. 4 † *Nouum Israelis contra regna sese effert. Num.* 1, 3 † 12 † 14.

Ammon filius Loth ex filia sua. Genes. 19. 38. *Ammonita prohibent contra ædificatio templi, Deuter.* 23. 3. *Esdr.* 13, 1. *excludunt ab Israel, Iudic.* 11. 32. † 34. 11. 11, 2. *Reg.* 8, 12 † 10. * † 12, 26. *aduersus Ierusalem prophetatur, Psalm.* 82. 8. *Ier.* 49, 1. *Ezec.* 21, 20 † 25, 2. *Amos* 1, 13. *Sophon.* 2. 8.

Ammon filius Dauid oppressit sororem suam Thamar, 2. Reg. 13, 14. *vnde & ab Absalone fratre suo occiditur* 13, 28.

Amon filius Manasse rex Iuda, occiditur, 4. Reg. 21, 19, 23. *eo in regno succedit filius Iosias 4. Reg.* 22, 1.

Amori filius Chanaan, Genes. 10. 16. *Amorræi non patiuntur Israelem per suos terminos proficisci, Num.* 21, 23. *Iudic.* 11, 19.

Amri impius rex Israel, 3. Reg. 16, 17, 22. 23. *contra Amri, Mich.* 6, 16.

Anamelech idolum Sepharuaim 4. Reg. 17. 31.

Ananias propheta contra Ieremiam, Ierem. 28, 1.

Ananias cum vxore Saphira pereunt, Act. 5, 5. 10.

Anathoth ciuitas Leuitarum, Ierem. 32. 7 † 1. & *Ieremias ex Anathoth, Ierem.* 1. 1 † 29, 27 † 37. 12. *Abiathar, 3. Reg.* 2, 26.

Anathothitæ nolunt Ieremiam audire, Ierem. 11. 21.

Andreas ad Christum vocatur, Matth. 4, 18. *Mar.* 1. 16. *Ioan.* 1. 40.

Andronicus vicarius Antiochi occiditur, 2. Machab. 4, 38.

Angeli, horumque munerum, & natura. Gen. 16, 7. * 18. * 19 * 21, 17 † 22, 11 † 24, 7 † 28, 12 † 31, 11, 65 † 32, 24 † 48, 16. *Exod.* 3, 2 † 13, 21 † 14, 19 † 23, 20 † 32, 34 † 33. 2. *Num.* 20, 16 † 22, 22. *Ios.* 5, 13. *Iudic.* 2, 1 † 5. 23 † 6, 11, 14, 20 † 13. 3, 6, 9, 1. *Reg.*

B

Poſtulat, & conſequitur terram Hebron. Ioſ. 14,6, 9,13 † 21,12. *Iudic.*1,20,1. *Paral.*6,56

*Calix iræ, & furoris, Eſa.*51,17. *Ierem.*25,15. *Pſal.* 59,5 † 74,9. *Apocalypſ.*16,19

*Calix paſſionis, Matth.*20,22 † 26,38. *Marc.* 10,38. *Luc.*22,42. *Ioan.* 18, 11

Camos, vide Chamos.

Cana ciuitas Galilææ, vbi Chriſtus aquam in vinum mutauit, Ioan. 2,7

Canaan filius Noe maledicitur, Geneſ. 9,25 † 10,1, 6. *laus terræ Chanaan, Deut.*11,10. *Terra Canaan promittitur Abrahamo, & eius ſemini, Gen.* 12,7 † 13,15 † 15,18 † 17,8 † 26,4 † 35,12. *Exod.* 3,8,17. *Leuit.* 20,24. *Deuter.* 9, 6. *datur, Ioſue* 13, 6. *quam ob cauſam Deus Cananæos expulerit, Leuit.*18,25. *Deuter.* 9, 4 † 18,12 † 20,17. *quamobrem paulatim, & non ſimul illas nationes profligauerit, Exo.*23,29. *Deut.* 7,22. *Iudic.*2,23 † 3,1. *deſcriptio, & diuiſio terræ Chanaan, Gen.*10,19. *Exod.*23 31. *Numer.*26,52 † 33,54 † 34. * *Ioſue* 13.* † 14.* † 15.* † 16.* † 17.* † 18.* † 19. * *Ezech.*47,13,21

Cananæa mulieris filia à dæmonio liberatur, Matt. 15, 28

Capharnaum, ciuitas Galilææ, in qua cœpit Ieſus prædicare, Matt. 4, 17. *Luc.* 4, 31. *curat ibidem ſeruum Centurionis Matth.*8,13. *appellatur ciuitas eius,* 9, 1. *increpatur,* 11,13

*Captiuos inuiſere, Geneſ.*14,14,1. *Regum* 30,9. *Tob.* 1,15. *Ierem.* 38,9. *Matth.*25, 37. *Act.* 12,5,2. *Timot.*1, 16. *Hebr.*13,3

Captiuos non deſerit Deus, Gen. 39,21. *Sap.*10,13. *Eſa.*42,7. *Actor.*5,18 † 12,17 † 16,25

*Carnem ſuam crucifigere quomodo quiſque debeat, Eccli.*19,1. *Rom.*6,12 † 8,12,13,14. *Galat.*5,16. *Epheſ* 4,22 † 5,3. *Tit.*2,12,1. *Pet.*2,1 † 4,2,6. *Hebr.*12,1

Caſtitas cœlibum præfertur caſtitati coniugali, Pſalm. 44,15. *Sap.*6,20. *Matth.*19,12 † 22, 30, 1. *Cor.* 7, 25, 32,34,38. * *Apoc.*14,4.

Caſtitas hæc conſulitur, vt perfectio euangelica, Mat. 19,12,1. *Cor.*7,25

Caſtitatis laus, 1. *Reg.*21,5. *Tob.*6, 16. * *Iudith.*15, 11 † 16,26. *Pſal.*44,15. *Prou.*22,11. *Sap.*3,13,14 † 4, 1,2 † 6,20. *Eccli.*6,28 † 26,20. *Eſa.* 7,14 † 56,3,4,5. * *Zach.*9,17,2. *Machab.*14,38. *Matth.*5,8,48 † 19,12 † 22,30.* † 25,1. *Luc.*1,27 † 20,34. *Act.*24,25. *Roman.* 2,7,1. *Corinth.*7,25.* 2. *Corint.*6,5 † 11,2,1. *Tim.*2,2 † 3,2 † 4,12 † 5,2. *Tit.*1,8 † 2,5. *Apoc.*14,4

Cauendum à pſeudoprophetis, Matt. 7,15. *Marc.*8, 15 † 13,6. *Luc.*17,23

Cayphas ſummus Sacerdos conſilium dat contra Chriſtum, Ioan. 11,49 † 18,14. *prohibet Apoſtolos ne prædicent, Act.*4,18.

Cephas, vide Petrus.

Cereorum, & lampadum in templi vſus, 2. *Paral.* 4,20.

Certi non ſumus de accepta peccatorum remiſſione, vel vita æterna conſequenda, Eccle. 9,1,2. *Eccli.* 5,5. *Rom.*8,17 † 11,20, 1. *Cor.*4,3,4,5 † 9,27 † 10,12. *Philip.*2,12 † 3,11,13,1. *Timot.*1,19. 2. *Petr.* 3, 17, *Hebr.* 3, 14 † 4,1

Chamos, ſiue Camos, idolum Moabitarum, Num. 21, 29. *huic Salomon ædificat templum,* 3. *Reg.* 11,7. *deſtruitur,* 4. *Reg.* 23,13

Charitas virtus fide præſtantior, Prouerb. 10,12. *Matth.*22,38 † 25. * *vbi à nuptijs excluduntur non habentes oleum charitatis, Marc.*12,33,1. *Corin.* 12,31.* † 13,1,8,13.* *Coloſſenſes* 3,14,1. *Tim.*1,5,1. *Petri* 4, 8,1. *Ioan.*4,16

Charitas fraterna, Gen. 13.8. *Leuit.* 19,18. *Deut.* 22,1,1. *Reg.* 18,1. *Eccli.*25,2. *Pſalm.* 132,1. *Prouer.* 10,12 *Matt.*7,3 † 19,19 † 22, 38. *Ioan.* 13,14,34 † 15,12. *Rom.*12,10 † 13,9,1 *Corin.*13.* *Gal* 5,14. *Epheſ.*4,15 † 5,1. *Philip.*2,2. *Col.*3. 13,1. *Theſſal.*4,9, 1. *Timot.*1,5. *Heb.*13,1,1. *Petri* 4,8,1. *Ioan.*3,23 † 4, 7. *Diligendi etiam inimici, Exodi.*23,4,1. *Reg.* 24,5,7 † 26,5 † 30,11,2. *Reg.*19,19,4. *Regum* 6,21. *Iob.*31, 29. *Prouerb.*25,21. *Matth.*5,44. *Lucæ* 6,27,35 † 23,33 *Actor.*7,60. *Roman.*12,20. *vide Dilectio.*

*Choreas ducere, Exod.*32,6,19. *Iudic.* 11, 34 † 21, 21,2. *Regum* 6,14. *Pſal.*149,3 † 150,4

*Chriſtus Ieſus verus Deus, & homo promittitur, Geneſ.*3,15 † 12,3 † 17,19, 21 † 22, 18 † 26, 4 † 28, 14 † 49,10. *Num.*24,17. *Deuter.*18,18,1. *Reg.*2. 10, 35,2. *Reg.*7,13. *Pſ.*2.* 21.* 109,1. *Eſa.*7, 15 † 8, 3 † 9,6 † 11,1,10 † 28,16 † 40,9 † 42,1 † 45,1 † 46,13 † 49,1,6, 10 † 50,5 † 52, 10 † 59, 20 † 53. * † 60,1 † 62,11. *Ierem.*23,5 † 30,9 † 33, 15. *Ezech.* 17, 22 † 34,11,15,23 † 37,24. *Dan.* 7, 13 † 9, 24. *Mich.* 5,1. *Agg.* 2,8. *Zach.*2,10 † 3,8 † 9,9. *Malac.*3,1.

*Chriſtus ſecundum promiſſum Dei patrũ primum in tempore propter nos verus homo factus, & nobiſcum conuerſatus, Ioan.*1, 14. *Deus in carne manifeſtatus eſt.* 1. *Tim.*3,16,1. *Ioan.*4,2. *Deus miſit Filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, Rom.*8,3

Chriſtus eſt verus Dei Filius, Matt. 3,17 † 14,33 † 17,5. *Marc.*1,11 † 5,7 † 9,7 † 15,39. *Lucæ* 1, 31 † 3, 22 † 9,3,5. *Ioan.*1,34,49 † 6 69 † 9,36 † 11,27 † 19 7. *Roman.*1,4 † 8,3. *Heb.*1,2 † 5,8 † 6,6 † 7,3 † 10, 29,2. *Pet.*1,17,1. *Ioan.*3,8 † 4,9 † 5,20

*Chriſtus conceptus de Spiritu ſancto, Matt.*1,20. *Luc.* 1, 35

Chriſtus natus ex Maria Virgine, Mat. 1,25. *Luc.*1, 31 † 2,6,1. *Gal.* 4,4. *Iſa.* 7,14. *natus in Bethleem, Matt.*2,1. *Lucæ* 2,6,11. *Ioan.*7,42. *Micheæ.*5,1.

Chriſtus ſine peccato, Iſaiæ 53,12. *Io.*8,46,2 *Cor.*5, 21,1. *Pet.*2,22,1. *Io.*3,5. *Hebr.* 4,15 † 7, 26. *circumciditur, Luc.*2,21. *baptizatur in Iordane, Matth.* 3, 16. *Marc.*1,9. *Luca* 3,21

*Chriſtus manifeſtatur, & demonſtratur certis teſtimonijs, Matth.*1,1,16,23 † 3,11 † 8,29 † 11,5 † 16, 16 † 17,5 † 22,44 † 26,64 † 27.53. *Mar.*9,7 † 15,39 *Luc.*1,41,31 † 2,10,16.* † 9,29 † 22,68. *Ioan.*1,14, 29,32,49 † 2, 11 † 3,2,13,16,35 † 5, 39 † 6,69 † 7, 40 † 9,35 † 10,7,24,36 † 11,27,41 † 12,17 † 14. * † 15,25 † 17,1 † 20,28. *Rom.*1,2 † 8,3 † 9,5,2 *Corinth.*5,19. *Galat.*4,4. *Philip.*2,6. *Col.*2,9,1. *Timot.* 3, 13. *Tit.*2,11. *Hebr.*1.* † 5.* 1. *Ioan.*5.20.

Chriſtus eſt agnus Dei, Iſa. 53,7. *Io.*1,29. *Actor.*8, 31,1. *Corinth.*5,7. *Apocal.*5, 6, 12 † 7, 9, 17 † 13,8 † 14,1,8 † 17,14

*Chriſtus eſt dominus dominantium & rex regum, Ezech.*37,24. *Pſalm.*2,6 † 24,7. *Coloſſ.*2,10,1. *Timot* 6,15. *Apoc.*

6,15. *Apoc.* 1, 5 † 17, 14 † 19, 16. *Chriſtus eſt imago Dei, Sapien.*7,26,2. *Corinth.*4,4. *Hebr.*1,3

Chriſtus eſt lux gentium, & totius mundi, Iſaiæ 2,5 † 9,2, † 42,6 † 49,6 † 60,1, 19. *Matth.* 4, 16. *Lucæ* 2, 32. *Ioan.* 1,4 † 3, 19 † 8,12 † 9,5 † 12, 35, 46. *Actor.* 13,47,1. *Ioan.*1,5 † 2,8. *Apocalyp.*21,23

*Chriſtus verus paſtor, Iſa.*40,11. *Ezech.* 34. * † 37, 24. *Mich.*5,3. *Zach.*13,7. *Matt.*26,30. *Marc.* 14, 27. *Io.*10,11. *Hebr.*13,20,1. *Petri* 2,25 † 5.4

*Chriſtus docuit, & prædicauit, Matt.*4, 17 † 5. * 6.* 7.* *Marc.*1,14. *Luc.* 4, 15. † 6, 20. * *curauit omnem infirmitatem, Matt.*4,23 † 8.* † 9,2,20,28. *Mar.*8,23. *Luc.*17,12

Chriſtus eſt transfiguratus, Matth. 17, 2. *Mar.*9,2. *Lucæ* 9, 29

Chriſtus per proditorem traditur, quære Iudas.

Chriſtus paſſus eſt, Pſalm. 21. * *Iſaiæ* 53. * *Dan.*9, 26. *Mat.*16,21 † 17,12,22 † 20,18,22 † 26, 37, 66 † 27. * *Marc.*8,31 † 9,31. *Lucæ* 17, 25 † 18, 31 † 23. * *Ioan.* 8,28 † 19.* *Actо.*3,18 † 8,32 † 17,3. *Roman.* 8,32,1. *Petri* 2,21 † 4,1. *Hebr.*2, 18 † 13,12

Chriſtus eſt crucifixus, Matt. 27,35 *Marc.* 15,24. *Luc.*23,32. *Ioan.*19,18. *Actor.*2,23 † 4,10,1. *Corinth.* 2,2.2. *Corinth.*13,4

*Chriſti paſſio prædicta, & præfigurata eſt. Gen.*22,2. *Num.*21,8. *Pſalm.* 21. * *Iſaiæ* 53. * *Dan.*9,26. *Mat.* 20,22. *Io.*3,14,16 † 8,28 † 12,32

*Chriſtus mortuus eſt, & ſepultus propter peccata noſtra, Matth.*27,49,58. *Mar.*15,37,42. *Luc.*23,45,49. *Ioan.*19,30,4 . *Act.*13,29. *Rom.*5,6 † 6,10 † 8, 34 † 14,9,1. *Corint.*15,3,2. *Corinth.*5, 5,1. *Theſſal.*5,10. *vt prædixerat futurum, Matt.*16,21 † 20,22

Chriſtus tertia die reſurrexit à mortuis, Pſ. 15, 10. *Mat.*28,6. *Mar.*16,6. *Lucæ* 24,5. *Io.*20, 9. *Act.* 2, 24, 31 † 10,40 † 13,30 † 17,31. *Rom.*4,25 † 8, 34 † 14, 9,1. *Cor.*15,4,12,2. *Tim.*2,8. *idque prædictum, & præfiguratum eſt, Pſal.*15,10. *Ionæ* 2, 1. *Matth.*12,40 † 16 21 † 17,22 † 20,22. *Marc.*8,31 † 9, 31 † 10, 34. *Lucæ* 11,30 † 18, 33. *Ioan.* 2,10

Chriſtus aſcendit in cœlum, Marci 16,19. *Luc.*24,51 *Io.*3,13 † 6,62. *Act.*1.9. *Eph.* 1,20 † 4,8,1. *Pet.*3,22. *Heb.*4,14. *Pſal.*67,19

*Chriſtus eſt Deus, & Dei filius à principio, & ab æterno, Ioan.*1,1 † 8,58 † 17,5,24. *Michæ.*5,2. *Prouer.*8,22. *Coloſſ.*1,16. *Heb.*1,2

*Chriſtus mediator, reconciliator, & aduocatus, Io.*6, 44,65 † 10,7 † 14,6. *Act.*4,12. *Rom.* 3, 25 † 5, 2 † 8, 24. *Galat.* 3,20. *Epheſ.*2,14,17 *Coloſſ.*1, 19. 1. *Timot.* 2,5. *Heb.*7,24 † 8,6 † 9,15 † 12,24,1. *Ioan.*2, 1 † 4, 10

Chriſtus ſedet ad dexteram Dei patris, Pſ. 109,1. *Mat.*22,44. *Marc.*16,19. *Lucæ* 22,69. *Act.*7 56. *Rom* 8,34. *Eph.*1,20. *Coloſſ* 3,1,1. *Pet.* 3,22. *Hebr.* 1, 13 † 10,12 † 12,2

Chriſtus venturus eſt iudicare viuos & mortuos, Pſ. 95,13. *Matt.*16.27 † 24,30 † 25,21. *Lucæ* 17, 24, 30 † 21,25. *Ioan.*5,22. *Act.* 1, 11 † 10, 42 † 17,31. *Rom.* 2,16,2. *Cor.* 5, 10, 1. *Theſſ.*4,16.2. *Theſſ.* 1,7,2. *Timot.*4,1,1. *Pet.*4,5. *Heb.* 9, 28. *Iudæ* 14. *Apoc.* 1, 7 † 20, 11

*Chriſto omnia tradita ſunt à Patre, & ſubiecta, Matth.*11,27 † 28,18. *Lucæ* 10,22. *Ioan.* 3, 35 † 17, 2. *Epheſ.* 1, 22.

Per Chriſtum cuncta ſunt creata, Pſ. 32, 6. *Ioan.*1, 3. *Epheſ.*3,9. *Coloſſ.*1,15. *Hebr.*1,2

*Chriſtus manet in æternum, Pſalm.*109,4. *Iſa.*9,7. *Dan.*7,14. *Mich.*5,1. *Ioan.*12,34

*Chriſtus eſt Leo, Apoc.*5,5.

*Chriſtus eſt ſtella matutina,*2. *Petr.*1,19. *Apoc.*22,16

Chriſtus nouit omnia, Ioan 16, 30 † 21, 17. *Apoc.* 2,23

*Chriſtus eſt vnum cum Patre, Ioan.*10,30 † 14,10, 20 † 17,21

*Chriſtus ſibi reputat fieri quod Chriſtianis fit Zach.*2, 8. *Prou.*14,31 † 17,5. *Matth.* 10,42 † 18,5 † 25, 35. *Mar.*9.40. *Luc.*10,16. *Act.*9,4,1. *Theſſ.*4,8

*Chriſtiani appellantur fideles Actor.*11,26 † 26,28, 2. *Cor.*10,7

*Chriſtiani dicuntur ſancti, quia ſanctitatem profitentur, Act.*9,41. *Roman.* 1,7 † 12,13 † 15.26 † 16,2,15, 1. *Corint.*1,2 † 6.1 † 14,33,2. *Cor.*1,1 † 9, 1, 12 † 13, 12. *Epheſ.*1,1,15 † 5.8,18 † 4,12 † 6, 18. *Philip* 1, 1 † 4.21. *Coloſſen.*1 * 1. *Theſſ.*5,27,1. *Timot.*5, 10. *Hebr.* 6,10 † 13,24

*Chriſtianis viuendum ſicut Chriſtus vixit, Galat.*2, 19,1. *Ioan.*1,7 † 2,6 † 3, 3

*Chriſtiani erunt cum Chriſto, Io.*12, 26 † 14, 3 † 17.24

*Chus filius Cham, Geneſ.*10,6,1. *Paral.*1,8

*Chuſai amicus Dauidis, nunciat Dauidi quid in eum meditetur Abſalon,*2. *Reg.* 15,32 † 17,15,16

Chuſan Raſathaim rex Syriæ regnat ſuper Iſrael octo annos, Iudicum 3, 8

Cibus quis Iudæis vetitus, Exod. 21,28 † 22, 31. *Leuit.*3,17 † 7.23 † 11,4 † 17, 10, 13 † 19, 26. *Deuter.* 12,16,23 † 14,7,10,1. *Reg.* 14,32

Ciborum, & potus in conuiuijs luxus, Iſaiæ 5, 12. *Ezech.*16,49. *Luc.*21.34 † 16,19. *Roman.*13,13. *Galat.*5,21,1. *Pet.*4,3,2. *Pet.*2,13. *vide Ebrietas*

*Cibare eſurientes, ſeu fame laborantes Deut.*23,4. *Iudic.*8.5,1. *Reg.*21,3 † 30,8,23,2. *Reg.*16,1. *Iſa.*58, 7. *Matth* 25,35

Cibus ſumendus cum gratiarum actione, vide Gratia.

Cibi delectus habendus, vide Abſtinentia.

Circumciſio carnalis, & ſpiritualis, Geneſ. 17, 10 † 21,4 † 34,24. *Exod.*4.25 † 12,44. *Leuit.*12,3. *Deuter.* 10,16 † 30,6. *Ioſue* 5,2.7. *Iudith.*14,6, *Ierem.* 4,4 † 6,10 † 9 25,1. *Machab.*1.16,51,63,2. *Mach.*6,10. *Luc* 1,59 † 2 21. *Ioan.*7,22. *Act.*7,8 † 15,1.24 † 16,3. *Rom* 2,25,29 † 3,1 † 4,10,1. *Cor.*7, 19. *Galat.* 2, 3 † 5, 2 † 6,12. *Epheſ.*2,11. *Philipp.*3.2. *Coloſſ.*2,11 † 3,11

*Claudius Cæſar Romanus, præcipit omnes Iudæos exire Roma Act.*18,2. *huius tempore magna erat in orbe annona charitas, Act.*11,28

*Claudius Lyſias mittit Paulum ad Felicem præfectum Cæſaræa, Act.*23,23,30

*Cleopatra filia Ptolemæi traditur Alexandro,*1. *Machabæorum* 10,58. *huic adimitur, & traditur Demetrio* 11,12

Cleophas ibat cum altero diſcipulo in Emmaus, Lucæ 24,13. *cognouit Chriſtum in fractione panis,*24,30

Cogitationes praue quas odit Dominus, Zach. 8, 17. *Prou.*6,14. *Matth.*15,19. *Marc.*7,21

Cogitationes cordis Deus nouit, 3. *Reg.*8, 39, 2. *Par.* 6,30. *Ioan.* 2,25. *& nulla latet eum, Iob.* 42, 2. *Eccli.* 42,19. *Iſaiæ* 29,15. *Matth.*9,4. *Hebr.* 4, 12. *nouerunt eas, & alij quibus Deus voluerit reuelare*, 4. *Reg.* 5,26 † 6,12. *Dan.*2,29.*

*Cognoſcere licet ſubinde homines ex verbis, & factis, Eccli.*19,27 † 27,9. *Matt.*7,16 † 12,33. *Lucæ* 6,44

Cognoſci Deus humana ſapientia non poteſt, niſi ipſe reuelet paruulis, & humilibus, Mat. 11,25 † 16,17. *Luc.* 21. *Ioan.*7,28 † 8,19,27 † 10,14 † 14,4 † 15,15 † 17 6. *Acto.* 17,23,1. *Cor.*1,17,18 † 2,6, 10 † 3,19. *Coloſſ.* 1,26

Concionatorum, Paſtorum, & Prophetarum officium, 1. *Reg.*12,23. *Iſa.*58,1 † 61,1. *Ierem.*1,5. *Ezec.* 3,1.9, 12 † 33,2,7. *Act.*3,18,24. *vide Epiſcoporum electio, & officium.*

Concordia fratrum commendatur, Pſal. 132,1. *Eccli.* 25,2. *Roman.*12,16. *idem ſapere, idemque ſentire iubemur, Roman.*12,16 † 15,6,1. *Corinth.*1,10. *Epheſ.* 4,3. *Philip.*2,2 † 3,17 † 4,2,1. *Pet.*3,8

Concupiſcentia prohibetur, & punitur, Exod. 20,17. *Num* 11,33 † 21,5,6. *Ioſue* 7,21,24. *Eccli.*19,1 † 42, 11. *Iob.*31,1. *Prouer.*6,25. *Matth.*5,28. *Marc.* 4,19. *Rom.*6,12 † 7,8 † 13,14. *Galat.*5,16. *Col.* 3,5,1. *Theſſ.* 4,3,1. *Timot.*6,11,2. *Tim.*2,22,1. *Corin.*10,6,1. *Petr.* 1,15 † 2,11 † 4,3,2. *Petri* 1,4,1. *Ioan.* 2,16. *Iacob* 1, 14 † 4,1. *Iudæ* 23

*Concupiſcentias carnis crucifigere, refrenare, & mortificare iubemur, Eccli.*18,30. *Rom.*6,12 † 8,8,12 † 13, 14. *Galat.*5,16. *Epheſ.*4,22 † 5,3. *Coloſſ.*3,5. *Tit.*2,12, 1. *Pet.*2,1 † 4,3,6. *Heb.*12,1

Condonandum fratri in nos peccanti, Eccli. 28, 8. *Matth.*5,23 † 6,14 † 18,22,35. *Luc.* 17,3. *Epheſ.*4,32. *Coloſſ.* 3,13

*Confeßio peccatorum in ſcripturis varia, & multiplex, Geneſ.*41,9. *Leuit.*16,21,39 † 26,40. *Numer.*5, 6. *Ioſ.*7,19,2. *Reg.*24,17,1. *Eſdr.*9,6,2. *Eſdr.*9,2. *Pſ.* 27,7 † 31,5 † 37,19 † 73, 19 † 94,2. *Prouerb.* 16,3 † 18,17 † 28,13. *Eccli.*4,25,31 † 7,34 † 17,27. *Iſaiæ* 38,15. *Daniel* 9,5. *Matth.* 3,6 † 16,19. *Lucæ* 11,4 † 18, 13. *Ioan.*20,23. *Iacob.*5,16,1. *Ioan.*1,8,9

*Confirmationis ſacramentum, Act.*8,17. *Heb.*6,2

Confiteri Chriſtum, & eius doctrinam, Matth. 10, 32. *Lucæ* 12,8. *Rom.*10,9, 1. *Pet.* 13,15. *vide Erubeſcere Euangelium.*

*Coniuratio, & ſeditio, eiuſque punitio, Num.*16.* † 20,2. *Iudic.*9,23,31,34 † 12,1,4,2. *Reg.*20.* 3. *Reg* 1,5. *Eſther.*2,21. *Actо.*5,36,37 † 19,23 † 23,13,20

Connubium, vide Matrimonium.

*Connubium ſpirituale inter Deum, & animam, Cantic.** *Iſaiæ* 50,1 † 54,5 † 62,4. *Ier.* 31,22. *Ezech.*16, 7,8. *Oſee* 2,20. *Matt.*9,15 † 22,2 † 25,5. *Marc.*2,19, 2. *Cor.*11,2. *Apoc.* 19,7 † 21,2,9

Conſcientia bona tranquillitas, Prou. 15,15. *Eccli.* 13,30,1. *Ioan.*3,21,2. *Cor.*1,12. *conſcientia mala perturbatio, Sapien.*17,10,11

Conſecratio ſacerdotum, dierum, altarium, veſtium, caterarumque rerum, quarum eſt vſus in ſacris, Exod. 28,41 † 29,1,7,21,29,35 † 32, 29 † 40,11. *Leuit.*7, 30,37 † 8,9,22,31,33 † 18,21 † 21,7,10 † 22,2,3 † 23,12 † 27,10,16,21,28. *Num.*3,3 † 6,5,9,13 † 7,1. * † 8,12 † 18,10. *Ioſ.*6,24. *Iudic.* 16,17 † 17,3,3. *Regum* 15,13,1. *Paral.*10,10 † 18,11 † 22,19,2. *Paral.* 2,4 † 17,16 † 23,9 † 26,18,1. *Eſdr.*3,5 † 8,25. *Eccli.* 49,9

Conſilia mala diſſipat Deus, Geneſ. 11,7 † 37, 18 † 50,19. *Numer.*22.* 2. *Regum* 15.* † 17, 14, 2. *Eſdr.* 4,8,15. *Eſther.*7,5.* *Iob.*5,13. *Pſalm.* 2,4 † 20, 12 † 32,10. *Iſaiæ* 7,8 † 19,3. *Matth.* 27,62. *Actorum* 5,19 † 9,24 † 23,12,19 † 27,42

Conſolatio pauperum, vide Eleemoſyna.

Conſortium bonorum, & malorum, vide Societas.

Conſtantia fidelium, 1. *Reg.*13,13 † 16,26.* 3. *Re.* 18,4,13,4. *Reg.*3,13. *Sap* 5,1. *Iudith.*13,3,10,1. *Machab.*1,65 † 2,16,24 † 14,42,2. *Machab.*6,10,19.* † 7.* *Daniel* 13.* *Matt.*14,3. *Actorum* 4,8,13,1. *Theſſ.* 1,6.

*Conſtitutiones ſuperiorum poteſtatem conſtituendi habentium, ſeruandæ ſunt, vt ipſius Dei, Exod.*16,8. *Luc* 10,16. *Act*, 16,4,1. *Theſſ.*4,2,8. *Rom.*13,1. *Tit.*3,1.

*Conſulendus Deus dubijs in rebus, & eius vicarij, Geneſ.*25,22. *Exod.*18,19. *Leuitic.*24,12. *Numer.*9,7, 26 † 15,34 † 27,5. *Deuteron* 1,17 † 17,8. *Ioſue* 9,14. *Iudi.* 1,1 † 18,5 † 20,18,23 † 21,2,1. *Regum* 10,22 † 23,4,10,12 † 30,8,2. *Regum* 2.1 † 5, 19, 23 † 21,1,3. *Reg.*14,2 † 22,5,6, 15, 4. *Regum* 3, 11, 16 † 8, 8 † 22, 13,2. *Paral.*18,4,14 † 33,18 *Pſalm.* 118,24. *Iſaiæ* 8, 11 † 30,1 † 45,11. *Ierem.*37,3,5 † 42,2. *Ezech.*14,1, 2. *Zachar.*7,2. *Tob.*4,19. *Eccli.*37,19. *Luc.*16,29

*Conſulendi non ſunt diuini, vel magi, vel incantatores, & arioli. Leuit.*19,31 † 20,6. *Deut.*18,11,1. *Reg.* 28,7,9,3. *Reg.*22,6,4. *Reg.*1,2,6 † 3, 13,2. *Par.* 18,5. *Dan.*2,2 † 4,5 † 5,6

*Contriſtare Spiritum ſanctum Epheſ.*4,30

Contriſtari ad pœnitentiam commendatur 2. *Cor.*7.9

Contritio vera prædicatur, Ierem. 7,3. *Matth.*3,2 † 4,17. *Luc.*3,3,8 † 13,5 † 24, 47. *Actor.* 2, 38 † 3,19 † 8,22 † 17,30 † 20,21 † 26,20

*Contritioni verę promittitur remiſſio, ſeu venia, Deut.*4,29 † 30,2,1. *Reg.*7,3,2. *Paral.*7,14 † 30,6 † 34,26. *Iob.*22,23. *Prouerb.*28,13. *Pſal.* 31,5. *Iſa.*1,16 † 30,18 † 45,22 † 55,7 † 59,20. *Ierem.*3,10,17 † 18, 8 † 29,12 † 31,18,20. *Ezech.*18,21,27 † 33, 14. *Oſee* 14,2. *Ioel* 2,12. *Ion.*3,8. *Zachar.*1,3. *Malac.*2,7. *Eccli.* 17,23. *Luc.*15,18. *Act.*3,19 † 26, 18,20

*Contritio quærenda, & amplectenda dum ſani ſumus. Eccli.*17,24 † 18,25

Contritionis verę exempla. Iudic. 10,15,2. *Reg.*12, 13 † 24,10,17,2. *Par.*12,6,33,12. *Ionæ* 3.* *Iudith* 4, 8. *Matth.*26,74. *Lucæ* 7,37,44 † 15,18 † 18,13 † 19, 8 † 2,62 † 23,41. *Actor.* 2,37

*Contritionis falſæ exempla, Gen.*4,13 † 27, 38. *Exo.* 8,8 † 9,27 † 10,16. *Ioſ.*7,20. *Iudic.*1,7,1. *Reg.*15,24, 30 † 24,17,3. *Reg.*13,6 † 21,27. *Sap.* 5,3,1. *Machab.* 6,12,2. *Mac.*9,12. *Mat.*27,4. *Act.*8,13,22. *Hebr.*12,17

Cooperari gratiæ Dei, vide Liberum arbitrium

*Cor ſiue voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Gen.*4,4 † 22,11. *Exo.*25,2 † 35,5. *Deut.*19.5. *Mat.* 15 8. *Mar.*12,41. *Luc.*21,1,2. *Cor.* 8, 12. *quære Voluntas pro facto*

Cor mundatur, & ſanctificatur per Chriſtum, Pſalm. 50,4. *Io.*13,10 † 15,3 † 17,19. *Actor.*15,9,1. *Corint.*

6,11. Epheſ 5,26,1. Pet.1,22,1. Ioan.1,7 † 3,3. Hebr. 1,3 † 9,14 † 10,14 † 13,12

Cornelius Centurio conuertitur, Act.10,3,44

Corona vitæ,4. Eſdr.2,43. Sap.5,17,2. Tim.4,8,1. Pet.5,4. Iac.1,12 Apocal.2,10

Correptio fraterna, Gen.37.21. Leu.19,18. Pſal.140 5. Prouerb.1,20 † 9,7 † 10,17 † 12,1 † 13,1 † 15,31 † 17,10 † 24,25 † 25,12 † 27,5 † 28,23 † 29,1. Eccle. 7,6. Eccli.19,15 † 20,1 † 21,7 † 32,13. Oſee 4,4. Mat. 18,15. Luc.17,3. Gal.2,11 † 6,3,1. Tim.5,20,2. Tim. 2,25. Heb.3,13. Iacob.5.19

Correptio impiorum eſt pijs in timorem, & cautionem vide Impiorum.

Corripiens alterum qualis eſſe debeat, Matth.7,3. Luc 6,41. Io.8,3,1. Timot.3,2. Tit.1,6

Creator omnium rerum Deus, Geneſ.1,1. Exod 20, 11,1. Paralipom.29,10. Pſalm.88,12 † 95,5 † 113,15 † 120,2 † 123,8 † 145,6. Iſaiæ 37, 16 † 40,28 † 42,5 † 44,24 † 45,12 † 48,13 † 51,13. Ierem. 10, 12 † 32, 17 † 51,15. Zach.12,1. Iona 1,9. Eccli 1,8. Baruch.3, 32. Matth.11,25. Ioan.1,3. Actor. 4,24 † 14,14 † 17, 24,1. Corinth.8,6. Epheſ.3,9. Coloſſ.1,16. Hebr.1,2, 10 † 3,4 † 11,3. Apocal.4,11 † 10,6 † 14,7

Creſcere in ſcientia, Epheſ.4,15. Coloſſ.1,10,1. Pet. 2,2

*Crux, & tribulatio omnibus piè viuentibus, Geneſ, 4,8 † 27,41 † 37,18,2 Reg.16,5,13. Eccli.2,1. Pſal. 33,20. Prouerb.24,16. Matth.10,16. * † 12, 14 † 16, 24 † 24,9. Mar.13,9. Luc.14,26 † 21,11. Ioan.15,20 † 16,1. Act.9,23. Galat.4,29,1. Theſſ.3,3,2. Timot.3. 12,1. Petr.4,1,12 † 5, 10*

Crux à Deo imponitur ad noſtram vtilitatem, 2. Reg. 7,14. Iob 5,17 † 33,16. Prouerb.3,11. Ierem. 46,28, 2 Machab. 6,12. Tob.2,8 † 12.13. Iudith 8,22,1. Cor. 11,31,1. Pet.4,17. Heb.12,5. Apoc. 3,19

Per Crucem, & res aduerſas pertingimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam, Exod.1. 12,2. Paralip.33,11. Iudith 8,15,21. Prouerb.6,23. Matth.7,24. Luc.24,26,46. Ioan.12.25. Act 14,21. Rom.8,17,2. Corint.4,8,17 † 5,1. Philip.2,8,2. Theſſal. 1. Heb.2,9 † 12,2*

Crux patienter eſt, & lato animo ferenda, Matt.5, 10 † 10,38. Ioan.15,20 † 16,33. Act.5, 41 † 16, 25,2. Cor.8,2. Coloſſ.1,24. Heb.10,34. Iac.1,2,12,1. Pet.4, 12, 16

In cruce, & afflictione conſolatio, Iob.5,17. † Prouer. 18,12. Iſa.26,12,19. Thren.3,28. Matt.5,10. Ioan.15, 20 † 16,20,33. Rom.8,18,1. Cor.10,13,2. Cor.1,4,8

Per Crucem experitur nos Dominus, Iudith 8,21. Eccli.2,1 † 27,8. Prou.17,3. Sap.3,5,6,2. Theſſ.1,4,1. Pet. 1,7

Cultus Dei verus requirit præter opus externum etiam affectum hominis internum, Deut. 5,19 † 6,5 † 10, 12 † 11,13 † 26,16 † 28,47 † 30,2. Ioſ.22,5,1. Reg. 12,20. Eccl.7,31. Iſa.29,13 † 64,11. Mat. 15,8 † 22, 36. Ioan.4,23

Cultus externus Deo gratus, vide Ceremoniæ.

Cyrus rex Perſarum permittit captiuos Iſraelitas in Iudæam redire.2. Par.36,22,1. Eſdr.1, 1,3. Eſdr.2,1. reſtituit eis vaſa quondam à Nabuchodonoſor ablata,1. Eſd. 1;7 † 5,14. Dan.1.2

D

Dæmones expelluntur, Matth. 8,16,31 † 9,33 † 12,22 † 17,18. Luc.4,35 † 8,2,28 † 9,42 † 10, 17 † 13,10. Act.5,16 † 8,7 † 16,18. etiam per malos, Matth.7,22. Matt.9,38. Luc.9,49. Act.19,13

Dæmones agnoſcunt, & credunt Deum, Matth.8,29 Marc.1,24 † 3,11 † 5,7. Luc.4,34,41 † 8,28. Act.19 15. Iac.2,19

Dæmonibus immolare nefas, Leuit.17,7. Deut. 32, 17,2. Par.11,15. Pſalm.105,37. Bar.3,4, 1. Cor. 11, 20.

Dagon idolum Philiſthinorum, Iudic. 16,23,1. Reg. 5,2,1. Machab.10,83 † 11,4

Damaſcus metropolis Syriæ vaſtatur à Theglath phalaſar,4. Reg.16,9. contra Damaſcum prophetia, Iſa.17, 1 † 8,4. Ierem.49,23. Amos 1,3

Damnatio æterna quæ parata eſt diabolo, & omnibus impijs, Sapien.5. Iob 10,22 † 36,12. Iſaiæ 24.21 † 30 33 † 66,24. Daniel 7,11. Matth.3, 12 † 5, 29 † 8, 12, 29 † 13,50 † 18,8 † 22,13 † 23,33 † 25, 30,42. Marc. 9,47. Luc.3,17 † 16,23,25. Hebr.10,27,2. Theſſalon. 1,8,2. Petr.2,4. Iudæ 6. Apocal.19,20 † 20,10 † 21,8*

Dan filius Iacob, Geneſ.30,6. tribus. Dan quæris ſibi poſſeſſionem, Iud.18,1. pugnat contra Leſem, & expugnat, Ioſue 19,47

Daniel appellatur Balthaſar, Daniel 1,7. interpretatur ſomnia,2,31 † 4,7,11,18,25. conſtituitur gubernator totius regni Babel, Daniel 6,3. projcitur in Lacum leonum,6,16. liberat Suſannam, 13,51,60

Dare melius quàm accipere, Eccli.4,36. Act.20,33

Dandum ſine acceptio perſonarum, maximè autem domeſticis fidei, Eccli.7,35 † 12,8. Matth.5,42. Lucæ 6, 30,38. Roman.12,13. Galat.6,10. vide Eleemoſyna.

Darius filius Aſſueri, Daniel 9,5. occupat regnum Babel,6,1. impiam legem ſtatuit 6,8. præparat regium conuiuium, 3. Eſd. 3,1

Darius renouat mandatum Cyri,1. Eſd.6,1

Darius caditur ab Alexandro rege Macedoniæ, 1. Mach.1,1

Dauid filius Iſai (qui Ieſſe appellatur, Matth. 1,6) à Samuele vngitur,1. Reg.16,13. interfecit leonem, vrſum & Goliath gigantem, 17, 34, 49. paciſcitur cum Ionatha, 18,3 † 20,8,16,23 † 23,18. manducat panes propoſitionis,21,3. ſimulat amentiam coram Achis rege, 21, 13. fugit cum patre, & matre in Maſpha, 22,3. præcidit oram chlamydis Saul, 24, 5. mittit ad Nabal decem iuuenes, 15,5. tollit haſtam Saulis, 26,11. fugit ad Achis regem Geth, 27,2. vngitur in Hebron in regem Iuda, 2. Regum 2,4. poſcitque eum regem vniuerſus Iſrael, 2. Regum 5,1,1. Par. 11,3 † 12, 38. iuxta verbum Ionathæ,1. Reg. 23,17. & Saulis, 24,21. committit adulterium, & homicidium, 2. Regum 11. pœnitet eum peccati, 12,13. fugit à facie filij ſui Abſalon, 15,14. libauit aquam Domino, 23,16. recenſet populum, 24,2. emit ab Areuna aream, 24,24. conſilium capit de domo Dei ædificanda. 1. Paralipom. 17,1. conſtituit operarios, & architectos, 23.* 24.* 25.* 26.* 27.* relinquit ſibi ſucceſſorem Salomonem filium, 3. Reg. 1,30. moritur & ſepelitur, 2,10. Act.2,29 † 13,36. commendat Eccli. 47,2*

Dauid ſpiritualis (qui eſt Chriſtus) promittitur Ierem. 30,9. Ezec.34,24 † 37,23

*Dauidis filius appellatur Christus, Mat.*1.* † 15,22 † 22,45. *Marc.*12,35. *Luc.*20,41. *Act.*2,29 † 13,22,2. *Ti.*2,8. *Apoc.*5,5

*Decimarum vsus, & decimæ, Geneſ.*14,20 † 28,23. *Leu.*27,30. *Num.*18,21,28. *Deuter.*12,6 † 14,28 † 26,12,1. *Regum*8,15,2. *Paral.*31,5,2. *Eſd.*10,37. *Heb.*7,2

*Decimæ debentur Sacerdotibus. Deu.*18,3,2. *Par.*31,4. *vide Sacerdotes.*

*Dedicatio templi, vel altarium, Num.*7,10,11,84,88,3. *Reg.*8,26,63,65,2. *Par.*7,5,9, † 15,8,1. *Eſd.*6,16,17,2. *Eſd.*12,27,3. *Eſd.*7, . *Pſal.*29,1,1. *Machab.*4,56,57,59,2. *Mach.*2,9,12,20

*Demetrius filius Seleuci exercet tyrannidem, 1. Machab.*7,1. *fœdus inire cupit cum Ionatha* 10,3. *fœdus initum violat.* 11,53

Demetrius aurifaber negotium faceſſit Paulo, Act. 19,23

*Detractio, Pſalm.*14,3 † 100,5. *Eccleſ.*10,20. *Prouerb.*10,18 † 11,13 † 16,28 † 20,19 † 26,20. *Roman.* 1,30,2. *Corinth.*12,20,1. *Pet.*2,1,12. *Iacob.*4,11

*Deus eſt omnipotens, & nihil apud eum eſt impoſſibile, Gen.*17,1 † 18,14 † 35,11 † 43,14 † 48,3. *Num.* 11,23. 1. *Reg.*14,6,2. *Par.*14,11. *Sap.* 11,22. *Iob* 42,2. *Iſa.* 40,10.* † 46,9 † 50,2 † 59,1. *Ier.* 32,17, 27. *Zach.*8,6. *Matt.*19,26. *Marc.*9,23 † 10,27 † 14, 36. *Luc.* 1,37 † 18,27. *Epheſ.*3,20. *Apoc.* 16,7,14 † 19,6

Deus omnia regit, & gubernat pro ſua voluntate, Gen. 45,5 † 50,19. *Deut.*8,18,1. *Reg.*9.* *Sap.* 12,13. *Tob.* 7,12 *Iob* 9,5 † 12,13. *Pſ.* 102,19 † 113,3 † 126,1. *Prou.*10,22 † 16,4,9 † 19,21 † 20,24 † 21,1,30. *Eccleſ.*3,15. *Iſa.*26,16 † 45,7. *Ierem.*10,23 † 27,5. *Daniel* 2,21 † 5,18. *Matth.* 6,33 † 11,26 † 20,14. *Luc.* 12,31. *Ioan.*5,17. *Rom.*9,15,2. *Cor.* 3,5. *Phil.* 2,13. *Hebr.*13,21. *Apoc.*4,11

*Deus eſt pater omnium fidelium ipſi obtemperantium, Deu.*32,6. *Pſ.*102,13. *Prouer.*1,7. *Ier.*3,4,14,† 9. *Malach.*1,6. *Matt.*6,9 † 18,14 † 23,8. *Luc* 11,2. *Ioan.*20, 17. *Rom.*8,15,1. *Cor.*8,6,2. *Cor.*1,3 † 6,18. *Epheſ.*3, 14 † 4,6,1. *Theſſ.*1,3,2. *Theſſ.*1,1,2 † 2,16

Deus eſt verax, & fidelis. Exo. 34,6. *Num.*23,19. *Deut.*7,9 † 32,4,1. *Reg.*15,29. *Iſaiæ* 49,7. *Ioan.* 3,33 † 8,26. *Rom.* 3,4,1. *Corinth.*1,8 † 10,13,1. *Theſſalon.* 5,24,2. *Theſſ.* 3,3,2. *Tim.*2,13. *Tit.*1,2,1. *Ioan.*1,9 † 5,20. *Hebr.*10,23. *Apocalyp.* 3,7,14

*Deus eſt in eſſentia vnus, præter quem non eſt alius, Exod.*3,14. *Deut.*4,35 † 6,4 † 7,9 † 10,17 † 32,39, 2. *Reg.*7,22,3. *Re.*8,60 † 18,36,1. *Par.*1.19,20. *Sap.* 12,13. *Iſa.*37,16 † 43,10 † 44,6,24 † 45.* † 46,9 *Oſee* 13,4. *Tob.*8,20 † 13,4. *Eccli.*36,5. *Marc.*12,29. *Io.*17,3,1. *Cor.*8,6 † 12,6. *Galat.* 3,20. *Epheſ.*4,6,1. *Tim.*2,5

Deus eſt trinus in perſonis, & vnus in eſſentia, vide Trinitas.

*Deus æternus eſt, nec principium habet, nec finem: ſed eſt ipſe principium, & finis, Gen.*21,33. *Exo.*15,18. *Iob* 36,26. *Iſa.*41,4 † 43,10 † 44,6 † 48,12 † 57,15. *Dan.*7,9. *Rom.*16,26. *Heb.*1,8. *Apocal.*1,8,17 † 21,6 † 23,13

Deus nouit, audit, & videt omnia Exod. 3,19. *Num.*12,2. *Deu.*31,21. 1. *Reg.*2,3 † 16,7,2. *Par.*16,9. *Iob* 14,6 † 22,11 † 28,24 † 31,4 † 42,2. *Pſ.*7,10 † 32, 13 † 37,10 † 89,8 † 130,8. *Prou.*5,21 † 15,3,11 † 24 12. *Iſaiæ* 29,15 † 40,27 † 48,4. *Ierem.*1,5 † 7,11 † 17 10 † 23,24 † 32,19. *Ezech.*11,5. *Eccli.*16,15 † 17,13 † 23,27 † 39,24,27 † 40,9. *Sapien.*1,10,2 *Machab.* 9,5 † 12,22. *Matt.*6,4 † 21,2. *Marc.*2,8 † 14,13. *Lucæ* 22,10. *Ioan.*1,47 † 13,21 † 16,30 † 21,17. *Act.*15,8. *Rom.*8,27,1. *Theſſ.*2,4,1. *Ioan.*3,20. *Hebr.*4,13. *Apoc.* 2,23

Deum nemo videre poteſt, Exod. 33,20. *Deut.*4,12. *Io.*1,18 † 6,46,1. *Tim.*6,16,1. *Ioan.*4,12

*Deus & diuina omnia non poſſunt humana induſtria, aut ingenio comprehendi, Exod.*33,20,3. *Reg.* 3,5. *Iob* 32,8. *Pſal.*93,10 † 118.* † 142,8. *Iſa.*22,22 † 54,13. *Matth.*11,25 † 13,11 † 16,17. *Luc.*8,10 † 10,21 † 24, 45. *Io.*1,10 † 3,3 † 6,44,65 † 14,8,17 † 17,6. *Act.* 16,14. *Roman.* 1,19 † 11,33,1. *Cor.*2.* *Gala.* 1,11,1. *Tim.*6,16. *Apoc.*3,7

*Deus eſt immenſus, & incircumſcriptus,*3. *Reg.*8,27, 2. *Paral.*2,6 † 6,18. *Iob* 11,8. *Pſal.* 138,7,10. *Iſa.*6,3 † 66,1. *Ier.*23,24. *Amos* 9,2. *Sap.*1,7. *Matth.*5,35. *Act.* 7,48 † 17,24

*Deus teſtatur ſe Deum, ideſt, ſaluatorem, & conſolatorem Iſraelis, omniumque eorum, qui ritè ipſum colunt, & inuocant, Gen.*17,1,7. *Exo.*6,2 † 20,2 † 29,45. *Leuit.*26,11. *Pſal.*17,3 † 49,6. *Iſaiæ* 30,19. *Ier.*31,33 † 32,38. *Ezech.*37,23. *Io.*10,17

Deus eſt Dominus, ac creator cœli, & terræ, vide Creator.

*Deus nihil eorum, quæ fecit, odit, Sapien.*11,25

*Deus eſt iudex totius mundi, reddens vnicuique mercedem pro merito, Gen.*18,25. *Deut.*10,17. *Iob* 34,11. *Pſal.*7,9 † 61,13 † 93,2 † 95,13. *Iſa.* 11,3. *Eccli.*35, 22,27, *Ier.*17,10 † 25,14. *Matth.*16,27 † 25,31. *Act.*17 31. *Rom.*2,6,2. *Tim.*4,8. *Heb.*12,23

Dei miſericordia, patientia, charitas, ſapientia, verbum, quæ ſuis quæque locis.

Deo ſoli attributa, ſubinde in ſcripturis, & aliis per communicationem tribuuntur, vt vocabulum, Deus, ſoli Deo tribuitur, Deut. 6,4 † 32,39,1. *Reg.*2,2. *Pſal.*85, 10,2. *Mach.*7,38. *Mar.*12,29. *aliis tribuitur, Exod* 7, 1 † 22,8,1. *Regum* 28,13. *Pſal.*46,10 † 81,6

*Deus ſolus bonus, Matth.*19,7. *Luc.* 18,19. *aliis tribuitur bonitas, Geneſ.*1,31 † 3,6 † 49,15. *Num.*14,7, 1. *Reg.*29,9,2. *Reg.*18,27,1. *Paral.*28,8. *Tob.*12,8. *Iudith* 12,12,14. *Pſal.* 110,10 † 146,1. *Prouerb.* 18,22 † 22,1. *Eccle.* 7,2. *Sap.*8,19. *Eccli.*14,5. *Ierem.*7,3. *Matth.*7,17. *Marc.*9,50. *Luc.*6,45

*Deus ſolus ſanctus,*1. *Reg.*2,2. *aliis ſanctitas tribuitur, Exod.* 3,5 † 12,16 † 22,31 † 28,2 † 29,29, 31 † 30, 29 † 35,2. *Leuit.*11,14. *Numer.* 16,5. *Deuter.*6,7. *Ioſuæ* 5,15,2. *Reg.*22,26,4. *Regum* 4,9. *Iudith* 8,29. *Pſalm.*5,8. *Matth.*7,6. *Roman.*7,12

*Deus ſolus fortis,*1. *Regum* 2,2. *aliis fortitudo attributa, Gen.*32,28 † 49,14. *Pſal.*53,5. *Cant.*3,7. *Iſa.*19, 14. *Ierem.*9,23. *Matt.*12,29. *Marc.*3,27. *Luc.* 11,21. *Hebr.*11,34,1. *Petr.*5,9

*Deus ſolus iuſtus,*2. *Mac.*1,25. *alij quoque iuſti, Gen.* 7,2 † 18,23. *Pſal.*33,16 † 36,29,30. *Prou.*8,8. *Sap.*5, 16. *Matth.*1,19 † 10,41 † 25,46. *Lucæ* 1,6. *Rom.*1,17

Deus ſolus pius, Apoc. 15,4. *alij etiam pij,* 1. *Pet.* 2,9
Deus ſolus beatus, 1. *Tim.* 6,15
Alij beati, Gen. 30,13. *Pſ.* 1,1 † 32,1,2 † 40,1 † 118 1 † 126,1. *Matt.* 5.* † 16,17 † 24,46. *Luca,* 1,45 † 14 14. *Iacob.* 1,1
Deus ſolus potens, 1. *Timot.* 6,15
Alij potentes, Exods 18,21. *Pſ.* 111,2. *Luca* 1,52. *Act.* 8,27 † 18,24
Deus ſolus immortalis, 1. *Tim.* 6,16
Alijs tribuitur immortalitas, Sap. 1,15 † 4,1 † 8,17
Deus facit mirabilia ſolus, Pſal. 71,18 † 135,4. *Eccleſ.* 11,4
Alij quoque faciunt mirabilia, Deu. 34,12. *Eccli.* 31, 9 † 48,4,15
Deus ſolus nouit arcanas animi cogitationes, 3. *Reg.* 8,39,2. *Paral.* 6,20
Alij quoque nouerunt, 1. *Reg.* 9,19,4. *Reg.* 5,26
Deus ſolus peccata remittit, Luc. 5,21. *dimittunt, & alij, Mat.* 18,18. *Ioan.* 20,23
Deo ſoli honor, & gloria, Pſal. 113,1. *Iſa.* 42,8,1. *Tim.* 1,17
Alijs quoque tribuuntur, 4. *Reg.* 14,10,2. *Paral.* 17, 5. *Pſ.* 149,9. *Eccl.* 31,10. *Luc.* 14,10. *Ioan.* 5,44
Deus ſolus adorandus, Exod. 20,5. *Leu.* 26, 1. *Deut.* 5,9. *Matth.* 4,10
Alijs adoratio tribuitur, Geneſ. 18,2. *vide Adoratio.*
Deo ſoli ſeruiendum, Deu. 6,13 † 10,20, 1. *Reg.* 7, 3. *Mat.* 4,10. *Luc.* 4,8
Alijs etiam poſt Deum ſeruiendum, Geneſ. 25,23 † 29,20 † 47,25,1. *Timoth.* 6,2
Deus cuius mali ſit cauſa, & cuius non ſit, vide Malum.
Diabolus ſtudet ſemper perditioni hominum, Geneſ. 3, 1.* 1. *Paralip.* 21,1. *Iob* 1.* 2.* *Zach.* 3,1. *Matth.* 4,3, 9 † 8,28 † 13,19. *Luc.* 8,12 † 13,9,14 † 22,31. *Act.* 5, 3 † 13,8,2. *Cor.* 4,4 † 11,14. *Eph.* 6,11,1. *Theſſ.* 2,18, 1. *Petr.* 5,8. *Apoc.* 2,10 † 12,9 † 20,7
Diabolus non plura poteſt, quam ei Deus permittit, 3. *Reg.* 22, 22,2. *Paral.* 18,20. *Iob* 1, 12 † 1,6. *Matt.* 8, 31. *Marc.* 5,12,13. *Epheſ.* 2,2,2. *Tim.* 2,26. *Apocal.* 20, 7
Diabolus pater, & princeps mundi omniumque impiorum, Mat. 4,9. *Luc.* 4,6. *Iob* 41,25. *Ioan.* 8,44 † 12, 31 † 14,30 † 16,11,2. *Cor.* 4,4. *Epheſ.* 2,2 † 6,12. *Coloſſ.* 2,15
Diaboli imperium per Chriſtum ſublatum, Geneſ. 3, 15,1. *Reg.* 17.* *Iob* 26, 13. *Iſa.* 9,4 † 14,8, 12 † 27,1 † 52,3. *Zachar.* 3,2. *Matt.* 12,29. *Luc.* 10, 18 † 11,22. *Ioan.* 12,31. *Coloſſ.* 1,13 † 2,15,2. *Timot.* 1, 10, 1. *Io.* 3,8. *Heb.* 2,14. *Apoc.* 12,9 † 20,2
Diaboli filij, Io. 8,44. *Act.* 13,10,1. *Ioan.* 3,10
Diaconi, Act. 6,3 † 21,8. *Philipp.* 1,1. *Tim.* 3,8
Diana colitur Epheſi, & in vniuerſa Aſia, Act. 19, 27
Dies nouiſſimi, & iudicium extremum. 1. *Reg.* 2,10. *Pſ.* 95,13. *Iſaiæ* 2,10,19 † 13,4,6,13 † 26,21 † 27,1 † 30,30 † 66, 15,24. *Ier.* 30,23. *Dan.* 7,9. *Sophon.* 1,2 14. *Malach.* 4,1,4. *Eſd.* 2,27 † 13,32. *Matth.* 12, 36 † 13,41, 49 † 16,27 † 24.* † 25, 31, 42. *Marc.* 13.* *Luc.* 17, 24, 30. *Act.* 1, 11 † 3, 20 † 17, 31. *Roman.* 2,5,16 † 14,10,1. *Cor.* 15.* 2. *Cor.* 5, 10, 1. *Theſſ.* 4, 16 † 5,2,2. *Theſſ.* 1,7 † 2, 1. *Tit.* 2, 13, 2. *Petr.* 3, 13. *Hebr.* 9,28. *Iudæ* 14. *Apoc.* 1,7 † 20,11
Dies Domini, Iſaiæ 13,6. *Ierem.* 30, 7. *Amos* 5,18. *Ioel* 2,1, 31. *Sophon.* 1,14. *Malach.* 4, 1.4. *Eſdræ* 2,27. *Philipp.* 1,6 † 2,10,1. *Theſſalon.* 5,2,2. *Timot.* 4,8
Dies Domini, & hora nulli cognita, Mat. 24,36,50. *Mar.* 13,32. *Luc.* 17,24,30. *Act.* 1,7,1. *Theſſal.* 5,1,2. *Petr.* 3,10. *Apoc.* 3,3 † 16,15
Dies pro annis, Num. 14,34. *Ezech.* 4,6
Dilectio Dei erga ſuos, Exod. 20,5 † 34,14. *Deut* 4, 24 † 6,15 † 7,8. *Ioſue* 24,19. *Prou.* 8,17. *Eccli.* 4, 18. *Ier.* 31,3. *Io.* 3,16 † 10,11 † 13,1,18 † 15,9 † 16, 27. *Rom.* 5,8. *Gala.* 2,21. *Eph.* 3,19 † 5,2
Diligendus eſt Deus ſuper omnia, Gen. 22,2,9. *Exod.* 20,6. *Deut.* 5, 10 † 6, 5 † 10,12 † 11,1, 13, 22 † 30, 6. *Ioſ.* 22, 5. *Eccli.* 7, 32 † 34, 19 † 47, 11. *Matth.* 10, 37 † 22,36. *Marc.* 12, 30. *Luc.* 7, 47 † 10, 27. *Ioan.* 21,15. *Rom.* 5,5 † 8, 28, 35, 1. *Cor.* 10, 21, 1. *Ioan.* 4, 17
Dilectio vide Charitas.
Dina filia Iacob, Gen. 30, 21. *violatur à Sichem. cap.* 34,2
Dyoniſius Areopagita conuertitur, Act. 17,34
Diſcordia vitanda, Prouer. 6, 19 † 10, 12 † 15, 18 † 16, 28 † 17, 11 † 18, 6 † 30, 33. *Matth.* 12, 24.* *Luc.* 11, 17, 1. *Corinth.* 14, 33. *Galat.* 5, 15, 2. *Timot.* 2, 23
Diuini, vide Incantatores.
Diuites quomodo ſe erga pauperes habere debeant, Leuit. 25, 35. *Deut.* 15, 7, 10. *Iob.* 31, 16. *Pſalm.* 61, 11. *Prou.* 14, 31 † 17, 5 † 19, 17 † 21, 13 † 22, 7 † 28, 27 † 30, 7. *Eccleſ.* 11, 1. *Eccli.* 4, 4 † 7, 35 † 11, 10 † 29, 12 † 31, 8. *Iſaiæ* 23, 18. *Matth.* 6, 19 † 19, 21. *Luc.* 14, 13 † 16.* † 18, 22. *Act.* 2, 45 † 4, 34, 1. *Timoth.* 6, 18. *vide Eleemoſyna.*
Diuitiarum vanitas, & contemptus, & quemadmodum, in diuitijs non ſit ſperandum, Pſalm. 38, 7 † 48.* † 51, 9. *Prouerb.* 10, 2 † 11, 4, 28 † 15, 16 † 18, 11 † 22, 16 † 23, 4 † 28, 11 † 30, 7. *Eccleſ.* 5, 9, 12 † 6, 2. *Iſaiæ* 2, 7. *Ierem.* 17, 3, 11 † 22, 13. *Ezech.* 7, 19. *Soph.* 1, 18. *Eccli.* 5, 1, 10 † 10, 10 † 11, 7 † 14, 1 † 31, 3. *Matth.* 3, 22 † 19, 21. *Luc.* 8, 14 † 12, 15, 1. *Tim.* 6, 9. *Iac.* 1, 11
Contra Diuites impios. 1. *Reg.* 25, 2. *Iob* 20, 19 † 27. * *Prouerb.* 23, 4 † 28, 8, 20, 27. *Eccleſ.* 6, 1. *Iſaiæ* 5, 8 † 32, 9. *Ierem.* 15, 13. *Amos* 6, 1 † 8, 4. *Habac.* 2, 5. *Luc.* 6, 24 † 16, 19, 24. *Iac.* 5, 1. *vide Auaritia.*
Doctrina Apoſtolica ſcripta, & non ſcripta firmiter tenenda, Roman. 16, 17. *Galat.* 1, 8, 11, 2. *Theſſal.* 2, 15, 1. *Corin.* 11, 3, 34
Doctrina Apoſtolorum eſt Chriſti doctrina. Luc. 10, 16, 1. *Cor.* 14, 37, 2. *Corinth.* 2, 14, 17 † 7, 20, 1. *Theſſal.* 2, 2, 13. *Galat.* 1, 11
Doeg ſeruus Saulis prodit ſacerdotem Abimelech, 1. *Reg.* 22, 9, 18. *cædit ſacerdotes Domini,* 22, 18
Dolus, Ierem. 9, 6. *Pſal.* 34, 20 † 9, 28. *Prouerb.* 12, 17. *Marc.* 7, 22. *Act.* 5, 1. *Roman.* 1, 29
Domus ædificata ſuper petram, firma manebit, Pſal. 45, 2. *Matth.* 7, 24 † 16, 18. *Luc.* 6, 48. *Rom.* 8, 35
Domus corporis noſtri 2. *Corint.* 5, 1. 2, *Pet.* 1, 14
Domini, & domina erga ſeruos, & ancillas totamque

familiam officium, & poteſtas, Exod.21,2,20,26. Leuit. 19,13 †25,38. Deut. 5, 14,21 † 15, 12, 16 †24, 15. Iob. 31,13. Prou.29, 19. Ierem. 34, 9, 14. Eccli.7,22 † 33.31 †42.16. Eph.6,9. Col.4,1

*Donaria accipere, ſit ne prohibitum, Geneſ. 14,22. Exodi 18,21 † 23.8. Num.22,18. Deuter. 10,17 †27, 25,1. Regum 8,3 †12, 3,3. Reg. 13, 7,4. Reg. 5.16,2. Paralip.19.7. Iob.15,34 Pſal.14,5 †25,1^. Prouerb. 15 27 †17 23. Iſa.1,23 †5.23 † 33,15 †45,13. Ezec. 13,19 *22 12. Dan.5,17. Mich. 3,11. Eccli. 8, 3 †20, 31. Act.20,35*

Druſilla vxor Felicis præfecti, audit doctrinam euangelicam à Paulo, Act.24,24

E

*EBrietas, & gula, Geneſ.9,21 †19,32, 35 †25,29. Leuitic.10.9,1 Reg.25, 36,2. Reg.11,13 †13 28, 3. Reg.20,12,16. Prouerb.20.1 †21.17 †23,1,2,3,20, 29 †31.4. Eccleſ.19.1 †23.6 †31, 12. 17. * 31, 35 † 37,32 * Iſaiæ 5,11 22 †22,13 †28.7 †56,12 Ezech. 16,49. Dan.5,2. Oſee 4,11. Ioel 1,5. Mich.2, 11. Abac. 2,5,16. Iudith.13, 4. Sapien. 2, 7, 1. Machab. 16, 16. Luc.12, 45 † 21, 34. Rom. 13, 13,1. Cor 5, 10 † 6, 10 † 15.52. Galat.5,21. Epheſ.5, 18. 1. Theſſal. 5, 7, 1. Tim. 3,3. Tit.1,7,1 Pet.4,3. Hebr.12,16. vide Ieiunium.*

Ebrietas iram Dei prouocat. Iſa.5, 11, 22 † 28, 1. Dan.5.2. Ioel 1,4.5,1. Corint. 6, 10. mentem alienat. Prou.23,31. Eccli.19,2. Iſa.28,1,7. Oſee 4,11. ad libidinem incendit. Prouer 20.1. Eph.5,18. facultates diſſipat. Prouerb.25,20. Eccli.19, 1. ſecretum detegit. Prouer. 31,4. Abac.2,15. ad furorem, & rixas excitat. Prou. 20,1 †23,29. Eccleſ.31,38,40. Oſee 7,5

Ebron, vide Hebron.

Eccleſia accipitur pro templo materiali, Deut.23,1. Iudic.20,2. Iudith 6, 21. Pſ.67,27. Thren. 1, 10. Ioel 2,16,1. Cor.11,18 † 14,34

Eccleſia accipitur pro cœtu fidelium, Num. 19, 20 † 20,4,1. Regum,17.47,3. Reg.8.14,55,1. Paral. 29,1, 2. Paralip.1,5. Pſalm. 21,26 †25, 12 † 34, 18 † 106, 32 † 149,1,1. Machab.4.37 † 5,16 † 14.19. Matth.16 18. Actorum 5,11 †8,1 † 16.4. Roman. 16, 16, 23,1. Corinth.6,5 † 11,16 † 12,28 † 14,5,2. Corinth. 8, 18, 23,24 † 11,8 † 12.13. Epheſ.5,23. Philip. 4, 15. Coloſſ. 1,15,1. Timoth. 3,5, 15. Iacob.5, 14. Apocalyp. 1, 11 † 22,16*

Eccleſia pro cœtu vnius prouinciæ, 3. Reg.8, 14. Act. 9,31 † 11,2,6 † 12.1 † 13,1 † 15, 1 † 19, 32 † 20, 17. Roman.16,2,1. Corinth.1,2 † 16,1,2. Cor. 8,2. Gal.1, 2,2. Theſſal.1,1. 1. Pet.5,13. Apocal.2,1.* † 3,1*

Eccleſia pro prælatis, & præpoſitis. 3. Reg.8,14. Matt. 18,17

Eccleſia eſt vna & viſibilis præfigurata per vnam & viſibilem arcam Noe. Gen.6,14. 1. Pet.3,20. per ciuitatem ſanctam Ieruſalem, Apoc. 21,2. per hortum conclusum, & fontem ſignatum, Cant.4,12. per vnam columbam,6,8. per vineam, Pſal.79,9. Cant.2,15. Iſaiæ 5,2. Ier.2,21 † 12,10. Matth.20,1.* Marc. 12,1. Luc. 20, 9. Apoc.14,15. per nauem. Luc. 5, 3. per ſagenam comprehendentem bonos, & malos piſces. Matth. 13,47. per agrum, Mat. 13,24. per regnum cœlorum. Matth. 13.* †25.*

Eccleſia firmamentum veritatis errare non poteſt. Iſa.29 21. Mat.16.18 †28,20. Luc.22,32. Ioan. 14, 16 †16,13 † 17.11 20 1. Tim 3,15. 1. Io.2 27*

Eccleſia eſt corpus Chriſti. Cant.4,7.9,11,1^. Epheſ. 1,22 †4,4 †5.23 1. Cor. 1^,27

Eccleſia fidelium naſcitur, & propagatur per ſanam doctrinam. Ioan.1,12 † 3.3. Rom.8,13 †9,8. Galat.3, 20 †4,19. Eph.^,5 Tit.1.^. Cor. 4, 15. Philem.10,1. Pet.1,23 1. Ioan.3 9 †5,1, 18. Iacob. 1,18

Eccleſia, ſeu fidelium cœtus, tenetur ſacerdotibus paſtoribuſque ſuis, quæ ad vitam ſunt tuendam neceſſaria ſuppeditare, Deuteronom.12 19 †14,27 † 16, 11 † 25, 4,1. Eſdræ 7 23. Matth.10,10. Lucæ 10,7 Roman.15, 27,1. Corinth.9.7,11. Galat.6,8. Philip.2,29 †4,10, 16,1. Theſſalon.5,12. Hebr. 13, 7 Tenetur etiam pro ſuis præfectis orare, Act.4, 29 † 12, 5. Roman. 15, 30. Epheſ.6,18. Phil.1,19. Coloſſ.4,2,2. Theſſ. 3,1. Hebr. 13,18

Eccleſia eſt ſponſa Chriſti, Pſ.44, 11. Ezech.16,9, 2. Corin.^ 1,2. Epheſ.5,26.^ poc.1^,8 †21,10

Eccleſiæ caput eſt Chriſtus Oſee 2,2, 1. Cor. 12,27. Eph.1,22 †4,15 † 5.23. Coloſſ.1, 18 † 2,10

Eccleſiæ quaſi membra quædam ſunt veri fideles, eidem capiti Chriſto, eiuſque vicario ſubiecti, cuiuſcumque nationis fuerint, ſiue Iudæi ſiue Gentiles, Iſa 43,9. Ioan.10,16,1. Cor. 12,12. Eph. 3,6

Eccleſiæ claues promittuntur, & poteſtas, Matth.16, 19. traduntur. Ioan.20,23. exercentur, Matth. 18,17. vide Excommunicatio, & Confeſſio.

Eccleſiam ſibi Chriſtus comparauit, & emit ſanguine ſuo. Act.20,28,1. Cor.6 20 †7, 23. Epheſ.2, 13. Coloſſ.1,14,1. Pet.1,18. Heb.9,12,1. Ioan. 1, 7. Apoc.1, 5 †^.9 †14.4

Eccleſiam ſuam Deus protegit, & cuſtodit, Exod.13, 21 †29,45. Leuit.^6.12. Deut.7, 20 †^3. 14 †31,3, 3. Reg.6,13. Pſal.90.1.11 † 151,13. Iſa.43,2. Ierem. 46,28. Matt 18,20 †28.20. Ioan 14,^3,2. Cor.6,16

Edom frater Iacob filius Iſaac, appellatur Eſau Geneſ.^5.25

Edomæi negant Iſraelitis tranſitum per ſuam regionem, Nu.20,24. caduntur, & fiunt ſerui domui Iſrael, 2. Reg.8,14. deficiunt ab Iſrael, & creant ſibi regem, 4. Reg.8,20. ſuperantur à Iuda, 14,7.^. Paral.^5,12

Contra Edomæos prophetia. Numer.24,18. Pſ.136, 7. Iſa.^1,11 † 34.5. Ierem.^9.7. Thren.4,22. Ezech. 25,13.14 † 32,29 † 35. † 36,5. Amos 1,11. Abdiæ 1, 1.* vide Eſau*

Eleazar filius Aaron, Exod. 6, 23 † 28, 4. partitur cum Ioſue terram Chanaan. Ioſue, 14, 1. iuxta præceptum Domini, Num. 34,17. conſecratur Sacerdos, Leu. 8,24. ſit poſt mortem patris ſummus Sacerdos, Num. 20,26. Deuter.10 6 moritur & ſepelitur, Ioſue 24,33. filium habet cui Phinees nomen erat, Exodi 6, 25. quem in demortui patris locum ſufficiunt. Num 25.7,12*

Eleazar filius Saura occidit elephantem, quo in vulnere procumbente, ipſe oppreſſus ſuffocatur. 1. Machab. 6, 43

Eleazari ſenis martyrium, 2. Machab. 6, 18, 24

Eleemoſyna pauperibus erogandæ, Exod. 22, 25 †23, 11. Leuit. 19, 10 †23 22 †^5, 34. Deut. 15, 7, 10 †24, 19, 3. Reg. 17, 10, 2. Eſd. 8, 11. Eſth. 9, 22. Pſ. 40, 1 †81,

Lucas 9,51. *Matth.* 12,49 &c.

9,31 [illegible] 9,17. *Heb.* 2,12.

Psalm. 21

Luca 9,51. 24.

Psalm. 95,13. *quare Deus.*

Fundamentum Ecclesiæ Christus, 1. *Cor.* 3,11. *Eph.* 2,20. 1. *Pet.* 2,6. *fundamentum etiam Apostoli*, *Eph.* 2,20. *Apoc.* 21,14.

Ignis [illegible] *Petrus*, *Matth.* 16,18 &c. *Ioan.* 21,15. 17 *cum fili hominum desiit esse*, *Ioan.* 22,31

Iacet a sede sua [illegible] semmitur & punitur, *Ioan.* 9,25 [illegible] 22,1. *Leuit.* 19,11. *Deut.* 5,19 *Exod.* 20,15. *Ioan.* 2,9. *Iob.* 21. *Prou.* 5,30. *Osee* 4,2. *Matth.* 22,40. *Matth.* 19,18. *Ioan.* 12,6 1. *Cor.* 5,10. *Apoc.* 9,21.

Iuxta dicuntur, verbum Dei & doctrinam veram adhærentes, *Ier.* 23,30. *Ioan.* 10,1.

G

Gad opponit se Camelech, *Iud.* 9,26. 35. 39

Gadarenis redimunt vitam ictu quodam. Iosue [illegible] *& vitulum hoc emunt*, 10, 5 &c. *Propter quæ [illegible] sanctificantur filij Israelis*, 2 *Esdr.* 21. 1. 6. 8

Gaza [illegible] *ad impetus Tobiæ*, *Iud.* 9. 7

Gabaonitæ propheta Danielis, *Dan.* 8, 16 &c. 9. 21. *Gabaonitæ Iacobi*, *Ioan.* 1,11 *Virgini Mariæ* 1,26

Gabaonitæ Iacobi ex Ioan. Genes. 30,11 &c. 25,26

Gadita recipiunt suam hæreditatem, *Num.* [illegible] *Deuteronom.* 3,12. *Ios.* 13,24

Gabaonitæ admonet Daniel [illegible] *Matthæi* 1. *Esdr.* 22, 5. *Ioan.* [illegible] *Esa.* 24. 11 18

Gaza, 1. *Cor.* 1,14. [illegible] *Ioannis* 20. 4. *Propter* [illegible]

Gabaonitæ [illegible] *Gabaonitæ*, 1. *Esdr.* 2. [illegible] *Gabaonitæ* &c. 10,7. [illegible] *Ioan.* 10. 43

Gabaonitæ Christum, *Ioan.* 3. 25. *Gabaonitæ Christus Iacobi*, *Matth.* 1, 2. *Ioan.* 10,

Gabaonitæ serpentis, *Ioan.* 3,14 &c. 5,34 &c.

Gabaonitæ ex Matthæi, *Num.* 1,10

Gabaonitæ [illegible] *Esdr.* 12,42 *Gabaonitæ* [illegible] *Ioan.* 1 14. 1. *Ioan.* 1. 6 &c. 1,6

Gabaonitæ [illegible] *Gabaonitæ*, *Ioan.* 2,14. *Gabaonitæ* [illegible] *Ioannis* 2,14. *Matth.* 5,12. *Ioan.* [illegible] 14. *Ioan.* 1,2 &c. 2,1. *Heb.* 10,34 &c. 11,

Gabaonitæ Christus, *Luc.* 6,21. *Ioan.* 1 [illegible] *Gal.* 5,22 &c. 4,4. 1. *Tim.* 4,9. 5

Gabaonitæ Christi æterna, *Isa.* 25,13 [illegible] 6, 12. 54. [illegible] 17. *vide Beatitudo.*

Gabaonitæ &c. *index in Ioan. Iud.* 6 &c.

Gaudium quod sit quærendum, & quod improbandum, [illegible] *Gal.* 5,12. *Matth.* 6,30. *Rom.* 8, 21. [illegible]

[illegible] *Num.* 14,27. *Deut.* [illegible]

Gratiæ agendæ ante & poſt cibum ſumptum, Deut. 8,10,1.*Reg.*9,13.*Iſa.*62,9.*Matt.*14,19 † 15,36 † 26, 25.*Mar.*6,41 † 8,6 † 14,22.*Luc.*9,16. *Ioan.*6,11,23. *Act.*27,35.*Rom.*14,6,1.*Cor.*10,30,1.*Tim.*4,3

Gula, vide Ebrietas, & Ciborum luxus.

H

*Hæreticos & infideles relinquit Deus ad iuſtorum probationem, Iudic.*3,1,1.*Cor.*11,19

Hæretici iamiudc à temporibus Apoſtolorum extiterunt 1.*Timot.*1,20,2. *Timoth.*2, 18,1. *Ioan.*2,18,2.*Io.* 7.*Apoc.*2,15

*Hæreticos futuros etiam noſtris temporibus prædictum eſt, Matth.*24,5,24. *Io.*5,43,1. *Tim.*4,1,2. *Tim.*3,1,2. *Pet.*2,1 † 3,3. *Iudæ* 18

Hæreticorum mores & doctrina, ibidem.

Hæretici vitandi Deut. 13,1. *Matth.*7,15. *Rom.*16, 17,2.*Tim.*2,17 † 3,5.*Tit.*3,10,2.*The.*3,14.*Ioan.*2,10

*Hæretici malè tolerantur à præfectis, Apoc.*2,14

*Hæretici tollendi è medio, Deut.*13,5 † 18,20,3.*Reg.* 18,40 *.4. *Reg.*10,25 *.

Hæreſis, fornicatio ſpiritualis, vide Fornicatio.

Hazael famulus Benhadad regis Syriæ, 4. *Reg.*8,11, 15.*iuxta mandatum Domini,* 3. *Reg.* 19, 15. *percuſſit Iſrael in vniuerſis finibus ſuis,* 4. *Reg.* 20, 32 † 12, 17 † 13,3.*quemadmodum prophetatum eſt,*4, *Reg.* 8,11,13. *moritur,* 13, 24

*Helias vir piloſus, & zona pellicea cinctus renibus,*4. *Reg.* 1,8

Heliæ orationis efficacia, 3.*Reg.*17,1.*Iacob.*5,17,18. *alitur miniſterio corui,* 3. *Reg.*17,2.*excitat puerum mortuum* 17,19.*occidit prophetas Baal,* 18, 40. *fugit Iezabel* 19,3. *mittitur in Damaſcum, vt vngeret Hazael regem Syriæ,*19,15.*mittitur ad Achab,* 21,17. *ad Heliam miſſi principes quinquagenarij cum ſuis, igne cælitus demiſſo conſumuntur,*4.*Reg.*1,10.*aſſumitur per turbinem in cœlum,* 2, 11. *apparet in tranſfiguratione Domini, Matth.*17,3.*Luc.*9,30

*Heliodorus à cubiculis Seleuco, tentat theſaurum templi auferre,*2.*Mach.*3,7,13. *punitur à Deo,* 3, 24

Heliſeus, vide Eliſeus.

Herodes Aſcalonitas occidit innocentes pueros, Matth. 2,16. *& moritur,*2,19

*Herodes Antipas filius Herodis tetrarcha Galilææ, Luc.*3,1.*occidit Ioannem Baptiſtam, Mat.*14,9. *Herodes & Pilatus morte Chriſti inter ſe reconciliantur, Luc.* 23,12.*Act.*4,27

Herus & Hera, vide Dominus & Domina.

Heſron filius Phares, Gene. 46, 12. *Matt.* 1, 3. *relinquit poſt ſe Azam, & appellatur Iephonne,* 1. *Par,* 4,15

Heſter ſit vxor Aſſueri, Eſther 2 *. *precibus ſuis apud Aſſuerum latam de Iudæis vno die occidendis ſententiam reuocat, Eſther* 8,3,8

Hieremias, vide Ieremias.

Hieruſalem, vide Ieruſalem.

Holofernes dux Nabuchodonoſor mittitur contra Iſrael, Iudith 2, 4. *blaſphemat Deum,* 6,1

Obſidet Bethuliam, 7,1. *proprio gladio cervix ei præciditur,* 13,8

Caput eius conſpiciendum ponitur in muris ciuitatis, 14,1.*totus Aſſyricus exercitus ſe in fugam dedit,* 15,1

Homo creatus eſt ad imaginem Dei, Gene. 1,26 † 2,7 † 5,1 † 9,6.*Sap.*2,23.*Eccli.*17,1.*Iob* 10,8. *Pſalm.* 118,73. *Iac.*3,9

*Homo maledicitur, Gen.*3,17

Benedicitur in Chriſto, Geneſ. 12, 3 † 22, 18. *Gal.* 3,8

*Hominis regeneratio, Mat.*18,3. *Io.* 1, 13 † 3,3,6 † 4,14 † 7,31,1.*Cor.*4,15.*Gal.*4,19. *Epheſ.*4,22. *Col.* 3,8.*Tit.*3,5,1.*Pet.*1,23 † 2,2. *Iac.*1,18

Homo puluis & lutum, Gen. 2, 7 † 3, 19 † 18, 27. *Eccle.*12,7.*Eccli.*17,1 † 18,8 † 41,13. *Iob* 4,19 † 10, 8 † 34, 15. *Pſalm.* 77, 39 † 102, 14 † 143, 4. *Iſaiæ* 40, 6

Homicidium latrocinium, & ſanguinis effuſio, Geneſ. 4 *. † 9, 6 † 37, 18. *Exod.*2,12 † 20, 13 † 22,2. *Leuitic.*24,21.*Num.*25,7 *. *Deut.*5,17 † 19,4, 11 † 21 1 † 27,24. *Ioſ.*20,3. *Iud.*9,5,1. *Reg.* 18,17,2. *Reg.*3, 27 † 4,7,12,2.*Reg.*2,5,25,34, 46,4. *Reg.* 14,5 † 21, 16. *Prou.*6,17 † 28,17.*Eccli.* 34,25,27. *Thre.* 4, 13, *Ezech.*11,6 † 22,2 † 24,6.*Oſee* 4,2.*Matth.*5,21 † 19, 18,23,34 † 26,5 †.*Ioan.*8,44. *Rom.*13,9. *Gal.* 5,21, 1.*Io.*3,12. *Apoc.* 13,10

*Honor qui ab hominibus proficiſcitur, non magni faciendus, Num.*16,1. *Iudic.* 9,1,1. *Reg.* 10,27,2. *Reg* 15,1,3. *Reg.*1,5.*Eſther* 3,1 *. † 6,6. *Eccl.*9, 16 † 10, 29,30.*Ier.*9,23.*Matt.*6,1 † 8,4 † 9, 30 † 17,9 † 20, 21,26. *Mar.* 1,44 † 5,43 † 7,36 † 8, 26 † 9, 8 † 10, 35,43. *Lu.*22,24.*Ioan.*6,15 † 8, 50 † 12,43. *Act.*10, 26 † 14,14. *Gal.*6,2. *Philip.*2,3,1. *The.*2,6,1. *Petr.*5, 3,3.*Ioan.*9. *Apoc.*19,10 † 22,9

Honor Dei, quare Gloria.

Honorandi Parentes, vide Parentes.

Hoſpitalitas commendatur, Iſa. 58,7. *Mat.* 25, 36. *Luc.*14,13.*Rom.*12,13,1. *Timot.* 3,2. *Tit.*1,8,1.*Pet.* 4,9,3.*Ioan.*5,9.*Heb.*13,2.*Iacob.*1,27

Hoſpitalitatis exempla, Gen. 18, 3 † 19, 2 † 24, 31. *Ioſue* 2 *. *Iudic.*13,15 † 19, 4,9,3. *Reg.* 17,10,17,4. *Reg.*4,8. *Iob* 1,4 † 31,17. *Tob* 2,1. *Luc.*10, 38 † 19,6 *Act.*16, 15 † 28,27

Inhoſpitalitas, Iud. 8,5 † 19, 18,1. *Reg.* 25,9, 14. *Sap.* 19,13

Humilitas Deo grata eſt, Gen. 18,27 † 29, 31 † 41 40. *Iudic.*6,15,1. *Reg.* 1.* † 2,1,8 † 7,9,10,2.*Reg.*6, 16,21,2.*Par.*12, 6,8 † 32, 26 † 33, 12 † 34,26. *Pſal.* 33,19. *Prou.* 11,2 † 16,19 † 18, 12 † 22, 22 † 25, 7 † 29,23. *Iſa.* 37,1 † 57,15 † 66,2. *Ier.*1,6. *Ioan.* 3,5. *Eccli.*3,18 † 7, 19. *Iudith* 4,7,11 † 9, 16. *Matt.* 3,11 † 5, 3 † 8, 8 † 11, 20 † 15, 27 † 18, 4 † 20, 26 † 21,5 † 23,7,11. *Marc.* 9, 34 † 10, 43. *Luc.* 1, 48 † 9, 42 † 14,7,11 † 15,19 † 18,13 † 22,26. *Ioan.*13,4. *Act.*10, 26. *Rom.*11,20 † 12, 16, 1. *Cor.* 4, 6 † 15, 8. *Philip.* 2,3.*Coloſ.*3,12.*Heb.*11,24,1.*Pet.*5,5.*Iac.*1,9 † 4, 10. *Apoc.*4,1 † 19,10

*Hymenæus pſeudo apoſtolus,*2.*ad Timot.*2,19

Hypocriſis, 1,*Reg.*15,11 *. † 18 *. 2. *Reg.* 15,2,7, 4. *Reg.*1,6,9. *Iob* 8,13 † 13,16 † 15, 34 † 20 *. † 27,8 † 36,13.*Pro.*30,13.*Eccli.*1,36 † 19,24. *Iſa.*29, 13 † 38,2. *Ier.*9,8.*Ezech.*33,30.*Malac.*3,13,2.*Mach.* 6,24.*Matt.*2,7,16 † 6,2,16 † 7,5 † 15,7 † 16,3 † 22,

Poſtulat, & conſequitur terram Hebron. Ioſ. 14,6, 9,13 † 21,12. *Iudic.*1,20,1. *Paral.*6,56

*Calix iræ, & furoris, Eſa.*51,17. *Ierem.*25,15. *Pſal.* 59,5 † 74,9. *Apocalypſ.*16,19

*Calix paſſionis, Matth.*20,22 † 26,38. *Marc.* 10,38. *Luc.*22,42. *Ioan.* 18, 11

Camos, vide Chamos.

Cana ciuitas Galilææ, vbi Chriſtus aquam in vinum mutauit, Ioan. 2,7

Canaan filius Noe maledicitur, Geneſ. 9,25 † 10,1, 6. *laus terræ Chanaan, Deut.*11,10. *Terra Canaan promittitur Abrahamo, & eius ſemini, Gen.* 12,7 † 13,15 † 15,18 † 17,8 † 26,4 † 35,12. *Exod.* 3, 8, 17. *Leuit.* 20,24. *Deuter.* 9, 6. *datur, Ioſue* 13, 6. *quam ob cauſam Deus Cananæos expulerit, Leuit.*18,25. *Deuter.* 9, 4 † 18,12 † 20,17. *quamobrem paulatim, & non ſimul illas nationes proſligauerit, Exo.*23,29. *Deut.* 7, 22. *Iudic.*2,23 † 3,1. *deſcriptio, & diuiſio terræ Chanaan, Gen.*10,19. *Exod.*23 31. *Numer.* 26,52 † 33,54 † 34. * *Ioſue* 13. * † 14. * † 15. * † 16. * † 17. * † 18. * † 19. * *Ezech.*47,13,21

Cananæa mulieris filia à dæmonio liberatur, Matt. 15, 28

Capharnaum, ciuitas Galilææ, in qua cœpit Ieſus prædicare, Matt. 4, 17. *Luc.* 4, 31. *curat ibidem ſeruum Centurionis Matth.*8,13. *appellatur ciuitas eius,* 9, 1. *increpatur,* 11,13

*Captiuos inuiſere, Geneſ.*14,14,1. *Regum* 30,9. *Tob.* 1,15. *Ierem.* 38,9. *Matth.*25, 37. *Act.* 12,5,2. *Timot.*1, 16. *Hebr.*13,3

Captiuos non deſerit Deus, Gen. 39, 21. *Sap.* 10,13. *Eſa.*42,7. *Actor.*5,18 † 12,17 † 16,25

*Carnem ſuam crucifigere quomodo quiſque debeat, Eccli.*19,1. *Rom.*6,12 † 8,12,13,14. *Galat.*5,16. *Epheſ* 4,22 † 5,3. *Tit.*2,12,1. *Pet.*2,1 † 4,2,6. *Hebr.*12,1

Caſtitas cœlibum præfertur caſtitati coniugali, Pſalm. 44,15. *Sap.*6,20. *Matth.*19,12 † 22, 30, 1. *Cor.* 7, 25, 32,34,38. * *Apoc.*14,4.

Caſtitas hæc conſulitur, vt perfectio euangelica, Mat. 19,12,1. *Cor.*7,25

Caſtitatis laus, 1. *Reg.*21,5. *Tob.*6, 16. * *Iudith.*15, 11 † 16,26. *Pſal.*44,15. *Prou.*22,11. *Sap.*3,13,14 † 4, 1,2 † 6,20. *Eccli.*6,28 † 26,20. *Eſa.* 7,14 † 56,3,4,5. * *Zach.*9,17,2. *Machab.*14,38. *Matth.*5,8,48 † 19,12 † 22,30. * † 25,1 *Luc.*1,27 † 20,34 *Act.*24,25. *Roman.* 2,7,1. *Corinth.*7,25. * 2. *Corint.*6,5 † 11,2,1. *Tim.*2,2 † 3,2 † 4,12 † 5,2. *Tit.*1,8 † 2,5. *Apoc.*14,4

Cauendum à pſeudoprophetis, Matt. 7, 15. *Marc.*8, 15 † 13,6. *Luc.*17,23

Cayphas ſummus Sacerdos conſilium dat contra Chriſtum, Ioan. 11,49 † 18,14. *prohibet Apoſtolos ne prædicent, Act.*4,18.

Cephas, vide Petrus.

Cereorum, & lampadum in templis vſus, 2. *Paral.* 4,20.

Certi non ſumus de accepta peccatorum remiſſione, vel vita æterna conſequenda, Eccle. 9,1,2. *Eccli.* 5,5. *Rom.*8,17 † 11,20, 1. *Cor.*4,3,4,5 † 9,27 † 10,12. *Philip.*2,12 † 3,11,13,1. *Timot.*1,1 9, 2. *Petr.* 3, 17, *Hebr.* 3, 14 † 4,1

Chamos, ſiue Camos, idolum Moabitarum, Num. 21, 29. *huic Salomon ædificat templum,* 3. *Reg.* 11,7. *deſtruitur,* 4. *Reg.*23,13

Charitas virtus fide præſtantior, Prouerb. 10, 12. *Matth.*22,38 † 25. * *vbi à nuptijs excluduntur non habentes oleum charitatis, Marc.*12,33,1. *Corin.* 12,31. * † 13,1,8,13. * *Coloſſenſes* 3,14,1. *Tim.*1,5,1. *Petri* 4, 8,1. *Ioan.*4,16

Charitas fraterna, Gen. 13.8. *Leuit.* 19,18. *Deut.* 22,1,1. *Reg.* 18,1. *Eccli.*25,2. *Pſalm.* 132,1. *Prouer.* 10,12 *Matt.*7, 3 † 19,19 † 22, 38. *Ioan.* 13,14, 34 † 15,12. *Rom.*12,10 † 13,9,1 *Corin.*13. * *Gal* 5,14. *Epheſ.*4,15 † 5,1. *Philip.*2,2. *Col.*3. 13,1. *Theſſal.*4,9, 1. *Timot.*1,5. *Heb.*13,1,1. *Petri* 4,8,1. *Ioan.*3,23 † 4, 7. *Diligendi etiam inimici, Exodi.*23,4,1. *Reg.* 24,5,7 † 26,5 † 30,11,2. *Reg.*19,19,4. *Regum* 6,21. *Iob.*31, 29. *Prouerb.*25,21. *Matth.*5,44. *Lucæ* 6,27, 35 † 23,33 *Actor.*7,60. *Roman.*12,20. *vide Dilectio.*

*Choreas ducere, Exod.*32,6, 19. *Iudic.* 11, 34 † 21, 21,2. *Regum* 6,14. *Pſal.*149,3 † 150,4

*Chriſtus Ieſus verus Deus, & homo promittitur, Geneſ.*3,15 † 12,3 † 17,19, 21 † 22, 18 † 26, 4 † 28, 14 † 49,10. *Num.*24,17. *Deuter.*18,18,1. *Reg.*2, 10, 35,2. *Reg.*7,13. *Pſ.*2. * 21. * 109,1. *Eſa.*7, 15 † 8, 3 † 9,6 † 11,1,10 † 28,16 † 40,9 † 42,1 † 45, 1 † 46,13 † 49,1,6, 10 † 50, 5 † 52, 10 † 59, 20 † 53. * † 60,1 † 62,11. *Ierem.*23,5 † 30,9 † 33, 15. *Ezech.* 17, 22 † 34,11,15,23 † 37,24. *Dan.* 7, 13 † 9, 24. *Mich.* 5,1. *Agg.*2,8. *Zach.*2,10 † 3,8 † 9,9. *Malac.*3,1.

*Chriſtus ſecundum promiſſum Dei patrem primum in tempore propter nos verus homo factus, & nobiſcum conuerſatus, Ioan.*1, 14. *Deus in carne manifeſtatus eſt,* 1. *Tim.*3,16,1. *Ioan.*4,2. *Deus miſit Filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, Rom.*8,3

Chriſtus eſt verus Dei Filius, Matt. 3, 17 † 14, 33 † 17,5. *Marc.*1,11 † 5,7 † 9,7 † 15,39. *Lucæ* 1, 31 † 3, 22 † 9,3,5. *Ioan.*1,34,49 † 6 69 † 9,36 † 11,27 † 19 7. *Roman.*1,4 † 8,3. *Heb.*1,2 † 5,8 † 6, 6 † 7,3 † 10, 29,2. *Pet.*1,17,1. *Ioan.*3,8 † 4, 9 † 5,20

*Chriſtus conceptus de Spiritu ſancto, Matt.*1,20. *Luc.* 1, 35

Chriſtus natus ex Maria Virgine, Mat. 1,25. *Luc.*1, 31 † 2,6,1. *Gal.*4,4. *Iſa.* 7,14. *natus in Bethleem, Matt.*2,1. *Lucæ* 2,6,11. *Ioan.*7,42. *Micha.*5,1.

Chriſtus ſine peccato, Iſaiæ 53,12. *Io.*8,46,2 *Cor.*5, 21,1. *Pet.*2,22,1. *Io.*3,5. *Hebr.*4,15 † 7, 26. *circumciditur, Luc.*2,21. *baptizatur in Iordane, Matth.* 3, 16. *Marc.*1,9. *Lucæ* 3,21

*Chriſtus manifeſtatur, & demonſtratur certis teſtimonijs, Matth.*1,1,16,23 † 3,11 † 8,29 † 11,5 † 16, 16 † 17,5 † 22,44 † 26,64 † 27.53. *Mar.*9,7 † 15,39 *Luc.*1,41,31 † 2,10,16. * † 9,29 † 22,68. *Ioan.*1,14, 29,32,49 † 2, 11 † 3,2,13,16,35 † 5, 39 † 6,69 † 7, 40 † 9,35 † 10,7,24,36 † 11,27,41 † 12,17 † 14. * † 15,25 † 17,1 † 20,28. *Rom.*1,2 † 8,3 † 9,5,2 *Corinth.*5,19. *Galat.*4,4. *Philip.*2,6. *Col.*2,9,1. *Timot.*3, 13. *Tit.*2,11. *Hebr.*1. * † 5. * 1. *Ioan.*5.20.

*Chriſtus eſt agnus Dei, Iſa.*53,7. *Io.*1,29. *Actor.*8, 31,1. *Corinth.*5,7. *Apocal.*5, 6, 12 † 7, 9, 17 † 13,8 † 14,1,8 † 17,14

*Chriſtus eſt dominus dominantium & rex regum, Ezech.*37,24. *Pſalm.*2,6 † 24,7. *Coloſſ.*2,10,1. *Timot*

6,15. *Apoc.* 1, 5 † 17, 14 † 19, 16. *Christus eſt imago Dei, Sapien.* 7,26,2. *Corinth.*4,4. *Hebr.*1,3

Chriſtus eſt lux gentium, & totius mundi, Iſaiæ 2,5 † 9,2, † 42,6 † 49,6 † 60,1, 19. *Matth.* 4, 16. *Lucæ* 2, 32. *Ioan.* 1,4 † 3, 19 † 8,12 † 9,5 † 12, 35, 46. *Actor.* 13,47,1. *Ioan.*1,5 † 2,8. *Apocalyp.*21,23

*Chriſtus verus paſtor, Iſa.*40,11. *Ezech.*34. * † 37, 24. *Mich.*5,3. *Zach.*13,7. *Matt.*26,30. *Marc.* 14, 27. *Io.*10,11. *Hebr.*13,20,1. *Petri* 2,25 † 5.4

*Chriſtus docuit, & prædicauit, Matt.*4, 17 † 5. * 6.* 7.* *Marc.*1,14. *Luc.* 4, 15. † 6, 20. * *curauit omnem infirmitatem, Matt.*4,23 † 8.* † 9,2,20,28. *Mar.*8,23. *Luc.*17,12

Chriſtus eſt transfiguratus, Matth. 17, 2. *Mar.*9,2. *Lucæ* 9, 29

Chriſtus per proditorem traditur, quære Iudas.

Chriſtus paſſus eſt, Pſalm. 21.* *Iſaiæ* 53.* *Dan.*9, 26. *Mat.*16,21 † 17,12,22 † 20,18,22 † 26, 37, 66 † 27. * *Marc.*8,31 † 9,31. *Lucæ* 17, 25 † 18, 31 † 23. * *Ioan.* 8,28 † 19.* *Actor.*3,18 † 8,32 † 17,3. *Roman.* 8,32,1. *Petri* 2,21 † 4,1. *Hebr.*2, 18 † 13,12

Chriſtus eſt crucifixus, Matt. 27,35 *Marc.* 15, 24. *Luc.*23,32. *Ioan.*19,18. *Actor.*2,23 † 4,10,1. *Corinth.* 2,2,2. *Corinth.*13,4

*Chriſti paſſio prædicta, & præfigurata eſt. Gen.*22,2. *Num.*21,8. *Pſalm.* 21.* *Iſaiæ* 53.* *Dan.*9,26. *Mat.* 20,22. *Io.*3,14,16 † 8,28 † 12,32

*Chriſtus mortuus eſt, & ſepultus propter peccata noſtra, Matth.*27,49,58. *Mar.*15,37,42. *Luc.*23,45,49. *Ioan.*19,30,4 . *Act.*13,29. *Rom.*5,6 † 6,10 † 8, 34 † 14,9,1. *Corint.*15,3,2. *Corinth.*5, 5,1. *Theſſal.*5,10. *vt prædixerat futurum, Mat.*16,21 † 20,22

Chriſtus tertia die reſurrexit à mortuis, Pſ. 15, 10. *Mat.*28,6. *Mar.*16,6. *Lucæ* 24,5. *Io.*20, 9. *Act.* 2, 24, 31 † 10,40 † 13,30 † 17,31. *Rom.*4,25 † 8, 34 † 14, 9,1. *Cor.*15,4,12,2. *Tim.*2,8. *idque prædictum, & præfiguratum eſt, Pſal.*15,10. *Ionæ* 2, 1. *Matth.*12,40 † 16 21 † 17,22 † 20,22. *Marc.*8,31 † 9, 31 † 10, 34. *Lucæ* 11,30 † 18, 33. *Ioan.* 2,10

Chriſtus aſcendit in cœlum, Marci 16,19. *Luc.*24,51 *Io.*3,13 † 6,62. *Act.*1.9. *Eph* 1, 20 † 4,8,1. *Pet.*3,22. *Heb.*4,14. *Pſal.*67,19

*Chriſtus eſt Deus, & Dei filius à principio, & ab æterno, Ioan.*1,1 † 8,58 † 17,5,24. *Micha.*5,2. *Prouer.*8,22. *Coloſ.*1,16. *Heb.*1,2

*Chriſtus mediator, reconciliator, & aduocatus, Io.*6, 44,65 † 10,7 † 14,6. *Act.*4,12. *Rom.* 3, 25 † 5,2 † 8, 24. *Galat.*3,20. *Epheſ.*2,14,17 *Coloſſ.*1, 9. 1. *Timot.* 2,5. *Heb.*7,24 † 8,6 † 9,15 † 12,24,1. *Ioan.*2,1 † 4, 10

Chriſtus ſedet ad dexteram Dei patris, Pſ. 109,1. *Mat.*22,44. *Marc.*16,19. *Lucæ* 22,69. *Act.*7 56. *Rom* 8,34. *Eph.*1,20. *Coloſſ* 3,1,1. *Pet.* 3,22. *Hebr.* 1, 13 † 10,12 † 12,2

Chriſtus venturus eſt iudicare viuos & mortuos, Pſ. 95,13. *Matt.*16.27 † 24,30 † 25,21. *Lucæ* 17, 24, 30 † 21,25. *Ioan.*5,22. *Act.* 1, 11 † 10, 42 † 17,31. *Rom.* 2,16,2. *Cor.* 5, 10. 1. *Theſſ.*4,16,2. *Theſſ.* 1,7,2. *Timot.*4,1,1. *Pet.*4,5. *Heb.* 9, 28. *Iudæ* 14. *Apoc.* 1, 7 † 20, 11

*Chriſto omnia tradita ſunt à Patre, & ſubiecta, Matth.*11,27 † 28,18. *Lucæ* 10, 22. *Ioan.* 3, 35 † 17, 2. *Epheſ.* 1, 22.

Per Chriſtum cuncta ſunt creata, Pſ. 32, 6. *Ioan.*1, 3. *Epheſ.*3,9. *Coloſſ.*1,15. *Hebr.*1,2

*Chriſtus manet in æternum, Pſalm.*109,4. *Iſa.*9,7. *Dan.*7,14. *Mich.*5,1. *Ioan.*12,34

*Chriſtus eſt Leo, Apoc.*5,5.

*Chriſtus eſt ſtella matutina,*2. *Petr.*1,19. *Apoc.*22,16

Chriſtus nouit omnia, Ioan 16, 30 † 21, 17. *Apoc.* 2,23

*Chriſtus eſt vnum cum Patre, Ioan.*10,30 † 14,10, 20 † 17,21

*Chriſtus ſibi reputat fieri quod Chriſtianis fit Zach.*2, 8. *Prou.*14,31 † 17,5. *Matth.* 10, 42 † 18,5 † 25, 35. *Mar.*9,40. *Luc.*10,16. *Act.*9,4,1. *Theſſ.*4,8

*Chriſtiani appellantur fideles Actor.*11,26 † 26,28, 2. *Cor.*10,7

*Chriſtiani dicuntur ſancti, quia ſanctitatem profitentur, Act.*9,41. *Roman.*1,7 † 12,13 † 15,26 † 16,2,15, 1. *Corint.*1,2 † 6.1 † 14,33,2. *Cor.*1,1 † 9, 1, 12 † 13, 12. *Epheſ.*1,1,15 † 5.8,18 † 4,12 † 6, 18. *Philip* 1, 1 † 4.21. *Coloſſen.*1 * 1. *Theſſ.*5,27,1. *Timot.*5,10. *Hebr.* 6,10 † 13,24

*Chriſtianis viuendum ſicut Chriſtus vixit, Galat.*2, 19,1. *Ioan.*1,7 † 2,6 † 3, 3

*Chriſtiani erunt cum Chriſto, Io.*12,26 † 14, 3 † 17.24

*Chus filius Cham, Geneſ.*10,6,1. *Paral.*1,8

*Chuſai amicus Dauidis, nunciat Dauidi quid in eum meditetur Abſalon,*2. *Reg.* 15,32 † 17,15,16

Chuſan Raſathaim rex Syriæ regnat ſuper Iſrael octo annos, Iudicum 3, 8

Cibus quis Iudæis vetitus, Exod. 21, 28 † 22, 31. *Leuit.*3,17 † 7.23 † 11,4 † 17, 10, 13 † 19, 26. *Deuter.* 12,16,23 † 14,7,10,1. *Reg.* 14,32

Ciborum, & potus in conuiuijs luxus, Iſaiæ 5, 12. *Ezech.*16,49. *Luc.*21.34 † 16,19. *Roman.*13,13. *Galat.*5,21,1. *Pet.*4,3,2. *Pet.*2,13. *vide Ebrietas*

*Cibare eſurientes, ſeu fame laborantes Deut.*23,4. *Iudic.*8.5,1. *Reg.*21,3 † 30,8,23,2. *Reg.*16,1. *Iſa.*58, 7. *Matth* 25,35

Cibus ſumendus cum gratiarum actione, vide Grati .

Cibi delectus habendus, vide Abſtinentia.

Circumciſio carnalis, & ſpiritualis, Geneſ. 17, 10 † 21,4 † 34,24. *Exod.*4.25 † 12,44. *Leuit.*12,3. *Deuter.* 10,16 † 30,6. *Ioſue* 5.2,7. *Iudith.*14,6, *Ierem.* 4,4 † 6,10 † 9.25,1. *Machab.*1.16,51,63,2. *Mach.*6,10. *Luc* 1,59 † 2 21. *Ioan.*7,22. *Act.*7,8 † 15.1 24 † 16,3. *Rom* 2,25,29 † 3,1 † 4,10,1. *Cor.*7, 19. *Galat.* 2, 3 † 5,2 † 6,12. *Epheſ.*2,11. *Philipp.*3.2. *Coloſſ.*2,11 † 3,11

*Claudius Cæſar Romanus, præcipit omnes Iudæos exire Roma Act.*18,2. *huius tempore magna erat in orbe annonæ charitas, Act.*11,28

*Claudius Lyſias mittit Paulum ad Felicem præfectum Cæſareæ, Act.*23,23,30

*Cleopatra filia Ptolemæi traditur Alexandro,*1. *Machabæorum* 10,58. *huic adimitur, & traditur Demetrio* 11,12

Cleophas ibat cum altero diſcipulo in Emmaus, Lucæ 24,13. *cognouit Chriſtum in fractione panis,*24,30

Cogitationes praue quas odit Dominus, Zach. 8, 17. *Prou.*6,14. *Matth.*15,19. *Marc.*7,21

Cogitationes cordis Deus nouit, 3. Reg. 8, 39, 2. Par. 6, 30. *Ioan.* 2, 25. *& nulla latet eum*, Iob. 42, 2. *Eccli.* 42, 19. *Iſaiæ* 29, 15. *Matth.* 9, 4. *Hebr.* 4, 12. *nouerunt eas, & alij quibus Deus voluerit reuelare*, 4. Reg. 5, 26 † 6, 12. *Dan.* 2, 29.*

Cognoſcere licet ſubinde homines ex verbis, & factis, Eccli. 19, 27 † 27, 9. *Matt.* 7, 16 † 12, 33. *Lucæ* 6, 44

Cognoſci Deus humana ſapientia non poteſt, niſi ipſe reuelet paruulis, & humilibus, Mat. 11, 25 † 16, 17. *Luc.* 21. *Ioan.* 7, 28 † 8, 19, 27 † 10, 14 † 14, 4 † 15, 15 † 17 6. *Acto.* 17, 23, 1. *Cor.* 1, 17, 18 † 2, 6, 10 † 3, 19. *Coloſſ.* 1, 26

Concionatorum, Paſtorum, & Prophetarum officium, 1. *Reg.* 12, 23. *Iſa.* 58, 1 † 61, 1. *Ierem.* 1, 5. *Ezec.* 3, 1. 9, 12 † 33, 2, 7. *Act.* 3, 18, 24. *vide Epiſcoporum electio, & officium.*

Concordia fratrum commendatur, Pſal. 132, 1. Eccli. 25, 2. *Roman.* 12, 16. *idem ſapere, idemque ſentire iubemur*, Roman. 12, 16 † 15, 6, 1. *Corinth.* 1, 10. *Epheſ.* 4, 3. *Philip.* 2, 2 † 3, 17 † 4, 2, 1. *Pet.* 3, 8

Concupiſcentia prohibetur, & punitur, Exod. 20, 17. *Num* 11, 33 † 21, 5, 6. *Ioſue* 7, 21, 24. *Eccli.* 19, 1 † 42, 11. *Iob.* 31, 1. *Prouer.* 6, 25. *Matth.* 5, 28. *Marc.* 4, 19. *Rom.* 6, 12 † 7, 8 † 13, 14. *Galat.* 5, 16. *Col.* 3, 5, 1. *Theſſ.* 4, 3, 1. *Timot.* 6, 11, 2. *Tim.* 2, 22, 1. *Corin.* 10, 6, 1. *Petr.* 1, 15 † 2, 11 † 4, 3, 2. *Petri* 1, 4, 1. *Ioan.* 2, 16. *Iacob* 1, 14 † 4, 1. *Iudæ* 23

Concupiſcentias carnis crucifigere, refrenare, & mortificare iubemur, Eccli. 18, 30. *Rom.* 6, 12 † 8, 8, 12 † 13, 14. *Galat.* 5, 16. *Epheſ.* 4, 22 † 5, 3. *Coloſſ.* 3, 5. *Tit.* 2, 12, 1. *Pet.* 2, 1 † 4, 3, 6. *Heb.* 12, 1

Condonandum fratri in nos peccanti, Eccli. 28, 8. *Matth.* 5, 23 † 6, 14 † 18, 22, 35. *Luc.* 17, 3. *Epheſ.* 4, 32. *Coloſſ.* 3, 13

Confeſſio peccatorum in ſcripturis varia, & multiplex, Geneſ. 41, 9. *Leuit.* 16, 21, 39 † 26, 40. *Numer.* 5, 6. *Ioſ.* 7, 19, 2. *Reg.* 24, 17, 1. *Eſdr.* 9, 6, 2. *Eſdr.* 9, 2. *Pſ.* 27, 7 † 31, 5 † 37, 19 † 73, 19 † 94, 2. *Prouerb.* 16, 3 † 18, 17 † 28, 13. *Eccli.* 4, 25, 31 † 7, 34 † 17, 27. *Iſaiæ* 38, 15. *Daniel* 9, 5. *Matth.* 3, 6 † 16, 19. *Lucæ* 11, 4 † 18, 13. *Ioan.* 20, 23. *Iacob.* 5, 16, 1. *Ioan.* 1, 8, 9

Confirmationis ſacramentum, Act. 8, 17. *Heb.* 6, 2

Confiteri Chriſtum, & eius doctrinam, Matth. 10, 32. *Lucæ* 12, 8. *Rom.* 10, 9, 1. *Pet.* 13, 15. *vide Erubeſcere Euangelium.*

Coniuratio, & ſeditio, eiuſque punitio, Num. 16. * † 20, 2. *Iudic.* 9, 23, 31, 34 † 12, 1, 4, 2. *Reg.* 20.* 3. *Reg* 1, 5. *Eſther.* 2, 21. *Acto.* 5, 36, 37 † 19, 23 † 23, 13, 20

Connubium, vide Matrimonium.

Connubium ſpiritale inter Deum, & animam, Cantic.* *Iſaiæ* 50, 1 † 54, 5 † 62, 4. *Ier.* 31, 22. *Ezech.* 16, 7, 8. *Oſee* 2, 20. *Matt.* 9, 15 † 22, 2 † 25, 5. *Marc.* 2, 19, 2. *Cor.* 11, 2. *Apoc.* 19, 7 † 21, 2, 9

Conſcientia bona tranquillitas, Prou. 15, 15. Eccli. 13, 30, 1. *Ioan.* 3, 21, 2. *Cor.* 1, 12. *conſcientia mala perturbatio*, Sapien. 17, 10, 11

Conſecratio ſacerdotum, dierum, altarium, veſtium, cæterarumque rerum, quarum eſt vſus in ſacris, Exod. 28, 41 † 29, 1, 7, 21, 29, 35 † 32, 29 † 40, 11. *Leuit.* 7, 30, 37 † 8, 9, 22, 31, 33 † 18, 21 † 21, 7, 10 † 22, 2, 3 † 23, 12 † 27, 10, 16, 21, 28. *Num.* 3, 3 † 6, 5, 9, 13 † 7, 1. * † 8, 12 † 18, 10. *Ioſ.* 6, 24. *Iudic.* 16, 17 † 17, 3, 3. *Regum* 15, 13, 1. *Paral.* 10, 10 † 18, 11 † 22, 19, 2. *Paral.* 2, 4 † 17, 16 † 23, 9 † 26, 18, 1. *Eſdr.* 3, 5 † 8, 25. *Eccli.* 49, 9

Conſilia mala diſſipat Deus, Geneſ. 11, 7 † 37, 18 † 50, 19. *Numer.* 22.* 2. *Regum* 15.* * † 17, 14, 2. *Eſdr.* 4, 8, 15. *Eſther.* 7, 5.* *Iob.* 5, 13. *Pſalm.* 2, 4 † 20, 12 † 32, 10. *Iſaiæ* 7, 8 † 19, 3. *Matth.* 27, 62. *Actorum* 5, 19 † 9, 24 † 23, 12, 19 † 27, 42

Conſolatio pauperum, vide Eleemoſyna.

Conſortium bonorum, & malorum, vide Societas.

Conſtantia fidelium, 1. *Reg.* 13, 13 † 16, 26. * 3. *Re.* 18, 4, 13, 4. *Reg.* 3, 13. *Sap* 5, 1. *Iudith.* 13, 3, 10, 1. *Machab.* 1, 65 † 2, 16, 24 † 14, 42, 2. *Machab.* 6, 10, 19. * † 7.* *Daniel* 13.* *Matt.* 14, 3. *Actorum* 4, 8, 13, 1. *Theſſ.* 1, 6.

Conſtitutiones ſuperiorum poteſtatem conſtituendi habentium, ſeruandæ ſunt, vt ipſius Dei, Exod. 16, 8. *Luc* 10, 16. *Act*, 16, 4, 1. *Theſſ.* 4, 2, 8. *Rom.* 13, 1. *Tit.* 3, 1.

Conſulendus Deus dubijs in rebus, & eius vicarij, Geneſ. 25, 22. *Exod.* 18, 19. *Leuitic.* 24. 12. *Numer.* 9. 7, 26 † 15, 34 † 27, 5. *Deuteron* 1, 17 † 17, 8. *Ioſue* 9, 14. *Iudi.* 1, 1 † 18, 5 † 20, 18, 23 † 21, 2, 1. *Regum* 10, 22 † 23, 4, 10, 12 † 30, 8, 2. *Regum* 2. 1 † 5, 19, 23 † 21, 1, 3. *Reg.* 14, 2 † 22, 5, 6, 15, 4. *Regum* 3, 11, 16 † 8, 8 † 22, 13, 2. *Paral.* 18, 4, 14 † 33, 18 *Pſalm.* 118, 24. *Iſaiæ* 8, 11 † 30, 1 † 45, 11. *Ierem.* 37, 3, 5 † 42, 2. *Ezech.* 14, 1, 2. *Zachar.* 7, 2. *Tob.* 4, 19. *Eccli.* 37, 19. *Luc.* 16, 29

Conſulendi non ſunt diuini, vel magi, vel incantatores, & arioli. Leuit. 19, 31 † 20, 6. *Deut.* 18, 11. 1. *Reg.* 28, 7, 9, 3. *Reg.* 22, 6, 4. *Reg.* 1, 2, 6 † 3, 13, 2. *Par.* 18, 5. *Dan.* 2, 2 † 4, 5 † 5, 6

Contriſtare Spiritum ſanctum Epheſ. 4, 30

Contriſtari ad pœnitentiam commendatur 2. Cor. 7. 9

Contritio vera prædicatur, Ierem. 7, 3. *Matth.* 3, 2 † 4, 17. *Luc.* 3, 3, 8 † 13, 5 † 24, 47. *Actor.* 2, 38 † 3, 19 † 8, 22 † 17, 30 † 20, 21 † 26, 20

Contritioni vera promittitur remiſſio, ſeu venia, Deut. 4, 29 † 30, 2, 1. *Reg.* 7, 3, 2. *Paral.* 7, 14 † 30, 6 † 34, 26. *Iob.* 22, 23. *Prouerb.* 28, 13. *Pſal.* 31, 5. *Iſa.* 1, 16 † 30, 18 † 45, 22 † 55, 7 † 59, 20. *Ierem.* 3, 10, 17 † 18, 8 † 29, 12 † 31, 18, 20. *Ezech.* 18, 21, 27 † 33, 14. *Oſee* 14, 2. *Ioel* 2, 12. *Ion.* 3, 8. *Zachar.* 1, 3. *Malac.* 2, 7. *Eccli.* 17, 23. *Luc.* 15, 18. *Act.* 3, 19 † 26, 18, 20

Contritio quærenda, & amplectenda dum ſani ſumus. Eccli. 17, 24 † 18, 25

Contritionis vera exempla. Iudic. 10, 15, 2. *Reg.* 12, 13 † 24, 10, 17, 2. *Par.* 12, 6, 33, 12. *Ionæ* 3. * *Iudith* 4, 8. *Matth.* 26, 74. *Lucæ* 7, 37, 44 † 15, 18 † 18, 13 † 19, 8 † 2, 62 † 23, 41. *Actor.* 2, 37

Contritionis falſæ exempla, Gen. 4, 13 † 27, 38. Exo. 8, 8 † 9, 27 † 10, 16. *Ioſ.* 7, 20. *Iudic.* 1, 7, 1. *Reg.* 15, 24, 30 † 24, 17, 3. *Reg.* 13, 6 † 21, 27. *Sap.* 5, 3, 1. *Machab.* 6, 12, 2. *Mac.* 9, 12. *Mat.* 27, 4. *Act.* 8, 13, 22. *Hebr.* 12, 17

Cooperari gratiæ Dei, vide Liberum arbitrium

Cor ſiue voluntas hominis à Deo pro facto acceptatur, Gen. 4, 4 † 22, 11. *Exo.* 25, 2 † 35, 5. *Deut.* 19. 5. *Mat.* 15 8. *Mar.* 12, 41. *Luc.* 21, 1, 2. *Cor.* 8, 12. *quære Voluntas pro facto*

Cor mundatur, & ſanctificatur per Chriſtum, Pſalm. 50, 4. *Io.* 13, 10 † 15, 3 † 17, 19. *Actor.* 15, 9, 1. *Corint.*

6,11. *Epheſ* 5,26,1. *Pet.*1,22,1. *Ioan.*1,7 † 3,3. *Hebr.* 1,3 † 9,14 † 10,14 † 13,12

*Cornelius Centurio conuertitur, Act.*10,3,44

Corona vitæ,4. *Eſdr.*2,43. *Sap.*5,17,2. *Tim.*4,8,1. *Pet.*5,4. *Iac.*1,12 *Apocal.*2,10

*Correptio fraterna, Gen.*37,21. *Leu.*19,18. *Pſal.*140 5. *Prouerb.*1,20 † 9,7 † 10,17 † 12,1 † 13,1 † 15,31 † 17,10 † 24,25 † 25,12 † 27,5 † 28,23 † 29,1. *Eccle.* 7,6. *Eccli.*19,15 † 20,1 † 21,7 † 32,13. *Oſee* 4,4. *Mat.* 18,15. *Luc.*17,3. *Gal.*2,11 † 6,3,1. *Tim.*5,20,2. *Tim.* 2,25. *Heb.*3,13. *Iacob.*5,19

Correptio impiorum eſt pijs in timorem, & cautionem vide Impiorum.

*Corripiens alterum qualis eſſe debeat, Matth.*7,3. *Luc* 6,41. *Io.*8,3,1. *Timot.*3,2. *Tit.*1,6

Creator omnium rerum Deus, *Geneſ.*1,1. *Exod* 20, 11,1. *Paralipom.*29,10. *Pſalm.*88,12 † 95,5 † 113,15 † 120,2 † 123,8 † 145,6. *Iſaiæ* 37,16 † 40,28 † 42,5 † 44,24 † 45,12 † 48,13 † 51,13. *Ierem.* 10,12 † 32, 17 † 51,15. *Zach.*12,1. *Ionæ* 1,9. *Eccli* 1,8. *Baruch.*3, 32. *Matth.*11,25. *Ioan.*1,3. *Actor.* 4,24 † 14,14 † 17, 24,1. *Corinth.*8,6. *Epheſ.*3,9. *Coloſſ.*1,16. *Hebr.*1,2, 10 † 3,4 † 11,3. *Apocal.*4,11 † 10,6 † 14,7

*Creſcere in ſcientia, Epheſ.*4,15. *Coloſſ.*1,10,1. *Pet.* 2,2

Crux, & tribulatio omnibus piè viuentibus, Geneſ, 4,8 † 27,41 † 37,18,2 *Reg.*16,5,13. *Eccli.*2,1. *Pſal.* 33,20. *Prouerb.*24,16. *Matth.*10,16. * † 12,14 † 16, 24 † 24,9. *Mar.*13,9. *Luc.*14,26 † 21,11. *Ioan.*15,20 † 16,1. *Act.*9,23. *Galat.*4,29,1. *Theſſ.*3,3,2. *Timot.*3. 12,1. *Petr.*4,1,12 † 5,10

Crux à Deo imponitur ad noſtram vtilitatem, 2. *Reg.* 7,14. *Iob* 5,17 † 33,16. *Prouerb.*3,11. *Ierem.* 46,28, 2 *Machab.*6,12. *Tob.*2,8 † 12.13. *Iudith* 8,22,1. *Cor.* 11,31,1. *Pet.*4,17. *Heb.*12,5. *Apoc.*3,19

*Per Crucem, & res aduerſas pertingimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam, Exod.*1. 12,2. *Paralip.*33,11. *Iudith* 8,15,21. *Prouerb.*6,23. *Matth.*7,24. *Luc.*24,26,46. *Ioan.*12.25. *Act* 14,21. *Rom.*8,17,2. *Corint.*4,8,17 † 5,1. *Philip.*2,8,2. *Theſſal.* 1.* *Heb.*2,9 † 12,2

*Crux patienter eſt, & lato animo ſerenda, Matt.*5, 10 † 10,38. *Ioan.*15,20 † 16,33. *Act.*5,41 † 16,25,2. *Cor.*8,2. *Coloſſ.*1,24. *Heb.*10,34. *Iac.*1,2,12,1. *Pet.*4, 12,16

*In cruce, & afflictione conſolatio, Iob.*5,17. † *Prouer.* 18,12. *Iſa.*26,12,19. *Thren.*3,28. *Matt.*5,10. *Ioan.*15, 20 † 16,20,33. *Rom.*8,18,1. *Cor.*10,13,2. *Cor.*1,4,8

Per Crucem experitur nos Dominus, Iudith 8,21. *Eccli.*2,1 † 27,8. *Prou.*17,3. *Sap.*3,5,6,2. *Theſſ.*1,4,1. *Pet.* 1,7

Cultus Dei verus requirit præter opus externum etiam affectum hominis internum, Deut. 5,19 † 6,5 † 10, 12 † 11,13 † 26,16 † 28,47 † 30,2. *Ioſ.*22,5,1. *Reg.* 12,20. *Eccl.*7,31. *Iſa.*29,13 † 64,11. *Mat.* 15,8 † 22, 36. *Ioan.*4,23

Cultus externus Deo gratus, vide Ceremoniæ.

*Cyrus rex Perſarum permittit captiuos Iſraelitas in Iudæam redire.*2. *Par.*36,22,1. *Eſdr.*1, 1,3. *Eſdr.*2,1. *reſtituit eis vaſa quondam à Nabuchodonoſor ablata,*1. *Eſd.*1;7 † 5,14. *Dan.*1,2

D

*Dæmones expelluntur, Matth.*8,16,31 † 9,33 † 12,22 † 17,18. *Luc.*4,35 † 8,2,28 † 9,42 † 10, 17 † 13,10. *Act.*5,16 † 8,7 † 16,18. *etiam per malos, Matth.*7,22. *Matt.*9,38. *Luc.*9,49. *Act.*19,13

*Dæmones agnoſcunt, & credunt Deum, Matth.*8,29 *Marc.*1,24 † 3,11 † 5,7. *Luc.*4,34,41 † 8,28. *Act.*19 15. *Iac.*2,19

*Dæmonibus immolare nefas, Leuit.*17,7. *Deut.* 32, 17,2. *Par.*11,15. *Pſalm.*105,37. *Bar.*3,4, 1. *Cor.* 11, 20.

Dagon idolum Philiſthinorum, Iudic. 16,23,1. *Reg.* 5,2,1. *Machab.*10,83 † 11,4

*Damaſcus metropolis Syriæ vaſtatur à Theglath phalaſar,*4. *Reg.*16,9. *contra Damaſcum prophetia, Iſa.*17, 1 † 8,4. *Ierem.*49,23. *Amos* 1,3

*Damnatio æterna quæ parata eſt diabolo, & omnibus impijs, Sapien.*5.* *Iob* 10,22 † 36,12. *Iſaiæ* 24.21 † 30 33 † 66,24. *Daniel* 7,11. *Matth.*3, 12 † 5, 29 † 8, 12, 29 † 13,50 † 18,8 † 22,13 † 23,33 † 25, 30,42. *Marc.* 9,47. *Luc.*3,17 † 16,23,25. *Hebr.*10,27,2. *Theſſalon.* 1,8,2. *Petr.*2,4. *Iuda* 6. *Apocal.*19,20 † 20,10 † 21,8

*Dan filius Iacob, Geneſ.*30,6. *tribus. Dan quærit ſibi poſſeſſionem, Iud.*18,1. *pugnat contra Leſem, & expugnat, Ioſue* 19,47

Daniel appellatur Balthaſar, Daniel 1,7. *interpretatur ſomnia,*2,31 † 4,7,11,18,25. *conſtituitur gubernator totius regni Babel, Daniel* 6,3. *proijcitur in lacum leonum,*6,16. *liberat Suſannam,* 13,51,60

*Dare melius quàm accipere, Eccli.*4,36. *Act.*20,33

*Dandum ſine acceptio perſonarum, maximè autem domeſticis fidei, Eccli.*7,35 † 12,8. *Matth.*5,42. *Lucæ* 6, 30,38. *Roman.*12,13. *Galat.*6,10. *vide Eleemoſyna.*

Darius filius Aſſueri, Daniel 9,5. *occupat regnum Babel,*6,1. *impiam legem ſtatuit* 6,8. *præparat regium conuiuium,* 3. *Eſd.* 3,1

*Darius renouat mandatum Cyri,*1. *Eſd.*6,1

*Darius cæditur ab Alexandro rege Macedoniæ,*1. *Mach.*1,1

Dauid filius Iſai (qui Ieſſe appellatur, Matth. 1,6) *à Samuele vngitur,*1. *Reg.*16,13. *interfecit leonem, vrſum & Goliath gigantem,* 17,34,49. *paciſcitur cum Ionatha,* 18,3 † 20,8,16,23 † 23,18. *manducat panes propoſitionis,*21,3. *ſimulat amentiam coram Achis rege,* 21, 13. *fugit cum patre, & matre in Maſpha,* 22,3. *præcidit oram chlamydis Saul,* 24,5. *mittit ad Nabal decem iuuenes,* 15,5. *tollit haſtam Saulis,* 26,11. *fugit ad Achis regem Geth,* 27,2. *vngitur in Hebron in regem Iuda,*2. *Regum* 2,4. *poſcitque eum regem vniuerſus Iſrael,* 2. *Regum* 5,1,1. *Par.* 11,3 † 12, 38. *iuxta verbum Ionathæ,*1. *Reg.* 23,17. *& Saulis,* 24,21. *committit adulterium, & homicidium,*2. *Regum* 11.* *pœnitet eum peccati,*12,13. *fugit à facie filij ſui Abſalon,* 15,14. *libauit aquam Domino,* 23,16. *recenſet populum,* 24,2. *emit ab Areuna aream,* 24,24. *conſilium capit de domo Dei ædificanda.*1. *Paralipom.* 17,1. *conſtituit operarios, & architectos,*23.* 24.* 25.* 26.* 27.* *relinquit ſibi ſucceſſorem Salomonem filium,*3. *Reg.*1,30. *moritur & ſepelitur,*2,10. *Act.*2,29 † 13,36. *commendat Eccli.* 47,2

Dauid ſpiritualis (qui eſt Chriſtus) promittitur Ierem. 30,9. *Ezec.*34,24 † 37,23

Dauidis filius appellatur Christus, Mat. 1. * † 15,22 † 22,45. *Marc.* 12,35. *Luc.* 20,41. *Act.* 2,29 † 13,22,2. *Ti.* 2,8. *Apoc.* 5,5

Decimarum vsus, & decimæ, Geneſ. 14,20 † 28,23. *Leu.* 27,30. *Num.* 18,21,28. *Deuter.* 12, 6 † 14,28 † 26,12,1. *Regum* 8,15,2. *Paral.* 31,5,2. *Eſd.* 10,37. *Heb.* 7,2

Decimæ debentur Sacerdotibus. Deu. 18,3,2. *Par.* 31,4. *vide Sacerdotes.*

Dedicatio templi, vel altarium, Num. 7,10, 11,84, 88,3. *Reg.* 8,26,63,65,2. *Par.* 7,5,9, † 15, 8,1. *Eſd.* 6, 16,17,2. *Eſd.* 12,27,3. *Eſd.* 7, . *Pſal.* 29,1,1. *Machab.* 4,56,57,59,2. *Mach.* 2,9,12,20

Demetrius filius Seleuci exercet tyrannidem, 1. *Machab.* 7,1. *fœdus inire cupit cum Ionatha* 10,3. *fœdus initum violat.* 11,53

Demetrius aurifaber negotium faceſſit Paulo, Act. 19,23

Detractio, Pſalm. 14,3 † 100,5. *Eccleſ.* 10,20. *Prouerb.* 10,18 † 11,13 † 16,28 † 20,19 † 26,20. *Roman.* 1,30,2. *Corinth.* 12,20,1. *Pet.* 2,1,12. *Iacob.* 4,11

Deus eſt omnipotens, & nihil apud eum eſt impoßibile, Gen. 17,1 † 18,14 † 35,11 † 43,14 † 48,3. *Num.* 11,23. 1. *Reg.* 14,6,2. *Par.* 14,11. *Sap.* 11,22. *Iob* 42, 2. *Iſa.* 40, 10. * † 46, 9 † 50,2 † 59,1. *Ier.* 32,17, 27. *Zach.* 8,6. *Matt.* 19,26. *Marc.* 9,23 † 10,27 † 14, 36. *Luc.* 1, 37 † 18,27. *Epheſ.* 3,20. *Apoc.* 16,7,14 † 19,6

Deus omnia regit, & gubernat pro ſua voluntate, Gen. 45,5 † 50,19. *Deut.* 8,18,1. *Reg.* 9.* *Sap.* 12,13. *Tob.* 7,12 *Iob* 9,5 † 12, 13. *Pſ.* 102,19 † 113, 3 † 126, 1. *Prou.* 10,22 † 16,4,9 † 19,21 † 20,24 † 21,1,30. *Eccleſ.* 3,15. *Iſa.* 26,16 † 45,7. *Ierem.* 10,23 † 27,5. *Daniel* 2,21 † 5.18. *Matth.* 6, 33 † 11,26 † 20, 14. *Luc.* 12,31. *Ioan.* 5,17. *Rom.* 9, 15, 2. *Cor.* 3, 5. *Phil.* 2,13. *Hebr.* 13,21. *Apoc.* 4,11

Deus eſt pater omnium fidelium ipſi obtemperantium, Dev. 32,6. *Pſ.* 102,13. *Prouer.* 1,7. *Ier.* 3,4,14, 9. *Malach.* 1,6. *Matt.* 6,9 † 18,14 † 23,8. *Luc* 11,2. *Ioan.* 20, 17. *Rom.* 8,15,1. *Cor.* 8,6,2. *Cor.* 1, 3 † 6, 18. *Epheſ.* 3, 14 † 4,6,1. *Theſſ.* 1,3,2. *Theſſ.* 1,1,2 † 2,16

Deus eſt verax, & fidelis. Exo. 34,6. *Num.* 23, 19. *Deut.* 7,9 † 32,4,1. *Reg.* 15,29. *Iſaiæ* 49,7. *Ioan.* 3,33 † 8,26. *Rom.* 3,4,1. *Corinth.* 1,8 † 10,13, 1. *Theſſalon.* 5,24,2. *Theſſ.* 3, 3,2. *Tim.* 2,13. *Tit.* 1,2,1. *Ioan.* 1,9 † 5,20. *Hebr.* 10,23. *Apocalyp.* 3,7,14

Deus eſt in eſſentia vnus, præter quem non eſt alius, Exod. 3,14. *Deut.* 4,35 † 6,4 † 7,9 † 10, 17 † 32,39, 2. *Reg.* 7,22,3. *Re.* 8,60 † 18, 36, 1. *Par.* 1,9,20. *Sap.* 12,13. *Iſa.* 37,16 † 43,10 † 44, 6, 24 † 45. * † 46,9 *Oſee* 13,4. *Tob.* 8,20 † 13,4. *Eccli.* 36,5. *Marc.* 12,29. *Io.* 17,3,1. *Cor.* 8,6 † 12,6. *Galat.* 3,20. *Epheſ.* 4,6,1. *Tim.* 2,5

Deus eſt trinus in perſonis, & vnus in eſſentia, vide Trinitas.

Deus æternus eſt, nec principium habet, nec finem: ſed eſt ipſe principium, & finis, Gen. 21,33. *Exo.* 15,18. *Iob* 36,26. *Iſa.* 41,4 † 43, 10 † 44,6 † 48,12 † 57,15. *Dan.* 7,9. *Rom.* 16,26. *Heb.* 1,8. *Apocal.* 1, 8, 17 † 21,6 † 22, 13

Deus nouit, audit, & videt omnia Exod. 3, 19. *Num.* 12,2. *Deu.* 31,21. 1. *Reg.* 2,3 † 16,7,2. *Par.* 16,9. *Iob* 14,6 † 22,11 † 28,24 † 31,4 † 42,2. *Pſ.* 7,10 † 32, 13 † 37,10 † 89,8 † 130,8. *Prou.* 5,21 † 15,3,11 † 24 12. *Iſaiæ* 29,15 † 40,27 † 48,4. *Ierem.* 1,5 † 7,11 † 17 10 † 23,24 † 32,19. *Ezech.* 11,5. *Eccli.* 16,15 † 17,13 † 23,27 † 39,24,27 † 40,9. *Sapien.* 1,10,2 *Machab.* 9,5 † 12,22. *Matt.* 6,4 † 21,2. *Marc.* 2,8 † 14,13. *Lucæ* 22,10. *Ioan.* 1,47 † 13,21 † 16, 30 † 21,17. *Act.* 15,8. *Rom.* 8,27,1. *Theſſ.* 2,4,1. *Ioan.* 3,20. *Hebr.* 4,13. *Apoc.* 2,23

Deum nemo videre poteſt, Exod. 33,20. *Deut.* 4,12. *Io.* 1,18 † 6,46,1. *Tim.* 6,16,1. *Ioan.* 4,12

Deus & diuina omnia non poſſunt humana induſtria, aut ingenio comprehendi, Exod. 33,20,3. *Reg.* 3,5. *Iob* 32,8. *Pſal.* 93,10 † 118.* † 142,8. *Iſa.* 22,22 † 54,13. *Matth.* 11,25 † 13,11 † 16,17. *Luc.* 8,10 † 10,21 † 24, 4[illegible]. *Io.* 1,10 † 3,3 † 6,44, 65 † 14,8, 17 † 17,6. *Act.* 16,14. *Roman.* 1,19 † 11,33,1. *Cor.* 2.* *Gala.* 1,11,1. *Tim.* 6,16. *Apoc.* 3,7

Deus eſt immenſus, & incircumſcriptus, 3. *Reg.* 8,27, 2. *Paral.* 2,6 † 6,18. *Iob* 11,8. *Pſal.* 138, 7, 10. *Iſa.* 6,3 † 66,1. *Ier.* 23,24. *Amos* 9,2. *Sap.* 1,7. *Matth.* 5,35. *Act.* 7,48 † 17,24

Deus teſtatur ſe Deum, ideſt, ſaluatorem, & conſolatorem Iſraelis, omniumque eorum, qui rite ipſum colunt, & inuocant, Gen. 17,1,7. *Exo.* 6,2 † 20,2 † 29,45. *Leuit.* 26,11. *Pſal.* 17,3 † 49,6. *Iſaiæ* 30,19. *Ier.* 31,33 † 32,38. *Ezech.* 37,23. *Io.* 10,17

Deus eſt Dominus, ac creator cœli, & terræ, vide Creator.

Deus nihil eorum, quæ fecit, odit, Sapien. 11,25

Deus eſt iudex totius mundi, reddens vnicuique mercedem pro merito, Gen. 18,25. *Deut.* 10,17. *Iob* 34,11. *Pſal.* 7,9 † 61,13 † 93,2 † 95,13. *Iſa.* 11,3. *Eccli.* 35, 22,27, *Ier.* 17,10 † 25,14. *Matth.* 16,27 † 25,31. *Act.* 17 31. *Rom.* 2,6,2. *Tim.* 4,8. *Heb.* 12,23

Dei miſericordia, patientia, charitas, ſapientia, verbum, quæ ſuis quæque locis.

Deo ſoli attributa, ſubinde in ſcripturis, & aliis per communicationem tribuuntur, vt vocabulum, Deus, ſoli Deo tribuitur, Deut. 6,4 † 32, 39,1. *Reg.* 2,2. *Pſal.* 85, 10,2. *Mach.* 7,38. *Mar.* 12,29. *aliis tribuitur, Exod* 7, 1 † 22,8,1. *Regum* 28,13. *Pſal.* 46, 10 † 81,6

Deus ſolus bonus, Matth. 19,7. *Luc.* 18,19. *aliis tribuitur bonitas, Geneſ.* 1,31 † 3,6 † 49,15. *Num.* 14,7, 1. *Reg.* 29,9,2. *Reg.* 18,27,1. *Paral.* 28,8. *Tob.* 12,8. *Iudith* 12,12,14. *Pſal.* 110,10 † 146,1. *Prouerb.* 18,22 † 22,1. *Eccle.* 7,2. *Sap.* 8,19. *Eccli.* 14,5. *Ierem.* 7,3. *Matth.* 7,17. *Marc.* 9,50. *Luc.* 6,45

Deus ſolus ſanctus, 1. *Reg.* 2,2. *aliis ſanctitas tribuitur, Exod.* 3,5 † 12, 16 † 22, 31 † 28,2 † 29,29, 31 † 30, 29 † 35,2. *Leuit.* 11, 14. *Numer.* 16,5. *Deuter.* 6,7. *Iosue* 5,15,2. *Reg.* 22,26,4. *Regum* 4, 9. *Iudith* 8, 29. *Pſalm.* 5,8. *Matth.* 7, 6. *Roman.* 7,12

Deus ſolus fortis, 1. *Regum* 2, 2. *aliis fortitudo attributa, Gen.* 32,28 † 49,14. *Pſal.* 53,5. *Cant.* 3,7. *Iſa.* 19, 14. *Ierem.* 9,23. *Matt.* 12,29. *Marc.* 3,27. *Luc.* 11,21. *Hebr.* 11,34,1. *Petr.* 5,9

Deus ſolus iuſtus, 2. *Mac.* 1,25. *alij quoque iuſti, Gen.* 7,2 † 18,23. *Pſal.* 33,16 † 36, 29,30. *Prou.* 8,8. *Sap.* 5, 16. *Matth.* 1,19 † 10,41 † 25,46. *Lucæ* 1,6. *Rom.* 1,17

Deus ſolus pius, Apoc. 15,4. *alij etiam pij, 1. Pet.* 2,9
Deus ſolus beatus, 1. Tim. 6,15
Alij beati, Gen. 30,13. *Pſ.* 1,1 † 32,1,2 † 40,1 † 118 1 † 126,1. *Matt.* 5.* † 16,17 † 24,46. *Luca*, 1,45 † 14 14. *Iacob.* 1,1
Deus ſolus potens, 1. Timot. 6,15
Alij potentes, Exodi 18,21. *Pſ.* 111,2. *Lucæ* 1,52. *Act.* 8,27 † 18,24
Deus ſolus immortalis, 1. Tim. 6,16
Alijs tribuitur immortalitas, Sap. 1,15 † 4,1 † 8,17
Deus facit mirabilia ſolus, Pſal. 71,18 † 135,4. *Eccleſ.* 11,4
Alij quoque faciunt mirabilia, Deu. 34,12. *Eccli.* 31, 9 † 48,4,15
Deus ſolus nouit arcanas animi cogitationes, 3. Reg. 8,39. 2. *Paral.* 6,20
Alij quoque nouerunt, 1. Reg. 9,19. 4. *Reg.* 5,26
Deus ſolus peccata remittit, Luc. 5,21. *dimittunt, & alij, Mat.* 18,18. *Ioan.* 20,23
Deo ſoli honor, & gloria, Pſal. 113,1. *Iſa.* 42,8. 1. *Tim.* 1,17
Alijs quoque tribuuntur, 4. *Reg.* 14,10. 2. *Paral.* 17, 5. *Pſ.* 149,9. *Eccl.* 31,10. *Luc.* 14,10. *Ioan.* 5,44
Deus ſolus adorandus, Exod. 20,5. *Leu.* 26, 1. *Deut.* 5,9. *Matth.* 4,10
Alijs adoratio tribuitur, Geneſ. 18,2. *vide Adoratio.*
Deo ſoli ſeruiendum, Deu. 6,13 † 10,20, 1. *Reg.* 7, 3. *Mat.* 4,10. *Luc.* 4.8
Alijs etiam poſt Deum ſeruiendum, Geneſ. 25,23 † 29,20 † 47,25. 1. *Timoth.* 6,2
Deus cuius mali ſit cauſa, & cuius non ſit, vide Malum.
Diabolus ſtudet ſemper perditioni hominum, Geneſ. 3, 1.* 1. *Paralip.* 21,1. *Iob* 1.* 2.* *Zach.* 3,1. *Matth.* 4,3, 9 † 8,28 † 13,19. *Luc.* 8,12 † 13,9,14 † 22,31. *Act.* 5, 3 † 13,8,2. *Cor.* 4,4 † 11,14. *Eph.* 6,11,1. *Theſſ.* 2,18, 1. *Petr.* 5,8. *Apoc.* 2,10 † 12,9 † 20,7
Diabolus non plura poteſt, quam ei Deus permittit, 3. Reg. 22, 22,2. *Paral.* 18, 20. *Iob* 1, 12 † 1,6. *Matt.* 8, 31. *Marc.* 5,12,13. *Epheſ.* 2,2,2. *Tim.* 2,26. *Apocal.* 20, 7
Diabolus pater, & princeps mundi omniumque impiorum, Mat. 4,9. *Luc.* 4,6. *Iob* 41,25. *Ioan.* 8,44 † 12, 31 † 14,30 † 16,11,2. *Cor.* 4,4. *Epheſ.* 2,2 † 6,12. *Coloſſ.* 2,15
Diaboli imperium per Chriſtum ſublatum, Geneſ. 3, 15,1. *Reg.* 17.* *Iob* 26, 13. *Iſa.* 9,4 † 14, 8, 12 † 27,1 † 52, 3. *Zachar.* 3,2. *Matt.* 12,29. *Luc.* 10, 18 † 11,22. *Ioan.* 12, 31. *Coloſſ.* 1,13 † 2,15,2. *Timot.* 1, 10, 1. *Io.* 3,8. *Heb.* 2,14. *Apoc.* 12,9 † 20,2
Diaboli filij, Io. 8,44. *Act.* 13,10,1. *Ioan.* 3,10
Diaconi, Act. 6,3 † 21,8. *Philipp.* 1,1. *Tim.* 3,8
Diana colitur Epheſi, & in vniuerſa Aſia, Act. 19, 27
Dies nouiſſimi, & iudicium extremum. 1. *Reg.* 2,10. *Pſ.* 95,13. *Iſaiæ* 2,10,19 † 13,4,6,13 † 26, 21 † 27,1 † 30,30 † 66, 15,24. *Ier.* 30,23. *Dan.* 7,9. *Sophon.* 1,2 14. *Malach.* 4,1,4. *Eſd.* 2,27 † 13,32. *Matth.* 12, 36 † 13,41, 49 † 16, 27 † 24.* † 25, 31, 42. *Marc.* 13.* *Luc.* 17, 24, 30. *Act.* 1, 11 † 3, 20 † 17, 31. *Roman.* 2,5,16 † 14,10,1. *Cor.* 15.* 2. *Cor.* 5, 10, 1. *Theſſ.* 4, 16 † 5,2,2. *Theſſ.* 1,7 † 2, 1. *Tit.* 2, 13, 2. *Petr.* 3, 13. *Hebr.* 9,28. *Iudæ* 14. *Apoc.* 1,7 † 20,11
Dies Domini, Iſaiæ 13,6. *Ierem.* 30, 7. *Amos* 5,18. *Ioel* 2,1, 31. *Sophon.* 1,14. *Malach.* 4, 1.4. *Eſdræ* 2,27. *Philipp.* 1,6 † 2,10,1. *Theſſalon.* 5,2,2. *Timot.* 4,8
Dies Domini, & hora nulli cognita, Mat. 24,36,50. *Mar.* 13,32. *Luc.* 17,24,30. *Act.* 1,7,1. *Theſſal.* 5, 1,2. *Petr.* 3,10. *Apoc.* 3,3 † 16,15
Dies pro annis, Num. 14,34. *Ezech.* 4,6
Dilectio Dei erga ſuos, Exod. 20,5 † 34,14. *Deut* 4, 24 † 6,15 † 7,8. *Ioſue* 24,19. *Prou.* 8,17. *Eccli.* 4, 18. *Ier.* 31,3. *Io.* 3,16 † 10,11 † 13,1,18 † 15,9 † 16, 27. *Rom.* 5,8. *Gala.* 2,21. *Eph.* 3,19 † 5,2
Diligendus eſt Deus ſuper omnia, Gen. 22,2,9. *Exod.* 20,6. *Deut.* 5, 10 † 6, 5 † 10,12 † 11,1, 13,22 † 30, 6. *Ioſ.* 22,5. *Eccli.* 7, 32 † 34, 19 † 47, 11. *Matth.* 10, 37 † 22,36. *Marc.* 12, 30. *Luc.* 7, 47 † 10, 27. *Ioan.* 21,15. *Rom.* 5,5 † 8, 28, 35, 1. *Cor.* 10, 21, 1. *Ioan.* 4, 17
Dilectio vide Charitas.
Dina filia Iacob, Gen. 30, 21. *violatur à Sichem. cap.* 34,2
Dyoniſius Areopagita conuertitur, Act. 17,34
Diſcordia vitanda, Prouer. 6, 19 † 10, 12 † 15, 18 † 16, 28 † 17, 11 † 18, 6 † 30, 33. *Matth.* 12, 24. * *Luc.* 11, 17, 1. *Corinth.* 14, 33. *Galat.* 5, 15, 2. *Timot.* 2, 23
Diuini, vide Incantatores.
Diuites quomodo ſe erga pauperes habere debeant, Leuit. 25, 35. *Deut.* 15, 7, 10. *Iob.* 31, 16. *Pſalm.* 61, 11. *Prou.* 14, 31 † 17, 5 † 19, 17 † 21, 13 † 22, 7 † 28, 27 † 30, 7. *Eccleſ.* 11, 1. *Eccli.* 4, 4 † 7, 35 † 11, 10 † 29, 12 † 31, 8. *Iſaiæ* 23, 18. *Matth.* 6, 19 † 19, 21. *Luc.* 14, 13 † 16.* † 18, 22. *Act.* 2, 45 † 4, 34, 1. *Timoth.* 6, 18. *vide Eleemoſyna.*
Diuitiarum vanitas, & contemptus, & quemadmodum, in diuitijs non ſit ſperandum, Pſalm. 38, 7 † 48.* † 51, 9. *Prouerb.* 10, 2 † 11, 4, 28 † 15, 16 † 18, 11 † 22, 16 † 23, 4 † 28, 11 † 30, 7. *Eccleſ.* 5, 9, 12 † 6, 2. *Iſaiæ* 2, 7. *Ierem.* 17, 3, 11 † 22, 13. *Ezech.* 7, 19. *Soph.* 1, 18. *Eccli.* 5, 1, 10 † 10, 10 † 11, 7 † 14, 1 † 31, 3. *Matth.* 3, 22 † 19, 21. *Luc.* 8, 14 † 12, 15, 1. *Tim.* 6, 9. *Iac.* 1, 11
Contra Diuites impios. 1. *Reg.* 25, 2. *Iob* 20, 19 † 27. * *Prouerb.* 23, 4 † 28, 8, 20, 27. *Eccleſ.* 6, 1. *Iſaiæ* 5, 8 † 32, 9. *Ierem.* 15, 13. *Amos* 6, 1 † 8, 4. *Habac.* 2, 5. *Luc.* 6, 24 † 16, 19, 24. *Iac.* 5, 1. *vide Auaritia.*
Doctrina Apoſtolica ſcripta, & non ſcripta firmiter tenenda, Roman. 16, 17. *Galat.* 1, 8, 11, 2. *Theſſal.* 2, 15, 1. *Corin.* 11, 3, 34
Doctrina Apoſtolorum eſt Chriſti doctrina. Luc. 10, 16, 1. *Cor.* 14, 37, 2. *Corinth.* 2, 14, 17 † 7, 20, 1. *Theſſal.* 2, 2, 13. *Galat.* 1, 11
Doeg ſeruus Saulis prodit ſacerdotem Abimelech, 1. Reg. 22, 9, 18. *cædit ſacerdotes Domini*, 22, 18
Dolus, Ierem. 9, 6. *Pſal.* 34, 20 † 9, 28. *Prouerb.* 12, 17. *Marc.* 7, 22. *Act.* 5, 1. *Roman.* 1, 29
Domus ædificata ſuper petram, firma manebit, Pſal. 45, 2. *Matth.* 7, 24 † 16, 18. *Luc.* 6, 48. *Rom.* 8, 35
Domus corporis noſtri 2. *Corint.* 5, 1. 2, *Pet.* 1, 14
Domini, & domina erga ſeruos, & ancillas totamque

familiam officium, & poteſtas, Exod.21,2,20,26. Leuit. 19,13 †25,38. *Deut.* 5, 14, 21 †15, 12, 16 †24, 15. *Iob.* 31,13. *Prou.*29, 10. *Ierem.* 34. 9, 14. *Eccli.*7,22 †33.31 †42.16. *Eph.*6,9. *Col.*4,1

Donaria accipere, ſit ne prohibitum, Geneſ. 14,22. *Exodi* 18,21 †23,8. *Num.*22,18. *Deuter.* 10,17 †27, 25,1. *Regum* 8,3 †12, 3.3. *Reg* 13, 7,4. *Reg.* 5 16,2. *Paralip.*19.7. *Iob.*15,34 *Pſal.*14,5 †25, 1^. *Prouerb.* 15 27 †17.23. *Iſa.*1,23 †5,23 †33,15 †45,13. *Ezec.* 13,19 †22 12. *Dan.*5,17. *Mich.*3,11. *Eccli.* 8, 3 †20, 31. *Act.*20,35

*Druſilla vxor Felicis præfecti, audit doctrinam euangelicam à Paulo, Act.*24,24

E

*EBrietas, & gula, Geneſ.*9,21 †19,32, 35 †25,29. *Leuitic.* 10,9,1 *Reg.*25. 36,2. *Reg.*11,13 †13 28. 3. *Reg.*20,12,16. *Prouerb.*20.1 †21.17 †23,1,2,3,20, 29 †31.4. *Eccleſ.*19.1 †23,6 †31, 12. 17. * 31, 35 † 37,32 * *Iſaiæ* 5,11 22 †22,13 †28.7 †56,12 *Ezech.* 16,49. *Dan.*5,2 *Oſee* 4,11. *Ioel* 1,5. *Mich.*2, 11. *Abac.* 2,5,16. *Iudith.*13, 4. *Sapien.* 2,7,1. *Machab.* 16, 16. *Luc.*12, 45 † 21. 34. *Rom.* 13, 13,1. *Cor* 5, 10 †6, 10 †15. 52. *Galat.*5,21. *Epheſ.*5. 18. 1. *Theſſal.* 5, 7, 1. *Tim.* 3,3. *Tit.*1,7,1 *Pet.*4,3. *Hebr.*12,16. *vide Ieiunium.*

*Ebrietas iram Dei prouocat. Iſa.*5, 11, 22 †28, 1. *Dan.*5.2. *Ioel* 1,4,5,1. *Corint.* 6, 10. *mentem alienat. Prou.*23,31. *Eccli.*19,2. *Iſa.*28,1,7. *Oſee* 4,11. *ad libidinem incendit. Prouer* 20.1. *Eph.*5,18. *facultates diſſipat. Prouerb.*25,20. *Eccli.*19, 1. *ſecretum detegit. Prouer.* 31,4. *Abac.*2,15. *ad furorem, & rixas excitat. Prou.* 20,1 †23,29. *Eccleſ.*31,38,40. *Oſee* 7,5

Ebron, vide Hebron.

*Eccleſia accipitur pro templo materiali, Deut.*23,1. *Iudic.*20,2. *Iudith* 6, 21. *Pſ.*67,27. *Thren.* 1, 10. *Ioel* 2,16,1. *Cor.*11,18 †14,34

Eccleſia accipitur pro cœtu fidelium, Num. 19, 20 † 20,4,1. *Regum*,17,47,3. *Reg.*8,14,55,1. *Paral.* 29,1,* 2. *Paralip.*1,5. *Pſalm.* 21,26 †25, 12 †34, 18 †106, 32 †149,1,1. *Machab.*4.37 †5,16 †14.19. *Matth.*16 18. *Actorum* 5,11 †8,1 †16.4. *Roman.* 16, 16, 23,1. *Corinth.*6,5 †11,16 †12,28 †14,1,2. *Corinth.* 8, 18, 23,24 †11,8 †12.13. *Epheſ.*5,23. *Philip.* 4, 15. *Coloſſ.* 1,15,1. *Timoth.*3,5, 15. *Iacob.*5, 14. *Apocalyp.* 1, 11 † 22,16

Eccleſia pro cœtu vnius prouinciæ, 3. *Reg.*8, 14. *Act.* 9,31 †11,2,6 †12.1 †13,1 †15, 1 †19, 32 †20, 17. *Roman.*16,2,1. *Corinth.*1,2 †16,1,2. *Cor.* 8,2. *Gal.*1, 2,2. *Theſſal.*1,1.* 1. *Pet.*5,13. *Apocal.*2,1.*† 3,1

*Eccleſia pro prælatis, & præpoſitis.*3. *Reg.*8,14. *Matt.* 18,17

*Eccleſia eſt vna & viſibilis præfigurata per vnam & viſibilem arcam Noe. Gen.*6,14. 1. *Pet.*3,20. *per ciuitatem ſanctam Ieruſalem, Apoc.* 21,2. *per hortum conclusum, & fontem ſignatum, Cant.*4,12. *per vnam columbam,*6,8. *per vineam, Pſal.*79,9. *Cant.*2,15. *Iſaiæ* 5,2.* *Ier.*2,21 †12,10. *Matth.*20,1.* *Marc.* 12,1. *Luc.* 20, 9. *Apoc.*14,15. *per nauem. Luc.* 5, 3. *per ſagenam comprehendentem bonos, & malos piſces. Matth.* 13,47. *per agrum, Mat.* 13,24. *per regnum cœlorum. Matth.* 13.* †25.*

*Eccleſia firmamentum veritatis errare non poteſt. Iſa.*29.21. *Mat.*16.18 †28,20. *Luc.*22,32. *Ioan.* 14, 16 †16,13 †17,11 20 1. *Tim* 3,15. * 1. *Io.*2.27

*Eccleſia eſt corpus Chriſti. Cant.*4,7,9,11,1^. *Epheſ.* 1,22 †4,4 †5.23 1. *Cor.* 1^,27

*Eccleſia fidelium naſcitur, & propagatur per ſanam doctrinam. Ioan.*1,12 †3.3. *Rom.*8,13 †9.8. *Galat.*3, 20 †4,19. *Eph.*2,5 *Tit.*1.^. *Cor.* 4, 15. *Philem.*10,1. *Pet.*1,23 1. *Ioan.*3 9 †5,1, 18. *Iacob.* 1,18

*Eccleſia, ſeu fidelium cœtus, tenetur ſacerdotibus paſtoribuſque ſuis, quæ ad vitam ſunt tuendam neceſſaria ſuppeditare, Deuteronom.*12 19 †14,27 †16, 11 †25, 4,1. *Eſdræ* 7 23. *Matth.*10,10. *Luce* 10,7 *Roman.*15, 27,1. *Corinth.*9.7,11. *Galat.*6,8. *Philip.*2,29 †4,10, 16,1. *Theſſalon.*5,12. *Hebr.* 13, 7 *Tenetur etiam pro ſuis præfectis orare, Act.*4, 29 †12, 5. *Roman.* 15, 30. *Epheſ.*6,18. *Phil.*1,19. *Coloſſ.*4,2,2. *Theſſ.* 3,1. *Hebr.* 13,18

*Eccleſia eſt ſponſa Chriſti, Pſ.*44, 11. *Ezech.*16,9, 2. *Corin.*11,2. *Epheſ.*5.26. *Apoc.*1^,8 †21,10

Eccleſiæ caput eſt Chriſtus Oſee 2,2, 1. *Cor.* 12,27. *Eph.*1,22 †4,15 †5.23. *Coloſſ.*1, 18 †2,10

Eccleſiæ quaſi membra quædam ſunt veri fideles, eidem capiti Chriſto, eiuſque vicario ſubiecti, cuiuſcumque nationis fuerint, ſiue Iudæi ſiue Gentiles, Iſa 43,9. *Ioan.*10,16,1. *Cor.*12,12. *Eph.* 3,6

*Eccleſiæ claues præmittuntur, & poteſtas, Matth.*16, 19. *traduntur. Ioan.*20,23. *exercentur, Matth.* 18,17. *vide Excommunicatio, & Confeſſio.*

*Eccleſiam ſibi Chriſtus comparauit, & emit ſanguine ſuo. Act.*20,28,1. *Cor.*6 20 †7, 23. *Epheſ.*2, 13. *Coloſſ.*1,14,1. *Pet.*1,18. *Heb.*9,12,1. *Ioan.* 1, 7. *Apoc.*1, 5 †5.9 †14.4

*Eccleſiam ſuam Deus protegit, & cuſtodit, Exod.*13, 21 †29,45. *Leuit.*26.12. *Deut.*7, 20 †23, 14 †31,3, 3. *Reg.*6,13. *Pſal.*90.1, 11 †151,13. *Iſa.*43,2. *Ierem.* 46,28. *Matt.*18,20 †28.20. *Ioan* 14, 3,2. *Cor.*6,16

*Edom frater Iacob filius Iſaac, appellatur Eſau Geneſ.*25,25

*Edumæi negant Iſraelitis tranſitum per ſuam regionem, Nu.*20,24. *cæduntur, & fiunt ſerui domui Iſrael,* 2. *Reg.*8,14. *deficiunt ab Iſrael, & creant ſibi regem,*4. *Reg.*8,20. *ſuperantur à Iuda,* 14,7,2. *Paral.*25, 12

*Contra Edumæos prophetia. Numer.*24,18. *Pſ.*136, 7. *Iſa.*11,11 † 34.5. *Ierem.*49.7. *Thren.*4,22. *Ezech.* 25,13.14 †32,29 †35.* †36,5. *Amos* 1,11. *Abdiæ* 1, 1.* *vide Eſau*

Eleazar filius Aaron, Exod. 6, 23 †28, 4. *partitur cum Ioſue terram Chanaan. Ioſue,* 14, 1. *iuxta præceptum Domini, Num.*34,17. *conſecratur Sacerdos, Leu.* 8,24.* *ſit poſt mortem patris ſummus Sacerdos, Num.* 20,26. *Deuter.*10 6 *moritur & ſepelitur, Ioſue* 24,33. *filium habet cui Phinees nomen erat, Exodi* 6, 25. *quem in demortui patris locum ſufficiunt. Num* 25.7,12

Eleazar filius Saura occidit elephantem, quo in vulnere procumbente, ipſe oppreſſus ſuffocatur. 1. *Machab.* 6,43

Eleazari ſenis martyrium, 2. *Machab.* 6, 18,24

Eleemoſyna pauperibus erogandæ, Exod. 22, 25 †23, 11. *Leuit.*19,10 †25.22 †25,34. *Deut.*15. 7, 10 †24, 19,3. *Reg.*17,10,2. *Eſd.*8,11. *Eſth.*9,22. *Pſ.*40,1 †81,

4 † 111,9. *Prouer.* 3,9,28 † 11,18,25 † 14,21,31 † 18 17 † 21,13,21 † 22,9 † 28,27 † 31,20. *Eccles.* 11,1. *Isa.* 58,7. *Ezech.* 16,49 † 18,7. *Dan.* 4,29. *Eccli.* 4,2 † 7,35 † 12,3 † 14,11 † 29,12 † 35,4. *Tob.* 1,4 † 4,7, 17 † 12,9 † 14,12 *Matt.* 6,3 † 10,42 † 19,21 † 25, 35,42. *Luc.* 3,11 † 6,35 † 11,41 † 12, 33 † 14,13 † 16,9,21 † 19,8 † 21,1. *Actor.* 2,42 † 6,2 † 9,39 † 10 2 † 11,29 † 20,35. *Rom.* 12,8 † 15,26,1. *Corin.* 16,1. * 2. *Cor.* 8,4,15 † 9. * *Epheſ.* 4,28. *Hebr.* 13,16,1. *Ioan.* 3,17. *Iacobi* 2,15. *quare Miſericordia.*

Eli ſacerdos in Silo, 1. *Reg.* 1,3. *filij eius reprehenduntur.* 2,12,22. *è ſolio lapſus fractis ceruicibus moritur.* 4, 18.

Elias, vide Helias.

Eliſæus vngitur propheta, 3. *Reg.* 19,19. *iuxta præſcriptum Domini,* 1 9,16. *tranſit Iordanem,* 4. *Reg.* 2,14. *ſanat aquam,* 2,20. *reuocat puerum ad vitam,* 4,32. *mundat Naaman à lepra,* 5,14. *percutit Syros cæcitate,* 6,18. *prædicit rerum abundantiam,* 7,1. *ægrotat, & moritur.* 13,14,20. *mortuum eius corpus excitat mortuum,* 13,21. *commendatur,* Eccli. 48,13

Elymas magus fit cæcus, Act. 13,8

Emere & vendere quomodo oporteat, Gen. 23,9,14 † 25,31 † 33,19 † 41,57 † 42.* *Leuit.* 19,13,35 † 25, 14,46. *Deuter.* 15,1 † 25,13. 2. *Reg.* 4,21. *Eccli.* 27,3 † 42,25. *Prouerb.* 11,1,26 † 16,11 † 20,10,23. *Iſa.* 23 18. *Ierem.* 32,6. *Ezech.* 45,10. *Mich.* 6,10. *Matth.* 7,2. *Luc.* 14,18,1. *Cor.* 7,30. 1. *The.* 4,6

Epiron, quia negabat Iudæ tranſitum funditus perdita eſt, 1. *Machab.* 5,46,2. *Mach.* 12,27

Epiſcopi, eorum electio, & officium, Mat. 20,23,26. *Luc.* 4,16 † 22,26. *Ioan.* 10,4,14 † 21,15. *Act.* 1,24 † 6,3 † 11,22 † 14,20 † 20,28. *Rom.* 13,16,25,1. *Cor.* 3,5 † 4,1 † 16,1,9,2. *Cor.* 3,6 † 4,5 † 10,8 † 6,13. *Epheſ.* 1,15 † 3,2. *Colo.* 1,23,1. *Tim.* 3,1 † 4,6,2. *Tim.* 2,1,15,24. *Tit.* 1,5,1. *Pet.* 5,2. *vide Concionator.*

Erubeſcere nullus debet Euangelium, Pſal. 39,11. *Eccli.* 42,9,21. *Marc.* 8,38. *Luc.* 9,26. *Rom.* 1,16,2. *Tim.* 1,8

Erubeſcendum propter peccata, Eze. 16,52. *Eccli.* 42,11

Eſaias, vide Iſaias.

Eſau filius Iſaac naſcitur, Geneſ. 25,24. *vendit ſua primogenita,* 25,31. *Heb.* 12,16. *ſupplantatur à fratre ſuo Iacob, Gen.* 27 *. *ducit filiam Iſmaelis,* 28,9 † 36,3. *procedit contra Iacob cum* 400. *viris,* 32,6. *oſculatur ſuum fratrem Iacob,* 33,4. *in Eſau pugnare prohibetur Iſrael, Deut.* 2,4. *vide Edom.*

Eſdras ſcriba proficiſcitur ex Babylone, 1. *Eſd.* 7,6. *ſeparat mulieres Gentiles ex Iſrael,* 9 *. † 10 *. *legit coram multitudine librum Legis,* 2. *Eſd.* 8,2,3. *Eſdr.* 9,39. *appellatur Ioſedec,* 1. *Paral.* 6,15

Eſurire iuſtitiam, Iſa. 55,1. *Pſ.* 106,9. *Mat.* 5,6. *Luc.* 1,53 † 6,21. *Apoc.* 21,6 † 22,17

Eua formatur ex coſta Adæ, Gene. 2,21. *comedit fructum vetitum,* 3,6

Euangelium Chriſti eiuſque prædicatio, Gen. 3,15. *Iſa.* 53,1 † 55,5 † 61,1. *Mat.* 1,21 † 11,28 † 28,19. *Mar.* 16,15. *Luc.* 2,10 † 24,46. *Ioan.* 3,16 † 6,35 † 8,12 † 10,9 † 12,46. *Rom.* 1,16 † 3,21,24 † 8,3. 1. *Cor.* 15,15,29 † 4,15 † 15,1,2. *Cor.* 5,18. *Gal.* 1,6,11. *Ephe.* 1,13,1. *Timot.* 1,15. 2. *Timoth.* 1,8 † 2,8. 1. *Pet.* 4,17

Euangelium adſert fiduciam, ſimul & timorem, conſolationem, & terrorem Mat. 3,7 *. † 5,20,23 † 7,13, 19,23 † 8,12 † 9,15 † 10,33 † 11,12 † 12,37,41 † 13 29,40,50 † 15,13 † 16,27 † 18,6,7 † 20,16 † 29,13, 14 † 24,12,24 *. † 25,12,13,30,41 *. *Marc.* 10,25, 31 † 13 *. *Luc.* 3,17 † 6,24,25 † 9,62 † 12,20,40, 48 † 13,5,26,30 † 16,22 † 17,30,34 † 19,22 *. † 20, 47 † 21 *. *Ioan.* 5,28 † 15,16. *Act.* 5,5,6 *. *Rom.* 1,18 † 2,5,6 † 6,23 † 9,18 *. † 11,20,22 † 13,2,3,4 † 14, 12,1. *Cor.* 3,13,17 † 5,5 † 10,8 † 11,29 *. † 15,51 † † 16,22,2. *Cor.* 7,1,8,10 † 13,5. *Gala.* 5,21,24. *Eph.* 5,5. *Philip.* 2,12,1. *Timot.* 5,24. *Heb.* 9,27 † 10,26,27 *. *Iacob.* 4,9 † 5,1,1. *Pet.* 4,18 † 5,8,2. *Pet.* 1,10 † 2, 4 *. † 3,10 *. *Iuda* 15

Euangelizanti debetur neceſſaria vita ſuſtentatio Matth. 10,9. *Mar.* 6,8. *Luc.* 9,4 † 10,7. *Rom.* 15,26,1. *Corin.* 9,7,11,13. *Gal.* 6,6,1. *Tim.* 5,17,2. *Tim.* 2,6

Euchariſtia, Mat. 26,26. *Mar.* 14,22. *Luc.* 22,19,1. *Cor.* 11,24 *. † 10,16. *frequenter ſumenda, Act.* 2,42 † 20,7. *præfiguratur, Exo.* 16,15.*

Euchariſtia ſub altera tantum, nimirum panis ſpecie Ioan. 6,58. *data à Chriſto, Luc.* 24,30,31. *ab Apoſtolis. Act.* 2,42 † 20,7

In Euchariſtia non remanet ſubſtantia panis poſt conſecrationem, ſed eſt verum Chriſti corpus & ſanguis, Matth. 26,26. *Marc.* 14,22. *Luc.* 22,19. *Ioan.* 6,51

Euchariſtiam in publicis ſupplicationibus circumferendam eſſe, præfiguratum Ioſ. 6,6,7,11.* 20,1. *Reg.* 4,3,2. *Reg.* 6,4,5,6

Euchariſtia adoranda, Pſal. 21,28,30 † 98,5. *Ioan.* 9,38

Exactio, cenſus, & tributum debetur principibus, Mat. 17,24 † 22,17. *Mar.* 12,16. *Luc.* 20,22. *Rom.* 13,7

Excommunicatio à Chriſto inſtituta & præcepta, Mat 5,29 † 16,19 † 18,8,8. *Mar.* 9,42. *Ioan.* 20,23

Excommunicatio in vſu fuit Apoſtolis, 1. *Cor.* 5,3,10, 2. *The.* 3,6,14,1. *Timot.* 1,20. *Tit.* 3,10

Excommunicatio exercenda ad ædificationem & emundationem Eccleſiæ, & ad correctionem eius qui excommunicatur, 1. *Cor.* 5,4,1. *Tim.* 1,20,2. *Theſ.* 3,14. *vt ſpiritus eius ſaluus ſiat.* 1. *Corinth.* 5.*

Excommunicatio Phariſæorum, Io. 9,22, 34 † 12,42 † 16,2

Excommunicandi, qui in moribus aut doctrina graviter errantes admoniti, nolunt reſipiſcere, Prouerb. 22, 10. *Mat.* 18,17. *Rom.* 16,16,1. *Corin.* 5 *. 2. *Cor.* 2,8, 2. *The.* 3 *. 1. *Timo.* 1,20 † 6,5,2. *Timoth.* 2,17,21 † 3,5. *Tit.* 3,10. *Ioan.* 2,10

Excommunicati vitandi, Matt. 18,17,1. *Cor.* 5 *. 1. *Tit.* 3,10

Exequiæ celebrantur, Gene. 23,2,3 † 50,10. *Deut.* 34,8,2. *Reg.* 3,31.*

Ezechias filius impij Achab cum eſſet rex, tamen pius fuit, 4. *Reg.* 16,20. *frangit ſerpentem Æneum,* 18,4. *deficit ab Aſſyrijs,* 18,7. *mittit nuntium ad Iſaiam prophetam,* 19,2. *Iſa.* 37,2. *decumbit ex graui morbo,* 4. *Reg.* 20,1. *Iſ.* 38,1. *oſtendit Babylonijs ſuum theſaurum, & reprehenditur,* 4. *Reg.* 20,12,14.

I.

F

Dan. Lam. vrome. 1 Corinthe, 1 C. 3, 11. *Iph.* 2, 20. 1. *Pet.* 2. *O fundamentum fuum Apoc. Ioh, Iph.* 2, 20. *Apoc.* 21, 14.

Fundamenta vera Matth. 16, 18 *Ioh.* 21, 15, 17. *suum fundamentum habet, Ioh.* 22, 21

Gaudere cum gaudentibus & plorare cum plorantibus, Rom. 12, 15. *Iud.* 11, 34. 1. *Sam.* 18, 6. 2. *Sam.* 1, 20. *Psal.* 68, 26. *Esa.* 66, 10. *Ier.* 31, 13. *Luc.* 15, 6. 9. *Phil.* 2, 17. 18. *Rom.* 12, 15. 1. *Cor.* 12, 26.

Gaudium Domini, Neh. 8, 10.

Gaudium, quod Deus. *Psal.* 4, 8. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

Gaudium, quod Opus. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

Gaudium vestrum, 1 *Corinthe*, 1 C. 3, 11. *Iph.* 2, 20. 1. *Pet.* 2. *O fundamentum suum Apoc. Ioh, Iph.* 2, 20. *Apoc.* 21, 14.

Fundamenta vera Matth. 16, 18 *Ioh.* 21, 15, 17. *suum fundamentum habet, Ioh.* 22, 21

Gaudere cum gaudentibus & plorare cum plorantibus, Rom. 12, 15. *Iud.* 11, 34. 1. *Sam.* 18, 6. 2. *Sam.* 1, 20. *Psal.* 68, 26. *Esa.* 66, 10. *Ier.* 31, 13. *Luc.* 15, 6. 9. *Phil.* 2, 17. 18. *Rom.* 12, 15. 1. *Cor.* 12, 26.

Gaudium Domini, Neh. 8, 10.

Gaudium, quod Deus. *Psal.* 4, 8. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

Gaudium, quod Opus. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

Gaudium vestrum, 1 *Corinthe*, 1 C. 3, 11. *Iph.* 2, 20. 1. *Pet.* 2. *O fundamentum suum Apoc. Ioh, Iph.* 2, 20. *Apoc.* 21, 14.

Fundamenta vera Matth. 16, 18 *Ioh.* 21, 15, 17. *suum fundamentum habet, Ioh.* 22, 21

Gaudere cum gaudentibus & plorare cum plorantibus, Rom. 12, 15. *Iud.* 11, 34. 1. *Sam.* 18, 6. 2. *Sam.* 1, 20. *Psal.* 68, 26. *Esa.* 66, 10. *Ier.* 31, 13. *Luc.* 15, 6. 9. *Phil.* 2, 17. 18. *Rom.* 12, 15. 1. *Cor.* 12, 26.

Gaudium Domini, Neh. 8, 10.

Gaudium, quod Deus. *Psal.* 4, 8. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

Gaudium, quod Opus. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

G

Gaudium vestrum, 1 *Corinthe*, 1 C. 3, 11. *Iph.* 2, 20. 1. *Pet.* 2. *O fundamentum suum Apoc. Ioh, Iph.* 2, 20. *Apoc.* 21, 14.

Fundamenta vera Matth. 16, 18 *Ioh.* 21, 15, 17. *suum fundamentum habet, Ioh.* 22, 21

Gaudere cum gaudentibus & plorare cum plorantibus, Rom. 12, 15. *Iud.* 11, 34. 1. *Sam.* 18, 6. 2. *Sam.* 1, 20. *Psal.* 68, 26. *Esa.* 66, 10. *Ier.* 31, 13. *Luc.* 15, 6. 9. *Phil.* 2, 17. 18. *Rom.* 12, 15. 1. *Cor.* 12, 26.

Gaudium Domini, Neh. 8, 10.

Gaudium, quod Deus. *Psal.* 4, 8. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

Gaudium, quod Opus. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

Gaudium vestrum, 1 *Corinthe*, 1 C. 3, 11. *Iph.* 2, 20. 1. *Pet.* 2. *O fundamentum suum Apoc. Ioh, Iph.* 2, 20. *Apoc.* 21, 14.

Fundamenta vera Matth. 16, 18 *Ioh.* 21, 15, 17. *suum fundamentum habet, Ioh.* 22, 21

Gaudere cum gaudentibus & plorare cum plorantibus, Rom. 12, 15. *Iud.* 11, 34. 1. *Sam.* 18, 6. 2. *Sam.* 1, 20. *Psal.* 68, 26. *Esa.* 66, 10. *Ier.* 31, 13. *Luc.* 15, 6. 9. *Phil.* 2, 17. 18. *Rom.* 12, 15. 1. *Cor.* 12, 26.

Gaudium Domini, Neh. 8, 10.

Gaudium, quod Deus. *Psal.* 4, 8. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

Gaudium, quod Opus. *Esa.* 9, 2. *Ier.* 31, 13. *Zach.* 10, 7.

Gratiæ agendæ ante & poſt cibum ſumptum, Deut. 8,10, 1.Reg.9,13.*Iſa.*62,9.Matt.14,19 † 15,36 † 26, 25.*Mar.*6,41 † 8,6 † 14,22.*Luc.*9,16. *Ioan.*6,11,23. *Act.*27,35.*Rom.*14,6,1.*Cor.*10,30,1. *Tim.*4,3

Gula, vide Ebrietas, & Ciborum luxus.

H

*Hæreticos & infideles relinquit Deus ad iuſtorum probationem, Iudic.*3,1,1.*Cor.*11,19

Hæretici iamdudum à temporibus Apoſtolorum extiterunt 1.*Timot.*1,20,2. *Timoth.*2, 18,1. *Ioan.*2,18,2.*Io.* 7.*Apoc.*2,15

*Hæreticos futuros etiam noſtris temporibus prædictum eſt, Matth.*24,5,24. *Io.*5,43,1. *Tim.*4,1,2. *Tim.*3,1,2. *Pet.*2,1 † 3,3. *Iudæ* 18

Hæreticorum mores & doctrina, ibidem.

Hæretici vitandi Deut. 13,1. *Matth.*7,15. *Rom.*16, 17,2.*Tim.*2,17 † 3,5.*Tit.*3,10,2.*The.*3,14.*Ioan.*2,10

*Hæretici malè tolerantur à præfectis, Apoc.*2,14

Hæretici tollendi è medio, Deut. 13,5 † 18,20,3.*Reg.* 18,40 *.4. *Reg.*10,25 *.

Hæreſis, fornicatio ſpiritualis, vide Fornicatio.

Hazael famulus Benhadad regis Syriæ, 4. *Reg.*8,11, 15.*iuxta mandatum Domini*, 3. *Reg.* 19, 15. *percußit Iſrael in vniuerſis finibus ſuis*, 4. *Reg.* 20, 32 † 12, 17 † 13,3.*quemadmodum prophetatum eſt*,4, *Reg.* 8,11,13. *moritur*, 13, 24

Helias vir piloſus, & zona pellicea cinctus renibus,4. *Reg.* 1,8

Heliæ orationis efficacia, 3.*Reg.*17,1.*Iacob.*5,17,18. *alitur miniſterio corui*, 3. *Reg.* 17,2.*excitat puerum mortuum* 17,19.*occidit prophetas Baal*, 18,40.*fugit Iezabel* 19,3. *mittitur in Damaſcum, vt vngeret Hazael regem Syriæ*,19,15.*mittitur ad Achab*, 21,17.*ad Heliam miſſi principes quinquagenarij cum ſuis, igne cœlitus demiſſo conſumuntur*, 4.*Reg.*1,10.*aſſumitur per turbinem in cœlum*, 2, 11. *apparet in tranſfiguratione Domini, Matth.*17,3.*Luc.*9,30

Heliodorus à cubiculis Seleuco, tentat theſaurum templi auferre,2.*Mach.*3,7,13. *punitur à Deo*, 3, 24

Heliſeus, vide Eliſeus.

Herodes Aſcalonitas occidit innocentes pueros, Matth. 2,16. *& moritur*, 2,19

*Herodes Antipas filius Herodis tetrarcha Galilææ, Luc.*3,1.*occidit Ioannem Baptiſtam, Mat.*14,9. *Herodes & Pilatus morte Chriſti inter ſe reconciliantur, Luc.* 23,12.*Act.*4,27

Herus & Hera, vide Dominus & Domina.

Heſron filius Phares, Gene. 46, 12. *Matt.* 1, 3. *relinquit poſt ſe Azam, & appellatur Iephonne*, 1. *Par*, 4, 15

Heſter ſit vxor Aſſueri, Eſther 2 *. *precibus ſuis apud Aſſuerum latam de Iudæis vno die occidendis ſententiam reuocat, Eſther* 8,3,8

Hieremias, vide Ieremias.

Hieruſalem, vide Ieruſalem.

Holofernes dux Nabuchodonoſor mittitur contra Iſrael, Iudith 2,4. *blaſphemat Deum*, 6,1

Obſidet Bethuliam, 7,1. *proprio gladio cervix ei præciditur*, 13,8

Caput eius conſpiciendum ponitur in muris ciuitatis, 14,1.*totus Aſſyricus exercitus ſe in fugam dedit*, 15,1

Homo creatus eſt ad imaginem Dei, Gene. 1,26 † 2,7 † 5,1 † 9,6.*Sap.*2,23.*Eccli.*17,1.*Iob* 10,8. *Pſalm.* 118,73. *Iac.*3,9

*Homo maledicitur, Gen.*3,17

Benedicitur in Chriſto, Geneſ. 12, 3 † 22, 18. *Gal.* 3,8

*Hominis regeneratio, Mat.*18,3. *Io.* 1, 13 † 3,3,6 † 4,14 † 7,31,1.*Cor.*4,15.*Gal.*4,19. *Epheſ.*4,22. *Col.* 3,8.*Tit.*3,5,1.*Pet.*1,23 † 2,2. *Iac.*1,18

Homo puluis & lutum, Gen. 2, 7 † 3, 19 † 18,27. *Eccle.*12,7.*Eccli.*17,1 † 18,8 † 41,13. *Iob* 4,19 † 10, 8 † 34, 15. *Pſalm.* 77, 39 † 102, 14 † 143, 4. *Iſaiæ* 40, 6

Homicidium latrocinium, & ſanguinis effuſio, Geneſ. 4 *. † 9, 6 † 37, 18. *Exod.*2,12 † 20, 13 † 22, 2. *Leuitic.*24,21. *Num.*25,7 *. *Deut.*5,17 † 19,4, 11 † 21 1 † 27, 24. *Ioſ.*20, 3. *Iud.*9,5,1. *Reg.* 18,17,2. *Reg.*3, 27 † 4,7,12,2.*Reg.*2,5,25,34. 46,4. *Reg.* 14,5 † 21, 16. *Prou.*6,17 † 28,17.*Eccli.* 34,25,27. *Thre.* 4, 13, *Ezech.*11,6 † 22,2 † 24,6.*Oſee* 4,2.*Matth.*5,21 † 19, 18,23,34 † 26,51.*Ioan.*8,44. *Rom.*13,9. *Gal.* 5,21, 1.*Io.*3,12. *Apoc.* 13,10

*Honor qui ab hominibus proficiſcitur, non magni faciendus, Num.*16,1. *Iudic.* 9,1,1. *Reg.* 10,27,2. *Reg.* 15,1,3. *Reg.*1,5.*Eſther* 3,1 *. † 6,6. *Eccl.*9, 18 † 10, 29,30. *Ier.*9,23.*Matt.*6,1 † 8,4 † 9, 30 † 17,9 † 20, 21,26. *Mar.* 1,44 † 5,43 † 7,36 † 8, 26 † 9, 8 † 10, 35,43. *Lu.*22,24.*Ioan.*6,15 † 8, 50 † 12,43. *Act.*10, 26 † 14,14. *Gal.*6,2. *Philip.*2,3,1. *The.*2,6,1. *Petr.*5, 3,3.*Ioan.*9. *Apoc.*19,10 † 22,9

Honor Dei, quare Gloria.

Honorandi Parentes, vide Parentes.

*Hoſpitalitas commendatur, Iſa.*58,7. *Mat.* 25, 36. *Luc.*14,13.*Rom.*12,13,1. *Timot.* 3,2. *Tit.*1,8,1.*Pet.* 4,9,3.*Ioan.*5,9.*Heb.*13,2.*Iacob.*1,27

Hoſpitalitatis exempla, Gen. 18, 3 † 19, 2 † 24, 31. *Ioſue* 2 *. *Iudic.*13,15 † 19, 4,9,3. *Reg.* 17,10,17,4. *Reg.*4,8.*Iob* 1,4 † 31,17.*Tob* 2,1. *Luc.*10, 38 † 19,6 *Act.*16, 15 † 28,27

Inhoſpitalitas, Iud. 8,5 † 19, 18,1. *Reg.* 25, 9, 14. *Sap.* 19, 13

Humilitas Deo grata eſt, Gen. 18,27 † 29, 31 † 41 40. *Iudic.*6,15,1. *Reg.* 1.* † 2,1,8 † 7,9,10,2.*Reg.*6, 16,21,2.*Par.*12, 6,8 † 32, 26 † 33, 12 † 34,26. *Pſal.* 33,19. *Prou.* 11,2 † 16,19 † 18, 12 † 22, 22 † 25, 7 † 29,23.*Iſa.* 37, 1 † 57, 15 † 66,2. *Ier.*1, 6. *Ioan.* 3, 5. *Eccli.*3,18 † 7, 19. *Iudith* 4,7,11 † 9, 16. *Matt.* 3,11 † 5, 3 † 8, 8 † 11, 20 † 15, 27 † 18, 4 † 20, 26 † 21, 5 † 23,7,11. *Marc.* 9, 34 † 10, 43. *Luc.* 1, 48 † 9, 42 † 14,7,11 † 15,19 † 18,13 † 22,26. *Ioan.*13,4. *Act.* 10, 26. *Rom.*11,20 † 12, 16,1. *Cor.* 4, 6 † 15, 8. *Philip.* 2,7.*Coloſ.*3,12.*Heb.*11,24,1.*Pet.*5,5.*Iac.*1,9 † 4, 10. *Apoc.*4,1 † 19,10

Hymenæus pſeudo apoſtolus,2.*ad Timot.*2,19

Hypocriſis, 1,*Reg.*15,11 *. † 18 *. 2. *Reg.* 15, 2, 7, 4. *Reg.*1, 6, 9. *Iob* 8, 13 † 13, 16 † 15, 34 † 20 *. † 27,8 † 36,13.*Pro.*30,13.*Eccli.*1,36 † 19,24. *Iſa.*29, 13 † 38,2. *Ier.*9,8.*Ezech.*33,30.*Malac.*3,13,2.*Mach.* 6,24.*Matt.*2,7,16 † 6,2,16 † 7,5 † 15,7 † 16,3 † 22,

18 †23 *. † 24,51. Mar. 7,6. Luc. 11,44 † 12, 1,56 † 18,11. Act. 5,1 † 8,18 † 13,8. Rom. 2 *. Gal. 2,13,1. Tim. 4,2,2. Tim. 3,5,1. The. 5,22,1. Pet. 2,1.

I

Iabes in Galaad opprimitur ab Iſrael, Iudic. 21, 10. obſidetur, 1. Reg. 11, 1. viri Iabes Galaad exhibent miſericordiam Sauli, & filio eius, 31,12

Iacob filius Iſaac naſcitur, Gene. 25,23. emit à fratre Eſau primogenita, Gen. 25,31. Praripit Eſau benedictionem 27,5 *. proficiſcitur ad Laban, 28, 10. vide ſcalam, & vouet votum, 28, 12, 20

Seruit Laban pro duabus filiabus, 29, 18. reuertitur in patriam, 31, 17

Luctatur cum Angelo, 32, 24. vocatur Iſrael, 32, 27 † 35, 10, 3. Reg. 18, 31. mittit filios in Ægyptum, 42, 1

Migrat cum tota ſua familia in Ægyptum, 46 *. Deut 10,22. filios Ioſeph adoptat in ſuos, 48,5,8

Benedicit duodecim filijs, & moritur 49, 33. ſepelitur cum patribus ſuis in terra Chanaan, 50, 4, 7. ſecundum promiſionem, 47, 29. & ſecundum mandatum, 49, 29. commendatur, Eccli. 44,24. vide Iſrael.

Iacobus Zebedæi filius vocatur, Matth. 4,20. occiditur, Act. 12,2

Iebus appellatur Ieruſalem, Ioſue 15,8. Iud. 19,10, 1. Par. 11,4

Iebuſæos expugnare non poterat Iſrael, Iudic. 1,21. ſuperantur tamen à Dauid, 2. Reg. 5,8

Iehu filius Hanani propheta arguit regem Ioſaphat, 2. Par. 19,2

Mittitur ad Baaſa regem Iſrael, 3. Reg. 16,1,7

Iehu filius Ioſaphat filij Namſi vngitur vt rex eſſet Iſrael, ad delendam domum Achab, 4. Reg. 9,1,6

Iuxta præſcriptum, 3. Reg. 19,16

Occidit Iezabel, 4. Reg. 9,30,33

Occidit ſeptuaginta filios Achab, 10, 1. iubet comprehendi & iugulari fratres Ochozie regis Iuda, 10, 14. perdit ſeruos Baal, 4. Reg. 10, 17, 25. moritur, 10, 35

Ieiunium, & ieiunandum eſſe, Ioel 2, 12. Tob. 12, 8. Matth. 6, 16. Mar. 2, 20. Luc. 2, 36 † 5, 35. Rom. 13, 13, 1. Cor. 7, 5, 2. Cor. 6, 5 † 11, 27. Act. 13, 2, 3, 14, 22. Eph. 5, 18, 1. The. 5, 6. Tit. 2, 2, 1. Pet. 1, 13 † 5, 8. vide Quadrageſima.

Ieiunij meritum, Ier. 35, 14, 19. Ionæ 3, 7, 9, 10. Iudith 4, 8 † 8, 6. Mat. 17, 21 † 6, 17. Luc. 2, 37

Ieiunatur pro mortuis, 1. Reg. 31, 13, 2. Reg. 1, 12 † 3, 36, 1. Par. 10, 12

Ieiunij exempla, Exo. 24, 18 † 34, 28. Deut. 9, 9, 18. Iud. 20, 26, 1. Reg. 7, 6 † 31, 13, 2. Reg. 3, 35 † 12, 16, 2. Par. 20, 3, 1. Eſd. 8, 21, 2. Eſd. 1, 4. Eſther 4, 3. Pſal. 34, 13. Ier. 36, 9. Dan. 10, 3. Ionæ 3, 5. Iudith 4, 7 † 8, 5. Tob. 3, 10. Mat. 4, 2 † 9, 14. Luc. 2, 37 † 5, 33. Act. 10, 30 † 13, 3 † 14, 2

Ieiunium indictum à rege Saule, 1. Reg. 14, 24. à Ioſaphat, 2. Paral. 20, 3. à Niniuitis & eorum rege, Ionæ 3, 5, 7. ab Eſdra, 1. Eſd. 8, 21. ab Eſther & Mardochæo, Eſther 4, 16. vide Abſtinentia.

Ieremias propheta ex Anathoth. Ierem. 29, 27. vocatur, & à Deo mittitur, 1, 4

Ieremias perſecutionem patitur, Ierem. 18, 19 † 20, 1 † 26, 7 † 33, 1 † 37, 12 † 38, 4, 7

Ieremias inuenit gratiam apud Nabuchodonoſor, Ier. 39, 11

Ieremias vinculis ſoluitur à Nabuzardan, Ier. 40, 1

Ieremias luget Ioſiam, 2. Paralipom. 35, 25

Iericho expugnatur & exuritur, Ioſ. 6, 10, 24. reædificantur ab Hiel, 3. Reg. 16, 34. appellatur ciuitas Palmarum, Deuteronom. 34, 3, 2. Par. 28, 15

Ieroboam filius Nabat, ſeruus Salomonis, ſit inimicus Iſraeli, 3. Reg. 11, 26, 2. Par. 13, 6. ſit rex decem tribuum, 3. Reg. 12, 20. iuxta verbum Ahiæ. 11, 29. erigit duos aureos vitulos, & falſum cultum Dei, 12, 28, 31. idque punitur, & exprobatur, 14, 7 † 15, 25 † 16, 19, 26, 4. Reg. 3, 3 † 10, 29, 32 † 13, 2, 6, 11 † 14, 24 † 15, 9, 18, 24 † 17, 22 † 23, 15

Manus eius exareſcit, 3. Reg. 13, 4

Curatur, 13, 6. moritur, 14, 20. tota eius domus perditur, 15, 29. iuxta quod prædictum fuerat 14, 10. contra Ieroboam Amos 7, 10

Ieroboam filius Ioas ſit rex Iſrael, 4. Regum 13, 13 † 14, 16. moritur, 14, 29

Ieruſalem expugnatur à filijs Iudæ, Iudic. 1, 8. eligitur à Deo in habitaculum, 3. Reg. 8 *. 2. Par. 6, 2 † 7, 16

Ieruſalem appellatur Iebus, Ioſ. 15, 8. Iudic. 19, 10, 1. Par. 11, 4

Ieruſalem appellatur Salem, Pſalm. 75, 3

Ieroſolyma quæ tribus Iacob inhabitauerint, 1. Par. 9, 3, 2. Eſd. 11, 1

Ieruſalem obſidetur à rege Syriæ & Iſraelis, 4. Reg. 16, 5. à rege Nabuchodonoſor, 4. Reg. 24, 10 † 25, 1

Ieruſalem exuritur, & euertitur, 4. Reg. 25, 9. iterum excolitur, & reparatur, 2. Eſd. 3 *. † 6, 15

Contra Ieruſalem & eius ciues, 4. Reg. 21, 12 † 23, 27. Iſa. 1, 6 † 3, 1 † 22, 1, 8 † 29, 1, 7 † 65, 2. Ier. 4, 3, 9 † 7 *. † 13 *. † 17, 19 † 19, 3, 6 † 21, 3 † 13, 39 † 25, 8 † 32, 3, 26 † 34, 1 † 38, 3 † 39, 8. Ezech. 3, 6 † 4 *. † 5 *. † 10, 2 † 15 *. † 21, 6 † 22 *. † 23 *. Soph. 3, 1

Ieruſalem deſtruenda per Romanos, Dan. 9, 26. Zach. 14, 1. Matth. 24, 1, 15. Luc. 13, 35 † 19, 41 † 20, 16 † 21, 6. Ioan. 11, 48

Ieruſalem ſpiritualis, Eccleſia ſancta, Pſal. 12, 1, 3. Iſa. 33, 20 † 54, 11 † 60 *. † 62, 6 † 65, 16, 18. Tob. 13, 19. Baruch 5, 1, 7. Gal. 4, 26. Heb. 11, 10 † 12, 22. Apoc. 3, 12 † 21, 2, 10

Iezabel impia, impij Achab coniunx. 3, Reg. 16, 31 † 21, 5, 7

Occidit prophetas Domini, 18, 4, 13. minatur Heliæ propheta mortem, 19, 2. à canibus dilaceratur, 4. Reg. 9, 33. iuxta verbum Heliæ prophetæ, 3. Regum 21, 23

Illuminati dicuntur Baptizati, Heb. 6, 4

Imagines iuſſit fieri, Exod. 25, 18 *. Numero 21, 8 *.

Imagines fecit Salomon, 3. Reg. 6, 35 † 7, 25, 29, 36 † 10, 19, 2. Paralip. 3, 10, 14 † 4, 3

Imaginum vſus, Num. 21, 8. Sap. 16, 6. Ioſ. 2, 26 *. de

altari in teſtimonium & memoriam extracto.

Immiſericordia, & eius punitio, Exo.1,12. *Deut.*23, 3.*Iudic.*8,6,15,1.*Reg.*25,15,38. *Iob.*20,19. *Prou.*21, 10.*Eccl.*12,13.*Amos* 1,6. *Matth.* 18, 30,34 † 25,42. *Luc.*16,21,23. *Iac.*2,13

Impatientia, & eius punitio, Exod. 14, 11 † 15, 24 † 16,2,7 † 17,2. *Num.*1,11,10 † 14,1,26 † 21,5.*Iob* 3,1.*Prouer.* 12,16. *Eccli.*2,16

Impiorum dicta, facta, & cogitata contra pios, Sap. 2 *. *Pſal.*9 *. 10 *. 11 *. 13 *. *Prou.*4,14

Impiorum proſperitas, Iob 10,3 † 21,7,10. *Pſal.*72, 2,8 † 91,8,4.*Eſd.*3,28,31.*Ier.*12, 1. *Habacuc* 1,13.2. *Machabeo.*6 *.

Impiorum proſperitas bonis admirationem parit, Iob 21,7,13.*Pſalm.*72,2.*Eccle.*7,16. *Ier.* 12, 1. *Habac.*1, 13.*Malach.*3,15

Impij incidunt in mala qua pijs pararunt, 1. *Reg.*17, 42 † 31,4.*Eſth.*7,10.*Pſal.*7,16 † 9, 16 † 34, 8 † 36, 14.*Prou.*26,27.*Eccle.*10,8.*Iſa.*33,1.*Iere.*48 *. *Dan.* 3,22 † 6,24 † 13,62. *Eccli.*27,18. *Iudith* 13,4. *Apoc.* 18,6

Impij incidunt frequenter in malum quod timent, Iob 6,16.*Prou.*1,26 † 10,24. *Iſa.*66,4

Impiorum ſubita & improuiſa punitio diſperſio & euerſio, Geneſ.7,21 † 14,15 † 19,24 † 34,25. *Exo.*14, 24. *Leu.*10,2.*Num.* 11, 33 † 16, 31. *Ioſue* 10,9 † 11, 7.*Iud.*4,20 † 7,12,15,21 † 8,11 † 16,28,1. *Reg.* 30, 16,2.*Reg.*13,28,3. *Reg.* 16,2 † 18,40 † 20,13, 19. *Iob* 4,8 † 5,3 † 8, 13 † 15,20 † 18 *. † 20 *. † 27, 14 † 36,12.*Pſal.* 1,5 † 36 *. *Prou.* 1,27 † 6, 15 † 10, 25 † 12,7.*Iſaia* 5,24 † 47,9.*Ier.*15,8.*Dan.*5,30,1.*Mach.* 2,62 † 4,3.*Mat.*24,38. *Luc.* 12, 20,46 † 16, 23, 25 † 17,27,29,1. *The.*5,3

Impiorum punitio bonis eſt ad timorem & cautionem Deut.13,11 † 17, 18 † 19,20 † 21,21. *Prou.* 19,25 † 21,11.*Eccli.*23,37.*Act.*5,11,1. *Tim.*5,20

Impios deridebit Deus, Pſal. 2, 4 † 36, 13 † 58, 9. *Prou.*1,26.*Sap.*4,12

*Impoſitio manuum varia in veteri teſtamento,*Gen.48, 14.*Exod.*29,10.*Leu.*1,4 † 3,2. *Num.*27,23. *Dan.*13, 34.*Mar.* 10,16

Impoſitio manuum in ſacramento ordinis, & confirmationis,Act. 6,6 † 8,17 † 13,3 † 19 *. 1. *Tim.*4, 14 † 5,22,2. *Tim.*1,6

Impudicitia contra naturam, Gen.19,5 † 38,7.*Leu.* 18,22 † 20,13.*Iudic.*19,22,30.*Rom.*1,27,1.*Cor.*6,1. *Epheſ.*5,12,1.*Tim.*1,10,2. *Pet.*2,7,8

Incantationes & maleficia, Exod.7,11 † 8, 18 † 22, 18.*Leu.*19,11 † 20,6.27. *Num.*23,23. *Deut.* 18, 10, 1. *Reg.*28 *. 4. *Reg.* 17, 17 † 21,6. *Iſa.* 2, 6 † 44, 25 † 47,13.*Iere.*10,2. *Dan.* 2, 2, 10. *Mich.* 5,11. *Act.* 8,8 † 13,6 † 16,16 † 19, 19. *Gal.*5, 20. *Apoc.* 18, 23 † 21, 8

Inceſtus graue peccatum, Leu. 18,6, 7 † 20, 11,14. *Deut.*22,30,1. *Corint.*5,1,2

*Indulgentia,*2. *Cor.*2,10

Infernus & damnatio parata diabolo & Angelis eius, vide Damnatio.

Inferni pœna varia, & horribilis, Deut. 32,22. *Iob* 24,19. *Pſal.* 10,6 † 20, 10 † 48, 15 † 111, 10. *Sap.* 11,17.*Eccli.*21,10.*Iſa.*30,33 † 33, 11, 13, 14 † 34, 9.*Ier.*9,15. *Malach.* 4,1. *Matth.*8, 12. *Luc.* 13,27 † 16,23.*Apoc.* 14,9 † 18, 7 † 20, 14. *numquam terminanda, Iſa.* 66, 24. *Matth.* 25, 41, 46. *Mar.*9,47,2. *Theſſ.*1,9

Infidelitas, vide Fides.

Infirmitas corporalis: vide Ægrotatio.

Ingratitudo, & eius punitio, Gen. 31, 1 † 40, 23. *Exod.*1,8.*Deut.*23,3 *. *Iudic.*2,1 † 6,8 † 8, 33 † 12, 1,1.*Reg.*10, 18 † 12, 8 † 25, 3,10,2. *Reg.* 14, 30,2. *Par* 24,21. *Pro.*17,13. *Iſaia* 1,2 † 5, 4. *Ierem.* 2,5,6. *Ezech.*16 *. *Oſee* 10,1 † 13, 2,6. *Mich.*6, 3 *Sap.*16, 29,1.*Mach.*16,16,19.*Mat.*11.20. *Luc.* 17, 18. *Ioan.* 11,46.*Rom.*1,21,2.*Tim.*3,2

Inimicus non paſſim contemnendus eſt, 1. *Reg.*14,14 † 17,43,2.*Reg.*21,20,3.*Reg.*20 *. 4. *Reg.*14,8

Inimico reconciliato non temerè credendum eſt, 1. *Reg.*24,17 † 26,21,2.*Regum* 3,26,1. *Mach.*12,24

*Iniquitas abundabit,*4. *Eſd.*5,2 † 14, 16. *Mat.* 24, 12,1.*Ioan.*5, 19. *vide Impij & Mali.*

Innocentia ſua cuique tuenda, & mala ſuſpiciones amouenda, Ioſ.22,22,1.*Reg.*1,14,3,*Reg.*18,17. *Ierem.* 37,12.*Act.*2,14 † 6,14 † 7,2 † 28,17

Inobedientia eiuſque punitio, Gen. 36, 16, 17 † 19, 17,26.*Leu.*10,1 † 26,14 *. *Num.*14, 28,41 † 16,31 † 20,24. *Deu.* 11, 16, 28 † 17, 12 † 18, 19.20 † 27, 16 *. † 28,15 *. 1. *Reg.*12, 15 † 13, 11 † 15, 24 † 28, 16,2. *Reg.*6,6,3. *Reg.*11,9 † 12,15, 21 † 14, 17 † 20, 35 *. 2.*Par.*7,19 † 26,16,19. *Iſa.* 24,5. *Ier.*11,3 8 † 13,8 † 17,27 † 26,4 † 35 *.*Ionæ* 1,3.*Mat.*17,17. *Act.* 7,39.*Rom.*2,8. *Gal.*3,10,2.*The.*1,8

Inuidia & odium, Gen.4,5 † 26, 14 † 27, 41 † 30, 1 † 37,4,11.*Exod.*1,8 † 20,13. *Leu.*19,17.*Num.*12, 1 † 35,20,23.*Deut.*19,11,1. *Reg.* 18,7,11. *Sap.*2,24. *Prouer.*10,12,18. *Ezec.*25,15. *Dan.* 6, 3. *Luc.*15,28. *Ioan.* 12,4.*Rom.*1,29 † 13,13. *Gal.*5,15,20. *Iac.*3,14 † 4,2,1.*Pet.*2,1,1. *Ioan.*3,13,15 † 4,20

*Ioab filius Saruiæ,*2.*Reg.*2,13. *confodit Abner,* 3,27. *reconciliat Abſalonem per Thecuam,* 14 *. *confodit Amaſa,* 20, 9. *confoditur ipſe,* 3. *Reg.* 2, 28, 34. *iuxta mandatum Dauid,* 2,5,7

Ioachaz filius Iehu, rex Iſrael, 4. *Regum* 10, 35 † 13, 1

Ioachaz filius Ioſiæ exuitur regno, & vehitur in Ægyptum, vbi & moritur, 4. *Reg.* 23, 34. *captiuitas eius prædicitur,* Ezech. 19, 4. *appellatur Iohanan,* 1. *Paralip.* 3,15. *poſt ipſum creatur rex frater eius Eliachim,* 4. *Reg.*23,34

Ioachim filius Ioacim ſit rex Iuda, 4. *Reg,* 24,8. *ducitur captiuus à Nabuchodonoſor in Babyloniam,* 24, 12,15. *dimittitur ex carcere, & ad honores euehitur,* 25,24. *appellatur Iechonias, Ierem.* 37, 1. *appellatur Neri, Luc.* 2, 27. *& ſuccedit patruus Matthanias,*4. *Reg.*24,17

*Ioacim, & antea dictus Eliacim, filius Ioſiæ, ſit rex Iuda,*4.*Reg.*23,34,3. *Eſd.* 1, 37. *combuſſit libros ſermonum Ieremiæ, Ierem.* 36, 21. *appellatur Melchi, Luc.* 3,24. *moritur,*4. *Reg.* 24, 1, 5. *poſt ipſum conſtituitur rex filius Ioachim,*4. *Reg.*24,6

Ioanna vxor Chuſæ ſequitur Chriſtum, Luc. 8, 3

Ioannes Baptiſta filius Zachariæ, Luca 1,55,59,6.

Euangelium regni denunciat, & baptizat, Mat. 3, 1. *Mar.* 1,4,5. *Ioan.*1,28 † 3,23,26. *veſtitus eius ex pilis camelorum, & victus locuſtæ & mel ſilueſtre, Marc.* 1,6. *noluit haberi maior quam erat, Ioan.* 1. 19,20,26 † 3,28. *mittit diſcipulos ad Chriſtum, Mat.* 11,2. *capite truncatur, Mat.* 14,8. *dicitur Helias, Malac.*4,5. *Matt.*11,14 † 17,10. *Luc.*1,17

Ioannes filius Zebedæi vocatur, Matth. 4,22. *vnicè à Chriſto diligitur, Ioan.* 13,23 † 19, 26 † 20,2 † 21, 7,20. *ſcribit quæ vidit, Ioan.* 19, 35 † 21, 24, 1. *Ioan.* 1,1

*Ioas filius Ochoſiæ ſolus euadit, dum ſenatus regius occiditur,*4. *Reg.* 11,2. *coronatur rex in Iuda,* 11, 12. *occidit Zachariam filium Ioiadæ,*2. *Paral.*24,21. *Matth.* 23,35. *occiditur à ſuis miniſtris* 2. *Paral.* 24,25,4. *Reg.* 12,20. *poſt ipſum filius eius Amaſias rex conſtitutus eſt,* 1. *Par.*3,12,2. *Par.*24,27

*Ioas filius Ioachaz rex Iſrael,*4. *Regum* 13,9. *pugnat contra Amaſiam, ſua vertit mœnia Ieruſalem, deſtruit templum, & moritur,*4. *Regum* 14,13,16

*Ioiada Sacerdos iußit occidi Athaliam reginam,*4. *Reg.*11,15,2. *Par.*20,14. *moritur,*24,15

Ionas prophetat, 4. *Reg.*14,25. *præcipitatur in mare, Ionæ* 1, 15. *deglutit eum piſcis à Domino præparatus,* 2,1. *in cuius ventre erat tribus diebus & tribus noctibus, ibid. Mat.* 12, 40

Ionathas filius Saulis poſternit Philiſthæos, 1. *Reg.* 13, 3 † 14, 1,11. *liberatur per populum à patre ob mel degußatum occidendus,* 14, 45. *ferit fœdus cum Dauide,* 18, 3 † 20,8 † 23,18. *caditur,*31,7.

Ionathas filius Mathathiæ, præfectus militaris Iudæorum, 1. *Mach.* 9, 31. *fœdus init cum Demetrio,* 10, 3,15. *capitur,* 12, 48. *occiditur cum ſuis filijs,* 13, 23

*Ioram filius Ioſaphat rex Iuda,*3. *Reg.*22, 51. *occidit ſex fratres ſuos,* 2. *Para.* 21,4. *moritur,*4, *Reg.*8,24, 2. *Par.* 21,19

*Ioram rex Iſrael,*4. *Reg.*1, 17 † 3, 1. *procedit contra Hazael regem Syriæ,* 8,28. *accepto vulnere curatur in Iezrahel,* 9,15. *moritur,*9,24

Ioſaphat filius Aſa rex Iuda, 3. *Reg.* 22, 41. *mittit qui verum Dei cultum doceant in ciuitates Iuda,* 2. *Par.* 17,7. *fœdere iungitur cum impio Achab,* 18, 3. *ideoque arguitur à propheta,* 19, 2. *iungit ſe Ochoſiæ,* 2. *Paral.*20, 35. *moritur,* 21, 1. *habuit ſucceſſorem filium Ioram,*1. *Par.*3, 11

Ioſeph filius Iacob, Gen. 30, 23. *videt ſomnium,* 37,5,9. *venditur à fratribus Iſmaelitis,* 37,26. *Pſalm.* 104,17. *falsò accuſatur, Gen.* 39, 17. *mittitur in carcerem,* 39,20 † 41, 14. *conſtituitur dominus vniuerſæ Ægypti,* 45,40. *datur ei filia Putipharis vxor,* 41, 45. *detegit ſe fratribus ſuis* 45. 1. *moritur,* 50, 24. *oſſa eius transferuntur ex Ægypto, Exo.* 13, 19. *ſepelitur in Sichem, Ioſ.*24,32

*Ioſeph coniunx Beatæ Virginis Mariæ. Matth.*1,16. *fugit in Ægyptum,* 2,14

Ioſias filius Amon rex Iuda, 4. *Reg.* 21, 24 † 22 *. eius natiuitas prædicta eſt,* 3. *Reg.* 13, 2. *legit librum Legis,* 4. *Regum* 23, 2. *celebrat Paſcha,* 23, 21. *vulneratur à ſagittarijs, & moritur,* 2. *Paralip.* 35, 23,24,4. *Reg.*2, 3,29. *lugetur,* 2. *Paralip.* 35, 24. *ei ſuccedit Ioachaz,* 4. *Reg.*23, 30,34

Ioſue pugnat contra Amalech, Exo. 17, 9, 13. *mittitur exploraturus terram Chanaan, Num.* 13, 2. *eam populo commendat,* 14, 6. *conſtituitur loco Moyſis dux populi,* 27, 18. *Deut.* 3, 21 † 31, 3, 7, 14. *Ioſue* 1, 6. *mittit exploratores,* 2, 1, *tranſit Iordanem,* 3, 16. *erigit duodecim lapides in Galgal,* 4, 3, 8, 20. *Angelus Domini apparet ei Ioſue,* 5, 13. *benedicit populo,* 8, 33. *aſcendit Ioſue ad liberandos Gabaonitas,* 10, 7. *Sol & Luna ſteterunt ad imperium Ioſue,* 10, 12. *reuertitur Ioſue in Galgal poſt liberatos Gabaonitas,* 10, 43. *percutit* 31. *reges,* 12 *.

Accipit ſuam portionem in diuiſione terræ, 19, 49. *moritur,* 24, 29. *Iudic.*2, 8. *commendatur, Eccli.* 46, 1

Iracundia quantum mali pariat, Geneſ. 4, 5. *Iob.* 5,2. *Prou.* 12, 16 † 14, 3 † 15, 18 † 17, 19 † 19, 19 † 27,3 † 29, 22. *Eccle.* 7, 10. *Eccli.*25, 22 † 28, 6, 14 † 30, 26. *Mat.* 5,22. *Luc.* 4, 28. *Gal.* 5,20. *Eph.*4,26. *Coloſ.*3,8. *Tit.*1,7. *Iac.*1,19

*Iræ alterius cedendum potius quam repugnandum, Gen.*27,42. *Prouerb.*22,24 † 29, 22. *Eccli.*8,19. *Mat.* 2, 13

Iſaias filius Amos, Iſa. 1, 1. *vocatur, & mittitur,*6, 8 † 49, 1

Iſmael filius Abrahæ ex Agar naſcitur, Gen. 16,15. *moritur,* 25, 17

Iſmael filius Nathaniæ occidit Godoliam, alioſque Iudæos, Ier. 41, 2, 6

Iſrael appellatur, qui ante Iacob dicebatur: quære Iacob.

Iſrael populus & hæreditas Domini, Exod. 3, 7 † 5, 1 † 6, 7 † 19, 5. *Leui.* 30, 26. *Deut.*4, 20 † 7, 6 † 9, 29 † 10, 15 † 14, 2 † 26, 18 † 32, 9, 1. *Reg.*10, 1 † 12, 22, 2. *Reg.*7, 23, 3. *Reg.* 8, 53. *Iſa.*19, 25 † 43, 1. *Ier.* 13, 11

Decem tribus Iſrael ſeparant ſe à domo Dauid, 3. *Reg.* 12, 3, 9, 16. *ſecundum verba Ahiæ prophetæ,* 11, 29. *transferuntur in Aſſyriam,*4. *Reg.*15, 29 † 17, 6. *ſecundum prophetiam, Deuter.* 4, 26. *multi ex Iſrael ſequuntur Leuitas in Ieruſalem,*2. *Par.*11, 13

Contra decem tribus; vide Samaria.

Iudæorum cœrimoniæ erant vmbra futurorum, Exod. 13, 9, 14. *Num.* 15, 38. *Deute.* 16, 1. *Ezech.*20, 10, 1. *Cor.*10, 1, 2. *Cor.*3, 13. *Heb.*7, 17 † 8, 5 † 9, 1, 10, 23 † 10, 1

Iudæorum quædam certæ conſuetudines, Gen. 32, 31. *Iudic.*11, 40. *Ruth* 4, 7, 2. *Para.* 35, 25

*Iudas filius Iacob naſcitur, Gen.*29, 35. *neſcius concumbit cum filij ſui vxore Thamar,* 38, 15. *ſpondet pro fratre ſuo Beniamin,* 43, 9. *prædicitur ſceptrum non auferendum de Iuda, donec veniat Meßias,* 49, 10. *Deut.* 33, 7. *Iudic.* 1, 2, 2. *Reg.* 7, 12, 2. *Paral.* 6, 6

Contra Iudam & Ieruſalem, vide Ieruſalem.

*Iudas Machabæus eligitur dux fratrum ſuorum,*1. *Mach.*2, 66. *pugnat ſtrenuè.* 3 *. † 4 *. † 5 *. † 7, 25, 2. *Mach.*8, 1 † 10, 16 *. † 11, 6 † 12 *. † 13 *. † 14 *. † 15 *. *caditur,* 1. *Mach.*9, 17

Iudas Iſcariotes eligitur in Apoſtolum, Mat. 10, 4. *init pactum cum Phariſæis. Luc.*22, 4. *Prodit Chriſtum,*

*Matth.26,20,46. Marc. 14,43. Ioan.18,5. ſecundum prophetiam. Pſal. 40,10 † 54,14 † 108,8. Ioan. 6, 70 † 12,4 † 13,21 *. ſuſpendit ſe, Mat. 27,4. Act. 1,18*

Iudas Galilæus diſperſus cum ſuis, Act.5,37

Iudas & Silas cum Paulo & Barnaba Antiochiam mittuntur, Actuum 15,22,27

Iudicabunt ſancti de hoc mundo, Sap.3,8 † 5,1. Mat. 19,28,1. Corint.6,2. Iudæ 14

Iudicium peruerſum, Eccli.11,9. Mat. 7,1 † 12,7. Luc.6, 37 † 7,33. Ioan.7,24 † 9,16. Act.28,4. Rom. 2,1 † 14,4,13,1. Cor.4.5,1. Tim.5,21. Iac.4,11

Iudicium Dei extremum, & quemadmodum Chriſtus in fine mundi iudicaturus ſit, 1. Reg.2,10. &c. vide Dies nouiſſimi.

Iudicium debet præcedere deliberatio & cognitio cauſæ, Gen. 3,11 † 11,5 † 18,21. Exod. 3,8 † 23,2. Deut.13,6 † 17,9 † 19,18. Ioſue 7,19 † 22,13. Iud. 20,3,12. Prou.18,13. Eccli.11,7. Dan. 13,51,1. Machab. 7, 7

Iudicium hominum, vide Opinio.

*Iudicum officium, & auctoritas, Exod. 18, 13, 21 † 21 *. † 22 *. † 23 *. Leuit. 19, 15 † 24, 11, 23. Deut. 1,13,16 † 17 *. † 18,15 † 25, 1 † 27, 19. Ioſ.7,19,1. Reg.8,1 † 12,5,2. Paralipo.19,6. Eccli.4,50 † 10,1 † 42,12. Pſal. 81 *. Prouer. 18,5, 19 † 24,23 † 28,15. Iſa.5,16 † 10, 1. Iere 5, 26. Luc. 18,2 † 23,1,13,23. Ioan.7,24 † 8,15. Iac.2,4*

Iudices Iſrael rexerant circa 350. annos, Act.13,20

Iudex vniuerſi mundi eſt Deus, vide Deus.

*Iudith vidua Bethuliæ diues & honeſta, Iudith 8,1 *. præcidit Holoferni caput, 13,10. moritur,16,28*

*Iurare quatenus liceat vel non liceat, & quàm variis modis contingat, Gen.14, 22 † 21, 24 † 22, 16 † 24, 3 † 25,33 † 26,3,31 † 31, 53 † 42, 15 † 47, 31 † 50,5. Exod.13,19 † 20,7 † 22, 11 † 23, 13. Leu. 5, 4 † 19, 12. Num. 14, 21 † 30 *. Deut. 6, 13 † 7, 8 † 10, 20. Ioſ.2,12 † 6,22 † 9, 15 † 23,7. Iudic. 21, 1, 7, 18,1. Reg.14,24 † 19,6 † 24,23 † 25,34 † 28, 10 † 30, 15, 2. Regum 3,35 † 19,7 † 21,2,17,3. Reg.1,13,29 † 2, 8 † 8,31 † 19,2,2. Par.6,22 † 15,14 † 36,13,1. Eſd. 10,5,2. Eſd.10,29. Iob 27, 1. Pſal.14,4 † 23,4 † 62, 12 † 88,4 † 94,11 † 101,9 † 109,4. Iſa.14,24 † 19 18 † 45,23 † 49,18 † 54,9 † 65, 15. Ier. 4,2 † 5,2,7 † 12,16 † 22,5 † 44,26 † 51,14. Oſea 4, 15. Amos 6, 8 † 8,7. Soph. 1,5. Zach.8,17. Iudith 1,12. Eccli.23,9, 17. Matth.5,33 † 23,16,18,20,21,22. Heb.6,13,16. Apocal. 10,6*

Iurandum non eſt temerè, nec per cœlum, nec per aliquid quod in ijs eſt. Mat.5,34. Iac.5,12

*Iuſti verè in hac vita, Luc.1,6 † 15, 7. Ioan.8, 36 † 17,17,19,1. Cor. 6, 11. Heb. 12, 23 *. 2. Pet. 2,7,1. Ioan. 3,1,7. Apoc. 3,4 † 14,5. vide Peccatum.*

*Iuſtitia ſumma perfectio non habetur in hac vita, in qua ſine peccato non viuimus, Gen. 6,5 † 8,21. Exo. 34, 7. Num. 14, 18,3. Reg 8,46,2. Paral.6,36. Iob 4,17 † 9,1,15,20 † 25,4. Pſal.13,1 † 50,7 † 52, 1 † 129,3 † 142,2. Prou.20,9. Eccl.7,21. Iſa.64,4. Ier.2,19,20 † 30,11. Mich.7,2. Nahum 1,3. Sap.12,10. Mat.6,12. Luc.17,3,10, Rom. 3,9,23 † 7 *. Gal. 3, 22. Eph. 2,3, 1. Ioan.1,8. vide Peccatum.*

Iuſtitia noſtra eſt per Chriſtum & primam iuſtificationem peccatorumque remiſſionem nulla præcedunt merita, Gen.15,6. Iſa.45,25 † 53, 8,13. Ier. 23, 6 † 33, 16. Dan.6,22. Abac.2,4. Zach.9,11. Act. 10, 43 † 13, 39. Rom. 1,17 † 3,22,24 † 5,1, 18 † 10, 4, 10,1. Cor. 1,30. Gal.2,16 † 3,11 † 5,5. Phil. 3,9. Tit.3,7,1. Pet. 3, 18

Iuſtificatio qua quis ex iuſto fit iuſtior, aſcribitur bonis operibus, Eccli.18,22. Ro.2,13. Iac.2,21,24. Apoc. 22, 11

Iuſtificatio impij non ſolum fidei aſcribitur, ſed etiam alijs virtutibus, vt Spei, Rom.8,23. Charitati, Exod.20, 6. Prou.10,12. Luc.7,47,1. Cor.13,4. Gal.5,6,1. Pet. 4,8,1. Ioan.4,7,8,9. Timori, Eccli.1,27,28. Pœnitentiæ operibus, Sap.11,24. Ezech. 18,21,22. Matth. 3,2, 8. Luc.7. vbi ponitur exemplum Magdalenæ 15. exemplum filij prodigi 18. exemplum Publicani.

L

LAban hoſpitio excipit famulum Abrahæ, Gen.24, 32. mercede conducit Iac.29,14,20

Perſequitur Iacob, 31,22

Labor & dolor communis omnibus hominibus, Geneſ. 3,17. Exod.20,9 † 34,21. Deut.5,13. Tob.2,19. Pſal. 127,2. Prou.6,6 † 10,4 † 14,4 † 20,4. Eccleſ.5,11. Eccli.29,19. Ioan.21,3. Act 18,3 † 20,34,1. Cor.4,12. Eph.4,28,1. The.2,9 † 4,1,2. Theſ.3,8,12

Labor non ditat ſine Dei benedictione, Gen. 3, 17 † 26,3,12 † 30,27. Deut.8,18. Iob 42,12. Prou.10,22. Eccl.11.6

Laboranti merces debetur, Leui.19,13. Deut.24,15 † 25,4. Tob.4, 15. Eccl.7,22 † 34,25,26. Ier. 22,13. Malach.3,5 Matth.10,10. Luc.10,7,1. Cor.9,9,14, 1. Tim.5,18. Iac.5,4

Laboris manuum & agriculturæ Laus, & vtilitas, Prou.12,11 † 13,4 † 14,23 † 24,27 † 28, 19

Lachis traditur in manus Iſraelis, Ioſ. 10, 32. Extruitur, 2. Par. 11,9

*Laici ne ſe ſacris præter officium miſceant, Leuit.10, 1 *. Num. 1,51 † 3, 10 nec vaſa ſacrata temere contingant, Num.1,51 † 4,15,19,20 † 18,7,2. Regum 6, 6,2. Par.26,18*

Lais oppugnatur à Danitis, expugnatur, ædificatur, & appellatur Dan. Iudic.18,27. appellatur Leſen, Ioſue 19,47

Laudandus Deus ante & poſt ſumptum cibum. Deut. 8,18. vide Gratia.

Laudare Deum pro merito non poſſumus, Pſal.95,4 † 105,2 † 118,164 † 144,3. Eccli.43,2,32

Laudes Deo canendæ, Pſalm. 46,2 † 146,7 † 149, 1. Iſaiæ 12,4. Epheſ.5, 19. Coloſſ. 3, 16. Hebr.13,15. Iacob 5, 13

Lazarus iacet ante oſtium diuitis epulonis, Luc.16, 20.

Lazarus ſuſcitatur à morte, Ioan.11,43. perſecutionem ſuſtinet à Iudæis 12, 10

Lebbæus cognomine Thaddæus diſcipulus Chriſti, Mat 10,3. appellatur Iudas filius Iacobi, Luc.6,16

*Lepra quomodo cognoſcatur, Leuiti. 13 *. 14 *.*

Lepram mittit Deus propter peccatum, Exod.4,4.

Num. 12,8,4. *Reg.* 5, 1,27 † 15,5,2. *Par.* 26, 18, 19, 21

Lepra mundatur, *Exod.* 4,7. *Num.* 12,15,4. *Reg.* 5, 14. *Mat.* 8,2. *Luc.* 51,17,14

Leproſorum ſegregatio, *Leu.* 13,49. *Num.* 5,2,4. *Reg.* 15,5

Leui naſcitur, *Gen.* 29,34

Occidit cum fratre ſuo Simeone Sichemitas, 34,25. *punitio iſtius facti*, 49,5

Leuitarum habitatio, ius, & debita vitæ ſuſtentatio, *Leuit.* 10,12 † 25,32. *Num.* 18,21,24 † 35,2,7. *Deutero.* 10,8 † 12,12,19 † 14,27 † 18, 1 † 26, 11. *Ioſ.* 13,14,33 † 18,7 † 21 *. 2. *Eſd.* 10, 33, 37 † 13, 10. *Ezech.* 48,13. *Eccli.* 7,32

Leuitarum miniſterium & officium Num. 1,49 † 3 *. † 4,1 † 8 *. † 18,2,23. *Deut.* 10,8. *Ioſ.* 3,6,1. *Paralipom.* 6, 31 *. † 9, 14 *. 2. *Paralipom.* 19, 8. *Eze.* 44, 11

Leuitas aſſumit ſibi in miniſterium Deus pro primogenitis Iſraelis, *Num.* 3,12, 40 *. † 8,16

Leuita puniunt peccatum erecti vituli, *Exod.* 32, 26

Leuitæ expelluntur ex Iſrael, 2. *Par.* 11, 14

Lex prima, & præceptum datur, *Geneſ.* 2,16. *violatur*, 3,4,6

Lex decem mandatorum datur Moyſi, *Exod.* 20 *. *Deut.* 5

Legis tabulæ dantur Exod. 31,18. *Deut.* 5,22. *franguntur*, *Exod.* 32, 19. *Deut.* 9, 17. *dantur aliæ tabulæ*, *Exod.* 34,27. *Deut.* 10,1

Legis natura, officium & operatio, *Rom.* 3, 20 † 4, 15 † 5,20 † 7, 1,7. *Gal.* 3,19, 1. *Tim.* 1,8. *Heb.* 7, 18, 27

Legem Dei ſine ſpiritu eius non poſſumus implere, *Deuterono* 5,29. *Pſalm.* 118,24. *Luc.* 18,22. *Act.* 15,10. *Roman.* 8,2

Punitio vel merces eorum, qui Legem Dei prauaricantur, vel obſeruant: vide Obedientia, & Inobedientia.

Legis cæremoniæ abrogantur per Chriſtum, *Mat.* 11, 13. *Marc.* 15,28. *Act.* 13,38 † 15,11. *Rom.* 6, 14 † 7,4 † 8,3. *Gal.* 3,13 † 4,5. *Eph.* 2, 13. *Colo.* 2, 14, 1. *Pet.* 1, 11, 18

Lex legitur, *Deut.* 1,5 † 31,9,11. *Ioſ.* 8,33,4. *Reg.* 23,2,2. *Eſd.* 8,8 † 9,3, 3. *Eſdr.* 9, 39,2. *Mach.* 8, 19, 23

Lex noua Chriſtianorum conſiſtit potiſſimum in Charitate, *Matt.* 5,44 † 7, 12 † 22, 36. *Ioan.* 13, 34. *Rom.* 13,10. *Galat.* 5,14 † 6,2,1. *Tim.* 1,5

Lia nubit Iacob patriarchæ, *Gen.* 29,21. *gignit ei multos liberos*, 19, 31

Liber vitæ, *Exod.* 32,32. *Pſalm.* 68,29. *Philippen.* 4,3. *Apoc.* 3,5 † 20,12 † 21,27

Liberum arbitrium etiam poſt lapſum in homine manſit, *Gen.* 4,7. *Deute.* 30,19. *Ioſ.* 24,15. *Pſalm.* 26, 9. *Sapient.* 9,10. *Eccli.* 15, 18 † 31, 10, 1. *Corint.* 3,9 † 7, 37

Liberum arbitrium cooperatur gratiæ Dei, 1. *Reg.* 7, 3,2. *Par.* 12, 14. *Pſal.* 9, 17 † 72, 13. *Prou.* 16,1,5,9. *Eccli.* 2,20. *Iſa.* 1,16,17,18 † 40, 3 † 46,8 † 55,6,7. *Ierem.* 3,1,12,22 † 4,3,4,14 † 7, 3 † 18,8, 11 † 25,5 † 26,13 † 32,15. *Ezec.* 18,21,22,27, 28, 30, 31 † 33, 14,15,16,19. *Zach.* 1,3. *Malac.* 3,7. *Matt.* 3,2,3 † 11, 33 † 12,28. *Mar.* 1,3. *Luc.* 3,4. *Ioan.* 1,23 † 7, 37. *Act.* 13,19 † 8,22 † 9,6. *Rom.* 10, 13, 3, 1. *Cor.* 3, 9 † 15, 10, 2. *Cor.* 7, 1. *Eph.* 5, 14. *Philip.* 2, 12, 13 † 4, 13. *Col.* 1, 29 † 3, 9, 10, 1. *Tim.* 4,16,2. *Tim.* 2,21. *Heb.* 4,16 † 12, 12, 13. *Iac.* 4,8, 1. *Pet.* 1,22,1. *Ioan.* 3,3. *Apoc.* 3,20

Libertas Euangelica, *Io.* 8,32. *Rom.* 6, 18 † 8,2,21. *Gal.* 5,13,1. *Pet.* 1,18 † 2,16 *. 2 *Pet.* 2,19

Libertas prauæ, & improbanda, *Iob* 11, 12. *Ierem.* 34,15. *Oſee* 7,16,2. *Pet.* 2,18

à Lingua mala cauendum, *Leuit.* 19, 16. *Iob* 5, 21. *Pſalm.* 51,4 † 139,4,12 † 140, 3. *Prouerb.* 4, 24 † 10 18 † 11, 9 † 12, 13, 19 † 15, 2 † 16, 27, 28 † 17, 20 † 18 *. † 20, 19 † 21, 23 † 26, 20 † 30, 11. *Eccl.* 5, 2. *Sapien.* 1, 11. *Eccli.* 5, 16 † 25, 12 † 28 *. 1. *Corinth.* 15,33,1. *Pet.* 2, 1. *Iac.* 1, 19 † 3,5,8 † 4,11. *vide Detractio.*

Lingua diſcretè moderanda, *Prouer.* 10,19 † 12, 14 † 13,2,3 † 17,27 † 18,21 † 21,23. *Eccli.* 14, 1 † 20,5 † 22,33 † 23,17. *Matthæ.* 12,36. *Luc.* 6,45. *Iac.* 1,19 † 3,2,1. *Pet.* 3,10. *vide Loquenda.*

Lobna occupatur, *Ioſ.* 10,29. *deficit à Iuda*, 4. *Reg.* 8, 22. *oppugnatur ab Aſſyrijs*, 19,8

Longanimitas: vide Patientia.

Loquenda ſunt vera, honeſta, & quæ audientibus prodeſſe queant, *Exod.* 22, 28. *Pſal.* 14 *. *Prou.* 13, 2 † 24,26 † 25, 11 † 29,20. *Eccle.* 5,2. *Eccli.* 7, 37. *Mat.* 5, 37 † 12, 36. *Eph.* 4,29 † 5,3. *Col.* 3,8,1. *Pet.* 3, 10

Loquendi tempus & opportunitas, *Prou.* 15,23 † 25, 11. *Eccl.* 8,5. *Eccli.* 11,8 † 20,6 † 32,9 † 33,4. *quemodo loquendum*, *Iob* 6,29. *Prou.* 15,4 † 16,20,22 † 29, 11. *Eccli.* 4,34 † 5,16 † 6,5. *Col.* 4,6

Lot liberatur ab incendio Sodomorum, *Gen.* 19, 15, 17,2. *Pet.* 2,7. *vxor eius mutatur in ſtatuam ſalis*, *Gen.* 19, 26. *Sap.* 10,7. *Luc.* 17, 32. *concumbit cum duabus filiabus ſuis*, *Gen.* 19,31, 35

Lotio pedum, *Gen.* 18,4 † 19,2 † 24, 32 † 43, 24. *Ioan.* 13,4,14,1. *Tim.* 5,10

Lucas medicus, *Colo.* 4, 14. *manet cum Paulo*, 2. *ad Tim.* 4, 11

Lucifer cecidit è cœlo, *Iſa.* 14,12

Lux eſt Chriſtus, *Iſa.* 9,2 † 42,6 † 60, 1, 19 † 49, 6. *Ioan.* 1,5 † 8,12 † 9,5 † 12, 35,46, 1. *Ioan.* 1,5 † 2,8

Lux ſunt Chriſtiani, *Prou.* 4,18. *Iſa.* 62,1. *Matth.* 5, 15. *Rom.* 2,19. *Philip.* 2,15

Lydia purpuraria credit in Chriſtum. Act. 16, 14

Lyſias dux exercitus Antiochi, 1. *Mach.* 3,32. *pactum init cum Iudæis*, 6, 58. *capitur & iuſſu Demetrij occiditur* 7,2

M

Maacha filia Tholmai regis in Geſſur, mater Abſalonis, 2. *Reg.* 3,3

Maacha filia Abeſſalom, mater Abiam regis Iuda, 3.

Reg. 15,2

Appellatur Michaia, 2. Par. 13,2

Macedonia mittit eleemoſynas pauperibus Ieroſolymitanis, Roman. 15,26,2.*Cor.*8,1

Paulus vocatur in Macedoniam, Act. 16,9

Madian filius Abraham, Gene. 25,2. *Deus præcipit vt cadantur Madianitæ, Num.* 25, 16. *Madianita caduntur cum ſuo rege,* 31,7

Opprimunt Iſraelem, Iudic. 6, 1. *irruit in eos Gedeon* 7 *.

Magdalena: vide Maria.

Magi Pharaonis virgas ſuas vertunt in colubros, Exod. 7, 12

Magi primitiæ Gentium Chriſtum adorant, Matt. 2, 11

Magia: vide Incantationes.

Malaleel naſcitur, Gen. 5,12

Malcho præcidit Petrus auriculam Ioan. 18,10

*Maledictio & benedictio, Gen.*3, 14, 17 † 8, 21 † 9, 25 † 24, 41 † 27, 28 † 48, 15, 20 † 49, 7. *Num.*5,21. *Deu.*11,26 † 27,15. *Ioſ.*8,34. *Iud.* 9, 20, 1 *Reg.* 17, 43,2.*Reg.*2,5 † 16,7,4. *Reg.*2,24, 2. *Eſd.*5,13. *Pro.* 26,2.*Ier.*29,22 † 49,13. *Zach.* 8, 13

Maleficia, vide Incantat.

Malum dicens bonum, punietur, Iſa. 5, 20. *Malach.* 2,17.*Prouerb.*24,24

Malum declinandum & bonum faciendum, Prouerb. 3,7. *Iſa.*1,16.*Ezech.*18,21

Malorum conſortium vitandum,Pſ. 1 *. † 25,4.*Prou* 1,10 † 14, 7 † 24,21 † 29,24. *Eccli.* 8, 18 † 13 *. 2. Cor.*6,14,2.*Ioan.* 10. *Apoc.*18,4

Malum non eſt reddendum pro malo, Prouerb. 20,22 † 24,29. *Rom.* 12,14,17,1. *Corint.*4, 12,1. *Theſſa.*5, 15,1.*Pet.* 3,9

Malum pœna eſt à Deo, Deuterono. 32,23, 3. *Regum* 9,9 † 21,29. *Iſa.* 45, 7. *Ieremiæ* 11, 11 † 32, 42. *Baruch.*2,2. *Amos* 3,6. *Ionæ* 3,10. *Michæa* 1,12 † 2, 3

Malum culpæ ſummè auerſatur Deus, tantum abeſt vt eum auctorem habeat,Exod. 23,7,2. *Paralip.*19,7. *Iudith* 5,21. *Iob.* 34,10. *Pſalm.*5, 5, 7 † 44,8. *Prouer.* 15,8,9. *Sap.*4,9. *Eccli.*15,21. *Oſee* 13,9.*Rom.*9,14,2. *Cor.*6,15. *Iac.*1,13

*Malos rectores & præpoſitos permittit Deus ob peccata populi, 3. Reg.*12,24.*Iob* 34,30. *Iſa.*29,10.*Ezech.*14, 9.*Oſee* 13,11,2. *Theſ.* 2,11

*Iubetque obedientiam illis præſtare,Mat.*23,3

*Malorum etiam miniſtrorum opera vtitur Deus, Matth.*7,22. *Marc.*9,38. *Luc.*9,49

*Manahem rex Iſrael,*4. *Reg.*15,14

*Manaſſes primogenitus Ioſeph naſcitur, Gen.*41,51 † 48, 14

Manaſſes impius, filius pij Ezechiæ rex Iuda, 4. *Regum* 21,1,6,2. *Paralipo.* 32, 33 † 33,1. *Ier.*15,4. *ducitur vinctus in Babylonem, & per pœnitentiam conuertitur ad Dominum, & exauditus recuperat regnum,* 2. *Paralipomen.* 33, 11, 13. *relinquit poſt ſe Amon,*4. *Regum* 21, 18. *Matth.* 1, 10. *appellatur Her, Luc.*3,28

Manendum eſt nobis in Chriſto Ioan. 15, 4. *Rom.*8, 1,1.*Corint.*4, 15 † 12,13. *Coloſ.*2,6,1. *Ioan.*2,6,28 † 3,24 † 4,13

*Manna, Exod.*16 *. *Num.*11,7.*Deu.*8,3. *Ioſ.*5,12. *Pſalm.*77,24. *Sap.*16.20. *Ioan.*6,31

Manſuetudo, Ioſ. 7 *. 19, 1. *Reg.* 25 *. 2. *Reg.* 16, 10. *Prouer.*15,1. *Eccli.* 1,29.*Matth.*5,4 † 11,29. *Galat.*5,23 † 6,1.*Epheſ.*4,2.*Coloſſ.*3,12,2. *Timoth.*2,25. *Tit.*3,2

Mardocheus defenſor & tutor Eſther, captiuus abductus in Babylonem, Eſther 2,5,7. *a rege ſummo honore affectus,*6, 10. *reuertitur de captiuitate in Ieruſalem.* 1. *Eſd.*2,2,2. *Eſd.*7,7

Mare creatur, Gene. 1, 9. *concluditur ſuis terminis,* 1,9. *Iob* 26,10 † 28,26. *Prou.* 8,29. *Ierem.*5,21.*cedit filijs Iſrael, Exod.* 14, 21. *ſedatur verbo Chriſti, Matt.* 8,26

*Maria ſoror Aaron laudat Dominum, Exod.*15,21. *fit leproſa, Numer.* 12 *. *Deut.* 24, 9. *moritur, Num.* 20, 1

Maria virgo prænuntiata, Gene. 3, 15. *Num* 24,17. *Pſalm.*18, 6 † 44, 10 † 45, 5 † 84, 2 † 86, 3 † 131,8. *Pro.*31,10,29 † 9,1. *Cant.* 1 *. 2 *. 3 *. 4 *. 5 *. 6 *. *Eccli.* 24 *. *Iſa.* 7, 14 † 11, 1 † 19, 1 † 45, 8. *Ier.*31, 22

*Maria vocatur, & eſt mater Domini, Luc.*1,43.*mater Ieſu, Matth.*2,13. *Ioan.*19,25

Mariæ, perpetua virginitas ſignificatur, Exod. 3, 2. *Iudic.*6,37,38,39, 40. *Pſal.* 18, 6. *Cant.*2,2 † 4,7 † 6, 9. *Iſa.*7,14 † 11,1 † 35,1,2 † 66,7. *Ezech.*44,2. *Dan.*2,34. *Mat.*1,10. *Luc.* 1, 35

*Maria virgo multis dotata virtutibus, fide diues,Prouerb.*31,18. *Lu.*1,38,45. *Ioan.*2,5. *ſpe plena, Eccli.*24, 24.*Ioan.*2,5. *charitate perfecta, Eccli.*24,24. *Luc.*1,56 † 2,7. *Ioan.*2,3 † 19,25. *caſta, vide ſupra, Mariæ perpetua virginitas: caſtitatem vouit perpetuam,Luc.*1,35. *humilis, Luc.*1, 38,48. *miſericors, Ioan.* 2, 3. *prudens, Luc.*2,19.*modeſta, Luc.*2,48.*pia,Luc.*1,46, 47. *benigna,Luc.*1,40. *fortis, Prouerb.* 31,10 *. *Ioan.* 19, 25. *ſapiens, Prouerb.*31,26. *Ioan.*2,5

Pauper, Matth. 2,11. *Luc.* 2, 7, 24. *patiens, Mat.*2, 13. *Luc.*2,35. *virtute præcellens omnes, Prou.* 31, 29. *Eccl.*24,25. *Luc.*1,28,48

*Maria ſalutatur ab angelo, Luc.*1, 28. *viſitat Elizabet, & laudat Deum, Luc.* 1, 39, 46. *proficiſcitur cum Ioſeph in Bethleem, Luc.*2,4. *in Ægyptum, Mat.*2,14. *reuertitur inde in terram Iſrael, Mat.* 2, 14. *inuenit Chriſtum in templo, Luc.*2,46. *aſſiſtit cruci, & Apoſtolo Ioanni commendatur,Ioan.*19,25, *manet cum Apoſtolis, Act.*1,14

*Maria Magdalena deflet ſua peccata, Luc.*7, 38. *obtinet peccatorum remiſſionem, Luc.*7, 48. *liberata ſeptem dæmonijs,adhæret & miniſtrat Chriſto, Luc.*8,2,3. *vngit Dominum,Mat.*26,6.*Mar.*14,3. *Ioan.*11,2 † 12, 3. *adeſt Chriſto in cruce morienti, Ioan.* 19, 25. *ſtat ad monumentum plorans,Ioan.*20,11

*Chriſtus ei apparet poſt reſurrectionem, Marc.*16,9. *Ioan.*20,14

Nunciat reſurrectionem diſcipulis, Ioan. 20, 18

Mariti officium & auctoritas vxorum, Gen. 3, 16. *Num.* 5,12,18 † 30, 7, 13. *Deuter.* 22, 5, 13 † 24, 1. *Prou.*5,18 † 18,22 † 31,10.*Eccleſ.*9,9.*Eccli.*7,28 † 9, 1 † 25,2,27 † 26,1. *Malach.* 2, 14,16,1. *Corinth,* 7 *. † 11,2,

† 11,2,10. Ephes. 5,22. Coloss. 3,18. Tit. 2,4. 1. Timot. 2,11,1. Pet. 3,1

Martha hospitio excipit Dominum, Luc. 10,38. ostendit suam fidem, Ioan. 11,27

Mathan sacerdos Baal occiditur, 4. Reg. 11,18, 2. Par. 23,17

Mathias eligitur in Apostolum, Act. 1,26

Mathusalem filius Henoch nascitur, Gen. 5,21. vixit 969. annis, & moritur, Gen. 5,27

*Matrimonium, Gen. 1,27,28 † 2,21,22, 23,24 † 3, 6,12,17 † 4,1,17 † 9,1 † 19,26 † 24,3 † 29,21. Exod. 2,1 † 20,17. Leuit. 18 *. 20,10. Deut 5,21 † 7,3 † 22,29 † 24,1. Iosu. 23,12. Iudic. 3,6 † 14, 2, 7, 15, 1. Esdr. 9, 2,2. Esdr. 13,23. Esther 2,17. Tob. 4, 13 † 6, 17 † 7,15,16 † 8,9. Prouerb. 18,22 † 19,14. Eccli. 25, 2. Ierem. 3,1. Mat. 5,32 † 19,3,7 † 22,24, 30. Mar. 6, 18 † 10,2,6,7,8,9, † 12,20 *. Luc. 2,5 † 3, 19 † 16, 18 † 20,34. Ioan. 2,1,2. Ro. 7,2,3,1. Cor. 7 *. Eph. 5, 31,32,1. Tim. 3,2 † 5,9, Heb. 13,4,1. Pet. 3,1*

Matrimonium indissolubile, Gene. 2, 24. Mat. 5, 32 † 19,7. Marc. 10, 11. Luc. 16, 18, 1. Cor. 7, 10

Matrimonium spiritale, quære Connubium.

Matrimonium cuius rei sacramentum Eph. 5, 32. confert gratiam & sanctificationem, 1. The. 4, 4

Matthæus publicanus vocatur, Mat. 9, 9 † 10, 3. appellatur Leui filius Alphæi, Mar. 2, 14. Luc. 5, 27

Matthania patruus Ioachim constituitur rex Iuda, 4. Reg, 24, 17. appellatur Zedechias, 1. Par. 3, 15

Matthathias Sacerdos ostendit studium pro tuenda religione, 1. Macha. 2, 24. pugnat strenue, 2, 41. monet filios suos ad obseruationem legis Dei, 2, 49, 64

Medi occupant regnum Babyloniæ, Dan. 5, 31

Melchisedech Sacerdos, & rex Salem, Gen. 14, 18. Psal. 109, 4. Heb. 7, 1

Mendacium, Gen. 3, 4 † 37, 19 † 39, 17. Leuitic. 19, 11, 2. Regum 1, 2, 7, 4. Regum 5, 25. Prouer. 6, 19 † 12, 22. Sapien. 1, 11. Eccleſia. 7, 13 † 20, 26, 28 † 25, 4. Osee 4, 2. Ioan. 8, 44. Act. 5, 4, 8. Ephes. 4, 25. Colossen. 3, 9. vide Testimonium.

Menelaus proditor patriæ vsurpat sibi summum Sacerdotium, 2. Mac. 4, 24. extremo supplicio afficitur, 2. Mac. 13, 4, 5, 6

Mensura qua mensi fuerimus remetietur nobis, Exod. 21, 23. Iudic. 1, 7, 1. Reg. 15, 33, 2. Reg. 22, 25. Psalm. 17, 21. Prouerb. 22, 23. Isa. 33, 1 † 65, 6 † 66, 4. Ierem. 50, 15, 29 † 51, 49. Ezech. 16, 59. Ioel 3, 7. Matt. 7, 2. Mar. 4, 24. Luc. 6, 38

Mensuræ & pondera debent esse iusta, Leuit. 18, 35. Deut. 25, 13. Ezech. 45, 10. Mich. 6, 11. Amos 8, 5. Prou. 16, 11 † 20, 10

Merari filius Leui, Num. 3, 17

Meraritarum officium, 3, 33 † 4, 42

Merces debetur operibus, Gen. 4, 7 † 15, 1. Psal. 118, 112. Prouer. 11, 18. Sap. 5, 16 † 10, 17. Eccli. 2, 8 † 11, 24 † 18, 22 † 36, 18 † 51, 30, 38. Isa. 3, 10. Ierc. 31, 16. Matth. 5, 12 † 6, 1 † 10, 41, 32 † 20, 8. Mar. 9, 41. Luc. 6, 35 † 10, 7. Ioan. 4, 36. Rom. 4, 4, 1. Cor. 3, 8, 1. Timoth. 5, 18. Apoc. 22, 12

Merita operum, Eccli. 18, 31 † 16, 15 † 38, 18. vide Opera.

Merob filia Saulis, 1. Reg. 14, 49. promittitur Dauidi in vxorem, 18, 17

*Messias ideſt Christus, & verus vnctus est Dominus noster Iesus, Ioan. 1, 4 † 4, 25 * 7, 41 † 11, 27. Matthæ. 26, 64. Mar. 14, 62. Luc. 22, 67. Act. 17, 3 † 18, 28 † 19, 4, 1. Ioan. 5, 1*

Micha parat ephod idolo matris suæ, Iudic. 17, 5. conducit Leuitam, 17, 7, 10. idolum & ephod auferuntur, similiter & Sacerdos abducitur, 18, 13, 18, 20

Micha filius Miphiboseth, 2. Regum 9, 12

Michæas prophetat contrarium pseudoprophetis, 3. Reg. 22, 13, 15, 23, 2. Par. 18, 14

Michael pugnat cum diabolo, Dan. 10, 13. Iudæ 9. Apoc. 12, 7

Michol siue Michal filia Saulis, datur Dauidi in vxorem 1. Reg. 18, 27. iuxta promissionem regis, 17, 25. conseruat Dauidi vitam, demittens eum per fenestram, 19, 12. subducitur ei, & datur Phalti, siue Phaltiel, 25, 44. redditur ei 2. Reg. 3, 14. 15. deridet ipsum saltantem coram Domino, 6, 16

Militare vide Bellum.

Ministrorum etiam malorum opera dignatur vti Dei bonitas, Matth. 7, 22. Mar. 9, 38. Luc. 9, 49. quos & iubet audiri, Mat. 23, 3

*Miphiboseth filius Ionathæ, 2. Regum 4, 4. inuenit gratiam coram Dauide, 9, 7 *. parcit ei Dauid, 21, 7. appellatur Meribbaal, 1. Paralipomenon 9, 40*

Miphiboseth filius Saulis suspenditur, 2. Reg. 21, 8

Miracula operatur Deus per Sanctos & eorum reliquias: vide Sancti & reliquiæ.

Misericordia: vide Bonitas Dei: item Charitas.

Misericordiæ opera proximo exhibenda, 1. Reg. 15, 6, 2. Paral. 28, 9, 15. Psalm. 111, 5, 9. Prou. 24, 21, 31 † 19, 7, 25, 21. Eccli. 4, 2, 29 † 35, 18. Isa. 58, 7. Osee 6, 11. Mich. 6, 8. Zach. 7, 9. Matth. 5, 7 † 9, 13 † 10, 41 † 18, 33 † 25, 41. Marc. 9, 40. Luc. 6, 35 † 11, 33. Rom. 12, 13. Gal. 6, 12. Colos. 3, 12, 1. Tim. 5, 10. quære Eleemosyna.

Missa sacrificium olim prædictum & prænuntiatum, Leu. 26, 9, 10, 11, 12. Ps. 22, 5 † 109, 4. Isa. 2, 2, 3 † 19, 19, 20 † 56, 7 † 61, 6 † 66, 19, 20, 21. Iere. 31, 31 † 33, 16, 17, 18. Dan. 12, 11. Amos 9, 11. Malach. 1, 10, 11

Missa sacrificium per varias figuras veteris Testamenti significatum, Gen. 14, 18 † 16, 6 † 22, 13. Exod. 12, 5, 24 † 25, 30 † 29, 2, 15. Leuit. 2, 1, 13 † 3, 12 † 4, 23 † 5, 7, 11 † 6, 15 † 9, 8 † 14, 4 † 16, 3 † 19, 21. Num. 15, 24 † 18, 17, 1. Reg. 21, 4, 3. Reg. 19, 6, 4. Reg. 4, 41. Dan. 8, 12. appellaturque iuge sacrificium, Dan. 11, 31 † 12, 11. nec interibit offerens sacrificium, Ierem. 33, 18, 21

Missa sacrificium à Christo institutum, Lucæ 22, 19. & ab eius discipulis visitatum, Actor. 13, 2. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν.

*Missæ sacrificij mentionem facit Paulus, 1. Cor. 10, 16 † 11, 23 *.*

*Moab filius Loth & filia eius natu maioris, Genes. 19, 37. contra Moabitas pugnare, Israeli à Deo prohibetur. Deut. 2, 8. factus est Moab seruiens Dauidi sub tributo, 2, Reg. 8, 2. deficiunt Moabitæ ab Israel, 4. Reg. 1, 1 * 3, 5. irruunt latrunculi de Moab in terram Israel, 13, 20. non admittebantur in ecclesiam, Deut.*

23,3,2. Eſd. 13,1. *contra Moab prophetatur. Num.* 21, 29 † 24, 17. *Pſalm.* 59,10 † 107, 10. *Iſa.* 16 *. † 25, 10. *Iere.* 48,1. *Ezech.* 25,8. *Amos* 2,1. *Soph.* 2,8

Moloch idolum, Leuit. 18,21 † 20,2. *appellatur Melchom,* 1. *Paralipom.* 20,2. *Ierem.* 49,1. *Amos* 1. 15. *Sophon.* 1,5. *de Moloch vide item* 3. *Reg.* 11,5,7,4. *Reg.* 23, 10

Morbus; vide Ægrotatio.

Mors eſt pœna peccati, Gene. 2,17 † 3,19. *Rom.* 5,12, 17 † 6,23,1. *Corint.* 15,21. *Eph.* 2,2. *Coloſ.* 2,13,1. *Timoth* 5,6. *Iac.* 1,15

Mors, & certus dies mortis omni homini conſtitutus eſt Deut. 31,14. *Ioſue* 23,14,1. *Reg.* 26,10. *Iob* 14,5. *Pſal.* 88,49. *Eccle.* 3,3 † 8, 8 † 9,5. *Eccli.* 17, 3 † 41, 1, *Ioan.* 7,30 † 8.20. *Rom.* 5,12 † 6,23. *Heb.* 9,27

Mortis hora incertiſſima, Eccle. 9, 12. *Mat.* 24,43. *Luc.* 12,40,1. *Theſal.* 5,2,2. *The.* 2,2. *Iac.* 4,13

Mors corporis, iuſtis eſt quaſi ſommus quidam & dormitio, Deute. 31,16,2. *Reg.* 7,12,3. *Reg.* 2,10 † 11, 21, 43 † 14,20. *Sap.* 3,3. *Mat,* 9,24. *Ioan.* 11,11. *Act,* 7,60 † 13,36,1. *Cor.* 11,29,1. *Theſ.* 4,13

Mortem noſtram ſua morte deuicit Chriſtus, Iſa. 25, 8. *Oſee* 13,14. *Ro.* 6,9,1. *Cor.* 15,54,1. *Timot.* 1,10. *Hebr.* 2,14. *Apoc.* 21,4

Mortem qui ſibi intulerint, Iudic. 9,54 † 16, 29, 1. *Reg.* 31,4,2. *Reg.* 17,23,3. *Reg.* 16,18,2. *Mac.* 10,13 † 14,41. *Mat.* 27,5. *Act.* 1,18

Mortuos lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur, Leu. 19, 28. *Deute.* 14,1 † 34,8,2. *Reg.* 1,11 † 3,32 † 10,2 † 12,16 † 14,2 † 19,1 † 21, 10, 13. *Eccli.* 22, 10 † 38, 16, 1. *Mach.* 9, 20 † 12, 52 † 13, 26. *Mat* 9,3. *Luc.* 7,13. *Ioan.* 11,33. *Act.* 8, 2 † 9, 39, 2. *The.* 4,13

Mortui ad vitam reuocantur, 3. *Reg.* 17, 20, 4. *Reg.* 4,33 † 13,21. *Matt.* 9,25 † 27,52. *Marc.* 5,41. *Luc.* 7, 13 † 8,54. *Ioan.* 11,43. *Act.* 9,40 † 20,10

Mortuorum ſepultura; vide Sepeliendi mortui.

Mortuorum ſuffragia; vide Purgatorium.

Moyſes naſcitur ex Leui, Exod. 2,1 † 6,20. *Act.* 7,20. *percutit Ægyptium, & fugit in Madian, Exod.* 2,12,15. *accipit Sephoram Madianitem vxorem, Exod.* 2.

Mittitur ad Pharaonem in Ægyptum, 3, 10 *. † 5,1 † 6, 12 † 7 *. † 8 *. 9 *. † 10 *. *reuertitur cum vxore & liberis in Ægyptum,* 4,20. *orat pro Pharaone,* 8, 12, 30 † 9,28, 33 † 10,17

Orat pro populo, 14,15 † 17,4, 11 † 32, 11, 13, 31. *Num.* 11,2 † 14,13,17 † 21,7. *Deut.* 9,18, 26. *accipit primo tabulas, Exod.* 31,18. *has confringit videns populi idololatriam, Exed.* 32,19

Accipit iterum nouas, 34,28

In faciem eius intueri non poterat populus Iſraeliticus 34,30,2. *Cor.* 3,7

Mittit exploratores in terram Chanaan. Numer. 13, 2. *probat ſe à Deo eſſe miſſum, Numer.* 16,28,31. *videt terram promiſſionis & moritur,* 20, 12 † 27, 12. *Deut,* 34,1,5. *apparet in transfiguratione Chriſti, Mat.* 17,3. *Luc.* 9,30. *commendatur, Eccli.* 45,1

Diabolus altercatur cum angelo Michaele de Moyſi corpore, Iudæ 9

Mundi corde, Pſal. 23,4 † 50,12 † 72,1. *Mat.* 5,8,1. *Pet.* 1,22

Mundities interior & exterior commendatur, Mat. 23,25. *Luc.* 11,39. 2. *Corint.* 7,1

Murmuratores quos imitentur, & quæ illis pœna metuenda, Exod. 14,11 † 15,24 † 16, 2, 7, 8 † 17,2. *Numer.* 11,1 *. † 12, 1, 9, 10 † 14, 2, 27 *. † 16, 3 † 17, 13 † 20,2 † 21,5 *. *Deuteronom.* 1,27. *Ioſue* 9,18. *Iudith* 8,10. *Sapien.* 1, 11. *Matth.* 20,12. *Lucæ* 15,2 † 19, 7. *Ioan.* 6,41 *. *Act.* 6, 1, 1. *Cor.* 10,10. *Iudæ* 16

N

Naaman militum præfectus apud regem Syriæ mundatur à lepra, 4. *Reg.* 5,14. *Luc.* 4,27

Naas rex Ammonitarum pugnat contra Iabes, 1. *Reg* 11,1; *moritur,* 2. *Reg.* 10,1

Naas pater Abigail, 2. *Regum* 17,25

Nabal vir iniquus, 1. *Regum* 25,25,26

Naboth, quia regi Achab vineam negabat, lapidatur, 3. *Regum* 21,2,13

Nabuchodonoſor potentiſſimus rex Babylonis, Iet. 27, 6. *inuadit Ægyptum,* 4. *Reg.* 24,7. *Ierem.* 46,2. *aſcendit in Ieruſalem,* 4. *Reg.* 24,1,10 † 25, 1. *Ierem.* 39,1. *iuxta prophetiam, Ierem.* 25, 8 † 32, 28. *erigit auream ſtatuam, Dan.* 3,1. *habitat ſeptem annos inter feras,* 4. 28,30. *ingens ſuperbia eius, amplitudo dominij, & crudelitas explicatur, Iſa.* 14,2,8

Nabuzardan dux militiæ regis Babylonis deſtruit domum Dei, muros Ieruſalem, & populum, qui remanſerat, transfert, cum omnibus vaſis templi, in Babylonem, 4. *Reg.* 25,8. *Iere.* 39,9,11 † 52,12

Nachor auus Abraham, Gen. 11,23,25

Nadab & Abiu igne conſumuntur Leuitic. 10,1 † 16 1. *Numer.* 3,4 † 26,61

Nadab rex Iſrael, 3. *Reg.* 14,20. *cæditur,* 15,28

Nahaſſon filius Aminadab princeps & dux tribus Iuda. Num. 1,7 † 2,3 † 7, 12

Nahum prædicat in Ninive, Nahum 1 *. † 2 *. † 3 *.

Nathan filius Dauidis, 2. *Regum* 5, 14. *appellatur Matthata, Lucæ* 3,31

Mathan propheta mittitur ad Regem Dauid, 2, *Reg.* 7,4 † 12, 1

Nathanael dux tribus Iſſachar, Num. 1,8

Nathanael videtur à Chriſto, Ioan. 1,47

Chriſtus manifeſtat ſe ipſi Nathanael, 21,2

Nechao rex Ægypti, 4. *Reg.* 23,29,2. *Par.* 35,20 † 36, 3

Negotiatio: vide Emere & Vendere.

Nehemias pincerna Artaxerxis, 2. *Eſd.* 1,11. *mittitur in Iudæam ad ædificandum quæ erant deſtructa,* 2, 9. *appellatur Atherſatha,* 8,9

Nemrod potens erat & robuſtus venator, Gen. 10,8

Nicanor dux Lyſiæ, 1. *Mach.* 3, 38. *& etiam dux exercitus Demetrij,* 7, 26. *minatur ſe ſuccenſurum templum,* 7,34. *cæditur,* 7,43. 2. *Machabeorum* 15, 28.

Nicodemus occultus diſcipulus Chriſti, Ioan. 3,1 † 7, 50 † 19, 39

Niniue ædificatur ab Aſſur, Gen. 10,11. *pœnitentiam agit de peccatis ſuis, Ionæ* 3,5 *. *deſolatio & deſtructio Niniue, Nahum* 1 *. † 2 *. † 3 *. *Soph.* 2,13. *Tob.* 14,5

Stabit in iudicio, & condemnabit obcecatos Iudæos, Mat.12,41

Noe filius Lamech, Gen. 5,30

Præco diuinæ iuſtitiæ, 2.Pet.2,5

Ædificat arcam, Gen.6. ingreditur arcam, 7, 1,7. egreditur,8,15*

Accipit ſignum fœderis, 9,8,14. commendatur, Eccli. 44, 17

Noemi vxor Elimelech, Ruth 1,2

Nouum Teſtamentum, Ierem. 31,31. Matth.26,28. Marc.14,24. Lucæ 22,20,1. Cor.11,24. Heb.8,8 † 9, 15 † 10,16 † 13, 20

Nouum cœlum & noua terra poſt mundi innouationem, Iſa.65,17 † 66,22,2.Pet.3,13.Apoc.21,1

Nudi veſtiendi, Iſa.58,7. Ezech. 18, 7. Tob.1,17. Mat.25,26,39. vide Miſericordia.

O

OBed filius Booz ex Ruth, Ruth 4,17. Mat.1,5

*Obediendum Deo eiuſque præceptis, & qua obedientibus ſit conſtituta merces, Gen.12,4 † 17,9,23 † 22 *. † 26,5.Exod.1,17 † 15,26 † 19,5 † 20.6 *. 23 22,25. Leu.20,22 † 26,3,11. Deuteron. 4, 40 † 7 *. † 11 *. † 13,4 † 17,15 † 18,15 † 24, 8 † 27, 10 † 28,1, 12. Ioſ.22,1,1.Reg.12,14 † 15, 22,4. Reg. 10, 30, 2. Paralipom.7,17.Prou.1,8,33 † 15,31. Iſa.1,19 † 48, 18 † 55,2.Ierem.7,23 † 11,4 † 17, 24 † 35 *. Dan.3, 16.Eccli. 35, 7,2. Machab.7, 30. Matth.4, 19 † 7, 24 † 8,21 † 15,3 † 17,5 † 25, 3. Luc. 5,4 † 10, 16. Ioan. 2,7. Act. 4, 19 † 5, 32. Ro. 16, 19. Philip.2, 8, 12,1. Theſſal.4,3 † 5, 18,1.Pet.1,22. Iac.1,22*

Obedientia inferiorum erga ſuperiores; vide Subditorum Officium.

Oblatio omnis debet eſſe ſine vitio, aut macula, Leuitic.1,3 † 3,1 † 22, 19. Num. 28,3,31. Deuteronom. 15,21. Eccli. 35,14. Ezech.43,23.Malach.1,8,14

Oblationes Deo gratæ cælitus accenduntur, Gen.4,4 † 8,20 † 15,17. Leu.9,24. Iudi.6,21 † 13,19,3. Reg. 18,38,1.Paral.21,26,2. Paral.7, 1, 2. Machab. 1, 22 † 2,10

Oblationes quotidianæ, Exod. 29, 38. Num. 28,3,1. Eſd. 3,2

Oblationes proprium filiorum, Leuit. 18,21 † 20,2. Deut.12,31 † 18, 10. Iudic.11,39,4. Reg.3,27 † 16, 3 † 17,17 † 21, 6, 2. Paral. 28, 3. Pſal. 105, 37. Iſa. 57,5. Ier.7, 31 † 19, 5. Ezech. 16, 20, 36 † 20, 31 † 23, 37

*Oblationum conuiuia cum gaudio celebrabantur, Gene.31,46. Exod.18,12 † 32,6. Num. 25,2. Deuteronom.12 *. † 27, 7, 1. Reg. 1, 4 † 9, 12 *. † 16,5,2. Regum 15,12,3.Reg.1,9 † 3, 15, 1. Paral. 29, 21*

Oblationes impiorum, Gen. 4, 3, 1. Regum 15, 21. Pſal. 39,7 † 49,7 † 50,18. Prouer.15,8 † 21,27. Eccli. 35,15. Iſa.1,10 † 43,23 † 61,8 † 66,3. Ier.6,20 † 7, 20 † 14,12. Oſee 5,6 † 8, 13 † 9, 4. Am. 5,22. Mich. 6,7.Malach.1,7,13.Matthæ.9,13 † 22,7.Marc. 12,33. Hebr. 10,5

Occidere; vide Homicidium.

Ochozias filius Ioram rex Iuda. 4. Reg.8, 24. fugit in Mageddo à facie Iehu, & caditur, 9,27

Habet ſibi ſucceſſorem Ioas regem,1. Paral. 3, 11

Oculus ſimplex & rectus, Eccli. 35, 12. Mat. 6,22. Luc. 31,34

Oculus nequam, Gene.6,2. Prouer.6, 13. Eccleſ.4, 8.Eccli.14,8 † 31,14.Mat.6,22.Marc.7,22. Lucæ 11, 34,1. Ioan.2,16

*Oculorum cuſtodia quantopere ſit neceſſaria ad vitandum peccata, Gen.3,6 † 6,2 † 34,2 † 38,15 † 39,7 2.Regum 11,2 *. † 13,1. Prouer.23,26,33. Eccli.9,5, 7,8,9, 11 *. † 25, 28 *. † 41, 25 † 42, 12. Iudith 10, 17,18 *. † 12,16.Daniel 13,8 *. Matth. 5, 28, 2. Petro 2, 14*

Oculus mentis vel intellectus. Num. 24, 3. Deutero. 29,4. Iſa.6,9. Luc.24,29. Act.26,18. Eph. 1, 18

Odium: vide Inuidia.

Odio habenda malitia, Pſalm.96,10 † 138,21. Amos 5,15 † 6,8. Roman.12,9

Offerre pro defunctis, 2.Mac.12,13

Officium ſubditorum; vide infra Subditorum.

Og rex Baſan caditur, Num.21,33. Deuteronom. 3, 2 † 29,7 † 31,4. Pſalm.135,20

Oneſiphoro optat Paulus miſericordiam, 2. Tim. 1, 16

Onias ſummus ſacerdos offert pro Heliodoro, 2. Machabæo. 3,32. caditur, 4,34

Operum merita, & retributio ſeu merces, Pſal.118, 112. Prou.11, 18. Ecc.36, 18. Iſa.3, 10. Matth.5,12 † 10,42 † 16,27 † 25,34. Rom.2,6,1. Corinth.15,28, 2.Cor.5,10,2. Timoth.4,8. Heb. 6,10 † 10, 35 † 11, 26. Iac.2,24. Apoc.20,7,8 † 22,12

*Opera mala Deo diſplicent, & pœnam merentur, Gen.3,11 † 4, 7 † 6,3,5,6,7 † 7,4 † 9,6 † 11,4 *. † 17,14 † 18,20 † 19,11,24,26 † 20,3 † 42, 21 † 44, 16. Exo. 3,9 † 7 *. 8 *. 9 *. 10 *. 11 *. 12 *. 14 *. 20 *. 21 *. 22 *. † 31,13 † 32,9,27, 28, 33. Leu.10, 12. deinceps per omnes ſacræ Scripturæ libros.*

*Opera bona Deo grata ſunt, & præmium merentur, Gen.4,4,7 † 5,24 † 6, 8,9 † 8,20, 21 † 20,7 † 22,16 *. † 26,4,5 † 29, 32. Exo. 1, 20 † 20 *. † 23, 22, 25. Leu.11,43,44,45. & ſic deinceps per totam Scripturam.*

Operari bene propter mercedem & retributionem licitum eſt, Pſalm.118,112. Matth.5,12,2. Timot.4,8. Heb. 11,26

Non in quolibet Opere homo peccat, 2. Pet.1, 10, 1. Ioan.3,6,9 † 5,18

Operum bonorum commemoratio. 4. Reg. 20, 3. Iob 6,2,3. Pſal.17, 21,22,25 † 131,1. Iſa.38,3

Opera bona quæ ſint; vide Bona opera.

Opera à nobis proximo exhibita tanquam ſibi facta reputat Deus, ſiue bona ſint, ſiue mala, Iſa. 37,23. Ierem.1,19. Zachar.2,8. Matth. 25,40. Acto.9,5,1. Cor. 8, 12

Opiniones & cogitationes hominum frequenter ſunt erroneæ, Leuitic.10, 1. Num.15,39. Deut. 12,8 † 29, 19, 1. Regum 15,9,2. Reg. 6,6. Prou. 12, 15 † 14, 12 † 21,2. Iſa.5,21 † 7, 12 † 14, 13 † 55, 8. Matth. 3, 14 † 16,22. Marc.8,32. Ioan.12,4 † 13,8

Orare in nomine Ieſu, Ioan.14,13 † 15, 16 † 16,23, 26,1. Ioan.5,14

Orare quemadmodum oporteat, frequenter ignoramus

*Mat.*20,20.*Marc.*10,35.*Rom.*8,26. *Iac*,4,3

Orare noctes & dies, Pſalm. 118,62. *Luc.* 18,1,1. *The.*3,10,1.*Timoth.*5,5,2. *Tim.*1,3

*Orare ſine intermiſsione, Matth.*7,7. *Luc.*11,9 † 18, 1.*Act.*10,2. *Ephe.*6,18. *Coloſ.*4,2,1. *The.*5,17

Orare vt fidei prædicatio ſucceſſus habeat felices, Eph. 6,19. *Coloſſ.*4,3,2. *Theſſ.*3,1

*Orare alium pro alio, Iere.*42,2,20. *Baruch.*1,13,2. *Mach.*1,6. *Ephe.*6,18. *Col.*4,2,1. *Theſ.*5,25,2. *The.* 3, 1,1. *Tim.*2,1. *Iac.*5,16

Orare pro inimicis, Num. 16,22, 46.2. *Mach.* 3,33. *Matth.*5,44. *Luc.*6,28 † 23,34. *Act.*7,60

Orare Sanctos cum Chriſto regnantes; vide Sanctos.

Orare pro defunctis; vide Purgatorium.

*Oratio quomodo, quando, cui & vbi fieri debeat, & quid petendum, Num.*11,16,24. *Deut.*4,7. *Iudi.*10, 10,15, 1. *Regum* 1, 11,2. *Reg.*22,2,7,3. *Reg.*3,7. *Iſa.* 65,24. *Amos* 7,2. *Eccli.*35,26. *Tobiæ* 3,11 *. *Iudith* 4, 11. *Matth.*6,5,9 † 7,7 † 18,19 † 20, 20 † 21,22 † 26, 38. *Mar.*11,24 † 13,33. *Luc.*11,2, 9 † 18,1 † 22,40. *Io.*4,23 † 9,31 † 14,13 † 15,7 † 16,23. *Acto.*1,14 † 2, 42 † 4,24, 31 † 10, 2 † 1, 23. *Rom.* 8,26 † 12, 12,1. *Cori.*14,13. *Epheſ.* 6, 18. *Coloſſ.*4, 2,1. *Theſ.*5, 17,1. *Timot.*2,1. *Heb.*13,18,1. *Pet.*3,12,1. *Ioan.*5,4. *Iac.*1, 6 *. 4,3 † 5,13. *Apoca.*19,10 † 22,9

*Orationes quæ fiunt quemadmodum oportet, exaudit Deus, Gen.*16,11 † 21,17. *Exod.*2,24 † 3,7 † 6,5 † 22 23,27. *Deut.*4,7 † 15, 9,1. *Reg.*7, 9, 10 † 9,16 † 12, 18,2. *Reg.*22,4,7,3. *Reg.*13,6 † 17,22 † 18,36,4. *Reg.* 13,5 † 20,5,2. *Paral.* 32, 22 † 33,13,4. *Eſd.*15,7. *Iudith* 4,8,12. *Tob.*3,24. *Pſal.* 3,5 † 4,4 † 9,13 † 17,7 † 21, 25 † 33, 7 † 49, 15 † 54, 17 † 117, 5 † 119, 1 † 144,19. *Prou.*15,29. *Eccl.*4,9 † 21,6 † 36, 24,26 † 48,22. *Iſa.*30,19 † 37,15,21 † 55,7. *Ier.*29,12. *Thren.* 3,56. *Dan.*13,44. *Ionæ* 2,3. *Zachar.*13,9,2. *Machab.* 3,22. *Ioan.*9,31. *Act.*10,4

*Orationes quorundam quare non exaudiat Deus, Deut.*1,45 † 31,18. *Iudic.*10,1,1. *Reg.*8,18. *Pſal.*17, 42. *Prou.* 1,28 † 15,29 † 21,13 † 28,9. *Eccli.* 34,29, 31. *Iſa.*1,15. *Ierem.*7,16 † 11,11,14 † 14, 12 † 15,1. *Ezech.*8,18 † 14, 16 20. *Michææ* 3,4. *Zachar.* 7,13, 4. *Eſd.*1,26,2. *Mach.*9,13. *Ioan.* 9, 31. *Heb.* 12, 17. *Iac.* 4,3

Orationum Sanctorum exempla, Gene. 32, 9. *Exod.* 32,11,13. *Num.*14, 19. *Deuter.*9,26,3. *Reg.*8,15 *. 4. *Reg.*20,3,2. *Paralip.*6,16 *. † 14, 11 † 20, 6, 12,1. *Eſdr.*9,6 *.2. *Eſd.*1 *. *Sap.* 9 *. *Eccli.* 23, 2 † 36,1, 11 † 51 *. *Baruch* 1,17,21 † 2,6 *. † 3,1,9. *Tob.*3,1, 12 † 8,7 † 13,1. *Iudith* 9,2 † 16 *. *Eſther* 14,3. *Iſa.*33, 2 † 37,16 † 64 *. *Iere.*10,24 † 17, 13, 14 † 18,19 † 32,16. *Thr.*5 *· *Dan.*9,6 † 13,42. *Iona* 2 *. *Abac.* 3 *. 3. *Eſd.*8,74,4. *Eſd.*3 *. † 6,38 *.1. *Mac.*7,37,2. *Machab.*6,30. *Act.*4,24

Ordinis ſacramentum, Ioan. 20,22,1. *Timoth.*4,14 † 5,22,2. *Timoth.*1,6. *Tit.*1,5

*Oreb & Zeb interficiuntur, Iudic.*7,27

Oſculum pudicum pacis & charitatis ſymbolum, Gen. 29,13 † 45,14 † 48,10 † 40,34. *Exod.*4,27. *Luc.*15, 20. *Act.*20,37. *Rom.*16,15,1. *Cor.*16,20,2. *Cor.*13,12 1. *Theſ.*5,26,1. *Pet.*5,14

Otium, vide Acedia.

Ozias ſacerdos recipit Achior in domum ſuam, Iud. 9,19

Præſcribit Domini miſerationi tempus quinque dierum, 7,23

Ozias; vide Vſia.

P

*Pactum cum quibus non ſit ineundum, Exo.*23,32 † 34,15. *Deut.*7,3 † 20,13,3. *Reg.*20,36,42

*Pactum contra Dei voluntatem cum infidelibus initum, punitur, Iud.*1,23,27 † 3,5,3. *Regum* 30,34,41, 2. *Parali.* 19, 2

Pactum init Deus cum populo, Gene. 17,2,7. *Exod.* 19,5. *Deut.*5,2. *Ierem.*31,31,33

*Pactum init populus cum Deo, Ioſu.*24,25,4. *Reg.*23, 3,2. *Paral.*15,12 † 23,16,2. *Eſd.*10,29

*Parentum officium, Gen.*18,19 † 21,19 † 24,2 † 25 6 † 34,4,29 † 49 *. *Exod.* 10,2 † 12, 26 † 13,13,14 † 21,10. *Leuit.*19,29. *Num.*30,6. *Deut.*4,9 † 6,7,20 † 11,19 † 21,19 † 22,15,19 † 32,46. *Ioſue* 4,21,1. *Reg.*2,23 † 3,13,3. *Regum* 2,1. *Iob* 1,5. *Pſal.* 77, 3. *Prou.*1,8 † 4,1 † 5,7 † 11,29 † 13,24 † 19,18 † 20,7 † 22,6,15 † 23,13 † 29,17. *Eccl.*4,23 † 7,25 † 8,11 † 17,1 † 25,10 † 26,13 † 30,1,11 † 33, 32 † 42, 5. *Tobiæ* 1,10 † 4 *. † 10,13 † 14,5,11,1. *Mach.*2,49,64, 2. *Macha.*6,24,28 † 7,20,21,27. *Dan.* 13, 3. *Mat.* 10, 37. *Eph.*6,4. *Col.*3,21,2. *Tim.*3,15. *Tit.*2,4

*Paſcha feſti inſtitutio & celebratio, Exod.*12 *. † 13, 6 † 23,15 † 34,18. *Leuitic.*23,5. *Num.*9,2,11 † 28,17 *Deut.*16,1,5. *Ioſue* 5,10,4. *Reg.*23, 21, 2. *Paralipom.* 30,1,15 † 35, 1, 1. *Eſdr.* 6, 19, 3. *Eſd.* 1, 10 † 7, 10. *Ezech.* 45, 21. *Matthæ.* 26, 19. *Marc.* 14, 12. *Lucæ* 22, 7

Paſtores, præceptores, & alij præfecti qua debeant eſſe ſolicitudine & cura in eos quos ſuæ fidei commiſſos habent, Prouerbiorum 27,23,24. *Sapien.*6,23,26. *Ezech.* 34,4 *. *Matth.*18,12 † 24,45. *Luc.*15,4. *Ioan.*10,11 *. † 13,1 *. † 17,9,11 *. † 18,8. *Actorum* 20,22, 28, 31. *Roman.*9,2,3 † 12,7,8,1. *Corin.* 4,14,2. *Corinth.* 11,28,29. *Galat.*3,19

*Patiens & longanimis eſt Deus, Geneſ.*6, 3. *Exod.* 34,6. *Nume.*14,18. *Pſal.*85,15 † 102,8 † 144,8. *Eccleſ.*8,12. *Iſa.*30,18. *Ioel* 2,13. *Iona* 4, 2. *Nahum* 1,3. *Sapient.*11,24 † 15, 1. *Matth.* 18, 27. *Roman.* 2, 4,1. *Timoth.*1,16,2. *Petr.*4,9

*Patientia & longanimitas fidelium in omni genere afflictionum, Gen.*12,4,6,2. *Reg.*16, 10. *Iob* 1,20 † 2, 9 † 7,2. *Prou.* 3,11 † 14,29 † 15, 1 † 16, 32 † 25, 15. *Eccl.*1,29 † 2,4,4. *Eſd.* 10,15. *Tob.*2,8,2. *Mach.*6,20 † 7 *. *Mat.*5,39. *Rom.*5,3 † 12,12 † 15,4,2. *Cor.*6,4. *Galat.*5, 22. *Ephe.*4, 2, 1. *Theſ.* 5, 14, 2. *Theſ.* 1, 4, 7, 1. *Tim.* 6, 11,2. *Tim.*2,3,12,1. *Pe.*1,6 † 2,19 † 3, 14, 17 † 4,1,2. *Pet.*1,6. *Heb.* 10,36 † 11,25 † 12,1. *Iac.*5,7

Impatientia & eius punitio, Exod. 14, 11 † 15,24 † 16,2,7 † 17,2. *Num.*11,1,10 † 14,1,28 † 21,6. *Iob* 3, 1. *Eccli.*2,16

Pauperes; vide Eleemoſyna.

Paulus Iudæus ex tribu Beniamin. Roman. 11,1. *Philippen.* 3,5. *natus, & educatus Tarſi. Acto* 22,3. *perſequitur Chriſtianos* 9,1. *Galat.* 1,13,1. *Timoth.* 1, 13. *converſio eius ſingularis, Actorum* 9 *.

Paulus doctor gentium, Roman. 11,13 † 15,16. *Gal.* 2,2,8,1. *Timoth.* 2,7,2. *Timo.* 2,11. *prædicat Antiochiæ, Act.* 13,16 *. *Iconiæ* 14, 1. *Lyſtri,* 14,6, 13. *Theſſalonicæ,* 17,1. *Beroeæ,* 17,10. *Athenis,* 17, 22, 28. *Corint.* 18,1. *vocatur in Macedoniam, Actorum* 16, 9. *capitur* 21,27. *deducitur Cæſaream,* 23,23, 30. *vehitur Romam* 27 *. 28 *. *ſiſtitur Neroni,* 2. *Tim.* 4,22

Paulus nemini voluit eſſe oneri, Act. 20,33,2. *Cor.* 11, 9,11 † 12,13,1. *Theſſ.* 2,9,2. *Theſſ.* 3,8. *vocabatur olim Saulus Act.* 7, 59 † 9,1 † 13,1

Pax quædam temporalis, quædam æterna, Geneſ. 13, 6,8 † 26,22 † 45,24. *Leu.* 26,6. *Num.* 6,27. *Ierem.* 29, 7. *Eccl.* 25, 2 † 28,15,19. *Mat.* 5,9. *Marc.* 9,50. *Luc.* 14,32. *Acto.* 9,31. *Rom.* 12,18,1. *Corinth.* 14,33. *Epheſ.* 4,3,2. *Timot.* 2,22,1. *Pet.* 3.11. *Hebr.* 12,14. *Iac.* 3,18. *Apocalyp.* 6,4

Pax interna qualis eſt inter Deum, & eius amicos, Iſa. 2,4 † 9,6 * 11,6,7 † 66,12. *Oſee* 2, 14, 20. *Mich.* 4,3. *Zach.* 9,10. *Luc.* 2,14 † 24,36. *Ioan.* 14,17 † 16, 33 † 20,19. *Act.* 10,36. *Ro.* 5,1. *Eph.* 2,14. *Philip.* 4,7

Pacem & miſericordiam promittunt mendaces prophetæ. Ier. 6,14 † 8.8,12 † 14, 13 † 23, 16. *Ezech.* 13, 10,16, *Mich.* 3,5,1. *Theſſ.* 5,3

Peccati origo, Gen. 2, 17 † 3, 6. *Rom.* 5, 12, 1. *Cor.* 15, 21

Peccatum originale, Iob 14,4 † 15,14. *Pſal.* 50, 7. *Rom.* 3,9,23 † 5,12 *. *effectus eius, Gen.* 8,21. *Eccli.* 17, 30. *Rom.* 5,12,17 † 6,23 † 7,8,11,13,17 *. *Gal.* 5,17. *Eph.* 2,3. *tollitur eius reatus per Chriſtum, Ioan.* 1,29. *Rom.* 3,23,24 † 5,9,15,17, 18, 19 † 6,3 † 7,24 † 8,1, 2. *Gal.* 22,2. *Eph.* 2,5

Peccatum ſolus Deus propria auctoritate remittere poteſt, Exod. 34,7. *Pſal.* 18,13 † 31,5 † 102, 12. *Iſaiæ* 43,25 † 44,22 † 53 *. *Ierem.* 31, 34 † 33, 8. *Mich.* 7, 18. *Matth.* 9,2. *Marc.* 2,5. *Luca* 5, 20 † 7,48

Peccatum Sacerdos remittit auctoritate diuina, Matt. 18,18. *Ioan* 20,23

Peccatum remittitur per Chriſtum, Iſa. 53 *. *Dan.* 9, 24. *Matth.* 1, 21 † 9,2 † 11, 28 † 20, 28 † 26, 27. *Marc.* 2,5. *Luc.* 24,46. *Ioan.* 1, 29. *Act.* 2, 38 † 4, 12 † 10,35,43 † 13,38. *Rom.* 4,25 † 5,9,1. *Cor.* 6,11 † 15, 3,2. *Cor.* 5,21. *Galat.* 1,4. *Coloſſen.* 1,14. *Epheſ.* 1,7 † 5, 25,1. *Timoth.* 1,15. *Tit.* 2,14,1. *Petr.* 1, 18 † 2, 24 † 3, 18 † 4,1. *Hebr.* 1,3 † 9,12,14,1. *Ioan.* 1, 7 † 2,12 † 3, 5. *Apocalyp.* 1,5

Peccatum in Spiritum ſanctum, Matt. 12, 31. *Mar.* 3,28. *Luc.* 11,15 † 12,10. *Heb.* 6,6 † 10,26, 1. *Ioan.* 5, 16

Peccatum vindictam clamans, Geneſ. 4,10 † 18,20. *Exod.* 22,23,27. *Eccl.* 35,18. *Iac.* 5,4

Peccanti in nos fratri condonandum: vide Remittendum.

Propter Peccatum vnius aut paucorum puniuntur multi, Geneſ. 3 *. *Numer.* 16,20 †. *Ioſue* 7 *. *Iudic.* 19, 25,2. *Reg.* 24 *.

Peccatum contra naturam, Geneſ. 19 *. *Iudic.* 19, 22 *. *Leuitic.* 20,13. *Roman.* 1,27,1. *Corint.* 6, 10,1. *Timoth.* 1, 10

Peccatum ex ignorantia, Leuit. 4,2 † 5,15. *Numer.* 15,27. *Luca* 23,34. *Ioan.* 9,41 † 15,24. *Actor.* 3,17,1. *Timoth.* 1,13

Peccatum ex malitia & data opera, Numer. 15, 30. *Eccli.* 10,14. *Matth.* 28,13. *Ioan.* 11,49. *Actor.* 4,18. *Hebr.* 6,5 † 10, 16

Peccatorum confeſſio, vide ſupra Confeſſio.

Peccatum non ſolum non imputatur ſed etiam verè remittitur, & anima abluitur ac mundatur, Pſalm. 50,12. *Act.* 2,38,1. *Corint.* 6,11,2 *Petr.* 1,9,1. *Io.* 1,9

Peculium Dei eius populus, Exo. 19,5. *Deut.* 7,6 † 14 2. *Ioan.* 1,11. *Ephe.* 1,14,1. *Pet.* 2,9

Pedum lotio, vide ſupra Lotio.

Peregrinis benefaciendum eſt, Gene. 18, 2. *Exod.* 22, 21 † 23,9. *Leuit.* 19,33 † 23,22. *Num.* 15,14. *Deut.* 10 18 † 14,21 † 24,14,17 † 26,11. *Ezech.* 22,29 † 47, 21. *Zach.* 7,10

Peregrini ſumus & aduenæ in hac vita, Gene. 15,13 † 23,4 † 47,9,1. *Paralipom.* 29,15. *Pſal.* 38, 13 † 118, 19,2. *Cor.* 5,8. *Philip.* 3,20. *Hebr.* 11,13,1. *Pet.* 2,11

Peregrinationes pietatis gratia ſuſceptæ ſunt viles, 3. *Regum* 8,41. 4. *Regum* 5,10

Periury & falſi crimen, Exod. 8,8,15,28. *Leuitic.* 5, 4,1. *Reg.* 19,6 *. 3. *Regum* 8,31. *Ierem.* 7, 9. *Zachar.* 5,3. *Malach.* 3,5,1. *Machabæorum* 6,62 † 7,15,18 † 11, 53 † 13,16,19,2. *Machab.* 4, 34 † 12,3. *Matth.* 26,72, 1. *Timoth.* 1,10

Perſæ inuadunt Babylonem, Dan. 5,28. *iuxta prophetiam Iſa.* 21,9. *Ier.* 51,8,11,41,55

Perſeuerantia, Gen. 19,17,16. *Iob* 2,3. *Prou.* 3,31 † 23,17. *Ezech.* 18,24 † 33,13. *Eccli.* 2,2 † 11,11 † 35, 9. *Matt.* 10,22 † 15,22 † 24,13. *Luc.* 9,54. *Ioan.* 6,62. *Act.* 2,42 † 11,23 † 13,43 † 14,21. *Heb.* 3 *. 2. *Petr.* 2, 20,1. *Ioan.* 2,24. *Apo.* 2,16

Perſecutio; vide Crux.

Perſonarum acceptio illicita, nec Deus perſonam reſpicit, Leuitic. 19,15. *Deut.* 1,17 † 10,17 † 17,2,1. *Reg.* 16,7,2. *Par.* 19,7. *Sap.* 6,8. *Iob* 34,19. *Prouer.* 18,5 † 24,23 † 28,21. *Eccli.* 35,15, 16. *Iſa.* 11, 3. *Malac.* 2,9. *Matt.* 22,16. *Marc.* 12,14. *Luc.* 20,21. *Act.* 10,34. *Rom* 2,11. *Gal.* 2,6. *Eph.* 6,9. *Coloſ.* 3,25,1. *Pet.* 1,17. *Iac.* 2,9

Petere; vide Orare.

Petrus à Chriſto vocatur, Matth. 4, 18. *confitetur Chriſtum,* 16,16. *appellatur Simon,* 4,18 † 10,2. *Ioan.* 20,2. *appellatur Cephas, Ioan.* 1,42. 1. *Cor.* 1,12 † 3,22 † 9,5. *Gal.* 2, 9. *appellatur Simon Bar-Iona, & Simon Ioannis, Matt.* 16,17. *Ioan.* 21, 15. *negat Chriſtum, & de negatione facta pœnitentiam agit, Mat.* 26,69,70,72 75. *prædicat, & loquitur, Act.* 1, 16 † 2 *. † 3, 12 *. † 4,1 † 10, 34. *ſanat claudum,* 3, 4. *conjicitur in carcerem,* 12, 3

Petrus primus Apoſtolorum, Matth. 10, 2 † 16, 18 † 16,24 *. *Luc.* 22,31 *. *Ioan.* 21,17 *.

Phacee filius Romeliæ, poſtquam occidit Phaceiam ſit rex Iſrael, 4. *Regum* 15, 25, 27. *pugnat contra Ieruſalem, Iſaiæ* 7,1. *occidit de Iuda centum viginti millia virorum vno die,* 2. *Paralipom.* 28,6

Phaceia filius Manahem ſit rex Iſrael, 4. *Reg.* 15, 22,23

Pœnitentia præditata, Ier. 7, 3. Mat. 3, 2. 4, 17. Luc. 3, 3, 8 † 13, 3 † 24, 47. Act. 2, 38 † 3, 19 † 8, 21 † 17, 30 † 20, 22 † 26, 20

Pœnitentia vera & non ficta, promissiones ... Deut. 4, 29 † 30, 2. 1. Reg. 7, 3. 2. Par. 7, 14 † 20, 6 † 34, 26. Iob 22, 23. Prou. ... Ifaiæ 31, 5. Eccl. 17, 23 Ifa. 1. 16 † ... 45, 22 † 55, 7 † 59, 20. Ierem. 3, 12 † ... 18, 8 † 29, 12 † 31, 18, 20. Ezech. 18, 21 † ... 33, 14 Osee 14, 2. Ioel 2, 12. Ioan. 5, 8. Zach. 1, 4. Malach. 3, 7. Luc. 15, 18. Act. 11, 18. 16, 20

Pœnitentia ... fiunt, Eccli. 17, 24 † 18, 25

Pœnitentia ... exemplis, Ioan. 12, 15, 2. Reg. 12, 13, 24, 13, 17, 2. Paralipom. 12, 6 ... 33, 3 †. Ioan. 4, 8. Matth. 26, 5. ... 17, 41 † 15, 18 † 18, 13 † 19, 8 † 22, 32 † 23, 41. Act. 2, 37

... Pœnitentiæ ... Gen. 4, 13 † 27, 38. ... 3 † 42 ... Iosue 7, 26. Iudic. 2, 4. ... 19, 3. 1. Reg. 12, ... 1. Par. 21, 12. ... 1 †

... Pœnitentiæ ...

Pœnitentia ... Sapient. ... 8, 21

Pœnitere, vide Orare.

Primitiæ fructuum dicuntur Deo, eiusque Sacerdotibus, Exod. 23, 19 † 34, 26. Leu. 23, 10. Num. 18, 13. Deut. 18, 4 † 26, 2, 10, 2. Par. 31, 5, 2. Esd. 10, 35, 37. Prou. 3, 9. Ioan. 1, 7

Primogenita omnia Ægyptiorum morientur. Exod. 12, 29. Psal. 77, 51 † 134, 8 † 135, 10

Primogenitum omne Deo consecratur, Exod. 13, 2 † 22, 29 † 34, 20. Leuit. 27, 26. Num. 3, 13 † 8, 17. Deut. 15, 19 ... 1. 24. Luc. 2, 23

Primogenitorum ... & præcipuitatis, Gen. 25, 31 † 49. ... Deut. 21, 3.

Primogenitus aliquando Dei ... 48, 17 † 49, 4. Ioan. 9, 13

Præmia ... eius puniti, Gen. 37, 23. Iudic. 1, 24. 1. Reg. 22, 19. Isa. 22, 15, 2. Matth. ... † 10, 20 † 13, 21. Mar. 26, 14, 47

Præmium, vide Merces.

Præmiorum Dei cum ... sunt, Deut. 19, 8 † 28 † 33, 4. Leu. 26 † 1. Reg. 2, 30. Ezech. 18 † 33, 15, 19. Marc. 16, 16. Io. 3, 16, 36 † 6, 47 † 8, 31 † 13, 17 † 15, 7, 14. Rom. 8, 1. Col. 1, 23. Heb. 5, 14, 2. Pet. 1, 4. Apoc. 2 † 3 † 21, 7

Præsentia ... vide Concionatores.

Præsentia ... vide Dei gubernatio, & prouidentia.

Pseudoprophetæ, & eorum spiritus, & quod non sint audiendi, Deuter. 12, 1 † 18, 20, 3. *Reg.* 13, 11 † 18, 40 * 22, 6. 10, 4. *Reg.* 10, 19. *Prouer.* 28, 10. *Isa.* 3, 11 † 28, 7 † 56, 10. *Ierem.* 14, 13, 15 † 23 *. † 27, 9 † 28 *. † 29. 8, 21, 23. *Ezech.* 13 * † 14, 9 † 22, 25 † 34, 2, 8, 18. *Amos* 7, 10. *Mich.* 3, 5. *Zach.* 13, 2. *Matth.* 7, 15 † 14, 11. *Luc.* 12, 1. *Actor.* 20, 29, 1. *Cor.* 15, 12. *Philip.* 3, 2. *Coloss.* 2, 8, 1. *Timo.* 4, 1, 2. *Tim.* 1, 17 † 3, 1, 2. *Pet.* 2 *. 1. *Ioan.* 4, 1. *Iude* 4, 8 *.

Pseudoprophetæ habentur qui currunt: antequam per ordinariam potestatem mittantur, Ier. 14, 14 † 23, 32 † 27, 15. *Ezech.* 13, 6

Ptolemæus oppugnatur ab Antiocho, 1. Machab. 1. 19. *init amicitiam cum Alexandro filio Antiochi,* 10, 51. *pugnat cum Alexandro, & moritur,* 11, 1, 18

Ptolemæus Macer venenum vitam suam finuit, 2. Mach. 10, 12, 13

Publius suscipit hospitio Paulum, Act. 28, 8

Purgatorium, id est, locum vbi sunt animæ, quæ vnorum precibus & operibus iuuari possunt, & purgantur, esse confirmatur, 2. Mach. 12, 43, 46 *. *Mat.* 5, 25 † 12, 32, 1. *Cor.* 3, 16. *Philip.* 2, 10, 2. *Tim.* 1, 18, 1. *Ioan.* 5, 16. *Apoc.* 5, 3, 13

Q

Quadragesimalis ieiunij exempla, Moyses, Exod. 24, 18. † 34, 28. *Deut.* 9, 9. 18. *Helias, 3. Reg.* 19, 8. *Christus, Mat.* 4, 2. *vide Ieiunium.*

Quæstiones inutiles quæ sunt vitandæ, Genes. 3, 1, 6. *Prouer.* 25, 27. *Eccl.* 7, 11. *Eccli.* 3, 21. *Mat.* 24, 3. *Ioan.* 6, 52 † 21, 21. *Act.* 1, 6, 1. *Tim.* 1, 4 † 6, 2. *Tim.* 2, 16. *Tit.* 3, 9

Quinquiendum a peccatis, Rom. 6, 6 *. *Gal.* 2, 18

Quies continget populo Dei, Hebr. 4, 9

Quietem & pacem certam consequuntur iusti, Sap. 3, 3 † 4, 1. *Isa.* 57, 2. *Lu.* 16, 22. *Apoc.* 14, 13

Quietem inuenire anima sua, Ier. 6, 16. *Mat.* 11, 29

R

Rabba obsidetur, 2. Reg. 11, 1 † 12, 26, 1. *Paral.* 20, 1

Rabsaces Sennacherib archipincerna, 4. Reg. 18 17. *Isa.* 36, 37

Rachel pascit oues patris sui, Genes. 29, 9. *traditur Iacob in vxorem,* 29, 29. *clam tollit idola patris sui,* 31, 19. *ob difficultatem partus periclitatur,* 35, 17

Rahab exploratores missos in vrbem Iericho, excipit hospitio, Ios. 2, 1. *Iacob* 2, 25. *seruatur cum suis, Ios.* 6, 17, 23.

Rahab vxor Salmon, 1. Paral. 2, 11. *Matth.* 1, 5

Raphael Angelus Domini medicus, & dux Tobiæ, Tob. 5, 5 † 6. * † 12, 12

Rationem Deo quisque pro se reddituri, Matt. 12, 36 † 18, 23 † 25, 31 * *Rom.* 14, 12. *Cor.* 5, 10

Rationis humanæ gloriatio, Ier. 9, 23. *1. Cor.* 1, 31, 41

Rationalia sacerdotis, Exod. 28, 15

Rebecca filia Bathuel, Genes. 22, 23 † 24, 50. *parit gemellos,* 25, 24

Rechab pater Ionadab amici Iehu, 4. Reg. 10, 15. *1. Paral.* 2, 55

Redemptionis Dei fines mirabiles circa iustos, Gen. 19. * *Exo.* 1, * † 18, 8, 1. *Reg.* 23, 14, 26, 4. *Psal.* 7. * 2. *Paral.* 18, 31 † 24, 1. *Esd.* 8, 22. *Isa.* 4, 9 † 90, 9. *Esther* 4, *Isa.* 41, 10 † 43, 1. *Daniel* 3, 91 † 6, 21, 23. *Pet.* 2, 9

Refugij ciuitates, Exod 21, 13. *Num.* 35 † *Deut.* 4, 41 † 19, 2, 7. *Iosue* 28. * 3. *Reg.* 1 † 2, 28

Regeneratio, vide Homo.

Regeneratio est immutatio carnis in spiritum **Ioan. 3, 5. carnalium affectionum in spirituales** *affectus, Rom.* 8, 5, 13. **infidelitatis in fidem,** 1. **1, 12. Galat. 3, 26, 1. Ioan. 5, 1. innouatio mentis per Spiritum sanctum,** *Tit.* 3, 5. *Gal.* 4, 6. **atque adeo carnalis naturæ in diuinam naturam.** 2. *Petri* 1, 4. *Col.* 2, 11. *vt qui mali fuimus, sanctificemur,* **1. Corint. 6, 11. Eph. 5, 8**

Regenerati interius, etiam exterius immutatam vitæ ambulabunt, Rom. 6. * † 7, 6 † 12. 1. *Ioan.* 4, 22. *Coloss.* 3, 9, 1. *Corint.* 5 † 1. *Petri* 4, 1

Reges quid facere, quidve fugere debeant, Deut. 17, 19, 1. *Reg.* 8. * 3. *Reg.* 2, 2 † 10. 9, 2. 9, 1 † 19, 5. *Sap.* 6. * † 9. * *Iob* 34, 30. 10 † 100. * *Prou.* 14, 28 † 19, 12 † 20. 8. 28, 15 † 29, 4, 14 † 31, 4. *Iac.* 22, 2. **riorum officium.**

Regnum Dei vim patitur, Matt. 11 † 16, 16. *Gal.* 5, 16. *Apoc.* 2 * 2 *

Regnum Dei spirituale, interiusque existens, Genes. 49, 10. *Num.* 24, 17, 1. *Reg.* 7, 9, 10, 1. *Paralip.* 18, 11 † 29. 2 1. 1 6 † 9. 8 † 21. 2 † 34, 7 † 1, 1 † 2 * 1 11. *Isa.* 9, 6 † 11. * † 32. 16 † 40, 9 † 42. 1 *Ierem.* 23, 5, 6 † 33. * 34, 23 † 37, 24 *Dan.* 2. 44 † 4. 3 † 7, 14. 17 † 9. 24, 2. *Osee* 3, 5. *Mich.* 4, 1 † 4 1. 2 † 3. 2. *Matth.* 3 * *Luc* 1, 28 † 12, 31, 32 * 22, 29 * 23, 2 6, 14 † 12, 14, 31 † 18, 33, 36, 3 *Heb.* 1, 8 † 2, 9

Relinquentes omnia propter Christum, centuplum recipient, Matt. 19, 29. *Mar.* 10, 29 28, 29

Reliquæ & vestigia sanctorum quam veneranda habeant quadque ratione operetur Deus vt plurimum Elias 4. *Reg.* 2, 14. *ossa Ioseph,* 4. *Reg.* 13, 21. *fimbria Christi, Matth.* 9, 20 † 14, 36 *sudaria Petri, Act.* 19, 12. *umbra Petri, Act.* 5, 15

Remittendum proximo in nos peccanti, Ecc. 28, 8. *Matt.* 5, 23 † 6, 13 † 18, 22, 35. *Luc* 6.

3. Epheſ. 4, 32. Col. 3, 13

Repudij libellus, Deut. 24, 1. Iſa. 50, 1. Ierem. 3, 3. Malach. 2, 16. Matt. 5, 30 † 19, 7. Marc. 10, 4

Reſpha concubina Saul, ad quam ingreſſus eſt Abner, 2. Reg. 3, 7

Cuſtodit corpora eorum qui in crucem ſublati erant, 21, 10

Reſurrectio mortuorum, & carnis ad gloriam facta mutatio, Exod. 3, 6. Iob 14, 13 † 19, 26 † 21, 30. Iſa. 26, 19 † 66, 14. Ezech. 37, 1, 9. Dan. 12, 12. Ionæ 2, 11. Soph. 3, 8, 4. Eſdr. 2, 16 † 14, 35, 2. Mach. 7, 9, 14, 23. Matth. 22, 23, 31. Luc. 20, 35. Ioan. 5, 21, 28 † 6, 39 † 11, 24. Act. 24, 15, 1. Cor. 15. * 2. Cor. 4, 14 † 5. * Col. 3, 4. Phil. 3, 21 † 4, 3, 1. Theſſ. 4, 13, 16, 2. Timot. 2, 11. Apoc. 20, 12

Reuelationes, & viſiones, Ioſue 5, 13, 4. Reg. 17, 9, 2. Machab. 3, 24 † 5, 2 † 10, 29, † 11, 8. *vide Apparitiones.*

Roboam filius Salomonis, rex Iuda conſtituitur, 3. Reg. 12, 1. *deficit Iſrael à Roboam ad Ieroboam*, 12, 19. *præcipit ei Deus ne pugnet contra Iſrael* 2. Paral. 11, 2. *oppugnatur à Siſac rege Ægypti* 12, 2, 9

Moritur, 3. Reg. 14, 31. *regnat Abiam filius eius pro eo*, 15, 1

Romani cum Iudæis pacis, & ſocietatis fœdera ineunt, 1. Mach. 8, 14, 17, 27 † 12, 1 † 14, 17, 20

Romanorum Gentilium laus, 1. Machab. 8, 2, 9

Romanorum Chriſtianorum laus, Rom. 1, 8

Romanos deſtructuros Ieruſalem, & templum Domini, Numer. 24, 24. Iſa. 5, 26 † 6, 11. Dan. 9, 26 † 11, 30, 31. Luc. 19, 41 † 21, 20. Ioan. 11, 48

Ruben primogenitus Iacob naſcitur, Geneſ. 29, 32. *violat thorum patris ſui*, 35, 22. *dantur ob id primogenita eius filijs Ioſeph*, 49, 4, 1. Paralip. 5, 1. *nititur fratrem ſuum Ioſeph liberare*, Gen. 37, 21, 22, 29

Dicit patri, Duos filios meos interfice, ſi non reduxero Beniamin, 42, 37. *filijs Ruben primò requies datur*, Num. 32. * Deut. 3, 12 † 29, 8. Ioſue 1, 12 † 13, 23. *cæduntur*, 4. Reg. 10, 33. *transferuntur ad terram Aſſyriorum*, 15, 29, 1. Paral. 5, 26

Secundùm prophetiam, Gen. 49, 4. *ædificant altare*, Ioſue 22, 10. *dimicauerunt contra Agarenos*, 1. Par. 5, 19

Ruth Moabitis, Ruth 1, 4. *accipit eam vxorem Booz, & parit Obed*, 4, 13, 1. Paral. 2, 12. Matt. 1, 5

S

Sabbatum, Gen. 2, 2. Exo. 16, 23 † 20, 8 † 25, 29 † 31, 14, 17 † 34, 21 † 35, 2. Leuit. 19, 3 † 23, 3, 15 † 25, 4. Num. 15, 32 † 28, 9. Deuter. 5, 12. Iſa. 56, 2, 4 † 58, 13 † 66, 25. Ier. 17, 21, 27. Ezec. 20, 12 † 22, 8, 2. Eſdr. 13, 16, 22, 1. Mach. 1, 47 † 2, 33, 41, 2. Mach. 15, 1. Matt. 12, 1, 10. Marc. 2, 23 † 3, 2 † 6, 2. Luc. 4, 16, 31 † 6, 1 † 13, 11, 14 † 14, 1. Io. 5, 10 † 7, 22 † 9, 14. Act. 13, 14, 27, 44 † 15, 21 † 18, 4 † 20, 7, 1. Corint. 16, 2. Hebr. 4, 4, 10

Sacerdotes Legis, & horum munus, Exod. 29, 44 † 30, 7. Leuit. 10, 1, 6, 9 † 21. * † 22. * † 24, 3. Num. 3, 10 † 4, 5, 11 † 10, 8 † 18, 1, 7. Deut. 21, 5, 1. Reg. 2, 28, 35, 1. Par. 6, 49, 2. Paral. 26, 17. Ezech. 44, 15, 20. Hebr. 5, 7 † 10, 11

Sacerdotum multitudo in veteri Lege, 1. Par. 23, 3. *vbi numerantur* 38000.

Sacerdotum Legis indumenta, ornamenta, & ordinatio. Exod. 28. * † 29, 1 † 39, 1 † 40, 12. Leuit. 8, 1, 8

Sacerdotibus dabantur decimæ, & primitiæ, Num. 5, 9, 10 † 18, 8, 11. * Deut. 18, 3. *vt liberi à ſollicitudine comparandi victum, poſſent vacare Legi Dei*, 2. Par. 31, 4. * *vide Decimæ*

Sacerdotibus Legis aſſignabatur neceſſaria vitæ ſuſtentatio, Exod. 29, 26. Leuit. 2, 3, 10 † 5, 13 † 6, 9, 19 † 7, 6, 32 † 10, 13 † 24, 9. Num. 3, 48 † 5, 9 † 18, 8, 11, 28. Deut. 18, 1, 1. Reg. 2, 28, 4. Reg. 12, 16, 1. Paral. 6, 54, 2. Par. 31, 4, 2. Eſdr. 10, 36. Eccli. 45, 25

Sacerdotes mali, & eorum punitio, Num. 16. *. 1. Reg. 2, 22 † 3, 13, 3. Reg. 2, 26. Iſa. 3, 11. Ier. 2, 5 † 8, 7. Oſee 4, 6, 9 † 5. * Malach. 1. * † 2, 1, 8, 1. Machab. 7, 5, 9, 21

Sacerdos, non Lex, aut Scriptura ſola, eſt iudex quæſtionum exorientium, Deuter. 17, 9, 12. Malac. 2, 7

Sacrificium noui Teſtamenti appellatur iuge ſacrificium, Dan. 11, 31 † 12, 11. *celebrabitur donec veniat Dominus*, 1. Corin. 11, 26. *quare Miſſa ſacrificium, & Oblatio.*

Sadducæi negant mortuorum reſurrectionem, Matt. 22, 23. Act. 4, 1 † 23, 8

Salmanaſar rex Aſſyriorum egreditur primò contra Samariam, & transfert Iſrael cum Oſee rege in Aſſyrios, 4. Re. 17, 6. *ſecundo capit Samariam*, 18, 9

Salomonis filij Dauidis natiuitas promittitur, 2. Reg. 7, 12

Naſcitur, 2. Reg. 5, 14 † 12, 24. *vngitur in regem ſuper Iſrael*, 3. Reg. 1, 33. *Dominus apparuit ei per ſomnium nocte in Gabaon à quo ſapientiam poſtulat*, 3, 5, 9, 2. Par. 1, 7. *dirimit litem meretricum*, 3. Reg. 3, 16, 24. *de eius ſapientia, magnitudine diuitiarum, poteſtate, & miniſtris*, 2. Par. 9, 3. *init fœdus cum Hiram rege Tyri*, 3. Reg. 5, 12

Poſtquam ædificauit templum, dedit Hiram viginti oppida, 9, 11. *venit ad eum regina Saba*, 10, 1. Matth. 12, 42. Luc. 11, 31. *ædificauit phanum Chamos idolo Moab in monte*, 3. Reg. 11, 7

Chananæos facit ſibi tributarios, 1. Par. 8, 7. *vngitur ſecundò in regem*, 2. Par. 29, 22. *moritur*, 3. Reg. 11, 43. *ſuccedit ei filius Roboam*, 14, 21

Salus: vide Beatitudo.

Samaria, quæ postea metropolis fuit decem tribuum Israel, extruitur, 3. Regum 16, 17. obsidetur à Syrijs, 4. Reg. 6, 24. obsidetur ab Assyrijs vsque ad tertium annum, capitur, & abducitur populus, 4. Reg. 17, 5

*Contra Samariam prophetatur, Isa. 7, 30 † 9, 7. Ezech. 23. * Osee 8. * † 13. * Amos 3, 12. Mich. 1, 5*

Samaria nolebat recipere verbum Dei, Luc. 9, 52. recipit verbum Dei, Act. 8, 5

Samaritanus miseretur vulnerati, Luc. 10, 33

Samaritana loquitur cum Christo apud puteum Ioan. 4, 7

Samson nascitur, Iudic. 13, 24. iuxta promissionem Angeli, 13, 3. vxorem accipit in Thamnata, & dilacerat leonem 14, 1, 5, 10

Nocet Philisthæis, eisque vim infert, 15, 4, 8. moritur, 16, 29, 30

Samuel, 1. Reg. 1, 20. adducitur ad domum Domini in Silo, 1, 24. vocatur à Domino, 3, 4, 10 congregat vniuersum Israel in Maspha, & clamat ad Dominum pro Israel, 7, 5, 9. posuit filios suos Iudices Israel, 8, 1. probat se innocentem, 12, 3. interficit Agag, 15, 33

Dauid regem vngit, 16, 13. moritur 25, 1. prophetat Sauli post mortem, 28, 15, 16. Eccli. 46, 23. laudatur, Eccli. 46, 16

Sanaballat præfectus Samaria conatur impedire templi ædificationem, 2. Esd. 2, 10

Sanctus est Deus, Isa. 6, 3. Apoc. 4, 8

Sancti, & mundi esse debemus, Leu. 11, 44 † 19, 2 † 20, 7, 26 † 21, 6. Deut. 26, 19. Ephes. 5, 26, 1. Thessal. 4, 3, 1. Petr. 1, 16. qui sanctus, sanctificetur adhuc, Apoc. 22, 11

*Sanctum Domini, Exo. 35, 2. Leu. 16. * Psal. 113, 2. Matt. 7, 6. Lucæ 1, 31*

Sancti pro nobis orant, Ierem. 15, 1, 2. Mach. 15, 14. Apocal. 5, 8 † 8, 3. propter eorum preces, & merita multa nobis largitur Deus, quamuis illi vita functi sint, Gen. 26, 5, 24. Exod. 32, 13. 14, 3. Reg. 11, 12, 13, 32, 34 † 15, 4, 5, 4. Reg. 19, 34 † 20, 6. Isa. 37, 35. Eccls. 44, 24

Sanctos oramus sine iniuria Mediatoris, vt pro nobis orent, sicut & petimus ab alijs hominibus preces, vt Paulus Roman. 15, 30. Col. 4, 3. Eph. 6, 19, 1. Thess. 5, 25, 2. Thess. 3, 1. Heb. 13, 18. Nec mirum Sanctos nostras preces cognoscere: quia sunt sicut Angeli Dei, Matt. 22, 30. Lucæ 15, 10. & offerunt Deo nostras preces, Tob. 12, 12. Apoc. 5, 8 † 8, 3. Nec huic contrarium est, quòd Deus solus est inspector cordis, quia & homines cognouerunt secretra cordium Deo reuelante, Dan. 2, 29, 4. Reg. 5, 26 † 6, 12

Sanctorum ministerio aliquando tribuitur quòd soli Deo præcipuè conuenit Matth. 18, 16, 18. Ioan. 20, 13. Rom. 11, 14, 1. Cor. 9, 20, 21, 1. Timoth. 4, 16. Iacob. 5, 19. vide titulum, Deo soli attributa, &c.

In Sanctorum memoriam Deum orare, docent nos maiorum exempla, Genes. 31, 9 † 48, 16. Exod. 32, 13. Deut. 9, 27, 3. Reg. 18, 36, 1. Par. 29, 18, 2. Paral. 5, 42. Tob. 7, 15. Esther 13, 15 † 14, 18. Isa. 63, 17. Dan. 3, 35

Sancti sunt cum Christo in cœlis regnantes. Ioan. 12, 26 † 17, 24, 2. Cor. 5, 8. Philip. 1, 23. Apoc. 3, 21 † 7, 9 † 14, 13

*Sancti etiam vita defuncti rectè à nobis laudantur. Eccli. 44. * Io. 12, 26*

In Sanctis suis Deus laudatur, Psal. 150, 1

Sancti iudicabunt: quære iudicabunt.

Sancti faciunt miracula, vt Moyses, & Aaron, Exod. 7, † 8 † 9 † 10 † 11. Elias excitat puerum mortuum, 3. Reg. 17, 22. claudit cœlum ne pluat, 17, 1. Iacob. 5, 17. aperit clausum, 3. Reg. 18, 41, 45. Iacob 5, 18

Eliæ pallium diuidit aquas, 4. Reg. 2, 8, 14. Elisæus excitat puerum viduæ mortuum, 4. Reg. 4, 35. sanat aquas misso in eas sale, 2, 21, 22. oleum multiplicat, 4, 6. mittit farinam in ollam 4, 41. Naaman Syrum sanat, 5. 14. facit natare ferrum, 6, 6. Elisæus mortuus per contractum ossium suorum operatur, 13, 21

Apostoli eiiciunt dæmonia, Mar. 6, 13 † 16, 17. Luc. 10, 17. Ioannes, & Petrus sanant claudum, Act. 3, 6

Petrus excitat Tabitham, 9, 41

Etiam sola sua vmbra sanat, 5, 15

Paulus restituit claudum, 14, 9

Etiam per sudaria curat infirmos, 19, 12. reddit vitæ puerum ex lapsu mortuum, 20, 10

*Sancti plura quoque alia fecere miracula, quæ longum esset enumerare, ad Heb. 11, 32, **

Sanguinis consperssio, Exod. 24, 6 † 29, 20. Leu. 1, 5, 11 † 3, 2, 8, 13 † 4, 6, 16 † 7, 2 † 8, 19, 30 † 9, 18 † 16, 14, 18 † 17, 6, 2. Par. 30, 16. Ezech. 43, 20. Hebr. 9, 13, 14, 19, 21, 22

Sanguinis Christi consperssio, Heb. 9, 14 † 10, 19 † 12, 24, 1. Pet. 1, 22

Sanguinis esus prohibitus, Gen. 9, 4. Leu. 3, 17 † 7, 26 † 17, 10, 14 † 19, 26. Deuter. 12, 16, 23 † 15, 23, 1. Reg. 14, 32. Act. 15, 20 † 21, 25

Sanguinis fluxus sistitur, Mat. 9, 20

Sanguinis innocentis effusio, Deuter. 19, 5, 11 † 27, 24, 2. Reg. 20, 9, 3. Reg. 21, 13, 4. Reg. 21, 16 † 24, 4, 2. Paralip. 24, 22. Prou. 6, 17 † 28, 17. Isaiæ 26, 11. Ier. 7, 6 † 22, 3. Ezech. 22, 4, 4. Esd. 1, 32. Matt. 23, 34. Luc. 11, 50. Apoc. 6, 10 † 18, 24

Sanguinis innocentis effusio clamat vindictam coram Deo, Gen. 4, 10, 4. Esd. 15, 8. Apoc. 6, 10

Sanguine Christi empti sumus, 1. Corint. 6, 20 † 7, 23. Act. 20, 28, 1. Pet. 1, 18. Apoc. 5, 9

*Sapientiæ diuinæ origo, proprietas, laus, & vtilitas, Deut. 4, 6 † 29, 9. Iob 28, 20 † 32, 7. Eccles. 7, 12 † 9, 13. Sap. 6, 13, 16 † 7. * 8. * 9. * 10. * Eccli. 1. * † 3, 1, 31 † 4, 12, 28, 29 † 21, 12 † 24. * † 39, 14. Luc. 21, 15. Rom. 11, 33, 1. Cor. 1, 17 † 2, 6, 10 † 3, 19. Coloss. 2, 3. Iacobi 1, 5 † 3, 15*

Tob. 7, 10, 15

Saruiar vide Zaruia.

Satisfactio: vide pœnitentia.

Saul de tribu Beniamin quærit asinas, 1. *Reg.* 9, 3. *vngitur in regem à Samuele*, 10, 1 † 11, 14. *Act.* 13, 21. *iuxta mandatum*, 1. *Reg.* 9, 15. *percussit Ammon*, 11, 11. *obtulit holocaustum*, 13, 9. *à regno reiicitur*, 13, 13 † 15, 22, 26, 28 † 16. * *exagitat eum spiritus nequam*, 16, 14 † 18, 10 † 19, 9. *nititur Dauid configere*, 18, 10 † 19, 10. *persequitur eum* 23. * *trucidat sacerdotes Domini*, 22, 18. *mulierem habentem pythonem consulit*, 28, 7. *seipsum interficit*, 31, 4. *sepelitur*, 31, 13. *filij eius in crucem tolluntur*, 2. *Reg.* 21, 9

Scandalum, seu offendiculum proximo, nec in vita, nec in doctrina ponendum, Leuit. 4, 3. *Num.* 5¹, 16, 2. *Reg.* 11, 14, 1. *Esd.* 8, 22. *Prou.* 20, 10, 2. *Mach.* 6, 24. *Matth.* 17, 27 † 18, 6. *Mar.* 9, 42. *Luc.* 17, 1. *Rom.* 14, 1, 15, 1. *Cor.* 8. * † 10, 32, 2. *Cor.* 6, 3, 1. *Thess.* 5, 22

Quicumque nobis scandalo esse possent, vitabimus, Exod. 34, 12. *Deut.* 7, 2, 16 † 13. * *Matt.* 5, 29 † 16, 22. *Marc.* 9, 42. *Rom.* 16, 17

Scientia Dei. vide Dei.

Scriptura sacra vnde sit, & quis eius vsus, Exod. 17, 14 † 34, 27. *Deu.* 4, 1 † 17, 18 † 31, 9. *Ios.* 1, 8. *Isa.* 8, 9 † 30, 8 † 34, 16. *Ier.* 30, 2 † 36, 2, 10 † 45, 1. *Baruch* 1, 3, 14 † 4, 1, 2. *Esd.* 8, 2, 3. *Esd* 9, 39, 4. *Esdr.* 15, 1. *Dan.* 10, 21. *Matt.* 4, 4 † 22, 29. *Luc.* 4, 4 † 16, 29. *Ioan.* 5, 39 † 10, 44 † 20, 30. *Act.* 15, 21 † 17, 11. *Rom.* 1, 2 † 4, 23 † 15, 4, 1. *Cor.* 9, 9 † 10, 11 † 15, 3, 2. *Timot.* 3, 15, 2. *Pet.* 1, 20 † 3, 1. *Apoc.* 1, 19

Scriptura, difficilis intellectu, 2. *Petr.* 3, 16. *nec omnia scriptis Apostolis mandarunt, Io.* 20, 30 † 21 25, 1. *Cor.* 12, 34, 2. *Thess.* 3, 15. *Io. epist.* 2, 12 † *epist.* 3, 18

Scriptura nec lex est iudex, sed Sacerdos, Deut. 17, 18. *Ezech.* 44, 24. * *Malac.* 2, 7. *quare Sacerdotum officium.*

Seb, & Oreb interficiuntur, Iudic. 7, 25

Seba, quia regnum affectarat, caput præciditur, 2. *Reg.* 20, 22

Securitas perfecta de peccatorum remissione, aut salute consequenda non habetur in hac vita, Eccles. 9, 1, 2. *vide Certi.*

Sedecias pseudopropheta, 3. *Reg.* 22, 11, 2. *Paral.* 18, 10. *comburitur, Ierem.* 29, 22

Sedecias: vide Zedecias.

Seditiosi puniuntur, Num. 16, 31. * *vide Murmuratores.*

Seleucus Asiæ rex, 2. *Machab.* 3, 3

Semaia mittitur ad Roboam, 3. *Reg.* 12, 22, 2. *Par.* 11, 2 † 12, 5, 7

Semei maledicit Dauidi, 2. *Reg.* 16, 5, 13. *veniam impetrat à Dauid*, 2. *Regum* 19, 23. *occiditur ex præcepto Dauid*, 3. *Reg.* 2, 9, 42, 46

Sennacherib oppugnat vniuersas ciuitates Iuda † 31, 8 † 33, 1

Sepelire mortuos, opus misericordiæ, Gen. 23, 19 † 25, 9 † 35, 19, 29 † 50, 5, 13, 25. *Num.* 20, 1. *Deut.* 10, 6 † 21, 23. *Iosue* 24, 30. *Iud.* 12, 7, 1. *Reg.* 25, 1 † 31, 13, 2. *Regum* 2, 32 † 3, 32, 3. *Reg.* 2, 10, 31, 34 † 11, 43 † 13, 29 † 14, 31, 4. *Reg.* 13, 20, 2. *Paral.* 16, 14 † 24, 16 † 35, 24. *Tob.* 1, 20 † 2, 3, 7 † 4, 3, 18 † 8, 14 † 12, 12 † 14, 13, 16, 4. *Esd.* 2, 23. *Eccli.* 7, 37 † 38, 16. *Matt.* 14, 12 † 27, 58. *Ioan.* 19, 39. *Act.* 13, 29, 1. *Corint.* 15, 4

Sephora: vide Ziphora.

Sermo Christianorum: vide Loquenda.

Serpens æneus erigitur, Numer. 21, 8. *tollitur, & appellatur Nehustan*, 4. *Reg.* 18, 4. *cuius typum gesserit, Io.* 3, 14

Siba, vide Ziba:

Siceleg: vide Ziceleg.

Sichem filius Hemor Dinam rapit, & concumbit cum illa, Gen. 34, 2. *necatur*, 34, 26

Signa futurorum, Genes. 9, 12. *Exod.* 31, 13. *Ios.* 2, 18, 1. *Reg.* 2, 34 † 10, 2, 2. *Regum*, 5, 24, 4. *Reg.* 19, 29. *Isa.* 38, 7. *Tob.* 5, 3. *Luc.* 2, 12

Signa in memoriam præteritorum, Exod. 12, 3, 8. *Num.* 15, 38 † 16, 38, 40 † 17, 10. *Iosue* 4, 6. *

Signa, & miracula fiunt, vt per ea omnipotentia, veritas, iustitia, & bonitas Dei innotescat, Exod. 4, 2, 6 † 7, 17 † 16, 12. *Ios.* 3, 10, 14, 3. *Reg.* 13, 4 † 17, 14 † 18, 38 † 20, 13, 28, 4. *Regum* 5, 14 † 20, 9. *Matth.* 8, 26 † 9, 2 † 14, 28

Sihon rex Amorrhæorum concedere noluit, vt Israel transiret per fines suos, Num. 21, 23. *Deut.* 2, 30. *percussus est in ore gladij, Num.* 21, 24

Silas cum Paulo mittitur Antiochiam, Act. 15, 27. *profectus est cum Paulo*, 15, 40. *remansit Beroeæ*, 17, 14

Silere est vtile, Prou. 17, 20. *Eccl.* 3, 7. *Eccli.* 20, 6 † 32, 12

Silo locus in quo fuit domus Dei, Ios. 18, 1. *Iudicum* 18, 31 † 20, 18, 1. *Reg.* 1, 3. *conuenerunt omnes in Silo propter Rubenitas, Ios.* 22, 12. *de Silo assertur arca*, 1. *Reg.* 4, 4. *Ieremiæ* 7, 12 † 26, 6

Simeon nascitur, Genes. 29, 33. *interficit cum Leui Sichemitas*, 34, 25. *eam ob rem arguuntur à patre*, 49, 5. *in vinculis tenetur in Ægypto*, 42, 25

Simon in Bethania excipit Dominum, Matt. 26 6. *Marc.* 14, 3. *Ioan.* 12, 1

Simonia: vide Vendi dona Dei.

Simplicibus, & humilibus reuelat subinde Deus, quod abscondit ijs qui sibi videntur sapientes, Isaiæ, 29, 18, 24 † 32, 4. *Eccl.* 9, 15. *Matt.* 11, 25. *Luc.* 2, 9, 5 † 5, 8 † 10, 21. *Act.* 4, 13, 1. *Corinth.* 1, 24 † 2, 1

Simplex, & rectus, Gen. 20, 6. *Iob* 1, 8. *Matt.* 10, 16. *Act.* 2, 46. *Rom.* 16, 18. *Ephes.* 6, 5. *Coloss.* 3, 22

Simulatio, & hypocriſis cauenda, Eccli. 1, 36. *Iſaiæ* 32, 6. *Ier.* 9, 6. *Iob* 15, 34, 2. *Machab.* 6, 24. *Matt.* 23. *

Sobrietas: vide Temperantia.

Societas bonorum quærenda, malorum vitanda, Geneſ. 19, 15. *Leuit.* 7, 19. *Numer.* 16, 25 † 25, 4. *Ioſ.* 23, 12, 2. *Par.* 19, 2. *Iob* 31, 1. *Pſal.* 25, 4, 8 † 36, 1. *Prou.* 1, 10 † 4, 14 † 6, 25 † 13, 20 † 20, 19 † 22, 10, 24 † 23, 6, 17 † 24, 1, 21 † 29, 27. *Ier.* 16, 8. *Eccli.* 6, 35 † 8, 1, 18 † 9, 21 † 12, 10 † 13, 1, 20. *Tob.* 1, 5. *Matt.* 7, 15. *Act.* 19, 9, 2. *Cor.* 6, 14. *Epheſ.* 5, 11, 2. *Tim.* 4, 14. *Apoc.* 18, 4

Sodoma, & Gomorrha amœniſſimo loco ſita, Geneſ. 13, 10. *ſpoliantur Geneſ.* 14, 11. *ſubuertuntur à Domino Geneſ.* 19, 25. *Deut.* 29, 23. *Sap.* 10, 6, 7. *ſecundum verba Domini,* 18, 20. *cauſa, Ezec.* 16, 49

Sol, & Luna creantur, Gen. 1, 16. *ſteterunt ad imperium Ioſue, Ioſ.* 10, 12. *retroceſſit Sol decem gradibus ad petitionem Ezechiæ, & preces Iſaiæ,* 4. *Regum* 20, 11. *amittet lumen, Mat.* 27, 44. *Mar.* 15, 33. *Luc.* 23, 44

Sollicitudo nimia, Exod. 34, 21. *Leuit.* 25, 20. *Deut.* 8, 3. *Iob* 7, 8. *Pſalm.* 54, 23 † 144, 15, 16. *Prou.* 10, 3 † 13, 25. *Matth.* 6, 25 † 10, 9, 23 † 13, 22 † 16, 7. *Luc.* 8, 14 † 12, 22 † 14, 18 † 21, 31, 1. *Cor.* 7, 32. *Philip.* 4, 6. *Heb.* 13, 5, 1. *Pet.* 5, 7

Somnia, & viſiones in quibus olim Deus ſuam voluntatem aperiebat, Gen. 20, 3 † 28, 12 † 31, 24 † 37, 5, 9 † 40, 8 † 41, 1 † 46, 2. *Num.* 12, 6. *Iudic.* 7, 13, 15, 1. *Regum* 3, 4, 8, 11 † 28, 6, 2. *Reg.* 7, 4, 3. *Reg.* 3, 5, 15. *Iob* 7, 13 † 33, 15. *Dan.* 2, 1 † 7, 1, 2. *Machab.* 15, 11, 14. *Mat.* 1, 20 † 2, 12, 13. *Act.* 16, 9 † 18, 9 † 23, 11 † 27, 23

Somnia, & viſiones, quæ non conueniunt cum doctrina Chriſti, & Eccleſiæ ſunt contemnenda, Deut. 13, 1. *Eccle.* 5, 2. *Eccli.* 34, 1. * *Ierem.* 23, 16, 25 † 27, 9 † 29, 8

Sorobabel filius Salathiel, 2. *Eſd.* 12, 1. *Matt.* 1, 13. *Luc.* 3, 27. *inſtaurat templum Domini Ieroſolymis,* 1. *Eſd.* 3, 3, 3. *Eſdr.* 5, 70. *Eccli.* 49, 13. *genuit Abiud, Matth.* 1, 13

Sorores Chriſti: vide Fratres.

Sors, Leu. 16, 8. *Num.* 17. * † 26, 55 † 33, 34. *Ioſue* 7, 14 † 18, 10, 1. *Reg.* 10, 20 † 14, 17, 42, 1. *Paralip.* 25, 5, 2. *Eſd.* 11, 1. *Prou.* 16, 33 † 18, 18. *Ezec.* 21, 19. *Iona* 1, 7. *Act.* 1, 17

Soſipater comes Pauli, Act. 20, 4

Soſthenes princeps Synagogæ percutitur, Act. 18, 17

Spes inſtorum non in temporalibus rebus, ſed in Deo eiuſque promiſſionibus fundatur, Geneſ. 26, 5. *Iudic.* 7, 2, 4, 1. *Reg.* 4, 3 † 17, 45 † 22, 1, 3. *Reg.* 20, 28, 1. *Par.* 19, 13, 2. *Par.* 25, 7 † 32, 7 † 16, 7 † 20, 15, 20. *Iudith* 9, 13. *Pſalm.* 9, 11 † 13, 6 † 21, 5, 10 † 4, 2 † 30, 2 † 39, 5 † 61. * † 70, 1 † 90, 2 † 11, 3, 9, 10, 11 † 141, 6 † 145 5. *Prou.* 3, 5 † 22, 19 † 28, 25 † 30, 5. *Sap.* 3, 4, 9. *Eccli.* 2, 6, 12 † 13, 9 † 33, 9 † 34, 14. *Iſaiæ* 26, 4 † 29, 19 † 30, 1, 15 † 31, 1 † 36, 7 † 40, 30. *Ierem.* 2, 33 † 7, 4 † 9, 22 † 17, 7 † 39, 18. *Thren.* 3, 24. *Ezech.* 29, 6. *Oſee* 12, 6, *Mich.* 7, 7, 5, 7. *Nahum* 1, 7, 1. *Machab.* 3, 18. *Mat.* 10, 37 † 12, 21. *Rom.* 5, 2 † 8, 24, 2. *Corint.* 5, 2. *Col.* 1, 27, 1. *Theſſ.* 1, 3, 1. *Timot.* 1, 1 † 6, 17. *Hebr.* 3, 6, 1. *Pet.* 1, 13

Spes non facit nos ſecuros, nec excludit timorem, vide Timor.

Spes impiorum euaneſcet, & in quibus confidunt, vana ſunt omnia, 4. *Reg.* 18, 21. *Iob* 8, 13 † 11, 20 † 14, 19 † 20, 4. *Prou.* 10, 28 † 11, 7, 23 † 25, 19. *Sap.* 5, 15. *Eccli.* 5, 1, 10. *Iſa.* 28, 15, 18 † 30, 2, 12 † 57, 11. *Ier.* 9, 12 † 17, 7. *Machab.* 2, 62

Spinæ appellantur ſolicitudines huius mundi, diuitiæ, & voluptates vitæ, Matt. 13, 7, 22 † 19, 22. *Mar.* 4, 7, 18 † 10, 22. *Luc.* 8, 7, 14 † 18, 22

Spiritus ſanctus promittitur, Iſa. 44, 3. *Ezech.* 11, 19 † 36, 26 † 39, 29. *Ioel* 2, 28. *Mach.* 3, 11 *Ioan.* 7, 39 † 14, 16, 26 † 15, 26 † 16, 7. *mittitur, Act.* 2, 1

Spiritus Dei edocet mentes, Exod. 4, 12. *Pſalm.* 31, 8. *Iſa.* 54, 13. *Mat.* 10, 20. *Marc.* 13, 11. *Luc.* 12, 11 † 21, 14. *Ioan.* 6, 45 † 24, 16, 26 † 15, 26 † 16, 13. *Rom.* 8, 16, 26, 2. *Cor.* 1, 22 † 5, 5. *Epheſ.* 1, 13 † 4, 20, 21, 1. *Ioan.* 2, 27

Spiritus probandi ſunt virum à Deo ſint, Iudith 8, 28, 1. *Cor.* 14, 29, 1. *Theſſ.* 5, 21, 1. *Ioan.* 4, 1

Sponſus ſpiritualis eſt Chriſtus, Iſa. 54, 5 † 62, 4. *Ier.* 31, 22. *Ezech.* 16, 8. *Matt.* 9, 15 † 25, 1. *Marc.* 2, 19. *Luc.* 5, 34. *Ioan.* 3, 29, 2. *Cor.* 11, 2. *Eph.* 5, 24. *Apoc.* 19, 7 † 21, 2

Sponſa Chriſti, vide Eccleſia.

Stephanus eligitur, Act. 6, 5. *accuſatur,* 6, 11. *reſpondet ad accuſationem,* 7. * *Lapidatur,* 7, 57

Stultitia, Prouer. 14, 29 † 20, 3 † 26, 1 † 27, 22. *Baruch* 3, 23. *Eccl.* 10, 2. *Eccli.* 33, 5. *Matth.* 7, 26 † 25, 2. *Marc.* 7, 22. *Epheſ.* 5, 4

Stultitia eſt apud Deum ſapientia huius mundi, 1. *Cor.* 1, 18 * † 3, 19

Stultorum corda in eorum ſunt ore, & contra ſapientum os in corde eſt, Eccli. 21, 23

Subditorum officium, Exod. 10, 28 † 22, 28. *Num.* 16. * *Ioſue* 1, 16, 2. *Eſd.* 5, 16. *Baruch* 1, 11. *Prou.* 13, 13 † 20, 2 † 24, 21 † 25, 6. *Eccle.* 8, 2 † 10, 16. *Ierem.* 29, 7. *Matt.* 17, 24 † 22, 16, 21. *Luc.* 20, 22. *Roman.* 13, 1, 7, 1. *Theſſ.* 5, 12, 1. *Timot.* 2, 1. *Heb.* 13, 17. *Tit.* 3, 1, 1. *Pet.* 2, 13

Superiorum, iudicium, & rectorum officium, & poteſtas in ſubditos, Gen. 9, 6. *Exod.* 1, 8. * † 5. * † 18, 13, 17 † 22, 8. *Leuit.* 24, 10, 23. *Numer.* 11, 16, 24 † 25, 4 † 27, 15, 18. *Deut.* 1, 13, 17 † 17, 1 † 19, 17. *Ioſ.* 1, 10. *Iudic.* 2, 7, 16, 1. *Reg.* 10, 24, 3. *Reg.* 3, 7, 2. *Par.* 19, 5, 8. *Iob* 29. * † 34, 30. *Pſal.* 81. * *Prouerb.* 8, 15 † 11, 14 † 12, 24 † 16, 10 † 20, 8 † 28, 15 † 29, 4, 14 † 31, 4. *Eccleſ.* 10, 1, 12. *Sapien.* 1, 1 † 6. * *Eccli.* 7, 4 † 10, 1, 24 † 17, 18. *Iſaiæ* 1, 23, 26 † 3, 2 † 10, 1 † 32, 1. *Ierem.* 5, 26 † 22, 2 † 27. *

Ezec. 22, 6, 12 † 45, 9. Dan. 2, 21. Oſe. 13, 10. Mich. 3, 1, 9. Matt. 22, 17, 21 † 26, 51. Luc. 20, 22. Ioan. 3, 31 † 19, 11, 1. Corint. 15, 24. Rom. 12, 8 † 13, 1, 2. Timoth. 2, 1. Tit. 3, 1. Hebr. 13, 17, 1. Petr. 2, 13. vide Rex, Iudex.

Superbia prohibetur, committitur, & punitur, Geneſ. 3, 17 † 11, 5, 7. Exod. 5, 2 † 14, 26, 1. Reg. 17. * 4. Reg. 18, 19. * † 19, 35. Tob. 4, 14. Iudith 9, 16 † 13. * Prou. 6, 17 † 11, 2 † 13, 10 † 15, 25 † 16, 5, 18 † 18, 12 † 25, 6 † 29, 23. Eccli. 10, 9, 11, 16 † 25, 4. Iſa. 3, 15, 17 † 9, 8 † 10, 8 † 14, 9 † 36. * † 37, 10, 24 † 39, 2, 5 † 47, 8. Ier. 48, 29 † 49, 16. Ezec. 16, 49 † 28, 2 † 31, 10. Dan. 4, 19, 27 † 5, 22. Abdiæ 1, 3. Malac. 2, 11, 2. Machab. 9, 4, 6. Luc. 1, 47 † 10, 15 † 14, 7, 11 † 18, 11 † 22, 24. Act. 12, 21. Rom. 1, 30 † 11, 20, 2. Timot. 3, 2, 1. Pet. 5, 5, 2. Petr. 2, 18. Iudæ 16. Apoc. 18. *

Suſannæ hiſtoria, Dan. capit. 13. *

Syri imperant Iſraeli, Iudic. 3, 8. *opprimuntur ab Othoniel,* 3, 10. *cæduntur à Dauide, eique fiunt tributarij,* 2. Reg. 8, 5. *iuuant filios Ammon contra Dauid,* 10, 6. *fugientes à facie Iſrael, occiduntur à Dauid,* 10, 13, 18. *Samariam obſidentes, cæduntur,* 3. Reg. 20, 29. *pugnant contra Iſrael,* 4. Reg. 6, 8. *mentis ſtupore immiſſo, quaſi cæci ducuntur in Samariam,* 6, 18, 19

Obſident Samariam, 6, 24. *territi à Deo ſoluunt obſidionem,* 7, 6, 7. *vaſtantur à rege Aſſyriorum, & transferuntur Cyrenen,* 4. Reg. 16, 9. *deſolatio eorum prænuntiatur, Iſa.* 17, 1. Ierem. 49, 23. Amos 1, 3

T

Tabitha ſuſcitatur à mortuis, Act. 9, 36, 40

Temperantia in cibo, potu, & concubitu, Tob. 6, 15. Eccleſ. 3, 6. Eccli. 31, 18 † 32, 7. Dan. 1, 8, 11. Rom. 12, 13 † 14, 17, 1. Cor. 7. * Gal. 5, 23, 1. Tim. 3, 2, 2. Tim. 1, 7. Tit. 1, 8 † 2, 6, 12, 1. Pet. 1, 13 † 5, 8, 2. Pet. 1, 6

Templum Salomonis quando, quanto tempore, & qua forma ſit extructum, 3. Reg. 6. * † 7. * 2. Par. 3. * 4. * *promiſſio eius,* 2. Reg. 7, 13. *extruitur ope Gentilium* 3. Reg. 5. * *conſecratur,* 8. * 2. Par. 7, 7. *profanatur per Achaz,* 2. Paralip. 28, 21. *iterum conſecratur per Ezechiam,* 2. Paral. 29. * *prophanatur, & denuo conſecratur per Manaſſe,* 2. Par. 33, 7, 15. *exuritur,* 4. Reg. 25, 9. *prout prædictum erat,* 2. Par. 7, 20. *iterum extruitur,* 1. Eſd. 1. * 3. * 4. * 5. * † 6, 3, 7. *ſpoliatur, & accenditur,* 1. Machab. 1, 23, 33. *profanatur,* 1, 49, 57. *mundatur, & conſecratur,* 4, 36, 2. Mach. 10, 1. *eius deuaſtatio,* Dan. 9, 26. Matth. 24, 2. Marc. 13, 2. Luc. 19, 41

Contra Templum prophetatur, Leuit. 26, 31, 3. Reg. 9, 7, 4. Reg. 21, 12, 2. Par. 7, 20. Pſal. 73, 6. Iſaiæ 66, 1. Ierem. 7, 3, 17 † 26, 6, 12. Amos 9, 1. Mich. 3, 12. Zachar. 11, 2

Templum ſpirituale, & domus Dei, 2. Reg. 7, 13. Prou. 9, 1. Agg. 2, 8. Matth. 7, 24 † 16, 18. Ioan. 2, 19, 1. Corinth. 3, 16, † 6, 19, 2. Corint. 6, 16. Epheſ. 2, 20, 1. Timot. 1, 15. Hebr. 3, 6, 1. Pet. 2, 5. *vide Eccleſia.*

Templa idolorum, 1. Reg. 5, 2 † 31, 9, 3. Reg. 11, 7, 4. Reg. 10, 21 † 17, 32 † 19, 37, 1. Paral. 11, 10. Baruch 6, 16, 30, 54. Iſa. 37, 38. Ierem. 43, 12. Dan. 14. * 1. Machab. 1, 50 † 6, 2 † 10, 83, 1. Machab. 6, 2. Act. 19, 27

Templum domus Dei, & domus orationis vocatur, Iſa. 56, 7. Matth. 21, 13. *Chriſtus ipſe & omnes fideles frequenter in templo verſabantur,* Matth. 24, 1. Marc. 11, 11 † 12, 35. Luc. 2, 30 † 19, 45. Act. 2, 46 † 3, 1 † 5, 20, 21 † 21, 26 † 22, 17

In Templo oratur Deus, & exaudit, 3. Reg. 9, 3 † 8, 29, 2. Paralip. 6, 19. Matt. 21, 13

Templa manufacta non inhabitat Deus, quaſi ijs concludi poſſit, vel illis indigeat, vt homo ædibus 3. Reg. 8, 27, 2. Par. 6, 18. Iſa. 66, 1. Ierem. 23, 24. Act. 7, 48 † 17, 3

Alioqui Deus in Templis materialibus habitare dicitur, 3. Reg. 6, 13 † 8, 12, 1. Par. 23, 25. Pſal. 77, 60 † 131, 13. Ier. 7, 3, 7. Matth. 23, 21. Act. 7, 46

Templum dicitur locus ſanctus, Geneſ. 28, 17. Exod. 3, 5

Templum magnis muneribus dotatum, 2. Paralip. 1. * 2. * 3. * 4. * 5. * 2. Mach. 3, 2

Templi profanatores à Deo puniuntur, Iſaiæ 56, 5. * 2. Machab. 3, 25, 26. * Mat. 21, 12. Ioan. 2, 15

Temporis opportunitas in omnibus rebus, obſeruanda Eccleſ. 3, 1 † 8, 5. Eccli. 20, 6 † 32, 20. Rom. 12, 11

Tenebræ trium dierum in Ægypto, Exod. 10, 22. Pſal. 104, 28. Sapien. 17, 2 † 19, 16

In Tenebris verſatur mundus, & amat eas, 4. Eſdr. 14, 20. Iſa. 9, 1 † 59, 9 † 60, 2. Ioan. 1, 5 † 3, 19 † 8, 12 † 12, 35. Act. 26, 17, 1. Theſſ. 5, 7, 1. Ioan. 2, 11

Tentare Deum non licet, Exod. 14, 11 † 17, 2. Deut. 6, 16. Iudith 8, 11. Mat. 4, 7, 1. Cor. 10, 9

Tentat, ſeu verius probat Deus ſuos variis modis Gen. 22, 1. * Exo. 15, 25 † 16, 4 † 20, 20. Deuter. 8, 2 † 13, 3. Iudic. 2, 22 † 3, 1, 2. Par. 32, 21. Tob. 2, 8. Iob 1, 12. * Sap. 3, 5. Eccli. 2, 4 † 27, 18. Zach. 13, 9. Rom. 5, 4, 2. Pet. 2, 9. Iac. 1, 2

Tentari non patitur Deus ſuos ſupra id quod poſſunt, 1. Cor. 10, 13, 2. Pet. 2, 9. Apoc. 2, 10

Tertullus Orator accuſat Paulum, Act. 24, 2

Teſtamentum, Galat. 4, 24. Heb. 9, 1 † 13, 20. *vide Nouum Teſtamentum.*

Teſtimonium tum verum, tum falſum, Exod. 20, 16 † 23, 1. Numer. 35, 30. Deut. 5, 20 † 17, 11 † 19, 15, 18, 3. Reg. 21, 10. Pſalm. 26, 12 † 34, 11. Prou. 6, 19 † 14, 5 † 19, 5, 9 † 21, 28 † 24, 28 † 25, 18. Daniel 13, 34. * Matth. 18, 16 † 19, 18 † 26, 59 † 28, 13. Marc. 10, 19. Io. 8, 17. Act. 6, 11. Rom. 13, 9, 2. Cor. 13, 1, 1. Tim. 5, 19. Heb. 10, 28. *vide Mendacium.*

Thaddæus, vide Lebbæus.

Thamar concumbit cum Iuda ſuo ſocero, Gen.

38, 15. *gignit geminos Phares, & Zara*, 38, 27 †46, 12

Thamar violatur ab Ammon fratre ſuo, 2. *Reg.* 13, 14

Thamar filia Abſalonis, 2. *Regum* 14, 27

Thare pater Abraham, *Gen.* 11, 26

Thebes obſidetur, *Iud.* 9, 50

Thebni rex Iſrael, 3. *Reg.* 16, 21

Thecuitis mittitur ad regem Dauid, vt impetret reductionem Abſalon, 2. *Regum* 14, 2. *

Teglath Phalaſar deuictam magnam partem Iſraelitarum tranſtulit in Aſſyrios, 4. *Reg.* 15, 29

Theodas occiſus eſt, *Act.* 5, 37

Theſaurus minus diligendus magis diligitur, *Oſee* 9, 1. *Matth.* 6, 19 † 19, 22, *Mar.* 10, 22. *Luc.* 12, 22, 33 † 18, 23. *Ioan.* 6, 26, 2. *Cor.* 4, 18

Thola dux in Iſrael, *Iud.* 10, 1

Tholomai rex Geſſur, 2. *Reg.* 13, 37

Thomas Didymus paratum ſe offert cum Chriſto ire in mortem, *Ioan.* 11, 16. *erat incredulus*, 20, 25, 27

Timendus eſt Deus, & ante oculos habendus, *Geneſ.* 22, 12 † 31, 49. *Exo.* 1, 17 † 20, 20 *Deut.* 4, 9 † 6, 2, 13, 24 † 10, 12, 20 † 13, 4. *Ioſ.* 24, 14. *Iud.* 6, 10, 4. *Regum* 17, 36, 2. *Par.* 20, 15. *Iob* 1, 8 † 28, 28. *Pſ.* 26, 1 † 31, 8 † 33, 8, 10 † 110, 5 † 111, 1 † 127, 1. *Prouer.* 1, 7 † 3, 7 † 9, 10 † 14, 2, 27 † 15, 16 † 16, 6 † 22, 4 † 24, 21. *Eccl.* 12, 11. *Eccli.* 1, 11. * † 2, 7, 12, 18 † 7, 31 † 10, 23 † 15, 1 † 25, 16 † 33, 1 † 84, 16 † 41, 16. *Iſa.* 8, 5 † 41, 10 † 43, 1 † 51, 12. *Ierem.* 10, 7 † 32, 39. *Baruch* 3, 7, 4. *Eſd.* 16, 68. *Matth.* 10, 28. *Luc.* 12, 5, 1. *Petr.* 2, 17 † 3, 15. *Apoc.* 14, 7

Timoris Dei fructus, vtilitas, & laus, *Geneſ.* 20, 9. *Pſal.* 102, 17 † 124, 1 † 117. * *Prou.* 10, 27 † 14, 27 † 19. 23 † 22, 4. *eius defectus, cauſa peccandi*, *Geneſ.* 20, 11

Timore punit Deus, & terrore, *Geneſ.* 35, 5. *Exod.* 23, 27. *Leuit.* 26, 36. *Deut.* 2, 24 † 11, 25 † 28, 10, 65. *Ioſ.* 2, 9 † 10, 10. *Iud.* 4, 5 † 7, 21, 1. *Reg.* 7, 10, 4. *Reg.* 7, 6, 1. *Par.* 15, 17, 2. *Par.* 14, 14 † 17, 10 † 20, 29. *Pſal.* 9, 20. *Ier.* 49, 37. *Iud.* 14, 14 † 15, 1, 2. *Mach.* 3, 24

Timoris Dei exempla, *Exo.* 1, 17 † 14, 31, 3. *Reg.* 18, 3, 2. *Par.* 19, 7. *Tob.* 1. * † 2, 9, 13 † 3, 18 † 9, 12. *Iudith* 8, 8. *Iob* 31, 23. *Ionæ* 1, 16 *Prouerb.* 31, 30, 2. *Machab.* 6, 30. *Luc.* 2, 25. *Act.* 8, 2 † 9, 31 † 10, 2, 35

Timor & ſolicitudo non repugnat fidei, aut ſpei, *Pſal.* 2, 11. *Eccle.* 9, 1, 2. *Eccli.* 5, 5. *Rom.* 11, 20. * 1. *Cor.* 9, 27 † 10, 12. *Philip.* 2, 12. * † 3, 11, 13. *Hebr*, 3, 14 † 4, 1. * 2. *Petr.* 3, 17

Timent, & reuerentur bonos etiam mali, *Geneſ.* 20, 8. *Exod.* 14, 25, 1. *Regum* 18, 12, 4. *Reg.* 1, 14, 2. *Eſdr.* 6, 16, 1. *Machab.* 3, 25 † 12, 28. *Marc.* 6, 20. *Act.* 5, 13 † 16, 29

Timotheus circumciditur, & proficiſcitur cum Paulo, *Act.* 16, 3. *mittitur cum Paulo in Macedoniam*, 19, 22. *accepit gratiam per impoſitionem manuum*, 1. *Timot.* 4, 14, 2. *Timot.* 1, 6

Titum Gentilem noluit Paulus circumcidi, *Gal.* 2, 3. *Titus à Paulo conſtitutus epiſcopus Cretenſis*, *Tit.* 1, 5

Tobias vir pius, & in pietate conſtans, *Tob.* 1, 1. * *fit cæcus*, 2. *viſum recipit*, 11, 14

Traditiones etiam ſine ſcripto ab Apoſtolis acceptæ, ſeruandæ nobis ſunt, 2. *Theſſ.* 2, 15

Tradiderunt Apoſtoli quædam viua tantum voce 1. *Cor.* 11, 34. *epiſt. Ioan.* 2. *verſ.* 12, & 3. *verſ.* 13

Tribulatio, *vide Crux.*

Tributum, *vide Exactio.*

Trinitas figurata, & declarata, *Gen.* 1, 26 † 18 2. *Exod.* 3, 6, 15, 16 † 4, 5. *Pſal.* 32, 6. *Iſaiæ* 6, 3 † 34, 16 † 48, 16 † 61, 1. *Matth.* 3, 16 † 10, 20 † 17, 5 † 28, 19. *Lucæ* 4, 18. *Ioan.* 3, 35 † 14, 16, 26 † 15, 26 † 16, 3, 1. *Ioan.* 5, 7

Tripudiare, *vide Choreas ducere.*

Triſtari immoderatè propter temporalia, minimè laudandum, *Prou.* 12, 25 † 15, 13 † 17, 22. *Eccli.* 30, 22 † 38, 19, 1. *Mach.* 6, 8. 2. *Cor.* 7, 10

Tryphon partium Alexandri tranſit ad Emalchuel Arabem, 1. *Machab.* 11, 39. *cupiens regnum Antiochi occupare, & fingens ſe amicum apud Ptolemaida, dolo capit Ionathan* 12, 39, 49. *à Simone accepta pecunia Ionathan occidit cum filijs*, 12, 19, 23 *interimit Antiochum filium Alexandri*, 13, 31

Tuba clangent Angeli in conſummatione ſæculi, *Matt.* 24, 31, 1. *Cor.* 15, 52, 1. *Theſſ.* 4, 16

V

VÆ væ, quibus & quas ob cauſas interminetur Scriptura, *Numer.* 21, 29. *Eccleſ.* 4, 10 † 10, 16. *Iſa.* 1, 4, 24 † 3, 9, 11 † 5, 8, 18 † 6, 5 † 10, 1 † 17, 12 † 18, 1 † 24, 16 † 28, 1 † 29, 1 † 30, 1 † 31, 1 † 33, 1 † 45, 9. *Ier.* 4, 31 † 13, 27 † 22, 13 † 23, 1 † 45, 3 † 48, 1. *Ezech.* 6, 11 † 13, 3, 18 † 16, 23 † 30, 2 † 34, 2. *Oſee* 7, 13. *Ioel* 1, 15. *Amos* 5, 18 † 6, 1. *Mich.* 2, 1. *Nahum* 3, 1. *Abac.* 2, 6, 12. *Sophon.* 2, 5 † 3, 1. *Iudith* 16, 20. *Eccli.* 2, 14 † 41, 11. *Matt.* 11, 21 † 18, 7 † 23, 13. * *Luc.* 6, 24 † 10, 13 † 11, 42 † 17, 1, 1. *Cor.* 9, 16. *Iudæ* 11. *Apoc.* 8, 13 † 9, 22 † 11, 14 † 12, 12 † 18, 10, 16

Vaſthi ſpernit regis imperium, & ab eo repudiatur, *Eſther* 1, 9, 19

Vendi non debent dona Dei, 4. *Reg.* 5, 22, 26. * *Dan.* 5, 17. *Matth.* 10, 8. *Act.* 8, 20 † 20, 35, 1. *Cor.* 9, 15, 2. *Cor.* 11, 9 † 12, 13. *quare Emere.*

Venter pro Deo eligitur, *Rom.* 16, 18. *Phil.* 3, 19

Verbum Dei ſemper ob oculos ponendum, *Deut.* 4, 1 † 6, 6, 17 † 11, 18. *Numer.* 15, 39. *Pſal.* 1, 2. *Prou.* 3, 1 † 4, 1, 20 † 6, 20 † 7, 1

à Verbo Dei non recedendum, *Deut.* 4, 2 † 5, 32 † 28, 14. *Ioſ.* 1, 7 † 23, 6. *Prou.* 4, 27. *Iſa.* 30, 21

Verbum Dei vniuerſum non eſt ſcriptis traditum

Thess. 2, 13, 2. *Ioan.* 12, 3. *Ioan.* 18

Verbum Dei, non audiendum ſolum & loquendum, ſed & corde credendum, & factis præſtandum, Deut. 5, 1, 27 † 6, 1 † 31, 12. *Iſa.* 29, 13. *Ezech.* 33, 31. *Mat.* 5, 22 † 7, 24 † 15, 8 † 28, 20. *Luce* 6, 47 † 11, 28 † 12, 47. *Ioan.* 13, 17. *Hebr.* 4, 2. *Iacob.* 1, 22

Verbi Dei contemptus, & punitio eius, 3. Reg. 13, 4, 4. *Reg.* 17, 14, 19, 2. *Paral.* 30, 6, 10 † 36, 15. *Prou.* 1, 24, 28 † 28, 9. *Iſa.* 28, 14 † 30, 9, 14 † 65, 10 † 66, 4. *Ier.* 2, 5 † 5, 12, 20 † 7, 13 † 16, 9 † 19. * † 25, 4. *Ezech.* 33, 30. *Matt.* 10, 14 † 11, 20. *Luc.* 10, 10. *Act.* 13, 45 † 18, 6. *Rom.* 1, 21, 30, 2. *Theſſal.* 2, 10. *Hebr.* 2, 3. *vide Inobedientia.*

Verbum Dei manet in æternum, Numer. 23, 19. *Tob.* 14, 6. *Pſ.* 32, 11 † 116, 2 † 118, 89. *Iſa.* 40, 8 † 51, 6 † 54, 10. *Matt.* 5, 18 † 24, 35. *Marc.* 13, 31. *Luc.* 16, 7 † 21, 31, 1. *Pet.* 1, 25

Verbum Dei quantæ ſit virtutis, & efficacitatis, Geneſ. 1. * *Pſalm.* 32, 9. *Iob* 38, 11. *Iſa* 46, 10 † 55, 11. *Mat.* 8, 13, 26. *Mar.* 1, 27. *Luc.* 5, 13, 24 † 8, 24 † 18, 42

Verbum Dei eſt cibus animæ, Deut. 8, 3. *Sap.* 16, 26. *Ier.* 15, 16. *Ezech.* 3, 3. *Matt.* 4, 4. *Luc.* 4, 4

Verba ſunt ponderanda, & non leuiter effutienda, Pſal. 111, 5. *Prouer.* 15, 2, 23 † 13, 3 † 20, 15 † 17, 27 † 21, 23, 25, 11. *Eccle.* 5, 2 † 12, 10. *Eccli.* 5, 12 † 20, 7 † 23, 7 † 28, 29 † 31, 18. *Matt.* 12, 36. *Coloſſ.* 4, 6. *Iac.* 1, 19

Veritas, Iſaiæ 59, 15, 3. *Eſdr.* 3, 12 † 4, 33, 4. *Eſd.* 1, 17. *Zachar.* 8, 16. *Eph.* 4, 25

Veſtiendi ſunt nudi, Iſa. 58, 7. *Tob.* 1, 17. *Ezec.* 18, 7. *Matth.* 25, 36. *vide Eleemoſyna.*

Veſtium abuſus: vide Abuſus.

Veſtes ſcindere, Geneſ. 44, 13. *Ioſ.* 7, 6. *Iud.* 11, 35, 1. *Reg.* 4, 12, 2. *Reg.* 13, 31, 3. *Reg.* 21, 27, 4. *Reg.* 5, 7 † 6, 30 † 11, 14 † 18, 37 † 19, 1 † 22, 11, 19. *Eſther* 4, 1. *Ierem.* 36, 24. *Ioel.* 2, 13, 1. *Machab.* 2, 14 † 3, 47 † 4, 31 † 11, 71. *Matt.* 26, 65. *Act.* 14, 13 † 16, 22

Via per quam iuſti ambulant quæ & qualis ſit, Pſal. 118, 5. *Prou.* 3, 6, 17 † 16, 5, 17. *Eccli.* 5, 12. *Iſa.* 26, 7 † 30, 31 † 35, 8 † 40, 3. *Ier.* 31, 21. *Oſee* 14, 10, 1. *Theſſ.* 4, 1. *Heb.* 12, 13

Via iuſtorum à Domino dirigitur, Tob. 4, 20. *Pſ.* 16, 5 † 24, 4 † 118, 35. *Prou.* 4, 12, 18 † 13 6 † 16, 9 † 20, 24. *Iſa.* 48, 17. *Ier.* 10, 23. *Mich.* 4, 2.

Via iuſtorum remunerationem à Deo expectat, Pſal. 24, 12. *Prou.* 12, 28. *Ier.* 6, 16 † 7, 3

Via impiorum qualis, Pſ. 118, 3. *Prouer.* 4, 19, 26, 27 † 12, 15 † 21, 2 † 22, 5. *Iſa.* 57, 10

Via impiorum exitus, & finis, Iob 6, 18. *Prou.* 14, 12 † 28, 18. *Eccl.* 2, 16 † 21, 11. *Ier.* 2, 36 † 4, 18

Victoria à Deo expectanda eſt, Geneſ. 14, 14. *Exod.* 17, 9. *Deut.* 7, 18. *Ioſue* 11, 6. *Iudic.* 7, 7, 1. *Reg.* 14, 6 † 17, 45, 2. *Par.* 14, 11 † 16, 8 †

Victoria 9, 15 14. *Iudic.* 7, 2, 4. *Ioſ.* 11, 1, 7, 1. *Reg.* 14, 6, 14, 2. *Paral.* 13, 14 † 14 11, 12 † 24, 24, 1. *Machab.* 3, 16, 22. *poſt partem victoriam triumphus inſtituitur, Num.* 31, 13. *Iudic.* 11, 34, 1. *Reg.* 18, 6, 2. *Machab.* 3, 7

Viduis benefaciendum eſt, Exod 22, 22. *Deut.* 16, 14 † 24, 17, 19 † 26, 12 † 27, 19. *Iud.* 16, 28. *Iob* 24, 3 † 31, 16. *Eccli.* 4, 10. *Iſa.* 1, 23. *Ier.* 22, 3. *Zach.* 7, 10. *Malach.* 3, 5. *Mat.* 23, 14, 1. *Tim.* 5, 3, 16. *Iac.* 1, 27

Viduas pias quid deceat, Iudith 8, 4. *Lucæ* 2, 37, 1. *Tim* 5, 3, 5. *Tit.* 2, 3

Vigilare vide Aduentus Domini.

Vindicta ſoli Deo eiuſque miniſtris, ac magiſtratui commiſſa, vnde & alys eſt prohibita, Geneſ 15, 14. *Leuit.* 19, 18. *Deut.* 32, 35. *Iudith* 8. 20 † 16. 20. *Pſal.* 7, 7 † 9, 13 † 93. 1. *Prouer.* 17, 11 † 20, 22 † 24, 29 † 28, 22. *Eccli.* 28, 1. *Ezech.* 25, 12, 14. *Nahum* 1, 2. *Matt.* 5, 39. *Luc* 9, 54 † 18, 6, 7, 8. *Roman.* 12, 19. *Galat.* 5, 10, 1. *Theſſ.* 5, 15, 2. *Timot.* 4, 14. *Hebr.* 10, 30, 1. *Pet.* 3, 9. *Iac.* 5, 4. *Apoc.* 6, 10. *vide remiſſio.*

Vinea, Gen. 9, 20. *Deut.* 23, 24. *Iſa.* 5, 1. *Cant.* 8, 11. *Mat.* 20, 1 † 21, 33

Virginitas commendatur, Matth. 19, 12, 1. *Cor.* 7, 25. * *Apoc.* 14, 4

Virginitas præferenda coniugio, 1. *Cor.* 7, 38. 40

Virgines ſeruantur, Numer. 31, 18 † 21, 11

Virgines olim vt nunc concluſæ, 2. *Machab.* 3, 19

Viſitare, & conſolari infirmos, ſeu ægrotos, opus miſericordiæ, Geneſ. 48, 1, 4. *Reg.* 8, 29 † 13, 14. *Iob* 2, 11. *Pſ.* 40. 4. *Eccleſ.* 7, 3. *Eccli.* 7, 28 † 38, 13. *Mat.* 25, 37, 40. *Ioan.* 11, 3 † 12, 9, 2. *Cor.* 1, 4

Viſere Sanctos deſiderat Paulus Roman. 1, 11 † 15, 23, 32. *Gal.* 4, 20, 1. *Theſſal.* 2, 17

Vita fidelium ad quam regulam ſit inſtituenda, Gen. 17, 1. *Exo.* 20, 11. * *Leuit.* 11, 44 † 19, 2 † 20, 7, 29 † 21, 8. *Matth.* 5, 48 † 11, 29. *Luc.* 6, 36. *Io.* 12, 26 † 13, 13 † 15, 12 † 21, 15. *Rom.* 6, 4 † 8, 29 † 13, 14 † 15, 2. *Epheſ.* 2, 9 † 4, 1, 23 † 5, 1, 9. *Phil.* 1, 27 † 2, 5, 14. *Coloſſ.* 2, 6 † 3, 9, 12. * 1. *Theſ.* 4, 3. *Tit.* 2, 11 † 3, 8. *Hebr.* 12, 2, 1. *Petr.* 1, 15 † 2. * † 3, 17 † 4, 1, 1. *Io.* 1, 7 † 2, 6

Vita humana breuitas, & vanitas, Geneſ. 3, 19 2. *Reg.* 14, 14, 1. *Par.* 29, 15. *Iob* 3, 20 † 7, 6 † 8, 9 † 9, 21, 25 † 13, 28 † 14, 1. *Pſal.* 38, 6 † 89, 5, 9 † 101, 4, 12 † 102, 15 † 108, 23 † 143 4. *Eccleſ.* 2, 23 † 3, 10 † 7, 1. *Sap.* 2, 5 † 5, 9. *Eccli.* 14, 18 † 17, 31 † 18, 8 † 40, 6 † 41, 1. *Tob.* 4, 23. *Iſa.* 40, 6. *Luc.* 12, 18. *Epheſ.* 5, 16. *Hebr.* 13, 14, 1. *Petr.* 1, 14. *Iac.* 1, 10 † 4, 14

Vitam pro fratribus ponere, Eſther 4, 15. *Iudith* 13, 3, 25. *Ioan.* 15, 13, 1. *Io.* 3, 16

Vitis, Geneſ. 49, 11. *Iud.* 9, 12. *Zach.* 3, 10, 1. *Mach.* 14, 12. *Ioan.* 15, 1

Vitis palmes appellatur populus Iſraeliticus, Oſee 10, 1. *Io.* 15, 5

Vitulus erigitur in idolum, Exo. 32, 4. *Deuter.* 9, 16, 3. *Reg.* 12, 28, 4, *Reg.* 10, 29 † 17, 16. *Pſal.* 105, 19. *Oſee* 8, 5. *Act.* 7, 40

Viuendum Deo, non ſibi, Rom. 14, 7, 2. *Cor.* 5, 15. *Gal.* 2, 20, 2. *Theſſ.* 5, 10, 1. *Petr.* 4, 2

Vnctionis extremæ ſacramentum, Iacob. 5, 14.

Voluntas noſtra accommodanda voluntati diuinæ, 1. *Reg.* 3, 18, 2. *Reg.* 10, 12 † 15, 20, 1. *Mach.* 3, 60. *Matth.* 6, 10 † 26, 39. *Mar.* 14, 36. *Luc.* 22, 42. *Act.* 21, 14, 1 *Cor.* 4, 19. *Hebr.* 6, 3. *Iac.* 4, 15. *vide Abnegatio.*

Voluntas Dei, Matth. 7, 21 † 12, 50. *Mar.* 3, 35. *Io.* 6, 39. *Rom.* 12, 2. *Epheſ.* 5, 17. *Coloſſ.* 1, 9, 1. *Theſſ.* 4, 3, 1. *Tim.* 2, 4, 1. *Ioan.* 2, 17

Voluntas Dei non eſt, vt aliquis pereat, Ezec. 18, 23. *Io.* 6, 39, 1. *Tim.* 2, 4, 2. *Petr.* 3, 9

Voluntatem pro opere acceptat Deus, Gen. 20, 3, 6 † 22, 9, 2. *Reg.* 11, 14 † 12, 9, 3. *Reg.* 21, 19. *vide Cor.*

Voluptas carnis, vide Concupiſcentia.

Votum, Geneſ. 28, 20. *Leuit.* 27, 1. *Numer.* 6. * † 21, 2 † 30. * *Deut.* 23, 21. *Iud.* 11, 30, 1. *Reg.* 1, 11, 2. *Reg.* 15, 8. *Pſal.* 75, 12, *Eccleſ.* 5, 3. *Baruch.* 6, 34. *Matt.* 14, 7. *Act.* 18, 18 † 21, 23 † 23, 12

Votum caſtitatis ſeruandæ, ſeu non cognoſcendi virum, Luc. 1, 34

Non ſine damnatione violatur, 1. *Timot.* 5, 12

Vrias defert litteras Dauidis ad Ioab, 2. *Reg.* 11, 14

Vrias propheta contra Ieruſalem, ideoque eductus de Ægypto, occiditur à Ioacim, Ier. 26, 20, 23

Vrias ſacerdos iuxta præceptum regis Achaz extruit altare, 4. *Reg.* 16, 11

Vriel angelus Dei, 4. *Eſd.* 4, 1 † 5, 20

Vſia rex Iuda pugnat aduerſus Philiſthæos, ſumit ſibi officium Sacerdotum, adolere volens incenſum, lepra punitur, moritur, 2. *Par.* 26, 17, 20, 23. *appellatur Azarias,* 4. *Reg.* 15, 1. *appellatur Ozias, Matth.* 1, 9

Vſura, Exod. 22, 25. *Leuitic.* 25, 35. *Deuteronom.* 23, 19, 2. *Eſd.* 5, 7. *Pſalm.* 14, 5. *Prouerb.* 22, 16 † 28, 8. *Ierem.* 15, 10. *Ezech.* 18, 8, 13 † 21, 12. *Luca* 6, 34 † 19, 8

Vxoris officium, Gen. 2, 22 † 3, 16. *Num.* 30, 7, 13. *Deut.* 22, 5. *Eſther* 1, 10. * *Tob.* 10, 12. *Prou.* 11, 16 † 12, 4. *Iſa.* 3, 15, 17, 1. *Cor.* 7. * † 11, 5, 9 † 14, 34. *Eph.* 5, 22. *Col.* 3, 18, 1. *Tim.* 2, 11 † 3. 11 † 5, 2, 10. *Tit.* 2, 4, 1. *Pet.* 3, 1. *vide Mariti officium.*

Z

Z*Acheus excipit Chriſtum ſuis ædibus Luc.* 19, 6

Zacharias filius Ioiadæ, ſiue Barachiæ ſacerdotis lapidatur, 2. *Par.* 24, 20. *Matt.* 23, 35

Zacharias propheta tempore Darij, zachar. 1, 1

Zacharias pater Ioannis Baptiſtæ, Luca 1, 5

Zadoch filius Abiathar ſit ſummus Sacerdos, 3. *Reg.* 2, 35

Zalphaad filiæ poſtulant hæreditatem, Num. 27, 1, 7 † 36, 2. *Ioſ.* 17, 3

Zaruia filia Iſai ſoror Dauidis genuit Abiſai, Ioab, & Aſael, 2. *Regum* 2, 18, 1. *Paral.* 2. 16

zebedæus pater Iacobi, & Ioannis, Matth. 4, 21. *vxor eius Salome intercedit pro filijs apud Chriſtum Matth.* 20, 20

zebee, & Salmana reges Madianitarum capiuntur, Iudic. 8. *

zedecias, qui & Mathanias, patruus Ioachin ſubſtituitur pro eo in regno Iuda, 4. *Regum* 24, 18. *Ierem.* 37, 1. *elicſſa à Nabuchodonoſor Ieruſalem, zedecias effoſſis oculis, ac vinctis, necatiſque coram ſe filijs, in Babylonem ducitur,* 4. *Reg.* 25, 1, 6, 7. *Ierem.* 39, 4, 7 † 52, 3. *quemadmodum ei prædictum erat, Ierem.* 27, 12 † 37, 16. *Ezech.* 12, 3 † 17, 16 † 21. *

zelus, & zelotypia, Geneſ. 34, 2, 25, 27. *Exod.* 32, 19, 27. *Num.* 25, 7. *Iud.* 20, 1, 8, 1. *Reg.* 11, 6 † 15, 11, 32, 3. *Reg.* 18, 40 † 19, 10, 14, 4. *Reg.* 10. * 1. *Machab.* 2, 24. *Mat.* 21, 12. *Io.* 2, 17. *Act.* 9, 1. *Phil.* 3, 2.

ziba ſeruus Saulis conſtituitur procurator Miphiboſeth, 2. *Reg.* 9, 9. *donantur ipſi omnia bona Miphiboſeth,* 16, 2. *procedit obuiam regi Dauid,* 19, 17

zicelez donatur regi Dauid, 1. *Regum* 27, 5. *exuritur ab Amalechitis,* 30, 1

ziphora vxor Moyſi, Exod. 2, 21. *circumcidit filium ſuum,* 4, 25

zorobabel, vide Sorobabel.

FINIS.

Digitized by Google

1 – 2 3

Digitized by Google